BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLIII
G
20
NAPOLI

ΜΑΡΚΟΥ
ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ
ΒΙΒΛΙΑ ιβ'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS

de rebus suis, *sive* de eis qæ ad se *pertinere censebat*,
Libri XII.

Locis haud paucis repurgati, suppleti, restituti:

Versione insuper *Latinâ* novâ; *Lectionibus* item *variis*, *Locisque parallelis*, ad marginem adjectis;

Ac *Commentario perpetuo*, explicati atque illustrati;

Studio operâque

THOMÆ GATAKERI.

Adduntur etiam

MERICI CASAUBONI

In

MARCUM ANTONINUM

NOTÆ,

cum Indicibus tum Avtorum citatorum, explicatorum, emendatorum, illustratorum, tum rerum & verborum copiosissimis, locupletissimis, certissimis.

NAPOLI

TRAJECTI ad RHENUM,
Apud { FRANCISCUM HALMAM, GUILIELMUM vande WATER, ANTONIUM SCHOUTEN. } Bibliopolas.
Anno Domini M DC XCVII.

Viris eruditione pariter ac pietate præstantissimis amicisque sibi conjunctissimis,

In Academia

CANTABRIGIENSI

ad Sacrosanctæ Theologiæ Doctoratûs gradum evectis;

D. ANTONIO TUCKNEY,

Coll. Emmanuelis,

D. JOHANNI ARROWSMITH,

Coll. S. Joannis,

D. THOMÆ HILL,

Coll. S. Trinitatis

Præfectis;

Operis hujus edendi Avtoribus & Promotoribus præcipuis;

In animi benevoli gratique testimonium, ac monumentum,

Id ipsum, qicqid est, jure merito inscribit dedicátque

THOMAS GATAKERUS,

In Academia eadem Collegii qondam *Joannensis* alumnus, *Sidnejensis* Socius.

PRÆLOQIUM,

In qo de Disciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; déqe eorum, qi hanc secuti sunt, qæ supersunt, Senecæ, Epicteti, Marci nostri cumprimis, scriptis differitur: Operisqe hujus totius ratio atque institutum exponitur.

SToicam *Disciplinam*, præ cæteris Philosophorum priscorum Sectis ad dogma Christianum proximè accessisse, è nostris qi censuerint, non desunt. Et Josephus qidem Judæus, ubi *vitæ suæ* rationem denarrat, de *Pharisæorum*, qam apud suos αἵρεσιν ἀκριβεστάτην, *hæresin exqisitissimam*, fuisse, Pavlus pronunciat, qámqe horum uterqe, & Josephus & Pavlus, aliqando sectatus fuerat; [b] ἡ Φαρισαίων, inqit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένῃ. *Pharisæorum Secta ei est affinis, qæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noster verbis planè disertis; [c] *Stoici*, inqit, *nostro dogmati in plerisqe concordant.* Et in multis qidem convenire, ambigi non potest, si qis instituti utriusqe περὶ τῶν πραχτέων, *de iis qæ facienda sunt*, regulas legésqe secum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, qàm Secta alia ulla; qum nulla, credo, comperta sit, qæ pietatis ac virtutis studium exercitiúmqe avt pluris faciat, avt altiùs evehat, avt fortiùs spiret, avt acriùs urgeat, avt penitiùs inculcet, avt enixiùs provehat.

Hoc qo clariùs eluceścat, de Sectis eminentioribus qibusdam cum ista collatis videbitur. Atqe hîc mitto Pythagoræ, [d] mysticam an magicam dixerim, disciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam supersunt. *Aureum* enim *carmen*, qod hujus nomine prostat, ejusdem esse notæ censent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio*; suppositicium utrumqe. Sed nec in ullo numero habendam existimem, avt Cynicorum affectatam illuviem, fœdáqe in propatulo etiam perpetrata [e] χειροβρήματα; (qos [f] *à Stoicis tunicâ tantùm distare*, havd ritè pronunciasse videtur Satyricus, qum illi [g] obscœnitates istiusmodi, sordésqe etiam, [h] tamqam à naturâ humanâ alienas, sint aversati:) avt Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, qæ cùm sensibus tam externis qàm & internis fidem omnem detrahat, [i] mentísqe pariter atqe corporis oculos penitus revellat, hominem nec rationis particeps esse animal patitur.

Ad illos accedo, qi Philosophiam nobis excultiorem dederunt, Scholásqe frequentiores, ampliores, illustriores habuerunt. Ex his sunt, qi è Platonis Gymnasio prodiêre, *Academici Veteres*, & Peripatetici: qos, qia [k] *nominibus* solis *locisqe* (cùm *Academiam* alteri, *Lyceum* alteri tenerent) à se invicem *divisi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxisse, compendio dabitur. Inter istos cumprimis emicuit Aristoteles. Is in scientiis disciplinísqe omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poeticâ*, *Politicâ*,

[a] Pavlus apud Lucam, *Act.* 26. 5.

[b] Josephus in *Vita sua*, *de Bello Judaic.* libris *subjuncta*.

[c] *In Esajam Comment. cap.* 11.

[d] Videatur *Pythagoræ Vita*, apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conscripta, *cap.* 13, 14. 23, 24. nec non *Jamblichi vita*, apud Evnap. in *Vit. Sophist.*

[e] De qo videri poterit, ni pudor prohibeat, Dio Prusæus *Orat.* 6. in *Diogen.* sive, *de Tyran.* & Laert. l. 6. in *Diogen.* qo loco vim vocabuli non assecutum Ambrosium Camaldunum interpretem, non est mirum, qum H. Stephanus præterierit.

[f] Juvenal. *Sat.* 13.

[g] Proinde Zeno αἰδήμων περὶ τὰ ἀνοσίων ἀναισχυντίαν, verecundior, qam ut se ad impudentiam cynicam conferre posset, à Cratete defecit. Laert. l. 7. c. 4.

[h] Τὸ παρήκειν πάντας ἐν τῇ φύσει ἢ ἀνθρώπῳ ἀλλοτρίως καὶ ἀπηνῶς ἔχειν, καὶ πάντα τὰ ζῶα χαλεπόν. *Mansuetum mitqe naturâ humanâ comprehendi; &, si qâ re aliâ, istâ certe a brutis eam separari.* Epictetus *Dissert.* l. 4. & per totum *cap.* 11. qod his verbis clavditur, Πῶσα ἐπιστήμη χωρὶς τοῦ ἀνθρωπικῆ γίνεται. κἂν ᾖ ἐγγὺς ἐν τῷ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Omnis exercitatio recedit ab humanitate: ista vero parum abest qin humana non sit. Naturâ homo mundum & elegans animal est.* Senec. *Epist.* 92.

[i] Epictet. *Dissert.* l. 1. c. 5. & l. 2. c. 20. & Senec. *ad Lucil. Ep.* 88.

[k] Cicer. *Academ.* l. 1.

Oeconomicâ, *Ethicâ*, *Physiologiâ*[l], ad [m] miraculum usqe tantum præstitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [n] qàm priscorum, non dico uni alteri alicui, sed eis, qorum saltem ad ætatem hanc scripta perennârunt, etiam universis. Nam qòd * *Platonem* hujus Magistrum, familiæqe illius utriusqe parentem, *excipere* solent, qi huic alioqi primas deferunt; havd advertisse satis videntur, Platonem non tam in disciplinis tradendis, qàm in sui temporis ° Sophistis, sub persona Socratis, defricandis, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, fucis detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâsse. Unde natum, ut in *Dialogis* plerisqe, per anfractuosas disceptationum ambages, artificio singulari sibi invicem implicatas & innexas, in immensum ferme protractâ dissertationis serie, veri certiqe sitiens lector, nisi qòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, structuræqe elegantiâ, qæ fessum interim reficiant, dum delinitus detinetur, logis longis ac lacinios is penè delassatus, cùm [p] qod pro certo statuatur nihil occurrat, in qo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéqe omni depositâ, firmus consistat, ac securus acqiescat, vix avt nè vix qidem tandem deprehendere qeat.

Aristotelem itaqe seligemus, qi in eis, qæ ad mores formandos, vitæqe rationem ritè instituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliqorum nomine sententiam ferat. Is post Platonem, cum agmine utroqe dicto, in tres classes *Bona* dispescit universa, *animi*, *corporis*, & qæ *extra horum utrumqe* consistunt, vitæ hujus adminicula. Qamvis avtem *animi bona præstantissima* esse censeat, & *per se* maximè esse *expetenda* concedat; tanti tamen posteriora duo ista facit, tantúmqe [q] ad sortem beatam constituendam momenti viriúmqe eis tribuit, ut [r] virum virtute licèt universâ instructum, sed alteris illis orbatum ac destitutum, *beatorum* numero eximat, præsertim [s] si in adversa graviora, calamitatésqe insigniores inciderit; ista siqidem, ubi incursaverint, *beatitudinem*, qanqam [t] *mutatu havd facilem*, [v] *intercidere* tamen, *abrumpere* & *corrumpere* prorsus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis externisqe istis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorumve* censu collocanda censerent; sed pro rebus *mediis* prorsus haberent, qæ in nevtram partem momenti multum conferrent: cùm [w] *nihil bonum* statuerent, *nisi qod pium*, *justum*, *humanum*, *honestum foret*; *nihil malum*, *nisi qod im-*

[l] *Musicam*, *Mathematicam*, *Medicam* non adjicio, qia perisse videntur, qæ de his scripsisse discimus ex Laërtii laterculo: sed nec Metaphysicam, qia nomen priscis illis ignotum; aliúdqe planè sonat τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

[m] *Talem esse unum hominem miraculosum est potius, qàm humanum.* Averroës in *Procem. Physic.*

[n] *Aristoteles meo judicio in Philosophia prope singularis.* Cicer. *Academ. l. 4.*

* *Aristoteles, excepto Platone, Philosophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib. 3. Aristoteles longè omnibus (Platonem semper excipio) præstans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tusculan. lib. 1.*

° *Sophistas e Platone intelligimus tuses à Socrate.* Cicer. *de finib. lib 2.*

[p] *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramqe partem multa disseruntur, de omnibus qæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib. 1.*

[q] Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντιθεμένην. *Ex multis bonis felicitatem constare comprobatur.* Arist. *Ethic. Magn. l. 1. c. 2.* Προσδεῖται γὰρ ἡ εὐδαιμονία τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, ἢ τῶν ὀυκ, καὶ τῶν τύχης. *Beatus desiderat & corporis externa bona & fortunam.* Idem *Ethic. Eudem. l. 6. c. 13. Multi & magni Philosophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Aristoteles, qi virtutis usum cum vita perfecta prosperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l. 2.*

[r] Ἄνευ τῶν ὀυκ ἀγαθῶν ὀὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. *Absqe externis bonis felicem esse non contingit.* Arist. *Eth. Magn. l. 2. c. 8.*

[s] Ὀυ μακαρίως γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις ἐξαπύσῃς. *Beatus non erit, si in Priami calamitates incideris.* Arist. *Eth. Nicom. l. 1. c. 11.* Οἱ δὲ τετραχῶδες καὶ ζῶντες δυστυχίαις μεγάλαις ἐξαπατῶντες εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ἢ ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγειν. *Qi avtem ei, qi in rota cruciatur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato esse licere dicunt, modo vir bonus sit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Eudem. 6. 13.*

[t] Ὀυκ ἀμεταπτώτου. *Mutatu havd facilis.* Arist. *Eth. Eudem. 6. 14.*

[v] Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. *Premunt ac ladunt beatitudinem.* Idem *Eth. Nicom. l. 1. c. 11.*

[w] Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετὰς, κακὰ δὲ τὰ ἐναντία. ἀδιάφορα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, εὐεξία, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγλωττία. *Eorum qa sunt alia sunt bona, alia mala, alia neutra. Bona qidem virtutes esse. Mala his opposita vitia. Neutra vero, qa neqe prosunt, neqe obsunt: ut est vita, sanitas, voluptas, pulcritudo, vires, opes, gloria, nobilitas.* Laert. *l. 7. c. 102. Zenon. Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν, οἷον τὸ βάρβαρος φιλοσοφία. Solum esse bonum id, qod est honestum, novit barbara philosophia.* Clemens Alex. *Strom. l. 5. pag. 595. A.* Mox post nonnulla ejusdem notæ interjecta, τοῦτο θρυλλοῦσι οἱ Στωικοί. *Hæc vulgo jactant Stoici. Unum bonum est, qod honestum est: cætera falsa & adulterina bona sunt.* Sen. *Epist. 71. Nihil est bonum nisi qod honestum est.* Idem *Epist. 120.* Sed & Ambros. noster, idem scripturam asserens, *Offic. l. 2. c. 3. Media, sive indifferentia vocamus, qa nec bona, nec mala, morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem.* Sen. *Ep. 82.*

impium, *injustum*, *inhonestum*, *inhonestum* existeret. Proinde *miserum* esse *insipientem*, *iniquum*, *improbum*, *impium* quemque, quantumcunque, quæ aliis habentur, *bonis*, *corporeis exterísque instructus suffultúsque vitam exegerit*; [b] *beatum* contrà *bonum piúmque* quemlibet, quantumcunque *malis*, quæ cæteris reputantur, *obstrictus divexatúsque ærum transegerit*. Hunc deniqe solùm *sapere*, verè *liberum* esse, *sui compotem*, *numini charum*, *cujus sub tutelâ curáque cùm perpetim agat*, solùm posse [c] *securum malique omnis metu immunem* degere, utpote [d] *cui mali nihil aut viventi aut morienti obtingere permissurus is sit*, [e] *cui ipse regendum se totum permiserit*: *nec posse itaque fieri*, *ut vel sorte beatâ unquam excidat*, *vel in calamitates ullas ejusmodi incidat*, *quæ beatitudinem incidendo miserum faciant*. Et hæc quidem fuêre Stoicorum dogmata, in qibus qatenus tam Peripateticos, qàm & Academicos veteres transcendebant, eò ad regulam populo Christiano præscriptam illis utrisqe propiùs utiqe accesserunt.

Etiamsi avtem concedere neqeam, qod post [f] Antiochum [g] Cicero, post Ciceronem [h] Avgustinus, ab istis illos *vocabulis* tantùm *discrepantes rebus* interim *convenisse*, cùm hoc apud [i] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter satis refellere videatur; nolim tamen diffiteri, qod Orator celeberrimus ille, [k] *honestum* saltem *inter hos certamen* fuisse, cùm *omnis* esset *de Virtutis dignitate contentio*; hoc tantùm interesset, qòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásqe *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magistros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, discinctos & dissolutos cum altè cinctis, arctè strictis committi & in certamen descendere, [l] indignissimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen istud qi tentarent: idqe, qod mirum magìs minúsqe ferendum, ex eis etiam, qi Stoicis nomen dederant, horum saltem in classe locum ambiebant. Sed qid in hunc sensum proferatur, avdiamus, ab eo qi Stoicus ipse haberi volebat.

[m] *Non est*, inqit, *qòd putes magnum*, *in qo dissidemus*. Exiguum scilicet spatiolum interjectum fuerat, qod utrosqe à se invicem dispesceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* isti pro *bono* vel *summo*, vel *solo* etiam haberent.

Sed, [n] *Quam*, inqit, *Virtuti legem dicimus*, *ille dicit voluptati*. At Stoici *Virtuti legem non dicunt*, *à Virtutis norma legem accipiunt* ipsi. Nec si eadem suis qæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à se invicem divisi existunt. Ecqis *Medicum* à *Philosopho* non distare multùm dixerit? Eadem tamen suis in victu vitáqe communi præcipiunt isti, præscribunt illi. Medicorum principem & parentem avdiamus. [o] Πόνοι, inqit, σιτία, ποτὰ, ὕπνοι, ἀφροδίσια. πάντα μέτρια. *Labores*, *escæ*, *potiones*, *somni*, *venerea*; *moderata sunto omnia*. Ecqid aliud Philosophus, sive Stoicus, sive Epicureus etiam, sive

[b] *Virtus ad vitam beatam per se ipsa satis est.* [Hæc præcidito] *adjice cæcitatem*, *debilitatem*, *dolores continuos & graves*, *non sit miser*, *Quem tam multa mala in miseram vitam non transferunt*, *nec ex beata quidem educunt.* Sen. *Epist.* 91.

[c] Διὰ τί γὰρ φοβηθεὶς τὰ ἀνθρώπινα ὃς ἀνθρώπους ἐξὸν μὴ ἢ κακίας ἢ συγγένειαν ἐκείνῃ παρέχων τὸ ἀσφαλὲς διώκοντας, καὶ ἁπλοῦς ὄντας, καὶ δεδεμένους ὑπ' ἀνάγκης, ὃ δὲ θεὸν ἔχων πατέρα καὶ πατέρων καὶ προνοούμενον, ὑπὲρ ἐμοῦ ἐξαρέσεται λυπεῖν καὶ φόβων; *Cur quicquam timeas rerum humanarum? Nam cum Cæsaris cognatio satis tutum habeat, ut in toto & sine contemptu vivere possimus, sineqe omni metu: Deum habere avctorem, & patrem, & curatorem, id vero nos tristitia metuqe liberare non poterit?* Epictet. *Dissert. l.* 1. *c.* 9.

[d] Ἐν τῶν Διονυσίου δεῖ ἀλυπίᾳ, ὃν οὐκ ἔστι ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὔτ' ἐν ζωῇ, οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα. Socrates apud Plat. in *Apol.* *Pro certissimo habeatur*, *qod dicturus sum*. *Nec cuiqam bono qicqam mali evenire potest*, *nec vivo nec mortuo*, *nec unqam res eorum à Deo negligentur.* Cic. ex Plat. *Tuscul. l.* 1. & Epictet. *Dissert. lib.* 3. *c.* 26. ecqid hæc, qàm qæ Salomon Parœm. 1. 33. & Paulus Rom. 8. 28.

[e] Ἄγε δή μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη Ὅσον πρόσω ἐμοῦ εἰμὶ ἀμφοτεροῖν ταχθῆναι. *Duc me o Jupiter, & tu fatum eo, qo sum a vobis destinatus, sequar omne alacriter.* Cleanthes. Ἐπὶ παντὶ ἐνιαυτῷ τοῦτο εὐχέσθαι χρή. *In qovis incepto hæc optanda sunt.* Epictet. *Enchir. c.* 52. *Diss. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsíque dominator poli, Qocunque placuit: nulla parendi mora est; Assum impiger.* Sen. *Epist.* 107.

[f] Cicer. *de Deor. Nat. lib.* 1.

[g] Cicer. *de finib. lib.* 4.

[h] Avgust. *de Civit. Dei lib.* 9. *c.* 4.

[i] Cic. *de fin. lib.* 3.

[k] Cicer. ibid. *lib.* 2.

[l] Χαλεπὸν, ἱλουθίη γυναικὶ φῶτα πόρνῃ μάχῃ. *Dura res, matrona cum meretrice contestatio.* Menander apud Cyril. *adversus Julian. lib.* 7.

[m] Senec. *de Vit. beat. c.* 13.

[n] Senec. *ibid.*

[o] Hippocrates *Epidem. l.* 6. *Sect.* 6. §. 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

sive alius qilibet? sed aliis planè rationibus, & diversis prorsus, singuli. [p] *Finem* ajunt, *dare appellationem*, & *in re ethica formæ rationem habere.* Istic ergò verè usurpatur, qod diverbio vulgari dicitur,

[q] *Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.*

Fines Mysorum sunt Phrygiumqe dissiti.

nec secus [r] *Medici & Philosophi*, *Epicurei & Stoici* fines sunt divisi. Medicus siqidem valetudini prospicit, nè in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite istius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto deniqe, qod ajunt, cœlo à se invicem sunt dissiti, qorum alteri *Virtutem*, tanqam Reginam legitimam, Principem justam, cui cætera concedant omnia, in fastigio summo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, qæ vel ad pedes subserviat, vel à tergo subsequatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* substituunt, [s] cui in solio regali sedenti, ancillulæ instar, astet illa, hoc duntaxat officium suum ducens, Dominam in avrem admouere, caveat, ne qid perficiat, à qo dolor aliqis oriatur.

Sed, [t] *sancta*, inqit, & *recta præcipit Epicurus*; imò *rigida* & *tristia*, *fortia* etiam, *si propiùs accesseris.*

Et propiùs igitur accedamus, qò penitius & accuratiùs introspiciamus. idqe eò lubentiùs, qia [v] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes seqi, qia *recta & honesta* ipsum plurimùm facere putant.

Sancta ergò scilicet præcipit is, cui [u] *nunen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [y] *πεφάγμα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει.* [z] *negotii qicqam Deus nec ipse habet, nec alteri exhibet.* qod impii illi olim fœcibus suis immersi infixiqe Judæi, [a] *Deus nec beneficio nec maleficio qenqam est affecturus*; [b] *nec propitius esse, nec irasci cuqam potest.* qi deniqe, utì gloriantur assecłæ ipsius, [c] *primus adversus nunen cœleste oculos attollere* est *avsus*, [d] *omniqe funditus* (qantùm in ipso fuerat) *religionem sustulit.*

Recta verò ab eis qænam, avt qorsum qis expectet? *qi* [e] *amicitiam, fidem, justitiam, virtutem ullam, nisi* [f] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intuitu, nec colant, nec colendam censeant;* (*cùm* [g] *nihil horum per se bonum, suiqe caussâ expetendum existiment;*) *qi* [h] *honestum ipsum inanem sine re subjecta sonum, nec tam solidum, qàm splendidum nomen pronunciant; qin* [i] *nec flagitio, facinore, scelere ullo, qod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter se abstinendum statuunt,* (*cùm* [k] *hujusmodi nihil ex se malum reputent*) *nisi supplicii,* [l] *damni, mali alicujus insecuturi metu coërceantur; nec à numine hoc* (*à qo iram vindictámve ob istiusmodi qicqam, vel expectare, vel formidare vanitatis & superstitionis nomine, non damnant tantùm, verùm etiam deridents*) *sed* [m] *ab hominum conscientia, qi ab iniqa & sceleśa perpe-*

[p] Ὁρίζονται τέλος. Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 7.*

[q] Strabo *Geogr. l. 12.*

[r] *Χωρὶς τὰ Φιλοσόφων καὶ Ἰατρῶν, ἄκρα πάντα Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἀφορίσματα. Distincta esse philosophica à medicis perinde ac si de limitibus Mysorum ac Phrygum statuendis ageretur.* Plutarchus *de valetud. præcept. pag.* 122. C. qod idem de *Vatibus* & *Philosophis* usurpavit Damascius in *Vit. Isidori*, à Svida adductus, qem ex Photio alibi restitutum damus.

[s] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. lib. 2.*

[t] Seneca *ubi suprà Epist.* 33. & alibi.

[v] Cicero *de fin. l. 1.*

[u] *Semota à rebus nostris, sejunctáqe longè;*
Nec bene pro meritis capitur, neqe tangitur irâ.
Lucret. *l. 1.*

[y] Seneca. Ἀπερόλυπτον. *Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρεσιν συνέχεται. Quod beatum atqe immortale est, neqe ipsum negotia habet, neqe alii præbet: qo fit, ut neqe ira, neqe gratia tangatur.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 139.

[z] Cicer. *de Nat. Deor. lib. 1.*

[a] Zeph. 1. 12.

[b] Cicer. *in Pisone.*

[c] Lucret. *de Rer. Nat. lib. 1.*

[d] Cicer. *de Nat. Deor. l. 1.*

[e] *Qia hac benevolentiam conciliant, & qod aptissimum est ad quietè vivendum, carnatem.* Torqat. apud Cic. *de fin. l. 1.*

[f] *Qia tutiorem vitam & voluptatem efficiunt plenioremi.* Idem *ibid.*

[g] Nè justitiam qidem rectè qis dixerit per scipsam optabilem; sed qia jucunditatem afferat. Idem *ib.* *Τὰς ἀρετὰς διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, οὐ δι' αὐτάς. Virtutes voluptatis caussâ eligere, non propter se.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 138. *Nihil justum esse naturâ, & crimina vitanda esse, qia metus vitari non possit.* Sen. *Ep.* 97.

[h] Torq. *ubi sup.*

[i] *Nihil tam turpe, qod hominum conscientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib. 2.* Vide Sen. *sup.*

[k] *Ἡ ἀδικία οὐ καθ' ἑαυτὴν κακόν. ἀλλ' ἐν τῇ τῆς ὑποψίας φόβῳ, οἱ μὴ λάθοι ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐφεστηκότας τιμωρίας. Injuria per se malum non est, verum ob suspicionis metum, qod latere neqeat eos, qi hujusmodi sunt injustitia constituti vindices.* Epicur. apud Laert. *l.* 10. *c.* 150.

[l] Plus hinc in *ipsa injuria detrimenti est, qàm in eis rebus emolumenti, qæ injuriâ patuntur.* Torqat. *ubi sup.*

[m] *Ὅτι ἐστὶ τὸ λαθεῖν τὰ ἀδίκως πεπραγότα ὅπ λάθοι, κἂν μυριάκις ὑπὸ δ' ἀνθρώπων ἀνθρώπος. μάχεται γὰρ κατασκοπῆς ἄδηλον εἰ μὴ λάθοι. Non credat is, qi clam aliqid facti latere posse, esi*

petrantibus pœnas exigere, ac vindictam sumere, sive pro autoritate publica, sive pro viribus privatis valent; hos autem n *latendi fiducia nulla possit unqam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *tristia* ista Epicurea videamus, ut ° *imperitorum scilicet errore sublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea qæ voluptuaria, delicata, mollis habetur disciplina, qàm gravis, qàm continens, qàm severa sit.* p Epicurus ergò ipse τὸς ἀχολάσες καὶ ἀσώτες castigat & damnat, qi *voluptatis specie objectâ allecti, præsentium deliciarum blanditus deliniti, cupiditateqe enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus constringendos se temerè tradunt, nec qid porrò eventurum sit, qos morbos, qos dolores excepturi sint, provident.*

Verùm qo fundamento istos reprehendat, extrema hæc satis liqidò produnt. q *Luxuriam* utiqe *severus* iste, *per se, aut propter se reprehendendam non putat*: siqidem r *Voluptas omnis*, inqit, *bonum est*: (ita nec ex turpissima re ulla perceptam excludit) Et, s *si ea*, inqit, *qæ sunt luxuriosis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, docerentqe, qi essent fines cupiditatum, nihil esset eorum qod reprehenderem; cùm undiqe complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte aut dolens, aut ægrum, aut malum.* Ità nec luxuriosos ob eam cavssam reprehendit, qia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collavdat, qia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, qorum primum qidem & præcipuum est, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Qâ ergò ratione castigat asotos istos damnátqe Epicurus? qia utiqe t *Voluptates*, qas immodicè sectantur isti, *Voluptatem* ipsam *multis modis conturbant & corrumpunt*, dum istis procurandis & prosequendis, v *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, sæpe etiam legum judiciorúmqe pœnis obligantur.* Hæc scilicet *rigida*, hæc *severa*, hæc *tristia* sunt, qæ suis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdissimis, vel obscœnissimis indulgeant, totósqe se dedant, concedit; caveant duntaxat, nè usu an abusu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates prosundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in se arcessant supplicia.

Sed temperantes, sobrii, bonæqe frugis fuisse referuntur, ex eis, qi *Voluptatis* tamen *patronu* ac *magistri extitère*, eámqe pro *bono summo* habuerunt. Gloriatur utiqe Epicurus ipse, *asse non toto se pasci; Metrodorum, qi nondum tantùm profecerit, toto.* x *diffluere se corpusculi voluptate profitetur, aqâ & pane vescentem, epulásqe sumptu magno comparatas despicere ac despuere: zaqam & polentam si habuerit, Jovi ipsi de felicitate controversiam facturum: a summam enim ista voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus eaqis sumpserit,* b *nec minorem voluptatem ex victu tenuissimo, & contemptissimis escis & potionibus percipi, qàm ex rebus ad epulandum exquisitissimis, ubi qicqid dolorem creat, eis sublatum fuerit.*

Et Evdoxo qidem, qi Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuisse & tradidisse videtur, c *temperantiæ & sobrietatis in victu insignioris testimonium perhibet Aristoteles luculentum.*

* *

qâ

etsi millies etiam præsenti tempore lateat, ad finem vita tamen, incertum est an latere possit. Epicur. apud Laërt. ibidem. *Eleganter Epicurus, Potest nocenti contingere ut lateat, latendi fides non potest.* Sen. *Epist.* 97.

n *Tuta scelera esse possunt, secura non possunt.* Senec. ipse ibid.

° Torqat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

p Torqat. *ibid.*

q Torqat. idem *ibid.* & Cicer. *de finib. lib.* 2.

r Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laërt. *lib.* 10.

s Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. lib.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τῶν ἐφ' ἑαυτὰ ἀσώτων ἡδονῶν ἦλυε αὐτὸν φόβους τῶν Δαιμόνιος, τόν τε τῶν μετεώρων καὶ ἀλγηδόνων, ἵνα τὸ τέλος τῶν πληθυσμὸν ἐδιδασκεν ἂν, οὐκ ἂν μὴ οὐχομὲν ὅτι μεμψαίμεθα αὐτῷ, συντυχόν αὐτοκαμψίους τῶν ἡδονῶν, καὶ ἡδομένοις μήτε τὰ ἀλγεῖν, μήτε τὰ ἀνιαλῶν ἔχειν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. *Si qæ luxuriosis efficiunt voluptates, animi solverent metus, ex cœlestibus, ex morte, doloribusqe impendentes: insuper & terminum cupiditatum docerent, nec haberemus qod in iis reprehenderemus, dum undiqe se voluptatibus implerent, ut qi nulla ex parte habituri essent, qod aut dolorem, aut animi ægritudinem, hoc est,* malum, *adferret.* Laërt. *lib.* 10. *c.* 142.

t Τὰ ἀνιῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολλαπλασίως ἀποφαίνει τὰς ἀχλήσεις τῶν ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

v Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1. Senec. *Epist.* 18.

x Βρυαίζω τῷ διὰ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος. καὶ προσπέμψατε τινὰ ἐμοὶ πολυτελείας ἡδονάς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

a Ἕλοιμην ἔχειν καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι μᾶζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Idem apud eundem, sed vitiatus, & sic restituendus. qam vocem ἀσυζίας notát Clem. Alex. *Strom. l.* 1. ac amplius intendit & extendit Seneca *Epist.* 110. *Faciamus*, inqit, *oro te, etiamsi ista desuerint.* Et ipse *Epist.* 25. *Intra hæc tristi desiderium suum clausit, cum ipso Jove de felicitate contendat.*

b Καὶ μᾶζα καὶ ὕδωρ τῶν ἀκροτάτων ἡδονῶν ἡδονὴ, ἐπειδὰν ἐφ' ὅσον ἐστὶν αὐτοὺς περιενέγκωσιν. Epicur. *ibid.*

b Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελῆ δαίτην ἡδονὴν παρέχουσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγοῦν ἐξαιρεθῇ. apud Laërt. *lib.* 10.

c Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. *Præcipue temperatus esse videbatur.* Aristot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 2.

qà etiam d *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qi* e *non affectu vitioſo, aut partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* f *& veritatis vi victus* g *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet.* de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; qem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed h *minam* integram *in victum diurnum qotidie impendere ſolitum*, ídqe; ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaqe fuiſſe videtur, qod ex uſu communi, aliud qod per exercitium peculiare factitabat. k *Certos* utiqe *habebat dies, qibus malignè famem extingueret, viſurus an aliqid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel qantum deeſſet, & an dignum qod qis magno labore penſaret.* ſive, qibus tanqam l *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet*, & m *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, qod Evdoxus forſan jugiter. Victum avtem tenuem ſimplicémqe, qa de cavſſa lavtiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primò qidem loco, n *non ob luxum ipſum avt intemperantiam*, o qam *nec propter ſe fugiendam*, utì p *nec temperantiam propter ſe expetendam*, definiat; ſed *ob moleſtias graves, qæ indè provenire poſſint.* Qia nimirum ex largiore ac lavtiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, qibus, dum epulandi modus nullus adhibetur, facultates funditus exhavriuntur, & *patrimonia* integra, qaſi q *pilæ in modum convoluta*, r *ovi ſorbilis inſtar*, ità penitus *deglutiuntur*, ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſeqatur. Sed in re familiari tantummodo tam gravia iſthinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, s qod eſt illis *bonu maliqe omnis*, qia *voluptatis & doloris*, utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* t *Conſequuntur enim*, inqit, *magni dolores eos, qi voluptatem ratione ſeqi neſciunt*: dum v *qæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis*; x *multóſqe morbos multa faciunt fercula*; & y *miſerabilior ex eruditatibus qàm ex fame enaſcitur macies*; ex deniqe crapulam ebrietatémqe ſequntur z *capitis vertigines*, oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes*, artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, a qos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævíſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæqe, avt toties, avt tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* b *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparáſſet, nunqam expaveſcerent, qod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſqe moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas ineideret, cui antè aſſveverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, c *qàm exi-*

d Ἐπαινέται αἱ λόγοι, οὐχ ἡ ἡδονὴ δοκεῖ. *Cujus rationes ob morum virtutem credebantur.* Ibid.

e Οὐχ ὡς φίλον ἡ ἡδονῆς. *Non ut amicus voluptatis.*

f Οὕτως ἴσχυε καὶ ἀληθίας. *Ibid.*

g Συνηγωνίσατο δὲ καὶ αὐτὸς τῇ ἡδονῇ. *Ibid. lib. 1. c. 12.*

h Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν ὡς ἡ τράπεζαν. Laert. *l.* 10.

i In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplinæ ſuæ obſervantes Mitylenæos philoſophos.*

k Senec. *Epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum Epiſt.*

l Idem *ibid.*

m *Ibid.*

n Οὐκ ἐκείνας, ἀλλὰ δι' τὰ ἀκολουθοῦντα ἐκείναις ὀχληρά. *Non tam ipſarum cauſſa, qam ſequentium ipſas incommoderum.* Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

p Idem *ibid.*

q Σφαῖραν ἀπέδειξε ἡ πατρῴαν οὐσίαν, ὅτω ἐπιμεῖς ἅπαντα καταπανόπαν. *Patrimonium ſecit pilam, tanta inſluvie & celeritate abſorpſit omnia.* Alexis *Cnidiâ*, apud Athen. *l.* 4.

r Ὥσπερ ὠὸν τις ἰοφῶν; ὕτω σωτιφογγύλιον, καξυσθὲν ἐνεν. *Ut ſi quis ovum ſorbeat, in rotundam pilulæ formam redegit & deglutiit.* Nicomach. apud eund. *lib.* 2.

s Videantur, qæ apud Cicer. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò pòſt exhibentur.

t Torqatus apud Cicer. ex Epicuri ſententia, *de finib. l.* 1.

v Senec. *Epiſt.* 95.

x Idem *ibid.*

y *Ibid.*

z *Ibid.*

a Εἰ δὲ μεθύοντες προέγνεσαν τὰ κεφαλαλγῆ
Παρεγενέθ' ἡμῖν, οὐδ' ἂν οἷς εἶδόν ποτε
Προσῆλθ' ἑλκεῖν δ' μετρίως. νῦν δ' ἡ
Τιμωρίαν τ' προσδοκῶντες ἡ μέθης
Ἧκον, προχείρους σὺν ἀκρασίᾳ τινὶ μόνῃ.
Ante ebrietatem ſi crapula, capitisqe gravitas
Invaderet nos, nemo unqam vmi
Plus ſibi permitteret, qam qod ſatis eſt: nunc avtem
Qoniam ebrietatis penas non ſperamus
Acceſſuras, merum alacriter bibimus.

Alexis *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Coriuth.*

Ἐι τοῖς μεθυσκομένοις ἐκείνοις ἡμέρας,
Ἀλγῶν σωίζεται ἡ κεφαλὴ φεῦ δ' ποῦ
Τὸν ἄκρατον, ἡμῶν οἱ ἐκεῖνοι ἄν.
Νῦν δ φεῦ πρὶν γε δ' πίνειν ἡ ἡδονὴ
Προλαμβάνουσα ἐνεργάζ. τὸ γὰρ δ'.
Ita qi inebriantur qotidie,
Capitis dolor ſi accedat, priuſqam bibant
Merum, nemo noſtrum unqam biberet.
Nunc avtem qoniam ante illam moleſtiam
Voluptate fruimur, ea fruſtramur utilitate qa in vino eſt.

Habet utrumqe Athenæus in *Dipnoſophiſtis*, hoc *lib.* 14. *p.* 613. B. illud *lib* 10. *pag.* 439. E.

b Sen. *Epiſt.* 18. Πρὸς ἡ τύχην αἱρέσεις ἀσφαλισάμενα. *Adverſus fortunam parat interritos.* Epicur. apud Laert. *lib.* 10. *c.* 131.

c Epicur. apud Senec. & Laert. *ibid.*

exiguum naturæ satisfaciat, quantúmque ex istis voluptatis percipi possit, d *ubi indigentiâ affectus quis sumpserit ea.* Deniqe ut e *ex victu lautiore voluptas plenior* accresceret, cùm f *voluptates usus rarior commendare* atqe g *intendere sit natus;* freqentior autem, & continuus magìs multò sensum contrà obtundere atqe hebetare consveverit. ac proinde assiduam escæ delicatioris usurpationem h *sumptûs quàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. i Acriores utiqe ad res placitas intermissas revertimur: esuíqe k *lenocinium* est *antecedens* esuries, ut liberationis *muneri metus.* l *Cibi* itaqe *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis sitim.* qemadmodum autem ille m *ad cœnam vespertinam famem se obsonare* ajebat *ambulando:* Epicurus itidem n *ad epulas* insecuturas *appetitum vehementiorem,* o *famem maligniùs extingvendo, adventabatur,* qò amplior ex lautitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, laudémqe justam nihil habet momenti, qicqid non honesti caussâ, sed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel molestiæ majori amoliendæ suscipitur.

Ità *rigida, severa, tristia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis,* inqit, est Epicurus, & *fortia* loqitur: p *fortis, licèt mandeatur; fortis, sed stolâ indutus.* Ecqa re fortis? Qia non prudenter tantùm, sed & fortiter agit. Etiamsi enim q *Voluptatem omnem in se bonum, dolorem omnem in se malum* censeat; r *bono* tamen *quandòqe tanqam malo utitur, & malo* vicissim *tanqam bono;* s prout expedire *vel non expedire visum fuerit,* t *siqidem & voluptatibus quibusdam quandòqe se abstinet, ob molestias, qas admissæ essent parituræ;* v *& labores dolorésqe graviores etiam ac diuturnos nonnunqam sponte lubensqe sustinet, qò voluptatem inde ampliorem deinceps consequatur:* (x *istius* enim *consequendæ gratiâ universa & patrare & perpeti* disertè profitetur) qod non prudentis duntaxat, sed & fortis est.

Verùm non est illico *fortis* pronunciandus, qicunqe asperi aut adversi qicqam subire sustinuerit. Alioqi *fortes amantes* cum a Nasone prædicemus, vel *amentes* etiam; qorum illi libidinis œstro perciti, nihil non laboriosum sustinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptíqe, *in nihil non* periculi plenum b citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit c Mutium agens maleficus, qi *tunicâ præsente molestâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qi d *vitæ tædio, qam vitæ genere inquietam sibi fecerint ipsi, ad mortem confugiunt;* adversus qos e Epicurus ipse pronunciat: *fortiùs* facturi, censente Epigrammatario, si f refugerit ille, g sustinerent isti. *Fortes* contrà, qi h vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil subire ac perpeti recusent,

d Epicur. apud Stob. *sup.*

e Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

f Juven. *sat.* 11.

g Τῶν ἡδέων τὰ καταστήματα μᾶλλον ποιεῖται τέρπει. *Dulcium qa tarissima sunt, maxime delectant.* Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

h Ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψεις μὲν οὐκ ἴσας, ἀλυπίαις δέ. *In iis qa modum excedunt sumptus quidem est, nulla delectatio.* Alexis *Amante.* Athen. 10. *pag.* 419. sive, Δαπάνη πλὲς ἴση, ἡδονὴ δ' οὐδ' ὁντινοῦν. *Impensa est, voluptas ne ulla quidem.* Idem *Mentiente.* Athen. *l.* 10. *pag.* 419.

i *Acriores sunt morsus intermissæ libertatis, qàm retentæ.* Cic. *Offic. l.* 2.

k Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.

l Cicer. *de finib. lib.* 2.

m Cicer. *Tuscul. l.* 5. Ὅλον συνάγων πρὸς τὸ δεῖπνον. Laërt. *lib.* 2.

n Τοῖς ἀλυπίαν ἐκ λιτῶν ἀναπαύσεσιν περιτιθεμένοις ἡδονὰς ἐπιτεινομένας ἐπιτείνεσθαι. *Sumptuosas ad epulas per intervalla accedentes meliores nos efficit.* Epicur. apud Laert. *l.* 10. *c.* 131.

o Sen. *Epist.* 18.

p Idem *Epist.* 33. & *de Vit. beat. c.* 13.

q Πᾶσα ἡδονὴ δίκη τὸ ἀγαθὸν ἔχουσα οἰκείαν, ἀγαθόν. καὶ πᾶσα ἀλγηδὼν κακόν, καὶ. *Omnis voluptas eo qod naturam familiarem habet, bonum est: sicut & dolor omnis malum est.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 129.

r Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατὰ τινας καιρὸς ὡς κακῷ. τῷ δὲ κακῷ τὸ ἐναντίον ὡς ἀγαθῷ. *Utimur bono qibusdam temporibus ut malo; contra vero malo tanqam bono.* Ibidem *c.* 130.

s Τῷ συμφέροντι καὶ συμφέροντων βαλλόμεθα τοῦτο ποιοῦντες. *Comparatione & intuitu utilium & inutilium omnia ista dijudicantes.*

t Ἔστι γὰρ ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον, ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτου ἕπηται. *Plerasqe enim voluptates transgredimur, qando ex his major molestia nos sequitur.*

v Καὶ πόνους ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπιδέχεσθαι, ὅταν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ συμβαίνῃ, πολὺν χρόνον ὑπενεγκοῦσι τοὺς ἀλγηδόνας. *Et dolores nonnullos voluptatibus præstare arbitramur, qandoqidem ex diuturna tolerantia dolorum major nos voluptas sequitur.* Idem, *ibidem. c.* 129.

x Τέτου γὰρ χάριν πάντα πράττομεν. *Ibid.*

a *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 9.

b *Mente lapsi, mortem non metuunt.* Senec. *Epist.* 36.

c *In matutinâ nuper spectatus arenâ*
Mutius, imposuit qi sua membra focis,
Si patiens fortisqe tibi durúsqe videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Martial. *lib.* 10. *Ep.* 25.

d Senec. *Ep.* 24.

e Idem *ibid.*

f *Nam cùm dicatur, tunicâ præsente molestâ,*
Ure manum, plus est dicere, Non facio.
Martial. *ubi supr.*

g *Rebus in angustis facile est contemnere vitam:*
Fortiter ille facit, qi miser esse potest.
Idem *lib.* 11. *Ep.* 57.

h *Optat ultima malorum, & qa pati gravissimum est, vita longioris mercede.* Senec. *Epist.* 101.

[i] non tam qò *vitam ulteriùs protollant*, qàm *qò mortem diutius protrahant*. *Fortis* fuerit Mœcenas, [k] *mollitie* infamis, si carmen illud horridum ex vero animi sensu emisit;

[l] *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber astrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita si superest, bene est:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, sustineo, crucem.

[m] *suffigas*, inqit, *licèt, & acutam sessuro crucem subdas. est tanti vulnus suum premere, & patibulo pendere districtum, dum differat id, quod est in malis optimum, supplicii finem.* *Fortis* demum fuerit, qicunqe dura pertulerit, qò vel naturæ necessitatibus urgentibus satisdet, vel affectui vitioso alicui gratum faciat. [n] *Causa*, ajunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpessiones ipsæ, sed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure censetur, [n] qi *honesti causâ* istiusmodi strenuè pertulerit. Nunqam avtem *honesti causâ* qicqam perpeti sustinuerit, cui *honestum* ipsum, voluptate semotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote qod [p] *umbram nescio quam* meram reputat, cui solidi nihil subsit; qiqe [q] *fortitudinem ex rei natura nullam* esse existimat, nisi qòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loqitur, extántqe hujus revera qædam vaniloqæ magìs qàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiqe suum affirmat, [b] *etiamsi torqeatur beatum fore*; imò, [c] *si in Phalaridis tauro peruratur, exclamaturum, Qàm suave, qàm dulce hoc est? qàm hoc non curo?* Se verò decumbentem spiritúmqe extremum trahentem, [d] *supremum eundem & beatissimum vitæ diem agere* profitetur, [e] *cùm tanti vesicæ viscerúmqe morbi cruciatúsqe adessent, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere.* [f] *compensatam enim cum summis terminibus lætitiam, qam ex inventorum suorum memoria capiebat.*

Cæterùm, [g] *non qid dicat qis, sed qid sentiat, refert.* Et ista qidem is dicere poterat, cui [h] *unum bonum honestum, unum malum turpitudo*; cui [i] *nihil bonum malúmqe, sit nisi bonus malúsqe animus*; cui [k] *virtus sola ad vitam beatam sufficit, & [l] ipsa per se satìs est*; cui per cruciatus qoscunqe, qantoscunqe [m] *de sorte beata nihil derimitur*, nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec [n] *ad rotam* unà *ascendere*, nec *ad equleum* unà descendere, defugiat; nec ad [o] *tunicam incendialem* admotam, avt indutam etiam deserat, sed in ea comes individua adhæreat, & [p] *per ignes* illos ipsos, qi corporis membra depascunt & absumunt, *colluceat.* his principiis imbutum istiusmodi proloqi fas est, qum decretis dicta sint consentanea, nec à dogmate sermo dissentiat. Ecqis verò est adeò avt mentis impos, avt sensûs communis expers, qi hæc ex animi sententiâ protulisse, avt proferre potuisse credat eum, qi [q] *Voluptatem* statuit esse *summum bonum*, *dolorem* & cruciatum *summum malum*, [r] *omnesqe*, etiam *animi voluptates*

[l] Θάνατον, ὑ βίου μακρότερον ποιῶν. Plut. de ser. num. vindict. *Qid hujus vivere est? diu mori.* Senec. *Epist.* 101.

[k] *Apparet mollem fuisse, non mitem.* Sen. *Epist.* 114. cujus de eodem videri potest censura, cùm *ibi*, tum & *Epist.* 19. & *Epist.* 92.

[l] Apud Sen. *Epist.* 101.

[m] Senec. *ibid.*

[n] Avgust. *in Psal.* 34. & *Epist.* 167.

[o] Καλῶ ἔνταμα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράξεις τὰς κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Aristot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

[p] Torqat. apud Cicer. *de fin. lib.* 1.

[q] Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὲν γίνεσθαι, λογισμῷ δ' ἔστ συμφέροντος. Epicur. apud Laërt.

[r] Ἐὰν περιβληθῇ ὁ σοφὸς, φησὶ αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*

[c] Idem, apud Cicer. Tuscul. *l.* 2. & *l.* 5. & Senec. *Epist.* 66.

[d] Μακαρίων ἀγωνίας καὶ ἅμα τελευταίων ἡμέραν ἄγειν ὁ βίος ἐγγίζων. Epicur. *Ep. ad Idomen.* Laërt. *l.* 10. Cicer. *Tusc. l.* 2. & *de fin. l.* 2. Sen. *Ep.* 66. & 92.

[e] Στραγγουρία τε παρεγένετο, καὶ δυσεντερικὴ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἐλαττοῦντα ὧν ἐν ἑαυτοῖς μεγάθους. Ibid.

[f] Ἀντιπαρετείνετο ἡ τούτων τῶν κατὰ ψυχὴν χαρῶν, διὰ τὴν τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμην. *Ibid.*

[g] Senec. *Epist.* 9.

[h] Idem *de vit. beat. c.* 4.

[i] Idem *ibid.*

[k] *Ibid. c.* 16.

[l] Idem *Ep.* 92.

[m] Ibid.

[n] Cicer. *Tusc. lib.* 5.

[o] Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

[p] Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.

[q] Epicuri dogma apud Laert. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1. & 2.

[r] Cicer. *de fin. l.* 2.

ptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere contendit; qi negat [f] *gaudere quenquam niſi propter corpus*, avt [t] *animi gavdium eſſe vllum, niſi qod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qi deniqe diſertè profitetur, [v] *nec intelligere qidem ſe poſſe, vbi ſit, avt qid ſit vllum bonum, præter illud, qod ſenſibus corporeis, ex cibis potionèqe, formarum aſpectu, avrium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

[x] *Non eſt*, inqit poeta, *beatus, eſſe ſe qi non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qi non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, [y] *qi non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Qî avtem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, qo altiorem avt intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non qidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, avræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, qàm de ſe olim Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, [o] *ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, à fœminis ad viros, à mulierculis ad mares*, tranſeamus.

Apud [b] Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, [c] diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cœleſte* [d] *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum qoqe ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe*, [e] *generiqe humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaqe *ante omnia* [f] *colendum*, [g] *ad omnia invocandum*, [h] *per omnia cogitandum, in omnibus* [i] *agnoſcendum, &* [k] *comprobandum*, [l] *de omnibus laudandum & celebrandum*; [m] *huic uni in omni negotio ſimpliciter obſequendum*, [n] *ab ipſo, qicqid obvenerit, animo prompto ac lubenti excipiendum*

***

[f] Torqat. *ibid. l.* 1.

[t] *Ibid. l.* 1. & 2.

[v] Ὁυ μὴν ἔγωγε ἴσχυ τὴν αὐτὴν πίστιν, ἀφορμὴν τοῦ μὴ χυλῶν ἡδονὰς, τοῖς δ' ἀφροδισίοις, καὶ τοῖς δ' ὀπτικοῖς εἴδεσι, καὶ τοῖς ἀπὸ μορφῶν. Epicur. *l. de fin.* apud Laert. *l.* 10. & Cic. *de fin. l.* 2. & *Tuſc. l.* 3.

[x] Poeta neſcio qis, apud Senecam *Epiſt.* 9.

[y] Epicur. *ibid.*

[o] Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς γυναικωνῖτιν. *A viris ad mulieres.* Diogen. Laërt. *lib.* 6. *c.* 9.

[b] Ἡ τῶν ἀνδρειοτάτων αἵρεσις Στωϊκή. *Secta Stoica gravissima.* Laërt. *l.* 6. in *Antiſthen.* §. 14. *Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. c.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. c.* 12.

[c] *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. c.* 1.

[d] Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. & *c.* 14. & *c.* 16. Marc. *l.* 2. §. 11. & *l.* 6. §. 43.

[e] Marc. *l.* 1. §. 17. & *l.* 9. §. 27. & §. 40.

[f] Τί γὰρ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβῃ καὶ ὠφελῇ, ἀνθρώπους δ' ὠφελῇς. *Qid ſuſſecerit, niſi ut Deos colas, & celebres, hominibus benefactas.* Marc. *l.* 5. §. 33.

[g] Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸς θεραπευτέος. *In cunctis vero opem divinam advoces.* Idem *l.* 6. §. 23. Καὶ πῶν καὶ τὸ μικρότατον ἄτερ εὐχῆς μὴ ἔστω. *Et rem qamqe etiam leviſſimam ita peragas.* Idem *l.* 3. §. 13.

[h] Ἐκ πράξεως ἐπὶ πρᾶξιν μία ἐπείγέτω σωὶ μνήμη θεοῦ. *Ut ab una actione ad alteram tranſeas numinis memor.* Idem *l.* 6. §. 7.

[i] Οὔτε γὰρ ἀνθρωπικὸν τι ἄνευ τοῦ ἰδίου τὸ ἴδιον συναφορεῖ τῷ πράξει, οὔτε ἐμπαλιν. *Neqe enim, hominem qod ſpectat, qicqam vtile egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſa.* Idem *l.* 3. §. 13.

[k] Τοῖς θεοῖς σύμφωνον, ἀναπόδικα ὄντα ἀνθρώποις ἀναίμακτον καὶ ἀθυσίαστον. *Diis conſententem, dum qicunqe illi attribuunt ac conſtituunt, laudat.* Idem *l.* 6. §. 16. Ἐγὼ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων ἀρκῶ σὺν ἀνθρώποις ἀπολογούμενος. *Ego te in rebus omnibus apud homines defendam.* Epictet. *l.* 2. *c.* 16.

[l] Τότε μὲν ἐγὼ ἡμάρτανον, νῦν δὲ σὺν θεῷ. *Tunc & ego peccabam: nunc vero nonnullum, gratia ſit Deo.* Idem *l.* 4. *c.* 4. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γινομένων, ἐφ' οἷς ἔστι, χάρις τῷ Θεῷ. *In ſingulis, qa in mundo fiunt, rebus, providentia laudari facile poteſt, ſi cui duo hæc inſint: mentis, facultas naturâ cujuſqe rei perſpiciendi: alterum gratus animus.* Idem *l.* 1. *c.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex qo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejuſd. cap.* 16. poſt recenſita varia providentiæ apoteleſmata, Ταῦτα, inqit, πᾶσι ἐξαρκεῖ λόγῳ ὁμοίως αὐτὰ ἑρμηνεῦσαι, ἢ αἰσθήσεσι; οἱ γὰρ τῶν ἐγκρίθεν, ἄλλο τι ἴδιόν ἐσμεν πᾶσιν καὶ κοινὸν ἢ ἰδίᾳ, ἢ ὑμῖν τὸ θεῖον, καὶ ἐπιφανὲς, ἢ ἐπεξέρχεσθαι τοῖς χάρισι; οὐκ ἴδιον καὶ σκέπασαι, ἢ ὠφεῖλαι, ἢ ἐθίσαι ἕκαστον τῶν ἡμῶν τὰ εἰς τὸ θεῖον; Μεῖζον ὁ θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκε, ὅτι κατάπεπτον, ὅτι κριθίνη, ὅτι αὐξεῖς λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ὑφυμνεῖν ἴδιον. ἢ μέγιστον καὶ θειότατον ἡμῖν ἐφυμνεῖν, ὅτι ἡ δύναμις ἑδώκε ἡ αἰσθησιολήπτειν τὰ τοιαῦτα, καὶ χρῆσθαι. *Numqid oratione hac ſatis avt laudari avt illuſtrari poſſunt? nam ſi ſam eſſemus, qid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, qam numen celebrandum & laudandum, & grates perſolvendæ? Nonne & inter ſodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus erat Deo, magnus eſt Deus, qi nobis inſtrumenta præbet hac qibus terram excolamus? magnus eſt Deus, qi manus dedit, qi deglutendi vim, qi ventrem, qi effecit, ut latenter crescamus, ut dormientes reſpiremus? Hæc ſingulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus reſonandus, qod facultatem dedit harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Et qæ ſequntur his gemina, homine Chriſtiano qovis non indigna; Chriſtum modò donatum nobis adjeciſſet.

[m] Ἐγὼ ἔχω τινὰ εὐπειθοκύβαλα, τίνι πείσθωμαι θᾶττον, τῷ Θεῷ. *Ego vero habeo cui me obnoxium eſſe oportet, cui obtemperare, Deum.* Epictet. *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Ἐκεῖνο σταυρὸν τῇ πλοίῳ συνεπέδου, παρέχω συνῆται, ὅ,τι ποτ' ἐστι προαίρεσιν βούλεται. *Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, qbiſcunqe libuerit rebus te deſtinet.* Marc. *l.* 4. §. 34.

[n] Ἀρκούμενος καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ὅλου χορηγουμένοις. *Qi rebus ab universo ſibi aſſignatis acqieſcit.* Idem *ibid.* §. 25. Ἀπαλλάσσομαι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. *Ex animo prorſus amplexans qæcunqe illi contigerint.* Idem *l.* 3. §. 4. Ἀπλῶς μεθὲν

dum atqe amplexandum; o *nihil melius*, p *nihil convenientius*, q *nihil conducibilius*, r *nihil opportunius aut tempestivius*, *quàm id qicqid existat*, *quod ipse voluerit*, *existimandum*; s *qocunqe ducere visum fuerit*, t *citra tergiversationem aut murmurationem*, *sponte seqendum*; v *locum stationémqe*, *qemcunqe is assignaverit*, *strenuè tuendum*, *enixè tenendum*, etiamsi *mortem millies oppetere oporteret.*

Hæc de *Nomine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* qid, & officiis adversus congenerem sibi præstandis?

Hunc & a *cordiùs diligere*, *&* b *curare*, c *&* *sustinere*, d *injuriâqe omni* (*ut qæ* e *impietatis etiam notam inurat*) *abstinere*, *&* f *beneficentiâ prosequi*, g *nec sibi soli genitum censere se*, *aut vivere*, *sed* h *in commune bonum ac beneficum* i *cunctis*, *pro facultate viribúsqe*, *semet exhibere*; k *re ipsâ*, *reiqe bene gestæ conscientiâ*, (l *nec hac etiam ipsâ qadantenus reputatâ*) *citra* m *testem*, *aut* n *mercedis spem*, o *commodive proprii intuitum*, *contentum agere*, p *à beneficio uno præstito ad aliud transire*, q *nec unqam benefaciendo defetiscì*; r *sed vitæ telam*, *tanqam vivendi fructus hic sit*, *benefactis sibi invicem continenter annexis ità totam pertexere*, s *ut nusqam interveniat* t *hiatus ullus vel minimus*; v *beneficii loco*, *qòd benefecerit habentem*; x *sibiqe profuisse existimantem*, *si alii cuiqam usui esse potuerit*; y *nec extra se proinde qicqam vel laudis bu-*

μηδὲν ἄλλο θέλῃ, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. *Denique, nihil velis aliud nisi ea qa Deus vult.* Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προσκαρτερητικά μου ἢ ὁρμὴ τῷ Θεῷ, ἃ ἐκεῖνος θέλει, ταῦτα θέλω. ἃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, οὐκέτι οὐ θέλω. *Appetitum meum obedientem præbui Deo: qa ille vult, & ego volo; & qa ille non vult, ego non volo.* Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

o Κρεῖττον δὴ ταῦτα, ὦ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ἃ ἐγώ. *Melius esse duco qod Deus vult qam qod ego volo.* Idem *ibid.*

p Μόνον φιλῶν τὸ ἑαυτοῦ συμβαῖνον καὶ συγκαταθέμενον τῇ φύσει ἀσπαζόμενον. *Id solum diligas qod obvenit, & a fata destinatum est tibi: ecqid enim magis est congruum?* Marc. *l.* 7. *§.* 57.

q Συμφέρει ἑκάστῳ, ἃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τοῦ ὅλου φύσις. *Confert cuiqe, qod ferì cuiqe natura universi.* Idem *l.* 10. *§.* 20.

r Καὶ τότε συμφέρει, ὅταν ὁ κοινὸν φέρῃ. *Et tum confert, qando illa fert.* Ibid.

s Τοῖς Θεοῖς ἐπόμενος ἀφελῶς παρέχω. *Deis obsequentem se simpliciter præstare.* Marc. *l.* 12. *§.* 27. & 31. Προσκείσομαι ἀλόγῳ καὶ ἀκολάστῳ ἑκείνῳ, συνερῶμαι, συναρέσομαι, ἀπλῶς συνθέομαι. *Adhæreo illi ut ministet & prædisequi, cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *Dissert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4.

t Optimum est Deum, *à qo omnia proveniunt, sine murmuratione seqi. malus miles est, qi Imperatorem gemens sequitur.* Sen. *Epist.* 107.

v Ἵν' οὖν χώρου καὶ τόπου ἴσχωμέν τις, μυριάκις ἂν θανεῖν μᾶλλον αἱρήσομαι ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Quem mihi locum & stationem mandaveris, millies potius mortem oppetam qam eam ut relinqam.* Epict. *l.* 3. *c.* 24. post Socrat. in Platon. *Apolog.*

x Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἐστὶ καθ' ἑαυτὸν φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Homini proprium est ex animo homines amare.* Marc. *l.* 7. *§.* 13. Καὶ ἑνοειδῶς αὐτοῖς, ὡς φύσει φίλοις. *Bene velle illis ut natura amicis.* Idem *l.* 9. *§.* 27.

b Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. *Et curare illos.* Idem *l.* 9. *§.* 3.

c Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. *Et illos sustinere* Idem *l.* 5. *§.* 33.

d Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. *Et illis abstinere.* Idem *ibid.*

e Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. *Qi injustè agit, impiè agit.* Idem *l.* 9. *§.* 1.

f Καὶ εὖ ποιεῖν. *Benefacere.* Idem *l.* 5. *§.* 33.

g Καθεστήκασι τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὰ μὲν οὖν ὑπερέχοντα ἐν τῷ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Rationalia condita sunt sui invicem gratia. Itaqe in hominis naturâ primum ac præcipuum est societatem colere.* Idem *l.* 7. *§.* 55.

h Ἀρκεῖται ἡ φύσις λογικὴ, τὰς ὁρμὰς ἔχει τὰ κοινωνικὰ ἔργα μᾶλλον ἀποτελοῦσα. *Natura rationalis acqiescit, ubi impulsus suos ad opera, qa societatem juvent, sola dirigit.* Idem *l.* 8. *§.* 5.

i Πάντων κήδεσθαι. *Qorumvis curam habere.* Idem *l.* 3. *§.* 4.

k Ἀρκεῖ ἡ παρεοῦσα τάξις κοινωνική. *Sufficit actio præsens communicativa* Idem *l.* 9. *§.* 6. Ἕκαστον ἐρεθίζει δικαιοπραγοῦντα. *Ut sibi sufficiat ipsa juste agens.* Idem *l.* 7. *§.* 28.

l Οὐδὲ οἶδεν ὁ ποιήσας. *Neqe qid fecerit, novit.* Idem *l.* 5. *§.* 6. *dedisse dum daret, oblitus.* Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 6.

m Οὐ διόμνυσι ἀνθρώπου μάρτυρος. *Qi hominis testimonio non opus habeat.* Marc. *l.* 3. *§.* 5. *In omnibus factis re* x *non teste, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2.

n Μισθῷ δὴ ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπον φιλεῖ, καθ' Ἐπίκουρον. *Mercedis ergo homo hominem diligit juxta Epicurum.* Plutarch. *de amor. prol. pag.* 494.

o Καθαπτικῶς ἀλλήνασι, ὅσον ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ κοινοῦ ἐνθυμήσεων πίπλα ἢ χαμαί. *Qod non absolute dedisti, nec tanqam qi totum actionis tua fructum jam statim percepisset.* Marc. *l.* 9. *fin.*

p Ἐνὶ πόρτι καὶ σκοπουμένῳ, τῷ ἑνὶ τοῦ κοινοῦ κοινωνικῷ μετεβάλλετο ἕξις τοῦ κοινοῦ κοινωνικοῦ. *Hoc uno te oblecta, in eqe acqiesce, ut ab una, qa communitatem juvet, actione ad alteram transeas.* Idem *l.* 6. *§.* 7. & *l.* 5. *§.* 6.

q Καὶ μὴ κάμνῃν. *Et non defatigari.* Idem *l.* 7. *§.* 74.

r Τῆς ζωῆς ἑνοειλουμένης, συναπτέσθω ἕκαστον τῷ ἑνὶ ἕκαστῳ ἀγαθῷ. *Vita frui, bonum bono annectendo.* Marc. *l.* 12. *§.* 29.

s Ὅπως μήτε τὸ βραχύτατον διάστημα ἑνοειλούμενον. *Ut ne minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.* Idem *ibid.*

t Ἵνας γὰρ πράξεις ἐπὶ μὴ ἴσχῃ ἢ ἀναφορὰν, οὔτε σπουδαίως, οὔτε πίστωσιν, ὅτι τὸ κοινωνικὸν πάλιν, οὔτε διαπτῆς ἢ βίον. *Qecunqe actus tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, vitam tuam divellit.* Idem *l.* 9. *§.* 23.

v Ἀνθρώπου ἐνεργείαις πρόσκαιρος ἐπίπαν τὸ ἀναγκαῖον, ἢ ἄλλως οἷς τὰ μέσα συναγελάσας παρέξῃ, πεποίηκεν αὐτὸς ὁ καταστήσας, καὶ ἴσχει τὸ ἑαυτοῦ. *Homo cum ad beneficiendum natus sit, ubi beneficium qippiam, aut qod in commune conducat secerit, illud fecit ad qod conditus est, & qod suum est obtinuit.* Idem *l.* 9. *fin.*

x Ὠφελούμενον, ἐν τῷ ὠφελεῖν. *Emolumentum in eo capiens, qod alteri prastas.* Idem *l.* 7. *§.* 74.

y Ὅταν οὖν ἐν πεποιηκὼς ᾖ, καὶ ἄλλον ἐν πεποιῆσθαι, τί ἔτι ζητεῖς πέμπειν, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι ἐν πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν. *Ubi bene tu alicui secisti, & beneficio ille afficitus est, qid stultorum instar tertium qippiam qaras, puta, beneficì hominis existimationem, aut beneficii accepti remunerationem.* Ibid. 73.

z Τὸ ἐν σοὶ τὸ κρεῖττον ἡμῶν, τὸ τῆς ὅλης χρώμενον, καὶ ὑφ' ὃ ὁ σὸς βίος διοικοῦντα. *Qod in te præstantissimum est, cohere, qod cæteris omnibus utitur, & a qo vita tua gubernatur.* Idem *l.* 5. *§.* 21. Πρὸς τοῦτο μόνον ὅπως ἀρκῶ, καὶ ἔτων γνησίως ἐκ-

humanæ vel lucelli, aut avcupantem aut expetentem. Ad hæc [z] *nihil mentis cultu antiqius,* [a] *nihil honesti studio potius aut pretiosius habere:* [b] *ab eo* deniqe, *quod officii sui esse nôrit,* [c] *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuspiam, cupidine abducendum,* [c] *nullâ mortis, cruciatúsve ullius, nedum damni aut detrimenti, formidine abigendum, se permittere.*

Hæc *Stoicorum* sunt *decreta* & *præcepta*, & ipsorum principiis qidem planè congruentia, *sancta, recta, severa, fortia; pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* spirantia: qibus priora illa, qæ sunt saltem verè Epicurea, nihil sapiunt, nihil sonant minùs.

Sed adversus Stoici nominis professores objiciuntur, *raritas, hypocrisis, defectio, defectus.* de singulis videbitur.

Ac primo qidem loco *raritas* sub animadversionem venit. Pavciores utiqe omni ævo reperiri, qi disciplinam hanc sunt amplexati, qàm qi ad sectas alias sese applicuerunt. Et hac revera in parte triumphant splendidè, atqe efferunt sese Epicurei, qi [a] Epicurum tot amicos & sectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* possent. agnoscitqe, qi in Torqato Epicurum oppugnat Cicero, [b] *populum, qi vim maximam, avtoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà qicqam istic mirandum occurrit. Notum est Stratonis Physici illud, [c] *Plures esse qi lavari, qàm qi ungi velint.* hoc est, ad thermas plures itare qàm ad palæstras. [d] *Semitæ utiqe arctiori atqe asperiori pavciores insistunt; latiore & leviore confertim inceditur.* [e] *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiqe numerosiores sunt qàm gemmulæ. Diverbium vetus est, [f] *Plures mali.* [g] *Turba pessimi indicium est.* [h] *eximia, raritate commendat natura.* [i] *nec unqam cum rebus humanis tam fæliciter est actum, ut meliora pluribus placerent.*

Verùm sicut in disciplinam hanc se pavciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præsertim, **complures desciverunt**, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur transiisse.

Nec hoc certè qàm illud mirum magis. Celebre satis est Arcesilai illud, qi percunctanti, cur à sectis aliis ad Epicureos tam frequentes deficerent, non contrà vicissim ab his ad illos, respondit, [k] *Qia è viris Galli fiunt, non avtem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliqam, sed Cybeles mystas, qi testâ Samiâ resecti, virilitatem exuebant, volens intelligi. nos nostris familiari magis dicterio diceremus, *Qia* [l] *è gallis capi fiunt, non è capis vicissim galli.* Nec gnarum minùs, qod Calistoni meretriculæ Socrates, glorianti Philosopho præferendam se, ipsum enim suorum neminem ad se pellicere posse, cùm ipsa illius sectatores pleroscqe ad se, si id vellet, traducere valeret; [a] *Probabile admodum esse qod dicat: ipsam enim ad declivia homines dearsum propellere, cùm ipse*

*** 2 *con-*

egentium. Hoc unum sufficere sibi, genium legitime colere. Idem *lib.* 2. §. 13.

[a] Μηδὲν πρεπέστερον τῷ ἀνδρὶ τοῦ ἀληθοῦς βίου διαπονεῖσθαι, ἀλη-θείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτου γὰρ ἄλλο οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου ἀγαθοῦ. Nihil in hominum vita melius est justitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c. Hisce reliqa omnia numera sunt & vilissima. Idem *l.* 5. §. 21. Τί γὰρ μᾶλλον καλὸν εἴποιμι; τὸ δὲ ἴδιον καλὸν ἀνδρὸς ἀνθρώπου, ἢ ἀρετή. Qid tandem præterea pretio dignum? secundum conditionis sua rationem moveri sequ sistere. Idem *l.* 6. §. 16.

[b] Ἐγὼ τὸ ἐμοὶ καθῆκον σκοπῶ. τὰ ἄλλα με ὁ θεὸς μελήσει. Ego qod mei est officii, exsequor: reliqa me nevtiqam sollicitum habent. Idem *lib.* 6. §. 22. Ὅτι δὲ τοῦτο, ἢ λέγω, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. Qicqid vel fecerit, vel dixerit qispiam, probum esse me oportet. Idem *lib.* 7. §. 15. Μεμνῆσθαι, ὅτι ἀγαθὸν οὐκ ὄντα δεῖ, ἢ πᾶσιν ἀνθρώποις φύσει ἀπαστεῖ, πρόσκειται δὲ καὶ μελησόμενον. Memineris, probum te esse oportere, qod avtem hominis natura a te exigit, hoc constanter facito. Idem *lib.* 8. §. 5.

[c] Μηδὲ κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅστις ἤδη μᾶλλον ἔοικε θεοῦ, οὐδ' ἐπὶν μόνον σπουδὴ, πίστιν δίκαια ἢ ἄδικα πράττῃ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἴσχα, ἢ κακοῦ. Si hominem, qi vel ullius fit usus, existimas mortis vitaqe discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id, qod agit, justum an injustum, hominisqe probi an improbi sit. Idem ex Platon. *Apol. l.* 7. §. 44.

[d] Φλαυ πρᾶγος τὸ πλῆθος· οἷς μηδ' ἂν σίλφιον ἅλας μετρεῖσθαι. Laert. *lib.* 10.

[e] Cicer. *de fin. lib.* 2.

[f] Πλείους εἶναι σπουδὴ ἢ σπουδὴ ἀλείφεσθαι βουλόμενοι.

[g] Matth. 7. 13, 14.

[h] *Multi sunt, & qis numeret? stateram profer, appende: vide contra pavca grana qantam paleam levet.* Avgust. *in Psal.* 39.

[i] Πλείους κακοί. Bias. Avson. *Lud.* 7. *seq.*

[k] Senec. *de Vit. beat. c.* 2.

[l] Idem *Ep.* 42.

[l] Idem *de Vit. beat. c.* 2.

[k] Ἐκ μὲν δὴ ἀνδρῶν Γάλλοι, ἐκ δὲ Γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. Laert. *lib.* 8.

[l] Varro *de re rustic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

[a] Καὶ μάλα γε εἰκότως. οὐ μὴν δὴ ἐπὶ γε κατάντη ἀνθρώπους πάντας ἄγοις, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα ἔθη διαζόμην, ὑφίσα δὲ ἡ ἄνοδος, καὶ οὐδὲν τοῦτο πιθανόν. Qid mirum hoc est? fqidem

ta

contrà ad ardua ſurſum impellat. Ad voluptatem utiqe proclivis eſt via; ad virtutem [b] acclivis ſemita. cùm avtem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [c] *proclive à labore ad libidinem*, ecqid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qi in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe havd pavcos, qi à dogmate, qod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint atqe inſtiterint, titulo habituqe duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæqe inſtituto Epicurei, avt aliud qid potiùs qàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [d] Lucianum, qi hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorqetur.

Nec eſt ſcilicet hæc nova nupérve nata, ſed antiqa qerimonia, in ſecta unaqaqe repertos, * *citharis*, [e] *lyris*, [f] *tubis*, *lituis* compares, qæ *eorum* utiqe, *qæ aliis modulantur, canunt, crepant, perſonant*, [g] *nihil qicqam avdiunt, percipiuntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [h] compertum eſt deprehenſos, qod eſt Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ*; ſive, qod ex Epicteto Favorinus, [i] *Verbis tenus Philoſophos, factis procul.* Qin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, qod Scriptores qoqe ſacros & confeſſos & conqeſtos legimus, comparuêre, qi [k] *Nominis notitiam, qam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qi [l] *pietatis, cujus larvam gerebant, vim virtutémqe abnuerent*, qi [m] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qi* [n] *libertatem Chriſtianam neqitiæ improbitatiſqe velamentum facerent*; [o] *libertatémqe aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æqum fuerit, qum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, avt integra membra jure cenſeantur, [p] φύματα potiùs mera [q] καὶ ἀποσήματα, ut cum Marco noſtro loqar, ſive [q] *vomicæ & carcinomata*, ut de ſuis Avguſtus. Havd eſt incelebre Cratetis illud, [r] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliqod*: Varronis itidem, [s] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum neqam* reperiri. In agro Dominico qoqe [b] *zizania* ſteriléſqe, non *ſuccreſcunt* tantummodo, ſed * *dominantur* etiam aliqando avenæ: ex qibus tamen de ſegete totâ judicari iniqiſſimum fuerit.

Qod deniqe præſcribitur, inſigniores etiam pleroſqe non per omnia decretis præceptiſqe ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à normâ regulâqe, qam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecqem, qæſo, mihi dabis, ex eis etiam qi ſunt γνήσιοι Χριστιανοὶ, qi ab ea, qam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non qandóqe declinet. Ex eis inter hos fuerat, [c] qi *columnæ* & *exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenua vox illa, [d] *In multis offendimus omnes*;

tu ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem tego, ad qam arduus & pleriſqe inſolitus eſt aſcenſus. Æl. Hiſt. Var. l. 13. c. 32.

[b] Prov. 15. 24.

[c] Terent. Andr. 1. 1.

[d] In *Vitarum avctione*, *de ſectis*, *Micylle*, alibi.

* Κυθαίρᾳς μὲν ἄρξασθε, οὐκ αὐλοῦντας λέγοντες, ἀ πεύοντας δέ. *Non differre a citharis bonoſta dicentibus, non vero facientibus.* Diog. Laërt. l. 6.

[e] Ὅμοιον ἐπιπολὺ τοῖς λύραις, αἰσθανόμενα φθογγῆς, οὐκ ἀκούοντα. *Idem accidere qod lyris, qa cum bene ſonant, ſe ipſas tamen non avdiunt.* de Peripateticis Cleanthes. Laërt. l. 7.

[f] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτὸ γὰρ οὐκ ἀκούειν φθεγγόμενον μέγιστον. *Non enim avdiebat eum, etiam ſi maxime clamaret.* Dio Pruſ. Orat. 8.

[g] Μὴν ἀκούειν, μὴν αἰσθάνεσθαι. Laërt. l. 6.

[h] Gellius Noct. Attic. l. 13. c. 8.

[i] Ἀλλὰ ἔπεσθαι, μέχρι δὲ λόγων. *Fallis procul, verbis tenus.* Idem l. 17. c. 19.

[k] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. *Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant.* Pavl. ad Tit. 1. 16.

[l] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. *Habentes formam pietatis, ſed qi vim ejus abnegarunt.* Idem ad Timotheum Ep. 2. c. 3. v. 5.

[m] Τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. *Qi Dei noſtri gratiam tranſferunt ad laſciviam.* Jud. Epiſt. v. 4.

[n] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν. *Velamen malitiæ habentes libertatem.* Petr. Ep. 1. c. 2. v. 16.

[o] Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Libertatem aliis pollicentes, qum ipſi ſervi ſint corruptelæ.* Idem Ep. 2. c. 2. v. 19.

[p] Marc. l. 2. §. 16.

[q] Idem l. 4. §. 28.

[r] Sveton. l. 2. c. 85.

[s] Ἐν ἰσῷ καὶ πολῇ σπορᾷ ἴσως κύπειρον. Laërt. lib. 6.

[s] Varro *Leg. Man.* apud Nonium, in *Spicum.*

[b] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qa voce alibi diximus.

* De ſeculo ſuo, Salvian. *de Dei gubern. lib.* 3. *Prater parciſſimos qoſdam, qi mala fugiunt, qid eſt aliud penè omnis cœtus Chriſtianorum, qàm ſentina vitiorum?*

[c] Οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Pavl. *ad Galat.* 2. 9.

[d] Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες. Jacob. 3. 1.

omnes; sive, *impinginus universi*. ad qæ verba [c] Beda noster, *Non*, Offenditis, dixit; *sed*, Offendimus, *inqit*; *&* In multis *præmisit*; Omnes, *subjunxit*. Ex eisdem & qi illud, [f] *Si dixerimus, qod peccatum non habemus, decipimus nos*, (dum [g] *peccantium* utiqe *numero excipimus*) *nec penes nos est veritas*. [h] *Nec*, habuimus, (inqit Avgustinus) *Sed*, habemus, *dixit; ne de vita præterita*, (qæ *per ignorantiam* variásqe indè enatas *cupiditates* tota exacta est) *dictum qis suspicetur*. Ex Apostolis ipsis, qi Christum proximè accesserant, qíqe lateri ejusdem comites individui adhæserant, ut reliqós mittam, nec de proditore qicqam dicam, [i] *primi* & [i] *novissimi*, agmen qi ducit, & qi clavdit, utriusqe etiam firmati jam, [k] nævi aliqi in tabulis sacris proditi extant: ut apud exteros qosvis disciplinæ etiam severissimæ professores, sectæqe exactissimæ sectatores, à dogmate aliena nonnunqam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò sibi vendicat Æschyli illud,

[l] Ἁμαρτάνει τι κἀ σοφὸς σοφώτερος.
Sapiente qi plùs sapiat, est cùm labitur.

Stoici certè præceptis decretísqe suis, [m] non tam qid ipsi valerent, avt assecuti jam essent, qàm ad qid contenderent, modísqe omnibus elaborandum atqe enitendum censerent, designatum volebant. qod & idem de se [n] Apostolus liberè ingenuéqe profitetur.

Veruntamen ex eis qi sectæ hujus in disciplinam seriò sedulóqe sese dederunt, per singulas qasqe fere ætates reperti sunt, qi fide dignorum Scriptorum suffragiis consensu consono attestantibus, ità dogmata sua factis consentaneis consignata, decretáqe vitæ instituto æqabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Christiani professoribus plerisqe pudorem incutere, ruborem suffundere meritò qeat. In his fuere; post Zenonem, cui testimonium dat insigne Athenienssium psephisma, qo [a] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò qòd [b] *vitâ suâ eis qæ differebat congruente cunctis in exemplum expositâ, ad optima qæqe qosqe incitaret*, [c] *imagine æreâ, coronâ aureâ donandum*, [d] *sepulcrum sumptu publico extruendum*, [e] *pilásqe duas, qarum utriqe testimonium istud incideretur, erigendas*, decernitur: post hunc, inqam, aliósqe qi in Schola hac eidem successerant, emicuêre viri magni, disciplinâ istâ imbuti, virtutis masculæ imagines vivæ vivacésqe, conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philosophiam disertè professos præteream) Cato Uticensis, Thraseas Pætus, Helvidius Priscus, & Marcus cumprimis Antoninus, qi ista commentandi occasionem nobis præbuit.

Verùm à disciplina ipsa, ad eos, qi eam scriptis suis illustrârunt, hos præsertim qos reliqos habemus, transeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chrỳsippus: qorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [f] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης. & Galeno, [g] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως. *Sectæ Stoicæ totius princeps patérqe*; & Balbo apud Ciceronem, [h] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò strenuè felicitérqe [i] *fulsit*, ut de eo dictum fuerit,

* * * * [k] Et

[c] Beda *in Jac. Epist.*
[f] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. Ep. 1. c. 1. v. 8.
[g] De Pharisæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & superb. Dum in se singulariter exultat, alios arroganter insultat, & se solum decipit, qem solum excipit, dum alios damnat.*
[h] Avg. in 1. Joan.
[i] Matth. 10. 2.
[i] 1. Cor. 4. 9. & 15. 8, 9.
[k] Gal. 2. 11. Act. 15. 39.
[l] Stob. *tom.* 2. *tit.* 3.
[m] *Non dicebant, qemadmodum ipsi viverent, sed qemadmodum vivendum esset.* Sen. *de vit. beat. c.* 18.
[n] Οὐκ ὄπι ἔλαβον, ἢ τετελείωμαι· διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ Ἰησοῦ. *Non qod metam apprehenderim, avt sim consummatus, sed unum.... contendens scopum versus feror.* Paul. *ad Phil.* 3. 12. 14.
[a] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. psephisma apud Laert. *l.* 7.
[b] Πρὸς τὸ βίβλιον, ᾧ ἐξήσκησε τὸν ἴδιον βίον ἑαυτῷ εἶναι ἄσκησιν, αἱρεθὲν ὅλοις τοῖς λόγοις, παράδειγμα.
[c] Εἰκόνι χαλκῇ, χρυσῷ στεφάνῳ.
[d] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.
[e] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα στήλαις δυσί.
[f] Strab. *Geogr. lib.* 14.
[g] Galen. *de dogmat Hippocr. & Platon. l.* 2. *c.* 6.
[h] Cicer. *de Nat. Deor. l.* 3. de *Zenone*, non *Cleanthe*, ut inadvertentiâ, an memoriâ, lapsus Lipsius, *manuduct. ad Stoic. philosoph. Dissert.* 11.
[i] *Qi fulcire proximus porticum.* Cic. *Acad. l.* 4.

[k] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦν Στόα.
Chrysippus nî fuisset, nec Stoa foret.

Et complura qidem uterqe reliqit scripta: alter iste [l] *usqe ad septingenta qinqe* συγγράμματα, five [m] *opuscula:* cùm [n] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur; [o] qam tamen assecutum negant; cùm [p] *ad* [q] *volumina ter centena usqe* iste pertigerit, qorum qodliber utiqe συγγράμματα complura complectebatur: alioqi Chrysippum πολυγραφίᾳ non æqâsset, nedum scriptorum numerositate anteceessisset. Cæterùm par scripta utriusqe fatum sunt experta. nec Zenonis siqidem, nec Chrysippi, qin nec seculi prisci illius è Stoa cujusqam scriptum ullum integrum ad tempora nostra perennavit. Supersunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [r] qi passim exagitat; Galenum, [s] qi plerumqe oppugnat; Laërtium, [t] qi simpliciter recitat; Ciceronem, [v] qi in partem utramqe disceptat. Citerioris ævi superant ex eis qi disciplinam hanc sunt assectati, qorum dissertationes commentationésqe ad manus nostras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noster iste.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: qem dignitate tamen æstimationéqe verâ è duobus illis alterutri posthabendum existimem. [x] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, sublimia; & arguta, subtiliáqe complura; éstqe dignus admodum, qi non ab humanioris literaturæ tantùm, sęd à Theologiæ etiam studiosis, sedulò qidem, sed judicio atqe examine justo adhibito, legatur. Verùm non est unius ejusdémqe ubiqe coloris; nec per omnia constat sibi. Neqe verò vitam attingo; qam Cassius tamen arrodit, [b] *tanqam à dogmate præceptionibúsqe qàm maximè dissentaneam:* de scriptis ago. In his, [c] qám fœdè Clavdio, dum apud superos, ex mente etiam Neroniana, [d] *morabatur;* nec huic duntaxat, sed & in gratiam illius, ejusdem mancipio, [e] *licentiæ intolerandæ mastigiæ*, Polybio, adulatur? qem tamen è vivis exemptum, [f] dictione Satyricâ & farteasticâ, vernilitatis prægnate, acerbissimè prosicit, & publicè subsannandum propinavit. De animæ corpore excedentis statu, qàm repugnantia statuit? dum τῇ ὑποθέσει δελδώων, nunc [g] in sedes cœlestes integram subvehit, nunc [h] in flatum halitúmve merum dispergit, tædæqe instar, materiâ, qâ alebatur, absumptâ, deficientis prorsus extingvit. Epicurum est ubi accusat, increpat, deprimit, damnat, ut [i] *degeneris & humillimæ mentis, apud qem voluptas imperat: hominem,* [k] *voluptatis Magistrum* ipsum, scholam, [l] *voluptatis officinam*, nuncupat. Est contrà, ubi (qo Lucilio suo forsitan hujus assecla, qem [m] *Virorum optimi* titulo subinde cohonestat, gratum faciat) eundem non excusat tantùm, ut qi [n] *immeritus malè audiat & infamis sit;* sed comprobat etiam & collavdat, ut qi [o] *sancta & recta* præcipiat, *& si propiùs accesseris*, tristia. Deniqe qod *in* [p] Chrysippo

[k] Laërt. *l.* 7.
[l] Idem *ibid.*
[m] Ità malim vertere, eo sensu, qo *post mortem opera, non opuscula pensanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *Ep.* 4. qàm cum Lipsio, *volumina.*
[n] Ex Carneade, Laërt. *l.* 10.
[o] Πάντας ὑπερβαλόμενος τοῖς βιβλίοις. *Omnes superans multitudine librorum.* de Epicuro, Laërt.
[p] Κύλινδροι γὰρ περὶ τετρακοσίων εἰσί. Laert. *ibid.*
[q] Κύλινδροι, *volumina*, qæ cylindri figuram convoluta referebant. vocabulum notione hac vix alibi repertum.
[r] In *Stoic. repugnan. de commun. notitiis:* & *de paradox.*
[s] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[t] *Lib.* 7. in *Zenon.* & *Chrysip.*
[v] In *Academ. Tusc. de finib.* & *de Natur. Deor.*
[x] *Multa in eo claraqe sententia; multa etiam morum gratiâ legenda, multa in eo probanda, multa etiam admiranda sunt;* eligere modò cura sit. Fabius *institt. l.* 10. *c.* 1.
[b] Πολλὰ ἐναντιούμενα. ὡς ἐφιλοσόφουν πολὺ ἡλίττω. *In plerisqe contra facere visus est qam philosophabatur.* Dio Cass. *l.* 61. *pag.* 694. B. in Johannis Xiphilini *excerptis.*
[c] In *Consolatorio ad Polybium.*
[d] *Morari* eum *inter homines desisse*, productâ primâ syllabâ jocabatur. Sveton. *lib.* 6. *c.* 33.
[e] Cùm in scena Pantomimus illud protulisset,
Ἀφόρητός ἐστι τυραννὼν, μαστιγίας,
Ferri nequit rebus secundis flagrio.
omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Cass. *l.* 60. *pag.* 684. E.
[f] In Σενηκολακωθείσῃ.
[g] *Ad Lucil. Epist.* 102. *ad Polyb. consol. c.* 28. *ad Marc. consol. c.* 25. *ad Helv. c.* 17.
[h] *Ad Lucil Epist.* 54. cùm morti proximus videretur.
[i] *Ad Lucil. Epist.* 42.
[k] *Epist.* 18.
[l] *Epist.* 9.
[m] *Epist.* 13. & 21. & 48. & *Qast. Natur. Præfat. l.* 1.
[n] *De vit. beat. c.* 13.
[o] *Ibid.*
[p] *Chrysippi acumen nimis tenue retunditur, & in so sape replicatur: etiam cùm agere aliqid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.* 1. *c.* 4. *Chrysippus penes qem subtile acumen est, totum librum suum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

Libet

ſippo & [q] Zenone non ſemel reprehendit, contráque id [r] quod ipſe præcipit, [a] ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non rarò delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptíſque aliqoties ludit. Neqe tamen hæc, qæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, & eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, qaſi [b] à Senecæ lectione (qem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſque conſultus, inter alios commendare conſveverim) abſtentum qenqam, atqe abſterritum, âvt qò de viri tanti (qem eruditi qíqe indolis ingeniíqe acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur havd pavci) magnitudine juſtâ qicqam detractum eam: ſed qò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (qam Chryſippus qoqe ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi [c] cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) avt ſcripto, avt facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qi in ſorte diverſâ, vel adverſâ etiam qàm maximè, in [c] ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc qanti ſit, qantúmqe in ſtatu qovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter qidem (prout & [d] Epictetus eo prior, [e] cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſqe* ac *ſeverus* (qod [f] ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubiqe deprehenditur.

Deniqe, ut ad illud revertar, qod in paginâ liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram qod horum utriuſqe ſcriptis moniúſqe propiùs accedat, in exterorum priſcorum, qæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſtimem. Certè qæcunqe Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúſqe ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſqe, de [a] *multi cogitatione etiam abſtinenda*, de [b] *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de [c] *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de [d] *anuno cumprimis excolendo*, & [e] *ad imaginem divinam effingendo*, de [f] *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de [g] *injuriis æqanimiter ferendis*, de [h] *admonitione & increpatione cum moderatione cautioneqe accurata exercendis*, de [i] *rebus qibuslibet, adeóqe ut.â ipsâ, ubi res ratioqe poſcit, nihil habendis*, de aliis deniqe

**** 2 ple-

[q] *Libet videre ineptias Græcas; qas qamvis miter, (mireve Lipſius) nondum excuſſi. non vis ſeverius loqi, nec moriturо riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta qa dicis. nihil eſt acutius ariſtâ. qadam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *Epiſt.* 82.

[r] *Pro veritate ſimpliciùs agendum eſt. Ibid. At qi ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſerò loqantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

[a] *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius. *inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniqiùs tamen illi, neſcio, qi apud Gellium (an Agellium, qod Lipſius mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atqe ſententia, avt inepto inimíqe impetu, avt ut levi & qaſi dicaci arguitâ*, &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, qa doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciárunt. ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſqe cauſſâ. Naſonem aliqoties attingit, qod indulſerit ingenio ſuo, at magis ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſâ ac ſerius argumentis, qàm Ovidius in poematibus plerumqe ludicris. Jam hoc ipſum, qod in Seneca cum primis laudatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſaliége; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliqoties affectatiùs, iiſqe modis, ut non ità multùm abſit à ſcurrilitate. qadam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur videre potiùs qàm odiſſe, atqe docere magis qàm deteſtetur. qin ubiqe plerumqe videtur jocorum affectator, etiam in rebus maximè ſeriis, in qibus optarim illum aliqanto longius abeſſe ab ineptia, obſcœnitate, vitioqe ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, qæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniqe ipſe, qi adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejúſqe ſcript. *Ego Senecam univerſè admiratione magis qàm laude proſequendum arbitror. in partibus aliqid eſſe, qod cenſeas, avt cui fuscenſeas, non nego. Sane decidit interdum, avt à ſe mutat: ut in jocis avt dictis, qam ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in laudibus, vituperus, ſine modo?* &c.

[b] Qod apud Gellium cenſores rigidi atqe importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit. Noct. lib.* 12. *c.* 2.

[c] Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii.

[c] Δοῦλος Ἐπίκτητος ἡμπόλυτος, καὶ πανὶ ἀνάπηρος,
Καὶ πενίᾳ τλήμων.
Servus Epictetus fueram, & corpore claudus,
Et paupertate Irus.
Leonid. Epictheti Anthol. *lib.* 3. *c.* 33. *Ep.* 42.

[d] *Epictetus verus ac ſeverus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus.* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19.

[e] *Marc. lib.* 1, §. 7.

[f] Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *Epiſt.* 82.

[a] Matth. 15. 19.

[b] Matth. 5. 22, 28.

[c] Matth. 12. 36.

[d] Matth. 5, 20. & 6. 33.

[e] Matth. 5. 45, 48.

[f] Matth. 6. 1, 3.

[g] Matth. 5. 39.

[h] Matth. 18. 15, 16.

[i] Luc. 14. 26, 33.

pleriſqe [k] *pietatis*, [l] *caritatis*, [m] *æqitatis*, [n] *humanitatis officiis* [o] *quam exqiſitiſſimè obeundis exeqendiſqe*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmqe harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, qæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atqe in animo infixos altiùs relinqat aculeos, inculcata ſubinde, Lector qivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

Sed iſta forſitan dixerit qis, qorſum aliunde, ab extero præſertim, eóqe fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? qum è pagina ſacra, in qa proſtant, poſſint promptiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii avtoritate potiore præcipiantur, tum & obſeqii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utiqe ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſqe concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſqe enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, qo proceſſerant apud nos havd ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterqe; qorum alter præter paginam ſacram nihil avt legebat, avt lectitandum cenſebat; alter, poſtqam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cum ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (qam pro hominis privati ſorte cenſúqe amplam ſatis habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco accenſo, flammis abſumendam tradidit; nevter ſanè, avt fundo juſto, avt exemplo bono, & qod imitatione ſuâ dignum ſobrius qis ſanúſqe ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione ſeria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, qod qæ in Sermonibus Dominicis (qorum capita præcipua duntaxat, συντόμως plerunqe apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. qod ut eſt ſcriptis aliis cum iſto commune, ità in hoc genere havd pavcis iſtud præcellit.

Tum nec illud levis eſt momenti, qòd dogmatis Chriſtiani æqitas rationi etiam ipſi conſentanea deprehenditur, dum ab ipſis etiam extraneis & adverſariis comprobata & collavdata demonſtratur. [a] *Grave eſt*, ponderiſqe non exigui (ut Iſidorus Ægyptius) *teſtimonium ab inimicis profectum*. Et, (qod Dio Pruſæus) [b] *Encomium ab eis, qi non ſuſcipiunt, & ſuſpiciunt tamen, palàm eſt illius*, ſive perſonæ, ſive diſciplinæ, *lavdem eſſe præſtantiſſimam*. Non neſciebat hoc Apoſtolus, cùm ab [c] exterorum inſcriptionibus ſcriptiſqe, ei qod afferebat & promulgabat, dogmati aſſerendo, teſtimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentiqe Dominici æqitati ac [d] *rationabilitati* (ſi ità loqi licuerit) apud qoſvis vindicandæ formandæqe conduxerit, qòd ab homine extero, nec nomini Chriſtiano favente (cùm nec myſterii noſtri gnarus eſſet, nec fidei rationes aſſeqeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentiſqe tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [e] *Qis non intelligat*, (inqit gravis Avtor) *bonam eos habuiſſe cavſſam*, *qi eam apud medios judices obtinere potuerunt?* qid eam dixerit qis, qæ apud averſos & adverſos etiam, ubi [f] hoſtes ipſi judices conſident, obtineat.

Adhæc divina in iſtis relucet & providentia & benignitas, qòd in homine à ſe dilapſo imaginem ſui non intercidere omnino & aboleri prorſus paſſus eſt, ſed ſcintillulas

[k] Matth. 22. 37.
[l] Matth. 22. 39.
[m] Matth. 7. 12.
[n] Matth. 5. 44. Luc. 10. 37.
[o] Matth. 5. 19, 20.
[a] Σαφὲς γὰρ τεκμήριον τῆς ἰσχύος μαρτυρία. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *Epiſt.* 228. & *l.* 3. *Ep.* 335.
[b] Τὸ γὰρ [μὴ] ὑποδεχομένων γε πάντων ἐγκώμιον, ἀλλ' οὖν οἷς κἀκείνων ἔπαινος ἐκεῖνος ἂν εἴη. Dio. Pruſ. *Orat.* 31.
[c] Act. 17. 23, 28.
[d] Λογικὴ λατρεία. *Rationalis cultus.* Rom. 12. 1. Ἔντευξις τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Deo ac rationi obſeqi.* Marc. *l.* 12. §. 31.
[e] Avg. *Ep.* 170.
[f] Devt. 32. 31.

las qaſdam aſſervavit teliqas; qas & diſciplinis variis excitavit, & ad miraculum uſqe evexit: partim, qò ſocietati humanæ conſervandæ ac continendæ proſpiceretur; nè [g] effetati prorſus homines, belluarum ritu, in exitium mutuum proruerent univerſi; qum [h] *abſqe diſciplina nulla homine truculentior avt immanior ſit bellua*: partim, qò *Numini* [i] *dignoſcendo*, [k] & *indagando*, his adminiculis adjuti, poſſent operam dare; qæ ſi vel contemptim, vel neglectim haberent, [l] ἀναπολόγητοι planè haberentur. Verum eſt proculdubio Claravallenſis illud, [m] *imaginem divinam uri poſſe, exuri non poſſe.* [n] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impreſſam funditus eradere, [o] *facem* in mente hominis cœlitùs accenſam penitus extingvere, nec vitioſitas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium qiddam, [p] *flammas gehennales* adjecit ille) qam inter ruinas & incendia defectionem primitivam conſecuta, in generis humani commodum, ſuorúmqe beneficium ſervatam confotámqe volebat bonitas divina.

Qin nec divinæ erga nos miſericordiæ gratiæqe planè gratuitæ teſtimonium monumentúmqe luculentum minùs in iſtis oculis noſtris obverſatur; cum [a] eis, apud qos dotes tam eximiæ, admiratione penè omni ſuperiores, ſe produnt, præteritis, nobis, nobis, inqam, [b] in tenebris, umbráqe ferali ac letifera cum illis pariter conſidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demerſis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lumen illud ſalutiferum, [c] *Sermonis* ſui ſacri *Spiritûsqe* ſancti ope operâqe uſus, [d] effulgere procuraverit; [e] qo prævio ac prælucente, per [f] ſeculi tenebricoſi hujus caliginem pluſqam Cimmeriam, avt * Ægyptiacam etiam, veritatis ſupernæ, vitæqe verè ſic dictæ, inter diverticula tam freqentia, à recto utrinqe abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum uſqe tenere poſſemus; & abſqe qo per obliqas & tortuoſas mundi hujus neqiſſimi ac perturbatiſſimi ſemitas, ſine luce, ſine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè ſubinde (ità iſta dum lego, affectum me ſentio, & ingenuè agnoſco) non ſtupor duntaxat, ſed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementiſſima conjunctus, ſeriò apud me reputantem, qàm longè in multis ab eo abſim, qod de ſe Vir iſte, veri ad ſalutem perducentis ttamitis ignarus, de ſe profitetur, nec qin verè & ingenuè, ambigi poſſe videtur. Ut proinde & Marco & Epicteto altiùs aſſurgens, *Hymnum* [g] illius vel *maximo* majotem ac præſtantiotem decantare jugitet debeam; [h] *Magnus*, [i] *divésqe miſericordiâ Deus, qi me miſerum*, [k] *cum gente humana universâ collapſum* [l] *& perditum, ſed cum pavcis è turba reliqa* [m] *ſelectum*, [n] *maſsâ ſecretum*, [o] *mihi reſtituit*, [p] *ſibi reconciliavit*, [q] *Filium miſit*, [r] *qi redameret*; [s] *Spiritum immiſit, qi* [t] *refingeret*, [v] *culpam omnino omnem remiſit, qo &* [x] *ſupplicio culpæ debito omni eriperet, & ſupplicii ſubeundi* [y] *metum dirum eximeret*, [z] *neqitiæ ſervitio liberum emiſit, qò* [a] *in famulatium ſuum adſciſceret, &* [b] *in filiorum ſuorum*

*****

nu-

[g] Μηδὲν οὕτω βλάπτει ἀνθρώπου, μηδὲ ἀμείνονα, ἔτυχε δ' οὐκ ἔχοντα τοιοῦτον. *Homine, ubi ſemel ferinam induerit naturam, nihil eſt magis impium & crudele.* Polyb. *Hiſt. l.* 1. & *legat.* 122.

[h] Ὁ ἄνθρωπος παιδείας μὴ τυχὼν, ἀγελαιότατον γένεσιν πάντων, ἐπὶ γῆς πέφυκε. *Homo abſqe diſciplina fit truculentiſſimum omnium, qa terra alit.* Plato *de legib. l.* 6.

[i] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ. *Id qod de Deo cognoſci poteſt.* Rom. 1. 19. & v. 21. Γνόντες τὸν Θεόν. *Qod Deum noverunt.*

[k] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὑροιεν. *Si forte palpando eum invenirent.* Act. 17. 27.

[l] Rom. 1. 20.

[m] Bern. *in annunc. ſerm.* 1.

[n] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[o] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[p] *Imago in gehenna ipſa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi ſup.*

[a] Matth. 11. 25, 26.

[b] Eſaj. 9. 2. Luc. 1. 79.

[c] Eſaj. 59. 21.

[d] 2 Cor. 4. 6.

[e] Luc. 1. 70.

[f] Epheſ. 6. 12.

* Exod. 10. 22, 23.

[g] Epicteti *Hymnum* habes, ſupra ad marginem ex *Diſſert. l.* 1. *c.* 16.

[h] Pſal. 145. 8, 9.

[i] Eph. 2. 4.

[k] Rom. 3. 19, 23.

[l] Matth. 18. 11.

[m] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[n] Rom. 9. 21.

[o] Eph. 2. 5.

[p] Col. 1. 21.

[q] Gal. 4. 4.

[r] Apoc. 5. 9.

[s] Ezek. 36. 27.

[t] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.

[v] Col. 2. 13.

[x] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Theſſ. 1. 10.

[y] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.

[z] Rom. 6. 22.

[a] Eph. 2. 19.

[b] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6.

Joan.

nuneriun cooptaret, [c] *gratiam ſpiritualem impræſentiarum donavit*, [d] *gloriam cœleſtem deinceps* [e] *donaturum repromiſit.*

Eſt in his deniqe, qod ad altiora enitendi, nomen Chriſtianum profeſſis, calcar acerrimum ſubjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celſa evaſiſſe adverterint; ac pudore meritò ſuffundat, qod in imis adhuc ſubſelliis ſubſiſtant hæreántqe; cum adminiculis fortioribus firmioribúſqe tam amplis ad ea conſeqenda inſtructi ſint, & adjutari, nî nolint ipſi, poſſint. Certè plùs poſſe naturæ jam collapſæ reliqas vires, diſciplinæ ſecularis accedentibus avxiliis, qàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapſæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inſerviunt, pro dedecore inſigni non immeritò habeatur; éſtqe qod probro eos, qi hujus participes ſe ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipſo nomine, nomini, qod profitentur, Chriſtiano [a] opprobrio eſſe ſe ſenſerint, qòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande qippiam & inſigne viſus eſt, ſibi ſaltem, protuliſſe, qi adverſus mortis metum diſſertatiunculam clavſit monitu illo; [b] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* futile revera & frivolum eſt. Pari ſiqidem ratione Epicurus probaverit, *Turpiſſimum eſſe, avt Numinis offenſam ſubvereri, avt ſceleris conſcientiam formidare; cùm nevtrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui; eámqe nobis ſecuritatem non præſtare ſapientiam, ad qam inſcitia & deſipientia perducit.* [c] Fatui ſcilicet laminam candentem contrectare non metuunt; [d] infantuli facis accenſæ flammæ manum admovere non formidant. num turpiſſimum ideo horum alterutrum ſcientem prudentem timendo refugere, qia nevtrum nevtri illi timeant? Verùm turpe eſt revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipſam, mortéqe ipsâ pejores graviorésqe mortis moras, pro veritate divina, fide Chriſtiana aſſerenda, conſcientia integra & intaminata cuſtodienda, nî deficere & delinqere velimus interminata atqe intentata; ſi defugere maluerimus, avt detrectare, nec mente promptâ, animo propenſo alacriter conſtantérqe ſubire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fidéqe conſervandâ, homines ethnici, & fortiter libentérqe ſuſtinenda definierint, & ipſi ſtrenuè ſuſtinuerint. turpe eſt præcepta documentáqe Dominica, [e] *de ſui ipſius abnegatione*, [f] déqe *ſuorum omnium, honorum, opum, facultatum, neceſſitudinum, affectuum, vitæqe adeò ipſius abdicatione* gravia, moleſta, dura, difficilia, triſtia, rigida, iniqa conqerendo ducere homines Chriſtianos; cùm à religione Chriſtianâ alieni qoqe, argumentis etiam validiſſimis adjectis, hæc eadem pia, juſta, æqa, rationi rectæ conſentanea, naturæqe humanæ congruentia cenſuerint; nec eam nobis magnanimitatem avt æqanimitatem præſtare fidem veram, ad qam ratio illos, recta qidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Inſignis igitur Scriptorum iſtiuſmodi uſus, apud Chriſtianos etiam, nomine non uno, vel iſta qæ diximus, vel iſtis paria, ſeriò perpendenti, liqidò comperietur.

Illud interim obſervatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuiſſe ad nos tranſmiſſa. Epicteti ſiqidem [g] ab ore differentis excepta, Arriani operâ ſunt ſcripto tradita, eiſdem ipſis, qantum aſſeqi poterat, qibus ille differebat verbis. qo modo à Domino Chriſto, dum in terris inter mortales agebat, habiti ſermo-

[c] Joan. 1. 16.
[d] Rom. 8. 18, 30.
[e] Rom. 6. 23. Χάρισμα. donativum. Tertull.
[a] *Chriſtiani in opprobrium & contumeliam Chriſti.* Salvian. *de provid. lib.* 4.
[b] Senec. *Ep.* 36.
[c] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Diſcipul. de Tempor.* qi ferri candentis maſſam ſine læſione contrectavit imprudens. Credat qi volet.
[d] Inde Joan. Chryſoſt. *de ſtatuis Orat.* 4. ait, eos qi mortem metuunt, peccatum non metuunt, παιδικὸν φόβον φοβοῦσθαι, puerulis compares, qi larvam timent, lucernam non timent.
[e] Matth. 16. 24. Luc. 9. 23.
[f] Luc. 14. 26, 33.
[g] Ὅσα ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπεχείρησεν αὐτὸς ἀπομνημονεύειν, ὡς οἷόν τε ἦν. γεγραμμένος. *Sed qa ipſum audivi dicentem, ea verbis etiam iſdem, qod ejus a me fieri potuit, annotare ſtudui.* Arrian. *Præfat. ad Diſſert.*

Fícti-

mones, (cùm[a] nihil ipſe ſcripſiſſet) [b] ab avdientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ qidem aliâ, Græcâ utiqe, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id qod tam de Enchiridio, qàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qi eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes* & *commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumptas liqet. qo modo Regis ſapientiſſimi *Paræmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius avtographis fuiſſe deſcriptam, docet *capiti* 25. præfixum lemma. In more namqe habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, qæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, qas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmqe, qibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámqe ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, qibus ſcripſerat, nominatim deſignatis, cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo* & *ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertioqe* (ut ego reor) præfixa lemmata, de qibus ſuo loco [c] diſſeruimus. Indè natum eſt, ut neqe ſibi invicem cohæreant pleraqe (qanqam *Liber primus* uno qaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémqe ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisé qoqe repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* aliósqe *Epiſtolis*, Græca, formularúmqe uſitatarum havd pavca) qod ad rei ipſius notæ ſatis ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. qin & ἀκέφαλα, & qaſi abruptè inchoata nonnulla. qod & de ſerpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [d] Interpretes qidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel qæ adnotantis mens, vel qæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, qaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione qaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, qàm ab Avtoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atqe hæc qidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, qorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium inſtitutúmqe pavcis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaqe ultra qadraginta jam exceſſerunt, ex qo, dum apud Juris noſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, qod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cùm Græcis aliis qibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (qod ajunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico avtumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliqod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſqe conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum qenqam (Epicteto uno excepto; qo

[a] Fictitæ ſunt enim *litera* amœbææ *Agbari ad Chriſtum*, *Chriſti ad Agbarum*, qomodo & *Seneca ad Paulum*, qarum meminere tamen Evſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hieron. in *Scriptor. Eccleſ. Catalog.*

[b] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. *Prout tradiderunt nobis qi a principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt.* Luc. *Præfat. Evang.*

[c] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, qàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmqe videri.

[d] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

nec inferiorem, nisi qòd ille amplior est, Marcum nostrum censucrim) eximium magìs legisse meminissem. Cùm avtem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec versionem Xylandrianam Græcis commodè satìs respondere, de recensione pariter & versione novâ instituendâ animum subibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit scripti ejusdem editio altera Lugdunensis, à qa subsidium aliqod sperabam: sed frustra: cum Xylandriana ea, qâ usus fueram, inquinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam avtem ex viri doctissimi, cujus *versio* scripti hujus *Anglicana* pòst prodiit, D. Merici Casavboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à se nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Basilienfis *Præfatione* mentionem ipse facit, qamqe nisi in Viri Doctissimi manibus, cùm me comiter invisisset, qod in *Prolegomenis* illis ipse commemorat, nunqam oculis usurpavi) expressam edoctus sum. Cùm avtem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Svida scriptoribúsqe aliis, qi ex libris his nonnulla lavdaverant, partim cruditorum qorundam, qibuscum necessitudinem avt familiaritatem aliqam habebam, consilio opéqc usus, loca qæ vitii qoqo modo suspecta videbantur, restituere annitebar. Qumqe in Viri Illustrissimi D. Clavdii Salmasii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertissimis, Marci nonnulla secius, qàm in eis, qos penes me habebam, codicibus expressa offendissem: unde editionem aliam aliqam secutum suspicabar; amici communis interventione usus, (aliter enim compellare ignotum planè verecundia prohibebat) Virum Clarissimum per literas consulebam, qibus tum qid molirer significabam, tum & de locis tam illis, qos ab ipso aliter qàm avt Basileensis, avt Lugdunensis habebat, exhibitos repereram, qàm aliis etiam, ad qos hæsitabam, ménsqc tunc temporis suggerebat, nec conjecturis de qibusdam propriis celatis, sententiam illius censurámqe scisciţabar. Is pro eximia, qâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè rescripsit. *In tam utili ad vitæ præcepta scripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, qam ponere operam destinas, summopere lavdo. Editum illud scivi lingvâ Anglicanâ à Merico Casavbono, sed ultra nihil. qid enim præstiterit, præ illius lingvæ ignorantia havd etiam scire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò posse videor, satis operæ esse in illo opere perfectè absolvendo qæ non solùm duos, sed etiam plures fabros distineat. ità spissa est materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Havd alium puto avtorem ex antiqitate Græca corruptiorem ad nos, injurià temporum, fortean etiam hominum, qi eum interpolárunt, tranfmissum. ubiqe hiatus, & lacunæ, qæ tamen solidum mentiantur. Tranfpositiones etiam multis locis commissæ ab hominibus, uti videtur, sciolis, qi sententias plerumqe minutis punctiunculis Stoico more fignatas non capiebant. Præter ea, qæ observâsti, atqe in schedam mihi missam conjecisti, alia toto passim opere vitio laborant. & qædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eorum, qæ à te propofita dissolvere non potui.* Hæc vir summus ille; qi & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxat, qæ qæsieram, sed de aliis qoqe, qæ inter ea disqirenda occurrebant, nec reqisitus, animi sui sensum ultroneus impertiretur; adjectâ insuper invitatione humanissimâ, qâ ad alia qælibet ulteriùs operam præstare promptum, *tempúsqe* eo fine *negotiis aliis suffuraturum, nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis qidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clarissimum sum percontatus. Verùm per subitaneam illius occasionibus qibusdam Lugduno-Batavorum in Gallias susceptam profectionem, (sive literis meis ad manus illius non pervenientibus, sive ab ipso ad acceptas responsione in reditum dilatâ: simul per amici communis, cujus interventu usus fueram, è partibus istis demigrationem, sponsionis repetendæ opportunitate sublatâ) factum est, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere visum est, *Editione Argentinensi* usum se scribere, sed qæ cum *Basilcensi* per omnia convenire visa sit. Præter hunc operà usus sum Viri Eruditissimi, lingvarúmqe peritissimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qi vir qantus in his sit, *Anim-*

ad-

adversionum Sacrarum opus elaboratissimum uberrimè testatur. Is pro animi propensione, & humanitate singulari, sæpiùs consulenti non deerat. Sed nec Virum Doctissimum, nec comitatis nomine illorum alterutri postponendum, D. Patricium Junium fas est mihi hîc præteritum, qi & conjecturas mihi suas communicavit; sicut & ipse illi vicissim meas; & ubi ad Conventum Vestmonasterienſem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non semel de Antonino edendo solicitabat. Ab his avtem aliisque, qorum scripta pervolutaveram, qicqid accepi, suo cujusque loco mentione sactâ, animo liberrimo lubentissimóqe acceptum cuiqe grataner fero.

Versione siqidem jam confectâ, de *Annotationibus* succinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòst de *Commentario* justo & ampliore etiam, qo Scriptum tam insigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operásque pastorales, qibus per annos ultra qadraginta eodem loci, qò ab Hospitio dicto transieram, jugiter districtus insudavi, nisi qòd ante sexennium morbo gravi corruptus, ad tempus aliqod intermittere, tum reversus denuo remittere aliqid, demum incidere ferè prorsus, coactus fuerim) inter horas subsecivas, qæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora rodierant, dum intendo, in molem eam opus istud excreviſſe animadverteram, ut de evulgando spem omnem abjicerem; siqidem, contrà qàm in Flacciano illo, *urceus instituì* cùm cepisset, *rotâ currente*, *amphora exiit*; expertus utiqe, Bibliopolæ & Typographi nostri, qàm ægrè aliqid etiam minoris negotii in hoc genere susciplant. Verùm cùm annos apud me delituisset havd pavcos, amicorum tandem qorundam flagitatione freqente, qi & edendum poscebant, & de impensa ad id perficiendum prospectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus qod conseceram totum contradidi, pro ipsorum optione, vel premendum, vel prelo subjiciendum, & in lucem publicam (qod ab illis jam est effectum) emittendum.

Ipse in hoc opere qid præstiterim, præstare saltem conatus sim (dextréne ac feliciter, an seciùs alii viderint) sic habeas. Primo loco; post Scriptorum variorum, tam antiqioris qàm & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Avtore *elogia* & *encomia*, déqe *Scripto* hoc ipso *testimonia* & *judicia*; Marci *contextus Græcus* exhibetur, (nisi si, dum affectus imponit, spes fallat) vitiis mendísqe, qibus antè passim scatebat, havd pavcis sublatis, repurgatior; lacunis, qibus hiabat, suppletis aliqot, integrior; loco motis qibusdam ad sedes proprias revocatis, aptiùs havd pavlò concinnatus & compositus; interpunctionibus necessariis, & sectionibus, sive paragraphis, (uti Juristæ loqi solent) commodis (qod Lugdunensis infeliciùs pavlò primus tentaverat) accuratiùs qàm anteà, pro dictionis sensu genuino interstinctus, pro materiæ subjectæ ratione distinctus: ad marginem adscriptis lectionibus variantibus, locisque parallelis, in qibus sententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in singulis qibúsqe recurrere necessum esset; & Marcus ex Marco ipso, vel explicatus, vel illustratus, haberetur. Adjecta est *versio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, qo superiùs est dictum, modo restitutum, accommodata. Seqitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in qo versionis à prioribus discrepantis, mutationis, suppletionis, commissionis, distinctionis, expunctionis cujusque ratio redditur; *versionibus* etiam atqe *annotationibus* antegressis, prout occasio se tulerat, examini subjectis, & pro ea, qæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admissis, vel rejectis: formulæ Marco usurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex sermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè scribentem, mutuari non est insolens) sacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel consentientium, vel dissentientium & dissidentium etiam, sive scriptis, sive dictis, sive moribus factísqe, vel firmantur, vel illustrantur. ad eos, eorúmqe loca, à qibus, & è qibus, Marcus mutuo sumpserit, avt excerpserit qicqam, qantum assequi datum est, digitus intenditur. de hominibus

locisque,

locíſqe, qorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, qæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi qicqam poterat, lux aliqa datur. Sacræ deniqe paginæ periochæ formulæqe nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum qoqe Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his avtem qamvis diligentiâ aliqâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura qoqe reſtare, qæ cùm vel mihi forſitan ſine caviſſa *aliam* ſint viſa, vel dextrè minùs tentata avt curata fuerint, medici peritioris manum opémqe reqirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliqid (meis qibúſqe plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſqe ſatis adhuc patet iſtîc campus, in qo ingenia feliciora, cum lavde fructúqe ſe exerceant. In meis his interim ſi qid præſtitum ſit, qod vel Theologiæ ſacræ candidatis, vēl literaturæ humanioris ſtudioſis, vel aliis etiam qibuſcunqe uſui eſſe poterit, laboris in eis ſuſcepti inſumptíqe merces ampla ſatis futura eſt. Si qid avtem vel iſtîc, vel in Opere toto, (qod eveniſſe ſæpenumero ſuſpicor ipſe) humanitùs admiſſum occurrerit, qod notam ſeqiorem ſeveriorémve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè ſtricto jure agere volupe ſit, ſed [a] ſortis memor humanæ, humanitatíſqe (prout in Schola loqi amant) ſuæ qoqe ſibi conſcius, utpote qi, [b] *homo cùm ſit, humani nihil à ſe alienum* cenſere avt ſentire debeat, pro humanitate, qâ ingenitâ, qâ inſitâ, humaniter ignoſcat. Iſtam enimvero *diſſertatiuncular*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à ſenio caligante, à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinqiorem ſuſtineam; qod nôrunt probè, qi me familiariter habent) qàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuenſis nullus exiſteret) non tam concinnabam, qàm conſarcinabam, conſcribillabam magìs qàm conſcribebam, in agri Surrejenſis pago Urbi natali adſito Rotherithienſi, menſe Januario, hyeme ſæviente, cui & gemina altera, [c] *ætatis & invalætudinis*, (qæ [d] rariùs ſejunctæ reperiuntur) acceſſerat; anno à Virginis Θεοφόκου καὶ Θεοτόκου conceptu ſalutifero (ſecundùm computandi ritum vulgò receptum) milleſimo ſexcenteſimo qinqageſimo primo; ætatis propriæ, non tam currentis, qàm decurrentis & devergentis, ſeptuageſimo octavo.

[a] Τὸ μηδὲν ἀμαρτεῖν ὄντως ἐστὶν ἀνθρώπου, καὶ μόνου Θεοῦ. *Omnino non peccare eſt ſupra naturam humanam, & ſolius Dei.* Gregor. Naz. *Orat.* 15.

[b] Terent. *ſe punient.* 1. 1.

[c] Χείμωνα καὶ βίον. *hyemem vitæ*, ſenectutem dixere, Pythagoras, apud Laërt. *l.* 8. Ariſtoteles in *Chriis*, Eratoſthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[d] — πᾶσι ἔχει.
Μαθεῖν ἑρώτα δ' ἐν, ὅταν γέροντ' ἴδῃς,
Ἢ γηρᾷ πυ. ἰδὼν δ' ἄλγος, ὅπως κακῶς ἔχει.
— *Quomodo vales?*
Nunqam hoc interrogato, ubi ſenem videris,
Aut anum aliqam, ſed ſtatim ſcias qod male ſe habeat.
Philemon apud Stobæum & Maximum *collectan. c.* 41. Τὸ γὰρ γῆρας ἐστὶ καὶ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipſa morbus eſt.* Ter. *Phorm.* 4. 1. Senec. ad illud Virgilii ex *Georg. lib.* 3.
Subeunt morbi, triſtiſque ſenectus.
morbos & ſenectutem unà ponit; non immeritò: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Epiſt. 108.

DE

D E

MARCO VERO AVRELIO ANTONINO Imperatore

ELOGIA ET JUDICIA.

Svidas *in* Μάρκος.

Μάρκος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς καὶ πάντα φιλόσοφος. *Marcus, qui & Antoninus, Romanorum Imperator, laudatus ille per omnia philosophus.*

Idem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, εὖ σκοπήσειεν σπουδῇ μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἥβης τὴν ἡλικίαν, εὐσταθῆ τινα καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὅτι καὶ δεῖ, ὅτι καὶ ἡδονὴν τρέπεις τὸ πρόσωπον οὐδεὶς πώποτε ἐθεάσατο. ἐπαινεῖ δὲ τοὺς φιλοσόφους τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς, καὶ οὐ μόνον μιμητὴς, ἀλλὰ καὶ τῶν μαθημάτων σπουδαστής. τὸν τε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐπηγγείλατο πολλοῖς Ῥωμαίοις ἴσον, οὐδὲν τῇ αἱρέσει τοῦ γένους ἀλλοιωθείς. καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγέμευσε, καὶ τὴν ἄκρον δυναστείαν παρεπόμενος, πρὸς ὕβριν ἀλαζονίαν ὑπήχθη πώποτε. ἀλλ' οὐ ἐλευθερίου καὶ δαψιλὴς ἐν τοῖς ἐπιχορηγήμασι, ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν τοῖς τῶν ἀθλίων διοικήσεσι. *Marcus, Romanorum Imperator, qem facilius est tacitè admirari, qam laudare. Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter voluptatem vultu mutato unqam est conspectus. Philosophos autem Stoicos laudat, & fuit illorum imitator non solum vitæ institutо: sed etiam disciplinarum studio. Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari libertate dicendi fruretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postqam ad principatum est progressus, ut monarcha populis præfuit, & summa potestate fruens, ad nullam insolentiam unqam est abreptus. Sed fuit ingenuus, & largus in dandis beneficiis, & bonus, & moderatus in gentibus regendis.*

Idem de eodem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. ἔτυχε μὲν καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἁπάσης. καὶ ἄριστα ἦ ἀπάντων τῶν ὅσα κρείττονα γενομένων τοῖ ἤρξε. πλεῖστον δὲ ἐσπούδασε διῆγαι. --- αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέσχετο. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ οὔτε ἐπολυπραγμόνει, οὔτε ἐκόλαζεν. ἀλλ' εἰ μέν τις χρηστόν τι ἐπετήδευεν, ἐπῄνει, καὶ ἐχρῆτο εἰς ἐκεῖνο μᾶλλον. τὰ δὲ ἑτέρων οὐ σπουδαιότερα. λέγων, ὅτι πεῖσαι μέν τινι ἀνθρώπους ἐπιεικεῖς βέλτιον ἔχειν, ἀδύνατον εἶναι. τοῖς δὲ δὴ οὖσι, χρήσιμα, εἰς ὁ, τι ἂν τις αὐτοῖς τῷ κοινῷ χρήσιμος ἦ, χρῆσθαι. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε καὶ ζήσας, καὶ ἐν ἔτει ἡμέρας τε ἐπὶ αὐταρχήσας, ὅμως διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ὑδοῖ ἠλλοιώθη. ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ ὑδὼν σφοδρότητα εἶχε. πάμπολλα γὰρ καὶ ἐπὶ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λέγειν καὶ φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖστον δὲ ὅμως ἐπὶ τῇ φύσει ἐξήνθη. λέγει καὶ ἄλλως μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Marcus, Romanorum Imperator, cognomento Pius. Hic & aliis omnibus virtutibus præditus fuit, & optime omniun, qui imperium aliqod habuerunt, imperavit. Beneficentiæ vero studiosissimus fuit. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat. Aliorum vero peccata, præcipue vero uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, neqe puniebat. Sed si qis boni aliqid faciebat, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Dicebat enim fieri non posse, ut homines tales efficias, qales habere cupis. Illis verò, qi jam sunt, convenire uti ad illas res, ad qas eorum unusqisqe Reipublicæ utilis esse potest. Cum autem annos qinqaginta, menses decem, & dies viginti vixisset, & per novendecim annos & undecim dies summum imperium obtinuisset, in omnibus sui similis fuit, nec ulla in re mutatus. Bonus autem fuit, nec qidqam simulatum habuit. Maximum etiam ab eruditione adjumentum accepit, in eloqentia & philosophia exercitatus. Plurimum tamen ab ipsa natura est evectus. Dion autem & alias sexcentas laudes in ipsum confert.*

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄρξας δὴ πάντων τ' ἐν κρείττοσί τινι γενομένων ἄρξας, ὥστε μετέμελεν. οὐχὶ μὲν γὰρ καὶ πρὸς ἄλλας ἀρετὰς, πλεῖστον ἦν ἐν ἐπιεικείᾳ διῆγεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀπάντων τ' ἁμαρτημάτων ἀπέχετο, καὶ ὅτι ἑκὼν ὅτι ἄκων ἐπλημμέλει. τὰ δὲ τ' ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τ' γυναικὸς, ἴφιρι, καὶ ὅτι ἐπλυπεκγμένη. ὅτι ἐφλαζο. καὶ οἱ μέν τις χρηστὸν τι ἐπεκτῆτο, ἐπῄνει καὶ ἔχαιρεν ἐς ἑαυτὸν αὐτῷ. τ' δὲ ἑτέρων ἀσκεπτοῦτο. καὶ ὅτι ἀ ἀσκεπτοῦς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἐπεκτᾶτο, ἀφθόνως. ἐπῄ γὰρ ἔκτο καὶ πανήγυρις, καὶ μῆκος δίκα, ἡμέρας τε ἄκρου καὶ δύο ζῆτος, καὶ τάπις τῷ τε περὶ Δίωνίνῳ συχνὸν χρόνον ὑπαίθριος, καὶ αὐτὸς ἐστία καὶ δίκα ἐπῆ, καὶ ὕδατα ἡμέρας αὐτεχήσας, ὥμιλε. Διὸ πάντων ἐράστου. καὶ ἐν ὕδατι ἠλαύθη. ὕστος ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ ὕδεν ἀσκεπτὸν ἔχει. πάμπολλα μὲν γὰρ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς.---πλεῖστον δ' ὅμως ὑπὸ τ' φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ περὶ ἐκείνης ὁμιλήσαι, ἰκανῶς ἀφ' ἑτέρου ἄρκτο. τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλῆς καὶ δυνατῆς πλεῖστος τε ἦσαν, ὥστε τ' ἐπ' ταῖς ὧν ἤρκαν, ὅλῳ ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι. καὶ Διὸ ὅτι ὑπὸ τ' Ἀδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος πεμηθεὶς, οὐκ ὑπερεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διαπέπλεσται. *Itaque Marcus inter omnes, qi cum aliqa potentia fuerunt, optime administrato imperio, sic decessit. Multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, sed præsertim beneficentia. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat, qum nec sponte, nec imprudens deliqueret, sed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, nec puniebat. Si qis autem boni qid faceret, eum laudabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac qidem nihil simulate, sed omnia ex virtutis præscripto egisse perspicuum esse potest ex eo, qod qum octo & qinqaginta annos, mensesqe decem, ac dies viginti duos vixerit, in iisqe sub Antoniuo patre diu socius imperii fuerit, ipseqe decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen sui similis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit. Itaqe vere fuit vir bonus, nec qicqam simulatum habuit. Magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis & philosophiæ præceptis exercitatus fuit.--Plurimum tamen ab ipsa natura evectus fuit. Anteqam enim cum iis versaretur, magnopere contendebat ad studium virtutis: qa in re propinqis suis, qi multi erant & potentes, & locupletes, ita satisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus esset: atqe ob eam causam præsertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis insolens fuit, tam Græcis, qam Latinis, tam eloqentiæ qam philosophiæ præceptis semper imbuebatur.*

Herodianus Histor. lib. 1. cap. 2. §. 4-8.

Τῷ βασιλεύσαντι Μάρκῳ, ἀρετὴς μὲν πόσης ἤμελεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος λίαν ἱστορικὸς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. παρῆκται δὲ καὶ τοῖς λέγουσιν ἰσότιμος τοῖς ἐντυγχάνουσιν. μέντοι τε βασιλέων φιλοσοφίαν ὑ λόγοις, ἀλλ' δόγμασιν γνώσει, σιωπῇ δὲ ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, διεκόσμησε. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἠγάγετο, ἢ τ' ἑαυτοῦ καιρῶν φορᾷ. φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπάρχον ζῆλος τ' ἀρχοῦσι γνώμης βιῶναι. *Marcus, qm regnaret, virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiqitatis studiosus, ut nemini sit in eo genere Græcorum Romanorumqe secundus. Argumento sunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt. Adeo vero civilem sese & commodum omnibus principem præstabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemqe a suis custodibus prohiberi aditu pateretur: solusqe Imperatorum sapientiæ studium, non verbis, aut decretorum scientia, sed gravitate morum, vitæqe continentia usurpavit. Qo factum est, ut magnum sapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumqe homines vitam principis æmulari.*

Lib. 1. cap. 2. §. 3. Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γαμούμενας ἐξέδοτο ἀνδράσι τ' συγκλήτου βουλῆς τῶν ἀρίστοις, καὶ τὰς γόνυς μακρᾷς λαμπρὰς ὑπατείδας, ὧδε εὖν πλούτῳ ἐβδελλαῖς λαμπρὸς, κοσμίως ἦ τ' τρόπων, καὶ σώφρονας τ' βίου, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι ἤλπιν. πάντα γὰρ μᾶλλα ψυχῆς ἴλαρᾶ, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. *Filias porro, qum adolevissent, optimis ex ordine senatorio viris collocavit. Neqe enim qi longam generis seriem præferrent, aut qi opes nimias ostentarent; sed qi morum probitate, atqe modestia, vitæqe innocentia præcellerent, eos sibi generos deligendos putabat. Hæc enim sola animis bona certa esse stabilitaqe ducebat.*

Lib. 1. cap. 4. §. 19. 20. 21. Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπῆλθε διαφοίτησις ἡ φήμη, πᾶν τι τὸ παρὸν στρατόπεδον, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πάθος κατέσχετο. οὐδ' τις ὧν, ἀνθρώπων τ' ὑπὸ τ' Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιούτῳ ἀγγελίαν ἰδέχετο. πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γοναῖον δ' ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δ' σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο. *Postqam vero Marci mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipsum, plebemqe adeo omnem luctus occupavit. Neqe ulli sane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qi non ejusmodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnesqe eum velut una voce, alii parentem probum, alii bonum Imperatorem, qidam fortissimum ducem, nonnulli etiam continentem, moderatumqe principem vocitabant. neqe sane qisqam falsus habebatur.*

Aristides oratione in Regem Tom. 1. p. 101.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τ' καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, ὧν ἕνεκα καὶ φιλανθρώπου βασιλέως. ὃ γὰρ δὴ δίκαιον γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν ἐκκλέπτομαι, ἐπεὶ ἐπιεικὲς λέγειν, ἀλλὰ μὴ τὰ τοιαῦτα ἢ τὸ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἶναι ἀξίως ἂν δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν. *Ego vero decorum fore*

fore putarim, si his menstruis feriis divini & humanissimi regis mentionem aliqam faciamus. ne enim id metuendum est, ne postqam ipsum laudare cœperimus, verba nos deficiant, sed potius, ne tot sint in ipso laudanda, ut ea nemo pro dignitate possit explicare.

p. 102. Ἐγὼ δ' ὅτι χρόνου πλῆθος ἱκανὸν, ὅτι λόγου ὑδενὸς ἐμοὶ δοκεῖ βασιλέως ἄξιον, ὑδὲ * ἔτις [* ὡς τις ?] αὐτὸν ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται. *Ego vero nec tempus ullum satis longum duco, nec orationem ullam video, qæ rege possit esse digna, eumqe satis laudare.*

p. 103. Ἓν μὲν οὖν ἔστι πρῶτον καὶ μέγιστον ὑπερεχόν λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ σεμνότερον ἢ καθεστῆναι εἰς τὸν ἀρχὸν, ἄξιος ἦν βασιλείας ἐμοὶ. *Illud unum igitur primum summa cum laude dici de ipso potest, eum prius qam regnum capesseret, regno dignum fuisse.*

p. 104. Εἴτε γὰρ φόβου τοῦ περὶ αὐτὸν, ὅτε αἰδοῦς ἕνεκα κρίνοι τις, ὅτε γνώμη τῇ βελτίστῃ καὶ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἴοιτο δεῖν, πᾶσι ἦν ἐκ τούτων τούτων φανερὸν, ὅτιπερ ἐχρῆν εἶναι τὸν βασιλέα. *Sive enim metui, qo erga ipsum afficiebantur, sive dignitatis reverentiæ, sive moribus optimis ac justissimis illud tribuendum putarent, manifesta ubiqe apparebat is qi rex erat eligendus.*

p. 106. Τὸν γὰρ μηδὲν ἂ χρὴ, καὶ παιδευθέντα, καὶ μηδενὸς τῶν καλῶν ἀμυλήτως ἔχοντα, μηδὲ ἁμαρτεῖν γνόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι κατακεκοσμῆσθαι τὴν ψυχὴν, οὐκ ἦν πάντως ἔχειν γνώμην ἁμαρτίας. τοιοῦτον τοίνυν τὸν παιδείας, καὶ ὁ βασιλεὺς παιδευθείς, καὶ πάντων τῶν καλλίστων μετασχών, τῶν μὲν ἐκ δοτῆς φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τῶν καὶ ἐκ παιδείας γενομένων, ὁ μέσος, ὡσεὶ ἄπαρ τοῖς ἄλλοις ἦν, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβολὴν ἑκάστου, ὧν μὲν μέγα ὄφελος τῇ βασιλείᾳ καὶ περὶ ἡμᾶς τοιοῦτον κατεσκεύασται. *Qi enim ea, qæ oportebat, didicisset, nec ullam rem præclaram neglexisset, nec rudis esset, sed omni virtutis genere animum suum exornasset, eum æqum erat omni peccato esse immunem. Hac igitur ratione cum institutus esset, nec ulla re pulcerrima careret, qod eas illi partim natura, partim educatio non mediocriter, ut aliis, sed affatim suppeditasset, magnum erat regni præsidium etiam antequam illi præficeretur.*

p. 107. Ἐπεὶ δὴ ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια καὶ Διοπέτους, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν ἐπὶ τὸ βασίλειον θρόνον, τὸ δικαιότατον βασιλέων. *Postqam vero divina providentia, qæ omnia gubernat & disponit, hunc etiam, justissimum & sanctissimum regem, in regio solio collocavit.*

p. 108. Ὡς ἂν ἐμφρονέστατον βασιλέων, καὶ γνώμῃ πρόσχων. *Ut rex prudentissimus & in consultando primas tenens.*

Οὗτος ἐξηγοῦται μὲν δίκῃ τὸ τῆς ἀρχῆς, ὅπερ χρὴ πρῶτον. τὸν εὐσεβοῦντα μὲν καὶ δικαιοσύνῃ, εἶτα δὴ σωφροσύνῃ, καὶ ἐγκρατείᾳ, φρονήσει, καὶ τοῖς ἄλλοις κοσμοῦντα γε αὐτοῖς. ἤρξατο μὲν γὰρ ὅπερ πρόσθεν, ἀπὸ εὐσεβείας. διεξῆλθε δὴ καὶ διὰ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἀρετῆς. τίς μὲν γὰρ δικαιοσύνης; τίς δὴ φιλανθρωπίας; τίς δὴ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πομπὴ ἀνύμνησε καὶ παιδεία, ὅπερ καὶ [αἰεὶ] ὁ βασιλεὺς ἔτος ἐξήνεγκε; *Ipse regnum administrat ut decet, pietatem, justitiam, temperantiam, modestiam, prudentiam, & alias omnes virtutes colens. Nam a pietate, ut oportebat, exorsus, per alia qoqe virtutis genera progressus est. Qis enim vel justitiæ, vel humanitatis, vel aliarum virtutum tot tantaqe, qot & qanta hic rex, exempla edidit?*

p. 113. Ὁ δ' ἐπίδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα διέσῃ ἐσὶ τὸ αὐτὸν ὄντα ἀεὶ πάλαι. πιθανὸν μὲν πρὸ τῆς βασιλείας σεμνόν ἑαυτὸν, ὡς δικαίως ἀξιωθήσεται πάντων. ἐν δὴ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενον. *Verum rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertissime demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, a sespso non declinans, sed eadem animi sententid & moribus iisdem usus.*

Verùm videnda integra oratio; qam, ad Commodum deflexione factâ, sic clavdit p. 120.

Σὺ δὴ, ὦ παῖ γενναίου γενναῖον, κατ' ἴχνος ἴθι βαίνων τοῦ πατρός. ἔστι γὰρ ὡς γε ἐν βραχεῖ πλείων ἐρῶ. *Ut tu, nobilis nobilium filius, vestigiis paternis incedas. Hoc enim multum a me paucis dictum sit.*

Idem oratione in Romam Tom. 1. p. 398.

Ὁ γε μὴν νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθημένοις, τοσοῦτον ὑπεραίρει τοὺς πρὸ αὐτοῦ [καὶ] τὸν πατέρα, ὅσον, ὑδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἵνα μὴ αὐτὸς ὑπεραίρειν. καὶ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσύνῃ καὶ νόμιμον εἶναι ἔστ' ὡς ἀληθῶς, ὅ, τι κρίνοι ἔτος. *Qi nunc est Augustus imperator, tanto intervallo priores & patrem, tanqam pugil oximius, superat, qanto qod vix dici possit, reliqos. Ac qicqid ille judicaverit, id pro justo ac legitimo recte haberi potest.*

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio Tom. 1. p. 421.

Ἄξιον δὴ καὶ τύχης ἕνεκα ὑμῖν συνηυφῆναι. ἐπιγεγόνατε μὲν γὰρ τῷ ἄρίστῳ τῶν ὡς ἐκεῖνον τῷ χρόνῳ βασιλέων. ἦκει δὴ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖς δὲ τοῖς καιροῖς, οἷ τὰ καλὰ ὧν καλλίστα ἀλήθεται, καὶ ὑπὲρ ὧν δικαιότατ' ἂν χαριστέον τοῦτον ἐσμὸς ἂν τοῖς θεοῖς, ἐπιδῆπερ ὁ ῥᾴδιος ἐμοὶ μείζων ἐξέρων. *Qin etiam fortunæ caussa gratulandum vobis censeo. Postqam enim optimum omnium, qotqot hactenus fuerunt, regem assumpsistis, ad finem simul opus vestrum his temporibus pervenit, in qæ res inciderunt omnium pulcerrimæ, ac pro qibus merito tale honorarium, siqidem majus invenire non erat, diis statueretur.*

p. 422. Ὃ δὲ καὶ μνήμῃ ἐκόντων ἐν λόγῳ θαυμαστόν ἐσθ', καὶ πᾶσιν τοῖς ἐυγενέσι τι καὶ παιδείαν ἔχουσιν ὠφελεῖν, καὶ ὅτ' ἰδιώτης ὢδὲ δύναται σωτῆρ. πόλις τε ἄπασα καὶ γένη ἀπαντᾶ ἀνθρώπων ἐκπέπληκται. *Qod etiam omnium, qæcunqe in hominum memoria versantur, maxime memorabile, qodqe omnem si-*

****

mul

mul & nobilitatem & eruditionem complectitur, ac nec privatus qisqam tacere potest, & civitas tota, cunctaque hominum genera cum stupore admirantur.

p. 423. Στρατηγοὶ μὲν γὰρ στρατηγὸς ἤδη ἐς κινδύνους προύλεγτο. καὶ πόλις ἀλλήλας ἤδη καιρῶν παρέλαβεν. καὶ βασιλεὺς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ συμμάχους ἐποιήσατο, καὶ ὅτου τὸ χρείας ἐς τὰ μάλα ἠτιμώθητε, καὶ μέχρι τότε κοινοὺς ἵδρυε γενομένους. Βασιλεὺς δὲ ἐκεῖνος, βασιλέα δὲ πρῶτον προύλετο ἑαυτῷ τὸ ὅλου, καὶ μόνον τὸ ἐκ παντὸς αἰῶνος, εἰς ἀρχὴν προσελαβεῖν μᾶλλον ἐζήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν ἤδη πᾶσι τοῖς ἄλλοις. *Duces quidem sæpe in bellis alios duces sibi præfecerant, & civitates se invicem assumpserant, ac reges cum regibus fœdera percusserant, idque necessitate coacti plerumque nec ulterius. Rex autem primus ultro regem omnium sibi præfecit, & solus ex omni memoria non regnum potius, quam regem regno voluit assumere.*

Idem Palinodiâ in Smyrnam restavratam Tom. 1. p. 463.

Τῶν τι πώποτε ἀλλήλοις βασιλεῦσι πόσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἴσχυσε τὴν καλλίστην εἰκόνα φιλοτιμίαν ἔσχε. τῇ τε πόλει τὸ ἀρχὸν τοῦτο ἀνεμνήσαντο, καὶ πιστὰς ἐχεγγύους ἐπηγάγοντο, τὴν συμφορὰν εἰς εὐπραξίαν μετάλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ἠθόμεθα. τὸν μὲν τῶν ἐν Ἕλλησιν ἄριστα, φιλανθρωπότατον. τὸν δὲ συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμαζόντων τὸ εἰς ἔργα τόλμης ὕνικα. τοῦ δ' ἕτερα λαμπρότερα καὶ μείζονας ἀκοὰς προσειλήφαμεν. εἰς πόσα μὲν γὰρ καὶ ἡλίκα ὑπήκοον, ἐκ πατέρων τε καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς προκεκτήκατο, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, εἰς ὕλατον, ἢ μὴ καὶ πλέον τὸ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύον φέρει. *Nam & optimi reges omnium civitatum domini gloriam ex eo consecuturi erant, si pulcherrimam fundarent, & urbs, postquam per hos resuscitata, tales assumpsit conditores, cladem in felicitatem mutavit. Ac prius quidem Theseum celebrabamus, & Alexandrum, alterum Græcorum humanissimum, alterum inter omnes reges maxime admirandum, propter eam, qa in bellis utebatur, audaciam. At nunc splendidiores assumpsimus & majores conditores, qi tum terram ac mare omne suo imperio subjecta habent, idque partim a majoribus accepta, partim a se conqisita: tum sapientia, justitia, veritate, bonitate non minus, ne dicam magis, qam armis excellunt.*

Philostratus in vitis Sophistar. l. 2. in Philisco p. 617.

Ἀντωνῖνος δι' ὃν αὐτοκράτωρ ὁ τοῦ φιλοσόφου υἱός. *Antoninus Imperator erat Philosophi filius.*

Idem in Herode p. 556.

Ἐσπούδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος τῷ Σίξτῳ τῷ ἐκ Βοιωτίας φιλοσόφῳ, ξυμβιάζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν πρὸς τὰς θύρας. ἄρτι γὰρ ἥκων ἐς τὴν Ῥώμην ὁ Λούκιος, ἤρετο τὸν αὐτοκράτορα προϊόντα, Ποῖ βαδίζει, καὶ ἐφ' ὅ, τι; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. εἶμι γὰρ πρὸς Σίξτον τὸν φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ οὔπω οἶδα. καὶ ὁ Λούκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἀέρα, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δίλλην ἐγκαψάμενος, εἰς διδασκάλου φοιτᾷ, ὅσπερ οἱ παῖδες. ὁ δὲ ἡμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἀπέθανεν. *Marcus Imperator studiosus erat Sexti Philosophi e Bœotia oriundi, adeo ut ipsum frequentaret, atque ad ejus fores ventitaret. Lucius vero recens Romam profectus, rogabat Imperatorem iter conficientem, qonam iret, & ad qod negotium: tum Marcus, honestum est, inqit, etiam senescenti addiscere. Ideo ad Sextum Philosophum vado, ut discam qa nondum scio. Hic Lucius manu in cœlum sublata, o Jupiter, inqit, Romanorum Imperator jam senescens tabellis comprehensis ad ludi magistrum pergit, ut pueri: Alexander vero Rex meus tricesimo secundo ætatis anno interiit.*

Ibidem p. 558.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Marcus natura magis popularis.* Qo loco, & Herodem Sophistam qâ patientiâ Marcus tulerit, refert.

Idem in Theodoto p 565.

Πρώτος δὴ καὶ τῶν Ἀθηναίων ὑπατικὸς πρῶτος ἤδη τῆς ἐκ βασιλέως μυείας. καὶ οὐ ξυνῆν τῷ λόγῳ ἄξιον. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐπιβατεύοντες τοῦ θρόνου τούτου, λόγου ἄξιοι. ἀλλ' ὅσοι μὲν Πλατωνικοὺς, καὶ Στοϊκοὺς ἄνδρας τε καὶ ἄνδρα, καὶ δὴ Περιπατητικὸν, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκουρον [* αὐτοῦ Ἐπικούρου] προείπατο ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κρῖναι, τοῦ δὲ ἄνδρα ἕνα, ἀνδρὸς δὲ καὶ αὐτοῦ δόξης αὐτὸς ἀπέκρινε τοῖς υἱοῖς, ἡγούμενος τὸν πολιτικὸν προεστάναι λόγον, καὶ ῥητορικῆς ὠφελεῖν. *Hic juventuti Athenienſium primus præfectus fuit, super innumeris a Rege institutis: neqe tamen hoc valde memorabile est, non enim omnes, qi sedem hanc obtinent, memoriâ digni sunt. sed qia Platonicos, & Stoicos Philosophos, & Peripateticos, atqe ipsum Epicurum Marcus Herodi injunxerat dijudicare: hunc autem virum Herodes juvenibus constituerat, qam de illo habuit opinione impulsus: cum eum propugnatorem civilium sermonum appellasset, & oratoriæ artis emolumentum.*

Idem in Hermogene p. 575.

Ἑρμογένης εἰ ἔτη γεγονὼς, ἐφ' ὅτου μέγα πρῶτα τῶν σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ σχολὴν ἄγοντα ἀκροάσασθαι. ἐδάκρυσε γὰρ δὴ τὸν ἀκρίατον αὐτὸ ὁ Μάρκος. καὶ ἤδη ἐφ' ἁλισκομένου, ἐθαύμαζε μὲν σχολάζοντα, δεμνὰς δὲ λαμπρὰς ἴδοντα. *Hermogenes quindecim annos natus, eo usqe provectus est claritatis ac celebri-*

britatis inter ſophiſtas, ut etiam Imperatori Marco audiendi deſiderium excitaverit. Perrexit ergo Marcus ad auſcultationem, & eo diſſerente gaudio affectus eſt: & extempore declamantem admiratus præclara ipſi munera largitus eſt.

Idem in Ariſtide p. 579.

Ὀικτίρω ἢ ἐγὼ τὴν Ἀριστείδου τὴν Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε καὶ ἀληθέστατος. ἡ γὰρ πόλις αὕτη ἀφανισθεῖσα ὑπὸ σεισμῶν τε καὶ χασμάτων, ὥστε καὶ ἐλοφύρατο αὐτὴν ὁ Μάρκος, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μουσικῇ, φασὶ δέ τινες, ἐπιτετάχθαι τὸν βασιλέα, ὅτε ἢ θρηνεῖν ἢ βασιλεύειν — Καὶ ὁ Φημὶ τοῦτο ὡς ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς, ἀνακτίσαιμεν ἂν ὀπωλωλυῖαν πόλιν, ὡς ἔστιν ἰδεῖν θαύμασιν. ἀλλ' ὅτι αἱ βασιλικαί τε καὶ ἰσχύσαι φύσεις, ὡς σφοδρότερον αὐτὰς ξυμβολίαι καὶ λόγοι, ἀναλάμπουσι μᾶλλον, καὶ πρὸς τὸ πλεῖον ἴσως ἐρεθίζουσι. *Quod autem etiam Smyrnæ conditor Ariſtides celebretur, non ſuperba laus eſt, ſed æquiſſima & veriſſima. nam urbem hanc terræ motibus & hiatibus deletam, adeo graviter deploravit apud Marcum, ut in alia quadam parte lamentationis Imperator ſæpe ingemuerit: ſed in hoc loco, favonii ipſam deſertam perflant, lacrymas quoque libro infuderit. At non hæc aſſeruit, quaſi Rex civitatem dirutam non inſtauraturus eſſet, quam incolumem admiratus fuerat: verum quoniam regiæ & divinæ naturæ, ſi conſilium & oratio ipſas concitet, eo magis relucent, & ad benigne agendum cum impetu feruntur.* Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibidem vide.

Idem in Adriano p. 585.

Κατὰ δὴ τοῦτον καιρὸν, ὡς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Ἀθηναίοις ὑπὲρ μυστηρίων ἐπέμπετο, ὁμοίως μὲν ἤδη καὶ τῶν σοφιστῶν θρόνῳ ὁ ἀνὴρ ἦν. ἐν μέρει δὲ ὁ Μάρκος τῶν Ἀθηνῶν ἱστορίας [ἐπῄει] μηδὲ τοῦτο σκάνδαλον σφίσιν, ἀγνοήσαι. καὶ γὰρ δὴ ἐπέπεμπτο αὐτὸν τοῖς νέοις, οὐκ ἀκριβέστ βασανίσας, ἀλλὰ ξυμβάντως τῇ πρὸς αὐτὸ φήμῃ. — ἐκεῖθεν αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ δῆτα μέγα ἦρε θαρσαλέα τε καὶ θύρας. καλῶ δὲ θυρεὰς μὲν, πάς τις οἶδεν, καὶ πᾶς ἀστυλείας, καὶ τὰ ἱερώσυνα, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρυνεῖ ἄνδρας. δύρεα δὲ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύει πλοῦτον, ὃν αὐτὸν τε ἐκτήσατο καὶ γένος ἓξ ἐκείνου πάντας. *Quibus vero temporibus Marcus Imperator pro myſteriis Cereris Athenas legatos miſerat, hic ille vir ſophiſtarum ſuggeſtum obtinebat: itaque Marcus in una Athenienſium hiſtoriæ parte poſuit, quod neque illius doctrinam ignoraſſent. At enim hunc juvenibus præfecerat, non quod audiendo eum exploraſſet, ſed quod famæ aſſenſus eſſet. Admiratus eum Imperator eo uſque muneribus & donis evexit, ut magnum effecerit. Munera voco ſportulas, ſtipendiave, prærogativas, immunitates, pontificatus & cætera quæ viros illuſtrant. Dona vero aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitias interpretantur. quibus quidem omnibus & eum & omnes ex gente illius explevit.*

Galenus de Theriaca ad Piſonem lib. 1. cap. 2.

Τὸν θεῖον Μάρκον καὶ ἡμεῖς οἴδαμεν εὐθύμως πρὸ βασιλεύοντα, ἢ ἀκριβῶς ἴσως ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τὴν συγκρᾶσιν ἓξ ἑαυτοῦ καταμαθόντα. *Divum Marcum nos quoque novimus, qui legitimè aliquando imperium geſſit, & ad amuſim, ut erat vir prudens, corporis ſui temperamentum intellexit.*

Idem de libris ſuis cap. 2.

Ἐπριάμην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων δὲ πύθεσθαι παραυτίκα, ἦκεν γὰρ εἶναι τὸν ἕτερον αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, συγγνώμονά τε καὶ μέτριον τὸν καὶ πᾶσιν, ὡς ἐκάλουν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔτι, &c. *Neceſſitate igitur profectus ſum. Sperans autem me excuſationem conſequuturum, audiebam enim alterum ipſorum natu majorem, & æquum & moderatum, & clementem & lenem, qui initio quidem Verus vocabatur, &c.*

Idem lib. περὶ ἑαυτοῦ. cap. 9.

Χρηστὸν δ' ὄντα καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδεήθην πεῖσαι καταλείψαι με ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Quoniam autem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεὺς ἀπὸ πατρὸς Φυλῶ καὶ μῆτιν ὁμοῖος. *Et Imperator Jovi patri indole & prudentia ſimilis.*

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. 1. pag. 2.

Ὁ πάνυ ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος. *Optimus Imperator Marcus.*

Zoſimus Hiſtor. lib. 1. cap. 7.

Ἐπηύξησαν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν εὐδαιμονίσαντες, Νερούας τε καὶ Τραϊανὸς, καὶ μετὰ τούτων Ἀδριανὸς, ὅτι ἐπιτροπὴν Ἀντωνῖνος, καὶ ἡ τοῦ ἀδελφῶν συνωρὶς Οὗηρος καὶ Λούκιος, πολλὰ τῶν λελωβημένων ἐξίσωσαν διορθώσασι. καὶ ὁ μέντοι, ἅπερ εἶχον ὑπολελειμμένα οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνεπλήρωσαν. ἀλλὰ καί τινα τῶν οὐκ ὄντων πεποίηκαν. *Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, & poſt eum Adrianus, & Antoninus Pius, & par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiata correxerunt, neque tantum ea, quæ ſu-*

 perio-

perioris memoriæ principes amiserant, recuperarunt: sed etiam non possessa prius quædam adjecerunt.

Julianus in Symposio Edit. Petav. p. 41.

Ἔδοξε δή μοι ὁ Μάρκος, τά τ᾽ ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς ἀληθῶς φιλόσοφος, ἃ τὰ νῦν ἀλαζονεύεσθαι λέγει δ᾽ ἴσως χρὴ, καὶ σιγᾶν ἄμεινον καλόν. *Tum Marcus visus est cætera planè admirandus vir, & præcipuè prudentiâ excellere, tanquam, credo, qi probè nosset, ubi loqi, vel tacere deceret.*

Justinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο δὴ εὖ μὲν ἐξάρχουσι, καὶ φιλοσοφώτατος ἐφάνη Μάρκος. *Quod cum bene incepisset, etiam sanxit sapientissimus Marcus.*

Ibidem tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος. *Marcus inter Imperatores philosophus.*

Lucius apud Justinum apologiâ 1. pag. 43. B.

Οὐ πέπονθε ἐυσεβὴς αὐτοκράτωρ, οὐδὲ φιλοσόφου Καίσαρος παῖδι, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνει, ἃ Οὐρβίκῳ. *Non hoc ficus Imperatorem pium, non ut Cæsaris filium philosophum decet, non ita ut sacro-sancto senatui convenit; judicas Urbici.*

Justinus apologiâ 2. ad Adrianum Pium, Marcum, & Lucium pag. 53. D.

Ἐυσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἱεροὶ παιδείας ἀκούειν πεπιστεῦσθε. *Dii & philosophi, & justitiæ custodes, & eruditionis amatores, qod sic vocemini, ubiqe audistis.*

Melito lib. ad Imperatorem apud Evsebium Hist. Eccles. l. 4. c. 26.

Σὶ δή καὶ μᾶλλον εἰκὸς τοῦτον τὸν αὐτὸν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε φιλανθρωπότερον καὶ φιλοσοφώτερον, πεπείσμεθα πάντα πράττειν, ὅσα σε αἰτούμεθα. *Te vero, qippe qi idem qod illi de nobis sentias, imo etiam longè humanius atqe sapientius; tanto magis confidimus omnia esse facturum qæ rogamus.*

Athenagoras in legatione pro Christianis, ad M. Antoninum, & Commodum pag. 2. B.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λουκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὴ μέγιστον φιλοσόφοις. τὸ πρᾶον ὑμῶν καὶ ἥμερον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα ἐπιεικὲς καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ᾽ ἕνα ἱστορεῖτε. αἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τὴν ἑκάστης μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρᾳ συνέσει βαθείᾳ εἰρήνης ἀπολαύουσιν. *Imperatoribus Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & qod maximum est, philosophis. Mansvetudinem ac lenitatem vestram, animum erga omnes placabilem & benignum cum singuli suspicientes æqabili ac parî jure utuntur: tum civitates, pro suæ qæqe dignitate, suis potiuntur honoribus: denique universus hic terrarum orbis, vestræ prudentiæ beneficio altissima pace perfruitur.*

pag. 26. D. Τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κοινοῦσθαι, ἢ ποιητῶν μνημονεύειν, ἢ καὶ ἑτέρους δόξας ἐξετάζειν; *Sed qid opus est coram vobis, qi omne genus literarum scrutati estis, vel poetarum carmina, vel aliorum sententias examinare!*

pag. 16. B. Ἴσα δὴ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς παλαιοὺς συγγνώμονι. *Quanqam & vos ipsi in antiqissimis qibusqe scriptis, si alius qispiam, versati accuratè hæc intelligitis.*

pag. 6. C. Οἶδα γάρ, ὅτι ὅσον σωφρονᾶτε καὶ ἰσχύι ἡ βασιλέως πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσιν παιδείαν ἀκριβῆ πάντων κρατεῖτε. ὅτου καθ᾽ ἕκαστον παιδείας μέρος καλοφθῆτε, ὡς ὑδὲ ὡ ἐν αὐτοῖς μέγιστον ὑποπτεύεσθαι. *Novi enim vos, qantum intelligentiâ simul & vi imperii præstatis omnibus, tantum etiam exqisitâ scientiarum cognitione excellere: ita in singulis pariter sapientiæ partibus versatos, ut nihilo inferiores sitis illis, qi unam duntaxat aliqam sibi excolendam delegerunt.*

pag. 39. C. Τιμᾶς δή, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ, καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ ἅτε βασιλέως ἄξιοι. *Vos vero, ô undiqaqe in omnibus naturâ simul & disciplinâ boni, moderati, benigni & imperio digni principes.*

Johannes Zonaras Annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σωμάτιον, ἰσχόλαζε δὴ τοῖς λόγοις ἅτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ἠδέσθη ἐς διδασκάλων φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτου σωφιλοσόφου, τοῦ Βοιωτοῦ, καὶ Ἑρμογένους τοῦ ῥήτορος σωομιλήσαι, μᾶλλον δ᾽ ἀθλιωτάτου Στωϊκῶν. *Erat Marcus & imbecilli corpore, & disciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum scholas frequentare non puderet, sed cum Sexto Bœotio philosophabatur, & Hermogeni Rhetori operam dabat, & Stoicis magis addictus erat.*

Ου-

Οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν πολιτικαῖς πολέμοις μήτε τι θρασυτέρων πρὸς τὸν στρατεύεσθαι, μήτε τι φόβου πεῖσαι. *Ea autem prudentia & gravitate imperavit, ut in tantis bellis militibus neque ullo verbo adularetur, neque metu eorum qicquam faceret.*

Ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἐσχόλαζεν, ἐδίκαζε, καὶ πᾶσι ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λίγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευε, ἵν' ἔχοι πάντῃ τὸ δίκαιον ἀνερεύνᾶν. ἐσχόλαζε δὲ καὶ φιλοπόνως, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν. καὶ ἔδοξε δὲ περίεργον εἶναι, ἔστ' ἐκρίνεν, ἔστ' ἔλεγε. μὴ δεῖν γὰρ νομίζων τὸν αὐτοκράτορα δὲ περίεργον περίτειαν μηδὲ τελάχιστον. καὶ τοῦτο σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. *Cum a bellis otium erat, jus dicebat: & oratoribus ad aquam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æquitatem indagare posset. Adeo laboriosus, idque in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali sederet: atque obiter nihil neque faceret, neque scriberet, neque diceret: neque enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoriè operâ administraret.*

Ἄριστα δὲ ἄρξας μετήλλαξεν.--- ἐπεὶ γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἦν, πολλῷ δὲ καὶ παιδείᾳ βελτίων ἐγένετο. ἡ μὲν τι ἀξίως τῆς ἀρετῆς ἐνδεικνύοιτο. ἐλείπετο δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλυσιτελεῖς, καὶ ἐξαισίους χρημάτων παρέγνωσιν, αὐτός τε ἀπεῖχεν καὶ τὸν ἀρχὸν ἀπεῖπεν. *Optime quum imperasset, obiit --- Nam quum naturâ vir bonus esset, doctrinâ longe melior evasit: neque tamen fœlicitas virtuti ejus respondit, qo magis admirandus est, qod in asperrimis & difficillimis rebus & semetipsum, & imperium conservavit.*

Constantinus Manasses in Annal. pag. 86.

Οὗτος ἐν πάσῃ παιδεραπῖ σοφίᾳ καὶ παιδεύσῃ.
Καὶ χάρισι τῆς ἀρετῆς κατάκομος ὑπῆρχε.
Καὶ πάσαις κατηγλάϊσε τὰ ἀρετῶν ἴδιαις
Διὸ καὶ σεσεφίκει πᾶσι σοφῶς ἐντίμως,
Καὶ σωτηρίοις ἠρώσι πᾶς μεγαλοδωρέμως.
Qi educatus erat in omni liberali sapientia & doctrina,
Virtutum laudibus, & qidem omnigenarum ornatus.
Qam ob causam qosvis sapientes ac doctos viros honorificè tractabat
Magnificisque muneribus afficiebat.

Adrianus apud Julium Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Verissimus vocatus est:

Ad qem locum Isaacus Casavbonus.

Antè dicebatur Apnius Verus. Hadrianus jussit dici Annium Verissimum. qare? διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἀληθοῦς ῥήματος ὑπάρχειν, *inqit Dio hoc est, qod esset veritatis amantissimus & tenacissimus, magnum rectæ indolis argumentum, & animi vere generosi.*

Julius Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qi sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipse tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio. Philosophiæ deditus Stoicæ, qam & per optimos qosqe magistros acceperat, undiqe ipse collegerat.

Qamvis esset constans, erat etiam verecundus: erat frugi sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.

Dabat totum se philosophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona; remunerandus copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâsset, atqe ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujusqe ætas sinebat, & diceretur; & amaretur, octavo-decimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clausit. tantúsqe illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit; certis omnibus qòd à diis commodatus, ad deos rediisset. Denique priusqam funus conderetur, ut plerique dicunt, (qod neqe antea factum fuerat, neqe postea) Senatus populusqe non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.

Tantùm sanè valet boni principis vita, sanctitas, tranqillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Denique Antonino, cùm suos mores semper teneret, neqe alicujus insusurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúsqe etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

****

Vul-

Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogiſtæ) ſignificans ; qi tantùm enituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis ne qid fatale proveniret, rogatus ſit, non adulatione, ſed ſeriò, ut philoſophiæ præcepta ederet. nec ille *timuit,* [renuit Caſaubonus] ſed per ordinem paræneſeun, id eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.*

Avidius Caſſius apud eundem, & epiſtolâ ad generum ſuum.

Marcus homo ſanè optimus, qi dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, qorum ipſe non probat vitam.

Marcus Antoninus philoſophatur, & qærit de elementis, & de animis, & de honeſto ac jnſto; nec ſentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nomen illud ſanctum (Antoninorum) vitæ genere auxiſſe videtur, Verus autem degenerâſſe.

Avrelius Victor in Breviario.

Iſte virtutum omnium, cæleſtiſqe ingenii extitit ; ærumniſque publicis qaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò, qaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatûs Romani.

A principio vitæ tranquilliſſimus, ut ab infantia vultum nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit.

Philoſophiæ ſtudens, literarumqe Græcarum peritiſſimus.

Conſtat tantùm Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuiſſe, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur, nè ſe expeditioni aut pugnæ priùs committeret, qàm ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ità incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metnebantur : tantúmqe illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Qod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt ; Marcum cœlo receptum eſſe.

Evtropius Hiſt. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, qem faciliùs qis admirari qàm laudare poſſit.

A principio vitæ tranquilliſſimus, adeò ut in infantia qoqe vultum neqe ex gaudio neqe mœrore mutaverit. Philoſophiæ deditus Stoicæ : ipſe etiam non ſolùm vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem præverit Adrianus relinqere.

Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit ; ad nullam inſolentiam elatus eſt, imperii faſtigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & manſvetudine reddidiſſet, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus eſt.

Ælius Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Qid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliqiſſet hæredem?

Peſcennius apud eundem.

Amavit de principibus Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Pium, Marcum, reliqos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiſcus in Caro.

Romana reſpublica Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atqe Trajanum nſqe ad Marcum ſolito melior.

Idem in Avreliano.

Sed ex his, optimi, ipſe Avguſtus, Flavius Veſpaſianus, Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eundem in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Avrelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non

non Clavdius, requirendi sunt, omnia in uno principe constituta sunt; rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ atque omnium prærogativa virtutum.

Gordianus senior referente Julio Capitolino.

Scripsit præterea, quemadmodum Virgilius Æneïdos, Statius Achilleïdos, & multi alii Iliados, ità etiam ille Antonineidos; hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, versibus disertissimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatimque gesta perscribens.

Ælius Lampridius in Antonino Diadumeno.

Ut scirent omnes Antoninos pluris esse quàm deos, ac trium principum amorem, quo sapientia, bonitas, pietas consecrata sit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco sapientia.

Idem in Heliogabalo.

Compensationem sibi lector faciet, cùm legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos.

Alexander Severus Imperator referente Ælio Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, quale fuerit, meminit vestra clementia. si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius?

Diocletianus referente Julio Capitolino.

Eum vos ipsi, sacratissime Imperator Diocletiane, inter numina vestra, non ut cæteros, sed specialiter veneramini; ac sæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales esse cupere, qualis fuit Marcus; etiamsi in philosophia, nec Plato esse possit, si revertatur in vitam.

Constantinus Imperator referente Ælio Lampridio.

Quod [Antoninorum nomen] tu Constantine sacratissime, ità veneraris, ut Marcum & Pium inter Constantios Claudiósque, velut majores tuos, aureos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charásque.

Ammianus Marcellinus rerum gestarum lib. 21.

Marci illius dissimilis principis verecundi.

Terrullianus Apologet. cap. 5.

Marcus Aurelius gravissimus Imperator.
Quales ergò leges istæ, quas adversùs nos soli exequntur impii, injusti, turpes, truces, vani, dementes? quas nullus Pius, nullus Verus impressit?

Paulus Orosius Histor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus gravissimus ac modestissimus Imperator.

Joannes Baptista Egnatius de Rom. Princip. lib. 1.

Quam lata felixque successio optimis, piis, philosophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum desit. & ea temporum calamitas affuit, ut solus ærumnis publicis obstiterit. nisi enim hic profuisset majestas Romani nominis facile tum concidisset. --- Felicissimus certè princeps, nisi hæredem Commodum reliquisset.

Clavdianus de Honorii consulatu 4.

Non tantis patriæ studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis. --- Et mox: --- *omne tonantis*
Obsequium Marci mores potuêre mereri.

Avsonius in Cæsaribus.

Post Marco tutela datur, qi scita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joannes Aventinus Annal. Bojor. l. 2.

Marcus Aurelius Antoninus Pius, antè Annius dictus, sapientissimus gravissimúsque principum;

pum; omni virtutum genere se exercuit: literarum studio, nemini Græcorum Romanorúmque secundus. quamobrem philosophus & cognominatus est, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat: Tranquillitati summæ successerat, qo manifesta fiunt rerum humanarnm volumina, sævissima tempestas: cui divinitùs Marci prudentia constantiáqe objecta est. nisi hisce virtutibus præditus rector contigisset, de Romano imperio actum fuisset.

Conradus Urspergensis in Chronico.

Hic omnes virtutes, & cœleste habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus est qasi defensor. & si in illis temporibns ipse non fuisset, sine dubio gloria Romana periisset.

Martinus Polonus in supputationibus.

Iste optimus fuit.

Philippus Bergom. supplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qi & Verus, cognomento Philosophus: qem certe ob ejus præstantissimam virtutem, lavdare plurimùm licet. qippe qi ad nullum reś eventum unqam se extulit. tantæ enim fuit soliditatis, ut ejusdem vultùs, qamvis fortunâ adversâ, semper fuerit habitus. literarúmqe semper studiosus; & qàm maximè philosophiæ. nec propterea ipsa philosophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrqe, ut sacrilegi nomen incurreret, qi imaginem ejus domi non haberet. --- Et omnibus acclamantibus inter deos relatus est.

Warnerus Rolevinkus fasciculo temporum.

Hic bonus & victoriosus fuisse describitur. Dicitur qòd tantæ severitatis & constantiæ fuerit, qòd ad nullum eventum unqam vultum mutaverit, sive ex letitia, sive ex mœrore, &c. dum adhuc esset puer. Tantæ fuit humanitatis, ut qâdam vice, cùm jam exhavsto ærario nihil haberet qod militibus daret, nulli volens esse molestus, magis elegit vasa avrea & ornamenta uxoris, & alia supellectilia vendere, qàm senatum, vel provincias prægravare. sed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Joannes Carion Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, sapiens, justúsqe, modestus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Franciscus Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Avrelium Antoninum longè sapientissimum. eum dico, qi philosophicum maluit qàm Cæsareum nomen.

Idem in libro Avgustali.

Fuit enim magnus philosophns, sanctitate vitæ omnibus præponendus; nunqam mutans vultum. qi vir tantæ virtutis, poterat dici felix, si uxorem Favstinam, & filium Commodum non habuisset.

Lilius Gyraldus Historiæ de poëtis dialog. 3.

Fuit hic unus inter Cæsares omnes æqissimus, ac optimus, expressum illud certè in eo est, qòd à philosophis qæri solet, cur ex optimis parentibus pessimi plerunqe filii nascantur. Nam qò M. Antoninus melior & justior, eò filius Commodus immanior & sceleratior.

Sebastianus Munsterus Cosmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omninm virtutum, & sanctitate vitæ præcipuus, cœlestisqe ingenii; in omni vita philosophiæ deditus.

Pandulphus Collenutius in panegyrico Maximiliani.

Ipse rerum omnium sator, à qo princeps terrarum gubernaculis imponitur, --- fessas res humanas pro sapientiæ suæ luce, bonos interdum principes indulgendo sublevat, erigit, solatur, fovet. Sic Octavium post civilium bellorum lacrymas dedit: sic Vespasianum post Nerones; post Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; post Commodi furores Severum; post Heliogabali vesaniam Alexandrum: sic alios plures qasi distingvendis malorum principum ordinibus, sedandisqe reipublicæ fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, justitia, manstvetudo, magnitudo animi, clementia, liberali-

ralitas) Augustum consecrárunt; Trajanum, Antoninos, omnésque bonos principes, cœlestes plane viros effecerunt.

Joannes Boterus de illustr. politia l. 1. cap. 20.

M. Avrelius in imperio constitutus, nihil magis avt timuit, avt deprecatus est, qàm avaritiæ infamiam, qam ut deterrimum malum, & imperii labem detestatus semper fuerat.

Joannes Bodinus de republ. lib. 6.

Quis Avrelio Imperatore moderatiùs unqam se gessit?

Ibidem lib. 4.

Commodum Imperatorem Avrelii patris virtus amabilem fecit: etsi patri omnino dissimilis esset.

Baptista Fulgosus Memorabilium lib. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philosophum, propter doctrinam, virtutémqe in eam veniisse existimationem majestatémqe, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum esse verbum, qo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigisset, ut philosophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, sed non majoris tamen, qàm illius virtus, & morum sanctitas requireret. qod dixit, *Non ità nos cum dis hominibúsqe gerimus, ut Avfidius unqam bello vincere nos deberet.*

Ibidem lib. 5. c. 1.

Omnes clementiâ atqe humanitate, M. Antoninus philosophus Imperator longè superat.

Ibidem l. 8. c. 7.

M. Antoninus philosophiæ Imperator ultra publicas curas qas nunqam deseruit (cujus rei argumentum est, qod diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm studii literis impendit, cùm de philosophia vel scriberet vel disputaret. itaqe ejus dicta scriptáqe, inter philosophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæsar Baronius Annal. tom. 2. ad annum 164.

Qod in philosophia Stoicos sectatus esset, sic se vultu, animóqe compositum esse monstravit, ut nec tristibus & adversis doleret, nec jucundis & prosperis lætaretur.

Richardus Dinothus de rebus & factis memorabilibus l. 8. c. 4.

M. Antonimus adeò philosophiæ studiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum sectarum placitis, non segniter versatus. ità ut Philosophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Sethus Calvisius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipse philosophus & philosophis deditus, eos Romam evocat & stipendiis fovet.

Gvilielmus Canterus Novar. Lection. l. 7. c. 1.

Marcus Avrelius Antoninus Imperator optimus, atqe idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Justus Lipsius Monit. Politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philosophi cognomen hæsit, qod supra alios in eo studio deditus esset. Stoicam etiam sectam professus: & qis tamen vitâ melior, imperio mitior, avt felicior dabitur?

Isaacus Casavbonus ad Athen. Dipnosophist. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imperator, re, & nomine philosophus.

Idem ad Persii Satyr. 1.

Sapientissimus ille Imperator Marcus ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφήσας.

****

Idem

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neqe satis unqam vel cognitus, vel laudatus. Optimus, nec ambitiosus princeps.

Sapientissimus princeps, jam inde à puero philosophans.

Clavdius Salmasius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum avt simulatum.

Princeps Philosophus, Stoicæ philosophiæ plurimùm deditus: plurimus in philosophiæ studiis.

Mericus Casavbonus præfatione in versionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis secularis ratione, hoc Solomone longè major, qo regnorum plurium mognorum (avsim dicere) dominus, qàm opidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac sapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æstimatione honoreqe habitus, qâ nemo unqam vel ante ipsum, vel, qòd novimus, post ipsum fuerit.

Ad Antonini illustris hujusce laudem nunqam intermorituram dictum sit, prout scripserat vixisse.

Hæc igitur Antonini laus esto, prout dixerat scripserátqe vixisse: meditationes illi actiones erant, cum sententiis actionibus conveniebat.

Nunqam ità consbirárunt scriptores in tribuendo cuiqam qæcunqe poterant bonitatis, integritatis, iunocentiæ, cujusvis denique titulo apud Ethnicos speciosissimi testimonia. Celebraut illum non tantùm ut principem optimum, sed simpliciter atqe absolutè, ut hominem optimum, & philosophum optimum omnium qi unqam extiterunt. Estqe hoc ipsius peculiare encomium; qòd cùm ità prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si qid adversus illum in vulgus sparsum fuerit, tanqam rumorem merum commemorant, non tanqam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

DE HOC SCRIPTO.

Svidas *in* Μάρκ⊙.

Ὅτ⊙ ἔγραψε τ⊙ ἰδί⊙ βί⊙ λόγων ἐν βιβλίοις ιβ'. *Hic scripsit de vita sua libros duodecim.*

Anonymus qidam εἰς βιβλίον Μάρκου, qod ex vetustis membranis exhibuit Cl. Salmasius ad Vulcatii Cassium cap. 3.

Εἰ λύπης κρατίοιο ἐθέλεις,
Τὴν δὲ μάκαιραν ἀναπύσσαι
Βίβλον, ἐπέρχεο εὐθυμίως.
Ἧς ἐπὶ γνώμῃσι ἑλίξεις
Ῥᾳδίως κεν ὄψιμα, ἐσομένων,
Ὀπτῆρι, τῇδε παρεμφερόμενον
Τερπόλλῳ ἀοιδῷ τε
Κακοῦ μηδὲν ἀφεσσόμενον.
Si tristitiam vis superare,
Divinum hunc evolvens
Librum, accede prompto animo.
In illo sententias beatissimas
Nullo labore cognosces, de rebus futuris,
Præsentibus, & præteritis,
Quibus te oblectes, & tristitiam
Fume etiam minorem, fumi instar evanescentem.

Nicephorus Callistus Histor. Eccles. l. 3. c. 31. incertum tamen de hoc an alio aliqo.

πλὴν γε αἰδέσιμα χρεὼν, ὡς ὁ Μάρκ⊙ Ἀντωνῖν⊙ ἔτ⊙ ἐν βιβλίοις παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάξῃ πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας τῆς παιδείας μεστούς. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo institutionis imperialis librum a se compositum reliqisse, omnis generis prophanorum exemplorum & disciplinæ plenum.*

The-

Themistius in Philadelpho.

Οὐδέ σοι πρὸς τὰ Μάρκου παραγγελμάτων, οὐδ' εἴ τι χρηστὸν ὁ δῆμος τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προῖκα. *Neque tibi opus Marci præceptis, aut si quis alius Imperatorum utile quodpiam dictum protulit.*

Joannes Carion Chronic. l. 3.

Extat M. Antonini liber de seipso, qi recens editus est. in eo libro sunt commonefactiones, de virtutibus principi necessarlis, de justitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita sua.

Lilius Gyraldus de poëtis Histor. Dialog. 3.

Dignus & [ut inter poëtas connumeretur.] Marcus Antoninus, Pius cognomento, Philosophus. cujus licèt versus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus sit.

Ejus certe librum Græcè scriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Ἀντωνίνου εἰς τὸν καθ' ἑαυτόν. *ex quo variam illius & multiplicem sapientiam facilè colligere possumus.*

Gvilielmus Canterus Novar. Lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conscripsit de officio suo libros, maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos: Et cum qibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint.

Justus Lipsius ad Tacit. Annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ suæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 24.

Antoninus Imperator in Vita sua.

Isaacus Casavbonus in Julii Capitolini Marcum.

In primo avreolorum Marci librorum.
Res humanas, non ridere, sed ritè suo pretio æstimare solitus hic vir sapientissimus.
Hoc ille nos docet divinis illis suis libris; non enim mihi tempero, qin mellitissimi doctoris verba adscribam.

Idem in Baronii Annales Exercit. 1. §. 10.

Multa in hanc sententiam scribit M. Antoninus Imperator in suis illis divinis libris.

Idem in Persii Satyr. 1.

Quam sententiam Imperator Marcus iis, qæ de se scripsit, sæpe inseruit.

Ibidem in Satyr. 2.

Antoninus in tertio eorum qæ de se scripsit.

Et in Satyr. 3.

Spectat eòdem sapientissimum Marci præceptum.

Clavdius Salmasius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de vita sua.
Et mox: *Locus Marci Philosophi insignis est.*

Idem ad ejusdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per qos, aut in literis, aut in vita & moribus profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, qæ ſapit Imperatorem, & in qa multa ſilentur qæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, qas rarò apud alios autores invenias.

Joannes Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo aureolorum librorum, qos de vita ſua compoſuit.

M'AP.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus suis, *sive* de eis qæ ad se *pertinere censebat*,

Liber I.

§ 1.

Bavo meo Vero accepisse agnosco, moris esse candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modestam simul ac masculam indolem.

§ 1.

ΑΡΑ' γ' πάππῳ Οὐήρῳ, τὸ καλήθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ ἐμὲ γενομένης, τὸ αἰδήμων, καὶ ἀνδρώδη.

a Confer. *l.* 6. §. 48. *l.* 9. §. 29.

b *L.* 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΜΑ'ΡΚΟΥ 'ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ 'Αυτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore *vide scriptores* istius, uti Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani jussu adoptatus, nominis id adeptus est, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex prosapi materni nomine, *Catilius* antè diceretur. videndi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Cassius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, Aristides etiam Rhetor *oratione sic βασιλικῷ*, & in *Panegyrica Cyzicena*, Philosophiæ, Stoicæ cum primis, seriò deditum, etiamsi illi nulli dicerent, commentarii isti, qos præ manibus habemus, cumulatissimè testarentur; de qibus consuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l.* 7. *c.* 1. Claudius Salmasius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum.* Isaacus Casavbonus in *Commentat. ad Pers. Sat.* 1. Mericus denique Casavbonus (*τῷ πανυ̃ τὸ παιδίον*) *in Prolegomenis ad versionem suam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτὸν] *de vita sua*, Scaliger, Lipsius, Salmasius, Xylander; Svidam forsan secuti, qi *τῶν ἰδίων βίβ διαγωγῶν* Marcum asserit scripsisse. quanqam aliud est *vitam* suam scribere, aliud *vita suæ tenorem describere*. Casavbonus, *de se*. ità fuerit εἰς ἑαυτὸν, *de se*; qo modo εἰς αὐτὸν, *de eo*. Lucæ, *Act. c.* 2. *v.* 25. & Pavlo *ad Ephes. c.* 5. *v.* 32. οἰκ ἔχετε, πῶς εἰς ἑαυτὸν, *de Christo, & de Ecclesia*. qò factt & qod de Marco nostro Svidas, Λέγει πρὸς ἄλλους πολλὰς ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Dion autem & alias sententias laudes in ipsum confert.* & qod ad Latinum sic usurpari qandoqe monent Critici nostri. Plavto *Aulul.* 3. 5.

Nimis lepidè fecit verba ad parsimoniam.

pro, *de parsimonia*. & Symmacho, *lib.* 4. *Ep.* 56. *Postquam vos ad vertitem verba fecistis.* i. e. *de vertute*. nec spernenda forsan Casavboni filii arguti, qi exponi postulat ex Apulei dicto illo in *de Socratis Deo: Iuvenes ut rationibus multa profusa, & in fenore nubi, in fus, dica, damnosi cultum.* Canterus, qod non improbem, *de officia sua*, h. e. de eis, qæ *ad ipsum* se spectare ac pertinere, sive officii sui esse ducebat; ego laxius tamen malim, *de rebus suis*, qo modo Pavsanias in *Atticis*. Τὰ μὲν δὴ Τολμίδου, τοσαῦτα ἐπιτηδεύματα ἦσαν. Et in *Corinthiacis* de Medusa, τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὸν, *ipsi opposita. de Tolmidis rebus ipsa accepimus* &c, *alia res ejus dicta sunt.* Et de Avgea *Eliacorum* 1. Οἱ ἀποστρώσαντες τὰ εἰς αὐτὸν, &c. *Qui res illius accollunt, non Elei, sed Heli*i, i. e. Solis *filium jussse dicunt.* & Evnapius de se in *Proæresio*. Τὰ εἰς αὐτὸν Θεῖα τῆς προνοίας τετυχηκότα. *Agnoscet scriptor ipse res suas divinæ providentiæ haud expertes fuisse.* Addere liceat & alteram conjecturam, licet præ priore illa manus placeat; posse τὰ εἰς αὐτὸν esse, *qa propter se, vel sui gratiam, vel ipsum ipsum* describerat, & in adversaria miserat. qo modo εἰς αὐτὸν V. C. Ludovicus de Diev posse accipi existimat, Arabémqe accepisse docet, apud Lucam *Evang. c.* 16. *v.* 16. *Propter ipsum, vel gratiam ipsius*: & Pavlus Apostolus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. dixit, εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, *hujus rei gratiâ laboramus.* Alii viderint: Cæterùm Lilius Gyraldus *de Poetis l.* 8. titulum his verbis concepturn legisse ait; M. Ἀντωνίου ἐκ τῶν καθ' αὐτὸν. tanqam ista tantum excerpta sint qædam ex eis *qa apud se* in usum suum reposita habebat. & τὰ καθ' αὐτὸν ea nuncupantur, qomodo Synesii *Dionem* inscriptum voluit, περὶ τῆς καθ' αὐτὸν, vel καθ' ἑαυτὸν (qod vulgati codices καθ' αὐτὸν præferunt) διαγωγῆς. Themistius in *Philadelpho*, τὰ Μάρκου παραγγέλματα, i. e. *Marci præcepta*, nancupasse videtur. nisi forte ad illa respexit *præcepta philosophiæ*, qæ *per ordinem paræneseos, quotidianos sustum convictu efflagitatus*, ut cum Fabio loqar, antequam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco nostro *disputata* refert Vulcatius in *Avidio Cassio*: vel etiam ad *Institutiones Imperatis libros*, qem πάντως κατρικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μετὸν, *secularis peritiæ, & eruditionis communis* referrtum, Commodo filio reliqisse avtor est Nicephorus Callistus *Hist. Eccles. l.* 3. *c.* 32.

Βιβλία ιβ'.] Ita Svidas *in βιβλίοις ιβ'*. qz tameo distributio operis *in libros duodecim*, utrùm à Marco ipso fuerit, an ab aliis, qi postea in unam congeriem coacta digesserint, qæ ab illo per varias occasiones concepta, sparsimqe chartis commissa fuerant, (qod in Salomonis *parœmiis* factum novimus) ambigi potest non immeritò: atqe in istam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. Παρὰ τοῦ πάππου] Verbum ἐπαθον, avt alib qid tale subintelligendum, & istic, & in sequentibus qibusdam tmematis, monet Gvilielmus Xylander. itaqe vertit, *Ab avo dedici*, Svidâ forsan autore; qi qædam istinc delibans, vocabulum illud inseruit. Ego potius, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *accepi, habui*: cùm sequantur non pavca, qibus ἐπαθον illud comperere negeat. vel etiam fortasse pro argumento, de qo agitur, vario, varia substituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρου] *Avus Annius Verus, cujus in domo educatus est.* Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidus mores.* Xylander. Ego *candidos* malim, ut τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει opponatur, qod *malignitatis* significationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legisse.

§ 2. Τῆς μνήμης τῆς γενομένης] *Amemoria genitoris.* Eodem cum avo is cum nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixisse videtur, qòd in ætate minori patrem amiserit,

c L. 6. §. 40. d Inf. §. 14.

§ 3. Παρὰ τῆς μητρὸς, c τὸ ἠθικὸν, καὶ d μεταδοτικὸν. καὶ ἱφικτικὸν ἀ μόνον τοῦ κομπικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπὶ ἐνοίας γίνεσθαι παιδικῆς. ἐπὶ τῷ τὰ λιτὰ καὶ τὰ ἀπλᾶ τῆς διαγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qiqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat quàm longiſſimè, contentum eſſe.

a vel μὲ, vel τὸ οὐ. Mer.

§ 4. Παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ μὴ e εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἐγκρίνειν διδασκάλοις καλοῖς ἔνδον χρήσασθαι. καὶ τὸ γνῶναι, ὅτι εἰς f τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐσθενῶς ἀναλίσκειν.

§ 4. A proavo, quòd publicas exercitationes adierim; quódque bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & quod in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

f εἰς τοιαῦτα. f. Jun.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaque recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, quæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, quàm in ea ætate ità in animum defigere, ut penitùs eis, quaſi imbuererur. Κίνητρον δὲ ὁ μνημονικὸς τοῦ ἔτους. *Memoria autem ad pietatis eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμον καὶ αἰδήμων] De Marto pariter Capitolinus. *Sanè gravis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ſegnitia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin. Cum ſumma virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem poſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοσεβοῦς] Ità Timotheus ab Eviice matre aviâque Loide pietatem haviſſe perhibetur, Lucæ, *Act. c. 16. v. 1. & Pavlo, ad Tim. Epiſt. 1. c. 4. v. 6.* & *Epiſt. 2. c. 1. v. 5.* & *c. 3. v. 15.* commemorantur & Luca *αἱ εὐσεβοῦσαι γυναῖκες, mulieres religioſæ, ſive quæ timebant Deum. Act. c. 13. v. 50.* Pronior mirum cum ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſequior. Perſius, *Sat. 2. v. 31.*

Este avia, ait meruere Divûm monstrorа—

& *Sat. 5. v. 93.*

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à quo adoptatus, exquiſitiùs paulò l. 6. §. 30. ὁ θεοσεβὴς, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut certa ſuperſtitionem fugeret religioſus.*

Καὶ μεταδοτικὸν] quod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt. 1. c. 6. v. 18.* ἐυμεταδότους εἶναι, *largiri promptum:* & Marc. *infr. §. 14.*

Καὶ τὸ ἐπὶ ἐνοίας γίνεσθαι τοιούτοις] *Abſtinere non à perpetrando tantùm, ſed ab intendendo malum.* Caſaubonus. melius Xylander *à cogitando.* quod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare quis, quod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐνοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἔνοιάν τινος γίνεσθαί τινι, & ἐνοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliquid alicui.* Eſt autem hoc ſanè religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog. c. 36.* dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè fauere, malè dicere, malè cogitare de quoquam, ex ago vetamur.* Et Minutius in *Octav. Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Num ſorlus iuetra ſi tacitum qu cogitet ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat. 13. v. 209. impunè* ſcilicet *mente, lucis puræ mane:* ut Apuleius in *Apologia.* Qin &, quod Thales, arrore Laërtio *lib. 1. §. 36.* quærenti, Εἰ λάθοι θεὸς ἁμαρτών· ἀλλὰ οὐδὲ διανοηθῶν. *Latereret Deus bonus male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοηθῶν. Nec *cogitata numen latere poſſunt.* Idemque cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l. 2. c. 14.* Μαθεῖν δὲ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἐστὶ θεὸς, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ ὅτι ἔστι λαθεῖν ἀνύνθ, οὐ μόνον πρᾶξιν, ἀλλ' οὐδὲ διανοίαν, ἢ ὑπομίμνησιν. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus universis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes quidem ac motus animorum cum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib. 1. pag. 711. C.*) πάντα θεοὺς εἰδέναι σά τε λεγόμενα, καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qæ vel dicerentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog. 2.* Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πραττόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare quidem, nedum factorum, ſed ne cogitatorum quidem.* Nimirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l. 2. c. 10.* Λύκειον ἔστω τὸ αἰσθητὸν θᾶς τις, τὸ δὲ ταφὸν, ἀδυνατὸν ἐστὶ λαθεῖν. ἢ, οἱ Ἡράκλειτοι, τὸ μὴ δύνειν ποτὲ πᾶξόν τις λάθοι; ἰσὸν, πῶς ἄν τι λάθοι; *Sinſilem lucem latebræ fortaſſe quæpiam, ſed intelligibilem nemini latere poteſt. An, ut aut Heraclitus, id quod nunquam occidit, poſſit latere quiſquam.* Qod Iſidorus *Peluſiotal. 4. Ep. 47.* Τὰ ἀνοίκτοτα ὀφθαλμοῖς εἰδέναι λόγος. *Perviglem oculum acuto lateri.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt, uterque animus noſtrus; & cogitationibus medius intervenit.* Seneca *Epiſt. 83.* qò reſpexerit ſortan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus autem omnium, ac ſpectator omnium, à quo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris interpoſitis; interpoſitis cogitationibus, quaſi alteris tenebris.* Vide *l. 6. §. 30. & l. 12. §. 2.*

Τὸ λιτὸν καὶ τὸ ἁπλοῦν] Laudat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. 1. p. 115.* ἁπλοῦν ἐνοικεῖν, καὶ διαίτῃ ἐυτελεστάτῃ, καὶ τῷ ἁπλουστάτῳ καὶ ἀφελεστάτῳ. Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l. 2. c. 12.* his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσκαίζεσθαι τοῖς Χριστοῦ λαοῖς. τῷ ὄντι γὰρ ὁ λιτότης ἀγωνίσης πρωτοβάτης, ἐξευτόνα τὰς πλεονεξίας, καὶ διὰ τῶν τοιούτων τὸν ἀπὸ τῶν σαρκικῶν ἡμᾶς καταζεύγνυσι χρέων. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τοῦτο ἱμφαίνει, ὅτι ἱξίχει, οὐδὲ κατὰ τὸ ἐγκράτεια ὁ τοιοῦτος. ἐμοὶ δὲ ὅλον, καὶ λιτὸν, καὶ ἱσυχὲς, καὶ ἀστράτευτον, καὶ ναύτης ἐκπλὸς ἔσται.

A *Eas ergo, qa Chriſto ſervunt, frugalitatem conventt amplectis. Frugalitas enim vevera curam gerit ſanctitatis, ea qa ea, qa redundant & ſunt immoderata, exaget, e ephaſibus eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipias. Qod cum frugale eſt ac temp, ea ipſam etiam nemem medicat, non emittit, neqe ulla in re ea modum aſſequi aut transgreſſi, ſed eſt universum planum, lene, æqale, & minime ſuperfluens, & ea de cauſa ſuffocans.* qo loco forſan pro ἀναστῶν Clemens τοῦτον ſcripſerat. Vide qæ de Perinace ex Herodiano pòſt pavlò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὴ dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημαϊκὴ, pro qo vulgò Ἀκαδημικὴ dicitur, *ad*
B *diverſes pertinens, ſive diviſiones ſalvenus & ſamulatus.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλουτῶ, vel πλούτῳ potuit, eſſe vuk, poſſum aſſentiri: malimqe *opulentum*, qàm *opulentam*, cum Xylandro & Caſavbono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλουτῶ, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴ autem πλουσιακὴ Marcus dixit, qod ἁβρὸν πλουσιακὸν Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſam ac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib. 13.* πλουσιακὸν ἄριστον etiam *molliorem* dixit verſibus illis, qos Caſavbonus ſcitiùs qam Stephanus reſtituit.

C § 4. Τῷ πρωτοπάτρῳ] *Proavus paternus, Annius Verus*; *maternus, Catilius Severus.* Capitolinus illum opinor hic voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίων, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expunctâ legit Mericus Caſavbonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus iſtic. De Perinace Herodianus *lib. 2. c. 4. §. 18.* Ὅστις γὰρ μήτριδι καὶ ἰσόπεδι ὢν, ὡς καὶ τὸν ἦθι αὐτῷ ἴδιε μορφώσων ὄντα, μόνε εἰς τὸν βασιλικὸν αὐτὸν ἀναγαγὼν, ἀλλ' ἐν τῇ πατρῴᾳ μόνον οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ ἐνδόξα περίεργα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως
D τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ πόλει πρέπειν, ἐδωκῶ τῶρα τὸ πρωτον παιδιχόμενον βασιλικὸν. *Siquidem adeo ſe aqabilem, paremqe ceteris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in aviam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes contineret: ſic ut in ludum qoqe litterarium atqe gymnaſia de more iturus, nihil perviatis abſimilis, erudiretqe, & omnes pernde ac qivis e media agitaret, neqe ullam aut tyrannicam aut omnino imperatoriam pompam oſtentaret.*

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐσθενῶς ἀναλίσκειν] ἐσθενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *prompte, alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐσθενῶς, προθύμως. vel *ſtudiose, vehementer*: Svidas ἐσθενῶς, ἀλοφύχως. vel *impenſè, prolixè.* Pollux, ἐσθενῶς, δαψιλῶς. qod
E & pro ἐσθενῶς Phrynicus ſubſtitui mouet. Vult certè Marcus fieri contrà planè qàm in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laertius exhibet, Ephemeride;

Τίθυ μαγείρῳ μᾶᾶς δύ', ἰατρῷ δραχμάς.
Κόλαπι τάλαντα πέντε, συμβόλῳ πεντῆκε.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqui manus decem, medicus drachmam ferat;
Talenta quinque ſcorta, ſummum confulcus;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Ju-
F venalis *Sat. 7.* qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda ornandaqe immenſas enarratas, hæc ſubjicit:

Quantumque domus, tenuet qi fercula dactil
Composuit, tenuet qi palmentaria condit.
Hos inter ſumptus, ſeſterria Quintiliana,
(Ut multum) duo ſuffecerat. res nulla memoris
Conſtabit patri qàm filius.

cui hæc ſcilicet erudiendo conducitur. Hìc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qòd à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνων οὐκ ἵνα αὐτὸς χρῆσθ, ἀλλ' ἵνα εἰδῶσι, οἷς τίνα δεῖ χρῆσθαι τῶν ἀργυρίων. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe*
G *uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecuniis uti conveniat.* refert Laërtius *lib. 2. c. 72.* Qin & de Alexandro Grammatico pariter Ariſtides *Tom. 2. p. 149.* Τῶν μὲν τοι σόφων οὐ χρόσιον λαμβάνειν. ἰδίαν γὰρ αὐτῷ λογιτελῆ τοῖς νέοις μαθησιν οὐκοῦν τελεῖν πρόθυμος. *Nisi quod artis gratiâ non verebatur honorarium accipere, quod putaret ſe juvenibus conducere, ſi ſumptum ut diſcipulus ſuſtineret.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὲ δίκαιον, μαθητὰς ἐμοὶ πεῖθ. τὸ γὰρ ἰξίσου πρόσιμα λαβεῖν, ἀλλ' ὠφελήσας ὑπομνησάζω λαμβάνειν. δὸ γὰρ τῷ σ' ὠφελῆσαι σεμνὸν, τοῦτο ἀν ἀλγεῖ μὴ λάβειν. *Non dare, pugnantes facit. Licet enim donum accipere, & ne accipias non vale-*

de

§ 5. Ab educatore, ne in certamine equestri Prasinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt secutori favtor fierem: ut labores fustinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Παρὰ τ̃ τροφίως, τὸ μήτε Πρασινὰς, μήτε Βενέτας, μήτε παλμαμυλάρ@ ἢ ὁ συπτικ@ γενέσ@. καὶ τὸ φερέπονον, καὶ ὑλοτομίας, καὶ αὐτουργικόν. καὶ τὸ ἀκολύπεσγμον, καὶ τὸ δυσ- γενικ@ Lipſ. ad l. 5. §. 5. & l. 9. §. 12. & l. 3. §. 5. & l. 6. §. 30.

ab cogi. Si enim his pretium non statuerit, illa non possidens A *non dolebat.* Nec incelebre illud a Philostrato *de vit. Sophist. lib. 2. pag.* 602. Iavdanus Damiani Sophistæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Aristidem, Adrianumqe Rhetoras avdvisset, Πολλῷ τόνω ἐς τοσοῦτο δυσωπῆ σωιδικὰ, ἢ ἐς παλαὶς τι καὶ παλαὶς, ἀνυπόπτους. *Multo fvavius esse ad has delicias, quas in pvleros & pvleras, ut plerique faciunt, pecvnias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philosophos Anaxarchum, Xenocratem, Callisthenem, alios, munificus admodum extitit, in vnam illam Stagiritæ animalium historiam octingenta talenta dicitur contvlisse. ut Athenæus *Deipnosoph. l.* 9. Vespasianus, qi licèt alioqi pecvniæ avidior, *ingenvis & artes vel maximè fovit, primvsqve è fisci Latinis, Græcisqve Rhetoribvs annva centena constitvit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribvs & Philosophis per omnes provincias & honores & salaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem post Marcum nostrum summè inspiciendum Svidas censet, & *constantinum & dilatarvm*, avtor est Lampridius. Marcus ipse, qi & Philosophos omne genus *tvri sapiam* profitentes Athenis instituit, ut ex Luciano & Philostrato, *ad Capitolini Pivm* docet Clarissimus Salmasius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lvcretivm Daphnidem Grammaticvm* SITHOCE (vel ut Budæus, *de asse* CCCMDCC) *fefertvm cvravit, pretio hominis ea fervoris genvis maximo ad hanc diem,* inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam a Q. Catulo, & *ducentis millibvs nummvm emptvm, ac brevi mvnvmentvm*, apud Sveronium habetur *de illvstr. Gramm. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philosopho dari præcipienti, dicisset Evtuchius qidam, in multres potius ista esse insumenda, respondit; Ἔσθ' γένετο ἐπὶ τῶ ἐμῶ χρόνω, ὥστ τὰ τῶν τριακοντῶν οἷς τοῖς δικασταῖς παρέχεσθαι. *Vtinam meis ad temporibvs contingeret, vt vnivscvivs stipendia ad doctores transferrentvr.* Svidas. Cæterum nolim omissum, qod doctissimus Patricius Junius, D pro οἷς τὰ τοιαῦτα, suspicatur οἷς τας τοιαύτας legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in qvemvis*, vel *hominem insvrrexeris*, vel *institvta* ipsa.

§ 5. Τῇ τροφίως] *Educatorem svvm mortvvm flevisse* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infra* ad §. 8.

Μήτε πρασινικὰς, μήτε βενετικὰς] Avrigarum factiones *Prasinæ* & *Venetæ*, à vestium, qas habebant, coloribus sic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de spectac. c.* 9. Cassiodorus *Var. l.* 3. *Epist.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circens. c.* 10. De L. Vero Marci consorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, prasinvm favvm, & Velocis ego Prasinvm avvrvm simvlacrvm fecerat, qod secvm portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qvsdam de plebe, qod Venetæ factionis clare maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qòd hîce se nevtiqam immiscuerit, educatori suo, qisqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epist.* 6. de Circensibus, populoqe ad eos spectandos conferim jugiterqe confluente locurus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqvorvm, avt hominvm arte trahervntvr, effvsvs nvmvllvs: mvlti favvent pavvi, pavcvm amant: & si in ipso cvrsv, medioqe certamine, hic talor dius, ille hvc transferatvr, fladvsqve favorqe transfvsvs, & repentè agitatores vltrò, qs procvl nvperqve, qvorvm clamorvm nomina, relinqvvnt. tanta avversvs se vna velocissima tvnica; mvsto apvd vvlgvs, qod vvltvs tvnicæ est, sed apvd qosdam gravis hominvm.*

Παλμαλάρ@ ὁ σωλάρ@] Παλμαλαρί@, *Palmularius.* Mevrsius in *Glossaris* & Παλμαλάρ@, ἴσως πόρτ. Παλμαλαρ@, *nomen proprivm*, Svidas. qod idem & de Βουλλωνῷ pronunciat. saltus usqe. Est enim Παλμαλάρ@, *Palmularvs*, literâ asperiore in lenorem immutatâ, ut ὠρίωνος, *centaadrum*, πολίοδρα. *fartmen*, φαρίμμων: *barca*, βάλκα; *cardenalis*, καλδινάρι@; ἀρίζω@, ἀλίζω@, *elthamat*; λείρων, *lilivm*; γαργαρίων, γαργαλάθη, *gargvla*; μαρμάρωσ, *marmvlla*; nec est proprium personæ, sed sectæ studiique vocabulum; sicut reliqa qæ illic simul recensentur. *Parma*, sive *parmvla*, & *scvtvm*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, illud Samnitum; ut ex Festo & Livio docet Lipsius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè discrepâsse docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Has qo sæpe soleo vvnes, qa vincere raro,
Parma, tibi svvvm pvmilionis erit.

& Nonius: *Parma scvtvm brevc.* Qanqam parmæ milliares magnæ videantur fuisse. Polybius *de Disciplin. Rom. Hist. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὢν τῷ σχήματι, τρισὶν ὄγκοις ἴσην διάμετρον. *Qvippe cvi figvra rotvnda, dimetiens pedes vnivs & semis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hæc mvlcs trapedalem parmam habet.* Σωτάρ@, *Scvtarivs.* Xylander. & σωλάρ@, *fvtarivs, scvtarivs.* Mevrsius in *Glossaris* eandem scripturam agnoscit & Svidas in Προπετὴς. qod si sequimur, alterius tachonis studium designabitur, cui *scvtvm* parmæ loco fuerit. Verum Lipsius hic, non σωλάρ@, sed σωτορίτ@ legit, ubi supra *c.* 24. Ità *Palmvlarivs*, qi Thracibus, *secvtorivs*, sive A *secvtorianvs*, qi secvtoribvs favebat; de qibus videri poterit Lipsius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parma cùm sva trvrba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio discimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *parvenvlis dvm qvidam, qod Thracem Myrmillonis parma, manvvrivm imparem diceret*, refert à Domitiano *cæsibvs objectvm cvm hoc titvlo, impiè locvtvm parmvlarivm.* Ad qod facinus respexit in *Panegyrico* Plinius, ubi dicit; *Jam qvàm libera spectantivm ftvdia? qvam secvrvs favor? nvmina imperatvm, vt salebat, objecta, qod odissent gladiatorem. nvmvs spectator spectaculvm factvs, miseras voluptates vnto & cæsibvs exprætvr.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & institvti, hæres, qi, ut Lampridius, *gladiatoribvs convexit, & gladiatorvm sesè perfectvm exhibvit*: *Secvtoribvs* cum primis tàm impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828 *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina gestiret audire, Πρωτόνικ@ Σωτορίων *Primvs pvgnator inter secvtores.* qa de voce videatur, post Lipsium & Scaligerum, V. Cl. Salmasius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibvs propriis operari*, sive *operi manvs ipsammet admovere*, suisqe ad nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, si vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Mvsar.* 6. Συλλαμπανγεῖ γὰρ δυναμένας, καὶ αὐτουργὸς διδάσκει. *Dvrvter filias educat, & opvs manv factvre docet.* Catonis majoris τὸ αὐτουργὸν prædicat Plutarchus, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐργάζεσθαι, *cvm servis domesticis opvs facere* soliti. De Qinzio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸ αὐτουργὸν ἀγάπα βίον. *Amabat vitam, qa manibvs opvs facirebat.* Pacatus *panegyrico Theodosii. Detrahat lavdem paternæ inopiæ*: *maturis exemplis est labor sine necessitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἰδίοις πόνοις τὰς ἄλλας τρόπον τινὰ ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cæteras etiam ea qo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, satisè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laertio) ex his qendam à famulo calceari conspicatus, dixit, ὕστα μακάριό@ εἶ, *ne pedes qidem ipse movendo*; τοῦτο δὲ ἴσως παρέδωκε τοὺς τῶν χῆρας. *Nondvm sat beatvs es, nisi te alter etiam commvgas* (non, ut Erasmus reddidit, *abstergas*) *qod si manvs fverit, futvrvm est.* Id qod de Aristagora suspicata est Gorgo puella Laconna, qem cùm idem facititare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) conversa, Πάτερ, inqit, ὁ ξεν@ οὗτ@ χῆρας οὐκ ἔχει. *Pater, hospes iste manibvs caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatoriè nimis Constantino Panegyrista; *Decvit te, Imperator, hostem ferire? tvvm non decvit laborare.* De Imperatore nimirum censuit, qod de Deo sensit, qi Aristotelis nomen præfert; Avtor *de Mvndo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μᾶλλον μὲν ἐνεχρῶν αὐτουργεῖ τὰ ἐν γῆς. τίνι γὰρ ἂν ἀνθρώπων ἐγχειρῶν ἁρμόσειεν, ὥστε καὶ τῷ ψυχῆς ἰδιοπαθῆ ἔργα. *Neqe honestvm, neqe decorvm res terrenas ipsvm administrare. Atqi ne ex hominvm qidem principvm dignitate est cvlibet operi vacvvisse.* Qod Apulejus sic παραφράζει, *Non vt orbem manibvs svis instrvxerit, talis qippe hvmilitas dejecta & nimis sublimis effvit, nec cvm homine qidem convenit qi sit pavlvlvm confitentis relinqere, qalis mvltvm principes, & Cvria procerat, & vrbvm ac domorvm rectores, vt id svis manibvs factvm velis, qod sa cvra levaverit.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ sacræ, etiam τὰ ἐν γῆς αὐτουργοῦν non dedignari profitæ; etiamsi ad plurima exeqenda creaturarum ministerio ucatur. Qin & apud Homerum (qi id Heroibus suis dedecori non esse futurum opinatus) αὐτουργοῦντ@ ὕβριν, sumtqe αὐτοδάικτον, ut Eustathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργοῦντα Ulysses, & Achilles ipse; αὐτουργὸν deprehenditur ab Ulysse Laertes. qod observat Æliannus *Hist. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe semet exercente opere, qod in Cyro minore admiratus est Lysander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magis huic visum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi studio. De Pittaco notum est ex nænia muliebri, sive ἐν τῇς ἀδῆς ἐνιαυλίᾳ, *ex molari cantione*, ut appellant Athenæus *l.* 14. Eustath. *ad Odyss.* 6. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐνιαύλιος φδὴ perperam est editum, qod *Cantvm secvlare* interpres reddidit) qam, dum molam versabant, qò laboris tardium tollerent, mulierculæ sibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *Sapientvm Symposio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μόλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιτθακὸς ἄλει, μεγάλας Μετυλήνας βασιλεύων. *Mole pristinvm, mole: nam & Pittacvs molet rex magnæ Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholasticum objurgandi antam arripit Isidorus Pelusiota *lib.* 1. *Epist.* 470. Ἀνὴρ μὲν ἱερόσυλος ἐκ τῆ πάσης χειροήμητος ἐργασίας. ὁ Μιτυληναῖ@ δὲ Πιτθακὸς, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μόλωνα ἐπολίτευεν, καὶ ἐναργῶς γυναικίζων@. *Et vir qidem sacrilegvs & ab omni opere manvvrio alienvs. At Mitylenæus Pittacvs, qamvis rex esset, præterqvam tamen manibvs svis exercebat, femineqe & ædivatæ se exercitio, & tribvm operabatvr.* ubi vitiosè μόλωνα codices:

1 Δυσπροβ. | δυσπροδιόριστον διαλογῆς.

§ 6. Παρὰ Διογνήτῳ, τὸ ἀκατάπαυστον. ἢ τὸ ἀπερίληπτον τοῖς ὑπὸ τῶν περὶ Δωρίδιον. ἢ γοητικοῖς ἐπῳδαῖς, ἢ τοῖς δαιμόνων ἐπιπομπῆς καὶ τῶν

mi*sc*ar. Suid.

miscerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

§ 6. A Diogneto, ne rebus inanibus studium impenderem: néve eis fidem adhiberem, quæ à præstigiatoribus magisque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliisque ejusmodi impostoris di-

nec fanius interpres, *pistrinum manebas suis extrudebat.* imò, *in pistrino ipse operas obibat, simul sese & exercens, & labore suo de victu prospiciens sibi.* Nam quod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pitracum tradit molæ encomium conscripsisse, quod ἀνυπόκριτον nuncupárit, qo avtore dicat nescio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hist. l.* 14. nihil ejusmodi comparet. qeriurqe Pictorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrasse. De Romanis priscis Seneca, *ad Helviam*, *c.* 10. *Scilicet majores nostri, quorum virtus etiam nunc vires nostra sustentat, infelices erant, qui sibi manus suâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs brevi vehebat Dictator noster, qi Samnitum legatos audit, cum tenuissimum cibum in foco ipse manu sua verteret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Consul ille, non Dictator. *Cibum tenuissimum* qem dicit, γογγυλίδων fuisse refert, ex Magacle *de Viris illustribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id est, *rapa*, ut ex *Annalibus* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco mvnvscvm.* Historiam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius censet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cum Sabinos dicit, qos Samnites illi, potest enim fieri, nec est vero absimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuisse: cum ex L. Flori *epitome Livianâ lib.* 11. compertum sit, Curium istum, cum Samnitibus csis, qam & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphásse.

Δυσπρόδιστον διαλογῆς] lego δυσπροδιόριστον. De Antonino Pio *l.* 6. § 39. Ὡς διαλογὰς οὐκ ἴδιχετο. *Ut delationes non admiserit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἤκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Cqi Caligulæ inter imperii ejus initia memoratu dignum dictum, facto etiam consignatum, à Svetonio *l.* 4. *c.* 15. refertur. *Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens nihil sibi admissum cur cuiquam invisus esse; negavitque se delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, si in tenore cepto is perstitisset, qod *fiscales calumnias, magnâ calumniantium parte repressâ; adjectâ voce illâ memorabili.* PRINCEPS QUI DELATORES NON CASTIGAT, IRRITAT. De Marco nostro, qi hic constans, Capitolinus, *Suffragatoribus eius cito credidit, sed semper den qasivit qod eras vervm. Qvm & calvmnias qvadrvplatorvm mvltarvisse, oppressis falsis delatoribvs notâ: delatoresqve qvibvs fidem svspexerat, contempsisse.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *ser.* 42. adductus, & post Stobæum ab Antonio *Melissa. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

"Οτις δὲ διαβολὴν πιθήσεται ταχύ,
Ἥτοι σκαιὸς αὐτὸς ἐστι τὰς τρόπους,
Ἢ παιδίσκαις παιδιὰν γοᾶται ἔχει.
Qi mendacem addvcit credvlvm calvmniis,
Aut ipse est pravis imqvinatvs moribvs,
Aut certè ingenio nil sapra pvervm valet.

Grotius.

§ 6. Διογνήτῳ] *Operam pvgnandi sub Diogneto magistro dedit.* Capitolinus. Verum de Diogneto isto pictore, an philosopho, an utroqe etiam, videndi Josephus Scaliger. *Commentar. ad Eusseb. Chron.* & Cl. Salmasius *ad Capitolinum.* Philosophum certè Marcus ipse nullus appellat; potuitqe Marcum ad philosophiæ studium impellere, monitaqe ejusmodi eidem sûggerere, etiam qi philosophiam non esset professus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minus & philosophiam profiterentur, eadem fatalem imburus fuerit, cum inter disciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Prisco*; περὶ τοῦ καθαροῦ τῶν ἄλλων σπουδῶν κατὰ γραφικὴν ἔτι φιλοσοφοῦντος, ὅτε ὑπ' ἐνθυμίων ἐν τοῖς ἐωυτοῦ χειρὶ ἐνθρόνων. qæ verba Hadrianus Junius sic reddidit: *In arte pvgnandi adversvs liberalivm artivm vacvas etiã philosophantes est, vt apparvit ex illivs mandatis non esse extinctvm Evphranorem.* cum debuisset potiùs sic vertere; *Qi præter cæteram, sive liberalem, reliqvam disciplinam, in pictvra qoqe ita versatvs est, vt per eqos manvs Evphranor adhvc svpervisse videretvr.* τὸ καθαρὸν τῶν παιδιῶν, est ὁ καθαρὸς παιδιᾶς, *ingenvvs sive liberalis disciplinæ.* φιλοσοφοῦντος, *studere, exercere, in studio, exercitatove aliqo versari.* Evphranor pictor nobilissimus, fistorqe idem ex Plinio notus satis, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri potevit. Cæterùm in Hilario superfles, qa ratione dicatur, ex Fabio melius qam ex Plinio discas. Is *Instit. l.* 12. *c.* 10. *Evphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis studiis inter præcipvos, & pingendis fingendisqe ideam manvs artifex fvit.* qod idem plane de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀκατάπαυστον] Citat qedam hinc Svidas sub vocabulo isto. Plutarchus *de Cohibenda Ira. c.* 17. Τὶς ἂν ἐξέλασεν τὸν ἀνόητον τοῦτον τρόπον, ἢ καθαυτὸν ἐστιμένων; ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μάψιν φέρει. *Qis prudentiam illam demeretvr, & rerum vanarvm studivm affectavit, nam parvarvm rerum studivm reprehendebatvr.* Aristides in *Panathen.* Si avtem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ μεγάλοις mvltò magis. possvnt eam παρὰ

A esse, etiam qæ παρὰ protinus non sunt. Sunt avtem παρὰ sive vana & vacva, & hoc nomine lodigna in qibus studium collocetur, vel τὰ τῶν παιδίων καὶ γέλωτος, *res ludora.* qo nomine Laco qdam Athenienses notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὰν σπουδὰν εἰς τὰ παίδια καταναλίσκοντας. *Gravitèr peccare, res serias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* sive ἀναφανεῖν τὰ μέλα μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζοντα. *Nam sapere crvstatem, qa tantvm in res ludoras impenderet studivm.* Idem *Sympos. l.* 7. *c.* 7. qi & recte subjungit, Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omnivm ludentem oportet ludere.* Et Caro major dicere solebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἑστάναι καταγελάστους. *Qi ridicvlos rebvs seriam impendervnt operam, eos in rebvs seriis fore ridicvlos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Isocrates *ad Demon.* § 23. Μάτην περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζομεν. μᾶλλον περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρειν. *Neque en ridicvlis seriam rei agere, neqe serivm in rebvs magis gavdere.* Vel etiam τὰ πρὸς τὰ ἡμέτερα, qæ licèt seria sint, fructus tamen & emolumenta *manvs* existunt. qales *manvarvyias* illæ, qas commemorant damnántqe simul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Instit. l.* 2. *c.* 21. Ὅσα τοῦ γέλωτος ἡ βωμολοχία. *Qvam sint vana humana nihil commodi afferri.* ut Isidorus Peluliota *lib.* 3. *Epist.* 185. qósqe nihil esse aliud, qam χρόνου παραπόλωμα, *vanam temporis jactvram* Ælianus pronunciat, *Var. Hist. lib.* 1. *c.* 17. sed & *tristes* illæ *inepiæ*, uti Cæcilius apud Senecam *Epist.* 113. & *magæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licet eisdem ipse indulgentior pavlò, & in qibus Chrysippus nimius fuisse videtur) tantopere exagitat toties, *Epist.* 45. & 48. & 49. & 82. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. § 32. Καὶ σκυφίνων. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἄλλο γὰρ οἶδα φιλοπόνων καὶ πονηρῶν ἀφορίζοντα ἐν τοῖς ἔργοις ὅρια πολλάκις, ἃ τῷ τὸ μὲν εἶς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιάφορα, τὸ δὲ ἔντεχνα τῶν συμφερόντων, καὶ λυσιτελῶν. *Nam haud alia ratione laborvm studiosvm ab eo qi mandvm rebvs indvstrivm impendit dispingvendvm, ipso qoqe plervmqe rebvs agendis occvpato, qam qod hic en vanitatem rebvs elaboret & vndiqverentvr, hoc propter aliqod commodvm & vtilitatem.*

Τὸ ἀκατάπαυστον] Recte: nec cur ἀκατάπαυστον legisse Xylandrum velis Mericus noster, cavsam ullam video: etiamsi τὸ ἀκατάπαυστον *infra* § 15. legatur. in Svidæ codices istinc omnino corrigendi, qi ἀκατάληπτον perperam exhibent nam qòd vir erudinus admitti posse existimat; & παρὰ τὸ ἐφιέσθαι ἔτοι ἐπιτέτευχεν deducit, qasi eis Marcus ex parte talem animum adjecerit; nec Grammatica ratio id patitur, qæ παρὰ τὸ ἐφίεσθαι τὸ ἐπιτυχεῖν, (non το ἐπιτεῦξαι, qod ab ἐπιτεύκτω ortvr,) & ἐπιτευκτικὸν deducit: nec præter cætum, sed contra prorsus, avtoris ipsius mentem esse videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίαν καὶ γοητείαν ὁ Μάρκος χαίρειν ἐτίμησεν. *Neqe enim magorvm conjvrationem ave præstigias dedanvm jvstæ Marcvm qiqam memorasse.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonino.* & ipse etiam hoc loco id aperte diffitetur. qa ratione subnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutarum it a Dione allatam, de pluviis in aqaram penvria infigni, Arnuphis magi procvratione impetratis, de qibus infra ad hujvsce libri calcem dicemvs. Qin & scripvram receptam probat Josephus Scaliger *in Eusseb.* qi & *ad Dvmvs Claudiannæ vanitogeniam confodendam, nam posse telvm teflvmenve hoc efficere, nvs sanvmve avtvmat, si qis annvvm indvstrivm svvm vanitatvm tvendæ.* Cum enim, inqit, *persvm qam ipse Marco de se scribens, magis vnqam fidem adhibvisse, & ab eorvm vanitate ipsvm avertisse Diognetvm?* Accedat qod Pavlus in *Digest. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, lib.* 30. *Marcvm, sit. vt scripsisse, in mvltam relegandos, qi aliqid fecerint, qo leves hominvm animos svperstitione vanâ terrerentvr.* qod Modestini nomine lavdat Isacius Casaubonus *ad Capitolinum.* Christianos avtem qòd hoc loco a Marco notatos Mericus existimat, fieri potest reverà ut ad illos etiam spectet illud περὶ δαιμόνων ἀναστροφῆς; de qibus Tertullianus *Apolog. c.* 32. *Dæmonas adjvrare consvevervnt, vt illas de hvmanibvs exigamvs.* Latiùs tamen se extendere Marci verba, & ad Ethnicas superstitiones pertingere, etiam pater ipsius ὁ πατὴρ τῆς censet. Vorùm de illis utcunqe se res habverit, τὸ ἀκατάπαυστον, cum sit planè vox navci, nulla ratione hic admitti mereor: nec cur scriptura recepta avt mvtetur, avt solicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapsum geminum habes *infrà*, § 11. ἀκατέσχον.

Περὶ δαιμόνων ἀναστροφῆς] Hujus generis est superstitiosus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, uti rebantur ipsi, succurrere solebant. Alex. Aphrodis. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Καθόσον δὲ χαλκὸν κρούσιν ἐποίησαν. ὡς τοῦς δαίμοσιν ἀπελαύνοντες δύνασθαί τινὰς τοῦ χρόνου φοβῆσαι τὴν ἐπιτήρησιν τῆς γῆς ἀναβολὰς ἀγαθοποιοῦς, καλύσεις τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent ea & ferrvm, tanqam dæmonas abigentes, qvorvm per illvd tempvs stella ex terrarvm vsv nocentivm largos fvndvnt, malos spvrtvs arcentes.* Pariqe ratione *Manes eatqe* prodit Naso *Fast. lib.* 5.

Rvrsvs eqvm tvmvlo, Temesæqe concrepat æra,
Et regvrgitatectis exvsta vmbra svis.
Cvm dixit noverca, Manes exite paterni,
Relignit; & pvrè sacra petàcta pvtat.

Cui

dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, néve rebus iſtiuſmodi animum adjicerem: útque liberè dicta æquanimiter ſuſtinerem. eidem debeo, quòd philoſophiæ me addixerim: quódque [1] Bacchium primum, tum [2] Tandaſidem, & [3] Marcianum avdiverim: quòd dialogos, puer adhuc, conſcripſerim; quódque pro ſtratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráque inſtitutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Ruſtico, quòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéque indigere me: quódque ad æmulationem ambitionémque Sophiſticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

πιτῶν λεγομένοις. καὶ τὸ μὴ [n] ὀρτυγοτροφῶν, μηδὲ περὶ τὰ παίσσια ἐσπουδακέναι. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παρρησίας. καὶ τὸ ἐκπεπλῆχθαι φιλοσοφίᾳ. καὶ τὸ ἀναδέσασθαι, πρῶτον μὲν [o] Βακχίῳ, εἶτα [p] Ταυδασίδῃ, καὶ [q] Μαρκιανῷ, καὶ τὸ γεγράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ στιβάδος καὶ δοκοῦ διπλοῦν ἐπιθυμῆσαι, ἢ ὅσα παίσσια τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐχόμενα.

§ 7. Παρὰ [r] Ῥυσίκῳ, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [s] ἐμοῦ χρείαν διορθώσεως καὶ ἀσκήσεως ἐμοῦ ἠθῶν καὶ [t] τοῦ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστοῦ, μηδὲ [b] ἐμοῦ συγγράφειν περὶ τῶν ἀσκητικῶν λόγων,

n ὀρτυγοτροφῶν. Suid.

o Ἐυτυχίῳ. forſ.

p Ἀνδρωνι. Caſ.

q Μαυσιμᾶ. forſ.

s Eutychium, f.

t Andronem, f.

u Marcianum, f.

r *L.* 7. §. 12.

s Ioſſ. §. 16.

b vel ſ. *L.* 6. §. 30.

Cui gemina planè Papiculanum ſuperſtitio, qi campanis tinninnabulisque pulſis dæmonas abigi credunt. Vide Pavlum Girlandum *de ſortileg.* & Hieronymum Magium *Miſcell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφῶν] At Svidas non ὀρτυγοτροφῶν, ſed ὀρτυγοκοπῶν hîc legit. Id ludi genus Græcis familiare deſignat: de qo conſidi poſſunt Svidas *ibidem* a Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Ariſtophanis Scholiaſtes *ad aves*, ab eodem laudatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrſio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Deipnoſoph. l.* 11.

Περὶ τὰ παίσσια ἐσπουδακέναι] *rebus puerilibus deditum*, ſive *addictum*, eáque nimiopere affectum eſſe. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας] De Marco Capitolinus. *Moderatè nonnullorum ea: illarumve ferebat. male loquentium dictis, vel litteris, vel ſermone, tripondebat.* & de Marco Lucioque pariter: *Adeptis imperium ita civiliter ſe ambo egerunt, ut leniorem Pio nemo deſideraret, cum eos Marullus ſuis temporis mimographus cavillando impune perſtringeret.*

Βακχίῳ] *Bacchius* iſte qs fuerit, nuſquam comperio. neqe enim quenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus noſter in diſciplinam ſe deditſſe perhibetur: Εὐτυχίῳ forſan ipſe ſcripſerit; qod in Βακχίῳ, literis fugientibus an confuſis, per exſcriptorum errorem tranſierit. *Eutychium Proculum Smyrnæum* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus uſus eſt, à Capitolino ponitur. Verum in re tam incerta qd ſtatuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδασίδῃ] Depravatum eſſe etiam nomen iſtud Caſavbonus *ad Capitolinum* cenſet, & ſuſpicatur *Andronem* poſſe reponi, qo *magiſtro Muſico ac Geometrâ* uſus eſt Marcus. De *Baſilide* hæc minùs ſortitan probabilis conjectura fuerit; qem Marco *præceptorem* qoqe extitiſſe, ex Euſebio autores ſunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανῷ] Qod ſi conjecturis indulgere libuerit, iſtic nihilominus oboriri poſſis ſuſpicio, pro *Marciano Metrianum* ſubſtituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, audiens L. Voluſium Metrianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, ſi cum Caſavbono, non Metianum, ſed Marcianum legerimus. *ex leg. 17. de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανῷ ἀντὶ τοῦ Μαυσιμῷ irrepſerit, deflexione planè leviſſimâ.

Τὸ γεγράψαι διαλόγους] Ingenii ſcilicet & calami exercitandi cauſſa. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qi hoc tanqam re magna gloriabatur, Ἰδοὺ σὺν διαλόγους συνέθηκα. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc autem *Dialogiſtam* Caſſio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Caſavbonus *in not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδί] *In puerili ætate*, Xylander, ſive, *puer cum eſſem*, phraſis inſolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρίτερον μὲν ἐν παιδὶ τοιαύτην, &c. *Qæ puerita opulo fuiſſet*, pro qo Lucianus etiam *in παισὶ* dixit, in *Necyomantia*. Ἐγὼ γὰρ ἀκμὴ μὲν ἐν παισὶ ἦν. qanqam ibi *ἐν παισὶ εἶναι* poteſt vexti, *inter pueros verſari, puerorum numero eſſe*. Sed eodem planè modo Philoſtratus *ἐν παισὶν* dixit in *Hermocrate Sophiſta*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐν αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν παραμυθίᾳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emiſſerit Calliſto ad mortem illius in adoleſcentia defunctâ.* Obſervavit & Caſavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἔφηβος παιδίσκη uſurpatum ab Hermeſianacte Colophonio in *Elegia* illa qam *in Leontium* meretriculam compoſuit, ubi inter alia de Heſiodo,

Πάλλ' ἰμάσθη, πατρὸς ἓὸ λίγ' ἀπογράψαντο βίβλον
Ὕμνον, ἐν πρώτοις παισὶ διαρχόμενον.
Multa ſtudioſe ſcrutatus eſt, & dum annos tenerior, libros conſpexit
Lucidos Ἐοcam Aſcræam *vix puerilia nunos egreſſum.*

& in Praxinoe apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἴαπτος ἐμὸς τὸν ψυχρὸν ὕδωρ ταμάλιτα δεδοίκα
Ἔν παιδεῖ. —
Equm cum & frigidum aquarum, hæc duo ſemper timuit
Inde uſqe a puero —

qod Marcus *Epiſt. ad Fron. l.* 9. *p.* 21. παιδεῖον. *a puero*, *à puerili ætate*. Pavlus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. *in παισὶν*. *in παῖσὶ ἀρξάμενος*. qomodo Lucianus etiam, plurali uſus numero, cum de Demonacte ſolo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de ſe ſolo loqeretur. ſed & qod ait *μειρακίοις* Epicurus dixit, in Epiſt. ad Idomeneum apud Laert. *l.* 10. verbus illis Τὸ δὲ ἀξίως τῆς ἐν μειρακίοις περιστάσεως πρὸς ἐμὲ τὸν φιλοσοφίαν, &c. *id ab adoleſcentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum eſt tua erga me & philoſophiam: eloquare ab adoleſcentia ſuſcepta*, &c. Aliud tamen

n ὀρτυγοτροφῶν. Suid.

phraſis illa, *ex puero*, apud Sidonium ſonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Andreas cum adoleſcens, atque adhuc nuper ex puero*. hoc eſt, cùm nuperrimè *ex ephebis exceſſiſſem*. ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adoleſcentulus & prope puer*. Sidonius ipſe *l.* 9. *Ep.* 14. *adoleſcens, vel pene adhuc puer*. ut ex iſtîc eam vim obtineat, qam in illis *Expræfectus, Ex advocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, ſed excludat potius.

Σαίμωδῷ καὶ δοκοῖς] i. *Pro ſtratis grabatulum & pellem*, *catenaqe Græcanica muſſitans*, *eorum nempe qi a Philoſophia Stoica ſuſſituerbantur*. Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt hæc qæ de Marco noſtro Capitolinus: *Deadecimum annum ingreſſus habitum philoſophicum aſſumpſit. & demoqe tolerantiam; cum ſtuderet in pallio, & humi cubaret, nec avtem, magre agente, in ſtrato pellibus lectulo cubaret* qæ verba de lectulis lucubratoriis, *qibus pelle inſtratis philoſophi ſtudebant*, exponunt Caſavbonus & Salmaſius: de qibus vide ſis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plena manu, vel etiam ὅλην τὴν δηλάδην, *toto ſauco*, congerentem, cui ego acervo adjicam tantùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Fronone; *Offendimus eum cubantem in ſtrampodis Græcanis, coriam undique ſedentibus multis doctrinâ, avt genere, avt fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & *ſtudium* Ἑλληνικὸν, Plutarchus in *Alex.* de Barſene.

§ 7. Ῥυσίκῳ] *Andrist, & præcipue, Junium Ruſticum, qem & reverentus eſt & ſectatus, qidem militeqe pollebat, Stoica doctrina perfuſiſſimum, cum qo omnia communicavit publica privataqe conſilia.* Capitolinus. Alius ergo iſte a Junio Ruſtico, cujus meminit Plutarchus *de curioſitate* qemqe Svetonius *l.* 12. *c.* 10. à Domitiano cæſum narrat, qod Pæti Thraſeæ & Helvidii Prifci laudes edidiſſet, appellaſſetqe eos *ſanctiſſimos homines*. Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modeſti elogio, *hæredem omnium magiſtrum, Stoicorum ſanctum*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τὸ χρήζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præſtantiſſimi qqe; unde & Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 77. poſcit à ſuis γράμματα, οἷ τι σφάλλεται, διορθώσεται. *ubi ἁμάρτωσι γὰρ*, inqit, *μείζονι σφάλματι ὑποκείσθω, ἀνδρωποι ὄντες, οἱ μὴ ἐν σαρκὶ ζῶντες. Literas, qibus, ſi offenderes, corrigeretur. Non negamus eum numerum nos erroribus obnoxios eſſe, cum homines ſimus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epiſt.* 6. *intelligo non mendari me tantum, ſed tranſfigurari: nec hoc promitto jam avt ſpero, mihi me non ſupereſſe, qod mutandum ſit. qid ea multa habeam qa deberem corrigi, qa extenuari, qa attolli?* & *hoc ipſum argumentum eſt in melius tranſlati animi, qod vitia ſua, qa adhuc ignorabat, videt. qbuſdam agris granuloſo ſit, cum ſenſus agros eſſe ſenſerunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *ſer.* 1. Ἐὰν βούλῃ ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι πονηρὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus ſis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστοῦ] qem exagitat paſſim apud Platonem Socratesille Sophiſtomaſtix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ πόθον, ὑπὲρ οὗπερ ἐκεῖνοι τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὰς σοφιστὰς ἐκτρέπουσιν. *Falſumqe volunt ſummum qendam a philoſophia in Sophiſtas diſſipare*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Pruſæus qi & ipſe tamen Sophiſta avdit, nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταὼς ποικίλους, ἄλλη πρὸς ἄλλους ἐπιφερομένους, οἷον πτέρυξι. *Pavones varios, gloria & diſcipulis elatos, qaſi pennis, quos ipſos pavonibus libidinoſis*; *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι δεῖ διαφέρειν σοφιστὴν ἀνδρὸς ἐπιεικοῦς ἀκολάστου. τοῦτο γὰρ φασιν οἱ ἀπειγόντες, ἀνδρὶ ὄντι καὶ ἰδίᾳ πλουσίῳ, καὶ συγκαθεύδοντι αὐτοῖς, καὶ ἐνοχλοῦντι, γίγνεσθαι δι' ὑδάτων πλοῦν, ὃν ἂν τοῦ τε πότου καὶ τοῦ ἄκρατος ἀπόσχηται αὐτοῦ. καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλοὶ ἐφρόντισαν γυμνασίου καὶ ἀγορᾶς, πολὺ κάλλιον πλουσίων ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τοῦ Ὀδυσσέως φασὶ Ὅμηρον ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ πρότερον πέμψαι τὸν ἐν ἀφθονίᾳ οἴνου ἐνόντα, ἢ γνῶναι παρ' ἀγαθοῦ λόγου τι καὶ δεινόν. *Quod nihil bonus ſophiſta ab libidinoſo cinædo differat. Illorum libidinoſiſſimos ajunt veros eſſe, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium ſuccedere: generari avtem nihilo plus, etiamſi totas noctes diesqe cum illis coenent. Ita & apud Ionaſſas multos invenies ad ſenectutem pervenisſe, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in ſermonibus, qam Ulyſſem aut Homerus erraſſe eum marc: & multo prius ad inferos deſcendere, qemadmodum ille, qam prorſus bonæ vitæ, quantumvis multa dicant audiantve.*

Μαθὼν τὸ συγγράφειν] legendum forſan, μαθὼν τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem ſenatus futurus eſt, ſi artis ullum τῷ ad *ἐκτραπῆναι*,

c Inf. §. 9. 11. & l. 9. §. 12. d inpry. Xyl. e Inf. §. 17. & l. 3. §. 5. f Hegesiloy. Xyl. & Lugd.

λογάρια ἀβελίσκου, ἢ ὁ φωσγιονάλπτης τὸ ἀσπιλιώτ, ἢ τὸ ἀ ἐνεργάλιον ἄνδρες ἐπιδεικνύμενοι, ἢ τὸ ἀκροᾶσθαι ᵉ ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, ἢ ᶠ ἀσκο-

aliquid conſcribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operáſque edere potius ſpectum præbendo, qò ad ſtuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

ται, quod proximè præceſſit, reruleris. neque enim probare poſſum, quod ad φωσγιονάλπτας referre videtur Cl. Caſavbonus. malim cum Merico filio, qi ſic legiſſe videtur, μᾶλλ τῷ συγγράφειν μᾶλλον ἢ τῷ ἀκροᾶσθαι, vel μᾶλλον τὸ ἀκροᾶσθαι, vel fortean τῷ ἀκροᾶσθαι τοῦ ὁρᾶν. A

ad oſtentationem, ſunt ejus qi extra prominent, & aliud venetur, & ſpectatores quæ dicturus, o magnum hominem. Concludit deniqe diſſertationem ſuam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, δίψᾶν ποτὲ καύματος, ἐφίλωσαν βρύχου ψυχρῷ, καὶ ἐκπνεύσας, καὶ μηδεὶ εἴπῃς. *Si qis ſe in ſua cauſſa velit exercere, aut in eſtu frigida aliquantum aſtrahat, tacituſque exſpuat.* Apollonii verò iſtius, qiſqis is fuerit, (vix enim credideris eſſe, de qo proximè Marcus) dictum, videmus librariorum incuriâ pervenuſſe ad nos minùs ſincerum. nec ſatis animo ſacit illud, ἐφίλωσαν βρύχου ψυχρῷ. cogitabam aliquando βρύχου illud expungendum, vel etiam uſum ſortan Apollonium verbo βρυχᾶσθαι, quod ἀπὸ τῆ βοῆσαι poſitum in *Problemat.* Ariſtotelis tribuit. *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ μὴ βρυχᾶσθαι. *Non bibere, verum etiam ſorbere.* ut dixiſſe potuerit, ἐφίλωσαν βρύχου ψυχρῷ. Verùm Etymologo, qem Favorinus tranſcripſit, Βρύχος eſt ὀλίγον πόμα, ἐπόμενος ποτῷ. & Heſychio, Βρυγχος, ῥόφημα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod ſorbetur. hoc ſi admiſeremus, nihil mutato erit opus. *Frigida*, inqit, *aliquantulum ſorbellando ſumas, & nemini dixeris.* Epictetus ipſe *lib. cap. ſuperiore c.* 14. Ὅταν τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάντος ἀφορμὴν λάγχανε αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἔγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τοῦτ ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἀνόητε, ἵνα ποτὲ καὶ οἶνον πίνῃς, πίνε. εἰ δὲ μὴ, γελοῖος ποιοῦ. B

Si qis aquam bibit, aliquo quoque modo ſe exerceat, omne ſtudium id omnibus dicat: ego, inqit, aquam bibo. Nunqid ea tantum aquam bibit, qui aquam bibit? Heus, ſi tibi aquam bibere expedit, bibito: ſine minus, ridicule facis. Imo aqe paratus ſis prodeſſe, bibe ac tace. Ὅταν δὲ ἀρωῦ τὸ μηδὲν ἀλγῶν, ἄν μὴ παρόντος; Qin & vidum hoc corrigens, *Enchir. c.* 45. Μυῶ ὅν ὕδωρ πίνῃς, ἐν πάσῃ ἀφορμῇ λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνω. καὶ ἀνιῶνται ποτε πρὸς τὸν ὕδατι, σαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τοῖς ἀκούουσιν περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐφίλωσαν ψυχρῷ ὕδατος, καὶ ἐκπνεύσας, καὶ μηδεὶ εἴπῃς. *Nec, ſi aquam potas, ad quævis occaſionem to potare aquam dicito.* *Quod ſi quando ad laborem to vis exercere, in animo, non in exteriorum uſum, ne ſtatuas amplectere: ſed ſi quando vehementer ſiueris, frigidam hauſtam expuito, ac nemini dicito.* ἐφίλωσαν ψυχρῷ ὕδατος hîc dixit, quod illic ἐφίλωσαν βρύχου ψυχρῷ. quanam iſtic non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium inſinuari videtur, cùm de expuendo, non dimittendo illud ſubjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, quam demittere tamen prohibent. De ſtatuis amplexandis qid voluerit, ex ſupra dictis patet ſatis. Qod eo magis moneo, qia Simplicius iſtic ab Epicteti mente qàm longiſſimè aberravit. Vide Ariſtidem *in Encom. ad l.* 9. §. 29. vide & *lib.* 9. §. 12. C

Ἐνεργάλιον } ut ἐνεργάλιοι, *ſupra* §. 14. ſed ἐνεργάλιοι, Xylander. optimè, opinor. ἐνεργάλιοι ἄνδρα ἐπιδεικνύμενοι, bifariam poteſt intelligi: vel de eo, qi *occupatiſſimum eſſe ſe ſimulat*, & qi *multis variisque negotiis diſtinetum*: vel de eo qi *virtutem roborisque corporis oſtentandi gratiâ ſeſe exercet.* Nos Anglicè ſic diſtinguimus, ut alterum dicamus, A man of action, hoc eſt, *activum*, alterum, An active man, qaſi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Artalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80. D

Semper agas cauſſas, & res age, Artale, ſemper:
Eſt, non eſt qod agas, Artale, ſemper agas.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo feſtivè Chaverius noſter in *Jubilo* ſuis qas *Cantaturienſes* indigitavit, E

A buſier man then he no where t here was:
And yet he ſeemed buſier then he was.

Notat vitium hoc Seneca *Epiſt.* 62. *Simulant occupationes, & augent, & ipſi ſe occupant.* Notat & Marcus noſter, *infrà* §. 12. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cum ad ſuos ſcriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere ſolenne habebant. Ad poſteriùs pertinet, qod de ſtudio athletico verbis proximis dixerat: qo eodem & iſtâ referri poſſunt. De Marco ſiquidem in iſtis qoqe non inſuſciter verſato, ex Caſſio Xiphilino *pag.* 816. *A.* Τοσαύτη ἐπιθυμία ἐν ἀρχῇ χρόνου ἐν, ὥστε καὶ ἀγκαλιάζειν, καὶ σῦς ἄγριους ἐν δίκτυα καταβάλλειν ἀπὸ ἵππου. *Principio fuerat tale valetudinis, ita ut armis certaret, aprosque ex equo venatione conficeret.* Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctationes, & curſum: & occupatus, & pilâ apprimè luſit, & venatus eſt. Sed ab omnibus his exercitationibus ſtudium cum Philoſophia abduxit, ſeriumque & gravem reddidit.* De Conſtantio majore Libanius *Orat.* 3. *pag.* 105. *B.* Ὁ γὰρ φόβος δεῖν κατέμαθε τοῦτο, ἀλλ' ἐνδυς ἀπὸ γραμμῆς ἐπηρεῖς ἐθίσασθαι. *Non enim exiſtimavit oportere conſiderantem delicari, ſed ſtatim a lineâ & repugnis actualibus vigore virtutem colunt.* Mox *pag.* 101. *D.* de Conſtantino: Ἀεὶ πρὸς ἔργους ἦν τας τε χεῖρας καὶ τὸν λογισμὸν. καὶ ὅτε ἐμίσησε φωνὴν, ὅτε τοὺς ἐπαίνους. Ἴσχε γὰρ ἐκ παιδὸς, ὅτι ἄλογον, ὁ συναμφότερον, ὃ πάντως γε ἀνόητον. *Semper operibus attentum manum & mentem habebat: & neque jubere exoro, neque vocite advertere habuiſſet qu docere illum ceſſaſſe, aut ab utroque, aut omnino ab altero.* F

Τὸ ἀνοήτως ἑστηκότες, καὶ ποιητικῶς } Zeno certè Stoicus, auctore Laërtio *l.* 7. *c.* 23. dicere ſolebat, μηδὲν οἴειν τῶν ποιητῶν ἀλη-

poeticæque, & dictionis elegantioris ſtudiis abſtinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejuſmodi alia, quæ faſtum reſiperent, facerem. epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcilicet earum quas Sinueſſâ ad matrem meam idem ipſe dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſ-

λογίας. ἢ τὸ μὴ ἐν ϛ τολῇ καὶ ἔτνον ἀβλιτῶν, μηδὲ τὸ ποιᾶτον ποιῶν. ἢ τὸ τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γεγράφειν, ὅιων τὸ ὑπ' αὐτοῦ τύτου λεχθὲν Σενέκας τῇ μητρί μου γεγράφειν. καὶ τὸ μὴ ἐν τοῖς οἴκοι χαλεπήνασθαι καὶ πλημμελήσασι ἱκανοπαλίτους καὶ ἱα-

ἀλλοτριώτερον πρὸς παίδευσιν τῶν ἐντευκτῶν. Ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſita eruditorum opinione. qin & idem non *rhetoricum* ſolum, ſed & *dialectican* fugiliſſe videtur, cùm diceret eodem autore *c.* 161. 'Ῥητόρων τοὺς διαλεκτικοὺς λόγους τοῖς ἀρχηγέταις, ἃ παῖ τοὺ δοῦλον τιχνίδι τι ἐμφαίνει, ἀχρειοῦ ἔτι. *Smedes eſſe rationum dialecticarum armorum tela, qa eiſi quâ artificioſum uſumcare videantur, inutiles ſunt.* Denique, ſi Caſſio Scepticoab eodem adducto fides, τὸν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀνέφηνεν, *artium liberalium ordinem integrum inutilem prorſus pronunciavit*: nec Seneca ipſe hac in parte à Zenone longè diſceſſiſſe videtur: quem videas licèt *Epiſt.* 88. prolixiùs iſta diſſerentem. quinquam ἐγκρατῶς γὰρ τὰ ἐγκύκλια παιδεύματα, dixit Chryſippus; nec id omnino diſſiteri auſus eſt Seneca. Cæterùm Marcus, cùm iſtic, tum & *ſupra* §. 17. gratulatur ſibi, quòd vel ab iſtis abſtinuerit, vel haud magnos in eis progreſſus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magisque neceſſariis avocaturæ fuiſſent.

'Ασυλογίαν] 'Ασυλογίας Xylander. Seneca *Epiſt.* 88. *Vtute nunc ad illum, qi ſolleſtum nocturnâ gloriatur, &c.* Et Gregorius Nazianzenus in *Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* Ταῦτα (philoſophiæ utique præcepta ſalubria) οὐκ ἀσυλλογιστῶν ἐμοὶ τῶν γραμμῶν, ἢ τῶ ἀσχολίας πρὸς τὰς ἀτόπους, ἀρ' οὐ μικρὰ προβήματα τῆς ἐνθρωπίνης; Ἐκεῖνο ἐνθυμητέος, ὅτι συναγέλασι μὲν πάντων, ὁ γεωμετρίτων, ὁ ἀριθμητικῶν, ὑδὲν δὲ ὁ βίῳ ἰμῶν παρὰ τῶν ἀφελεῖδείν, ὅτι μὴ παῖ τὰ πάντα λυδήσεται. *Hæc vero nonne ſyllogiſmus, & lineis, brantisque animi in ſtellis deſiximi multum anteponet, qiqui mentes ſanæ fuerit? illud ſecum reputans, qod ſi ad ſyllogiſmorum conſuetudinem, vel ad geometram, aut aſtronomum, omnes ſtudiumo atque operam contulerimi, nihil ea res vitæ humanæ profuturæ ſit, qm potius omnia diſſolvi ac labeſactari neceſſe erit.* Ego tamen nihil iſtic movendum cenſuerim: quàm ἀσυλλογία, *ſermonis elegantiam* ſive *ſoleciſmatem* indicet; cujus ſtudium cum Rhetorica ac Poetica aptiſſimè conjungitur. Seneca *Epiſt.* 75. ubi orationem, quam Philoſopho vult convenire, deſcribit: *Non delectent verba noſtra, ſed proſint: ſi tamen contingere eloquentia non ſolenti paſci, aut ſi promta eſt, aut parva conſtat, aſſit, & res pulcerrimas proſequatur. ſit talis, ut res potius quam ſe oſtendat. Alia artes ad oblectamina vitæ pertinent: hæc animi negotium agitat.* Verùm, *eloquentiam* ut aliqà ex parte admittat, *feſtivitatem* certè illam ſive *urbanitatem*, qæ facetiis jocisque plurimùm conſtat, quámque in oratore probant laudámque dicendi magiſtri, in philoſopho Stoicorum gens ſevera vix ferat. Siquidem illi, ut Lacrt. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone*. Ἀνειρῆ φασι ἄνεμ πάντως τὴν σπουδαῖα, τῷ μὴ ἀπτὸς πρὸς ἡδονὴν ἁμιλᾶν, μήτε παῖ ἄλλαν τὰ πρὸς ἡδονὴν προδέχεθαι. παῖ ἄλλας δὲ ἄνεμ ἀστρῶν, παραλογίας λεγόμενον τῶ ἀστρῶ εἶνα, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποσίαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόνοιαν ὐ πάνυ. *Severos ajunt eſſe ſapientes omnes, qod neqe ipſe loquantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Eſſe autem & alienum ſeverum, qi ad rationem actus vitæ ſeverius dicatur, qi ad meditamenta potius quam ad pragmatorum uſumcum.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Αὐτάρκη λέγεθαι τὸν σπουδαῖον, παῖ' ὅσον ἔνε προφέρεσθαι τοῖ, ὡς προέτηται τὸ πρὸς χάριν λόγον. *Severum dicere ſapientem, oblectamenta nemini ſe adjungere, neqe ſermonem ad gratiam componere.* Itaqe Epictet. *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmque certum delineat, quem in congreſſibus ac conventibus obſervari poſtulat, §. 13. Ἀνέτο δὲ παῖ τὸ γέλασα πολλὰ. ὐ λεγθησεται γὰρ ὁ τοιᾶτος ὡς ἰδιωτικοῖς, παῖ ἂμα ἰσμὸς τὸν αἰδῆ τὸν πρὸς τὸ τῶν πλωτῶν δόξαν. *Abſit illud etiam, ne vehem moveas. Nam is ejuſmodi locus eſt, à qo proclives ſit in plebejum morem lapſus: eumqe vim habet, ut tui obſervantiam facile apud familiares deminuat.* Marcum ipſe *l.* 3. §. 5. Μὴτε παρρησία τὸν διαλογισμὸν σε παλλωτίζειν. *Neqe ſenſus tuos enormes ſermonis elegantia.*

Τὸ μὴ ἐν τολῇ παῖ' οἶκον περιπατῶν] *domi neqe veſtitu, neqe aliis hujuſmodi rebus utendum.* Xylander. qod merito notat Annotator Lugdunenſis. *Qaſi* verò, inqit, *domi modum ambulare oporteat. ita verte, ut domo ſtolâ ſarmentâ, vel talari, qale eſt Syrna Citharœdorum & Scenicorum, utatur. id enim eſt ſtola.* Fuit reverà ſtola veſtis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille inter, qi toga tenilis dne ſtolam ſumpſit?* ita enim reſtituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrna*; (quinquam *Syrna* propriè non tam veſtis ipſa, quàm pars veſtis oblonga, qæ ſolum verrit, *tunda* oſtendam, noſtris *traîn* dicta, avt ejuſmodi ſaltem, qalis illa:) ac femineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multò minùs, nec domi, nec foris indutum conſpici Marcum noſtrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Meforum *ſtola* peculiariter ſic dicta, quam deſcribit Xenophon *Pæd. l.* 8.) laxius noſter hic uſurpâſſe videtur, pro *toga*, ſive proliriore qâvis veſte, qâ induti in publicum procedere ſolebant. Aliam enim *domeſticam* veſtem habebant plerique, qi notæ ſaltem alicujus erant, aliam

ſorenſem. Cicero *de ſinibus l.* 2. *Avt ut veſtitum, ſic ſententiam habeam, aliam domeſticam, aliam ſorenſem.* Cato in carmine *de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. *Veſtimenta foro bona ſit, non erat; domi, qod ſatis erat.* Plutarchus *Sylla*; ἐνδύνα δὲ ἄλλο μὲν οἰκοῦσι, ἄλλο δὲ εἰς ἀγορὰν προϊοῦσιν. *Veſtem aliam, cum domi manerent, aliam cum ad forum procederet.* Svetonius *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio: *Subito a militibus è cubiculo raptus, ubi ut erat in veſte domeſtica, imperator eſt conſalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. Ἀρπάζουσι τοὺς πρώτους, περιῤῥήξαντες δὲ ἀς ἀχρι περὶ τοὺς σώματα ἐνδύντας λευκὰ, ἅτε οἴκοι διατρίβοντες. *Sevum utrumque corripuere, lacerataqe veſtibus qæ gerebant, ceu libertas ſunt, utpote domi ſe continentium, &c.* De Hunnis Ammianus *Hiſt. l.* 31. *Nec eſt alea illuſtromeſtica veſtis, alta ſorenſis.* Itaqe tam domi ſorenſi veſte uti, curioſitatis ac faſtus, quàm ſoris domeſtica, ruditatis ac ruſticitatis fuerit. Romanis *Forenſis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, veſtimentum, qo in foro amictmur*, qod & *Teſtum* dictum ennqis tradit idem ex Tiennii *Gemonâ*; (ità reſtituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.)

— ſi vis
Cum ſtorto ambigmus ire, clavoi illicò
Abſtrude jubeo, tectis ni ſis copo.

id eſt, *Toga ruſtica*, inqit Nonius: nimis forſan de ſuo liberalis. ſiquidem *togam*, quam in foro, ſive foris, geſtare ſolebant, Romani (qod Bayfius *de re veſtiaria* obſervat) ubi domum redierant, componere & ſeponere conſveverant: niſi ſi qi faſtuoſiores fortan fuerant. Hoc autem qod à Ruſtico accepiſſe ſe Marcus ſcribat, poſſiſſe & à Pio patre, obſervat Clariſſimus Caſaubonus qem & *veſtem ab amicis cum privatis veſtibus*, (id eſt, *ſine toga, tunicatum tantum, aut, ſi frigus eſſet, paenulatum*) & *domeſtica quadam gerentem*, refert Capitolinus. Verùm itaqe, *ut togâ indutus extra ædes obambularem.* narrat enim de ſe Marcus, non præcipit. Nec illud præterendum pro ἐν τολῇ ſvidam hîc, ἐν σολῇ legere. qod *veſtem philoſophicam* Henricus Stephanus eſſe vult, *ad ſtolæ inſtar talarem.* Amictus certè iſtiuſmodi uſum, tanquam faſtus gravitatisqe affectatæ indicium, in Phariſæis notat D. Chriſtus, re eâdem planè cum Marco verbis, τῶν θελόντων ἐν σολαῖς περιπατεῖν. *qi ſtolis*, ſive *togis*, veſtibus prolixis ad talos demiſſis, indui, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Faſtus iidem, ſed & mollitiei ſimul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Videtur ſacram mutuente te viam,
Cum bis ter alnorum toga,
Ut ora vertat hoc & hoc centrum
Libertina indulgentia.

hujus Cicero itidem in Catilinæ aſſeclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis at talaribus tunicis*, (ità Nonius, *triſtius*, maritò exerto, reddat) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epiſt.* 75. Lucilio conquerenti, qòd minùs accuratè ſcriberet: *Qalis ſermo meus eſſet, ſi mihi ſedenti aut ambulanti, illaboratus & facilis; tales eſſe epiſtolas meas volo, qæ nihil habeant accerſitum, nec fictum.* Philoſtratus item *de charactere epiſtolico. Epiſt. ad Apſephionem pag.* 884. Ἔχέτω δὲ τὸ ἐπιστέλλειν τὸ οὕτω μὴ ἐπιτεχνᾶσθαι. Ἐπὶ γὰρ σχολαιτέρων, φιλοπονήσεται δόξομεν. φιλοπονία δὲ ἐν ἐπιστολῇ μακρηγορία. *Habeat etiam quadam figuram ea ea qod non figuratè ſit. Si enim figurabimur, negotium oſtentare videbimur. Oſtentatio autem in epiſtola puerilis eſt.* Qin & idem ex Regibus Marcum aſſerit in hoc ſcriptionis genere primas tuliſſe: πρὸς γὰρ, inqit, τῷ παραυτίκα τῷ λόγῳ, ᾧ τὸ ἰδιάζον τῆ ὕλῃ ἐπιτηδεύσαντες τῆς γράμματος. *Siquidem præter humanum in verbis judicium*, (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba ſunt, non captata.*) *morum etiam ſenſaqe in ſtabilitatem mihi in literis illius elucerit.*

'Ενσκαλίνος ἢ ἰνδιαλίνος] Locum hunc citat, ſed miſerè depravatum, Svidas, in vocabulo, *ἐνσκαλίνος*, qod ille ineptiter & jejunè nimis *ενμαθὴς* interpretatur. eſt vocabulum à re militari petitum. Siquidem τὸ ἐνσκαλεύειν, *claſſicum* dicitur illud, *qo à pugna vel ſaltem profectionis multitudo revocatur.* quinquam Xenophon etiam de canibus indagatoribus uſurpavit in *ἀνσκοπεύῳ* verbis iſtis; *pag.* 987. *B.* Τὰ δ' ὑπ' ἀνεμ τοῦτο ἐπιτήδευμα βραχία, ἵνα ἐνσκαλίζηται ᾖ. *Brevia illis nomina tribuuntur, ut revocari facilei ſint.* Hoc eſt; qæ ad venantia vocem ſignúmve datum à fera perſeqenda facilè revocentur. *ἐνσκαλίνος* itaqe ἦχος, ut Svidas habet, ſive *ἐνσκάλευμα*, ut Marcus iſtic, is dicitur, *qi ad claſſicum illud tuendumdum promptus*, ad pugnam interrumpendam ſponte ſuâ proclivis eſt: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tractavit verbi, qi ad ſimultates privatas deponendas ſolvendáque facilem ſeſe exhibet, & *ἐνδιαλλάκτου* pariter. qod pro *ἐνδιαλίνος* Xylander in *Annot.* reposuit. etſi in contextu *alloqin judicatum exhibendum* verterit. Cæterùm Svidæ codices *ἐνσκαλίδατος* exhibent. qod, ſi verbum iſtiuſmodi alicubi legeretur, pro *ἐνσκαλίνος* irrepſiſſe crederem.

in-

i ἐνυπνιδιάστως Suid. ἐνυπνιάστως Xyl.

k L. 5. §. 5. 36. & l. 9. §. 3.

l περὶ [αὐτὸν] vel περὶ [ἄλλο] Xyl.

m L. 3. §. 9. & l. 9. §. 7.

i ἐνυπνιδιάστως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτὸ ἐπιπλεχθῆν ἐξηλήσωσι, ἀμελητέως. καὶ τὸ ἀπερίβλεπτον ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι πανταχοῦ k ὁλοχερῶς, μηδὲ τοῖς l περὶλαλοῦσι τεχνίταις συγκαταπίπτειν. καὶ τὰ ἑστοχασμένα τῆς Ἐπικτητείας ὑπομνήματα, ὧν ἐπύθου μετέδωκα.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m ἀπερίσπαστον, καὶ τὸ ἐπὶ μόνῃ τῇ λογικῇ ὠφελείᾳ βλέπειν ἀπαρεγκλίτως, καὶ τὸ μηδὲ ἡμέραν παρελθεῖν, ἐν ᾗ μὴ καὶ κατὰ δύναμιν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἐπιδέδωκε, καὶ τὸ ἄλλα πάντα ἐπιτρέπειν, ἃ μὴ ἐν τῇ προαιρέσει ἐστίν, καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις μηδαμῶς ἐπιτρέχειν, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐκ τῆς ἐπιστήμης ἐπιτρεχομένοις, καὶ τὸ ἐν ἀνάγκαις, καὶ ἐν ἀπροσδοκήτοις περιστάσεσι, μὴ ἐκπλήττεσθαι, καὶ τὸ εὐπαρακολούθητον καὶ εὐμετάδοτον καὶ εὐμετάπειστον, ἃ ἐκ τῆς Πλατωνικῆς ἐπιθυμίας ἔσχε περὶ αὐτοῦ.

sem, adversùs eos, qi offensionis cavssam dederint, avt deliqerint aliqid, simulátque illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehensione summariâ contentus essem; nec garrulis qibusvis temerè assentirer. huic deniqe debeo, qod Epicteti commentarios legerim, qorum is è domo suâ copiam mihi fecit.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber essem; firmumqe ac cer-

ANNOTATIONES.

interim Xylandri emendationi acqiesco. Ἐνυπνιάστως itaqe ἐξ ἐνδιαλλάκτους δράσαντας, qi sunt *reconciliatu faciles*. qibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Aristoteli *Ethic. l. 4. c. 5.* dicti, qi ad offensiones & dissensiones solvendas difficilius adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, *Luc. c. 17. v. 3, 4.* ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum. & si resipuerit, remittes.* &c. Sed & Dionis Prusæi monitum non aspernandum *Orat. 38. pag. 474.* Μὰ Δία χρήμασι ἁπλῶς τε τοὺς ἄφρονας τῶν παίδων, οἱ τοὺς πεινῶντας, καὶ δοκοῦσι μάντεις ἀργύριον τοῖς σωφρονοῦσι ὑπὲρ τῶν μαινομένων, ἢ ἑλλοῦσαν καταλλάττεσθαι φάδιον. *Ne pecuniam simplo qid pueris insperatibus, qi pudore pleni, ne videantur frustra succensuisse patribus matribusve, nolunt facile reconciliari.* Denique, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facile, cui veniâ est opus.

Ἐπενδὺς τάχιστα αὐτοὺς ἐπιπλεχθῆν ἐξηλήσωσι] τάχιστα istud noo agnoscunt Svidæ codices, & est forsan superfluum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læserant, quàm in gratiam recipiendi, in læso, celeritas est, qæ in lavdem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν] ἀκριβῶς *accuratè, diligenter*, singula pensitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοχερῶς περιττῶν, qando *summatim capita duntaxat delibantur & leviter pervertuntur*. Ad Marci mentem planè Fabius *Instit. l. 10. c. 1. In lectione certum judicium. Lectio enim libera est, nec actionis C impetu transcurrit: sed repetere sæpius licet, sive dubites, sive memoria affigere velis.* repetimus autem & tractamus, & ut cibos manibus ac prope lapsantes domitos mollibus facilius deglutiamus. ità lectio non crudo, sed multâ imitatione mollita, & velut confecta, memoriæ tenacissimæ tradatur. Et mox: *Sed diligenter, ac pene ad scribendi solicitudinem, legendum est.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περιττῶς ὁλοχερῶς] neqe omnino consideratorem summatim forte pertundum. Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunensis, cui sincerum vas incrustare, vel corrumpere potius voluerit, *considerationem accuratam*, pro D *summatim* subditumendo, nisi Marci mentem invertere & pervertere prorsus curæ habuit, ariolari nullus possim. Qanqàm τὸ ὁλοχερῶς in alio planè, qam qo Marcus hic usus est, imo contrario prorsus significatu usurparum, „havd raro deprehendo. Dioscoridi siqidem *lib. 5. c. 82.* ὁλοχερῶς συνδιδόναι, uti Marcellus Virgilius vertit, est *penitus contundere*: sive, ut idem *lib. eodem c. 92.* εἰς ὁλοχερίσταλα μέρη θλᾶσαι, *in minutissimas partes conterere*, sive *confrangere*. ut ὁλοχερίσταλα μέρη sint, qæ λεπτομερίσταλα idem alibi; & ὁλοχερῶς κατεῖλε *l. 2. c. 90.* qæ λιλαιτουσπερμένα, *l. 5. c. 85.* Verumtamen eodem, qo hic, sensu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l. 7. pag. 766.* E Ἀκαθαιτα κρίσεις, ὅταν διχόλοι μὲν, μερικαὶ δὲ ὦσι καὶ ὀλόγυμ. ταυτὶ γὰρ τοῖς περιττοῖς ἐνδίδωσιν, ὁμοπαθῆ μὲν πάντως ἐξ ὑπαθείας· τὸ δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λειτουργοῦν ἐξ ἁπλουστέρου ἐξαναδύλλας. πρὸς δὲ τὰ ἔργα διαμορφοῦντος ὁλοχερίστερον, ἢ οὐκ ἀκριβίστερον, μεσιχνοῦντος. οὗτοι ἐξ μεταλθεῖν. *Et alia sunt immunda, qa bipedas habent ungulas, neminè autem ruminant. Hæ enim mdicant hæreticis, qi ingrediuntur quidem in nomine Patris, & Filii. accuratam autem eloqiorum declaratoriorum subtilitet exprimere, & in certas partes comminuere nequeunt, & pulvisculo operæ paulò crassius, non autem accuratius & subtilius obtundo, si modo obtundi.* qo loco, F qemadmodum & apud Marcum illic, τὸ ἀκριβέστερον ἐξ τὸ ὁλοχερέστερον sibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβῶς καὶ τὸ λειτουργοῦν, tamen ἐνάντια, *in parallela* ponuntur: cum apud Dioscoridem aliter prorsùs se habeant. Itaqe ὁλοχερὴς περιττώσις est *pertegeio summaria & superficiaria*, qæ generatim & confusè facta sit, cui ἀκριβὴς ἀναγνωσις apud Marcum nostrum, λειτουργία qoqe apud Clementem, qâ singula qæqe etiam minuòra, inter legendum, expenduntur, adversatur. Ità in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypothes. l. 1. c. 13.* ἃς ὧν ὁ ὁλοχερέστερον εἶπεν τις. ὁλοχερέστερον αὐτῶν est *generalius* & minus distinctè *loqi*. ità etiam τὸ ὁλοχερῶς πᾶ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l. 2. c. 65.* Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοχερῶς συμπεπτώκοτον. *Illa modo per partes, modo confertim omnes simul concurrentes.* Et Epicurus apud Laert. *l. 10. in Epist. ad Herodot. §. 35.* Ταῦς μὲ δυναμένοις ἅπασι τῶν περὶ φύσεως ὑφὶ ἀκριβογραμμένοις ἐξαιρίδιοι, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βύβλως διαδοῦν, ἐπειδὴ τὰς ὅλας πραγματείας, αἷς τὸ κατακρῶν τῶν ὁλοχερεστέρων δεῖξαι τὸν μῦθον, ἱκανῶς αὐτοῖς ἐποιήσαμεν. *Iis, qi nequeunt singula, qa à nobis de natura scripta sunt, penitus exaqirere, neqe majores de his rebus editos libros perferutari, compendium totius operis feci, qanqam satis esse putavi, ut universarum operationum memoriam facile teneatur.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὰ κατὰ μέρη ἀκρίβωμα πᾶν ἐξεπορίσατο, τῶν ὁλοχερεστάτων τούτων ἐπιπεπλεγμένων καὶ μεγάλων πόνων. *Tum etiam omnes particulares & exactâ cognitio inveniretur, postqam universales formæ comprehensa fuerunt, & memoria tradita.* qi locus nostrum cum primis illustrat. Siqidem accuratæ fusioriqe rerum tractationi epitomen summæ rerum capita tantum complectentem opponit, sive ἀσφαλισάσθαι ἐπιτετμημένα, ut ipse loqitur. Aliter pavlò, nec multò secùs tamen, τῷ ὁλοχερῶς Marcus usus videtur *lib. 4. §. 36. & lib. 9. §. 3.*

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι τεχνίταις συγκαταπίπτειν] περὶ [ἄλλο], vel περὶ [αὐτὸν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιττολόγους, cavtio dara intelligatur. Verum retineri potest istud περιλαλεῖν, ut *blatterones*, garruli, nugacisqe designentur. Aristophanes *convomatricibus*.

Μὴ περιλαλῆσαι.—

Idemqe de Evripide in *Nebulis*, si Lacrtio *l. 2. §. 18.* in *Socrate* credimus,

Εὐριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιλαλούσας, ἄτοπος ἦν τὰς σοφάς.
Evripides autem qi tragœdias facit,
Equs, qi de omnibus sermones scrit, ope sapientes effingit.

atqe ità Svidas adductis etiam Marci ipsius verbis. περιλαλῶν, ἀντὶ τοῦ περιττολογοῦντος, φλυαρῶν. Περιλαλῶν, *supra modum loqvutor, garrvlvs, vmmtter loqvvtvr, blaterans.* Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem restituendum, in Κατωγλωττίσματα, pro qo perperam ibi περιλαλίσματα legitur. Sic enim Etymologus: τυμπάματα, περιλαλήματα. Στομάδματα, *garrvlitones.* & Svidas alibi, παμψοὶ, περίττωμοι, περιλαλοὶ, παμψοὶ, *perstrepvlvm, garrvlvm.* Cui suffragatur & qod Scholiastes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψοι, περιλαλοὶ. παμψοὶ γὰρ ἔλεγον, ἀπὸ τῶν ὀρνίθων περιττώμων καὶ πολυλάλων φασίν. Κόμψοι, *garri.* *Nam* παμψοὶ *dicebant, qos nos nunc vanos & garrvlos dicimvs.* qæ novissima lavdare D. Heinsius, in *ad Cor. Ep. 1. c. 13. v. 4.* περιττώμων καὶ περιλάλους legit. Inde & Aristophani in *Ranis Act. 3. sc. 2. v. 10.* Ἀπερίλαλτος. *Qi garrvlos non facile obtvndvntvr.* qod Schol. pessimè, *ὡς οὐδέποτε λαλοῦν, loqi nescientem*, est interpretatus. Vide Gellium *l. 1. c. 15.* melius Svidas ὃ ὡς ἂν τις περιλαλήσει. *qem loqacitate vel superare vel compescere nvllvs possit.*

Τὸ ἐντυχὸν] *qod occurrerem.* Casavbonus meliùs forsan, *natus sim*, cum eon casu fortuito, sed amici homini Marci commodo prospicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos sit factus. qo sensu & ἐντυχόντων pro *adepti* usurpatur. Verum Xylander vertit, *qod commentarios legerim*, nec speranda ea versio. siqidem γράμματα ἐντυγχάνου est *scripta legere*. Apud Herodianum *l. 4. c. 12. §. 12.* Antoninus Severi filius, πολίτου Μαυρίῳ ἀνατεθραμμένῳ ἰδιωτικῶς, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, κἂν εἴ τι ἐπιγνοίη, διδάσκειν αὐτόν. *Mavrvsivm jvbet, vbi jvcvsserit, literas ad se datas sibique ea mandata traditas, privatim legere, & si qid animadvertat, qod properata opvs sit, id sibi indicare.* atqe ità accipere licuerit etiam in illis Dioscoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλῶμεν δὲ σε, κἂν τοῖς ἐπιτυγχάνουσι τῶν ὑπομνημάτων. *Te autem, & qotqot alios qe commentarios istos lecturi sint*, tam potest verti, qam, *qos eosdem inciderint, vel eosdem nacti fverint, rogatos volvmvs.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ità in operis *prooemio* indigitat Arrianus ipse *Dissertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idemqe qod havd perinde vulgò innotescit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejusdem *dictis collectaneis*, qod ex *epistola* ad Masgalenum qendam, cui commentarium illum inscripsit, constare monet Suoplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verum periisse videntur *epistola* illa, una cum Philosophi ipsius *vita*, qam & prolixè descripsisse Arrianum eundem ex eodem autore discimus: qi cum Epicteto superstes fuisse videatur, & post obitum ejusdem tum *dissertationes dictaqe collectanea*, tum & *historiam* illam conscripsisse, havd sit probabile, qod Svidas refert, Epictetum ipsum ad Marci imperium pertigisse. Vide *ad l. 7. §. 19. & l. 8. §. 31.*

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Ulim est & Apollonio Chalcedonio* (*Chalcedensi*, Salmasius & Casavbonus. qanqam & Eviebius Χαλκηδόνιον.) *Stoico Philosopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatorium dignitatem jam adsitum ad domum Apollonii discendi cavsia ventitasse testatur. De eodem idem in *Pio: Ciim Apollonium, qem Chalcide audiverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, re-Cessit, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixisset, Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum; ipse enim, dixit, Faciliis fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, qàm a domo sua in palatium. cujus avunculum etiam mercedibus usus est.* Qin & Lucianus eundem à Demonacte Cynico per-

certum citra fluctuationem omnem conſilii ingenii-que tenorem retinerem: neque aliud quicquam, vel minimum, præter rationem ſolam, intuerer: ut idem ſemper eſſem, in doloribus acerrimis, in liberorum amiſſione, in morbis diuturnis. adhæc, quòd in ipſo, tanquam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ταμφιβόλως ἀκύβδυνον. καὶ ᾱ πρὸς μηδὲν ἄλλο χρήσιμον, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸ λόγου καὶ τὸ ᾱ ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀληθείᾳ ἐξέπλευς, ἐν χαβολῇ πίνυι, ἐν μανίᾳ νήφις. καὶ τὸ θεῖ ἀγαθείγματος ζωῆς ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνα-

τῆς

a Inf. §. 16. & l. 3. §. 6. & l. 2. §. 16.

o Inf. §. 16. & l. 11. §. 21.

ANNOTATIONES.

perſtrictum meminit, cùm de ipſo ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiſcentis, per ludibrium diceret, *Eu Apollonium & Argonautas ejus*: quaſi vellus aureum peraturus, hoc eſt, quàm cavſſa, ſe ad avlam regiam conferret. Hunc autem Apollonium *Nicomedenſem* Dio cur dicat, alii diſpiciant. Ac fieri poteſt ut *Armani* nomen intercideriat, quem & *Philoſophum* vocat Euſebius, & *Nicomedenſem* fuiſſe teſtatur, & inter Marci noſtri magiſtros recenſet. Cæterum Apollonius idem hic eſſe videtur, quem Epiphan. *l.* 2. *Tom.* 1. *Hær.* 56. §. 1. Ἀπολλώνιον ὑπάρχον, *Antiochiæ famulantem* vocat, & a quo Bardeſanem de fide deferenda fruſtra ſolicitatum refert.

Ἀναμφιβόλως ἀνύβριστον] De hoc ipſo, inter alia, loco, cùm clariſſimum virum dominum Claudium Salmaſium, cui ob operam in hoc opere deſungendo lubentiſſimè ac candidiſſimè præbitam, plurimum debere me ſemper agnoſcam, per epiſtolam conſuluiſſem, is in hæc verba reſponſum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀνύβριστον. *hominis eſt quæcunq; ſemper propoſito & conſilio res agit; qui non fluctuat in deliberatione ſua, nec quicquam incertis fortunæ caſibus eorum qæ acturus eſt committit: quod qui facunt, ἀνύβριστοι καὶ πράγματοι Græcis dicunt.* τὸ ἀνύβριστον igitur in eo eſt, qui nihil aggrediatur, niſi cujus certus eſt futurus eventus. Κινδύνου τε τῷ βίῳ Græcis dicunt, qui rem ſuam periculis exponunt. Κινδύνου δὲ καὶ ἀνυβρίστου πολλῷ πλείων, ille dux vel Imperator dicitur, qui prælium cum hoſte committit, de exitu ſecurus, quem ſuturum commendat. Incertus autem apud Suidam: Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατον ἔχοντι οὕτω διαβιβάσαι πολέμου κίνησιν. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non poſſet.* Polybius apud eundem: Οἱ μὲν ἀλογίστως καὶ μανικῶς ἔρριπται κίνδυνοι, τὸ παραπολλύειν καὶ κινδυνεύειν τῷ βίῳ. *Illi quidem temeritatem & inſaniam eſſe dicebant temere caput objicere periculis, & de vita aleam jacere.* quæ ipſe exponit, Παραλόγως τι πράττον καὶ μὴ ἐνδεχομένως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliquid facere* (quibus adjici poteſt, quod Suidas idem: Κινδυνεύειν, οὐδὲν οἷς πάνδυνα προτρέπεσθαι. μὴ παραβάλλεσθαι, (ſc.) κινδύνου τῷ βίῳ. *Aleam jacere. In periculum præceps ruere: ut, non temere periculoſa adire, & tanquam aleam de vita jacere.* Et rurſus, Ἐγκινδυνεύειν τοῖς πραγμασι, τὸ ἐπικινδύνως τι πράττειν, ᾗ ἀπιθάνως, ἐρίπτεσθαι κυβεύειν. *Temere & cum periculo res aliquas facere, & poſtea dicere, facta ſit alea.* quod tamen ad τὸ κινδυνεύειν, corpus τὸ ἐπὶ κεφαλῆς χωρεῖν, τὸ κινδυνεύειν, *pro eo ire caput ſaltare, in caput deferri*, rectius illeretulit) *qui certâ magnarerum omnia agere noſtitut, in vâ aleâ* κινδυνεύων habet. Κυβεία etiam ἀνδρώπων eodem ſenſu aſſumpturus *ab Apoſtolo eo loco quem notabis.* (ſunul enim de loco illo *Epheſ. c.* 4. *v.* 14. queſieram) *pueritium tumet atus improvida, qui nondum certa ratione uſum habeant, pavido momentu huc & illuc impellitur.* Κυβείαν ἀνθρώπων *Apoſtolus appellat actiones hominum temerarias & fortunatas, qa nullo certo conſilio explicantur. Veteres tamen* κυβείαν πανηγύριν *interpretati ſunt, quod minime placet. nam de* πανηγύρει *ſequitur ſtatim. Ea reſcrendo hæc Suida gloſſa.* Κύβεια, πανηγύρια. *Interpres quoq; Arabi exponit,* جل لعبة *quod eſt ſallacia & aſtutia, certè in ludo teſſerario, τῶν κύβων, ut veteres ait Iudebant, non ſolum fortuna locum habebat, ſed etiam ars, cum id quod male cecideras ea teſſerarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis authoribus expli nonnunquam ad hiſtoriam Auguſtam.* Hæc virilis illuſtrilimus. Cujus verbis novitiuus & illud adjici poteſt, non artem ſolum in jactibus diſponendis, ſed fraudem etiam in procurandis, in eo ludi genere frequenter nimis intervenire: qo & Apoſtolus ſorſan reſpexerat. Eò certe loci, morcipii non intuleunte, ἐπιτηδεύματα κύβου, metaphoras, tanqam teſſellas qaſidam, orationi ſuæ variæ intexuit. pruna eſt a pueribus docta, qos pomus, crepundus, rebus levibus qibuſvis pellicias facile & traducas qo ipſe velis. altera a navibus, qæ ἀκυβερνήτους, & *juſto ſine ponderi habent*;

Pergè mare inſtabiles nomâ levat ate ferantur,

ut Naſo *Metam. l.* 2. tertia, poſteriorem hanc ſi admittimus ſenſum, ab aſtutiâ ac fraudibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facile imponunt; prout Lyſandri dictum celebre illud docet, qod qidam tamen Philippo Macedoni, ut Ælianus *l.* 7. *c.* 12. alii Dionyſio majori, ut Plutarchi nomine avtor de *Fortun. Alex. l.* 1. *pag.* 330. *E.* tribuunt; Ταῖς μὲν παιδὶ ἀστραγάλοις, ταῖς δὲ ἀνδράσι ὅρκοις ἐξαπατᾶσθαι δεῖ. *Pueros teſſeræ & talis, viros verbis & juramentis oportet circumvenire.* Plutarchus in *apoph. Lacon.* 53. & in *Lyſand. pag.* 437. *C.* & *Symp. l.* 9. *c.* 20. & Dio Pruſæus *Orat.* 74. itaqe κυβεῖαι, Erasmus *verſutiam*; Auguſtinus *illuſionem* reddidit *de Civit. Dei, l.* 22. *c.* 18. Apoſtolus ipſe ſortitam pe: πανηγύριν expoſitum voluit. Ad eum avtem Apoſtoli locum reſpexille videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag.* 9. *C.* ubi myſteria exotica appellat, *μυσίων ἀνθρώπων ἀπάτεια ἀνοσιώτατα, καὶ πλάσις ἄκρατος κακῶν ἀνοσιωτάτων, ἐπίσης hominum impiſſimis commenta & errorum incontinentiam qaſi aleam & ſortis officinam.* qæ verba novitiima cum exſcriptorum incuria excideriat, ex Euſebio *præparat. l.* 12. *c.* 3. Cleamenti ſunt reſtituenda. Verùm de loco Apoſtoli viderint eruditi: Marci mentem qin vir literatiſſimus clariſſimè explicaverit, ambigi vix poteſt.

Πρὸς μηδὲν ἄλλο χρήσιμον] Vide *ſupra ad* §. 7. ex Epicteti *l.* 3. *c.* 12. Idem *Enchir. c.* 50. Σκοπεῖσθε ὅτου ἀντέχεσθε, ἵνα πάντων προάγητε ἀμείνονες, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχοντες, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates ne enumeraſſe qi ſunt, cum ne omnibus ſe eſſe promoveret, cum nemini auſcultaret niſi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l.* 3. §. 6. Syneſius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ οἶδεν ὁ πρῶτος σχίζα καλοδιαχὸ διετόνου, προῖσα πλέον ἀπὸ τι τοπὸ, ἐπὶ πλεῖστον ναΐσαντον εἰς πλεῖον τὸ ἀνύπαιρετον. ἄτινι ἴδοι τις ἂν ἐφ' ἑνὶ τῶν εἰκὼ γνόμενον, ἐπὶ τῷ σπουρεῖ εἰς διαφορὰν, πλεῖον ἀρίστου προϊόντα. *Sed ut primò minimi virorum divertimus, ſenſim deducimur, protracto ulteriùs deſerimur, in longiſſimum tandem intervallum deſinit, ita & in puero accidit, & vel minimis ſtudiorum diſparitas, progredientes illos plurimum, a ſe invicem diſſociat.*

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infrà ad* §. 16. Seneca *Epiſt.* 10. *Maximum hoc eſt & officium ſapientiæ, & indicium, ut ipſe ubique par ſibi idemque ſit.* De Marco noſtro Dio *l.* 71. Ὅμοιος ἀεὶ πάντων ἐγίνετο, ἐφ' ἑνὶ ἀεὶ ἐλλοιούμενος. *Sui ſimilis in omnibus, nec ulla unquam in re mutatus fuit.* qod eſt illa argumentum, ὅτι οὐ προσποιητὸς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάλαι ὑπάρχων. *Qod nihil ſimulati, ſed omnia ex virtutis præſcripto egit.* Ὅτος, inqit, οὐ πλοδῶν ἀγαθὸς ἐνόμιζε εἶ, ἐφ' οἷσι προτετιμήκει ἐχρῆτο. *Itaqe vere ſuit vir bonus, nec qaquam ſimulatum habuit.* De eodem Suidas. Ἐπ πράτος γὰρ οὐ τὰς ἐλπίδας ὑπεδέξατο ἐξ ἀσθενῶν βίων ὑποτεταμένων, οὔτε παῖδ ὄν, οὔτε παῖδ' ἐθισθὸ τρυφᾶς τε καὶ ἡδονῶν ἀνατρεφόμενον. *Cum tamen jam a prima ætate conſtantem & quietum veram ſibi ſequendam propoſuiſſet, neqe propter tenerum, neqe propter lætitiam vultus mutate magnam eſt conſpectus.* Capitolinus item, *Erat ipſe tanta tranquillitate, ut vultum unqam mutaverit mœrore vel gaudio.* Et Aurelius Victor. *A principio tranquillissimus, adeo ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Eutropius) *vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xanthippe dictum refert Ælian. *l.* 9. *c.* 7. Ὡς ὅμοιον τὸ τοῦ Σωκράτους πρόσωπον, ᾗ πρόσοψιν οὐκ ἐλάττ, ᾗ ἰσωπόν ἐστι Σωκράτ. *Socratem eodem vultu, ſive domo egrederetur, ſive rediret domum, videri.* quid de eodem Epictetus *Differ. l.* 3. *c.* 5. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ ᾗ ἐπὶ φίρου ᾗ οἴκαδε. *Eodem ſemper vultu egredi & ingredi.* & *l.* 1. *c.* 25. Ἐν ἴσῳ πρόσωπον ἀεὶ διατηρεῖ. *Eodem ſemper vultu ſuit.* Plinius *l.* 7. *c.* 19. *Ferunt Socratem illarum ſapientiæ, eodem ſemper vifum vultu, nec ave lætâ magis ave turbato.* Hanc Seneca *Epiſt.* 104. ubi Socratem *ſenem perpeſſissimo, per omnia aſpera* (qæ & recenſet qàm plurima) *jactatum diceras? Hæc*, inqit, *uſqe eo animum Socratis non moverunt, ut ne vultum quidem moverint. illam mirabilem lætitiam & ſingularem uſqe ad extremum ſervavit; non hilariorem qiſqam, non triſtiorem Socratem vidit. æqalis ſuit in tanta magnitudine fortunæ.* Idemqe *de ira l.* 2. *c.* 6. *Qid ladignius? quam ſapientem affectum ea aliena pendere neqitia? deſinet ille Socrates poſſe eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo iidem non laciunt. Sic enim *adv. Pelag. l.* 3. *Eandem ſemper vultum habere non poſſumus, qod de Socrate ſalen Philoſophia gloriamur, qanto magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is age Laſtri eſt dictus, ſemper eodem vultu habitu, nec alio ſuit, cum chirocres tentaret, qàm qo ſolebat vultum habere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius; *Fronte ſemper pari, & lætus ad omnia.* De ſe tale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l.* 2. *Epiſt.* 2.

—ego utrimq

Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qanqam de Marco Dio refert, qòd Fauſtinæ uxoris mortem ἰσχυρῶς ἐνέγκοτο, *tebementius luxerit*: πλέον ἢ προσῆκεν, *plus quam conveniret*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Symposio.* & Capitolinus, qod *edu. aterem ſuum mortuum ſleverit*; unde *cum ab avdaci miniſtris notaretur ob oſtentationem pietatis*, dixerit Pius, *Permittatis, ut homo ſim*; neqe enim *vel philoſophia, vel imperium, tollet affectus.* ut in hoc ſaltem vel Apollonio, vel Socrati deſpar videatur. Verùm Dio de animi moderatione ſincericatéqe minimè tuicatà, non de affectibus hiſmodi, locutus videtur. Capitolino qi ſecum conſtare poſſit, ipſe videriq. Cæterum Suidas, vel alius qis apud Suidam, Apollonio Tyanenſi tribuit, qæ de Chalcidenſi Marcus ibi, in Ἀεὶ. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀληθείᾳ ἔξεσιν, ἐν ἀκυβεία τίνων, ἐν μανίᾳ νήφοντα. οἷος ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportet ſapientem ſibi eſſe ſimilem, in doloribus animi, in amiſſione liberorum, in longa morbi. Qales fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, ſed incaſſum, ſe torqet.

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l.* 1. *Ep.* 1. *Domi habet, unde adhortationi mea vivas ſumat exemplo.* Qan avtem

p Inf. §. 16. q L. 4. §. 26.

τὴν μὲν ὁ αὐτὸς σφοδρότητός τε οὖσαν καὶ ἀναμέν- ⊙. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσει μὴ δυσχερανλωτον. καὶ τὸ ἰδίαν αὐθημονι ᾽ αὐφῶς ὑλάχιστον τ ἑαυτῷ καλῶν ἡγεμόνα τῆς ἀμαυρείας, καὶ τῆς ἐυσχήμονος τῆς ἀεὶ τὸ ἀβδελύσσειν τὰ ῥηθήματα. καὶ τὸ μαθὼν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκήσεις χάριτας ἀβδὲ φίλων, μήτε ἐξαπλάμβανον διὰ ᾽ ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως ἀβδαπόμπους.

ταῦτας. Jun.

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

§ 9. Παρὰ Σέξτου, τὸ ᾽ εὐμβιὸς. καὶ τὸ ἀβδό-

posse eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & qòd in disciplinis tradendis nevtiqam morosè se gereret: qódqe hominem viderim, qi peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palàm faceret. ab isto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

§ 9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

ANNOTATIONES.

vim habeant *vivus exemplo* ista, docet Seneca *Epist.* 6. *Platonis*, inqit, *vita vox, & contrà, quin oratio proderit, ut rerum præsentium venias oportet. primum, qua homines amplius oculis quam auribus credamus. deinde qia longum est per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si cum tantummodo audisset. Vita ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrum ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaqe Aristides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom. 1. p. 153.* Παιδιὰν οὖν δοκῶ τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὴν ἀμαθίαν αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Ludicra videri sapientum scripta pra ejusdem colloquio.*

Ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότητός τε οὖσα, καὶ ἀναμέτρος] *posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scilicet in qibus versatur, varietate. qod de Pio *infrà*, §. 16. De patre suo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio.* Ἀλλ᾽ ὁ αὐτὸς, ἡμέρος μὲν, οἷ καὶ τῇ ἄλλῃ. ἐναγὴς δὲ, καὶ τὸ ἥμερον, διὸ γὰρ τοῦτο οὐ τὰ πολλὰ μαχόμενον ἀλλήλοις ἐφ᾽ αὑτοπαθεστάτοις, ἁπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τὸ μὲν τὸ ἥμερον ἔχοντος μετὰ τοῦ ἀκράτου, τῆς δὲ τὸ πρᾶον τὸ δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἑκατέρου συνάλλα διαφορᾶς. πράττων μὲν, ὡς αὐτερῷ, μετὰ τῆς ἀκριβείας. ὑφιέσθαι δὲ, ὡς ἀνθρώπῳ, μετὰ τῆς ἐπιεικείας. *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qui alius, erat, & ad agendum parago aptus & opportius. Quanvis enim ha duæ res fere inter se pugnent & oppositæ sint, simplicitas nimirum & asperitas, alterage manifestudinem cum severitate conjunctam habeat, altera rebus quidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, at ne illo tamen morofice hæc duo in unum convenirent, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum indagatrix submitteret.*

Τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσει μὴ δυσχερανλωτον] *ut in percipienda doctrina nec non morosum præberem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo moroßtarem eam notaret, qam in avdiroribus havd pavcis obfervat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de avdiendo.* at Casavbonus cui assentior potius, *in disciplinis tradendis morositate omnes animantem vuk intelligi*; utpote qi avdientium ec discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem in ex Philemone Comico Theophilus *ad Autolyc. l. 3.*

Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀνὴρ ⊙ παιδίον ⊙
Τυφὸ γὰρ ἀνὴρ ὑχ ἑαυτὸν μᾶφον.

Molestus est sapiens auditor sedens:
Se namqe pra stupore non retinet.

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀντικεῖσθαι τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδίαν ἄνθρωπον αὐφῶς] *Sed circumspectum de homine.* Xylander. ut cum clavsula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Casavbonus ad verbum, & *qod videtur hominem.* pro αὐφῶς autem σοφῶς legendum conjecit doctissimus Junius. utrumlibet constare potest. vel qòd *manifestè* id is sentire se ostendebat, vel qòd *sapienter* agebat, qòd id *sentiret.*

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτῷ καλῶν ἡγεμόνα τὸν ἱρατικόν] Eodem sensu Heraclitus apud Laert. *l. 9. §. 1.* Πολυμαθίη νόον ὑ διδάσκει. Ἡσιόδου γὰρ ἐδίδαξε ἂν καὶ Πυθαγόραν. *Multa peritia mentem non docet. Hesiodum sqidem docuisset & Pythagoram.* Qod Philosophi dictum ab Ambrosio Camaldano Laertii interprete pessime acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu excideratat, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicitqe Salmasius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnosoph. l. 13.* secius pavlo sic efferrur; Πολυμαθίη νόον ἴσχειν, ὑ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem ferè sententiam dictum referrur, qo pronunciatur,

Πολυμαθησονίσης ὑκ ἔστιν κακόνοον ἄλλο.

Clemens idem *Strom. l. 1.* ubi Platonis illud, tanqam ex *Democrito*, qod ins *Epæræ*, legitur, (ubi Socrates πολυμαθείαν aliud a *philosophia* esse multis contendit) adduxisset, (Μὴ δὴ τοῦτ᾽ τὸ φιλοσοφεῖν λέγων, περὶ τοὺς τέχνας πονηλαύνεται ζῶν. ἀλλὰ πολυμαθεῖν τοι, ἀλλὰ ἄλλο ἐστ. *Nec existimet me dicere philosophare, ut artem circumbonarem versare, nec multa discere apprecatum, sed aliud qid.* Subjungit, Ἤδη γάρ, εἶπεν, ὁ ἄρα ὦδε πολυμαθὴς νοῦν ἔχει. ὁ διδάσκων καὶ Ἡράκλειτος. *Scribat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclitus sentiens*, qem locum, cum sit depravatissimus, ex

A M. S. Hefchelius legendo, ὡς ἄρα πολυμαθὴς νόον ἴσχει, ex parte satis feliciter restituit; sed mendum omnium facillimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμαθίη, νόον ἴσχει ὑ διδάσκει. atqe ità fortasse etiam Athenæus scripserat. Denique tanqam Democriti idem ferè lavdat Stobæus *Tom. 2. tit. 4.* Πολλοὶ πολυμαθίης, νόον ὑχ ἴσχειν. qod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Pertoßmos quoqe non & prudentissimos esse.* The greatest clarks are not always the wisest men. Casterum Apollonius bonorum suorum minimum censet, qod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile qiddam pro-
B nunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθὲς δυσπόφατον. *Variè citra ostentationem eruditus.* Opinnè verò sive Democritus, sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscripturn esset) apud Stobæum *tit. 34.* Πολυμαθὲς καῖρια μὲν ὀφθαλμὸς, καῖρια δὲ βλάπτον τὸν ἔχοντα. ὠφελεῖ μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτει δὲ τὸν μεθέκτα φαντάζια πᾶν ἴσως, ὧν ἐν πᾶσι δεῖται. *Multarum rerum cognitio aut valde juvat, aut valde lædit habentem.* Juvat quidem verum dextrum & commodum: *ladit vero illum, qi facile qvævis fermonem, & apud qosvis eloqvar.* Nec dißar Arißippi illud avtore Laertio *l. 2. c. 72.* Ἔστι πολυμαθὴς συμπαθείᾳ. Ἔφασκε γὰρ τὸ πλῆθος ἐοδίωτος ἐφ᾽ ὑγιαινόντων ὑγιαίνειν μᾶλλον τῶν τὰ δίεστα προσφερομένων. ὥστε ὑχ οἱ πολλὰ, ἀλλ᾽ οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, νέοι σωθῆναι. *Glorianves eandem qod multa didicisset: facuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valere qam qi summa necessaria, ita non qi plurima, sed qæ utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l. 1. §. 29.* Ὅσα ἐστὶ τὰ ἐοδαιμονικὰ ἐφὸ θεωρία, λόγῳ ἀδρώτῳ, ἐφὸ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἂν τις φήσειε.—ὕτω γὰρ ἂν δὲ ὁ ἐπαίνου τὸς τῶν μαθημάτων ἐπαίγεσιας, ἵνα ἐυδαίμονας. τὸν δ᾽ ὑχ ὅσοι τῶν μαθημάτων ἐ σωμελησὶ τὸν θεωρίαν, ἀλλ᾽ ἐδὲ τὰ περὶ τὸν ἔντιμα ἔστιν, ἵνα μὴ περὶ ᾗ, ἐφὸ ᾗ κατ᾽ αὐτὰ φυσίωσις ἐ ζωή. *Contemplatio illa, qæ beatos nos*
D *efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qi existimaret.— Ita enim nihil probaretur, qi minus ii esse sapientes, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam vero nullo modo etiam sermonis universæ contemplationem illam perficiunt, neqe illa qæ versantur circa veri causa, neqe etiam adsit natura nostræ secundum ea conformato & vita.* Avdiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano iatesti, dogmata hæc Christianißimum.

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκήσεις χάριτας] τὰς δοκήσεις χάριτας, sicut *infra* §. 16. Τὰς δοκήσεις τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l. 4. §. 3.* Τῶν ἐνδοξῶν δοκήσεων. *Eorum, qi favere videa-*
E *tur.* qia hoc loco multa vulgò habentur, qæ Stoici eo nomine nevtiqam dignanda censent. Ars est qadam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio. pag. 582. E.* Ἡ χάρις αἰχ ἑτέρου δεομένου τῷ λαμβάνοντος ὑ τῷ διδόντος, ἐδ᾽ ἁπλοῦν γελωτὸς πρὸς τὸ καλὸν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ ἐφῶμεν ἐν ἀρχῇ, κατὸν χυτὸ ἀτελῆ ἐποίησεν. *Gratia non minus accipientis qam dantis opus habet, ab utroqe perficitur ad pulchritudinem. Qverumen autqe, tanqam pilam recte objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem alio transtulit Plutarchus idem in *lib. de avdiendo pag. 45. E.*
F Ὥσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βαλόντι δεῖ συγκινήσαι τὸν δεχόμενον φέροντα τὸ δεχόμενον. ὕτως ἐπιβῶν λόγων ἔστ᾽ ἐν ἐυφυΐᾳ ἐ περὶ τὸν λέγοντα, ἐ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῶσαν αὐτῷ φυλάττῃ. *Quemadmodum in pila ludo, qi excipit, jactanti qi morbus corporis concussi solet accommodare: ita inter dicentem qoqe & audientem, si uterqe officium suum tueatur, qadam est proportio.* Seneca *de benefic. l. 2. c. 17.* Velo Chrysippo nostri aut simulatione de pila lusu: qam cadere non est dubium aut mutuum vitio, aut accepientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusqe, aptè ab utroqe & jactata & excepta, versatur. Lavdat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l. 4. pag. 282. D.* Anacharsis, τῶνων δὲ νόμων ἐπιφέρων δίκαιά τε ἐ δίκαιοτάτη λόγον. *Illis solis eorum habenti dandi & accipiendi prudenter.*

Διαὶ τοῦτο] D. Junius vult τοῦτον, χάριτος scilicet.

' §. 9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonensem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Eutropius. *ἀδελφιδῆν.* Eusebius. *τὸν ἐκ Βοιωτίας.* Dio. Svidas & Philostratus in *Herode.* Qæri sortan possit an idem sit, qi Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plutarchi vit. c. 5.* Rualdus, & *ad Hesiod. Aug.* Salmasius, qi & Sexto Afro istud tribu monent. negat & *ad Hesiod. eund.* Casavbonus. qi *ad Laert. var.* tamen secus statuerat.

Ὅσων

militiæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: &

δογμα & ὅτι & πατροπαραδόν. καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Διὸς & κ[ατὰ] φύσιν ζῆν. καὶ τὸ [2] σπουδὴ ἀπλάστως. καὶ τὸ σχα-

v Inf. §. 17. & l. 3. §. 4. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 29. & l. 7. §. 55. & l. 10. §. 13. & l. 12. §. 32.

ANNOTATIONES.

"Οικιος τῷ πατροπαραδότῳ] *domus ad arbitrium patrisfamilias instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατροπαράδοτοι, *οἱ τοῖς παρὰ τῶν πατρῴων παραδεδομένοις νόμοις χαίροντες.* Πατροπαράδοτοι, *qui legibus a patribus traditis obsequuntur.* nisi qòd hîc ad majorum jam defunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivunt. Ita certè Plato primos mortales ait, *de leg. l. 3. pag. 806. B.* "Ιδρυσι κ[αὶ] τοῖς πατρικοῖς νόμοις ἱκανῶσιν, *instituta legibusque patriis texisse.* mánque ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss. l. 112.* lavdaverat,

—— Θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus autem dat unusquisque*
Liberis atque uxoribus.

A

Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnassæum *l. 4. pag. 239.* x *Lib. 2. §. 5. & l. 9. §. 29.*

à patrio hoc regnumne *regnum* dicit *ibidem D.* profuisse. in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur. Διὰ τὸ τὰ ἀρχεῖα τὰ πατρὸς κ[αὶ] μητρὸς γίγνεσθαι, οἷς ἐπίπαν, καθάπερ ἐρρέθη, ἀγάλμα ἐστὶν ἕκαστον, πατροπαράδοτα κ[αὶ] βασιλέων κτισταῖς βασιλεύσασι. *Ex eo quod principatus ex patre matreque fuisperunt, qui quidem quòd avos secuti gregem unum constituerunt, patria voluntate pro lege utentes, & regno omnium præfuisse gubernasti.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum melius Casavbonus *donum patrio affolio gubernatum* intelligit: in qo Dominus domus, etiam quod servos & famulos, non timulo tenus tantum, sed re verâ, parerfamilias existit. non eâ qidem ratione, qa Martiali, *l. 1. ep. 85.* qi

B

Dominumque & agros impleo equoribus versis,
Pater familias vorus est Quiritibus:

Sed qâ Seneca ex majorum mente monet, *Ep. 47. Vide*, inqit, *quam omnem mirabilem majores nostri domum, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familiæ appellarunt; servum, quod etiam in nomen adhuc durat, familiarem.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l. 5. Ep. 19. Est mihi semper in animo, & Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς υἱέος ἦεν, *& hoc nostrum, paterfamilias.* Tertullianus *Apologet. c. 34. Orarius* C *est nomen pietatis, quam potestatis: etiam familiæ magis patres, quàm domini vocantur.* Cæterum frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Deo, συμφορᾶς κ[αὶ] δυσκολίας μετ' ἐκμελείας πατροπαράδοτον, *ea qe moderatione & justitiâ velut parentis præstanda benevole illi subjectis præstaret.* Plutarchus *Drone p. 962. B.* Atqe hac est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss. ζ'. v. 47.*

Τοῖς ἄνωγα βασιλῆος, πατρὸς δ' ἐς ἤπιον ἦτορ
Ipsis imperabat, pater autem velut mitis erat.

D

& *ibidem v. 234. & l. v. 12.*

Λαοῖσιν ἀνάσσει, πατρὸς δ' ὡς ἤπιον ἦτορ.
Hos, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat. 14. pag. 421. D.* ubi narrat se de Florentio Cilice qosdam perconrarum, οἱ μάρτυρες τῶν παρὰ Ὁμήρου εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅτε τὸν πρὸς τοὺς Φαιήκιους, καιροῦ μεμνημένους αὐτοῦ, *qa de Ulysse apud Homerum dicta sunt, & qalemnam apud Phæacas exstiterit.* ab eis responsum retulisse, his verbis, qæ qo mentem gennam indicem, subjicio: καὶ λίαν ἔφασκεν καὶ νῦν δεῖν ἐθέλειν, ἀπὸ πλοΐζεσθαι. ubi δεῖν ἐθέλειν illud cum vanotum esse avtumarem Vir doctissimus Fredericus Morellius, ὀφείλειν expunctio, ἐθέλειν substituit: veritque, *illo admodum se memorisse discrimi, & neqe opus esse latari, neqe ferare.* qæ sane verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. initio qod *ipsum memorisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo οἱ μεμνῆσθαι antè verterat, *memorisse*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsivisset. Tum an *non latari opus* habebant. qi præfectum πρὸς τοὺς ἀσχολουμένους (Libanium avdes) ἥμερον βλέπειν τε, Ulyssis instar, nacti eliant. Verum tamen ac sincerum est locus, qem viri suspectum Vir doctissimus habuit, qim Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehendimur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodum memorisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse a Poeta dicta sunt) reqe ipsa exE hibere. *neqe* enim *ave vancere laborter, ave ferare h. e. nec in vanula conjicere, nec plectere qemquam proclivem esse.* ita τὸ δεῖν usurpavit & Plato in *Crat.* ubi ἀνάγκη & *δεῖν, necessitas & vincere*, sive *ligare*, idem ferè esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem io Cyro prædicat apud Xenophontem *Pæd. l. 8. pag. 200. D.* his verbis Chrysantas. Παλλάκια μὲν δὴ καὶ ἄλλοῖ κεκόσμηνται, ὅτι ἄρχειν ἀγαθὸς οἶδε διαφέρει καλῶς ἀγαθοῦ. δι' ὃ τί γὰρ πονήρῳ προσῆκε τὸν νοῦν, ὅτου μὴ χάριν αὐτὸς πάντα ἀγαθὰ ἐπιτελῇ. Κῦρ[ος] τοί μοι δοκεῖ τὸν συμβουλεύειν ἱκανὸν, ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν ἐνθυμηθεῖεν διαπλάττειν. *Etiam alias in rebus animadverti sapiens, ubinam inter principem bonum & patrem bonum esse. Nam & patres liberis prospexerunt, ne unqam non* H *bona deficiant: & Cyrus jam mihi videtur ea nobis conjulere, de qbus felicitatem perpetuam maximè conficeremus simum.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*, ὅτου τῶν ἀσχολουμένων πατὴρ παλλακῇ[σι], *a sibi subjectis pater vocatur.* addit etiam, & a servis, τοῦ οἱ τὸ δουλεύειν καθιστανομένου, *ad serviendum instructis.*

B

Τὸ καθ' ἑαυτὸν ζῆν] Refert Laertius *l. 7.* in *Zenone Citiensi* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλος εἶναι τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est convenienter secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ καθ' ἑαυτὸν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς τοῦτον ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe naturæ nos ducit.* (qod & Cicero *Off. lib. 3. Qod a Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secuC tum Cleanthem *lib. de Voluptate.* Hecatonemqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collect. Tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 5.* Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογουμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientius dictum existimarent, Cleanthem primum τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, λεγόντων ταῦτα, τὸ καθ' ἑαυτὸν ζῆν, καὶ τὸ καλῶς ζῆν, καὶ τὸ εὖ ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, & honestè vivere, & benè vivere.* Retinuerunt illud deinceps Stoici. Noster *l. 3. §. 4.* Τῶν ὁμολογουμένων τῇ φύσει βίων. *Eorum, qi naturæ consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib. 3. Congruenter natura convenienterqe vivere.* Seneca *Epist. 5. Nempe propositum nostrum est, secundum naD turam vivere.* Et *de vit. beat. c. 31. Solemne dictum, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag. 407. E.* Τῶν ἐστὶ τὸ παρὰ τοῖς ἄριστα φιλοσοφήσασιν εἰθισμένον τέλος, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δέ, ὅταν ὁ κὰς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνηκοὸς λόγῳ καθ' ἕξιν ἰδίᾳ λόγοι βαίνῃ, καὶ ἑκὼν καὶ προθύμως ἕπηται τῷ κ[ατὰ] λόγον βιοῦντι. *Hæc est ille finis, qi a præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virentis seminum, incedit per recta rationis vestigia, & Deum sequitur mentis ejus præceptorum, habens curata dictis factisqe omnibus.* Idem vult esse, *secundum naturam vivere, recta rationi seminum tenere, & Deum sequi, mandatis ipsius per omnia obsequido.* Vide *infra ad §. 16. & ad lib. 2. §. 9. & lib. 4. §. 42. & ad lib. 6. §. 3. 9.*

Τὸ σεμνὸν ἀπλάστως] Ita *l. 2. §. 5.* μετὰ σεμνότητος ἀπλάστου, *gravitate non arteficia.* Vide notas ibi. Contra L. Vero imperii cum Marco consorti, *calidum severitatis simulatorem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota fultem aliqa hac in parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum repetit *datum ei vetus, qod & fictus fuisset, nec tam simplex quàm videretur, ave quam vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes peculiares commemorans, dixit: *Qod Pio simulatio? qid Marco prudentia? qid Vero simplicitas? qid Bassiano fortitudo?* Lampridius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio: Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, parumqe abfuit, qin vitandi simulationis esset ut imitatorem & fratrem.* ubi *puritatem* vitandi, καθαριότητα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus. qæ vitio qandoqe affinis est. Verum Caprolino de Vero secum con-

a τῶ ἀθεω-ρήτω Salm. τῶν ἀθεωρήτων olim. f. b L. 6. §. 16. B.

τοχασμὸν τ φίλων ἀνθρωπικῆς, καὶ τὸ ἀπαιδεύτου τ ἰδιωτ. καὶ τὸ a ἀθεωρήτου τ ἐπιμιξίαν, καὶ τὸ πρὸς πόν-τους b ἐυάρμοστον, ὥστε κολακείας μὴ πάσης ἀπερ-

fedulam amicorum obſervationem: & imperitorum, eorúmque qi citra conſiderationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores qibuſvis accommodatos, ità ut qamvis conſvetudo ipſius adulationem omnem

ANNOTATIONES.

venire qi poſſit, viderint alii. mihi locus illa prior in Marco mendi ſuſpectus eſt: niſi ſi ità accipi debeat, qòd ad Marci mores per tempus aliqod ille ſe ſpecie ſaltem tenius accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibuſdam Plinius perſtringit, *lib. 6. Epiſt. 13. temporaria gravitas, vel potius gravitatis imitatio.* qò inclinatem lubens, niſi ut vitium ingenitum avitor notâ ſſet. Qod avtem de Serto Marcus hîc, de Licinano qæſtore pariter Sidonius Apollinaris *l. 3. Epiſt. 7. Nihil affectatum ſimulatumqe; vera potius ſeveritas, quam ſeveritatis imitatio.* Vide *infra ad §. 14.* φιλάλθης.

Τὸ τοχαστὸν τῶν φίλων] *In conſulendo amicis ſagacitatem* Xylander. ut τοχάζεσθαι hîc ſit *conjecturâ*, & *conjecturando ſagacitatem adhibere*, qid qis velit, qove opus habeat. Atqe ità Marcus uſus eſt *infrà*, §. 14. Μὴ διότι τοχαστὴ τῶν φίλων. *Nec familiaribus conjectu difficile ſerves.* ſed melius Caſavbonus *amicorum ingenia ſedulò obſervare.* ut τοχάζεσθαι ibi ſit *obſervare*, & *obſervando rationem alicujus habere*, qò adingenium ejuſdem ſe accommodet. Etenim τοχάζεσθαί τινος, eſt *rationem alicujus habere.* Galen. *de fract. l. 1. προοιμ. p. 152. Tom. 11.* Ἐγὼ γάρ, ὅταν μὲν παρὰ παρόντι συναγωνίσωμαι τὶ βιβλίον, ἁπλῶς τοχάζεσθαι δύναμαι τῇ μίτρᾳ τῆς ἐξηγήσεως, ἀπολίπων ὀλίγον πρὸς τὸν τῆ μακρότητ ἵξω. ὅταν δὲ γράφω πάντα, ὅτι τῇ ὄψει παρατυπωσόμενα, ὅτι τῷ χαρτῃ τοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείοσιν ἀναγκαῖς ἔσαι. τὸ δὲ ἁπάντων χρειζ]ας ἐν τοῖς συφέροι. ἄρτιον ὂν ἐγύμναι τῶν μέσων ἵξω ἰχνίοις τοχάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorſus habeo deſcendi rationem; in ſcriptis nec optimè nec poſſimè imbuta, ſed mediocrium tantùm rationem habeo. Nam illud plerunqe obſcurum erit, hoc magò animo ferunt, qi in rebus claris commorantur.* Polybius *Hiſt. lib. 6. cap. 14.* Ἡγοῦμὲν πάλαι ὑ πολιτευόντων ἴχοντα δύναμιν, ἐν τοῖς καιροῖς πρόγνωσιν ἀναγκαίαν προτίχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ τοχάζεσθαι τῇ ὄψει. *Ruriſus verò ſenatus, qi tantùm poteſt, ante omnia in adminiſtratione publica res multitudinem reſpicere, populoqe rationem habere cogitur.* Et mox: *cap. 15.* Ὁμοίως γε μὴν πάλαι ὁ δῆμ ἀνεπιχειρήτως ἐι τῇ συγκλήτῳ, καὶ τοχάζεσθαι τοῖτος ἐφίλει, καὶ παρ' ἑαυτ ἴδιον. *Simuliter verò ruriſus & populus Senatus dignitatis eſt, ejuſdemqe erga illum habere, five eundem obſervare neceſſe habet in rebus univerſis & ſingulis.* Et ruriſus *cap. 14.* Ὀφείλουσι δὲ καὶ ποιῶσι οἱ δήμοι πρὸς τὸ δοῦν τῷ δήμῳ, καὶ μάλιστα τοχάζεσθαι τῶν τότε βελόντων. *Tribunorum porrò ſuos partes, id ſemper exequi qod populo debeatur, qinqe voluntati ſeſe accommodare.* Marcus ipſe *l. 8. §. 11.* Τῷ παρ' ἀξίαν τοτοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujuſqe pro exiſtimatione ſua.* & *l. 10. §. 6.* τοχάζομαι τῶν ὁμογνώμ. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l. 8. §. 3.* ἐ φύσις ἰσοχαστ. *natura unicuiqe res rationem habet, curam gerit.*

Καθιμιοῦς] *Sedulò, ſtudiosè, cum cura cautioneqe benevolâ & amicâ.* Polybius ibidem. Τῷ μὲν ἐχθρῷ ἐν ἀναλλάκτοις, τῷ δὲ φιλικῶς καὶ καθιμιοῦς ἴχοντ. *Hoc hoſtiliter & implacabiliter, illo amanter & benevole agente.* Inde oxymoron Clementis illud *Pædag. l. 1. c. 8.* Ἀλλ' ὠδὶ ἀλλήλοις τῷ σωτηρίῳ λόγῳ, καθιμιοῦς λοιδορήσθωμ. καὶ γὰρ καὶ τότε τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον. οἱ γὰρ ψέγοι χρεὶ, καὶ λοιδορήσθαι δεῖ. *Sed neqe à ſalutari verbo eſt alterum, cum cura maledicere. Etenim hoc qoqe eſt medicamentum divinæ benignitatis. Si enim oportet vituperare, oportet etiam maledicere.* & *c. 9.* Νυδίτοις μὲν ὦ ἐτι, ψέγ καθιμιοῦς, οὐ ἐφυτευτικῆς. *Eſt ergo admittito, cum cura conjunctâ vituperato, qa mentes inſerat ſapientiam.* Facetè Alexis *Midone* (referunt Athenæus *l. 15.* & Euſtathius *ad Odyſſ. ε.*)

Ὁ πρῶν ἰνρὶν μετὰ λοχμίνα πτερικαλῶν
Τὸς νυοὺς, ὡ νυς καθιμιὸν τὸν δικύλλα.
Qi primus docuit cum lanerna mordere
Noctu, digiterum egregius curator fuit.

Grotius.

Καὶ τὸ ἀνιδιωτὶ τῶν ἰδιωτῶν] *Facilitatem extrà privatos.* Xylander. parùm commode. ἰδιῶται enim, homines *imperiti*, qalis plebs eſſe plerunqe ſolet. Sic Lucas *Act. c. 4. v. 13.* ἄγραμματοι καὶ ἰδιῶται. *Homines illiterati & idiota.* & Athenæus *l. 4. pag. 176. E.* ὁ δυσκόλ ἰδιώτης, πρὸς τὸ ἀναλφαβήτ. *Vilioſus qiſqe, & qi ea literarum elementa qidem didicerit.* Sed & Chaldæo Paraphraſtæ, & Judæis Doctoribus הדיוט iſtinc pro *vili, plebeio, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & ſtoliditatem *feſtucere* poſſe, artis laudiqe eſt haud infimæ. Pythagoras apud Stobæum *Tom. 2. ſer. 19.* Μεγάλως δεῖ παιδεύσαι, τὸ ἀναμάρτητον διωκτὸν φύσει. *Magna eſt peritia, alterum imperitiam poſſe ferre.* Vide *ſupra §. 8.*

Καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων] Locus deprauatus, & Xylandro conclamatus. Anaotaeor Lugdunenſis, *interpretor*, inqit, *ut ea ſpectare non cupiorem, qa opinione tantùm conſtant.* Θεωρῆαι ἐκεῖνα ἐσὶ σφάλμα. Eſt reverà; ſed σφάλματα pro *opinabilibus* vix, opinor, qiſqam admiſerit. Addit idem, *Vel, ut ſpectare non cupiorem eos qi magnifice de ſe ſentiunt. οἰόμενα enim & οἰόμενοι apud Platonem, Laertium, & Dionyſium*

ſignificat præſumptionem & ἴνωσιν. Mericus Caſavbonus. Τῶν οἰομένων nomine τῶν ἰδιώτων deſignari exiſtimat. idemqe hîc de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c. 68.* hiſce verbis præcepit; Μὰ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν διαφερόντων. *Ne apud imperitos multum diſſeres de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l. 2. Omnium autem*, inqit, *imperitorum, qa ſunt innumerabiles, haud ſcio an ulla ſit major, qam illorum, qi ſolent qamvis in loco, qamvis inter homines veſtum eſt, de rebus, aut difficillimis, aut non neceſſariis argutiſſimè diſſerere.* Verum id mihi animo inſidere neqit, cùm in clavſula proximè antegreſſâ τῶν ἰδιωτῶν meminerit; nec verisimile videatur Marcum de eiſdem prorſus agentem, verbulo tantùm unico interjecto, vocabulum alterum uſurpaſſe voluiſſe. Sed nec ex ipſis verbis, prout exhibentur, qi elici poſſit iſte ſenſus, intelligo. Clariſſimus Salmaſius, οἱ οἰόμενοι *ſunt*, inqit, *qi res τῇ ὄψει, i. opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientes non eſſe dolere, Non putabam. non tamen ſic deſecta ſua multis excuſſanè ac defendunt, ſed etiam τὸ putabam ex multis aliis locum habet. Putabam ſic rem caſurum, aut non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum ſortaſſe, καὶ τὸ ἀνεπιλήπτ τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τῇ ἀθεωρήτῳ τῶν οἰομένων. i. e. Qi facile ferres idiotas ac rerum imperitos; ſed & inconſideratorum eorum, & leviter res perpendunt, & ſalsam οἴησιν pro ætatem & diſtrictiore examinatione offerunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmaſii veſtigiis pavlùm admodum deflectendo, à ſenſu nihil, legerim, καὶ τῶν ἀθεωρήτων διοιόμεν, *eóſqe qi citra conſiderationem opinantur, & de rebus qibuſvis temere ſtatuunt.*

Καὶ τὸ πρὸς πάντα ἐυάρμοστον] Qod de ſe Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c. 9. v. 20.* Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖ, ἵνα Ἰουδαίους κερδάνω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδάνω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομ (μὴ ὢν ἄνομ Θῦ ἀλλ' ἔννομ Χριῦ) ἵνα κερδάνω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσι, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδάνω. τοῖς πᾶσιν γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: eis qi ſub lege ſunt, ac ſi eſſem ſub lege, ut eos qi ſub lege ſunt, lucri facerem: exlegibus ac exlex (non tamen exlex Deo, ſed Chriſto ſub lege) ut lucri facerem exleges: factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus ſactus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* & *c. 10. v. 33.* Πάντα πάσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ σύμφορον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *Pro omnia omnibus placeo, non qærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur. In locutis omnibus minorum omnibus placere & ſatisfacere ſatagebat; omnia ſactus omnibus; non amittendo fidem, ſed oſtendendo pietatem.* Gregorius Romanus *paſtor. l. 2. c. 5.* & *regiſt. l. 1. Ep. 24. Compaſſione miſericordia, non ſimulatione fallacia.* Auguſtinus *ad Hieron. Ep. 6. Nunc ad locita condeſcendere, nunc à locitis ſe celebrare; nunc moralia docere, nunc myſtica diſſerere.* Gilbertus *in Cant. Serm. 27.* qi videndi ulterius in locis adnotatis: ſed & Irenæus *adverſus Valent. l. 3. c. 5,* & Œcumenius ex Chryſoſtomo, Theodoreto, Photio, aliisqe *in Ep. 1. ad Cor. c. 9.* Eſtqe ſanè ars qædam, nec contemnenda, nec obvia paſſim, eoqe laude dignior, qò plerunqe rarior comparet, ac commodandi ſeſe gnaviter citrà decori leges imminuas qibuſcunqe, ad ipſorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offenſionémve declinandam. qàm & Marco *indulgentia* nomine tribuitam a Capitolino cenſet Cl. Caſavbonus, & *temperiem τῶν τρόπων* interpretatur ex Platone *de Repub. l. 3.* Cæterum iſta degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores ſe induit, qæſtuaqe vel blanditiæ cavſiâ adhibetur, qod genus hominum nunc chamæleonti aſſimilarunt, qi *colorem ſubinde mutat, reddiqe qamcunqe proximè attingit.* Plinius *l. 8. c. 33.* & Solinus *c. 43.* Ità Plutarchus *de adulat. pag. 51. D.* Ὥσπερ τῶν θηρίων, ὅσα πεφυκότα τὸν χρῶν τρέπεσθαι, συνεξομοιῶται τοῖς ὑπερκειμένοις σχήμασι καὶ χρώμασι, μᾶλλον χρώμασι, χάσκοντι καὶ ποικίλῳ. *Sicut & animalium ea, qa colorem mutandi facultate prædita, ſubjecta materia ac locis aſſimilantur, ut locus coloribus atqe figuris proprioribus ob inopiam ornatus.* nunc polypos; qi & *colorem mutat ad ſimilitudinem loci.* Plinius *l. 9. c. 29.* Ὅσα τῶν χρωτῶν, ὅτι ὃν πλουσιώτ, πίνραν ἐροιῶν. *Sus enim colorem mutat polypus, ut cum ſimilem cum ſuſcis ſatis colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæſt.* 19. Vide & Lucianu *dialog. marin. 5.* indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæſt. 19.* & *de Animal. ſolert. pag. 978. D.* ab eodem adductus. Πολύπους δεῖνα χρωτὶ μαλιστα τῶν προσθίων, πᾶσιν παλίσσυτο ὁμιλῶ. *Marina beſtia colori adverſe monitem, & ſic ſuper omnibus verſare in arbibus.* ubi forſan tamen legendum, ὁμίλῳ. ut præcepti monitive rationem habeat, qale & Theognidis illud eidem cum ibidem, tum & *περὶ πολυφιλίας*, laudatum:

Πολύποδ νικᾶν ἐχρὴ πολυχρόν, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τὲ περ ἰμάσσηι, τοῖ ἰδὲν ἰφάνο
Polypodis hoc morem imitarier verſiculoris:
Cui ſubet ut, ſemper ſit ſimilis, lapidi

qui

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit. adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, quæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. quòdque nec iucundiæ, nec perturbationis aliis alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéque, citra oſtentationem, eruditus.

πιστέρων ἀναι τὸν ὁμιλίαν αὐτοῦ, ἀδιαπτώτως ἢ ἀσυγκρίτως ἑαυτὸν ἐκείνοις τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις τὸ καιρὸν εἶναι, καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ ἐδῶ ἐξαρκεῖσθαι τι καὶ πολλῶν τ' εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲν ἀμφασὶ πῶς ἐργῆς, ἢ ἄλλα τοιᾶς πάθης ἀφυχον, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθῆ εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον. καὶ τὸ ἴυφημον. καὶ τῶν ἀψοφητὶ καὶ τὸ πολυμαθὲς ἀπεπφάστως.

cf. l. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26.

d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

quæ in Theognidis tamen, quas nunc habemus, *elegis* aliter paulò ſic concipiuntur,

Πλείστοι ἀγρὸν ἔοχε σολυτρόφον, ἧς ἐστὶ νίκη
Τῇ πρεσμελίσῃ, τοῖ ἰδὲν ἰφάνη.

Quam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l. 1. pag.* 491. per παρῳδίαν iſtud tranſtulit;

Πλουτῶν ἀγρὸν, ἔοχε φιλοσοφίαν, ἧς Κλεοπάτρη
Νῶν πρεσμιλήσαι, τοῖ ἰδὲν ἰφάνη.

Docta corda Philoſtrati habe: namque hoc Cleopatræ *Converſans, talis viſas adeſſe fuit.*

At contrà Phocylides *v.* 45.

Μηδ' ἀι πετροθνὴς σολύτνος κατὰ χῶρον ἀμείβῃ.
Neque ut ſaxis adhærens polypus in loco maneris.

Eòque Tragicus apud Athen. *l. 7. pag.* 318. *E.*

Στυγῶ μεταλλαττόμεν σωλύσνη χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro verè bono Gregorius Nazianzenus *Orat. 27. pag.* 472. *B.* Ὅτι δὲν τὸ σάσχειν, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτὸς εἰμι, καὶ ἐν ἀλλοίωσιν. ὅταν μετανοεῖσθόντας, ἀδὲ μετανοῆσεται, ἀδὲ συμμετανοήσῃ μὲς παιδοῖ καὶ τοῖς σράγμασι, ἄλλοτε ἄλλοῖ γινόμενοι, καὶ πολλὰι μεταλαμβάνον χρόας, ὥσπερ τὰι τῶν σετραίων οἱ σολύσοδες, μὴ δὲ ἀμελέτητον. *Adeo ut divinum aliquid ſentiens, hoc quoque Dei verbum uti poſſit, ego idem ſum & non maneo. Quamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atque à ſe deficiet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, aliis aliàs mores mutabit, ac novas ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypo petrarum, ad quas acceſſerint, colores referunt.* Verùm nulla imago vitioſum iſtud τῶν πολλῶν καὶ ἀρίτων τὸ ἐνάμορον depingat melius, quam Plutarchi illa *lib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, quæ per ſtrullem labilémque, quam obeunti, naturam, vel vaſis cujuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujuſvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ πόλαξ, inqit, ἅτε δὴ μᾶλλον ἰσίαν ἔδυσι καὶ ἧκον μόνιμον, ἀδὲ ἰσυτῷ βίον ζητῶν ἀίρτον, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ σρὸς ἕτερον σλάττων καὶ σροσαρμόζων ἑαυτὸν, ἐκ ἀνάγκ, ἀδὲ ἀι, ἀλλὰ σαντοδαπὸς ἐὼν καὶ σολύμορφος, νῦι ἄλλοτε, ἐξ ἄλλου τόσου, ὥσπερ τὸ μεταπῖπτον ὕδωρ, σεριῤῥέον ἀδὲ καὶ μεταγχωμενίζομενον τοῖς ἐνοδίζομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neque certum aliquid vivendi delegerit genus ſibi quod placeat, ſed quod alteri ſeſe effingat atque accommodet: non ſimplex eſt aut unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alio in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa deſluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qa incidit.* Vide *ad l. 5. §. 36. & l. 7. §. 43.*

Κολακείας μὲν σάσης σροσεσιν εἶναι τὸν ὁμιλίαν αὐτῷ] Quod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Suidam in συμῶν nescio qis: Ὁ αὐτὸς σιμότας ἀν καὶ σανδεσσιόνας, ἅμα ἐσίζοντας ἐν ἐκ ἐφίλει ὁμιλεῖν, ἀλλὰ ἕτλον τῶν ἐνὶ χάρων διαπαίζομενον. *Idem quamvis eſſet graviſſimus, & rerum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat ac congreſſibus, nec aliis cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Ἀιδυσωπήσειν δὲ αὐτοῖς ἔοικεν] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum inveteſcebatur, qa ſpecie deſiderat, prudentiâ conjungatur. Qid enim tam diſtans, qàm à ſeveritate comitas? qs tamen unqam te aut ſanctior eſt habitus, aut dulcior? qid tam difficile, qam in controverſiis disputandis ab omnibus diligi? conſequeris tamen, ut eo ipſo, qo contra ſtatuis, aqa placatòque dimittas. ita efficis, ut cum gratia cariſſi nobil ſocias, omnia tamen ſint grata, qa facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt rariſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c. 8. Virtus ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco parker Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolita in eo comitate, qam præcipuè fuit, mox amisit, atque etiam minus morum exhibebat.*

Καὶ ἐδὲν ἐξορμᾶσθαι τὸ μὴ σαστικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris; *qi certâ ratione methodoque aliqid inſtruendum deſignant.* ita ἐδὲ ἀνακαμβάνον, *recta methodo opinari. l. 5. §. 34. &c.* ἐδὲν σαιδεῦσαι, *recta peregrinum perficere. l. 6. §. 26. &c.* ἐδὲ μὴ ἀλλοῖᾳ ἐλίγχου, *expedaté verèque diſcuterе. l. 3. §. 11.* Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 16.* Deum ait dediſſe nobis τὸν δυνᾶμιν τὸν σαρακολουθητικὴν τούτων, (externa vult) μὴ ἐδὲ χρησιν, *facultatem horum rerum intelligentem, & usuſ rationi inſtructam.* Ariſtides *palmod. in Smyrn. Tom. 1. pag.* 470. Πλατὼ δὲ ὥσπερ ἐδὲ μιχθησόμενα φαίνεται. *Qid qod omnia quæ A nisi quidam videantur præceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notit. Præfat pag.* 1109. *A.* Stoici qidam Arceſilaum Academicòque appellant, ἀνομάσαι τὸν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ἐδὲν βαδίζοντα ἀναπόδειτον, *correpedas evertereque philoſophiæ, decretorumque ordine præcidentem.* Zeno Citticus apud Lacrt. *l. 7. c. 156.* Τὸν φόβον εἶναι μὴ τυχεῖν, ἐδὲ βαδίζειν εἰς γάμον. quod Cicero de Nat. Deor. *l. 1. Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem viâ.* & *ibid. c. 47.* χαρὶς τὸ αὐτῷ (de Dialectica loquitur) ἀκούειν ἐδὲν ἰρωτᾷ ἢ ἀναιρεῖσθαι, τὸ σεισθῆναι μὴ λόγον τὸν ἀκούσαντα ἀφῃρῆσθαι. *ubi Caſaubonus* ἐδὲ, i. e. *nihil & rationem*, ut ſolet loqi Cicero. Sanè *nam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin. 2. nam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de B ſinib. l. 2.* qi eſt locus huic geminus; *Omnes in quærendo, qa viâ qadam & ratione habetur oratum, &c.* Confirmat autem iſtinc Ruakius in *Platonicis vitat.* Serium iſtum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnarum & everſum ibat.

Μηδὲ ἰμφανὲς εἶναι] qod Cicero *de fato*, *ut nemo in eo labidinem veſtigium videret.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀναιδέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοστοργότατον] In ſelliceт exemplo ſuo oſtendit, Seneca, qod Seneca *de Clemenr. l. 2. c. 5. Scita Stoicorum, licet apud imperitos mali audaces tanqam nimis dura, nullam benignorem lenitatemque eſſe, nullam amabiliorem humanitate.* poſſeque φιλοστοργίαν ubertatem etiam cùm ſumma ἀναιδείᾳ conſiſtere ſimul. Infandum interim facinus ac ridiculum peravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀκτχθέτως pro ἀναιδέστατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignumque patella operculum adjecit Annotator, cum ἀκτχθές, qod proprie *odioſum* ſignificat, hic *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verum ut idem & affectum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi propè loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ ἴυφημον, καὶ τῶτο ἀψοφητὶ] *qod bene paſſim audiret, idque ſine ſtrepitu.* qum nec ipſe ſcilicet *ſine plauderet*, ut de Tacito Plinius *l. 9. Ep. 14.* & aliorum plavſus etiam utibi moraretur, ſed ſupprimeret potiùs, qod de Servatore noſtro Matthæus *c. 9. v. 30.* & Lucas *c. 5. v. 14.* Contra qam Cicero, qi cùm elogia & encomia ab aliis ſedulò aveupabatur, & ſolicitè emendicabat, tum & ſuas ipſe laudes aliis qibusqe materiis interealares ſubinde facere geſtiebat. qàm Creſcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog. 1. pag. 46. E.* non φιλόσοφον, ſed φιλόλογον, καὶ φιλόκομπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentiæ arrogantia amatorem* vocat. quæqam uſu venit fere, ut qod de Agricola Tacitus, *quòd diſſimulatorem fama fama fiat auctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v. 31.* & Lucas *c. 5. v. 15.* De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus, malebat: ita, qi minus gloriam petebat, eò magis adſequebatur.* Ante hoc ſenſus τὸ ἴυφημον iſtic interpres uterqe accepit, ac ſi τὸ ἴυφημον idem qod *in laudato* eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ ἴυφημον uſpiam ita uſurpatum occurreret. Verùm cùm pro *laudato*, id eſt, favtâ expetitione, aut honorifica exiſtimatione, externis indiciis palam factâ, qæ ſolet aliis exhiberi, frequentiſſimè adhibeatur, nec hic ſecùs à Marco ſumptum ut ſtimem, eo magis, qia *infr.* §. 13. ità prorſus accepi. itaqe vererim, *futuræ promptum, ſed ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatumqe ſimul, deſignet, qalem in aviditore Plutarchus ψυχὴ τῷ ἀκούοντι *p. 44. A. B.* deſiderat: μήτ' ἀτενῶς καὶ ἀντὸ, ὥσπερ ὀνύλα μενόν, μήτε ἐρῤῥῶ πανὶ σχάφα κεῖσθαι, μήτε φανὶ ὑπάρχειν μάρτυρα φιλοκείας σροίμιον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαθέῃ τινὶ παναλάτῃ καὶ σχιρωτικῇ ῥαθύμιον δέξαι ἐνεχθῆναι καὶ βαθὺ ἴχοντα ἀνῤῥὸς ὀδὲ ἀνεῖον ἀν' ἀκλὰ ἐλαφρὸν ἐπὶ καὶ ὁρικὸν, κατὰ βῆμα καὶ ἐολλαβὴ ἐρεύμενον καὶ ὑπορρέον. *Qi nullâ orationis parte movetur aut delectur, expletus ſaſtu qodam inveſtâ ſuffuſo: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe ullam emittit vocem, qa cum animo aqo audiri teſtetur: ſi qi in alterum partem curvi vocis aut ſyllabæ inſiſtens acclamat, levis qidam homo & ſocialarum ſimilis.* qi nec alibi laudem inanium deferre, ubi occaſio datur, deprecatur, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine cogeratione avi vociferatione mikis decurâ. Horum autem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀπεπφάστως] *absqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φανταστικὸν καὶ ἐπιδεικτικὸν, *præbere ſpectem ad ſtuporem & admirationem*, καὶ ἐπιτηδειότατον φαίνεσθαι. & hoc

§ 10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίληκτον, καὶ τὸ μὴ ἐπιδεικτικῶς ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ σολοικοῦ τινος, ἢ ἀπηχοῦς φωνῆς γινομένου, ἀλλ' ἐπιδέξιος αὐτὸ μόνον εἰπεῖν, ἢ ἐὰν μεταδῶναι, εὐσχήμονι τρόπῳ διαπέμψασθαι, ἢ συνιπαμφοτερίσαι, ἢ συνδιαλῦσαι περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἄλλης τινὸς παιδικῆς ἐμμελοῦς παραυτομάτου.

§ 10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abſtinere, nec probroſè excipere, ſi qis barbarum quid, vel ſolœcum: vel abſonum protulerit, ſed illud tantum, quod dici debuerat, dextrè proponere, idque ſub ſpecie vel reſpondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipſa, non autem de dictione, unà diſpiciendi, vel aliam aliquam iſtiuſmodi ſcitam, ſed quæ obliquè facta ſit, commonefactionem.

§ 11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ἐπιτήδευμα, ὅτι ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ τοιχιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§ 11. A Frontone, ut ſcirem, quæ invidentia, verſutia, ſimulatio tyrannidem conſequatur: quodque

c Inf. §. 16. & l. 11. §. 23. 18.

ANNOTATIONES.

affectare, ut noſter *ſuprà* § 7. & *infrà* §. 16. τὸ ἰνδεκτικῶς καὶ φανερῶς, ut Caſaubonus, qi videndus ad illa Perſii *Sat.* 1. v. 27.

Stare tamen nihil eſt, noſtre ſtirebne ſetas altera?

At pulcrum eſt digito monſtrari, & dicier, Hic eſt.

id eſt, ἀκουτολοδικαιόσθαι. ut Philo loquitur. Seneca *Epiſt.* 16. *Non eſt philoſophia populare artificium, nec oſtentationis paratum.* Vide *ſuprà* §. 8. τοῦ ἰκτεροῦ, &c.

§ 10. Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ] Uſus præterea Grammaticus, Græcè, Alexandro, &c. Capitolinus. De Alexandro iſto vide ſis in eundem Ariſtidæ Sophiſtæ *ſermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίληκτον] De Alexandro Ariſtides. Μονῶν δὲ τῶν ἰδιωτῶν τὸ ἀνεπίληκτον, καὶ παρὰ τοῖς δήμοις οὐ τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. *Imperitos ſolos non redarguebas, ſed cogebas dexterrimè prædicti prorſùs mirabantur.*

Μὴ ἐπιδεικτικῶς] Ità *l.* 11. §. 13. τὸ παροράματος δῆξαι, καὶ ἐπιδεικτικῶς. *Errorem oſtendere, neque ad contumeliam.*

Παρεσκευάσθαι] Qualem Socratis diſciplinam laudat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Οὐ γὰρ ἀνθρώπων τοὺς τύπους ἠλάγχνει, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀναλλαγησόμενος ἀμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐπιτάσεως εἰάμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Et penitùs adoleſcentes ita redarguit, ſenſimque quæ non vacare inſtituta ſimulare, ſed unacum illis ſe debere vertere operam dare, & veram quærere conſtituit.* Et *Platonem. Quæſt.* 1. Δοκεῖν ζητεῖν μᾶλλον τοῦ ἀληθοῦς. *Quæ videbatur una quærere veritatem.*

§ 11. Φρόντωνος] *A Frontone*; quem cur *Frontonem* hic Mauricus Caſaubonus vocare maluerit, neſcio. aliter enim conſtanter hiſtorici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi poſt Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus uſus eſt, — Latino, Frontone Cornelio: — Cui & ſtatuam in Senatu poſuit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 715. *B.* Ἐν τοῖς ἑταιρικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Καππάδοκα. *In rhetoricis Cornelium Frontonem*, quem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hocelogio ornat; ὃν τῶν πρώτων τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις ἠσκηκότα. *Qui in agendis cauſis Romæ primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti autor; *Fronto Romanæ eloquentiæ, non ſecundum, ſed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoſcunt, non ſecundum ſed parem velit. A *grammatico* laudat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cum tamen *Marco Frontoni* alterius, *veri Conſulari*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit, nec noſtra interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, quaſi ab altero illo diſtinguendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatem* laudem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epiſt. ad Ruſticum*: qo loco, falſus eſt Eraſmus, (erroris ducem ſecutus forſan Joannem Sariſber. Polycrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. v. 12 & præter Juvenalem Tacitus *Hiſtor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo deſignatum conſtet. *Succatus* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Euſebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Quatuor ſunt*, inqit, *genera dicendi: copioſum, in qo Cicero dominatur; breve, in qo Salluſtius regnat: floridum, in qo Plinius ſecundus quidam, & meus nullo veterum minor noſter Symmachus luxuriatur.* Dignitate Conſulari à Marco fuiſſe ornatum, autor eſt Avſonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epiſtolâ (uti videtur) ſive oratione aliqa, citat hæc Chariſius *luſtr. Grammar. l.* 2. *Mihi ſatis abundeqe honorum eſt, qos mihi tot tot dans rebus.* Nec illud omiſſum velim, videri Frontonem hunc adverſus Chriſtianos vel ſcripſiſſe, vel egiſſe, ex Minutio Felice, cujus hæc ut *Octavii* verba; *Sed de ipſis & tuus Fronto, non ut affirmator, teſtimonium fecit; ſed convictum, ut orator, aſperſit.*

Ἐκτύπου] *at ſtarem.* Xylander. potiùs *ut conſiderarem, animadverterem.* eſt enim ab ὀφθήναι, non ab ἐκτύπωμα. Vide *ſuprà* §. 6. ἀνωτατικῶς.

Ὅσα τυραννικὴ βασκανία, καὶ τοιχιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hiſt. l.* 2. *c.* 59. Ἀνὴρ γὰρ τύραννος [τὸ τυράννου] πᾶσιν τὸν ἀντιβαίνοντα ὑφορᾶται, καὶ πάντας περιλαμβάνει τοὺς ἐπιφανεῖς ἀδίκως καὶ παρανόμως. *Nam ipſum tyrannus nomen ſummam interpretatur ſuſpicationem conjunctam habet; injuriæ ſcilicet omnes complectetur, qa inter homines ſolent verſari.* Thyeſtes apud Senecam:

Ut nemo doceat frandes & ſcelera tuas,
Regnum docebit.—

A &,

Ubicunqe tantum bonæſa dominatus licet,
Procario regnatur.

&,

—ſanctitas, pietas, fides,
Privata bona ſunt: reges, qà volunt, tant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id eſſe regni maximum pignus putant,
Si qicqid alius non licet, ſolis licet.

& Lepidus apud Saluſtium. *Omnia retinenda dominationi bonеſta eſſe.* Cæterum regnum illa cum dicunt, tyrannidem intelligunt. Quam enim, ut Ariſtoteles *Polit. l.* 7. 1. 2. Πρώτας δυναστείας, ἃ βασιλεῖα. *Regnumqe res ſit inter Deos hominesqe* (Ethnicum pro ritu ſuo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὅτι πάντων ἄριστα τυραννεύεται μὲν ὑπ' ἄνου ἀδυνάτου, βασιλεύεται δὲ ὑπ' ἐνδυναστεύτου. *Inter omnes ſane conſtat, nullam civitatem tyrannide preſſa eſſe miſerrimam: nullamqe rege gubernata eſſe beatiorem.* nihil mirum, ſi (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμφυέσθαι καὶ συγχρῆσθαι πάντας οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῇ τῆς βασιλείας οὐσίᾳ. *Omnes qi dominantur ſolo, quantum fieri ejus poteſt, regnum emendantur, eoqe ut autur nomine.* ſi inqam, *monarcha qivis*, tyranni qoqe qantum poſſunt, *amoto regni nomine abutuntur.* Inter *tyrannum* interim, *regemqe* juſtum qantum interſit, nemo melius Dione Praſæo docebit, *orationе* qæ *de Regno* eſt. 1. & 3. & qæ eſt *de tyranno*, *c.* 6. cui Syneſium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Eraſmum in *inſtitutione principis Chriſtiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratius depinxerit, qam Plato id præſtitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βασκανία] *tyrannicam invidentiam* dicit; ſive qà illis inviderur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Quinam impotentis conſiliis gravitate ingenii
Fortunam invidiamqe Deus?—

Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul iſta mundi conditor poſuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi unqi atqe infideles regno, pavci ſunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni eſt, poſſe te invidiam pati.

& de Dionyſio Siculo tyranno, Corinthi agente, Juſtinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contempta præſentium demere; expertus, qam invioſa tyrannorum ſuperis rerum ſine operibus nomina.* Sive etiamipſam *tyrannorum invidentiam*, qà illi cum ſeſe invicem invioſi, tum & bonos eorvis etiam exoſos habent. Siqidem ut Clavdianus *de Honor. Conſ.* 4.

—Sors iſta tyrannis
Convenit, invideant claris, fortisqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hypocriſin* dicit *tyrannicam*, qà illos cum primis diligere & in pretio habere ſe ſimulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo amplius *infrà* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus ſuis magis qam diſſimulationem diligebat.* Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Caſſius *l.* 67. *pag.* 759. *B.* Ἀνδρῶν φίλους μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων, ἐκτήσατο δι' ἀγαπῆς οὐδεμιᾶς, ὃν δοκεῖν μάλιστα ἀντεφίλει ἔτλη. *Neminem unqam vere & ex animo dilexit, præter paucas mulieres: qamqam cum ſe diligere ſimulabat, quos maximè interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobarum dederit, habes apud Svetonium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qà cuncta *ſimulare ac diſſimulare* ſolenne habent, ubi id è re ſua eſſe putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, ſiloqe ejuſdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitandi diguiſſimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hiſt. l.* 6. adeò ſimulatione ac diſſimulatione celebres, ſive infames potiùs, fuiſſe, ut qaſi proverbiali diſterio vulgò jactaretur, *Pontificem unqam qod dixerit, fecerit; Valentinum unqam qod fecerit, dixerit.* Nec alunde illud Sigismundi Cæſaris eſtatum, *Neſcit regnare, qi neſcit diſſimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantiſſimè vir illuſtriſſimus Daniel Heinſius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot receſſus abditos aliter habet,

Nam

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nuncupantur, ab affectu genuino alieniores existant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve nisi necessitate adactus, avt dicto avt scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium praetextu officia ea, qæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit, solens deseram.

§ 13. A Catulo, ne insuper haberem amicorum querimonias, etiamsi ratio earum nulla subesset, sed in statum ipsos pristinum restituere anniteret: ut præceptores prompte impenséque prædicarem; quod de

κὴ ὅτι ὡς θᾶττον οἱ καλέμβοι ὕτοι παρ' ἡμῶν ὑπαπτερίδιαι, ἐ ἀσυρχότεροί πως εἰσί. [inf. §. 13.

§ 12. Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀναγκης λόγου περὶ ἴσου, ἢ ἐν βιβλίῳ γράφειν, ὅτι ἄσχολός εἰμι. μηδὲ ἀλλὰ τινὰ τρόπον ἀνιχνῶ ἀφομοιῶσαι τὸ πρ᾽ ἐμὲ πρὸς οὓς συμβιῶναι χρέων καθήκοντος, περιβαλλόμενον τὸ τῶν ἀμείνω παράγματος. [g L. 3. §. 1. & l. 3. §. 27. & l. 11. §. 18. h inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Περὶ Κατύλλου, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλων αἰτιωμένων τι, κἀν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενοι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι πρᾳοτέρους ἀπεργάσασθαι πρὸς τὸ σύνηθες, καὶ τὸ περὶ τῶν διδασκάλων εὐθύμως ἔνφημεῖν, ὅτι καὶ τοῦτο

ANNOTATIONES.

Non vobis, non terra, non rerum mare,
Quæ avida, quam deserta vos rectè fugit:
Impervia alvis semper ipsi, semper fuit.

Huic & *inhumanis alienis, avidæque simulatoribus*, illam adjicere licet, καθ᾽ ὃ (inquit Julianus *Epist.* 12. experius ipse fortan, nec ejusdem expers, ejicere licet, quæ Basilium eà ipsa blandè compellet & ad se invitet, quæ non poterat non odisse) *ἐναντίοντες, μισοῦσι τελειότερον μέρος, ἀλίσκεσθαι δεῖ τοῖς κολαστικοῖς.* Qui qe *laudant, majore odio prosequuntur quàm inimicissimos.* & Polybius, *Hist. l. 4. c. 87. Καιρὸς γὰρ δὲ τὴν ὕστερον ἐπιστροφὴ τρόπος διαλοῦσι, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ᾽ ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τοὺς φίλους.* ἐπιστροφὴ δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον ποιήσῃ κακηγορίαν καὶ βασκανίαν καὶ ὄλεθρον, ἐν τοῖς περὶ τοὺς φίλους διατριβόντων, καὶ τοῖς τοιούτοις περὶ ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Nunc enim vero calumniando modus hoc est inventus; cum non obtrectando, sed laudando alicui nocetur: qa malignitas, invidia & fraus ab illis primo fuit excogitata, qi in aviti principatum rerum degunt: ea est illorum hominum emulatio inter ipsos, ea severitas.* Hoc est, quòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Pessimum inimicorum genus, laudantes.*

Συναγερθὲν ἀπογράτοις] De Tiberio Svetonius *l. 3. c. 52. Filiorum, neqe naturalem Drusum, neqe adoptivum Germanicum patrui charitate dilexit.* Scilicet, ut Naso *Metam. l. 2.*

Non bona conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas & amor.

Certè qi ætatemodi hominum æmulationes fœdas diràsqe, qas cum natura sibi conjunctissimas exercuere, quarum prægnans est omnis omnium ætatum, omniúmqe gentium historia, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere merito censebit, quod à Frontone noster hic se accepisse profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρου τοῦ Πλατωνικοῦ] Plures hoc nomine una philosophos, nam Sophistas recenset Svidas. Verùm noster iste an ex illis sit, certò statuere nullus habeo. Alexandri Ciliciæ Sophistæ inter cæteros meminit, de qo latius etiam Philostratus in *vit. Soph. l. 2. pag. 568.* qi πυλαμλάτου, *lucus Platonis*, dictus fuerit. Platonem nimirum, si non dogmate, dictione saltem æmulatus videtur. unde declamantem ubi audiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, *τὸν μὲν πυλαὶ ἐφοπλίσαι, lucum instruxisse* dixit, *τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, Platonem vero quærere.* A Marco autem accitum, *ab epistolis Græcis* eidem fuisse, auctor est Philostratus. qi & Favorini γνησίωτατοι ἀκροαταὶ extitisse eum ait. Favorinus autem iste in eorum albo censetur, qi & *philosophi* simul & *sophistæ* etiam habebantur. Fieri itaqe potest ut Alexander ille is ipse sit, qem hic Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib. περὶ τῶν ἀγογίμων cap. 5.* Alexandri cujusdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damasceni. Cæterùm illum ait γνώσιμον μὲν τοῖς τῶν Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστόλους πρωτεύουσι μᾶλλον, *noscere quidem* (& *Platonis sectæ, sed Aristotelicis magis adhærere.* & φιλοπαίσιος nomine a plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ὑποτυπῇ γράφειν] non ineptè istud in Alexandrum illum convenisse, cujus operâ ad epistolas Marcus est usus.

Ὅτι ἀσχολὸς εἰμι] Vide *supra §. 7.* Ἄσχολος, ὁ μὴ ἐναιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λογικῇ συνηθείᾳ ἐναιρεσις. Ἄσχολος, *negotiosus, occupatus, solicitus, qnon habet opportunum, commodumqe negotiorum conficiendorum occasionem.* Σχολὴ enim (*i. otium*) *est ea, qa ut confectandæ, commentor & vulgo vocatur ἐναιρεσία i. tempestivitas, opportunitas, commodum res gerendæ tempus, occasio.* Svidas. qi & hanc ipse Marci subjungit. Cicero ad *Attic. l. 1. Ep. 11. Vereor, ne putidum sit, scribere ad te, qam sim occupatus.*

Τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα] Epictetus *Enchirid. c. 29. Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν πρὸς σχέσιν παραμετρεῖται. Officia ut plurimùm pro relationibus & qalitatibus personarum* (qas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσις autem, sive *relationes* & affectiones nuntiat; vel sum naturales, vel adscitiæ. Epictetus *Dissert. l. 3. c. 2. Διότερόν ἐστι τοῦτο, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. ὁ δεῖ γὰρ μὴ οἷόν ἐστι καθῆκε, ὡς ἀδελφὸς, ἀλλὰ τὴν σχέσιν περιθεῖναι τὴν φυσικὴν τῇ ἐντολῇ, ὁ γονεῦς, ὁ υἱὸς, ὁ ἀδελφὸς, ὁ πατήρ, ὁ τολίτης. Alter est locus officii. Neqe enim me immobilem ut statuam esse decet, sed affectiones meæ naturales & arcessitæ, ut hominem pium, ut fidum, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet

A & *lib. 2. cap. 14.* Cæterùm de his amplius vide sis Simplicium in *Commentario ad Epictet Enchiridium*, & Casavbonum *ad Persii Sat. 3. v. 70.* Sed & Marcum ipsum *infra l. 3. §. 27. & l. 11. §. 18.*

Τὰ περιττῶτερα πράγματα] id est, ut Demosthenes *Olynth. 1. pag. 5. C. ἀντὶ ὧν ἡμᾶς περιττὰ τὰ πράγματα. Ut ea res erant, qa nobis curæsunt.* qæ autem Marcus περιττῶτερα πράγματα, ea Plutarchus περιττατικὰ πράγματα dixit *de superstit. pag. 169. C. Τοιαῦτα μὲν ἐν τοῖς ἀβελτέροις καὶ περιττοποιοῖς λογισμοῖς πράγματα καὶ πολυπλοκία καὶ δυσκολαινία. βελτίων δὲ ἐδὲν ἐν τοῖς ἐδίοις τῆς ἀσθένειας. Talis est superstitio rebus & occasionibus voluntate nostra non convenientibus & cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præstat nimio superstitiosus.* Clemens simpliciter τὰ περιττεύειν. Ità *Strom. l. 7.* τῆς αἱρέσεως, sive *sectationis* munus inter cætera statuit, τὸ περιττατικὸν ὑπομένον, *casus adversos perferre.* & *lib. 4. pag. 504. B.* pios sæpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περιττατικοῖς περιπίπτειν, *in casus adversos incidere. denique lib. 4. p. 482. B. ἐν πολλοῖς τοῖς περιττατικοῖς ἄκαιρον εἶναι τὴν οἰκείαν παλαῖσαι χρόαν τοῖς γυμνασίοις. Fortunæ omnibus cum, qi est cognitionis præditus, velle posse uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c. 2.* περιττὸνος περιγράφου dixit. Καὶ τῷ βίῳ μᾶζόν τι καὶ περιττὸν ἐπὶ πολλοῖς εἶναι γιγνόμενον. ἢ περὶ τὸ σῶμα καλὸν διάκειται, τὸ ὀρθὸν γνώσεσθαι ἐστι, ἐπὶ πρέπον ἐκάστῳ ἐν τοιούτοις περιττοῖσι περιγράφου σκέψῃ διάμενε, μηδ᾽ αὐτῇ βιάζεσθαι ἐπιχειρεῖν. *In vita, qam majora plerisqe famulus, qam ut mavi navibus oberrantur navigia, imprudentis est rei ex adversis negotiorum, casibus tacæ deæ, ipsique qe haud secus flabella simulacra credere.* Idem *de simet. tuend. l. 2. c. 1.* Πελλοὶς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περιττὸνος πραγμάτων ὁ βίος. καὶ βλαπτόντως μὲν ἀναγκαῖον ἐστι αὐτοῖς, ἀνατρέπειν δ᾽ οὐ δυνατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam negotiis vitam agit: qo etiam lade ab iis qa tractanda est necessitate nec tamen mutare conditionem licet.* inde βίος περιττατικὸς, Origeni *adv. Celsum l. 1.* Vita *negotiosa molestisqe implicata*; cui opponitur ὁ ἀναλυτικὸς. Sed & Lærtius *l. 7. c. 101.* in *Zenone* ex Stoicorum sensu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἄνευ περιττέσεως. τὰ δὲ περιττατικά. *Officiorum alia sunt absqe curiosiore tractatione, alia cum circumspecte tractanda.* πράγματα itidem pro *negotiis & molestiis.* ita Aristophanes *ranis Act. 1. scen. 4.*

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ πόνων τῶν πραγμάτων;
Qis ex requiem ex malis tuis & molestiis?

Menander in *Agricola*, ab Aristoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act. 3. Scen. 2.*

Ἐκ πράγματος, ἐς μάχας.
Molestiis ex negotiis, ex prælio.

Epicurus apud Lærtium, in *Epic.* & Senecam, in *Claud.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὅτι αὐτὸς ἔχει, ἄτε ἄλλοι παρέχων. id est, teste Cicerone *de Nat. Deorum lib. 1. Negotiosus Deus nec ipse habet, nec aliis exhibet.* Eodem sensu & περιττὸνος dicuntur. Vide *infra §. 13. l. 6. §. 11. & l. 9. §. 13.*

§ 13. Κατύλλου] Inter *Stoicos*, qos adviderit, *Cæsium Catullum* ponit Capitolinus. qo loco Catullum legi postulat Cl. Salmasius.

Τὸ περὶ τῶν διδασκάλων εὐθύμως ἔνφημεῖν] Seneca *Ep. 73. Vere philosophus præceptores suos veneratur & fustinet, qorum beneficio illis se natos exisse. Silva, illis in vitis exist.* altera lectio a Mureto est, a Liptio altera. Idémqe *Epist. 64. Quidni ego magnorum virorum & imagines habeam, & natalem celebrem? quidni illos honoris causâ semper appellem? Quos veneratorem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, a qibus tanti boni initia fluxerunt. Si Consulem videro aut Prætorem, omnia qibus honor habere solet, faciam; ego desiderem, capus adaperiam, femitâ cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe, & Lælium Sapientem, & Socratem cum Platone, Zenonem Clemenbemqe in animum meum sinet degustatore summa recipiam? Ego vero illos veneror, & tanto nominibus semper assurgo.* Juvenal. *Sat. 7. v. 206.*

Dii majorum umbris tenuem & sine pondere terram
Spirantesqe crocos, & in urna perpetuum ver,
Qi præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco.

Talis Marcus noster, qi, ut Capitolinus, *Tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet,*

τὸ περὶ Δομιτίου καὶ Ἀθηνοδότου ἀπομνημονεύσαι καὶ τὸ περὶ τὴν τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπῆσαι.

i Sup. §. 11. k Οὕτω Scal & Salm. l An. Vero. a L. 6. §. 30.

§ 14. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου [k] Σεβήρου τὸ φιλόικειον, καὶ φιλάληθες, καὶ [a] φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας δι' ὅλης, καὶ

Domitio atque Athenodoto refertur; liberósque meos affectu sincero prosequerer.

§ 14. A fratre meo [l] Severo, familiares diligere; veri justíque rationem habere. item quòd per eundem Thrasæam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nósse cœperim; & quòd imaginem animo conceperim status popularis, in quo per æqualitatem

juris-

ANNOTATIONES.

rent, at sepulcra eorum adirit, hostias, floribus semper honorare. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus est auctor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, *οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἀγαπῶν, non minus quàm patrem se amare dictitans, ὃς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτο δὲ καλῶς ζῶν, ut per illum quidem vivens, sed per hunc bene vivens.* Cui sententiæ assipulatur & Aristoteles ipse apud Lacrtium *lib. 5. §. 19.* his verbis. *Τῶν γονέων τοὺς παιδοποιησαμένους οὐκ ἐν τῷ μόνον γενέσθαι τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοῦτο δὲ τὸ καλῶς ζῆν παραχρῆμα. Parentes qui liberos procreandos curassent, longe honorabiliores esse hos, qi solum genuissent. Hæc enim vivendi tantum, illos etiam bene beateque vivendi esse auctores.* Et Plutarchus *adversʒ. Colot.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς παρὰ τῶν θεῶν ἴδιον. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμων ὑπάρχον εὐδαίμονα καὶ καλῶς λαβόντες, τὸ ζῆν. *Vitam quidem nobis parentes deorum munere Largiti sunt: à philosophis autem juris & legum adjutricem doctrinam, & qa cupiditates coercere accipientes bene vivere putamus.* Et Aristides *Orat. Platon. 2. pro Quatuorvirꝫ Tom. 111. p. 326.* Τοῖς ὑπερτάταις οἷς τὸ γίγνεσθαι, καὶ δι' οὗ πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὸν πράτιστα μεγίστων χαρὰ ἀγάλματα δεῖ ἔχειν, μᾶλλον τοῦ ἐπὶ τούτοις πρατῆρας Θεοῖς. οἱ τοίνυν τοὺς γονέας δι' αὐτὸ τὸ ὅτου μόνον τετεύχθαι ἔχοντα χάριν, καὶ ὁμολογοῦντα ὀφείλειν χάριν τούτων χρεῶν πεπρῶσθαι, πῶς ἂ Μελετιάδῃ γε καὶ Θεμιστοκλεῖ πλέον τι πεπρᾶχθαι χρὴ δοκεῖν, οἱ οὐκ ἐπὶ τῷ ζῆν μόνον, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ βελτίους ἀπὸ χειρόνων αὐτοῖς ἀπεργασάμενοι; *Quæ omnino nostro subservierunt, quorumque operis primum in hanc lucem venimus, eis maximam debere nos censemus post ipsas proxes Deos gratiam. Ergo si parentibus ortus tantum gratia tantas agamus gratias, itaque maximas nos quoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themistoclem majus quiqam effecisse putare debemus, qi non vita solum & salutis auctores Græcis fuerant, sed meliores etiam ipsat ex pejoribus factos reddiderunt sunt.*

Τὰ περὶ τὰ τέκνα ἀληθῶς ἀγαπῆσαι] qod in eis rarius, qi sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumqe ἀπερχόντεροι, ut noster monuit *supra* § 11. Cicero *ad Attic. l. 7. Epist. 2. Filiolā tuā te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ σπέρματα.*

§ 14. Τῷ ἀδελφῷ μου Σεβήρᾳ] Ὀνόμενε legendum aliqando suspicatus eram ex Dione Cassio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Ceionii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Qin & Josephus Scaliger in *animadversʒ. ad Eusebium*, & Claudius Salmasius in *Annot. ad Capitolinum* sic corrigendum uterqe censuit. Errorem confimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmqe scriptis, apud qos *ἀνὶ τοῦ Βῆρος, ἤτοι Ὀυῆρος, Σίβηρος, ὁ Σεβῆρος*, pro *Vero Severus* reperitur, observarunt Gulstonus noster *ad Galenum*, Scaliger *ad Eusebium*, Salmasius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium*. Verum cum Verus ille vitæ impuritissimæ, & flagitiosissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qi potuerit in tam fœtido fœculentoqe sterqilinio virtutum ullusmodi seges ulla, nedum tam ampla, quam hîc depingitur, deprehendi. *Claudium* itaqe *Severum* philosophiæ Peripateticæ διασώστην, qem inter cæteros avdiviſſe Marcum nostrum avtorem habemus Capitolinum, incellexiſſe fors fuerit. Eoqe magis hunc voluisse videri possit, qòd hujus ipsius, à qo tamen multa traxerit necesse est, nusqam alibi meminerit. Sed nec illud satisfacit, cum nec qà ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat, & fratris qasi germani & genuini instar rarius meminisse videatur §. 17. alioqi, qid si pro *ἀδελφῷ* legamus *φίλῳ*? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus ille: qo modo Nathanaides Solomonis *Regis amicus. Reg. l. 3. c. 4. v. 5.* Verum illud potius Junii Rustici fuerit; de qo vide Sis, qæ ex Capitolino *supra* adduximus *ad §. 7.* & qæ apud eundem de eodem sequuntur. Proinde caligine septis undiqe nihil locis cùm affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaqe *ἀνίχνω*, & (qod in hujusmodi solet) mihi *non liquere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliqem qi *proavi materni* utriusqe communis (*Catulus Severus* dictus is Capitolino) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unus, atqe ab his universis delectus est.* Atqe hoc esse τὸ φιλοίκειον; qod a Fratre sun Vero dilicitè Marcus profitetur, censet Salmasius *ad Capitolinum*. ambigo tamen. Marcii vero τὸ φιλοίκειον habemus a Capitolino his verbis, commendatum, diverim, an perstrictum? *Jam in suos tantā fuit benignitate, ut cunctis in omnes propemqe cunctis honoris ornamenta conferret, tam in filium Commodum, & quidem scelestum atqe impurum, cùm honores Cæsaris, & mox sacerdotium, statimqe nomen Imperatorium, ac triumphi participationem, & consolatum.*

Φιλάληθες] *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandemqe in illo adamasse Pium monuimus *supra ad §. 9.* sed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *morosum simplicitatem, & qi adumbrare nihil posset.* Verum illud infirmitatis potiùs *καὶ ἀλήθειας τῆς ἀπὸ ἐνθέσεως*, qàm candoris ingenui *καὶ φιλαληθείας* fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qod & suprà notavimus) *callidam severitatis simulationem*: qà mirifum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bractea* tantùm (ut cum Seneca *Epist. 115.* loqar) erat illa severitas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolemqe pravam citò deflexit. docuitqe verum esse, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul. 1.* Ὅτι ἀδίκου προσωπεῖον, μύσταξ. i. qa *simulata sunt, desinere esse non posse.* ut Ambrosius *de Offic. l. 2. c. 22.* Ego interim non video (qod & prius monui) qomodo Capitolinus sibi ipse constet, qi in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modò *callidam simulationem*, tanqàm vitium illi ingenium, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cassius & Capitolinus.

Φιλοδίκαιον] Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, avtor est Capitolinus. Est avtem *fides justitiæ pars*; ut Cicero, *Offic. l. 1.* Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, *φιλοδικαίου* elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qà ratione motus, mihi incertum) emisit.

Θρασέαν] De Thrasea Pæto, Tacitus *Annal. l. 16.* Dio Cassius in *Nerone.* & in *Diocle.* Svetonius *l. 6. c. 37.* & *l. 12. c. 10.* Arrianus in *Epictet. Dissert. l. 1. c. 1.*

Ἑλβίδιον] De Helvidio Prisco, Thraseæ genero, Tacitus *ibidem* & *Histor. l. 4.* Dio Cassius in *Vespas.* Svetonius *l. 10. c. 15.* & *l. 12. c. 10* Arrianus *l. 3. c. 2.* & *l. 3. c. 26.* & Plinius minor *l. 9. Epist. 23.*

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros historicos, fusissimè Plutarchus; qi ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verum qid cum heroibus istis L. Vero, homini *veterum Cæsarum*, & *Neronissimorum*, & *Vitelliorum æmulo*, & *in pluribus Neroni*? Capitolini sunt de Vero verba. Nero scilicet alter Thrasæam Marco conciliaverit, & in nostrum ipsius eum insimuaverit? Accedit, qod ex hic positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur istic, aliqà saltem ex parte, institutum. Verùm repugnat planè sententiæ huic, tum utriusqe ætas, cùm Marcus Lucium antecesserit, utpote qi Pa filiam ideò duxerit uxorem, qòd Lucius, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiamqe suam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qòd Lucius hic, post septimum annum ut familiam Avrelium traduxit, *Marci mores & severitatem formarum* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero*. Alius igitur est necessariò Marci frater requirendus, in qem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] *πολιτείαν ἰσόνομον* & noster istic, & Plutarchus in *Sap. 7. Sympos.* appellat *τὴν δημοκρατικήν*. in qa singulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. *Ἰσονομίαν* eandem appellat Herodotus; apud qem Otanes *l. 3. pag. 221. B.* Παῦρος δὲ ἄρχειν, πρῶτα μὲν ὄνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. *At qum dominatus malorum, primum quidem nomen obtinet æquum pulcerrimum, isonomiam, ad qã jura æquabitatem.* Eúmqe secutus Thucydides, qi *l. 3. pag. 229. C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι πρότερον, μετ' ὀλίγον οἱ ἑκάτεροι ἐνέστησαν, πλεῖστα τε ἰσονομίας πολίτευσαν, καὶ ἐγένοντο, τοῦτο πρῶτον, τὰ μὲν καὶ λόγῳ διεγνώσθη, ἀδικα ἐνόμισαν, &c. *Nam qi in urbibus postea prarunt, bonoqe utriqe nomine, quam æquabitatem civilem populi, aut moderatum dominationem optimatumve præferunt, rempublicam verbo curantes, ea primùm constituebant, &c.* Quanqam avtem, ut Seneca *Ep. 30. Primus pars æqualis est æqualitati.* non immeritò tamen Plutarchus, *πολλοῦ ἀδικίαν μιγνύειν ὄνομα τῷ ἰσχλίῳ τοῦτο ἐνόμιζε, omnium injustissimum maximum esse turba aptum illum æqualitatem*, pronunciat, in *Sympos. probl. l. 8. c. 2.* &, *æqualitate ipsa nihil inæqualius*; Plinius minor. *l. 2. Ep. 12.* Nec sanè minus verisimi confodum qioqam, qàm Lactantii illud *instit. l. 5. c. 14. Ubi enim sunt universi pares, æquus non est.* Itaqe non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primo domi tua institue.* Plutarchus *Sap. Sympos.* & in *apophe.* qi & eo nomine eundem laudat, *Sympos. Probl. l. 8. c. 2.* qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὸν καὶ ὄχλικὸν, *popularem & turba aptam*, repudians, *geome-*

juriſque æquabilitatem res adminiſtrentur; regnique, quo ſubditorum libertate nihil antiquius habeatur. ab eodem item didici, ſimpliciter vivere; in philoſophiæ cultu conſtanter perſiſtere; promptè benefacere-

βασιλείας τιμήσης πάντων μᾶλλον τῶν ἀλλοτρίων τὸ ἀρχομένων. καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τὸ ἀμελὲς, καὶ ὀλίγον ἐν τῇ τιμῇ τῆς φιλοσοφίας. καὶ τὸ εὐμηλίαν, καὶ τὸ

ANNOTATIONES.

geometricam ejus loco in rempublicam à ſe efformatam induxit. A ἀρχοῦσι φιλοσοφίαν, καὶ οἱ ἀρχόμενοι, ἀπ' ἴσου τοῖς τέλεσι ἰσοδυναμοῦσιν. *Dicit enim & ex priſtis quidam: nos & principes & cives philoſophentur, fieri non poſſe, ut beata ſint reſpublica & civitates.* de principibus ſubditiisque ſimul pronunciavit, quod de illis ſolis Plato dixerat. præſumpſiſſe Platonem forſan exiſtimavit, principe philoſophante, idem & populum facturum. Ità certè de Numâ Plutarchus *pag. 73. D.* Ἐπαγωγὴς ἰδίᾳ τοῦ βίου παράδειγμα καὶ παιδαγωγὸν τοῖς βασιλευομένοις φανεὶς ἐν ἀνθρώποις ἐπῆν τὸ ἄλογον χρίνου γενόμενον ἐπόλμητον ἀφῶν περὶ πολιτείας, ἃς μὴ πάνυ πόλλα καὶ λόγις ἀνθρώπους ἔσχε ἐν τῷ τύχης θείας, οἷς ταῦτὸ δυνάμει φιλοσοφῆ βασιλικὴν συμπεῖσαν δύναμιν, ἐγκρατῆ καὶ ὑπερδέξιον τοῖς πάνυ τὸ ἀρίστου παίσασαν. μακάριον μὲν γὰρ αὐτὸν ὁ σώφρων ἀεὶ ἀλληθῶς μακάριος δὲ οἱ συνήσει τῶν ἐν τῷ σωφρονῆν τεμαῖν λόγων. τάχα γὰρ ἂν ἀπόχρως τῶν δεῖ πρὸς τοὺς πολλοὺς, ἀλλ' ἀπλῶς αὐτοὶ δι' αὐτὸν ἀρετὴν ἐν ἐυδίλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τῷ ἀρχοῦσιν, ἐυσεβεῖν εὐφρόνων καὶ συσχηματίζοντας πρὸς αὐτὸν. *Clarum dedit exemplum & teſtimonium vitæ Platoni, quam ille non paucis ſeculis poſt non dubitavit de re publica proferre: tunc demum ſolutis malis mortales & liberatos fore, ſi forte divinus regno potentia cum mente copulata philoſophica valentiorem improbitate vermitem & ſuperiorem reddidiſſet. Etenim beatus revera eſt vir ſapiens. Beatos etiam audiveris formonum, qo ex ore promanant ſapientis. Nec fortaſſe ſi ut opus ibi ſit, nec minus ad moliendum: tunc ipſi virtutem quam in illuſtri & claro exemplo vitæ imperantis cernunt, evadant ſpoute ſapientes, ſeſeque ad hoc componunt.* De Oſiride patiter Syneſius *de Providen. 1. pag. 103.* Καὶ προσήκειν τὸν Ὄσιριν εἶναι τιμᾶν. πανδυναι γὰρ ἀρετὴν φύσιν πυγὴν εἶναι. *Oſirin ergo illa liberalium diſciplinarum rudimenta, magni à ſunt fieri cupiebat, eruditionemque fontem eſſe virtutis arbitrabatur.* unde per Ægyptum totam eo regnante virtutem adeo floruiſſe, ut, ἰσοτίμην τοῦ χάρου ἀρετῆς διδασκαλίαν, τὸν πανδυναι πρόσπα βλαπτόμενον τὸν πίγμια, καὶ δρώπων τὸ ἐν ὅτι ἐρᾶτο, καὶ λεγόμενον ἐν ὅ, τι ἀκούοιν. *Ut ea ipſa regio virtutis fabula quam ſimillima videretur, puerii unum rectorem ut moderatorem invenerint, unumque id facundum quod viderent, & quod audirent eloquentibus.* Idem Syneſius *ad Arcad. Imper. de regno. pag. 32.* Τοῖς φιλοσοφία. ὁ ἄνεμος. καὶ ἂν γε τοχὼν τῆς ἰσχῦς, ἐν Πλάτων ἐυξάμεν ἂν ἐπίχοιτο. ἴσθιμι σε τῇ βασιλείᾳ προσηκόντα φιλοσοφίαν. *Pro philoſophia vota concipi. Faxit Deus ut ejus voti compos evadam, quod, cum Plato nuncupaſſet, meminiſſe eſt aſſecutus. Videam à te philoſophiam cum imperio conjunctam.* Qod in Arcadio optaverat Syneſius, in Juſtiniano contigiſſe refert Agapetus in *Paran. ad Juſtinian. Imper. c. 17.* Ἐφ' ἡμῖν αὐδοίχθη τῆς ἐυζωίας ὁ χρινός. ὃν πρόσωπον τὸν τῶν πολλῶν ἰσοτέλη, ὅταν ἡ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφεῖ ἐξιώθητε βασιλεῖς, καὶ βασιλεύσωμεν ἐν ἀκίνητοι φιλοσοφίας. *Noſtris temporibus rurſus oſtenſum eſt proſpera vota tempus, quod prædixerat quidam ex veteribus, futurum, cum vel philoſophi regnarent, vel reges philoſopharentur. Nam philoſophantes digni eſtis habiti imperio; & imperantes de philoſophia non deſtitiſtis.* Cæterum quod ille videre optaverat, iſte vidiſſe ſe profitetur, id in Marco noſtro ab omnibus agnitum eſt. Hanc etenim, Capitolino referente, *ſententia Platonis ſemper in ore fuit: Florere civitates, ſi aut philoſophi imperarent, aut Imperatores philoſopharentur.* Nec in vita, quam in ore, minùs; quin, ut idem avtor eſt. *honoribus in ſe receptis, philoſophiæ operam vehementer dederit; tantumque in ea philoſophia ſtudium fuerit, ut adſcitus jam in Imperatorum dignitatem, tamen ad philoſophorum domos diſcendi cauſſa ventitaverit.* qod & Caſſius etiam his verbis affirmavit, *lib. 71. pag. 802. A.* Αἰγύπτιος ἐξ αὐτοκράτωρ ὤν, καὶ πάλιν ἐθεάθη, μεθ' ὅπλων ἐς διδασκάλων φοιτῶν. *Ferunt non erubuiſſe eum, quum eſſet Imperator, nec pudniſſe magnam ad adem magiſtri ſe conferre.* Qui & conſpicuum hoc Lucium quendam, philoſophum & ipſum, ad cœlum manibus ſublatis, exclamaſſe refert Philoſtratus in *Herode p. 556.* & ex Philoſtrato Svidas, Ὦ Ζεῦ, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γεγάνων ἤδη, πάντα ἐξαγέμενος. ἐς διδασκάλων φοιτᾷ ἄνευ οἱ παῖδες; *Prob Jupiter, Romanorum Rex jenescens jam, libro ad latus appoſito, ſicut pueri ſolent, ad præceptoris ades ivat!* Verum tantum abeſt ut hoc ſibi Marcus dedecori putarit, ut à verè ſapientibus ſibi notam aliquam ætraxerit, ut contra ſtudium philoſophiæ conſtans & indefeſſum nomen illi celeberrimum conciliârit. Itaque non immerito forſan & Dioclctianus, Capitolino referente, *vita & clementia talem ſe cupere, qualis fuerit Marcus, etſumſe philoſophâ mes Plato eſſe poſſit, ſe revertatur in totum.* Qin & à Calavbono noſtro ad Perſii Satyr. 1. elogio honoratiſſimo planè amplifſimoque iſto ornatur; *Sapentiſſimus ille Imperator Marcus, & in βασιλεῖ φιλοσοφικὸς.* In eam denique propter doctrinam virtutemque ea ſimilationem veniſſe dicitur, ut eo imperante ferrent palam, *Plutonis impletum eſſe verbum, qo dixerat, Tum orbem terrarum felicem habiturum, cum contigiſſet ut Philoſophi rerum potirentur.* Fulgoſius *memorab. l. 2. c. 5.* De Leone

C cogno-

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ ᵃ ἐυμετάδοτον ἐλεημοσύης. καὶ τὸ ἐυλογη, καὶ τὸ πεφιλῆσθαι ὑπὸ τῶν ἐμοὶ τὰ μάλιστα φίλων φιλεῖσθαι. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τὸν κατηγοροῦντα ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δύσθυμον ἐσχαμμὲ τῶν φίλων αὐτοῦ μὴ εἰ πᾶσι φίλοι. ἢ τὸ ἁ φίλοι, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; spes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & quòd si quorum mores minùs probaret, palàm id præ se ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Καλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. ᵇ Παρὰ Μάξιμος μὲ τὸ κρατεῖν ἐ-

§ 15. A Maximo, mei compotem esse; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejusdem quadam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Istâ planè cum vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophentur.* E nostris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburiensis *l.* 5. *Fuerunt olim (ut verè confirmo) tempora, quando tumultuarie leges habita, magna impellex ad regnandi fiorentiam, juxta illam Platonis sententiam, qâ docet, Beatam esse rempublicam, si vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, *in vitâ Ingiltoni.* Πίστις τοιαύτη ὁμοῦ, μεγάλη τε ἰξυτία τῆ πορισθῆ ὁρίσιος. ὡς συζυγίας ἐδὲν γένοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν οἷς ταυτὸν τῷ φρονεῖν τε καὶ τοιαῦτα ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε καλεσίαις ἀρίστοις καὶ γίνεται τῶν τοιούτων φιλίαι γίνεσθαι, φασὶ καὶ Πλάτων. *Ille fuit imperator, ut magna autoritas & extrema prudentia concurrerint: qa conjunctione in vitæ mihi beatæ esse videtur. Ubi olim dicit Plato, quando in idem mentis & sanæ mentis componam esse, qa maxima in homine vis est, concurrerint, tunc optima respublica & legum talium figura oritur.* Denique in hanc eandem mentem Doctores Hebraïci: אין חכם אלא מלך ואומר לסלוך ראוי *Equi bonus est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientiæ studiosus.* Quinquam Platonis sententiam illam, tot autoribus tantisque comprobatam, videt exagitatque multis apud Athenæum *Diipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est ausus. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν οὖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα σοφὸς καὶ αἰδεσιμώτατος, ἀλλὰ νῦν γε ἀντίκρυς ἀκουτεπονθυσιάσων προὔκειτο λόγοι, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κοινὰ λάξει τῆς ἀληθείας, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλῆς φιλοσοφήσωσι. *Plato quidem, licet cætera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam perculsse admodum constit: non prius hominibus mala defutura, quàm aut Philosophi regnent, aut Reges philosophentur.* Mox Aristotelem Platoni opponens, qi dicerit è contrario, φιλοσοφῆσαι μὲν τῷ βασιλῆ, οὐχ ὅσιον ἀναγκαῖόν ὄντως, ἀλλὰ καὶ ἱμεροδὲς. τὸ δὲ φιλοσοφῆσαι ἀληθῶς ἐυτυγχάνειν, ἐσπανιώτατον ἐυτύχημα. *Philosophari non modo Regi non necessarium, sed & vel optabile esse, satis autem esse, verè philosophantibus parere atque obsequare.* hunc probans, ἔχομεν γὰρ ἀγαθὸν, inqit, τὸν βασιλέα ἐυπειθῆ, οὐχὶ δεομένον. *Facilis enim præstatu, non verbis regnum impleverit.* qasi in verbis, non in factis philosophia consistat. Concludit ipse *pag.* 444. Ἀγαπᾶμεν δέ, εἰ φιλοσόφου νοεῖ βασιλεὺς, ἢ καὶ τὰς ὀρθὰς ἀφ' ἑαυτοῦ φιλοσοφεῖ δόξας καὶ ὁπόσους. *Hoc verò nobis sufficiat, si non ipse Imperator per se philosophetur, saltem ut verè philosophantibus acquiescat morem gerat.* Atqui a regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterùm, missis his, qæ hic Marcus, qi possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, a philosophica disciplina fuit semper alienissima.

Τὸ πιστευτὸν περὶ τοῦ υἱοῦ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hispanus; *vult sibi quinqe credi; & habita fides ipsum plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epist.* 3. *Fudelem se putaverit, jacet.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjugal. pag.* 143. *C.* Πολὺ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim nobis paramus apud eos, quibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimus.*

Τὸ ἀπαίσχυντον] Verum reverâ Capitolinus (qod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium, & qi admirari nihil posset.* nec ramen eum esse existimo, de qo Marcus illic. Certè fratrem suum, qisqis is fuerit, talem Marcus hic depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

—eo ego, inqit, ingenio
Natus sum, amantatam atqe mansuetiam ex fronte promptam gerere.

De Clearcho idem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ γοῦν, τί τε θαῦμα αὐτὸν ἐν τοῖς πρόσθεν ἔρρωτο θαυμάσθαι. *Pro severitate illa tristi ayebant tum quidam hilaritatem ex eo ultro reluxere.* videl. 11. §. 15.

Τὸ μὴ δύσθυμον ἐσχαμμὲ τῶν φίλων αὐτοῦ, παρὰ τὸ μὴ φίλοι, ἢ τὸ ἁ φίλοι] Contra prorsus qam Dominatus, qi περιῆσαν Dioni Catlio prædicatur. & qam Tiberius mukò magis; qi sensus ira privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, qid exspectaret, qid averlaretur, ariolari suos necelle fuerit, & gravissimam sæpe officiis offensionem incurrerent, qibus potissimum demeren se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτικὴ ἐκέχρητο. ὅτε γὰρ ἀπλουστέρως προ-

A ναυσθεὶς τι, καὶ ὃν ἔλεγεν, οὐδὲν ὡς εἰκῆ ἐβούλετο. ἀλλ' ἐμπειρότατος τῇ προσῳδίᾳ τοὺς λόγους ποιούμενος, πᾶν τι ὁπλίσθαι ἐφύλαττε, καὶ πᾶν ὅ τι ἐρεῖν προεῖπτο. ὀργίζεσθαί τε οὐ ὡς ἄνευ ἐθυμοῦτο, καὶ ἀπιστεῖν, ὅτε δεῖ μάλιστα ὑγιαίνειν, ἐδόκει εἶναι. φίλοι τε ὄζῃ, ὡς ἐφίδιμα ἐκάλει. καὶ ἐχαλέπαινεν, ὅτις συνεγίνετο. τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατόν ἐσθ' ὅτε ἐᾶρεν, καὶ τῷ φιλοτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσέφερτο. τί τε νόμιμον, ἢ ἄξιον τῷ αὐτοκράτορι κατάδηλον ἐν ὀφθαλμοῖς ἐποιεῖτο. καὶ εἴ μὲν μόνα τοῦτ' ἄν ἔχει, ἀφόλκιον ἂν τοῖς οἷς πᾶσιν αὐτὸ ἐλάσσων ἐγένετο. πρὸς γὰρ τοὺς τὰ ἐναντιώτατα πάντα διαλαμβάνοντας, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ βούλεσθαι δεῖ τι αὐτὸν τῷ πάνυ ποθεῖν, καὶ τῷ ὑφιστάμενον ἐσθ' ὃ μὴ ἐφίεσθαι ἐκίμαζεν. τῶν δὲ ὀργίζεσθαι, ἢ τὰ αὐτὰ ἐνοῖς φιλοῦσι λυπεῖσθαι. καὶ πολλοὶ μὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνήνεσαν αὐτῷ, ἐγκαλοῦσιν ἔχειν, ἀπίθανοι. ὅτε γὰρ μὴ ὁ αὐτὸ μεδέμιᾳ σύνεσι ποιοῦσθαι πειθὼ γὰρ ἄτε πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βουλόμενον συναπονεύουσι, ἐνθάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ ἐνοίμην. τόν τε γὰρ ἐναντιούμενον αὐτῷ κατασοφᾶσθαι, καὶ τῶν ἐς ἀχθεσθῆναι αὐτῷ ἐπαιτίων. μόνῳ δὲ, ὡς ἐδόκει, ἄνεῳ καὶ ἐπαβολώτατος ἦν, διεγίγνετο, ὃ δὴ ὀργίσει τὸν φίλον αὐτῷ, ὃν ἔλεγεν. ὅτε γάρ, ὅτε συνίοιεν αὐτῷ ἐπαινοῦντες, ὅτε ἡδοῖμι τοῦτο ἂ ἐπράττετο, ἐμεμέθοντο. πάντα γὰρ τολμῶν ἔχλοε παρῆκεν. εἴ τί τις ἐναντίον οἷς ἔλεγεν, αὐτὸς ἐγκαλοῦτο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς γνώσεσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν φιλεῖσθαι φίλων, σάντων τί τινας τρόπους ἐναντιωμένους ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο, τὸν μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δόξης ἕνεκα ἔχθαιρε. *Imperii fuit peculiaris. Nam neqe pra se ferebat qa caperet, & sermone abunius sui sententiæ diversissimo uebatur; negando, qæ neqe desiderabat; annuendo ea, qa odio habebat; mentem sic, quam maxime fieri poterat, occultabat; aqo animo esse, qam maxime videbatur, simulabat, mentem qos fugientes offerret, ut miserrimo dum ostentabat; infensum se uti, qos vehdi profiqebatur, exhibebat; manifestissimi fere vultus qam maxime benevolo, amicissimos sæpe odio simulato insectabatur: denqe principis animum veritus cognitum esse debere cenebat. Atqe si qidem hæc tantum in Tiberio fuissent, nemo certè eorum, qibus tum ipso negotium erat, favere sibi ab eo potuisset, qbus omnia contraria, atqe ea sentiret, modo accipientes, ea, qa ei nolebat, velle; & non cupere ipsum, qa maxime appetebat, judicaret: nunc autem ita commoveberetur animo, si qis ejus sententiam affectum deprehenderet, ut multos hærè aliam ullam ob rem accusaverit, adeoqe persecutionem esset, non intelligere, qi ipsius esset animus; etenim multis dictis eius, non voluntate affectis infortunium invenerunt: persecutionis etiam intellegere. His enim qisi institutum ejus exploraverit, idqe odio habuerit, suspectabantur. Itaqe ei solummodo, qod rarissimè fit, rumus fieri erat, qi neqe ignoraret ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, offendendo se voluntatem ejus sentire, incurrebat. Magnas enim turbat dabat, qi dicta ejus vel reprehendebatur, vel adsequabatur. Qppe qum aliud revera sentiret, aliud velle videri cuperet: animum sibi qidam in utramqe partem habebat adversantes: quorum hæ veritatis, illis opinionem carsisi malierentur. Sed & de Domitiano, Cassium idem, *lib.* 67. Καὶ τοι καὶ τῷ ὁ Δομετιανὸς ἴσχυν, ὅτε καὶ πολλαπλασίονα ἔδωκε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς δίχα τινὶ, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι δοκοῦσι, τοῖς δ' ὅτι καθ' ὑποψίαν ἦσαν. *Illud fuit ou ea gravissimum, qod qum se adulari cuperet, arrisqe & colentibus esset, & non colentibus parem succenseba; illos qod assentari, hos qod negligere videretur.*

§ 15. Παράκλησις Μαξίμῳ] *Maximus mu adhortatione est.* Xylander. Verum additamum videtur {καλεῖς} illud. lego, Πεοὰ, ut suprà. atqe ita citare comperio Isaacum Casaubonum *ad veram Marci.* Legere ramen videtur Salmasius *ibidem.* Παρὰ Καπίτωλ τῷ Μαξίμῳ. Sed cum *Casale supra* §. 13. meminerit, qare demo, præter morem suum, eundem reponeret, cavissam nullam video. minusqe jam placere sibi, qod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Mericus Casaubonus. Παρὰ Καλ. Μαξίμῳ, *à Claudio Maximo. Cl. Maximus* inter *Scriptores* a Capitolino recensetur, qibus Marcus noster in disciplinam se dederit. Verùm nec viro Clarissimo ea lectio probanda; qum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Ὁυήρῳ, παρὰ Διογένῃ, παρὰ Ῥουφίνῳ, παρὰ Σέξτῳ, παρὰ Φρόντωνι, παρὰ Καπίτωλ. *Ergo & hoc scripsit,* inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casauboni patris calculus, qi *solis cognominibus Cæsulum Maximumqe* monet, *a Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etsamsi autem Μάξιμον Τύριον Eusebius in *canone chronico* (uti ex Georgio monacho patet, qi eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit, unde & supplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, suavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo haud malo fecisse. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αυτὸ, καὶ τῷ μηδὲν ᵃ περίφορον ἄνευ. καὶ τὸ εὔθυμον ὧν τε πρὸς ἄλλους ᵇ σεμνόπρεπὲς, καὶ ἐν τοῖς πάσις. καὶ τὸ ἐυκρυπτον ἔν ἤθυσι, καὶ μαλθακὸν. καὶ μεγαλοψυχίαν, καὶ ᶜ ἀφιλόπονος κατεργασικὸν τ' ἀπροσκμένον. καὶ τὸ πάντας ἀπὸ πιστύειν, ὅθεν ἂν λάχοι, ὅτι ἥττως φρονῆι, καὶ θᾶττον μεγίζοι, ὅτι ἀ κακῶς ᵈ μεγίζη. καὶ τὸ ᵉ ἀθαύμαστον, καὶ ἀνίπλη-

a περίφορον Lug. & Mer.
b σεμνοπρ. Xyl. & Jun. l. 2. §. 7.
c Sup. §. 12. & l. 9. §. 13. 39.
d L. 9. §. 12.
e περάτιον
e L. 12. §. 13.

ANNOTATIONES.

ces, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vir adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *noris in Eutrop.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. tom.* 2.° arbitrantur, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant *Dialexeis*, cùm iste qantus qantus est, notus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt autores. Sed & *Tyrium* illum sub Commodo, non sub Marco, Romæ *διατρίψαι* Suidas prodiderit.

Τὸ κρατῶν ἑαυτῶ] *ut suo exemplo moderatum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui contemtorem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Quænam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατῶν τῶν χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo;

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τῶν δὲ χειρὸς ὐ κρατῶν.

Sapiens quidem vir, sed manus non continens.

h. e. manum (à publico, sive alieno) continere ac cohibere haud potis. Et κρατῆν ὀργῆς Dionysius Halicarnassæus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγαλὸν καὶ δοκίμον ἀνὴρ καὶ ὄντως τῶ κρατῆν ὀργῆς, ἢ πρόνοια καὶ ὁ φόβος τῶ μὴ περιπεσεῖν μείζον. *Quanvis autem venere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & prævidere, ne in opsam incidamus.* Ὀργῆς κρατῆν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅσῳ τὸ κατέχειν ἰσχὺι τὴς ὀργὴν πόσῳ;
Cohibere qantus impetum est ira labor?

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi su animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴρ μακροθυμῶν ἰσχυροῦ. ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, πολεμικωτέρου πόλεω. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνθρώπου μὲν κρατῆσαι, καὶ χείρους βιάσασθαι, ὑπάρξει τὸ δ' ἰὸ ψυχῆ σῶμα παῖδα θυμὸ τραχυτὴ, μεγάλης ἰσχὺος καὶ νικητικῆς ἰσχύος. *Etenim imperium in homine etiam deterrimos in meliores obsequi: at in animo tempestatem de ira fluctuare magna est victoriæ potentia.* Socratis dictum est, à Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2 *tit.* 7. Μεγίστου μὲν ἀρχὴν οἶμαι τὸν βασιλέα, ἀρίστου δὲ τὸν ἑαυτῶ ἄρχον. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum fœnerisſimum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τῶ νικᾶν τοὺς πολεμίους, τὸ κρατῆν ἑαυτῶ βασιλικώτερον ὑγιάνω. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes feculum est barbaras imperatorumqe alcum arbitrii regere, qam animum suum coercuero, & tradere sibi. &, Epist.* 75. *Hoc est absoluta libertas, in scepsum habere maximam potestatem. inestimabile bonum est sumi sieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi temperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qàm victa domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pauciſſimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qam si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Pœnus
Servet uni.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

— tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Rectius enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qàm Tarquinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τότε γὰ ἔστιν φιλοσόφω τὸ ἔργον, ἢ αὐτὸ ἀρχῆ. *At hoc verè philosopho officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τῷ δὲ τὸν ἀρχὸν τοῦτον ἰσχυρῶς καὶ ὑγιαινόντως ἔχοντι, ἃ χαλεπὰ φόβη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων πρόσωπα ὑφίσταται. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderatè regat, non difficile jam est omnium hominum sieri supremum.* Et, rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφος αὖτὸ αὑτὸ ἄρχει. ὃ τῶ πανὸ χαλεπώτερον, ὑ συμπάντων μὲν ἐλάχιον, συμπάντων δὲ βασιλέων βασιλικώτερον. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longe difficilius qàm omnium Græcorum universorumqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2 §. 2. &*l.* 11. §. 29.

Καὶ μαλὸν παράφορον] ita Basilienſis. Verùm παράφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præceptum* vertit. Est enim παράφορος proprè qi *transversus abripitur*, eique optimè opponitur, qi in suo sui imperio se continet. ita Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium manare volentes in aqas unà cum eqis se dederant, παρενεχθέντες ἀνηλώθη. *Vi fluminis abrepti perierunt.* inde ὁ παραφορὰ a torrente flumine translatum, *l.* 3. §. 23. &*l.* 12. §. 14.

ἀ κλύδων παραφέρει, *astus abripere*, dicitur. at Lugdunenſis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casaubonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumagnuntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrinæ.* metaphora ducta à navibus ἀποφορτίσις, uti priùs dictum, ad §. 8. Sed prius illud magis arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

Ἐν τοῖς ἄλλοις περιόντος] περιόντως illic, ut Galeno supra ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, qæ negotium nobis molestiámqe aliqam faceſſant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. §. 13.

Τὸ ἔυκρατον τῶ ἤθους] *mores bene temperati.* sive *morum integra temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est autem ita temperatus moderatusqe morbus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6 *Virtus bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multis temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aeris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec veras frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laërtius *l* 2. §. 61. Athenæus, alii *Axioche*: Οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν, οὔτε θάλψ ὀξὺ ἐν ἀκμαιότητι. *Nam neqe vehementis hyemis, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *diffusis.* Potest & vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis autem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρεῖσθαι τὸ κράσις τοῦ οἴνου τὸ βλαπτον, ἀ ὄνησι μόνα τὸ χρήσιμον, τὸ qod noxium est, de vino auferre aqâ admixtâ, utili relictâ. Plutarchus *de leg. pueri. pag.* 15. *E.* Inde οἶνος ἔυκρατος, vinum merum. Pollux *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καὶ περιεργαστικῶς τῶν πραγμάτων] *Ut qa molestiſſime, expedirè, nec magnâ cum molestiâ perficerem.* Xylander. *Negotia, qæcunqe ea fuerint, cùm exquisitè, tum sine qritatione, exeqi.* Mericus Casaubonus. Eoqe sensu οὐ περιεργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καὶ τοι γε τοιαῦτα ταῦτα ἐυδαιμονεστέρα φιλοσοφία, ὅσῳ περ πλείστων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἧττον οἱ ταυτὰ πράγματα γίγνεται. *Atqi tantum hæc illis effectui deficiuntur sunt, qanto ea his plures operam ponunt, ac parciores id, qod molumtur, conficiunt.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag* 295. *C.* Ὅσῳ τῆ παρούσῃ ἰσχυρὰ χρήσεται, τόσῳ σφισι μᾶλλον ἐπιτήδεια, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ αἰσιούμενα μεγάλῃ τῇ ὀρμῇ καὶ ἀδιστάκτῳ παρασκευῇ περιεργάζεσθαι. *Adeo sveti præsens prosperitate degentem ducibant animi voto suo repugnare, & difficillima perage atqe facilia, & sive magnis capis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta ἐυπερίεργοτα, concoctu facilia, & δυσπερίεργοτα, concoctu difficilia, in medicorum scriptis freqentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πολλὰς αὐτῷ πτήσεις] De Xenocrate Laërtius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μιᾷ ἴξι, ἀνόμασε μαρτύριον, τούτῳ μόνῳ συνεχόμενοι Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fides exstimatusqe obtinuit, ut qod nemini cuiqam aliqi licitum, hunc etiam injurato testimonium perhibere Athenienſes permitterent.* Vide *ad l.* 3. §. 5. Eidem ferè apud eosdem autoricate fidéqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παρομιωδῶς diceretur, Τῶν μὲν ἄλλων Κάτωνος λεγομένων πιθανὸν ἦσαι. *Hoc nec Catone prædicante fidem mereretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè autem Xylander ibi, *Ducibat sibi verba facientes*, &c. qasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, qod tam a Maximi moribus qàm & a Marci mente alienum est.

Ὅτι οὐ κακῶς πραττ[illegible]] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλῶς πάντα πεποίηκεν. *Omnia bene fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex faceret.*

Τὸ ἀδιάφορον καὶ ἀπαθὲς] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 42. §. 13. Zenonis placitum est apud Laertium *l.* 7. *c.* 123. Οὐ τοῦτο δεῖν διωκάζειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἀδιαφόρου, ἄξιον ταῦτα καὶ παρὰ τούτου, *Sapientia nihil admirans ave simpens, rebus omnibus æqua est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλαξ ἄνθρωπος ἐυτ' ἂν τὰ λεγόμενα ἀκούσῃ φιλῶ. *Stultus homo qotus percellatur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de audiend.* Veruntamen illi moderamur. At utroqe dicto antiqior longe Pythagoras, Zenonil planè σύμφορος, hunc sese ex philosopho fractum percepisse

a L. 7. §. 69. b προσκυνητὴς L. 11. §. 18. c Sup. §. 7. & l. 7. §. 26.

κτον, καὶ μηδαμοῦ ἐπιχρώμενον, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ἀμηχανῶν, ἢ κατηφὴς, καὶ [b] προσκυνητὴς, ἢ πάλιν θυμούμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ ἐντρεχῆ καὶ τὸ [c] συγγνωμονικὸν. καὶ τὸ ἀψοφήτως, καὶ ἀδιαφόρως, καὶ τὸ ἐπιτηδείως, καὶ τὸ ἀφελὲς, καὶ τὸ ἀνεπιτήδευτον. καὶ τὸ μὴ ἀγνοεῖν τὸν φοβούμενον τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, καὶ τὸν μὴ φοβούμενον τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ τὸ μὴ ἀπαίδευτον εἶναι τὸν γνωμονικὸν, ἤγουν μὴ ἀπαίδευτον τὸν τῆς γνώμης ἐπιστάτην, καὶ τὸν τοιοῦτον ἀξιοῦν εἶναι. καὶ τὸ εὐαρέστως, καὶ τὸ ἀπροσκόπως, καὶ τὸ εὐοίστως, καὶ τὸ ἀβιάστως, καὶ τὸ ἀκριβοδίκαιον. καὶ τὸ εὐμενὲς, καὶ τὸ φιλάδελφον, καὶ τὸ φιλάληθες, καὶ τὸ φιλοδίκαιον, καὶ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ εὐκαταφρόνητον τῶν ἐπιπολαίων ἡδονῶν, καὶ τὸ αὐτάρκη εἶναι, καὶ τὸ εὐκόλως ἐν πᾶσι πράττειν, καὶ τὸ ἐπιτυγχάνειν ἐν τοῖς ἐπιβάλλουσι, καὶ τὸ ἐπιτηδείως καὶ ἐναργῶς ἐκφέρεσθαι τὰ δόξαντα δεῖν λεχθῆναι, καὶ τὸ μὴ ἀπαίδευτον εἶναι τὸν ἀκριβοδίκαιον, καὶ τὸν ἀκριβοδίκαιον μὴ εἶναι ἀπαίδευτον, μηδὲ ἀνεπιτήδευτον, μηδὲ ἀπροσκόπως, μηδὲ ἀβιάστως, μηδὲ ἀνεπιτήδειον, μηδὲ ἀφελὲς, μηδὲ ἀνεπιτήδευτον, μηδὲ ἀκριβοδίκαιον, μηδὲ ἀφιλάνθρωπον, μηδὲ ἀφιλάληθες, μηδὲ ἀφιλάδελφον, μηδὲ ἀφιλοδίκαιον, μηδὲ ἀνεπιτήδει

hominis ejusmodi specimen dare videretur, qi perverti nesciret potiùs, quàm qi corrigi unquam opus haberet. quòd nemo qisquam inventus sit; qi vel contemptui ab illo haberi se existimaret, vel præsbantiorem se illo opinaretur. deniqe quòd urbanitatis laudem nevtiquam affectáverit.

§ 16. A patre manſvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαφορίαν μᾶλλον ἢ διαβολὴν φαυλίαν παρίχοι] magisque conſtantiam erroris ſectarum, quam erroris correctionem pro ſe tuliſſe. Xylander obſcurius paulò. Hoc vult, Cùm ſit prima ſortis cujusq; à rectâ norma nè minimum quidem, vel diſcedere, vel detorqueri ſecunda, ſi qis quoq; deflexerit, οὐ διορθώσεως χρῄζειν, morum curatione & correctione indigere. (ut ipſe de ſe dixerat, ſupra §. 7.) ad rectitudinis ſtatum priſtinum denuò reduci; quin, quod natura bonum eſt, neqe emendari, neqe corrigi ſe poſſet, ut l. 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & ſtabilitatem extitiſſe, ut ope alterâ iſtâ nihil opus habuerit, τὸν διορθωσεως ἀδιχόμενον; nullam correctionem admittere. quod de Deo Ariſtoteles de mund. c. 6. ità ſaltem in bonum tranſfiguratus, ut nihil in eo ſupereſſet, quod mutandum videretur, ut Seneca, Epiſt. 6. In qem eundem ſenſum & illa accipi poſſunt, qæ habentur l. 2 § 5. Ὀρθὸν ἀν εἴναι χρὴ, μὴ ἐπιδέεσθαι. Rectum, non ſurrectum ac ſuſſultum eſſe oportet. Et l. 7. §. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος. Aut rectus, aut erectus ſit. Neqe enim ἀδιαστρεψίαν ſive pertinaciam illam Marcus noſter in Maximo avt offenderat, avt ſi offendiſſet, prædicaret; qâ nihil in natura ſua magis laudare ac probara palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius l. 4. c. 29. cum nihil ſit hâc magis avt devitandum, avt deteſtandum; ab eâqe Marcus & ipſe ſe cum primis abhorrere docuit, l. 6. §. 21. & alios nidem ſerió ſeduloqe dehortatur, l. 4. §. 12.

Οὐδὲ ἐπιμονὴν ἂν περὶτοιοῦτο αὐτῷ αἰτεῖν ὑπαλλαττῶν] Miranda de hominis præſtantiâ aliorum omnium conſenſio, cui nemo qisqam deprehenſus eſt, qi exarare ſe avſus eſſet. Stupenda etiam, non ſuſpicienda duntaxat, in tanta univerſorum exiſtimatione, hominis modeſtia, qi neminem qenqam unqam neglectui avt deſpectui habuerit.

Καὶ τὸ ἐυχαριτίζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc exiſtimo; & hoc loco mihi ſuſpecta eſt planè. Siqidem χαριτογραφὴς ſive urbanicas, parum diſtare videtur, vel ab ἀστειολογίᾳ, dictionis elegantioris ſtudio, qam repudiat Marcus ſupra §. 7. vel à λογοποιΐᾳ, ſermonis elegantiâ etiam, qam non ſemel damnat l. 3. §. 5. & 8. & l. 4. §. 31. unde τὸ χαριτίζεσθαι τῷ τὸ λογοποιεῖσθαι à Platone conjunguntur. Polit. l. 4. pag. 642. C. Εἰ τὶς μᾶλλον χαριτιζοι ὁ ταῦτα λέγων, ἀβρύνεσθαι. Si artificioſius & argutius iſte luſerit offerat. qin & Svidas τὸ εὐτραπέλως ἐρεῖσθαι, ſe offerunt, exponit per χαριτίζεσθαι. qod Marco itidem in vitio ponitur, l. 5. §. 3. forſan tamen exiſtimaverit qis, τὸ ἐυ illud adjectum, urbanitatem ita condire poſſe, ut ſuo modo, ſuaqe tempeſtate adhibita, (qod non obſervant οἱ χαριτιζόμενοι ἐν μὴ καιρῷ τοῖς πολλοῖς, faceti, lepidi tempore minus grato, ut Dionyſius Halicarnaſſeus in Lyſia loqitur) etiam citra Svetæ ſeveritatis violationem ullam locum ſuum obtineat. qum τὸ ἐυκαιρεῖν, feſtivum, in Pio prædicet ipſe infra §. 16. Xylander liberaliter qoqe facetum eſſe. qod eam à Maximi inſtituto, qàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verum ego Marcu ipſo avtore, τὸ ἐυ χαριτίζεσθαι reſcribere non dubitem; aeqa ità Marcum ipſum ſcripſiſſe, pignore etiam interpoſito, contendere avſim. τὸ χαριτιζεσθαι certe in ſeqiorem partem uſurpari, docent, cum ex Ariſtophanis illo, χαριτίζεις (πίζη ſ.) ᾧ καλλιπύγιζες ὑμᾶς καὶ βαυκολοχίνη. Χαριτίζεις, facete cavillaris, & nobis illudis, & ſtrenuè loqeris. apud Erymologum & Svidam; qi & χαριτιζόμενοι exponunt ὑβριστικῶς ὑβρίσει, θρασύνεσθαι, urbanitate utentes, facetiis utentes, cavillantes. tum & ex Glossario, ubi χαριτίζεσθαι, cunctari. Cunctari avtem in Iſidori Gloſſis eſt ultidere. Et carmantes apud Feſtum, probra objectantes, ſive objurgantes. qibus accedit, qod carmare, Servius ad Æn. l. 8. explicat obtrectare. adductis Ennii illis,

— neqe me decet hanc carminibus edere chartis.

&,

Contra carmantes verba atqe obſtrepentes proſatum.

ubi in priore verſu pro hanc, haec, ſive hac Merula; in altero, pro atqe, aqe, ſive, aqi, Caſtricomius legendum cenſet. porrò carmare a natura carmis dictum vult Feſtus, an hujus mutilator Paulus; quod ſupinis navis pars carina; ita ſortis infima homines, qibus ſignificandis ed genus potere ipſis eſſet. at Joſephus Scaliger, & hunc ſecuti Merula ad Ennium, & ad Strabonem Caſavbonus, carmen Latinis eodem modo dictum ſtatuunt, qo Græcis γεφυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à Carmis ne loco in urbe ſic dicto; an a navium carmis, ut ad navis uſitata convicia reſpiciat, de qibus Flaccus ſerm. l. 1. ſat. 5.

Tum pueri nautis, pueris convicia nauta
Ingerere.

nam Feſto qæ tribuitur notatio nec navi eſt. ego ſanè à qiritizetai ipſo carinari vel deductum, vel correptum, nullus ambigo.

§ 16. Τῦ πατρὸς] Patrimne velit naturalem, Annium Verum, de qo ſupra §. 2. an adoptivum, Antoninum Pium, ambiget forſan qispiam. Verùm hunc potiùs deſignatum exiſtimem, cùm qia ille, Marco noſtro impube adhuc, exceſſiſſe videtur; ut ex Capitolino conjicere eſt, tum qà hæc eadem (qæ & magna ex parte ſunt principis potius, qàm privati hominis, virtutes) pleraqe ferè de Pio enunciata deprehenduntur l. 6. §. 30. Ilem ſtatuit & Caſavbonus ad Marci vitam. Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gratiam Marcum exiſtimavit, qod verba ipſius ſonare videntur, therapevt. l. 9 ubi poſtqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωνῖος, inqit, ᾧ πάππος ὁ ἐξ ἀνίου. & Accius, Antoninus qi Hadriano ſucceſſit, qiqe ex eo genitus eſt Verus. Marcum eum potius qam Lucium deſignatum opinor, cùm eò loci, tum & operis ejusdem l. 6. ubi Imperatorum ſeries ità digeritur, Ἁδριανὸς, τῷ Ἀντωνῖος ὁ πρῶτος, τῷ πάππος, τῷ Κόμμοδος. Adrianus, & Antoninus primus, & Verus, & Commodus. Caterùm de Vero nevtro verum eſt, ex Pio fuiſſe genitum.

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. Erat morbus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cuncti benigni. Eutropius. Et Avrelius Victor. Adeò manſvetus, ut inſtantibus parricidis, ad eos, qi contra eum conjuraverant, perſequendos, compreſſoris qæſitores, usqe eò avtem mitis fuit, ut cùm obnoxios frustraneatus ſuffectorum lapidibus à plebe Romana perſtringeretur, mulcaverit tantum expoſitâ placare, qàm ulcisci ſolitus eſſet. Marcum pariter prædicat Galenus in Comment. de libr. ſuis. ἐυγνωμοσύνη καὶ μίτρια, ἤμερότης καὶ πρᾶος, candidam, modeſtum, clementem & mitem. Clerantiſſimi Marci celebrat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille Orat. de Regem Tom. 1. p. 111. Ὦ γὰρ, inqit, πολιτῶν ὁ ἄριστος, ἡμερώτατός τε καὶ ἐυσεβέστατος ἀνθρώπων βασιλεὺς. Qod ita tamen potentia relapos reges ſuadet clementiâ & æqitate ſuperavit. Ille in Marco pag. 813. C. Ὅντα τε, inqit, καὶ πατρὸς δικαίου καὶ χρηστοῦ, καὶ ἐυσεβοῦς ἐγένετο, οὐ ἐγκλήμασι τῇ βουλῇ μᾶλλον οὔτι Καισὶν ἐπαφιεμένοις τυθήναι. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἴφη, μᾶλλον ὑμῶν ἐν ἐμοὶ, μᾶτε τῇ ἐμῇ, μᾶτε τῇ ὑμετέρᾳ ψυχῇ σφαγέντες, καὶ τέλος ἴδῃ. Ita ut qi nihil tale tempus ante Svidam. Usqe adeo per omnia parus, mitis & pius erat, ut ſcripſerit ad ſenatum, ne qi eorum, qi opera Caſſio exhibuiſſent, morte afficerentur. Abſit enim, inqit, ut, me tenente principatum, veſtrum qiſqam meo veſtroqe decreto capite damnetur. Ad extremum addidit, qod ſi ea à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter. Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcanius in Caſſ. Αὐτοκράτορ εὐσεβὲς, Dii te ſervent. Autocrator clemens, Dii te ſervent. Vide ſupra §. 15. Τὸ συγγνωμονικὸν.

Μεταλλάττειν ἐπὶ τὸν ἐξεταστικὸν καιρόν] Ità l. 6. §. 30. Τὸ ἀνὴρ τὸν καλὰ λέγειν πεπαιδευμένον ἐυσεβὲς, conſentem in rebus rite geſtis teneram. Verùm cave illis intelligas ἀδιαστρεψίαν illatu, qam Cajum Imperatorem in ſe maximè probâſſe, ex Svetonio ſuprà monuimus, ad §. 15. avt Neronis etiam pervicaciam, diximus an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio lib. 62. pag. 706 E. referente, ſubinde in ore, Περὶ ὃν ἂν ἅπαξ τι κρίνω, μηκέτι μετ' ἀλλου πράξῃ. Ne me, de qibus ſemel decrevi, iterum interroget. Siqidem ut Seneca, de benefic. l. 4. c. 38. Hoc verò ſuperba ſtultitia perſeverantes eſt, Qod ſemel dixi, qdcunqe eſt, fixum ratumqe ſit. Qomodo apud Anniphanem ille in Georgvbo, referente Athenæo l. 8.

Ἥκιστ' γ' ἀποστήσω γὰρ, ὃν πρωτάλφων,
Ἢ Καλλιπύγιδων Γλαύκων προτερ' ἂν ταυτὶν.
In iis qa detrita mentis diſcedam a propoſito,
Qam ab emendo Glavco capite Callimedon deſinerem.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ propinat. Syneſius ep. 121. pag. 72. de plebe inperita: Καὶ γὰρ ἀναλῶσι ὅσοις, ἰσχνογνώμοσι ὖσι, καὶ χαλεποὶ προσαγαγεῖν τὸν ἀνυπόπτωτον νοῦν ἂν τις τῶν παγίων ταμιεύσῃ, ταχὺ πείσεται τὸ πάσχειν. Et quidem qam imperiti atqe inſci ſint, propoſiti nihilominus tenaces ſunt, & in vanidis iis qa profeſſerunt, qamvis abſurdis mirum in modum pertinaces. Unde ſi qis ſenex aliqid ſaxit, qam parvi ritus atqe inſtituta ſerant, tantam pretium habet. Verum rationibus veris certisqe ſubinvam conſtantiam intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æqitatiqe conſentaneè conſtitutis. Rectè Seneca Epiſt. 23. Conſtituendum eſt qid velimus, & in eo perſeverandum. Nam ille, qi ex alio propoſito in alia tranſilunt, avt qi tranſilire quidem, ſed caſu quodam tranſmutantur, qomodo habere qidqam certum manſvetive poſſunt? Et, de beat. c. 8. Pedens ſit animus: ſed pedissequa ejus non ſine ſententia ſit, non ſine conſtantia. ità maxeam illis ſemel placuit.

a L. 6. §. 30. καὶ τὸ ὁ ἀκτινίδεως περὶ τὰς δικαίας τιμάς. καὶ
& l. 8. §. 1.
b L. 5. §. 2. τὸ ᵇ φιλόπονον, καὶ ἐφελκτικὸς. καὶ ἡ τὸ ἀκροα-
c L. 6. §. 30. τὴν τ ἐχόντων τὰ κοινωφελῆ εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀ-
πρόσκοπον εἰς τὸ κατ' ἀξίαν δοκιμαζόμενον ἐ-
d Sup. §. 8. κάστῳ. καὶ τὸ ᵈ ἔμπροσθεν, πᾶν μᾶλλον χρόνῳ ἐπιτε-
ῖναι, πᾶν ἢ ἀνεῖναι. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ σὺν ἔρωτος τ μακροχρόνιον.

qòd in honoribus, qi habentur, iſtis, gloriæ inani nihil conceſſerit, qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & aſſiduus, ſe dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódqe nemo illum abducere qiverit, qin pro merito ſuo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remiſſiùs agere opus eſſet; qòd ab adoleſcentium amoribus coercuerat ſe. qòd civiliter admodum ſe geſſit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placuit, nec alia ea decreta ejus laudat ſic. A conſtantia certè laudat Pium Capitolinus; uti nos videbimur. Verum de argumento iſto habetur elegans ſanè Epictheti diſſertatio apud Arrianum *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς αὐτοῖς ἐμμένον δεῖ, ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς δόξασι. *Decretis inſiſtendum eſt, non eventibus, ſed rectis.* — ὁ δίλημμα τοῦ ἀρχῆς ποιοῦμαι ἐγὼ τὴν διαίλεσιν, τὸ κρῖναι καὶ ψηφίσασθαι, κότερον ὑγιὲς ἢ ἀσύγκριτος, ἢ ἐκ τοῦ λοιποῦ ἀναπόδραστον αὐτῷ τὸ ἀνοῆσαι, τὸ ἀσφάλεσθαι, ἢ δὶ σπουδὴ ἀναγέτην καὶ καλλιεῖλοι, ἵνα οἰκοδόμημά τι ᾖ, ὅπερ ἂν κάλλιστα καὶ ἰσχυρότερα ἐκβῇ, τοιοῦτον δεῖ καλλιεχθῆναι. *Nam à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum conſidetando, rectumne ſit an pravum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem animi & conſtantiam? quod ſi fundamentum parum ac ruinoſum jecero, eo plura & firmiora impoſuerim, eo cæcum ædificium corruet.* Vide *ad l.* 2. §. 16.

Τὸ ἀκοῦσαι δεῖ τοῦ τοῖς δοκοῦσι τοιοῖς] idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ carens & oſtentationis.* Qin &, Capitolino teſte, *menſes Septembrem atque Octobrem* cùm *Antonianum atque Fauſtinum* (ab ipſius uxoriaqe ſuæ nominibus) *appellandos decreviſſet Senatus, ad Antoninos reſpuit.* quinquam cæteroqin honoris ſibi ſuiſve ab eiſdem oblatum delarumqe, qod legitur, aſpernatus. Vide *infra*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm iſta potius Ælii Adriani laus fuerit, de qo Victor: *laborioſiſſimus: quippe, qi præveniebat omnes pedibus circumiens, agmen conſtantissimus præverteret.* Sed & hanc laudem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infra ad illa, ὁ προαιρετὸς.* Capitolinus item verbis illis: *Magno itaque labore, etiam ſua, gentes aſperrimas vicit.*

Τὸ κοινωφελὲς τῶν ἐχόντων τὰ κοινωφελῆ εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ἀκριτόθυμον ἀπολαβὼν καὶ φαντασιωτικὸς τοῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρον, ὅ τι τῆς δικαίας βίλτιον. *Ut ſententiis ipſius liberè ſe opponentes ſuſtinuerit, gaviſus etiam ſi qis melius ejicqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad.* ξ. *v.* 107.

Νῦν δ' ἄλλα, ὃς τοῖς δὶ ἀριστῆσσι μάχοι ἐνίκησε,
Ἠνώγει, τὰ πολλοὺς. ἴμας δὶ μὲν ἀγορήσ αἰῶ.
Nunc autem ſic, qi hoc melius conſilium dicat
Vel juvenis, vel ſenex, mihi autem labores ſuerit.

Sophocles Antigon. *v.* 739.

Ἀτεῖ, σὶ τ' εἰκὶς, οὗ τι παίσιον λίγω,
Μαθὼν, σὶ τ' ἀπ' τοῦ δ'. ἴν γὰρ ὀρθῶς δοκῶ.
Rex, convenit te, ſiqid recte dicatur,
Diſcere, & hanc vicißim, recte enim diſcere eſt, audire.

Et ruſus *v.* 730.

Μὴ ἐπὶ τοῖς ἔμ' μάνον ἐν τυραννὶ φέρε,
Ὡς θεὸς τὶς, ἀ' ἀδὶς ἄλθ, τὸν' ὀρθῶς ἔχειν.
Me unum hanc unorem tantum rei ſervare,
Ut puer nihil eſſe rectum, niſi qod tu dicas.

Ruſus *v.* 725.

Ἀλλ' ἄνδρα, πᾶν τις ἦ σοφὸς, τὶ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὰ πᾶδὶ, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam ſapientem virum diſcere
Multa non eſt turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *v.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων ἓν, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honeſtum eſt alios etiam audire.

Et ibidem *v.* 1147.

Ἐν τοῖ φρονοῦσι, ἓν λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἔδεστ ἐν λεγοῦσι, τὶ κέρδος φέρει.
Bene tibi volenti ſuadeo:
Prodeſt autem audire bene monentem.

Anacharſis apud Plutarchum in *Symp.* cùm quæreretur, ecqid regem maximè illuſtrem faceret, reſpondiſſe dicitur, Ἐι μόνος φρονιμος εἴη. *Si ſolus ſapuerit.* qod mihi videtur à ratione qàm longiſſimè diſſicum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *ſer.* 42. Ἐι μὴ μόνος φρονιμος εἴη. *Si non ſolus ſapuerit, ſi ſapientiâ ſuâ non fuerit conſſibus omnes, dum ſe ſolum ſapere exiſtimat.* Qod de Tireſia Homerus *Odyſſ.* κ'. *v.* 495. de Scipione Caso apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polit.* de Chryſippo alii apud Laërtium *l.* 7. §. 183.

Οἶος τειρεσίης. τοὶ δὶ σκιαὶ ἀίσσουσι.
Hic ſolus ſapit: aſt alii velut umbræ ſervantur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Palladi. v.* 129.

Μῶνος σωφρονέοντος.
Solus prudentis.

Qalis Creon depingitur à Stratide in *Phœniſſis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὶν σωίστι πᾶσι θνητοῖσι πόλις,
Οὐδὶς πόλι. —
Nihil intelligitis mortali Thebarum cives,
Nihil prorſus.

A Et à Sophocle in *Antigon. v.* 741.

Οἱ γὰρσοὶ δὴ καὶ διδαξόμεσθα δὶ
Φρονεῖν πρὸς ἄνδρὸς γλῶσσ δὶ τὸν φύσαν;
An tale acuere diſcimus
Sapere a juvene?

Sigidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudenter monet *v.* 722.

Ὅσις γὰρ αὐτὸς ὁ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢ τὸν ἄλλος, ὃ ψυχὸ ἔχει,
B Οὗτοι διαπτυχθέντες ἀφθονον κενοῖ.
Qi enim ſolus ſapere videtur,
Aut linguam, aut mentem habere, quam nemo habeat,
Is rectiſſimus manus deprehenſus eſt.

& Euripides Æolo apud Stobæum *Tom.* 2. *c.* 22.

— τίνας δ' ἀνδρὶ μὴ' ἐσο φίλος,
Μήτι ξυνίης, ὅσις αὐτάρκως φρονεῖ·
Πίνουσι, δίλος τοῖς φίλοις ἡγήσεται.
—*Cæterum hujuſmodi ne mihi tentegas amicus,*
Neqe contubernalis, qi ſatis multa ſapere ſe
Sibi perſuadet, & pro ſervis amicos æſtimat.

C Ità qi ſolus ſapit, bis deſipit, dum aliorum conſilia reſpuit & deſpuit, alioriumqe conſortia abs ſe abdicat. qibus duobus nihil poteſt eſſe principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Diom. Epiſt.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & in *præcept. Polit.* οὐδὲν ἰσότιμον ἑτέροις. *æquitatis ſolitudinem amicorum parit.* De Marco noſtro Capitolinus. *Semper ſanè cum optimatibus, non ſolum bellicas res, ſed etiam civiles, priuſqam faceret aliqid, consulit*, deniqe, ſententia illius præcipua ſemper hæc fuit, *Æquius eſt, ut ego tot & talium amicorum conſilium ſequar, quàm ut tot & tales amicorum animi voluntatem ſequantur.* Optimè L. Antyllus apud Livium *l.* 44. *Non ſum ut, qe non exiſtimem admonendos duces eſſe. imo eum, qi de ſua unius ſententia omnia gerat, ſuper-*
D *bum judico magis quàm ſapientem.*

Τὸ ἀκριβοδίκαιον εἰς τὰ καθ' ἑκάστους ἀνεπιπλήκτως ἐκάσκει] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβῆ τὸν ἐξεταστὴ ὄντα καὶ πράξεων. *Ut morum actionumqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit ſanè ea conſtantia, ut ſeptenis & novenis annis in provinciis bonos præſides desideret.*

Τὸ ἱλαρὸν, πᾶν μὲν χρόνῳ ἐνιέντος, πᾶν δὶ σπουδῇ] *Diligens agri cultor, mitis, largus*; & *omnia hæc cum mensura.* Capitolinus. Vide *ſuprà* qæ de Apollonio §. 3. Seneca, *Epiſt.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujuſqe concipietur, proinde remiſſior accurret, prout illa digna eſt petи.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἐρωτικοὺς τῶν μορμολύκων] qibus ſcilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: uti ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infra* §. 17. Θεοδότου.

Ἡ κοινοποιητικὴ] *qod ſtudentis publicos omnes cogitationes impenderibat.* Xylander. Κοινοποιητὸν vocabulum compoſitione novâ, vel a noſtro fabricatum, vel à ſuis receptum. hoc enim Stoïcis familiare fuiſſe deprehendes, qi in eorum qæ ſuperſunt fragmentis verſatus fuerit, nova ſubinde prout uſus poſtulabat, compoſitionis Grammaticæ ope, comminiſci & procudere vocabula. Inſolens itaqe vox iſta; & rei propemodum inſolentis. Nam qod Paulus conqerit *ad Philip. c.* 2. *v.* 21.

F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ ſua ſunt, plerique qærunt:* qod *charitatem* eſſe negat idem Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. ἀ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ ſua ſunt*) in ore ſubinde habentes, vel Davidicum illud *Pſal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commoda aliqid repræſentabit?* vel Theocriticum illud ex *Idyll.* 16.

Ἀνθ' ὧν καὶ τὶ γένοιτο. —
Mihi modo ſit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 6. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 2. Gregorius Presbyter *in vita Nazianzen.* Τὸ σπουδὴ πᾶζειν πᾶσι. *Omnibus premunt omne.* Τᾶ δὶ δημοσιεύειν καὶ κοινῇ διοικεῖσθαι ὀλίγοι τοῖς κατ' ἐνα φρονεῖ. *Qæ publice profunt, parum ſæpe curare ſunt.* Herodian. *l.* 2. *c.* 23. §. 21. hoc eſt, ut Tacitus *Annal. l.* 17. *Pervasa cunqe ſimulatione, vale decus publicum.* Ità qod idem *ibidem peſſimum vere affectus venenum, ſua tunqe utilitas.* Et qod Livius *Hiſtor. l.* 20. *Privata res ſemper officere, officeruntqe publicis conſiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σωθῆναι τῶν πολλῶν οἱ πλέονες, τῷ δὶ πλείονι τὰ ἴδια πράττοντες. ἐν τῷ ἰδίῳ λυθέντι τὸ κοινὸν ἀφανίσαντες. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem adminiſtrant: ita ut illis latenti privato communia bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hiſt. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &c. qod Lyſias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Πάντων τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ὑπὸ τῶν ἰδίων κερδῶν ἀλλυται, διὰ τὸ μὴ τὸν πόλιν, ἀλλὰ τὸν οἰκεῖα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. *Qod negletto communem civitatis bonum, privata ſua lucra ſunt quæſtui;*

cum

amicis vel cœnandi ſecum, vel abſtinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè cuntem comitari, niſi ipſis allubeſceret, neceſſe erat: quòd affectum adverſùs ſe pariter ſemper deprehendebant, etiamſi occaſione aliqà impediti, eum nevtiqam eſſent comitati. quòd in conſiliis, qid facto opus eſſet,

καὶ τὸ ἐφιέσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδεικνῦσι αὐτὸ μήτε συναπαμύνειν ἐπάναγκες. [a] ἀεὶ δ' ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνειν ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτὸν χρείας τινὰς ἀναλαμβάνοντα. καὶ [b] τὸ ζητῆσαι ἀκριβῶς ἐν

a Sup. §. 8.

b L. 6. §. 30.

τοῖς

ANNOTATIONES.

cùm non civeretur, ſed ſacrificaret & divinis ſuo patriam conſtitueret.

Πίλαι δ' ἄχρεος, ὁ κάτω ἄρτος.
Reſpublica inutilis, ſibi eſt optimus.

Euripides *Heracl. v.* 4. vide & Ariſtotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur laudabitur fuerit in Antonino κοσμιότης iſta, qò in plerisque ratior: qà *patior* habetur *privatis vel rebus vel neceſſitudinibus reſpublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. εἰ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμῆται. *Non privata res publicis, ſed publica privatis anteponenda ſunt.* Apollonius Tyaneus *Epiſt.* 66. Eam principi ſuo Claudianus his verbis commendat, in *Honor. Coſ.* 4.

—conſule cunctis,
Nomina nec tua ſe metuerunt, ſed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantà ſane diligentiâ ſubjectus ſibi populus vexit, ut omnia & omnes, quæ ſua eſſent, tenaret, itaque provincia ſub eo cuncta floruerunt.* Itidem & in Commo, Lucianus *l.* 2.

—urbi pater eſt, urbique maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας διὰ μὲ̀ ἄλλα πρὸ τοῦ καὶ τὸ κοινὸν τιθήνευεν. *At Galba præ ſe tulerat ſemper reipublicam ſe privatis anteferre curionibus ſuis.* In Severo, Galenus *ad Piſon de theriac. cap.* 2. Νομίζειν τὸ μεγιστον εἶναι τῆς βασιλικῆς μέρος, τὸν τὰ κοινὰ σπουδάζειν. *Cenſet maximum regni eſſe partem, communem omnium ſalutem.* In Athenienſibus priſcis, Demoſthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Ὃν γὰρ οἱ πατέρες ἐπῄνουν ἐκεῖνοι, τοῦτον τὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἐπειρῶ τοῦτο δίδη. *Neque enim res familiares amplificanda gratiâ, reſpublicam gerebant, ſed quiſque ſibi rem communem augendam eſſe putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ἄλυε, inquit, ἂ θίζει τοὺς πολίτας μὴ βιάζεσθαι μήτε ἐπιτάττειν κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μέλιττας, τῷ κοινῷ συνηδεῖς ὄντας αἰεὶ μᾶλλον ἢ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους ἡμέρους πρὸς τὸ ἀγέλιον, μᾶλλον δὲ ἐξιτάζειν ἑαυτῶν ὑπ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ φιλεταιρίαν. *Ut ſimus ſine ſtrepitu, & ſine ſtudio, ſimul omnes ſimus.* Ariſtides Orat. *ne Mart. p.* 113. De Claudio Suetonius *l.* 5. *c.* 12. *In ſenatu augendo parcus atque tenuis, prænomine Imperatorem abſtinuit, primus honoris recuſavit.* Sed *c.* 35. *non ſine nota aliqua, ſactat ve civilitatis.* De Pio ipſo Julius Capitolinus, *Imperatorium ſaſtigium ad ſummam civilitatem deduxit.* De Marco denique noſtro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter ſe geſſit, ut lenocinium Pii nemo deſideraret.* Et mox; *Cum populo non aliter egit, quàm eſt actum in optimæ liberæ.* Deqe eodem Joannes Avenonus *Annal. Boior. lib.* 2. *Adjungendum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dexteram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφιέσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδεικνῦσι αὐτὸ κ' ἄπαν] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicos tam familiariter vexit, ut convenire eos ſæpe conſeſſum, vere & ad convivia eorum: aliquos autem haberet quotidianos eorum non vocatos. quotidiano igitur illi coenæ a imperatorum, etiam non vocati adeunt, & adeſſe quotidiano cogebantur, quod ſine illis eſſe non poſſet principi.* non tenuit autem hunc morem Marcus, ſed amicos liberabat hac neceſſitate veniendi, & gravium illis faciebat ſecum conviyandi, ubi ipſis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipſe teſtatur, imitatus. quod ſequis tamen interpretari ſunt quidam, & ad mores Marci arrogantes referre conari ſunt, qi ſaſtigium principis ſui vaſo cuperet. *Dederant cunctis*, inqit Capitolinus, *quod judicum arrogantiam confirmaverit, ſubmovendo amicos a ſenatus communis arqe a conſiliis.* Salmaſius *ibidem.*

Μήτε συναπαμύνειν] dicere animirum ſolebat, *Generoſum eſſe propugnatoribus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verum Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem comitum amicis condonaſſe, ne illos ipſis gravis potius ac moleſtus officio minùs neceſſario cuſtaret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis paulo ante adductis *cap.* 9. Χρυσίον' ἔλεγε, inqit, ἐμὲ φιλανθρωπον αὐτὸν ἰδιωτῶν πρὸς αὐτοκράτορα ἐν τῇ Ῥώμῃ μὴ. *Quoqm autem benignus erat & humanus, potes videre imperatore, qi Romæ manerem.*

Καὶ δι' ὅμοιον αὐτὸν τὸ καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτὸν χρείας τινὰς ἀναλαμβάνοντα] M. Catavbonus de negotiis accipit, qæ cum neceſſaria aliqa occaſione intervenienta, primqam confici poſſent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc eſt, pariter affectum, pariqe tenentem, ubi ad illa jamdiu intermiſſa rediret, ſæpiùs deprehenderet. At Xylander (cui accedo potiùs, fvadente dictionis ipſius ſagie) de perſonis, amicis pura, familiaribus, miniſtris; quod etiam cum neceſſitate aliqa eum comitari non fuerant, avt etiam ob cavſas neceſſarias; qo minus ad poſſent, ab ipſo, cum aliqi proficiſcerentur duntius forſan abſumrus, relicti, eundem tamen tam abſentes qam præſentes experti ſint. Virium illud notiſſe videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo abſentium amicorum rationem nullam avt exiguam ſaltem habere ſolent plerqe, qos præſentes tamen colere cum primis præ ſe ferunt. Qo trahit Athenæus *Deipnoſoph. l.* 5. eretum ſermonem vulgari illud, quod ille τὸν μισανθρωπολάκωνα τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τελεῖ φίλος γαίοντι, ὢν ἐσθλὸς φίλος.
Amici, amans cum ſunt, qi dignus procul.

Et reverà ſicut apud Romanos *lege Pompeja, ab honorum petitione abſentes ſubmovebantur*, Svetonius *l.* 1. *c.* 28. ita & plerisqe, bonis etiam candidisqe, abſentium benè meritorum qe oblivio qandoqe obrepit. Cæterum qod in Pio Marcus hic prædicat, Epicuri dogma vult eſſe Laertius *l.* 10. qi ſapientem dixerit, hunqe ſolum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παροῦσι καὶ ἀπῶσιν ὁμοίως, διὰ τὸ ἀδῆ. ὅτι μὲν τοῖς ἐρῶσιν, ὕδατα καὶ μύξει καὶ ὀφθαλμοῖς. deſcripſi & qæ ad præſens negotium ruhil faciunt, qò loco malè habent modelam tentarem. Sic verit Ambrosius Camaldunus. *Gratamqe animis præſentibus atqe ab abſentibus habiturum ſapientem, ſcium, atqe item in amore: quem tamen cruciatum, & angoriſtes & ſpaſmi.* Verum, qid hoc eſt, *ne ſtuere gratiam habere?* avt qo ſpectat? tum qæ arena hinc calce? avt qam bella commiſtura illa! *quem tamen cruciatum*, &c. qd enim iſtud ad gratiam amicis habendam? eò, ut videtur, reſpexiſſe voluit, qod antè dictum fuerat, Καὶ σχεδὸν δ' ὁ σοφὸς, οὐκ αὐτὸς ἐνδεήσεται. forſan avtem illud, διὰ τὸ ἀδῆ, ad ſequentia pertinebat; ut ſenſus ſit, *etiam in amore, ſi qem torqueri videris, commiſeratione attactum, ſortem hominis deploraturum.* Sed revera prioribus illis poſtremis illa ſic conjungenda avtumo, ut legamus; Καὶ σχεδὸν δ' ὁ σοφὸς, οὐκ αὐτὸς ἐνδεήσεται. ὅτι μεντοι σχεδόν, ὕδατα καὶ μύξει καὶ ὀφθαλμοῖς. ità ſenſus erit, *Sapientem, etiamqi in torqueri qqe conſtituatur beatum ſit, inter torqendum tamen ingemiſcere atqe ejulare, μύζειν ingemiſcere.* de Delphino Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 8. *c.* 2. ὅξυ δὲ ζῷον καὶ μύζειν καὶ φύειν. *Acre vero animal invere poteſt mugiens & ambclans.* atqe inde μυγμὸς, ὁ στοναγμὸς. *Mugmòs, gemitus.* Svidas. tum ſubjungenda, *mirum ne qæ* ἐκεῖνον τὸν σοφὸν &c. qæ ad præſens inſtitutum pertinent.

Καὶ

a ἐπίμονος ἄλλως ἢ πρ. Mer. b ἀλλ' ἀπὸ τ. Πρ. Cas. ἀλλ' ἢ, ὡς πρ. Boot. & Lug. c ἢ τοῦ πρ. f. ἐν πρωτοστάτῃ Jun. d ἀρμοδίου Jun. e L. 11. §. 3. frustral. Xyl. g τῶν

τῆς συμβελίας, καὶ [a] ἐπίμονον, [b] ἀλλ' ἢ τὸ [c] περιπίπτειν τῇ ἐρεύνῃ [d] ἀρεσθὲς τῆς περιχύρεως φαντασίας. καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμῶς ἀφίστασθαι, μηδὲ ἐπιμανίς. καὶ τὸ αὐτάρκεις ἐν πᾶσι. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πόρρωθεν προνοητικόν. καὶ τὸ ἱλαρχίαν περιδεικτικὸν [e] ἀπραγμόνας. καὶ τὸ τῆς ἐπιδόσεως, καὶ πᾶσι κολακείαν ἐπ' αὐτῇ [f] φεύγειν. καὶ τὸ φυλακτικὸν ἐν τῷ ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιλίαν τῶν χορηγίας, καὶ ἐπομενητικὸν τοῦ ἐπὶ τῶν πιόντων ὁ πῶν καταλιάσπα-

accuratè perqirendo constanter insistebat, nec specie rerum obviâ qâvis acqiescens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi studiosus; nec fastidio mutans, nec insanè diligens. qòd in statu qocunqe forte contentus, vultúqe serenus. è longinqo futuri præfagus; & de minimis qibúsqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ necessária erant, sedulo custodire; sumptus cavtè attemperare; de rebus istiusmodi fugillantes patienter sustinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ἢ τὸ περιπίπτειν] Ex conjectura adscripsi, *καὶ ὅτι μὴ περιπίπτειν*, ejusmodi aliquid exigente sensu, & dictionis serie. Verùm D. Bootius mavult, *ἀλλ' ἢ τοῦ περιπίπτειν*. qod & Annotator Lugdunensis censuit. D Junius *τὸ περιπίπτειν* & *ἀρμοδίου*. Illud autem Merici, *ἐπίμονον ἄλλως*, qod de *patientia* vult intelligi *ut alias audeundo*, ego concogere non possum: sicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, *ἀλλ' ἢ τό*, *Προνοητικὸν* &c. acsi alterius cujuspiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. *Καὶ τὸ περὶ παλλάψια τῶν ψεγομένων φιλίων. καὶ ὡς ἐπίπονον ἐν ᾧ τι ὅλως παρῆκεν, μετὰ τοσοῦτον ἐν μέλα παλλάδιον καὶ σαφῆς νοῆσαι.* *In rebus malagandis studium, atque nihil omnino pratereunt, prasfqam sedulo considerásset, & lapido perspexisset.* Ubi vides & sententiam eandem; & geminam hujc, qàm nos damus, seriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D* Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τὰς ἀκριβολογίας ἀφιέναι. ὥστε καὶ τοῦ εἰ συνήθους καὶ καταστρώτου ἐκείνου. *Fertur Antoninus in quærendo fuisse diligens, ac in quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione destitisse*: unde qi tum irridebant idcirco curiosissimum appellabant. Nec hac in parte Pio dispar Marcus; de qo Cassius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Διαζῆν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ἀναπαύσεις ἐν μικροτέρῳ ἐποιεῖτο, ὅτε καὶ ἐπελογίζετο τὰ δίκαια ἀκριβῶν. *In probationibus cognoscendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus investigaret. B.* — Φιλόπονος γάρ, καὶ ἀκριβὴς πάντα τοῖς ἐπὶ ἀρχῇ προσήκουσι προσφιλὴς, καὶ εἴδει ἐν παρέργῳ ὄντι ἐλέγχῳ, ὅτου ἐγράφησαν ἐποιεῖτο. ἀλλ' ἴσως ὅτι καὶ περὶ τῶ βραχυλόγου ἐμοῦ ἄλλα ἀντιλεγόντων ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ὀξέ ἐνιδρωμένον τι πρᾶξαι. *Quum enim effet amicus laboris, tum vero diligenter applicabat animum ad omnia, qa ad principatum pertinerent. Nihil dicere solebat, nihil scribere aut facere obiter, sed vel in minimis rebus diceno sapientiorem confiteri, qod existimaret, non decere Imperatorem transversum qicqam agere.* Perinet autem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τὸν τοιοῦτον, τὸ μὲν σαφῶς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατόν εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μὲν τοι καὶ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ πάντα τρόπον ἐλέγχειν, καὶ προσδεῖσθαι περὶ ἑκάστου σκοπὸν ἀτόπου τινός, πάνυ μαλακὸν ἀνδρὸς ἐστί. *Mihi videtur de his quidem rebus manifesta vertitas in vita præsentiarum nullo modo, aut summa cum difficultate intelligi posse. Qa porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius desistere, quam examinando omnia, defungeris, mollis animum judico esse viri.*

Τὸ διατρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. *τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον τὸ τοῖς φιλικοῖς. Constantem & æqabilem ea amicitias colendas.* De Augusto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facile admisit, & constantissime retinuit.* Et de Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Ἐκ μὲν τοῦ τῶν ἐπιτηδείων καὶ λόγου, ἰδίᾳ προτιμᾶν ἐγγράφων. ὡς δὲ ἐγγραφεὶς ἄπαξ, οὐκ εἶδες ἐξελιπόν. οὐδ' ἀπολείπων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπιζῶν τῇ συνηθείᾳ τοῖς πρόσθεν. *In familiarorum censum & albums nomencum temere adscribebat: qos vero semel adscripserat, fixeus prudens manqam delebat: neqe temporis progressu amoris vim consumebat: verum desiderium comforta augebat.* Solonis id monitum, Φίλει μὲν ταχὺ οἷόν. ὡς δ' ἂν οἶδες, μὴ ἀποθαύμαζε. *Amicos cito velo parare. qos autem paraveris, ne rejicias.* Laertius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicis suis ea imperio suo non aliter usus est, qam privatus.* Et rursus; *Conversationem amicis & privata communicavit & publica. Frequentavit & ipse amicorum suorum convivia.* Verùm hæc potius ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμῶς ἀφίστασθαι, μηδὲ ἐπιμανίς] scilicet *furor* & *festinatio*, sive *amor insanus* & *præpropera festinatio*, apud animos versatiles per vices obtinent, sibiqe invicem succedunt. ita Thamarem sororem Ammon Davidis filius, qam pavlò antè insanè deperierat, explenâ libidine, mox penitissimè est aversatus *Hist. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτωσὶ γὰρ ἀ. τῶν ἐρώτων παρέστι, inqit Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. *καὶ σφόνυτος μετανοία τὰ φίλτρα. τρίτον δὲ πολλοῖς τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μανῆν. ὅταν ἀν ἐφ' ὑδονῇ τῆς καταγνώσεως ὁ κλῆρος. Animositum enim corda sunt volatria, amoriqe irritamenta exstinguuntur sape pœnitentiâ: amorqe sape vertitur in odium, qando reprehensionem senserit fatuitas.* Apud Senecam Tragedum *Medea*, 3. 1.

Si qeris odit misera qem flatus modum,
Imitare amorem. —

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 723. *D.* Τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τὸ πολὺ, μεγάλην φιλοτιμίαν μεταβολὴν ἀπεργαζόμενον. *Ac summatim excessus omnis vertit pravitas in contrariam confinem.* Hoc est qod in juvenibus ootat Aristoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐπιτυφλοῦνται καὶ ἀγάπαις πρὸς τοὺς ἐπιθυμίας. καὶ τοῦτο μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & fastidiosi in cupiditatibus, & valdè quidem concupiscunt, celeriter vero sedantur.* Est autem ἀψίνοφος metaphoricè ab eis translatum, qi cibos ftatim, ubi minimum libarunt, fatiati repudiant. Svidas. Ἀψίνοφος, ἐμπαθέλλοις, ὁ ταχέως καὶ ἁμὰ τῷ ἅψασθαι παρορμῶσας. Ἀψίνοφος, *qi facilè mutatur, inconstans, levis, vel qi ftatim fastuum fumul ac cibum retegit.* qi & Marci verba mox subjungens συντεταμένῳ διὰ παντὸς πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μαλακῷ ἀψίνοφον. Eum fecuri interpretes ad Pii adversùs amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam posset etiam latius sumi, ut reliqum etiam vitæ institutum respiciat.

Τὸ αὐταρκὲς ἐν πᾶσι] *ἐν ὀλίγοις ἀρκούμενος. l.* 6. §. 30. eeqa enim assentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia sua in se repostra habebat.* nec ea mens Marci, istic faltem. malim, vel *modico*, vel *forte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laert. l.* 10. *c.* 130. Τὸν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντες τοῖς ὀλίγοις χαίρωμεν. ἀλλ' ἵνα, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χαίρωμεν, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσι οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum existimamus bonum, non ut semper utamur modicis; verum ut, cum illis non habemus, eamur parcis, credentes verissimè illos magnificentiâ frui suavissimè, qi illâ minimum indigent.*

Τὸ φαιδρὸν] *τὸ εὐδιεινὸν τῇ προσώπῳ. ibidem.*

Τῶν ἱλαρχίαν προδεικτικὸν] Nec in hoc Pio dispar Marcus, qi *cunabulis post patrorum lapsum cultricas subjici jussit, unde bodinqe rete pretendatur.* inqit Capitolinus. Ita *Philosophus* (ut apud Senecam *Epist.* 17. Cicero) *& in maximis opitulatur, & ad minima descendit.* Verùm in Capitolino Salmasius pro *cunabulis*, *fumanbulis* legendum contendit; qem vise fis *ad Marci* 1. 11. 11.

Καὶ πᾶσι κολακείαν ἐπ' αὐτῇ φεύγειν] συκοφαντίαν Xylander. Verùm mutatu nilul opus: cùm & φιλαυτίαν & φιλῆσαι simplex, *comprimendo*, *reprimendoqe* significationem obtineat. ità medicis dicuntur pharmaca quædam ποιεῖν φίλλαυτ, *ventrem supprimere*, ut Alexandro Aphrodisæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymnast. l.* 1. *c.* 41.) in *Præsm. Problem.* idemqe alibi, αἷματος ἢ φλέγματος. *cùm autem sanguis repressus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salmabatur autem nomine, hoc est, Ave Alexander: si qis caput flexisset, assolandum aliqd dixisset, aut adulator vel objurgabatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum esse potest, qòd *falaria multas subtraxit, qas otiosas videbat accipere, dicens, Nihil esse fordidius, qàm si rempublicam vi arroderemus, qi nihil ex eam suo labore conferremus.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecunia publica parcissimus fuit: qod Lauds potius datur, qam reprehensioni.*

Καὶ ταμιλίαν τῶν χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impensarum rationem custodiebat.* Casaubonus. qi & de *imperii rationemante* accipit, qod apud se Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum sibimet & vectigalium.* indeqe *ἀριθμητικὸν* dictum, qod ea istis exigendis distributis ageret Verùm de diverbû illius occasione supra dictimus. Malim & istic τὸ ταμιλίαν τῶν χορηγίας, de *sumptuum erogatione moderandâ & attemperandâ*, qam de reditiuum rationibus exquisitè conficiendis interpretari. Pium scilicet illis *eundum* magis qam *promum* se exhibuisse.

Καὶ ἐπομενητικὸν τοῦ ἐπὶ τῶν πιόντων] Ita *l.* 6. §. 30. *Τὸ μακρόθυμον. καὶ ὡς ἔμφρον ἐπιτηδ. τοὺς ἀδίκως αὐτὸν μισοῦντας μὴ ἐπιμεμφόμενον. Iracta tardus. atqe cuderit immeritos reprehendentes, nec eos vocesim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν νοώνων τοιῶν] *νόων* istic *rigorem* significare vult Mericus. Verùm *νόων*, non *τοιῶν*, esset à *νόος*. & *rigorem* dicera durius pavlò videatur. Xylander *τοιῶν* legit, cui calculam do, operarum meadum merum subesse opinatus.

Mire

Deis colendis superstitiosus, nec in hominibus, aut muneribus, aut blanditiis avram captans popularem; sed in rebus qibúsque sobrius, solidus, nusquam ineptus, aut novitatis studiosus. Porrò qòd ad vitam commodiùs transigendam conducentibus rebus, quarum copiam illi dapsilem sors suppeditabat, citra fastum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præsentibus simpliciter frueretur, neqe absentia multùm desideraret. qòd nemo illum aut sophistam, aut vernaculum, aut

ως. καὶ τὸ [a] μήτε θεῖν τὸν Θεὸν διαπαίμειν, μήτε θεῖ ἀνθρώπως δημοσιεύειν, ἢ [b] λεπτολογεῖν, ἢ ἐχλεχαρίς, ἀλλὰ [c] νῆφον ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμῆ ἀκριβολογῶν, μηδὲ παντόπρωτον. καὶ τὸ τοῖς οἷς [d] ὑμάρτων βίω φέρειν τὰ, ἂν ἡ τύχη παρέχη δαψίλειαν, χρησιμῶν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὴ ἀναπιμπλάσθαι ἄπληστον, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα ἀπεῖν, μήτε ὅτι [e] συφιστὴς, μήτε ὅτι οἰνοχόος εἰρηκάλλων, μήτε ὅτι χρ-

[a] 2 L. 6. § 30.
[b] L. 5. § 5.
[c] L. 4. § 28.
[d] L. 4. § 3.
[e] Sup. § 7. & l. 6. § 30.

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τοὺς Θεοὺς δεισιδαίμων] Ita *l.* 6. § 30. de Pio: *Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.*

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοσιεύειν] quod de eis usurparur, qi muneribus ac visceratiónibus populum demereri studio habent. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* *Τὸν μὲν οὖν λόγον ἃ φασι τῶν ἄπαν πραττὸν. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐν τῶν ἄπαν ἄγαν δεῖ μάλιστα. καὶ, καθάπερ ἔσως τῶν ἀγωνιόντων περὶ λόγον, (*legendum λόγως*) λαβὰς ἁμύνας καὶ ἀνίσχνα ζητοῦσι λεπτὰς καὶ παλαιὰς τῆς γυμνῆς ἕλκειν, ἐνοχλοῦσι, ἢ τῷ βαλανεῖα διδόναι, ἢ πυρίχας τινὰς, ἢ μουσικὸν διάπαλα παρασκευάζοντι ἀεὶ, θεάτρων γύρει, μᾶλλον δὲ δημοσκοπεῖ. δημαγωγία γὰρ ὁ διὰ λόγου πειθομένου ἐστι. καὶ δὶ τοιούτων τιθηνούντες τὸν ὄχλον, οὐδὲν ἄλογον ζῶον ἄγρας καὶ βαναύσους διαφέρουσι.* Lupum quidem auribus teneri posse negant. *Populum autem & civitatem vel maxime auribus ducere oportet: neqe sequ eos, qi exercitatione decendi destitutos, multitudinis ducendæ anfas quærunt elegantia artisqe vacuas, & ave venere trahunt opulu prabendis, vel munsupio largiente. aut saltationes aut gladiatorum spectácula crebra exhibentes populu favorem capiant, aut potius vim in afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe ducunt, qi docendo persuadent: at istiusmodi circumitores nihil a bruterum illecebratione & captura habent diversi.* nec multo post *pag.* 830. *E.* idem genus hominum perstringens: *Οὐ ⊕ ἀκαίρως ἐρετὸν ἐσχοίνισθ· ἅμα καὶ δυσταλὲς ἐστι ὁ πλοῦτος καὶ δίκαιος πρὸς ὄνα δὲ ἀρετὴν ἐγγυᾶται⊕. καὶ δὶ ἀπὸ δοάτων, ἢ σημείων, ἢ μονομάχων ψυθόνυμος τιμὴ καθ' ὑψυδυάζηται, ἑταιρικὰ δοκιμασία καλοκάγαθίας ἔχλων, ἀπὸ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ πρεσβεύουσιν ἐρίζητέον τ' ἐν τοῖς ἀδίκοις δίξαι. Adeo omnium amor tum cum valde sanus est, tum divinus est, quem civitates & populi erga unum aliquem ob virtutem ejus concipiunt. Falsa autem fit de Te honores, ac falsa testimonia, qa propter spectacula, donationes ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, similes sunt meretricarum adulationum, plebe subinde ut qi det ac gratificatur aliqod arridente, tumsque dies & usitatissimi gloriolam blandiendo tribuente, δημοκοπεῖν & δημαγωγεῖν* distinguit, ut illa sit populi favorem muneribus capeantium, ista oraciouibus.

Νῆφον ἐν πᾶσι] *præcipuè sobrium.* Capitolinus. Verum hoc restrictius. Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. *Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. Tu autem esto vigilans on omnibus.* Et *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. *Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. Vigelemus & sobrii simus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 5. *ἀγχίνοι καὶ νήφαλοι. Sagax & sobrius.* qod ob vocabuli insolentiam observo magis.

Παρίεσθαι μὲν δεινοτέροις ἄκλητον, ἀπιέναι δὲ μὴ δόκτον] Ita paulo pòst. *καὶ ἀνέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἰδίωτο. Abstinere & frui posset.* Qod de Aristippo ferè Laertius *l.* 2. *c.* 66. *Ἀπολαύειν μὲν γὰρ ἑδοσὶ τῶν παρόντων, ἀπολαύειν δὲ μὴ παρόντων τῶν ἀπολαυσόντων τὸν ὑ παρόντα. Nam ut libenter percipebat præsentium voluptatem, ita ut absentibus frueretur, non laborabat.* Senfit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. *ὅτι τὸ κρατεῖν μὴ ἐνίοτε ἡδονὴν ἔδοσε, ἄρτον, ἢ τὸ μὴ χρῆσθαι. Quo contingere se a voluptatibus, neqe eis manus dare præstantius esse, non earum sibi usum interdicere.* De Aristippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Tentantem majora, ferè præsentibus æqum.

Qod Isocrates Demonico §. 19. *Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βέλτιω. Iis, qa adsunt, contentus esto: quæ tamen melliora.*

Ἀπολαύειν δὲ μὴ δύνασθαι] *τίνι γὰρ διάφορον, ὅταν ἦι τις μὴ παρὼν ἀλγῶμεν. Tunc enim nobis opus est, cum ex eo, qod non adsit, dolemus.* Epicurus *ad Menac. apud Laërt.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα σιτεῖν] recte Xylander. *Nemo sitet, qi eum esse decet.* id est, verè dicere posset: per opprobrium scilicet. neqe enim *ἐγκρατεστικὰ* sunt qæ sequntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; sed *σωφρονικὰ* potius *καὶ διαφορητικά.*

Μήτε ὅτι σοφιστὴς] Allusit ad *ζῆλον σοφιστικὸν*, qem supra attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. *Ου σοφιστὴς.* Et Capitolinus. *Fuit vir formâ conspicuus, ingenio clarus, — singularis eloquentiæ, nitida literarum, — & hac omnia cum mensura, & sine jactantia.* Nam qod Virdoctissimus *Sophista*, aut *Sibolastes* etiam nomen in meliorem partem hic accipi laudisqe loco haberi opinagus est, ab uroris mente qam longissimè aberravit. qòd & illud ex *l.* 6. planissimè adstruit. Marci sensum optimè explicabit Plutarchus de aydiend. *pag.* 41. *C.* ubi sophistarum ingenium praxinqe depingens, *Ὁ μὲν γὰρ*, inqit, *Μενάνδρου, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθείς, ἐν ὕφει καὶ δόξει αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὑπορράτων ἐπιπεφυκέναι. καὶ δὶ τῶν πολλῶν διαλεξεων ἐς μελέτας σοφιστῶν, ἢ μᾶλλον τοῦς ὑπορρήτορας χρωτὰς τῶν δημοσιάται, ἀλλὰ τὸν τῶν φρενῶν ἐκμελεῖα ἐστι καὶ καλλιστεῖον καὶ περιφέρεσθαι ἐφολκοῦσι ἐνθουσιῶντες καὶ περιφέρουσι τοὺς ἀκροωμένους. αὐτὸν ἐδοσὸν διδάσκει, ἢ ἀνατρέπει δίξαν ἀξιόλογον ἐσόντος.* Et *Melanthius* quidem *interrogatus, an amut, de Diogenis tragedia, negabat se eam vidisse, qod vocabula ejus conspectum intercludercnt. Sed plerumque sophistarum orationes atque declamationes non vocabulis modo tanqam cortibus velant sententias; sed vocem qqe accuratis qibusdam sonis mollitiæ & cantillationibus illi tdulcantes bacchatum qendam furorem in auditorum animis contiunt, eoque transversos abripiunt, protsus, quam adserant, colupture, vanissimum etsum gloriolam reportantes.* Clemens itaqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A* *Ἡ δὲ σοφιστικὴ, inqit, τέχνη, δεινωμή ἐστι φαντασεως, δια λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρίκει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὸ ἡδυσμένον. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὸ ἐρίτιμον. ἀδιπόρει γὰρ ὧν ὁ Πλάτων κακοτέχνως προσῶπον τὴν σοφιστὴν. Ἦ τι Ἀριστοτέλους ἐπίνοια⊕, πλειστηνὸν ἴσα αὐτὸν ἀποφαίνεται ἄντι τὸ ἴλεω τῆς σοφίας ἔργον πειθοῦς ὀφαιρεῖσθαι, καὶ ἐπαγγελλόμενον σοφίαν, ἣ ἀπομίλητον. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὸ μὲν τὸ πειθανὸν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα. καὶ τέλ⊕. ὁ πειθὼ. ἀτὰ τῆς ἐριστικῆς ἀρχὸ μὲν, τὸ δόξαι. ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα. καὶ τέλ⊕. ὁ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὸ μὲν τὸ φαίνεσθαι. ἔργον δὲ δίξαι. τὸ μὲν οὖ ῥητορικῆς. διτρόπειαι φαίνονται. τὸ δὲ ἐν διαλεκτικῆς, ἐριστικῆς. τέλ⊕ δὲ αὐτῆς ὁ ἐπιπλήξις. Ars autem sophistica est peteflas phantastica, qa imaginatione perficitur, verbis falsas opiniones tanqam veras ingenerans. Præbet enim ad persuadendum qidem decendi artem, ad contendendum vero litrigandi ac decertandi. Aperte itaqe Plato malam artem appellavit sophisticam, & cum sequtus Aristoteles eam qandam deceptrendi artem pronuntiat, ut qa tatum sapientia officium probabiliter asperat, & profitetur sapientiam, ea qe non est versata, nec in ea studium posuit. Ut parcis autem dictum: qemadmodum artis qidem docendæ principium est id qod est probabile: officium vero argumentum: & finis persuasio: ita artis contendendæ principium, est id qo opinamur: officium vero contentio: & finis victoria. Eodem enim modo sophistica qoqe artis principium qidem est id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte ducendi, qod perpetuâ oratione rem persequitur: alterum vero ex dialectica interrogans: cjus vero finis est obstupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in sophista, qi totam illam differtionem satis prolixam in hoc genus animalium definiendo insumpsit, cujus usitatus rationem prodit nobis Plutarchus, insignem nimirum magistrorum istorum per Græciam eo seculo feracitatem, qi acceptâ a juventute pecuniâ sapientiam edoctoros se pollicebantur, cùm nihil minùs qam qod profitebantur præstarent. Sic enim ille *Platon. Qæst. l. pag.* 999. *E.* *Καὶ γὰρ σύνεγγυς ἐν τοῖς, τὸ φορὰν ἐνεδυναστεύειν ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ τότε οἱ νέοι πολὺ τελεώτερς ἀργύριον, σιτηρέσιον ἐπιλογίζοντο, καὶ διδασκαλίαν, καὶ λόγων ζῆλος, σχολὴ καὶ διατριβὴ ἀπρακτὸς ἐν ἐρωτι καὶ φιλοτιμίᾳ ἀγωνίᾳ, πολλοῦ δὶ καὶ χρήσιμον ὑδ' ὑτῶν. Eatenus tempestate qasi fortuna qadam sophista ex Gracia provenebant frequentes, qibus adolescentes multum pendentes pecunia, mercedem dabant de doctrina ac sapientia opinione, studioqe disputandi correcti, qod genus disputationes mutuibus contentionibus otium tempusqe conterebant, neqe pulcri aut utilitatis qicqam habebat.* Itaqe Dio Prusæus *Orat.* 48. Eunuchus istos confert, qos, ut illa apud Comicum, *amant mulierum amatores maximè, sed nihil posse; falcem, si qid qam maximè molliri fuerint, nihil procreare, est* certò certius. Vide *supra ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι ἐπιγνώμων ὑποκρίσεως] *Ὁ ὑποκριτὴς* ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mercus noster glossema esse merum censet, qod e margine in textum irrepserit. Verum de hoc alii viderint. Servi interim, ut Mosis Græcus interpres, *Genes. c.* 17. *v.* 13. vel sunt *ἀγοραῖοι*, vel *δουλογενεῖς. pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes distinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius *ὁ δοῦλος, ἀλλ' οἰκογενής. erat fervus, non emptus, sed domi educatus.* Hi Latinis *verna, vernula, vernaculi*, qod hic noster usurpavit. De Marcino Capitolinus. *In vernaculis vel au-*

ctore,

χολαστικὸς, ἀλλ' ὅλῃ πίστει, πλήρη, ἀνολόκλ[η]ρον, σεμνότητι δυνάμενον καὶ τ ἑαυτ καὶ ἄλλων. πῶς τύπις ἦ καὶ τὸ τιμᾶσθαι τ
2 Sup. §. 10. ἀληθῶς φιλοσοφοῦντα, τῆς ἦ ἄλλας [2] ἐκ ἐξο-

scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatum, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc quòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil ex-

ANNOTATIONES.

licus, tam impius, tam asper, ut servo illum suo non Macrinum dicerem, sed Mucellinum. Seneca de *Benefic. lib.* 6. *cap* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque erro vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum autem, cum sub oculos ipsorum educarentur parvuli, pemlandiâ & procacitate obiectabatur sese familiariter patroni. Talis ille, qi Seneca *Epist.* 12. *Non cognovisti me?* inqit. *Ego sum Felicio, tus felicbas frigillaria afferre, Philosito vellico fures, delicatulum tuum.* Martialis *l.* 14. *Epigr.* 54.

Si qui plorator collo tibi vernula pendet,
Has quotiès teneræ garrula fistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l.* 5. *Epigr.* 38.

Desiere non te vernula pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam vetores lædas lascivia patronos,
Et nomen blaso garrisat ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cognita silvarum nos moderatio delectat, vernularum licentia; illos disciplinâ tristiori coerceri, horum alis audaciam.* Indè *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas aevi* τῆς βωμολοχίας. Martialis *lib.* 1. *Epigr.* 42.

Urbanus tibi, Catulle, videris.
Non es, crede mihi. quid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *Epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, fordidum dentem,
Et fauda lingua probra circulatorum.

Cicero *Brut.* §. 172. *Ego meminisse T. Tuscum Placentinum, hominem facetissimum, cum familiares nostro Q. Gramo dedecussate contendere. Sed Tuscum, non minimi multa ridicule dicentem, Gramus obruebat usticis qe saepe vernaculo.* Ammianus *Hist. l.* 17. *Julianum appellantes loquacem talpam, interpretem Graecum, & hanc congruentia plurimum atque vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullus tamen vulgaribus quàm vernaculis & marbematicis.* quam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis passim Seneca *de Exp. consolat. c.* 11. *Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: quorum audacia ita demum fibi in convivas jus facit, si cepit a domino.* Quod autem ex Epicteto *Dissert. l.* 4. *c.* 2. ὑδὲ τοῖς σκώψι, sive *officiosum atque obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nulla id certè ratione niti videtur; cum illud τὸν ἄρεσκον, potius, ac pro *vernularum* more leviculè se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plautina lingva loqar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis quàm convivam
Convenidum.

Melius certè Annotator Lugdunensis. *dicaculos, quales sunt vernulæ.*

Μέτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola*, Xylander. atque ità Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de schola, atque à magistro, & Graecis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem*, quam Capitolinus in *Max. num.* exhibuit; *Sed tamen, ut soror mea Graecis mundanis erudita, barbarum socerum ferre non posit; quamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Graecas mundanas eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholastico* opponitur, hoc est, cultu liberaliore splendique imbutus literatis. prout Ci. Cafavbonus adnotavit. Verùm illic τῷ ἀνδρὶ πεπαίδευμένῳ. i. *viro maturo & σχολαστικὸς ἀπεναντίως.* ut eum designet qi *ut scholæ sub praeceptore* adhuc *agat*, aut agere etiam opus habeat. indè Plutarcho *de audiend. p.* 46. *d.* μαλίστας σχολαστικοὺς. qo loco notat, τοὺς τοὺς μὴν παιζόντων καὶ πανηγυρίζοντας ἐν τοῖς σχολαστικοῖς μελέταις φησὶν ἐπὶ τὸν φιλοσοφίας μεταφέρεσθαι. *Veces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se vendebat.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ità avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes*, inqit, *in scriptis suis causas tantum egerunt suas; & propriis magis laudibus, quam aliorum utilitatibus consulentes, non id facere admisi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti habeantur.* Facitqe huc, quod sequitur, τὸ ἀκαλλώπιστον. Qin & *scholasticus* qandoqe pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola*, tanqam in *scena*, confictas causas controversiasqe tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli, ite hinc
Inflata vere non Achaico verba;
Et vos, Sicelides Musæ, Arquitæ, Varroge,
Scholasticorum nates modestè pungite,
Ite hinc, manus cymbalum jucundius.

Tacitus, an Fabius, *de caussi. corrupt. eloquen. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas non ex Ciceronе, *Indum imperatorem* nuncupat. addiqe simul: *Deducimur in scholas, quibus non simile de-*

A *xercm, utrumnam locus ipse, an condiscipuli, an pernes studiorum plus mali ingenuis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in quo nemo nisi imperitus aqe rustic. in tondisqendis nihil profectus, cum pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate discant & evadantur. Ipsa verò exercitationes magna ex parte contrariæ: —Svasoriæ, & controversiæ. —Sequitur autem ea materia abhorrentia à veritate declamatio qoqe adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta infectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent si ad eloquentiam sterilis usum saterent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantum proficunt, ut cum in forum*
B *venerint, patent se in alium terrarum orbem delatos: & ideo ego adolescentulos existimavi scholis stultissimis fieri, qua nihil ex eis qa in usu habemus, aut audiunt, aut vident; sed piratas cum catenis in littore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *-sed mellaros verborum globulos, & omnia dicta factaqe quæ papavere & sesamo spargi: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qi in culina habitant.* & qæ sequntur. Fabius ipse denique *institut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de nostris pessimum studiis dicam, qid animes tam multos annos, tanqam in mare est plurimorum (ut de his, à quibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) declamitare in scholâ? cum satis*
C *sit modico tempore imaginem veri deformatæ, & docendi legem temperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda docendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholasticis summus.* indè *scholastica epistola* Plinio *l.* 9. *Ep.* 2. qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsa exarantur. *Nisi forte voluimus scholasticis tibi, atqe (ut ita dicam) umbraticas literas mittere.* Plinios idem *l.* 2. *Ep.* 3. de Ifæo. *Declus & vocibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est: qo genere hominum nihil est simplicius, aut sonorum, aut melius. nos enim, qibus foro vetusqe latebras terimus,*
D *multum malitiæ, quantus volumus, addiscimus. schola & auditorium, & falsa cavssa, res inermes & inanissima est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *institut. l.* 12. *c.* 2. *qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atqe operibus, se vere civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, egn nihil video. Neqe enim laudi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotatqe Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen illic tribuitur. Canqam reticere religio est, qod Epitterus habet *Dissert.*
E *l.* 1. *c.* 11. Ὅρᾳς ὅτι, ὅτι σχολαστικὸν τι δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῶον, ᾧ πάντες καταγελῶσι) ἀκριβῶς ἄρα δεῖ ἡμᾶς ἐπιστῆναι τῷ σημεῖῳ δόγματι ποιεῖσθαι; *Vides ergo scholasticum oportere fieri (id fatuce animal, qod derideatur ab omnibus) si modò decreta tua examinare velueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum serio advertebant. Verum tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultisqe idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἄρα ἐστὶν τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tollite ista scholasticorum & stultorum.*

Προστασίας δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων] *Qi & ipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus. contrà quam Tarquinius ille, *qi nec se nec suos regere potuit:* ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *supra ad* §. 15. Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verto, *& suis & aliorum rebus præsis dignus*; vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneum.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμος ἀγαθὸς οἶκον ἐὰν κτήσηται, καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλον δὴ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἂν, εἰ βούλοιτο, εὖ οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Bonus oeconomus est domum suam recte colere, & alterius domum, si qui hanc ei committat, & ipse velit, recte colere ut suam.*

Τὰ περιβλεπτὰ μὴν ἀλυπῶς φιλοσοφοῦντα] qibus *honoratus &*
G *salutatus detulit.* Capitolinus. Vide *supra ad* §. 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄστε τὸ πρόσωπον μέχρι τῦ λόγου, i. *factis procul, verbis tenus.* Gellius *Noct. attic. l.* 17. *c.* 19. de qibus festivè Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Ep.* 28. Ἐν τοῖς τῶν λόγων φιλοσόφοις, ἴσχναι φιλοσοφῶ· ὀφθεῖα, ἰσλόγως δὲ ὁ λόγῳ· τῶν τοιούτων προϊόντων. *Si qui verbis philosophatur, te autem ipsa moribus aberrat, nulla ejus eloquentia meritò est ratio habenda.* aut etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gellius ibidem *l.* 9. *c.* 2. de qibus Fabius *institut. l.* 1. in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt, non enim virtutis ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & cultusum, & differentiam à cæteris habitum, pessimis moribus pratendebant.* Tales autem, ut videri possit, nonnulli, imò non pauci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας προσχήματι παλαχεύοντες, *pra-*

tenta

exprobrabat, in congreſſibus facilis, & feſtivus, nec ad faſtidium tamen. corporis ſui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, aut elegantiæ ſtudioſus, nec neglectui tamen id haberet; ſed per ſuam ipſius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentiſve externis quàm minimè indigeret. quod maximum eſt, quòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliquâ claruerunt, ſive oratoriâ, ſive legum, vel morum, vel [illegible] arum quarumvis rerum notitiâ: ſed & operam illis conferebat ſuam, ut pro eis, qi

πολιτικὸν, ὃς ἦ τὸ εὔμιλον, καὶ εὔχαρι, ἐ κατηφὲς. καὶ τὸ ἓ ἰδίᾳ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμετρως, ὅτι ὡς ἄν τις φιλίζοιτο, ὅτι ποῖς καλλωπισμὸν. ὕτι μὴν ἐλυγρὸς. ἀλλ' ὅτι μὲν ἐπὶ τὸν ἴδιον σωσηχῶ, ὡς ὁ ὀλίγοις ὁ ἰατρικῶν ἀλείμμασι χρῆζον ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐ ἐκτὸς. μάλιστα ἦ τὸ ἀδιαφορητικὸν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν δύναμίν τινα κεκτημένος, ὅτι τὸν φρονεῖν, ἢ

ἀλείμμα τὸ ἔν. Suid. διαλειπτὸς Suid. σύνεσις ἐν τοῖς Suid.

τῶν

ANNOTATIONES.

rentur philoſophiæ ſtudentes, ut Dionis in *Veſpaſ. lib. 66. pag. 751. A.* verbis utar) eam philoſophiæ ſpeculo vitia obtegerent ſua. Teſtis Dio idem in *Marco lib. 71. pag. 815. D.* παμπλεθεῖς, inquit, φιλοσοφίᾳ ἐκλαμπόμενοι, ὑ' οὐ μόνῳ πλημμέλουσιν. *Magna hominum multitudo ſe philoſophari ſimulavit, ut ab eo locupletarentur.* Inde factum, ut *fumus fieret, quod ſub philoſophorum ſpecie quidam rempublicam vexarent & pervertu. quod illa tamen purgaſſe dicitur.* Capitolinus.

'Ου ἐξωσθεὶς.] Ita *l. 6. §. 30.* 'Ου ἐνοῦσι. *Apollonius* tamen *Chalcidenſis avertiam mercedibus mutavit.* Capitolinus Vide *ſupra ad §. 8.*

Τὸ ἐναμιλλον, καὶ ἐχαρι, ἀ παλαιόφρον.] De Lacyde philoſopho pariter Laertius *l. 4.* 'Απὸ τοιούτου δ' ἦν ἐχαρις ὁ ἄλλως, ἢ εὐμιλὴς. *Vir erat graviſſimus, in congreſſibus tamen facilis & feſtivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram quod attinet, dictione temperatâ: ἐχαρι, ἀ παλαιόφρον. *feſtivum, ſed non immodicè, ſive ad faſtidium uſque.* contra quam Cicero, de qo Plutarchus *pag. 863. C.* 'Η δὲ περὶ τὸ σώμασκα ἢ τὸν σπουδὸν τοῦτον ἐυμετρία, διαπονῶν μὲν ἰδίοις καὶ γλαφυροῖς. χρώμενος δ' οὐ παλαιόφρον, σολλοῖς ἐλέγετο. καὶ καταδεδίκης ἐλάσθαι δῆμον. *Urbanitas in facetiis ejus & in ſalibus haſce ſuorum reſa eſt & lepida: ſed quæ in ea eſſet effuſior, immodico urbanitatis abuſu multos offendit.*

Τὸ τῷ ἰδίῳ σώματος ἐπιμελητικὸν ἐμμέτρως.] Galenus *de ſanand. conſeru. l. 6. c. 5.* de Antonino Pio an Marco, 'Ο γὰρ, ἂν ἔοικεν, ἀντιπατέρων ἐπιμελὴς πρὸς τοὺς τὰ σώματος ἀσκοῦντας ἀφθόνως 'Αττικὸς, &c. *Antoninus enim, qi Imperatorum, qui ipſi videmus, promptiſſimus ad curam corporis erat.* De Socrate Xenophon *Commenta. l. 1.* 'Αλλὰ μὴν καὶ τὸ σῶμα ὅλως οὕτως ἐπ' ἀκρὸν ἠμέλει, τάχ' ἂν ἀμελέστερος ἐν ἐπόνει. *Nec corpus quidem ipſe ſuum negligenter curabat, ac ſi qi curarent negligenter, eos minime laudabat.* Vide ſis qæ ſequuntur.

Διὰ τὸν ἴδιον προσοχὸν, ὃς ὀλίγοις ἰατρικῶν χρῄζειν.] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l. 2. c. 13.* 'Ην δὲ τὸν τὸ σώματος φυὰν ἐυφυὴς, αἴρει. ὃς τι εἶδος, ὀρθὸς ἀναβαίνων, τὸν ἁλλήλων ὑφοκὸς, πλὴν τῷ ὄμῳ μᾶλλον τῆς ὄψεως ὑποδὺς, ἀγιωσύνῃ ὁ τι καὶ ἀνδρώπου, ὅτι μηδ' ὑφοφάγος παρεσκεύῃ, καὶ ἀπαρτᾶς ἔχων πολλὰς, ἃς ζηλοῦντες καὶ σὺ ἐνδρες, ἀλλὰ πᾶσα τὰς 'Ομηρικὰς ὕραις. *μαλίστα τοὺς ἐν τοῖς προσέκειτο τῷ πυρὶ. ὅθεν ὑπ' ἐργυγώσιος τῆς αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίας. ἀλλ' ἃ σοῖς πλημμελῶς ἐπὶ σώμασι, παμμιᾷρῳ μέτρῳ τι καὶ νεκτὶ καὶ τῷ βραχίονι ὑποκλὰν ἀνεμένος, ψυκρᾷ ἀρτῷ καὶ ὕσῳ παρέκρουσε, πλείστους τῶν ὁμήρου, ἐν μεμῶν τοῦ Θερσίτου τῷ σώματι. ὑπὲρ ὧν ἐν αὐτοῖς ἐχρήσατο κανόσι, εἰ μὴ ἀσκεῖ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἐς τῶν τῶν ἰατρῶν τινὰ ἐκυγεγυκὸν ἐν σκολῇ, φαίνων, εἰ καὶ μὴ δι ἐνεύψασα καχεξίαν, ἀλλ' ἐν προβολαῖς χάρῳ τὸ αὐτὸ τοῦτο πεφυτευκυῖαν φαρμακον. *Habita corporis egregia fuit, adſpectu venerabili. erectus, ſtatura heroicâ, etiam extremâ ætate juvenili ſpecie, corpore omnium ſalubertimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe ebrius erat, ſed, ut Homerus heroes, aſſa plerumqe veſcebatur. Unde omne eum valetudinem avertit. Si quando ex ſtomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel oxygarum faſtidium propulſabat. Die ad occaſum vergente, ſrugi panis & modico vino corpus reficiebat. Antidoto per omnem ætatem uſuqe eſt, ipſe dum imperavit, ſecuit, idqe invitus, horrens medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra eſſet, tamen ad morbos in poſterum præcavendos medicinis prodeſſet.* De Aureliano pariter Vopiſcus; *Convivium de aſſaturis maxime fuit.* tum [ruſſe, Salmaſius] ruſo maxime delectatus eſt. *medicum ad ſe cum adhiberet, numqam vocavit; ſed ipſe ſe medicè præipue curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l. 3. c. 68. Valetudine proſperrima uſus eſt, tempore quidem primo prope toto, prope dixim: quippe qui & trigeſimum ætatis annum arbitratus cum ſuo rectore, ſive adjumento conſilioqe medicorum.* Inde Tacitus *Annal. l. 6. Ludere ſolitum* refert *medicorum artes, atqe eos qi poſt tranſeuntem annum ad intermiſcenda corpori ſuo nidia vel nomen alicui conſilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag. 136. D.* 'Ως οὐκ ἀνὴρ ἐκείνοις ἐχρήσατο γεγονὼς ἦν, καὶ πρὸ πολλοῦ ἰατρῷ χαίρω, καθηγεμόνας ἐφ. *Redendum eſſe veram eam, qi animum vita egreſſa ſexageſimum annum medico derigat.* qo loco fruſtra Lipſius τριακοστὸν legi poſtulat, quaſi vitiati ſint codices; cum pari modo dictum illud artus idem exhibeat in *tabella de ſeve politico pag. 794. B.* nec ſcopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe ſcriptoris potius ἁμάρτημα μνημονικὸν, quam exſcriptoris σφάλμα γραφικὸν. Plato certè, *Politic. l. 3. pag. 622. A.* Τὸ ἰατρικὸν διῄτημα, ὅτι μὴ τραυμά-

A τοῦ ἔτους, ὁ τῶν ἑκατὸν ἐτῶν τετραετηρικὸν περιπατοῦσιν, ἀλλὰ δι ἀγνοίαν τε καὶ δειλίαν τὴν διάλυσιν. (*pag. 621. D. Σοφοκλέα τραγῳδὸν καὶ Σοφοκλέα ποιητὴν ἕνα καὶ Κορινθίῳ πρὸς καὶ τὸν τελευτὴν σύνταξε.*) ἐκυμάνθη δὲ καὶ πεπαίσθαι ἄστυ λίμνη, ἰχνευτικοῦνος, φάσσατος καὶ καλαβρὸς τετράποδα ὑπὸ τὰ τέτθα ἀναγκάζουν τοὺς κυνηγοὺς Ἀτελεστιάδας, ὃν πίσσχρα δυσὶ; *Homines medicis egere non ad valetudinem ſervandam duntaxat, morboqe curandos intemperie acres. & pro annis tempore aliter atqe aliter moderatos, ſed ob deſidiam & luxum, qem damnavimus (Syracuſanorum namqam, & Sculorum abſonorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujuſmodi vitium) ut homines lacunarum inſtar aqa exuberantes cogerent practicos Æſculapii ſucceſſores morbos quidam novo nomine ſtatos & catarrhos appellare.* Multum hac in parte valet proba corporis ipſius conſtitutio. Philo *de vit. Moſ. l. 1. pag. 603. E.* Τὸ ἐναμιλὰ τῶν σωμάτων καὶ τῶν τοῖς μεγίστοις ἐναντία, φρονήσεσι ἀναλλάττει τὰς ἀλλοίας, ὕδατι ὁ βραχὺ πυκίζοντος τῶν εἰς ἐναμίλλους ὕσατι καὶ γεωργὸς τὰ ἔνδενδρα καὶ τὰ ἐγγεῖα δένδρα, βελτίοσιν ἐξ ἑαυτῶν. *Bene habentibus corpora membrorum omnibus aptis ſecuris padorebas ſuccoque exhibendo alter vel nebat negotia, vel mansuetum, undeqe agreſtis generoſa planta per ſe proficeretur in bonas arbores.* Non minus tamen temperata, ſedulaqe tutela. Seneca *epiſt. 58. Illud ſummè cogitemus, ſi mundum ipſum, cui nemo mortalium quam nos ſumus, providentia perennis curavit, poſſe eandem aliquatenus noſtra qoqe providentiâ longorum prorogari hanc corpuſculo moram, ſi voluerimus, qibus pars major perit, potuerimusqe regere & coercere. Plato ipſe ad ſenectutem ſe diligentiâ perenni. Erat qidem corpus valdeqe ac forte ſortitus, & ille numen lacendo paſtum ſuccus: ſed nasurgatones ac pericula multum detraxerunt viribus: parſimonia tamen, & eorum qæ exhibitatem evocant modus, & delegens ſuos tutela, perduxit illum ad ſenectutem, multis prohibentibus cauſſis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *viturum l. 10.* referente Athenæo *Deipnoſoph. l. 12. pag. 548. D.* 'Ος διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν. σχεδὸν ἐγδεκαετὴς τῷ φρονῆν συνέβαινεν. *Qod ob temperantiam victus ad octogeſimum fere annum integra mente totum traduxerit.*

'Η φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐυτής.] Svidas, qi per præceptionis formulam, tranſcripſit iſta, vocubus duabus avchoren dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, illud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀδιαφόρως.] Contrà qam Dionyſius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqul. pag. 471. E.* 'Ους ἐγώνα μέγιστος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλοξένου τοῦ ποιητοῦ μὴ βέλτιον ᾠδὴν μᾶλλον, μηδὲ σοφῶν ἐν τῷ διαλογισμῷ Πλάτωνος, ἐργώδης καὶ παροξυσὴς, τὸν μὲν οἰκ τοὺς λαξεμίους ὑπήκουε, τὸν δὲ ἀνιαθέλο πέμψας εἰς Αἴγιναν. *Non contemnus omnium ea tempeſtate tyrannorum qod eſſet maximus, irritato atqe exaſperato animo, qod Philoxenum poetam contemno, Platonem diſſerendo non ſuperavit, alterum in lapidicinas, alterum in Æginam vendidit.* Contrà qam Hadrianus, de qo Caſſius *lib. 69. pag. 789. A.* & ex Caſſio corrigendus Svidas; Φιλοξένου τε ἀνάλογα ἐχρῶτ, καὶ παῖα τῶν καὶ τ' ἄλλα σπόδα καὶ ἐς βραχύτατα ἀνειλέσσων. καὶ ὀδὸν ὅ, τι ἂν ἤρετο, καὶ σκληρὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιωτικὸν ἐδίωγ ἐλεγεν. ἐν τούτοις δὲ καὶ τῶν ἐν ἴσῃ προσχόλου, σολλοὺς μὲν καθῆλε, τυχοὺς δὲ καὶ ἀνέλασε. βαλάνους γὰρ πάντων ἐν σεριῆνε, ἐμοῦν τὸς ἐν ἐπιστήμοσι. *Erat gloria & honoris cupidiſſimus, ob eamqe cauſſam cæteros vel numinum vobis operam dedit. Tum ea qa in pace belloqe gerantur, qaqe ad regem principemqe pertinent, ſe profitebatur ſcire: multosqe proſecutus, qod in aliqa arte aut facultate excellerent, loco ſuo dejecit, multosqe ſuſtulit, cæteros ſcilicet ex omnibus ipſe omnibus anteceſſere, adeo habuit qi in aliqa arte profiterentur. Profeſſores omnimodo ſemper, ut docti, rejiſ, contempſit, contrivit; eamqe ex ipſis profeſſoribus & philoſophis, libris vel carminibus invectum edidit, ſæpe certavit.* Capitolinus in vita *Hadriani*, qi loco & Favorini ſuſtirum dicterium refert, qi argumentibus amicis qod Hadriano de verbo qodam reprehenderat ſine cauſſâ, cenſuiſſet; *Non recte ſyadetur, inqit. qi non patrium nec illum doctiorem omnibus credere. qi habet regnum legumes.* Idem tamen, Philoſtrato referente, iſta ſua paradoxa dictitabat ſibi in vita contigiſſe; Γαλάτης ὢν, ἰλλυρίζων. 'Εκκλησιάζων, μυσιάρχης τελετῶν. βασιλεῖ διαφορεθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græco loqeretur: qod eunuchus adulteros cauſſam ageret: qod tamen Imperatore contenderet & uteretur.*

a τὸν τῶν. b πρ. [ἐμπειρίαν] Jun. c Sup. 7.9. & l.7.5.60. d L. 5. §. 5. e τοιούτοις. [καὶ] ἀνδρώπ. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοτρόπως, ἀνθρώπ. τ. α. τ. Boot. τοιουτοτρόπως πρ. α τ. vel τοιούτοις, ἀνθρώποις δὲ πρ. α. τ. δ. Salm. f διδραπότ. f. Mer. διδρασκὸς Salm. L. 4. §. 25. & l. 5. §. 3. & l. 9. §. 12. & l. 10. §. 11, 12. g ἀπ' ἀκρ. Lug. h L. 60. §. 30

a τ τῶν ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἰδιωτ., ἢ ἄλλων πατέρων b πραγμάτων. καὶ συσπουδαστὴν αὐτὸς, ὥστε ἔκαστα κ τὰ ἴδια πολιτεύματα διδασκόμενα. πάντα ἢ κατὰ τὰ πάτρια πρόσοντα, c μὴ αὐτὸ ζῆν ἀλλαχόθεν φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. ἔτι ἢ τὸ ἀμετακίνητον καὶ d ῥιπάστικον, ἀλλὰ καὶ τόπις, καὶ πράγματα τοῖς αὐτοῖς ἐπιβλητικόν. καὶ τὸ μὴ ζῆν παρεξυσμὸς τῆς κεφαλαλγίας, παρὸν ἐνδυὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτὸ πολλὰ τὰ λοιδόρητα, ἀλλὰ ἀλίγοις καὶ σπανιώτατα, καὶ πάσης ὑστέρας τ κοινὸν μόνον. καὶ τὸ ἄμφιον καὶ μεμετρημένον τῶν τε ἰματίων ὅτι ἕνεκεν, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διαπομπαῖς, καὶ τῆς e πώπτις ἀνθρώπις, πρὸς αὐτὸ ἢ τὸ δεῖν πρεχθῆναι f διδρασκόντος, ἢ πρὸς τὸν ὄζειν τῆς πρεχθησαι ἐνδοξίαν. g εἶτα [ἐν] ἀκμὴ λύσις. h ἐχὶ φιλοπαθείμ. ἢ πρὸς τὰς ἑδοδὰς ὄλιγοπαθὴς, ἢ πρὸς ἐσθήτων ὑφὰς ἢ χρόας, ἢ πρὸς σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, existimationem singuli suam conseqerentur. qòd, cùm secundum majorum instituta omnia exeqeretur, ne hoc quidem affectaverat, ut majorum instituta præcisè observare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, sed cum locis, tum & rebus eisdem, immorari consvetus. qòd post capitis, qibus affici solebat, dolores, recens statim vegetúsqe ad consveta munera redibat. qod arcana haud multa, sed pavca admodum & rarissima habebat; eáqe qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in spectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliísqe ísiusmodi; utpote cùm is esset, qi non ad celebritatem ex rebus à se gestis acqirendam, sed id duntaxat qod facto erat opus, respiceret. non illi intempestivus balneorum usus; non ædificandi studium insanum, non de victu, non de vestium textura tinctúrave, non de servitiorum specie exquisitâ curiositas. togâ,

qâ

ANNOTATIONES.

Ἢ ἴδιον ἐξ ἱστορίας νόμων, ἢ ἰδίου, ἢ ἄλλων ἐπαίνων πραγμάτων] transponenda illa ἴδιον ἴδιου, legendúmqe ἴδιον ἐξ ἱστορίας νόμων, liqet. Verùm & deesse vocula aliqa videtur, cui articulus prior innitatur. Itaque ἐμπειρίαν post πραγμάτων supplet D. Junius: qi & ἱστορίας nomine non *historiam* vult intelligi, sed *peregrinationem* & *locorum dispiciendorum lustrationem*. ego notitiam opinor qoqo modo acqisitam. ita Marcus ipse cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἱστορία τῶν ἀληθειῶν. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἴδιον ἔστιν, καὶ τὸ ἰδιωτ., ἰδιώτου ἱστορίαν. *Par est ignorantem per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδίωται, ἱστορικώτατοι. *Videntes, norunt.*

Οὐδ' αὖτὸ ἴσως ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι] nihil enim putidius affectationis affectatione, imitationísqe ostentatione. Contrà verò qod Plutarchus *Sympos. l.* 3. *c.* 1. Ὅσ μόνη ἰσχνὸς ἀδιάλειπτος ἐστι, ἂς φησι Πλάτων, μὴ ὅλῃ δύναμις, ἀλλὰ καὶ σύνεσις ἄκρας, φιλοσοφίας, μὴ δοκὸν φιλοσοφεῖν. *Non enim modo extrema est impudentia, ut ait Plato, jubitum videri cùm non sis: sed etiam summa scientia philosophari ne ut non videaris philosophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Σὺν τῷ ἀκαταπόνητος. *Cum affectatorem.*

Τούτοις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατρίβοντα] Seneca Lucilio *Epist.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium transfire volo. proximus quis tam frequens congratio, sustabilis animus est, coalescere ortis non potest, nisi desinas circumsistere & errare. ut saxum non possis commovere, prius corporis sui jugum fiet. deinde plurimum remedia continuata proficiunt. intermittenda non est quies. Et Epist.* 2. *Ea hic qa mihi scribis, & ea hic qa audio, hominem spem de te concipio. non desinis, nec locorum mutationibus magnaris. ægri animus ipsa jactatio est. primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari: magnæ est, qo ubique est. nihil aqe sanitatem impedit, qam remediorum crebra mutatio. non venit valetudo ad exercitum, in qo crebro medicamenta tentantur. non convalescit planta, qa sæpe transfertur. nihil tam utile est, qod in transitu prosit.*

Ἔν τε Διονύσου ἐπιλείου] Et illic Marcus Fi annulus, *Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit: Et gladiatorem munera simpsum modum fecit. temperavit etiam scenicas donationes.* Capitolinus.

Καὶ ἐργων καθαιρέσεις, καὶ διανομὰς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis siqidem *magnificentiam*, illis *munificentiam* suam Imperatores Romani ostendere ac vendirare solebant. Cæterum vir doctissimus Patritius Junius *operum distributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δεῖν πρεχθῆναι διδρασκόντος.] Xylander legisse videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπ. πρὸς αὐτὸ δὲ, &c. Mericus καὶ ἔτι τοιούτοις. τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & ἀνθρώποις pro διδρασκόντος legi posse suspicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιουτοτρόποις, ἀνθρώπ. πρὸς αὐτὸ τὸ δεῖν πρεχθῆναι διδρασκόντος, &c. in genitivus ἀνθρώπ. ab ἴμφρων, qod præceditur, regatur. Salmatius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum alia orationis facie, ἀνθρώπου δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ δεῖν πρεχθῆναι διδρασκόντος. Vel etiam, καὶ ἔτι τοιουτοτρόποις. πρὸς αὐτὸ τὸ δεῖν, &c. ut supra. De sensu satis constat: Monendum fuisse Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plausúsqe capiari solent: hominémqe ejusmodi qi respiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriamve qe indè conseqeretur. De T. Arrione Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 12. *Ornat hæc magnitudo animi, qa nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: vocisqe facta, non ex populi sermone mercedem. sed ex facto petit.* hoc est, qod Naso *Tristium l.* 5. *elg.* 14.

— *pretium cur verius ipsa petentis.*

Plinius idem ipse, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo beneficiorum fructus ex conscientia qam ex fama reponitur.* Liberaliter satis de Io *ad Consentium* in *Claudio* Trebellius; *Tetto est, tua conscientia, & vita mea, nihil unqam cogitasse, dixisse, facisse gravisum.* De

A so id perhibens fidem habeat, qi volet. Interim qod de Pio Marcus hic, pro viri optimi charactere Epictetus habet, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Ὅτου εἶσθ' ὅτι ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς, εἶδε πωτὲ τὸ δίκαιον ὑπὸ, ἀλλὰ τὸ πεφιέχθαι καλοῖς; *Nescis virum bonum nihil facere ut facisse videatur, sed ut fungatur officio?* Vide *lib.* 3. §. 12. & *lib.* 9. §. 42.

B Ὅτου ἐν ἀκμὴ λύσεως] *Non utebatur aliorum tempore balneis.* Xylander. qomodo illi, qi, ut Flaccus *l.* 1. *Epist.* 6.

— *tradi tumidisqe lavantur.*

Persius *Sat.* 3.

Turgidus hic epulis atqe albo ventre lavatur,
Gustare sulphureas intus exhalante mephites.

Et Juvenalis *Sat.* 1.

Pauca tamen præstat, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.

C *Hinc subita mortes, atqe mortifera sonnchus.*

Vide lavasse semper horâ balneari, & sibi commodâ & ita qi esset ipsum. Casaubonus ad Capitolinum. *h* illud, qod exhibet Basilicnsis, omittit Salmasius & Lugdunensis, retinet Casaubonus. ego vel expunxerim, vel, si retinere visum, ἀσκὴς legerim, qomodo Graci *Psal.* 119. *v.* 146. Προέφθασα ἐν ἀσκῇ. *Venerus ante te in ipso crepusculo, intempestivo tempore.* Sed illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοπαθοῦς] ἀλλοιοῦ αἰσθήματος, οἷον αἰσχύνη, ἐμμανὴς, ἐκπλῆξις, τρόμος, ὑπηρεσία. *Pavens contentus, tecto nemo, sirato, vesse, tecto, fervente. l.* 6. §. 30. De Augusto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Instrumenta cœnæ & supellectilem parsimonia apparet etiam nunc, reliquias lectis atqe mensis, gerum plerage vas privatis elegantia sunt. ut vero qidem gubusse ajunt, nisi humeris & modice usitato.*

D Οὐ περὶ τὰς ἑδοδὰς ἐντρυφῶν] *non curta vestium curiosus, aut studiosus, amator,* Xylander. ἐντρυφᾶν, ἐντιθέναι. Hesychius. ἐντρυφᾶν, vox insolentior, qalia apud Marcum non pavca.

Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de forma corporis elegantia sensus.* Xylander, qem & Casaubonus seqitur. de Pio ipso utergæ accepit. ut sit idem qod prius de eodem dixerat, ἀνὴρ καλλωπισμὸν τῶν ἰδίων σωμάτων ἐκπεπλιδηκὼς, *non elegantem ad corporis sui curam.* Ego aliter prorsus velle exsimo, nec idem (qod Marcus non solet) repetitum. Verso itaque *non curta corporum*, id est, famulum & servitiorum. *species.* σώματα enim pro *servis* sive *famulis* dicebant. Anthologi. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφον, ἢ δώματα πολλὰ· ἀσεγείρει,
Ἄλγεσθ' εἰς πενίης ἔσω ἐνυπνιάνη.
Corpora multa alere, ac fruud ades condere multat,
Multum ad pauperum perbrevi pandit iter.

E *Corpora*, i.e. *servos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. plenius exhibebitur,

Αὐτῶν τὸ δέξη, τὴν κάλλει τῶν σωμάτων.
Suage glaria, & formâ corporum.

Harpocration in Παίδων, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. sic Solonem σώματα ἀγοράσαι ἐν ἰσωτικῇ, ἵνα εἶχον ἔτνος διὰ τὸν νόον, &c. *Ob pertinacem libidinem, servas egregia forma compertas in cella prostituisse*, &c. qo nomine à Philemone Comico in *Delpho* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Aristoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem constituit *in ἰσωθενείᾳ ἀληθῶν τῆς σωμάτων, μᾶλλ δυνάμεως φυλακτικῆς τε τῆς σεμνοτικῆς τούτων. in bona constitutione possessionum & corporum, cum facultate, qa conservet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qasi explicans qd velit, ἀνδρείαν, inqit, κλέφθη, ἢ μεγέθη, ἢ κάλλη διαφέρ'των. *fortitudinem, qi multitudine, & magnitudine & pulchritudine excellunt.* ut frustra sit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἀνάλῶς, inqit, ὡς ἄνους, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. *Corpora non simpliciter dicit, sed servilia corpora.* Romanorum ætvem curvitatem, an luxuriem, in servitiis speciosissimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunque in Tuſculano, ſed quod excuſare ſolebat, pænulatus. totius denique vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodeſtum, nihil vehemens, avt de qo uſurpari poſſet, quod ſolet vulgò dici, *Ad ſudorem uſque*: ſed qaſi per otium

ὑ᾽ ἀυτὸ χωρίω [b] φιλῇ, ἀναγκαῖον δοκῶ τῆς κάτω [a] ἰσχιάδος, [c] καὶ τὸ ἐν Λανουβίῳ τὸ φιλαῖ. τῷ [d] τελέυτῃ ἐν Τύσκλῳ [e] ἐφεξῆς μνήμην ὡς ἰχρόνατο, καὶ πῶς [f] ὁ τοιοῦτος χρόνος, οὐδὲν ἀπαιτῶν, οὐδὲ μὴν ἀδυσώπητον, οὐδὲ λάβρον, οὐδὲ ὡς ἂν ἄλλο ἀκριβῶς ποτε, ἅπας ἱδρῶτος. ἀλλὰ πάντα δι-

a ἰσχιάδος, vel ἰσῖ Λαρίῳ Sal. ἀπὸ Λαρίου Lug.
b φιλῶ Lug.
c χρόνῳ in Sal.
d φιλίῳ. Sal.
e παραλιπόντος Sal.
f ὁ τρ. τοι. Boor.

ANNOTATIONES.

fiſſimis undique conqirendis, excolendis, diſponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flat Aſia ante ipſum pretio majore paratus,
Quam ſunt & Tulli cenſum pugnacis, & Anci,
Et me te teneam, Rugnatorum omnia Regum
Frivola. — noſtri non ullibus emptus
Pauperibus muſcæ pauc. Sed forma, ſed mens
Decus ſupercilio. —

Et Seneca *Epiſt.* 95. *Tranſeo puerorum infelicium greges: qos poſt exacta convivia, alia cubicula contumelia expectant. tranſeo agmina exoletorum, per nationes coloribus deſcripta, ut eadem omnibus levitas ſit, eadem prima menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, inqui eos rectior eſt coma, craſpedis muſcearum. tranſeo poſteros cum barba, tranſeo nimiſtrorum, per qos ſignoda-to ad inferendam cænam diſcurritur. Di bona! quantum hominum unus venter exercet!* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ πορνείου τοὺς μὲ ἐν αἰσχρῷ καὶ ἐφῤῥῖ, πάντας τοὺς πομπὰς, τὰς θυλακίσεις, καὶ τῇ παρὰ φύσιν κίνᾳ περιφερομένους πλέον ἢ ὅσον συμφέρει, λίχνους ἐφυλαμένους ἀκουσμάτων. τοὺς δὲ τοὺς κόλπους ἐν᾽ ἄκρῳ δεκτικὸν ἔχοντας, ὡς ὄντες τὸ ἐυτραπεζότατον ἢ ἀσφαλιστάτον. τοὺς δὲ ὑπὲρ αὐθαλῆς ἄκρων ταῖς ῥινοῖς ἐφιζάνοντας, ἢ ταῖς ἐν χειρῶν αὐχέσι τὸ πλῆθος τῶν ἐφυμῶν ἀναλίσκοντας. *Pueros etiam adſpice, partim ornate ac ſuo quiſque ordine, omnis ſolutos & effeminatos, ac ceſſare ad facinus expoſitos, magisque quam nequitiæ oculis conducat, exornati, partim pocula extremos degustantes, quos fieri poteſt deterrimos ſimul ac ſordidiſſimos, partim ſolibus ventum ſuper caput exercentes, atque auris unam conflatis obeſum carnes refrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίου φιλῆ] *locus iſte*, ſi quis alius, inqit, Clariſſimus Salmaſius, *in hoc ſcripto corruptiſſimus.* Itaque Mericus noſter, lacunâ contextui ſuo interjectâ, ut depoſitum, conſultò prorſus omiſit. Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunenſis, qi φιλῶ legi poſtulat, fruſtra. cùm de veſtitu agatur. Salmaſius ad Capitolinum ἰνιχόρῳ, legit. Caſaubonus ἀπὸ χωρίου, retinet. de ſenſu utrique convenit, placuiſſe Pio veſtem τὴν ἐνιχώριον, *indigenam*, non exoticam, ſive τὴν ἀπὸ χωρίου, hoc eſt, *quæ vulgo fiat*, & quidem ἀπὸ τῆς ἰταλίας, *e villa propria*, & ſerè de *redditibus Lanuvinis*. ità Caſaubonus *ad vitam Pii.* De Auguſto iſtiuſmodi quidam Svetonius. *l.* 2. *c.* 73. *Veſte non temere alia quam domeſtica uſus eſt, ab uxore & ſorore & filia confecta.* De ſe Seneca, *de tranquil. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata veſtis, non mille ponderibus aut tormentis ſplendore cogentibus preſſa; ſed domeſtica & vilis, nec ſervata nec ſamenda ſolutæ.* De Pio Capitolinus. *Victus eſt ſanè ab omnib & cum privatis veſtibus, &c.* Cæterùm edito Lugdunenſis pro χωρίου nobis Λαρίου exhibet. Hoc ſi non ſit typothetarum mendum, quod ſuſpicari forſan qis poſſit, *Lanuvii* villam deſignat, in qa Pius & educatus, & verſatus plurimùm, cùm palatium ibi conſtruxiſſet, & tandem etiam defunctus eſt, avtore Capitolino. Hanc avtem ſequendo lectionem, Salmaſius mavult, ἢ ἐκ Λαρίου στολὴ, ut de *toga* accipiatur, qâ *ex ſecceſſu Lanuvii* uti ſolitus erat. eam togam ipſi veniſſe dicit ἀπὸ τῆς κάτω ἰταλίας. de qa proximè videndum.

Ἀναγκαῖον ἀπὸ τῆς κάτω ἰταλίας] τὸ κάτω iſtud Caſaubonus omittit. D. Bootius legit, ἀναγκαῖον ἐν τῷ κατ᾽ ἀγρὸν ἰταλίᾳ. id eſt, *commercio rerum ruſticarum*. ut καθ᾽ ἀγρὸν adjectum ſit, qò *villa* iſtæ à *ſuburbanis* diſtinguerentur. Conſtat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimum vixiſſe, etiam poſtquam imperium tenuit. ἰταλία certe hic, non *caſa*, ut Xylander vertit, ſed *villa*. Philo in *vit. Moſis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείπει δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυπορίαντες, ἵν᾽ οἱ τῆς βασιλείας, πρὸ τῶν ἰδιωτικῶν καθ᾽ ἀγροὺς ἰταλίων. *Prædia ingens parta fuit, exhauſtis non ſolum opibus regni, ſed etiam privatis poſſeſſionibus.* Idemqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὸν μὲν ὑπ᾽ ἀσφάλειαν καὶ ἐν πόλει περιέχοντα ἰταλίαν τε καὶ κῶμας. *Securitatem enim et præſidium villa undique præbuit.* Credido aliquando, inqit Clariſſimus Salmaſius, *verum hoc nomine Roma appellari, in qo vulgares togæ ſiebant ac rerum ſkopt. cæteroqin & ulteriores vitæ munere apud Scriptos. quibus (& ſimiliter inferior & ſuperior ex ratione ſitus) dicit egitur hanc Imperatorem, cum Lorii eſſet, uſum eſſe toli ac vulgari togâ, qalem vendabant in vetere inferiore Roma. an potius ὁ κάτω ἰταλὸς villa aliqa ruſtica infra Lorium, ubi ejusmodi togæ ſiebant? ἰταλὸς certè villam, & erraas pagum ſignificat. quicqid ſit, oportet eârum eſſe & vulgarem togam, non imperatoriam, qa ex Lorii ſecceſſu utebatur. hoc enim exempla affert, ut oſtendat, in Imperatori fuiſſe περὶ ἐσθῆτα ὄφιν καὶ χρῖσιν. non curioſum de veſtium textura & ſtructura.*

Καὶ τῶν ὑ Λανουβίῳ] Caſaubonus nihil mutat, & ad veſtis materiem refert, ſive locum unde ea petebatur, ut ſupra viſum. At Salmaſius, *Netat*, inqit, *qibus in locis rem habuerim aſſuare ſolitus fuerit.* itaque lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίνου ὑ Α. τὰ πολλὰ, τῷ φιλόῃ ὑ Τ. *v.* ἰχρόνατο. veliqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egiſſe Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi ſolo campeſtri actinctus, ſuper id togam acciperet, & quidem etiam cum prætor jus redderet, ut ea Valerius Maximus conſtat l.* 3. *c.* 6. *& Aſconius. qod idem in Catone memore etiam Plutarchus notat,* καὶ γὰρ ἐδίκαζε τὸν ἀγρὸν ἀναζώσας καὶ ἀχίνου, περιπατῶν μᾶλα τὸν τοιοῦτον. Vel etiam ὑ χιτῶνι Λανουβίῳ τὰ πολλὰ, sive χιτῶν ὑ Α. τὰ *v. ut ea ſola tunica ſecceſſum illum Lanuvinum tranſiſſe dicatur*, quando plerunqe *Romani veſtis ſolebant & in provincias: Hanc tunicatæ quæ, tam ſæpe Martiali commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανουβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum jacta viam Appiam ſitum, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανούιον pro Λανούιον Caſaubonus repoſuit. *Invilla* interim *Lanuvinæ natum Antoninum Pium*, avtor eſt Capitolinus &c. *e municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Caſaubonus in Capitolinum codices Manuſcriptos *Lavinii* exhibere teſtatur, eundémqe locum exiſtimat deſignari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Aſia & Syria reverſo, exunde Lavinium profectus eſt.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem eſſe utrumqe Joſephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελέυτῃ ὑ Τύσκλου παραπλησίως ὡς ἰχρόνατο] *Inter Lanuvinos plerunque Tuſculano publicum uſebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunenſis *lege*, inqit, παραπλησίῳ, *qaſi excuſans & deprecans uſebatur.* Salmaſius τῷ φιλόῃ ὑ Τύσκλου, ἢ Τύσκλῳ, παραπλησίως ἰχρόνατο. *cùm ea Tuſcet, ea Tuſculanæ, agros fecederet, non jam tunicatum ibi agebat, ut Lanuvii, ſed pænulam ſuperinduebat: qod cum faceret, excuſabat tamen ſe, & qaſi venium deprecabatur. hoc eſt, qod ait,* παραπλησίως ἰχρόνατο. *Pænula*, inqit Nonius, *eſt veſtis, quam ſuprà tunicam accipimus. eâ adverſus plaviam maximè munire ſe ſolebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— fremeret ſævâ cùm grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *turpe dromas*, dum virtutis τὸ αὐτάρκες prædicat; *Non eſt quærenda hominis, qi habet virtutem, pænula ne imbre.* contra planè qam Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem uter obambit, ſapientia apud utilitatem*, eſſe pronunciat. certè etiam ſapienti, vel in imbre vel in frigore, Senius ipſis fatentibus, ſiltem ἰνχρονεῖν futura eſt: qum ut Philo *de providens.* apud Eviebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ἐστὶ μὲν ἐντὸς ἀνάγκης τὸ σοφὸν, εἰ δὲ ἐκπίπτοι διώκοι, πολλαχοῦ. βορὰ δὲ ψυχρὰ πολλαχοῦ, μιγνὺ πιεῖν δίψης καὶ ψύχη. *Imbre decidente perpluit, ſi ſub dio verſabitur, verum ſapientem oportebit cunctemque vel frigidiore borea ſpirante frugem vitæ ſubire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam rogauti, *Non poſſum commodare, domi maneo*; cùm contraclum ejus purpluerit. ulteri item ejusdem uſum poſcenti, *Non plaut? non eſt opus tibi: ſi plaut, ipſe utar.* Refert Fabius *inſtit. l.* 6. *c.* 4.

Καὶ πῶς ὁ τοιοῦτος χρόνος] Xylander, qem & ſecutus eſt Mericus) cum ſequentibus conjungit, dum ſic reddit) *Omnibus in ejus moribus mihi ſemper admirandum.* Verùm præcedentia potius clavdere videntur. Itaque D. Bootius legit, πρὸ τῶν ὁ τρόπος τοιοῦτος. *Totius denique vitæ facies erat, qalem ſupra deponimus.*

Ἐκ. ἱδρῶτος] *Suſpecta* iſta & *falebroſa* Xylandro. Sed immerito. eſt dictum proverbiale, à medicis manuarum, qo exercitii modum illi menſurinqe juſtam ac legitimam in affectibus qibuſdam præſcribunt. Memini V. Cl. Thomam Plateinum adoleſcente me ſacræ Theologiæ apud Cantabrigienſes noſtros profeſſorem, Apoſtoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avctore medico (cujus nomen jam excidit) protuliſſe monitum aliqod iſtiuſmodi, *Ad ruborem, non ad ſudorem*; cùm Apoſtolus de fidelibus eo loci dicere viſus ſit, *Ad ſudorem, non ad ſanguinem.* Qò videri poſſit allatuſſe, qod de Diogene Cynico Laertius, Xeniadæ, domûi ſui liberos exercuiſſe, ὡς ἀθλητὰς, ἀλλ᾽ ἐμπόδιον τοῦ χαρᾶ τὴν ἐυεξίαν, *non athletico more, ſed quantum ad ruborem bonamqe corporis habitudinem conduceret.* niſi qod ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potius deſignare docent adjuncta ἐυεξία. Hoc proculdubio Marcus hic voluit, Pium nulla in re nimium fuiſſe. ita *lib.* 6. *§.* 29. ὡς ὁ᾽ ὠδὶ ἰσχνόῃ.

Οὐδὲν ἀπαιτῶν] Indè forſan *Pius* dictus, qòd vere naturâ clementiſſimus; & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Sapi-

διελημμένα λελησθώς, ὡς ἀπὸ σκηνῆς, ἀπορέ-
a Sup. §. 8. & l. 6. §. 30. χως, τεταγμένως, ἱλαρῶς, [a] συμφώνως ἑαυ-
τῇς. ἱφαρμόσαι δ' ἂν μᾶλλον τὸ περὶ Σωκράτους
μνημονεύθεν, ὅτι τὰς ἀπὸχυθεν καὶ ἐπιπλάσεις ἐδυ-
ώπα τότον, ἂν πολλοὶ πρός τι τῆς ἐπιχειρεῖ ἀθυ-
νῶς, καὶ πρὸς τὰς ἐπιπλάσεις ἐνδοτικῶς ἴχρυ-
bis τυμπ. vel ἰσχυ. f. σῆτο ἢ ἰσχύειν καὶ ὕπνῳ καρτερῶν καὶ ἐπιόντων ἐκατέ-
ρῳ, ἀνδρὸς ἴσην ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἴχον-
τος, c ὁποῖον εἶναι ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγα-
θοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοὺς διδασκάλους,

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem disposita universa: ità quadrabat in illum, quod de Socrate perhibetur, quòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, quibus plerique nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse autem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóque planè prædití. denique quomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Deis acceptum fero, quòd bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, quo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano*, *cùm consules illos adesse*, *mitterentur sententiam semper offendebat*, *& promptatis sui mitto cum multis accusaretur*, *& ad supplicium nonnumquam etiam deposceretur*, *verumtamen interfici passus est*, *cum deceret*, *non aperire se principatum suum facilis ejusmodi suspicari*. *Quæ & decuerit*, *sedationes ubicunque factas*, *non crudelitate*, *sed modestiâ & gravitate compressit*. Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτῇς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑμαλὲς παν-
ταχοῦ. *in cunctos æqualitatem*. & de Apollonio *supra* §. 8. Τὸ
αὐτὸ ὁμοίως. *Ut idem semper essem*. Quod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὁμοίως τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ συνᾴδειν τῇ
ἀσφαλεῖ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσοῦν μὲν τὸ πρόσθεν ᾖ, ξύραξ
δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥαπῆς πίθου, ἢ ἐκ δερμάτων σπαρῶν συγκεκαι-
τυρώνος, καὶ ὁ ἀστὴς σίνδων, ἢ χειρὸς ἀγαθὸν τοὺς μόρμας. *De cæteris similia*, *ejusdemque coloris omnia esse*, *& capita reliquum corpus respondere*, *ut non aurea sit galea*, *thorax planè ridiculus*, *ex pannis alienis vermiculis*, *aut putridæ pellibus consutus*. *Item vanissimus clypeus*, *& tibialia ex cerâ parcimo facta*. De poemate Horatius in arte.

Denique sit quodvis simplex duntaxat & unum:
Primo ne medium, *medio ne discrepet unum*.

& de personâ idem,

— *Servetur ad imum*
Qualis ab incepto processerit, *& sibi constet*.

De Stoicâ philosophiâ Cicero *de finib. l.* 3. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum*. *respondent extremis primis*, *medias utrisque*, *omnia omnibus*. De vitâ Senecæ *Epist.* 20. *Exegit philosophiam*, *ut ipsa inter se vitæ nostræ*, *suæ actionum dissentiunt*, *coloru sit*. Idemque *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat*, *interrogas? ex placido vitæ & constanti tenore unam promanare vim*. Et, *Ep.* 31. *Hæc & illud accedat*, *ut perfecta virtus sit*, *æqualitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi*. Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantiam*, *& omnium inter se actionum concordia*; *quando eadem semper qui est*. *& in omnes actus par sibi*. Et mox: *Magnum rem puta*, *unum hominem agere: præter sapientem autem neme unum agit*, *cæteri multiformes sunt*. *modo frugi tibi videbuntur & graves*, *modo prodigi & vani*; *aliquando Catones*, *aliquando Vatinii nonnunquam subinde personam*, *& contrariam ei sumimus*, *quam exuimus*. *hoc ergo à te exige*, *ut qualem institueris præstare te*, *talem usque ad extremum serves*. Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hæc cura*, *ut constes tibi*. Hoc est quod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. e. τὸν λόγον ᾧ σύμφωνος ζῇν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *supra ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Verus doctus est*, *Adhæsit unus esse*: *ut vita tua quandam picturam exprimat*, *eandem formam semper imaginem*, *quam acceperis*. Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γὰρ, ὥσπερ εἴρηται, μάλιστον ἑαυτῷ ὁ σπουδαῖος εἶναι. τὰς γὰρ ἐμφυσιωθεῖσας ἑαυτῷ, καὶ τὸν αὐτὸν ὁρίζεται καλὸν πᾶσαι τοῦ ψυχῆς. *Videtur enim*, *quemadmodum dictum est*, *virtus & probus vir unusquisque esse maxime*. *Is enim sectam conservat*, *& eadem tota animo appetit*. De Adriano Aurelius Victor: *Varius*, *multiplex*, *multiformis*, *ad vetus atque virtutes quasi arbiter flexibus*; *imperii mentis quodam artificio regens*. Et Ælius Spartianus. *Idem severus*, *lætus*; *comis*, *gravis*; *lascivus*, *cunctator*; *remax*, *liberalis*, *simulator*; *sævus*, *clemens*; *& semper in omnibus varius*. De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus*, *ut nonnunquam trux & asper videretur*, *aliquando mitis & lenis*; *sæpe religiosus*, *alias contemptor sacrorum*, *avidus veri*, *mendacem abhorrens*; *cibi appetens*, *& modici patiens*, *veneris cupidus*, *& castitatis amator*. At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *sub. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείστοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις, καὶ ποικίλοις βίοις, οὐ προσῆκεν ὥσπερ αὐτοῖς πανταχοῦ, καὶ σολᾶν, καὶ διαστρ, καὶ λέγειν καὶ βαρβαρίζειν. *Qui tamen sis cum pluribus versati hominibus*, *urbibus*, *moribus*, *suos tamen ubique mores*, *suum vestitum*, *suam tactus rationem*, *& decoris verecundiæ retinuerunt*. Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἦν Ἀναλημᾶς. καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qui in Academiâ*, *& Dionysio talis qualis Dioni*.

Τὸ περὶ τῦ Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Ἀνὴρ δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν
οὕτω νικητικώτατος, ὥστε μηδὲν ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ
ἡδιστέων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν ἀσχίστων καὶ ἀπρόλατων. περὶ μὲν

A δὲ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων ὧν καὶ τοιοῦτος ἦν,
καὶ τούτου μὲν ἄλλου ἀγῶνος ἄξιον ἐν τοῖς ἄλλοις ἴσως τούτοις
πραγματευόμενον, λυσιτελῆ δὲ νῦν ἐλάχιστον. *Atque ipsum concubitum adversus eos usque adeo paratum fuisse*, *ut facilimè ab elegantissimis ac formosissimis abstineret*, *quàm tetrè à turpissimis maximeque deformibus*. *Quod igitur ad cibum*, *potum*, *res Venereas attinet*, *ista se comparaverat Socrates*, *ac si mihi quidem minus frui voluptatibus his ad saturitatem putabat*, *quàm qui vehementer in iis quærendis laborarent*, *ac multo minùs doloris percipere*. Atque hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπὸχεσθαι καὶ ἀνεκτικὸν εἶναι] Quod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ
πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi autem deprimi*, *novi etiam abundare*: *ubique & in omnibus instructus sum*, *& ad saturitatem*, *& ad esurientem*. quod supra, παρὰ τῶν
θεῶν ἔχειν, ἀνάπτων δὲ μὴ δεῖσθαι. *Præsentibus frui*, *absentia non multum desiderare*.

Τὸ δὲ ἰσχνὸν καὶ ἐν τοῖς παχυτέροις] Ter qui hic velit, nullus video. ἐπιταχυτέρῳ forsan scripserat Marcus, vel quod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐπιόντων.

C Ὅσον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου] Illud an ad superiora respectum habeat, quod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaque tanquam distinctum quid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. quod cum cætera ἀνεκτῶς planè viderentur, μόνου αὐτοῦ οὐκ ἤθελε τὸν φίλον τὸν ὁ Σώκρατες. ὡς δὲ καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὸν φίλιον ἐγνώκει. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat*: *quæ maximum ex rebus humanis bonum amicitiam ducerat*. Tale quippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hic divinæ procurationi plurima adscribit, quæ fortunæ plerique solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus*, *Annius Verus* (de quo *supra* §. 1.) *maternus*, *Calvisius Tullus*. Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *supra ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem satis mirandam*, *Annium Cornificiam*. Capitolinus.

Διδασκάλους] quorum *supra* meminerat §. 5, 6, 7. &c. quibus & alios adjucere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ Ἕλληνες δὲ φάσκουσι, καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς μᾶλλον σαφηνέστερον, καὶ μᾶλλον τὸν ἐσόμενον αὐτοῖς. οἷον περὶ διδασκάλων τοιούτων, καὶ τῶν περιττοτέρων τοῖς πρώτοις. ὅτων καὶ τῶν τὰς
ἐπιστήμας παρ' ἑαυτοῖς διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναδρομῆς τῆς ἐν βιβλίοις.
E πολλοῖς γὰρ καὶ τὰς τοιαύτας ἀναδρομὰς τοιούτοις γεγενῆσθαι, οἱ μεθ' ὑπερβολὴν ἐκπεπληγμένοι τῶν πρώτων λόγων. ἀλλ' οὐ καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας; ὅτου ἐν παιδικοῖς οὖσιν ἀναλίσκει ἀνδρῶν, ὁ ἐπιστατῶν, ὁ ἐν ἄλλῃ τινὶ καλουμένῃ τῶν ψυχῶν ἀναλίσκων παιδαγωγία. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντων μὲν οὐδὲς οἶδεν ἢ τοῖς τῆς προνοίας λόγοις, πάντων δὲ αὐτὸς εἷς ἀνθρώπων, ὁ ἐπιγνούς. *Apud Græcos autem etiam sapientissimi multa bona fortuna nupsuere*, *in hanc referentes causam*, *puta*, *quòd se tales magistros nacti sint*, *qui eos meliores* (quam essent ac contrarias opiniones docerent) *quàque felicissimè sunt educati*. *Multos enim talis institutio contigit*, *ut in imaginem quidem summum bonum capiant*; *sed flagrant à primâ ætate hominibus luxu libidinique perditis aut heris suis sunt in deliciis*, *aut alio quorum infortunio gravante*, *urgeant animo malos aculeos*. *Harum rerum causas omnino verisimile est esse in providentiæ rationibus*, *tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum*. Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis istis quæ sravissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Marcello pag.* 433. *A.* Πλάτων μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς πολιτείας γράψας, ὁμοῦ τὸν αὐτὸν δαίμονα καὶ τὸν τυχόν, ὅτι πρώτοι μὲν ἀνθρωποθ', ὕστερ Ἕλλην, εἶτα βάρβαρ, οὐδὲ λόγου τὸ φῶς δοῦναι γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι πᾶς Σοφοκλῆς χρόνου ἀγήρατος ἐγίνετο πάντ. *Eumdemve Plato virumve jam morte sortem & fortunam suam extollit*, *quod primum bonus*, *deinde Græcus*, *non Barbarus*, *neque rationis expers bellua esset natus*; *adhæc quod in Socratis ætatem ortus suus incidisset*. At Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat se gratias agere naturæ*; *Primum quod homo natus esset*, *potius quàm mutum animal*: *deinde quod mas*, *potius quàm femina*; *quod Græcus*, *quàm Barbarus*: *postremo*, *quod Athenæusis*, *& quod tem-*

bonos familiares, necessarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum quòd adversùs neminem eorum temerè aliquid deliquerim, etiamsi ità affectus fuerim, ut, si occasio incidisset, ejusmodi aliquid admisissem. caterùm numinis beneficio factum est, quòd nulla ex rerum concursu occasio contigerit, quæ affectum illum proderet. ab eisdem fuit, quòd apud avi concubinam non sim diutiùs enutritus: quod ætatis florem indelibatum servaverim, nec ante tempus justum virilitatis specimen dederim, sed ultra etiam quàm opus erat, id facere distulerim. quòd principi patri

ἀγαθὸς οἰκεῖος, συγγενὴς, φίλος, a ἀγαθὸν ἀποῦσι χρὴν. καὶ ἐπ᾽ αὐτῇ ἐδόκει αὐτὸν b παρέπεσον πεμπομένῃ ἅ, καί τις c ἀδίκημα ἔχων πεισάτω, ἀφ᾽ ἧς, εἰ ἔτυχεν, καὶ ἐπεχείρησε πεῖσαι. τῶν Θεῶν ἢ ἐννοεῖτε τὸ μηδεμίαν συμφορὰν πεφυκέναι γενέσθαι, ἥτις ἐμελλέ με ἐλέγξειν, ἢ τὸ μὴ πλέον ἐπιτραφῆναι αὐτῷ τῇ παλλακῇ ἢ πέπαυκε. ἢ τὸ τῶν ὥρων ἀμελῆσαι. ἢ τὸ μὴ d ὡς ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἢ φιλεῖσθαι ἢ χρῆναι. τὸ ἀρχικὸν ἢ

a [ἀγαθὸς] ex. f.
b παρέπεσον
Lug.
c cf. 11. §. 18.
d ὡρὰν Lug

πατρὶ

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipse, immeritò tamen, *Nemo quam ego quam de tum esse urbibus humanis deliciæ.* Idemque *eodem* c. 19. ubi Socratem acrius, & io quibusdam iniquiùs etiam pavlò, perstrinxerat; *In cujus temporibus rarum se bono sapiens gratulatur.* Quod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepisse videtur; qi, ut Dio Prusæus *Orat.* 64. Ἐγὼ πολλοῦ καὶ ἐν ἐρημίᾳ, καὶ ὅτε ζῶν λογισμὸν, καὶ ὅτε Ἀθηναίοις. *Ob multa se beatum dixit, & quod animal esset rationi præditum, & quod Atheniensis.* Socrates a Thalete; qi, ut Laertius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τρισὶν αὐτὸν ὀφεῖλειν χάριν τῇ τύχῃ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπος ἐγενήθη, καὶ οὐ θηρίον. εἶτα, ὅτι ἀνὴρ, καὶ οὐ γυνή· τρίτον, ὅτι Ἕλλην, καὶ οὐ βάρβαρος. B *Acebat tenuis maximæ rerum cavissâ gratulans se fortuna agere. Primò, quod homo, non bellua: deinde, quod vir, non mulier: tertiò, quod Græcus natus esset, non Barbarus.* Postremum tantummodo de suo addidit Plato. Nec reticendum quod Judæi habent in precibus suis virorum peculiaribus: *Benedictus esto, Domine Deus, qui me virum creasti, non mulierem: qui Israelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἄτοπα τοιαῦτα] supplendum, ἀγαθὰ, quod excidisse existimem. ut sit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἄτοπα τοιαῦτα.

Τῶν Θεῶν δὲ ἴσως] Digna Christiano quvis providentiæ divinæ, qa factum fuerit, ut nè peccans occuparetur, cùm peccare prona dispositio non deesset, agnitio. Agnovit ipse C de se, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Genes.* c. 20. v. 6. Habent his paria è nostris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miseratus qod à multis adhuc peccatis in sæculo positum custodivit. qui enim non videat, qod facta in multis cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotens pietas conservâsset?* Qi & argumentum idem tractat fusiùs, *de Divers. Serm.* 13. Augustinus Homil. 23. *Hic multa commissit, & multorum debitor factus est: alle gubernante Deo pavca commisit. cui deputata alle, qod dimisit, hanc & ipse deputet, qod non commisit. Adulter non fuisti in vera illa tua præterita, plena ignorantiâ? Hoc tibi dixit Deus tuus; Regebam te mihi, servabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suasor defuit? ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit? & ut hæ deessent, ego feci. Affuit suasor; non defuit locus; non defuit tempus: ut non confratres, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes & qod non admisisti. Mihi debet ipse, qod factum est & dimissum videtis: mihi debes & tu, qod non admisisti. Nullum est enim peccatum qod facit homo, qod non possit facere alter homo, si desit rector à qo factus est homo.* Pulchrè, & ad nostri mentem plenissimè.

Προέκοπτον πλημμελοῦσί τι] Lugdunensis προέκοπτον. qod probare non possum. Xylander *qod nihil deliqui.* plenius rectiùsque Cæsarbonus *qod nihil temerè aut præcipitanter deliquerim.* προπετὴς, *præceps, præceps ferox.* indè προπετεύειν, *præcipi*, & προπέτως, *præcipitanter, temerè, inconsiderate.* Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπετέστερον. *ut nihil temerè flagitemus.* alioqi suspicari qis posset, scripsisse Marcum προέφερον. Sicut pavlò inferius, τὸ φθάνον τὰς τροφὰς ἐν δξυπόροις παλαιστραις. *qod intestinos motus ad humores maturè evacuent.*

Μὴ πλέον ἐπιτραφῆναι παιδὸς τῇ παλλακῇ τῇ πάππου] Siqidem *ne domo ista fuerit educatus est* in ætate teneriore, ut Capitolinus docet. Pari avtem ratione grammaticus Alcinoo Poeta fibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercet. in Solinum* Salmasius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qòd origine Lydus cùm esset, Sardibus tamen diutius educatus non fit, ubi lusci forsan sacerdos, avt Gallus tympanotriba evasisset; sed Spartam nactus puerilis indolis frustratricem, ubi Musarum disciplinis initiatus & emutitus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διαγαγεῖν] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver anni.* unde Periclis illud ab Aristotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. laudatum, Τὸ τοσοῦτον τὸν πόλεμον ἐν τοσούτοις ἔτεσιν ἐφιστάναι ἐν τῇ πόλει, ὥσπερ αὖτις τὸ ἔαρ τὰ ἄνθη ἔβλαψ. *Tantumdem mortuum in bello sic jubilatum ex civitate, ac si ver vix anno tulisset.* Tempestas nimium quàm lubrica, & lapsibus exposita. Præfertim ubi aatatium splendor; Ratus honestior, G educatio delicatior, res lautior, & forma venustior acutelirine. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὸ πάλλεσθαι τοῖς ὁρῶσι περισπασθέντες διεφθάρησαν. *Multi enim violentur ob venustatem formæ ab eis, qi ergo elegantes amore rapiantur.* Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Indè Juvenalis *Sat.* 10.

i nunc, & juvenum specie lætare tuâ, quæ
Mayna expectant disrimina —

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunensis πρὸς ὥραν. perperam. Verum aliud hìc ὥρα, ab eo qod supra. ὥρα enim ætas, non tam *flos ætatis*, qam *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel absolvendæ. Timon Phliasius de Dionysio Heracleota, qi & Metarhemenos dictus, qod ætate devergente à secta Stoica ad Epicuream transiisset, apud Athen. *l.* 12. *pag.* 601. *C.*

Hvia' ἔχρην ἄνσσα, τῶν ἀρχεῖν ἐβουλόμην.
Ὥρην ἰρᾶν, ὥρα τε γαμεῖν, ὥρα τε πιεῖν ὕδωρ.
Dum est occidendum, servamus valetudinem.
Amori suum tempus est: suum quoqe nuptui: est & in tempore cessandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium svadentem matrem elusit; nam minor cum esset, ὥσπω καιρὸς, *nondum tempus*: provectior factus, ὑπὲρ καιρὸν, *non ampius tempus* esse, sive nuptiis *idoneam* ætatem jam præterisse, respondendo. Beneficii ergò non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè le rebus veneres dederit. hoc est enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, sive virilitatis specimen dare. qomodo γενέσθαι γυναῖκα, *mulierem fieri.* Ità Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ virata esset, postridiè γυναῖκα nomine salutâsse. Laertius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qod puellam virginem homo sexagenarius duxisset, *Crat*, inqit, *mulier erit.* Fabus *institut. l.* 6. *c.* 4. Clarissimè Hesychius. Ἀνδρώσατο, συγγενόμενος. &, Ἀνδρῶσαι, ἀνδρὶ συνοικῆσαι, διαπράξασθαι i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc sensum usurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθένων *pag.* 125. Locus est insignis, sed ab Anutio infeliciter tentatus, & sub correctionis prætextu corruptus planè. Verba sic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόταν ἄρα γάμου παραδόμεναι, τότε μάλιστα πάσχουσι, ea contra editorum prius omnium consensum solicitat vir doctissimus, & cui Medicorum pater principesque ille aliqu plurimum debet, & ex Regio MS. ἄρα reſcribi postulat. Vertit avtem, *Virgines, qbus propè nuptiarum tempus nostat ut vero conjungantur.* explicat in *Occasionata*; *qa ad nubiles annos & verilitatem prope accedunt. h. e. qa prope sunt matura viro, & verilitatem ave maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verum primo, *verilitatem*, sive *virilem ætatem*, de virgine dictam ausqam deprehendi existimo. Tum ἀνδρόω Græcis, ubi de muliere usurpatur, non *virum maturam esse*, sed *virum experiri* significat. Porrò cùm ὁκόταν ἄρα γάμου dixisset, qid opus erat, ἐν τῷ προικὶ θ-, qod idem prorsus valeret, τὸ παραδόμεναι, subjucere? qod concisa simis respuit dictio Hippocratica. Denique aliud est ἀνδρόω, aliud παραδόω, uti mox indicabitur. Nihil igitur mutarim ego qdem velim, sed admissi lectionem jam olim receptâ, commutanda notula dumtaxat post γάμου, interlita, sic verterim. *Virgines qbus nubendi tempus adest, ut virum experiantur, affectus ejus magis sunt obnoxiæ.* Atqe hanc esse genuinam Hippocratis mentem, è sequentibus planè perspicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recensuerat, qæ ex affectu isto virginibus jam *viro tempestivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ἀμοίρους Græci dicunt, obtingere consveverunt, remedii loco subjungit, Κιλλόν δ᾽ ἐγωγε τὰς παρθένους ἀνέντα τὸ τοιοῦτον ποιεῖσθαι, ὡς ταχιστα ἐγκυμονεῖν ἀνδρὸς. ὡ γὰρ ποιήσαντι, ὑγιὴς γενήσ]αι. ὡ δὲ μὴ τὸν αὐτὸν ἀμα τῇ ὥρᾳ, ὁ μανὸν ὕστερον ἀλόε]αι, σπερ μὴ ἀνδρωθῶσι. *Eqidem virginibus jvadeo, qbus tale qid accidit. ut cupissimè cum viris conjungantur. Si cum conceperint, sana evadunt. Qod nisi fiat, una cum pubertate, aut non ita multo post his tenuabuntur, aqi vero jungantur.* Præcipit sic affectis, ut qàm primùm nubant. siqidem indè futuram concepnis spem; qi malo ubi medeatur qod nisi virum expertas affectaturum est probabile. ità τὸ ἀνδρωθῆναι est, Hippocrate ipso interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῶσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παραδῶσθαι. h. e. *a viro præterire, neglectum haberi*, & tari, sive *thalamo*, ut Marcus, *superarum*, ut Flaccus, *expertem esse.* & παρθένου παραδόμενον, qas συνήθειαν τῶν γάμων Anaximedides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Aristotele. Nihil certius, nihil clarius.

Ἀλλ᾽ ἴσως ἐκπλεῖδιόν σοι χρόνου] *Sed tempus expectavit.* Xylander. sed nec ἐκπλεῖδιόν ejusmodi aliqem habet significatum, & ἴσως illud abiiſi prorsus innocre videtur. Rectius Mercurius Casabonus. *Sed longius etiam, qam necesse erat, dissuli.* Ità ἐκπλεῖδιόν τῷ χρόνῳ erit de tempore, qod liberum datur, aliqid sumere, qo cum possis frui, noles tamen. Phrasis durisscula, fateor,

πατρὶ ὑποτεταχέναι, ὃς ἅμιλλαν πάντα τὸ τύφον ἀ-
a L. 5. §. 16. φαιρήσειν μου, καὶ ὡς ἔνεστιν ἄχλον ἔχειν ἔμε, ὅπ a δύνα-
τὸν εἴη ἐν αὐλῇ βιῶναι, μήτε δορυφορίαν χρή-
b-δὲν Lug. ζειν, μήτε ἐσθῆτος b σημαντῶν, μήτε λαμπάδων,
καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δή τινων, καὶ ἔμοιγε κόμπω.
αὐτὸν ἔξειν ἐγγυᾶτο ἰδιώτην φρονεῖν ἑαυτὸν, καὶ
c τὴ Διὸ ἔτι πεπονέστερον ἢ ῥᾳθυμέστερον ἴχνη σοῦ
Lug. [Διὸ μαὶ] διὰ Mer. μὰ διὰ τ. ἔ. πὶ ὑπὲρ τ χοινῶν ἡμερικῶς περιχθῆναι δόντα.
τὸ ἀδελφὸν πιστὸν τυχεῖν, δυναμένη μὲν διὰ ἤ-
θους ἐπιγεῖρά με σοὶ ἐπιμέλειαν ἑαυτοῦ, ἅμα
δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ ἐνφρονοῦσά με. τὰ παιδία μοι
ἄφυη μὴ γενέσθαι, μηδὲ κῆ τὰ σωμάτια διάστρε-
d Sup. §. ". φα. d τὸ δὲ μὴ ἐπιτηδεῖόν με περαιτέρω ἐν ῥητο-
e μαι Lug. ρικῇ, καὶ ποιητικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν
οἷς ἴσως ἂν καθιερώθην, ἀφ' ἑαυτοῦ μοι ἐπιδοῦναι, καὶ
τάχιστα eidem subditus fuerim, qi me à fastu omni alienum redderet; fidémque faceret, posse in aula ità degi, ut nec satellitio, nec vestitu insigniore, nec funalibus statuísque istiusmodi, atque apparatu consimili opus sit: sed posse eum, qi rebus præest, ità contrahere sese, ut ad privati speciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demissius, vel remissius se gerat in eis, quæ pro republica ad morem imperatorum sunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus sim, qi ad curam mei agendam suis moribus me extimularet, qique simul honore affectúque erga me suo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neque ingenio tardi, nec corpore distorti obtigere, qòd progressus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, studísque aliis ejusmodi, quæ me forsan præpeditum detinuissent, si in eis me feliciter profecisse sensissem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipsi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

spe

ANNOTATIONES.

fateor, & insolens. Sed ea proculdubio Marci mens illic, non A quam Xylander voluit.

Δυνατὸν εἴη ἐν αὐλῇ βιῶναι] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα ἦ ἐν ζῆν ἐν αὐλῇ. quem locum vide.

Ἐσθῆτος σημαντῶν] sive σημοδῶν, ut Lugdunensis. qod usitatus est, & eodem recidit. utrumque enim *vestes notabiles* & *insignores* sive *splendidiores* designat. Hoc eo, quoniam, ut Jctus noster, *Lac. c. 7. n. 25.* Οἱ ἐν ἐμπορίῳ ἐνδέκα ἢ τριῶβ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλικοῖς εἰσὶ. *Qi vestium magnificentiam ostentant, & ea luxu versantur, sunt ex palatinis regum.* Ἐσθῆτας σημοδῶν, inqit Annotator Lugdunensis, vocat *insignioras textas, pictas, palmatas, χρυσοκάμπτας, aurò vel purpurâ clarentes.* De Augusto Svetonius *l. 2. c. 73. Togis usus est neque restrictis, neque sagis, clavo nec lato, nec angusto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Visus est sane ab amicis cum privatus vestibus, & domestica qudam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmis & calceamentis & vestibus tulit, qbus usus fuerat Elagabalus. veste alba usus est, nec auratâ, pauculis togisque communibus.*

Μετὰ λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δή τινων] Justus Lipsius ad Taciti *Annal. l. 1. principatus insignia* intelligi vult, inter qæ *ignis prælatio.* Herodianus l. c. 6. §. 6. in *Commodo* de Lucilla loquens ejus, καὶ τὸ πῦρ προπέμπεσθαι αὐτῇ. *Et ignis ea pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejusdem concubina, l. 1. c. 8. §. 18. πάντα ἐνήρχετο, ὅσα σεβασῇ, πλὴν τοῦ πυρός. *Prætor ignem omnes honores, velut Augustæ, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καὶ ὅλως ἐπὶ τὸ σεμνότερον, ὅτε τὸ πῦρ ἐπο-
ιεῖτο προπομπεύον, ὅτε τὰ ἄλλα τῶν βασιλικῶν συμβόλων
οὐ φθονεῖτο. *In cursum se contulit, neque ignem sibi præferri, neque ulla principalis insignia passus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro, καὶ προπεμπόμενον τῷ πυρί. *Præcedente etiam igne.* Eum *ignem lampadem* fuisse adfirmat ex hoc Marci nostri loco; quæ tum usum, ut *in Deorum cultu*, sic & *in imperatorum*, extinsse. Accedit hinc & Annotator Lugdunensis. *Lampadas*, inqit, vocat, *qa præferebantur Imperatoribus, at ignis Regibus Persarum.* Corippus de adventante imperatore in theatrum,

— prænuncius antè
Signa dedit cursor, positæ de more lucernæ.

Verum Mericus Casaubonus in adversum contendit; *lampadisque & flammas* sive *imagines* eodem refert, ad *simulacra* scilicet *lampadas manibus gestantia*, de qibus Lucretius *l. 2.*

Si non aurea sunt juvenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyss.* e. v. 100. Alcinoi aulam describendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐυδμήτοισι ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας πᾶσὶ δώμασι δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes fabrefacto ad aras
Stabant, ardentes faces manibus gestantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Eustathius χρυσοῦς κούρους, ἀνδριάντας exponit. Ideò autem Marcum τοιῶν δή τινων adjecisse, *at a vulgaribus, qa ea ædibus plebejis etiam plerisque reperiuntur, imagines hasce distinguerent.* Ego verò inter summos istos viros arbitrum me nevtiqam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυᾶτο ἰδιώτην φρονεῖν ἑαυτὸν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus est avitorum domum, omnibus parentibus suis cautum reverentissimè, quamvis privatus, exhibuit. erat & hæredi fortunæ suæ quàm ex privata domo parcus ac diligens; pro futurâ patris voluntate agere, dicere, cogitare.* Et Aristides *Orat. in regem p. 113.* Ἐπίδειξον, ὅτι καὶ ἰδιώτην ἄγε καὶ βασιλέα, δίδου τε
ἑαυτὸν αὖθις αὖθις διὰ τέλους. τοιοῦτος μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρῆκας ἑαυτὸν, οὐκ δικαίως ἀξιωθήσῃ τούτου. *Is & in vitâ ipsâ, sed & in regno, a semper non declinasti, sed eadem animi sententiâ & moribus usus es.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit. neq omnino qqam de vitâ privatâ qdlibet mutavit. vendemiam prægrati modo cum amicis egit. quam sibi & filiis honores peterent, omnia qasi privatus fecit. qin & Senatus tantum detulit Imperator, qantum cum privatus esset, deferre sibi ab alio principe aperhibat.* De civilitate hac qam in Augusto laudat Svetonius *loc. 2. c. 51.* vide Casaubonum ibidem. Sed & qæ superius ad §. 16. κοσμοσωτῆρα.

Καὶ τὸ διὰ τοῦτο κακοπάθειαν] Lugdunensis τὸ διά. Sed legendum, μὰ διά. Sive ut Mericus Casaubonus τὸ διὰ μὰ διὰ τοῦτο. Rem qod attinet, *nihilo demissior?* imò tantò major, tantò augustior. Sequidem, ut sciatissimè, sed & veritissimè, Plinius in *Panegyr. Cui nihil ad augendum fastigium superest, hoc uno modo crescere potest, si se ipse demittat, securus magnitudinis sua.* neqe enim ab usso periculo fortuna principum longius abest, qam humilitatis. De Pio Capitolinus, postqam *civilitatem* eius descripserat, ùtqe species imperatoras superfluas à se amandaverat; *& eamen*, inqit, *augusto auctoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφὸν] Marci fratrem hunc adhuc quærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένη μὲν διὰ θέους ἐνεγεῖραί με] At tantum ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus suis ad rem benè gerendam excitarit; ut contra *post illius obitum Marcum solus respublicam tenuerit, multo melior & feratior ad virtutes: qippe qi nullis Veris jam impedirentur aut simulatæ callidæ severitatis erroribus, aut his, qibus præcipuè displicebat Marco jam inde à primo ætatis suæ tempore, vel inflatus mentis pravæ, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῇ καὶ στοργῇ ἐνφρονοῦσά με] *Honorem* qidem *Marco exhibuisse Lucium, si fuscipere, objecerunt, at legatum præcessisse, vel præsidem imperatoris* (ad qæ verba videndus Salmasius) avtor est Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐπ' ὀλίγοις ἔτεσι τὸν παντοχεῖον] Senæca *de brevit. vit. c. 14. Debuere se Fabianus noster ajebat, an satius esset nullis studiis admoveri, qam his implicari.* Ipse Seneca *eodem c. 13. De illis nemo dubitabit, qin operam nihil agant, qi se litterarum inutilium studio detinentur.* Idemqe *Epist. 88. Ipsa liberalium artium consectatio molestos, verbosos, intempestivos, sibi placentes facit; & ideò non deficientes necessaria, qæ supervacua docuerunt.* Vide *supra* ad §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem septenem amisit; *Commodum*, cui imperium reliqit, pueri per omnia dissimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus est elatus; cum tamen parem astrorum cursu Commodo Mathematici promisissent, *filios* plures, qarum Commodus tres superstites reliqit. Cassius, Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & sorores* Lampridius in *Commodo. Faddilam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυῆ, μηδὲ καὶ τὰ σωμάτια διάστροφα] Et fuit revera Commodus *formâ corporis justâ*, ut Lampridius, *sed ingenio moribusque* planè distortissimis.

Τὸ μὰ ἐπιτήδειόν με περαιτέρω ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὲν Lugdunensis perperam. Vale *supra* §. 7. De re Mulica perinde Philippus Macedo, qi filio, qem scirè admodum canere acceperat, *An non te tui pudet*, inqit, *qi mores tam belle canere?* Vide Stratonici dictum a Ptolomæo reprehensi, ad *l. 4. §. 31.* Psaltæ item cujusdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l. 6. §. 35.*

Tũ

spe distulerim, cùm juvenes adhuc essent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Rusticum, Maximum nòrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras satis ac frequentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, quantùm ad Deos attinet, ac suggestiones, adjutationes, inspirationes ab ipsis profectas, nihil obtbet omnino, qo minùs juxta naturæ præscriptum confestim vivam, nisi ipse tandem in culpa sim, qi Deorum submonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam observem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: sed & postea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad sanitatem redierim. qòd cùm Rustico sæpe succenserem nihil ultrà admiserim, cujus pœnitere me posset. qòd mater mea, qamvis juvenis esset decessura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos transegerit. qòd, qotiescunqe animus fuit pavperi alicui avt aliàs indigo, opem ferre, nunqam responsum est, non suppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis necessitas obtigerit, ut ab alio sumere cogerer. qòd uxor ejusmodi mihi obvenerit, tam obsequens, tam amans, tam simplex. qod ea fuerim illorum copiâ instructus, qi ad liberos educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ἕ [a] μὴ, ἐπεὶ τὰ ἔτη ἡ- a mo.
σαν, ὕστερον αὐτὰ πράξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολ- b Sup. §. 8. l. 7. 15.
λώνιον, Ῥοῦστον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι πε- c Sup. §. 9.
ρὶ ἕ [c] τῆ φύσει βίᾳ [d] ἀναγκῶν καὶ πολλάκις, d Incorr. Mer.
ὀλίγα πάνυ ἐστί. ὥστε ἔνιον ὅλη τοῖς Θεοῖς, καὶ ταῖς ἐνεούσῃ e L. 9. §. 40.
λαβόντος [e] μὴ συλλήψεσι, καὶ [f] ἀπαιτήσεις, ἃ μηδὲν κω- f Cf. l. 12.
λύειν [h] ἤδη τῆ φύσει ζῆν με, ἢ δοκιμάσαντα ἔτι h Interroni-
τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐμὸν αἴτιον, μὴ αὐτὸ τὸ μὴ δύ- mis Mer.
νασθαι τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑποθήκας, καὶ μονονυχὶ g a de Lug.
διδασκαλίας. τὸ [i] ἀνθρώπῳ μοι τὸ σῶμα οὕτω πω- i L. 2. §. 9.
σῶσι ἐς τοιοῦτον βίον. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἄψασθαι, Cf l. 3. §. 12.
μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πά- Cf l. 4. §. 49.
σι γενόμενον ὑγιᾶναι. τὸ χαλεπήναντι πολλάκις Cf l. 5. §. 34.
Ῥουσίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέ- Cf l. 6. §. 17.
γνων. τὸ μέλλουσαν τῶν πλείστων τοῦ πεσεῖν, ἐ- §. 9. & l. 9.
μοῦ εἰκῆσαι μέχρι ἐμοῦ τὸ πλεῖστον ἔτι. τὸ ἐπί- §. 35. & l. 9. §. 11. &
κλησιν ἐθελήσαι ἀδικουμένῃ ἔτει πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλό l. 11. §. 32.
τι χρῄζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι σὺκ ἔστι Cf l. 11. §. 9. & l. 12.
μοι χρήματα, ἔθος γάρπω. καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ §. 8. 26.
χρέαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ l. 6. §. 29.
συμπεσεῖν. τὸ τῶν γυναικῶν παιδτὼν ὕπαι, ὅπω-
σι μᾶλ πεθήνιον, ὅπω ἦ φιλόσοργον, ὅπω ἦ ἀ-
φελῆ, τὸ εὐπηδείαν τροφὴν εἰς τὰ παιδία δι-
πρῖσαι

ANNOTATIONES.

Τῶ μὰ Δωὶ τοῖς αὐτοῖς ἔσομ] pro μὰ, ut adscripsi, sensu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *supra* § 8.

Ῥοῦστον] *supra* §. 7.

Μάξιμον] *supra* §. 15.

Τῶ καλῶ ζῆν βίᾳ] vide *supra ad* §. 9.

Ἀναγκῶν] *Perfunctè.* Xylander *officiosior.* Casaubonus ἐναργῶν. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exscriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen illic nihil mutem.

Ἐπινοίας] *Cogitationes rejectas* Xylander. ἐννοίας malim. atqe ità Casaubonus, *inspirationes.*

Μᾶλλον κολοσσὸν ἦδε] Lugdunensis ἢ δὲ. qod & ferri potest, qia ἢ alterum sequitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τοῖς ἐκ τῶν Θεῶν ὑποκρίσεσι καὶ μανυχῆ διδασκαλίαι.] Plato *Philebo*, philosophiam esse ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δῶρον. Cicero, *Tuscul. l.* 1. *Philosophia quid est aliud, nisi, ut Plato ait, donum, ut ego, munerum Deorum?* Seneca *Epist.* 90. *Deorum munuscula in nomen est, quod vocamus, philosophia, quod bene vivimus. usqe tamen plus nos hunc quàm deus, quanto majus bonum est bona vita quàm vita, pro certo deberemus, nisi ipsum dei philosophiam tribuisset.* Hæc eò cetulerim, qòd διδασκαλίας noster dicit: ὑποκρίσεις verò pro occasionibus singulatim *suggesta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad.* γ'. v. 415. & ψ'. v. 270.

— Θεὸς ἵμελλε θυμῷ.

& *Odyss.* γ'. v. 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶ ἴμελλε δαίμων.

— *Hoc in mentibus posuit Saturnius.*

Ità in sacra pagina de Artaxerxe Memore Esdras *c.* 7. v. 27. *Iaddiit eam mentem Regis rerum Deus.* & Nehemias *c.* 2. v. 12. & *c.* 7. v. 5. *Indidit Deus meus mentem meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑποκρίσεις verò ut διδασκαλίας ità distingvere videtur, ut illæ per signa quædam obscuriora, illæ per indicia clariora, qasi diserè præcipiendo qid facto opus sit, procedant. Galenus *de optim. sect. c.* 14. ex Empiricorum sententia: Τὰ παλαιώματα, ἃ μὴ αὐτόθεν παλαιωθέντα, ἀς τὸ ἰητρὸν. ἃ δὲ ὑποκρισεσι, ἀς τὰ διὰ τριμήνου τινὰ παλαιωθέντα. ἐνδεικτικὰ δὲ αὐτῶν παλαιωθέντων. *Ea qa comprehendantur, partim sensu deprehendi, ut rubrem: partim memoriâ, ut qa signis quibusdam percipiuntur: indicatorie autem nullam deprehendatur.* ὑποκρισεις autè τῆς ἐνδείξεως, aperè distingvit.

Τὸ δύσοχθον μοι τὸ σῶμα] Ἀνὸς μὲν γὰρ ἀνθρώπος ἐν τῷ σώματι. Dio. *Habuit autem corpus valetudinarium.* qod studio intentiori Capitolinus adscribit. *Tantum*, inqit, *operis & laboris studiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc solo puerilem ejus reprehenderetur.* Sed & Cassius *lib.* 71. *pag.* 716. *A.* Ἐκ τῶν παλαιῶν, inqit ἀιτχολίας τε καὶ ἀπαθείας ἀνθρωπείου τὸ σῶμα ἔσχε. καὶ τοι τοιαύτη ἐνέξις αὐτ' ἀρχῆς χρωμένῳ, ὥστε καὶ ἁλόμενόν ποτε, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλύμπια παλαίσαντα ἀπὸ τούτων. *Ex illo vehementi studio atqe exercitatione factum est, ut esset valde infirmo & imbecillo corpore: verùm principio sueratbona valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex equo in venatione consereret.* Et mox, Ὅστε ἐξίππου, καὶ παντὸς πλοίου πεζὸν πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ὑγιεινὴν περιέσωσεν. *Nam bonam ager totam fere tempore principatus ut plurimos morbos incidit.* qæ postrema illustrant, qod adjecit hic Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam scriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat, subjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀνθρωπείου παρόξυσμάτων ὑπεδύετο. *Et hoc ipsum ex infirmissimo tolerantissimum manifeste reddidit.* Tribuit avtem hoc Cassius theriaci, qod quotidie sumebat, beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1, *c.* 1.

Μὴ ἀψασθαι] ἄνυστος eo sensu, qo Apostolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum est viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μὴ δὲ μὴν ἄνυστός τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tanqe mulierem, præterqam tuam ipsius uxorem. Prov. c.* 6. v. 29. Οὐκ ἀθῷος ἔσται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqe eam attigerit, haud futurus est insons.* de uxore aliena. Eadem mente Φίλων & Διόγνητος usurpant. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γυναικὸς ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione suadente, ut eleganti mulierem, & præter formam generosam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλέξανδρος οὐτε τούτων ἐδίωγε. ἄτε ἄλλην οὐτω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσίνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit ullam, excepta Barsine.*

Βενεδίκτου] Ex pallacis avlicis videtur ista fuisse.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iste. Vide *supra* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντι Ῥουσίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt huc, Abigaelis Davidem Nabali infensum mitigantis interpellatio, Regisqe ipsius tum mulierculæ, tum & Deo ipsi eo nomine benedicentis acclamatio, *Historia Reg. l.* 1. *c.* 25. v. 31, 32, 33. Atqe hoc est, qod Apostolus monet, *ad Ephes. c.* 4. v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Irascimini & ne peccate.* de qo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν τῶν τελευτῆσαι τὸν πατέρα] Obiisse videtur, ex Capitolino, Marci mater, antequam filius imperium Pio defuncto adiret: qà tamen ætate fato concesserit, incertum.

Ὀλίγον μετ' ἐμὲ τὰ τελευταῖα ἔτη] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, jussusqe in Adriani privatam domum migrare, interim de materni hortis recessit.*

Ὅτι ἐν ἔτει μοι χρήματα] Qòd nec defuerit unqam, unde aliqid poscenti se subvenirent, nec eo fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducis beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris nostri; Μακάριόν ἐστι δίδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum est dare, potius quam accipere. Act.* c. 20. v. 35. & qod optimum qemqe censere Gregorius Nazianzenus asserit *orat. pro pauper.* Τὸ εὐκοπώτερον τοῦ πάσχειν τιμιώτερον. ἢ πραγματώδέστερον αἰρεῖσθαι ἔλεῳ. *Præstabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majus studio est misericordiæ qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Annium Faustinam consobrinam suam.* Capitolinus. Et reverà, qalis illic depingitur uxor, numinis donum, havd e minimis, havd è multis, censeri merito possit. Verum an ejusmodi Marci nostri Faustina exiterit, licet Pii filia, Marcus ipse viderit. Certè si vera narrant Cassius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ εὐπηδείαν τροφὴν εἰς τὰ παιδία ἐνεγκεῖν] Ità Philippus Macedo *Epist. ad Aristotelem.* Ἴσθι γεγονώς μοι υἱὸς. πολλὰ

a L. 9. §. 11. 27.
b τοῦτο is K. ὡς παρεχη- σαμ. vel, τοῦτο is K. ἐπ- τυχόντα. Sal.
c χρόνῳ f. Xyl. χρόνον Boot. χρονῷ Lug. χρόνῳ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε in Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -δίσαι Lug. ἐνοθεῖ f.

μηχαν. τὰ α δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πάνυ αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ b τάττε ἐν Καιήτῃ ἄστει c χρόνῳ. d ὅπως τε ἐπιθύμημα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἴς τινα σοφιστὴν, μηδὲ ἀνακαθῆναι e ἐπὶ τὸν συγγραφῆς, ἢ συλλογισμὸς ἀναλύσαι, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ καταγίνεσθαι. πάντα γὰρ παῦτα θεῶν βοηθούντων καὶ τύχης δόντος.

existerent. quòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversùs sanguinis excreationem & capitis vertiginem; quod & Cajetæ aliquando factum est. quòd cùm philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliquem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus defes contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ

Quæ apud Quados ad Granuam.

LIBER

ANNOTATIONES.

λὴν ὧν τοῖς θεοῖς χάρις ἔχω, ἐκ παίδων ἐπί τῇ γνώσει τῇ περὶ θεῶν, οὐ ἐπὶ τῷ πεῖσαι τον τὸν ἐλπίσιν ἀσθενῆ γεγονότες. ἐλπίζω γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τῇ τροφίμῳ καὶ σωθησόμενα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ὑμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum fatus; quo nomine Deos gratias ago, non tam pronde, quia natus, quam quod cum nasci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus evadat ipse, dignus evadat, qui & rebus à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum autem Marcus & *suas præceptas*, & *etiam magnorum atque optimorum virorum operâ erudire conatus est. habuit literatorem Græcum, Omeratum; Latinum, Capellam Atilium: orator ex Antonii Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ex profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δ' ὀνειρᾶτον βοηθήματα] De remediis ejusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *fermonibus sacris* Artistides; sed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τάττε ἐν Καιήτῃ ἄστει χρόνῳ] locus mutilus; quod & Xylander monuit. *forsan*, inquit in *notis*, ἄστει χρόνῳ. *quomodo utaris.* At in versione, *sicut Chrysa*: ac si loci alicujus nomen proprium esset. quò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρόνῳ legatur. quasi dicat Marcus; *Cajeta, qua in regione Campania maritimum est oppidum, sic Deis vota facientem, fausta respondisse; prout & Chrysa Phœbi sacerdos olim contigerat supplicanti*

Παρὰ Σμινθεῖ στολοφλοιόστο θαλάσσης.
Il. ά. 34.

— *juxta littus multisrepentis maris.*

Eruditus vir D. Bootius χρόνῳ legendum suspicatur: χρόνος idem quod χρονικός, ut χρηματιστὴς interdum pro χρηματιστικὸς dicitur. ut sensus sit, *quemadmodum sibi divinitus remedia ad quosdam morbos monstrata fuerant, ita etiam cum Cajeta aliquando agens versaretur in periculo alicujus morbi alterius ve casus, auxilium, qo cum depelleret, oblatum fuisse, idque tanquam oraculo, cum aliàs in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunensis qi legit, ᾧ τοῦτο ἐν Καιήτῃ ἄστει χρωμένῳ. ac vertit, *Hocce Cajeta, tanquam oraculum quodam.* Clariss. Salmasius *sine aliqo Dæmonio* (quales Marcus ibi loquitur) *ibidem fanum fieri locum vix posse* ejusd. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum scilicet vel, καὶ τοῦτο ἐν Καιήτῃ ἐνόχῳ, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud a numine acceperit: vel, καὶ τόπο ἐν Καιήτῃ, ὡς περιχώρῳ, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, quod *circumlatum* sibi aliqd justius sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil ausim.

Ὅπως τε ἐπιθύμημα] [τὸ] ὅπως τε ἐπιθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmasius forsan, τὸ, ὅπως ἐπιθ. ut τὸ ex τὸ factum sit.

Ἀσκαθόσω ἐπὶ τὰς συγγραφὰς] Lugdunensis ἀνακαθῆσαι. forsan ἀνακαθῆσθαι. usitatius autem ἐπὶ τὰς συγγραφὰς diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag.* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὸν ἔργον. *Apud Lares sederet.* dixit. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. ὧν τὸ τοιοῦτο, τοιοῦτον μὲν ἀκροατὴν, τοιοῦτο δὲ γνησιφίλην, τοιοῦτο δὲ χρῆναι παρακαθῆσθαι γνησίῳ καὶ σπουδαίῳ. *Non fuisse tanti tam multa audivisse, tam multa scripsisse, tanto tempore senectutem haud magna pretii assedisse.* Verum ἀνακαθῆσθαι, qo Marcus hic usus videtur, differtius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum adsidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀνακαθῆσθαι & ἀνακαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorum ex Suetonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renuntiatum est nobis, esse homines, qui novum genus disciplinæ instituerunt; ad quos juventus in ludum convenit: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, quod Marcus, ἀνακαθῆσθαι.

Θεῶν βουλῇ καὶ τύχαις δόντος] Expressisse videtur, quod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *orat.* 9. & Stobæus tom. 2. *tit.* 5. Θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ Θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς ἀνθρώποις διακοσμοῦσι ξυμπάντα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitasque humanas gubernant omnes.* quanquam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerumque contingentium providentiâ divinâ dispositam & gubernatam. quomodo & Solomon usurpavit, *Eccles. c.* 9. *v.* 11. qo loco, quod Plato τύχῃ καὶ καιρῷς, Solomo עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam quæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιον ὕθ' ᾧ ἐνόχεται, ὅτι φιλόθεοι εἰσι, καὶ ἔχωσι περὶ τὸ θεῖον πᾶς πιστεύουσι, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ αὐτοῖς τύχῃ. *Unus autem consequitur multos meos bonam fortunam, quod deos colunt, & se habent ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qa proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor *lib.* 4. *Epist.* 6. *Sed nimirum qa sunt in manu hominum, & nihil & multum contegerunt. illud vero, ut adepti ardeamus, sic etiam sperare unusquisq est, qod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi potest, utrùm ad antecedentia lemma istud, an ad subsequentia pertineat. Ex usitata siquidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, *τάδε ἐν Κυάδοις. apud Quados ista*; concepta nimirum, vel conscripta sunt. Istud autem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc est, *Qe apud Quados*, agenti scilicet concepta & conscripta, tituli præfixu potius, quam subjunctæ clavulæ significationem præ se fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Casaubonus accepisse videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim eâ disceptatione in medio relictâ, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & hoc usqe seriem quandam continuam, qæ hic planè incidit, avitus ipse tenuerit, miscellam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsâ, à qa liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat clarum.

Κυάδους] *Quados* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractata de morib. German.* Adversus istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, avitores sunt Dio Cassius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pseudomante pag.* 775. cujus hæc sunt verba, Οἷς δηλε Μάρκῳ ὧδε τοῖς Μαρομάνοις καὶ Κυάδοις συνεπολέμησε. *Quales divus Marcus cum Marcomanis & Quadis conflagrabat.* Eâm expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum supplicibus impetrati cœlitus imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Eusebius *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Callistus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Orosius *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frisingensis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. quanquam illud Cassius, Arruphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius nescio qis, magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatiqe Clavdianus, Christiano nomini inquiores, adscribant. Videatur Scaliger *ad Eusseb. chron.* & Xiphilin. *supr. ad* §. 6.

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum est, ut rem habeam cum curioso aliqo, ingrato, protervo, doloso, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqe inscitiâ. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honestum, maliqe, qòd inhonestum sit, ipsâmque adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi sit, non tam qòd sanguinis seminisqe ejusdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi posse me ab horum illo compertum habeo;

a Ἔσθι προλέγων ἑαυτῷ, συντύχομαι πολύποις, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀνηνυσήτῳ. πάντα τὰ τοῦτα συμβαίνουσιν ἐκείνοις b ὑφ' ὧν τοὺς ἀγνοοῦντας τ' ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. ἐγὼ δ' ἐπειδὴ τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ αἰσχροῦ, ὅτι αἰσχρὸν ἐπίσταμαι, καὶ τὸν ἁμαρτάνοντα φύσιν, c ὅτι μοι συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος ἢ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ νοῦ, καὶ d μοίρας θειοτέρας μέτοχος, e ὑπὸ βλαβῆναί ποτε ὑπ' αὐτῶν οὐ πείθομαι.

a Ἐπίκτ. Ἐγχ. 33.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔσθι προλέγων] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, A παίρνων, (ut l. 8. §. 13.) vel tale quid, subintelligendum. qòd cum in scriptis illustrioribus est frequentissimum, tum nostro istic cum primis familiare. Cæterùm Xylander ἔσθι legit, veritque, *soleat ut sibi prædicere*. Sed monentis potiùs qid velit, qam qid allveverit narrantis, dictio viderur. qin nec in personæ tertia, qam dicunt Grammatici, de se Marcus loqi assolet.

Συντύχομαι πιεζίγγῳ, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Plautus sapiens & aquè erroribus, cum hostis, sed corrector peccantium, hoc quotidie precedit animo; Multi mihi occurrent vana dicturi, multi libidinosi, multi ingrati, multi avari, multi furiis ambitionis agitati. Omnes istos tam proprius assciscam, qàm ægros suos medicus.*

Παρὰ τὸν ἄγνοιαν] creberrimè istud inculcat noster, utì in locis collatis videre licet. vide *infra* ad §. 13. Sed & Epictetum latiùs idem differentem, *l.* 1. *c.* 18. & *c.* 28. Lactantius *confer. l. 5. c. 8. Malè sunt ignorantiæ vestræ & boni.*

Ἐγὼ δὲ νεανιεύσομαι] Ita *l.* 5. §. 11. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. *Cæterùm ego, cum norim.* qod & urget vehementiùs, dissimmate usus. *l.* 17. §. 26. Vel insana rerum pari & ipte laboras; & pariter affecto ignoscendum: vel perspicacia majore imbutus es; & caliganti æqior esse debes. Vide & *infra* ad §. 13.

Τῷ ὄντι τῷ ἀγαθῷ, ὅτι καλὸν, καὶ τῷ κακῷ, ὅτι αἰσχρὸν] Imò solum illud bonum, hoc solum malum esse. Sic enim statuunt Stoici, apud Lactrium *l.* 7 in *Zenone*, Hecato *de bonis l.* 3. & Chrysippus *de honesto*, Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὸ τῶν ἀγαθῶν καλὸν εἶναι· καὶ ἐναντιοῦσθαι τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honestum bonum esse, & omne bonum honestum esse, & honestum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epist* 76. *Quum est bonum, qod honestum.* De Helvidio Prisco Tacitus *hist. l.* 4. *Doctores sapientiæ secutus est, qi sola bona, qa honesta; mala tantum, qa turpia; potentiam, nobilitatem, cæteraqe extra animum, neqe boni, neqe malis annumerant.* Vide *infra* ad §. 11.

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ] Ita *l.* 12. §. 26. Ὅτι ἡ συγγένεια οὐδενὸς πρὸς τὸν τὸ ἀνδρεῖον γένος. *à qâ ἀίματος aut σπερμάτος, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. Qa hominis cum eo tum toto genere humano inter-cedat cognatio. Neqe enim tam sanguinis, aut seminis, qam mentis existit communio.* Non hac dumtaxat, ave præcipuè ratione: sed & istâ tamen. Paulus Apostolus apud Lucam *Act.* c. 17. v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno sangvine totam gentem hominum.* Et Lactantius *confirm. l.* 6. *c.* 10. *Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes oriuntur, certè consanguinei sumus.* Itaque τὸ κοινὸν hic subintelligendum, cujus frequens pattim Ellipsis. Xenophon expedit. *l.* 3. Οὐδένα γὰρ ἀνθρώπων δυνατώτερον, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς προσκυνοῦντι. *Hominem dominum nullum, sed Deos solos adorante.* Ita supplet Christus apud Matth. *Evang. c.* 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qod omissa particulâ illa Moses dixerat, *Deut. c.* 6. v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe servies.* Paulus *ad Rom.* c. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatitudo ista ad circumcisionem* solos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Castellio, cum minus advertisset, perperam reddidit; *Hoc beatitudo in circumcisionem ne cadit, an potius in præputium?*

Ἀλλὰ τῷ] Synesius *de providentia.* 1. *pag.* 89 Ἐπεὶ δὲ ἡ μία ψυχὴ πᾶσι συμπέπλεγται συγγένεσι. *à qâ τὸ τοῦ ἀνθρώπου γένος, τὸ ἀνθρώπινον ψυχικὸν, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς ῥύσεως πηγῆς. At non eadem est animorum corporumqe cognatio. Nec enim, ab ipsdem ac terra parentibus ortum habere, sed ex eodem fonte derivari animorum natura confitemur esse.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos statuit; terrestrem alterum, alterum cœlestem, unde Osiridi, Typhoni hunc animum contigisse. At contra Lucretius *l.* 2. & Lucretio ἐμπνεῦσθαι Lactantius *instituit. l.* 6. *c.* 10. eodem, qò Marcus istic collineans, *Si ab uno Deo*, inqit, *inspirati omnes & animati sumus, qid aliud qam fratres sumus? & qidem consanguineos, qd animos, qam qi corporibus.* itaque non errat Lucretius, cum dicit,

Denique cælestis sumus omnes semine oriundi:
Omnibus ille idem pater est. —

Subiungit Lactantius nostro consentiens: *Ergò pro bellua unusquisqe habendus fuit, qi hominibus nocuit.* — *Ob hanc enim necessitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, semper bonum.* Idemqe *l.* 5. *c.* 8. ex Ciceronе *de legib. l.* 1. *Sicut unâ tademqe naturâ, mundus omnibus partibus inter se congruentibus cohæret ac dirittur: sic omnes homines inter se naturâ confusi, pravitate dissentiunt, nec intelligunt se esse consanguineos, & subiectos omnes sub unam eandemqe tuitelam qod si tenerentur. Deorum profecto vitam homines vrecerent.*

Καὶ θείας ἀνομοιότητος μοίρας] θεῖα ἀνάπαυσις i. e. *portiuncula divina*, ut vid. l. *mentis*, sive *animus rationalis* hic dicitur. sicut infra §. 4. τῷ τὸν νοερὸν διοικοῦντι ἀποσπάσματι. *mundi rectoris propago* & *l.* 5. §. 27. Τῷ Διὸς ἀποσπάσματι. *Particula à Jove divulsa.* de qibus, suis locis dicetur. Eadem Epictero Differt. *l.* 1. *c.* 1. Τῷ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epist.* 92. *Dei pars est.* & *de otio sapiens. Divini spiritus pars ac velut scintilla quædam.* Horat. *Serm. l.* 2. *Sat.* 2.

— *divinæ particula auræ.*

qo modo Ammianus, tanqam ex Physicorum sententia, *l.* 21. *Sol mens mundi nostras mentes ex sese, velut scintillulas, diffundit.* Et Manilio Astron. *l.* 2.

— *pars ipsa deorum est.*

Plutarchus *qæst. Platonic. l.* 1. Ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ μεταχόντος τοῦ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ποιοῦ, ἀλλὰ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Animus autem mentis & rationis particeps non opus modò, sed & pars Dei est, neqe ab ipso factus, sed de ipso, & ex ipso existit.* Sanctus Augustinus, *Epist.* 100. *Animam, Dei non particulam esse, sed creaturam.* & *de anim. orig. lib* 1. *c.* 4. & *l.* 4. *c.* 3. *ab illo, non de illo factam* qem & amplius vise sit *de civit. Dei l.* 13. *c.* 24. Tertullianus *de resurrect. c.* 7. *Deus animæ sua numerum, spiritus sui aversus, ovis suæ operam, voluisse alicui commisisse?* Arnobius loqitur humanam corpori inditam. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Augustino sensu consentiens, qamvis modo loqendi dispar, *apologet.* n. 23. Πῶς ψυχὴν ὑ σπάσῃ, τὸν ἐκ Θεοῦ ὄντα Θεὸν, ᾧ τοῦ αὐτοῦ εὐγενοῦς μετέχοντα, ᾧ πρὸς ὑπέρτερα ἐπανιόντα, ἢ ᾧ τὸν χεῖρα συνέδεσε. *Studium atqe opera in animæ ponitur, qæ ex Deo est atqe divina. superaqe nobilitatis participes, ad eumqe properans: Numquis velocis cursus ita decreverit adstrictus sit.* Modestissimè Epiphanius, in *ancorat.* §. 55. Οὐδὲ μέρος θεῖον λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, ὥστε ἀλλότριον τὸ ἐμφυόμενον εἶναι. ita enim legendum arbitrano, qod ἐμφυόμενος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς μέρος ὑγιαίνον. *Neqe partem esse Dei putamus animam, neqe ab insidente alienam. Qemadmodum verò subinde istud accipiendum sit, soli est Deo perspectum.* Sed & Synesius *Epist.* 105. τὸν οὖν indigitat τὸν ἐν τῇ ψυχῇ μόριον τοῦ θείου. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐ δύναμαι] Argumentum à nostro crebrius repetitum, utì in collatione indicatum, nostris etiam non infoleus, qi lædi neminem, misi a sese, possit contendunt. Habes a Joanne Chrysostomo iusè pertractatum, Edit. Savill. *tom.* 7. *orat.* 2. cujus titulus, Ὅτι οὐδεὶς δύναται μὴ ἑαυτὸν παραβλάψαι εἰ μὴ αὐτός. *Qod nemo se injuriâ non afficientem ladere possit.* Inter exteros vero Maximus Tyrius *dissertationem* eadem de re ingeniosam admodum instituit, numero 22m. qi & Socratis dictum illud celeberrimum laudat, à Platone in *apolog.* positum, a Plutarcho *de tranquill.* ab Epicteto *enchiridio extremo*, & *dissert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 3. *c.* 23. a Clemente *Strom. l.* 4. repositum, à Thrasea etiam apud Dionem in *Nerone* usurpatum. Ἐμοὶ δὲ Ἀνύτου καὶ Μελίτου ἀνυπόδητον

a L.5.§.22. & L.7.§.26. b L. 3. §. 4. & L.4.§.3. & L.5.§.16. & L.7.§.55. & L.8.§.56. & L. 11. §. 18. c L.7.§.13. 19.

ναμαι. αἰσχρὸν γάρ με ὑδὸς περιβάλλει. [a] ἔτι ἐρίζειν τῷ συγγενεῖ δύναμαι; ἔτι ἀπέχθεσθαι οἷός. [b] γεγενήμεθα γὰρ πρὸς συνεργίαν, [c] ὡς πόδες,

(neque enim inhonestâ re aliqâ me qisqam involverit) sed nec succensere congeneri possum, cumve odisse. siquidem ad mutuas operas nati sumus, qo modo pedes,

manus

ANNOTATIONES.

μὲν δύνασθαι, βλάψαι δὲ ἀ. *Me Auytus & Meletus occidere* A *quidem possunt, sed ladere non possunt.* In eundem hunc sensum & Dominus noster de suis apud Lucam *Evang. c.* 21. quibus etiamsi prædiceret, fore ut morte ipsâ multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) subjicit tamen, nihil inde ad ipsos damni, nè vel minimum quidem, futurum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite vestri capitisque periturus est.* v. 18. ἀ γὰρ θέμις, inquit Maximus, ἀγαθῷ αὐδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαπτεσθαι. *non enim ab improbo detrimentum potest accipere vir bonus,* qod Plato, οὐ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neque enim fas est fieri ut vir bonus à malo qoquam ladatur.* Vide ad *l.* 9. §4. Itaque cum nostro consentiens planè Joannes Chrysostomus *in Matth. orat.* 37. Εἰ δὲ ἀνδρὶ πονηρῷ ἔσχας δοῦλον, πόθεν ἐργάζῃ τῷ μηδὲν σε διαθεῖναι κακόν; *Si malo ali paterus, cur ex sbeceres, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cynos. orat.* 2. Καὶ τις ἰδίᾳ ἔχει πρὸς αὐτὸν κατάστερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς ἄλλους, ἀνίᾳ μὲ ἐνὸν ἴσον ἴσχειν. ἀνδὶ γὰρ βλαπτέρα. αὐτὸν δὲ αὖ[ὖ]τὸν, βασιλέα ἀντὶ τιμωμένου τὸ προῖτος ἄγοντα. ἴσχυε τῆς ἴσου πρὸς αὐτόν. *Qod si forte qis alter ex eum sit affectus · qemadmodum credo vel in deos ipsos affici plerosqe, non ofe qidem illi sic memores. Neqe enim ascere potest: sed ipse potius sibi, qum gravissimum sibi panam instiga, melioremqe insaniam, ejusqe sit prudio desturus.*

C

Αἰσχρὸν γάρ με ὑδὸς περιβάλλει) Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infra* §. 11. metaphora ab amictu sumpta, qi corpori circumcitur, qoqe corpus ipsum involvitur. qalis illa Psalmi *Psalm* 109. v. 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον — γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται. *Ut indueretur maledictione velus chlamyde sua — Adsit illi, tamqam panno amictus se.* Turpe, inqit, aliqo nemo me involverit. qia virtutem scilicet nemo eripere cuiqam potest, in qâ solâ τὸ καλὸν, & in cujus solius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Αἰσχυνεῖ δὲ μόνον τὸ κακὸν, ἀγαθὸν οὐκ. οὐκ δὲ τοῦτο ἀρετή. *Decore autem qod bonestum est, id solum esse bonum. Id autem esse virtutem.* Laertius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus asseris unum bonum esse virtus.* & de constant. c. 5. *Unum malum est illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil esse bonum, nisi qod honestum: nihil malum, nisi qod turpe sit.* Itaqe τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco nostro idem sunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀθλία ἴστω ἀφορμὴ πρὸς ἀγαθόν. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; τί δὲ ἀρετὴ ἀνυφαίνετον. *sita adversitas in qum ad virtutem ducit. Qid autem bonum est, nisi virtus? Qid vero virtus ipsa nisi textura?* Ὅλον ἔστω δίκαια, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρεῖσθαι, οὐδὲ ἀποδύεσθαι, οὐδὲ ἱλεῶς, οὐδὲ λαιτῶν. *Injusta est bona eripere.* D *Bonum autem qid sit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non potest. Sequitur ergo, ave idcirco qi virtutem habet, ejus injusta non posse, ave injustum qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, aut spoliari potest.* Eodemqe Chrysostomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Satur. l.* 6. *c.* 1.

— — *Nam si regnum à me fortuna atqe opes*
Eripere qivis, at virtutem non qit.

Ἀρετὴς γὰρ περιαίρεσιν οὐ γίνεται. Epictetus apud nostrum l. 11. §. 36. *Prædicatum virtutis nullus est.* Itaqe Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ ἐλεήμων γίγνεται ἀφαιρεθεὶς, οὐκ τοῦ ἀδίκου ἐν αὐτοῖς ἀφαιρέσεως σταθεὶς, ὑμνεῖται τε ὑφ' ἡμῶν, θεράπων δ' οὐδὶν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμαζόμενος ἐκείνων, βούλεται τὸ τῦ Ἀχιλλέως Ἴλιαδ. l. v. 604.

E

— Θεοῖσι δὲ τιτύσθω Διὶς ἄτης.

καὶ ἀφαιρεῖσθαι τὰ χρήματα, πραιτίεσθαι ὡς πωλήσας καὶ ἀφεγγαλεῖ ἀφαιρέσεως, καὶ ἀθετεῖσθαι ἀν' ὑπὸ πιστοῦ καὶ φίλου, οὐδὲ ἀγανακτῶ πρὸς τῶν ἀναλισκόντας. *Vir bonus & probus ridebit rapinam fraudulentam, qasi improbo servo ad se tere videbit, qasi rem gesturos maximam, cum tamen nihil possint. Sed & in medio rerum contentione aliud Achilles exclamabit.*

— *Haud tege superum contemptus abibo.*

Qod si sacrilegus qoqe ejus auferre parent: eos ille non secus, qam si crepundia eripiant, ave tales, demissurus est. Nec aliter, si res ferat, moriatur, qam si morbo aliqo, febre puta ave calculo, moriendum esset, aeqe mortis acerbitas turbabit. Seneca de Constant. cap. c. 5. *Injuria propositum hoc habere, alicui male afficere: male autem sapientis non aliqis locum. Ubi enim malum illi est timendum: qa introrsus est, ubi jam virtus hanestumqe est, non potest. Injuria ergo ad sapientem non pervenit. Nam si in nostra damna malè patientia est, sapiens autem nullum malè est patiens; nulla ad sapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Οὐκ ἀντίζυγόν τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ἔτι ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Ench.* ad *l.* 4. 2. Πᾶν τεχνίτης ἔχει λαικὸν, τὸν μὲν φορμέα, τὸν δὲ αὐλητήν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἴσα ἀδελφῷ, ἐντέθεται αὐτὸ μὴ λαμβάνειν; ὑπὸ ἀδικεῖ. Ἀντὶ γὰρ λαῶν ἔστω αὐτῷ ὁ φορτὸς. Ἀλλὰ ἐπιθὲν μᾶλλον ἀδελφὸν, ὅτι σύνεξοδος. καὶ λέγω αὐτὸ, καὶ ὁ φορτὸς ἐκ ἔστι. Ὁ δὲ παρέχε res duas habet amplas; nullam tolerabilem, alteram, insolerabilem. Ir-

F

G

go, si frater injuriam fecerit, num eâ perbendo, qâ facta mihi-ram: ea enim ejus culpa non est tolerabilis. Sed illum potius esse fratrem, esse mea edacatum. Sic prehendas rem qâ est tolerabilis. Idem Differt. l. 3. c. 10. Ὅταν ἴδω ἄτυφον μὲ προσπταίσαντα τὸν ἀδελφόν. ὑ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκείνου ἴδιόν ἐστιν, ἐγὼ δ' οὐ δύναμαι τοῦτο ἐμοῦ ἴδιον ποιεῖν, ἐπεὶ δεῖ χρήσιμος τοῖς πρὸς ἐκείνον. τοῦτο γὰρ ἐμοῦ ἐστι, ἐκείνου δ' ἀλλότριον. τοῦτο ἐνδεὴς κακοῦργος ἔσται, ἐκείνου κολάστης. *Non ga me tractare debuit frater. Nunc verum hoc illi cura erit. Ego vero, utcunqe ille me tractaverit, offcia mea memorero. Hoc enim meum est, illud alienum hoc prohibere nemo potest, illud prohibetur.* Vide l. 1. §. 22.

Γεγένημαι πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Ἕν λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα γεγένηται. *Homo alter alterius causâ natus est.* & l. 8. §. 56. Ὁτ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκα. *Homines alter alterius causâ nunc natus est.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγένημαι. *Ad societatem nati sumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν. *Ad mutuas vel eidem conficiendo operas conferendas.* V. *infra* ad §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo ad adjutorium mutuum generatus est.* & Epist. 95. *Natura nos cognatos edidit, cum ex eisdem & ad eadem gigneret. Hic nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa aqum justumqe compojuit: ex illius constitutione miserius est nocere qàm lede:* & illius imperio parata ad juvandum manus. *Ille versus & in pectore, & in ore sit:*

Homo sum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1 1. *Habeamus in commune, qod nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi similimus est; qa casura, nisi invicem obstarent, hoc ipso sustinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, τῶν τὸ ὑποκεῖσθαι ἐξ ἀνάγκης ἀρετὴν ἴσχει τοὺς πόδας, *unus podestre animal pares necessario habet pedes.* Aristoteles *de animal. incess.* c. 8 & *hist. anim.* l. 1. c. 5. & *problem.* l. 10. q. 18. & 23. Hierocles *le τῷ σοφὸ φιλαδέλφῳ*; apud Stobeum tom. 2. tit. 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τὰ αὐτὰ μέρη συγκείμενοι, οἷονεὶ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. οὕτω γοῦν ἑκάστου ἰδίαν ψυχὴν καὶ οἰκ λόθου, σφαίροι δὲ τὰ λοιπὰ πάντ μαχομένῳ διὰ τὸ ἑρμαίου κοινωνεῖν, τῷ μὲν αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον οἷά τε ὄντα σωτήριον πολλὰς δίκας τῶν τῶν ἐτέρων σωμάτων. ὥστε δὲ καὶ ἡμῖν διθράσιος γε ὄντας, καὶ τὸν ψυχρὸν (κρᾶσιν ψυχρὸν μέσ. Vide *ad l.* 4. §. 4 *annot.* 1. & §. 39. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. §. 30.) ὁμολογοῦντας ἔχειν. μηδὲν σαρκικὸν πάθος, ὅτε τῷ διοίκῳ σφοδρότερον τοῖς ἀδελφοῖς. ἐμὴ γὰρ δὲ ἡ κλῶν τὸ παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνων ἀλλήλοις ἀδελφοὶ σώφρονες. ὃ τι γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσι ἀλλήλοις σαφῶς σαφῶς, καὶ χεὶρ συνεργάζεται τοῦτον χεῖρ σαφῶν. ὁ δὲ ἀδελφὸν σύμπραξις ἀλλήλοις τολοχυτέρα τοῦ ἐτι. πρὸς γὰρ τὰ κοινὰ διαφέρονται, καὶ διεταλεῖς σαφεστ, μᾶγα δ' ἐναέχουσι ἀλλήλοις ὁρᾶν, καὶ μηδὲν ἢ τὸ διάστημα. *Fratres qidammodo corpora sua partes sunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentes per se compositi fuerint, reliqas partes omnes facile curaturos propter succedentium ipsis communionem: qoniam ne ipsa qidem justissimum finem recte administrare possunt citra præsentiam alterum partium: ita nobis etiam qi homines sumus, & communem natum habere nos fatemur, omnibus verbum amittendum est, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qam partes corporis, ad amicissimum mutuum fratres compositi esse videntur. Siquidem oculi simul aliqid curantes, alterque alteri præsto: & manus præsenti mutua subveniunt fratrum vero opera nunquam multis latens patet. Negotia enim communia peragunt, famosa magno loci intervallo disjuncti: & commoda sua sedulo invicem promovent, licet longissimo interstitio separentur.* Ita enim locus ille insignis, sed locu-lissimè vinatus, ex parte saltem restituì potest. Basilius Cæsar *Epist.* 68. Ἀφεῖσαί μέντοι, ὅτι φίλοι ἡμῖν τῆς ἴσης ἴσασι τὸν ἀδελφὸν ἐπιμερίσῃ διόμενα, ὃ ὅτου ἡ ἑτέρα τὸν χρεῶν τῆς ἕλορας. ἴσπ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τῆς τῷ σώματι ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξε, ἵνα πρὸς ἄλλα τὰ ἀνάδηλα τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἐν ἑνὶ ἐκείνῳ πρὸς ἐπιχρῆσιν ἀλλήλοις. ὅτι γὰρ ἐν τοῖς ἀφθαλοῖς βλέπομεν, οὐ συνεσκιασμένοις τὸ ὕπερα. ὅτ' ἀν ἐφθαλμοὶ ἐγιαῖς ἴδιοι, μὴ ὁσαοὶ ἴχνη τὸ ἕτερα, ἐκεῖ μεν' αὐτῆ συμβάσεως προσβάλλειν τοῖς ὁμοίοις. ἡ ἀνὰ ἀκριβεστέρα. ὁ δὲ ἀκροῖς τοῦ πόδος τοῦ φωτὸς ἐχόμενα. ἐκ αὐτίλαψις πραλιστόρα τῇ κατωπὶῳ τῶν δακτύλων. ἐκ ἀκβλαπὲς ἐνδὲν ἀπὸ τῦ ἐν φύσει, ἵτε τὰν ἐν προαιρέσει κατορθώσεων ὁρᾶ. ἄνω τῆς τῶν ἐμφύλων συνάπτων ἐκτελέσεων. *Quæ exacte sitamus aut magis unanimes fratrum amicos colligere, qam alteram manum alterius. Porro ex ip a corporis structura communionem esse necessariam, Dominus nos docuit. Quæ hac ejus nostra membra reflectamus, qod omnia non sibi ipsi ad sanctissimum satis est. Neqe enim pot tuto vere alterno non tubleremus. Neqe oculus simul videret, nisi alterum haberet socium, & cum eo unanimiter visibilibus se objicerent. Jam audatius exactior est, qi per utrosqe meatus vocem recipit, & minus valuisse apprehenso digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qa a natura, vel qa ex instituto recte peragentur, sqæ conspiratione eorum, qa ejusdem*

sunt

manus, palpebræ, dentium superiorum inferiorúmque ordines. adversari itaque sibi invicem præter naturam: adversantis est autem succensere & adversari.

§ 2. Qicqid sum, constat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec distrahere ampliùs: (nihil obstat, qò minùs hoc facias) sed tanquam qi jam statim moriturus sis, carnes istas contemnas. cruor est, & officula, & reticulum ex nervis, venulis arteriisque contextum. Qin & animam considera, qalis sit. Spiritus est, sive aër, nec is semper idem, sed qi ju-

ὡς χάρις, ὡς βλίφαρα, ὡς ἡ σύνοψις τῶν ἄνω κὰτω ὀδόντων. [a] τὸ δὲ ἀντιπεφάσθαι ἀλλήλοις περὶ φύσιν. ἀντιπεφυλῶν ἢ τὸ ἀγανάκλιτον καὶ ἀστοχρέφειν.

§ 2. [b] Ὅ, τι ποτ' ἔστ' αἶμα, σαρκία ἐστὶ καὶ νεῦρα μόνον, καὶ τὸ ἠγεμονικόν. [c] ἄφες τὰ βιβλία. [d] μηκέτι σπῶ. ὑ δίδονται. ἀλλ' [e] ὡς νῦν ἐσπουδήσαμεν, τὸν μὲν σαρκίον καταφρόνησον. [f] λύθρῳ καὶ ὀστέμα, καὶ περικάρδιον, ὁποῖον νάρκη, φλεβίον, ἀγγειῶν πλέγμα. ἴδωμεν ἢ καὶ τὸ πνεῦμα ὁποῖόν τι ἐστίν. [g] ἄνεμος. δῆλα δὴ τὸ αὐτὸ, ἄλλο

a Inf. §. 16. & l. 7. §. 24.
b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32.
c Inf. §. 3. & l. 3. §. 14.
d Inf. §. 7. & l. 4. §. 3.
e Inf. §. 26.
f Inf. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29.
g L. 3. §. 1. l. 8. §. 37.
h L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

sunt generis, perfici videntur. Cæterum de usu finéque Marcus, de necessitate Rasilius loquitur.

Ὡς χάρις.] De manibus Galenus de usu part. l. 1. Σύμμετρον ἴτυρα τὸν ἔνερθεν ἡ φύσις ἐνέφυσεν. τοῦτο ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιτυπεῖν, ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γέγονεν ἑκάτερον. *Alterum alteri faciam fore natura, & externos ad se mutuo flectunt: altera enim alterius caussa facta est.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἀνδρὶ, καὶ πόλις πόλει πέλει.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δακτύλοις τι δακτύλος.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitisque lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æschinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. ut. 10.

Ἅ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίπτει, δὸς τι, καὶ τι λάμβανε.
A manu manus lavatur da quid, & quid accipe.

quanquam quod Stobæus νίπτει, Æschines πίζει habet. Erasmus & Grotius πίζει malunt: ut sit, *a manu manus frangatur*, sive, ut vulgo efferri solet, *manus manuam frigat.* Denique Evripideum illud in *Heraclid.*

- - πᾶς δὲ χειρὸς ἀνδρὸς μάχη.
Invalida pugna est, una quam gerat manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partesque utrique:
Læva manifestat, dextra est meruisse labori.
Hæc ratat assiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum sesta succedit læva furori,
Alternatque vices.

Ὡς βλίφαρα.] Qæ ad oculi tegmen, & tutelam amicè conspirant.

Ὡς ὁι σίγκοι τῶν ὀδόντων.] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuis sibi invicem operis jugiter præstant.

Τὸ δὲ ἀδιαφόρως ἀλλήλοις πεφὰ φύσιν.] Seneca *de vit. l.* 2. f. 31. *Illud ante omnia cogita, judicium esse & execrabilem vim necessitatis, & alienissimum bonitati, cujus beneficio etiam sapientia monstratur.* Apud Xenophontem *Commentariorum l.* 2. f. 746. *C. B.* Socrates fratres duos dissidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ἄνω διάκεισθε, ὥστε εἰ τὸ χεῖρε, ἃς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἐκύφωσε, ἀφιμένω ταῦτα τρέπεσθε πρὸς τὸ διαπαλαίειν ἀλλήλω. ὧ δὲ τὸ πόδε ὑπὲρ μοίρας πεποιημένω πρὸς τὸ συεργεῖν ἀλλήλοις, ἀμίλλασθε τούτω, ὁπόσοι ἐξοιεῖ ἀλλήλων. ὁυ δὲ πολλὴ ἀμαθία ἐν ᾗ καλοκἀγαθία τοὺς τε ἀφιλοῦντας ἐπὶ πλεῖον χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφὼ γε, οἷς ἔφυ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐπέστεσεν ἐπὶ μᾶζονι ἀφιλείᾳ ἀλλήλοις, ᾧ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὑφ' ἑαυτῷ, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀδελφὰ ἑκάτερον δεδώκασι. *In hoc quidem tempore sic affecti estis, ac si manus amba, quas Deus ideirco creavit, ut magno se juvent, hoc ipsum, ad impedimentum sese mutuum convertercut: vel si pedes ambo, qi divino consilio mutuas ad operas conditi sunt, hos ipsos negligite, sibi invicem impedimento esseut. An non magna fuerit insania, magnique infelicitas, ut ad detrimentum usi, qa ad mutuum utilitatem facta sunt? At enim carnes duas, meâ quidem sententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, quàm manus utraque, quam pedes, quàm oculos, quam cætera, quæcunque natura voluit in binionibus esse germana.*

§. 2. Σαρκία ἐστι, καὶ πνεῦμα ἐστι καὶ τὸ ἡγεμονικόν.] Eandem distributionem habes sæpius repetitam. *l.* 3. §. 16. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 12. §. 3. Idem ferè aliis verbis Apostolus *ad Thessal. Ep.* 1. c. 5. v. 23. Τὸ πνεῦμα, καὶ [h] ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ πνεῦμα est qod Marco hic σαρκία. ἡ ψυχὴ, qod πνεῦμα ἀίδιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία.] Vide *infrà ad* §. 3. sed & Epictetum *Dissert. l.* 4. c. 4.

Μηκέτι σπῶ.] Ità *l.* 4. §. 3. περὶ πάντας μοι σπῶ, μηδὲ καίσοιτο, cum primus cave *distrahatur*, cave *obruatur*. Quod eleganter admodum sic expressit Pers. *Sat.* 5. v. 154.

En qid agis! duplex in diversum scinderis hamo.
Hesternæne bonæ sequeris! fugitivus alive nus oportet
Ambiguis objeqie dominos; alternus obverres.

Ὃν δίδοται.] *Non datum est.* Xylander. ai Lugdunensis non *licet.* Nam qòd *nec studet*, reddidit Annotator Lugdunensis, & μηκέτι σπῶδαζε, mavult legi; à Marci mente alienum est. Mericus Casaubonus, *non est futurum, non dabitur.* qod exposuit ex illis *l.* 3. §. 14. Μηδὲν πλανῶ. *ὁ γὰρ τὸ ὑποκείμενον μὴ μέλλων ἀναγνώσεσθαι*, &c. *Nolo te fallere. neqe enim futurum est, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiquitas gestis rebus scriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi supperat.* Et est reverà probabilis satis expositio. Videatur tamen an non forsan ἐφολκιμαῖ-σῶς legi debeat, *si dabitur*; *an non datur? an non est in tua potestate positum*, ut hoc facias? hoc est, ut distractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ita *l.* 4. §. 1. τὸ δύνατον καὶ δίδοσθαι, *id qod potest & concessum est.* & *l.* 9. §. 29. ἔρωτον, *iste dabitur*, aggredere, *quatenus tibi datur.* Epictetus Dissert. *l.* 3. c. 26. δίδονταί σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον σε εἶᾳ τι ὁ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δίδηται. *quatenus licuerit, & quatenus datum fuerit.* & Rufus Thrasex apud eundem *l.* 1. c. 1. ἃ θέλεις μελέτα, ἀρκεῖσθαι τῷ δίδοσθαι, *non operam dabis, ut eo, qod datum est, fis contentus.* Hinc δίκη φύσεως, *id qod natura in te potuit l.* 4. §. 19. qà nimirum,

--- --- *natura beatis*
Omnibus esse dedit, si qo voluerere uti.

Claudianus *in Ruffin. l.* 1. Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epist.* 104. eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totum*, inqit hic, *occurrunt illi, qi non putant fieri posse, qicqid facere non possunt, & ajunt nec locis majora, qàm qa natura humana sustinet. At quare ego de illis meâmet existimo? ipsi quoqe hæc possunt facere; sed nolunt. Denique quæ eorum ista destituere tentantem? eas non facilimas apparere in actu? non qia difficilia sunt, non avdemus, sed qia non audemus, difficilia sunt.* Qem vide amplius *ad l.* 6. §. 19. Eodem planè sensu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. נתונה. *Possessa data est.* τῷ ἀνεκφεύκτῳ scilicet.

Λύθρῳ.] Ità *l.* 3. §. 3. γῆ καὶ λύθρος, *lemus & fanies.* & *l.* 8. §. 37. γραῦν πᾶσ τύτο, καὶ λύθρος ἡ θυλακώδης, *fatur hoc est omne, & fanies in sacco.* Eustathius *ad Iliad.* Σ. λύθρος, ὁ τῷ αἵματι μιασμὸς πεπαμμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri commistus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα. per theta scribi, ut à λύτρον distinguatur. Eadem ferè & *ad Iliad.* A. & *ad Odyss.* X. utrumqe autem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad.* Φ. plenius paulo Heracleo *in Schol. ad Iliad.* 1. Τὸ μετὰ ἱδρῶτος καὶ ἰλύος· ἀνθρώπινον αἷμα, λύθρος καλοῦνται, *sanguis pulveri & sudori commistus.* Itaqe de athletis usurpat Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. Verùm istic potius est Marco idem qod ἰχὼρ αἱματώδης. Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *fanies cruenta.* σὴψις γάρ ἅ μανὲς, ἰχὼρ, *putredo enim sanguinem, fanies.* Clemens Alexandrinus *Protrepti.* qanqam *cruorem* vult tantum & *sanguinem* ipsius: sed qem ad rei valitudinem exprimendam hi nuncupat.

Κρανίοφορον.] *Reticulum* malim qm Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, nim qà κρανοφόρον τῷ κεκρυφάλῳ idem statuit Eustathius *ad Iliad.* X. nim qà sequitur mox, ἐν νεύροις, φλεβίοις, ἀγγειῶν πλεγμάτοις. Κρανοφόρον autem dictum vult Scholiastes *ad Aristophanis Vespas*, ὅτι διὰ τρίχος ὑφαίνεται, qia *per tramem texitur.* Ex qo Svidas corrigendus est, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κράνα ὑφαίνεται. Verùm his omnibus constantes, contrà qam nostro, κρανοφόρες formâ masculâ dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *cranium*, licet id Pollux πῖλον πλέγμα dicant; nec *cutem* ipsam, cum Merico nostro, designari illic existimo, sed contextum illum integrum (cute tamen non exclusâ prorsus; siquidem τὸ δέρμα ἐν φλεβίοις, καὶ νεύροις, καὶ ἀρτηρίαις, *cutis* etiam ex istis constat. Aristotelis nomine *de Spir. c.* 5.) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercurrentium, sibiqe invicem implexorum, qo corporis moles qasi continetur & constringitur: ἃ δὴ καὶ περιτείνεται τῷ τῶν νεύρων πλέγματι. *Itaqe vetus sagena comparatione*, inqit Plato in *Timæo pag.* 1079. *F.* ad qæ verba forsan & Marcus respexerit, ubi πλέγματος idem nuncupat. De eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo medico* sunt dicta.

Ἄνεμος.] *Anima* ergo *ventus*, sive *spiritus*, & *flatus* Stoicis: qod confirmat Lactrtius *l.* 7. & Plutarchus *de Placit. philos. l.* 4. c. 3. Ità Marcus d- uò l. 5. §. 15. Ὅταν ὁ ἀφ' αἵματός ἀναθυμίασις, καὶ ὁ ἐκ τῆ ἀ ἀναπνοὴ. *Quasi exhalatio sanguine quadam a sanguine orta, & ab aere spiritus attractus.* Qin & Tertullianus *de Anima* c. 6. *Et Stoici aliqo, qi spiritum*

a ἐστι. ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξευμένους, καὶ πάλιν ῥοφύμε-
b Inf. §. 6. giter efflatus denuò reforbetur. tertium reſtat, pars
c L. 3. §. 3. νον. τρίτον ἐν ᾧ ἐσὶ τὸ ἡγεμονικόν. ἄδει • χοτονοήσαν.
d 7. §. 55. l. b χάρων ἀ. μηκέτι ζῶν ἰάσεις • δυλεύσας. μηκέτι
11. §. 19. ilia principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex
es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris;

ſed

ANNOTATIONES.

dicunt animam: penè nobiſcum. Penè, inquit non prorſus. A
Nec hoc tamen, quaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt.* c. 12. v. 7. & aliis: ſed qia aliâ ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animum* nos dicimus; non tangam acreuma quidam ſit, ut Marcus illic, qualis ſpiritus ille quem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam quandam habet *naturam corporis expertem*, & *mundana multis cœlorum omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Auguſtinus *Epiſt.* 28. *flatum* qia *Deo eſſe inſufflante* creata, ut ex Moſe *l.* 1. c. 2. v. 7. idem *de Civit. Dei l.* 13. c. 24. quo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sunt autem nos poſſumus non de noſtra natura, qa homines ſumus, ſed de ejus aere tenuiſuſo quem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ita omnipotens Deus non de ſua natura, neque de ſubjacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere ſpiritum, quem corpori humano inſerendo inſpiraſſe vel inſufflaſſe commodè junxit dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qui non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè quàm Marcus hic, *de Opificio Dei* c. 17. *Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qod ex aere ſpiritum ducentes vivere videamur. Varro* itaque *definit*: *Anima eſt aer concepta ore, deferuefactus ex pulmone, repercuſſus in corde, diffuſus in corpus. Hæc apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aer ore conceptus: qia multo prius egreditur anima, qam concipi aër ore poſſit.* Et hoc contra qam Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet, & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus* c. 38. Vide *l.* 12. §. 24. Antamen in *Carmenibus* Orpheo attributis dicitur, τὸν ψυχρὸν, ἐκ τοῦ ὕλης σύσασιν, ἀναπνέοντα φερομένου ὑπὸ τῶν ἀνέμων, *animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l.* 1. c. 5. Latinis etiam *animus* & *anima* παρὰ τὸ ἄνεμον. Servius *ad Æneid. l.* 1. & Pſeudo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Critica*, & Meurſius *Critico Arnob. l.* 1. c. 3. ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas exportaverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animet*, ut Pſeudo-Auguſtinus in *Defin. Orthod.* c. 20. & *de ſpir. & anim.* c. 9. præpoſterum eſt planè; cum contrà hoc ab illo duci dicique manifeſtum ſit. Vide amplius ad *l.* 5. §. 4.

Πάντα ὧ. τ.] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſaubonus. *Omne tempus, jupiter.* ut *l.* 8. §. 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive fabulones dictorum, cujus *l.* 8. meminit Athenæus.

Αἰδὴ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νέον ὦα δίδοσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φωνῇ χὠ θυμὸς ἐκπέταται.
Eſt tibicinibus mens cœlitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέσαντος] Ità Maſo *Ann. l.* 9. v. 354.

Purpuream vomit ille animam...

Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione ſit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. §. 4. ſicut avertem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. c. 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtinguit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pauci) *in Thyeſte* v. 244.

Ferro peremptus ſpiritum ſanguineum expuat.

Et *Troad.* v. 1168.

Ubi hanc anilis expuam leti moram.

Unde & in *Hercule Oetæo* v. 1467. Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo qod *expulit* vulgo legitur.

Iſtus ſagittis qi tuas vitam expuit.

Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita cete, non debuit parvi ſtare, homines ſtupidiſſimi, in eo expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonaut. l.* 3. v. 97.

— *purpureum ſanguinibus expuit aevum.*

Qod Statius *Thebaid. l.* 4. v. 262. *animam ſanguine dixit.*

Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Sanguine animas.

Epiphanius vero in *Ancorato* §. 76. Ὁι λέγοντες, ἡμᾶς δὲ ζῶντα τὸν ἄχραντον (*Coronab. Ep.* 1. c. 2. v. 16. τὸν αὐτὸν τὸν οἶκον, πρὶν ἂν ἐξαγάσωσιν. *Illos, qi ſtatim uſurpavit, nos mundum Chriſti habemus, fuerunt habuiſſe mundum, nec eum expuiſſe.* Cæterum *purpureum animam* vomere dixit Maro pro eo qod Homerus, αἷμα ἐμεῖν ſangi*nem* vomere dixerat *Iliad.* O. v. 11 Itaque Servius notat, ſecundum eos dictum, qi volunt ſanguinem eſſe animam: *cum alibi alterum opinionem ſequatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*

— *animæ ventus tota receſſit.*

Καὶ πάλιν ῥοφύμενος] Qod ψυχορροφῶν uno vocabulo dici poſſit quoqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τοῦ τὸν ψυχρὸν ἐνεῖναι. pro *animam*, id eſt, *ſanguinem exorbere.* quomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum incupat

Δάκνουσι μ' ἐξεφυσῶντες οἱ Κορίνθιοι,

Καὶ τὸν ψυχρὸν ἐκπίνουσι.
Me tibi Cranaeenſes præcepcuntes inſeſſant admodum,
Et vitam e membris exugunt.

Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *communis. notion.* c. 41. vide ad *l.* 3. §. 16. Qod avtem dicit καὶ πάλαι ῥοφύμενον, id in *anagnoste* 72. de utre ſic extulit Sympoſius.

Non ego continuò moror, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè, quamvis & ſæpe retrahit.

Ἔδει ἀνανοῆσαι] Bntian *ἐννοῆσαι, animadverte, conſidera.* Niſi ſi ἀνανοῆσαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam contrarium prorſus paſſim obtinet. B

Γήρα σὺ] Seneca *Ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, si tibi accidat, qod mihi, ut ſenex diſcas: nunc ideo magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſit.* Et *Ep.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus & ſine mensa, erepe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in fratre viximus, mortamur in parte.* Et *Ep.* 68. *Utinam qidem hoc propoſitum ſeqe olim ſuiſſet animus tibi utinam de vita non ex tempeſtiva morte agerentur. Sed nunc qoqe non moremur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & velunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqa, tibi proderit illud, qod in exitu diſcis, aut in qam rem? in hanc, ut ſtatim melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menœcam.* Μήτε νεὸς τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων κοπιάτω φιλοσοφῶν. ἥτε γὰρ ἄωρος ὡς πρὸς τὸν καιρὸν ἐσὶν, οὔτε πάρεργος, πρὸς τὸ καλὰ ψυχῆ ἐγγίνεσθαι. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τῇ φιλοσοφίᾳ ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρῳχηκέναι τὴν ὥραν, ὁμοίως ἐσὶ τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι [τὸν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον ἐσὶ νέῳ τε [καὶ πρεσβύτῃ Clemens] πρὸ γήρους, τῷ μὲν γηράσκοντι νεότης διὰ τὴν χάριν [χαρὰν Cl.] τῶν γιγνομένων τῷ δὲ, ἵνα νέος ὦσι ὥραν πρὸ παλαιᾶς ᾖ, διὰ τὸ ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis quæram dum eſt, philoſophari neglegat, neqe ſenex cum ſit, philoſophando fatigetur. Neqe enim qæſqam ante aut antem non aptigit, aut aratem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi autem dicit, aut nondum philoſophandi tempus eſſe, aut tempus præterviſſe, et ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam aut non adeſſe tempus, aut non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſenis & juvenis illis qidem, ut ſenectutis ingens præteritorum gratia: hanc ut juvenis nec & ſenilis ſit, eò qod futurorum carcat metu.* Refert Lacrtius *vit. l.* 10. c. 122. & Clemens *Strom. l.* 4. Vide ad §. 4.

Μικρὰ τῶν ἰάσεων δυλεύσας] *Memorem*, inqit, *ne patiaris ſervire*: vel *corpori nimirum*, vel *cupiditatibus*. Ἢ γὰρ σώματι ἴδιλον ψυχαγωγίαν καὶ μὴ παραπαίοντα, φησὶ Διογένης, μήτε ὀρμᾶσθαι κενόνους. *Vix enim intellectualis præcipuam ſibi prudicat, aut ſe in ordinem redigi patitur, neqe a ſenſu, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l.* 7. §. 55. Hoc eſt avtem δυλεύσας. ᾧ γὰρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *ſiqidem a qo qis ſuperatus eſt, hunc etiam in ſervitutem eſt addictus.* 2 Petr. *Ep.* 2. c. 2. v. 19. Itaqe noſter *infra* §. 16. Ἑαυτὸν ἐκδίδου ἢ τῷ ἀνθρώπου ψυχῇ, ὅταν ἐννοῇς ἑαυτὸν ἢ νοῦν. *Contumeliæ ſe affici animæ humanæ, cum voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τῷ γὰρ ἀνθρωπίνῳ ἐοι καὶ ὑποκαταπίπτειν τῷ ἐν σοὶ θειοτέρῳ μέρει τῷ ἀνωτέρῳ καὶ ὑπὸ τῷ κρείττονι ἄρχεσθαι τῷ τῶ κόσμου, ᾧ ἅπας τοῦτο ἀναγκαῖος ἐδούλης. *Ut pars tua deteriori devicta ſuccumbat voluptati, corpori nempe mortali ejusqe craſſis voluptatibus*, Idem *l.* 11. §. 19. *Extrema* avtem *eſt ſervitus, cum animus tuus dedita ratione propria poſſeſſione cesſerit.* Boeth. Conſol. Et, ἀνθρωποδωδέστατοι, οἱ τοῖς σώμασι δυλεύοντες. *Valdè ſervilis ingenio ſunt pradati, qi voluptatibus ſervunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom.* 8. *Orat.* 13. Ἐι τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δυλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγὼ γ' ἂν πάλαι ἀνθρώπων δυλικώτερον εὗρον. *Si qis vincit homines, servit vero affectibus, illum ego pro omnibus hominibus maxime ſervilem decrem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ἀναντίον τῇ παρακελεύσει τοῖς πάθεσιν, ἐσχάτη δυλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίαν γὰρ πᾶσα κακίσεως διαφορὰς δυλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l.* 4. Hoc volux Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, gravissima ſervitus eſt. Proœm. l.* 3. *qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt ille materia, id nobis corpus eſt.* Servimus ergò deteriora melioribus. Plato Phædone *p.* 60. *C. D.* Ἔστιν ὅτε τῷ ἀεῖ ὄντι ψυχῇ καὶ σώματι, τῷ μὲν ἀεὶ ὄντι καὶ ἀχειρώτῳ ἢ φύσις προστάττει, τῷ δὲ ἀρχεσθαι καὶ δουλεύειν. ᾗ δὲ δουλὴ σοι, τὸ μὲν ὅλως οἷον ἀρχουσῆς κρῆναι ἀγαπητόν ἐσιν πυθέσθαι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δυλεύειν; — καὶ δὴ ζῇ μὲν θεὸς καὶ ἀθάνατος. ᾗ νοεῖς καὶ μανθάνεις, καὶ ἀκούεις καὶ ὁρᾷς πάντα ὅσοι ἐκεῖ ἑαυτῷ, ὁμοίως οἱ ὄντες ψυχαὶ. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, ᾗ ἀνόητῳ καὶ καλυπτῷ ᾗ διαλύσει, ᾗ μαθήσεσι κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχοῦσι ἑαυτὸ ὁμοίαν ἂν οὐκ εἶναι σῶμα. *Quandoqidem eadem sunt animus & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc vero præſſe atqe dominari. An non putas* C

D

E

F

G

H

decorum

sed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, quod fato destinatum tibi fuerit, vel jam ascitum aversari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena sunt. nec quæ fortunâ fiunt, absque naturæ ope proveniunt, aut sine connexu implexúque rerum earum quæ providentiâ dispensantur. indè profluunt omnia. accedit & necessitas quædam, & totius mundi, cui

καθ' ἑαυτὸν ἀ ἀνυπόπτως ᵇ ὑφιστάμενα. μηκέτι ἀ τὸ ἀμαχλιᾶν, ἢ πικρὸν δυσχεραίνειν, ἢ μέλλειν ἀ ὑπεδύεσθαι.

§. 3. ᶜ Τὰ τῶν Θεῶν πρόνοιας μεστά. καὶ τῆς τύχης εἶναι ἄνευ φύσεως, ἢ ᵈ συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν πρώτων διοικημένων. ἔστω ταῦτα ἐπιδεδειγμένα. σύστασις δὲ ἡ ᵉ τὸ ἀναγκαῖον, καὶ ᶠ τὸ τοῦ ὅλου τούτου συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72. l. 9. §. 9. 23.
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16. l. 7. §. 3. 29.
c l. 12. §. 19.
d Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
e l. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17. l. 4. §. 26. l. 6. §. 36. l. 8. §.
23 l. 9. §. 39.
h L. 4. §. 9. l. 10. §. 28.
i Inf. §. 12. l. 5. §. 8. l. 8. §. 50. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

divinum quidem cale esse naturâ, ut præsit & ducat: mortale vero, ut subjectatur ac fervitet? — — Et ipſi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indefatigabili, ſemper eodem modo, & ſecundum eadem ſeipſum habenti animam eſſe ſimillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, diſſolubili, nunquam eodem modo ſibimet ſe habenti ſimillimum eſſe corpus. Viſe noſtrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ἑαυτὸν ἀνυπόπτως] *L.* 6. §. 16. καθ' ἑαυτὸν ſimpliciter. & *l.* 3. c. 16. ἑαυτοῦ. Ὑπόπτως, *time non commovens*, vertit Iſaacus Caſaubonus *ad Perſ. Sat.* 5. *v.* 128. eamque intelligit, quæ, ut Perſius,

— extrinſecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alicuo impetu raptari.* atque eſt illud reverà, τὸ ἐκφυσικοῦσθαι. de quo mox dicetur. Verùm ὑπὸ ἀνυπόπτου videtur poſſe *motus*, ſive *impetus*, aut *impulſus* ejuſmodi denotare, qi à natura communis generiſve humani communione ac commoditate alienus ſint. quod & Mericus Caſaubonus adverſitſe videtur, qi *affectus motuſque nervorum* ſocialibus vertit. Inculcat enim Marcus paſſim, eſſe hominem ζῶον κοινωνικόν, *animal ſociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejuſdem motuſque exigit, ut ſint ὑγιαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαί, *conatus & actiones ſocietatis jura ſpectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubique τὸ ἀκοινώνητον. *ſocietatis communis quod eſt immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. denique *l.* 7. §. 55. Πρωτίστου, inquit, ἑκάστῳ τῇ ἐξεῖς τῆς καθαρσιότητος. καθαρσιότητα δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνωσιν. τὸ δὲν κοινωνούμενον τῷ τῶν ὑπερέχων καθαρσιότητι, τὸ κοινωνικὸν ἦθος. *Illud unicuique eſt agendum, quod eſt conditioni ipſius conſentaneum. Porro conditio ſunt reliqua quidem rationalium præſtd. Inage in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* vide *ſuprà* ad §. 1.

Νευροσπαστεῖσθαι] *Neroſpaſtorum more impelli*, & in diverſa motu alieno moveri. Vocabulum *a* noſtro ſæpe uſurpatum, uti ex locis ſcitis patere potest; tractum à *ſigillariibus* ſive *neuroſpaſtis*, quæ cum per ſe *ἀκίνητα* exiſterent, verticillis quibuſdam nerviſque movebantur. horum meminit & noſter *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptuque dignitſimas recenſet; ad quem locum de eis uberius & opportunius dicetur. De uſu vocabuli ad rem Ethicam tralatus videatur Caſaubonus *ad Perſic* ſibal *Sat.* 5. *v.* 128.

To nihil impellit, nec quicquam extrinſecus intrat,
Quod nervos agitet! —

quod ex Horatio expreſſum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7.

Tu mihi qi imperitas, alius ſervus miſer, atque
Ducentis ut nervus alienis mobile lignum.

vel ex Platone potius ab utroque deſumptum; cujus hæc verba, *de legum, l.* 1. *pag.* 782. *B.* Τὰ πολλὰ ἐν ἑκάστοις τούτων ὁ μάρτυρος ὀνος λεγόμενα, ἕνωσιν τε ἐμοὶ, καὶ ἀλλήλοις ἀποτελοῦσι, ἑνωτὴν ὄντως, καὶ ἐπιπλοκὰς πράξεις. *His affectus in nobis, quaſi nervi aut funes mutuis trahunt nos invicem tentabuntque ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adverſus Valentin. c.* 17. *ductus ſigillarius. A qua*, inquit, *oculus nihil ſentiens ejus; & velut ſigillario extraſecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus ſigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut ſigillario motu, ſuperficiem motus agitante.* Gellius, in Favorini *adverſus Grammaticos* diſſertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehenſa; *Ut planè homines, non, quod dicitur, λογικὰ ζῶα. ſed ludicra & ridenda quædam ſimulacra eſſe videantur, ſi nihil ſuâ ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt; ſed ducentibus ſtellis & ſuccedentibus.* vide ad *l.* 10. §. 37. Quod autem hoc loco dixit Marcus, καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον ſtruppeſſoribus, ipſe optimè explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀπείκαστον. *Quicquam agere neque ſuperbius communis commodorum, neque affectibus abreptum.* hoc eſt enim τὸ ἐκφυσικοῦσθαι, quod ἀπείκαστον ἀπαιδεύτου τινὸς, ut Plato. Dio Pruſæus *Orat.* 30. μύρια παθὼν ἔχων τὸ ἐκνεῦν, τοῦ δὲ ἕνεκα καὶ ταῦτα ἀπὸ τούτου ἀεὶ κατανοήσας καὶ ἐννοήσας. *Sciencias in ſe habere affectiones, atque duci noſtique ſemper ab his diſcendi & retorti.*

A ἀκινδύνως commodè ſatis dicetur. malim ergò, ἀνυποπτεύτως, *non futura pavere*; ἀνυπόπτους enim ὑποφοβοῦς. Ὑποπτεύειν, *ſubtimidus, nonnihil timens.* Suidas.

§. 3. Τὰ τῶν Θεῶν πρόνοιας μεστά] Ἄξιλον γὰρ θεὸν ἀδὲ ἐπιτήδευμα εἰδέναι. *Etenim conſilii expertem Deum, nec cogitare ſatis ſuerit.* Infra *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant ſibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης ὄντα ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non ſine natura aut conſilio*, etiam *fortuita* quæque. itaque Ariſtoteles Phyſic. *l.* 2. c. 6. Ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ἃ ὡς ὁ τυχὼν γίνεται αἰτιᾶται, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γίνηται τούτου αὐτῶν. *Cauſa atque fortuna cauſſa ſunt eorum, quorum aut intellectus cauſſa ſit, aut natura, cum ſecundum accidens cauſſa aliqua ſit horum operum.* Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθέντα, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γίνηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Quæcunque ab intellectu atque agnatur, & quæcunque a natura, cum ſecundum accidens fiunt, a fortuna dicimus eſſe.* Ita τὸ ἀνυπόπτως, ſive ſubjectum caſus fortuiti cujuſvis eſt, vel à natura, vel à conſilio profectus actus aliqui. Caviſſam verò rerum omnium primam ſummámque ſi ſpectemus, illius providentiâ dirigunntur ac gubernantur, etiam quæ maximè fortuita videntur. quod de ſorte ipſa, quâ nihil incertius, tot ſapientiſſimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac diſpoſitionem divinam ſi ſpectemus, quod Seneca *de provid. c.* 5. *nemmo caſuſa, non mutatur.* quod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωσις, & §. 16. συγκλωθόμενα.

Πάντα ἰσόπτου ῥοῦ] Ità de prima principiique mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἰσόπτου ἔρχεται. *Providentiæ undiquaque ſuperſtæ.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qua proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *pag.* 644. *B.* μεῖζον οὐ καὶ ἰλιάτια, πάντα ἰσόπτου. *Majora & minora, unde omnia manant.* Apoſtolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipſum ſunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc autem omnia ſunt ex Deo.* Laudat itaque cum primis Chryſippus Homericum illud, *Il. ὁ. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἐχθὲ' ὄνειαν ὅππα κακὸν πέρασεν ἐπάσῃ,
Ἡ ἀγαθὸν —
Pendet ab hoc, quicunque malumve bonumve quibuſque
Immiſſum fuerit. —

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. quinquam ἡ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habeat, ſed videtur eſſe Chryſippi; cui non infreqens illud, Homericis a ſe laudatis de ſuo aliquid libertatis adjicere.

Πρέπει δὲ καὶ ἀναγκαῖα] *Neceſſarium*, & quod nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non poſſumus*, ut Seneca *Epiſt.* 107. & quod Naturam ipſam quoque, ſi Stoicis credimus, *qa alter non poteſt*, ut noſter hic *l.* 4. §. 9. tum qa *artifex materiam mutare non potuit*, ut Seneca *de providenc. c.* 5. tum qia *non alter univerſi commodo conſulo potuit*, ut Chryſippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de communn. notit. c.* 13. Vide *infra* ad §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Quæ ſibi invicem adverſa ſunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conſpirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐν τούτοις ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον. *Contrariorum appetens eſt natura, & ex iis conſona conficit.* Arulotelis nomine auctor *de mundo c.* 5. qem latius hoc *dodem* proſequentem viſe ſis. Seneca *Epiſt.* 107. *Contrarias rerum æternitas conſtat.* Epictetus *diſſert. l.* 1. *c.* 12. Διὰ ταῦτα ὁ Θεὸς διῴκηκε τὸν κόσμον καὶ χειμῶνα, καὶ θέρη καὶ ἀφορίας, καὶ ἀρετὰς καὶ κακίας, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἐναντιολογίας ὑπὲρ συμφωνίας ἐῶν ὅλων. *Diſpoſuit Deus, ut aſtas eſſet & hyems, ut ſertilitas & ſterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantia, ut inter ſeſe univerſa conſentirent.* De malis, & malis etiam ipsâ, Chryſippus *de juſtit. l.* 1. Κακῶν δὲ καθ' ἑαυτὰ φύσει, οὐ θετέον ὄντα, διὰ ἔχει καλῶς ἀρέτειαν. *Vitia autem in univerſum tolli neque ſas eſt, neque expedire tolli.* & *de diet l.* 2. Ὅσα οὐ καλὰ ἀκατάστατα κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἔστω ἐπὶ κολάσει, ἢ καὶ ἄλλου ἕνεκα τῶν πρὸς τὸ ὅλον οἰκονομίαν. *Tribus mala ſecundum Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive alia ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.* Et *de natur. l.* 2. Συνῆλθε καὶ ἡ κακία πᾶσι κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἐν ἄτοις ἄτοπα, ἐν ἀχρείοις γίνεται πρὸς τὸ ὅλον. *Vitioſitas ſit quidammodo ſecundum rationem naturæ, atque ut ſic dicam, non mutilicter reſpectu univerſi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi ſubjungit tamen. Δοκεῖ ταῦτα, οὐ καὶ γίνεσθαι τὸν κακὸν καὶ κολάζεσθαι καὶ, ἃ τὸν τοῦ Διὸς λόγον. *Indigna res eſt, & fieri & puniri peccata ſecundum Jovis*

B

C

D

E

F

G

Μηδεὶς τὸ ὑπαρκτὸν, ἢ πικρὸν δυσχεραίνειν] hoc eſt, quod Ruſus ſuprà apud Epictetum, ἀρκούσθω τῷ διδομένῳ & *l.* 3. §. 4. ἀποκάστατα τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀποκαρτερικά. *Ex animo præſtus amplexari quæque ex lege divina illi attributa contingerunt.* quod autem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infra* §. 5. μὴ ἀναστενάζειν, dixit.

Ἢ μέλλειν ἀποδύεσθαι] *vel impendens ſubterfugere.* Xylander qem & Mericus ſequitur. ac ἀποδύεσθαι, ut *ſubire*, quod eſt *ſubterfugiendi* verbo proprius adverſum. forſan ergo ἀναδύεσθαι legerunt, quod eſt *clam elabi.* verum non eſt illud in cujuſquam poteſtate ſitum, ut effugiat τὰ ὑπαρκτὰ. ſed nec τὸ μέλλειν

vias

a Inf. §.4. l.4.§.39. l.10.§ 6.
b L.6 §.44. l.10.§.20.l. 12. §.23.
c L.4.§.46. vide l.6.§.15.l.7. §.18. 25.
d L.3.§.13.
e Sup. §.2.
f L.3.§.1. & l.8.§.18. l.9.§.37.
g Inf. §.17. L.5.§.33.l. 8.§.45.l.9.
§.3.l.12.§. 36.
h L.4.48.

Φύσει , ᵃ ἢ μὴ φύσει εἰ. ᵇ πάντα ἢ φύσεως μέρη ἐστὶ κοσμικά· ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις , ἢ Φύσει ἡ ἔξω ὅλη φύσις , καὶ ἡ ἐκείνης ἐπιστατικὴ δύναμις , ἢ ἐκείνης ἐπιστατικὸν αἴτιον , ἢ εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσα. ᶜ σύζυξις ἢ κόσμου , ἄσπερ αἱ τῶν στοιχείων , ἔτως καὶ αἱ τῶν συγκριμάτων μεταβολαί. ᵈ ταῦτά σοι ἀρκείτω , ἂν δόγματα ἔσῃ. ᵉ ἢ ἢ τὸ βιβλίον δίψῃ ῥίψον , ἵνα ᶠ μὴ γογγύζῃ ἀποθνήσκῃς. ᵍ ἀλλὰ ᵍ ἵλεως ἀληθῶς , καὶ ὡς ʰ ἀκέραιος καὶ αἰδήμων εἶσαι.

jus tu pars es, utilitas. illud eſt autem parti unicuique bonum, quod univerſi fert natura, quòque ad eandem conſervandam conducit. porro conſervant mundum hunc, ſicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Iſta tibi ſufficiant: decretorum vice jugiter ſint. librorum verò ſitim pelle; ut nè murmurans moriaris, ſed verè propitius, Deóque ex animo gratus.

§.4.

ANNOTATIONES.

vis rationem. Non abhorrent tamen etiam noſtri. Auguſtinus apud Proſperum *ſent.* 140. ex *Cruſt. Dec l.* 11. *c.* 18. unde & Proſper corrigendus. *Nullam Deus vel angelorum vel hominum creavit, quem malum futurum eſſe præſciſſet, niſi pariter noſſet, quibus eos bonorum uſibus commendaret, atque ita ordinem ſeculorum tanquam pulcerrimum carmen, etiam ex quibuſdam quaſi antithetis honeſtaret.* Videri poſſunt, quæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Geneſ. ad lit. l.* 11. *c.* 9. a Petro Longobardo *ſent. l.* 2. *diſt.* 21. §. 1. laudatus. *Cur eos creavit, quos tales futuros eſſe præſciebat? qua ſicut prædixit, quid mali eſſent facturi, ſic etiam prævidit, de malis factis eorum, quid boni eſſet ipſe facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Quamvis ea quæ mala ſunt, in quantum mala ſunt, non ſint bona: tamen ut non ſolum bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nam niſi eſſet hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo eſſe ſineretur ab omnipotente bono: cui procul dubio quàm facile eſt quod vult facere, tam facile eſt quod non vult eſſe non ſinere.* Videatur Magiſter *Sent. l.* 1. *diſt.* 46. §. 4. — 10. Auguſtinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim quenquam malorum Deus timere ac fortunâ creat, aut quid de illis bona operetur ignorat, cum & hoc ipſum bonum operetur, quod in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem ſeculi præſentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

A

Ου μὴ σὺ] Ità paſſim noſter. Vide *infrà ad* §. 9. & *ad l.* 7. §. 13.

B

Πανὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

C

Σάζυσις δὲ κόσμου αἱ μεταβολαί] Elegantiſſimè Arnob. *de mund. c.* 5. *Τῶν ἐπὶ μέρους τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀπολλύται, τὰ δὲ φθείρεται, καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐφαπτίλλονται τοῖς θορμοῖς, αἱ δὲ φθοραὶ ἀκριβοῦσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων περιφορὰ συντηρεῖται διαπλοῦ, ἀντιπεπεισμένων ἀλλήλοις, καὶ τοτὲ μὲν κρατούντων, τοτὲ δὲ κρατουμένων, φόλαντὶ τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αὐτῶν.* *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compeſcunt graſſantes interitus, turſuſque extrinſecus rerum leventus ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus conflata vicissitudinis permanet ipſa in annum: cum inter ſe vobis ex adverſo obſiſtentibus, & cedentibus vicissim atque prævalentibus universitas conſerentur in ſempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. *Ἃ δὲ ἡμῖν καλὰ καὶ φθοραὶ, καὶ ἐφ' οἷς ἀθυμοῦμεν, ταῦτα ὁ σύμπας κόσμος καλὰ καὶ ἀρίστα τῷ ὅλῳ. καλὰ γὰρ αὐτῷ τὰ ὅλα. τὰ δὲ μέρη ἀνάγκη πάσχειν ὅσα τῷ ὅλῳ. Quæ enim nos mala, quæ corruptiones dicimus, quæ lugemus, ea conſummationem totius vocat. Quæ totum reſpicit, unius cauſſa neceſſe eſt corrumpi partes.* quem & vide ulterius *ad l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diverſa ne unum, ea denuntiatione diverſa ſunt. Denique diverſitates diſcordiam vitæ judicant. Ita mutande erit mundus omnis, qui & diverſitatibus corporatus, & vocibus temperatus.* Idem *Apologet.* c. 42. *Lux quotidie interfecta reſplendet, & tenebræ pari vice decedendo ſuccedunt. Sidera defuncta revertuntur. Tempora ubi ſenuerunt, incipiunt. Fructus conſummantur, & redeunt. Cœtè ſemina, non niſi corrupta & diſſoluta, fœcundius ſurgunt. omnia perendo ſervantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de reſurr. c.* 12. *Reverâ ſumore interitum, emporiâ ejuràs; damno lucra, naufragia condatos recidere eſt. Quodcunque conſumeris, fiunt; quodcunque amiſeris, nobis non iterum eſt. Omnia in ſtatum revocabuntur, cum abſcederunt: omnia incipient, cum deſierint. ideò ſuccumbunt, ut ſtent, nihil deperit, niſi in ſalutem.* Vide noſtrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 23.

D

Τῶν δὲ βιβλίων δίψῃ ῥίψον] Ità *ſuprà* §. 2. *Ἄφες τὰ βιβλία. Mitte libros.* Iſidorus Sophiſta Damaſcio referente, apud Photium *codic.* 242. *Βιβλίων τὸν ὁμαδὸν παρῄτεῖτο, ἀναδοξίαν μᾶλλον ἢ ἄλλο τι ἡγούμενος. Librorum coetum reprehendebat, tanquam opinionis magis quàm rectæ exercendæ inſtrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qui multos commendabiles libros & bibliothecas, quarum dominus, vix tota vitâ ſua indices perlegit? ruinas defectumque turba, non inſtrum: multique ſatius eſt paucos ex auctoribus tradere, quam errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epiſt.* 45. *Librorum ipſis copiam eſſe noceri. non refert quam multos, ſed quam bonos habeas. ex deſtinavit pervenire cupit, non per multa vagetur, non ire oſtendi, ſed errare eſt.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium varietas multarum. Tantum itaque ex illis retinendum, quantum eſt neceſſarium. an tu exiſtimas reprehendendum, qui ſupervacua uſui ſibi comparat, & pretioſarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qui occupatur in ſupervacuis litterarum ſupellectilem? Plus ſcire velle quam ſit ſatis, intemperantia genus eſt.* & *Ep.* 2 *illud rude,*

E

F

G

ne iſta lectio multorum avertat, & omnis generis voluminum, habeat aliquid vagum & inſtabile. certus ingeniis immorari & immitti oportet, ſi velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat. unſquam eſt qui ubique eſt. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hoſpitia habeant, nullas amicitias. idem accidat neceſſe eſt eis, qui nullum ſe ingenio familiariter applicant, ſed omnia curſim & properantes tranſmittunt. non prodeſt cibus, nec corpori accedit, qui ſtatim ſumpſit emiſitur. nihil aqui ſanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebro medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, quæ ſæpe tranſfertur. nihil tam utile eſt, quod ſa tranſitu proſit. diſtrahat animum librorum multitudo: itaque cum legere non poſſis quantum habueris, ſat eſt habere quantum legas, ſed modo, inquis, hunc librum evolvere volo, modo illum. Faſtidientis eſt ſtomachi, multa deguſtare: qa ubi varia ſunt & diverſa, inquinant, non alunt. probatus itaque ſemper lege: & ſi quando ad alios divertere libuerit, ad priores redi. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 26. *Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψυχὴν καλλιπόνον, συνήθως ἀγοραζόντες, ἐνιαυτάλλονται ἰσθίοντ. διὰ τοῦτο ἰμῶσιν, ἢ ἀποπλέουσιν. Nunc nonnulli degluture buccellam non poſſunt, volumina emunt, eáque devorare conantur: unde fit, ut aut revomant, aut cruditate laborent.* Et Polybius *hiſt. l.* 3. *c.* 57. *Ἀγνοοῦσι παραπλησίον τι πάσχοντες τοῖς λιχνοῖς τῶν ἀνθρώπων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πάλιν ἀποτυγχάνουσι τῶν παραπιπτόντων, ὅτι παρὰ τὸ καιρὸν ἀδηφαγοῦσι καὶ παρὰ δύναμιν, ὑπ' ἀὸς τὰ μάλιστ' ἀφέλιμα ἐξ αὐτῶν τοῦ σώματος καὶ τροφῆς νομίζουσι, τοῦτο δὲ πάσχουσιν. ἅτερ γὰρ τοῦ ἀναγνῶναι τὰ παραπλήσια ποιοῦντες, ὅτι τῆς παραπλήσια διαγωγῆς ἀληθοῦς, ὅτε τῆς εἰς τὰ μάλιστ' ἀφέλειαι τυγχάνουσι. Non animadvertunt iſti, eadem ſibi uſa venire, ac ſaccharivoribus convivis, qui ſingula fercula degluſtando, neque in præſentia ullam rerum voluptatem e cibis capiunt: neque in poſterum utile ex eorum digeſtione alimentum ferunt: ſed omnia potius contraria experiuntur. Similiter & iſti, qui parem animum ad librorum lectionem aſſerunt, neque in præſentia vere ſe oblectandi, neque in poſterum proficiendi rectam ineunt viam.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. *ἵλεως παναλόεως, propitium decedere. & l.* 5. §. 33. *Τί οὖ περιμένεις ἵλεως, ἐφ' ὅτῳ ἔχεις ἐξεῖναι πλεῖσθαι. & l.* 8. §. 47. *ἀνῆθι εὐμενὴς καὶ ἵλεως. diſcede ergo propitius. & l.* 12. §. 36. *ἵλεως ἀνῆθι. diſcede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 116. *E*, & ex Platone Plutarchus *de malit. infelic. pag.* 499. *B. καὶ ἧς λαβὼν*, (cicutæ poculum, qo interit, vult) *καὶ μάλα ἵλεως, ἴσως accepit bilariter admodum. — μάλα ἰσχυρὰς καὶ ἀνάλωτος ἐξεστιν. ſatis admodum alacriterque ebibit.* De Cephiſodoro a vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F. Τῷ Πιλοτείδᾳ τὸν δεξιὸν ἰσθέλει, καὶ τοὺς ἄλλους ἀσπασάμενος ἄνω, ἵλεως ἐξέστησεν. Pelopida dextram injecit, reliquiſque conſalutatis placidè ſimul exſpiravit.* Apulejus *de Philoſoph. Jam ille decus mortis ſua propitius, nec mœrentes expectat.* Seneca *Epiſt.* 30. *Magna res eſt hac & diu deſcenda, cum adversata hora illa mercatabilis, aqe animo obvie, & Ep.* 61. *Bene mori eſt libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. *ἰολυτῶ. promptus diſcedere.*

Ἐυχάρεστῶ τῇς θεοῖς] qod eleganti ſimilitudine expreſſit *l.* 4. §. 48. *Ὅσπερ ἐλαία πίπτουσ' ἐυχαριτοῦσα, ἐπαινοῦσα τὸν ἐργασάμενον, καὶ χάριν οἰδοῦσα τῇ φύσαντι δένδρῳ. Perinde ac oliva maturitatem adepta cecidens, naturam qa protulit collaudans, arbori ex qa prodiit, gratias agens.* Præclariſſimè in hanc ſententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A. Ἀνελπιστὸν δὲ τοῦ ὕπνου καὶ τὸν εἶδεν, ἀκίνητος καὶ τὸν χρῶτα, ἀκροατὴς πρεσβεύων τῷ ἀκούοντι τοῦ βίου συντεταμένῳ. ἀδημαῖς ἐκλεκτὰ καὶ ἀδήμοις ἀφορμαῖς ἐπιτερφόμενος. εὐχαριστίαν μὲν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ, τέλεογὰν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. Habitationem autem & poſſeſſionem, ſitne etiam aſumi, relinqueni, nulla motus perturbatione: prompte & alacri animo tum ſequens, qi e vita abducit: nulli occaſione ſe unqam convertens, de mutatu quidem agens gratias, benedictus autem propter exitum.* Sed & Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. *Τί δ' ὁ σύμφ. ὁ θεῶ; τὰ ἴδια περῶν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιποθῶν. ἀλλὰ διδόμενα μὲν χρῶ, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθῶν. ἀφαιρουμένου δὲ τοῦ, ἀποδιδοὺς εὐκόλως, καὶ ἀζόμενος χάριν εἰδέναι, ὅ ἐχρῶ τοῦ χρόνου. Quid autem Deo divinitus præſcriptum jubet? ſua uteris, & aliena ſibi non vendicans; ſed ea & cum dantur, & cum non dantur, ea non deſiderare; & cum qa ereptæ, reſtituere expedire, & ſtatim habere gratiam pro eo tempore qo utenda dedit. & l.* 3. *c.* 26. *Οὐχὶ ἱκανὸς τὸ ἀνύσαγον, ἐκ συμπολιτεύσεται αὐτῷ οὐ συνεχῶς ἀζόμενος περὶ ἑλίγου; ἢ*

Ἵλεως

§. 4 Memento, quamdiu iſta diſtuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujuſnam mundi pars ſis, & cujuſnam mundi rectoris propago. ſed & præ-

§. 4. [a] Μίμνησο. ἐκ πόσα πώποτε ἀνεβάλη, καὶ εἰς ὁποίους περιστατικοὺς λαβὼν οὐδὲν τῶν χρησίμων ἀφώρισας [b]. δεῖ σε ἤδη κατανοῆσαι, τίνος [c] κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος [d] διοικοῦντος τὸν κόσμον

[a] *L.3.§.14.*
[b] τοῖς Lug. An.
[c] *Sup.§.3.l. 4.§.14.l.8.§ 7.*
[d] *L.6.§.1.5.*

ANNOTATIONES.

Σίλας ὁν, ἵνα δίδοταί σοι, διακόνου τὸν κοσμικὸν καὶ τὸν A κυβερνήτην, ἵνα εἶπε σ' ἐξάγῃ, περιέσονται προσκαιρίαι, καὶ δυσχερῶνται ὑπὲρ ἀν ὕπνους καὶ ἡδονῆς; *Nonne ille te tetraxerit ut cruci ſumas, & ad exiguum tempus celebritati interſuturum? Non tot igitur, dum tibi datum eſt conſpectâ pompa & celebritate, tum te eduxerit, abire adorato illi, & gratus actis de ſe agendis & vadato?* Vide & quæ Epictetus idem *l. 3. c. 5. ad l. 6. §. 30.* repræſentanda.

§. 4. Μίμνησο ἐκ πόσα πώποτε ἀνεβάλη] *diſtuleris iſta.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incruſtant, Lugdunenſis editor, dum ἀνεβάλλη exhibet; annotator, dum ἀνεβάλλεις ſubſtituit. Democritus apud Stobæum *tom. 2. ſer. 29.* Τὸ δεῖ μέλλον ἀλτέλεσι ποιεῖ τὰς πράξεις. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Ἀεὶ δ' ἀφολεσργὸν ἀπὸς ἄῆνει παλαιόν.
Dilator nunquam non conſtituere damnum.

Heſiodus *oper. l. 1.* & ex Heſiodo Epictetus *l. 2. c. 18.* Epicurus apud Stobæum *ibidem ſer. 16.* Γεγόναμεν ἄπαξ, δῆς ἐκ τοῦ γενέσθαι. δεῖ δὴ τὸν αἰῶνα μακίστ' εἶναι. τὸ δὲ τοῦ ἀφρονὸς ἐκ τοῦ καιροῦ ἐκ ἐν κάροις, ἀναβάλλα τὸν καιρὸν. ὁ δὴ κατὰ τὸν βίον μέλλων ἀφ' ἑαυτῷ παραβάλλειν. *Semel nati ſumus: bis naſci non licet. ſed ſumi æternum neceſſe eſt. Tu vero cum nec craſtino ſis dominus, tempus (quod datur) tempeſtivum differs, ita cunctatorum vita cunctatione deſperditur.* Dum ut Manilius *l. 4.*

Victuros agimus ſemper, nec venimus unquam.

ſcitéque ac feſtivè Flaccus *Epiſt. 2.*

— *qui recte vivendi prorogat horam,*
Ruſticus expectans dum defluat amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Seneca *Epiſt. 45. Multos ipſa tranſiit vita, dum vitæ inſtrumenta conquirunt. nullius non vitæ ſpectat in craſtinum. quid in hoc ſit malè quæris? inſanitas. non enim vivunt, ſed victuri ſunt. omnia differunt. etiamſi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc vero cunctantes, quaſi aliena tranſeunte; & ultimo die ſtupent, omnes perit.* Idem *de vit. beat. c. 9. Maximo jactura vitæ, dilatio eſt. illa primum quemque extrahit diem: illa erepit præſentia, dum alteriora promittit. maximum vitæ deſidemonium eſt expectatio, qa pendet ex craſtino, perdit hodiernum. quid in manu fortuna poſitum eſt, diſponis: quid in tua, dimittis. qo ſpectas? qo ſe extendis? cuncta quæ ventura ſunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horſum Martialis illa toties repetita, quibus ille tamen ad vitam ἀνυπολυτωτέρως ſuos negiter inſtigat, monita; *l. 3. Ep. 16.*

Nimi eſt, crede mihi, ſapientiæ dicere, vivam:
Sera nimis vita eſt craſtina: vive hodie.

Et *l. 5. Ep. 60.*

Cras te victurum, cras dicis. Poſtume, ſemper.
Dic mihi, cras illud, Poſtume, quando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Poſtume, ſerum eſt.
Ille ſapit, quiſquis, Poſtume, vixit heri.

Et,

Quisquis vivere, cum ſciat, morarur?

ibidem Ep. 21. &,

— *properat vivere nemo ſatis.*

l. 2. Ep. 90. & *l. 8. Ep. 44.*

Titulle, monet, vive ſemper: hoc ſerum eſt.
Sub pædagogo caperat hoc, ſerum eſt.
At tu, miſer Titulle, nec ſenex vivis.

Vide ad §. 2. γέρων εἶ. Nigrinus pariter, referente Luciano, Παῦρος τοῖς σπεύδει, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅτις τοι πολλοὶ ποιοῦσι, προθεσμίας ὁριζόμενοι τοιάσδε, ἃ πεπαύσεσθαι, ἐς ἂν' ἱκανὸν ἀρξάμενος τῶ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τῶ τὰ δίκαια ποιεῖν. ἐξιὼν γὰρ ἀμέλλοι εἶναι τὸν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμῆ. *Præcipebat avaritiæ ſuis ne bonum differrent, id quod multi faciunt, præſtituentes ſibi diem certum aliquem, feſtum puta ſolemne conventumve celebrem, ad quem nihil amplius monitri, eáque qa oporteat exequ incipiant. poſtulabat enim ut ſemotâ cunctatione omni, quod honeſtum eſſet, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens tacitúque Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt. §. 22.* Τί τὸ ἐς τὸ εὐαύριον, ἐς περοθεσίζε περοφάσεις ἐμαυτῶν, μετὰ τὸ θῶμα, τὸ παυχα μοι τιμιώτερον, τὴν ἀπαυστον ἱκετηρίαν. *Mox & illud exſtirpare, atque excuſas excuſationes in peccatis, Lumquam diem exſpectato: Paſchatis feſtum plures facit: Pentecoſten exſpectabo.* Baſilius Cæſar *exhort. ad Bapt. p. 476. D.* Τί ὀκνεῖς, ἐς βυλεύ, ἐς διαλλαγὴ, σπουδὴς διὰ βίου καθάπαξ μίαν; γέρον; περοῖ; ὁν παρὰ καιρὸν ἐξελθχι. τὸ πάλαι, διαμένεις τὸν ἐπιθυμ. ὁρᾶ μὴ ἐπιβοᾶς μακρίσεις τῆς ζωῆς τοὺς ὑποδύοντας τοιμεν. *Quo cunctaris? ſero quid deliberaſt quid expectas? Per omnem vitam experimentum capit, explorat uſque ad ſenectutem. Anno ſuperiore hanc diem præſolabare, nunc iterum futurum exſpectas? Vide ne longiores tua ſint promiſſiones tua fuiſſe reperiantur: noſces quid dies craſtina ſit adventura: ne tibi qa ante tua ſunt, in tua putes eſſe poteſtate.* Epictetus denique *enchir. c. 50.* Ἀπ τοίνυν ἀναλύσεις, καὶ μὴ ἐπιβολὴν, καὶ ἀπὸ ἐπιτρόπου εἰς ἐπιτρόπευσιν πεισῆς, καὶ περοθέσεσι ἐκ περοθέσεων, ἐς ὑμῖς ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μικρὸν ἐκ περοῖξας σεαυτῷ, λόγους σεαυτὸν ἐκ περαίψας, ἀλλ' ὁδᾶτε διαπλεύσεις τὸν ζῶν τὸν ἀνεπόρθητον. *Itaque ſi neglexeris & ceſſaveris, ac ſubinde mora moram, propoſito propoſitum adjunxeris, ac dies alios poſt alios conſtituveris; non animadvertes, nihil te profeciſſe, ſed hominem plebeyum ſore tam viventem quam moriturum.* Vide *ad l. 3. §. 4.* & *l. 8. §. 22.*

Οὐσενὸς περοθεσίμου λαβὼν, ἐ χεῖ αὐταῖς] *Nihil adeſt,* inquit Xylander, *ad quod illud αὐταῖς referri poſſit.* itaque mutila eſſe ſuſpicatur iſta. Sed immeritò. Adeſt enim ad quod referatur, περοθεσίμου collectivè ſumpta. eſtque tranſitio à numero ad numerum haud infrequens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm. v. 27.*

Βυλεύυ δὲ πρὸ ἔργυ, ὄφρα μὴ μαῖα πέλησι.
Conſulito ante opus, ut quod ſtulte committas.

Evripides *Helen. v. 948.*

— ὅστις ἐν παῖδός χρεστὸν γενὼν,
Ἐς τοντὸν ἔλθοι τοῖς τοκεῦσι τοῖς τέκουσι.
— *quicunque in bono patre natus,*
Eodem mores habet, quo parentes.

Syneſius in *laud. Calvit. pag. 85.* Ἐς δὲ τὸν ὁ περοικὸς τοφὸς. πῶς δ' ἂχὶ τοῦτο, περὶ ὃν Ἀριστότελης φησὶ, δῆ παλαιᾶς τινὰ φιλοσοφίας ἴχνια καλύμματα; &c. *Quod ſi ſapiens dictum proverbium eſt. Quidni enim ſapiens ſit, quem de iis ſententias Ariſtoteles veteſtatis Philoſophiæ reliquias eſſe,* &c. Libanius *in Florent. Orat. 14. p. 428. A.* Διαφθορὰν δὲ ἐνδὺ τεφρολόφου. ὃς ἐγὼ καλλίονας εἶδον τῶν σμίλαν εἰς ἱματίου ἀφορτους, ὑφάντους ἐν αὐτῷ τὰ πάντα ἐδωκ σφίσιν. *Nec vero effugit nectorum ſutor ſartorque: quo ego ſæpe vidi ſtalprum in curiam tollentes, adjutare ut ipſo ſcalpro omnia ſibi reposita eſſe* Epiphanius *hæreſ. 67. §. 4.* Ἀλ τοῦδε ἐ καλλίας, διδύμους τοὺς περιθλῆ, πτερὸς ἐ τῷ σώματι ἀολῶν φαίνεται. *Exſpectaſſimus eos, ſi febre laborantes dederis, amaro in illorum ore videbimur.* Dio. in Xiphilinus, in *Severo pag. 857. E.* Δυοῖν πολε κειμένοιν, ὧς ἐ λίμνη μεγάλως ἐκερέφου. *Quæ tempeſtas poſtularet, qoe maximos ille ferri locus.* Marcus ipſe *l. 4. §. 50.* ὃ ὢ τῆς τοιῶτος, ἢ τοιάδε ἐξέσεσθαι. *Si qos alios hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant.* & *l. 5. §. 6.* ubi dixerat, ὁ δὲ τῆς τρόπου τοῦ νῦν οἶδεν ὁ πιθανὸς. *Eſt & qi, qod ſcirit, qodammodo ne novus quidem.* — &c, ἀνθρωπος δ' ἐνεπόμενος. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τοίνυν ὦ εἶσιν δεῖ. *In horum ergo numero eſſe oportet.* Virgilius *Æn. l. 8.*

Palmen erat, tato genitor qa plurima cœlo
Dejecit in terras. —

Terentius Evnuch. *t. 2.*

— *eunuchum dixit velle te,*
Qua ſola utuntur hæ regiæ.

Et in prologo.

Si quiſquam eſt, qi placere ſe ſtudeat bonis
Quæ plautinæ, & maxime multos ladere;
In hac porta hoc nomen profitetur ſuum.

Cicero pro Milone: *Si tempus eſt ullum bonorum necandi, qa multa ſunt.* In ſacra pagina, Rex Pſaltes *Pſalm. 127. v. 5.* de liberis agens, qos ſagittis ſuperius contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam ipſis impleverit: non confundetur, ubi tuus adverſarius ſuus in porta diſſeparabit.* Et *Pſalm. 140. v. 9. Ne concedas improbo deſiderium ipſius; cogitationem ſceleratam ejus ne provehas: aliaqui efferent ſibi ipſi.* Rex Paroemiaſtes *c. 24. v. 24. Dicentem improbo, Juſtus es, execrabuntur populus: — corripientibus vero illos, pulcre erit.* Pavlus denique *ad Timoth. Epiſt. 1. c. 2. v. 15.* Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσι ἐν πίσει καὶ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberûm gignendo, ſi manſerit in fide ac charitate,* &c. quod poſterius membrum non ad *liberos*, uti Hieronymus volunt *ad Salvin.* & *adverſus Jovin. l. 1. q. 1.* ſed ad *mulieres* ipſas referendum eſſe, claret per ſe ſatis, & ab interpretibus pleriſque tam antiquioribus tum & recentioribus agnoſcitur. Nihil itaque opus, cum Annotatore Lugdunenſi pro αὐταῖς iſtic αὐτοῖς reponere: *non uterus, inquis, illis, qa ſu aliud tempus deſſert.* imo, *non uterus accidentibus & opportunitatibus ad iſta tibi diverſitas conceſſit.* Vide *l. 4. §. 29.* Neqeo tamen manum de tabula, niſi & ſi Petri illud ex *Epiſt. 2. c. 3. v. 1.* cùm tam geminum ſit Marci huic, quam eſt ovum ovo, hæc lecti, adjecero: τοῦτον ἤδη δεύτερον ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epiſtolam ſcribo, in qibus*, vel, *qibus, meritem ſinceram vobis mentionem reparând injecte.*

Τίνες κόσμου μέρος εἶ] Idem fere *ſuprà §. 3.* & *infrà §. 9.* & *l. 10. §. 6.* Vide *ad l. 3. §. 4.* & Calaybonum *ad Perſ. Sat. 3. v. 72.*

— *humanâ qâ parte locatus es in re.*

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόρροια] ſecundum partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, quam *Seneca ἀπορροιαν, portionem divinam*, ſuperius dixerat, §. 1. Ita Sapientia Pſeudo-Solomoni, ſive ut Philo, ut veteres quidam, ſive alius qs fuerit, dicitur. *c. 7. v. 25.* ἀπόῤῥοια τῆς τε παντοκρατορικῆς δόξης

a Sup. §. 1.
b Inf. §. 6. l. 4. §. 17. 28. l. 6. §. 49.
c μη πις τὸ
d L. 8. §. 28.
e ὁ Ῥωμ. Cas. L. 6. §. 44.
f L. 1. §. 2. l. 3. §. 5. l. 4. §. 3.
g L. 3. §. 12. l. 6. §. 7. §. 17. 29.

σμον ᾧ ἀπόρροια ὑπάρξης. καὶ ὅτι ᾧ ἐφ' ὅσῃ σοι βεβιγκεχρονωμένῳ ἔχεις χρόνῳ, ᾧ ἐὰν ἐκ ἀὴρ τὸ μὴ ἀναπολήσας χρόνῳ, οἰχήσῃ, καὶ οἰχήσῃ, καὶ αὐθις οὐκ ἥξεται.

§. 5. Πάσης ὥρας φρόντιζε σθαρῶς, ὁ ὡς Ῥωμαῖος καὶ ἐμμελῶς καὶ ἀφύκτως, καὶ τὸ ἐν χερσὶ μὴ πρὸς

scriptum esse tibi temporis terminum: quod nisi ad animum serenandum accommodaveris, avolaturum est illud; te simul abrepto, nec deinceps reditu-rum.

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicquid in manibus est, strenuè peragas, prout Romanum,

ANNOTATIONES.

propago gloria Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag. 45. A.* Πῶσι γὰρ ἀναλλοιώτως διάκειται, μᾶλλον δὲ τοῖς περὶ τοὺς λόγους ἰδιωτεύουσι, ἑτοίμως τε φιλοῦσι Θεὸν. *Omnibus enim simpliciter hominibus, maxime autem iis, qui versantur in doctrina & literis, benè affectus est quidam divinus ostensus.* Idémque *Strom. l. 5. pag. 590. D.* ex Platonis sententia; τὸν νῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείαν μοῖραν ἀπίῤῥητον ὑπάρχειν. *Mentem sortis divinæ in animo effluxionem esse.*

Ὅρας ἐχεῖ τοὺς περιγεγραμμένῳ τῷ χρόνῳ] Ità Job. c. 7. v. 1. *Annos esse tempus præfinitum hominis?* id enim צבא designat, à re militari tractum vocabulum. atque ità reddidit Junius *ibidem c. 14. v. 14.* Idem *c. 14. v. 5. Præfixi sunt dies hominis: & apud Deum numerus mensium ejus. ipse terminos vitæ illius constituit, qui transgredi nequeat.* Fuscus apud M. Senecam *Suasor. 2. Statuta nascentibus in finem vita dies est.* L. Seneca *ad Marc. consol. c. 20. Fixus est cuique terminus; manebit ubi positus est; nec illum ave diligentia ave gratia promovebis.* Idémque *Herc. fur.*

Certo venimus ordine. Parca
Nullo jussa cessare loco,
Nullis scriptum proferre diem.

Vide *ad l. 8. §. 20. & l. 12. §. 33.*

Ὦ, ἐὰν σοὶ τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρόνῳ] Legendum transpositis vocibus, ᾧ ἐὰν μὴ σοὶ τὸ ἀπαιθριάσαι χρόνῳ, vel, ᾧ ἐὰν σοὶ τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρόνῳ. Vulgaris siquidem lectio ortoris menti ex diametro est adversa. Est autem τὸ ἀπαθριάζειν, αἰθρίαν ἄγειν, *serenare*, sive *nubibus dejectis serenitatem inducere:* cui opponitur συνεφοῦν, quod est τὸ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, sive obnubilare. docet id Svidas ex Aristophanis illo;

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαθριάζει τοὺς νεφέλας. ᾧ συνεφεῖ;
— *Jupiter quid nunc agit?*
Cœli facem serenat, annon obnubilat?

ἴστι δ' ὅπῃ αἰθρία ἐδεῖ ἄλλο πλὴν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀσύμπλοκος, αἰθέριος ἀπὸ τῆ ἐμπλοκῆ. *Serenitas nihil aliud est quam aer nubibus nebulaque vacuus, nebula adversatur.* Artor *de Mund. ad Alex. c. 4.* De mentis serenitate Marcus noster hic usurpavit; eodem qo de Superâ sensu Lucretius *l. 2.*

— *prob sanctâ Deum tranquilla pectora pace,*
Quæ placidum degunt ævum, vitamque serenam!

Et de sole, sed nimium qàm soli tribuens, Plinius *l. 2. c. 6. Hic cœli tristitiam discutit, atque animam humanis nubila animis serenat.* id est, ἀπαιθριάζει. Sicut contra *caligare* Pacuvius de tristitia dixit, in Atalanta,

Quid istuc? verum qa caligas tristitiæ?

ità lege, pro eo quod apud Nonium perperam editur, *alligas tristitiæ.* qo loco legendum & *Tristitiæ* (non *Tristitiem*) *pro tristitia.* & διαπολῶ Apollonius apud Philostratum *l. 1. c. 5.* de vino, διαπολῶν τὸν ἐν ψυχῇ πάτερα. *Sudum ac serenum mentis obturbare;* sive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *consolat. l. 1. c. 7.*

Nubila mens est,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu quidam apud Gellium *l. 1. c. 2. Ac si ero quidem aut voltus serenitatem Stoici hominis unquam alibi posse agnitudine obnubilari,* Denique αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem sensu in eodem argumento usurpavit Marcus, *l. 8. §. 28.* Miror autem qd editori Lugdunensi in mentem venerit, ut qæ Xylander rectè vertera, *Qud quidem tempus si non impenderis tranquillitati animi parando;* corrumpere voluerit sic reddendo, *Qud quidem tempus si ocassus animi parantes consumpserit.* Verum non uno in loco bonum ille Xylandrum nova illusisse afflixit.

Οἰχήσεται καὶ οἰχήσῃ] Seneca *de ver. brev. c. 9. Clamat esse maximus vates, & velut divino furore inflatus, salutare carmen canit;*

Optimus quoque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? usqùe, qid cessas? nisi occupat, fugit: cum occupaveris, tamen fugit. itaque tuus celeritate temporis, utendo velocitate corrigendum est. velut ex torrente rapido, nec semper casuro, cito hauriendum est. & *ad Lucil. Epist. 108.* Egregium simul Virgilii

— *fugit irreparabile tempus,*

Et,

Optima quæque dies. — &c.
Prima fugit —

Nunquam dies dicit mi, sed fugere: qod currendo genus concitatissimum est. qid ergo cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus æquare? Vigilandum est: nisi properamus, relinquimur. agit nos, agiturque velox dies. infra rapi-

mur, omnia in futurum dispensamus; & inter præcipitia lenes sumus.

Καὶ ἄδηλον οἷς ἥξεται] Cicero *de finib. l. 2. Non potest esse sapiens diu, qi semel fuit.* Lucretius *l. 1.*

— *fugit irrevocabilis ætas.*

Et Virgilius *Georg. l. 3.*

— *fugit irreparabile tempus.*

Et *Æneid. l. 10.*

— *breve & irreparabile tempus*
Omnibus est vita.
— *ut, Stygii revocabilis undæ.*

Eidem *l. 6. Ovid. art. l. 3.*

— *cum tempus irrevocabile vehit.*
Nec qa præterit, cursu revocabitur undæ.
Nec qa præterit, hora redire potest.

Avson. *Epigr. 13.*

Nec revocare potes, qi perierit, dies.

Augustinus *in Psalm. 38. Momenta transvolantibus comitia reparantur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epist. 123. Flumen dixi. & irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap. 8. Nemo restituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, qò cœpit, agam, nec cursum suum revocabit aut supprimet.* Avdaciùs pavlò deniqe, Phædrus *fab. 29.*

— *tempus elapsum ferunt*
Nec ipse possit Jupiter *reprehendere.*

Qod autem ille de *tempore* in universum, de *occasione*, qæ est, ut Cicero *de invent. l. 1. pars temporis habens in se alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem*, haud minus aptè dici potest. Philippus *antholog. l. 4. c. 14.* περὶ Καιροῦ ἐπιγράμμα.

Qid demissâ à fronte coma? dextra ut capiar me.
Per Jovem! at à tergo qid fles calvitiose?
Nempe simul pedibus quem prætercurro citatis
Nemo volens me à tergo amplius arripiet.
Ἦ δὲ πόμη τί καί; Ἴνα μ' ἐυπλοκάμοις λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τελέσιππε πρὸς τί φαλακρὰ τίλαι;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πλουτοῦντα παραδράμομαι οὐ ποσσὶ,
Οὐδὲ τὸ λοιπὸν ἐμέθεν δράξεται ἐξοπίσω.

Callistratus item *ænagm. 6.* Ἡ κατὰ τῶ μετώπου πόμη, τὰ δὲ ὄπισθεν φαλακρὰ ἐλισσόμενα, ὅτι πρωτοπῷ μὲν αὐτῶ, λαβέσθαι ῥᾴδιον. παρελθόντῳ δὲ, ἃ τῶν πραγμάτων ἀκμὴ συνέχεται, τῶν δὲ ὄπισθεν ἀλλήλοις ῥᾳδίοις λαβέσθαι τὸν καιρὸν. *Crinita frons est. a tergo ornus non habet. qia illam allabentem facile est prehendere. discedente vero, negotiorum vis constitit, & occasionem elapsam parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ προϊέσθαι τὸν καιρὸν, ἢ πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. *Occasionem non decet præternitti, illamve-rus assequi difficile est.*

§. 5. Φροντίζε σθαρῶς] *emaxè curato.* Casavbonus. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at xylandet *ut fortiter peragas.* tanqam si ad πρᾶττε, qod sequitur, referatur. & huc potius accedo.

Ὡς Ῥωμαῖος καὶ ἄνηρ] Casavbonus *ad Pers. Sat. 1.* adductis illis nostri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legerat, (qod γραφικῶς an μιμητικῶς σφάλμα fuerit, incertum est) *Mollia*, inqit, *facta, dulcique nec Romano nec masculo spiritu vero conversant.* Noster *infrà l. 3. §. 5.* Ὅ εἶ τοι Ζεὺς ἔνι προτάξει ζῶν ἀμίαντος καὶ Ῥωμαῖος. *Qi in eo residet Deus, præses sit animantis masculi & Romani,* & *l. 4. §. 3.* Ἐλευθερῶδες, καὶ ἄνηρ ὁρῶ τὰ πράγματα, ὡς ἄνηρ. *Liber esto, resque ipsas intuere, ut vir.* Vide & Gilberrum Cognarum *Adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Cassiodorus *l. 2. Ep. 3. Vivite inter vos, non consvetudine peregrinâ; sed gravitate Romanâ.* Nec gravitatis tantùm, sed *fortunatis* nomine prædicantur *Romani*, unde Cordi Cremutii illud, qi C. Cassium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l. 4.*

Τὸ ἐν χερσὶ] i. e. τὸ παρὸν, *id qod in manibus*, vel *pra manibus est.* in *infra l. 9. §. 12.* & *l. 6. §. 2.* Livius, *l. 4. Cum tantum belli in manibus esset.* & *l. 26. omittere id qod in manibus erat, bellum corgerimus.* Plinius minor *l. . Ep. . Non vacat, qa tradenda in manibus.* Seneca *de benefic. l. 4. c. 1. Nihil tam necessarium, aut magis cum cura discendum, qam qod in manibus est.* Plavtus Bacchid. *4. 3.*

Reddidi patri omne aurum, nihil qod fuerat pra manu.

Atqe est reverà τὸ παρὸν μόνον in manu nostra. Seneca *supra ad §. 4. de brev. vit. c. 9. Qod in manu fortuna posuimus est, disponis; qid in tua, dimittis.* Qod autem ἐν χερσὶ hic Marcus, Pindarus τὸ ἐφ' ἁλοῖ, & τὸ πάρ ποδὸς dixit. Vide *ad l. 4. §. 21.* qod Terent. *Adelph. 3. 3. qod ante pedes est*, dixit:

Istuc est sapere, non qod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa, qa futura sunt.

Ἀπλόης

num, virumque decet, cum exquisita, nec accersita tamen, gravitate, humanitate, libertate, justitiâ: animumque interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces autem, si tanquam vitæ tuæ novissimam, actionem unamquamque peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; simulatione itidem, & amore sui, eorumque quæ à numine destinata sunt aversatione. Vides, quàm pauca sint, quæ si quis tenuerit, prosperam ac divinam propemodum vitam degere detur. Siqidem & dii ipsi nihil amplius exigent ab eo, ista qi observaverit.

ἀκριβῆς καὶ ἁπλάστου σεμνότητος, καὶ φιλοστοργίας, καὶ ἐλευθερίας, καὶ δικαιότητος πράσσειν. καὶ σχολὴν αὐτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν περιζῶσαι, περιεῖς ἦ, ἂν ὡς ἐσχάτην τὰ βίᾳ, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῆς. ἀπολαμβάνειν πάσης εὐκαιρίας, καὶ ὁμαλῶς ἀποχορῆς ἀπὸ τοῦ λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ δυσαρεστήσεως πρὸς τὰ συμβαινόμενα. ὁρᾷς πῶς ὀλίγα ἐστὶν, οὓς κρατήσας ἂν, δύναται εὐρυθμον καὶ θεοφιλῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι τοῦτον τὸν φυλάσσοντα.

§. 6. Κ'τέριζε, ὑέριζε αὐτὸ, ὦ ψυχή. τοῦ ὑμῆσαι σαυτὸ ἐκέτι καιρὸν ἔχεις. ἤδη γὰρ ὁ βίος σοι πέπρακται.

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4. c Sup. §. 2. Inf. §. 11. l. 3. §. 12.
d Inf. §. 13. 16. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 12. §. 20. 24.
e πρόσωπον Lug.
f Sup. §. 2. g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Τέριος, vel, Τέριος.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4.
ἀμαχὸς Sal. al. Bor. φυγὰ. t

ANNOTATIONES.

Ἁπλότης σεμνότητος] commendat *gravitatem simplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάνευσις βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de audiend. pag.* 44. A. quam & σεμνότητα πανηλαμένου, *fictam gravitatem* Hocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπιπλοκὴν τοῦ σεμνότητος ὑπόκρισιν, *fictam simulatorem gravitatis* Clemens dixit, *pædag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, five *vultûs severitas assimulata*, ut Ammianus *l.* 14. five *callida severitatis simulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qâ *nihil incptius* pronunciat Petronius. ità *frontem assevarare*, dixit Apuleius, *metamorph. l.* 8.. i. e. *ficta severitatis personam indutre*, ut Cassiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ita enim malim, quam *inducere*, qòd vulgari exhibent. De Sexto *suprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἀπλάστως, *gravitatem sinceram personatam*. De P. Crasso Cicero in Bruto §. 282. *Erat sine arrogantia gravis, & sine segnitie verecundus.* De Perseo Rege contra Polybium apud Svidam. κατὰ τὸν ἐπίφθονον ὄγκον ἐφρόνησεν. *Vultus fpectum pra se ferebat ad severitatem compositum*, Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Arisippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Arisippus in purpura sub magna gravitatis superficie natavit.* Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὸν δὲ τῶ Περικλέους τὸ σεμνὸν ἐκεῖνο, δοξοκοπίαν τε καὶ τὸ ἀπονενοῆσθαι, ὁ Ζήνων ἀφεικὼς καὶ αὐτὸς τὸ τοιοῦτον διδασκαλεῖον, εἰς τὴν πεφυσιωμένην αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποστολὴν ἐπὶ λοιδορίαν ζῆλον καὶ φθόνον. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & fastum nominant, ut amoliretur hortatus est eam jactantiam · quò tandem sensim ipsa simulatio rerum honestarum occultum amorem earum & affectandarum.*

Ἀεὶ δὲ ἰσχάτου τοῦ βίου ἑαυτὸν παρέχειν ἑτοίμως.] Pulcerrimum plurimique momenti monitum. qod & *suprà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς τὸν δυνάμενον ἀεὶ ἐξίστασθαι τοῦ βίου, ἅτοις ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. *Ita quæ facta cogitataque oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐλὰν τὸ παρὸν ἑκάστῳ ἔργῳ ἐκτελεσθήσεται, ἐμμελῶς &c. *qui tibi in quovis opere, quod tandem suscipis, extrema tempori, ea ei ne quid desit.* Si id quicquid est, *qod jam susceptum, egregiè perficit, firmeque &c. & genuinam tuam personam integramque servaverit, ac si illum flatum reddaturus esses.* Et *l.* 7. §. 29. ἑκάστου τῶν ἐσχάτων ἔργων. *Cognita novissimam horam.* In eandem sententiam Zaleucus in *legum suarum proœmio*, apud Stobæum *serm.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον ποιεῖ ἕκαστον πρᾶξιν δοκεῖ συνειδότα τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τῶ καλῶ καὶ τῶ δικαίῳ φρονῆοι. *Singulos oportet semper in singulis actionibus mortis tempus adeo suis cogitationibus familiare sibi facere ac si præsens esset. Ita enim maxime ab honesto justoque cura vigebit.* Seneca *Epist.* 114. *Quæqd facies, respice ad mortem.* Idemque de se *Epist.* 61. *Hoc animo tibi hanc epistolam scribo, eqdam cum maxima forsbeatam mors evocatura sit. paratus exire sum.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τοῦ αἰρέσεως λόγου] ἀπὸ τοῦ αἱρέσεως λόγου, *à meliore ratione* referibi postulat Annotator Lugdunensis, nam interpres uterqe τοῦ αἱρέσεως illud insuper omnino habuit. Verùm nec mutandum quicqam, & verendum, *à declinante ratione*, sive *à rationis declinatione*. Usitatum est λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *declinat, petit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19 Restituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιρέσεως λόγου, δεῖ τοῦ αἱρέσεως, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συναμμοσαμένου] qod *l.* 3. §. 16. συγκλειόμενα.

Ὁρᾶς ὡς ὀλίγα] Antisthenes apud Laert. *l.* 6. *c.* 11. Τὰ ἀρετὰ τῶν ἐγγὺς ἐστιν, μετὰ λόγου πλείστου δεομένου, μετὰ μαθημάτων. *Virtutem operum esse, neqe verbis multis, neqe disciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Prusæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπειδὴ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπιτηδείου ἀνδρὸς, ἐκεῖσε σοι ἐστὶ μία ὁρμὴ, πρὸς τὸ συνδεῖσθαι τῷ ἀρίστῳ καὶ τὸν τύχοντα, καὶ ἀλλ' ἐν ἑνὶ ποιεῖν πολλὰ συμβιβάσαντα ἐκ λόγου. *Et tu quandoquidem hanc indolem nactus es, si confectetur fuerit virum doctum, fusticis tibi adhuc una data, ut negotium intelligat & artem, & nihil amplius indigebis verborum sophisticatorum aut sermonum.* Seneca *Epist.* 106. *Parcis opus est ad mentem bonam literis.* Et *Epist.* 94. *Infecta, inqit, præcepta sunt. Falsum est: nam de maximis & necessariis rebus non sunt infecta. rectus autem dissentias habent, qas exigunt tempus, loca, personæ. sed his qe dantur præcepta generalia.* Fabius *institut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis est institutio vitæ honestæ beatæqe, si credas.* (*credas*!. siqidem in voluntate plurimum positum contendit) *longum autem facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephoro Callistus *hist. eccles. l.* 8. *c.* 40. Τρόπαιόν δὲ μὴ μάτην, ἀλλ' ἐπὶ τῶ ἀδίκου διὰ βιωτοῦ ἔχειν. τῶν δ' ἀγαθῶν, ὡς γεγραμμένων περιττῶ τὸν ἐπὶ τοῖς τοιοῖς ἐν ἐφεσταναι, μακρὰ ἐστὶν. πολλῆ γὰρ ἂν τις τὰ τοιαῦτα ἀναγνῶναι, τῶ δὲ ἐβιῶναι ἐχρῆν. *Et cum literas ipso non deduxit, tum neqe earum pertes admodum est. Montem vero bonam ut literis ipsis antetqueram, talemque adeo artium amantissimum valde laudavit. Qui neqe ut qicqam opus esse dixit, si mens per se ipsum valida sit.* Vide *l.* 7. §. 60.

Ἔνυον καὶ ῥεῦδε βιοτὴν βίον] ἔνυον βίον dixit, & iflic, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, prospera*, ut qa omnia ex voto succedant & *qasi fluant*; metaphora ab eis qæ secundo flumine feruntur. Ita Stoici rehqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem alt *εὐδαιμονίαν* finivisse ἔνροιαν βίου. eâqe definitione usos etiam Cleanthem, Chrysippum, eorumqe posteros. Chrysippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Laertio *l.* 7. in *Zenone Citiæo* §. 88. Ἔτερ δ' αὖ τοῦτο τὸν τὸ εὐδαίμονα ἀρετὴ καὶ ἕνροιαν βίου, ὅταν ἀπὸ τῆς ἀρέσεως μᾶλλ τὸν συμφωνίαν τῷ παρ' ἑαυτῷ δαίμονι ἀρὸς τὸν τῶ ὅλω διοικητὴ βάλλοντα. *Esse autem hoc ipsum felicis hominis vertutem, & felicem vitæ decursum, cum omnia gerantur ex concenta damonii, qi apud unumquemqe est, pro voluntate gubernatoris hujus universi.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 4. Ὅταν ἄλλος τὸ ἔνροον καὶ ἀναπλοῦν παρηγόρευε τὸν ἀνθρώπῳ, ἆ ἐν ἀρέᾳ μὲν μὴ ἀποτυγχάνοιτε, ἐν ἐγκλίνοι δὲ μὴ παρενίπτοιτο. *Prosperitatem & animi tranquillitatem, dicter homini non contingere, nisi nec appetitione frustretur, nec in id qod averfatur incidat.* Et mox: Ἡ αὐτὴ ταύτην ἔχει τὴν ἀναγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιοῦσιν, καὶ ἀπάθειαν, καὶ ἕνροιαν. *Quæ autem virtutis pollicitatio sit præstare felicitatem, tranquillitatem & prosperitatem.* Indè verbum ἐνροεῖν iflis oppido quàm familiare. Vide *infra ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοῖς] i. e. Διοῖς. *Vitam divorum, divina parem.* Ità Homerus *Odyss. ζ. v.* 121. & *δ. v.* 576. νῶϊ Διοῖς, *meus divus, Deo similis.*

— καὶ σφῶϊ νόος ἰδὲ Διοῖς.
Et ipsi est mens deo similis, deo plenum.

& Ἴσμος Διοῖσι. *Odyss. τ. v.* 365. *mentes divinæ*;

— Διοῖσι ἴσχεται.
Pectus, divinum animum habentem.

& Apollonius *Argonaut. l.* 2. *v.* 1183. ἀνδρες Διοῖς, *homines divini, Deo similes*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται. οἱδὲ μιν ἄνδρες
Λέξαντο ἴσκοντες, ὅτι τε Διοῖσι, οἱδὲ δικαιοι.
Ipse singula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri Satis celebrantur pii simul & impii.

Et Marco perinde βίος Διοῖος, *vita divina*, *ei qa deorum est par prorsus* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7. §. 9. Τέριζε, ὑέριζε αὐτὸ, ὦ ψυχὴ.] Prava fanè dicho, depravatiqe proculdubio lecho. neqe enim è fece hominum qisqam, nedum Marcus noster, ut *ipsa sese contumelia afficiat, animumqe sanus* horretur suum. legendum, vel ὑέρεις, vel, qod malim, ὑέριζας, ut compendii, non adhortantis sit. Nam qòd lectionem receptam tuentur, qasi αἰσχυνῶ dictum Mericus Casaubonus acquit, mihi nevtiqam vero simile videtur. Marcus siquidem nusqam ironiæ usus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 232. E. Τιμᾷ δὲ τὸν ψυχὴν αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ πολὺ, ἐμῶν ὄντως ὀρθῶς. δοκῶ δὲ. *Pectus autem, ut verissime dicam, rectè animum suum honorat, quantùs videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas suas contumeliose habeant plerique, cum honorare videantur, multis differit docetqe; qo modo & noster *infra* §. 16.

Ἐν γὰρ ὁ βίος ἑκάστου] Mericus Casaubonus legendum arbitratur; Ἐν γὰρ ὁ βίος ἑαυτοῦ {καθ' ἑαυτὸ} vel etiam, repetito qod mox sequitur, {αἰδημόνως ἑαυτὸν.} ut sensus sit, *felicitas*

a Sup. §. 2. l. 5. §. 3. l. 10. §. 15.
b L. 6. §. 40. 41. l. 12. §. 4.
c L. 5. §. 36.
d Μὴ περισπᾶσθαι Sup. §. 2. 4. l. 4. §. 3. 26. & l. 8. §. 1.

a ἐτῶν δὲ σοι σχεδὸν διήνυται, μὴ ἀδικήσῃ σαυτὸν, ἀλλ' b ἐν ταῖς ἄλλων ψυχαῖς τὴν ἡμέρην τιμῶ σὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα,

§. 7. Nè te distrahant, qæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à fato; vel, felicitas cujusque suo constitit, ut verè veretur sua habeat. Verùm nec video, quomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germanior emendatio fatura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; φύσιν γὰρ ἐ βίοι ἐπάρχ. Persius Sat. 5. v. 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc quod loquor inde est.

Naso *Fast. l. 5.*

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt freno non remorante dies.

& *Amor. l. 2. el. 8.*

Labitur occultè, fallitque volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus equis.

i. e. quàm concitatissimè ac contemptissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem plane locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loquor, hora fugit. ---

Quod Horatius *Carm* l. 1. *Od.* 11.

--- dum loquimur, fugerit invida
Ætas: carpe diem, quàm minimùm credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15.

--- currit mortalibus ævum;
--- fugit hora, rapitque
Tartarum torrens. ---

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐσι,
Βροτοὺς τρέχων καθ' ὁδούς.
Rota nam volat currulis,
Properat volucris ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucrique die rota præcipitis
Vertitur annis.

Idémque, si idem utriusque avitus, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per quod ex tutissimi currimus.* Qia & *ad Marc. Consol.* c. 10. quod ad nostri memem proximè accidit: *Rapimur rerum omnium est; (mortali, nescitis?) & fuga, vivere.* Vide *supra ad §. 4. ἀίχρότερ.* Hoc si minus placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Ἐπὶ γὰρ ὁ βίος ἐπάρχ. *Unica enim est omnisque vita: nec altera ulla; ipsa saltem, exspectanda.* Epicurus supra. Γεγένημαι ἅπαξ. δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι; *Nec nasci bis posse datur. ---*

Silius *l.* 15. id quod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχῇ μιᾷ ζῶν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Quem & in *fragm.* idem pluribus conjectum supra monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere ibi nevtiqam pigebit.

Ὅτι δὲ βραχὺν ἐν ἕκαστ' ἐσὶ δι',
Νέοι δὶς οὐκ ἐσμὲν, πρὶν γέροντας οὐ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μεν ἢ τι μὴ καλῶς ἔχει;
Τοῦμαυτὸν ἀτιμάσαν ἐξεχρήσθην.
Ἀσὼν δ' οὐκ ἔξεσ'. οὐ δ' ἀμὴν ἔσι
Δὲς γὰρ γίγαντας, ἢ τις ἐξαμὶς ἔσαι,
Διπλᾶ βίε λαχόντες, ἐξερχήσομ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Probè facta: cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates fiquid habet incommode,
Fat fortiore corrigi sententiâ:
Hæc vita non permansit. at si bis foret
Juvenis senexque, fiquid erratum foret
Priore, id emendarer in cursu altero.

Idemque *ibidem.*

--- τὸν γὰρ μέσον βροτοῖς
Ὅσα ἴσι τ' ἀκαλαὶ ἀνακλῶν λαβὼν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρυσὸν δ' ἀνὴρ, πόρε.
--- aurum mortalibus
Hoc est, semel quod perditum recipi nequit,
Hæc vita: reliqua tempus est reparabile.

τῶν δὲ τοιῶν, ὃν τὶς παρὸν μὲν βίον ἢ ζῶσα. ἀλλὰ παρατηρεῖσθαι καλῶ σκιὰν, ὃς ἐπορὶ τὸν βίον βιοτεύσαι, ἢ τὸν παρόντ' ἢ τὸν ἐπιλειπόμενον· ὁ χρόνος ἐκχεῖται. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magnis studio se parant, vivam quandam aliam vocitant: interea, tempus ipsa deserit.* Antiphon apud Stobæum *rom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιστερούμενον. Gesnerus περιπλανώμενον. Qibus adjici possunt & lionis errorem hinc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Ἐπὶ μὲν γὰρ βιοτῳ διπλόος χρόνος ἀνδρὶ ἔδοται,

Ἢ Κρονίδης, ἢ Μοῖρα πολύτροπος, ἐσ' ἀνύσσαι
Τὰς μὲν ἐς ἐυφροσύνας πρὶν χάρπαλα, τὸν δ' ἐὶ μόχθῳ,
Ἦν τάχα μαχθύσασθ' ἑκὰς ἑτέρου ἐσδαλὰ δίκεσθαι.
Ἐς δὲ δεὸς κατάτευσεν ἑνα χρόνον ἐς βίον ἰλᾶσθαι
Ἀνθρώποις, πρὶν τὸν δὲ βραχὺν ἐς μέσον κάτλαν,
Ἐς πόνον, ἢ θανάτοις π' ὀὶς ἴεγα τανύσσαι;
Nam si vivendi nobis gemmata dedisset
Tempora seu Fatum, seu Jupiter, esset ut evi
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Respuisse quis tandem fuderibus esset.
Sin vita spatium miseris mortalibus unum
Concessere Dei, medioque id fine coercent,
Quid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaque Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ἀνθρώπων ἐμοῦ βιότευμα βίον, τίν παρεῖλε τοῦτον ἄλλος βοσκημάτων; *Quem alium rerum rerum mihi demens, posiquam alteri hanc vitæ.* Attamen, ut scitè Marialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm clariss. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἐπάρχ. *Cunctæ vitæ brevis est.* qomodo Hippocrates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

Οὐτος δὶ σοι σχεδὸν διήνυται? qod *supra* §. 2. direrat; γέρων εἶ. *senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ἀλλ' ἴσι τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Extremum est qod superest vitæ tuæ.*

Μὴ αἰδεμένου σαυτοῦ.] De Catone Plutarchus in *Apophthegm.* 81. Μάλιστα δὲ ἐπήμελε δεῖν ἑαυτοῦ αἰδεῖσθαι ἑαυτὸν. μαθήματός τε γὰρ αὐτῷ μαθητοῦ χωρὶς οὐκ. *Unumquemque sepsum maximè reverenti debere: nunquam eum esse sine sepso.* Unde emendandus Suidas, *tom.* 2. *tit.* 32. apud qem pro μαθήτ. μαθὶς legitur.

Theophrastus *ibidem.* Αἰδῶ σεαυτὸν, πρὶ ἄλλου τὸν αἰσχυνθησῃ. *Reverere tepsum, & non erubescies coram aliis.* Musonius idem: Αἰδῶ παρὰ σαυτὸν ἄρξ. ἴση, ἐν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiæ dignus apud omnes habeberis, si primùm tepsum verere inspexeris.* Omninmque optimè Democritus; Φαῦλον, καὶ μόν· ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μᾶλλον δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neque dixeris, neque feceris. Studio autem tepsum multo magis quàm alios reverori.* Idémque *ibidem tit.* 46. Μᾶλλόν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἐπιτῆδ. μᾶλλόν τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι κακὸν, ὅτι μᾶλλον κρίνες αὐτόν, ἢ οἱ πάντες ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐπιτῆδειόν μᾶλλον αἰδεῖσθαι, πρὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθεσῶσαν, ὥσε μηδὲν ποιεῖν ἀσχρὸν. *Ne magis alios homines reverenare quàm tepsum: neque magis delinqas, si nemo resistarus sit, quam si omnes homines. Sed tepsum maximè reverari, & hanc legem animo tuo confirmas, ut nihil absurdum committas.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσῃς, ἡγησάμ. πρὶ γὰρ ἄν τις λάθῃ, σεαυτῷ γε συνεδήσῃ. *Si qid unqam turpe admiseris, ut speravit clam fore. Nam ne alios id celet, at tpse tibi ars conscius.* Qid autem prodesit non habere conscium, habenti conscientiam? Ex Seneca Lactantius *institut. l.* 6. *c.* 24. Atverò, ut Diphilus, si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅστις γὰρ αὐτὸς αὑτὸν ἐν ἀσχήσει
Συνειδὸς αὑτῷ φαῦλον ἐκπεπραγμένον,
Πῶς τὸν γ' ἄλλον οὐδὲν' αἰσχυνθήσεται;
Qi non verentur ipse semet, conscius
Sibi malè factorus, qod commiserit,
Hos qomodo alios injicere reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casaubonus transpositâ unâ vocula legare videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, restitutâ qæ excidit negante particula, (qia sequitur πρὶ) [Μὴ] περισπᾷτό σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλα μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δεξάμενον σε περισπάτω. *Sed glorioli cupido te turqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἔσω ἐν μενὸν περισπᾷ. *Hoc unum me felicissimum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. D. Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τῆ νόσῳ, καὶ ἐπιδεδωκὸς τοῖς περιεστηκόσι τοὺς σκρμοὺς, δύναται τοῖς τῆ θεῆ λόγοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν ἐντολικῶν θεσπισμάτων ἀρκεῖν; *Qis enim curis, qa anomdo sunt, sollicitus, sæpe immergens molestiis distractionis earum, attendere possit verbis Dei, & satisfacere tot tantarumque contemplationum exacta comprehensione?* Interpretes Græci *Eccles.* c. 1. v. 13. τὸ [illegible] reddunt περισπασμὸν Latinus, *distentionem.* eò qòd *in curas solicitudines mens hominis distenta tumetur.* Hieronymus. Vide *supra* §. 2. μενίου σαθῆ.

Καὶ

niunt tibi; sed otium tibi præstes; qo boni aliqid addiscas, & huc illuc ferri desinas. cæterùm & alio hic hallucinatio cavenda est. nugas siquidem agunt actuosi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, sed scopum, ad qem conatus suos cogitationésque omnes dirigant, sibi propositum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qisqam, ideo infeliciter agere deprehensus est, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum suorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, necesse est.

§. 9. Horùm meminisse semper oportet: qæ universi, qæ tua natura sit; qomodo hæc ad illam affecta, qalisqe pars qalis universi existat: qòd etiam nemo sit, qi prohibere te possit, qò minùs ea facias dicísqe semper, qæ naturæ illi,

ἡ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τῦ πρεσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι φερόμενος. ἠδη γὰρ καὶ τὰ ἑτέρων ᵇ πολυφραγὰ φυλακτέον. λαχῦσι γὰρ καὶ ἀλλοις περίεχον, οἱ κυμαινόμενοι τῷ βίῳ, καὶ ᶜ μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαι ὁρμὰι καὶ καθόλυ φαντασίαι ἀνατυθύνονται.

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22.
b παρὰ φ. Jun. l. 1. §. 15. c Inf. §. 16. l. 10. §. 37. l. 11. §. 20. d Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 16. l. 7. §. 55. e L. 5. §. 24. l. 12. §. 32. f L. 1. §. 17. l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32, 33. l. 11. §. 39.

§. 8. ᵈ Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιζάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλῃ ψυχῇ γίγνεται, ὑ ῥᾴδιος τις ἄφθη κακοδαιμονῶν. τὰς ᾗ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ ἀκολυθῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τέτων δὲι δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ ἐις ἡ ἐμὴ, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχυσα, καὶ ᵉ ὁπόσον τὸ μέρος, ὁπόσι τῷ ὅλῳ ἔτος, καὶ ὅτι ἐ χρόνος ὁ κωλύων τὸ ἀνύλυθα τῇ φύσει,

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ] καὶ, dicit τῷ ἄλλα. copulativa loco adversativæ. Sic in *Evang.* Matth. c. 12. v. 29. ζωὸν ἀναγνοὺς, καὶ οὐχ ἱερέων, requem gavit, *sed non invenit.* Et c. 16. v. 4. γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava & signum requirit verum signum illi non dabitur.* Luc. c. 4. v. 2. καὶ ὐκ ἔφαγε οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε. *nihilque per dies illos comedebat; sed ubi consummatus postea esurit.* Et c. 20. v. 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαὸν. *quærebant manus in mittere; verum à populo metuebant sibi.* Actor. c. 7. v. 42. 43. Καὶ ἔστρεψε καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν αὐτῇ; — — καὶ ἀνελάβετε τὸν B σκηνὸν τῦ Μολὸχ. *vos victimas hostiasque obtulistis mihi? — — sed Molochi tabernaculum bajulastis.* Plato Thæetetum adducendus *infra* ad §. 13. πάσας πάντη φυσι ἐρεσσομένη τῦ ὅλα ἰσαεὶ, καὶ ἐν τι τῶν ἐγγὺς ὄντα αὐτῇ συγκαλῦπτον. *omnem ubique venti tempestas naturam perturbans; verum ad eorum qa sunt propè nihil se demittens.* Seneca *Epist.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permanet non posse, & flatum sparge.* pro, *sed flatum sparge.*

Παῦσαι φερόμενος] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀνωθέρμενθ. *Nolo divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Πρὸς ἀνωθέρμενθαι. *Cogit divagari.* Ῥιμβεῖσθαι & ἀνωθέρμενθαι, à re *inflatum*, vel etiam *ubique certa re nulla inflexum, temere huc illuc divagari.* Joannes Chrysostomus *in Epist.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τὸ νῦ παλλαινὲς ἀλλαχῦ ῥιμβούμενον, ὑ χρὴ ἀσπάσασθ' ἵλεσθαι. *Mentis jactationem alibi divagantis; sponte mentem movetur manus.* Plutarchus *de Curiositate pag.* 521. *C.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ ὑφάσματα διάγειν, ἔξω ῥιμβεῖσθαι τὸν λόγον, ἀλλ' ἀναπεπταμένου ὑπὸ τὸν ψυχῆς ἴσι τὰ πράγματα, συντεγγάνειν δεῖ τὸν ψυχὸ πρὸς διαγνῶλιν. ἴστα πάλιν ἐντὸς ἴσης τῷ λογισμῷ, ἡ πρωτοχοι δυνῇ. *Debet autem sensus non mollior pertinaces ametlla foras evagari, sed cum is mente remittetur ad res, celeriter eas perspere & renunciare, deinde rursum mens cum ratione esse, eaqe parere.* Idemqe eodem, qo noster hic sensu, D qi a corpore ad animum transfulit *de commun. notit. c.* 13. Νῦφον γὰρ ὑδὲ ἐις ἰσι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥιμβεῖσθαι πᾶσαις ἐπιχειροῦντες πρὸς πανδαιμονῶντες. *Nemo enim vegitat ad virtutem; sed omnes devagamur indecori & infelices.* Expressit avtem pulcrè, qod noster hic. Seneca *de Tranqvil. c.* 12. Circumcidenda est concursatio (circumcursatio potius) qalis est magna partis hominum, domos, & theatra, & fora pervenientium, alienis se negotiis offerentium, semper aliqid agentibus similes, horum si aliqvis extremum domo interrogaverit, qo tuè qid negotias? *respondebit tibi*; non verbernabo faos: *sed aliqos videbo, aliqid agam. sine proposito vagantur, garcentes negotio: nec qa destinaverunt agunt; sed in qa venerunt.* Inconstantis ista vanique cursus est: qalos formicas per arbustu repentibus qa in fastigium cacumen, deinde ex summo, manes agunturi. Idemqe Epist. 95. *Vita sine proposito vaga est* i. e. ἄσκοπος, ut Marcus *infra* §. 17. Vitam avtem ilisimodi graphicè isidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. laudatus, qem à Scriverio, Salmasioqe emaculatum restitutúmqe exhibemus.

Otio qi vestis ait, plus habet negotii,
Otii nimium, qam enim est negotium in negotio.
Nam cui qod agas institutum est, is nullo negotio
Id agit; studet ibi, curatum ea animum delectat suum.
Otiosa in otio animus vivit, qid qidem velit.
Hoc ita est, neqe nunc domi nos, neqe rure vsitatum sinunt.
Inimi hoc, hoc oblectat cum illud vertum est, ne illinc habet.
Incerta erras animus; prater propter vota vivitur.

h. e. ut vir clarissimus, *sine fine vivis.*

Τὸν ἐπὶ τὸ περίφορον φυλακτέον] D. Junius παραφορὸν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατα μεσὸν παράφορον. Παραφορὰ verè *mentis error*um, *hallucinationem, delirium, desipientiam* creberrimè denotat: unde & a Gorthæo pro *lethargo mentis emotione*, & a Festio, pro *gravore* etiam in medicorum libris sæpè observatum est. Cæterùm & περίφορον nihilo minus pro *errore, mentisqe obturbatione* usurpari ludæus testimonio havd paucis comprobat, inter qa illud est ex A Græcia Salomonis interpretibus *Eccles. c.* 2. *v.* 12. *Ιδὼν σοφίαν καὶ περίφορον καὶ ἀφροσύνην, ne aspexerim sapientiam, errorem ac stultitiam.* Et rursus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γελασὶ εἶπα περίφορον, *risum reputavi errorem.* Vulgatus, qibus & adjici potest illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβῆ ἀφροσύνην καὶ περίφορον, *ad cognoscendum impios stultitiam & insaniam.* Itaqe nihil, forsan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima commelium sibi facit, hoc ponit, ἵνα πρᾶξίν τινα ἑαυτῦ καὶ ὁρμὴν εἰς' ὕλυτα σκοπὸν ἀφῇς, *quem actionem aut conatum finem ad nullum certum scopum dejiciat.* Persius Sat. 3. *v.* 60.

Est aliqid qo tendas, & qo dirigas arcum?
An paßim fiqunt corvos teßaque, lutoqe
Securus qo pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora avtè vò ἄσκοπον τοξεύοντων, Lucianus in *Toxari.* qod noc dicimus, to shoot at rovers seu at random. Vide Casavbonum ad *Persium*, & *infra ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφιζάνειν, τί ἐν τῇ ἄλλῃ ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριοεπισκοπον, *alienarum rerum curiosiorem*, uti Petrus loqitur *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 15. ut illic, sic *supra* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 7. §. 55.

Τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολυθῦντας] *Qi sua ipsius animi motibus non obsequitur.* Xylander. imò, *qi motus suos assequitur.* qod & Mericum Casavbonum observasse video. Παρακολυθῶ, sicut & simplex ἀκολυθῶ, est eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ea animadversione observata utique diligenter, intelligentiam consequi.* Id unico tantùm, cum frequentissimum sit, ex Galeni scripti loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipse τὸ παρακολυθῶν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adversus Dialectas l.* 1. *c.* 13. duo ista ἐν τῷ παρακλύειν posuit. Πῶ γὰς τις δύναιτο τῶν ἀφρονούντων Γραμματικῶν Ἡρακλείτου συνιέναι, καὶ πλέον ὁ παρακολυθῶν. *Quomodo enim possit qispiam ex superciliosis Grammaticis Heraclitum intelligere*, & *Platonem confegi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ὁ παρακολυθῶν καὶ ἐνεργοῦντος δύναμις, *facultas intelligentiæ & scientiæ præditus.* Vide & *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τὶ ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τὶ ἡ ἐμὴ] Vide *supra ad l.* 1. §. 9. Laërtius *Zenone Citiæo.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἑξαιρέτως, ἡ ἀπολύτως δὲι ζῆν, τύτον μὲν, καὶ ἰδίως τὸν ἀσφαντον. Ὁδὲ Κλεάνθης τὸν κοινὸν μόνον ἐνδοκιμεῖ φύσιν, ἡ ἀπολυτῶς δεῖ, ὅλως δὲ τὸν ἐν μέρει. *Naturam avtem Chrysippus quidem eam cui conformatum oportet vivere, & communem intelligit, & propriè humanam. At vero Cleanthes communem tantummodo naturam suspicit, qam sqi oportet, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noster, qi idem planè utrumqe statuit esse, *juxta naturam propriam & juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ συνῴδον τὸ μέρος ὁποῖόν ἐῦ ὅλῳ] Vide *supra* ad §. 3. & Casavbonum ad illud *Persii Sat.* 3. *v.* 71.

— — *quem te Deus esse*
Jussit, & humana qa parte locatus es in re.

Ὀυδεὶς ὁ κωλύων] Hoc passim inculcat, *hominem mentem nihil impedire posse.* Ita *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλῦον κατὰ φύσιν ζῆν, *nihil obstet omnino, qo minus juxta naturam præscriptum vivam.* & *l.* 3. §. 12. ἀλλὰ ὁ τῦ κωλύειν δυνάμενος, *nullus est qui faciat, qi impediat.* & *l.* 4. §. 49. μὴ κωλύοντος ἔξωθεν ἕτερ, μηχανῆ ψυχῶν, σοφρόνι, ὑφρόνι, &c. *nemine prohibente te*; *justus esse, magnanimum, temperantem, prudentem*, &c. & *l.* 5. §. 29. ἀδύνατ μὲ κωλυσαι ποιεῖν ὁ θέλω. *Nemo me prohibere potest, qo minùs faciam qa volam.* & *l.* 6. §. 58. καὶὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως βιῶν εὐ ἀδύνατ κωλύσει, *qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te cogvit.* & *l.* 9. §. 11. οὐκὶ, τις ὁ κωλύσων, ἄκρατ, qæ te probebat, &c. *l.* 8. §. 47. τὶς ὁ κωλύσων δυσθῦναι τὸ δόγμα, qæ probabat posset, *qo minùs opinionem tuam corrigeret* & *l.* 12. §. 23. τὴν ὑπόληψιν τὴς κωλύσει ἐκβάλλειν, *opinionem ejicere atqe impedire?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τῦ νῦ ἴδια κἀνὶς ἄλλῳ ἴσαται ἐμποδίζοι, *mentis propria qa sunt, nemo alius impedire solet.* & *l.* 11. §. 9. Οὐ ἐνεστιν πρόσωπόν σοι κατὰ τὸν ἐρῶτα λόγον, ἀνὲ τῆς ὑγιᾶς πράξεως ἀπεσ-

a Sup. §. 9. 4.
b Λίσιος Lug. An.
c L. 6. §. 45.

ª ἧς μέρος εἶ, πράσειν τι ἀεὶ κ λέγειν.

§. 10. Φιλοσόφως ᵇ ὁ Θεόφρασος ἐν τῇ συγκρίσει τ ἁμαρτημάτων, ὡς ἂν τις ᶜ κοινότερον τὰ πλείστα συγκρίνοι, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα τ κατ' ὀργήν. ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος μετά τινος λύπης κ ἀλγηδόνος ἐκ τοῖς ἁμαρτάνειν. ἐρρῶσθαι δ' ἂν κ φιλοσοφίας ἄξιος ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἄρχειν, τὸ μὲν ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἥπερ τ μὴ λύπης. ἅλως τε ὁ μὲν προσδεηθεὶς μᾶλλον ἔοικε, κ ὑπὸ λύπην ἠναγκασμένῳ δυμοῦσθαι. ὁ δ', αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὥρμη), φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα κατ' ἐπιθυμίαν.

cujus pars es, consentanea fuerint.

§. 10. Philosophicè Theophrastus, in peccatis inter se conferendis (prout vulgò conferri solent) dicit; graviora esse quæ per cupidinem, quàmquæ per iram admittuntur. etenim, qi irascitur, cum dolore quodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior quodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philosopho, pronunciavit, amplioris esse criminis, quod cum voluptate, quàm quod cum dolore admittitur. atqe omnino alter ei similior existit, qi prior lædus, doloris ratione ad irascendum adigitur: cùm is sponte suâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69.
e L. 3. §. 3.
f L. 9. §. 28.

§. 11. ᵈ Ὡς ἤδη δωδεκάτῳ ἔτει ἐξίναι ᵉ βίου, ἔτως ἕκαστα πρὸς κ ἀξιοπιστῶ. τὸ δ' ᶠ ἐξ ἀνθρώπων ἀπαλλαγῆν, εἰ μὲν θεοὶ εἰσιν, ἀθέων δεινόν.

§. 11. Ità qæque facias cogitésqe oportet, ut qi confestim è vita hac possis discedere. humanis autem excedere, siqidem Dii sunt, nihil est grave, neqe

ANNOTATIONES.

A

ερίψῃ τι ἢ δυσάρεστον, qi adrationem recta normam progredienti obsistunt tibi, à recte agendo avertere te nequunt. Sic l. 12. §. 8. οὐδὲν γὰρ ἄλλα ἐμποδίζειν, nemo ab alio quoqam impeditur. qod & ipsum l. 10. §. 33. Πῶς γὰρ λόγος δια παντὸς τῷ ἀπαιτοῦντι ἔτως προϊόντα δύναται, ὡς πέφυκε, ᾧ ὡς θέλει, nemo (& ratio per ejusmodi quidvis quod est, & prout vult ipsa, procedit. Hoc est autem verè liberum esse. Epictetus Dissert. l. 1. c. 12. Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν ἐθέλει δύασθαι κωλύειν. Liber est, cui ex sententia veniunt omnia, & quem nemo potest impedire. Et fastuosiùs, virqe piè satis idem ibidem c. 1. Τὸν προαίρεσιν δὲ αὐτ ὁ Ζεὺς πεποίηκε δύασθαι. Institutum autem meum ne ipse quidem Jupiter superabit.

B

Ἡς μέρος εἶ] Idem supra §. 3. & 4. & infra §. 16. Apud Lactantium Zenonem Cittico c. 17. Μέρη γάρ ἐσμεν τῆ ὑπὸ τοῦ φύσεως τῆ τῶ ὅλω. Partes enim natura universi sumus natura nostra.

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφρασος] Philosophicè Theophrastus, Xylander. Rectè. Φιλοσόφως. id est, φιλοσοφίας ἀξίως, philosopho digne, uti ipse Marcus mox explicat. Itaqe ut cum Annotatore Lugdunensi Φιλόσοφος ὁ Θεόφρασος legamus, qod svadeat nihil est. nec est commoda satis loqendi formula.

C

Ὡς ἂν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνοι] quatenus ex communiore hominum sensu & sententiâ vulgari ista qis inter se conferat. Ita Seneca Epist. 59. Permitte mihi aut verbis publicis, aut illis ad significationem Stoicam revocatis. Et Epist. 82. Male nunc sic accipe, quemadmodum à populo dicta solent. Hoc autem ideo Marcus illic, qia Stoici peccata omnia paria pronunciare solebant. Eodem modo l. 6. §. 45. Καὶ, ἵνα δὲ τὸν τὸ συμφέρει ἐπὶ τῶν μέσων λαμβάνῃ. Conducibilia vero vocabulum in sensu communi usus sumatur, cum de rebus mediis adhibetur. Contrà l. 4. §. 10. Καθ' ὃ τοιοῦτος ἰδίως. Quoado proprie dicitur.

D

Βαρύτερα τὰ κατ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Aristoteles Ethic. Nicom. l. 7. c. 6. nimirum, ὅτι ἧττον αἰσχρὸν ἀκρασία ἐστὶ τῦ θυμῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. qia ὀργίζεσθαι ἀκούσια ἐστὶ περὶ ἐπιθυμίας δοκεῖ ἀ, περὶ τὸν θυμόν, mouse turpem esse incontinentiam ira, quàm cupiditatem. & turpiorem esse incontinentiam, qa circa cupiditates, quàm ea qa circa iram versatur.

E

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Aristoteles, ubi prius; ἀδὲς ὑβρίζει λυπούμενος. ὁ δ' ὀργῇ πεποῖ πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑβρίζων, μετ' ἡδονῆς. Dolore affectus nemo contumeliâ afficit. Qi autem ea ira gerquam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ afficit, cum voluptate. Et Rhetor. l. 2. c. 2. Ἔστω δὴ ὁ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένου, &c. Jam verò sit ira appetitus cum dolore conjuncta ejus, qa apparet, ultionis, &c. Et ibidem c. 3. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. Ira cum dolore.

Ὀρθῶς λὸ] Ita qod Flaccus Serm. l. 1. Sat. 1.

Quis parta ferè parcit parcat, laborans,
Cum ventum ad verum est: sensus moresqe repugnant,
Atqe ipsa utilitas, justi prope mater & æqui.

F

Τὸ μετ' ἀθανάτ] Hoc argumento contendit Septimius noster graviorem esse reatûs, adulterium perpetrâsse, qam parricidium Christum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere res indignitas. contaminata patrum corpora truncabis quam crucciata? qa pernicies miserabilior, tardiatum profluvium carnem, an vero lanatam? qa jactior vena in omnibus casibus quam voluntarius, an quam nimius peccator emptor? nemo vetus negare compellitur; nemo nolens fornicator. nulla ad libidinem vis est, nisi ipsa: magna, qod libet, cogi. negotiosiorem porro qanta compellunt impensa carnifici, & genera penarum? qi magis negavit, qi Christum vexarit, an qi delectatus, amisit? qi cum amitteret, doluit; an qi cum amitteret, risit?*

Ὁ μὲν προσδεηθεὶς] Ἐπὶ φαυλοτέρῃ γὰρ αἰδικίᾳ ὁ ὀργὴ ἐστι. Ob turpitudinem enim graviorem animus objectam ira commovetur. Aristoteles Ethic. Nicom. l. 5. c. 8. & Eudem. l. 4. c. 6. Itaqe qod ex Aristarcho Athenæus Deipnosoph. l. 13. ex Chæremonis Therfite Svidas; ex Menandri Olynthia Zenobius paremiis. à Demosthene etiam, vel qisqis is est, in Orationis adversus Nearam ingressu ipso, usurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχω, ἀλλὰ τιμωρήσομαι.
Ut non qi prior inceperat, sed se vindicans.

iratus qisqe facere videtur, qod facit. Hæc autem excusationis defensionisqe satis justæ speciem præ se ferre videtur. Demosthenes idem ipse, ἀσεβεῖσθαι αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; nonne impudentissimum esse ab iniquitate pœnas exigere. Plato Gorgia pag. 312. C. Δικαίως χρῆσθαι τοῖσδε ἐκεῖ τοῖς πολεμίοις αἰδοῦσθαι, ἀμυνομένοις, μὴ ὑπάρχοντας. Juste uti (armis scilicet viribusqe) contra hostes, & eos qi inferentes injurias, averterentes videlicet, non inferentes. Belisarius apud Procopium Vandalic. l. 2. necessarios adoriri coactus. Ἔχομεν δὲ τὰ καλῶ πραγμάτων τὸν δὲ, ὅσῳ ἂ τῆς μάχης ἄρχοντι αὐτοι, ἀλλ' ἀμυνόμενοι οἷς τὸν πόλεμον παρεσκεύασται. Hoc vero malo solatium habemus, qod pugnam ipsi non incepimus, sed periculum averterites constituimus. Thucydides l. 2. §. 145. B. Δικαιοῦνται τοῖς αἰδοῖς ἀμύνεσθαι, οἵπερ καὶ ἐκείνοις ὑπῆρξαν. Arbitrati se juste suos propulsare, qibus illi priores injuriam intulerant. Ideo & Aristoteles ubi supra, intemperantiam evacuandi, non πλεονεξίαν tantum, sed & ἀδικίαν pronunciat.

Φέρεσθαι ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα κατ' ἐπιθυμίαν] Pessimo consilio ista à superioribus avulsa cum periocha sequente committit editor Lugdunensis, qâ cum nihil commune habent.

§. 11. Ὡς ἤδη δωδεκάτῳ ἔτει ἐξίναι τῦ βίου] Vide supra ad §. 5. & infra ad l. 3. §. 6. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, συνδῆσαι ἐπιμελῶς τὸ σῶμα τὸν δεσμὸν (legendum τὸν τρισμέγιστον δεσμὸν, qod alii, τὸ τρισμέγιστον δεσμὸν ἔχειν) quoadoe strangula colligare, eo significans, ὡς ἀναδεῖσθαι δεῖναι τὸν τελευτῶ, καὶ δεῖ δὲ ἀεὶ συντεταμένην τὸν ταχὺν περιφέρειν τῆς ἱερᾶ περφῆς, tanqam sit mors peregrinatio, eaqe semper sit parata expectanda. Porphyrius apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Seneca Epist. 99. Non ad eum diem me aptavi, quem ultimum mihi spes avida promittebat, sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Et Epist. 101. Sic formemus animum, tanqam ad extremum ventum sit. nihil differemus: quotidie tanq vita perfecimus. Vita nostra non pronuncat, sed in se collegatur.

G

Ἐξίναι τῦ βίου] Qod ἐξίναι τῦ ζῆν, & ἐξιέναι simpliciter l. 5. §. 29. Plinius l. 3. Epist. 9. Videtur voluisse exire de vita, cùm defendi non posset.

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπαλλαγῆν] Plato Apologia pag. 31. A. Ὅτω ἀποθανόντες ὁ Σώκρατες. Mori est velut migrare. Et Plutarchus ad Apollonium. Ἀποδημία περοίκησις ὁ Σώκρατες, ἐφ τῆ εἰς κοινὸν παράδω κοσμίαν. Mors peregrinatio, & mirers ea communem patriam simulis est. Qi & Socratem dixisse perhibet pag. 107. C. Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἔτως τῷ βαδίζειν ἄνω, ἢ ἀποδημίαν μακρὰν καὶ καλοχρόνιον. Mortem perinde esse, vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturnæ. &c. Johannes ὁ Χρυσόβρημος de Statuis Orat. 5. Τί πολὺ ἐστι θάνατος ἀποδημία περοίκησις, ἔτως μακρόβιος τῦ συνόδου. Qid est mors? peregrinatio temporaria, somnus confueto longior. Simocattes Epist. 25. Ἔστι καιρὸς ἀποδημίας οἱ τεθνεῶτες ἐπάλαιον. In longum peregrinationem missi sunt mortui. De Proteo Philosopho Marcellinus Hesiod. l. 29. Cum mundo degredi statuisset. Et de Constantio l. 22. Mundo citius degressurum. De Demonacte Lucianus Tom. 1. p. 872.

neque enim malo ulli illi involvent tc. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & sunt illi, & res humanas curant:

καιτοι γάρ τι εἰκὸς ἦν φθονεῖν. [a] ἢ δι᾽ ὃ τι μὴ ἔστιν, ἢ ὃ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων, [b] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ Θεῶν, ἢ προνοίας κενῆς; ἀλλὰ [c] καί εἰσι, καὶ [d] μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων.

[a] εἰ δὲ ἔστι Lug. An. εἰ δὲ οὐκ ἔστι ἕ
[b] L. 6. §. 10.
[c] L. 12. §. 28
[d] §. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. *Nihilo invexisset, invitâ vi sua. Cæso abomasi abstinuisset, & vita migrasset.* Tertullianus *de Patientia c.* 9. *Profectio est, quam nemo potuisset.* Hieronymus *ad Salvin. Sit extulit, ut eum projectum ovaderet, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Velleius *Hist. l.* 1 *de vita migrare potius quam mori.* Et, *obiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio. *Mori siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Aut sumus, aut transimus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non sumus, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Quomodo Chrisostomus apud Joann. *cap.* 13. *v.* 1. μεταβαίνει πρὸς τὸν Θεὸν παλαι, *transitum suum vocat mortem*, ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed sine sensu; quomodo ἔξοδον dicitur *Luc. c.* 9. & 31. & Petro *Epist. c.* 1. *v.* 15. *Excessus* felices de corpore, ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaque qui dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse quos putamus periisse, præmissi est.* Sed adventuis Epist. 99. *Quos putas periisse, præmissi est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Demissimus illos; nos conjecturæ præsumimus.* Fidentissimè nostri; nec immerito, firmiore fulcro subnixi; *Præcesserunt, non decesserunt.* Augustinus *de diversi. serm.* 43. *Præmissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani multo in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accersione Dominica de sæculo liberati; cum jucundus eos nos amittit, sed præmittit, recedentes præcedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debent, non plangi.* Vide & *infrà ad* §. 17. & *l.* 11. §. 3.

Καιτοι γάρ τι εἰκὸς ἦν περιβάλλειν.] Consimili phrasi dixerat *supra* §. 1. Ἀτυχεῖ γὰρ μὲ ἀδικούμενος βλάπτων. *Neque enim nocendo se ulla ex parte involvit.* Deum autem meminem posse malo afficere Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τοῦ ὅλου κόσμου διοικητὴς λόγος, οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ φῦλον ἔχει τῷ κακοποιεῖν, οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοι, ἀδικεῖν τι καὶ πάσχειν ποιεῖ. διὸ βλάπτεται οὐδὲν ἐν αὐτῷ ἐκεῖνο. *Mens moderatrix mundi ei nullam in se malefici causam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neque male facit cuiquam, nec a quoquam lædetur.* Et noverâ Deus non ἀγαθὸς dantaxat, sed μόνος ἀγαθὸς. *Matth. c.* 19. *v.* 17. Qod Hermes Trismegistus *Pæmand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν ἀϊδίοις, οὐ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ ἐν τῷ ὄντι ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, præterquam in solo Deo. Qui vero bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marcil.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus est. qi enim quod est sine mixtione habet, aeta inflatissime habet illud, sed natura.* Melius multo quam Seneca Epist. 95. *Deo immortales nullam dederunt virtutem, cum omnia scirent; & pars natura eorum est, esse bona.* Porrò *cum Deos optimos, diabolus pessimus, non magis à bono aliquid malo, quam a male bono aliquid potest aduram taderi.* Tertullianus *de Patientia c.* 5. Porphyrius item *de abstin. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπειρίαν ποιεῖσθαι, ὅτι οὐ τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτέ, ἀλλ᾽ οὐ πάντα ὠφελεῖ. Ὁ γὰρ δημιουργὸς, ὡς φησι Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τῷ ἐναντίῳ. διὸ τῷ θέρμειν τὸν βλάπτοντα. τὰ γὰρ ἐναντία ποιεῖ τὸ αὐτὸ ἐν ἄλλοις γίνεσθαι. ὀνομάζομεν δὲ ἄγαθα φύσει πάντων τὸν Θεόν, ἐπεὶ διὰ τοῦτο ἐστὶ Θεός. *Quæ interim fortasse oportuit credere, neque quid bonum est unquam ladere, nec quid malum est, unquam bene facere. Non enim calore, ut ait Plato, sed contraria qualitate proprium est frigefacere, sic neque justi nocere. Contraria autem in eodem esse non possunt. Numen autem naturæ sua omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qa cessio est dii bene facienda? natura.* *Errat, si qis putat illos nocere velle: non possunt, nec accipere injuriam queunt, nec facere. Ladere eternum tadiæ conjunctum est. Summa illa ac pulcherrima omnium natura, qui perenne exeunt, nec periculosos quidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Quidam sunt, qa nocere non possunt, nullumque vim nisi beneficam & salutarem habent: ut dii immortales, qi nec velunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placata est, tam longe remota ab alterius injuria, quam à sua. Itaque deos nemo sanus timet. furor est enim metuere jubentes.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Caste tamen, & cum grano salis, qod dicitur, illa admittenda. Nam, in Seneca item Epist. 95. *Hi nec dare malum, nec habere: cæterum castigare, & coercere, & parcere irrogare, & aliquando specie mali peccare.* Itaque Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob benignitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maxime est optimus, cum sibi non bonus. sicut sol sibi, etiam quando non putat, optimus & utilis; & cum acriter & injustius, rationi tamen sua par est.* Verum Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *solum malum*, non *damnum* tantum. In qem sensum & Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείραστος ἐστι κακῶν. πειραζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentare non potest, nec quemquam tentat.*

Ἢ δι᾽ ὅτι τι] Ex conjectura adscripti, ὅ ἐν τῷ τέ. At Annotator Lugdunensis vult ὅτι δὲ ἔλι, *si jam non sunt.* vel ἔστιν, inqit, *certe non sunt.* Verum lectius proclivis est, *si vero, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἔστι, & ἔ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ Θεῶν, ἢ προνοίας κενῆς.] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί σοι ἐνύπνιοι κόσμοι συγχύσεις, καὶ φορμὴ τοιούτου ἰδιωτεύσεως. *Qid est, qod desiderem me tenebrosa miscela colluviesque ejusmodi ulterius commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum*, sive *deos*, ut ille pro suo ritu loqi amat, unde comitet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων.] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cælestis numen. Est magno Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se quisque, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Autolyc. l.* 2. Ἔστιν μὲν τῶν τοιῶν ἀφρόνων, οἳ τὸ ἐξ ἄλλου θεὸν εἶναι, φασὶ γ ἔγει, μηδενὸς φανεροῦντος τὸν Θεὸν, πλὴν ἐμοῦ. *Stoici quidem Deum esse in universum abnegant: ave si sit, affirmat enim nullam quam sui curam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterum in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversus Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *profus. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hoc contra vulgum dementem est*, (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam quoque professo consigne. Sunt qi putent sibi ipsis animosum esse, & quidem prorsus ac dispensatem singula, & sua, & aliena: hoc autem nec versum, ex quo non quoque summa, expers esse consilii, & aut furri temeritate quadam, aut natura nescientis qid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς στοᾶς. Ἄδηλον γὰρ Θεὸν ὅλῃ ἐπιστήμῃ βάλλειν. *Etenim consilii experiem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. ubi varia aliorum de diis judicia resalerat, primum asserentium, μηδὲν εἶναι τοὺς θεούς, *non esse numen.* secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοητικοὺς δὲ μηδενὸς. *esse quidem, sed nulli providere*, tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρανίων, *esse, & providere, sed magna & cælestibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν οὐρανίων, ἀλλ᾽ ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *cap.* 6.) οὐ πάντως δὲ μάτην, καὶ ὡς δὲ καὶ ἰδίαν ἐκάστου. *etiam terrestribus & cælestibus, sed in communi dumtaxat, non autem singulæ privatim*, ultimo loco illud, qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, οὐ γάρ τι νέλθω κακῶν ἕνεκ᾽, ἐπὶ δὲν Θεὸν ἐσθλὸν ἱκέσθαι. Verum legendum κακῶν tam ex Stobæo, qam & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulyles *Iliad.* K. *v.* 278.

— ἦ οὐ μοι αἰεὶ
Ἔσσι φίλτατος ἠμὲν παρίστασ᾽. ἐδὲ σε λάθω
Κακῶν ἕνεκ᾽ —

— qa mihi semper
In omnibus laboribus ades, neqe te lateo
Cum mortes —

Ubi Eustathius ex priscorum sententia, Κακῶν ἕνεκ᾽, ὁ ἐστι κατὰ τὸν κακῶν, καὶ διαλογιζόμενον. Κακῶν ἕνεκ᾽, hoc est mentem movens & disserens. Ex certe de Socrate Xenophon *Memorab. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ ποιῶν μὲν ἐγώπου δεῖν νόμον, τὸ εἰς λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σοφὰ βελόμενον, ἐπιλαχὼν δὲ πυρῶσιν, καὶ συμβάλλων τοὺς ἀνθρώπους περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πάλιν. *Socrates autem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicerentur, vel agerentur, vel etiam deliberarentur, scire. Eosdem ubique adesse, qi de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phædone pag.* 47. *D.* Τὸ δὲ γε μοι δοκεῖ εὖ λεγεσθαι, τὸν θεὸν οἶναι ἡμῶν τὸν ἐπιμελούμενον, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τῶν τοῦ κτήματος τοῖς θεοῖς οἶναι. *Verumtamen ad mihi recte dixi videtur, Deos quidem curam habere nostri: nos vero homines unam quandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cum hypocrita illa differeret, qandoquidem ibi autem variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ᾽ οἶσθ᾽ ὅπως ἂν ἔτι μᾶλλον ἐπιδείξαιμι θεοὺς γε, ὡς ἐπιμελοῦς κτημάτων εἰσὶ θεοί, οὐχ ἥκιστ᾽ ἂν τῶν μεγίστων διαφέρειν. ἔστιν γάρ που, καὶ παρὰ τοῖς τὰ δὲ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πάσαν ἀρετὴν, τῶν πάντων ἐπιμελεῖσθαι ὑπολαμβάνουσιν αὐτοὺς ὀρθῶς ποιεῖν. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus mortalium rerum quam mortalium curam habere: præsertim cum partis ante dictum fuerit, eos omni virtute referios, providentiam omnium sibi propriam vendicare.* Et post *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν δὲ τά γε ἀνεμόεντα πράγματα τῆς τοῦ ἰμψύχου μαλίκου φύσεως ἄμα, καὶ διοτέτακται, οὐκ ἔστ᾽ κάτιον ζῆν ἀνόητον. Θεὸν γε μὴν ἀνόητα ἐν φαμὲν οἶναι πολὺ ἄκοπα ὑπὸ ζῶα, ὅσα τε καὶ τὰ ἀζῶα ὅλον. πῶς γὰρ ἂ, τὰ τοιαῦτα σμικρὰ ὄντα μεγάλα τὰ φαῦλα ταῦτα οἶναι τοῖς θεοῖς. *ridiculum* γὰρ τοῖς κατὰμοῖς ἡμᾶς ἀμελεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐπιμελεῖσθαι γε ὄντ᾽ καὶ ἀγαθοῖς. *Præterea res humana, virtutis natura participes sunt; & homo ipse pra cæteris animalibus Deo cultor diligentissimus est.*

Qui-

καὶ τῆς μὲν κατ' ἀλήθειαν κακῶς, ἵνα μὴ ἐμπίπτῃ ὁ
a L. 8. §. 55. 56. ἄνθρωπος, ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἦγον. τὰ δὲ λοιπῶν
L. 9. §. 40. εἴτε κακὸν ἦν, καὶ ἔστιν ἀν ἀποίητον, ἵνα ἐπὶ πάντα
τὸ μὴ ἐμπίπτειν αὐτῷ. ὃ δὲ χεῖρον μὴ ποιῶν ἄνθρω-
πον, πῶς ἂν ἔτι βίον ἀνθρώπου χείρονα ποιήσειε;
b L. 10. §. 7. b εἴτε δὲ κατ' ἄγνοιαν, εἴτε ἐκόντα μέν, μὴ δυνα-
μένη δὲ προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι ταῦτα,
c L. 6. §. 1. d L. 12. §. 12. c ἢ τὸ ὅλον φύσις παρέδειξεν ἄν d ὅτε ἀν τηλικοῦτον
ἥμαρτεν, εἴτε παρ' ἀδυναμίαν, εἴτε παρ' ἀτεχνίαν,
e L. 4. §. 8. l. 5. §. 10. ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ e ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένος συμβαίνῃ

& ne in ea, quæ verè mala sunt, incidat quisquam, in ipsius arbitrio prorsus posuere. reliquorum si quid malum existeret, & de hoc utique pariter prospexissent, quò ab ipso situm foret, in illud quoque ne incideret. at verò, quod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qui possit? nec imprudens autem, nec prudens utique, sed præcavere aut corrigere impotens, universi natura neglexit ista; nec errorem tam immanem admisisset unquam, sive per impotentiam, sive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis malisque ex æquo hominibus, nullo facto discrimine, contingere patetur.

ANNOTATIONES.

Quotiam mortalia cuncta vocuntur à diis fieri, possideri, gerique modum & cælum universum, dicimus. Proculdubio. Jam ergo sive parva hæc sive magna qui dixerit dii esse, nullo modo cum providentissimis atque optimis sint, neglegenda sibi sua possessio est. Deniqe in Epinom. *pag.* 108. *B.* hoc pro fundamento statuitur; Ὡς οὐκ ἔστι θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν θ' ἅμα καὶ μεζόνων. *Esse deos, rerumque omnium maximarum simul & minimarum curam habere.* Verum de istis, qia eos advocarat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco superiùs adducto. Εἰ μὴ οὖν θεοὶ, πῶς ἔτι πλεῖν, ἐπιτέθαι δεοῖς; εἰ δὲ οὖν μὲν, μαίνοις δ' ἐπιμελούμενοι, καὶ ἔστω πᾶσι σοὶ ἔργα; ἀλλὰ καὶ οὖν, καὶ ἐπιμελούμενοι, οὐ μεζόνια διαθέσεις εἰς ἀνθρώπους ἔστι ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ δία γε καὶ εἰς ἐμὲ, πᾶς ἔστι καὶ ἄλως ὑγιὲς ἔστι. *Nam si dii non sint, frustra esse qi potest seqs Deum? sint, cum sint, nullius rei curam gerunt, etiam sic qi pacto rectum erit? quod si & sunt, & curant, neqe tamen quæquam bonumhus, atqe adeo malis caperunt, qo pacto jam vel sic rectum erit?* Seneca de Benef. l. 6. c. 23. *Cogitavit nos aliâ natura quam fecit: nec tam leve opus fuimus, ut illi potuerimus excidere. Natura* nomine *Deum* vult. Ipse se explicet Epist. 95. *Deus ipse humano generi munificus; ubique & omnibus præsto est.* Et mox. *Nunquam satis perfectum erit, nisi qualem debet Deum mente concepit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rursum. *Primus est deorum cultus, deos credere. deinde reddere illis majestatem suam, reddere bonitatem, sine qa nulla majestas est: scire, illos esse, qi præsident mundo, qi universa vi suâ temperant, qi humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum.* Qo loco cave, *interdum* illud aliter qam pro *interim* accipias. In eandem, sed plenius, sententiam Augustinus *Confess. l. 3. c. 11. Bonus omnipotens sic curas universas tanqam singulas, sic singulos tanqam solos.* Et Gregorius Romanus in Job. l. 35. c. 19. *Sic mundit singulos, ac si vacet à cunctis; & sic simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis.* Qod præsilius Aristides in *Panathen. Tom. I. p.* 269. Πάντων, ὡς μόνων ἐπιμέλεται, ἑφυτεύθη, *Omnes, non secus atqe singula curatur.* Nec elegantèr minus è nostris qidam, [Barnabas Potter *in concion. funebr.* & Georgius Hacvil. *in Psal.* 102. v. 2.] qi providentiam divinam similem dixerunt ἰδέαι τεχνικῇ; πάνυ γεγλαμμένῃ, τῇ τὰς σωμάτους ἐφάπτῃ, ut Gregorius Nazianzenus *orat. in Athan. epitaph.* hoc est, *imagine ex artificio contemplata, ut in aſtantium unumqenqe oculos defigere videatur*; imò sic aſtantium unumqemqe intueri videatur, acsi ipsum solummodo intueretur. Balbus denqe ex Stoicorum sententia, (nam de Chrysippo, qem hac ipsâ de causâ tarât Plutarchus, tanqam qi numen κενόσοφον faciat, dicetur *ad. l. 7. §. 32.*) apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Nec vero universo generi hominum solum, sed etiam singulis à dis immortalibus consuli & provideri solet.* Vide *ad l. 1. §. 4. 27. & l. 6. §. 30.*

Ἓν' αὐτῷ τὸ πᾶν ἦσπο]. Humanis viribus nimium qantum hac in parte Stoici videntur tribuisse: sed nec isti soli. Cicero *Paradox* 2. ex Stoicorum meatè: *Nemo potest non beatissimus esse, qi est totus aptus ex fide, qiqe in fe unâ sua ponit omnia.* Et *ad Lucc. famil. l. 5. Ep. 13. Hanc laudem sapientia sibimet esse maximam, non alienâ pendere; nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes.* Seneca *Epist.* 31. *Unum bonum est, qod beata vita efficit & firmamentum est, sibi fidere.* Excultatius hoc forsan, si eo sensu sumeretur, qo Plato dixit in *Epitaph.* Ὅλῳ γὰρ ἀνδρὶ οὐ ἐστὸν ἀνάρτεσθαι κακὸν τὸ πρὸς ἐυδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἔγγυς τούτου, ἢ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖσθαι, ἐξ ὧν ὁ ἐυ, ὁ μὲν ἀρξόμενον πλωτάσθαι ἀναγκασθῇ καὶ τὰ ἐκείνων, τοῦτο ἄρτια πατρεπόμενος ζῇ. —διὰ τὸ αὐτῷ πιστεύειν. id est, vertente Cicerone *Tuscul. l. 5. §. 36. Nam cui viro ex sensu opta sint omnia, qa ad beate vivendum ferunt, nec suspensa aliorum aut bono casu aut contrario, pendere ex alterius ruinis & errare cogantur; hunc optime vivendi vasa comparata esse*; *quod semper in sensu omnem spem reponat sua.* Qanqam religiosius Julianus in *Constant. Orat.* 2. Ὅλῳ ἀνδρὶ οὐ τοῦ θεοῦ ἀναρτᾶσθαι κακὸν, &c. *Cui vero ex Deo apta sunt omnia,* &c. Verum ulteriùs progreditur Seneca, non ut *bonorum* tantùm *opes* operamqe, sed ut *omnium* etiam *opem* excludat. *Turpe est,* inqit, *etiamnum Deos fatigare. qid vero opus est? fac te ipse felicem.* Et rursus, *Hoc est summum bonum; qod si occupas, incipis Deorum esse socius; non simplex. Quamdiu, inqit, ipse perveniam? Tutum iter est. jucundum est, ad qod natura te instruxit. dedit tibi illa, qa si non deficeres, par deo surges.* & *Epist.* 41. *Fatis vota optimum, & tibi salutarem, si, ut scribis, perficeris ire ad bonum meum. qam stultum est optare, cum possis à te impetrare? non sunt ad cælum elevanda manus,* &c. Idem tamen *Epist.* 10. *Vocorum vatorum locus Diis gratiam facias; alias de integro sacrificia: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis.* Hoc est qod Juvenalis *Sat.* 10. v. 356.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

qi subjicit tamen v. 363.

Monstro qod ipse tibi possis dare. Semita certè
Tranqilla per virtutem patet unica vita.

Et Flaccus *l. 1. Epist.* 18.

Hæc satis est orare Jovem, qi donat & aufert,
Det vitam, det opes: æqum mi animum ipse parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l. 3. extremo*; qo loco latiùs ista differuntur: *Judicium hoc omnium mortalium est, fortunam à Deo petendam, à sepsô sumendam esse sapientiam.* Et rursus; *Atqe hoc qidem omnes mortales sic habent; omnem commoditatem prosperitatemqe vita à dis se habere: virtutem autem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impiè plane, falsòqe. Qanqam in eandem ferè mentem Synesius *de providens. pag.* 101. Μισῶ' ὑπ' ἐνίοις τοῖς Στοϊκοῖς, ὅτι θεὸν, ἢ εἰδέναι, δυσμενῆ νάζεσθαι. *Desine itaqe Deos obtundere qi, si velit, propriis tete opibus servare possis. pag.* 106. Λέγουσι γάρ τινες ἐκείνῳ τῷ τοιούτῳ (τῷ εὐδαίμονι βίῳ) τοιοῦτοι. ἀγαθὸς οὗτος βελτίονος. *Quæ enim ipse sibi ipsius (felicitatis vita) dispensator est, si vita probitatem sectari velit.* Plura magis qod Marcus *l. 9. §. 40.* etiam ad ista manum nobis suam numen porrigere. In qam sententiam & Seneca ipse *Epist.* 41. *Bonus vir sine Deo nemo est. an potest aliqis nisi ab illo adjutus exurgere? ille dat consilia magnifica & erecta. ex unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus incertum est, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Najonis mihramorphosi*, ut Lipsius opinatur, sed *ex Maronis Æneid. 8.* sumptum est) nisi qòd in ambiguo reliquisse videatur, de numine ipso divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum nostro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l. 5. §. 10.* Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis a Stoico etiam dogmate desumptis: Ἔστιν ὁ θεὸς ἀρετὴν μὲν ἢ δίκαιον ἀνθρώπου. ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀνθρώπινον ἐστι. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χαρὰν ἀρετῆς δίδωσι. *Deus si non virtutem hominibus largitur, sed eam sibi ipsi tribuunt mortales; opes verò corporisqe valetudinem extra virtutem largitur; ne ille hominibus nobil qicqam prodesse.* Verisimum subiliminus, qod noster *supra l. 8. §. 56. & l. 9. §. 40. Non esse in aliis cujusqam potestatem, ut malum miserumve qenqam faciat.* Ὀυδεὶς γὰρ ὁ παραδείγμα ἀναγκάζων, οὐκ ἔφαμεν ἐγὼ, ἃ τοιοῦτος ἐστι, τοιαῦτα ἀναγκάζεσθαι ἀνθρώπους ἀναγκάζειν. *Quemadmodum enim qi exemplum proponit, non qidem ipse, qi talis est, ad talia alios cogit.* Ita Epictetus *Dissert. l. 1. c. 1.* Ὥσπερ οὖν ἡ ἀξία, τὸ κρατῆσον ἀναίτιον ἐφ' ἑαυτῷ οὐ θεοὶ μόνοι ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὸν χρῆσον τοῖς ὀρθοῖς τοῖς φαντασίαις, οὐ δ' ἄλλο ἐν ἐφ' ἡμῖν. ἆραγε οὐκ ἔσ θέλεις; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι οἱ ἐδύναντο, παρέδοσαν ἂν ἡμῖν ἐπίτροπον. ἀλλὰ κάντως ἐσκ ἐδύναντο. *Quemadmodum Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet usforum usum, reliquorum potestatem nobis admiserunt? Esne de causâ, qod erubuere voluerunt? Equidem existimo, si potuissent, alia etiam nobis fuisse tamessuros: sed eos nullo modo potuisse.* Seneca *Epist.* 58. Mis-

tamque

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, ista omnia bonis pariter malisqe contingunt, cùm nec honesta ea nec inhonesta sint. nec bona itaqe nec mala sunt.

§. 12. Facultatis rationalis est, considerare, qàm velociter evanescant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujusmodi sint omnia qæ sub sensum cadunt; horumqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum fastu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm sordida, caduca, mortua sint. qinam ii sint, qorum opiniones vocesqe claritatem largiuntur. qid sit ipsum mori; qódqe si qis rem ipsam per se intueatur, cogitationéqe ab illa submo-

θάνατον δὲ γε καὶ ζωὴν, δόξαν καὶ ἀδοξίαν, ἐ πόνον καὶ ἡδονὴν, πλοῦτον καὶ πενίαν, [b] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνειν ἀνθρώποις τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς [c] ἔτε καλὰ ἔντα, ἔτε αἰσχρά. ἔτ' οὖν ἀγαθὰ, ἔτε κακά ἐστι.

§. 12. Πῶς [d] πάντα ταχέως ἀναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι τὰ μνημεῖα αὐτῶν; διὰ ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [e] τῷ τύφῳ ἐξιδοξαζόμενα. πῶς [f] ἀπολλῆ καὶ ὀλιγωρεῖται, καὶ ῥητορικὴ, καὶ ἔνδοξος δύναμις ἀφισεως. [h] τί ἐστι ὅπῃ ἂν αἱ ὑπολήψεις καὶ φαναὶ τὴν ἀυθέξιαν [i] τί ἐστι τὸ ἀσθενὲς. καὶ οὐ ἐάν τις αὐτὸ μόνον οἴδῃ, καὶ [k] τῷ μερισμῷ τῆς ὑπάρξεως τὸ ἐμ-

φανὲς

a 2. 6. §. 33. & l. 9. §. 1.
b L. 6. §. 14.
c L. 7. §. 64. l. 6. §. 1. l. 12. §. 23.
d L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 13. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21, 27.
e L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
f L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
g L. 12. §. 11.
h L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 14. l. 10. §. 13. 19.
i [χαλίζονται. f. αἰθαναται τοῦτο]. Lug. An.

ANNOTATIONES.

tionem autorum ad ea qæ æterna sunt; mirentur in sublime volitantes rerum omnium formas, Demoqe inter illa versantem & providentiam, qemadmodum qa removentia facere non potuit, qia materia prohibebat, defendat a morte, ut retinere vetuit corporis vinclo. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qæqid nobis negatum est, dari non potest. —magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *supra ad §. 3.* τὰ ἀνώτατα δὲ καὶ ἀναγκαῖα.

Δόξα καὶ ἀδοξία] *Famam & infamiam in medio* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἀνυφὸν φασιν εἶναι τὸν σοφὸν, ἵνα μὴ ἔχῃ περὶ τι τὸ ἴδιόξει καὶ ἄδοξει. *Fastus expertem dicunt esse sapientem. Eadem enim modo affectus est & ergo gloriam & ergo infamiam.* Lactius *l. 7.* in *Zenone*, & ex Laertio corrigendus Suidas. qi pro τὸ τὸν exhibet.

Πόνῳ καὶ ἡδονῇ] Gregorius Nyssenus *Orat. ad Ambr. t. 3. pag. 495.* A. Ἐκεῖνο τῷ φρονίμῳ κάτοπτον ἔστω ἀγαθὸν, ὃ ἐ διέσπασται τὰ ἐφ' ἑκάτερα, καὶ μόνον ἑαυτὸν ποιεῖ, ἐ τῷ ἀγαθῷ ἀλλοτριοῦται. ἀτοπον δὲ καὶ ἡδονὴ, τὸ καλὸν κρῖναι, τῆς ἀλογου φορᾶς ἰδιον ἔργον. ἐφ' ὃ τῷ ἀληθῶς καλῷ ἡ καταφόρησις. διὰ τὸ μὰ μετέχειν αὐτοῦ τῷ κρῖναι, χάσμα ἐν ἔχει. *Illud falsum est bonum natura, quod sensus non attingit. & solum est illud malum bona abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum est propterea naturæ rationis expertes, in quibus locum non habet vera bona cognatio, propterea quod mente careant & intelligentia.*

Πάντα ταῦτ' ἐν ἴσῃ συνβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς] Idem hominum sapientissimus, *Ecclesiast. c. 9. v. 3. Omnia justis & sapientibus, qa aliis omnibus, contingunt, & una eademqe est bonis atqe malis eventus. Cæcus potest accidere, qod cuiquam potest.* P. Syrus apud Senecam *de tranquill. c. 11. & ad Marc. consol. c. 9.* Seneca ipse *ibid. c. 17. Metuere hoc me, si esset cuiqe pro meritis fortuna, nunquam mala bonos sequerentur. Nunc vadoso excepto discrimine, & eodem modo, malos bonosqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adversus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari naufragantibus eadem tranquillitas est, eadem tempestas.* Pie prudenterqe Augustinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Plurima divina providentia præparare in posterum bona justis, quibus non fruentur impiis, & mala impiis, quibus non excruciabuntur boni. illa vero temporalia bona & mala utrisqe volunt esse communia, ut nec bona cupidius appetantur, qa malo qæqe habere communia sunt, nec mala turpiter evitentur, qibus & bona plerumqe afficiuntur.* qibus gemina ferè habet Gregorius Romanus *pastor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyss. ζ. v. 188.* apud Stobæum *tom. 1. l. 6. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὖτε τέρπει ἄλλοτ' ἀλλάοισιν ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ἴστιν ὅτῳ ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ.
Divitias pariter infimæqe mortis aquæ
Jupiter ipse suis pro voluntate arbitrio dat.

Gronius.

Οὐ' ἄρ' ἀγαθὰ, ἔτε κακά] Conclusit hinc, externa illa nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiscue possunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Isocrates *ad Demon.* §. 12. Τοσοῦτον περίεσιν ἀνθρώπου χρηστὸν, ὅσῳ ἐκείνων μὲν τοῖς φαύλοις [illegible]ει, τούτοις δὲ τοῖς μηχθηροῖς ἀδύνατον μὴ πλησίον. *Justitia pretemio eo præstantior est, qod his malis hominibus contingant, illam improbis contigo nullo modo possunt.* Vult ille bonum istud præstantius esse. Stoici *solum & singulare.* Seneca *Epist. 71. Summum bonum est, qod beneficium est. & qod magis admireris, unum bonum est, qod beneficium est. Cætera falsa & adulterina bona sunt.* qod & Lucius prosequitur *Epist. 76. & 85.* Idem *Epist. 120. Hæc duo (bonum & honestum) apud alios diversa, apud nos tantum diversa. ista duo qidem faciunt, sed ea uno. nihil est bonum, nisi qod honestum est. qod honestum, est utiqe bonum. Bonum patant aliqi esse, qod utile est. itaqe hoc & diversis, & eqe, & uno, & calico nomen imponunt: tanta est apud illos vitiosi boni, & adeo usqe ad perfidiæ defendit. Nihil nobis bonum videatur, qo qi & male uti potest. Videt autem diversis, nobilitate, viribus quam multi male utantur & Epist. 117. Id medium æque indifferens (hoc est, nec bonum nec malum) vocamus, qod tam male contingere*

quam bene potest; tanquam pecunia, forma, nobilitas. Et *Epist. 87. Qod bonum est, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergo non sunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox 1. Potestne bonum cuiquam malo esse? aut potest qisquam in abjectissima bonarum ipse esse non bonus? atqi ista omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & objecta probis.* Et rursus *ibidem, Verum est ergo. qod contemptissimo contingit, bonum non esse.* E nostris Basilius Cæsar. *in Psal. 1. pag. 629. B. Τάχιον ἂν εἴη ἀγαθὸν τῷ ἐκτὸς φύσει, εἰ μόνοι καθ. ἑαυτὸν ἔχει τὸν περὶ τὰ ἐκτὸς κτῆσιν. ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἀγαθὸς δόκιμος τοῖς πλουτοῦσι δοκεῖ εἶναι. Illorum nullum quid sua natura appetendum est bonum, non solum qod facilem habeant ad contrarium conversionem, sed & qod ne boni quidem possessores suos reddere valeant.* Augustinus *contra Faust. 256. Bona sunt ista, unde facias bene, non qa re faciunt bonum, non qa bonum faciunt, sed unde bonum fiat.* Vide *l. 4. §. 39. & l. 5. §. 1. & l. 8. §. 1.*

§. 12. Πασῶν ταχὺς ἀναφανίζεται] Ita *l. 4. §. 14.* Ἐκφανιζόμενα τῇ γενέσει. *In id qod producit se evanescit. & l. 7. §. 10* Πᾶν τὸ ὑπὸ ἀναφανίζεται ταχέως τῇ τῶν ὅλων ὑπάρξει. *Materiale omne in universi substantiam qam celerrime evanescit. & l. 9. §. 33.* Πασῶν ὑπὸ ὁρᾷς ταχέως φθειρόμενα. καὶ οἱ φθορεῖς αὐτὰ ἐπιδίδοτι ταχέως καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi qæcunqe vides: corrumpentes brevi & qi corrumpi hæc videbant.*

Ἡ τῷ τόπῳ διαῤῥεούσῃ] Ita *l. 6. §. 13.* Διαῤῥεῖται ὁ τόπος παραλογιστὶ. *Gravi cum impostor fastus est.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὅσα μὴ ὑπολήψεις καὶ φαναὶ, τοιαῦτα ἐστίν] supplendum, παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejusmodi. Ista enim malum, qam cum Annotatore Lugdunensi ἀδιαφόρων, asserimus, nisi si utrumque, qod & potest, supplere libuerit. Vide *infra §. 17. & l. 5. §. 4.*

Τὰ ἐμφανιζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanquam larvis horreadis, inbecilla mors imaginationi nostræ semet objicere assolet.* Sensuum pregnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* Φαντασιολόγων, *cum eo apparatu, eoqe ostentationis stadio, ut in theatrorum spectatores audientesve conjiciat.* Ita Epictetus *Dissert. l. 2. c. 6.* Πολὺ ἀναβολὴν ἔχει, τὸ γενέσθαι φθαρέντα· τὸ δὲ φθεῖρον ὑπὸ μαχαιρᾶ ἐστι, ὑ τροχός, ὑ θάλασσα, ὑ πετρώδης, ὑ τυραννὸς, τί καὶ μέλει, ποῖα ἐδὼν καταζῆς εἰς ἅδη, ἵνατ πάντα ἐκεῖ. *in illa Stygis avidite voragine absorbeberis. in illa Stygis avidite voragine absorbeberis. ibi & Stygis avidite voragine absorbeberis. ibi & Stygis avidite voragine absorbeberis. ibi &

a L. 4. §. 3. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
b Inft. §. 17.
c L. 11. §. 23.
d Sup. §. 3.
e Θεὸς ἀνθρώπου Lug. An. L. 12. §. 2. fin. c. d.
f ἴχνη. Bor.
g διώκοντα, vel, διαχύτην p. διάνοιαν Bor.

φαντάζομαι αὐτά, ἀπὸ ἄλλό τι ὑποπλήσσειν αὐτὸ ἄνω ἢ φύσιος ἔργον. b φύσιος δ' ἔργον ἐστὶ πᾶν, c παιδίον ἐστί. τοῦτο μὲν τοι ἀ μόνον φύσιος ἔργόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἀ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἄπλοῦται d Θεῷ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ e ὅταν πῶς ὁ ἔχει f διοκίσῃ, τὸ τῷ ἀνθρώπῳ τοῦτο μέρος.

verit ex omnia, qibus tanqam larvis horrendis instructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet qàm opus naturæ. opus autem naturæ ullum qiſqis expaveſcit, puer eſt. verùm enim verò mori non eſt opus tantùm naturæ, ſed qod eidem & conducat, ejuſdem deniqe facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum qomodo, & qâ ſui parte contingat; qóqe pacto habitura ſe ſit pars iſta, ubi corpore ſoluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

adeunte detegemus quicquid præter rem putredinem, vanum, & tragœdi inflatum nobis objectat. Seneca *Epiſt.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ut videre qid ea qe in ſe ſint: ſcies nihil eſſe in iſtis terribile, niſi ipſum timorem. qod videt accidere pueris, hoc nobis qoqe majuſculis pueris evenit. illi qos amant, qibus aſſueverunt, cum cibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt. Non hominibus tantùm, ſed & rebus perſona demenda eſt, & reddenda ſuæ. Qid mihi gladios & ignes oſtendis, & turbam carnifícum certa ne frementium? tolle iſtam pompam, ſub qa latet, & ſtultos terret. mors eſt, qam nuper ſervus meus, qam ancilla contempſit. qid tu rumpis mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid ſinguli artículi ſingula machinamenta, qibus extorqeantur, aptata, & mille alia inſtrumenta excruciandæ particulatim hominis? pone iſta, qa nos obſtupefacient. jube conſtaſcere genuina, & exclamationes, & vocum inter laceratorem clibanarium acerbitatem. nempe dolor eſt, qem pedagogus ille contemnit, qem ſtomachicus ille ruinſis deliciis perfert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epiſt. 14. *Timemus caſpia; timemus morbi; timemus qa per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qam qod ex alterius potentia impendet. magno enim ſtrepitu & tumultu venit. naturalia malo, qa retuli, inopia atqe morbi, ſilentio ſubeunt, nec oculis, nec auribus qidqam terroris ingerunt. regens alterius mali pompa eſt: ferrum circa ſe & ignes habet, & catenas, & turbam ſeranim, qam in vaſtera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum, & adactum per medium hominem, qi per os emergat, ſtipitem; & diſtracta in diverſum actu cruribus membra; illam tamqam alimentis ignium & iſtarum & interiorum; qidqid aliud præter hæc, commenta ſævitia eſt. non eſt itaqe mirum, ſi maximus hujus rei timor eſt, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis eſt. nam gemadmodum plus agit tortor, qo plura inſtrumenta doloris expoſuit; ſpecie enim terrentur. qi patientiæ reſtiterunt: ità ex his, qa animos noſtros ſubigunt & domant, plus proficiunt, qa habent qod oſtendant. illa peſtes non minis graves ſunt; famem dico & ſitim, & præterea rerum ſuppurationes, & febrem viſcera ipſa torrentem. Sed latent. ubi habent, qod teneantur, qod præſentiat. hæc, ut magna bella, affectu parantqe venerunt.* Idem *qæſt. nat. l.* 59. *Contemne mortem, & omnia, qa ad mortem ducunt contempta ſunt, ſive illa bella ſunt, ſive naufragia, ſeu morſus ferarum, ſeu ruinarum ſubito lapſa precipitantium pondera. numqid amplius facere poſſunt, qàm ut corpus ab anima reſolvant? hæc nulla diligentia vitat, nulla felicitas donat, nulla poteſtia evincit.* Et *ibid. l.* 6. *c.* 32. *Qid ad me qam ſint magna, qibus perco? ipſum perire non eſt magnum.* Vide *ad l.* 7. §. 68.

Φύσιος ἔργον] Ità *l.* 11. §. 34. φυτικὸν ἔργον. *munus naturale. l.* 4. §. 5. φύσεως μυστήριον. *naturæ myſterium.* Et *l.* 9. §. 3. φυτικὸν διέργημα. *opus naturale.* Seneca in *qæſt. natur. l.* 6. *c.* 32. *Mars natura lex eſt: mors tributum, officiumqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epiſt.* 110. *Talis eſt animorum noſtrorum confuſio, qalis Lucretio viſa eſt.* (*l.* 2.)

Nàm veluti pueri trepidant, atqe omnia cæca
In tenebris metuunt: ita nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qa ſunt metuenda magis, qàm*
Qa pueri in tenebris pavitant, finguntqe futura.]

Qid ergo? non omnes pueros ſtultiores ſumus, qi in luce timemus? & *Epiſt.* 36. *Denique fuerim fatuum ſi hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuus. f.] *nec pueros, nec mente lapſos timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad quam ſtultitia perducit.* Vide eundem ſuprà ex *Epiſt.* 24. & *de Conſtant. c.* 4. *ad l.* 8. §. 48. Vide & ad *l.* 4. §. 3. ὦ σύμβ. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὸν κόλπον τοῦτον εἰσγεγραπται, καὶ ὑδὲ τῶν αἱρέσεων ἔργον ὀφείλω ἄπλοῦσθαι, ὑδὲ ἰκανοῦσθαι καὶ μόνοις, ἢ ἀμαθεῖν ὅτι καὶ ἀκαθαιρίου κάκωσίς ἐστιν μορά; ὅταν, ἀδύνατοι ταῦτα παιδίου ἄν γένωμαι; ἀο ἐπ' ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅταν περισσοτέρω, τοῦτο γίνεται τέρω; *Ad hæc numera a Deo in urbem hanc introductus, cum jam variis munera tibi abunde eſſent, tu matrices & mammas deſiderat, teqe inflectens & offirmans ſtulta muliercula ploratu jaces! Ita nunqam deſinetis miſeros eſſe, qi nàta meliori, eo magis redundat ſitis.* Vide *l.* 11. §. 23. Idem *ibidem c.* 19. ὅταν ἀκούσητε φαντάζεσθαι παιδία καὶς γυναικείοις, ὁ ἀμαυτος, ἐν χαμαιτυπείοις, ὁ ἀγοράσαντες. ἐν βίῳ, ὁ ἀναπίπτοντες. *Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Muſica eſt homo imperitus, ut in literaria homo illiteratus, ut vita homo inexercitatus.*

A Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia ſcilicet rerum natura rerum mutationibus iſtis conſtat; ut *ſuprà* §. 3. Et ſicut Muſa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Moribus nimium*, ita mortibus mundus renovatur vigéqe, ut noſter *lib.* 6. §. 25.

Πῶς ἄπλοῦται Θεῷ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος] Pendent à ſuperioribus iſta; ut novam iſtinc ſectiunculam ordiri nevtiqàm ſit conſentaneum. Hæc enim qæ ſequntur, ex eorum ſunt numero, qæ Marcus nobis diligentius conſideranda in periocha iſta proponit: qà nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus eſt, us receptam cum Annotatore Lugdunenſi lectionem ſolicitemus, & ἀντικρίσεις legamus, Θεὸς ἀνθρώπου. qanqam & Marcus *l.* 12. §. 2. de Deo, μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνῳ ἄψεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, *Solâ enim mente ſuâ attingit illas a ſeſe*, &c. Plutarchus *Numâ pag.* 65. C. ὡς ἐφαπτόσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νόῳ. *Non aliter affirmare ad Deum qàm mente poſſe.* Dionyſius ὑποδειγμάτων *de divin. nomin. c.* 1. §. 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις τῶν ἀγγέλων ἀφθεγκτως καὶ ἀγγέλοις νοεραῖς ἁπλότητα τῶν ἐξ ἑαυτῶ, *Solâ enim mente ſuâ attingis

§. 13. Nihil homine illo miſerius eſt, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea quæ ſubter terram ſunt, quod ille ait, ſcrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim ſufficere ſibi, ut cum eo, quem intra ſe gerit, genio verſetur, cúmque legitimè colat, colet avtem, ſi affectibus immunem cuſtodierit, & temeritate alienum, nec offenſum re aliquâ, quam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis rationè, ſunt amica; ſed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῷ πάντα κύκλῳ ἐκμετρουμένῳ, καὶ τὰ κάτω γῆς φρονοῦντι, ἐρευνῶντι, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον λῦπε τυμμάρτυρας ζητοῦντι, μὴ αἰσθομένῳ ὅτι ἀρκεῖ σοὶ μόνῳ ὁ τῷ ἔνδον σαυτῷ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως διαφυλάττειν. διαφυλάττει δὲ αὐτὸν ὁ καθαρὸν πάθους λόγικὸν, καὶ ἀκοινώνητον. καὶ δυσμιγέστατος τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν ἀδίκημα δὲ αἱρετόν. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων φίλα λῦπε συγγένειαν. ἴσῃ δὲ ὅτι καὶ

a Pindarus apud Platon. Theæt. L. 11. §. 1.
b Sup. § 8.
c Inſr. §. 17. L. 3. §. 3. §. 7. 16 L. §. 27. L. 12. §. 26.
d [τοῦτον] a Svid. Sup. §. 5. Inſ. §. 16.
e ἐκ τοῦ Svid.
f Sup. §. 1. l. 3. §. 4.
g L. 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

ſtiones de animo. unde ſit; qualis ſit; quando eſſe incipiat; quàm diu ſit, an aliunde alio tranſeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliarqe compectus: annon amplius quam ſemel ſerviat, & emiſſus vagetur in iſto uterum corpus ſit, annon ſit; quid ſit factura, cùm per nos aliquid jacuqe deſeruit quomodo libertate ſuâ utamur, cum ea hæc effugeri cauca: an obſtruſturus præterea, & ille miſſo ſe inceptas. Varias avtem hac in parte Stoicorum ſententias (neqe enim ſatis ipſis inter ſe convenire videtur) apud Lipſium legas licet, *Phyſiolog. Stoic. l. 3. cap. 14.* Ambiguè noſter ubiqe fere. Sed & Seneca, & Socrates ipſe; uti oſtendemus ad *lib. 4. §. 16.* Salmaſius interim utulum fuiſſe iſta ſuſpicatur tra- B ctatus alicujus, qi jam perierit, inſeqemis.

§. 13. Καὶ τὰ κάτω γῆς, φησὶν, ἐρευνῶντι] Pindari verba ſunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philoſopho uſurpata, cujus verba *infra ad l. 11. §. 1.* ſunt exhibenda. Uſurparunt & poſt Socratem ex Platone Porphyrius *de abſtin. animal. l. 1.* Galenus *hortator. ad artes c. 1.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 5.* Et ex Clemente Euſebius *præpar. Evang. l. 13. c. 13.* Theodoretus *therap. l. 12.* Verum aliter illi omnes quam noſter iſtic; qi non virtuti, ſed vitio dat, quòd iſtorum curioſi homines, vitæ mentisqe ſuæ inſpiciendi ac diſcutiendi negligentiores exiſtant. Pari fere modo artes illæ, qæ C *liberales* vulgò dicuntur, exagitat Seneca *Epiſt. 88. Metuo ne geometres docet latifundia. potens docuit, quomodo mettar, quantum homini ſit ſatis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritia commodare dgitos. potens docuit, ubiqe ad rem pertinere oſtas computationes: non eſſe ſolicitorem, cujus patrimonium labilarios laſſat: non eſſe ſupervacua poſſideat, qe miſeriſſimus ſuturus eſt, ſi quantum habeat, per ſe computare cogatur. Qid mihi prodeſt ſcire agellum in partes dividere, ſi nocſco cum fratre dividere? qid prodeſt colligere ſubtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam ſiqid decempedam effugit, ſi triſtem me facit tricuncis potens, & aliqid ex meis abradere? Docet me, quomodo nihil perdam ex fructibus meis? at ego diſcere volo, quomodo rectus bolaris amittam.* Et reverà, ut Auguſtinus *Confeſſ. l. 5. c. 4.* leviuſcule inſeruit. *Dubitare ſtultum eſt, qm fidelis homo, quantus nec ſolrem ſeptemtrionis gyros noverit, melior ſit, quam menſor cæli, & numeratoi ſyderum, & prudor elementorum, & negligens ſui.* cum ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ δὲ τοῖς σὺν πλείοσι ψυχαῖς διὰ πολυμάθειαν ζητοῦντι] Vel phyſiognomonas notat, qi ex indiciis externis de alio rum ingeniis conjecturam facere proficuntur: vel innatum illud genti humano vitium perſtringit, qo in alienos affectus cordiſqe receſſus intimos induere ſeſe plerique geſtiunt; *curioſum genus ad cognoſcendam vitam alienam, deſidioſum ad corrigendam ſuam*, ut ſcite Auguſtinus *confeſſ. l. 10. c. 2.*

Πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον] Opportunum itaqe hic monitum illud Homericum *Odyſſ. δ. v. 392.*

Ὄφρα τοι ὁ μεγάθυμος ἑκαστοφόνοιο ἀγυιὰς τε νέηται.

Quòcunque ibi te dominus malumqe hominumqe occidiſſet,

quem verſum Socrates pro omnibus ſemper rebus ſibi cordi eſſe dicebat, ut Gellius ſcripſit *noct. Attic. l. 4. c. 6.* eidémqe in ore crebrum fuiſſe, tradidit Demetrius Byzantius, uti Laertius *l. 2.* qò a naturæ rerum aliarum phyſicâ ſpeculatione abduceret homines ad ethicæ ſive tooralis philoſophiæ ſtudium, qâ animum cujuſqe proprium diſcuriendi, dignoſcendi, corrigendi, perpoliendi, modus methoduſqe commoonſtrarur. qin & eo ſine uturpatum, a Diogene, prodit Diocles apud Laertium *l. 6.* in *Menedem. Cynic.* ab Ariſtippo, Euſebius *præpar. Evang. l. 1. c. 5.* Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salvb.* & *de Communis. notit. c. 10.* Sextus Empiricus *de philoſoph. l. 1. c. 1.* & *l. 10. c. 1.* Dio Pruſaeus *Oraz. 40.* Optimè Plutarchus *de Curioſ. pag. 515. D.*

Τί γ' ἀλλότριον, ἀνθρώπε βασκανώτατε;
Καιπὸν ἐξυδρικὸς, τὸ δ' ἴδιον παροφθαλμεῖς;

μετάθες ἐμαυτὸν, καὶ μετάσχοιμι δόξα τοῦ καλοπραγμονεῖν.

Alienæ quæſumi ſcrute pervides mala,
Is proprii cæcus: hominum invidiſſime!
transfer extrinſecus, & intro convertе curioſitatem.

Τῷ ἔνδον σαυτῷ δαίμονι] *Meatem* cujuſqe nunc *damonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l. 3. §. 3.* Τὸ μὲν γὰρ τῇ κοινῇ θεῷ καὶ δαίμονι. *Cum alter mentis & genium.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ ἑνὶ ἑκάστου δαίμονα. *Genium vero intra ſe in pectore ſinum.* & *l. 5. §. 27.* ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προσάντου τῆς ἑαυτοῦ γενέσεως ὁ Ζεὺς ἐδω- A κεν, *Genius*, qem cuiqe Jupiter attribuit, præſidem ductumqe ſidem naturum. & *ibidem §. 10.* τὸν ἐμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l. 3. §. 5.* ὁ ἐν σοὶ θεός. *Qui in te reſidet deus.* Plato in *Timæo pag. 1087. C.* Τὸ δὲ δὴ πᾶν τοῦ παντὸς πατὴρ ἡμῖν ψυχῆς οὔσης διανοῆσαι δεῖ τῇ δὴ, οὐ ῥᾳ αὐτὸν δαίμονα θεὸς ἐκάστῳ δεδόκει τοῦτο. ὃ δὴ φαμὲν ἐνεῖναι μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, σχεῖν δὲ τὸν ἐν ὑπαρῷ συγγένειαν ἄνω· γῆς ἡμᾶς αἴρον, οὐ γήϊον, ἀλλ' οὐράνιον. *De præſtantiſſimo igitur animæ noſtræ ſpecie ita eſt ſentiendum. Nempe hanc Deus ut damonem noſtrum cuiqe tribuit: hanc ea ſummæ corporis arce ſidem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem a terra nos tollere, tanqam animalia cæleſti potius qam terreno ſeminæ natum.*

Καὶ τοῦτο γενεῖται ὑπερκείσθω] Plato *Timæo* poſt ſuperiora illa *D.* Τὸν δὴ κατὰ θνητὸν τὸ ἔνδικα ἐξόντως ἐν αὐτῷ, διαφόρότατα ἐνδιδόντα εἶναι. θεραπεία δὴ δὲ πάντῃ παντὸς μᾶλ, τὰς ἐκείνοις ἐοίκοις τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀνοδδίσας. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς αἱ κατὰ τὸν παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. *Cum ſemper divinum colat, ipſumqe ſamiliarem damonem ſu ſe habeat ornatiſſimum, pra qui beatum ſore. Cultura avtem cujuſque omnino una eſt, proprium cuiqe pabulum metamqe tribuere. Ea vero quæ in nobis divinum eſt, motus cognati ſunt, univerſi ipſius cognationes atqe circuitus.* Apuleius *de Socrat. gen. Si quotidianas eorum ara diſpungas, cupientes in rationibus multa prodige profuſa, & in ſemet nihil, in ſua, deos, damonas cultum.* Et Seneca *Epiſt. 41. Sacer intra nos ſpiritus ſedet, malorum bonorumqe noſtrorum obſervator & cuſtos. hic prout à nobis tractatus eſt, ita nos ipſe tractat.*

Καθαρὸν πάθους.] τοῦτο ν. τ. Svidas in Ἐπαίων. qi & mox θεῷ pro θεῶν. Affectus avtem Stoicos procras ſaſtuliſſe, nulli non notuto.

Καὶ ἀκοινώνητον.] Ἐπαίων. μέτοικος, ἀνοχλὴς. Svidas adductis Marci verbis hiſce.

Φίλα διὰ συγγένειαν] Eam nimirum, de qa *ſuperius §. 1.* Sed & *l. 9. §. 27.* φύσει γὰρ φίλει. *Natura amat.* Et *l. 11. §. 8.* φύσει συγγενῆ καὶ φίλον. *Naturâ cognatum ſibi & amicum.*

Τρόπον τινὰ ἱλαστὰ.] Ità *l. 7. §. 26.* *Ubi qis te peccaveris, cogita ſtatim apud te, qid illud ſuerit, qòd bonum malumve ratus, ad culpa adnitſeres:* τοῦτο γὰρ ἴδιον ἱλαστέον αὐτόν. *hoc eum profecto, miſereberis hominis, qòd tali nimirum opinione imburus ſit.* Et ſunt reverà improbi homines ἔτι μᾶλλον ἢ φθόνου ἄξιοι, *contra quam de rebus ſuis Andocides Orat. de reditu.*) *miſeratione potius qam indignatione digni. Nam ſicuti corporum langvor, ita turpitudo quidam eſt quaſi morbus animorum, cum quæ ægros corpore nonnunc digneſ odio, ſed potius miſeratione judicemus, multo magis eos conſequendi, ſed miſerandi ſunt, quorum mentes omni langvore atrociur urget improbitas.* Boethius *Conſol. phil. l. 4. c. 4.* Et Hilarius *in Pſal. 118. §. 7. Sapſtus quiqe cum cadit, non humilitatis ſua qe caſus eſt, ſed inſolentia ejus qi cadit, miſeretur: ut à vulnere ſilio pater, ut ab amente ægroti medicus contumeliam paſſus, dolentis, non ex eo qod perpeſſus fuerit, ſentit: ſed ob id, qod ille qem ſanum eſſe cuperet, injuriam ſibi vulnus intulerit.* Libanius itidem *Orat. 12. pag. 390 D.* Τὸν παραπεπτωκότα ἀνθρωπον, ἢ κολάζουσι νόμοι, ἀλλ' ἐλεοῦσι, καὶ συμπάσχομεν τύχαι τῇ τῶν ἐναρῶν ἀνωφελῶν. ἐδεῖς δὲ τόκλα τὸν μαινόμενον, ἀλλ' ἴσχναμα τοῦτο τυφλόν, τὸν τέτον κατηγορεῖ. *Deſipiens lege non punitur, qm vero eſt illius miſereri, & medicorum arte curare ei mederi. Sed ſurentem nemo percuſſit, neqe crimine morbi obiectis, morbum accuſat.* Stoics avtem imperbi omnes amentes habentur. Ita Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 18.* Πανλάνουσιν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, χαλεπαίνουσι δὲ δεῖ αὐτοῖς, ὁ ἐλεεῖν αὐτοὺς; *Errant in judicio bonorum vel malorum rerum. Verum igitur indignationem potius an commiſerationem mereantur.* quaſi diceret, iſtud potiùs. Et Marcus *l. 7. §. 25.* δεῖ ὃν συγγνώσκειν. *ignoſcere oportet.* Sed & *l. 1. §. 15.* τὸ συγγνωμονικὸν, a Maximo, qi & Stoicus ipſe, didiciſſe ſe profitetur. Verum cavtè iſtic & cum reſtrictione aliqa, τρόπον τινὰ ἱλαστὸν, id eſt, *modo quodam miſerandu* dixit; nè in dogma Stoicum peccare videatur, qòd ſtatuit ἔλεος ἴσως πάθος, καὶ συνοδὸν ἄλογον, *miſericordiam eſſe agritudinem ſive perturbationem, contractionemqe animi, a ratione alienam.* itaqe τὰς τοιαύτας ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non eſſe miſericordes.* Laertius *lib. 7. in Zenone.* de qo & Lactantius *inſtit. lib. 3. c. 22. Illud ſatis eſt ad exagitandam hominis erro-*

a Sup. §. 1. πτωλλιπτὰ , ι δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. cùm
b L. 4. §. 29. ἰλάττων b ἡ πόρωσις αὐτῶν τῆς στερρότητος & ἀλγεδό-
c μίλτωσις νων τὰ λάκκα καὶ c μίλτωσις.

qodam miſeranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec ſanè defectus hic minor eſt illo, qi alba & nigra internoſcere prohibet.

§. 14.

ANNOTATIONES.

reſtè, qùd eatur vitia & morbos miſereordeam penat. Cicero *Orat. pro Muren.* ex Zenonis ſententia; *cujus inventorum æmuli ſint Stoici, Nimiamem miſericordem eſſe, vaſi ſtultum & levem.* cùm Plato & Ariſtoteles contra docuerint, *Veri boni eſſe miſereri.* Qin & Evripides contra proſſus qam Stoici, in *Antiopa* apud Stobæum *tom. 2. tit. 8.*

"Εστι δ' ὑπ|Φ· ἀμαθίᾳ μὲν ἠδικῆ,
Σοφῶν δ' ἀοῦτο· καὶ γὰς ἐν ἀζήλοις
Γνώμην ἰνῆσαι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν.
Non imperiti motus eſt miſereſcere,
Sed eſt veri ſapientis, mixtaqe iumanæ,
Cùm ſapere ſeſe qi putant, ſapiens nemo.

Et Senarius Græcus,

Ἀνδρὸς ποιμὴν σκληρόγνωτο ἡ μελιόντ|μ.
Miſereſcere haud ſint impii cordes viri.

Nec lacrelebre, avt inſcirum, Phocionis illud apud eundem, *tit. 1.* "Οσ|ο ἐξ ἱερῶ βωμὸν, ὅτι ἐν τῇς ἀνδρικὴς φύσεως ἀφωμεμένον τὸν Ἔλεον. *Nec ò templa aram,* (ad qam miſeris & vexatis receptus ſit;) *nec ex vera humana tollendam miſericordiam.* Iſtà ſiqidem ſublatâ, qod Plinius *l. 7. c. 19. Eait hæ animi tenor aliqando ni vigorem qendam torvitatemqe naturæ duram & inflexibilem, affectuſqe humanos admut.* Verùm Stoicorum dogma iſtud Seneca clariſſime explicat, *de clement. l. 2. c. 4. 5. Miſereordam plerqe ut vertutem laudant, & bonum hominem vocant miſereordem: hæc autem vitium animi eſt. Eſt enim vitium pavilli animi, ad ſpectum alienorum malorum ſuccidentis. itaqe peſſimo cuique familiariſſima eſt.* Et mox: *Miſericordia eſt ægritudo, ob alienarum miſeriarum ſpectum. ægritudo autem in ſapientem virum non cadit.* Denique *c. 6. Miſericordia eſt animorum, minus miſeria ſuccurrentium: qam ſi qa à ſapiente exigit, prope eſt, ut lamentationem exigat, & in alienis funeribus gemitus.* Porro iſta, qia durius aſperiuſqe dicta videri poterant, mitigare conatur idem *ibidem*, ubi ſubjicit, *c. 5. & 6. Sapiens ergo non miſeretur; qia & ſine miſeria animo non ſit. Caterum omnia, qa qi miſereretur, doletes faceret, hæc libenter & alacri vultu faciet. Succurret alienis lacrymis, non accedet. dabit manum naufrago, exuli hoſpitium, egeuti ſtipem: donabit lacrymis maternis filium, & catenas ſolvi jubebit, & ludo eximet, & cadaver ejus avitum ſepeliet. ut faciet iſta tranquilla mente, vultu ſuo. Ergo non miſerebitur ſapiens, ſed ſuccurret, ſed proderit, ut commune avxilium natus ac publicum bonum, &c.* Itaqe Plutarchus *de tranquill. p. 468. D.* Ἔσικε τῶν φιλανθρώπων ἡμῖν τὸν ἵλεων ψόγους περὶ αὐτοχύτους ἀποθέσθαι γνώμονας, ὡς παλῶ τῷ βουλῷ, ἡ συναλγεῖν καὶ συναδύρεσθαι τοῖς πλησίον ὄντας ἢ δὶ μείζον ἰσιν, ἀλλ' αὐτὸν ἀναφυλάττοντα καὶ διαπαρίσιν ἀβόλως τὸ ἦθος ἀπὸ βαναυσίας ἀδυμίᾳ καὶ δυσφορίᾳ τῶν πάντ, ἀλλὰ διρακτέον ἀπὸ λύπης τὸν ναῦκλον. *Philoſophorum nonnulli miſereordam, qà afficimur ob alienarum calamitates vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere & animum demittere ſtatuunt: & qando, qod ſane majus eſt, delicta noſtra aut morbos animi ubi ſentimus, non ſummæ miſeriæ eſſe & ægre ferre, ſed abſqe dolore medere vitio jubent.* Scilicet talem voluit eſſe ſapientis affectum, qalem noſtri *miſericordiam* dicerunt prædicant. Qi, ut avtor libri *de patient.* ſub Avguſtini nomine, ſive Hugo is de S^o. Victore, ſive alius qis eſt, *c. 1. Zelat ſine aliqa moleſtia, iraſcitur ſine aliqa perturbatione, miſeretur ſine aliqo dolore, patiens eſt ſine alla paſſione. Si, tanqam noſtra, illa cogitamus, in illa nulla ſunt.* Videatur Anſelmus *profolog. c. 8.* & Thomas Aqinas *ſumm. l. 1. q. 21. a. 3.* Qio & Augvſtinus ipſe *de morib. Eccleſ. Cathol. l. 1. c. 27. Quæ illa omnia, qibus humaſcemods multis incommodiſve reſiſtitur, qi officiòſè atqe humanitus prabent, miſereordes vocantur, etiamſi ſapientes uſqe adeo ſint, ut jam nullo animo dolore turbentur. nam qi ignoret ex ea appellatam eſſe miſericordiam, qod miſerum cet faciat condolentis alterno malo?* Qnqam reverà *miſereordia* potiùs dicta, *qòd cordi ſit alterna miſeria.* Zanchius *de natur. Dei, l. 4. c. 4. q. 1.* Verum pergit Avguſtinus. *Et qi non concedat ab omni miſeria liberum eſſe debere ſapientem, cum ſubvenit exopt, cùm veſtis nuditate, cùm peregrinum tecto excipit, cùm oppreſſum liberat, cùm denique humanitatem ſuam uſqe ad ſepulturam porrigit mortuorum? etiamſi id factas mente tranquilla, nullis animus doloris miſtrictus, ſed addictus officio bonitatis, miſereordi tamen vocandus eſt. hoc enim nihil obeſt nomen, cùm abſit miſeria.* Verum & ea Græco vocabulo abeſt. qod & Zanchius obſervavit. itaqe de nomine tantum controverſia eſt. Veruntamen mox Stoicos obliqè perſtringens, qibuſcum tamen de re ipſa conſentire planè videtur; *Stoici* verò, inqit, *cum miſereordiam qaſi vitium deviture, qia officia fatis movere nequeunt, ſi nec perturbatione commoveantur, congelaſcunt potius rigore rubeumentatis, qam rationis tranquillitate ſerenantur. Itaqe multo prudentius Deus etiam, ipſe miſereori dicatur: qi gemadmodum decatur, reſtat intelligere iii, qi ſeſo idoneos relegione ſtudioqe præſtiterint.* Vides, uti Senecæ gemina ſerè, qoad tenſum, loqatur, de vocabuli uſu duntaxat Senecæ nevriqam concedens. Nam qod *retract. l. 1. c. 7.* de ſapientibus qod hic dictum eſt, *non ſic accipendum* monet, *qaſi definierit, in hac vita eſſe tales ſapientes, qandoqidem non, cùm ſint, ſed etiamſi ſint, dixerit.* Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere proſſus videtur, qi, *qs ſapiens ſit, aut fuerit*, inqit Cicero *Academ l. 4. nec ipſi ſolent dicere.* qiqe *ſapientem*, vel ſapientis ideam poſita, *talem nobis delineant, qalem in no mortalis eſt umqam conſecutus*, ut idem *de amicit.* Ἔστ γὰς δὶ|Φ· ἰδαμὰ τῶν, οὐδὶ γέγονεν, ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 13.* Qnqam avdentius Seneca *de ſapient. conſtant. c. 7. Non eſt, qod dicas, ità ut ſolet, hunc ſapientem noſtrum unqam vuxiſſe. non fingimus aliud humanæ vigorem vanum decus, nec vigentem umqam falſa virtutis concipimus, ſed qalem confirmamus, exhibemus & exhibemus.* Non tu certè, Seneca; qod & ipſe alibi fateris. Ad veritatem propiùs accedere illi, qi (Stobæo referente *collect. ſent. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.*) καπὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφὸν ἀνὰ γεγονέναι νομίζουσι. hoc eſt, *primis temporibus*, ante lapſum nimirum primævum, *ſapientem exiſtimant qendam extitiſſe.* Verùm hæc utcunqe ſe habeant, patet hinc interim, cur noſter iſtic oratione ſuſpenſa uſus, πρώτον τινα, non ἀκλῆ, ἰκανὸ diverit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide *ſupr. §. 1. & l. 11. §. 18.* Polybius *hiſt. 12. 5.* Διὸ τοῖς μὲν καθ' ἄγνοιαν παραπίπτουσι, βέλτιον συγγνώμων. τοῖς δὶ κατὰ προαίρεσιν, ἀναλλάκτως ἔχειν. *Oportet veniamdare illis, qi per ignorationem a vertute aberrarent; ab ius verò, qi voluntate & certo propoſito, peccatis odio daſſidere.* Sic Perſius *Sat 3.*

— *caret culpâ, meſcit qod perdat.* —

Verùm in iſtis diſtinctiones qaſdam adhibet Ariſtoteles *Ethic. l. 3. c. 2.* primò ſiqidem diſtinguit περὶ τοὺς ἀγνοίας. Ἄγνοιά μὲν ὧν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δὶ πράττων, καὶ ὧν δὶ ἀγνοῶν. καὶ διὰ τὸν τοιοῦτον ἁμαρτίαν ἄδικος καὶ ὅλως κακὸς γίνεται. τὸ δὶ ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, ὅτι ὅ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. οὐ γὰς ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῷ ἀκουσίῳ, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδ' ἡ καθόλου. ψογοῦνται γὰς διὰ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰς καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰς τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκούσιος πράττει. *Unuſquiſqe igitur pravus qid agendum, à qibuſqe abſtinendum ſit, ignorat: ob hujuſcemodi errorem impiſſe & omnino malo homines efficuntur. Involuntarium igitur dici debet, non ſi qis ignorat id qod conducit: non enim ignorantia, qa in electione conſiſtat, inveni eſt cauſſa, ſed pravitatis: neqe ea qa eſt universalis, qippe quam ob eam homines vituperentur, ſed ea, qa circa particularia verſatur, in qibus & circa qa actio exiſtit: in his enim & miſereordam & venia locum habet.* Secundo diſtinguit inter τὸ δὶ' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. Ἕτερον δὲ, inqit, τοῦτο καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τὸν ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰς μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων. ἀνθρώπου δὲ, ἀλλ' ἀγνοοῦντα. *Diverſum quoqe eſt ex ignorantiæ & ignorantem agere: qi enim vel ebrius eſt, vel iratus, non videtur ex ignorantiæ agere, ſed ob aliud qippiam ex iis qa dicta ſunt: qippe cum non ſirens, ſed ignorans agat.* Clemens Marco coæqævoqe planè *Strom. l. 4. p. 530. A.* Καὶ μοιῶντ τὸν ἁμαρτάνοντας, οὐδὲν ἄλλος τὸν ἄγνοιαν αὐτῶν, ἀπιθῶν τὰς ἀφορμὰς τῷ γνῶναι αὐτόν. *Et ſi electionem odia habeant aliqa, ſi nevet eorum noſcitam, miſeretqe eum, qod ex tanta animosi ignorantia verſetur.* Epictetus *l. 1. c. 28.* Τί χαλεπώτερον αὐτῷ, ὃτι πεπλάνηται περὶ τῶν μεγίστων; ἀχὶ δ' ὅτις ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖ, ὃς τὸν τυφλὸν ἐλεεῖμεν, ἢ τὸν χαλκᾶν, ὅτου τοῦ τὰ κεφάλαια τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἀκοὰς χαλκᾶς; *Cur igitur ei ſuccenſet, qod deceptus eſt miſera in rebus maximis? Qin potius ejus te miſereſcit, ut eatorum nos miſeret, qi præcipua ſua parte cæcutiunt & claudicant.* Obiter monendum, apud Svidam hinc reſtitui poſſe vocem ἐλεεινὸ, qæ periochen iſtam recitanti in *Δείλων*, excidit, ſicut & in ſequentibus negativa.

Ὅσοι ἐλεεῖσθ ἢ πάρεσις ἔσται] qâ laborant ii, qos στερεμνίους πρὸς ἀρετὴν, *mances ad vertutem conſequendam*, Philoſophus dixit, *Ethic. l. 1. c. 10.* Hæc eſt illa ſive πάρεσις ſive τυφλότης, non corporis, ſed *mentis cæcitas*, de qâ & noſter *infrà l. 4. §. 29.* τυφλὸς, ὁ πεπηρωκὼς τῷ νοερῷ ὄμματι. *Cæcus, qi mentis oculos clauſos habet.* qam & ſacra pagina paſſim tangit. Eſai. *c. 6. v. 9, 10.* & *c. 42. v. 18, 19.* Matth. *c. 13. v. 13, 15.* & *c. 15. v. 14.* Joan. *c. 9. v. 39, 40.* & *c. 12. v. 40.* Luc. *Act. c. 28. v. 26, 27.* Paul. *ad Epheſ. c. 4. v. 18.* Petr. *Ep. 2. c. 1. v. 9.* Joan. *Apoc. c. 3. v. 17.* Eum Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deterioremqe multò, pronunciat. Καὶ γὰς ὄντοι, τὰ περιττὰ, ὧν τὸ ἀδικεῖν, διαπίπτειν σπείρουσι. ὧς βαθὺ σώματος ἀφροσύνη καὶ ἴχνη. *Cum principe ſua portet, hoc eſt, mente, cujus ſunt, cui ſimillima denſiſſimas tenebras effunderet.* Philo *de præmiand.* apud Euſebium *præpar. Evang. l. 8. c. 14.* Ἄγνοια δὶ χαλεπώτερον τῶν ἐν τῷ σώματι πάθων ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πολλὰ ἁμαρτανομένη πάντα γινόμενα. *Ignorantia vero deterrimum animæ quam qa eſt corporis mentalatorum adferens, omnium peccatorum eſt cauſſa.* Idem *de ebriet.* Epictetus eodem *Diſſert. l. 1. c. 18.* ubi eandem, quam Marcus hic, cauſſam agit: Ἀλλ' ἰσῶμεν τὸ στενόκαρδον ἡ ἐξεστραμμένον περὶ τὰ μεγίστα, ἡ ἀσωματωμένον πάντα γινόμενα. ἃ τὸ ὑψηλὸν τὸ διανοητικὸν

§. 14. Etiamſi ter mille annos victurus eſſes, & totidem inſuper myriadas, illud tamen meminiſſe debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quàm degit, amittere quenquam; nec aliam ab ea, quàm amittit, degere. eodem ergò redit longiſſimum ætatis ſpatium, cum eo quod eſt breviſſimum. præſens ſiquidem tempus eſt omnibus æquale: & quod amittitur ergò, æquale eſt omnibus. eademque ratione id quod amittitur, momentaneum tantùm eſſe conſtat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis poteſt. nam quis cuiquam id, quod non habet, abſtulerit? horum itaque duorum meminiſſe oportebit: alterius nimirum, quòd omnia ab æterno conſimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaque nihil

§. 14. [a] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιοτεύῃς μύλας, ἢ πεντακίσμυρία, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τὸν ἐνεστῶτα ζῇ. οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸν ἂν καθίοι τὸ μάκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [c] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] οὕτω ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον εἶναι φανερὸν. [e] ὅτε γὰρ τὸ παρελήλυθὸς, ὅτε τὸ μέλλον ἀποβάλλει ἄν τις. οὐ γὰρ οἷόν τε ἔχειν πῶς, ἂν τις πρὸ αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τοῦτον οὖν τὸν δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἴσως μὲν, ὅτι [f] πάντα ἐξ ἀιδίου ὁμοειδῆ, καὶ ἀνακυκλήσθαι καὶ

a L. 3. §. 10 l. 4. §. 47. 50. l. 9. §. 28. 33. l. 12. §. 26.
b [ἀπ]ολλ. Svid.
c delet Svid.
d ὁμοί.
e L. 6. §. 32. f L. 4. §. 32. l. 6. §. 37. 46. l. 7. §. 1. l. 9. §. 28. 35. l. 10. §. 27. l. 11. §. 1. l. 12. §. 24.

ἐφ' ἑνὸς

ANNOTATIONES.

τινὲς τῶν λεγομένων ἐξ μελάθων, ἀλλὰ τὸν γράψαντα τὸν διαμένοντα ἐν τοῖς ἀγγείοις καὶ τὸν κεκολλημένον. πῶς οὐκ ἀπόβλητον τὸν τοιοῦτον καὶ ἐπίπονον ὄντα. τοῦτον οὖν τὸν τυφλὸν μὴ ἀποβάλλειν, καὶ τὸν ποιῆσαι; μαγίστρι γὰρ βλαβῆ τὸ τῶν μαγίστρων. *Ille qui cauteria, qui fabulatur, & maximis in rebus errat, non eâ ratione ſcalpturæ amiſſâ, qui candida & nigra diſcernuntur, ſed qui animum bona & mala diſtinguit, non eſt perdendus. Quam inhumanum hoc, & hoc non abſimile. Hæccine cæca & ſurdas non perdendæ eſſe? Rerum maximarum damnum eſt maximum.* Flaccus *l. 1. Epiſt. 10.*

Non qui Sidonio contendere callidus ore
Neſcit Aquinatem poſſunto vellere ſucum,
Certus ut aſpect dominum, propenſive medullis;
Quem qui non poterit verum diſtingvere falſo.

Contrà Antonius Dalyanus ob cæcitatem corpoream triſtiùs pavlò ſe habentem, cum tamen mentis acumine cæteros præmis polleret, *Mirar*, ait, *prudentem virum ejus res dolere damno, quam formica & aranea & cæteri habent; & non lugere illam poſſeſſionem, quam Sanctis ſolis & Apoſtolis meruerunt. Ex quo pervides*, (Hieronymus ſunt *ad Euſtochium*) *quod multo melius ſit ſpiritum videre, quam carnem; & illos oculos poſſidere, in quo peccatis feſtuca non poſſit invenire.* Vide *l. 3. §. 14.*

§. 14. Τὸ γὰρ παρὸν κάθοδον ἴσον. εἰ οὖν τὸ ἀπολλύμενον ἴσον ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον εἶναι ἀναγκαῖον ἀναγκαίως | Corrupta illa eſſe monitus nihil opus. corrigere forſan haud ita proclive fuerit. Svidas in Ἀναγκαῖον (pro qo tamen, Ἀναγκαῖον ſubſtituendum eſſe liqet) ſic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πάσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον εἶναι ἀναγκαῖον φαίνεται. *Id enim quod adeſt, omnibus eſt par & æquale. Et quod amittitur, non eſt æquale. Sic autem id quod amittitur breviſſimum & quod momentò inſtar nobis apparet.* Quid ſi legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον εἶναι ἀναγκαῖον ἀναγκαίως. ab avaritia mente certè iſta nevtiqam diſcedunt: hoc enim vult, *Nihil refert, utram qui diuiſſimo prorobat, an breviſſimè defungatur. idem ſiquidem præſtat eſt, quod utrique ſummum tum ſuperando vivat, tum moriendo amittat; neque ideſſimus punctum temporis infecabile dantaxat. quum cuncta tempora præſunt idem utrique ſit, nec amitti poſſit aliſi quod in præſentiarum habetur; idem neceſſe eſt id ſit, quod utrique moriendo amittet. Illud autem eſt infecabile punctum.* & *hoc igitur.* Ità *l. 12. §. 26.* Τὸ παρὸν πάσιν ἴσον-ζῇ, καὶ τῷ, ὁ ἀποβάλλει. *Tempus præſens rebus cunctis & tenetur & amittetur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariſſ. D. Salmaſio, qi de aliis locis requiſitus, pro liberalitate ſua, & de iſto ſententiam ſuam reſponſo inſeruit, cui probari cum videam, non jam amplius pro mera conjectura habeo.

Ἴσις ταὐτὸν ἂν καθίοιτο] Ità *l. 9. §. 33.* Καὶ ὁ ἐγχρονίζων ἴσον. Καὶ ὁ ἐν πλείοσιν ἢ ἐν μικροῖς. *Ex quo ſequitur extremi conſectus moritur, ut eundem ſtatum redigatur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *conſol. ad Marc. l. 6. c. 26. Hæc omnia ſæva cogitanti, ſi cogitavero nihil intereſſe inter tarditatem temporis & longam. hora ſunt quæ perdimus. puta dies eſſe, puta menſes, puta annos: perdimus illos, nempe parturos. quid, oro te, refert, num parvitatem ad illos? ſunt tempus, & avidiſſimos ſui deſerit. nec quod ſuperatum eſt, nemini eſt, nec quod ſunt: ne pauci ſic ſegnitiæ temporis pendeo? & magno eſt moderatus ſenſus elegantèr Latinus ille ſapiens dicendi conditor. Senectutem annos habeat? Hos, inquit, dixit ſexagenta, quos non habet? ne ex hoc quidem meliſſimus interpretebitur vota condicionem & ſortem temporis ſemper alienam, quod omnes annumerando amiſſos. Quæ poſtremo favere poſſent ſuperioris clauſulæ lectioni vulgatæ, quam Mericus Caſaubonus etiam admiſit, ſi καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἴσον ἴσον. ut tempus præteritum, quod jam amiſſum eſt, æquale eſſe contendatur, cum longius hic, illic brevius extiterit: ſi ad Marci illatio ille modo pateretur. Verùm is illud tantum arguit, quod habetur, contendit: & utrumque *infecabile* eſſe concludi, & quod amittitur & quod habetur.

Ἀναγκαίως] *Supra* §. 17. Τῷ διάφορον μὲν ὁ χρόνος, σύγκρ. *Vita humana tempus, punctum eſt.* & *l. 3. §. 10.* Μόνον ζῇ ὁ ἄνθρ. τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βέβηκεν, ἢ ἐν ἀδήλῳ. *Unumquemque præſens tantummodo ævum ſortitum,*

quod punctis inſtar abierit, reliqua vel jam exacta, vel in incerto plane ſita. Seneca *de brev. vit. c. 10. Singulis tantùm dari, & hæc per momenta præſentes ſunt. & ibidem. In tria tempora vita dividitur; quod eſt, quod fuit, quod futurum eſt. Ex his quod agimus breve eſt, quod egimus certum, quod acturi ſumus dubium.* Et in hoc igitur ſenſu verum eſt, quod Poeta neſcio qs, apud eundem. *ibidem c. 2.*

Exegna pars eſt vita, quam nos vivimus.

quod eſſe ex Menandri *placito* traductum, unde illud Stobæo *tom. 2. ſer. 108.* laudatur,

Μικρὸν τι τὸ ζῆν τοῖς ἀνθρώποις χρόνον.

docet Janus Rutgerſius *Var. lect. l. 4. c. 17.*

Ὁ γὰρ ἂν ἔχοι, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτῷ ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Aſinar. act 1. ſcen. 1. v. 79.*

— *maximas magas age.*
Nudo detrahere veſtimentum meo jubet.
Tene ego defrendem, cui ipſi nihil eſt in manu?

Apulejus *fabul. Milet. l. 1. Qid viatori de ſummæ paupertæ latrones auferre poſſam? an ignoras, inquit, nudum me à decem paleſtritis deſſolutæ poſſe?* Joannes ille oris aurei nec à cæteris. in Matth. homil. 83. *Edit. Pariſ. pag. 876. A.* Ἢ ἵνα ἀκούσῃς, ἐροῖ, τοὺς σκηπτοῦχους λυγίσαι, ὅτι τὸν σκηπτὸν καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἐπιτὸν ὑμᾶ ἐνοχλοῦντες δύνωνται ἁπόδυσαι ταῦτ. *Nos autem quid tristo proverbio dicatur? cæterum ſimul vires omnes pauperum atque nudum ſpoliare non poſſe.*

Πανία ἐξ ἀιδίου ὁμοειδῆ] Ità *l. 6. §. 37.* Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata ſunt, & uniformia.* & *§. 46.* ἀεὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ὁμοειδῆ. *Eadem ſemper uniformiter exhibitat.* & *l. 9. §. 35.* ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ οὐκ ἄπειρα τοιαῦτ' ἐνεργεῖ. *Ab æterno ipſa pariter facta ſunt; & in æternum alia ejuſmodi ferat.* & *l. 7. §. 1.* πάντα συνῆφε, καὶ διὰ παντὸς. *Omnia ſunt conjuncta, & nihil eſt novi.* & *l. 12. §. 28.* πᾶν τὸ γινόμενον ὅμοιον αὐτῷ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ οὐ παραλλακτὸν γενήσει. *Quæcunque fiunt, ita ſemper facta, ſemperque futura. & nunc etiam ubique fieri.* Idem tractat argumentum & *l. 4. §. 32. & l. 10. §. 27.* Lucretius *l. 3.*

— *eadem ſunt omnia ſemper.*

Ἀναπολλόμενοι] Sic *l. 9. §. 28.* Τοῦτο ἴσον τὸ τῶ πόσῳ ἐγκυλίσαι, ἀναπολῆσαι, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem planè ſunt mundana omnia, ſortium decurſum, à ſeculo ad ſeculum, in orbem redeuntia.* Ariſtoteles *Phyſic. l. 4. c. 14.* & *Problem. l. 17. q. 3. Καθάπερ φασι, κύκλου κινηθέντος τὰ τὴν γένεσιν κύκλους εἶναι τῶν ἀνθρώπων. Homines ſidereo pereunt, quid ſimum initiumve ſini conjungere non poſſunt.* hoc eſt, ἀναπολήσαι οὐκ ἐστὶ τὸν ἄρχον, καὶ συνάψαι τέλει. itaque *circulationem* iſtam intelligendam de rebus, non numero, ſed ſpecie iiſdem recurrentibus. & Plato *Timæo pag. 1079. E.* Τῶν ἄλλων ἕνεκα, ὅσα προχῶ περιαγωγῆς γέγονεν. *Id totum ſimuli revolutione quadam fieri.* Seneca *Epiſt. 24. Nullius rei finis eſt: ſed in orbem nexa ſunt omnia: ſuggunt ne ſequuntur, dum non premat, dies noctem; aſtra in aversionem deſinit, aversionis hybris inſtat, qa vere compeſcitur. omnia tranſeunt, ut revertantur. Velut in orbe aut pila, unum ordo mutatur, & qo ſequebantur præcedunt, & qa occiderunt ortuntur, omnia, quæcunque iverunt, in eadem revertuntur.* Idem *de benef. l. 5. c. 8.* Tertullianus *de reſurr. c. 12.* poſt ſuperius exhibita *ad §. 3. Totus hic orbis revolubilis rerum, &c.* Tacitus *annal. l. 3. Rebus cunctis meſſi quidam velut orbes.* Et Aurelius Victor in *Auguſto. Cuncta in orbes modumve vertit: nihilque occidere quod reſurſum naturæ ſerie neqeat aut ſtatio.* ita reſtituit ſententiam optimam, pedemè habeam Cl. Salmaſius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἓνὶ σῶμα καὶ χρωὼ
Πᾶσι κυκλοῦται, ὥσπερ ἄμπλ
Στρεφάμενος ἁλίου δρόμ.
Simul omnibus & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ſepta
Volubiles circumeunt.

Et Ariſtoteles *Ethic. l. 1. c. 11.* Τὰς τύχας συμβαίνειν ἀνακυκλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas ſuper certa veſtigia revolvi.*

a L.4.§.15.a l.9.§.37.l. 12.§. 33.
b L.4.§.30. l.9.§ 33.
c L.12.§.3.
d ὅσπερ vel. ὥστερ.
e L.3.§.9.l. 4.§.3.7.17. §.14.l.8.§. 40.47.l.9.§. 32.l.11.§. 18.l.12.§.8. 22.26.
f δηλοῖ f.
g τῷ Κυνικῷ Μόνιμον f.
h δηλοῖ f.

ἀλλὰ Διοφάνει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσι, ἢ ἐν δισσοῖς, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὰ αὐτὰ πᾶσι τὰ ὄψεται. ἑτέρᾳ γ᾽, ὅτι καὶ [b] ὁ μακροβιώτατος, καὶ ὁ ταχίστα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβαλοῦσι. [c] τὸ γὰρ παρὸν μόνον ἐστὶ μόνου, ἃ στερίσκεσθαι μέλλει, [d] ὅπερ γε ἔχει καὶ ἔστι μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις οὐκ ἀποβάλλει.

interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis visurus sit. alterius verò, qòd is qi qàm diutissimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterqe. præsens siqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit qis, qod non habet.

§. 15. Ὅλως πᾶν ὑπόληψις. [f] δῆλα μὲν γὰρ τὰ πρὸς [g] τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. [h] δῆλον δὲ

§. 15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta sunt. horum autem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει } *Nihil, inqit, refert per breve aliqod tempori fœnum, an in perpetuum ista uideris.* qare? qia omnium, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ τῶν ἰδίων, πόσῃ τοιαύτῃ, ὅσα ἢ εἰς ἄλλην ἐγίνετο, ἢ ὅσα εἰς τὸ ἄπορον ἴσης. πανταχοῦ γὰρ ὁμοιότης ἢ ὁμοιόδη. *Qi præsentia videt, omnia videt, tum qa ab æterno fuere, tum qa in æternum futura sunt, tunclia cuius & cognata sunt & uniformia.* Ita *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ὑπὸ ἕνα ἔτος ἰδεῖν. καὶ τὸ ὑπὲρ τοὺς τριῶν ἱστορίαν. *Perinde habet annis centum an tribus ista uerti.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν πέντε διαῤῥεῖν πλέον ἢ ἐλάττονα χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec interesse putat, mundum longiori an breviori tempore spatio contemplatum sit.* Ita qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil interest inter diem & seculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *suppositio*, apud Seobæum *Tom.* 2. *ser.* 122.

— οἷς ἐνέτυχεν τις λέγει,
Ὅσις διαῤῥεῖ. ἀλύσκει, Παμμένων,
Τὰ σύμπαντ᾽ ἀπόλλυται, ὅδε ἄλλοτ᾽ ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν πάντα δύσει, ὕδωρ, πῦρ,
Πῦρ. ταῦτα κἀγὼ ἐπαινῶ τ᾽ κ βιώσεσθαι.
Ὅταν παχεῖα κἀπὶ ἐνιαυτὸς σφᾶς ἐλίγνυι.
Σεισμὸς τὰ, οἷς ἔλεγε κἀν ὄψει τοῦτ᾽.

i. e. veritate Grotio,

— hunc credo felicissimum,
Qi cum spectarit, Parmeno, placide Deum
Augusta dona, redit cuo unde uenerat:
Jubar, inquam, solis publicum, nubes, aquæ,
Ignem. numqe annos quinquies centum uiuerit,
Eadem uidebit: surge luci ave brevis,
Tamen ipsis nihil est conspicuæ pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conqerenti exuli qòd Athenas non videret: Πῶς οὐ Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὰ διαλεκτάρια; πάλαι μὲν ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ᾽ ἡμέραν; οὐχὶ δὲν ἐν ὄχεσι ἢ μᾶλλον ἐδὲν τὸν ἥλιον, τὰς σελήνας, οὐκ ἄστρα, τὴν γῆν ὅλην, τὴν θάλασσαν; *Quando igitur Athenas & artem eorum uidebo? Miser, non satis ea tibi sunt, qa quotidie uides? Potestas præstantius aliqid aut magis uidere sole, luna, stellis, terra universa, mari?*

Ὁ ταχέως τεθνηξόμενος } Deprehendit vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia dissentire ab Henrico Stephano, licet rerum Græcarum peritissimo; qi τεθνήξομαι vult esse *futurum secundum*, sive *paulo post futurum*, ut Grammatici vulgo ouncupant, a θνήσκω: eòsce notat, qi thema fingunt mavdmun, τεθνηκόμαι numirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Quin tamen nevtrum horum necessarium sit ad vocabuli illius analogiam statuendum. Siqidem, ut monet Eustathius *ad Iliad. μ. more Syracusanos famulos, ex præterito præsentia sæpenumero formantes.* Sic κέκλαγα κεκλάγω, κέκλογα κεκλόγα, ἕστηκα ἑστήκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergo ἑστήκα ἑστήξω, & in media voce, ἑστήκομαι. Unde Sopater *Epist. ad Hermeter.* apud Stobæum *Tom.* 2. *ser.* 46. Τίς δὲ ὅτου καλὰ Σεμωνίδη λόγου ὑπερέγραψεν, ὃς καὶ τὰ πάντα τύχην καὶ πραγμάτων μεταστασιν ἀσφαλῶς ἑστήξειν. *Qi nam adeo, juxta Simonidis verba, qadratus est, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter consistat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. εἰδεὶς ἐστι ἄνους ἑστηξόμενος, ὃ ἀκολουθοῦσι δὲ παντεύξομαί τινες ἀνταζόμενοι τὸ σπάνιον καλόν. *Nemo qiqam adeo felix est, cui moriente non adsthabunt alqi, qi præsenti lætentur malo.* Ità τεθνάναι τεθνέξει. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ἃς μεῖ᾽ ἐλίγον ἀμφίβροτοι τεθνέξεσι. *Paulo post utrosqe vestrum mortis conscissuros.* (ut τεθνέξει illud in Aristophanis *Acharn.* cui tit Stephano tuspectum, nihil amplius exstat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἑστῶσι φίλον, ὡς ἀνάγκη τεθνέξονται. } Et in voce media τεθνέξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνέξη. *Jam jam moriturus es.* Et *ibidem* §. 47. Ἔι τις τὸ θεῖον εἴσεται, ἢ ἄφοβον τεθνέξεται. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνεξόμενος, qo noster etiam non semel usus est. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 511. *A.* Ὑπακούειν τοῖς ἐπιτάττουσι θεοῖς τε, καὶ ὡς δεῖ, τεθνέξεσθαι. ὅπερ ἂν οὖν ἐκ θεοῦ ἐπιτάξῃ ζωοποιοῦντος. *Mandatis obedientes fideliter vivere, & si opus fuerit, mortem, qod quidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græcos pag.* 144. τῶν μὲν θεῶν (Deum vult) ἀκούοντες πειθόμενοι, καὶ πατέρομεν, τεθνέξεσθαι δὲ μᾶλλον. *Hunc solum si qis nolens jubeat, non obediam, sed potius moriar.* Lucianus *Antiphilo. l. i. c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνέξομαι, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιοτήσομαι, φείδου σὰν οἰκίαν

Tanqam moriturus tuis bonis perfruere,
Tanqam autem victurus parce tuæ domui.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις } Et πᾶσα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebrius occurrit. ità *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio est.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν τοῦτῳ τὸ πᾶν. *In hoc sunt omnia.* Seneca *Epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. — tam miser est qisqe, qam credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα } δηλοῖ. forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ἕκαστος ἡμῶν· ὀλίγοι, ὁ λιχνεύσας πρὸς ἀνθρ, ὁ γραφίδα. *Argumento sunt permulti, qa ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophrastum tollas licet, *de caus. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυτὸν τῶν ζώων μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ τοποθλλία, καὶ ἡ μακροκαρπία, ἡ ἡ χρία τῶν καρπῶν. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρότητα. *Plantæ ipsa fœcu ommino est, magis qam reliqa. Qod fructus augustia, & fructus exiguitas, colorqe ostendunt. Hæ enim facultate omnes vemunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα } De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laertius *l.* 6. qænam autem vel ad ittum vel adversus ittum scripta (ita enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hic respexerit, mihi tam incertum est, qam qod est incertissimum. Merici Casavboni interim sententiam hactenus probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub alienа persona illud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaqe legendum literulâ unicâ inmutatâ, τὰ πρὸς τῷ Κυνικῷ *Monima λεγόμενα, qa à Monimo Cynico dicta sunt.* neqe enim est, qod de Syntaxi ambigat qisqam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superius adductum, Homerus *Iliad.* α. *v.* 159.

Τίμην ἀρνύμενος —
Πρὸς Τρώων. —

id est, παρὰ τῶν Τρώων. *Scholia. Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss. ζ.* v. 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. πολλαχοῦ πρὸς τῷ τέλους οἱ τέκνα ἄζῃσι. *Horum avenes a lege pumuntur.* Et Sophocles,

— ἔστιν τοῦτο πρὸς τῶν ἐμοῦ.
— *a me certe latidem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντος, πρὶν πεπονθέναι σοφόν
Σοφὸν πέφυκεν πρὸν παθεῖν δὲ μάνομαι.
Ab his, qi in ipsa incidernnt jam mala,
Sapiens peribor: mala nondum experta, fortem.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinasse Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀναιροῦντας, id est, *qi veritatis dijudicanda medium certum fustulerunt*, Monimum Canem recenset, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. cùmque asserit, τῇ συναγωγῇ ἀκολουθεῖν τὰ φαι, τοὺς τε καθὰ ἕκαστος ἡμῶν πιστευομένους τοῦτο ὑφιστάναι. id est, *ea qa sunt, pectora adumbrata contulisse, nostras cornedam perceptiones, eis qa dormientibus aut mente captis se ingerunt, genuinas prorsus esse fassisse.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clarius indicat avtor idem *adv. eosd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύνα τόδον οὐκ τὰ φαι᾽α. ἴσως οὖν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὕπνοις, ὡς ὕπνον. *Monimus Canes cyphonis esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *cyphonem* pro *cypho* substitueret, nihil erat) *id est autem opinio eorum qa non sunt, ac si essent revera.* qod aliis verbis Xenophanes dunt ab eodem *loco superiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l*, 2. *c.* 4. adductus.

Ἀνδρὸς ὁμῶς εἰ οἶδε. δόκος δ᾽ ἐπὶ πᾶσι τετυκται.
Certe aliqid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *cypho* nomine nuncupata est. ὁ γὰρ ὑπόληψις τοῦ γνήσιος φυτοῦ, ἡ τόφου ἐμπεπλεγκεν. *Sed cognitionis quidem opimo inflat, & fastu replet.* ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apostolo *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 1, 2. Luculentum hinc obiter clarum medelâmque dabimus certissimum Menandri verbis a Laertio ex *Epitome* (non ex *Catharista*, qod frustra Cl. Casavbonus arrolatus est) adductis, qæ viros insignes maniter hactenus torserunt. Ea in Laertii codicibus ita exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολαμβάνειν τοῦτο οἶμαι πᾶν ἴφα.

Qod Ambrosius Camaldulensis vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum eorum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid velit.

Nam cuncta fastum docuit esse cætera.

præter peram, scilicet, *aut tres assem*, qas habere dixerat, *peras*. Verùm id seriem orationis non pati cùm adverterem Grotius in *excerpt.* ss hoc modo definit:

Τὶ γὰρ ἀνελαφρὸν τοφλὸν εἶναι πᾶν ἴσμεν.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne quod præsumitur.

& tanqam *Lanternarium* peribrictum vult à Comico philosophum. Ac fefici qidem in priore vocabulo conjectura usus est: τῦφος in τοφλὸν qod mutavit, falsellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ἀνελαφρὸν τῦφος εἶναι πᾶν ἴσμεν.

Typhum esse dixit omne quod præsumimus.

id est, *opinionem meram certitudinis nomen*, nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hic. πᾶν ἀνάλυψις. nam mentem si attendimus, aliud plane. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cum certitudinem nulla secta ave exercitus professa sit, avt enixus propugnaverit, qam Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, qæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuendum, ostendere simul, multum ano tonum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infra* §. 17. ὅσαφ- καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἕως τις δυνῇ τὸ ἀρέσκον μέχρι τῦ ἀληθῦς δίκεσθαι] *Si qis qod ab illo fingitur ac jucunde dictum est, eatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideò dictum, qia Monimus, Laertio teste, γίγεσθαι παίγνια συνδὴ ἀληθινὰ μεμιγμένα, id est, *ludicra qadam scripsit, qibus seria subessent.* Id qod & de Socrate Galenus de *usu part. l.* 1. c. 9. Ἀνὴρ γὰρ Σωκράτης μάτην, μεμιγμένα δὲ τὰ σπουδῆ τοῖς μέρεσι παιδιᾶς. *Hæc namqe Socratis omnia sunt & ludibria, ac seria jocis semper commiscerent.* Qia & de Diogene in *Cynesmo* Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοίνυν τι πάθωμεν, ὥστε ἀγνοῆσαι, πῶτα ἀνθρώπῳ ἀνεπιτήδευτα νομίσωμεν. ἴσως μὲν γὰρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις ἦν ἀχρεῖον. *Quamobrem ne qd nobis contingat ejusmodi, ut in qibus illo lusit, ea pro seriis habeamus. Quæqam est ea ipse non noverim fortasse qæpiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis differuerat; *Qæd*, inqis, *ista subtilitas mihi prodest? Et me emendat, nihil. Sed qemadmodum alle calentes oculos dea misentes ac fatigatos remittis, &, ne dies solet, parcius fis nec animum aliqando debemus relaxare, & qibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta opera sunt: ex his qæ. si observaveris, sumes qod fieri posse salutare. hoc ego jacere solco: ex omni materia, omnisqe a philosophia longissime aversa est, erunte aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ εὖθὺ loco τῦ περίσσου legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus adqior; præsertim cum τὸ περίσσον non ductiâ à rectitudine qâ sinuosa sit denominatione idem significare agnoscat.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικόν σου καὶ ψυχή. Ita *supra* §. 6. Τὸ ἡγεμονικόν, ὑπὸ τῦτο, καὶ ψυχή. *Ignemonicum, ignemonicum namqe ne affectus quidem anima.*

Ἀνάτεμνε καὶ οἷον σῶμα τῦ κόσμου] Ita *l.* 4. §. 23. ἀνάτεμνε κόσμον, ὁ ἀφαιρέσεσθαι, καὶ χαρίζου ἑαυτὸν τῷ ἐξ ἀρχῆς φύσαι λόγῳ. *Abscindas mundi, qi abscedit, sive à natura communis ratione separget.* Eum, qi vel sorti suæ ab universi Domino assignatæ non acquiescit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* conferr. Galenus *therapevtic. ad Glavcon. l.* 2. Ἀνάτεμνε vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίστανται τὰ πρότερον ἀλλήλοις ψυσικῶς σύμφυτα. *Φύματα* verò idem *ad Epidem. l.* 6. *Comment.* 2. *cap.* 13. definit, τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους τῶν σπερμάτων ἄνευ τῆς ἐξωθεν αἰτίας γινομένους. μάλιστα δὲ τοὺς περὶ τὸν ἐντὸς τόπον ἐπιτηρεῖν. αὐτὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, ὃς φασιν ἔνιοι, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδιδόμενον, ὑπὸ πλείονος ἐπιμελείας ἀπολαῦον. *Quæ in corpore sunt præter naturam tumores, qi præter sine causa externa proveniunt, sed potissimum hoc nomine eos vocant, qe extra corporis superficiem, eminentiæ ab iis qa ex terra progerminant* sic dictos. licentiùs tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα αὐτὸ τῇ ἀναστήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thetidi, qæ ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l.* 2. sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l.* 3. Et Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. (nam Phalerarum perperam exhibent codices Plinianl *l.* 7. *o.* 50.) qod Græci illi σῦμα, Latini *tumescam*, *tuber* dixit Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 29. prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l.* 5. *c.* 18. §. 13, 16, 17.

Εἰς ἓν μέρος] Vide *supra* ad §. 9.

Ἓπ' ἄλλοις σωτὴρ] Vide *supra* ad §. 7. & *ad l.* 10. §. 36. Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag* 578. *A.* Καί τοι τίνα ἴχνη λόγου, ἀνδριάντου μὲν ἢ εἰκόνι τοῖς στυπάσιν ἐφίεσαι, ἀλλὰ περὶ ἄρματι τέθριππον τὸ σκάφος. καὶ τοξότου πᾶσα σωτῆρ βάλλον. καὶ μὴν δὲ καὶ χαλκοτύπου τινὰ ἢ τεκτονικὴν ὅλην τῦ κατὰ τὸν τέχνην ἐφίστου τέλους. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιῦτον δημιουργὸν ἀπολείποντας, περί γε τὸ συνοῦσι δύναται τὰ ἡμέτερα, εἰ γὰρ δὲ τῶν χορηγούντων ὧν ἴσι πέρας τῆς ἰσχύος, τῦ δὲ ἀφορμῶν βιᾶ σπανίς δὲ ἔστι, περὶ δὲ ἀβροβίλα πᾶσα τοιῦτο καὶ λίγου χρὸ, τὸν γε μὴ τοῖς ὀλίγου πρωτεύουσιν μιλλαῖσι. ἢ ὥσπερ ἐν ἄσμασι ἀλλοχῦ κατὰ τῶν πλείον τὸ διαφαῖνον, οὕτως ἐμῦ τὰ ἐπὶ τῶν τῦ ψυχῆς αἰσθημάτων ἀκριζομένου, οὐκῦ καὶ τὸν βίον ἅπα καὶ πᾶσα περιφερόμενον. *Quæ habet vastissima, qod cum gubernator haud temerè se ventis committat, sed navem rectè moderetur ad portum, & sagittarius ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ sive architecto ex arte sua rem ad finem aliqem perducunt: nos talibus artificibus sapientiâ superiores simus, ad plane consideranda, qa ad vostri profectum animi faciant. Erit itaqe earumdem consideratio finis operis, & humana vita consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respexere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis aqqarari non cupit, oportet. Qa sanè neglecto, animus noster tanqam non saburratum navigium, nullis confidentibus mentis gubernaculis temerè huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist.* 95. *Hæc nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qo referat. propemanus oportet finem summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum dictumqe respectat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus translata sunt. Metaphora, qâ noster hic usus est, à sagittarus est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist.* 71. *Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manum telum erranti conjiciens nostra, qia non habenti qo dirigantur.* Et *Ep.* 94. *Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum formast ad dirigenda qa mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 3. *c.* 1. Ἀεὶ δὲ καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ σπουδὴ τοξότῃ, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον δὲ τοιχάσαντι τῦ δέοντος. *Nunc igitur magnum ad virtutem cognitio usus momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habemus, magis bonum & homestum assequi possemus.* Et Evdem *l.* 1. *c.* 2. Δεῖ ἄνωθεν τὸν ὁπωσοῦν ζῆν καλὰ τὸν αὐτῦ προαίρεσιν, σκόπον τινὰ σωτὸν τῦ καλῦ ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέποντα, σοφώτερον κρίνειν τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ σωτιλάχθαι τὸν βίον πρὸς τι τέλος, ἀφορόνου πολλῆς σημεῖον ἔσι. *Oportet omnibus sicqm qendam recte vivendi propositum esse, qi modo ex electione vivere qeat, qem spectans qisqe omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.* Itaqe Cicero, *de finib. l.* 1. *Qid est ea vita tantopere qærendum, qàm qæ sit finis, qod extremum, qod ultimum, qo sint omnia bene vivendi, rectèqe faciendi consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir.* §. 54. Ὁ ἀσκητὴς ὀφείλει ἀεὶ σκοπεύειν. *Qi meconsiderate ambulabit, frustra Laborabit.*

Ἐπιμῆ.] *temerè*, hoc est ἄνευ διαφορᾶς. ut *l.* 12. §. 20. *citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ἐφ' ἡμῖν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, οἷον κεκινήκαμεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μᾶ δεῖ, διεφθάρμεθα. *Nam ea, qa geruntur omnia, si ad nullum finem referuntur, frustra geruntur: sic ea, qe non pertinent, aberrabimus.*

Καὶ

a *L.*1.§.8. *l.*3.§.6. *l.*9. §. 23.
b *L.*3. §. 12. *l.*6. *l.*4.§.12. *& l.*12.§.31.
c *L.*3.§. 11 *l.*4. §. 3, 4. *l.*23. *l.*6.§.44. *l.*12.§.36.
d *L.*10.§.11.
e *L.*3.§.10. *l.* 4.§.26. *l.*5.§. 24. *l.*6.§.36.
f *L.*1.§. 33.
g Ibid.

καὶ ἀκαταλυθήσεται ὅλως ἐνεργῆ. [a] δεῖν καὶ τὰ μικρότατα, κἂν πάνυ δόξῃ τὰ τέλη ἀναφορᾶς γίνεσθαι τέλους· ἢ λογικῶν ζώων, τὸ [b] ἑπόμενον τῷ [c] τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τὰ πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ [d] θεσμῷ.

§ 17. Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, [e] ὁ μὲν χρόνος, σημεῖον· [f] ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα. [g] ἡ

lit. cùm etiam minutissima quæque ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis autem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibusque obsequantur.

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia,

fluida:

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀκαταλυθήσεται] *nullaque consequutâ.* Xylander. Sed A hoc esset ἀκολουθήσει potius. *Sine justâ ratiocinatione & consideratione ea finem communem consequatur, necne.* Casaubonus. παρακολυθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀκαταλυθήσεται igitur ἐνεργῆ, est *facere aliquid, nescius quid agas, aut quid velis.* Sicut ἀκαταλυθήτως τὸ ποιεῖν, *inscie facere quæquam, quasi nescias, aut non advertas quid agas. l.* 5. §. 6.

Διότι καὶ τὸ μικρότατον καθὰ τὸν ἐστὶ τὸ τέλος διαφέρει γενέσθαι] Siquidem ut noster ipse *l.* 9. §. 22. Ἡ τοῦ πράξει μὴ ἔχῃ τὸν ἀναφοράν, ἀνὰ διάνοιαν τοῦ βίου. *Omnes actus, qui ad finem debitum non respectant,* vel propinquum vel remotum saltem, *non haberit, totam vitæ formam quasi in partes distrahit,* ubique B minimè per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 85. F. Καὶ γὰρ αἰμωλὸν τινα καὶ θηρεύτην οἰκοδομῶν ἢ διαθέμενον ξυλον εὐτυχῆ, ἢ λίθοι ἐνίοτε καὶ χοῦν, ἢ τέλος ὑποδύναι παραστεῦσαν ἀπὸ μοναρχίας, οἷα πεῖσαι οἱ φασὶ, πάντες ἐγγυῶνται καὶ πράξει, οἱ ἴσχει, συμφορῶντες, οἷς ταυτὸ καὶ συμπίπτει ἀλλ' ὅτι γε προαιρουμένοις, οἷς ἔδει, καθαρὸν ἐφ' ἑνὸς οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῆς τῆς βίᾳ περιστῆσαι χρυσίον καὶ ἀργυρον, οὐδὲ αὖθ' προτιθέμενον τῶν γνωμίων, ἀλλ' οἷον ἀνὰ εὐθυμίᾳ τῷ λόγῳ προσάγειν καὶ προσαμμίζειν ὕλαν. *Macerum aliquem aut sepem tenuissimis nihil refert obiicias quodque lignum aut lapidem jacentem adhibere, aut columnam à monumento aliquo delapsam subjicere: quomodo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones componunt ac concertant. At qui in virtute exercenda proficiunt, quibus vita veluti sacri ac regii ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum qui agantur temerè admittunt sed veluti omnibus rationis aptant singula atque commensurant.*

Καὶ τὸ μικρότατα] Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 11. Κατοπτεύσεις, ἀναπεμπόμενος χρόνους, εἶχα αὐτὸν μαθεῖν τὸν διαγελᾶν ἰλιγγιῶντας. *Regulæ intuenda citra errorem utuntur, adeo ut citra eam ne dignum quidem peragamus.* Julianus Imperator *Orat.* 1. Νόμιμοι ἐσὶ παλαιὸς καὶ τὰ περὶὴν φιλοσοφίαν αὐθεντικὸς φύσεως ἔτοιμος κανόνος, ἀπαιτῶν πρὸς τὸν ἀρχαῖον καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐν ἁπλότητι καὶ λόγοις, καὶ ἔργοις, καὶ ζηλωτὰς τοῦ καλοῦ καὶ ἀληθοῦς τοὺς καθὰ βίον ἅπαντας καὶ μείζονος τοῦ καλοῦ καὶ ἀληθοῦς. *Vetus lex est ab eo profecta, qui philosophiam primus in humanum genus invexit, qua hanc in modum sese habet, debere omnes ad veritatem, & bonestatem respicientes studia sua ità comparare, ut in dictis, factisque, in sermonibus, rebusque omnibus tam parvis quam majoribus honestum rationem teneant.* ubi Petavius pro ἀκροῖς, μικροῖς substituit. at Svarnius *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκρους retinendum contendit, & tenuissima quæque & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἐντεῦθεν τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς προσηκούσης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis illius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc autem iconem, qæ pulcerrima est sanè, freqenter admodum usurpat. Ita *l.* 3. §. 11. ἀνθρώπου πολίτευμα οἷόν πόλεως τῆς ἀνωτάτω, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις, ὥσπερ οἰκίαι εἰσὶν. *Hominis vitæ tenor civitatis superioris ejus, cujus reliqua civitates ista quasi familiæ existunt.* &*l.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀνωτάτω πόλις. *Mundus ille civitatis instar obtinet.* & *ibidem* §. 23. Διὸς πόλεως. *Urbs Jovis.* & *l.* 6. §. 44. πολίτης τοῦ παντὸς μου, ὡς ἀνδρώπου, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, ut homini mundus.* & *l.* 12. §. 36. ἄνθρωπε, ἐνολίτευσαι ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πολει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Παῖζε δ' ἐν ταύτῃ ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπιτηρούμενος, τοῦ ἀστῆ γνώμου ὄντος ἐν ᾧ ἐσχεν τὴν διοίκησιν τὰ ἄλλα. καθαπερ οἱ ἀγαθοὶ πολίται τῷ νόμῳ τῆς πολεως. *Hic igitur omnibus considerandus, ut bonus Junius animum gubernatori universitatis submittit: quemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemque *l.* 3. *c.* 24. Τὰ τοῦ ἐπιτετιμημένου, ὁ ἀγνώμων, ὁ ἐραστὴς, ὁ πόλις, ὁ τῆς πολεως τύραν. δεῖ γὰρ μὲ ἀπὸ τῷ τύραν πείθεσθαι ἐν τοῖς. *Quinam illud omnium?* deus, *prætor, respublica, lex civitatis.* Oportet enim me semper legi parere *in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l.* 1. a Laërtio *lib.* 7. *c.* 87. in Zenone laudatus: Ἕνα ἐσὶ τὸ καλὸν ἀρετὴ ζῆν, τὸν κατ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέρη γὰρ ἐσμὲν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. διὸ τέλος γίνεται τὸ εὐδαίμονα τὴν φύσιν ζῆν. ὅπερ ἐσὶ καθ' ἑαυτὸ ἀρετὴ καὶ εὐροια βίου, ὅταν πάντα ὑπὸ μίαν ἀρετὴν καὶ εὐνομίαν ἡ τοῦ ὅλου, οἷον συγγράμματα ἐσμὲν ἀλλήλων ἐρχόμενοι, ὁ αὐτὸς ἐσὶ τοῦ Διὸς καθηγεμὼν τούτῳ καὶ τῷ ὅλῳ καὶ διοικήσεως ὁ ἐσι. *Secundum naturam vivere idem est quod secundum experientiam eorum, qa secundùm naturam accidunt vivere. Partes enim natura universi sumus natura nostra. Idcirco finis efficitur consummatæ felicitatis, ut vita nostra secundum naturam vivere, secundùm suam atque universorum naturam, nihil eorum faciendo, qa a communi lege prohibentur, qa est recta ratio in omnes pertinens, eademque ac Jove, hoc principe gubernatrice omnium qa sunt.* Vide *ad l.* 10. §. 1. Auctor de *Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac infimo pluribus differentias; ὅλως δὲ πολιτεύεται κατὰ τοὺς μείζονος πόλεως, λόγῳ δὲ τῷδε τῷ κόσμῳ. τοῦτο μὲν γὰρ ἑνὶ ἐνομεῖται ὁ θεός, ἑνὶ μέμιπται ὑποδεχόμενος διάφορα ἢ μαθόντα· πρόσεσι δὲ ὑπὸ μιᾷ βασιλείᾳ τῶν ἐν κόσμῳ συγγενικῶν. ἀγόμεθα δὲ ἀναπόνοι αὐτοῦ κρὸς ἰσμιλίαι, ἃ σώματα ἀποσπασθέντα διάνομεν ἀρετὴ κρὸς γῆν. &c. *Hoc idem de urbe quoque majore, de hoc toquam mundo, enuntiare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa quidem partem ad aquilonem vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, quippe qa potest sit illis legibus, & flabellum, qa in tabulas pictores pingere sunt. Ejus enim auspitiis peremnator & compositi præsentis, universus hic cœli ordo regitur atque administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag.* 530. E. Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ἣν ὁ κόσμος ἐσὶ, τῇ μιᾷ χρήσει πολιτείᾳ τῷ νόμῳ ἐνὶ. λόγος δ' ἐσὶ θεῖος, προστάττων μὲν τὰ πρακτέα, ἀπαγορεύων δὲ ὧν ἢ ποιητέον. οἷ δὲ καθ' ἑκάσην οἰκίαν αὐτοῦ πόλεις ἀναχέονται τὸ οἰκεῖον ἑκάστῳ. τῇ πολιτείᾳ χρῶνται διαπρεπέσι, καὶ ἐσμὸς ἀχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hoc est magna civitas, unam respublicam sortiam; & unum jus habens. Continentur autem edicto naturæ justa de agendis. & vetita de non agendis. Ha vero civitates locis suis numero circumscripta non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l.* 7. §. 9. & *l.* 11. §. 20.

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος σημεῖον] Σήμημα χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione a Mathematicis sacta, qibus σημεῖόν sive στιγμὴν id dicitur ἡ μέρος οὐδὲν, ut Euclides *Element. l.* 1. §. 1. ideoque est indecabile, nec pro quanto habetur. Eoque sensu noster hic; Τῇ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, ὁ μὲν χρόνος στιγμὴ. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 6. §. 36. πᾶν τὸ ὑπὸκαὶ τῇ χρόνῳ, στιγμὴ τῷ αἰῶνι. *Tempus æquum omne punctum est.* Ita Plutarchus *de puer. educ. pag.* 13. *A.* Σήμημα χρόνου, φασὶ, ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita*, & Seneca *Epist.* 49. *Punctum est quod vivimus; & adhuc punctо minus:* quod a Simonide forsan accepimus est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* refert; ἄλλο τε χίλια καὶ τὰ μυρία εἶπε, σ.γμὴ ὀνομάσας τὸν βίον, μᾶλλον δὲ μορίου τι βραχύτατον στιγμῆς. *Quod simul* CIↃ ante CCIↃↃ *punctum quoddam suum inseruit, aut minutum porro punctо portio.* Quod autem illi στιγμὴ, id est, *punctum*, Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat.* 2. *Edit. Commel. p.* 1217. χρόνου, id est, *momentum* dixit. Τὸν μὲν χρόνον ἐκείνου, χρόνῳ γὰρ ἴσα ὑπὸ ἀμὸν αἰῶν κρὸς τὸν ἐκείνου τὸν ἀπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo sæculo conferatur.* Vide *supra, ad* §. 14. & *infra ad l.* 5. §. 24. & *l.* 6. §. 36.

Ἡ δὲ οὐσία, ῥέουσα] *L.* 5. §. 33. Τὰ σώματα ποταμοειδῆ, καὶῆς ὕλης. *Res sensibus subjectæ, mutuus promat, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit. c.* 39. Συγχωροῦσι γὰρ, τὰς μὲν ἐν μέρει σώσεις ὑπὸ μὴ καὶ φθορὰς εἶναι, τὰς μὲν ἐξ αὐτῶν μεθίστασι, τὰς δὲ, πολὺν ἐπιόντα κρόσδεχομένας. οὐ δὲ φθορὰν καὶ γένεσιν ἀπλῶς ἢ πλοῦτον, οὐδὲ τὸ μὴ διαμένον, ἀλλ' ἕτερα γινόμενα τῶν κρώτων ἀπολλύμενα. ἐξαλλαγὴ τῆς ὕλης καλοῦσι. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, καὶ κλάσεις καὶ συνδέσεις ἐπιφέρειν, τὰς μεταβολὰς τοιάδε λέγοντας. γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζοντας κρώτους, ὅτι τῷ παθητῷ ὅλῃ ἐν ἕτερα ἐκδύεται. τὸ δὲ αὐξητὸν καὶ τὸ μειωτὸν, πάθη σώματός ἐσι ὑποπτωτικὰ καὶ διαπτώσεως. *Concedunt ipsi, subsistentias omnes singulares fluere & ferri, vel qod ex ipsis aliquid emittant, vel alicunde advenientia recipiant. Quibus vero fit accessio & decessio numerus ans multitudinibus, eadem ute manere, sed alia fieri accessionibus dictis, subsistentia mutante. Neqe vero pure, sed ut hoc consuetudinem obtinuisse, ut mutationes ista incrementa & decrementa dicerentur: quam deberent potius ortus & interitus appellare, qa de statu in aliam expellunt naturam: augere & minuere, affectiones corporis esse subsistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φορᾶς ἔχεται, Ἡράκλειτος εἶπεν, ἀεὶ καὶ κάτω. τῶν μὲν ἐν τοιούτοις καὶ τῶν ἀδήλων, τῶν δὲ ἐξ ὕδατος εἰς γῆρας ὑποσυρῶν καὶ ὑποτηκόμενον. *Mutatur corpus omne ut moveatur, scl. semper corpus tenetur hoc dictu fertur. Nunc ex infantia in pubertatem extrahit, nunc ex juventa in senectutem deliberitur.* Seneca *Epist.* 58. *Quamque videmus ac tangimus, Plato in illis non immorari, qa esse propriè putat. fluunt enim, & assidua dimutatione atque adjectione sunt. neque nostrum idem est in senectute, qi fuit juvenis;*

fluida: ſenſus, obſcurus: corporis univerſi fabrica, putreſcere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis quidem,

ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ δὲ ὅλη τοῦ σώματος [a] σύγκρισις, ὑγιπτ]ός. ἡ δὲ ψυχὴς [b] ῥέμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσίκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον. σπιλάτη δὲ ἁπάντων, πάντα, τὰ μὲν τοῦ σώματος, [d] πτόμβος.

[a] σύγκρισις, Iun. [b] ῥίμβος. [c] L. 4. §. 3. Xyl. [d] πτόμβος

ANNOTATIONES.

mus: nemo eſt manè, qui ſuus prodiit. ego ipſe dum loquor mutatus A *ipſa, mutatus ſum.* Et mox: *De homine dixit, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus quoque aeterna res & ſtabilis, mutatur, nec eâdem manet.* Nec diſſentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Deo igitur rerum effigies, temeréque figuras
Mutari ab rebus ſummo de corpore earum:
Quæ quaſi membrana ſummo de cortice rerum
Derepta volitant ultro citroque per auras.

Et *lib.* 2.

Nam certe fluere atque recedere corpora rebus
Multa, manus dandum eſt. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, quæcunque videmus,
Perpetuo fluere ac mutis fatcare neceſſe eſt
Corpora. —

Et mox:

Uſque adeò omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas demittitur undique partes.
Nec mora nec requies interdatur ulla fluendi.

Indè Claudianus *in Mallii Conſ.*

— ſemperque fluentis Materiæ. —

'Η δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐνυπαρχόντατα. *Senſus ipſi hebetes, & imagines falſas admittere proclives.*

'Η δὲ ὅλη τοῦ σώματος σύγκρισις, ὑγιπτ]ός.] *Corporis totius ſubrica, putreſcere apta,* ſive *putredini obnoxia.* Συγκρισιν Junio magis placet, pro eo quod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam autore, legas, qui *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις ἐκ τῶν ἐναντίων τὴν συγκρισιν ἐποιήσατο. *Non ita commiſit natura compagem rei.* Æſchines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἄνωθεν διαλυθείσης, καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν ἴδιον ἰδρυθείσης τόπον. *Compage ſemel ſolutâ, & animâ ſuo quæque loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. ſed & *l.* 3 §. 11. *In vitam ſuggerunt. Ex adverſis principiis conſiſtat.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκριμα ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex eiſdem elementis.* In eandem cum Marco illic mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipſa fluidumque corpus: ex infirmis fluxiſque contexitum: ipſe ſitu & otio ſtuorum ſe tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaque non *fluido* tantum *genere*, quod dixere veteres, ut Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de fruib. l.* 5. Plinius *hiſt. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici quidam, apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chryſippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piſcibus duntaxat; quod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; ſed & animantibus quibuſvis (humano etiam generi) *mortuum, ne putreſceres corpus, pro ſale datum*, havd abſurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 3. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Saliſſum animæ, quam cùm exemplo amiſimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vaſculum ſalis ſumus, id eſt corpuſcula animata: quæ corpora ſunt animarum vaſcula; anima vero corpori ſalis vice. quemadmodum enim carnes pecudum, ſi diu ſerventur ſine ſale, putreſcunt: ità & corpora, effluâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἅλας τῶν νεκρῶν τὸ παρὰ διαφορὰν σήψεως καὶ μύσεως κωλύον χρῆσθαι, ἀνατιθέασιν τῷ Θανάτῳ, καὶ δὸ ἐκ πυρὸς ἐξαλίσθαι καὶ ἀφυγρανθῆναι τὸ σῶμα. ἀλλ' οὐσιῶν ὁ ψυχρὸς, ἐνοίκιον τοῦ ἀνέτου τὸν ζῶντα τοιοῦτον ὄντα τὸν ἀμείβων, τὸ ζῶον τοιοῦτον ἐκ βίου εἰς τὸν τῶν νεκρῶν. ὥστε ὁ τῶν ἀλῶν φύσις τὰ ὑπὸ παραλαμβάνοντα, καὶ μιμεῖται τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεσθαι φυσικῶν ἐπὶ τῶν σηπεδόνα καὶ ἀφανισμὸν ἐπιφερόντων. *Sal cadaverum putredinem ſecura & durabilia adſervans aliquanto tempore mortui reſpuit: neque patetur id, quod mortuum eſt, penitus abolari. Sed quemadmodum anima, noſtrarum rerum divinſſima, diſſluere non ſinet molem animalis, ſed eam continet: ita ſalis natura mortuæ animæ opus, dum cadavera arripuerit, id, quod ad interitum vergebat, conſtringit atque cohibet. &c.*

'Η δὲ ψυχὴ ῥέμβος.] Ità reſtituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥέμβος, *vagus*, ſive *diſſugatus*. nam & abſtractè fumitur. Plutarchus *de exul. pag.* 603. *E.* κωλύει ἅλας καὶ ῥέμβου. *Multas moleſtias & vagationes.* indè ῥεμβόεσθαι. *hoc illos ferre. ſupra §.* 7. καὶ ἀνεπλήρωσεν, *divagari. infra l.* 4. §. 22. Catavbonus tamen *ad Adrianum* veram, ῥόμβος legit; ſed *vagum* exponit, ex Athanaſii illo, ὡσεὶ κολλὰ ἐπιβόμενον.

'Η δὲ τύχη δυσίκμαρτος.] *Fors, conjectu difficilis*: ob casûs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaque τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cauſſam, qa humanâ ratione cognoſci nequeat.* Epicurus, ἀσύντατον αἰτίαν προφάσεων, χρείων, πρήσεων, *cauſſam inſtabilem ob mutationem perfunctarum, temporum, morum.* Plutarchus *de placit. philoſ. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de confuſ. Ling. pag.* 722. ἡ τύχη ἀόρατος αἰτία τῶν ἀδηλουμένων τοῖς ἀνθρώποις πραγμάτων. *Fortuna res inſirmas & inſtabiles.* Theophraſtus denique, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἀσταθῆ τὴν τύχην, καὶ δοκεῖ παρελκύσθαι τὰ τροπαιούμενα, καὶ μεταβάλλειν τοὺς δοκοῦντας ἰσχυρίζειν, ἀδύνατα παρὰ ἴσχυρα ποιοῦσα. *Improviſa eſt fortuna, habetque magnam vim auferendi, qa nobis labore parta ſunt, & qa apparet proſperitatem eventendi, neque ulla conſtituta temporis utilitate ratione.* & Plutarchus ipſe *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatumque*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qod in utroque τὸ ἀνεπαλλάγητον ἁρὰ τῆς αἰτίας exiſtat, *neutiquam cauſſas ratiocinando non poſſumus aſſequi.*

'Η δὲ φήμη ἄκριτος.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὰ ἐμφατόμενα καὶ ἄκριτα τῶν ἐνθυμίων δοκοῦντα. *Quæ mutabile & judicio expers favorem vulgus.* Eadem, ut Senarius antiquis habet,

B *Ἰσχυρὸν ἴσχλ[ον ἐστι, ἀν ἴσχυ δὲ τύν.*
Res tempe valida turba eſt, ſed mentis carens.

Ab iſtuſmodi ergò profectâ, pérque eorum ora volitans fama, nil mirum, ſi fuerit, ut Virgilius cecinit *Æn. l.* 1.

Tam ficti pravique tenax, qam nuncia veri,

avt recti etiam diſavdarem. Vide *ſupr.* § 12.

Τὰ μὲν τοῦ σώματος, συστάσεις.] Ità *l.* 4. §. 49. συστάσεις τὰς ἐκ ῥεύματος φύσεως, ἃ ἐστὶν. *Fluxea goddam & torrenti rapidius eſt avrum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ ὕσία, ὥσπερ ποταμὸς, ἐν ῥεύματι ῥέουσα. *Eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in perpetuo ſit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐπὶ δὲ τάξει τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine* Sicut autem his in locis res humanas & corporeas *fluviorum* qendam, qia in perpetuo ſunt fluxu, ita eaſdem alibi, ob fluxûs illius curſum rapidiſſimum, χειμαῤῥοις etiam, id eſt *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τὰς ταχεῖ ὅλου ῥύσεις αἱ διὰ χειμαῤῥου διεπερχόμενα πάντα τὰ σώματα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa.* & *l.* 9 §. 29. Χειμαῤῥοις ὁ τῶν ὅλων ῥοῦς. *Torrentis eſt inſtar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur flaminum more.* Et ex Origene *in Pſal.* 1. Methodius *Orat. de reſurr.* apud Epiphanium *hæreſ.* 64. §. 14. Οὐ πανὸς ποταμὸς ῥεύματος τὸ σῶμα, D θνητὸν δὲ πρὸς τὸ ἀκρίβες, τάχα δὲ δυσὶν ἡμέραν τὸ πρῶτον ἀνωφέλητον ταυτὸν ἐν ἐ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non male fluxus quidam corpus eſſe dicitur. Quoniam ſi accurate conſideremus, ne bidno quidem prim materia ea corporibus noſtris eadem conſtitutaque perſeverat.* Cæterum etiam τὰ τῆς ψυχῆς *flumine* inſtar habere Heraclitus cenſuit, ſi Numenio fides. Sic enim in *de bono l.* 1. apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βελτίστου γὰρ ἐμφαίνειν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιάσεσι χαίρουσι, ἄμεινον αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ἅπας. Πεταμένοις τοίνυν αὐτοῖν ἐμβαίνειν ἑτέρα καὶ ἑτέρα ὕδατα ἐπιῤῥεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιᾶσθαι. *Cum enim exhalantes animas ſpirituales ſemper effici demonſtrare vellet, eas cum fluviis comparabat, hæ verbis iſtem: ea fluvium, inquiebat, lætari eidem ſeqe decurrere, alia tamen atqe alia illabentur aqa. Et vero animæ effantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *diſc. c.* 7. *Aquarum nomine hominum generationes intellige; qa ſicut de ſonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ita homines de conceptu in partum, & de infantili ætate in ſenium ingreſſi volumine properante & decurrunt.* Verum Marcum noſtrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* teſperantis, quibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐκῤῥύντα καὶ ἀκῤῥύοντα, *corpus influas & effluens* indicat & innexat. & mox de eiſdem, αἱ δὲ ποταμῶν ἐνδεθέντες πλοῖοι, *itaqe ita ut profundum flumen immerſi* &c. ubi *corpus* diſertè *fluxus* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὄνειρος.] Homerus *Odyſſ.* λ. *v.* 221,

Ψυχὴ δ' οὐκ ἔμπης ἀκοπήσεται ἠδὲ πτερύσσεται.
Avolat illa, velut ſomnium qa fallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὄνειροι καὶ φαντάσματα. *Somnia fuiſſe qa te conturbabant. Vana*, ſcilcet, φαῦλ per ſomnium viſa, animos afficere ſolent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laertius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l* 1. Metrocletn, poſtqam Crateti in diſciplinam ſe dederat, commentarius ſuis in ignem miſſis, dixiſſe,

G *Τὰ δ' ἐμ' ἐνύπνια σεμνότερα φαντάσματα.*
Hæc ſomniorum ſanè imaginamula.

Qin & Evripidevm illud ex *Iphigen. Taurik.*

Ψευδῆ ὀνείρου χαίρειν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄφρ.
Valete vana, nil eranti, ſomnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, uſurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. virtut.* qem exhibebimus *infra ad l* 9. §. 1. Optimè Baſilius Cæſar *Epiſt.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἔχει ἀμυδρότερα, H καὶ ὀνείρου ἀκριβέστερα. *Humana iſta umbra ſunt umbrâ, & ſomnio ſubtiliora.* & qæ ſequntur. Plutarchus ipſe eam, qam iſtic de rebus divinis notitiam habemus, *inſomnem* rationem obtinere aſſerit. In *tract. de El. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὲ τῶν

a L. 4. §. 43. πνεμός. τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ᵃ ὄναρ & ᵇ τύφος. ὁ δὲ βίος; πόλεμος καὶ ξένη ἐπιδημία.
b L. 6. §. 31. c ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί οὖν τὸ ἀξιοσπούδαστον;
c L. 10 §. 31. ψυχῆ δυνάμεως; οὗ καὶ μόνη φιλοσοφία. τοῦτο δὲ
L. 12. §. 24. 27.

flu vius; animæ verò, somnium & fumus: vita militia, & hospitis in peregrino mora: fama posthuma, oblivio mera. qidnam est ergò, quod hominem deducere & transmittere possit? res sola & unica est, philosophia. ea autem in hoc consistit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῇ καλλίστῃ τῶν ἐννοιῶν τὸν Θεὸν ἐκφαντολοῦντες. In præsentia autem Deum qui in pulcerrimis omnium somniorum somnia imaginantes. & in *Eroic. pag.* 764. *F. Δεῖται δὲ οὐ διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀνιάζουσα καὶ τιθήνει τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. Hic autem summa per somnium amplectitur, & stupet rem pulcerrimam & divinissimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ ἀλαοσιν φιλοφροσύνη χέετο ὕπνος.
Somnia suderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi torum in hoc corporis domicilio degentis vitam. *dissert.* 28. *Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν διδράκων ψυχαῖς ἐπίκαιρα βίοις μακρῷ καὶ πολυετεῖ. Quam veram hanc animæ humanæ respectu nihil aliud quam longum malorum-que amorum esse somnium.* ebque illam de Epigenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] τύφος hic quod alibi καπνός, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Est enim τύφος aspici idem quod καπνός, *fumus*; etiamsi pro *fastu* frequentius καπνὸς μεταφορᾶς vfurpetur. inde notat Eustathius *ad Odyss. β'.* τυφογέροντας καὶ τυφοδένδρας, *senes evanescentes* nuncupari, sive quòd ob peritiam variam experientiâ multiplicique conquisitam tastuosis plerumque gerere se soleant; sive, διὰ τὸ δὸν ἐδὲ τύφοσθαι ὥτοι ὠφελιμῶς καταθεᾶσθαι τὰ τοιαῦτα, *quasi jam in fumum dare eas, contremuitas minirum cadaveribus, oportet.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Daemon. pag.* 580. *E.* Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ τινα καπνὸν φιλοσοφίας, οἷς τὸν νοῦν τοῖς ἀκουσμάσιν. *Fastumque veluti fumum quendam è philosophia in sophistas dissipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2. 133. de apibus agens, quod & Xylander observavit.

— — ἐπίκαρπα δὲ λειμωνες
Καπνῷ τερφόμενοι πίτνεν ἰαὶ, ἄλετο πνοιῇ.
— — *sed suffumus flammeolo*
Sufsita fumo evolant a rupe.

Ubi Schol. καπνῷ τερφόμενοι, ἀντὶ τῦ καπνιζόμενοι. sed & terra Troica Euripidi in *Hecub.* 477. dicitur, καπνῷ τερφομένη καπνιστοδένδρῳ, Potest tamen Marcus hic, ad Mounni placita, cujus paulò antè meminerat, respexisse, qi τύφον καὶ ὄνειρον πάντα οὕτω *fumum & fumosum omnia esse* pronuncuverat. Vide *supra ad* §. 15. *Sapientia Solomonis* autor *c.* 2. *v.* 2. Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ἡμῖν ἐστιν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐκ πάντων καρδίας ἡμῶν. *Fumus est respiratio in naribus nostris, & sermo motus cordis nostri scintilla est.* Et Lucret. *l.* 3.

— *naturam animai*
Dissolvi, ceu fumus in altas aëris auras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος.] Ità vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia est vita hominis super terram.* Certè Christiani hominis vita, in sacris literis, tanquam *jugis militia* passim prædicatur. Vide Paulum *ad Ephes. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epist. l.* 2. *c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Quid corporis humana vitta sentimus & patimur, non est pœna, militia est.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in seculo sumus, adhuc in acie constituti.* Chrysostomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 143. *D.* Ἀγὼν ἐστι ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι ἡμῖν. *Certamen est in præsenti tempore, bellum est ac prælium.* Et in 1. *ad Thess. hom.* 3. *pag.* 1428. Πολέμια καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐστι χρόνος. *Bellicosque tempus est totum tempus vitæ nostræ.* Et *in Genes. Orat.* 3. Διωγμὸς ἡμῖν ἐστι ὁ πόλεμος, καὶ ἀσπαχὸν ἀδιάστατον ἔχων. *Continuum nobis est bellum, & nulla intermissio.* Augustinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum fere bello interfimo diem ducit.* Epictetus ipse *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Στρατιώτου τὸ χρῆμα. Στρατεῖόν τις ἐστι ὁ βίος ἐκεῖνος, καὶ αὐτὸ μακρὰ καὶ πολλή. *Negotium hoc est militia. Militia quidam est cujusque vita, eáque longa & varia.* Et Hierocles περὶ φιλαδελφίας; apud Stobæum *rom.* 2. *tit.* 31. Ὅλως δὲ ὑπομενετέον, ὅτι βίος ἡμῖν ἀνθρώπου μακρὸς τε ὢν καὶ πολυετὴς πόλεμος. *In summa, sustinendum est, quæ longa tadiosaque vita & perpetua mansuetis periculum immineat.* Seneca *Epist.* 96. *Vivere, militare est.* & *Epist.* 51. *Nobis quoque militandum est; & quidem generis militis, qo nunquam quies, nunquam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum quemque militare & operæ edere.*

Καὶ ξένη ἐπιδημία.] In Senecæ *enterp. Mosetii. peregrinatus est vita. multum cum deambulaveris, domum redeundum est.* Hoc & sacra pagina subinde inculcat. Apud Mosem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis mea sunt centum triginta anni: pauci malique fuerunt dies annorum vitæ mea, neque attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, gibus illi fuere peregrinati.* ad qem locum Augustinus *q.* 156. *inolatus dicitur sanctorum vita.* David Rex, *Psalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus sum ipsis & inquilinus, prout & majores omnes mei.* hoc est, πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, *inquilini & advenæ*, ut Petrus Apostolus *Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 11. allusione habitâ ad sortem ipsorum, qibus epistolam suam inscripserat, tunc temporis παροικοῦσιν. Arguitur tamen forsan, qùm solidius Hieronymus *de tur. promiss. Sanctis terra Judæa non habitatores, sed accola & peregrini, ubique terra habitatores peccatores intelligentur.* Optimè & accommodatissimè ad rem præsentem Paulus Apostolus *ad Corinth. Epist. 2. c.* 5. *v.* 6, 8. Θαῤῥοῦντες οὖν εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τῦ Κυρίου· εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Semper igitur bono animo sumus, scientes quòd dum adsumus in corpore, peregre abesse a Domino -- gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.* Qem locum respiciens Bernardus *de consider. ad Eugen. l.* 5. *Reparatisse eum hoc, cuisse de patria corporum in regionem sportunam. ipso est Deus noster, maximus sportarum beatorum: a qo alterno abfumus dum istic sumus.* Vide *supra. ad* §. 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam superstitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccles. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla est præteritorum memoria: nec etiam posterorum qa futura sunt, nulla futura est apud eos qi in posterum sunt, memoria.*

Παραπτώσεις δυσμῶν.] Metaphora, vel a *deductione bonorifica*, vel a *funebri pompa & exequiarum solemnitate* traducta. De Platone Laertius *lib.* 3. 4. Τελέυτα δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παραπεμφθεὶς παρδημοῖ ὑπὸ τῶν φίλων. *Sepultus est autem in Academia, & corpus ejus est datum magna eorum qi ibi habitabant frequentia.* Una, inqit, *est virtus, qa magnificè transmittere potest, non ad reges, sed ultra reges, ad posteros.* qomodo de se Ennius, apud Ciceronem *Tusc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletus
Faxit. cur? volito vivu' per ora virum.

Et Naso *Pont. l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mortis exangvia bestis:
Effugiunt strictos nomen honorque rogos.
Occidit & Thoseus, & qi comitavit Oresten;
Sed tamen in laudes tvvit uterqe suas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

— *sed famam extendere factis,*
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epist.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum, cui quotidianumqe temporis contigit, bene collocatum est. Vidit enim verum lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & vigvit.* -- *qid qarit, quamdiu vivaret? vixit ad posteros usqe; transiliet, & se in memoriam dedit.* Nec ad posteros tantùm, sed *ad superos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— *ardens evexit ad æthera virtus.*

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentat iter viâ; &
Spernit humanum nvtuosve pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— *ira per ora*
Nomen in æternum pauris meus ignea donat,
Qos pater æthereis cœlestum destinat oris.

Et *l.* 15. sub persona virtutis:

Me cunctus lauro perducet ad astra triumphus.

Manilius *Astron. l.* 1.

An fortes animæ, dignatáqe nomina cœlo,
Corporibus resolata suis, terrâqe remissa
Hinc migrant ex orbe, suumqe habitantia cœlum,
Æthereos vivunt annos, mundoqe fruuntur.

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At nos in Pharia manes jacuere favilla;
Non cunis exiguis tantum compescunt umbram:
Profluat hoste, seminstáqe membra relinquat
Degenerémqe rogum, sequitur convexa Tonantis,
Qá nuper astriferis connectitur axibus aer.
Quáqe patet terras inter Lunamqe vocatus
Scinditur manes habitant, qos ignea virtus
Fecit. & æternos animum collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter astra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— *virtus mihi*
In astra, & ipsos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non est gemendus, nec gravi urgendus vere,
Virtute qisqis obstitit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunqam Stygias fertur ad undas
Inclyto virtus, tenuis fortes;
Nec Lethæas favo per amnes
Vis fata trahent; sed cum summas
Eatget horas consumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

Euripides *Andromach.*

Ὃς τοῦ

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéque agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porro qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

Τὰ ἐν Καρνάντῳ.

[a] τὴν ὕλην δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀπονῆ, [b] ἡδονῆς κρὶ πόνου κρίσεσα, [c] μηδὲν ἀκῆ πιῶσπε, [d] μηδὲ διαψδσμένος ἢ μισ ὑποκρί- σεως, [e] ἀπιδεῆ τῦ ἄλλου ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆσαι. ἔτι ἢ [f] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκπόθεν ποθεν ἐρχόμενα, ἔθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐπὶ πᾶσι ἢ τὸν θάνατον [g] ἴλεῳ τῇ γνώμῃ [h] περιμένοντα, ὡς ἄδειν ἄλλο ἢ [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκέίται. [k] εἰ ἢ τοῖς φύσεις τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, τί ἢ [l] ὑποπτεύεται τις τὴν πάντων μεταβολὴν καὶ διάλυσιν; [m] κατὰ φύσιν γὰρ. [n] οὐδὲν ἢ κακὸν κατὰ φύσιν.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16. L. 8. §. 8.
c Sup. §. 5.
d Sup. §. 16.
e L. 4. §. 29.
f Sup. §. 3. l. 6. §. 23. l. 10. §. 5.
g Sup. §. 3. l. 4. §. 48. l. 5. §. 33.
h L. 5. §. 10. l. 9. §. 3.
i L. 4. §. 5.
l. 7. §. 32. 50. l. 8. §. 25.
k L. 8. §. 18. 20. l. 10. §. 7.
l l. 4. §. 37.
m Sup. §. 12.
n L. 6. §. 1. 33. l. 10. §. 7. l. 11. §. 34.
o οὐτε Lug.

AN-

ANNOTATIONES.

Ὃν τι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀιδῶν ἀφαιρήσῃ χρόνος.
Ἃ δ' ἀρετὸ καὶ Σωκρὰς λέλοιπεν.
Quod reliquum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumes poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 1.* & Sextum *adv. Gram. c. 13.*

Ἀρετὴ δέ, κἂν θάνῃ τις, ὡς ἀκόλλυτος.
Ζῇ ἢ ὡς ἐπ' ἀπθ' ἀθάνατ' ἀθάνατος. κοσμεῖ δὲ
Ἄνωτος φρῦδα σοφοκλεὴς ὁπὶ χθονός.
Virtus, & abi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qi malus
Intereat, ejus exuvia ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phædone pag. 80. A.* Ἐι μὲν οὖν ὁ θάνατος τῶ παντὸς ἀναλλαγή, ἐρμαιον ἂν εἴη τοῖς κακοῖς ἀπαλλαγῆναι, τῶ δε σώματ' ἅμα ἀπαλλαχθῆναι, καὶ τῆς κακῆς ψυχῆς. τῶν δὲ ἐναντίως εἰθανατ' ἀφεστηκὸς ἅτα, ἀθεμιτον ἂν εἴη αὐτῷ ἄλλα ἀνοφεγγὲ κακὸν, ἀλὶ ἐυτυχία, πλὴν τῶ ὡς βελτίστου τε καὶ ἀριστου ἀπὸ τῦτο γενέσθαι. ἐιδὸ γὰρ ἄλλο ἴχνος κὰς ὁ ψυχὴ ἐρχεται, πλὴν τῶ παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λεγεται μεγιστα ἀφελῶν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα ἐυδὲς ὁ ἀρχὴ τῆς ἐαυτοῦ πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, immortuum improbi lucrarentur, quam & a corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc autem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, quam migrat ad manes anima, ſecum tranſfert præter eruditionem atqe educationem. Qa quidem ſtatim ea principe tranſmigrationis illius ei, qi mortuus eſt, plurimum vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt. 92.* Egregie Metrodorus in epiſtola ad ſororem, *Mortale eſt omne mortalium bonum, de his loqitur bonis ad qa concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternumqe, ſapientia & virtus. hoc unum contingit immortale mortalibus.* & *Epiſt. 93. Vis ſcire qid inter bona interſit vegetum & contemptumqe fortuna, ſanctum omnibus vota ſuſpendisti, atqe in fatalium bonorum exitium, & illum cui multos annos tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem perit.* Itaqe Amiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βιλομένους ἀθανατοι εἶναι, δεῖ ζῶν ἐυσεβῶς διακεῖσθαι. *Oportet illos, qi velint immortales eſſe, pie & juſte vivere.* & Pindarus *Olymp. 8.*

Ἀιδὰ τοι λάθοισα πρᾶξις οὐκ
Ὅστις ολβοφόρους
Ἔργοις ἐπάμερον
Ἔθηκε κῦδος ἀνδρὶ συγγενέσθαι.
Oris oblivioſa vis,
Qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera veriſimè dicta fuerint. Cæterùm qod de *jure juſtitiaqe* Cicero *Offic. lib. 3. §. 69.* verè germanaqe virtutis *ſolidam majeſtatem illi & expreſſam effigiem nullam tenebunt, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τερῶ τὸν ἐν τοῖς ἐπιμένον ἀνώτερον] animum ſive *mentem* vult, qam & *daimonem* ſive *genium* ſuprà dixerat, §. 13. & qomodo contumeliâ afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l. 3. §. 16.* τὸν ἐνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ φθεῖρε, *Genium intra ſe in pectore ſitum noli pollucre.* &c. vide ad *lib. 6. §. 30.* Dio Pruſæus *Orat. 4. pag. 71.* Ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τῦ, ὃν ἐν ἑκάστῳ τῷ ἴχνοτῷ ἀνθρὸς. *Propria manſuetaqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Phædone*, ἀθῳοι κτείλαι μοιρικοὶ, τοὺς τὸν βίον τὸν ἴδιον αὐτοῖς, τὸν λογον, διαθεῖσθαι καὶ μιμησαι, τὸ ἦθος τῷ ἀρετῷ, ὃν τῇ τῶν πολλῶν ἀνομίᾳ, ἴσπερ ἐν ἄλλῃ ἀνομίᾳ, *impios & a Deo alienos eos myſticè vocant, qi Deum ex ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum fœcunditatem pollunant.* Clemens *pædag. l. 2. c. 10.*

Ἀσινῆ, ἡδονῆ κρὶ πόνου κρίσεσα] qod *l. 3. §. 4.* ἄχρηστον ἡδονῆ, ἄτερ, οὐ τοῦτ' ἐστὶν πόνος. *Intemperatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt. 75. Non capiditas nos, non timor pellet: magnates terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀπιδεῆ τῦ ἄλλου ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l. 10. §. 1.* πλέρει ἐξ ἀπιδείας. *Plena fatura, nullius rei indiga.* contrà qam,

A ἐ μὴ ἴχων παρ' ἑαυτῷ πᾶσα τὰ ὡς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l. 4. §. 29.* Vide Platonem in *Epinom. ſuprà ad illa §. 11. Ἐπ' ἀνθρ' ὁ πᾶς.*

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. ut & *l. 3. §. 4.* τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qæcunqe ex lege divina illi attributa contingerent.* & *l. 7. §. 66.* τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib. 6. §. 16.* ἅτα ἐκείνοις διανέμοντι. *Qæcunqe illi attribuunt.* qia nimirum πάντα τοιαῦτ. *Omnia certâ lege decurrunt.* ut infrà *l. 7. §. 36.* καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπονεμομένου τὸ καὶ δξίον. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

B Ὡς ἐκεῖθεν ποθεν ἐρχόμενα, ἔθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà ad §. 3.*

Ἴλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l. 5. §. 33.* τὸ δ' περιμένειν ἵλεως; *Quo ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad §. 3.* At qomodo hoc præſtant Cato mus, Seneca? qem tantopere ſuſpicias, & de qo tamen, *Epiſt. 24. Impreſſit deinde mortiferum corpore vulnus. qo obligato a medicis, cum manus ſanguinem haberet, manus tersum, maniſti videm, jam non tantum Cæſari, ſed ſibi ratus, undas ea vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις ſive *ortus, in τὰ στοιχεῖα σύγκρισις, ex elementis concretio, l. 4. §. 5.* Sic *l. 7. §. 50.* ὁ διαλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντιπεπλεκῶν, ἐ τῆς συορευτικῆς τῆς τῶν ἀτόμων στοιχείων. *Hæc eſt atomorum invicem implexarum diſſolutio, aut elementorum ſimplex expertumve diſperſio.* qod *l. 8. §. 25.* ἐκείθεν ἐκεῖσε τὸ συγκριμένον, *compagem ſuæ diſſipatum ire* dixit; mortemqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη ἐκείθεν, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l. 10. §. 7.* Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Σποιρίθη καὶ διεκρίθη. *Conſertum eſt,* in ortu ſcilicet; & *diſſertum eſt,* in interitu nempe.

C Ἕκαστοι τὶς ἕτερον ἑτερῶς μεταβάλλει] *alterum in alterum mutanda tranſire.* Vide *l. 5. §. 13.* Ità *l. 8. §. 18.* καὶ αὐτὸ δὲ μεταβάλλει, καὶ τὸ γεγγίζει. *Atqe hæc qoqe mutatæ, nec murmurant tamen.* Vide & *l. 10. §. 7.*

Ὑπίδυναι] *fruſtrà ſuſpicatur* Xylander. *mutuat* Caſaubonus. havd incommode uterqe. nam ὀφορμᾶσθ', ὀκνοῦν, φοβεῖσθαι. Heſychius, ὑπιδύεσθαι ergo tam φοβεῖσθαι, qam ὀκνεῖν. ſiqidem ſuſpicionis pediteqa ſolet eſſe formido. Vide *l. 4. §. 37.* & *l. 7. §. 58.* & *l. 10. §. 12.*

D Κατὰ φύσιν] Ità *ſuprà §. 12.* φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l. 10. §. 36.* ὁ φύσις ὁπαλοι. *Natura decumus.* & *l. 9. §. 3.* ἐν τῶνο, ὃ ὁ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qa natura vult* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l. 3. c. 6.* Ἐκὶ γένεσις δὲ καὶ θορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος. ἔστι γὰρ ὁ μὲν γένεσις κατα φύσιν, ὁ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ γιγνὸ κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione eadem ratio eſt: neqe enim generatur qidem ſecundùm naturam, corruptio autem præter naturam; ſimiliter enim ſecundum naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Ἐι διὰ τοῦ τελευτᾶν. ἀλγεῖς, ἀλγεῖ διὰ τοῦ ἐυθέως καὶ διὰ τοῦ αἰσχῦ. ὅταν γὰρ τῦτο φυσικὸν, ἀνω κάτω. μὴ λυπῦ σε τὰ τῆς φύσεως. λυπᾶται σε δὲ τὰ τῆς φυσικῆς κακοποιίας. *Si de mortalitate doles, dole qoqe de educatibus & de bibendis.* Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. *Ne conſtigas te ob ea qa ſunt natura. contriſta te vero ob prava tua conſilia.*

E Οὐδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν] Ità *lib. 11. §. 34.* Οὐδὲν δὲν φύσιν φυτῶν τινος ἔργον συμπτῶσι. *Malè omnino nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignet.* & *l. 6. §. 33.* Ἐι κακὸν φύσει ἐν ἔστ, οὐκ ἔστιν. *Si præter naturam ille non eſt, nec malum eſt.*

Τὰ ἐν Καρνάντῳ] De inſcriptionibus iſthiſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſes Καρνοντῳ. ſicut & Aurelii Victoris codices, in *Brevitario*, *Carnute*. Verum illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνὰς, Καρνᾶν ὁ, ut Ptolemæus *geograph. l. 2.* ſive Καρνῦτον, ut Marcus hic, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit; *Pannonia* opidum, cujus meminit & Plinius *hist. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hist. l.* 30. qi *Ulpiorum* tamen opidum dicit: ad quod Marcum nostrum triennio jugiter millium delectum habuisse, cum bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor est Orosius *histor. l.* 7. *c.* 15. & Eutropius; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perseverâsset, bellum Marcomannicum confecit.* Qia & Dio Cassius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, τὴν Παννονίαν ὁρμητήριον, *Pannoniam pro statione*, sive *pro eo loco*, *in qo copias suas continuerat*, & *ex qo in adversarios excursiones subinde faciebat*, habuisse. Verùm apud Dionem avi Παννονίαν legendum fuerit, avt *Pannoniæ* avtor pro *Pannonia* acceperit; quomodo Sebastianus Munsterus *cosmog. l.* 4. de Hungaria agens, *Pannones* asserit olim *Pannas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Straboncm *Paoniam* cum *Pannonia* confundit; cùm tamen Strabo ipse *geogr. l.* 7. diversas has esse longeqe à se invicem distinas tum regiones, tum gentes, diserte statuat. Ego prius illud lubentiùs admiserim, librarii subesse culpam, qi lapsu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit: (nisi si à Xiphilino erratum est) non solùm, qia *Paonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ conterminæ, ejusdémqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Iliad.* Justinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Cassius ipse *l.* 49.) situs non patitur, ut eo sine usui esse Marco potuerit adversus gentes illas Istri accolas militanti: verùm etiam qòd *Pannoniam* posteà avtor idem tanqam sedem exercitûs Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco*, *Marcum Pannonias*, *Marcomannos*, *Sarmatas*, *Vandalos*, *simul etiam Quados extinxisse*, *servatis liberiisque*; & *in Vero compositum*, *in Pannonia bello*, *in urbem destinatum esse.* Illud denique palmarium argumentum in hac causâ fuerit, qod Cassius idem, non ille operâ alienâ contractus, sed integer *histor. l.* 49. (qo loco se post patrem etiam *Pannonias* præfuisse commemorat) Græcorum qo rundam, qi commiscebant illa, errorem ipse refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem oumero fortean Herodianus fuerit, qi Marcum scripsit *in Illyria*, in morbum novissimum, unde & obiit, incidisse. Sed & Philostratus is, qi sophistarum vitas descripsit. Ille siqidem *de vit. sophist. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens, Ἐπάθετο, inqit, *ἐς τὰ Παιόνια ὕδατα, ἀφιστορίᾳ τῇ Σιγμῇ χρώμενος. Confidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rursus; *pag.* 560. *μετὰ τὸ ἐν τῇ Παιονίᾳ. Post res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* esse intelligendam docent, & Marci historia, & *Sirmium* ipsum *Pannoniæ inferioris* opidum, ubi restantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiscus; tum & *Marti obito*, qi spurium ibi habuit novissimum, ubi Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illustrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segestican Pannoniarum urbem* dicit esse, ἐνθοῦς ὁρμᾶσθαι τὸν πρὸς Δανοὺς πόλεμον, *locum idoneum* & *opportunum admodum*, *unde Dacis bello impetaretur.* qi & ipsi ex Strabone victus fuisse videntur gentibus illis, qas subegisse Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentarius est: non *inter strepitus Bajanos fremitusque balnearios*, *aut clamores vociferationesque Circenses*, qod tanqam magnum quiddam de se prædicat Seneca *Epist.* 56. & 73. sed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philosophiæ studiis seriò sedulóqe dedicus.

LIBER III.

Τυχὸν μὲν δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπογεγένηται ὁ βίος, καὶ μέρος ὑπολοιπόν. ἀλλὰ καλὸν λογίσασθαι, ὅτι εἰ ἔτι πλέον βιώη τις, ἐπὶ τοῦτό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ὁμοίαν ἀνθρώπου ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

NOn est hoc tantùm cogitandum, singulis diebus absumi vitam, minorémqe ejusdem superesse portionem; sed & illud reputandum, qòd, si qis diutiùs vitam protraxerit, incertum sit, utrùm mentis vires pariter idoneas sit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam qæ ad rerum divinarum humanarumqe

ANNOTATIONES.

§. 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπογεγένηται ὁ βίος] Flaccus *Epist.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Annus, inqit ille: imò & *dies*, *hora*, *momenta* ipsa. *Singuli dies aliqid subtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, (si Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octaviæ* 2. 2.

Florem decoris singuli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iste, de vtra Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliquando tractâsse, non repente nos in mortem incidere, sed minutatim procedere. Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqa pars vitæ: & tunc qoqe cùm crescimus, vita decrescit. usqe ad hesternum, qicqid transiit tempus, perist. hunc ipsum, qem agimus, diem cum morte dividimus. Quemadmodum clepsydram non extremum stillicidium exhaurit, sed qicqid ante defluxit: sic ultima hora, qâ esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat. tunc ad illam pervenimus, sed diu venimus.* & *Epist.* 120. *Vide in qanta caecitate mens nostra sit. Hoc qod futurum dico, cùm maxima sit, & pars ejus magna jam facta est. nam qod vivimus tempus, eo loco est, qo erat antequam viveremus, erramus autem, qi ultimum timemus diem: cùm tantundem in mortem singuli conferant, non ille gradus laffitudinem facit, in qo deficimus; sed ille præcipitat. ad mortem dies extremus pervenit, accedat omnis, carpat nos dila, non corripit.* & *Epist.* 4. *Ex qo natus es, decreris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilium *Astron. l.* 4.

Nascentes morimur, finisqe ab origine pendet.

Morus noster:

Nutamus, mortimqe procul, procul esse putamus:
At medius latet hic abdita vasceribus.
Ecclesiæ ex illa, qâ primùm nascimur, horâ,
Proreptum junctis votaqe morsqe pede.
Partem aliqam furtim qâ se mortitur, & ipsam
Surripit è vita qalibet hora tua.

Pavlatim morimur: momento extinguimur uno:
Sic olei lampas deficiente perit.
Ut nubi interimat, tamen ipso in tempore mors est:
Qui nunc, interea dum loquimur, moritur.

hoc est novissimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loquimur, fugerit invida
Ætas —

& Persius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti: fugit hora; hoc qod loqor inde est

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qa vocbost, hora rapit.

Expressim è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpsit hora vitam, prima qa dedit.

Qid si ex illo qisqe incipit mori, ex qo in ipso ag. coperat ipsa mori, id est, vita detrahi, profectò ex qo esse incipit in hoc corpore, in morte est. qid enim aliud singulis momentis agitur, donec ea consummata mors, qa agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus esse post mortem, qod cum vita detraheretur, erat in morte? Augustinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μέρος ὑπολοιπόν] Augustinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de spatio vivendi demitur; & qotidie minus restat.* Idem *de verb. Dom. serm.* 17. & *de temp.* 113. *Cum crescunt pueri, quasi accedunt ætati dies, & nescimus qia minuuntur: & ipsa est falsa computatio. crescentibus enim decedunt potius dies qàm accedunt. constitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos. qicqid vivit, de summa minuit.* Idem latiùs profequitur & *de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipsa sui augmenta vita ad detrimenta impellitur: & inde deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, si *morbo* mens *sepelitur*, ut Apulejus in *apoleg.* avi, ut Tertullianus *de anima*, *prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Idèo vult maturius studiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo; & hæc etiamsi prorogetur, incidere possint, qæ intelligentiæ vim vigorémqe immunuant, imò usum liberum superstiti etiam penitus tollant.

Τὸ

qe peritiam contendit. nam ſi delirare ceperit, perſpiratio forſan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & iſtiuſmodi reliqa, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ ſeſe uti poſſit, & officii ſui numeros omnes abſolvere, & qæ animo conceperit di-

τ᾽ ἄτ ἄλλων καὶ τ᾽ ἀνθρωπίνων. ἰδὼ γὰρ παραλλαγὴν ἀρχῆ᾽), τὸ μὲν ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ τρίφυδον, καὶ φανταζόμενον, καὶ ἑρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, εἰς ἐνδείκνυται. τὸ δὲ ᵇ ἑαυτῷ χρῆσθαι, καὶ ᶜ εἶν τ᾽ καθήκοντος ἀριθμὸς ἀναλαβεῖν;

a L. 6. §. 16.
b L. 5. §. 21. l. 7. §. 55
c L. 1. §. 12. καὶ l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι] *Spirare* Xylander. *reſpirare* Mericus Caſaubonus. verum aliud longè eſt τὸ διαπνεῖσθαι, quod a Marco ipſo etiam *plenius* tribuitur, & ἀπὸ τῆ ἀναπνοῆς diuerſe diſtinguitur *infra* l. 6. §. 16. Ariſtoteles *problem. l.* 1. *q.* 21. Ὅτις δὲ ἡ διὰ τῶν ἀναπνοὴ, τοῦτο ἐν τῷ σώματι διαπνοὴ διὰ τῶν πόρων. *Quod in pectore eſt reſpiratio, hoc in corpore perſpiratio per arterias.* Idemque (ejuſdem ſaltem nomine; ſunt enim qi Alexandro potius accenſeant) *de ſpiritu* c. 5. Τὸ δὲ πνεῦμα ἐν φλεβὶς καὶ νεῦρα καὶ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ἧς διαπνοὴν ἔχει. *Cutis venâ, nervo, & arteria conſtat — ex arteria vero perſpirationem habet.* quin ἀνὰ τὰς διαπνοὰς avtor idem diſterminat. *ibidem* c. 4. Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diæt. ſalubr.* ubi illud Hippocratis *aphor.* 18. *ſect.* 1. adduxerat. Θερμὸν δὲ φθινοπώρου τὸ ἐν ἀνθρώποις φύσει, χειμῶνος μίσει, ὑπὸ ἀνάγκης. *Æſtate & autumno cibos difficiliùs ferunt: hyeme facilimè, deinde ver.* Ex *aphor.* 15. rationem ſubjungens, Αἱ γὰρ κοιλίαι, inqit, χειμῶνος καὶ ἔαρος θερμαίνεσθαι φύσει. *Ventres hyeme & vere naturâ ſunt caliditiori.* (qæ verba ſunt Hippocratis) διὸ τὸ πεφυκὸς ψυχρὸν ἐν ἐκατέρῳ τούτων καὶ παλαιόν τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τῆ σώματος. ἐν δὲ τῷ θέρει διαφθείρεται μὲν πάντα διὰ τὴν διαπνοὴν. διὰ τὴν ἀναπνοὴν δὲ ἧλαττον τὸ περιεχόμενον θερμὸν, ἀναμίξαν δὲ ἀναπνοὴν μὴ, τὸν διὰ τῆ σώματος ἕξιν τε καὶ ἀέρα ἔφυσε τῆ ἀνθρώπου. διαπνοὴ δέ, τὸ δι᾽ ὅλου τῆ σώματος ἀμοίως γιγνόμενον. *Quoniam aer nos ambiens frigidus conſtringendo cutem inſitum calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi aſſuto perſpiratum evaporat; reſpiratione verò circumſtans caloribus aer attrahitur. Nomine autem reſpirationem forſan ac intro ſpiritus per os trahitionem, perſpirationem verò, qa per totum ex aqo corpus accidit.* Idemque explicatius *ὑγιεινῶν l.* 1. *c.* 12. Τὸ μὲν δὴ λεπτομερὲς περίττωμα ῥᾳδίως ἐκκρίνεται, καθάπερ τῆς ἐμφύτου θερμότητος οἷς ἴδιον κατὰ λεπτότητα, ὅπερ τε βαπτὸν ὑπόπτως ἄθρουν ἐκφεύγόμενον, ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν ὕπνου ἐκκριθὲν ἰδρὼς, τὸ δὲ ὕπνου, ἀδὴν ἔχον ὄνομα, ὃ καὶ γεωπονίαν τοῖς πολλοῖς, ὃ ὑπὸ τῆ ὕπνου ἐκφεύγου ὑπὸ λεπτότητος, ἄδηλος ἀνθρώποις διαπνοὴ κέκληται καθ᾽ αὑτὸν τῶν φαρμάκων καθὸν τῷ λογισμῷ. καλὰ τὸν δὲ τὸ ἄδηλον αἰσθάνεσθαι διαπνοὴν ἐκκρίνεσθαι τε καὶ τῆ παχυτέρου περιττώματος. *Ergo tenuiſſimum hujus generis excrementum facilè ſano ejicitur, partem in ſpecem halitus ab intimo calore ſolutam, partim violento motu conſertim erumpens. Appellamus verò, qod ita excernitur, ſudorem. Alterum verò, cui nullum nomen eſt, qod vulgatius eſt cognitum, ut qod conſpectum pro tenuitate effugiat, qi id ratione contemplatus ſum, perſpiratio ſenſum latens vocatur. In hanc inſenſibilis perſpirationem etiam craſſioris excrementi vomibile excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *reſpiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qâqe aer ſive ſpiritus externus ille per os, tanqam per oſtium aliqod, introducitur, emittiturqe denuo. διαπνοὴ ſive *perſpiratio*, qâ non ſpiritus tantùm illi per arterias diſtribuuntur, ſed vapor qaſi qidam illis diffunditur (qomodo Moſchio, referente Tertulliano, *de anima* c. 15. *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idemqe per poros ſive meatus qoſdam obſcuros occulta qadam ratione laterer exhalatur. qod & Auguſtinus obſervavit *de ver. relig.* c. 40. Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l.* 2. §. 28. Hinc ἔνυπνος τόπος, & ἔνυπνον σῶμα. Ariſtoteli *problem. l.* 2. *q.* 10. Ἔνυπνος ὁ τῆς κοιλίας τόπος, *facile perſtrabilis eſt capitis locus.* qod inde confirmat, τῷ μαλακὸν εἶναι, *qod cutem tenuem habeat.* Et mox. *q.* 10. Ὁ τόπος ὑγρὸς καὶ ἰσχνός. διὸ καὶ ἁπτὸς καὶ φορτικός. *Locus idem rarus, gracilemqe eſt. Igitur ſecundum naturam tranſitus agitur ſudoris.* Idem *l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 14. (qo loco eadem, ſed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ἄνυπνοι γὰρ ὁ πόλυς ὑγρὸς καὶ τόπος ἐστὶν. ὥστε καὶ σῶμα τὸ ἔνυπνον. hoc eſt, τὸ ἐν διαπνεόμενον. *Ut ubi locuſque qicunqe ſalubris eſt, qi placidè aſſpiratur. ita etiam corpus, qod ſpiratius eſt.* & *l.* 8. *q.* 4. ἐξὴ ἔνυπνος καὶ ἐνδιδοῦσα. *Affecto perſpirabilis & tranſitu facilis.* Sicut apud Theophraſtum *de cauſſ. plant. l. c.* 17. ἐνδιδοὰς καὶ ἔνυπνον, *tranſitu facilia & aſſibilia*, itidem conjunguntur. ita enim legendum, non ἐνδελὲς, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l.* 38. *q.* 3. & 4. ὁ ἔνυπνος χοροὺς ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* ſed & ἐνδιαπνοὴ eidem *de part. anim. l.* 3. *c.* 9. Διὰ μαλακότητα γὰρ τῆ σαρκὸς, ἐνδέχεται ῥᾳδίως τὸ ὑγρὸν. *Et enim propter ejus mollitudinem tegumenti, at humor facile diffletur.* Idem ergò ferè eſt de ſpiritibus ac vaporibus ubiqe patulum διαπνοὴ, qod de cibis alimentiſqe craſſioribus ἀνάδοσις, vel διαφορὰ. qanqam hæc etiam eodem ſenſu, qo & διαπνοὴ, ſumitur. Unde Budæo explicante, οἱ ἐνδιαφέροντες ſunt οἱ ῥᾳδίως διαπνέοντες. cibus opponuntur οἱ ἀνενδιαπνόητοι. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 2. διὰ τὸ μὴ ἐκβίγεσθαι οἷόν τε τὴν συνοχὴν τῶν πόρων. διὸ καὶ ἀνενδιαπνόητοι. *Qod ob denſitatem meatuum neutrum hot ea-*

A *ficcari haud facilè poteſt. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoqe ſit.* Ex prius dictis autem διαπνοὴ duplex elicitur, altera, qâ ſpiritus ſive vapores illi per totum corpus diffundantur; alterâ, qâ pars eorundem ſuperflua & excrementitia per poros ſive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τῷ διαπνεῖσθαι complexus eſt Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 2. *c.* 17. Cùm autem unâ cum materia illa ſupervacanea etiam qod eſt utile & coaduncibile ex parte ſenſum exhalet, idqe copioſius, ubi pori ſive meatus illi laxiores extiterint, id qod noxam fæpenumero inſignem parit, unde interitus etiam qandoqe conſequitur; hinc factum eſt ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* qoqe uſurpetur, cujus exempla abbi daturi ſumus. Monet illud Galenus *in*

B *Hippocr. aphor. l.* 6. §. 15. Ὀυδεὶς ἴσως, ὡς ἐν ὕσει διαπνεῖσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα, τῇ διὰ τῶν ἀδήλων διόδων διαπνοῇ πόρων. *Nullus eſt qi animalium corpora, ea qa per abditos ſenſui meatus fit, perſpiratione diffluere ac diſſipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν παχὺ θολερὸς, ἢ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ δεῖ ὑπολειφθῆναι ἑκάστοι, διαφορῶν ὅμως τοῖς περιττοῖς τὸν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ καλὰ φύσει ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, καλεῖ τὸν ὑπὸ τῶν ἐκτὸς ὑπομαζόμενον ἀδηλον ἀναπνοὴν. *At nos undeqe circumſtans calor non modo ſuperfluitates, verum etiam aqatuor omnes, tum qa ſimul cum ſuperfluitatibus in animalo ſunt, tum qa ea ex ſecundum naturam continentur, diſcernendo*

C *evacuat ea evacuatione, qa à medicis abdita perſpiratio nominatur.* Spectatqe eodem ejuſdem monitum illud ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 6. ubi de ſobrionum ſpeciebus agens, Ἐλαχίστη δ᾽ αὐ, inqit, ἕτέρη τε θέρμη, πρὸς τὸ ταλαιπὸν τε καὶ πυκνὸν ἐκπεπτωκυῖα. *Nihil qidem ab eo differt qod tenuitatem & raritatem ſpectat.* ὅτι τοῦτ᾽ καὶ διαπνεῖσθαι τὸ τοιοῦτον καλῶς εἰδυῖα, σκληρύνουσι μὲν καὶ πυκνοῦσι τὰ ἀπεργαζόμενα. ἐπὶ δὲ ἑκατέρῳ πρὸς ἄκρον χρὴ παρασκευάζεσθαι καλῶς ἀεὶ, καὶ πρὸς τὸν τῶν ἐνδόθεν περιττωμάτων διαπνοὴν, καὶ τὸν τῶν ἔξωθεν ἐμπίπτων βίαν, ὅπερον ἂν ᾖ τὸ μᾶλλον ἐπιτήδειον τῶν ἑκατέρωθεν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιτο τοῦτο, βέλτιον τὸ σκληρύνεσθαι τε καὶ πυκνοῦσθαι,

D τὸν μαλακαίνεσθαι καὶ ἀραιοῦσθαι. τὸ μὲν γὰρ τῆς διαπνοῆς ἀλλαχοῦ, ἐπικοινωνοῦντος γοργότητος οὐδὲ τι. τὸ δὲ τῆς ἐνίοις διαθέσεως ἐνοχλήσειεν ἂν τῶν ἔξωθεν αἰτίων, ἢ ἐπεισέρχοιτο τινα ἐνίοις ἐνίοτε ἔχει. καὶ πρότερα αὐτῷ βλαβὴ τις ἢ μικρὰ, διαφορήσειν πολλάκις, ἢ τὸν περιττωμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς. *Mimus vero ſedetur ipſa cutis, ſi ad duritiem ſimul & denſium receſſus à medio ſint: qippe ita injuria omnes opportuna ſint. Adeo ſi tranſpiratio per hujuſmodi cutem facilis eſſet, duriſſimam eam atqe denſiſſimam oſſtenemus. Hinc, qonam ad utramqe mutuus probè eſſe comparatam oportet, & excrementa, qa intus condunntur, per habitum eorum tendà, & eorum qa foris accedunt vim tolerandam, utiſſimus*

E *ſane fuerit medius inter utramqe exceſſum modus, qi ſi qando fortaſſe non ſervabitur, melior atqe ſuerit, qi ad duritiem denſiuſqe pertendit, qam qi ad mollem laxitiemqe. Nam tranſpirandi defectum exercitio ſarcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod eſt ad externorum injuriam opportunius, neqe alias corrigi facile poteſt; afferigqe præterea conjunctum incommodum non parvum, digeſto ſubinde non excrementis modo, verum etiam ipſius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ita diſtinguunt iſta, ut inutilis materiæ *perſpirationem*, utilis verò *diſſipationem* indigetent. Nec illud ſilendum διαπνοῆς occaſione hujuſce anſam arripuiſſe Sanctorium qendam Juſtinopolitanum novam *Staticæ* dictæ *Medicinæ* rationem commini-

F *ſcendi*, qam libro peculiari, qem *Statigemaſtyga* inſcripſit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrarienſis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag.* 1079. *E.* aliam qandam διαπνοὴν ſtatuiſſe videtur, qa aer exterior per meatus occultos in corpus ſe inſinuet, qò ſufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, *Ne natio adeo, qa nuſqam ſit vacuum*) τὸ τῶν στερεῶν καὶ τὸ τῶν ὑγρῶν ἐξῆς μεθὶς τὸ αὐτόμοια, πολλὰ ὑπὸ τοῦ πῦρ τὸ σῶμα πύρει, πάντα διὰ μανῶν τῶν σαρκῶν διωσίας καὶ περιελκόμενα, γένεσι πλῆρες. ἀνθὶς δὲ ἀναπνεόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τὸ σώματος ἐξῃ ἰὼν, πάντα τὸν διαπνεῖσθαι περιόδοι, κατὸ τῇ τῶ σάρκος, καὶ τῶν μυκτήρων διόδον. *Quamobrem quos pectus pulmoneſqe ſpiritum effluerent, mox aer corpori circumfuſo meatus corporis penetrante replenitur. Ac rurſus evolans a corpore aer, & emiſſus ambolans aſſpirationem intrò recahit corpi per ora narisqe meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι] Seneca *Epiſt.* 58. *Malus uxori vita ſine uſu jacuit ſua.* Et *Ep.* 60. *Vivet ei, qi fe utitur.* qi verò laſſatam & torpentem, ſic in domo ſuam, tanqam in conditivo, horum locis in lumine ipſo nemus marmori miſcebat? *mortem ſuam anteceſſerunt.*

Τοῖς τὰ καθήκοντα ἀριθμοῖς ἀναιρῶν] Ità *lib.* 6. §. 26 Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινῶν συναληρώσας. *Officium qvis numeris qibuſdam abſolvetur.* Laertius *l.* 7. *c.* 100. in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγουσι τὸ τελεσιουργοῦν, παρὰ τὸ πάντας ἁπλῶς τοὺς ἐπι-

καὶ τὸ σεσφαιρωμένον λεγόμενον, καὶ πε-
a L. 5. §. 29. λεκίσθαι τὸ, a εἰς ἡδὺ ἐξακτέον αὐτὸν, ἐ-

stinctè explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, &

ANNOTATIONES.

πιζητητέον ἀριθμὸν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμπαντες. A *Honestum autem perfectum dicunt bonum, quod omnes à natura aptas habeat numeros, itaque perfecte moderatum.* Stobæus *excerpt. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Καταβάλλει δ' αὐτὴ λέγειν καθῆκον πάσας ἐκείνας τὰς ἀριθμὰς, ἢ τέλειον. Quod Cicero *Offic. l.* 3. *Illud autem officium, quod rectum eadem appellant, perfectum atque absolutum est, & ut eadem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l.* 3. *Qa nos recta, aut recte facta, illi autem appellant κατορθώματα, omnes omnerus virtutis continent.* & *de divinat. l.* 1. §. 23. *Quidquid esse potest ratio factum, quod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist.* 71. *Idem esse dicebat Socrates verutatem & virtutem. quemadmodum illa non crescit, sic nec virtus quidem. habet numerus suos, plena est.* & *Epist.* 115. *Non potest quisquam aptus ab naturaformatus, & recta ratione compositus, omnes eucqi numeros, ut scias, quando oporteat, & in quantum, & cum qe, & quemadmodum.* Plinius denique minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Quod autem virtutis ac veritati *numeros* attribuunt, tractum a *numeris* saltatoriis censet Cl. Casaubonus; sicjdem Latini solem pro *ἐρχήσθαι* dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l.* 2.

Ludunt, in numerumque exultant sanguine lati.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat.* 5. v. 122.

Hæc mejcere mejas; nec cum sis cætera fossus,
Tres tantùm ad numeros jatyrum movcare Batbylli. C

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum movere*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*, διὰ τὸ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι καὶ Βάθυλλον. *duos aut tres statuculas ex arte fatere & perfecte.* Idem & apud Ciceronem simile *parad.* 3. *Hisrro si pavlo se movet extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllaba una brevior aut longior, exhibitum & explodatur: in vita, qa omni gestu modulatior, omnis versus aptior esse debet, aut in syllaba te peccare doces?* Hæc pleraqe *ad Persium* Casaubonus. At Lipsius *palæstra* peculiare vocabulum esse contendit in *moribus illis & formatione flexuqe membrorum*: atqe indè formulam hanc deſumptam. Ita Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib.* 7. *c.* 1. *Magnus luctator est, non qi omnes numeros noverunt perdidicit, quorum usus sub adversario varius est, sed qi in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib.* 12. *c.* 2. *Palæstrici doctores illos, qui numeros* (ita Lipsius, *nervos*, male) *vocant, non idcirco defensoribus tradunt; ut eis omnibus qa didicerunt ta ipso luctandi certamine monstrur: sed ut subsit copia illa, ex qa summa aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat.* 6. v. 250. D

Atqe omnes implet numeros.——

De Amelia Sentia cavillam suam apud populum agente Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. *Partesqe omnes ac numeros defensionis, non solum diligenter, sed & fortiter executa.* ita restituit ex Manuscripto Stephanus Pighius, quod prius, *Motusqe omnes ad uerror*, legebatur. Quod autem illic *numeros* τοὺς ἀρίθμους ἀκριβοῦν, ἢ ἐνίσχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀνακριβοῦσθαι dixit, in *imagrub. pag.* 12. Καλλίστη μὲν, ἢ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀνακριβουμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* translatione *à pictura* petita, cui manus novissima ità est adnota, ut nihil amplius desiderari possit. E

Τὰ σεσφαιρωμένα διαφεύγων] *qa omnes concepit, ut ordinem colligare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casaubonus, quod est διορθῶν. malim, *animo præconcepta dejinitio explicare.* Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 7. Δεῖ γὰρ ἴσως ὁπωσοῦν σχῆμα, οἷόν ὕστερον ἀναγράφομεν. δῆλον δ' ὅτι πάντος ἀνάγκη τὰ διαφέροντα τὰ καλὸς ἔχοντα. *Oportet enim fortasse prius figurare, deinde posica depingere. Videretur autem cujuslibet ejus ea, qa bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem οὐκ μετὰ τὸ φαινόμενα. *l.* 2. *c.* 6. οἱ μὲ καλῶς διαφέροντ οἱ λέγοντες. *Quicunq non bene explicant, qi hæc docent.* & *l.* 1. *c.* 5. σαφῆς μὰν ἡ διάφορσις. *Non quidem edocte explicatur.* Metaphora ducta *à re physica, fœtus* scilicet, in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, complagunt*, & *ad fœtum figuramqe debitum componunt.* in scriptis autem Hippocraticis τὸ διορθῶν & τὸ διαφθεῖν librariorum incuriâ crebro invicem permutantur. F

Εἰ χρὴ ἐξαυτὸν αὐτὸν] *utrum educere atqe exigere se oporteat.* è vita scilicet. Ita & Clemens usurpavit, *Strom. l.* 4. *p.* 481. *C.* de hæreticis qibusdam, qi martyrio se ultro objiciebant, ὑπεναντίονται τῷ Σωτῆρι. Τάχας ἐξαγαγὼν ἑαυτὸν ἁμαρτήσομαι, λέγουσι, κἂν δημοσίᾳ κολασθῶσιν. qo loco τὸ ἁμαρτήσομαι (qod obiter adnotarimus) non est cum λέγουσι, (ut Sylburgius putavit) sed cum ἐξαγαγὼν ἑαυτὸν conjungendum. *dicentes eos ita sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dos debeant, ejs poblice punientur.* ὁ γὰρ, inqit, τὸν χρηματῦρα σπζων τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἑαυτῶ. *Fidelis enim testimonii non servans characterem.* Vide *ad l.* 11. §. 3. & mox *pag.* 453. *A.* ex Cl. Heusii restitutione: Ἀνθ' ὧν ἐολογον ἐξαγαγεῖν τὸν σεαυτοῦ συγχωρῶν καὶ οἱ φιλόσοφοι, φάσκοντ τὸν τοιοῦτον μὲν μεθ' ἡδονῆς ἀπολελοιδορῆσθαι αὐτῷ, μεθ' ἡδονῆς δὲ ἐξιέναι. *Jam etiam vero bona permittunt philosophi, ut lætus animam justa de causa educere, si qis ab agendo adeò fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius reliqa sit actionis.* Vide *l.* 8. §. 47. Philosophi ifti cum primis sunt Stoici. illorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, quandoqe è vita sese educere. & ἐολογον ἐξαγεγεῖν eam nuncupabant, *cum justa causa*, qam illi confebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tusc. l.* 1. Joannes Stobæus *Collectan. tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. §. 8. Φασὶ δὲ πολλὰ τῷ τὸν ἐξαγεγεῖν ἐν τῷ βίῳ τοῖς σπουδαίοις καθήκειν, οὐ μόνον ἀλλὰ πολλὰς πρόφασις. *Dicunt verò etiam viros bonos variis modis decernere de vita demigrasse.* Plenius planiúsqe Laertius in *Zenone. l.* 7. *c.* 30. Ἔνιλογες τέ φασι ἐξάγειν ἑαυτὸν τοῦ βίου τὸν σοφὸν, ἢ ὑπὲρ πατρίδος, ἢ ὑπὲρ φίλων, κἂν ὁ σωληρεύσῃ γίγνεσθαι ἀλγηδόνι, ἢ παράνοιον, ἢ νοσοις ἀνιάτοις. *Rationabiliterqe agunt sapientem sensum educturum ex vita & patria & amicorum caussa: quoriam si acerbore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis insanabilibus laboret.* Seneca *Epist.* 70. *Sapiens vivet, quantum debet, non quantum potest. videbit ubi victurus sit, cum quibus, quomodo, qid acturus. — Si multa occurrunt molesta & tranquillitatem turbantia, emittet se. nec hoc tantum in necessitate ultima facet, sed cum primùm illi coperit suffecta esse fortuna, nihil existimet sua referre jamiam finem ea accipiat.* Et *Ep.* 17. *Si necessitates ultima excluerint, exulset è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *Epist.* 58. *Itaqe de ipso serenius sententiam, an aperteas sustinere senectutis extremas, & finem non opperiri, sed manum facere. prope est à tormente, qa jamam segnis expectatur finis ille ultra modum dedutu vitæ est.* qi amplexam enixcat, & facem qaqe exurbet de hac tamen garcinula, pars summa vita, utrum jam vita hæc sit, an liquidissimum ac purissimum quidam; si modò mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & pramorsum corpus est. plurimum enim refert, virum aliqis excindat an mortem. at si mutile mancipium est corpus, qid ut aperteas educere animum laboranteni? & jamiasse pavlo ante qam debet sacrificium est, ut tum fieri debeat, facere non possis. & cum majus periculum sit malè vivendo, qam cito morendo, studius est qi non cuiqus temporis mercede, magna res ideam redimat. Et mox: non relinqam senectutem, si me torum mihi reservabit; totum autem ab illa parte molestæ, ut si coperit contorere ventrem, si partes ejus convellere, si mihi non victum reliqerit sed animam; profiuam ex ædificio putridæ ac ruinis. *Morbum morte non fugiam, dummodo tamen sanabilem, nec officiosum animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vanus est. hunc tamen si fœtor perpetuò mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter qd vivitur. imbecillus est & ignavi, qi propter dolorem moritur: fortius, qi doloris caussâ vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib.* 3. *Sed cum ab hoc* (qa secundum naturam sunt) *omnia proficiscantur officia: non sunt caussa dicenda, ad ea referri omnes nostras cogitationes, ut his excessum è vita, & in vita manendum. in qa enim plura sunt, qa secundum naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qa autem sunt plura contraria, ave fore videatur, hujus officium est, è vita excedere. ex qa apparet, & sapientis aliqando esse officium, excedere è vita, cum beatus sit, & stulti manere in vita, cum sit miser.* Hanc autem sententiam, qæ & Chrysippea est, exaggerat Plutarchus *de communn. notit.* c. 10. & c. 29. Qod pro fundamento substernitur, ità Stoberus expretilit, τοὺς καθήκοντ τοὺς μὲν περὶ τὸ καθῆκον, μεταξὺ δὲ τοῦ τ ζῆν καὶ τοῦ θανάτου. *Et vitam & mortem mutui officii, & qa officia sprectant.* Vide *infra lib.* 5. §. 29. Sed & Lipsium *manuduct. l.* 3. *cap.* 22. Dogma ipsum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde parcula adhuc superstitis fragmina, qæ argumenti totius gustum dent aliqem. Refutavit teloretet fatus Alexander Aphrodisiensis in *libello*, qo differit εἰ ἀσεβὲς ἑαυτὸν ἀφεῖναι τοῦ βίου, ostenditeqe ex ipsorum principiis ἄλογον τε καὶ ἄλυσιτον ὅλως, τὸν ἔνλογον ἐκφαίνεσθαι τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔνλογον, inqit, ἐξαγαγὼν τὸν τοῦ ἀφετοῦ ἔχοντ, ἐν μεμαρίῳ βίῳ ὄντ; ἀεὶ γὰρ ἀγαθὸν τὸ λόγον τὸν Δία ἰδίλων ἀνθρώπων. ἀτὰρ ἄλογον πᾶν τῷ ἐναντία τούτῳ μεμαρίας ζῶντα (avdit fatûs Stoici verba; de qo *ad* §. —) ἐναντίον ἐολογον τούτῳ τῷ βίῳ. τὸ γὰρ μόνον ἀγαθὸν ἐν τοῖς καθ', μᾶλλον προσδοκώμενα, τῆς τε ἀρετῆς ἐνδιαμονῆς περὶ αὐτὸν ὄντ, τὸν βίον ἀνολυτὸν, ἢ αὐτὸν τοῦ ἀφετοῦ, βέλτιστ. Συναμφοτέρων, φησὶν ὁ περὶ λόγου μαχόμενος. πῶς γὰρ ἔνλογον τὸν ἀφετὸν τοῦτ' ἀποβάλλειν τῷ σοφῷ; οὐδ' γὰρ ἀσκεῖς ἐστ οὐδ' ἄλλων ἑαυτὸν, ὅτω δὲ μὴ ἐνδαιμονίας ἔνλογον ἄλλ ἔχειν. οὐδὲ γὰρ κἀφὸν ἐνδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. οἷς ἀπόκειται γὰρ τῶν τελῶν ὁρίζειν. *Rationis munime conjunctarum, & plane admodum est: demigrandi causssam justam esse nonnunquam. Quomodo verute pradsco & beate virtuti demigrandi causssa justa esse? Ut enim absurdum est dicere fortem velle mori: ita aqe absurdum est beate virtutem sequtum honesti spretu ex hac vita edacere. Nam miserum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summâ circumfluente vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hæc enim verutem sapienti suggerere quomodo rationi est consonum? Uti alterius ulicujus rei, sic felicitatis satis ade-*

prum

& ejuſmodi univerſa, quæ rationem probè ſubactam deſiderant, hæc, inquam, vis jam prorſus extincta jacebit. Feſtinandum itaque, non hâc ſolâ ratione, qia mortem propiùs per momenta ſingula acceditur, ſed hâc inſuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos ſæpenumero deſtituit.

§. 2. Etiam iſtud eſt obſervatu non indignum, quod ea qoqe quæ à naturâ genitis ſuperveniunt, gra-

φιζόμεν, καὶ ὅσα πιαδία λογισμῶ συγγεγυμνασμένα πάνυ χρῆζε [a] σεμνοτόκου. χρὴ δὲ [a] L. 12. §. 15.

[b] ἐπείγεσθαι, ἵ μόνον ε τῷ ἐγγυτέρω ἢ ἥκαστα [b] L. 2. §. 4. 6. ἰκάστοτε γίνεϛ, ἀλλὰ κ ἀφ' ὅ τὸ τέλ ἐνίοτε τ c [δια] τὸ πραγμάτων καὶ τὸν ἀδιακόλυτον σκοπεῖν. Jun.

§. 2. Χρὴ καὶ τὰ παιδία ἀδιαφύλακτον, ἴδι καὶ [d] τὰ ἀπογεννήματα τῆς φύσει γοργόφιος, ἔχα [d] L. 6. §. 36. τι [1] L. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

prium eſſe quempiam rationi conſentaneum non poſſ. Nulla enim eſt ſolecismus & vitium (inquit). Nam rerum deſiderium eſt inſanorum. Ita abſurdum etiſe dogma contendit, utpote qod nec rationi ipſi, nec ipſorum etiam principiis conſentaneum exiſtat. eſtque revera pietati veræ religionique ſanæ prorſus adverſum. Agnoſcunt hoc & eneri. Socrates apud Platonem *Phædone pag. 47. C.* Ὅτι ἐν τοῖ φρονῆ ἀνδρὶ ἀνάγκη εἶναι ἀνθρώπου, καὶ ἐν δεῖ αὐτὸν ἐν τούτῳ λέγειν, ὡδὶ ἀκριβολογεῖσθαι. *Quod non hominem ſanum in quadam conſedas, neque decet quempiam ex hac ſcopum ſolvere, neque anſugere.* Et utiquam ex Africani perſona Cicero *de repub. l. 6.* apud Macrobium *in Scip. ſomn. l. 1. c. 13. Pets omnibus retinendus animus eſt in cuſtodia corporis; nec injuſſu eum a quo ille eſt vobis datus, ex hominum vita migrandum eſt, ne munus aſſignatum à Deo defugiſſe videamini.* Idem ipſe *Tuſc. l. 1. Veram dominum ille in nobis Deus, injuſſu hinc aut ſuo deſcedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injuſſu imperatoris, id eſt, Dei, de præſidio & ſtatione vita decedere.* Apuleius *de philoſoph. Sapiens corpus non relinquet invito Deo. nam eſt in eius manus eſt mortis facultas, & quamvis ſciat ſe terrenis rebuſcis conſecratum non eſſe mobilem, nifi perpetuendum iſtud lex divina decreverit, accerſere tamen cum mortem non debere.* Plura habes apud Lipſium *manuduct. l. 3. c. 23. & in Tacit. hiſt. l. 2.* E noſtris elegantèr Lactantius *inſtitut. l. 3. c. 18. Si homicida nefarius eſt, qui hominem exanimat eſt: eadem ſtatera obſtrictus eſt, qui ſe necat; qua hominem necat: imo vero majus eſſe id facinus exiſtimandum eſt, cujus ultor Deo ſolo ſubjacet. Nam, ſicut in hanc vitam non noſtra ſponte venimus, ità rurſus ex hoc domicilio corporis, quod tuendum nobis aſſignatum eſt, ejuſdem juſſu retrocedimus eſt, qui nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubetur exire. Et ſi vis aliqua inferatur, aqa mentis id ſervandum eſt, cum conſtet in nocentem animam tutelam eſſe non poſſe; habeamusque judicem magnum, cui ſola vindicta integra ſemper eſt.* Pulchrè item admodum differit qe Auguſtinus *de Civit. Dei l. 1. c. 26. 27. Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc mandat omnibus approbamus, neminem ſponte ſuam mortem ſibi inferre debere, velut fugiendo miſeriias temporales, ut incidat in perpetuas: neminem propter alienam peccata, ni hoc ipſo in capitas habere graviſſimum proprium, qod non polluebat alienum: neminem propter ſua peccata præterita, propter qa magis hæc vitâ opus eſt, ut poſſint panitendo ſanari. neminem velut deſiderio vita melioris, qa poſt mortem ſperatur, qia vera ſua mortis melior poſt mortem vita non ſuſcepit. poſtat una cauſſa, propter quam ſe qis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel ſæviente dolore. hanc ſi admittimus, cur non baptizati ſeipſos, ſe ullo intervallo? tunc cum tempus eſt exuendo omnia fatura peccata, cum ſint omnia delera præterita. porro hoc ſi qis putat, non dico, deſipit, ſed inſanit. hoc ergo qia noſtra eſt dicere, noſtra eſt profecto ſe occidere. nam ſi hoc ſponte facienda ulla juſta cauſſa eſſe poſſet, procuidubio juſtior qam illa non eſſet, qia vera non iſta eſt, ergo nulla eſt.* Videndus idem in *Epiſt. 61.* & ſub ejuſdem nomine, niſi Eraſmum fefellerit, Hugo Victor *de panent. c. 13.* qi his verbis concludit: *ſi permiſſa eſt ſeiplorum, qam quilibet hominida, qia non tantum hominem, verum etiam propinqum occat; & in ipſe permiſſa, qanto propinqiorem qiſqe peremerit, tanto judicatur criminator; ſine dubio pejor eſt, qi ſe occidit, qia nemo eſt hominis ſeipſo propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum eſt, Diliges proximum tuum, tanqam te, ſi homicidium committit in ſeipſo, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & noſtrum ipſum, *l. 5. §. 10.* & *l. 9. §. 3.*

A

B

C

D

E

F

G

Ἐφεκτέον] Epicurus apud Senecam *Epiſt. 26. Meditare, utrum commodius ſit, vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam.* Et de viro ſapiente ipſe *Epiſt. 70. Cum primum illi ceperit ſuſpecta eſſe fortuna, diligenter circumſpiciet, quid illo die faciendum ſit.* Plinius minor *l. 1. Epiſt. 22. Impetu quidam & inſtinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare vero, & cauſſas ejus expendere, atqe finiſſeri ratio, vera mortiſqe conſilium ſuſcipere vel propere, negotiis eſt animi. Deliberationem* ea de re ſeriam inſtitut Tullius Marcellinus apud Senecam *Epiſt. 77. cognationem & conſolationem* Titus Ariſtio apud Plinium *Epiſt. ſupradictâ.* Verùm hoc delerus & mente motus, vel per morbum, vel per ætatem, inqis Marcus, jam non poteſt.

Προαποθνήσκω] Ità *l. 12. §. 15.* προαποθνήσκ. de qo Lucretii illud uſurpari poteſt, *l. 3.*

Mortua cui vita eſt prope jam vivo atqe videnti.

atqe hoc eſt, qod Seneca *de tranq. c. 3. Ultimum malorum cenſet, ex vicorum numero excedere, antequam moriare.*

Χρὴ ἐν ἐνίοις ἔτι] Vide Senecam *Ep. 76. ad lib. 2. §. 2.*

Τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θανάτου ἐνίοτε γίνεσθαι] D. Junius ſ. διὰ τό. Verùm τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l. 2. q. 36.* τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα τοιοῦτον. i. e. διὰ τὸ. *eo qod aer eis circumfuſus afficitur.* Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 2. c. 16.* Μεγάλας ἐνδέχ διαφορὰς ἔχοντα οἱ καρποὶ, οἷ ξυλώδεις, ἢ γιαδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὸν φόρτον ἀνομ. *Fructus magnas inter ſe differentias diſtant, ea qod vel lignoſi, vel terrei, vel ſicci, vel pingues ſint naturâ.* Idem *ibidem l. 6. c. 5.* Ἔι μὴ ἄρα τῷ τοὺς καρποὺς ἐν αὐτὰ ἂν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἀρκοῦντ. *niſi ſi qis putet in cauſſa eſſe exiſtimaverit, eo qod nonnis ſint congrui.* quem locum fruſtra ſollicitat Cl. Julius Scaliger. & *c. 14.* Ἐπεὶ καὶ τὰ γ' ἐν τοῖς ἀλμάδεσι φύονται, τῷ ἔχειν ἁλμυρίδα τινα, ἀπ ἄλογον, — ἵνα καὶ ἰσχνολίχνα καὶ βαλλία γινόται. *Nam ea qidem qa locis ſalſis provenunt, ſalſedinem qandam habent — nonnulla etiam ſmaragdo & muſeno reddi rationi conſentaneum eſt.* Atqe hanc de Syntaxi. Senecensem qod attinet; Auguſtinus *de Civitate Dei l. 13. c. 10. Ex qo qiſqe in iſto corpore moriturus eſſe experit, nunqam in eo non agitur, ut mors venias.* Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vita hujus, ut veniatur ad mortem. nemo qippe eſt, qi non eo poſt annum ſit, qam ante annum fuit, & tum qam hodie, & hodie qàm heri, & paulo poſt qam nunc, & nunc qam paulo antè mortis propinqior. ut omnino nobis ſit aliud tempus vita hujus, qam curſus ad mortem. Seneca *ad Marc. c. 20. Habebit qiſqe, qantum ille dies primus adjecerit, ex illo qe primum lucem vidit, ita mortis ingreſſus eſt, anteſignus fato propter: & illi ipſi qe adjecerabantur adoleſcentes anni, vera detrahebantur. — qo facilius obrepat mors, ſub ipſo vita nomine latet, intermiſcetur ipſa ſi brevi compares, damnis ſuis.* Idemqe *Epiſt. 120. Quotidie propius ab ultimo ſtamus, & alia nobis cadendum eſt, hora nos omnes impellit.*

Nam vita mortis propter eſt quotidie.

Phædrus *ſub. l. 4.* Qod Poeta recentior pluribus ſic extulit:

Velut ſecundo vecta navis flumine
Senſim propinqas littoris: ſic indies
Vivendo mortis appellimur propinqui.

Hinc Gregorius Romanus *l. 6. Epiſt. 26. Vita noſtra navigationi eſt ſimilis. ut namqe qi navigat, ſtat, ſedet, jacet, vadit, qin impulſu navis ducitur. ità ergo & nos ſimus, ſive vigilantes, ſive dormientes, ſive tantes, ſive loqentes, ſive ambulantes, ſive qieſcentes, ſive volentes, ſive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

§. 2. Τὰ ἐπιγενόμενα] qæ & ἐπιγενήμενα dicuntur, *l. 6. §. 36.* Qa verbum est, qæ vel natura vel ars ea interponente primaria producta, aut cauſa aut neceſſaria etiam, ſed præter intentionem utriuſqe ſuperveniunt aut intervenumnt. Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Καθάπερ ἐν τοῖς τῶν τεχνῶν χαρακτῆρσι, τὰ μὲν ὑ τέχνη προεργάζεται δρᾷ, τοιχεῖα τὰ τυπτ, τὰ δ' ἔπειτα τῇ χαρακτικῇ, ἡ τέχνη ἔργα. ἀλλ' ὕλης πάθη, σκιαὶ ὑρῶν τε ἐξ ἀναγκ, καὶ ἐκ βαθέω κἀπλόων, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλες παθ, διεργαζόμ μὲν τῇ ἐργατικῇ, ἡ προεργάζονται δὲ τῇ τεχνικῇ. ὕτως ἀμέλει καὶ ἐνα περὶ γῆν καθ' γένεσιν. ἃς καλῶμεν καιρὸν ἀνθρωπίνων ἐμβολάς, ἐνταῦτα ἐγγίνεται ἀσπὶς καὶ τὸν τέχνη, ἀλλ ἡ ταῦτα τῇ τὰ ἄλλ δημιργίαν ἄνευς ἴσως ἐνεργείας καὶ ἀναγκαίας φύσει. *Sicut in mechanicis artibus quidam primario ipſa ars agit, dum finem ſuum reſpicit: quidam ſua ſponte ſequntur opus, qa non artis opera, ſed affectiones ſunt materiæ, ut cum ſcintilla ab incude, e furnace favilla, aut alicunde fumus qod ſequitur, qod operis reſpectu neceſſarium eſt, opifici tamen non eſt primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qa humanis interveniunt rebus dicimus, liberanda omni culpa ars eſt: cum nobis aliud ea, qam neceſſaria quædam affectiones ſint, qa cum univerſi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de providen.* (habes apud Euſebium *præpar. l. 8. c. ult.*) Ἀλ νῦν τοιχίον ῥᾳδιόλυτ ταῦτα γενῶσι, ἡ προεργάσατο ἰσχυ φύσις, ἀλλ' ἐνίοτε τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς περιεργοτέροις ἐπακολουθῆτα. *Ex elementorum mutationibus ita gignuntur, ut præipua quidam ac primaria natura opera non ſint; verum ea neceſſaria atqe primariis tantummodo conſequantur.* Idemqe *ibidem* ad Marci mentem apoſtiſmé: Ὅρα δὲ ἐνοπίζοντα ἐπακολουθήματα, ἃ ἡ ἰσχυ φύσεις προεργάσατο, φοινικὶς ἢ ἐπιτριβόμενα ἰχυσι, ἢ τὸν ἄλλα παρίχη τοῖ καὶ ταῦτα χρεῶν ἀναγκαῖα τοῖς φιλοσόφοις. *Cavete id genus qa conſequuntur, non principalia quidam naturæ opera ſunt, ſed potius ad res naturales accedunt! Quanqam & ſolertioribus ipſa qoqe neceſſaria quidam uſus eſſe ſolent.*

Ἀρ'ω

π ὕγχας, ἢ ἐπιγογγὺς, ὅιον ἄρτι ἐπῳδμένη παρμήγνυ᾽ ἵνα μίξῃ. ἢ πνῦσι ὧν τὰ διάκενα ὕτος ἢ τρόπον τινὰ ἀνοῖξὶ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἐπιπρέπει πως, ἢ ἐπιθυμίαν ἐμβάλλει τὸν τρυφῶν ἰδίως ἀνακινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπόταν ἀρχμάσιμά ἐσι, πάχνην. ἢ ἐν τοῖς ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἰδιόν τι καλλωπισμὸν τῷ καίριον ἐπιτίθησιν. οἱ σάχνες ἢ κάτω νδοῦσες

ἀντίσει Lug. ἀντεσει Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. qemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen intercisa & hiantia iſta, qamvis ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτι ἐπῳδμένη] *Cùm panis pinſitur.* Xylander at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Polum, qod eo far pinſunt. ab ubi ſit, poſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpica condideris per meſſem, promendum hyeme, ut in poſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio laudante, in τροφῇ *Manilius. Nec poſtorem ullum miſſet, miſi cum qi in poſtrino pinſeret ſarmam.* Sed nec *ſarmen* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò reſcribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec poſtorii nomen erat, miſi eius qi rem far pinſebat.* Verò itaqe, *panis* cum *coquitur*, nec ſum inſcius Græcis aliud ἰᾶσθαι, aliud ἐπῳδεῖν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Atheniensibus. Τῶν ὥραν διόντες ἐν ὀπτῷσιν, ἀλλ᾽ ἴψωνι τὰ κρία. *Quos tempeſtatibus rem divinam facient, carnem elixant, non aſſant.* contra planè qam Hebræis indictum cum agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, querenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἰᾶσθαι, ὁ δὲ ἐψῆσαι. qod nos Angli diceremus, the one boiled, and the other broyled. Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſequamur, *panes torrere* potius, qam *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicant, uti & *far* ſupra *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

—— *frugeſqe receptas*
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *poſtere*, ſic rariuſculè *torrere*, ut plurimùm *coqere* dicuat. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis variæ genera;* —— *à coquendi ratione, ut furnacei, vel artopten, aut in clibano cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Coaula, qa coqebant panem, prunnaſſab cinere, poſtea in furno.* Caro *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſitium, ubi bene ſubegeris, deſingito, coqitoqe ſub teſtu.* & *c.* 75. *Libum in foco calido ſub teſtu coqito bene.* & *c.* 76 *Placentam videto bene & utroſq; percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, utùa eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ὁ δὲ γῆ ἀνῆρτο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, *terram ab ſole percoqi.*

Προδυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀνακινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facile eſurienti viſa retunderet unda:
Et multum ſaltem mutatas unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus; *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla prius fuerat.*

Τὰ σῦκα, ὁπόταν ἀρμάσιμά ἐσι, πάχνην] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐφαρμοσὶς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetus caprificus permiſtetur, ut calices parat, qi ad ficum adſitam volantes, muſcaqe crebro ficuum ora* (an cortu, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ita penetrantes, intus ſalem primum ſetum addocunt, cerealeſqe aviras immittunt foribus aperta.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. οἱ γλυκεῖς avtem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὧραι ῥοιᾶς μὴ χάσκουσι.

Δρυπεῖοι ἐλαῖαι] δρυπετεῖαι, Xylander. alii, δρυπετῆσαι. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas eam δρυπετῶν, ſive ἐλαίας, ſive ἐγχέδας, παρὰ τὸ πίπτειν τὰς ἐκ τῶν δένδρων περιπαμένας, monet Euſtathius *ad Il. β.* & *Odyſſ. μ.* & Svidas. at verò δρυπετῆς, παρὰ τὸ πιπτειν, τὰς ἀπὸ δένδρων πιπτούσας, ἀμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa* vocatur, *priuſquam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Quòd maturior bacca, tanto pingvior ſuccus, mitiuſqe gratus. optima autem ad decerpendum inter copiam bonitatemqe, maturitate bacca negrescere. noſtri vocant Drupas*, Græci verò *Drypetas*: vel, ut alii codices, *dryperidas*. Obiter reſtituenda in Theophraſto de *cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπετῶν, vel δρυπετῶν ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὀδρυσεῖῶν, Lugd. δρυπεσεῶν, legitur.

Τὸ ἴγγος τῇ σήψει] ἐγγὺς γὰς ἡ δρυπεσις τῇ σήψει. Theophraſtus *de cauſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλ-] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. puerilia maximus in exitu decor eſt: dedoles vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa chriſtatis ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnium voluptas habet, in ſummo ſuo differt. jucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps. & illum qoqe in extrema tegula ſtantem, judex habere ſuas volupates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ σάχνες δὲ κάτω νδοῦσες] qod eſt granditatis gravitatiſqe indicium. Plutarchus *de profect. vitæ. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν ὦ γεωργοὶ οὐκ σάχνον ὕδωρ ὀρῶσι τὰς κεκλιμένας ἢ σύσκιους ἐπὶ γῆς, τὰς δ᾽ ὑπὸ καρπῶν ἀρμένους ἄνω, κατὰ ὀρθὸν ἢ ἀλαζονικὸν. ἄτοι δὲ καὶ τὰς φιλοσόφων φιλοκλήσους τιμὰς, οἱ μᾶλλον ταπεινὰς καὶ βάρος ἐν ἔχοντες, δρῶσι ἔχυρὰ, καὶ σχῆμα, καὶ βάθρον, καὶ πίστιν ὑπερφίας καὶ ὀλιγωρίας μετὸν, ἀφιδρύτους ἀκίνητον. ἀρχόμενοι δὲ φιλοσοφεῖν καὶ συλλέγειν παρ᾽ ἀλλ᾽ τὸν λόγων, τὸ σεβαρὸν καὶ φλαῦδες ἀποτίθεσθαι. *Agricola qidem ſpicas laborantes videns, qa inclinata terram verſus vergunt. qa enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas maxi putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophia dare operam volentium, qi maxime vana ſunt & gravitatis expertes, audaciam ut habent, ſpeciemqe & meteſſum, vultumqe plenum ſuperbia ac contemptus omnium pertentis: ubi vero amplora incipiunt, fructumqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qa tulit, admotaqula deducit.* qò reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non *ſáχνας* ſed *ραφυλὰς* legiſſe videtur. Ita Homerus de loco vinibus conſito, *Il. σ. v.* 561.

—— ῥαφυλῆσι μάλα βριθόμενα ἄλλῃ.
—— *uvis admodum gravatum vineam.*

& de arboribus itidem ponideris, *Odyſſ. τ. v.* 112.

—— βριθοντι δὲ δένδρεα καρπῷ.
—— *gravantur autem arbores fructu.*

qod Lucret. *l.* 1.

—— *creſcunt ipſa, fructuſqe gravantur.*

ſed & de papavere, *Iliad. δ. v.* 306.

Μήκων δὲ ἐτίθεντο καρὰ βάλτ, ᾧ ἐπὶ κάπῳ
Καρπῷ βριθομένῃ ——
Papaver volatu in alterum partem caput inflexit, qod ea bono
Fructu gravarentur ——

Segetem avtem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt. 1.* verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σταμινόστε-,
Ἐκ Σνατῶν δυσπλέκτου βυθοῦ,
Οὐδ᾽ ἄθραυς, ἀδ᾽ ἀργυρᾶ ὀλίνη,
Ἀνδρῶν θεσπεσίαν ἀφράστοις ὀρθοῖς ἴδνοις,
Οὐδὲ γυῖας ἐφερπίδων γύπων,
Βριθοντες αἰνίγμασι γνώμης,
Ἃς ἀγαθὸν ἀνδρὸς ὑμοφράδμων νόησις.
Non auri fulgor in noſtra
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
Qa apud homines habentur in pretio, ita oculis cariſſima,
Neqe lari ſundo aut pugnax culta
Tantum volent ad vitam,
Quarum mens honorum verorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τῦ λίνε- ἰσιοῦσθαι] ἰσιοῦσθαι nunc in *ſervitutis* indicio. Ita de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ρ. v.* 136.

Ἠΰτε δὲ τ᾽ ἰσιοῦσιν πάνυ ἴλαδες ἀνδρὸς ἐναλκὲς
Lumina demiſſumque ſupercilium obumbrabat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

—— τὸν δ᾽ ἂς τέλαδι λεοντῆ
Θωρηκίαις τις ἴμασιν διδλέυσα᾽ ἰς ὀργῶν.
Τῶν ἰσιοῦσιν βλωσυρῷ ἰσιάσατο πρόσωπον.
—— *procul quos contra nemo tueri*
Conſtanti ſuſtinuit, gravi cum certamen obiret;
Tale ſupercilium torva nutabant ſoties.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis*, ita de Zenone Zenodotus apud Lactium *l.* 7.

Ζηνὼν τὸν στολῇ σεμνὸς ἰσιαμένον.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext.* Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum *hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur, tanta erat gravitas in oculo, tanta fronte contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlantis cælum niti videretur.* Ita νὸς ὑφρὺς ἀέρατος accipio in Diphili ilha apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τῆς ὀφρῦς αἴρουσα σωμπέδους γελᾶν,
Supercilioſis & tetricis perfundes ut videant.

De homine loqitur gravi & ſevero, non de triſti mœrorisqe pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 6. *c.* 1. qandoqe in *faſtu* etiam & *ſuperbia*. Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſupercilio*: *Hoc maxime indicant faſtum. Superbia oculos concoquendum

sum vergentes, & leonis supercilium, & aprorum ab ore diffluens spuma, multâque alia istiusmodi; quæ seorsum si quis intueatur, sunt venustate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnascuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium quoque animos afficiunt. proinde, si quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea quæ in universo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, quæ quasi appendicis cujusdam loco res naturales consequuntur, deprehendet, quod non etiam cum oblectatione quadam huic ipsi commendare sese videatur. qin & idem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, quàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expressos. tam vetulæ item vetulive maturitatem quandam ac decorem, quàm & qicqid in pueris venustatis animum allicientis deprehenditur, castis oculis spectare poterit. deniqe contingunt multa

καὶ τὸ τῶ λέοντ⊙ βλοσυρὸν, καὶ ὁ τῶν συῶν ὀν τῶ στόματ⊙ ῥεῖν ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἄλλα, καὶ ἰδίαν ἤ τις σκοπὴν, πάρεστιν, ὅτι μὴ ἐνοδὺς, ἅμως ἀλλὰ τὸ τοῖς φύσει γινομένοις ἐπεισπλωθὲν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυχαγωγεῖ. ὥστε ἔ τις ἔχει πάθ⊙ ἐς ἄνειαν βαθυτέραν σκὸς τὰ ἐν τῶ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν οὐδὲν ἐκὶ δέξει αὐτῶ καὶ τῶν καθ' ἑπισπλόθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀμφισκεδεῖ. ὅτως δὲ κ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, ἐκ ἧσσον ἡδέως ὄψεται), ἢ ἔσω γεγραφὼς καὶ πλάσας μιμήμασι δοκιμώτερον. καὶ γερὰς κ γέροντ⊙ ἀκμὴν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν ταῖς παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἁγνοῖς σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ἀβλαβῶς θεᾶσθαι. καὶ παλλακὴν ἀνέτου Met.

ANNOTATIONES.

calum, sed hic sedem habet. in corde nascitur, hinc subit, hic A *pendet. Nihil altius simul abrupteque invenit in corpore, ubi solutura esset.* Itaqe Demetrius Phalereus referente *l. 5. §. 82.* Lactio, *μὲ μικρὸν οὖσα μέρος τοῦ σώματ⊙. ὅλην γὰρ ἐπιστατεῖν δύναθαι τῷ βίῳ. Non esse parvum aut negligendum membrum supercilia, posse enim totam omnem obfuscare.* Est autem τὸ ἐπιπόλιον, (qod vocabulum H Stephano excidisse mirum, cùm τὸ ἐπόνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ⊙, ut Eustathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἤ τὸ μετώπιον, ut Hesychius, vel etiam τὸ συνοφρύωμα τῶ μετώπου, ut Heracleo Scholiastes; *oculis incumbens supercilium*, vel etiam *supercilium in fronte commissura*. diffinctius pavlò Pollux *l. 2.* B *c. 4. §. 25.* τὰ ὑπόγεια τῶν βλεφάρων, σκίμπια. ὅθεν καὶ αἱ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς γένυες, ὑπόσκια. *qa palpebris imminent, sive palpebrarum partes superiores*, σκίμπια. *unde ὑπόσκιοι, suggrandatum instar prominentes circa frontem superciliorum projectus.* qâ ratione Aristoteles etiam *de part. animal. l. 2. c. 15.* καὶ ὀφρύων καὶ βλεφαρίδων οἷον γείσωμα, *supercilia & cilia velut umbracularium, sive grandam* esse dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Supercilierum sepes prominent oculos; ne defluxa promat, quod teneras visiones molliusque perturbet.* Ὀφρὺς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Isidor. *orig. l. 11.* C *c. 1.* aut *quòd in ea siti sint oculi, qi sunt quasi fores & fenestra animi*; ut Jungus noster *in Psal. 131.* nec à φρονεῖν, *quòd ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύπιον, *calum*. & hoc a Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Isidorus, ubi suprà. aut a *celando*, id est, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloss. *Cimum*, ὑπόσκιον. imò σκύπιον podium, qod & *Scenum* dixisse Apulejum *Metes. l. 11.* avtumat Scipio Gentilis *parerg. l. 1. c. 37.* Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, testimoni Scaliger *Autum. lect. l. 1. c. 1.*

Cimos supinat, obvias offert genas.

qo loco *Qmos* perperam legebatur. *Cmum* avtem, *calum*, & *calumo*, inqit Heraldus *adverf. l. 1. cap. 4.* σκύπιον *calcum*, ut D ὑπόχεον λέβητα, νυμφῶν ὑμηνέα, ὑποσκίοις ἐν σπέεσσι, si Scaligerum sequmur; nam reclamat Salmasius. atqe hoc malo, quàm qod Gvichardus io *harmon. liugv.* à κοιλία, qod est tamen τὸ κοῖλον βλεφάρου Polluci. ὑπόσκιον, *supercilium*. Plinius loco supernus laudato: *Extremum ambitum genæ superiores antiqi cilium vocavere unde & supercilia. Epiſcyesin* etiam e Latinis Tertullianus usurpavit *de pallio c. 4. Inadultum crassata mentorum epiſcynio differsa.* Aspectus avtem in *leone torvitas* non est decora animis, qm in homine vultus *gravitas*. Itaqe eos, qi hoc nomine Basilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus est Isidorus Pelusiota *l. 3. Epiſt. 99.* Ὅσοιπερ ἂν τὸν λέοντα πονηρὸν τῆς, ὅτι βλοσυρὸς, ἀλλὰ μὴ πιθήκου, βλέπει. *Sicuti si qi leonem reprehenderet, qod rigidum quendam; sed bon simiarum similem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐν τῷ στόματι ῥεῖν ἀφρὸς] de *ego* pariter, ac *cane*. indè tanta pictoribus solicitudo de spuma scitè exprimenda. qo in conatu fortem arti tulisse suppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor est Plinius *lib. 35. c. 10.* quanqam ittud Apelli adscribant Dio Prusæus *Orat. 63.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l. 1. c. 12.*

Συστατικωτικὴ] Vide qæ ex Avgustino adduximus ad *lib. 2.* F *§. 3.* fed & eundem *de vera religione c. 40.*

Ἥδιστ' ἂν διατυπώσαθαι] *elegantèr fuisse effe*. Xylander. ut vel ἥδιον legerit, vel ἥδιον eodem sensu ceperit. Glossarium. Διατυπῶται, *constituo, ostruo*. potest tamen ibi & in *commendande* sive *concilande* significatu sumi, qi τῷ συνίεσθαι solennis est. idqe securus videtur Casavbonus qum vertit, *ne qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅτι γραφῆς καὶ πλάσεως μιμήματα διαπίνουσι] Plutarchus *de poet. leg. c. 12.* Γεγραμμένον παῖδα ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτην αἰσχρὸν ἢ ἰδοίτης ἀδικᾶσθαι ἢ διαπίζοιτο, ἧχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ὅμοιον. *Picturam laceratum aut simium, aut Thersitæ facem videres delectaremur & miraremur, non valetudini. sed similitudinem causſa.* Et mox: Τὸ βοᾶν καὶ ψέγειν προελίσσειν καὶ συνυφαίνειν ῥᾴζον καὶ θαλίστερ⊙ πέφυκε διαίνεσθαι, ἀνοχλήτ⊙ καὶ ἀνεπιτρόπ⊙ καὶ ἀνεπιτρόπ⊙ καὶ ἀνεπιτρόπ

παῦται ἐ πασὶ πιθανά, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ἀσπαζομένῳ

a προσπιπτ. a προσπιπτ.).

§. 3. Ἱπποκράτης b πολλὰς νόσους ἰασάμενος, αὐτὸς ἀσθενήσας. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. c Ἀλέξανδρος, καὶ Πομπήϊος, καὶ Γάϊος Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην πολλάκις ἀνελέσθαι, καὶ ὃν φθορεῖα πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταφθεῖραι, αὐτοὶ d πρός τῇ ξ βίῳ. Ἡράκλειτος, περὶ ἐκπυρώσεως τοῦτον φυσιολογήσας, ὕδατος καὶ ἐντὸς πληρωθῆς βυλβίτης κατακεχρισμένος

b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47. l. 8. §. 11.
d L. 10 §. 7. l. 11. §. 1.

hujusmodi, quæ non cuivis sunt grata, sed illi duntaxat qi adversùs naturam operàque ejusdem animum habuerit probè conciliatum.

§. 3. Hippocrates, ubi multos fustulerat morbos, tandem & ipse sublatus est. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixissent, morti demum & ipsi concesserunt. Alexander, Pompejus, C. Cæsar, cùm tot urbes funditus evertissent, tot hominum myriades in prælio cecidissent, ipsi quoque tandem vitâ excesserunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè disseruisset, aquâ intercute viscera distentus, stercoréque oblitus

bu-

ANNOTATIONES.

incæ, μὴ τὸν ἰσθμὸν τῆς παρδίας ἰατρεύων. τὸν λέγει φθεῖρα. A *capessebant? Ubinam inexpugnabiles illi atque invicti rhetores? ubi stem qi præclare adeo statuerunt & bene meriti sunt de publicus istis conventibus? Qi oberunt illustres equorum altores? Ubi dacer sunt exercituum? Ubi satrapa? denique tyranni qò concesserunt? Nos omnia putrei? non sunt ea fabulam versa omnia? Memoria vita istorum ea quæ paucis ossibus retinetur? Vide l. 6. §. 22.* Menander *in* terramque cum Philoſtione *ex* Philemone *à* Jano Rutgersio *var. lect. l. 4.* evulgato.

Ὅστις οἴεται δίκαρ σιωπὴν ἔχειν ἀεί,
Ἐμοῦ λέγοντος τοὺς τοιούτους· οὐκ ὀθισθεροῦς.
Ἐντεῦθεν ἔστιν ὅτε καὶ κἀμὲ φέρει
Λαβεῖν βουλὴν, ἢ τοιοῦτον· καὶ σοφῶν,
Καὶ μεγα θρασύτατον ἐστ' γίνει καὶ χρήματα,
Ἀνοΐᾳ τι δεῖξῃ, καὶ πάλαι τῶν σωμάτων.
Καὶ δεῖ δυοῖν τὸν δ' ἑτέρουν χρῆναι.
Κοινὸν τὸν Ἅιδην ἴσχειν οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦτ' ἐρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Nevelle si vos, qalis ave qisquam fuet;
Hominum sepulcra, qa secus viam, inspice.
Hos ossa, pulvis atque manus clavdatur,
Regum, tyrannorum, & veriùm superbissimi,
Superbescentisque opibus & propagine,
Snàque gloriâ, atque formâ corporum.
Communis est his omnibus mortalibus.
Hæc intuendo desine qalis sies.

B

C

Cur autem *τῶν σωμάτων corporum αἰσθητοὶ* malim quàm *corpora* cum Rutgersio & Grotio reddere, dicas licet ex *annotatis ad l. 1. §. 10. περὶ σωμάτων ἄρας.* certè antithesis illa inter *αὐτῶν δόξαν*, & *τῶν σωμάτων πάλαι*, sensum eum quem ibi posui, exigere videtur. alioqui per metri rationem nihil obstabat, qo minùs tam *τῶν σώματος* quàm *τῶν σωμάτων* dicere potuisset. *Ὅλως πόλεις ἄρδην τοιαυτάκις ἀνῄρηνται, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.*

D *Ἡράκλειτος* de *philosophus* in genere pariter *l. 4. §. 48. & l. 6. §. 47. & l. 7. §. 19. & l. 8. §. 25.*

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως Ità Laërtius *l. 9.* ex Heraclíti sententia, *Ἕνα οἶμαι τὸν κόσμον, γινόμενόν τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυρούμενον κατὰ περιόδους εἱμαρμένῃ τινὰ τὴν σύμπασαν τοῦτον. Unum esse mundum, eumdemque ex igne nasci, & rursus per quosdam temporum ambitus per vices hoc omne cælum ignescere.* Ab Heraclito forsan Stoici. Vide Lipsium *Physiolog. Stoic. l. 2. c. 22, 23.* nec nostri dissentiunt, nisi qod *conflagrationem* unicam duntaxat agnoscunt. Vide Petr. *Epist. 2. c. 3. v. 7, 10, 12.* & qæ congessimus in *Orat. de Nat obedientia in Hebr. c. 11. v. 7.*

E *Τὸν τε τῶν ὅλων κατακρωθῆναι* festivè; hominem qi *de mundo igne absumendo* primus dogma protulerit, ipsum *aquâ* interius *tumultuante* oppletum, diem extremum obiisse. *Aquâ oppletum* certè obiisse consentunt plerique, ab aqa, qâ oppletus fit, non desunt qi negent. Siquidem, ut Laertius *l. 9.* refert, plerique aquâ intercute cùm laborarent, à medicis ajunt quæsiviſſe, *εἰ δύναιτο ἐξ ὑγιεινῆς ἀέρος ποιῆσαι, unum ex diluvio siccitatem inducere possent.* Atque ità Plutarchus in *præcept. salubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum stabulum condidisse se fimo circumquaque obrutum, qo humorem, si id fieri posset, evaporaret. id cùm nevtiqam succederet, à morbo interiisse. Hermippus verò medicos percontatum esse, *πότερον ἐκ τοῦ σώματος ὑγρότητα ἐκκενοῦν βέλτιον ἢ ξηραίνειν.* F *quorum compressis intestinis humorem educere valeret.* qod fieri posse negantibus, ad solem stercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipsum se exposuisse. ità decumbentem, ab exsiccato induratoque fimo convulsis artubus diem obiisse, Tatianus; à canibus dilaceratum esse tradit Neanthes. Cæterùm Hipparchus & Atilo etiam, referente Sotione, hydrope curati, insperatum, alio nescio qo morbo interiisse, in scriptis suis sunt testati.

Δημήτριος δὲ ὁ Φθιεύς Atqi Laertius *l. 9.* ex Hermippo, semo confectum duntaxat obiisse, cum animâ penè defecta paG nis è furno calidi vapore pertridiuum in vita se continuisset, qo Cerealibus superstes esset. de pediculis nè γὲ quidem. cum tamen *l. 1.* Pherecidem junxa qoidam morbo fœdo hoc periisse: qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. sed aliusmodi, sustulerunt. qorsum ista? navem conscendisti, navigâsti, appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, nè ibi quidem, numinis est inane. sin sensu caruturus es, desines voluptatibus ac doloribus distineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτη ἢ αὐλοὶ φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐπίβηθι, πλεύσας, κατήχθης. ἐκβῆθι. [b] εἰ μὲν γὰρ ἐφ' ἕτερον βίον, ἐθέλει θεῶν κενὸν, ἐθέλει σκιά. εἰ δὲ ἐν ἀναισθησίᾳ, πανσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνοχλήσων.

[a] L. 2. §. 9. [b] L. 2. §. 11

ANNOTATIONES.

qod cùm epistola ipsius ad Thaletem data, tum & Aristoteles confirmat *hist. animal. l. 5. c. 31.* & *l. 3.* ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de alas qi pari fato defuncti sint Plinius *hist. nat. l. 11. c. 33.* & alii. de Democrito nusquam legisse memini. Lucretius etiam contrà *l. 3. & ex* Lucretio Lactantius *instirut. l. 3. c. 18.*

Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte sua leto caput obvius obtulit ipse.

deqe eodem Anton. *melissf. l. 1. r. 58.* (qo avtore tamco, nescio) ὅτι νοτέρα, καὶ λυθαργῳ πεφυκυῖα, ἀς ἀνέψυξε, οὐδὲν μα, ἴδια, ἐξαπατῶσα ὁ φιλόζωος, ἐξέτεμνεν ἑαυτὸν τῷ βίῳ. *qod agrotus, marcuerqe ac emarcuerit fere dormiendo miserrime languerat, cum ad se redussit, dixerit, vita amor me non fallit, & mortem sibi confixerit.* Qz cum Laertii narratione haud planè conveniunt. Cæterùm etiamsi diversa à se invicem de Democrito obitu tradant avtores illi, at a Marco illic omnes dissentiunt.

Σωκράτει δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falsum est*, inqit Xylander. itaqe subdit, *historiam* (uti ait) *fecatus, Socratem exuisse absumpsit.* Verum illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *aliusmodi pediculis* Marcum locutum, qi philosophum illum sustulerint. Anytum mirum ni & Melitum voluerit, qos *pediculos* noo absurde nominat, qasi animalcula vilissima, nulli prorsus usui, nili hominibus infestandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l. 2. c. 9.* Ὅτι μὲν ἡμῖν μεγάλα θηρία εἰσὶν. οἱ δὲ θηρίδια καταδῦθ' ὑπ' μυρᾷ, ἀφ' ὧν ἔτσι σπάν, Λίπ με καὶ φαγίτω. *Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola maluroso & parva, de qbus dici possit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *lovebus*, *lupis*, animantibus feris, sed generosioribus avi robustioribus confert; sycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis validissimis*, sed noxiis, cujusmodi sunt *vespæ*, *vermiculi*, &c. De lemonibus paria Plavtus *Curcul. act. 4. sc. 2.*

Item genus est lemonum inter homines, meo quidem animo,
Uti musca, culex(que), pedisequi, pedicique.
Odio & malo & molestia; bono usui ostis nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ità alibi usurpatum monuit. Sed & de parasitis aqe adulatoribus testivè admodum Anaxilaus apud Athenæum *l. 6.*

Ἔστιν δὲ πολλοῖς τῶν ἰχνέων ὄντως
Σκόλοπας, οἷς ὁ βασκὸς ἀπέρυκεν τρόπος
Ἐνθὼς ἔσωσεν ἐσθίοντ' ἐκδήμους,
Ἔως τις, ἄστις σοφὸς, ἀπεδύξη κοπὶς.
Ἐμοὶ δ' ὁ μὲν λιμὸς ἐστι. ὁ δ' ὄντως βασκ.
Adulatores, qos adulone, devorum
Sunt veluti vermes. namqe ne hominum simplicem
Sese infamando, hunc afflictes enedunt,
Trittcenus ut gramum, donec vastefecerint.
Ita hoc tam glamu est ille alves admordicat.

Ἔστιν, ἐπλεύσα., κατήχθης. ἐκβῆθι] *Navigationi* veram confert: (qà imagine usus est & Epictetus *Enchir. c. 7.* exhibendus *infra ad §. 5.* sed alia ratione) *mortem portus.* qomodo & Plutarchus *de tranqull pag. 476. A.* Ἔγγὺς ὁ λιμὴν, καὶ πάντων ἀποπλοῦσι τὸ τοιοῦτον, ἄντως ὠφελεῖν μὴ τιγχάνει. *In propinqo est portus, iscirqe omittere e corpore, tanqam scapha aqam adnitentes.* Juncus itidem *lib. de senect.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 113.* Δοκεῖ δὴ μοι λιόντος αὐτοῦ (ὅ, τι γέγονε ἀνθρώπῳ, καὶ ὁ τέος) ὁμοιότατα τοῖς ἀγωνιζομένοις θρέμμα, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ἃ μὲν διελθόν τὸ μέγα πέλαγος, ὥσπερ οὗτος λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐκεῖ τοῦ λιμένος, τῇ ευδιμότατα οἰκήσαντος, ἀνοῦν τῶν τοιν. ἔστι διαγωνισάμενος ἢ σῴζεσθαι, καὶ τὸ σῴζειν τυχὸν, ἀποτάξεται τοῖς ἀγῶσιν. ὃ' ἔστιν ἐν μέσῳ τῷ τοιῷ τῶν διαλύσεων διαφέρει. μὲ διελθὸν τὸ πρεσβύτερον αὐτῷ πλοῦ, ὑπὲρ ὃ πολλοὶς ἐνέκοπτον ἐν τῷ πελάγει, καθεστῶτι, ἀπέφανε ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi utcqe illorum, (qi vel senex mortem fugerit, vel juvenis) simulis cursu certantibus, aut navigare veclis.* Senex enim emensus magnum pelagus, qod vitam esse dico, *passa gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi defcedit: aut peracto circuito in stadio certamine, & certamine nactus, certaminibus valedixit. At juvenis in medio mari, non assequutus propositum navigationis terminum, pro qo vota tamen fecerat, interiit aut alicubi dum in stadio curreret, collapsus, sine corona clausus est.* Et Junco simile Seneca *Epist. 70. Nonnulli* eorum *offendi publicum finis generis humani. Scopulum esse illum putamus, demersissimum? portus est, aliqando petendus, nunqam recusandus. in qem si qis unum primos annos detraxit est, non magis qem debet, qam qi citò navigavit, aliqem enim, ut fit, venti segnes undarii ac detinent, & tranquillitate lentissimo tadio lassant, alium pertinax flatus colerimus perfecit. alios vota velocissime adduxit, qò venturum erat etiam cunctantibus, alios macerant & exsul.* Vide eundem ad *Polyb. c. 28.*

Ἔστιν] *ipsamet, mortem considerare.* Apud Svidam avtor innominatus, Ἐοίκει δὲ τῶν ἀνοχλήτων τοῖς ἐπαίροις. *Consendit navem forte sustinentem.* Libanius *Orat. 11. Lutet. Edit. pag. 353. B.* Ὅστε τοι μὰς δυσπλοοῦντες, (*f. ἀναναυμάχει*) τὰ δὲ ἀντιπαλαιόντες, ἐπίβαινε οἷς τοῖς ναῦς ἐὸ ὀφθαλμοῖς Κυπρίοι τὰ πλοῖα μὲν ἐς ναυγὰ φερόμενοι. τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὸν τιγχον ἐν τῇ δοκῇ τῶν ἀρχαίων ὀφίτων. *Ut partim accelerando, partim reflectendo, evaserint ad navei, ante oculos Cyprioium, antiqa quidem ut navalia ferentes, sed recentia accipientes arte dempta, ut opinionem confirmarent qasi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut hesce revulsis, illis substitutis, naves consenderint.* de simulacris loqitur per fravdem subreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] ita de statu animarum post mortem ambigendo passim Marcus sermonem instituit. Vide *ad l. 4. §. 14.* & *l. 7. §. 32.* Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag. 190.* qem, qia prolixior est in hoc argumento, transcribere piget. Seneca *Epist. 71. Aut in melioiem emittitur virtus, Imodum tranquillisque inter deorum manstuus: aut certè finis ille futurus incommodi, natura sua remissibilis, & reversurus in totum.*

Πανσῃ πόνων] Gemina his habes *l. 6. §. 28.* Θάνατ- πόνων ἀπάλλαγις. ἀλλὰ καὶ κακῶν. *Mors est liberatio a doloribus, sed & malis.* unde τελευτὴ λύσιτ- *Mors molestias liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἄλγ- γὰρ οὔτ' οὖν ἔτ' ἔστιν.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

qod Æschylo tribuit Stobæus *tom. 2. tit. 121.* & Sophocli *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθ- οὐ προσγίγνεται.
Nam morte functos nullus assequitur labor.

Lucret. *l. 3.*

Te quidem, ut es leto sopitus, sic eris ævi
Quod superest, cunctis privatus doloribus aegris.

Seneca *Epist. 24. Moriar? hoc dixi, Desinam ægrotare posse; desinam ailegari posse, desinam mori posse.* Cæsar apud Sallustium in *Catilin. Mortem omnium requm, non cruciatum esse: eam cunctis mortalium mala dissolvere: ultrà neqe curæ, neqe gaudii locum esse.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνοχλήσ-] πόνων τε ἡδονῶν ἀνοχλήσων, *dolores voluptatesqe sustinere.* qasi noo sit minor molestia istis, qàm illis distineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph. 3. 4.*

— *Miseram me; differor doloribus!*

eodem planè Plavtinus adolescens, gavdii prægnans; *Truc. 4. 1.*

— *ps ego lasus sum, & lassitiâ differor?*.

diserè Seneca *Epist. 39. Qui hostis in qemqam tam contumeliosus fuit, qam in qosdam voluptates sua sunt? qorum impotentia atqe insana libidine ob hoc unum possis ignoscere, qod qa fecere, patiuntur.* Celebre est Antisthenis illud, Μανίαν μᾶλλον, ἢ ἡδονὴν. *Insaniam dicere potius, qam voluptate affici.* Refert Laertius *l. 5.* & Sextus *commens. l. 10. c. 2.* & *Pyrrhon. hypothes. lib 3. c. 22.* Hinc Clemens *Strom. l. 5.* & ex Clemente Eusebius *præpar. l. 13. c. 13.* Ἀπόλοιτο δὲ μανίας μᾶλλον, ἢ ἀνδρὸς πρόπου. Et ab eadem mente Seneca *Epist. 82. Malè tibi esse malo, qam molliter.* Sophocles itaqe jam senex, cum ab eo quæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Ἐυφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. δεσποτείαν μὲν τοῦ αὐτοῦ λαίφους, ὅσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δυσπείθειαν ἀποφυγών. *Bona verba, mi homo: libentissimè ipsum, tanqam à domino agresti ac furioso profugi.* Plato *Polit. l. 1.* Cicero *de senect.* Valerius Maximus *l. 4. c. 3.* Plutarchus *de avarit.* & *de sera polit.* Clemens *pædag. l. 2. c. 10.* Stobæus *tom 2. tit. 113.* ubi videnda etiam Junci de eodem argumento differentia. Qod avtem ille senectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & qidem meritò magis, adscribat. Spectat horsum Crateris festivum illud, qod Laertius *l. 5.* Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἑρμῆ πανοῦ λοιπὸς, οἱ δὲ μὴ, χρόνος.
Ἐὰν δὲ τύχοις μὴ δόρυ χρῆσθαι, βρέχος.
Fames amorem sedat; aut saltem dies:
Si non medetur ipsa, idem laqueus facit.

Λαμπρίων τοιοῦτ' χάριτι] Plutarchus *ad Apollon. pag. 114. C.* Ὁ μεγαλαυχὸς Σπουσίππου τὸν βίον μεγάλωρ, ἀναλλαγεὶς τῶν τῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν ἀγρίων ἐπιθυμιῶν τούτων ἀφειδίαν τε καὶ σωφροσύνην δείξει. *Qi inter mortales esse desiit, dii immortis cupiditatum vero factus est consors, liberatus servitute corporis, & innumeris ejus solicitudinibus & casibus.* Et *ibidem pag. 107. F.* Τὸ γὰρ μὴ δεδιέναι θανεῖν καὶ τοῖς σπάνιοι τούτοις διώγμοι, ὑφ' ὃν κατασκώπτουσ ὁ τῶν τοῦ θνητοῦ ἀναπλασμάτων φλυαρία., ἰσθαίμων τι καὶ μακάριον. *Beatum enim est liberari a servitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qa mortem occupant, ac fictitia humani nominis.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίαι καὶ φλυαρίαι recenset varias, qibus servitii hujus ratione obnoxia fit anima.

a L. 2. §. 2. l. 11. §. 19. b L. 10. §. 38. c Sive ἐπὶ τὸν Boot. ὑπὲρ π. Mer. d vel ἃ [ἀ] π. τ. ἐ; L. 2. 2. d L. 2. §. 13. e L. 2. §. 2. f L. 2. §. 8 13. g Edd. γ. α. ι, τ. Boot. ἢ τοι γ. α. τ. vel ἢ γὰς τῷ α. τ. recepit L. vide Not. h L. 2. §. 7. l. 4. §. 22. i L. 2. §. 5. 16.

καὶ [a] λατρεύων πεσῇ χείρων [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ σβέσει τὸ ὑπηρξέν. τὸ μὲν γὰρ νῦς καὶ [d] δαίμων, τὸ δ' [e] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον σοι βίου μέρος ἐπὶ πᾶς ἕτερον φαντασίας, ἐπίσχες μὴ τῷ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἧττον γὰρ ἄλλῳ ἔργῳ σέρῃ, τυτίσι, φαντάζεσθαι τί [h] ὁ δεῖνα ποιῇ σε, καὶ πῶς ὁ δεῖνα ψέγει, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [i] ἀκατρέμβλητος τῆς ἰδίας ἡγεμονικῆς εὐταξίας, [k] χρὴ μὲν ἔν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

defines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id quod inservit? cùm alter mens & genius, alter limus & sanies sit?

§. 4. Quod supereſt vitæ reliquum, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, niſi ſiqid ad communem utilitatem ſpectaverit; puta, cogitando, qid iſte vel ille agat, & qorſum hoc vel illud agat, qid loquatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni obſervatio, à mentis propriæ cuſtodiâ cogit evagari. oportet itaque in cogitationum ſerie fruſtraneum & ſuperfluum

omne

ANNOTATIONES

ter alia pag. 108. A. Μορίας ἡμῖν ἀσχολίας παρίχει τὸ σῶμα. Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus. Vide Senecam Epiſt. 65. ſupra ad l. 2. §. 2. vide & infra. l. 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum ad l. 2. §. 1. τῷ χείρονι συνιέδυ. & Tertullianum ad l. 7. §. 66. Hinc ſeriæ voces illæ qorundam apud Epictetum Diſſert. l. 1. c. 9. Ὀυκέτι διτχίμβαμεν τῷ τοιαυτίῳ τούτῳ διϊσμενοι, ἐφ' ὅτῳ τρίβωνες, καὶ κονίζοντες, ἢ ἀποκαμόντες καὶ παλαίσαντες, ἄνω δὶ αὐτὸ συμπεριφέρομεν τοῦτο καὶ τοῦτον. Nos corpuſculi hujus vinculo tolerare dextros non poſſumus, ut ſimus cibum potumque dando, & quietem præbendo, eoque repurgando ac ſtercorando, & propter ipſum alios atque alios nos accommodemus. Ipſe apud Stobæum tom. 2. ſer. 119. Θαυμάσιος ὁ φίλος, καὶ, ὡς φησι Σοφοκλῆς, φιλόζωος. τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀνθρώπων καὶ βουκολικώτατον, τίτγομαι καὶ θεραπεύομαι. Ἐπεὶ γὰς ἴδιόν τινὰ μίσθωσιν ἡμέρας θεραπεύσω τὸ τῷ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπομείναιμι. ὅρα γὰς ὅσα ἐστὶ, ἵνα ὁν ἀκάνθαι, τρίβοι τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ τι τῶν ἀνωνύμων πονήρων, ἀπαλλοι ἐκείνα τὸ μέρη. τῷ ὅτου θυμάτου ἐστὶ φλοὸς πρᾶγμα, ᾧ τοιαῦτα λειτεργοῦμεν καὶ ἐκείνῳ ἡμέρᾳ. τάντα τυτοι τὸν δόλιμον. ἀλλὰ ποῦ τὰ τάτα βαρύτερα. ἀλλὰ δεῖ δὲ μὲ ὑπερτεῖν. διὰ τῦτο μόνα, καὶ ἀτίχομαι λάον τὸ δύσκολον τοῦτο σωμάτιον, χαρτάζων, σαίνων. ἐκ. αὐτὸ, φησι, Ἄφις αὐτὸ ἔδη, καὶ μαλίτι πρᾶγμα ἴχι. Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inquit, vitæ cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. At ſi oporteret quoſdam dies ſolum vitium corpus curare, non juſtmercemus. Vide enim quàm ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliquod tpus neceſſarium partes illas abluere. Reverà morium eſt amare corpus illud, tot tot diei miniſteria ſunos exhibenda. Hanc parum ſarcio, & rurſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Quamdiu manes, & ſuſtineo la. are miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, uſque dum ipſe deterat, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator. ubi vatia Geſnerus vertit, ſarcio. cùm ſarcio potius debuiſſet. hoc eſt enim, non illud, licèt uſitatum minus, τὸ τάτ' ο, qod & τὸ ταῦτα, infercio. Sed & illud ſortan avtor ipſe uſurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον ſive ταμεῖον appellat, qomodo σκεῦος Apoſtolus ad Theſſal. Epiſt. 1. c. 4. v. 4. Neqe enim Eſſio noſtro in decalog. lig. 7. accedo, qi τὸ σκεῦος ſive vas vult eo ſenſu ibi accipi, qo apud Comicum ſumitur, in Paſtul. A. 4. ſcen. 2. ubi Milphio:

Facto quod manifeſto merebi haud ferme ſolent.
— refero vaſa ſalva. —

Ità *anima* tua, *corpus*, Lucretio l. 3.

— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicero Tuſc. l. 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, aut aliqod receptaculum.* Idémqe Lactantius l. 7. c. 12. Vide & l. 10. §. 38. & l. 12. §. 2. Mericus Caſavbonus *domicilium* ſive *caſam* vertit, qod a Marci ſchemate longiuſculè abſcedit.

Ἢ περίεστι τὸ ὑπερτεῖν] Xylander. *ſimetsne qod ſervit, id ſuperest.* Verùm hoc Marcus hic non aſſerit. in priore membro tanqam incertum poſuit. in poſteriore, qaſi non ſupereſſe dato, qid futurum tunc ſit, differit. Locus eſt proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ἢ περίεστι, *qo illud qod inſervit præſtantius eſt.* vel, ἢ [ἐ] περίεστι τὸ ὑπερτεῖν; *annon præſtantius eſt id qod inſervit?* firmare videntur, qæ ſequntur. Seneca Epiſt. 65. *Major ſum, & ad majora genitus, qam ut manicipium ſim mei corporis: qod equidem non aliter aſpicio, qam vinculum aliqod libertati meæ circumdatum.* Vide & infra l. 5. §. 21. & l. 11. §. 19. Verum D. Bootius mavult, ὑπερ ἐστὶ τὸ ὑπερτεῖν. & exponit, *qod inſervire debet.* ut τὸ λογικὸν animo, τὸ ὑπηρετικὸν corpori adjungatur. Mericus Caſavbonus ὅτῳ περίεστι τὸ ὄν. *deſines* vaſculo miſerum tanto deteriori, qamdiu id qod *inſervit præſtantius exiſtit.* At clariſſimus Salmaſius hæc mutilata ſuſpicatur; cùm in avtore iſto disjunctivum ἢ non reperiatur, qui præcedat ἤτοι. ex inſequentibus itaqe ſententia ſupplerì; locum totum ſic reconcinnat, ἤτοι γὰς ἄλλα ἔργα ἐστὶ, σύντομα μὲ τοῦ διαφορᾶς ἐπὶ τὸ τελειοφιλὲς ποιῇ. ἢ περίεστι τὸ ὑπερτεῖν, *aut aliud qod agas, non habes, cum relationem non facis ad aliqod in commune profuturum; aut qod ſervire debes me te domenatur.* περίεστι τὸ ὑπερτεῖν, *ſuperesse ſervi*, *ſuperat.* Grammatici περίεστιν ἀντὶ τοῦ περιγίνεσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τοῖς σοφοῖς. *ſuperare, exuperare urbem.* & περιέσεσθαι, περιγενήσεσθαι *ſuperaturum eſſe.* Incertus avtor apud Svidam; ἤτοι ἐπίτροπος περιὼν σοῦ ἐφεληγὸν διεμὲ καὶ ἀμείνω πιθήσεται. *Haud enim alia ratione ducem & ferocem, & prorſus intractum ab eo ſuperatum iri.* Accederem libens, niſi obſtaret, qod de animæ ſtatu poſt mortem ſermo inſtituatur. itaqe ἐπίσχω, animuſqe inclinat potius ad ſententiam D. Bootii, ſi liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ἐπεὶ εἰσὶ ὑπερτεῖν. *qod inſervire æqum eſſet.* viderint alii.

Νῦς καὶ δαίμων] Vide *ſupra ad l.* 2 §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐπ τυτὶς περὶ ἴσχεσι φαντασίας] Curioſitatem coercet. ut *ſupra l.* 2. §. 8, 13.

Ἢ ποιῇ ἄλλῳ ἔργῳ σέρῃ – ποιεῖ ἀκατρέμβλητος τῆς τῷ ἡγεμονικῷ παραλλαγῆς] lego: ἢ τοι γὰς ἄλλῳ ἔργῳ τύχοις, vel ἢ γὰς τῷ ἄλλῳ ἔργῳ τύχοις. qanqam vir eruditus, qod ſupra monuimus, antegreſſis iſta interſerit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *debortatur*, inqit, *ab inquiſitione in alienos mores. poteras aliqis quærere, qid in eo malè occurrit, damnum eſſe præſentaneum, qia jam, eodem videlicet tempore ſpatio qo id facis, prorſus ſive impedaris ab alio opere. qod autem opus id ſit, mox declarat, ἢ τὰ ἴδια ἡγεμονικὴ παραλλάσσοις.* Verùm de iſtis aliorum judicium eſto.

Τυτίσι, Φαντάζεσθαι] συλοικοφανῶς ſive ἀκαταλλήλως, ἢ ἀσυναλθῶς eſſe videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qaſi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ ſcribendi genere jure veniam mereantur in pagina Stoica præſertim; cùm his Chryſippus *de vitetur.* l. 1. permiſerit, avtore Plutarcho *de Stoic. contradict.* c. 25. ἐφ' συλοικισμοῖς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἄν πίστχνδοίησαν ἐν ἀλόγοις, *etiam ſolecismos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios haud paucos diſſpuderet.* Verùm ſic Homerus *Il. β'.* v. 350.

Φημὶ γὰς ὧν πασσυδίῃ ἐπιμίξιον Κρονίωνα, &c.
Ἀτρεΐδη ἐνιδεῖξι, ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Deo enim omnimode præpotenti Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, ſavſta ſigna oſtendens.

Terent. Eunuch. A. 5.

P. *Cur ergo ea res ego te conſilium rogitabas?*
T. *Vobis ſrenis.* —

Idémqe

Nos omnes, qibus eſt alienum diſcrtus labor,
Omne qod eſt mereto tempus, prorſqam ad reſtitum eſt, lucro eſt.

Hujuſmodi videntur eſſe in ſacra pagina, illud Lucæ Evang. c. 22. v. 20. Τῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μυ, τὸ ὑπὲς ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Hoc poculum eſt illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effundetur.* Illud item Joannis Apoc. c. 1. v. 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησῦ Χρισῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιςὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτῦ. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejuſdem Evang. c. 1. v. 14. Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre, qi plenus eſt gratia ac veritate.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum περιέσεσθαι facit; & Heinſius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illuſtratum Pavli ad Coloſſ. c. 3. v. 16. Ὁ λόγος τῦ Χρισῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νυθετοῦντες ἑαυτύς. *Sermò Chriſti habitet in vobis copiosè, docentes & admonentes nos mutuò*, &c. Syntaxin denique huic geminam habet & l. 4. §. 48. ἄλλος ἐν' ἄλλῳ, ὁ μὲν τῦτο ἐπαινῶν, &c. *Qo voce frequenti, alii alios ubi ſepelierunt*, &c. & l. 8. §. 31. Ἀλλ' Ἄνγελος, γάνε, Συγατερ – ὅλως πολὺς ἐάσεις. *Angelli ama, inqit, filia – amla tota mortis conceſſit.* Verum poteſt iſtic, non parentheſis ab avtore, ſed metatheſis ſive tranſpoſitio ab excriptore, ſubeſſe. atqe in hanc demum ipſe partem propendeo; totámqe periochen ita exiſtimo & eſſe concipiendam, & a Marco ipſo fuiſſe conceptam: Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολειπόμενον σοι τῦ βίυ μέρος ἐπὶ τοῖς παρ' ἑτέρων φαντασίαις. ταῦτα, φαντάζομαί τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ πῶς ἐνεκα, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμῆται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἢ γὰς τῷ ἄλλῳ ἔργῳ τύχοις, ποιεῖ ἀκαθέμβλητόν σε τῆς τῷ ἰδίῳ ἡγεμονικῷ παραλλάξεως. Ità concepto, tam in proclivi ſunt omnia, qàm eſt imber cùm plnit.

Ποιεῖ ἀκαθέμβλητόν σε] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀκαθέμβλητόν σε

Vide

omne declinare: curiosum autem & malignum multò magis. assveface verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de qibus si qis subitò te requisiverit, qid nunc in animo versas? liberè statim respondere qeas, illud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevolúque animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, qæcunque voluptatem aut luxum ullo modo respiciant; aut æmulationem etiam, aut invidentiam & suspicionem, aut aliud qidlibet, de qo proloqi pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità compositus, qò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm

ἐν τῷ ἐμοὶ τῶν φαντασιῶν παρέπεσθαι, πολὺ δ' μάλιστα τὸ σεμνόν, καὶ κοινόβουλες. καὶ ἐθιζόμενον ἀνὼν, μόνα φαντάζεσθαι, οἷα ἂν εἴ τις ἄφνω διαπέμψει, τί νῦν διανοῇ; μὴ παρρησίας σχῆμα ἀν ἀπορρήτου, ὅτι τὸ, καὶ τὸ. ὡς ἐξ αὐτου ἐυθὺς δῆλα ἂναι, ἅπαντα τὰ ἐνθυμήματα, ἅ ἐπὶ τῷ ἐμῷ καὶ ζῶα κοινωνικὰ, καὶ ἀμελῆτ' ἡδονικὰ, καὶ καθάπαξ ἀπαλαυστικὰ φαντασμάτων, ἢ φιλονικίας πρὸς, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλα τινὰ, ἐφ' οἷς ἂν ἐρυθριάσειας ἐξαγόμενα, εἴ τὸ νῦν αὐτὸ σχοίς. ὁ γάρ τοι ἀπὸ τοιούτος, ἐκ ὀλίγα ὑπερηθύμως πρὸς τὸ ἄριστος ἤδη ἂναι, ἱερεύς

a Inf § 12. & 12. § 4.

b L. 11. § 5.

c Inf § 12. & L. 6. § 47.

9. § 10.

d L. 5. § 16. 30. & 9. § 9.

e L. 8. § 22.

ἀν

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ αὐτὸ καὶ μετὰ] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐς τὴν ἐμὴν αὖν φαντασίαν] *in cogitationum serie.* ubi scilicet cogitatio cogitationem sarit: prout usu venire soler.

Περιέρχεσθαι] *fugere, & declinare.* Xylander. qo sensu Pavlum vult usurpasse *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τοὺς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. *Profanas illas, de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ita vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περιΐστασο. *Pugnas legales fuge.* An antiqi tamen autores tic usi fuerint, nescire se profitentur. Cæterùm ex exteris, haud valdè antiqis tamen, loca suppeditant non pavca viri clarissimi Ifacius Casavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chrysostomum in Epist. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περιέρχεσθαι significet, παραπέμπεσθαι, ἐκφεύγεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen *in* locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περιέρχεσθαι in *cohibendo*, sive *coercendo* significatione sumere quomodo Beza & Stephanus reddidêre. qum utrumque utrobique monet Apostolus & Timotheum & Titum, ut τοὺς βεβήλους *profanos* illo, *leviter loquaces* ille, in aliis pœnis *compescat*, qàm ut ipse alterutros *devoret.* qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *vers.* 17. alioqi τῷ παρεπιπέσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, qd ipsi cavendum spernendumqe velit. *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Occumenius utramqe significationem admittit, *in Epist. ad Tim.* περιέρχεσθαι, ἤ σημαίνει τὸ, ἢ περιφεύγειν ἕτερον, ὃς τὸ παθεῖν καὶ πολυτρόπως. Et *in ad Tit.* ὑποστέλλεσθαι καὶ παραπίπτειν. De Apostoli loco qd sentiam dixi: de Marci loco itâ Xylandro non invitus concesserim. Verùm de illis alibi fusiùs plenisqe ea disseru, qibus illic recitandis commentarium iltum necessariò minùs nolim onerarium.

Μόνα φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανοοῖτο] Vulg nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeatve. cujus contrarium tangit notátqe in plerisqe *l.* 12. §. 4. Hoc autem argumento sani nihil honestius Alexum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά με κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliqid, prapudorat me pudor.

respondit, (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 3. *c.* 9. Scaligero *ad Catull.* restituente,)

Αἰ δ' οὐκ ἔτ' ἔλθοι ἵμερος, ἢ κάλον,
Καὶ μηδὲν αἴνῃ γλῶσσ' ἀνῖκα κὠνέοις,
Αἰδὼς οὐκ ἔχει σ' οὐχὶ ἵμερος,
Ἀλλ' ἔλθοις· ποθὶ τῷ δύναιφ.
At si bonus qid ver tibi tangeret,
Nec: tempe lingua suggereret malum,
Avdaciter ubique omnia pudore
Prologereris honesta qævis.

Qod autem de cogitatis illic Marcus noster, de eisdem Marcus alter *Offic. l.* 3. *Vir bonus, non modò facere, sed ne cogitare quidem quidqam audebit, qod non audeat prædicare.* Qui & de consultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non sunt, in qibus est turpis ista deliberatio. utqe etiam in omni deliberatione celandus atqe occultandus spes oportuerit removendus est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

—— non tu prece poscis emaci,
Qa nisi seductis nequeat committere Divis,
Hinc cæsos promptum est, murmurque humilisque susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scilicet qàm *bona pare præterum tacitâ qa libet accersi*; &, *Labra movet metuens audiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epist.* 16. Itáqe Pythagoras suos monebat, μᾶλα φαυλὸν ὑγχεῖσθαι, id est, *clarâ voce precari.* Ὅτι ἐστὶ τὸ θεῖον φύλον μὴ δύνασθαι τῶν φαύλων φθεγγόμενον ἀκοῦσαι, ἀλλ' ὅτι ἁπλῶς ἐδόκει εἶναι τοῦτο ὑγχεῖν. *Non qd exaudiamur Deum non posse audire eos, qi taliter loquuntur, sed qd pessimè vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 543. *A.* Ita Seneca *Epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus salutatum, cum eo pervenerit, ut nihil Deum roges, nisi qd rogare possis palam. nunc cum qanta demencia est hominum? turpissima vota dant insussurrant: si qs admoneret aveum, conticesceret, & qd sciret hominem velle, Deo narraret.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum* A *Deo, tanqam homines audiant.* Respexit horsum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosopho: sic loqendum esse cum honestiribus, tanqam dii audiant; sic cum dis, tanqam homines audiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erat rectis cultus, amatur honestis,
Et nihil arcano qi regat ore deos.

De factis, vitáqe totâ, Seneca idem *Epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cum pueris in publico vivere, cum te pareres tui tegent, non abscondent; qos plerumqe execrandos nobis judicamus, non ut tutum vivamus, sed ut peccemus occultius. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere. januarius conscientiæ nostræ, non superbo, opponat. Sic vivamus, ut deprehendi sit subiti affectus. Qid autem prodest recondere se, & oculos hominum avertere? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine ansia atqe solicita est. Si honesta sunt qæ facis, omnes sciant: si turpia, qid refert neminem scire, cum tu scias? Oh te miserum, si contemnere hanc rectam.* Idémqe de vit *beat. c.* 20. *Populo teste fieri credam, qæqd me custode* (excusi pessimè, *nescio*) *facium.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀπεχθάνεται σοι ὁ θεὸς διαπαίζει τῆς ἀπάτης. ἤδειν ἐξὸν συνιδόντι ἑαυτὸν καὶ παῖδα ὄντα, ὃν ἅπας ὁ παιδευτὴς αἰσχύνεται. δεῖ δὲ ἀνδρὸς, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδρικῶν ἐπιτηδευμάτων μᾶλλον παλαιστοῦ ἢ παιδὸς ἀπαιτήματα, ὡς δ' ἄλλοι πάντες· ὡς ὁ παιδαγωγὸς εἰς τὸ δημόσιον ἄγων σε παιδίον παράγειν κέλευε. ἀπεκαίου δὲ πάλαι τὸν ἴδιον ἀνδρεῖος, ἀλλ' ἐπήνεις μὲν ἐπαίδευσας τοὺς ἄλλους [τοὺς ἄλλους f] ἀναστένων. τί φαίνεσθαι, μᾶλλον ἐπαίδευσας τὸν ἀνδρεῖον. δεῖ δὲ σαυτὸν αἰδεῖ μᾶλλον. ἀνδρεῖος δ' τῶν φαύλων, ἥττων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Patrat domus tua ostium familiaribus: qvos tempore lucent ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vetto nefigni obnoxium esse maxime comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem altos deprehendi erantes nonnihil pudet, femetipsos deprehendi non pudet. Tu verò præterum qum admonearis peccati, erubescas, amò omnium maxime te tui pudeat.* De se denique fidenter satis, verè necne ipse viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitasse, qod eloqi non auderet; nullámqe suam factum vel dictum extare, de qo differere publice non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7 & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἰ τις ἄφνω διαπέσοι σοι] Fack hunc Zenonis monitum illud: Ἵνα τί μοι τοῦτο, ὃν ἀπολογησόμενος ἐλέγχει ἕτερον παιδαγωγεῖς. *Omnia mea agere, qasi pædagogus puello post respondurus.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo fatere, sed ne cogitare qidem qicqam audebit, qd non audeat prædicare.* Vide & qæ sequntur ibidem.

Ἀπολωτικὴν φαντασιάν] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολώλεκεν.

Ὅτι δὲ ἐπιεικέστερον τὸ ὡς ἐπ' ἀρίστοις ἦδη ἂναι] Notat procrastinationem studii & conatûs ad optima enitenda, ut illic, ita *l.* 8. § 22. verbis illis, Μᾶλλον δὲ δίκαιος ἀγαθὸς ἄνθρωπος γενέσθαι ἢ σπουδαῖος ἂναι. *Qi bonus merito eras fieri, qàm esse bodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐπ' αὐτοῦ τῆς χρείας ἀναλαμβάνει τὸ σῶν βελτίονα ἑξῆς σαυτὸν, καὶ ἐν μοδεῖ παραλαμβάνει τὸ δυναμένοις λόγοις; *Quotqe tandem differes præstantissima qaqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis evitare?* qo loco pro διωχθῆναι, ἀρῶνται legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epist. ad Menœceum, ad l.* 1. §. 4.

Ἱερεύς τις] Seobarus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoïcis; Αἰχμὴ δὲ καὶ ἱερεῖα μόνοι ἐσμὲν τῶν σοφῶν, φαῦλοι δὲ μοδίοι. *Dicunt vero solum sacerdotem esse sapientem, malum vero neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. § 49. Ὁ θεὸς φιλόσοφος, τῶν ἀκηράτων θεὸς ἱερεύς. *Verè qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ita vir sanctissimus qiqe in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo Apoc. c.* 1. *v.* 6. & *c.* 5 *v.* 10. &c, ἱερεῖς τῷ Θεῷ, *Sacerdotes Dei ibid. c* 20. *v.* 6. & ἱερώτατοι ἅγιοι καὶ βασιλικοὶ, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem retidit? ut eruditè docet Casavbonus *ad Athen. l.* 1, *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτας Διὸς] Ita Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονα ὁ. *Jovis ministros.* Et viri boni, τοῦ Διὸς διακόνους καὶ μαθητὰς. *Dei ministros & discipulos. ibid. c.* 26. Et Galano in

a Sup. § 3. Inf. § 5, 6, 7. 16. l. 2. § 13. 17.
b L. 2. § 16. 17.
c L. 5. § 16. l. 10. § 34.

ἵλεως ἢ ὑπομνὸς ἦτον, ἀχρόμενός τε τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρίκετην τὸν ἄνθρωπον ἄχραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παθῶν πάντων, πάσης ὕβρεως ἀκήρατον, πάσης αἰσθήσεως πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλων τῶν μεγίστων, τῶν ὑπὲρ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ ᶜ βεβαμμένον εἰς βάθος,

deorum ſacerdos ac miniſter quidam exiſtat, eóque quod intra ſe gerit, numine rité utatur. quòd hominem utique præſtet intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem quidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. ὑπηκοὴ τοῦ καὶ ἐνορίου τοῦ Θεοῦ. *Præfectus quidam & Dei miniſter.*

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l. 2. § 17. & infrà § 15.*

Πάντος ὕβρεως ἀκήρατον, πάσης ἀκολασίας πονηρίας] *Intactum à libidine, miſcum omnes malitia.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumque referatur, & libidine omni & malitia alieni. Caſaubonus *inmunem omni injuriâ, ſive contumeliâ, quam ipſe ſibi inferat, ex l. 2 § 16. incapacem mali ullius, ab aliis* ſcilicet *illato.* neutrum ſatis arridet. Ego de *molitoribus alienis* utrumque ceperim. ὕβρεως ἀκήρατον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactum.* Siquidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c. 5. Nulla ad ſapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contacta ſuperiorum abducta eſt, quam ut ulla vis noxia uſque ad ullum vertat ſuas perſ[pexit]. Ibid. c. 4.* ἀκολασίας πονηρίας, *improbitate*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu quidem ullo affectum*, hoc eſt, adverſùs eam perinde affectus ac qui nè ſentiat quidem. πονηρίας ſumit, quomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c. 12. v. 4.* ὕπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſque reſtitiſtis, adverſùm peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλων τῶν μεγίστων] Viros bonos, virumſque ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtog.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* Philo *de Joſeph. pag.* 530. B. Ἀθλητὴς οὖν τῶν ἀθλήτων, ἵνα γυμνάσματα τελλαῖς κακοπαθείαις, ἀλύμοις, ξυσταῖς, θυτῶσι, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβλαστούσης ὑφ' ὧν ἔμελε ἔχειν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavit, ut hic miſerius abunde ſum exercatus, errando, peregrinando, mercede ſervitudo, duro ſerendo imperia, uſque ad vitæ periculum exagitatus à quibus minimè oportuit.* Idemque περὶ ἀβίου. *pag.* 911. A. Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς οἷς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθλητὰς ἀρετῆς ἀνεφήναντο. *Quaſi ad ſacrum certamen virtutis, probi virtutis athleta evocati ſunt.* Et monachos aſcetas, Ἀρετῆς ἀθλητάς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l. 2. c. 20.* D Epictetus *l. 1. c. 18.* Ἄνοιγε καὶ ἴδε τὸν ἀθλητήν. *Hic nobis pugil eſt invictus.* quem & c. 2. c. 18. contendens cum aliis athletis; χαίρε, πυγμάζεις. νῦν τοὺς σάκρας τοὺς παῖδας (σάκρας legendum, niſi forſan per ludibrium ita nuncupare placuit) καὶ παγκρατιάσεις. *Vide tui ipſius, adverſùs tuos μονομάχους. Salve admirande. Age jam pugiles, & πυγμάτους, & ſaltes hos gladiatores.* Salſè Diogenes apud Laertium *l. 6. §. 27.* Περὶ μὲν τῶ παιδεύεσθαι καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀθλητὰς. περὶ δὲ καλλιγραφεῖν ἀδύνα. *De ſaltando & calcitrando certare homines. ut autem boni & probi ſcribendi curare nemo.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag.* 224. E. conſpicatus curſores circa carcerem tentantes, alter alterum qui præverteret, Ὅρα μᾶλλον, inquit, ὅτι δρομεῖς σπουδάζουσι περὶ τὰς φυλακάς. *Quanto magis eſt curſoribus ſtudium de celeritate, quam juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep. 4. ad l. 7. §. 31.* Atqui, ut Philo de *providens.* apud Euſebium *præpar. l. 8. c. 14. Mulierosa δὲ καὶ ὅτοι ἐν' ἐννοίᾳ περίστωσι, μὴ ὑπομένοντες ἀνδρικῆς καὶ τοῦ ἀνυπόπτου καὶ ἀληθινοῦ ζήλου ἀμιλλᾶσθαι ἀγῶνας, ἀπὶ ἰσχὺν καὶ ῥώμην ἀναγωγίσαντες. τῶν γὰρ ἀνανκαίων ὄντι, ἵνα Ἕκτωρ ἀριστεύῃ, καὶ τοῦτο παρασκευαζόμενον ὑπ' αὐτῶν ἀνθρώπων ὄντα ἀναγκάζεσθαι. Diſcant præterea, quicunque formutati corporis enutrieſſunt, mamas cervicemque tollere, dum partim in ſicubus, partim in feras animantes illas intumeſcunt, qa nativo quodam robore auteceſſunt. Summa enim ſtultitia fuerit, hominem bellatorem, qbus ipſe longè multumque concedit, ventibus gloriari.* Itaque Ariſtoteles *polit. l. 7. c. 4.* Τὸ καλὸν, ἀλλ' οὐ τὸ ἀφειδῆ, δεῖ προσλαμβάνειν. οὐ γὰρ λόῳ, ὕδὲ τῶν ἄλλων ἕκεῖον τε ἀγωνίσασθαι ἢ ὑβίου καλῶ ἀλύπου, ἀλλα μᾶλλον ὑπὸ ἀγαθὸς. *Honeſtus, non ferinus ſit in certaminibus præferendo. neque enim lupus, neque alia beſtia bonoſtum periculum pugnando ſuberet, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep. 124. Quid vires corporis alis & exercies? procedibus illas majores ſervitque natura conceſſit. --Vis tu, relictis in quibus vincis to neceſſe eſt, dum in alienis uteris, ad hominem revertitum? Quid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, amulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſua ponens.* En tibi Marci noſtri ἄθλον μέγιστον. οὐ ἄθλα μεγίστα ἀθλητῶν. Vin' tamen maximo iſto majus? Audi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt. 1. c. 6. v. 12.* Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep. 2. c. 4. v. 7.* Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Quod reliquum eſt, reponſa mihi eſt juſtitiæ corona*, & *ad Philipp. c. 3. v. 14.* Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium*

ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu. Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Parribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti, fidei, pietatis athleta* dicti.

Τῷ ὑπὲρ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus tranſlatum vocabulum: de qo dicetur amplius, *ad l. 7. §. 32.* Vide & *ad l. 7. § 61.* Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat. 22. Edit. Commel. pag* 1185. Παλαίσωμεν καὶ διαπονῆς πειρώμεθα. ἂν παλαίσωμεν, ἐξελθοῦμεν, στεφανωμένοι. ἢ γὰρ οὐ ἐκεῖ τῶν ἀθλητῶν, ὧδε καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄνωθεν παλαίομεν, ἢ ἀπὸ γῆς. ἐνταῦθα δὲ ἂν μὴ καταβληθῶμεν, καθίζομεν. οὐκοῦν. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφίτροποι ὄντες νικᾶν σπουδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος στεφανῆται. ἐντεῦθεν δὲ οὐκέτι. ἀλλ' ὁ διάβολος ὁμοίᾳ τῆς ἡμετέρας ἕξεως σπουδάζει. ὅταν ἴδῃ τὸν αὐτὸν ἀφιλόνεικον καὶ ὁμοίᾳ ἑαυτῷ ὄντα, ἐλαύνει. ἐκεῖ γὰρ ἕστι καταβαλεῖν, ἀλλ' οὐκ ἔστι καβαλεῖν ἐνταῦθα. πόσοι γὰρ ὕδε βέβληνται. πρὶν ἢ τῇ ἀναλύσει ἔστι. ὕδε ἂν πάντας. ἐκεῖ δὲ ἂν μὴ καταβάλλῃ, μὴ καταβληθῇ δέ, νικάσας. *Luctemur, & nos coronemur. Et luctamur exteſſeremus, vincamus. Non enim ita habet hoc, ſicut in athletis. Nam illic quidem noſ deijcerit, non vicerit. Hic autem vincit, ſi non fuerit dejectus. Si non ea dejecerit, dejecerit. Et mutuo. Nam illic quidem ambo contendunt de victoria: & ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemus. Quando ergo ad ea adnitere, de qo contendit, vici. Non enim numquam ut dejecerat, ſed in ſimul dejecerat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & ipſe perditione & interitu. Quandocunq; ſi non dejecerit, non ſinere autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ὧδε κρὶν ἀμιλλᾶσθαι, ἀς ὑπὸ τοιχίδιον τοιαυτὶ προκαλίζεσθαι. *Ea arretem Martium, qomodo à vile puella proſternatur.* Laertius *l. 6.* ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Ὁρᾶτε τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδαρίσκης τραχηλίζόμενον. *Videte athletam ab ancillula elidi.* Idemque in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλοὶ γὰ ὧδε ἀγωνισάμενοι τοιοῦτον τῷ μεγάλῳ, ὡς ἴσα τοῖλά ἐσε τὰ ἀνδρόσωδα, τὰ τῶν ἐνταῦθα παλαιόντα ἢ διπλασιάσια ἢ τριπλάσια. τῶν μὲν δὴ χαλκαιγίδων, πεπλων, ἢ φόνων, καὶ ἀδελφῶν. ἐσε δὲ ὀργὴ τε καὶ λυσσὼν, ἢ ἐπιθυμία, ἢ φθόνος, καὶ τὸ κοῖλον ἀμαχεῖσθαι ἢ καὶ διστρεχεῖλον ἔχειν, ὑπνῶλο καὶ μαλάσσειν, ἐδωδὸν. ἢ ὕδεν ἧττον τῶν Ἑλλήνων, ἢ τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ στρατεύειν, τῇ ψυχῇ προέπων· ἀλλα πάντες ἡτῆσθαι καὶ ἀπεφάσκουσι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σῦροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inquit, multos & magnos antagoniſtas, non qidem hos ſunc manſuetos, qa jam hoc luctantur, & diſcum jaculant, curruntqe: ſed longè & omnes ex parte ſuperiores, utrumpe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & amorem agrisudinem, & cupiditatem, & timorem, & metapugnabiliſſimum omnium & ferociſſimum beſtiam, doloſumqe & mollem voluptatum qacum nullus Græcorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, cumpe ſuperare, animo ſuo imperium adepto: verum omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſa, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedemonii, primer unum me.* Dio Pruſæus *orat. 9. pag.* 140. Magnifice admodum & glorioſè te prædicas, ὁ Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à fatta, qam Plato tibi non ſine cavſſa objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Διαπεπαίνθαι βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat. 2. verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus fasqe animi, ſanctoſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, εἰς βάθος ac διυφαντικῶ βαφῇ. Thomas Magiſter in *collectaneis.* Διυφαντικὸς, ἢ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. *Color penitus hærens, color alte tinctus.* ita Marcus illic: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap. 5.* διὰ βάθους ἐγκεκραμένοις τοῖς φυσικοῖς λογοις. *Alte in phyſicas deſpexiſſe rationes penetrare.* Seneca *Epiſt. 36. Perfervere modo colore virtutem, perlubere liberalia ſtudia, non illa, qbus perfunda ſatis eſt, ſed hæc qbus tingendus eſt animus. Et non qaſi. l. 1. c. 3. Purpura, materiæ, qamdiu macerata ſit,--ſapiæ merſa ſic & excocta, an ſemel tincta.* Idemque *Epiſt. 71. Quemadmodum lana qidem colores ſemel ducit, qoſdam, niſi ſapiæ maceraia & coacta non perbibet: ſic aliis deſiciplinas ingenia, cum accepere, protenus præſtant; hæc niſi alte deſcendit, & ima ſedes, animum non colaverat, ſed infecit; nihil ex his qa promiſerat, præſtat.* Hanc βαφῆ, qæ nunqam remittit, (unde διυφαντικὴ τε καὶ ἀνεκπλυτος

Ha-

ex animo prorſus amplexantem quæcunque ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occaſionem advertat, qid alius qiſpiam dicat, faciat, cogitet. ſuis enim duntaxat agendis intentus eſt, ſibiqe ab univerſo deſtinata cogitat aſſiduè. & illa qidem honeſta præſtat, iſta optima eſſe perſvaſum habet. ſors enim unicuiqe aſſignata, & conducit ei, & in eum finem eſt eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενα μὲν ἐξ ἄλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀκουσόμενα πάντα. μὴ πολλάκις ἢ, μηδὲ χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φαντάζεσθαι, [b] τί παρ ἄλλου λέγει, ἢ πράττει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρᾶξις ἐνεργεῖται ἔχει. καὶ [d] τὰ ἑαυτοῦ ὅλα τῶν ὅλων συγκλωθόμενα δικαίως ἐστοῦ. καλὰ μὲν καλὰ παρίχει, [e] πάντα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πίστευε. [f] ἡ γὰρ ἑκάστου μοῖρα συμφέρεταί τε καὶ συμφέρει μέλλοντι. a L. 5 2 Inſt. b 16. l. 4 § 1. 23. l. 5. 26. l. 10. § 11. l. c 12. § 1. 3. 11. bL. 2. 58. 13. c L. 7. § 67. d L. 2. § 5. eL. 10. § 1. f L. 4. § 10. 13. l. 5. § 2. l. 10. l. 12. § 23.

ANNOTATIONES.

Haveat penitat & illaribilis Syneſio, *Ep.* 44.) contraria eſt ἀνιαρῷ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qo & Clemens *Strom. l.* 1. alluſit. ubi philoſophiam dicit *εἰς ευμαθῆ ψυχὴν τῆς ἀληθείας, ad veritatis veraqe turbatus tinctoram ſuſcipiendam* hominum animos præparare, προ[illegible] καὶ προτέρφ τὸ ἦθος, *mores præſignando & præloiendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur. ἀστεῖῳ autem ἀνιαρῷ Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 2. ſic expreſſit: *Non ſufficit imaginem veritatis effingere, & ſolam, ut ſic dixerim, cutem, vel potius illas Epicuri figuras, qas è ſimulacris corporibus dicit effluere.* Hæc fecè Caſaubonus ad Perſium. adjiciat licet, opponi etiam huic βαφῇ διανοητικῇ colorationem illam, qam a ſole contrahere obſervat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cutem tum & ſuperficie corporis exteriore excepeam, non ulterius ſtatiuve in interiora penetrantem. *ἡ γὰρ ἀναγκαίου τοῦ τὸν χρῶμα μελάνον εἶναι τοιῶδε μέλανα. neqe enim neceſſe eſt, qe cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum genituram nigram eſſe diceret. Ità Plato *Epiſt.* 7. Ὅσοι δὲ ὄντως μὴ μὴ φιλόσοφοι, λέγω δ' ἀνισχναμένους, καθαπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τοῦ ἁλὸς ἐκπεπαυμένους. *At vero qi non ſunt revera ſapientiæ amatores, ſed opinionibus dumtaxat extenſcas colorati, inſtar eorum qi ſub ſole arentur atqe colorantur.* Nec ſilveri digna ejuſdem illa *polorit. l.* 4. *pag.* 637. qibus de ſortitudine, ſed furioſa, gemina his qæ de juſtitia ſtrictim Marcus hic, diſſerit; Ὅσοιν διὰ δόξαν ἢ ἀβροφίᾳ, ἀνιαθῶν βιωτοῦσι βάψαντες ἥρια, δεῖ εἶναι ἀλυρᾷ, πρᾶγμα μὴ ἀλύγιστον ἐν τοιούτοις χρωμάτοι μὴν φύσιν τοῦ τῶν λιτῶν. ἴσωτα προσφερόμενα ζητῶν ὦ ἀλύγη καὶ ἀστὶ θερμοτέρους ὄντας δίκαιον ὄν μᾶλλον τὸ ἄδοξ. καὶ ὅτα δὲ βάπτωνται. ἐξ ὁ μὲν ἂν τάντ τῷ τρόπῳ βαφῇ, διηνεκὴς γίγνεται τὸ βαφὸν. καὶ ἢ πλένει ὅτ' ἄπτο ἡμάτιον, ἀπὶ μετὰ ἡμάτιον δύναται αὐτὸν τὸ δόξ- ἀμαυρῶσθαι. ἃ δ' ἂν μὴ διεδεῖται γίγνεται, ἐαν τὸ τὰ ἄλλα χρώματα βαφῇς, ἐὰν τε μὴ ταῦτα μὴ τρόπῳ ἀκτίνας, ἐξ ἁλυκὸν ἐφ' γιλεῖς; τοιοῦτον τοίνυν ὑπολαμβάνετε δίκαιον ἐργάζεσθαι καὶ ἐμέ, ὅτε ἐξελεγχόμενα τὴν τραπάτης καὶ ἐπιδίνοιαν μάνιμ καὶ γνησιωτάτ. καὶ μαθὼν ὅτα ἀλλοιαίνεσθαι, ἃ ὄντως ἐμὸν ὅτι πάλλιστα τοὺς ὑπὸ σωτῆρος δέξοιτο, ὥστερ βαφεῖ, ἵνα δύνωνται ἐς αὐτὸν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ στερ δυνὸν καὶ στερὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τὸν τε φύσιν καὶ τὸν τροφὸν ἐπιτηδείου ἐσχηκέναι. καὶ μὲ αὐτὸν ἐναλύναι τοι βαφὸν τὰ ῥήματα ταῦτα, ἵνατὰ ἔνα ἐναλλέγοι, ἢ τι εἶδοι, πάντοι χαλεπαίνειν δυνατέρα. ἀόνα τοῦτο ὄρῶ καὶ νοῶ, λόγα τε καὶ φιλόσ- καὶ ἐνθυμία, πάντὸς ἄλλα ῥήματ ὄ- τῷ δὲ τοιούτῳ δύναμι καὶ σωτερίαν διαφυτὸν δοξῆς οὐδὲν ἀνθρώπου ἴσχυε καλὸ καὶ ἡδυπαθ. *Neſcis qod ſullones, qotes volunt lanas purpura colore inficere, primo quidem ex toti coloribus album eligunt, deinde non mediocri operâ præparant, ut qam maxime florem ſuſcipiant, atqe ita demum tingunt. Qod autem ita eſt tinctum, indelebile permanet, neqe ſola aqa dilui, neqe aliam addita his purgationibus, qa ad abſtergendum pertinent, abolere ſlus ille coloris poteſt. Qa autem non ita præparata ſunt, ſed qlcq evadunt, ſen alios coloribus, ſen iſtis tingat aliqis, qam minus aptos excolorant. Certè deformes ſunt, coloresqne eorum facile delanantur. Tale aliqid facere aut ſtudiuſſe pro virtibus cogita, qandocunqe ipſos elapſobamus, eoſqe in muſica & gymnaſtica exercebamus: atqe virtibus nihil nos aliud excoquaſſe, qam ut nobis qam optime perſvaſi leges naſtar coloris cujuſdam imbiberemus: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe asperis omnibus immobilis perſeveret, ex eoqod optimâ naturâ genui ſuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tinctorum eorum delere valeant purgationes ipſa ad delendum vehementiſſimæ: voluptas ſcilicet omni mitis acrimonia & calitie ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abſtergendum potentiora. Hanc itaqe tam paſſim recta opinionem conſervatricem fortitudinem voco atqe aſſero* Virtus itaqe ubi penitùs hoc modo ſe in animum induxit, qod de Muſica Aphrodiſienſis *problem l.* 1. q. 121. qſi ἐναρμόνιον τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις ἀρμόνιος, natura non obſcurè. ut Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *animoqe in ea qa dicitur, transfiguratur.* ut Seneca *Epiſt.* 6. & 94. *Et ſicut lanarum colores, qibus ſimplex ille candor mutatus eſt, eius non poſſunt: Fabius Inſtitut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qidqam in perfectum candorem revocet.* ità, *Diſſimiliter eraditur, qod in bonum modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Lætam.* Itaqe *adverſus Ruffinum* idem· *Si literas didiciſſet, oleret teſta impenſioli tui, qo ſemel fuiſſet imbuta. lanarum conchylia nulla aqa dilunt.* Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργαζόντας ὥσπερ τὰ μέλανα τῶν, ὃ γινόσθαι ἀκ' ἀσχῆς ἀγαθόν. *In nitrum labe deſcribas oris, qime ab intimo bonum fiet.* Alluſit eodem & Plutarchus cùm in *Drone* de Dionyſio diceret, ἵνα βαφὸν ἐν ἀκίνδυνο τῆς τυραννίδ-, *ut maximè tyrannidi colorem multo tempore alte barcatum, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 660. *Il.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἱρεῦσι ἡ σύνψις τῆς βαφῆς ἐμφαίνεται, τὸ ἰδιότ[illegible] καὶ παραλλαγὴ πρὸς τὰ λοιπὰ παρίχει ἴρια. οὕτω καὶτὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲ σοφ- παγῆλθε, μίνε. δὲ τὸ καλὸ, καὶ τὸ μὲν ὑδὲ καλὸκτο[illegible]ται, ἀναμόνεσθαι δὲ τὸ αἰσχρὸ. αὐθὶ γὰρ ὁ ἐκ τρο ψυχῆς χαρακτηριστικὸ τοιότητ, διὸ ἂν γνωρίζεται. *Quemadmodum lana, qa nativa manſit tinctura, in reliqis qoqe lanis proprietatem transmittit & mutationem: ita virtus in animum tranſit qod laborem, manet autem qod eſt bonum & honeſtum: & qod jucundum quidem eſt, relinqitur, qod turpe autem eſt abſtergitur. Harum ſunt qalitates, qa utrqe animæ formam & characterem tribunus, ex qibus cognoſcitur.* Qod non adverteus eruditus interpres Herveius, aliter longè accepit, qam auctor ipſe voluerat, & ac ſi lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eandem transferre diceretur, cùm ille tinctura moram duraturam poſt operam in macerando tingendòqe inſumptam deſignaram veller. Alluſiſſe videtur Muſonianum illud à Gellio *l.* 18. *c.* 1. laudatum. Ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲ πόν- ἰσχύει, τὸ δὲ καλὸν μένει. *si qi noluerit malis mixta voluptates, ea qidem ſolvit opera, ſed illa ſuccrſio manet. Si qid ſeceris bonum cum labore, labor quidem tranſit, bonum autem manet: ſi qid feceris turpe cum voluptate, voluptas quidem tranſit, turpe autem manet.* Qod Cato in oratione *Numantina* habuit ſic extulit. *Si qid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis citò recedet, beneficium à vobis, dum vixitis, non abſcedet. ſed ſiqa per voluptatem voluerit facere vis, voluptas cito abibit, maxime factum illud apud vos ſemper manebit.* Vide ad *l.* 5. §. 16. & *l.* 8. § 30. μὴ βαφῆι. & *l.* 10. § 34. τῷ διδυμάτῳ.

Ἀποσπάσασθαι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβάνοντα. Ità *l.* 2. § 17. & *infra* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συγκλωθόμενα] Vide *infrà* § 14, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Καλὰμὲν μόνα καλὰ παρίχεται] Ita Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὃ ἔχω ἐχυτῷ. τοῦτό μοι δεῖ πάλλιστα παρασκευάζειν. *Satis ea mihi ſunt quorum habeo poteſtatem. Hæc ita ſunt admonſtranda mihi, ut qam pulcherrima efficiantur.*

Πᾶσα δὲ ἀγαθὸ ἐναι πίστευε] ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνάμης ἐστιλλόμενα. *Ut qæ a mente præſtantiſſima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 32. Ità Charidemus Dionis Pruſiei *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, πᾶσα καλῶς ἀνομίζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ὑπ' ἀγαθῆς γνώμης. *Deorum opera recte Deorum dona nominat, qod omnia ſunt bona, bonoqe animo grata ſunt.* Expreſſit qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem ea, qi diligunt Deum, omnia ſimul adjumento eſſe ad bonum.* Vel Ezechiæ potus regis illud, Ἐδίκαι *c.* 39. *v.* 8. *Bonum eſt, qod locutus es, verbum Domini.* bonum eſt, qicqid Deus vult, qi ſummè bonus niſi bonum velle non poteſt. Vide *ad l.* 2. § 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 6.

Ἡ γὰρ ἑκάστου μοῖρα τὸν αἰωνμένον] five *fatum* cum Stoicis noſter paſſim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συμφέρεσθαί τε καὶ συνεμφέρειν] locus mihi ſubobſcurus, adeò magis qod vocabula à Marco hic uſurpata, raſi ſint, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, vitiata, nuſqam alibi deprehendiſſe memineram. Xylander. *Et conflat aliunde, & ſecum aliud adfert.* Verſio iterum ipſo etiam obſcurior. Tentemus an è Marco ipſo elicere poſſimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δέ, inqit, εἰ περ τῷ ὅλῳ παίρει, καὶ συμφέρει, καὶ συνεμφέρεται. *Bonum eſt, ſiquidem univerſo opportunum & condiscens, & collatum*, vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἐκάστῳ, ὁ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuique, qod ferè cuique natura univerſi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἡ ἐνέργεια ἡ τῆ συμφερούσ- φύσις τῶν ὅλων. *Cupiebam hoc facere natura conducibilis*, vel *natura ea qa ea commodum inferebat*, denique *l.* 5. § 8. formulam illas urget, à vulgari ſermone petitas, τὸ δὲ ἔφερε ἐκεῖ, *hoc illo tulit*: & τοῦτο τὸ φέρειν, id eſt, *commodè, ſ.o. hoc illo latum*, id eſt, *præſentaneum eſt*, à medico ſimilcum. tanqam vulg

&

μέμνησαι ἢ, ἃ ὅλη [a] συγγενὴς πᾶν τὸ λογικὸν, καὶ [b] κηδεσὰν μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τοῦ [a] L. 2. § 1. Inf. § 12. [b] Inf. § 6. l. §9. 3. l. 10. 96.

ἀνθρώπου φύσιν εἶναι. δέξῃς ἢ οὐχὶ τῆς αὐτῆς πάντων ἀνθεκτὸν, ἀλλὰ τῶν [c] ὁμολογουμένων τῇ φύσει βιώντων μόνον. οἱ δὲ μὴ ἄτοκα βιοῦντες, [d] οἷόπερ οἶμαι τινες οἴκοι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. ὅλως μεθ' ὅλων φύσεων), [c] L. 2. § 9. [d] L. 9. § 18. 27. l. 10. § 13. l. 11. § 18.

meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoquoque hoc exigere, ut hominum quorumvis curam habeat. porrò nec à quibuslibet existimationem esse capessendam, sed ab eis tantùm, qi naturæ consentaneam vitam agunt. qi secius vivunt, quales sint domi, quales foris, quomodo noctu, quomodo interdiu se gerant, quales cum qalibus volutentur, in

ANNOTATIONES

& salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, ὅτι ἓν τοιοῦτόν τι ἕφυρεν, οἷ μὴ τῷ ὅλῳ συνεφύρετο. non tulisset ejusmodi aliquid, nisi universo ad contendisset. Illud itaque sortan & hic voluit, *Et præsertim ob*, à mundi nimirum administratore Deo, & *conducit etiam*: (ut Idem sit τὸ συμφέρον, quod τὸ συμβάλλον) vel, *Et in nos inferetur, & nos etiam secum fert*; eò nimirum qò destinamur. Sensum priorem secutus est Mericus Casaubonus qi vertit, *& mentabile est, est male*. eodemque faciunt, tum Marci ipsius verba proximè antegressa, ναῦλα δὲ ἀγυδὰ πάντα πέφυκεν. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἴα φέρε, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Quod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. ἐμμένειν σωφρόνως τοῖς ἐγγινομένοις παρὰ θεῶν. φέρου γὰρ, φησι, χρὴ τὸ ἐκ θεῶν ἐμμενῶς πάλαι. Ad posteriorem illud Palladæ, in anthology. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *serm.* 2. *init.* 98.

Ἐς τὸ φέρου τε φέρε, φέρε καὶ φέρε. οἷ' ἀγαπαῖε,
Καὶ ταυτὸς λυπεῖς, καὶ τὸ φέρου ἀε φέρε.
Si to fata ferunt, ferto ferturque, gravatus
Si fors, to cruciat; nec mœnus illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan. c.* 18.

Ὡς ἐμὲ θέλει τὸ φέρου τε φέρειν, φέρε. οἱ δ' ἀπειθήσεις.
Καὶ ταυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρου τε φέρειν.
Qe tua ferre volunt te fata, ferare. recusa?
Te lades; lusum fac qoque fata ferent.

Qod utrumqe in versione sua expressit elegantissimè Hugo Grotius;

Si qem fors ægas atqe ferat, ferat atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feret.

Nec unqam satis prædicatum Cleanthis votum illud, qod *ἐπὶ παντὸς προχείρου, in qovis momento* vult esse Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαι γ' ἄοκνος· ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Et qo sum a vobis destinatus.
Sequn enim alacriter. Qod si noluero,
Et improbus ero, & sequar nihilominus.

Seneca sic reddidit *Epist.* 107. & ex Seneca Augustinus *de Civit. Dei, l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsique dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora est:
Adsum impiger. fac nolle, comitabor gemens:
Malusqe patior, qod bono licuit prius.

Vide *l.* 10. § 28. Addo tertiam D. Boetii interpretationem, qi τὸ συμφέρον in *accommodandis* sensu hic sumit, ut nec sit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsi eidem accommodemus.* in qam fere sententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πῶ μοι συμφαίνει, ὦ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κοσμε. *Qcqid tibi convenit, o mundi, convenit & mihi. Ex l.* 5. § 8. Τὸ συμβαῖνόν σοι πρόσφορόν ἐστι σοὶ, ἦ κόσμε σοὶ συνάρμοττον. *Qcqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo assectatum fit.* Et *l.* 3. § 16. Ἀβλαβὲς τῇ ἑαυτῆ μοίρᾳ συναρμοσμένον. *Spontè sua fata sue sefe accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. Μόνα φιλεῖ τὰ ἑαυτῷ συμβαίνοντα καὶ συγκλωθόμενα. τί γὰρ ἁρμοδιώτερα. *Qod a fato destinatum est tibi. Ecqid eum magis est congruum.* in hanc denique sententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. Σοὶ γὰρ αὐτὰ ἃ φέρει ἕφερε, καὶ σὺ τούτῳ. *Cum & tibi hoc natura tulerit, & hunc te.* Tu qtqis es, qamcunqe ex illis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, si comminisci potueris.

Συγγενὴς πᾶν τὸ λογικὸν] λογικὸν appellatione Deum atqe Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Illic autem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Casaubonus *ed Pers. Sat.* 3.

Κάθησθαι μὲν πάντων] *aliorum*, ingit, *curam gerere, est naturæ consentaneum.* Ità *infra* § 6. τοῦ ἀνθρώπου προσήκοντα. *Hominibus qbusdas curam impendere.* & *l.* 9. § 3. πόθεν θῇ δεῖ. *Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. τὸ ἀπεστραμμένον παρὰ φύσιν. *Adversare præter naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qasi abjuratis & arrabantis a se, Caini vox illa, *Nunqid ego custos sum fratris mei? Gen. c.* 4. v. 9. Ad qæ verba Joannes ille χρυσόῤῥημων *in Gen. orat.* 19. cum Marco nostro planè consentens; Καὶ τοιοῦτοι καὶ ἀκολουθίαι αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ πᾶσα τὸ τῆς φύσεως ἰόμενοι, ἐχρῆν οὖν καὶ φιλεῖν αὐτοὺς ὡς ἰδίαν ἀδελφὴν συγγένειαν. τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐπέτρεπεν. *Et quidem* A *omnia ex ago congruè facit, & ex natura lege oporteret te esse cuslodem fraterna tua. Hæc enim natura tibi demandavit.* Et Ambrosius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Retulas fraterna manus cuslodias, qæ extra naturæ.* Contra Julianus Imperator *de se Epist.* 12. Ἐμοὶ γὰρ ἐγεγόνεσαν, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν μᾶλλον, ἢ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων, φιλίαν, ἐγεγόνεσαν. *Quoniam enim nati erant, non tam pro me ipso, qàm pro cæteris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonaste Lucianus *pag.* 860. φιλόσοφος ἦν ἀνήρ. καὶ ὑπ' ἴσης ἐφίλουν τοὺς ἀξιοῦντας αὐτοὺς φιλεῖν. *Amicus erat omnibus, nec fuit qisquam qi homo esset, qem familiarem non existimaret.* Ita Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. *Summa beneficii erga omnes.* B Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qa ostendit D. Jesus τὸν πλησίον ἁπλῶς, *proximum nobis*, qemvis esse, cui, cùm ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δέξῃ δ' ἀχρὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. *F.* Ὃν, ᾧ μὴ τοι ὁ ὑπαινὸς ἐφικάλει, ὥσ' ἀνδρῶν ἀξίων πεπονθέναι. *Optima hæc laus est à viris side dignis asserari.* Hector apud Nævium.

Latus sum laudari me abs te, pater, laudato viro.

Cicero *Tusc. l.* 4. § 67. & *Epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l.* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim projecto jucunda laus, qa abesse profectò, qi ipsi laudabit, videntur.* Idemqe Seneca explicans, *Epist.* C 102. *Cum Tragicus ille apud nos ait; Magnificum est laudari à laudato viro; laude digno, ait.* Et ibidem. *Clarissimi, bonorum virorum judicio eruditique est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem à gloria* diffunguens; *Gloria multorum indecens confusa, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Parvis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν πανάγυρι παταφθιμενοίην ὑπ' ἀνοσυ.
Qam omnibus mortuus consumptus imperare.

Τῶν ὁμολογουμένων τῇ φύσει βιώντων] qod *natura convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idemqe *de Fmib. l.* 3. *Congruenter natura convenienterqe vivere.* & D *Tusc. l.* 5. *Congruere naturæ, cumqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ἄτοκα βιοῦντες, οἱόπερ] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua*: *Lavlatio hominis turpissimi, nisi ipse erat pene turpis.* Seneca *epist.* 52. *Qid laudares, qod ab hominibus ita laudaris, qm non potes ipse laudare?* Idem in *excerpt. Non potest illam sententiam habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malos displicere, laudatos est.* Bernardus *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qi bonis placet: nec meritus validum argumentum mihi videtur, qod bonus sit, si malus eorgetos displiceat.* At editor Lugdunensis hic negativam omisit, in dictionis Marcianæ fraudem non ferendam.

E Καὶ ἑσπέρας καὶ μεθ' ἡμέραν] *noctisqe & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 30. repræsentandus; οὕτως τὸ καὶ μεθ' ἡμέραν. qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Lambd. c.* 4. scripturam editam submoveret, & μεθ' ἡμέραν substitueret. etenim μεθ' ἡμέραν est *interdiu*, ut Marco illic, ità aliis passim. Aristophanes *Plut.* 4. 3.

Ὀιμοι τάλας, ἀπολοῦμαι μεθ' ἡμέραν.
Va misero mihi, perdar ipse interdiu.

Demosthenes *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ὢν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζε. *Et interdiu*, sive *ipsa luce, sciens prudensqe contumelià afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. Γινομένων δὲ πλείονα ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. *Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ ἐπιφθέ ἡμῶν. *Modo interdiu, modò noctu superveniens.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* Ὅτε μεθ' ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶντας, &c. *Id liser Romanis, qi conversarent, adspectantibus, &c.* nihil tritius ave pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *catapsio pag.* 442. qa ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucernus*, Rhadamanthio coram adversus Megapenthem testimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ οἶδα. ὑγὰς παρῆν. ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματα, ἀπὸ λίχνου. *Equidem qa facta sunt interdiu nescio: nox enim adest. sed qa noctu facerat vel patrarerat, piget me dicere.* Vide *l.* 10. § 13.

Ὅσοι μεθ' ὧν συμφέρονται] *ac quibus se hominibus admiscuerit.* Xylander. Et potest reverà ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero haud vana fieri. justa illud Phœnicis Evripidei, qod laudant Æschines *adversi. Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅτις δ' ὁμιλῶν ἡδέως κακοῖς πάρῃ,
Ὃν πάντ' ἀρίστου, γνώσεται σὺν τοῖς
Τοιοῖσδ' ὢν· ὅστις πὴρ ὕδατι συνὼς,
Si qis malorum pabulum conserto,

in memoria habet. itaque laudem illorum nihili pendit, qi nè sibi quidem ipsis placent.

§. 5. Neque invitus quicquam agas, neque societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs exploratâ, aggressus, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet ser-

μεμνημένος. Δίκαιος. α δ' πόνου ἀδὴ τὴν ἐξ ὧν τῶν πάντων ἕνωσιν ἐν λόγῳ πᾶσι, ὅσῳ κρείττων ἑαυτῆς ἀρίστου. 2 l. 6. §. 37. l. 8. §. 52. 53 l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε [b] ἀκίνητος ἐνέργει, μήτε [c] ἀκινδύνως, μήτε [d] ἀνεξέτως, μήτε [e] ἀνθελκόμενος, μήτε [f] κομψείᾳ τὴν ἀληθείαν σου καλλωπι- b L. 5. §. 1. c L. 2. §. 2. d Inf. §. 6. l. 8. §. 2. l. 10. §. 37. e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36. f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ζιτω.

ANNOTATIONES.

Ingenere utrâ parte, temperatum hoc habeas,
Talem esse quemque, quali amicitiâ utatur.

Grotius. Caterum haud plenè sanè Marci verba expressit is, plenius exactiusque Cæsarbonus *quales cum qualibus voluntatem*, sive commiscendo sese invicem fiedant & inquinant. Est enim metaphora a limo lutóve, quod è terra fit, humido aliqo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantum μίγνυσθαι, vel μαλάσσεσθαι, sed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ἰὸς τοῦ, μίασμα, μολυσμὸς. Hesychius. unde forsan & nostrum, qo Cæsarbonus usus est hic. motte. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὸν τῶν τοιούτων ἁπάντων] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius quam sapientis votum ab insipientium sermone pendere.* Idemque *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cum a nostro Catone laudabar, vel reprehendi me à caeteris facile patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epist.* 52. *Quousque demoniia ejus est, quem clamores imperitorum balaenae ex auditorio demittunt?* Apud eundem Epicurus *Epist.* 29. *Nunquam volui populo placere. nam quae ego scio, non probat populus; quae probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qui enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor quaeritur. similem te illis facias oportet, non probabunt, nisi agnoverint. consiliarii nisi turpis ratione amor turpium non potest.* Idem *Epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eadem loco sibi esse vota imperatorum, qi venire redditos creditis. Quid enim, inquit, mea refert, sursum isti an deorsum fumus? Quanta demoniia est velle, ne infamemur ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cum ista scriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Οὐ νυνὶ ἀρα ἐρεοῦσιν τοῖς σκολιὰ ἀρέσκουσι. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἀρέσκει, ὑμῖν ἀπεχθάνεται ἡμῖν. ἃ δὲ ἡμῖν ἥρκει, μισεῖν ἐγὼ τοῖς ἐκείνων διδάσκουσι. *Multis ergo placere minime est expetendum. Qa enim sunt illis jucunda, non sunt exercemus. Qa nos autem scimus, procul sunt ab illorum affectione.* qi locus cum corruptelæ manifestus sit, ita interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνοις legisset ἐκείνοις ἀεὶ ὧν. vel ἐκείνοις ἀεὶ ὧσι; legillet; Sylburgius ἐκείνοις εἰδόσιν, ἀτοπὸν scilicet reponendum posse existimat, ut sit, qa nos novimus illos exercere. mihi nevtrum satisfacit, forsan potius, ἐκείνοις εἰδόσιν, qa illi nôrunt, ut in membro altero, ἡμῖν ἥρκει, qa nos scimus. Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὖτοι ἐκεῖνοι ἀρέσκουσιν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epist.* 9. *Nisi sapienti sua non placent. omnes studiosa laborat facilitas sui.* Et *de tranquill. c.* 2. *Unus effectus est vitae, displacere sibi.* & *Epist.* 47. *Hae habenda mater castra bene mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, saepe mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. καὶ ἐπέρχεται μὲν ἐνίοτε μετανοῦσι, ἄλλα δὲ βούλονται. *Prava dissentiunt inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide sis caetera.

§. 5. Μήτε ἀκίνητος] Apud Aristotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio qis.

Ἔστιγε γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς διδάσκουσιν
Ἀκριβὲς, δίκαιον εἰς ἐργον ἐτράπη τινὶ,
Ὅστ' οὐ μὴ' ἀναγκασθεὶς τις ἐν δράσῃ τινὰ,
Προϊὼν ἐφ' ἡδονὴν δ' ἐφιλοσοφεῖν χάριν.
Si nostra in illam se ita non recte ferat,
Qi non sua aliquid sponte commisit mali,
Nec qi coactus alterâ benefecerit,
Ullum meretur aut honorem aut gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Augustinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *sentent. l.* 2. *distinct.* 40. §. 2. & Prosper *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etsiamsi bonum est quod facit.* Idemque *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem vero invitum nihil facere,* Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Solo hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀνάπηρος] qod ubique damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Basil. encomiast.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplationis careret.* Seneca *de brev. c.* 20. *Sic vivamus, qasi scirnus aliis nos natum: & natura rerum hoc nomine gratias agam. & Ep.* 48. *Non potest quisqam beate degere, qi se tantum respexit, qi omnia ad utilitates suas convertit. alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hoc societas dilegenter & sancte observanda est, qa nos omnes omnibus miscet, & judicat aliqod esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνελίττων] Ità Basilius Cæsar. *Epist.* 44. ἰδίαν ἀνελίττειν προσῆκεν. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epist.* 54. Πάντα μὲν λόγου, πᾶσιν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περιεσκεμμένην ἐπιτηδεῖον. *Omnem quidem sermonem, & quemlibet competentem actionem circumspectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idémque *in Esaiam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ δὲ, ὥσπερ διωρύχῳ, τὸν λόγον τὸν ἀνοτάτω χάρακα παρ' ἡμῶν λαχόντα, ἵνατα πρῶτα πρὸ ἕτερόν τί τι δίκτια πρὸ μὲ, πρὸ ἑνὸς πανταδόσεσι τῶν πραγμάτων, ἐξ ἧς ἁρμοῖ τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβείας ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem supremum apud nos locum sortitam, veluti judicem, singula quae judicare atque examinare, tum qa admittenda sunt, tum etiam qa remittenda: atque ea cum diligenti judicio assensionibus atque approbationibus rerum, rectisque animi consiliis discutienda permittere.* Ἐνεξετάστῳ γὰρ ἔοικε, τὸ ὃν ἐστὶ διεξετάστῳ. *Facilè enim qivis decipetur in rebus antea non bene perpensis.* Galenus *hortat. c.* 6. Ἰτέον ἐπὶ τὸ μὴ ἀνεξέτως, τὸ ἀμέτοχον ἡμῖν ἀνεξετάστου γίγνεσθαι. *rebus explorata lapsis & seductione immunem esse.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Eusebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τοὺς λόγους, ἀλλ' ἕνα τινὰ, ὃν πιστεύσας ἡμῖν ἐφάνη, ἀρκεῖν. *Non esse omnino examinandam fidem; sed unumquemque in eo, qod semel credidisset, perstare oportere.* qod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, qâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm abscedunt aut superstitiosi Judæuli, qi, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebraomastig. l.* 2. *c.* 2. ex Molis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *si sapientes dixerunt vobis, dextram esse sinistram, vel contra, credo servarique debeas:* aut superstitiosi Jesuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pavlo* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regubio* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definiret, qod oculus album esse renunciaverit, ave voce veritâ, illius definitionis esse acquiescendum.* atqi hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] *neque patere se retrahi* Xylander. *nec cum reluctatione* Casaubonus. Malim, *neque affectibus abreptus.* qod Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum a propria cupiditate abstrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ἐρωμένως ὑποπτωτικόμενος. *Affectibus tamquam fidentiae aptatus.* Eodem vocabulo usus est Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ σώματα σπουδῇ τι ἡμᾶς ἑλκύσαντα. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. τῇδὲ κομψείᾳ, *neque affectatum.* & *l.* 4. §. 51. τῆς τοῦ κομψοῦ, & *ostentationis.* & ἀκομψεν. *l.* 6. §. 38. ὡς περὶ τῷ φιλοκαλοῦντι καὶ χαριεντιζομένῳ, *de jocorum amante* &

E *facem* usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν οὖν κομψὸν ἐν συνουσίᾳ.
Primo quidem ut fit lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὰ γᾶ νέαν κομψότερον ξυστὰ τοῦ.
Nostra nunquam avdiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, εὐκαιρία, ἀστεῖσμα, *festivitas, urbanitas.* Evripides apud Aristotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μὰ μοι τὸ κομψὸν, ἀλλ' ὃν ἐστὶ δίκαιον δίδου.
Spectata mittes; promte quos urbs est opus.

F Grotius. Aristoteles *de Caelo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, ὡς ἀληθῶς δὲ, *argute quidem, haud verè tamen.* In sermonis autem elegantia aut festivitate studium posui Marcus alibi verat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀστειολογίας & *l.* 8. §. 30. περιέργως. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Καὶ διαμυλλᾶσι τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ἐπαινουμένοις, πλανώμενοι εἰς τὸ γέλοιον ἀναβαίνειν φρονήσεως. *Si verborum curiositatem vitabis, evades in scenicae admodum superior.* Latius tamen extendit idem *Epist.* 10. Τὸ γὰρ βούλεσθαι τὴ τιθὸ τῆς ὑγιὲς, τοῦτο ἴσχι φασὶ εἶναι τῶν ἀληθινῶν φιλοσόφων. τοὺς δὲ ἄλλα τε καὶ εἰς ἄλλα τοιοῦτος σοφίσματα τε καὶ διαλεκτικὰς, κομψότητας ὑπερ τὰ προσήκοντα, ὀρθῶς ἀποκλίνειν. *Nam firmitatem, fidem, sinceritatem veram esse philosophiam existimo. Alios vero & ad alia declamatoria sententias & fraudulentas si qis ornamenta dixerit, recte, ut arbitror, appellabit.* Aliud est τὸ κομψὸν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Orationi vultus animi est: si castimonia est & simplex, & manifesta, effendat illum quoque non esse sinceram, & habere aliqod fraeti. non est ornamentum virile, comptulus.* Sed de sententiarum potius ratione Marcus illic. Caterum, μήτε κομψεύων τὸ διάνοιαν σου καλλωπιζόνω, Xylander cum reddidit, *nè in cogitationibus tuis ostentum jactetur;* a Marci mente nimium quantum recessit. διανοίας σχήματα, sive *figura sententiarum* rhetoricæ magistris qd sint, docet Fabius *instit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῆσ. μήτε πολυρρήμων, μήτε [a] πολυπράγμων. *l.* 4. §. 24.
b Supr. §. 3. ἴσω. ἐπὶ ᾧ [b] ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἵσω [c] παρέπεμψε ζῶν
l. 12. §. 26. c L. 5. §. 27. [d] ἄρρενι, καὶ πρεσβύτῃ, καὶ πολίτῃ, καὶ Ῥωμαίῳ,
d L. 2. §. 5. e L. 9. §. 3. καὶ ἀρχοντι, ἀναλογισάμενον· ἑαυτὸν, ὅτι [e] ἀνθρώ-
l. 11. §. 3. 20. πης [e] πρεσβύτου τὸ ἀνακλητικὸν ἐν βίῳ [f] ἰωλιτ.
f ἰουλίτης L. ut Inf. §. 7. & *l.* 8. §. 33. Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te residet Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet. qi-

ANNOTATIONES.

Πολυρρήμων] Epictetus *Enchir.* c. 32. §. 1. Καὶ σπανὶ τὰ A
πολλὰ ἴσω, ἢ ἀναγκαῖα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ὀλίγον. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eaque pauca.* Juvenalis *Sat.* 2. v. 14.

Ense feros alios, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De Sapientibus ex Sepicorum sensu Lacrtius *l.* 7. c. 118. in *Zenone*. Ἀπράγμονάς τε εἶναι. ἰκανὸν γάρ τὸν σπουδαῖον τὰ παρὰ τὸ καθῆκον. *Esse a negotiis remotos. Cavere enim ne quid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad.* c. 16. ait, Chrysippum *variarum l.* 4. τὸν εὐφιλόπονον ἀπράγμονα καὶ πολυπράγμονα λέγειν. *Sapientem cum otiosum esse, tum negotiosa tractare.* Verba Chrysippi, Ὅμοιος γὰρ ἐγνεν τοῖς φρόνιμοις καὶ ἀπράγμοσι εἶναι, καὶ ἀλλοπραγμονεῖν, καὶ τὰ αὐτῶν πράττειν. ὁμοίως τοῖς τε αὐτοπραγίαις, καὶ ἀλλοπραγμοσύνης ἀπέχειν ἔοικεν. *Consito enim ego prudentem & curare negotia, & parca habere negotia, & suos res agere: cum & alienarum rerum tractatio & parcarum petitio suas elegantes.* Idem *lib. de aligend. propr. fr.* τῷ γὰρ ὄντι ὁ καλὸς τὸν ἀγαθὸν βίον ἀσύντον τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν. *ei enim viro pulchro & bono vitam sine molestia & securitate esse.* *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc parva perficiamus.* itaque Tertullianus *de pall.* c. 5. non *Epicurus* tantum, sed & *Zenonas, quasi magistrorum* dicit. Quanqm Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud B
Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidus & negotiorum appetentissimus fuisset.* Siracides c. 38. v. 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτῷ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.*

Ὁ ἐν σοὶ θεός] Mentem nunc *dæmonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infrà* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἑκάστου θεὸς. *Mens cujusque Deus est.* ibi plura vide.

Προστάτης] Ità *l.* 5. §. 27. πρόσταται τῆς ὑγιείας. *præsidemque dicemus.*

Ἄρρενι] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Lacrtium *l.* 2. Zenodotus :

Ἄρρενα γάρ λέγει ἔμπης —
Masculo enim verbo utemur —

vel

Masculum enim vota rationem te reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum versus est.* Apud Persium *Sat.* 5. v. 144. *Masculam balew.* id est, *Masculum animum cremunes loco luxuria objecta juvenis in suas captus molestiæ.* Casavbonus ibi.

Ἀναζεσχίνθη] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀναζέσθαι, ἐυθρεπισθῆναι. Ἀναζεσθαι, *parari.* Hesychius & Svidas.

Παρώρμου τὸ ἀναλωθῆναι] Translatum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc laudat, nili qod τὸ ἀναλωθῆναι illud esse *classicum* existimet, *qo sibi vólumus ita ἀναλῶσθαι, ejusmodi ad pralium ea eandem mentem* C
cum sit potius [g] *ut ludacus, qo receptui signum datur, & a pugna, fugientibus profectionis militis revocatur.* qomodo Plutarchus in *apoph. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἀλλὰ ἐπὶ παραλήξεως τῷ σαλπιγκτῇ τὸ ξίφος καθαίρειν μέλλει, ἐπεὶ τὸ ἀναλωθῆναι ἐσήμηνε, κἀκεῖ καθίστησι. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, quum audiret receptui canu, illum non tenuit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine laudato; ex Xenophonte *ped. l.* 4. ità & Pollux *onomast. l.* 1. c. 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἴφθιον opponit τῷ ἀναλωθῆναι. Et clarius adhuc *l.* 4. c. 11. παραλαττόμενον δὲ, τὸ καλὰ τῶν μάχης σημεῖον· ἀναλωθῆναι δὲ, τὸ ἐν τῇ μάχῃ ἀναλῶσαι. *Adversarium vero, qo in pugna conflictu fit. Receptus autem signum, qod e pugna revocat.* ità Diodorus Siculus *l.* 17. c. 7. Ἀναλίσκειν τῇ σαλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo militem revocare.* & Polybius *l.* 1. c. 45. Ἀναλῶσθαι τοὺς ἑαυτῶ παρόντας τοῖς σαλπιγκταῖς. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σαλπιγγι σημήνας τὸ ἀναλοῦν. *Et signo receptui dato,* qod Synesius *in Calvit. p.* 80. *A.* Καλέσαι ἀναλῶσαι τῇ σάλπιγγι. *Classico receptui canere jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de caprario, cujus canibus capræ allieverant: Πρῶτα μὲν ἐλίγον ἐστένιζε, καὶ οἱ αἶγες ἤκουσαν, τοὺς κυβαλὰς ἀφῆκαν. εἶτα ἐστένιζεν τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐστήκεσαν. ἀνθ' ὧν λαγωὸν ἤδυσε, καὶ ἄδραστα κατεπλάγησαν. ἐπῆρεν τὸ κῆρ ἕξω μᾶλ[ι]ον, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκοι περιεστρέφοντο, οἷς τὸν ὕλαγμον καθέφυγον. μετ' ὀλίγον ἀναλωθῆναι ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθεῖν αἱ τὴν ὕλην, πλησίον δ' ἦσαν, τῶν ποδῶν συνέδραμον. *Prosaum eadem inflando edudit sonum, & ficerunt attractas caprinas capras. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum suscitabantur, & capra in terram prona per herbas pascebant. Iterum sonum edudit acutum, & conversa prosiluerunt. Cantum etiam acutum dedit fibula: & illa, non secus ac impe ursinum, ad sylvam confugere. Paulo post receptus signum dedit, & illa egressa nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 76. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀπαλόσαι συνέβησε ἀμελοῦντας, *receptus canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idemqe *l.* 2. Λαῶν τῶν σύριγγα, συρίζων γεγεὼς, ὡς ἱερὸν ἤρετισεν, ὡς πεῖθον. ἀπαλησίαν, ὡς ἐπιζῆσαι. *Fistulâ accepta flebilem ut omnes edebat cantum, amatorum voluit ad amorem allicere, erroneorum animos requirens.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. c. 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀπαλωθῆναι, οἷς τῷ Σωκράτει, πεῖθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ. *Si vero Deus receptum canendi, quemadmodum Socrati, percutiendum esse ex tanquam Imperatore.* Idem *l.* 3. c. 13. Ὅταν δὲ μὴ σαφέστερόν τι σημαίνῃ, τὸ ἀπαλωθῆναι σημαῖνε, τὸν δόγμα ἔκαθε, τὸ λογικὸν σοι, ἔχεν. B
Cum vero ea, qdnis opus est, non perspicuus, receptus cane, jamnam aperuit, cæpe venire jubet. Et c. 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ σαφέστερόν τι σημαίνῃ; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀπαλωθῆναι μοι σημήναντος; πεῖθομαι, ἀπαλωθῶ, ἐπιτρέπω τὸν ἡγεμόνα, ὁμοίως δοῦλα τὰ ὄντα. *Qid ergo cum verbum non prabet? Qid vero, nisi, ut Imperator bonus, receptus mihi canendi non te deferam.* Animadverto tibi operâ nota esse opera. Potest & à re nautica tumptum videri. qi imagine eâdem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir.* c. 7. Καθάπερ ὁ πλοῦ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ἔστι μὲ σαφέστερον, καὶ λιχάδος ἁπαλῆς ἢ βολβίσκου, τοῦτο θεῖναι [al. πεπόνθαι] δεῖ διὰ τοῦ διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή ποτε σε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ εἰ μὴ ἀπὸ πάσης ἐφίσεως, ἵνα μὴ δεδεμένος ἀπόληται, [ἰουλιάζῃς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. ἕτοιμα καὶ τὰ σκεύη, ἵνα διδόναι ἀεὶ βούλῃ καὶ λαχανίδια γυναικάριον καὶ παιδίον, ἢ δὲ καλέσει. τοιοῦτοι ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, πρόχειρα ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐπὶ δὲ γήρως ἔρχῃ, μηδὲ ἀποβλέπειν ποτὲ πρὸ πλοῖον μακρόθεν, μηδὲ ποθεῖν παλαιὰν ἐλλάδα. *Quemadmodum in navigando jubente nauta, si aquatum exieris, olusve fortasse etiam caulerulum colligas, aut bulbum: animo autem in navigium intentus esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tunc illa omnia relinquere, ne ne vinctus, tanquam oves, in navem compingare. Ita etiam in vita, si tibi vice cochlea aut bulbi detur uncuncula & puer: nihil impedire. At si gubernator vocarit, currex ad navem, relictis illis omnibus; neqe respexeris. Qod si senex es, ne quidem naves procedas longius, ne quando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀπαλωθῆναι illic, *ἐνδύνειν* idem dici videtur.

Ἔυλατος] Cicat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infra* §. 7. ἐυλάτως ἀνοῦν. *Promptus sit discedere.* & §. 16. ἔυλαβῆ. *Promptum.* Potest autem τὸ ἐύλατον illud à *vastum* sive *calcatum* translatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eò facilius evolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις ἐυλάτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι τοῦ τῶν Ἡφαιστείων δεσμὸν ἐκάστῳ καλιπόδας. *Calceamenta denique militum, ut & cetera solvi, & facilius gestari possint, excogitavit. Qe ad hunc usqe diem Iphicratica-rum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύσαι τὸν ἱμάντα τῆ ὑποδήματος. *Solvere corrigiam calceamenti.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆσαι γὰρ τοῖς καθαρτικοῖς, ἀπολύσει τῆ σώματος, καὶ τῶν τούτῳ ἁμαρτημάτων τὸν ἰμάντα, ὥσπερ τὸ δεσμὸ τὸν ποδός. *Oportet enim eos, qi mundos faciunt, animum exuisse a corpore, & ejus peccatis, tanquam pedum à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

— vita qoqe omnes
Omnibus e nervis atqe ossibus exoluatur.
— *volucri cum lubrica serpens*
Exuit in spinis veslem —

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

— *vestem qe relinqere ut anguis,*
Gauderet. —

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. c. 26. Ἐλεύθερος δὲ, ὅτι διατέθειται πρὸς τὰ τῆς ὑλικῆς λαβεῖν. πόθεν ἐυλάτη ἔλιχε, πόθεν πάνυ περιστατικῶς. *Esse ingenuus, qod omnes fortunatus amsas abrenisset. omnia apparata tantum, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit, *Omnia ut semper prudentia.* Potest & à *fructibus maturis*, qe sponte sua decidunt, qam immatura validius adhæreant. Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. c. 4. Πεπανθεῖς, γὰρ ὁ καρπὸς, ἀπίησιν αὐτοῦ. τὸ δὲ τῷ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύειν πρὸ προτέρου. *Qqe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valentur adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 5.

qiqe nec juramento proprio, nec aliûs cujusqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſque ità compoſitus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranquillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſe ſit. rectum denique, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ἔχειν δεόμενον, μήτε [a] ἀνθρώπου ἑτέρου μάρτυρος. * ἐν ᾧ δ τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπηρεδὲς τῆς ὄψεως ἐκβεβλημένον, καὶ [c] τὸ ἀπηρεδὲς ἰσχνὸν, ἐν ἄλλοις πεφύκασι, [d] ὀρθὸν δεῖ εἶναι χρὴ καὶ οὐχὶ ἐρηδόμενον.

[a] L. 7. § 67. l. 9. §. 29. [b] Boor. Int. vel ἐν. [b] L. 10. §. 12. [c] L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1. [d] L. 7. §. 12.

§. 6.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect.* Sicut poma ex arboribus, *ſi tenda ſunt,* vi avellamus, *ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod ſcripſit *Epiſt.* 30. *ſenectus leniter exigitur, non repente avellitur vita, ſed manumiſſio ſubditicii.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem, idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi autem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάνθας μὲν ταῦτα μᾶλλον τὸν σκλῆρον, ὑφυδὲ τῆς καλλιγυθ· ἕνεκεν ἀναπλάσσει, ἀνύχρη, ἀνα πεμφγυιάτερον ὄδηξεν αὐτὸ, τὸ τῆ σφαγγὶ πρόσαγμα, ἢ τὸ ἴδιαι πορῖν. ἡμῖν δὲ ἁδιὰ Σιλᾶ, ὑδὲ τῆς ἀσκησεως καλόνος, ἐνλύσας ὑπαπόνως αὐτῷ. ἀλλὰ κλιδοῖσι κ) σίνοντις πάντχομαι ἃ πάντχομα. Chryſantes quidem perturbatus hoſtem, *cum receptui cani audiſſet, cohiberi impetum.* Adeò præſtantem ex noſtris eſſe Imperatoris dicto eſſe audientem, quàm explere animum. *Noſtrum autem nemo vult vel neceſſitati vocanti, alacriter obtemperare; ſed plerumque & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe iſthic etiam ἐνλύσας fuerat. vide *ad l.* 8. § 33. *l* 9. §. 3.

Μέτι ὄρκα δόμνυσι] Juramentum omne viro ejuſmodi, qalem Marcus iſthic delineat, variis rationibus nevrigam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. *καὶ γίγνεται τοιόνοις ἀνθ' ὅρκου ὁ σφιτερος. pro juramento mores illius eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam arguté Clemens *Strom. l* 7. *pag.* 727. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καὶ τὸν ὄρκον, μᾶλλ συμφωνία· τίς κα ὁ τὸ ἀληθὲς γίνεται. τὸ ἐνορκεῖν [ἀδ Heinſius qod vulgò ἐνορκεῖ.] ὧν συμβαίνει καὶ τὸν πανόρθωτον τῶν ἐν τοῖς παθήμασι. τῷ νοουν ἴτι τὸ ὀρκ χρεία, τὸ καὶ ἄκρον ἀληθείας βούλεσι. *Quanqam ut ſit verax jurejurando, ſit ex ea, quæ cum veritate habet, conſentiens. Ut qui recte jurat, credimgt, ſi qis ſe recte gerat vulgo in officiis. Cui cum ergò eſt opus jurejurando ei, qi ita vivit, ut jam pervenerit ad juramenti veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βιωτῳ λόγος ἔχει πίστεως ταῦ. πάντων τῶν ἀληθευόντων σεφανῆται ψῆφοι. καὶ᾽, εἰ πιστεύοιτο βυλόμεθα, ἐν βιβλῳ. *Eorum, qi recte atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando quoiz majorem fidem auctiſcens ſtudentium animum calculis coronatur. Quamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem habere volumus, recte vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ὀμνύειν θεύς. ἀνάξιον γὰρ αὐτὸν δὸν ἀξιοπίστου παρίχειν. *Dejurare per deos vetabat, quoniam enim id ſtudioſè curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laertius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκου δὲ φεύγε πᾶσα, πᾶς ἂν πολεμοις;
Λέγε, τροπὴ τι τὸν λόγον πιστωθέν.
Fuge verò omne juramentum. quomodo igitur alteri perſvadebimus?
Verbo, & modo verbo fidem faciendi.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ὅρκου. τὸ δὲ ὀμόσαι αὐτοῖς ἀπρόσταλες, χειρὸν τι τῶν ἐπιορκίων ὑπολαμβάνουσι. ὦδε γὰρ ὁ κατηγιῶσθαι φασι τὸν ἀπόδειλον εἶχα θεῖν. *Omne quod dixerint, juramendo fortius habent. Ipſum autem jusjurandum quaſi periurio deterrens vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo: Athenis ajunt,* cùm quidam apud eos, qi ſimilis gravitatis vixiſſet, & teſtimonium publicè dixiſſet, & ut nos Græcorum eſt, jurandi cauſſa ad aras accederet, nullâ voce omnes judices, ut ſe juraret, reclamaſſe. Xenocrates ut fuit, ut docet Laertius *l.* 4. §. 7. in Xenocr. Ἦν δὲ, inqit, καὶ ἐν ὅρκοις σφόδρα. ὥστε μὴ ἔξον ἀπόμοσαι μαρτυρῆσαι, τόνδε μόνῳ ἐνιαχοῦ Ἀθηναῖοι. *Tanta vero illius verbis fides habebatur, ut cum jurare nullius teſtimonium admitteretur, hunc ſoli remiſerint Athenienſes jurejurando.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubis remittat, ſubjungit; *Judices qod ſibimet ipſi poſt modum dicenda ſententia loco remiſſurè non erant, ſinceritatis ejus concedendum ex ſiſtimarunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plautus *Amphitr. Act.* . . *Scen.*

Nam injurato ſcio plùs credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Ὃν ἀνὴρ ὀμόσας ἴσως πίστει, ἀλλ' ἄρσας ἀνὴρ.
Dat fidem vir jurando, non juramentum vero.

ſive ut Grotius reddit,

— *Vir ſacramento fidem*
Debet mereri, non ſacramentum vero.

Deinde, διὰ τὸ ἀκτίνητον καὶ τὸ ἀσφαλὲς. qia, cùm ſit ſponte ſua æqi bonique tenaciſſimus, juramemo nihil opus habiturus ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Etenim qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Ὅτι ἀγαθοὶ νόμοι ἢ διοτιμᾶ, πίστιν ἐμποιοῦντες ἐμοὶ τὸν λόγον, ἢ τὸν ἄκοντος διὰ τὸν νόμον. *Eximentes ulcro mentis rationem, qa aunt coercet meta legum facinus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. *E.* Ὁι γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μικρὰ πιστεύειν ἐοικεν, ἀ πολλῶν ἄκοντες οἱ λοιποὶ φὰ τοιοῦσι, δικαίᾳ ὄντ' ἀληθῆ κοινὸ δ' ψεῦδος τῶν ἐξ ὅλου τὸν ἀπεριπλοκὴν, καὶ πᾶσι τὸ δοκὸν ἀντιλαμβανοντα. *Vere enim philoſophantes fidei ultro factum ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſa, aut ſolo metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Ἐι δυνατὸν ὦ πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐν τοῖς νόμοις διέγνως ἂν οὐ τὸ χρεὼν· οὐ γὰρ ἂν διὰ τὸ δεῖν ἀναγκαίως, ταῦτα ἂν ἐμίσουν ἐν προαιρέσεσιν. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus demceps uſus foret. A qibus enim nunc metu hominis abſtinent, illis ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Arithippus, Τί πλοῦ χρεῖαν οἱ φιλόσοφοι, qid habeant eximium philoſophi, requiſitus, reſpondit, referente Laertio *lib.* 2. §. 68. Ἴσα πᾶσιν οἱ νόμοι δοκιμάζουσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc utrunt modo victuras philoſophos ,, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſua ſponte facient, qod legibus ſincere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil illoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ factarus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc jurâſſet,* inqit, *milites? fugientes vos in caſtra reditaros? adeo ignaviſſimos hoſtes magis timetis, qàm Jovem Martemqe per qi juraſſis? at ego injuratus aut victor revertar, aut propè te hic, Q. Fabi, dimicans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Eâ potiùs omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propoſito legum ac pernarum metu, cevetâtem regerent.* Cæterum Fabium fides pietâsqe in patriam etiam cæra juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Soloo, ut Laertius *l.* 1. §. 60. Κολλαγεῖδαι δρκω πιστῶσαι ἐκέλευσε. *Virtutem atqe probitatem juramento fidelitatem cenſe.* Qanqam nec *injurati* prorſus vir bonus: *ſacramento,* non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qòdqe tacit, ut illius idcirco oſſulus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſſi rerum bonum. Sacramento rogatus es. & Epiſt.* 65. *Sapiens, affectationqe ſapientiæ, velut ſacramento rogatus,* &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterùm ego ſenſui, qam priore loco propoſueram, ἰμάντα. Tertiò denique (id qod Marcum iſthic cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ συνηκας τῇ ἀπορδοσει. qia eo ſit aoimo eâqe fui fiduciâ, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cum ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſequitur, ut nec juramentum proprium, ita nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μάτι ἀνθρώπου ἑτέρ· μάρτυρος] Ità *l.* 7. §. 62. ὦνε ἐκμαρτύρασθαι διέγω. *Nec approbationem eorum expetes. Et infrà* §. 10. οἱ δὲ ἀνοήτως αὐτοῦ ἀκροώμενοι, &c. *parum penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, talem eſſe reverâ, qalem eum ſe ſert.* Τί δ' ἐρῶ τις ὁ ὑπολήψεται περ αὐτῶ, ἢ ὡς οὐκ ἔστι βαλλίων. *Qid autem alius qiſqam de ipſe ſive dicat, ſive cenſeat, ac cogitet qidem. Ibi.* 10. §. 11. aliud eſt autem qod §. 29. μὴ περιβλέπου, πότις ἐρεῖ τι. *Hoc circumſpice, ne qi advertat.*

Τὸ φαιδρὸν] Vitioſa procuhibuio ſcripturæ, ambigua ſatis emendatio. Erudirus Vir D. Bootius vult ἐν δὲ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur,* vel *agatur.* qomodo Apoſtolus ad *Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δὲ. *Unum hoc* eſt qod ago, qod attendo. Ego exiſtimaverim lego poſſe, ἐν δὲ, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἔστι δὲ, ἀλλὰ τῷ ὄντι δὲ, *ineſſe autem* hujuſmodi, qam ſupra delineaverim, animi conſtitutioni *alacritas* jugò κ) *αὐτάρκεια.* Vel ſi cui ramus hoc arriſerit, qia monui ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐστὶ δὲ, aut ἐνεῖναι δὲ, *ineſt autem,* aut *inſito vero,* &c. Cæterum aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρὸν] Apuleius in *apologia. Cæterum Platonica familia nihil nevimur niſi feſtum & latum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper alec ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν δὲ εἶναι χρὴ, καὶ ἐρηδόμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non autem erectum* hoc eſt: ut qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *mordâtqe talo,* ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus alienæ manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il. o. v.* 272.

— ὁ δ' ὄρθ' ἐρηνήθη,
Ἀτειλὴ ἰσχεσφόνις. τὸν δ' αἶψ' ὀρθωσεν Ἀπόλλων.
— *Ille ſupinus extenſus eſt,*
Stato tuberavit, hunc ſtatum erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il. ψ. v.* 694.

Ὃς

a Inf. §. 7.

§. 6. a Εἰ μὲν κρεῖττον ἐνρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, καθάπαξ δ b ἀρκοῦσάν ἑαυτῇ τὴν διάνοιαν σου ἐν οἷς κατὰ τὸν λόγον τὸν ἐφ' ἡμῖν πράσσεις τι καὶ κατὰ τὴν ὁμαρμένην, ἐν τούτοις ἀπρομηθήτως ἀλισκομένοις. οἱ τούτων, φημὶ, κρῆσσόν τι ἐρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ἴσης τῆς ψυχῆς τρέπου, δ ἀρίστου ἐνρισκομένου ἀπόλαυε. οἱ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται αὐτῷ c τῶν ἐνιδρυμένων ἐν σοὶ δαίμονος, τὰς τῇ ἰδίᾳ ὁρμὰς ὑποστοχάζου ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας d ἐξεπίζητος, καὶ e τῶν αἰσθήσεων πίσσαν, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

§. 6. Si quid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &c, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, quæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis quæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si quid, inquam, præstantius hoc adverteris, eò te vertas, eodémque tanquam bono præstantissimo, quò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa quæque diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, quod Socrates dice-

b L. 5. §. 14. 15, 16. l. 9. §. 26.

c L. 2. § 15. 17. Sup. §. 3, 4. 5. Inf. § 7. 16.

d Sup. § 5.

e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7. 55.

ANNOTATIONES.

Ὡς πλαγὶς ἀσπαλ. αὐτὰς μεγάθομ. Ἐπεὶ
Χειρὶ λαῶν ἀρδασε —
Sic percussus resilit: at magnanimus Epeus
Manibus prehendens crexit.

Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ἐξάδε, φλαῦρον, ὃς νέῳ πίσυ.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præfect. indoct.* ἀσυ γὰρ πίσυ τοῦτο ἐστιν ἐξόδιον, οὐδὲ διδάσκων ἀγαθὸς ἔσται. *Neque enim aut erigere alios idoneus est, qui ipse cadit, aut docere qui ipse nescit.* Vide *ad l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λόγος ἡ ἐρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (ſ. δεῖ) εἶναι ἢ μὴ ὀρθάμενον. Ὄρθος dicitur & ὀρθιος. *rectus.* Marcus. *Oportet erectum esse, non autem erigi.* Verùm ſæpiùs iſtic jam nominatus & deinceps nominandus, non ſine grati animi ſignificatione, D. Bootius aliorſum hæc accipit. *Esset*, inquit, *plus quàm Stoica regiditas, ἀναισχ. enim exigere à ſectatoribus ſapientia, cùm illa non niſi ipſis ſapientibus competat. deinde ſibi ipſi contradiceret, ut qui poſſim monere à peccatis quidem cavendum eſſe omnis curâ & diligentiâ, ſin an aliqua prolabaris, reſurgendum eſſe, & meliora monſtranda obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. *Quæ & l.* 7. §. 12. *iiſdem verbis, qa hic difficultatem parunt, ſed ſenſu deverſo,* Ὀρθὸς, ὃ ὀρθύμενος. *Senſus itaque, as faller, hic eſt.* Ὀρθὸς inter alia valet, quod Latinis *erectus* vel *ſurrectus*; τὸ ἑστὼς καὶ οὐκ βλάπτον, καὶ μὴ συγκυπτόμενος, ut Græci Grammatici exponunt. Ità Xenophon in *Sympoſio pag.* 876. *C.* Μεῖζα δὲ τούτου κάκλος ἀνηρίχθω στεφανος ξυρῶν ὀρθῶν. *Secundùm hoc ſtatus eſt circulus quidam, gladius erectis undique plenus.* Theophraſtus *l.* 5. *de cauſ. v.* 4. Μεῖζα τοῦ τοιούτου, ὅσῳ ὀρθωτέρᾳ, πολὺ ὄντος ἀφίστ. *Poſt ſectionem, cum recta ſteteſſet, multum aquam miſit.* Lucianus περὶ τῶν ἐν μισθῷ συνόντων *pag.* 467. μισθ' ὅσῳ καὶ ἧττον ἔχων ὀρθὸς ἀναγκάσεται. *Cum tibi locus deſit ubi ſedeas, ſtans legas.* Vult igitur Marcus, *è deſcalma ſua plauſtra, ut rectus inſidas, idque per te, ita ut externis volatu fulcris non indigeas: alioqui fore, ut ſemper verſetur tu meta ruina, videlicet fulcris illis (humore, divitiis, liberis, &c.) in qa re ſuſtinebas, ac quibus te probè ſuffultum putabas, ſubductis; quod facilimè ut multis occaſionibus fieri poteſt.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, quam illud triſſimum Stoicorum dogma, *Piro ſapienti debere omnem felicitatem intra ſeſe repoſitam eſſe, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipſius poteſtatem ſitis.* Itaque ſic interpretor, *Oportet ut ſies erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* ſuprà *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipſe *l.* 7. §. 2. Τοῦτο πάθη, καὶ ὀρθὸς εἶ. *Hoc modo ſis affectus, & rectus conſiſtis.* favent huic interpretationi, & antegreſſa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῶν ἔξωθεν ὑπομονῆς, *Animus ita comparatus, ut externo aliquo miniſterio non indigeas.* &c. quibus adjungi poſſunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων δεῖ ἐν χειρὶ, καὶ ηὐξίσθαι αὐτοῦ παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα εἶναι, οὐδενὸς ἔξωθεν τὰ προσαναθήσεται τῷ ἐπιβλέποντι. *Quæ hæc perpetuò in manibus habeam, eaque ſemper ipſe mecum tractem, & ad uſum conferam, nunquam eo erit opus qa conſoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, ſed à corpore ad animum nadulum, quod de ſe Umbricius apud Satyricum *ſat.* 3.

— pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacille.

§. 6. Ἐμοὶ κρεῖττον ὑρίσκεται] Ità Epicterus *lib.* 4. *c.* 9. Ἐγὼ τίνα ἄλλα τούτων μείζονα ζητῶ, παῦσαι ἃ ποιεῖς. *Se qa alia his majora quæro, fac qa facis.*

Ἀρκοῦσάν ἑαυτῇ] *ſuprà* §. 5. teſte nullo, ope operâve nullâ indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ ὁμαρμένῃ] Vide an non [*ἐν*] illud inducendum ſit ut ſententia hic procedat, ἀρκοῦσάν ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope adminiſtrantur, καὶ τῇ ὁμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροσδιόνυσα contingunt vel decernuntur potius.

Τὸν ἄριστα ἐφρασμένον ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπόλαυσον τοῦ ζῆν. Senſuum prægnans dictio. Eſt enim ἀπόλαυσον, ſive *frue*, cum oblectatione qadam in re adepta prorſus acquieſcere. Ideo *modes uti, ſine frui* dicimur. inde trium illud in ſchola Theologica, *precatum in hoc omne conſiſtere, qod aut fruimur utendis, aut utimur fruendis.* Videatur Auguſtinus *de doctrin. Chriſt. l.* 1. *c.* 22, 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæſt.* 30. Petrus Lombardus *ſent. l.* 1

A *diſt.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæſt.* 11. *art.* 3, 4. Verum Marco ipſo nemo melius τὸ ἀπόλαυσον iſtud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσον, inquit, δὲ ἀπολαῦσαι, πᾶν ἃ ἔξεστι καὶ τὸν ἴδιον φύσιν ἐσχηκὸς. ἀπόλαυσον ſive *fruitionem oportet dicere, qaqid ſecundùm naturam ſuam exegs datur.* hoc autem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cum eo loco iſta nobis ſunt, ἐν οἷς ἐσι τοῖς ἀδιαφόροις ἢ ὠφέλ, qo *delicia & luxus ſunt hominibus voluptati dedetus*, qi in ea minimum ſummum bonum ſtatuunt, & qorum vita βίῳ ἀπολαυστικῷ, τῶν *voluptuaria*, dicitur Ariſtoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. 9. 5. & *Eudem. l.* 1. *c.* 4. & ipſi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4.

B qo ſenſu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *voluptatem*, qa *voluptatem aut luxum allo modo reſpiciunt. ſuprà* §. 2. qæ ἀδιάφα *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Vir officium eſt, inter alia, & beneficium dare. qare ergo dat, ni non det*, (q. d. nè officio ſuo deſit) *ne occaſionem benefaciendi perdat. vobis voluptas eſt, morte otio aſſuefacere corpuſculum, & ſecuritatem ſoporis ſi-millimam appetere, & ſub denſa umbra latitare, tenerrimisque cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe mera bortorum lacebras corpora ignavâ pallentia ſaginare: nobis voluptas eſt dare beneficia, vel laboroſa, dum aliorum labores levent, vel periculoſa,*

C *ta, dum alios à periculis extrahamus, vel rationes noſtras aggravantes, dum aliorum neceſſitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— ſi cuncta putas unâ tortare minora.

Τῷ ἐνιδρυμένῳ ἐν σοὶ δαίμονι.] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος] Explicat, qod ſuprà dixerat §. 5. μετὰ ἀπάθειάς. *Neqe, poſt ea primis bene explorata, aggreſſas.* Epicterus *l.* 3. *c.* 12. Ὅτε γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀπεξήτηται βίος μὴ ζῆν ἄνευ ἀνεξετάστου φαντασίας μὴ παραδέχεσθαι· ἀλλὰ λέγει, ἐπεξέρχου, ἄφιε, ἴδω τις εἶ, καὶ τί σοὶ δόξει ἔρχειν. ὡς ἐν τοῖς φιλοσόφοις, δίζῃς μοι τὰ συνδέσμα; ἔχουσι τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἐγκόλπια, ἃ δεῖ τὸν παραδέχεσθαι μέλλοντα ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vetuit inexploratam agendam esse vitam, ita nec visum ullum inexploratum eſt admittendum, ſed dicendum, expecta, ſinc te-deam qi ſis & unde venias, qemadmodum excubitores: oſtende mihi teſſeras. Habetur teſſeram a natura datam, qa omnino ob eo viſo qod admittendum ſit, aſſervanda eſt?* Cæterùm etiam ſuprà miraculum omne cavtionem ἀκριβεστάτου idem proponit. *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μηδ' ἐν ὅτῳ λαθῇ τις ἀνεξέτητος γυμνάζετο φαντασίᾳ, μηδ' ἐν ὀνόματι, μηδὲ μελαγχολῶντος. *Ne vel dormiens viſum aliqod temerarium obrepat, vel cibro, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, illud poſcenti ſuccliamat, Σὺ θεὸς εἶ, ἢ ἄνθρωπος. τὸ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. *Tu Deus es, an homo? an magnos habes ſpiritus?* neqe enim reverà natura humana fert iſta, ſed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθήσεων πίσσαν] ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἐπὶ τὸ φιλοκαλοῦντος] πίσσα Svidas τὸν σοφὸν, id eſt, *ſtudioſum, ſtudioſum* interpretatur. atqe ita Xylander iſtic accepit, & *perſpicacem* reddidit. Verùm πίσσα, pro *morbo, affecta, ſive perſpicue* qavis corporeâ, havd infreqens deprehenditur in medicorum alioriúmqe etiam ſcriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78 Ἐὰν μὲν βάλεται τῷ σώματος ἀνωλαθὲν μέρος κατὰ τοιοῦτο τὸ φρενῖτιδον, πᾶν τὸ σῶμα πιθήσεται τὸν πύρετον, ὅσῳ ἂν τὸ ἧ. *Si vel minimum corporis pars malo affecatur, tum affectionem, qalisqmqe tandem fuerit, totum corpus ſentet.* Galenus *de Sect. epidem. c.* 10. §. 16. ἐπὶ ὕπνους πίσσει, καὶ ἐπὶ συλαῖς πίσσει. *in hepatis & ſplenis affectibus*: ſive, *in hepate atqe an lienc affecto.* Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοσοῦτος γὰρ γίνεται τῶν νεφρῶν τὸς χλαίτος πίσσος. *eſt enim tenuis nervorum longva affectio.* Caſum *problem. q.* 59. ὁ χολικὸς πίσσις ἐστὶ τῷ στόμαχῳ. *Cholera ventriculi affectio eſt.* Marco etiam noſtro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. §. 55. πίσσες σωματικαὶ, *corporis affectiones*, qas iſtic αἰσθήσεις, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πίσσες ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit. ἰδίαι πίσσαι, id eſt, *ſenſorii ſui affectionem* ſive *paſſionem*, pro ſuo ſanimo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Log. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum ſententia dicitur, Τὸ ἡγεμονικὸν διακεῖσθαι καθὰ πίσσαν. *Pars qa tenet animæ principatum alteratum ex affectione.* Et ἰδίωμα πίσσεως εἶναι τὸν φαντασίαν

Pro-

dicebat, sese abstraxerit; Deis autem se regendum permiserit, hominibusque quibusvis curam lubens impendat. si animo sic affecto inferiora viliorâque cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiquam locum concedas, ad quam animo devergente si inclinaveris quicquam, bonum illud proprium & peculiariter tuum quo minùs liberè colas præferâsque, obstabit. bono siquidem rationali & publicum spectante nihil extraneum ex-adversum consistere fas est,

ἑαυτὸν ἀφωλκυσάτω, καὶ [a] τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστρεφέσθω. ἑαυτὸν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προσεκθήσει. ὁ [c] τούτων πάντων τὰ ἄλλα μικρίτερα καὶ φυτιδέστερα εὑρήσεις, [d] μηδενὶ χώραν δοὺς ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥέψας ἁπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκ ἔτι [e] ἀπριστάσεως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, καὶ τὸ σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ. ἀνέλαβεν γὰρ τὸ λογικὸν καὶ [f] πειθητικὸν ἀγαθὸν, ὃ ἥμιες, δὲ

a L. 4 § 31. 34. l. 10. § 14. b Sap. § 4. c L. 7. § 72. d L. 1. § 8. e L. 2. § 16. f πολιτικὸν ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. χαὶ τὸ λογικὸν καὶ [f] πειθητικὸν ἀγαθὸν, ὃ ἥμιες, δὲ 11. § 21.

ἐλεῖν

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis esse phantasiam, quam & τύπωσιν τῆς ψυχῆς, *impressionem in animo* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qâ vide *supra*, § 16. restituenda est huic vocabulo ea *significatio*: cum Gennanus interpres *persuasionem* passim vertentit. mutanda insuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de virt. cohibend.* ubi πεῖσιν Ὁμηρικὴν vulgo exhibetur, quod veros eximios Joannem Hartungum, Desiderium Erasmum, Gilbertum Cognatum in fraudem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Persuasionem Homericam* vertunt, novumque inde proverbium exculpunt: quum πείσης, non πεῖσιν, legendum sit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipso *Odyss. ὁ. v.* 23. tum & ex Synesio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τοῦτον ἐκ τῆς πεῖσ- ης, φασὶ, τὸν κωφὸν. *Mutatore fit & patrono, ut aiunt, surdo.* ità enim legendum, non ἐκ πείσης, quod Beatum Rhenanum, & hunc secutum Hadrianum Junium fefellit, qui ad *Persas* certamen alludum avtumabant. quin πείσης ibi, quomodo & in Homeri loco illo, unde illud avtores illi mutuati sunt, σχοινίον ἀγχυπάτον, id est, *funis ancharalis* fit. quod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Eustathius πείσας ibi τὰς σκοτὰς interpretatur. melius Heracleonis *scholia*, quæ cum sint hoc loco luculentè depravata, ita restituranda sunt. Ἐκ πείσης, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. ἐκ τοῦ πάντοσε, ἀλλ' ἐκ δυσμῶν ὁμοίως. *Ex* πείσης *pro* quoquoversum, *non amplius ex nostra erat*, sed *ex vinculis manabat.* Attipulatur Hesychius, qui Poetæ verba adducens, Ὄπιθεν, inquit, ποτορμητὴν χώρα. Et mox: Ὀπιθεμάδην, σχοινία ἀνάγκης, περιόδους. Talem nempe vult animi statum, qualem describit apud Plutarchum *de vert. moral. pag.* 446. *B.* naiscio qis verbis hisce; quæ etiam, qo emaculem, libentius lavdo;

—ὀπίσω (ῥοῖσι vulgò.)
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς [g] ἀείρεται ἠερόεσσαν, [h] ἀφ-
Πεῖσ δ' ὕπερ, ἠμὶς δ' ὀπιθεν, εἰ τα πείσματα.
Nam nostra navis a terra rudentibus
Suspensa pertat: sperat aura, sed tamen
Haremus nostris firmiter retinaculis.

Verùm latius evagari fumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem a Socrate ubi omnino usurpetur vocabulum illud, nondum reperio. παθήματων duntaxat ἀναθεσθαι, quod τοῖς τοῦτο πεισθεῖσιν fortasse æquipolleat, memnit Plato in *Timæo.* Itaque verba illa, μὴ Σαμψάτου ἄλογον, ad sequentia potius referenda existimo, designatque locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. quidam supra delibavimus) ubi is sub Hospitis Atheniensis persona, postquam τὰ πάθη, sive *affectus*, duxerat, *instar verticum* vel *funiculorum* quorundam, *nos ex diversis partes alterutri distrahere, modo ad voluptatem*, quæ ex altera; *modo ad timorem*, quod ex altera parte sit firmus; subjungit, μηδ' φασὶν ἀναλογισμὸν ἐκείνοις ἀντιτείνοντα ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀναλογισμὸν ἐκείνοις, ἀεὶ ἄλλοτε τοῖς ἄλλοις ἐπέρου ἕκαστον. *Ratio restitutionem unam sequendam semper, neque unquam relinquendam, sed hac cateris omnibus obtemperandum esse edicat.* ut sit ἀθέλκτον hic nostro, quod ἀνθέλκτον ibi Platoni; quod & noster forsan scripserit. Illud tantum inter Platonem Marcumque interesse potest, quod ille *affectibus* nos virtutem versus *attrahi*, & attrahentibus nos tradere mos voluerit; hic ab *affectibus* ipsis nos prorsus *abstractos* velit, quo visionum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat insuper & lector sagax, an non ista, ἃς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco sim mota, cum prioribus illis, τοὺς φυσικοὺς ἐξετάζοντος, proxime subjuncta essent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταγότοις ἑαυτοῦ] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *supra* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμι, καὶ φίλος τῷ Θεῷ, ὥστε ἑκὼν πειθήνιος αὐτῷ. τὸν δ' ἄλλον πάντα ἀνέτως ὑπομένειν δεῖ, ὡς ἐπιτάττει μοι ὁ κρατῶν, ὡς ἀρχὴς, ὡς φίλος, ἁπλῶς ἀδούλῳ, —ὡδὶ δυνάμει παρεσκεύασεν ἐμὲ ὁ ποιήσας καὶ κτίσας. —τούτου τοίνυν ὑπακούων ὑποτεταγμένου εἶναι δεῖ, ὡ τοῖς Ναυσὶν καὶ Καίσαρι. *Liber enim sum & amicus Dei, ut altero ille parcam. Reliqua vero omnia negligenda mihi sunt, corpus, possessio, promptuarium, fama, denique omnia —nullum ejus mandatum negligere possum. —hujus parere decet, non Majoris & Cæsaris præcepto.* eccqui puto magis?

Τῶν ἀνθρώπων προσδοκῶν] hoc enim exigit à nobis humana natura, sive humanitas ipsa. Vide *supra* § 4.

Τοῦτο πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ ἀνυπόστατα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chrysostomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Christi illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et ista omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προσθήσει ταῦτα ἐκεῖνον. ἀλλ' οὐχὶ καὶ ταῦτα καὶ μικρὰ, πρὸς ἐκεῖνα ἐξαίσια, καὶ μεγάλα ἐστί. *Nam & hæc illis adjicet. Etsi enim hæc magna ea ne videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperientur.*

Ex Platone Plutarchus *de aud. ex mimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Colot.* Ἄπαις γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, ὡς ἀνάπλεως ἀρετῆς. *Quidquid enim supra & infra terram est aurei, comparari cum virtute non meretur.* Itaque Solonis illud semper ad manum, imo in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranquill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperias, *v.* 313.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.
Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τὴν ἀρετὴν τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐστὶν ἀεὶ,
Χρήματα δ' ἀνδρῶν ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Dives sæpe malique, bonoque adflictus egestate:
At nobis virtutis munera dirutus
Permutare nefas, manet atqui immobilis illa:
At fluxas mens hic, nunc habet alter opes.

quod Marcus etiam verbis mox sequentibus adfirmat. Basilius item Cæsar *orat.* 24. *pag.* 375. *A.* & ex eodem Simeon Magister *orat. 1. pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν πλησίον, ὡς μᾶλλον τῶν ἐχόντων ὁ τῆς ἀπορίας τῶν ἐπιδεομένων ἐστὶν, ἀσπερ ὁ πατὴρ πόθεν, τῷδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ ἀληθὴς ὁ ἀρετὴ ἀναφαίρετος, καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασι παραμένουσα. Οὕτω δὲ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐσομένους πάντας, τὸ,

Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὺς οὐ διαμειψόμεθα,
Τὴν ἀρετὴν τὸν πλοῦτον.

Cætera enim quæ ab hominibus possidentur, non magis possessorum sunt, quam quorumlibet, ut quorum jesus atque ex calamitate modo hos atque illos transferantur. Sola vero ea rebus omnibus verum firma stabilisque possessio est, tum viventi, tum etiam, mortuo non defutura. Unde optime Solonem, ampullum esse divitias ut hoc dixerit: Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Reste omnino. Sequitur; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἀλλήλα καλλάττεσθαι. οὐκοῦν δὴ μόνη οὐ τούτοις ὀρθὴ, ἀνὴ ἐν δὴ πάντα ταῦτα ἀνομιά τε καὶ σωφροσύνα καὶ ἀλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorum numeri commutare. illa vero duntaxat nummus est rectus, quo hæc omnia empta & vendita oportet commutari, scilicet prudentia.*

Μείους χάριτα δίδωσιν] χάριν δίδοσθαι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, cedere, concedere, admittere, inque sensu ipso locum præbere. Ita usurpat apud Athenæum *deipnosoph. l.* 2. Posidippus in *Saltatrice*,

—οὐ πάνυ χάριτα δίδω. *Vanitate da locum.* id est, vanus esto & pompaticus. Casaubonus *ibidem c.* 5. Aristides *ad Rhod. de concord.* ὁ ἄνεμος χάριτα τοῖς παραπλέουσι. *ventus dabat locum exercitatoribus*; hoc est, non admittit in se, eisque superantem & abreptum sese dabit. Libanius orat. 19. *pro Saltatoribus adv. Aristidem*: ἡ μὲν ἀπὸ δίκης χάριτα αἰνῶ. *Et locum criminationi meritoque dedisse.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χάριτα δίδως ἀδοφαῖς. *non das locum lachrimis.* non luctui & lamentationi dedisse. Non absimilis phrasis, sed sensu pavlo diverso Pavlus. *Epist. ad Ephes. c.* 4. *v.* 27. μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id est, ansam occasionemque præbuerius, vel *diabolo*, id est, *Satanæ*, ut Chrysostomus & plerique interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Erasmus. Et *ad Romans. c.* 12. *v.* 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id est, permittite, *ira*, hoc est, vindictæ divinæ. Ita Chrysostomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχωρεῖτε τῷ Θεῷ ἐκτελεῖν. τῶν γὰρ τε, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. alter itaque illic multo, quam in Posidippi verbis, sumitur; quod vir doctissimus nemiuem advertisse videtur.

Ὅτι ἐστὶ ἀπερισπάστως] Ità Apostolus *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 35. πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & apte adhæsceatis Domino absque ulla distractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερισπάστους εἶναι δεῖ ὅλον πρὸς τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nulla præsus re a Dei ministerio decet avocari.* qo etiam loco forsan ἀπερισπάστως est scriptum fuerit. Quod autem hic ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπερῖς dixit. Sed & Athenagoras *de resurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἐμφρονος καὶ λογικῆς κρίνων τὸν ἐν ἀπαρθρῳ τοῦ αἰῶνος, τὸ τῆδε ἀπερισπάστως συνδιανύειν, ὅτε μάλιστα καὶ πρώτως ὁ θρυπτὸς συνήρμοσεν, τῇ τε διανοίᾳ οὐ ἀτελῆ, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαντᾶν ἀπαγγελλόντων. *Finem vero vitæ prudentis & rationalis judicat. non errare, si qui datur ad esse, ut perpetuo ita maluerunt & perennemus, cum quibus maxime & principaliter naturalis satio congruat & consensus: atque respectu & contemplatione ejus qi est, communæ gratia qæ illis placuit in perpetuum promuntur.* Hanc de usu vocabuli sensum qod attinet. Optimè Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Ἐν τούτῳ κρεῖσσον, ἀπάντων αὐτὸν ἐνὶ τῷ, μᾶλλον δὲ περιττὸν ἀπὸ ἀνάγκης ἐστὶ ἀπολογεῖσθαι. ἀδικεῖ γάρ ἐκεῖνος

ἴδιῶν ἐπιτηδευτὴς, οὐκ οἶδ' εἰ τῆς ἐμῆς πολλῶν ὑπάρχει, ἢ ἀρχὰς, ἢ πλοῦτον, ἢ ἀπολαύσεις ἡδονῶν, πάντα τοῦτο, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐπαμφίζειν δόξῃ, κατισχράτησεν

vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, aut vitam voluptuariam. horum enim quicquam si vel minimum adjungere visum fuerit, praevalebit

con-

ANNOTATIONES.

φιλοτιμίαν δύναμις πρωτεύουσα. *Si hoc melius est, statim ad hoc inclina, neque te alia cogitationes distrahant. Nemo enim hoc atque illud inclinans projecere potest.* hoc est, quod Jacobus *Epist. c. 1. v. 8.* Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inquietus in omnibus viis suis.* Vehementius idem *ibid. c. 4.* Ἀπλᾶς δὲ ἐστὶν μέμνητο, ἢ πᾶν ὃ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σαυτοῦ τιμάτως, ἀπάλλαττε τῆς προαιρέσεως. *Ut penitus absolvam, illud memento; si quid extra liberam voluntatem tuam magna sequere, liberam voluntatem amiseris.* forsan, ὅτι εἰ πᾶσ ὄλιμ, &c.

Ἀντιλαβοῦσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγωδῷ, ὑθίνος δὲ ἐστὶν ἐπιτηδεύειν] ita lego; cùm codices excusi pro πολιτικῷ perperam πανηγυρικῷ habeant. Sic enim *l. 7. § 72.* ὁ λογικὸς καὶ πολιτικὸς δύναμις. *Intellectualis & socialis facultas. & l. 10. § 2.* ἔστι δὲ τὸ λογικὸν ἰδίως καὶ πολιτικόν. *Quod autem rationale est, proprius est civile.* Vide & *infra § 8. & l. 11. § 21.* Est autem τὸ ἀντιλαβοῦσθαι vocabulum illic ἐμφατικώτατον. hoc enim insinuat, nihil quicquam omnino dignum esse, quod, *ex adversum* virtuti etiam *considerat*, id est, quoquam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat. 28.* Τὸ μὲ οἰκεῖ μοι τὸν ἀντιλαβόμενον. *Cum nemo esset qui ex adversum mihi consideret.* qu vocabulo & in vita sua non semel est usus, pro eo quod Apostolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Thess. Ep. 2. c. 2. v. 4.* tralatum a re bellica, copiisque militaribus in conspectu hostium considentibus, ut ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici potest ex Zosimi *lib. 2. cap. 22.* illud, στρατὸς μὲν ἐμίει ἐν ἀντιλαβοῦντο τοῦ σταθμοῦ. *Compluribus diebus adversis castris subsiderunt.* quinquam Libanius οἱ τὰς καθέδρας, ἢ ἵνα ἕρονται, τῶν ἐν ταῖς λόγοις διατριβόντων καὶ ἐπιτηδευόντων, *ad cathedras sive thronos rationes conferentium & specimen scientiae sua exhibentium* respexisse videatur. Optime Epictetus *l 1. c. 2.* Ὁ γὰρ ἄπαξ εἰς τὸν περὶ τῶν τοιούτων ἀνάψηφον καὶ τὰς τῶν ἐντὸς ἀξίας συγκαθὲς καὶ ψηφίζων, ἵνγνος ἐστὶ τῶν ἐκτελεστικῶν τοῦ νόμου περσώπου. *Qui rerum semel ad tales deliberationes, & externarum rerum pretia se demisit, & calculos subducit, is parum abest a persona sua abhorrens.*

Πάντα ταῦτα] *haec omnia* Xylander. *horum quicquam* potius. supra enim αὐ' ὧν οὐ δὲ dixit. ita כל Hebræis. Exec. c. 18. v. 11, 13. והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamsi omnia ista non admiserit, sed in montibus comederit, vel uxorem proximi sui polluerit*, &c. *non est vacturus*, את־כל התועבות האלה עשה *quia ex abominandis istis nullum patraverit.* את־כאחד מאלה id est, *unum quidpiam ex eis.* v. 10. ita solemne τὸ ἐναντιοφανὲς. Ex *ad. cap. 20. v. 10.* in *lege Sabbataria* לא תעשה כל מלאכה & Græcus, οὐ ποιήσεις οὐ πᾶν ἔργον. *ne facies opus ullum*, sive *operis quicquam*, ut ex *Exod. c. 34. v. 10.* בכל־הגוים ἐν πᾶσι ἔθνεσι. Latinus, *nec in ullis gentibus.* sive, *in nulla gente. Psal. 147. v. 20. non fecit sic* לכל־גוי Græcus, πανὶ ἔθνει. Latinus, *omni nationi.* id est, *ulli.* Demosthenes *in Mid.* πανὶ μᾶλλον ἢ τοῦτο ἀνθρώπου. *quidvis potius quam istis attendere.* Latinus interpres *Deut. c. 5. v. 8. Non facies tibi sculptile, neque similitudinem omnium quæ in cælo sunt.* id est, *ullius*, sive *cujusquam eorum quæ in cælo sunt.*

Καὶ πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis studio stadioque indicia, ponit illud Plutarchus *de prof. virt. p. 85. D.* Τὸ μηδὲν ὑπὸ μικρῶν ὀργίζεσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἱλαρὸν εἶναι καὶ πρᾶον ἐπὶ τοῖς ἄτοπα, ὥσπερ γὰρ, inquit; οἱ τὰ πλανήτων ἀστρογνώστης, ἢν ἰδὼν τὸν μικρὸν ἐπισκόπουν, μηδὲν ἡγούμενος πλεῖν μᾶλλον τὸ μικρῷ τῶν προτέρων, ἢ ὁ ἰατρὸς ὑγιαίνοντος τὸν πλεῖστον ἐπιτρέπων τῷ φιλοκλυσίαν. ὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασι, ὁ μὲ πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τῷ τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο ; καὶ ὁμοίως ἔχοντα, αὐδὲν δὲ βέλτιον, ἀλλὰ περιέχων ἐκάστῳ, πρὸς οἷς τὸ μικρότατον ἢ πολὺ ποιεῖ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδόσει συγγνώμην περίζητος, δυσωπεῖται καὶ δυσκολαίνει, βέλτιον ἐστ τὲν τὸ καθ' ἡμᾶς ἀτόμους ἑαυτῷ, καὶ μὴ ἀνωτέρω ἀξιῶν ἐφικνεῖσθαι, τὸ δὲ μηδὲν ὑπεῖδεν, καὶ Ἀσχύλου, μάγα, μαὶ ἴχνι, ἰσχυρῶς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ἐλιγάρεια. *Quod recte proficiens nullam jam peccatum exigentem putat, sed omnia studiose vitat atque observat. Sicut enim qi devotus se fore desperavit, parvus sumptus facere pro nihilo habent, quod nihil magnæ futurum putant, si parvum parvo adjiciatur : ipse autem ad finem propius accedens semel cum divinis augei divinarum amorem: ita & virtutibus ad virtutem pertinentibus, qi non multo comodos atque dixit. Qui tum profecit, modo sic, alias melius: sed singulis momentis, ubi vel minimum peccata totiens sese insinuans venia locum dare videatur, aspi fori & indignatur: manifestum facit se parum adhuc sibi jam comparasse, quod magnam nullo modo velit. Facilem enim & negligentem facit, ut Aeschylus ait, opinio concepta nihil eorum, qa habemus magnum esse.* Vide *supra ad l. 2. § 16.* sed & *l. 1. § 8.*

Κατεφρονηκότων ἔθνη] Tatianus Assyrius *ad Gr. pag. 165.* Τῶν γὰς τῶ σωμάτι νόσων ἰατῆρι τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ἴσχυσι. ἃ τε δὴ μικρῶς ἀθρηθῆς τὸ σπερμὸ προτυθέντες. *Naturam enim corporis obtinentes momentorum seminum natura similem esse scimus, utpote parvis occasione corroborata portare.* Epictetus *Dissl. l. 4. c. 3.* Ὀλίγον γὰς χρόα ἐστὶ πρὸς τὸν ἀνάλωμα, τὸν κίνδυνον διατρυπῆν, μικρᾶς διατρυφῆς τὸ λύχνε. Ἐὰν ὁ ἀνθρώπινος ἀποτρέψῃ τὰ πλοῖα, ἢ χρῆμα ἴχνι τῆς αὐτῆς παραπαιῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶμα. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἐπιτρέψῃ [ἐπιτρέψαι. *f.* permiserit, non obverterit, &c Volphius] πᾶν μὲ αὐτὸς ἴσον, ἀνεπαγωδυμᾶς δ', ἀπάλοδο. τοιοῦτον ἐστὶ τὸ καὶ ἐνθάδε. μικρὸν ἐπανενέγκῃς, ἀντᾶλθε πάντα. *Parvis vero opus est adjectorum & eversionem omnium, exigua rationis aversione. Ut gubernator navigium evertat, non est opus apparato ad illud conservandum; sed si id paululum versus obverterit, parum, tametsi ipse non ultro, sed aliis cogitationibus, id fecerit. Eadem hoc quoque modo se res habet : si paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idemque *Ench. c. 50.* Ὅτι παρὰ μικρὸν ἡμῖν πᾶν ὑβόνα, ἢ ὑ, ἢ ἀπόλλυται πρόνοιά, ἢ ἐκζεῖν. *Profectum non clade ac remissione vel perire, vel retineri.* ita restituit Isaacus Casaubonus; quem non avdio tamen verterim, *femel vectum esse & cessisse*, aut non, destruit qod perfectum est, vel servat. πρωτεύει liquidem *profectum*, non *perfectum* sonat. at qod perfectum est non proficit. Sed ea forsan mente Laërtius *l. 7. § 129. Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτὸς μόνε τὸ διαφέρειν ἀφιστάναι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τὸν προλαβόντα ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιος ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem ex, hoc Philosophorum discrepantem dogmata à philosopho quemdam abstrahere debere: quandoquidem hoc rationi jam ante omnem vocem deserviverit, ut Posidonius in exhortatoriis ait.* quem locum tamen minus sincerum existimo. Non dissimile his qod de pictura Aristides περὶ τοὺς ἐξοχωτάτους. ὁ γραμμὴ σωθῆναι τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una servata totum servat.* minus clarè Cancerus *linea observata totum absolvit opus.* Seneca *Epist. 85. Si in nostra potestate non est, an sint affectus, nè illud quidem est, quales sint. si ipsi permittis incipere, cum cavissi sint crescent, tantoque erunt, quanti sicut. Adjice nunc, qod ipsa, quantumvis exigua sint, in majus excedunt. nunquam permissa servant modum. quamvis levia initia morborum serpunt; & aegra corpora nonnisi interdum morgue accesio. Illud vero cujus demoniis est credere, quarum rerum extra nostrum arbitrium posita principia sunt, earum nostri esse arbitrii terminos? quomodo ad id feniculum satis valeo, ad qod prohibendum parum valet? cum facilius sit excludere, quam admissa comprimere.* Et *Epist. 116. Nullum vitium ad finem parsimonia; multi non instantis est verecundiam & exorabile: sed ab hoc lasciva fundatur. non obtemperis ut desinat, si incipere permittens. imbecillis est primo omnis affectus: deinde ipse se contentat, & vires, dum procedit, parat: excludatur facilius quam expellitur.* Aristoteles *politic. l. 6. c. 4.* Ὀλίγον μὲν ἀνωφελὲς παρορᾶσθαι. πολλὰ δὲ γιγνόμενα ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ἐστί. *Parvum enim inconvenientia commovendo transigitur : magnum vero in oculis haret.* Marcus Eremita *de leg. Spirit. § 91.* Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξουτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰς ἐπὶ μείζον καλὸν ἀγαγεῖν ὐ δύναται. *Parva peccata flocci facit diabolus, certum enim est magnum malum ducere non potest.* Et § 128. Μὴ ἀφῇς ἀποξαλακτῆσαι ἁμαρτίαν, κἂν ἀκμιαίαν τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μείζον καλὸν κατασυρῇ σε. *Ne permittas peccatum radicibile, licet parvum sit, ne te postea in majus malum perrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat. 31.* Τὸ κατὰ μέρος ὠφελήσαν, ἀποκαθάρσιον μὲν τῆς πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβης, ὡς τὸ παράλιον δὲ τῆς κακίας ἀτυπῆ. *Quod paulatim attrahitur, tametsi eam rationem habeat, ut damnum in praesens nonnum sentiatur, tamen in vitae summam accurrit.* Qi & in *monetis* ergo *ad Virgaes, carm. 3. 273.*

Μὴ μικρὸν ἡ κακὴ ῥύσις ποτί. μικρὸ οὐ μικρὸν
Τοῦδὲ κτίσαντα, χερσὶν ὧνοτ κέρνοι.
Nec vero in vitiis quicquam parvique levique
Ponderis esse putes. Qi parvus obvius est,
Is nunquam praeceps scelera in graviora furetur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. ad Rom. orat. 12. Edit. Paris. pag. 162. D.* Τὸν ἀρχὴν φολαττόμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγομεν κακά. τὰ γὰς μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἑκαστα ἁμάρτημα μεθὲν λέγει, οὐδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν κτᾶται ὀκολή. τοῦτο γὰν τὸ καιλὸν ἀπογαγεῖ. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳγε τῷ λησῇ. τοῦτο τὸν τοῖχον κατέβαλλε, τὸ καθ' ἑκαστον λέγων, οὐδὲν παρὰ τοῦτο. ὕτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα αἰρέσεις γεγόνασι, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. *Initium ab exordiamur, vel pusilla fugientes mala, nam magna ab his nascuntur, Etenim qi in unoquoque peccate desere edocitus est, non in hoc posi, tum est salutis momentum, si pedetentim omnia possumdabit. Hoc igitur vitiositatem ipsum attraxit, hoc januas reseravit gradum, hoc urbis murum dejecit, nonnisi quotes ad unumquodque peccatum dixit, non hoc ad rem magnopere pertinet: sic & in ipso corporibus usu venire videmus, ut magna agritudines augeantur, quotes parva negligimus.* Idem *in Matth. orat. 49. Edit. Paris. pag. 548. E.* Μὴ τοίνυν λέγε, οὐδὲν παρὰ ταῦτο, οὐδὲν παρὰ ταῦτο· τοῦτο γὰρ τοῦτο πολλὰ ἀπώλεσεν. *Nemo ergo mihi dicat, nihil esse hoc aut illud, cumque ad ipsum jam proclive casu ita dejecit.* Et rursus *pag. 546. A.* Τὸ πάντα ἄτοπον τὸν πολλὰ τοῦτο, ἓν καὶ μικρὸν ἁμάρτημα δοκῇ εἶναι ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Num ergo parva hac peccata videantur, ac idcirco negligantur, majorum tamen delictorum causa nobis probent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu ſimpliciter liberéque id quod præſtantius eſt eligito, eique ſtrenuè adhæreſcito. præſtat autem id quod conducit. itaque

ἄφνω, καὶ παρήνεγκεν. σὺ δέ, φημι, ἀπλῶς καὶ ἐλευθερίως ἐλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τοῦτο ἀντίσχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] ὃ καὶ ῥᾳδ-

[a] L. 4. §. 32.

[b] L. 10. §. 2. L. 12. §. 91.

ὸ

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. *pag.* 960. *A. B. C. E.* Διὸ χρὴ πάντα σκοπεῖν, ὅσον τοὺς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀναιρεῖ. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὸ φθονεῖν ἴδῃς τῷ ἁμαρτάνοντι, ὅτι μικρὰ, ἀλλ' ὅτι μεγάλα γίνεται βίζα ἀκολουθεῖν. οἱ γὰρ χρὴ τι τῷ θωμαστῷ εἰκότι, ἐ τοιαῦτας δεῖ σκοπεῖν τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ἀς τὰ μικρὰ ἐξυπλεῖ. ἐαῦτα μὲν γὰρ αὐτὰ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποτρέπεσθαι παρασκευάζει, τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ ἐπὶ ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, ἐχ' ὡς ἀφίσει γνησίως διαπεῖσαι πρὸς τὸν αὐτὸν ἀναίσχυν. διὸ χρὴ τοιοῦτον γίνεσθαι μεγάλα παθυδόντων ὁμῶν. τοῦτο χρὴ ἐς τοῖς τοιούτοις συμβαίνον ἰδεῖ τὴς ἀν. —χρὴ πάντα δὲ τὰ παρὰ ἐς τοῦτο ἰδεῖ τὴς ἀν γνώμας. ὑδεὶς γὰρ ταχέως ἀξέλθοι ἐπὶ τὸ κακὸν ἐκπεσὼν. ἔχει γάρ, ἔχει τινα πόρρωθεν ἐγκαμπῆνο ὁμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ καλὰ πάλι, καὶ ἀξιόν ἀν ἂι σοῦτον ἀναισχυντῆσαι, ὡς ὑφ' ἓν ἄπαξ ῥίψαι, ἀλλ' ὑρῖπα καὶ ἐκτὸς μικρὸν ἀπέλλυται, ὅταν ἀμελῇ —ἀπὸ μὲν ὧν τῶν μικρῶν ὅτου τὰ μεγάλα σώζηται ὁ σοφὸς βούλεται ἐκπόδων. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὰ ἀναγκαῖα, ἄλλως τοῦτο μᾶλλον ἂν ἐλάττοις τῆς περτίας ἐφαι. *Quapropter omni ſtudio atque operâ funditus principia peccatorum ſunt evertenda. Non enim vim delicti ſolam conſideres, nec quæ parvum ſit cognoſces: ſed illud præcipuè bene, quæ ſi radicem non evulſeris, magnum inde peccatum ſuccreſcat. Mirabile quiddam atque inauditum dicere audeo. Solet mihi admirandum, eum tanto ſtudio magna videri peccata eſſe vitanda, quanto parva & tenia: illa enim ut averſemur, ipſa peccata natura efficit: hæc autem hæc ipſa re, quia parva ſunt, deſides reddunt: & dum contemnuntur, non poteſt ad expulſionem eorum animum generoſe inſurgere. Unde ſæpe ex parvis maxima ſunt negligentiâ noſtrâ: hoc ipſum corporibus quoque accidere videbis. —Hæc vitâ omnia ſcelerum ſunt radices. Nemo enim repente ad contemnam improbitatem exiliit. Habet quippe inſitum quendam animo pudorem atque tumultum, quem ſubito calcare atque projicere non poteſt: ſed ſenſim atque paulatim ea negligentia pervi —Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad deſperationem detrudit, & hanc vitam perire non minimum adjuvant.* Idem in *orat. de ſtatuis* 19. Τὸ ἐλάγον τοῦτο ἀμελεῖν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθῃρεῖ. πολλαχοῦ γὰρ οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἀνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μίαν περιῤῥῶγα ἀποτραχύνουν μὴ ποιήσαμενοι σπουδὴν, ὀλιγώρως τὸν ἄκον ἀνέλαβον. καὶ ἐπὶ ὑμῶν δὲ τὸ αὐτὸ ἰδεῖν συμβαῖνον ἔδει τὴς ἀν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γένηται, καὶ μὴ ῥαδίν, πολὺ τὸ σχῆμα ἐκοίνει. τοῦτο καὶ ὧτε τῶν χειμάρρων συμβαῖνον πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂς ἐπιῤῥώσεσιν ῥέουσι σπένδει, ὀλιγάκρα τὰ ῥέθρα ἀνάγουσι. *Parvum hoc neglectum & reliqua omnia ſubvertit. Homines certè ſæpe, cum domum ſtruxerunt, & tectum compoſuerunt, ubi unius tegulæ excuſſæ curam non habuerunt, totam domum perdiderunt. Et hoc ipſum verbibus accidere quiſquam videbit. In illis enim parva ruptura facta, non ſolum majorem facit ruptura.* Hæc etiam torrentibus accidit. *Nam & illi, parvam ſi ſolam ruinam invenerunt, totum fluentum introrumpunt.* Et in *Ep.* 1. *ad Corinth. orat.* 8. *Edit. Commel. pag.* 397. Ὀυδὲ μόνον ἀπὸ ἀμέτρου τίνες, ἀ δὲ τὸ μικρόλιτον, ὁ γὰρ μικρὸν ἀνοσίας, καὶ πολὺ πρεῖον ἀποτόκτονος. ἐ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὸν ἀπὸ ῥίφος διάστασιν δέχεται, διαθείρεται. ἐ ὁ οἰκέτης, κἂν μικρὸν διαχάῃ, πᾶν κλίνεται. καὶ τῆς ῥίζες τὸ κλῆμα, κἂν μικρὸν ἀποκοπῇ, γίγνεται ἄχρεον. ὅστ' ἐ μικρὸν τὸ, ὃ ἐν ἔτι μικρὸν, ἀλλὰ ἐ σχεδὸν τὸ ὅλον ἰσῖ. ὅταν δὲ μικρὸν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρὸν. ἐπεὶ τοίχος παρεθεὶς τοῦτο μικρὰ γίνεται. ὃ ἐ καὶ ἰμεῖον ἀρχὴ λαβὸν ῥᾳγνυσθαι καὶ ἀμελεῖν, δι' ὅλης τὸ σχῆμα προσίγαγε. καὶ ὁρᾷς· ὀλίγων κεράμων καταπιπτόντων πυρρθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατέσυρε. τοῦτ' ὂν ἡμᾶς λογιζομένους, μεδένοτε τῶν μικρῶν καταῤῥᾳθύμως, ἵνα μὴ ἀὸ τὰ μεγάλα ἐμπέσωμεν. *Non ſinunt vacuum aliquod eſſe interordinem, ne immanum quidem. Nam ex parvum abſceſſerit, mulcum etiam procedens abſcedet. Corpus enim ſi ab enſe accepit detrimentum, interibit: & adjectum ſi vel parum defuerit, diſſolvetur: & palmes ſi ab radice parum fuerit abſciſſus, ſit mortuus. Quamobrem hoc parum non eſt parum, imo verò eſt ſere totum. Quando ergo parum deliquerimus, aut etiam pigri ac ſocordes fuerimus, ne illud parum negligamus: cave enim neglectum ſit magnum. Ita etiam veſtimentum ubi unum ruptum & neglectum per totum produxit ſuſſuram: & tectum, ſi cum parvo tegula decederunt, fuerit neglectum, totam domum dejecit. Nos ergo hæc conſiderantes, parva nunquam deſpiciamus, ne in magna incidamus.* Jaſon Siracides *Soph. c.* 19. *v.* 1. ὁ ἐξουθενῶν τὰ ἐλάγα, πίπτει μικρὸν πρὸ πρόσωπον. *Qui nihili facit res parvas, paulatim ruet.* Quem locum laudans Auguſtinus *de Trinit. l.* 12. *c.* 11. *Nam ad turpiſſima ſumul & ſenſus proſtatur.* (quod Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 83.

Nemo repentè fuit turpiſſimus.)

Sed quamodo colubri non aperto paſſibus, ſed ſquamarum intermiſſione ſenſibus repit: ſic lubricus delectandi motus negligentes imitatione occupat, & qui ſperatæ modeſtiæ, paulatim decidit. Idem in *Serm. Domin.* 42. *Vel levia, vel minuta ne contemnamus. de minutis gutta ſtillicidii implentur, per anguſtas rimulas infunditur aqua, navem implet; & ſi negligatur ſentina, mergitur navis. Quid autem intereſt ad naufragium, utrùm una grandis fluctus navem operiatur, an paulatim ſubrepens aqua ea ſentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navem atque ſubmergat?* Idem *Epiſt.* 108. Et in *Joan tract.* 12. *Etiam minuta ſi negligantur, occidunt. minuta ſunt gutta, qua flumina implentur. minuta ſunt arenæ grana; multa tamen impoſita premunt & opprimunt. hoc facit ſentina neglecta, quod facit fluctus arenæ. paulatim aqua per ſentinam intrat, ſtâ dùm intrando & non exhaurriendo mergit navem.* Videri non indignum idem in *Oral. dominic.* & in *Pſal.* 118. *conc.* 3. & *de diverſ. ſerm.* 12. & 34. & in *Pſal.* 39. & Ruffinus *ibidem.* Accedit quod de *peccatorum partitate* differunt Stoici. Cicero *Paradox.* 3. *Eſt peccare quaſi tranſilire lineas. quod cùm facerit, culpa commiſſa eſt: quam longe progrediare, cùm ſemel tranſieris, ad augendam tranſeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demoſthenes *Philipp.* 3. Τὰ δὲ ἰνιδεῖς κἂν τὶ δίκαιον, ἂν τ' ἐνὶ μικρὰ πε, ἂν τ' ἐπὶ μείζονο παραβαίνῃ, τὸν αὐτὸν ἔχειν δύναμιν. *Sed juramenda religio & juſtitia, ſive in parvis, ſive in magnis rebus violetur, eandem utramque vim habet.* Certè quod Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 24. *pag.* 236. *C.* Ἐκ λόγε παραπεσὼν κἂν σοιλίκε ἐνατυχήσῃ, οὐ ἀμελεῖ τὸ τυχὸν, τὸ αὐτὸ ἐφίλαττε κ' διέφθαρται. *Sicut ex ſyra maxime conſtat, & parvo modo facta, ſi quid forte neglectum fuerit, totum neglectum erit ad corruptum.* Clavdanus iſta monito illo Hippocratico, quod tam in re Ethica quàm in Medica eſt obſervatu diligentiſſimum, *Μικρὸν οὐκ, μικρὸν ἀνάγκη.* *Nihil ſruſtra eſſe putare, nihil contemnere. Epodem. l.* 6. *c.* 7. §. 17.

Ἐλῦ τὸ σμίκρον.] Pythagoræ monitum; ἐλῦ βίον Ἕρμιον. ἐῦτο δ' αὐτὸν ἐ συνόθως ποιεῖτο. *Vitam deloge optimam, dulcem eam conſuetudo efficet.* Plutarchus *de Janit. & de tranquill. & de Exil.* Galenus *de affect. dignoſc. & cur. c.* 6. Stobæus *rom.* 2. *tit.* 29. Quod Seneca *de vit. beat. c.* 8. *Præceperunt veteres, optimam ſequi vitam, non jucundiſſimam: ut recta ac bona voluptatis, non data, ſed comes voluptas ſit.* Baſilius Cæſar *Orat.* 24. *pag.* 584. *C.* Μαῖλ' ἢ κατὰ τύτῃ τὴν ἡ νῦν διάγομεν, διὰ τὸν' ἀπονόμαν. ἀλλ' ἀναγνωσόμεθα τὰ παραινέσεθ, ὅτι βίος βίε μὲν ἄριστ ἔκοσιν ἀπορρόθεν, ἥδιο δὲ περόδολῆ τῇ συνόθεία γενόμενος, ἐγκεχρῖε τοῖς βιλίοις. *Nec ipſa ut ardua ac difficilia ſervanda detrectemus: ſed memores cum ſimus ejus qui optimum oportere quoque optimam eligere vitam, & ſperare conſuetudine ipſam jucundam fore, optima nobis aggrediendæ ſunt.* Auguſtinus eodem Nicephorus Callistus *hiſt. Eccleſ. l.* 2. *c.* 40. de Antonio Eremita agens, Ἐιδὼς γε μὰς τὸ ἄριστ βίον τῇ συνόθεια ἥδιν ἰσίμενον, ἃ κἂ χαλεπὸς τὴς ἐν ταυτῇ. *Quod namque ſciret optimam quoque vitam conſuetudine dulcem gratamque fieri, quamvis gravis primum ſit & moleſta.* Diogenes apud Lærtium *l.* 6. §. 71. Διὸ ὧν, ἐδὲ τῶν ἀρχόντων ἕνεκα τοὺς καλὰ φέειν ἐλομένους, ζῆν ἐυθυμοῦντας, πορὰ τὸν ἄκοντα καταθυμοῦντας. καὶ γὰρ αὐτὸ τῆς ἐδονῆς ἡ καταφρόνησις ἐδονὴν παρασκευάζειν. καὶ ὅσπερ οἱ συνεθιζόμενοι ἐδέως ζῆν, ἀκόως ἐπὶ τὸναντίον μεθίασιν. ὕτως οἱ τὰναγκαῖα ἀσκαθέντες, ἐδὲν ἂν ἂν τῶν ἐδοκῶν παλαθρεύσειεν. *Cum igitur repudiantes mortiferas laborum naturalem mitem, ac tenere beate debeamus, per ſummam deteſtantes infelices ſumus. Namque ipſas quoque contemptus voluptatem, ſi nos aſſueſcerimus, jucundiſſimam ſit. Et ſicut bi qui conſuetudinem voluptatem retinent, moleſte inde ſe avellit patiuntur; ita qui aliter exercitati ſunt, facillimè ipſas contemnunt voluptates,* vide *l.* 12. §. 6.

Καὶ τὸναντίον.] Ità *l.* 4. §. 32. ἀπρὶξ ἴχω. Quod Paulus *ad Theſſ. Epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 21. Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: quod bonum fuerit, retinete.* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 354. *D.* ex nefcio qo ſcripto. Γίνονται δὲ δοκιμαὶ τραπεζίται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficiuntur autem boni trapezitæ, alia quidem reprobantes, quod autem bonum eſt tenentes.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Πᾶς τὸ βέλτιςον φαινόμενον ἴτω σοι νόμο· ἀναγκαῖος. *Quodquod tibi rectius fuerit optimum, ea lex ſit inviolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epiſt.* 16. *Plus operis eſt in eo, ut propoſita cuſtodias, quam ut bonefta propenſa. perſeverandum eſt,* &c. vide *l.* 10. §. 8.

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον.] Plato *polit. l.* 5. *pag.* 655. *B.* Κάλλιστα γὰρ δὴ τῶν καὶ λέγεται καὶ λελέχθη, ὅτι τὸ μὲν ἀφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namque illud & dictum & dictum quod utile quidem honeſtum, noxium autem turpe.* Idem in *Alcibiad.* 1. *pag.* 437. multis differit, τὰ καλὰ κἂν ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pulchra & bona utilia eſſe.* Cicero ex Poſidonii ſententia *offic. l.* 3. *Numquam poteſt utilitas cum honeſtate pugnare.* Et mox: *Acceperunt, Socratem ſolitum exercari eos, qui primum hac mentem cohortatis, opinione diſtraxiſſent. eos quidem ità ſunt fieri aſſeruit, ut quidquid honeſtum eſſet, id utile eſſe cenſerent; nec utile quidquam, quod non honeſtum.* vide *l.* 6. §. 43.

τὸ

τὸ ὡς λογικῷ, πῶς πάρα. εἰ ἢ δὲ ὡς ζῴῳ, δοκεῖ
* ἄνθρω f. Φύσει, ἢ * ἀνύβρις φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον,
l. 2. §. 12. l. 6. §. 13. ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

a Sup. §. 6. §. 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, ὃ ἀναγκάσει σε ποτὲ τὴν πίστιν φυλάξαι,
b Inf. §. 8. 16. l. 10. §. 9. τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ἐπιβουλεῦσαι, κατηρᾶσθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί τινος [b] τοίχων καὶ θριπτισμάτων δεομένου. ὁ

fi conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; fin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmque, qò minùs externâ rerum facie speciéque corrumpatur, integrum servare curæ fit, qò rerum examen exqisitiùs instituas.

§. 7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod cò te adigat, ut fidem fallas, modestiam deseras, oderis qenqam, suspectum habeas, execreris, simules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe desideret. qi enim mentem geniúmqe

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum pleniùs de his sese explicantem *l.* 10. §. 2.

Ἄτυφος φύλαττε τὸν κρίσιν μόνον] *Judicium integrum retine* Xylander, qi & clavsulam seqentem vertere neglexit. Mericus Casavbonus *à conclusione ista species omnes externas & apparentias plavsibiles diligenter arcto.* Vultqe respexisse Marcum ad τύφωμα, qem δοκὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. c. 12. Assentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, sive *pompâ externâ*, qâ fascinari solet & corrumpi, *immune servare cura sit*, qo rerum iftarum examen exqisitius instituas. addo etiam posse τύφῳ nomine τῷ ἴδιῳ, sive *opinionem vanam* intelligi: qo modo Monimum usurpâsse Sextus monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterum utrovis sensu ceperis, videtur ἄτυφον potius qàm ἀξύφους legendum. Basilius Cæsar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδὴ οὖν ἴχνεσι παρ' ἑαυτοῖς κριτηρίου φυσικοῦ, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν, ἀσαφῶς ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πραγμάτων ἐχόντες ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διαιρέσεις, καὶ ἅπερ τινὰ δίκαια, ἴσως καὶ ἀδικήματα γνώμῃ τοῖς ἐνεστῶσι βραβεύοντα, ἀποτεθαμμένῃ μὲν τῇ ἀρετῇ, καθαλίσκεσθαι δὲ τὸν καιρὸν. οἷον πορεία καὶ σωφροσύνη παρὰ τοῦ κρίνοντος καὶ ὑψηλὸς φρονεῖν τε ὁ τῶν πανταχοῦ ἐπαινούμενος τὸ δικαίῳ, καὶ ἡ μὲν ὑδροφορία συναγορεῖ τῇ σωφροσύνῃ. ὁ δὲ φιλόσοφος τῷ Θεῷ τῇ σοφοτάτῃ συνοίκους. ἴδει μὲν οὖν καὶ παιδοποιήσας τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι δὲ τιμᾶται τοῦ σωφρονεῖν, αὐθαίρετον ἑαυτῷ τὸν κρίνει τὸν πράγματος. ἴσον δὲ τῇ ὑδρῷ δύς τὸν ῥοῦν, πρωτεμένῃ ἀπεφήνας τὸν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἑαυτῷ τὸν κρίνει. *Quousque apud nosmetipsos judicium quoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facilè discernimus: necessarium nobis in agendorum optione recta facere verum discernamus, & qasi judicem qemcunqe, qi justa sit alioqi mente, res cognitarus contemnat, favere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia.* Incertas *& judicium apud te judicentur, & alia mecum tua pro tribunali sedet. Ex una parte voluptas stertatium suffragatur, Deo timor judicia assistit. Si igitur peccatum condemnamus virtutem superare volueris, rectum rei judicium constitues. Si verò ad voluptatem propensus, peccatum duxeris præcrendum, obliquum, mentemqe rectum sacies judicium.*

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραβῆναι] Justinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παιδὸς τρόπου, καὶ περὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, καὶ δικαίου ἀκουλήθη, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρούμενον δεῖ. *Verum etiam modis omnibus, pro sua qoqe ipsius anima, veri amatorem qemqe, vel, si mors intenetur, ut, qa justa sunt, & dicat, & faciat, elegere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι οἱ γράφοντες τῶν ἀνδρῶν, καὶ νυνὶ καὶ ἐκ παλαιοῦ ἰδίαν αἰδίαν περὶ πλείονος ἄδειν ποιεῖσθαι τὸ καθήκον. *Sed mihi videtur qi ingenio sunt liberali atqe ingenuo, neqe publicè, neqe privatim plura qicqam facere beneficia.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo justus esse potest, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egestatem timet, aut qi ea qa sunt contraria, aqitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80.

— *ambigua si qando citabere testis*
Incertaqe rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere causas.

Seneca *Epist.* 38. *Fides sanctissimum humanæ pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, multo carissimipretio emitur. Ure, seca, cade, occide; non prodam: sed qo magis secreta qaret dolor, hoc illa altius condam.* Idemqe *Epist.* 76. *Vir bonus, qod beneficè se facturum putaverit, faciet, etiamsi laboriosum erit; faciet, etiamsi periculosum erit. rursus qod turpe erit, non faciet, etiamsi pecuniam affert, etiamsi potentiam. ab honesto nulla re deterrebitur; ad iniqia nulli spe inducetur.* Huc animosa illa nescio cujus in Evripidis *Telepho* verba, qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, οἶδ' ἐγὼ τὸν χρεὼν ἔχειν,
Μέλλει τις εἰ τράχηλον ἐμβαλὼν ἐρεῖ,
Σεσῳσόμην, εἰ μὴ σ' ἀσεβοῦν ἔχον.
Non, si minaute jam securgerá manu
Cervici sub vicia flaret, Agamemnon, mea,
Mutatus aqo liberam vocem premam.

Grotius. Illa etiam mulieris, sed virilia prorsus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπονοῦσιν τῆς ἐμῆς χρήζουσι φρενὸς,
Οὐ δῆτα καλέσω, δ', ἡ προδὺς ἐξ ἄκρου
Δουλὸς καθίσει πρίσιος οἷς ἄκρως πόθος.
Πεῦσει ἀν, οἶδ' ἐδεσμὰ πολλὰ προσβάλοις.
Qa flectitant de meo vis pectore,
Non si cremes me, aut dente si ferro effero
Seces ad imos vertice à summo pedes,
Non cuncta vincla si aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima constantiæ in hoc genere suspicendæ exempla congessit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epist. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχου καὶ παραπετασμάτων δέομαι] Plutarchus *Sympos. l.* 7. *c.* 5. Ὀνόματα τῶν τοιούτων ἀδικεῖ ἀνάπτυξις ἐστι, δεῖ σκότου δεομένου, καὶ τῶν τοίχων περιβλήτων, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσι. *Harum voluptatum nulla est occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loqantur.* Vide qæ ex Seneca suprà adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μίσει φαλάζουσαν, περὶ ὧν οὐκ ἀφοσιοῦται συνείδησις, ἢ τῶν διανοῶν; μισῶ παῤῥησίας παραχρῆμα ἀνεπαίσχυντος, ἢ τὸ, καὶ τό. Facit huc qod Dominus noster apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qisqis, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis malo conscientia lux est.* Et Bernardus de *consideral. l.* 5. *Et turpium prima Deus est. lux est enim. & qid tam invisum obscurus flagitiosisqe mentibus?* Siqidem ut Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe est ac pudendum etiam profari illa, qa in occulto ipsi perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifesta sunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguantur. Etenim lux est, qa res omnes conspicuas facit.* ita siqidem malim locum illum interpretari, ut τὸ φανερούμενον significatarum transeumtem habeat, & πᾶν eidem in regimine substituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza sequntur, *Omne qod manifestatur*, sive *conspicuum facit, lumen est*; ut τῷ πᾶν adjectum sit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium nùnimè probandum videtur, cum Græco Scholiaste, cui Piscator adnæret, *Qicqid manifestum*, sive *conspicuum sit, lux est.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, sed immanentis significationem obtineat. Verùm ista eruditoribus dijudicanda & censenda dimitto. Hinc verò τὰ τῆ σκότει ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apostolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Ephes. c.* 5. *v.* 11, 13. sed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbosqe, Job *cap.* 24. *vers.* 13. – 17. ait *tenebras optare & aucupari, diem odisse, lucem maturtinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epist.* 16.

— *pulcra Laverna,*
Da mihi fallere, da justum, sanctumqe videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἀπέρχονται τοὺς τοίχους περοβλεπόμενοι, καὶ τοὺς ἀυλοὺς, μήπως τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύφια πολλὰ ἔχουσι. τὸν δὲ πιστὸν καὶ φίλον δεῖ ἀναφέρειν τι τῶν ἐκτός. *Cæteri hominibus parietes, aides & tenebras esse, si qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle fanorum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', αἰ παλὶ,
Τάφου σκότος δῦσ';
Suqidem est honestum opus hoc,
Qid est tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— *regula morum,*
Qicqid & in tenebris non fuerit. —

Elegantissimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verè malum est, ne ipsi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Denqe maleficos gestientes latere, devotam apparere; irrepidantes deprehendi, negant accusatos; ne certi qidem facti, aut semper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius apud Minutium. *Honesta semper publico gaudent, fœdera secreta sunt.* Plutarchus denique apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. ex *libro adversus voluptatem*: Τί δ' εἰ πάντων ὑφόρατον ἀκριβέστερον, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδήμονος φύσεως, νυνὶ καὶ σαυτὸν τοὺς ἁμαρτήσαντας αἰσχύνου τοῦ ὕδατι; αἰδοῦς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σαυτὸς προβαλλε, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρῶν ἀεὶ χαυόμενος. ἀλλὰ ἄλοχ ἄμα τὸν νόμον ἥλιον γοητεύσῃ, πρὸς ἃ παζηρθεῖ, βάλοις' ἄν. ἄπαντα δὲ καλὰ ἐχέτω γνώσιν φυλάττουσαν, σαύτον προβαλλόμενα τὰ τότε. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? cùm tu tempsam etiam reveritus fuges, noctis solum & tenebris sine testibus contumeliam & libidinem commettens. Nemo qippe honestus adumbratus caliginem obtendit, lucem earum testem reformidans. Imo totum*

nitúmque eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non frequentiâ opus habet: quod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γὰρ τὸν ἑαυτῦ * νῦν καὶ δαίμονα, καὶ τὸ * ἔργον τῆς τύτου ἀρετῆς φυλάττειν, [b] τραγῳδὸν ἢ πιεῖ, ἢ στενάζει, [c] ἐν ἐρημίᾳ, ἢ πλυκληθείας * δεῖται). τὸ μέγιστον, ζῆναι, * μήτε δύνασθαι, μήτε φόβου ἀ πάντων ἢ ἐπὶ πλέον ἀξιόπιστον

a Sup. §. 3. 5. * ἔργον. Lug. ἔργα Annot.
b L. 5. §. 28. l. 9. §. 29.
c Sup. §. 4. 5. Inf. §. 8. 16.
* δύναται Lug. * [τὸν δαίμονα]. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.
χρήτε

ANNOTATIONES.

tatum mundum ſolem eſſe operet, ergo ea qa præſtare agit. Unumquodque autem omnia modum conſervare cavet, præterea aſſectus. Vide *infra* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῦ νῦν καὶ δαίμονα] Vide *ſupra l.* 2. §. 13.

Καὶ τὸ ἔργον τῆς τύτου ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander recte. à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργα Lugdunenſis editio malè. ner melius *Annotatum* ἔργα.

Τραγῳδὸν ἢ ποιεῖ] *Neque tragice ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodemque videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, *ὔτι τραγῳδὸς ὔτε κωμῳδὸς, nec tragœdus, nec ſcenicus*, vel, *neqe tragicus de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη ὑποπιπτόντα τὰ ἐντὸς, διὰ μέρους τοιῦτο ἐνδεδυμένα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qam metro qodam expreſſi, externa ipſa admirantium hominum affectus?* Hoc autem cum non admittat ille, qem hic Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Ὅτου ἐρημίας, ἢ πολυκληθείας δέονται] malum cum Lugdunenſi *δέονται*. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtet, ſibimpſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullas hominum utcunqe concentus interrumpet cogitationes bonas, ſolidaſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſupra monuerat, *nihil faciat, qod alterum conſcientiam aſperè ſuncqe refugiat.* Sed nec *multitudine*, cùm *nemine teſte aut ſpectatore indigeat*, ut *ſupra* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſui. ſupra* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tuto credi poſſit*; contra qàm *impudentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Hoc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophiâ lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι τοῖς ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, cùmcunqe foret, converſare & colloqi.* Lactius *l.* 6. Seneca *qoſt. nat. l.* 4. *præfat. Turbam rerum hominumqe deſideremus, qi ſe pati neſciunt. tibi tecum optimè convenit.* qanqam nec *δύσκολον* illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timeat conſcientiam ac frequentiam hominum vitanqe, qi parietibus eam excludere fatagunt; qod ſuperius tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζῆναι, μήτε δύνασθαι, μήτε φεύγειν] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum *μήτε δύνασθαι* [τι] *μήτε φεύγειν*. qo modo *ſupra* §. 12. dixit *μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verum aliud eſt *περιμένειν*, aliud *δύνασθαι*. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. *ὔτε δ' ἄκων, ὔτε φεύγων*, cùm de eis prius egiſſet, qorum *αἱ διέξοδοι τοῦ φυγεῖν*, perturbant nos. Verùm, qia alio qæ ſequatur ſpectant, malim, [τὸν δαίμονα] *μήτε δύνασθαι, μήτε φεύγειν. Neqe profiſcerres amplius, neqe fugiet.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hic adjecta, *lib.* 9. *perucha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuat diem, nec optet.

Siqidem ità formatus eſt, ut *illi nec amor vitæ, nec odium ſit*; *nec vita tædio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 61. & 78. Iraqe *nec ſpe mortis patienter dolet nec tædio doloris libenter moritur. bonus fert, illam expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐν ὀλίγῳ διάφορα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectàm & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict.* c. 23. Ὅτι παρὰ τὸ ὀλίγον καὶ πολὺν χρόνον οὐδὲ μᾶλλον ἐνδιατρίβειν, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐν ἴσοις καὶ τὸν ἄπειρ χρόνον ἐνδιατρίβειν μεταχωρεῖν. *Temporis movimento quam multis in locis diverſſet non augeri felicitatem: ſed pertinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθοῖς χρῶνται οὐκ ἄνευ προσγίνεται, ἀλλὰ κἂν ἄπαρτι τὰ ἄριστα γίνηται φρονοῦσι, οὐδὲν πρὸς ἐνδιατρίβειν ἀπολείπεται τῷ τὸν πολὺν χρόνον τῆς ἀρετῆς, καὶ μακαρίας, ἐν αὐτῇ καθεύδειν. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qi momento hora ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam cum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, neqe ea bene vitam exegerit.* cum tamen alibi aſſerat; οὐδὲ οὖν ἀρετὴ ὄφελος ὀλιγοχρονία. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis: negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, denique ipſum bonum, qod in no poſitum eſt ut natura conſentiat, crescendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non ſit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eamqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi ſit longa, qam ſi brevis. Ut ſi corburnis lævis ſit, ad pedem apte convenire, neqe multi corburnis pavcis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic qorum omne bonum convenientiâ atqe opportunitate finitur, nec plura pavcoribus, nec longiqora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Meus ſtabilita ſint, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et

A *Epiſt* 85. *Beata vita una eſt. ut optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. neqe ei ampo eſt longa & brevis, diffuſa & angustior; ut multa loca, multiſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero æſtimat, & menſurâ & partibus, jam ille, qod habet eximium, cripit. Qid eſt avtem in beata vita maximum? qod plena eſt. finis, ut puta, edendo bendique ſatietas eſt. hæc plus edit, ille minus: qid refert? uterqe jam ſatur eſt. hæc plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic pavcioribus, nihil intereſt, ſi tam illam multis annis beatam fecerunt, qàm hanc pavci.* Idemqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec augetur in ſuo*
B *modo permanet, utcunqe fortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummum bonum eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrum mayoreman minoremn circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. luce alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxerit, & eamdem qe ſcriptus eſt pulcherum fecerit, in eadem utraqe forma fuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore. non magis producta, qam contracta pulcrè. Honeſtum votum ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & no unum diem*
C *auge; æqè honeſta eſt. & Epiſt.* 78. *Mors luce immatura ſit, lucet mediam præcidat ætatem, perceptus longiſſimè fructus eſt. -- Sat tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem qoniam morâ non ſit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è portico non παράδοξον tantum, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, ἢ ὃ ἐπιχείρει ἀρετὴ τὸν Δία τὸ Δίπ. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de communis notion. c.* 29. ſive, τὸν τὸν ἀγαθὸν ἐνδιατρῖψαι τῷ βίῳ ἐνδιατρισάντα μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν ἀφιστορίαν εἶναι, μᾶλλ ἢ μᾶλλον, μᾶλλ ἐπιμενέτω τὸν τῷ Διὶ ἐνδιαιτᾶσθαι τῷ τὸν ὀλίγον ἀνθρῶπ. *Bonorum felicitatem à diverſum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.* Idem apud Stobæum *edog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 31. *Dedit tibi natura illa, qa ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, intipſa Deorum eſſe ſocias, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantum à Deo differt.* Idem *de prov. idem. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diuturnus bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid enim te & Deos interjudicarum ſit, qæris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ*
E *mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqt. Siqidem, *Tantum ſapiente ſua, qantum Deo omnis ætas patet. magnique eſt artificis claſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus vita pavcos annos terminata virtus eſt, ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de nat. Deor. l* 2. *E virtutibus vitæ beatæ exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus denique *Diſſert. l.* 1.
F *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲ χαίρει τὸν Διὸς, καὶ μαρτύρ ὁ λόγ γὰρ μένει ὃν ὕψει κρίνων, ἀλλὰ δόγματι. *Mente quidem conſiderată neqe deo immortalitas ea deterior, aut mayor: mentis enim magnitudo non proceritate, aut altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀτυχίας. Itaqe caviè legendi iſti; nec rantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod a multis fieri ſolet, habeantur. Verum ab iſtis vel deliriis ridendis, vel protervis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervam non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis genuina Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laertium *l.* 9 in *Select.*
G *Sentent.* Ὁ ἄνθρ χρόν ἴσον ἔχει τῷ ὁλονῳ καὶ ὁ πεπραωκώς. *Tempus infinitum ac finitum æqam habet voluptatem.* Qod plenius Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beate vivendum aliqid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevi ate temporis, qam ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qam ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum plane Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρύσιππος ἀχρὶ τῦ ξυμπόντου ἴσους διορίζων, τοῦτο ἀνωφελῆ φάσκων εἶναι ἐνδιατρῖψαι μᾶλλον ἢ καὶ μᾶλλον ἅπαξ, συλλογίς ἐνταυτῷ. οὐδὲ γὰρ ἰδιάτης φιλοσοφῶν κατὰ τὸ ἔργον, ὃ τις ἀμαθὴς ὑπολαβοι, καθάπερ ἀέρμονος ἁλλαμῷ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐνδιεφθαρμένος. ἀνδρὶ δ' ὅλως ἀνεπιξεφάσεως, καὶ τέτοια μιμᾶλο, καὶ ὃ πάντα μὲν γᾶ, πάντα δὲ ἅλα ἐπ κατακλῦ αἰώνιος τῦ ἀγαθῦ, πῶς, ἃ βέλτιον Χρύσιππε, ἐ συνίσχε τὸ χρόνε καὶ ἐξε τῆς φορτικ; ὅτ γὰρ

χρὴ τῷ σώματι συνεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἴλαττον χρῆσαι]; οὐδ' ἐλαῖν αὐτὴ μᾶλλον. [a] καὶ γὰρ ἤδη ἀπαλλάσσεσθαι δεῖ, ὥσπερ [b] ἁπλοῦς ἄπασιν, [c] ὡς ἄλλο τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσαντι. τοῦτο μόνον παρ' ὅλον τὸν βίον ἀνελαβόμενον, τὸ τῶν Λιρνείων [d] ἐν τοῖς τῶν ἀκείων τοιχῶν παλλικὸν ζῷον * τριπὴ γενέσθαι.

§. 8. [e] Οὐδὲν οὖν ἐπὶ τῇ Λιμοῖκι τῷ κακολασμένῳ καὶ ἐκκεκαθαρμένῳ πυθοῦ, οὐδὲ μιλῦ μεμολυσμένου, οὐδὲ ὑπύλου ὄψεις. [f] οὐδὲ αἰσυπηλῇ τὸν βίον αὐλὲ ἡ πτερωμένη καταλαμβάνει

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si ita tum demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc autem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

ANNOTATIONES.

a *L.* 2. §. 11.
b *Sup.* §. 5.
c *L.* 6. §. 2.
d *Sup.* §. 6.
* τριπὴ *Lips.*
e *L.* 9. §. 3.
f *Sup.* §. 7. *l.* 5. § 31. *l.* 7. §. 69. *l.* 8. §. 32. *l.* 10. §. 1. *l.* 11. §. 1. 3.

γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖ, τοσοῦτῳ μακροτέραν ποιεῖ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐνδημίαν. *Chrysippus* verbo tenus se verum præstare videtur, ubi ait vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in homine frugi præstare quantum multos annos. Neqe enim bonum prorsus factus ipse philosophantis furit esse potandum est, si virtus illi fulguris instar, ut resplenduerit, flatim exstinguatur. At ei vero, cui populi parent, tot tanta negotia curæ, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non o *Chrysippe*, tempus etiam naturæ terminos excedens compreceris? Qantò enim longius illud feceris, tanto diuturniorem hominibus felicitatem reddideris. Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 7. Μία χελιδὼν ἦρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὥσπ δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα, μίαν ἡμέραν, οὐδὲ ἀλίγον χρόνον. *Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verum hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui demuo & excidere daretur, qod Stoici omninò repudiabant.

A modicâ omni luxuriæ atqe exuberare redundantiâ immunis intra decori limites justos coercetur & consistit. Ita *pectus castigatum*, Naso in *amor. l.* 1. *eleg.* 5.

Quam castigato plasmat sub pectore venter?

contrà qam qod in eqo laudat Maro *Georg. l.* 3.

Luxuriatqe toris pectus. –

frons castigata, Statio *Sylvar. l.* 2. *perm.* 1.

Et castigata collecta modestia frontis.

jubæ castigatæ, eidem *Thebaid. l.* 9. de eqo;

Colla fedent, undis & castigata jubarum
Lebetus. –

B *Carmen castigatum* Flacco in *arte*:

– carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & vmita litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum recidendo ornamenta, uti idem *ibidem*.

Ποσὶν] id est, *vanqàm καὶ διεφθαρμένοι, patre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ ψῶν, ut Aristoteles *de generat. animal. l.* 4. *c.* 8. qi ideo Empedoclem ἀπορολογίας arsefit, qòd τὸ γάλα ψὸν λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l.* 4. *c.* 5. qod ὄνυξ ὕδωρ στερεόν, *tenuem, aquam putrefactam.* Ad animum transtulit, uti Marcus illic, ità Seneca *Epist.* 68. *In pectore collecto & vomica est.* Est enim vomica materiæ purulentæ collectio. Idemqe *Epist.* 80. *Horum,* C *qi felices vocantur, bilurtur ficta est, aut gravis & suppurata tristitia: & qidem gravior, qos interdum non lacet palam esse miseros, sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agro ferant.* Horatius itidem. *Serm. l.* 1. *Sat.* 7.

– Regis Rupili pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπυλον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag.* 565. *B.* dicuntur in animis sceleratorum à Justitia mulctatis, αἱ λοιδορίαι καὶ λώβαι ὑπύλων, οἷον ἕλκεσι καὶ φύμασι πεφυκυῖαι. de hypocritis autem bonique simulatoribus festiva subjicit, gomodo Justitiæ D satellites cum illis agant, *pag.* 567. *B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα τῆς ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεῖλκον πολὺν λανθάνοντα, τούτοις ἐπιόντες οἱ ὑδηγοὶ πάνυ σφόδρα ἔτερα περιεῤῥῶγες ἐφαίνοντο καὶ ὑπ' ἐκ τοῦ ψυχοῦς, ἰλυοφαῆ καὶ ὑπύλα καὶ ἄμα καυστικὰ ὁμοῦ, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι κατανέμονται τὸ ἄγκιστρον ἐντρεφόμεναι αὐτῷ. ἐνίας δὲ πυκνὸν ἐπιφυομένας αὐτοῖς καὶ συμπεφυκυίας, ἀναδιδύσκουσι σὺν ὕλῃ καὶ πετάλοις, ἐν τῷ λογισμῷ καὶ προῒξὶ τοῦ μαχαιρίου ἔχοντας. *Qi verò sub prætextu & opinione virtutis vitam latentè improbitate exegissent, hos alia adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ sursum obvertere, contra naturam torqentes sese & flectentes, qo-* E *modo marina scolopendra hamo vorata sese volventes tavertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant mixtos vitiosos, & qi negotiosam in ratione animæ partis principe tenerent, gessissent.*

Ἀνωτέλῃ τὸν βίον αὐτοῦ] Seneca *Epist.* 32. *Considera, qàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem, deinde expectare securum reliqum temporis sui partem, in possessione beatæ vitæ positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist.* 98. *Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ causâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qòd vivit.* Et *Epist.* 93. *Non ut* F *diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, face opus est; ut satis, animo. Longa est vita, si plena est. impletur autem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Qid illum occupatio annua juvant, per quam rem exacte? non vixit esse, sed vita moratus est. – interest mortem ejus ex qo die numeres. At ille obiit virilis. Sed officia boni civis, boni amici, boni filii exercuisse sat, in nulla parte cessavit licèt ejus vita imperfecta fit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam defuisse dicam, si spatium ejus incidetur.* G *non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi fors evadendum promiserat; sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando mortuus sim? an inter jumentes adhuc censear? habeo meum. Quemadmodum in numero corporis habitus potest homo esse perfectus: sic & in numero temporis modo, potest esse vita perfecta. – Quem qod sit amplissimum spatium? usqe ad sapientiam vivere. qo ad illam pervenit, intrgit non longissimum fiscim, sed maximum.* Idem *Ep.* 77. *Vita imperfectum erit, si in media parte, aut citra petitum locum steterit. vita non est imperfecta, si bonesta est. Ubicunqe defuncta, si bene defuncta, tota est.* Et *Epist.* 101. *Qi qotidie vita sua summam manum imposuit,*

dixerit qis ante fabulam peractum scenâ ceſſiſſe. qin nec ſervile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abſciſſum, avt quod cenſuram refugiat, avt quod latebras requirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ inſit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat avtem iſta, ut nihil temerè ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deiſque obſequentes ſimus.

§. 10. Miſſis itaqe rebus cæteris, pavca iſta apud te habeas. mominerisque inſuper, unumqémqe

a ὡς ἂν τις ἅπαν τὸν τραγῳδὸν, ἀφ' οὗ τιλέσαν καὶ ἀληθεμαθίσαν, ἀπαλλάτιοιεν. ἔτι δὲ ὕδιν δῦλον, b ὐδὲ κομψὸν, ὐδὲ περιδιδιμένον, ὐδὲ c ἀπεσχισμένον, ὐδὲ ὑπιύθυνον, ὐδὲ d ἐμφυλλόν.

§. 9. e Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε. ἐ ἐν τύτῳ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ συμφύσῃ ἐγγίνῃ) ἀνακόλυθον * τῇ φύσει, καὶ τῇ τῶ λογικῶ ζώω κατασκιῇ. αὐτη δ' ἐπαγγέλλει f ἀπροπτωσίαν, καὶ g τὸ πρὸς ἀνθρώπυς οἰκείων, καὶ h τὸ θεοῖς ἀκολυθίαν.

§. 10. Πάντα ἐν ῥίψας, i τύτα μόνα τὰ ὀλίγα σύντηρε. καὶ τὸ συμμιμνήσθαι, ὅτι ἑκάστ

a L. 12. §. 16.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21. l. 6. §. 16. l. 11. §. 1.
f L. 2. §. 15.
*-θος Lug.
g L. 4. §. 49. l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

poſſit, non indiget tempore: – ſcit nihil intereſſe inter diem & ſeculum; – ſingulas dies, ſingulas vitas putat. qi hoc modo ſe aptarunt, hanc vitæ ſuæ quidem ſunt ætas. Contra, ut idem *ibidem*; *Maximum vitæ vitium eſt, quod imperfecta ſemper eſt, quid etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter cæteras malæ, hoc qoqe habet ſtultitiæ proprium, Semper incipere vivere. – Quàm avtem ſuda eſt hominum levitas, qotidie nova vita fundamenta ponentium, nevtat ſpei etiam in exitu inchoatarum! – qod turpius, quam ſenex vivere incipere?* Vide *l.* 2. §. 4. 11. & *ſupra* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56. 69.

'Ως δὲ οὐ πάντ τὸν τραγῳδὸν.] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epiſt.* 77. *Quomodo fabula, ſic vita; non quam diu, ſed quàm bene acta ſit, refert. nihil ad rem pertinet, qo loco deſinas. qocunqe voles deſinere, tantùm bonam claviſulam impone.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi ſic vel medio ſurtus vixit in avo,
Longior hanc ſacta eſt, quam data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὁπουρῖος πανίμως ὅτι δεῖ, πάζιον μᾶλλον, ὁ ὁπωσμινῶν παρὰ καιρὸν. *Etenim bonus hoſpes, cum deſinit quando oportet, magis conſervatur, quàm cum fabulam intempeſtive repræſentat.* Epicterus *l.* 4. *c.* 1. Recte Varro in *Medic. Non eos optime vixiſſe, qi diutiſſimè, ſed qi modeſtiſſimè. Non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *quam bene vivat, ſed quam diu, curat: cum omnibus poſſis contingere, ut bene vivant; ut diu, nulli.*

'Ανεπχεμίνως.] Vide *l.* 8. §. 34.

'Εμφυλίων.] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ Θεῖος λογὸς τὰ Θεῖα τὸν νῶν, μὰ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμινον. ὦ χάριν καὶ ἑαυτῶ ἀκαιρωτίθιτ, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐν ἄντος τῶ αἴτιε, καθ' ὃ φιλάνθρωπος ἐνγνώμη. *Malus qivis putat eſſe Deum, in loco, nec contineri, ſed contineri: ideoqe putat ſe abſcondi: tanqam illa ſumma cauſſa abſit ab ea parte, in qam ipſe illaterare ſe decrevit.* Tranſlatio eſt à *ſerpentum* uſu petita, qi in *ſpecus* ac *cavernas* abdere ſe ſolent. Expreſſit hoc graphicè Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abſcondat ſe ſerpens, quantùm poteſt; totamqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; alte habitet, in cava detrudatur; per anfractus ferreum ſuam evolvat, tortuoſa procedat, nec ſemel totus, luciſuga beſtia. Noſtra columba domus ſimplex; etiam in edulis ſemper & aperti, & ad lucem. Nihil veritati erubeſcit, niſi ſolummodo abſconde.* Seneca *Epiſt.* 97. *Bona conſcientia prodere vult & conſpici, ipſas tenebras timet.* Vide *ſupra* §. 7. & *infrà* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. Λαθήσον, ὦ περιτίμινον.

§. 9. Τοῦ ὑπολαμβάνιν δύναμιν ἐν ἡμῖν.] Vide *l.* 5. §. 21. Ἐκ τοῦτο τὸ πᾶν.] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epicterus *lib.* 1. *c.* 11. Ἐκ μιᾶ γὰρ πάντ' ἴρη ἴνι κάθηται τὸ πᾶν, τῶ κοσμῶ τὰ ὁμᾶ ἢ μὰ κοσμῶ. *Unam & eandem eſſe in omnibus rebus cauſſam, cur aliqid faciamus aut non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ τὰ μηδὲν ἐγγίνηται ἀνακόλυθα τῇ φύσει.] Mericus Caſaubonus *neqid opinio tua in mente tua generet naturæ contrarium.* qaſi μήτε & ἐγγενέσθαι legeris. Xylander *ut pars tua principalis nihil inqam animo concipiat, qod eſt naturæ alienum.* Senſus in aperto eſt. Verborum, prout exhibentur, verſio haud item. Lugdunenſis qod rarò ſolet, literalè immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλυθα legit, ὑπόληψις ſcilicet, *ni qa opinio alterâ mentis naturalitate, vel in mente excitetur, qa natura verisimili conſentanea ſit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Αὐτη δὲ ἐπαγγέλλεται.] *Illius avtem eſt nuntiare.* Xylander. Malim, *poſtulat avtem*, ſive *exigit ipſa.* Ἐπαγγέλλεται, παραιτεῖται, αἰτεῖ. Suidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

Ἀπροπτωσίαν.] Ἀπροπτωσία definit Zeno apud Laërtium *l.* 7. Ἐπιστήμη τὸ πότε δεῖ συγκατατίθισθαι καὶ μὴ. *Scientiam, qâ qis novit, qando aſſenſum adhibere vel cohibere oporteat.* Eſt igitur ἡ ἀπροπτωσία, ſive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *a temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem elle monet cum eo qod προπετείαν frequentius dicitur) hoc eſt, *à temere aſſentiendi præcipitantia & præceptantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*, *Herculis qendam laborem exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, id eſt, opinationem & temeritatem, extraxiſſet.* hoc eſt avtem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικὰς, *exiſtimationes certas*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλοτεχνήσει, ἵνα μὴ ἀκατάληπτα προπετῶς. *l.* 7. §. 54. *Sedulò cavendum, ne qid minus liqido comprehenſum clàm ſurrepat:* ſive μὴ ψευδῆ, μήτε ἀδιλφ συγκαταθέμενοι. *l.* 8. §. 7. *nec falſo, nec incerto aſſentiantur:* qâ ratione & ἀπρόπτωτος dicitur. Qanqam ſtrictiùs paulò qandoqe τὸ προπίπτειν uſurpaſſe videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τὰς προπετείας τῇ ἐνίοτε καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι, ἁμαρτάνιν λόγον. ὡς μὰ ἀδήλου ὄντος, προπίπτομεν. ὡς δὲ ψευδέσι, ψευδόμενοι. ὡς δὲ πονηροῖς ἀκολυθοῦμεν, δοξάζοντες. *Cum qidem dicam, eos qi alteris aſſentiuntur partis, & non cohibeant aſſenſionem, peccare: ſi ob veras imaginationibus concedant, temerarios eſſe: ſi falſæ, falſum amplectari: ſi communibus communem qa comprehenſione careat.* ubi recte Petrus Valentianus *in Academic.* προπίπτειν ex reponit; pro eo qod προπετεύεσθαι vitiosè legitur. emendationem adfirmo ex ipſius Chryſippi *in τῷ περὶ τῦ Διὸς, in libro de Jove*, verbis, à Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræſentatis; qibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta ſecundùm virtutem*, recenſet iſta, ἀνδρείαν τὸν βαλλόλαν ταυτῶν, καὶ ἐγγεγυμνάσθαι δυνάμενον μὰ ἄλλῳ τελίῳ. *Digitum forſitan extendere, aut commenter abſtinere a vetula morbosa, aut patienter audire dicentem tria non omnino eſſe qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiuſqe uſurpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et diſertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ ἀπροπτώτως exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκαταθέσεως. Et in eundem ſenſum Epicterus *Diſſert. l.* 4. *c.* 1. Τὸν θέλοντα ἰδεῖν ἐλεύθερον, πρεπίπτοντα. *Qi vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium ſine exvſia faceſſit. Fallitur ergo Budæus, (& Budæum ſecutus Stephanus) cùm ἀπροπτώτως legit apud Laërtium, (tanqam ſit à προπτωτία, qod *impingere* ſignificet) & ad *lapſum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τὸ προπτώτως eo ſenſu uſurpari exemplum ullum exhibetur. Stoicoſque palam eſt, tria iſta, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδίαπτωτον, τὸ ἀπερίσπαστον, ita ſolitos diſtinguere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, ſive *opinionem*, τὸ ἀδίαπτωτον, ad πρᾶξιν, ſive *actionem*, τὸ ἀπερίσπαστον, ad πάθος, ſive *perpeſſionem*, referrent; dum *ſapientem*, nec *fallì*, nec *labi*, nec *lædi* poſſe contendebant. Valentiur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἀσύφατον καὶ πρὸ προπετείας καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & incongruentem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epicterus verò *l.* 2. *c.* 8. iſta φιλοσόφε ἔργα facit, ἄσφαλτον τὸν, ἀδιάπτωτον, ἀπερίσπαστον, ὀρμὴν καθίκυσαν, πρέπειαν ἀνεπίληπτον, συγκατάθεσιν ἀκρότατον. *Appetitum ſruſtrationi expertem, averſationem caſibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propoſitum maturatum, aſſenſionem conſideratam.* Idemqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus conſtituit in tribus hisce; τὸ ὀρθῶς καὶ εὐκόλως, τὸ ἀπαραπότως καὶ ἀβασκάντως, τὸ ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως, τὸ ἀπροπτώτως καὶ ἀμεταπτώτως. *in recto & facili, in non errato & fallaci, in non turbato & mutabili.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπυς ἀνοίκειον.] Vide *ſupra* §. 4.

Τὸ τοῖς Θεοῖς ἀκολυθεῖν.] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα ἐν ῥίψας.] Vide *l.* 2 §. 7. Seneca *Epiſt.* 17. *Projice omnes iſtas, ſi ſapis, ſunt ac ſapias, & ad bonam mentem magno curſu ac toto viribus tende. Si qid eſt, qo temeres, avt expedi, avt excide.* Et *Epiſt.* 5. *Qod permittere ſtudes, & omnibus emiſſis hoc unum agas, ut ſe qotidie meliorem facias, probo & gaudeo; nec tamen horror ex perjuriis, ſed etiam voqo.* Et *Epiſt.* 72. *Non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut hanc aſſideamus. – reſiſtendum eſt occupationibus: nec explicanda, ſed ſubmovenda ſunt. tempus qidem nullum eſt parum idoneum ſtudio ſalutari.* Et *Epiſt.* 88. *Magna & ſpatioſa res eſt ſapientia: tantùm illi loco opus eſt. — Non debet ſe in has angustias vertere. laxum ſpatium res magna deſiderat. expellantur omnes: totum pectus illi vacet. — ut habeat*

a L.4.§.3.d. 6.§.30.f.8. 21.l.12.§. 32.
ὃν ζῇ ἕκαστος τὸ πλεῖν τῦτο, τὸ ἀκαριαῖον. καὶ ἄλλα, ἢ βιβιωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν ἔτι ὁ ζῇ ἕκαστος, μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γινόμενον ὅπῃ ζῇ.

b L.4.§.3. 19.l.5.§.33. l.7.§.6.l.8. §.21.l.9.§. 30.
μικρὸν δὲ καὶ ἡ μνήμη ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὲ κατ' ἀλλοδοχλοῦ ἀνθρωπαρίων τάχιστα τεθνηξομένων, καὶ οὐκ εἰδότων οὐδὲ ἑαυτούς, ὅτι γε τὸν ἀφ' ἑτέρου τεθνηκότα.

§. 11.

c L.2.§.12. l.8.§.33.l.7. §.66.l.10.§. 18.l.11.§. 2.16.l.12. §.9.
Τοὺς δὲ ἀφηρημένους ἀφ' ἑαυτῶν ἐν ἅπῃ φορᾷ, καὶ τὸν ὅρον ἢ ἐπαγγελίαν ἀεὶ πιστὸν ἔχ ἐπὶπλοῦ φαντασίᾳ, ὡς αὐτὸ ἐπιόν ἐστι καθ' ὑσίαν d γυμνὸν, ὅλον δὲ ὅλως e διαρκῶς βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὰ ὑπόμαζα ἑκάστων ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσεται,

d L.9.§.34. l. 12.§. 2.
λόγιον παρ' ἑαυτῷ, f κἀὸν γὰρ ὅτως μεγαλοφροσύνης πληρῶν, ὡς τὸ ἐλάχιστα ε ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἥκειν τῷ βίῳ ἐπιπεπόνθοι δύναιτο, καὶ τὸ αὐτὸ ὅτως εἰς αὐτὸ ὁρᾷν, ὅτι συνεπιβαλλειν ὑπὸρ πνεῦμα νῦν πόνῳ, ὑπόλοιπα πνα ἔτι χρόνα περιχόμενα,

e L.4.§.11. f L.10.§.11. g L.1.§.9.

h L.6.§.3. i L.2.§.16.
πάντα μᾶλλον ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, ἵνα ἢ ὡς πρὸς νὸν ἄνθρωπον, ἢ πολίτην ὅτι πόλεως τῆς ἀνωτάτης,

præsens tantummodo ætatis spatium, quod puncti instar obtinet, vivere: reliquum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè situm. exiguum est itaque, quod vivit qisque; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum qiddam, qæ & diutissimè prorogatur, posthuma fama; eáqe homuncionum morti celerrimè concedentium, qi nè seipsos qidem probè nórint, nedum jam olim defunctum qempiam, succeſſionibus propagata.

§. 11. Eis qæ dixi monitis salutaribus, istud unum adjectum sit: ut definitio sive descriptio fiat semper rei illius qæ sub cogitationem cadit; qo ipsa per se nuda ex natura sui, eadémqe integra, per partes sui universas, qale qid sit, distinctè possis dijudicare; útqe apud te perpendas, & qodnam sit nomen ejus, qæqe eorum ex qibus constat, & in qæ futurum est ut resolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atqe expedité veréqe discutere posse unumqodqe eorum qæ in vita contingunt; eadémqe sic intueri semper, ut mentem simul subeat, qali mundo qalem usum hoc præbeat, qamnam universi respectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

here posse liberum hostium, superveniens ex animo tollenda sunt.

A

Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τῦτο τὸ ἀκαριαῖον] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Aristippus: *Meum ærarium esse tempus, meum & id quod præterlabitur. tu plus habes, quàm habes. Solum præsens in manu nostra positum, non præteritum, neqe suturum. Illud enim abiisse: hoc an eventurum sit, incertum esse.* Plutarchus *de communis notion. cap.* 37. Ὅτι ἐστὶ τῶν τὸ παρῳχημένον, καὶ ὑδὲν τῶν τὸ μέλλον. *Quod præterit, non est: quod futurum est, nondum est.* Augustinus *Confess. l.* 11. *c.* 14. & *in Psal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; quod est, quod fuit, & quod futurum est. ex his, quod agimus breve est; quod actúri sumus, dubium; quod egimus, certum.* — Siqidem *singuli tantum dies, & hi per momenta præsentes sunt.* Et mox: *Præsens tempus brevissimum est; adeo qidem, ut qibusdam nullum videatur. in cursu enim semper est; fluit, & præcipitatur. antè desinit esse qàm venit. nec magis moram patitur, qam mundus, aut sidera, quorum irrequieta semper agitatio, nunqam in eodem vestigio manent. solum igitur ad occupatos præsens pertinet tempus; quod tam breve est, ut arripi non possit; & ipsum illis, distractis in multa, subducitur.* Censorinus *de die natali.* Ævum *est immensum, sine origine, sine fine, nec ad qemqam magis hominem qam ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præsens, futurum: ex qibus præteritum tantò citiùs exit futurum: præsens autem, qod medium est, adeo exiguum & incomprehensibile est, ut nullam recipiat longitudinem, neqe aliud esse videatur, qam transacta futuraqe conjunctio; adeo parvò visibile, ut ibidem sit nunqam, & qæqe transierunt, à futuro decerpat, apponatqe præterito.*

B

C

'Ὃ ἐγένετο] Solomon *Eccles. c.* 1. *v.* 9. & *c.* 3. *v.* 15. *Eadem nunc qod futurum fuit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνε δόγματ', ὃ παρῆλθες.
Οὐ δ' ἴχνα δρομεῦς, οὐδ' οἶδα.
Quantumqe jam peregi
Cursum sito: ea latet me
Quantum via superſit.

Pittacus apud Laertium *l.* 1. §. 77. Τί ἀφανὲς, τὸ μέλλον. *Quid obscurum? Futurorum eventus.* Isocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura prævideri non possunt.* Plutarchus *adverſ. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Marc. c.* 23. *Omne futurum incertum est.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' ὔτις ἐπιχθονίοις
Πεπότ', ἀμφὶ πραξιδικαίοις
— σωμάτων ἔφυ ἄπτερον.
Signum enim nondum ejusmodi terrestrium
Certum de re futura
Nactus est deorum ullus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν οὖν ἐστὶ ζῇ ἕκαστος] Parvum & concisum est admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαριαῖον usqe insecabile restringitur. Verùm cæteroqi etiam haud longa aut diuturna esse vita potest, etiamsi ortu obituqe, tanquam cancellis septisqe qibusdam, eam definiamus, & ab illo ad illum pertingentem consideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 12. §. 16. *considerat.* 6.

D

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ἵνα ζῇ] Ita *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τῆ πόντε. *Asia, Europa, nihil sunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἡ γωνία πᾶσα τῦ κλίματος. *In angulo istius plaga.* & *l.* 12. §. 32. Ἓν πόντε βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἴρωνες. *In quantula etiam telluris globula reptis.*

Μικρὸν δὲ καὶ μνήμη ὑστεροφημία] Διὰ τὸ πάντας τῆς πάλαι λήθης. *Quos cum oblivione sepeliuntur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχὺ γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινόμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονεύμενος. *Brevis autem est vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat partes & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipsi autem, qi de vobis loquuntur, quàm diu loquentur? quamdiu si cuipiam proles illa futurorum hominum demerit laudes unusquisqi nostram a patribus acceptas posteros prodere, tamen propter diluviones exustionesqe terrarum, qas accidere tempore certe necesse est, non modo non æternam, sed ne diuturnam qidem gloriam assequi possumus.* Et mox: *Sed loquentur de te. Serves autem omnia ipse, & augustior cogitur ut regionum, qas vides, nec unqam de ulla perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione posterorum extinguitur.*

E

§. 11. Τοῖς δὲ ἀφηρημένοις παραπλήσιον] Xylander *præceptio.* ac si παραλήμματι, παραπλέυσματι, vel παραιτήματι legisset. Mericus Casaubonus *annotat.* ἅπτε reverà παρέστω ἀβλαβὲς, *adesse, auxiliari.* itaqe qamqam παράσημα hoc sensu nusqam occurrat, fieri potest tamen, ut Marcus eo illic efus paverit. ut παρασήματα hic dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι est βοηθεῖν. potest forsitan & *documentum* reddi. nam παράσημον, qod ejusdem est origionis, etiam pro *documento* sumi qandoqe docet Budæus.

F

Γνώμη] Vide *supra l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Ἀπερισπάστως] Vide *l.* 4. §. 21.

Ὀνδὲν γὰρ ὕτω μεγαλοφρονήσει ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Casaubonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὀδὲ ἧς ἀληθείας] Vide *ad l.* 1. §. 9.

Πολίτου ὅλης πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem sensum Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης εἶ τῦ κόσμε, καὶ μέρος αὐτῦ. *Mundi civis, ejusdemqe pars es.* Idémqe *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀκολαθήσῃς τοῖς ἀνθρώποις, ὃ τὸ τῦ Σωκράτες, μηδέποτε πρὸς τὸν τόπον εἰπεῖν, πολίτης ἐγὼ, ὡσπὸ, ἢ Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ἢ κόσμιος; *Quid aliud est hominibus relqum illis Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus sis, se Atheniensem aut Corinthium esse respondeat, sed mundanum?* Qod Cicero *Tuscul. l.* 5. *Socrates cum rogaretur, cujatem se esse diceret, mundanum, inqit. totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum sententia: *Mundum hunc omnium, oppidum esse nostrum. ut Cicero qi habuit, hunc omnium mundum simul municipium esse existimet.* Diogenes pariter apud Laertium *l.* 6. interrogatus unde esset, respondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ὁ λαμπρὸς. Ἐξαίρετος δὲ ἰδιωτία. *Omnis terra hunc patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Basilius Cæsar. *Epist.* 41. ad Maximum Philosophum, ἐν ᾧ πολίτῃ σαυτὸν τῦ ἀπαντος ἀνάγεις. *Tu te mundi totius civem effecisti.* Seneca *Epist.* 68. *Sapiens reipublicæ ipse dignum dedimus, id est, mundum.* Verum sint illi *mundani*, sive *mundo* erunt, hoc nos illis Christiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi è *mundo* nos esse diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. summa reverâ, qod Marcus illic, τῆς πόλεως τῆς ἀναλώτε πολίτας. ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν ὐρανοῖς. ut Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium nostrum in cœlis est.* Siqidem, ut Tatianus Assyrius *adv. Grat. p.* 156. Κόσμε μὲν ὁ καθαιρετὸς, πολὺς. τὸ δὲ ἐν ἀοράτῳ πολίτευμα, φαῦλον. Ἕτερον *constituto mundo bona est, mala autem*

G

agit civitatis supernæ illius, cujus reliquæ civitates istæ quasi familiæ existunt; quidnam sit, & ex quibusnam principiis consistat, & quamdiu durare natum sit, quod phantasiam mihi afficit impræsentiarum: quanam item virtute adversùs rem eam sit usus; manifvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, frugalitate, an aliâ aliquâ. de singulis ergò rebus dicendum est; Hoc divinitùs venit; hoc à fati serie connexâ contextâque, vel à concursu fortuito

ἢς οἰ λοιπαὶ πόλις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. a τί ἐστι, ἡ ὲκ τίνων συγκέκρ), καὶ b πόσον χρόνον πέφυκε συζυγούμενον ξύν, τὸ c τῶν φαντασίαν μου νῦν πιέζον. καὶ d τίνος ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρεία, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἁφελείας, εὐπρεπείας, τί λοιπόν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστῳ λέγειν, e ξύν μὲν ἔρχεσθαι θεῷ ἔπεσθαι, ξύν τῷ δὲ κῇ τῶν σύλλήξιν, καὶ τῶν συμπεφυσμένων σύγκλωσιν, καὶ τῶν πεπρωμένων.

a L. 2. §. 5.
b L. 9. §. 25.
c L. 12. §.
d L. 9. §. 11.
e L. 2. §. 3. l. 5. §. 23.
f L. 4. §. 26.
g τῶν l. 7. §. 34.

ANNOTATIONES.

autem in eo verentiam sunt affectus. Nobisque, quod Seneca *Epist.* 102. *Patria est, quodcunque suprema & universa civitatis jus complet.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. usurpare; Ὅσῃς ὁι ἐ μόῖρα, ὧδε πᾶρ μικρὸν κάνοπαι, πολλῷ ἐπιτομώτερος γνόντες ἢσυ καλῶς ἢ ἰσθμιονῖς σκίνοι. *Videt, ut non frustrà, nec parvas de rebus laboremus, quam tam pulcra, tamque felicis urbis cives fieri cupiamus.* liceat cum Anaxagora (Laërtio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Ἀσὸ πᾶρῖα. *ista nobis est patria, civitas ista.* Saqidem Christiani qiqe genuini sunt ὑμοπολῖαι, ut Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Epist.* 251. *cives* nimirum, τῆν ἄνω ἐπουρᾶνιν Ἱερουσαλὴμ, *superna cœlestisque illius Hierusalem, qu est fidelium sanctissimaque universum metropolis*: ut Apostolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. ὑρᾶ πολῖτος nomine dignior longè, quam Marci, qi Antoinus, ut ipse loquitur, *patria*; quam eo nomine insignire Athenæo visum est, *deipnosoph. l. c.* Rectè Plato *de agricult. pag.* 196. *E.* Παγκοσμίῳ, ὡ καλοκἀγαθοὶ, τῷ γᾳ: ἢπι πᾶρα ψυχῆ σοφῆ, πᾶρῖδα μὲν ἡγεῖσθ, γόν δὲ ξύνο ὅλαχε. *Impietatis ut offensa, non subsistatores perpetuo, pronemus. Revera enim omnis sapientis animus cœlum habet patriam, ita terra peregrinatur.* Itaque eo reverterunt, ubi hinc recedunt, πᾶρῖδα μὲν τ ὑ ἡρίπου χθόνα, ἐν ᾧ πολιτεύοληι, ξύν δὲ τὸ πᾶρέγοντο, ἐν ᾧ πᾶρέκειτο, *Memores cœlum sibi esse carissimum ac patriam, eo hoc vero terra finitimis ait se tantum bonjurio.* Idem *de longit. consol. pag.* 331. *C.* Clemens denique *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγωσι γὰρ ἡ ἐ Σκύθαι, τὸν μὲν ἡρίπου κυρίως πόλιν, τοὺς δὲ ἄνω γῆς ἐνοίκους ἀπὸ πόλεως. λέγεσθαι μὲν γὰρ, ἐν οἴκῳ δὲ. σπουδαῖος γάρ ὁ πόλις, καὶ ὁ δεῖμ- ἀσέβεια τι σύνεσις ἡ πλοῦ- ἀδίκου ἐ μόνον ἀπὸ πόλεως ἀποκτόνον. *Dicunt enim Stoici quoque, cœlum quidem proprie esse civitatem; qu autem hic in terra sunt, eam esse civitatem: duo esse, sed non esse. Res enim bona est civitas, & populus, bonestus aliqus cœtus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, – ὃ τὸ φαντασία μου τῦτο ποιῆσι] *Quid est, quod modo cogitationem animo meo attulit.* Xylander. *qid est, in qo defixa est mens phantasia mea.* Casaubonus. malim, *qid sit, quod phantasiam meam affixit impræsentiarum.* ut & sententia continuetur, ad συναισθάνεσθαι respiciens: & τὸ ποιῆσι a ποιέω, non à ποιῶ ducatur. Vide Aphrodisiensem *supra ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. quinam & φαντασίαι ποιεῖν etiam dicitur. Nemesianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum sententia, Φαντασίαν μὲν λέγουσι τὸ πάθ- τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδιατυπούμενον αὐτῇ τι, ὑφ' ὃ πεποιῆσθαι φασίασις. ὁι γὰρ ἐκ τῶν αἰσθητηρίων ἐγγινόλη πάθ-, ὅταν αἴσθωλα. ὅτῳ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐνοήσῃ. ἐνοεῖ γὰρ ἡ ἐαυτῆ διχῆ τὸ νοητόν. φανταστὸν δὲ, τὸ πεποιῆσθαι τὸ φαντασίαν αἰσθητόν. *Phantasiam definiunt animæ affectionem, qa & sensibum offendat, & phantasma illud a qo mota est. Ut cum ex sensibum sedibus affectio gignitur cum sentimus, ita in animo cum intelligas. Nam imaginem in se accepit ejus rei qam intelligit.* Φαντασὸν *subjectum illud sensibus qod φαντασία gignit.* Utrovis modo sumpseris, eodem recidet.

Ἀνδρωπίνας] *ex qa tetum ea me aptas sum.* Xylander. Sed hoc laxum minus, qum de virtute aliqa peculiari agatur. Contextissime. Casaubonus. Ego, *frugalitate*, ita Polybium usurpavit, Budæo referente, Ἀξιῶ ὁ ἀνὴρ ἐκα ἀσθῆναι τὸ τῆς Σκιπιάδου, μᾶλλον δὲ τῆς αὐ ἀρετῆς τῆ βίᾳ. *Dignus vir qem landemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τῶν μὲ παρα δεῖ παν] Ita *l.* 2. §. 3. πᾶσι ἐκεῖσι ξύ. *Iudi professum omnes.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. c. & *l.* 10. §. 1. Ἀπ' ἄλλης ἀ' ἴσης συμβαίνει πᾶσι πᾶσι. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos pariim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus, & de communibus notitiis*; qod etiam mala humana, bella, cædes, pestes, & consimilia (qæ illi tamen mehorum loco non habebant) Deo adscriberent, & divinitus contingere affererent. Veqm Stoicis hac in parte suffraqum contrahit tum codex sacer havd semel. Apud Efaiam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipse: *Ego sum, qi & lucem produco, & tenebras obduco, qi flatum pacem, malumque creo. Ego Jova ipse omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente existit qicqam, nisi Dominus id præcepit? Ex ore altissimi annon prodit, tam malum qodqe qam & bonum? Amos. c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaque sicut de *bono* Psaltes, *A Domino factum est istud, Psal.* 118. *v.* 23. Ita de *malo* pariter Vates: *A Domino exierat istud.* Historiæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job sanctus, tam præclarum manu abacto pecore, qam & gregibus igne cœlitus nullo ablumptis, libertique odium ruinâ turbine impulsarum oppressis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abstulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxorique per animi impotentiam, cum ulcere fœdo jam oppletus in cinere voluatur, minùs sana consilia suggerenti; *Scilicet bonum à Domino accepimus*; & non malum etiam latum simus? Iidem *c.* 2. *v.* 10. Denique Rex pius a maledico rabula convitiis impetitus: *Iste*, inqit, *maledixit, qa Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaque *Obmutescam*, ait, *silentiumque mihi indixeram, qia tu, Domine, illud fecisti.* Psal. 39. *v.* 9. Nec refragantur exteri. Homerus *Od. δ'. v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθὸς οἰ κακὸν τι δίδοῖ. —
Ipse bonumque malumque Jovis dat, —

Idémque *Odyss. ϛ'. v.* 63.

— δίδω δ' ἀγαθὸν οἰ κακὸν τι.
— *dabat ipse bonumque malumque.*

Et *Iliad. σ'. v.* 109.

Τῷ ἴχετ', ἐ, νῦ κε θῦμα κακὸν σύμφρονι εἰπὼν
Ἢ ἀγαθὸν. —

Ità fiqidem legit Chrysippus, secus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipse malum qodcunque bonumve immisserit alli,
Acceptum hoc fertur. —

Sophocles *Ajace Loræ.*

Ζεῦ πᾶ Θεῶν πᾶς πᾶν γενεᾷ πιθόμενος.
Qvis dolet, vel ridet, ut tibum Deo.

Idemqe *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν ὧν ἐ σοῖσι καὶ τὰ τῶν δοὺ
Φανοῦμ' ἀ' ἀθρήσουσι μαχεῖσθαι θεοῖς.
Ego hæc & alia qa accident mortalibus
Venere cuncta aeta dixerim Deum.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καὶ τῶν σύλλεξιν καὶ τῶν συμπεφυσμένων σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. ὧν πάσα φύσεως καὶ συγκλώσεως. *Non abitur natura ope, aut sine connexis rerum. supra* §. 4. & *infra* §. 16. συγκλώσματα. Allusit ad Parcarum (qas & inde Κλωθὼς Homero dictæ *Odyss. ε'. v.* 197.) stamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκαθήμεθ' σοι καὶ συνελόμεθ. *disposuerunt, & fatis te ita assignatum est.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεσθαι. & *l.* 8. §. 20. συμπορεύεσθαι. Seneca pariter *Epist.* 107. *Qam impigre atqe alacres excipiamus imperia; nec deseramus hanc operis pulcerrimi curam, nos qeqid patiamur, intextum est.* Figmentum autem de Parcis illud avior libri *de mundo*, qi sub Aristotelis nomine prostat, *c.* 7. sic explicat: Τρεῖς μὲ αἱ μοῖραι, καλοῦ τὰς χρόνου μεριστικὰς, τῦτο δὲ ἀτρέπτους, τὰ μὲν, ἐμπεπρωμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιεχόμενον. τετάχαι δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μὲν τῶν μοιρῶν, Ἄτροπον. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα ἐστι. καλεῖ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσιν. ὡς πᾶν ἀ γαν ἡ κατὰ φύσιν μοῖρα λάβῃ. κατὰ δὲ τὸ ἐσόμενον, Κλωθώ, συμπεφύκαμεν τὸ καὶ πλέκειν ὑπὲρ τὰ οἰκεῖα. τῶν δὲ πάντα ἐστὶν, ὧν ἄλλα τι, φλυαρία. *Siquidem tres Parcas prisca tria ut tempora partiri sunt: filumque fati partem jam peractum, partem futurum, partem jam intorqeri dixerunt: earum unam præteritas in eo qod jam profligatum est: qam Atropon eam nominarunt, qonam ea, qa jam præterire, retrorsus ago nequeunt. At Lachesin functio futuri destinata est: eamnam eam qa secundum naturam sunt, fors sua qodqe manet. Prafectrices autem rebus aut institutibus Clothus opera attributa est, qa nemo unqaqe conficit qod jamin est. Proinde hac omnia non aliud qicqam qam Deum esse planum est.* qod & Platonem dicere. Sed & Chrysippus apud Theodoretum *therap. l.* 6. *Tom. IV. p.* 562. *B.* Τῶν μὲν πεπρωμένων, πεπεπρωμένον ὕφανται αὐτὰς κῇ τοι ἐπιλήσμονα διαπαντὸς, τῶν δὲ ἐπιμερισμένων, ὁρισμένην τινὰ, αὐ' ἐξ θεῶ βουλεύσεις, οὔτε κῇ ἐξ ἐμοῦ ἐνηνὸς ἄπλως. τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάζουσι, ἀπὸ τῦ μερίζεσθαι κῇ καθιστορεῖσθαι τοιαῦτα ἑκάστῳ. ἐν δὲ ἀρετῇ οὐκ Μοίρῶν, τὰς τρεῖς χρόνου παρελθόλη, ἐ ἐς καλεῖ, τὰ πάντα, κῇ δὲ ἐν ἐκτελεῖ. τῇ Λάχεσι μὲ καλοῦσι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ ἐπιτήμιον. Ἄτροπον δὲ, παρὰ τὸ ἄληκτον ἐ ἀμεταβόλῳ τὴν τοιῆς τὰ πάντα. *Perpetuum quidem qasi perpetuitatem, hoc est, perfectam transactamque gubernationem effe dixit: immutatum vero qasi immotum, hoc est, complexum, sive ex divina voluntate, sive qamvis alia ea causa. Parcas etiam Matras esse appellatas, eo qod divisa ac distributa sint aliqa nascunqe nostrum. Parcarum autem numero tria tempora significari, qibus omnia revolvuntur & consummantur. At Lachesin qidem dictam esse, eo qod sortiatur unusqisqe qod fato decretum est. Atropos vero, eo im-*

a L.2.§.1. τῶν συντελούντων τι πρὸς τύχην, ἢ τῶν ὁ αὐτὸς καὶ συμφύλων καὶ συγγενῶν καὶ κοινωνῶν, ἀγνωστοῦντα μόνον ὑπ' αὐτῶν. Τί οὖν μοι καὶ τούτων τῶν ἀνθρώπων; Ἀλλὰ ἔστω b L.6.§.23. L.8.§.29.43. * ἡμῖν Jun. L. 6. §. 46. c L.4.§.32. L.6. §. 3. d L.2.§.5.L. 3. §.2. 32. 36.44.L.9.§. 2.6. L. 12.§. 2. 3. e L.10.§. 12.L.12.§. 31. f Sup. §.3.d. 4.§.25. g L.2.§. 16. h L.2.§.5. * τῶν ἡμ. Mer.

ὁ λόγος καὶ φύσιν ἔχει. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. Διὰ ἔστι b χρῆσιμα καὶ καὶ τὰ τῆς κοινωνίας φυσικὰ νόμιμα, c ὅτιος, καὶ δικαίως. ἄμα μέν τι e ἔστι καὶ ἀξίαν ἐν τοῖς μίσεσι συνεχόμενα.

§. 12. Ἐὰν d τὸ παρὸν ἐνεργῇς, e ἐμμελῶς τῷ ἐφεῖῃ λόγῳ ἑσπουδασμένως, ἐρρωμένως, f ἱλαρῶς, μονῆς, καὶ μηδὲν περιμπέρδεμα, ἀλλὰ g τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶντα τηρῇς, h ὡς οἱ καὶ ἤδη χοπδῦναι δόξι. ἐὰν * ἔστι συνάπτῃς,

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nórim, ideo adversùs illum benevolè justèque me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusque æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessoria aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmque servaveris, ac si ulum statim redditurus esses: huic, in-

ANNOTATIONES.

tu data stabilitatem & immutabilitatem. Clerho autem, qod A διαβολὴν. *Vitam mercatoriam sive mundanam exercentes, negotiationes suas istis accessoriam facimus vestes obtrectationem.* Et ex Luciano *de histor. conscrib.* Ὅσοι τὸ ἐν ἐπιδεδειγμένοι μὴ βούλονται, τὸ μέτρον κοπτοῦ ἀγαθοῦ οὐκ ἐν τῷ Ὁμήρου, τῷ δόγματι παρεμπίπτουσι κινεῖσθαι τὸν Δημοκρίτειον. *Videntis mihi, cum hoc unum propositum, ut ostenderet mihi Homerum bonum esse poetam, dono numerive promissa accessoria, sive mantissa, loco adjecisse Demosthenem.* quibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *paedag. l. 3. c. 10.* qi de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ πύρινος καὶ ἀθλήμασι, ἀγορᾷ δὲ βαδίζουσι, ἢ οἷς ἄσκησις καθεύδειν. *Alias vero sufficit deambulatio ras cuntibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, si δὲ τις ἀναπάσας ἀψασθαι, ὡς ἀγοραῖς τῶν παρεμπιπτόντων αἰσχρολογίαι γυμνασίαι. *Qod si cessans lignum tractaverint, prater exercitia, qod commodum, beneficium, etiam res familiaris emolumentum aliqid accedat obster.* Cæterum D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium subsitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπεσόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπεσοῦσῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est autem τὸ παρεμπεσεῖσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ παρεμπεσὸν, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπεσούμενον dixit. Βασιλέων ἕκαστος μεῖζον τῷ ἔργῳ τὸ παρεμπεσὸν ἐμπεσούμενος. *Regnum aggressus, plusve re ea re, qam obtiner agebat, qam in ea, qa præpositi erat cura erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qotiesqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressa Clemens *Strom. l. 4. pag. 532. C.* ubi de gnostico agens, Ὃς περσεύσεται, inqit, εἰ τὸ λογιζόμενον ἐξουσίας ἐστὶν ἀρρὸς ἢ ἀνέλλαντος ἀοῖδ. ἀγαπᾷ δὲ τῷ ὄντως ὄντος ἰδρυτῇ ἐλπίσαντος, ᾗ πρὸς τὸ θεὸς ἀγαπᾶσθαι, Στοϊκοῖς, ὅθεν δὲ οἱ ᾗ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λύθεις παρὰ τοῦ Θεοῦ περάσεται τὰ ἀναγκαιότερα, ἀπιμέρεῖς τὸ ὄν. ἀλ' οὐ πρὸ μισθὸν τὰ μαθήματα λαμβάνεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἀναγκαίοις περιελάβοι. ἀλλ' οὐ πρὸ λύπαθος τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς περάσει, κτισθείς. ὅπερ ἀδίκον. περᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ἐρῶν ἰδιώτην τοῦ ὃν τὸ ὄντος καλὸν πρὸ ἀγαπᾶν ἐξ ἑαυτοῦ, ᾗ τοῦτ' ἀγαπᾶν οὐ τοῦ ἀνωφ ἐλάμπει. *Non confiderat, an aliqod unde lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatorii, & ad id, qod fieri oportet, addactus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hyperbolen à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, citra ullam personæ neqe si properea bonorum bona acceperum esse et promissum futuri: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectum rationem, qam id, qod verè honestum est, & ex scipso eligendum, & ea ratione expetendum amandumqe sensu elegante.* Vide *l. 1. §. 16. & l. 9. §. 39.*

B *tu data stabilitatem & immutabilitatem. Clerho autem, qod certumvolatus & completus sint omnes.*

Συνέτυχεν τὸ αὐτὸ τύχῃ] Vide *ad l. 1. §. 17. extremum. & l. 7. §. 31.*

Συμφύλων καὶ συγγενῶν] Vide *supra §. 4.*

Ἀγνωστοῦντα] Vide *supra §. 4.*

Ἔχει ὡς ἀγαθὸ] *Ibidem.*

Χρῆσαι αὐτῷ] Marci dictum ut hanc eandem sententiam laudat Svidas in Marco. Ποτέρως μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνος φιλεῖν ἔχων, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δι' ὅτι περσικοῖς, ἐς ὃ, τὸ ἂν τοῦ αὐτοῦ τῷ κοινῷ χρήσιμοι ᾖ, χρῆσθαι. *Fieri non posse, ut homines tales affectus, qales habere cupit. Illis verò qi jam sunt, convenire ut ad eas rei, ad qas earum unusquisqe reipublicæ usum esse potest.*

C Ἕνεκεν] D. Junius mavult ἑνωτῶν. Sicut *supra §. 4.* Πάντα ἀπλᾶ καὶ ἑνωτῶ. *Esse omnia apud te simplicem benevolaqe.* & *infra §. 12.* Ἑκμελῶς. *Placidè.* qibus addas licet, *l. 6. §. 45.* ἑνωτῶ. Verùm nihil obstat, qo minùs ἕνεκεν istic retineatur. sicut *l. 9. §. 27.* Ἕνεκεν μίσθοι αὐτοῦ δέ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἕνεκεν ἔχειν duci veret, ἑνοῦσθαι loco illius usurpari jubeat; non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Καὶ ἀξίαν] Ita Epictetus *l. 2. c. 23.* Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν i. e. αὐτὴν ἀποδιδοῦσι. *Suas bonos autem cuiqe est tribuendus.* Vide *l. 4. §. 32. & l. 8. §. 29. 43.* Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imo *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoice loquamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebusque *mediis* ducerent, utpote qæ verè boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqa habebant, qæ ideò προηγμένα, vocabulo a Zenone excogitato, i. e. *prælata*, ut Seneca *Ep. 74. promota*, sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l. 3.* nuncupabant. Ideo avtem istis ἀξίαν τινά, i. e. *æstimationem pretiumqe* aliqod tribuebant, ut Laertius *l. 2.* διὰ τὸ μετὰ τινὰ δύναμιν ἐ χρείαν ἔχειν, συμβαλλόμενον πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον. i. e. *qia medium qendam tam æstimationi habebant, ad vitam secundum naturam agendam conducentem.* Ex istis rursus, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 6.* Et Seneca *Epist. 82. Est & horum, qa media appellimus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ καθ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observans non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad inepsias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi existerent, sicut *promota* sive *præposita* illa, λαμβάνειν μὲν, ἀλλ' οὐκ αἰρετὰ, οὐδὲ ἀγαθά, χρήσιμα ὄντα ἐνίοτε, ἀλλ' οὐκ ἀφελιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plvtarchus *de commun. notit. c. 17.* ità τὸ ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qà voce usus est Cicero *de finib. l. 3.* vel *pretium*; qà usus est Seneca *de vita beat. c. 22. Pretium quidem, inqit, aliqod erat; certe dignitas non erit.*

Συνεχόμενα] *Complectitur sacus.* Xylander. malim, *retinentem habere.* Vide τὸ συγκρίνειν, *l. 1. §. 9.*

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib. 6. §. 2.* Flaccus *carm. lib. 3. Od. 29.*

— *qod adest memento*
Componere æqus. —

Ἐμμελῶς τῷ ἐφεῖῃ λόγῳ] Ità *l. 10. §. 12.* Τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐπόντι ἐμμελῶς. *Qisqis rectum per omnia obsequitur.* Et *l. 12. §. 31.* Ἕνεκεν τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν περισπέρεσθαι] *Neqe prater illud qod propositum tibi, accessorium aliqid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐνιζήσῃ. Est autem τὸ περισπέρεσθαι vox a re mercatoria tralata: significatqe propriè *negotiationem aliqam ex, qa primario suscipitur, accedentem, vel succedentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum & negotiationis affumodi acquisitum*, ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequuntur, ex Basilio *Epist. 73.* de adversarius suis. Ἐμπορίαν βίου μεταχειριζόμενοι, περισπέρεσθαι νομίζοντες τὸν ὑμέτερον

Latusqe deget, cui licet in dorm
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τῷ ἐπόντι] *Ità si perseveres.* Xylander. at Casaubonus

D

E

F

G

ingam ſi adhæſeris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; ſed quod præ manibus eſt juxta naturæ dictamen agere, & in dictis qibuſque animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; proſperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus eſt.

§. 13. Qemadmodum chirurgi inſtrumenta & ferramenta ſita ad curationes ſubitaneas ſemper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoſcas; & rem qamqe, etiam leviſſimam, ità peragas, ut qi memineris duo iſta eſſe invicem connexa. neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam rectè egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum eſt, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priſcorum res geſtas, avt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qo in ſenectute uſui

[a] μηδὲν σπεύσῃς, μηδὲ φεύγῃς, ἀλλὰ τῇ παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς φύσιν ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ἐν λόγῳ καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκούμενος, ἐυζώησας. [b] ἐξ ἑνὸς ὃ ἐδεῖς ὁ ζῶν κωλύσαι δυνάμενος. [a] Supr. §. 7. [b] L. 1. §. 17. l. 6. §. 52. l. 7. §. 16. l. 9. §. 42.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰ φάρμακα πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ αἱρετὰ τῶν θεραπευμάτων, ἵνα [c] τὰ δόγματα οὕτω σοι ἕτοιμα ἔχῃ πρὸς τὰ τῶν θείων καὶ ἀνθρώπινα εἴδεναι, καὶ [d] πάντα καὶ τὸ μικρόψυχον ἅτινα ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ἔστι γὰρ ἀνθρώπινον [e] ἀνθ' ἑνὸς τὰ θεῖα συναναφορᾶς καὶ πεύξεως, ἔστι ἁπλοῦν. [c] L. 2. §. 3. l. 5. §. 3. l. 6. §. 48. l. 12. §. 34. [d] L. 12. §. 29. [e] L. 6. §. 7. 23. l. 7. §. 68.

§. 14. [f] Μηκέτι πλανῶ. ἔστι γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μύλλας ἀναγινώσκειν, ἔστι τὰς [g] τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν συγγεγραμμένας ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέθου. [f] L. 2. §. 2. 3. 7.

ANNOTATIONES.

bonus ſi ſint, genio tempo tuo, *adhæſeris*. aſci τύπῳ συνάπτῃς legeris. συνάπτειν pro *herere* vel *adhærere* Theophraſto uſurpatum *de plant. lib. 4. cap. 9.* Φύεται δὲ καὶ ὕπερα, ἃ τοῖς ἄλλοις καὶ ταῖς λίθοις, ἢ ἂν συναφθῇ τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus naſcuntur, ſed terra non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ἰχθύων, οἱ καθ' ὕδατος ἰχθῦς, πλὴν ὅτι ἴσχυος. *Radicibus illis non adhærentibus, qa qod ſtabili loco maneant fixa ſint, mobilis formatur.* ut de planis hiſmodi Gregorius Nazianzenus εἴλεξ. 1.

[f] *Μηκέτι πλανῶ*] Seneca idem *Ep. 12. Ille beatiſſimus & ſecuriſſimus eſt ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſollicitudine expectat.* Et *Epiſt. 1. Sic fiat, ut manum ex craſtino pendeas, ſi hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abſtinent. l. 1. §. 14.* Οὐτοι δὲ ἀεὶ τὰ τῶν ἐπὶ πλέον πολέμου, ἀεὶ τὸν χεῖμωνα, ὡς προθεσπίζοντα αὐτῷ μᾶλλον ἀγαθὸν, ἀλλ' ἐν ἀδιαφορίᾳ τῷ παρόντι καὶ γεγονότι ἄδη μένει. οὐ γὰρ ἀγνοοῦσιν, μὴ τὸν πλείονα χρόνον περιμένον. *Sic neqe bonorum deſiderio ſemper creſcente tenebitur, neqe vita, qaſi majus aliqod bonum ſemper additura. Sed ita rebus, qa adſunt, qaqe et jam jupperunt, contenta manebit. haudqaqam de longiori vita ſollicita.*

[g] Ἐυζώνους] Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l. 1. c. 8.* Συνάδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ἓν ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα. σχεδὸν γὰρ ἐυζωία τις ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐνεργείαι. *Conſentit etiam cum ratione hac illud, qod ajunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Fere enim bona qadam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodiſienſis *de virtut. ſuffic.* Τὸ ἓν ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιῶν, καὶ τὸν ἐυζώνα, εὐδαίμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt eſſe.* Et mox, Λέγεται τὸ ἓν ζῆν ὁ χρήσιμος ἀρετῇ, καὶ ζῶν καθ' ἑαυτὸν καὶ πράττων τὰ ἐν μέρει πολλὰ ἢ ἐυζωία ἀνθρώπου. *Bene vivere dicitur, qi virtute praditus eſt, ſecundum virtutem & qod facit. In qibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe ἐυζωΐα, qod eſt noſtri peculiare vocabulum, eſt *felicem eſſe*, ſive *felicem degere*, qod in virtute prorſus ſitum Marcus hic ſtatuit, contra qam Aphrodiſienſis qi concludit ibidem; Ὅτι καὶ ἀνδρείας ἢ ἄρετή τις ἐυζωΐαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad veram beatam & felicitatem non ſufficere.*

[h] Ὁδοὶς πολλαῖς] Vide *ſupra ad l. 2. §. 9.*

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ εἰδέρια πρόχειρα ἔχουσι] Solebant Stoici ſuos monere, ut eorum qæ in ſcholis didiciſſent ſumma capita ſic memoriæ infigerent, ut illa ſemper ad manum haberent, & ad omnem occaſionem eis uterentur. hæc ſunt, qæ πρόχειρα δογθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Encheiridium* ab illo, an ab alio qodam ipſius ſectatore Ariano dixerit: forſan, ut ex Simplicio videtur, eſt ſcripturn, qod & nomen teſtatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberravere prorſus. Itaqe Marcus hic medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi paraca ſemper artis ſuæ inſtrumenta habent; ita in promptu habenda dogmata. prout Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 3.* obſervavit. Eodem alluſit Epictetus locis à Caſavbono *ibidem* indicatis; *Diſſert. lib. 1. c. 27.* Τὰς ψευδοδόξους ἐπαγγελὰς καὶ βεβαιώσεις καὶ πρόχειρα ἔχειν δεῖ. *Anticipationes opinionum, expoſitas & promptas habere oportet.* Et *l. 3. c. 10.* Ἐκεῖνα δόγματα, ἅτινα ὁ χρεὼν παρῇ, πρόχειρα αὐτὸ ἔχειν δεῖ. *In agitu, & cùm opus erit.* τὰ βαλανείῳ, τὰ τῷ βαλανεῖ. *In re balneatoria, cùm opus eſt balneo. Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet eſſe: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conjectus eſt, *de conſider. lib. 2. Sic ſe habent plerumque mortalium corda, qod ſummi, cum neceſſe non eſt, in neceſſitate naſcimur.* Per monum illius utique inadvertentiam atqe incuriam.

[i] Οὗτα τὰ δόγματα τὰ ἕτοιμα ἔχῃ] indè Pacatiſſimi vocat (*l. 4. §. 3.*) hujuſmodi præcepta ad uſum ſemper parata. Apud Senecam *de benef. l. 7. c. 1.* Demetrius Cynicus; *Plus prodeſſe, ſi pauca præcepta ſapientiæ teneas, ſed illa in promptu tibi & in uſu ſint, qam ſi multa qidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum.* Idemqe, *Hæc utrâque manu tenere proficientem jubet, nec aſpnam dimittere, imo aſpicere & partem ſui facere, eaque qotidianâ meditatione prodere, ut ſua ſponte occurrant ſalutaria, & ubique ac ſtatim deſideratæ præſto ſint.* Et Seneca ipſe *Epiſt. 94. Subinde revocandus es in memoriam: non enim reponſita præcepta eſſe debent, ſed in promptu.* Et hæc *Caſaubonus ibidem.*

Πᾶν καὶ τὸ μικρόψυχον] Monitum avro, non avrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac leviſſimis qibuſqe, qatenus nimirum rei ſubjectæ fert ratio, tam divini, qàm & humani officii reſpectus habeatur. Idem profectò, licèt aliis verbis, Apoſtolus ad *Corinth. Epiſt. 1. cap. 10. v. 31, 32.* Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. *Sive igitur edatis, ſive bibatis, ſive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.* Eſtote ſine offendiculo & Judæi, & Græci, & Eccleſia Dei. Sed & Epictetus, à qo Marcus forſitan ſumpſerit, *Diſſert. lib. 2. c. 19.* Εἰς τὸν Θεὸν ἀφορᾶν δεῖ, ἐν παντὶ μικρῷ καὶ μεγάλῳ. *Qz in magnis aqe ac parvis rebus omnibus Deum intuendum.* R. Joſes in *Pirke Aboth. c. 2. §. 12.* כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cultûs*, i. e. propter Deum cæli Dominum fiant.

[k] Τῶν ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεων] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad πρᾶξιν ſunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav. Ita cohærentia, connexa, concatenata ſunt ipſa; ut nec homo qid ſit, unde ſit, qare ſit, hoc ipſum explorare & eruere, ſine mirabilitatis inquiſitione poſſimus; & niſi deventatus rationem diligenter extuſſerit, ineptus humanitatis.* qod Calvinus *inſtit. l. 1. c. 1. Mutuo vinculo inter ſe ita connexa ſunt cognitio Dei & cognitio noſtri, ut nemo alteram præcidat, & ea ſe parent, non facile ſit diſcernere.* De præſi Joannes *Ep. 1. c. 4. v. 21. Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum diligit, etiam fratrem ſuum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel poſita vel negata, ad alterius vel ſtatuendam vel tollendam concludit.

[l] Οὐδὲ ἀνθρώπινόν ἐστιν ἐκεῖ καὶ θεῖα συναναφορᾶς] Hoc eſt, qod & noſtri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem eſſe diligendum.

§. 14. Μηκέτι πλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Mericus Caſavbonus, forſan melius. *Ne evagaris diutius:* ut ſit idem hic πλανᾶσθαι, qod ἀναστρέφεσθαι, *ſupra §. 4.* utrumvis ſenſum verbo ferens.

[m] Τὰ ὑπομνήματά σε.] Deo ipſe ſe gratias agnoſcit debere, qod non ipſis diuturnius aſſederit. *l. 6. §. 17.*

[n] Ἃς σὺ τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέθου] Commentarios, inqit, compoſitos, multaqe ex antiqis avtoribus excerpta congeſta, qæ in ſenectute ſeliciter evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ uſum accommodare, cùm vita ipſa interim deflexit, ad cujus uſum iſta comparas. Hoc eſt qod Cato major diſciplinam Pythagoraicam fugillans dicebat, γεραιὸν πὰρ' ἀνδρὶ τὰ μαθήματα, ὡς τὸ φῦλον χαιρόντων τοῖς νέοις, καὶ δίκης ἐρίσμασι. *Senectute apud eum ardiores, tanqam apud ſenes artibus aſperis & cavillis doctores.* Plutarchus in *Cat pag. 350. B.* Pari ratione Hermotimum ſuum ludos tam Lucianus *pag. 565.* Cùm enim philoſophorum ſcripta evolvendis tectitiæ ac ſententiis deſcuriendis toe animos allegnaſſet, ut octogenarius neceſſariò priùs ſuerit futurus, qam veritatis cognitionem certam, ſi qando tamen, aſſeqi poſſet. Καὶ τις, inqit, ἐγγυητὴς ἐσὶ σοι, ἢ μὴ βιώσῃ τοσαῦτα, ἕκαστα ὡς γέρων ἤδη τὰ τοῦ λοιποῦ χρόνου ἀναλώσοντι πάντ', γέρων ὤδη, καὶ σαυτὸν ὠδὴν ἐξαρῶν ὤν, καὶ τὸν ὕπνον πάδα, φασὶν, ἐν τῷ σορῷ ἔχων, εἰ μή τι τὸ ἄλλοι βίοι πραγματεύεις σεαυτὸν, ὡς ἐς ἑαυτὸν ἴδοιεν, ἀναπαυόμενοι διαγωγὴν εἶδοι ἂν τὴν τρίτον χρόνον βιῶν. *Et qis ſpon-*

ſor

a *L.2.§.4. 6.l.4.§.17. 26.l.6.§.47.* πῆσιν. ι σπεῦσε δὴ ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, ᵇ σαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σεαυτοῦ. ὡς ᶜ ἔξεστιν.

b *L.5.§.36.*

c *L.2.§.2.l. 3.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. §.1.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ἀνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ πρακτέα, ᵈ ἃ οὐκ ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρα ἐστὶν ὄψις.

d *L.10.§. 26.l.11.§. 12.*

§. 16. ᵉ Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματι μὲ αἰσθήσεις, ψυχῇ ὁρμαὶ, νῷ δόγματα. τὰ μὲν ᶠ τυπώδη φαντασ-

e *L.2.§.2.*

f *L.5.§.33. l.6.§.16.28.*

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; quod licet.

§. 15. Nesciunt quàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, ferere, emere, quiescere, qid facto opus est videre, qod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

sor tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde quamdiu per reliquum vitæ tempus eo frueris, quam jam senex sis, & arato ad quævis voluptatem intempestivâ, pedemque alterum, qod ajunt, in sepulcro habeas: nisi te ad vitam aliam hoc exercitamento præparas, ut, quem ad eum venoris, suavius vivas, quamdo vivendum sit edoctus.

Σπεῦσε δὴ ἐς τέλος.] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, tm qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Liphius legit; *Non qidem cessatur, sed festinatur multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι.] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qam multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Boetii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecunia solum aliisqe talibus avdiunt, cum majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ita veritatem *facere*: nesciunt qid sit *ferere*, *emere*, cum ista in vitæ usum corporis subsidium data, ibi in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divizias: nesciunt qid sit *qærere*, cum illi non aliam nòrim *qærere*, qam si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cum verò *qies* non alibi qàm in animo qærenda sit, ubi in modis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt qid sit, *facere qa agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has avtem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ἃς ἔξεστιν, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ἃ, ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens exiſtat ista: *Id qod facundè potestas est etiam neſcientibus qàm varia sint vocabularum ſlorum ſignificata.* qasi diceret: Possum sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minus callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. — *Grammaticus circa curam sermonem versatur*, &c., *si latius evagari vult, circa historias, jam ut longissime sinet sese projecit, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio*, & *verborum diligentia*, & *fabularum memoria*, & *versuum lex ac modificatio? qid ex his morum discis, cupiditatem exturbet, lubidinem frenet?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distinguis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res falluunt, istas disserne.* & *Epist.* 48. *Hos mihi ab istis subtilibus præcipe modo, qid animo præstare debeam, qid homini, qam qot modis Amicus dicatur*, & *Homo qàm multa significet.* Hoc est dissertè, qod ille Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἐνίοις τῶν ὑπνω.] *mentis* scilicet *oculo*. qem *supra* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infra l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. v. 18. *Aperi oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act.* c. 26. v. 18. *ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν.* *Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes.* c. 1. v. 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. *Illuminatos oculos mentis vestræ.* De Livio Drusio Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Sermonem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at mentem intercludere valuit, ne non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos.* *p.* 1204. *E.* Ἡ τοῦ τῶν δυνάμεων ὄψις ἀκριβεστέρα ἐξ βλέπουσα, ἢ ἡμᾶς ἃ οἷόν ὁρμᾶσθαι τοῖς ἀνθρώποις λέγομεν ἐπικαρπᾶ. *Tenet sane mentis oculus acute incipit cernere, cum primum corporis oculus desinerescet.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρὴ τοίνυν ὑμᾶς τῇ τοῦ σώματος ὄμματα, οἷς τὸν τῶν ὁρατῶν καθορῶσιν. τῇ καθαρᾷ διάνοιᾳ τὸν τῷ σώματι ὀφθαλμὸν τὸν διορᾶν τῶν ὁρωμένων, ἅτε δὴ τῶν χρίζουσι τούτους, οἷς τὸν ἐκκοπέντα τῶν ὀφθαλμῶν ἀνιδυσάντος τοῦ θεοῦ, μᾶλλον δὲ αὐτὸν ὀφθαλμὸν ἀνιδυσάντος τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν πηρὸν τὸν ἐν δεξιᾷ φυλαττόντος βασιλέως. *Opus itaqe nobis est oculis mentis ad ea cognoscenda qa intellectu percipiuntur. sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea contemplanda qa cernu possunt, sic indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Ant potius, sicut oculus lumine indiget per qam ipse visibilia ostendantur, pari modo & intellectus indiget fide qa divina ipse ostendat, qæqe fabulosa de his conceptus perperamque conferunt.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς.] Eandem habes distributionem *supra l.* 2. §. 2. & *infra l.* 12. §. 3. Paulo distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. v. 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus*, qi & νοῦς, *mens*, Rom. *c.* 7. v. 25.

Τυπώδη φαντάσματα.] Ità *l.* 5. §. 33. οὐ διστάζομεν ἀναδὺς καὶ ἐνυπαλείφεσθαι. *Sensus ipsi haberes, & imagines falsas admittere prohiberes.* Lactrius *l.* 7. §. 30. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντάσματα ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. τοῦτο δὲ τὸ φαντασία, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καθὰ τὸ ὑπάρχον ἐσόμενον ἐμφαντασία καὶ ἐναπεσφράγισμα. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligunt avtem vocis ea esse, qa ab existente secundum existens impressa, formata atqe signata est.* qi tamen monet, ἡ δυνάμει τὸν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπου σφραγῖδος. ἐστὶ δὲ τοιοῦτόν ἐστι σκαλλοῦ τύπου καθὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ αὐτὸ γιγνόμενον. *Non esse satisqe adqam, formationem hujusmodi esse veluti sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figura in eodem & certa eidem fingantur.* Avt. pud Evsebium *præpar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὸν δὲ αὐτὸν (τὸν ψυχὴν) εἶναι, ἅτε τυπούμενόν γε δυνάμει ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδεχόμενον οἷς τυποῦται. *Animum sensificum esse, qa figura potest illis impressus ab entibus & existentibus per sensorii instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Suidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τὰς αἰσθήσεις λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τοὺς τύπους, ὁ ἐστὶν τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu accipiens rerum sensibilium formas, eas in se refingit.* eandem τῶν ἀναπλάσεων Aristoteli dictam; τῶν μὲν ἀπόντων ἐχόντων τὸ γνωτὸν, καὶ ἀπλῶς προσβολῆς αὐτοῖς ἐνούσης αἰσθάνεσθαι. ἀναπλάττει δὲ, διὰ τὸ μᾶλλον τύπων καὶ μὴ ἀσχηματίστους. *Mentem qidem, qod in se continetur id, qod in jus cognitionemqe cadit, & simplices apprehensione ad apprehendat ea illa. Patabelon vero, qa cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logn. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασίαν δὲ εἶναί φασι τύπωσιν ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergo, ut ipsi volunt, est impressio in anima*, qo tamen loco de modo rei sententiam eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ὄνειρος ἐστι. φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχὴ δὲ φύσις ἀναύξητος, ἢ τοιαύτην μὲν οὐκ ἐγχωρεῖ δὸς μαντεῖα, δέξασαν δὲ παρὰ τῶν νοουμένων ἄλματα. ῥεῦμα γὰρ ἂν τι μᾶλλον εἶδαῖον φύσεως διανοητὸν σχήματα καὶ τύπους καὶ οἷον διαβολάδιον, ἃ πνεῦμα φέρόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὀχετηγοῦσι, ἐνίοις δὲ ἐξωθεν ἐπιλείχει οἷον ἀργῶ καὶ ἀλλοίρῳ πνεύματι πεπομπότα. *Phantasia enim qadam est natura. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob varietatem: ut avtem receptam conservet conformationem fieri nequit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum laberius aqa, figuras, formas, & species conservantes ac perferentes, qam spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, nisi continuetur extrinsecus, eoqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῆν οὐ μὰ ζωὴ ἄνευ σώματος, φαντασίας χωρὶς ὁρμῆς. ὁ μὲν γὰρ φαντασία σωτηρίαν, καθὰ τὴν ἐπὶ τὸ προσὸν τυποῦσθαι· τὸν δὲ αἰσθήσεως. ὁ δὲ ὁρμὴ τὸ αὐτεξούσιον τῆς φαντασίας καθὰ τὸν οἷς ἐπὶ τοιοῦτο δύναμιν, ἐφ' οἷσιν δὲ αἰσθήσεων ἀνεῖται τὸ ὑποπεσόντος τῇ πρὸς αὐτὸ χορεῖ, γλιχόμενος ἐφικνεῖσθαι τῷ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non mutuata duabus rebus, phantasia & impetu. Phantasia est progressio intellectu per sensum ad extera: impetus vero phantasiæ germanus per intellectus vim succedivam, qam intendens per sensum attingat subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἀγαπητὸν ἡμῖν ποιδικῆς ἐστι, καὶ ἔστιν ἐκεῖθεν πάντας τοὺς τύπους καλεῖ τὸ ἐν ἡμῖν διχόμενον. *Principalis vis nostra omnes apes est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlo poſt. *pag.* 59. *B.* Ὅπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μὲν ἐστὶ πάντα τὰ σφραγίδος ἐνδεικτικὰ δὲ μονὰ ὁ τετυπωμένος. οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ πολυειδὴ ἀναφαίνεται, πάντας οὐ τύπους περιέχοντα δυνάμει. ἀνεπλήρωται δὲ ἑκάστῳ ὁ οἷς χαρακτὴρ ἐν αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἀνακαλύψαμεν ὀφ' οἷσιν ἐπεγγείρει καὶ ἐνδύλως μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam reperiuntur sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qa est cera similis, omnes forma contemuntur potentia, revera avtem unius character præsens cum occupat, donec abolearur*

mittere, etiam pecudum commune eſt: affectibus tanquam fidiculis agitati, atque abripi, ferisque quoque competit, & efferminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deſerentibus, & poſtquam fores ſibi occluſerint, quidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ Βουκημάτων. τὸ ἢ ὁ ἀνδρογυνισμὸς ἐρμηλικῶς, καὶ τῶν θηλέων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδ, καὶ Νέρων * τὸ [ἢ] τὸν μὴ ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομίζειν, καὶ τὸν τὰ πατρίδα ἐγκαταλιπεῖν, καὶ

a L. 25. 2.
*Vide Not.
*[τὸν τὰ]
c. Lug. ἀπερχόμενον]
c. Xyl. [ἀφιεῖν] c. L

ANNOTATIONES.

abolescatur ab alio efficatus impreſſo atque manifeſtius. Idémque *de A mnem. immutab. pag.* 299. *D. Φαίνεται δὲ ἐκ τούτου ἡ ψυχὴ. ἡ γὰρ αἰσθανομένη ἑαυτὴν οἶδεν ὅτι αἰσθάνεται, ὥστε δαίδαλός τις ἡ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὰ αἰσθητὰ χαρακτῆρα. πρὸς δὲ τούτοις ἡ ἕξις, τὸ ἐμμενῶν δεξάμενος ἀκρὶς πολὺ ἑαυτῷ φυλάττει, μάχρος δὲ τὸν τύπον λείπονται λάθη ὁ πλείονας χρόνους, ἀμνήσιαι ἐργασίαι, ἡ παντελὴς ἀφανίσει. Τὸ δὲ φαίνεται καὶ τοιοῦτον. τύπο μοι εἰκόνος, τοῖς δὲ καὶ ὡς ἐνίοις δόξαις τὰς ψυχάς. Phantaſia vero eſt figuratum in anima impreſſio. Nam quicquid importunè ſenſus ſingulis, hoc obſignat ſuo characterе tanquam annulus. Intellectus autem refert cerum, impreſſum ſigillum excipiens & ſervans apud ſe, donec id oblivio memoriæ boſtis objacuerit, aut in totum abolerit. Id autem quod impreſſit characterem, nunc ſanabiliter, nunc ſecus afficit animum.* qæ Philonis verba, tanquam è *lib. de mundo* ſumpta, Henricus Stephanus theſavro ſuo, memoriæ lapſus, inſeruit, ubi fruſtra quæras. Origenes *ad Celſ. l.* 1. *Τί ἄτοπον, τὰ τοιοῦτα τὸ ἐγκεκτῶσι τὸ ἐνόντος, δύνασθαι αὐτὰ ἐνεῖναι καὶ ὕπας τοῖς τὸ χρώσιμον τῷ ἐκ τοιούτου. Conſentaneum eſſe tum illum, qui formas intellectuum in ſomnis, vegetanti quoque poſſe eaſdem formas imprimere ad ipſius uſuitatem.* Qin & Ariſtoteles ipſe, *de memor. c.* 1. ubi quærit quomodo res, quam abſint ipſæ, memoriâ comprehendi poſſint. *τὸ φάντασμα ἔοικε ἕκαστον, ὥστε τύπ, ἢ χαρακτήρ τις. Phantaſma eſt ſimile ſicut figura aut pictura.* Et rurſus: *Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ τοῦτο τοιοῦτο τὸ γιγνόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τῷ σώματ τῷ ἔχοντι αὐτὸν, ὑπὸ ζωγραφικῆ τι, τὸ παθ, ὃ φαμεν τοὺς ἕξει εἶναι μνήμην. ὅταν γοῦν αἴσθησιν ἐνεμείνεταν ἐκεῖ τύπον ὑπὸ τῷ αἰσθήματ, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν παιδὶ πολλὰ διὰ τὸ παθ, ἀ δὲ λήθην ἔστι, ἡ γίνεται μάλα, καθάπερ οἱ εἰς ὕδωρ ῥοὴ ἰσπίπτοντες τῶν παλαιῶν καὶ τῶν σφραγίδω. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὸ παλαιὸ τῶν ὑποδεδραμένων, ἢ διὰ τηλοφύτητα τῷ ἐγχρίσιν τὸ παθ, ἢν ἐγγίνεσθαι ὁ τύπος. Manifeſtum enim quod oportet intelligere talem aliquam factionem per ſenſum in animâ, & in parte corporis habente ipſam, velut picturam quandam, paſſionem, cujus damnum habitum eſſe memoriam. Factus enim mentis impreſſus velut figuram quandam ſenſibus, ſicut ſigillantes annulos. Unde & aliis quidem, qui in mente multis, aut propter paſſionem, aut propter ætatem ſunt, non ſit memoria: tanquam neque in aquam fluentem cadentes motu & fugilo. Alios autem propterea quod frigida ſunt, ſicut antiqua adipiſcentium, & propter duritiem accipientis paſſionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν βουκημάτων.] Ariſtoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. *τῶν θηρίων οὐδὲν ὑπάρχει νοερὸν. Φαντασία δὲ τοιαῦτα. Beſtiarum autem nullo ineſt ſenſus: phantaſia autem multis.* Et mox: *τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ οὐ. Beſtiis quibuſdam phantaſia quidem inſit: ſed non ratio.* Indè apud Lactium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente diſtributio illa: *Φαντασιῶν αἱ μὲν λογικαί, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. Viſiones alia ſunt rationales, alia irrationales. Rationales quidem rationalium animalium: irrationales irrationalium ſunt.* illas negavit dici, has dómine peculiari carere.

Μηδρογυνισμὸν] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων.] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qp (ut Livius *l.* 27. loquitur) *ambigua inter marem & fœminam ſexum ſunt nati.* Xylander. vel potius, qi *utriuſque naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. ſive *utriuſque ſexûs*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. *c.* 4. Verùm *ambigua ſexus* haud abs re Livius; qa *ut hic ſit utrique ſexus apparet, ut ex eo potius debeant accipere nomen; incertum ſit.* Auguſtinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀμφιθήλεις appellat Philoſtratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. *Οὕτως οὐδὲ τὸν ὕπνον μαλακίαλλον τὸν φόνον πεποίηνται. οὐδὲ γὰρ οἰδέαν ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄρρεν, ἄβρενθ καὶ θῆλυ, καθὼς ἀνακλάσωτί τινες, ἱερατροφίλτως περιτολογήσαντες, καὶ περὶ τοῦτον μεταξὺ θηλείας καὶ ἄβρενθ, ἀνδρόγυνον καταπεμπτὸν φόνον. Neqaquam ergò credendum eſt, hyænam unquam mentare naturam: idem cultui animal non habet ſimul ambo pudenda maſculina & fœminea, nonnulli ſicut exiſtimarunt, qi prodigioſe hermaphroditus finxerunt, & inter maſculum & fœminam, hanc ex vire & fœmina conflantem naturam innovaverunt.* Tales tamen exiſtiſſe haud paveos gentium omnium hiſtoriæ teſtantur. Cæterùm aliâ ratione *ἀνδρόγυνος* ab initio condirum Adamum fingunt Talmudiſtæ Judaici. bicorporem enim planè, & a parte quidem anteriore marem, a poſteriore fœminam, utriſque quaſi glutino quodam per dorſi ſpinam ſibi invicem commiſſis, fabulantur exiſtiſſe. id quod partim ex *Genef. c.* 1. 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juncta rei veritatem ac Spiritûs ſancti mentem piè ſimpliciterqe enarratis, ſed miſerè detortis, ridiculéque atqe irreligioſè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moſes Maimonides in *perplexorum edactore*, & Manaſſes Iſraelitides in *Conciliatore ad Genef. qæſt.* 8. eandem fabulam & ſub Ariſtophanis perſona in *Symposio pag.* 1185. *C.* ſuo Plato, à qo & Mercurius Larvarius ille in *Pœmandro* mutuatus eſt, verbis iſtis propoſuit: *Ἀνθρώπου γὰρ ἡ τύπο μὲν ἦν καὶ ἰδέα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῷ τε ἄρρενθ καὶ θήλεθ. ἦν δ' οὐ ἔστιν, ἀλλ' ἐξ ἡ ἰσοῖδα τέρατα αἴσχιστα. Androgynum quippe tunc erat & ſpecie & nomine, ex maris & fœminæ ſexu commixtum. Ipſum profectò defecit, nomen ſolum infame relictum, ἡ ἰσοῖδα,* inquit, *αἴσχιστος*, id eſt, probroſè nunc ſumitur nomen hoc, ſiquidem non ſolum pro corpore portentoſo natis ſumitur, verùm etiam pro mollibus, efferminatis, imbellibus. *Ἀνδρόγυνθ, ἀ-ὑπὸς, ἀνάνχυθ.* Heſychius. Et Pollux de *cinædis* uſurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoretus *therapevt. l.* 8. de Baccho, *Γύναι ὄν, καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυνθ.* Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. *Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ὁ βάρβαρος φιλοτιμία, καὶ ὁ πάρσυνος τρυφὴ. Oriatum evertit barbarum ſui ornandi ſtudium, & effœminata deliciæ.* de Paride loquitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) *Ἀνδρίσι μὲν τοῖς βιωφελεστάτοις ἀρετοῖς κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήνην ἀφωρίσμενος, θήλεσι δὲ νόσοι ταῖς ψυχαῖς ἀνεφυγαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνοις παραπεπόζμ, ὡς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς περὶ ἕλκων ἐπιτηδεύμασι συγχεοῦσθαι. Fortitudinem virtutem bello pacæqe utiliſſimam tollens è medio, & pro hac mollibus muliebrem mdacem ex animas, & hominis reddens androgynos, qei oportebat potius omnes contentionis exercere ad confirmandum robur tum corporis quam animi.* Qin & *γυνάδεσι* eoſdem dictos reperio. Suidas. *Γύναδες, οἱανδεῖοι. Ὁ γύναδὴς τὸ καὶ μάλθων τύραννος. ἀπὸ τῦ ἑλκυστ. Γύναδες, τύραννοι. Cinædus ille, & effœminatus tyrannus pro diſſolutus.* Sed & Nôn Valentinianum, qem Ireneus *ad Valent. c.* 1. *Maſculofœminam*, Tertullianus *adverſ. eoſdem c.* 10. *Fœminomarem* dixit. Inqe hanc partem cepiſſe Marcum iſtic ex conjunctis & conſociatis manifeſtum ſit. Quinqam nolim cum interprete Anglicano reddituro, *& monſtris, qales Phalaris Neroqe ſuerunt*; de iſtis ſiquidem diviſim loqitur, etiamſi in hoc ipſo conſentientibus, qod *nefandiſſarum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorſus, ratione Androgynem dictam Amafiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *ſub ſpecie fœminæ virilem animum gerebat.* Cum iſti planè contra: qod elegantiſſimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum iſtiuſmodi perſtrinxit anonymus qidam, *Florileqi l.* 2. *c.* 5.

Αἴτερας ἐρώτατο, καὶ ὡς ἐγένετο γυναῖκες.
Οὐ ἄνδρες ἐγένοντο, ἀνεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἦσαν, ἀνεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Viri eſſe recuſant, & non facti ſunt mulieres,
Neqe viri facti ſunt, cùm patiantur opera mulierum,
Nec mulieres ſunt, cùm naturam conſequi ſint verarum.

(qod de Evnuchis ſponcaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58, §. 3. *Οὗτοι γὰρ ἀνδρες οὐκ, διὰ τὸ ἀφηρῆσθαι. ὅτι γυναῖκα δύνανται εἶναι, διὰ τὸ πάθη φύσιν. Nam neqe viri ſunt, propter amputatum illam corporis partem; neqe fœminæ, repugnante ſcilicet natura conditione, eſſe poſſunt.*) denique

Ἀνὴρ οὐκ γυνὴ ἐσί, οὐ θέλουσι οὐκ γυναῖκες.
Viri ſunt mulieribus ſi vere ſunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæſarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo ſua*: *Impurus atqe impius, qi contra fas inter viros ſape mulier, & inter mulieres vir fuiſſet.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. *οὐ ἀπῆς. Ad Romvl. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Paruſ.* Joannes Chryſoſtomus. *Εἶτα γυναῖκ ποιῆ πλεῖον ἄνδρας ἢ λοχισόσθαι, ὧν ἐν ἑαλόντεσι ἔνδ; ἀλλὰ χαλκᾶ τείχη ἑαυτοῖς κατεργάσατο, ἐν τὰ τοιαῦτα λοιδόρει. ἢ γὰρ ἐστὶ ἴσον, εἰς γυναικῶν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ κίνδυνον ἐνδῦσι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μᾶλ τοῦτο, μᾶλ ἐκεῖνο. Si qis profiteatur præſtaturum ſe ut viri pariant, & a parte in loſto decumbant: nonne ſicret, ut ne à nece excandeſcentes compleremur? At verò certè qiſqis rabuat, perficeret ipſi, ut deteriore conditione eſſent. Neqe enim par idemqe ſuerit, in mulierem naturam migrare, & per interim dum manet, fœminam fieri: qm potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὸν τῦ ὑγιείας.] Ità loco mota ac luxata, *καὶ τοῦλῷ θέλει.* Qid enim? *mentis exitumque ducſum* (juxta Solonis monitum apud Laertium *l.* 1. §. 60. *Νῦν ὑγιαίνα ποιῶ, rationem ducat ſequere*) *ſeqi arbitror, in numen, in patriam ſuprema, maleficos qoqe*, Marcus inoſter unqam diceret? Itaqe poſt illa, *καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλαρίδ καὶ Νέρων*, ſubjungendum immediatè, *καὶ τῶν θεὸς μὴ νομίζοντα, καὶ τῶν τὰ πατρίδα*

*[παίσα]ν. Lug. αἰσχρὸν ὀ[ῦσι] v. Xyl. [ὀντῶν] v. f.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3. 4. 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12. l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 2. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

τῶν * πολλῶν, ᵃ ἐπειδὰν πλείσους τοὺς θύρας. οἱ δὲ ᵇ τὰ λοιπὰ ποιεῖ ἐστι πρὸς τὰ ἀρημένα, λοιπὸν τὸν ἰδιώτην ἐστὶ ℈ ἀγαθὸν, ᶜ φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ ᵈ συγκαλυβόμενα αὐτῷ. ᵉ τὸν δ' ὕπνον ἐν τῷ σώματι ἐδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ἔχειν φαντασιῶν, ἀλλὰ ᶠ ἵλεων διατηρεῖν, κατὰ μίμησιν ᵍ τὸν θεὸν, ʰ μήτε φθεγγόμενόν τι πρὸς τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐναργόντα πρὸς τὰ δίκαια. ⁱ οὗ ἀπτόεσθαι αὐτῷ πάσης ἀνθρώπου, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδήμονος καὶ ἐυθύμους βιεῖ; ᵏ ἤτε χαλεπαίνῃ τινὶ τούτων, ˡ ἤτε παρεμπίπτῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ πλῆθος βίου, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, ᵐ εὔλυτον, ⁿ εὐπειθῆ τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ * συνημερεύοντα.

Si cætera ergò eorum, qi jam dicti sunt, communia fuerint, restat, ut viri boni hoc sit peculiare, in eis quæ officii sui esse videbuntur, mentis ductum seqi, & fatis volventibus casus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra se in pectore situm, nec polluere, nec visorum congerie perturbare; sed placidum servare; huic tanquam Deo, decenter obseqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à justitiæ ratione devium exeqendo. Qòd si nemo illi fidem adhibuerit, qòd simpliciter, modestè, tranquillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, aut à via ea, quæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par est accedere purum, pacatum, promptum, sponte suâ fato suo sese accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίδα ἐγκατελοιπόντων, καὶ τῶν [ὄντων] ποιόντων, ἐπειδὰν πλείονας τοὺς θύρας. num periodus nova inchoanda, & particulâ unicâ expunctâ, alterâ interjectâ legendum: Ἐπὶ τὰ λοιπὰ ποιά ἐστι πρὸς τὰ ἀρημένα, λοιπὸν ἰδιώτῃ ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ, τὸ νὰ τῶν [αἰσχρὸν ὄντων] ποιόντων. ego sufficere opinor τὸ ὄντων. ut sit, τῶν [ὄντων] ποιόντων. etiam eorum qi qidlibet, sive, nihil non, perpetrant, qdcunqe illud fuerit, ubi forsitan occlusis hominum conspectibus fluxuverint & exciderint. De illiusmodi Apostolus *ad Ephes.* c. 5. v. 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. Nam qa occulte fiunt ab illis, turpe est vel dicere. Prælarum autem & opportunum hic illud Epicteti monitum *Dissert.* l. 1. c. 14. Ὅταν πλείονας τοὺς θύρας, καὶ στόμα ἴδῃ ποιοῦντα, μάμμαδι μηδὲν ἄλλο, ὅτι μόνοι ἐσμεν. ἐὰν γὰρ ἐσι. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἴδῃ ἐσι, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐσι. καὶ τί τούτοις χρεία φασὶς, οἷς τὸ βλέπεσθαι τι ποιοῦντες; Ubi fores clauserites, tenebrasqe vobis intra feceritis, nolite dicere, soles jam esse vos: neqe enim estis: sed & Deus intus est, & genius vester (hoc est, mens ipsa, ut Marcus mox) intus est. qid autem lumine opus est istis, qo conspiciantur ea qa perpetrastis? Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom.* l. 5. pag. 605. D. Et Eusebium *præpar.* l. 13. c. 13. (qem Philemoni tamen tribuunt Justinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Comic. fragm.*)

A

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει τε πλησίον παρόν.
Namqe adspicit propinqqe hæc semper Deus.

& apud Plutarchum *adversf. Color.* c. 9.

Πλὴν γαρ ἐσιν ὁ θεὸς ἐγγυθεν βλέπων.
Stant in propinqo omnium vadet Deus.

& apud vererem Gnomologum *ver.* 28.

— Πάντη γάρ ἐσι, πάντα τε βλέπει θεός.
Adest ubiqe, utiqe non spectat Deus.

Vide & *supra ad* §. 4. & 7. *Ind & ad l.* 1. §. 3.

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *supra* §. 4. & *l.* 6. §. 44. & *l.* 10. §. 21. Seneca *Epist.* 96. *Nihil magnum incidet, qod tristis excipiam, qod malo vultu.*

B

Συγκαλυβόμενα] Idem *supra* §. 4. Vide ad §. 11. & *ad l.* 4. §. 26.

Τὸν δὲ ὕπνον ἐν τῷ σώματι ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l.* 2. §. 13. & 17. Plè Porphyrius *de abstinent. l.* 4. c. 8. adductus, de pio qoris: Ὁ δ' ἀνὴρ δι' ἐυνοῦς ἀρχούσης τῷ θεῷ, ὡς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτὸ ὀνείροις ἰδόντα, περὶ ἧς αὐτὸν βίου λύσεται ὑποθήκας ἄλας ἐκὰ συβήσεται. &c. *Hæc verò per sopsum accedens ad Deum, qi in ejus numquè sacratis visceribus habitat, de vitæ æternæ admonitiones accipit animus illic confluentes.* Ὅτε. ἰδρύσθαι, ὥσπερ ἐν ἴδρι, *in pro animo*, sed & *in corpore*, *tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* qod & Apostolus insinuat, ubi *Dei*, *Spiritúsqe sancti templa*, *sanctos*, atqe odeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep.* 1. c. 3. v. 16. & c. 6. v. 19.

C

Ἓν δὲ ἀπιτόεσθαι] Vide *supra ad* §. 5.

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνημερεύοντα] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 7 §. 57.

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
*ἐσιν Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
*ἐσιτεῖ. Jun.

Τὸ * ἡγεμονικὸν, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ὅτως * ἔχεται πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε ᶜ αἰεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταβάλλειν ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ἀπρόσπτωμένην ἑαυτῇ μᾶλλον ἢ ἐπιτηδειότητα ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει. τὸ δὲ ἐπιτήδειον ἑαυτοῦ ἐπὶ τὸ πρακτὸν ἐπιτρέπει. ἐπιτρέπει δὲ ἑαυτὸ ἑκάστοτε ἐπὶ τὸ ἐναντίον, ἐὰν μὴ ἄλλος ἐπιτρέπῃ. ἐπὶ τὸ ἐναντίον δὲ ἑαυτὸ ἐπιτρέπει, ὅταν ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἐπιτρέπῃ ἡ ἐπιτηδειότης ἑαυτοῦ. ἐπὶ τὸ ἐναντίον δὲ ἐπιτρέπει ἡ ἐπιτηδειότης ἑαυτοῦ

neque enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, in qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὑρμᾶ μὲν πρὸς τὰ * ἡγέμενα ᵃ μεθ' ὑπε- * προηγέμενα Xyl. προηγεμένα Ald. vel προηγούμενα.
ξαιρέσεως, ᵇ τὸ ᾗ ἀθροισμένου ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. ᶜ ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἀπικρατῆσῃ τῶν ἐμπι-
πλῆσθαι, ὑφ' ὧν ἂν μικρὸς τις λύχνος ἐσβεσθῇ. ᵈ τὸ ᾗ λαμπρὸν πῦρ, πάχιστα ἐξικμάσαν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορήματα, καὶ κατηράλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐ-
κείνων ἐπὶ μεῖζον ἤρθη.

ᵃ L. 5. §. 20.
ᵇ L. 6. §. 50. l. 7. §. 50. 68. l. 8. §. 32.
§. 2. ᶜ L. 10 §. 31.

ANNOTATIONES.

illa, qaſi veſtes quadam, induvi aut exuvi poſſumus. Vide amplius *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμᾷ μὲν ὑπεξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales ille apud Senecam *de ſap. foeff. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis, *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſime Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil occiderit, qod impediat. Ideo omnes illi ſuccedere decernit, & nihil contra opinionem accidere. qæ præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentissimum iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid acciderit: & Prætor fiam, niſi ſiqid obſtiterit: & Negotiosus mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapientis nihil contra opinionem decernere accidere. non illum caſibus hominum exceptionis, ſed erroribus: nec illi omnia, ut volunt, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infra l.* 5. §. 20. Ὁρμὴν δὲ καὶ διάθεσιν ἑ γίνεσθαι ἐφικτὸν, διὰ τὸ ὑπεξαίρεσιν καὶ παρεμπεσεῖν. *Verum conatus aut affectus impræmeditatum non datos exceptionis atqe circumverſionis beneficio. & l.* 6. §. 50. Μέμνησο, ὅτι μὲν ὑπεξαιρέσεως ἐρημῆς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μεμφ δὲ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κἄφος μὲ τοι, καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως. *Sed eo tantùm mutuo motu animi, qo vel attendas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Wolfius male vertit, *cum dimmutione.*

Πρὸς τὰ ἡγέμενα] *ad ea qa propoſita ſunt* Xylander. *ad ea qa intendit & profequitur* Casaubonus. Neutrum ſatisfacit. neqe enim ἡγεῖσθαι aut in *præponendo*, aut in *proſequendo* ſenſu uſpiam reperitur. forſan ex *l.* 5. §. 20. τὰ προηγμένα legendum fuerit, vel etiam τὰ προηγμένα. *ad ea, qa potiora videntur*; ſive *ad propoſita* etiam, ut ipſi loquuntur, *cum exceptione qadam fertur.* & ad ea multò magis, qæ nec ad illum qidem æſtimationis gradum promoveriut. Vide *ad l.* 3. §. 11. καὶ' ἀξίαν. Xylander προσήμενα legiſſe videtur. ut *l.* 5. §. 14.

Τὸ δὲ ἀποτελούμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ] Ità *id qod offertur* Xylander. *qicqid, contrà qam intenderas, contingit* Casaubonus. qod ejus vice contra immittitur, ſive introducitur. ἀντεισάγον. *in alterius locum introducere.* Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 445. *A.* Μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποιίαν, μηδὲ ἀπεσάγειν τῷ πόσῳ ἀνεχόντως ὑπὸρ, μηδὲ ἐπιζητεῖν τῇ διαίτῃ τροφήν. *Non eſſe admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in immodum ex aliorum locum inducendas infelices futuras; nec ſuppeditandum eſſe mortis matrimonium.* Verùm ſtrictius paulo hoc loco, opinor, pro eo qod alterius vice ita introducitur, ut eidem adverſetur; qomodo νόμον ἀντικρίζειν, eſt *legem lege obrogare*, ſive *qa prioris loco obrogat, contrariam facere.* Ità *l.* 7. §. 58, & 68. & *l.* 9. §. 31. Seneca *de provident. c.* 4. *Calamitas virtutis occaſio eſt.* qod & *ibidem c.* 2. 3, 4. fuſiſſimè differit. Idem *Epiſt.* 85. *Sapiens ipſe ſemper in actu eſt, non in effectu: tunc maximus, cum illa fortunæ ſe opponit. — per totam vitam opus ejus extenditur. Ita nulla fortuna, nulla res, actum ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, qo alia agere prohibetur. ad utrosqe caſus aptus eſt; bonorum victor, & malorum victor. Sic, enqam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis, qam in adverſis exhibeat: nec materiam eam, ſed ipſam tractat. — Tu illum putas prima mala? attiſon. non ex cibare tantum Phedras ſtachas facere ſimulacra, facebas ea arte. ſi marmor illi, ſi ebur contigerat, ſi aliqid vilioris materiæ obtuliſſet, faciſſet qale ea illa fieri optimum poſſet. ſic ſapiens virtutem, ſi locabit, in diverſis explicabit; ſive minus, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minus, in exilio. ſi poterit, imperator; ſi minus, miles: ſi poterit, cuſtogut; ſi minus, debilis. quæcunqe fortunam attigerit, aliqid ex illa memorabile efficiet.* Qod Ariſtoteles *Ethic. lib.* 1. *c.* 11. Τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ ἁμέμπτως πάντα συνάγειν τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν, καὶ ἐν τοῖς παραχρῆμα ἀεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. παθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολεμικώτατα, καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους τεχνίτας ἅπαντας. *Nam cum qi revera bonus eſt ac prudens, decore omnem fortunam perferre, & pro facultatibus ſemper pulcherrima qaqe atqe optima agere exiſtimandus, perinde ut ducem bonum præſentis exercitus maximè bellicè uti: & ſutorem ex datis coriis pulcherrimum calceum facere, atqe eodem modo reliqos artifices paratos.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 23. Ὁ φιλόσοφος ἰσόρροπος τοῖς παθήσι, καὶ ὕλαν ἀρετῆς ποιῶν τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀγαλλιαζόμενος. *Philoſophus floret inter cruciatus, ut vita moleſtus virtutis ſegetem exiſtimet, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζω δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωϊκῶν, ὅτι τοὺς θυμοὺς, μᾶλλον τοὺς ψυχὸν ὄντα τὸ σώματος διαπίπτοντας, μήτε πρὸς κενὸν ὑπὸ τῆς νόσου, μήτε πρὸς ἄρτιον ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀνθ' ὑγιοῦς ταῦτα λίγουσι ἀλήθειαν εἶναι. καὶ τοι καὶ ἰδὼν, ἐγκρατὴς ὑπερέχειν ἑαυτοῦ καὶ πίστις ὑπερέχει, πίστις μεν ἐν κλινίᾳ. ἄτοπος δὲ ἐξ ἐνδείξ, ἀσκηθὴς δὲ ἐν αὐλῇ, καὶ τοιοῦτος ἐξ ὑγιοῦς γενόμενος, ὑμῖν τοῖς ἐκ παραδόγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένοις ἐνανθίον τὸν ὑπαρκτόν. ἐνλογῶν τὸν κλινοπέδα. φέρε οὖν σὲ διστέρω, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκων ἐν μάλα τοὺς ὑπερασπιεῖς ἅπαντι δίκῃ τὸ ἀνὴρ καλὸν χρῆσθαι τὸν γνησίοις. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animum nihil affici a corpore, neqe ad verum à morbo, neqe ad tranſitum a ſanitate, ſed utrasqe has dicunt eſſe indifferentia. Qanqam ſub qoqe propter inſignem continentiam, & fidem exercitam, ut qi pauper qidem ex divite, ex aliuſtre abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præterea exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens eis qi formaverat: ſotiendo ita ferens ut prima, recte docens fortunæ omnibus cum, qi eſt cognitione præditus, recte poſſe uti.* Vide *infra* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

Τὸ δι καιόμενον πῦρ ταχὺ ἐξικμάσαν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορήματα] Hanc ob cauſſam *ignem*, cum omnia abſumat, (unde παμφάγου πυρὸς δίκην, Philo. Vide ad §. 21. & αἶμα παμφάγον πυρὸς, Euripides *Medeâ*) *feram* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Ἀιγυπτίοισι τοιόνδε νόμος ἔρχεται σφι ὁμόψυχα. πυθόμενοι δὲ αὐτὸ κατασκίσαι, τοῦτο δὲ λέγω. πλεῦσι ἐπ' αὐτὸ τῆς βορῆς, τοιαυτὰ ἐπίτηδες τῷ παμφάγῳ μένῳ. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatum beluam eſſe, & omnia qa adjunctur devorare, & poſtqam devoraudo ſuerit explera, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, xvi, ebe, *jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qa eſt illa natura, qa veracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui pafcit?* Eidem autem, qà illic, imagine uſus eſt Marcus *ad l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ ᾗ πάγυ ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licèt in argumento diverſo, *de ſanit polit. pag* 787. *C.* Τὸ φθόνει ὅμοι τῷ καπνῷ παραπλήσιον. πολὺς γὰς ἐν τοῖς ἀχρείοις διὰ τὸ φλίγεσθαι προσπίπτειν, ὅταν ἐλλαμπρυνθῇ, ἀφανίζεται. *Invidiam nonnulli ſumo comparaverunt, qi cum minus adcuratibus ad rempublicam qaſi incenſi longum effercatur, poſtqam hi effulſerit, evaneſcit.* Et *in politic. præcept. pag.* 804. *D.* Οὔτε πῦρ φησὶ ὁ Ἀρίστων κακὸν εἶναι, ὅτι δεῖται φθόνου, ἢ ἐκδὺς ἐκλάμψῃ καὶ παύσεται. *Nam, ut ait Ariſto, neqe ſummum ignis genus, neqe invidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgerat.* Itaqe idem de invid. & odio *pag.* 538. *A.* Ἂν δὲ τῶν ἐνυχόντων ὑπερεχαι καὶ λαμπρύνηται τὸ φθόνει ἀναφλέγεται. *At rerum ſecundarum excellentiâ atqe ſplendore exſtinguitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materiâ Seneca *de provident. c.* 2. *Quemadmodum tot animi, tantum ſaporis dejectorum imbrium, casteo meditatorum vel ſoutorum, non unitate ſaporem maris, nec remittunt qidem, ita adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem exuit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Τοιοῦτοι τὸ σὺ Ἑρμῆ μαθήσιον. δ' θέλεις, φησὶ, ἄψω, ἢ χρυσὸν ἔσῃ. ὁ, ἀλλ' ὁ θέλεις, φησὶ, πάγυ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιεῖσθαι. — Καλὸς ποιητής; αὐτῷ. ἀλλ' ἰρωτ ἀγαθός. καλὸς γνίτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἰρωτ ἀγαθός. γυμνάζει με τὸ ἐνγυμνον, τὸ ἰσχνὸν. φέρε τοῦτο, φέρε δυσωπίαν, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, βλεπε πορὶ σαὶ ἐσχατον, πάντα ταῦτα σὰ μαθήμα τῦ Ἑρμῆ ἀφίλημα ἔσῃ. τὸν δυσωπῆ τι ποιήσεις; τί γας ἄλλο, ἢ ἵνα σε κατμήσῃ, ὁ ἵνα δείξῃ τὸ ἐργον δι αὐτῦ, τί ἐσι ἀνθρωπ & τῷ βελόμενοι τᾶς φύσεως παραπλησῖν; τῆς τύτου τι ποιήσεις; δοκῶ σοι ἐς τὸ φύσι. διαχείψω ἐι αὐτῇ, ἐνταῦθα, ἐρασθεν. — τι ὁ ἄλλα ζητεῖς; πᾶσ ὁ ἀν δῇς, ἐγω αὐτὸ ποιῶ μακαρίου, ἐ θνητὸν, ἐ τίμιον, ζηλωτὸν. *Hæc eſt Mercurii ingalia: ha, inqis, qicqid attigeris aureum erit. Non ita: ſed qidnis adjer, ubi ego bonum jacam. Malus pater! ſibi ipſe, an mihi bonus? Malus vicinus eſt! ſibi ipſe, mihi vero bonus? exercet moderationem, exercet aquanimem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer contumeliam & deſiderium capitis: omnia hæc turgula Mercurii media reddentur. De morte qid ſentis? Qid vere aliud nisi ut ea ſe ruant, aut per te ipſa demonſtres qid ſit homo, ſi natu-*

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐνέργημα [a] ἀκρῆ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] ἐπὶ θεάρημα συμπληρωτικὸν ἢ τέχνης ἐνεργεῖ-
σθω.

* αὐτοῦ. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγρεικίας, καὶ αἰγιαλούς, καὶ ὄρη. ἅπαθες ἢ καὶ σὺ τὰ
c L. 7. §. 59. πεχγμοσύνην ἄνθρωπῳ ἀναχωρεῖ, ἢ c εἰς τὸν
ἑαυτὸν ψυχήν. μάλιστα, ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. ὡς ἂν ἐγκύψας, ἐν πάσῃ [d] εὐμαρείᾳ εὐθὺς γί-
νῃ). τὴν δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. κοσμίαν. [e] συνεχῶς οὖν δὸς σεαυτῷ τοῦ-
f L. 7. §. 2. τον τὸν ἀναχώρησιν, καὶ [f] ἀνακύκα σεαυτόν.

§. 2. Nihil operis est frustra temereve exequendum, neque aliter quàm ut artis regulis quàm exactissimè respondeat.

§. 3. Recessus sibi requirunt multi multos, villas agrestes, litora, montes. iftiusmodi loca & ipse plurimùm soles appetere. hoc autem totum vulgarium cum primis est hominum. cùm liceat, quocunque ipse volueris tempore, in teipsum secedere. nusquam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam secessus datur, quàm in suam ipsius animam. præcipuè, si qis ea intra se reposita habuerit, qorum contemplatione summam extemplo tranquillitatem consequatur. tranquillitatem eam dico, quæ in animi probè compositi statu consistit. hoc itaque recessu jugiter usus, te renova. habeas.

ANNOTATIONES.

ra voluntatem sequatur. *De morbo qid ftamus? offendam ejus* A *naturam, excellam in eo, tranquillus ero, bene rutcum agi patiebo — Qid requis amplius? Quæqd mihi dederis, id ego efficiam beatum, præsertim, honorabile, expetendum.* Euge, Epicstete! erubescamus Christiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐκεῖ μᾶζον ἤρθη] Scilicet ut Naso *tristium l. 4. eleg. 3.*

Qa latet, inqe bonis cessat, non cognita, rebus,
Apparet vanus, arguiturqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἢ τί ὄπτ ὅτι Ἡρακλῆς οὐ ἀπίθη, οὐκ ἐλέγ-χοντος ἐγίνετο, καὶ ὕδρα, καὶ λέων, καὶ στῦ, καὶ ἀθλοὶ τινες ἀνθρωποι; *Ia qem verum crudelem fuisse putas Herculem,* B *nisi leo talis exstitisset, & hydra, & cervus, & aper, & injusti quidam homines?* Seneca *Epist. 13. Catum Socratem magnum facit. Catoni gladium afferenti libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, nisi mala fortuna, non invenit. De P. Popilio, Cicero pro domo sua: Fortis & constans in optimo statuque civis P. Popilius semper fuit: tamen ejus in omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm calamitas ipsa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia consilia, omnes vita plena gravitatis: tamen hujus vere laudem ad sempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν ἀκρῆ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *pædag. pag. 6. C.* Καλὸν γὰρ τὸν, μηδὲν ἀκρῆ μάτην λέγειν, μήτε πρᾶτ-τον. *Pulcrum est profecto nihil frustra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis autem actio vacare debet temeritate & neglegentiâ.*

Καὶ θεάρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundum contemplationem, qâ artis defectus completur.* Xylander. imo, *ut artis regulis undeqaqe plenissime respondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutissimis qibusqe artis suæ & præcepta observant, & specimen edunt. Ita Apelles ex lineæ unicæ ductu solo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσι] *Secessus sibi quærunt, &* D *solitudines.* Frustra. Avdi Basilium Cæsarem *Epist. 1. pag. 781. B.* Κωτιλίαν μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ἐν μυρίοις κακοῖς ἀφορμὰς. ἡσυχίαν δ' ἂν τις ἀναλάβοι ἐρήμοις. ἀλλ' ὁμοίως ἐμοὶ τοῖς ἐν θαλάσσῃ ἀπὸ τῆς κατὰ πλῦν ἀνωφελοῦς ἀσαλλώτου καὶ ναυτιώδους. ἐν τῷ μεγίδει τὰ πλοῖα δυσχείμαντα, ἐν πολλοῖ τοῦ σάλου παρέχουσι, καίπερ ὄντι ἐν τῷ λιμένι ἢ τῷ ἀκρότατι μαίνεσθαι νομίζοντες, καὶ μηχανὴ ναυτικὴ καὶ ἀκυβέρνητος. συμπαίσχουσι γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀσθία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτο δὲ τὸ καὶ τὸ ἐρημίτριον. τὰ γὰρ ἔνοικα τοῖδε συμπεριφέροντες, ταραχὴ μετὰ τῶν ὁμοίων διήγαγον ἐνταῦ. ὅτι μὲν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπονάμεθα ταύτης. E *Tamensi eum urbicas occupationes pro derelicto habas, in stratorum malorum cavillas, me tamen nondum ipsum etiam habere pro derelicto qrio. Simulatqe illa affectus jam, qi navigandi cupidentes navigia perditi afflictamur. Namqe illa magnitudine navigii offensi, tanqam velocissimus succussamur, in lembum aut naticulam cum transfluerunt: sic qoqe non secus a nausea laborant, nimirum molestiâ ac bilo, qi transferunt, consentientes. Hujusmodi igitur qippiam vobis contigit, qi domesticas perturbationes qoqo circumferentes genetum, ubiqe locorum perinde vos sentitis in tumultu: qare non magnopere adjuvat summas ab hac solitudine.* Et Isidorum Pelusiotam *l. 1. Epist. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς δυρυβώδεις ὑφεύγομεν. καὶ δυρύβου ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας ὑφέλωμεν. *Nas urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in solitudine tumultus servemus.* Basilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc sunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ θαλασσοπόροι τῶν ἐν τῷ πλοῖ. οὕτω χρὴ διόμενον φιλόσοφον, ἐὰν εἰς φυσλον ἐξ ἀσάτου, καὶ σάλου ἐὰν εἰς τρικυμίαν μεταβάλῃ, θᾶττον ἀπαίνεσθαι, τὸν χολὴν καὶ τὸν θυμὸν συμπαθήσαντες ἐκείνοις. ἀνὴρ δὲ τὸν βίον ἀσυμπαθὴς καὶ ἀβέβαιος ἐκ ἐξίστησι τῆς ψυχῆς τὸ λυπῆσθαι καὶ παροινεῖν. *Sed velut tumidi inter navigandum navigia correpti nausea se habituros putant, si in littora e lembo, vel jumento inde in terrenum conferendum, nihil agentes ii, qui bilem & mœrorem locum transferunt: ita vita miseriarumqe non tollunt ex animo id qod ægre ferre ac perturbat.*

Seneca *Epist. 82. Qid prodest fecessisse, tanqam non tecum maria vos solitudinumqe causa persequatur? qa latebra est, in qam non torqet metus mortis? qa tam munita, & ab omni subducta vitæ qes, qam non dolor terruit? Quocunqe te abdideris, mala humana circumstrepent. multa extra sunt, qa circumeunt nos, qa aut sollicitant, aut urgeant: multa intra nos, qa etiam in media solitudine exagitemus.*

Ἰδιοπαθούντων] ut *infrà §. 50.* ἰδιοπαθὲς, *vulgare.* atqe ita hic verterim, *vulgarium cum primis hominum est.*

Ἐκ ἐστὶν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Say. fecess. c. 27. Prudentis primus est semper secedere. Nūc mihi qæ qd contubernio- rum? imò vel ipse, modò vacet mihi ab his locus. Interpellant me quotidie, ingerunt mihi vitia sua, & in me sua transfundunt. Quippe mens mea extrorsus dispersa, nec in semetipsum per sensuum diffusa, ad sese ipsa redit, nisi qæ semper intra ad Deo motionem evadit.* Basilius Cæsar. *Epist. 1. pag. 783. D. Neq multum autem ad hoc locus confert, nisi se sibi præstet animus, qi secretum & in occupationibus medius, & tumultu, habebit. at alii qi regiones elegit, & otium captat, ubique, qo distringuntur, invenient.* Seneca *Epist. 104. Qid prodest mare trajecere, & urbes mutare? si vos ista, qibus urgemur, effugere, non alibi sis oportet, sed alius.* Idem scilicet ut Flaccus *l. 1. Epist. 11.*

Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.

Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἕτοιμα ἔχειν τοιαῦτα] Δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in promtu & qasi ad manum* semper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qa introspiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχείροις τούτοις, εἰς ἃ ἐγκύψας, &c. *Pro reliqis ad manum tibi sint maxime, ad qa jugiter intendas, &c.* τὸ παρακύπτειν etiam eâdem notione usurpavit Jacobus Apostolus *c. 1. v. 25.* Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον, ἀλ τε, qi *introspexerit in legem.* utrumqe autem, τὸ ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphorâ* in se habet traductam ab eis qi *capras emulgunt*, qò accuratiùs ac penitius intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introspiciant.

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεσθαι] Secessus, inqit, ille, qo in se ipse qis recidit, seqe ipse ac sua haurat, secessium omnium qietissimus ac placidissimus futurus est illi, qi pectus decretis atqe institutis ejusmodi instructum habuerit, qæ animum statum tranqillum ac bene compositum constituant. Aliter affecti, nihil murum, ft, qod Plutarchus *de Curios. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὃς ἀνεφύκαμεν διαμα, περιπλῶ ἀχ ὑπομένοντι, ἢ μαλάττειν τὸν λογισμὸν, ὡς φῶν, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ περιαγωγῶν. *Suam ipsorum vitam, tanqam jucundissimum spectaculum, suspicare, ac rationem vobis lenem in ipse reflectere non justissent.* qum possit de illis dici, qod ex Euripidis *Phœnissæ* (ut Dio Prusæus *Orat. 59.* docet) autor idem usurpavit. *p. 521. A.*

Δύσμορφα πάντα πάντοθεν ἰδεῖν ἀνιδεῖν.
Sunt monstrosa, qa unus hic, deformia.

Itaqe: ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα πασῶν ταραχῶν, καὶ φρέατος ἢ φαλαρίδος τὸ ἔδαφος, ἀνοικὸς διέρχεται, καὶ πλανᾶται πρὸς πάλληρα. *Illorum animus omnigenum turbarum plena, horrens & mœstorum ea qa intus sunt, conflat furas, & vagatur circum alcesa.* Idem *eodem pag. 516. D.*

Ἐρημόνομον λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸ σύνοιμον] observat Svidas ἐρημόνομον apud Marcum τὸ σύνοιμον significare. hunc locum in animo habuit. ἄλλο ἐρημονομεῖν τινι, ait Marcus ipse. *l. 2. §. 16.* ideo autem per ἐρημόνομον qid ibi designatum velit, monet: qis est &c, qæ qibusvis obtingere possit.

Συνεχῶς οὖν δὸς σεαυτῷ ταῦτον τὸν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπιστρέφει εἰς ἑαυτόν. *Citò ad te redi.* Seneca *Epist. 15. Quæqd facere, tuto redi a corpore ad animum.* Et *Epist. 25. Tunc præcipue in te ipse secede, cum esse cogeris cum turba, si bonus vir, si quietus, si temperans es: aliaqui ne turbæ a te recedendum est. ipsis enim malo vero propius es.*

Ἀνακύκα σεαυτόν] *revolve te*; vel *renova memoriam tui*, eo- rumqe

beas avtem penes te brevia qædam & principalia documenta, qæ ſtatim ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittántque te nihil ægrè ferentem eorum, ad qæ reverteris. ecqid eſt enim, quod ægrè ferre debeas? nunqid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cauſſâ natos eſſe; tum æquanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porrò invitos delinqere; deniqe qàm multi, ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti

ª Βραχέα ἢ ἴσα καὶ ταυτόδη, ἃ ἂν ἐξαρκέσειε ταῦτα, ἐφ' ἑκάστου ἐς τὸ πᾶσιν * αὐτὰ * ἀναπολοῦντα, καὶ ἀποπίμψαί σε, ᵇ μὴ δυσχεραίνοντα ἐπὶ τίνας, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. ᶜ τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κεφάλαιον, ὅτι ᵈ τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονεν. καὶ ὅτι ᵉ τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης. καὶ ὅτι ᶠ ἄκοντες ἁμαρτάνουσιν. καὶ πόσοι ἤδη διεχθρόσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, καθοσιώσαντες ᵍ ἐκτέθειται, πέφευ-

a L. 2. §. 5. Sup. §. 5. * delet Xyl. * ἀναλόγ. Jun.
b L. 5. §. 9.
c L. 12. §. 12. 24.
d L. 2. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 5. §. 33. L. 7. §. 22.
g L. 7. §. 58.
h Inf. §. 48.

ANNOTATIONES.

rúmque qæ apud te habes repoſita. ut mox, *διαναπαύσασθαι*. vel, *reurea te*. hic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere* ſive *recreare*. Fabius *inſtitut. l. 6. c. 4.* de Riſu. *Triſtes ſolvet affectus, & mentium ab intentione rerum frequenter averſa, & aliquando etiam reficit, & a fatietate vel a fatigatione removat.* Id Matius uno verbo *recreare* diceret. Nonius: *Recreari hauriſſe poſitum pro novari* (ſive, *renovari*) *quod eſt Græcis ἀναπαύεσθαι*. Matius:

Jam jam albicaſcit Phœbus, & recreatur.

ex qo forſan emendari poterit Alexander Trallianus *lib. 11. §.* ἢ τῷ ψυχρολουτεῖν ἀεὶ αὐτὸν, καθάπερ αἱ θῆλαι ποιοῦσι τὰ Ῥωμαϊκὰ ἀναπαυτήρια. *Summi aut roſarum, aut abſinthiorum, ſimiliter refrigerantes, qemadmodum Romani ſatoro conſueverunt, id qod vocatur recentatorum.* legendum *ἀναπαύλια*, ut ſit *Recentatorum* idem qod τὸ ψυχωτήριον, *qod refrigeratione renovatum* & qaſi *recens denuo factum* ſit. Canqam & *ἀναπαύλιον* illud ferri poteſt, eodem commate, qo apud Svidam Ἀναπαύλιον, pro *Refore*, ex Græcorum recentiorum ſcriptis legitur.

Βραχέα δὲ ἴσα] Vult illa, ſive *decreta* ſive *præcepta*, de qibus ſupra (eò enim iſta referenda ſunt) *brevia* eſſe, qalia illa, inqit Caſavbonus *ad Perſ. Sat. 3.* qæ *κεφαλαιώδη λόγους* appellant philoſophi.

Καὶ ταυτόδη] *elementaria*, id eſt, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, ſive, *qa elementa communem doctrinam univerſam*; ut Caſavbonus. qid ſi *ſummaria* dixerimus? qæ rerum *ſummulas* comprehendant. Talia ſunt *decem* illa verba Dominica, uti Moſes appellat, *Deut. c. 10. v. 4.* qæ legis æternæ *ſummulam* in ſe continent. Ariſtoteles *ὅσα μετὰ τὰ φυσικὰ l. 4. c. 3.* Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλοῦν, ταυτόν λέγεται, οἷον ἰλιγγώδες τὸ μάλιστα πολὺν ταυτὸν εἶναι, ὅτι ὑπάρχει πᾶσιν ἢ ἐν καὶ ἁπλοῦν, ἢ πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & ſimplex eloquentiam dicitur. Unde & vertit, qa & maxime univerſalia ſunt, elementa eſſe: quatum cum unumqodque rerum unum & ſimplex ſit, in multis, aut omnibus, aut qàm plurimis poteſt.*

Ἵνα τὸ πᾶσιν αὐτὸ τὸ ἀναπλήσῃ] *qa totum perfundant animum.* Caſavbonus. Verum τῆς ψυχῆς, id eſt, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, qod τὸ αὐτὸ illud reſpiciat. Qin & ambigi poſſit, an ἡ ψυχὴ ἀναπλήσθῃ dici poſſit circa ἀναπαλαίωσιν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omnes te moleſtiæ liberent.* ut *animi*, avt legerit, avt legendum ſaltem cenſuerit: qod & ipſe nullus ambigo. itaqe reddiderim, *Qa anxietatem omnem eluere & extergere valeant.* ἀναπλήσῃ ὁ χαλᾷ, ἀναπλύσῃ ὁ ἀνίᾳ. Libanius *vit. ſua*: Ἵν' τὸ τῷ μαθεῖν τὸν λυπηρὸν ἀναπλύσῃ. D. Junius ἀναπλύσῃ mavult; qod & *diſſolvere*, ſive *diluere*, vertas.

Τὸ κρῖμα] *Κρῖμα* hîc, nè *l. 5. §. 19. & 47. & l. 8. §. 4.* idem eſt qod *δόγμα. ibidem l. 9. §. 29. decretum*, prout Seneca reddit, *Ep. 95.* ita κεκρικα, *decrevi*: Corellii Ruti ad mortem ſponta neam obfirmati vox, apud Plinium *l. 1. Ep. 12.* qod de Didone Virgilius *Æn. l. 4.*

Decrevitque mori. —

& κέκρῖμαι, *decretum eſt.* Vide Epictetum *l. 2 c. 15.*

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *ſupra ad lib. 2. §. 1.* Plato *ad Archyt. Epiſt. 9.* Ὅσοι μὲν οὖν θεῶν ἔσται ἐν τῷ βίῳ, τὸ τοῦ κόσμου πρόσταγμα, ἄλλος τε καὶ ὃ τις ἕλαττον τοῦδε πράττων εἰς καὶ σὺ, σχεδὸν πάντ' ἴσμεν. ἀλλὰ χρὴ τόδε δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ὑμεῖς ἡμῶν, οὐχ ἑαυτῶν μόνον γεγόνατε, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ὑμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δὲ οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod vero dulciſſimum vita genus ſit agere ſua, præſertim ſi qs talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus ferme eſt manifeſtum. Sed illud qoqe ſe conſiderare oportet, nullum noſtrum ſibi ſolt natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vendicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l. 1. Non nobis ſolùmn ati ſumus: ortusqe noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idemqe *de finib. l. 2. Atqe, ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſolt ſe natum meminerit, ſed patriæ, ac parentibus pars ipſi relinqatur.* Latius multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Heronem.* Παῖς γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνων, ψυχῆς εἶναι τέλεια, ἀπὸ τε καὶ φιλοτοκίᾳ ἰσαίζει. οὐδὲ γὰρ ἑαυτοῦ γεγονέναι μόνον ὑμεῖς ὀφᾶτε, ἀλλὰ καὶ πᾶσα, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχετε φύσεως, καὶ πατρὶ τῷ αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόνατε.

A *Qod perfectiſſimum animi ac ſapientiſſimus eſſe judicaret, prorsus utilitatem cum publicis commodis conjunctam habere rationem. Neqe enim qemqam noſtrum ſibi ſolis natum eſſe, ſed omnibus ejusdem naturæ participes ſint, atqe ab eodem, & ab eadem procreati ſint.* Hoc eſt qod de Catone Lucanus *lib. 2.*

Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epiſt. 48. Conſortium rerum omnium inter nos eſt: nec ſecundi qicqam ſingulis, nec adverſi, in commune vivitur. Non poteſt qiſqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitatem ſuam convertit: alteri utilis oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, qa nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqid eſſe commune jus generis humani.* Vide *ad lib. 1. §. 16.* Κατανεμομένην.

Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l. 5. §. 33.* ἀνέχεσθαι καὶ ἀνέχεσθαι. *Sustinere & abſtinere.*

Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib. 7. §. 22.* & *lib. 11. §. 18.* cujus ſententiæ rationem reddit, *l. 7. §. 63.* & *l. 8. §. 14.* ibi viſe.

B Διαθρασθεντες] *Confoſi* Xylander. Malim, *velitantes, ſeſe mutuò impetentes.* Διαμαχίζομαι, διαμαχόμενοι. *Haſtâ pugnantes.* Heſychius. Et Salmaſius *in Solin.* διαδορατίζεσθαι, *haſtis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διαπαλτίζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαδραμόντας, *velitationes: infrà l. 7. §. 3.* Seneca *de brev. vit. cap. 20. Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius quietem rumpit, dum mutuò ſunt miſeri; vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine ulla profecto animi: nemo in conſpectu mortem habet.* Vide *ad lib. 7. §. 22.*

C Ἐκτέθειται] *Extenſi.* i. e. *mortui, defuncti ſunt.* & *infrà §. 48.* οἷα ἐξετάθη. *deinde ipſe extenſus*, i. e. *defunctus eſt.* & *l. 11. §. 16.* καὶ μετ' ὀλίγον καὶ τοῦτο ἐξετάθημεν. *& paulò poſt omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum a geſtu ſive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, ſed & corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il. φ. v. 119.* de Lycaone ab Achille cæſo;

Κεῖτο ταθείς. —
Extenſus jacuit. —

qod idem & de Harpalione dictum *Il. ι. v. 655*, & de Sarpedone *Il. π. v. 485.*

— κεῖτο τανυσθείς.
— *jacebat extenſus.*

Eodem retuliſſe priſcos Grammaticos & τὰ ἐρίχθεια, i. e. *porrigi*, docet Euſtathius in illis *Il. ψ. v. 30.*

Πολλαὶ μὲν βόες ἀργοὶ ἐρίχθεον ἀμφὶ πυρήϊ
Σφαζόμεναι. —
Multi quidem boves pigri graverm edebant magistum recepto ferro
Inter jugulandum. —

ἐρίχθεια, inqiunt, ἀπὸ τῶ ἀναιμάκτως ἀρίγεσθαι, ἤτοι ἐξετείνεσθαι, ἢ παρὰ τὸ πεπλῆχθαι αὐτοῖς, τανύεσθαι. Apollonius Argonaut. *l. 1. v. 1040.*

— πολλὸς δ' ἐπαμργίοις ἄλλοις
Ἐπλήθετο. —
— *ac multis aliorum propugnatoribus*
Oppetebant. —

D Ἀπὸ τῶ ἐκτέθθαι. qod vel à *ἐξείνομαι*, vel ab *ἐκτείνομαι*, analogiâ pariter favente, deduci poteſt. Phlegon *de mirabil. c. 1.* Τοιαῦτα σύνθετα, παραχρῆμα ἐγίνετο τοῖς, ἐξετέθη δὲ ὁ ἐπὶ τῶν πλείστων ἐμφανὴς τῶν νεκρῶν. *Nec loquela, fuit illico mortua, corpuſque ejus conſpectorum per lectum eſt extenſum.* Euripides *Hippolyt. coronar.* de Phædra, poſtquam ſuſpendio peneret:

Ὀρθόστασ' ἐξείνουσ' ἄθλιος τάλαν.
Miſeram cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς τάχιστ', ἐν ἐξείνοις δέμας
Cadaveri nunc ruſtur, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Perſius *Sat. 3. v. 105.*

In portum rigidos calces extendit. —

Et *extendere* ſimpliciter, pro *accidere*, Statius *Theb. l. 1. v. 700.* de Phœbo:

— *tu matris honori*

a *L.* 8. §. 17. τίφρων). πάνυ πτί. ἀλλὰ χ̣ [a] τῆς ὅλης τ̣ ὅλων
b Inf. §. 27. διατεμαμένους δυσχερήνους. ἀναπεπάμθ@· τὸ
c *L.* 2. §. 16. Inf. §. 4. 23. διεζευγμένον, [b] ἤτοι σκέπασα, ἢ ἄπρμαι, ἢ ἐξ
* ἑνοῦται Lug. ὧν ἀπεδέχθη, ἴτα [c] ὁ κόσμ@· ἑνωνὶ πόλις.
d *L.* 5. §. 26. ἀλλὰ τὰ σωμαλικὰ σε ἀψῦ). ὧλ * ἐστίφεις ὅτι
* περιστρέφ Jun. *L.* 2. §. 7. [d] εἰς ἕλμιγνυ) λάκος ἢ τραχὺς κυκμένη πτιδί-
μαπ ἢ ἀλφέσια, ἐκεδὰν ἅπαξ ἑαυτὸν κοπλάδῃ,
e *L.* 2. §. 17. Inf. §. 19. 32. 33. 35. *l.* 5. §. 33. *L.* 8. §. 37. *l.* 9. §. 10. κὰι γνωρίσῃ τὸν ἴδιαν ἐξυσίαν, καὶ λειπὸν ὅσα
f Inf. §. 50. *l.* 7. §. 35. τοῦ πάνυ καὶ ἡδονῆς ἀκήκοας, καὶ συγκατίθη.
g Inf. §. 33. *L.* 5. §. 33. ἀλλὰ τὸ δεξάμενόν σε * σκεπάσον. ἀπεδὲν εἰς
h *L.* 2. §. 17. *l.* 6. §. 52. 53. Inf. §. 16. [e] τὸ πάν@· τῆς πάντων λήθης· καὶ [f] τὸ χαθ@·
i *L.* 9. §. 18. πᾶ ἐφ' ἑκάτερα ἀπίρα ἀιών@·, κὰι [g] κενὸν τῆς ἀπηχήσεως· χ̣ [h] τὸ διμπίδολον κὰι [i] ἄκεμπον

& in cineres redacti sint, desine tandem tibi molestiam facessere. At universi ipsius administratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concursu constant universa: vel ea etiam argumenta, quibus liquidò demonstratur, mundum istum civitatis instar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu considera mentem tuam ubi semel agnitâ vi propriâ, subduxerit sese, spiritu sive firmiter sive asperè moto nevtiqam immiscere qibus adjicias licet &c, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & assensu tuo comprobaveris. Sed gloriolæ cupido forsan te torqet. cogita qàm citò oblivione sepeliantur omnia, qámqe vastum chaos infiniti ævi utrinqe consistat: tum qàm inanes planè applavsus isti; qàm mutabile & judicii expers favendi.

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendit arenis.
extendit. i. e. *ἐκτείνει, ἁπλοῖ.* si Tornorupæum sequimur. nam & alia insuper Tityi *extensio* celebris habetur. Cæterùm sic de Arcentis filio à Mezentio occiso, Maro *Æn. lib.* 9.

— *multâ porrectum extendit arenâ.*

Cui & geminum est illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percussore Pavsania, *τὸν βασιλέα τοῖς ἰξίτοις. Regem mortuum humi prosternebat.* Moribundi item, sive animam agentis mortisqe proximi positus formulâ eâdem exprimitur. de Alexandro ex sangvine copiosius emanante deliqvam passo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Languque animo Rex, & caligine oculis offusâ, velut moribundus extendit.*

Τιθίφρων] *in cineres redacti sunt, sive cinesacti sunt,* ut Lucretius loquitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. respexit ad busta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. πάγχυ@·, ὦ τίφρα. *Salsura aut favilla.* Allusit eò Bio Boristhenit. qi, Laertio *l.* 4. avtore, κατεγίνετο τῶν τοὺς ἀποθνήσκοντας καὶ ἀναιρουμένους, ὡς ἀναπολήτους. παραμυθοῦντο δὲ, ὡς ἀσθανομένους. clavsulam alteram interpres Ambrosius omisit prorsus, cùm qid vellet, assequi nequiret: Erasmus sic reddidit. *damnabat hominem qi sic exsurgeret, qasi sensu vacarent, sic adarerent, qasi sentirent.* & ad bellatores ferro flammàqe omnia vastantes retulit. Verùm sensu nevtiqam idoneo. Forsan καταλαμβάνεσθαι, vel ἐπιλαμβάνεσθαι, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos suos cremabant, ac si sensu vacarent, desiverent interim, ac si flammarum vim perfentiscerent.* Porrò illud miraculo serè depurari potest, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros superesse. Dio Prusæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ μὴν ἐμπρησθῆ τις τὸν ἄνθρωπον, ἄσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μόνον αὐτῷ τὰ δίγματα ἐν τῇ ψυχῇ. καθαίρει, οἶμαι, τὸν καταλαμόμενον πυρὸς τὰς ἐθνήτας φασὶ διαλύσαι, τὰ δὲ ἄλλα τὰ μετ@· διακαθαίρεσθαι ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verum & si hominem qi combusserit, ut Herculem ajunt semetipsum combussisse, dogmata tamen in ejus anima manent. quemadmodum, opinor, exactorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igne consumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de resurr. c.* 42. *Constat & dentes incorruptos permanere, qa ut seminia retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* Ità ista, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ὄντως οὐσία, ἀδύνατα ἐστι. & tamen, qod subjicit Plinius *ibidem*, *Iidem flammis mederi, tabe carentes putrida.*

Ἀναπολόγητος] qod suprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animoque revolvens,* sive *in memoriam reducens tibi.* ità Svidas. Ἀναπολόγητος, ἀναμνησθείς, οἷς ἑαυτὸν ἐλέγξει. Ἀναπολογήσασθαι, *qi recordatus est, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavsula tum membri hujus, tum & insequentium, πάντα πολύ. qod superiora clavserat, vel ejusmodi aliqid, alioqi suspensa futura est sementia, nec suppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀναπολόγητος illic, vel τὸ ἑνωνὶ, καὶ τὸ ἀπίδιον illic se reclinet. nam qod Annotator Lugdunensis pro *ἑνωνὶ, ἑνώνυν* legi postulat; non satis fuerit, nisi & τὸ ἀπίδιον pari modo immutaveris. nam qod illic legere se profitetur, *μίμνουσι. ἢ μὲ ὁ Θεὸς ἀναπολόγητος*, Delium poscit natatorem.

Τὰ διεζευγμένα] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem hæc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

Ὅτι ὁ κόσμ@· ὁμοιοῖ πόλει] *qod mundus civitatis instar obtineat.* Et qid tum postea? Nimirum nos avtem omnes ejusdem civeis. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non semel utitur Marcus. *supra* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejusmodi aliqid excidisse illic verisimile est. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμ@· οὗτ@· μία πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam esse urbem.* qod & frequenter inculcat. Minucius ex Octav. *Non possis pulcrè gerere rem civilem, nisi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λεῖος ὁ τραχὺς] *Lævis* corpori grata sam, *asperi* offendunt. Meas avtem, inqit, nevri istorum se immiscet, si ad ea duntaxat, qæ sui sunt muneris, attenderit, & intra proprios sese cancellos circumscripserit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem est, qod imperitat in vexatsome corporis male habet: non assentiemur animo esse contento: multum illis cum corpore fuit. Ideo vir magnus ac prudens animum diducit a corpore, & multum cum meliore & divina parte versatur: cum hoc querula & fragili, quantum necesse est.*

Ἐκποδὼν ἑαυτῷ ἀνακλάσῃ] *cum semel sepsum collegerit* Xylander. *retollegerit* Casaubonus. Malim, *secesserit*, vel *abduxerit se*; ut ad recessus sive secessus illos, de qibus egerat, allusum sit. Marcus *Enang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμεν@· αὐτὸν ἀὸὸ τῦ ὄχλυ κατ' ἰδίαν. *Cum à turba illum abduxisset.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendent*, ἐπιλαβόμεν@·. prout & Complutensis exhibet.

Τὸν ἴδιον ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχ@· τῦ πάντων λήθου] Vide *supra l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χαθ@· τῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρα] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laertium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τῶ χρόνω, τὸν μὲν παρῳχηκότα καὶ τὸν μέλλοντα, ἀπέρατον. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, στενοχωρούμενον. *Temporis præteritum quidem & futurum esse infinita, præsens avtem finitum.*

Τὸ πανὸν τῦ συγχύσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Festivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 136.

— *tunicam mihi mala lupini,*
Quàm si me toto lavdet tunica pago.

Τὸ τιμιώτατον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo sua. Hoc in imperatis multitudine est victoriosissimum, varietas & inconstantia, & cæca, tanqam tempestatum, sic sententiarum commutatio.* Seneca *Epist.* 102. *Putat tu posse sententiam unam omnium esse? non est unius una.* Flaccus *Epist. lib.* 1. *Epist.* 1.

Idem eadem possunt horam durare probantes?

Καὶ ἀκρίτου] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 52. Ὅτι τῦ συμφέροντ@·, ὥστε τῦ ἰδίου, ὥστο τῦ κοινῦ σπουδὴ, ὁ πολύς. ὥῃ ἰδίῳ φαίλων χ̣ ἀσύμφορον κρίνει πολλῷ δνάμενος. *Quærentem, qi è media multitudine est homo, non intelligit qod pernatum publicique utile sit, neqe constituere inter mores improbos honestosqe discrimen potest.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia. non judicat semper populus; sed movetur plerunqe gratiâ, sedet precibus, denqe si pudicet, non delecta alego, aut sapientiâ ducitur ad judicandum, sed impetu, & quidam etiam temeritate. ex omnibus plurimo, ex veritate pavca judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito cum pessime dicere, qi maximè ab his lavdatur.* Itaqe Asopodorus Musicus, cùm in proscenio consistens, tibicinem in scena canentem coronæ plavsu ingenti excepsum audiret, Δῆλον, ἔῃ μέγα κακὸν γίγνεται. *Apparet, inqit, hunc, hunc hominem malum ingens admisisse. ἐπὶ τίνι δὲ ἄλλῳ ἐν τοῖς πολλοῖς τεθορυβήκασι; nisi aliàs turba nos reqam probaretur.* inqi Athenæus, qi & refert *l.* 14. sed & Hippomachus gymnasta, cùm discipulo suo artis athleticæ specimen exhibenti populus frequens acclamasset, virgulâ attactum his verbis corripuit, Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, κἀγὼ οὐκ ἐῶ ἐγκρῖν ἀνθρώπους, ὅταν ἐγκρῖν ἄμεινον γνῶσθαι. *ἐὰ γὰρ ἐπιτήσεται ὄχλος τοιαῦτα σε δρᾶσαι. Tu vero perperam, neqe fieri oportebat, fecisti, qod molestos fieri debebat. Nam si qid assentatorium præstitisses, non hoc te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictumqe, Καλῶς ἠλογκας. *ἐὰ γὰρ ἂν ὑπὸ σὶ ἀνῶσιν. Perperam cecinisti: nam aliosqui hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenensis, cum dicentem populus universus collavdâsset, & qasi uno ore applavsisset, ad amicos conversus, requisivit ab eis, *ἐὰ δή τι κακὸν τι λέγων, ἐμαυτῷ λάθρα, πεποίηκα διάπερ ἅπαντες ἐπῄνεσαν.* Antisthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοί σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi: Τί γὰρ*

faventium vulgus; quàm angusto denique ſpatio laus iſta terminetur. ſiquidem & terra tota puncti inſtar habet; hujuſque ipſius angulus quàm exiguus incolitur; iſtic autem agentium quota pars, & hi quales ſunt, qi te celebraturi ſint? proinde, memento tan-

ἓ * ἐφ' ἡμῖν δοκεῖσθαι, καὶ ὁ τοῦ σοῦ ἓ πάτερ ἐν ᾧ * ἐυφυΐαν. a L.9.§.30. b L.8.§.24. c L.5.§.10. d L.6.§.59. e L.7.§.28. l.7.§.62. l.8.§.51.
πλεγεφάφεται. b ὅλη τι μὰς ἡ γῆ σημεῖ, καὶ c πανθ' ὅσης τοῦτ' γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐπὶ τοῖσδε τοῦσι, καὶ d οἷοί ἴσιες οἱ ἐπαινεσόμβροι; λαμπὸν δὲ e μάμνησο τῆς ἐπεχωρήσεως τῆς ἐς ἓν τὸ ἀφθόνιον

ANNOTATIONES.

γὰρ καιὸν ἐπαινέσαι; Exoid, inqit, *mali feci?* Lactius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Bruſonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idemqe ab improbis qibuſdam collavdatus; Ἀγαπιᾶ, φά τι καιὸν ἐργαζεσθαι. *Quin vereor*, inqit, *ne male quippiam admiſerim! ἀδικῆς γὰρ φαῦλος τὸν ἐπαινῶντα ἐποίησιν.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neqe enim malum quippiam* (& ſunt *plures multi*) *bonos laudare ſuſtinerem.* Itaqe Antagoras, an Antigenes apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Colloct. c.* 41. Ὅλιγοι ἐπαινοῦσι μὲ πολλοί, τοῦτ' ἐμοὶ μᾶλλον ἄξιοι ὄντες. Ὅλιγοι δὲ ἀλήθεις, σπουδαῖοι ἄνθρωποι. *Quos multi me laudant, eos nullius pretii me ipſum exiſtimo: quos vero pauci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, referente Ariſtotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Ὅλιγοι ἂν οἱ δυνάμενοι, εἰ τις ἄλλους φαυλο τοῖς πολλοῖς. Ὅλιγ γὰρ ἐρίσειν τοῖς ἐνοῖς, τοῦτο αἰσθησιμενον μόνον. *Sibi non eſſe mirum ſuturum, ſi plerisqe à vulgo abſurdus quippiam eſſe videatur: cui enim externis rebus, quarum tantummodo ſenſum habeat, judicare conſtoverſſe.* Idemqe eodem *Eudem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέσατος, qisnam eſſet felicisſimus; reſpondit, Οὐθείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄλλος τις ἐγὼ φαύλος (ubi forſan ἀλλ' ἴς legendum) *Nemo qisqam eorum, quem tu exiſtimas, ſed qi abſurdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ' ἡμῖν δικαίων] legendum τῶν ἐυφυῶν δικαίων. Senſu exigente. & bene *δικαίων* adjecit; qaſi vocibus illi favere videantur, non reverà faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nubi metreſſe*, dixit, *inter amicorum voto & inimicorum odia*; &, *parentum voto pro execrationibus habere*, utpote qæ ſint eo inimicissima, qi *oſſere ſolebant*: Siqidem, ut idem *Epiſt.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν ἐυφημία, δυσφημίας ὀδὶς διαφέρει. *Vulgi*, inqit, *encomia ſupernumero à veteperis nubi diſſimilia*; qum & pravo ſæpiſſime nitantur fundamento, eiſqe in qos conferuntur dedecori potius qam decori exiſtant. Arribides itaqe apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cum praeter morem ſuum populo qedam indulſiſſet, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτε μὲν, inqit, παῖδες ἐξ παλαῖς ὁμὴν ἦρξα, πρωτοπαλαιστὴν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταφρονῶν τοῖς πλείοσιν, ἀναμοιγὸς οἶνος δοκῶ πολίτης. *Adhuc me in adoleſcentia tibi me ſtatuis præſtantiorem; poſtqam verò in republica multa contra morem ſecundum populi voluntatem feci, ſum mihi ipſe ab illis valdè diſſimilis.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ σαὶν τῷ νῶνι, ἐν ᾧ συγγράφεσθαι] Pari planè ratione adverſus famæ nominisqe cupiditatem pugnat M. Cicero *de republ. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem ſic alloqentem inducit: *Tu qum celebritatem ſermonis hominum, aut qam expetendam gloriam conſopi potes? vides habitare in terra raros & angustis in locis: & in ipſis qaſi maculis, ubi habitatur, vaſtas ſolitudines interjectas. hisce qi incolunt terram, non modo interrupte ità eſſe, ut nihil inter ipſos ab alios ad alios manare poſſit; ſed partim obliqos, partim adverſos, partim etiam adverſis ſtare vobis, à qibus expectare gloriam quidem nullam poteſtis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terra, vel prunùs ita obrigeat, vel ſolis ardore torreatur, ut cultum ei incolatum reſpuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipſis cultis notisqe terris, num aut tuum aut cujusqam noſtrûm nomen, vel Caucaſum hunc, qem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem tranſnare? qi in reliqis orientis aut occasus ſolis ultimis, aut Aquilonis Auſtrive partibus tuum nomen audiet? qibus amputatis, cernis profecto, qantus ea angustus vestra gloria ſe dilatare velit.* Boethius item *Conſol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qam ſit exilis & totius ponderis vacua, ſic conſidera. Omnem terro ambitum ad cæli ſpatium, punctò vaſtat obtinere ratiocinio*: id eſt, *ut ſi ad cæleſtis globi magnitudinem conferatur, nubil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exigua in mundo regionis qarta ſoré portio eſt, qe o nobis cognitis ſummantibus incolatur. Hinc qarta, ſi qantum maria paludesqe premunt, qantumqe ſoli vaſtæ regio diſſendatur, cogitemus: jubsiderio vix angustissima inhabitandis hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo punctò qidam punctò circumſepti, atqe concluſi, de perpetqanda fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificumqe gloria, tam angustis extrinsqe limitibus arctata? Adde qod hoc ipſum brevis habitaculi ſeptum plures incolunt nationes, inqitò, moribus, ritu, vitæ ratione diſſimiles: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diverſitate, tum commerciis infolentia, non modo fama hominum ſingularum, ſed ne urbium qidem peruenire qeat.*

A *Videſne igitur qàm ſit angusta, qàm compreſſo gloria, qam propagare ac dilatare laboratis?* Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ σημεῖ] Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Perſvadent Mathematici terram in medio mundo ſitam, ad universi cæli complexum, qaſi punctò maſſam obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc tam populis urbibusqe, & fluminibus, & ambitu maris, punctò loco ponimus, ad universa referentes.* Idemqe *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Punctum eſt illud, in qe navigatis, in qo bellatis, in qo regna diſponitis.* Et rurſus; *Hoc eſt illud punctum, qod tuor tot gentes ferro & igne devastant.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licet apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cælo tamen deſpicentibus non poteſt magnum videri: cùm ad cælum terra ſigmenta ſit, & punctum qod dividi non poſſit in partes.* Ammianus *hiſt. l.* 15. *Ambitus terra totius, qo nobis videtur emensa, ad magnitudinem universitatis ipſius brevis obtinet punctì.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. C ex Stobæo *tom.* 2. *ſer.* 40. reſtituxus ac ſuppletus: Τί οὖ τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἀκάνης, ὅλης ἐνίοις μικρὸν εἶναι, ἢ ὑπολαμβάνειν οἱ μαθηματικοὶ σημεῖον λόγου ἔχοντα διδασκάλια περὶ τοῦ ὅλου; ἡμεῖς δ' ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλισσαι, μικρασιὰς μέν ἢ κυψέλης ἐπιπολῆς ἀδιακρίτως καὶ ξυνεσπάρμεν, ὑπ' οἰδέτι, ἀλλ' μεμαθηκότες οὐκέτι τὰ πάλαι πεπεῖσθαι καὶ νομίζομεν, ἄνωθέν ἐσι. *Qs autem terra pars ab altero longe poteſt diſtare, cùm ipſum terram mathematici demonſtrent cum cælo comparatum punctì loco eſſe? nos autem inſtar formicarum aut apum, ſi ex nro formicarum nido aut alveari excidimus, in morore ſumus, & peregrinos nos eſſe facile agre ferimus, qærari, neqe edocti omnia, ne ſumi, noſtra patare aeqe ajunare.* Σμικρὸν dixit, qod σημεῖ Marcus, πανλεπὲς Cicero, *punctum* Seneca, *ſigmum* Macrobius, eleganter autem uti illic γῆ σημεῖ, ità σύλλογος σαγων, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γοιδίου] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τῦτ' τὸ ἀτρέμιδιον] in cor nimirum: de qo Plinius *hiſt. nat. lib.* 11. *c.* 37. *In meas habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis eſt regnum.*) qidqe ejuſdem domicilium ſtatuebant Stoici, qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine eraginat, qod cùm ἀρετὰς, καιάς, εὐχρας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vitia, artes, memorias, vota, intentiones, affectiones, corpore* esse ſtatuerent, νόησιν πᾶσι τοῦτον ἐν τῷ περὶ τὴν καρδίαν κύριον ἐγγιγνέσθαι ἀέριλπιον, ἵνα τὸ ὑγιεινὸν ἀναλλάσσειν τῆς ψυχῆς. *in corde unicum ait reliquumqe mentum punctì magnitudine, eoqe contradunt animi primqem partem.* Lactius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatum in corde collocatum eſſe.* Plutarchus *de philoſoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principali loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἡροφίλειοι περὶ τὸν μυελὸν τὸ ἐγκεφαλον, ὃν ἐνικμικὸν λέγοι. Ἠριφίλειοι ἐν τῇ τῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἔνθ τις ἐσὶ κρὴ ῥᾶσις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι, καὶ Ἐπίκουρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἢ τις ἐσὶ πνευματικός. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τῦ αἵματος συστάσει. οἱ δὲ, ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τὸν ἐγκέφαλον δὲ πάντες, διὰνον ἀπὸ κεφαλῆς μίγμα τῆς διαφόρμασις. Πλάτων μὲν, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὸν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὸν κεφαλὴν. Ἐκεῖσε δὲ ἐλθεῖν ἐκ τῦ παντὸς μίγμα τῆς διαφόρμασις. Ἐμπεδοκλῆς, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὸν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὸν κεφαλὴν. Ἐκεῖσε δὲ ἐλθεῖν ἐκ τῦ παντὸς μίγμα τῆς διαφόρμασις. Ἐμπεδοκλῆς, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὸν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὸν κεφαλὴν. Ἐκεῖσε δὲ ἐλθεῖν ἐκ τῦ παντὸς μίγμα τῆς διαφόρμασις. Ἐμπεδοκλῆς, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὸν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὸν κεφαλὴν. Ἐκεῖσε δὲ ἐλθεῖν ἐκ τῦ παντὸς μίγμα τῆς διαφόρμασις. *Inesse hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Eraſiſtratus cerea membranarum cerebri, qam epicrandia nominat. Herophilus in cæco, ſon fundo cerebri. Parmenides ex toto pectore & Epicurus. Stoici in universo corde, aut cordis ſpiritu. Diogenes in arteriosa cordis cavea, qa eſt ſpiramalis. Empedocles in ſanguinis ſubſtantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite usqe ad ſeptum transversum pertingere. Pythagoras totalem animæ partem circa cor, cæteroqin & mentem circa caput. Hujus itaqe potiùs fuerat, qam Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Ἀνὸ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ἄνωθεν ἐν μήνιγξ, καθάπαξ ἐν τῇ ὑπὲρ ὀφρύων διὰ κεφαλῆς. *Ipſa autem alia principi animæ pars in globo noſtro capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Chriſtiani apud Deum de utroqe deducimur, & eſſe principale in anima, & corde in corporis recesſu conſecramus.* Et mox: *Simul utrumqe deducet, & eſſe principale in anima, & in eo theſauro corporis habere, ad qem Deus reſpexit*; (*corde ſcilicet*) *ut neqe extremitates agitari partes principale ipſum, ſecundum Herophilum; neqe per totum corpus vendtare, ſecundum Moſchionem; neqe in capite contineri, ſecundum Platonem; neqe in vertice potius præſidere, ſecundum Xenocratem; neqe in cerebro cubare, ſecundum Hippocratem; ſed nec cæco cerebri fundamentorum, nec Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Eraſiſtratus; nec in jugerculis, ut Strato Phyſicus; nec in toto lorico pectoris, ut Epicurus: ſed qod & Ægyptii renuntiaverunt ei, & ille verſus Orphei vel Empedoclis;*

Nam

2 L.2§.2. ἀφ ἑλίου ἑαυτοῦ. καὶ πρὸ πολλοῦ | dem in particulam iſtam ſecedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Nunqe bonum ſanguis carnemcordialis, eſt ſenſus.
(verſus is apud Etymologum, ſed depravatior, in Αἷμα, apud Seoberum *tom.* 1. *ſer.* 40. ex Porphyrio *de Stygε*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώπου περιφρόνιον, ἐσι νόημα.

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chryſippus hac ſapiunt. Idem *de reſurr. c.* 15. *Adeo non ſola anima tranſigit vitam, ut nos cognatus auferamus à collegio carnis. Siquidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, quod agitur in carne. hanc denique carnis ſpeciem, arcem animæ Dominus in ſaggillatorem cognatorum taxat*, Matth. c. 9. v. 4. *Sed eſſe in cerebro, vel in medio ſupercilioruin diſcrimine, vel ubi ubi philoſophis placet, principalis ſenſuum conſecrata eſt, quæ hegemonicon appellatur, caro erit omnis anima cognatorum.* Cicero *Tuſcul. l.* 1. §. 18. *Alius cor ipſum animus videtur. ex qo excordes, vecordes, concordeſque dicuntur*: & *Naſica alle prudens hos Conſul, Corculum*; &

Egregie cordatus homo, Catus Ælius Sextus.

Empedocles animum eſſe cenſet cordi ſuffuſum ſanguinem. aliis pars quædam cerebri vaſa eſt animæ principatum tenere. alios nec cor ipſum placet, nec cerebri quædam partem eſſe animum, ſed alio in corde, alio in cerebro dixerunt animi eſſe ſedem & locum. Plato tripliciem finxit animum; cujus *principatum*, id eſt, *rationem in capite, ſicuti in arce, poſuit*: & *duas partes ſeparare voluit, iram & cupiditatem; quæ locis diſtabant; iram in pectore, cupiditatem ſubter præcordia locavit.* A Timæo Locro ſumpſit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundo pag.* 1093. *C.* hæc ſunt. Τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν—περὶ τὰν παραλίαν ἱδρυθαι φαμὲν, ὡς πᾶλλα μέρια τᾶς ψυχᾶς τῷ σώματος ὑπαρξίοις τύπῳ, καθάπερ ἐν ἀνθρώπῳ τὰ σπάνια ἄπαντος. τῷ δ' ἀλόγῳ μέρεϊ, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἧπαρ. *Circa caput ſedem habet, ut reliqua tam anima, tum corporis partes hoc inſervient, gemadmodum ſub ipſo corporis tabernaculo univerſo. At partis ejus, qa rationis eſt expers, ea pars qa ad iram prona eſt, circa cor*: *ea qa concupiſcit, circa jecur ſedem habet.* quod & in Timæo ſuo ipſe ſuſius pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip. & Plat. l.* 6. *t.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipſio in Stoic. Phyſiol. *l.* 3. *c.* 18. exiſtimatur Hippocrates; cujus iſta ex libello *de corde ſect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γὰρ ἡ τὸ ἀνθρώπου φρονεῖν ἐν τῇ καρδίῃ κεῖται, καὶ ἄρχει τῆς ἄλλης ψυχῆς. *Mens enim humana in ſiniſtro ventriculo à natura poſita eſt, & reliqua anima imperat.* Is locus forſan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verum contrariam planè partem ex profeſſo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipſius ex tractatu *de ſacro morbo ſect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipſiſſima ſunt verba; Καλὰ τοῦτα νομίζω τὸ ἐγκέφαλον ἑρμηνέα πλείστον ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ὅτου γὰρ ἂν ὑγιὲς τοῦτο ἀνὴρ ὑγιαίνων ἱρμηνεύει, ἀφ' ὑγιαίνων τοιούτων. τὸν δὲ φρενοῦντα αὐτῷ ὁ ἀὴρ παρίσχηκε. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γνώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέουσι. γίνεται γὰρ πᾶσι τοῖσι σώμασι τῆς φρονήσιος, ὅκου ἂν μάλιστα τὸ ἄερος. *Ego tamen cerebrum maximum interpretem eſſe cenſeo. Ex quo enim ſanum hoc hominis cerebrum habere exiſtimo. Hoc enim ſi ſanum eſſe contigerit, inde qa ab aere ſunt indocta. Prudentiam vero ei aer ſubminiſtrat. Oculi autem, aures, lingua, manus & pedes ea, qa cerebrum cognoſcit, adminiſtrant. Quatenus enim aere communicant, tantum univerſo corpori prudentia accedet. Intelligentia autem cerebrum interpretatur eſſe.* Et paulò pòſt: Διότι φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνέα τὸν ξύνεσιν. καὶ δὲ φρενοῖ ἄλλος ὁτεοῦν ἔχων τὴν τάχιν πεπλημμένον, ἢ τὴν τέρψιν, τῷ δὲ ὑγιὲς ἐὸν, ὑδὲ τῇ φύσει, ὑδὲ οἶδε ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσι αἱ φρένες. ὅτε φρονέουσι τὰ μὲν ἐκ τοῦ σώματος ἐνοήσιος, ἀλλαθάσσεται γε ὑδενὸς πρόσω τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνοήσιος, ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσι τῆς τῶν πλέω. ἀνὴρ τὰ πρὸς τῇ καρδίῃ, ὅπερ ὄντα καλεόμεθα, ὑδὲν ὁκόσ τῶν ἄλλων ἐρευνᾶται λόμενα. Λέγουσι δὲ τινες, ὡς φρονεῖμεν τῇ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνίαμεν τοῦτ' ἐσι, καὶ τὸ φροντίζειν. τὸ δὲ ἦτορ ὅλως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη ἀλθαλέσθαι τε μάλιστα καὶ μὴ φρέσει. τῶν μεγίστων φρονήσιος ὑδαίτερος μέτοχος. ἀλλὰ κἀκεῖνα τυγχάνει ὁ ἐγκέφαλος αἴτιος ἐὼν. *Quorum cerebrum intelligentiæ indagem & mentium eſſe cenſeo. At ſeptum transverſum tenere ac fortunæ ſortitum nomen videtur, & ex inſtituta, non revera, more à natura. Neque ſani video quamnam vim ad prudentiam & intelligentiam ſeptum transverſum habeat. Siquidem nihilo prius quam cordis, qa ea corpore inſunt, ſentit, ſed fruſtra hoc nomen & cauſſam habet, non ſecus ac qa tardis annexa ſunt aures appellata, cum nihil ad audituscum conferant. Quidam autem non corde ſapere docent, quodqe ipſum triſtitiam & curam ſentit. Verum non ita ſe res habet; ſed cor præcipua & ſeptum transverſum ſenſuum, uterum tamen prudentia jm habet, ſed horum omnium cerebrum auctor eſt.* Hæc prolixius paulo tranſcribenda cenſui, qò, Hippocratis in controverſia iſta qæ fuerit ſententia, liqidiùs poſſet innoteſcere. Nam *de corde libelli*, nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recenſione operum medici principis illius ritaqe nec ad illum avtorem referendum ſtatuit Anutius Fe-

A ſius, qo nemo qiſqam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam ſententiam ridet Galenus, qam frivola ac nugatoria prorſus à Chryſippo ad eam ſtatuminandam addæta argumenta; qæ ille reverâ, cùm non immeritò exagitat, tum ſuliſſimè etiam ſolidiſſimèqe refixat; *de Hippocr. & Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis conſentientes Lipſius, Avſonium in *Monoſyllab.*

Mens, qa cæleſtis ſenſus regat cuncrorum cor.

Cor vegetum, mundi ſuffar habens, anima vigor & vis.

Et Lucretium *l.* 3.

Conſilium, qod nos animum mentemqe vocamus,
Idqe ſitum mediâ regione in pectoris hæret.

B Adducit & Gregorium Nyſſenum Sylburgius; qjus in *Orat.* 2. *in ſeſt. Paſch. pag.* 818. *A.* hæc ſunt: Ἐνία τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, ἐν νοῦν γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν οὗτος ἐκάλεσαν. *Quædam igitur demonſtrans qoddam mentis eſſe cor*; *in eo enim principatum animæ eſſe credebat.* Verùm Gregorius Nyſſenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitatqe, qi vel in corde vel in capite ſedem mentis conſtituunt, & per corpus totum diffuſam contendit. Δεῖξαι ὡσὶ ὁ λόγος προὔθετο τὸ, μὴ μέρος τοῦ τοῦ σώματος ἰδιάζειν τὸν νοῦν. ἀλλὰ πάντῃ κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καθάλλῆλος τῇ φύσει τῆ ὑποκειμένῃ μέρει ἑκατέρῳ τὸν νοητὸν. *Inſtitueramus demonſtrare, mentem partis corporis alicui alligatam non eſſe, ſed cum toto pari ratione conjungi, efficacemqe mentem ea membris partis cujuſlibet natura conſentaneum.* Et *c.* 12. Σκοπῶμεν τοίνυν πάντα συγκατιόντες μοίραις τῶν μορίων τοῦ σωματικοῦ τὸν νοητὸν ἀναπλασσόντων λόγισμον. οὔτε ἐν μιᾷ τῶν ἡγεμονικῶν οὔσης τιθέντες, διὰ τὸ δοκεῖν πᾶσι τὸν μέσον τοῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτὸν, ὡς τῆς περιφερείας πάσης ἴσαλλαξ ἀπ' τοῦ μέσου πρὸς ἄκρα μεριζομένης τὸ σῶμα, ᾗ ὧντες οὐκ ἐνίσχυσαν περοῦσαι. ὁ δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ τὸν τῶν ἐνθυμιτώδη φασὶ. ὅπερ ἀκριβολὸ τινα τῷ παντὸς σώματος τὸν περαλὸν διδομόδη παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ ἐν βασιλείῳ τοῦτο, ὅλου τινὰ ἀγγελιαφόρους, ἢ ναυαγετικὰς, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν πόλῳ διχηφθομένοις. *Idcirco tandem curioſa vanitas humanum conjectaculeis reſorum faceſſat, mentis facultatem, qa intelligentia comprehendimus, membris nonnullis corporis includentium. Horum alius in corde principem animi vim collocare viſum eſt. Eorum cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus à conſilio profectus facile in corpus univerſum ex hoc medio ſe diffunderet, atqe ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem ſe collocare dicunt, & hi tanqam arcem qandam totius corporis a natura exſtructam eſſe corpus affirmant. In illa vero arce mentis velut regis domicilium eſſe, qa undiqe ſenſuum organis, tanqam apparatorum ſtipatoramqe ſatellitio munitam.* In poſteriore hoc cenſu è noſtris collocandi, Clemens Alexandrinus *Padag. l.* 1. *c.* 2. ἐκδοκιζουσι δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio ſedem ſuam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* addutis Moſis verbis ex *Geneſ. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴ δὲ τὸν λογικὸν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ οἱ περέστησεν. ἐκεῖσε γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἐδρεῦσθαι. *Animum autem rationem præditum de ſuper inſpiratum ſuiſſe à Deo ea ſaucem. Hic enim collocatum eſſe principalem animæ facultatem.* Ambroſius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habetur ſapientia, juxta dictum prophetarum. Ipſa ſiquidem mens, qaſi in aula imperiali illic locata eſt, ſecundum plurimorum ſententiam, & maxime Salomonis.* Idem *de Nar & Art. c.* 7. & loco ſuperiore: *Non numerato igitur hunc qaſi conſulem ſuo cetera membra famulantur, & circumferunt illud ſervili geſtamine ſicut numen, atqe in ſublimi locatum volunt. unde cenſoria poteſtate qò cæli denique qoundam objecta famulorum, & præcepta ſingulis abeundis decernit. Vdeas imperatori ſuo ſingula gratanter ſtipendia militare, alia portare, alia paſcere, alia defendere, & monſtrorum ſuum oobibere; parvos ut principi, ancillantur ut domino. inde velut qadam procedit teſſera, qam debeant pedes obire regionem, qa miſſa manus motum commandas operibus exequatur; qam venter abſtinendi vel edendi formam tenuat diſcipline.* Syneſius item *de provid. Orat.* 1. *infra ad* §. 22. exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi ſύμψυφον opinari ſunt Hæſchelius & Sylburgius, nec qicqam hic ſtatuit, & alio potius, eodem nempe, qò Nyſſenus, inclinat. Siquidem in *lib. de ſacrif. Cain, & Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἡγεμονικὸν ἡ καρδίαν nuſquam altari impoſita legi diserat: rationem ſubjungit, ὅτι ἐν τῷ ἱέρῳ τούτῳ τὸ ἡγεμονικὸν ἀναπολογήτως. *ſi in horum altero cognoviſſet principatum. in altero*, inqit, *in utro*, non dicit. nec ambiguè minus eadem de re loquitur, in *lib. de Cain ſuſpicac.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de inſomn. pag.* 570. *B.* perſtringit eos, qi vel iſtam vel illam ei ſedem affignant. Πῶ δὲ ἐμφρόνως τοῖς αὐτοῖς, ἆρα οἴσει πλάζεσθαι; Οἱ μὲν γὰρ τὸν ἀπορεῖσθαι ἐν ἡμῖν ἀπείρονον αὐτῷ τὸ περιφερὲς, ἐπεὶ ἡ ἀπὸ πύθμένος λαχοῦσα ἐγγὺς ἴσην τοσοῦτοις ἐγγὺς, οἷα μεγάλαι βασιλίσσαι, ἑφεδρεύουσι τοῖς δορυφόροις. οἱ δ' ὑπὸ καρδίᾳ αὐτὸν ἀγγελιαφοροῦσθαι διανοηθέντες, γνησιομαχοῦσι. *Mens vero ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput cum arcem noſtri corporis dedicant, in qo ſenſus exerceant, aqam conſentes circa magnum regem ſtationem habere ſatellitum. Qi vero circa cor delubrum eis tribuunt, ne ipſi qidem*

mror

mis, cave diſtraharis, cave obnitaris. liber eſto potiùs, réſque ipſas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Iſta autem duo præ reliqui ad manum tibi ſint maximè, ad quæ jugiter intendas. alterum, quòd res ipſæ animam non attingunt, ſed extrinſecùs immotæ manent: moleſtiæ autem ab opinione ſola proveniunt. alterum verò, quòd univerſa quæ hic vides, mox ſunt mutatura, nec futura amplùs.

ωῶ, ϵ μηδὲ κατιστινε, ἀλλὰ ἰλεύθιρ@ ἴω, ϗ [a] Inf. §. 32
[b] ἔρϒ τὰ πράϒματα ϵ ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπ@, [b] L. 8. §. 3, 4.
ὡς πλίτης, ὡς θνητὸν ζῶον. Ἐν ϑ τοῖς [d] φυσικοῖς [c] L. 2. §. 5.
ρημάτοις εἰς ἃ ἐγκύψϵις, ἔσῃ ἕτοιμος εἰς τὰ δύο. ἐν μὲν, [d] L. 3. §. 15.
ἐὰν ϵ τὰ πράϒματα ἐκ ἄπλᾶ ϑ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' [e] L. 5. §. 19.
ἔξω ἔσηκεν ἀτρεμοῦντα. [f] αἱ ϑ ἐχλήσϵις ϵἰ μένϵς [f] L. 9. §. 15.
τῆς ὕδϵν ἐμποδίψεως, ἔτιρον ϑ, ὅτι ϵ πάντα ἐσα [f] L. 11. §. 11.
ἐρᾷς, ἐαν ὑδέπω * μεταβάλλ, ϗ ὐκ ἔσ ἔσαι. καὶ [g] L. 2. §. 12.
[f] L. 7. §. 23, 25.
* ἔσαι

ANNOTATIONES.

ſuiret ſe conſentiunt. Ipſe qui? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ὕστατον ὅλον δὶ ὅλων ἐωθτι, ἐνιφαίνϵται τοῖς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyſſenus, ubi ex profeſſo argumentum hoc pertractat. unde forſan ſuſpicio oboriri poſſit, non eſſe Nyſſeni γνήσιον τέκνον, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chryſoſtomus itidem *cordis ſedem* aſſignare animæ videatur, ſi fragmentum illud quod ex *oratione in Sabbatum* Hæſcheliam edidit, ſpectemus. Ἔστι γὰρ, inquit, τι ψυχὴ καθαιρϵ πϵφυτ@ ἐν ϗλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ ἀνϑίξϵι καρδίᾳ τοῦ ϗματ@ ἱδρυμένον. ἐμὶ οὖν τῶν τίνϵς αὐτὴν ὥσπϵρ ὄντα τινὰ ὀρϑαλμὸν ὑπολαμβάνουσιν. *Eſt enim animus tanquam turris in habitaculo quodam in medio totius corporis conſtructa; & a ſenſibus quinque velut ab ancillis quibuſdam ſtipata.* Verum ipſe περὶ τῆ ἀναϑ@ϊας *Orat.* 5. nihil in hoc negotio certo ſtatui poſſe contendit. Ὅπως ἐμὲν ἔχϵι ἐν τῷ σώματι, οὐδὶ τῶτο ἐσμὲν εἰπῖν. τί γὰρ ἔχϵι τις ἐν εἰπῖν, ὅτι παρεληλύθαμϵν τῷ τῶ σώματ@ ὄγκῳ, συμβ.ον γὰρ ἴδιον τῶτο. *Quemadmodum noſtro ſit corpore, neque hoc firmus dixero. Quis enim hoc habet quod dicat? qua per corporis molem extenduntur; hoc verò corporeum eſſe proprium.* —ἀλλ' ὡς ἔϵι ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρϵι τινὶ συνέλϵγϵν. οὐδὶ ἀναγκὴ τοσὰ τὰ λοιπὰ γίνϵσϑαι μέρη, τὸ γὰρ ὄψοχον πῶν ὡς τοιῦτον. ἀλλ' οὐδὶ τῶτό ἐσι σαφὲς. ἀλλ' ὅτι μὲν ἔσι ἐν τῷ σώματι ἴσμϵν, τὸ δὲ πῶς, ὐκ ἴσμϵν. *Sed non eſt in toto corpore, verum in parte quadam coarctata. Non igitur neceſſe eſt reliquas partes crevere? Nam quod animâ plane careat, eſt mortuum, ſed magè hoc poteſt dici. Quod vero in corpore ſit ſciamus. Aſt quomodo, non ſcimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei c.* 16.

Μὴ τοῦτο] Vide *l.* 2. §. 2. ſic *ſuprà* §. 32. *nunc σκοπώμϵν.*

Multò nanciſcetur] *Nè vehementiùs contendas* ſc. quemadmodum Naſo *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet tot tales animum contendere curas.

vel etiam, *in id adverſum contendas. ne obnitaris*, ſano nimirum, ac diſpoſitioni divinæ. Sed illud potius, ut *infra* §. 32. πόσοι ναυπλήσϵται, *quam multis cum ne rebus iſthujusmodi cuique ſe contendiſſent.* & *l.* 6. §. 26. μὴν ναυτιῶσιμ@· ναυφὶ ἐσιν ὄσοις ἐπιτϵίνϵσϑαι. & *l.* 12. §. 27. ὡς ἰσιλὶς οὖν τὸ ναυτιῶσϑαι μὴν. *quam vile ſit omne id quod ſtudium tantopere impendatur.*

Ὅρα τὰ πράγματα] Seneca *Epiſt.* 104. (ex Maronis *Æn. l.* 6.

Terribiles viſu formæ, Letumque Labosque?

Maximè quidem, ſi rectus oculos animus illis poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum. cur timetis laborem vir, mortem bonus? & *Epiſt.* 110. *Tantis putamus oculos intendere? jam apparebit, quam brevia, quam incerta, quàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς αἰωρ] quod *ſupra l.* 2. §. 5. ὁ ἀήρ. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 2. Pugil quidam cum vita periclitaretur, niſi membrum virile chirurgi manu abſcinderetur; ſuadente fratre philoſopho ut id fieri permitteret, recuſavit, obſtirmatoque animo eſt mortuus. Percontante autem quodam, quomodo id facilet, *ut philoſophus*, an *ut athleta*, reſpondit eſt, Ὡς ἀνὴρ. *Ut vir.* Euripides *Cyclope.*

— ὁλλ' ὅστις ἀνὴρ ἔσῳ.
— *ut vir ſit, vide.*

(quod uno verbo Hebræi הִתְאוֹשֵׁשׁ Eſaiæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, σωβρίζϵσϑϵ, *virilitèr agite*, Apoſtolus *ad Cor. Epiſt. 1. c.* 16. *v.* 23.) Idemque *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *ſer.* 29. & Dione Pruſæo *Orat.* 59. laudatus, unde ſuppleri poteſt, quod Ariſtoteles conſerat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Eudem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè quàm Lambinus cenſuit,

Tibi quæ neceſſe, mi ſi præſtabilia vilet
Timemus, audaci ſi in vilet nimium.
Præſtantiores enim & plurima facientes
Honoramus, virtuſque in cruciatu eſſe exiſtimamus.

quod μεταβρίζϵιν Dio, τὰ γὰρ φαυλοτϵρα, inquit, ϗ πλϵίονα ἀνϑρώϖων τολμῶντα, σχϵδὸν πάντα ἀκμαιότϵρα δυναμένου, ἐμὶ τῷ ἄντι ἀνδρὸς ἀγαϑοῦ. *Clares enim, inque magnis juſtipotentes audaces ferè omnes admiramur, & revera tenues exiſtimamus.* quaſi reliqui, nomine tenùs tantùm ſint *viri.* Cicero in *Bruto*, §. 250. *Vidi Mitylenæ nuper virum, atque, ut dixi vidi plane virum.* Seneca *Ep.* 98. *Riſi tumamur, in poſſimus dolores, quicunque modo corpus invaſerint, perferre, & fortuna dicere; Cum vero tibi negotium eſt, quare quem timeas.* Æmylius apud Livium *l.* 44. *Is demum vir eſt, cujus animum nec proſpera flatus ſuo efferunt, nec adverſa infringet.* Seneca item *de ſap. conſtant.*

A *c.* 1. *Tantum inter Stoicos & ceteros ſapientiam profeſſos intereſſe, quantum inter homines & muros, non numeratio docetur.* Et mox: *Stoici veriùm ingreſſi viam.* Et Lucianus de ſectis *pag.* 516. Ἥκιστα ἀνϑ@ϖίνων λογιστὴν, ὡς ὶ μὲν Ἐπικούρϵιοι φιλήδονοι εἰσὶ. ὶ Περιπατητικοὶ δὶ, φιλόλογοι. ὶ Πλατωνικοὶ δὶ, φιλόδοξοι. περὶ δὶ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἴφασκον, ὅτι ἀνδράποδοι. *Ex omnibus ardua Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripatecticos verò diviſiarum amantes eſſe, Platonicos gloriæ cupidos. Sed quòd ad Stoicos attinet, multis dicebant verbo tùs eſſe.* Inde Laertius *l.* 6. *initio.* Τῶν Στωικῶν ἀνδρικώτατόν φαϑι. *Stoicum ſectam eſſe maximè virilem, Stoica ſecta addictos eſſe fortiſſimos.* Qui & Arceſilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis ſectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad ceteros deſciſcerent, reſpondit, Ἐπ μὲν γὰρ ἀνδρὸς γάλλοι γίνονται, ἐπ δὶ γάλλων ἀνδρες ϗ γίνονται. *Quia ex viris ſpadones* (qi & *eunuchi*) *ex ſpadonibus verò viri nequaquam fiunt.* De Xenocrate Laertius *l.* 4. §. 15.

Ὁ πάϑλο πωλῆ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγάς.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus ſatis omnia.

Contra de Amonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* Ἐκϵῖνα δὶ φαυλον αὐτὸν ἐκάλϵσϵν, ὅτι ἀρχοντ@, ὁ τὸ ἀνδρὸς, ὅτι ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικήσϵται. *Hoc verò patefecit ſe nec dacus, nec veri, nec omnino ſuo usi conſilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1. B §. 61.

Vos tantum animos animos gerentis muliebres,
Illaque virgo tuus. —

De Alcibiade Phereerates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ἂν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὁ δοκῶ,
Αὐτὸς ἀπατῶν τὰς γυναῖκας ἐϵὶ τὸν.
Nec vir putatus Alcibiades amicbas,
Vir fuisse factus fortunarum eſt omnium.

Grotius. vel ad mentem forſan poetæ propiùs,

Nunc Alcibiades, cùm ne vir quidem fuit,
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut ſit ὀxymoron, omnium eſſe mulierum virum eum, qi ne vir quidem ſit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verum illud in ſenſum obſcœniorem dictum. Alexander Moloſſus, cum in Italiam tranſiret, duxiſſe furtur, ſe quidem *ad Romanos ire, quòd ἀνδρϵῖτϵν, in regionem virorum: Macedonem eſſe ad Perſas, quòd γυναικϵῖϵν*, Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas profiſcens, *in unere quoniam concederet* percontanti, reſpondit, Ἐπ τὰς ἀνδρωνίτιδας ὶϵὶς τὰς γυναικωνίτας. *Ex andronitide in gynæconitin.* Quoquam & Spartanis ipſis *veriſtatis* nomen ægre ſanè & gravatim imperitus videtur. Siquidem interrogatus, πῶ τὰς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαϑοὺς ἄνδρας; *quinam in regione Græcia viros bonos viderit?* reſpondit, Ἄνδρας μὲν ἰδεῖν. παῖδας δὶ ἐς Λακεδαίμονα. *Viros quidem minimè; pueros autem Lacedæmone.* Idemque cum in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Ἀπίξιππος ἀνδρας. *Vincit virtus Dexippus.* ὁ μὲν δὶ ἀνδράποδα. ἀνδρας δὶ ἴγε. *Ille vero, inquit, mancipia: at ipſe viros.* Laertius *l.* 6.

Τὰ πράγματα ἐκ ἄπλᾶ ἔχϵι τὰς ψυχάς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἴξω ἔσαι ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἴξω δυρὸν ἔσαι. *foris conſiſtunt.* & *l.* 11. §. 11. ὡς ἐκί σι ἐχόμϵνα, *ad eo mea accedunt.*

Αἱ δὶ ἐχλήσϵις ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ σκυλεύουσι] Idem *l.* 8. §. 47. nihil quod hîc σκύλευσις, id eſt, *opimus*, ut Seneca *Epiſt.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id eſt, *decretum*, ut idem *Epiſt.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tuſcul. l.* 3. *c.* 25 *Opimum turbamur, nam & mortem opimus magni mali impendentis; & egritudo eſt opimus magni mali præſentis; & quidem recens opimus talis mali, ut in eo rectum videatur augi: id autem eſt, ut is qui doleat, oportere opinetur ſe dolere.*

Πάνϑα ταῦτα ἴσα ὀρᾷς, ἴσως ὐδέπω μεταβάλλει] Idem *l.* 7. §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epiſt.* 71. *Quid enim immutationis periculo exemptum eſt? non terra, non cælum, non totum hoc rerum omnium contextus, quamvis Deo agente ducatur, non ſemper tenebit hunc ordinem; ſed illum ex hoc curſu aliqua dies dejiciet. ortus cum cauſſa temporalis. nata debent. creſcere, extingui. Quæcunque vides ſupra nos currere, & hæc quibus omnia atque impoſita ſunt, velut ſolidiſſima, carpentur ac deſinent. nulla non ſenectus ſua eſt. magnitudo iſta ſpatiis eidem natura demittit.*

Καὶ ἴσο ἐπὶ ἴσης] *non ernes amplius.* id ſcilicet quòd prius fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 42. l. 6. §. 56. l. 7. §. 18.
b L. 8. §. 6.
c ὁ βίος ὑπάλειψις.
l. 9. §. 19. l. 10. §. 7.
c L. 2. §. 25.
d L. 7. §. 8. l. 9. §. 8.
e L. 2. §. 16. Sup. §. 3.
f L. 3. §. 4.
g L. 9. §. 8.
h L. 5. §. 13.
i L. 11. §. 35.
k L. 5. §. 4. 13.

a ἓν ὄντων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὰς ἀδιαστύκτοις, συνεχῶς ἀλλοιουμένοις. b ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις.

§. 4. Εἰ c τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. εἰ τοῦτο, πολῖται ἐσμέν. εἰ τοῦτο, d πολιτεύματός τινος μετέχομεν. εἰ τοῦτο, e ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσει τις f τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ἐκεῖθεν ἢ ἐκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ g τὸ γεῶδές μοι κατὰ τινος γῆς κατεμμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρας τινὸς, καὶ τὸ πνευματικὸν κατὰ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν h καὶ πυρώδες ἕκαστον ἀπό τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν γὰρ ἐκ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ i μηδὲ εἰς τὸ ἀκ ὂν ἡ ἀπόρροια) οὕτω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἡμῖν πόθεν.

§. 5. k Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, sed & perpende tecum, quàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alterationem mundus constat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio quâ rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea quæ qid agendum, qid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex qoqe communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex consequenti, civitatis instar mundus est. eoqam enim aliam excogitaverit qisqam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atqe adeò lege agere posse, nisi indè, à communi illa civitate? sicut enim qicqid in me terreum existit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverso; qicqid aëreum, à fonte suo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqo peculiari: (nihil enim avt ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors est, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc est, *in universâ dialectica, in perpetuâ alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ità Plato in *Theæt. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κινεῖσθαι, καὶ ἄλλα παρὰ τοῦτο ἀδύνατα εἶναι. *Universum hoc motum est, & aliud præter motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα δὴ κινεῖσθαι. & , πάντα δεῖ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Συμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & discreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere naturæ solemne mundo est. fungitur & ipse mundus iste, quem recumbimus. mutatio certè nostra, totum vertiforme est. dies & nox universum vertunt. Sol flantibus annus, Luna modulatis nubes menstruus rotatur. Syderum disposita confusio interdum desyno aliquid, interdum refusicitat. cœli ambitus, unus sub dero splendidus, unus nubilo sordidus: aut imbres ruunt, aut siqa missilia cum umbribus, debinc subsilium, & denuo sudum. Sic & mari fides composita, dum & flabris age mutantibus, de tranquillo probum, de flustris temperatum, & exemplo de deumanis ingretur. Sic & terram si recensseas temporatim vestiri amœnitate, prope sit eandem negare, memor veridem cum conspicis flavam; mox viduus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus siqid, non aliud ex alio mutant, & montium scapula decurrendo, & fontium vena catullando, & flumnum via abbomando. mutavit & tutus mundus aliquando, aqis omnibus obsitus. Sed & enatando rursus in formas mutavit rursus orbis, alius idem.* Vide sis eundem argumentum idem pereleganter prosequentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπάλειψις] *Vita tota in opinione consistit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπάλειψιν. *Omnia sunt sita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινὸν] qod *suprà l.* 3 §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum esse rationale omne.* Et adhuc plenius, *l.* 9. §. 8. Ἓις τὸ λογικὰ ζῶα εἶναι ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva ex rationalia dispertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] Idem *suprà* §. 3. Vide *ad l.* 3. §. 11. *Epictet. l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ὧδε μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς δημιούργεται, μία. *Mundus hic una est urbs, & una, qâ constat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exitium non est ex terribile, qi omnem urbem terrarum unam urbem esse docuit.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — πατεῖ πολιτεύματος;] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alios, τῶ ἐν τοῖς ὑρωσὶς. uti Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc est, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, esse mentem cujusqe τῶ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόῤῥοιαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernantis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ; *Una ex fonte omnium nostrûm defluunt animæ.*

Οὐδὲν ἐν τῷ μηδενὶ ἔρχεται, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀπέρχεται.] Ità *l.* 5 §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν ὀλεῖ τίνα.
— *nil qod erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adverss. Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Persius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ μὴ ὄντος ὕδατι γίνεταί τι, διὸ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐν τῷ γὰρ ἀδιαφῆ ὅλῳ ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τί. τάχα δὲ ἐξουσιάζεσθαι, ἀσώματον καὶ ἄπαθες. *Nam sicut e nihilo nihil fit, sic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non existente impossibile est qicqam fieri, & eas prorsus interire impossibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ viii suspectus habetur. itaqe legi postulat pro ἀσώματον, ἀνάπτυστον, & ἄπαθες pro ἀπαθές. Ocellus Lucanus *de universit. c.* 5. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀναστελλόσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non potest, ut id qod est, aut ex nihilo fiat, aut in nihilum abeat.* Epicurus patter *Epist. ad Herodotum* apud Laertium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἂν ἐδεῖτο γενέσεως· ἐκ τοιούτων γε οὐδὲν ἐγεννᾶτο, ὅτι πολλὰ ἐφαίνετο ἂν τὰ ἀφωρισμένως εἰς τὸ μὴ ὂν, πάντα ἂν ἀναλόγως τοῖς πράγμασι. καὶ ὅτων εἰς ἃ διαλύεται. *Primum quidem, qod nihil fiat ex eo qod non est. Omne enim ex omni fieret, semenibus nihil indigem. Sed & si qod occidat, interiret in id qod non est, omnia jamdudum interissent, cum ea non essent, in qæ dissolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσαγωγὸς sæpè ingeminit *l.* 1.

Principium hinc qjam nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni; sed posse creari
De nihilo. —

Et mox:

Nam si de nihilo fierent; ea omnibus' rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo, qod non sit, fieri, neqe in id, qod hactenus sit, corrumpi.* Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι ἀδύνατον. πρὸ γὰρ πάντος ὁμογνωμονοῦσι τοῖς δύο φύσεις εἶναι τὰς ἐναντίας. *Omne qod fit, ea res, qa non sunt, fieri impossibile est: de hac enim cognoscunt omnes omnes qi de natura scripserunt.* Et rursus *c.* 8. Κοινὸς δόξα τοῖς φυσικοῖς, μηδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis est apvd physicorum mihil fieri ex eo qod non sit.* & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὁ μάλιστα φαίνεται διειλημμένος ὁ πρῶτος φιλοσοφήσας, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προσάδειν. *Qod maximè timentes erant, qi primi philosophari sunt, ex nullo genetari præsisterent.* Atqe hoc pertinet, qod de priscis philotophi idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Ὅσοι περὶ φιλοσοφίας πρῶτοι ζητοῦντες τῶν ἀληθείαν, *Philosophi primùm quærentes veritatem.* — φασὶν ἅπαντα γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν, ὅτι φθείρονται. *Dicuntque neqe fieri eorum, qæ sunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim simpliciter, avt producì avt corrumpi qicqam, ei negabant; sed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. qod & Aristoteles ipse agnoscit, οἱ μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλείους τὰς τοῦ ὅλως εἶδοι μόνοι ᾠήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ὧν γὰρ ἅπαντα τὰ ὄντα, τοῦτ' ἐξ οὗ γίγνεται πρῶτον, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευτῶν, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ τοιοῦτον τὴν ἀρχὴν φασιν εἶναι καὶ ὄντων. *Qui ita statuunt, ortum qidqid interire, & non annihilandi, ea rei substantiam eadem perdurare, affectibus mutabilem, hoc elementum & hoc omnium entium esse principium aiunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tanqam hujusmodi natura semper conservata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non ergo omnium interitus neqe ortus natura constituit: & erit aliqid, qod aut ex nihilo ornatur, aut in nihilum subitò occidat. qis hoc physicus dicat unqam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. § 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Aristoteles

naturæ utrumque myſterium eſt. ex eiſdem elementis concretio illic, in qæ iſtic reſolutio. nihil omnino, cujus quenquam pudeat: cùm nihil ſubſit, quod animali intellectu prædito non congruat, vel conſtitutionis ejuſdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejuſmodi hominibus fieri iſtiuſmodi neceſſe eſt. ſiqis aliter vult eſſe, idem ſicum ſucco acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut veſtrum uterqe defungatur:

[a] φύσεως μυστήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτό. ὅλως δὲ [c] εἰκῆ δ' ὧν τις αἰσχυνθείη. ἐ γὰρ ἔνδοξά τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, οὐδὲ ἔνδοξα τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4.
[* εἰς ἀναλυσις] εἰς L.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.

§. 6. Ταῦτα ὕτως ἐκεῖ τῶν πιστῶν πίφυκε γίνεσθ' ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὲ τῶν μὴ θέλων, θέλ[d] τὴν συκῆν ἀπὸ μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [e] ὀλίγιστα χρόνα ἢ οὐ ἢ ὅτου τεθνήξεσθαι.

d L. 2. §. 14.
e L. 2. §. 15.

[a] μετὰ

ANNOTATIONES.

Stoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἔστι δ' ἄνευ γίνεσθαι, ἀλλ' οὐ τοῦ ὄντος, ἀλλὰ φθορά. ἢ δ' ἄλλη φθορά, ἄλλη γένεσις. *Generatæ unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epiſt.* 66. Θάνατός ἐστιν ἕνὸς, ἕνὸς, ἢ μόνου ἐμφάνεια. καθάπερ οὖν γένεσις ἑνὸς, ἢ μόνου ἐμφάνεια. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τρανὸν εἰς φάος, ὕδατι γίνεται. τὸ δὲ ἐς φύσεως, εἰς ἀόρατα κατὰ ταὐτὰ, θνητός. ὥστε γεγενῆσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι τοῦς, ὑπὸ φθορᾶς τοῦς μόνοις δὲ ἐμφανῆς ὄντοις, ἀφανίζεται τε ὑπ' ἄλλων, τῷ δὲ διὰ λοιδορίαν τῆς ἀρχῆς, ὥσπερ μὴ ἂν τῆς αὐτῆς. *nunquam dè diaphtharsis ex eadem. Mati nulla eſt, cujuſcunque tandem ſit, niſi ſpecie & apparitione tantum: quemadmodum urqe generatio cujuſquam eſt, niſi duntaxat apparitione. Nam ipſa converſio ex ſubſtantia in naturam generatio videtur eſſe. Rurſus in eaſdem converſio natura in ſubſtantiam mors, quæ urqe generetur quidpiam reverà, neqe intereat unquam, ſolumqe ſub oculorum ſenſum cadat, & poſtea rurſus evaneſcat, quorum illud quidem ſit ob materia denſitatem: hoc autem ob ſubſtantia tenuitatem, qa quæ perpetuò maneat eadem motu ſolum differt & poſitione.* Porphyrius apud Stobæum *ſerm.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. ex Pythagoreorum ſententia, Τὸν διακόσμου ἀναρθρῶσθαι, αἰῶνι τὸ ἀναθόρυσον τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὁ ὁ γνώμων ἔχει αἰῶνι τὸ γινόμενον. ἑκατέρῳ γὰρ οἷόν τοῦς ψυχῆς μεταβολεῖ. τὸ μὲν εἰς πῦρ, γίνεσθαι. τὸν δὲ ἀπὸ πύρας θνητὸν. Ἑκάστου περιαγωγὴ τοιαύτη. *Quo juſte univerſum, ita cum univerſitate comparati, ut patrem cum prole. Utrumque ſiquidem animæ eſſe mutationem, cum corpore quidem conjunctam ortum, ab eo autem ſejunctam interitum dicimus.*

Φύσεως μυστήριον] Ità *l.* 2. §. 12. *φύσεως ἔργον.* Senecæ *excerpt. Mortem. oſtu homines natura eſt, non pœna.*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταυτό] deeſſe videntur voces aliqot, neceſſario ſuppliendæ, ut ſenſus ſit integer. [ἢ διάκρισις] εἰς ταυτό. vel ut *l.* 10 §. 7. [καὶ διάλυσις] εἰς ταυτό. Ità Ariſtoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Συνίστων καὶ διαλυόμενον (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. *Cocunturibus & diſſolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c.* 2. Γιγνέσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. *Generari quidem & corrumpi qa congreganturſ & diſgreganturſ.* Ibidémqe Democritus & Leucippus, διακρίσιν, καὶ συγκρίσιν, γένεσιν ἢ φθορὰν, *ſegregationem & congregationem generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoque, ὅτι φύσις οὐδενὸς ἐστι, Ἀλλὰ μόνη μίξις τε διαλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura eſt, ſed ſolum miſtio, & ſedus miſtorum,* qod idem & τῶν μιγάδων φύσιν, *l.* 4. *c.* 1. reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Color.* Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' οὐδὲ παίζεις, ἀνυπόπτως μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οἷος εἰς ἔχει. οὐδ' παίρος τοῦ πλοῦ, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς οὓσπερ πάλιν διαλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μαλλον ἀπόλλασθαι τῶν ἐν τῷ σώματι; τί γνῶσθαι ταῦτα, παράλογον; *At jam tempus eſt morientis. Noli rem exaggerare, ſed ex qemadmodum ſit habet. jam tempus eſt materia in illa, unde conflata fuit, reſolvenda. Qid hoc mali habet? Qid peratrum eſt in mundo? qid fiet novum aut admirabile?* Vide *l.* 5. §. 4. & 13. & *infra* §. 30. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 18.

Ἔρ' ὧν τι αἰσχυνθείη] εἰ γὰρ τὸ συμβαῖνον αἰσχρὸν, οὐδὲ τὸ ἀναθυμίασιν. *Non enim ſcholiaſtæ, neqe mors rubeoſtum eſt.* Dio Pruſæus *Orat.* 33. & Marc. *l.* 12. *c.* 23. ἢ κατάπαυσις τοῦ βίου ἢ καμὼν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρὸν. *Vitæ ceſſatio non eſt malum cauſam, qia nec rubeoſtum.*

Οὔτε παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ] qia ſcilicet eſt Ἴσον ζῶον, *animal mortale ſupra* §. 3. Itaqe Anaxagoras, nunciata filii morte; οὐδὲν, ἴσον ἐγέννησα υἱόν. *Scebam filium me genuiſſe mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 118. *D.* & *de manifiet.* vel, ut idem *de cranqil. pag.* 474. *D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l.* 4. *c.* 13. οὐδὲν ἴσον γενόσθαι. vel etiam ut Lactrius *l.* 2. §. 13. qi liberos plures ſimul amiſſos refert, οὐδὲν αὐτοῖς ἴσους γενέσθαι. *Sicuti eos mortales natos eſſe.* Et Ælianus *lib.* 3. *cap.* 2. οὐδὲν ἴσους γεγενημένους. ubi tamen legendum γεγενῆσθαι, ex Dionis Pruſæi *Orat.* 37. & Epictero *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Cicero *Tuſcul. l.* 3. *Scebam me genuiſſe mortalem.* Valerius Maximus *l.* 5. *c.* 10. *Ego illum ex me natum ſcebam eſſe mortalem.* At turpiſſimè ac ſceleſtiſſimè hominis monſtrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qod a Perſis captus eſſet, id qod philoſophorum optimus de filio amiſſo dixiſſe fertur, *ſcebam me genuiſſe mortalem*, de patre dixit Imperatorum peſſimus, *ſcebam patrem meum eſſe mortalem.* ita cum patris miſerias ludibrio haberet, non defuit tamen Annius Cornicula, qi eum qaſi *conſtantem principem* laudaret. Cæterum, qod Seneca *Epiſt.* 99. *Cui naſci contigit, mori reſtat.* & *Epiſt.* 30. *Vivere volunt, qi mori non valt. vita enim cum exceptione mortis data eſt.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς παραπανίας] qia, ἡ τῷ σώματι σύγκρισις ἴσον τοῦτο. *Corporis fabrica pariteſcere prona. l.* 2. §. 17. Et, ut Epicterus *infrà* §. 41. Ψυχάριον εἰ βαστάζει σαυτόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Mattalis natura es; mortales peperiſti. parce ipſa fluidumqe corpus, & caſibus morbiſqe repenta, ſtrictiſti tam imbecilla materia ſolida & æterna geſſiſſe?* Et mox: *Qid eſt homo? qodlibet caſſum vas, & qodlibet fragile, jactatu, non tempeſtate magna, ut diſſuatur, eſt opus. ubicunqe urgetaveris, ſolvetur. Qid eſt homo? imbecillum corpus & fragile, undum, ſuapte natura inerme, alieno opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam propoſitum: cum bene lacertos exercuit, cuiuſlibet fera pabulum, cuiuſlibet victima: ex infirmis ſtudiiſqe conſentum, frigoris, aſtus, laboris impatiens: ipſo rurſus ſitu & otio iturum in taberm: alimentis mercenis ſua; quorum modo ſcarſa, modo copia rumpatur: mixta ſolicitaqe tuvela; procurii ſpumis & male haurutis.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τριῶν πήχεων, εἰ τὸ τοιοῦτο πίπτοντος, εἰ τὸ πεντὸν πίπτοντος, εἰ τὸ φθαρτὸν ἀφθάρτου; *Qid verò admirationi mereatur res, ſi fictiſſimum eſt qod erat natura fuſſile, aut loqatum qod loqabile, aut crematum qod uſtile, ſi perire qod ita erat natum ac interire poſſet.* Auguſtinus jam morti propinqus, accepis cladibus, qæ per barbarorum incurſiones paſſim contigerant, ſapientis cujuſdam ſententiâ ſe conſolabatur, dicens: *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Poſidonius in *vit. Aug.*

§. 6. Ταῦτα ὕτως] Abrupta iſta; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέφαλα inſuper. Monitum continent & munimentum adverſus injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inqit, *ab iſtiuſmodi perpetrata ſolemne eſt.* Seneca *Excerpt. Malè de te loquntur homines. ſed mali, moriuntur, ſi judicio hoc ſacrentur. nunc morbo factum. factunt, qod ſolent. qui bufidam enim canibus ſic innatum eſt, ut non pro furiente, ſed pro conſvetudine latrent.* Iſta autem cum præcedentibus malè conferruminavit editor illi Lugdunenſis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter nequeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. Κακῶς λέγουσι, ἐπειδὴ καλῶς οὐ ἐπαΐουσι. *Male loquntur, qenam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laertium *l.* 2. §. 35. Socrates. Sed & Leotychides Ariſtonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω, καλῶς γὰρ λέγουσιν οἱ μὴ ἐπαΐοντες. *Non miror, bene cum eorum nemo loqi poſſet.* Seneca *excerpt. Male de te loquuntur. Brui neſtunus loqi.* Ità *ſupra* §. 3. Ἀκούσεσθε ἀμαρτάνοντες. *mutui delinquent.* Et *l.* 8. §. 14. ἀναγκάζονται αὐτοὺς ποιεῖν. *neceſſario facunt qa faciunt.* Et *l.* 10 §. 40. βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* ſe excuſat, referente Eustratio in *Ariſtot. ethic. l.* 3. *c.* 5.

Ἀλλά μοι ἐγὼ ἀναγκαίως τὰ δὴ πάντα ποιῶ.
Hæc ego ex neceſſitate facio, qa facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis ſervulo præſcriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino caſtigatus, ὑμοσεῖ μοι πλεῖψαι, *ut ſatis ſibi* diceret *fuiſſe, ut furaretur*, reſpondit ille, Καὶ ὑμῶν τοι *ſatis ſibi fuiſſe & ut caderetur.* Sed nec Spartani ſervo, qi cùm inter flagella, ſubinde clamaret, Ἄναν ὑμᾶς τοῦ, *Iuvitus peccavi*; regeſſit herus, Ἄναν τοίνυν καὶ κολάζω. *invitus ergo plectere.* Vide *ad lib.* 7. §. 63.

Θέλει τὴν συκῆν ἀπὸ μὴ ἔχειν] Idem planè *l.* 12. §. 16. affine qippiam & *l.* 8. §. 15. Ladis autem five liqoris ſiculnei meminiſſe videtur; ὅτι συκῆς ἀπὸ πάντων δεήσεται. *qod ſici ſuccus omnium acerrimus.* ut Ariſtoteles *problem. l.* 20. *c.* 18. ſive, ut Plinius *l.* 23. *c.* 7. qoniam *ſici ſuccus lacteus acris naturam habet: itaqe coaguli modo lac contrahit.* qod aliqr pavlò Dioſcorides *l.* 1. *c.* 183. πυκνοῖ δὲ γάλακτος, ὥσπερ ἡ πυτία. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ τὸ ὄξος. *Coagula modo lac contrahit, coagulatumqe acris modo diſſolvit.* Sed & alis doctibus haud parcis ſuccus ut nobilis, qas apud noſtrum videre licet. Ad Marci ientem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non trajectus ſapiens peccantibus, qare? qia ſcit omnemem ſapientem mafci, ſed fieri. Sint parciſſimos omnes atq ſapientes evadere. qia conditionem humana natura perfectam habet. nemo autem natura ſanus waſcitur. qid enim ſi murum velit, non in ſylvaſtribus dumis ponus pendere? qid ſi miretur ſpiritu ſenueſqe non aſtis aliqa fruge complere? nemo trajicitur, ubi vitium natura defendit.*

Ἐπὶ ὀλίγιον χρόνον οὐ ἢ ὅτου τεθνήξεσθαι] Ità *l.* 7.

do bonus qis propriè dicitur, in omni actione tua ſerves iſtud.

§. 11. Tu nè ea opineris, quæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam quæ ille avtumare te vult. verùm res ipſas, qomodo verè ſe habeant, cogites.

§. 12. Duo iſta in promptu tibi ſemper ſint habenda: alterum, nihil ut facias, niſi qod partis regere legémque dare natæ ratio ſuggeſſerit, idque ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ἕ πνεῦμ) ἴδιος ὁ ἀγαθός. Ἓν δὲ πάσης ἐπιγράμματος σῶζε.

§. 11. [a] Μὴ πιάσῃς ὑπολάμβανε, οἷα ὑ ὑ- [a] Inf. §. 18. ξεῖζον κρίνει, ἢ οἷά σε κρίνει βάλλει). ἀλλ' ἴδε αὐτὰ [b], σπίσα καὶ ἀληθέα ἐστι.

[b] L. 3. §. 11.

§. 12. Δύο πτύξας ὑπομίμνῃσκε ἔχειν ἀεὶ δεῖ. τὸ μὲν, ὡς [c] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ [d] βασιλικῆς καὶ ἰσομοιρικῆς λόγῳ ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὸ δὲ [e] πρὸς τὸ μεταβάλλειν,

[c] L. 3. §. 13.
[d] L. 2. §. 16.
[e] L. 6. §. 21. 30. 7. §. 12. 10. 8. §. 16.

ANNOTATIONES.

bus ſe ſponte ſummiſerit. qod Cleanthes ſupra, *ad l.* 3. §. 4. *Malisque patiar, qad bono iuvat pari.*

Κατ' ὃ τοιοῦτος ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qemodo omnes candidatos bonos vocat decemus, qomodo olivum, si nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus*: ut Seneca *Epiſt.* 3. ſed *perfectum, abſolutum*; *qem malumus facere nulla vi, nulla neceſſitas poſſit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἴδιος τοιοῦτος illic opponitur τῷ κατὰ τέχνην λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliudqe hic τὸ Ἴδιος, aliud τὸ ἰδιωτικὸν, *infrà* §. 30. Fabius *inſtit. lib.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definiviſſet. *Ego ſecundum communem loqendi conſvetudinem ſæpe dixi dicamqe perfectum Oratorem eſſe Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentiſſimos dicimus vulgò, qorum nihil niſi perfecte ſapientes datur. Sed cum proprié & ad legem ipſam veritatis loqendum, cum qarum oratorem, qem & ipſe qærebas.*

§. 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de ſap. conſtant. c.* 17. *Gemis ultimus eſt, eripere et qi facit contumelia voluptatem. Solent dicere; Miſerum me, pato, non meellexit! adeo fructus contumelia in ſenſu & indignatione patientis eſt.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qi te lædit ut doleas: qia fructus omnis lædentis in dolore læſi eſt. ergo cum fructum ejus everteris non dolendo, ipſe dolcai neceſſe eſt. amiſſione fructûs ſui.*

§. 12. Ἐλευθερίας] i. e. δέγματα ἐλεύθερα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου] i. e. τὸ ὑγιαινοντῶς, ſive *meuris*, qam & τὸ κυβερνητικὸν, *ſupra* §. 1. & τὸ κυβερνᾶν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambroſium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *ſupra ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jeſus.* Eſaiæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem *virum βασιλικὸν* Jacobus indigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεμνῆσθαι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Heſiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

> Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
> Φραζόμενος τά κ' ἔπειτα καὶ εἰς τέλος ἧσιν ἀμείνω.
> Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
> Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
> Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρεῖος ἀνήρ.
> *Ille quidem ante omnes, per ſe ipſe qid utile, qid non,*
> *Qi videt, & longe finem proſpectat agendi:*
> *Qi bene conſultus dederit parere, ſecundus.*
> *At qi conſiliis poller nihil ipſe, nec audit*
> *Stadentes alios, nullos homo virtet ad uſus.*

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 3. *c.* 4. Grotius; qam mirum ἀνὴρ repoſuiſſe danno, cùm in Stobæo prima ἀνὴρ legeretur. præſertim cam & in verſione illud potius expreſſerint, & Heinſium avdire potuerit, de ſcripturæ genuina monendum *in notis ad Heſiodum*: ubi & hæc habet; ὁ ἀυτὸς πᾶν πάντα, οἷ, ὁ καλὰ πάντα αὐτὸς, εὖ ἴσθι, καὶ αὐτὸς, σοφὸς ἔσ. Ὁ αὐτὸς πάντα, itaqe dixit Heſiodus, *hoc eſt, qi ipſe, non aliunde, à ſe ipſo, qi ſibi, ſapit*, juxta illud Evripidem:

> *Μοῦ σοφοῦ, ὅστις αὐτὸς ἐσφός.*
> *Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.*

à Stobæo *tom.* 2. *ſer.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia*. Plutarcho *de lectend* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* ufurpatum. opponitur autem ὁ ἀνὴρ πάντα, τῷ διὰ τῶν πολιτικῶν σοφῷ γενομένῳ. *Qi ipſe ſapit ille, qi alterius alicujus admonitione ſapiens evaſit.* Eandem hanc lectionem confirmat Ariſtides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, ſed ut à Phodio exhibetur, *Biblioth. Cod.* 247. qi ubi Heſiodia illa recitaverat, ſubjungit: Παῖδες μὲν ἴθεῖ τὸν ἀοῦν ἐφρόνα τὰ βέλτιστα. ἔτερόν δὲ ἀνάπλεω, τὸν δ, ὁ συνίειν, ἄλλε πειθόμενον. μόνοι δὲ ἀνοήτοι εἰσὶν, ἄνευ τε ἀρτήμεν ὄρους, τὸν τῷ συνίειν πεπιθόντα, τοτέ τε χρέα τῷ τοιούτοι, ὅτῳ βέλτια τῷ μὴ εἰκόσι, μᾶλε πεπεῖσθαι. *Ac primum qidem poſſint eum, qi per ſe qidem optima invenirent: poſtremum autem neſciremem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium denqe, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto turvenente pejorem, qanto nec loqenti nec parenti præſtabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὃς θεὸς ἐφ' ἑαυτῷ ἔγνως πρᾶξαι ἐφ' πρᾶξιστ ἐφ' ἕτερον, ὃς ἐφ' ἑαυτῷ πάντα νοέσει. τὸν δὲ ἀκόντως ἐφ' μαθοῦσι δεόμενον. *Eum qidem qi ſibi cuncta ipſe turvent, primum ac præſtantiſſimum, cui deum ac dii proximum poſſint, avdiremem vere ac diſcentem ſecundum.* Sed & Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laertius *lib.* 7. apud qem Zeno Heſiodi

A verſiculos illos non ſine nota aliqa refingit, ut dicatur,

> Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
> Ἐσθλὸς δ' ἂν κἀκεῖνος, ὃς ἀνῆρ πάντα νοήσῃ.

Κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀκόντων καλῶς δυνάμενον τὰ λεγόμενα ἢ χρέσθαι αὐτῷ, τῷ δι' αὐτὸ τὸ πᾶν συνιέναντος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνίειν· τῷ δ' εὖ ἀκούειν προσεῖναι καὶ τὸν πράξειν.

> *Optimus ille qidem qi parat recta docenti,*
> *Nec malus ille, paterè qi per ſe noſcere cuncta.*
> *Præſtantorem eum eſſe, qi bene qod dicitur avdire poſſit, atqe eo uti, qam qi per ſeipſum omnia aſſequitur. Hunc enim ſolum adeſſe intelligentiam; illo vero qi obtemperet, adeſſe præterea effectum.* Qod etiamſi Themiſtio in *Orat. qæſtural.* placuiſſe video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejuſdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

> *Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.*
> *Nec litem decide, nbi non avdiris utraqe eſt pars.*

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs accedit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B. Ἴσον*, inqit, *ἐπῖσε παρ' ἐμοὶ κίνδυνον, Φρονέοντι τὸ εὖ, τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλοντι πείθεσθαι. Apud me tantumdem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere.*

C Cæterum Heſiodo ſuffragatur prorſus Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo locn non primus tantùm verſiculus ad avtoriv mentem dte efformatus reperitur; ſed & qartus, qi hoc admiſſo, prout ſuperiùs renuimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. ſiqidem μήτ' ἄνωξ ibi legitur, qod μηδ' ἄνωξ apud alios, etiam qi mendum prius ſuſtulerant, mendoſè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epiſt.* 43. Ἀτάρπμαι δὲ, (τῶν γὰρ σπῶν μᾶλλον) οἱ μᾶλο ἀοῦς συναρᾷς τὸ δέον. ὃ τῶν πρώτης ἐστὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδ' ἄλλῳ τῷ σπίσει πεῖσαι δύνασθαι. ὁ τῆς δευτέρας. *Verùm acerbè ferami, (ſic enim parcius & moderatius loqar) ſi nec ipſe, qod officis ſit, perſpicis, qa prima bonorum hominum claſſis eſt, nec alium recte monentem ſequeris,*

D *qi ſecundus ordo eſt.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 370. *C.* Εἰ μὲν οὖν προθύμως ἐδέχεσθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας τῶν ἐπαινουμένων ἐστὲ παρ' Ὁμήρῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν ἀθλίᾳ ἂν οἴσομαι δυσχερείᾳ. αὐτοὶ δὲ μάρτυρες τῶν ἐκεῖθεν δηλονότι, ὃν οἷς ἐκείνος φησὶ, ἄμεινον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτῷ τὰ δέοντα ξυνορᾶν. ἐσθλὸν δὲ κἀκεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρῳ ὑποδεχθέντα εὐπείθειαν. τὸν δὲ πρὸς ἀδέτερα ἀνεπίδεκτον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti recipietis, in ſecundo ordine eorum, qos laudat Heſiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil moleſtum dicam, vos autem ipſi carminum peritiſſimus, qa ille conſcripſit:*

E

> *Optimus ille qidem, qi per ſeſe omnia novit:*
> *Proximus hanc ſuerit, qi credit recta monenti.*
> *At qi nec ſapit ipſe, neqe avdiverit ſapientem,*
> *Utilis hic nulla eſt omnino in parte putandus.*

Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφὸς ἦν· ὕτως ἡμεῖς οἱ παιδευόμενοι, τῷ καλῶς συνίοντας καὶ νόμιμον ὑπομένοντας ἐπαινοῦμεν. *Ut enim ille, qi utilem ſententiam dixit, ingenii & ſapientiæ ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe ſumus, prudentia candoriqe laudem ferimus.* ubi, qod monet Dumæus noſter, illum primæ notæ σοφὸν, hanc ſecundæ νοεῖν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientiſſimum* F *eſſe dicunt eum, cui qid opus ſit ipſi venire in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in ſtultitia contra eſt, nunqa cum ſtultus eſt is, cui nihil in mentem venit, qàm ille, qi qod ſtultè alteri venit in mentem, comprobat.* Menutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego avdivi, eum prudentem eſſe virum, qi ipſe conſulat, qod in rem ſit: ſecundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, cum extremi ingenii eſſe. nobis quoniam prima animi ingenitqi negata ſors eſt, ſecundam ac mediocrem tenamus, & cum temperare deſtimus, parere prudenti ut animum inducamus.* Seneca item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Monere velle ac* G *poſſe ſecunda virtus eſt.* ſive ut ſcholia Manuſcripta in codice meo, (nam & Lipſius locum mancum eſſe adverit) *Non monere*, (hoc eſt, *monitis non indegere*) *prima virtus eſt: velle ac poſſe ſecunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, ſui rector, optimus: proximi ſum, qi admonenti in rem redeunt.* Tales eſſe ne pudeat pigeátve, Marcus vult illic; non qales Niceæa Conſtantinopolitanos ſuos deſcribit in *Iſaac & Alex. c.* 1. Μετ' αὐτὸν τοῖς ἐναντίοις προσχαίρουσι, μᾶλ' ἐπὶ τῷ συβουλεύειν

a L.10.§. 12. ἐὰν ἄρα τις παρὴ διορθῶν καὶ μεταγων κατὰ λογον αὐτους. τὶ μὴν τι μεταγωγὴν, ἀεὶ κατὰ λογον πεπεισμένῳ ὡς ὁ δικαίῳ, ἢ b κοινωφελῆς γένεσθαι, καὶ τὸ ⟨ο⟩ξυταθήναι παιδὸς μόνον εἶναι δεῖ, οὐχ ὅπ

b L.7.§.5. c L. 5.§.1. d L.11.§. 16. e L.5.§.28. f.11.§.39. ηδὺ ἢ e ἔνδοξον ἐφάνη.

§. 13. f Λέγον ἔχεις; ἔχω. τί οὖν ὦ χρᾷ; g τέ-

f L. 6.§.22. g L. 5.§.6.f. 7.§.73. τι γὰρ τὸ ἑαυτῦ πεῖσ⟨ο⟩, h ἢ ἄλλο ἡλίκις;

h L. 2.§. 3. i L.2.§. 12. k Inf.§.21. 23.f.6.§.24. l.10.§.7.

§. 14. Ἐνυπόστης, k ὡς μέρ⟨ο⟩, l ἐναφα-νισθήσῃ τῇ γενέσει. μᾶλλον ἢ k ἀναλῃφθήσῃ

diverſam tranſeas, ſiqis affuerit, qi te corrigat, & ſententiam tibi mutet. veruntamen ſententiæ mutatio iſta niti ſemper debet probabilitate aliqâ, vel juſtum eſſe, vel in publicum utile, vel aliud hujuſmodi, id ad quod tranſitur, non autem quod jucundum aut glorioſum exiſtat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim ſi quod ſuum eſt fecerit, ecquid eſt amplius quod requiras?

§. 14. Tanam pars univerſi hujus, extitiſti. in id quod produxit te evaneſces. vel potiùs mutatione quâdam

ANNOTATIONES.

ἀναγωγὴν τὰ λόγια. Nec ſui ſponte ſua conſilia amplectentes, nec meliora ſuadentibus obtemperantes. Facit huc Philippidæ Comici in *Anamneſi*, apud Stobæum *tom. 2. ſer. 1.* illud;

Οὐ γὰρ ἁμαρτάνειν τι, χαίρ' ὑπείλημεν.
Μᾶλλον γὰρ ἂν τὸ ζῆν τὸ συμφέρον.
Ne turpe nimis, ſæpè erraſſe, puta:
Hæc namque vera eſt ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἐγωγε φημὶ πρεσβύτου πολὺ,
Θῦνος τον ἄνδρα πάντ' ἀπωλέσθαι πλέα.
Εἰ δ' ὧν (φιλεῖ γὰρ πᾶς μὰ ταυτὴ ῥίπτειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἐν καλον τὸ μαθεῖν.
Hoc mihi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus ſi quiſque exiſteret:
Sin minus hoc, (namque hoc res haud nata eſt vertere)
Bonum eſt à bene monente qovis diſcere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' ὦ, τέκνον, φρόντιστ. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι πολὺ ἐστ τὸ ξυμπεπλασμένον.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κἄτος ἔκτ' ἐστ' ἀνὴρ
Ἄζυλος ἀβ' ἁπλοῦς, ὅστις εἰς πολὺ
Ποιῶν ἁμάρτοι, μηδ' ἀπήνης πλέων.
Ἀνθρωπίνη τοι συμφορὰ ἁμαρτάνειν.
Hæc ut modeſto pectore evolvas, rogo:
Errare commune miſtum mortalibus:
At ille nec ſine mente, nec vacuus ſpret,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori ſuo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remotum illuc, unde non decuit prius
Abire, ſed nunc caſta repetatur fides.
Nam ſera nunquam eſt ad bonos mores via.
Quæ peruitet peccaſſe, penè eſt innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* Καὶ ἐντυχόντατοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξημαρτήκοτες σωφρονέστεροι δὲ, οἱ ἂν τάχιστα μεταγνόντες. *Illa felicſſima quidem ſunt, qi quàm minimum peccant: prudentiſſimi verò qui ſtatim peccatorum pœnituerit.* Gregorius Nazianzenus *in parr. ſuum.* Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἀνθρωπον, καὶ μόνου θεῖ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπιγνῶναι, καὶ ἀνθρώπου μὲν, ἀλλ' ἐπιεικοῦς, καὶ τῷ σωζομένῳ μέρους. τὸ γὰρ ἀδιόρθωτον, τῆς φαυλότητος καὶ ἀπονοίας ἐστ φύσεως, καὶ τῶν ἐν' ἐκείνης ἐπεγομένων. *Omni verò carere, hominis modulum excedit, ſolamſque Dei eſt. At verò poſſe peccatum ad mentem meliorem redire, hominum eſt, verùm proborum, & qi ex ea claſſe ſunt, qa ſalutem conſequitur. Perdità autem & incorrabiliter agrotare, prava illius & adverſaria natura, atque eorum, qi ab ea afflantur.* Idem in *Apolog.* Κἂν οἱ τὸ πρῶτον τῷ λόγῳ μὴ πεῖθοιτο, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τὸ γε δύνασθαι ἐκείνου, τὸ ἁμαρτάνοντας μετανοεῖν. *Si minus id, qod rationi primum eſt, ſervent, hoc eſt, ut nihil peccent; at certi id, qod ex poſteriori eſt, quæ peccant, emendari, atque in viam reduci.* Τὸ μὲν γὰρ ἀβλαβὲς πᾶσι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ πάντων ἄστιτον· καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα ἐξ τὸ βλαπτεσθαι. τὸ δὲ διορθοῦσθαι, καὶ οἷς ἀλλήλοις ἐκκλίνειν, τῶν λογισμῶν, καὶ τῆς χάριτ⟨ο⟩. *Nam qod ne morbum incidamus, communis natura eſt, & humana infirmitatis, qa omnes & animo & corpore valentiſſimos attingit, qod autem morbum depulerimus, id verò eorum munus eſt & gratia divina.* Idem *Irenæ.* 1. & *adv. Julian.* 2. Μιᾷ μὲν τὸ μηδὲν τὸν ἀρχὴν τοιχεῖο ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα. ἐπειδὴ τὸ σπάνιον ἁμαρτεῖν, ὑπὲρ τὸν ἀνθρωπίνου φύσιν, εἴλαχεν ὁ Θεός. δεύτερον δὲ, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλείστοις τε καὶ παιδευθεῖσι, εἶτα ἐκπεσεῖν, &c. *Magnum diſed, ne omnino quidem peccaſſe, aut certe non graviſſime: quandoquidem unum id ſtatum, qi omnes prorſus peccare vetet, Deus ſupra humana naturæ modum conſtituit. Proximum autem, ac nobis quidem videtur, illud eſt, ut cum admiſſo aliqo peccato caſtigatis ſuorumus, ac poſtea ſolutis, & indulgentiæ habitis,* &c. Iſidorus Peluſiota *l.1. Ep.* 381. Κελλίτου μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἴσον ἐγγυτάτω. καλὸς δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνωρισμαχθέντα, καὶ ταχέως ἐξαναστῆναι τὸ πλημμέλες. *Longe quidem pulcerrimum eſt, non peccare, atque a Deo non procul abeſſe remotum. Pulcrum autem illud quoqe eſt, quem in peccatum lapſus ſit, permiſſum deum, ac quam primum è lapſu exurgere.* Idémque *ibidem Ep.* 413. Τὸ

A ἀναμάρτητον Θεῷ μόνῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχον. τὸ δὲ μαθεῖν ἐφαπτέον τῶν καλῶν γνώμην ἀδιαμφισβήτητον, ἀνθρώπου ἴσον ἐσαγῦσ. καὶ τὸ μὴ πολλοὺς περιπίπτειν τῶν ἀκοντων, οἰκεῖον τῶν ἐγγὺς θείων βιαίων. καὶ τὸ ἧττον μὲν ἁμαρτεῖν, μᾶλλον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ὑπὲ μέτρον ἁμαρτάνειν τοῖς ἁμαρτήμασι. *Ab omne peccato alienum eſſe ſolum eſt Dei: nec, qi id conſequatur, mortalium quiſquam eſt. Nullum verò voluntarium ſcelus attingere pro quidem eſt hominem. Et non in multa involuntaria peccata accidere, eorum proprium eſt qi ad Deum appropinquare ſtudent. Et (qod illis ſuperas eſt, ac malis perfacile) non qam dementiſſime in peccatis permanere.* Cyprianus *Epiſt.* 3. *Primus gradus ſelicitatis eſt, non delinqere: ſecundus, delicta cognoſcere. illa innocentia qa ſervat; hæc medela, qa ſanat.* Gregorius Romanus *in Job. l.6.c.17. Prima virtus peccata non perpetrare, ſed vitare: ſecunda, perpetrata corrigere.*

Κοσμοφιλὴς] Vide *lib.* 1. §. 16. κοσμοποιεῖν. & *lib.* 7. § 4.

Οὐχ ὅτι ἡδὺ] Auguſtinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nulloſque Catonis in actas
Surrexſit, parcenque tulit ſibi nata voluptas.

quoniam, inqit, *& qod non facubat ſine voluptate, ata fatebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus*
C *eſſe nulla potaſt, niſi ſit gratuita. nam qa voluptate, quaſi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatrio ſimulatroqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis cauſſâ faciet.* Alluſum eſt forſan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, τίνι διαίτῃ χρώμενος ἄνους ἡμιτελὴς καὶ μιξὸς ἀνθρώπους τοσοῦτον χρόνον ζώσειε, *Qâ victus ratione ſic validus & ſenſibus illaſis tam diu vixiſſet*, reſpondit, ὑδὲν πώποτ' ἡδονῇ ὑπενδούς. *quod voluptatis cauſſâ nihil unqam feciſſet.* ex Clearcho *veterum lib.* 2. Athenæus *dipnoſoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chryſippus in τῷ περὶ παιδείας, ἀδὲν ἡδονῆς ἕνεκα
D πρᾶξαι, ἀδὲ παρασκευάσασθαι τοὺς παῖδας. *Cives nihil voluptatis cauſſâ acturos aut paraturos.* Amiſthenes verò ſuis præcepit, μηδὲ δούλοις ἐπιθέτῃ παῖδ, ὄνειαι ἡδονῆς, *ut ne degerum quidem voluptatis cauſſâ unqam extenderent.* Theodorus *therapeut. lib.* 12. cujus illud item celebratur, Μανίαν μᾶλλον, ἢ ἡδονὴν. *Furere malem, qam voluptate perfundi.* Laertius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipſi in hanc partem ſæpeſſionem qandoqe feciſſe viſi ſunt, qod de Ariſtone Magiſtro ſuo ſeſtivè Eraſoſthenes apud Athenæum *lib.* 7. *pag.* 281. *D.* τὸν
E τῶν ἡδονῆς καὶ ὀρέξεως μονήλοιχμα διορυττόμενος, καὶ ἀναφαίνοντα παρὰ τῇ ἡδονῇ. *Voluptatis & virtutis parietem intergerinum & interjectum ſuffodientes & viſi apud voluptatem.* Neqs tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæreſ. l.* 3. *tom.* 2. *epiſog.* §. 9. Chryſippum ſtatuiſſe τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὲς εἶναι. *Ultimum omnium bonorum animi eſſe jucundiſſimum.* nec id ſanè Epiphanius unqam dixerit. Verum aut vitiata illa, & ἀνωφελὲς pro ἡδυπαθὲς legendum; aut loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, quorum illud probè convenit, τὰ σύμπαντα συνεστάναι ἐξ ἡδονῆς. *voluptate conſtare omnia*, tribuendum. Cæterum in dogmatum priſcorum illorum recenſione Epiphaniana haud pauca illuſimodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἡ ἔνδοξος] Contra qam illi, *qi nihil honeſtum eſſe putant, niſi qod in vulgus gloriojum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil optimis cauſſâ, omnia conſectatis facta.* Et *Epiſt.* 113. *Nihil ſit illi cum ambitione & fama: ſibi placeat.* De T. Ariſtone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2

§. 13. Τί οὖν ὦ χρᾷ;] Bernardus *de bon. defor.* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſi etiam in beſtiis beſtialior eſt homo*, (hoc eſt, ut Simocatus *Epiſt.* 13. τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος) *extreme vegeti & rationi non veteni.*

Τί ἄλλο θέλεις;] puta laudem, aut mercedem. ut *lib.* 7 §.73. & *l.* 9. § 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναλῃφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jeſu, ſed ſenſu paulum diverſo uſurpatur, Marc. *cap.* 16 *v.* 19. & *Act. cap.* 1. *v.* 2.

dam interveniente in rationem seminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia seriùs decidit: citiùs autem an seriùs, nihil interest.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipsis videberis, qibus nunc pro bellua & simia haberis, si ad decreta rationisque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. instat fatum. dum vita suppetit, dum datur, bonus esto.

§. 18. Quantum is otii lucratur sibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; sed qid ipse tantùm agat, qo id justum

εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν καὶ μεῖζονα λαβεῖν.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν πρωκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερα. Διαφέρει δ' οὐδέν. a L.2.§.14. Inf. §.47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν b θεὸς σοὶ δόξῃς, οἷς νῦν κ' πίθηκος· ἐὰν ἀποκάμψῃς ἐπὶ τὰ δόγματα, κ' τ' σεβασμὸν τοῦ λόγου. b Sup.§. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. c τὸ χρεὼν ἐπίκρεμ'). d ὅσ ζῇς, ὅσ ἔξεστ, ἀγαθὸς γένου. c L.2.§.4. d L.2.§.22. l.10.§. 16.

§. 18. e Ὅσης * ἀσχολίας περδάνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἐποίησεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ f μόνον τί αὐτὸς πιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον e L.2.§.8. Inf.§.24. * ἰσχολ. Inf.§.25. f L.5.§.34.l. 7.§.55.67.

ANNOTATIONES.

9.2. 11. 22. Et indè ἀναλῦσις, de ejusdem ascensione usurpata Lucæ *Evang.* c. 9. v. 51. Verùm in istis τὸ ἀνὰ subjectionis significatum obtinet, ut restè Beza; non *restitutionis*, uti Budæus & Erasmus de voce altera, sed ratione tamen haud eâdem uterque, censuerunt, qum Marco *reditum* & *resumptionem* designet, qomodo & mors Salomoni *redditus* dicitur sive *receptus*, ubi *corpus* asserit *ad terram unde sumptum est, revertis, spiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccles.* c. 12. v. 7. Vide *l.* 7.§.49.

Εἰς τὸν λόγον ἀυτῆ τὸν σπερματικὸν] id est, *Deum* ipsum, unde decisus, & cujus pars es. Laertius *l.* 7. *c.* 136. in *Zenone* de Deo. Ὅπως ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα συμπλέκεται, οὕτω καὶ τοῦτον σπερματικὸν λόγον ὄντα τοῦ κόσμου, &c. *Quomodo-dum in fœta femina contrahitur, ita & hunc, qum seminalis ratio mundi sit*, &c. Vide *infrà* §. 21, 23. A

§. 15. Τὸ μὲν πρωκατέπεσεν, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà* §. 47, & 48, & 50. Seneca *Epist.* 99. *Refice coloritatem rapidissimi temporis, cogita brevitatem hujus status, per qod curatissima currimus, observabunt comitatum generis humani eodem tendentis, momenta intervallis distinctum, etiam ubi maxima videtur.* Et *Epist.* 49. *Non possunt longa intervalla esse, in ea re, qa tota brevis est.*

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς ὀφθεῖς δόξῃς] Novi esse videntur argumenti ista: nihil stanso ramen. Possunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphosi illâ stupendâ, qam in sapiente suo prædicabant Stoici, & exagitat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag.* 1057. *E.* utpote qâ ὁ χρὼν ἔχθιστον ἅπασι καὶ πολέμιον, τύραννος ἄφνω μεταβεβλημένοι εἰς ἀρετὴν, καὶ γίγνοιτο ἐν βραχεῖ καὶ ἀκρῷ καὶ λογῳ γίγαντες, ἐνύπνιοι, δυσέριδες, καλλιμορφοι. ὁ κάκιστος ἐκεῖνος, ὁ λίαν ἄρτιος, ὁ καλλαρτίζων ἡμᾶς ἀεὶ καὶ ἀκαθὲς, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀόλιστος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄναυλος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄτονος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄκυρος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀβέβαιος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀσύστατος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄπιστος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀβέβαιος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄδηλος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄφωνος, ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἄσημ

δίκαιον ἦ, καὶ ὅσιον, * ἢ κἂν τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλας ἦθος. * σκληλότητα, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γεγεμμένης τρίχνι ἑρθὸν, μὴ διαῤῥιμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς, ὃ φαντάζεται, ὅτι [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ πάντως καὶ αὐτὸς ἀποθνήσκει. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, [c] μέχρις καὶ πάσα ἡ μνήμη χυθῇ ἀπὸ ἑπτημένων καὶ σβεννυμένων πρώτων. ὑποθὲς δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μένοι οἱ μεμνημένοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη. [d] τί δὲ τοῦτο πρὸς σέ; καὶ ὑδὸν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν ποιητήν; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, πολλὰ ἄκρα δ' [f] ἀκαταμίαν πᾶσα;

* τὸν ἀγ. Jun. del., a. v. Lug. [a] Ἀγάθωνα Xyl. Lug. * μὴ ἡ τοῦτο Jun. V.N. Inf. §. 28. * περιῤῥιπτέσθω. Boot. a L. 5. §. 14. l. 8. §. 57. l. 10. §. 11. b L. 3. §. 10. c L. 2. §. 17. d Sup. §. 3. e Inf. §. 51. f Inf. §. 32.

sit piúmque; nec, ut Agatho loquitur, mores nigros quod resipiat. non est itaque circumspiciendum, sed lineæ insistendum per quam citra evagationem omnem rectà curras.

§. 19. Qi de fama posthuma solicitus est, non cogitat fore, ut unusqi'qe eorum qi ipsius meminerint, mox fato sit concessurus; & qi huic successerit, ipse pariter; donec tandem memoria omnis prorsùs per suspicientes eosdémque mox extinctos protelata, & ipsa prorsus extingvatur. finge verò & immortales, qi tui meminerint, memoriámque tui & ipsam immortalem fore, qid hoc ad te tamen? nec ad mortuum jam dico, sed ad superstitem ipsum laus qid facit? nisi forsan ratione dispensationis cujusdam.

omittis

ANNOTATIONES.

Ἢ κἂν τὸν ἀγαθὸν] Xylandro libens accedo, qi pro ἀγαθὸν, Ἀγάθωνα substituit, cujus illud, τὸ μέλαν ἦθος, quod sequitur, fuerit. Annotator Lugdunensis ampliùs mutat, vultque, δὴ καὶ τὸν Ἀγάθωνα. Verum D. Junius ἀγαθὸν illud retinendum censet: totumque locum, uti mox dicetur, reconcinnat.

Μὴ μέλαν ἦθος περιῤῥιπτέσθω] non circumspicere nigros mores Xylander. alsorum, nimirum Mericus. ut activo sensu verbum accipiatur. atqe ità l. 7. §. 55. Μὴ περιῤῥίπτει ἀλλότρια ὑπομνήματα. Nolito alsorum mentes circumspicere. & lib. 5. §. 3. ἀ τὸ μὴ περιῤῥίπτει, ἀλλ' ἰσθὶ πάντα πέρατα. Qe tu nolis attendere, sed rectà perge. Cæterùm D. Bootius mavult περιῤῥίπτεσθαι legi, ut respondeat τῷ τρίχνι ἑρθὸν, qod mox sequitur. Ne eorum mores, qi nigros ingenios sunt pradti, circumagantur, & obliqua ac torminosa incedas. D. Junius denique neqe de Agathone, neqe de moribus vigris ibi qicqam vult dici. Sic itaque conjecturâ sanè probabili admodum, mutatione haud enormi, locum avtumat posse restitui, ut cum præcedentibus cohæreat; καὶ ὅσιον, καὶ ἀγαθὸν. μὴ μᾶλλον πάντως περιῤῥίπτεσθαι, &c. ut qod facit, sit justum, & pium, & bonum: neqe cum pigritia & segnitie, sive qod segnitiæ ac pigrorum est, circumspiciat; sed rectà procedat. Qid si Xylandri lectione ex parte admissâ, sic concinnaverimus? ἢ καὶ τὸν Ἀγάθωνα μὴ μέλαν ἦθος ἦ. δεῖ δὴ μὴ περιῤῥίπτεσθαι, &c. Viderint alii.

Ἐπὶ τῆς γεγεμμένης] ἐφὶ ad lineam ductam. Sic Tertullianus adv. Marc. l. 4 c. 17. Linea consistere, pro in instituto persistere ac permanere. & adv. Hermog. cap. 39. Lineas excidere. pro, ab instituto & proposito deerrare & divagari. qod à re Geometrica tractum censet Hadrianus Junius Cent. 6. Adag 75. à re Gymnica, Petrus Faber Agonist. l. 2. c. 7. cui potius accedo.

Τρίχνι ὀρθὸν] Ità l. 5. §. 14. Καλοβάτης ἰσοπαλζέτω, τὸν ὀρθίζοντα τῆς ὁδοῦ συμπίνοντα. Recte factorum appellationem sortita sunt tres rectitudinem significantes. qod l. 8. §. 57. καὶ ἰσθὶ γίνεσθαι, τρίχνι προέρχεσθαι. & lib. 10. §. 11. ἰσθὶν τρέχοντα, τρίχνι πορεύεσθαι. Apostolus ad Galat. cap. 2. v. 14. ὀρθοποδοῦσι, τρίβῳ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. sicut Lucas, sed citra metaphoram istiusmodi, Act. c. 16. v. 11. & c. 21. v. 1. εὐθυδρομήσαμεν, rectum cursum tenere.

Μὴ διῤῥιμμένον] Non vagum. Xylander nunc in hanc partem, nunc in illam procurrentem, & incerto qodam animi æstu jactatum & abreptum, & qasi disjunctum. qod in sacris Scripturis occurrit toties, neqe ad dextram neqe ad sinistram, i.e. nevtrobique declinando. Deut. c. 2. v. 27. & c. 5. v. 32. & c. 17. v. 11. 20. & c. 28. v. 14. Prov. c. 4. v. 25, 26, 27. Jos. b. c. 1. v. 7. & c. 23. v. 6. Reg. Hist. l. 1. c. 6. v. 12. & l. 2. c. 2. v. 19. 21. & l. 4. c. 22. v. 2. & Annal. l. 2. c. 34. v. 2. Esay. c. 30. v. 21. qia τρίχνι ἰέναι præcesserat. Potest tamen ab oculorum affectione sumptum esse; eâ nimirum, qàm Galenus commemorat. in Hippocr. prognost. l. 1. c. 1. ἵππος dici testatur, qando oculi sunt ἀτρέμητοι, καὶ παράφοροι διὰ πυρὸς, instabiles & perpetuo motu agitati. id vitium aliqando insitum, aliqando est adventitium, de isto Hippocrates præmon. Coac. §. 218. Πυρετὸς ἢν, τὸ τῶν ὄψεων πυκνὸν διαῤῥιπτοῦν. Malum est oculos frequenter agitare ac jactare. hoc est, ὀφθαλμὸς διαῤῥιπτούμενον ἔχειν. Et hinc allusum fuerit, si περιῤῥιπτεσθαι retineatur.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς] Retundi meritò digna vanitas illorum, qi de nomine suo propagando & ad posteros transmittendo solicitè satagunt. nec tamen, qam sui sit memoriam relicturus, cum & in honorem numinis & in bonum publicum conducat, incuriosum prorsus esse qenqam fas est. Optime Plato Epist. 2. Ἀναγκαῖα γάρ, ὡς ἔοικε, μᾶλλον ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς χρῆναι. ἐπειδὴ καὶ συγγνώμην καὶ τοῖς τότε φόβοις, οἱ μὲν ἐπιδραττόμενοι τῶν ἀδίκων ἁρπαζόντων αὖθις, οἱ δ' ἐπιπεσόντες, πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν οἷς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐν ἀνοίαις. Cura eam habenda est nobis temporis subsequentis. Fit enim naturâ qadam, ut ignavissimi homines nihil curent, qa sit de ipsis futura opinio; probatissimi autem vero cuncta facient, qo ea futuris seculis bene mixti bonitate audiant. Verum ἐν ἀνοίαις περί τι, est cui alicui nimiopere addictum esse, ut ad eam qasi amentes & perculsus consistas, aut falsam pro re eximia & admiratione digná habeas: qomodo erga famam posthumam affici est à ratione omni alienum. Socrates apud Platonem in Phædone, συφρονόντως definit, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπιλίαν ἔχειν, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως. Cupiditatibus non esse vehementius addictum, sed parvi pendere & modeste habere. Aristoteles hist. animal. l. 6. c. 18. Καὶ πάντα δὴ τῶν ζώων κοπίᾳ, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὴν ὁδοιπορίαν ἐπιλίαν ἔχειν, τὸν ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μάλιστα. Commune autem omnium animalium est, ut cupidine, voluptateqe res maxime venerea gestiant atqe incitentur. Ibidem l. 9. c. 8. Ὅσοι δὲ σφόδρα περὶ τὰ πεδία, καὶ οἱ ὄρεσιν ἐπίλιπποι περὶ τὸν ἵππον, οὗτ' οἱ τῶν Σκηνιτικῶν ἱππόβοται, καὶ καλλίπυγοι παιδεραστικοὶ ἐπὶ τὰς παιδικάς. Usqe adeo tum perdices tum cetarorum libidine gaudent, ut in avcupationes currant, & sape numero capsibus eorum resideant. qod Plinius l. 10. c. 33. vertit, Rabiegi dem tamen ferunt. qomodo Flaccus Serm. l. 2. Sat. 3.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

hoc est, ἐπίλιπποι περὶ τὰς ἀνδριαντίας. Marcus ipse l. 1. §. 6. μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιτρέπεσθαι. neqe rebus ejusmodi addictum esse.

Ἕκαστος τῶν μεμνημένων] Vide ad lib. 2. §. 17. & infrà §. 35.

Διὰ εὐδοξίαν] Per astonitos inanis famæ Xylander, ut de gloriam ambientibus dictum sit. non accedo. hunc enim jam rebus humanis exemptum præfumit. Melius Casarbonus per admirantes. alius est ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐσπουδακὼς, qi de fama posthuma laborat, & curæ eam tuendi quodammodo. alii οἱ ἐσπουδακότες ἴσασιν, qi cum vitâ jam functum admirantur, celebrántqe qasi cum stupore qodam. Heraclitus apud Plutarchum de leg. Poet. pag. 28. D. Ἑλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ σμικρὸν λόγον ἐσπουδάσθη φιλοτιμίᾳ. Stultus quivis verbo percellitur. qod idem lib. de audiend. τῶν Σοφιστῶν esse ait, eorum qi nihil non admirari laudibusqe efferre solemne habent.

Τί ὄν τοῦτο πρὸς σε] Seneca Epist. 77. Ad me nihil pertinebit posterorum sermo. Boethius Consol. lib. 2. c. 7. Qid est qod ad præsentes etiam veros, qi veritæ gloriam petunt, de fama post resolutam morte suprema corpus attineat? nam si, qod nostra rationes credi verum, non morimur, nulla est omnino gloria cum is, cujus ea esse dicetur, non extet omnino. Sin vero sibi mens bene conscia terreno carcere resoluta, cælum libera petit, omne terrenum negotium spernet, qa se, cælo fruens, terrenis gaudet exemptam? Festivè lasit in hanc mentem, qisqis fuit, Aarbolog. l. 3. c. 6. 4.

Ὄνομά μοι. τί δὲ τοῦτο; περὶ τί δὲ μοι. εἰ τί δὲ τοῦτο;
Κλεινὸς δ' οὐκ γίνομ. εἰ γὰρ ἀφανοποιεῖτε;
Ζῶντας ἐνδίκως, ἔλιπτον βίον. Ἐι γὰρ ἄδοξος;
Κεῖμαι δ' ἐνδαὴς τὸν. νῦν τοι τοῦτο λίγως;
Nomen mihi: qid hoc? patria vero mihi. qid hoc qoqe?
Claris sum genere. qid si obscurissimus?
Vivens gloriose relqi terram. qid si negleris?
Jacto vero hoc nunc, qui? cui hoc dicis?

Πρὸς τὸ ζῆσθαι τί ὁ ἔπαινος;] siqidem ἀδοξία καὶ εὐδοξία, τῶν ἀδιαφόρων ἐστίν. Honor & ignominia rebus mediis sunt annumeranda. ut supra lib. 2. §. 11. Deinde, in Aristotele Ethic. lib. 1. cap. 3. Δοκεῖ δ' ὁ τιμὰς ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ τῷ τιμωμένῳ. Honor videtur potius esse illum exhibentium, quam illorum qibus exhibetur. itaque non est ἀνάξιον τι. Vide infrà §. 20.

Δι' ἀνοησίαν τινά] hoc est. ἀς πὰ μόνον πᾶσιν οὖσιν, ἀλλὰ καὶ ἀξίοις φανῆναι. Ut non tantum solum fidelem, sed etiam videamur fide digni. Clemens pædag. l. 3. c. 11. Itaque Julianus de vindict. c. 22. Nobis necessaria est vera nostra, alius fama nostra. Et Augustini nom. ad frater. in erem. Orar. 52. Conscientia nobis necessaria est, fama proximo: qi conscientiæ fidem famam negligit, crudelis est. Verùm ut nostri mentem melius assequamur, dogma Stoicum περὶ δόξης καὶ ἀνοίας, sive de fama & laude, penitùs pavlò est introspiciendum. Illi, ut Laertius l. 7. in Zenone, ἐν τοῖς ἀδιαφόροις, i.e. in rebus mediis, qæ nec bonæ nec malæ sunt, ista ponebant: qod & nos

omittis enim intempestivè id quod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam quicunque, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam laudem habet. itaque laudando nec melius, nec deterius efficitur. atque hoc de eis quoque dico, quæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmque operibus. quod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magis quàm lex, quàm veritas, quàm benevolentia, quàm modestia. ecqid enim horum vel laude fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi laudatur? qid aurum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, quomodo eas ab æ-

* πόρρω γὰρ τοῦ ἀκαίρως τῷ Φυσικῷ δόσει, ἄλλως πως * ἐχόμενον λόγου λαιπόν.

§. 20. Πᾶν τὸ καθ' ἑαυτὸ καλὸν, ἐξ ἑαυτοῦ καλόν ἐστι, καὶ ᵃ ἐφ' ἑαυτοῦ καταλήγει, οὐκ ἔχει μέρος ἑαυτοῦ ᵇ τὸ ἔπαινον. ὅτῳ γὰρ χεῖρον ἢ κρεῖττον λόγου τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ἐπὶ τῶν κοινοτέρων καλῶν λεγομένων, οἷον ἐπὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ δὴ ὄντως καλὸν * πρὸς χρείαν ἔχει, ἢ μᾶλλον ἢ νόμος, ἢ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια, ἢ μᾶλλον ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. τί τούτων ἀφ' τὸ ἐπαινεῖσθαι καλόν ἐστι, ἢ ψεγόμενον φθείρεται; ᶜ σμαραγδίων γὰρ * ἑαυτῷ χεῖρον γένοι, ἐὰν μὴ ἐπαινῆ; τί δὲ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δινδρύφιον;

§. 21. Εἰ διαμένουσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς ἀνιὰς ἐξ ἀιδίου

* ταυτὸς, vel ταυτίως f. ταυτόνως Boot.
* ἐχόμενος λόγου. Lotzonius, πῶς Boot.
a L. 5. §. 34. l. 9. §. 31.
b L. 6. §. 2.
c L. 7. §. 15.
* [ὦ] πνοὶ, vel πνοὶ.
* [ὦ] i. Lug.

ANNOTATIONES.

ster facit, *l.* 8. §. 11. Verùm ἀδιάφορα illa cùm distinguerentur, A in τὰ προηγμένα καὶ τὰ ἀποπροηγμένα, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de quibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *quæ assumenorum & pretium aliquod habeorent*, ut Seneca *de beat. cap.* 22. τὸν ἰδιῶτην habebant. Cum autem rursus *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut quædam *per se propenenda* dicerentur, quædam *propter usum*, quædam *propter utrumque*; utpi τῆς ἰδιώτης, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siquidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detractâ, ne decorum quidem ejus cassâ peregrinandum esse dicebant*, atque hoc est, qod Marcus hic dixit, *si μὴ* B *διὰ τὴν ἀποδοχὴν τινά*) qi autem post eos fuerunt, cum Carneadem fu inere non possent, *Propter se præpositum & sumendum* esse diverunt, esseqe *humanis ingeniis & liberaliter educatis, velle bene audire, a parentibus, a propinqis, a bonis etiam rebus*, itaqe *propter rem ipsam*, non *propter usum* dicunqe, *ut liberis consultum velimus, etiamsi posthumus futuri sint, propter ipsos; sic famam post mortem famæ, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui odium & animus est, adest Seneca *Epist.* 102. in qi is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adcitis, fusissimè disceptat. Dio quidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. C Ἀτοὶ γοῦν ἀναπόδεικτα καὶ ἀνοητὰ ὄντα ἀδόξαστα ἀνόητα, οἷοί εἰσι καὶ οἱ πολλοὶ, ἃ τὰ ἀνόητα ἐν τοῖς τοιούτοις, ἃ τὸ ἡδέως ζῆν, ἀλλὰ ἐν διαφόροις πρὸς τοῦτο μόνον, τῷ ψεύστῃ, καὶ μηδὲν ἰσχύον, καὶ ἀνιτόνως ζῆν. Quæ tamen laudari per se à sanis hominibus, qale est vulgus, aut posse aliqid, aut jucunde vivere inter ejusmodi, nihil differre à vituperari, nobisque posse & laborioſe vivere qod felicissimum asserunt. Attamen, ut Galenus *therapeut. l.* 7. *c.* 1. Ὁ γάρ τοι τὸν πολλῶν ὑπερέπαινον ἐπαινῶν, εἰς μὲν χρείας τοὺς ἐπαινουμένους ἔργοιμ' ἂν ἰδίοις γνήσιος τοῖς ζῶσιν. ἀποθανόντας δὲ οὐδὲ ὀνίνησι, ἄντικρυς οὐδὲ τῶν ζώντων ἐστίν. *Nam multorum hominum laus commendatum ad usus necnullos instrumentum viventibus aliquando est, mortuus certè nihil* D *prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi haud multum illud aliqi facere videatur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 31. hac tamen ratione, prout restatur Capitolinus, *Erat famæ suæ curiosissimus: & modo loquentium detrit, vel literis vel sermone respondebat.* Idemqe, *Nihil magis timuit & deprecatus est, qam ut aviditia famosum*: *de qâ se multis epistolis purgat.* Ner silendum hic Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* Ὅστις ἐπαγγέλλεται τὸν σοφὸν, οὗτος οὐ τὸ καλὸν ἢ τὸν ἀγαθὸν, ἢ τοὺς θεοὺς, καὶ τὰς ὑγιείας. *Ita oratorum atqe rempublicam gestorum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac famitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. E dum nimirum ad aliorum rationem capiumque sese accommodat. esseqe ista etiam οἰκειωμὰν τινὰ, ut Marcus hic loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 16. Πολλὰ καὶ' οἰκειωμὰν γίνεται.

Πόρρω γὰρ τοῦ] Xylander. *Omitto cum natura mutata hanc tempori non convenientem, de qo suo loco erit disserendum.* Verùm ista ex contextus verbis qà ratione erui possint non video. Lego itaqe ὡφέλης. *omittis enim nunc & amittis, τὸ φυσικὸν δόσει, qod natura tibi concessit.* nimirum, ut qod tui est officii agas, tua solius conscientia contentus degas, omnisqe tua in te reposita habeas. ut *supra* §. 3. 8. & *l.* 2. §. 11. 13. & *infrà* §. 29. sic *infra* §. 32. Ἀφιεὰς ποιεῖν τὰ παῖα τὸν ἴδιον καθηκοντος, F ἢ τοῦτο ἀφιέσθαι. *Cum ad internos facere, qod conditioni propria conservationem erat, neglexerint.* & *lib.* 6. §. 16. Τὸ παῖα τὸν ἴδιον τὰ οἰκεῖα ἀποδοῦναι, ἢ ἴσωσθαι. *Secundum conditionis sua rationem movere, seqe sistere.* Vide *l.* 5. §. 36.

Ἄλλα τοῦτ' ἐχόμενον λόγου λοιπὸν.] legi, ἐχόμενος. *dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere; παρόντος, & ἔχομεν λόγον, *omittimus qod nostrum est, dum alterius rei*, qæ scilicet parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus, utramvis admiseris, idem futurus est. Caterum λοιπὸν illud vulg idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat, Λοιπὸν, οὖν τὸ καὶ ἐπαινῶν καλὸν, &c. *Denique qicqid pulcrum & tale est si pulcrum est, ut alterna laus ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcus his, usurpasse *supernus* §. 3. deprehendo. qinquam & τὸ λοιπὸν satis crebro etiam sententiam claudit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. Σώσω λοιπὸν. *Tacero denique.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93. *D.* Δείξω τοίνυν ἀπὸ τῆ Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸ Δαβὶδ ἑκατέρου λοιπὸν, &c. *Id ergo Abrahæ exemplo cum declaravi, & Davidem adduxit denique*, &c. Itaqe distinctionem receptorem in versione securus sum.

§. 20. Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτοῦ καλὸν] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. Τὸ ἀληθινὸν καλὸν διορίζειν ἐξεπίτηδες οὐκ ἀναγκαῖον ἑαυτῷ προσέταξεν ἑκάστοτε γυμνασθεῖν. *Verum pulcrumdo certo explarandum ipsa per se, rebus omnibus foris circumstibus sandata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

Ὅτου γὰρ χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. Ἐμοὶ δ' ὦν ἀμφοῖν οἱ τοιοῦτοι, ἢ δυσθυμῶντες, ἄντικρυ οἱ θορυβοῦντες μᾶλλον ἀναπαυόντων, ἢ μᾶλλον θορύβων, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἡσυχίαν συγχεῖν, ἵνα δυσχεράνῃ τὰς βλασφημίας ὡς ῥᾳδιουργῶν. ἢ πολλὰ δὲ ναυτιῶντα χρημάτων τοῖς ἐπαινοῦσιν, οἱ μὲ βιλτίων τοὺς ἐπαινοῦντας ἐργαζόμενοι. τῶν δὲ οὐκ ὄντων ἔχειν. *Mihi; sed ἀλλ' ὅταν ὦμι, τότε μᾶλλον καὶ δυσφημοῦσι καὶ διαβαλλουσι. Nec eram me vel laudatores vel vituperatores commodissent, qemadmodum qi cursu magnetum, aut tempesto cursum admittunt, ac per mixtiones qalitates confundunt, ut maledicti sermones, tanqam a me ipso mutatus, graviter & tempe animo feram. Blanditiæqe multas premiat laudatoribus numerarem, si me laudando meliorem efficerent. Verum aliter se res habet. Qod enim fam, hoc mancro, sive maledictis afficior, sive laudibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. Ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἱμιλλᾶτο ἐνίοτε πρὸς ἀλλήλους ὁ τοῦτον ἐπαινῶν, ἐν δὲ τοῖς ἀναμφισβητήτοις ἰδίοις, τοῦτο ποιῶν μᾶλλον ἢ σπάζων πρὸς πράγματα ἔχων. οἱ τοιοῦτοι δὴ ἀνθρωποι ὥσπερ οἱ κακῶς ἐπαινῶν, οἱ τοῖς ἐπαινουμένοις ἀφίλοις ἐτε πρὸς πάντας. *Qi agrum laudando putat se redditurum fertilem, aut frugiferum pomis qàm jocando & colendo. Non tamen bonus adjuvabit facit laudans, ubi ad ea qi laudantur est utile.* Verum hoc rejicit, subjicinqe Plutarchus: Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς οὐ γίνεται χεῖρον ἐπαινούμενος· ἀνθρώπου δὲ τυφοῦται πρὸς ἀπαλλάττοντα οἱ ψευδῆ περὶ αὐτοῦ ἐπαινούμενα. *Atqe ager qidem laudando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immerito laudant.* Caterum è contrario, *Virtutem laudatam crescere, & immortalem calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Pontt. l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam boni, eo ipso qod laudatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὴ δὴ ὄντως καλὸν τοῦς χρείαν ἔχει.] Lego τὸ δὴ δὴ ὄντως καλὸν [ὦ] τοῦς χρείαν ἔχει, sensu exigente & contextus serie. nisi si ἐρωτηματικῶς legere placuerit, τίνος χρείαν ἔχει, *scilicet rei indiget?* Sed illud potius adjecta poscere videntur. τὸ ὄντως καλὸν Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

Ἔπαινος] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαραγδίων γὰρ ἑαυτῷ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hic sine cavilla inseriere, quem oratio etiam in *edit. Lugd.* sit erotematica. σμαράγδιον autem diminutè dixit, ut & παχαίριον, ἀνδρύφιον, ἀνθύλλιον. & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. ἰσχνὸν, ὀφείλιον, & *infra* §. 41. ψυχάριον, ἀστραλίαν. qlia ab Aristophane in *Babylonios* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. χρυσάδιον, ἱματίδιον, λιθοφαλλίδιον, τετραλλίδιον, ἀστράλιον, ῥηγάλιον, *contrectatum, morbulum.* cæqe πρὸς τὸ ἐλαττοῦν ποιοῦν, *ad rem qi de agitur, deprimendam* & *elevandam* conducere pluriimum. nec alio fine utiurpat Marcus noster. Vide *infra* §. 46.

§. 21. Χορὸν ὁ αἰὼν] indè enim *animam* esse tenebant Stoi-

αὐδὲ χωρὶς ἀδῆς; πῶς δὴ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ ἀφ' ὅλου τοσούτου αἰῶνος ἐνταθέντα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, ὁ ἡ τούτων * κρᾶσις ἐν τῷ ἐνταῦθα μενεῖ μεταβολὴν δεξαμένη χρόνον ἄλλους τινὰς ἀλλοίους τοιεῖ. ὕστερον οἱ ἐκ τῶν ἀέρος μεθισταμένων ψυχαὶ, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον συμμιγέντα μεταβάλλουσι, καὶ χώραν τινὰς ἐκδέχονται,

terno ceperit aër? quomodo verò, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt, corpora terra capit? sicut enim hic corpora, ubi ad spatium aliquod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem translatæ, ubi aliquandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem

a L. 2. §. 3. & 6. §. 15. * [μετὰ] τοῦτο τινὰ ſ.

b L. 12. §. 5.

ANNOTATIONES.

τὸ, *lib.* 2. §. 2. eodémque reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et quomodo terra* Xylander. ac ſi quæſtio propoſita concinnetur. cùm ſit ſubjectio, & reſponſio, licèt interrogandi formulâ enunciata; quod & Caſaubonus advertit. q. d. Idem de animis in aërem emiſſis ſendas, quod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς ὃ ἴσως ἐνισταμενος] *in alienum, qui ſecumque ita fuerit, ſubſiſtendi modum* Caſaubonus. quod neſcio an vocabulum iſtud ferre poſſit. ego Xylandro aſſentior verenti, *quem aliquandiu in terra delitueſe*, vel *permanſiſſe*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, quod de corporibus mox illis, πρὸς ὃ τοῦτο ἐνιστάμενος.

Ἔστι τοῖνυν συμπίπτουσα] Animam corpore exuram *longa*-nam quidem, non *æternam* tamen avt *immortalem* prorſus Stoici ſtatuebant. Lactrius *l.* 7 §. 156. in *Zenone*: Τὸν ψυχὸν μεῖὰ θάνατον ὑπομένειν, φθαρτὸν δὲ εἶναι. *Animam durare poſt mortem, ſed tamen aliquantum corripiendam.* Cicero Tuſcul. *l.* 1. §. 77. *Stoici eſſe tamen aliquam nobis largimur, tenuem tamen, & exilem: diu manſuros vero animos, ſemper, negant.* Verum nec hac in parte ſecum invicem convenebant. Nam, ut Laertius *eodem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάντας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρις ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. *Cleanthes univerſim ad mundi conflagrationem uſque permanere: Chryſippus verò ſapientum duntaxat.* Seneca tum ſaltem etiam beatorum animas interituras, *ad Marc. c.* 26. *Nos quoque felices animæ, & æterna ſortitæ, cùm Deo viſum erit rerum iſta molari, laborioſus conſtitis, & ipſi parva rerum ingentis acceſſio, in antiqua elementa vertemur.* Apud Evſebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (quem cur, *de noſtris*, appellet Lipſius *phyſiolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraque retulit, ego nullius aſſequor) ex Stoicorum ſententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς. *Diſtinctorum animos etiam poſt obitum ſupereſſe.* Et mox: Τὸν δὲ ψυχὸν γενητὸν τε καὶ φθαρτὸν λέγουσι. διὰ τόδε δὲ τὸ σύμπαν ἀναλλοίωτον φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐκμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτό. ἴσον μὲν τῶν ἀνοήτων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τὸν κόσμον. τὸν δὲ τῶν ἀφρόνων, κρὶς πόνος τινὰς χρονίους τῶν κόσμων. *Animam porro & ortum habere, & interitum ſubire aliquando quidem, non tamen ſimultaneo corpore ſolutas oſſa interire, ſed manere per ſeptimum aliquandiu: ac ſapientiorum quidem animas ad extremum uſque rerum in ignem communem diſſolutionem: ſtultorum verò nonniſi aliquanto temporis intervallo ſupereſſe.* Reſpexit horſum Dionyſius Halicarnaſſeus (etiamſi leviuſculè nimis Lipſius, qui vel hoc argumento Stoas vindicat, niſi ſi Stoicus ſtatim cenſendus, qiquis Stoicum dogma aliquod recenſet.) ubi dixit, *antiq. l.* 2. *pag.* 530. Ἐς δὲ ἀφθαρσίαν μέχρι τῶ κοσμῶ συγχέεσθαι αἱ ψυχαὶ ἐμοὶ δοκεῖ, καθάπερ ὑπομένειν τινὰς, ὁ χρόνος. μᾶλλον τοῦ ἀπολλύσθαι, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μᾶλλον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον δὲ αἱ τῶν πονηρῶν. *Quod ſi anima noſtra in perpetuum degunt immortales, ut quidam exiſtimant, aut poſt relictum corpus aliquamdiu durant tempore, bonorum virorum longiſſimo, malorum contra perbrevi. &c.* Reſpexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (quem tamen nemo, opinor, Stoicum fuiſſe ſuſpicabitur) ubi ait, *ſi, ut ſapientibus placet, non cum corpore extinguuntur animæ magnæ.* Nam quòd, ut Seneca *Epiſt.* 57. *exiſtimabant animam humanis malis pondere extingui, permanere eam poſſe, & ſtarim ſpargi, quæ non fuerit alis exitus labor.* quod & Statius *Theb. l.* 6. de avri ſcrutatore montis ruinâ oppreſſo;

— latet antrum, montis ſolutis
Obruitus, ut penitus fractum obdaſtumque cadaver
Indignantem animum propriis non reddidet aſtris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem. Quemadmodum enim*, inquit, *flamma non poteſt apprimi: nam circa eà diffugit, quo urgetur: quemadmodum aer verbere avt ictu non laditur, nec ſcindituv quidem: ſic animus, qui ex tenuiſſimo conſtat, deprehendi non poteſt, nec intra corpus affligi: ſed beneficio ſubtilitatis ſuæ, parmiſſa, quàm affligatur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, neſcio, quod de Stoicis aſſerunt *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, quamdiu durat & corpus.* ideoque Ægyptios *ſapientia pentes, condita diutius reſervare cadavera*, (quaſi ſciliet a Stoa dogma iſtud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori ſit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χίονται, καὶ ἐξαίθονται] Non ergò uſque ad *inexpers*, ſive *conflagrationem*, ut illi ſuperius adducti, permanere vult Marcus noſter: ſed *ſolvi, immutari, refundi, redacendi*, ut alii ſuccedentibus & ſubeuntibus quotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram reſoluris. Atque hoc eſt fortaſſe quod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Har.* 5. §. 1. Μὴ ἀγγενήτη τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθυποτίνειν τοιαῦτα, ἕδ' ἂν πάλιν εἰσδύνειν

A *eos ἐξ ἀνάγκης γενομένους. Adhæc animarum ex alio in alia corpora tranſitiones ac tranſitus admittunt. Eas quippe de corpore decedere, ac tranſas migrede, iterumque ejusmodi ſtatuunt.* Et ex Epiphanio Joannes Damaſcenus in *lib. de hæreſ. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Scoicos Lactantius *noſtrum. lib.* 3. *c.* 18. *Supereſſe animam poſt mortem Pythagoras & Stoici dixerunt: eaſque non naſci, ſed inſinuari in corpora, & de alio in alios migrare.* Ambigit certè Seneca *Epiſt.* 65. *Semel*, inqit, *hæc mihi tradenda ſunt, an ſæpi.* Verum aliud longè hac in parte Stoicus noſter hic, quàm Pythagoras olim cenſebat. nec conſentiunt ſibi invicem in Stoicorum dogmate recenſendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀναλα γενέσθαι; iſte, non *naſci*, ſed *inſinuari* duntaxat; avt etiam ſibiipſi Epiphanius, in eo quod ſubjungit; μέρος δὲ θεῖ καὶ ἀθάνατον τὸν ψυχὸν εἶναι. *Caterum particulam quandam Dei, eandemque immortalem animam eſſe prædicant.* quomodo enim *immortalem* ſtatuunt, quam *naſci ſæpius* contendunt? Utrumque verò Stoicis falſò imbutum ab Epiphanio aſſerit Dionyſius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, quòd ex animarum materia quaſi conflata & recocta novas produci & produci ſtatuunt. Verum hac ratione, non magis *anima* quàm *corpori immortalitatem* aſſerunt, non minùs *anima* quàm *corpori corruptionem* & *mortalitatem* adſcribunt. Atque hac ratinne forſan accipi voluit, quod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατοι ἡ ψυχαὶ, *num anima eſſet immortalis*, reſpondit, ἀθάνατοι, ἀλλ' οὐ πάντα. *immortalis, ſed ne casera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἀλλ' ἐξ ἄλλα γενόμεν, ἀθ' ἀναλλακτοι,
Ψυχῆμι γοῦμα θνητὸν ἀμπλησαμένι πανοῖς.
Ex alio tamen eſt alius, ſemperque novatur,
Natura inſeminans ſeſe generalibus artvit.

B

Grotius. Servius interim, loco ſuperiùs recenſito, ait *medium* D *manu ſecatos, cum Plato animam perpetuam dixerit, & ad diverſa corpora tranſitum facere ſtatim pro meritis vita prioris: Pythagoras verò, non μετεμψύχωσιν, ſed παλιγγενεσίαν eſſe dicat, hoc eſt, redire, ſed poſt tempus.*

Ἐξαίθεσθαι] *connecſtuntur* Xylander. perperam. Verto. *accendantur*, vel *ſuccendantur*. Seneca pariter *Epiſt.* 54. *Nos quoque, & accendimur, & extinguimur.* Aliuſum eſt ad eorum dogma, qi *animum ignem* ſtatuebant. in qo cenſu cum aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philoſ. placit. lib.* 4. *c.* 3. *de Anima natura*: Οἱ μὲν Ἀναξαγόρου ἄπειρόν φασιν ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα νοερόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. *Anaxagoras* E *corpus eſſe infinitum, atque aerea natura. Stoici ſpiritum calidum. Democritus ignitam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης, ἀερικόν. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμὸν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πλάτων, πυρῶδες. Ἀναξίμανδρος, πυρώδες σύγκριμα. Δημόκριτος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aerii naturam animæ tribuunt: Stoici ſpiritum intelligentem & calidum dicunt; Parmenides & Plato ignea natura: Democritus ignearn miſtionem: Leucippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa conflare.* qo loco pro Πλάτων F legendum Ἵππων. Sic enim Theodoretus *Therapeut. l.* 5. *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξιμάνδρης καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀερώδη τὴν ψυχὴν τὴν φύσει νομίσαντα. οἱ δὲ γε Στωικοὶ, πνεῦμα εἶπον, πλέον μετέχειν τοῦ θερμοῦ. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φησὶν, Ἵππασος καὶ Ἵππων καὶ Ἡράκλειτος καὶ πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φησὶν, Ἐπίκαρπος δὲ τετράκρα τοῦτο τὸ κοινὸν πρᾶμα, πυρώδες καὶ ἀερῶδες καὶ πνεῦμα ἐκ καὶ τετραχῆ τοὺς ἀνθρώπους. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἵματός καὶ ἀερώδους φύσεως. Κρίτιας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aereum dixerunt animæ naturam eſſe. Stoici ſpiritualem quidem, ſed qa calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippajas & Heraclitus ignearn hanc manſerunt. Epicurus commixtionem quatuor quorundam qualitatum, ignea videlicet, aerea, ac ſpiritualis, quæque præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtione ex aëreis aereaque ſubſiſtentia. Critias verò ex ſanguine & humido conflare dixit.* De Democrito etiam Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῶς τι καὶ Δημόκριτος φησὶ περὶ αὐτῶ σύνη. *Ignem quidem & calorem dicit eſſe ipſam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ea igni; Hippon & Thales, ea aqa; Empedocles & Critias, ex ſanguine; Epicurus, ex atomis; Crisolaus & Peripatetici opi, ex quinta neſcio qa ſubſtantia: Stoici prout nobiſcum, ſpiritum prædicant;* verùm hunc ignem. Apud Laertium *lib.* 7 §. 157. Zeno & G

Poſi-

mutantur, funduntur, succenduntur, in seminalem universi rationem receptæ; locumque hoc pacto faciunt aliis intra sedes easdem insuper recipiendis. hoc respondere licebit, si pro concesso sumatur, animas corporibus esse superstites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τῶν τῶν τρόπων χώραν τοῖς * συνεπιζησομέναις περίχωσι. τῶν δ' ἄν τις διακρίναιτο, ἐφ' ὑποθέσει * ἑκάστῃ τὰς ψυχὰς λαμβάνειν. * σὺν Lug.

[a] Sup. §. 14. l. 6. §. 24.

χιὴ

ANNOTATIONES.

Posidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam esse.* Galenus *de anim. fac. corp. temperat.* c. 4. Stoici animam esse κράσιν ἐκ συμμετρίας γεγονυῖαν τῶν ἐναντίων ἐν πνεύματι ὑγρῷ, *temperamentum ex aereo spiritu humidæ substantiæ symmetria factum.* Cicero *Tusc.* l. 1. *Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor.* l. 3. *Omnia Stoici solent ad ignem naturam referre; Heraclitum, opinor, secuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim esse ignem, eoque & animantes cum calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vigere, id vegere, quod calet.* Ita Chrysippus *de provid.* l. 1. Διόλου μὲν γὰρ οὐ πάντῃ πνεῦσαι, ἐνῆν καὶ ψυχὴ ἕτερ ἑαυτῇ καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, flatum etiam animans suum & principem vero habet.* Idemque de Sole pariter, quem ἔμψυχον εἶ πάντως, *animantem & ignitum*, affirmique, qæ etiam *animatum* censebat, *de natur.* l. 3. Οἱ δ' ἀστέρες ἐν θαλάσσης μοιρῶν τῷ ἡλίῳ ἀναπίπτουσι. *Stellæ in maria sole accendantur.* Quem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad.* c. 38. & *de commun. notit.* c. 41. quod cum *animum* statuat τῷ περιέχοντι ψυχρόν, *sive* τὸν ἀέρα, hoc est, *infrigidatum*, & *condensatum*, *ferre unquam*, *quod obfirmandi causa*, *candens ferramentum*, *aqua imponitur*, *producat*; unde & ψυχρὸν παρὰ τὸν ψῦξιν dictum. (vide *ad l.* 12. §. 24.) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῷα καὶ ζῶα οὐκ ἐᾷ, *tunc vivere cuncta atque animari dicat, cum ignitus quasi quidam obtineri*; itaque ποτὲ μὲν τὸν ἀέρα, ποτὲ δὲ τὸν περιψύξιν, ἀρχὴν ἐκψύξεως ποιῶν, *nunc infrigidationem, nunc accensionem principium animantes constituere.* cumque animum, quem νοερὸν, id est, *ignem intelligibilem* definit, περιψύξιν τινὰ produci velit; torqueri posse in Chrysippum, quod Cleanthes olim respondit, narranti cuidam, vidisse se ἰχθῦας ἐν ὕδατι διῃρῆσθαι ζῶντας, *anguillas qu in aqua calida degerent*; καὶν ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψύσημα, *in frigida ignitur coquemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boëthum de animo*, apud Eusebium *præpar.* l. 15. c. 12. Πῶς δὲ ἂν αἰσχύνῃ γίμων, ὁ πυρὶ τὴν ἰχθὺν αὐτὸν ἀναδιδύς, ἢ πῶς νοερὸν, τῇ περιψύξει τὸ εἶδος ἀποβάλλοντα, ὃ ἐνεμόησεν; *Cui non ejus indignitatis plane videatur oratio, qi eo vel ferrum, vel ferramenta ignem cautmeri doceat, qi tantumdem aeris refrigeratione, & asperso quasi humore vel succendatur, vel etiam roboretur.* Verum de ignea animæ natura Stoicis consentiunt, Plutarchus, an Coronatus, *de Deis* c. 3. Καὶ γὰρ οἱ ἀπειρίᾳ ψυχὴν πῦρ εἶναι. *Nam & nostra anima fama ignis.* Varro *de ling. Lat.* l. 4. *Ignis a nascendo, quod hinc nascitur, omne: & quod nascitur, igniscit; ideo cales: ut qi denascitur, ignem amittit, ac frigescit.* Et ibidem.

Ova putre solet genus pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.

Indè venit, pullis devantias insinuans se,
ipsa anima: —

sive, ut Zeno Citticus, animadmum sensum ignis, qi anima & mens: qi calor à calo, qa hoc commercabiles & immortales ignes. Itaque Epicharmus Ennii de mente humana dicet;

Ipse est de Sole sumptus ignis, isque mentis est.

Sic enim Scaliger restituit. Idemque Ennius in *Epicharmo* à Persiano l. 6. prolatus:

Terra torpet est; at mentis ignis est.

Virgilius *Æn.* l. 6.

Ignemque illis vigor, & cœlestis origo.

E nostris etiam Lactantius; *de opific. Dei* c. 8. eo (*capsa* scilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cale, teguntur.* Cum autem anima ignis haberetur, qo accenso homines vivere, extincto emori necesse existeret; unanum est hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn.* l. 1. *Grave nimirum esse, perire navigio, qui anima est ignea, & perire videtur ut mare.* id quod tangit etiam Synesius in *Epist.* 3. digitum simul intendens ad dictum quoddam Homericum, quod huc trahi solebat; *Odyss.* δ. v. 511.

Ἄλλοι δ' ἐξαπόλλυσι, ἑκὰς κίον ἀλμυρὸν ὕδωρ.

Aqua differunt, postquam bibit aperta undam.

Ἐκ τοῦ τῶν ὅλων σπερματικοῦ λόγου ἀναλαμβανόμεναι] Laertius. l. 7. §. 156. in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς καὶ ψυχὴ αἰσθητικὸν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. Φθαρτὸν δὲ εἶναι. τὸ δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, διὰ μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζῴοις. *Opinantur vero animam sensibilem esse valas ingenitum spiritum, esse tamen obnoxiam corruptioni. Universi animum esse incorruptibilem, cujus partes sunt animantium animæ.* Qui clarius: Hinc tamen immortalem esse animam concludebat Pythagoras, referente Lactio l. 8. c. 28. Ἔτι δὲ τὸ ψυχὴ ἀναπόσπαστον τοῦ αἰθέρος. — ἀδιάστατον τὸ εἶναι φησὶν, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀπ' ἀνθρώπου, ἀθάνατον ἐστι. *Animum terâ quodammodo adhærere esse — esseque illum immortalem, quandoquidem & id, a qo avulsa, est, immortale sit.* Numenius *de bono* l. 1. apud Eusebium *Præparat.* l. 15. c. 20. Ἔτι δὲ τὸν ψυχὴν ὁ τῷ ὅλῳ φασὶν, ὁ καλῶν αἰθέρα. *Animum autem in universo esse ajunt, quem æthereum ipsi vocant.* — τὴν δὲ λογικὴν προσεπιψυχίαν ταύτῃ. *Ad eam vero reliquam multitudinem adhærescere.* Et mox: Ἔνιοι δὲ τὸν μὲν νοῦν ἄλλο φασὶν. τὰς δὲ λοιπὰς συμπληροῦσθαι ἐκ τελευτῆς εἰς ἕκαστον. *Nonnullis etiam placet, mentem quidem animum sempiternum esse, reliqua vero sub interitum cum eo mori.* Videmus hic, qis sit ille λογικὸς σπερματικὸς, de qo supra §. 14. & denuò l. 6. §. 24. Unam scilicet animam communem & universalem somniabant Stoici, unde reliqæ omnes essent qasi decisæ sive qe reliquarum omnium fons quidam existeret; in qem eam denuo qasi refunderentur. Vide *supra* §. 4. *infra* §. 23. & 34. & l. 9. §. 7. Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim.* c. 33. dicit, *animam digressam à corpore non refundi in animam universi, sed manere determinatam.*

Τοῖς προσεπιπνεομένοις] *adventantibus.* Xylander *insuper excipiendis*, atqe intra fedora eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, προσεπιπνεομένοις. nam Casaubonus dum vulgatam sequitur scripturam, Marci mentem minus cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. pag.* 156. animadvertere licet. Πῶς ἐλῆ καλὸν προσπνεῦσον τοῦ εἰς τὰς μητρώνας βοῦθυνα, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Aut qo pare infamorum restituto matrem & non Deo tributum.* lege προσπνεόμενον. insana litera scriptorem manus cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus l. 3. c. 26. Ἐξελθε. δεῖ ἄλλους οἴκους. δεῖ γοῦν καὶ ἄλλους, καθάπερ καὶ τὸ ἰγνίον, καὶ γυμνασιτήριον χώρους, καὶ ἀγορὰς, καὶ τὰ συνέδρια. ἄπ' ἐν οἷς πρῶτος μὲ σπέρμασιν; τί ὑπολείπεται; *Exi, de locum alios: oportet alios ita nasci, ut & in natus es, & natos habere locum, & habitatores, & usum. Si vero primos non desiderent, qd relinqitur?*

Ἐφ' ὑποδοχὴν τῶν τῶν ψυχῶν διαμονῆς] Nihil itaqe certi hic statuit Marcus. Sed & ambiguè passim loqitur. *l.* 3. §. 3. Ἐπ μὲν ἐφ' ὕστερον βίον. *Si ad vitam alteram.* & *l.* 6. §. 24. Ἥτοι ἀναδοθήσεται εἰς τὰς τῶν κοσμικῶν σπερμάτων λόγους, ἢ διαπεφάνσεται εἰς τὰς ἀπείρους. *Vel in eadem mundi rationes seminales recepti, vel in atomos pariter hanc dissipati.* &. *l.* 7. §. 32. Ἢ τοι σβεσθῆναι εἰς τὸ μετασπαρῆναι. *Vel ejs extinctio, vel transfusio.* qibus gemina habet, & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 25. 58. & *l.* 10. §. 7. Nec aliter Seneca, qi vestigium qà figat, incertum planè se prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo versabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c.* 28. *Nè invideris fratri tuo: qoscit tandem tutus, tandem æternus est, fruitur nunc aperto & libero cœlo: ex humili & depresso in cum eminus locum, qisqis ille est, qi solutus vinculis animas beato recipit sinu. Errat: frater tuus non perdidit lucem, sed securiorem fortitus est. non reliqit ille nos, sed antecessit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam resocillans; *c.* 17. *Qalem me cupis, accipe. latum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optima, quem animum — ad summa prorumpit, & pulcerrima divinorum spectacula fruitur, æternitatisqe sua memor, in omne qod fuit, futurumqe est omnibus seculis, vadit.* Marciæ de filii exactu dejectæ animum erigens *c.* 25. *Non est qod ad sepulcrum siles tui currat. pessima ejus, & ipsi molestissima istic jacent, ossa cinerisqe: non magis illuc partes, qam vestes, aliaqe cegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in terris relinqens, fugit, & vinculo excesit: paululumqe supra nos commoratus, dum expurgatur, & vitiorum vetus fœcumque omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelsa sublatus, inter felices cœtus animas; excepitqe illum cœtus sacer, Scipiones, Catonesqe, utiqe contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qz sequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adversus mortis formidinem confirmare, *Epist.* 102. *Cum venerit dies ille, qi mutuum hoc divinæ humanæqe fœcerunt, corpus hoc mihi cavent, reliqqum: ipse me deus reddam. nec nunc sine illis sum, sed grave terrenoqe detrector. per has mortales avi moras, illa melioris vitæ longitoriqe preludiator. qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non sibi, sed illi loco in qem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in aliam nascimur spatium. alia nos exspectat ora, aliud rerum status. nondum cœlum nisi ex intervallo pati possumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam prospice: non est animus suprema, sed corpus. Dies iste, qem tanqam extremum reformidas, æternæ natalis est. Deponemus, qd sanctimus, qasi non prius qoqe relicto, in qe lustebat, corpore exieris! Horet, & relucteris. tum qoqe magno ipsa matres expulsum ex gemus, plorat. & hoc ipsum flere, nascentis est. sed tunc debebat cognosci. rudis & imperitus omnium veneras; ex materno viscerum calido mollique fomento, asperam auræ liberior. Nunc tibi non est novum separari ab eo, cujus unus pars fuerat. age animo membra jam superantia demitte; & istud corpus inhabitatum dim pone. scindetur, obruetur, absolvetur. qid contristaris? id solet fieri. perenne semper velamentum nascentium.*

χρὴ δ' μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θαπτομένων ἤτοι σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐσθιόντων ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ quotidie tum à nobis, tum à beſtiis, comedun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic aperias es, Veniet, qi te revelet, dnes, & ea contubernio ſuis atqe aliis ventres edunt. Hinc nunc qoqe te, qantum potes, ſubvola: jam hinc altrus aliqid ſubſumes, ſe mediture. Aliqando natura tibi arcana retegentur: diſcuteretur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe deces, cùm totam lucem totus aſſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè ſuſpexi, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbatur divina lux, cùm illam ſuo loco videres? has cogitatus nihil ſordidum animo ſubſidere ſinat, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parare jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum muſerculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altius erigere conatur; dum Tyranni libero fœdiſſimè adulatur: ὃς χρηὶς ὀπτιμρίστως ἀναθυμιάσεις de iſtis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt. 82. Magna hæc verba excidunt, cùm mors propius acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe fulciebas: & (ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l. 3.*

Nam vera voce tum demum pectore ab imo
Ejicitur, & erepta perſona, manet res.)

Qid reverà Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt. 54. Una morbo qaſi affignatus ſum. ſatis aptè dici ſuffirium poteſt. nullum mihi videtur moleſtius, aliud enim qiqid eſt, agrotare eſt. hoc eſt animam agere. atqe medici, hanc mediterraneam mortis vocant. facetè aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego vorò & in ipſa ſuffocatione non deſii cogitationibus talis ut ſortibus acquieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experiri me? faciat. at ego illam dm experſus ſum. Qando? inqit, antequam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod ante fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ità ſunt diſtingvenda, qæ in excuſis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re tormenti eſt, anteeſſe eſt & juſſe antequam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſiqis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cum fumicla eſt, qàm antequam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur: utrinqe vero alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phœniſſis hic uſurpare *n. 1682.*

Ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ ποτ' τὰ πάλαι' αἰνίγματα;
Ubi nunc eſt Œdipus ille, & inclyta anigmata?

& Homericum illud *Odyſſ. ν. v. 181.*

Ἀλλοίης μοι, ξεῖν', ἰφάνης νέον, οὐ πάρος ἦσθα.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

quàm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *animæ immortalitate* tam erectè, tam elatè diſſerebat; tam diſtrè, tam diſidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qàm qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe nasum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l. 3.*

Reſpice item, qàm nil ad nos antacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, amus.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem denique noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l. 7. c. 55. Omnibus à ſupremo die eadem, qa ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, aut corpori, aut animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi denique in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c. 19. Mors nos in eadem tranquillitate, in qa antequam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt. 63. Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recipitqe nos locus almus, qem paranos periſſe, præmiſſus eſt.* Et *Epiſt. 76. Si modò ſolutæ corporibus animæ manent. fulcior illis ſtatus reſtat, qàm eſt dum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt. 117. Cum de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt. 82. & ad Marc. c. 19.* Imò ſomnil fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὀνείραιον potiùs. Ità enim *Epiſt. 102. Quando moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qi exoptat: aufert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitatorum opes à tradibus, & ſtrum, ſi licuiſſet, ulturias. Jamabat de æternitate animarum qæri; imo mehercùle credere. credebam enim ſacilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpes tanta. — ſubito excrrectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedu Seneca, dum *non probare*, ut ipſe cenſet, *aſſentiri* temerè, tum & ad Scepticos inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certo* habere profitetur. Qd divinus ille Plato, aut Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio aut fortius aut fidentius aut efficacius etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſuſcipere uberrimam ſpectoſiſſimámqe in *Phædone pag. 68. B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς ἀνδρείῳ ὄντι τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου ὁ φιλόσοφος ἴσως, ἀλλ' ὅ-

A σπερ ἐν πάνυ ἀναλδυνοι, φιλονεικοι. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περὶ τοῦ ἀποθνῄσκειν, ὅταν μὲν ἴσχωσι περὶ οὗ αὐ ὁ λόγος ᾖ, ὃ φροντίζουσι, ὅτους δὲ ἃ αὐτοὶ ᾤοντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγὼ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοιοῦτον μόνον ἐκείνου διάφορον. ὁ γὰρ ὅσους τοῖς παροῦσι ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ οἷός τ' ἄρξομαι, ἀλλ' ὅσους αὐτὸς ἐμοὶ ἔστι μάλιστα δόξει, ὅτους ἴσχειν. λογίζομαι γάρ, ἃ φίλα ἐνταῦθ', (ᾗ διανοοῦμαι πιθανώτατα) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχοι τὸ πιστεύειν. εἰ δὲ μηδὲν ἐστι τελευτῶντι, ἀλλ' αὖ τοῦτό γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσι ἀηδὴς ἔσομαι ἐνθυμούμενος. ἢ δὲ ἄγνοια μου αὕτη οὐ ξυναπολεῖται (κακὸν γὰρ οὐ ἔν) ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. *Qi in pertulo ſum, ea tu hoc ipſo tempore, vera ne philoſophema hoc an ea ne geram, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qi præſentibus ipſi, præſentibus videantur vera, obnixe contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc dantaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qa dico, annitar, niſi qid præter rem ſortè contingat, ſed ut mihi ipſi vera qàm maximè videantur. Sic enim cogito dulces amice, & vide qanto tum lucro ſit cætie mea. Si ſortè vera ſunt qa dico, opera pretium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, at tamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus meum ero moleſtus. Hæc autem ignorantia mecum perſeverabit mecum: malam id enim eſſet, ſed paulo poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſcirunt; hominem quidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l. 1.* qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantum conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cum altra qò progrediatur, qam ut verſimilia dicat non habeat; certa dicturus, qi & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag. 22. D.* Τὸ γὰρ τοῦ θάνατου δείδιναι, τίνι ἄλλῳ ἐστὶ, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶ ἃ οὐκ οἶδεν. οὐδὲ μὰν γὰρ οἶδεν τὸν θάνατον, &c. *Mors mortem timere nihil eſt aliud qàm ſapientem videri cum qi non ſit ſapiens. Qæ- que qam id ſit ſcire videri qa neſciat. Nemo enim ſcit, mortem* &c. Diſſertationem denique de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l. 7. c. 8.* obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qa vera ſit: Deus aliqis viderit.* qid ſunt autem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatis & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliùſmodi, qæ in Phædone *pag. 48. B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δέ γ' οὐ ἴσ' ὅτι πᾶς ἄνθρωπος τὰληθῆ ἀφίξασθαι ἀγαθός. καὶ τοῦτο μὲν ἂν ἔτι πάνυ διϊσχυριζοίμην. *Nunc certo habetote, ſperare me ad vera bonos ſturum: ſed hoc qidem haud omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag. 54. F.* Καλὸν τὸ ἆθλον, ᾗ τὸ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν δὴ τοῦτο διϊσχυρίσασθαι ἄνευ λόγου οὐ ἴσχυι ἐγὼ διιλελυθὼς, εἰ τοιοῦτοι τοῦ ἴσχυσι ἀφῖ. ὅτι μὲν τοι ἡ ψυχὴ ἐστὶ, καὶ τοιοῦτ' ἄττα, πᾶσι τοῖς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς διανοίας, ἐκ τοῦ λόγου ἀδύνατον γὰ ἡ ψυχὴ φαίνεσθαι ὄντα, τοῦτο καὶ πρότερον ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον παδοῦσθαι, ἐπιμένειν ὄντες ἴσχυι. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet rerum ſana mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animas noſtras, eorumqe habitationes, qandoqidem animas ipſe immortales apparet, & decore mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantiſqe potius, qàm ſpondentis ſtatuentiſve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avertet. Sanè proinde Tertullianus de anim. *c. 1. Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de mdaſtrea venerata ſalva aquanimitate, non de fiducia comperta veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitamqe futuram, *ſide dimidiatâ*, ut Minutius loquitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λογου βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt. 2. c. 1. v. 19.* qibus *non cure & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cælis eſt*, Matth. *c. 16. v. 17. & filius*, qi *in ſinu patris eſt*, Joan. *c. 1. v. 18. & ſpiritus*, qi *ad ſcibo τῶ Θεοῦ ſcrutatur*, ad Cor. *Epiſt. 1. c. 2. v. 10.* ea hqidò pateſcerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c. 8. v. 24, 25. & Hebr. c. 11. v. 1.* nec *ſpes* nobis *cacerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt. 10.* Sed certiſſimi *omnes eſt bon. Rom. c. 5. v. 5.* Præſertim cùm illi, præmio-

duntur. quàm ingens enim horum turba abſumitur, & in veſcentium viſceribus hâc ratione quaſi ſepelitur? & tamen capit hæc omnia locus iſte, dum partim in ſangvinem, partim in

ζάων. ὅσῳ γὰρ πλείοις καταλίσκει, τῷ ἀτυφότερος γίνεται· ἐν πᾶς ἡ τροφόμενον σῶμα. καὶ ὅμως δίχα] ἡ χώρα * ἄνευ, ἀλλὰ τὰς ἐξαιμαλ- * alibi f. σὰς,

ANNOTATIONES.

miorum iſtorum incurâ, iſtis tamen eiſdm ad mortem uſque illaborandum atque inhærendum conſulerint.

Θάπτεσθαι ἐν τοῖς τροφομένοις σώμασι] Alluſiſſe videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 84.

Hem, quantum ſcelus eſt in viſcere viſcera condi;
Congeſtoque avidum pinguescere corpore corpus?

Clarius de Metio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priſcianum, *lib.* 6.

Vulturis in ſylvis miſerum mandebat hemonem.
Hem, quàm crudelis condebat membra ſepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris diſcerpto ac depaſto;

Pabula præbebant feris denique noſtra, ſuisque
Vitam videas vivo ſepelire viſcera buſto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Natis ſepulcrum eſt ipſe parens.

Naſo de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, ſeque vocat buſtum miſerabile nati.

Lycophron de Pelope:

Ὃν πάντες ἐν γαμφαῖσιν ἁρπάσ πατὴρ
Ἔρμοῦ ἱρηὶς δυσὶν ξιφοβλήτῳ,
Ἄσπαρτα μυελῶν ἐπίνδενον ταφὰ,
Τὸ ἀλπίτην χοάδην ἰκδεξάμενα.

Cujuſque avum quidam in malaribus ſuis
Hertyma Educa, ga ferit ſeceſſinam,
Partim minutal frendicant, tumulo tabdit,
Humeri vorax epulata carnificinam.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλοῖ γὰς ἐν σπλαγχνίοις τυμβευθέντες,
Βροτοὶ πολυτρόφοις καμίνοις γναθοις
Νερθεμοι ὑπῆλθ. —

Nam plurimarum ventre ſunerabitur
Servatidentum ſavce camparum abditum
Examen rugens. —

Et de Saturno:

Τοκῆος γογὸς πλέλωρος ἀμίφρων σπυρὰς.
Prolis ſepulcrum criſte ſemiſerus ſua.

Joſephus Scaliger. De ſe Ignatius *ad Romanos.* Κολπιάσατε τὸ θηρίον, ἵνα μοι τάφος γένηται, μὴ μείνῃ καλαλείπωσί τινα τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τινι ἰορτάσω. *Adulatoribus feras capite, ut mihi ſint ſepulcrum, & nihil de corpore meo relinquant, ut ne, cùm obdormiverò, cuiquam gravis exiſtimar.* Valerius Maximus de Artemiſia *l.* 4. *c.* 6. *Quid de illo melyto tumulo loquar, cum ipſa Mavſoli veterum ac ſpectatiſſimi ſepulcrum fieri contenderit, eorum teſtimonio, qi cum extincti oſſa potione aſperſa bibiſſe traduntur?* Apuleius *ſub. Mides. l.* 5. *At hic jam tua eſt conſtantia, utrum ſororibus pro tua cara ſalute ſolacium adjungere velis, & decimatâ morte nobiſcum ſecura pericula vincere, an ſaviſſima beſtiæ ſepelire viſceribus.* Quintilianus *declamat.* 12. *Æſtimant adhuc multa pectus ſepulta ventribus noſtris cognata viſcera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in ſcrophorum alvis impoſſibili crudelitate ſepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, aut feras?
Vivum ſepulcrum mortuus ſic obrigit.

Prout & Andreas Cæſar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *eorum ventres vivæ ſepultra fuerunt.* Quod Τρομίας τοφὰ, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *ſer.* 125. ob quod Hyrcanos id ſolenne in propinqis ſuis, qi & eo fine canes alebant, quos κύνας ἐνταφίους nuncupabant. Ex Oneſicrito ſtrabo *Geogr. l.* 11. Hac ratione γύπες, ἐμφυχοι τάφοι. *Vultures animata ſepultra.* Gorgiæ dicti: quem eo nomine perſtringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionyſius Longinus *de ſublim.* 3. §. 6. Venere item ναῦς καὶ τάφαροι, non *buſtum* aut *ſepulcrum* tantum, ut ſuprà, ſed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Convv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰς ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μόνιμον τῆς ναυτικῆς ἡμῶν, καὶ ἀ τάφαροι, ὡς ἐ ᾄδω, δοκῶ τινα ἐκπεμπειν, καὶ ἀνάπαλιν ὁμῶ καὶ πυρὸς σωμεφθαρμὸν, καὶ σαρκῶν περίλυσιν. *Revera enim corporis noſtri contaminatio ſimul ipſa, atque ornus velueri apud ruſeros cruenſis ædificatus flammibus, & vermis ſimul atque ignis confuſis, cadaveribuſque appoſitus. Cibarum conditura, ſtipſtorium.* Idem *de eſu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ὥσπερ ἐν τῷ μειφίῳ τρυφῶμεν, ὧν ὄψου τὸ ἁρπαγησόμενον, οἷον ὄψου ἀχὰς αὐτὸ τὸ ὄψον διαπεσὸν, ἀναμιγνύεις ἅλμου, οἴνου, μέλι, γάρου, ὄξος ἡδύσμασι Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ ἀῦς πυρὸν ἐνταφιάζοντες. *Nos autem ita flagitiojas inter cados iſtas luxuriamur, ut carnem obſonis nonnis dignemur, deinde objectis indigentes ad ipſam condendam carnem, admiſcentes olrum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac ſi reverâ cadaver humi condendum condiremus.* Et Porphyrius *de abſtinent. lib.* 2. §. 30. Ἦπου γε ὁ τῶ πατρὸς ἱερεὺς, αὐτὸς τάφος γίγνεται τοῦ ἰδίου τοκέως ὑπομένων; *Num qi Patrem ſuum ſacerdos eſt ipſum ſe cadaverum ſepulcrum ſuſtinebit?* Ità denique de Jona

A à balena abſorpto Baſilius Seleucienſis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν ἰωνᾶς ἐν ζώῳ τάφῳ φερόμενος, τοσοῦτον οἰκεῖον δυσωδέστερον, ἡνωμένον φαγετῷ, ὥσπερ χαρίεν σκεῦος, τεφρὸν πνεῦμα, ἐ ζῶντα, οἷον γαστρὶ ὑπάλῳ μιᾶσμα. *Jonas in vivo ſepulcro ferebatur, nauſeam habituro carnivoro, impaſtum gurgitibus, loco ſedem habituro, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis munere.*

Καὶ ὅμως δίχα] ἡ χώρα δοκῶ] forſan, ἀσὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra ſumendum fuerit. De *ventre* autem feſtivè Diphilus in *Paraſito* apud Athenæum *l.* 6.

— ταλαιπωροῦμεν ἀεὶ ἐγὼ γὰρ
Τῶν γαστρὸς, ὡς ὁ πρᾶγμ' ἀν πᾶσ' ἐμβάλοι,
B Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἀγγεῖον. ἐὰ σίτου θέσεις
Ἄρτους δὸ. ἀλλ' ἀ ζωμὸν, ἀ διαθήσεις.
Εἰς σαυρίδα μᾶζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' ἀ φανῇ.
Ὀπώρου νῦν λάγυνον, ἀλλ' ἀ πάρεσται.
Εἰς τὸν Θεὸν ἐχθρὸν δὶ ταῦτα σίσφορῆς
Τὰ πάντ' ἐκείνῃς ἀδὲν ὁμολογήσεται.

— *num certè ventre mihi eſt miſerrimo*
In illum ſumpta conjicere ac in vas aliud
Idem non liceat: parcus ſeris ut manticæ,
Jam non ſeres; alatur mantica corraperes:
In utrem vellem omnimittis; non & carabum.
C *At ea illum Dea ruvidum compregs ſolens*
Etiam qa inter ſe nil habens commercia.

Grotius. Alius quidam:

Hem, quàm ſtupenda nos agit voracitas!
Quicqid ſeraverunt, pecoriſve paſcitur,
Quicqid volucrum aeream pennis qatit,
Quicqid profunda piſcium maria nocent,
Quicqid reponit terra frugum, fructuum,
Noſtris id omne ac ſepelitur ventribus?

Seneca *Epiſt.* 89. *Profunda & naſcentibus gula, hanc maria ſervatur, hanc terræ, alia humi, alia lapsi, alia veterum varis generibus cum magno labore perſequitur. nullis animalibus,* D *niſi ex faſtidio, pax eſt.*

Διὰ τὰς ἐξαιμαλώσεις] indè aj τὰς γαγρὰς δεξάμεναι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σῖτίον τε καὶ ποτὸν ἀδηφαγία ἐσθὴς ὁρμήσασα, τοῦ ὕδατος ἐπιστατοῦσα ἐπιλιγεῖται, καὶ πᾶσαν ἄλυσιν καὶ ἀνάλωσιν ἐργάζεται τῶν ἀνόντων, ὡς ἂν αἱ τῆς γαγρὸς ἀπολαμβάνουσι δεξάμεναι, μαργῶσαι ἔτι καὶ μαλλον τὸ δὶς καὶ τοῦ ἐπιθυμίαν περιβλαστούσας καὶ ὑπερθαλλούσας. *Qui ad omnem cibum potumque facile impetu, ex jam apparatis carpit quibibus, immanem famem habens abſentium: ut etiam quæ venerit ſenſuum expleverit, contemplatrix tamen avida & inanis etiam tum ſurcumſpectat, ne quid reliquum oculos fugerit, ut hoc quoque mero egnis omnivori obligurias.*

Διὰ τὰς ἐξαιμαλώσεις] ad verbum, *ob ſangvificationes:* qia pars numinum in ſangvinem convertitur. Alexander Aphrodiſienſis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recenſens; τὰς αὐξήσεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιμαλώσεις, καὶ διαθέσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Cibarum concoctiones, ſuccorum mutationes, & ſangvificationes, & diſtributiones, aſſimulationes.* Galenus *ad Glauc. lib.* 2. *cap.* 12. Γινέσθαι δὲ ἐμὸν τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα ἐν ὑγιαλῇ καλᾷ τῆ ἐξαιμαλώσει, ἀνάλογον τῷ καλῷ τὸν οἶνον τρυγί. *Fieri vero ſimilem atræ bilis redundantiam, dum ex jecore ſangvis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιμαλωτικὴ, *ſangvineam generandi facultas.* Aphrodiſienſis *modem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ δὲ ἕτερα καὶ ὑγρὰ τοιαῦτα πρὸς τὸ ὑγιαλῶς βλαστάνειν τὸν ἐξαιμαλώσιμον δύναμιν, ἡ φυλάττουσα τὰ ἐν τοῖς. ἡ δ' ἐξαιμαλώσιμος, γονῇ τὸν ἐξ αἱματος, ἡ δ' ἐξαιμαλωτικὴ, δύναμις τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calidi & humidi ex jecore congruenter temperata maxima facultatem generandi ſangvinem producit, vel juxta quosdam conſervat. Facultas vero generandi ſangvinem* F *genus ſangvinis effectivum, ſangvificativa autem effectrix ipſius operis, ipſum ſangvinem.* Idem & *de mixtion.* Galenus *de dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ φύσις ἡ σοῦσα, ἵν' ἀνάδοσις, δὸ' αἱματώσις, ἵνα θρέψις. *Cibarum concoctio, diſtributio, ſangvificatio & nutritio.* Idémque, Αἱματώσαι ἡ τροφὴ καλὰ τὸ ἦθος. *In jecore alimentum in ſangvinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6 ut oſtendat ex ſangvine hæc conſiſtere. Ἐκ τούτου ἡ μὲν καλλιγραφία τῶν τροφῶν ἐξαιματώθη, τὸ δὲ αἷμα ἐγγαλαμβάνει, σαρκωθὲν γίνεται τὸ αἷμα τῷ γαλακτὶ. *Si ergò ubi quidem ten, ctio in ſangvinem mutatur, ſangvis vero lacticſcit, ſangvis eſt lactis præparatio.* Et mox, ut totam corporis humani fabricam ex ſangvine; καὶ δὴ τὸ καλὰ γαστρὶς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐστὶ σύστασις γαλακτοειδὴς. ἔπειτα ἐξαιμαπυίᾳ γαμοῦται ἡ σύστασις αὕτη. πηγνυμένου δὲ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἔμφυτου πνεύματος, ἀφ' οὗ διαπλάττεται τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. *Quemadmodum ergò ſit in utero, primum quidem eſt lactea humidi congulatio, deinde hæc coagulatio in ſangvinem converſa ſaro efficitur: contrà autem in utero à*

a L.2.§.12. L.7.§.29.l.8. §.11.l.12.§. 10.18.29.
b L.2.§.7. l.3.§.4.
c Sup.§.18. Inf.§.32.
d L.5.§.36. l.7.§.54.
e L.3.§.4. 16.l.6.§.39. 44.45.l.7.§. 37.

σὺ, ὦ ὁ τῶν ὅλων δημιουργός, μὴ ἐν ἀορίστοις ἢ πυρώδεσι ἢ ὑγρώδεσι ἀλλοιώσεσι. τίς ἐπὶ τούτῳ ἡ ἰσοτιμία τῇ ἀληθείᾳ; ἢ διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ εἰλικρινές.

§. 22. Μὴ παραφέρεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδίδοναι, καὶ ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 23. Πάντα μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι,

uëriam, igneámque naturam transmutantur. quænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

§. 23. Quicquid tibi convenit. ô Munde, convenit &

ANNOTATIONES.

naturali & calido spiritu, à quo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10.§.25.

Εἰς τὸ αἰρῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀναθυμιάσεων καὶ τῶν ἀποφυσιάσεων, *per vapores & exhalationes*, quorum illi ad *aëreum*, an *æqueam* potiùs, iftæ ad *igneam* naturam propius accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1. c. 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ εἰλικρινές] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7.§. 29. & *l.* 8.§. 11. & *l.* 12.§. 29. addit tamen membrum tertium, τὸν ἀναθυμιῶν, *fumi*, *lib.* 12.§. 10. & quartum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τῆς ὑποκειμένης, *illorum, qa sunt extra subjectum*, duo illa tantum τὰ συνθετικὰ, *constituentia*. Laertius *l.* 7. §. 134. in *Zenone*. Δοκεῖ δὲ ἀυτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον ὕλην, τὸν ὕλην. τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀίδιον διὰ πάσης οὐσίας δημιουργὸν ὅλης. *Videtur autem illos duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Quod igitur patitur, materiam esse sine qualitate subsistentem. Quod autem facit, rationem in ipsa esse Deum. Hunc enim quippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12.§. 30. Seneca *Epist.* 64. *Duæ sunt Stoicis nostri, duo esse in rerum natura, ex quibus omnia fiant, causam & materiam. materia jacet mersa, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. causa autem, id est, ratio, materiam format, & quocunque vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et post aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ipse temperat, qa circumfusa rectorem sequuntur & ducem. Potentius autem est quod facit, quod est Deus, quàm materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. c. 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qa efficiat, alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa paviò pòst exhibebimus.

§. 22. Μὴ παραφέρεσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 7. *ne aberres, vel tantillum, ave ab agitate in conatibus, ave à veritate in assensionibus.*

Ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδίδοναι] Vide Senecam *Ep.* 89.*initio ad* §. 32.

§. 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε] *qa nimirum ipse mundi pars sum.* Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10.§. 21. Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεοὶ καὶ κόσμοι, καὶ ἀρεταὶ, καὶ τὸν γῆν λέγουσι. τὸν δ' ἀνοήλιον κόσμον, τὸν ἐν αἰθέρι. *Adhæc deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mundum, qa est in æthere.* Epiphanius *hæres. præfac.* Στωϊκοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσιν. *Stoici mundum hunc, qi sub sensus cadit, deum esse putant.* & *l.* 1. *hær.* 3. de iisdem: Φάσκουσι εἶναι τὸν τὸν Θεὸν, ὃ πνεῦμα τὸ ὑρμοῦν κόσμου, ὑρμῇ τὸ φῶς καὶ γῆν, καὶ ἄλλαι, ὥς ἐν ἀνθρώπῳ ψυχή. *Deum esse mundum asserunt, qa totius affectabilis molem, cœli numinum ac terra, cæterarumque rerum velut corporis animæ sit.* Arius Didymus in *Epitom.* apud Eusebium *præpar. l.* 15. *cap.* 15. Οἱ Στωϊκοὶ δὲ ἄλλον τὸν κόσμον, τὸν τοῖς μέρεσι αὐτοῦ, προσαγορεύουσι Θεόν. *Stoici mundum universum cum partibus ejus singulis deum appellant.* Seneca *qæst. nat. lib.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum quod vides, totus operibus suis tutelaris, & se sustinens vi sua.* Idem *Epist.* 94. *Totum hoc, qo tentamur, & unum est. & Deus est: & socius ejus & membrum summus.* Manilius *Astronom. l.* 1.

Qâ patet immodum divino numine verti,
Atqe ipsum esse Deum. —

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, qod nomine alio cœlum appellare libuit, cujus circumflexu tegantur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clementem *Strom. l.* 5. & Eusebium *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Ζεὺς ἐστιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεὺς δ' οὐρανός.
Ζεὺς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ, τι τῶν δ' ὑπερτέρων.
Æthera, tellusqe, & polo arx est Jupiter:
Est cuncta, & ultra quicqid est sublimium.

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone laudatum. *l.* 4.

Ille est ut Jupiter, quem dico, quem Græci vocant
Aerem; qi ventus est, & nubes, imber postea,
Atqe ex homine fruges; venerem post fit, aer deum.
Hæcce propter Jupiter sunt ipse, qa dico tibi.

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura Deor. l.* 2.§. 65. Plutarcho *de cap. ad prof. indeff.* & *physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragœd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *hortat.* & *Strom. l.* 5. Eusebio *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄνωθεν πόντιον,
Καὶ γῆν περιῤῥεῖ ὑγρὰς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τοῦτ' ἐγὼ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectum amplectitur,
Hunc summum habeto divum, hunc perhibeto Jovem.

Castigatiùs Grotius:

Sublime fusum terris immensum æthera,
Cujus tenetur undis amplexibus
Terrui hoc potato numen, hoc perhibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

— *adspice hoc*
Sublime candens, quem vocant omnes Jovem.

Utrqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, quem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀὴρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία.
Aer, quem nuncupare qis Jovem queat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum supraque, qod omnem
Continet amplexu terram: qod proavat ex se
Omnia; qod quidam memorarunt; recipitque perempta.

Caio apud Lucanum *lib.* 9.

Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tamen inter precandum cœlos versùs expanderent, *Cœlum eos* pro *numine* habere animadvertebant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἀγαλμα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ τοιοῦτον ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεὸν. ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullum omnino deorum imaginem statuendo fabricavit: qod in deum minime cadere formam humanam; sed cœlum hoc, qod terram circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctaqe in potestate habere judicavit.* Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cœli numen adorant.

Cœli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Dus ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cœli summas advocet auriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Augustinum *de Civit. Dei lib.* 7. c. 6. *Deum se arbitrari animam mundi*: & *hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augustinus: *Sicut hominem sapientem, cum sit ex anima & corpore; tamen ab anima dicimus sapientem: sic mundum Deum dici ab anima, cum sit ex anima & corpore.* Ea explicatio Augustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi supra; *Vim divinam in totum esse positam, & universa natura mentem atqe mente: ipsumque Mundum Deum dici, & ejus animæ fusionem universam.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qod est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides; & qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ εἰλικρινές, de qa *supra* §. 21. Distinctius paviò Lacrtius *lib.* 7. §. 137. in *Zenone*. Λέγουσι δὲ κόσμου τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ὃν τῆς ἁπάσης οὐσίας ποιὸν (sicut τὸν ὅλων ἄποιον contrà dicunt) ἢ δὲ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγένητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὖθις δὲ τὸν διακόσμησιν τῶν ὅλων. καὶ τρίτον, τὸ συνεστὼς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò triplicitèr dicunt; ipsumque deum, qi omnis substantiæ qualitatem formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tantæ operis ac ornamenti: ipsumque ornatum ipsorum, & tertium, qi sit ex utrisque compositus.* Verùm seriatim dici Κόσμου, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος ἐστὶ ὁ διακοσμήσας κόσμος. τοιοῦτος δὲ ὁ περὶ οὗ λέγομεν. *Mundus est, qi ornatus omnia. videtur vero nunc dicti prudentia.*

Ὅτι

& mihi. nihil mihi immaturum vel ferum eſt, quod eſt tibi tempeſtivum. fructûs inſtar id eſt omne mihi, quod tempeſtates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia ſunt, in te conſiſtunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dicturus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Pauca agas*, inqit, *ſi tranquillus eſſe cupis.* an non præſtiterat dixiſſe, quæ neceſſaria ſunt

ὦ κόσμε, ὁ σοὶ μὲν ὥρα, σοὶ ἐξίσου, τὰ παρ' ἐμοὶ ὥραια. πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, [d] εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνο μόνον φησὶ, πόλι φίλη Κέκροπος. σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλι φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρᾶττε, [g] φησὶν, εἰ μέλλεις εὐμήχανος [*] μὴ πᾶν ἁμᾶν [h] τ' ἀναγκαῖα πρᾶττε.

a L. 10. §. 20. L. 21. §. 13. L. 12. §. 35.
b L. 6. §. 36. l. 10. §. 1.
c L. 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. l. 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f L. 3. §. 11.
g Democritus.
* μαθὼν ἀπὸ τοῦ ἀν. Xyl.
h L. 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Ὅσοῖς μοι πρέπουσι, τοῖς ὥραιοι, τί σοι ἴσωμαι] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3. A

Optima mors, parcè qa venit ipſa die.

ἐν τῷ περιφορήμῳ. Scaliger. de cæteris ſingulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Ὃν δέχεται τὰ τῆς τῶν ὅλων φορᾶς ἴσωμα; *Annum amplectens*, qod univerſi naturâ manet eſt tempeſtivum.

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Πανταὶ δὲ φύσεως μέρη ἀγαθὰ, ὁ φέρει ὁ τῆς ὅλης φύσις. *Illud eſt autem partis unicuique bonum, qod univerſi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὁ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τοῦτο συμφέρει, ὅτι ἑκάστου φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura univerſi. & tum confert quando illa fert.* καρπὸς autem illic pro *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex ſtirpe vel arbore. Ità Apoſtolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Lamm. Vide *l.* 8. §. 30.

Ὦ φύσις] quomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud eſt Natura qam Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inſerta? & qaſ. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. eſt enim ex qa nata ſunt omnia, cujus ſpiritu vivimus.* Ità illi (Lactantii ſunt verba ſuperiùs pavlò poſtiis ſtatim ſubjuncta) *quo Naturæ nomine res diverſiſſimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus, dominoque alterum ſine altero nihil poſſe; tanqam Naturæ ſit Deus Mundo permiſtus. nam interdum ſic confundunt, ut ſit Deus ipſa moles Mundi, & Mundus ſit corpus Dei.*

Ἃ σοὶ πρέπει, τὸ σοὶ πρέπει, οἷς οἱ πρέπει] Meliùs ſtta Apoſtolus noſter de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eum, & in ipſum ſunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Chryſe* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. *& 2.*

Hæc vade circum, ſupraqe, qod complexu continet
Terram: noſtri cælum memorant, Græji perhibent Æ- D
thera.
Qæqd eſt hoc, omnia id animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe en ſibi omnia; omnisinqe idem eſt parens.
Indedemqe cadinqe ortumur, de integro eodemqe occidimus.

Ista enim cum primis illis connexa vult Joſephus Scaliger qæ Voſſius mavult adnecti verſiculo ejuſdem illi ex Nonio, & Varrone *ibidem.*

Mater eſt terra; ea parit corpus, animam æther adjungat.

Ἐφ' οἷ πνεῖ] Ἐκεῖνο γὰρ τῷ πνεῖν ἴδιον. οἷ γὰρ τι ἔστι, τὸ τῷ πνεῖν ἐστι. *Extra univerſum nihil prorſus conſiſtit; ſed qicqid fuerit, illud in universo eſt.* Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 2.

Ὦ πόλι φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienſi dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διός] Mundum appellat Διὸς πόλιν. quomodo & Dio Pruſæus. *Orat.* 36. Τῶ Διὶ πόλει μᾶλλον ἢ ἄλλοις. *Jovis civitatem potiùs qam domum.* qippe cujus ipſe Rex ſit potius, qàm paterfamilias: etiamſi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἐστὶ καὶ οἰκοδομικὸς. *In magna hac urbe eſt qidam paterfamilias.* Eſtque revera illa Διὸς-πολις multo potius nuncupanda, qàm illa Argyripæa, de qa Stephanus Byzantius. Verum potiore adhuc jure ὁ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qa Pſalmes *Pſalm.* 87. *v.* 3. Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πράττειν, φησὶν,] *dicere ſolent.* Caſaubonus φασὶ. imò, *inqit ille*, φησὶ. Qia autem hoc dixerit, docet nos Seneca *de ira l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti ſalutare præceptum, qo monſtratur tranqillitas, ſi neqe privatim, neqe publicè multa, aut majora viribus noſtris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc ſecutum puto Democritum, ità compoſſe,* (hoc eſt, volumen egregium, qod *περὶ ἐυθυμίας* inſcribit, G ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorſum) *Qi tranqillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom. 1. ser.* 100. Τὸν ἐυθυμήσοντα μάλιστα, χρὴ μὴ πολλὰ πράσσειν, μηδὲ ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, μήτ' ἂν ὑπερῇ, ἐνίοις τε δύναμιν ἀμφάπτεσθαι τῶν ἐαυτοῦ κρὴ φύσιν. *Qi tranqillè victurus eſt, unus nec privatim, nec multa oportet agere: nec, qa adſunt, ſupra vires aut naturam tollere.* Marcus noſter, *lib.* 3. §. 3. Μοῖρ' ἀολυπρήμων, μηδὲ πολυπράγμων ἴσο. *Nec diſtortis multa fueris, aut negotii multi avidus.* Evripides pariter:

Ὁ πολλὰ πράσσων, εἰς τὸ δυσφιλὲς βίν.
Res agere multas, ista vera hæd eſt vas.

Lipſius. Idemqe *Antιφῶ*: apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 58.

Ὅστις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσων παρὰ
Μόῖρ', παρὰ ζῆν δίκαιος ἀνάγκασται.
Qi multa ſanagat, nulla ubi neceſſitas,
Qam ſuaviter, agam vel, venat, dicſqe.

Et in *Ornemaſte*:

Ὁ πολλὰ πράσσων, πολλὸν ἀναπόνου βρόχου.
Potens qiſqe plus fallet, qi plus agit.

Grotius. Verum Democritus illud rejicit Plutarchus *de tranq. gill.* in ipſo ferè libri limine. Ὁ μὲν οὖν οἰόμενος, δεῖν δεῖ τὸν B εὐθυμεῖν μᾶλλον, μήτε πολλὰ πράττειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἀμέτρου πολυπραγμοσύνης, γιγνομένου πάντα ἀνωφελοῦς. Ἔπειτα δὲ ψεύδεσθαι, τὸ εὐθυμεῖν οὐκ ἐν πολλὰ πράττουσι. ἴδοι γὰρ ἂν εὐθυμοῦντας οὐκ ὀλίγους, οὐκ ἐν πράττοντας οὐδέν· ἐνίους δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν αὐτὰ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστασι. Cæterùm ut qi dixit, *animus tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendum facit rem, venalem animorum inertiâ. Deinde id neqe falſum eſt, animos tranqillo eſſe eos, qi non agant multa. Operiebas enim mulieres vere eſſe omnia quietore, plerumqe domi ne re ſumulta-* C *ri comenda deſiderantes. Sunt qoſ ipſum otium in animi cumulat ægritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi noſcit uti, plus habet negotii,
Otii utinam, qam cum eſt negotium in negotio.
Nam cui qod agat inſtiterum eſt, nullo negotio
Id agit, ſtudet ibi, mentem atqe animum delectat ſuum.
Otioſe in otio animus noſcit qid qidem velit.
Hoc ità eſt: neqe domi qam usqe nunc militia ſe-
mus.
Imus huc, hoc illuc, cium illuc ventum eſt, ire illinc
lubet.

Incertè errat animus; *prave propter vita vivitur.*

Ità verſus elegantes ſanè ſed ruſticè deartuatos refingunt collatis ſymbolis viri clariſſimi Hugo Grotius, Claudius Salmaſius, & Joannes Voſſius; qi Chori verba eſſe monet, qi militibus conſtabat Græcis, de otio ſuo, dum ob maris malaciam Aviſde moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hic Democriti præceptum refingit, & ad recti normam πρῶτος καὶ ἄριστος definxit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μάτην δ' ἀναπεῖται πράττειν] Fruſtra Xylander, qem & Caſaubonus eſt ſecutus, iſta, dum Marci mentem non eſt aſſecutus, immutavit, & conjecturam ſuam in textum inſulit, *μηδὲν ἄμεινον οἷ ἀναγκαῖα πράττειν.* At Marcus, Democritus, inqit, *conſulit ei, qi tranqillum ſtatum obtinere vult, ne nè multa agat: at tu vide, an ad hanc finem conducat petitio, ut neceſſaria qis agat, & qa conſtituenda ſua ſunt accommoda.* Deeſt ἵνα, vel ἄλως, vel ejuſmodi qippiam: qod non animadverſum Xylandrum in ſtatvdem induxit. Prout & ſimilis ellipſis ab Apoſtolo uſurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis, Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, *μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. cum lenitate erudientem eos*, expectando ſive experiendo, *num aliqando Deus illis* F *ſit reſipiſcentiam daturus*; non obſervata, vulgato interpreti inpoſiti, anſâmqe dedit vertendi, *Eis qi reſiſtunt, neqando Deus det illis penitentiam*, qaſi eo modo dictum ſit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & ſe convertant.* qum, ut rectè Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 270. Μετάνοιαν (λογίζεται, ὡς ἀπόφασιν ἰμφανῆ. *Spem penitentiæ, non ſubſtantiam ſignificat.* Contrà planè, qàm in Iſaiæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangeliſta prolato, in qo interpretando lapſus eſt è contrario bonus Iſidorus. qin & Hem D. Joannem Leiſildum *vir maximus* fugiens, in cavſſa fuit, qod Apoſtoli verba illa interpretarus eſt de oppoſita prorſus volúntati divinæ in natura humana diſpoſitione, qâ homines ita affecti ſunt, ut reſipiſcentiam dare parato numini renitantur. qod eò moneo, in eandem lapidem nè impingat qiſqam denuò. Occurrunt ellipſes huic geminæ in ſcripus ſacris apud Moſem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαῖα πράττειν] Supervacuas & minimè neceſſarias occupationes reſcindere monet, eiſque duntaxat intendere, qæ aliqâ ſaltem ratione neceſſaria exiſtant. qod monitum & ruſtus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in ſupervacuis*, non *ſubtilitas*, ut Seneca *Epiſt.* 106. ſed *tempus*, imò *vita* ferè to-

ta,

a *L.* 9.§.10. 12.

ἐγὼ, καὶ [a] ὅσα ὁ Ζεὺς πολιτικῶς ζῷα λόγῳ αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. Ἕτι γὰρ ἡ μόνον τὰ ὄντα ἐν καλῷ περίστησι διάνοια φίλη, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄντα τῶν ὑλίκα περίστησι. τὰ πλεῖστα γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράττομεν, οὐκ ἀναγκαῖα ὄντα, ἂν ἡμᾶς ἀφέλῃ, b Σχολάσει καὶ ἀπραγμόνησι ἔσομ. ἔδει δὲ καὶ πρὸ ἑκάστε ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν, μὴ ἡ τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δ' μὴ μόνον περίστως τὰς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας. ὕτως γὰρ ἡδὶ περίστις παρέλκυσαι ὑποκολλήσουσι.

b Sup. §.18. *l.* 12.§.2.

c *L.* 2.§.16. *l.* 3.§.4.

§. 25. Πάρεστι, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τῆ ἀγαθῆ ἀνθρώπου βίου, τῆ [c] λογιστικῆ μὴ τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀποτελεσμάσι, [d] ἀρκεῖσθαι δ' τῆ ἰδία [e] περίστι δικαίᾳ καὶ [f] ἁγιήσει συμφορᾶ.

d *L.* 1.§.16. Sup.§.13.

e *L.* 3.§.16. *l.* 6.§.66.

f *L.* 3.§.3. 12.*l.* 7.§.5.

§. 26. Ἐνέχυρα ἐκεῖνα; ἴδε καὶ πάλιν. σαυτὸν [g] μὴ πάρεσον. [h] ἅπλωσιν σαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [i] ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι κακῶς; [k] ὅσα τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρται καὶ συνεπλάγησε, καὶ ὅλως ὁ τῆ φύσει πολιτικῶ ζῴου λόγῳ αἱρεῖ, καὶ ὡς αἱρεῖ. Et enim solum quæ recta sunt & bona agendo, sed & eam, quæ pavca agendo comparatur, tranquillitatem producit. pleraque enim eorum quæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minusque perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaque ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, quæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siquidem id agendo fiet, ut nec actiones consequantur supervacaneæ.

§. 25. Periculum facito, quomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, quæ justâ affectione, quæ benevola sit, contentus agit.

g *L.* 7.§.16. *l.* 9.§.32.

h *L.* 7.§.31. *l.* 10.§.9.

i *L.* 9.§.4. 20.28.

k *L.* 2.§.3.*l.* 5.§.8.*l.* 8.§. 23.27.

§. 26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 49. & 88. *seriùs*: dum, qod olim Agatho scitè dixit, apud Athenæum *deipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὰ μὲν πάρεργα, ἔργον οὐ, ποιήματα.
Τὰ δ' ἔργα, οὐ παρέργων ἐστὶν ὑμνήματα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At ea qod opus est, opera perfunctoria est.

Grotius. Eodemque alludens Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα οἶσιν ἀγώνισμα. τὰ δὲ πάρεργα, οἷς ἀναγκαῖα, ἀνάγκη. *Seria quidem obiter ac perfunctoriè, & otiosa necessaria esse decernas.* Vide *infra* ad §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio delegit* Xylander. *mandat & imperat* Casavbonus. melius *λόγος αἱρεῖ, ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10.§. 32. Οὐδὲ γὰρ ἀφεῖ λογος. *neque enim ratio patitur.* & *l.* 2.§. 5. Ἀπὸ τῦ ἀφεῖν λογω. *a ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὲ ἐμὲ ὁ λόγος οὕτω ἀφεῖ. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγος ἀφεῖ, μὴ τιθέναι πρόσωπα. *Ratio ipsa postulat simulachra non esse ponenda.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato: Ὥσπερ ἐν πλόοις δεῖσαν, πρὸς τὰ παπαιόμενα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῦ πράγματα, ἵνα λόγος ἀφεῖ βέλτιν' ἔχειν. *Ut in tempestate jactu ad illud, quod casus tulerit, sua dirigere negotia, prout ratio evincit optime habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἄξιον δὲ ἴσχα τὸν μεγίστου, ὃ πολλάκις ἀφεῖ λόγος ἀπὸ τῦ μὴ ἀγαθῦ προσθεῖ. *An summum ex eo consistit argumentum, non bona causa id demittere, qod ratio postulat.*

Ἀπὸ τῦ καλῶς πραττειν ἐνθυμῖσθαι] Ità Plutarchus *de tranquill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλέθει, μηδὲ ὀλιγοπραγμοσύνην, ἀλλὰ τῷ καλὰ καὶ τῷ ἀσφαλεῖ πραγματεῖαν, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἀεὶ λαμβάνειν γὰρ ἀν μετὸν, ἢ διδόναι, τοῖς ἄκοσι ἡδίλοις. *Nescire hominem, quanto suprsum magis quam alios delectaret cavere, aliosve avdere volentes mercedem non daturos ipsi, sed exactur.* Subjungit; Ἆρα οὐκ ἐπιποθῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χαιρόσοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεως καὶ τῶν κοσμίων ἔργων καὶ φιλανθρώπων παρασκευάζουσι, καὶ πάντως, ἡδὺ ἐνίστησι, ἀστεῖ αἱ ἀὸρα λόγοι καὶ περισπῶς γαμησαι παίγνιοι. ἀλλ' ἄδλαι μὲν αἱ τοιάδε καὶ ἀδόξασοι καὶ μικρῷ μόνον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχοντα. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις αἱ τῶν Ἐνσεβῶν χαρᾶς πλίρεις ἀρεταὶ, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ ἀρεταῖς πλήρεις ὦραι, τὸν ψυχὸν μίγιθος καὶ φρόνημα μεῖζ γίθος λαμβάνουσι διαφέρουσι. *Non intelligimus quantas virtus bonos fiat, & ad fecerentem hominis ex fecerentibus actionibus voluptates ea utentibus consulat: non titillantes illas aut emollientes, sicut in carne facunt lenes ac suaves motiones, qa prurit um habent fugitivum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum: sed practicæ facta, quorum qasi opifex est, qi recte rempublicam tractat, non aveat Euripidu, sed Platonicos & divinis alis animum elatum & gaudio præditum evehunt.*

Ἐνσχολήσῃ] *majore otio utetur* Xylander. *otio multum lucrabetur* Casavbonus. Verto, *quietior*, vel *a negotiis quietior, futurus est.* Ἔνσχολος, ἔσχοι, *quietus.* Et ἐνσχολεῖν, ἐνσχίειν ἄγαν, ᾧ ὁ διάπονος ὁ διαπονᾶται. Vide Epictetum *ad l.* 11.§. 19.&*l.* 12.§. 2. Ἔνσχολος, καὶ ἀπραγμάτιτος ἕσομ, pro eo qod inutio dixerat, ἐνθυμῖσθαι.

Ἀλλὰ καὶ φαντασίαις] refecari vult non actiones tantùm non necessarias, verùm & *cogitationes*. qomodo & *supra l.* 3.§. 4. Ità Dominus noster, non solum πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes* tumas ac *manes*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὐδὲν γὰρ ἀλλ πράξας παρελυσεν ἐνσκολεύσειν] radice nimirum ipsâ evulsa. Siqidem, ut Augustinus *de perfever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantum *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὸν διάνοιαν οὕτω λέγειν σωτῆρ. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationes* tantùm is, sed & *operationes* suas exsitit: itaque qi hunc custoderit, pro Salomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionesqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πάρεστιν, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πάρεστιν σ'. ὡς ἔστι κίνδυνος ὁ πόρος. *Salvum periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ἐνίσχυσον. καὶ τὰς ὑμῖρας ἀφίλους, ἃς ὑπ' ἀργίαθος. καὶ ὑμῖρας ὁίαθον ἀργιζόμθον. τὸν παρ' ὑμῖρας. εἶτα παρὰ δύο. εἶτα παρὰ τρεῖς. ὡς δὲ τριάκοντα παρελύσεις, ἐνίσχυσον τῷ Θεῷ. ἐ γὰρ ἔξει ἐκλύσαι τὸν πρῶτον. εἶτα καὶ πανδοκεῖ ἀναπεσῇ. σύμμετρον δὸ ἐλπισθον, ἀδ' ἄνιον, ἀδ' ἐρεῖς δυσὶν καὶ τριάκοντ. ἀλλὰ προσέχων γνώμονον ταῖς ἐρίθοις ταῖς. γίνονται, ὅτι καμψῶς σοί ἐσι. *Primùm quetus esto, & dees numerato; quibus tratus non fueris. Irajes quotidie salebras, nunc alterum diebus, deinde post triduum, deinde post triduum. Qod si & triginta dies intermiseris, rem divinam facies. Habetus enim pronum reconciliatus, deinde penetus etiam tolletur. Hodie non dolus, nego cras dolebo, nego deinceps bonestus & strenuus, sed nec cohobus cum qadam qa irritabamus succidisset.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadres* Xylander, & Casavbonus. *malim*, *qomodo procedat*, qui progressus tuum sacrat. Apud Svidam historicus: Οὐ χωρήσοντα αὐτῷ τῶν ἐν συκλήτῳ πραγμάτων κατὰ νῦν. *Cum res illi ex animo fruentes non procederent.*

Ἀφειμένον] Vide *l.* 3.§. 4. & *l.* 10.§. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀποτελεσμάτων] Vide *ad l.* 7.§. 31.

Ἀρκεῖσθαι δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3.§. 6. & *l.* 5.§. 34. & *infra* §. 51.

§. 26. Ἐπάρασις ἑαύτου] Antegressis ità annexitr illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris fecius admiiiitratæ experientiam referatur. Ego potius monita superiùs data repetere opinor: ut *l.* 3.§. 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9.§. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. Ἐι μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακὸν. *Si qi delinqerit, penes ipsum est malum.* Itaque, τὸ ἄλλα ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καθαίνειν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §.20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλω τινὶ ἢ ἑαυτῷ ἐπιτιθέασιν οἱ δεξιζοντο πολὺ κακόν, ὃ τῦ ἀκολασταίνοντος. *Intemperantia non alteri vulcri quas malum, quam ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνεπλάγησε] Vide *supra* §. 10. *l.* 3.§. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in τιμωνῷ. Οὐ γὰρ ἐγὼ τύτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὕτως ἐπικλᾶσθαι. *Nec ego eorum horum unius causa fui, sed fatum, & qod jam inde ab initio sic pradestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. α.* v. 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἵκτο θεὰ περικλυτὸν ἶκον ἐσάντα,
Τῇ ὅ ἐπικλώσῃσι θεοὶ δόμεναι νόσφιν ἑταίρων,
Sed quando tempus venit tercummeantibus annis,

Re

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justéque agendo. in animo remittendo sobrie te geras.

κλώθετο πᾶν τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον, ὁ βραχὺς ὁ βίος· ὁ χαρίεντα τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. ἡ νῆφε ὁ ἀνὴρ οὗτος.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16.
§. 27. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Qs ei destinarunt Dii domum redire.
Apud enndem Telemachus *Odyss. γ.* v. 208.
Ἀλλ' ἄ μοι τοῦτο ἐπέλλετον θεοὶ ἔλδεσθαι.
Sed nequaquam mihi hujusmodi destinarunt Dii honorem.
Ulysses *ibidem λ.* v. 138. à Tiresia scisciatur,
— τὰ μὲν δὴ σφι τετέλεσται θεῖοι ἀνῆγε.
— Hæc fortassis decreverunt Dii ipsi.
Eumæus *ibidem π.* v. 64.
Παλζόμενοι. δὲ γάρ οἱ ἐπέλλετον τάδε δαίμων.
Errans: sic enim ei destinarunt hæc Deus.
Alcinous *ibidem θ.* v. 579.
Τῷδε θεοὶ μὲν πόρον, ἐπικλώσαντο δ' ἀλιθρὸν
Ἀνδράσιν, ἵνα ἤτοι πᾶσι τελεσσόμενον ἀοιδὴ.
Hoc autem Dii quidem fecerunt, destinarunt autem excidium
Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.
Achilles denique *Il. ω.* v. 525. quem locum laudat Plutarchus *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*
Ὧς γὰρ ἐπικλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοις. —
Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —
Leo Imperator in *oraculis n.* 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. *c.* 8.
Σνὺλῶ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ τέλος κεκλωσμένον.
Calumnia enim apparata in cælo fatali.
Seneca *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disposuerunt, etiam nostra viderunt, rationemque bonorum habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum promissa mens est, & is ordo mundo datus, ut apparent curam vestri non inter ultima habentem.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum unique restat, prima nascentium hora disposuit. causa pendet ex causâ. pervasa ad publica longus ordo rerum trahit. non incidunt casibus, sed venimus. Olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas. & quamvis magna videatur varietate singulorum vita distingui, summa in unum venit.*
Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.
Dum licet, — vive beatus:
Vem memor quàm sit avi brevis. —
R. Simeon in Pirke Aboth,
הַיּוֹם חָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה
Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syrx magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor. c.* 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὴ. *Vita quidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de natura malignatur conqueritur, quod in exiguum ævi gignamur, quod hoc tam velociter, tam rapide dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita deserat. Inde illa maximi medicorum exclamatio est, Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps; multoque fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαταλλακτὸν διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Ὀνάνιον ἡμῖν ἂν γένοιθεν, ὡς χρόνε. *Nullius res tantâ ope pensatâ laborare, quàm temporis.* Quod Laertius *l.* 7. in *Zenon.* Μαθεῖν ἡμᾶς ἄνους ὄντας ἐδίδαξε. ὡς χρόνε. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰασαμένη δυναμένη. *Nullâ re nos adeo indigemus, ut quidem tempore. Revera enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præcipue, qua morbis animi medetur potest.* Lucianus *de sacrif. pag.* 505. Χρὴ δὲ μᾶλλον παρὸν παρεῖναι, εἰδότας τὸ τῆ Κλωθοῖ ἀφιλτάτον, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι λαθόν ἐπιῤῥεῖ πᾶν τοσοῦτον ἔλαττον, ἐπιμελούμενον περιγίνεσθαι. φιλοσοφία δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ πειθομένη, ἐν μὲ τῶν τις ἐγγενέσθαι, ἀτοὶ ἀεὶ καὶ γέροντες ἀποζῆν οἱ δυνάμενοι. *Æquum esse optare multum præterire tempus, siquidem verum esse fatemur illud Coi medici dictum, summum, brevem esse vitam, artem verò longam. Quod quidem de arte medica est effatus, qa maxime negotio perdiscitur. At philosophia ne longo quidem tempore comprehenditur, nisi qui summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaque Philo *de vita contemplat. pag.* 892. Δ. Ἐρίτιμος δὲ φαίδιόν ἐστιν ἡμᾶς. ἐντυδὲ ποτὲ τὸν ἱστρὸν ἐπιτερόντων, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρὰ. *Temporis præcipua non decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Nec multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vendicat. Cui licet nihil facilitate crepi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem animi mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum superesset ætatis, parce jam dispensandum erat, ne sufficeret nostræ saturæ. nunc qa denuncia est, supervacua dissere in tanta temporis egestate* | Allusit ad Zenonis illud superius relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo voces perdere. Ea hoc*

A *tempore tam angusto, & rapido, & nos asperante, qd juvat majorem partem mittere in vanum?* Contra tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι αἰωνίστε τὸν βίον, τὸν δὲ τέχνην μακρὰν ἀντιτιθέντι. τοιοῦτον γάρ ἔστιν, αἰτεῖν μὲν βραχὺν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρὸν. *Inveher eum, qi vitam esse brevem, longam vero artem dicat, increpant: o contrario nempe artem quidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accipimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. ante exigimus temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem large data est, si tota bene collocaretur.*

B Κεκλῆσθαι τὸ παρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *supra* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tamen magis hoc quoqd est temporis sordis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in alterna manu; nos terse studiis proferamus: & quæcunq nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliqid qd nos vivisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, qa magis apparet respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeo præcipitis fuga transitus levis est. Punctum est qd vivimus, & adhuc punctò minus: cujus brevitatem aliquando saturam cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admovere lumina fronti, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Id magis utique indignor, aliqos ex hoc tempore, qd sufficere nec ad necessaria quidem potest, etiamsi cuiquadratum delicatissimè fuerit; in superfluum majorem partem erogare. Non voco ad istas inepcias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. efficit ni ego mortem fugiam, vita mi non effugiet.* Hoc est ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, occasionem, sive opportunitatem redimere, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. v. 16. Plutarchus in *pædag. pag.* 13. Δ. Σπεύδε χρῆσθαι τῷ καιρῷ ἐπὶ τοῦ βίου ἰόντι. ζῆν γὰρ ἐν παραζῆν πρόκειται. *Punctum temporis est tota nostra vita. Fruì cæ, non abuti ad alias res convenit.* παραζῆν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restituta;
— præter propter vitam vivitur.
Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9 *Perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, dispensis; qod in tua, demittis.* Ita qod Plautus Pœvdol. 2. 3.
Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,
Ia labore ægre ita dolere ut mare obreptat interim.
C Νῆφε ἀνηρ] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔοικεν ἡμῖν, ἀνηρίνειν τὸ σπουδάζειν, καὶ σπουδάζειν μὲ παλαιστικῶς. *Ex eo accidit, ut dum relaxamus, seria agamus, & dum seria agimus, nimiùm cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὸν ἄνωθεν ἥλιον μὴ κοιτάσθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum avertit interesse, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranquil. c.* 15 Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, ne dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & quasi concentum solvamus.* Et Martianus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium industria subnecti debet, non qe evanescat virtus, sed qe recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus quidam retinendus est, ut ne nimis omnia profundamus, clamque voluptate in turpitudinem delabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,
Μὴ σύντονον βόαζε, μὴ' ἀνειμένον.
Intendito nec ejito, nec solutum.
D Ἀνηρίνειν] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acrioresqe requieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; cui enim exhaurit illos unqam intermissa fecunditas: sic animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipiunt paulum relaxati & remissi. nascitur ergo ex assidentate laborum, animorum hebetatio qadam & langvor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀδύνατοι συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assidue operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.
Qod caret alterna requie, durabile non est:
Hac reparat vires: nec imbrasque fessa levat.
Itaqe *sapientis esse, remittere interdum animum rebus gerendis intentum.* Augustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siquidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.
Otia corpus alunt, animum quoqe pascitur illis:
Immodicus contra corpus utrumqe labor.
Et Statius *Sylv. l.* 4.
— vires instigat, aliqe
Tempestiva quies: mater post otia virtus.
Hinc de *arte lyrâqe* inmigo illa tantopere celebrata. Duo in *nervum*, apud Stobæum *tom.* 2. *ta.* 62. Ἀεὶ αὐτοὺς παραπετάσματι τόνου νέου. τῷ τόξου, τῷ λύρα, τῷ ἀνθρώπῳ, ἀσφα-

a Infr. §. 45. b 6. §. 10. c 9. §. 39. d 12. §. 14.

§. 27. a Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος ; ἢ κυκεών, συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος. ἢ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑφίσταταί δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία ;

§. 27. Mundus vel eſt ordine juſto diſpoſitus, vel miſcela temeraria, congeſta qidem ea, ſed ut mundus ſit tamen. qid enim? fierine poteſt, ut in te mundus qidam ſit & diſpoſitio concinna, in univerſo verò inconcinnitas mera? idqe

ANNOTATIONES.

ζει δὲ ἀναπαύσεως. Remiſſionis ad novos labores præparat. Et artus, & lyra, & homo à quete vigent. Eadem tit. 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ἐργαλεῖον, ἀνίσει τῷ ἐκτείνειν ἀρμοσθήσεται, ἡδὺν γίνεται. *Vita inſtar organi muſici, dum intenſione & remiſſione ſibi concinna redditur, ſuavior fit.* Democritus apud Antonium *meliſſ. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ἐργαλεῖον ἄνευ τοῦ ἐπιτείνειν λυμαίνει, οὕτω γίνεται. ὕτω καὶ ὁ βίος. *Quemadmodum organum intentionem & remiſſionem ſuſcipiens ſuave fit, ſic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina ſæpius permutata, confuſa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Pædag. pag.* 9. *B.* Ὁ βίος ἡμῶν οἷς ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυσιν διήρτηται. ἢ ἀπάντων τῶν τόνων ἄστομά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Παιδιὰ πάντα ἄδηκτα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem ſchemate uſus eſt & Ariſtoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὰ τόξα δὲ, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτείνωμεν δυνάμεναι. καθόλου δὲ ἀνίεται, σῶμα μὴ, ἐνδεὲς γὰρ πληρόσει, ψυχὴ δὲ ἀνίεται καὶ παίζει. *Tota noſtra vita in remiſſionem ſerimusque ſtudium eſt divina. Et reques laborum eſt condimentum. Nam & artus & lyras remittimus, ut intendere poſſimus. Atqe in univerſum ſervatur corpus impletione atqe vacuatione, animus autem remiſſione & labore.* Amaſis apud Herodotum *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ πεπτημένοι, ἐπεὰν μὲν βιάσηται χρήσθαι, ἐπιτείνουσι· ἐπεὰν δὲ χρείωνται, ἐλαύνει. οἱ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐπιτεταμένον εἶη, ἐκραγείη ἄν. ὅτι δὲ καὶ τὸ θεῖον ὡς ἀνθρώπου ἐστὶν ἐπιτείνειν καὶ ἀνίεναι. ὕτω δὴ καὶ ἀνδρῶν πατέρα, εἰ ἐθέλοι καλῶν ἀποδέξεσθαι ἀεί, μηδὲ ἐς σκυγίην τὸ μὴ ἐπαινεῖν ἀνίεναι, λάθοι ἂν ὕτοι μανοὶς ἐὼν ἀπείρλησι γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *poſtredeuntes* ex agro. Ἐισθα πως τοῖς πόνοις ἀεὶ τοῖς τοιούτοις διαλύσεις ἀπίστου. τοῦ μᾶλλον τοῦτο φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τόνοις. ᾗ δύνασί τι μεῖζον τῶν ὑλοφθόρων ἐκλύεσθαι, οἷ μᾶλλον ταθήσονται πάλιν, ἢν μὴ ἄχρηστοι ἔσονται τῇ τοξότῃ, μηδὲ ἀσύνετοι τὸ καιρῷ χρῆσθαι. *Soleo ſere hujuſmodi oblectamentis labores diſſolvere ac relaxare : quandoquidem nec perpetuum contentum nervus ferre poteſt, ſed laxari nonnunquam arcus cornua oportet, ſi quidem rurſus intendendus ſit, & ſagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Naſo *Epiſt.* 4.

Arcum ni ceſſes tendere, mollis erit.

Æſopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Cito rumpes arcum, ſemper ſi tenſum habueris:
At ſi laxâris, cum volet, erit mobile.
Sic laſſus animus debet aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangeliſta gemina has referunt Abraham Abbas apud Joannem Caſſianum *collat.* 24. *c.* 21. Thomam Aqin. *ſumm: p.* 2ª 2æ *q.* 168. *a.* 2. & Henricum Herp. *ſpecul. aur. ne præcept.* 3. *ſerm.* 2. ſed & de Antonio Eremitâ balithæ exemplum eodem trahentes, Antonin. *ſumm.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. §. 1. & Gvillielmus Pepin. *de confeſſ. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverſo, Plutarchus *de ſene polit. pag.* 792. *C.* Τόξα μὲν ἐπιτεινόμενα ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, ſi nimium intendatur, rumpitur: animus laxando perit.* Unde de Theophraſto Laertius *lib.* 5.

Ῥάγνυσθαι σοφὸν τόξον ἀνίεμεν.

hoc eſt, ut Publius Syrus:

Arcum intenſio frangit : animum remiſſio.

id de ſolutiore illa remiſſione capiendum eſt, qam vicandam cavendâmque hic Marcus monet.

§. 27. Ἤτοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà* §. 45. & *l.* 2. §. 3. Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *ſ.* 4. *Quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellavere, eum nos à perfecta abſolutaqe elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius eſt mundo, nihil præſtabilius, nihil pulcrius. atpote in qo univerſa ita conſtituta ſint, ut neqe ad uſum melius aliter potuerint, neqe ad ſpecem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Seneca *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μέν ἐστι σύνταγμα ἐξ ἀρανοῦ καὶ γᾶς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ἄλλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλασσομένη. *Mundus eſt compages è cælo terráqe congruentia, atqe ea res naturæ qa natura ea continentur. Dicitur etiam alter mundus ordo & deceſſus univerſorum, qa à Deo & per Deum aſſervatur.* & Euſtathius *ad Il. ά.* Κόσμος ἡ τάξις ἐν τῷ παμφ. αφ' ἧ καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐνυάπτας ὁ πρίσων ἔτακτεν. Apolejus *de mund. Mundus eſt ordinata ordinatio, Dei munus.* & rurſus: *Qid mundo præſtantius? Laveda, qam putas ſpecem: portio ā te laudabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hoc & per hanc illud qodcunqe eſt, invenietur eſſe laudandum. nam qid, oro te, ornatius atqe ordinatius videri poteſt, qid non ab ipſius exemplo venuſtatura ſit ratio? unde κόσμος Græci nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c.* 17. *Qod columna, Deus unus eſt, qi totam molem ſtatumcum omni inſtrumento elementorum, corporum, ſpirituum, verbo, qo juſſit, ratione, qā diſpoſuit, virtute, qā potuit, de nihilo expreſſit, in ornamentum majeſtatis ſuæ : Unde & Græci nomen mundo ipſum accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Κόσμος τι ἴσως ἄπρις λόγου καὶ κάλλος ἀμήχανον. *Mundus verè eſt, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.*

Ἤ κυκεών] *Cremus,* Iuà *l.* 6. §. 10. Ἤτοι κυκεὼν καὶ ἀνατετραλισμένη, καὶ συλλογισμός. *Univerſum aut eſt cumus qidam rerum, mutuo concurſu fortuito invicem implexarum, mox diſſipandarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. Sæpiſ. 9. §. 39. κυκεὼν καὶ συλλογισμός. *Cremus & deſperſio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.*

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te ſcilicet qi ex μικρῷ κόσμῳ τις.* (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, parvum mundum, hominem dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag.* 4. & *Mundi inſtar habere ſabricam humani corporis,* Ambroſius *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & majorem illum imaginem gerit. Macrobius *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideo phyſici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum eſſe dixerant.* Si eſt ergò, inqit, in te fabriciqe tui ordinata rerum diſpoſitio, in mundo ipſo multò magis. Siqidem, ut Tertullianus *de reſurr. carn. c.* 30. *Eaſi ſigmentum veritatis ex imagine eſt, imago ipſa ex veritate eſt ſua; neceſſe eſt eſſe prius ſibi, qam alii configuretur. de vacuo ſimilitudo non competit, de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confuſio res erat, nunc verò compoſita eſt. & nisi ex compoſitis incompoſita probari? nulla res ſpeculum eſt alterius non coagulo. nemo ſe apud tonſorem pro homine nudum oſtendit: nisi ſi, qi putat ne hac extructione mundo diſpoſitā jam & compta, informem & incultum materiam reſpondere. qid hodie deformis in mundo? qid retro ſpecio. ſum in materia; aut ſpeculum ſit mundus materia? cum ornamenta nomine ſit penes Græcos Mundus, qomodo ornata materia imaginem non refert? Nec materia certe mundus imago eſſe poterit, ſi compoſitus ille & exornatus, confuſa verò & exornata iſta; nec homo mundi, ſi in homine ordinata partium membrorumqe diſpoſitio, in mundi compage nulle ordine legiove certā diſpoſita, ſed commiſſa commiſtaqe temerè univerſa.* Qanqam mundum non minorem, ſed majorem imaginis divinæ rationa havd abſurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Paſch.* §. 15. Τὸν ἀνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ ἅμα τὸν μέγαν ἔτερον ἐκ μικροῦ μέγα ἐκ γῆς ἴσον. *Hominem fabricatur, & velut alterum quendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At verò Syneſius *de providen.* 1. non *hominem* rantùm integrum, ſed *capus hominis* ipſum *mundum minorem* indigeras; in qo *mens* tanqam *numen* qoddam reſideat. Ἅπαν μὲν οὖν αὐτάρκως ἀνθρωπειὸς διανελίσσεται, τό' οἷον ἔπως ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμος μικρός. *In ſuperioribus parvibus ſiderea, in inferioribus vero capita globoſa formata ſunt, ut parvo mundi in mundo eſſent domicilia animarum.* Reſpexit, opinor, id qod in philoſophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.* 4. *c.* 21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατεικέναι τὸ τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipſa illa principe animi pars in globo noſtro capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Avſonius *monoſyll.*

Cur vegetum mundi inſtar habeat. —

Vide *ſupra ad* §. 3. Qomodò avtem Marcus iſtic illos perſtringit, qi qem in ſemetipſis agnoſcunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipſi ſunt partes, negant: pari modo & Epicuri ſectatores Seneca *præfat. qæſt. nat. l.* 1. hoc ipſo notāt nomine, qòd cùm *mundum* putent eſſe ſibi ipſis, eumqe *providum & ſingula diſpenſantem*, *univerſum* interim, in qo & ipſi ſunt, *expers* eſſe *conſilii* ac *temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Ἐν δὲ σοὶ διακοσμίᾳ;] Nihil minùs. Avtor *de mundo.* Κόσμου δ' ἐντὸς τὸ σύμπαν, ἀλλ' ὁ ἐκτὸς περιλαμβάνων ἐκεῖνον. *Univerſum ipſum commodius nominaveris compagem rerum compoſitam, contineqe ordine diſpoſitum, qam congeriem confuſam, & incondituam.* Reverā, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀνωρμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. *Ante mundi ornationem erat confuſa congeries.* Eram ſiqidem primò omnia, ut Moſes *l.* 1. *c.* 1, *v.* 2. תהו ובהו id eſt, ut Naſo *Metam. l.* 1,

— *rudis indigeſtaqe moles.*

Nec qicqam niſi ponderis inerti,
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum.

Verùm hanc *Deus* (is eſt *melior potiorqe natura illa*) *litem dirimens, molem diſcrevit: πάντοθεν πάντων ἡ περὶ ἀκαρπίαν ἐλαύνων*, ut Gregorius Nazianzenus, περὶ ἐνταξίας. Atqe hoc eſt qod Anaxagoras apud Laertium *lib.* 2. §. 6. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησεν. *Omnia ſimul erant, deinde acceſſit mens, eaqe compoſuit.* Sive ut Timon in *Sillis*,

Πάντα συνηθροισεν ὁμῶ τίθαρυσμένα πρόσθεν.
Omnia compoſuit ſimul confuſa antea.

Et

ſdque rebus omnibus ità quoquam diſcretis ac diffuſis, conſpirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

κὴ πᾶσι, ἅτις ᵃ πάντων ἀμοιχεμένων κὴ ἀμοιχυμένων ϗ ᵇ συμπαθῶν.

a L. 6. §. 38.
b Inf. §. 40.

§. 28. ᶜ Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, c Sup. §. 18.

ANNOTATIONES.

Et apud Hermiam in *Phædr. pag.* 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ τῶν ὅλων αἴτιος καὶ πάσης τῶν ὄντων ταξεως καὶ τάξεως ἀρχηγὸς καὶ ἡγεμὼν καὶ διάκοσμος τῶν μεριστῶν καὶ ἀμερίστων, καὶ νόησις τοῖς νοητοῖς, καὶ διάνοια τοῖς μονογενέσι, καὶ νόημα τοῖς διανοήμασι. *Mens omnium eſt rectiſſima, eaque cauſſa & omnium domina eſt, & ordinem confuſis præbet, & motionem immobilibus, & diſtinctionem commiſtis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in vitæ *ejuſdem.* & Antonius *moleſſ. l.* 2. *c.* 76.) differentibus quibuſdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inquit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῶν ἐκείνου ἀκριβῶς ἢ φρονίζετε. *Vos mundum curioſè perſcrutamini; ſtatum vero veſtrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionyſium ad virtutis ſtudium impelleret, ὅτως διακοσμηθεὶς παράδειγμα τῶν ὅλων λάμψῃ. ᾧ πρὸς τὸ δεύτερον ἀφορμαὶ δοὺς παράδειγμα τῶν ὅλων ἀμείνονι, ᾧ τὸ πᾶν ὑγιαίνειν ποιήσαντι, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἔσῃ, μᾶλλον μὲν ἐνδιαμένων ἑαυτῷ μοχθηρίαν, μᾶλλον δὲ τοῖς πολίταις, γονέασι βασιλεῦσι τε οὐράνιε. *Qo morbus ad deformem expoſitus, atqe ad deformiſſimum rerum & pulcerrimarum conformatarum exemplanè, cas univerſitas dissi parens non jam confuſa ſed mundus eſt, magnum ſibimet ipſi, magnum item cœleſtibus patuit ſelectarum ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dionyſ.* 962. *A.*

Διακοσμήσεων καὶ διακρίσεων] Vocem harum priorem Lugdunenſis veriſſi. qo id contibo incertum miſit. Seneca *qæſt. nat. l.* 7. *c.* 27. *Tota hujus mundi concordia ex diſcordibus conſtat.* Et *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Heraclitus apud Ariſtotelem *Ethic. l.* 8. *c.* 2. Τὸ δεύτερον συμφέρον καὶ ἐν τοῖς διαφέρουσι μᾶλλόν ἐστιν ἡ ὁμόνοια. *Adverſarium eſſe conſentiens: & ex diſſerentibus pulcerrimam coaptationem fieri.* Idemqe apud Avtorem *libri de mundo, c.* 5. Συνάψεως ὕλαι καὶ ἀχρὶ ὕλαι. συμφέροντα καὶ διαφέροντα. συνᾴδοι καὶ διᾴδοι. καὶ ἐν πᾶσιν ἓν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Criſpa & mollia criſpa mollibus, conſentientia & diſſentientia, conſonans & diſſonans, unum etiam ex omnibus, omnia ex uno.* Et ex eodem Apulejus. *Sic totius mundi ſocietatis contrariam naturam ſe impares conventus, pari nec diſcordante confuſio Natura voluit Muſicam temperavit.* namqe acuelis arida, & glacialibus flammeda, velocibus pigra, durelis obliqa, *confuſis, unumqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum conſtituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, muſica, grammatica imaginibus illuſtrat. Τόνῳ φυλετικῆς ὁμονοίας τὸ διαφωνοῦντον, ὅτι ἐν πολλὰ μίαν, καὶ ὁμοίως ἐξ ἀνομοίων ἀνυστελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένου καὶ πάντα φύσει καὶ σύγκυ. ἴσως δὲ καὶ σῶν ἰατρίαν ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐν τοῖς ἀνιστάλοις τὸ σύμφωνον, ὡς ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἁμάλου τὸ ἄρρεν συνάγουσι πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ σὺκ ἐκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν ἀρετῶν ὁμονοίαν διὰ τῶν ἐναντίων συνάψει, ὡ διὰ τῶν ὁμοίων. ἴσασι δὲ καὶ ᾧ εἶχον τὴν φύσιν μεμιγμένα τοῦτο ποιεῖν. ζευγοφόρια μὲν γὰρ, λουτὰ δὲ καὶ μαλάκια, ἀχρεῖά καὶ ἐρυθρὰν χρόαν ἐγκαταμιγνῦσι φυσικῶς, τὰς οἰκείας τοῖς προσγινομένοις ἀναπλάσεις συμφώνους. μυσικὰ δὲ, ἐξῆς ὄντα καὶ βαρέα, μαρμάρῳ τε καὶ βραχεῖ φθόγγῳ μίξαντα, εἰ διαφέρει φανεῖ μᾶλλον ἀπολλαγὴν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνήεντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων πρώτην ποιησαμένη, τῇ ὅλῃ σύγκρᾳ ἀπ' ἀλλήλων ἐνεστήσατο. ἀτεὶ δὲ καὶ τῶν ὅλων σύγκρασιν ὅλα τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν πράττων, μίαν διακόσμησιν ἀρμονίαν. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κουφὸν μιγὲν, καὶ ὀξὺ πυρίφλεγμον, τὸ ὅλον διακόσμησε μίαν διὰ πάντων ἁρμονίαν, ἐκ τῶν ἀρχῶν καὶ ἐπορίσασα τὸ σύμπαν ἐκ τέτρων δοκιμὴν ὁπλῶν, τάξ τε ἐναντιότητος ἐκ αὐτῷ φύσεως ἀλλήλοις ὁμολογουμένης, καὶ ἐκ τάξεως μαχομένων τῷ παντὶ συνεργίαν. *Hoc eſſe in concordia civili longè admirabiliſſimum, qod ex multis ipſa unum efficit uſſectum, & e diſſimilibus ſimilem, omnia illa quidam natura ſuſpectrix & fortuna. Atqe haud ſcio, an etiam contrariorum apposcens ſit natura: ex cujqe conſona, non item è ſimilibus conſtitit. Sic certè ipſa marium cum fœmina conjunxit, non eorum cum ſuo horum utrumqe ſexu. Quo pertinuit etiam concordiam per contraria, non per ſimilia deſignaſſe. Adde qod ars natura æmulatrix hoc idem facit. Siquidem pictura, albarum nigrorumqe colorum luteorumqe & rubrorum naturas inter ſe attemperans, effigies rerum effecit conſonas exemplaribus. Muſica acuti & gravidus ſonus, longiſque & brevibus una permixtit in diverſis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammaticæ ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis temposuere reliqui. Itaqe univerſorum coagmentationem cinnu quodam præpoſterorum ſummos contrariorum commodis attemperato natura ipſa digeſſit una eademqe coharentiâ: qppe ſiccum humido, calidum frigido, grave levi maxtum, & rectum orbiculari, univerſum vis una per omnia pertinens certo ordine deſcripſit, concinnoqe digeſſit, & diverſis naturis atqe impermixtis univerſum mundani architectatus, naturas quam maximè contrarias, velut edicta concordia & imperata, adſtrinxit ad conſenſum mutuumqe commercium, ejuſdemqe rerum molitionem univerſitati ipſi ſalutem machinata eſt.* Qz peripatheticè ab Apulejo verſa vide *ad l.* 7. §. 48. Synaſius *de*

A *inſomn. pag.* 134. Ἔστι τοι ὡς ἐκ συγχύσεως τῶν μερῶν καὶ διαχύσεως. ἡ γὰρ ἕνωσις ἐκ πόρρω τὸ ἁπλοῦν ἐᾷ, ἀλλὰ τὸ ἐν πολλοῖς ἐᾷ. καὶ ἔστι τὸ αὐτῷ μέρει μέρος προσόγειον καὶ μαχόμενον, καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὡς τοῦ τὰ πάντα ἐροτιῶν συμφανέντος, ὅστις ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐστὶν ἀνάπαλιν τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἐν, ἁρμονία καὶ λύρος καὶ κόσμος. *Inoſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes diſſenſio. Siquidem mundus non unum abſolute quippiam eſt, ſed unum ex multis conflatum, in coqe partes inſunt, partibus affines, ac repugnantes, conſpirante ad universi concordiam mutuo earum devortio: uti lyra contrariorum, ac conſentientium ſonorum conſtitutum modulamen eſt? Nunc qod ex contrariis unum ſit cum in lyra, qàm in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de anim. multit.* Ἡ περὶ ψαλμὸς καὶ φόρμιγγος ἁρμονία δι' ὀξέων βαρέων ἴσχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qudam nervorum ex contrariis ſonis conflatur.* Tertullianus *apologet. c.* 48. [*Deus*] *ratio universitatem ex diverſitate compoſuit, ut omnes annulli ſubſtantiæ ſub unitate conſtarent, ex vacuo & ſolido, ex animali & inanimali, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex luce & tenebris, ex ipſa vita & morte.* Et *de pallio c.* 2. *Mundus eſſe ex diverſis ſubſtantiis affirmaſque conſtat, diverſa in unum; ex dissimilitudine diverſa junt. denique diverſitatis diſcordium vetes ſerverant. ità mutando mundus eſt, qi ex diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ita eli rerum omnium, utì idem mox *ibidem, diſtincta confuſio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. 1.* Πασῶν διῴδει, καὶ συνίδοις, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμου ἓν ἐκ πολλῶν γεγενῆσθαι. *Omnia diſcrebuit & conjunxit, & universum hunc mundum ex pluribus ſecit unum.*

B Καὶ συμπαθῶν] Ita *l.* 6. §. 38. Φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμφυτον ἔχοντα. *invicem ſibi amica & conſpirantia.* Manilius *Aſtron. l.* 2.

Totumqe alterno conſenſu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de alimont. ſect.* 4. *l.* 44. 50. Σάρκιον μὲν ξύμπνοιον μὲν ξυμπαθὲς κατὰ ἀλοκλήρου πάντα. *Conflatio una, conſpiratio una, conſentientia omnia ad universum totius naturam.* de qo videmur Galenus *de facult. nat. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* . *de differ. febr. l.* 2. *de uſu puls. l.* 1. *de cauſſ. puls. l.* 2. & *de uſu part. l.* 1. Vide *infrà* §. 42. Apud Sextum Empiricum *adv. Phyſic. l.* 1. *c.* 2. Philoſophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐστι, πᾶν δὲ τὸ σῶμα ἐκ τριῶν ἐστὶ σῶμα, ἢ ἓν τῶν συναφῶν, ἢ ἐκ διτένων, ἢ ἐκ τῶν συναφῶν καὶ διτένων, ἢ ἐκ διτένων, ὡς διάκοσμος ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν στοιχείων, ἐξ ὧν συμβαίνει, ἢ ὁμοῦ τὸ σῶμα ἀδιάτατον ἐ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναφῶν ἡ διτένων, ἢ συμπίπτοντα τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ ὧν ὑποκείσεται συμπάθειά τις ἔσται. ὑποκείσει τοίνυν ἐστὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Quoniam igitur mundus eſt corpus, aut eſt corpus unitum, aut ex iis qa compinguntur, aut ex diſſimilibus. Sed neqe ex iis qa compinguntur, neqe ex diſſimilibus, ut oſtendimus ex iis qa in ipſo per conſenſum accidunt. Ex qibus eſt perſpicuum, qod mundus eſt aliqod unitum corpus. In iis autem qa conſtant ex iis qa compinguntur, aut qa ſunt diſſantia, partes nonnisi inter ſe aſſicuntur per conſenſum. In iis autem, qa ſunt unita, eſt qadam affectio per conſenſum. Unitum eſt ergo corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *ſectorem* 18. pertinere iſta olim ſuſpicabar, unde librariorum culpâ fabulaſta fuiſſent: à Marco verò interpretamenti loco ſubjuncta qibus ſcilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine deſignatum veller, utpote qod latius ibi ſumeret, qàm uſus vulgaris patiatur, avt qàm Agatho, à qo ipſe mutuatus eſſet, uſurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo imperanti, cupido, delicato, Epiſt.* 114. Vide *ad* §. 25. Sed & *nigri* vocabulum hoc ipſum *Epiſt.* 48. *Per ſtud* (nugas tricaſqe dixerat) *philoſophia ſunt nigra & turpes, inſamesqe, etiam ad album ſedentibus, exceptiones.* Ita Xylander emiſſionavit, qum verterit, *Mores nigri votantur mores effœminati,* &c. Verum fieri poteſt, qod & alîis placuiſſe video, ut περιοχὴν integram iſta conficiant, qà Marcus ſcilicet *mores* varios ſive diſpoſitiones atqe ingenia recenſuerit, qos ſtylo ſuo perſtringeret, virandòſqe moneret; *nigros* ſcilicet *effœminatos, proſractos, bellumos,* &c. Sicut avtem *candor,* pro *ingenuitate, & ſinceritate,* & *mores candidi* pro *ingenuis, ſyncero, integris, benigni, benevolis.* Ovidius *triſt. l.* 3. *eleg.* 6.

Qige eſt in charis animus tibi candor amatis.

Idémqe *Pont. l.* 4. *El* 14.

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, eſſem.

& alibi:

— ſed ſunt tua pectora lacte,
Et non talcatâ candidiora nive.

H Horatius *Epod.* 11

Cumraqe lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *Epiſt.* 4.

Albi noſtrorum ſermonum candido judex.

& *Satyr.* 5.

c L.4.§.11. l.9.§.39. φθινοπωρίας ἡθος, ἡμερῶδες, βουκαματῶδες, παιδαριῶδες, βλακικόν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

ceti, belluini, pecuini, pueriles, stolidi, subdoli, scurriles, perfidi, tyrannici.

b Infr.§.44. 46.l.8.§.15. 49.

§. 29. Ἐς [b] ξένον κόσμον, ὁ μὴ γινωσκων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, οὐκ ἦν ξένος, καὶ ὁ μὴ γινωσκων τὰ γεγονότα. [c] φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον. [d] τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ἐμαυτοῦ. [e] μοιχὸς, ὁ ἐκβιὰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ πάντα

§. 29. Si peregrinus in mundo est, qi ignarus est eorum, quæ in mundo existunt: perinde certè in mundo peregrinus est, qi ignarus est rerum quæ in eodem geruntur. profugus, qi rationem civilem fugit. cæcus, qi mentis oculos clavsos habet. mendicus, qi alterius cujusqam indiget, neqe apud

c L.10.§.25. d L.12.§.1. 13.

e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1

ANNOTATIONES.

— summa, quales neqe candidiores
Terra tulit. —

Ità *mores nigri*, pro *malignos, improbos, malevolis* dicti. Sallust Solon, apud Lactium *l.* 1.

Πίμπλαμεν ἄνδρα ἕκαστον,
Ὅσα μὴ προσῆν ἔγχος ἔχειν
Κραδίῃ, φαιδρῷ προσιόντα προσώπῳ,
Τλήσεται δὲ οἱ δικαιοσύνῃ
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γιγνομένῃ.
Tu rerum causis gemque,
Additum nè gestes ensem
Corde, cultu dum te amicis
Insinuas, & blandula
Mente ab intus nigrantia.

Horatius *Serm.* l. 1. *Sat.* 4.

— absentem qi rodit amicum;
Qi non defendit alio culpante; solutos
Qi gaudet risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qi non visa potest; commissa tacere
Qui nequit; hic niger est. —

Et mox:

Hic tibi comes, & urbanus, liberque videtur,
Infesto nigrus. —

Et rursus ubi hominem inducit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim rectè subdolcqe notam illi aliqam affigat;

— hic nigra succus loliginis, hæc est
Æquo merus. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cæcina. Nec nimis niger, nec nimis candidus, quàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. φῶτας λευκὰς, sive *alba prædordia*, pro *fatuis stolidisqe* posuisse monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod φῶτας μελαίνας, sive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il. p.* 9. 83. cùm *fortunatæ* sint potiùs. neqe enim illa, sed ista est Hectoris laus. Indè proverbium. Ὀνεῖδος λευκὸν ἀνδρὶ ὄφλειν. *Candidorum virorum malus est usus.* qasi imbelles illi plerumqe ac inutiles sint. qalis Nireus,

— ἦ καλλίστης ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἦεν —
— qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,
Sed imbellis erat.

Il β. *v.* 673. & Paris, cui scilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔην, ἀλλ' οὐκ ἂν γε βίη φρενὶ· οἷόν τε καὶ ἄλλῳ
— venusta
Species mesi: sed non est vis animo, neqe illum robur.

Il. γ. v. 45.

Παρωπιδίοις ἴδιοις] *mores pravos, præfractos, rigidos, refractarios.* Ità Sophocles *Ajac. Lor. v.* 639.

— περισκελεῖς φρένας.
— obstinata mentes.

i.e. οἱ ἄγαν σκληροί. Schol. à ferro translatum tragicus ipse innuit, ubi mox subjungit *v.* 660.

— ὃς ἐσφήλατο,
Βαρεῖ σίδηρος ὡς,
— vehementer obdurueram,
Ut ferrum tenebam.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum istiusmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληρὰ ἄγαν φρονήματα
Πίπτειν μάλιστα, καὶ τὸν ἄγκαμπτον σιδήρου
Σίδηρον ἐκτὸς ἐν πυρὶ περισκλᾷς,
Θρυπτόμενον καὶ βαιὸν ἱππείου χαλινοῦ
Præfracti ut animi plurimum, ferax velum,
Cadere solemus. & ipsa vis ferri ignevis
Exacta flammis rigida & intractabilis,
Defecit ictu sæpe, & in partes abit.

Grotius. Quæqam & de qibusvis rebus usurpatur, qæ sic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκέλλειν. Possunt & περισκελεῖς ἴδεσθαι, *mores difficiles, molestos & morosi* dici. Siqidem περισκελὴς Hesychio, non σκληρὸς tantùm, sed & ἀνοχλητὸς exponitur. Ità Theophrastus *de caussi. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ ἐμφερὴς τῷ μαλακῷ, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *molesta, & aspera.* sive δύσκολα καὶ ἐριθίζοντα σφόδρα. ut Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καθαρὰ περισκελῆ, *aqua admodùm graves & molesti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *com.* 2. *tit.* 96. repræsentatum, περισκελὲς φέρειν, non est *aqre ferre*, qod Cl. Casaubonus censuit, nec *aqè*, qod Gelenius reddidit, sed *obstinatè* potiùs, ex priore vocabuli usu, & *infractè* adversùs fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipsa Comici dicto docet, si ponatur integra. ea enim sic habet:

Πρὸς ἄνωθεν δηλόν ἐστιν ἐκ πράγματος,
Καὶ κτήσεως αὐτῷ καθαρῶνδε ὑπολαμβάνω.
B Ὁ γὰρ μέτριος πρᾴως, περισκελέστερον
Ἄνωθεν τἀπιεικὲς, Ἀμφικράτη, φέρει.
Meus tumida semper paupertas est; atqe omnibus
Se suspicatur esse despectui.
At qorum res sunt, Lampria, mediocriter,
Animos obstinatiore perdurare mala.

Grotius.

Θρεττόδης, βουκαματῶδες] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριῶδες] *Virtù qoqe puerilia ac mulierebria emendia sunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Ξένος κόσμος] qia τὰ κόσμου ξένα ipsi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 19. *Peregrinus* enim C videtur esse, qæ civitatis, in qa agit, sint solemnia, ignorare. Hinc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu solus es peregrinus Hierosolymis, & non nosti qa in ea facta sunt.* Itaqe & Petrus Apostolus *Epist.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios persecutionem à mundanis perpessos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχειν, i.e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipsos odio habiturus sit, *afflictus fore* Dominus ipse præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) veràm ξενιτεύσεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρὸς παραμυθίαν γεγράφθαι, ὡς ξένοις οὐκ ἐπιζημίους. *Ne tamqam peregrini exploratione illa per ignem, qa sit in vobis ad vestri experimentum, perculsemini, ac si peregrinum aliqid vobis accideret.* D Itaqe hac in parte, prout Marcus istic, non vult Christianos esse ξένους κόσμου. Alioqi ξένοι κόσμου τούτου ἐσμὲν ἅπαντες, *peregrini & exulat mundo* istius, qo ad vitæ rationem & institutum, prædicantur pii omnes, idqe illis laudi ducitur. Auctor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 13. Joannes Chrysostomus in *Epist. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἢ πρώτη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσι ἀρετὴ, τὸ ξένους εἶναι τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ παροικίδιους, καὶ μηδεὶ πολὺν ἔχειν πρὸς τὰ ἐντεῦθεν πράγματα, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι αὐτῶν, ὡσπερ ξένον. vel ut alii, ὥσπερ ξένοι. *Prima est virtus, atqe adeo universa virtus, esse hujus mundi hospites & peregrinum, & cum iis qa hic sunt rebus & negotiis* E *nihil habere commune, sed ab iis pendere tamqam ab externis.*

Φυγὰς] φροντίζων] idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. φυγὰς ὁ φαῦλος. *fugitivus virtutis qivis.*

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ἑαυτοῦ] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς, *oculis cordis vestri.* ut Paulus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. sive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τυφλὸς ἐστι μὴ πανουργῶν. *Is cæcus est nihil prorsùs cernens.* Unde diverbium Domino Christo usurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοὶ εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces sunt cæci cæcorum. Qod si cæcus cæcum per viam duxe-* F *rit, ambo in foveam cadent.* Et Paulo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19. Τυφλῶν ὁδηγὸς. *Dux cæcorum.* Et Angelo Ecclesiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Ὅτι οὐδὲν ὅτι τυφλὸς εἶ. *Non nosti te esse cæcum.* Vide *suprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα.
Mentémque & aures cæcus es, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Auctor *de mund. c.* 1. Ἡ γὰρ ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ὄγκωσιν τοῦ νοῦ, καὶ διὰ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philosophiam ampliùs mente mentem, cum divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendisset,* &c. Vide *qd l.* 3. §. 15.

G Πτωχὸς] Ità de Ecclesiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πτωχὸς, καὶ τυφλὸς, *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9 §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Dissert. lib.* 4. *c.* 3. Ἐκ τοῦ τὰ βλέπειν θέλειν, ἐγὼ μὲν τυφλὸς, σὺ δὲ ἄλλου χειραγώγου ἵνα μοι ὑφηγήσῃ, ἐγὼ δὲν οἰκῶ. *Si me qis ludere posset, nihil ago; si alterius opem exposco, qo me juvet, nihil sum ego.*

Ἀπό-

apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. abſceſſus mundi, qi abiceedit, ſeqe à naturæ communis ratione ſejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid eſt, profert eadem, qæ à te protulit. abſceſſus civitatis, qi animam propriam à rationalium reliquorum anima, qæ una omnium eſt communis, abſcindit.

§. 30. Iſte ſine tunica philoſophatur; ille ſine libro: alius qiſpiam ſeminudus. panes, inqit,

ἔχει παρ' ἑαυτῷ τὰ ὡς τὸν βίον χρήσιμα. [a] ἀπόσχισμα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, ἢ χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγῳ, ἀφ' ἧς ὑφεστῶσι τοῖς συμβαίνουσι. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἣ καὶ σὺ ἔφυγες. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ πῶς ἰδίαν ψυχὴν τῆς τῶν λογικῶν διοχίζων, [d] μίας ὕσης.

a L. 2. §. 16.
b L. 2. §. 3.
c L. 8. §. 34.
d L. 9. §. 23.
f. 12. §. 8.
d L. 9. §. 8.

§. 30. [e] Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος. * ὕτος ἡμίγυμνος. * ὕσις f.

ὕτος

ANNOTATIONES.

'Ανόσχισμα εἶσθα] Ita *l.* 2. §. 16. 'Ανόσχισμα καὶ εἶσι φύσεως τοῦ κόσμου. *Abſciſſus & quaſi ſtruma mundi.*

'Εκεῖνο γὰρ θέρει τοῦτο, ὃ καὶ σὺ ἔφυγες] Ita *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σὺ τοῦτο. *Quæ & tibi hoc natura dederit, & hanc tu.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι prius dixiſſet, tranſitio à numero ad numerum, plurali ad ſingularem: ſicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ita Plato *Hyp. min. p.* 257. *E.* Καὶ οὕτως οἱ τοιοῦτοι ἀδικοῦσιν, ἢ τοιοῦτος ἀδικεῖ, καὶ κακὰ ἐργαζόμενος, βιαίως δὲ ὧν τῶν ἀγαθῶν, οἷς πολλὰ ἐκὼν συγγνώμη οἶσιν, ἐὰν καὶ κλέπτῃ τις ἢ ἀδικῇ, ἢ ψευδηται, ἢ ἄλλα τοιαῦτα ποιῇ. *Quamvis paſſe qi ſciences injuriantur, volentes reſidentus, & ladunt, meliores eſſe poſſunt, quam qi hæc præter ſcientiam faciunt, quadequidem multum ignoſcatur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loquitur, vel aliud quidpiam committit malè.* Paulus ad *Cor. Epiſt.* 1. c. 4. v. 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε δὶ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις ἐυρεθῇ. *Sic de nobis ratiocet homo ut de miniſtris Chriſti, & diſpenſatoribus miſteriorum Dei. Quod reliquum eſt autem, requiritur in diſpenſatoribus ut qi fidus inveniatur.* Sic & ad *Galat. cap.* 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, πρὸς ἑαυτὸν σκοπῶν. *Vos ſpirituales reconcinnate ejuſmodi hominem, conſiderans miſeriæque temetipſum, ne & tu tentetis.* Salluſtius in Catilin. *Interea ſervitia republicam, cujus rei initio ad eam magna copia conturrebant.* Terentius *Eunuch.* 2. 1.

Adeone hominem immutarier ex nomine, ut non cognoſcas eundem eſſe?

Idem.

Cujus maximè meus eſt conſimilis veſtrûm, hi ſi ad vos applicant,

Plautus *Pſeud.* 3. 2.

Si qo hoc g adnctur, parvus progrednumur.
Manum ſi pro'allet, parvus proferto mannum.

Uſum hujus enalleges, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciſcus Junius *ad Proverb. c.* 13. v. 1. & Joannes Druſius *gaſſ. l.* 3. c. 33.) in diſtributionibus ſolennem, nionet M. Seneca *Sraſor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— ſtrauge per herbam,
Hic meus eſt, dixere, dnt. —

Illud, inqit, *Porcellius Grammaticus urgebat in hoc verſu, tanqam ſolœciſmum, qod cum plures nuncupaſſet, dixerit, Hic meus eſt dnt, cum, Dnt hoc eſt noſter. & in ſententia optima accuſabat id qod erat optimum — nam qaſi proverbii loco eſt; Hic dnt meus eſt. & cum ad ſenſum retuleris, ut Grammaticorum quidem calumnia batchet locum. dixerunt enim, non omnes ſimul, ſed ſinguli ex his, Hic meus eſt dnt.* Nec ſecùs in *Moſaica* Sacra *Reg. lib.* 4. c. 5. v. 13. de Naomane, *Alloqui ſunt enim ſervi ejus, dicentes, Pater mus*, &c. i. e. horum qaſi ſeorſum ſinguli. Sic hoc loco τινὸς. i. e. τινὸς τῶν συμβαινόντων ἕκαστον. Sed de illis alibi latius diſſerulimus.

'Ανόσχισμα πολίτης] hunc illud *l.* 3. §. 8. 'Ουθὲν ἀνοσιουργοῦντος, Caſaubonus *qi in civitate ſedatiorem ſuſcitat.* Xylander *froſtum à civitate amputatum*, ego malim, qo uno verbo exprimam, inſolenti forſan uti vocabulo, qále & Marci ipſium eſt, ſed analogia eádem, qâ *abſceſſus*, formato, *abſciſſum civitatis*, verteré. Ejuſmodi autem hominem nunc *membro* ablatum, *l.* 8. §. 34. nunc *ramo exciſo*, *l.* 11. §. 8. nunc *civi ſeditioſo*, *l.* 9. §. 23. ſimilem prononcial. Qin & τὸ ἀνοσιουργοῦντος vocabulum etiam de cive iſtiuſmodi uſurpavit Plutarchus *in præcept. polit. pag.* 809. *E.* Δεῖ γὰρ ἰχθῦν μὲν ἐν ὕδατι νομίζειν πολίτην, ἐν μὲ τις, εἰς Ἀρτέμιν, ἢ Νάϊν, ἢ Καλλίστω, ἱερεῖα ἢ ἀνόσιον πόλιν ἐγγίνεται. *Nullus enim civis pro immuno habendus eſt, niſi qi eſt Artemidi noſtræ, aut Nabidis, aut Calliſtus, morbus & vomica veluti reſpublicæ.*

Μέρος ὕσης] *Animam* totius *unam* ſtatuebant Stoici, cujus ſingulæ omnes qaſi membra eſſent. Vide *ſupra* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius ſine toga philoſophatur* Xylander. imo, *ſine tunica.* Ita Cynici. Salmaſius ad Tertullianum *de pallio.* *Omnes generis omnes cum tunicam, tum interulam ſimul induti habebant, haud ſcilicet ſine Romani ſtâ toga. Soli Cynici præter unicum Cracterem amictum, tunicam non gerebant*, ſed interulam tantum. Lucianus in *Cynico diſſego pag.* 717. Τί ποτε, ὦ οὗτος, ὑπόγυιος μὲν ἔχεις τὸ κάμος, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid ita tandem! barbam quidem habes & cogam, tunicam non habes.* Dio Chryſoſtomus περὶ ἐγκράτειας *Orat.* 71. Τὰς γε μὴν ἐπιπόλας ἐνδύσεις ὁρῶντες περὶ αὐτὰ τὰ κοινὰ ἀναζωσαμένους, ὑδύνιον τοιοῦτον, ὑπαγκάλιον δ' ἐκ τούτου, εἰ μὴ ὕτως ἐστενωκυρίους εἶναι, ὡς ἐκπίπτειν τοῦ σχήματος ἐνδεχόμενος τῇ ἐργασίᾳ, ἢ μεταχειρίζεσθαι. *ἐνεῖδόν τινα Ἕλλην ἀχθόμενα τὸ ἱμάτιῳ, καμόντα τοῦ καθαίρειν καὶ τὰ γύπεα, ὡς δοῦλα τι κἀκεῖ πρὸς τούτοις τοῦ σκοποῦ ὄντα, ἀλλ' ἐφίστασθαι, καὶ ἀρεῖδζειν, καὶ ὕπως καταγέλασιον, ἢ λοιδόρημα, ἢ ἐπίπληξιν ἐκπλαθήσειν. καὶ τοῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς καλυμμένοις φιλοτίμοις ξυνδὶς ἐστιν ὁ τοιοῦτος αὐτὸς, καὶ τρόπον τινὰ ἀνοδιδυμίᾳ.* Caſtores ſanè, qæ ſemper videnr ante tergomas ſurrectos, non derideres, *ſed à diverſo derideres, ſi non ita cultæ eſſent, qod ille habitus peculiaris ſit illi qæſtus qem exercent. Poſqam autem aliqem videreris ejuſce tunica ne pallio, comâmqe intricatem in capite atqe nexam, non poſſunt ergo hos qieti eſſe, neqe ſilentio præterire; ſed urgent, irritantqe, & vel derident vel convicia proſindunt, vel apprehenſos interdum trahunt. Præſertim cum ſciant eum veſtem eſſe conſuetam iis qi philoſophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philoſophus*, inqit, *conſuetus hoc habitu*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavilla pallii duplicandi, qòd ſine tumcis eſſent. Unde Diogenem tunicam perentem juſſit Antiſthenes apud Laertium *l.* 6. §. 6 πῶξαι δοκοῦντα, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡνίκα μὲν ζητοῦμεν ἱμάτιον, ἐοίκαμεν δὲ διπλόους τὸν σῖτὸν αἰτεῖν, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχειν. *Nec crafſitorem veſtem quærimus, ille verò detorta ſua veſte duplicatu circumdat, ita quodammodo duas veſtes gerens.*) De Antiſthene Laertius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio ſolo utebatur*, qod ſcilicet tunicam non haberet. idémqe de Cynicis, τριβωνι μόνῳ κεχρῆσθαι. *pallio ſolo ſui.* ἀχιτωνίς, *ſine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynicum profiteri vulebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ παντοῦσι. ὅτις ἀχαλκὸς,
Μηδὲν ποιείτω, δυὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti ſuprema dogma hoc: ſi deſuerit cui
Æs, paſtâ tunicâ, ne amplius eſuriat.

hoc eſt, ſi qis eſurit, & viam reperire vult, qâ non amplius eſuriat, depoſitâ tunicâ habitum Cynici capeſſat. perperam viri docti διοδὺν χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere*. Hinc Juvenalis *Sat.* 13. v. 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ diſſentus. —

qia Stoici tunicas, ut reliqi philoſophi, & Græci omnes geſtabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ierè Salmaſius & *ad Marci* noſtri *vitam* a Capitolino delineatam. qæ non adverſit vir doctiſſimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. v. 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio diſtinxiſſe.* à Satyrici *Scholaſte* ſorſan *Petrone* deceptus, qi *Cynicos pallos aſci* negat *pallium* enim utrique Sectæ amictum ex æqo communis erat. Qin & Romanos priſcos ἀχίτωνας egiſſe, auctor eſt Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Veru*, inqit, *Romani primò ſine tunicis togâ ſolâ amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίου] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. *C.* Ἔξεστι γὰρ τῷ κατ' ἐμὲ γνωσελίστῃ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν. *Licet ei, qi ex more noſtro vitam inſtituit, etiam abſque literis philoſophari.* Qin & è noſtris qidam de *librorum ſupellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, evanturiſque eodem comprehenſas *librorum* vicem abunde ſibi ſuppetere reſpondit. Τὰ ἐμὰ βιβλία ἡ φύσις αὕτη γεγόνασιν. καὶ πάλιν, ὕτε βιβλίοις, τοὺς λόγους ἀναγινώσκων τῇ Στοᾷ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber eſt; in qe Dei oracula, ubi laboranti, legere licet.* Ex Evagrii ſcripto Nicephorus Calliſti *l.* 11. *c.* 43. Eum autem qi hoc dixerat, Antoninum is *Juſtum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum* · qi & *hiſt. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμμα μὲ δὶ οἶδ' ὁπόσατε, οἶδ' ἐπαύμαζο. ἀλλὰ εἶν ὀργάδι, ὃς ἀρετῇ ὕτερος τῶν γραμμάτων, καὶ οὐδὲν τούτων ἐμοτέρου ἐπόησεν. *Literas nec novi, nec ſuſpiciebat: ſed meritum hominis, tanqam ex antagonerem, ipſemqe earundem ſupervacuum ſollicitudinem.*

Ἄλλος ὕτος] malim, ἄλλος ὅτος. *alius qiſpiam.* Ita Demoſthenes *adv. Midiam*: ἄλλος ὅτιοῦ τοῦ ἀνοσίου, &c. Libanius *Orat.* 22. καὶ τοῦ δ' ὅτιοῦ τινος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cyprianus *Orat. de patient. Exerti ac ſeminudi pectoris invercunda gaſtantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympoſ. pag.* 659 Ἐκ τούδατος καβαλλὸν ἐωυτὸν, ἔωυτο ἡμίγυμνος. *In ſalo ſtercora ſeſe jactabat ſeminudus.* Seneca *Epiſt.* 62. *Demetrium virum optimum, meorum cir-*

ἄρτυς ἐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἁμάρτω τῷ λόγῳ. ἐγὼ δ' τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ἐκ ἔχω, καὶ ἁμάρτω.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inqit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qi præberi solet, commeatus suppetat, persisto tamen.

a *L.* 5. §. 19. *l.* 6. §. 7. 43.
b *L.* 8. §. 1. *l.* 7. §. 46. 56.
c *L.* 3. §. 6. Inf. §. 34.
d *L.* 3. §. 4.
* — *ri Lug. An.*
e *L.* 7. §. 66. *l.* 11. §. 18.

§. 31. [a] Τὸ τιχίον, ὃ ἔμαθες φίλ', τοῦτο πρόσεχε ἀσκεῖν. [b] τὰ δ' ὑπόλοιπα τοῦ βίου ἀφεῖς ἐλθέ, ὡς [c] θεοῖς μὲν ἀποτετροφὼς τὸ σεαυτοῦ πνεῦμα· [d] ἐξ ὕλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώποις δ' μηδενὶς * [e] μήτε τύχοντος, μήτε ὄλεθρον ἑαυτῷ καθιστάς.

§. 31. Quam didicisti artem, eam diligito, eidémque acquiescito. quod autem vitæ reliquum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nullique homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

§. 32.

ANNOTATIONES.

confero, & relictis conchyliatis, cum alio femenodo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certe aliter audio, qa dicit Demetrius noster, cum illum toda nudum, qanto minus qam stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Chrisilianis Cæcilius apud Minucium: *Purpuras despicimus ipsi femenadi.* Cæterùm peculiari qâdam ratione *Cynos femenadi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic exclusa dextra, obvelato sinistro armo: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm communem ut utroqe humero simplex fideret.* Ammianus *in Cynicum anthrolog. l.* 2. *c.* 32. *carm.* 5. Παγχάριον, ὄμιον ἔχε. *Barbula, humerus extra vestem*, inde ἐξωμὶς nstilis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotbes. l.* 1. *c.* 14. §. 10. Καὶ ἡ μὲν Διογένους ἀπὸ ἐξωμίδος παρῆκε· ἁμῶς δὲ ὡς πλάθωμεν. *Et Diogenes qidem exomidem, qcunqe uret, gestabat: nos autem confectum nobis vestimentum solemne circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμίαι. Lucianus βίων πρᾶσει. *pag.* 374. de Cynico, ἀΐ, ὁ τὸν τρίβωνα ἐξεληλυθὼς, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi pernm alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Indè & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλίαις τῶν ὤμων ἐξαμιλλῶν. *Humerum alterum negligunt.* qem *nudum* scilicet *& exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἀρ' οὖν ἐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omniam indigentia, operàm det philosophiæ, in eâqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine vestico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Ἐκ προσώπου φίλου, ἀφὶς τοὺς τοιούτους διαλογισμούς. ἵνα ἀμελήσῃ τῶν ἐμῶν, ὡς ἔχω διαφορὰν κρίνουσι γὰρ λιμῷ ἀπόθανεῖν, ἢ ζῶν ἐν ἀφθόνοις παραμένειν, *So qid proficere studes, istusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, am erit unde vivam. Præstat enim perire fame, qam capiti omniam rerum circumfluentem animo venere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona institutionisqe alimenta* Casaubonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τιχίον ὃ ἔμαθες, φίλε] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἔρδει νύ, ὃν ἔπαθ' οἰδὲν τίχνη.

Stratonicus Ἄλοι. Qod Cicero *Tusc. l.* 1.

Qum qisqe norit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam sibi uterqe, liberis censebo, exercent artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τοῦτο προσεκτέον] Intra limites illius te contine: nec ad alias artes, aliave studia animum adjicias; sive te intermiscea. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράττειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ausu* reprehendentem lubenti gratóqe animo prudiè audierat, *de oculis effmatione* postridie cavillantem monuit, *Ne sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35. *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— *sed to, mihi crede, memento*
Nunc te pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad proverbium, *Intra pellicolam suam se continere.* Stratonicus itidem Mynaco furori, de re Musica secum disceptanti, *ἃ προέχου ἀνὴρ ἶρπ, ἢ ἀκούσῃ τὸ σὸν λόγον. parum se facere, qod illo ducat, cùm supra talum logatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *altra malleum* locutum a Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἕτερόν ἐστι, ὦ βασιλεῦ, σανίδιον, ἕτερον δὲ πλάθιον. *Aliud est*, inqit, *ô Rex, sispirum, aliud autem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo avlico, ut Plutarchus *de adulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura disserenti, Ὁρᾷς τὰ παιδάρια τοῦτα τὰν μελίαν τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχει τὸν νοῦν ἐπιστάτης, ἐξ τὸν παρόντα ἰδιώτας ἀρχαίου λαλεῖν. *Nunne vides pueulos istos qi molendum terunt? tacentes tibi admodum si fuerunt custores, purpuram auramqe admirantes: nunc te ridens ursum loqi de re-*

bus ita qas non didicisti. admonuit nempe *derisum esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar. Demosthenis Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθαυμάσθη καὶ Δημοσθένει ἀγράμματος. *Etiam Demosthenem*, inqit, *illiteratum vidimus.* amplisque succensenti, σὺ ἐφ' οἷς οἱ τῶν ψωμῶν ταμίαι φρυλίζουσι. *δογμάτων γὰρ θείων ἐπαίειν οὐ δύνασαι, βδελυρίσεις ἔχων τὰς ἀκοάς. Tuum est palmentorum conditurum curare: neqe enim dogmatis potes audire divina, qi aures sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Burleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio frequenti de re medica jactantibus pavlò se efferens, subinde compellaret, quæreréqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intráqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἓν ἅρμασι μὲν ἵππον, ἐν δ' ἀρότῳ βοᾶς.
Currum equs, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— *nec qisqam ferè, qam sibi sortem*
Aut vatio dederit, aut fors objecerit, illa
Contentus vivit; laudat diversa sequntes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum ægro
Non audet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri;
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de trang. ὁ πάππος πάλαι ἐστὶ, ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πιθέμενον, αὐτὸν καλμαθεῖν. οἷα χρῆσθαι πρὸς ἃ ὁ πίθηκος, καὶ μὰ ἄλλου ἄλλοῖς βίου ζῆλον ἔχοντα, καὶ παρακινδυνεύοντα τύφου. *Non omnes esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, scipsum nosse: deinde ats suo ingenio ad ea, ad qa natura sactus est: neqe id ad aliud vetra studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσεκτέον] Apostolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 17. Ἐκλαθοῦ ἐπιτιμάζω, καὶ ἐπιτακτικὴ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judæus, & acquiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὸ σεαυτοῦ πνεῦμα] Socrates apud Platonem in *Crat.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Ἐκ τούτου τοῖς Θεοῖς φίλοι, τούτῳ γενόσθω. *Sit Deus ita tibi propitius fuerit, ita fiat.* David noster, *Fecisti me Domine, qod illi propitius fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita psalmi pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על יי יהבך Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infra* ad §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐκ ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀποκυήσαντα ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qæcunqe contigerunt.* & *l* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὸ δίκαιον ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας ἐσχάτης. *Ex animo gratos.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Deut. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך *Ubi Græcus interpres*; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraïcam magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώποις δὲ μηδενὶς] Annotator Lugdunensis *μηδενὶ*. quæsum, quæso?

Μήτε τύχοντος, μήτε ὄλεθρον] Neqe præter jus fasqe qendam opprimendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apostolus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora sub Vespasiano acta, eadem prorsus omnia, quæ nunc sunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, suspicionibus indulgentes, insidias struentes, mortem aliquorum expetentes. de rerum statu præsente giritantes, opes congerentes, consulatûs, regnive appetentes. ità transiit, nec jam usquam est illorum vita: Rursus ad Trajani tempora te transferas. eadem denuo cuncta comperies. istorum quoque vita morte jam commutata est. pari modo tempora alia notâ peculiari aliquâ designata, vel etiam gentes totas, contemplare; simulque considera, quàm multi cùm in rebus istiusmodi enixè se contendissent, pavlò pòst occiderint, & in elementa sua resoluti sint. illi verò cum primis sunt memoriâ recolendi, quos ipse nóris aliquando se rebus inanibus distinuisse, cùm id interim facere, quod conditioni propriæ consentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémque contentum esse, neglexerint. illud etiam istîc meminisse oportet, in actione unaquaque eam, quæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ esse attemperandam. ità fiet, nè qando fastidio cor-

§. 32. Ἐπιόντων λόγου χάριν σὺν θεῷ Οὐεσπασιανοῦ καιροὶ, [a] ὄψει * τοῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἐορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] ἀνθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθνῆσκειν τοὺς εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσι, ἐρῶντας, ἡσυχάζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιτηδεύοντας. ἀνηὖ [c] ἐκείνων μὲν ὁ τόπος βίος, οὕτω ἐπ' ἐδάμη. Πάλιν σὺν θεῷ ἐπὶ καιροὺς τοῦ Τραϊανοῦ μεταβῆθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πῶσι κατεπτηχότες, μὴ μικρὸν ὕπτιον, καὶ [f] ἀπελίθωσιν εἰς τὸ τοιχεῖα, καὶ μᾶλλον ἢ ἀπαθανάτιον ἐκείνους, ὡς αὐτὸς ἔγνως ἃ κατὰ στοχάζονται, [h] ἀφίστας πάντων τὸ καθ' ἑαυτὸν ἰδίαν κατασκιλῶ, καὶ πόνου [i] ἀπεχέ ἐχωδυ, καὶ [k] τέτο λέγειν ἀναγκαῖον ἢ ὧδε τὸ μεμῆσθαι; ὅτι καθ' [l] ἡ ἀπορροὴ [m] καθ' ἑκάστου πεφύκεν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἅτως γὰρ [o] σύν-

ἀσπ-

a L. 2. §. 14. l. 7. §. 1.
* ταῦτα, vel τὰ αὐτά.
b L. 12. §. 27.
c Sup §. 3. l. 9. l. 7. §. 8.
d L. 8. §. 25. 28.
e L. 3. §. 8. Sup. §. 3.
f L. 5. §. 4. l. 7. §. 50. l. 8. §. 18.
g Sup. §. 5.
h Sup. §. 19. l. 9. §. 26.
i L. 3. §. 6. l. 8. §. 5.
k L. 5. §. 14. l. 8. §. 7. 45.
l L. 8. §. 19. l. 10. §. 11.
m L. 8. §. 32.
n L. 3. §. 11. Sup. §. 22.
o L. 5. §. 9.

ANNOTATIONES.

ταῦτα ἐν τῷ περάγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Ut ne quis opprimat, & habeat quæstus in negotio fratrem suum.* Illud idem *ad Corinth. Ep. 1. c. 7. v. 29.* Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne efficite servi hominum.* Atque hoc forsan fuerit, quod Marcus voluit verbis illis, *lib. 5. §. 28.* ἄλλο τραγῳδίας, ἄλλο πόρνα. Nec *tragediæ*, nec *stantam.* Luxus *tyrannus* nomine abusus Seneca *Epist. 114.* *Animus noster modo rex est, modo tyrannus. rex, cum honesta instituit, salutem sibi commissi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil sordidum: ubi vero impotens, cupidus, delicatus est; transit in nomen detestabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim observetur, quæ hic semincta Marcus posuit, *tyrannidi* nimirum *agere*, & *servaliter affectari*, in eisdem personis conjunctim frequentissimè deprehendi. De pseudoprophetis Judas Apostolus *Epist. v. 16.* Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. *Sanctaque ipsorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.* De sui temporis Episcopis, Isidorus Pelusiota *l. 2. Ep. 125.* Ἐπὶ τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἀρχόντων, τοῖς δὲ ὑκλίνουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπιβάλλουσι, τοῖς δὲ ὑποτρέχουσι. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιᾶσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπιτιμῶσι, τοῖς δὲ ὑποπτεύουσι. καὶ φοβοῦνται μὲν τύπτει, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τύπτει. *Ut plerumque enim aliis præsunt, aliis serviunt: aliis imperant, aliis ministrant: aliis male maledicunt, aliis commodant: alios insectantur, aliis succumbunt: alios vexant, aliis odio atque acerbitati sunt.* De Carthaginiensibus Plutarchus *præcept. polit. pag. 799. D.* Καρχηδόνιοι δῆμοι ὄντες ὑπήκοοι τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ὀργιζόμενοι ἐν φίλοις, ἀγριαίνοντες ἐν ὀργαῖς. *Carthaginienses populi imperantium obsequax magistratibus, grave subditis, objectissimum dum metuit, servissimum ubi vindicat.* De Persei Regis æmulis, Livius *hist. l. 45.* *Servire regibus humiliter, aliis superbe imperare asseveri.* Et de turba in genere, *lib. 24.* *Hæc natura multitudinis est, aut servit humiliter, aut superbe dominatur.* Hinc illa Senecæ expostulatio, *de benef. lib. 3. c. 28.* *Servum tu quæsisti vocasi, libidinis & gulæ servum, & adulteri, imò adulterorum communem mancipium? negas tibi beneficium à servo tuo posse dari, cui osculum alienus servus beneficium est? qæ est tanta animi discordia? eodem tempore servos desiderat, & colas: imperiosus intra limen, atque imperatus; humilis, fortis; & tam contemptæ, quàm contemnendi, nusquam non ultis magis objecerunt animos, quàm qi improbè tollunt: nullique ad calcandos alios paratiores, quàm qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità quod Peripatetici quidam apud Procopium in *exodius. p. 30.* Τὰ ἀνοίκεια ἐν ὑγρῷ φύσει ξυμβαίνει οἶμαι, ὥσπερ ἐν τῷ χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicut in colorum temperie, ita & hominum natura temperatum esse, ut ne nimiæ maximè contraria conveniant.* quod & Marcus ipse monuisse videtur. *l. 11. §. 14.*

§. 32. Ταῦτα πάντα] forsan ταῦτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qæ nunc vides.* Vide *ad l. 2. §. 14.*

Ἀναθαδιζομένους] *jactabundos* Casaubonus, hoc est, ἀλαζονευομένους. *præstantes se gessisse* Xylander. Malim, *arroganter pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθνῆσκειν τοὺς εὐχομένους] *mori optantes* Casaubonus, quod Joannes *Apoc. c. 9. v. 6.* ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦσι dixit. & Xylander *votis mortem vocâsse.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *alienam mortem vota, sive preces expetentes.* quod, optione

A data, non periisse Salomonem, Deo gratum fuit. *Annal. l. 2 c. 1. v. 11.*

Ὑπερογκοῦς χρόνους] *periodos.* Casaubonus περιγραφὰς. Malim, *signaturas*, sive *signationes*, eo sensu, quo Tacitus in Fabius *de caus. corrupt. eloq.* *Primùm hoc rogabo, qui vocetis antiquos, quam oratorum ætatem signatione ista determinetis: ut ὑπερογκοῦς χρόνους*, sint *tempora* regis alicujus imperio, aut ejusmodi nota aliqâ insigniore *designata.*

Καταπλήττοντας] *cum ad summum contendissent* Xylander. *Cùm hoc illud ecquis contendissent.* Casaubonus optimè. Vide *supra §. 3. μετὰ παίνεσεως.*

B Ἔσπερ, καὶ ἀπελεύσεται εἰς τὰ τοιχεῖα] quod Psaltes *Psal. 146. v. 4.* *Abscedet spiritus; ad pulverem suum redit: eo ipse die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ στοχαζομένους] Vide *l. 2. §. 2. supra §. 3. μὴ στοῦ.*

Ἀφίστας.] ita *supra §. 19.* Παρὶς γὰρ ἀναίρεις τὴν φυσικὴν δίκην. *Omittis enim intempestivè id, quod in te natura postulat.*

Ἡ ὑπερφὼ καθ' ἑαυτὸ πρᾶξις] Ὑπερφὼ hic Marco, quod προσοχὴ Epicteto *Dissert. l. 4. c. 12.* Τὸ μὲν δυνατὸν τῆς προσοχῆς φυλάττειν; σύμφορε παῖδες Σίλα. τί οὖν, εἰ δὲ προσέχομεν; φησὶ, τί δὲ οὐλοιν προσέχομεν. μὲ γὰρ ἐξαιρεῖσθαί τι μέρος τῦ βίε, ἐφ' ᾧ τὸ διαφόρον τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conservas? Hodie indere volo. Quid ergo? An ad cum attentione sacrandum non est? Volo equare. Quid verò qo minus attente id faciat? Nunquam enim vita pars excipitur qe attentè non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via est ad ὑπερφὼ talem qualem Marcus hic præscribit, præstandam; qâ nimirum post seriam rei cujusque considerationem ad sedulam debitamque pro rei natura & dignitate circa eam se gerendi curam animus accingitur. Vide ad sequentia Senecæ tria. Vide & *l. 10. §. 11.* Qod avtem προσοχὴ δυνατὸν Epictetus, id συνέχειαν ἐπιστήμης προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Hesychius noster *in aforis. c. 1. §. 7.*

D Ἴδιαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas versamur, & in qibus exercemur, naturâ locòqe se geris. Vide *l. 1. §. 6.* Sic *lib. 3. §. 11.* Ἅμα μὲν τοι τῷ καθ' ἀξίαν ἐν τοῖς μάνοις συνοχάζομαι. *Interim tamen in modus ipsis pro rei cujusque æstimatione ruissemem ejusdem habeo.* Hoc est, quod Lucilius, referente Lactantio *inst. l. 6. c. 5.*

Virtus, Albane, est pretium persolvere verum
Qui sit versamur, qui versemur, rebus potesse.
Virtus est hominis, scire id, quod quæque habeat res:
Virtus, quærenda res sivem sive mandemque:
Virtus, divitiis, pretium persolvere posse:
Virtus, ad dare, quod re ipsa debetur honori.

E Seneca *Epist. 89.* *Philosophus moralis pars prima est, inspectio suum cuique distribuens, & æstimans quanto quæque dignum sit, maxime utilis. qod enim est tam necessarium, quàm pretio rebus imponere? secunda, de imperio tertia, de actionibus. primum enim est, ut quanti quidque sit, judices: secundum, ut imperium ad illa capias ordinatum temperatumque: tertium, ut autor impetum tuum actionibusque conveniat, ut in omnibus istis tibi ipse consentias. tam enim vita sibi contra est, ubi actio non desinunt impetum; impetus ea dignitate res comitetur, pernde remissus actorve, prout illa digna est peti.*

Σύν-

δοκιδυσπιστίας, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προῆκε σοὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ.

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ἦτοι δὲ κἀκεῖνα τὰ ὀνόματα τῶν πάλαι μυθευομένων, νῦν τρόπον τινὰ γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλησος, Λεννάτος, καὶ ἐλίγου ὁ Σκιπίων, καὶ Κάτων, αὖθις καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. πάντα γὰρ πάντα, καὶ ὁ μυθώδης ταχὺ γήρᾳ. ταχὺ δὲ καὶ παντελῆ λήθη κατίσχυσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν ἀληθινῶν πῶς λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, ἄῤῥητα, ἄπυστοι. τί δὲ καὶ ἐστιν ὅλως ἀθάνατον; ἆθλον κενὸν.

a *L.* 3. §. 10. Sup. §. 19.
b *L.* 8. §. 25. *l.* 12. §. 27.
c Odyſſ. α. v. 242. *L.* 6. §. 47.
d Sup. §. 3. 19.

ripiaris, ſi in rebus minoris æſtimationis, non diutius, quàm par eſt, fueris occupatus.

§. 33. Quæ fuerunt uſitata qondam vocabula, gloſſematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qaſi gloſſemata quædam nunc facta ſunt: Camillus, Cæſo, Voleſius, Leonnatus: pavlò pòſt Scipio, & Cato: tum Auguſtus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim ſunt omnia, citóqe fabularum inſtar obtinent; mox & oblivione prorſus obruuntur. atqe hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim ſtatim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi ſiunt. porrò qidnam eſt hoc ipſum memoriam æternam conſequi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Ὅσα ἀπόδοκτα ἐστίν] *Non agrè ferat, animo concidat.* Sic. *l.* 5. §. 9. μὴ ἀποδοκτᾷς.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προῆκε σοὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ] *Si non pluris quàm par eſt, rem ullam feceris; vel plus quàm dignum eſt, in ea ſtudii poſueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit iſta Xylander, cum vertit. *Uſitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco ſunt.* Imò interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. Διόπερ οἱ ἀδιόν, ὁ βαρβάρῳ λέξεως ἐμφατικῆς γένηται, ἢ τῇ παλαὶ γλώσσῃ προσεχόντες, ὁμοίως ἅπαντες ἀγνοοῦσι· ἡμῖν. *Nihil autem refert an barbara dictionis ſit interpres, an ejus qa prolata eſt à lingva, eſt autem ex eqo nobis non familiaris.* Et, *Qi gloſſemata interpretari ſunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *gloſſario Hippocratico*, ità enim potius qàm *lexico* dixerim, cum in ipſo limine ipſe τὸν λέξεων a *gloſſa* diſtingvat: Ὅτα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς παλαιοῖς ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ἀκριβῶς ἴσμεν, γλῶτται καλοῦνται. *Vocabula priſcis quidem temporibus uſitata, nunc vero minus, gloſſæ appellant.* Fabius etiam *inſtitut. l.* 1. *cap.* 14. *Gloſſemata, voces nimis uſitatæ; gloſſæ, linguam ſecretiorem, interpretantur.* Dionyſius Halicarnaſſeus *de compoſ. nomin.* Ἔστι τὰ ὀνόματα ποιητικὰ, γλωττηματικὰ τε καὶ ξένα καὶ προπολὺ καὶ πεποιημένα, οἷς ἐθίσθημεν πολλοὶ. *Eſt qadam appellatio poetica, vocabularum, & peregrinorum, & tranſlatorum, & factorum, qibus poeſis ſit ſtvata.* Idemqe in Thucydidis hiſtoria obſervat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ δυσνίκητα τοῖς πολλοῖς, vocabula peregrina, obſoleta, & multis conjectu difficilia. Plutarchus *de Iſid. & Oſirid. pag.* 375. *E.* Ὁ δὲ δὴ Σωφοκλῆς τῶν ὀνομάτων τὸν οἷς τὰ Ἑλλήνων ἀνάπλεως. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μαθεῖν ἐν τῇ Ἑλλάδι συνηκριβωκόσιν, μίγρι τῶν παρωνύμων καὶ ξενίσεων παρ' Ἰλιεῦσι, δι' ὧν τὸ ποιητικὸν ἀκαταλαμπὲς διαβάλλουσι οἱ βαρβαρίζοντες, οἱ γλῶτται τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. *Neqe vero mirà videri nominum ad Græcum ſermonem effectio, nam innumera alia hodieqe manent una cum migrantibus è Græcia ad exteros propagata: qorum qadam revocantem poetican voluerunt tanqam barbaries ſe domitos iis, qi id genus res gloſſas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶττων τὴν ἀπεξεσμένην διάλεκτον dixere, ut Euſtathius *ad Il. α.* & γλῶσσαι, ἀπειρόκαλοι ὄντες τὰς βαρβάρους φωνὰς, *voces Barbarorum, qa comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qò à *dialectis* idem ibidem diſterminat. Atqe hinc ὁ γλῶσσαν λαλῶν, Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbarâ & peregrinâ*, ideòqe minùs intellectâ, cui ea de cauſſa ſilentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνεύτης, i. e. *ut interpret adſuerit. Gloſſematis* autem vox, qam ex nullo Græco ſcriptore aſſerri Henricus Stephanus aſſerit, apud noſtrum hoc loco, nec ſemel uſurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad noſtri mentem, & à rebus & perſonis ad ſermones ac verba argumentatus, qemadmodum Marcus hic ἀπὸ πραγμάτων à verbis ac ſermonibus ad perſonas reſqe ipſas:

Ut ſylvæ foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modo nata vigentqe.
Debemur morti nos noſtraqe. ſive receptus
Terrâ Neptunus, claſſes aquilonibus arcet,
Regis opus; ſterilisqe diu palus aptaqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Seu curſum mutavit iniquum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dama ſermonum fiet honos & gratia ſemper.
Multa renaſcentur, qa nunc cecidere, cadentqe
Qa nunc ſunt in honore vocabula ſi volet uſus,
Qem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conſcripſit.

Καίσων] Cæſonis nomine inſignes plures extiterunt. è qibus Cæſo Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ære Conſul reipublicum ſuſtinuit*; &c. Cæſo Quinius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus impetus tribunitios populariſque procellas ſuſtinebat.* Dicti autem *Cæſones à cæſo matris utero, qi necatis matribus nati ſunt, tradunt.* Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæſaris* nomen ortum ſumpſiſſe, ſunt qi opinentur; ut Adrianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλησος] Sævitiâ atqe immanitate inſignis præ cæteris hoc nomine Voleſius Meſſala; (ità Lipſius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Voleſius ſuper ſub Divo Auguſto proconſul Aſia, cùm CCC unâ die ſecuri percuſſiſſet, tricedens inter cadavera vultu ſuperbo, qaſi magnificum qiddam conſpiciendumqe feciſſet, Græce proclamavit: O rem regiam! Qid hic rex feciſſet? non fuit hoc ira, ſed majus malum & inſanabile.*

Λεοννάτος] Λεοννάτος Svidæ, qi Philippo Macedoni ſangvine materno conjunctum refert fuiſſe, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τόσον φρόνημα ὑπεργενναῖον, cum *ingenio tumido admodum* extitiſſe, tum & regiæ pompæ poſt mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi unà cum Perdicca tutorem deſtinarum Alexandri filio ex Roxane ſuturo, *l.* 10. §. 7. Juſtino etiam, qi ab Athenienſibus tandem in prælio vulneratum obiiſſe, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejuſdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτος, ſive *Leonnatus*, ut Marco hìc, dicitur. Sed & Arriano *de geſt. Alex. lib.* 6.

Ἐξίλαος] Vide *ſuprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 2. §. 25. & *l.* 12. §. 27. alluſiſſe videtur ad temporum diſtinctionem Varronianam illam, qà ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν, *obſcurum, fabuloſum & hiſtoricum* dividuntur. Vide Cenſorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *emmt. in Euſeb. Chron.*

Πανταχοῦ λήθη καθίσχυσεν] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ἱστοριοφυὴς λήθη. *Fama poſthuma, oblivio mera.* Alluſit interim πρὸς τὸ τῶν ὀνομάτων καθίσχυσεν, tanqam memoria ipſorum, ſicut corpora, qaſi terrâ congeſtâ & ſuperinjectâ obruta, unà cum eiſdem interciditſſe. Vide *Pſalm.* 9. *v.* 7.

Αἴγιοι, ἄπυστοι] Adſpexit Telemachi verba apud Homerum *Odyſſ. α. v.* 242. de Ulyſſe patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam reſciſcere poterat;

Οἴχετ' ἄῤῥητος, ἄπυστος. —
Perit obſcurus, inglorius, ne fando qidem audatus.

Ubi Euſtathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ ἃ μαθὼν ἴσως τις, ἄντ' ἀδὴς ἰδὼν, ἢδὲ γνὰς ἀπὸ τόπου τινὸς ὄντα μαθήσεως. *Prorſus obſcurum ſignificat. de qo nemo qid ſcit, & ipſe neqe qid vidit, neqe cognovit ex audentibus & noſcentibus.*

Τί δὲ καὶ ἐστιν ὅλως τὸ ἀθάνατον; ἆθλον κενόν] Idem vult hic à Marco dici Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 1. qod eſt à Salomone antiquius dictum הבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum; & omnia vanitas.* qo ille & ecclæſiaſtes & epiphonemate *Eccleſiaſtæ* ſumm & inchoavit & concluſit. contendit autem Caſavbonus & cum exordio Perſiano illo,

— *ô qantum eſt in rebus inane!*

Salomone verò prior David pater ejuſdem de homine ad Adæ protoplaſti Abeliſqe ſecundo genitî nomina alludens; אדם להבל דמה *Adam Abeli compar eſt*, id eſt, *homo vanitati. Pſal.* 144. *v.* 4. & *Pſal.* 39. *v* 6. כל-הבל כל-אדם *Totus Abel eſt omnis Adam.* id eſt, *qvis homo totus vanitas.* Græcus interpres τὸ σύμπαν ἀνθρώπου πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco noſtro vertere, ἆθλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus ſecutus eſt, iſta ità eſt interpretatus; *Quidqam qid eſt omnino cujus ſit memoria ſempiterna? omnia ſunt mania.* tanqam Marci dictum iſtud ei geminum eſſet, qod Salomon idem habet, *Eccleſ. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum eſt memoria, neqe futurorum etiam apud eorum poſteros erit.* Verùm Marci mentem neviter aſſecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hic habuit, ſed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ἱστοριοφυΐας ἐξίτηλον, *fama poſthuma memoriam fugitivam & evanidam*, qàm ſuprà tetige-

rat,

ecqid eſt igitur, in quod ſtudium conferre par ſit? unum hoc, ut mens ſit juſta, actio ſocialis, dictio mentiri neſcia, affectio quicquid contigerit amplecti prompta, ut neceſſarium, ut familiare, ut à principio fontéque iſtiuſmodi profluens.

§. 34. Fato ſponte tuâ te dedas; ei permittens,

ª τί οὖν ἐστι, πρὸς ὃ δεῖ σπουδὴν σπουδάζειν; ἓν τοῦτο, ᵇ ἀλήθεια δικαία, ἡ πρᾶξις κοινωνική, ἡ λόγου ὄρεξις μήποτε ἀληθεύσαις, καὶ ἀβιάστως ᶜ ἀπαραλύπτη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς ᵈ ἀναγκαῖον, ὡς ᵉ γνώριμον, ὡς ᶠ ἀπ' ἀρχῆς πιαότης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. ᵍ Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῦ συνακόλουθ, παρέχων αὐτῇσαι, ὅις τοῖ

a L. 6. §. 47. b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48. c L. 3. §. 4. 16. d L. 2. §. 3. e Inf. §. 44. f L. 6. §. 38. g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31. L. 7. §. 46. L. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, poſſe hominum rerumque ab eis geſtarum memoriam in ævum omne extendi, *merum* tamen quidam ſumarum τὸ ἀόριστον illud. Ita *ſupra* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπεχθείας. *Quam manet applauſus iſte.* & *l.* 5. §. 33. τὸ δοξαστικὸν παρὰ τούτοις κενόν. *Apud eos, qui iſtiuſmodi ſint, celebrem eſſe, manere quidem.* Vide & *ſupra* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν σπουδάζειν; ἓν τοῦτο] quæ ſit τέλος τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παρασκευαστικὸν ἀνωμάλων. *Res ſola & unica hominem deducere & tranſmittere poteſt. l.* 2. §. 17. qui ἐν τοῦτο πολλὰ ἄξιον. *Hoc unum eſt plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γνώριμον] Vide *ſupra* §. 44. & 46. Seneca *de tranquill. c.* 11. de viro fortі ac prudente: *Eadem animus robore præſtabit, neque ex his qua eventura, ſubitum ſit, quicquid enim ferre poteſt, quaſi futurum præſtruendo, malorum omnium impetus mollivit. qui ad paratos expectantéſque nihil afferunt novi; ſecuris & beato tantum ſpectantibus* [*ſpectantibus f.*] *graves eveniunt. morbus cum, coperviras, ruina, ignis, nihil horum repentinum eſt. Sciebam in quam tumultuoſam me conditionem natura claſſiſſet, totiens ne vocata mea conclamatum eſt; totiens præter ſpem ſummatus exequas fax extenſaque præceſſit: ſæpe altius vacuas adſcios fragor jouuit: undique ex his qui ſervum, curia, ſermo mecum contraxerat, nox abſtulit, & vocifer ad ſodalitium manum copulatas misericordia. mirer aliquando ad me periculo acceſſiſſe, qui cura me ſemper averterunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς πιαότης καὶ πηγῆς ῥέον] Ita *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκδίδοται ῥᾳδίως. *Inde profluunt omnia.* Pie admodum Chariclemus apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν παρ' ἡμᾶς ἀεὶ γίγνοιτο, ὡς ἥδιστα τῷ Διΐ. χρὴ δὲ μηδὲν ἐν' ἐκείνῳ γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχεραίνειν φέρειν. *Quæ nobis quidem acciderunt, ſic facta ſunt ut Deo viſum eſt. Nihil autem quod ab eo ſit, durum exiſtimandum, neque graviter ferendum eſt.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῦ συνακόλουθ] Vide Cleanthis verſum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epiſt.* 37. *Quid maximum virtutum ad bonam mentem promiſſe virum bonum. Sacramento rogatus es, eadem bonoſtiſſimus hujus, & ultima turpiſſima ſtoramente, verba ſunt, uri, vinciri, ferroque necari. Ab illo qui manus arena locavit, & edunt ut bubones, qui per ſanguinem roddunt, caveror ut iſta vel unum patiantur: à te ut volens laborque patiuntur.* & *Epiſt.* 107. *Ad hanc legem animus noſter aptandus eſt: hanc ſequatur, hanc pareat. optimum eſt pars quod emendare non poſſis; & Deum, qui autore concilia proveniunt, ſine murmuratione comitari. malus miles eſt qui imperatorem genere ſequitur. Paratus non invenias atque impigras ſatis. hic eſt magnus animus, qui ſe Deo tradidit: ad contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine mundi malè exiſtimat, & emendare mavult deos, quàm ſe.* Idem *Epiſt.* 71. *Magnus animus Deo paret; & quicquid ſeu univerſi jubeat, ſine conchatione parantur. Et de provident. l.* 5. *Bona vera laborant, impendunt, impenduntur, & volentes quidem. non trahuntur à fortuna: ſequuntur illam, & aquant gradus. Si ſeſſerit, aut aſſiſſerit.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis queri poſſum, quod non ante mihi voluntatem veſtram notam feciſtis. prior omen ad illa venuſſem, ad qua nunc vocatus adiens.* Subjungit; *Vultis liberos ſummere? illos nobis ſuſtule. Vultis aliquam partem corporis? ſumite. non magnum rem promitto. Cito tecum reddam. Vultis ſpiritum? quidnàm? nullam moram faciam, qà minus recipiatis, quod dediſtis. à volente feretur, quicquid petieritis. quid ergo eſt? malueſſem offerre, quam tradere. quid opus fuit averre? auferre potuiſſis. Sed ne nunc quidem aſſervetis: quo nihil orpetur, niſi* ª *reſumentis* [ª *reſumentis f.*] *mihi cogor, nihil patior invitus: nec ſervio deo, ſed aſſentio.* Idem *Epiſt.* 61. *Da operam, ut quid unquam invitus facias. quicquid neceſſe eſt, futurum eſt. repugnare, non volenti neceſſitas eſt, in volente neceſſitas non eſt. hic duco, qui imperata libenter excipit, partum acerbiſſimum ſervientes effugit, facere qod nolit. Non qui juſſus aliquid facit, miſer eſt, ſed qui invitus facit. Animum compananus, ut quicquid vos exigat, id velimus.* Et *Epiſt.* 54. *Nihil invitus facit ſapiens. monoſtiratem effugit, quia nolo quid ipſa coactura eſt.* Itaque quod Perander apud Avionium.

Fatis, ut libeat, quod eſt neceſſe.

&

— *velis, quodcunque neceſſe eſt.*

ſed & plenius Martialis *l.* 10. *Epiſt.* 47.

Quod ſit, eſſe velis, nihilque malis.

Παρίχων συνῆσιν] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *ſupra* §. 29.

A & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Quid eſt boni viri? probare ſe fato.* Qin & pie admodum, & ſupra quod ab Echnico ſperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. *Δεῖ σαυτὸν ὡς τὸ παντὶ ἐφεπόμενον, τὸ ποιοῦσθαι τῷ Διΐ, ἵνα ὦσιν πᾶσι τοῖς γνωρίμοις, ἡ ἀπολυθῆναι ἱκανῶς, ὡς ὑπὸ τοῦ ἀρίστου γνόμου ἐκτελουμένου. Persuadum esse Deo, & omnibus ita, qa fiunt, acquiescendum: & ſequenda ultro, ut qa à monte præſtantiſſima regantur. & Differt. l.* 2. §. 17. *Μηδὲν ἄλλο δίλει, ἢ ἃ ὁ Διὸς θέλει, ἡ τίς σε κωλύσει; τοῖς ἀναγκαίοις τοῖ ἐφεῖσι σε πρὸς τὸν ἔκκλητον τῷ Διῷ χαρίσομ. ἐκείνῳ παράδ. ἐκείνῳ ἀνθίστατο. μετ' ἐκείνου τετυχθαι, ἡ τῷ ἐν ἐνεχείσει; Nihil velis aliud nisi ea qa Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & aversationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo ſtare in acie: ubi tuum ſuccuſſe cerebos? Deum dicit, qod Marcus κλωθὸ. id eſt, fatum: qa fatum Stoicis, avt Deus ipſe, avt ſaltem *Lex Dei.* Seneca *qaſt. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic eſt ex qo ſuſpenſa ſunt omnia; tenuſſe cauſſarum. & de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum ſi dixeris, non mentieris: nam cum fatum nihil aliud ſit, qam ſeries implexa cauſſarum, ille eſt primus omnium cauſſe, ex qo cætera pendent.* Idem rurſus *de provid. c.* 5. *Ille ipſe omnium conditor ac rector ſcripſit quidem fata, ſed & ſequitur. Semper paret, ſemel juſſit.* Qz dicta notat Lipſius ex opinione, qi cenſebant *Jovem dicere*; (unde illud, *Fatur, & eſt fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *ſcribas ejus, ipſius decreta in aveas tabulas referre. & nat. qaſt. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna ſeries texat, cujus hæc prima lex eſt, ſtare decreto.* Idem Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζητεῖ τὰ γινόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλεις. ἀλλὰ θέλε, ἃ τὰ γινόμενα γίγνεται, ἡ εὐροεῖς. *Ne poſtules, ea qa fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qaqe velis, ut fiunt.* ita enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nulloqe ſenſu, unde & interpres omiſit prorſus, εὐροεῖς. Itqe inde etiam corrigendi Epicteti codices impreſſi, qi *Enchir. c.* 13. unde Stobæus hæc decerpſit, exhibent etiam depravatius, qoad ſcripturam ſaltem, ἐνταῦθοις. ἐκφεύσῃ opponitur τῷ ἐνεχείσει, qod *ſupra* poſitum eſt. Emendationem confirmant Laertii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶπε δὲ αὐτὸ τοῦτο τοι τῶν ἐνδοξοτάτων ἀρετῶν, ἡ εὐροια βίε, ὅταν πάντα πράττωμ κατὰ τὴν συμφωνίαν τῷ παῆ ἑκάστ δαίμονος πρὸς τὸν τῶ ὅλε διοικητὴ βούλησιν. *Esſe autem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum, cum omnia gerimus ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus universi.* Idem Epictetus & *Differt. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πανταχοῦ ὑ δίλων ἐκολουθῶ, ὑτ' ἀναγκάζομ μὴ θέλειν. προαπατήσαντα γάρ μ τὸν ὁρμὴν τῷ Διῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. ὑ βούλεται; ὑ θέλω. κἀμὲ τίς ἐστι μ κωλύσαι δυνατὸς παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἃ ἀναγκαῖον; ἃ πάλλαι ὁ τοῦ Δία. Ego vero, tanqam volens probibeus sum, nec coactus volens. *Appetitum obedientem præbui Deo. Vult quidem, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere potuit contra meam ſententiam, ave cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Ὅστις ἐβούλετο κἀγὼ ἐπαίδ, ὅτι ἐκὼ τῷ Διῒ πρεσβυτάτῳ τις ἐκνῖν, διελέγετ ἀνθρώπ. πῶς λέγοις πρᾶγμ; ἐκ' ὁ ὡς ἐκάσ ὄνομ θέλε, κἀμὲ αὐτὸς θέλε, κἀμὲ ὃ ὡς ἐκάσ μι θέλει, τοῦτ μαθ' ἑαυτὸς θέλε. πῶς ὧν τοῦτο γίνεται, πῶς γαρ ἄλλως, ἢ ἐπιτυγχάνειν τοῖς ὀρμαῖς τοῖ Διῒ κἀμὲ τοῦ συμπαντος. *Imo sta rem conſiderat, hanc rationem ſecum tuit; ſi Deo ſe dederit, ſe iter ſuto confecturum. Qod eſt illud dedere ſe Deo? Ut qod ille volueris, & ipſe velis: & qod ille nolerit, nec ipſe velit. Qe ergo aliud fieri? Qomodo fieret aliter, niſi conſiderando Dei appetitione & administratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Ἐκὼ δὲ ἐπαίμων ἐγὰ ἐν παντὶ εἰμὶ τῷ Διΐ, πῶς ὦ ἐναντίομαι τῇ θεᾷ δυνατὸν; πῶς ὃ γενέσθαι ἐλεύθερος; ἐλευθέριος γὰρ ἐστι, ᾧ γίνεται πᾶν ἅπερ προαίρετ, καὶ ὃ ἐὰν βούλεται κωλύσαι. τί οὖν; ἀνόητοι ἐσμ ἐλευθερίαι; μὰ γίνοιτ. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν ἐκ ἔρχετ. Ἀλλ' ἐγὰ θέλω πᾶν τὸ δοκὲν μοι ἀκόλουθον, κἂν ὑκαιρον ᾖ. Μανίαμ ὃ εἶ, παραφροσύνη. ἐκ οἶδας, ὅτι πολλὰ ἡ ἐλευθερία ἐστ ἀξιολόγω; τὸ δ' ὡς ἔτυχε μὴ βούλεσθαι, τοῦτ' ἐστὶν ἀκολουθία γίνεσθαι, τοῦτο κακόνοιαν, ἃ μανία ἐκ ἔστιν κακὸν, ἀλλὰ ᾧ πάντα μάχηται ὅσα. πῶς γὰρ ἐστι γεγραμμένον τοῦ ὕμν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὶ Δαμ ὄνομα; ἃ. ἀλλὰ διδάσκομαμ θέλειν ἃ δεῖ γεγράφθαι. τί ἐστι μανιῶδες, ὅσοῦτος. τί δὲ τῷ κακῷ, ὅταν τύχῃ τις ᾧ ἐστὶν ἴδιον; ἃ δὴ μὲ, ἀλλὰ τὸ ἄξιον τὸ ἐπίκτητον θέλειν τι, ἃ ταῖς ἐφάκτοις βουλήσεσι περιγράζεται. ἐν τοῦδε ἐν μόνῳ ἐστὶ τῷ μεγίστῳ ᾧ κεφαλαίῳ τῇ ἐλευθερίᾳ, ὃ τύχῃ, ἐφίεσθαι μοι θέλειν, ἐγκαλῶ. ἀλλὰ τὸ παιδίεσθαι, τοῦτέστι, μαθεῖν ἑαυτὸ ὅτι θέλειν ἀ, γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὅτι

πρὸ ποτε πραγμάτων βάλεται.

§. 35. [a] Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύομενον.

qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

a Sup. §. 19. Inf. §. 42. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 23. l. 9. §. 14.

ANNOTATIONES.

δίνεται, αὐτὸ ὁ διανέμων. Quid paſtor ego ne omnia re ſegni Deus pateret? qo paſto ne divina gubernatione aqueſcam? qo paſto ſum liber? Liber enim eſt, cui ex ſententia evenunt omnia, & qem nemo poteſt impedire. Quid ergo? recordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qeqid multo uſum ſaeris evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; anſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magnos monentes? Me autem temerè velle, & temere decreto fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam ſtupiſſimum ſit. Qomodo enim ne ſcribendo agimus? ſcribam Deum nunqa ne velle? Num, ſi docear velle ſcribere ne ſcribendum eſt. Qid ne Muſicus? eodem modo. Qid denqe ne omnes artes ſcientiaqe genere? denqe non eſſet opera pretium ſtere qeqam, ſi res cujuſqe voluntati accommodaretur. Hic igitur ſolum, in re maxima & præcipua, libertate, multo permiſſum eſt omnerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt erudiri, ſi diſcas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit. Hinc Thymaridas apud Jamblychum in vit. Pythag. amico, qi diſcedens tanqam lauſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βούλει, παρὰ τῶν θεῶν γίνεσθαί σοι. Dii tibi dent, qæcunqe velis. regeſſit, Ἐνθύμει, ἀλλὰ βουλέσθαι μᾶλλον, ὅτα μοὶ παρὰ τῶν θεῶν γίνεται. Bona verba, qæſo. Velim ipſe potius, qæcunqe dii dederint. Hoc eſt qod Ruſus Thraſeæ in Epicteti Diſſert. l. 1. c. 1. Ὅτι θέλεις μελλήσῃ ἀκολούθως τῷ διδόντι; Non vis diſtere ne eo, qod eſt tibi datum, inqeſcere? Sic è noſtris Eli ſacerdos, Reg. bqſ. l. 1. v. 3. v. 17. Κύριος αὐτὸς. τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. Dominus ipſe eſt: faciat, prout ipſi bonum videbitur. & l. 2. c. 10. c. 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Faciat Dominus qod placuerit ipſi. Judas Maccabæus, Maccab. bqſ. l. 1. c. 3. v. 60. Ὡς δ' ἂν ἡ βέλημα τοῦ οὐρανοῦ, οὕτω ποιήσει. Faciat Deus prout ipſe voluerit. Siqidem celum ibi pro Deo; ſicut Matth. c. 21. v. 25. & Luc. c. 15. c. 21. Pii illi, Act. c. 21. v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω. Fiat Dominus volumtas. Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Fiat voluntas tua. Matth. c. 6. v. 10. & Luc. c. 11. v. 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. c. 26. v. 39. & Marc. c. 14. v. 36. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Verumtamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fiat. Vide, (inqit, Joannes Gerſon. conſol. l. 2. c. 1.) utrum aqnus ſis, aut in voluntatis divinæ conformando ſubdere, aut ut ipſa tua ſubſervire voluntati. Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; Epiſt. 93. Utrum aqnus judicas, te natura, an tibi parere naturam? Reſpondeat Epictetus Diſſert. l. 4. c. 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γενόμενον. πρόθυμον γὰρ ἔσχηκα, ὃ ὁ Ζεὺς θέλει, ἃ ἐγὼ θέλω. Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qam qod ego volo. Et l. 2. c. 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄριστον; ἄλλο δὲ τὸ ἄριστον, ὃ τῷ Διῒ δοκεῖ; Numqid aliud mavis qam id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qam qod Deo viſum eſt. Auguſtinus item Epiſt. 149. Rectum eſt equm qeqid Domino placuit. Et nos potuis ſi nolumus qod ille vult culpandi fumus, qam ille non vellit aliqid facere vel finere exiſtimandus eſt. Itaqe Seneca Ep. 74. Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis ad divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præfertur. Auguſtinus in Joan. tract. 52. Vide & l. 10. §. 14.

Συνδεῖσθαι] ſicut & συγκλείσθαι καὶ συμπορεύεσθαι, mutare, & ne intuchere & intexere; tractum a tabulolis Parcarum ſuſis. Sic infrà §. 40. Ὅτα τῇ ἡ σύνταξις καὶ συμπλοκή. Qui rerum connexus & contextus ſit. Epictetus Diſſert. l. 1. c. 12. Σκλῆρόν μοι γενέσθαι πάντως ἀνάγκη, ἐπεὶ δὲ ἡ σκλήρον τῷ ὅλῳ ἐγκεκλεῖσθαι καὶ συνδεδέσθαι; Durum mihi evenire omnino neceſſe eſt, qm ita ſit ordinatum ab univerſi natura; & ſimul ne ſum ipſe ex totius ratione? & χαίρειν παρακελεύεσθαι τῷ διδόντι; & gratulari, qoniam ita ſit? Ἀνάγκη γὰρ ἐκείνῳ συνδεδέσθαι καὶ συμπεπλέχθαι τὰ ἐκείνου μέρη. Necesse enim eſt ut ſim connexus & implicitus ejus partibus. Μυρίων ἀναγκῶν καὶ ἐμπλοκῶν ἐν τῷ γίνεσθαι ὄντων καὶ δίνεται; Pedem me eſſe mancipatum? maneipatum, inane ab omnes pedeſtribus actuſin mundano? non cum tradet universi rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ne molieſ feres qa ſunt a Jove conſtituta, qa dia Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus deſiderunt ei præſcripſit? Vide l. 3. §. 11. & ſupra §. 26.

§. 35. Πᾶν ἐφήμερον] Ita l. 9. §. 14. Πᾶν ἐφήμερον. Verum illic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hic, ibi de humanis. de utrisqe Thucydides l. 2. pag. 134. D. Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ἡμῖν. Dumnum ſimul & virtus & pecuniam. Vide & l. 8. §. 25. Alluſum eſt autem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles Hiſt. Anim. l. 5. c. 19. Περὶ τὸν Ὕπανιν ποταμὸν ζῷον αἰσθητόν, σπερμαῖον ζῷ καὶ αὐτόγεν μέχρι δυάδος. παραφερόμενον δὲ τῷ ὕδατι σπερμαρυθμίζει, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀπεθνήσκει, βιοῖ ὥρᾳαν μίαν. δὶς καὶ πολλάκις ἐφήμερον. Apud Hypanim fluvium animal minutæ qadrupes, in poſtmeridianum tempus & velat: mane denuo ſole matreſcit & langueſt, deinde occidente moritur, vitâ non ultra unum diem peracta. unde ephemerum, id eſt, diurnum appellatum eſt. Et Ælianus l. 2. c. 4. qi & vim ſorcibus innaſci tradit; Ζῶα ἐφήμερα ὅσα πέπλεκται, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐν τῷ μέρει τῷ κατὰ τὸν βίον. Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut unus dies curſimm vitæ conficiant. Plinius l. 11. c. 36. Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobion vocatur. De eiſdem Cicero Tuſc. l. 1. Ex beſtiolis qæ unum diem vivunt, qæpiam octavâ mortua eſt, pruvecta ætate mortua eſt, qa occidente ſole decreverat. conſer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illa beſtiola, reperiemur. Plutarchus item conſol. ad Apollon. pag. 111. C. Ἐπεὶ καὶ τῶν ζῴων ἐνίοις, ἅπερ ἐφήμερα, παρὰ τὸν Πσείου γεγόνασιν, τὸ ζῆν ἔχειν ἡμερονύκτιον, ἑωθὲν μὲν γινόμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηράντα, καὶ τελευτῶντα τὸ ζῆν, οὐχὶ παίσιον ἔοικε καὶ ἀβέβαιον, ἅπαξ ψυχὴν τοῖς ἀνθρώποις ἐγκεκραμένην ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐᾶν ἐνοικεῖν, ἐφ' ᾧτε μὴ ἀεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σώματι διαμένειν; ὅτε τὸ μὲν μέσον τῆς ἡμέρας ἐπιλάμπουσα ἡλίου φύσις ἀκμάζουσαν ἀπεργάζεται τὴν ἡλικίαν, τὸ δὲ δημιουργικὸν καὶ σώτειρον ἀνδρωμένοις ἐνδιαιτᾶσθαι. Juxta Pontum animalia qadam memorata traditum eſt nata, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane nascantur, meridie vegeant, vesperi conſenescant, nocteqe finem faciant. ſi hæ animæ hominis & ratio meſſet, eodem qe nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qa ante meridiem moriuntur, lactis & lacrymarum cauſſam præberent, qorum annum totum diem durasſet vita, beato prædicaretur. Indè ad hominem tranſlatum; Euſtathius ad illud Odyſſ. φ. v. 85.

Μάκαιρε, ἀγχιβαθὲς, ἐφημέρια φρονέοντες.

Καλῶντας ἐφήμερα ζοφερὸν μὲν μόνον ἡμέραν ζῶντα. λέγεται δὲ τὰ ἐφήμερα καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων.

Stultè ruſtici quotidiana cognantes.

Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem vivantia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine Ita Silenus apud Ariſtotelem in Endemo, referente Plutarcho ad Apollonium pag. 115. D. genus humanum vocat Ἀνθρώπων ἀτυχῶν καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον στίφος. Ærumnoſi genus, & difficilis fortuna ſemen in diem durans. Cervè Gregorius Nazianzenus Carm. de natura humana c. 13. v. 119. ἐφήμερον ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit,

— ὕδωρ τὸ πάροιθε
Γλῶσσαν ἐφημερίων ἐφράσσατο φάρυγι πικρῷ.
— pepercit
Hæreticis prorſus nec ſera lingua tibi.

Sicut Homerus βροτὸς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecta epitheto patſim dicit, θνητοὶ βροτοῖσι. & qod amplius eſt, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, ut ſe Scholiaſte ad illud Ariſtophanis in Nubibus.

— τί μὰ καλεῖ, ὦ ἐφήμερε;
— qid ita me vocas, homo?

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. O miſer homo. Antipho apud Stobæum tom. 2. ſer. 96. Τὸ ζῆν ἴσως φροῦδ' ἐφήμερον. τί τε μάτην τοῦ βίου ἐμέρῳ μοῖ. Vita eſt ſimilis cursui unius diei, & totum vitæ ſpatium unî diei æquale. ἐφήμερον igitur κῶν. id eſt, totum genus humanum, qâ ἀμυχρότητι καὶ ἀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἐφημέριοι dicuntur, qi in diem vivunt, de craſtino neviqam ſolicit. qo ſenſu Clemens Paedag. l. 1. c. 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. c. 6. v. 34. Μὴ μεριμνᾶτε οὖν εἰς τὴν αὔριον. Ne oſtote ſolliti de craſtino, explicans; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίου σύντομα καὶ ἐφήμερον, ſiud ſorte contentum, & eas in diem ſatis eſt. Diogenémque ἐφημέριον indè dictum avtor eſt ex Satyro de vera illaſtr. Hieronymus adv. Jovinian. l. 2. & in partem ſegiorem ea vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros uterim rerum exitus nunimè proſpicientes. Svidas: Ἐφήμεροι βροτοὶ, ἀνθρώπους οἱόντε, οἱ αφορῶντες τὰ μέλλον. Ἐφήμεροι, mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura vero non proſpiciunt. atqe ita accipiendum Homeri illud Odyſſ. φ. v. 85. ἐφήμερα φρονέοντες, qotidiana cogitantes. de ſcientia & palæſtricis Neronianis Philarchus in Galba pag. 1060. d. Ἀπελαυνόμενοι γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαζύντων ἐφήμεροι κατορυκτοὶ τοῦ βίου διῆγον. Qod plerique numera prodigiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſolati. qod Perſius Sat. 3. v. 63. ea tempore vivere in diem vivere Cicero de Orat. l. 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. Si barbarorum, inqit, eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent. At barbarorum, Gregorius Nazianzenus in Julian. l. Ὅτι τὸ ζῆν τοῦτο νομίζουσι μόνον, καὶ οὐ ἐξαπίνης τῇ διανοίᾳ αἴρει τὸ παυδὲν, οὐδ' οἷόν τινα συμζῆν τῶν τῇ δὶ βίῳ ὁμιλοῦντων λογισμοὶ καὶ σπουδαί. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀλόγων, τὸ σφῶν ἡμέρᾳ καὶ τὸ νῦν ἀεὶ βιοῦντες. Qi hujus tantum vitæ rationem habent, nec ad futura ſuſpicaces mente penetrant, nec ullam eorum in hac vita geſtarum conſurgens atqe metricdem ſere arbitrantur: ſed brutorum animantium more in diem atqe in præſens ſemper vivunt.

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide ſupra §. 19. & l. 7. §. 5. Caſaubonus iſta qomodo cum ſequentibus committi, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista quæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea quæ jam existunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet quædam quicquid est, ad id quod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, quæ in terram uterumque dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qualia fugiant, qualia prosequantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρει διηνεκῶς, * πάντα † κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνεσθαι. καὶ ἐθίζειν ἑαυτὸν, ὅτι [b] οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὰ τῇδε ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γάρ πρόπαν τινα πᾶν τὸ ἐκ τοῦτο ἰσόμενον. [c] οὐ ἡ μόνα σπέρματα * φαντάζῃ, τὰ ἐς γῆν, ἢ μήτραν καταβαλλόμενα. ἔστι δὲ λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη τεθνήξῃ, ἢ ὅτι οὐ ἁπλοῦς, οὐ ἀπήμαντος, οὐκ ἀπρόσβλητος δὲ βλαβῆναι ἀδύνατος, οὐκ [e] ἴλεως πρὸς πάντας, οὐκ τὸ φρονεῖν ἐν μόνῃ τῇ δικαιοπραγίᾳ πεθέμενος;

§. 38. [f] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ * τὰς φρονίμους, [g] ἵνα μὲν φεύγουσι, ἵνα δὲ διώκουσι.

§. 39. [h] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἐν ὑφῆ σου. οὐδὲ * μὲν ἐν τῇ τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει δὲ σωθήσεται.

* [ὅτι] vel [ὡς] v. vel mox
[a] L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
* γίνεσθαι.
[b] L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
[c] L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
* φαντάζῃ.
[d] Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
[e] L. 2. §. 17.
* τὰς φρονίμους.
[f] L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
[g] L. 8. §. 55. 56. l. 9. §. 4. 38.
* μὲν.

ANNOTATIONES.

§. 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεσθαι] lego ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè sequenti, ὅτι οὐδὲν οὕτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολήν] Ità l. 7. §. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; Ecquid enim fieri potest absque mutatione? Vide eodem §. 25. & l. 6. §. 15.

Οὐδὲν οὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità l. 7. §. 18. Τί γὰρ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; Quid autem gratius naturæ universi naturæ? & l. 9. §. 35. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. Hoc autem gaudet universi natura. Tertullianus de pall. c. 2. Certè habitum vertere naturæ rerum solenne nemini est.

Ποιεῖν νέα ὅμοια] Ἵνα ἀεὶ παρὰ ἡ ὁ αἰὼν ᾖ. Ut mundus perpetuo renascatur. l. 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τροφῆς τινός] qia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὸν ἄλων. Semen ortus, materiam dixit Hermes ad Tatium citante Stobæo tom. 1. l. 1. tit. 14. Et σπέρματα τῶν στοιχείων, τὸν φύσιν, Naturam omniformium elementorum omnium Democritus & Leucippus, apud Aristotelem de cœlo l. 3. c. 4. &

— deforden semina rerum,

Naso Metam. l. 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in panegyr. Habet hæc vices eundem mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultas utrorumque semina Deus; & plerumque bonorum malorumque causa sub diversa specie latent. Et Demosthenes pro Coron. Ὁ γὰρ σπόρος παρέρχεται, ἀπὸ τῶν φύντων καλῶν αἰτίας. Qui semen, id est, causam, occasionémve, probant, ex malorum indè enatorum autor merito habetur. Hoc est quod Paulus ad leg. Aquil. l. 22. Pandect. l. 9. tit. 2. c. 30. Qui occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur. Cicero Philip. 2. Ut igitur in seminibus causa est arborum & fluminum: sic hujus luctuosissimi belli semen in fuit. De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem Epist 2. c. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς ἐλεημοσύνης ὑμῶν. Qui autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ. Synesius etiam ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag. 32. C. Ἐγὼ δ' ἂν βίαιος εἶην ἀπολαύσαι πρότερος τῶν ἐμοὶ σπερμάτων τῆς βλάστης, εἰδὼς τὸ πλάστρ βασιλεῖ, τοῦτο πατρὶ φίλτερον. Ego verò non numquam primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliquod percepero, si qualem te Imperatorem precor, talem aliquando experior. Seneca Epist. 120. Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit. & Cicero de finib. l. 5. In puero virtutis semina, simulacula, igniculos videmus. Naso Trist. l. 2.

— Indi quoque semina prabent
Negotia. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μητραν καταβαλλόμενα] Indè σπέρμασιν καταβολὴ, qui ad concipiendam sementem, de Sara usurpatum Apostolo ad Hebræos c. 11. v. 11. de qo multa gratis erga naturam interpretes, Piscator cumprimis. τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα dixit, quomodo Chrysippus apud Laertium in Zenone l. 7. c. 159. Ἔτερα τὰ σπέρματα αὐτῶν κατὰ τὰ ὕστερα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ καταβαίνοντα εἰς ἴτη φύσεις. Semen ejusmodi esse secundum subsistentiam, quod conflat ex pacto in humum seminibus, qua cum antegata fuerint, non amplius germinant. qod de obscœnis Onanis simulis, cur intelligi velit Lipsius physiol. Stoic. l. 3. c. 6. cavillans nullum video. de humano reverà locutus fuerat, sed à satorum seminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod diserat. Vide ad l. 6. §. 15.

§. 37. Ἤδη τεθνήξῃ] Vide supra, §. 12. & l. 2. §. 6. & l. 10. §. 1. Plutarchus Senicas tricas rideas, de commun. notit. c. 37. Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γίγνεσθαι μὴ ἀπέχεται τοῦ ζῆν. καὶ τεθνήξεσθαι, μὴ παυόμενος.] Quidni desipiat, ut appareat, natus est nullo vivendi satio mitio, & moriatur vivere non desinens.

Ἀπήμαντος τοῦ βλαβῆναι] Vide l. 2. §. 17. & l. 7. §. 53 & l. 10. §. 12.

§. 38. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm supra l. 2. §. 8. & infra l. 7. §. 55. prohibeat, περιβλέπεσθαι ἀλλότρια ἡγεμονικά, id est, alienorum animos intueri: illic autem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, l. 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, χαρᾶς μεγάλος καὶ κατοπτεῖαι ἀνάγκης, sine justa utilique causa. Non vult itaque ut aliorum animos sensúsque intimos indagemus, evt per meram curiositatem divagando, evt de nobis fatúsque nostris qid senserint, sensurive sint, sollicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò munus ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 39.

Καὶ τὰς φρονίμους] & prudentes Xylander. ego suspicor Marcum τὰς φροντίδας scripsisse, & curas earum. ità magis, qia sequitur, ἵνα φεύγουσι, διώκουσι. Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se prodvnt.

§. 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἐν ὑφῆ σου] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἐν τῇ τροπῇ καὶ ἑτεροιώσει τοῦ περιέχοντος] οὐδὲ μὲν, legendum, τὸ περιέχον avtem hic cœlum intelligit Xylander, atqe ita τὸ περιέχον pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius l. 1. c. 37. Περὶ δὲ τῆς θαλάττης καὶ τοῦ περιέχοντος, ὅταν παραβαλόντες καὶ διαπεράσωσι, μεγάλοις ἐλαττώμασι περιπίπτουσι. At quoties contra mare aut cœlum projecta quadam audacia pugnant, fæpe illi ut abrupta vincere soleant, magnas calamitates accurrunt. Theophrastus de caus. plant. l. 1. c. 9. Διὸ γὰρ μὴ πραίνεσθαι μᾶλλον συμβαίνει τοῖς ὑγροῖς ὑπὸ τοῦ περιέχοντος, διότι ἀεὶ ἐπιρρεῖ τὸ ἐκλεῖπον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. Quare eum ave impedire ramos à cœlo ambiente haud quaqua oportet. &c. 17. Ἔτι πλεῖα γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεταμφιέσται τῶν ἀρχῶν, ἐναντία γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάστησιν. Quin eorum pluribus, minutisque intervodiis dividatur, principia illa germinandi agilora propensioraque ad germen, opera cœli ambientis reddantur. & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, ambientem aerem, dixit l. 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum sequimur; Marci mens est futura, ab aeris ambientis ità vario, esti rerum aliarum bona malàve habitudo pendeat, qod in scripsibus Theophrastus observat; at hominis, qè hominis, non item. Multum sanè valet aeris cœliqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolisqe humanæ, effectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius Georg. lib. 1.

Verum ubi tempestas & cœli mobilis humor
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & pectora motus
Nunc alios, nunc concipiunt alios. —

unde & Plinius l. 2. c. 6. *Solem, dum cœli tristitiam discutit, etiam humanas nubila animis serenare*, dixit. Qin & Polybius lib. 4. c. 21. de Arcadibus suis: Ἡ τῶν ὑδάτων αὐτοῖς ἀφορία τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ τὰ περιέχοντα καὶ συγγίνεται τὸν κατὰ τὸ πλάθος ἐν τοῖς τόποις ὀνάρχοντα, ᾧ συνέβη καὶ τοῖς ἀνθρώποις αὐτῶν ἀεὶ διαφόρως καὶ ἀνάγκαν. ὁ γὰρ δὴ ἄλλαν, διὰ δὲ τούτου τὸν αἰῶνα κατὰ τοὺς ἰδιωτικοὺς καὶ τοὺς ἐλαττοῦσι διατάσεως πλείους ἀλλήλων διαφέρουσι, ὑδατί τε καὶ μορφῇ καὶ χρόμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐκτεθραμμένων τοῖς πλείοσι. Asperitas morum illic continetur qualitate aëris, qo in plerisqe locis oriuntur frigidiore & tristiore: quam ita sit naturâ comparatum, ut cœlo habitationem conjungulet necessariò omnes evadamus. Hæc namqe, non alia causa est, cur pro varietate nationum, & ut

a L.9.§.15. χρυσῶ! πῶ δή; ᵃ ἵνα τὸ σὸν κακῶν ὑπολαμ-
b L.2.§.15. Sup. §. 7. βάνον σε ὑγί. ᵇ τοῦτο δὲ μὴ ὑπολαμβανέτω, καὶ
c L.10.§.1. ᵉ πάντα δ' ἴσχε. ᵈ καὶ τὸ ἐγγυτάτω αὐτῷ τὸ σω-
d L.7.§.68. * τοῦτο: Xyl. μάδιον, πάμφη), κακή), ἀλφώδεσκη), σάπτοι, ὁμως τὸ ὑπολαμβάνον σὸν τούτου μόριον, ἡσυχα-
e L.2.§.12. L.11.§.11. 18. ζέτω. * πικτὸν ἴσε, ᵉ κερδάτω μήτε κακὸν ἓν ἄλ-λου, μήτε ἀχαθὸν, ὁ ἐπίσης δύναται) κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀχαθῷ συμβαίνειν. ὁ γὰρ * καὶ τῷ κατὰ φύσιν] καὶ βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, ὥτε ὄντι κατὰ φύσιν ἴσως, ὥτε καθ' ἃ φύσιν.

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui, quæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, quod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, quiescat tamen pars ea quæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat aut malum aut bonum esse, quod viro malo bonóque pariter potest obvenire. quicquid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æquo contingit, id ipsum neque secundùm neque præter naturam est.

f L.5.§.8. g L.7.§.9.1. 12.§.30.32. §. 40. Ὡς ἓν ζῶον τὸν κόσμον, ᵍ μίαν

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

quæ invicem longissimis distant intervallis, ità plurimùm invicem moribus, formis, coloribus, mansuræ denique parte mutationum mortales differemus. Cicero *Agrar.* 2. *Nec regenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, quàm ex ui rebus, qa ab ipsa natura loco, & à vita conformandæ suppeditentur, quibus alamur & vestimur.* & qæ sequuntur. nam argumentum hoc latiùs persequitur. Idem *de fato: Inter locorum naturas quantum interfit, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multaqe sunt alia, qa inter locum & locum plurimùm differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingues Thebani & Valentes.* Philo *de providens.* apud Eusebium *præpar. l. 8. c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς πέφυκεν ἀνθρωπογονεῖ, φύσιν ὑράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἀμεμφόμενον, λογισμὸν ἀπτοπλάνητον ἐπικράτειαν ἐπιτήμης. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πέφυκεν ἀκριβοῦσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος ἐκ ἀπὸ συκῆς φησιν, ἢ γῆ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. *Sola quippe Græcia, si verè loqui velimus, hominum procreatrix est, aspere qa cœlestem omnimò plantam, divinumqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientiæ matrimò qadam cognatione conjunctam. Cujus rei caussa est hæc, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur, ut aut sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum sacrum, ubi fœcundissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potius ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ità etiam Cæs. accepit. de hoc enim mox verba facit, de cœlo nihil. τὸν ψυχὸν τὸ σῶμα περιέχον, *corpus ambiens animam*, dicit; quomodo τὸ ζῶον, τὸν ψυχὸν ἐπέχον, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὸν ψυχὸν περιεχόντι, *animam corpori nectenti*, *lib.* 3. §. 7. Cæterum & illic qæri poterat, qomodo verum sit, hominis malum à corporis statu non pendere, qum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅτι καὶ διανοίας ἕνεκεν τὰς σώματι, καὶ ἐν ἑνὶ αἰδοίῳ καθ' ἑκάστας ἡλικίας ἄπαθὲς ἦναι τῶν τῷ σώματος κινήσεων, τοῦτο δὲ δῆλον πᾶσιν γίνεται, ἐπ τι ταῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστίαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάττονται φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τῷ σώματος παθημάτων. καὶ τἀναντία δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήμασι τὸ σῶμα συμπάσχειν φησὶν γίνεσθαι, περί τε τὰς ἡδονὰς, καὶ τὰς φόβους τε, καὶ εἰς λύπας, καὶ τὰς ὀδυνάς. *Quod animæ sequantur corpora, & ipsa secundùm ipsas non sint compassibiles à morbis corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & ægritudinibus: multum namqe animæ mutata videntur à passionibus corporis. Et è contrario qid corpus compatiatur passionibus animæ, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c. 4.* Δοκεῖ δέ μοι ὁ ψυχὸς καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις. ᾗ δ' τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιωθὲν συναλλοιοῖ τὸν τῷ σώματος μορφὴν. παλιὸν δ' τῷ σώματος μορφὴ ἀλλοιωθὲν συναλλοιοῖ τὸν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anima habitus alteratus semper alterat corporis formam: & rursum corporis forma alterata simul alterat animæ habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi ægrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὸ περιεκτικὸν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅπου τὸ ὑπολαμβάνειν] id est, ὅπου διάνοια ὑπολογιστική, *facultas opinativa*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τῶν μὴ ὑπολαμβανόντων] qod *supra* §. 7. ἄρον τὸν ὑπολογισμὸν, ἄρτας τὸ, βέβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & gemmosa illa.*

Τοιοῦτοι ἴσι] legendum τοιοῦτοι. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ τῷ κατὰ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὁ γὰς [τῷ παρὰ φυσιν] τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ. Vide ad *l.* 2. §. 11.

Ὅσον ἐστὶ καθὰ φύσιν ἕκαστον, ὄντι κατὰ φύσιν, Seneca *Ep.* 66. *Medius qs nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam sunt.* Vide tamen ibidem eundem de istis subtilius argutiisqe differentem ac distingventem.

§. 40. Ἓν ζῶον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn. In ἑνὶ ζῴῳ τῷ παντὶ. on mundo, qi est unus omnia animalia.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laertius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερὸν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in Zenon. Ὅτι δὲ καὶ ζῶον ὁ κόσμος, καὶ λογικὸν, καὶ ἔμψυχον, καὶ νοερὸν. *Qod autem sit animal mundus, & rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῶα κρεῖττόν. ἐδὲν δὲ τοῦ κόσμου κρεῖττον. ζῶον ἄρα ὁ κόσμος. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῶον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικὸν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pœmand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμος κρεῖττον, ὁ δὲ ἄνθρωπος δυνάμει ζῶον μᾶλλον κόσμου. *Mundus quidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *serm.* 1. *d.* 1. *ser.* 25.) τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ὄντα τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θῶμεν δ' ὧν ὃν ὄντ' ἐπὶ τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμενος δὲ ὑπάρχειν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ὁρατοῖς, ἀδὲν ἀνοητὸν τοῦ τὸν ἔχοντα ὅλου ὅλως κάλλιον ἐνοεῖσθαι πεφ' ἑαυτοῦ. τῶν δ' ἂν χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, τῷ μὲ ψυχῷ, ψυχοῖ δὲ ἐν σώματι συνιστὰς, νῷ πᾶν συνετελείαζε, ὅπως ἦι κάλλιστα τῷ κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. ἕνεκ δὴ τοῦ κατὰ λόγον τὸν κύκλῳ δὴ λεγον, τοιοῦτον κόσμον, ζῶον ἔμψυχον ὄντα τε, τῷ ἀληθείᾳ διὰ τὸν τῷ Θεῷ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *ade universos*: *Fas autem nec est, nec unquam fuit, qicquam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qam rationem igitur habuisset, reperiebat nihil esse eorum qa naturâ cernerentur non intelligente eo tam genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, animum comlapsi in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob caussam non est conculcandum propteri, si modo verosimili conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, καὶ ξυμπληρώσας ὅδε ὁ κόσμος, ἄτε ζῶον ὁρατὸν, ἐν ὁρατοῖς περιέχον, εἴκων τοῦ νοητοῦ θεὸς, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt ὅσων τοῦ νοητοῦ, θεὸς αἰσθητὸς) μέγιστος καὶ ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia universa mundus hic fortitus, atqe inde completus, ita denique factus est visibile visibilia complexendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenium.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ κόσμος κόσμῳ ἐν ἐστὶ ζῶον, ὅλοι δὲ ὅλα ψυχῆς καὶ τῷ πλέρες, τέλειοι ἐκ μερῶν τελείων. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac prorsus animâ completur & mentes: estqe perfectus ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γάρ ἐστι κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ἃς ὁ δημιουργὸς, φησὶ, συγκείμενος. *Unus enim mundus corpus est cohærens, e membris & partibus, ut homo compositum.* Quæ tam animalis illius partes membraqe si vis, præcipua fakrem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunæ*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Secus pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐρανιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δὲ μοι πόδες εἰσι, τὰ δ' ὦτ' ἐν αἰθέρι κεῖται,
Ὄμμα τὸ τηλεσκοπὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum caput est, mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omniturus est.

Qin & ferum, eumqe geminum affingunt Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo quærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖ γὰς τὰ σπέρια ἀμφοῖν, ἀρτεῖός τε καὶ θηλείας φύσεως. ἀοῖοι γὰς τοῖς ἐγγυτάτω, τὰ μετρῖς τε καὶ πατρὸς οἷς τὴν ζωογονιαν πρόεσθαι. *Animal esse mundum.*

Ani-

lis unius inſtar, quod materiam unam, animámque unam obtineat: item quomodo ad ſenſum hujuſce unum & illum, omnia referantur: unóque quaſi impetu ferantur univerſa, & ad omnia producenda cooperentur; qis deniqe rerum connexus & contextus ſit.

§. 41. *Animula es cadaver geſtans*; ajebat Epictetus.

θείαν, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπίσχον, συνεχῶς ὅλην νοῶν. καὶ πῶς [b] εἰς διοίκησιν μίαν τὰ πάντα ἀναδίδοται. καὶ [c] πῶς ὁμοῦ μία πάντα περέχοι, καὶ πῶς πάντα πλείω τ γινόμενα συνείπνα. καὶ ὅσα [d] ἡ σύνησις καὶ συμμίξεις.

a L.6.§.14. l.9.§.3.
b Sup. §.27.
c L.6.§.42.
d L.6.§.38, 39.l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἶ βαστάζων νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

e L.9.§.24. l.10.§.33.

§.42.

ANNOTATIONES.

Animantia omnia cuncta producere. Utrumque, maſculo & feminina natura. Sibi communitum patrii muneriſque vicem ea animalium generatione ſupplere. Philoſtratus *l.* 3. *c.* 11.

Μία ὕλη] Ità *l.* 12. §. 30. *Μία ὕλη κοινή. Una materia communis.* materia nimirum prima. Lactrius *l.* 7. in *Zenone* & Stobeus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. *ὕλην δὲ φασι τῶν ὄντων ἀπάντων τὸν πρῶτον ὅλον. Dicunt materiam primam eſſe materiam omnium rerum qæ exiſtunt.*

Ψυχὴν μίαν] quæ & *καθολικὴν, univerſalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλον νόν, *mentem univerſi. l.* 5. §. 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικὸν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *ſuprà ad* §. 21. & 29. Lactrius *l.* 7. §. 143. in *Zenone*. Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκοῦσαν ὖσαν ἀποτελέσματος. *Animantem eſſe mundum inde manifeſtum eſt, quod anima noſtra inde animata ſit.* Et *ibidem* §. 133. Τὸν δὲ κόσμον ἐκπύστιν καθὸ τῶν καθ' ἡμᾶς περίοικον, εἰς ἅπερ αὐτῷ μέρη διήκοντος τοῦ θεοῦ, κατὰτοῦτο ἐφ' ἡμῖν τὰς ψυχάς. *Mundum quoque admonuiſſe ſecundum mentem ac providentiam, mentis per omnes illius partes pertingentis, ſicut & in noſtra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autol. l.* 2. *pag.* 32. *B. edit. Colon.* de Stoicis. Ἄλλοι δ' αὖτε δι' ὅλης αἰσχυντικὸν πνεῦμα, Θεὸν διήκειν φασί. *Alii aſſerunt, ſpiritum per omnia diffuſum Deum eſſe.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irriſ. philoſ. pag.* 178. *ejuſd. edit.* Τὸν ψυχοῦ δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκοντα. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliquam nos adepti animari.* Qin & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ ſententia, τὸν Δία, τὸν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Aſtron. l.* 2.

— *cum ſpiritus intus*
Per cuncta habitet partes, atque irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cœlum, ac terram, campoſque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra,
Spiritus intus alit: totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Spiritum autem hunc differè *Deum* nuncupat (quod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de providcat. lib.* 1. *cap.* 1. advertère) *Georg. l.* 4. verbis illis,

— *Deum namque ire per omnes*
Terrásque, tractúſque maris, cœlumque profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus meus eſt mens corporalis, qa per omnem rerum naturam diffuſa & intenta, vel ſalem ſenſibus cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, æqalis intentione diffuſus.* Seneca *ad Helv. c.* 3. *Spiritus permeator univerſi ſtatus.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *v.* 2.

— *μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι καὶ ἀγυιαί.*
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραὶ, μεστὸι δὲ θαλάσσαι,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.

— *plena quidem Jovis omnia compta,*
Omnes verò hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubique autem Jove implemur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqi Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. quod ſecundum illius rationes, *ὁ Θεὸς ἐν ἁμάρτοις τε καὶ πολλοῖς ἐαυ ἀβίωτον ἐργοῖς κατεγίνετο. Deus etiam, & vermibus, & aliis rebus nefandis inſtitit.* De Deo ipſo *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεὸς, ἡ διῆκον διὰ τῆς ὕλης, συνεκέλαι τὸ ὅλικὸν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων καθυπουργός. *Deus eſt ſpiritus non confuſus ſe materiæ, ſed ſpirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάντος ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ Θεῖον διήκειν λέγουσι. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjecta etiam cenſura ſuâ: Σῶμα ὄντα τὸ Θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης πεφοιτηκέναι λέγουσι. *ineptiunt.* *Deum Stoici non recte, Deum, quem ſit corpus, teſſimam portaſſe materiam.* & rurſus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Θεὸν σῶμα οὐκ οἶδεν ὁ Θεὸς οἱ Στωικοὶ, καὶ συνῆφαι καὶ ὅλῃ, ὅ ἐστιν ἀναλυτὸν καὶ τὸν ψυχὸν. *Apud Stoicos, Deum eſſe corpus & ſpiritum eſſentiâ, ſicut certe etiam animam.* qod utrumqe ex ſacris ſcriptis haviſſe illos avtumat, Ἀλλ' ὁ μὲν, inqit, διήκειν διὰ πάντων τῶν ὄντων τὸν Θεὸν φασιν. ὑμεῖς δὲ κυρίως αὐτὸν μόνον καλεῖτε, καὶ λέγω κυρίως. *Sed illi quidem dicunt, Deum univerſum permadere eſſentiam: ego autem cum ſolum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (qod & ſupra Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, qod in *Sapientia Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de ſapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnes*, perperam accepto, traxiſſe, cùm non de æterna Dei, eadémque Deo, ſapientia enunciatum id ſit. Verùm, & de iſta Priſci plerique ſumunt; nec ab autore iſto ſumpſiſſe fidem illius conditores verosimile eſt, cùm ſint eo dubio procul antiquiores. Cæterùm qòd *corpus* illi, haud ſanè. qanqam & Tertullianum Deum corpus diciſſe monet, ſimul & refellens, Auguſtinus *de Geneſ. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atqe ita revera ille *adv. Prax. c.* 7. *Qui negabit Deum corpus eſſe, ipſe Deus ſpiritus eſt? Spiritus enim corpus ſui generis.* Verùm *Corpus* ille (qod & Auguſtinus *ad Quæſtiones c.* 26. agnoſcit) *ſubſtantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipſa ſubſtantia corpus eſt rei cujuſque.* & *de carn. Chriſt. c.* 11. *Omne qod eſt, corpus eſt ſui generis. nihil eſt incorporale, niſi qod non eſt.* At qod *omnia permeare Deum* haud male. Siqidem de ſe Deus ipſe per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cœlum & terram impleo ipſe.* Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetres interior, & continens exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec incluſus.* Hinc celebre illud, qod Joannes Gerſon habet *in Cantic. Mariæ Conc.* 3. & Triſmegiſto Alexander Halenſis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritzenhemius *ad Cæſar. q.* 1. *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubique, circumferentia nuſquam ſit.* Contrarium ferrè Julius Scaliger Triſmegiſto aſſerit, ſed explodit ipſe, *de ſubtil. exerc.* 363. *Pigmentum ſallax*, inqit. *Triſmegiſti illud*, Deus eſt cujus medium in centro, circumferentia ubique. *peſſimè. namqe medium aſſignas infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum ſi ubique erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud revera potiùs 2pciuſqe pigmentum 20 figmentum, infiicitati divinæ depingendæ. Clemens ipſe ex Pythagoræ ſententia, qam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς οὐ. χ' ὅ,ος δὲ, ἀλλ', ἃ; τοῦς ὑπονοοῦσι, ἐκτὸς τῶν διακοσμήσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐπίστασις: πάντες γνώστης, ἁρμὸς τῶν ὅλων πνεῦμα πᾶσης, τοῦ, καὶ ψύχεως τοῦ ὅλῳ κόσμῳ, πάντων κύριος. *Deus quidem unus eſt, non ita tamen, ut quidam opinantur, qaſi ſit extra mundi adminiſtrationem; ſed eſt totus in ipſa, ta toto circulo, ſpeculator totius generationis, univerſorum contemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omnium motus.* qod ille Θεῖα ἐπινοία, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità univerſum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum ὁλοκλήρωμα conſtituerent. Vide *ſuprà* §. 23. qod eſt à piante Chriſtianáqe diſciplinâ alienum.

Εἰς ἕκαστον μέρος τοῦ τόπου, πάντα ἀναδίδοται] Vide *ſuprà* §. 27.

Ὁρμὴ μὲν πάντα πρόσεστι] Apoſtolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperantur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. *Πάντες οἱς ἐν ἀποτελέσμα συνεργοῦμεν. Ad unum omnésque effectum operam conferimus univerſi ſumus.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συνείπνα] Ità *l.* 5. §. 8. Συνέφυσε τοῖς ἐντίκνοις, ὅσπερ τῶν μερῶν, ὅτου θεὸς καὶ τῶν ὅλων. *Connexit & continuitas ut partium univerſi, ita & cæteſtarum.* Elegantì ſimilitudine illuſtrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οὐ καθυλακτοῦσι τὸν ἰσῶν, ἀ πολλ' αἰ ἀ λέγουσ' ὅτι, ἀλλ' ἐα πολλῶν αἰτίων ὄν. ὡς ἔστι γὰρ ἄλλως ἔναυ τῷ καθελκύσθαι τὸν ναῦν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτίοις ἐκ συνεργεῖς. τοῦτο δὲ ἐς τὸ συναίτιον ἄπτειν. *Quemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici poſſunt multa cauſſa, ſed una cauſſa ex multis: non eſt enim unuſquiſqe cauſſa, ut navis trahatur, ſed cauſſa cum aliis & adjuvans, & forte etiam cauſſa concauſſans.*

Ὅτι τὸ ἑ σύνεσις τῆς συμπάντως] qod alibi *ἱερὸν σύνδεσιν, vinculum qoddam ſacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. τὸ συνδέσμιον ἐς σύνεξιν ἰυλογεῖ, *rationi conſentaneum consentiemem infrà* §. 45. Vide & *ſuprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἶ βαστάζων νεκρὸν) Arnobius *l.* 2. *Qid ſunt homines, niſi omnia corporibus illigata?* ut Epictero *homo eſt animula baiula*, ſive *geſtatrix cadaveris*, hoc eſt, corporis. qod χωρὶς σκήματος ἄπρον ἐστὶν ἔργον, *abſqe ſpiritu mortuum eſt.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 19. Τὸ νεκρὸν δὲ μὲ κέρδος οὐ. λαβὲ ἀπ' ἐν. *Cadaveris qidem mei dominus es: illud capeſſe.* Idémqe *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ δὲ ἰμὸν, τὸ φόρτο νεκρὸν. *Qod meum non eſt, qod naturâ eſt mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἡ πλούσιος, τὸ φόρτο νεκρὸν, ἢ γῆ, ὁ σκώλης. *Qe pacto magnum aut alicujus pretii, qod eſt naturâ mortuum, terra, cruor.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Euſebium *præpar. Evang. l.* 13. *c.* 17. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματα ἐστι φό-

a Sup. §. 5. l. 7. §. 23. l. 9. §. 21. l. 11. §. 27.

§. 42. [a] Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς αὐδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφισταμένοις.

§. 42. Nihil mali eſt rebus mutationem ſubeuntibus, ſicut nec eis quæ mutatione interueniente conſiſtunt.

b L. 2. §. 17. l. 7. §. 19. c L. 5. §. 23. l. 6. §. 13.

§. 43. [b] Ποταμὸς τις ἐκ τῶν γινομένων κὴν ῥεῦμα βίαιον, ἐ αἰών. [c] ἅμα τι γὰρ ὥφθη ἕκαστον, κὴν παρυφίσταται, κὴν ἄλλο ἐπαφίεται, τὸ δ' ἐνεχθήσεται.

§. 43. Flumen quoddam & torrens rapidus, eſt ævum, ex eis quæ hîc fiunt conſiſtens. ſimul enim atque comparuerit qiequam, abripitur; & aliud quidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§. 44.

ANNOTATIONES.

οὐ τοσοῦτόν τε παρὰ, κὴ σιθομένοις, κὴ ὧδ' ἐν τούτῳ μένειν, ἀφ' οἷς τῶ καθέξοι ὧδε; *Et quoniam corpora vasa nihil per ſeſe habent, atque huc illuc jactantur, nec eodem ſemper loco vultaque perſiſtunt, mouere aliqua proinde, cujus vi conſtineantur, opus habent.* Heraclitus *ad Amphodamant. Ep.* 1. Ἡ ψυχὴ ἀραίοτε κατελθοῦσα, περιβαλλέτο βίαι σῶμα τοιοῦτο τῷ. *Animus de cœlo progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* Hermes *ad Tat.* apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Ἡ ψυχὴ δι' ἀνθράκων ἐχεῖται τὸ τρίτον ζῶον. ὁ τῶς ἐν τῷ λόγῳ. ὁ λόγ ὧ ἐν τῇ ψυχῇ. ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι. τὸ πνεῦμα δὲ διῶκει (legendum διῆκει) διὰ φλεβῶν κὴ ἀρτηριῶν, καὶ ἄιμα ὧ, κατὰ τὸ ζῶον, καὶ ἀναγει τρόπον τινα βασιζον. *Animus hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in animo, animus verò in ſpiritu. Spiritus per venas, & arterias, ſanguinemque deſſuens, animal undique citat, molemque corporis ſuſtentans ſuſtinet, atque circumfert.* Arnobius iterum *vide ſupra. Audetis videre nos, quod annuarium noſtrarum prouideamus ſalutes, videſ, nobis ipſis? quid cum ſumus homines, niſi anima corporibus clauſa?*

§. 42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ] Vide *ſuprà* §. 5. & *l.* 7. §. 22.

§. 43. Ποταμὸς τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών] Ità *l.* 2. §. 17. Τὰ τῦ σώματος πάντα. *Corporis fluvius.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* & *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς ὅλης ὕλης, ὡς διὰ χειμάρρου, διακρινομένας πάντα. *Per mundi ſubſtantiam, tanquam per torrentem, univerſa tranſeunt.* Naſo *triſt. l.* 3.

— *cuncta manu mare fluentis aqua.*

& *Metamorph. l.* 15.

— *aſſidue labuntur tempora motu,*
Non ſecus ac fluvius: nec enim conſiſtere flumen,
Nec levis hora poteſt.

Baſilius *homil.* 23. *pag.* 368. *C.* Ποταμὸς ὁ βίος ὑμῶν, ῥέων ἐκδιδράσκει τὰ πράγματα ἀλληλοπαλλόμενα πλημμυρήματος. Τὸ μὲν γὰρ προῤῥέουσι ὧδε, τὸ δὲ ἐν παρίσταται. *Vita noſtra eſt fluvius, continuo & irremiſſo ad indefinentibus fluctibus plenus, quorum alius præterlapſo jam alius adhuc ea tranſea præſens eſt.* Auguſtinus *de Trin. lib.* 4. *c.* 16. *Quaſi fluvius quidam decurrit genus humanum.* Qin & Heraclitus apud Laertium *l.* 9. Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμὸν δίκην. *Omnia fluere ſtumenis inſtar.* Cujus & celebre admodum effatum illud, quòd Heraclides Ponticus *de allegor. Homer.* ſic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς, ἐμβαίνομεν τε καὶ οὐ ἐμβαίνομεν. εἰμεν τε καὶ οὐ εἰμεν. *Fluvios eoſdem ingredimur, & non ingredimur: ſumus, & non ſumus.* Ariſtoteles ex parte explicat *polit. l.* 3. *c.* 3. Πεῖραν δὲ δεῖ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν καλουμένων, τὸν αὐτὸν εἶναι φατέον πόλιν, καθάπερ δοκεῖ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γινομένων. ἄπειρον γὰρ ποιοῦσιν λέγοντες τὰς αὐτὰς, καὶ πρώτας τὰς αὐτὰς, καθ' ὅσον δὲ τὸ μὲν ἐπιγινόμενον πλῆθος, τὸ δὲ ἐκλεῖπον. *Verum quod ſit idem genus habentium eandem eſſe civitatem dicendum ſit, quamvis ſemper alii intereant, alii oriantur? ut & fluvius ſolemnes eadem dicere, & fontes eoſdem, quamvis ſemper unda aliæ ſupervenias ac defluat.* Plato in *Cratylo p.* 276. *E.* & inde Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 24. Λέγει πὼ Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει. καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀναπλέζειν τὸ ὂν, λέγει, ὡς δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίνοι. *Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilque manere, rerumque ipſarum progreſſum annis fluvium comparans, haud fieri poſſe inquit, ut bis eandem in aquam ire mergas.* Plutarchus *natur. quæſt.* 2. Τὰ πυρώδη καὶ ποταμία πάμπολλα ἐστι καὶ ὀλίγιστα. Ποταμοὶ γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης, ὡς φησὶ Ἡράκλειτος. ἔνθα γὰρ ἐπιῤῥεῖ σῶμα. *Nam fontium & fluminum aqua ſemper funt rotantes fubinde novas affluentibus: ideoque ait Heraclitus, bis in eundem fluvium nemineni poſſe deſcendere.* Et de ſera vindict. *pag.* 559. *C.* Ἢ λέγομεν ὡς τὸν Ἡρακλείτειον ἄπιστα πράγματα ποιοῦντες ἐμβάλλοντες, ὡς δὶς ἂ φησι δὶς ἐμβάντι, τῷ πάλαι πινὸν καὶ ἕτερον τὸν ῥοῦν μεταβάλλοντι. *Nifi imprudentes velimus omnia in Heraclitum aliquem injicere fluvium: in quem ille negabat bis poſſe eundem deſcendere, natura ſubinde omnia mutante atque alterante.* Et ad noſtri mentem aptiſſimè, *lib. de EI Delph. pag.* 392. *B.* Ποταμοῦ γὰρ ὧν ἕτερ ἐμβάντι δὶς τῷ αὐτῷ, καθ' Ἡράκλειτον· ἀλλ' ὅμοιόν τινα δὶς ἀψυχίαν καθέξει. ἀλλ' ἐξίστη καὶ τάχει μεταβολῆς ἐνίοτε καὶ πάλιν σπάνιος, ἀρίστοις καὶ ἄπιστοι. ὅθεν αὖ οἷς τὸ οἰκεῖ παρώκιστο τὸ γεγενῆσθαι αὐτοῖς, &c. *Heraclitus eſt, non poſſe quemquam bis in eundem fluvium deſcendere. Subſtantiam quoque eadem bis in eodem ſtatu nemo attingat: ſed celeritas mutationum eam diſſipat mox, ſtatum colligit rurſum.*

A *Simul illa conſilit & interit. Hinc eſt, ut quod non ſit, eo aſque non perdatur, &c.* Seneca *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. quæcunque vides, currit cum tempore. nihil ex his quæ videmus, manet. Hoc eſt quod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non deſcendimus. *manet idem fluminis nomen, aqua tranſmiſſa eſt. Hæc in anime manifeſtiora eſt quàm in homine. Sed nos eoque non minus velox curſus prætervehit.* Verum, ut Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτου ὑπολάμβανόντι, ὅτι τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστι δὶς ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Cratylus Heraclitum, quod bis diceret in eundem fluvium non eſſe intrare, reprehendebat: ipſe enim exiſtimabat,*

B *ne ſemel quidem.*

Ῥεῦμα βίαιον] *torrens etiam.* atque ità *l.* 7. §. 19. χειμάρρους. Ovidius *remed. l.* 2.

Flumine perpetuo torrens ſolet altiùs ire.

ſed & rapidiùs. unde diverbium familiare, χειμάρρου ῥοὴν, *torrentis in morem.* de eis uſurpatum, qi ingenti impetu quaſi provoluti, omnia ſecum corripiunt. Seneca pariter, *torrentis rapidi* tempus affimilat, *de vit. brev. cap.* 9. & Auguſtinus *in Pſal.* 38. *Torrens rerum fluat. cuncta rapiantur.* Vide *ad lib.* 2. §. 4.

Ἅμα τι γὰρ ὥφθη ἕκαστον, καὶ παρυφίσταται] Qod de ſimilibus qibuſdam Theophraſtus *de cauſ. plant. l.* 4. *c.* 7. Ὡς φαίνεται καὶ ἅμα αὔξεται ἀλλοιοῦται. *Ut cernitur, ſimulque decidit, parte altera mutatur.* Et de eæterus iſtis Joannes Chryſoſtomus *tom.* 5. *Orat.* 19. Ποταμὸν ῥεῦμα μεμαθήκαμεν. ἐκεῖ τὸ φαίνεσθαι καὶ παραχρῆμα. ἐκεῖ παύεσθαι, καὶ ἀνυπαρξία. *Imitatur naturam fluvialium torrentium. ſimul ac comparuit, præterlabitur: ſimul ac habetur, celeriter diſcedit.* Eleganti ſimilitudine illuſtrat illud Marcus noſter, *l.* 6. §. 15. Ità, non de Marcello tantùm, aut de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartianum, aut de Quintillo Claudii Imperatoris fratre; de omnibus in univerſum tum perſonis, tum rebus ipſis, verum eſt Virgilianum illud, *Æn. l.* 6.

C *Oſtendent terris hunc tantùm fata, nec ultra*
Eſſe ſinent. —

Joannes Chryſoſtomus *in Oziam Orat.* 4. Μὴ ἴσωμεν οἱ τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὅτι τῶν ποταμίων ῥευμάτων μεμαθήκαμεν τὸν δρόμον. ἐκεῖ τὸ γὰρ ὀφθῆναι, καὶ ταχὺς ἐκκαλύπτει ἡμᾶς καταλιμπάνει. *Nihil rerum humanarum conſiſtit: ſed imitatur quaſi torrentium fluvialium curſum. ſimul ac comparuerunt, ſaccinus quam nimbus nos deferat.* Et de eumpore Baſilius Cæſar. *de creat. Orat.* 1. *pag.* 7. *C.* Συμφυὲς ἅμα τῷ πίσματι, καὶ τοῖς ἐν ἀνθρ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ὁ τῦ χρόνου διέξοδ ὠκύτης, ἕνα γεγαστὸν ἀεὶ τῷ παραῤῥύτῳ, καὶ μεθυμῷ πανομένῳ τὸ ὄγκῳ. ᾧ οὐχ ὑστέρας ὁ χρόν, ὃ τὸ μὲν παρελθὸν ἀφανίσθη, τὸ δὲ μέλλον ἄπω πάσχει, τὸ δὲ παρὸν, πρὸν γνωσθῆναι, διαδιδράσκον τὴν ἀντληψιν, τοιαυτη δὴ τις καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις. ὃ σώζεται πολλοῖς, ὁ φθίνοται, τὸ δὲ ἰδιάζοντα καὶ ταύτοις ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα. *Simul & mundo hæret, & ita qu ea eo prodactio funt animalibus & plantis congener ſubſtrit temporis curriculum, quod ſemper urgetur ac effluit, nec unquam ſatiet finem deterrendo. Quid enim? An non cujuſmodi eſt conditio temporis? Quod cum ejus tranſactum jam eſt, utique ea nobiſcum abeat: nondum adeſt quod eſt aſſecutum: quo quid adeſt, priusſquam ſugit eorum, quam cognoris adeſſe. Tolis planè eſt eorum, qa orumtur, condere ac genere. Aut enim ſervantur ea bonum, aut ad corruptelam deverguut. Neque enim ea ipſis quicquam liquido quas deprehendere fixum quod ſit & ſtabile.*

D Καὶ ἄλλο παραφύεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται] *& aliud ſubſequitur, mox item aliud ſuccedet* Xylander. *aliud ſuccedet, & hoc ordine præmiſſo diſſerebit* Caſaubonus. quorum alter quæ παραφύεται iſtic verterit *ſuccedere*, alter *ſubſequi*, cum in membro præcedente uterque *præterire* reddiderit, me later. ego malim, *aliud abripitur*, ſive *tollitur*, *aliud ſtatim infertur.* Παραῤῥυέντος ἁπτο. Lucianus. Ἂν τινα τῦ χειμῶν ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, οὐδὲν καὶ τῦτο ἧττον ἀσφαλὲς βαπτίζεται. Plutarchus *de orat. defect. p.* 432. *A.* In hoc ipſo argumento. Τῦ χρόνου, καθάπερ ῥεύματος ὄντος παραφερομένου. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Indè τὸ παραφέρεσθαι οἴνῳ, *transverſum abripi, lib.* 1. §. 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς. *quanta cum celeritate abripiantur, lib.* 5. §. 23. Verùm qia non *inſunt*, ſed *inſerebuntur* in futuro dicerit, ideo ad Marci mentem propius exiſtimo, ut reddatur, prout ipſa ſonant vocabula, & *aliud* quidem quidam *abripitur*, *illud verò* (quod utique prius abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, quod in motu circulari fit, qæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. §. 14. ἀναπολήσωσι & *ad l.* 9. §. 28. ἰχνύλια.

§. 44.

§. 44. Quodcunqe contingit, tam conſuetum tamque notum eſt, quàm aut roſa vere, aut æſtate fructus. tale quiddam & morbus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & quicquid famos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſequentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neque enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, quæ neceſſitate tamen quadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & quemadmodum ea quæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & quæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem quandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terra mors eſt, aquam fieri; aqua mors eſt, aerem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius quoque meminiſſe profuerit, qi ſe via duceret, oblitus eſt.

§. 44 Πᾶν τὸ συμβαῖνον ὅτως ἐκ φύσης καὶ γινόμενον, ὡς τὸ μῆλον ἐν τῷ ὤριμ, καὶ σταφὶς ἐν τῷ ὀπῷ. πάντα γὰρ καὶ νόσ⊖, καὶ θάνατ⊖, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβουλὴ, καὶ ὅσα τοῖς μωροῖς ἐφηδύνει ἃ λυπεῖ.

§. 45. Τὰ ἐξῆς ἀεὶ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀκόλουθα ἐπιλέγει. οὐ γὰρ οἷόν τε κατὰ μέρος τὰ ὄντα ἀπαρτιζόμενος, καὶ μόνον τὸ καταναγκασθὲν ἕκαστον· ἀλλὰ συνάφεια λογικὴ, καὶ ὥσπερ συντακτικὴ συνημμένος τὰ ὄντα, ὅτως τὰ γινόμενα οὐ λεπτολόγως ψιλῶ, ἀλλὰ γυμναστικῶ τινι εἰκότι τῷ ἐμφαίνει.

§. 46. Λεὶ τῦ Ἡρακλείτεις μεμνῆσθαι. Τὴν γῆς θάνατ⊖ ὕδωρ γενέσθ, καὶ ὕδατ⊖ θάνατ⊖ ἀέρα γενέσθαι, καὶ ἀέρ⊖ πῦρ, καὶ ἀνάπαλιν. μεμνῆσθ δ καὶ ἓ βιλανθρωπήσαι ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει.

a Sup. §. 32. l. 7. §. 12. b Sup. §. 29. l. 7. §. 29. 66. 68.

c l. 5. §. 23. 36. l. 7. §. 73. l. 11. §. 23.

d Sup. §. 27. 40.

e l. 6. §. 10.

f l. 5. §. 8. l. 7. §. 9.

g l. 7. §. 47. l. 9. §. 28. l. 10. §. 11.

h l. 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ὅτως ἐκ φύσης καὶ γινόμενον] Vide *ſupra* §. 29, 32. & *infra* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, quàm queri quid ſpargaris in publico, aut inquinere in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l.* 1. §. 45. Τὰ γὰρ συνήθη, οὐδὲν φάσμασι, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. ἔλαια enim non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.

§. 45. Συνέφεια ἕυλογος] *Lib.* 6. §. 38. ἑυτονίδεια, connexio unius, & *l.* 7. §. 9. σύνδεσις ἱερά, vinculum ſacrum. Vide *ſupra* §. 40.

Συντακτικὴ] Vide *l.* 5. §. 8.

§. 46. Γῆς θάνατ⊖, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Lactium *l.* 9. Τῦ μεταβολὴν εἶδε πᾶν πάντ. τὸν τε κόσμον γίνεσθαι καὶ τάδιον. συναίσμασι γάρ τε πῦρ ἐξεγγενέσθαι, συνιεμένε τε γίνεσθαι ὕδωρ. συγχυμένε δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γε τρίγινεσθαι. πάλιν τε αὖτὸ τὸν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem rerum eſſe ſupra ſuſpicio dimenſum, ſecundùm quam fiant mundum arbitratur. Denſatum igitur ignem liquefore, conſtantemque aquam fieri: conversum vero aquam in humorem verti, eamque rursus ad superiora esse. Humorem ipſum denuo effundi, atque ex ea fieri humorem, &c.* Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 14. Πῦρ μὲν οὖν ἐς τὸ συνεχόμενον, ἀέρα ἀναγεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ ὕδωρ, δὲ γῦν. ἀνὰ γῆς δὲ ὁ αὐτὸ τρόπος τῦ μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὕδατ ὤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aer aquam, aqua terram producit: a terra vicissim eadem uſque ad ignem, à quo coperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de El Delph.* Ὃν γὰρ τρόπον, φὴς Ἡράκλειτ⊖ ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γίνεσθαι, καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γίνεσθαι. ἀλλ' ἐνι σωθῆναι ἐν' αὐτῶν ἕδεν ἀδ. *Non ſecus tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aeri eſt ortus, & aeris mors aqua ortus; ſed multo evidentius in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib.* 9. §. 21. Eodem pertinent, quæ apud eundem, *de Orac. defect. pag.* 415. *B.* leguntur, illa; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γινόμενος ὁρᾶται, τῆς ὑγρᾶς ἀεὶ φερομένης. ὥσπε ἐκ μὲν ἀνδρῶν εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, οἷ βελτίονες ψυχὰς μεταλαβόντες λαμπρύνονται, &c. *Sicut ex terra aqua, ex aqua aer, ex aere ignis fieri cernatur, ſurſum ſe efferente naturâ: ſic mortuos animas ex humanis ex heroicas, ex heroibus ex genios migrare, &c.* Idem *de proſ. frugal. pag.* 948. *F.* Ἐπεὶ δὲ ὁ φλοιὸς μεταβολὴ τις ἐστὶ τῦ φλοιζομένε εἰς τὸν ἀέρα, συμβαῖνει, οἱ παλαιὸι ὀρθῶς τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρ⊖ γένεσιν. ἀνάπαλιν γὰρ ὁ ἀὴρ, ὥσπερ ζῶσι, ὁ βίος σβεννύμενος, ὁ δ' ὑγρὸς μαραινόμενος. ὁ μὲν ὧν σβέσις ἐμφανέστερος ποιεῖ τὸν εἰς ἀέρα μεταβολὸν ἀιδῆ, &c. *Jam quoniam universus res mutatur ignis eſt in contrarium, videamus rectiùne hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aeris. Ignis enim mortuus ejus ſecus animal, vel ut exſtinctus, vel ſub ſpecie emarteſcens. Exſtinctio autem illuſtrarum facit ignis in aerem transmutationem, &c.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ὁρᾷς τὸ σαθρὸ, ἃ τὸ μὲν παλαιὸς φθαρὲν, τεταφρευμένῳ τῇ τῶν ἐπιόντων ὕδατι, ἐγὼ δὲ συσῴζεται, τεταμρίμενῳ τῇ τῶν διδαχῶν μελλήσει. μεταβολὴ ὁρᾷς σώματος εἰς γένεσιν, ἀλλαγὴ ἐσὼν ἀσὼ καὶ πάλιν πάλε τὸν Ἡράκλειτ⊖. ψυχὴ ἀνθρ⊖ ἀπ ζῶντος μὲν τὸν ἐπόντων βιᾷ, (Δαίμονα legendum ex ſequentibus liquet) ἀποθνήσκουσα δὲ τὸν ἐπόντων ζωῆ. ζῇ γὰρ τῦ γῆν δάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον, ὕδ ζῇ τὸν ἀέρ⊖ θάνατον, γῆ τὸν ὕδα⊖. διαδοχὴν ὁρᾷς βίου, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινυργίαν τῦ ἄλω. *Eas autem affectiones contemplatione tua vocas, quæ ea qæ intercunt reſpicis: ego conſuetudinem, qi ea qæ ſuccedunt ea & ſequuntur. Vides mutationem corporum, nonaſque generationes, qa nobis aliud ſunt, quam quidam, in Heraclitum docti, ſurſum deorſumque, currens fumus. Ut alius alterius mutat naturam, alius alterius vitâ moriatur. Ex*

A materia terra ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqua oritur: ex aqua interitu oritur terra. Vides ſuccoſſiones veterum, vades commutationem corporum, qa mutationem totis volumine & universo. Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l.* 6. *pag.* 624. *D.* ſocius pervlo, ſive Heraclitus iſte, ſive ejuſdem illidem propinqa, legunter; Ψυχῆσι θάνατ⊖, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατ⊖, γῆ γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aquam fieri: aqua autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqua, ex aqua vero anima.* Quorum priora & Philo refert, multiſque explicat *lib. de mundo immortal. pag.* 951. *A.* ubi & ψυχὴν pro aere accepiſſe monet Heraclitum; *mortiſque* nomine μεταβολὴν, non ἀνάλυσιν deſignaſſe. Inter alia, quibus iſta enarrat, Τὰ ψυχῆσι, inquit, τὸ πόνῳ ταῦς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραλλαξίμιον, ἐνίοτων δυσῴλη ἀναπαυτίζεσθαι, δολιχύουσα ἀὴ, (διαλλαγησόμενα malunt dicaſſe, prout & alibi locutus eſt) ᾗ τὸν αὐτὸν οὐκ ἂν ᾗ πάλι συναχθῆ ἀμείνω. *ὁ μὲν πρωταῖος εἶδε ἀπὸ γῆς ἀχλύ. τυποῦται γὰρ εἰς ὕδατος μεταλαμβάνων τὸν μεταβολὸν. τὸ δὲ ὕδωρ ἔξω αὐζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λαμπρυνόμενος εἰς σῶρ. ὁ δὲ πάλιν ταῦτα ἀπὸ καθαλῆς, συνίζοντος μὲν πυρὸς κατὰ τὸν οἴδνον εἰς ἀέρα. συνίζοντος δ', ὑπὸ συσβέσεως, εἰς ὕδωρ ἄῤῥεν. ἔ δυλος δὲ τὸ τρίτον ἀνάχυσιν παλὰ τοῦ εἰς γῆν συνοικίσιν μεταβολῆς. Elementa mundi vicissim sibi succedentia mutantur, & quod dicatur succedebile, dum mori videntur, redduntur immortalia, iterumque atque iterum mortuorum eidem ſtadium, & ſurſum atque deorſum per eandem viam curſitando continuò. A terra enim exiſtens vas incipit, qa liquefactus ex aqua mutatur, atque porro evaporat ex aëre, aër ex igneum extenuatur. At deinde altera deorſum tendit à capite, atque per exſtinctionem ſubſidente ex aëre, aëre vero ex aqua ſe denſante, aqua quoque liquore in terram craſſeſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſen Maimonides *de fundamentis legis cap.* 4. §. 10, 11. Heraclitum ayunt vult Clemens *Strom.* 6. *pag.* 624. *C.* hunc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἐξ ὕδατ ψυχὴ, θάνατος δ' ὑδάτεσσι δρυῖσθ.
Ἐξ δ' ὕδατος γαῖα, τὸ δ' ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τῦ δὲ ψυχὴ πάντα πέφυκε γίγνεσθαι.
Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphæ:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illa autem anima eſt, interitum ea ſæva manet.

Quibus ſubnecti non indigna, quæ ex Heraclitu ejuſdem ſententiâ etiam Plutarchus *ad Apollon. p.* 106. *E.* habet. Ἡ φησι Ἡράκλειτος, Τεθνᾶν ἐστι ζῶν καὶ ἐγρηγορὸς καὶ νεκρὸν εὕδοντα, καὶ νέον καὶ γηραιὸν. ταῦτ γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cum, ut aut Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa vicissim mutantur.* Vide *ad lib.* 2. §. 3. & *lib.* 5. §. 8. & *lib.* 8. §. 18. & *lib.* 10. §. 19.

Καὶ τῦ ἐντελεσταμένε ἢ ἐ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliquid, vel ad dictum aliquod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qò via, quam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ ſcopo ſine propoſito ſibi, tempore hunc illuc divagantur. quemadmodum Seneca *Epiſt.* 71. *ignorantis quem portum petat, nullus ſuus ventus eſt.* Vide *l.* 2. §. 16. Vel ad eos etiam qi ad bonum aliquod tendere ſeſe opinantur, cùm ad eximium ſuum properiter eant. qualis ſtatua ille, quem depingit rex ſapientiſſimus, *Proverb. c.* 7. *v.* 22. *qi marchum ſequitur, tanquam bos, qi ad macellum ducitur, aut tanquam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanquam avis, qa ad laqueum feſtinat; neſcens veram ſuam peti.* Vide & *l.* 6. §. 20. τὸν ἀγνοεῖν ἐδὲν. Subnitur tamen iſta penſicularius recognoranti ſuſpicio, locum hanc eſſe ſatis integrum, & Heraclitum etiam illic, quomodo & in ſequentibus, dictum aliquod quaſi δανεῖσλεδεν

κῇ, ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι). κῇ [a] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, πάσης αὐτοῖς ξένα φαίνῃ), κῇ ὅτι [b] ᾧ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, καὶ λέγειν, καὶ γὰρ τότε δοκεῖμεν ποιεῖν καὶ λέγειν. καὶ, * ὅτι ᾧ δεῖ * ποιεῖν τινὰ, ὧν τέτ' ἔστι, καὶ ψιλοὶ, καθεῖς παρελήφαμεν.

qódque plerique à ratione illa dissentiunt, qâ cùm vel maxime conversantur jugiter, qâque universa administrantur, & peregrina eis videntur, qibus qotidie occurrunt. item nihil tanqam per somnum agendum, dicendúmve. fiqidem dormientes qoqe multa agere, & dicere videmur. sed nec puerorum instar qicqam agendum, hoc est, ex mera traditionis ratione, qia à parentibus sic accepimus.

§. 47.

a Sup. §. 29. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 1.
* ὅτι δ. τ. [παρεῖσθαι] ὡ τ. ψ. ποιῆσαι, τ. π. Sal. ὃ. ὦ δ. ὡς π. τ. τ. ψ. τοῦ τ. Γ.
* παθαγορεύει [παρεῖσθαι] Boot.

ANNOTATIONES.

λαδοσιῶσθαι, dqito monstrari, ejusmodi fortean, qale de via A sursum deorsumqe ferente superius allatum est.

Ὦ, μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρουσι.] Nec hæc absendunt longè ab Heraclti illis, qæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Διὸ ὑπενδυτῷ τῷ ξυνῷ. τῷ λόγῳ δὲ ἰδιώτας ξυνῆ, ζώσας οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶ μία καὶ κοινὴ τῶν ὅλων τὸ φρονεῖν. διὸ καὶ ἕ, τι ἂν αὐτῇ τῶν ἐν τῷ κοινῷ δοκῇ πιθανὸν, ἀναγκαίως ἀκολουθεῖν. ἃ δὲ ἐν ἰδιώτασιν, ψευδῆ μᾶλλον ὑπολαμβάνομεν. *Quamobrem oportet sequi eam qa est communis. Sound enim est communis. Qum simul autem sit communis ratio, tamen multi tanqam proprium habentur prudentium. Illa autem* B *nihil aliud est qam exposito modo admonstranda universitatis. Qamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoria, verum dicimus: in qbus autem privatim ac separatim agimus, falsum.* A ratione prima ac suprema, cujus numine reguntur, discrepant & dissentiunt, sive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab universali & communi illa diversas, perperam aslectantur.

Ὅτι καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνῃ] qod *l. 12. §. 1.* dixit, Θαυμάζων, ὅτι ἀγνοοῦσιν, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanqam peregrina & insolita habeat ea, qa qotidie solent occurrere.* ideò eis offenduntur, primæqe cavillæ de illis litem intendunt. Hoc est forsasse Heraclti illud apud Clementem *Strom. l. 2. pag. 362. A.* Οὐ γὰρ φρονοῦσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁποῖοι ἐγκυρέουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præsertim, si ὁποῖοι legas; qod & rectum existimem. Vide *supra §. 29. & §. 44. & l. 8. §. 15.* Seneca *Epist. 107. Id agendum est, neqe nobis inopinatum sit: & qia omnia mortalia gravora sunt, hæc cogitatio assidua præstabit, ut nulla sit malo ira.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qa nati sumus: qa ideo nulli querenda, qia parta sunt omnibus.* Idem *Epist. 91. Inexpectata plus aggravant. mortalem non magis, qod etiam mortalis est, dolsit. ideo nobis nihil improvisum esse debet, in omnia præmeditandus est animus: cogitandumqe, non qicqid solet, sed qicqid* C *potest fieri. tota ante oculos fortæ humanæ condicio ponatur: nec qantum frequenter evenit, sed qantum plurimum potest evenire, præsumamus animo, si volumus opprimi, nec ullis insultatis, velut novis, obstupescri. in plenum cogitando fortuna est.* Idem *ad Marc. c. 9. Unde tanta nobis pertinacia in deplorandis miseris? qod nihil nobis mali, antequam eventus proponemus, sed ut omnibus ipsi, & alios pacatos ingressi sint, alienos non admonemur casibus, illos esse communes. tot præter deorum nostrorum* D *decretum exequia: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam nostrorum infantium, non militiam, & paterna hæreditatis successionem animo agitamus. tot diversum subito pavorem in oculis incidit: & nobis unqam in mentem venit, ne feras qqe opes aqe in labrico positas. qis unqam res suas, tanqam perituras, adspexit? qis unqam nostrum de exilio, de egestate, de luctu cogitare ausus est? qis non, si admonearur ut de istis, as sunt, cogitet,* (ità lego ex Scholiis MS.) *tanqam* E *domum omen respuat, & in capita monocerotum, aut ipsius enterpestros monstrum, abire illa jubeat? necesse est itaqe magis corruamus, qi qasi ex insperato ferimur. Non putavo futurum. Qnqam ea possit non futurum, qod multis scis posse fieri, qod multos vides evenisse?*

Cuivis potest accidere, qod cuiqam potest.

Ille amisit liberos: & tu amittere potes. ille damnatus est: & tua innocentia sub ictu est. hic nos error decepit, hac effeminati, dum putamur, qa unqam pati non posse præsidemus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] hoc est, qod Aristocles *de philosoph. l. 2.* apud Eusebium *præpar. lib. 14. c. 18.* Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῷ ἕκαστος καὶ ἐμπαλιντος. *Nisi ea sit tanqam in somno, temerè philosophe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & illic forsan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco superiùs memorato; Τοῖς δὲ ἄλλοις ἀπρόσκοπος λανθάνει, ὅσάπερ ὑγιεῖσιν παιδίοις, ἐπιλανθάνεσθαι. *Alios autem latent homines qæmqe facerunt evigilati, qemadò etiam oblivscuntur qæmqe fecimus dormientes.* Seneca *de provid. cap. 5. Longissimo exemplo, & in somnium iturus, vel in regulum somno similimum.* Lucretius *l. 3.*

Qi somno partem majorem conterit ævi,
Et regulus fiertus, nec somnia cernere cessat,
Atqe animus curis vacuus per noctes vagatur.

Itaqe non incommodè prorsus Xylander hîc: *vult perfectissimum sapientem, qod rectè consilio agendum sapiat perpetuum, neqe in medio actu desistendum aut titubandum. etsi in somnis sape cogamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. v. 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ ἃ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὐ] ἄρ' ὃ τὸν μὲ δύνατο μὴ φεύγοντα διώκειν, ἀδ' ὃ διώκειν.
Ὡς ἣ τὸν μὲ δύνατο μὴ φεύγοντα φυγεῖν, ἀδ' ὃς ἀλύξειν.
Quemadmodum in somno non potest fugientem insequi,
Neqe hic hunc potest fugere, neqe is insequi:
Sic hoc illum non potentia assequi prædium, neqe ille effugere.

Oppianus *Halieut. l. 2.* de serpedine:

Ὅσσον δ' ἀμφαδίοισι δι ἀδαλέῃσιν ὀπίσσω
Ἀνδρὸς ἀνυζομένοιο, καὶ ἰσχανόωντι φιλεῖσθαι
Φράσσεται μὴ πρηΰς, τὰ δὲ γείτονα πάλλοφόνοιο
Ἀστιφὲς ἄντα διοπὶς ἐπιγναμπτοῖσι βαφῇσι.
Τοίῳ γαιοπόνῳ τεγκτὴς ἰχθῦσι νάσσῃ.
Qalster autem obscuris in simulacris somnorum
Viri doloris & cupiendi fugere,
Salis quidem cor, grave vero pertæsi
Fervorem qasi vinculum festinantisqe gravat:
Talem compedem fabricatus piscibus serpens.

Maro *Æneid. l. 12. v. 908.*

Ac velut in somnis, oculos ubi languida pressit
Nocte qies, neqeqam avidos extendere cursus
Velle videmur: & in medios conatibus ægri
Succedunt. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur.

C Vide Plutarchum *ad Præcell. indoct.*

Ὅτι εἰ δεῖ παῖδας τοιοῦσι, ὧν τέτ' ἔστι, καὶ ψιλὸν, καθὼς παρελήφαμεν] Locus insigniter depravatus, cujusqe medicinam pene desperat pertinsimus omnium, qos ego norim, istorum sanandi artifex: clarissimum Salmasium, etiamsi nullius nominarem, qem velle deberem, agnoscent mecum, qi in studiis illis exercitus fuerint, ni rerugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco suo emota, qadam restituendo, partim supplendo, qod excidisse vitium, & in proxime præcedentibus havd semel occurrit, τὸ μεμῆσθαι. ut sic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοιοῦσι μεμῆσθαι, εἰ καὶ ψιλὸν, τυτίον, καθὼς παρελήφαμεν. Sensusqe sit, *Oportere pueros parentum memnisse, non simpliciter qidem, hoc* D *est, qatenus nudqi nobis præcipitur.* mirarum parentum memoria hæc nobis debet ineste eo fine, ut sciamus, qomodo illi ex hac vita abierint, ità etiam nobis abeundum; avi aliqd simile. Cæterum tenendi & nobis posti Machaonem qoqe venia, speqo, condonabitur. Qid si ergò sic restituere velimus? ὅτι εἰ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τυτίον, κατὰ ψιλὸν, καθὼς οὖν τοῦτον παρελήφαμεν. *non oportere nos aqre puerorum more, hoc est, mer: nudeqe,* absqe justo diligentiqe examine; *juxta illud, qicqid tandem fuerit, qod à parentibus nostris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hic Marco valeat, qod κατὰ ψιλὸν αἴσιον καὶ ὄ- E λεθρον Origeni *adv. Celf. l. 1.* Velirqe repeti τὸν μανιῶν ἀναγορεύειν τὸν πατροπαράδοτον, *vanam conservationem a patribus datam*, ut Petrus loquitur, *Epist. 1. c. 1. v. 18.* Occurrit itaqe exceptioni illi, qam benè monentibus rectioràqe monstrantibus opponere solet vulgus hominum; Facimus prout fecere majores nostri, & prout ab eisdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. c. 44. v. 17. Sic Pontifici, non minùs etiam qàm illi eodem crimine insteti. Sic ethnici, primis Christiani nominis temporibus, apud Clementem in *horrdor.* Ἀλλ' ἐν πατρίοις, φασὶ, παραδεδομένοις ἡμῖν ἔθεσι σωτήριον ὑπ' ἔνιοι- F νον. *Mores, inqit, à patribus nobis traditos subvertere non est honestum.* Symmachus *l. 10. Epist. 43. Sed majorum servandos est ritus.* Et Tibullus *l. 2. eleg. 1.*

— *fruges lustramus & agros,*
Ritus ut à prisco traditus extat avo.

qibus regeri qid possit, consulantur Clemens *ibidem* & Ambrosius *Epist 31.* qa Symmacho respondet: nam transcribere nimia prolixum fuerit. Optime Justinus *Apolog. 2. p. 53.* Τὰν μονὰ ἀληθῆ εὑρίσκειν ἐκ φιλοσόφας μόνον παιδείας γνώμην καὶ σέρνον ὁ λόγος ἐπαγγέλλεται, παρεμπίπτειν δ' ἔξεις πολλαὶ ἰδιωτικὰν ἐξαπατώσας, ὡς φαῦλαι ὄντα. *Qi vere pii & philosophi sunt, eos solam veritatem in pretio habere & colere debere ostio docet: veterum opinionibus, si prava sint, impedire detrectantes.* Recteqe Theo- G doretus *therapeut. l. 1. Tom. IV. p. 477. D.* Ἀνδρῶν δὲ γε σοφῶν ἐπαινεῖσθαι τὸ μὴ πρὸ τῆς φιλοσοφίας μόνον παιδείας ἀμελῆσαι, μηδὲ ἴδιον ἡγεῖσθαι τὸ πατρῷον ἀποβαλέσθαι, ἀλλὰ ζηλῶν πολλοῖς, καὶ τὸ χρήσιμον παρ' ἑκάστου ξυλλέγειν. *Proprium est autem prudentium virorum præsumptum non servare, nec patrios mores allegari, sed veritatem qærere, & qod utile est undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum subjungit; Ὡς ἐγὼ, ὦ μάκαρ οὗτος, ἄλλο μὲν οὐδὲ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν ἑταίρων ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζόμενος βέλτιστος φαίνηται. *Ego autem non modo nunc, sed semper talis esse percupio, qi nulli rerorum magis parendum esse quam rationi existimem, qa consultanes mihi optima videbi-*

tur.

§. 47. Qemadmodum ſi Deorum qis prædiceret tibi, aut cras, aut ſummum perendiè, moriturum te, havd in magno ponceres, niſi animi eſſes abjectiſſimi, perendiè potiùs qàm craſtino mori. quantulum enim intereſſet? pari modo nec magni qicqam exiſtimes, ad milleſimum annum potiùs, qàm ad craſtinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici ſint mortui, qi ſuper decumbentes, tanqam conclamatos jam, ſupercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qaſi magnum qid eſſet id poſſe, prædixerint: qot philoſophi, poſtqam de morte & immortalitate tam multa diſſeruiſſent: qot ſtrenui bellatores, cùm multos trucidâſſent: quot tyranni, poſtqam vitæ neciſque

§. 47. Ὅτι τις οὐ πάνυ θεῶν ἄπιστος, ἐπὶ ἄνευ λόγου πιθήξῃ, ἢ πιστεύσεις εἰς τρίτον, ἢ τὸ μὲν μέγα ἐνίοις, τὸ εἰς τρίτον μᾶλλον, ἢ ἄνευλον, ἃ γε μὴ ἰσχάτως ἀγνοεῖς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ἕτως [c] κἀν τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ ἄνευλον, μηδὲν μέγα οἴεσθαι νόμιζε.

§. 48. Ἐννοῶν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἀποθεθνήκασι, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνάψαντες. [e] πόσοι δὲ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα ποιοῦντες. [f] πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεχθέντες. [g] πόσοι δὲ ἀρχοῖς, πολλοὺς ἀποκτείναντες. πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίᾳ ψυχῶν μετὰ δεινῆ φρυά-

[a] L. 10. §. 8.
[b] Inf. §. 50.
[c] L. 5. §. 24.
[d] L. 3. §. 3.
[e] L. 6. §. 45. L. 7. §. 19. l. 8. §. 25.
[f] L. 3. §. 3.
[g] L. 6. §. 45.

ANNOTATIONES.

tur. Illud interim adjicere lubet, horſum etiam ſpectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heraclitii dicto occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend. pag.* 41. *A.* Βλαῖς ἀνθρωπος ὑπὸ παιδὸς λόγῳ ἐκβοῶντος φίλε. *Stultus quivis verbo percellatur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ σπουδὴ λόγῳ πλάγιον, ἄντικρυ πυνθάνῃ, παραδιδόντι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀναπλάσαι καὶ ἀντρέψαι, καὶ πολλὰ διαμφισβητῆσαι τῶν ὑπ ἀληθοῦς, ἀδὶ ἀφελῶς λεγομένων. *Se cuivis orationi tanqam vento obliqe impellendum exhibere; ſed obviam ire & obſiſtere, & multo negqvare, neqe ardenter dicta repudiare.* ut ſit idem cum Salomonis illo, *Parem. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omne verbo.* Sive verum, ſive falſum; ſive vile, ſive noxium. Piſcator. vel etiam, *omne vri.* ut Juvenis. Quin *nihil magis præſtandum* ſit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu ſequamur antecedentium greges, pergentes, non qà eundum eſt, ſed qà itur, nec ulla res nos magis malis implicet, qam qod ad rumorem componimur; optima rati ea, qa magno aſſenſu recepta ſunt; qorumqe exemplis nobis multa; nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem vivimus. Ita, qod ea ſtrage hominum magna evenit, cùm ipſe ſe populus premit, utmo ita cadit, ut non aliter on ſe nitrabat: premi eundo ſequentibus ſunt. hoc eo omnes vita accedere vadosa licet. Nemo ſibi tantum errat; ſed alio erroris cauſſa & auctor eſt. nocet enim applicatis antecedentibus: & dum unuſqiſqe malvult credere, qàm judicare; nunqam de vita judicatur, ſemper creditur; verſatqe nos & præcipitata traditus per manus errat; alienisqe portmas exemplis.* hoc eſt, κατὰ ψιλὸν, καθότι καθηλώθημεν, τοιοῦτο τὸ ἐμὶ πιστεύον. Cæterum Marci mentem an attigerimus, aliorum eſto judicium. De ſenſu idem cenſet eruditiſſimus D. Bootius. Verùm ἀὶ pro παῖδας ταῦτα, legit Πυθαγορίων, vel potiùs Πυθαγορείων, ut ſit Πυθαγορείων μυθεῖσθαι, qibus ſolenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipſe dixit.* qod probarem pronut, niſi à ſcripturæ vulgata recederes longiùs, & mutatione leviori negotium confici poſſe videamur. Cæterum de Platone paritur Artifides *apolog. pro quatuorviris Tom.* 2 1 *p.* 476. Ἐκ τῆς τῶ Πλάτωνος δόξης περὶ πάντων ἐπιχορίζειν, *Qod ſi qis aveſtentate Platonis in ſingulis utatur.* πᾶς μὴ λυπῆσει, μὴ περιεξετάζων, εἴ τι ἢ καὶ ἐξωτικὸν λέγει, ἀλλ' ἐκτὸς πᾶσι, ἀφεὶς τὸ ἀναμφίδοξον, ὅτι φιλὸν Πλάτων. *Nemo ingratum, qippe qi non conſideret, ſi qid liberius dictum ſit, verum inſtar poeti, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem plane expreſſit.

§. 47. Ἄνευλον τὸ εἰς τρίτον] *cras, aut ſummum perendie moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epiſt.* 43. *Etes fortaſſe cras, ſummum perendie.* Socrati par ferè monitum divinitus datum refert Laërtius *l.* 2. qum enim in ſomnis qdam viſus eſt illi dixiſſe ex *Iliad. l.* 9. 363. illud.

Τῇμαρ κεν τριτάτῃ φθίοι ἰφθιμος Ἀχιλλεύς.
Die ſanè tertio Phthiam gleboſam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum ſe.* εἰς τρίτον, inqit, ἀποθανούμενος. conjecturæ rationem, eà qam Eraſmus dedit, probabiliorem è Nannio *miſcel l.* 1. *c.* 36. & Caſavbono *ad* Laërtium petas licet.

Ὅτι εἰ ἀπὸ μέγα ἐνίοις] Seneca *Epiſt.* 93. *Nunqid feliciorem judicas eum, qi ſummo die moreretur, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem eſſe tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, qam in arena malit? eam majore ſpatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, conſequitur occiſum. utrumnam eſt de qo ſollicitiſſimi agitur. qid autem ad rem pertinet, qamdiu vixeris, qod vivere non poſſis?* Et *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes referamur ad mortem. eorum hunc qem vides populum, qoſqe cogitas eſſe? eos natura revocabit & condet. nec de te, ſed de die qæritur, eodem citiùs tardiùſve veniendum eſt. qid ergo? non tibi timendiſſimus omnium videtur, & ſuſpectiſſimus, qi anqno ambitu togæ morum mortis? nunqe contemneres eum, qi inter peritoros conſtituitur, beneficii loco poneret, ut ultimum cervicem præberet? idem facinus, eo omnes conſtituuntur eſt capitale ſupplicium, magno æſtimamus tardius mori. Qid porro prodeſt parcus dies ave annos lucrifacere? Qid tanqam magno detrimento timeſ? nemo multum ex ſtillici-*

dio poteſt perdere. Idem *Epiſt.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum haviturimoram aliqam ac dilationem expetebant; Ἐικότως τοῦτο ποιοῦσι. κερδανοῦν γὰρ οἴονται. εἰκὸς γὰρ ἔγωγε καὶ αὐτὸς τοῦτο ποιεῖν. ἀδὲν γὰρ δίμαι κερδαίνειν, ὀλίγον ὕστερον πιὼν, ἀλλὰ γε ὑ γελαστὰ ἐφάνην ἂν ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τᾶ ζῆ, ᾧ φαίνομαι ἀδὲν ἔτι ὄντος. *Merito illi ipſa facinus, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non facerem. Nihil enim me lucraturum ſpero, ſi paulò poſterius venenum bibam, niſi ut melio ipſe ſim vadcolus, tanqam vita cupidus, atqe parcus ejus rei ſervator, cujus mihi jam amplius nihil adeſt.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cantabo pag.* 432. Οὐ πάνυ μὲ ὑ τῦ Κύκλωπος ἐκεῖνο ἐφοβεῖτο δοκεῖ, τὸ ὀψὲ κατεδεθῆναι, ἵνα πόρρω ἐγὼ τὸ ὄνου πατήσομαι. δὸ τὸ γὰρ πρῶτον, ἅτε πόρρω ὄν, οἱ αὐτοὶ ὄδοντες ἀφικόμενοι. *Non admodum me delectat unum illud Cyclopis, quem pollicetur ſe poſtremum Utem voraturum: nam ſive primum, ſive poſtremum, eidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Τί δ' ἀγαπητὸν, οἱ οὖν; οἱ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. *Qid ergò ægrè ferſ, ſi nunc? nam ſi nunc non, poſt.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ δὲ πολλοστὸν ἔτος, μᾶλλον ἢ ἄφνω, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *ſuprà* §. 15. Plutarchus *de ſera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐγνοῦ γὰρ θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνῳ βίῳ διάστημα, τὸ μηδὲν ἴσ. ᾧ τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τοιοῦτο ἦσε, οἷον τὸ ἄλλας, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἐτῶν τριακοντα, τοιοῦτο ἔσται, οἷον τὸ ἐχθὲς ἢ τρισμύριαι τὸ παρῆκε. *Num Dus quidem omne humanæ vitæ ſpatium pro nihilo eſt: & qod nunc, non ante triginta annos, tale eſt, atqe hoc, qod nunc manet, ſed veſperi cruciatur, ave ſuſpenditur ſceleratus.* Et Zoſimus *hiſt. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶσι χρονῶ τῷ θείῳ βραχὺς δόξει ὅτιπερ ἂν ἀπεῖναι. *Omne tempus Deo breve eſt, qi ſemper & exiſtit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *v.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis:
Lumina ſis oculis etiam bonus Anna' relequit,
Qi multos mulcis, qam te, fuit, improbe, rebat.
Inde alii multi reges, rerumque potentes
Occiderunt, magnas qi gentibus imperitarunt.
Ille qeqe ipſe, viam qi quondam per mare magnum
Straverit, uteqe dederit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſaltas docuerit ſuperare lacunas,
Et contempſiſſe aqas undarum murmura ponti,
Lumine adempto, animamque miſerando corpore fuderit.
Scipiadas, belli fulmen, Carthaginis horror,
Oſſa dedit terro, proinde ac famul' infimus eſſet.
Adde Heliconidadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra poſitus, eadem aliis ſopitus qvete eſt.
Denique Democritum, poſtqam matura vetuſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis,
Sponte ſua leto caput obvenus obtulit ipſe,
Ipſe Epicurus obit, decurſo lumine vita,
Qi genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes
Præſtrinxit, ſtellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicurum hæc loqi meminerit. Illud interim ὡς ἐν παρόδῳ notetur, allatiſſe videri primoribus hiſce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad. φ'. v.* 107. qæ & Calliſthenem ſibi occinere ſolitum, ubi Alexandri animum abs ſe alienatum ſenſerat, qò adversùs mortis metum mentem ſibi obfirmaret, avtor eſt in *Alex.* Plutarchus,

Κατθανέειν τε καὶ Πάτροκλον, ὅτις σέο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multo præſtantior.

Τὰς ὀφρῦς ἐκεῖς τὰς ἀδίκως ἐπισυνάγοντες] contractis ſcilicet in triſtitiæ gravitatiſqe indicium ſupercilibus, morti propinqos ſignificare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσία ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc faſtuoſum illud Pilati Joannis *Evang.* c. 19. *v.* 10. Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? uſqùs me poteſtatem habere crucifigendi te?* At Diogenes perdiccæ mortem, ni ad ſe accederet, minitanti, οὐδὲν μεγα-

φρυάγματ@, ὡς ἀθάνατοι, κεχρημένοι. πόσαι δὲ πόλεις

potestatem, tanquam extra mortis aleam positi, diro cum fastu exercuerant; quot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

τὴν γὰρ κάθαρσιν ἀφελάγγιον τὸν ἀν τρέφειεν. *Nihil*, inquis, *hoc magnum, cum cantharis & phalangiorum, muscis & formicis, idem possint.* Laertius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lysimacho idem interminato, *Enimvero magnifica res tibi contigit, qua cantharidas vim affectum ex.* Refert Cicero *Tusc. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranquil. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: brutum sanguinis in tam parvo fastidire est.*

'Ὁ ἀθάνατος] At Anaxagoras, renuncianti morti addictum se à suis, Ἆρα κρείττων κρημὶ πόλαι ἀ φύσις κατιφφίσατο. *Eandem in utramque vestrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατον σοὶ κατιγόρος. *Morti te addixerunt.* κρίσιον ἀ φύσις. & ipse natura. Laertius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qui te Deum credis, aliqua fatentia tamen, tonis* (lucernæ odore extinctæ) *pervia patuisti, atque etiam bodie movere potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ἔλαχ] De urbibus opidisque montium concursu collisis, terræ motu prostratis, hiatu absorptis, matrisve incursu hausstis submersisque, videri poterit Plinius *hist. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Aristotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐκ τῆς γῆς ἐυφρανῆ ὄντα, σχεδὸν ἐπτερώνται κρὸ πάνυ ὀλιγίστου. *evenisse ea quæ ab hinc plurimis, sed paucis à terra exhalationibus.* ὑμβροι τε πανδαιναι, ἐξαίσιοι κατακλυσμοὶ γινόμενοι. ἐνίοτε μὲν τὸ σύμπαν ἡ διαφορέουσι, σχεδὸν ὡς ἐπίπαν ἐθαλάττωσαν, κρὸ πάντων ὁ κόντος ὅλος ἀνέτρεψεν. συνιτάμενόν τε κρὸ φλογὸς, οἷ μὲν ἐξ ἀρκτῆ γενόμενοι πρότεροι, ὕστερος φασὶν, ἐνὶ φαέθοντ@· τὰ κρὸς ἓν μέρη κατιφλεξεν. οἱ δὲ κρὸς λοιπὸν ἐν γῆς ἀναβλύσαντες, κρὸ ἐκφυγόντων, καθάπερ τὸν ἐν Αἴτνῃ κρατῆρα ἀναβρύσαντα, ἡ διὰ τὸν γῆν φερομένου, χειμάῤῥῳ δίκῃ. *Terrena ita naturâ comparata sunt, ipsa ex altis ex aliis affectiones transeunt, fierique identidem altera atque ex alia altera non reppant. Certe contigisse aliquando constat, ut terra motus violentiâ terra ipsa multis in locis dissiederit, indeque hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut exundationes undarum, recessusque tum consuetos maris obruerint sæpe numero, tum rursus maris alveos adjacentia continentibus, ut vis flatuum & verticum opida funditus disturbarit: denique ut incendia atque inflammationes aliqua superne desuper lapsantes, partes orbis exussserint versus ad orientem, ut Phaëthontis tempore contigisse dicitur: quidam etiam ut è terra erumpentes, veluti exprobranda idem faciendo, ut cum crateres Aetnæ abrupti terrâ parefactâ conflagrationem emiserunt cuncta terrentia per terram grassabundam. Aristides* πρὸς Φαινικὰς Σμυρναίους. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀλλ᾽ ἐστὶ δὲ ὕδατ, φασὶ, τῶν ἐν δορὶ πόνων. ἀλλὰ κρὸ γῆ θαλάττιον δίκτυον, ἡ θάλαττα ἀναρρήγνυται. κρὸ πόλεις, οἷ μὲν κατὰ γῆς ἴδασιν, οἷ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ἀφανίζονται κρὸς θαλάττ@ ἀφοίδυται. *Verum mbil est, ut aiunt, inter homines immutabile: sed & terra mare recipit, & mare in continentem transit: urbesque alia sub terram discesserunt, alia per imbres vel cataclysmos vel quassus evanuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog. c.* 20. *Quid terra verunt urbes, quod insula maria frandant, quod regna regnis compulsant, &c. & c.* 40. *Quanta clades orbem & urbes occiderunt! Legimus Hieronymum.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Coa insulas multas cum multibus hominum possum absisse. Sed & mare Corinthium terra motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abscissam ac Siciliæ nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter insulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Allusit ad Sibyllinum illud;

— κὴν Δῆλ@ ἄδηλ@,
Καὶ ψάμαθ@ Σάμ@ ἴσι. —
— & *Delus non apparet,*
Et Samus arena est. —

Seneca *nat. quæst. 6. l.* 1. *Non hominem tantum, qui brevis & caduca res nascimur, urbes itaque terrarum & littora, & ipsum mare in servientium fata venit. & l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in tartarum hiatus, qui sæpe illapsæ urbes receperunt, & ingentem in alto ramum condiderunt.* Itaque mirum dixisse eundem, ubi incendium Lugdunense Lucilio suo narrat, *Epist.* 91. *Terrarum vix unquam tam gravis & perniciosus fuit motus, ut tota opida everteret. nunquam denique tam infestum ullis exarsit incendium, ut nihil altera superstes incendio. Tot pulcerrimas opera, qua singula diuturnas urbes singulas possent, una nox stravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Denique decimus illam tibi perisse, quam putas, narra.* Mirum, inquam, hoc Senecæ excidisse, vix unquam tam gravem & perniciosum terræ motum extitisse, cùm ipse idem dicat loco superiùs nominato, *Asia duodecim urbes simul perdidit.* & in eadem ipsâ epithola haud ita multò pòst subjicit: *Quises Asia, quotes Achaja* (ubi forsan, pro *quotes, que*, legendum) *urbes una tremore ceciderunt? quot opida in Syria? quot in Macedonia devorata sunt? Cyprum quoties vastavit hac clades! quoties in ea Paphus corruit!*

A *frequenter nobis commotas? sunt totarum urbium interitus. Et unus quas frequenter ista nuncientur, quota pars omnium sumus?* Idem mox, *ibidem. Omnium istarum eversarum, quæ maximis ac nobilissimis stetit, vestigia quæ tempus eradit. Non videt quemadmodum in Asbaja clarissimarum urbium jam fundamenta consumpta sint, nec quicquam extet, ex quo apparere illas fuisse? Non tantum manus facta laboratur, non tantum humanâ arte atque industriâ posita vertit dies: jugo montium dissumus, tota desidere regiones. Operta sunt fluctibus, qua procul à conspectu maris stabant. Vastatæ regna cædibus, per quæ clausbat; erosæ, & quondam altissimos vertices, solatia montigenarum in specubus, ad humilem arenam dedaxit. Ipsas natura opera vexantur, & ideo ego animo serve deborum urbium excidia. Casura omnes omnia: omnibus exitus manet; sive materna vis flatusque præcisi violentè pondus, sub qo tremebantur, excusserint; sive torrentium in obdita vis obstantia effregerit; sive flammarum violentia compagines soli ruperit; sive vetustas, à qâ nihil tutum est, expugnaverit minutatim; sive gravitas cæli ejecerit populos, & sinus deserta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum est: hoc unum scio; omnia mortalium opera mortalitate damnata sunt: inter perennia vivimus.* Adjici poterunt his, ni fabulosa meritò haberentur, quæ de Atlantide insula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσ@, ἅμα Λιβύῃ κρὸ Ἀσίᾳ μείζων, ὑπῆρ μαῖ κρὸ νυνὶ, συσχεδὸν ἐξαυτῶν κρὸ καθολικῶν γενομένων, ἄβατ@ πανὶ θαλάττῃ, ἐξαφανὴς ἀφανίθη. *Atlantis insula, major quàm Asia simul & Africa, tunc unum duos mediosque septentrionem versus terra motu inundationeque maris in mare mutata sunt.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorias & Plato majorem Asia vel Africa terram Atlantico mari erepsam. & ad nationes. l. c. c.* 9. *Vel quam Plato memorat majorem Asiâ aut Africâ in Atlantico mari mersam.* Et rursus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam aut Asiam adaquam quærisur.* Quinam & fabulosis illis aliqid etiam veri fabecat. Siquidem qui temporibus illis quasi demersa latebat, novissimis his emersit quodammodo, & in notitiam nostram se dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam aut Asiam, ut ille loquitur, adæquans tractu, forsan etiam ἅμα Λιβύῃ κρὸ Ἀσίᾳ μείζων, præsertim si utriusque hujus quantum Platonis diebus innotuerat simpserimus, certe *Europæ* orbe parem insula, ut cum Ammiano loqui fidenter licet.

"Ἰσ ἀνω ὦσαι, τεθνάναι] Ita *l.* 10. §. 18. "Ἐσται κίφαλ ὅτ@ τις θάνοι. *Mors quodammodo nata sit.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 49. *ad Olympium.* Δοκῶ μὲν κως ἀυτὸς θάνατ@, σχεδὸν δὲ δυσκερὴς, κόλυς ἀνεθμὸς. *Acerbo quidem etenim res est, mors hominis, multò autem acerbior est urbis interitus.* Servius Sulpitius (quod & Xylander observavit) *in consolatoria ad Ciceronem Epistola*; qa *ad fumid l* 4. *Epist.* 5. habetur. *Ex Asia redeuns, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, capi regiones circumcirca prospicere; post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: qa opida quondam temporis florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cùm ego mei sic cogitare i Hem, nos homunculi indignamur, si qis nostrum interiit aut occisus est, quorum vita brevem esse debet, cùm una hac tot quondam cadavera projecta pateant!* Et Sulpitium imitatus Ambrosius *ad Faustum. Epist.* 1. *Dolet qod dudum florentissima repente occiderit. Verùm hoc nobis commune est, non solùm cum hominibus, sed etiam cum eversibus terrisque ipsis. nempe de Bononiensi ventens urbe, à terge Claternam, ipsam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinquebas; ex dextra erat Brixellum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipse adhuc nomine suo; ad lævam Aponum multa miseratus, & florentissimorum quondam populorum castella considerabas, atque affecta vetustate delanta. tot ergo sepultorum urbium cadavera, terrarumque sub eodem conspectu exposita funera non te admonent unius, simulta licet & admirabilis summa detestionem consolabilemve habendam? præsertim cum ulla ex perpetuum prostrata & diruta sint; hoc autem ad tempus qudem erepta nobis meliorem illis veram exspat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hasterna Sodoma, & nulla Gomorrha, & cum omnia, & propinquitas maris juxtà cum fœdo mortuorum est.* Ità ex M. S. restituit Claudius Salmasius. *mortuorum est.* Id est, mortua est. Allusit autem ad *maris mortui* appellationem. Insulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὲ τὸ μὲν ζόνει, ἓ δ᾽ οὐ ἔτι. τίς κεν ἰάλειν
Ὀφθαλμὸς Τῆνα Δῆλον ἰρημοτέρην;
Nunc ea quidem vivit, illa non adhuc. Qis autem speraret
Videre Tenon, Delum defertiorem.

B

C

D

E

F

G

H

quod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmasius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* autem quod dicitur, cur non & *mori* dicatur? aut quid est aliud *non amplius vivere*, quàm *mori*? Sicut autem urbes *mori* ita & *sepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

urbem

bes, ut ſic dicam, intermortuæ ſint; Helice, | ὅλαι, ὅ' ἄτας ἄπυ, * τιθήκασιν, Ἑλίκη, Æ.10.512.

ANNOTATIONES.

urbem enim proincolis profuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*
— *cum qo ſua Troja ſepulcra eſt:*
Condemtur parvier, qi pervere fuerel.
De Cremona Tacitus *hiſt. l.* 3. *Cæterum aſſidere ſepulta urbis ruinæ, mœnia tabo humani, hauſti diu permiſti. ſed & domuum ſepultam* Catullus, ac aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.
Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus.
& quemadmodum *eversarum cadavera* illi, ita ex antiqis neſcio qis earundem *ſepultura* dixit, *hauſta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliiſqe urbibus jam diruis. ille epigrammate hoc,
Hæ ſunt, quæ mœrui quondam eſt mœrata vetuſtas:
Magnarum rerum magna ſepulcra vides.
Iſte *l.* 2. *c.* 93. *Mons vaſtam terra ſilvamque, & quæqid eſt, ubi ſaltem baſta urbium,* (*ſepulturarum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *eversiones mœrs* dixit, ubi devaſtantur? ita è contrario Ariſtides reviviſcere eaſdem, ubi inſtauramur dicit. Ἀτεχνῶς γὰρ ἀνθρώπου ἀποθανόντος (inqit Marco noſtro, Commodoqe ſupplet pro Smyrna reſtituenda *Tom.* II. *p.* 293.) τοιοῦτον γίγνεσθαι τῇ πόλει χρὴ, ὡς ἀναβιῶναι δι' ὀργῆς. *Ego verò, ſi qid & apd vos ſum, hanc urbi gratiam peto atqe poſtulo, ut per vos reviviſcat.* eandemqe ab eis reſtauratam, φάσκων δεῖν, ἀνασώζεσθαι, *miſtar pharmacis reverſcere, palmodiâ ea eandem compoſitâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ τὸν Παμφύλιον μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνος, ἴσως ἐστὶ τῷ σοφῷ ὄφελον καὶ παραχρῆμ· ἀδρὰν ἰδεῖν τὴν ὀργυιὰν, καὶ ἐξαίφνης ἀνίστασθαι. *Sed verè, juxta Pamphylæ ſive Platonis fabulam velut urbes, qa jam rogo fuerant propter mutuas contentiones compoſitæ, ſubitum acceperunt imperium, & mox reviviſcunt.* Hiſtoriam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii reſpexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in ſomn. Scip. l.* 2. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi noviſſimi duo, cum apud alterum ἀγὸς pro ἄρης, apud alterum Ἀρμίνιον pro Ἀρμενία ſit ſcriptum. Vide Leopardum *Emendat. l.* 9. *c.* 2. Cæterum ſicut urbibus eſtam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca ſupra laudatus; ità partibus qibuſdam corporis humani *immortalitatem* quandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔστι δὲ μέγα τὸ σῶμα· καὶ ἰὸς πανὸς, ὥστε τῷ πάσῃ τῇ τοιαύτῃ αἰτίᾳ ἴσως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀδύνατα εἶναι. *Quæ etiam ſi putreſcat, tamen nonnulla corporis partes, oſſa videlicet, nervique atqe ſimilia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Nec pigeat nunc autem antiquiſſima cadavera decoratu conſtabit, qorum crates adhuc virent.* & mox: *Conſtat, non tantum oſſa durare, verum & dentes interruptos permanere; qa ex ſemina retinentur fruſtulatures corporis ex reſurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantum mortis ſunt ignobus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Iidem fluentes endomitis, tabo cavantur putreſc. Privere* inqe in illis eſt perdurare, ſive perenaare, *mors* autem corrumpi, deficere, deſtrui. *Morsnds* vocabulo uſus eſt Marcus, qia de morte hominum differebat: *tota & immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis fixuræ ille, illa carnis ad vitam reſurrecturæ caſſam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βέ-βρα δὲ καὶ Ἥλικη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura autem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus eſt delata.* & *l.* 8. Καταλιθὼν δὲ Ἥλικα φησὶ γενέσθαι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμοῦ γὰρ τὸ αἴτιον πανδαιμόνιον ἀνῆκε. *Sani locutus ante Leuctricam pugnam abſorpta eſt Helice. Mare enim ſuo motu abſorpſit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm hiſtoriam, tum & cauſſam ab ira Neptuni fabuloſam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bunonam Illyricam urbem. Ἧς καταποθῆναι (inqit *l.* 7.) σχεδὸν μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terræ motibus abſorpta eſt.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil ſit neceſſe, ut σεισμῷ ſubſtituatur, cum eadem exiſtat utrobiqe. Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Burim ne ſinu Corinthio pontus abſtulit.* Seneca *natur. qæſt. l.* 6. *c.* 26. *Illa vaſta concuſſio, qa duas ſuppreſſit urbes, Helicen & Burin, terra Ægium conſtitit.* de qarum interitu, cum Ephorum ſcripſiſſe, idem refert, *qæſt. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem eadem eam libro peculiari deſcripſiſſe *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipſe eodem trahit, qò Marcus iſtic, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *pervetuſtam, cum terra ante ea pereat? Helicen Burimqe vetat mare accipi. Ego de uno corpuſculo timeam? Supera opida duo navigantur. duo autem, qa movimus, qa in noſtram notitiam memoriæ literis ſervata perdurant, quam multa alias alias locis merſa ſunt? qot populos ave terra ea ſit, aut mare intulit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.
Si qeras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies ſub aqis. —
Meminere etiam clades illius Ariſtotelis nomine Auctor *de Mundo c.* 4. Ariſtoteles ipſe *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pauſanias in *Achaic.* Polybius *hiſt. l.* 2. Euſebius *anno* 1137. Orolius *l.* 3. *c.* 9. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 105. qi ubi Simonidis illud retuliſſet, qod & è threnis ejuſdem auctor idem ſeorſum commemorat, (eſſqe locus alter ex altero ſupplendus) & attingit qoqe Dio Pruſæus *Orat.* 74.
Ἀνθρωπος γάρ ἐστιν, μᾶλλον φάναι, ὃ, τι γένοιτ' ἄν μοι, Μηδὲ ἄνδρα ἰδεῖν ὄλβιον, ὅστις χρόνου ἐστίν.
Πολλὰ γὰρ ἐν βραχεῖ τοιαῦτ' ὑπέρχεται μοῖρα
Οὗτος, ὁ μετέπειτα.
Homo enim ſit, quicqam diverſis, qid eras futurum ſit.
Neqe hominem felicem vide, qamdiu talia manſuras ſit.
Celer enim ne mutet quidem alas expandentis
Eſt adeo mutatus.
Clavſulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. ſubjungit, ἀλλὰ καὶδὶ ἴσως. Ὅστις ἀμείλιξ ἐ σκοπεῖ διαβίοτος, τὸν τῶν Σκοπάδων ἀδῆλον ἀνάλεκτον. ὧδε δὲ πᾶν πόλεις, καὶ ἃ προσδόκησεν ἀνέτελτα γενέσθαι αἰφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ σεισμὸς, αἱ δ' ὑπὸ στασιῶν, αἱ δὲ τῆς θαλάσσης ἐπελθούσης. πᾶ Ἑλίκη; πεπτωκὸς. νῦ Βύρα; ἡ δὲ τὸ πάντων δὴ. δέος αὐλοὺς Ἑλλησίδος ἀκούσασ', ὅσους πλείονας. *Neqe ſi familiam. Vide qomodo Poeta fabulam Scopadum interminatum recenſeat. Et multa jam civitates præter expectationem repente everſa ſunt: alia ab igne, alia terræ motu, qadam acceſſo mari. Ubi nunc Helice? Abſorpta eſt. Ubi Bura? Et hæc abſorpta eſt. Duæ civitates Orasia tantum navigantes pervenere.* qo loco ὁ ποιητὴς non eſt Homerus, ut Geſnerus eſt opinatus, ſed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædituo nactâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipſum fuiſſe fictum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, ſed res geſtas etiam (ut ex Theocrito *Idyl.* 16. videre eſt) carmine celebravit. neqe tamen ideò neceſſe arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμείλιξ, in μείλιξ ſcribere, qi malicus Simonidis qam ἀμείλιξ, utpqe, verbi gratiâ, poſſit commodè ſatis conſulere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Burææqe tertium addit Ægyram hit verbis:
Κατὰ Πελοποννήσου φασι τρεῖς πόλεις,
Ἄιγειραν, Βύρην τε, καὶ ὑψιλὸν Ἑλίκωνα,
ἐκδήμους τὰ πόλεις γενομένας, ἐκάλεσε τοῦ πελάγους ἐσκληθείσης φορᾷ.
In hac tres civitates Peloponneſiaca,
Ægyra, Bura & excelſa Helice,
quodam fortunato, undis abſumpta unà cum ipſis manibus.
Verùm Ægyram Plinius illarum cladi ſuperfuiſſe ſignificat. Sic enim loqitur *hiſt. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achaja opida, Helice, Bura; in qa refugere, hauſtis proximis, Sicyon, Ægyra, Ægium, Erineos.* Nec ſubeundum, qod de Helice Ælianus *hiſt. animal. l.* 11. *c.* 19. Μαλλόντος δὲ, inqit, εἰπεῖν καταφθείρεσθαι αἰσθητικῶς ἴχνυτο ἴτυν τὴ ἀσπὶ πᾶσι, τῷ μὲν ὑπὸ τῆς γαλεᾶ, τῇ φθόνῳ τὸν καταφθεῖρ, τῇ ἐρεπίζοντος. τοῦτο τοι καὶ φασὶ τὸν Ἑλίκη γενέσθαι. ἀφ' οὗτοι γὰρ ἡμέρᾳ τῆ ἀφανισθῆναι τὸν Ἑλίκα, ὅτοι μᾶς τὸ αὐτὸ ἔτος τῇ γαλεᾷ, τῷ ἴβυϊ, τῇ σκολόπενδρᾳ, τῷ σφυρίδι, τῇ τὰ λοιπὰ ὅσα τοιαῦτα, ἀδρὰν ἀυτῶν τῇ ὁδῷ τῇ ἐς Κορίνθ ἐκφερόντων. ἐγὼ δὲ ἀπεχάρτησα τὰ προσφυέστατα ζῶα, ἅτε ἐν γένεσι τοιαύτῃ τῇ συνιζάνει ἡ πόλις, τῷ ἐπιπλέοντ· πολλῇ πάντ· ὁ Ἑλίκη ἀφανίσθη. *Demum ruſticum qi ne ea ſimt mores & muſcula eruam præſentiunt, & mutuò extendunt. Hæc & in Helice contigiſſe aiunt. Quoqe enim diebus prunqam perſimt urbi Helice, omnes in ea mures, muſcelæ, ſerpentes, ſicelæ, pendra, vermiculi, & alia hujuſmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qa ducit Corinthum. Proxima ab illorum egreſſu nocte terra eſt concuſſa, & civitas ſubſedit, & mandantibus aqis abolita eſt.* Ammianus denique rerum geſtarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Conſtantio rerum potito perulit, miſerabilem pluribus deſcripſerat, *Fumt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: aut enim brevitatis ſunt, qi humanis cuvis ſuſcitantes, jurſum propellunt nonnunqſimos moles, ut in Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Eleuſin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcania inſulæque plures: vel clamatis; qi lenis mentes & obliqi, urbes & adjicius, monteſqe complanant: aut chaſmatis, qi grandiores mœni patefaciſt ſubitò voracitate, terrarum partes abſorbent; ut in Atlantico mari, Europæ orbe parvæ inſulæ & in Criſæ, Helice, & Buro, & in Cumana Italiæ parte opidum Succumenſe, ad Erebi profundas hiatus abacta æternis tenebris oculantur.* Inter has tres genera terra motuum myceteata ſpuitu ardentiumve nimatorio, cum diſſolutis elementa compagibus ultrò adſiliunt, vel colubantur conſidentibus terris, tunc enim neceſſe eſt velut tarentos reboare mugitibus fragores fremitusqe terrenos. Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor in epigram. *antholog. l.* 1. *c.* 70.
Σάρδις, αἰ τὸ πάλαι Γύγα αἶλις, αἰ τ' Ἀλυάττα,
Σάρδις, ἃ βασιλῆι πίερις ἐν Ἀιδαδι,
Αἱ κράνον τὸ πολλὸν ἐκλιθάνεσθε μολεῖσαι,
Ὅλεθρ πασσαλὸ ῥίπασαι δεξάμενοι.
Νῦν δὲ ὅλως ἔσσησι ἐς ἐν πάντι ἀγκαθέσθης,
Ἐκ βυθὸν ἐξ ἀχαθὸς χώρα ἀφίκεσθε.
Βύρα μὲν αἱ Ἑλίκη πολλοπάτρη. αἱ δ' ἐν χέρσῳ
Σαρδίες, ἐν βοδιαῖ αἱς ἐν ὑπεσθε πολ·.

καὶ Πομπηΐους, καὶ Ἡρκλάνους, καὶ ἄλλους ἀναρίθμητους. ἔπειθι οὖν καὶ σὺ ὅσους οἶδας· ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν ταχὺν κηδεύσας, εἶτα ἐξενεχθήσῃ, ὁ δὲ ἐγγὺς ἐκείνου. πάντα δὲ τὰ βραχέα. τὸ γὰρ ὅλον κατοδυρθὲν ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἐφήμερον καὶ ὅτελῆ. καὶ ἐχθὲς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ πίμελη, ἢ πόρφη. Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem quotcunque noveris ipse, qui vice frequenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: quæque exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanquam quæ diurna & vilia sint. quod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit aut favilla. utque

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ἄλλοι Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardas qa olim Cyro eruas, quæque Halyatti
Sardes, qa regi Persis ra Asia,
Qa Crœso quondam cæfrustis aurum,
Divitias Pactoli e flumine haurientes;
Jam verò tota insolitis ra omnia malorum abrupta,
In profundum ex immensis chasmatis corruptus.
Bura & ra Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sardeos, cum insulis ra omnia pomœrius exsilirum.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terræ, memoriâ mortalium, exstitit motus Tiberio Cæsare principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Eusebius verò tredecim numerat & nominat, quarum una forsan reliqis celebris minus.

Καὶ Πομπηΐους] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. quæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabinumque latus, ab altera Herculanensis conveniunt, mariqe ex aperto conductum amœno sinu cingit, defecisse terra motu, vexatis qacunque adjacebant regionibus, audivimus; & quidem duobus hibernis, qo vacare à talis periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hoc motus, Regulo & Virginio Consulibus. & c.* 27. *Ajunt Senecionarum eventu gregem exanimatum in Pompejana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terra, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magnâ ex parte prorunt.* Cæterum & altera urbis illius clades nihilo minus insignis memoratur, de qâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡρκλάνους] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superiùs adducto: *Campaniam nunqam securam hujus mali, tædemem tamen, & totiens defunctam motu, magnâ strage vastavit. nam & Herculanensis opida pars ruit, dubiqe stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi direrat ex Callisthenis sententia, *insulas esse cerritorii soli, urbesqe eò tutiores, qo propiùs ad mare accesserunt. falsa,* inqu, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sentire.* De utroqe Dio Cassius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane describerat; Καὶ πόλεις δύο ἄλλας, τήν τε Ἡρκλάνου καὶ τὴν Πομπηΐων, ἐν διαφορῷ τῇ ἑρίπῃ ἀνῆκε καθαπάσας, καθίζησεν. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergo tunc Pompejos, tum & Herculanorum clades affliberata à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magis, opinor, qia post priorem illam terribile quodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujusmodi nubilo & Tusca Vulcaniæ pristinas densa, qo magis de montibus suis Campana sperat, erupta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsiniæ de cœlo, Pompejos de suo monte perfudit ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversus nationes l.* 1. *cap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice MS. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi restatur; idemqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. in Tarpe civitas Italiæ; cujus Stephanus Byzantius meminit, urbisqe interlingatur, unde Ταρπαῖος ὅρος, & gentilitium nomen Ταρπήϊος. id eò magis urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cum aviror de ea cladibus agere proposuerit, qæ disciplina Christianâ erant antiquiores. deinde qia terræ motus illa facta sit, cum hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpe illius nomen obscurum tatis videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnium* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla ejusmodi scripto contignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm pereuncas, etiam igne pertusos, cinereibusqe obrutos constat. porrùque Tertulliani memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτο κηδεύσας] Sententia ἀναπλήρωτος, qalem supra observavimus, *l.* 3. §. 4. de argumento autem hoc ipso patia habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 25.

Ἔξεπ ἐξενέχθη] à gestu defunctorum tractum. Vide *supra ad* §. 3. Ἐξενεγκεῖν.

Πλὴν τὰ βραχέα] Ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρὸν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *supra* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλον καθιδὸν ὄσι] Mericus Casaubonus τὸ γὰρ ὅλον καθιδὸν ὄσι, &c. q. d. *hoc est summum vos, ut humanas res semper intueamini, tanquam transfluenta & volva.*

A Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diuria.* & *supra* §. 34. Πᾶν ἐφήμερον. *Decula fere omnia sunt.* Euripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *serm.* 2. *tit.* 105. laudatus,

Ὁ δ' ἄλβος· ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe durat in diem,

Et apud eundem Hecuba *v.* 285.

Τὸν πάντα δ' ἄλβον ἡμαρ ὃν μ' ἐφοίλησε.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero aliudi poterat ad Ephemeron, planeam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸν μὲν μεγαλῶνα τελεῖσθαι, τὸν δὲ μικρὸν ἐν δυσὶν ἡμέραις. val, ut ego potius existimem, qod florem terat, citò decidatum, ut vix in diem alterum duret. nec absidit Moses, qi *una die totam ætatem hominis concludit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 2. dum genus humanum *herbo campestri* comparat, *qa mane succrescit, vespere succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Diocletianum c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod mera diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέρου ὅλου μὴ δύνασθαι ἐξικνεῖσθαι τοὺς σίτους εἰς αὐτὸ, vel φαγεῖν] ut etiam. quemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἰνδὶ μετόπῳ
Ἤιθέος ἄντιος βαίνει πεπαιγμένος ὕδρα.
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

Indè Svidas, Ἐφήμερον δυκλήρωτον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιρῶν. *Vivacem, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe paulo superiùs retulimus.

Ἔχθες μὲν] heri id est, nuper, sive superiorè. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθιζαὶ γὰρ ἐσμὲν. *hesterni enim sumus.* & *Mosis. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς καὶ τριταίους. *heri*, id est, nuper, *accessit.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

Μυξάριον] Piscem aliqem ianus existimavit Xylander, qia πίμελη legitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum aut cinis.* Nec mirum adeò crassè hallucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in Thesauro suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *superdum* forsan vel *schalycadium* Verum utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὸν σπυρίδιον definivit, ἐνίοτε παραμύθιον τῆς μετὰ τῶν σπυρίδιον μυξαρίου ἐπιμονῆς. *interdum affectionem & cum convulsione quadam musculorum contractum.* respexit dubio procul utrobique ad genituram humanam, qæ mucum referta videtur, qamqe R. Aqiba in Parke Aboth. טִפָּה סְרוּחָה hoc est, ut Palladas in *anthol. Epigr. l.* 1. *c.* 81. μυξῶν ἰμπλέα, sive *guttulam fœdam*, appellat. *Immundam* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex somnolis limo, non ex concupiscentiæ fimo*: &, *luctosa surdes*, Rigaltio refingeante, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori paulo usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloquitur, *An non* כְּחָלָב *sicut lac fudisti me*; & *tanqam caseum coagulâsti me*? Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qam sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis autem diminutionis formulæ vocabula frequenta & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud eum Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μειράκιον, ἀνδράριον, ἀνεμώνια, πλατάνιστος, πτισσάριον, ἀπομάτιον, σκιάδιον, σκιμπόδιον, ἀνδράλλιον, διδύμιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpâsse videntur, qo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων illorum contemptum qendam innuerent, qamqe ea fusqe deqe ipsi haberent, eis loqendi formulis sublindicarent. Vide *supra* §. 20.

Τάριχος ἢ πτῶμα] Ità de Protesilao Artaycte apud Herodotum *l.* 9. Ὅτι τεθνεῶτι μὴ τάριχος ἴοιν, δίκαιον πρὸς θεῶν ἴχειν τὸν αἰτιώτατον τούτου. *Qi mortuus ac sale conditus habet à Dijs persolvatur de eo à qe injuriam acceperit, pœnas sumendo.* τάριχος proprie *salsamentum.* dubitavi aliqando an *succidaneum* verterem, qia de carnibus agitur, cum *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succedaneum* ad sallas carnes refringi, *salsuram* a Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latius extendi, animadverterem. Verò itaque, *salsura* vel *jaudla*, Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Esaias cap. 26. *v.* 20.) *qia in cellis promus caro salsura & usus reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. promde enim & corpora medicata condimentis sepulcra, mausolæa & monumenta sequestramus, processurus inde cum jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritusqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant fuocum corpora,

útque temporis ideo punctum hoc, inſecabile naturæ convenienter tranſigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam quæ protulit collaudans, arboríque è qua prodiit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par eſto, cui fluctus jugiter

[a] τὸ ἀναγκαῖον ἐν τῷ τοῦ χρόνου [b] καὶ φύσει ἀπολαβεῖν, καὶ [c] ἵλεων καταλῦσαι. ὡσπερὶ ἐλαίαν πρέπει γενομένην ἐπιπεσεῖν, εὐφημοῦσαν τῷ ἐνεγκόντι, καὶ χάριν ἰδίᾳ τῇ φύσαντι ἄρδρι.

[a] L. 5. §. [b] L. 1. §. 9. [c] L. 2. §. 3.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ᾗ ἀπαυτὸς τὸ κύ-

ANNOTATIONES.

pora, alteri crembabant. Euſtathius *ad Il. α'.* Ἕλλησι μὲν τοῖς παροῦσι ἔνιοι, τὸ ἐπὶ μόνοι καθίζησις καὶ θάπτησις οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Αἰγύπτιοι δὲ τοῖς τεθνεῶσι ἐμψύχουσι, ἵνα ἔχοι τὸ σῶμα (an σῶμα) τῇ ψυχῇ ζῶσῃ ἔχεσθαι πρὸς μονὴν ζώντων. *Grata quidem mortuis crematio, ſola oſſa reliquiasque ſepelientes in memoriam cremationum. Ægyptii autem mortuos ſalsebant, ut totum corpus olim viventis haberent in memoria ſuſtentandum.* Ità apud illos cadaver ſit τάριχος, id eſt, *ſalſum*, ſive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id eſt, *Cera*; qua ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud illos τάριχος, id eſt, *ſarcula* vel *cruſa*. De Ægyptiis Herodotus *l. 3. pag. 190. A.* à Seobaro etiam relatus *num. 2. tit. 121.* Τὸ δεινὸν ταριχεύουσι, ἵνα μὴ σήπωνται ὑπὸ γῆν κατακρυπτόμενοι. *Mortuum ſalmant, ne humatus deverſus à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l. 3. cap. 24.* Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς θνήσκοντας ἐκτρίπτουσι, ταριχεύοντες ἀσήπτους. *Ægyptii putreſſima extrahentes, condunt defunctos.* qi & Perſas ait, ὑπὲρ γῆν ταριχεύοντας, *ſupra terram ſalvos.* Ex Chryſippo Cicero *Tuſc. l. 1. §. 108. Condunt Ægyptii mortuos, & eos domi ſervant: Perſæ etiam cerâ circumlitos condunt.* quod καρῶσι Herodotus *l. 1. pag. 65. D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condunt* legi poſſulat Victorius *var. lect. l. 10. c. 6.* Sic enim Herodotus; κατακρύπτουσι δὲ οὐ τὸν αὐτὸν Πέρσαι, γῇ περιείποντες. *Perſæ mortuum cerâ circumlinentes ne terram tondant.* Hinc Plato in Phædon. *pag. 80. F.* Σκοπεῖτε γὰρ τὸ σῶμα ἡμῖν ταριχεύειν, ὅπως ὡς ἂν Αἰγύπτιοι ταριχεύσαντες, ὀλίγου ἄλλα μένει ἀμήχανα ἐπὶ πολύ. *Corpus enim exaruſtum & conditum, quemadmodum in Ægypto ſolemne, incredibile quidam tempus formæ integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag. 334.* apud inferos vidiſſe ſe in defunctorum congreſu, τοὺς μὲν πολλοὺς τῶν παῤ ἡμῖν ἰατροσοφιστὰς, καὶ ῥητορικούς, τοὺς δὲ τυράννους, καὶ συνετοὺς, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίων αὐτοὺς, διὰ τὸ πολυχρόνιοι εἶναι ταριχευθέντας. *Alios quidem vetuſtos, ac mercedes, & tyrannidas: alios verò ſapientes & integros, maximè quidem Ægyptios, propter illam condendi officinam.* Indè ταριχευτὴν Diodoro Siculo *l. 1. pag. 82.* dicti, qi id munera obibant. Qin & de Api bove, quem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de rebus mirabilibus Ægyptiis*, à Clemente *Strom. lib. 1. pag. 343. A.* laudatus; Τὸν Ἆπιν τὸν τοῦτον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, ὡς ταῦρ ἀναπεθῆναι. *Apim tauruum mortuum & conditum loculo ſuiſſe repoſitum.* Unde *Sinapi*, quaſi *Sorapi* dicatur. Et de Oſiride Athenagoras in *legat.* ſive *Apolog. pro Chriſtianis*; Οὐ μόνον ὁ τάφος τῷ Ὀσίριδι δείκνυται, ἀλλὰ καὶ τὴν ταρίχευσιν. *Oſiridis apud Ægyptios, non ſepulcrum tantùm, ſed & conditura oſtenditur.* Itaque apud Tacitum *hiſtor. l. 5.* de Judæis, quod vulgò legitur, *Corpora condere, quam cremare, è more Ægyptio. Condere* malim. Vide Moſen *lib. 1. c. 50. v. 2.* Et Joannem *Evang. c. 19. v. 39.* Ad rituum crematorii alludens Marcus *ſupra §. 3.* ἐνθάπτεται, τεφροποιηθεὶς καὶ εἰς τέφρα κατακρυθείς. *Quem Deus vobis munerum iſtius vocatorem dederit, tunc ad eum reverteremur.*

Ἐνθυμοῦνται] ità *l. 2. §. 3.* ἐνχάριστον. Epictetus *l. 3. c. 26.* Πάσχομεν, ἀναλωτὰ, ἐπιτρεπτὰ τῷ ἀγεμόνι. *Patre, ſoque, collaudo Imperatorem.* Seneca *Epiſt. 30. Jam verò ſi cui contigit, ut ullum ſenectus leniter emitteret, non repentè avulſum vita, ſed tenuatum ſubductum, no ille gratias agere Deo omnibus debet, quod ſatiatus ad requem hominis neceſſariam, laſſo gratam, perductus eſt.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eadem uſus eſt Annus, & ex Attio, cum Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipſa ad *Patrem familiar. l. 9. Epiſt. 16. Illam Attio ſimilitudinem non modo jam ad invidiam, ſed ad fortunam transferam: quam exiſtimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam ſaxum fractum à ſaxo fregi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de conſtant. ſap. c. 3. Quemadmodum lapidum mucronibus nihil fortius eſt, nec ferarum adamas, aut cadi vel dextri poteſt, ſed incurrentium ictero retundit: quemadmodum quidam non poſſunt ignis conjungi, ſed flammâ irritatâ, rigorem ſuum habitumque conſervant. quemadmodum projecti in altum ſcopuli maris frangunt, nec ipſi ulla jactura teguntur, tot verberati ſeculis offerunt: ita ſapientis animus ſolidus eſt, & ad robora collegit, ut tam tutus ſit ab injuria, quam illa quæ resiſtit.* Idem *de vit. beat. c. 27.* Socratem ſic loquentem inducit: *Durities ſaxum nulla magis, quam ferventibus vota eſt; nec ullis magis intelligunt, quanta ſit virtus mea, quam qi vires eam laceſſendo ſenſerunt. probos eam, non aliter quam rupes aliqua in vadoſo (vadoſo Lipſius) mari deſitura, quam fluctus non deſinunt undequaque meos ſanè verberare; nec ideò aut loco eam movent, aut per tot annos crebro incurſu ſuo conſumunt.* Euſtathius *ad Il. β'. v. 396.* Ἴσως δὲ ὅτι καὶ τὸν τοιοῦτον ἀνέρα ἡ ἀνθίσεως ἀκαμπτοποιὸν, τοιοῦτον προβάλλει

per apud veteres veniſſe, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, quem ab Indis fluere ait, *Georg. l. 4.*

Uſque coloratis amnis devexus ab Indis.

Videantur Joſephus Scaliger *de emend. temp. l. 7.* in *Comput. Æthiop.* Sed & [a], οὐκ ἄπειρος Ἰνδῶν Ἀθίωπος παῤῥάζων, *Æthiopa ab Indis ortus ac profectus*, rituſque patrios retinuiſſe, vulgò creditum ex Philoſtrato diſcimus in *vit. Apollon. l. 6. c. 8.* Verum aliud eſt περιπλύνειν, *ſuccludere*, aliud περιχρίειν, *mungere*, quod, ut *calce* ſive *creta* convenire poſſit, *nitro* commodè ſive *ſuccino*, vix poteſt. qid ſi ergò, vel pro ὕαλῳ γύψῳ, vel pro περιχρίειν περιπλύνειν legatur, ut ſis, vel γύψῳ obtinente, vel, *nitro includatur*? addam & aliam conjecturam, ὕαλῳ περιχρίειν, quin ὕαλον περιχρίειν, quod Strabo habet, rectè dicitur. Quinquàm ſi qi codices illud μιλτῳ exhiberent, leviculâ mutatione poſſet in μιλτοῖ deſingi. melle autem inuncta, qo diutiùs ſervarentur, cadavera, nemini ferè non eſt notiſſimum. De Aſſyriis Herodotus *l. 1.* Ταριχεύουσι δὲ οὗτοι ἐν μέλιτι. *Sepultura eſdem in melle ſunt.* Lucretius *l. 3.*

Nam ſi in morte malum eſt, mollis morſuſque ferarum
Tractari, non invenio, qi non ſit acerbum
Ignibus impoſitum calidis torreſcere flammis;
Aut in melle ſitum ſuffocari, atque rigere
Frigore, cum in ſummo gelidi cubat aquore ſaxi;
Urgerive ſuperne obtritum pondere terræ.

Varro περὶ ταφῶν apud Nonium in *Vulgus*: *Quos Heraclides Ponticus plus ſapui, qi præcepit ut combureretur; quam Democritus, qi ut in melle ſervaretur: quem ſi vulgus ſecutus eſſet, perorum, ſi contum denarius caliculum mulſi emere poſſimus.* Plinius *hiſt. nat. l. 23. c. 24. Mellis natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat.* Idemque *l. 7. c. 3. Hippocentaurum Claudius Cæſaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle tradunus.* Refert Xenophon *Comment. Grat. lib. 5.* Ageſipolio Spartani regis *cadaver melle conditum*, qo Spartam reduceretur ad regalem ſepulturam. Ageſilai verò, per mellis penuriam, *cerâ obductum*, avtor eſt Plutarchus in *Ageſil.* Salius autem Italicus, qi varia indem ſepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l. 13.* recenſet, à Ponti incolis ora ſuorum *murrhâ condita*, *ut longum annum* reponi aſſirmat. Cæterùm de Luciani loco viderint eruditiores: quibus & conjecturas haſce noſtras liberè cenſendas libenter relinquimus. Quod avtem Marcus iſtic, τάριχος à τύφω, *ſalſura aut ſaville*, idem eſtem, ſed inverſo ordine, *l. 5. §. 33.* σποδὸς ὁ ταλαίπωρος, *cinis aut oſſa nuda*, dicitur.

Τὸ ἀναγκαῖον] Vida *ad l. 2. §. 10.* & *ſupra §. 26.*

Καλῷ φῶτι ἐκλαθοῦ] Vide *l. 1. §. 9.* & 16. & *l. 2. §. 9.*

Ἵλεων καταλῦσαι] Vide *l. 2. §. 3.* καταλῦσαι dixit, quod *ἀνῦσαι* Paulus *ad Philippenſ. c. 1. v. 23.* Sed & Epictetus *Diſſert. l. 3. c. 9.* Ὅταν ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀπολύσει πρὸς αὐτόν. *Quem Deus vobis munerum iſtius vocatorem dederit, tunc ad eum reverteremur.*

Ἐνθυμοῦνται] ità *l. 2. §. 3.* ἐνχάριστον. Epictetus *l. 3. c. 26.* Πάσχομεν, ἀναλωτὰ, ἐπιτρεπτὰ τῷ ἀγεμόνι. *Patre, ſoque, collaudo Imperatorem.* Seneca *Epiſt. 30. Jam verò ſi cui contigit, ut ullum ſenectus leniter emitteret, non repentè avulſum vita, ſed tenuatum ſubductum, no ille gratias agere Dis omnibus debet, quod ſatiatus ad requem hominis neceſſariam, laſſo gratam, perductus eſt.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eadem uſus eſt Annus, & ex Attio, cum Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipſa ad *Patrem familiar. l. 9. Epiſt. 16. Illam Attio ſimilitudinem non modo jam ad invidiam, ſed ad fortunam transferam: quam exiſtimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam ſaxum fractum à ſaxo fregi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de conſtant. ſap. c. 3. Quemadmodum lapidum mucronibus nihil fortius eſt, nec ferarum adamas, aut cadi vel dextri poteſt, ſed incurrentium ictero retundit: quemadmodum quidam non poſſunt ignis conjungi, ſed flammâ irritatâ, rigorem ſuum habitumque conſervant. quemadmodum projecti in altum ſcopuli maris frangunt, nec ipſi ulla jactura teguntur, tot verberati ſeculis offerunt: ita ſapientis animus ſolidus eſt, & ad robora collegit, ut tam tutus ſit ab injuria, quam illa quæ resiſtit.* Idem *de vit. beat. c. 27.* Socratem ſic loquentem inducit: *Durities ſaxum nulla magis, quam ferventibus vota eſt; nec ullis magis intelligunt, quanta ſit virtus mea, quam qi vires eam laceſſendo ſenſerunt. probos eam, non aliter quam rupes aliqua in vadoſo (vadoſo Lipſius) mari deſitura, quam fluctus non deſinunt undequaque meos ſanè verberare; nec ideò aut loco eam movent, aut per tot annos crebro incurſu ſuo conſumunt.* Euſtathius *ad Il. β'. v. 396.* Ἴσως δὲ ὅτι καὶ τὸν τοιοῦτον ἀνέρα ἡ ἀνθίσεως ἀκαμπτοποιὸν, τοιοῦτον προβάλλει

κύματα περιρήσσει), ἡ δ' ὕπτια, καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζει τὸ φλεγμήνασα ὑδατος. Ἀτυχὴς ἐγὼ, ὅτι ταῦτα μοι συμβέβηκεν, ἀλλ' οὐκ εὐτυχὴς ἐγὼ, ὅτι
a I. 9. §. 40. a τούτου μοι συμβεβηκότος, ἀλυπος διατελῶ, ὅτι παρόντος θρασύμενος, ὅτι ἐπὶν φοβώμενος συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοῖον τοῦδε ἐδύνατο,

cùm allidantur, ipſum tamen conſiſtit, undarúmque circumfuſum ſibi æſtum compeſcit. Infelicem me, inqit ille, quòd mihi iſtud contigerit. imò, felicem me, quòd etiamſi contigerit, nil doleam tamen, nec aut præſentibus frangar, aut futura reformidem. accidere enim ejuſmodi qid cuivis pote-

rat:

ANNOTATIONES.

συσπίλῳ ἐλάσσης, ἢ ὦ πολὺ κύματα λούσει.
Πανταῖα σύριγμα, ὅταν ἐνθα καὶ ἐνθα γίνεται.
Scendum eſt verum ſtabilem & perennem immobilemque ſimilem eſſe ſcopulo bujuſmodi promineuti, quem fluctus undiquaque circumpunt.
Diverſorum ventorum, quando hinc vel illinc oriuntur.
Atque ità de Achivis Homerus *Il. ε'. v.* 618.
Ἴσχεο γὰρ σοργοῖσιν ἀμύμονας, ὄφρα τάχιστα
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἧται μίνθ λεγέων ἀνέμων λαιψηρὰ πέλεσθαι,
Κύμασί τε προφέρῃσι, τά τε πρωτίστους ἀείρῃ.
Ὣς Δαναοὶ Τρῶας μίνυθ ὁρμηθέντας, ὑδὲ φέβεσθε.
Probibebant enim turres ſuſtar conjunctæ, velut petra
Alta, magna, comum mare prope exiſtens,
Qa ſuſtinet ſtridulorum ventorum celeres impetus,
Undaſque tugientes, qa erectant ea ipſam:
Sic Danai Troianos ſuſtinebant firmiter, neque fugiebant.
De Latini conſtantia Maro *Æn. l.* 7.
Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit:
(quem de Homero verſiculum uſurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)
Ut pelagi rupes magno vemente fragore,
Qa ſe multus circumlatrantibus undis
Mole tenet: ſcopuli nequicquam, & ſpumea circum
Saxa fremunt, laterique illiſa refunditur alga.
Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.
Ille velut rupes, vaſtum qa prodit in aquor,
Obvia ventorum furiis, expoſtaque ponto,
Vim cunctam atque minas perfert cælique mariſque,
Ipſa immota manet. ——
Achelous apud Naſonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.
Me mea defendit gravitas: fruſtraque petebar;
Haud ſecus ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, fuique eſt pondere tuta.
De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλὰ γὰρ τὰ πράγματα ἄλησι διαρίχοντος πανταῖος, οἷος ἂν διαδράμοι πρῴλας σκοπιὰς ἀπὸ τροφῶν ἀναφείας, καὶ μεμῷ πόν ου ἰδιῶν ἐφ' ἡμᾶς κυμάνων, ὅταν σφοδρὸς, ὅταν ὀξὺς ὦσι καὶ πρὸς Νότα, μόνος αὐτὸς τὰς ἰρβολὰς ἐς σταυρὸν ἀναδεχόμενος, ἰσχὺν θρυπόμενος, παρασκευὴν προβλῆτι, καλλιτ πρεσβεγομένου κυμάτων, ἀκμαιοτῆ μένοτι, &c. *Num cum imperatam perturbatione plenum ſuſtepiſſet, nec diſſimile umbone ab aquione agitatus, & penè omnes nationes in noſtrum exitium conſpiraſſent tamtà vehementiâ, quantas in Nili cataractis impetus eſſe fertur: tu ſolus impreſſiones illas conſtanti animo tuſtar immota rupis vedemetas fluctus aſperuantis excepiſti: atque omnium periculorum tempeſtatibus ſedatis tu tranquillum portum nos perduxiſti,* &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 5. Ἀλλ' ἀνδρὸν ἰσχὺν τῷ διαπαντὸς, ἀκτιφόρτου, ὡς οἱ καὶ πρόβολο προσβαλεῖν ἀνέκαιτο. *Sed quem in vatas cardines tundiſſet, repulſus eſt ac ſi in petram immobilem impegiſſet.* Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodoſio Patriarcha; ὅτε γὰρ ὁ Λαοβάκιος μεγαλαύχος καὶ σοφιστικὸς, εἰς ὁ τῶν αὐτῷ λόγων ἰσχυρὸς δύναμις, εἰς ὁ ἀνοιλιγ ἀνέκαμπτε. ἀλλ' ὁ ἀβίαστος, ὡς ἐνίστε ὁ πρίβολος, πρὸ τὸ δὸν κῦμα ἰρθὸν ἰσαίνει, καὶ ἄλυκα πορμορμύρουσι. ὁ δὲ ὡς ἀρρὼ διαλύται, καὶ μικρὰ κλύσει ἐπ' αὐτὸ χώτιτον θάλασσαν, ἐκὶ τῆς αὐτῆς ἑστήκει, ἢ βάττει. *Hunc neque Andronici majeſtas debilitavit, neque vis eloquentiæ everit, neque minæ perturbarunt, qe minus ſuſtar marmora petra tumentiſſas tunderet.* Et de Alemanno quodam milite, in *Iſaac. l.* 2. *c.* 7. Γεγυθὰς ἐκρήνετο, ἀτιμώτες κατὰ πρῶτα ὁ πρίβολος τοῖς τῶ βαρβαρικῶ ἐκείνε ξυλάλγυ βλήμασιν. *Alacrem pertranſſe, nihilo magis barbarorum telis commotum quam ſi rupes eſſet.* De Roberto Comite Glocestrenſi Henrici primi filio Gvilelmus Malmeſburienſis *hiſtor. novell. l.* 2. *Quamvis & Rex ipſe & cunctis principes, magno animis ſatagerent, Comitem ea ſua vota traducere,*
Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtens,
omnes eorum conatus, vel arrutos ſecus, vel rationabiliter compeſcuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ δὲ νοῦ δ' ἐκεῖνο τιμῶν τὸ ἐν στερέωσι τὸ κάλλο, ἐκεῖνο τῇ ἰσῇ ἔρᾳ, ἐνώσεις ἔχει καὶ τὸν στερεὸν τοῦτον, ὅσε δεῖν τι κατέχει, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δύναται λέγειν, ἐγὼ εἰ ὁ ἐντὸς ἐμὶ, καὶ ἐν ἀλλοίωμαι. ὕτω μεταπεπτώκασι, εἰδὲ μεταπέσουσιν, εἰδὲ συμπεπτώκασι τοῖς πατρῴοις καὶ τοῖς πράγμασι, ἀλλοτ ἄλλ' γινόμενος, ἐ κολλὰς μεταπεπτώκασι χρόνε, ἀστερ τὰς τῶν στερεῶν οἱ πολύποδες, ὅσ ἂν ὁμιλήσωσι. μενῶ δὲ ὁ ἐντὸς ἀεὶ, πάντος ἢ ἀ πατρῴοις, καὶ ἐς σχεθμένος ἀστροφος. στέρεα τις, οἶμαι, πρὸς ἰρβολὰς ἀνέμων τε καὶ κύματων, ὥτε ὑποστρώμενα, καὶ ἀκαμπῆ πρὸς ἑαυτὸν τε προσπτώντα. *Atqui bonum ipſum propter ſe colit & amplectitur, quemadmodum rem ſtabilem & ſtabilem amat, certum quoque & conſtantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut dicinum aliquid ſentiens, his quoque Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Quamobrem nec ab animo ſuo turgabit, nec immutabitur, atque à ſe deficiſſet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, aliasve alies mores induens, ac neves ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi, petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt: verùm idem ſemper ſuique ſimilis permanebit, fixus in rebus minimè ſtans, immotus in mutatis & fluctuantibus, non alterus, opinor, ac rupes quidam ventorum fluctuumque impetu non modò non concutitur, ſed etiam excurſantes undas circa ſe frangit atque abſumit.* Idémque *Orat.* 28. §. 21. procellam deſcribens: Ἡ μὲν θάλασσα ἀέρι μεγάλῳ πνέοντος διηγειρῖτό τε καὶ ἐκορύσσετο. τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόρρωθεν ἀπτόμενα καὶ πολὺ μικρὸν ὑπερυφύμενα, εἶτ' ἐλαυνόμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλίσσετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πλήσσοντα ἐκορυφοῦτο καὶ ἀνεκυμάτα, ὧς ἄχνη ἀφρώδη τε ψιλὰ ὑπαναζέοντα. ὑδὲ κάκλυστος καὶ φυκία καὶ πόντιος καὶ τῶν ἀφρῶν τὰ ὑλαφρότατα ἐξεθέλο καὶ ἀπαιώρητο. ἴσι δὲ καὶ ὑφαζέλο πάλιν ἀναχορῆτός τῷ κύματος. αἱ δὲ ὅταν ἄντοσι καὶ ἀθρωθοι, ὑδὲν γε ἦσσον ἢ διοχλῆτος ὑδατος, πλὴν ὅσον τῶν κυμάτι βιάλλεσθαι. *Mare quidem ventu magno flante excitabatur & infremebat, fluctuſque partim procul exſurgentes, ſicque paulatim in ſummam altitudinem efferentes, ac poſtea decrefcentes ad ripam ſolvebantur, partim in propinqas petras impingebant, atque inde repulſi in ſpumoſam ac tenuem aſpergmem dilabebantur. Hic & lapilli, & alga, & buccina & leviſſima oſtrea extrudebantur, & qaſi exſpuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rurſus arripiebantur, petris interim non tamen immotis & inconcuſſis remanentibus, qàm ſi nulla omnino vis ipſis admoveretur, nifi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi ſimiles in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πνευμάτων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἰδίωται μοι ὡς τὰ ἀκρωτήρια καὶ ἄντοσι παρακόπτονται, ὧν αὐδὲ μικρὸν ἀντίκκω πρὸς τὰς ἐκορύσσεις. αὐδὲ γὰρ ἔχων ἐν ἑαυτοῖς τερπνόν τι καὶ βάρος λογισμῶ τόρμησε καὶ τοῖς πρισσοῖς ἐνέσεισα ἀμβλωνοῖς. Οἱ δὲ ὄντως πίλμα, τῶν πίνων ἐκείνοι ἄξιοι, ἐφ' ἃς βιβάσωμαι, πρὸ ὁ λατρίνομαι, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπερκαθεύδοντες τὸν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, κἀν τοῖς φέρεσι ἀνέμοις καὶ ἀτιώνται, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῶσι τοὺς σκοπιάτας. τὸ μὲν ὑπὲ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὲ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, alii mihi videri leviſſima quidam corpora, & ſpiritus expertia, abrupi deſtrahique videbantur, ac ne tantillum quidem adverſarum rerum impetum ſuſtinere: nec enim rebar & frumentacem habere, pondufque prudentis & curdata rationis formatis caſibus oblactantes: alii autem petra noſtar eſſe, ac petra dita, ſupra qam flamma, & qam columna, dignæ, qamque numerum philoſophicâ ratione attingunt, ac ſuperæ vulgi humilitatem everſæ, humana omnia immota & firma animo ferunt, atque eos quidem, qi talibus rebus gaudentur, irrident, vel miſerantur, illud ob philoſophiæ amorem generoſitatem, hoc propter humanitatem & commiſeracionem.* Joannes Chryſoſtomus in *Matth. Orat.* 64. *Edit. Pariſ. pag.* 686. *A.* Οὐδὲν γὰ οὕτω λαμπρὸν ἔργα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δικαίων σιγιγνώμεθα. ἢ καὶ μᾶλλον ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ οἱ ἅγιοι πάντες διεσπάρχθησαν, καὶ ἐστρεβλώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τῶν ἀπαράγματα τοῦτο τοιῶντες νίκης. *Illa fulgentiſſima victoria eſt, qa injurietem patiendo ſuperabis. Et petras hoc eſt roboris ſignum. Sic ſcopuli ad mare ſitu fluctibus cæſi facile ipſas diſſolvunt, ſic ſanctis omnes pretonio præſtare cormenta præclara tropæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris experiem conſequeris.* Indè proverbiale hemiſtichium;
— *ἰχλὸς πάντα μι, τῶν' ὕπω.*
— *fruſtra, ſicut fluctus, aut turbas.*

B Cyprianus *Epiſt.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & ſtabilis atque inconcuſſa virtus, contra omnes incurſus atque impetus oblatrantium fluctuum, velut petra objectus fortitudine ac mole, debet obſiſtere.* Huic aliam addere licet imaginem, haud minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.

C Τίς γὰρ στέγαιον σκοπελὸν ὑπάζων δυρὶ,
Ὀδύναισι δάκνει;
Molem qis autem ſaxeam haſtâ verberans,
Cruat dolorem?
Cui non abſimile Plavtinum illud *Curcul.* 5. 1.
Nole, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
ſcilicet ſaxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit ſibi.
Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιῶτον κατὰ τὸ ἴδιόν ἐ] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.
Τὸ μὲν ἀνοχλῆσαι, σκοπὸς ἀεὶ μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ὑγιαίνο ἀτυχεῖν ὀρθῷ τρόπῳ.
Nemque eſſe infortunatum cumſuis pare:

Ad-

ne: ut non civis cum animi ægritudinem casus ejusmodi tulisset. quamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, quàm felicitatis istud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, quod naturæ humanæ adversari quicquam dixeris, quod secundùm ejusdem voluntatem contingit? quid autem ea velit, non est ut nunc discus. nunquid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, aut aliud quid eorum, quæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἀλυτ⊕· ἢ ὁ πὰς ἐδὲ τέτο ἂν ἀνηλγεσεν. ἀλλ' τί ἐν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ ὃ ἔτ' ἀτύχημα; λέγεις δ' ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπε; ὃ εἰς ἔτ' ἀνθρώπινον τῆς φύσεως ἔ ἀνθρώπε; ἀνθρώπινον δ' τῆς φύσεως τὸ ἀνθρώπε ἐναί σε δοκεῖ, ἃ μὴ ᵃ σοῦ τὸ βέλτιον ἡ φύσεως αὐτὴ ἐσι; τί ἐν ἐ τὸ βέλτιον, μεμαθήκας. ᵇ μῶν [ἐν] τὸ συμβεβηκὸς τέτο πολύτροπε δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἔμφρονα; ᶜ ἀνεμπόδιςον; ᵈ ἀνάψυδρον; ἀδίδμητον; ἀλυβηρὸν; τ' ἄλλα, ᵉ ἃ συμπεφύκασιν ἡ φύσις ἡ τῆ ἀνθρώπε ᵉ ἑκάςῳ τῶ ἰδίῳ. μιμνήσκου

a L. 3. §. 1.
b L. 3. §. 29.
c L. 3. §. 9.
d L. 3. §. 9.
e L. 2. §. 17. & v.
e L. 8. §. 32. l. 9. §. 42. l. 11. §. 1.

ANNOTATIONES.

Adversa recti tolerare, id verò rari.
Grotius.

Βεκτέον ἀεὶς γὰρ ἀνθρ ἐσι διάφορος,
Ἐὰ τῷ νῦ, τι πασὶν ἐν φέρει, καὶ τὐχαῖόν.
Hoc enim alios alius præstat, quid conferamus
Bonam malamque ducat fortunam pari.

Grotius. Philemon *ibidem.*

Ἂς γάρ τι ἐ' ἀνόητος, ἐνθύμιόν ἐςι.
Τεθνηκέ τις, ἢ παῖδά τις ἐτέκνωσε τὸν.
Κτῶμαί τι, ἢ πασῶσί τις ἐτέκνωσέ τὸν.
Ἐνέπρησε τις οἰκίδιόν τι. ἡ φύσις φέρει
Ἄπαντα ταῦτα. φύσει τὰς λύπας μίσει.
Sic mentis homo quid sit, sat scies esse.
Interit aliquis: ne sis cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc sert omnia
Natura secum. tu tantum lucta abstine.

Grotius.

Τῶν ἰσλόγκων] — λίγε γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', ἐ τύχοι.
Καὶ' ἀβίον ἰξίσλα, κατ' ἂς ἰσλόγκε.

Ille apud Svidam, & Stobæum.

— φρὲ ταυτὶ, φασὶν τρίβλια,
Recte expedita, vitè fabra dixerim.

Itaque Philemon:

Ἀνθρ⊕· ἐ δύνατόν ἐν τ' ἀεὶ εἶ,
Ω, μὴ πασὶν τι γίγνεσθ' ἡ γνώσεσθ.
Ὁ πολὺν δ' ἐλάχισον τὸ γίγνεσθαι τινα.
Ἀμφοῖν δ' ἐ⊕· ἐ σχολὴ τὸ σὴ φρονεῖ.
Nullum invenire est ipsum mortalium,
Mala qui non sit sensurus, aut jam senserit.
At qui quod fert fortuna, quam minime facit,
Utrumque. & sapere hoc & fortunatus est.

Ὃ ἐκ ἔτ ἀνόητον] ἀνόητον, *frustratum, aberratio*, ubi qis à fine scopóque sibi proposito excidit, eumque neviquam assequitur. hoc itaque loco naturæ humanæ ἀνόητον dicitur, quod ità eidem adversatur, ut impediat qo minus finem sibi propositum assequatur. et hoc in natura humana, inqt, nihil externum suâ vi potest efficere. neque est itaque ilijusmodi aliqid pro Infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (ut refert Plutarchus *de tranquil. p. 468. d.*) Metrocli Cynico occluit os Stilpo Megarensis: potuitque eo Marcus enam hic respexille. Quem enim Metrocles illi filiæ tuæ impudicitiam exprobraret, Ἐκεῖνο δέ, inqit ille, ἀμάρτημα τῆδέ ἐςι, ὦ ἀνόητε; *Mentem hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἀνόητε μὲν ἀμάρτημα, τῆδε δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regeilit ille: πῶς λέγεις; οὐκ ἀμάρτημα· ἢ διαβόητός ἐςι; τὰ δὲ διαπράξαμενα, οὐκ ἀτυχήματα, ἢ ἀνοήτως πεπραγμένα; τὰ δὲ ἀνοήτως πραγθέντα, οὐκ ἂν ἀποτύχοι μεμπτὰ ἀποκαλεῖν; *Quid ais? mene peccata etiam tuæ lapsus? Mene lapsus tuos tuorum rerum lapsus, quibus assequendis excidemus? Mene ista a rebus appetitus aberrationes eorum esse infortunia, qui ea non assequuntur.* Ita, inqit Plutarchus πρὸς λόγον ἐκ ἐφ' ἑαυτὸν ἀνέπλεξεν ἔλεγχον τὸν τῦ Κυνικῦ βλασφημίαν *placido & plane gnoso sermone offendit vanum latratum esse Cynicum calumniam.* Refert & Laertius *l. 2.* idem objecisse eundem, dicentique, ὡς κακῶς ἀκούοι πάντη. respondisse, ἀ μᾶλλον, ἐ ἐγὼ τοῦτο πεποιῶ. *Non magis est illo mihi probro, quam ego illi suum ornamento.* Atque sensus verborum Marci ille cum sequentibus conspexit optimè, quibus interrogat an casus ejusmodi prohibere quicquam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliquarumque virtutum cultor emitat. Possunt tamen & alia ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustra nasci*, ἀνοήτυγμα naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémque rationem neviquam contingant. Vide *supra §. 33.*

Τί ἂν τὸ βέλτιον μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaque Xylander vertere neglexit. forsan sic distinguendum. Τί ἂν τὸ βέλτιον; *μεμαθηκας. quidnam est igitur quod tuis mentem? dedisce* jam prudens; ipse latus noris. qd id ergo sit, in sequentibus indicat; sed & *l. 5. §. 1.* Epictetus hanchir. *cap. 32.* Τὸ βέλτιον τῆς φύσεως καταμάθετε ἤδη, ἐξ ἂν ἡ διαφέρεσθε πρὸς ἀλλήλες. *Natura propensum ex eo videte, de quibus mutuo inter vos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib. 1. c. 17.* Τί ἐν τὸ βέλτιον ἐςι; πάντη τὸ βέλτιον τῆς φύσεως. *Quid ergo est admirabile? naturæ intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beato.* Τὸ κατὰ φύσιν, τὸ κατὰ τὸ βέλτιον τῆς φύσεως εἶναί φησι.

Ἀπέρ, ατος] Vide *ad l. 3. §. 9.*

Ἀδ' ἀψύκτου] Sic *lib 2. §. 17.* μοῖρ' τοιῶτός διεγνωμένος, καὶ μοῦ ὑποκρίνεται, τὸ μὴ βλᾶ βλαπτόμενος ἑαυτόν: & *supra §. 33.* λέγ⊕· οἶ⊕· μέλλοντ διαφθορᾶς ἀκοῦσαι, *fermè mendacio omnes tumemus.* Illic autem, τὸ ἀδ' ἀψύκτου, vel agendi, vel patiendi significatum habere possis: prout & *l. 1. §. 15.* τὸ ἀψύκτοδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siquidem illi, ut Laertius *l. 7. c. 121.* in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τοιῦτ ψεύδεσθ συγκατάθεσιν μηδεμίαν ποιήσεσθαι. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum quicquam.* Explicatius Stobæus *tom. 1. lib. 2. tit. 4. §. 8.* Λέγουσι δὲ μὴ ψευδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐ πᾶσαν ἀλόγιςον. ἐ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψευδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διανοεῖσθαι τὸ ψεῦδ⊕· λέγειν, καὶ ἐσι σπάνιον τὸν τοιῦτον. τῷ μὲν τοι ψεῦσαι ποτὲ συγχωρήσεσθαι τοιζωνὸν αὐτὸν, ἀ πολλὰς τρέπας αὐτὸ συγκαταθήσεσθαι. καὶ γὰρ ἀ ἐραστὴν τῶν ἀληθείαν, καὶ κατὰ τὸ συμφέρον ὡς πρόσφατα, καὶ καὶ ἄλλας ἐπικρίσεις τὸ βία πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν ἀδύνατόν φασι τὸν σοφὸν. ἀδέκαςός γὰρ παράπαν ἀπατᾶσθαι, τῷ μὴ τοι ψεῦσα ποτὲ συγχωρήσεσθαι τοιζωνὸν αὐτὸν. ἀ πολλὰς τρέπας αὐτὸ συγκαταθήσεσθαι. καὶ γὰρ ἀ ἐραστὴν τῶν ἀληθείαν, καὶ κατὰ τὸ συμφέρον ὡς πρόσφατα, καὶ καὶ ἄλλας ἐπικρίσεις τὸ βία πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν ἀδύνατόν φασι τὸν σοφὸν. ἀδέκαςός γὰρ παράπαν ἀπατᾶσθαι, τῷ μὴ τοι ψεῦσα ποτὲ συγχωρήσεσθαι τοιζωνὸν αὐτὸν. *Mentiri quoque sapientem negant, etsi non tam qi mendacium dicat, quàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen aut variis modis posse credunt aliqie assensa, ut in multis contra hostes, aut alia necessitate. At mendacio nunquam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret quicquam.* Et *ibidem.* Οὔτε ἐξαπατᾶσθαί φασι, οὔτε ἐξαπατᾶν ἄλλον, οὔτε διαψεύδεσθαί φασι, οὔτε ἄγνοια, οὔτε λανθάνειν [αὐτὸν τι, sive ut addit,] ἑαυτοῦ, ἔτε ἑαυτὸν ψεύδεσι ἐνελαμβάνειν. *Neque decipitur, neque decipit alium, neque mentitur, neque ignorat, neque latet illum quicquam, neque mendacio se universum assentatur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψεύδης, *mentiri nescius* solus, ut Paulus *ad Tit. c. 1. v. 2.* cæterum ut idem *ad Rom. c. 3. v. 4.* πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. *omnes homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.

Ἀ συμπαρῆσαν] legendum forsan, ἂν συμπαρῆν, *qa si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τῆ ἀνθρώπε ἀνέχει τὰ ἴδια] Ità *l. 9. §. 42.* Ἀνέχει τὰ ἴδια. *Quæ sunt ipsi adepta sunt.* Et *lib. 11. §. 1.* Ἐγὼ ἀνέχω τὰ ἐμά. *Ego qa mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qa non summum suum qod est assecutus ipsi patam indicatur, sed ità id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo plane acqiescat, nec qicqam amplius requirat, utpote qum illud sibi sufficere existimet. Ita Matth. *c. 6. v. 2.* ἀπέχουσι τὸν μισθὸν ἀυτῶν, *recumbrum mercedem suam.* & Luc. *c. 6. v. 24.* ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀνέχουσι. *totam mercedem suam accepisse*, totam habent. totam consolationem vestram accepistis; totam habetis. ut qòd amplius sperent expectentve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c. 14. v. 41.* Ἀπέχει. *Sufficit*, qam verbionem sirmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;

Ἀπέχει. φλέγει γὰρ αὐτὸν.

Sat est, sufficit: ipsum enim video.

cui adjungit & Dunæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c. 16. v. 3.* ἔχετε ὑμῖν. qod mox *v. 7.* ἐκανόν ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag. 36.* Τοῦτο (τοῖς ζωγράφοις) ἂν τις ἐκδὰ μιχθὲ ὃ κανόν ἐ νίκασι γράψαι, κἂν τὸν ἀκολεῖν, ἀπέχει τοῦτ' ἔργον, ὃ τις ἀθλητὴς ἐ διαπονήσει, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς παρίζῃ τὸν πατέρα, ἵνα ἀπέχει τῆς φολκῆς τὸν μετὸν ἐν γαλαξίᾳ ἐμβαρμένον. *Quæ qi peregrinum hospitem a me propulsat, ipse autem moderate mecum non agit, ut à cane mihi non differre videatur, qi lupos propterea longissime abigat, ne per otium gregem commode dilaniare possit, quem potest tu-*

μηπο λοιπὸν ἀπὸ παντὸς ζῴου λύπην σε καταγομένου; τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * ἐπ' ἀγαθῷ τύχῃ τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam qod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

a L. 9. §. 3. §. 50. [2] Ἰδιωτικὸν μέν, ἔμως δὲ ἀνυπερ βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλη- b L. 5. §. 5. σις τοῦ [b] γλίσχρως ἐναγκαλισμένου τῷ ζῆν, τὸ

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati.

qid

ANNOTATIONES.

caſtodiæ mercedem cum lacte ſatiari oportet. ubi ἀνίσχνον τὸ μυσῶν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap. 3. v. 14.* in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contentos eſſote ſtipendio veſtro.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p. 90. E.* (qod Sculterus qoqe advertit *Exercit. Evang. l. 2. c. 30.*) Ὀνάγρ ἐν γάμῳ παρορᾷ τὸ παλαιὸν, ἢ νύμφην ἄτιμα, βλάξ ἐστι, ἀλλ' ἀδόκιμος, ἀγύμναστος γυναῖκα. τὸ δὲ μισθὸν ἀνίσχνον, καὶ παμμύριον ἀοῖδῷ πρὸς τὴν γυναῖκα ἐπαναλίσκον, οἷς αὐτὸ τὸ γίγνεσθαι κτεανίσκον ὀνειδίζουσι. *Quippe qi nuptiarum decus præterit, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere uxorem: habetqe mercedem ſuam, neqe locum ſibi relinqit qerendæ de genitis, qibus ipſum reddidit probroſum natrimonium.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemeratione. Tom. 1. p. 1064. C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibiqe conſpicandos ſe præbent. Τρίχωτοι οἱ τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀπόρτῳ δοξῶσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθον ὁ ἐπίσκοπος, συνεξῆλθεν ὁ ὀνοκοίτης, καὶ ἀνίσχνα τὸ μισθίον. δι' ἀπόρτων ἤλθη, ἀπόρτως ἤρατο. παρὰ Θεῷ οὐδὲν ἴλασον. *Crinati templum adeunt, ut homini ſanum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abeat & ipſa ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ab hominem venit, & homini placuit, a Deo nihil qicqam acceptura: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec præteriri digna hic Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c. 4. v. 18.* ἀνίσχνα πάντα, ἡ περιουσία, πεπλήρωμαι Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀνίσχνα πάντα, non eſt, *acceptis omnia qa miſiſti*: eſſet enim παντελογία qod ſubjungitur, ἐκβάκχ@ παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qa à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat hus verbis ſibi abundè ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, jam *omnia* qæ velim, nihil amplius deſidero, ſatis ſuperqe eſt. ità Pindarus *Iſthm. 5.* In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Ἔστιν ἐν πάσχειν, λόγῳ ἐνθλὸν ἀκοῦσαι.
Si aliqa commode vivens, bene audiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάλοντε Ζεὺς γενέσθαι, πάντ' ἔχοις.
Ne qare Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀνίσχνος.

Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀνίσχνον, ἀλλὰ τὸ φέρειν οὕτω γενναίως, ἐνθύμημα.] Tranſponendum opinor, legendumqe. ὅτι οὐ τοῦτο, ſive εἰ μὴ τοῦτο v. &c. Vide *ſupra ad §. 1. & ad l. 7. §. 58.* Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 10.* Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ τοιοῦτο) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, aut malus; ſed metuere dolorem vel mortem.* laudatur itaqe, qi dixit,

Οὐ κατθανεῖν γὰρ δεινόν, ἀλλ' ἀισχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus exulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν οὐ αἰσχρόν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mori ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l. 6. Neqe mala vel bona, qa vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videamus, beatos; ac pleroſqe, quanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conflanter tolerent; hos proſperâ inconſultè monstur.* Ilias apud Laertium *l. 1. §. 86.* Ἀνίσχνον οἶναι, τὸν ἀνεχόμενα μὴ φέροντα. *Infelicem eſſe, qi ferre nequit infelicitatem.* Seneca *Herc. fur. 2. 2.*

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum negas.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep. 66.* & *Ep. 67.*

§. 50. Ἰδιωτικόν] non ἴδιον, ut *ſupra §. 8.* ſed κοινότερον, ut *l. 2. §. 10.* argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamentis adverſus vitæ impoſita cupidinem incedant muniri. itaqe ἄνεχον καὶ ἰδιωτικὸν, *omne artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de inven. l. 2. c. 1.*

Τῶν γλίσχρως ἐνδιαπεφυκότων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιαπεφυκέναι τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *votum in longiſſimum tempus extrahere*; ſed vita qaſi *portmanteau* cohærere, & ægrè gravatimqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὰ τὶς ἄρα ἐνανταλλαγῶν ὧν ἀπὸ τῶν τοιούτων, καὶ γλίσχρως ἔχω ἀχάρων τῶν αὐτῶν ἀλλοθίων, ἄντ' ὢν ἀλυθὼς ἄναξ πλείστων. *At ego profectò tanti eram homo qidam, qi ab hujuſmodi ſarcinis, tamqam ac ſæpius rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhæc hanc ſarmatæ, tamqam ac fortiſſimi adhærebam, ut qi veri per ſomnium dominus eſſem.* Eſt enim

A τὸ γλίσχρως, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſumqe ſignificatus hujus τοῦ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenaxqe*, idqe τῶν γλοιῶν τρόπον, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud ortum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ πολλοῖς, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνόντως copulantur, ab Ariſtotele *problem. l. 2. q. 22.* & γλισχρύνεσθαι, *cunctari*, vel potius *lentum & tenacem eſſe*. Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιαπεφυκότες τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l. 3. c. 4.* Δῆλον δ', ὅτι παρίεσθαι πολλὰ μᾶλλον οἱ πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν. *Ex hoc patet, qod plerique in omni republica lenocinentur.* Patet avtem, *qod tolerant homines multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qodam proſperitate & dulcedine.* qodille γλίσχρον, Plato γλισχρᾶς ἐπιθυμίας dixerat in *Critone, p. 40. B.* Ὅτι δὲ γίγνεται ἀνὴρ μισῶ χρόνῳ τὸν βίον λοιπὸν ὄντες, ὅτι τὸ σῶμα, ἐνόλμους ὄντα γλίσχρᾶς ἐπιθυμίᾶς τοῦ ζῆν, νόμιμα τοὺς μεγίστους παρεδὰς οὐδὲν ἧττον ἢ ἐρᾷ; *Qemadmodum ver ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victurus anſus fuerit ob vivendi cupiditatem ita tam ſordida impia vivere, maximas tranſgreſſus leges*; Affectum avtem, qem noſter hic notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag. 476. A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀνίσχνον ὁ τοῦ Σωκράτους φίλος, ἀχ ὁ τοῦ ζῆν πόθος, ἐκφοβοῦντα τοῖς ἀφύκτοις ἀνιώμενον, ἄνω τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἱστῷ, δεδεκότα τοὺς κηρώδεις ὑπομιμνῄσκει,

B

C

Ἔσθ' ὅτε μέμνον ἄνωγα, ὅτ' ἐκπλαῖτε ἰῇ,
καὶ πρὸς ταῖν ἀνθρήκεσι, καὶ πρὸς ἐκείνοις περιδεῖς ἴχνεσθαι. *Inſpicientem eum mortis metus, non vita deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes caprificum tenuit metu ſubjecta Charybdis:*

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc tanqi ſervatrem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod refert, habetur *Odyſſ. μ. v. 432.* Senarius eſt ex Æſchyli *Phlocteta*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus, & ab Ariſtæneto *lib. 1. Epiſt. 27.* uſurpatus: in qo τὸ ἐκπλαῖτε eſt à Grotii manu in *excerpta*, cùm vulgò πλαῖτε tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magis qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus iſta apud Stobæum *tom. 2. tit. 122.* legantur:

D

— ὑδὼς πάντ' ἐᾷ,
Ὦ δέσποτ', ἀνθρώπου πρόθυμος ὤν.
Τοὺς γλιχομένους δὲ ζῆν καθαιρεῖ τῇ σιτίᾳ.
Ἀνοῖας ὁ λόγος.

E

— *nemo unqam hæc,*
Moriendæ alacrem vitæ impoſuit terminum:
Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag.* 433. de tyranno qodam: Ἀποσπάσμενος ἤχθητο. εἰ γὰρ αὖ ὧνος, καθάπερ ἐξῆν τοῖς προτέροις ὁ ψυχὴ, καὶ ὧν ἑτέρῳ ἀναλλάττεσθαι ἡμᾶς, ἢ τὸ αὐτὸ πάλαι προσῆκεν. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἀφροδίσιος τις ὢν ὁ δυσμὸς ἦν, ᾧ διδόσθαι ἐκκλίσεως ἄπτας. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim animus neſcio qo pacto hoſce velati viſco affixo hæret, nec facile demigrare vult, qi qo hos jam dudum addicta ſit. Qm potest ut ſi infragulo ſit vinculum iſtud, qo ipſos alligare contingit.* qem & amplius ibidem viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c. 12. v. 20.* de locuplete illo dicitur, qi opinione ſua ſpeqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, noctu hac qid repetent a te animam tuam.* Siqidem, ut Caſaubonus *ad Theophr. charact. c. 11.* αἰτεῖν eſt *petere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδου (ap περὶ ἀδύνατ, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l. 2. c. 4.*) Τοῦθ' ὑμᾶς, οἱ μὲν βούλονθ' αἰτῶ. εἰ δὲ μή βούλονθε, ἀπαιτῶ. *Hæc a vobis, ſi voluerittis, peto: ſi verò nolueritis repeto.* De utriſqe Seneca *Epiſt. 4. Veram multis ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. plerqe inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμαστοὶ ἄνθρωποι, μόνῃ τῇ ζωῇ φίλοι, μόνῃ ἀνεπίτακτοι. *Homines admirandi, qi tantùm neqe vivere, neqe acuti.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum. *Patt tremitur, exire non vultis: qid faciam vobis?* Hos itaqe hiſce ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plus avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, *vitæ amantes*, ideoqe omnibus modis meditſqe ſatagentes, qo eam qam diutiſſimè protelare poſſint.

qo

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt ſi qis alius hujuſmodi, qi poſtqam multos extulerant, efferebantur & ipſi. exiguum enim omnino intercedit ſpatium; ſdqe per qot moleſtias, cum qibus hominibus, in qali corpuſculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

οὐν αὐτῆς πλέω, ἢ τῆς ἀώρως; πάντως τὰ πο-
τὲ κεῖται, * Καδιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, * Καικιλια-
Λέπιδος, ἢ ὅτις ποτ' ἄλλος, ᵃ εἰ μᾶλλόν ἐξήνεγκαν, νὸς l.
εἶτα ἐξηνέχθησαν. ᵇ ὅλον μικρὸν ἐστὶ τὸ διάστημα, ᵃ Sup. §. 48.
καὶ τῶν δι' ὅσων, καὶ ᶜ μεθ' ὅσων ἐξαιλλόμενον, ᵇ Sup. §. 47.
καὶ ἐν οἵῳ σωματίῳ; ᵈ μὴ δὴ ὡς περίγραμμα. ᶜ L. 3. §. 10.
l. 9. §. 3. l.
10. §. 36.
ᵈ L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò ſpectant & Evripidis verſiculi, qos *lib.* 7. §. 51. ſed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί δὲ δυτῆς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις;] In eadem planè conditione ſunt, inqit, iſti vitæ tantopere cupidi, etiamſi id qod tam enixè experiunt, fuerint aſſecuti, ut ad annos numeroſos ſpiritum prorogârint. qâ illi ipſi, qi immaturo ſæro defunguntur. qarè? primùm, qia nihil intereſt citiùs an ſeriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum ſit: cùm inœrvalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit diſtantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis urrobiqe adjacentia ſpatia rationem nullam obtineat, deinde, qia etiamſi qam diutiſſimè vixerint, tamen *una acerba noctur*, ut Eliphas *Jobe c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vita* qali *avellantur*: ut Seneca *Epiſt.* 30. non *tanqam excuſſa de vita*, ſed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de ſenect. Qaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avellantur; ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata iſtos pariter ſe habere facit, ſenes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. *Τί δ' ἂν τις ἐπὶ λόγου ποιοῖ τῶν τοιούτων, οὑτοὶ οἱ τελευτῶντες φιλόζωοι εἰσὶν, ὡς ἐχρῆν διπλοῦν τὸν βίωτον, οὐ τὸν ἐν τῇ γῇ ζῆν ποιῶν Φάρμακον. Premde jam qid de adoleſcentibus dicamus, qando decrepiti iſti tamopere vivere cupiunt? qs mortem ſectari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qa ſictum fert ſenectus.* denique qia mors eodem in ſtatu utrumqe conſtituet. Καὶ γὰρ ὁ ἱεροσυλήσας ἀνεβιώσατο ἐν τῷ παλαιότητι τῇ πρόσθεν. *Et qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eandem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδιανὸς] Corruptum credo nomen iſtud. forſan Καικιλιανὸς, *Cæciliamus*, vel Καρτιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Καρτιδίου καὶ Καρτιδιανοῦ, ἰσόρροπα κόμματα. *Cartidius & Cartidianus, summa propria.* Svidas; Qanqam longævâ utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit à priorem illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλαϊσκὸς, uti Svidas habet, Καλλαΐσιος, ut Caſaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc cenſu meritò collocandus, ſi (qod Svidas refert) ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ, *ſub Auguſto Cæſare & ad Adrianum uſqe* Cæcilius iſte Siculus rhetor Romæ ſophiſticen an rhetoricen profeſſus eſt: cùm inter utriuſqe horum imperium ſeculum ſolidum intercedat.

Φάβιος] Inter *memorabiles*, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hiſt. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis augurem fuiſſe* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & ſexaginta annis auguratûs ſacerdotium ſuſtinuit, robuſtâ jam ætate ad adeptus: qa utraqe tempora, ſi in unum conferantur, ſæculo ſeculi modum explerunt.* Et Livius *hiſt. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exacta ætate; fuiſſe quidem verum eſt augurem duos & ſexaginta annos fuiſſe, qod quidam auctores ſunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adſcribunt.

Οἱ πολλοὶ ἐξέστησαν, οἵτινες ἐξηνέχθησαν] Ità *ſupra* §. 48. Ὁ τοῦτο πεδίονος, οἵτινες ἐξετύθη. *Qi alios ubi ſepelierant, & ipſi tandem elati ſunt.*

Ὅλον μικρὸν ἐστὶ τὸ διάστημα] *μικρὸν*, Lugdunenſis, ab exemplari, an a typothetæ lapſu, incertum iſtud opinor. Vide *ſupra* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epiſt.* 49. *Non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re, qa tota brevis eſt.*

Καὶ τῶν δι' ὅσων] Cicero ad Lucejum, *famil. l.* 5. *Epiſt.* 15. *In longa vita nihil eſt niſi propediem miſerrimus temporis.* Cæcilius *Placet* (inde enim eſſe docet Nonius in *adventre*) à Ciceronе in *Catone* relatus,

Dum vivendo multa, qa non vis, vides.

Itaqe Auguſtinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid eſt diu vivere, niſi diu torqeri*; Illudqe poetæ neſcio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars eſt vita, qam nos vivimus.
Cæterum omne ſpatium non vita, ſed tempus eſt.

Idémqe *Epiſt.* 49. *Patêſt fieri, tuò ſæpe ſit, ut qi diu vixerit, parum vixerit.* & *Epiſt.* 99. *Ex hoc tam exigue temporis ſpatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacryma, qantum ſollicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum tenera, avt rudes, aut inutiles annis? demidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longiſſima vita minimum eſſe qod vivatur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

At noſtra bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mala dolores,
A vita meliore ſeparatæ;
Infantes ſumus, & ſenes videmur.

Seneca *Epiſt.* proxime citata: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, ſi moleſtias aſſumas, etiam puero longum; ſi velocitatem, etiam ſenis anguſtum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Anthelog. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά μι μὴ κλαίετε· οὐ γὰρ βιότου μετέσχον
Παῦρου, οὐ πάσης τῶν βροτοῖς κακῶν.
Nemo tamen me fleat velut; qa tempora vitæ ut
Parva tulit, vita ſic mala parva tulit.

Evripides *Alceſtide.*

Ὁ βίος ἀλαθὴς, οὐ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Hæc vita vere eſt vita, calamitas mera eſt.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* reſtituente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἶσχε, πόνος δ' ἦεν πᾶσι.
Vita hæc vocatur vita, revera eſt labor.

& Menander *Catherift.* apud Plutarchum *de tranq.* Lacrtium *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἦσι συγγενής τι λόγος τοῖς βίοις·
Τεθνηκὼς βίῳ ὑπνοῦν. ἐοίκασι βίῳ
Πάντες. ἀνήρ συγκαθεύδοντος βίου.
Res ſunt cognata, vita & annotandum,
Vitam ſequatur mollem; vita fulgida
Non abſunt; vita conſentiunt pauperi.

Plinius denique *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile utrumvis eſt hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum vero & breve in*
C *ea, qibus largiſſime contingit, universum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod aſſimatione noctuma quæras, dumdeo qis qe ſpatio vita ſua venit? pari æqa morte ſimilis exigitur, avt pœna, niſi contegit qes, nec reputantur infantia annis, qi ſenſa carent, non ſenſilia in panam venerit. tot pericolorum genera, tot morbi, tot metus, tot cura, toties invocata mors, ut nullum frequentius ſit votum. Natura verò nihil humanibus brevitate vitæ præſtitit melius.*

Καὶ μεθ' ὕπνου] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Pſalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Pſal.* 55. *v.* 6, 7. & *Pſal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξηντλήμενον] A ſentinâ navis, qæ moleſtiæ multum exhibere ſolet, exhaviendâ tractum, & eleganter hic poſitum, ad vitam moleſtiis laboriſqe creberrimis infeſtam deſignandam. Pari modo τὸ πικρὸν ἐξαντλεῖν uſurparunt alibi deprehendas. Æſchylus *Prometh. v.* 375.

Ἐγὼ δὲ τὸν παρόντα δυστλήτου τύχου.
Ego autem hoc præſens miſortunium exantlabo.

Idémqe *ſortes.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πλημμύρει ὕστλοις κακά.
Alia enim quidem mala miſere perferebant.

Evripides *Creſphonte.*

E — ἄλλος μόχθος
Τὸν αὐτὸν ἐξαντλοῦσα, σὸς ἐγὼ, βίου.
— *& alia innumera*
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope v.* 110.

Πανοῦ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Pana: hanc eandem ſortemqe, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δυνήσῃ δὲ ἰσχυρὸς σωματικὴ, ἀνωδύνως μὲν οὐκ ἀνθρώπου τοῦ τυχόντος, ἀτραλῶς δὲ πρὸ ἐκείνου τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἡπιολύτου διαίτης, ᾗ νῦν ἐκείνη, ὡς τοὔλαχιστον τὸ ἡμισυ ἐξέστω. *Secundò robur corporis, qod nullis frequentibus afficeretur, nec qicqam ex vitioſa & neglecta ratione vectus atqe laborum contrahis, avt commoveri poſſit, qes diu noctuqe exhauriebat.* qem locum fruſtra ſollicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. τούτῳ τῷ καὶ μεθ' ὑπέρου. Plavtus *Amphitr.* (ſi Plavti ſaltem ea ſint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Attio tribuit.

Fata iſtæc me premunt, pertolerarem tum tantam clodeqe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qamas qeqe modo arumnas, qantiſqe labores
Exantlarit. —

G Ennius *Andromach*

Qantis cum arumnis illum exantlavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot me ad Trojam bellis exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tuſcul. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dictu gravia, perpeſſu aſpera,
Qa corpore exantlavi, atqe animo pertuli!

Exantlare, ſive *exantlare*; utrovis enim modo ſcribas, circum havd interduis, idem eſt qod Græcis τὸ ἐξαντλῶ. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hæc rejecta, aliam ei originem darent Turnebus *adverſ. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 3. *q.* 3.

Μὴ δὴ ὡς περίγραμμα] Oratio elliptica, forſan mutila. *Nè*

a Sup. §. 3. l. βλέπε γὰρ ὁπόσα τὸ ἀχανὲς τοῦ αἰῶνος, καὶ τὸ μέρος ἄλλο ἄπειρον. ὡς δὲ τοῦτο, b τί ἀληθῶς
§. 24. l. 12. §. 7.
b L. 2. §. 14. ἐφ' ὁ τελείως τοῦ τελεσφόρου.
l. 9. §. 35.
c L. 5. §. 3. l. §. 50.
d L. 8. §. 50.
e Sup. §. 19. πῶς λέγεσι τὸν περίοικον. ἀπολλάσαι γὰρ ἡ παιδεία τὴν πόθεσις, κίνησι, σχηματίας, καὶ πάσης c ὀλιγωρίας, τοῦ f κομψείας.

§. 51. c Ἐπὶ τῷ σύντομον ἀεὶ τρέχει. σύντομον μὲν οὖν ἡ κατὰ φύσιν. ὥστε d κατὰ τὸ ὑγιέστερον, μηδὲν λέγειν τὸν περίοικον. ἀπολλάσαι γὰρ ἡ παιδεία τὴν πόθεσις, κίνησι, σχηματίας, καὶ πάσης e ὀλιγωρίας, τοῦ f κομψείας.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi secula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectique curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâque, sed & dissimulatione omni atque ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re desiderii atque. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. A *Τί οὖν πρᾶγμα δυσὶν; Cur grave hoc duos?* malim tamen, *Ne igitur vitam desinentorem, tanquam rem alicujus pretii aut momenti habeas, aut exitûs expetas.* ut *supra* §. 40. & *l.* 12. §. 32. *μηδὲν μέγα. — qid qasi magnum*, inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nimpe deum donas!

qid istidem tu qasi magnum qid poscis, aut optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ità Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *Epist.* 77.) *Nolo torqueri, tanquam de re magna deliberet. non est res magna vivere. Omnes servi sumus viventes, omnia animalia. Magnum est bonusve mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantùm prudens, & fortis, aut miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὁπόσα τὸ ἀχανὲς] Iliad non semel inculcat Marcus; *supra* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc. c.* 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infinito tempori nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibusque, & fluminibus, & ambitu maris, punctis loco ponemus. universum portionem vitæ nostræ, quam partem punctis habet, si tempori comparetur omni, cujus major est mensura quæ nescitur, utpote cùm ille se extra hujus spatium vetus cogitatio remittatur, quid ergò interest id extendere, cujus quantumcunque fuerit momentum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τὸν αἰῶνα τὸν ἐσόμενον βίον, συμπέρασμα διάφορα ποιητὰ· Χάος συγχύσεται ἀκίνητον ἀπείρητον αἰῶνα τὸ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀπεραίνον. *Etenim si universum hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est ultra spatium respectu infinitæ seculi, qod nos hîc nostræ conditum est.* Philo *de Joseph p.* 530. Δαίμονες γὰρ οἱ νῦν πάντες ἄνθρωποι. τί γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ἀλυσχρομισθοτατος ἀσκητικώτατος ἀλλ' *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maximè longævus fuit, quantillum temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τρίμηνος τοῦ τριετοῦς] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum reflexeris, etiam Nestoris & Staticis brevis est, qa superest monumenta fuo jussit, annis se nonaginta novem vixisse. & Epist.* 99. *Omnes, quantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in æqo sumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, quàm qod monumenta esse qi dixerit, quantum qidem momenti ulla pars est: hoc qod vivimus, præmium nobis est. Ibidem. Qi tonsonat, quantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis quàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πῶς γὰρ ἂν εἴη γε ὁ ἐν πολλῷ μᾶλλον περιόντι χρόνῳ πρὸ πάντα ὀλίγον ὄντα; *Omne enim hoc tempus à pueritia ad senectutem extremum exiguum quidam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότε πολὺ δήπουθεν ὁ ἀνὴρ, ὃν διαφέρει ὀλίγῳ πρὸ ἀνάρτου ἀφορᾶσθαι, αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ πρὸς σύμπασι πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate comparetur vita temporis, nihil inter breve & longum intervalli discernimus. Longissima enim vita, si cum æternitate comparetur, brevis est & punctis æquat.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τῷ τριετοῦς] Alludit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριετὴς & τριετοῦσθαι dictus. Athenæus *Sophist. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλάτων δ' ἴσως τῶν μὲν ἡρώων Νέστορ ὁ τριετὴς. *Ex heroibus longissimè vixisse videbat Nestor ter senex.* & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10. *num.* 6.

— ἔζησεν γὰρ τριετῆρον Πύλιος.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τῷ σύντομον ἀεὶ τρέχει] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομώτατον πρὸς ἐνδυμασίαν ὁδὸν, συντομοδιδασκαλίαν ad solutatem vitæ, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Lactium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς ἄμωμον ἐυαφόρωτον, τῶν τοῦ βίου *facillimam.* Quoqum, Galenus *de ordin. edend. c.* 3. ἵνα τὴν σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevemq esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur. verùm B censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod autem Marcus viam *compendiosissimam* semper insistere consuluit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynico. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντομον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντομον οὖσῃ καὶ σύντομον ἐκφαίνειν παρέδοσαν ἐπ' ἀρετὴν, *compendiosam nimirum viam ad virtutem*, Ὄφελον, inqit, καὶ ὑμεῖς τὸν μακρὸν ἐκφεύγειν δρόμον ἐν ᾧ δι' ἀοινίαν ἀλᾶτε. *ita ut ex magnâ ignorantia qidam* σύντομοι τοῖς χαλεπότατοι; ἄνωθεν ὁ ταῖς λοιδορίαις, ὁ μὲν τὸν σύντομον ἰλλοῦν δυνᾶσθαι, βᾶον ἐπιτρίπτει τὸν κάλλω. ὑμεῖς μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κάλλω πορεύεσθε, ἴλλδει δὲ πάντες, καὶ τὸν ἐπιτρόπον. *Utinam vel longissimam temeritas! facilior per illam vobis est progressus. An nescitis brevissimos vitæ maximas difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi utuntur compendio gradiuntur, longiores ambitiosas & circuitus facilius emetiuntur. Ad non parandæ qi per circuitus ambulat, compendiosiora itinere properabitur.* Cæterùm ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, quàm qod profitebantur, cum à virtutis sede, semitisque etiam ad eam ducentibus, quam longissimè essent dilati, viâque eas C sectarentur qæ à virtute ipsa infestissimas abducerent. deinde aliter se habet illic, quàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluſa, cùm illic nulli sit nisi suo vitio fuiqe pravitate stoliditatéque obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, quam & Marcus hic, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὴ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia ἰσοδύναμον περαίνει. *l.* 5. §. 3. *rectâ tendit.* Via autem recta, eadem & brevissima. Optimè Vossius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaqe ad beatitudinem brevissima est lex* D *divina, qa est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστερον] Ita *l.* 8. §. 30. ὑγιῆ λέγω χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάντες ἀκουσίως] Vide *supra* §. 19. Ἐπὶ μὲ δὴ ἀκουσίῳ τινὰ. *Rerum dispensatorem cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' ἀκουσίαν γίνεται. *Multa per dispensatorem geruntur.* itaqe Casaubono potius assentior, qi *dissimulatorem*, qàm Xylandro, qi *rei familiaris curam*, redidit.

Κομψείας] *Solecismum* Xylander. *ostentationis* Casaubonus, melius. siqidem κομψεία illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare solui sunt, qi avram captabant popularem. unde κομψεύεσθαι & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurparur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. possis & *nugatorium* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τοὺς ἐπιτηδείως κομψεύοντας κολάκας, ἢ τοὺς σχετλιαστὰς κομψεῖς. *Attici frivolum* κομψεῖον, *& frivolentum* κομψὸν *appellant.* Vide *l.* 3. §. 5. F

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu sit tecum hoc modo disserere; Ad opus humanum jam expergiscor. num verò ægrè feram, si ad ea agenda proficiscor, quorum gratiâ natus & in mundum productus sum? avt munqid ad hoc conditus sum, ut stragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbusculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam quæ in mundo stationem obtinent, excolere satagentes? tu avtem, qæ hominis sunt, facere recusas? & non properas potiùs ad id, quod naturæ

"Ρθρε ὅταν δυσκίνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἴσω, ὅτι ἐπ' ἀνθρώπου ἔργον ἐγείρομαι. ᵇ ἔπι δ' ἐγὼ δυσκολαίνω, εἰ πρὸς τὰ ἴδια ἐπὶ τὸ ποιῶν, ὃ ἔνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προηγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τῶν καλοκαθισμάτων, ἵνα κατακάμνω τὰς τραυματίας ἐμαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τοῦτο ἥδιον. ᶜ πρὸς τὸ ἡδυσθῆναι δὲ γέγονας; ὅλως οὐ πρὸς ποιῶν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; ὁ βλίττων ᵈ τὰ φυτὰ, τὰ τερθρεύματα, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀφ' ἑχας, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμοῦντας κόσμον; σὺ * ὁ φίλος ᵉ τὰ ἀνθρωπικὰ ποιῶν; ᵉ τί-

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6. l. 10. §. 8.
* [δ'] def.
e L. 6. §. 33. & l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. "Ρθρε] Idem tractat argumentum l. 8. §. 12. Vide Simocratum *Epist.* 61.

Ὅτι ἔνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. γεγένημαι πρὸς συνεργίαν. *Ad manuas operas natus sum.*

Ἵνα καλοκάμνωμεν τοῖς τραυματίοις] Plutarchus *de tranquill. pag.* 465. *C.* adversus Democriti sententiam differens, qâ negotiis abstinere se monet cum, qi vult tranquillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἐμοὶ πολυτελῆ τὸν εὐθυμίαν παρέχουσι, γυμνάσια ὄντες ἀνδρείας, ὅσον ἀβρύνῃ, παραπλῆ ἐκάστῳ,

Μὶν' ὁ πολέμοιος ἀνδρίμας σοῖς ἐν δημίοις.

Primum magno nobis emendari facit rem, venalem nummum A *mercata, tanquam amentiæ infirmo procipiens:*

Manceps, miser, quotus in stragulis tuis.

περιτίλλων τὸ εὐμειδιάν. Versiculus est sumptus ex Evripidis *Oreste*: qo & eodem fine usus est in *lib. de Sene polit.* & *adv. Colot. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἡδυσθῆναι δὲ γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ δὲ πρὸς τί; τὸ ἡδυσθῆναι, ἴδι, οἱ ἀπίχειται ὁ ἔποιτι. *Tu ergo ad quid? munqid ad oblectandum te?* B *cogita tecum an sensûs communis ed ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati a natura sumus, ut ad ludum jocumqe facti esse videamur, sed ad severitatem potiùs, & ad quædam studia graviora atqe majora.* C Aristoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἀνοσία γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ περαιτέρω δεῖσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπουδάζειν δὲ καὶ ποιεῖν παιδιᾶς χάριν, ὑπόθεσις φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσεως γάρ ἐστιν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες δὴ συνεχῶς ποιεῖν, ἀναπαύσεως δεῖται. ὁ δὲ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Absurdum enim est lasum esse finem, & negotiari ludendi causâ. Serò avtem opera & laborare insanus causâ finitum planè ac puerile admodum videtur. Ludere avtem ut serio agat quisqum ex Anacharsidis sententia videtur recte se habere, qippe cum lasus requies similis sit. Et cum nequeant* D *homines assidue operari, reque rudagent. Non est igitur finis requies: causâ enim operationis sit.* Et mox: Βελτίω οὖ λόγομεν τὸ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῶ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίω καὶ ἀνθρώπω σπουδαιοτέρων τὸν ἐνέργειαν. *Meliora præterea seria & studiosa esse ducimus ridiculis, & ei, qa tum lasa sunt. Et melioris semper partis & hominis operationem esse studiosiorem affirmamus.*

Ὃν βλίττοις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τὰς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1. E

Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunqe potest, atqe addit acervo,
Qem struit hæres ignara an non incerta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eisdem;

Ut ingruum campis agmen, præduncque per herbas
Convectant calle angusto; pars grandia trudunt
Obnixe frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Castigantque moras: opere omnis fervet & æstu.

Aristoteles *hist. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντὸς ζώων ἐργατικώτατα, τὰ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὰ τῶν μελιττῶν. ὧν μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία φύσει ἐστὶ συνειλεγμένη. καὶ ἀεὶ μίαν αἰτραπὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς τροφῆς καὶ ταμιεύουσι. [ποιοῦσιν.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πανσελήνοις. *Insectorum operosissimum genus formicarum & apum est. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: utqe eadem semita semper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu solum; sed etiam noctibus plena lunâ laborem exercent, nemo est qi non videt.* Naso *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— partumque genus est patiensque laborum,
Quæsitique tenax, & quod quæsita reservet.

Τῶν ἀρούρων] Et de illa Agur ὁ σοφὸς, in *Salom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id est, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrunqe sibi constituti sunt, ut pascula hominum manus, ad tractanda fila, & ædificia retibus fatis deprehendam.* Plinius *Hist. nat. l.* 11. *c.* 14. *Aranearum natura digna vel præcipuâ admiratione. genus crudelis operatione conspicuum. ordeur telas; tantique operis materia uterus ipsius sufficit. tam moderate ungve, tam teretí filo, & tam æquis deducet stamina, ipsò se pondere usus.* Vide qæ sequuntur. Aristoteles *hist. animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀραχνίων γένος) πρῶτον μὲν διανύσαν πρὸς τὰ πέρατα παλαχθῆσι. εἶτα ταμιεύσαν ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἐκκύψαν. ὅτι δὲ τοῦτο ὕστερον πέρασι ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqeversus distendens ea orbem, tum stamina ducens, exitu a medio accepto: nec infimâ medium ipsum accipit: deinde subtegmina subfert atqe stipat, &c.*

Τὰς μελίσσας] Plinius *Hist. lib. 11. c.* 5. *Apibus principatus, & præcipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & cetas: ad ejus vita laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia pervadunt, ac duces gregatim: & qod maximè mirum sit, mores habent: nihil avtem minus commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὰς ἐργασίας ἀνοσίου καὶ τὸν βίον πολλὰ ποιοῦσιν. *Peragunt varia in earum operatione & vita earia est.* Aristoteles *hist. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide sis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem,

qâ illa — arte recentes
Excudunt cetas, & mella tenacia fingunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem sibi condentibus.

Qales apes æstate novâ per florea rura
Exercet sub sole labor, cùm gentis adultos
Educunt fetus, avt cùm liquentia mella
Stipant, & dulci distendunt nectare cellas;
Avt onera accipiunt venientum; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent:
Fervet opus; redolentqe thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμοῦντας κόσμον] κόσμον hic Marco *conflatum*. prout Hesychio κόσμος, καταστασις sive *palatus*, qomodo apud Thucydidem Scholiastes κόσμον exponit πολιτείαν. Alio sensu Aristoteles, citante Galeno *de usu part. l.* 1. dixit, ἄνωλα τὰ ζῶα πανσυμβήσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verum Marcus κόσμον vocabulum videtur eo libentiùs usurpâsse, qasi non homo tantùm μικρὸς τις κοσμος existat, sed & animalcula illa μικρὸν κοσμον ποιοῦσι, avt mundi saltem iunculam qandam, non politiam duntaxat, apud se habeant, qam & illa pro suo ingenio moduloqe excolant. in τὸν καθ' αὐτὰς κόσμον συγκοσμοῦν, sit accingere se ad *mundi* partem eam, qæ ipsius assignatur, qasi mandandam, id est, excolendam, qicqid in ipsis est, & ab ipsis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qasi mutuâ qadam conspiratione præstare contendentes. ita *l.* 7. §. 48. Τὸ κοσμοποιεῖν, ἢ τὸ ἐξ ὑποκειμένων συγκοσμεῖν, *Mistellam munagenam, mundumqe ex rebus constratis conflatum & instructum.* potest & reddi, *ordinem summ*, sive qi est illis attributus, cunctis operis excolendis. nam & in ea significatione ὁ κοσμοῦ usurpatur. Sed prius illud arridet magis. qà relationem respectumqe, qem ad universi naturam res qæqe habent, Marcus passim inculcat. istò Xylander inclinat. illo Casaubonus. sic *infra* §. 8. τῷ ὄντι αὐτὸς διοικοῦντι κατάλληλα, κόσμῳ scilicet. *qod non ex mundo, qi ab ipso administratur, congruens existat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιῶν] alioqi nec homo qidem, hominis saltem nomine dignus, futurus. Marcus *infra l.* 10. §. 8. Ἕτερα τὰ μὲν ἑνικὰ, τὰ κοινῇ ποιοῦντα. τὰ δὲ κάτω, τὰ κοινὰ, τῆς δὲ μελίσσης, τὰ μελίσσης. οὐ δὲ ἀνθρώπου, τὰ ἀνθρώπια. *Et ficum esse qa ea qa ficus sunt facit; concam qa canes; apem qa apis;* & *hominem parùm qi qa homines.* Vide & *l.* 6. §. 33. Aristoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἐνίοις δὲ ἐναντία τὰ ἐπιτήδεια

ἀ τρέχης ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν Φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι. δεῖ. ἔδωκε καὶ τούτῳ μέτρα ἡ Φύσις. ἔδωκε μὲν τοι καὶ ἕως ἐνθένδε, καὶ πόσον. ἃ ὁμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα πεφυκότα.

a Inf. §. 31. ὁ οὐ πάνυ προθύμως ἔχεις, οὐδὲ ἐπὶ, ἀλλ' ἐνεὶς ἕως δυνατόν. ἀ γὰρ φιλεῖς σαυτόν. ἐπί τοι καὶ b τῇ φύσιν ἀπὸ σοῦ, καὶ c τὸ βέλτιστον πάσης ὑφίλης. ἄλλοι τε d πάντες τέχνας ἐκτελοῦσι φιλοῦσι, συγκαταπίνουσι πάντα καὶ ἀπὸ τέχνας ἔργους, ἄλυπα ἀ ὄντα.

b L. 8. §. 26. c L. 4. §. 49. d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5.

tuæ convenit ? At quiete quoque opus eſt, inquis. Eſt fateor ; ſed quieſcendi modum etiam natura præſcripſit. præſcripſit & edendi atque bibendi. tu verò ultra modum, ultra id quod ſufficit, in iſtis procedis. exeterùm in agendo ſecùs te geris intra id quod poteras, contines te. etenim veré tenet non diligis. alioqui naturam tuam, quæque illa vult, diligeres. ſiquidem artes ſuas qui diligunt artifices, earundem operibus etiam intabeſcunt, illuvie inediáque affecti.

ANNOTATIONES.

ἴξη πέρατα τῆς ὁρμῆς. ἄτοπα τὰ πάντα ἐφετὰ ἀφετὰ ἐστὶν ἃ ἐστὶ πικρὰ, ἃ τε ἁπλᾶ ἐστὶ φρενῖτις.

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι] Πῶς γὰρ τὰ ἀδιάπνοα ἀδύνατα συνέχει ὑπάρχειν. *Omnia enim humana ad aſſidua operandum imbecillia ſunt.* Ariſtoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem c.* 6. *Ἀδυνατοῦντες δὲ συνέχειν πονεῖν, ἀναπαύσεως δεόμενοι. Et cum nequeant homines aſſidue operari, requie indigent.* Et *politic. l.* 4. *c.* 3. *Ὁ γὰρ πονῶν δεῖται ἀναπαύσεως. ᾗ γὰρ πονοῦσι δεῖται ἀναπαύσεως καὶ φιλοπαίκτοις τοῖς χρῆσθαι, ὡς περιεστῶτος φαρμακίου χάριν. Qui laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhiberi, qui tanquam medicamen ad tempus adſumatur.* Hinc feſtivum illud Democriti, à Stobæo relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. *Βίῳ ἀνέρατος, μακρὴ ὁδὸς ἀπάνευστος. Vitæ ſine feſtis, via longa abſque diverſorio.* Seneca *Epiſt.* 3. *Inter ſe ipſa miſcenda ſunt ; & requiescendum ; & agenda quieſcendum eſt. Cum rerum natura deliberat, alia dicat tibi, ſe & dicas ſeceſſe & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 28 :

Εἰσὶ γὰρ τούτου μέτρα ἡ φύσις] Reſtè Hieronymus. *Porro hæc faterer ; ſed non eſt hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis quidem licet : ſed ſicut ſomno, & quietibus cæteris, tum cum gravibus ſeriisque rebus ſatisfecerimus.* Dio in *excis.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. *Τῷ γελοίῳ, παῖζαι μὲν ἀλλ', πίθηκος δὲ χρῆσθαι. Ridiculo ſermone, tanquam ſale, parce utendum eſt.* Ariſtoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. *Οἱ περὶ ἕδνον ἀμύητοι ἐλίγοι, ὅτοις ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. Qui rerum voluptatis cauſſa amant, pauci ſuffiſcunt : non ſecus atque in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E noſtris Gabriel Barelet. in *quadrages. lubd.* 4. *ſerm.* 2. *Delectatio ad rotam, ut ſal ad cibum. pectus malorum, cum jucunda mimus conducit ſale.* Et Thomas Aquinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione juſtitiæ ad virtutem pro condimento ; ſicut parum de ſale juſtitiæ in cibo.* Huc Dionyſii Sophiſtæ illud : *Χρὴ τὸ μέτριον ἀεὶ ἐκτείνειν, ἀλλὰ μὴ πολὺ χαίρειν γιγνώσκειν. Mei ſummo digito & non concavâ manu præbere opus eſſe.* Philoſtratus *vit. Sophiſt. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Eſt modus in rebus ; ſunt certe denique fines,
Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum.
Nec inſiſſe putat, ſed non tendere inſum.

Idem *Epiſt.* 14. *Ἡ Φύσις ὅσους ὅρους ἐκτήσατο καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε, καὶ δὶς τοι ἄριστα ζῇ ἐκλογὰ τοι τοῦ δὶ γνῶσι δηρὸν τε καὶ φιλεῖ, καὶ ζῇ ἰδίαν ἐντὸς τοῦ ὁρου. Natura ſibi & rebus terminos poſuit, & oportet illum qui optimam vult vitam vivere, illorum noſtram indagare & amare, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. præcept.* §. 40. Et Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 54. *Ἀορίστου γὰρ ὑδρωῖ δεῖ, ἀλλ' ἡρμόσθαι ἰσχὺ καὶ μέτρῳ ἐν τοῖς τοιούτοις. Nequaquam enim infinitum oportet eſſe, ſed in cunctis rebus terminos quoſdam & menſuras contineri.* Optimè Seneca *Epiſt.* 114. *Alter ſe plus juſto colit, alter ſe plus juſto negligit. tam hunc dicam peccare, quam illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Caſaubonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Veteres dictum eſt, non oportere ἥδυσματι uti cum ἐδέσματι. hoc eſt, ſuaſamentis tanquam edulio uti.* Nec illud minus vulgatum, *Non eſſe medicamenta alimentorum noſtræ adhibenda.* Siquidem τὰ φάρμακα, τὰ καθάρτια τοῖς ὑγιαίνουσι, ἐπιτηδεῖον καὶ λυμαίνεσθαι τὰς ὑγιαινούσας. *Medicamenta qua ſalubres egrotos, laedunt & ſanantes ſanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaque Alcidamantem notat Ariſtoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. *Οὐκ ὀνόμασι χρήσασθαι, ἀλλ' ὀψοποιοῖς, τοῖς ἐπιδείπνοις. Non ut condimentis aiunt epulentis, ſed ut cibis. Dæmonique* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B. τὸν σωφρονεῖν ἐρῶντα, μὴ μὰ πολὺ, τὸν ἁλὸς τῶν τρυφώντων ἔχοντα τὸ ἥδυσμα. Cibi appetentem, non bonæſtum, qui ſalis habet condimenta, quam ea, qui unctiones.* hoc eſt, in qa πλεῖον ἥδυσματος ἢ ἰδίσματος exiſtit. de luſu ac quete, qa ſunt vitæ operiæ condimenta, & taſſitudinis indè contractæ avi obortionis ſaltum medicamenta quædam, idem dictum fuerit.

Ὡς γὰρ φιλεῖ σαυτόν.] Revera improbus nemo ſe verè amat. Ita (*τὸ δὲ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ἀ παράλογον δὲ. Admirabile quidem, non tamen abſurdum eſſe quod dicitur.* uti Cleanthes apud Arrianum *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος eſt, quod Plato docet *de leg. l.* 5. nec eſt verè φίλαυτος tamen. Siquidem, quod Græci interpretes habent, *Pſal.* 11. *v.* 5. *Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἰδίαν ψυχὴν.* Et quod Rex ſapientiſſimus *Proverb. c.* 8. *v.* 36. *οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. Qui odiunt ſapientiam, odit animam ſuam ; ſique odit ſapientiam, diligit mortem.* Atqui, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. *Πῶς σωσθῆναι δυνατὸς, οἱ μὴ φιλοζωῶν ; Quomodo ſe ſervet, qui vitam non diligit?* Optimè Auguſtinus *in Joan. tract.* 78. *Impium & diligere ſe dicatur, quoniam iniquitatem, qâ iniquus eſt, diligit. & eidem rurſus odiſſe ſe dicatur, quoniam quâ eſt noxii, hoc diligit. odit ergo in ſe naturam, diligit vitium.* Ita, quod *affectûm* (ſed pravo) *amor eſt, affectûm* (& hoc vero) *odium eſt.* Bernardus *de converſ. c.* 4. Denique, quòd Marcus ille, Non ſe amat, qi non amat bonum ſuum. bonum autem hominis eſt in bonis actibus verſari. *lib.* 5. erremo.

Τοὺς τέχνας ἑαυτοῦ φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. *Περὶ ἃ τῇ ἐπιτρέπεται, φιλεῖ ταῦτα. Quibus quisque rebus ſtudet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B. Ὁ χαροπέτρης ἀγαπᾷ τὴν πέτραν, καὶ τοὺς κῶνον οἷς συγκαλέφασιν. Mons autem qi trachas amat artem, & labores, quibus addictus eſt.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de ſera pœn. pag.* 786. *C.*) dicere ſolebat, *ἀγαπᾶν αὐδρώπους, ὅτῳ μᾶλλον αὐτὸν αὐλεῖν, ὃ ἐντρυφᾶν. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἢ δίδόναι, τῷ ἀκούειν ἡδέως. Nolitare homines, quanto ſcripſiſſe magis quam alios delectaret cantum ; aliosque audire volentes mercedem non daturos ipſi, ſed exacturos.* Qin & Eudoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. rotam Epicur. pag.* 1094. *A. Ἔυδοξος, παρασὰς τῷ ὑλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μεγεθος, καὶ τὸ κάλλος, ὡς ὁ Φαίδων, καταβλεπτικῶς. Veluti Phædonis more conſtanti, ea lege, ut ſolo astro liceret ad ſolem adſtanti figuram, & magnitudinem, formamque aſtri perdiſcere.*

Συγκαταπίνουσι πάντα καὶ ἀπὸ τέχνας ἔργους] Hoc eſt quod Evripides, in periocha illa rotues laudata, rotues decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Ariſtotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plutarchum *de garrul.* & *Symposi. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

— *lapidem in*
Tutor ? eſt ; inquit, rapi tur intelligens,
Nimium ut callosum opus : tutor mercedem
Ab opifice duntaxat ſtatuas ait. * al. opificem.
Hac ro triumphat ſiquis, an hanc immanem,
In hac dies maximam partem terit,
In qa eſſe fœtus maxime ſe excellere.

ità malim quam cum Grotio in *excerpta*, qi *τυγχάνῃ*, legi.

Ut ipſe ſeſe eruditus excellentem,

ſiquidem eam mentem avtoris fuiſſe, ex antiqis illis, qi lavdârunt, ſcriptoribus, penitus intuenti liquebit. quoquam nec inficior παῤῥῆσίαν licere, eò etiam leviter inmurmurando, quod & quidam ex eis quos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorqere. Qod avtem *συγκαταπίνεσθαι* Marcus hic dixit, idem *περιστάσεως* frequentius dci ſolet, pro ſtudio alicui ita eſſe addictum, non tantùm in ab eo avelli qis nequeat, ſed ut in eo etiam enitâs & obſtinatius *perſequendo*, conſumat & quaſi *tabeſcat* ſeſe. Synefius *de Calvit. pag.* 66. *Δακτύλοι δὲ ὅτοι συκῆσι καὶ προδόλοις εἰσὶ καλάμων ἐντρίψασι. ni mi calamum λίγου δεῖ τῷ γραφίου τὸ ἐς βέλος. τοῦτο γὰρ ὑδὲ δυνασθὲν, οἱ καὶ προτετάμενοι. Digitique hi noſtri ſiquidem ad venabulis potius quam calamo aptiores ſunt, niſi pro ſcripturo forte calamo jaculo noſtro armandorum volus ſparpare, cui tractanda omnimo eos instituiſſe rerum non eſt.* Vide *l.* 10. §. 29. *μᾶλλον περστετυκὸς.* ſed & *συνεληλυθὸς* eodem ſenſu dictum Evripidi ab Ariſtotele lavdato *Ethic. Eudem. lib.* 7. *cap.* 2. *&* §. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Καὶλὸς μεντοι δὶ συνέλυσεν ἰδοῦ.
Malus malo lubentiâ colligatur.

hoc eſt, qod Lycorin ſuam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— *hic ipſe tecum conſumeretur ævo.*

Aliud eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, *Πῶς γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συνέστηκε, συφρονῶν ἐκείνῳ. Quæ enim bona mulier, qa viro adhæret, ſcit eſſe temperans.* Expreſſit eleganter, qod Moſes *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Epheſ. c.* 5. *v.* 31. *προσκολλᾶσθαι. agglutinabitur* dixit.

Ἀλλοι καὶ ἄνεσις] De Nicia pictore Plutarchus in *Comment. adv. rotum Epicur. pag.* 1093. *D. Ὁι φιλογραφοῦντες ὅτου ἀγωνίας τῇ ἀκριβείᾳ τῶν ἔργων, ὅτε Νικίου γραφοντα τὸ Νεκυιᾶν, ἐρωτᾶν καλλίους τοὺς ἀναλῶσαι, οἱ ἐφεστῶτες. Picturæ dedere adeo ſuorum operum affectionem ſpecie, ut Nicias pro-*

affecti. tu verò naturam tuam minoris æſtimas, quàm tornator tornaturam, aut hiſtrio hiſtrioniam, aut avarus argentum, aut ambitioſus gloriolam. & iſti enim, ubi rebus hiſce addicti fuerint, nec cibum, nec ſomnum capere magis expetunt, quàm iſta, ad quæ tam enixè feruntur, promovere: cùm tibi actiones ſocietatem humanam ſpectantes ſordeant magis, quàm ut pari induſtriâ dignæ cenſeantur.

§. 2. Quàm facile eſt imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abſtergere, ut in ſumma ſtatim tranquillitate conſiſtas?

§. 3. Nullum aut ſermonem aut actionem indignum te cenſeas, qi naturæ fuerit conſentaneus. neque

σὺ τῷ φύσει τῷ σαυτοῦ ἕλασον ἐμᾶς, ἢ ὁ τεχνίτης τῷ τορνευτικῷ, ἢ ὁ ἰχνευτὴς τῷ ἰχνευτικῷ, ἢ ὁ φιλάργυρος τῷ ἀργυρίῳ, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ὅτι, ὅταν [a] περιπεπτώκωσιν, ὅτι φασιν, ὅτε κομιδῇ γέλωτι μᾶλλον, ἢ πίστει συνάδειν ἐοικὸς ἃ φέρει. σὺ δ' οὐ κοινωνεῖ περιττὰς διτελίσεσι φαίνου), καὶ ἧσσον [b] σπουδῆς ἄξιος;

§. 2. Ὡς ἄσκοπον, [c] ἀπαράσκευον καὶ ἀπαλλοτρίαν τῶν φαντασιῶν τοῦ ἡγεμονικοῦ, ἢ ἀνοικτὸν, καὶ εὐθὺς ὁ τὸν πόνον γαλήνην ποιεῖ;

§. 3. [d] Ἄξιον ἑαυτὸν κρίνει παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ [e] μὴ σε πτοήσειεν ἢ

a L. 12. §. 3.
b L. 4. §. 1. l. 3. §. 47 l. 12. §. 22. 25.
c L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19.
d L. 7. §. 33. l. 12. §. 32.
e L. 11. §. 16 l. 12. §. 17.
f L. 1. §. 16. * ἐπι- l. 4. §. 15 l. 6. §. 2.

ANNOTATIONES.

pingues Naxum ſapo è ſervis qæſiere, prauſiſſe eſſet. Idémque lib. de ſenec. pulm. pag. 786. B. Μιᾶς ὁ ζογράφος ἄνευ ἐγχειρῆσαι τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ἅτε τοῦ σκοποῦ ἁμαρτὸν πολλῶν καὶ καλῶν ἐν ἐρίτιμοις. *Nexas pictor ita artis ſuæ operibus gauſiſſe eſt, ut ſaponaceo è ſervis qæſiere: lanam, prauſiſſe ſuam.* Memnius & Stobæus ſerm. 2. tit. 29. De Archimede Plutarchus idem in *ord. ſenat. Epicur. Comment. pag.* 1094. *B.* Ἀρχιμήδης δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀνατρεπόμενος ἐπιλέγειν ὁ Διρίκτιος. Ὁ δὲ ἐπὶ τῶν πολλῶν ἔγγραφα τὰ σχήματα. *Archimedem à deſcriptionibus geometricis ad anxiſum ſortis vocarunt: ille interim ſtrigili lunas in pulvere duc-* A *ebat.* Idémque *de ſene polit. pag.* 786. *B.* Ἀρχιμήδης δὲ τῇ ταπείᾳ προσκείμενον ἀνασπάσῃς βίᾳ, καὶ ἀποδύσῃς, ἄλυπον ἂν Σειρήνιος. ὁ δὲ ἐπὶ τῇ κόμῃ τὰ πολλὰ ἀλειλημμένου διέγραφε τὰ σχήματα. *Archimedem ni à cubula, cui inhærebat, avellentes atque veſtibus exuentes unctorum famuli, ille autem in arido corpore figuras geometricas pingit.* Et in *vit. Marcel. pag.* 307. *E.* Οὐκοῦν δὲ ἀνιστέναι τοῖς περὶ αὐτὸν λεγομένοις ἐστίν, ὡς ὑπ' ἀπείρου δὴ τοῦ σώματος διλυομένης ἀεὶ τοῦ ἐλάττονος, βίᾳ δὲ σπουδῆς ἀναγκαίας ἐξιόντων. βίᾳ γὰρ ὁ οἷα τῇ διρικτίνῃ κόνεσι ἐξιόντων. βίᾳ δὲ σπουδῆς ἀναγκαίας ἐν' ἀλειμμα, ἢ λυχνίαν, ἐν ταῖς ἐσχάραις ἐγραφεν σχήματα τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τὸ σῶμα ἐπαλειμμένου δίκην τῷ διαλόγῳ γραμμῆς, ἐπὶ ἡδονῆς μεγάλης κατοχὴς B ἀεὶ καὶ μυελώντος ἀπτῶτος. *Quæ non ſunt negotiandi illa qui de eo ferunntur, à ſuâ quidam Archimedem perpetuo deinducitum Sirene, & ita oblivioſci, & corporis curam relinquere ſolitum: quoque coperetur ſubinde unctionis ad ungendum corpus, & ad balneum, in ſua figuras geometricas curare: & dum ungeretur, ducere digito lineas; quarè illum dulcedine artis capeſſum, & reverâ inflammatum fuiſſe.* De Carneade Philoſopho gemina refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Carneades Lacedæmonius & diuturnus ſapientiæ mutuo, ſingulorum exemplaria explorandi, idem ille verendi & philoſophandi finis fuit; tàm ſe ea mirificum doctrinæ opertum addixerat, ut cum cibi expendi conſuſa recuſaſſet, cognatorumque inhæreat, manum ad menſam porrigere oblivi ſceretur; ſed cum Meliſſa, quam uxori loco habebat, temperato inter ſtudia ſua interpellandi, ſed media ſuccurrendi officio, dexteram ſuam neceſſarius officio operabat.* Nec raceſſendum, quia iſthic quàm maximè facit artis operi immortui Archimedis illius ſuorum, de quo Marcellus in obſidione Syracuſana, cujus operâ machinaſſe ad miraculum ſtupendis impedibus diu fruſtratuſque exclamavit; Ὁ σπουργὸς πρὸς τὸν γεωμέτρην γόητα ἡμᾶς κατασκοπεῖται; ἐξ νῦν μοι καθίζων πρὸς τὸν Ἅλυττον, σπίζων μεῖ' αὐτῶν ἐπιβόλαιον. τοῦτ' δὲ μαθαιὸς ἐπιλογίσηται ὑπερφέρει, νικᾷ τὰ βαλλόμενα ἡμῶν βέλη καθ' ἑνός. *Quid nugatur? pergamenus iſte boni geometræ pugnare Brutorex, qui oppugnatorum navalem noſtram ad mare deſiderat ſorte claſſis? Ita ille quidem fabuloſus Centimanus ſuperat, qui tantum non ſe non tempore urgeſſit celerem.* Plutarchus in *Marcell. p.* 307. *A.* Τῷ γὰρ ἔντι πάντες ὡς λοιποὶ Σερμοπύλαι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους ἐπιστήμης ἦσαν. ὁ δὲ καὶ σὺν ἀπὸ τῇ σφίφυρα, ψυχὴ μὰ, &c. *Et tamen reliqui Syracuſani corpus Archimedis egregium omnes erant quo monumenti omnem & tergerent animo una.* Idem *ibidem B.* Perrupiſſe ſiquidem tandem per vim Syracuſia, dum armis ſtudiis ſuæ nimiopere intentus perſiſtit, nec hoſtem urbis compotem factum adverſit, & à malino gregario occiſus perhibetur. Plutarchus *Marcel. pag.* 308. *E.* Ἔνοχος μὲν γὰρ αὐτὸς τι καθ' ἑαυτὸν ἀπαιτεῖσθαι ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ διανοίᾳ δεδουλὸς ἅμα τῷ τε διάκοπον τῇ τοῦ προσώπου, ἃ προσῆδετο τοῖς καλλίστοις τῶν Ῥωμαίων, ἀεὶ τὸν ἄλυπον τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστὰς αὐτῷ στρατιώτης καὶ πελέκεως ἀπειλοῦσα πρὸς Μάρκελλον. ὁ δὲ ἐβόλετο πρὶν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ καλιστῆναι τὸ ἔμφαν, ἀπόλλυσι αὐτόν. ἕτεροι μὲν ὃν λέγουσι ἐπιστῆναι μὲν ἐκέλευσε, καὶ ἀπειλῆσαι, ἐφόβησε τὸν Ῥωμαῖον. ἐκεῖνον δὲ ἰδόντα ὀπίσθεν ἐπιβαλόντα καὶ ἀποκτείναντα βραχὺν χρόνον, ὡς μὲ καταλύσῃ τὸ ζωγράφημα ἀπόλλυσι καὶ ἀδικοῦντα. τὸν δὲ ἐκ φονεύσαντα διωχρόνησε. *Erat ille tum mente intentus formæ: quam autem ne cum cogitationem non animum modo, ſed & oculos deflexiſſet, non ſentiens defectorem Romanorum, neque capi um urbem. Cui quum ex improviſo ſuperveniſſet miles, qui ſeqe cum juſſiſ ad Marcellum, nolens priuſ-* A *quam abſolviſſet propoſitionem & adeptaſſet ad demonſtrationem: ita erat mens ejus ſtricto gladio Archimedem confodit. Alii auctores ſunt, intercurrentem Romanum illico ejus interficere ei ad necem deſtinatum: illum verò ut reſpexit, eraſſe obnixè ut paulliſper ſuſtineret, ut ne quid inveſtigabat relinquere minus abſolutum & rude, ſed nihilotenus, nihil ea re motum, quin trucidaſſe.* Livius *hiſt. l.* 25. *Archimedem memoriæ proditum eſt, in tanto tumultu, quantum capta urbs in diſcurſu deripientium militum turre potuerit, intentum formis, quas ex pulvere deſcripſerat, ab ignaro milite qui eſſet, interfectum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Dum animo & oculis in terram defixis formas deſcribit, militi, qi prædandæ gratiâ domum irruperat, ſtricteque ſuper caput gladio, quinam eſſet interrogabat, nomen ſuum mediocre non potuit. ſed protractò manibus pulvere, Noli, inquit, obſecro iſtum diſturbare: ac prorſus quaſi negligens imperii Victor, obtruncatus, ſanguine ſuo arte ſua lineamenta confudit.* Cicero *de finib. l.* 5. §. 50. *Quem ardorem ſtudii cenſetis fuiſſe in Archimede, qi dum in pulvere quadam deſcribit, ne patriam quidem captam eſſe ſenſerit?* De manuarius artificibus Libanius *Orat.* 31. Ἀλ μὲν δὴ χαμαιγενῆ τέχναι, ἄνευ ἄλλης, καὶ οἱ τὸν χαλκὸν ἐλαύνοντες, ἀγεννεῖς τε ἅπαντες, καὶ ἀγρυπνίας, οἷς πρωτεύειν ἄπεστι. διψῶντες μὲν ὕπνου. *Fictoreus & ille imitatores. Artes quidem certe ignobiles, cum aliæ, tum eorum, qi æra ducunt, artifices omnes pernoctes, & qi inſomnia avellevas ſunt aſſuetus; ſitientes quidem ſomnum: fugientes tamen quod valdè expetunt.* De viro eodem contemplationibus divino dedito Balthus Caſtal. *Epiſt. l. pag.* 783. *B.* Ἐκείνῳ γὰρ πάλαι στρεβλοκάμινος, καὶ ἐλλοφιμίαις, καὶ ἀντὶς φύσεως λόφοι λαμπάνει, μᾶτι πρὸς τροφῆς φροντίδα, μᾶτε πρὸς περιβολαίου κρυπτὸν τὸν ψυχὸν κατάλειμμα. *Qe ſic undique illa decore illuſtratus intellectus, atque ſuperos illuminatus, natura quoque ejus obſcuratum capiatur, nec ad cibi jam curam demittas animum, nec ad amictus anxietatem.*

D Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] οἱ παρδιόνυσοι ὁ ποιητὴς, ut Plutarchus *de ſen. polit.* qi parcendi numerandis lucrandisque magnam deſatigatos ſe ſentiunt.

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themiſtocles poſt Miltiadis pugnam, victoriamque Marathoniam, ἐν ἐᾷ μὲ καθεύδειν, ἀλλ' ῥᾳθυμεῖν, τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον. *Non ſinit dormire me aut ſacordem eſſe Miltiadis trophæum.* Plutarchus in *apophth.* 32. & in *Thef. p.* 3. *E.*

Ὅταν περιπεπτώκωσι] *cum vehementiùs ipſis addicti fuerint.* Vide *ad l.* 12. §. 3.

Ὅτι φασιν, ὅτε κομιδῇ] Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympoſ. p.* 1119. *E.* Τὰς κακὰς ὁρᾷς ἐκεῖνας, καὶ ἀνοήτους οἷ τε καὶ ἄλλοι πάντες, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ, καὶ ἔχοντες ἀεὶ αὐτὰ, οἷ τοις εἶναι ὑπ', μὰν' ἐκθύειν, μᾶτε πονεῖν, ἀλλὰ διάγειν μόνον καὶ ἡσθῆναι. *Pulcros & tu & alios multos dum ſpectatis, nunquam ebſatiamini. & ſi fieri poſſet, elegeretis unà illos ſemper cibo potuque neglecto vivere.* De alectoribus gemina Libanius *Orat.* 30. Τὶς πώποτε γένετο ἵππος ἐπείσακτος ἀγροικίᾳ, ἀς ἐκεῖνο τὸ ἀβέβαιον τοὺς ἀνεμβότας τε καὶ μαχομένους ἀκτήσεσθαι ἔοικε, πᾶσι μὲν ἀγορᾶς ἀφειλεῖ, πᾶσιν δὲ λυπρὸν ἐπιφορᾷ· ἐδὲ δὲ τὸν καὶ τροφῆς ἀυτῶ. συνοίσειν γὰρ οἱ φιλόνεικοι τούτοις ἡμέραι ἀνίσοι καὶ ἄνεμοι. *Qis unquam fanaticus ita vigilavit, ut cogeret, ut morbus ille obſtipos & deglutientes ſupore pervadat; forum ſperaret fradens, & balneo deſſituere, interdum etiam cibum ipſum flocci pendere. Alectorum enim amatores multos dies conſecanus jejunio, & ſine puta ſitis, & voluptate voluptas ſupereſt.*

§. 2. Ὅτι ἰουλίου ἀνόσατον καὶ ἀπαλλοτρίαν τῶν φαντασιῶν] Vide *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 29. 47. & *l.* 11. §. 16. 19. & *l.* 12. §. 25.

Ἐν πάντῃ γαλήνη ἄνευ] ὕσσαν κάμψωσι τὰς ἄκρας γαλήνας, *ſicut promontorium præterveſſo tranquillitas*, ut eſt, *lib.* 12. §. 22.

§. 3. Μὴ σε πτοήσειεν] *Neque te exterret* Xylander. vel *ſedaret*, ut ſit idem ὃ παρενοῦν, quod τὸ παραπλῆσιον, καὶ ἐπιτρέπειν. atque ita Homerus ὑληπτὰν dixit *Il. a. v.* 553. ubi Jovi Juno.

* ἐπικολουθοῦσι Jun.
* ψόγος Jun.
a L. 12. §. 27.
* οἱ α.
b Inf. §. 25. l. 8. §. 56.
c L. 7. §. 55.
d L. 8. §. 57.
e L. 6. §. 14. 16. l. 9. §. 2.
f L. 4. §. 4. 21. l. 6. §. 15. l. 7. §. 50.
g L. 2. §. 2.
h L. 10. §. 26.
i L. 10. §. 7.
k L. 7. §. 52. 67. l. 8. §. 1.
l L. 8. §. 29. l. 9. §. 1. l. 10. §. 32.
m L. 1. §. 16.
n L. 1. §. 5.
* πε.

* ἐπακολουθήσαι τοῖς μύθοις ἢ * λόγῳ. ἀλλὰ a * ἐκεῖνο πανταχοῦ, ἢ εὐθέως, μὴ σπουδὴν ἀποδοῦναι. σκόπει μὴ χαρ, b ἰδίαν ἡγεμονικὴν ἔχεις, καὶ ἰδίαν ὁρμὴν χρωμένην. c ἃ σοι μὴ παρέλιπε, ἀλλ' d ἀθρόαν πέρανε, e ἀκολουθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία ἡ ἀμφοῖν πάντων ἡ ὁδός.

§. 4. Περάσομαι δὲ τ κῇ φύσει, μέχρις πεσὼν ἀναπαύσομαι, f ἐκπνεύσας μὲν τὸν, g εἰς ἃ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δ' ἐπὶ τούτῳ, εἰς ὃ πρὶ h τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱματίον ἡ μήτηρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφός, i εἰς ἃ καθ' ἡμέραν πατοῦμεν ὕπτιοι βόσκομαι, καὶ ἐφ' ὑμνοῦμαι, ὃ φίλη μοι πάντα, καὶ εἰς πολλὰ ἐπιχρώμενον ἑαυτῷ.

§. 5. k Δεμύτητά σε σὸν ἔχουσι θαυμάσαι; ἴσως. ἀλλὰ ἔστιν πολλά, ἐφ' οἷς σὸν ἔχεις ὑπόνοιαν, ἃ γὰρ πέφυκα. σκόπει ἵν πρόσχῃς, l ἅπερ ὀλιγίστοις ἔστι, τὸ ἀκίνδυνον, τὸ σωφρόν, τὸ m φιλόπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ n ἱλαρόδικς, τὸ ἐυμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρασον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλόφρον. σὸν αἰσθήσῃ, * πόσα ἤδη πρόσκειται δυνάμενα, ἐφ' οἷς ἑδμία ἀφυίας καὶ ἀνεπιτηδειότητος ἢ ἀγνώμονος ἕξεως ἐπιτιμήσεις ἢ ψόγος. ἀλλὰ πρὸς τὰ μὲν ἀφορῶν, ἃ ἐνδέχεται ἐν τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἐὰν ἐγγὺς ἔχῃς, ἀρκούμενος ἔσῃ. ἃ δὲ μὴ ἐνδέχεται, μὴ ζήτει. οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖνα ἐπιτιμήσειεν, ἃ μὴ ἐνδέχεται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἢ ἀκολουθεῖ ἐκ τῆς ἐν ἡμῖν μίξεως. Natura autem Chrysippus quidem eam, cui consentaneè oportet vivere, & communem intelligit & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam sustinet, quam sequi oporteat, non etiam particularem. Marcus Chrysippum sequitur, eodemque utramque naturam, & universalem & humanam, collimare & quasi collineare contendit. Vide l. 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ità lib. 6. §. 28. Θανάτῳ ἀναπαυλα. Mors finem imponit. Charon apud Aristophanem in Ran.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐν κακοῖς κἀγὼ πραγμάτων;
Quis ad requiem ex malis velit & molestiis?

Joannes Apocal. cap. 14. v. 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut requiescant à laboribus suis.* Herodianus l. 1. de Marco nostro, Νουτὸς τε καὶ ὑμέρας ἐπιδιδόντας μᾶλις ἀναπαύεσθαι. *Quem diem unum dantaxat, noctemque superexistes, requevit, fatè est fundus.* Tractum ab eo, quòd mortem somno similem perhibemus. Naso Amor. l. 2. El. 9.

Stulte, quid est somnus gelidæ nisi mortis imago?
Longa quoniam tempora fata dabunt.

Ἐκπνεύσας] Vide ad l. 2. §. 2. & l. 4. §. 21. & l. 6. §. 15. & l. 7. §. 50. & l. 9. §. 2. Ita Homerus. Θυμὸν ἀναπνέοντα. Animam exspirantem dicit, Il. δ. v. 524. & ν'. v. 654. Eodémque sensu in sacra pagina ἐκπνεῖν, exspirare Marc. c. 15. v. 37. 39. & Luc. c. 23. v. 36. quod Matth. c. 27. v. 50. Ἀφεῖναι τὸ πνεῦμα. *Emittere spiritum.* Joan. c. 19. v. 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere spiritum.* Lanoi pariter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tusc. lib. 2.* Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πεσὼν δὲ ἐκεῖ τούτῳ] *in Samarii gremium:*

Τῷ πάντα τοῦτο, φῶς τε καὶ σκιὰ μαρίζεται.
Tellus ut edit, ita resumit omnia.

Plinius hist. Natur. l. 2. c. 63. *Terra una rerum natura partium, exuuias propter merita cognomen indidimus maternæ veneratæ est. illa nos nascentes excepit, natos alit, fœmineæ edotes fœcundat semper; nouissime complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo*, à Varrone relatus *de ling. Lat. l. 4.* & *l. 8.*

Qo dedit, illa capit, voqe defendo facit balam.

de qo versu videatur Josephus Scaliger *ad Varron.* sed & *infrà ad l. 8. §. 28.*

Πατοῦσι] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *quod intedentemus pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l. 1.* Isidorus *Orig. l. 4. c. 2.* Junius *in Genes.* Honorius *in imag. mund. c. 3.* Hinc Ambrosius *Epitaph. Theodos. Adhuc in terris es, quæ teris; & in cælo posideris.* Et Etymologus. Βάσις, τὸ γῆ, *Matthæus.* ita *Adorsatus* Ops à calcando, quod Hebræis דרך dicitur. Franciscus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eisdem à רצץ Pareus *in Genes.* Verùm alii aliunde. Josephus Scaliger a Græco βαῖρα *terra*, *terra*, ut δὰς, δαῖς, *tada*, *dacula*, *teda*. Henricus Stephanus ab ἔρα, *r* præfica. Avenarius *Lexic* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *eretz.* Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico תראא *terra*, *harum.* Caninius *Hellenistin.* a Punico *ert*, *tera*, ut ἔρετρον, factâ metathesi.

§. 5. Δεμύτητά σε] *austeritatem tuam* Xylander. *acumen* potius *ingenii*, & *sagacitatem* Mericus Casaubonus. Mercurium describens Galenus in *hortator. c. 3.* Θαυδὸς τὰς ὄψεις. *Is duras & durabolares habet oculos, acriter intuetur.* ubi aliud est δριμὺ διδόρασον, quàm δριμὺ βλέπειν Aristophani. Sequitur τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem est, quod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν passim Homero: id est, *torvum tuere*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* ac δριμὺ διδόρασον Galeno, *acre* sive *acrimonia*, verum μετὰ φιλοφρονήσεως, *cum benevolentia* sive *festivitate* quadam, *amuse.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ σωτηρὸν illud designet, quod vocabulo isto Evripidem significasse ex Aristophane Grammatico observat Eustathius *ad Odyss. γ'.* qo sensu & Herodianus dixit, *l. 3. c. 13. §. 17.* Δριμύτητας δὲ πρὸς τοὺς ὕπνους λέγει τοὺς ὑπὸ τῶν ἀνατολῶν ἀνθρώπους. *Ad somnum hominis acerrimos esse ingenii.* tum etiam simul comprehendat τὸ ἀδὺ illud, quod Homeri seculum secutos Rhetores eo nomine nuncupâsse docet idem Eustathius *ad Iliad. λ.* quem τοὺς ὕπνους καὶ λέκτρα illas δριμέας dicerent, ἀπὸ γλαυκότητος ἐντάσεως. Atque ità Marcum hîc cepisse nullus ambigo, quod uno vocabulo expressisse haud facul fuerit. Julianus *Orat. 5.* Christianos perstringens, ἡμεῖς δὲ ἐκεῖ ταῖς ψυχαῖς πιστεύομεν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοις τοῖς καμψοῖς, ὧν τὸ ψυχρότατον δριμὺ μέν, ὀγκῶδες δὲ οὐδὲν ἔχει. *Multo verò certiora ipsis major ea in rebus habenda fides videtur, quam sensu & elegantiæ ipsis, quorum summula acri quidem indole prædita est, sed admodùm jejuna contineri potest.* Gemmam autem hunc argumentum habes, *infra l. 7. §. 52.* & *l. 8. §. 8.*

Ὅσα ἀκόλουθα πάσοις ἃ δὲ παρίσχοιτο δυνάμενος] Hoc est quod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων passim inculcat, non tam *adversùs*

ANNOTATIONES.

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſponte tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum inculare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogeris? nequaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πεπλέξῃ; & ἀσόφρασι, ὅμως ἴλη κάτω μένῃς ἰκαὶν; ἢ κῶ [a] γογγύζῃ, ἢ [b] γλυκυχρύσοις, ἢ κολακύψῃς, ἢ τὸ σωμάτιον καλλιλάβῃς, ἢ [c] περιρρίψῃς, ἢ [d] περιστρέψῃς, ἢ πομπεύσῃς [e] ῥιπτάζων τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυὲς καταπλήττεσθαι, ἀναγκάζῃ; ἀ, μὰ Δία, οὐ. ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν πάλαι ἀπαλλάχθαι ἰδύνασο. μένῃ δ', ἢ ἀ-

a L.2.§.37.
b L.4.§.50.
c L.1.§.14.
d L.1.§.16.

Lug.

ANNOTATIONES.

κῶ δεδόσθαι. quàm βαθυμίᾳ κῶ ἀλογιςίᾳ obſtare, qo minùs viram rectè picqo inſtituant plerique. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qod paria illis nevtiqam poſſint. Ἐι μὲν, inqit, σοφὰς ἀποφάσεις ἐκλεξάμενος, ἢ ὀφθαλμὸς ἀπύξῃ τυφλὸν, ἢ καθαίρειν λαμπὰς, ἢ χωλὸν ἀνορθώσῃ, ἢ δαίμονας ἐμβαλεῖν, καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς τοιαύτας ἰάσεσθαι νοσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτας ἐρᾶν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται τῶν, καὶ ὁπωσοῦν ἐνίσχυε, ποῖον τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο ἂν ἔχοι λόγον; κῶ γὰρ ἐξ οὐ δοίας ἀνέλκυσον χάριτος βαπτιζόμενος, ἢ πιστεύσας μανίσχοις, εἰ κῶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σωμάτια ποιεῖν, ἀλλ' ὅτου ἀρχὴ πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι ὁρᾷς ἢ ἀφιέμενον λοιπὸν, ἔτι βαθυμίᾳ μενεῖς τῆς ἡμετέρας ἴσα ὁ διεγερσί. *Sepidem mortuos ſuſcitare jubemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mundare leproſos, aut claudos erigere, aut dæmones ejicere, aliaſque his ſimiles ſanare egritudines, locum habemus iſta reſtringere: ſi verò vita à nobis obſervantia converſationiſque requiritur, & obedientia ratio, qid ſanè ad hæc iſta narrato? Et ta enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmum, & Spiritus ſancti particeps es factus, etſamſi non ad hæc ea ſigna ſaceres, ſed ſanctus ſufficeret ad hoc, ut rectè vita obſervantiam cuſtodires. Et ideo perditionis noſtra cauſſa nulla alia eſt, qam negligentia noſtra atqe deſidia.* Et *in Genes. Orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ πεπαχύνθαι. ἀλλὰ δοκεῖ ὁ βαθυμὸς. ἄνωθεν ἄρτι κῶ τὰ ἐυκολα, δύσκολα ἀπὸ φαύλου ποιεῖ. ἔτος ὁ σπουδὴ τῷ ὁ ἀγρυπνία τῷ τὰ δύσκολα, ἐυκολα ἀπὸ ἀναγκάζουσα. *Magna hujus præceptí facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, facilia ac ſatis omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantia, etiam omnia ardua & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὸν δυνατὸν ἀεὶ ὁ τῶν ἐντεταγμένων φόνος, ἀλλ' ὁ τῶν πολλῶν βαθυμία ποιεῖ ἀόκνον. ὁ δὲ τὰ μετὰ προθυμίας διαγεῖλε, ταῦτα κῶ ῥᾴδια ἀνὰ ἴδιότης ἔστα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed mediocrium ſolet facordia eſſicere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ βαθυμία τῶν πολλῶν κῶ τὰ ἐυκολα, ῥᾴδια δύσκολα ἀποφαίνει. ὁ δὲ σπουδὴ κῶ δυσκολότατα, ῥᾴδια. *Multorum facordia, ea qa ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qa ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, preqm noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλαυχρύσοις] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe*. Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχρα, *tenacia*. Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προαγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, μικροὶ, κάτω τῇ δόσει ἁλίσκονται. *Nam qi his nominibus prædicti ſunt, ut dicatur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum iſtud apud Laërtium reſtituamus. In *l.* 4. de Lacyde. Τῶν φασί ποτε περὶ τὸν ἐικοσμίαν γλισχρόν. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Aiunt illum & circa rem familiarem ſe ſordidiorem habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium*, *lepidiſſimè* mavult. Cæterum tu me ſponiore referibito, γλαυχρότατα ἰσχνόταν. Sic enim de eodem ex Numenio Euſebius *præpar. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ἀνηγλιοχρίσεσθ', καὶ τοῦ ὁρισμοῦ ὁ λογόμυθ ἀκουομένου. *Erat is parùm ſordidior*, Vigerus: malim, *cunctor. atqe ejuſmodi qi œconomicas diverſor.* non diceremus, ſomewhat neat, and a great husband. miror autem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadvertiſſe, cùm Euſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Οἰκονομικὸς literâ majuſculâ præfixa ſcribi, oulteqo certum aliqem eo tempore nomiſmum deſignari, qi διὰ τῆς ἀφιλοκερδοῦς διαιτησεως ἰκανοτατος vulgò nominabatur. Cum revera ἰκανοτατος illo appellativum, ſive epitheton commune ſit; enimqe deſignet, qi oſt *res familiaris, diſpenſanda, curanda, tuenda peritus*, vel *qi negotia hæc addictus eſt*, eidem ſedulo inſeramus. De polypo price Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, ἀκουσθ μὲν ἐστ ἐκ. ἐικοσμικὸς δ' ἐστ. σώματα γὰρ συλλέγων μᾶλλον τῶν ἄλλων. ὥ συγχέκλεισται καθ' αὑτὸν. *Polypus famoſus quidem eſt, ſed prudens res familiaris, cùm omnia colligat, & in ſuo domicilio recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cum alioqs brutum habeantur animal, in re qodammodo familiari calles, omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter annunciarur.

Ἀφίστεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potius ἀναγνῶναι, καὶ ἐκ ἀφίστεσθαι. malim ergò ἀρκεῖσθαι τύχῃ, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri.* qod eſt ſinuatum τῷ κολακεύειν, verùm honeſtius pavlò vocabulum. Sed nec mucan forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀφίστεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *pædagog. pag.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀφιλοκερδῶν ὀτζάμοσι κολακείαις, νίκι δὲ καὶ

εἰ διαμένοις χαρίζομενος φίλοις. *Vel adulationibus blandientium vacet, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* Indè οἱ ἀρτιως, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ὑπακούοντες, καὶ ἀεὶ ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δι' ὑμνους δεῖν ἄλυπον τοῦ ἐντυγχάνοντος εἶναι. *Obſequioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe in re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere eos, quibuſcum habent conſuetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρτιον τῷ κόλακι accuratiùs diſtinguens, *itidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λυπεῖν ἡδὺ ὁ τῷ βίῳ. ὁ ἀντιτείνων, οἱ μὲν ἀηδὴς ἔσται, ἄρτιος. οἱ δ' ὀφθαλμὸς τῆς δοτῆ καλῆς. *In reliqis autem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ, vbſequioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, obſequioſum alienum, aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Indè & ἀρτιωτικὸς, ἐντυγχάνειν ἐν ἐκ τῷ βιωτικῷ ἡδονὴ παρατεινοντας. *Blandiris eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſaubonus videndus. Cæterum iſto *blandutia* ſive *comitatis blanda* nomine adulationem ſuam obvelâſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *deipnoſ. l.* 6. *p.* 235. *d.* his verbis: Ταῦτα δὲ τὸν κολακεύειν τινὰς, ἐκτρεπόμενοι τοῦτον, ἀρίστων προσαγορεύουσι. ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, τῦτ' ἀρίστων ἔσχ'.

Hanc perrò aſſentationem quidam nevtra nomine ἀρίστων vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laertius *l.* 8. §. 20. Ἀνεῖχετο κατηγόρων, καὶ πάσης ὑφειλατείας, οἷον συμφώνων καὶ διαγωλάτων φορτικῶν, ἐτησίους ἀβλαβεῖς, & *facetus ac jocis, odioſisque maledicentibus.* Qod autem Caſaubonus ad obſequia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minùs probabile videtur.

Περιρρίψῃ] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περιρρίπτου, περιπτὸν, περιφερὲς καὶ περίτιτον. περιρρίπτου, *tenacitatem eſſe*, & περιρρίπτου, βλακείαν καὶ προπέτειαν. περιρρίπτου, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt. 1. c.* 13. *v.* 4. ὁ ἀγαπὴ ὁ περιρρίπτου. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut inepta.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περιρρίπτου, qod reſtituerat fuerat, ſed ipſi fortean minùs intellectum, περιρρίπτου ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum quantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo illo apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus ὁ περιπτὸν τι. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi à Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultuatur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non proterviam facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſultus.* Alii, *non agit improbè.* Alii, *non eſt ſuperbus.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commoditſimè poſſe verti, *non effert ſe*; non eſt jactationi aut vanæ oſtentationi dedita. Ità Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονεύεται. Heſychius, Περίττερος, μετὰ βλακείας ὑπερήφανος. Περίττερος, *cum mollitie ſe efferens*, περιρρίπτου, καπνίστερος. Περιρρίπτου, *ſeſe effert.* Svidas etiam, Περίττερος, ὁ μετὰ βλακείας ὑπερήφανος. Περίττερος, *cum mollitie elatus.* Idem tamen inter alia: Περίττωμα, ὁ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβανόμενον. Περιττὰ, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλα διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περίττωμα· ὃ χη καινοτομίαν, ὡς ὁ μῦθ ἔφη Βασιλικὸς. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περίττωμα vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur autem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potius Euſtathii Sebaſtenſis, ut opinantur qamplurimi, *aſcetica* illa) *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ita illi a Baſilio an Euſtathio, ille, ut probabile eſt, a Clemente Alexandrino habuit. In enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περιττὰ, inqit, ὁ καλλωπισμὸς περιεσθτος καὶ ἀχρειοντος ἔχων ῥήματα. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluentem & inutilem aperte ſudat.* Verum latius multò patet vocabuli hujus uſus ſenſuſque, qam ut ad unicum ducatur, qò tamen etiam ἰκανοτατος ſoleat οἱ ἀλαζόνες καὶ μετὰ βλακείας ὑπερήφανοι, reſtringi debeat. Ducet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego autem ipſe*, inqit, *Dubos, quomodo inveterniſcebam meo ſtudio Pompeio.* id eſt, quomodo me oſtentavi, & qaſi juvenliter jactavi, omnibus adhibitis facis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placero illi ſtudui: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περίπτερος, πομπώδης, interpretari & περιρρίπτου ὄντος,

ἐκ ὡς βραδύτερος, καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκειν *, καὶ τῦτο ἢ ἀσκητὸν, μὴ παρεσκευασμένῳ, μηδὲ ἐμφιλοπόνῳ τῇ * τοιαύτῃ.

§. 6. Ὁ μέν τις ἐστι, ὅταν τι δείξῃ αὐτῷ τινα πρόξενα, πρόχειρος καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ πρὸς τῦτο μὲν ὑ πρόχειρος, * ἄλλως μέν τι παρ' ἑαυτῷ, ὡς αὐτὸν χρεώστην λογιοῦται,

nomine si notari poteras, qòd tardiori hebetiorisqe ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neqe insuper habendo, neqe in eadem tibi complacendo.

§. 6. Est, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis sit. est, qi etiamsi imputare havd ità proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, qídqe

fece-

* -τερ, vel -τερῳ [μᾶλλον] * τοιαύτῃ f. τοιαύτῃ. Lug. Am.

* ἀλλὰ f. vel, ἀλλ' ὡς

ANNOTATIONES.

ὠθῳ, παραβύσθῳ. apud quem πίεσμαι & πιεσμένος ὦ legendum, nulli potest esse ambiguum. Græcam si damus originem, malim cum Dunæo nostro à πιεσ duplicato, qàm à πιεσθ-ειν cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo isto qi voluerit, adeat post Henricum Stephanum *thesaur.* Joannem Drusium *observ. l. 7. c. 7.* Muretum *var. lect. l. 14. c. 7.* Andream Dunæum nostrum *notas ad Savilii Chrysost. in* 1. Cor. 13. Heinsium denique, qi post ista à me adnotata prodiit, *exercit. sacr. ad* 1. *Cor. cap.* 10.

Ἐι ἄρα ὡς βραδύτερος καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκειν] avt legendum καταγνώσκειν, avt supplendum verbulum aliqod, forte an, δύναται, ex clavsvla proximè præeunte, avt μέλλει, avt συμβαίνει, avt eqidem aliud qippiam. Est autem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qi difficulter rem propositam comprehendit & assequitur.* Sicut contra ἐυπαρακολούθητος, ὁ εὖ τὰ πράγματα καὶ ὑ ταχέως. Hesychius. *qi res facile assequitur.* Svidas in Σκαιός. Ὅτως ἐκάλουν τὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter assequi poterant ea, qa eradebantur, ingenio tardo praditos.* In *facilime* proximâ, ἀπαρακολούθητος ἐν πυκτικῇ, dicuntur, qi qasi *necdqam assequantur, aut intelligant*, hoc est, non attendunt prorsùs, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed necesse est illud ipsum qod fit nosse, & intelligentiâ assequi,* sive νοῆσαι, ut statim ipse se interpretatur. Epictetus *l. 1. c. 5.* Ὅτι μηδὲ παρακολουθεῖ, μηδὲ σωτίκη μηδὲν. *Ut nihil assequatur, ut nihil intelligat.* & *lib. 3. cap. 26.* Οὐχὶ δὲ τοῖς διαφωνίοις παρακολουθεῖς; *Annon enim ea qa evidenter in sensus cadunt, consectaris?* Galenus *de errat. dignosc. & cur. cap. 1.* Ἔστι δ' ὅτως ἀγύμνοστοι περὶ λόγως ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούσι ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις. *Qdam verò sunt adeo inexercitati in ratione differendi, ut non assequantur qa à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὀ. φ. λεγομένοις, lege ut Marc. *lib. 7. §. 4.* παρακολουθῶν τοῖς λεγομένοις) Idemqe *eodem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄτως, καθάπερ οἱ ὑπὸ τῆς λύρας, ὕτω καὶ αὐτοὶ μηδ' ὅλως, ὅτι ἄκτυ, ἠκολυθηκότες. *Videntur enim vere, sicut assiti ad lyram, ita & ipsi nihil omnino, qa dicit, assecuti.* Eodem sensu τῷ παρακολουθεῖν verbo usus est Lucas *Evangel. c. 1. v. 3.* Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, hoc est, *omnia ab initio usqe accuratè intelligentiâ asservate.* qæ Evangelistæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Grat. pag.* 346. cum illis Demosthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. *A.* ὁ τύτε πεπράκατε εἰδὼς καὶ παρακολυθήσας ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi scelera ejus novi, & omnia comperta habeo, accusârem.* Et illis περὶ ἐνθυμ. *p.* 502. *B.* Ἐκεῖνο ὁ καιρὸς καὶ ὁ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὑ μόνον ὕτως ἦ πλέονος ἄξιον ἐλέλα, ἀλλὰ καὶ παρακολυθοῦντα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus numerum, & illa dies, non modò bene cognitum & locupletem virum postulabat: sed & ut rebus illis ab initio versatum.* ut sit & ἄνωθεν illic, qod ibi ἐξ ἀρχῆς. Eodem sensu usurpat Paulus Apostolus *ad Timoth. Epist. 1. c. 4. v. 6.* Ἐντρέφομενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. *Imbutus in sermonibus fidei, & præclara doctrina, qam ea assecutus.* & *Epist. 2. c. 3. v. 10.* Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu verò assecutus es doctrinam meam, &c.* qo loco cur Erasmi, *assectatus es*, malis dochiß. Sculetus, qam Vulgatæ ac Bezæ, *assecutus es*, cavssam nullam video. ratio siqidem, qam assignat, havd est firma satis. *Ad segendum atqe imitandum hortatur. at qomodo segi poterit, qi jam assecutus dicitur?* responsio proclivis est. aliud est notitia & intelligentia, aliud usu & actu assequi: vel, si brevius vis, aliud nosse, aliud posse. illud Timotheus jam assecutus erat, istud havd eidem adeptus. monet itaqe Apostolus, ut qæ de se nôsset, ὅτοι αὐτοκλὶς γνήσιος, ὁ ἐξ ἀκοῆς ἰσρὴλ, ea imitari adniteretur. Vide & *l. 2. §. 9.* & *l. 7. §. 3, 4.*

Μὴ παροθυμοῦ] *Ne eam subinde cogitares* Xylander. *ut ea nimium afficeris* Casavbonus. imò *non negligens, non negligentem habens*, sed qantum in te est, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & sanare conandens. παροθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, negligentem habere.* de gubernatore Epictetus *l. 4. c. 3.* Κἂν μὴ αὐτὸς ἐκῶν, ἀναπαρὼν ἀναυδᾷ δῆ, ἀνώλετο. *Si vel parum negligenter, animum non adverterit.* Marcus ipse *l. 6. §. 20.* πολλὰ παροθυμοῦμεθα, *negligimus multa, non animadvertimus.* & *l. 10. §. 8.* τὸ ἀκαριθυμητὸν, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* & *l. 6. §. 50.* Πρὸς τῷ ὑφ' ἑτέρῳ λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀκαριθυμήτως. *Sedulò attendere atqe animum adhibere atqe animum adhibere eis qa ab aliis dicuntur.* Epictetus *l. 1. c. 2.* Τί ὦν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀνατὰ τῆς ἐκκλησίας τύτε ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίμενον ἀρίστων Σωκράτης ἐκ ἔφη. οἱ δὲ μή, ὁ χάρων, τῦτό μοι ἱκανὸν ἔστω. οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι. καὶ ὅμως ὑκ ἀμελῶ τῦ σώματος. οὐδὲ Κροίσος. καὶ ἕνεκα ὑκ ἀμελῶ τῆς ὑγείας. οὐ' ἁπλῶς ἄλλω τινὸς τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὸν ἀνόητον τῦτον ἔρωτα, ἀφιτάμενος. *Qid ergo? cum ingenio caream, cùne curam ejus rei abjiciam? Absit. Epicterus Socrate præstantior non est? Modo ut desistat: hoc mihi satis est. Neqe enim Milo sum futurus: & tamen corpus non neglego; neqe Crœsus: & tamen rem familiarem tueor; nullam denique curationem, ob eorum, qa summa sunt, desperationem relinqimus.*

Flaccus *Epist. 1.*

Non possis oculo qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec qia deserere unctis membra Glyconis,
Nodosa corpus nolit prohibere chiragrâ.
Eß qidam prodire tenus, si non datur ultrà.

Ità cum Grajo nostro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus saltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιλοπόνῳ τῇ τοιαύτῃ] lege ταυτῇα, vel ut Annotator Lugdunensis τρυφερᾷ. *neqe tarditate & mollitiâ, sibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium est. Vide Solomonem *Prov. c. 1. v. 22.* Avgvstinus in illud *Psal. 36. v. 3. Nolunt intelligere. Videtis, qa voluntate illud tribvunt: sunt qi volunt intelligere, & non volent: sunt & qi nolunt intelligere; idcò non intelligunt.*

§. 6. Προχαρῶς λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] χάρα λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ob exprobrationem qadam havd malnum dicitur. Juvenalis *Sat. 6. v. 179.* de uxore insigniori,

Qa tanti gravitas? qa fama, ut se tibi semper
Imputet?

Martialis *l. 5. Epigr. 82.*

Non totam mihi, si vacabo, horam
Domes, & licet imputes, Severe;
Dum nostras legis exigisqe nugas.

& *l. 2. epigr. 48.*

Imputet ipse Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l. 2. c. 17. Multi sunt tam prava natura, ut malint perdere qa præstiterunt, qam recognosse, superbi & imputatores.* & *l. 6. c. 12. Qadam qa homines sibi præstant, alios imputant.* Tria scilicet Marcus beneficia collocantium genera ponit. primum est eorum, qi palam imputant: secundum eorum, qi etiamsi id palam non faciant, apud se tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abest ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὡς. nisi si illud ὡς ex linea proxima huc irrepserit.

Ὡς περὶ χρεώστου διανοῦνται] At Seneca *de benefic. l. 1. c. 2. Domus beneficia, non fœneratoris. dogma est decepti, qi de respondo cogitavit, cùm daret.* hoc est, qod Marcus hic, ὡς περὶ χρέωστου διανοῦνται. Et mox: *Beneficiorum simplex ratio est: erogantur tantùm, non computantur. si reddet aliqid, lucrum est; si non reddet, dammum non est. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario scribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunqam ille vir bonus cognat, nisi admonitus à reddendo. turpis fœneratio est, beneficium expensum ferre.* Idem *l. 3. c. 14. Interitura est res tanta dignitas, si beneficium mercem facimus.* & *l. 4. c. 3. Beneficium virtutis est, & turpissimum ad cavssa vilium rei dare, qam ut datum sit. si mercri & commodum sinum, illud non est beneficium, sed fœnus.* & *c. 14. Non est beneficium qod in qæstum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; auctus, est ut ait Ovidius,*

Qa qis non timuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *eodem l. 6. c. 13. Multum à beneficio distat negotiator.* Dominus Christus, Luc. *c. 6. v. 35.* Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανίζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.* & *v. 34.* Ἐὰν γὰρ δανίζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; *Et si mutuum dederitis iis, à qibus speratis vos recepturos, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. eſt &c, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: ſed viti ſit ſimilis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe ſibi proprium ſemel dederit, nihil ulteriùs reqirit. ſicut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iſte, ubi benefecerit, non clamore proſequitur, ſed ad aliud ejuſmodi opus ſe transfert; qemadmodum vitis ad racemos alios denuo ſun tempore producendos. in horum ergò numero eſſe oportet, qi qid faciant, ipſi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipſum, inqis, qid agas, intelligere neceſſarium eſt. eſt enim ſocietatis legem colentis proprium hoc, ut ſentiat ſe ſecundùm legem illam agere; útqe velit etiam per Jovem, eum qocum ſic agit, id perſentiſcere. Verùm eſt, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum eſt, ſi ſeciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. ſiqidem & illi rationis ſpecie qadam probabili abducuntur. tu autem, ſi

κἀγὼ ἐδέυ ὁ ποιήσας. [a] ὁ δὲ τις τρόπον τινα ἐδὲ δεῖ- [a] L. 7. §. 73. δεν ὁ ποιήσας. ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκούσῃ καὶ [b] μηδὲν ἄλλο περισπεζούσῃ, μετὰ τὸ [b] L. 4. §. 13. ἅπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι, ἐπὶ ⟨ῷ⟩ δρομεῖν, [c] Sup. §. 1. J. κύνα ἰχνεύοντα, μέλισσαν μέλι ποιήσαντα, ἄνθρωπον ⟨ῷ⟩ 10. §. 8. δ' εὖ ποιήσαντα, οὐκ ἐπίστασαι; ἀλλὰ [d] μεταβαίνῃ [d] L. 6. §. 7. J. ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ 11. §. 4. J. 12. §. 29. τὸν βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοὺς τρόπον ἵνα ἀπερισπαστότερος αὐτὸ ποιῶσι; ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ ⟨ῷ⟩ συνηδεσθῆναι. [e] ἴδιον γάρ, [e] Inf. §. 16. φησι, ⟨ῷ⟩ κοινωνικῷ, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ, νὴ Δία, [f] βάλλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν [f] L. 11. §. 15. αἰσθάνεσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστι ὃ λέγεις. τὸ δὲ νῦν λεγόμενον * παρεκδέχῃ, ἀλλὰ τοῦτο ὅτῳ ἐστὶ σκόπον, [g] [ἀπ] ω. §. ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. ἡ γὰρ σκοπὸν λογικὴ τινι πιθανότητι ⟨ῷ⟩ χρῆσθαι. ἐὰν δὲ θελήσῃς συνιέναι

τί

ANNOTATIONES.

Ὀυδὶ ἴδιόν ἐ πεποίηκεν.] Seneca *de benef. l. 2. c. 6.* *Quàm dulce, quàm pretioſum eſt, ſi gratias ſibi agi non eſt paſſus, qi dedit; ſi dediſſe, dum dat, oblitus eſt?* Chilo apud Avſonium.

Tu bene ſi qid faciat, non meminiſſe fas eſt.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantiſſimâ conceptum, Matth. *c. 6. v. 6.* Ποιῶν ⟨ῷ⟩ ἐλεημοσύνην, μὴ γνάτω ἡ ἀριστερὰ, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemoſynam neſciat ſiniſtra qid dextra faciat.* Ambroſius *offic. l. 1. c. 30.* qò & Eythymius inclinat, ità interpretatur, qaſi dictum eſſet, *ut frater tuus, qi eſt tanqam dextra tua, qod facis neſciat.* Sic facias, ut

Proxima neſciat auxe,

utì Perſius loqitur. Melius Joannes Chryſoſtomus *Orat. 19.* qem ſis vide. Nam qod de *dextra*, qæ ſit *auxe divinæ, ſiniſtra, qa ſavor humanus* exiſtat, argiuantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Auguſtinus *in Pſal. 121. & in 1. Joan. tr. 6. & de temp. 60.* Gregorius *in Job. l. 3. c. 21.* Theophylactus *in Matth.* alii, eſt merum ipſorum commentum. Rectius Clemens *Strom. l. 4. pag. 529. D.* Ἀλλ' ἀεὶ αὐτὸς ὁ ἰλάσκων, ὅτι ἱλασὶ, γινώσκειν ἐφίλει. *Sed neqe ipſe, qi miſeretur, debet ſcire, ſe miſereri.* Aliud eſt qod Seneca *de benef. l. 6. c. 8. Beneficium alioqs neſciens accepit, neqe à neſciente.* Beneficium niſi ſciens volénſqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præſtiti imputationem, periode affectus eſſe poteſt, acſi qid faciat ſecernitve neſcius ſii. atqe hoc eſt, qod, poſt Chriſtum noſtrum, Marcus voluit. Geminâ planè mente Plato in *Theæteto, pag. 127. D.* de Philoſopho genuino. Τοῦτο μᾶλλον αὐτὸν λελῆθεν, ὃ ὁι τῆς Θαλάττης λεγόμενοι χόες, οἳ τοῦτο πάσῃ, ὑφ' ὅτι ἂν ἴδῃσι, ἱκανοὶ ὑδὶ γὰρ αὐτῶν ἀνίκητον τὴ ἐνδεομένῃ χάριτι, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici ſolet, arena. Atqe hæ omnia etiam neſcire ſe nefert: neqe enim vulgaris gloria gratiâ ab his abſtinet, &c.* Optimè formulæ illius ſenſum expreſſit.

Ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ] ità mox: ὁι ὅμοιοι ⟨ῷ⟩.

Μηδὲν ἄλλο περισπεζούσῃ] Vide *ad lib. 7. §. 73.*

Ὅτι ἐνεδείξατο] qod Dominus Chriſtus Matth. *c. 6. v. 2.* Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς. *Cùm eleemoſynam faceris, ne tubato bucina coràm te.*

Μισεῖσθαι ὑφ' ἑτέρου] Vide *l. 6. §. 7. & l. 11. §. 4. & l. 12. §. 29.* Seneca *de benef. l. 1. c. 2. Qalicunqe priorum eventus eſt, perſevera in alios conferre. Melius apud ingratos jacebunt. ne ceſſaveris, opus tuum perage, & partes boni viri exequere, alium re, alium fide, alium conſilio, alium præceptis ſalubribus adjuva. & l. 4. c. 14. Ad beneficium non adducet cogitatio aqæ, nec ſordidus, ſed humanus & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & augere novis ac recentibus vetera.* Hoc eſt qod ſuo more, id eſt, Comico, Plavtus *Trinumm. Act. 2. Sc. 2. v. 39.*

Is probus eſt, qem non pudet qam ſit probus:
Beneficia benefactis alius pertegito, ne perpiam.

Seriò mag s alius qiſpiam apud Plutarchum *de ſene polit. & adv. tvt. Epicur. pag. 1099. A.*

Καὶ μόνοι πανυάμενοι ἀγάπης ἐν βροτοῖς.
Non deſinamus bene mereri de hominibus.

Vide *l. 7. §. 73.* Plinius *l. 3. Epiſt. 5. Antiqiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena perſona, eſſe volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunenſis. affirmantis ac præcipientis ex ſua Caſaubonus, illud malim, qa ſubſeqentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. ſubjectionis ſive reſponſionis formam habent.

Ἀπερισπαστότερος] *Sic ut non poſſint intelligi* Xylander. imò potiùs, *ſic qaſi non intelligant ipſi.* ut in præcedentibus, ὑδὶ ἴδιον. Sic *l. 2. §. 15.* ſed ratione diverſâ ἀπερισπαστότατος ἐνεργῶν. *neſcire qid velit.* Vide *ſupra ad §. 5.* ἀπερισπαστότερος.

Βάλλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθάνεσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθάνεσθαι, *ut ſentiat ſibi gratiam faciam ut cui beneficii*, ut *ſupra l. 11. §. 15.* Verum ut beneficii avtorem, qs is fuerit, dignoſcat, nihil qicqam eſt neceſſe. Seneca *de benefic. l. 2. c. 9. Interdum & ipſe qi juvatur fallendus eſt: ut habeat, nec, à qo acceperit, ſciat.* Exemplum ſubjicit Arceſilai, qi amici pavperis, ſed pavpertatem per verecvndiam diſſimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo ſaoculum clam ſubjecit, ut qod deſiderabat, inveniret poſitis qàm accipere. Cteſibium hunc nominat Laertius *l. 4. §. 37.* Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag. 63. D.* qem & fravde amicâ utiliqe deprehenſa, dixiſſe, Ἀρκεσίλαν τὸ παίγνιον, *Archeſilas hoc ludus eſt.* ille; Ἀρκεσίλαν τοῦτό τὸ πλίνθιον, *Archeſilas hoc eſt ſaxum*, ille refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῶ τῶ φίλω χάριν ἐνειδομένω ἐδὲν ἔοικεν. ἀλλὰ πολλάκις, ἄνωτερ ἰατροὶ λαθὼν ἐδιράπευσι, καὶ φίλος ἀφέλιστο ἐστοχάσ ὁ διαλανθάνος, ἀγνοοῦντ ἐπιμελούμ. *Ab amico qod præſtatur offi-cium, ad oſtentationem nihil habet: ſed ſapenumero, ſicut medicus occulte ſanat, ita & amicus ſuâ præſentiâ aut abſentiâ amico prodeſt ignoranti pro ſe curam gero.* Sed ad Senecam redeamus patia Marco interrogantem. *Qid ergo? ille neſciet à qo acceperit? Premam neſciat, ſi ho ipſum beneficii pars eſt. Denqe ille neſciet acceppiſſe ſe: ego ſciam me dediſſe. Parum eſt, inqis. Parum, ſi ſemvnere cogitas. ſed ſi dare, qo genere accepturi maxime profuturum erit, dabis. contentus erit te teſte: aliorqm non beneficere delectat, ſed videre beneficiſſe. Volo, inqis, ſciat, debitorem qeris. Volo utiqe ſciat. Qid ſi ille otiſſimus eſt neſcire? ſi beneficus? ſi gratus? non ex aliam partem obvius? Volo ſciat. Ità tu hominem non ſervabis in tenebris? Beneficia in ocio non mitto. qid? ego illis ſimm indicaturus me dediſſe; cùm inter prima præcepta & maximi neceſſaria ſit, ne vnqam exprobrem, non ne admonevcam qidem? hoc enim beneficii inter duos lex eſt, alter ſtatim obliviſci debet dari, alter accepti nvnqam.*

Τὸ δὲ τῶν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Caſaubonus. ſic ex Polybio Suidas, ἀπ ἐξόδου τὸν ἑμετὸν ἐκδέχῃ λόγον, id eſt, παῖε, ἀναλαμβάνεις, *non recte ſermonem noſtrum accipis. excipe* Xylander. ut ſit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum ſatis arridet. ego condironalem deeſſe puto, [ει] παρεκδέχῃ, *ſi ſecus operas.* Ità enim ſignificat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evſebius *hiſt. eccleſ. l. 3. c. 39.* Papiam narrat, τοὺς ἀποστόλους παραδεξάμενον διηγεῖσθαι, *ea vel-lentibus Apoſtolicis ſecum acceptis*, commentitia multa tradidiſſe. qod verbum & in H. Stephani theſaurum poterit immuti.

Εἰ δὲ θέλεις συνιέναι] ſortan συνίειν. *intelligere.* qanqam & συνῆναι eo ſenſu uſurpatum inveniza. Ita enim Herodotus *l. 5. pag. 360. E.* Ἐγὼ μοι δοκέω συνῆναι τι ἐδαλὲ λόγον ὑμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis ſignificare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demoſthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς ὅμως μανθάνειν, οὔτ' ἐμοὶ ἐδυνατὸν συνῆναι. *Neqe vos pato diſcere, neqe ipſe poſſam intelligere.* ubi tamen qidam codices συνίειν. Herodianus *lib. 2. de Germanis.* Ὅσπερ τὸ σῶμα γυναικεῖοι καὶ μεγάλοι εἶσιν, ὅτω καὶ τὰς διανοίας ταχεῖς, καὶ μὰ ῥᾳδίως συνῆναι δύναμτοι, εἴσι ποτὲ παραγγείας ἢ ἔδλα λέγοιτο ὑ πράξοιτο. *Qemadmodum corporibus utuntur mvlieres atqe procerę, ita pingve ſunt ingenio: qare haud facile ſentiunt ſi qid agas dicaſve aſtuto ac ſubdolo.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 286. D.* Ἀλλὰ καθάπερ ἡ αὐτὴ γραμμάτων πηγὴ εἰσὶν ἅπασι φωνὴ, οὕτως συνίειν τὰ τὸ τῆ τέχνη λεγόμενα οὐχ ἅπαντ τε καὶ μαθόντα, ὁμολογήσει. *Sed qemadmodum vel ſine literis fidelem poſſe eſſe dicimus: ita qa in fide docentur poſſe intelligere eum, qi non didicit, confitemur. & l. 4. pag. 492. A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θανατον τῶν ἀνδρῶν βε-

τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φθόνῳ, μὴ σοβαρῷ τινὶ σοβηλισηῖς τι ἔργον κοινωνικόν.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἁπλῶς δὲ ἔυχωμαι, ἢ ὕτως ἁπλῶς ἐλεύθερος.

§. 8. Ὁποῖόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ἔοικε συνήκειν ὁ Ἀσκληπιὸς τὴν τοιάνδε ἴασιν, ἢ ψυχρολουσίαν,

id quod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de causâ beneficiendi occasionem ullam tis omissurus.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Pluat, pluat, chare Jupiter, ſuper Athenienſium arva & prata.* aut nihil omnino precari, aut hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, quod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coenavisſe*, ut equitet, ut frigidâ proluatur, ut

ANNOTATIONES.

ζωσιόνων, ὕτε τὰς πολίτικὰς τῶν ἀθλίων ἐν ἀσελγείᾳ ἐκτραλιπόμενον συνήθειαν βιάζονται. *Nec honores poſt mortem eorum, qui ſanctè vixerunt, nec ſupplicia eorum, qui iniuſtè & libidinoſè ſe geſſerunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μαθὼν συνήθειαν τὸ λεγόμενον δυνάμει. *Qui ne verba quidem, qa dicebantur, intellegere potuit.*

Μὴ φθόνῳ, μὴ παρά τινι] forſan. μηδὲ παρά τινι] *Ne metuas, neve hac de cauſſa opus aliquod ſociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutarum velim.

§. 7. Ἔτον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὑμήριος, idemque Ἔτος & Διός, & Ἔτιον dictum. Heſychius Ἔτος, Ζεὺς ὑμήριος. Ariſtotelis nomine *de mund. c. 7.* Τίνες ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλοῦνται. *Plutus à pluvia vocatur.* & Pharnutus *de Deor. 3.* Παρὰ τινι δὲ καὶ Διὶ καλοῦνται, τάχα ἀπὸ τῆ ὑσίνου τὸν γῆν. *A communi autem & Jove appellatur, utpote qui rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ ὦ ἄνανες ὄνομα, εἰδὶ βασιλεὺς εἶδος ἐν τῷ Παζγάρᾳ τῷ ὄνῳ; *Jovis autem non audiſti? nec plutonis aram in Gargaro videſti?* Pavſanias in *Attic. pag. 60.* memnint βωμῶν ὑμβρίου Διός. *plutus Jovis ara.* Athenis verò *pag. 22.* refert eſſe γῆς ἄγαλμα, ἐπίκλησιν ὄνῳ ἐν τῷ Διὶ. εἶσι ὑμβρα δὲ τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲ τῷ πάνυ Ἕλλησι συνοῖς αὐχμός. *Terra à Jove imbres implorantes ſimulacrum, vel quod Athenienſes aliquando plavias deſiderarunt, vel quod terâ Græcia ſæpe ſæcitate laboraverit.* At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l. 1. eleg. 7.*

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres;
Arida nec pluvio ſupplicat herba Jovi.

Et Scholiaſtes *ad Pindar. Pyth. od. 4.* Κρείσσων τὸν Νείλον φύσιν ἐς Πυθίωνα, Αἰγύπτιος Ζεῦ Νείλε, ἀναλογῶν γὰρ τοῖς τῷ Διὸς ὑμβροις τὸ τῷ Νείλυ ὕδωρ, ὡς ὄντως ἀντίστροφον τοῖς νόμοις τῷ Διὶ ὄντι. *Jovem Nilum dixit, ſicut Parmenon. Nile Jupiter Ægypte. Nili enim aqua Jovis imbribus ſimilis eſt, & ſicut ex adverſo Jovi reſpondet.* Verùm Deus verus vivuſque ſolus eſt Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipſæ, non ulla apud exterànos in pretio habita Deunculorum mendacia atque mendicabula. Vide Jerem. *c. 14. v. 22.* Job. *c. 38. v. 25, 28, 34, 37.* Pſal. 65. *v. 10, 11, 12.* Zech. *c. 10. v. 1.*

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Exiſtimat Xylander improbare Marcum illic commune illud & damnoſiſſimum vitium; qo plerique ea tantùm expetant, qæ ſibiipſis privatim proſint; nihil ſoliciti de communi bono: & Athenienſes notare, utpote qi iniuſtè & illiberaliter ſuis tantùm agris plurium & fertilitatem poſcerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contrà preces iſtiuſmodi probat Marcus, qibus homines non ſibi ſolis privatique ſuis rebus, ſed civitati reiqe publicæ univerſæ, in qa degunt, à numine favita proſperiaqe comprecantur; quales fuiſſe monet Athenienſium illas. qas etiam in ſupplicationibus ſuis, non ſuæ tantùm regionis, ſed totius inſuper Græciæ, memores fuiſſe ex Pavſania ſupra didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l. 18. c. 3.* & Hieronymi nomine *in Thren. c. 3. v. 41.* qæ indè conſtat Hieronymi non eſſe, qà ex Gregorio manavit. *Et orationis operatio, ut operatione ſuſcranda eſt oratio.* itaqe precibus opera ſunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm ſupplicationes concipiendæ. Habentqe ſeverè locum hic Menandri pro patria ſe devoventis illa a Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœniſſis*,

Ἔτι γὰρ λαβὼν ἥμαρτον, ἴ, τι δύναιτό τις
Χρυσὸν, θέλοιμι τοῦτο, κ' εἰς κοπὸν φέρει
Πατρίδι, καπὸν δὲ τῆ στολῆς ἐλαττοῦται
Περάμενος, τὸ λοιπὸν ἐυζώνατε δὲ.
Si quis quantum qiveris bona, labens
Patria offerat, donetqe publica res;
Meum malorum civitatis prenderet,
Et ampliores redderentur undres.

Siqidem, ut rectiſſimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ἐκτημένους οἴδὲ οἱ πόλεις μείζους ἐδύναντο. διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν, μεγάλαι ἡ ἑλλὰς ἀγαθῶν γέγονεν. *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fuere: per eos verò qi publica curam potentes & libera evadunt.* Vide *ad l. 1. §. 16.* & *l. 7. §. 4.*

Ἕνεκα δὲ δεῖ ἔυχεσθαι, ἢ ὕτως ἁπλῶς ἐν ἐλευθέρᾳ] Ἐλευθέρᾳ lege Casavbonus *ad Perſ. Sat. 2.* qi & τὸ ἁπλῶς ἐν ἐλευθέρᾳ ἐυχεσθαι, orationem ſimplicem & liberalem oppoſui eamdem τῇ ἐσχῇ ἐμπορικῇ id eſt, *preces emtas*, ut Perſius loqitur: qam interpretatur, cel eam qæ habet conjunctum ſacrificium majoris alicujus victimæ, avi votum rei conſecrandæ;

id qod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cauſſâ beneficiendi occaſionem ullam tis omiſſurus.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Pluat, pluat, chare Jupiter, ſuper Athenienſium arva & prata.* aut nihil omnino precari, aut hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, quod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coenavisſe*, ut equitet, ut frigidâ proluatur, ut

ANNOTATIONES.

A qod ſit velut pretium dīs repenſum, ut ſit *in emptione* contrahenda; vel qæ toties ſuis repetenda, & tam aſſidue ac ἀπαρχὰς ἐν ἐυτυκίᾳ facienda, ut hoc ipſum pretii loco conſari poſſit, qia, ut ait Seneca, *Nulla res carius conſtat, qàm qa precibus empta eſt.* Mihi videtur Marcus, τὸ ἁπλῶς ἐυχεσθαι, *orationis ſimplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienſium formula, qæ generali qadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè ſobretèqe præſcribat. qalis itidem ea formula, qam amicis ſuis poeta qidam præſcripſit, a Platone in *Alcibiad. 2. pag. 454. D* lavdata;

B Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐυδαὶ κ' ἐυχομένοισι, κ' ἀνόητόν Ἄμμι δόδυ, τὰ δὲ δεινὰ κ' ἐυχομένοισι ἀπαλέασθαι.

vel, ut *Anthelog. l. 1. c. 31.* habetur

— τὰ δὲ δεινὰ κ' ἐυχομένοισι ἀπαρέσθαι.
Tu Rex ſumme, dato nobis bona, ſive rogemus,
Seu non: at mala vel poſcentibus iſpa negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag. 456. B.* κ' ἐν ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἑκάστοτε παρακελεύεσθαι ἐυχὴν ἔυχεσθαι, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς δίδοσθαι αὐτάρκεστος δὲ σφίσιν αὐτοῖς. *Idem votum tam privatim, qam publicè ſervare, orantes deos pulcra cum bonis ſibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem*

C *E.* Βελτίονες αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων ὑφορμὴν εἶναι μᾶλλον, ὃ τὴν σύνοδον τῶν ἑλλήνων ἱερά. *Plures magis Lacedæmoniorum ſibi acclamationem, qam Græcorum ſacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memorab. l. 1. pag. 722. C.* Ἔυχετο δὲ ἁπλῶς τοὺς θεοὺς ἀγαθὰ διδόναι. οἱ τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδέναι, ὁπόθεν ἀγαθὰ ἴοι. *Precabatur etiam deos ſimpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè ſcirent, conjunctoſ res eſſent bona.* Reſpexit eodem Juvenalis *Sat. 10. v. 346.*

Nil ergo optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebuſqe ſit utile noſtris.
D *Nam pro jucundis aptiſſima qæqe dabunt Dii.*
Charior eſt illis homo, qam ſibi. —

Atqe hoc eſt qod R. Simeon in *Pirke Abot. c. 2. §. 13.* אל־ תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam ne facito.* hoc eſt, noliſ intes orandum terminos omnini figere, legémqe qid facturus ſis, Deo præſtituere; ſed vota tua ſimpliciter, prout illi viſum fuerit, præſtanda ipſi permittito. At τὸ ἐλευθερίως ἐυχεσθαι, ſive *liberaliter* precari, (ita enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) eſt ejuſmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt

E extraneos etiam nobiſcum una comprehendat, qalis ea eſt, qam hic Marcus recuſit, Attica ſupplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hic adducit, Perſarum veterum, de qibus Herodotus *lib. 1. pag. 63. A.* apud qos lege ſic cavebatur; Ἕκαστος μὲν δὴ τῷ θεῶν ἰδίᾳ μόνῃ, ὁ δὲ ἐγγίνεται ἁρμόζων ἀγαθὰ. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κοινὸν ἐυχόμενος ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τῷ ἄπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Ille autem qi ſacrificat, non licet ſibi privatim precari bona, ſed communiter univerſis Perſis, imprimis qidem Regi: quorum inter cunctas Perſas ipſe etiam qi ſacrificat comprehendatur.* Sed liberalior his Chriſtianorum licuit. Pavlus *Timotheo Epiſt. 1. c. 2. v. 1.* præcipit ποιεῖσθαι δέησεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις,

F ἐυχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibuſvis hominibus.* Liberaliſſima verò omnium λειτουργία Judaica, ſi Philoni credimus, *de monarch. l. 2. pag. 825. B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οὐ ἱερεῖς ὑπὲρ ἑνὸς καὶ φίλων καὶ πολιτῶν μόνῳ (αὐτῷ forſan) μόνοι εὐόδωσι νόες ε' ἐυχαὶ καὶ θυσίαι ἐπιτελῶν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, ἀ μόνοι ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπου γίνεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, νόες τ' ἐυχαὶ καὶ τὰς ἐυχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὑπὲρ οὗ

G ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα οἴκου ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ὑετίνας καὶ λιτὰς ὥυθεν ἐξιτηκιζόμενος τὸν ὑγιεινὸν, ποτιόμενος τῆς ἐυσεβείας καὶ ἅλας φύσεως αὐτῷ μεταδιδόντι τῷ γενομένῳ. *Nam alii ſacerdotes tantùm pro ſimilibus amicis civibuſqe ſolent divinum rem facere: at Judæorum pontifex non ſolum pro tota humano genere, verum etiam pro naturæ partibus, terra, aqâ, aere, igne precatur & agit gratias: qippe qi exiſtimat mundum, ut re vera eſt, ſuam patriam, ſolemq; ſupplicationibus ei reddere propitium parentem conditoremqe ſuum.*

§. 8. Συνίστατο ὁ Ἀσκληπιὸς τοῦτο] Συνίστασι, *componere, præcipere, præſcribere*, qomodo ægrotis medici hoc vel illud ſumendum. Plutarchus in *Pomp. pag. 620. B.* Ἐπειδὴ σιτία συνε-

ut discalceatus incedat : ejusmodi qiddam est, & qod huic vel illi coordinavit universi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. siqidem & ibi *coordinavit* illud, sensum hunc habet, acsi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejusdem sanitatem conducat : atqe iltic pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum exisstat. atqe hinc est qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè compositi coaptantur. omnino enim una qædam est rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iste, qò corpus ejusmodi sit, consummatur ; ità ex cavsis universis, qò cavsa sit ejusmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudissimi qiqe. dicunt enim *tales hoc illi*, sors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; istúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus ista, qomodo ea solemus, qæ Æsculapius præceperit. multa siqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαι. ᵃ πεῖσαι ἴσι καὶ τὸ, συνέπεσεν τέλει ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ ἀποβολήν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέπεσεν, τοῦτο τὸ συμαίνει, ὅτι ἔζυγε τοῖς ἔργοις, ὡς καπίλλοις εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ τοιούτοις πως πρὸς αὐτὸ καπίλλοις εἰς τὴν ἁμαρμένην. ᵇ ἔτως γὰρ καὶ αὐτὰ συμβαίνῃ ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ σὲν πραγμάτως λίθως ἐν τοῖς τοίχοις, ᵃ ἢ πῶς πορρμίσι συμβαίνῃ οἱ τυχεῖ) λίγεσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ τοιᾷ συνθέσει. ᵃ ἀπὸ τ' ἐν Svid.
ᵃ Ὅλως γὰρ ᵃ ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ ᵈ ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος πέπτων σῶμα συμπληρῦ). ἔτως ἐκ πάντων τῶν αἰτίων ἡ ἁμαρμένη τοιαύτη αὐτῶν συμπληρῶτις. ἐοῦσι ἢ ὁ λέγω, καὶ οἱ πάλεον ἰδιῶ). Φασὶ γάρ, ἔζυ ἅφιξιν αὐτῷ, ἐκεῖσε ἔζυ τύτῳ ἀφίξῃ, καὶ ἔζυ ἴδιτῳ συνεπίπλο. δεχόμεθα δὲ αὐτά, ὡς ᶠ ἐκεῖνα * ὁ Ἀσκληπιὸς συνέπεσε. πολλὰ γεῦ καὶ ἐν ἐκείνοις ὑπ-

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 10. 33. l. 6. §. 16. l. 10. §. 20. l. 12. §. 23.
b L. 4. §. 23. l. 6. §. 44. 45. l. 7. §. 57 l. 9. §. 39.
c L. 4. §. 27.
d L. 4. §. 40.
e L. 6. §. 44. l. 10. §. 6. 20. l. 12. §. 23.
f Inf. §. 9.
* ἃ, vel [ἀ] ὁ.

ANNOTATIONES.

συνέπεσε πίχλαν ὁ ἰατρός. *Medicus valetudine tentato turdo vesci temperavit.* qod in *apophth* τοιοῦτοι πίχλαι ὁ ἰατρὸς λαβὼν προέτακε. ésque vocabulum hoc freqeniius. Sed altero illo potiùs usus Marcus videtur, qo συνέπεσε ὁ σύνταγμα πολύ τι designaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, insolenti licèt vocabulo, *coordinavit*. alioqi συνέπλεσε etiam simpliciter pro *præcepere* sumitur. Svidas. Συντάξας, ἐπιλαμένος. Συντάξας. *qi præscripsit, qi mandavit.* adductis ex Polybio istis ; Συντάξας, ἐλαίοντι κατὰ σπουδὴν ὅτου ἴχοε δύναμις. *Quæ temperasset, ut magna festinatione, totisqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æsculapium medicinæ præsidem Deum per insomnia remedia sibi fuggerere opinabantur. In qo argumento freqens admodum est Aristides in orationibus sacris. *Orat.* 1. ἐλαυνίαι προστάττει ὁ Ζεύς. *Deus ut non lacessem præcipit.* & ibidem. ἀνατίον ἐπιτάξει. *Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. ἀναπέδησιν προσέλθὼν ἐπέταξε. *Nudus pedibus ire me jussit.* &c.

Συνέπεσεν τύτῳ ὁ τῶν ὅλων φύσις νόσον] Ità *l.* 4. §. 45. Συνέπεσεν ἐρημοσίαις τὰ ὄντα. *Contrariè adnodum certo inter se ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅσα οἱ Διοὶ ἀνατίμητοι καὶ διαπέμψασι. *Quamqe Dii attribuunt & constituunt.* Verum iltic ad rem medicam respectum habet, qasi medicinæ rationem universo ista obtineant. Plato *Sophist.* Ἰατρικὴ τις ὁ καθαρτική. Aristoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρικὴ τις ὁ παιδεία. *Correptio est qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἰατρὸς ὁ κόλασις. *Medicina qadam est correptio dirina.* Ambrosius *in Psal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qa putantur pœna, medicina est. sunt enim qedam dasur cárbarica, ut noxius humor, qi inesi corporibus, egeratur : sic & damnosa hæc calcium cornmentorum necessitas nostra, ut qicqid sellet amaritudinisqe est, asperat a peccatoribus, & priscina eas restituat sanitati.* Optimè Simplicius distingvit *in Epictets Enchiridio* ad duo ertis medicæ munera respiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem sanitatemqe conservandi : mala enterna, calamitatesqe omne genus esse, ὁ νοσήτων διρασίαν, ὁ ὑγιαινόντων γυμναρίαν, *vel ægrorum medicamina, vel sanorum exercitia.*

Κατάλληλος οἷς τὰ ἁμαρμένα] *ad fatum*, sive *fato*, *congruens & conservaneum.* Ita κατάλληλα φαρμακα, *medicamenta congruentia*, Dioscoridi. & σχεδὸν τοῖς ἐσθίοι κατάλληλος, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco nostro φυτὰ ἐστὶν κατάλληλα, *cognationes* vel *apprehensiones congrua. l.* 7. §. 2.

Τὰ μὲ τοῦ λόγου συμβαίνοντα] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit autem hic in ἁμαρμένῃ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire & convenire* significat. Verùm de hoc usu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. nisi Fabius *Institut. l.* 9 *c.* 4. *Fit sæpe*, inqit, *asperа & dura & dissoluta & humi sparsa, si ad necessitatem ordinis sui verba redigantur, differenda igitur qadam & præmonenda ; atqe ut in structuris lapidum impolitorum, loco qo conveniat, qidqe ponendum.* qod hic *convenire*, alibi *congruere* dicit, eadem verobique usus : *Non enim ad pedes verba dimensa sunt. ideoqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè sicut in structura saxorum rudium etiam ipsa enormitas eorum, cui applicari, & in qo possit offendere.* Svidas hæc ipsa Marci verba nobis exhibet sub hoc titulo : (qod idem & apud Hesychium legitur) συμβαίνοντα, συμβαῖνοντα. qo sensu apud eundem avtor innominatus : Τὸ δὲ συμβῆναι, οἱ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet spectare, an facta verbis respondeant, an dictatum factis consentiant.* Et Synesius *Epist.* 58. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. *Hinc autem lingua cum animo congruebat.*

A Et Aristides *Orat.* Περὶ τῦ παραθίγματ⊖. *Tom.* 1. *pag.* 673. Σὺ δ' ἀναπτὰς, ἵππυ μὲν ὁρόμυ, σχῆμα δὲ τῆς ἁρμαλῆς ὅτι, πράγματα ἄχι συμβαίνοντα. *Verum tu ego cursum, afinis caput pejeit, qibus inter se non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μίτρον ἁδικῶν ἃ συμβαίνοντ τῷ τόμῳ. *Offendens in mensuris, qa lege non congruebant.* Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *pag.* 954. Ἔστι καὶ τὸ ἀπὸ θρασύτ, καὶ μὴ ἐρημίσαι, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνοντ τινες, ἐν δὲ τοῖς τρόποις ἀλλήλοις διαστασιάσωσι. *Siqidem fieri potest, ut nonnulli, qamvis eadem sentiant, non tamen pacem colant : nimiram qamvis fidei qidem dogmatibus consentiunt,*
B *ceterum in moribus negotiis dissideant.* Theodoretus item, *theocap. l.* 1. *Tom.* 4. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ τοιαῦ speculanda necessariam commendat ; Ἐκεῖθεν γὰρ αἱ ὁδοὶ ἐξηυρῶ αὐτοῖς συμβαίνοντα οἷον τε. *Qæ convenerunt illi simulacrum universe mon luce.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus prophoticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τῦδε περὶ γιγνομένας προῤῥήσεις. καὶ ὑμεῖς ἀλλήλοις, ἢ τοῖς πραγμασιν ἐπιγνῶτε ξυμφώνους, δίκαιοι αἰτεῖτε ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων ἐπίστασθαι. *Expendite igitur spectantes ad hanc vtam prædictiones : & si fuisse veras inveneritis, ac rerum eventa comprobatis, ea qa de futuris rebus prædicta sunt sine dejectatione accipite.* Et ante omnes hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν δὴ καὶ δίομαι καὶ
C συμβούλευον, συμβίωναι ὑμᾶς, ὅπως ὑπὸ δυνατῶν ἀμῶν συμβιβαζόντων οἷς τὸ μέτον. *Vos qidem hortor & obtestor, ut subesse nobis velus sub arburis velitis, qi vos ad medium fame perducturi.* Æschylus denique a Plutarcho in *Theseo pag.* 1. *B.* Lavdatus,

— τοιῶδ τις συμβόρετας ;
Τὸν ἀντιτεῦχ τῶδε τις Φρεσγγν⊖,
— *tale vero nempe eris comes?*
Quem comparent? qi sinvenatur similis?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverf. Mufic. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμ⊖. *Per harmoniam administratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48.

Ὁ κόσμ⊖ τοιῶδε σῶμα συμπλεκόμενος] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτίων ἡ ἁμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud est fatum qàm series implexa caussarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia svadenti, ut incerto judicium eſt, fatone res mortalium & necessitate immutabili an forte volvantur. quippe sapientissimus veterum, qique sectam eorum amulatur, diverſos reperies. ac malos mortem opprimere, non contra nostri, non finem, non denique hominem Dies cura. ideo crebrorum & triſtium in bonos, lata apud deteriores esse. Contrà alii,*
E *fatum qidem congruere rebus putant ; sed non è vagis stellis, verum apud principia, & nexus naturalium caussarum. at cautem electionem vitæ nobis relinquunt, quam ubi elegerint, certum immutabilemqe ordinem.* — §. 5. *nec plurimis mortalium exitus, qui primo cujusqe ortu venturus deſtinetur.* Epicureos & Stoicos designari apertissimum est.

Τῦτο ἴφριν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἰατῶν ὁ Ἀσκλήπι⊖] lege ὡς ἰατῶν, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἀ] ὁ Ἀσκλ. συνέταξεν.

Πολλὰ γὰρ ἡ ἐν ἰατρικῇ ἐστὶ τραχεῖα] Plato *Gorgia. p.* 326. *D.*
F Ἆρ' οὐ τὸ ἰατρευτὸν τῦτ' ἔστι, ᾧ χαίρειν οὐ ῥᾴδιον ἐστὶ, ἀλλὰ λυπηρὸν ἀναγκαῖον ; Ἀλλ' ἀφελήσει γε. *An ergo curari a medico delectabile est ? & inter manus medici obiectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent.* *Morbo pro salute homines salutis medice-

σὶ τραχέα. ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | asperа sunt, qæ fanitatis tamen spe libenter admittimus.

ANNOTATIONES.

ma se opponit: asperi cibi, amari potus ingerantur: & si convulserit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ita Seneca *Agamem.* 2. 1.

Et ferrum & ignis sæpe medenda loco est.

Naso *remed. l.* 1. v. 225.

Dura alequi præcepta voces mea: dura fatemur
Esse: sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros
Æger: & aversis mensa vegeta mihi est.
Ut corpus vedemus ferrum patieris & ignem:
Arida nec fletus ora lavabit aqa.
Ut valeus animo quidam tolerare negabas?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn.* 10.

Horretis omnes hasce carnificis manus?
Num mitiores sunt manus medentium,
Lanterna quando sævit Hippocratica?
Virum secatur visus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putrede abraditur.
Putate ferrum tristis chirurgus meus
Inferre tostus, quod secat salubrius.
Non est amarum, quo reformatur salus.
Videntur ipsi carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus ut novis novam.

Quod Seneca *ad Marc. l.* 22. *Adjice lacerationes medicorum esse* | *venis legentium, & totas in vulnera manus demittentium, non simplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c.* 5. *Est hæc perversissima hominum, salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa quæ medicamina vitare, mors denique citius quam curari desiderare* (transpono, pervt. quæ desiderare, *med. vit. mors d. c. q. c.* Vel sic etiam; *med. vit. pervt. quæ desiderare mor. dam. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculosa quærere, medica malè vitare,* &c.) *& est plane quasi sævitia, medicina de scalpello, deque cauterio, de sinapis succudio, non tamen secari, & uri, & extendi, morderique ulcerose malum, quia dolores utiles affert. nec qua tantummodo contristat, recusabitur, sed qua necessaria contristat, adhibebitur. horrorem operis fructus excusat. ululatus damnoe ille & gemens, & mugiens inter manus medici, post modum eadem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & savus jam negabit. Et si martyria desiderant, sed in salutem; lucebit & Deo vis vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare.* Seneca *de providen. c.* 3. *Illud dico, ista qæ vocas aspera, qa adversa & abominanda, personam pro ipsis esse quibus accidunt; deinde pro universis, quorum major Dei cura est, quam singulorum: difficillimum vedetur, quod promitto deis, pro ipsis esse quibus evenunt ista, qa horrenda ac tremenda. pro ipsis est, inquis, in exilium projici, in egestatem dedasi liberos, conjugem efferre, ignominiæ affici, debilitari? si mea res, hoc pro malo esse, naufragia quidem & ignis curari, nec mimis fame ac siti. Sed si cogitaveris rectius, remedia tamen quibusdam & rude esse & legi, & extrahi venas, & quidam amputari membra, qa sine istius pernicie corporis horrere non poterant; hoc quoque patieris probari tibi, quidam inconmoda pro bis esse, quibus accidunt: tam mehercules, quam quidam qa laudantur atque appetuntur contra eos esse, qui delectaverunt; simillima crudelitatibus, obrectationibusque, & cæteris qa metuas per voluptatem.* Idem *de ira l.* 1. c. 4. *Quid ergo? non aliquando castigatio necessaria est? quidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. quemadmodum quidam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cutibus, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitia prava, dolore corporis animique corrigemus. Nempe medicus primo in levibus vitiis tentat non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem sanitasi mutatâ vera dispositione fortasse: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqa & circumcidet. Si ne adhuc quidem respondet, in cerdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferri venam, membrisque, si adhærentia nocent, morbumque diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur tortura, cujus salutaris effectus est.* Idemque *de benefis. l.* 5. c. 20. *Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; quemadmodum secare & urere ut possit.* Simplicius in *Epictet. Cruciatum vehementissimos in morbis, etiam plebeji homines ultro admittunt, cum se, mercede etiam medici nonnulla, secandos urendosque præbent. Si corporum medicinam exercentem, eamque urentem & secantem, atque ipsis carnificis instantem, non malum sed bonum dicimus, atque adeo gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicinæ Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 352. *B* Ὁυ γὰρ ὁ μὲν τὸν τοῦ σώματος νόσον ἀσάφων, ἰατρεύσας δίκη. Ψυχῆς δὲ διάθεσις ὁ νουθέτησας ἀναλλάτλοτο ἂ μᾶλλον ἂν ἀπόθοιτο, ὅσωτε ψυχὴ σώματος ἰσχυρότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, ἐξ ἀνάγκης ἐξ ἀνάγκης καὶ φαρμακοτομίας ὑφιστάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσαγαγὼν σωτῆρος καὶ ἰατρὸς τε καλεῖται. εἰ φθείρει τὴν ὑδὲ δυναμένη τῇ πρὸς τὸν σωτῆρα, ὃς δ' ἂν ἀ τῆς τιχχης ὑπαγορύοι λογῶ. καὶ μὴν τῶν ἀσωτημάτων, ὃς μὴ τὰ ὀγκώδοντα συνδιαθείρεσθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα ἀχ ἁμοίως ἐκστενίμεθα; &c. *Non enim qi affert morbum corporis, beneficio afficere videtur: qi autem ab injustitia animum conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, qi est anima corpore præstantior. Sed pro sanitate quidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus: & qi hæc adhibet, & servator vocatur & medicus, & nec ei invidet, nec male vult ægroto, & ut artus dictat vano partes quæ aliquas rescindit, ne sana partes una cum eis intereant. Animæ autem gratia non simulator tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapevt. d.* 8. *Tom.* IV. *p.* 464. *D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα διὰ τὴν διαιώνιον, τὴν τῶν δυσχερήνων, τὴν τῶν ὑγιείας ἰμείρονται. τὴν τοῖς ἰατροῖς δίδοντο, εἰ μόνον ἥκοι προσφέρει φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τέμνουσι, καὶ καίουσι, καὶ λιμοῦσθαι παλιωσι, καὶ στερεῖν τῶν ἐπιτηδείων μοίρας προσφέρουσι πόλεμον. ἐξ διὰ τοιαύτης διαφόρου ἐπιμελείας τὸν ὑγιοῦν παρέχονται, μυρίοις τοῖς ὕστερ ἀναγκαίοις ὑφίστανται. *Verum qi sunt corpore male affecto, morbos ægre ferunt, sanitatemque appetunt, & medicos obsequentes, non jucunda solum manufructibus pharmaca, verum etiamsi ferro ignique utantur, & medicam imperent, si plenos amaritudine calices porrigant. Atque eam tristi genere curationis valetudinem assequentur, mercedem illis repondunt, à quibus sic sanantur.* Dionysius Halicarnassæus *Epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τέμνουσι τὴν καίουσι τὰ διαφλεγμένα τῷ νάματι, οὐ βάδος τὰ κοιτώμενα καὶ τοὺς τιμοὺς ἀφαιροῦσι. *Medici secant & urunt ea qæ sunt corrupta corporis, cauteriis & sectiones alias inferentes.* Idemque Deus, ut Nicephorus Gregoras *histor. Rom. lib.* 8. c. 28. Ὅτων γὰρ ἰθέλῃ καλάζειν ὡς ἂν ἰθέλοι, σκαλιῶν τι καὶ νέων ἁμαρτημάτων ποιήσας ἴατιον, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα τοῖς δυσιάτοις ἐπάγει πλαγῆς. *Cum cum Deus aliquos ob vetera & recentia delicta mulctare velit, pertes medici more incurabilibus morbis affectos & sectiones adhibet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. §. 56. Ἐι δ' ἴδε καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένοντ ἴσως τῆς ἀληθοῦς τυπηρίας., ἀρ' ὡς ἀνασκαπτόμενοι; ἢ γὰρ δὴ, τετάρτοις εἰρῆσθαι δεῖ, ὅτου σκαλίζονται, πασθ' ὑπομένοντι, τεμνόμενοι, φαυνούμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἰρίνων, διὰ βηκὸς, ὑχὶ δὲ τῷ ἰδίῳ χαρὶ τετάρτοις, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ Θεῷ συνοντες, πασθ' ὑπομένοντι ἐνλόγως, εἰ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιοῦσθαι τὰς ὑποφοιὰς ἰχνῶν, ἵνα τε δολορεῖ ἀλγεῖ συμβῆναι ἔδει, εἰ σωθῆναι ἐθέλομεν, ἀνοσον εἶναι μὴ ἐθέλειν; *Quidnam enim morbo sanus laberandi, animum etiam ultro omnia sustinentem? sectis fodicet, crucietur, uri, amaris repleri potionibus, vomere, vomitum, & marbus purgari. Quibus vero ad morbos internos profligandos nos, qi ad immortalitatem & Dei consortium contendimus, acerbissima quæque ego animo tolerarem? si quidem ignitur cum dolore pars oportuisset.* Cydonius *de mort. contemn.* Τί γὰρ παλοι καὶ τοὺς ἰατροὺς τοὺς λογοὺς τούτους καιλζας, οἱ τοῖς σώμασι ὧν ἄλλως ἐπιμορῦσι, ὑ τοῖς ἀοῦσι καὶ ἰσθιοσι, καὶ πίνοι, καὶ ἀπλοσθαι, καὶ πάσια τρόπον χρῆσθαι τοῖς πάσχουσι διωγκάζοντες; οἷς τῶ τοῦτο τὸ τρόπο ὑμᾶς λοιπὸν, καὶ μυθὸς μεγάλως τιλῶμεν, καὶ ἐνεργοῦσι αἰσθητικοῖς ὀφθαλμοῖς, [ὑβρίλομεν. Seilerus] *Quid enim vetat, medicos quoque iisdem tentandum curandi ægrotis, ut res mutuæ & temedant, & bibant, & tangant, & medis omnibus tractent? Quos eo quod hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendamus, & debere illis, tam nos ipsi, tum ii, quibus eos curare jussimus, prædicamus.* Joannes Chrysostomus in *Psal.* 148. Τὸν θεόπρωτον ἀνοφοῦν χρὴ, καὶ καλάζοντα, καὶ αὐτὸν καλάζειν. ἀμφότερα γὰρ ἐπιθυμίας, ἀμφότερα ἀγαθοεργίας. ὥσπερ ὁ ἰατρὸς ὁ τεμνόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐχμοὺς λιμῷ, ὧν οἱ ἀγροὶ μόνοι ἐξάγονται, ἀλλὰ καὶ ὁ ὄμβρος τὸν καλλιόνα, ἂν ἀλεθρα τὰ μέτρα, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα διωκάζομεν. οἱ γὰρ τῆς ἰατρικῆς τὰ γνώμονα, ἀλλὰ πρὸς ὑγιῆ τέλος. ὕτω καὶ τὸν Θεὸν ὑκὶς ἀπάντων δυνατὸν χρὴ. καὶ πολλῷ πλέον, ὅτῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τὰ μὲν τῶν πολλοὺς ἐξ οἰκείων ἐξίσης, τὰ δὲ τῷ Θεῷ μένα προσταττόντος γίνεται σοφίας καὶ ἀγάθματος. *Deus ego laudandus est, & cum punit, & cum a supplicio eximit. Utraque enim sunt curationis, utraque sunt bonitatis. Quemadmodum ergo medicum non solum nutrientem, sed etiam fame excruciantem: non solum in forum educentem, sed etiam domi alendo tardantem: non solum augentem, sed etiam urentem & secantem observamus & admiramur (ejusmodi enim sunt contraria qæ sunt, unum tamen finem respiciunt) ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atque adeo multo magis, quorum hoc quidem Deus, ille vero homo: & quod res quidem eorum sæpe aliter evenerunt, qa autem Deus facit, sunt cum summa sapientia & cura.* Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 423. *B.* Ἀλλ' ἐπιτρέγεται ὁ ἰατρὸς, καὶ νέοις καὶ ἀλγηδόνας ἐμποιῆ τῷ τάμνει. (τῇ γοῦν μάχαιρα, ἀλλὰ τῷ κάμνοντι.) ὕτως ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τοῦ παθήματος διὰ τῶν μαιμῶν καλάντων διοικούμενος. *Ut enim bene facit medicus, etiam nbe corpori molestiam & dolorem infert (cum morbo namque bellum gerit, non cum ægroto) sic & bonus Deus salutem omnibus per castigationem ac pœnam distribuit.* p. 425. *C.* Καὶ γὰρ δὴ ὅτι ἀσωτοῦσι, ζωντοσιῶ. καὶ δι' ὧν, σωτάσσι, λάτευ. καὶ πατάσσοντες μὲν σαρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχὴ. ἐνωτοῦσι δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, qa mactificit, vivificat; & per ea, qa percutit, sanat. Caro quidem percutitur, ut anima sanetur, peccatum permittit, ut justitia vivat.*

mus. ejuſmodi itaqe qiddam videatur tibi, eorum qæ naturæ communi viſa ſunt, perfectio & conſummatio, cujuſmodi eſt valetudo tua. eodémqe modo, qicqid evenerit, qamvis aſperius viſum fuerit, libens admittito, qandoqidem ad mundi integritatem Joviſqe proſperitatem atqe felicitatem ferat. neqe enim tuliſſet is, niſi ad univerſi bonum contuliſſet. cùm nec natura qælibet qicqam ferat, qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat. ità duplici ratione diligas oportet, qicqid evenerit tibi. alterâ, qod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum eſt, à cavſſis antiqiſſimis retro tibi contextum. alterâ, qod univerſi gubernatori proſperitatis & conſummationis, atqe adeò permanſionis ipſius procurandæ ex parte cavſſa ſit. mutilatur enim integrum ipſum, ſi qid vel minimum abſcindas à connexione & continuitate, ut partium univerſi, ità & cavſſarum. abſcindis autem, qantum in te eſt, qando moleſtè fers aliqid, tolliſqe qodammodo.

ὑγιείας. πωῖόν τί σι δοκεῖτο, ἄνυσις τ̃ συμβλημα τ̃ τῇ κοινῇ φύσει δοκίμιον, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ἴτως ἀσπάζῃ πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, Δι᾽ τὸ ἐκεῖ ἄγειν, [a] ἐπὶ τέλ᾽ ἔ κόσμ. ὑγίαν, ἢ τὰ ἔ Διὸς ἐυδίαν ἢ ἐυπρεπίαν. ὁ γὰρ ἂν * ἐτό τι ὠφελῇ, ὃ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ὐδὲ γὰρ ἡ τυχοῦσα φύσις φέρ᾽ ἢ, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ᾽ αὐτ̃ καπάλληλόν ἐσ. ἕνὼν κ᾽ δύο λόγως [b] τέρενο χρὴ τὸ συμβαῖνόν σι, καθ᾽ ἕνα μὲν, ὅτι σι ἐγένετο, κ᾽ σι συνισ᾽ῆλό, κ᾽ σὺ σὲ πως ἔχει, [c] ἄνωθεν ὁκ τ̃ πρεσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ᾽ ἕτερον δ᾽, ὅλα [d] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τ̃ς ἐυδίας, κὴ τ̃ς συντελείας, κ᾽ τὴ δία, τ̃ς συμμονῆς αὐτ̃ς ἀϊδίου ἐσ. πεφῦκαι γάρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν κὴ ἑαυτ̃ ἀφκόψῃς τ̃ς συναφείας κ᾽ συνοχάς, ἅπερ τ̃ μερέων, ἅτω δ᾽ κ᾽ τ̃ αἰτίων. [e] ἀφκόπτης δ᾽ ἐσὶν ὅτι σι, ὅταν δυσαρεσ̃ῇς, κ᾽ πρόσω τινα ἀναιρῇς.

[a] *L.2.§.3. l.10.§.1.

* τοῦτο ℓ

[b] *L.6.§.44.

[c] *L.4.§.26. l.8.§.23.l. 10.§.5.

[d] *L.2.§.3.l. 6.§.5.

[e] *L.4.§. 39.l.10.§. 25.L.8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

vivat. pag. 423. C. Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν οὐδὲν ὑγιαλεῖ, τὰ μὲν τέμνοντι, τὰ δὲ καίοντι, τὰ δὲ πυρετὸν ἐξαιροῦντι τῷ σώματος. ἀλλὰ καὶ χρίματά σοι ὑποτιθεῖς, καὶ σιτία προστιθεὶς, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τοῦ νόσου ἴσασι, περὶ οἷς ὅλου τοῦ σώματος τὸ πάθος διαχειδίζει. ὅταν δὲ ἴδῃς τελεσιτατουθέντων τοῦ ἐνεργοῦντος, ἢ τελείου ἀυτοῦ κατὰ θαλασσης διελθόντος, κατὰ τὸ ἀληθὲς ἰατρῷ καὶ σαυτῷ γλύκυτατα ἀυτὸν βλέσφαμει ὡς ἐυεῖν. *Tu vero aegrajam medico traſcribis, ſi ex membris hac incidat, illa uras, alia à corpore omnino amputes: ſed & pecuniam illi numeras, & ſervitutem vocas, qod ea parva corporis parte morbum curet, proſpicam ad totum corpus navibus pervenias. Quando ejuſmodi videris terra motu concuſſam ſuper incidat corruſſe, aut navigium unà cum hominibus ac mari diſſolvi, contra verum medicum & ſervatorem blaſphemiam linguam movere non dubitas.*

Τῶ ὑγιεῖ.] Auguſtinus *Epiſt. 48. Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non ſtudio necandi, ſed deſiderio ſanandi, ἵνα τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος ἀυτοῦ. Ad commodum noſtrum, ut participes ſimus ſanctimoniæ ipſius.* Apoſtolus *ad Heb. c. 12. v. 10. ἵνα ζήσωμεν, ut vivamus, v. 9. & v. 11.* Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι᾽ ἀυτ̃ γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Omnis autem caſtigatio in præſens quidem non videtur eſſe gaudii, ſed triſtitiæ: at poſtea fructum tranquillum juſtitiæ reddet iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὸν τῶ κόσμου σγίσιν.] Ideo ſubeunda vult æqo animo iſta omnia, qia ad univerſi bonum faciant. Ita Seneca *Ep. 74. Nihil indignetur ſibi accidere; ſciatqe illa ipſa qibus lædi videtur, ad conſervationem universi pertinere, & ex his eſſe qa curſum mundo officiunqe conſummant.* Heraclitus *Epiſt. 2. ad Amphidam.* Ὅτι ἴσασι, ὅτι θεῖοι ἂν πόροι μεγάλα πάσατα ἰσχύουσι, ἐκπυρῶν αὐτὸν τὸ ἄμορφον, καὶ ξηρὸν ἐκ τοῦ ὑγροῦ. τὸ ἀληθέσ]ατ᾽ ὑποθῆσι σοῖξι. συνάγει τὰ συ᾽δυναμεα. φαίδρυσι τὸ ἀπερυθ. καὶ ἰσχυρὸ τὸ λεπθότατο. ἄνασι τὰ φαυγόντα. φῶς μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, πεφιεῖσι δὲ τὸ ἄτμιζον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις· σὺ δὲ ἀναπιμπλησι τὰ ἀπορ]ῆ. διὸ καὶ πάντ᾽ γὰρ ἴρχεται τὸ ἀνίσι, πλάτ᾽ ἰσι, ἁρμοζόμενος, διαλύσι, πυρ]ός, χίσι. τὸ μὲν ξηρὸν σὶς ὑγρὸν τεμι, κ᾽ σὶς λόσι αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιθώδεσι μὲν ἐυδυμίᾳ, πτηνοῖσι δὲ χαλκοδίπτα τὸ ἄφρα. καὶ συσχῶν τὸ μὲν ἄπαθεν διάσι, τὰ δὲ αὐξανθεν ἰδρύσι. ταῦτα κόσμ]Φ πόρου θεμιτία. *Neſcimus an mundo Deum magna corpora curare, dum exaqilatarum earum ad exaqationem revocat, fracta in integrum reſtituat, laborioſa proſpiqam concidunt reprimat, ſparſa in unum corpus redigat, mœſtoria expolet & ornat, capta cuſtodia mandat, fugientia perſequatur, humana terrebriosjam illuſtrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addat, qa non ſentiunt viſu imbuat, per omnem enim naturam vomeres rumpendo, conſeminando, ſolvendo, jungendo, ariduam lugeſcat, & illud ſolvat, guttas evaporat, condenſat laxatum aerem, & contemnatur ſuperna quidem ſummovet, inferiora vero ſtabilit. Hæc agrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Ἀ δὲ ὑμᾶς καλέσαμεν παρὰ καὶ φύσεως, παρ᾽ ἣ᾽ ὅσι ἐδυμρμόσα, ταῦτα ὁ τυχόντος καλῶ σοφισὴς τᾶ ὅλᾳ. μᾶλλ γὰρ αὐτῷ τῶ ὅλω. τὸ δὲ μέρος ἀναγκαῖον πανόδυνᾳ ὑπὲρ τῶ ὅλω. *Quæ enim nos mala, qa corruptionem damnat, qa luctamus, ea conſummationem totius vocat orbis. Qua totum reſpicit, cujus cauſſa neceſſe eſt corrumpi partes.* Vide *ad l. 4. §. 40.* In eandem ſententiam Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 12.* Σκέλος μὲν μὴ γένεσθαι πεπηρωμένον; Ἀνθρώπινόν. ἄγνα δὲ ἐ συκλείσθαι τῶ κοσμῳ ἑνιαυτὸν; ὐκ ὀπίδανος αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ἡ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διοικοῦντι ὑπ᾽ αὐτῶ, ὅλιος μέρος πρὸς τὸ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις οὐκ ἴχει καλῶς. *Pedem non eſſe mutilatum? mancipium, ita*

ne ob unum pedunculum accuſas mundum? nonne cum tradet universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelliges quantula pars ſis collatus cum universo. Idem *l. 4. c. 7.* Qi & *l. 2. v. 5.* Πῶς λέγεται τῆς ἑυτοῦ ἑκάστῳ καὶ παρὰ φύσιν; ὅτερος ὢν τι ἐ ἀπόλυται ἴρπ. τῷ γὰρ τυφλ κατὰ φύσιν οὐκ ἐσὶ τὸ καβαρῷ εἶναι. ἀλλ᾽ ὃ αὐτὸν ἐς πέδα λαβῆς, καὶ ὃς μὴ ἀπόλυται, καθεῖξε αὐτὸν καὶ ἐς τυλεῖ ἰρθαίνει, καὶ ἀκαιδας πυτῆναι, καὶ ἵνα ὁτι ἀπουσῆναι ὀπίς τῷ ὅλω. τοιοῦτο τι καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἐγκαλεῖν δεῖ. τι ἐσ, ἀνθρωπε. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυται σοφιτὴς, κατὰ φύσιν ἐσι ζῶντ μᾶλλον τ̃ μέρους γίνει, πλατεῖο, ἐγκαίνου. εἰ δ᾽ ὡς ἀπόλυται σοφιτὴς, καὶ μέρος ἄλ τινὸς, δεῖ ἐκεῖνο τὸ ὅλον τῶν ἐν τῇ πόλει καθάπερ, τῶν δὲ πλεῖσα, καὶ ἀνθρώπων, τῶν δ᾽ ἀποφθάρα, πρὸ ὥρας δ᾽ ἐσὶ ἐκ ἀνεθεσθαι. *Quando ejuſmodi videris terram concuſſam ſuper incidat corruſſe, aut navigium unà cum hominibus ac mari diſſolvi, contra verum medicum & ſervatorem blaſphemiam linguam movere non dubitas.*

Τῶ ὑγιεῖ.] Auguſtinus *Epiſt. 48. Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non ſtudio necandi, ſed deſiderio ſanandi, ἵνα τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος ἀυτοῦ. Ad commodum noſtrum, ut participes ſimus ſanctimoniæ ipſius.* Apoſtolus *ad Heb. c. 12. v. 10. ἵνα ζήσωμεν, ut vivamus, v. 9. & v. 11.* Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι᾽ ἀυτ̃ γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Omnis autem caſtigatio in præſens quidem non videtur eſſe gaudii, ſed triſtitiæ: at poſtea fructum tranquillum juſtitiæ reddet iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὸν τῶ κόσμου σγίσιν.] Ideo ſubeunda vult æqo animo iſta omnia, qia ad univerſi bonum faciant. Ita Seneca *Ep. 74. Nihil indignetur ſibi accidere; ſciatqe illa ipſa qibus lædi videtur, ad conſervationem universi pertinere, & ex his eſſe qa curſum mundo officiunqe conſummant.* Heraclitus *Epiſt. 2. ad Amphidam.* Ὅτι ἴσασι, ὅτι θεῖοι ἂν πόροι μεγάλα πάσατα ἰσχύουσι, ἐκπυρῶν αὐτὸν τὸ ἄμορφον, καὶ ξηρὸν ἐκ τοῦ ὑγροῦ. τὸ ἀληθέσ]ατ᾽ ὑποθῆσι σοῖξι. συνάγει τὰ συ᾽δυναμεα. φαίδρυσι τὸ ἀπερυθ. καὶ ἰσχυρὸ τὸ λεπθότατο. ἄνασι τὰ φαυγόντα. φῶς μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, πεφιεῖσι δὲ τὸ ἄτμιζον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις· σὺ δὲ ἀναπιμπλησι τὰ ἀπορ]ῆ. διὸ καὶ πάντ᾽ γὰρ ἴρχεται τὸ ἀνίσι, πλάτ᾽ ἰσι, ἁρμοζόμενος, διαλύσι, πυρ]ός, χίσι. τὸ μὲν ξηρὸν σὶς ὑγρὸν τεμι, κ᾽ σὶς λόσι αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιθώδεσι μὲν ἐυδυμίᾳ, πτηνοῖσι δὲ χαλκοδίπτα τὸ ἄφρα. καὶ συσχῶν τὸ μὲν ἄπαθεν διάσι, τὰ δὲ αὐξανθεν ἰδρύσι. ταῦτα κόσμ]Φ πόρου θεμιτία. *Neſcimus an mundo Deum magna corpora curare, dum exaqilatarum earum ad exaqationem revocat, fracta in integrum reſtituat, laborioſa proſpiqam concidunt reprimat, ſparſa in unum corpus redigat, mœſtoria expolet & ornat, capta cuſtodia mandat, fugientia perſequatur, humana terrebriosjam illuſtrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addat, qa non ſentiunt viſu imbuat, per omnem enim naturam vomeres rumpendo, conſeminando, ſolvendo, jungendo, ariduam lugeſcat, & illud ſolvat, guttas evaporat, condenſat laxatum aerem, & contemnatur ſuperna quidem ſummovet, inferiora vero ſtabilit. Hæc agrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Ἀ δὲ ὑμᾶς καλέσαμεν παρὰ καὶ φύσεως, παρ᾽ ἣ᾽ ὅσι ἐδυμρμόσα, ταῦτα ὁ τυχόντος καλῶ σοφισὴς τᾶ ὅλᾳ. μᾶλλ γὰρ αὐτῷ τῶ ὅλω. τὸ δὲ μέρος ἀναγκαῖον πανόδυνᾳ ὑπὲρ τῶ ὅλω. *Quæ enim nos mala, qa corruptionem damnat, qa luctamus, ea conſummationem totius vocat orbis. Qua totum reſpicit, cujus cauſſa neceſſe eſt corrumpi partes.* Vide *ad l. 4. §. 40.* In eandem ſententiam Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 12.* Σκέλος μὲν μὴ γένεσθαι πεπηρωμένον; Ἀνθρώπινόν. ἄγνα δὲ ἐ συκλείσθαι τῶ κοσμῳ ἐνιαυτὸν; ὐκ ὀπίδανος αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ἡ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διοικοῦντι ὑπ᾽ αὐτῶ, ὅλιος μέρος πρὸς τὸ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις οὐκ ἴχει καλῶς. *Pedem non eſſe mutilatum? mancipium, ita*

ne ob unum pedunculum accuſas mundum? nonne cum tradet universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelliges quantula pars ſis collatus cum universo. Idem *l. 4. c. 7.* Qi & *l. 2. v. 5.* Πῶς λέγεται τῆς ἑυτοῦ ἑκάστῳ καὶ παρὰ φύσιν; ὅτερος ὢν τι ἐ ἀπόλυται ἴρπ. τῷ γὰρ τυφλ κατὰ φύσιν οὐκ ἐσὶ τὸ καβαρῷ εἶναι. ἀλλ᾽ ὃ αὐτὸν ἐς πέδα λαβῆς, καὶ ὃς μὴ ἀπόλυται, καθεῖξε αὐτὸν καὶ ἐς τυλεῖ ἰρθαίνει, καὶ ἀκαιδας πυτῆναι, καὶ ἵνα ὁτι ἀπουσῆναι ὀπίς τῷ ὅλω. τοιοῦτο τι καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἐγκαλεῖν δεῖ. τι ἐσ, ἀνθρωπε. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυται σοφιτὴς, κατὰ φύσιν ἐσι ζῶντ μᾶλλον τ̃ μέρους γίνει, πλατεῖο, ἐγκαίνου. εἰ δ᾽ ὡς ἀπόλυται σοφιτὴς, καὶ μέρος ἄλ τινὸς, δεῖ ἐκεῖνο τὸ ὅλον τῶν ἐν τῇ πόλει καθάπερ, τῶν δὲ πλεῖσα, καὶ ἀνθρώπων, τῶν δ᾽ ἀποφθάρα, πρὸ ὥρας δ᾽ ἐσὶ ἐκ ἀνεθεσθαι. *Quando ejuſmodi videris terra motu concuſſam ſuper incidat corruſſe, aut navigium unà cum hominibus ac mari diſſolvi, contra verum medicum & ſervatorem blaſphemiam linguam movere non dubitas.*

Τῶ ὑγιεῖ.] Auguſtinus *Epiſt. 48. Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non ſtudio necandi, ſed deſiderio ſanandi, ἵνα τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος ἀυτοῦ. Ad commodum noſtrum, ut participes ſimus ſanctimoniæ ipſius.* Apoſtolus *ad Heb. c. 12. v. 10. ἵνα ζήσωμεν, ut vivamus, v. 9. & v. 11.* Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι᾽ ἀυτ̃ γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Omnis autem caſtigatio in præſens quidem non videtur eſſe gaudii, ſed triſtitiæ: at poſtea fructum tranquillum juſtitiæ reddet iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὸν τῶ κόσμου σγίσιν.] Ideo ſubeunda vult æqo animo iſta omnia, qia ad univerſi bonum faciant. Ita Seneca *Ep. 74. Nihil indignetur ſibi accidere; ſciatqe illa ipſa qibus lædi videtur, ad conſervationem universi pertinere, & ex his eſſe qa curſum mundo officiunqe conſummant.* Heraclitus *Epiſt. 2. ad Amphidam.* Ὅτι ἴσασι, ὅτι θεῖοι ἂν πόροι μεγάλα πάσατα ἰσχύουσι, ἐκπυρῶν αὐτὸν τὸ ἄμορφον, καὶ ξηρὸν ἐκ τοῦ ὑγροῦ. τὸ ἀληθέσ]ατ᾽ ὑποθῆσι σοῖξι. συνάγει τὰ συ᾽δυναμεα. φαίδρυσι τὸ ἀπερυθ. καὶ ἰσχυρὸ τὸ λεπθότατο. ἄνασι τὰ φαυγόντα. φῶς μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, πεφιεῖσι δὲ τὸ ἄτμιζον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις· σὺ δὲ ἀναπιμπλησι τὰ ἀπορ]ῆ. διὸ καὶ πάντ᾽ γὰρ ἴρχεται τὸ ἀνίσι, πλάτ᾽ ἰσι, ἁρμοζόμενος, διαλύσι, πυρ]ός, χίσι. τὸ μὲν ξηρὸν σὶς ὑγρὸν τεμι, κ᾽ σὶς λόσι αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιθώδεσι μὲν ἐυδυμίᾳ, πτηνοῖσι δὲ χαλκοδίπτα τὸ ἄφρα. καὶ συσχῶν τὸ μὲν ἄπαθεν διάσι, τὰ δὲ αὐξανθεν ἰδρύσι. ταῦτα κόσμ]Φ πόρου θεμιτία. *Neſcimus an mundo Deum magna corpora curare, dum exaqilatarum earum ad exaqationem revocat, fracta in integrum reſtituat, laborioſa proſpiqam concidunt reprimat, ſparſa in unum corpus redigat, mœſtoria expolet & ornat, capta cuſtodia mandat, fugientia perſequatur, humana terrebriosjam illuſtrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addat, qa non ſentiunt viſu imbuat, per omnem enim naturam vomeres rumpendo, conſeminando, ſolvendo, jungendo, ariduam lugeſcat, & illud ſolvat, guttas evaporat, condenſat laxatum aerem, & contemnatur ſuperna quidem ſummovet, inferiora vero ſtabilit. Hæc agrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Diſſert. 25.* Ἀ δὲ ὑμᾶς καλέσαμεν παρὰ καὶ φύσεως, παρ᾽ ἣ᾽ ὅσι ἐδυμρμόσα, ταῦτα ὁ τυχόντος καλῶ σοφισὴς τᾶ ὅλᾳ. μᾶλλ γὰρ αὐτῷ τῶ ὅλω. τὸ δὲ μέρος ἀναγκαῖον πανόδυνᾳ ὑπὲρ τῶ ὅλω. *Quæ enim nos mala, qa corruptionem damnat, qa luctamus, ea conſummationem totius vocat orbis. Qua totum reſpicit, cujus cauſſa neceſſe eſt corrumpi partes.* Vide *ad l. 4. §. 40.* In eandem ſententiam Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 12.* Σκέλος μὲν μὴ γένεσθαι πεπηρωμένον; Ἀνθρώπινόν. ἄγνα δὲ ἐ συκλείσθαι τῶ κοσμῳ ἐνιαυτὸν; ὐκ ὀπίδανος αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ἡ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διοικοῦντι ὑπ᾽ αὐτῶ, ὅλιος μέρος πρὸς τὸ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις οὐκ ἴχει καλῶς. *Pedem non eſſe mutilatum? mancipium, ita*

ne ob unum pedunculum accuſas mundum? nonne cum tradet universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelliges quantula pars ſis collatus cum universo. Idem *l. 4. c. 7.* Qi & *l. 2. v. 5.* Πῶς λέγεται τῆς ἑυτοῦ ἑκάστῳ καὶ παρὰ φύσιν; ὅτερος ὢν τι ἐ ἀπόλυται ἴρπ. τῷ γὰρ τυφλ κατὰ φύσιν οὐκ ἐσὶ τὸ καβαρῷ εἶναι. ἀλλ᾽ ὃ αὐτὸν ἐς πέδα λαβῆς, καὶ ὃς μὴ ἀπόλυται, καθεῖξε αὐτὸν καὶ ἐς τυλεῖ ἰρθαίνει, καὶ ἀκαιδας πυτῆναι, καὶ ἵνα ὁτι ἀπουσῆναι ὀπίς τῷ ὅλω. τοιοῦτο τι καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ἐγκαλεῖν δεῖ. τι ἐσ, ἀνθρωπε. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυται σοφιτὴς, κατὰ φύσιν ἐσι ζῶντ μᾶλλον τ̃ μέρους γίνει, πλατεῖο, ἐγκαίνου. εἰ δ᾽ ὡς ἀπόλυται σοφιτὴς, καὶ μέρος ἄλ τινὸς, δεῖ ἐκεῖνο τὸ ὅλον τῶν ἐν τῇ πόλει καθάπερ, τῶν δὲ πλεῖσα, καὶ ἀνθρώπων, τῶν δ᾽ ἀποφθάρα, πρὸ ὥρας δ᾽ ἐσὶ ἐκ ἀνεθεσθαι. *Quando ejuſmodi videris terra motu concuſſam ſuper incidat corruſſe, aut navigium unà cum hominibus ac mari diſſolvi, contra verum medicum & ſervatorem blaſphemiam linguam movere non dubitas.*

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29. l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 12. 32.
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

§. 9. [a] Μὴ σκυχαίνειν, [b] μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c] μηδὲ ἀποδυσπετεῖν, [d] εἰ μὴ καθαπτικῶς σοι τὸ σὸν δογμάτων ὀρθῶν ὑκαῖς περίεστιν. ἀλλὰ [e] συκρουόμενα, πάλιν ὑπαίνει; καὶ [f] ἀσμενίζειν ἐπὶ τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g] φιλεῖν ἕτω, ἐφ' ὃ ἐπαιρέχῃ. καὶ μὴ ὡς παῖς [h] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ὑπαίνει. ἀλλ' ὡς [i] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ σπογγάριον

5.9. Noli ægrè ferre, aut animum despondere, aut stomachari, si juxta decreta recta agere volenti, haud perinde semper succesſerit. verùm, ubi excussum aliquando te senseris, regredere, pluribúsque pro officii humani ratione gestis contentus sis; atque illud, ad quod regrederis, fac diligas. nec, tanquam ad pædagogum, ad philosophiam redeas; sed quomodo ad ovum, & peni-

cillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σκυχαίνειν] *fastidire* Xylander. *ægrè ferre* Casaubonus. propriè, *mœrescere*. quinam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σκυχαίνομαι notat, οἱ οἱ ὄντι ταυτὶς ἄξιοι τύπτεσθαι, *ut nomen mœrescami proprium.* σκυχὸς, ἀηδὴς. σκυχοῖ, *ingratum, mœrendum.* Hesychius. *dúσκριτος, cibum fastidiens.* Suidas. Plutarchus ab eodem laudatus, *lib. de virtut. ex exemp.* Οὐ σκυχοῖ τὴν τοιαύτας, ἄγαν τὴν ὕδωρ προσφέρεται τοιοῦτον. *At hominem, qui stomache sumo ambesili, & morbosi, panem & aquam si ad ei admoveant, consestim nauseet.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ κατασκυπτεῖν] quod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρίνει. *Sufficiat tibi, si vel parum admodum res processerit.* Nè animum abjicias, *si non consertim sive jugiter tibi omnia ex voto & proposito succedant, sed mediocribus etiam progressibus & interruptis etiam aliquoties contentus esto.* Sicidem, in Cicero *de Orat. perfect.* *Prima sequentem, honestum est in secundis tertiisque consistere.*

Non posse oculo, quantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qui defecerit incedit membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.

Flaccus *Epist. l. 1. Ep. 1.* Qin & de se Seneca *de vit. beat. c. 17.* *Exigo a me, non ut optimus par sim, sed ut malo melior. hoc mihi satis est, quotidie aliquid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare.* non pervenio ad sanitatem, *nè perventurus quidem.* delinimenta magis quàm remedia pedagra mea compono; *contentus, si curnus accedat, & si manus vermenatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p. 79. D.* Hesiodi illud,

Εἰ γάρ κεν τῷ σμικρῷ ἐπὶ σμικρῷ καταθείῃ,
Καὶ θαμὰ τοῦτ' ἤρεσκε, τάχα κεν μέγα ἔσκε καὶ αὐτό.
Si quamvis modicum modico superaddere pergas,
Idque iterum atque iterum, magnus conjunget acervus.

Ὅσ πρὸς ἀργυρίου μὲν ἀσκῆσαι σίγουν παλαιὸς, ἀλλ' οὐ ἄνωθεν ποιῆ, μάλιστα δ' οἷς ἀρετῆς ἐπιθυμεῖ, πολλῷ γὰρ πλείονος ἔδει τῷ λόγῳ προσκαθάπτεσθαι. *Non de pecunia dimittenda agendum verum est, sed ad summa pertendi, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam assidua atque efficax adjumentum assumendum.*

Ἀλλ' ἐκχωρῆσαι] quomodo Chrysippus *de* τοῖς περὶ ἀναλογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p. 450. C.* laudatus: Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη ἐκκόπτειν τοῖς λογισμοῖς οἷς τὰς ἐνοτίους πράξεις βιαίως προτρέπεται. *Oborti affectus insontes expellendos propellentes ve ad contrarias eis actiones.*

Πάλιν ὑπαίνει] vide *l. 4. §. 25.* Habes autem Epicteti pulcerrimam de argumento isto dissertationem apud Arrianum *l. 1. c. 25.* qi & summatim *l. 4. c. 9.* Πρῶτον μὲν καταγνωθῇ τῶν γεγραμμένων. εἶτα ἐπιτρέπει μοι ἀτογνῶναι σεαυτῷ, μηδὲ πάθῃς τὸ οὐ σχετὸν ἀνθρώπῳ, ὃν ἀκαὶ ἐνδέχεται, οἷς ἄνευ ἐνδέχεται ἰαυτῷ. ἀλλὰ μᾶλλ τὸ τῶν παιδευτῶν. πίστιν τὸ παιδίον. ἀναπεὶ, φησι, πάλαι, μᾶχρις ἂν ἰσχυροποιῆσ. τοιοῦτόν τι καὶ τὸ πάθ. *At primum, ea qua facis improba; ubi improbârit, de teipso ne desperes; neque ad ea tibi vetuisse quod ignavos hominibus, qui semel remissâ modestiæ anxiumve frenum laxans pravis cupiditatibus. Observa potius pædotribarum confessudinem. Prostratus es puer? Surge inquit, denuo luctare, donec vires tua aucta confirmataque fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin.* *Qi discit legem, nec redit ad eam, similis est homini, qi fert, sed non metit.* Vide *l. 6. §. 10.*

Ἀσμενίζειν οἷς τὰ πλεῖα] *ago animo plerasque humanas ferre* Xylander. at Casaubonus de actibus sive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebro sit expositus. neutrum placet. ἀσμενίζειν οἷς τὰ πλεῖα ἀνθρωπικώτερα, *est pluribus humaniùs actis acquiescere, contentum esse.* qod de aliis consendit Flaccus *l. 1. Sat. 3.*

Æqui compensat vitiis bona; pluribus hæsit,
Si modò plura illis bona sunt, suclinet. —

qod Libanius *Orac. 4. pag. 163. B.* δὸς τῷ πλείονι τὸν ἥττονα, ἀρκεῖται, *Da potiori amplioribusque momentum, contentum esse, libenter acquiescere.* Æschines *Ep. 5.* Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἄρχε μοι δεικνὺ τῷ βίᾳ ὁ ἀναλλαγὴ τῆς αὐτοῦ πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac tuæ permutium videtur Athenarensis respublica effugium.* qod & mox interpretatus ipse, ὑπεξαγωγὴ, inqit, τοῦ παρόντος. *præsentibus valdè delector.* Marcus isdem *l. . §. 27. μὲ δίκ τῷ ὄντως ἀσμενίζου αὐτοῖς. ut dum istis libenter acquiescat.* indè ἀσμενίζειν τῇ φιλαυτίᾳ, *in illa re est acquiescendum, eaque illa diligenda,* Clementi Alexandrino *pædag. l. 1. c. 3.* & ἀσμενιστέον, *acquiescendum* Hippocrati. Marcus ipse *l. 12. §. 14.* ἀσμενίζει, *gratum habet, contentus esse.* & *l. 7. §. 27.* Διὰ τὸ ὄντως ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum istis libenter acquiescat.*

Ὡς πρὸς σπαδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum (scholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l. 10. §. 35.* De Clearcho Xenophon *expedit. l. 2. p. 291. B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ ἦν, ἀλλ' οἱ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὅτε δὲ δέοιντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ὢν φιλέμ μὲν καὶ ἐνοίκ ἐπαχθὴς πλεῖστον ἦν. &c. *Nam suavitas in eo morum nulla erat, sed semper ossa gravis ac fastus pergebat. Denique multarum erat is ergo illum animus, qi puerorum est ergo magistros. Quippe nunquam eum sequitur propter quandam ergo ipsum benevolentiam & amorem,* &c. Ambrosius *Hexam. lib. 6. cap. 6.* Ita *sunt hæc ut pædagogi parvuli, amari videntur, acerbi & molesti, formidabiles verbere, libertatem lasciverendi negant, moresistatem disciplina exigunt, puerilles animos, ne laxa diffluant, terrore constringunt.* Persius de se *Satyr. 3. v. 43.*

Sæpe oculos, memmi, turgebam parvus olivo,
Grandia si nollem morsurus verba Catonis
Reddere, non sano multum laudanda magistro,
Quæ pater adductis sudans audiret amicis.
Jure: etenim ad summum, quid dexter senso ferret
Stoer, erat in voto; damnosa tumentia quantum
Raderet; angustis collo non fallier orca;
Nec qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Perlii *glossas*; & Turnebum *Adversar. l. 23. c. 22.* Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philosophiæ præceptorem accedere oportet, ut discamus, non ut oblectemur: μαραίνοι, ὡς ἐπὶ τοῖς διαίροις, ἢδὲ φίλοις, ἀλλ' ὡς σχολὴν καὶ διάτριβὴν ἀφίασιν, memineres, non venisse in theatrum, neque odeum, sed in scholam, & *ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contra quam illi, qos, ut Seneca *Epist. 108.* *Inquilinos philosophorum, non discipulos duxerit. qi venerunt ut audiant, non ut discant; sicut in theatrum voluptatis caussâ ad declamandas aures, orationem, vel vocem, vel fabulas ducuntur. — qi cum pugillaribus venerunt, non ut res excipiant, sed verba: qa tam sine profectu alienus discedunt, quàm sine fine audiunt. quibus philosophia schola diversorium est otii, nec ad agenda, ut aliqua illis mens deponenda, ut aliquam vitæ legem accipiam, ad quam suos mores exigant; sed ut oblectamento aurium perfruantur.* Ita *affuefit animus delectare se potius quam sanare: & philosophiam oblectamentum facere, cùm remedium sit.* Idem *Ep. 116.*

Ἀλλ' οἱ ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philosophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qz dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis salutaribus in promptu habendis, qod suprà *lib. 3. §. 13.* monuerat, est hic planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Dissert. lib. 3. c. 23.* Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ὑ-θέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἦρχεσθε γὰρ, οὐχ ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὠμοὺς ἐκδέλλειν, ὁ δ' ἀνώτερα ἔχειν, ὁ δὲ σύριγγα ἔχειν, ὁ δὲ ἀφθαλμῶν. οὐ' ἐγὼ καθίσας ὑμᾶς λόγα τοιαῦτα καὶ ἐπιφωνήσας, ἵν' ἐμὰς ἐπαινέσητέ με ἐξέλθητε, ἐμὲν τὸν δ. μὰν ἐωφέλησ οἷον οὐσίσητον, ὃ δὲ τὸν ἀφαλὲν ἀνάπλεω ἔχοντα, ὁ δὲ τὸν σύριγγα, ὁ δὲ ἀνώτερα. *Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum lætitia, sed cum dolore. Neque enim sani accedites, sed alius humero luxato, alius apostemate laborans, alius fistulam habet, alter caput dolet. Et ego sedens vobis mocmata & epiphonemata dicam, ut me laudato exeatis, quam alius humero se afflicto exeat qalem audierat, alius capite eodem modo affecto, alius fistula aut apostemate non curato. & eodem alius intuper adjectis imaginibus.* Φιλόσοφος δ' ἐν' ἐκείνου παραπολῶ; * ἀχὶ ὡς ὁ ἰατρὸς ἄγων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ὁ γραφὴ, ἵνα δὶ καὶ ὅτος ἄγων τοὺς ὀφθαλμοφάσεις. ποῖος ἰατρὸς παραπολῶ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτῷ διατρωθῇ; καίτοι τῶν ἄλλων, ἐπὶ καὶ οἱ ἰατροὶ παραπολοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. ἐλπὶ ἐπ' ἐμὲ παραπολοῦσι. *Num vero Philosophus homines ad se audiendum invitat & erat? Non. Ut sol ipse ad se videri, aut ut cibus & potus, sic etiam eos ille quos profuturus est? Qis medicus rogat, ut aliqui se ab ipso curari sinat? Esse enim audio Roma nunc medicos etiam ad se vocare, nec tamen tempore ipsi vocabantur.* De philosophia Marcus, de philosopho Epictetus.

Τὸ σπογγάριον] *penicillum.* De spongiis Plinius *nat. histor. l. 31. c. 11. Mallosissimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* sic interpungo, qa perperam continuunt codices Vulgati.

eillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, confugit. ità nihil deerit ulteriùs, qod rationis obsequelæ conciliet te, sed eâ sponte tuâ acqiescès. illud avtem memineris, philosophiam ea sola velle, qæ natura tua ipsa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim istis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? sed vide, gratiórne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æqanimitas, sanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ scientiâqe in te præditam ejusmodi cogitaveris, qæ nusqam impingat, sed in omni re prosperè feratur?

καὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἄλλῳ πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς καταίονησιν. ἄτως γὰρ οὐδεὶ * ὑποδείξῃ τὸ πεφυκὸς τῷ λόγῳ, ἀλλὰ c σχεσιασμένον αὐτὸ μάγιστ' ἢ ὅτι b φιλοσοφία μόνα θέλ' ὧ ἡ φύσις σου θέλα. σὺ ἢ ἄλλο θέλεις * ὃ κ' φύσιν, c τί γὰρ τούτων ἡδονὴ μᾶλλον ἢ ἀφέλ * ἢ σφάλλ; ἀλλὰ θάσσα ἡ μεγαλοψυχία· ἐλευθερία, ἀπλότης, ἐγκρατοσύνη, ὁσιότης. αὐτὸς γὰρ φρονήσεως ἢ σεμνότερον; ἔστιν τὸ d ἀβλαβὲς, καὶ e εὐρὼν ἐν πᾶσι f τῆς ἐφικτὸν ἕκαστα χρῆσθαι τῇ ἐπιστημονικῇ δυνάμει ἐκτυμήσῃς.

* ὑποδείξῃς Boot. ὑποδείκνυσι, vel ὑποδείκνυσι τῷ πᾶν Sal. ὑποδείκνυσι διότι [αἰεὶ] τὸ αὐτὸ vel ὑποζεύγνυσι [ὃ] τὸ αὐτὸ f.

§. 10.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.
b L. 6. §. 30. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.
c L. 8. §. 12.
d L. 4. §. 49.
e L. 4. §. 3. Inf. §. 34. l. 10. §. 6.
f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

sumores levant ex multo imposita. eodem absorgenda hippotadum utilissime: eaque tenuissimæ & mollissimos esse oportet. imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca. Nec mutandus iste Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *gummi earum e qibus penicilli.* nam præterqam qod Plautina Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celso firmamus, qi *penicillum* docet *spongiolum* ejusmodi dici, & hunc usui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo persimilem uti expresse; si iterum imperus est, ex mari; si major, ex posca.*

Καὶ τὸ αὐτὸ] Plutus *lib. 29. c. 3. Ova per se infusa candido oculos epiphoras cohibent, urentiaqe refrigerant. qidam pro aqa mulcem collyrus. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium est.* Sed de multiplici ad oculos ovi usu consulatur Celsus, *l. 6. c. 6.*

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν ὑγρὰ, τὰ δὲ χηρὰ, τὰ δὲ ἐπίσαρκα. Eustathius *ad Il. δ.* Verum qarum genus, qod ὃ omisit, adjecit Scholiastes *ad Aristoph. Plut.* τὰ μὲν ὑγρὰ, τὰ δὲ χηρὰ, τὰ δὲ ὑγρὰ, τὰ δὲ σκληρά. ὑγρὰ sunt, *qa porrumtur*; χηρὰ *qa inungnuntur*; ὑγρὰ sive ἐπίσαρκα, *qa asperguntur*; σκληρὰ sive κατάπλασται, *qa illinuntur*, ungventus crassiora: unde & κατασπλασμὰ nuncupata sunt.

Καταίονησιν] *perfusionem.* cujus in re medica usus frequens & multiplex. Evitathius *ad Odyss. δ.* ex Athenæi *dipnos. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ κάματον καὶ ὁ καταιονισμὸς ὁ κατὰ κεφαλῆς. *Cruat vero lassitudinem & tepidus irriguus.* Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis insanos curantibus. Καὶ ἐκεῖνα προσφέρουσι τοῖς κατεπειγόντως βίᾳ τὰς κεφαλὰς. *Et vinula imundunt, capitaqe irriguum ter perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὴν δὲ ὡς ἀρίστοις κατεπείγουσι, καὶ τὰ εἰκότα καὶ πάντως προσηκόντα φάρμακα. *Asperguntur infirmos, & salutares illis ut Pæonia pharmaca deferuntur.* Et *l. 17. p. 527. C.* Ὅτι ἀναισθήτους, ἀλλὰ τῇ συγγνώμῃ τοῦ λόγου καὶ μαλθακοὺς ἅπαντας ὀνομάζω, ἵνα μὴ δοκῶ τὴν ἀκρίβειαν ὑπερβαίνειν. *Hos, ne longum sit, desipientes dixerim, sed mendulatos vestra morborum erroneos nostra spongia perfundamus.* Et *lib. 6. p. 379. C.* Καὶ τοὺς ἰατροὺς ἐκείνους θαυμάζετε, οἵτινες ἄλλοις προσφέρουσι τὸν θερμαστὴν καλούμενον, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ἀμετρίᾳ χυμῶν μεμηχανήκασι, καὶ τὸν χιτῶνα διαβεβρωκότες, τὸν σίδηρον μεταχειρίζονται, καὶ τὸν τομὸν ἐνιστᾶσιν, καὶ δυσερμήνευτα ἀνίσχουσι, καὶ τὰ ἰχῶρε διέχουσι τὰς ἰσθίους, καὶ καυτηριάζουσι τὴ σπογγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιπάττουσι, &c. *Et tamen eos medicos laudare soletis, qi non alios curandos ægrotos mittunt, sed ipsi pallio deposito, tunicaqe succincti, manibus ferrum assumunt, & incidunt, nec fastidium ulcera asumunt, sed profluentem sanem exhaurunt, spongiaqe asspergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Prusæus *Orat. 17. pag. 248.* Τοὺς γὰρ φλεγμαίνοντα τὸν πυρῶντα, καὶ ἐνίοτε ἐπίκαιρα κρίνει τὰ σφόδρα καίοντα, ἀλλ' ὁ συνέχων ποιεῖ τις, ἰσμαλίκρης καὶ ῥᾴθυμος ἰατρὸς. ἀλλὰ ἐμοίγε ἡ τοῦ ἰατροῦ ψυχὴ τῶν πολλοῦ φλεγμονὴ, ἀγανακτῶ, εἴ τις δύναιτο σχεδὸν, θυσιάσῃ τῷ λόγῳ χρήμασι. *Corporum partes inflammatæ, sana non flatum cedunt ad primum aspersionem, sed si qa tamen mentur facsse, mollimentur, & melius habebit: familiter & illum in medicorum numero collocaverim si qis mutqare qeat, assiduus ipse fomentator, rem gratam facerit.* qi locus, qum notitiam cum primis illustret, à Naogeorgo tamen ità est versus, ut id minus compareat, qum *ἀγανακτῶ* reddit, *rem gratam facerit*, pro eo qod debuit, *faccerat. sufficiens fuerit, sat habuerit, si verbis adscribendis aliqid projecerit*, qomodò Marcus ille, *nec agre ferat, si non confertim omnia ex vero processerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκεῖ, contentus esto, *si vel pavidulum res processerit.* Ità τὸ ἀγανακτῶ sumitur to illo Epicuri dicto, apud Laertium *lib. 10.* Σοφία δὲ (φασὶν) ὅτινα μὴ ἀθλίους ἀγαπᾶσθαι ἐδ', οἷ καὶ ἑαυτοὺς ἐθαύμαζεν. *Cæcus, ajunt, nunqam prodest: sat fuerit, si non obfit.* at bonus interpres Camaldulensis, qod est illi solenne nimis, cum antegrellis committens ita sic vertit. *neqe enim operarum dantium operam, dantes illam nihil qidem unqam profuisse, plurimùm verò etiam obfuisse.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa ut versione Ambrosiana attingam; *Probet qoqe amaturum sapientem negare neqe sepultura curam habiturum: neqe a Deo amorem immitti. Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam enthusiastem fuse prodigum fuisse, ut negaret *sapientis esse probum qemqam diligere?* tum qorsum hic *Diogenes* scita? Verum interpunctio vitiata forsan interpreti imposuit. Laertii dictio, vocabus primores restituunt Cl. Casavbono, sic se habet. τούς τε οἰκείους τελευτᾶν. (qod vulgò ἐὰν καλ. οἰκ. legitur) ἐλεύθερον (ἐστιν, malim) μεγαλοψυχίᾳ συγγνώμην τοῦ ἴξου τοὺς φιλοῦντας. ἐμπόδιόν τε τοῦ σοφὸν ἐ δοκεῖ αὐτοῖς. ἐδὲ ταφῆς φροντίσειν. ἐδὲ διάθεσιν τοῦ οἴκου τὸν ἴρον α. ὡς Διογένει ἐν τῷ πρὸ φασίν. *Servet fuppliciis quidem affectorum: majestatem tamen, venamqe ipsorum qbusdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum sapientem non existimant: nec sepultura curaturum habiturum: nec amorem a Deo immitti: ut Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12.* refert. Cæterum & ista avt loco mota & transposita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuarie Laertius Epicuri sui placita congestit. qis enim non videt illa, ἐμπνεῖσθαι τὸν σοφὸν ἐ δοκεῖ αὐτοῖς & ἐδὲ διάθεσιν εἶναι τοῦ ἴρατος. qbus de sepultura illud nulla planè ratione interjectum est, eodem prorsus permere?

Οὐδὲν ἐνιδεῖξει τὸ πεφυκὸς τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: emendatio havd perinde proclivis, legendum forsan, οὐδὲν ἐτι εἶδον [αἰεὶ] τὸ αὐτὸ. *nihil amplius opus erit, qod mihi as ad objeqendum ratum.* vel etiam, οὐδὲν ἐνιζεύξουσι [ὃ] τὸ αὐτὸ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, desiderabes*, nisi ut *rationi obsequeris.* ὃ, pro οἱ μὴ, nisi, ut Joan. c. 13. v. 10. qod & Evstathius observat in Νεφέλαι. Sic *lib. 10. §. 33.* μηδὲν μᾶλλον ἐνιζύγνε. *nihil qoqe alterius.* Nec absciadit multum D. Salebasius qi legendum censet, vel αἰὲν ἐνιδεῖται τὸ πεφυκὸς τῷ λόγῳ. vel αἰὲν ἐνιδεῖσθ' οὗ σ. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis ratione parvæ.* At D. Bootius ἐνιδεῖκος mavult. Seneca *Epist. 103. Ipsum philosophiam non debebo jactare: & mox; Locus sapere sine pompa.* atqe ità etiam Casavbonus abit.

Ἄλλως προσκαλεῖσθ' αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* καὶ προσκαλεῖται ταῦτα. *Hæc arqitur.* de philosopha itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει] Hoc est qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud sapientia dicit.

Verissime, si conditum, non corruptam intelligas. Vide *infra §. 29. & l. 2. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Τὸ δὲ ἄλλα θέλειν ἢ κατὰ φύσιν] *Ta autem aliud qæpiam velebas* Xylander. *qam aliud* scilicet *qod est secundum naturam.* Mericus Casavbonus eroteratice effert. *Tu aliud vis qam qod est secundum naturam?* forsan legendum ἄλλα θέλεις ἢ κ. φ. qinqam & receptam lectionem retineri posse censet Salmasius *ut in aliud velebas, qod secundum naturam non est.* Vide *l. 8. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων ἡδονὴ μᾶλλον ἢ ἀφέλ] Seneca *de vit. l. 2. c. 13. Non, ut qibusdam dictum est, ardvum ea virtutes & asperas aut steriles, plano adeuntes. Non vana vobis apsor res venit. facilis est ad beatam vitam via, multo difficilem est facere ipsa, qa facitis. qid enim qæso crudelius? qid ma laboriosius? qid clementiâ remissius? qid crudelitate negotiosius? luxus pudicitia: libido accuratissima est. omnium denique turpium crudelia faciles sunt, virtus magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τὰς ἀρετὰς ἢ κακίαν. *asperiorem de vitio qam virtute orationem* incultat pluribus in locis, plurimisqe docet argumentis, Joannes Chrysostomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Colos. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Psal. 124.* alibi.

Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἰσχὺ διὰ τῆς σφάλλει.] lego cum Xylandro, διὰ τοῦτο σφ. qia *asperiorem* vt blandius qi idem esse videtur, cum nihil minus existat. Seneca *Epist. 8. Est fera, & possit spe aliqa oblectante decipere.* Indè Platonis dictum, *Ejcam malorum esse voluptatem, qa capiuntur homines*, ut hamo *pisces*, Cicero *de Senect.* Sed & Plautus *Mercat. §. 3.* tanqam sapientum dictum, hoc idem sic exsulat.

Voluptas est malorum ejca, qod ea nos mortis homines
Quam hamis capiantur pisces.

qi tamen versus, cum aliis eidem adjunctis, in editionibus qibusdam novitqam comparent.

Τὸ ἀνῆκον ἐστὶ] qod alibi τὸ οἰκεῖον, aliud est enim τὸ ἀνῆκον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ εὑρὼν] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infra §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν ταιαύτῃ τρόπῳ πε-
φυκε ὑγκαλύμμα ἔχειν, ὥστε φιλοσόφοις ἐκ ὀλίγοις ἐ-
δὲ τοις τυχοῦσιν ὄφιν ἢ ταυτόσυνον ἀκατάληπτα ἐ-

§. 10. Res quidem ipsæ adeò sunt abditæ, ut philosophis haud pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit.

qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παραλαμβανόμενα ἀναλάβετε] *imperceptibilia*, sive, *imprehensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c.* 1. Laertius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας τρόπῳ ἐπεχεῖν εἶδος, *modum, quo de omnibus nihil decerneret, neque quicquam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siquidem & ipse asserùit, περὶ πάντων ἐνίσχυε δεῖν. ἕνεκα γὰρ παντὸς ἀναλάβετα, *de omnibus silendum, quia omnia sunt incomprehensibilia.* Eusebius *præpar. l.* 14. *c.* 3. de quo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academ. a Plat. dissens.* Verum is τὸ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀναλαμβάνειν δόγματος, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Color.* c. 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον οἶδα ἕν, ὅτι οὐδὲν οἶδα, *nihil scire se nisi hoc unum, quod nihil sciret.* Laertius *l.* 2. Plutarchus *adv. Color. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hanc Academia disciplinam manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignorare & dissentire & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates cumque secuti Academici scientiam sustulerunt, nonnunquam non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Eusebium *præpar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οἶδα φιλοσοφίαν ὁποιανοῦν δεῖν ἀναιρεῖσθαι αὐτὴν, *demoliendi ea de re philosophiæ structi.* Ego vero *ne philosophiam quidem eam vocarim, quam ipsa philosophandi principia fundamenta evertellat.* eanqam restrictius paulo de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* ἃ μὲ οἶδα, ταῦτ' ἐκεῖνος κἀγὼ οἶμαι. *qa unus novi, nec nisse opinor me.* At de Heraclito disserit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι οὐδεὶς ἑαυτὸν ἐκαθὸν οἶδεν. *adeo juvenis cum esset sapientiorem reliqua habitum esse, qod se nihil sciret, sciret se profiteretur.* Cæterum idem, ut Laertius *lib.* 9. πάντων ἓν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι. τίλιος μόνος γνώμονας πάντα ἐγυμνάτει. *juvenis cum esset, nihil scire se; nec factus, nihil non nosse discebat.* De se Isidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα παῦλ, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me scire, nihil non nosse debere.* Nec abſcedit multum Apoſtolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἴ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὔπω ἔγνω καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatus nosse se quicqam, nondum is quicqam, prout nosse debet, novit.* Anaxarchus verò ipſis longius progreſſus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι μὴ ἐπιστάμεθα. *nec hoc quidem scire arebat se, qod nihil sciret.* De Homero Seneca *Epiſt.* 88. *Modo Stoicum illum facturus, nunquam solam probaturus, & voluptates refugeturus, — modo Epicurum, laudaturus ſtarum quota cruditate, & inter convivia cantuſque verum exigentis; modo Peripateticum, bonorum tria genera nocturnus; modo Academicum, incerta omnia daturum.* At certè Pyrrhonii, ſive Sceptici, Academiæ novæ fundatores aut fautores, Homerum ipſum, nec Homerum ſolum, ſed Heſiodum, Archilochum, Evripidem, & antiquiſſimos fere qoſque vel poeſeos, vel ſapientiæ nomine celebratos, in partes ſuas attrahere ſatagebant: ut docet Laertius in *Pyrrh.* De Homero videtur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans iſtos Seneca idem *Epiſt.* 88. *Avdi quantum mala faciat numen fabricitur, & quàm infeſta veritati ſit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem diſputari poſſe ex æqo, & de hac ipſa, an omnes res in utramqe partem diſputabiles ſit. Naviphanes aut, ex his qa videntur eſſe, nihil magis eſſe, qàm non eſſe. Parmenides aut, ex his qa videntur, nihil eſſe in universum.* [*unum eſſe universum.* Lipſius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; aut nihil eſſe. Certa eadem ferè Pyrrhonii

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. ésque reverâ assensus noster omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium est, qi sententiam, falsus quándóque, non mutaverit? ad subjecta jam ipsa si transieris, qàm caduca, qàm vilia sunt? qæqe etiam cinædo, scorto, latroni in possessionem cedere possint. mores autem eorum, qibuscum degis, si adverteris, tales esse comperies, ut etiam gratissimum qemlibet vix sustineas, ut nè adjiciam seipsum etiam vix sustinere qenqam in hujusmodi itaqe caligine ac sorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεῖ' ἀυτοῖς γε πᾶς Στωικὸς δυσκαπάληπτα δοκεῖ. καὶ πῶς ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή, πῶ γὰρ ὁ ἀμετάπτωτος; [a] μαλθᾶ πίνου ἐπ' ἀυτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] ἀυτολεῖ, καὶ [d] δυνάμενα ἐν κλίσει κυμαίδι, ἢ πόρης, ἢ λησεῖ εἶναι, μετὰ ζῆν ὑπὸ ζῆλ • τὸ [e] συμβιώτων ἤθη, [f] ὧν μάλις ἐσὶ κ' ἔ χαριεσάτη ἀναγκαίως, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ ε ἑαυτὸν πᾶς * μάγις ὑποπτεύει. ἐν τοιούτῳ ἂν ζόφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥύσει τῆς π ὐσίας, καὶ ἔ χρόνε, καὶ

[a] L. 2. §. 22.
[b] L. 7. §. 1.
[c] L. 4. §. 42.
[d] L. 2. §. 11.
[e] L. 9. §. 3.
[f] L. 10. §. 36.
[g] L. 8. §. 53.
* μάλις
[h] L. 9. §. 14.
* ῥύσει Inſc. §. 23. L. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

γλυκύτατα, sed γλυκρότατα ἰσχνάινε. docent, qæ ibidem A statim annectuntur. Firmare & Numenii illa apud Eusebium. Ἦν δὲ ὑπογλυκρότερος, καὶ τοῦ τρόπου ὁ λογισμὸς ἀναπαυτικὸς, ὧνδ' ὁ ἐυδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is paulò fordidior, atqe emunctis, qi oeconomicas ille vulgo notissimas jure discreverat.* Cæterum de Scepticis illis eorumqe placitis qi plura voler, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. discipl.* & *hypothes. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Color.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *instit. l.* 3. Augustinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipsium *Stoic. philosoph. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Christi natal.* & rursus *in Pasch.* Ἄνευρε τὸ θεῖον καὶ ἀνεπίφατον. καὶ τίνι τάξῃ κατελογῆσ αὐτὸ μόνε ἡ ἀπορία. *Inconcussus & infinitus est Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc solum omnium de ipso comprehendi potest, nempe qod incomprehensus & infinitus sit.* quasi dicisset, κατελογῆσ μόνε, τὸ ἀκαταλογῆσ εἶναι.

Ἀσθενῶς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cum primis se Academicis hac in parte opponebant: ideo τοῦ ἐναργοῦς περίδηλα, *evidentia*, qæ est τὸ ἀκαταλογῆσ adversa, *partem ad propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excusi ἐναργοῦς habent) & Chrysippus ab Aristocreonte in *epigrammate* (uti idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἐρεσχηλίδων κοινῶν. *Lacertam* sive *nexuum Academicorum jocosissima.* alludit ad Demosthenis dictum illud, qo Phocionem orationum suarum *nervos* appellare solebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit. præcept.*

B Δυσκατάληπτα] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obscuritate, pleraqe censent versari: unde & de Chrysippo jactare solebant, τοὺς πάντων ἐμοὶ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λόγους οὐ πάνυ συμφορδύλους, ὅτι ἀξίους εἶναι περιβαλεῖν, ἐπὶ Χρύσιππον ὑγρφῆναι οὐ διώλοιτο τῶν πιθάνων. *Omnes omnium simul Academicorum disputationes in unum congestas, non esse dignas, qa comparentur cum iis, qa Chrysippus scripsit contrà sensus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίαν, ἢ φιλονικίας εἶναι, *imperitiæ, vel vanæ fuæ amoris esse* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuisse Chrysippum, τῶν αὐτῷ δογμάτων πανήγυριν ἢ συνάγωγεν. *fautorum ipsius dogmatum oppugnatorem graviorem qam desertorem.* Verum non hoc Stoicis solis vitium, sed & aliis. Avdianus Lactantium *instit. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronunciat curruscata esse tenebris omnia. Empedocles angustas ipsis sensuum semitas qeruit, tanqam illis ad cognoscendum rebus & quærendis opus esset. Democritus qasi in puteo quodam sic alto, ut fundus sit nullus, veritatem jacere demersam. numerum finxit, ut cætera. non enim tanqam in puteo demersa ipsa veritas, qo vel defendere vel etiam cadere illis licebit: sed tanqam in summo montis excelsi vertice, vel potius in cælo, qod ipsi verissimum, qid enim est, cur eam potius in imum depressam dicerent, qam in summum levatam? ipsos forte meatum qæqe in pectore aut in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, sive in profundo demersâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæst. nat. l.* 7. *c.* 32. sed & Laërtius in *Pyrrhon. l.* 9. hîc verbis: Ἐτέῃ δὲ φῆσι λέγειν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil scimus; nam veritas in profundo est.* ita enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod est à Democrito dictum: cùm ubiqe tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Disertissimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excusis ἐτέῃ legimus, & ἀντὶ τοῦ ἀληθείᾳ à Democrito positum à Sexto dicitur. Optimè Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *text.* 1. Ἢ πῦρ τὸν ἀληθείας θεωρίαν, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. συμβαίνει δὲ, τὸ μέτε ἀξίως δύνασθαι τυγχάνειν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis est. Signum autem, qod neqe satis eam aliqis consequatur, neqe aberrent omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavillatus ingenii: Ὅσπερ γὰρ πρὸς τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὴ μὲν ὑμέραν, ἀπὸ δὲ τῆς ἀνθρώπε ψυχῆς ὁ νῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντα. *Quemadmodum enim vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea qa manifestissima omnium sunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi autem, non modo ad superstitionem casu redimur, sed ad ea ipsa, qa aliqa ex parte cerni videantur, hebetare & obtusi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis est*

obstructa difficultatibus; neqe mirum est, & in ipsis rebus obscuris & in judiciis nostris insipientiam, ut non sine causa & doctissimis & antiquissimis visum sit posse qid cognosci difficile. Certè in plerisqe qod magnus ille Scaliger *de subtil. exerc.* 307. §. 21. *Sæpe à cerebrosa vulpe delusa, terrarum vas lambimus, pulvinum haud attingimus;* rerum cornicem potius qam res ipsas apprehendimus. Vide Basilium Cæsar. *Epist.* 168.

Πάντα ἡ ἀμετάπτωτος συγκατάθεσις μεταπτωτή] Scepticorum dogmate ista haud longè abeunte. Sed nec qod Seneca *Epist.* 65. *Fer ergò judex sententiam, & pronuncia, qæ tibi verisimillima videantur dicere, non qæ verum dicat. id enim tam supra nos est, qàm ipsa veritas.*

C Πῶ γὰρ ὁ ἀμετάπτωτος] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epist.* 2. *Qis est tam Lynceus, qi ea tantis tenebris nobis offendas, nisqam mentiat?* Verum nusqam ergò terracum sapiens vester, nusqam qisqam verâ ave scientiâ avi virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Seobarus *tom.* 1. *l.* 2. *cit.* 4. §. 4. ἀκατάληπτον, sive *scientiam*, definiunt, καταλαμψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγυ. *Comprehensionem firmam & immutabilem ratione tenendam.* Vel, ἕξιν φανταστικὴν δεκτικὴ ἀκαταλήπτου ὑπὸ λόγυ. *Habitum sive dispositionem phantasiarum receptivam, à ratione firmatam cum habentem, ut non possit convelli, sive qam convellere vano nulla possit.* Eamqe sapienti tribuunt suo, qem habere asserunt (Plutarchi sunt verba *de Stoic. paradox.*) οὔτε τίλλοντ, ἄκρα φρένων, ἀδύκητον ἐκτήμων, καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam summam, scientiam operatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐνοίκους ἀνεκπεσίτους ὑπὰς ἐριζόμενος νοήσεις, μήπως δὲ μονίμως ἐχούσας τυγχάνοι, ταῖς δὲ ἐμπτώσεις καὶ φανταστικαῖς παγγυλίαις, ἃς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ βέβαιον ἐχούσας, ἀντὶ τούτων ἐναντίους ῥᾴστα καὶ ἔδρας ἀνίσε ἀλωτευθείς, καὶ συνδεσεῖς καὶ φορμοὺς ἀεὶ καὶ ῥύσεις. *Cum notitias definunt esse aliqas recondidas intelligentias: memorias autem constantes qasdam & habitus firmiles impressiones: sententias etiam penitus desipere, ut omnis errores & mutationes sequas: hæsce pro fundamento dendi & sede subsistendi lubricam, dissipabilem, semperqe in motu versantem & fluentem naturam.* qalem esse animam humanam asserunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim potest hoc consistere, ut nemo sit prorsus ἀμετάπτωτος, nec tamen πᾶσα ἀμετάπτωτος συγκατάθεσις μεταπτωτὴ, *assensus noster omnis labilis & mutabilis.* cùm possint ab eo certò comprehendi non pauca, qi de multò plurimis tamen incerti exsitat.

D Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. sed & ὀλιγόχρονα. ut πολλόχρονα, Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. *c.* 25.

E Ἐυτυλῆ] Ὡς πολλὰ πάντοι ἐυτύλεστα. *Quos late vitiorum.* Joannes Chrysostomus *ad Olymp. Epist.* 13. & 17.

Ἐς πίονα κυμαίνει] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Senoca *Epist.* 81. *Qod contemptissimo cuiqe contingere at turpissimo potest, bonum non est. opes autem, & lenones & lanista contingunt. ergo non sunt bona.* Evripides Æolo, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *deipnos. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *ser.* 5. & *ser.* 93.

Μὴ πλοῦτον ὄπταιν. αἰχὴ δυσμάχῳ θεῷ,
Ὅν χ' ὁ κάκιστ ῥᾳδίως ὑπέρβαλε.
Laudare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi pessimorum sæpe sit possessio.

F Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 249. *C.* Πλοῦτον δ' οὐ σφόδρα καὶ ἀγαθὸν, ἀδύνατον. *Divitem autem valdè simulqe probum esse impossibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à seipso adductus in *Orat. pro sest.* & à Fabio *institut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Asiaticos & Latios modò venalitium mercaturesqe superarunt: neqe vestis aut carlatum aurum & argentum; qe nostros terruit Marcellus Maximosqe multis Eumenis è Syria Ægyptoqe venerunt; neqe verò movent me ornamenta ista villarum, qibus L. Paulum & Mummium, qi rebus hos urbem Italiamqe omnem reperiebant, ab aliqo video perfacile Dolabra aut Syro potuisse superari.*

G Τὰ τῶν συμβιώντων ἤθη] hunc illud, *lib.* 4. §. 50. μαθ' ἕαυτ. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μάλις ἐσὶ καὶ τὸ χαριέσατον ἀναχωνεῦσαι] χαριέστατον illud, vel ad eum referri potest cujus mores teramur. *tum est etiam gratissimi & urbanissimi ejusdem mores ferre.* vel ad eum etiam, qi vivantium una mores ferat. qod *non secerit etiam qe*

κ᾽ τῆς κινήσεως, κ᾽ τ̃ κινεμένου, τί ποτ᾽ ἐστὶ τὸ εὐλιμηθῆναι, ἢ τὸ ἄλλως σπουδαῖόν δυνάμενον, μὴδ᾽ ἐπιτοῦ. Γναπτέον γὰρ δεῖ σῶζομυθύμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 53. l. 9. §. 5.
b Sup. §. 9.
c L. 6. §. 12.
d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26.
e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14.
f L. 3. §. 3. Inf. §. 27.
g L. 2. §. 9.
h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33.
i L. 10. §. 37.
k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

[a] θεμένου τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ [b] μὴ ἀχάλινον τῇ ὀρέξει, ἀλλὰ τύπος μένοις [c] σωφρονικὸς. οὐ μὲν τῷ, ὅλα [d] θεὸν συμβήσεταί μοι, ἃ ἀχὶ κατὰ τὴν τ̃ ὅλων φύσιν ἐστίν. ἑτέρου ἢ, ὅλα [e] ἐξεσί μοι μηδὲν περίεσται σῶζειν τ᾽ ἐμὸν [f] θεὸν καὶ δαίμονα. [g] ἑνὸς γὰρ ἕ ἀναγκάσων τὸν σῶζεσθαι.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα τὸν χρῶμαι τῇ ἐμαυτ῀ τῇ ψυχῇ; [h] παρ᾽ ἕκαστον τῶν ἐπιτιθεμένων ἑαυτῷ, καὶ [i] ἐξετάζειν, τί μοι ἐστι τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ὃ δὴ [k] ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνος ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; μῆδὲ παιδίου; μήτε μειρακίου; μήτε γυναικαρίου; μήτε τυράννου; μήτε κτήνους; μήδε θηρίου;

motuum, rerúmque mocarum fluxu, nihil poſſum comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe quemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturadem operiendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobus hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, quod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hunc enim tranſigredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Quam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlque te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, quæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

γιστέον τε καὶ μάλιστα ὅταν σπουδάζῃ τι πρᾶττειν. Sed illud potiùs. Vide l. 10. §. 35.

Ἑαυτὸν τοῖς μίγις ὑπομένει] Vide l. 3. §. 4. & l. 8. §. 53. Seneca Epiſt. 53. Incredibilia ſunt ea tolerare, cum me ferre non poſſem.

Τίνου τῆς τῆ ὑσίας καὶ τῇ χρείᾳ] Iago ſcioru, vel ſcioru, ut ſupra §. 23. ἢ τὸ ὑσία, εἶναι τοιαῦτα, ut dixerit ſcioru. Rerum materia eſt maſſa ſtatui cuipiam, qi ex ea fingit ſtatua.

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide ſupra l. 3. §. 1. Epictetus Diſſert. l. 1. c. 9. Ἀνθρωποι, ἐκπέφυκε τὸν Θεὸν. ὅτων ἐκεῖνο συμβαίνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὁμᾶς τοὺτοις τῆς ἀκωρρίας, τοῦτο ἀπολούσεθε πρὸς αὐτὸν. ἐκεῖ δὲ τῷ παγίσῃ ἀκωρχεῖσθε ἐκοπιῶντες τοὺτοις τὸν χάρτα, οἷς δὲ ἐκεῖνο ὁμᾶς ἔτυξεν. ἀλλ᾽ ἄρα ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς ποιήσεως, καὶ ῥᾳδίως τοῖς ὕτω διακειμένοις. Homines, Deum expectate, quem ille ſignificavit, & vobis munera ejus vocationem dederit, tunc ad eum revertimini. Nunc vero ego animo tuemini ſtationem ejus a vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affecta minime grave. Apud Ciceronem de repub. l. 6. P. Scipionis dicenti, Quid moror in terris? quin hinc ad vos venire propero? reſpondet Pavlus pater; Non eſt ita. nisi enim, cum Deus hoc, cujus templum eſt omne quod conſpicis, ipſe te corporis cuſtodiis liberavit, hinc tibi aditus patere non poteſt.

Μὴ ἀντιλλειν τῇ διατάξει] Quod Elias forſan obreptit. Heſter. Reg. lib. 3. c. 19. v. 4, 14. Jonæ certò c. 4. v. 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare quàm primùm cum primis cuperet, ad Philip. c. 1. v. 23. tamen, ut Auguſtinus in Joan. Epiſt. 1. Serm. 9. paratior venit, libenter moritur. atque ut Clemens Strom. l. 3. pag. 453. C. Ἐυσθέβεται παῦτα, τῷ μὲ ἐξόδῳ τὸ σώματ῀, τὸν πρὸς Θεὸν ἀγῶνα τελείωσιν ἔτιμ. τῷς δὲ ἐν σαρκὶ παμονῆς, τὸν ἐυχαριτον διὰ τὰς ευθῦνας διορισμὸς ὑπομονῆς. Per hæc enim aperte oſtendat, exitus quidem corporis perfectionem eſſe ex Deum dilectionem: ejus autem præſentia in carne ex gratæ animo profectam tolerantiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant. ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Ὀυχὶ κατὰ τὸν τῶν ὅλων φύσιν] vide l. 2. §. 3. & ſupra §. 8.

Ἕξεσί μοι μηδὲν περίεσται] Plutarchus de tranquill. ubi Menandri illud ortulerat.

Ὄυν ἔστι οἰκεῖα ζῶντι, τῦτ᾽ ἀ ποιήσομαι,
Subjungit ſtatim; Ἀλλ᾽ ἐστ οἰκεῖα ζῶντα, ταῦτα ἀ ποιήσω, ἀ ψοντήσομαι, ἀ χαλεκγήσω, ἀπ᾽ ἀνσκεφόν, ἀπ᾽ ἀνσκεφόν, ἀπ᾽ ἀνεβλέπτον. τῦτο γὰς ἐρ᾽ ἐμὸν πάντων, ἀ μαζῆν, ἀλλὰ μόνα πρὸς ἐνδυμίαν πάρεται.

Dicere haud veteſt quicquam, hoc non obtemperet mihi. Atqui hoc licet dicere: veteſ nunquam in me eſſe admittam, non mentiar, non agam ſubdole, non defraudabo, non ſuſpicabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranquillitatem adjumentum.

Θεὸν καὶ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive mentem vult, qæ nunc Deum ſive numen, nunc Daemonem ſive Genium appellare conſevit. Vide ad l. 2. §. 13. & l. 3. §. 5. & ſupra §. 27. & l. 12. §. 26. Clemens Pædag. 2. 10. Ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων ὁ Φιλόσοφ, ἀ-Θεὸς κίνλυνος μεγαλῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνδοθεν οἰκεῖν, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὄνομ ἐρ᾽ ἑαυτοῖς, ἐν τῷ τῶν σωθῶν ἐπαίδευε. Hac ratione Plato quoque in Phædone ſuspicor & à Deo alienos eos ingeniè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & quantum in ſe eſt, internum ſuorum conjunctionem pellunt.

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτο παραβαίνειν] Vide l. 2. §. 9. & l. 10. §. 32, 33. Pelagius ad Demetriad. qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illum enim eſſe conſtat ex Oroſii apologet. & Auguſtino de gest. Cherſh. l. 1. c. 37.) Neque verò operiá contra nos pugnat esse spiritus nequam, nec publicâ nobiscum fronte congreditur, sed dolo vincit ac fraude, noſtrisque contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtrique vos, A us deus ſolet, jugulat gladeo. noſtrorum hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille quidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel elegere vel reſpuere, qod ſuggerit. nos cuncta cogendo, ſed ſuadendo vincit: non extorquet a nobis conſenſum, ſed expetit. Hieronymus ipſe in Matth. c. 4. Diabolus, qi ſemper omnes cadere deorſum deſiderat, perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt. & ibidem ad c. 15. v. 19. Diabolus adjutor & incentor malorum cogitationum eſſe poteſt, auctor eſſe non poteſt. Et in Epheſ. c. 4. v. 27. Poteſtas diabolo non in illum tenuerunt, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſat: ſed tu aſſis aperueris, ingredi non poteſt. Auguſtinus hom. 12. Suadere diabolus & ſolicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. das tibi conſilium; ſed noſtrum eſt vel elegere vel repudiare qod ſuggerit. Et de deverb. Serm. 20. Etſi diabolus aliquando aliqid ſuggerit, conſtructorem tenet, nostrum non cogit. & in Pſal. 91. Habet ille aſſultum ſuadendi, non poteſtatem cogendi. & in Joan. tract. 12. Non habet cogendo potestatem, ſed perſuadendo verſutiam. Si autem nec Spiritus nequam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis Syleo, qas ad l. 8. §. 38. exhibebamus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα τὸν χρῶμαι] Gemina his l. 8. §. 2. & l. 10. §. 24, 37. & l. 12. §. 19. illa autem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexuerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, quam mutilator.

Τίνος ἄρα τὸν ἔχω ψυχήν;] Vide l. 4. §. 28. & l. 9. §. 39.

Παιδίου] cui ſcilicet ἐθος ἀναδιατῶδες, mores pueriles. l. 4. §. 28.

Γυναικαρίου] cui ἔθλο ἐθος, mores effeminati. ibidem.

Κτήνους, Θηρίου] utpote cui ἐθος βουκωλικῶδες, ἢ θηριῶδες, mores pecuini, vel belluini. l. 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἐγκρατικὸν βίοτατον, ἢ τελεμότατον, mens tuſſat pecudis altior, aut in ferinam naturam vertitur. l. 9. §. 39. Epictetus Diſſert. l. 1. c. 3. Ἀλλ᾽ ἔχεις τι πρόσωπον τῶν σωφρόνων. εἶ δὲ ἀφῆς ἐκεῖνο, τίνους πρεσβύτας; διὰ τοῦτο τὸν συγγένειαν (qem cum animantibus corporis reſpectu habemus, ob ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) ὁι μὲν ἀπολλύμενοι, λύκοις ὄφεσι γινόμεθα, ἄκπεσι καὶ ἐπιβύλοις τοῖς βλαβεροῖς. οἱ δὲ λίπτοι, ἄγγελοι καὶ θεοῦ παῖδες. οἱ πλάκες δ᾽ ἀμῶν, ἀλλότριοι, καὶ ἐν ζάοις, ἀπροχάμλατοι γὰς ἐστ ἄλλο λοίδορ῀ καὶ ἀπαιδὲν ἀνθρωπ῀, ἢ ἀλάστης, ἢ τι ἄλλο ἀπυχέστερον καὶ ταπεινότερον; ἐρᾶτε οὖν, καὶ πρεσβύτερος, μὴτε τοῦτον ἀποβῆναι τῶν ἀπυχημάτων. Sed & præſtantem quidam corpuſculo habet. Qod ergo ille amiſſo, iſte aſſecutus eſt: Ob hanc deſcriptionem ſit, ut alii lupi ſimiles ſimus, ſuſpidi, ſuſpidatores, maxi: alii leonibus agreſtes, ferores, immanes; plerique autem in vulpeculas degenerarimus, & monſtra quædam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus quam vulpes? aut aliqid aliud objectius & infeliciùs? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis. Idem lib. 4. c. 5. Ἐπίτηδεψαί σε τὸ παρῶν. ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας, μέτει τὸν Θησέα, μέτει τὸν μυσοκτόνον. Inſpice penum tuum, unde qas tecum facultates attuleris: num belluinam? num ulciscor eodem? Et mox: Δυνατός ἐσι, ὁ ἀπελαλικὸς τὸ ὑγιαῖνον, τὸ σωφρ. τοῦτο γὰς τὸ ἀνθρωπικὸν, τοῖς χαρακτῆρα. δὲ ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτως τῷ ἐστι τῶν τοιούτων, ἢ μὲν ὑγιαῖνον, δοκιμάζομεν. ἂν δὲ μὴ ὑγιαῖνον, ἐπιζῶμεν. εἰ δὲ λίγος, ὅτι ἀνθρωπός ἐσν ὁ ἐγγλῶ῀, ὁ μαρψίμεν῀; μὴ γὰρ ἐν ψιλῇ φορᾷ κρίνεσι τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ ὕτω λίγε καὶ τὸ κύριον, μᾶλλον ἄπαγ. ἐν ὀφεῖ δὲ ὁ ἐκεῖνο ἐνεργοῦσι. ἀλλὰ ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀνθρωπον ἢ βὶς ἐξαρκεῖ, τῷ οἱ ὀφθαλμοὶ. ἀλλ᾽ ἐν τὸ δίγμαῖον ἔχει ἀνθρωπικὸν. ἀπ῀ ἐν ἀκίνη λόγῳ, ἢ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμεν῀, ἢ῀ ἐστι. τοῦτο τὸ αἰδήμον ἀνακοινωτικὸν, ἀρχικὸν ἐστ, πάντα μᾶλλον ἢ ἀνθρωπ῀, ἀπ῀ ζωῇ, νόμ ἀκαιτόνος λαυτίερ, ἢ ἄκερ, ὅτε αὐλὶ ἀρίζοντες, ἢ ἀπ῀, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγχιν Θησέα. Miſer eſt qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Hæ enim ſunt res humanæ, quarum ſigilla impreſſa mentes ſecum attulit: qa & in adulſimatibus ſi intenerimus probamus, ſi non intenerimus, rejicimus. Qid ergo dicit? homi-

§. 12. Cujuſmodi ſint, quæ pleriſque bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum quæ reverâ bona ſunt mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qioqam, qod non rei bonæ proòe congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dicto indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis ciſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conce;tis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁπόιά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθά, ἐξ ἐνθένδε λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπιτηδεύσειεν ὑπάρχειν τὰ τοιαῦτα ὡς ἀληθῶς ἀγαθά, εἶεν φρόνησις, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, ἃς ἂν τοῖς πρώτοις προσπιποίησας, ἔπ ἀκούσαι δυνηθείη * τί. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἁρμόσῃ. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προσπιποίησας τις ἐξακούσῃ, καὶ μάθοις δ' ἄν, ὡς εἰκαίως ἀποδεξόμενον τὸ ὑπὸ ξ κωμικῆ ἠρημένον. ἴστως δ' ἂν πολλοὶ φαντάζοιντ' ἂν διαφέρειν, ἐ γὰρ ἂν * τῶν μὲν ἐ προσιοιντο καὶ ἀπεχοίατο. * τὰ δ' ἄλλα ξ πλοῦτε καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν ἐυκληρημάτων πορισθεχόμεθα, ὡς εἰκυμένως καὶ ἀστίως ἠρημένων. πρόιθι δὴ καὶ ἰφύτα, εἰ πιθανὸν καὶ ἀγαθὰ ἐυκληρίαν τὰ τοιαῦτα, ἂν προσπιποιθῶσιν, ἐικαίως ἂν ἀποφέροιτο, τὸ τὴν κεκλημένην ἀυτὸ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας ἐκ ἔχειν ὅπου * χύσῃ.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὑπερ. Sal. τι, ὑπερ τῷ α. ὡς ἐ. τ.

* [ἐπ'] τάττων, vel ἐπ' ἐοικὸς μ. ſ. * τ. τόδι. ἐστι δι ſ.

* Sicq Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe vracundum & morosum? Num enim ſalâ formâ singula res judicantur? Qod ſi ita eſt, eorum qoqe magnam dici eſſe possum. Neqe verò externa circumſcripto facies eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus facit eſt, & oculi, ſed decreta humana requiruntur. Hic non avdis doctrinam, cum arguitur non intelligis. Asinus eſt. Hujus verecundia eſt enormis. Inutilis eſt, & qidem potens qàm homo. Hic qæsit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe asinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus de temperant. apud Stobæum com. 2. tit. 5. Ὅλως γὰρ ὁ τῶν ψυχῶν ἄμεμπτος ἐπιχειρήσας, οὐδὲ ἀνθρώπους ἡδέως ἂν μισήσειε τοὺς ἀνδράποδα. πρὸς δὲ τὸ ἀλόγιστον αὐτοὺς ἴλεως ἔχων φύσιν, καὶ διορθώσῃ καὶ ἀναπλάσῃ. Omnino enim commoderata affectionem vis, ea hominem qidem ſimul eſſe hominem, ſed ad rationis expertum, bellaviam, & incomposituam naturam eos trahat. Origenes *in Ezech. Orat. 3.* arguratus ſuper illud Hebræorum אִישׁ אִישׁ qod tamen nihil aliud eſt illis, qam eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nate ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo, & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal. 49. v. 20. eſt homo ſerpens, Matth. c. 3. v. 7. eſt homo equs, Jer. c. 5. v. 8. homo externus; jumentum, ſerpens, equs vxorius. ita cautummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tum ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib. 4.* Τοὺς φιλοβύους καὶ φιλοτιμήτους καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τοὺς παροιμιώδεις τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἅπαν.. οὗτοι γὰρ ἐοίκασι ὁ ἀπλάστως λόγος ἀγρίοις, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὅρα ὁ ἀκρατὴς. *Qi voluptati & libidini ſunt dedita, & teneritur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eas, qi ſunt aſſimilati jumentis, ergo in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fraudulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat. 12.* Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς γεγραφὼς πρὸς τὸν ταῦτα τὰ ἐυσχλοῦντα, ἵνα καὶ τὰς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτιθῇ. ποτὲ μὲν οὖν παλαίων διὰ τὸ ἀκόλαστον καὶ ἐυρύ. (Eſaiæ *1. 56. v. 10.*) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c. 5. v. 8.*) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγριαυχίαν καὶ τὴν ἄτην. (Pſal. 49. v. 12.) ποτὲ δὲ λύκους καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἄνομον, καὶ πλεονεξίαν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. v. 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχνας, διὰ τὸ ἰὸν καὶ τὸ σκοτεινόν. (Matth. *c. 3. v. 7.*) &c. *Idcirco & divinas ſcripturæ propter affectiones illas inturturbantes ab irrationalibus & à ſeris agnominationes has, qi rationis inſignite ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum equos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum boves & pardos ob rapacitatem & habenda avidiatem. Interdum aſpides ob fraudulentiam. Interdum ſerpentes & vepreas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt. 60. Hos, ut aut Salluſtius, venere obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt. 103. Errat, ſi iſtorum ciba qi accurrunt, vultibus credat: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τίραλλα τῆς φύσεως, βυγενῆ, ἀδρύποφα. *Portenta naturæ, bene genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophyiachus Bulgar. *Epiſt. 44.* Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata: qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſa face, qd qæreret requiſitus, reſpondit, Ἀνθρώπου ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitaſſet, confluentes multos baculo obegit, ſimul dicitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, *hominem vocabam, non qiqiliam.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chria*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi hominum ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ἀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa, verum homines pauci.* Laertius. *l. 6.* Qibus finitimus habet & Joannes Chryſoſtomus *tom. 6. Orat. 11. de Jeremia ex c. 6. v. 10.* Ἔα μέν πλῆθος, ἄνους ἅθροος. Πρὸς νέα λαλήσω; τί λέγεις; τοιοῦτος πλῆθος ὁρᾶς, ἰρηνῆε, πρὸς τίνα λαλήσεις; καί, φησί. τὸ πλῆθος γὰρ ἀνθρώπων ἐστὶ, ἀλλ' ἐ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐ δεῖ καλεῖν. ἐ γὰρ εἰ τὴν σάρκα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, ἤδη ἄνθρωπος. ἀλλ' ᾧ τις ψυχῆς ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam vemente profuſus, ita clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem vides interrogas, qem alloqaris? eriam dicit. Multitudo hac corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus & vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & animæ rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c. 5. v. 2.* Ἐκ τῶν πίλεων τῶν Ἰουδαίων τὸν μετρίοπαθον ἀπελθόντα τὸν πολυάνθρωπον, ἐς μέσας ταῖς ἀγοραῖς ἰσῶς, τῷ δήμῳ πᾶσι τοῦτο περιστάντος, ἤλθε, φησὶ, ἰβρίσαι, καὶ ὡς ἐ ἀνθρώπους. *In Judaorum urbem populoſam, urbium capui ingreſſus, ea modo foro cum ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom. 5. Orat. 19.* Ἀνθρώποι μὲν τὸ ὄνομα, ἐκ ἀνθρώποι δὲ τὰ φρόνημα. *Homines qidem qoad nomen, non vero homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom. 2. tit. 2.*

Ὦ πᾶς ποιμὴν ἔσ' ἀνθράκων φύσις
Τὸ σῶμα λαβών, ἢ γὰρ ἂν ποτ' ἦθεσθ' ὅμως.
Ὅσοι τε τῶν ἄλλων διαφέρει θηρίοις;
Διαφέρει οὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχεδόν.
Πλὴν ἐνίοις τάλλα, τοῦτο δ' ἐξῆν θηρίοις.
Quam prava cota eſt indoles mortalium,
Qa caterogi non egeret legibus!
Tum' credes hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſſat; hoc dempto tamen,
Qod alio cum ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſalmæ *Pſal. 49. v. 20.* *Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de ojeiuſ. Dom. Determs eſt comparari jumento, qam naſci jumentum.* Nempe qia, ut Avgustinus *in Pſal. 103. conc. 4.* *Qod ille natura eſt, homini culpa.* Ideo Bernardus idem *ibidem & in Cant. ſerm. 34.* *Ipſa etiam beſtias beſtialior eſt homo, rationis vigens, & rationis non vinens.* Vide *l. 10. §. 6.*

§. 12. Ὅσα ἂν τοῦτα προσπιποίησας, ἵνα ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἁρμόσῃ] Periocha tota ferè illa miserè disturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtic affectum, havd mirum eſt. legendum forſan, ἅσα ἂν τοῦτα προσπιποίησας, ἵνα ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ἵνπερ τῷ ἀγαθῷ ἂν ἁρμόσειεν. *Sa qui*, inqit, *eorum aliqod qa verè bona ſunt*, para juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qoqam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum bona natura conſpiret.* Membrum proximum, huic ἀνωτερίφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ἐυπόρῳ τῷ καιρῷ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Ὅσα γὰρ ἂν τοῦτα μὴ ἢ προσπιποιῆται καὶ ἀποξῶτο. τὸ δὲ ἐυ τῷ πλούτῳ] Lego, εἰ γὰρ ἂς τοῦτα μὴ [ἐπ' ἐοικὸς] ἢ προσπιποιῆται καὶ ἀποξῶτο. ἐυ δὲ τῷ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, poſt D. Salmaſio viſum magis, εἰ γὰρ ἂν ἐυ τούτων μὴ ἢ προσπιποιῆται, &c. forſan & ſequentia tunc ita concepta fuerint. ἢ προσπιποῖτο καὶ ἀποξῶτο νόοι. ἐυ δὲ τῷ πλ. &c. *Alioqi*, inqit, *Comicus iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illic verè bonis enunciaretur ſuſtet; contrà admitteretur & plauſu excipereiur, tanqam commode admodum & urbanè dictum, ubi de divitiis ciſqe bonis uſurpatur, qa bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὸ, ὑπὸ τῆς ἐυπορίας ἂν ἔχειν ὅπου χύσῃ]

a L.2.§.2.l. 6.§.32.
b L.4.§.4.
c L.2.§.3.l. 6.§. 15. l.7. §.18.25.l.8. §.16.l.9.§. 28.

§. 13. a Ἐξ αἰτιώδους ϗ ὑλικοῦ συνέστηκα; b οὐδέτερον ὧν τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσῃ). ὡσαύτως οὐδὲ εἰς ἓν μὲν ἀπὸ τῶν ὅλων ὑπέρη, ἀκμὴν c κατασπερῶ) πᾶν μέρος ἐμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. ϗ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. ϗ ἤδη εἰς ἄπειρον. καὶ ταυτὰ ταῦτα μεταβαλῶ καθ' ὑπόληψιν, ϗ εἰς ἐμὲ γενήσασθαι, καὶ ἐπιπόνως εἰς ἄλλο ἄπειρον. ὑδὲ γὰρ κυλίῃ ὕδατος φάναι, καὶ d κατὰ βεβίωκε πεπερασμένος ὁ κόσμος διακεῖσθαι.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

d L.10.§.7. l.11.§.1.

a L.4.§.13. 25.l.7.§.18. l.8.§.7.l.11. §.1. finf.§.34. L.8.§.60. g L.4.§.18. 51.

§. 14. Ὁ λόγος ϗ ἡ λογικὴ τέχνη a δυνάμεις εἰσὶν ἑαυτοῖς ἀρκέμεναι, καὶ τὰς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμαῖς) μὲν ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀρχῆς. ἐπὶ τέλος ϗ πρὸς τὸ συγκείμενον τέλος. καθὸ καρθύσεις αἱ ταυτὸ) πρέπειν ἀναμάζονται, b τῷ ὀρθότητι τῆς ἰδέᾳ συμφέρουσαι.

§. 14. Ratio ársqe ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibúsqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectà proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

h L.1.§.12. 26.

§. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, h ὃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπός ἐστι προσπίπτειν. οὐδὲ

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi hactenus latet. Aristophanis fortasse fuerit, cujus multa intercidérunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio quem per summum opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laertio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potius, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magis, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ὑπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ὑπορίας μὴ ἔχειν ὅπου χέσῃ. qod à tali viro dictum populus pronis ovribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt sancto ac temperante non ità facilè dicerétur, nec dictum cum favore & attentione avdirétur. Utrovis modo legeris, Aristophanem illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' εἰς καθαρὰ πῦ πᾶ τις ἂν χέσαι νύκτωρ,
Ἢ πᾶ τις οὐκ ἂν εἰκότως ὀφθεὶς κακῶς;

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπου δόξῃ αὐτῷ. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. v. 17. conqerentis, non sufficere amplius, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat; præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιώδους ϗ ὑλικοῦ] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib.* 1. *de plant. Si e nihilo nihil fieri potest, oportet id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰ, μέρος εἰ τοῦ ὅλου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.* 8. Λύσιν τὸ αὐτοῦθεν, ἀπ' ἀφανίζεσθαι. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστι, ὑ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὸν σύνταν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐς τὸν τόπος γινόμενον ἀπ' ἀνάλωμα, κἂν ἐνθένδε τοῦ κατάληψιν τῆς ὑμετέρας αἰσθήσεως. *Solutum id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Non abolitio qidem est, qa fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio autem est dissolutio, qa fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod autem in us fuerit, non periit, etiamsi effugiat nostri sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλῶ] *mutabor*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτοῦ ἴσχει τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἐν αὐτῇ τύτε ἡ στάσις ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod demutatur mutari, qando in eo sedatio oritur.* Aristoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἓν νῦν δὲ πᾶσαι πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus autem mutantur respublicæ.* Καὶ ἐν ποίαις εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Et qalibus in qales maxime mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Καὶ εἰς ἄλλα ζῷα μεταβάλλει μερφάν. *Interdum vero & in alterius animalis figuram transfert.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ αὐτὸ γένος. *Mutantur & respublicæ ab ipso fundamine.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο τυπικῶν εἰς τοὐναντίον, &c. *Mutatus est enim respublicæ status propter duas adolescentes, qi simultatem inter se habebant*, &c. Theophrastus *de caus. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλει γὰρ ἀναπαύεσθαι πολὺ συμβαίνει μὲν ἀναπίπτειν. καὶ δὲ μᾶλλον ὅταν ἡ ὑπαπνεῖσθῃ, ἢ ὅταν τῆς τῦ ἀέρος ἐκστῇ καθαιρόντος. *Qod qum fuerit, mutari rursus atqe restitui rure evenit: & tunc forte, qum aer mari exundantem fu-*

ave sideris ortu leviter per summaqe commutatum. qo loco & τὸ μεταπίπτειν passivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ita passim usurpat Marcus ipse; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nobil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliquando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lata mutant.* &, *Laudans orbem mutantem, qid demutas hominem?* & *c.* 3. *Chamæleon mutare rerum, nec alium, videt.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad. l.* 6. §. 45. ἐκεῖ δὲ μεταβαλλόντων ἐμπέδει. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

Ἥδη εἰς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καθ' ὁσαύτων μεταβολὴν αἰῶνα ὑπέρη] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Καὶ κατὰ περιόδους περιφορικὰς] etiamsi, inqit, per finitas qasdam intervalla dissolverentur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laërtium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνου τινὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀπασαν οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾶν. *per certos temporum circuitus in semetipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex semetipso gignere.* Iodē περιοδικὴ illæ παλιγγενεσίαι qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qibus Philo *de mundo incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ αὐτοῦ λαβεῖν, μηδενὸς ὑπολειφθέντος σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ διαπεφθάρτων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτῆς γῆς ἰδίᾳ. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla semitella seminali relicta, omnibus igne absumptis, ipsa terra igne alimentorum empta.* Tatianus *adv. Grat. pag.* 160. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀπεδείκνυον κατὰ καιρὸν λόγου. ἐγὼ δὲ ἀνάπαλιν. *Alteri per temporum vices succendium expectat, ego semel dumaxat.* Et latine, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ συγκαίνζουσι, κατὰ τινας καιροὺς περιόδους γινομένου αὖθις καὶ ἀναγομένου τοῦ αὐτοῦ, ὃν ἐγὼ τὸν χρόνον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ὑμᾶς ἀπείρων περιφορῶν, καὶ εἰς τὸ πανταλὲς μὴ μόνον τῶν ἀνθρώπων τὸν σύνταν ἔστηθαι, χάρτα κείσεται. *Non, ut Stoicus placet, secundum qosdam obvios cæli circuitus, eisdem semper rebus ad nullum utilem finem naturalibus & perennibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum ex integrum reflorescentem judicii causa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπύρωσιν τοῦ παντὸς κατὰ τινας περιόδους ἐκάλειξ. *per qosdam temporum ambitus mundum per vices igneosve* asserebat, avtore Laertio *l.* 9. §. 8.

§. 14. Ὁ λόγος ϗ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est usscurus Xylander qid Marcus hic vellet, cum opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hic Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm aliis inculcat; rationem nimirum artemqe rationalem; (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; σγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendo.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se admniculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum consequendum. Vide *l.* 4. §. 40.

Καταρθώσεις] *rectæ effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*, qibus opponuntur σφάλματα, sive ut Persius *Sat.* 3. *v.* 31. *curva mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casaubonus ad Persium.

Τὸν ἐρθότητα τῆς ἰδέᾳ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *bonum, qa bonus est, convenit* Xylander

net. iſta enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in iſtis conſiſtit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum ſi qid iſtorum ad hominem pertineret, hominis non eſſet ea deſpectui habere, eiſque ſeſe opponere. nec lavde dignus haberetur, qi iſtis minus indigentem ſe præſtiterit. imò nè bonus qdem vir eſſet, qi ſibi horum alicui interdixerit, ſiqidem ea verè bona exiſterent. atqi contrà, qò qis horum hiſce ſimilium plura ſibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter ſuſtinuerit, eò melior merità cenſetur.

§. 16. Talis futura eſt mens tua, qalia ea ſunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus iſtiuſmodi. verbi gratiâ, ubicunqe vivere ; ibidem & bene vivere licere. in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rurſus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπιστίμαστος ἀνθρώπῳ, ὑδὲ ὑπεγγύλος αὐτοῦ ἡ τῆ ἀνθρώπου φύσις. ὑδὲ πλέονησις αὐτῆς τῆ ἀνθρώπου φύσεως. ὑ πάνυ ὑδὲ τὸ πλῶ ἐν αὐτῆς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ καίμενον, ὑδὲ συμπληρωτικὸν τῆς τέλους τὸ ἀγαθόν. ὅτι ὃ τι τούτων ἦν ἀπιδόλλει τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν ᵃ τὸ ὑπερφρονῶν αὐτῶν, τῆ καλοκαγαθίαν, ἀπιδόλλει ἦν, ὑδὲ ὑπεινητός ἦν, ὁ ἀνεχόμενος τούτων ἑαυτῷ παρεχόμενῳ. οὐδ' ἂν ὁ ἰλατίωνος ἑαυτῷ ὢν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν ; εἴπερ τοῦτο ἀγαθὸ ἦν. νῦν δ' ᶜ ὅσῳ πλέον τῆς ἀφαιρῶν ἑαυτῷ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα * τι τούτων ἀνέχῃ), τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθὸς ἴσῃ.

a 2 Inſ. 31. L.
b καλοκαγαθίαν, ἀπιδόλλει ἦν. ὑδὲ ὑπεινητός ἦν, 4. §. 1. l. 10.
§. 8.
c L. 2. §. 39.
c L. 10. §. 33
* . νῦν.

§. 16. ᵈ Ὅια ἂν πλάνις φαντασθῆς, ταύτη σε ὄψει ἡ Δίρκεια. ὁ βάπτεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶ φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε ὖν αὐτὴν, τῆ συνεχεῖς τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅπου ᵉ ὄπαι ζῆν ἔστι, ἔνεστι, κἀὶ ἐν ζῆν. ἐν αὐλῆ ᵍ ζῆν ἔστι. ἐν αὐλῆ ᵍ ζῆν ἔστιν ἄρα κἀὶ ἐν ζῆν ἐν αὐλῆ. καὶ πάλιν, ὅ-

d L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
e L. 3. §. 4.
f L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
g L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Caſavbonus. malim, *ad hominem*, qò homo eſt, *pertinet*, A ſive *qod ad officium hominis ſpectat*, qà homo eſt. atqe ita mox Caſavbonus vertit, ὑ ἀπιδόλλει τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis eſſet, qa ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. ſect. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη αἵρεσις φιλοσοφεῖ, κἀὶ ἂν ἰατροῖς ἀπιδάλλοι. *Judicium iſtiuſmodi ad Philoſophos, non ad Medicos pertinet.*

Ὅτι ἔστι ἀπιστίμαστος ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίστασαί τι τὸ ταμεῖον, ἐν τίνες δυνάμεις ἔχουσι ἐλλάδας. ἔπειτ' ὖν αὖτ' ἀδίκως ἔστι ; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων αἱρεθῇ. ἀχ ὅταν μὴ δύνηται κακοῦχειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, ἀχ ἵνα τέλειος μὴ δύηται, ἀλλ' ἵνα μὴ ἰχνεύειν. μὴ πως ὖν ὅτε τῶ ἀνθρώπῳ δυνηχεῖ ἔστι. ἀχ ὁ μὴ δυνάμενος λιπᾶσι πτίγειν, ὁ ἀνθρώπινος περιλαμπάνεται. ἀ γὰρ περὶ τῶν δυνάμεις ταῖς ἔχει ἑλλάνες παρὰ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπολαλυκὸς τὸ ἴσχυρόν, τὸ κιτῶν. τῶν συναλθεῖαν θρηνῶν, οἷς ὄνα καικὰ ἑλλάνδεν. ἀχ ; μὰ Δία, τὸν φύλα, ὃ τὸν τοῦτ' ἀ. ἀλλ' ᾗ ζῶν συμπάσχειν ἀπολίνῃ τὰ ἴδια, ἀ τὰ σαίρῳα, τὸ ἀγρίδιον, καὶ τὸ ἀσθένειν, κἀὶ οἱ παιδοπόνοι, ᾗ τὰ δυλάρια. τοῦτο γὰρ ὑδὲν ἴδιον τῶ ἀνθρώπου ἐστίν. *Inſpice penium tuum, vide qas tecum facultates attulerit. Equi quando miſer eſt? Quum naturalibus facultatibus privatur, non cum coccyzare nequit, ſed cùm currere nequit. Canis? Non, cùm volare nequit, ſed cùm nequit vadagare. Qid ergò ſi bono etiam eodem modo miſer eſt, non is qi leones ſtrangulare nequit, aut ſtatuas amplecti (neqe enim ad hoc illis à natura facultatibus eſt inſtructus) ſed is qi amiſit prudentiam, bonitatem, pudorem. Ad hunc conveniendum eſt, hoc deplorandus, qi in tanta mala inciderat. Nisi, ita ne Dii ament, is qi natus aut mortuus fuerit; ſed qi virtute ſuorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domuncula, non carpenta, aut ſervorum: nihil enim horum hominis eſt proprium.* & qæ ſequuntur.

Ὑπερφρονῶν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de ſublimi. c. 7. §. 1.* Ὅσῳν ὑπάρχει μέγα, ἐ ὁ σαλαφρονῶν ἔσι μεγαν, οἷον πλῆθος, τιμαί, δόξαι, τοιαυτάδες, κἀὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἐξεῖναι παραμυχλήσιτον, ὡς ἀπ' τῆ γε φρονίμῳ δίξαντι ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὃν αὐτὸ τὸ περιφρονῆ ἀγαθὸν ἐ μέζιστ. *Innumeri enim eorum qa vulgò ſuperbiunt, qa magna habent, qa ſublimia videntur, ut qi ſapienti ea contemnenda exiſtimet, ſed ſi quis ea vulgi conventum, ac perſtringens) ita nec ſapienti viro præclara ac præſtantia videri, quorum contemptus non modicam celſitudinem animi decus habeatur: adeoqe illos, qi, qum ea adjacere ſibi poſſunt, animi additâ magnitudine reſpuunt ac ſpernunt, majorem ſui concinare admirationem, qam qi illa ipſa poſſident.*

Καλοκἀγαθίαν] Vide *l. 8. §. 39.* omiſit Xylander.

Οὐδὲ ὑπεινητός ὢν] At cum primis lavde dignus cenſetur, qi externa iſta vel contemſperit, & pro ſupervacaneis habuerit, vel honeſti cavſâ libens etiam à ſe abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δέ τοι παρελθόντων σοι μὴ λαθεῖ, ἀλλ' ὑπιζίδῃς, τέτε δ μοῦσ ευμπνεῦσ τῶν Θεῶν ἔστι, ἀλλὰ κἀὶ ευδόκησ. ἄτω γαρ τὰ οἱ Διόγινησ, καὶ Ἡράκλειδεσ, ἐ οἱ ἄλλοι, ἀξίως δοκεῖτε ὑπαι καὶ ἐλεγεο. *At verò ſi oblata tecum non acceperis; ſed deſperaveris, non contenta deorum modo, ſed & imperio conſors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heracleas & ſimiles, merito divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep.* 18. (ex Maxone *Æneid. 8.*)

Aude hoſpes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ——

Nemo alius eſt Deo dignus, qàm qi opes contempſit. Socrates apud Laertium *lib. 2 §. 27.* & Xenophontem *memorial. l. 3.* Τὸ ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγυτάτω νίκης Θεῶν. *Eam diis maxime propinquam, qi minimis egeat.*

Ἐλαπλόλιδος] Bona iſta nevtiqam eſſe, indè probat, qia tum bonus neqaqam eſſet, qi ſe iſtis ulla ex parte privaret, ſcìque ab illis cohiberet: cùm boni ea ſit ratio, ut qò majus ampliuſqe, eò etiam meliùs ac lavdabiliùs ſit. Eodem argumento adverſus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14. Voluptas nocet unica: in virtute non eſt timendum, nè qid nimium ſit. Non eſt bonum, qod magnitudine laboret ſuâ.* Et adverſus iram, *de ira l. 1. c. 13. Qa habenda ſunt in bonis, qo majora, eò meliora & optabiliora ſunt. Si juſtitia bonum eſt, nemo dicet meliorem futuram, ſi detractum ex ea ſuerit: ſi fortitudo bonum eſt, nemo illam deſiderabit ex aliqa parte deminutam. Ergò & ea qæ major, hoc melior. qis enim ullius boni acceſſionem reſpuerit? atqi augeri illam omnibi eſt: ergò & eſſe, non eſt bonum, qod incremento malum fit.*

Ἡ ἀφαιρούμενά τι τούτων ἀνέχῃ] Omiſit clavſulam hanc Latinus interpres. mendum ſcripturæ ſubeſſe liqet. legendum ἡ ἀφαιρούμενος τι. Tam ſuſtinere æqanimiter damna rerum iſtarum, qàm ab eis ſe cominere, virtutis eſt. Hoc eſt, vel plus hoc etiam qod Apoſtolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qa vobis ſuppetebant, cum gaudio exceperitis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσόστομος *in Epiſt. 1. ad Theſſ. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Ἐπαίρῃ τοῦτο μᾶλλον θαυμάζομαι τὸν ἐπιφθόνως ἐυκαιρίσας φίρσιν, ἢ τὸν ἐκεῖνα διδόντα. *Et mortuis bene magis admirarnur, qi injurias graso ferri animo, qàm eum qi dat ſua ſponte.* Et *de ſtatuis 1.* Τῶ γὰρ ἐλεημόνων δῶσιν, τὸ τοιοῦτον περιπεσεῖν προφυλαττει (de Jobi damnis verba facit) ἐσχατιστῶν τῷ Θεῷ, πολλῷ μᾶλλον ἐσ. ἀ γὰρ ἂν τις δι' ἐλεημοσύνων δῶμεν, ἀλλὰ κ' ἄπαρ ἀπ' ταῦ' ἐνίσαν ἀφαιρεθέντες ἐνίσαμεν γνησίως, κἀ ταῦτα πολλῷ ἐμῶν φίρον τὸν μισθὸν, κἀ ἐυφραίνεσθε δὲ ποιεῖ, κἀ πλείονα προξενῶ τὸ μισθὸ. *In tales enim moleſtiam recidemus Deo agere gratias multò major eſt qam dare eleemoſynas. Non enim ſi dederimus eleemoſynas, ſed ſi bona ab aliis ſpoliare juſtum cuiſcumes, & hoc nobis ſere fructus multos, & probaverit nos teſtes, & amplectetur nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῶ γὰρ ἐν πολλῷ ζῶντι κοσμίῳ ἐλεημόνων, τὸ τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι ὁ γενόμενος ἐνεγκεῖν κ' μετ' ἐυχαριστίας πολλῷ μᾶλλον ἐσι. *Omnia auferri fortiter & cum gratiarum actione talique multo majus eſt qam divitem dare eleemoſynas.*

§. 16. Ὅια ἂν πολλάκις φαντασθῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἀνθρωπος, καθὰ τοτοῦτο ἐγγυτάτω τῇ ψυχῇ, ὃν ἀκριβέστερ, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem ſuſcipere ex forma animæ tuſtio eorum, qa eloquor.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5. Vanitatem ſectati ſunt vani evaſerunt.* Et Xylander in *præfat. ad Mart. Apud ſuos judæi homines tanti numinis esse fieri, quanti ſunt ea res protin, in qibus ut operam ſuam indeſinenter ponat.*

Βάπτεσαι γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ὁ ψυχή] Ita *l. 6. §. 30.* Μὲ βαφῇς, γίγνεται γάρ. *Ne inficiaris, fieri enim hoc ſolet.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷον ἔστι ὁ λουτρὸν τὸ ὕδατος, τοιοῦτον ὁ ψυχὴ. οἷον ὃ πόρτ ὁ πρόσκλυστον τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qalis eſt aqa ferina parma, talis eſt animus: qalis fulgur ex aqam incidens, talis fiunt vaſa.*

Ἔστι ἄρα κἀὶ ἐν ζῶν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina

a *L.6.§.16. 40.l.§.55.l. 8.§.12.*

π α ἅπερ ὑπὲκ ἑκάστου κατεσκεύασεν *, πρὸς ἃ ὢ κατεσκεύασεν, πρὸς ἅπερ φέρει). πρὸς ἃ φέρεται ὢ, ἐν τούτῳ τὸ πλῶ- αἰσθ. ὅπερ ὢ τὸ πλῶ-, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τελεῖδον ἑκάστῳ.

[πρὸς τὸ ποιοτικόν.]

π.

b Sup.§.6. Inf.§.34.l. 6.§.7.l.7.§. 74.l.9.§.42.

ᵇ τὸ ἄρα ἀναθὸν ἔ λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅπ γὰρ

c *L.2.§.1.l. 7.§.5.*

ᶜ πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι διδάσκει. ἢ οὐκ

d Inf.§.30. *l.7.§.55.l. 11.§.10.*

ᵈ λοῦ ἐναργὲς, ὅτι ᵈ τὰ χείρω τῶ κρείττονος ἕνεκεν,

e *L.6.§.23.*

τὰ ὢ κρείττω ἀλλήλων; ᵉ κρείττω ὢ τὸ μὲν ἀψύχων, τὰ ἐμψυχα. τῶ δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

f *L.6.§.50.*

§. 17. Τὸ ᶠ τὰ ἀδύνατα ἀσκῆ, μανικόν. ἐ ἀδύνατον ὢ τὸ * οἷόν φαῦλος μὴ ποιεῖ τινα ποιῶν.

l.11.§.18.

§.18. ʰ Οὐδὲν ἀδικεῖ συμβαίνῃ, ὁ ἀχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρῃ αὐτῷ. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνῃ, ᾗ ἢ ἀγνοῶν

g Inf.§.28. *l.9.§.42.l. 22.§.66.*

* ὐκ Lug.

h *L.8.§.46. l.10.§.3.*

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum; ad quod autem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad quod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in quo autem finis rei cujuſque ſitus eſt, eodem utile bonumque ejuſdem conſtare. bonum itaque animantis ratione prædíti, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liquet planè, deteriora quæque præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant autem inanimatis quidem animata; ex animatis verò quæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Quæ fieri nequeunt ſectari, inſanum eſt. fieri autem non poteſt, quin iſtiuſmodi quædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiquam contingit, quin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

referatur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas artes inſluere.* De avla itaque Papali Bernardus *ad Eugen. l. 4.* *Plures in eâ probavimus defecſſe bonos, quàm profecſſe malos.* Hunc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Parcas beavit avla; plures perdidit:
Sed hos quoque ipſos, quos beavit perdadet.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philop. c. 4. v. 22.* neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l. 1.* Lucanus:

— *exeat avlâ,*
Qi velit eſſe pius —

De ſe Juliamus in avla agent *Epiſt. 12.* Σύνοιδεν ἀλλήλοις ἡ μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μένει, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς πρωτοπαθοῦς ἀλλήλοις ἐλευθερίας ἐξελαγχονίζεις τι ὅταν δὲ τῆ ἐπιτιθεμένοις. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nubes ferè rotemamus; ſed honeſtâ moderatagqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l. 1. §. 67. & l. 8. §. 9. 45.* Seneca *Epiſt. 28.* *Bene vivere omnes loci poſſunt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qam forum? ibi qoqe licet qete vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt. 55.* *Non mediocrem ad tranqvillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vida ego in villa habeat & amœna meditat: nvlo in medio ſolertiori occupatis ſimilem.* & *Epiſt. 104.* *Puta venisſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos aſſeres.* & *Epiſt. 51.* *Nemorum Campus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, ubi Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. —

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib. 1. pag. 286. D.* Ὡς ἐν παντὶ βίῳ ὀρθῶς ἐνι βιῶν. ἄτε δὲ ἐν ᾧ ἐν παντὶ τόπῳ ἔξεστι. *Qemadmodum in vita paupertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

Ὅπερ ὑπὲκ ἑκάστου κατεσκεύασεν. πρὸς ἃ δὲ κατεσκεύασεν, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ὑπὲκ ἑκάστου κατεσκεύασεν, [πρὸς τοῦτο κατεσκεύασεν] vide *lib. 6. §. 16, 40. & lib. 7. §. 55.*

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι διδάσκει] *L. 2. §. 1. & l. 3. §. 4. & l. 4. §. 3.* Sic & *l. 11. §. 18.* Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cauſſâ nati ſumus.* Hierocles *de ſuppl.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 67.* Ἀνθ' οὗ γένος ἡμῶν ἴδιον φύσει κοινόν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt.* Εἰς ἕνωσιν ἡμᾶς γεγενῆσθαι φαίνεται. *Ex unum nobis perſpicere videor, nos natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qadam, major autem, ut qiſqe proximè accederet: magis civet potueres ſunt qam peregrini,* & *propinqi qam alieni.* Cicero *de amic.* vide *l. 9. §. 7.* Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt. 3.* Τίς οὖν εἶδεν, ὅτι ὕμνου τῆ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ἢ οὐχὶ μοναχικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲ γὰρ ὄντως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρείζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi ambigat hominem eſſe animal mite,* & *naturâ congregabile? non avtem ſolitarium, neqe ferum? Siqidem natura noſtra nihil eſt tam peculiare, qam mvtua inter nos communicatio, mvtuaqe alius alterius opera indigentia,* & *in eo ut, qi ejuſdem vobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vida *infrà §. 30.* & *l. 6. §. 23.* & *l. 7. §. 55.* & *l. 11. §. 18.*

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laertius *l. 7.* Τὸ ζῶον τῶ μὴ ζῴων κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid.* & *Oſir. pag. 382. B.* Μᾶλλον ἄψυχα ἐμψύχοις, μᾶλλ' ἀνεπάθεια ἀπαθείας κρεῖττον. *Nallam mammarum animata, nihil ſenſu carens ſenſvmis præſtantius.* ita enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgaris habetur, ἐμψυχα ἀψύχοις. Hinc Auguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap. 3.* & *4.* *Maſca animam Solis Lunaqe Lumen*

A *ci*; *Maſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunaqe* præferre videtur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν οὖν τοῦ νῶ τῶν ἔχοντος ἄλλο ἄλλως κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio rerum tota pulcrior.* Dionyſius *de divin. nomin. c. 5.* Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα, τῶν δὲ ζῴων τὰ αἰσθητικὰ, καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχειν. *Eas entibus quidem eminentia, viventibus vero ſenſitiva, atqe hos rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L. 6. §. 50.* Ἀδύνατον δὲ ὀρέγειν. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od. 11.*

B *Ἀπορώτατον ἱμέρτοι ἐξόνειρα μανίαι.*
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſaniæ.

Et *Od. 8.*

— *πετᾶν ἐλπίδων χαυνὸν πέλας.*
— *vana ſpei mania eſt exitus.*

Gorgias *apolog. pro Palamed.* Μανία γὰρ ἐστι ὀργὴς ὑπερβολὴ ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus mentem admovere.* Epictetus *l. 3. c. 24.* Τὸ μὴ δυναμένοις ἐφίεσθαι, ἀνδραποδώδες καὶ ἀλιτήριον, ξένοι, ἀνόμοιόν τινος. *Ea deſiderare qæ fieri nequeunt, ſervile eſt* & *ſtultum, eſt hoſtitis, eſt ejus qi ſuas decreta* & *optationibus repugnet Deo.* Ilias etiam apud Laertium *l. 1. §. 86.*

C *Νέκυς ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν.* *Morbum animæ, impoſſibilia amare* & *appetere.* Plutarchus *de tranq. p. 471. C.* Ὑγιᾶναι τοίνυν ἐνθυμίων καλῶν τὸ μὴ συμπίπτοις χρῆσθαι πρὸς τὸν ὑποκείμενον δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἰσχίοις, ἀλλὰ μείζοσιν ἡμῶν φύσεως τοῖς ὅλοις, εἰς ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην. ἀλλὰ μὴ τῶν ἀσθενῶν αὐτῶν λογισμόν. *Sibi verò ad ſanitatem animi ſuadeat, ne mentis motibus, qi ſint ſupra vires, utatur, tanqam validis, & robuſtis, & qi ſani ſint ad laqeum: ne qi ſe ſuſpendere, aut præcipitare conantur, ſibi imputent, non fortunæ, aut morbo.* Vide *l. 7. §. 4.*

D *Ἀδύνατον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν*] Ità *l. 11. §. 18.* Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικόν. *Ἀδύνατον γὰρ ἐφίεσθαι. Velle impraba ne peccent, inſania eſt; id enim qod fieri non poteſt, accupat.* Vide & *infrà §. 28.* & *l. 9. §. 42.* & *l. 12. §. 16.*

E §. 18. Οὐδὲν ἀδικεῖ συμβαίνῃ, ὃ ἀχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas, ὃ ἀχὶ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ ἀχὶ ἐκεῖνῳ πέφυκεν φέρειν αὐτὸ. *nihil homini cuiqam contegit, qod ipſum ea non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinacios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poſſitarem à natura triburam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem permiſſe monet vel per ignoraniam, vel per oſtenta-

F tionem. Vide *l. 8. §. 46.* & *l. 10. §. 3.*

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom. 2. tit. 99.*

Φησὶ δ' ὁ πάσχων. οἶδ' ὅ μοχθῶ κοὐκ ἐμοὶ
Τὸ μὴ εἰδέναι γὰρ ἐσθὶν ἴχνη νοῦ
Νοεῖν δ' ἐν πλοκῇ ἀγανία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi a ſenſu mali;
Iactqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Siva etiam rei naturam non intelligens, aut qid indè poſſit

vel casum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illaesique manserunt. indignum est autem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsae nullâ ratione animam attingunt; neque aditum ullum ad eam habent; neque mutare eam, aut movere possunt. ipsa sola se mutat movétque. qualia autem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia quoque.

§. 20. Aliâ quidem ratione nobis conjunctissimus est homo; quatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at quatenus in actionibus debitis obsistunt nobis quandoque, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs quàm aut sol, aut ventus, aut bellua. haec enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs aut affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὂν συμβῆναι, ἢ ὑπεκπεσόντα μεγαλοφροσύνῃ
a ἐυσεβεῖ, καὶ δικαιοσ]ωφρ. b ἀλλὰ μὴν ὅτι γε ἄγνωσιαν καὶ ἀκρισίαν ἰσχυρὸν εἶναι φρονήσεως.

§. 19. c Τὰ πράγματα αὐτὰ οὐδεμίαν ἐπαφὴν ψυχῇ ἔχει. d οὐδὲ ἴσχει ἔποδον πρὸς ψυχήν. e οὐδὲ τρέπειν ψυχὴν δύναται). f τρέπει δὲ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη. καὶ οἷον ἂν κεκρίκῃ καθ' ἑαυτὴν, τοιαύτη ἑαυτῇ καὶ τὰ προσφερόμενα.

§. 20. g καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστι οἰκειότατον ἄνθρωπος, καθ' ὅσον h ἐν ποιεῖν αὐτὸς καὶ ἀνέχειν. καθ' ὅσον δὲ ἐμποδίζεται ἡμᾶς εἰς τὰ οἰκεῖα πράττειν, i ὃν τρόπον ἀλλοφύλων μοι γένῃ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ἥλιος, ἢ ἄνεμος, ἢ θηρίον. k ὅμως τοῦτον ἢ ἐμπόδισιν ἢ πρᾶγμα ἀλλότριον, ἀλλ' οὐκ ἐμὸν τὸ ὑπεξαίρεσθαι.

a L.6.§.10. l.11.§.9.
b L.8.§.43.
c L.4.§.3.
d L.8.§.41. l.11.§.6.
e L.6.§.52.
f L.7.§.16.
g L.2.§.1.
h Inf.§.33.
i L.6.§.32. l.8.§.56.
k L.8.§.12.
l L.1.§.12. Inf.§.34.l. 10.§.33.l. 11.§.9.
m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltum obsingere. Ita Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνῶτες. *Fortes etiam illi videntur esse qui ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φασί, καὶ οἱ μάχαιραν ἔχοντες, καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς ἀφυλάκτους. ὅτε οὖν, ἐὰν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ὄντι, οὐ φοβεῖται; ἢ ὅτε εἰς αὐτὸν ἐρχόμενον τὸν παιδίον; ἢ ὃν τῶν δορυφόρων τις πιπράσκειν, ἐὰν ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἵν' αὐτὸ δι' αὐτῶν προσέρχηται αὐτῷ, δηλον ἀναιρεῖσθαι διὰ τινα περίστασιν, καὶ ζητᾷ τινὰ ἄλλον τρόπον αὐτὸ ἐυρίσκειν, μένει φοβερὸς τοῖς δορυφόροις; δηλον γὰρ πᾶσιν, ὅτι ἐ φοβερὸς ἐστιν ἐὰν μὴ ἔχῃ ἀναιρεῖν, μηδὲ ζῆν δηλον ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ὡς ἂν θέλῃ τις, προσέρχεται αὐτῷ, καὶ καλὸν μὲ δέδεκται προσέρχεσθαι ἀοίδιμον, φάσι. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inquit, cornuque gladii, & cubicularii, & ei qui ingredientes excludunt. Quid ergo puer, quum ad eum adducitur satellites secum habentem, non formidat? An quia puer ista non intelligit? Si qui ergo satellites intelligit, eosque gladios habere novit, & hoc ipsa de causa ob aliquid infortunium accidit ut moriatur, & ob alia extra desiderata occasa vult, numquid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter quod illi sunt formidabiles. Si qui ergo nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res valerent, illum accesserit, quid vetat convenire illum absque metu? Inde* Seneca *Epist. 36.* ubi submonuerat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem, subjungit, Esse turpissimum, si eam foeminae timebus rasse non pressae, ad quam flentem perducit.*

'Η ἀνεπιδεκτικὸς μεγαλοφροσύνου] Seneca *Epist. 78.* Athleta quantum plagarum ore, quantum toto corpore excipiunt? *ferunt tamen omne tormentum gloriae cupiditate. nec tantum qui pugnant, ista patiuntur, sed qui pugnat. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebit forsitan vere gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summum omnium penam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponat fides & caetera, & verba haec ipsa, a multis tamen ago animo accepta, ante & ultro appetito, fama & gloria caussa, nec à vero tantum sed etiam à feminis. Lucretia vim stupri passa, calorem sibi adjecit ne confecta propinquorum, ut gloriam castitati sua parceret. Mucius manum suam dextram in ara cremavit, ut hoc factum quo fama haberet. Manus frecerunt Philosophi: Heraclitus, qui se bubulo stercore oblitum cruxit: item Empedocles, qui in aetnae Aetnae montis desilit; & Peregrinus, qui non olim se rogo immisit: cum famosa quoque contemperunt ignes. Dedo cum pestorum delectissimum nobere coperetur: item Asdrubalis uxor, qua jam ardente Carthagine, ut maritum suum supplicem Scipionis videret, cum pluribus ejusdem patriae deridebat. Regulus dux Romanus captus a Carthaginensibus, cum se unum pro multis captivis Carthaginensibus compensare nollet, multos hostibus reddi, & in ora genus sparsus, undeque extremiscet clavis transfixus, tot cruces sensit, hostium famem tibicus appetit, & usque horrendum, aspides serpentes, tauro vel urso, qua Cleopatra immisit sibi? ut in manus aperuit pervenerit. Sed mortis metus nec tantus est, quantus cruciatuum. Itaque ceste carnifici meretrix Athenaeusis, qua conjuris conjurationis, cum properata torqueretur a tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimi linguam suam concisam in faciem tyranno expuit; ut nihil agere se sciret tormenta, & si ulcera perseverarent. Apud Lacedaemonios ante aram nobiles quique adolescentes flagellis affigunter, assiduibus parentibus, & propinqui, & ait perseverent adhortantibus, ornamentum enim & gloria deputatur, majore quidem titulo, si animam potius effervet plagis, quàm corpus. Omnia nunc gloria caussam. eadem omnia favoris & cruciatus terramina jam apud homines affectatio quoque & morbos quidam animi consulerunt. quo orbos affectato armorum ad gladium locus? certè ad furas ipsas affectatione descendunt; & de morbis & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes*

quidem se auteraverunt, ut corpum spatium in tunica ardente conficerent, alii inter venatorum taureas sepales patentissimis mandibulas erant. In eandem sententiam multa habet, & ex illis quidam repetita, in Apologet. c. 50.

'Ενεπιδεκ] *fortitudo, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Ὅτου γὰρ φίλον ἦτε ἄνδρι ἐγγίνεσθαι πλανᾶζοντα τοῖς ὄνοι διαπεμπόνοις ἐλαίοις ἐσο, ἀλλ' ἐνταῦθι φάτνοκα μεῖ' ἐλπίδος κ' ὄφαινε. *Neque enim minus parcelle trepidatores probabile est ita comparatos, aut plus satis fortasse: sed animum cum fidacia & audacia flabilem sustinere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam *filii mortis memoriam, perstitisse:* Θαυμαστὸν ὁ ἀνὴρ τῆς ἐνεργείας. *Memorabilis vir ultimi conflictus.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν τὸ ἄγνωτον καὶ ἀδόκητον ἐκπεφοβίκασι τοὺς θρασυτάτους] Seneca *Epist. 76. Concepta vulgo & formidata, inconsulto impetu plerique calcarunt. Interemit est qui flammis imponeret manum; cujus rei non interrumperet tantor;* (servus in domini ultionem Asinii Pollionis interfector, de quo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 2.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & cursus Seneca *Epist. 78.*) *qui ne funere liberorum lacrymam non mitteret; qui mortis intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula deposuerunt. Quod si hoc potest brevis obstinatio animi aliqua stimulo excitata; quanto magis virtus, qua non ex tempore, nec subito, sed aequaliter valet, cui perpetuum robur est?* quem & ex *Epist. 36. supra* adducitum vide fin: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria latet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub praemio laudis humanae, possum dicere, modica sunt ista passiones ad conferendam gloriam caelestem, & divina mercedis. Tanti veritas? quanti veritas margaritum? qui ergo non identissimi tantum pro vero habeat eregere, quantum alii pro falso? Hoc non sine caussa Dominus in semonem admisit, sed ad nos. & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem, qui alios affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *supra l. 4. §. 3. & infra lib. 11. §. 16.*

'Ουδὲ τρέπειν, οὐδὲ κινεῖν] Idem *l. 6. §. 49. & l. 7. §. 15. & l. 11. §. 11, 16.*

Ὅταν δὲ κρίνῃται] Hoc est quod *supra* fatebar, in opinione judicioque nostro totum situm esse. *l. 2. §. 15. & l. 3. §. 9. & l. 4. §. 3, 7. & l. 8. §. 47. & l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἐν ποιητέον καὶ ἀνεκτέον] *Supra §. 33.* Ἀνθρώπου δὲ ἐν ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ συνέχεσθαι. *Hominibus benefacere, sustinerae eos eosdemque obsistere.* Chrysost vera est, *aut ea quae tolerasi, tolerare quo nemo.* Gregorius Romanus *in Job. l. 30. c. 5. & in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Ἔστιν οὗτος, συμφορητόν, ἀνεχόμενος. ἴσως οὐτοὶ ἀφίλη. καὶ μὲ κατέχειρα αὐτὸν τὸ σωστὸ φλύγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvare: sed permanens tamen in eo nihil commovere.* Isocrates *Panathen.* Τοὺς τρισὶν μὲν λόγοις ἡμῖν ἐπιτιθεμένους καὶ διαβάλλοντας, καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἁμαρτίας καὶ βαρυτέρας ἐπιφέροντας καὶ μᾶλλον φύσεται. τοῖς δ' αὐτοῖς, οἷς δυνατὸν ἐλαφρότερον καὶ μετριαζόντως τοῖς τοιούτοις συμβαίνειν. *Qui tibi me dicent, ut aequum est, omnes eos quoties tempore tractant, tum quibus aliquid ita habeat: quique alterum accerbitatem & superbiam aqui mitiores & faciles ferant, ipsi moribus facilioribus fiant, & quam moderatissimi in vera conferentiam.*

Καθ' ὅσον δὲ ἐμποδίζεται] Ita *l. 8. §. 41.* Ὀρμώμενον ἕνεκεν ἐγένετο, *Aliquid molientes tibi obstitit quaerenti.* & *lib. 11. §. 9.* Οὐ ἐνεκάμενον. *Qui obsistunt tibi.*

Ἐν τῷ οὐδιαφόρῳ] Vide *l. 6. §. 32 & l. 8. §. 56.*

Ἐπίκτητος μὲν τοὺς ἐμποδιστὰς] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὀρμὴ καὶ διάθεσις ἐγένετο ἐμπόδιον] Vide *l. 8. §. 41. & l. 10. §. 33.*

Διὰ τοῦ ἀνεξικακεῖν] de qa *l. 4. §. 1. & l. 6 §. 50.*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, quibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic quidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt ſiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qi igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

η τὸν ἰσχ, καὶ ὁ τὸς βί© ὑπὸ τύτ διοικῆ].

§. 22. [a]Ὁ τῇ πόλ ἰσχ ὰκ ἰσχ βλαβερὸν, [b]ὐδὲ τὸν πολίτ βλάπ]. ἀλλ πίσης τῆς ℰ βιβλ φθαι φαντασίας τὸν ὑπεχ τὸν κανόν. εἰ ἡ πόλις ὑπὸ τύτ μὴ βλάπ]ται, [b]ὐδὲ ἐγὼ βίβλαμμαι. εἰ ℰ ἡ πόλις βλάπ]ται b, ὰκ ὀργιστέον τῷ βλάπ]ντι τὴ πόλιν. * τί τὸ παρερώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμῆ, [c] τὸ τάχ© τῆς ©ℰφορᾶς κ ὑποξαγωγῆς τῶν ὄντων τε κὴ γινομένων. [d] ἢ τε χρὸ ὐσία ἴσον πτερμὲς ἐν διηνεκεῖ [e] ῥύσ[, κ ἑ αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχῖσι μεταβολαῖς, κ τὸ αἴτιον ἐν μυρίαις [f] τροπαῖς, κ χμὸν [g] μὲν ἐγὼς, κ τὸ παρεγγύς * τὸ ℰ ἄπειρον ℰ τε παρεληλυθότ© κ μέλλοντ© ἀχανὲς, [h] ℰ πάντα ἐναφανίζοντ, πῶς οὖν ἔ ἐ μυρίος, ἐ τὸ τάχιστ φυσώμεν©, ἢ σπώμεν©, ἢ

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54.
b §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [ἐναλίσι δὲ] five, [ἀλλὰ ἄναλ.] vel Inf. §. 28. L. 10. §. 4. 11.
c §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
i γὰς ὧδε
k L. 2. §. 12. 12. §. 7.
l L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
m L. 2. §. 12. 12. §. 44.

ANNOTATIONES.

decreat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, quam alta deus uiſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod manifeſtat præſtet ea cui manifeſtat? ut equs equo, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qod eſt qod illum ornet? voluntas, Qid curas omnia? voluntas. Qid rerum hominem tollit, mors fame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergo habet hæc qoqam robuſtius? Ullum modo fieri poteſt, ut id qod corrumpi neqit ſit infirmius iis qa ab ipſa corrumpuntur?

Ὁ τὸς βί© ἀπὸ τύτ διοικῆσ©] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει ὰκ ἴσι βλαβερὸ] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπ]ται, ὰκ ὀργιστέον οἷ βλάπ]σι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Munila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, εἰ δὲ ἡ πόλις ὰ βλάπ]ται, ὰκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπ]οντι τὴν πόλιν. eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. εἰς δὲ βλάβ τῆ πολῖ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muro, & poſtrema ſic ſuppleo, ὰκ ὀργιστέον τῷ β. π. π. [διοικῆσαι δὲ] five, [ἀλλὰ διοικῆσαι] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐαυτὸς ἔργ τῷ παρορᾶ]ι. *Ex errore quorumi delinquentem aquamuster ferat. & l.* 11. §. 13. Καὶ τύτῳ ἀκ]ῷ ἴλεως τὸ παρορώμενον δίδωμι. *Hunc etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tameo non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρ]ημάτων ἀπ]ήκ]ο. τοῖς δὲ ἁμαρ]άνσι συνεγίνετο. καὶ τὸ παράδηγμα παρὰ τῶν ἰα]ρῶν ἔξω λαμβάνων, οὐ μὸ τοιαῦ]α ἰαμένων, ὀργῇ δὲ πρὸς τὰς νοσήσας αἱ χρμένων. *Ipſa quidem peccata exceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos quidem curant, tamen vero ea ægrotas non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ laudante;

— τὸ μὲ νοσῆσ]ι θνητοῖσ© καλόν.
— malo habuiſſi ægrotas malum eſſ.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 19. *Qis phrenetico mordacus traſcitur? qis febricitanto, & frigida probibenti maledicta, ea malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus ægros ſuos mordacus: qorum nec obſcena, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa noverit denigrantur, nec per furorem ſavientium excipere convicia. ſint ſapiens omnes hos qi togatis purpuratiqe imedent, valeatne coleratoſſe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm ægros intemperantes, ſtaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantiùs aviſi ſint adverſùs medicentem.* Idemqe *de trà l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt ſtaqi qi peccat, & admonitionem, & vi, & mollitèr, & aſſeveré: molleqe tamen ſibi qàm alteri ſuccurrendum, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. qi enim, cui medetur, traſcitur? & ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt traſcendum erroribus. qid enim, ſi qis traſcitur in tenebris parum veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdus, imperia non exaudientibus? qid ſi puerus? qid ſi ille traſcis velut qi ægrotans, ſeneſcunt, fatiguntur? hæc condirione mali ſumus, animalia omnia non patientibus animis qam corporis morbus.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχ© τῆς περφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, παλάντι ἰσόμετ©, ὑπερᾶ περφορητ©. *Tempore ſtumens inſtar omnia abripiente.* Plinarchus *de Orat. defect. pag.* 432. *d.* Gemina hit habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Ὅσα κτεάνις ἐν θυσπεδῇ χόνι] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flacus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— *qod adeſt memento*
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc modo alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſtos,
Stirpeſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis una, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera diluvies quietas
Irritat amnes. —

Εἰς συνεχῖσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μ]αβολαί. *Mutationes ſunt omnia ipſa.*

Εἰς μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα ὀρυκ]. *Uſtata ſunt omnia.*

Ὀνθὲν ἰσχύς] ἰτὰ *infrà* §. 33. Ἐνμετάβλητα γὰρ ὰχ ἰσχύν. *Res mutare prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— *nihil eſt toto qod perſiet in orbe:*
Cuncta fluunt. —

Auguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus aguatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qero, ubi ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔστι γὰρ ὐδέποτ' ὄν, αἰὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de El. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως οὐ νῦν μόνον ὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γιγνομένη φάντα παρέχει τῷ δόκειν ἀμυδρὰν καὶ ἀσθενῆ περὶ αὐτῆς. ὰ δὲ τῶν διανοίων ἐπιχειρήσ, λαβέσθαι βιαίμ©, ὥσπερ ὑφυδρὸ περιῤῥεῦσαν ὕδατος τῇ πιέζει εἰς αὑτὸ καὶ συνάγουσι διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω οὐδ' ἀναλόμενον μεταβάλον ἐκάστ τῶν ὄντ© ὑφίσ]ησιν ὁ λόγος ὑπερφάλλοντας, τῷ μὲ εἶναι τὸ γιγνόμενον αὐτῷ, τῷ δὲ εἰς οὐ φθαρήσεσθαι. ὑδενὶ λαβέσθαι μένοντος ἔ]ιν δυνάμεως. *Revera enim eſſentia nec nequaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpectrum opinionemqe obſcuram & infirmiſſimam ſui prabet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſit: gremadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe condenſando diffluat ac pereat: ſic mutationibus perpetuis & mutationibus obnoxia res omnes eradentem perſequentem dum ſollicitat ratio, obvertat vel ad naturam ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μίαν δὲ ὐδεὶς, ἀλλ' ἴσιο ὄς, ἀλλὰ γιγνόμεθα καὶ ἀπολλύμεθα περὶ τὸ φάντασμα καὶ κοινὸ ἀναμιγνῦσι, ὅλοι περιπλανώμενοι καὶ ἀλυσθαίνοντες. *Neque eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ citra unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum cortumagitati, atqe labaſcenti.* Alia ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Ὅτε τὰ δεῖά κ περιπατέσθω τοῖς πολλοῖς, τὸ ἰσὸν καὶ μόνιμ ἴχει, ὕτε τὰ περιεσπασμὰ αὖν πραγμάτων καὶ παντοῖ παγίοις ὀδήσ. ἀλλὰ πάντα σάλῳ εἶνε καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀθανάτοις ἀνίσ]ησι. *Proſpera fortunataqe res, & qa magno ſtadio à qam plurimum affectantur, neqe perſtant, durve permanent: neqe etiam inſormata, ac luctuoſa ſolida firmaqe ſunt; ſed omnes fluctus cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſo etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Ὀνθὲν ἰσχύς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fravdem induxit. lege Ὀνθὲν ἰσχύς. καὶ τὸ παρεγγὺς τοῦ ἀπείρ, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὦ πάντα ὑποφαντάζοντες] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς οὖ μορὸς, ὁ ἐν τύτοις φυσώμεν©, ὁ σπώμεν©] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſluttitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Κύτη οὖ τοιῦτος ἀνὴ ἀπος, ὅσις ζῇ ὡρὰς τὸν αὐτῷ σιῶν, ὅτι οἰζοίνος μὲν αὐτὸς ἐπαιρεσθαι. καὶ μεγαλοψυχῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένας, λυπεῖσθαι τοῖς ὑρᾶσθαι ταπεινοτέρας, καὶ τοιαῦτ μᾶλλον, ὥσπερ ἂν ὑλάττ γιγνομ. ὃ πολλά γι ἐν οἷς τῷ Μαργίτ σοφώτερος. τὴ γὰρ ἀνὴ ὡμὰς, ὅτε μὲν λυπεῖτ' ἐν, ὅτε δὲ χαίροι. ὡρᾶ μὲν ἐπαιδεῦ ἴδια τοῦ σιδέ τῷ ἰαθμῷ πάντα μαχρὰ, τῶν τε ἀνυπερίτλη, καὶ

χιλιάζων, ἀς ἂν τοι χρόνον ᾖ ἐπὶ μικρὸν ὑοχλήσειν;

a L.2.§.9.l. §.2.§.32. b L.4.§.26. c L.4.§.48. l.11.§.18.

§. 24. Μίμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ᵃ ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ ᵇ ὃ σύμπαντι αἰῶνι, ὀ βραχὺν ᾖ ᶜ ἀκαριαῖόν σοι δίδοται μόριον ἀφώρισαι, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς οὖσα ἡ μοῖρα.

d L.4.§.26. l.11.§.13.l. 12.§.26. * νις Xyl. e Sup.§.3. f L.4.§.34.l. 7.§.57. g L.6.§.22. h L.4.§.3. Sup.§.19. i L.7.§.16. 67.l.10. §.24. * αὐτὸ L. 7.§.68. k L.3.§.6.l. 7.§.55.l.8. §.26.

§. 25. ᵈ Ἄλλο ἁμαρτεῖν * τι οἷς ἐμέ. ὅρα ψυχή. ᵉ ἰδίαν ἴσχε διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. ᶠ ἐγὼ νῦν ἔχω, ὅ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ ᵍ πεῖσαι ὃ με νῦν πεῖσαι θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

§. 26. Τὸ ἡγεμονικὸν ἐ κυριεῦον τῆς ψυχῆς σε μέρος, ʰ ἀτρεμεῖ ἴσω, ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λύπης ἢ τραχείας κινήσεως. καὶ ⁱ μὴ συγκεράσθω, ἀλλὰ περιγραφέτω * αὐτὸ, ἐ σθενεχέτω ᵏ τὰς πάσας ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν ᵗ δὲ ἀναδιδῷ κατὰ τ ἴσην συμπάθειαν ὡς τὴν λέγειν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε καὶ μὴ τῇ αἰσθήσει, φυσικὸν ὄντι, ἀ παρεστίοι ἀνιᾶσθαι.

ad ſpatium perbreve moleſtiam exhibeat, qiritatur, qaſi diu id fiat.

§. 24. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus quantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Quæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. qòd ſi alià ratione ſe ad mentem ſubvexerint, qatenus nempe ea corpori unita eſt, tunc ſenſui, cum à natura ſit, non eſt obnitendum,

ſed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν οἷς τοῖχοι πόργοι σχοῖνοι μίζοι, δῆλοι ὅτι χαίρει ἂν ἀὶ ἐξαπίνης γενόμενοι τοῖς Ἀλκίβιάδου ἴσοι. καὶ οἷς τὸν ἀγορᾷ βαδίζοντα, καὶ οἷς οὐ δίκῃ, καὶ πανταχοῦ τῶν πόλεων, ὅσας ἂν κατὰ νοῦν βλέποντο. περὶ δὲ πλούτου ἀγορᾶν ἄρχοι· ἂν συνθησάτερος αὐτῷ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχορεῖν. νέος δὲ μετεμβρίας, αἰσχύνοι" ἂν ἐρέσθαι αὐθρώπῳ τινι, καὶ εἶδον μικρὸν. ἂν ἐγκελεύσαμενος, ἐσκαλῷ ἐν νοσεῖ βλέπειν τὸν σαυτὸ παῖδ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γυμνάτερος φαίνοιτο ἂν ἀεὶ πρὸς ἐσκίρα. πάνυ μοι δοκεῖς ἄτοπον διαίνειν, καὶ αὐθρ διαπλάττειν ἐλλόγιον. ἀλλ' ὁ τῇ βίᾳ πρσέχων, εἴδει τι βελτίον, ἀλλὰ πολὺ ἀδλιότερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλοίου μεταβολὴς ἢ ἁμάρᾳ μία μεταβάλοιτο. καὶ τοι, ὦχ ἅπαξ ἐκπίπτει ἐν τοιαυτμένοις ὁρμὴ τινὸς, ἀλλὰ καὶ δηλαῖ, καὶ ἐωθὲν, ἀδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυτυχέστερον αὐθρωπον εἶναι, τῶν μὲν φρίμπων καὶ πεπέμπων ἐψελέστερον τῶν ἐπῶν, ἂν τύχοιτε μαγειρεύσαντες αὐτὸ ὀπὸς καὶ ἐκκαπεύσῃς, τὸν δὲ συσελλίμπον καὶ τακτοπέμπτον. πολὺ πλείοις αἰξήσεις τι καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς αὐτῆ λαμβανόντες, ἢ μὴ δοκῇ. τὸν τῆς σελήνης. ὃ ἐν ἐγίτων ἐστὶ τὸν ἐκ τοῦ ἐμὲ, ἐν ἐνοικεῖ ad ſuam umbram, nempe ut eâ arctè efferretur atqe gloriaretur: brevìore autem factâ contraſtaretur, dejectoriſqe videretur animus, tantóqe magis, qanto ea major fieret, haud multo atqe eſſet Margite ſapientior. Eadem enim die num quidem magiſtus eſſet, nunc autem gauderet. Mane quidem, cum umbram videret matutinam valde prolixam, atqe experiſſi turrihoſque in manibus ferè majorem, haud dubium qin gauderet, qaſi ipſe repentè compar factus eſſet Alcidæ: atqe in forum veaderet & in theatra, inqe omnia circitatis loca, qo ab omnibus conſpici poſſet. Circa meridiem verò incideret magiſter ſcapſa ſtore, atqe ſecederet. At in meridie erubeſceret ob nillo homine conſpici, domiqe maneret clauſus, conſpectâ pedibus umbrâ. Poſtea verò crepuſculum rideret ad ſe, fortitqe ſuperbior ſemper ad veſperam. Proinde nihil videtur abſurdum affectionem, virámque effingere ſtolidam. Quare ut qe gloria animum advertis, nihilo eſt melior, ſed multo miſerior. Nonnunqam enim una die ſapius immutaretur, neqe quemadmodum ille incertis qibuſdam horis, ſed etiam mane, & circa crepuſculum, nihil prohiberet, qò minus eſſet hominum infortunatiſſimus. Nunc enim imperia ferrentur, volarentqe alitus nubibus, ſi qi reſtimonium illi perhibuiſſent, illumqe laudaſſent: nunc autem contraheretur, abjiceretqe animum. Malitqe plura incrementa atqe decrementa illius ſuſciperet animus, ut nubi videtur, qàm luna.

§. 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epiſt.* 91. *Qota pars omnium ſumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ αὐθρώπου βίος. *Momentanea eſt vita humana.* Diodorus Siculus *hiſtor. l.* 1. Παίζει γὰρ αὐθρώπους διὰ τῆς φύσεως ἀκδίκους, βιωτὴ μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τῷ παντὶ αἰῶνος, τετελεσθέναι δὲ πάντα τὰ τοῦτο χρόνου. Cunctis enim mortalibus, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis tempus, per omne denique tempus exſtinctis. Ariſtides *in Eleuſinem Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς αὐθρώπου βραχὺς, καὶ εἰ πολλῶν τινος ἄξιος εἰς ἀγαθῶν λόγου. ἀλλ' ἐὰν τε Ἀργωδάνιον, ἐάντε Τίθωνον λέγῃς τις, ἐὰν τε τὸν τῆς τρὶς γυναικὸς ἀναμείναντα Νέστορα τὸν Πύλιον, πᾶν τοῦτο τοῖς χρόνοις συνδεὲς, ὀφθὲν ἐλαττον μέρος ὄντως τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ ἔστι σπουδῆ. Jam vero omnis hominum vita eſt, nec valde longa, adeò ut ſive Argonautarum commemoret, ſive Tithonum, ſive enim qi ad tria duraverit ſeculo, Neſtorem Pyliam, omnibus hoc temporibus ex ſummam collectis minimam deprehendatur eſſe pars æternitatis.

§. 25. Ἄλλο ἁμαρτάνειν τι οἷς ἐμέ] Xylander legiſſe videtur, Ἄλλο ἁμαρτεῖν οἷς ἐμέ. *Peccet alius qis adverſùm*

A *me.* Verùm lectionem receptam ſolicitare nihil eſt neceſſe; *Peccet qidpiam alius adverſùs me.* Ego, ſi qid eſſet mutandum, legerem potiùs, Ἄλλο ἁμαρτάνειν. τί οἷς ἐμέ; *Peccet alius. qid hoc ad me? ipſe videret.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνειν. *ſibi peccat.* Epictetus *l.* 2. c. 13. Τί ὖν σοι μέλει περὶ τοῦ ἀλλοτρίου; ὃν ἑαυτὸν ἁμάρτημα, πῶς γὰρ ἄν; δέοιτο δ' ἄλλη μὲν οὐσίᾳ ἁμάρτημα, ἄλλα δὲ κακὸν; ὅ. τι ὧν ἀγανῶς περὶ τοῦ ἀλλοτρίου. *Quid ergo cura, qòd alius faciat alienum? Annon illum peccatum? Quidni? Poteſt verò alterius eſſe delictum alterius malum? Non. Qid ergo de alienis angeris?*

B Ὄψεται] *Videris ipſe.* αὐτῷ μελήσει. qaſi dicat, Qid ad me? ſive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4. *Videris hoc Epicurus.* Naſo *Art. l.* 1.

Videris Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavillam ipſe ſuam tueatur. & *l.* 3.

Videret utilitas. —

q. d. utilitatem ipſe nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἴδιον ἴχει διάθετιν] *ſuprà* §. 3. Ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

C Ἐγὼ νῦν ἔχω ὃ με θέλει τὸ ἔχειν] Hoc argumento compeſcit ſuos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hiſt. l.* 2. c. 16. v. 12. *Sinite eum: ipſe enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

Καὶ πρακτικὸν, ὃ μὲ τὸν πρακτὸν] Ita *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθῆκόν ποιῶ. *Ego qod mei eſt officii exſiqor.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. c. 12. Ἐκεῖνος μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἐμοὶ δὲ οὐδὲν ἄλλο παρὰ φύσιν ἔχουσι. *Illi ea agant qa ipſi videntur. & nos nihil minus ſit affecti ſimus ac natura poſtulat.* Seneca. *Epiſt.* 103. *Tu ita cogita, qod ex homine perculum ſit; ut cogites, qod ſit hominis officium, alterum tueatur, ne lædatur: alterum, ne lædat. commodis omnium lo-*

D *teris, mutuaris incommodis: & mutuaris qa præſtare debeas, qa cavere.* Verùm iſta non ad Stoicam arcuſtum exacta prorſus.

§. 26. Τοῦ τε ἐν τῇ σαρκὶ λύπης ἢ τραχείας κινήσεως] id eſt, *à voluptate vel dolore.* eadem periphraſis *ſuprà l.* 4. §. 3. Λύπης ἢ τραχεῖαν κινήματος. *Lenitor ſive aſpera motu.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. c. 1. Πόσος τί ἐστι; μεμαλάκισσο. σφιγγοῦ αὐτὸ καὶ πατάμυττε. τραχείας ποιοῦσι τὰ σκυβάλια, οὔτω πάλιν λείας. ἂν οὖν μὴ λυπηθῇ, τί ὄφελος ἐνοικεῖν; *Labor qid eſt? Lanio. Inverte eam ut cognoſcas. Aſperi moventur corruncula, deinde rurſus molliter. Qod ſi tibi non expedit, jamna*

E *parce. ſi expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Quamdo hic poteſt Deo parere, & quicqid evenit bono animo excipere, nec de ſorte queri, caſuum ſuorum bonus interpres, ſi ad dolorem voluptatemqe punctiunculas concutiuntur?* Vide *l.* 10. §. 8.

Μὴ συγκεράσθω] *Ne admiſtus perfruaſcatur* Xylander. tanquam ſi de principalis partis judicio agatur, qod in caſibus iſthuſmodi inhibendum tonies inculcat Marcus *l.* 4. §. 30. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9. 16. & iſtic etiam in mox ſubjunctis, τὸν συλλυπῆ μὴ προσδέχου. Verùm melius Caſaubonus, *ne immiſceatur*, ſive *ne immiſceat ſe.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumſcribat eas* Xylander. Verùm mè potius legendum, atqe ita Caſaubonus *circumſcribat ſe.*

F Τὰς πάσας] *Perfruaſiones* Xylander, *perpeſſiones*, vel *affectiones* potius; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὶν τὸν ἀδύνατον φύσιμον ὅταν ἡ ταραχὴ ἀπέβαινον] fruſtra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate noſtra ſiunt, univerſi & inevitabiles ſunt: ut horror frigidâ aſperſu, ad qidam ictus aſperuato, ad pœ-*

nas

sed sistenda partis principalis censura, nè de his tanquam avt bonis avt malis sententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus sibi destinatis acqiescat; faciátque qæcunqe genius ille voluerit, qem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducémque eidem futurum. hic avtem cujusqe mens est & ratio.

§. 28. Num succenses ei qi hircum olet?

a τῇ ὑπολήψει, τὴν ὡς περὶ ἀγαθῶ ἢ κακῶ, μὴ παρεκβάτω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L. 4. §. 8. l. 7. §. 14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ δ' θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀποπεμφθεῖσι, d παρέχαν δ' ἕκαστα βλαβῆ ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ e παρεστῆσε ἑ ἡγεμόνα τῆς ἑ ζῆς ἕδρυσιν, f κάπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ οὗτος ὁ ἑκάστου νοῦς ἑ λόγος. b L. 10. §. 1. l. 12. §. 5. c L. 2. §. 17. l. 3. §. 16. l. 7. §. 34. d Sup. §. 10. e L. 3. §. 5. f L. 2. §. 4. l. 12. §. 28.

§. 28. g Τῷ γεράνῳ μὴ ὀργίζῃ; μὴ g L. 11. §. 15.

ANNOTATIONES.

ro mentes subrogantur pili, & rubor ad improba verba suffundatur, sequatqe vertigo præcipua cernentes, quorum, qia nihil in nostra potestate est, nulla qo animus sunt ratio perfruadet. Sensum omnis hominis nulla exuit virtus. Idem *Epist.* 85. & *Epist.* 21. *Nullâ sapientiâ naturalia corporis aut animi vitia ponuntur. qicqid infixum & ingenitum est, lenatur arte, non vincitur. qibusdam etiam constantissimis in conspectu populi fudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & asphantibus solet: qibusdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingua cæsabat. labra concurrunt. hæc nec disciplina, nec usus unqam excutit: sed natura vim suam exercet; & illos vitia sui etiam robustissimos admonet. inter hæc ruborem esse sceo, qi gravissimos qoqe veris judiciis effundituv. magis quidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plus caloris est, & tenera frons: utrubique tamen veteranos & senes tangit. — non accidit hoc ab infirmitate mentis, sed a verecundiæ vi, qa inexercitatum essi non concutit, movet, naturalis ea hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam bene sanguinei sunt, ita qidam mittuti & mobili, & cito in os prodeuntis. Hæc nulla sapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam sub imperio, si omnes eraderet vitia, qæcunqe attribuit condetto nascendi, & corporis temperatura, cum multum se diuqe animus compescuerit, barcinat. nihil horum vitare potest, non magis qàm arcessi. — nihil adversus hæc sapientia promittit, nihil præstat: sua jura sunt, injussa veniunt, injussa discedunt.* Idem *Epist.* 57. *Illum qoqe in qem jus fortuna perdidit, seriebatur animus, mutabatur color. qadam enim nulla virtus effugere potest: admonet illam natura mortalitatis sua. itaqe & vultum adducet ad tristitiam, & inhorrescet ad subita, & caligabit, si vastam altitudinem in crepidine ejus constantius despexerit, non est hæc timor, sed naturalis affectio inexpugnabilis virtuti.*

Τὸ δὲ ὑπόλυπον μὴ προσδέχεσθαι τὸ ἡγεμονικὸν] In eandem sententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qà Seneca *Epist.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipsis correptus, ex Epicteti dissertationum ab Arriano digestarum, qi nunc non prostat, *l.* 5. *Vitia animi, qa Græcorum Philosophi appellant, qibus mens hominis primò statim spectæ accidentis animum ea pellitur, non voluntatis sunt, neqe arbitrariæ, sed vi qadam sibi asserunt ipsa hominibus. vocitandi probationes autem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem visa noscuntur ac dijudicantur, voluntariæ sunt, fiuntqe hominum arbitratu. propterea cùm sonus aliqis formidabilis, aut casu, aut ex ruina, aut repentinus nuncius (alicujus) perculit nuntius, vel qid aliud ejusmodi factum; sapientis qoqe animum pavidiper movert, & contrahit, & palliscere necessium est. non opinione alicujus mali percipit, sed qibusdam motibus rapidis & incomsultis, officium mentis atqe rationis præverientibus. mox tamen illo sapiens ibidem vim veternosi φαντασίας, visa istæc animi sui terrifica non approbat, hoc est, & συγκατατίθεται illi προσπελθόντι, sed objecta respuit: nec ei metuendum esse in hac qoqam videtur. Atqe hoc inter insipientem sapientisqe animum differre docuit, qod insipiens qalia sibi esse primo animi sui pulsu visa sunt facta & aspera, talia esse vere putat, & eadem accepta, qa qasi jure metuenda sint, jtà qoqe assensione approbat, τῷ προσπεσόντι δοξάζει. Sapiens autem, cum horruit & strictum colore atqe ventris motus est, ii συγκατάθεσιν, sed flatum vigorimque sensuum sua retinet, qam de hujusmodi visis semper habuit, ut de nonnihil metuendis, sed frustra faltâ, & formidatur manis terrificantibus.* Seneca etiam *Epist.* 71. *Non educo sapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, sicut ab aliqa rupe nubem sensûm admittente, submoveo. mentem ex duabus partibus aliam esse compositam, altera est irrationalis: hac mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hac intactas opiniones habet, intrepida est & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10. §. 1. Θεοῖς τυγχανολιθόδαι, cùm deis vertam. In sacra pagina iidem, התהלך את־האלהים *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Genes. c.* 5. *v.* 24. Aliud est, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantùm sub ille agimus; sed cum ille, ac prope dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit necesse. amplius ac fidentius Pavlus Athenis, referente Luca *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. *In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* Sed & Minucius ipse alibi; *Nec solum in oculis ejus, sed & in sinu vivimus.* Verum illud, inqam, aliud est ab eo qod hic Marcus illud enim necessitatis, illud voluntatis est.

A Ἀριστομένους μὲν τοῦς ἀποπεμφθέντας] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *supra* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

B Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *supra* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

C Ἀνθέκαστον ἑαυτοῦ] In eundem sensum *lib.* 2. §. 1. ἀνάπαστον, & §. 4. ἀπόβασις, qo illic ἀνάπαστον τῷ Δὸς, humana mens dicitur. Laertius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum sensu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, θεῖναι τὸ ἐκ τῆς ἡγεμονικῆς ψυχῆς. ἐκεῖνο δὲ ἐστὶ ἀνάπασμα. Ὁ. *Animantem esse mundum manifestum est, qod anima nostra nde avulsa sit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μία ἦ ὡς οἱον ἰσοδύναμοι πρὸ συναφῆς τοῦ Διός, ἀπὸ οὗτοῦ μερικὰ ἀπαι πρὸ ἀνάπασμάτα. *An tam animi nostri ne sint devincti Deo, ut particulæ sint ejus, & ab eo qasi avulsæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῖον ἔχετε τὸν πάππα ἐσω, ἀλλ' ὑ προσγόμενοι, ἀδὲ μέρη Διός. Σὺ δὲ προσγόμενοι οἱ, τὸ ἀνάπασμα οἱ τοῦ Διὸς ἔχεις τι ἐν σαυτῷ μέρος. *Opera Deorum & illa sunt, non tamen præcipua sunt, neqe Deorum partes. Tu vero principale qiddam es: tu aliqid es a Deo avulsum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laertium *l.* 8. §. 27. Ἔτιαγ δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam vero avulsionem æthereæ esse.* Cujus sententiam impugnante Cicerone *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi censuit Deum animum esse, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qe nostri animi carpentur, non videt distractionis humanorum animorum discerpi & adnectari Deum, & cum miseri animi essent, qod plerisqe contingeret, cum Dei partem esse miseram, qod fieri non potest.* Philo *de ebriosit.* Ἕκ αἰθέρος ἡ τῶν ἀνάπασμα Διὸς. *In hominibus meus particula est divina.* Idémqe *de Cajus insid. pag.* 171. *E.* Πᾶν γὰρ τοῦτο βραχὺ ὄντως ὂν τὸ ἀνθρώπινον τῶ μικροῦ, ἡ καρὰν βραχέσι ὄγκοις ἐγκαλλώμενον, μέγα δ' ἀρικὸ πρὸ αὐτοῦ χαίρον θεωρῶν, εἰ μὴ τῆς θείας πρὸ ἐνδιαίτ ψυχῆς ἀνάπασμα ἐν ἀ δια μετεῖ; *Et quomodo credibile videatur, tam exiguam mentem humanam, membranulæ cerebri aut cordæ, haud amplius spatii suclusam, tantam cæli mundique magnitudinem capere, nisi illius divina sapientiæqe animæ portiuncula esset inclusa?* Qod Manilius *astronom. l.* 2.

Qis cælum posset, nisi cæli numera nosset,
Et reperire Deum, nisi qi pars ipsa Dei est?

Versum primum, uti vulgo concipitur, qid velit, non assequor. ego sic potius concipiendum censuerim,

Qis cælum possit, nisi cæli numera nosset,

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina hausisse animos & delibatos habemus.* Et *Tusc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi disertè, referente Epiphanio *hæres.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μερ πρὸ θεῦ εἶναι. ἧ ἀπ' αὐτοῦ ἀπεσπάσθαι. *Animam esse particulam Dei, ab eoqe avulsam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pœmandro c.* 12. §. 1. Ὁ οὖν ὑὸς ἀνθρώπου τῶ πατρὸς τῶ θεῶ; ἀλλ' ἀπὸς ἁπλῶς μέν; καθάπερ ὁ τῶ ἡλίου θῶς. *Meus neqe ab essentia Dei habitu non est præcisa: quin etiam velut diffusa. Solis splendoris instar.* Qod Philo *de Cajo. insid.* proximè post superiùs adducta; Τόμοιον γὰρ οὐδὲν τῶ θείου νοῦ ἀπέσπασται, ἀλλὰ μόνον ἐκλάμπει. *Nihil enim qod divinum est abjecerunt, sed tantum protenditur.* Verum neviter tamen cavtè factis. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γεράνῳ] ità restituit Xylander, cùm in membranis Θράνοις reperisset. Γράνος, ὁ γράνου ἄζον. Γέρανος, qi hircum olet, ut Aristoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κυνοῦχος ἄζει, ὅτπερ ὁ τράγος, jureu sicat hircus. ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγοφάγκασος Aristophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράνος, qo vocabulo Marcus qoqe usus est *l.* 9. §. 36. factor ille, qi *horsutus*, ut est apud Horatium, *cubat gravis hircus in alto.* Αὐτὸν ἐμὸν τὸν γέρανον οὐκ ὀνομάσει. *Qi me auxiliarem qidem ipsarum sutorem sustinerent.* De Persis Alexandri militibus pugnam inituri. Plutarchus in *apophth.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γεράνου, sed γεγενου legit, & ἀλαλαγμὸν, sive clamorem ac vocitcration in a militibus in congressione acierum edi solitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἢ ἐν ταῖς τραγικῆς ὑποκρίσεσι, πρὸ ὁ ἐν ταῖς μαχαίραις πτυσσὸν καλοῦσιν, ἢ γέρανος. *Oder hercorum, sicut & auxiliarum sutor, censebra vel hircus dicatur & γέρανος.* Et Etymologus, Γέρανος, ὁ ἐν ταῖς ὑρίαις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, ἢ ὁ ἐπὶ μαχαιρῶν ὑγρασία. Γέρανος, *in ovium lana collecta sordes, & malus auxiliarum odor.*

μήπω τῷ ἰζοσίμῳ ὀργίζῃ; τί σοι πνέῃσ; πῶσπν
a Sup. §. 17. ῥέμα ἔχῃ, πιαύτας μάλας ἔχῃ · ἀνάγκη πιαύ-
b L. 4. §. 13. l. 11. §. 39. τῶν ἀποφορὰν κατὰ πιάτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
c Sup. §. 22. l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. 11. l. 10. §. 4. θρωπος λέγει ἔχειν, φησί, καὶ δύναμιν συνιέναι ἐφ' ἑαυτῷ τί πλημμελεῖ. ἴσν σοι γίνεσθαι. πεπαρὼν
b καὶ σὺ λέγειν ἔχεις, κίνησιν λογικῆ ἀξιοθέᾳ;
d L. 4. §. 31. l. 11. §. 13. λογικὴν ἀξιοθεσίαν. e δοῦλον, ἀσύμφορον. εἰ γὰρ
a L. 3. §. 7. l. 11. §. 18. ἐπιλήθῃ, διαφθείρας, καὶ ὁ κρίνας ἐργάτης. d [ἄτε
f L. 2. §. 11. l. 11. §. 3. e τραγῳδὸς, ἄτε πόρνη.]
g L. 8. §. 47. §. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν ἀξιοῖς, ἄτας ἐσταῦθα ζῆν ἐξεσι, ἐὰν ᾖ μὴ ἀπορρέωσι, πότε ἢ καὶ ἔτι ζῆν ἐξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejusmodi os huic, illi alæ sunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe se proferat. at homo, inqis, ratione præditus est, potéstqe. si advertat, dignoscere qid delinqat. Bene tibi sit. proinde, tu qoqe ratione cùm sis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem ostendito, commonefacito. siqidem enim te avdiverit, sanâsti eum, nec irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, neq; scortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox excessurus, eodem, si volueris, vivere jam licet. sin id minùs permiserint, qibuscum hic degis, exeas licèt è vitâ;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco nostro emaculandus; Γράος, ὁ δυσκολος τῶν τρόπων. καὶ γραον ἀνθρωπος, ὁ δύσκολος. τῷ γράον μὴ ὀργίζου. lego τῷ γραυσι μαλι ὀργίζῃ; Γράος. Horcorum malus odor. Horcorum fator. Et γράον ἀνθρωπος, homo male olens, fatidus, hircosus, hircum olens. Hircum olenti ne mascarus. locum enim istum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Casavbonus qoqe secitur) sic verterat; Nè mascarus ei qi hircum olet, aut cui anima fatet. Ego verò ἐρυσιπελατικῶς legendum, vertendúmqe omnino censuerim. Nam qid ei mascarus, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fatet? Sicut in lana succidiore sordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirsutie ac sudore crebrò sordes in alia collectæ: qalis hircis cùm sit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines translata vox est. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἀνταφίας. Ἔστιγκί τι τῶν τῦ ἀδελφῦ δυσκόλως, ὁ ἄτος, ἢ δυσῶδες, ὁ τῷ κινημάτων μίσος συγκεχρίκαμεν, ἵνα μεταθῶς τῦτο τῶν σῶν ἐνοδίας. καὶ ἔστε ἐχθίστες ἴσε ἢ καλὸν, ἵ' ὁμῶ τῷ πλησίον περιλαθῇ, ἡδύτατος, ἢ ὃ διαφθαρῇς, ἢ διὰ τῦτο ἢ σοι συγγνώμη φίνγοντι τὸ δυσῶδες ἢ ἄτος, αἰσθητὸν. ἀλλ' οἱ μὲν οἱ δυνατὸς, κρίκαιον διορίσασθαι. οἱ δὲ μὴ, τὸ γε ἀσφαλὲς ἔχει, ἐν τῷ μηδὲν κάτω τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὁρᾷ τις ἴσν ἀνδρὸς τὸ ἐνοικῦν πάθος, ἢ ἀπιλάδου τυχὸν τὸ κὰτ ἐνοδίας ὑπερπονῆσαν τυχὸν, ἢ ἰδίᾳ τι πάθος ὑπὲρ τῦ ὑποβλῆτο ἐμῇ συγγνώμῃ συναιδίας. Τὰ, qi spiritualis ille unguenta arte unguentaria confecta deliberat ei, fraterni fatoris nonnihil perfer, sive verus sit fator ille, sive sin tibi videatur, ut ipse vicissim bonus tui odoris ille aliqid imperitias. Vipera istud non est improbitas, ut simulatoqe ictus fuerit, dolentibus cruciatis, aut etiam patereas, ob eamqe causam tibi, bestiam fugienti, vel intermicuit venas parata sit. Verùm, si qidem à te fieri potest, cum qoqe morbo libera, sin minus, ipse certe ita animum in tuo versaberis, si improbitatis illius particeps nequaqam factus fueris. Infestus quidam odor est illius morbus, qem fortassè fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter scilicet ac promptè hujusmodi qppiam conferes & cognata tua caussâ susciperes. &c. Hinc meretricularum scommata illa, apud Athenæum l. 13. pag. 585. D. Θαυμάζω γράσια περιπολεῖν ἰρατὸν, ἐπεὶ τις αὐτὸν ἰράσια τῇ περιούσῃ, εἶπεν,

Ἀιγεῖ συνοικήσασα τῷ Πανδίονος.

Φρύνη συνδυτέρα τοῦ γεραιοῦ, ἄρασα φορίον, Λάβε, εἶπε, καὶ παναγεργε. Ibat Thais ad amatorem, qi hircum olebat. Rogavit aliqis qo tenderet; dixit,

Ad Ægeum Pandionis cum illo congressura.

Phryne tenaxa cum hircosi amatore, sublatorum pharmacu, id est, *olfactorium fasciculum florum, & ramularum herbarum suaviter olentium porrexit, & hanc, inqit, accipe.* allusit altera ad vocabulum αἰγός, qua caprum significet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad γράγε, qod hircum designat, qasi γράγε, hoc est, hunc dimitte.

Τῷ ἰζοσίμῳ] Ità Lucianus *Amthol. l. 2. c. 14. carm. 3. v. 1.*

ἰζόσιμος ἐξορυτός.
Os *fadum habens excretis.*
— *cui fedices agris*
Fœtebus exuperat gravis halitus, —
Gnature fulphureas lenio exhalante Mephites.

uti Persius *Sat. 3.* unde *gurur medatarium efficitur latinum*, ut Hieronymus *adv. Jovinian. l. 2.* dum nimirum,

Τὶ κύμα χὰ σφαιρὸς πανὸν ἴζει,
Os & anus idem tua olent.

ut illis in *Anthol. lib. 2. cap. 14. carm. 5. v. 1.* loqitur. ut possint illi *ex veteri Stoicorum decreto aqe liberi crepitus atqe ructus esse.* uti Cicero ad Pætum fusum jocatur, *lib. 9. Epist. 21.*

Ἀνάγκη τοιούτων ἀποφορὰν] corpus ita affectum non potest non ejusmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejusmodi actiones, & operationes edere. Vide *supra §. 17. & l. 11. §. 18. & l. 12. §. 16.*

Εὖ σοι γένοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l. 2. c. 5.* & alibi utitur. Sed & nos Angli, well fare thee. aliud est qod Xylander *bene res habet.* Ἐυ ἔχει. *l. 10. §. 1.*

Ἄπιξι] Vide *supra §. 22.*

Ἐι γὰρ ἐπιλήθῃ, διαφθαρεῖσα] Ità Dominus Christus, Matth. *c. 18. v. 15.* Ἐὰν σε ἁμάρτῃ, ἔλεγξον τὸν ἀδελφόν σε. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Ὄντι τραγῳδὸς, ἄτε πόρνη] Ista istic qid velint, ego nescire me fateor. cum seqenti periocha committunt plerqs, ità vertit Xylander, ac si legisset, ἄτε ὁ τραγῳδὸς, ἄτε ὁ πόρνη, ὃς ἐξελθὼν ζῆν δύναται, ἄτε ἐνταῦθα ζῆν. Vertit enim, *Nisi ità hic vertendum est tibi, ut tragœdo aut scorto, qi egredatur vivere cogitat.* qod ego planè qid sit, non capio. Mericus Casavbonus, *ubi nec vociferator nec scurrator futurus est.* [qi istod? *qomodo vivere statuis, ubi ad locum ejusmodi secesseris, ubi horum neuter omnibus ità illicitum est.* D. Salmasius sic legit. Ὄντι τραγῳδὸς, ἄτε πόρνη, ὁ ἐξελθὼν ζῆν δύναται. ἄτοι ἐνταῦθα ζῆν ἐξεσι. *neqe histrio, neqe scortum scenicum sin in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hic etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & scortum, qi operam suam scenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere destinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rumba? Avdeamus in loco pene conclamato & nostram, licèt minùs dextram, forsan, conjecturam interjicere. Qid si voluit Marcus, qod *l. 4. §. 31. Μὴ τύραννος, μήτε δοῦλος. Neqe tyrannus, neqe servus.* qodqe Plato *Epist. 7. Μήτε ἀνεγκλήτους ἄνδρας μήτε τυραννικὸν ἦθος ἔχοντας, μήτε δὴ πολακευτικά γε, ἀναιρετέον αὐτοῖς. Neqe insolas adversetur frustra mutando, neqe rursus blandiendo eorum cupiditatibus assentetur.* Vide *l. 11. §. 18.* Ità certè usurparit τὸ τραγῳδὸν *l. 9. c. 29. Ἐὰ δὲ ἐτεροζήτουν, ἀλλὰς μὴ κατακίμενος μαθεῖν. Sin tragicò semet ostentarunt, qi ad illorum ostentationem me adduxit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν δύναῃ] Turpe & periculosum est in eo statu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noster, qo minùs qisqe in eo statu vivat, in qo mori ac defungi desideret atqe in animo suo habet. Vide *supra l. 2. §. 11. & infrà l. 11. §. 3.*

Ἐξελθὼν] *exeas*, è vita scilicet ut *l. 2. §. 11.* ἐξιέναι τῦ βίυ pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν simpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l. 2. c. 15.* Συσχήμων ἴσι ἐξιέναι. *Adjatores futuri ne è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag. 188.* Ὅσοι τοιῦτοι τυγχάνουσιν ὄντες τοῦ θεάτρου, ἀπελθόντος. *Periade ut si spectatus quidam, interim dum consurgunt corolla, è vita discederet.* nam qod Mericus Casavbonus de *secessione*, sive *ἀναχωρήσει* intelligit, qalem *l. 4. §. 3.* loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τοῦτο καὶ τῷ ζῆν ἐξεσι] Ità *l. 2. §. 47.* Ἀνάβηθι ὧν ἐπὶ τὸ ζῆν. *Exede ergo è vita.* Stoicum hoc dogma, pierati parim consentaneum: de qo vide *ad l. 3. §. 1.* Apud Stobæum *tom. 2. ser. 1.* Musonius, opinor, Εἰσὶ μὲν ἐκποδὼν ἀπονίσασθαι, μένον ἐν τῷ βίῳ. οἱ δὲ μὰ, βαθέως ἀπαλλαττόμενοι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως. ὅτα καὶ ἐν τῷ βίῳ. παθόντες τι ἐξ ἀνάγκης, φυτὸ ὁ βίος, ἐξαναζεύγνυσι, ὅταν τὸ ἐνδικὸν ὁ μισθώσας ἀπαιτῇ ἡμᾶς, τοῦ δόντος ἀφέλῃ, τὸν πέραντον ἀφέλῃ, τὸ φῶς ἐγκλείσῃ. ὅτα καὶ ἐν τῷ σωματίῳ ἐξαναζεύγνυ, ὅταν ὁ μισθάσας φύσις, τὰς ἀφθαλμὰς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, ἀλλ' ὥσπερ ἐν σωματείῳ ἀναλλάττοντας, οὕτω διεχόμενον, ὅτα καὶ ἐν τῷ βίῳ. ὅταν ἢ ὁ καιρὸς ἔκβα σκεφάζῃ ὄγκια. *Et siquidem condocat, cum paupertate manent in vitâ: si non minus, fatale migrant, tanqam è solemni convivio ac celebri, sin ornato è vita. Non aliter qam è domo, inqit Bion, exigimur, si locator non accepto pretio habitatorem, fores revellat, tegulam admat, parietem obstruat: ità & hoc corpusculo relegor, qando qi locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed sicut è convivio discedo, nihil indignans: itidem è vita, cum tempus aderit, fugiebam, ut trajectus, ingrediare.* qæ novissima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l. 2. c. 16.* Ὦ, γὰρ ἐξεται, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τῦ σωματίυ, ᾗ μικτὶ καίζον, ἴτε ὑπὸ ἀνιᾶται μίαν, ἀχὶ δὲ, ὡς παιδία παροιμίαν, μίγχες ἐν ψυχαγωγίᾳ; *Nam cui licet abire de convivio qam volet, & non amplius ludere, ei nunqid adhuc se manere dolet? non autem tanqam lado interesse qoad se delectavit.* nec ista vitii expertia, qod interpretem fugit, sed emendatu satis proclivia. lego

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid passus. si fumus molestus est mihi, discedo. cur hoc momenti alicujus esse videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere possit, qo minùs faciam qæ velim; velim avtem, qæ animantis ratione imbuti & ad societatem nati naturæ sunt consentanea.

§. 30. Universi mens communionis mutuæ amans est. itaqe deteriora qæqe præstantiorum cavssâ fecit: præstantiora sibi invicem conciliavit. vides ut res singulas ordine justo subdiderit, congesserit, pro dignitate sua suum cuiqe attribuerit, præstantissimas mutuo sibi invicem consensu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus gesseris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunqid hactenus adversùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiseris. recole qoqe qæ transegeris negotia, qibusqe sustinendis sufficeris, cogita & vitæ tuæ historiam jam esse consummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

ἄτως μήν τι, ὡς [c] μηδὲν κακὸν πάσχων. * ἢ κα- [a] L. 2. §. 11, 12. ad f.
πνός ἐστι, ἀπέρχομαι. τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δὲ με τοῦτον οὐδὲν ἐξάγῃ, μενῶ ἀλύπητος, καὶ [c] ἐάσάς με πολύσ[ι] ποιῶν ἃ θέλω. θέλω γὰρ [d] κατὰ φύσιν ἔχειν λογικοῦ, καὶ κοινωνικοῦ ζώου. [b] L. 4. §. 50. [c] L. 1. §. 16. l. 2. §. 9. l. 8. §. 48. [d] L. 1. §. 9. l. 3. §. 4. Sup. §. 16. l. 6. §. 14.

§. 30. Ὁ δὲ ὅλως πᾶς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [e] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ὑπηκοα, καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾶς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέζευξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένειμεν ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε. [e] Sup. §. 16. [f] L. 8. §. 59. [g] Sup. §. 2. l. 9. §. 1. [h] L. 9. §. 9.

§. 31. [i] Πῶς προσπεπήδηκα μέχρι τοῦ Θεοῦς; γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκέταις, οἷς πρὸς πάντας σοι μέχρι τοῦ ἐπὶ τὸ μηδὲν πεπρᾶξαι ἐξαίσιον, μήτε εἰπεῖν. ἀναμεμίηκται ἧ, καὶ δι' αὐτὸ διαλέλυσαι, καὶ δίαι ἦρκεσεν [k] ἐπιμένειν. καὶ ὅπ[ε] [l] πλήρης ἤδη σοι ἡ ἡμέρα ἣν βίοι, καὶ [l] πλοῖα ἡ λειτουργία. καὶ [i] L. 1. §. 17. Sup. §. 11. l. 6. §. 43. l. 10. §. 37. [k] L. 2. §. 14. [l] L. 3. §. 8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe est, prolelant, ubi tædio ceperit esse, incidunt. Vide eundem ipsum *l.* 1. *c.* 24. *ad l.* 8. §. 44. Epicurus ipse apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, si tolerabiles sint, feramus: sin minus aqe animæ è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epist.* 98. de sene nescio qo: *Hic tam turpe putas mortem fugere, qam ad mortem confugere. qid ergo? nam, si fvadebo tibi, exibis? qid tu exeat? si nemo jam eo uti poterit? si nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epist.* 70. *Nil melius æterna lex fecit, qàm qod unum nascentibus nobis ad vitam dedit, extinxit multos.* Idemqe *Epist.* 12. *Epicurus dixit:* Malum est in necessitate vivere: sed in necessitate vivere, necessitas nulla est. *Qidni nulla sit? patent undiqe ad libertatem vias multæ, breves, faciles. agamus Deo gratias, qod nemo in vita teneri potest. calcare ipsas necessitates licet.* Idem (si idem fuerit) *Thebaid.* 1. 1.

Exspere vitam nemo non bonam potest:
At nemo mortem. ——

Plinius *hist. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa hominibus natvra tribvit, nihil melius tempestivâ morte: in eâqe ad optimum, qod illam sibi qisqe præstare potest.* Bacchi illud in Evripidis *Bacchis* v. 496.

Λύσει μ' ὁ δοὺς καὶ, ὅταν ἐγὼ θέλω.

huc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Ipse Deus, simulatqe volam, me solvet. Opinor,
Hoc sentit, Moriar, mors ultima linea rervm est.

Ὅτε μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μίαν μόνην βαρύνουσιν αἰσίαι, μὴ ἐναλαμβάνειν τὸ κακῶς εἶναι. *Damnosa non gravare fatvas, non in malos se esse existimes.* qia scilicet nihil inest mali, avt in vitæ molestiis, avt in morte ipsa; cùm ista omnia sint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφύλακτόν σοὶ (ὁ Ζεὺς) τὸ οἶκον καλὸν. Ἔξεστί σοι πάσχειν ταῦτα ἐνδιατρίβοντι. τοῦ θύρου σοι ἕστηκεν. ἴδιαι σοι μὴ κακῶ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *Ne qid malis illic in vobis esset cavsæ? qod tibi ostia fverunt? tibi fores apervit, fixta non placent? exi, accvsare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qà exeat, habet.*

Καὶ κακὸν ἐστι, ἀνήρχομαι] *ac fumo inflar abeat.* Xylander, nullo planè sensu. legendum, οἷ κακὸν ἐστι, ἀνήρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi versari tunc contingit, *vexat*, maleqe habet, *defendo, exeo.* Alludirur ad dverbium, qo res notantur, qæ domo exigant, *fumus, stillicidium*, & *mulier rixosa.* Vide Drusium *Proverb. class.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de divers. serm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus ista sunt, *Dissert. l.* 1. *c.* 25. Κακὸν πεποίηκε τὸ τὴν σωμάτιον. ὃν μέτριον, μενῶ. ὃν λίαν στενόν, ἐξέρχομαι. ταῦτα γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ προλέγειν, ὅτι ἡ θύρα ἀνοιγήσεται. *Fumvm excitavit ne cubiculo. Si mediocrem, manebo; sin maximum, egredior. Hoc enim & memimisse & tenere oportet jamdvm apertam esse.* qod novissimum in suis subinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9 & 1. 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò post superiora illa: Ἀλλὰ στολὴ μοι κακὸν φαίνεται, τὸ τὸ ζωύριον οἰκεῖν. κάπνισμα, ἐκκλησία καθόλου οἰκεῖν. Ἰκαρίη γὰρ ἐστὶν ἡ οἴκησις ταύτη ἀνοικίστως. *Sed ne Gyarus habitare magni mihi fumi inflar esse videtur. Rectè do cui me habitare nemo prohibebit. Nam ista habitatio cavsa est aperta.* Lucem avtem, qasi è fumo, scnerabuntur ista ala cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' ἄγε ἔξω φυγών, οἱ ὕτος τόλας εἰμὶ, λιμὸς τὸ ἀνοικεῖν, ὕτος ὁ ἔξω λυπεῖ τόπος, ὁ ξύλος. ἄνθι ἡ παραφυγή. διὰ τοῦτο ἐδὲν κακὸν ἐν τῷ βίῳ χαλεπὸν ἔστι. ὅλον δίλυε, ἐξῆλθες, καὶ οὐ κατιόζη. *At non habebo qod edam? Si adro miser fvm, mors portas est: mors portas est omnivm; hoc consyetvdo est. Qapropter mihi in vita grave est: qam vix liber erit, neqe te molestia fumvs afficiet.* Et ibi enim ab ædibus fumo infestis eadem est translatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei esse putas?* Xylander. imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ scilicet discedere) avt tanqam molestum qiddam horrescis! ita fiqidem τὸ πρᾶγμα usurpari docuimus ad illud *supra l.* 4. §. 50. μὴ δοκῶμεν πρᾶγμα. ità Plato in *Sympos. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, οὐδὲν δὲ πρᾶγμα. *Si verò falsum fverit, molestvm non erit.* Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ὦδε παρὸν ἀναπαῦσαι. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οἷον ὡς ἔχει. ὦδε παρὸν τὸν ὕλον, εἰ δὲ συπίλδει, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθήτω. καὶ τί δοκεῖς; τί μᾶλλον ἀνάλυσθαι ἐν τῷ αἴσμῳ, τί γενέσθαι καπνὸν, παιδάριον; *At jam tempvs est morivndi. Nolo rem exaggerare, sed dic qemadmodvm se habet: jam tempvs est materna ire illa, vnde conflata svnt, resolvenda. Qid hoc malè habet? Qid perventvrvm est in mvndo? Qid fiet novvm avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἀεὶ μὲ λυσιτελῆ, ἢ θύρα ἤνοιγμαι. —— πρὸς πάντα γὰρ ἐνίσχυκε δεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρᾶγμα ἂν ἔχοιτο. *Qod si non expedit, janva patet —— ad omnia enim jamdvm patere oportet: ne vbi habebimvs negotii.* Seneca *Epist.* 70. *Vita non semper retinenda est, non enim vivere bonvm est, sed bene vivere. Itaqe sapiens vivet, non qamtvm potest, sed qamtvm debet. —— Si multa occvrrvnt molesta, & tranqillitatem vrbantvm, emittit se. —— nihil existimet sibi referre, factvs finem an accipiat, tardiùs fiat an citiùs. non tanqam de magno detrimento timet. nemo mvltvm ex stillicidio potest perdere. citiùs mors, vel tardius, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel male, ad rem pertinet. bene avtem mori, est effvgere malè vivendi periculvm.* & *Epist.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide sis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδὲν μοι κακὸν ποιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *supra* §. 10. & *l.* 8. §. 48.

§. 30. Ὁ τῶ ὅλων] Vide *supra* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ὑπῆκται] *supra* §. 18.

Συνήνωκε, συνέταξε] *supra* §. 6. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς προσπεπήδηκα μέχρι τῶν Θεῶν, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Ἀι μεγάλαι τύχαι, ἀπὸ τῶ θείου τὰ πολλὰ τῶν ἔργων γίνεται. *Magna qvidem ex fortvnarvm præstantivm spectacvlo nascvntvr.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritisqve dies, & totas respicit annos.
Nulla recordantes lux est ingrata gravisqve:
Nulla fvit, cvjvs non meminisse velit.
Amplivs ætatis spativm sibi vix bonvs hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frvi.

De aliis avtem Marcus aliocvmqe bene gestis *l.* 6. §. 48. qod de se fvisse illic.

Μήτε τινὸς βίξῃ ἐμέτιον, μήτε οἱωνῶν] *nvmqvam* neqam vel *facile* vel *dicile* lapsvm. Syntaxis gemina Homeræ illi *Odyss. v.* 15.

Δαιμόνι' ἤτοι τι σε βάζω κακὸν, ὅτ' ἀγορύω.
Mvltvm, neqe aliqid tibi facio malè, neqe dico.

Ὅσα ἄμοιρα ὑπομένων] Hoc nomine Deo gratias agnoscit deberi, *l.* 1. §. 17. ἵνα τὸ ἀπλογεῖν τὸ οἶκον ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qod laboribvs tot contvsis exantlandis par fverit, ex corpvscvle tam infirmo.*

Πλάσει ὕδε σοι ἰσορία τῶ βίω] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenvm vitæ conviva recedit

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

—— *dubio qem non in tvrbine rervm*
Deprendet sepremvm diei; sed abvnc paratvm,
Ac plenvm vitæ ——

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36

a Sup.§.15. καὶ πόσα ἄλλα καλά. b Sup.§.6. c L.7.§.65.

ἃ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων ὑπερῆσθε. b πόσα δὲ ὑδέξα παρέδες. c εἰς ἴσους ἢ ἀγνώμονας ἐυγνώμων ἐχόντα.

§. 32. d Διὰ τί συγχύσιν ἄπεχον καὶ ἀμαθῆς ψυχαὶ ὑπεχον καὶ ἀπείρημονα; πῶς ἂν ψυχὴ ὑπεχοῦσα καὶ ἐπίσημον e; ἡ ἰδυία ἀρχὴ καὶ πέρας, καὶ f τὸν ἀεὶ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ ἀεὶ συμπίπτης δ καὶ ἐφεξῆς τεταγμένας h αἰῶνος μόνας τὸ πᾶν.

d L.2.§.1. e L.3.§.16.L.6.§.35. f L.19.§.18 L.8.§.3. g Sup.§.13. h Sup.§.21.

§. 33. i Ὅσον ὐδέπω k σποδὸς ἢ σκελετὸς, καὶ l ῆτοι ὄνομα, ἢ m ὐδὲ ὄνομα. n τὰ δὲ ὄνομα, φόβος καὶ ἀπήχημα. τὰ δὲ ἐν τῷ βίῳ πολυπαίπτα, o κενὰ, καὶ p σαπρὰ, καὶ q μικρὰ, καὶ q κυνάρια ἀλλήλοις διδασκόμενα, καὶ s παιδία φιλόπαιγα, γελῶντα, εἶτα ὐθὺς κλαίοντα. πίστις δὲ καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, t ποῖς ὄλυμπον, ὀπὸ

i L.4.§.48. k L.12.§.27. l L.4.§.6.L.6.§.3. m L.4.§.3. n L.4.§.32. o L.9.§.36. p L.6.§.36. q L.7.§.3. r L.9.§.24. s Hesiod. l.1.§.195.

recole itidem, quot præclara videris; quot voluptates ac dolores spreveris; quot pro glorioſis habita neglectui habueris; quot improbis deniqe æqum te exhibueris.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæqe conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéqe inſtructa? Ea qæ principii finiſqe rerum eſt gnara, rationiſqe illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſa nuda; nomenqe tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ in hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

ANNOTATIONES.

'Αγνώμονας ἐυγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſo legebatur.

Φίλυ δὲ καὶ φόντο] Vide *ſupra* §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχύσιν] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minùs conſentaneum notabat, ὅτι παρ' οἷσὶς ἀγωνίζεσθαι μὲν οἱ τιχόντες, κρίνειν δὲ οἱ μὴ τυχόντες. qod in certaminibus de peritis imperitis judicarent. Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c.* 1. *Quanto magis, hos Anacharſis demotiſſet imprudentes de prudentibus judicantes, quàm inſanientes de ſanis?* Horum ergò judicia perinm prudentemqe qemlibet contemnim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre reddatur crepitus.* Varro Margopoli:

— ſtultos contemnite docti.

Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 34.

Ἄπειροι κὰι ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *Ind.* 7. *ſap.*

Bias Priencus dixit; Οἱ πλέῖοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitus ſcitо; qoi dixit malos.

Et mox:

Bias Priencus dixit; Οἱ πλέῖοι κακοί.
Latine dictum ſapiens, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixit & barbaros,
Qi jus, & æquum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Ἐπὶ μουσικὴν μὲν ὰν ἐπιχείρησεν αὐτὸ ἀνοφωτιοῦν περὶ τὰς νότας, εἶναι ὐκάτιον. ἐδὲ γεωμετρικὸς, ὰν ἐπιμένῃ τὰς αὐτὰ κινῆσι περὶ τὸ κύκλο προσπιπτόντας μὴ ἴσας ἴσαις. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πειθόμενος, ἀνθρώπου ἀπαιδεύτου ἐπιτεφθέντος, ἐπιμελουνὸς τι περὶ ὀνίκ καὶ ἀνονίας, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίκ; ἃ πολλῆς αἰδοῦς ἐδοκεῖ τοῖς πεπαιδευμένοις. *Ergo Muſicus cum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiatur: neqe Geometer, ſi lineas qæ à puncto ad circulum producuntur neget eſſe æquales. Homo avtem verè eruditus hominem audactum curabit qid ſat, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem imperitiam eruditorum! Vide reliqa.* Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί οὖν; δεῖλος μὲ παραφρονήσω; ὐκ ἀνοι; ὐκ οἶδ' ὅτι; καὶ πῶς καταφρονήσω τὶ οἰδέτις τῶν πολλῶν καὶ ἀδίκων; ἀλλ' ὐκ ἐν τοῖς ἀγνοοῦσι; τί σοι μέλει; ὦ τοι γὰρ ἄλλῳ τιχήσῃ τῶν ἀνήκων. *Qid ergò? Vt me contemni? A qibus? Ab iis qi te nerunt. Qidnam avtem qi te aoeunt contemnent, qum ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim aliena artefix ignaros artis ſua curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀκοσίοις avtem ψυχαῖς, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebraïo ac Hebraïſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitis*. Moſes *lib.* 2. *c.* 1. v. 5. *Fuerantqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. v. 14. Græcam ſecutus verſionem, ὁι ἐξελθοντες τοῦ ἰσὰκ ψυχαὶ. *Animarum ſeptuaginta* qinqe. Idémqe *c.* 27. v. 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. *Eramus avtem in univerſum in navigio anima decuſſa ſeptuaginta ſex.* Pavlus *ad Rom. c.* 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enumero qis non anima debet ſummum omnium, cujus nomine omnis hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *aut deos.* & *animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vel mea chariſſima anima, qam ſapiſſime ad me ſcribito.*

Ἡ ἰδυία ἀρχὴ καὶ πέρας] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς ὑλικῆς διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet occumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſupra* §. 30. & *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καιρὸν πεφιλλυς πεπεγμένον] ſive καιρὸν πεπεγμένον, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſupra* §. 13.

Οἰκονομῆσθαι τὸ πᾶν] Vide *ſupra* §. 21.

§. 33. Σκυβάλες, ὁ σκελετός] *cinis*, *avt ſceletus*: qod *ſupra l.* 4. §. 48. Τάριχος, ὁ νέκρα. *Salſura mea fabella.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decertaturus ad cœnam ſuos jubet, προδεμίζοντες ἐυνυχῆν. ἀθλιον γὰρ οἱ τῦτο ποιοῦντα ἄριον, ὁ διπόντως ἐξόρους ὑπερεθύμων, αὐδὲ δὶ πόντ[illegible] σκελετὸς ἢ τὸ μηδὲν γενόμενον. *Equites ſe liberalius exciperent: incertum eſſe utrumne ſuctura poſtridie eſſent, an alios dominos miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jacerez & inanimus.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 40. Ἡμᾶς μὲν παῖ ἰδεῖν παῖ ἀγνοεῖν αὐτὸν. οἱ δὲ σκελετίοντες ὐδὲν ἔχοντα, ὡς πολὺ τι, καὶ ἐνίχορα τῶν τυχόντ[illegible]. *Nos quidem à conſpectu tactuque mortuorum abhorremus: alios verò diſſectora cadavera ceu qippiam egregium deum ſervunt, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἦτοι ὄνομα, ἢ ὐδὲ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Μῦθος, ἢ ὐδὲ μῦθος. *Fabula, & an fabula qidem.*

Φόβος καὶ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῶν ἀνυχόντων. *Inanes plane applauſus ipſi.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωττῶν. *Lenonum ſtrepitus.*

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρὰ] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

— πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὲ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυόδειης
Ἀθανάτοι μετὰ φῦλα τὸν ἀμφιέπουσ' ὀνθρώπους,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. —

Tum demum ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibunt, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. —

Et Aratus *Phænom.*

Καὶ τότε μετέπειτα Δίκη κάτα γαῖαν ὀπάρτι,
Ἔσχατα ὑπερκύψαι.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſſa in populos mox Virginis inculpata
Exſurgere odas, & cœlum petere ſuis matrat
Deva alis. —

& Cicero,

Deſervit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cœliqe in parte reſedit.

Refert Lactantius, ſed ita in vulgatis, qaſi Ciceronem illud negare dicatur. *Sed non, avt Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſedisſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 139.

— *fugere pudor, verumqe fidéqe.*

& mox, *v.* 149.

— *& virgo cede madentes*
Ultima cœleſtum terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis idem, *Sat.* 6.

— *ad ſuperos Aſtræa receſſit,*
Hæc (pudicitia ſcilicet) comite; atqe duæ pariter fugere ſorores.

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi plane intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eamqe paſſerunt offenſam totis hominum, ceſſiſſe terrâ, ac cœlumqe migraſſe.* Alluſit huc Valerius Flaccus *Argonaut. l.* 2. de procellis cladibuſqe agens cœlitus immiſſis;

— *tunc*

terra longè latéque patente, ſeſe contulerunt. ecqid igitur reſtat quod te iſtic detineat? ſiquidem res ſenſu ſubjectæ, mutari pronæ, & conſiſtere neſciæ; ſenſus ipſi hebetes & imagines falſas admittere proclives: animula ipſa, exhalatio à ſanguine emiſſa: apud eos, qi iſtiuſmodi ſint, celebrem eſſe, inane quiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel tranſlationem? iſtius tempus donec obvenerit; qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas celebréſque, hominibus benefacias, ſuſtineas eos eiſdémque abſtineas; meminériſque ea omnia, quæ extra corpuſculi animulæque tuæ terminos conſiſtunt, nec tua eſſe, nec in poteſtate tua ſita?

χθονὸς ἀρυσάμης. Ἢ ἂν ἔτι τὸ ἐνδοῦναι κατίχῃ; ἄχρι τίνος μὲν αἰσθητὰ, ὁμοπαθῆ τε, καὶ [b] ἀχ ἰσῶντα. τὰ δ᾽ αἰσθητήρια, [c] ἀμυδρὰ καὶ ὑποβρυτύπωτα. αὐτὸ δ᾽ τὸ ψυχάριον, [d] ἀναθυμίασις ἀφ᾽ αἵματος. [e] τὸ δ᾽ ὑπολαμβάνειν ταῦτα πίστις, κενόν. [f] τί ἂν ἐκ τούτων ἀπολαύσεις; [g] ἴλεως [h] δ᾽ ἔτι σθένει ἀπὸ μακάρων. ἕως δ᾽ ἐκεῖνος ὁ καιρὸς ἱφίσταται, τί [i] ἀρκεῖ; τί δ᾽ ἄλλο ἢ [k] θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν· [l] ἀνθρώπους δὲ εὐ ποιεῖν, καὶ [m] ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. ἴσον δ᾽ ἐκεῖνο ὅρον ἔχειδέ, καὶ ἔξω πνεύματός, ποῦ ποτε μεμῆσθαι [n] μήτε σὲ ἔνται, μήτε σοί τινας;

a L. 2. §. 17.
b Sup. §. 23.
c L. 2. §. 17.
d L. 4. §. 3.
e L. 4. §. 33.
f Sup. §. 10.
g L. 2. §. 3.
h L. 7. §. 32.
i Sup. §. 64.
k L. 6. §. 10. 30.
l L. 5. §. 20.
m Sup. §. 20.
n L. 12. §. 3.

§. 34.

ANNOTATIONES.

— tunc flagrat iras
In populos, Argiva Jovem, terriſque relictis
Invocat aſſiduas Saturnia ſidera queſtu.

Alluſit & Maro ipſe *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— extrema per illos
Juſtitia excedens terris veſtigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in his accuſato pag.* 215. τὸν Δίονα inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Ἀνὴρ ἐς τὴν γῆν, ἐς ἐξετασομένην πρὸς αὐτῶν, ἀφικνεῖται πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὸν ἀδικίαν ἐκτετιλῶσα ὑ φίσεως; *Iterúmne in terram, ut ejecta ab illis, denuo fugitiva è vita abeam, ubi inuſtitiam arridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco noſtro imperante, δίκη δὲ οὐδαμοῦ κάθοδον εἰς ἀνθρώπους. *juſtitiam ac verecundiam ad homines regreſſas*, aſſerit Ariſtides *Orat. in Romam.* Idémque de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἀλιευτ. β. prope finem,

— τῶν γάρ τε, Δίκη, ἐριθήλεα τελέων
Γηθόσυνα μερόπεσσι φυτίνουσι ἔθνεα φύτλης,
Ἐξ οὗ σοι πρώτιστα μέγαν ζρόνον ἐμβεβάασιν
Ἄμφω Σευήρειοι τε πατὴρ καὶ φαίδιμος υἱός.
— *unus enim te, ô Juſtitia nutricula urbium,*
Cognoſco hominibus familiarem atque cohabitatricem,
Ex quo mihi imperant excelſa ſolia conſentiſa
Utroque, divinique pater, & illuſtris filius.

Scripta enim hæc Severo ſuperſtite, etiamſi non antè defuncto jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. §. 27. ſi ad victum ſimplicem ac innoxium reduci poſſet genus humanum. Ἡ δίκη, inqit, ὡς ἐνδημοῦσα. *δόκιμος μὲν ἐξορμήσας ἀφ᾽ ἑστίας, διαπεσοῦσα δὲ πολιτευομένης ἡ πᾶν᾽ ἡμῖν, καθάπερ ἐμὲ ἐς ἡμᾶς. Profecta patet nos felices futuros, ſuppoſitâ ab hominibus exterminatâ, & juſtitiâ eandem apud nos, quæ in cœlis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orat. defect. p.* 413. *A.* Θαυμαστὸν ἔσῃ, εἰ τοιαύτης σ᾽ς [ἡμᾶς] πολὺς ὀποτοχαμένος, ἐ μόνον, ὡς τροπῶν Ἡσιόδ, διδοὺς ἡ τιμωρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀναλελοίπειν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια θεᾶς συνεπισπωμένη τὰ χρηστήρια παύσαχθαι λέγειν. *Tantè malitiâ in nos diſſipatâ mirum eſt, ſi non tantam, quæ pradixit Heſiodus, verecundia & juſta indignatio humanam reliquerunt vitam: ſed providentia etiam divina conſenſum oraculis omnem abeat.* Ità enim reſtituendum locum illum arbitrabar; niſi qis & ἀδίκ interficiendum exiſtimet, ut ſit Σκυθικὸν ἀδίκ. ea enim dubio procul Cynici mens eſt. Vide Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vide & ſis Hieronymum *adv. Pelagianum lib.* 3. *cap.* 5. quem videre cuilam in epiſtola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *juſtitiam, quaſſe jam non niſi in cœlo credatur, apud illum ſolam dicat invenire in terris.*

Τὰ μὲν ἀνθρώπινα, ἐμπεδόκλεια, καὶ ἀχ ἑαυτῶν] *ſuprà* §. 23.

Πᾶ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, ἡ ἐνυπαρξάντια] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 8. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ᾽ αἵματος] Ita *lib.* 6. §. 15. Ἢ ζωὴ ἐκπέτεται, οἷον ἡ ἀφ᾽ αἵματος ἀναθυμίασις, ἡ ἡ ἐν τῷ ἀέρι ἀναπνοή. *Vita exhalat, quaſi exhalatio ex ſanguine quadam, & ab aere ſpiritus attrahitur.*

Τὸ δὲ ἐνδεικνῦσθαι παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3. 33.

Τί ἂν περιποιήσεις; ἵλεως τέ᾽] *Quid ergò aliud optaris, niſi vel* &c. Xylander fruſtra. legendum enim, τί ἀ περιμένεις &c. *Cur non propere lubentique animo mortem expectas, ſive ea deſtructio eſt ſive demigratio?*

Ἔστι σοῦσι, ἀ ἐν μετοίκοισιν] Ambiguè loqitur iſtic Marcus, uti ſæpe alibi. Vide *ſupra ad l.* 4. §. 21. ſed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] ſic *l.* 4. §. 21. ἐξάπτονται. qia igneum quiddam animam exiſtimabant. Ignis autem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν ἡ ἐνθυμεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐωφελεῖν] Eadem monita ſaluraria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀνέχεσθαι] Ita *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος ἐκαιοσύνης. *Æquanimitatem eſſe juſtitiæ partem.* & *ſuprà* §. 20. Ἐνεργητικὸν καὶ ἀνεκτικὸν. *Jovare & ſuſtinere.* Epictetus ſolitus eſt dicere, (uti ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic l.* 17. *c.* 19.) *duo eſſe vitæ multo omnium graviſſima ac ſeverrima, intoleranciam & incontinentiam*, itaque *futurum plerasque imperatorias, utramque victarum tranquilliſſimam, qi hæc duo verba certè habeat, caque ſibi imperanda curet*, Ἀνέχου καὶ ἀπέχου *Suſtine & abſtine.* Atqi Tertullianus etiam *incontinentiam* ſub *intoleranciæ* comprehendit, *continentiam* ſub *toleranciæ* contineri contendit. *de patient. cap.* 5. *Ut compendio dictum ſit, omne peccatum impatientiæ aſcribendum. malum impatientia eſt bonum. nemo impudicus, non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & iniquus æquitatis. ut malus nemo ſit, nisi qui bonum perſeverare non poterit.* Et *ibidem c.* 13. *Omnia Dei placita rectè patientes, &c.*

Μένε οὖν, μένε ἐπὶ σοί] Evcherius in *Orat. hortat. Eſto tu*, inqit, *tibi charus, quin tua.* Verum Marcus hic ulta, & quicquid extrà corpuſculi animulæque fines conſiſtit, *tua* eſſe tibi negat. ſed & Lucilius apud Senecam *Epiſt.* 8.

Non eſt tuum, fortuna quod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum eſt omne, quicquid optando evenit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum quod potuit, auferri poteſt.

In eandem ſententiam Bernardus *de bon. deſer. Divitia iſta nec vera, nec veſtra ſunt. ſi veſtra ſunt, vobiſcum auferte. Quod enim hic relinquitur, non noſtrum ſed alienum eſt.* Ambroſius *Epiſt.* 9. Baſilius Cæſar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Moſaicum, Πρόσεχε σεαυτῷ, τοῦτ᾽ ἐστι, μετὰ τοῦ σοῦ, μήτε τοῦ πλησίον ἁρπάσῃς τὸν ἀργὸν, μήτε τοῦ ἑτέρου τὸν ἴδιον, ἵνα μὴ ἐπιθυμήσῃς τῶν ἀλλοτρίων. *Proſecto patet nos felices futuros, ſuppoſitâ ab hominibus exterminatâ, & juſtitiâ eandem apud nos, quæ in cœlis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Orat. defect. p.* 413. *A.* Θαυμαστὸν ἔσῃ, εἰ τοιαύτης σ᾽ς [ἡμᾶς] πολὺς ὀποτοχαμένος, ἐ μόνον, ὡς τροπῶν Ἡσιόδ, διδοὺς ἡ τιμωρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀναλελοίπειν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια θεᾶς συνεπισπωμένη τὰ χρηστήρια παύσαχθαι λέγειν. *Tantè malitiâ in nos diſſipatâ mirum eſt, ſi non tantam, quæ pradixit Heſiodus, verecundia & juſta indignatio humanam reliquerunt vitam: ſed providentia etiam divina conſenſum oraculis omnem abeat.* Ità enim reſtituendum locum illum arbitrabar; niſi qis & ἀδίκ interficiendum exiſtimet, ut ſit Σκυθικὸν ἀδίκ. ea enim dubio procul Cynici mens eſt. Vide Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vide & ſis Hieronymum *adv. Pelagianum lib.* 3. *cap.* 5. quem videre cuilam in epiſtola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *juſtitiam, quaſſe jam non niſi in cœlo credatur, apud illum ſolam dicat invenire in terris.*

Τὰ μὲν ἀνθρώπινα, ἐμπεδόκλεια, καὶ ἀχ ἑαυτῶν] *ſuprà* §. 23.

Πᾶ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, ἡ ἐνυπαρξάντια] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 8. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ᾽ αἵματος] Ita *lib.* 6. §. 15. Ἢ ζωὴ ἐκπέτεται, οἷον ἡ ἀφ᾽ αἵματος ἀναθυμίασις, ἡ ἡ ἐν τῷ ἀέρι ἀναπνοή. *Vita exhalat, quaſi exhalatio ex ſanguine quadam, & ab aere ſpiritus attrahitur.*

Τὸ δὲ ἐνδεικνῦσθαι παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3. 33.

Τί ἂν περιποιήσεις; ἵλεως τέ᾽] *Quid ergò aliud optaris, niſi vel* &c. Xylander fruſtra. legendum enim, τί ἀ περιμένεις &c. *Cur non propere lubentique animo mortem expectas, ſive ea deſtructio eſt ſive demigratio?*

Ἔστι σοῦσι, ἀ ἐν μετοίκοισιν] Ambiguè loqitur iſtic Marcus, uti ſæpe alibi. Vide *ſupra ad l.* 4. §. 21. ſed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσιν] ſic *l.* 4. §. 21. ἐξάπτονται. qia igneum quiddam animam exiſtimabant. Ignis autem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν ἡ ἐνθυμεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐωφελεῖν] Eadem monita ſaluraria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀνέχεσθαι] Ita *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος ἐκαιοσύνης. *Æquanimitatem eſſe juſtitiæ partem.*

§ 34.

a *L.* 2. §. 5.
b Sup. §. 14.
c *L.* 1. §. 9.
* - - - *l.* σεαυ
d Sup. §. 20.
e Sup. 16.
f *L.* 4. §. 20. *l.* 9. §. 31.

§. 34. Δύναται ἀεὶ [a] εὐροεῖν, ἄγε καὶ [b] ὁδεύειν, ἄγε καὶ [c] οἷς χρὴ παρεῖναι, ἄγε καὶ * δύο ταῦτα κτιστὰ, τῆτε τοῦ θεοῦ, καὶ τῆ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παντὸς λογικοῦ ζώου ψυχῆ. τὸ [d] μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου. καὶ τὸ [e] ἐν τῆ δικαίᾳ ἕξει καὶ πρόσῤῥῆ ἔχειν τὰ ἀγαθὸν, τὸ [f] ἐντυθῆναι τοῖς ἀρέσκουσι δοκήσεσι.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si ritè incedere potueris, rectâque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, quod ab alia re nulla possit impediri; alterum, quod in animi affectione actionéque justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere necesse habeat.

g Sup. §. 25. *l.* 7. §. 22. *l.* 9. §. 4.
h Sup. §. 22.
i *L.* 8. §. 55.
k *L.* 9. §. 3.

§. 35. Εἰ [g] μήτι κακὸν ἐστὶ τῶν ἐμοὶ, μήτε ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμὴ, [h] μήτε τὸ κοινὸν βλάπτουσα, τί ὑπὲρ αὐτοῦ διαφέρομαι; [i] πῶς ἢ βλαβῆ τὸ κοινόν;

l *L.* 4. §. 22. *l.* 7. §. 43. m *L.* 6. §. 30. n *L.* 3. §. 11.

§. 35. Si nec avt vitiositas hæc mea sit, avt effectum vitiositatis meæ; nec communitas eâ lædatur, cur de re ista ipse differor? communitatem avtem qid læserit?

§. 36. Μὴ [k] ὀλοχερῶς [l] τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι. [m] βοηθεῖν μὲν [n] δύναμαι καὶ ἄξιον.

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Εὐροεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. c. 4. εὐθυμίᾳ καὶ εὐροΐᾳ. *hilarem & alacrem.* & c. 4. Εὐρόως καὶ ταμέχως βιώσεσθαι. *Ut feliciter & animo tranquillo victurus.* Ei opponitur οὐ δυσροεῖν. Epictetus *l.* 1. c. 28. Ὅταν τὸ πρόσωπον καὶ μέσον αἰσθὸν ἔχῃ τῷ παντοῖσθαι ὁ ἀμαρτάνων, τῷ εὐροεῖν ἢ δυσροεῖν, τὶ ἀνοχλῇ ἢ ἐνοχλεῖ. *Ubi autem prima ave unica causa est ave rotæ agendi ave detinendi, ave prospere adversive successa utendi, ave secundam vel adversam fortunam experiendi.* cùm res scilicet ex voto & animi sententia non succedunt, non fluunt. ab eis tractam, qi æstu adversio conflictantur. Idem *l.* 2. c. 17. Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ οὐ δυνατὰ; τί ὧν ἐμπεδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; ὁ φόβος τὰ ποιμνία; διὰ τί ὧν περιπίπτεις ταῦ; διὰ τί δυσχεῖς; διὰ οἱ φίλοι σου οἱ, ὁ γίνεται, ἂν μὴ θέλοντος, γίνεται; ἀναδέξῃ γὰρ μεγίστην δυσροΐαν καὶ ταπεδαιμονίαν. *Tu ea vis qa & fieri & ne fieri possint. Cur ergo impedaris? Cus successu caves? Nim ta nunc fugis necessaria. Cur ergo in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur re volente aliqid non fit? Cur volente fit aliqid? Has cum demonstrato est maxima calamitatis & infelicitatis.*

Ὀλοχερῶς] *supra* §. 14.

Ὀλῇ τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] *certam in opinando rationem methodumqe observare.* Vide *ad l.* 4. §. 9.

Καὶ πρόσῤῥησιν δύο ταῦτα] Distinctio plena post πρόσῤῥησιν est collocanda. qod & advertit Casavbonus. dum nos attendit Xylander sententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώου λογικοῦ] hoc ideo, qia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal rationæ instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; uti ex Plutarcho *de orac. cessat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλου] *supra* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 2. *l.* 2. *tit.* 7. ex *enchirid. c.* 23. Νικᾷ σώματός ἐστι ἰμπόδιον. περιαίρεσιν δὲ ὦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ θέλῃ. χώλωσις σκέλους ἐστὶ ἰμπόδιον, προαιρέσεως δὲ ὦ. καὶ γνώσῃ δὲ οὕτω ἰμπόδιόν ἐστιλογι, ἐυχόντες τας ἀυτὸ ἄλλα τοῦτ' ἰμπόδιον, τῷ δὲ ὦ. *Morbus est corporis impedimentum, infirmitas non item, nisi ipse velis. Claudicatio pedis est impedimentum, infirmitas non item. Qod si singula in rebus, qa incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujusvis res, non tuas esse impedimentum.*

Τὴν ὁρμὴν ἀπολύειν] Vide *l.* 4. §. 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *supra* §. 14.

§. 35. Ἐὰ μήτι κακὸν ἐστί] Vide *supra* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπτουσα] Vide *supra* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ.] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. c. 7. Τί μέλλει ἀπολλύειν τὸν ὁ τοῦ κόσμου; *Qid periturum est de mundo.* si tibi vita etiam erepta fuerit?

§. 36. Μὴ ὀλοχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictisve aliis qibusvis, qi ejusdem indigent, feramdo, id statim admittamus, qod imaginatio forsan nobis oostra ad aspectum primum suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliqid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 41. dixit. Μὴ συναπολλύσθαι, φησὶ τοφίζει. *Lamentationibus ne collamentaris, neve commoveris.* Epictetus *enchir. c.* 16. Ὅταν πλησίον ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντα ἔξωθι, ἢ ὑπολελοιδορημένον τὸν ἑαυτοῦ, πρόσεχε μὴ σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἔσθι ἕτοιμος παρ' ἑαυτοῦ, καὶ λέγειν ἕκα προχειρον, ὅτι οὐτος θλίβει, ἀλλὰ τὰ δόγματα τὰ περὶ αὐτου. *Quem ejulantem gemitumve videris in lacte, sive peregre profecto filio, sive rebus amissis: cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa, sed flectum ipse tecum distinguito, sitqe in promptu ut dicas. Ipsum afflegit, sed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qa minus integer videtur, qò integritati restituam fuæ. Excidisse aliqid Hieronymo Volfio subolut: sed io supplendo parum feliciter versatus est. in anocotatis interserit, ἄλλον γὰρ ἢ θλίβει. cujus rationem subjungit, ὅτι ἄλλα ἐχ' ἑαυτοῦ. *Alium*, inqit, *non angit, qia non tangit.* ut sit qod Comitibus,

Facilè omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.

Ta si hoc sit, aliter senties.

sed & illis interfectis, adhuc clavdicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magis idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qalem versio ipsa repræsentare videtur. *Ipsud affert, non casus ipse; alium enim non affligit,* [vel potiùs *non afflixerat*] *sed conceptu de eo opinio.* Verùm supplendum amplius ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τοῦτο θλίβει, ἢ οὐ συμβεβηκότα. ἄλλου γὰρ ἢ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγματα. *Qod cruciatur non ob eventum rei, aliis enim non cruciantur: sed ob suas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀφ' ἑαυτοῦ. & illa διαφέρῃ παρ' ἑαυτῷ omisit prorsus. qæ & mihi suspecta. Generalius pavlò Epictetus idem *Dissert.* *l.* 4. c. 10. Μὴ περὶ τῶ ἐπαγγελιῶν φαντάσεων κρούσῃ τὸ τυραννεύοντος. *Nolo ame regulam naturæ adhibitam prosilire ad affectiones.* Et *l.* 2. c. 18. Τὸ πρᾶγμα οὐδ' τῶν ἐξόπισθ- μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' αὐτὸ, ἴωθεῖσά μι μικρὸν, φαντασία. ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ περὶ τίνων. ἄφες τε δοκιμάζω. *Prumum tuum vide ne ulli temerè assentiaris, sed dic: visum, expecta me paululum, sine videam qid sis, & qa de re; sine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir.* c. 20. Ὅρα μόνον ἰδιώτου τινὸς προτιμώμενον, ἢ ἄλλως ἐνδοξούμενον, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. *Si qem eximiis honoribus affectum, aut alioqi florentem videris: vide ne qando beatum illum prædices, visorum impetum secutus.* pro eo qod codices perperam, συναρπασθείς. Sic enim ipse mox c. 21. Τοιγαροῦν ἐν περάσει παρᾷ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῇς. *Quapropter in primis operam dato, ne visa tibi assensum extorqueant.* Idem *enchir.* c. 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; laydatur: Ὅταν ἰδωσί τινὸ- φαντασίαν λαβῆς, ὁπως μὴ ἐνὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσου, μὴ συναρπαζέσθω ταχέως. ἀλλ' ἐκδιδράσθω σε τὸ πρᾶγμα. μίκρὸν ἀναδολὴν αὐτοῦ παρὰ σαυτῷ λαβὲ, ἐνισχύσασα τὸν φαντασίαν, καθ' ὃν ἔχεις καιρὸν. καὶ ταχὺ κρατῆσ οὐκ ἔτιν. *Cum aliqa tolerarum animum phantasia subierit, observandum est id qod ea omnibus, ne statim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectet, tuque tecum aliqamdiusum commoratus, cogitationem tuam diligenter suspectam secumdum præceptu tibi præceptu examinato. Et habenas semper fortiter vtere.*

Ὀλοχερῶς] *omnino* Xylander. ut sit, ὁλοσχερῶς, ὁλοτελῶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπαζεσθαι conjungi, *ne in totum abripi nos sinamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς illic, ut & *l.* 9. §. 3. ἀνὰ τὸ πρωτεῦον, *temerè, temerario* positum existimem. ut ὁλοσχερὴς συναρπάζεσθαι idem fit Marco, qod τυχὸν συναρπάζεσθαι Epictero. re scilicet ipsâ non satis sedulo & accuratè perpensâ. Vide *l.* 6. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tusc.* *l.* 4. *Cur misereare porius qàm levas opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non cum ipse fortasse egestatem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare egestate.* Et Plutarchus *de tranquil. pag.* 468. *D.* Ἔσται τῶν φιλοτίμων (Stoicos ostat) καὶ τοῦ ἥλιον ψύχειν πρὸς ἀντοῦντας αἰσθήσεως γιγνόμενον, ἂς καλῶ τῷ βοηθεῖ, ἢ τὸ συναλγεῖν καὶ συνιδεῖσθαι τοῖς πλησίον ὄντ-. *Philosophorum nonnullis misericordiam, qà afficiamur ob aliorum calamitates, verumperam: qod debere nos opitulari aliis, non unu dolere, & animum demittere flatuunt.* Qod avtem in casibus ejusmodi qoad alios observandum præcipit Marcus, idem & qoad nosipsos Epictetus *l.* 1. c. 27. Τοιγαροῦν αἱ φαντασίαι γίνεται ἡμῖν. ἢ γὰρ ἐστὶ τοια ἄτινα, ὡς φαίνεται. ἢ οὐκ ὄντα, ὡδὶ φαίνεται ὅτι ἐστὶ. ἢ ἐστι, καὶ ἢ φαίνεται. ἢ ὧδε ἔστι, καὶ φαίνεται. λοιπὸν ἐν πᾶσι τούτοις ἐυσροκῆς ἐργον ἐστὶ τῷ πεπαιδευμένῳ. ἢ, τι δ' ἂν ᾖ τὸ θλίβον. *insidiæ diu præsentem tibi flabuntur. Quatuor modis visa in nobis existunt. Aut enim talia sunt qalem videntur: aut cum non sint, non esse videntur. aut sunt, & non esse videntur: aut non sunt, & esse videntur. In his igitur omnibus*

feras. nec ſi in rebus mediis hiſce detrimentum ſuſtinuerunt, ideò lædi eos exiſtimes. nihil enim mali ſubeſt. ſed qemadmodum ſenex diſcedens alumni turbinem poſcebat, cùm turbinem tamen, hoc eſt, ludicrum qddam, eſſe meminiſſet: ità & iſtic te geras. ad roſtra ubi declamitans fueris, an oblitus es, homo, hæc qidnam ſint? memini ſatis, inqis; verùm ea ſunt, in qibus iſti pretium ſtudiumqe ponunt. num ergò & te fatuum eſſe neceſſe eſt, qa illi ſunt? qocunqe loco deprehenſus, felix

καὶ εἰς τὰ μέσα ἐλαττῶν), μὴ μόν τι [a] βλάβην ἀυτὰ φαντάζεσθαι, κακὸν γάρ * ἐϑ. ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν τ' ϑρίπτε ῥόμβον ἀπῆτει, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος. ἄτοπος ἂν καὶ ὕδε. ἐκεῖ τι * γένη καλὸν ϑὲ τ' ἰμβόλιον. ἄνϑρωπε, ἐπεὶ λάϑε τί τοῦτο ἦν; ναί. ἀλλὰ τύπος περιεκάθαιρε. [b] Δῆ τοῦτ' ἂν καὶ σὺ μορὲς γένη; * ἐγενόμην πτῶξ, ἐπειδήπερ καταλαφθεὶς *, * ἔυμειρ. ἀνϑρωπ.

[a] Sup. §. 35. * ὠφὸν f.

* γένοιτο Xyl. b L. 9. §. 29. c L. 4. §. 44. * - - - ται. Sal. γένοιο ἂν, ὁ. καὶ ἴση. Boot. * - λαβὼν S & B. * ἀνάγκαιε, τὸ δὲ ἴση. ὁ. ται' S.

ANNOTATIONES.

hac rebus non ſatis ac decoris eradus eſt mannus. Quqid autem nos preſſerit, ex afferendum erit adjumentum.

Κἀὸ τὶς τὸ μέσα ἐλαττῶτες, μὰ μὸ τοι βλάβ᾽ν] *Si in medio ipſis* (qæ nec bona nec mala ſunt) *detrimentum aliqid ſuſtinuerint, ne eos lædi exiſtimes.* ἐλαττῶσϑαι eſt τὸ ἐλάττω ἔχειν ἢ ἐλάττων φέρεσϑαι, ſive ἐλαττον ἴσχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cum & illum illuſtrat, & cum eo qi hic ſequitur Platonis ſororiat.) id eſt *minus conſequi, detrimentum damnumqe aliqod ſuſtinere.* Sicjidem is hoc eodem ſenſu τὸ ἐλαττοῦσϑαι uſurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 744. *C.* Φύγωτ᾽ ϑ᾽ τὰς τ᾽ ἀρχὰς κ᾽ τιμὰς κ᾽ ὅλως, κ᾽ ϑάλιϑ᾽ ἐλαττ. ἢ πρ. ὅσ᾽ ἐϑ. ὅτε πράγμα ἀ μὴ ἴχοτ. *Fugientis honores, principatus & judicia, & laborer ſe ſubjicientis, ut laboret minus.* Et Dio Pruſæus: Τίς τῶν ἐλαττοῦσϑαι βέλτιον, κ᾽ τὸ ἧττον ϕιλεῖν ἑαυτὸν, ἢ πολλαπλασία τῶν ἄλλων ἐπιτήδευ. *Qi tolerare damnum ſuſtinere, & cladem facile perferre, illorum multiplicia non ſuſcipiet.* & *Orat.* 64. Τῶν γὰρ ἐναντίων μετέχειν ἀνάγκη, κατὰ τὴν αὐτὰς ἐλαττοῦσϑαι. *Vitia enim virtutis participes erunt, licet juxta ſuam ipſorum vicinitate.* Alluſiſſe videtur Marcus ad illa Epicteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ᾽ ἔστι γε σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς κτῆσιν, ἐυδὲ ὁ βλάβη. ὅταν οὖ τὸν προαίρετον ἐλάττωμα βλάβη; *At ſi corpori aliqod ave res familiaris decederet, illic damnum eſt, ubi autem voluntate, nullumne ibi damnum?* Marcus ipſe *ſuprà* §. 15. ὁ ἐλαττούμενος ἑαυτῷ ἐε τούτοις, ἀγαϑός. *bonus habetur, qi minuit ſibi ex iſtis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἐϑ.] *forſan fuerit, nullo enim malo ſubeſt, cùm iſta nec bona nec mala, ſed media ſint,* qibus privantur illi. Poteſt tamen ferri iſtud, κακὸν ἐϑ. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ τῶν ϑάλλων ἢ τὰς ἐκ τούτων ὀδύνας τῶν οἰκείων, ἵνα τοῖς ϕαύλοις παραμένειν πρὸς ἴσκαμμα. *Ne nunc conſideres lacrymas & lamentationes eorundem ad omnemqe more male pergentes.* Faciúntqe eodem qe Epictetus habet loco ſuperiùs laudato Ἐπ᾽ ἐϑ. ἐεὶ τὸ ϑλίβου, πρὸς ἐωῦτὸ τὸ βούλημα ἀναφέρειν πειρᾶτ. Τί δ᾽ ἐστὶ κακὸν ἐϑ. ἐεῖνο ἐκβιάσασϑαι βούλημα; τὸ ἐναντίον ἐϑ. ἀνάγκη τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐωὸ. ἀπάλλυτο ὁ παῖς αὐτῶ, ἢ μήτης ἐξεύρη. ἄλλον τῶν ἐκτὸς λόγων ἀναπεπλεκτ ἑαυτὸν τούτοις τοῖς ϕαύλ. ἀνάγκη τῷ ἴδιῳ τὸ ἐναντίον ἐϑ. *Se conferendo erit qo premat, dando eris operæ ut ex medicinam inveniamus. Qa ergo contra conſiderandorum medicina inveniretur? contraria conferendo, Vulgo duo avdis, miſerum illum! pater ejus eſt defunctus; perit mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab iſtis vocibus; appone conſiderandos contrarium conferendi-mem.* Sed prius tamen iſtud magis placet.

Ἀλλ᾽ ὡς ὁ γέρων] Fabellam aliqam ſeu hiſtoriolam reſpexiſſe videtur, de ſene, qi pueruli alumni ſui ſtrombum, ſiva ludicrum aliqod, animò cavila poſcebat, non qòd ipſe experetet, avt momenti aliqjus eſſe duceret, cùm παιγνιδίᾳ ea eſſe cognoſceret: ſed qò puſin ipſum beneficio aliqo afficiſſe ſe opinaretur. ita ſolemus nos ab infantulis noſtris ejuſmodi petere ludibundi, qo illi nobis grattiari videantur. eſt enim ille ῥομβᾶ, qod & Salmaſius monuit, non *rhombus*, ut Xylander vertit, ſed puerilis *turbo*, qem & στρόμβον dicere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, ut ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 91. *D.*

Κόνδ᾽, καὶ ῥόμβος, ἢ καλύκων ταυτότητα,
Μῆλά τε χρύσια καλὰ παῖ Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pama nux, trochus, & qa flectunt membra movenque
Lado, & qa Hesperides miſcrunt aurea mala.

Ἐκεῖ τοι γὰρ καλῶν ἐστι τῶν ἰμβόλων] Xylander *quidam bonus aliqid fuit in roſtris.* tanqam ſi eſſet, ἐκεῖ τί γενέσϑαι καλόν. Caſavbonus *qid fecit*, avt *qorſum ſic clamor omnis ad roſtra tulit* ut aliter etiam legiſſe videatur. Ego, eſſi in loco ſuſpecto nihil muto; ſed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Quando ad roſtra clamatum fuerit*, ſive honorem ac dignitatem aliqam avt ubi ipſi, avt cui faves cuipiam ambiendo, ſive litem aliqam vel propriam vel alienam proſequendo. Verum D. Salmaſius καλὸς mavult. id eſt *ſplendide veſtitus & pulcer.* ut alluſum ſit ad magiſtratus; qi pro roſtris ſplendide amicti concionem habebant. ἰμβόλια ſive ἰμβῶνες, *roſtra* locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, roſtris infractis; ut Livius *l.* 8. Πρὸς τοὺς καλυμένους ἰμβόλους τῆς τῶν ἀγορῶν. *In formas ad Roſtra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. &, ἀναβῆναι ἐπὶ τοὺς ἰμβόλους. *Roſtra conſcendat. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸ δὲ παρακαλῶντα αἴρει τὸν πόλιμον στρατηγὸν καταπεπτωκέναι ἀπὸ τῶν ἰμβόλων, ἐπειδὴν τοὺς λόγους. *Praterea, qi populum ad bellum hortabatur, cùm decruciaſſet, verba ipſe facebat*, vel, *concionem ipſe habebat.* qem locum Svidam de acie genere, qod apud Tacticos ἰμβολὰ dicitur, perperam cepiſſe monuit & toties hic nominendus mihe clariſs. Salmaſius.

Ἄνϑρωπε, ἐπειλαϑου] hoc tibi, mjic, occurrat, ubi in foro conſitis, lucan ſortan honeſtiorem dignitatemve aliqam vel tibiipſi vel eli cuiqam eniam ambienti: *O homo, an ipſarum rerum conditionis oblitus es*, qod ea, tanqam ſi boni qidpiam eis meſſet, tam ſtudiosè perſeqaris? *ſine, Nelius, ô homo, gaſta hæc ſint?* pulcrum putas ac beatum magiſtratum capeſſere, ac pro roſtris concionari, & affari populum?

Ναὶ, ἀλλὰ τύπος περιεκάθαιρε] Reſpondet, qiſi ex imbecilis perſona. Agnoſco revera eſſe ejuſmodi, qalia tu ſuggeris, adiaphora ſcilicet. Verum ea ſunt, qæ ſibi in æſtimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ' ἂν καὶ σὺ μορὲς γένη;] Regem hunc: *An ideo & te ſtultum fieri*, & inter ſtultos nomen tuum profiteri neceſſe eſt, qa ſtolidè ſeſe illi habuerunt? Qod in *Scelco* apud Athen. *l.* 15.

Ἐνὼ μὲν μανθάνω ταῦτα, συνεπιϑορύπτω τοῦϑ᾽ ὅμως,
Τὰ δεῖτε μεῖνον ἐμοῦτε, ἴσως ἐγὼ ξυνήσομαι τάδε.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 2.

Φασὶ μετὰ μανιῶν
Χρῆναι μαίνεσϑαι ἀτεμ᾽ως.
Apud inſanes omnibus opus
Eſſe inſanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Aulid. v.* 406.

Σύνεσϕρόνει νυν ϕίλοις', ἀλλ' ὦ συνετὸς ἴσϑι.
Conſipere, non conjurere ſum promptus tibi.

Grotius.

Conſipere, non deſipere tecum debeo.

Lipſius. Eodémque alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 53. *C.*

Συνεπιϑορύπτω γὰρ, οὐχὶ συνεπιϑύω ἴδιον.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συνῆδεν, ἀλλὰ συμϕιλεῖν ἴδιον.

Καί τι ϑᾶν, συγκαλεῖσϑαι καὶ συμϕιλοκαλεῖν, ἀ συναμαρτάνειν, ὕδὲ συϕιλαυγεῖν.

Non imperas ſolet eſſe, ſed amoris comes.

Nimirum enim una officium facere, & adjuvare in pulcrorum rerum ſtudio cupit, non peccando una malitiosis agendi ſocium ſe præber. Marcus ipſe *ſuprà l.* 9. §. 29. Ἐι δὲ ἐεγεγήϑεταν, ὑδὲν μᾶλλον ἀναπεπλεκτ μετ᾽ἐωῦτῶν. *Sin magnè ſomni oſſentarunt, nis ad illorum oſſentationem me addixeri manjis autem*, id eſt, *ſtultos ſupra l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos ies iſtiſmodi ſolent, ἐυφραίνειν ἢ λυπεῖν, ſi concedantur & adſint, lætos; ſi negentur, triſtes faceretc.

Ἐγνόμην πτῶξ, ἐπειδήπερ καταλαφθείς, ἔυμειρ. ἄνϑρωπ.] Locus morbi manifeſtus; ſed cui citra codicum opem havd facile medicme fiat. Meritus Caſavbonus illud ἐγνόμην πτῶξ ad priora refert, eòque periochan vult clavdi. verte itaqe, *Fuerunt quidaqe* (id ſufficit.) In *præfatione* ſic παραφράζει; *Num & ea ipſorum ſtultitia futurus eſt ſufficit qod tamdiu exiſtimatus fuerit.* Xylander ieqenibus conglurinat, reddítqe; *Aliquando, attamqe relictus, factus ſum ſolex.* ut ἔυμειρος ἄνϑρωπος, non ἔυ μέρος legendum fuerit. qod, ſi cui admodum videbitur, malim; *Qi nunc inſtito qo paſto neglectum habear, fuit quando ſolicitor eram, ſortémqe ferebam meliorem.* Ut verba ſint indigne ferentis, alios jam poſthaberi ſe, cum præſertim aliquando fuerit, qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γάρ ἐγὼ κατάλοιπος;
Qid enim ego relictus?

Verùm Caſavbonus κατάλοιπος, non αὐ᾽ταλαφθὼς legit, veritqe παραφράζων, *Mors me, ablatumqe voluerit, deprehendat: ipſe ſolus ſuperſtes ſum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Ὀυτίοι δὴ καταλαφθήσῃ ὑπὸ τῦ ϑανάτ. *Qalem te a morte deprehendi oportet.* Et ſimplicius Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ϑέλεις ποιῶν καταλαφϑῆναι; *To autem qid agentem oportet mvtadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Boorius, ſed pro ἐγνόμην mavult γένοιο ἂν σὺ. ut ſit ſenſus; *Quamqe loco deprehenſus, felix fueris*, ſive *eſſe poteris*: in tua eſt poteſtate ſimum, ut ſis felix, qemadmodum *l.* 11. *c.* 1. dixit, in mentis poteſtate ſitum eſſe, ut vitam ſibi plenam ac conſummatam

a L.7.§.17. τὸ δὲ εὐημερεῖν, ἀγαθὴν μοῖραν σαυτῷ κτᾶσθαι. * -δαι τρίτοι Sal. ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ * τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ἕξεις, ἀγαθαὶ πράξεις.

futurus sis. felix est autem qi sortem sibi bonam comparaverit. fors verò bona si qid sit quæras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus constat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅτου ἂν καταλάβῃ, ubicunque vel quodcunque morte A superveniente deprehensa fuerit. Vel, γίνου τοῦτο. Fias aliquando tui felix: fac te felicem. illud tibi acquire, ut, quocunque loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periochæ integram cum eis quæ sequuntur conficiant. D. Salmasius denique sic concinnas, ut dialogismus prior continuari videatur. Εὐημέρει τοῖνυν ὑμεῖς. Αἰδέσαι, σὺ δὲ ὑμεῖρε, ἀνυβύστει καλαλοβάς, ἀγαθὴν μοῖραν σαυτῷ κτῆσαι. Felix aliquando fui. At bona, tu verò felix, ubicunque deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris. quod quomodo fiat, mox subjicit. Hoc est quod Plautus Trinum. 2. 2.

Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicero in *paradox.* 5. *Nec est ullus est, qui plus apud sapientem polleat quàm ipsius voluntas atque judicium, cui quidem etiam, qui vim habere maximam dicatur, Fortuna ipsa cedat, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuique fingitur moribus.

At qis is poeta sapiens? Forsan docebit id nos Salustius. Is

B etenim *Orat. ad Cæsar.* 1. *Rei*, inqit, *decuit id verum esse quod ex carminibus Appius ait,*

Fabrum esse suæ quemque fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*, *Sua cuique mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l.* 39. *In hoc vero tanta vis animi ingenique fuit, ut quocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturum fuisse videretur.*

Τὸ δὲ ὑμεῖρε, ἀγαθὴν μοῖραν σαυτῷ κτῆσαι] Illis ayt corrigit Marcus sententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat sibi, quòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunquam succesſerant. ayt exponit etiam clariusque explicat, nè qis perperam accipiat, qid τῷ ὑμεῖρε vocabulo intelligi velit. Εὐημερεῖ, inqit, sive *felix* (unde & *l.* 2. §. 6. ὑμεῖρία *felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id est, *fortem bonam sibi nactus est.* Sors autem bona, non in mediis istis, sed in bona mentis dispositione, bonisque conatibus atque actibus indè profluentibus, consistit. Vide *lib.* 7. §. 17. In his etiam ἀγαθαὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ rescribendum monet D. Salmasius.

LIBER VI.

a Inf. §. 5. *L.*7.§.23. b *L.*2.§.13.

a' Τῶν ὅλων ὕσια, ὑπερθὲς, καὶ ὑπερτερές. b ὁ δὲ τῷ πάντῃ θεικῶν λόγῳ ὑδεμίαν ἐν ἑαυτῷ ἀνίαν ἔχει τοῦ κακωθῆν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, ὑδὲ τι κακὸς ποιῆ, ὑδὲ βλάπλεσθαί τι ὑπ' ἄλλου.

c *L.*3.§.11. Inf. §. 8. c πάντα δὲ κατ' ἐκεῖνον γίνεται, καὶ περιέπεται.

UNiversi materia obsequens est & parere prompta. mens rectrix ejusdem, nullam in se maleficii causſam habet; cùm malitiam in se nullam habeat; neque maleficit cuiquam, nec à quoquam læditur. fecundùm hanc verò fiunt & perficiuntur universa.

d *L.*1.§.16. *l.*4.§.33.*l.*5. §.3.Inf. §.7. *l.*8.§.2. §. 2. Μὴ ἀσφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυσάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. d καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod est officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an somni satur; malè audiens,

an

ANNOTATIONES.

§. 1. Τῶν ὅλων ὕσια ἐυυπνὸς καὶ ἐυπρεπής] *Universi materia est obsequi ac parere prompta.* Verum hoc in dubium vocat Seneca *quæst. natur. l.* 1. *præfat.* ubi inter alia quærendum proponit; *Deus materiam ipse sibi formet, an dată utatur:*

— Deus quicquid vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda deserviant; & à magno artifice pravè formentur multa, non qua cessat ars, sed qua id, in qo exercetur, sæpe inobsequens artifici est. Idémque fidenciùs in adversam partem, *de providenc. c.* 5. *Quæri Deus tam unicus in distributione fati fuit, ut bonus verus paupertatem, vulnera, & acerba funera adscriberet? non potest artifex mutare materiam. hæc passa est. quadam separari à quibusdam non possunt, cohærent, undividua sunt.* Scilicet Deum nesciebant illi materiæ autorem, quam illi Deo suo coævam somniabant. nec mirum si inobsequentem experirentur, in quam lege creandi ius nullum obtinerat. Videatur *adversus Hermogenem*, qi parta illis fertiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ πάντῃ θεικῶν λόγος] Vide *supra l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21, 30. & *infrà* §. 4.

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ ἀλίην ἔχει τῇ κακοτροπίᾳ] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀνεπίφθονός ἐςι πᾶσιν. *Deus tentare malis non potest.* Jacob. c. 1. v. 13. Vide *ad l.* 2. §. 11. Quomodo ergo, inqies, ipse dat sa? Ἠλοᾶ c. 45. v. 7. *Ego Dominus creans malum*, & Amos c. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Respondet Basilius Cæsar. *Orat.* 2. *pag.* 424. *B.* Κτίζει καὶ πνεῦσιν, μεσιτεύει αὐτὰ πρὸς τὰ βελτίονα ἄγων. ὅτου δ' ἀνθρώπινα τὰ πάντα κακὰ, τὸν τῆ παλῆ φύσει μεβαλόντα. Ὕσαν τὸ πλίζον. *Crescit autem mala, hoc est, transmutat ipsa, & in meliorem statum existimoque deducit, ut jam mala esse desinant, bonique naturam accipiant: uti creare jumatur. Psal.* 51. v. 10. & *ad Eph. c.* 2. v. 10. ἀλλ' ἐκ τῆ μὴ ὄντος παράγειν, ἀλλα τὰ ὄντα μεταποιῆν. *non ex non existente facere, sed existentia mutare atque removere.* Verùm respondet secundo, distinguendo de malo. *p.* 422. *D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἀμείνω ἄυθρωπον. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὸ ἐυσεβῆ φύσιν. τὸ μὲν ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ὑμῶν ἔρτεται. κακὸν δὲ τὸ ἐμὶν ἐναντίον τῷ ὠφελεῖν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὑτὸ τὰ θρεπόμενα τῷ ἀγαθῷ ἀνατείνειν, πρὸς τὸ συμφέρον ἐμῖν ἐνάγεσθαι. *Malum aliquod est*

A *secundum nostrum sensum, aliud naturâ ipsâ. Malum itaque naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod tristis & durum est sensibus nostris, a superentissimo & optimo domino nobis ad utilitatem inducitur.* Et rursus *pag.* 426. *B.* Τὸ μὲν σφόδρα κακὸν ἡ ἁμαρτία, ὅπερ μάλιςα ἐςὶ τῆς τῦ κακῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐν τοῖς ἀμείνοσι πρωτείοντος ὕρτεται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγυμνάσια, ὡς ἐπίδοξα διδρᾶσι προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παιδείγματα, ἐπὶ τῷ σωφρονέσερα σεαυτῷ τοὺς πρὸς ἀμαρτίαν ἐνολισθέντας. *Malum itaque propriè peccatum, hoc verò dignum appellatione à nostra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendas damnet bonos & declarandam fortitudinem, partim ut medela eorum qa delinquerunt proveniunt, partim ut exempla ad homines ea virtutem pronè prudentiores faciendo.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 3. *cap.* 6. *Neqe enim mala, qa nulla suâ naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus audivit, cum res bene conditas nobis malè agentibus en flagellum formet; ut ea ipsa & per dolorem, qe ferunt, delinquentibus mala sint; & per naturam, qâ existunt, bona. Unde & venenum, mori quidem est hominis, sed tamen vita serpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l.* 2. *Qæ mala dicuntur, & delicta & supplicia, conditorem malorum arcellere volunt, ut malitiæ autor renunciatur.*

B *Nos adhibitâ distinctione utrumque forma; separatim malis delicta & malis supplicia, malis culpa & malis pœna; summa quoque pœna delictorum autorem, malorum peccata & culpa diabolum, malorum pœna & supplicia Deum creatorem, ea illa pars malitiæ deputetur, qa justissima mala tandem judicia adversus mala delicta. de hoc ergo creator confitetur mala, qa congruunt judicio: qa quidem ita mala sunt qibus rependuntur: cæterum suo nomine bona, qa justa, & bonorum defensiva summa.* Ita Irenæus *adv. Valent. l.* 4. *c.* 77. *Mala ea ex qæ incidunt; bona qæ ex Deo judicio procedunt.* Et Augustinus *Ep.* 120. *c.* 19. *Mala sunt peccata, sed supplicia. Malum autem mala non male redditur: nam & ea cum redditur malorum est, qia supplicium est; & ea a qa redditur bonum est, quæritis factum ejus est.* Idem *ad Pelag. Ep. l.* 2. *c.* 7.

Ποῖα καὶ ἐκεῖνον γίνεται] Vide *l.* 2. §. 2, 17. Vide & de passericulo, de pilo, Domini nostri pronuncia, Matth. *c.* 10. v. 29, 30.

§. 2. Καὶ πότερον ἄκων, ὁ ἐυφρανόμενος] Vide *l.* 3. §. 20. & *l.* 5. §. 1.

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, qòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, qod præ manibus eſt ritè diſponere.

§. 3. Introſpice, cavéqe nè rei cujuſqam qalitas dignitáſve propria te fugiat.

§. 4. Præſentia hæc omnia qàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiqidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

§. 5. Novit mens univerſi rectrix, qomodo ſe habeat, qid faciat, & in qa materia verſetur.

§. 6. Optimus injuriam ulſciſcendi modus eſt, inferenti

ἢ Φημύμβρῳ· ἢ [a] πόσοι ἀποθήσκων, ἢ περὶ τῶν τὶ ἀλλοῖον. [b] μία γὰρ ἡ βιωτικὴ περίοδος καὶ ἄνυτος ἐστὶ, καθ' ἣν ἀποθήσκομεν. [c] ὀλιγὴ δὲ καὶ τὴ πολύτης [d] τὸ περὶ ἑυ ζῆζ.

§. 3. [e] Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἰδίας ποιότης, μήτε ἡ ἀξία, ἀφιλοτίμητος ᾖ.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] ταχὺ μεταβάλλ, καὶ ἢ ἐκθυμιωθήσετ᾽ *, ἢ πνοὴ ἡ ὑσία, ἢ σκεδασθήσετ᾽.

§. 5. [h] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς ἀμείβεται, καὶ τὰ ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνα ὕλης.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι, [i] τὸ μὴ

a L. 7. §. 44. 45. 46.
b L. 3. §. 7. l. 10. §. 8.
c L. 8. §. 32. l. 9. §. 6.
d L. 2. §. 5. l. 3. §. 12.
e L. 3. §. 11. l. 5. §. 36. l. 7. §. 29. 30. f L. 5. §. 28. Int. §. 15.
g L. 8. §. 25. l. 10. §. 7.
* — ἀπόλεσ-θαι Lug.
h L. 2. §. 4. Sup. §. 1. l. 10. §. 25.
i L. 7. §. 15. 65.

ANNOTATIONES.

5. §. 3, & *infrà* §. 7. & *l.* 7. §. 36. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. Ὅσα προτίθεταί τισιν, ἢ τιμᾶν, ἢ ὡς ἀσεβῶν καταφρονεῖν, ἴσμεν. ὅ, τι δ' ἂν ἐφ' ἑαυτοῖς πᾶν ᾖ, μὴ ἐπιτρέπω. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστ' ἐν ἐμοί. *Hæc obſerva tanqam leges citrà præcipuum non reclamdas. Qqod autem de te dictum fuerit, id ne curaveris: id enim non jam tui eſt arbitrii.*

Μὴ τῶν βιωτικῶν πράξεων] Vide *l.* 3. §. 7. Seneca *Epiſt.* 77. *Qid? tu negotia omnia eſſe ex vita officies, & morē?*

Τὸ παρὸν ἐν διεθῆ] Hoc eſt qod noſter paſſim inculcat; *l.* 3. §. 10. 12. & *l.* 4. §. 26. & *infra* §. 32. & *l.* 7. §. 6. 29. & *l.* 8. §. 2. Pittacus, τί ἄριστον, *qid eſſet optimum*, interrogatus, reſpondit, τὸ παρὸν ἐν ποιεῖν. *qod in præſentia occurrit bene agere.* Laertius *l.* 1. §. 77. qod poſtea in proverbium abiit. Suidas. Τὸ παρὸν ἐν ποιεῖν. παροιμία. qi & ſubjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.* 340. E. Καί, ὡς ἔοικεν, ἄσυχα μοι, κατὰ τὴν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν ἐν ποιῶν, καὶ τάχα διχτεθεὶς τὸ διδόμενον παρὰ σου. *Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, neceſſario addetur, ut eo, qod adeſt, pro tribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylea.*

Ἄνδρες σοφὸς χρὴ, τό γε παρὸν πράγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν ἐν τιθέσθαι. —
Sapientis hoc opus eſt probe diſponere,
Qod impraſentiarum adeſt. —

Apud Procopium *Gottic. l.* 1. Vitiges;

Ἐμὲ γὰρ τὸς παλαιὸς εἰσερχέσθαι λόγος,
Τὸ παρὸν ἐν τιθέναι, πελίνοι.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præſentes bene me diſponere jubens.

Baſilius Cæſar. *in Eſay.* & ex eodem Simeon cancellar. *Orat.* 21. Μὴ παλιναγωγίμοις τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὸ παρὸν πρὸς τὸ χρῆσιμον διαθέσθαι. *Ne curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem compone.* Ἀκυρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὑστερεῖ τοῦ ἀπολωλότος τὸ παρελθὸν, ὃν οὐδὲ ἔστιν πάλιν ἀναμεῖνας. *Turpe enim præſens projicere tempus, ac jacto poſtea revocare præteritum, qondo nihil nobis proderit ea animo delere.* Baſilius idem, *Orat.* 24. *p.* 584. *C.* Et Simeon *Or.* 3. Apud Athenæum *l.* 10. incertus autor;

Ἔστι τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάγειν.
Vitam explica ex præſentibus rebus tuam.

Heſychius. Τὸ παρὸν ἐν τιθέτε· παροιμία, ἐξ ἧς Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μνημονεύει. *In præſentia bene agere. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia memoret.* In adagii autem illius expoſitione lapſum Eraſmum reſtituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Iſth. Od.* 1.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρμος ἀνὴρ,
Χρῆμα πᾶν. βέλιος γὰρ αὐτὸς
Ἐν' ἀνδρῶν πρόσσω
Ἐλθόντων βλέπει σοφὸς.
Qo vero ante pedes eſt, præſentem eſt ſemper
Res quivis. Doloſum enim animum
Hominibus impendet
Volvens vitæ curſum.

Et *Pyth.* 10.

Τῶν δ' ἔμπροσθεν ὁρᾶν,
Τυχὸν μὲν ἀρπαλίμ᾽ ἐχίδνα
Φραδίδα, τὰν πὰρ ποδὸς.
Τὰ δ' ὀπίσω δαίμονες προσέπαυσαν.
Quorum autem ipſe deſiderio rapitur,
Ea conſequutus avide arreptam tenet
Curam qa eſt ad pedes.
At in animum eventura ſignum non eſt datum providere.

Ardippi etiam monitum apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Ἐφ' ἡμέρᾳ τὴν γνώμην ἔχοι, καὶ ἂν πάλαι τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῃ τῇ μέρει, καθ' ἣ ἔκαστος ἡμῶν πράττει τι, ἢ ἐνοεῖ. μόνον γὰρ ἀμέτρητον τὸ παρὸν, μὴ τι δὲ τὸ φθάνει, πάντα τὸν προσδοκώμενον. *In diem animum intendere, & dici illam ſalutemodo partem, qa ipſe qid ageret aut cogitaret. Solum enim præſens in noſtra manu poſitum, non præteritum, neqe inſtans.* Seneca *Ep.* 101. *Ille ex futuro ſuſpenditur, cui utrumvis eſt præſtare.* Denique qod

A Lucianus in *Nεκυομαντείᾳ pag.* 340. ex Tireſia Menippo datum fingit conſilium, Τάυτα μόνα ἐξ ἁπάντων σκοπεῖ, ὅπως τὸ παρὸν ἐν Σίμωνι, παραδράμῃ· τὰ πολλὰ, καὶ πάνυ μοι ἐπιτηδεῖα. *Hæc ſolum in toto vita perſequere, ut præſentibus contenta, plerumqe rideas, nulliaſqe res ſatagens prætercurras.*

§. 3. Ἔσω βλέπε] Aliud hic, ἔσω βλέπε. aliud ἐσὸν βλέπε *l.* 7. §. 59. ibi vult hominem in mentem ſuam introſpicere; illic in rerum externarum naturam ipſam internam, nulla ſpecie externâ. Vide *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 29, 30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.* 9. §. 11.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα] *Omnia qa ſubjecta ſunt* Xylander. *Subſtantia omnes* Caſavbonus. Malim, *præſentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præſentia.* qod *l.* 9. §. 39. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. *qæcqqe vides.* Vide *ad l.* 8. §. 24.

Τάχιστα μεταβάλλ] Vide *l.* 5. §. 13, 23, 33.

Ἢτοι ἐκθυμιωθήσετ᾽] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Lugdunenſis ἐκθυμιάσεται. tanqam ab ἐκθυμιάζομαι. qod noticio an legatur, ἐκθυμιάσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea ſolent, qæ adolentur. eſt ergò ἐκθυμιάσεται Marco hic, qod ברח בעשן Pſaltes dixit, *Pſal.* 37. *v.* 20. ubi Scripturam *recepiam* cur ſolicitaret Piſcator, nihil erat.

C Ἅτινα ὄντως ἡ οὐσία] *Eiqidem compacta ſit eorum ſubſtantia* Xylander, ut de ſubjectis ſingulis intelligam. at Caſavbonus, *ſi in unam candemqe ſubſtantiam redigenda ſint omnia*: Vel, *ſi rerum omnium ſubſtantia ſit inter ſe unita, & in unum compacta.* firmat ſimul & explicat Marcus ipſe, §. 10. Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. *Compages rerum in unum ordinis juſſu conſtituentium.*

§. 5. Ὁ διοικῶν λόγος] *ſupra* §. 1. incertum eſt autem, iſtâne ad penora illa permeent, an alio ſpectent, & ſeorſim ponenda fuerint. Illud Caſavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipſe ſecutus ſum. De ſenſu convenit. Mentu univerſi rectrici, qid ſe ſingulis faciat, & qo fine qidqa faciat, & qale id ſit, in qo ſe vimqe ſuam exerceat, ſatis perſpectum ac proſpectum eſſe, etiamſi iſta nos qam crebrimè lateant.

D §. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι] Avrea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμυνοῦμαι τοὺς ἐχθρούς; *Qomodo ulciſcar inimicos?* reſpondit, Αὐτὸς καλὸς καὶἀγαθὸς γενόμενος. *Sè ipſe probus honeſtaqe præ.* Refert Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 88. *A.* qi & *de leg. poet. c.* 3. Πρὸς δὲ τὸν ψογοῦντα, ὅτι τὸν πονηρὸν καὶ πάχοντα λοιδορεῖ ἀπορίᾳ, τρόπον τινὰ συνεξαμαυροῦσθαι κελεύοντος τοῖς πονηροῖς, τὸ τῶν Διογένους παραζάλιον ἔστι. ἐφ' ἑαυτοὺς γὰρ ὥσπερ ἀπὸ τῆς ἀμάξης τοὺς ἐχθροὺς. Αὐλὸς, ἴφη, καλὸς ἀγαθὸς γενόμενος. *Adverſus eum qi ſcripſit, contra malum eſſe malitiam non mortis armorum genus:*

E *quem te jubeat nos quodammodo adſimulare malos? Diogenis illud objectandum eſt, qi interrogatus, qâ qi ratione ulciſci inimicum poſſit, reſpondit, ſi ipſe quam optimus fiat.* Atqe hoc eſt qod ille apud Comicum neſcio qem (autore eodem *de exil. pag.* 600. *D.* referente) qi cum de inficiatâ ſua qerentem amicum τὸ τύχον ἀμύνοιτο, *fortunam ulciſci*, juſſiſſet, interrogatus qâ ratione id effectum daret, Φιλοσοφῶν, *Philoſophando*, reſpondit. Qin & Epictetus apud Maximum *collect. m.* c. 28. interrogatus, πῶς ἄν τις τοὺς ἐχθροὺς λυπήσειε. *qomodo qis hoſtis dolorem excutere poſſet*, reſpondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πρακτέον. *ſi qis ſè comparet ſapſum, ut qam optime tuvat.* Idem ex Plutarchus

F *de util. ex inimic. pag.* 88. *C.* Σὺ τοι διαφέρει τῶν παιδίων, ὅταν γαρ, ὁ θέλῃς ἀνθρ᾽ τοῦ μανίσῃ. *Tu ex malis maleficia profligas: nam licet, ſi tu sanusce ea agre ſis ferre.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 296. Οὐδὲν ἄτοπα πολαζει τοὺς ὑφ' ἡμῶν, ὁ τῶν ὑβριζομένων ἀνέχεσθαι. τὸ γὰρ ἀγαπᾶσθαι καὶ δυσχεραίνειν, τῆ ἀληθείᾳ ἴσως τοὺς ὕβρεσι. τὸ δὲ παιγνιῶδες ἀυτῶν, καὶ μαθὸν συνάδουσαν παιρεῖν, ἀναδοχῆς ἴσως ἐμφανεστερα. *Nihil contumelioſos homines tam exercuat, qam eorum, qibus contumelias ſeruntur, patientia. Illum qi ſubſannatur & exſecbilcit, hoc ipſi verus eſſe contumelias oſtendit. Qi autem eas arridet, ac pro nihilo ducit, perſpicuum argumentum præbet, ſe nullius ſeloris ſibi conſcium eſſe.* Et *l.* 3. *Ep.* 181. Δύο τάυτα ὑβριζομένου ἐστὶ. τὸ, τὸ μὲν ὑπὸ λυπεῖσθαι τὸν ὑβριζόμενον ἀνεξικακοῦντα. τὸ, τὸ μὲν ὑπὸ καταγελᾶν αὐτοὺς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακοῦντα. *Has duo contumeliam inferre intelligi, alterum,*

μὴ ἐξομοιῶῃς.

a L.8.§.36. 42.
b L.4.§.31.
c L.5.§.6.
d L.3.§.13. Inf.§.23.
e L.5.§.14. l.11.§.1.
f L.3.§.9. l. 5.§.19.l.7. §.14.l.12.§. 25.
g Sup. §. 1. 4.

§.7. Ἐπὶ [a] τέρπου καὶ [b] παραπαπτέ, τῷ ὅσῃ πράξεως κοινωνίας [c] μεταβαίνῃ ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

§.8. [e] Τὸ ἡγεμονικὸν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖραι καὶ τρέπειν, καὶ πάντα μὲν ἑαυτῷ δόξαι ἃ ἂν καὶ θέλῃ, [f] ποιῆσαι δὲ ἑαυτῷ φαντασθῆναι πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὅσον ἀνὰ θέλῃ.

§.9. [g] Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐν γὰρ καὶ ἄλλην γίνεται φύσιν, ἥτις ἔξωθεν περέχουσιν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπορημένην.

h L.4.§.27. * [καὶ] ap. i L.2.§.11.

§.10. [h] Ἧπι κυκεὼν, καὶ ἀντιμπλακὴ, καὶ σκεδασμὸς. ἡ ἕωσις καὶ πάξις, * σῶμα. [i] οἱ μὲν ἔτι τὸ σῶτερα, τί καὶ θλιβομαι ἐπὶ αἰῶνα συγκέμματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνταλαιπώρου; ἵνα

nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblectа, in eóque acquiesce, ut ab una, quæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qualem ipsa voluerit; quæ contingunt quælibet, talia sibi videri facit, qualia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neque enim secundùm aliam ullam, quæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam quasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus quidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò, avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, quæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, quod desiderem in temeraria miscela colluvióque ifiusmodi ulteriùs commorari? avt

ANNOTATIONES.

terumnè, quod eos, qi contumeliam inferunt, nihil æqe dedecuscat, ac eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, quod nullâ ratione ipsos æqe ulciscis quamus, quàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: Ὁ νοῦν ἀρετῆς καὶ ἀνεξικακίας ἀντὶν, καιρίας τοῖς ἰχθροῖς δίδοντι πλαγὰς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις πρὸς, καὶ ἰσχύοντος ἄνους ἀπεγνωκὼς ἐν τοῖς τοιούτοις μανίας; καὶ μὴ μόνοι ἀμύνεσθαι μὴ ἰθέλει, ἀλλὰ καὶ συμπάσχειν τοῖς ὑπὸ τῆς ἀνοίας χαμαιζήλοις, ὅτος τῷ ὄντι ἐστὶ ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῶν ἐστιν ἐκεῖνος. *Quemigitur*, qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligit. *Quod si qis ultrò non*, qi levore fervuntur, veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modò à vindicta studio abhorreat, sed eorum etiam, qui hoc vitiosum subeunt, miserià commoveatur, hic demum verè est, qi fortè phrasiphari novit. Vide Regem sapientissimum, *Parœm. c.25. v.22.* & Apostolum *ad Rom. c. 12. v. 20.*

Τὸ μὲ ἐξοπισθεν] Jasoni Medea apud Evripidem;

Ἀλλ' ἴσμεν, οἷος ἴσμεν, ὦ τρὶς κακὸν,
Γυναῖκα. ὅμως χρὴ τ' ἐμπεσόντ' εὖ πάσχ',
Οὐδ' ἀντένοντα νηπί' ἀπὸ φρενῶν.
Sumus quidem malierres, quod fumus; malum
Haud dixerim. Simulem to tamen fiers malos
Non decuit, aut fatuit fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulierres, quale non decuit malum:
Sumus. Sed haud te decuit æquatum malis,
Demerità certare cum demerentibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι δὲ τοῖς σοφῇ ὁ λόγῳ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Quæcunq vel fecerit vel dixerit ratiqnis, probum esse me oportet.*

—— *videndum est enim*
Odim necnè perdere innocentem.

Dio apud Plutarchum *pag. 979. A.* Ἐπὶ δ' Ἡρακλείδει ἄνεσθε μικρὸν ἐπὶ φθόνου, ὅτι τῷ Δίωνι δεῖ δυοῖν θατέρου τὸν ἀρετῆν. τὸ γὰρ ἀνεπιτιμήτους, τῷ παραλιπόν, τοῦτο δυνατώτερον ἀμύνεσθαι, φασι γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀνθρώπου. *Quod si mihi hæc Heraclides, & ex livore improbus fit, edocere Dionem oportet via virtutem laborare? nam repetere pœnas, quam proverè ei fuerit injuriosus lege justum desinat, quum natura ab omnibus ulcisci profectò videat.* Epictetus *l. 2. c. 10.* Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἐαυτὸν ἐβλαψε, πρὸς ἐμὲ τί ἄλλοι τοιοῦτος, ἵνα ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ὠδικὸν τὸ πρόσωπον; Augustinus *in Psal. 54. Quid tibi prodest, qia exigis qui parentalis injurias? ultro te rependat? ergo de malo alterno gaudebas? passus es malum. ignosce, ut dens tibi malo. Et in Joan. Ep. 1. tract. 8. Odit te nemo-nec. si adesset illum & tu, contra roddas malum pro malo. quid facis reddens malum pro malo? unum agrotum habemus, qi te oderat. jam duo plangis, si & tu adsis.* Idem *Epist. 5. Paratus ipse esse debet homo justus & pius, patientiam eorum malitiam sustinere, qui fiera homines querit, ut numerus poenis crescat hominum, non ac pari malitiâ se quoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom. c. 12. v. 21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Ne vincatur à malo, sed vince bono malum.* Grigo *moralium. c. 15. Quam pulcra ars vincere eo bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es quasi signum ad retundenda jacula inimici; id est, ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef. l. 7. c. 31. Vincit malos patrimon benitas.* Et *l. 1. c. 3. Assiduitas meritis pertinacis evincet.* Et *de ira l. 2. c. 34. Irascitur aliqui? tu contra beneficio provoca. cadat flamma fumidior ab altera parte deserta. nisi per non pugnat. ita utrinque cortebitur. ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vincs fatius est, quam malo male superiam vincere.* Valerius Maximus *lib. 4. cap. 2. Speciosius aliquanto injuria beneficio vincuntur, quam non-*

A *tus odii pertinacia pensantur.* Vide *infrà §. 26. & lib. 7. §. 68.*

§.7. Ἐπὶ τέρπου καὶ παραπαπτέ] Vide *l. 5. §. 34.*

Μεταβαίνῃς] Vide *l. 5. §. 6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l. 3. §. 13. & infrà §. 23.* Dignum quod referatur hic, Epicteti illud *Dissert. l. 1. c. 16.* Ἐγὼ γὰρ τῶν ἰσχυρῶν. ἀλλὰ τί ἴδω ἐμὲ ποιεῖν καὶ αὐτὸ καὶ ἰδίᾳ, ὃ ἐμοὶ τὸ θεῖον καὶ ἐυθυμῖν, καὶ ὑπεξέρχεσθαι τοῖς κρείττοσι; ἀλλ' ἴδω καὶ συμπλοῦσαι καὶ ἀρῶντι καὶ ἐυθίοντι, φίλον τὸν ὅμοιον τοῖς τοῦ Θεοῦ; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέχει ἔργασια ταῦτα δι' ὧν τὸν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι στόμαχον, ὅτι πολίαν, ὅτι ἀύξησιν ἀκλεόστου, ὅτι καθιδεῖν ἀναστῆν. ταῦτα εἰφ' ἑκάστῳ ὑμνεῖν ἴδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐυθυμῖν, ὅτι τὸν δύναμιν ἔδωκε τὸν παραπλησθεῖσιν τούτοις, καὶ ὁδὸν χειρωνῶν. *Nam si sani essemus, quid nobis aliud agendum erat & publicè & privatim, quàm numen celebrandum & laudandum, & grates persolvendæ? Nonne & inter fudendum & arandum & edendum hymnos hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hæc quibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effoerit, ut lætenter crescamus, ut dormientes resurgamus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, quod facultatem dederit harum rerum intelligendarum, & recta ratione instructam.* Qid ille non faciffet, si adjicere potuiffet, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκε; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò avdire nè pigeat. Τί οὖν; ἐγὼ οἱ πολλοὶ ἀπολειτούργητος, ἀεὶ ἴδω τινὰ σὺν τὸν πάντων ἐκπλαρῶσιν τὸν χάριν. καὶ ὥσπερ πάντοτε διαδοῦναι τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεὸν; οὐ γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρας χαλεῖ. εἰ μὲ ὑμεῖν τὸν Θεὸν, εἰ γὰν ἀοῖμι ὕμνον, ἐνοίκιν τὸν τῇ ἀηδόνῃ. εἰ κύκνῳ, τὸ τῷ κύκνῳ. νῦν δὲ λογικὸς εἰμι. ὑμνῶν με δεῖ τὸν Θεόν. σοιῶ ἀνοῦ. αὐτὸ ἐγκαταλείψω τὸν τάξιν ταύτην, ἐφέσιν ἐν δέξομ. ἐμὲ ὑμᾶς ἐκεῖ τὸν ἀυτὸν ταύτην φέρε παρακαλῶ. *Quid ergò? quum vocatio exercet sitis, nonne oporteat esse aliquem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Quid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare Deum? Quod si luscus essem, luscum officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationem cum participe sum, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exsequor: neqe flatorem hanc deseram quod lucerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contendere cum iftis qæ Psaltes regius habet, *Psal. 34, & 103, & 104, & 145.* Epictetus idem, referente Maximo *collect. cap. 52.* Συνεχίσεται ἐὸν τὸν Θεὸν, ὃ ἀναπνεῖ. *Crebrum Deum cogitato quem respiras.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Melissa. l. 1. c. 54.* sic exmlit, Μνημονεύειν Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνεῖν. Rursùsque idem apud Maximum. Ἀναπνεῖτε ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ὥραν, μᾶλλον ἢ τὸ σῖτία. *Magis est de Deo sermo renovandus quotidie, quam ipsi cibi.* Idem denique apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾗ ἐγγύς κατὰ ψυχὴν ὁ σῶμα Θεὸς παρέπεται ἔφορος, ἐν πάντας τε τοῖς προσεγκαῖς καὶ ταῖς πράξεσι, καὶ μὴ ἀμάρτῃς, ἔχεις δὲ τὸ Θεὸ εὐκοπον. *So perpetuo memineris Deum spectatorem tibi adesse, quicquid agas, sive ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum famulantem habebis.*

B §. 8. Τὸ ἡγεμονικὸν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖραι καὶ τρέπειν] *Supra l. 5. §. 14. & l. 11. §. 1.*

Ποιῆσαι δὲ ἑαυτῷ φαντασθῆναι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib. 3. §. 9. & l. 7. §. 2, 14.*

§. 9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *supra §. 1, 4.*

§. 10. Ἧπι κυκεὼν] Idem *l. 4. §. 27.*

Ἕωσις καὶ πάξις, σῶμα] lege [καὶ] πρῶμα.

Τί οὖ ἐνθυμῶ ὀλιγὸν συγκέμματι] Ità *l. 2. §. 11. Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ πρόνοια καπῇ; Quid attinet in mundo vivere providentia mihi?*

C

D

E

F

Ἀει

avt cur aliud qicqam mihi curæ fit, qàm ut qoqo modo in terram redigar? qorſum etiam perturbor? qicqid enim egero, ſuperveniet aliqando diſſipatio. fin qod poſterius eſt poſitum, ἢ μοι κἠ μέλλ' ἄλλα πιὼν, ἢ ἔ ὅπως πατὶ • Διὶ γώνεσθαι; τί ἢ κ μεριζομαι; ² ἦξέ μοι ἀὲρ ἐπ' ἐμὲ ὁ συιδασμὸς, ὅ, τι ἂν πιῶ. εἰ ἢ θνητερά ἐςι, στῆθι

* Iliad. 9. v. 99. ² L. 7. §. 46.

ANNOTATIONES.

¹Απο γίνεσθαι] ἀπὸ, γαῖα, terra. Porrò in terram verti, ſive terram fieri, pro mori: ex conſequenti. ità in ſacra pagina. *Gen. c. 3. v. 19. in terram reverteris*, pro motions. & *Eccleſ. c. 12. v. 7. Et pulvis in terram, qod prius fuerat, revertatur.* & *Pſal. 22. v. 15. In pulverem mortis reduces me.* & *Pſalm. 146. v. 4. Qo die ſpiritus eorum recedet, ad terram ſuam revertuntur.* Alludum monet Xylander ad illud Menelai *Iliad. 9. v. 99.*

'Αλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖαν γένεσθε.
Vos in aqam & terram cuncta convertam opto.

Plutarchus *adv. Epic. vet. pag. 1105. A.* Τὰ γὰρ ἀναιρετὰ τὸ λυθὲν, (ita ex ipſo ſuperiùs Plutarcho reſtituto) καὶ μᾶλλον ἐστὶ περὶ ἡμᾶς τὸ ἀναιρετὸν, ἀν ἀναιρῇ τὸ τοῦ θανάτου ὄνομ', ἀλλ' ἔστιν ἀνάλυσις ἀνεῖδεν αὐτῷ πρεσβύτερον. αὐτὸ γὰρ τοῦτ' ἐστὶ ὁ ἀιδάσκει ἡ φύσις.

'Αλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖαν γένεσθε, τὸν οἷς τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ διανοεῖσθαι διάλυσιν τῆς ψυχῆς. *Non ſentire diſſolutionem, & id qod ſenſu caſſum eſt nihil ad nos pertinere, non tollit mortis morum, ſed qaſi demonſtrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipſum eſt, a qo ſibi natura metuit:*
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqamqe.
Nimirum ab anima diſſipatione tali, qa ea intellectum & ſenſum auferat. Idem, ejuſdem ſaltem nomine, *de Homeri vita* ac *poeſi* differens, ait verbis hiſce poetam σαφῶς τὴν ἀλλοίωσιν εἰς τὰ γνώριμα στοιχεῖα τοῦ παντὸς, *ſignificare reſolutionem in generalia elementa univerſalia.* indè Xenophanem traxiſſe dogma ſuum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν, *prima omnia eſſe aqam & terram.* Et Alexander Aphrodiſienſis *problem. l. 1. q. 79.* Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ καὶ ψυχρὰ γινόμενα. *Corpora mortua ſicca & frigida extiterunt.* itaqe Homerum, cùm nollet τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φυγόντα, ὁἷς λειτουργεῖ καὶ αὐξάνεται, *duo quidem elementa fugientia, quibus nutrimur partimqe conſtamus & leviſſima.* (ignem ſcilicet & aerem) τὰ δὲ δύο, *duo vero* (terram ſcilicet & aqam) παραμένοντα ἀνάγκη τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis*, diſſe,

'Αλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖαν γένεσθε.
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqamqe.

id eſt, ξηράντες καὶ ψυχράναντες ſic ſigillem legendum qod codices vulgati perperam exhibent, mendo manifeſto; ξηρανθῆναι καὶ ὀχετεῦσαι. Simplicius Heſychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε, ἀναλυθῆτε, ἀνασθένητε. *In aqam & terram redeatis, diſſolvamini, morianmini.* & Euſtathius. Παραδηλοῖ τε, καὶ τῷ μὴ ζωογονεῖν πεπαιδεῦσθαι δορκὰ σαρκοῦσθαι. γένεσθε δὲ γῆ καὶ ὕδωρ, ἃ δὴ ἐναντιώσεις τοῖς σεπτοῖς σώμασι. *Mortuorum, & calore vitali ſpirituqe pleno privatorum, redeatis in terram & aqam, qa ſanè manent ex mortuis corporibus.* Subjungetur tamen alios exponere, ἀπὸ τῶ ἀντιστοιχισθῆναι (ἀντιστοιχοῦντα autem loco ſupra citato habet Aphrodiſienſis) πνεύμασι τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀλείπλα καὶ ὁρᾶν ὕπνον ἀναλυθέντα, *hoc eſt, ex elementa gravioria, & immobilia, & vobis ſimilia reſolvamur.* alios autem, duobus elementis hic nominatis etiam duo reliqa comprehenſa & ſubintelligenda; ſicut in illo Heſiodi *oper. 1. 61.* ubi ad Pandoram conficiendam,

Γαῖαν ὕδωρ φόρσαι, —
Terram aqa miſcere.

Vulcano injungitur. nec alio ſenſu dixiſſe Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαῖαν τε καὶ ὕδατ' ἐγενόμεσθα.
Omnes enim ex terra & aqa nati ſumus.

In proverbium autem uſu frequenti ac familiari deveniſſe Homericum illud monent Grammatici. qo alluſerit σκεφθέντως Valerius Cato in *dotis*, ubi dixit,

Qamdiu terra ſtet, qamdiu aqa, ſemper amabo.

Cæterum Marcus hic elementum unicum duxerat expreſſit, terram: qomodo & Evripides, in illis ex Chryſippo à Ciceronе tranſcriptis,

Reddenda eſt terra terræ; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; ſic jubet neceſſitas.

Eſt Evripidis in *Hypſipyle*, unus ex Stobæo deciмus, *tom. 2. tit. 108.*

— Κἄτα δ' ἄχθεται βροτοὶ
Ἐπὶ γῆι φέροντες γῆν. ἀναγκαῖος δ' ἔχει
Βίου θεριζὸν, ὃν κατηρίθμει τάχη.
— *Dolent tamen homines, & agre*
Ipſos ſepeliunt. Eſt autem neceſſarium
Vitam demeti, veluti gravidas ſpicas.

Vide *lib. 7. §. 40.* & *l. 11. §. 6.* Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem ſolitum Chryſippum reprehendere, qòd Evripidem carmen illud laudaret; negabat enim (qod & Plutarchus ſuprà) genus hoc orationis qicqam omninò ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipſum dolendum eſſe dicebat, qod in tam crudelem neceſſitatem incidiſſemus. Illud adjecerim fieri poſſe, ut alius alicujus poetæ hemiſtichium fuerit, qod hic Marcus uſurpavit,

— ὅπως πατὶ Διὶ γένωσθαι.

Ἦξεν γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ συιδασμὸς, ὅ, τι ἂν πιῶ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πιεῖν μόνον
Οὐ πῶρ, ἀ τιθρὸν σχίνος οὐχος.
Arcere namqe fata, nec
Ignis, nec arcus valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l. 6. pag. 627. B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ἐφίλητον ἀποθανεῖν, ἃ πρότεροι ἃ τοῖς ὕστεροι. *Debent mortem omnibus hominibus, aut primi aut poſteros.* Demoſthenes *de Coron. eodem.* & apud Lucianum in *Demoſth. pag. 687.* Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τοῦ βίου θάνατος, καὶ τὸ ἐπιέναι ἢ μὴ τοῦτο πεφυκέναι τοῦτο. *Nam omnibus quidem hominibus vita finis mors eſt, etiamſi qis ſorſum ſervet inclusum in carcere, ſit ab his ægritudines & ægritudinis ſimiles, ſi qos, ut ita dicam, Dii ſatos, ſi ita ab initio genitos.* qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il. ζ. v. 488.*

Μοῖρά τ' ἄ τινά φαμι πεφυγμένον ἰόμενόν περ
Ὃν πανὶ, ὅστ' ἀνδρῶν ἐπιδρομὸν ἠδὲ φέβεσθαι,
At nemo (ſi dicere fatum effugit unqam,
Eſto malus, bonus eſto; humano ſanguine tinctus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il. v. 328.*

Ἴσην μοῖραν μίνυνθ', ἠμὲ εἰ μάλα τις μαλιμίζοι.
Bellantemqe manet ſors aqa domique manentem.

& *v. 320.*

Κἀνθαδ' ὁμῶς ὃν ἄμοργος ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἰάσχοι.
Tam, cui nil poſſum eſt, abeat, ac qi multa patrarit.

qem verſum in ore frequentem habuiſſe Demoſthenem autor eſt Lucianus. Et *Iliad. μ. v. 322.* ſub Idomenei perſona;

Ὦ φίλοι, εἰ μὲν γὰρ νῦ λοιπὸν πτόρι νόν δὲ φυγόντες,
Ἀιεὶ δὲ μέλλομεν ἀγυιᾶς ὀ' αἰθόμενα τε
Ἕκτορ', ὅστ' ἀν αὖτος ἐνὶ πρότονοι μαχέσιμαι,
Ὄφρα κε σὺ τε σίλλοιμι μάχη εἰς ἐνδάιοιμι.
Νῦν δ' (Ἴμπνος γὰρ κύρη ἰφθίμοιο Δυκάονος
Μάρτις, ὃς ἀν ὄτι φυγᾶς βρο.οὶ, νὲ' ἀνειλόξη)
Ἴσιον, σὺ τῷ κῦδ' ἐρίξομαι ὀι τις ἀνὴρ.
O pepo, ſi lecto exors, duraqe ſumcta
Vita foret, bellum ſubterfugerentibus eſſet,
Non eqidem ante acies primas ipſe inter eborum,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cum circumſtant nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & inevitabile fatum,
Ibimus, audituri famam nobiſve, aliſve.

Unde Plutarchus etiam ſumpſiſſe vult Æſchylum illa;

Ἀλλ' ἐστὶ πολλὰ ·μοιρατ' ἐν τύρσει λαβεῖν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ πέρσα συτρέχει βία.
Οὐ' δὲ φεύγ τις ἔμπεσ σαὶ ἐσῳ
Φεύγει τι μᾶλλον τὸ πεπρωμένον μέρος.
Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Moritur, aut fata aſſi dona terminum:
Nec ad focum qi conſidens in ædibus,
Fatum hoc magis ſibi daſmatum effugerit.

In qem eandem ſententiam & Evripides Ægeo, apud Stobæum *tom. 2. tit. 119.*

— κατθανεῖν δ' ὀφείλετον
Κἀν τῷ πανὶ δίκην ἴσον ὑμῖν πάσιν.
— *mortis eſt debitus,*
Etiam laborum communis qi fodet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔρπει παὶ τὸν φεύγοντα.
Mors etiam profugum aſſequitur.

qod Flaccus *l. 3. Od. 2.*

Mors & fugacem perſequitur virum.
Nec parcit imbellis juventa
Poplitibus, timidoqe tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom. 2. tit. 51.*

Οὐ γάρ πω θάνατόν γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐσὶν
Ἀνδρ', ἢ δ' εἰ πρόγονοι ἢ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκις ὁρνιθέων φυγὼν παὶ δῆιον αἰχμὴν
Ἔρχεται, ἐν δ' ἄπρῳ μοῖρα πίχυς θανάτου.
A fato nullis mortis ſit gratia; non ſi
Antores generis ſis numerare Deos.
Sæpe fugā elapsam circumſtrīdentia tela,
In lare privato, mors ſupina rapit.

Solon apud Demoſthenem *de legat. male obit.*

Οὗτοι δημόται πάσαι ὄρχατοι ἐσαὶ' ἐπάπτῳ.
Αὐλειὸς δ' ἐσ' ἐχυρὸς ἀν ἐπίλιθος ὅρυμα.
Ὑψηλὸν δ' οὐκ ἔρκος ὑπερθορέειν, ἴνῳ δὲ πάντες,
Εἰ γέ τις ἢ φεύγων ἢ μαχὴ ἢ δηλόμενος.
Cunctæ vitantur peſtis populares in ædes:
Valva ferrata nec prohibere valent.
Septum etiam ſublime ſuperſilet, atqe latentem
Prendat, ſive habeat angulus ave chalamus.

a L. 5. §. 21. 33.
b L. 5. §. 18.
c Sup. §. 9.
d L. 1. §. 12. l. 11. §. 9.
e L. 4. §. 3. Inf. §. 12.
f Sup. §. 11.
g L. 5. §. 9. 10.
h L. 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. L. 7. §. 29, 30.

a εἶδω καὶ b ἐυσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι.

§. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ὑπό τι ἀδιαφόρως τῶν οἰκοθεν ἀλλοφορηθῆναι, e πρόχειρος ἐπάνιθι * εἰς ἑαυτόν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ ἀναγκαῖα ἐξίσταν ἔχε ῥυθμόν. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος f τῆ ἁρμονίας, τῷ συγχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

§. 11. Εἰ μητρυιάν τε ἄμα ἔχεις καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπιστροφή σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν g ἐστω ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ἄδε πολλάκις ἐπίβαινε, καὶ ἐ σφισιαπούν αὐτῇ, δι' ἣν καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαρκίσιον λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τ' αὐστηρὸν ἡδύσμιον. ὅτι νεκρὸς ὄστρεον ἐχθύδιον, ὄστρεον δὲ νεκρὸς ὄρνιθος, ἢ χοῖρος. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνος, χυλάριόν τι σκῦλος.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siquando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te senseris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen frequentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acquiesce, cujus ope, cùm quæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulæ succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l. 4. epigram. 60.*

Nullo saca loco possis excludere, cum mors
Venerit, in medio est Tiburs Sardonis

& Properius *l. 3. eleg. 16.*

Ille licèt ferro cautus se condat & ære,
Mors tamen inclusum protrahet inde caput.

Vide *ad l. 7. §. 46.* Augustinus *de divers. serm. 28. Mors differre potest, auferre non potest.* Et *de Verb. Apost. 18. Mortem differunt isti, non auferunt. Sed ecce tardius qui moritur, sdeo non moritur?* Idem *de temp. 74. Quid autem ad rem pertinet, quando vites, quod evitare non possis?* Seneca *Epist. 93. Quid interest quàm citò exeat, unde exeundum est? tendem.* Vide *l. 4. §. 50.*

Ἐυσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qì *constantem* illi & *immotum prorsus animo tenorem* designabant. eundem & ἐυτάξιαν appellabant, & τὸ ἐυτακτεῖν. Vide *l. 5. §. 18.* & Epictetum *Dissert. l. 1. c. 29. & l. 2. c. 5. & l. 3. c. 9, & 24.* Ὁ γὰρ θεὸς πάντα διῳκησεν ἐνὶ τὸ εὐθυπορεῖν, ἐνὶ οἱ ἐυταξίαν ἐνεῖναι. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranquillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἐστι, καὶ ἐυταξία τὶς σιλλογος. Lucianus. ideo & idem *l. 2. c. 5.* ἐυταξῶς καὶ ἀναμάχως, *constanter & tranquille*, conjunxit: &, qod hinc cognatum noster, *l. 12. §. 22.* Στεῖρα πάντα, καὶ αὐλὴ ἄθυμος. *Stabilis futura sunt tibi omnia, & finnis aqla animosus.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal. 112. v. 7.* de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἑτοίμως ἐ παρθία αὐτοῦ. ut Græcus interpres, ἐλπίζειν ἐνὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, ἐυταξῶ καὶ θαῤῥῶ τῷ Κυρίῳ.

§. 11. Ὅταν οὖν περιστοιχῶσι] qæ *l. 1. §. 12.* περιστοιχίσαι πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 13. περιστάσεις, *res, cujus adversus dicit.*

Τυχὸν ἐνοῦσι] Ità *l. 3. §. 9.* ἐκφυγόντα πάλιν ἐκπεσεῖν. *ubi excussum te fecerint, regredere.* Vide & sectionem hanc proximam.

Ἐπανιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c. 15. v. 17.* Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publius Syrus:

Homo extra corpus est sanus, cum irascitur.

imò extra mentem potius: juxta illud Plutarchi *adv. stoicos. pag. 455. E.*

Ὁ δὲ Θησεὺς, οὐχ ἧ φησιν ὁ Μελανθεὺς,
Τὰ δεινὰ πρᾶττων τοὺς φίλους μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξαίφνης τελέως γεγὼς ἀπολέμους.

Extandestentes, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:

sed ejecta prorsus & exilia. Sicut contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττειν ἡμᾶς πείθει, τὸν ὀργὸν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν ἵστησιν. *Ratio justa facit & modestia, iram & extandestentem procul pellit.* Idem *de provid. Deor.* Qol & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib. περὶ ἀπαθειῶν*, referente eodem in *tract. de vert. moral. pag. 450. C.* Τὰ ἐκτετηκότα πάθη, inqit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes expellunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Οἱ παῖ, τάλας ἐγώγε, τῷ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ὄντες ἐν τῷ σώματι
Τὸν σωφρονοῦντ', ἢ τοῦτ', ἀλλ' ἐκεῖνο αἰσχύνεσθαι.
Eben me miserum, quammam in partem corporis
Mens nostra se protrusit illo tempore,
Cum sanorum verori hoc ego illi praetuli?

Grotius. Inde phrasis obtusus, usque Plutarchus *in collat. terrestr. & aquat. pag. 963. E* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπλῆχθαι τὸν λογισμὸν. *Sic affectum non esse apud se, ac exiisse mente.* Vulc itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qam celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l. 7. Ep. 3. Id qod animum moduerat, paululum non remuit; sed cave ad te redeat.*

Ἕως γὰρ ἐγκρατέστερος] Refarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ita ossa contracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritus, ars projecta animum projectus, & qotes cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l. 2. c. 13.* Et *qæst. nat. l. 3. præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pertinacia transitus.* Et qod Plutarchus *in amator. pag. 764. B.* Ὡς δὲ τἄλλα ἐν σώμασι καὶ μᾶλλον ἐμοὶ δοκεῖ τὰ μετὰ ἐρωτικῆς καὶ ζηλοτυπίας ἐρασθέντα διαλλαγέντα, κρείττονα καὶ βεβαιότερα. *Ut autem sol per nubes & caliginem caloribus radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plautus item *Amphitr. act. 5. 2.*

Ira intervenerat, redierunt rursus in gratiam.
Verum ita fit qa fortè evenerunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reverterunt in gratiam est,
Eis tanto amici sunt inter se quam prius.

§. 12. Ὅδε πολλαπλῆς ἐπάνοδος] Seneca *Epist. 103. Quotiens potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo protegat, in hujus sacrario suis ave tutus, ave tutior.* Vide & *supra §. 10.*

Περιστασιακῶν πολέμων] Vide *l. 5. §. 9.* & *§. 34.* & *supra §. 7.*

§. 13. Νεκρὸς ὄστρεον ἰχθύδιον] *Cadaver pisis.* Plutarchus *de esu carn. l. 1. pag. 993. A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τινὰς πάθη καὶ πονηρὰ ψυχῆ ἢ λόγῳ ὁ πρῶτος ἀνθρωπος αὐτὸν φόνῳ εἴμασι, καὶ τεθνηκότος ζῶα χιλίοντο προσῆψατο σαρκος. καὶ πτηνῶν σωμάτων καὶ ἰδιόλιμα περιθέμενος σπλάγχνα, ὕδωρ καὶ γεῦμα πεποίηται {ἀνόλμους} τὰ νεκρὰ ἐμπεσόντα βρυχώμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. *At ego mirer qemodo affectus qi animo, qa ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortuum corporum ac simulacrorum mensas gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, & pro objecto & abscisso habere ejus est membra, qa modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ita enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκροὶ γὰρ πορείαν ἐκέλευσεν, καθ' Ἡράκλειτον. πρὸς δὲ τῷ πυρὶ ἐτι, καὶ νεκρὶ μᾶλλον. *Cadavera enim magis jussit cujuscunda qam simus, ajebat Heraclitus. Quamis vero caro mortua est, & cadaveri par.* Idem *Sympos. l. 4. c. 4.* Inde πτερόμενα μαγειρεῖα, *coqi obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag. 994. E.* & *in Jap. contr.* Ὁ γαμεῖ, τάφους τις νεκρῶν περιτίλλει. *Orcus quidem cadaveribus conspiratus, venter dicitur.* Vide ad *l. 4. §. 21.*

Κελαίνεον σαφηλίη] sive *sanguis ursi*, ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l. 1. c. 49. v. 11.* & Moses ipse *l. 5. c. 32. v. 14.* id est, αἷμα σαφηλὲς. ut Jason Siracides *c. 39. v. 26.* & *c. 50. v. 15.* & *Maccab. hyst. l. 1. c. 6. v. 34.* At Cassiodorus *Var. l. 12. Ep. 4.* de vino agnatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, ursorum frigidus sanguis, ut rigore vendemiæ, cruentus liquor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propius Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l. 3. c. 8.*

— βαρέων δρύες αἱματόεσσαι.
— *Ursarum rorem cruentum.*

Et propius adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l. 4. c. 5.* ab autore etiam *problemat. mariæ.* sub Plutarchi nomine *q. 2.* laudatus, qi cum Empedocle vult πύῳδη, *tenuiorem*, esse σῦψιν τινα, *putrefactionem quandam*,

— Ἓν ξύλῳ σαπέντι ὕδωρ.
— *In ligno putrefacto aqa.*

Est

succum; de purpura, esse oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, esse intestini frictionem, mucíque cum convulsione quadam excretionem: cogitationes enim ipsæ ità res ipsas attingunt, easdémque pervadunt, ut quenam eæ sint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum est, ut res eas etiam, quæ comprobatu dignissimæ videbuntur, prorsus denudemus, vilitatémque earum intuemur, & tollamus eam, qâ evehi solent, narrationis pompam omnem. gravis enim impostor fastus est,

κὴ ᵃ ἡ πεπιέφυχ⊖, τεχνία σεσηπότα αἱμα- a L. 9. §. 34.
τῶν ταγχνις διδόμενα. κ) ὅλη τῶν κατὰ τὴν συ-
νεσίαν, ὑστερία ἀθρόησις. κ) μετὰ πν⊖ ἀπορ-
ρυῆ ᵇ μοχλεία ὑπερίσις. ᵃ εἶναι δὲ αὐταί αἱσι b L. 4. §. 48.
κὴ φαντασίαι καθυπνώμενοι αὐτῶν τῶν πεπραγμέ- ᵃ ἴσως, vel
των κ) διεξιόντων δι αὐτῶν, ὥσι ὁρᾶν ἀπιστ ἰδιον
ἴσιν. ᶜ ὕτως δὲ καὶ ὅλου τὸν βίον ποιῶν, κ) ὅπως c L. 10. §.
λέων ἀξιοπερίπλε πεφύκασι φαντάζεσθαι, ᵃ χόν- 26. l. 11. §. 2.
γυρῶν αὐτὰ, κ) τὰ ὑπόλοιπα αὐτῶν παθη- d L. 2. §. 12.
μάτων, κὴ τὰ ἰσχνία, ᵃ ὑφ' ἡ σαμύνεται, l. 10. §. 9.
πεπιεσμένων. ᵉ δοκεῖ γὰρ ὁ τύφ⊖ σοφιστὴς. l. 12. §. 8.
ᵃ ἰφ' ἴ.
e L. 2. §. 12.
κὴ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Est enim, ut ex Platone supra idem *q.* 5. Ὁ χυμὸς ὕδωρ ἰόν- A
μενον διὰ φυτῶ. *Sapor est aqua per plantam tracta.* Itaque Athenæus *deipnosoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ ἀνὴρ φύεται, ὕδατι γὰρ ἔτρεφον ἔνιοι, ὃ ὕδωρ ὑπ' ἀμπέλῳ πεπεσσόμενον. *Ex aqua vinum nascitur. Vinum enim nihil aliud est, quàm aqua sub vite facta.* Et Nemesius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς τροφῆς, ὁ τῷ μὲν ἄμπελῳ οἶνος συνίσταται, ὁ δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex eyus humore in vite quidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ὁ πολ- μονοῦς, ἀναδιδρασκον ὡς τὸ δυνᾶσθαι, ἵνα μὲν γένηται φελλὸς, ἵνα δὲ πλαδὸς, ἵνα δὲ πηρὸς, κ) δὴ σῆσαι, καὶ ῥοιὰ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqua una & eadem generis ex arboribus infusa & quasi digesta aliquando fit cortex, aliquando tamen, aliquando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & arteis alius ex caterâ fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὀστὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυομένου πατηρμένου, τῶν καρπῶν καθ' ὁμοίστητα ἕκαστον. καὶ ὁ μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιος πίων γίνεται. ὁ δὲ ἀμπέλῳ οἶν⊖ χρειόεται. ὁ δὲ σησᾷ σῆσαι γλυκαίνεται. *Ut unum plures cum arboribus coalescunt ex pluribus corpus efficit, & unumquemque fructum ad ejus, unde ortus est, similitudinem producit: ita & in olivâ, ad ejus naturam & substantiam adjunctum, pingue oleum exsistit: in vite generosissimo ex vino qualitatem coloremque transfert: in ficus arbore dulcissimo ficus sapore temperatur.* Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πιαινόμενον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν σαρκὶ δὶ καταγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὶ ῥίζης καὶ ἐν⊖ γίνεται. *Succus namque in abstinentes convertitur ne amaricem, in ficu in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Διὰ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὸν ποτὸν ἑλκύσης, ὁ ἐν⊖ συνίσταται. *Ex terrâ vitis humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chrysostomus *in ep. Ortæ.* 3.

Τριχλα προβατία] Plinius *hist. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves vitulum hominum exsolvunt; ita corporum cutibus pecori debentur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adolescentem quendam τὸν ἐνταφίων, *pretiosissimorum*, splendidè vestitum, animadverteret de purpuræ laudatio fuit efferentem, apprehensâ veste, Τόνε, inquit, μὴ τοι κρὶ σὲ περίδωτον ἰφορᾶν, καὶ ἐν κρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forsan imitatus, qi adolescentulo cuidam pariter affecto pelle direrat, Ὀυ πασοῦ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτου δορᾷ περιπάτεις. *Non desines, adolescens, ovis pelle decorata gloriari.* Refert Antonius *Melissa. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorsus, qi pro δορᾷ, ἀρνῷ substituerunt eum. In eandem mentem Sotades, (quod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 36. reperitur,)

Ἃς ἐπιμανῆς, ταῦτα κρὶ τὰ προβάτια πέχω.
Es vesse mites, at hanc prius oves tulere.

Philo *de providat.* laudante Eusebio *præpar. l.* 8. *c. ult.* Ἐ. οὐδενὶς γε μὴν, προβάτου δίσιν, ὡς ἐπὶ κυνὸς τὸ φανὲν, ἀν- 5⊖. *Nam vestes sunt, aut fuit quidam ovium sunt, ut logi Poeta solent.* Neotericus quidam;

Purpureis, te effert, quod amictus vestibus? ante
Te geslavit ovis, cum tamen esset ovis.
Sericus, effert, quod amictus vestibus? ante
Te bombyx latuit; cum quoque vermis erat.

Ἁιμονὶν κόγχυν διδομένην] indè *conchylium* auncupamus. De conchio ibi, quorum sanguine ex sanie, purpura tingitur, videantur Aristoteles *hist. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hist. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hist. animal. l.* 16. *c.* 1. Navmachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Ἔτιμεν δ' ὁναλίοις ἰχθυόεντος αἵματι πόχλω.
At, qo Luna rubet, sanguine de marino fluxit.

Et Lucianus in *Cæsaribo pag.* 435. Μακαρίζων ἐκ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ σοχλίων. *Beatum prædicans ob sanguinem, qi Laconici maris cochleis manasset.* de tyranni purpura loquitur. Operæ *adv. Donatist. l.* 5. *Ex albo lana regalem transit in purpuram, quomodo catechumenus in fidelem: quique dum susceptus esse quod non erat, desinit esse quod fuerat.* (ita enim interstingvenda sunt ista) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & meritum. Consideratæ sunt effectæ: retractanda sunt efficientia. Deus à te datum esse, quod homo fidelis effectus est. si hoc totum est, duas & operarias artifex purpura, quod non*

— *admixto sanguine pisces,*
purpuram sulo tactu temperat.

Ἔντερον παραπτύσιν] Huc Diogenis χαμαιγενῆται, *manibus operantis*, illud, Ἔφασκε καὶ τὸν κοπρίαν δὶ παραπτύσματα μὴ ποιεῖν. *Urinam iacerat sic perfricato ventre ejusmodi.* Lacertius *l.* 6. §. 46. sive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chrysippi *polstea*, Ἔιδε καὶ τὸν λιμὸν ὕπνος ἀναιρεῖ καθεύδοντα τῆς γαστρὸς ἰδρώσης. *Urinam sic iacere etiam famem attrito ventre pellere.* Et quod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι οἷόν⊖ ἄκρατον πίνειν, ἐκθυμῶν ἐνδυόμενον προσταττόντα, ὅπνου τε οἷόν⊖ ἀπολαύειν τοῖς λίθοις. *Potentem naturæ quidam confusionem accidisse, qi cunctipotias ad Evebydæmonem se affirmare, quemadmodum porcelli salacres ad saxa.*

Μετὰ τοῦ σπερμοῦ] Itaque Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὸν μὲν ἐκ τῶν σπονδίλων ἰκῶρα εἶναι, *humorem esse spinalem*, ἐκπίπτειν, *ejici*, τὸν δὲ ἐκ τῶν σκελῶν, *de cruribus*, ἀναφέρεσθαι, *attrahi*, τὸν δὲ ἐκ τῶν ὀμφαλῶν, *de umbilicis*, ἐπιπολάζειν, *supernatare

κὴ ὅτε δικῆς μάλιστα σὺ τὰ σπουδαῖα καταγίνεσθαι, τίνες μάλιστα καλλαγωγοῦσι. ὀρχεῖται γὰρ ὁ Κράτης, τί σοὶ αὐτὸ τὸ Ξενοκράτης λέγει.

2 Sup. §. 13. §. 14. [a] Τὰ πλεῖστα οὖν ἡ πληθὺς θαυμάζει, εἰς γενικώτατα ἀνάγει, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετεχόντων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, ἴππους, βόας, ἀγέλας. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐπὶ πλεῖστον, εἰς τὰ λογικῆς ψυχῆς. ἡ μὲν τοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθ' τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐστιχῆς, ἢ καὶ ψιλὴ, τὸ πλῆθος ἀγ-

b L. 3. §. 9. δεκτικὸν κινήσεως. [b] ὁ δὲ ψυχικὸ λογικὸ [c] κα-

a L. 5. §. 21. l. 12. §. 30. 32. θολικὸ καὶ πολιτικὸ τιμᾷ, εἴδει ἕν τῶν ἄλλων διαφέρει. πρὸ ἁπάντων δὲ τὸ ἑαυτοῦ ψυχικὸ

d L. 5. §. 19. * Ἴσχυσεν f. Inf. §. 16. [d] λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἴσχυσε, καὶ κινήσεσι διασώζει, καὶ [e] τῇ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο [f] συνεργεῖ.

& tum maximè effascinat, cùm circa ea qis versatur, quæ studio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipso Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum quæ vulgus hominum admiratur, pleraque ad generalissima rerum capita referuntur, quæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: quæ autem moderatiores pavlò suspiciunt, ad ea referuntur, quæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. quæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, quæ animâ continentur rationali, non qidem universali illâ, sed qâ artium cultrix, aliâsve solers existit, avt qâ mere talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qi animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, qo rationi ac communioni consentaneè se habeat gerátqe, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

§. 15.

ANNOTATIONES.

sequitur, &c. Ἐπιζυλίττειν dixit, qod Marcus δεύτερα παραλογιεῖν. Vida *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iste Athenien*sis*, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterum Crates hoc de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Sqidem Xylander a Græcis recellit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est, canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat alqando Platoni, cùm illum tamen ἀνεφώνητον eumdèm asserat Laertius *l.* 4.

§. 14. Τὰ πλεῖστα] eodem spectat hæc periocha, qò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Ea sub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interseruerit, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus mere naturalibus vel naturaliter affectis* Casavbonus. potiùs; *qæ ab habitu vel natura continentur.* nqe enim sunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; sed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterum reqri potest non immerito, qomodo ligna avt lapides, ὑφ' ἕξεως, id est, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξει itaque Galenus observat, præter usitatiora illa significata, duplicitèr sumi, aliqando pro *solida ipsa corporis compage*, qâ partes fluales magis, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. inde ἐκτικοὶ πυρετοὶ, *febres hectica*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὸν ἕξιν τοῦ σώματος αὐτοῖς καταλύφασιν. tum ἕξις qid significet, explicando, subjungit; ὅταν γὰρ ἰσόβαρτα βουλόμεθα τὰ στερεὰ, τοῦς ὑγροῦς ἀντιδιαιρήματα. ità vocant *solidas corporis partes, qò ab humoribus distinguuntur*, sive *ex partium distributione humoribus appositas*, aliqando verò pro *spiritu* sive *forma*, qæ *partes res conjuge contuner.* ità Henricus Stephanus avtor est eandem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συνιστάμενον τὰ μέρη, *spiritum istum, qi partes compingit & continet. Spiritus* avtem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξιν πνευματικὴν eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἀίδιος μὲν οὖν ἐστι, τῷ ἐκ ἀϊδίου γεγονέναι, ὁ τρόπον ἕξιν πνευματικὴν περιλαβοῦσα καὶ ἀλλοχρῆ δὲ ὕλης ἄρχει κατὰ τὸν αἰτιατόν. *Primus est igitur ex materia terrea, spiritali quadam habitudine pervadente eatenus usqe extremitates.* Unde & ἐκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de natura hom. l.* 2. Ξῆ μὲν λίθος καὶ πάντα ἄψυχα ἐκτικὴν ζωήν. καθ' ὃ συνέχεται ὑπὸ τοῦ τὸ πάντες ψυχῆς, τῷ εἶναι (sive ut alii legunt οἱ τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. *Itaque vivere dicunt etiam ea prorsus sine motione, vitâ quadam qa ea habeta est, qoniam contineantur ab universi anima, eo qod sint duraturæ, nec dilabantur.* Et κατηλωτικὴν magis Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἐκτικὴ δύναμις. Νῦν, inqt, πολλαὶς ἔχει δυνάμεις, ἐκτικὴν, φυτικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικὴν. *Mens multas habet facultates, habitualem, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις οὖσα καὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἃς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐκτικὰ λίθοις ὅμοια. *Habitus quidem communis est & stammatis, lapidibus & ligno, cujus participant, qæ in nobis firmitas sunt lapidibus, ossa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream* tuta *massam*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικὴς δυνάμεως, id est *facultatis vitalis* (strictius loqendo) exortem designaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qasi *meram* ὕπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & αὐτὸ τὸ φύσικον Marcus ibi distinguit. Sicqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8 *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ὑφεστώτων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex omnibus corporibus alia quidem continentur a solo habitu, ut lapides & ligna. alia autem a natura, ut planta: alia vero ab anima, ut animantia.*

A Philo itidem *de mundi immortal. pag.* 298. *D.* gradus qosdam rerum naturalium constituens; Τὰ μὲν ἀψυχὰ, inqt, ὑπὸ ἕξεως ἐστιν, τὰ μὲν ἀνάδενδρα ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικὴ ψυχή. *Corporum omnium opifex alios quidem habitum, alios animam, alios rationalem animam addidit.* idémqa *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* differtiùs adhuc; Τὰ μὲν ἄνευ τῶν διανοητικῶν, τὰ ξύλον μὲν καὶ λίθον ἕξει, συμφυῆ τε καὶ δίπλοκα φύσει, ψυχὴν δὲ ζῶον ἀναίσθητον, ἀλόγιστον δὲ οὐ καὶ λογικὸν. *Destitutum qa est mentis, lignorum saxorumque habitus, sationum & stirpium indoles, animæ omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco istic, ἕξιν

B *lignis & lapidibus, φύσιν satis stirpibusque* tribui: habéque res qatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, parteisque ajusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχήν, τὸν ἔξιν λίθοις, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώοις, τὸν ἀνθρώπον. eodem planè ordine, qo hic Marcus. qin, nè qid desit eorum, qorum Marcus hic meminit, subjungit, *ἀφεστὼ δὲ σπερμάτων τελευτάτω.* qod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθελὼν καὶ πολιτικοῦ τιμῶν. Adjici potest, qod non Philo tantùm & Galenus dicere σπέρμα sive *semen* in φύσιν primò, tum in ζῶα transfire; id qod Aristoteles *dixit*, ζῇ τὸ φυτὸν φυτῷ βίῳ, *Vivunt*

C *principio vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fotum, φύσιν primò, tum ab aëre refrigeratum, ψυχὰς fieri. ità σπέρμα αὐτὸ τῆς φύσεως, τὸν φύσιν αὐτὸ τῆν ψυχῆς distinguunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qod Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Laertium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὸν ψυχὴν, δι' ἣν μέν, σὺν ἕξει κεχωρηκέναι, ἃς διὰ τῶν ὄντων καὶ τῶν πάντων. δι' ἣν δὲ, ἃς τῶν, ἃς διὰ τῆ ἀντιπνοιῆ. *Animam per qasdam quidem partes veluti habitum recessisse, at per ossa & nervos: per alias, ficus meatum, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè

D ἐκτικὸς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abstinent. l.* 4. §. 20. Ὄντος γὰρ καὶ λίθοι τροφῆς, τὸ ἀλγεῖν τὸ σωμάτων ἄτοπος ἂν καὶ τὸ (τῆ f.) ἐκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτῷ, τὸν διαπεφύκεναι τὸ αὐξεῖν ἢ καὶ γεγονέναι. καὶ ζῴοις σώματος, τὸ τυγχάνειν αὐτῷ τοῦ σώματος. *Ita lapidis dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & solidatatem servet: & planta, qod illi confert ut crescat, & frondes ferat: & animatis corporis, qod ejus compagem ruetur. Ea igitur, inqt, qa vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ αὐτὸ τῷ φύειν sic dictâ, unde φυτὰ *plantæ*) *ut ficus, vites,*

E *olea*, &c. Vide & Marcum ipsum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μετὰ αὐτὸ τοῦ ζῴου φύσιν distinguit. Non erat itaque qd vir summus 10 *ad Epictetum & Simplicium auctus*, avi voces illas ἕξιν & ἐκτικὸς apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; imò atque ἐκτικὸν rescribendum præscriberet; avt Philonis solius arbitrarentur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurpatum, qum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorumqe itidem exstitere sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετεχόντων] *qa sub artioribus aliquanto* Xylander. & mox: *Siqa parùs plus habentur gratiæ* perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum est. οἱ μετέχοντες, *qi moderatiores & moderatores sunt.*

F Ψυχῇ λογικῇ καθελοντὶ] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχουσιν δὲ παυμένου] forsan ἴσχυσεν ut *infrà* §. 16. αὐτὸ δὲ καὶ ἴσχειν τὸ. *mereri, sequi, subire.* nam & ἰσχνὸς καθαρὸς qandoqe usurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Σκιμπόους ἴσχυσεν, ὀλίγου τὸ γίνεσθαι. *Hydrus subsidit contentus, & immersus fiunt.*

Τῇ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri suo cooperatur*, vel ho-

§. 15. Quædam fieri properant, quædam fuisse: & illius etiam quod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis successio nunquam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγενῆσθαι, καὶ ἔστι γεγονότα ἤδη τὰ ἀπόλλυται. [b] ῥύσις καὶ ἀλλοίωσις, ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ ἐν χρόνῳ ἀναβλύστησις φορὰ νέου ἀεὶ παρέχει). [c] τὸ δὲ πάντα τοῦτο τῷ πεπαυμένῳ, [d] ἵνα ἄν τις τούτων τὴν ἀξιοπιστοτάτην ἐκπυήσειεν, [e] ἐφ' ᾧ σπένδει σὺν ἡδονῇ; ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἐπιπολαίων ἁρπαστικῶν τραφῆναι φιλεῖ ἄρκτος. [f] τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπολλύμενον, πάντων δὴ τῶν καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἐκείνου, ἔοικε ἡ ἀφ' ἅπαντος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀναπνοὴ ἐστίν. ὑπῖον γάρ ἐστι τὸ ἄπαξ ἐκκρίναι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [i] ὅπερ περίκειτο πάλαι, πρὸ τούτου

[a] *L.* 5. §. 23. Sup. §. 4. [b] *L.* 2. §. 3. *l.* 7. §. 25. [c] *L.* 2. §. 17. *l.* 7. §. 19. [d] *L.* 5. §. 10. [e] *L.* 5. §. 23. [f] *L.* 4. §. 43. [g] *L.* 5. §. 33. [h] *L.* 2. §. 2. [i] *L.* 8. §. 4.

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casaubonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σπένδει γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περιόδῳ ἀνάγκη τὸ κόσμου. χρόνου γὰρ ὄντος, τῶν μὲν ἐνεστώτων, τὰ δὲ μελλόντων, τῶν δ' ὑπαρχόντων. *Ut mundo certamen compleatur. Opus enim est alia qæ surgant, alia qi succedant sint, alia qi perficiant finem absolvantur.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Ἀναγκαῖον περιόδου τινὰ εἶναι τῷ παραχάραγμα ἄλλου [ἄλλων potius] ἄλλους, τὰ μὲν διαλυσθῆναι, τὰ δὲ ἐπιγενέσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia alii cedant, hæc dissolvantur, illa fabricentur, hæc finem statum teneant, illa vero moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὰ μὲν διαλλαγὴ γενομένων, τὰ δὲ γένεσιν ἀπογεγενῆσθαι. *Modo qa genita sunt commutantur, modo generantur qa interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—— ἦ μὲν ἵν' ἓν πλεῖόν μεμάθηκε φόωτε.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφῦτος ἔης, πλεῖον ἐπλεῖόωτε.
Τῇ μὲν γίγνεσθαί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἦμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἄμα λήγει.
Ταῦτη δ' ἄσσ' ἀείπορ ἀμοιβαῖα πέλονται.
—— *qatenus unum qidem ex pluribus conflavit nasci.*
Et rursus unu generato, plura perficiuntur.
Externus qidem & finit, & non est ipsi firmum ævum,
Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt.
Externus semper sunt immobiles secundum circulum.

Vide *l.* 5. §. 23. & *supra* §. 4.

Ἀναπίδει τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμου] Loco mox fiant illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad sequentis clavsulæ extremum rejicienda, & post παρέχεται collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones ævum æternum præstant.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assidue labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen, neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgetqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterqe sequuntur,
Et nova sunt semper. nam qod fuit antè, relictum est.
Fitqe qod haud fuerat; momentaqe cuncta novantur.

Τῷ πεπαυμένῳ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τίλεον τις ἐκλιμπάνει] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ σπένδει ἂν ἥδεται] Ita *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἰσάζ. *Nihil est qod consistat.* Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τοῦτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Paulus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 31. Et Joannes *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & concupiscentia ipsius: qi vero præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν περιστερῶν τριβίων φιλεῖ] Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea qa ut sint qidem?* (*ut ea qa mox non futura sint.* Junius) *nam omnino comparant alas sibi divitiæ, instar aqilæ pernicissimæ. qa certum versus ævolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. *v.* 12. monet Drusius *Prov. class.* 2. *l.* 1. *Prov.* 105. Euripides *Incert.* apud Stobæum *serm.* 2. *tit.* 105.

Ἐπεὶ τίς ἐστ' ἄνθρωπος, ὃς ζῇ μὴ πόνους
Ἔχων ἀεί τε καὶ μεθ' ἡμέραν μέτα;
Ὃν μὲν γὰρ ἄν τις ὄρνιθος πτερὰ λάβῃ,
Ἐλπὶς παρεῖται τοῦτον ἐκπτῆναι μόνον.
Ὃν δ' ἂν λαβὼν ἔχῃ τις ἐν δόμοις ἔσω

a L.5.§.4. τὸν ἐπ᾽ ᾧ τὸ πᾶν ἀναπνεύσαλιδ δύναμιν, ἵνα χθὶς ἢ πρώην λαμπρὸς ἐκπέμψω, λαμπάδα

* Ὡς τ.Θ.Τ. ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

τ.τ.δ. Bas.& Lug.

§. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ ἡγεμονικὸν

b L.5.§.1. αὐτῆς, ὡς τὸ φυτόν. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

facimus; tale qiddam est & totam illam respirandi facultatem, quam heri & nudiustertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò haviseras.

§. 16. Non est æstimatione multâ dignum, avt perspirari, qod & plantarum est; avt respirare, qod & omnia desiderant spiritum aliqvem, vel salutarem, vel mortuum libertatem. Et l. 6. c. 15. Ἐκεῖ πνεῖσαι γε δοκοῦσίν, ἀνάλογον τῷ δίνδρα συμπεπνίγμενα ἐξ ὕδατος ἔχοντα δοῦναι τῷ πνεύματι. Qa ex tadam omni ex parte marcida sunt, obsistere nequeunt. Quæ enim nullam transitum habent spiritus, strangulantur. Qin & Julius Scaliger ad l. 5. c. 20. ad illud Theophrasti c. 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ἅτινα ἀναπνεῖσθαι τὴν μαλακωτέραν. Metaphora, inqit, est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac quapiam id genvs planta; tamen utuntur beneficio διανοίας. Omne enim vivens διαπνεῖται. calor enim vitalis eget eo multis refrigerationes, eo omnibus instaurationes. instauratur autem caelesti calore circumfuso, qi sese inducit ea omnia. Pereunt ergo plantæ qasi suffocatæ, ubi πνεῦμα διοδον ἀν ἔχοι. perennt itidem, qasi exparentes, ubi corporeum illud ἐκπλήρωσιν. qod & ἀναπνοὴν τινα, facultatem qandam spirandi, Theophrastus dixit l. 2. c. 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως l. 1. c. 10. Παρεπλησιασμὸν ὀγρότητα τοῦτα ἔχει, ᾗ βλέπει τῶν μετὰ τὸ συγκοπῆναι τὸ περιττὸν ἀνοῆσ χρῆσθαι, κοπτόμενα δὲ ἐν ὕσεσι ξηρᾶσι ἔασιν ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μὲν τὴ διαπνεῖσθαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δὲ τι πεφθῆναι, μάλιστα ὑπ᾽ ἐξατμίσματος πρωϊαλῆ μᾶλλον. Superfluam illa habent humiditatem, & ab eam caussam nata convenit ea post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposuerit, diu ab eis abstinere, qa reliqva pars qidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur. (qo loco qod Galenus διαπνεῖσθαι, Theophrastus ἀναπνεῖσθαι dixit de caus. plant. l. 4. c. 7. Ὅσα ἐνδὺς ἀλαπάζεται τὰ σπέρματα βιαίως τῶν χειμερινῶν, ἀλλ᾽ τὰ νία τῶν ἐτῶν. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν τὸ ἀσφαλὲς ἐν τοῖσδε εἶναι τὴν ὑγρὰν καὶ δύναμιν, ἀναπνεόμενόν τε τὰ ἀλλαγεῖσι. Quæ semina non prorsus a tritura meliora sint, qam certo tempore posi, neqe mirella annicolis præferat. Sed veluti excellentem qandam potestatemqe capiunt qæ sic, exacto fidicet qod in eis fuerit alienum. (eqitur apud Medicum; Ἀποβλῆναι γὰρ ἀνάγκη φύλλα τε καὶ σπέρματα ἐξ ἁπάντων ἐνιαυσίων συγκομιζόμενα κάνυ; περῶσιν μὲν ἔτει τὸ αὐτοῖ ἰδιαζόντως τε καὶ λεπτὸν περίβλημα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτοῖ τε τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. Desunt enim à plaustro, frumentibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, proinde qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, post autem & assumbit humidi naturalis. Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus supra laudatis, idem ἐξατμίσματος qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in hister. plant. l. 8. c. 10. Ἐκὶ πνεῦσι, inqit, μεγάλῃ ἐξ ἀλείᾳ χρόνου ἐνεγένετο, ξηρασίαι καὶ ἀφυσμοῖσι. ἢ καλῦσι τοῖς ἐξατμίσμασι. Si vehementius, diuturnisqe flatus vensferint, exficcantur & penitus marcescunt. Qod qidam evantas dixerunt. qod Plinius l. 18. c. 17. tunc enim extenuantur grana. qem locum Hesychius ob ocalos habebat, qum ἐξατμίσματα, ξηρασίους exponeret. Ipse ἐξαλπίζεσθαι dixit, de caus. plant. l. 1. c. 1. qo loco ἐξαγγεῖωσιν utrumqe conjunxit, διαπνεῖσθαι καὶ ἐξαλπίζεται. atqe hoc est qod de aere venti agitato Vitruvius l. 1. c. 6. Vitiosi corporibus detrahit succum, & effusa eo exsiccat. Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξατμίσματος, qo loco de conceptu agens Aristoteles hist. animal. lib. 10. c. 3. hæc habet: Ἐκεῖ δὲ τινα αἱ πεσχυρὶ τὸ τοιοῦτον, ἢ καλοῦσι ἐξατμίσασθαι. ἐκεῖ δὲ τὸ τοιοῦτον πάσχει, ὅταν συγγένηται τῷ ἄνδρι, ἀπὸ τοῦ ἐξατμίσματος δῆλον τὸ συμβαῖνον. διὸ καὶ γαλεοὶ ἐξατμίσασθαι. Convenium est, umbones ne patearent ad, qod qibusdam evenire solet. Hos appellant ἐξατμίσασθαι: Latini frustrari. Sic autem, ubi ea contra neqe projectum qidqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est. etiamsi enim vir Maximus interpretatur frustrari; sicut ὑπονήσαι οὐ dicuntur ova irrita: eodemqe respondisse velit Maronem, cum ova dixit mares gravidas fieri: ipsum certe philosophum verbis illis l. 7. c. 4. ἀπενεγκεῖν γενομένου τὸν ὄρχιν, cum tabanus fuerit castratus. vim τοῦ ἐξατμίσασθαι declarasse. aliqd tamen amplius eò loci hocce vocabulo subindicari faltem avtumo. cum nec idem πάσχειν utrobique describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subsequatur; & philosophus ipse verbis prius adductis subjungat statim; Ἀστιον δὲ τὸ πάθος ἡ σύριγξ, ὅταν ἡ λίνα ξηρὰ. ἐλαίσκεται γὰρ πρὸς ἄσπερ τὸ ὑγρὸν, ἀφίσσα ὕδωρ. τὸ δὲ καπνιζόμενον. In caussa est matrix: qa admodum aruda fit. Ea enim ita affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor astringatur prater modum. hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεσθαι καὶ ἀφυσμοῖσθαι. Verum de hoc alii viderint. Haud dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαμπέσθαι usurpavit lib. de natur. puer. pag. 25. Ἐξαμπόνει γὰρ ἐκεῖ τὸ σπέρμα, ἢν τὸ πνεῦμα δι᾽ αὐτῆ διῇσι. A vento qppe perflatur, & per eam spiritus pervolatur. de aqa loqitur: ea & ipse, nec hanc soli, sed terræ qoqe transpirationem qandam ibidem tribuit. Siqidem pag. 63. rationem affignans, cur terræ inferiores hyemis caleicant,

A tertium flabile alimentum, qia in nobis manere non sinitur, nec commorando corrumpitur, sed egeritur mox ut ingeritur, non aliter, sed eosdem meatus, id est, ut, ave navos, ave utrumqe, & qà intrarat, & qà exirat, accepit. In corpse proba tibi ipse qod dico. emisite spiritum flando; & vide utrum datus si non receperis: recipe respirando; & vide qas patenti angustias si non rursus emiseris. hoc igitur facimus, qando utrem inflamus, qod facimus ut vivamus. nisi qod tunc paulo plus dacimus, ut paulo plus omittamus, ut spiritum flabilem, id est, ventum in utrem implendum & extendendum non quiet spirando & respirando, sed embolando impetu coarctemus. nisi ergò, qòd impendis ad utrem implendum, B ad te itidem alendum aditu patefacito redeat, qod tibi, non solum unde illum inflare, sed unde tu possis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem Strom. l. 4. pag 492. B. Ἀεὶ φύσις ἀνθρώπων, ἀσπὶ πνεόντων. Ipsa hominum natura, utres inflati. Vide & l. 8. §. 54.

Πᾶσαν ἀναπνευστικὴν δύναμιν ἀποδύσω] Hinc ex formulæ & in sacris scriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Spiritum emisit. Matth. c. 27. v. 50. &c, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Spiritum tradidit. Joan. c. 19. v. 30. &c, ἐξέπνευσεν, expiravit. Marc. c. 15. v. 37. & Luc. c. 23. v. 46. Lucianus etiam in verus: ἀποφοιτήσας τοῦ ψυχιδίου ἄπνευστος. anima effluta abest.

§. 16. Ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè luxata & confusa ista: sed restitutio procivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυτὰ. Æstimatione dignum est, non perflari, qod & plantarum sive fruticum est. Τὸ διαπνεῖσθαι avtem de flatibus usurpatum apud Xenophontem habemus in sympos. pag. 878. C. verbis hisce à Stobæo tom. 2. tit. 19. adductis; ab Athenæo etiam l. 11. laudatis; apud qem emendatora, qàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μὲν τοι μοι τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα [σωμάτια ταῦτα, codices, malè.] τὰ αὐτὰ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ θυμάτων. ἐκ γὰρ ἐκείνων ὅταν μὲν ἀνὴρ ὁ θεὸς ἄγῃ ἀέρίους πνεῦμας, ἀποδύεται ὑφύοντα, ὅταν δὲ παῖς ἄπνους διαπνεῖσθαι. Videtur autem mihi hominum qoqe corporibus idem accidere qod terrâ nascentibus. Nam qum hæc à Deo vigantur imbre nimio, non possunt erigi, nec ab auras perflari. Id Latinis perflari dicitur. Columella l. 4. c. 19. Fructusqe summotus à terra, nimbus patrefacit: & hoc uno modo perflatur ventus, qi nebulam & rorem profligatum calorator adficiant, multumqe ad detersendum, & ad bonitatem vina conferunt. & c. 18. Qa disflatilior plus solis & veneris vaporis habet. & c. 7. Nam & sic facilius exhalatur humor, & fructus putrescunt, perflatimqe salubriorem habet. Id qod Plinius l. 7. c. 21. de certo vitii genere: Melior est vino, quando illo ipsa uva obumbrat, assiduoqe sole coquitur, & afflatum magis sentit. Διαπνεῖσθαι in animantibus qid sit, qidqe ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς differat, ex Aristotele ac Galeno docuimus, ad l. 3. §. 1. Nec omittendum videtur, qod Xenophon loco superius adducto in collationis membro altero τῷ διαπνεῖσθαι meminit, qasi illud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus respondeat. Ὅσαν δὲ τὰ ἐμπνεῖ, inqit, τὸ μὲν ἀέριον τὸ πνεῦσι ἐγκάπτει, τοῖς δὲ ὑγροῖσι τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι σβέννυνται, καὶ διὰ ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λίγον τι, δυνατὸν ἐστὶν. Ita vos qoqe, si penum immodicum infundamus, mox & corpora vobis, & animi vacillabunt; ut ne qidem respirare, neqe proferre qidqam possetis. Etiamsi verò τὸ διαπνεῖσθαι illud, qod hic flatibus tribuitur, dictat multùm revera τὸ τῆς διανοίας illius, qæ animantium peculiaris est; in hoc tamen consentiunt, qòd spiritus sive flatu qodam utrumqe perficitur, & qòd ad conservationem τῶ διανοητικῶ, cujuscunqe generis illud fuerit, utrumqe conducat. Verum præter διανοητικὸν illam externam, qæ ab avra liberiore flatibus obvenit, qæ locis patentioribus succrescunt, allam etiam internam nobis Theophrastus insinuat, qà per singulas flatus cujusqe partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, spiritus qasi viralis qidam diffundatur, ejusdemqe eidem pars excrementitia diffluatur & dispellatur. Is enim de caus. plant. l. 5. c. 15. ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qana δάδινον vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε συμπολίτην τὸ ἐμὶ τῶν ξύλων, ὅταν ὑπερπνεχνοῦται. ἢ δυνάμεως γὰρ ὕλικὸν τὸ πνεῦσι, διὸ ὅλας τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὸν εὐμφυᾶ ἐκὶ τὸ κάσσον, ἐωθὼς τὸ ἀναπνεόμενον, καὶ αἱ πίνακες. διὸ καὶ ἢ καπνὸς οἱ ὀρύττουσι τύπους τίθενται. φασι γὰρ ἀκαπνίζεσθαι τὸν πίσσον διὰ τὸ πυκνὸν. τὸν γὰρ, οἱ ἴσασι, δίττον πνεύματός ἐστιν, ἢ μανότερον, ἢ πυκνόν. Quæ proximum illa videntur qod animalibus evenire, qa extra modum crassantur atqe pinguescunt. Qum enim aveam attrahere nequeant, nec illo pacto spiritu uti possint propter obstipatam condensationemqe; tum illa strangulantur, tum pereunt. Quamobrem non inepte rustici vocabulum illud de pino usurpant. Pinum cum strangulari ajunt obstipatæ atqe pinguedine. Qqpe

omnia desiderant spiritum aliqvem, vel salutarem, vel mortuum libertatem. Et l. 6. c. 15. Ἐκεῖ πνεῖσαι γε δοκοῦσίν, ἀνάλογον τὰ δίνδρα συμπεπνίγμενα ἐξ ὕδατος ἔχοντα δοῦναι τῷ πνεύματι. Qa ex tadam omni ex parte marcida sunt, obsistere nequeunt. Quæ enim nullam transitum habent spiritus, strangulantur. Qin & Julius Scaliger ad l. 5. c. 20. ad illud Theophrasti c. 15. de arboribus dictum æstate diuturnâ exarescentibus, ἅτινα ἀναπνεῖσθαι τὴν μαλακωτέραν. Metaphora, inqit, est ab animalibus, qibus spirandi, atqe vita idem finis est, ac qapiam id genvs planta; tamen utuntur beneficio διανοίας. Omne enim vivens διαπνεῖται. calor enim vitalis eget eo multis refrigerationes, eo omnibus instaurationes. instauratur autem caelesti calore circumfuso, qi sese inducit ea omnia. Pereunt ergo plantæ qasi suffocatæ, ubi πνεῦμα διοδον ἀν ἔχοι. perennt itidem, qasi exparentes, ubi corporeum illud ἐκπλήρωσιν. qod & ἀναπνοὴν τινα, facultatem qandam spirandi, Theophrastus dixit l. 2. c. 20. De seminibus qibusdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως l. 1. c. 10. Παρεπλησιασμὸν ὀγρότητα τοῦτα ἔχει, ᾗ βλέπει τῶν μετὰ τὸ συγκοπῆναι τὸ περιττὸν ἀνοῆσ χρῆσθαι, κοπτόμενα δὲ ἐν ὕσεσι ξηρᾶσι ἔασιν ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μὲν τὴ διαπνεῖσθαι τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δὲ τι πεφθῆναι, μάλιστα ὑπ᾽ ἐξατμίσματος πρωϊαλῆ μᾶλλον. Superfluam illa habent humiditatem, & ab eam caussam nata convenit ea post collectionem uti; sed ubi ea in locis siccis reposuerit, diu ab eis abstinere, qa reliqva pars qidem humoris superflui exhalet, pars autem etiam coqatur, qoad siccata mediocriter contrahantur. (qo loco qod Galenus διαπνεῖσθαι, Theophrastus ἀναπνεῖσθαι dixit de caus. plant. l. 4. c. 7. Ὅσα ἐνδὺς ἀλαπάζεται τὰ σπέρματα βιαίως τῶν χειμερινῶν, ἀλλ᾽ τὰ νία τῶν ἐτῶν. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν τὸ ἀσφαλὲς ἐν τοῖσδε εἶναι τὴν ὑγρὰν καὶ δύναμιν, ἀναπνεόμενόν τε τὰ ἀλλαγεῖσι. Quæ semina non prorsus a tritura meliora sint, qam certo tempore posi, neqe mirella annicolis præferat. Sed veluti excellentem qandam potestatemqe capiunt qæ sic, exacto fidicet qod in eis fuerit alienum. (eqitur apud Medicum; Ἀποβλῆναι γὰρ ἀνάγκη φύλλα τε καὶ σπέρματα ἐξ ἁπάντων ἐνιαυσίων συγκομιζόμενα κάνυ; περῶσιν μὲν ἔτει τὸ αὐτοῖ ἰδιαζόντως τε καὶ λεπτὸν περίβλημα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐτοῖ τε τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. Desunt enim à plaustro, frumentibus & fructibus, postqam collecta fuerint, ac reposita, proinde qidem qidqid in ipsis aqosum est ac tenue, post autem & assumbit humidi naturalis. Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc sensu avtoribus supra laudatis, idem ἐξατμίσματος qibusdam dici Theophrastus idem avtor est in hister. plant. l. 8. c. 10. Ἐκὶ πνεῦσι, inqit, μεγάλῃ ἐξ ἀλείᾳ χρόνου ἐνεγένετο, ξηρασίαι καὶ ἀφυσμοῖσι. ἢ καλῦσι τοῖς ἐξατμίσμασι. Si vehementius, diuturnisqe flatus vensferint, exficcantur & penitus marcescunt. Qod qidam evantas dixerunt. qod Plinius l. 18. c. 17. tunc enim extenuantur grana. qem locum Hesychius ob ocalos habebat, qum ἐξατμίσματος, ξηρασίους exponeret. Ipse ἐξαλπίζεσθαι dixit, de caus. plant. l. 1. c. 1. qo loco ἐξαγγεῖωσιν utrumqe conjunxit, διαπνεῖσθαι καὶ ἐξαλπίζεται. atqe hoc est qod de aere venti agitato Vitruvius l. 1. c. 6. Vitiosi corporibus detrahit succum, & effusa eo exsiccat. Eodem sensu acceperim ego & τὸ ἐξατμίσματος, qo loco de conceptu agens Aristoteles hist. animal. lib. 10. c. 3. hæc habet: Ἐκεῖ δὲ τινα αἱ πεσχυρὶ τὸ τοιοῦτον, ἢ καλοῦσι ἐξατμίσασθαι. ἐκεῖ δὲ τὸ τοιοῦτον πάσχει, ὅταν συγγένηται τῷ ἄνδρι, ἀπὸ τοῦ ἐξατμίσματος δῆλον τὸ συμβαῖνον. διὸ καὶ γαλεοὶ ἐξατμίσασθαι. Convenium est, umbones ne patearent ad, qod qibusdam evenire solet. Hos appellant ἐξατμίσασθαι: Latini frustrari. Sic autem, ubi ea contra neqe projectum qidqam, neqe concipiunt: unde & nomen frustrationis comparatum est. etiamsi enim vir Maximus interpretatur frustrari; sicut ὑπονήσαι οὐ dicuntur ova irrita: eodemqe respondisse velit Maronem, cum ova dixit mares gravidas fieri: ipsum certe philosophum verbis illis l. 7. c. 4. ἀπενεγκεῖν γενομένου τὸν ὄρχιν, cum tabanus fuerit castratus. vim τοῦ ἐξατμίσασθαι declarasse. aliqd tamen amplius eò loci hocce vocabulo subindicari faltem avtumo. cum nec idem πάσχειν utrobique describatur, sed loco altero, qod congressum præcedat, altero verò, qod subsequatur; & philosophus ipse verbis prius adductis subjungat statim; Ἀστιον δὲ τὸ πάθος ἡ σύριγξ, ὅταν ἡ λίνα ξηρὰ. ἐλαίσκεται γὰρ πρὸς ἄσπερ τὸ ὑγρὸν, ἀφίσσα ὕδωρ. τὸ δὲ καπνιζόμενον. In caussa est matrix: qa admodum aruda fit. Ea enim ita affecta attractum ad se humorem emittit foras. Is tum humor astringatur prater modum. hoc est, qod Theophrastus ξηραίνεσθαι καὶ ἀφυσμοῖσθαι. Verum de hoc alii viderint. Haud dissimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαμπέσθαι usurpavit lib. de natur. puer. pag. 25. Ἐξαμπόνει γὰρ ἐκεῖ τὸ σπέρμα, ἢν τὸ πνεῦμα δι᾽ αὐτῆ διῇσι. A vento qppe perflatur, & per eam spiritus pervolatur. de aqa loqitur: ea & ipse, nec hanc soli, sed terræ qoqe transpirationem qandam ibidem tribuit. Siqidem pag. 63. rationem affignans, cur terræ inferiores hyemis caleicant,

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſeqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod productum eſt. ſiqidem dum vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtic ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα ἢ τὰ ϑηρία. ἔτι [a] τὸ τυπτᾶς ἢ φαντασίαν. ἔτι τὸ [b] γλῶσσαν πᾶσαν καθ' ὁμοῦ. ἔτι τὸ [c] συναγελάζεσθαι. ἔτι τὸ τρέφεσθαι. ἔστω γὰρ ὁμοίως τῷ [d] λοιπῷ τὸ παρεμβόλωμα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι; οὐχί. [e] οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κροτᾶσθαι. αἱ γὰρ αὐταὶ τῶν πολλῶν δόξαι μία, ἃ κρίνουσι γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλαμβάνει τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ * ἐπιπεδοῦν, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ὁρμαὶ ἀμφότεραι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [h] ἡ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἔστι κατασκευή, ἵνα τὸ καταλληλότατον ἔλαιον ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασεν. ὅ τε φυτεύσας ὁ ἀμπελουργὸς τὴν ἄμπελον, καὶ ὁ ταῦλοδαμνης, καὶ ὁ τῶν κυνῶν ἀμπελουργός, ἕνα ζητῶ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἄλλο τί σπεύδουσι; ἄδει ἂν τὸ τίμιον. καὶ ἔστω μὲν ἂν ἓν ἔχῃ, οὐδὲν τὰ ἄλλα πρὸς ἐπιπόνῃ σαυτῷ. [i] ἡ πόνου καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; ἆρ' ἂν ἐλεύθερος ἔσῃ, ἄτε ἀνυπόκριτος, ἄτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφεύδειν

[a] L.3.§. 16.
[b] L.2.§.2.
[c] Inf.§.29.
[d] L.9.§.29.
[e] L.9.§.39.
[f] L.4.§.3.
[g] L.3§.16. Sup.§.14.
[h] Ισχνότατα Sup.§. 14.
[i] Inf.§. 41. l.9.§.1.

ANNOTATIONES.

συνειρίζει δὲ ἐπὶ τοῦτο τὰ ἐπιζητήματα ἐφ' ἑαυτῆς) ἢ ἵνα ἔχει διανοίᾳ ὑδρίαν. *Denſior vero evadit ideo (qia compenetur in ſeſe) & inſtar proſus tranſpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſſiqe qibuſvis, ὑπὸ σφίγγεσθαι ἀναγκαίως, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου πάσχειν σύστασιν. *ſi qa deinde tò ſenſorium id patiatur, & convenienter ſe habeat. Majorem in ſe calorem habet, præterqe humeſtis quidem & compreſſa per ſeipſa ſocalefcunt, & à calore cauſſa putrefcunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare nequeat.* Ità *perſpirationes* cùm defectus, tum & excellus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, in-dè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interviti* ſignificatione non rarò uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l. 1. c. 5.* Δοκεῖ γὰρ τοῖς ἐμψύχοις μᾶλλον ὁ ψυχρὸς τοῦ πνεύματος ὑπάρχειν. ὀξυθάνατος γὰρ διαπνεῖσθαι καὶ τήκεσθαι. *Videtur enim contrà magis anima corpus commere, egrediente enim exſpirat & putrefcit.* Et Plato *Phædon. p. 60. E.* itidem de corpore: ᾧ προσῆν διαλύεσθαι καὶ διαπνεῖσθαι καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, comedat, diſſipat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l. 6. c. 23.* Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάσχει, παλαιούμενα ὑγρότητος. τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται καὶ ἀπόλλυται τὸ θερμόν. *Hæc igitur omnia adoratoria ex vetuſtate efficiuntur. Qa autem debilia ſunt, celeriter evanefcunt, ut viola.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l. 22. q. 9.* ἐν τοῖς παλινφυέσιν (caricas loqitur) διαπνέουσι καὶ ἐξίενται μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος. *Ea multiſſidi reſpirant, evaporatoqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib. 2.* referente Laertio *l. 7. c. 159.* in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τοὺς σπόρους τὸ σπέρμα, ὃ ἔξεισι ἐκ τῶν ἐν τοῖς τῶν ζώων καὶ φυτῶν ἐκπιπτόντων σπερμάτων, ἃ πολλαπλάσια ἐν τῇ φύσει, διατεινόμενα ἀπολῦσαι τὰς δυνάμεις. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conflat ex pactis ex humoribus ſeminibus, qa cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverint illorum vim.* alterum enim poſt φύσει, ἃς δῆλον, inducendum proſus videtur, niſi ſi qis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l. 7. pag. 717. B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐκπνεῖσθαι, καὶ σαπρεύεσθαι, καὶ πεσσύειν, *perſpirare, exſpirare, putrefcere, rapidè* ſe invicem diſterminat, primumqe ἐκπνοιδίοις, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope acrem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi incerta ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legiqe debere πόσεσιν διαπνεῖται, ὃς τὸ τῶν ἀγρῶν, vel τὸ τῶν θηρίων (non ovtem τὸ τῶν βαίμων) γίνει. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum*, eo magis, qia & librpibus ubi-que Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit a *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπῶσθαι] τυπῶσθαι, ſive *impreſſionem quandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè αἰσθητικὴ φαντασία, *impreſſio ſenſuum*, *infra §. 26.* & αἰσθητήρια ἐνεργαστικὰ, *ſenſus imagines falſas admittere proclives. l. 5. §. 33.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Βούλεταί τινος τῶν ἀϊδίων ἅπτεσθαι, τυπώσασθαι τὴν διάνοιαν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l. 12.* Lactius *l. 7.* in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τοῦτον, ἀλλοίωσις. ἐπεὶ γὰρ δυνατόν ἐστι πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ πεῖρ τὸ

A αὐτὸ γίνεσθαι. τοῦτον δὲ ὁ φαντασία ὁ ἀπὸ ὑπάρχοντος καθ' ὃ τὸ ὑπάρχον ἐνσημαινόμενον, καὶ ἐναπολιθούμενον, καὶ ἐναπεσφραγισμένον. *Phantaſia vero eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Quoniam fieri non poteſt, ut plures figura in eodem & cum ideam ſingantur. Intelligitur autem viſio ea eſſe, qa ab exiſtente ſecundùm exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Κινητικωτάτου] & *infrà §. 28.* Κινητικωτάτη ὁρμὴ ἐστὶ. *Affectuum impulſus.* Vide & *l. 2. §. 2.* Τὰ πορισμένα ἔργα καὶ πάλιν μὲν ἀναγκαῖον τῷ τὸν ἀρχὸν τῶν κινητικῶν διδόντι

B τῇ μαχαίρᾳ. καὶ πάλιν δὲ μὴ ὀνάριον. εἰ γὰρ ἐποίει ἰχὼρ τοῦ πυγοῦ τὰς κινήσεις, ἀλλ' ἦσαν ἡ διάθεσα δύναμις ἰοχώρ, καὶ ἂν ἐλαύνῃ ἢ πεζεύῃ. *Ac ut præſignatorum ſigilla, qa ſolicitè curantur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatoqe impreſſa eſt, excitantur, non multo id tamen tempore, propterea qod inſitum non habent movendi principium, ſed quamdiu vis impreſſa manet, eundemqe progreſſa diſſolvatur.* Synefius *de providen. lib. 1. pag. 98.*

Κρίσει γλωσσῶν] Ità *l. 4. §. 3.* Τὸ αὐτὸ τῆς ἀπαχθείσης. *Qam manes applauſus ofa.* Vide & *l. 8. §. 52.* Κρίσει γλωσσῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum*, Evripides αὐρᾶν, qali *ſtridorem* di-

C xit; cujus hæc ſunt in *Hecuba*:

Ὅς τις τὰ μηδὲν ὄνειρον, ὀρειπάλοις
Τῶν πρὶν τετιμῆσ'; ἐστὶ δὲν ἐγειόμεθα,
Ὅ,τι τις ἡμῶν πλουτίσας εἶτ' ἄφνεων,
Τὰ δ' ἄδηλα, ἄλλοις φροντίδων βυκάνημ' ἄν,
Γλώσσης τε αὔρημα. ——
Ut ad nihil devenimus jam, præſtino
Orbati faſtu? & interim infeſtiſſimus?
Hic ade dives, cruciatu alle plavſibus?
At hæc nihil ſunt aliud quàm cura vacua,
Stridorqi lingvæ inanis. ——

D Τὸ καλλίστου] τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt. 42.* Τῶ ἐντὸς μόνον πεφυκότος καὶ ἐναπεῖσθαι τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ παρὰ Θεῷ τιμιόν. τὰ δὲ ἐπέρχονται ταῦτα, σκιᾶς ἐστι ἀμυδρότερα, καὶ ἐπίσης ἀνυπόληπτα. ὅτε γὰρ τούτοις τὸν ἡμῶν αἰῶνα ἐξέντειον καταβρύσι. καὶ ἆρα σωμάτος ὑγιὲς ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτοι μὲν ἄσκεπτοι, δοξα δὲ ἀνατρέχεται. αἱ τε πρὸς τὰς τύχας διαπτώσεις τῷ χρόνῳ τοῦτο τοιοῦτον ἐπιζητοῦσι. ἀλλὰ καὶ τὰ πεπονθότα ἄπαντα οἱ λόγοι ἀχρεῖ τῆ ἀποῖ τοῦ χρόνου ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄπαντα, ἄμοιρα μὲν αὖρα τῷ ἔχοντι, ἄφατα δὲ ἅπαντα τοῖς ἐπιγνώσεσι. δὲ ἐπιμελήματος ἄξιον ἐστὶν ὁ καλούμενον τῶν ὀνομάτων ἐπαγγέλματι ἀπεκρύπτων παρὰ Θεῷ ἀγαθῶν. *Retinet ſolum hoc bonum maximoperè expetendum eſſe, ac laudabile, qod*

E *& perpetuo oſt duraturum. Hoc vero eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomnio fallaciora. Etenim juventa verius floribus citius defluit, & corporis venuſtas aut morbo aut tempore flaccaſcit, & divitiis ſunt incerta. Honores ſplendori facile commutantur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore ſumentur. Qm & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum apud vulgi judices & illos imitandos. Virtutis autem ſtudium pretioſa quidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qbuſcum congrediturve familiarem. Hujus ea ſi curam gerat, deorum ſcipſum bonis illis conſtituet, qa ea promiſſa divinis recondita habentur.* Veràm de mercede ita Marcus noſter an qicqam ſomniarit etiam, incertum eſt. Vide *l. 4. §. 33. & infra §. 47.*

Πρὸς ὀκταετηρικὸν] Vide *l. 5. §. 16*

Ἀνάγκη καὶ ὁ φθονεῖν] Idem *infra §. 41.* Τί γὰρ θανατοῦν,

ἐμοῦ τὰς ἀφελίσθαι ἐκεῖνα δυναμένους, ἀλλ' ἐμοὶ πᾶς ἔχειν τὸ παρόμοιον ὑπὸ σοῦ. ὅλως προφυλάττου ἀναγκαῖον τὸν ἰκανὸν τοῦτον ἐκδικῆ. σκόπει
a L. 8. §. 9. l. 11. §. 1. δὲ πολλὰ καὶ παῖς θεοῖς μέμφεσθαι. [a] ἡ δὲ τῆς ἰδίας
b L. 8. §. 53. Δημώνας αἰδοῦς καὶ τιμῆ, σεαυτῷ τε [b] ἀρκτέον ἐστὶ
c L. 1. §. 9. ποιήσει, καὶ πᾶς κοινωνικοῖς [c] ἐνάρμοσον, καὶ πᾶς
d L. 5. §. 8 θεοῖς σύμφωνον, τυπῶσι, [d] ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκείνου Δημόνικος καὶ Δημοτέλεσας.

e L. 9. §. 28. §. 17. [e] Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φορὰ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν ἀδήλοις τούτοις,
f Sup. §. 14. ἀλλὰ θεατέον τι, καὶ τοῦτο [f] δυσπαθήτῳ σκοπεῖσθαι
g Inf. §. 22. h L. 7. §. 53. l. 8. §. 7. [g] ἐνδεῖ. [h]

§. 18. Ποῖόν ἐστι, ὃ σκοπεῖσι; τὰς μὲν ἀπὸ ἑαυτῶ χρείας, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώ-
i L. 8. §. 10. l. 8. §. 44. πους ὑφημεῖν καὶ θέμεσιν. ἀνατὸ δὲ [i] ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὑφημνήσθαι, ὡς ὅτι εἶδον ποτὲ, ὅτι ὄψονται, πολλὰ πολλῶ πονοῦντας. νῦν δὲ ἐγγὺς ἐστὶ τῶ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι ἐχὶ καὶ οἱ μεγαλύτεροι σοῦ σε λόγως ὑφήμως ἐποιοῦντο.

k L. 12. §. 6. §. 19. [k] Μὴ ἄρα τι αὐτῷ σοι δυσκαταπόνητον,

suspectos habere, qi his privare te possunt, eis struere insidias, qi id, quod tu tanti æstimas, possident, omnino necesse erit macerari te, ubi horum tibi aliqid defuerit; & de Diis etiam sæpenumero conqeri. at contrà mentem propriam si in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat, & communioni accommodum, & Diis consentientem, dum qæcunqe illi attribuunt ac constituunt, laudas.

§. 17. Sursum, deorsum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. sed divinius est qiddam, viâqe havd facili apprehensu progrediens, prosperè semper procedit.

§. 18. Qale, qæso, hoc est, qod faciunt homines? eos, qi eodem secum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipsi à posteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem est propè, ac si qis contristaretur, qia homines prisci encomiis eum non sint prosecuti.

§. 19. Noli, siqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

ANNOTATIONES.

οὐ δ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἥδιστ μὴ παῖναι. Qid est A *mori, si qod qis summum arbitratur bonum, non concedas alteri?* Cato minor *Plutarch. pag. 783. D.*

Καὶ τοῖς Θεοῖς μέμφεσθαι] *Ibidem & l. 9. §. 1.* μεμφόμενον τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c. 3.* Ἐπὶ τὰ φύσει ἄβλαπτα ἐλεύθερα αἰσθῆς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδιστὰ, κωλυτὰ, παραχώρη, μέμψῃ καὶ Θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. ἐὰν δὲ τὰ τοῦ μόνου αἰσθῇς σου εἶναι, τὰ δὲ ἀλλότριον, οὐδεὶς ἔσῃ, ἀλλόξενος, οὐδεὶς σε ἀναγκάσει ἀδικῆσαι, οὐδεὶς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa natvrâ servivnt, libera putaris, & aliena pro tvis habueris: fore ut impediaris, lvgeas, perturberis, Deos hominesqe accvsès. Sin ad solum tvum existimâris, qod tvum est: alienvm vero, ut svnt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, nemineм accvsabis, neminem crimenaberis, nihil agei invitvs, nemo te ladet nemineм tibi habebis.*

Β τῆς ἰδίας δημόνας αἰδοῦς καὶ τιμῆ] Vide *l. 2. §. 6.* Μὴ αἰδεμόνη σεαυτὸν. *Dvm tvi reverentiam nvllam habet. & l. 3. §. 9.* Τὴν ὑπολογιστικὴν δύναμιν σέβε. *Facvltatem opinatricem venerare. & l. 5. §. 21.* Τῶν ἔνδον τὸ κράτιστον τίμα. *Qvod in te præstantissimvm est colato.* Vide & *l. 3. §. 4, & 7.*

Σεαυτῷ τὸ ἀρκτέον] Contrà qàm plerique hominum, ἴσως οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκοντες, οὐ πάνυ γε δήπουθεν ἑαυτοῖς ἀρέσκουσιν. *Ea* B *fortè* Ἐπαινῶνται ἐπὶ ἐαυτοῦ δυνάμεως] *utpote qæ ἀγαθὸν εἶναι νενομίκασι, ipsa optima esse perfvasam habet. l. 8. §. 4.*

Καὶ διαπεπόνηται] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 17. Ἄνω, κάτω.] De aqa Demosthenes *adv. Callicl.* Ἢ μὲν ὡς ὑγρὸν, φέρεται κάτω. ἡ δὲ ὡς ὑγρὸν τι, τοιοῦτόν ὑστερον ἀνάγκη. *Qa exstvm habet, deorsvm fertvr: qa avtem aliqvid obstitit, ibi cvm exaggeratvm redvndare necesse est.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται ὑδὸ. *Cvm detinens non fverit, fertvr confestim.* Aristoteles *de Cœlo l. 4. c. 3.* ubi avtem occvrrit τὸ ἐμποδίζον τι, à via cvrsvqe proprio declinat & deviat. Verùm non sic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea siqidem *recta semper procedit. l. 5. §. 14.* sive κατ' ἰσὸν, ut *l. 8. §. 61.* ea ubiqe ἐνοδὸν. Vide *l. 8. §. 6.* Etenim, Τῷ σοφῷ ἐνοδὸν ἅπαντα πράξει. *Recta sapienti qæqid egerit prosperabitvr.* qod tanqam Solononis dictv Basilius Cæsar. *in princip. Proverb. pag. 458. A.* Καὶ πάντα ὅσα ἂν πράῃ, κατευοδωθήσεται. *Et qæqid facvet prosperabitvr. Psalm. 1. v. 3.* Καὶ γὰρ ἅπαγ περιττόπους ἀσχολίας τοιαύτας, ταύτας ἐ περὶ- παραπίπτει. καὶ νόμαν τίνων, καὶ ψυχῆς πρόθυμίας, καὶ συναλλαγμάτων ἐνιαύσιον, ἢ τὸν οἷς ποιεῖ τὸ βίου ἐνοδίου, τοῖς τὰ πεπραγμένα περιπόστερα ποιοῦσις ἐλπίς. *Qvotcvmqe enim fortvitvs casvs hvi negotivm facesserint, eorvm domvmvs difficvltatem omnem amoliretvr, nervosas corpori svggerret vires, inferet animæ exprompta ad opvs alacritatem, permvtandis mercibvs facilem & commodam dexteritatem svppeditabit, denqe rervm ex mvnvs sententia cadentivm svccessvs latos in omnem vitam largitvr vs avmervm, qi spectatvlis domvs ipsis temporariis tanto diserte esse prædicervnt.* Basilius idem in *hexamer. Orat. 3. pag. 29. D.* Ἵστα τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄνωθεν κίρνων.

Invia virtvti nvlla est via.

ἐνοδὸν ἐστὶ, est ἐνόδιος πρόθυμος, ut Marcvs ipse *lib. 1. c. 17.* progressvs bonvs facere, sive *feliciter, prosperè, cvm svccessv bono progredi.* cui opponitur τὸ δυσοδὲς, *malè, infeliciter, parvm fœcvndè progredi.* Epictetvs *l. 3. c. 19.* Ὅσῳ ἐστὶ δυσοδέστερα, τοσῷ αὐτὰ ἀνάγκη *Vt rebvs malè svccedentibvs ipsi non succvmbamvs.* qod vocabvlvm havd temerè alibi reperias,

& ἡ δυσοδία. Δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχοντι ἡ δυσκολία. *Rationi qvantvm adjervnt difficvltatvm atqe difficvltatem consvltatrices, & arbitria, & jvdicia, qa perturbationibvs his admiscentvr.* Plvtarchvs *de vitt. moral. pag. 448. A.*

§. 18. Ἐυφημεῖν ἢ βάλλειν] Triplex notat in eâdem plerisqe vitivm; primò invidiam atqe livorem, dòd coætaneis suis lavdem consvetvmqvam tribvere detrectant; dvm qiqe, ut Flaccvs *l. 2. Ep. 1.*

— nisi qa terris semota svisqe
Temporibvs defvncta videt, fastidire & odit.

tvm iniqitatem, qòd *ἐυφημίαν* eam, qam avcvpantvr ipsi, aliis denegant: in regalem æqitatis illam peccantes, qæ præcipit, ut *aliis faciamvs, qa nobis fieri velimvs.* Matth. *c. 7. v. 12.* tertiò vanitatem, qòd à posteris, qibvs inviſi ignotiqe fverint, celebrari tantopere concvpiscvnt: cvm pari loco sit, jam defvnctvm qod attinet, post obitvm ab eis qi svperfverint ipsis, qàm ante ortvm ab eis qi mvltis sæculis ipsos antecesserint, fleri. Cicero in *somn. Scip. Qid interest ab vis, qi postea nascentvr, sermonem fore de te, cùm ab iis nvllas fverit, qi avtè nati sint, qe nec pavciores, & certè meliores fvervnt vviri?* Vide *l. 8. §. 10.*

§. 19. Μὴ ἄρα τι αὐτῷ σοι δυσκατάπονητον] Senoca *Epist. 71. Non pvtavit fieri, qicqid facere non possvmvs: ex infirmitate sva de virtvte fervnt sententiam. qid miraris, si ivri, vvlnerari, occidi, alligari pvtat? aliqande etiam libet. Ivxvriosvs frvgalitas pœna est, pigro svpplicio loco labor est; delicatvs miseretvr indvstriæ; defvncta fvgere, svrgeri est. eodem modo hæc ad qa omnes imbecillis svmvs, dvra atqe intoleranda credimvs, oblita qàm mvltis tormentorvm sit vota carere, aut primâ lvce exsitvri. non ipsa difficilia svnt natvrâ; sed vos fingis & cvrvvs. magno animo de rebvs magnis jvdicandvm est: aliqs videbitvr illvrvvs vitrvm esse qod vostrvm est.* Idem *Epist. 116. Occvrrit hoc loco mihi illâ pvldrâ contra Stoicos vocè: Nimis magna promittvntvr; nimis dvra præcipitis.* (qomodo illi Joannis *c. 6. v. 60.* Σκληρὸς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Dvrvs hic est sermo. Qis potest illvm avdire?*) *nos hæ mvnvscvlæ svmvs: omnia nobis vrgere non possvmvs. Sic qare non possvmvs ipsa? qia nos posse non credimvs. Imo alivd est in te. vitia nostra, qia amamvs, defendimvs, & malamvs excvsare illa, qàm excvtere. Satis natvra homini dedit roboris si illo vtamvr, si vires nostras collegamvs, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemvs. nolle in cavssa est: non posse prætenditvr.* Et *Epist. 98. Qare defetimvs? qare desperamvs? qicqid fieri potest, potest.* Clemens Alexandrinvs *Strom. l. 2. pag. 413. C.* Ὅταν ἀνίσχυτον ᾖδιν λέγητε, ἵνα μὴ τοῦτον καὶ ἀνίσχυρὸν φύσιν, ἀλλὰ τοῖς μὴ βουλομένοις ἀπολαβεῖν τὸν Σωτῆρα ζητοῦσι, τούτοις ἀνίσχυρον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενέσιν, τὸ μετρίως ἀνίσχυρον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀνεφίκτους, τὸ ἐναντίον. ἐπεὶ γὰρ διὰ τὸ φιλεῖν τοὺς ἀκολούθους ἴσχυσε ἀνεγγύητα πεφενέγκασθαι, ὅτου τὸν ἀληθῆσαι, ἀντίκοσμα ἐπαλαμῶσι, καὶ τὸν αὐτῶν ἐμπαίζουσι. καὶ ἀσεβεῖ, τὸν μὴ συναπαγγειλάντα, μηδὲ συγκατασπάσαντα. *Qando aliqis nimis intendisse, & qod jvssvm tvvm excedas, dicatvr cavsse, vt aliqa ex his aliqvid tvvant, qod à tvo fidissimqe concvrsv dissvlvat sit svmvs, non vt qod sit per se nimis intensvm, & qod jvssvm tvvm excedat, sed qod sit ejvsmodi vti, qi devivmve nolint jvgvm tollere. Iis enim qi svnt remissi & imbecillis, id qod est moderatvm, videtvr nimis intensvm, & tvvm excedere: & ingressvs qod*

est

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, qod possit qisqam, hominisqe sit munus, id te qoqe assequi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite alliso plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' ἃ ὁ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ εἰκὸς, ταῦτα καὶ σεαυτῷ ἐφικτὸν νόμιζε. a L. 8. §. 36. 46. b L. 12. §. 16.

§. 20. Ἐν τῇ γυμνασίᾳ καὶ ὄνυξι [b] κατάρρυψίς τις, καὶ τῇ κεφαλῇ * ἐμβαγὴς, πληγὴν ἐπάγων. ἀλλ' * προσβαγὴς Ant. Lug. ἔμβαγης, vel ἐπαγωγὴς, vel ἐισαγωγὴς f.

ANNOTATIONES.

ne aqvam, videtur summum jus: qvicunqe enim properavit qvod A peccare amare venantur, fabet indulgentia, si veritatem existimant esse molestiam, & severitatem sanctiam: & eum, qi non simul peccat, & una decorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ εἰ μαθεῖν ποιεῖ τὰ προτεθέντα ἐκεῖ τῷ νέῳ ὕλη τις ἐστὶ. ἀλλὰ τοι συνῆσται, ἀς ὑποδείγματα ἡμῖν ὑπάρχει πάλαισε ὁ αὐτὸς, τρίφου καὶ αὖξου τὸν ἴρωτα τῆς ἀληθείας δύναμιν. καὶ τῷ δ' ἀφελοίμεθ' ἂν καὶ ἄλλα δύναμιν προθυμότερον, τὰ μὲν προσαλήφασι, τὰ δὲ μιμήμασι, τὰ δὲ ἀνατυπώμασι. *Eisi enim omnibus possibus secare, qe a lege imponuntur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, antorem ex ipsa natvre & augere possumus, & ea ratione promptiori & alacriori animo javabimur, alia qidem provocantes, alia vero imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ἀνελαμβάνουσι] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἔξεστιν τῶν ἀνθρώπων, ἄνοιν μὴ ἀκούειν. ἄνοιξ μὲν δι' ἐτι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι. ἀκούειν δὲ, τὸ ἀνελαμβάνειν, μὴ δύνασθαι οἶσιν ἐυροεῖν τε, τοιούτων παρεσκευάσθαι. *Duo hac adimunda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia qidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia vero eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsu frequenti ac familiari apud scriptores C istos comigit, pro ἐυροεῖν ἐυρεῖν perperam scribitur; docet id, qod sequitur, τοιούτων παρεσκευάσθαι, qæ ἐυροεῖν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio lavdat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & offendet tibi beatos viros magnitudinem, & deformatorem ejus non facit. Sinit illum esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illum admoveris, & tamen sperni.* Certe Sextium ipsum ἀπιστίαν καὶ ἀπολυπιστίαν; morbo isto per initia laboràsse avtor est Plutarchus in *lib. de profectibs animbs pag.* 77. *E.* Ὡς δυσπαθῆσαι καὶ χρήμασι τῷ λύγῳ χαλεποῖς τὸ πρῶτον, ἀλίγα δεῖσθαι πειθόμενον ἐπ' αὐτῷ διήρει. *Adeo ut molestia ac difficultate res prope detestas, parum abfuerit qin animum desponderet à recto qodam praceptorm se dederet.* ità enim malim avtoris verba reddere, qam avt cum Xylandro, *de horrem qodam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magis consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. Διῆρει Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπεῖρεν, *summa pars adsum.* Thomas Magister *in Collect.* Διῆρεν, οὐχ ὑπεῖρεν. firmat id ex Evripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

— μελάθρων ἐς δίξεις ἔσχατα,
— *in summam adsum partem conscendisse,*

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Bulæum: Διῆρεις, Ἀττικῶς τὸ ὑπεῖρον. τὸ δὲ κατάγαιον, ξυστὰς λέγουσι. Eò avtem magis idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & experrus esset, & constanter pergendo pervicisset. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καὶ τοι τῶν λυπηρῶν ἴσασιν, αὐτῷ τὸ συμβῆναι, φασὶν οὐκ ἀνεῖσθαι τοῦτο καὶ μάλιστα ἄξιον λόγου. ἐγὼ γὰρ οὐκ φημὶ τοῦτον ἴσασιν. ἢ φήσει, τίν' οὖν δεῖ βασάνων. ἴσι δὲ ἀνθρώπῳ τῶν καὶ φαῦλα σώματα. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ἂν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως ἴσεν. *Proinde nunqisqe magistrum, id qod fieri accidit, aut esse acrioris ingenii, maximeqe diligentem mirabitur. Etenim & nunqisqe portentosum ingenium esse aut esse gravissimum. Est hoc avtem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qem alius fortiter acceperit, facilè ferat.*

Ἐι τι ἀνδρὸν δυνατὸν] Vide *l.* 9. §. 44. Ioannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, in de se Pavlus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémqe naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, ταῦτα πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, Ἵ' ἔτι παραλαβὼν ἐμὲ (inqit, *de statuis Orat.* 1. *vat.* 7.) πρὸς τὸν ἐκείνου ἀγωνῖ, μὴ ταπεινοῦσθαι διὰ τὸν αὖ καταδεέστατον ὑπερβολὴ ἐτέρου αὐτὸν μετενεχθέντα φόνου, ἀναπνεύσεται πρὸς τὸν μίμεσιν. *Ut adhortarentur nos ad illorum virtutem, ne putaremus nos per vestiæ factorum submissitatem alterius naturæ participes esse factos, deterreamur ab imitatione.* Et mox Πρὸς τὸ μὴ λίγνον ἡμᾶς εἰς τὸν αὐτὸν πολιτεύσασθαι παραμαλεῖν, ἔτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετέχουσι, ἢ ἐκ ἔστι ἀνθρώπῳ, διὰ τῦτο ἐμοιοπαθεῖν λίγνι, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας ἀναπνεύσαντι αὐτὸς ἀνδρῶν ὅσ', ἃς καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vita institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, aut non sint homines, ea de causa eisdem affectionibus obnoxios dici, ab affectionum communione offendens & illos age ac nos homines esse.* Οὐτο γὰρ οἱ παλαισὶ δίκαιοι κατὰ νόμον διώκονται,

Ἀπὸ δρυὸς ἢτοι πελεκᾶνος, ἢ ἀπὸ πέτρης.
Neqe enim veteres illos, qi ex lege nixarent,

Annosa aut qercus gemit, prærupta petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sol & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τοῖς αὐτοῖς φύσεως καὶ ἡμεῖς μετέχομεν; ἢ διὰ τῆς αὐτῆς ἐδῆ παρέχθημεν εἰς τὸν βίον ἡμῖν; ἢ ταῖς αὐταῖς ἐυφορίαις τεφθεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀντίσχωμεν ἀέρα; ἃ πρόγνωσιν ἰσχύσωτο ταῖς αὐταῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eadem hac vel in hanc vitam sunt producti? nonne hos natvræ sunt alimenti? nonne hunc ipsam respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt? &c.* Plinius minor in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, qa imperata hoc ea se boni habent, qod approbant qa præcipiunt, fieri* B *posse.* Salvianus *ad Eccles. cathol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exaptat humana infirmitas, qo facilius ipsa etiam nunc facrat, qa alios fecisse amit cognoscat. Dum admonetur avdetn atas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex aliorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Augustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam virtus & efficax, exemplum operis est; facdè persvadetur qod intenditur, dum facbile probat esse qod svademus.* Vide Augustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Vigil. Petr. & Pavl. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11. C

§. 20. Ὅνοι καὶ ἄλιδρυψί τις] Epictetus *Differt. l.* 3. *c.* 25. Εἶτα ἐν ἀγῶνι παραφέρονται ἐπὶ ἵππων, &c. *Deinde in certaminc lanians corpus contingis*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιρρηγνύμενοι, *oculi effossi, cruri.* Galenus *hortator. c.* 11. & Pavsanias in *Lacon. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μαχοῦσθαι δὲ καὶ χεροὶ, καὶ ἐμπεσόντας λακτίσαι δίκαιοι τὸ, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύξαι. *Ita pugnent, ut insessis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fodant, & oculos ha plerumqe ictu eruant.* Philostratus tamen *imagin. l.* 2. in *Arrichion. p.* 788. Καὶ οὐρᾷ προσαλοίσας, καὶ τὸν χῶρα ἐρεβλῶσι, πρασίου τὸ πολὺ καὶ ἐπάλληθη. τωσὶ γὰρ τῷ παγκρατιάζοντι ἔργα, πλὴν τῷ δάκνειν καὶ ὀρύσσειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torquet, qam interea & serians & infodiens.* D *Hæc sunt pancratiasta opera, præterqam qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur faltem nec ista interdicta, unde παλαιστὴν ἀντάγωνιστὰν non poterat non crebertimè contingere. qod Varro, *deformem superciliis* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Va victis.* Pugiles spectatores, qi miserum putatis vocis, qare à nobis, si adversarius supercilia mihi testa deformârit, tum qis vestrum sua mihi est daturus? Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψει δέ τε βλέφαρα, γυμνὰ δ' ὑπολείψει' ὀπωπάς. E
Qe resima palpebra, & oculos remansit nudos.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐμβαγὴς] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσβαγὴς legit; & exponit, *caput capiti affingens.* qod manûs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἐμβαγὴς, vel ἐισαγωγὴς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐμβαγὴς forsan pro ἐισαγωγὴς fuerit, qod apud Libanium in *vita sua historica pag.* 67 *A.* reperitur. Τοῖς ἐι μέσῳ τῶν παίδων λίθοις ἐισαγῶσιν τὸ κεφάλιν, ἀνωδύνως τὸ ἐγκέφαλοι. *Cerebri lapidibus in medio columnarum situ effracta erat, cerebrum offendit.* Pavsanias in Messen. *pag.* 123. Ὅτι ἀριοὶ ἐσὶ τὸν βωμὸν ἀνδρομαχοὶ καὶ βίᾳ τὰ μάλιστα ἐναράξασθαι, ἀνοδυνώτατα. *Arietes sunt frontis cornua ea tanta vi illisurus, ut mortrentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, ἀρίου ἀγωνίσαντα, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodammore capita conferebant, frontêqe collidebant σπουδαίως ὥσπερ οἱ κριοὶ. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercet.* καὶ τὰ μέτωπα συναράσσοντα, ὁπόταν οἱ κριοὶ. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere.* qod de prælianrium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, interqam inter se acies misturant, cor exulat.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvet modo ipsa arietatio, ac magnarum inter se corporum attritus.* (Id qod Lucretio *l.* 6.

— nubes
Frontibus adversis concurrere —)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietant.* de oppositionibus hominum mutuis; qò & Marcus illis respexit, *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia, *ad Marc. c.* 11. *Jactata, non tempestate magnâ, ut dissiperis, est opus, ubicunqe arietaveris, solvere.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore concussis, Pli-

ἀλλ' ὥτε ὑποπτεύομεθα, ὥτε προσκόπτομεν, ὥτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καὶ τὸν φυλαττόμεθα, ἢ μὴν τὸν ὡς ἐχθρὸν, οὐδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἀκλίτους ἡμᾶς. [a] τοιοῦτόν τι γενέσθω, καὶ τὸ τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου. πολλὰ παρεμπεσόντα μάμεθα τὸ ἴδιον [b] προσγυμναζόμενον. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀκλίνητος ἡμᾶς, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 32.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo placato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l. 2. c. 82.* *Innumera, & cum concurrentia tota contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri remittitur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l. 12.*

Cum duo conversis inimica in prælia tavri
Frontibus incurrunt. —

Martialis *l. 4. Epigr. 35.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fatis forte jacere pari.
Unde leves animis tanto calescere furore?
Sic pugnant tavri; sic cecidere vri.

Itaqe & illis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonaut. l. 2. v. 86.*

Στησ]ὸ δὲ μαὶν ἀνωτὸν ἀναμέρξασ]ο μετ' ἄκρην
Ἰδρῶ, ἅλες καπαίρὸν ἀνὰ μέτωπα φορεῖσ]ι.
Ἀψ δ' ἀὐτὶς συνέμειγον ἰσαλίοι, ὄφρ' ἐπὶ τοῦμο
Φοιβάδ' ἀνὶ βοὸς αὐασσόντε δυσιανθὸν.

Tum igitur sumebat ab sese desistens, largum facis
Sudorem absergens, agrè crebroqe vertens animam.
Mox tamen impetum adversi, prorude atqe pares tavri,
Qi de vacca pascuali decertant insensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib. 9.*

Degredimur pavllum, rursusqe ad bella coimus,
Inde gradu flectimus, certi non tedere: eraqe
Cum pede pes junctus, tuteqe ego pectore pectus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vides fortes concurrere tavros,
Cum pretium pugna tota meditantibus altis
Expectatur conjux. —

De Hercule deniqe Antæòn Lucanus *bell. Pharsl. l. 4.*

Conserere manus, & multo brachia nexu,
Colla dm grandes multum tentata lacertis,
Immotumqe caput fixâ cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag. 77.* circulatorem qendam vidisse τὸν πεφαλῆς τὸν ῥάμνῳ ἐπιδεδεμένον, διαφορίτεσθαι δεδιδυγμένῳ ῥαφῇ, πόβῳ τὸν μέλλα τὸν πίλον καπαίρειν. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocte arietc consistat, qi summus concussus qadam agitatusve & capitis mocsissimus sertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ ἀρειὸν ἀκαρχύσεθαι ἀπ' ἀὐτῶν οἰόμενον.

Ὅτι ἐνστομώτερα] obsevat hic Xylander τὸ ἐνστομίζεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l. 5.* de militc, qi fusis publicis in subsellia equum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμ]ος ἐνστομώτερον. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*, vel *malignatorem suum significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l. 6. cap. 4.* Ἐνστομώτερ]ον τὸ γνήσιον τῷ ἀνταγωνίσ]ῃ τοῖς παῖσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem flatum damnare.* Vide *ad l. 7. §. 49.* Epictetum itidem *Enchir. c. 24.* Κοραξ ἅτυ μὴ ἄτιτος ἀπεράγῃ, — τάτυ ἐμοὶ ἰδίᾳ ἐνστομίσεις, ἀλλ' ἢ σωμαίῳ μοι, ἢ τῷ οἰκιδίῳ μοι, ἢ τῷ δεξαρίῳ, ἢ τοῖς γίνομαι, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πᾶν, ὅ ἄνευ ἀκάσ]ου ἐσπίπ]ῃ, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus malificatum crocitavit — mihi signorum nullo pertendatur, sed ave corpusculo meo, avt vocula mea, avt exiguo rerum, avt liberis, avt uxori. Mihi autem faxis omnia pertendantur, si velnero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l. 1.* Τοὺς παρισπῶντας τὸν πρέσβυ ἐνστομίσεσθαι. *Assentes illegitimas acclamationes approbare*, sive *acclamando approbationem illorum significare. & lib. 2. c. 61.* Τὰ καλὰ καὶ θεῖα τῶν ἔργων ἐνστομίσεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus, Τὸν δὲ ἐνστομίσ]ον καὶ δανείσασθαι τὸν προσῳπεῖον ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ὑγιᾶνα. *Qui non acclamando approbavit & murmurtur in illo prædictum dictum.* Indè ἐνστομία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l. 6. c. 4.* Ἔπειδ]αι μὲν τὸν τελέσαν τοῦ τὸ πλῆθος ἐνστομίαις, συγχύσεσι ἐνοπαῖς καὶ προσῳπεῖοις. τὸν δὲ τοιοῦτο τε καὶ τοσοῦτο. *multigenis & promiscuis. Non est dubitandum, qin hanc acclamationem prosequatur favitus multitudo, benevolum animum simul prædicans, & patrono honorem ei deferens*: cum vero qi contraria hanc sectatur, retorquemonem conjeqe & offensionem omnium. Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 13.* *Mirandas* ἐνστομίσεις *sine ulla postoritm festula asserebamus.* h. e. sine fistlo tibio, qod displicentibus nota est.

Οὐ προσκόπτομεν] neqe offendimur Xylander. neqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores Interpretes. Paulus *ad Rom. cap. 14. v. 21.* Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπ]ει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 8.* Ὅτι προσκόπ]ουσι τῷ λόγῳ, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. *qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l. 6. c. 4.* Δυσαρεστῶν γὰρ προσκόπ]ειν, & δυσαρεστοῦντα ἢ προσκόπ]ειν. *Iniqo animo rem ferre gravioreqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non erramus, non impetum in eum facimus.* ità enim fumirur Matth. *c. 7. v. 27.* qo loco dicuntur procellæ turbinetqe προσέπεσ]ον τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potius opinor. In gemina ferè causa Seneca *de benef. l. 6. c. 9.* *Qid est enimqes hominem qi eum odit, à qo ex turba calcatus, aut repentus, avt qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l. 2. c. 14.* *Nec, cùm ira frendet, fremet; sed, cum occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, ni vulnerentur. ira enim perturbat artem, & qi nocere tantùm, non qò cavent, assuet.* At Septimius noster eâdem, qâ Marcus, ratione, nisi qòd agonotheram non antagonistam loqitur, *discrimen, p. 6.* *Qi nulla sua pralia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, ictus dilatant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum leones illi & tranres & robusti negotiantur, tantundet. pyctes ipse non gerit se dolere so; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obstruit; plus victoria tumet, qàm torquetur. hunc tu talem existimabis, qem vides latrum? sed non victus ipse de agonotheta casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos murari se dicebat apud Laertium *lib. 1. §. 103.* Πῶς κατὰ τὸν ὑφιζίονον νουθετοῦντες, τοὺς ἀθλητὰς τιμᾶτε ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qmam fierat ut adversus eos, qi communibus lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem ferunt, honorent.* neqe enim est ὑφιστάναι τι pulsatio illa manus, sed victimæ ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρεμπεσόντα] *idem de aliis sentamus* Xylander, nec aliter Casavbonus. verùm παρεμπίπτειν est *negligere, neglectum habere, non animum advertere.* Vide *ad l. 5. §. 5.* verso ita je, *neglectum habemus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c. 7. v. 21.* *Ad omnia qa de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) *nè ópe omnibus ea, animum ne adhibete, ne adverte, nec si famulum tuum tibi maledicentem audieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal. 38. v. 13, 14. Reg. l. 2. c. 16. v. 11, 12.* *Smdò avre* præterito. *decus* enim *est hominem in oriam illatam*, non ulcisci, avt altercare edam, sed *præterire* prorsus. *Parem. c. 19. v. 11.* Ità Cato in balneo a qodam per imprudentiam percussus, veniam perenti, offensâmqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notum ve ex Plutarcho *Prof. vert. ind. pag. 82. E.* Bionis illud, qod indicium sui dedit, qò in virtutis studio profectus fecisse se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdiviscent.

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὦτε πωῷ ὦτ' ἄῤῥητοι φονὶ ἴσασι,
Οὐλό τι, καὶ μίγυν χαῖρε. θεὸς τό τοι ἄλβια δοῖη.
Hospes, non mihi te malum respondisse videris,
Vive, vale latus, tibi det deus bene precor a multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l. 2. c. 8.* *Non alia qam in ludo gladiatorio vota est, cum isdem viventium pugnaturoqe.* Et *de provident. c. 4.* *Verberat nos, & lacerat nos fortuna? fortunæ. non est fortitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l. 3. c. 20.* Ἔκ τ' ἀνὴρ ἀγαθὸς ὑφιλεῖται, καὶ ἀνὰ τὸ λοιδορεῖ]θ'. τί δ' ὑφιλεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὸ μέγιστα. καὶ ἡμεῖς [ἧμες legendum] ἐμοὶ προγυμναστὴς γίνεται. τὸ ἀντέλιπτόν μοι γυμνάζει, τὸ ἀφόρητόν, τὸ πρᾶον. ἢ ἀλλ' ὁ μὲν τὸ πραχθὲν καθαν ἐσ, ἐγὼ τὸν ὀφθῆναι μοι ὑπὸ τῶν ἄμως καταρίζομ, ὀθιλεῖ μοι, καὶ ὁ ἀλοιδ]ορῶν καλὸς τελεῖ λίγυ, ἀφὸ ὑπὲρ ἀμφοτέρων; καὶ ἵνα μαρόνιφρ ἐγὼ εὐπόνος, ἐσὶν μᾶλλον ὠφιλήμων ἐγώ, εἰ δὲ τι τῶν ἐκ τοιούτων μοι γυμνάζει, ἀπ ὠφελήμων. *Fructus ex omnibus capi potest, etiame contumeliis. Qid vero pugili fructus affert is à qo exercetur? Plurimum. Etiam hic me exercet ad toleratiam, ad manstetudinem, ad clementiam? Non: sed ille quidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qa dum corrigit, me juvat. An aleptes recte dicit, tolle utraqe manu in altum, & qanto gravius est ponditus, tanto magis ego juvor; sic qi verò ad manstetudinem me exercet, non juvat.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámque mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentiqe animo mutabo. fœdor enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solicitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, vitæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe utaris animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. [a] Ἐι τίς με ἐλέγξει, καὶ ἀποδείξαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πράσσω, δύναμαι, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐμμένων τῇ τῆς ἰδίας ἀπάτης καὶ ἀγνοίας.

§. 22. Ἐγὼ * ἢ ἐμαυτῷ [b] καθήκει ποιῶ. [c] τὰ δὲ ἄλλα με ἐ πολυπρ. ἤτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τῶν ὁδὸν ἀγνοούντων.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ ὅλως πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ [h] ἀνθρώποις, ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸν ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρῃ πρός

[a] L.4.§. 12. Inf. §. 38. [b] L.8.§.16. [c] L.10.§.22. [d] L.5.§.25 L.7.§.15.19. [e] L.2.§.7. [f] L.7.§.38. [e] L.9.§.42. [f] L.3.§.15. [g] L.4.§.13. L.5.§.16. [h] L.5.§.18. [i] Sup. §.7.l. 10. [k] L.9.§.40. L.9.§.33.

ANNOTATIONES.

juvent. Eundem ex *l.*2.c.6. vide *ad l.*9.§.12. Sed & Tertullianum *Scorpiac.c.6.*

§.21. Ἔι τις ἐλέγξει] Cicero *de fin. l.* 1. *Certe pertmax non ero: tibique, si mihi probabit ea qa dices, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non audeo, sequor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.*1.§.16.&*l.*4.§.12.&*l.*8.§.16. De Pio *infra* § 29. Τὸ ἀνιχνεύειν ἀπτίστοντας παλιγγενεσιῶν τοῖς γνωμαῖς αὐτῶ, καὶ χαίρειν ὅ τις ἀνακόπτοι πρᾶγμα. *Ut sententias ipsius liberè se oppugnantes sustineret, gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tusc.l.* 2. §. 3. *Non refellis redarguisqe patiamur. qod si ferunt animo utqe, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addictis & consecratis sunt, eáqe necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constanter caussâ defendere.* Et *Academ.l.*4.§.9. *Plerisqe errare malunt, qamqe frotentiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qam sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pulchrè Seneca *de benefic.l.*4.*c.*32. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hoc vero superbia stultitiæ perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratumqe sit.* Et Vincentius Victor apud Augustinum *de orig. anim. l.*2.*c.*16. *Optimum est proposito, laudandique consilio, fatile ad meliora tradere.* Augustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed verum & rectum, nam stultum maxime & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, puellis profutilio. Ambrosius *Epist.*31. *Nullus nubo pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esai.c.* 19. *Melius visum etiam proprium errorem reprehendere, qam dum erubescis imperitum consentire, in errore persistere.* Augustinus cum primis, *Epist.* 7. *Si qid vel incautius vel indoctius à me positum est, qod non solum ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verum etiam à meipse; (qia & qo fortasse postea videre debeo, si proficio) nec mirandum, nec dolendum est, sed potius agnoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia emendatum.* Et in *retract. præfat. Neqe enim qisqam mihi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idemqe *de anim. orig. l.*4.*c.*1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipso moribus, ita multo esse in opusculis meis, qa possunt justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *præfat. ad Aug. Civit. Ego me meritqam egrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi: (melioribus meritum det Deus!) imò debere me multorum profitebor pectora suggerentis, & docilo atqe amice suggerenti, nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel ætas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cat. Ep.* 1. *c.*7. *Non gravatim a meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etiamsi sit ætatis qi decet. Non enim etiam a minore colubet refugienda vel dedignanda correctio.* Augustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep.qad.* apud Grat. *c.*24.*q.*3.*c.*1. *Ego senex a juvene, & episcopus tot annorum a collega nudum amicule, parvus sum docere.* Joannes Ziuzerlingius *præmiss. critic. Maneri candido, cogitgare, ex errore in viam redusi, modi docta obvelo confugio, agre nullus fere. non in ære me ejus fuisse professor, qisque candidè hoc fecerit.* Terentianus *de fyll.c.*2.

Corrigenda si qa sane vesa vobis hic erunt,
Non ero flutrè repugnans, aut amans prave mea,
Qas flastus culpanda delens, probeam rectis locum.

Præclarè denique Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect.c.*31. nam Epiphanius *hæres.*64.§.43. ex Methodio *de resurrect.* eadem planè adducit. Μᾶζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῆ ἰλυγγι νοητζα. ἵνα μᾶζον ἦτε, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆ πλανῆ τοῦ ἄλλοι πεπλανῆσθαι. *Nam redargui ipsum qam alium redargutum longe excellentius bonum esse arbitror: qo felicior majus est malo ipsum eripi, qam alios eripere.* Vide *ad l.*10.§.37. Quod autem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat*, inqit, *animi sui curiosissimi, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa bonè reprehensa viderentur.* Verba sensuum pregnantia. *Requirens*, inqit, *ad verum*; non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.*8. *Ep.*76.

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis audiam libenter,
Oras, Gallice, me, rogasqe semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergò qid sit audi:
Verum, Gallice, non libenter audis.

&c, emendans qa bonè reprehensa. Apellem scilicet imitatus, qi ut Plinius *hist.nat.l.* 35.*c.*10. vitium in pictura à tatore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavilla justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὸν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Augustinus *de Trin.l.*2. *præam. Nullus reprehensor formidandus est amantes veritatis, etenim ante inimicus reprehensurus est, qam amicus. Si ergo inimicus insultat, ferendus est. amicus autem, si errat, docendus; si docet, audiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Supposit.* apud Stobæum *tom.*2. *ser.*11.

Λαὶ ἀφίλητον ἐφ ἑαυτῷ λίγον
Ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφαλοῦς τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni condendum est quovis tempore,
Verum proloqor: idqe in vita ffondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§.22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθήκει ποιῶ] *Ego id qod est officii factturus sum*, qicqid alii fecerint. Ita & *l.*5.§.25.

Τὰ δὲ ἄλλα με ἐ περισπᾷ] *non cruciant, non distrahunt, non moranter.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.*9.§.2. Ἐι ταῖς ἀληθείαις ἐκανόνιστον, ὅτι περὶ τὸ αὐτὰ τὸ ὁ ἐκτυγχάνει ἀ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποπλανῶνται, ἐδ' ἐτυμῶ τι λίγωσι περὶ αὐ. *Si perfuasum haberes te potiri bonis, illos verò aberrare, ut in memoriam quidem venisset cogitare qid illi de re dicerent.* Epictetus *l.*4.*c.*6. Et Seneca *de ira l.* 1.*c.* 14. *Quare humanus, mitem & placatum animum præstare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? erroneum per agros ignorantiâ via, melius est ad rectum iter admovere, qam expellere.* Et *ibidem*, *Peccantes ergo qid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est autem prudentis errantes odisse: aliqam ipse fibi odio erit.* Vide *l.* 11.§. 18.

Τὸν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet *benevolentem supra* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vide *tom.*2. *l.*3.§.11. & *l.*5.§.36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεὸν ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi *τολυθεία* refectetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τῶ ἐξ ἀρίστου, πατρὸς ἀρχομένῳ καὶ λήγειν καὶ τελευτᾶσιν, ἐκ Θεοῦ τὸ ἀρχεσθαι, καὶ τοῦ Θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam aggrediatur, a Deo exordium ducat, & in Deo acquiescat. Nam & malos actus, nisi ἀρχῆθεν, nisi ὁ Θεὸς ἄρχηται. A qo bonum omne exordium ducat, atqe ad finem perducatur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Aristid.*

Ἀρχὸν ἀπάντων καὶ τέλος τοῦτ' εἶναι Θεὸν.
Omnium principium & finem hic Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §.45. Δεῖ πάντας τῶν πράξεων περιγίνεσθαι τὸν ἀρετυχῆ. *Omne negotio prius oportet præmi.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχέτω τὸ πάντος προθέσεως, ὁ καθ' ἡμᾶς πάντος ἀγαθῦ, ἴσως κατὰ Θεὸν γίνοιτο τὸ προαίρεσις. *Omne qod proponitur incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundum Deum fiat.* Philo *de mundi immortal. p.* 938. *C.* Ἐκεῖ πάντα ἀδήλου καὶ ἀσυνήθους πράγματος Θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & forte negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.*3. *Orat.*15. Μαθὸν μοὶ σιώπησον, μετὰ λίγων μου, περὶ τὸν Θεὸν καλέσας καὶ παρακαλέσας ἐπιτρέψαντα τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἀνάπτειν. *Nihil facias mi, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut animus, qi in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et πρὸ Τοῦ Θεοῦ δὲ παρακαλῆσαι μετίτον γενέσθαι τῶν πρωτίστων ἀπα-

περὶ τὸ πόσῳ χρόνῳ τοῦτο περιέξεις. δείκνυσι γὰρ καὶ τρεῖς ὥραι τοιαύτας).

exiſtimes, quamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

a *L.* 3. §. 3. §. 24. a Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ἡμιονηγὸς αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τ' αὐτὸ κατέστησαν.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémque mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt. vel

ANNOTATIONES.

ἀνάγκη. *Semper Deum rogantes, ut vobis agendis interſit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τῶν δὴ γε πάντες ὅσοι καὶ σμικρὰ βραχὺ σωφρονοῦσι μετέχουσι, ἐπὶ πᾶσαν ὁρμὴ καὶ σπουδὴ καὶ μεγάλα πραγμα᾽ Θεοῦ ἀεί σε καλοῦσι. *Nam quum omnes, qui mentis ergo modo compotes ſint, in operis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſolemus.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον καὶ λέγειν τε καὶ πρᾶττειν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι τὸν τοῖς Θεοῖς ἄρχοντα καὶ τοῖς ἥρωσι. *Tentet cum diis imperio omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχοῦ δὶ τοιοῦτος πρέπει.
A diis autem decet initium ſacere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγὼν ἐστὶ, δεῖνε τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μέμφου. ἐκεῖνος ἐκπαλαῖ βοηθεῖ καὶ παρασκεύαι, ἀς τοὺς Διοσκούρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, dirumum factimus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qui in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Παντὸς δὲ χρημάτου σπουδαίου λόγου καὶ ἔργου, ἀπὸ τῶν Θεῶν οἰκονομῆσαι πρέπον ἄρχεσθαι. *Omnis & doctrinæ & factis gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda principia.* Idemque in *Verr.* *Omnium rerum a diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν ὐδέποτ' ἄνδρες ἰῶμεν
Ἄλλιτον. —
A Jove principium, quem numquam mortales ipſi
Inſanum. —

Quod & Theocritus eidem corvus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμενθα, τᾷ γὰρ Διὰ λέγεις, Μόϊσαι.
Ab Jove principium faciemus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex quo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. —

Plinius minor in *Panegyr.* *Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità diſcendi ſeriarum à precationibus capertur. quod nihil tristi, nihilque providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, bonore auſpicarentur.* L. Caſſidius ſic ordiri teſtamentum: extat apud Fabricium *antiquit. l.* 1.) *Nemine invocato, abſque cujus nutu neque quicquam tristi inchoare, neque recte perfici poſſit.* Sicidem, ut Menander;

Θεοὶς οἰκείων πάντα ποιεῖ ῥᾴδια.
Θεῷ δὲ χαρὶς δικαίου σθένει βρίθει.
Rem facilè quamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſque numinis ope nil valet.

Sive ut elegantet Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεῷ διδόντι ὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντι ὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit ſatis:
Nolente, nil labor praſtabit improbus.

Vide *ſuprà* ad §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ.] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Ἐκ τούτου κατίσωσιν.] Ateas rex Scythæ, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modo idem utriuſque ſcripti pater extiterit) in *apophth. nihil ſe ab equinæ ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem utercque ſuum obierit. *Pari,* inquit, *loco, ſtatique mors utrumque conſtituit.* In *anthelog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μόνος οὗτος ἀνὴρ ὐ. ζᾷ νοσε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Διηνεκὲς μεγάλῃ δύναται.
Manet hoc vir erat virtus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία νὺξ. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud quem & Charon furore poetico correptus ſimilia ſita:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυφλος ἀνὴρ, ὅς τ' ἴλαχε νόμῳ.
Ἐς δ' ἦβ τριφῆ Ἴσος ἀρίσκυ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσ᾽ Θέτιδι παῖς ὕπνωσεν.
Πάντες δ' ὁσσι ὁμῶς τεύχων ἀμπυκὰ κάρηνα,
Γοργοὶ τε ξυροὶ τε καὶ ἀσφοδέλοι λειμῶνα.
Mortuus eſt aqui tumulo qui noſcat honorem,
Quique ſitet: unus bonus Agamemnonem, unus & Iri eſt:
Therſites & ſimilis Thetidis formoſus Achilles,
Umbra unus pariter ficta, undique pervirunt
Aſphodeli campus conſtructo vertice cunctis.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa venerarit, & qa deſpexit, unus exæquabit cinis.* &c.

Πάντες ἴσον νίκωσι. ψυχὸν δὶ Θεὸς βασιλίων.
Κοινὸς χῶρος, ἄνασσε, τύπωσί τε καὶ βασιλῆας.
Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 49.

Omnia mors æqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam paupertas ſedes quam diribus una eſt.

Grotius. *Mors exæquat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de tra*

A *l.* 3. *c.* 43. *Quid ſervo? quid domino? quid regi? quid clienti tuo tranſcreti? venit ultor omnes, qa nos pares facit.* Et *Epiſt.* 91. *Imperes moſtrum, pares miserum: æqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγειρόν σε τοῖς τάφοις, οἱ δυνάσται διωμίται, τοῖς ὁ οἰκέτης, καὶ τοῖς ὁ δεσπότης, τοῖς ὁ σπλοχόπ, τοῖς τοῖς ὁ τελώνιος. διάφορος, οἱ τοῖς σοὶ δύναμι, τοῖς δίπτυοι, ἀνὰ τῷ βασιλέως. τοῦ ἰσχυροῦ, ἀνὰ τῷ ἀσθενοῦς. τοῦ ἰσχυροῦ, ἀνὰ τῷ δουλοῦς. *In barum ſepulcra deſcende paruper oculos. Poſſeme te ſperat diſtorquere inter famulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſuppetat vos diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter elegantis quadam forma praditum & deformem. Qui enim diſcernat ſpecies mortuorum? redepers terram, & dic ubi qs dives, qs pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Nabuth. c.* 6 *Condatur alle juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalium mos, nec nominum claritate diſtinxit, miſi dum ſumus. ubi vero ad finem mortalium ventum eſt, Deſcende, inquit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſerumpe lex eſto.* Id quod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes: at tamen tanqam è plebe quibet, pariter eſtis occubituri.* Plautus *Trinum.* 2. 4.

B — *verum nos hominculi*
Saltillum unima qi cum extemplo amiſimus,
Æqo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapeut. l.* 8. *Tom.* 4. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Ὅσοι πάντες, ζῶντες μὲν ὕπνῳ περιβλεπτοι. καὶ τοῖς βαρβάροις ἐπίλοιπον, ἡ μετὰ σοὶ ἐπιπλῆ, τοπαρὰ ἐπιτάλου καὶ ἐορτὰς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, ὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσι. *Sed hi omnes, cum viverent, illuſtres conſpecuique erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſolemnitatesque celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Croeſo Silius *l.* 13.

D *Dives apud Superos: ſed nunc æqabat egenis.*

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὰ διαγενόμενα ἐκεῖνα, ἃ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἅπαντες γὰρ ἀπέχρῶν ἀλλήλοις γίνεσθαι ὅμοιοι, τῶν ὀστῶν γεγυμνωμένων ἐκείνων ἐν ἐν ἀλλήλοις ἀμαυροῖ καὶ ἄτιμοι, καὶ ὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φαλακίοντες. ἀμελεῖ πολλῶν ἐν τούτῳ συλλεγῶν ἀπιόντων, καὶ πάντων ὁμοίως ἀπέρων πρὸς ἐμαυτὸν, ᾧ οὐκ ἐπιγνῶναι τὸν Θερσίτου ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νερέως, ἢ τὸν μεγάλην Ἕρμ ἀπὸ τοῦ Φαιάκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. ὐδὲν γὰρ ἦν τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρεμεῖνον, ἀλλ' ἴσοι τε ἐτύ ὐ. σάλπα καὶ διεπίγραφοι. καὶ οὐκ ἐδύνει ἔτι διαφέρεσθαι δυνάμενα. *Verùm omnibus deguſtatore negaqam erat facile, adeo mutatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: quippe conferti jacebant oſſibus atqe ignobiles, nihilque amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Quum igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omneſqe inter ſe ſimiles eſſent, animo pendebam, quam ſigno Therſites à formoſo illo Nireo diſcerneretur, aut mendicum Irum à rege Phæacum, aut ab Agamemnone Pyrrhum coqum. Quippe quibus jam nihil veteris notitiæ permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognita, ſimilia carentia, undique unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Ὅμοιαί δὲ καὶ τῶν ἐντὸς ἁπάντων ἐκείνων τῶν σωμάτων αἱ φύσεις, ὅτε τοὺς χρόνους τῶν βασιλέων, ἄρτο μὲν Κρίνιος, ἐκεῖνοι δὲ Πριάμους γεγονότας ἢ Ἀγαμέμνονας. ἢ ὁ αὐτὸς, οἱ τοῦτοι, μικρὸν ὕμπροσθεν, μάλα σαφῶς τὸ τῷ Κλεομένει ἢ Ἐρυξθένι σχῆμα μαντεύσασθαι, μετ' ὀλίγον οἰκέτας προῤῥιπτον ἀπὸ τῷ ποιητῷ κεκλεισμένῳ. ὧδε δὲ πάσας ἴσχνους τῷ δρόμῳ, ἀποδυσάμενοι ἕκαστος αὐτῶν τὸν χρυσόπαστον ἐκεῖνον ἐσθῆτα, ᾧπερ τὸ προσωπεῖον ἀπόβλητος, πρὶν καθίσαι ἀπὸ τῶν ἐμβάτων, πίνου ἢ ταπινὸς σκεύεσχεται, ὡς ἐσ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρεὺς, ἀλλὰ Κρίνιος ὁ Μυσοπίης, ἀλλὰ Πῶλος ὁ Χαρικλείου Σοφιτὴς ὑπομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογνήτου Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν πράγματα. *Exiſtimo autem eruam in ſcena videſſe te plerumque baſtriones ipſos tragicos, qi in fabularum uſum modo Croeſos, modo Priamos ſimul, aut Agamemnones, ideoque, ſi fors tulerat, paulo ante eam gravatos, Cacrops aut Erechthei formam imitatos, paulò poſt ſervos, pocta jubente progredientes. Quumqe jam fabula finis adſuerit, & ipſorum unuſquiſqe veſtem illam amictam exuerit, perſonam depoſuerit, & ea carbarum dejecerit, pariter & humiles abambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menoeco progenitus, ſed Polus Charicles Sunnenſis, aut Satyrus Marathonius Theogetonis filius nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur aut incongrue calculis computatoriis ſimiles ferunt mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præſert, idémque nunc illius, nunc illius pro compurantis arbitrio vicem ſuſtinet, pu-

vel enim in eâdem mundi rationes seminales receptî, vel in atomos pariter sunt dissipati.

§. 25. Cogita tecum, quot intra nostrûm unumquemque, tam in corpore, quàm & in anima, uno eodémque temporis momento simul fiant. ità fiet, nè miraculo sit, si plura multa, vel cuncta potiùs quæ fiunt, in hoc uno, quem mundum utique vocamus, universo, simul producantur.

§. 26. Si quis te rogaverit, Antonini nomen quomodo scribatur, nunquid cum vocis intensione elementa singula proferres? quid igitur? si irascentur tibi, num tu vicissim illis succensebis? & non potiùs literas singulas placidè enumerare perges? proinde & istic pari modo memineris, officium omne quasi numeris quibusdam absolvi: quibus observatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione pensantem, sed rectâ pergentem perficere quod præ manibus est.

§. 27. Crudele quiddam est, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; quæ ad se pertinere si-

[a] ἢ ὅτι χαρίεντα ἐπῆλθόν σοι εἰς τὸν ἀυλὸν ἢ κόσμον σπερματικὰς λόγους. ἢ διακριβάσθησαι ὑμῶν εἰς τὰς ἀτόμους.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα ἅμα τῇ αὐτῇ ἀκαρεῖ χρόνῳ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνεται σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά. καὶ ἄτοπα μὴ θαυμάσῃς, εἰ πολὺ πλέον, μᾶλλον δὲ πάντα τὰ γινόμενα ἐν [b] τῷ ἑνὶ τῷ κόσμῳ συμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ἐπιμαζόμεν, ἅμα συνφίστα.

§. 26. Ἐάν τίς σε ἐρωτᾷ, πῶς γράφεται τὸ Ἀντωνίου ὄνομα, μὴ [c] καταλύσας σχοίης τὰ στοιχεῖα; τί οὖν; ἐὰν ὀργίζωνται, μὴ ἀλλοργῇς; μὴν οὐκ ἐξαριθμήσῃ πρᾶος, ὡσπὼν ἔσχες τὰ * γραμμάτων; ἄτοπ ἂν ἦ ἐνθάδε μέντοι, ὥς, [d] ὧν καθῆκον ἐξ ἀριθμοῦ τινος συμπληροῖ. τοῦτο δεῖ παρεῖναι, καὶ μὴ θορυβώμενον, [e] μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσι δυσχεραίνοντα, [f] περαίνειν ἰδῷ τὸ προκείμενον.

§. 27. * Πῶς οὖν ἐστι, ἐ μὴ ἀπαγορεύῃ τοῖς ἀνθρώποις ἐφ' οἷς σὺν φαίνονται ἄντικα ἐκεῖνα φύ-

a L.4.§. 14.d.7.§.32.

b L.4.§.40. l.5.§.8.

c L.4.§.3.

* στοιχείων Xyl.

d L.3.§.9.

e Sup.§.20. Inf.§.26.30. l.5.§.31.

f L.5.§.34.

* Πῶς [sic] ἄκου, vel Ὡιὰν πως c.

g Inf.§.30. l.7.§.58.

ANNOTATIONES.

putatione demum finità, in eundem sæculum pyxidémve immissi, eodem planè loco numeroque habentur universi. quæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita aulicâ præcipuè sumpta usurpata, hist. l. 5. c. 26. his verbis. Ὅτου γὰρ, inquit, ἄνευ ἀτοπὸν παραλύσειε καὶ ἐπὶ τὸν ἀξιωμάτων ὑπόφυσι. ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ τὸ ψηφίζοντος βούλεσθαι, ἅπαξ χαλκοῦν, ἢ παραυτίκα τέλεσιν ἰσχυρὸν. ὅτε περὶ σὰς αὐλὰς κατὰ τὸ βασιλέως πᾶσα μανιώδης καὶ παρανοϊδὴς ἕλκωσις γίνεται. Plenè enim similes ejî sunt calculi, qui in numerorum abacis esî videre: nam ut hi pro libitu calculantis, modò chalcum, sive obolî sextam partem valent, modò talentum: ità etiam aulici ad regis nutum beati aut miseri repentè existunt. ab interprete Latino eumque secuto Bisciolâ est miserè depravata, pro calculis putatoris. Suffragia nobis supponentibus, dum sic seddunt, Ut cum similes fuas suffragii, qa in publicis consiliis dari solent. nam, ut illic pro eorum qi consilium volunt, qa modò aucta fuerunt, nunc aucta dantur, &c. qæ à Polybii mente & verbis etiam longissimè absunt.

Σπερματικοὺς λόγους.] Ex Stoicorum sententia Laërtius lib. 7. c. 148. in Zenone. Ἔστι δὲ φησὶν ἕξις ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικοὺς λόγους, &c. Est autem natura habitus, ex semetipso motum accipiens, juxtà seminales rationes. Plutarchus item de Philosoph. placit. l. 1. c. 7. & Athenagoras legat. pro Christ. p. 7. Θεὸν πῶς τις ἂν εἰδῇ βαδίζοντα ἐπὶ γαῖαν κίονα * ἐμπεπλοφότες πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους; καθ' ὃν ἕκαστα καθ' ἑαυτὰ γίνεται. Deus ejî ignis artificiosus, rationes & vasa ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes seminales & primigenias rationes in se complectens, juxta quas res singulæ fiunt suas. qo loco σπερματικοὺς λόγους, sive seminales rationes pro eis quibusdam fumi videntur, quales Plato imaginatus est in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damasceni illud, de fide Orthod. c. 13. Πάντα ἐν ἕνὶ τῷ λόγῳ τῆς ἀνάστασεως, καὶ πάντων τῶν λόγων ὄντων, καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν ἑαυτῷ προόντος. Omnium autem, & omnium, qa fiunt, rationes & causas in semetipso continet. Vide l. 4. §. 14. & l. 7. §. 32. & l. 8. §. 25. & l. 10. §. 7. Seneca Epist. 71. Aut in meliorem emittetur vitam, aut natura sua remittebatur, & revertetur in totum. Servius in Æn. l. 3. Romani cadavera comburebant, ut statim anima in generalitatem, id est, in suam rediret naturam. qo loco cui materiam pro natura posuerit Clarissimus Casaubonus ad Pertin. appar. nescio

§. 25. Πόσα καῖ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον] Si consideraverit, inqit, quam multipleces variaqe uno eodémque temporis momento in mundo minore meo anima exeqatur, minus mirabitur Deum sive animam universi in mundo majore illo tam innumeris peragendis sufficere. à minore isto ad majorem illum ratiocinatur, ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος ἐπὶ τὸ μεῖζον, ita & l. 4. §. 27. Vide & supra §. 4. Epictetus l. 1. c. 14. Ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ὅσων τῶν ἔσω ἐμοὶ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνδεχομένην ἕνωσιν, καὶ ἅμα μὲ πεποιημένῃ ἀπὸ μορίων πραγμάτων πρὸς ἓν, ἅμα δὲ διαφυτικῶν, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶν, τοῖς δὲ ἀποτικῶν ἢ ἐφικτικῶν ἢ τούτων τε τοιούτων ἀφ' ὧν πολλὰ πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ θεωρεῖσθαι, καὶ οὐ' αὐτὰ καίμενα τοῖς ἐννοίαις ἐμπίπτοντα τοῖς πράγμασι τεταγμένοις. τίχοις τι ἄλλοις ἐν ἄλλοις, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοιούτων πραγμάτων διατάξεως. ὁ δὲ θεὸς ἐν οἷς τι ἐν τοῖς πᾶσιν ἐφόρα, καὶ πῶσι συναπεῖναι, καὶ ἅπα πάντων τὰ τίχοις διαθεσ. Quæ ne de gubernatione divina, & rebus tam divinis quàm humanis simul omnibus cognatarum fatscere, eademque opera ab infinitis rebus simul & sensu & cognatione moveri, quibusdam assentiri, quadam abnuere, de nonnullis am-

A plius deliberandum censere possis, tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo custodias, quibus impellentibus in eas cogitationes incidit qa primis imaginibus consentiant, tu artes alias atqe alias & infinitarum rerum vicissitudines conferres? Deus verò animus naturæ, omnibus rebus adesse, & ab omnibus aliquam sumere partem non posset? Habet & Stobæus tom. 1. l. 1. tit. 5. sed valde depravata.

§. 26. Μέσα καταστιγμούμενος] omisso planè Xylandro. omnem mentem esse in re defixâ Casaubonus. imo, nunc cum voce intensione, sive contentione, literas singulas proferres? affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ita proferres. quorsum enim? πάντα, nunc. ut l. 5. §. 28. & infrà §. 42. καταστιγμὸν intendere, contendere vehementer. ut l. 4. §. 3. nudè καταστιγμὸς.

Τί οὖν ἐὰν ὀργίζωνται] de vocabuli scriptura literis mutatis, &c. Casaubonus. si qi maledicunt Xylandro. qasi hypothesin de nominis scriptura non continuet his verbis, sed proposito suo accommodet. Verùm alio trahit illud χρημάτων, pro qo ille πραγμάτων unius necessario substituit.

Πῶς καθήκων ἐξ ἀριθμοῦ τινος] Vide ad l. 3. §. 6. Τὰς τῶ καθήκοντος ἀριθμοὺς ἀπολῶν. Officii sui numeros omnes absolvere.

B Μοῦσι τοῖς δυσχεραίνουσι δυσδυσχεραίνοντα] qod l. 5. §. 33. ἀνέχεσθαι ἀντῶν τοῖς ἀνεχομένοις. Sustinentes eos, eâdemqe absumcas. Ita de Domino Chrilo Petrus Epist. 1. c. 2. v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοίδορει. Qi convicia assectus non vicissim convertebatur. Hoc est qod Paulus ad Rom. c. 12. v. 21. Μὴ νικοῦ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. Ne vincitor à malo. Gvido Carthusianus meditat. c. 2. Cur χαρμονὴν in te id qod in alio tibi displicet? iram fulcet. ὠφελεῖν ergo, qia ille trasfertur. emò jam tibi trasfere, qia trasferri. Si ea ipsa tibi vere displicerent, non admitteres illam, sed fugeres & fugares. Et cap 15. Turbaris, qia ego turbatus sum, turbatus tumultum reprehendis. ego quidem corrigor, nec amplius hic malum faciam. tu autem qid fa.is. de hoc tuo vitio, qi non solum mihi mederi non vales, sed nec ferre salutem potes? Et c. 16. Charitate, sapientiâ repletur frater, nec tumultuatur. vâ, edo, furore repletur, nec evadere potest qin tumultuetur. insanire sanus indiget, qi cum vel servari vel curari. Cogita, si omnes homines vâ semper & insania ingerentur, qid tibi agendum esset. nunquid ideo turbari deberes: cur ergo, cum unus aliquando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. quomodo cum insanienda curetur? Vide supra §. 6. & supra §. 30. & l. 7. §. 65. & l. 11. §. 18.

Περαίνειν ἰδῷ] Vide ad l. 1. §. 9. & l. 4. §. 18. & l. 5. §. 3. & 14.

C §. 27. Πῶς ἀμὴ ἐστι] imò, Πῶς ἂν ἀμὴ ἐστι; Sive Ὡμὴ πως ἐστι. eloturum Marcum scripsisse certissimum est. illud Casaubonus, hoc Xylander secutus est. Adi lib. hujus §. 57.

Ἔστι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς ἴδιαι] Aristoteles Topic. l. 3. c. 1. Πάντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ ἱφίεται. Omnia enim expetunt ipsum bonum. & latius ethic. Nicom. l. 1. c. 1. Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται. Omnis ars, omnisqe doctrina ita, actus item atqe electus bonum quoddam expetere videtur. Quapropter bene id esse bonum ajunt affirmantes, qod omnia expetunt. Sed distinctius clarisqe, prout Marcus illic; ibidem. l. 3. c. 5. Πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ, καὶ τοῦτο χαίρε πάντα πρόσωπον πάντες. Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt. Hoc est qod schola, Nihil appetitur, nisi sub specie & ratione boni. Epictetus l. 3. c. 7. Ὃς ἀδυνατον ἐστι

D

E

F

G

Aa ὃ

* Ita legendum ex Athenæo monuit Lipsius Phyl. Stoic. l. 1. c. 6.

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaque ſerva te | βαφῆς. γίνεται γὰρ. τάχεται * ὃν σαυτ. * τοῦ Lug.

ANNOTATIONES.

hédera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l. 3. c. 18.* ἀνδρώτερον fieri, vertit Plinius *l. 16. c. 34.* & ἀνουατίζεσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eſidem *rhdem.* & ἀνανεανιεύεσθαι, *in pappos convertere*; eidem Theophraſto *l. 7. c. 11.* qà ἀνακαλύπτεσθαι, Avtori *de mundo c. 3.* qod *ſiniare*, Apuleius, ſive, *in ſinum abſcondere*, qà ἀνορυγίσσεσθαι, *in terram redigi*, Pluloni *de mund. ſumort.* ἀναλιθοῦσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtotali, *problem. l. 24. ſ. 11.* qod de Academicis Epicterus *l. 1. c. 5.* ἀνθρακεύεσθαι, *igniri*, Avtori *de mundo c. 4.* & ἀνανθρακοῦσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qà denique ἀνοδιοῦσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom. 4. l. 2. pag. 500. D.* Ἀμέλιος καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀνοδιοῦσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὑφ' ὧν ἀρὶ τῶ ἀλε τὸ σῶμα καὶ τὸν πάντα καὶ τὸν ἀνθρωπον πανηχθέντα. *Cumque mortes obiit ſalveretur, reſolutus ad divinitatem redeſſe. Deumque eſſe, qualis redeſcet prius fuerat quam in carnium corpus, hominemque deſcenderet.* livo, *autor Deos fieri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Peregrinant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c. 34. Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Caſarem nuncupari.* illuſit eò Seneca cum Claudio illudens ἀποκολοκύντωσιν tanqam ἀνοδίασιν dixit, idqe inuli Sacyra ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l. 60.* de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtra ſiqidem eſt hic Xylander cùm τῷ ἀναπαυσθῆναι ſuſpicatur ſignificari, *imperio ave rerum ſummâ depoſita.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Meurſius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποπαυσθῆναι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *a Cæſare degenere dejici*, expónit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποπαυσθῆναι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſarem quaſi deveſtiri*; qomodo ἀποκαθίσθαι ſive ἀποκαθέσθαι Hippocrati *de aer. loc. & aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπαλλαττεσθαι Marcus *l. 10. ſ. 21. manere deſunctum eſſe, & ab eodem jam oſſare.* cùm eandem in illis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic ſimilimum in illis, ἐξιδιοῦσθαι, *in aquam liqueſcere*, Dioſcoridi *l. 1. c. 88.* ἐξιλιοῦσθαι, *in alcmo verti*, Theophraſto *de caruſ. plant. l. 6. c. 9. & 11.* ἐξαερεῖσθαι *in aerem abire*, cùm eidem *l. 1. c. 27.* tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρεῖσθαι, *igniri*, & *in ignem transire*; unde ἐκπύρωσις Stoica, qà avtumabant illi fore, ut in ignis tandem omnia abſumerer, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod de ἐκπυρώσει πλατωνικῆς καὶ ἐκλαμψίσεως Plutarchus dixit, *de eſu carn. 1. & de commun. notion. c. 27.* ἐξαπιδοῦσθαι, *verum fieri*, ut verum *evadere*; Svidas. qod idem ἀνασῴζεσθαι, *in verum evadere ex puro*, Clemens *Strom. l. 1. in verum ex fumoſa converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξυφαινοδιζοῦσθαι, *ex libero in ſervientem redigi*, Plutarchus *Autor.* ἐνθουσιᾶσθαι denique, *Deum evadere*, Clemens *pædag. l. 1. c. 12.* nec alia ratione *animos exalumnatos*, pro *alumnos emiſſi*, Plinio dicti *l. 10. c. 35.*

Μὲ βαφῆς] *ne mergaris & obruaris* Xylander. imò *ne tingaris, ne infuſcaris*: ne mixtes evlici *genuinum animæ candorem obſcurent*: qod *temperamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectat. c. 14.*

Ὡι ὄνε τὶς ἐ ἰλιφαντα γνοὶ φοίνιξ μείγη.
Veluti quando aliqa ebur mediter purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v. 141. l.* ut Maro *Æn. l. 12.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. —

qod nos diceremus, that pon be not ſtained. nam qod Græci μιαίνειν & βαπτεῖν, nos dicimus to ſtain. Eum avtem Homeri locum exſpexit Plutarchus *de E I Delph.* ubi dixit, eàdem uſus, qà hic metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἰο εἰλικρινὲς χρὴ παθεῖν. ἐπὶ γὰρ μᾶζον πρὸι ἕτερον ὁ μικρὸς, ὡς φα τι ᾗ Ὅμηρ ἐλίφαντά τινα φοινικόμοιον βαφῇ μιαίνειν φησι. τῇ τα μεγίστα τῶν χρωμάτων ὑπὸ βαφῆς φθείρεσθαι, ᾗ φάρμ τῳ μᾶζι διαμαζώσι. *Unum autem quod eſt, ſinceram eſſe, & mixtionis parem; alterius quippe cum altero mixtione res conſummantur: qo pacto Homerus inquam ait pumicem colore ebur tinctum, & infectiones colorum mixtas corrumpi, mixtionem corrupteleam animam.* Unde emaſculandus avtor idem in *Symp. l. 8. c. 3.* Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἁπλῶν ὑπεκφαίνεται πρὸς σῶψιν ἑτι. ποιεῖ γαρ ἡ μᾶξι μᾶχτι, ἡ δὲ μᾶχη μεταβολὴν. μεταβολὴ δὲ τῆς ἐ σῶψις. διὸ τὰς τε μᾶξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομαζουσι, ᾗ τὸ βαφὴν διᾶναι σπλαγχνα ὁ ποιητης. *Quæ autem mixta ſincera facilime putrefiant, mixtione pugnum, hac mutationem ſuſcipiunt. Eſt autem putrefactio de mutationum genere, ideoqe picturæ colorum mixtionis corruptela nomine afficiunt, & tempore pallente Porta extolit.* μιᾶσμ legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere, miſcere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Romul. problem c. 26.* Μανὸν ἐν τὸ λευκὸν, ἀλλαχοῦ πᾶι ἀμιγὲς πᾶι ἀμίαντον ἐπὶ βαφῇ πᾶι ἀμίαντον. *Solum itaque album ſincerum eſt, mixturaque expers, putrem & tinctură non metuendo.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l. 4. ſ. 20.* Καὶ ἡ μελοτροφὶς καὶ ἡ μίανσις διὰλοῖ τὸ μᾶξι τῇ ἐνεργείᾳ πρὸς ἕτερον. καὶ μᾶλλον ὅταν ἀνάλογον γένηται. ὧν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μᾶξεων συνίσταται, οὐδὲν ἄλλο ἀλλὴ συμπλοκὴν ἐστι, μᾶσιν φασι.

Ὡς δ' ὅτε τὶς ἐ ἰλίφαντα γνοῦ φοίνιξ μείγη.
καὶ ἵππειλα τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι καλοῦσι. ἐ δὲ σῶψιν τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄθραυστον καὶ ἀκεραίους καὶ ἀνέφικτον. *Pollutum & temperamentum ſignificat aliqo modo heterogeneæ rei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde ea tinctura, qa mixtione conflatur, quando una cum alia commiſceatur ſpecies, hoc dicunt infici.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, picturas colorum mixturas φθορὰς, id eſt, corruptiones vocant. Cui ſententiæ etiam respirat eſt, ut commixtione & parium mixturarum dictione, & ſimplorum immixtile appellemus. Eàdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l. 5. ſ. 16.* ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχὴ. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l. 3. ſ. 4.* ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, διαπεπόνηται βεβαμμένος εἰς βαφῆν, *juſtitiâ penitus imbutum.* Vult ergo καθαρὸς μίσους ἀνθρώπων, *mortem ſervare paratus*, ut *l. 8. ſ. 51.* avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῶν καὶ ἀσταῖον, *ſimplicem & integrum.* Seneca *Epiſt 59. Eius difficile eſt, non eatus tuqmam ſumus, ſed infecti*, id eſt, *ſi non mutamur, ſed βεβαμμένοι.*

Γίνεται γὰρ] ſalicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθιέναι & παραιτεῖσθαι citante) Πάντες μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι τοὺς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθιέμενοι δὲ εἰς τοιαῦτα παραπτώματα, οὐ συμμαχικὸς ἀλλὰ δεσποτικὸς χρῶνται τοῖς ὑπηκόοις. (ita enim ita legendum avtumo). *Omnes enim Reges, & amicos, & ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſibi fuerunt ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, e veſtigio eos, qi ipſi credidernnt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρό μὲν τῆς βασιλείας χρεῶν τι ἐ μετρίως ὑφ' ἑαυτῶν ἐκόντων. βασιλεὺς δὲ γενόμενος, χαλινὸν καὶ βλαυ ἕκας περὶ τοὺς ὑπηκόους. *Neqe cum ante regnum adeptum benigne & moderate ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe & violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Mart. Tom. 1. pag. 112.* Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti P. Ὅτι ἕπεσε μὲν, ἰδόντας σωφρονῶν. *Qi dum deme manebat, modeſte ſe gerebat.* et imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελλόμενος μὲν τῶν ἴσων, ἐπιλλόμενος δὲ αὐτῶ. *mente dì mâllas iqiam, ſi audeqi Synagriadæ χαλινὸς μὲν ὁ καὶ βλαυ περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τοὺς ἀκολούθους. Et patricia & ſui obſtuta eſt, ut qidvis potius qàm Spartanus videretur, cum & erga ſocios violentus eſſet, & in convictu protervus atqe impurus, & morbus plane tyrannicus.* Graphicè verò admodum idem χαρακτηρίζει Evripides in *Iphigen. Aulidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

Ὤμοῦ, ὡς ἀνανδίαζις ἄρχων Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκοῦ μὲν ὀχὶ χρέζειν, τῷ δὲ βούλεσθαι θέλειν,
Ὡς ναυπόνι χι, ἄπαυστος δεξιᾶς περονδιγγάνων,
Καὶ δόρατ ἴχνη αὐλοίτης τῶν θελοντι βαρυτῶν,
Καὶ δόλος περίσκοπον ἐξεῖς πᾶσι, κ' οὐ μάτις θέλοι,
Τοῖς ερίστοις ζωὸν πρέλεσθαι τὸ φιλότιμον ἐν μέτρῳ.
Κἀν' ἐπὶ κατοχῆς ἀρχὰς, μεταβόλοι πάλιν τρόπους,
Τοῖς φίλοισιν οὐσὶ ἥδεσθαι πρὸς οὓς πρέπεσθαι φίλοις,
Δυσερίστοις, ἓν τε κλίδρυσι ναύοις, ἄνδρα δ' ἐ χρεὼ
Τὸν ἀγαθὸν, περίσσεσθαι μεγάλα, τοὺς τρόπους μαθόντ' ἐᾶν,
Ἀλλὰ κ' βέλεσθαι οἶναι τόπτ μᾶλλον τοῖς φίλοις,
Ἢ σὺν ἀφελεῖν μᾶλλον δύναιτ' ἐὼν ὑγιαίνων.

Scis, pute, Trojam potentis principatum Græcia
Velle cum nolles videri, maxime velles tamen,
Ut modeſtus, & benignus, dexteras prenſaveris.
Tunc tua ſemper patebant cœlebs cunctis fores.
Hic dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qi parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii potito vertisti tua modum:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis:
Durus asperimis adiri, nec frequens inter Lares.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicus eſt fides,
Qe magis ſtortus amicis adjuvandis ſuſtinet.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l. 18* relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὄντ' ἄν.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l. 9. ſ. 3.*) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l. 3. Ep. 14. Superbus domitos & ſavus, & qi ſervitſe patrem ſuum parum, imo maximum, memineſſet.* Ita, qod Martialis. *l. 11. Ep. 6.*

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Auguſtinus *homil. 13. & conc. ſolenn. 205.* Apoſtoli illa *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 17.* Τοῖς πλουτίοις τῷ αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* recipiens: *Primus ac peculiaris divitiarum vitium eſt ſuperbia.* Idemqe *conc. ſolenn. 210. Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus divus eſt, & major divitis ſum, qi non ideo magnum ſe putat, divus*

a L. 7. §. 31.
b L. 3. §. 5.
c L. 10. §. 8.
d L. 5. §. 9.
e L. 5. §. 21.
33 L. 7. §. 36.
f L. 5. §. 20.
36 L. 7. §. 46.
g L. 2. §. 4.
37.

τὸν [a]ἁπλοῦν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, [b]ἄ-
κομψον, φίλον δικαίῳ φίλον, φιλόθεον, ἡμερον, φι-
λόστοργον, ἐν πᾶσιν οἷς τὸ πρέπον ἔργα. [c]ἀ-
γώνισαι, ἵνα πιστῷ συμμένῃς [d], ἵνα σε ἱλήκῃς
πρεσβυτικῇ φιλοσοφίᾳ. [e]σέβου θεὸς, [f]σῴζε ἀνθρώπους.
[g]βραχὺς ὁ βίος. εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς,

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qualem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius,

dispo-

ANNOTATIONES.

σῆς. Οἱ γὰρ πολλοὶ, πρὸ αὐτῆ μόνη πᾶσα βραχεῖα τοῦ ἐντὸς ἕξεως περιττεία, φυσῶσι καὶ σύρουσι μεγάλα, καταπλαττόμενοι τὰ ἀφορίσματα, καθάρματα καὶ παραμυθίαμβα καὶ τοῖς ἄχθη ἐ καὶ ἔτι τοιαῦτα, ἀναπλάττουσι, ὅπως τὸ ἀπλοῦς τῆς ἐνεργείας ἐν βεβαίῳ καὶ σώτῃ ἦθει μᾶλλον ἐφεωρώμενος, μᾶλλ μίχρι τῆς ὑστεραίας ἕνεκ διαπαντὸς ἐν ὁμοίῳ. Cæteri mortales, si vel levem auram felicitatis afflavit, inflantur, & summum ferunt, superbi illudentes obscuritatibus, appellando peculiares, contubernes, mera terra, aliisque verborum contumeliis; tanquam suâ felicitate probè constabilitâ, monstrage, fortasse ea in crassissimum quidem eodem statu manserit. Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *ser.* 22.

Ἂν δ' ἐντύχῃσι, μᾶλλον ἔστιν, ἐνθένδε
Ἰὼ ἀγαθὲ φρενῶν —
Si favorit fortuna, cum satis nihil,
Cælo levatis capita. —

Pium itaque illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὃ ἄνερ, προτέρους λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, εἰ δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, quid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad l.* 10. §. 19.

Τέρενον σεαυτὸν ἀγαλλὸν, ἀγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. *Teipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτὸν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι οὐ μόνον σε κατεπαίσαμεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐνίστασι τῶν παραπιπτόντων, οἷς οὐκ οἶσθ' ὅπως ἐπιτύχουσι τῶν ἐπιτηδείων; οἱ δὲ σοὶ δρῶσιν τοῦ ὁ Ζεὺς παρέδωκε, ἄνους ὄντας αὐτοὺς ἐμέλησε; παραδίδωσι σοὶ σεαυτὸν, ἵνα λέγῃ, Τοῦτόν μοι φίλαγνον τοῦτον, ἵνα πίστιν, αἰδήμονα, σωτῆ, ὑψηλὸν, ἀπαταίνλυτον, ἀπαθῆ, ἀνάρχαν. *Num ob id tibi solus irascitur? Quid porro, quod te non modò socia, sed & sua donatum tibi solus credidit, penes te deposuit? Ne hoc quidem recordabere, sed & ne fideicommisisse quidem suscipies? At verò si quem tibi pupillum tradidisset, ita eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qualis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultuque vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἄλαμψον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγώνισαι, ἵνα τοῦτῳ συμμείνῃς] Est hic revera, si denuò accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, quem decertare Timotheum hortatur Apostolus, decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inquit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerto præclarum illud certamen fidei. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neque enim sine certamine jugi sedulóque ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare,* inquit Dominus; Luc. *c.* 13. *v.* 24.

— *labor ad virtutem iniere volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοῦτῳ συμμείνῃς] Ἰτὰ *l.* 10. §. 8. Μάνον μετανοήσῃς πρὸ ἀπαλλάσσῃ. *Ne quando transformeris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuum perfugium tibi imponas: ea sapientia vera vita aperienda est, ut perforatur.*

Αἰδῆ θεὸν.] Numinis reverentia jure meritò primus hic obtinet, utpote quæ sit *sapientia*, non חכמה *principium* dumtaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*, Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Ecclesiast. c.* 12. *v.* 13. Itaque exigenda vitæ cuique μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 28. atque ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, quæcunque capesset,
Testes sacrorum flare arbores deos.

Nam mihi pro certe constat, omnium mortalium vitam divino numine servari, neque bonum neque malum sacrum cuiquam pro arbitrio haberi, sed ex natura divorsa præmia bonis malisque sequi. Salustius ad *Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil abscreare Deo loquimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius confirmat. *hymn.* 2.

Speculator adstat desuper:
Qui suos diebus omnibus,
Actusque nostros prospicit,
A luce prima ad vesperam.
Hic respice, hic est arbiter,
Hic intuetur, quicquid est,
Humana quod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendat suum, qui facit tuum?* Plautus *Capteiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qui ea nos gerimus, audiique & videt.
Is ast in me hic habeatur rei, prandet tuum illic cum curret.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extreme*: *Manet autem spectator desuper cunctorum præsens Deus, vetustasque ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. avertamus igitur vitia, colunt virtutes, magna nobis est, si dissimulare non valeas, manifesta probitatis, cum ante oculos agens judicem cuncta cernentem.* Avi-
B tus *Oculi morales*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive quis alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud adduxerat; *Quanta loco, quanta angulo reverentiam habe angelo, qui te custodit, ne aliter præsente facere audeas, quod nec præsente non auderes. Hoc est*, inquit, *magna custos Angelus, cui parens est omnis angulus.* Unde quidam;

Cum quid turpe paras, quod nec fiducia ruboret,
Cur, fricatrice Deo, non magis unda rubet?

Vide *l.* 1. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l.* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponte l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, quantus es ipse, vire.
Convenit bonitas ista, bonumque decet:
Et melius nullâ quærere arte favor.

Hac enim ratione fit, ut juxta parœmiam à Svida in literas relatam, ἀνδρεῖον ἀνδρεῖα δι μονὴ efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον ἰδίᾳ σοὶ βίᾳ νίκη. *Quæ pulcerrima vita finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò quærenti *pag.* 92. Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τοὺς τοῦ Διὸς μίμους. *Qui quadam ratiocinatus es esse deorum imitatorem?* Ille rursus, Ἀνδρεῖον μὲν ἐλαχίστου, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ὅτι μάλιστα πλείστοις. *Quàm parcissimus indigere, & quàm plurimum bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l.* 12. *c.* 59. Διὸ τοῦτο ἐν τοῖς θεοῖς τοῖς ἀνθρώποις δοκοῦσιν κάλλιστα, ὅτι, τὸ ἀληθινὸν, ἧκιστα δεῖται, καὶ τὸ εὐεργετικὸν. καὶ τοιοῦτόν, ὅσον καὶ ἴσως τοῖς θεοῖς ἔργοις ἐοικέναι. *Hæc duo deorum hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplectiD, & alios beneficos esse: & addebat, animumque cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Ἔτι μὲν οὖν ἐκ τούτου, τοὺς ἀνδρείους τετιμηκέναι μιμεῖσθαι τοὺς θεούς, ὅτιπερ εὐεργετικόν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅτιπερ εὐδαιμονικόν. *Bene quidem dictum est, hominem tum maximè Deum imitari, quum beneficus conservat: rectius autem decreverit, cum numina recte colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονικὸν, *numina recte colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de*
E *natur. deor. l.* 1. *Quoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent venire; & Deo propinqua est vel servare vel benefacere; idcirco qui in gravi periculo succurrit, quive ingenti copiam affert beneficio, quoniam Dei quasi vice ungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem; & hæc ad æternam gloriam via. hæc est vitæ finissimus referendo bene meritoribus gratiam suis, ut talos immortales ajebamus.* Verum novissima ista minus pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.*
F Γένοι τὸ πλησίον εὐμενέστερος, ἵνα σοὶ φανῇ μᾶλλον χρηστότερος. γένοι τῷ ἀνυχήτῃ θεῷ, τοιοῦτος θεῷ μιμούμενος. ἀδίκ γὰρ ἔστι, ὡς τὸ ἴσον ποιῶν, ἀνδρωπος ἴχνη θεοῦ. *Cura ut tibi proximo adverse propitiatior fis, quo benigniorem. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, quam de alio bene mereri.* Et ad cives suos in augustiis constitutos: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μιμοῦμαι δ' ἐν τούτοις θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον ἀνδρωπος ἐν τοῖς κακοῖς. ἐξεστι σοι θεοῦ γενέσθαι μᾶλλον ἐπιεικοῦς. μὴ πρὸς τοὺς κακοὺς τῶν ὑπηκόων μᾶλλον ἀποτραπῇς. *Imitor in his divinam erga homines benignitatem. hoc habet maximè divinum, ut in malis bonus sis. Licet tibi malis bonorum fieri. Noli divinitatem consequenda ostentationem abjicere.* Quod pertinentius paulò, libentiusque Claudianus *Honor. Cons.* 4.

Sis pius imperii, nam cum concedimur in omni
Munere, sola Dei agat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 32.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Ἓν καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inquit Casaubonus quem Philosophi dicunt *finem*. itaque quod de Heliogabalo Lampridius. *Finem fructumque vitæ præcipuum existimans, si dignus atque apertus plurimorum libidinem videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *d.* Ὑπολαμβάνων ἄριστον εἶναι τὸν ἡδέως ζῆν τέλος, τὸ πάντας χαίρειν τοῖς φίλοις πάντα-

λόγως.

disposítio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini discípulus, fac qæcunqe facis. imitare constantem illius in rebus ritè gestis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs serenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis studium; útqe nihil omnino prætermiserit, priusqam sedulò considerâsset & liqidò perspexisset: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos vicissim redarguerit. ut nihil enixè aut festinè molicbatur: ut delationes non admiserit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticulosus, non suspiciosus, non sophista. ut pavcis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio: ut laborum amans, irasci tardus,

διάθησις ἰσία, καὶ περίξις κοινωνική. ὁ πάντα, ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τὴ κῦ λόγου πεφυλαγμένον ἴυπνον ἐκάνε, καὶ τὸ ἐμαλὲς παντοχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐεόλυτον ἓ προσώπε, καὶ τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ᵇ ἀκαταίδεκτον, καὶ τὸ φιλόλογον, καὶ τὸ ἀφειδὲς τὴ παρὰ πολλῶν ἐπιθυμήτε. καὶ ὡς ἐκεῖνος ἐκέκτητο ἂν ἡ ὅλας παρῆκεν, μὴ πρόπεμπεν ἐν μᾶλλον καιρόν, καὶ σαφῶς νόησε. καὶ ὡς ᵈ ὄφρεν ἐκάνος ἐκέκτητο ἀδιάκοπος μεμφόμενος, μὴ ἀνάμεμφόμενος. καὶ ὡς ᶠ ἐκεῖ ἀεὶν ἐκάνδυτο. καὶ ὡς ᵍ Δεκέλειος ἐκέκτητο ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς ἰδὼ ἐχόντως ἠθῶν καὶ πράξεων, καὶ ʰ ἐκέκτητο ἀνεξίκακος, καὶ ψοφοδεής, ἀκ ἐκάνδπτος ⁱ. καὶ εὐφρὴς. καὶ ὡς ᵏ ὀλίγοις δεομένε, ἕκαν ἐκέκτητο, σφοδρῶς, ἐσθῆτι, τροφῇ. ἐκέκτητο. καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος καὶ

a L. 1. §. 16.
* Iodoco Xyl.
b L. 1. §. 16.
c Ibid.
d L. 11. §. 13. 28.
e Sup. §. 24.
f L. 1. §. 16.
g L. 10. §. 12.
h L. 1. §. 5.
i L. 1. §. 16.
k Ibid.

ANNOTATIONES.

λόγε. In hoc posterum beati regni finem existimans, si qui haud secùs animi voluptatum genere perfruatur, cavêsse vere Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere cavêsas.

Et Plinius *l.* 5. *Epist.* 5. *Qi voluptuosius dicêsse quàm in diem vivere, vivendi cavêssas quotidie finxêre.* Et *l.* 1. *Ep.* 12. de Corellio Rufo. *Quinquam plurimas vivendi cavêssas habuêrunt, optimam confessionem, optimam famam, maximam auctoritatem; præterea filium, uxorem, nepotes, fratres; usterqe tot pegnora veras amicos.* Hæc ad Lampridium Calavbonus. qanqam, *cavêssas vivendi* in novissimo hoc de Corellio aliud planè qàm *finem* qi Philosophiæ dicitur, designare videtur. Notat Lucretius *l.* 3. hominibus δυσλογιστίας solenne esse,

— ubi disvêscere, teneramqe
Pocula plena manu, —
— & unguêrant ora coronis,
Et animo ut dicunt, breves hos esse fruêtus bonullos.

Ità illi *vera fruêtum*, vio in ὑμέρᾳ ὁρυφῇ, *luxum dicêrunt*, ut Petrus loqitur, *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. existimant: at Marcus istic διάθεσιν ἰσίαν καὶ πρόθεσιν κοινωνικήν. hoc est, lingrà nostrà (Christianam volo) *invêsticum* καὶ ἀγάπην, *puterem & charitatem*: sive ut Apostolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. πίστιν δι ἀγάπης ἐνεργεμένην. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi nostro τὸν καρπὸν, τὸν αἶνον, *hoc est fruêtus, hoc est laudem*, Christo Domino suo, Christianisqe fratribus suis, inservire; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de qo loco videndus venerandus Airayus, qi solus interpretum videtur Apostoli mentem assecutus. Vide *l.* 4. §. 24. & *l.* 12. §. 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνῖνε μαθητής] De Marco nostro itidem Capitolinus. *Pro infantia patres voluêre agere, decere, cognêre.* Pium vult vocare, cui in adoptionem ab Adriano datus est Marcus. Vide *l.* 1. §. 16. ubi pleraqe eadem, qæ istic, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib.* 6. *pag.* 189. Καὶ ὧν ὁ διαδεξάμενος ἐκεῖνον, (Augvstum scilicet) πάντα τὰ διοικήσεις καὶ τὰ προσαγορεύσεις ἐκείνε σωζόντες. *Pro norma administrationes & edictorum exemplo illius vertur filius.* Et ipse de se Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qi omnia facta dictaqe ejus vice legis observem.* Verùm hoc eum ad speciem tantum veteratorie, qò hominum animos sibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non constanter observâsse, ex Dione discas licet.

Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον προηγουμένων ἴσταται] Ità *lib.* 1. §. 16. Τὸ μετρίως ἀπολέλυσθαι ἐπὶ τῶν ἐξεταστικῶν καὶπόδοτον. *In rebus accurate jam decretis confidentiam commotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς παντοχοῦ] Ità *l.* 7. §. 18. παντὸς συμβάντος ἐκανῶς. Seneca *Ep.* 74. *Virtus consequentia constat. omnia opera ejus cum ipsa concordant & congruunt.* Et *Ep.* 20. *Maximum hoc est & efficium sapientia & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipse utique par sibi ubiqe sit. observa itaqe, numqid vestis tua domisqe dissentiant: numqid ut te liberalis sis, ne tuus sordidus: numqid carnes frugalitet, adspices luxuriosè. unam semel ad qam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exiqa. Vitium est hæc diversitas, & signum vacillantis animi, & mendacii habentis tenorem suum. qid est sapientia? semper idem velle, atqe idem nolle: non potest cuiqam semper idem placere, nisi rectum.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo unâ efficietur vis ac potestas concors sibi: & ratio illa certa manebit, nec dissidens, nec hæsitans. qa cum sit dispositis, & partibus suis consentis, & ut ità dicam, concinnat, summum bonum tenebit. nihil enim pravi, nihil lubrici superest; nihil in qo aviditet avet labet. quæ avdaciter licet professeris, summum bonum esse animi concordiam, virtutes enim ibi esse debebunt, ubi consensus atqe unitas erit: dissidens vitia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (si Pavsaniæ *in Arcad.* credimus) ἐκ ἐκ τὸ θεῖον τιμᾶ, *qod summum in honorando numine di-*

vinus studium ora se ferebat. τὸ εὐεόλυτον, id est, Pii appellationem acquisivit. qanqam Capitolinus ex aliis aliàs appellationis hujusce cavêsas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἄμεμπτον.

Τὸ ἐυεόλυτον τῦ προσώπε] Iodoco Xylander. rectè. *Vultu sereno* Flaccus *Carm. lib.* 1. *Od.* 37. & *Fronte serena* Martialis *l.* 7. *Epigr.* 11. huic opponi videtur τὸ ἐυεόλυτον τῦ προσώπε, *torvitas vultus l.* 7. §. 24.

Μὴ ἀναμεμφόμενος] Vide *supra* §. 26. *μὴ ἀνεπιτυχημάτως vivere.*

Ὡς ἐκεῖ ἀεὶν ἐκάνδυτο] *nihil enim ante festinato molirêtur.* utrumqa enim designat τὸ σπέυδειν, sinat & τὸ ἐπείγειν (unde de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Καὶ μεθοδικῶς ἐπειγόμενον. *Et musqam festinum*) & *festinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il.* 3. *v.* 293.

— τί μὰ σπέυδετε πρὶ ἀνάγκε
Ὀλέσθαι.
— cur me properantem & ipsum
Incitas?

Et Theognis; *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπέυδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Nil nimis festina: tempus autem in omnibus optimum.

& ἐπιμὲ τῶν ἄλλων ἐπιτυγχάνειν. Hesiodus *Oper. v.* 364.

Πρῆσσε μέσα σπέυδων. —
Omnibus verbibus mediocritas.

Et Theognis idem *v.* 935.

Μηδὲν ἄγαν σπέυδειν. κἀν τᾷδε μέσ' ἄριστα. —
Neqid nimis propera: omnium media optima.

ut sit istic, ὡς ἐκεῖ ἀεὶν ἐκάνδυτο, qod *l.* 1. §. 16. Ὅσῳ δὲ ἂν τῶν ἐκανῶν σπέυδῃς, τόσῳ ἐδιάτριβε. *Qod fides vulgò dicit, ad fastorem usqe.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in charactere τῦ μεγαλοψύχου, utrumqe his verbis expressit: ὁ γὰρ σπουδαῖος πρὸς πάντα, ὁ περὶ ἕκαστα σπουδάζων. ἀνὴ σπέυδοντος, ὁ μᾶλλον μέγα ἐπιμένος. *Nam neqe qi circa parva studet, ofi festinabundus: neqe qi nihil magnum exaltum, contemnens & verecundus.* De Constantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπομένων ἐξέτας. ἐ μέντοι τὸν ἐξότητα σὺν παρῆκε πολλάκις. *Occasionibus tolerator arrogandis intentus, & tamen ut velocitati nulla adesset perturbatio.*

Μὴ πρόπεμπεν ἐν μᾶλλον καιρόν] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *parænes. ad Justinian.* §. 42. Πανταχῆ ἀκροβάθει δεῖ τὰς τῶν πραγμάτων ἀρχάς. δυσδιάβατος γὰρ ἐστι ὁ τῆ δικαίᾳ διόδε πορείᾳ, ῥᾳδίως ἐκφύγοντα τοὺς μὴ λίαν ἐφεδρεύοντας. *Sagaciter antevidere oportet rerum pedetes. Difficilis enim in diagnra est justi inventio, facili effugiens non admodum attendentes.*

Διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδὴς] ψοφοδὴς, δειλὸς, παρὰ τὸ ψόφου φοβέμενος. Svidas *pavidus*, qi strepitus metuit. sive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes quos terret aura, sonus concutit omnes.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

— quos sonus omnes & aura
Exterret. —

imò cui strepitus, ubi nullus est, videtur esse. ut

Ἀσπὶς γὰρ τις φοβεμένου ψοφεῖ.

Fusile animus metuens avidat ave fingat sonat.

qod da malè sibi conscio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavens auribus ejus jugiter insonat.* ut Sophocles *Acrisio*, à Scaligero *tom.* 2. *tit.* 8. laudatus. indè pro *superstitioso*, & *superstitiosa*, sive *meticuloso* omnisqe cavæ ustirpatur. De Judæis ad *Diogenem* Justinus *pag.* 496. Τὸ γὰρ πᾶς τοῦ βρόμου αὐτῶν ψοφοδὲς, καὶ τὸν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *Ad rerum cavæ cibos metuculosum contemnens, & superstitionem aviæ barbaræ.*

* μένειν τὸ τῷ [αὐτῷ] μ. Casaub.
a Ibid.
b Ibid.
c Sup. §. 21.
d L. 7. §. 3.
e L. 2. §. 1 i
f L. 7. §. 2.
g L. 4. §. 46.
h L. 2. §. 17.

καὶ διὰ * μὲν ὀλίγου τοῦ μήκους ἐστὶν ὅρος ἀρκεῖ τὸ λιτὸν δίαιταν, μηδὲ ἔχειν ἐπιτρέχοντα τὸ ἀποτόμως τοῦ ἀεὶ τὸ συνήθη ὄγκον χρήζον. καὶ [a] τὸ βέβαιον καὶ ἄμεινον ἐν τοῖς φιλίαις αὐξῆ. καὶ τὸ [b] ἀνέχεσθαι ἀπροσκόπως παρρησιαστικῶς τοῖς γνωμαῖς αὐτοῦ, καὶ χαίρειν [c] ἐάν τις ἀλλοῖον κρίνειν. καὶ ὡς [d] ἡ Πυθαγόρεια χαρὰ ἀξιοῦσθαι μιμήσεως. εἰ [e] ἄρα ἐνεργεῖτο καὶ ἐθικὴ ἡ πλάτωνος ἕξις, ὡς ἐκείνη.

eodem loci ad vesperam usque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, nisi tempore consveto, necesse habens. adhæc constantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gaviſus etiam, si qis melius qiequam proferret. denique ut citra superstitionem fuerit religiosus. hæc, inqam, imitare, ut probè conscio tibi, sicut illi olim, supervenîat hora novissima.

§. 31. Expergiscere, téqe revoca. & somno excusso, ubi intellexeris, somnia mera fuisse: qæ te conturbabant, ista vigilans jam denuo intuere, qo modo illa ea intuitus, qæ in somniis vidisti.

§. 31. [f] Ἀνάπνευσε καὶ ἀνακαλοῦ σαυτόν. καὶ [g] ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐνυπνίους, ὅτι [h] σύ εἶ σοι ἐνυπνίων, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε πάντα, ὡς ἐκεῖνα ἄβλεπτα.

§ 32.

ANNOTATIONES.

Ὅσος μὲν ἐν τῷ μήκει ἐστίν] legendum ὅσος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] m. e. tantâ victûs remissate usum, ut à mane ad vesperam loco eodem posser durare, sine alia alvum levandi, avt vesicam, nisi statis horis necessitate. Casavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *ἐν σαρδαλίῃ* mendum geminum, (qod & Sylburgium video obsevâsse) ubi terribilia visa dicit μορίζειν τὴν ψυχὴν τὸν ἐφάπτον τῷ σώματι, ἢ μὴ ἐφ' αὐτὸν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, sed memoriâ, puto, lapsus V. C. Salmasius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δικαίως ἀρέσκοι] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *supra* §. 21. Laydat hoc & in Constantio Themistius *Orat. quinquem.* qi ubi Nestoris consilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. i. v. 74.*

Πολλῶν δ' ἀγορεύων, τῷ κοίσιμα, εἴς κε μάριτο
Βουλὴν βουλεύῃ. —

Pluribus inter se rem consolatare paratis,
Hunc pate, melior me stat sententia mentis.

Sed & reprehensionem ejusdem, *Iliad. v. 108.*

— μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πολλ' ἀκαιρολόγῳ. —
— *te plurima sepe*
Admonui. —

Subjungit ad Imperatorem verso orationis filo; Σοὶ δ' ἐν ἴσῳ μέλοι γε τῶν, ὅσης ἂν ἔχοι προσηγαῖ, ἴσα χρεὼν ἀνεῖν [αὐτῷ ἔ.] συμβουλεύειν προσφέρουσας παραινέσεις. ἀλλ' εἰ [ἢ] κατὰ σωφρόνων τὸ δίκη ἐξιέσης, ἢ τὸ ἔργον ἐκάγοις τῷ πας' ἄλλῳ καλῶς ἐνημένῳ. *Caterum tibi, Imperator, non eſt qi hæc nos objiciat, qod cum utile consilium tibi attulisſet, tu illi minus obtemperasſes. Sed vel per te, qod rectum erat, answerosus inveniſti, avt ab alio fideliter inventum in rem deduxiſti.* Et de eodem Libanius *Orat. 3. p. 135. C.* Ὧν μὲν ἀνὴρ ἐνήνοθεν, τοῦτον τὸν βωλὸν οἷς μέτεσι ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβούλιας, ὧν ἀνδρὶ φιλοτίμῳ φιλίζειν, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὃς ἔφη καὶ τοῖς ἀγαθοῖς γι φρονοῦντες, τὰ τοῖς βελτίοσι εἰδέναι τοῦ ψέγειν τὸν ἧττον. *Adhæc eorum, qorum ipſe auctor & inventor eſt, consilium in medium prodvcere solet: eorum avtem, qi ipſi assſtunt, consilia non saltu elevat spernitve: qin potius ea qiâ vera dictum confirmat, nimirum qod hoc opſum prudentis ſit, nosse ſuffragium optimis dare.* Rodet. ſiqidem, qod Socrates *de rat. v.* Πῶς ἂν αὐξοιτο καλῶς δυνηθεὶς, ὁ μήτε παρὰ τῶν γεγενημένων, ἢ βελτίων αὐτὸ ἢ τῶν παρὰ πολλοῖσιν, οἱ μὰ τοὺς μὴ λόγους τῶν ἐναντίων παραλλάξει ἐξετάζοιτο, αὐτοὶ δὲ αὖθις ποιεῖς ἀμφιλέγεις ἀκροᾶσις παρὰ χοτὸν. *Qi fieri poteſt, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, niſi contrarias inter ſe rationes conferant, & atas utrisqe audiverint ſe prabuerint?* Et apud Herodotum *l. 7. p. 441. A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεῖσιν μὲν γνώμῃσιν ἀρίστῃσι ἀλλήλῃσι, ὑμῖν δὲ τὸν ἄμεινον αἱρέμενον ἐπιλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ ἑτερηίῃ χρᾶσθαι. λεχθεῖσιν δὲ, ἴσον ἔστω, τὸν χρηστὸν τοι αἱρεῖσθαι, αὐτὸν μὲν ἐκ' ἀνοῖξ ἢ διαγνῶσομαι, ἐνίοις δὲ παραλείψομαι ἄλλῳ χρησθ, διαγινώσομαι τὸν ἄμεινο. *Rex, ubi diverſa inter ſe sententias decantur, non poteſt qis eligere meliorem, ſed neceſſe habet ea, qa dicta eſt, eam: at qum plures dicta ſint, licet tanqam avrum purum delegere, qod per ſe diſcernis cum nequeat, affricatum alteri diſcernendum poteſt.*

Θειοτέρᾳς χαρὶς διατεθεμένοις] *religiosus* citra *superſtitionem.* niſi ſi religiosum eo ſenſu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l. 4. c. 9.* in antiqo carmine,

Religentem eſſe oportet, religiosum nefas.

ut *religiosus* ſit is, qi nimiâ & ſuperſtitiosâ religione ſeſe alligaverat; qæ res vitio adſignabatur. Qanqam vtno isto laborasſe cumprimis Romanos avtor eſt Polybius *l. 6. c. 54.* ubi statuam Romanum cum Carthaginienſi componens, Μεγίστου δὲ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰς ἔχειν τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον πρὸς τὸ βάρβαρον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καὶ μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἀποδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὸν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ εἰσῆγται τὰ γράμματα καὶ παρουσίαν τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς ὡς οὐ τοῖς καθ' ἑαυτοὺς βίοις, οὐδ' ἐν τοῖς τῆς πόλεως, ὅσα μὴ παλαιόπολις ὑπερβολήν. *Sed multa ex aqe praſtare caterus populis Romanos arbitror, at opinione illâ, qam de dijs habent. Atqe adeo qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipſa continere Romanam rempublicam mihi videtur: ſuperſtitionem dico: Nam atqe ea apud hos ſuperſtitio in manos eſt exaggerata, & cum in privatam hominum vitam, tum in publica conſilia eſt inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum noſtrum hoc morbo immunem prorſus fuiſſe, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi poſſe videtur: niſi ſi qis gentis potius qam regis vitium illud fuiſſe dixerit.

Ἴσ' ἄττοι ἐνυπνιάζοντες] par huic Aristippi vomen, qi cùm ab eo qereretur, qomodo Socrates diem obiiſſet, respondit, Ὡς ἂν ἐγὼ εὐξαίμην. *prout ipſe optaverim.* Lacrtius *l. 2.* nec diſpar Balaam animi illud, apud Mosem *l. 4. c. 23. v. 10. Moriatur anima mea morte juſtorum: ſitqe finis meus, qalis illorum eſt.* Interest, qòd Marcus Pio vitâ compar eſſe deſideraſſe, nè morte ſit diſpar, ſed cùm vitæ retrò ſalubriter actæ conſcientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà more compar eſſe piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac ſectari recuſet: hoc eſt, qi poëtaſter ille apud Capitolinum de Macrino;

Impune & felix ſit ſumul eſſe cupit;
Ut velit pius eſſe, velit tamen eſſe beatus:
Qod natura negat, nec tamen patitur.

Siqidem, ut Isidorus Peluſiota *l. 1. Epiſt. 468.* Οὐδὲν τῶν ἐπιγείων ἐστὶν, ὦ θέλαι μὴ τὰ ἀρίστα τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὸν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qam ſalutem quidem conſeqi velle: ea avtem, qa ad ipſam conſeqendam adminicula ſunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l. 3. c. 5.* Τί ποιοῦντες καλλιστον ἀφιλεῖ θάνατος τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καλλιστον, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ γὰ θέλεις ποιῶν καλῶν θάνῃς; οὐ τοῦτο γὰρ ποιοῦσα σε δεῖ καλῶν θάνῃς; εἰ τὸ ἔχεις τότε πρόσωπον ποιῶν καλῶν θάνῃς, ποῖον ἐστίν. ἐροῖ μὲν γὰρ καλῶν θάνῃς γέγονα μαθὼν ἄλλα ἐπιτηδεύματα, ὧ τῆς πραιρέσεως τῆς ἐμῆς. ἴσ' ἀσωθῶ, ἴσ' ἀκόλουθος, ἴσ' ἀκωλύτως, ἴσ' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιτηδεύσαν θέλαι ἐφεῖσθαι, ἴσ' αὐτὸν διάκειμαι τῷ Θεῷ; μάτι παρ' ἐμοῦ ἐν τοῖς εἰδόλοις; μάτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ὁρμαῖς, ἃς ἔδωκας; μάτι ταῖς ἀνθρώποις ἄλλοις; μάτι ταῖς περιλύπεσι; μάτι σοὶ σοῦ; ἐπιτιμῶσα; μᾶλλ' ἐμεμψάμην σοῦ τοῖς διάκειμαι, ἕνεκεν, εἴ τι ἐπιτήδειόν, εἴ τι συμφέρον. τῶν μὲ θέλοις ἀπολέσθαι ἐκ τῆς κοινογώνου; ἀκούω. χαῖρε σοὶ ἔχω πάντα, ἕνεκεν ὀξίονός με συμπαγωγὸν ἔχειν σε, ἢ ἐθέλω ἔγρα τε σε, καὶ τῷ δαιμόνῳ σε συμπαραπαλαθέναι σοι. Ταῦτα με ἐπόμνησεν, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα παλαιόθεν ὁ Σώκρατες. *Qid agenter mori debet invadere? Agricolam terra colendæ intentum, nautam navigantem invadat. Te avtem qid agentem oportet invadat? Si qid habes melius eo te dedetum invadat, illud agite. Nam nihil qidem optabile eſt invadi nullâ aliâ re niſi voluntate mâ curandâ occupatâ, ut perturbationes nostras, & cura impedimentum, ne cura conſtituam, ut liber, en qa volo agens deprehendar, ne dicere poſſim Deo: numqid præcepta tua violavi? numqid ad alia ſum abusus facultatibus, qas mihi dediſti? num ſenſibus? num anticipationibus? num te imqam incuſavi? num gubernationem tuam reprehendi? Parasne, ſi qid mandes, ſi qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qam poſſum maximam habeo, qd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc ſcribentem, hæc legentem occupet mors.* His gemina habet & *Lq. cap. 10.*

§. 31. Ἀνάπνευσε] *Reſpiſce*, ad prentis ſanitatem revertere: ab eis translatum, qi ubi crapulam edormierint, veternumqe qem vini haviſtu copioſiore contraxerant, excuſſerint, ad priſtinum mentis ſtatum jam redeunt. Ità τῷ ἀναπνεῦσαι usus eſt Apoſtolus *ad Timoth. Ep. 2. c. 2 v. 26.*

Ἀνακαλοῦ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium paſſi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l. 4. §. 46.* Ὡς δεῖ ἄνευρ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per ſomnum agendum dicendumve. Excitandus è ſomno & vellicandus eſt animus.* Seneca *Ep. 20.*

Ὅτι μόνος εἶ φιλόχλωρ] Pari imagine usus eſt Plutarchus *de profect. virtut. p. 75. E.* dum Stoicos ridet, qi hominem ſubirâ ἐν ἀκμῇ χρόνε & prævitatis ac ſtultitiæ aluſſimo gurgite, ad bonitatis ſuprematoqe apicem celliſſimum emergere ajebant:

'As

§. 32. Ex corpusculo atqe anima consto. corpusculo indifferentia sunt omnia. neqe enim res distingvere novit. menti verò indifferentia sunt, qæcunqe non sunt peculiaria ejusdem opera. hæc omnia in potestate sua sita habet: & ex his etiam ea sola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam est, versantur. futura enim & præterita illius opera, & ipsa eidem jam sunt indifferentia.

§. 33. Nullus est pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis est, manus, id qod manûs est, faciat. pari modo nec homini qâ homo est, labor ullus est præter naturam, dum id qod hominis est, faciat. si avtem præter naturam illi non est, nec malum est ei.

§. 34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§. 35. Nonne vides, ût artifices mechanici, etiamsi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen suæ rationem nihilominus enixè adverûs illos tueantur, nec ab ea qicqam abscedere sustineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis suæ rationem pluris facere, qàm hominem suæ, qæ est illi cum Diis ipsis communis?

§. 36. Asia, Evropa, orbis sunt anguli. mare qodvis orbis guttula. Athos mons,

§. 32. ὁ Ἐκ σωματίου ἐμοὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν ἐν σωματίῳ πάντα ἀδιάφορα. οὐδὲ γὰρ δύναται ἀλλοφρεῖν. b τῇ δ' ἀλλοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μὴ ἐστ' αὐτῆς ἐπεργάσματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστ' ἐπεργάσματα, c πάντα πάντῃ ἐπ' αὐτῇ ἐστι. καὶ τοῦτ' μόνα, d ἃ περὶ μόνου τοῦ παρὸν πραγματεύ). e πολὺ γὰρ μᾶλλον καὶ παρεγχύτα ἐπεργάσματα αὐτῆς, ἢ αὐτὰ ἐν ἀδιαφορᾳ.

a L.2.§.2. l.5.§.13.
b L.5.§.20. l.7.§.28.
c L.5.§.14.
d L.3.§.12. l.7.§.54.
e L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστι ὁ πόνος τῇ χερὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ παρὰ φύσιν, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πούς * τὸ ἔργον ποδός, καὶ ἡ χεὶρ τὸ ἴδιον χειρός. οὕτως οὐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὰ ἴδια ἀνθρώπου. f εἰ δὲ παρὰ φύσιν οὐ τῇ οἰκείᾳ ἐστὶν, οὐδὲ κακὸν οἰκεῖον αὐτῷ.

* τὸ Lug.
f L.5.§.1.
g L.2.§.17. Sup. §. 1.

§. 34. h Ἡλίκας ἡδονὰς ἥδηται λῃσταί, κίναιδοι, παρρησιάσται, τύραννοι.

h L.2.§.11. l.5.§.10.l.9. §.3.

§. 35. i Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἀπρίζουσι) μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τὸν ἰδιώτας, κόσον ἤδεσαν μὲν τὸ ἀπέχον) τῆς λόγου τῆς τέχνης, καὶ τούτου ἀνεκτέον ἐστὶν ἐπιτρέπουσιν ; τὸ δ' ἧττον, εἰ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αἰδεῖται) τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ k. ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτῆς, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τὸν Διός.

i L.4.§.31. l.5.§.1.32.
k L.12.§.5.

§. 36. l Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, γωνία τις κόσμου. m πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου. Ἄθως τις βωλάριον.

l L.4.§.3.l.8.§.21.
m L.12.§.32.

ANNOTATIONES.

A Ἂν δὲ ἅπαξ οὕτω, inqit, συνῄρχε τὸ τῶν μεταβολῶν, καὶ μεταβολὴν ἐποίησε φαῦλον, ἀνάγκαιον ἦν, ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐν τῇ ψυχῇ μεβαίνειν τὰς χθίζος ἀξιολογίας ἢ ἀπάτας, ἐνοῦσθαι ἕνεκα χαίρειν. Διὸ ὅτ' ἦρα, οἱ ἀγαθύνειν ἀπὸ διαφορᾶς ἐν αὐτῷ τοιαῦτα γιγνόμενα, καὶ φρίττειν ἄφρονι ἐκλαθόμενα. Aut ea sic alicui accidere, ut cum abhorruisset retrorsus, expergiscerentur sapiens, demissáque est mentis tutissimæ & impollutæ ira compellavit:

Insomnis tamen valeat, nihil erasti,
Ipse ignoraret tanta à Jove discrimina fuisse mutatum, & prudentiam jubato ac confertim elatescentem? Vide *l.* 2. §. 17. Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὕπνος. *Animæ verò somnium.*

§. 32. Τῇ δὲ διανοᾳ ἀδιάφορα] corrupit hic Xylandri versionem editor Lugdunensis, & mentem Marci perverrit plane, dum reddit, *rationis autem inter ea discrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *discrimen nullum facit.*

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *supra* §. 8. & *lib.* 5. § 13. & *lib.* 11. §. 1.

Περὶ μόνου τὸ παρόν] Vide *supra* §. 2. & *l.* 3. §. 12.

Τὸ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Qui nescit hoc ipsum non esse bonum id quod futurum est, qua futurum est? nam qod bonum est, utique prodest: aut præsentia prodesse non possunt. Si non prodest, bonum utique non est: si prodest, jam est.* Vide *l.* 7. B §. 8. & *l.* 8. §. 26.

§. 33. Οὐκ ἔστι ὁ πόνος] Seneca *Epist.* 121. *Nemo agrè mollitur artus, nemo in usu suo hæsit: ad hoc edita protinus fuimus.* Vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 26.

Τὸ τῦ ποδὸς] τὸ Lugdunensis.

Οὐ ἔστι, οὐκ ἀκόλουθόν ἐστι] Lugdunensis, οὐκ ἔστι, δεῖ κἀκεῖνο εἶναι ἔστι. forsan, οὐκ ἔστι, οὐδὲ κακὸν ἔστι. ut οὐ posterius in locum *d*, qod est vitiosum, succedat.

§. 34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἔσθουσι λῃσταί] Seneca *de vit. beat. c.* 7. *Voluptas etiam ad vitam turpissimam venit. & infelices quidam, non sine voluptate, suæ ob ipsam voluptatem sunt.* & *c.* 8. *Qid, qòd tam malis qàm bonis voluptas mens? nec nemini turpes dedecus fuit, qam honestus egregia delectant?* & rursus *c.* 10. *Qui ignorat plenissimos esse voluptatibus vestros flatitiosos qesqe, & acquirant abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos offendam voluptatibus obsessos, qos fatearis necesse est malos. bos esse in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.* 2. §. 11. & *l.* 9. §. 1. Vide & *l.* 10. §. 10. & *l.* 8. §. 40. Cæterùm Plato in *Timæ pag.* 1080. *E.* ἐπὶ ἡδονὰς καὶ ὑφροσύνην distinguit, ut ἡδονὰς μὲν τοῖς ἄφροσιν, ὑφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, voluptatem insipientibus, gaudium sapientibus, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν τοῖς μείζοις ἡδοναῖς, καὶ πλείοις οὔσαις, *In lasciviis & petulantiâ non plures dicit, sed vehementiores & ut majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίστη μὲν ἡδονὴ, μεγίστη δὲ καὶ λύπη γίγνοιτ' ἄν. *Patet in quadam depravatione tam animæ, tum corporis, potius qàm in virtute, vehementes voluptates vehementesqe cruciatus consistere.*

§. 35. Ἀκριζοῦσι μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Respondent aliqo imperitos parum distare.* Casaubonus. meliùs Xylander. *Usqe ad certam finem privatos hominibus sè accommodant,* i. e. qadantenus illis concedunt, elsqe se attemperant.

Ἀνέξονται τῆς λόγου τῆς τέχνης] Vide *ad l.* 4. §. 31. qæ de Seratonico & Apelle. Psaltes qidam ignobilis cum apud Antigonum regem specimen artis ederet, rèqe nunc hanc, nunc illam chordam adstringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι ὅστις ποτ' εἶ, ὦ βασιλεῦ, ὃς ἐμὲ τῶν ἀκριβῶν μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum constanter asserit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympos. probl. l.* 2. *c.* 1.) τὸν ἐμοὶ τοῦτο μᾶλλον φίλον. *Absit*, inqit, *ô vos, tam male secum agatur, ut in ejus me pervicit exulem.* Plutarchus *l.* 9. *t.* 36. Irâ regibus etiam in artis suæ ratione concedere netàs habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus iisdem architectus, cùm de operibus suis apud Trajanum verba haberet, Hadrianus obstreperet, Ἀπελθὲ, inqit, καὶ γράφε τὰς κολοκύντας γράφε. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐπίστασαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: istarum enim rerum nihil nosti.* Dio Cassius *l.* 69 Οὐ γὰρ ἐφ' ἵππου ἦλθε, τὸν ὑπηνήτην τοῦ δαιμόνιον ἀρα. ἀλλ' οὐδὲ ἀνάγων. *Sin in galerâ gestare personam imperata imperator omnino nescire est.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Idemque *l.* 4. *c.* 12. Καὶ τοι πῶς ἐστὶν ἀνεπιφθονώτερον ἐπὶ τῆς ἀγοίας καὶ τοῦ ἀγνοεῖν, καὶ ἃ μὴ οἶδε μὴ ἴσως εἰδέναι, ἀλλὰ μὴ ἐπιχειρεῖν ; Φησὶ γὰρ ὁ Πλάτων, καὶ τῶν καλλίστων παίγνιόν τινα εἶναι τὸν ἀνθρώπινον. *Sicqidem omnes facultate contemnet ignorantiam & ignorantes: nec scientia solum, sed artes etiam. Prodat genuvis fatorem, qemqe fabrum. Et, qod ad suum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.* 5. §. 32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænam ars est ista propria hominis, qâ homini? sed qæ cum Dis communem habet, Marcus ipse docet *l.* 11. §. 5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum esse.*

§. 36. Γωνία] Ità *lib.* 3. §. 10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus est tellaris angulus.* & *l.* 4. §. 3. Πόσον γωνίδιον ἡ καρδία. *Angulus qam exiguus.* & *l.* 8. §. 21. Ἐν γωνίᾳ τοῦ ἀλήματος. *In angulo ejus plaga.*

Στάγων τὸ πέλαγος] Apollonio quærenti utra major esset, terra an mare, respondit Iarchas Indus, *terram mari majorem:* τοῦ γὰρ θαλάττου μέρος ἴσχειν, qm terra mare contineat. scilicet τὸν θαλάττιον λίμνην, mare Caspium esse censuit, non avtem τὸν ὠκεανὸν τόπον, *terram* potius *insulam*, ut Strabo *l.* 1. quorum consentiens & Plinius *l.* 2. *c.* 66. *nullorum præcultam certamine mari.* & Aristoteles *de mundo c.* 3. Ἡ γῆ τοῦ ὕδατος μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάττης περιῤῥεομένη. *Universa ejus terra insula est unico mari ambiens* circumdata. qod Mela. *c.* 1. *ambiunt omnes* Oceano. at vero ὠκεανὸν ὕπτιον, *sive aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνου τὸ ὕδωρ φέρει. *terram superiorem ab aqa sustinere.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi subtus terram aqarum nescio qas somniabat abyssos, qibus ea qafi supernataret, cum *aqæ* contra *terra sustineat*, ut rectè Plinius *l.* 2. *c.* 65. Verùm Marcus gentilia tantùm obinere vult ad mundi hujus universi ambitum, cui elegantèr, ut γωνίᾳ, *terra paulò tutior habet*, *l.* 4. §. 3.

§. 40. Organum, instrumentum, vas qodlibet, si id ad qod conditum est ficit, bene se habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus est, ibiqe residet, qæ ea condiderat, vis. proinde magis illam vereri oportet; existimandúmque tibi, si secundùm illius voluntatem te habueris degerisse, omnia tibi ex animi sententia se habere. sic avtem & universo ex animi sententia sui habent se sua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum sunt, bonum malúmve esse præsumpseris, necesse erit, ut ubi ifiusmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuses, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore suspicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad ista contendimus. at si ea sola, qæ arbitrii sunt nostri, bona maláque censuerimus, nulla jam supererit ampliùs cavisa, avt Deum incusandi, avt inimicitias adversùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eundémqe effectum operam conferunt universi suam, alii scientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a]Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, [b]ἐν ᾧ σοῖς ἃ κατεσκεύασαι πολλά, ἐν ἔχει· καὶ τὸ ἐνεῖ ὁ κατασκευάσας ἐκπέδυ. ἀλλ' ἢ τὰ ὑπὸ φύσεως συνεχομένων, [c]ἐνδόν ἐστι, καὶ σκοπεῖσθαι ἡ κατασκευάσασα δύναμις, καθ' ἣ μᾶλλον [d]αἰδεῖσθαι δυτέον θεὸν ἢ νομίζειν, [e]ἐὰν κατὰ τὸ βούλημα τούτου ἔχῃς τὰ διεξαγωγῆς, ἔχεις σε πάντα κατὰ νοῦν. ἔχεις ἢ ὕτως ἔ τῷ παντὶ κατὰ τὸν τὰ ἑαυτοῦ. a L.9.§.42. l.10.§.38. b Sup. 16. l. 5.§.16. c L.7.§.3.4. 5.6.16. d L.2.§.6. Sup.§.15. e L.9.§.1. 26. f Sup.§.16. l.9.§.1.12.

§. 41. [f]Ὅ, τι δὲ τῶν ἀπροαιρέτων ἐστὶν ἡμῖν ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἕ πίστει κακῇ, ἢ τὴν ἀπόδειξιν ἕ πίστει ἀγαθῇ μεμψασθαί τι θεοῖς, ἔ ἀνθρώπους ἢ μισῆσαι τὰς αἰτίας ὕστερ, ἢ [g]συκοφαντοῦμέν ἐικῇς, ἢ ἀποπύξεως, ἢ ἐ ἐξεπίτηδες. ἔ ἀδικοῦμεν ἕ πολλὰ, ἀφ' τὴν σοῖς πᾶσι ἀφορμῶν. ἐὰν ἕ [h]μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ ἔ κακὰ * κιθῶμεν, ἀδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i]ὅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ὅτε σοῖς ἀνθρώποις σῆναι φάσιν πολεμίῳ. g L.4.§.17. h L.3.§.6.7. * κρινῶμεν. i L.10.§.1.

§. 42. [k]Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότες ἔ συλλογιστικῶς, οἱ ἕ ἀπερισπάστως k L.4.§.40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ἃ κατεσκεύασαι] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.* 76. *Qa condam rerum, eadem hominum est. navis bona ducitur, mala pretiosis coloribus picta est, nec corpus tutela obono coctata est, nec qa pictis & opibus regnis prossa est, sed flandax & firma, & imperitum aqam cautiùsdentibus spissa, ad rectumqam ferendum maris solida, gubernaculo parens, velox, & consentiens vento. gladium bonum dices, non cui deauratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui & ad secandum fidelis acies, & manu mucronatum omne ruptura. regula, non qam formosa, sed qam recta sit qæritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Aqe decetes spectare debere, ut equo mercamur. neqe enim in emendis equi pharetras consideramus, & baltea pulcherrima inspicimus, & ornatissima cervicis decursus contemplamur, si ex argento & auro & gemmis monilia varia gaza dependent, si plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; si frana calata, si ephippia intexta, singula aurata sint. Sed ipsis omnibus exanimis amotis, aqam ipsum madens, & salsum corpus ejus & animosum contemplamur, ut sit ad spectum bonestus, & ad curjum vegetus, & ad vecturam validus. jam prorsum in corpore si sit*

Argutum caput, & breves alvus, obesaqe terga,
Luxuriaqe torus animosaqe pectus bonestet.

prætereo, si duplex agatur per lumbos spina. vela enim non modo permittet, verumetiam permolliter pervehet. Vide & Joannem Chrysostomum *edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. sed & *l.* 9. §. 1.

Ἔχει δὲ ὕτως καὶ τῷ παντὶ) de homine qovis, perperam cepit Xylander. de *universo*, sive *universi rectore*, Calvisonus recte.

§. 41. Μεμψασθαί τι θεοῖς] Idem *supra* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πεφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένων ἀφαιρεθῆναι τὰ ἀγαθὰ, μὴ ὑπομένων περιπεσεῖν τοῖς κακοῖς. οὐκ ἂν ὀκνήσειεν, ὅταν μόνα περίγματα μεταθέσθαι δυνᾷ, μᾶλλον δὲ ἐμπεδῶσαι ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulysses Cyclopem) κελεῦσαι, καὶ τίνα, καὶ ὁ δυνατὸν, λοιδορεῖ τὸν Δία, ᾧ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturâ comparatum est, ut bono non patiatur ergà sibi bonum, ut recuset mutare in malum. Tandem, qam neqe res transferre qit, neqe cum qa impedit, execrare, sedet gemens, & quemcumqe potest maledictis lacerat, ipsum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Esaiæ, 8. 21. Idem *l.* 4. *c.* 7. Καὶ τοι τί ἐστιν ἀγαθὸν ἀνθρώπου τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ ἐν συμφέρον τοῖς ἀκολάστοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ; ἐλεύθερόν ἐστιν, εὐρουν, ἀνδαιμον, ἀδιάπτωτον, μεγαλόφρον, ἀνενθλιπτον, χάριν ἔχον αὐτῷ πάντων τῷ θεῷ, μεδαμοῦ μεμφόμενον μεδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γινομένων, μεδὲν ἐγκαλοῦν. ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀναγκη πολλὸν ὄντα αὐτὸν, ὑμοπαθίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τιθάσσασθαι καὶ φοβεῖσθαι. ἀνάγκη δ' ἀνάξιον εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι δύναμιν οὐδ' τοῦ θεμ. καὶ αὐτὸν, ὃν ἀεὶ αὐτῷ τῷ πλείονι περιποιεῖσθαι. *Si ea bona solus bonum sinum & commodum colligerit, qa prohiberi non possunt, & in sua potestate sunt, liber esse, prosperi, felix, tranquilli, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nusqam quiqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si vero in externis, & iis qa alieni juris sunt, necesse est ut prohibeatur, impediatur, servorat iis qi ea in potestate habent qa mutatur & timet: necesse esse ut sit impium, qippe qod sibi a Deo nocere putet, & quidem, ut qod subinde sibi plus minus.* Eadem prorsus dicit, qæ Marcus, sed inverso ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ μόνα] bona & mala tractaremus Xylander. *ad ea animaverimus* Meibom. verum legendum *ἠπιῶμεν. judicaverimus.* qo sensu ἀποτίσῃς prius dixerat. atqe ita Athenæus *dipnosoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τὰς θεὰς ἀγεννοποιοὺς ὠνόμαζον. *At prisci homines humanâ formâ præditos Deos existimarunt,* sive, ut vulgo loquimur, *supposuerunt.* Tollendus obiter per mendum ex Aristotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.* 7. *c.* 6. Ubi vulgo legitur, Καὶ τίνος χρήματος ἄνευ καὶ τῶν ἐν ἡδοναῖς τὰς ἄλλας φιλίαι. *Qi eodem utentes canone, amicitias ergo alias etiam judicant.* legendum ἀφίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τοὺς ἐφ' ἡμῖν τοῦτο διαφορᾶς) *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum operosiore differentia ad nos ejus inclinat rerum natura* Calvisonus. Quasi διαφορα τῷ ἀδιαφορῷ opponatur. Verum Marco τὸ διαφέρον ἐφ' ἡμῖν τι, sit *ad rem aliqam adspiscendam*, vel simpliciter *ferri*, ut idem usurpat *l.* 5. §. 2. vel *cum solicitudine & animo anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 31. Verto itaqe, *dum ad ista contendimus.* non in eo sensu *contendendo* vocabulo impto, qo διαφέρεσθαι ἐφ' ἡμῖν, de re aliqa *contendere*, sed qo ἐφ' ἡμῖν τι, *ad rem aliqam*, qam studiosè profequitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν) imò, non πάντες tantum, sed & πάντα. Συνεργοῦντες ἐν. *Operam hostram accommodantes.* Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *l.* 6. *v.* 1. Ex, Παντα συνεργεῖ. *Omnia simul adjumento sunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότες καὶ παρακολουθητικῶς, ὁ δὲ ἀπερισπάστως] Xylander *pars sciantes & certo ordine, pars negligentes.* Videtur εἰδότες legisse. qanqam eodem recidit, utrumlibet admiseris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* posuit, vel *intelligentes* etiam reddidisset. *discretivè, extra cogitationem.* hoc an illud legerit, ciccum haud interest: nisi qod illud τῷ εἰδότες, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potius respondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus salutem suorum, aliqando per avertentem sine ipsa, aliqando per creaturam contra ipsam, aliqando per creaturam cum ipsa. multa enim sunt hominibus salubria per insensibilem, & nemo per irrationabilem creaturam: qa idcirco dicit fieri sine ipsa, qod non qeat, intellectu carens esse vel consicus. Multa qoqe malevolum salutis artifex Deus per malos, sive homines, sive angelos, sed qanqam invitos, idee contra ipsos, nam dum nocere capiunt, juvant, qantum* (qantumvis) *alios volent malis actio, tantum* (tamen) *ipsi perversa ausi intento. Porro per qos & cum qibus operatur Deus, boni sunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt parati & valent. nos sumus operis tantum ministri per effectum, sed & operantis qodammodo socii per confessum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in salutem suorum irrationabili item & insensibili creaturâ, tanqam jumento vel instrumento, qa jam explevit opera, suisqam erunt. utitur creaturâ rationali, sed malevolâ, qasi disciplina virgâ, qam correcta filio ne iqam projiciat, tanqam fermentum mundo. utitur & angelis & hominibus bona voluntate, tanqam communistonibus & coadjutoribus suis, qo peraciùs victoriæ amplissimæ numerabat.* Synesius *Epist.* 57. Αἱ κακοποιοὶ δυνάμεις ὑπ' αὐτῶν συντελοῦνται μὲν τῇ χρείᾳ τῶν τροπαίων. κελεύουσι γὰρ τοὺς ἀξίους κολάζεσθαι. νέοι δὲ ἴσως διορισμοὶ τῶν ἀκουσίων. εἰ γὰρ δυνατὸν τὸν γοητα ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ αὐτὸς θ. ὐκ ἂν κατεργάσατο τοῦτον αὐτῶν θεός. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενοι, τοῖς κοινοῖς συμφοραῖς ἐπιξύουσι. *Qa in mundo sunt malefica varietas, etsi ad usu divina providentia sint, cum in eos animadvertant, qi sunt animadversione digni; sunt illa tamen & invisa Deo ut & exectabiles. Neqe enim ita animo affectus est vendex, sive damnos, sive*

ª - σίνες ἐ πεφάτυας *. ὥσπερ ἐ τὰς καθεύδοντας, ὑμᾶς, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος μὲν συνεργεῖ, ª ἐκ περισσείας ἢ καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ἀντιβαίνων παράμενος, καὶ ἀναιρῶν τὰ γινόμενα. ἢ γὰρ ᶜ ἓξ πάντα ἴσχειν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σὺ τίς εἶ σὺ ἑαυτὸν καταπλήσας. σὺν μὲν γὰρ πάντες εἰ καλῶς χρῆσθαι δεῖ τὰ ἄλλα δικαιοῦται καὶ ὡς μέρος τι ᶜ ἓξ συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, ὁποῖος ὁ ἐνπλὴς ἢ γελοῖος τίχος ἐν τῷ δράματι,

effectionis insciis. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios esse dixit ,· & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operum confert. ex abundanti verò & is qi quiritatur, & qi in adversum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & sic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. siqidem rector ille universi omnino te probè utetur, téqe in operariorum operúmque mutuus conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejusmodi sis, qalis in fabula vilis & ridiculus versus ille, cu-

jus

a L. 7. §. 56.
b L. 8. §. 35. & l. 10. §. 28.
c L. 9. §. 42.
d Sup. §. 1. 5.
e Sup. §. 14. & l. 7. §. 19.

ANNOTATIONES.

sive bono, quasi munus hoc Deo præstet, sed natura malegestatis servientes communes calamitates persequitur. Exemplum habes in Assyrio rege apud Esaiam c. 10. v. 5, 7.

Καὶ τοὺς καθεύδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitum dixisse asserit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de superstit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τοὺς δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀναχωρεῖσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodemque communi versari; dormientes ad suum cujusque proprium recessu quemque concedere.*

Ἐν περισσείᾳ δὲ] *Supervacuè operâ* Xylander. *quantum ex eo est* Casaubonus. *abundè*, sive *ex abundanti*, malim. Galenus *de opt. sect. c.* 23. ἐν περισσείᾳ γάρ ἐστι τὸ μὴ τοῦτο κατασκευάσαι, ὅτι ἀχρεῖος ὁ κατάλυσιν τῶν συλῶν. *ex abundanti est, quod ostendere. quemadmodum inutilis est affectuum comprehensio. in* περισσείᾳ, sive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id quod exigi poterat aut necesse fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐν περισσείᾳ καλούμενα προοίμια. *Exordia ex abundanti qa dicuntur.* da qibus Hermogenes *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐν περισσείᾳ προοιμιάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐν περισσείᾳ λέγειν, *ex abundanti dicere, ubidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ objiciant, objicere posse ſa crimina alicui prætendunt eodem sensu, ἐν τῷ περισσεύειν Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & ſtultiſmodi homines ad mundi opus operam conferunt suam, qia fati affectum, dum eidem reniituntur, illustrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi chyargat naturam*; & *Deos mavult emendare, quam se.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνων παράμενος] *Dum ea bonum ipsum malè facta torquentur, ejus consiliis multant, etiam qi ejus consiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Assyrius Esa. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deúsqe de eis qi facunt qa non vult, facit qód qa vult.* Augustinus *de corrept. & grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qâ factum est quod creator voluit, impletur ipse qod voluit. hoc enim ipse, qod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntate ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιοῦτι ἴσχειν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chrysippus *de mund. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ καινὴ τῶν λογικῶν συμπλήρωσις ἔχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτῇ πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἴσως οὐκ οἶδα, εἰ ἔχοντος γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. ἀλλ' γὰρ ἂν τοιοῦτος ἦν. *Virtutibus ad actiones calamitates quadam habet rationem peculiarem. Sic enim ipsa qodammodo secundum rationem natura, atqe, ut sic dicam, non mutilatur respectu universi: neqe enim bonum esset.* Vide *infrà* ad illa, ἐστιλπνὸν καὶ γελοῖον τίχος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoretus etiam addultus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀναλλοίωτα τὰ κατὰ δυνατὸν. ἀναγκαῖον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι σύμφυτον. *At impossibile est, mala penitus exstirpari. Nam bono oppositum aliqid esse semper necesse est.* Non necessarium profecto, at conducibile tamen, nec nostri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem aut certe non posse, nisi habeat vitia contraria; aut non esse perfectam, nisi exerceatur adversis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit esse doctrinam; ne qa latatem boni ex malo sciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi sublato altero posset. Deus ergo non excluſis malis, ne vacet virtutis constare posset.* Augustinus *ench. c.* 10. *Ab hac summe & immutabiliter bonâ Trinitate creata sunt omnia, & mox summè, nec aqaliter, nec immutabiliter bona, sed tamen bona etiam singula. Simul vero universa valde bona, qa ex omnibus constitit admirabilis pulcritudo.* in qa etiam illud qod malum dicitur, bonâ ordinatione & sua loco positum, commendat bona, ne magis placeant & laudabiliora sint. neqe enim Deus omnipotens, verum cui summa præstat, cùm summa bonus sit, nisi modo sineret malo esse aliqid in operibus suis, nisi usqe adeo esset omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de male. Et *c.* 96. *Quantùs enim ea qa mala sunt, ea quantum malo sunt, non sunt bona, tamen ut non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. nam nisi esset & hoc bonum, ne esſent & mala, nullo modo sineretur ab omnipotente bono; cui proculdubio quam facile est qod vult, facere; tam facile est qod non vult, esse non fiuere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, qàm mala nulla esse permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *dist.* 46.

Ἐμοὶ γὰρ πάντες εἰ καλῶς χρῆσθαι] Disertè ac eleganter hoc disserit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Ἀλ τῶν ἀνατεταγμένων βιλομένων ἐν τῇ ἐκλογῇ, μᾶλλον δὲ ἐν φιλίᾳ διαθέσεως, καθάπερ ἢ ἐν νόσοις αἱ συμφοραί. συβιβάσεται δὲ οὐκ ἐν τοῖς καθόλου πρᾶξαι ἐπὶ τὸ τελεῖον ἐγκοπὴν, κἂν πονηροὶ ἢ ὁ πλοῦς. μᾶγιστον γὰρ διάκρασις, τὸ μὴ ἐπὶ παντὶ ἐξ ἀνατάσεως ἰσονομία φυσῆσαι πνεῦμα, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελὲς πάντη, μηδὲ μὴν κατὰ πάλαι βλεπόμενον αὐτὸν γεγενῆσθαι. τοῖς γὰρ θείοις σοφισταῖς καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργον ἐστὶ, τὸ πάντα τὰ ἀγαθοποιεῖν. φασὶ γὰρ οἱ σοφοὶ, αὐτὸν τὸν Θεὸν, ὡς τὸ κυρίως καὶ ἁπλούστατον, καὶ τὸ φαῦλον τὸ φαυλίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μᾶλλον, τὸ διὰ παιδὸς ἐπιφοβίσαι πρὸς ἕτερα, ἀγαθόν τι ἢ χρηστὸν τοῖς ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμοις τοῖς δυνάμει φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi deferuntur, consilia & operationes, quæ sint singulares, sunt quidem ea mala affectione, sicut morbi corporis: ab universa autem ac generali providentia administrantur ad ſinem salubrem, etiamſi sit causſa morbi, efficaces. Est itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non sinat, ut vitium, qod ex voluntaria defectione natum est, incendat & demoliat & evertat, sed nec sit omnino nocivum. Divina enim sapientia, & virtutis, & potentiæ est officium, non solum bene facere (hoc est enim, ut sanctè dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare) sed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum est, ad bonum aliqem finem & utilem dedocat, & utiliter uti, qa videantur mala, utatur.* Inculcat idem passim & Augustinus *adv. Fatal. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicut malis, Deus bonis malè utuntur, dum non corrigantur; sic contrà Deus, etiam malos eorum bene utitur, ad juſtissimam suam & exercitatissimam ſinem. Et Epiſt.* 59. *Sicut illorum nequitia est, male uti bonis operibus ejus; sic illius sapientiæ est, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Psal.* 54. *Ne putetis gratis esse malos in hoc mundo, & nihil bona de illis agere Deum. omnes malos aut ideo venit, ut corrigantur; aut ideo venit, ut bonos per illum exerceantur.* Et *in Psal.* 36. *Habet aliqem hic ufum peccatum? habet. utitur ille Deus ad probandum juſtum. est qod de peccatore agatur. locus hoc ejus est ut palea in furnace artificis. ardet palea, ut aurum purgetur: facit impius, ut juſtus probetur.* Et *in Psal.* 77. *Ultime es, qi bonus est, bene id est, convertuntur & juste: sive à contrà malos creaturas ejus bonis utuntur male.* Et *in Psal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: sicut ille contrà male utuntur bonis operibus Dei. Et est ipſa illa mirabilis Dei bonitas; qa bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cum enim ipſi vitio sua mala sint, ille de male eorum bene facit.* Idem *ench. c.* 101. *Summe bonus non fineret fieri male, nisi omnipotens etiam de malo facere posſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta est omnipotentia ejus bonitas, ut etiam de malis posſit facere bona, sive cogendo, sive ad utilitates prorum coaptando atqe vertendo, sive etiam juſtissime vindicando. omnia namqe sibi bona sunt, & Deo bono atqe omnipotenti dignissima, nec tamen fiunt nisi de malis, qd ipsum molunt, qod omnipotentius eo, qi cum malis mihi faciat, bene etiam de malis facit?* Pollent & alia plura coacervari. Verum illa forsan quibuſdam nimia videbuntur. Chrysippus certè ipſe germina ferè his habet, *de Deor. l.* 2. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 38. Ὅτι πάντα (τὰ κακὰ) ἀνατεταγμένα κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἵνα ἐν πολέμοις, ἢ νόσοις ἄλλοις ἔχωσι πρὸς τὰ ὅλα ὑπόπτωσιν. *Turbas ea* (mala) *secundum Jovis rationem, sive supplicii causſâ, sive aliâ ad universum respexere administrationem.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *supra* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ità *l.* 7. §. 19. Τῷ ὅλῳ συνεργά. *Ipſo universo cooperamur.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ πάντα. *Ad unum idemque efficiendum operas mutuas conferunt.*

Οἷον ὁ ἐνπλὴς ἢ γελοῖος τίχος] Locum hunc illustrat nobis Plutarchus *de communn. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chrysippi verbis, qz us animo proculdubio Marcus habuit, cum hæc scriberet. Ἐπεὶ γὰρ οἱ κωμῳδίας ἐνηγκεμένοι γελοῖα φέρουσιν, ὁ καθ' ἑαυτὸ μὲν ἴσως φαῦλα, νῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν ἐπὶ περιτίθησιν. ὧνπερ ψέγουσι

A

B

C

D

E

F

G

jus meminit Chrysippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, aut telluris Æsculapius? qid sidera ipsa, nonne diversa quamvis sint, ad unum tamen idémque efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me cíſqe qæ mihi ſunt obventura Dii conſuluerint, omnino bene conſuluerunt. etenim conſilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipſis, vel univerſo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod ſi de me ſpeciatim nihil conſuluerint, at de rebus univerſi ſaltem omnino conſuluerunt; qibus & mea cum conſecutione neceſſaria cohærent, amplecti hæc debeo cíſqe acquieſcere. ſin de nullŭ Χρύσιππ⊖ μέμνη).

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλι⊖ πε῀ ἕ ὑε῀ ἀξιοῖ πυεῖν; [a] L. 27. §. 4.
μήτε ὁ Ἀσκληπιὸς πε῀ τ῀ καρποφόρ⊖; τί ἕ τῶν ἄστρων ἕκασον, ἐχεῖ [b] Ἀφροδίτ⊖ μὲν, συνεργὰ ἕ [b] L. 9. §. 9.
πρὸς τ῀ αυτό;

§. 44. [c] Εἰ μὲν ὖν ἐβελήθησαν πε῀ ἐμοῦ [c] L. 3. §. 4. 15
καὶ τῶν ἐμοὶ συμβαίνων ὁφελίσιον οἱ θεοὶ, καλῶς 7. §. 41. l. 9.
ἐβελήθησαν, [d] ἄβυλον γὰρ θεὸν ἀδὶ ἐνθυμῆσαι §. 28.
ῥᾴδιον. [e] κακοποιῆσαι δὲ με λῷ τίνα αἰτίαν ἐμοὶ [d] L. 2. §. 11.
λὸν ἐρεῖν; τί γὰρ ἀυτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ἃ μάλισ᾽ [e] Sup. §. 1.
προνοῦ᾽; ἐκ τύτ⊖ πβεβούλησο· εἰ ἕ μὴ ἐβελήθη κατ᾽ ἰδίαν πε῀ ἐμοῦ, πε῀ γε τῶν κοινῶν πάντες ἐβελήθησαν, ἷς [f] κατ᾽ ἐπακολύθησιν καὶ τύτοις συμ- [f] L. 5. §. 28.
βαίνοντα, [g] ἀσπάζωμαι καὶ ἀγαπῶμεν ὁφέλιμα. εἰ ἕ ἄρα [g] L. 3. §. 16.
πε῀

ANNOTATIONES.

ψέξαις ἂν αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ τὸν ποιήσαν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀν ἄ- A *Utrumque effectum deſcripſit: Veneris, quam ait,*
χρονός ἐστι. *Sicut enim comœdia interpretem ferunt ridiculas,*
qa pro ſe nullius pretii, tori pomatis tamen aliqid venuſtatis ad-
dunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperavisti, ad alium res
emerde non eſt. Intereſt tamen, qod Marcus εἶχον ἐνταῦθ᾽, Chryſippus ἐνίγραψαν φαῦλον, ſed utroqe γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad pravitatem hominis ipſam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam ſubjunxi, cenſuram: Ἐμοῦ μὲν γὰρ, inqit, τὸν ποιητὴν γεγονότος κακοῦ τὸν τῶ θεῶ πρόνοιαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐνίγραψαν γέγονε καθ᾽ αὑτὸ τὸ τοιοῦτ᾽ βλάπτον, πᾶσιν ἐνίοις τῶν ἀνοήτων ὑπερβάλλει. ἔνιοτε δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐνίγραμμα τὸν ποιητὴν κτείνει, τῆ γενέσεως αὐτῆς, ἐφιλονίκησε δὲ γέλοια ἢ παχαρίσματα τοῖς θεωμένοις. ὁ δὲ πατὴρ τῆ ὑπατείᾳ τῆ Θεμίστου Ζήνι, καὶ ἀριστεύσας, καὶ τὰ Πλάτωνα, ἢ ἔβιβλα δὺ τὰ μεγάλα καὶ σεμνὰ καὶ πολιτικὰ θεμιστεῦσι τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἄρχοντι μετὰ δίκης καὶ ὁσιότητος ὁμολογούμενος καὶ μακαρίου, τί ποτε τὸ ἀλλήλων τύτο καὶ συμπέπλεκται τέλος; ἰδιότ᾽ λεκτέον καὶ ἀνδρόβιον καὶ πατρῷόν καὶ τυράννου; (qod Marcus supra. τῶ τοιούτ᾽ ἴσχυζε ὁ νόμος) ἢ γὰρ ὑὸν τῶ θεῶν καὶ νομίσω ὁ παῖδα γέγονε ἐνυπνίδιον. ἐτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπεγράφη τῶ ποιήματος πολλοστημορίῳ ἴσι, καὶ μικρὸν ἐνίοτε παντάπασιν ἢ τῆ παιρεδίᾳ χαρίεν. καὶ ὅτε πλουσίζει τὸ γενόμενον, ὅτε τῶν ἴσ᾽ ἐν τοιούτοις ἀνοήτοις ἀνθρώποις καὶ λυμαίνεται τῆ κρίσει. τὰς δὲ πολλὰς αἰσχρὰς πάντα πράγματα, καὶ τῶ ὁ βίος ἐνδὺς ἐν πορνεῖα καὶ ἀρχὰς ἄρχι πορνείδος ἀχρυποιῶν καὶ ἐπιτήδευμα, καὶ ταγευτήμασι, καὶ μοδίοι ἴχον μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀνεπλυμένον (ὡς ἔστι λέγειν) αἰσχρῶν ἴσ᾽ δραμάτων ἀ πάντων καὶ ἀτοχιτέρων. *Primum vitium Dei providentiæ exſtitiſſe. ſicut*
voluntate porta malum epigramma factum eſt, tantum abſurdi
habet, ut abſurdum cognari poſſit nihil. Deinde malum epi-
grammatis comœdiam ornat, & ad finem conſequendum adjuvat,
quod ſpectatoribus riſum movere, vel lepidum aliqod præbere
cupiunt. At patrem ille, & ſupremum, ac juſtitia præſes Jupi-
ter, optimique, ut cum Pindaro nominat, ortifex, non ſtultæ
deamus aliqod magnum, & verum, multiplicem cognitioni ſer-
vientem mundum fabricante, ſed urbem aut homuncionique commu-
nem, in qo una virtus exigeret juſtitia & virtute duabus con-
cordibus ad felicitatem quorſum ad poſtremum hunc finem opus ha-
beat latrunculus, homicidæ, parricidæ, tyranni? Non enim ja-
cendum Deo exordium aut elegans ſint vitioſitas. Præterea in-
petum illud epigrammatis pertexuit eſt comœdiæ particula, unde ea
monumentum plane locum occupat: ac neqe abundantem talem, neqe
eorum, qa recte facta videntur, cuiqam officiunt, aut venuſta-
tem ejus corrumpunt. At vitiis repleta ſunt omnia, itaqe vita
ſtatim à primordio fabula uſqe ad extremum decorum non ſer-
vans, aberrans a recto curſu, conturbata, nullam partem ha-
bens puram, aut reprehenſione immunem, ut ipſi dicunt,
omnium eſt dramatum turpiſſimum & injucundiſſimum. Quanquam pro Chryſippo Marcoqe multa forſan dici poſſent, ſi candidam ſaltem ac benignam interpretationem verborum utriuſqe admiſerimus: verum uterus de his impræſentiarum non lubet diſſerere. Illud tantum adjicam, in Plutarchi animadverſione verba illa, πατρὸς καὶ ὑπατικοῦ καὶ θεμιστεύοντος Ζηνὸς, vitiata videri. qid enim habet commune πατρὸς καὶ ὑπατικοῦ; Et primâ qidem facie videri poſſit, levicula inſtexione πατρὸς καὶ ὑπάτου legendum. certe ὁ πρώτος καὶ ὁ ἴχατος Deus pater noſtrus dicitur. Eſaiæ c. 44. v. 6. & Joannis *Apocal.* c. 1. v. 17. & c. 2. v. 8. & c. 22. v. 13. Verùm locum iſtic τὸ πρῶτον καὶ ὑπατικὸν qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho ipſo facem præferente legere, πατρὸς καὶ φυτικοῦ καὶ θεμιστεύοντος. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict.* c. 29. Ὅτι περὶ οὗ Διὸς τῶ συντέχει, καὶ γενέσεως καὶ φύσεως ἄνας καὶ ἡγεμόνα. *Ut etiam de Jove ſervatore, genitore, & patre juſtitia atqe æquitatis.*

§. 43. Μήτι ὁ ἥλιος] Lucianus eadem *de aſtrolog.* Τὰ ἔργα ὅσαπερ αὐτοῦ διαπέπρακται, τὰ Ἀφροδίτης μᾶλλον ἔστι, *Iliad.* ε. v. 429.

Ἀλλά σε γ᾽ ἱμερόεντα μετήχαγε ἔργα γάμοιο.

καὶ δὲ τῶ πολέμου,

Ταῦτα δὲ Ἄρηϊ καὶ Ἀθήνῃ πᾶσα μέλοιτο.

Utrumqe effectum deſtruſſe: Veneris, quam ait,
Tutæ Venus jucunda magis connubia curæ:
bella vero,
Cunctis vitæ hæc cura ſuerint Martis atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum quorundam omnis ambitionis vanitatem retundit. Ἀλλ᾽ ἴσως, inqit, εἰς μὲν Στωικὸς ἕστω καὶ λέγων, ὅτι οὐδὲν σεμνὸν τοῦ σοφοῦ πρὸς αὐτοὺς μὴ μόνον φρονεῖν καὶ αἰδεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ τραγῳδὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορεύεσθαι. ἀσπὶς δὲ πάντα ἀξιοῖ τύτων. Κακτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλου ἴχον δύναμιν, ὁ μὲν Κυθάλιος, ὁ δὲ μαντικὸς, ὁ δὲ παῖδᾶν ἐπιστατῶν. καὶ τοι Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὅτε ἡ μητὴρ αὐτῆ πολιτικὸν ἔργον, ἐπὶ γάμοι ἀποστέλλει καὶ Ἡλιάδας. *Sed neminem Stoicos ludere putant, quando ab iis ea-*
demmet ſapientem non modo prudentem, juſtum, fortem, ſed rhe-
torem quoqe, imperatorem, poetam, divitem, regemqe cognomi-
nari, cum interim hos ſibi titulos arrogent omnes. Atqi deo-
rum alius alia virtute præditus, hic bellicoſus, ille ſacrificus,
ruſſum alius locis præſes nominatur. Et Venerem Jupiter, qod
ad eam res bellica nihil pertineret, ad nuptias & cubitus ablegat. Et mox *C.* Οὐ πάντα γαστὴρ ἔστι. ἀλλὰ δεῖ τῶ Πυθικῶ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. ὅσα χρὴ σθαι πρὸς ἃ ὁ πέφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο ἄλλως βίᾳ ζῆλον ἕλκειν καὶ παρωθεῖσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia ſunt omnium: ſed*
oportet Pythica obtemperantem inſcriptioni, ſcipſum noſſe, deinde
ut ſuo ingenio ad ea, ad qæ natura factus eſt, neqe id ad
alius vota ſtudium trahendo, hanc vim facere. Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 22.

Δ.άφορα μὲν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæſt. nat. præf. l.* 1. *Occaſus ſiderum atqe ortus, & tam diverſas contardationes.*

§. 44. Εἰ μὲν] ἐὰν illud παρέλκειν videtur. eſt enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσατο] Ita *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ οὐκ ἀνεῖται πάντως. *Ipſa optima eſſe perſuaſum habet.* & *l.* 9. §. 28. Ἐν ἴχει πάντα. *Omnia bene ſe habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Diſſert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὄντι καλῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐνεπιλήπτης ὁ Ζεὺς τῶν ταπὶ τῆ πολιτῶν, ἐν ὅτα ἁμαρτάνει αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ἀ θεμιτὰ, ἀδ᾽ ὅσια ἐδυνήθημεν. *Omnino rerum universitas male gubernatur, niſi cives ſuos curas Jupiter, ut fomites ſint ipſius. Atqi ipſa nefas eſt vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ τραπόντι δὲ ἀγαθῷ ἃ λύπαι ὁ μανδάτωρ, ἀδὲ ἐχάνη, ἀδὲ σκανὴ; τῷ δ᾽ ἀγαθῷ λοιπὸν, ὅταν ὁ Διὸς ἀμελὴ τῶν αὐτῷ ὑπεύθυνων, τῶν διοικῶν; τῶν μαντῆων; ἐς μόνοις χρῆναι παραδήλωσι πρὸς τὰς ἀναπύσεις, ὅτι καὶ ἔστι, καὶ καλῶς διοικῆ τὰ ὅλα, καὶ ὅτι ἀδὲν ἀγαθῷ ἀδὲν ἔστι κακόν, ὅτε ζῶντι, ὅτε ἀποθνήσκοντι. *Non deeſſe qi ſorte multis ſtipendiums det, non operario, non ſatori: & bono viro dicat?* Itaus Deus ſua mandata, ſuos miniſtros, ſuas tribus negligat, qibus ſalus adverſus malorum exemplis metus, ac ſe & eſſe, & recte gubernare omnia, bonique viro nihil eſſe malum vel viventi vel mortuo probat? qæ noviſſima Socratis ſunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβυλον γὰρ θεόν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ ἀγαπᾶν] *amplecti & acquieſcere.* hoc eſt enim οὐ στέργειν, φιλεῖν καὶ προσαγαπᾶσθαι, ut Marc. *l.* 4. §. 31. Demoſthenes *de corom.* Ἐι δὲ φασὶ τύτοι, δυξάσω, καὶ στέξω, καὶ ἀγαπήσομεν. *acquieſcam, & contenſcam.* Hocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præſentibus acquieſce, contentus eſto.* Plutarchus *Artaxerx.* Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργομεν. *nunc rebus præſentibus contenti ſumus.* Polybius à Stolla in Στέργω laudatus: Νῦν δὲ, ἃ πρὸς ἡμᾶς γὰρ ἐστοχάσθη, τὰ παρόντα στέργομεν. *Nunc vero (non enim nos rejectare decet) in præſcate rerum ſtatu acquieſcimus.* Incertus autor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄριστον μὴ βιάζεσθαι θεούς.
Στέργειν δὲ μοῖραν. —
In talibus vana non patare eſt optimum,
Sed amare fatum.

πρὸς μηδενὸς βουλόμενος, πιστεύῃ μὲν ὡς ἔστιν, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τὰ ἄλλα πρόσωμεν, ἅπερ ἴσμεν ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιώντας οὕτω δεῖ ποιεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς θεούς. εἰ δὲ μηδενὸς τούτων ἕνεκα ἡμῶν βουλεύσεται, ἐμοὶ μὲν ἔξεστι πρὸς ἐμαυτὸν βουλεύεσθαι. ἐμοὶ δέ ἐστι συμφέρειν πρὸς τὴν συμφέρουσαν τῷ ἀνδρὶ καὶ τῷ θεῷ. συμφέρει δὲ ἑκάστῳ τὸ ἑαυτοῦ καταστατικὸν καὶ φύσει. ἡ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική. πόλις δὲ καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, μοι δὲ ἡ Ῥώμη, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

la prorſus re conſilia ineunt, quod tamen impium eſt credere, quorſum tunc immolemus, ſupplicemus, juremus, alia faciamus, quæ facimus ſinguli, tanquam ſi Deos præſentes & converſantes nobiſcum habeamus: at ſi de nulla re, inquam, noſtra conſilia ineunt; qidni egomet mihi conſulam? mihi autem deliberatio competit, de eo quod conducat mihi. conducit verò unicuique, quod eſt conſtitutioni & naturæ ipſius conſentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis eſt: civitas & patria, quâ Antoninus, Roma; quâ homo, mundus. hæc

a L. 9. §. 28.
b Sup. §. 16. 40.
c L. 2. §. 16. l. 3. §. 11.
d L. 12. §. 1.
e L. 2. §. 5.

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem vs. 109. Sophocles:

Στέργειν δὲ τἀμπίτνοντα, καὶ δύσθεα πρίσσειν,
Σοφὸς ἀνδρὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ μὴ τύφου τόκος.
Amare apertet caſus, at, diſſonare,
Non gemere ſortem, ut alcatoreus bonum.

Ita enim accipio illa, Σοφὸν ἀνδρὸς οὐκ ἔστιν, quomodo Flaccus dixit in art. — fidus Interpres — pro, ſicut fidus interpres. Et lib. 1. Epiſt. 7.

Ruſticus expectat, dum deſinat amnis —

pro, Ruſticus noſtrum eſt expectamus. Vide l. 3. §. 16. & l. 5. §. 8. & l. 7. §. 38. & l. 10. §. 6, 11. Theodoretus denique therap. l. 1. tom. 4. pag. 480. C. Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τύχην μεθ' ἡδονῆς ἀγαπᾷ, φεύγει μὲν τὴν διάπτωσιν ἀνιαρότητος, στέργει δὲ τὰ προσφιλοῦντα καὶ ἡσύχως μαθόντα. Omnes homines, qi artem quampiam diſtere cupiunt, ad eos ſe conferunt, qi docere noverunt, & amplectuntur qa ab illis docentur. Et mox: ὡς ὁ μὲν ἔχων τὸν γνώμονα τὸν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργων τὸν σοφόν. ubi malè vertit Accuaolus, diſciplinas colit, & fides meretur: cùm vertendum potius fuerit, documentis acquieſcit, & fida contentus eſt. hoc eſt enim quod prius dixerat, Πιστεύσαντες τοῖς λεγομένοις, καὶ ὡς ἀνθλίγοις τῷ διδάσκοντι. Credat ea qa docentur, nec docenti repugnet. Et in ſyntaxi diverſa, apud Iſocratem in Panathen. Ἀσφαλῶς στέργειν τοῖς ὑπὸ συμβούλου δοθεῖσιν. Eſt qa jam obtigerunt acquieſcere neceſſe eſt. Idemqa de pace pag. 283. Ὁρῶσι γὰρ ἁπάντας οἱ στέργοντες ὅτι οὐ ἴσχυρὰν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν πλείστων ἐστὶν ἐπιθυμητήν. Nam dum non contentos, ſive acquieſcentes eſt, qa poſſidemus, ſed plura ſemper appetere cernunt. de Scopa Polybius Svida referente: Ὅτι ἔστεργε τοῖς παροῦσι, οὐκ ἀπόροις ὤν. Non contentus erat præſentibus; ſed erat inſatiabilis. qod nox qaſi interpretatus ipſe, ita ἀσκεπτοδὶς νέκτα. inqit. Lucianus item à Budæo adductus: εἰ δὲ τις ἀδυθύμητος ἦλθε, στέργων ἐπὶ δίκαιον τοῖς ἐγκυρήσουσι. acquieſcere eis qa decreta & ſtatuta ſunt. Et apud Svidam autor innominatus: Ἐκεῖνος οὐμαχὴ δυνάμει στέργειν ἀναγκάζοιτο τύραν. Ille, ut opinor per vim his contentus eſſe cogebatur. Libanius Orat. 3. de Alexandro; Ὅσοι μὲν ἀσεβήσαντες, οὐ στέργειν ἄξιοι, ἐνιχυρεῖ τῷ πλείονι. Nullâ re patrâ, qa contentum eſſe æqum ſorent, affectabas & aggredebaris ampliùs quiddam. Gregorius Nazianzenus in Julian. exacl. Ἀλλ' ἴσασις ἐς ἢ ἐπιδοῦν τοῦτο, ἐν τούτῳ μενοῦν, καὶ ἢ τῷ προσῆκοντι ἄξιον. ὁ δὲ στέργων τοῦ παρόντος, πλέον ἐκδικεῖται, ὃ ἐν τῷ ζητεῖν, ὧν οὐκ ἔλαβε. Sed qivis in qem locum vocatus eſt, in illo manebat, licet dignus eſſet meliores, rebus præſentibus contentus magis laudabatur, qam ſi illum, qem non obtinebat, qæſierit. Eodem ſenſu & ὁ ἀγαπῶν uſurpatur. Libanius vit. ſua. p. 7. C. Ὁμωμαικὸς δὲ ἦν τοῖς παροῦσιν ἀγαπώμενος. Qum jam jmaſſem me præſentibus contentum ſore.

Ἢ μηδὲ θυωμεν, μηδὲ ἰοχαίμεθα] Apulejus de Deo Socrat. Nullus, inqis, Deus rebus humanis interveniat, cui igitur preces adhibebo? cui victimam cadam? qem miſeris avaritiatorem, qem bonis ſaviatorem, qem adverſatorem malis in omnes vota vovebo? qem denique, qod frequentiſſimum eſt, jurejurando arbitrum adhibebo?

Ἕξεστι πρὸς ἐμὲ βουλεύεσθαι] ὡς προσῆκον τῷ ἀνθρωπίνῳ, ſolicite providere rebus, qæ providentia expertes ajunt, ut Tacitus contr. Grac. pag. 143. Ita l. 9. §. 28. μὴ ἡμῖν τὸ εἰκῇ, τὸ μὴ τεκμηρίῳ ſerantur.

Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ καταστατικὴν] Vide ſuprà §. 16, 40. & l. 5. §. 16. & l. 9. §. 28.

Πόλις δὲ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη] Ità Cicero contr. Rullum 2. Roma communis patria omnium noſtrûm. Et Modeſtinus in Pandect. l. 50. tit. 1. leg. 33. Roma communis patria noſtra eſt. Seneca verò ad Helv. c. 6. de eadem, ſenſu haud paulò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terriſque ad confluentium, ibique ſedes figentium ſuas; Qa volut communis patria potuit dari. qomodo de Italia Plinius hiſt. nat. l. 3. c. 5. Una cunctarum gentium in toto orbe patria. Et Ariſtides Orat. in Romam, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ Tom. 1. p. 374. Τὸ Ῥωμαῖον, οὐ πόλεως, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινὸν ἔτυθ. ὡς νῦν οὐκ ἐνὸς τῶν πάντων, ἀλλ' ἀπηλλάχθαι πᾶσι τοῖς λοιποῖς. Ut jam Romanum nomen ſit non urbis alicujus, ſed generis totius, nec unius quidem alicujus, ſed qod reliqui omnibus exaqaretur. p. 375. Πολλοὶ μὲν, inqit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ἐμίλησαν, οὐκ ὄντων ἐν τοῖς ἀφθόνοις, οὐδ' ἐδόθησαν παντὶ τοῦ πόλου. τοσοῦτον ἐξενήνοχεν τὸ τῆς

A πόλεως ὄνομα. Jam & multi ſunt in urbibus ſingulis veſtris cives non minùs qam urbis ſuæ, licet eorum aliqi nunqam viderunt civitatem ſuam, in tantum producitis urbis cognomen. Cicero de legib. l. 2. Ego verbulæ municipibus omnibus duas oſſe cenſeo patrias, unam naturæ, alteram civitatis. ut ille Cato, cum eſſet Tuſculo natus, in populo Romano civitatem ſuſceptus eſt. itaqe cum ortu Tuſculanus eſſet, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris. Tum, ubrin Atticis idem oſtendiſſet, unde & Euripides ſonat,

— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναῖον πόλις.

ſubjungit, ſic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, qâ exteros ſumus. Sed neceſſe eſt curitate eam præſtare, in qa respublica nomen & universa civitatis eſt. dulcis autem non multo ſecus eſt ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego eſſe hanc meam patriam prorſus nunqam negabo, dum illa ſit major, & hac ne ea contemnatur. Duplici ergo nomine patria Marco Roma, & ornûs ratione, & civitatis, nam & Roma nemo eſt. Capitolinus.

Ὅτι δὲ αὐτάρκης, ὁ λόγος] Ità Theodorus Atheus, ὅτι πατρίδα τὸν κόσμον. Mundum eſſe patriam. Laertius l. 2. in Ariſtip. qod idem & alii. Vide ad l. 2. §. 16. & l. 3. §. 11. Hercules eſt apud Tragicum vox, à Plutarcho de exil. & Stobæo tom. 2. tit. 40. laudata:

Ἀργεῖος, ἐξ Θηβαῖος. ὁ γὰρ ἴσχυρὸς
Μόῖρ. ἄπασι μοι πατρὶς Ἑλλάνων πατρίς.
Argivus ex Thebanus: hæc unicus mihi
Adſcribe; patria urbs eſt Græja qlibet.

Verum latinis patriam ſuam porrigit Crates Thebanus apud Laërtium l. 6. in Hipparchia:

Οὐκ ἀσχημόνησε μοι πάτρης, εἰ μὴ σίγα.
Πάσης δὲ χέρσου, καὶ πόλεμοι καὶ δῆμος
Ἐναιμος ἀμὶν ἰδίοις ἐπόθη παρα.
Mihi patria non urbs una, non una eſt domus:
Verum qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi ſunt æqa ad hanc vitam loca.

Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus ibidem. Ὁ δὲ Σωκράτης βίβλιον, οἶμαι Ἀθηναῖος, οὐδὲ Ἕλλην, ἀλλὰ κόσμου εἶναι φάσκων, ἐν ὅλῃ τῇ Ῥιδίᾳ πάτρᾳ, ἢ Κορίνθῳ. ὅτι μηδὲ Σοφίᾳ, μηδὲ Ταινάρῳ, μηδὲ Κεραμεικῷ ἐνίλινεν ἑαυτόν. Et Socrates inclitus, qi non Athenienſem, non Græcum, ſed mundanum, & mundi civem ſe eſſe dixit. Nolunt enim ſic a patria ſua appellari, qomodo Rhodius aut Corinthius aliqis diceretur, neqe ſe includit Sunio, neqe Tenare, aut Ceramici mœnibus. Subjungit Plutarchus ex Euripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν θ' ὑπερτείνοντ' αἰθέρα,
Κἀγὼν ὑπ' αὐτῷ γῆν ὑγρᾷ τε λιμνάδας.

ὅτοι τὸν πατρίδα, ἐμὸν ἔρος οἶσθ.

Vides ſublime fuſum immoderatum arborem,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.

Illi patria noſtra ſunt termini. Seneca Epiſt. 102. Primum hunc mundum non accepit patriam, Epheſum, aut Alexandriam, aut ſi qod eſt etiammodum frequentius incolæ, latinis veſtis ſolum. ille patria eſt, qdcunqe ſuprema & universa circumſa ſua cingit. hoc omne communium, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinaqe ſecernens etiam continget, intra qod diffuſa tot numina ac actus ſunt exhibent. Democritus item apud Stobæum tom. 2. tit. 40. Ἀνὴρ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. Ψυχῇ γὰρ πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. Qalibet terra bonum ſapienti eſt perviæ: anima namqe fortis universus mundus patria eſt. Qod Euripides ibidem laudarum ex Muſonii de eod

Ἄνωθεν μὲν οὖν αὐτῷ πεφύκασιν.
Ἄνωθεν δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum propere Jovi alteri:
Ità terra quivis patria eſt fortis viro.

Grotius. Et in eundem ſenſum Naſo Faſt. l. 1.

Omne ſolum forti patria eſt, ut piſcibus æqor,
Et volucri vacuo qaqad in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio ad Nonnum Dionyſiaca repræſentato;

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra eſt omnis. —

De Chriſtocolis Juſtinus Ep. ad Diognet. p. 497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἑκάστου ἀνθρώπου ἡ πᾶσα πατρὶς, ξένη. Omnes peregrina regio patria eſt eorum: & omnis patria eſt peregrina. Diſtinctius, & ad Marci

mentem

ce civitatibus qæ utilia, & mihi sunt bona.

§.45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat, sed & illud adjiciatur, qod in universum observatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§.46. Qemadmodum afficere te solent ea qæ in theatro locisqe ejusmodi repræsentantur, ut eadem

[a] τὰ δ' πόλεσιν ὠφέλιμα, μέσα ἐστὶ μοι ἀγαθά. [a] L.4.§. 23.l.5.§ 22.

§.45. [b] Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρει. ἤρκει ἔστι. ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τούτου, ὡς ἐπὶ τοῦ ξυμφυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἰτίρους ἀνθρώπους, [c] χρησίμων δ' τὸν τὸ συμφέρον ἐπὶ τὸ μέσον λαμβανέσθω. [b] L.5.§.8. * τῷ ℓ [c] L.2.§.9. * Ὅσους Lug. Ὅστις Xyl.

§.46. * Ὅσπερ παρασκευαὶ σι τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις χορείοις, ὡς [d] ἀεὶ τὰ αὐτὰ ὁρῶ- [d] L.2.§.14. Sup.37.

ANNOTATIONES.

montem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γὰς ἐστι ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρῶτος μὲν τῆς ἐν ὅσοις καὶ ἀνθρώποις. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ἐγγύτατα λεγομένης, ἣ γί ἐστι μικρὸν τῶν ὅλων μίμημα. *Quid enim est homo? Pars civitatis, primùm ejus qæ ex Dus constat & hominibus: deinde illius qa proximè to attingit, qoqe universi parvum qoddam simulacrum est.* Et cap. 15. Τῶν δὲ, ὧν πόλεων πολλῶν, καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν. *Civitatum istarum etsum, tam magna, qam parva.* Sed & Seneca *de otio sap. c.* 31. *Duas respublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum respiciamus, aut ad illum, sed terminos civitatis nostræ tam sole metiamur; alteram cui nos adscripsit condicio nascendi. hac aut Athenasiensium erit, aut Carthaginiensium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines, qidam eodem tempore utriqe respublicæ dant operam, majori utiliqe, qidam tantùm minori; qdam tantum majori.* E primo genere est Marcus noster.

Τὰ τοῖς πόλεσι] Vide *l.* 5. §. 22. & *infra* §. 45,54.

§.45. Τῷ ὅλῳ συμφέρει] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ὑ ἰδίοις ἀνθρώποις] legendum forsan, ἢ ἰδίοις. hoc est, *ea qa hominum alicui eveniunt, non universo tamen, sed hominibus etiam aliqo modo conducere.*

Κοινόσιμον] *Sed nunc vocabulum usitatis accommodamus latinis, ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imo, τὸ συμφέρον, sive *conducibile*, nunc *vulgare modo accipiatur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ita *l.* 2. §. 9. Ὅτι δὲ ἐν κοινόσιμον συγχρίνου. τὸ συμφέρον enim sive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix concesserint. qæ illi χρήσιμα & ἴσχυρα esse ajebant, ἀλλ' οὐ ὠφέλιμα. id est, *utilia*, sed non *conducibilia*. Vide *ad l.* 3. §. 6, 11. & *l.* 8. §. 7. ità Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἔκαστα τῶν φύσει γεγονότων, ὅταν τὸ πρὸς ἓ πέφυκε τῆς γίνεσι, συγχαίρῃ τέλει, ὠφελεῖται. *Unumqodqe eorum qa à natura fiunt, qum finem assequitur sibi, ad qem natum est, juvatur & commode tractatur.* subjungit, κοινόσιμα δὲ τὰ ὠφελοῦντα. ἓ ἰσχυρότερα δέοι λέγειν, ἀκριβῶς. *Communia enim utilitatem interpretari oportet, qam illi vocant ipsum commodum.*

§. 46. Ὅσπερ παρασκευαὶ] ὥσπερ Xylander legisse videtur. Lugdunensis ὅσπερ exhibet. παροξύνειν, *alqando offendere, molestum esse, tadio afficere.* Ità Dionysius Halicarnassæus *de dictione Isocratea.* Πᾶς ὁ τῶν σχημάτων κόσμος πολὺς ὢν παρ' ἀνδρὶ καὶ λιτοῦ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευὴν, παροξύνοντος τοῖς ἀκούειν. id est, *obsidens animos & offendens.* qod alibi dixit idem, πάντων τῶν ἀκροωμένων. confirmat avcem hoc dicere id qod à Marco hic dicitur, tenorem unum sundémqa visorum doctorumve continuatu, fastidium afferre. qanqam contra Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 8. ἀνὴ ὁ κανὸς λόγος πάντ παροξύνει. *omnivoro ipsa qoqe offenderet.* Idem iidem *in ad Hebr. Orat.* 8. de rudimentis pietatis Christianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apostolum designantur, Ὅρα γὰρ πῶς ἡμᾶς ταῦτα παροξύνει. (τοῖς ἀκούουσι, utique) ἀλλ' ἐκείνης ἕνεκεν ἵστησι, διδασκὼ παροξύνομαι αὐτούς. *Vide qemodo nos adultiores ista nunc offendunt; cum illos tamen rudiores tunc alerent, ipsis nutrimenta offendentes.* atqe ito qidem sensu τὸ παροξύνεσθαι hic sumi oportebat, si ὥσπερ legeremus. Verùm ὥσπερ malim; qia τῶν sequitur, ut significet, hic potius παροξύνεσθαι, *contingere, ista venire*, qomodo Plato in *Theæt.* Ταῦτα γὰρ ἡμῖν περὶ τῶν παροξύνεσθαι ἀνοήτων. *Hæc vis nè in somnis qidem fastro ista venire.* Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 37. Platonicum illud explicans, οἷς δὲ δόξαι κατέλιπεν ἡδὺ ὕπαρ, φησὶ, παροξύνεσθαι. *Nec tenuis lactis vel somnio aut sibi obtrgisse.*

Ἀεὶ τὰ ἀσθενῆ] Qærit Aristoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ ἀσθενῆ συναίζησιν τὰ ὦτα φαίνεται, καὶ λίαν συνιχῶς παροξυνόμενος ὑχ ἥδεται. *Cur eadem & affvescentibus fastus, & admodum crebro attentibus insuavis sentiatur.* Summa solutionis est. Ὅτι τὸ μὲν ἴδιον ἔξις ἀνεπαισθήτως ἐνεργεῖ ἐν ἡμῖν πολλῷ, τὸ δὲ συνιχῶς προσφέρόμενόν τι, πλεροῖ τὴν ἐνέργειαν, καὶ παθαίνει ἄτοπον. legendum ἀεὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & ex proximis, πρὸ ἓς γὰρ τι καὶ ὁ ἐνθυμία. ἵνα γὰρ [καθάπερ ἀγγεῖον] τί ὁ ἐνθυμία. affirmant sequentia: αἱ μὲν ἔξεις γυμνάζόμεναι ἄνξουσι καὶ ἐνιδιδόασι. τὰ δὲ ἀγγεῖα ἀνίζηται ἀδὲ μᾶζα γίνεται. διόπερ τὸ μὲ ἔσθ-, ἓ γυμνασίου, ἄνξει τὸν ἀκλιτὸν ἔξιν. τὸ δὲ συνιχῶς προσφερόμενον, σκοῖ μὲν ἐ πλεροῖ τὴν ἐνθυμίαν. ἐ πλεροῖ δέ, ἀλλὰ προτίμησα. *Quia consvetudo habitum rei cujusqm tacentem proximè, Epictetus* A *peratem in nobis efficit, non sastietatem. Frequens autem ipsa desiderium explet: qod & ipsum qasi causa qadam est. Habitus ergò qum exercentur, augentur atqe proficunt. Conceptacula verò infarcta nobis ampliora reddunt. Qamobrem consvetudo qum exercitatio sit, augeri habentem illum capescitum. Qod autem ipsa crebro in cibo assumitur, insarsit qidem, explevqe desiderium. qa expleto non amplius ejusmodi recipimus.* Plutarchus in *pædagog. p.* 7. B. *Mousikia, ἓ ἀκουσ πλείσμόν τι ἐ πρόνοιαν ἔχει. ὁ δὲ πανσιλὴ τιμητὸν, καθάπερ πᾶν ἄλλο ἄκουσ, ἓ διώκουσι καὶ θιάσοις. Ubiqe unus tenorus continuus fastiendum affert & offendit: varietas delectat hos & ubiqe, ut ita* B *audientibus & spectantibus.* Isocrates *ad Demon.* §. 12. Τὰς ἡδονὰς μὴ πανσὶν ποιοῦ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μισεῖς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰς ἀκόσμου. *Ne sapous eosdem, neqe verbosus iisdem de rebus alloqere. Est enim rerum omnium fastietas.* Comitò,

— μελαθολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Orest.* Idemqe *Antiop.* apud Stobæum *rom.* 2. *tit.* 63.

Κέρδος δὲ πάντων καὶ παλαιόν
Λίσσειν τὸ αἰσχρὸν οὐδὲν ἰσχύειν λαγχάνει.
Δαιτὸς δὲ πληρωθεὶς τις, ἄνομος πάλιν
Φαῦλ' ἐνδιδοὺς προσβαλὼν ὕστ' εἶσι.
Rerum fastietas omnium est. turpes toros
Vide fogentem, pulcra cui conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è tecto cibo,
Mœstatis commendatur, aqis gaudia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ φίλης κόρης ἔστι, καὶ τῶν αἰσχίστων. ὡς λέγεται. καὶ πλησμονὴ πάντων, ἡ τῶν ἀλγεινῶν μόνη, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τῶν ἡδέων. *Cibi & somni, & castus, verumque obscœnarum, ut ajunt, fastietas sit, communesque non modo molestiarum, sed etiam jucundissimarum rerum fastietas & fastidium tandem oboriatur, conclusque inter se tandem immenet & convertantur.* In animo forsan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

— κόρος δ' ἴσχει
Καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρεν' ἄνθος' Ἀφροδίσια.
— *fastietasque habet*
Et mel, & svaves flores Veneros.

Vel Homeri illud *Il.* 4. *v.* 636.

Πώλῳ μὲν κόρος ἔστι, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium quidem fastietas est, & somni, & amoris,
Camœnqe dulcis, & elegantis saltationis.

Vel etiam Moschi illud *Idyll.* 4. *v.* 75.

— καὶ ἰοφανέος κόρος ἔστι.
— *& lætitiæ fastietas est.*

Idemqe *de Theolog. Orat.* 1. Ὅσ τὸ μυρόεσθαι ἀνυπαὶς καλὸν, τὸ θεολογεῖν δέ, οὐδὲ τοῦ θεολογεῖσθαι, ὥσπερ (ἴσως ἔ) ἐνίοις, ἀλλὰ τῷ ἀκαίρως. οὐδὲ τὸν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμέτρον. ἡ γὰρ μάλιστ πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμεῖν ἐργάζεται, καθάπερ ὄσοι μαλθοὶ. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, bandve veto, sed ne de Deo disputet: nec nos hoc jubebo, ne de Deo disputes.* (id enim *possum esse*) *sed nè intempestivè: nec hoc ego, ut decedi omnes expleatur, sed nè medicentatio finem transiliat. An verò qum nullis qoqe ipsius, qantumvis dulcis, fastietas nonnunqm moveat,* &c. Alludit ad Regis Sapientissimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel si offenderis, qod satis est comedas, ne fastietas illo, evomas tandem.* Ita pedem tuum studiosè continenas ab adibus vicinis tuis, *ne fastiat tui civis fastio, odio te habeat,* scilicet. *Satvratus stomachus, non oblata solum rejicit, sed ingesta etiam rejicit.* Eucherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epist.* 1. *Gratiâ miserum rogatus uter misereatur, sed tamen parce, & apud parcos, ne gratiâ ipsâ ingrate utar.* In Petronii *fragm.*

Nec uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gaudet habere vices.
Tritivus annas gramen mutatâ carpere valle:
Et fera mutatis fastivet ova cibis.
Ipsa dies ideo gratos nos prolnit hastas,
Qod permutatis hora recurrit ego.

Cassiodorus *l.* 7. *Epist.* 36. *Nemo dubitat, hominem satâ varietate recreari: qia in contemtatione rerum magnum mentibus esse constat fastidium, dulcedo mellis, si assidnè sumatur, horrescat. Servata ipsâ, qantùs magnopere desideretur, jugiter adepta fordescunt. &* l. 2. *Ep.* 3. *Ipse qoqe avitus temporum pater, qadri-*

ἐρύμνα, καὶ τὸ ὁμοῦδες, ὑποκυρεῖ τὸν ἅπαντα πόδα. ἔστι γὰρ ἐπὶ ὅλῃ ζωῇ βίᾳ πάσχειν. [a] πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ. μέχρι τίνος οὖν;

a L.7.§.1. l.9.§.28.

§. 47. Ἐπὶ συνεχὴς [b] ποικίλης ἀνθρώπως, καὶ παντοίων μὲν βαρβαρικῶν, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, πεπονῆσθαι. ὥστε καλύειν ἔστω μέχρι Φιλιστίωνος, καὶ Φοίβου, καὶ Ὀργιανίωνος. μάλιστα γὰρ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, ἐκεῖ ἦν μετοπόλλειν ἡμᾶς δεῖ, ὅπως τοσούτους μὲν δοῦσι ῥήτορες, τοσούτους δὲ [c] σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσούτους δὲ ἥρωες πρότερον. τοσούτους δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις δὲ Εὐδόξου, Ἱππάρχου, semper uniformiter exhibita, spectandi satietatem pariant: eodem modo & in vita tota sis affectus. universa enim sunt sursum deorsum eadem, & ex eisdem. quousque igitur?

b L.3.§.1. l.4.§.48.

c L.7.§.19.

§.47. Illud jugiter cogita, omnis generis, omniumque etiam studiorum, quàm & nationum, homines, mortem obiisse. descende hoc modo usque ad Philistionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias classes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, quò tot oratores diserti, tot philosophi verendi, Heraclitus, Pythagoras, Socrates; tot heroes prisci; tot hos secuti imperatores, tyranni: Evdoxus insuper, Hip-

par-

ANNOTATIONES.

furtè se diversitate componit: nec desiderium caperes, si nouitatis gratiam non haberet.

Τὰ ὁμοῦ τῷ Σωκράτει] De Circensibus Plinius minor *lib.9. Epist. 6. Nil novum, nihil varium, nihil quod non semel spectâsse sufficiat. eo magis moror tot millia virorum tam pueriliter ædem eandem capere, currentes ego, cupientes curribus homines, videre.* Qui & ideo miscatur, *non vulgus tantùm, sed quosdam quoque graves homines, ne te mant, frigida, assidua, tam insatiabiliter desidere.* Vide *ad l.7.§.3.*

Καὶ τὰ ὁμοῦδες] Cicero *de invent. l.1. Omnibus in rebus simulando est fallendi mater.* Et Fabius *l.9. c.4. Virtutes eorum ipsa tadium parunt, nisi gratiâ varietatis adjuta.* Et mox: *Ex simultudine tadium & fallendi creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Alludit ad Heraclti dogma illud apud Laertium *l.9. c.8.* Τὸ μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam esse supra infraque dicentem.* Vide *l.2.§.14. & l.4.§.32. & supra §.37.*

Μέχρι τίνος οὖν;] Apud Senecam *Epist. 77.* Sapicus quidam: *Cogita, quamdiu jam idem facias. cibus, somnus, libido: per hunc circulum curritur. ipse Epist. 24. Quidam subet eadem facienda videndique fastidia, & vita non odium, sed satietatem: ita quod prolabimur, quia impellente philosophia, dum discimus; Quousque eadem? nempe expergiscar, dormiam, satiabor, esuriam, algebo; assuebo: nullius rei finis est: sed in orbem vana fame annua: fugiunt ac sequuntur, dicm nox premit, dies noctem. astra ex aestumnum desqui; autumnus hyems sustat, qa vere compescitur, omnia transeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. sit aliquando & hujus rei satietas. multa sunt, qa non acerbum judicent vivere, sed superfluum.* Idem *de tranquill. c.2. Hoc quidam ergo ad mortem, quod proposita sape mutando, in eadem revolvebantur, & non reliquerant varietate locum. fastidio illos esse copit vota & ipse mundus: & subet illud* [a] *rabidarum* [a *tabidarum*, Lipsius] *deliderium, Quousque eadem? Lucretius l.3.* hoc argumento sub Naturæ persona mortis subeundæ animantem vadet, subitari quærentem objurgat:

Quid tibi tantopere est, mortalis, quod mimis ægris
Luctibus eadiges? quid mortem conpemis, ac flet?
Nam si grata fuit tibi vita anteacta priorque,
Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere;
Cur non, ut plenum vita conviva, recedis?
Sin ea, qa fructus cunque es, perierc profusa,
Vitaque in offensa est, cur amplius addere qaris,
Rursum qod pereat male, & ingratum occidat omne,
Non potius finem vita facis atque laboris?
Nam tibi praterea qid machinor inventumque
Qod placeat, nihil est, eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti languent, eadem tamen omnia restant;
Omnes si peragas vincendo vincere sec'la.

Et paulò pòst:

Praterea versamur eadem, atque vesamus usque:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Quod idem Seneca *Epist.* superiùs memorati. *Equid habes propter qod expectes? voluptates qa te mulcentur ac revocent, consumptæ: nulla tibi nova est nulla non odiosa post saturatos. nihil tibi luxuria tua in futurum annos noratum reservabit.* Iste autem jugis eorum tenor Chronem etiam immortalitatis tædio affecit, ut Luciano *in symposio* credimus. Τὸ γὰρ ὕδωρ, inqt, ἔγωγε πολλάκις τι, ἢ ἀεὶ ἀπλῶς ὑγίαινε οἶνε. ἐγὼ δὲ ζῆν δέοι, καὶ ἀπολαύειν τῶν ὁμοίων, φλιᾶς, φοβοῦ. καὶ ἄρας δι αἰ σοῦσαι, καὶ τὰ γεγονότα ἀκούσῃς, ἐξεῖ ἴσασιν, ὅστις ἀπολαύσεται, Σάτυρον Βατίρρα. ἐκτελεύσω γὰρ δοτῶν. ἀ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταχρὸ ὅλως, τὸ περιττὸν ὑπ. *Nam qod jucundum vocant, narium illud, & novitatem simplex esse dare. Verum ego cum semper eadem, nihilque fruebar, fole, luce, cibo: cum eadem bora, & quicunque eo vita contingunt, ordine singula convertebat, atque alias alia per voces succederent, eorum me capit fastidio. Neque enim in eo voluptas*

est sita, si semper iisdem fruare, sed si omnino permutes. vide *l.12.§.35.*

§.47. Τεθνεῶτας] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.*

Φιλιστίωνος] *Philistionem* Nicæi Comici Socrati coætanei nominat Svidas. *Philistionem* Locri, quem & antiquum appellat, Plutarchus *Sympos. l.7. c.1.* & ex Plutarcho Gellius *l.17. c.11.* Et is fortan est, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adscribi avtor est Galenus *in Commentar. ad lib. de diæt. in morb. acut.* quæ à Plinio inter eos, è quibus sua deliberavit, recenseatur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot anti nos heroes, principes, tyranni, oratores diserti, artifices periti, philosophi tum graves, tum & rerum humanarum irrisores, concesserunt. *ad domum scilicet virorum cunctæ destinatam.* ut Job. *c.30. v.23.* vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.* Seneca *Ep.77. Eo tibi, qo omnes ruunt. qid tibi novum est? ad hanc legem natus es. hoc patres tui avosque, hoc matres, hoc majoribus ante te, hoc omnibus post te. Seres urorella, & multa mutabilis ope, elegas & trabes cunctas. quantas te populus mortalium sequitur, quantas commodatum? fortur, spernes, effes, si multa nullius tibi commoverentur. atqui multa nullius hominum & animalium hoc ipso manentes, qo tu more debetas, animam variis generibus emittunt. tu autem non pudebas te aliquando perventurum ad id, ad qod semper ibas? nullum fere exitus iter est. Τὸν Σάτυρον autem* μεταβολὴν Marcus dixit, quomodo μεταίσιον Plato *Phædone pag.86. F.* Ἐκομιζόμεθ γε καὶ ἡμεῖς ἴδιοι τε ἡ χρὴ τὸν μεταίσιον τὸν ἐνθάδε ἐκεῖσε ἐνεγκεῖν γενέσθαι. *Lucr. & oportet orare Deos, ut felix sit transmigratio nostra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, sed & *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Aristoteles *hist. anim. l.8. c.12.* de gruibus, μεταβάλλουσι ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγυπτίας. *Qa ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores veniunt.* & de piscibus, οἱ μὲν ἐκ τῆ Πόντε, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum transeunt.* ἐνδὲ μεταβολὴ ῥᾳο *migratione.* Aristoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ὀργάδων τόπων ἀνίσμενα τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ σαφῆ ἐκ τῶν ἰσχάτων. *Alia de locis vicinis discedant, alia de ultimis.* Thucydides *l.1. p.2.* Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἀνέμων εἶχεν. *Ut autem quæque terra optima erat, ita semper mutationibus ventorum maxime obnoxia erat.* Vide *ad lib. 5. §.13.*

Φιλόσοφοι] Vide *l.3.§.3. & l.7.§.19.*

Σῶμ' ἑτοῖμον, τόμενον] Vide *l.3.§.1. & l.4.§.32, 48.* Tragicus a Plutarcho *ad Apoll.* laudatus:

Πῦ γὰρ τὰ σεμνὰ πάντα; πῦ δὲ Λυδίας
Μίγας, δυνάστης Κροῖσος, ἢ Μέρξης βαρὺς
Ζυγὸν θαλάσσης ἐκχεὶς Ἑλλησπόντιος;
Ἄπαντ' ἄλλα ἄλλοι εἰς Ἀΐδου δόμους.
Ubi ille quondam fastus? ubi nunc Lydia
Dominator ingens Crœsus? & Xerxes grave
Qui arabibus aqor junxit Hellespontium?
Ah quasi omnes orcus ad Lethæa domum?

Grotius.

Εὐδόξου] Εὐδόξου Αἰσχίνου Κνιδίου, ἀστρολόγου, γεωμέτρου, ἰατροῦ, νομοθέτου. *Eudoxus Æschinis filius, Cnidius, astrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laertius *l.8. c.86.* Τοῦτον δὲνοί τὸν Εὐδόξου ἐνδόξου ἐκάλουν, διὰ τὸ λαμπρύνειν τὴν φύσιν. *Hunc pro Eudoxo Endoxon ob famæ claritatem gloriamque appellabant.* Idem *ibidem c.91.* qi & vitam ejus brevitèr descripsit. de eodem & Svidas. Scribo operis initio. Diodorus Siculus *l.1.* Aristoteles *Ethic. Nicom. l.1. c.12. & l.10. c.2.* (qui libros ideo Nicomacho filio, non Aristoteli patri tribuere videtur Laertius) Plutarchus *de Isid. & Osir.* in *Marcell. & adv. Colot. & adv. Epicur. p.1094. A.* quo loco memorabile illius votum commemorat: Ἤρχετο, σαίροντος τῷ ὄλῳ, τῆς καθαρότητος τὸ σχῆμα τῷ ἀέρι, καὶ τὸ μεγέθος τὸ οἰκεῖον, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Phaethontis modo combuni volunt eò lege, ut sibi ante liceret ad solem adflanti, figuram & magnitudinem, formamque aeri peridere.* Seneca *qæst. nat. l.7. c.3.* Gellius *l.17. c.21.* Philostratus *in Sophist.* Vitruvius *l.9. c.7, 9.* Petronius in *Satyr.*

Ἱπ-

parchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ hujusce caducæ & in dieculam durantis subsannatores, qualis Menippus, illiúsque similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, eorum nè nomina quidem supersunt? unicum ergò istle est, quod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiámque colens ipse, cum mendacibus injustísque benevolè degas.

§.48. Oblectare te siquando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliquam. nihil enim animum oblectat magis, quàm virtutum imagines in moribus eorum qi unà degunt nobiscum exerentes se, &, quàm fieri potest consertissimè, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaque esto tibi istiusmodi.

§.49. Nunqid quòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ἐξέδαι, μεγαλέφρονες, φιλέπουοι, πανοῦργοι, [a] ἀυθαίδεις, ἀυτῆς τῆς ὀλιτηρίου καὶ ἐφημέρου τ' ἀνθρώπου ζωῆς χλιδασαι, οἷον Μένιππος καὶ ἕτοι πολλοί. ποῦ πάντων τούτων ἐστίν; ὅτι [b] πάλαι κόνις. τί ἂν ἔτι [c] δεινὸν ἀύτοῖς; τί κρίνοις [d] μηδ' ὀνόματος ἔτι ὄντας; [e] τὸ ὠφέλιμον πολλῷ ἄξιον, τὸ [f] μᾶλλον ἀληθὲς καὶ δικαιοσύνης [g] ἐυμενῆ τοῖς ψεύσεσι καὶ ἀδίκοις ἀληθεῖν.

§.48. Ὅταν ἐυφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, [h] ἔσθι μὲν τὰ σωζόμενα τ' ἐυμενίδων. οἷον, ἔ μοὶ, τὴν [i] δεξιότητα. ἔ ἢ τὸ [k] ἐυμενὲς. ἔ ἢ τὸ ἀεὶ μέμ. ἔ ἢ τὸ [l] ἐυμενὲς ἄλλως ἢ ἀλλά τι. ὑδὲν χαίρ ὄντως ἐυφραίνῃ, ὡς τὰ ἐυμενέματα τ' ἀρετῶν ἐμφανίζοντα τοις ἤθεσι τ' ἐυζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς οἷόν τε συμπίλοντα. διὸ καὶ [m] ἀρέσκεσθαι ἀυτοῖς ἐκτόν.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, εἰ * τοσῶν δὲ πηχῶν λι-

[a] L.10.§.9.
[b] Inf.§.36.
[c] L.7.§.23.
[d] L.4.§.33.
[e] L.8.§.17. L.8.§.33.
[f] L.3.§.16.
[g] L.3.§.16.
[h] L.9.§.11.l. 11.§.9.18.
[i] L.5.§.31.
[k] L.1.§.2.
[l] L.1.§.3.
[m] L.3.§.13.

* τοσῶνδε πηχῶν.

ANNOTATIONES.

Ἱππαρχος] *Hipparchus* Nicæus, insignis item Mathematicus; quem *confitentem naturæ particeps*, Plinius vocat, *Hist. nat. l.* 2. *c.* 12. & *ibidem c.* 26. *nunquam satis laudatum, & qo nemo magis approbaverit cognationem cum homine sidervm, animasque partem esse cæli.* Et mox: *eúndem ausum, rem etiam Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minis gnarum, quàm vates sacer prædicat, *Psal.* 147. *v.* 4.) *annumerare posteris stellas, ac sidera ad nomen explórare*, (ità malim, quàm, *ad nomina expungere*.) — *cælo in hæreditate exactis relictò, si qissam, qi tretvnium comtoperet, invenire est.* De eodem Strabo *l.* 1. & 2. & Ptolomæus in *Almagest.*

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & mathematicis gnarus.* Plinius *l.* 7. *c.* 37. de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l.* 5. §. 1. sed & qæ ille *ibidem* de eodem phra: qo loco inter alia referrat illius ad Hieronem arroganti ssima vox illa. Ὅτι εἰ γῆν ἄλλην ἐίχομεν ἑτέραν, ἐπιβαίνοντες ἐκείνης μεταβαίνειν ἐνθένδε. *Si altera terra suppeditaret, digressum eo illum hanc de sede sua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δὸς μοι πᾶ στῶ, καὶ κινῶ τὸν γῆν. *Da mihi vbi consistam, & demovebo finib terram.* five ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l.* 5. *Si alter foret terra globus, se illum ad hanc trasiturum, vel hanc ad illum impulsurum.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Archimedem conversántemque mvndvm quo animo vidit, is demvm fundem mvndvm fvnm opvs esse, qi ea fabricatvs in cælo esset. nam cum Archimedes Lunæ, Solis, quoque errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, qd in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimillimos motus una reperet conversio, qod si in hoc mvndo fieri sine Deo non posse, ni in sphæra qidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potvisse imitari.* de qo artificio vide Claudiani *Epigram.* 21. De eodem avtem Archimede videri possunt etiam Polybius *hist. l.* 8. Diodorus *l.* 5. *c.* 9. Vitruvius *l.* 9. *c.* 3. Cicero *Verrin.* 4. *pro Claudi.* & *Tusc. l.* 5. Athenæus *l.* 5. *c.* 9. Synesius *de insomn.* Proclus in *Euclid. l.* 2. *c.* 3. Eustathius *ad Il. α.* ubi ἐναλίγκιον χαρακτῆρα. & *ad Il. ε.* ubi ἀστροσφαῖρον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Pisides apud Sudam in Ἀνώμαλος.

Ἀυθάδεις] *Contumaces* Xylander. *præcipites, fidentes* Casaubonus. *arrogantes*, malim, quinquam nec hoc satis arridet, neque enim in partem seqiorem usurpâsse videtur Marcus istic. vixque est ut uno verbo exprimam, qod voluisse sentiam. *qi de immortvs sais sæpenvmero placebat sibi.* Vide *ad l.* 10. §. 9.

Χλιανεῦσι, ἢ τὸν Μένιππον] De *Menippo* Cynico Laertius *l.* 6. §. 99. Φέρε μὴ ἐν σπουδαίοις ὦδε. τὸν δὲ βέλτιόν φησι πολλοὺς παιγνίδιον γέγραπται, καί τι ἐτερον τοῖς Μιλησίοις τὰ παλαιὰ ἀυτῶν γενόμενον. *Edadas qidem nihil dignum memoriâ, ut ipsius libri multo rejo referre sunt, non secus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Minus tamen de Menippo Strabo *l.* 16. Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογελοῖος. *Gadarenses fuit & Meleager & Menippus seria jocose solitus exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Polluci ab' inferis reverturo in Luciani *menippo* p. 262. mandata dans: Ἢν που ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (ἴσως δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ παρὰ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τὸν ἱμάτιον πρὸς ἀλλήλοις φιλοσόφων ἀμφιγελῶντα) τοῦτο πρὸς αὐτὸν, εἶπε σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, ἵνα σοι ἐμπόδιον τὰ ὄντως γῆς παγγελάσαμεν, ἅπαντ' ἐκεῖθεν πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενος. *Simile Menippum tamen videris (invenies avtem ipsvm Cynanthi cvrsv Craneum, avt in Lyceo, contendentes ipsos inter se philosophos deridentem) dicas dicis; Menippe, jubet te Diogenes, si satis ea qæ in terris geruntur, derisisti, hoc multo plvra derisvrvs venias.* Et in Διὸς παῖγνιον, *pag.* 236 eundem appellat Dialogus, Θοδαρὸν τὸν κύνα καὶ τὸ δίγμα καθρᾶσθαι, ἵνα καὶ γελᾶν ἀρκῇ ἔδωκε. *Tortilem iaveni, morsa lacerter invadentem, qatenus mordet arridens.* Porrò a Menippo isto, ἐσθῆτα χλανεικὰ καὶ σαρκικὰ *Menippea* dici solenne habent, ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipsos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionysio nempe Zopyroqe Colophoniis, sub Menippi persona fuisse compositos, non deesse qi tradant, Laërtius testatur.

Εἰ δὲ πολλῷ ἄξιον] Vide *l.* 4. §. 32. & *supra* §. 16. Dio Prusiensis *Orat.* 16. *p.* 446. Ἂν δὲ ἐκεῖνο ἐθέμεθα, ὅτι μηδὲν ἐστὶν ὅλως τῷ βίῳ χρήσιμον, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ μαίριοι καὶ λίαν ἐυδαίμονες δοξωσι εἶναι, τάχιστα. καὶ ποῖ κάρτερον ἂν οὕτω τὸ πῦρος, κἂν ἐκεῖ πλέον ἦλθε τοῦ βίου. πολλὸν λῆρον ἀγάθοι καὶ μεγάλων ἐνίοθεν, τὸ κομίζειν ἄλλης ἢ δυσὶν ὁδοῖν τῶν γεγονότων, ἢ μίαν. ἢ δαιμονίου, λέγοι τις ἐνὸς, τοῦ χαρὶς λύπης ἢ φόβου ἐφ' ὅτῳ τοιοῦτον ποθὸν ἐκεῖ ἀφίκεται. *Si vero illud consideraverit, qod nvllam sit omnino vitam vita tempvs, sed omnes beati, qiqe minvs felices sunt habeto, defvncti sint: & tibi jam adsit ille vitæ terminvs, etiamsi distentissimè vivas: magnas paratas esse magas. magnitvdine stvliditatem existimare qiqam ex universis qi sunt, gratæ esse, aut magnum, aut admirabile, præter mvndvm, qod manifestvm & timori atqe hvjvsmodi affectionibvs mvm est svbjectvm.* Aristides in *Eleusinio Tom.* 1. *pag.* 140. Ὅτι δεῖ δὴ φιλοσοφεῖν, οὐδὲ εἰς ἐυδαιμονίαν τείνοντα τὸν λόγον, οὐ γὰρ ὡς πλείστα ἴσχει πράγματα, διὰ τοῦτ' ἐπὶ τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου ἀσπάζονται, οἷα δὴ ἀσκολιαίου ἐυδαίμονος ὄντος. ἀλλ' ὑγιαίνειν τοῦτο ἀξιοῦσι ἐχειν, ὅστις τὸν ἐυδαίμονα ἀνδρὶ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξετάζων, καὶ ὅτου, ὅπως ποιεῖς, πεῖσαι ἀνάγκη τῇ ψυχῇ, καθίκοντι τὸ θράσος. *Qare non est qod vita cupidi simvs, aut molestarvm mvltitvdine, vel longa senectvtis fructv, qidem qidem homines pertimvit, felicitatem mettamvr potivs, qam cum eo practissimè actvm patiemvr, qi concessvm sibi vitæ spativm in res optimas svmpservit, ac tanqam poeta qippiam mvndvm svrsvm vndvrsvm & spectatoribvs fabvlam absolvervt.*

Ἐυμενῆ] Ità *l.* 3. §. 12 *ἐυνοϊκὸν*, *benevolè.* & *l.* 9. §. 11. μᾶλλον ἐυμενῶς. *cum benevolentia.* & *l.* 11. §. 9, 18. μᾶλλον ἐυμενὲς ἢ πραγματικῶς. *cum benevolentia & fiducia.* & *l.* 7. §. 22. φιλεῖν ἐμοὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας. *etiam eos qi offendant diligere.* Vide *l.* 9. §. 27.

Τὰ ἐμπεδήματα τῶν ἀρετῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qhm virtutes, qas ipse habent, in aliis etiam admirare: qum in alio sua qemqe natura delectet: ut Plinius minor in *Panegyr.* & multo adhuc magis, in aliis etiam suspicere, qibus ipse careas. Plinius Idem *l.* 9. *Epist. Neqe enim ego, ut multi, in: tideo alios bonos, qo ipse careo: sed contrà, seqsum qendam voluptatemqe percipio, si ea qa mihi denegantur, aliorvm video svpervisse.* Et *Epist.* 17. *scias cum plvrimis virtvtibvs abvndare, qi alienas sic amant.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum fero; non qa habeam, sed qa magis meter qod non habeo. ingenivm & veritvmda confessio est, qo ipse careas in alios prædicare.*

Τὸ ἐυμενὲς ἄλλως.] Paulus ad *Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 18. ἐυμενῶς, δῶναι. *facilem ad impertiendum.*

Πρὸς ἑαυτὸν] Vide *l.* 3. §. 13.

§. 49. Ὅτι τοσῶνδε μᾶλλον ἢ τοσῶνδε] Qod de corpori pondere Marcus, de robore Tullius in *Caton. Ne mvnc qidem vetvs desidero adolescentvm, non plvs qam adolescens etiam vetvs tavri avt elephantis desiderabam.* Objurgâque eos Seneca *de brevit. l.* 2. *c.* 29. qi ex corporis dotibus non contenti, qa natura ipsis assignavit, *qvmvtvr qod magnitvdine corporvm non æqvant elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetv tavros: qod fagacitate nos narivm canes vincant: qod actæ lvminvm aqilæ, sparso ataxis corvi, mvltis animalivm mvndi facilitate.* Et de ataxis spatio rursus *l. de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalivm de natvræ malignitate conqeritvr, qod in exiqvm ætas gignimvr, qod hæc eam velocitate, tam rapide dati nobis temporis spatvm decvrrant: adeo ut, exceptis admodvm pavcis, cæteros in ipso vitæ apparatv vita diserat.* Et mox, vinum hoc non vulgo solitis esse peculiare ostendens: *Indè Aristotelis tam rervm natvræ exqirentis, minvmi convenvs sapienti vero lvcri est: illam æternitatem tam-*

τρῶν ἁ, ἀ τελευσόων; ἴτω δὴ καὶ ὅτι μάχεσ
* ποιῶν δι. * ποιῶν ᾖ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ἀ μάχεσ
a L.2. §.7. πλέον⟨ι⟩. [a] ὡσαύτ μὰρ ἡ ἀσίας, ἴσον ἀφόρε-
b L.2. §.4. σαί σοι τέρμης, ἴσως καὶ [b] ἐπὶ ἔ χρόνε.

c L.3. §.11. §. 50. [a] Παρῶμαι πάθεσ αὐτές. [c] περίστ
d L. 11. §. 9. ᾖ καὶ τῶν ἀκόντων, ἴσως ἡ δικαιοσύνης ὁ λόγ⟨ο⟩
e L.4. §.1. ἴσως ἀγῃ. ἐὰν μὲν τι βία τις προσχρέμεν⟨ο⟩ ἐνί-
7. §.38. στημι, [d] μεταβαῖνε δὲ τὸ ἐυάρεσον καὶ ἄλυπον, ἀ
f L.5. §. 20. συγχρῶ σὶς ἄλλε λρετικῷ τῇ κολύσῃ. ἀ μίμησο
g L.5. §.17. ὅτι ἐ μετ' ἐπιεικείασ ἐρμᾶς. * ὅτι καὶ ἀ τῶν
* ἀρίγυ. ἀδυνάτων ἐκ * ἐρίγυ. πρ⟨ὸ⟩ ὧν; ἡ * πίσε
δὲ πρ⟨ὸ⟩ ἐρμῆς. τάτε ᾖ τυγχάνες, * ἐφ' ἑὰς
ἐπιχθημι *, πάντα * γίνε⟨ται⟩.

§. 51. [h] Ὁ μὲν φιλέδοξ⟨ο⟩ ἀλλοτρίαν ἰσίργιαν ἰδί-
σι ἀγαθὸν ἐπολαμβάνει. ὁ ᾖ φιλήδον⟨ο⟩ ἰδίαν πάθεν.

torum sis, ægrè fers? nec itaque, quòd tot annos, non avtem plures, victurus sis, ægrè feras. Sicut enim staturæ, sic & temporis, quantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

§. 50. Aliis quæ justa sunt, persvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, quod justitiæ ratio exegerit. quòd si quis vi adhibitâ obstiterit tibi, tu ad æquanimitatem & tranquillitatem te transfer, eóque quod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, quòd tum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, quod fieri non potest. qid ergò? conatum istiusmodi. hunc avtem assequeris, etiamsi ea quæ conatus fueras, non fiant.

§. 50 In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum exhalasse, ut quos avi decem secula ederent, homines in eam multa ac magna genuit, tanto citeriorem terminum stare. Verùm Theophrasto, non Aristoteli querelam hanc attribuit Cicero *Tusc. l. 3. Theophrastus moriens accusasse naturam dicitur, quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cùm Aristoteles contrarium potius statuat, *de gener. animal. l. 4. c. 10. Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπ⟨ο⟩ πλεῖα ζῇ χρόνον, πλὴν ὀλίγων⟨ο⟩, ὅσων ἀξιόπιστον ἔχομεν τὸν περὶ αὐτῶν λόγον. Homo enim plus temporis, quam quodvis animal vivat, excepto elephante, quod quidem usque adhuc fide digno memoratum.* fuerit itaque forsan Senecæ σφάλμα μνημονικὸν. Pedonis gemina in *Macrob. Sat.* obvia. gerimonia:

Vivaceisne magis cervos decet esse parentes,
Si quorum ut cornua fronte regunt?
Vivere cornutos multos decernitis annos;
Cur nos angusta claudimur usque domo?

De utriusque & molis & ætatis mensura decreto numinis acquiescere quemque Marcus hic monet. certè de utraque solicitum anxiumve esse nec expedit, nec proficit. *Τίς γὰρ ἴσμεν μείζονα δύναται προσθῆναι ἐπὶ τὸν ὑπάρχον αἰῶν⟨α⟩ ὅσα; Quis enim ex vobis solicite cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?* Domini Christi verba sunt, Matth. *c. 6. v. 27.* quæ verba etiamsi de *statura* accipiant plerique, at de *ætate* intelligenda Andreas Dumeus noster contendit, eúmque sensum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Basilienses τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunensis τῶν expuncto. Ego, transposito malim τοσῶν δὲ τῶν, avi etiam ἐτῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφόρισαι] Vide *ad l. 8. §. 17. & l. 12. §. 23.*

Στέργοις] *Acquiescas eò contentus.* hoc est enim στέργειν ει, vel τινί. Vide *supra ad §. 44.* qo sensu & τὸ ἀγαπᾶν haud infrequens deprehenditur. Plato *Timæo pag. 1047. D.* Ἀλλ' ἐὰν ὄρα μεθύειν, ὄντες παιζόμενοι οἰκέται, ἀγαπᾶν χρὴ. id est, *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicero *de univers.* Lucianus in *Necyomant.* Ἔπειδὴ ὁ Ἀιακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν χρόνον (δίδωσι δὲ τὸ μεγιστον ὁ πλέον ἑνὸς) ἀπέρχεται ἀγανακτῶν καταπόδην ὡρὸς τὸ μέτρον συναλγῶν. *Postquam Æacus unicuique locum demensum est (dat autem cui maximum non plus quam pedem) necesse est, ut eò, qa assignata est, mœrabundi contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' ὦν ἐπινοῖ χρὴ ἀγάπων, ἄνερ ἀφίλτατε. *non contenti fuerunt*, vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit. & in apophth.* Ἔτι δὲ ἀγανᾶς, ὅτι μετὰ Φωκίων⟨ο⟩ ἀποθνήσκομεν; *An non sat habes, qod cum Phocione moriemur sit?* Isocrates in *panegyr. p. 118.* Ὅτι τὰς ἀφετέρας μοίρας τῶν ἰδίων δεσποτῶν. *Ut qi defecerant, non contenti libertate, non sat habentes qod liberi exsisterent.* Demosthenes *Philip. 2. ex vaticin.* ἀγανακτῶν. *rebus præsentibus contentum fore.* qod aliâ syntaxi Lysias ἀγανᾶν τοῖς ὑπάρχουσι dixit. nec dispari significatu Hebræorum אָרַב adhibetur *Psal. 116. v. 1.* אֶרְצֵנִי *sat habeo.* Junius. indè ἀγανητὸν εἶναι. *satis habendum.*

§. 50. Παρῶμαι πάλιν αὐτές] Xylander superiori periodo ista attexit, vertitque, *ita & de tempore amittendum est nobis, ut persvademur*) ac si αὐτοὺς scriberetur. melius Lugdunensis *amittendum est nobis, ut persvademus ne cum qibus agimus.* Hoc, inqit, cohærent: ulterius enim nil dant. Epictetus *l 4. c. 6. Μὴ γὰρ δίδοταί σοι τοῦτο; (ἄλλοι πάντες, πλὴν ἐγὼ καὶ σύ.) ἀπὸ μόνοι σοι δέδοται, παντὸς πάντας. ἢ ὅπως πάντας. Nunqid sibi tibi datum est, (alios persvadere qa bona qa mala sint) illud autem tibi datum est, ut tibi ipsi persvadeas. Qod qum ipse tibi nondum persvaseris.*

Πρωτὸν δὲ καὶ τῶν ἀνόντων] *etiam invitis hominibus ad agendum non est, qod justitiæ ratio jubet* Xylander. qasi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib. 1. Ep 9. Tantum contendere in republica quantum probare tuis civibus possis. vino neque parcus neque patris afferri oportere.* Cum Marcus contrà planè moneat, ubi ad consensum in recto fraudibus alios adA gere minus valemus, etiam invitis ipsis & renitentibus id faciendum, qod justitiæ ratio exigere videbitur. Vide Josh. *c. 24. v. 14, 15.* Optimè ad Martì mentem Clemens *Strom l. 4. pag. 500. C.* Καὶ ἀνάγκην ἐνίοι καὶ τὸ πλέον ἐπιφαίνον, καὶ καλάνους ἐναγχάζοντες ἐπὶ τὸ σῴζειν, ὃ ἐρῶσι τῶ δοκεῖν, φιλανθρώπου ὁ τὸ δικαίου, ἢ τὸ γνῶ τοῦ μὴ καὶ ἑκόντος, καὶ τοιούτου ὄντος ἀκολούθου τούτῳ, καὶ ἐπὶ δικαιοσύνῃ ἀγαθῇ, καὶ ἐπὶ καθόλου ἐπιχαίτει παρέλκοντες. *utpiè τὸ τῶν αἰῶνος ἀπόνου ἀπολύοντες, ὡς ἀφιξέτην τῶν Σωτῆρα ἀδ' ὅπως τὸν. ἀδὲ ἀναθήνου ποιῆ, ὁ μὲν γνοῦ φαίλῳ συνοιῶσα ἀνὴρ, ὁ δὲ ἀκ, ἐὰν φαῦλος ἔχῃ πατέρα, ὁ παρὼν διτκόσε ὁ ἐπαίνος. τῶ ἀ-*
B *ρετῶ ἐχόμενοι γινώμεν. Et invitis aliquibus, & valde refellentibus, etiamsi à marite vel à Domino impendeant supplicia, philosophatur servus & mulier. Qm etiam liber quæ, etiamsi eruciatus ei mortem minitetur, etiamsi donatus ad judicia, & trahetur ad ultima supplicia. & de facultatibus ac fortunis suis omnibus venias in periculum, nullo modo abstrahet a pietate, & vere Dei cultu, neque unqam ab eo dissentiet: mulier, qa cum malo marite habitat; filius avtem, si malum habeat patrem, vel improbum dominum servus, fortè ac generose animo tantutem perseqentes.* Vide *l. 3. §. 7. & paulo post eodem pag. 501. A.* Ἴσμεν γὰρ καὶ παῖδας, μὴ γνησίους, ἀ δικαίους, πολλάκις ἀμείνον πατέρων καὶ διτκοτῶν καὶ ἀνδρῶν,
C *βελτίους γιγνόμενα. Scimus qidem certè, & filios, & mulieres, & servos sape invitis parentibus, & dominis, & maritis, emendasse optimos.*

Πρώτ⟨ο⟩ δὲ] cùm antè πρῶτον dixisset. transitio non à numero ad numerum tantùm, sed & a persona ad personam. qalis & *l 2. §. 9. & l. 8. § 12, & §. 31. & l. 10. §. 35.* ejusmodi in sacra pagina occurrunt crebrò. *Deut. c. 12. v. 8. Psal. 16. v. 12. & Psal. 18. v. 32, 33. & Psal. 77. v. 1, 2. Luc. Act. c. 1. v. 3, 4. & c. 17. v. 2, 3. Paul. ad Rom. c 8. v. 1, 2, 4. & v.*
D *15. & ad Cor. Ep. 1. c. 10. v. 6, 7. & 9. 11.* Ità etiam fumendum videtur illud Joannis *Epist 2. v. 8.* Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ ἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλέρη ἀπολάβωμεν. *Respicite vos ipsos, ne perdamus qa egimus. sed ut mercedem plenam recipiamus.* Itaque vetus interpres vertit, *ne perdatis, sed ut accipiatis.*

Συγχρᾶ σὶς ἄλλοι ἀρετὸν τῇ καλόν] Vide *lib. 4. §. 1. & l. 5. §. 20. & l. 8. §. 32, 33. & l. 9 §. 11.*

Μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Vide *l. 4. §. 1. & l. 5. §. 20. & l. 11.*
E *§. 37.*

Ὅτι καὶ εἰσ ἀδυνάτων ἀπ ἰρίγυ] lego ᾗ ὅτι, & ὀρίγυ. etiamsi ἰρίγυ Xylander maluisse videatur Vide *l. 5. §. 17.*

Τοῦτο δὲ συγχάνες, ἐφ' ἑὰς προῄχθημεν, ταῦτα γίνεται] deesse videtur aliqid. fupplenda forsan conditionalis particula, ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' ἑὰς προῄχθημεν. Ita fensisse videntur interpretes. *Si id cujus caussâ cœpimus est, consequatur.* Xylander *Si ad, cujus caussâ fatus, usque mandatum fuimus, factum fuerit.* Mericus *hoc est*, inqit ille, *ut desiderata nostra summa rationis imperio subjectum.* Neverum satisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [οὐ καὶ] ἐφ' ἑὰς προῄχθημεν, ταῦτα [οὐ] γίνεται. *nos qod nostrum est*, hoc est, conatus esse *consequimur, etiamsi ea ad qa impulsi sumus, nequaqum fiant*, neque exitum fortiantur conatus nostri. ἔργον siquidem, id est, *actum* nostrum, non & *effectum*, qod in aliena poreftare situm, nobis
F bitrari ipsi proponebamus. Vel etiam persona eadem continuata, καὶ ἐφ' ἑὰς προῄχθημεν, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamsi ea qa conatus sit, non fiant.* Vide *l. 5. §. 14.* Ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἀλλ' ἂν ἐπιτύχῃ. *μὴ γὰρ τὸν τῶν ἔργων ὃν. At non tempore non factus es. Verum illud tantum minime non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξ⟨ο⟩, ἀλλοτρίαν ἰσίργειαν] Ambitiosus bonum finem extra se in alieno actu, favore, laude, existimatione, positum habet. Vide *ad l. 2. §. 6.*

Ὁ δὲ φιλήδον⟨ο⟩, ἰδίαν πάθεσ] Voluptuarius in sensu sive corporis affectione. πάθος noster semper usurpat. ut *l. 3. c. 6. & l. 6. §. 16.* Ὡς ἁπλοῖ τῷ τῶν ἀγαθῶν ἐρίσαι, Tan-

quam

actione sua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe ità animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in se res ipsæ vim ullam judicia nostra eliciendi.

§. 53. Assvesce eis qæ ab alio dicuntur animum sedulò adhibere, & qantum poteris diçentis animo penitus interesse.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avscultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus salutem pareret, ægrotantibus sanitatem?

a ὃ ἧ τῶν ἴσχων, ἰδίαν πρᾶξιν. a L. 5. §. 15. 34. 35. l. 9. §. 16.

§. 52. b Ἔξιμι δὲ τάτε μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. c αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν πιστικὴν τῶν ἡμετέρων κρίσεων. b L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14. c L. 5. §. 19. d L. 7. §. 4.

§. 53. d Ἔθιζον σαυτὸν πρὸς * τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγόμενον * γίνεσθαι c ἀπερισπάστως, καὶ ὡς μηδέν τι ἐν τῇ ψυχῇ ξ λόγου γίνε. 30. * τῶ vel τοῦ. c L. 10. §. 8.

§. 54. f Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει. f L. 5. §. 22.

§. 55. Ἐι κυβερνήτῃ * ἢ ναύτῃ, ἢ ἰατρεύοντι * ἢ κάμνουσι κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τῳ ἂν πειθόμενοι; ἢ πῶς αὐτὸς ὠφελοῖ, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς διαφθειρομένοις ὑγιεινόν; * τῶτο Cant. a τῆς Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

quam norma bonum quodvis discernens. uti Epicurus ad Menec. apud Laertium l. 10. c. 129.

Ὁ δὲ τῶν ἴσχων, ἰδίαν πρᾶξιν.] Studiosus verò sive sapiens in actione sua, non & in actionis eventu, in monitum supra §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide l. 5. §. 34. & l. 9. §. 16. De populo Atheniensi in Panathen. Aristides: Ἐν γὰρ πολλῷ, ὡς ἐν πόλει χαλεπῇ πιθανὰς ἡδονὰς ἔχει τὴν γνώμην ἔτοιμος ἀνὴρ ἐ δυάλωτος αὐτῷ. ἀγάτη δὲ τῷ ὄντως ἐπιτηδείᾳ ἰλαρὰς μὲν καὶ πρὸς τὸ δῆμο ἀγωνιᾷ, δυσπρόσοδος δὲ καὶ πικρὸς τοῖς πολλοῖς ἐξαίφνης ἐστὶν ἐκ τοῦ ἐναντίου. ὁ γὰρ ἐπιτηδείως ἔχων τοῖς πράγμασι, καὶ τὸ ἄριστον ἀεὶ τῇ πόλει σκοπῶν, ἀνεπιτήδειος τῷ ἔχειν πρὸς τὰ παρόντα ἀγωνιᾶν, καὶ μισθὸν τὰ μάλιστα ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐκ τοῦ πλήθους παρὰ τοῖς δι' ἐπιτηδείων πραττομένοις. ἀλλ' οὐ χρὴ λύειν τὸν ἀεὶ ἐκ τοῦ ἀεὶ ἐπὶ τὸ πρᾶττειν ποιοῦντα. ἐπεὶ ἐξαίφνης ἐκ τοῦ ἐναντίου ἰδιάζοντα ποιεῖ δι, τὸ ὄντως καλὸν τῇ πόλει τοῦτο ἐξ ἐναντίᾳ, καὶ τοῦτο ἀγαπητὸν οὐσα ἄπαξ ἐλίμνασε. *Qui autem nauta vociferans, quemvis vocatus est, obedit, si neqe propter voluptates tendit ad cupitissimum. Non enim considerat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa exercitiorum confequatur, sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatorii, & ad id, qod fieri oportet, addictus, prius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin a Deo acceperit potestatem sanandi ea, qa sunt prohibita, extra ullam parabit: neqe si propterea beatorum bona acceperum eum esse ex promissum fuerit: sed nec si perspasum habuerit sore, ut Deum latenter ea qa gerit (qod quidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat praeter rectam rationem: qam id qod verè est bonestum, & ex soppo eligendum, & ea ratione expetendum amandumqe semel elegerit.* Nihil sanctius dici poterat, nihil sublimius.

§. 52. Ἔξοιμι πῶς ποτε μηδὲν ὑπολαμβάνων] Vide l. 5. §. 2. & l. 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hic deest, supplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil secus qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim satis est ad animum in tranqillo stam continendum.

Ἀντὶ γὰρ τὰ πράγματα] Vide l. 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ μὲ' ἑτέρε λεγομένε γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. sicut πρὸς τῷ πεμπέμῳ λόγῳ εἶναι, qa dicta sunt *sequi* expetere. Plato in *Phadone* pag. 63. *D.*

Ἀπαρεθυμήτως] *non negligendo*, sive *animum minus advertendo & incundendo* ex qa dicuntur. Sic l. 10. §. 8. Ἀπαρεθύμητον. *Animum advertite sedulo.* Vide ad l. 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag. 256. B.* Ἀεὶ ἔοικεν, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, πρόσεχειν τὸν νᾶν, ἅπερ τι, καὶ ἐπειδὰν μοι δοκῇ τοῦτο εἶναι ὁ λέγει. *Verum conferre semper, qam aliqis de re aliqa disputat, diligenter attendere, praesertim qando qi loquitur, sapiens mihi esse videtur.*

Ὡς ἐοὶς τι ἐν τῇ ψυχῇ τῷ λέγοντος] Hoc est, qod Plutarchus *de audiendo pag. 42. A.* Τῶ προσοχῇ κατανοοῦντες τὸν τῶν τῷ λέγε. *Animo in ipsa orationis sensus penetrare.* Et Origenes *ad Celf. l. 1.* Ἐπεισδῦν εἰς τὸν τῶν λέξεων νῶν. *Dictorum sensum animo penetrare.* Vide *ieb.* 7. §. 4. 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμηνεῖ] Vide l. 5. §. 22.

§. 55. Ἐι κυβερνήτῃ ἢ ναύτῃ, ἢ ἰατρεύοντι ἢ κάμνουσι κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilhelmus Canterus *var. lect. l. 7. c. 1.* legendum κυβερνήτᾳ, & ἰατρευομένῳ. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam sunt assecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navtæ, medico ægroti, contradicere, maledicere, adversari voluerunt, unde aut à qo alio salutem illi, sanitatem ossi sperarent?* Hos itaqe lubentes promptqe avscultant, eisqe obsequuntur, qibus cor inest, & qibus salus suamet cordi est. Plato in *Crit. pag. 35. B.* Γνωμζομενοι ἀνὴρ, ᾧπερ τῶτο πράττω, πότερον κατὰ δίκην ἰσαίνω καὶ ψέγω καὶ δίκῃ τὸν τῶν πρόσεχον, ἢ ὑπὸ μίσε ἐπαίνω, ἢ ὀρθῶς ἔχει τὸν τῶν φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξυμπαθῆς τοῖς πολλοῖς. Τῷ ὄντι ἐπαίνε δεῖται. ὦ ἄρα, ἄ βέλτιστε, πάνυ ὑμῖν ἄτοπ φροντίσω, ὅ, τε ἰρῶτο οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαίνε ὀρθ., καὶ αὐτὸ ὃ ἀληθῶς. *Quem gymnasii sc exercet, eiqe ars est curam adhibere, utrum cujuslibet hominis laudi & vituperationi & opinioni attendat, an illius tantum qi medicus sit aut gymnasii magister? Hujus scilicet. Animum tuum decet vituperationem & opinionem laudem illam autem potius qàm multorum? Prorsus dubio. Hac itaqe ratione illo agere sieqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qa illi unico videatur qi prasidecat intelligatqe, potius qàm ea videtur vulgo. Recte dicis. Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio est? de justis injustisqe, de turpibus & bonestis, bonisqe & malis. Utrum multorum opinionem sieqe debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qam cunctos alios. Unius istius procul dubio. Non igitur, ver optime admodum nobis curandum est, qid de nobis multi loqantur, sed qid dicat is unus qi intelligit justa & injusta, atqe ipsa veritas.* Galenus hortatur. c. 10. Οὐτε τοῦτ', ἐν δεῖ' ἐστι, τοῖς πολλοῖς πίστευσις σαυτὸν, ἀλλ' ἐλέγχε δὲ νοεῖς εἰς ἀκριβειαν, καὶ τάτοις τοῖς ἐπιστημονεστάτοις. ὧν' ἂς πλέον ἄπασι τοῖς συμπλέουσι, ἀλλ' ἐν τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὲ καὶ τῶν ἐμπορικῶν, τοῦτοις μὲν σοφιστικοῖς, ἀποδημάτων δὲ χρῆζει, τῷ ναυκλήρῳ, πῶς ἂν ὦν, ἔνθα περὶ πραγμάτων ἡ ἀγῶν ἐστ, σαυτῷ δίδοις τῶν ἀρίστων τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὸ τῶν σοφιστῶν ἢ καὶ σαυτόν; *Certe tamen fixo te morbo laboraturum non multis scripsum reliquerunt, sed paucis qibusdam ex omnibus, isqe medendi peritissimis, neqe te navigaturum omnibus secum navigantibus, sed uni gubernatori, minimis denqe in rebus, sabo quidem te adjicimus. cerdoni vero calciamentis adsegerum fidem habiturum: qâ igitur ratione qam de rebus praestantissimis censendo est, tibi ipse judicii potestatem sumis te ipso sapientissimos excepto tribus?* In animo videtur habuisse Socratis illa apud Xenophontem *memorab. l. 3. pag. 764. D.* Ἐκεῖνο μὲν δὲ πᾶ ἄντδηλον, ὅτι ὁ πάντα πράγματι ὡς βέλτιστα εἶναι. καὶ γὰρ ὁ νοῦς, ὃ ἂν ἐγκρατὴς ἐαυτοῦ ὢν, τότε μάλιστα πείθεται. καὶ ὁ πλεῖν ὁ πλεῖστε, ὁ ἐν κινδύνοις ἀπαντῶν. καὶ ὁ γεωργία, ὃ ὢν γεωργικώτατος. *Nimirum nobis, qanis in re parere hominem illis maxime velle, qos existimamus esse praestantissimos. Nam in morbo potissimum illi parent, qem medica vel putant esse peritissimum: & in navigatione qi navigandi, qem gubernandi putant peritissimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Astyagis persona Xenophon ipse, *Cyropaed. lib. 1. pag. 31. C.* Ὅτι αὐ ἐγκρατεῖς πᾶσι τοῖς συμφέρουσι ἑαυτοῖς φρονιμώτεροι ἑαυτῶν εἶναι, οὕτω ἀνθρώπει νομίζουσι πείθεσθαι, γνοὺς δ' ἂν ἕτε τοῦτ' ἄτοπ ἔχει, ὅτι ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσι, ἃς πειθόμενοι τῆς ἐπιτυχίας ὦ, τε χρὴ ποιεῖν καλῶς, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ἃς πειθόμενοι τοῖς κυβερνήταις ὁι συμπλέοντες σῴζονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis sua prudentiae se ipsis disserere, perqam libenter parent. Atqe hoc ita se habere, qam in multis aliis, tum in agrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupidè arcessunt id praecipuum, qod fieri oporteat: studiosqe in mari, ubi vectores perqam cupide gubernatoribus obsequuntur.* Anstonymus in *tomariis*, reiciendus Stobæo *tom. 2. tit. 3.* Ἐν μὲ τῷ πλεῖ πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆι τῷ λογίζεσθαι δυνάμενῳ βέλτιον. *In navigando*

a L.4.§.3. Inf. §. 59.

§. 56. a Πόσοι μοῦ ὰν ἀπῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἡδὴ ἀπιληλύθωσιν;

§. 56. Quàm multi eorum, qibuſcum in mundum intraveram, ex eodem jam exceſſerunt?

b Sup. 25. 27. l.8.§.14. l.11.§.18.

§. 57. Ἀκίνδυνός τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσώντων τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρα καλὸν b τί ἄν ἐργάζοιμαι; ἡ δικὴ σοι ἄλλοσε ἰσχύειν τὸ διεψυσμένοις, ἢ τὸ χαλκῷ τῷ ἀκριβῶς, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morſis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam ſuccenſes? an minùs poſſe putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

c L.2.§.9. d L.5.§.8.

§. 58. c Καὶ τὸ λόγου τῆς κατὰ φύσιν, βιῶν σε οὐδὲς κωλύσει. d οὕτω δὲ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

§. 58. Qo minùs ſecundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

e L.4.§.3.l. 7.§.62.l.9. §.27. f L.10.§.19.

§. 59. e Οἷοί εἰσιν, οὓς θέλουσι ἀρέσκειν, καὶ f δι' οἷα πεφυκότα, καὶ δι' οἷων ἐνεργεῖν.

§. 59. Perpende tecum, qales ſint qibus placere cupis, & qurum rerum potiundi caviſſâ id velis, qibuſque officiis iſta demereris. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gande gubernatori aſſultandum eſt: vivendo illi qi plur rationi A *valet.* Epictetus iidem *lib.* 3. *c.*24 Ὅταν οὖν καθόλου τὸν περὶ βίου ἐνιστῶμαι πίνακα, νὶ ἄλλο ἢ τῶνδε οὗνεκ ἄν τὸν δυνάτενον; τὰς γὰρ ἴσον ἐς τοὶ κύριον; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀνεμὸν αὐτῷ ζημιώσει. *Qi igitur in universum rem degendæ ſtrenuè inſtructus eſt, cum qid aliud eſſe oportet niſi dominans?* Qi enim ne ventus dominetur? *gubernator.* cur? qa qi non obtemperat, damnum facit. Plè Ambroſius *in Pſal.* 37. de Deo medico cœleſti ſummo. *Ipſi nos committamus, parum qi velit curare medicamento. nemo dixit medico corporis ſui quomodo curandus ſit. novit medicus qa ſingulis vulneribus medicamenta conveniant. Si doceret medicum medicina genus, qo curare æger debeat, & ille faſtidii, diſtedit medicus, egrumque relinqit. videt enim qi curari velit, omni modo medico acquieſcentem.*

§. 56. Πόσοι μοῦ ὰν ἀπῆλθον] *Qot ante me e vita exierunt, qbuſcum ego una intraveram?* Ità *lib* 4. §. 3. Ὅσων ὧδε μυθολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; *Qàm multarum rerum mutatiounibus interfuerris ipſe.* Cur ergo exire me moleſte feram, cùm tot mecum naxi unà, jam exierint? Xylander ἀπῆλθε, dum *venerunt*, vertit, ſenſum perverti.

§. 57. Ἀκίνδυνόν τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσει ἀν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι ὃ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας. ἢ ὅτι τοῖς λειτριῶσι τὸ πικρόζειν. C *Nemo negare audeat, qm ex melle jam dulcedinem, cæteris amarorem pertepuat.* Cavſſam reddit apud Sridam in *inscript.* neſcio qis non de melle ſolùm: Τοῖς λειτριῶσι διὰ χολὴν πικρὰν δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὸν ὑγρότητα τὸν περὶ τὸν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμὸν. *Morbo regio laborantibus omnes humor videtur eſſe amarus, qod humor circa linguam hunc ſaporem habeat.* & diſertiùs de melle Alexander Aphrodiſienſis *problem l.*1.*q.*101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκάζειν, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διόνι χολὴν πικρὰν ἔχοντι πλείονα ἐν πᾶσι τῷ σώματι, ἢ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ ὑπ' μέλι ἐνδιδόμενον τὸν ὑποχαλκοῦν πικρὸν χυμὸν ἀναπλεῖ. καὶ ὁ γεύσει λοιπὸν ἀναλαμβάνοντι τὸ πικρὸν D ταῦτ' τῆς χολῆς. *Fastidium mellis ex vehementi ejus amaritudine videtur. Mel omnibus dulciſſimum cæteris amarum videtur, qia fel copioſius in toto corpore longa habent. Mel igitur commiſtum amarum humorem qeſcentem commovet, & gustum reliqum amaritudines felles pertingunt, imaginem qà mel amarum eſſe putes effici.* Gregorius Nazianzenus *de cathedr. Conſtantinopolit.* Οὐκ ἄτιμα δοκεῖ, φασί, τοῖς κάλλεσι, ἀπόχρων. ἢ γὰ δὶ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἴσαμεν, ταῖς δὶ μεθύσαις ἡδέως ὁ οἶνος; ἀλλ' οὐ δεῖ καθαλὸν βαλεῖσι τὸ περιφέρεσθαι; τὸ μέλι ἢ πικρὸν ἐστι ὅτε καὶ δεῖ νομίζεται, ταυτὶ τὸ καὶ κακῶς διακειμένοις; ἀλλ' ἢ πικρὰ τάυτα οὐ πράγματα ἔτεσι ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πικροῖς. *Non tra alios videtur aut homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti ſunt, terra fixa & ſtabilis eſſe videtur? an ebrias ſobrii integrâ mente eſſe, ac non potius in caput incedere, ut ſurſum deorſumque moveri? amnes quibuſdam naviganti bonumbus mel amarum eſt, nempe morbo laborantibus, malaque affectis? At non propterea res ita ſe habent, ut, qi hoc ſtatu ſunt, arbitrentur.* Idemqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἔτεσι μὲν τοῖς ἰβρωμένοις, καὶ ἢ πτοουδοῦσι. πικρὸν δὶ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιστρεφομένοις, τὸ τῶν ὁρόπλων πάθος ἐπὶ τὸ ὁρῶμενον μεταβαίνοι. *Eadem terra tamen quidem, ac manumiſſi laſſi fixa & ſtabilis eſt: ita autem, qi circumagantur, ut vertigine laborant, moveri, nonnunq adſpectantium vitio ad rem adſpectam transeunte.*

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioſo morſis, aba parum occurſum eſt, ſolet aqa timor naſci.* ὑδροφοβίαν Græci appellant. Celſus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Infamabilis ad hoſce annos rabida canis morſus, pavorem aqæ, potuique omnes afferens odium.* qo tamen loco remedium e cynorrhodo mulieri in ſomnis indicatum narrat, qo deinceps complures ſervati ſint. Idemqe è cane ipſo petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Eſt linum*, inqit, *ſalvia ſub lingua rabioſi canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multo cau-* G *tum utroliſſime secum agat, qi ut eshoc mmorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiuſculè petita Caſius habet in *problemat.* q. 23.) probabiliorem torſan veroqe propiorem aſſignat Actius *tetrab. l.* 2. *ſerm.* 2. *c.* 24. ideo aqam refugere ictâ affectos, qia in ea tanqam in ſpeculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipſius, cujus unajgo menti obverſatur, ſpeciem. qi & eodem loci refert, philoſophum qendam hoc malo correptum generoſo animo obtuliſſe, atqe aqam admiſiſſe, proverbiale illud ſibi accinentem, Τί πονῶ νοτὶ καὶ βαλανείῳ; *qid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρα καλόν] Sextus *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 14. §. 4. Παιοὶ μὲν γὰρ σφαῖραι καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἶσιν. *Pueris enim qidem ſphæra & trochus ex pretio ſunt.* de ſimia pariter Pindarus *Pyth. od.* 2.

— καλὸς τὴ
Πᾶσιν παρὰ πατρὶ νέοι.
— *pulcer ſuæ*
Simiolus apud patres ſemper.

Itaqe Attici κατ' ἐυφημισμὸν τινα ſimias καλλὰς vocant: docet Sydas ex Dinarcho *Orat. contra Pythean.* Ὥσπερ οἱ τοὺς καλλίους ἐι τοῖς ὄμοιοις τρέφοντες. *Qemadmodum qi ſimias domi alunt.* & Helladius apud Photium *cod.* 279. Ariſtoteles *etiam, l.*4. *c.* 5. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἢ λόγου ὁ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρεπῶν παιδιᾶ λάβοι. ἢ δὶ τάυτα τυχεῖ. μακρῷ ἐχὴ ἀπλαίστερον. *Pila enim & locythus pulcerrima puerilis qidem dom ea* B *ſe habent magnificentiam: hujuſce tamen rei pretium parvum eſt & illiberale.*

Ἢ δοκεῖ σοι ἔλαττος ἰσχύειν τὸ διεψυσμένοις] Vide *ſuprà* §.27. & *l.*8. §. 14. & *l.*9 §.40.

§. 58. Οὐδεὶς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.*4. *c.* 10. Ἕξεστί σοι πᾶσὶ τοῖς ἀποδόσει χρῆσθαι κατὰ φύσιν. *qi tis te ne qd velit qa impedire; nidit. Licet ergo tibi qelibet eventu ſecundum naturam uti. Nemqs te prohibere poteſt?* Nemo. Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. ſed & Dominum Chriſtum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Ὅοι εἰσιν, οὓς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.*7. §. 62.

Δι' οἷα πεφυκότα] *Qnam ſint, qa obſequio ſuo ſuccumbant, & ut ſibi contemnant atqe obvenianat, hac ratione cuſtumatur.* περιγινέσθαι eamu iſtic *obvenire*, *contemnere*; non autem *ſuperare*, qod Xylandrum fugerat. Dio Pruſæus *Orat.* 4. poſt ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτου αὐτῷ καὶ ἄκρα τῶν περιγινόμενα. *ultro cæra laborem ei obvenientia.* Arrianus vero an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem ſententia verbo ſimplici uſus eſt. Ὅρα δὶ ὅταν τὶ γίνηται. *Conſidera qdnæ rationibus ſiant*, id eſt, *abominantur, obvenant iſta.* Vide *l.* 10. §. 19.

Καὶ δι' οἷων ἐνεργεῖν] qàm ſervilibus, ſcœlis, turpibus miniſteriis iſta ambiant, illos demereantur. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγωνιζῆλί σοι, ὅτι φιλόσοφον ἐντυχεῖ, ὄλεθε ἀν τυ κατὰ Σοφὸν καιμάσθαι; μὴ γένοιτο, φησι, δούλου ὑμῖρα. τί δὲ ἀγωνιζεῖς, εἰ λυμῶνα τι διὰ ἢ κακὸν; τί μαινίζεις τὸν διὰ τάυτα, ἃ σὺ ἀπώλεσε, πλήρωσον ἐπίπλα; *Ego allegando eundum Philoſophe ſucceſſum agre ferentes, nunqid, inqam, tu eum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dicet mihi dilceſſat. Qid ergo ſuccenſes, ſi aliqid pretii pro eo qa vendit accepit, aut cur beatum eum pradicas ob ea qa deteſtatur.* Idemqe *ibidem c.* 26. Τίς δ' ἀνορχεῖται τῶν γεμόνων ἡμῶν; τίς οὐ γεροῦσι, τίς ἐπίπλους ἀπαρύτοντος, τίς ἀνατολίους; τίς δαρδανάριος, τίς ἄμμα μὴ ἑαυτὸν διφανίσοις ἀπ' ἄλλου, ἄμμα δ' ἀνοδυσσὶς ἐυχόμενος, καὶ τοῦ ἐν ταῖς δυναμέσεσι, εἰ ἄδυ δυναμέσι ἔχοντα. ἢ κάλη, ὅταν ὑπὲς τῶν μεγάλων τάυτων ἀν ταμῶν ἀρχὴν ἀν τιμῶν, ἀν χείρας τῶν ἀλλοτρίων ἄλλοι καθαρίζῃς, ἵνα μὴ ἐλεύθερον ἄλλος ἢ. *Te autem qi ferat amiculus & fames deamantem, & numeribus cancilantem, ſimulqe eas agentes ſervilem in modum curantem, ſimulqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, ſitne morbus letalis? ave etiam cum propter magna iſta practaraqe imperia manus alienarum ſervarum deoſcularis, ut ut imperatorum qidem ſis mancipium?* Ammianus *hoſt. l.* 14. *Duc non poteſt qà obſequiorum diverſitate celantur homines ſine liberæ Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum ſervatus dubia eſt, qi cupiditate peculi nullam conditionem recuſant dura ſervitutis? hæreditatis ſpes qid inquietus ne ſervitudo non ſuſcipat? qem rutum locupletis ſenis non obſervat? loquitur ad* volun-

citò ævum omnia condet, qótque etiam res jam condiderit.

ὡς ᵃ πεχίους ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ ᵇ ὅσα πρό- a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10. f Sup. §. 36.
λυψιν ἔδη.

ANNOTATIONES.

volumtatem, quicquid denunciatum eſt facit: aſſentatur, aſſidet. A munerat, mutatur. quid horum eſt liberi? quid denique non ſervi mortis? ego malim repudiâ negativâ, quâ non denique ſervus, non mortis! Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— *turdus*
Sive aliud dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino ſine; dulcia poma,
Et quæcunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem guſtet, venerabilior Lare, dives.
Si quæretis perjurus erit, ſine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illis
Tu comes exterior, ſi poſſulet, ire recuſes.
Magna moverunt ſæpe ſi res cerebrumve olivum,
Vivas inter locuples ſine gnatis, illius eſto
Defenſor: famâ civem cauſſâque proverum
Sperne, domi ſi gnatus erit, ſecundaque conjux.
Quòd puta avē Publi, (gaudens pronunc mollis
Avercula) tibi me virtus tua fecit amicum.
Jam accipe aures, cauſſas defendere poſſum.
Eripiet quivis oculos citius mihi, quàm te
Contemptum caſſa nunc paſperet. hæc mea cura eſt,
Nè quid te perdas, neve ſis ſocius. tre domum atque
Pelliculam curare jube: ſis cognitor ipſe.
Perfla atque obdura, ſeu rubra canicula findet
Infantes ſtatuas, ſeu pingues tenuarit ematis
Furias hibernas cana nive conſpuet Alpes.
Senex orbus ille Plavtinus in *Moſtel.* 3. 1.
Quando habeo multos cognatos, quid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atque ut volo, atque animo ut libet:
Mea bona intùs morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, viſunt quid agam, quid velim:
Priuſquam lucet, aſſunt: rogitant, noctu ut ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. qui mihi mittunt munera.
Sacrificem? dant unde partem mihi majorem, quam ſibi?
Adducunt ad exta: me ad ſe ad prandium, ad cenam vocant.
Ille miſerrimum ſe retur, minimum qui miſit mihi.
Ille inter ſe certant dono. ego hoc mecum muſito:
Bona mea subeunt: certatim dona mittunt & munera.
B Fædiora ſunt, quæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis ejuſdam. *Audio præterea in ſenes & anus abſque liberis quorundam turpe ſervitium. ipſi opponunt mantalum, obſident lectum, paralyſeoſque ſtomachos & phlegmata pulmonis manu propria ſuſcipiunt. parvum ad incrementa medius: tremorem labiaque labore, ne commendet habent, ſuſtinentque, & ſi paralyticus ſenex vegetior fuerit, pericliratur, ſimulatoque lætitiâ, mens introrſum anxia torquetur. timent cuncta ne perdant ministerium. & quanta apud Deum merces, ſi ea præſtes pretium non ſperanda? quantus judicibus hæreditas caſſa expetitur? numero labore margaritum Chriſti eum poteras*
C *Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει.*] ità *l. 9. §. 27.* Πάντας ἁπλῶς γῆ καλύπτει. *Tellus nos omnes condet.*

LIBER VII.

QUid eſt vitioſitas? hoc, quod ſæpe vidiſti. in omni caſu occurrat idem, hoc eſt quod ſæpe vidi. omnino ſurſum deorſum eadem deprehendes, quibus refertæ ſunt hiſtoriæ priſcæ, mediæ, præſentes: quibus civitates atque familiæ ſcatent. nihil eſt novi. conſueta & caduca ſunt omnia.

Τί ἐστι καινὰ; τοῦτ' ἐστιν, ᵃ ὃ πολλάκις a Inſ. §. 58.
εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ᾧ ἔ συμβαίνοντος πρόχειρον ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. ᵇ ὅλως ἄνω κάτω τὰ ἀνθ' ἰσήσεις, ᶜ ὧν μεσαὶ αἱ ἱστορίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπάγυιοι. οὗ νῦν μέσαι αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. ᵈ οὐδὲν καινόν. ᵉ πάντα * καὶ συνήθη ᶠ ὀλιγοχρόνια.

b L. 2. §. 14. l. 6. §. 17. 46. c L. 2. §. 15. l. 12. §. 26. d L. 3. §. 6. e L. 6. §. 37. * συνήθη. f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

§. 2.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστι καινὰ; τοῦτ' ἐστι τὸ πολλάκις εἶδες.] Et mox: ὧν μεσαὶ ἱστορίαι, αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπάγυιοι. *Quibus referta ſunt hiſtoria priſca, media, præſentes.* Seneca *Epiſt. 97. Errat, mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vetus, luxuriam & negligentiam bonis moris, & alia ea objecta ſint quibuſque temporibus. hominum ſunt iſta, non temporum nulla ætas vacavit à culpa. & fient & facta ſunt iſta.* Et *de benefic. l. 1. c. 10.* ubi ſeculi ſui mores contumelioſiſſimos acerbius pavlò proſecutus eſſet, *Itaque ſic finiemus,* inquit, *ne in noſtro ſeculo culpa ſubſidat. hæc majores noſtri queſti ſunt, hæc nos querimur, hoc poſteri noſtri querentur; everſos eſſe mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas & in omne vorſas labi.* Ea eſt Flacci querimonia, *carm. l. 3. ode. 6.*

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

At iſta, inquit ille, *ſtant loco eodem, ſtabuntque, pavlulum dextrorſum ultro aut citro mota; ut fluctus, quo affus accedens languine extulit, recedens interiore lentore veſtigio tenuit. non exſpectant uno loco vitia; ſed mobilia, & inter deſinentia tumultuantur, pellunt invicem ſegnemque.* Caterum idem *ſemper de nobis pronunciare debebimus, malos eſſe nos, malos fuiſſe; averſos adjectam, & futuros eſſe. Erunt homicidæ, tyranni, fures, adulteri, raptores, ſacrilegi, proditores.* Et, *Epiſt. 97. Omne tempus Cladios, non omne Catones feret.* Vide *ad l. 8. §. 15.* ὃν φορὲν ὁ λόγος.

ᵃ Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l. 4. §. 32. & l. . §. 46.*

Οὐδὲν καινὸν] Solomon *Eccleſ. c. 1. v. 9. Id quod fuit, idem eſt cum eo quod futurum eſt: & id quod factum eſt, idem cum eo quod fiet: neque eſt novi quidquam ſub ſole. Ecce aliquid de eo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? non jam fuit per ſecula, quæ ante nos fuerunt.* Tertullianus *de reſurr. c. 12. Quidcunque contraxeris, fuit: quidcunque auferis, nihil non iterum eſt. Ac-* A *nobius l. 1. Nova ſit nihil: vetera ſunt omnia, & vetiſti antiquitatibus inundata.* Vide ad *l. 2. §. 3.* vide & Senecam *Epiſt. 24. ad l. 6. 44.* Terentius *Eun. prolog.*

Nullum eſt jam dictum, quod non ſit dictum prius,
Hoc argumento fabulas poeticas everſum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ οὐδὲ καθ' ἡμᾶς γέγονεν, οὐ τῶν ἐν αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα ἐν ἐγίνετο. οἱ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο, καὶ οὐ τὰ γίνεται, καὶ αὖθις ἔσται. *Cujuſmodi autem ſpecies & forma narrantur, fuerunt tum quoque, qua nunc exſtant, eadem quæ fuerunt. Sic tunc eadem & alio tempore accidunt, & jam ſunt, & erunt deinceps.* Laudatque illud Meliſſi & Lamiſci Samii, B Ἔστι τὰ γιγνόμενα, καὶ οὐκ ἔστιν. *Quæ nata ſunt, eſtant nunc ſunt.* quanquam illi forſan ſcripſerint: Ἔστι, τὰ γιγνόμενα, οὐκ ἐγένετο. De variis morbiſque pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympoſ. l. 3. c. 9.* Ἓν τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι ἐγ ζῶμεν. ἰδία δὲ συνέχεται οἴεται οὐ ἔστι, ἀλλ' αἱ τούτου μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν πρὸς τοῦτα πλημμέλειαι τὸν φυσικὸν ἐκτρέπουσιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη τοῦτο τὸν καὶ πλείονα ὄλεθρον βλάπτει. καὶ καθὸν οὐδὲ διὰ τοὺς παλαιοὺς ἐνέστησαν ἐξόδους καὶ ἐδόθη. *Etenim ex iis morbi nobis contingunt, e quibus nascimur. neque ſunt peculiaria morborum ſemina, ſed oſſorum vitia reſpectu poſiti, noſtraque in nos delicta naturam perturbant. Animæ etiam morbi affectionesque communes quidam & avitâ progenitantur vitâ. Et nullum novum, aut veteribus non commemoratum vitii genus erupit.* Eodem accommodat & Sophocles illa ex *Antigone:*

Ὃσ γὰρ τοι τῶν γε πάροιθε, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ τοῦτο, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c. 7.*

Nisi ipſe nunc dicerem vel nuper natum,
Sed ævo ab omni: vetera ne occulte latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego tranſpoſitis vocabulis. σ. σ. καὶ. ὀ. Vide *l. 6. §. 37. & l. 9. §. 14.* Item *l. 5. §. 10. & infra §. 23.*

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται τυγχάνειν, ἢ ἐὰν μὴ αἱ καταλήψεις αὐτῶν [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [*] ὡς δηλονότι ἀναζωπυρεῖν ἐπὶ σοί ἐστι. [b] δύναμαι, φὴ τοῦτο ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. εἰ δύναμαι, τί περίεστομαι; [c] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας ἐδὲν ἔλως πρὸς τὸν ἐμὸν διάνουαν. ἔστω [d] πάντα, καὶ [e] ἐχθὲς ἀ. [e] ἀναβιώναι σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς εἰώθεις· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

§. 3. [h] Πομπὴ κωμῳδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, μίμια, ἀγέλαι, [i] διαδρεχίσμοὶ, [k] κυνίδιοι ὀστάρεον ἰρίμμενοι, ψωμίον οἷς καὶ τὰ ἰχθύων δεξαμένη.

§. 2. Dogmata in te aboleri qo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extingvantur? qas resuscitare tibi, qoties libuerit, licet. possum de re ista, qod oportet, opinari. Si possum, qid perturbatur mihi animus? nihil qicqam ad mentem faciunt, qæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum offıculum, offula in piscinam immissa,

for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inqit, *aboleri non possunt, nisi phantasia, unde orium habent, sursum extincta. Φαντασίαι* autem *νοεραὶ*, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laertium *l. 7. in Zenone*. *Φαντασία λογική, ἡ γὰρ λογικῶν ζῴων, τοιόνδε ἐστίν. Phantasia rationales, sive qa sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* Sive ὑπολήψεις, uti ipse se in sequentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ita *συμφώνως τοῖς ἑπτὰ μύσταις. mortificate cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss. c. 3. v. 5.* & πεφανέρωται πρᾶγμα τοῦτο, ut *δογματίζειν* Marcus, in *ὑποφορηματικῆς* Astrampsycus,

Νύμφαι ὄρειαι, πίστεων ἔξω πράγματος.
Mortuus videris, existimo rerum habebis.

Ὡς δυνατὸν ἀναζωπυρεῖν] lego ἀεὶ, *φαντασίας* nimirum. in potestate, inqit, tua sirum est phantasias sive opiniones veras rectasque, qas priùs animo conceperas, verùm, tanqam sub cineribus ignıculi, sopitæ qodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi voluerıs. Ita Paulus Timotheum monet, *Epist. 2. c. 1. v. 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, excusitare donum Dei.*

Δύναμαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ita *l. 6. §. 52.* Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel alia nihil opinari.* est autem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem fere hic, qod *εἰκῇ ὑπολαμβάνειν, recte methodò opinari. l. 5. §. 3.*

Τὰ ἔξω] Ita *l. 4. §. 3.* Τὰ πράγματα οὐκ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Qod res ipsæ animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l. 5. §. 19.*

Τῶν πάθει, καὶ ἐρέω πῶ] Vide *ad l. 3. §. 5.* & *infra §. 12.* Seneca *Ep. 71. Da mihi adolescentem succumptum & segnem vegetum: dicet fortunissimum sibi videri, qi omnia rerum adversarum onera regalâ cervice sustollat, qi supra fortunam exstat. non mirum est in tranquillitate mos constare: illud mirare, hic excelso aliqem, ubi omnes deprimuntur, ubi stare, ubi omnes jacent. qid est in tormentis, qid est in alıis qa adversa appellamus, malè? hoc, ut opinor, succidere nescientem, & nocturum, & succumbere: qorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub gelidos pondere. nulla illum res mutorum facit: nihil illi rerum qa ferenda sunt, displicet. nam qicqid cadere in hominem potest, se se accidisse non gemitur: vires suas novit: scit se esse omne ferendo.* Vide *ad lib. 6. §. 19.* & *lib. 7. §. 67.* & *lib. 8. §. 46.*

Ὡς ὁρᾶται] *qas antè vidisti.* ἀς Xylander. non accedo. res, inqit, cùm eadem ipsæ maneant, tu eòdem modo innuere nunc, ubi vacillere te sentıeris, qomodo ante speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l. 6. §. 3.* πᾶλαι ὑγρατέρᾳς βλέπε. *vigilans rursus inspice.*

Ἀναβιῶναι] *revivisscere* qodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρῆσαι τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout diximus, resuscitando. Ita Apostolus *ad Eph. c. 5. v. 14.* Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qi dormis, & resurge ex mortuis.* atqe hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c. 20. v. 6. partem habere jnam in resurrectione prima:* illâ nimirum, qâ *οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζήσιν. mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c. 5. v. 25.* Vide *l. 6. §. 31.*

§. 3. Πομπὴ κωμῳδία] Vana vilisqe varia coacervet; qibus paria geminâqe formè vult ea esse pleraqe, qibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habemus supra *l. 5. §. 33.* nec absimilia prorsus *infra §. 48.* Plinius minor *l. 9. Ep. 7.* ubi venatitem eorum exagitaverat, qi Circensibus tanqopere capiebantur, *Capio*, inqit, *aliqam voluptatem, qod hac voluptate non capior.* Vide *ad l. 6. §. 44.* Gregorius Nazianzenus *ad c. Arium.* Ἀι δὲ κάτω σαλπίδες ἄνθρωποι, καὶ τὰ γίνα τούτοις τῆς προσηκούσης ἐμοὶ τῶν σωμάτων γίγνεται παίγνια. *Terrena autem hæ pectora, atqe hæc gementum desiderıa, brevis hujus & caduca vitæ nostræ ac fictæ ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Πλὴν ὑμῖν παιδιὰ τις ἐστὶν ἡ λῆρος ἦν, περὶ ἃ τῶνδε ἀμιλλᾶσθε, τὸ Χριστιανὸν εἶναι ἢ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα οἱ ἐκτὸς καὶ ἄλλοις παίζονθαι τάχιστα παρεμίσει τις καὶ παίπαλοποίησις, τάχα δὲ φθερμάτων ἔμοιγε ἡ συναγωγὴ. ὡς οὐκ ἐδεῖτο ἐν οἷς πολλῶν τῶν βιωμαζόντων. καὶ τῶν ἄνω ἡ πάλαι μαθητεύσασα ἐκκλησία. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παρακείμενον ἀσφαλὲς, τὸν ἐν-

A *εἶναι. Omnia cum hoc nos, qod Christianus & esset & nominaretur, ludus qidam ac umpa ipsi essent. Alios enim ab aliis etiam ludis posse, non secus atqe in scena, qa celeritate & figura & dissolvitur, cùm facultas fortasse deletur, qàm confutantur: ut ex multis hujus vitæ mutationibus, & prosperitate subsam ac deorsum labente perspicere licet: prætatem vero hominum unam proprium esse, qodqe tuto permaneat.* Et mox: Τοιοῦτόν ἐστι βίος ὁμῖν τοῖς ζωσιν πρόσκαιρα, ταῦτα τὰ ἐκ γῆς παίγνια, εἰς ἅπερ γενόμενοι, εἰς γυμνοὺς ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qa fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cum non simus nascamur, cum nati simus, rursus dissolvamur.*

B Vide *ad l. 11. §. 6.* & *l. 12. §. 36.*

Διαδραζιστικὰ] *velitationes, hastiludia.* Xylander recte. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteatur, qicqam erat. *δορυξοάνους, dejecti sagittarios.* Hesychius. & inde *δορυξοεῖσαι* pro *velitationibus*, qa velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, uti videre est apud Livium *hist. l. 1.* & *l. 26.* & *l. 36.* & Vegetium *de re milit. l. 3. c. 16.* Erant autem *velitationes*, vel *feria*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludera* oc exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magis redderentur. indè ad *concertationes* qasi vis translatum est vocabulum *l. 4. c. 3. διαδραζιστὰς τοῦτος, sese mutuò impetentes.*

C Κυνίδιον ὀστάρεον ἰρίμμενον] Ita Apostolus *ad Philip. cap. 3. v. 8.* præ fide justitiæqe Christiana, veràqe ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖται τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi *σκυβάλια* dicta, si Grammaticos audimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina*. σκύβαλον, *κόπρος*. Hesychius. τὸ δὲ ἴσχιον ἐκβλῆτον. Σκύβαλον, *stercus per ostium emissum.* Etymologus. atqe ità accipiunt interpretes plerique, eodemqe facit qod Apulejus *florid. 2.* qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magis labore qàm usu.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκυβάλου, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίδιόν τι ὄν. Σκύβαλον vocatur id, *qod canibus est projectum, qasi κυνίδιόν τι ὄν.* Svidas. atqe ità usurpavit Aristo in *Epigram. Anthology. l. 1. c. 33.* ubi poeta avt literator elicjis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lautioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, *δύπνου σωρὸν ἀπὸ σκυβάλων, cenam frequentem largamqe satis ab eis qa canibus projiciuntur, reliqet.* Verum de vocabulo isto, qod latè patet, & nos latiùs alibi. Offisum autem canibus projectorum meminit eò magis Marcus, qa ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

D *Dente canes ambo rodit, socium, qem diligis, odit.*

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist. 22. ad Basil.* Κυνὶ βρῶμα βίβρωσκε μάτην καὶ ἀλλήλων ἐπιλίζου. *Cibus canibus projectus ne modo illorum alium ne alium armet.* Indè Platonis illud, κύνες ἐσμὸν μισοῦσι, esse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse a Laertio Apulejoqe perhibetur. de qo alibi diximus.

Ψωμίον οἷς καὶ τῶν ἰχθύων δεξαμένη] lego *δεξαμενὴ. in piscinas* Xylander. rectè. est enim *δεξαμενὴ aquarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Fronino loqi libuerit, *receptela.* ita enim legendum apud hunc avtumno, *de Aquæductibus commentarios. Irrigones agros, tabernas, cænacula, & conceptelas*, pro qo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè *δεξαμενὰς, ὑδάτων δοχεῖα.* Hesychius. *aquarum conceptacula*, sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l. 5. p. 163.* Ὅσα πῶνται οἰκίαι ἐχεύδω δεξαμενὰς ἔχουσι. *Quotidiè fere domum cisternas habere.* Alexander *problem. l. 1. q. 54.* Ἐπὶ τοῖς θερμοῖς δεξαμεναῖς καίπερ ὄντα. *Siqis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend. l. 10. c.* Τὸν ἐντὸς ἰχνῶν ὕδατι, τοῦτ' ἔστιν οἷς τὴν ψυχρὰν δεξαμενὴν. *Sic nemo audet pedes tingere in frigidum.* id est, κολυμβήθρᾳ, *in piscinam.* Laertius *l. 7. pag. 158.* in Zenone. Ἔλεγεν δὲ, τὴν μετακὸ τὸ τὸν φοινίκων καὶ τὸν σικύων ἐσθίειν, ἀέρος, πλουσίων σφαιρουσῶν, οἵτινες συμπίνουσι, καὶ τοῖς ἀκοαῖς προσκλίνουσι, ὡς συκαῖς τοῖς ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδατι καιρὸν κάλλιστα ὄντα τὸ ἰμβλήσεως λέβη. *Porro avdare, qum is qi modum inter loqventem & audientem est, aut verberatus orbicularibus, deinde agitatus aurıbus mollat, qem-*

formicarum ærumnæ & bajulationes, musculorum perterritorum discursus, sigillaria verticillis cita. hoc genus sunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmque consistere par est, non avtem insolescere : intelligere nihilominus, tanti

τας *, μυρμήκων πολυπονίας, καὶ ἀχθοφορίας, ἁ μυιδίων ἐπ' ἐμὲ πόνους ἀμύνασθαι, b σιγιλλάρια τε καὶ ροστικύμενα. χρὴ δὲ ἐν τούτοις c ὑμνεῖν μὲν καὶ μὴ φρυάττεσθαι ἐπάνω.

* — μανίας. a L. 1. c. 8. 22. b L. 2. §. 2. c L. 4. §. 25. l. 8. §. 43.

ANNOTATIONES.

quemadmodum & cisterna aqua per orbes injecto agitatur lapide. A Dubitat hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ὁ τοῦ ἀνεμοδούλου, cum a laudatore, tum ab editore secius accepto. narrabat autor ille Photii cupisdam a Justiniano in custodiam missi historiam: Τὰ μὲν πρῶτα, inquit, καταφυγὼν οἷς τῶν ναῶν τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἱκέτης τοῦ ἱεροῦ τράπεζαν οὐδένος (lege ἑαυτὸν) ἀπέφηνε. — ἐπὶ δὲ δὴ δίκαστρον ἐς τὸν σύνδικα τὸ ἱερὸν ἦκεν, ὃς ἀντὶ τοῦ τὸν Θεὸν δίκαιον ἱξαιτήσασθαι ἐπιόντα, ὅπερ μάλιστα πάντων ἐπιτηδεύειν οἱ Χριστιανοὶ σίδασι. *Tum primum in Despara templo ad sacrum aram supplex confugit.* — *Secundo deinde in Sophiæ templum cum venisset, suspensis descendit ex ipsum fontem sacrum, cujus summa Christiani vitæ solemne religio est.* qo B loco Svidas δεξαμενὴν intelligit mensam sacram, τὴν τράπεζαν τὴν τοῦ Θεοῦ διχαίνων. *mensam, qa res divinas sacrasque recipiebat.* errore supino nimis. quem fugit Photianæ geminæ mentio fiat a Procopio, prioris, qâ ad mensam sacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ ὁ τὸν δεξαμενὸν in Sophiæ fano se contulerit. Seidæ παράφρασιν istud advertit Nicolaus Alemannus, sed in aliud haud minùs crassum sredumque incidit ipse, cum δεξαμενὸν emissarium est interpretatus, & ἀντὶ τοῦ ὑπονόμου. pro *cloaca*, quàm appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accipit; hoc est, pro conceptaculo illo, in quod aqæ, postquam sacris perficiendis infervierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *fontem*, multo minùs *decemum*, dicerret ? qis *apud Christianos eam in maxima esse veneratione* ? imò loci illius vilitatem à veneratione remotissimam insinuat Gregorius, cùm sacerdotes malos assimilat aqæ baptismatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa postea in *cloacam descendit.* est igitur Procopio ὁ δεῖνα δεξαμενὴ nihil aliud, quàm ipsa *fons sacer*, quem βαπτιστήριον & κολυμβήθραν patres prisci, Alemanno etiam agnoscente, passim nuncupant. Offulam in piscinas missam commemorat, qia hoc spectaculo sese oblectare solebant piscinarum domini, cùm ad escam mansuetam pisces accurrentes concurrentes. Ambitionem avtem luxumque veterum qorundam, in piscinis extruendis pi- D scibusque alendis, ex Varrone solo satis discere licet, *qs de re rustic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hortensium cùm extrema piscinas suas ex ædificata duodena multa sestertia coperet, cum omnem mercedem esset, qas dabat piscibus, consumpsisse.* Qin & de Hortensio idem *ibidem. Non fuisse ortæ illum non posse pisces, nisi eos ipse pascaret ultro : ac majorem curam sibi habuisse, ne ejus esurirent muli, quam ego habeo ne mea ita Rosea esuriant asini: & quidem mercâpe re, & cibo & pretio, cum non paulo sumptuosius, quam ego hos, nunciaret vectum. ego cum uno servulo, hordeo non vendito, apd domesticâ, meos multissimos ale asinos. ille promissa qi nunciarent, piscatores habebat complures : & E ei piscatores munera apportabant frequenter, ut à majoribus absumerentur. præterea salsamenta eo ejus piscinas emptitia conjiciebantur, cum mare turbaret.* Additqe : *Celeritas voluntatis Hortensii ex equis educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, quàm à piscina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de agrestis piscibus, quàm de nunciis valentibus servet. itaqe nunus laborabat, ut servus ager, quam aquam frigidam biberent sin pisces.* Ælianus *hist. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrensi Lyciæ sinu situm esse Apollinis templum, cui piscina sit adsita : Τὸν δὲ τοῦδε τοῦ ἱεροῦ τρία μόνοις διανεῖμον τῶν τοῦ Διὸς θυμάτων. ἐξ ἡμέρης δὲ ἐμὲ τοὺς ἰχθῦς αὐτοὺς τροφεῖον, καὶ τῶν F ἱερῶν ἐδίοντο, ὑπαδύντων καλπίδων ἀμφορικῶν. καὶ χαίρουσι τοῖς θύνναξι, καὶ τὸν τόπον ἄδεια ποιοῦσι πλεῖστη σφίσιν ἄγειν ἀγαθόν. *Ad dei sacerdotem venalium tarnos deo immolantium differentem orbes pisces gregatim adnatare, & tanquam convivas ad epulas tuentatos carnes comedere, & immolantes ex eo voluptate affici, & sibi perfruclere qod pisces sua sacrificatorum pascantur indicare res suas bene & felicter cessuras esse.* Idémque *l. cod. c.* 30. Χαιρούσι δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπαδύοντες τῇ πλοίσι, καὶ τροφὰς ἁπλῶς δεχόμενοι, σκολιαχθῆ καὶ οἷοι, καὶ τρίφωβα. *Perantlis quidem locis manifestato pisces, & se appellantibus obtemperantes, & cibos objectos libenter excipientes alantur.* Quoniam avtem piscium ifliusmodi ad signum datum offulamqe missam certatim facto concursu ludos sibi facere domini eorum solebant, ideò *piscinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, quàm ad vesicam pertinere.* Sed & τοὺς τῆς γυναικὸς δεξαμενάς. id est, *ventres receptacula* Philo dixit. vide *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων πολυπονίας καὶ ἀχθοφορίας] Seneca de occupatis qibusdam, sed nullo fine certo sibi propositio fatigentibus ; *de tranq. c.* 12. *Inconsultus illis vanusque cursus est : qales formicæ per arbusta repentibus, qa ne fructuosum cacumen, deinde ne G unum quidem agentium.*

Μυιδίων ἐπ' ἐμὲ πόνους ἀμύνασθαι] Ità de eisdem Horatius *serm. l.* 2. *sat.* 6.

Currere per totum pavida conclave, magisque

Exanimes trepidare. —

qibus ille opes confert, earúmque usufructuarios. Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια ποροστικύμενα] Glossæ. *figillari.* Στιγλάρια. forsan, *figillaria.* Μυρίστικα. vel etiam, *figillati.* Μυροστύκια. *Sigillaria*, sive *figilla*, parva sunt ligna, icunculæ sive imagunculæ. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. subjicit, *c.* 11. *Qasi vero supersint qi qam figillaria, qa Iasium reprasentis adhuc infantia ofciles fictilibus prabent, tenuis officio religionis adscribere.* & in fine capitis, *figilla* vocat, *qa arte fictilis fingerentur.* Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Claudio: *Tiberius parvum potenti homines, consularia ornamenta dedit : sed mutantes legitimos flagitantes, ad solum sodalitii referentia.* *Quadragesimo autem Saturnalia & Sigillaria mississe ei.* Seneca *Epist.* 12. *Ego sum Felicio, Philosfi vellus plius, deliciolum tuum, cui falebas figillaria motare.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut autem tantum figillarium extrinsecus qoqe moveretur.* Et *de Orat. c.* 12. *Cum perinde faciant nationes, adoratis figillaribus suis residendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos esse figillaria ipsa confessa.* *Sigillola* eidem *lib. eod. In figillolis parvulis contrahere se Deos, & alicui ad corporis similitudinem coarctari: at vero ne vastis porrigere se longius usqe ne maximitate producere.* Porrò sigillaria ποροστικύμενα, ut Marcus hic, sive ἀγάλματα ποροστικύμενα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*, sunt sigilla sic concinnata, ut servorum sive verticillorum quorundam ope, pro tractantis arbitrio aurecta cinqe, modò in hanc, modò in illam partem moverentur. figurisqe subinde variis exprimerent. Aristoteles *de mund. c.* 6. Καὶ οἱ ποροστικύμενοι μὲν μιμοῦνται ἐκπεπονημένοι, ποιοῦσι καὶ ἀνοίγοντα καὶ κλείοντα τὸ ζῶον, καὶ ὅσοις καὶ ὁρμᾶσθαι, ὅσα δ' ἄλλα ποιοῦσι τὰ μέρη, μιμεῖ τοῦτο ἐκεῖνος. *Prastigiatores, qos neurospastas appellant ob id, qod imagunculas animatas esse fidentes doctissime enarrentur : qi cum funiculum aut nervum adducunt, cujus cervicem & manum qasi annexam sustulant, humerumque iisdem & oculum torquent : inter dum cruem omnia membra, idqe qadam cum venustate atqe aqabilitate moveat.* Qod Apulejus *de mundo. Etsam illis, qi ne ligneolis hominum pigmis gestus movent, qando solum membri qod agitare solent, crassitiem, torqebitur cervix, inclinet caput, oculi vibrabuntur, manus ad missilem usum prasto erunt, nec cruentasse totus videbitur vivere.* Erant ea plerunqe lignea, ut Apulejus hic. Horatius item *serm. l.* 2. *sat.* 7.

— *nervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Larvam argenteam attalus servus, sic apinor, ut artuculi ejus verterbraqe lacera ex omnem partem flecterentur. hanc cum super mensam semel iterumqe abjecisset, & catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret, &c.* Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ frequenter est usus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Usus est & Clemens Alexandrinus non semel. sic enim *Strom. l.* 2. Μυροστικύμενον δὲ ἐμοὶ, ἀψυχον ὄντα, φυσικῶς ὑπεγόντως, νῦν ἀνάπτον παρελθόν, ὁρμὴ τε ὁ προηγούμενος τούτου. καὶ αὐτὸ ὑγιαῖνε ὑπαὸ ζῶον οὖσι, ὃ νῦ ὁρμᾶσθαι δύναται λελογχὸς ἀπὸ τῆς ἕξεως ἀλλοῖος πνεύματος. *Qod si aut, tanqam mamona, naturalibus operationibus motus fundus arbitrabitur, superveniens est arvolantis animus, & appetitus, qa ea prasedit. Nec ergo illud utiqe animal, qale sit intelligo, cujus vim apprendo, qa ab externa causa movetur, fortius est necessitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Ista avtem sigillaria ποροστικύμενα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æstimatione habenda pare merito recenset Marcus illic. Itaqe Siracusanus ille in Xenophontis *sympolio*, qi eas exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qod hâc ratione filulis hominibus illuderet; ἀνοί γάρ, inqit, τοὺς ἐμοὶ ποροστικύμενα διὰ μικροῦ τρέφουσι. *Nam illo properca qod spectent imagunculas meas, qa fidentes tenta moveantur, me alunt.* Soleane habebat, qocunqe terrarum veniret, καφεῖν μὲ ἀθόλιον, ὄφιόν τε ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam*, loci incolis comprecari.

Ἐυμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄνιθι ἐν τῷ ζῷ ἐυμενῶς. *Exerde e vita aqo animo.* Sed ἀσμένως *laborter.* De verè Christiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσπάσεται τὸ δὲ τοῦ βίου ἀναλυθῆναι. χάριν ἔσως καὶ τῷ τὸν αἴτιον παραγεγονέναι τοῦ ἐνδιδῦ ἐξόδου, καὶ τῷ τὰς ἐπιβολὰς τοιχαράσσοντι ὑγιαναι, πρόφασιν ἔλογον λαβὼν, ὡς ἂν ἀνὸς παρέχοι, ἐκπλεῖν ἐνιδεῖξας, ὃς ἐστι, τῷ μὲν δι' ἀνομιῶν, δι' αἰγιαλοὺς δὲ Κυρίῳ. H *Laborantem ab hac vita liberabitur, habens forsasse gratiam, & ei, qi causam prabuit, ut hinc exiret, & ei, qi molestus est infidias: qia ita beneficium accepit occasionem, quam ipse non prabuit, sospitum offendendis quisnam sit, ille qidem per tolerantiam, Deumve vero per charitatem.* indè ἀσμένιζειν Marco, *l.* 5. §. 9.

a L. 5. §. 16. π ο πολίτε ἄξι☉ ἑκασ☉ ἐστι, ὁσα ἄξιά ἐστι πολι-τεῖε ἃ ἐσκόδακεν.

b Inf. §. 30. l. 8. §. 33. * Vide Not. c L. 1. §. 16.

§. 4. b Δεῖ κ᾽ λέξιν ☉ξακολυθῶν τοῖς λεγομένοις, ᾗ καθ᾽ ἑκάστ☉ ἐρμὴν γινομένοις. κὰν * ἐπὶ μηδ᾽ ἕν᾽ ἀτέρῳ, ἐυθὺς ὁρᾶν, c ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀναφορά. ἐπὶ ᾧ δ᾽ ἑτέρῳ, ☉ξαφυλάσσειν, τί τὸ σημαινόμενον.

§. 5. Πότερόν ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μ☉ πρὸς ταῦτα, ἢ ὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ ☉ξ᾽ ἧ τ᾽ ὅλων φύσις δοῦσά μ. εἰ δ᾽ μὴ ἐξαρκᾶ, ἤτοι ☉ξαχωρῶ ἔτ᾽ ἄλλ᾽ τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἀπολύσαι, εἰὰν ἄλλ☉ ᾖτ☉ μὴ καθήκῃ. ἢ περάσ-σω ὡς δύναμαι, d ☉ξοπτερυγλαδὸν τὸν δυνάμενον κ᾽ πρόσχρησιν ᾖ ἐμοὶ ἡγεμονικὴ ποιῆσαι ὁ τὸ ἰὸς τῶν κοινωνίαν τῶν καίριον κ᾽ χρήσιμον. e ἴ. ἃ γὰρ ἂν δι᾽ ἐμαυτ᾽, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ἐὰν μόνον χρὴ συντείνειν, f ἰὸς τὸ κοινῇ χρήσιμον κ᾽ διάφορον.

§. 6. g Ὅσοι μὲν πολυΰμνητοι γενόμενοι, ἤδη λήθη ☉ξεδόθησαν; ὅσοι δ᾽ τούτ☉ ὑμνήσαντες, πάλαι ἐκτεθέν᾽;

d Inf. §. 7. e Inf. §. 54. 55. f L. 8. §. 2. l. 9. §. 23. g L. 4. §. 12. h L. 3. §. 3. 10.

qemqe esse, qanti illud est in qo studium posuerit.

§. 4. In sermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid desiqnetur; in altero verò, qorsum referatur, considerandum.

§. 5. Sufficítqe ad istud mens mea, necne? si sufficit, eâ tanqam instrumento ab universi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, si non sufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere potest, nisi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod possum facio, co adscito qi mentis meæ operâ ulus id possit, qod ad societatem humanam est hoc ipso tempore tempestivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas est qod est societati utile & congruum.

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc sunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi istos celebraverant, jam olim penitus aboliti sunt?

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi *ἀηρίνοις* Plutarchus, qod *ἀσταυρίνοις* Herodotus dixerat.

Τοιοῦτ☉ ἄξι☉ ἑαυτ☉] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. *Καῖ☉ λεξιν*] Vide *l.* 6. §. 53. non est autem *καῖὰ λέξιν* hic verbatim, ut interpretes opinari sunt: sed *ne formone, sive in oratione, inter loqendum.* ut *καθ᾽ ἑκάστην ἐρμὴν, in omni conatu, sive molitione.* Sed nec *ὁρμὴ* inquit, sed *πᾶς γινομένοις πραγμαλεθῶν*, non *omnis conatus*, sive *proposita*, sed *ne omnis conatu* sive *proposito, eis qæ fiunt*, sicut *ne formone omne, eis qa dicuntur, animum advertendum monet.*

Παραπλεθῶν] qod *supra* §. 30. *συμπαρεπλάκησαν τοῖς οὖσιν, animum simul intendi.* Vide *ad l.* 2. §. 8.

Καῖ καθ᾽ ἑκάστην ἐρμὴν] haec est *ἐπιτηρῆσ᾽* illa *καθ᾽ ἑκάστην σκέψιν, consideratio* sive *actionis* sive *molitionis* cujusvis, de qa *supra l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καῖ ἐπὶ μὲν τῷ ἑτέρῳ] avt ista loco mota sunt, avt *ὕστερον περίεργον Ὁμηρικῶς*, ut ille loquitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipse subjunxit. ita qe in vertendo prius dictorum ordinem seqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκοπὸν ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 18. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cum omnisjaqe verbi natura sint duæ, a qa re, & in qa re, vocabulum fit impositum. — Priorem illam partem, ubi, cur & unde sint verba, scrutantur, Graci vocant ἐτυμολογίαν. illam alteram περὶ σημασιῶν.* Ita enim distingvenda dictio Varroniana.

§. 5. *Πότερον ἐξαρκεῖ*] Prudentissimum monitum, nè viribus nostris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe est, qod nequeas, capiti committere pondus:
Et pressum insicco mox dare terga genu.

Jason Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. *Καὶ ἐπὶ τὰ μὴ ξένα. καὶ μὴ ἐξέταζε.* qod Junius vertit, *Difficiliora tepete ne ea qæras temere: & valentiora viribus tuis ne exqiras imprimis.* Phaetonti Phœbus apud Evripidem a Clemente Alexandrino adductus *padag. lib.* 3. *cap.* 2. ex restitutione Grotiana;

Τῶν ἐκὸς, παῖ, μὴ δίγνᾳ ἄνωθ᾽ ἰὼν,
Μηδὲ ἀπόβῃς τὸν δίφρον, ἐλαίνων μὴ μαθὼν.
Ab parte habenas tangere ignará manu,
Cavetoqe, fili, scandere equitandi rudis.

Eupolis *Autocl.*

Ὅστ᾽ ἀνωφέλευτος, ἀ πρυτάνεις, τὸν παῖδ᾽ αὐτὸν
Τόνδε λαμβάνον ἄφνω, περὶ ἧς μαθὼν τὰ τοιαῦτα.
Pal, senex, parum sapuisti, qe tam cito stipendium
Hoc equestre sumpsisti, prosapiam vestram equitare dedicavit.

Flaccus in *arte.*

Sumite materiam vestris, qi scribitis, aqam
Viribus, & versate diu, qid ferre recusent,
Qid valeant humeri. —

Spectat horsum Christi Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, *ὅτι πάντ☉ πρῶτον ψηφίζει τὸν δαπανον, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qid primo considerat sumptus secum reputat, num supperat unde perficere possit; ne si posito fundamento fabricam absolvere nequiverit, ludibrio exponatur deridentium.* Ὅτι ἀνθ᾽ ὧν ἐβούλετο ἐκτελέσαι, τοῦτο οὐ δυνήσεται, τοῦτ᾽ ἐν ἔσχατοις ἐλπίζει. *Homo iste adificare cupierat, verum perficere non valebat.* Μᾶν δὲ μὴ δυναμένοις τισὶν τὸν ψυχὸν καῖαπάυειν, συναίρειν ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. διὰ τοῦτο

A *ἐμῶτ☉, ἢ ἀπατᾷ☉ντ☉. εἶτα τρίβ☉, καὶ καῖάῤῥίπτει, καὶ πυρέτ☉. Nunc cum nonnulli deglutire buccellam non possint, volumma emunt, eaqe devorare conantur: unde fit aut strangulatus, aut gravatus laboret: unde vertigines, fluxiones & febres arripiuntur.* Epictetus *l.* 2. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 39. *Ἂν ἐπὶ δύναμιν ἀναλάβῃς τὰ πρόσωπα. καὶ ἐν τούτῳ ὑγκυμόνας, καὶ ὁ ἰδιώτης ἐκπλήττ☉ς, παρίλιτος. Si quam personam, qa vires tuas superat, indueris: tum eam indecenter geres: tum eam, quam sustinere posses, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 27.

Παραχωρῶ τὰ ἔργα τῷ δυναμένῳ] Ità Ulodes *Odyss.* φ. v. B 152. ubi arcum Ulyssium intendere frustrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ἢ μὲν ἐγὼ τοῦτο —
O amici, non ego qidem intendo,

vel ut Dionysius Merathemensis apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. E. sed sensu parum honesto usurpans, exulit,

— ἃ δύναμαι ταύτην, βαλέτω δὲ καὶ ἄλλ☉.
Arripere aeqeo, sumat alius.

Ἐὰν ἄλλ☉ τοῦτο μὴ καθήκῃ] Ità Jason Sirachides loco priùs adducto, monito suo prudentissimo sanè ille, subjungit; *Ἀπροσλαμβάνεται, παῖδα διανοῦ. Qa mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita.* Utergve vult & Jason & Marcus, non detrectandum esse id, qod est officii nostri, etiamsi ad effectum pro desiderio nostro perducere neqeamus. Siqidem in his obunet, qod Naso *Pontic l.* 3. *El.* 4.

C *Denqe opus nostra culpetur ut undiqe cura,*
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hoc ego contentus augure esse Deos.

Προσπαραλαβεῖν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *polit. præcept. p.* 819. *B. Ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰαυῖ☉ φύσει, ἱματ☉ τινα, δεῖ πρὸς ὃ χεῖρα ἑτέρα πέφυκεν, ἀφιέντ☉ τοὺς μᾶλλον δυναμένους. Verumtamen ne tua natura pertesa oportet ad ea, in qibus ipse minus à natura vales, qi præstare id qod tibi deest rectius* D *possint deleqare.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. *Ὅσοι μὲν πολυΰμνηται*] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infra* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτ☉ ἐμνήσαντο] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis suis scripto traditis & posteritati consecratis conciliare ac largiri proficebantur, etiam ex ipsis illis haud pauci oblivioni sunt tradiri, memoriáqe illorum una cum scripto ipsis intercidit. Hoc est enim, qod poetæ cumprimis, nec soli tamen, solent patronis, favoribus, familiaribus suis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

E *Μνασῶ δὲ μάλιστα τίμι ἰόμαι ὑπαφίλ☉.*
Ὄφρα κ᾽ ἐὼν ἀίδαο κεκριμένος, ἐσθλὰ ἀκούσῃ.
Καῖ᾽ ἀλαὸς μόρσιμ☉ ἐπὶ ψυχρῷ Ἀχέροντι, &c.
Musarum verò in primis venerare sacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, bona audias,
Neqe mysterios lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referunt Musæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cœlum stellas, dum vehet amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cœlo Musa beat. —

§. 7. Avitilii nè te pudeat. hoc est enim tibi propositum, ut quod est muneris tui facias, quomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, si ad propugnaculum ascendere solus, qia clavdus es, noqeas, ab altero verò adjutus possis?

§. 8. De futuris solicitus nè sis. accedes enim ad ea, si ità necesse fuerit, ratione instructus eàdem, qà nunc ad præsentia uteris.

§. 9. Omnia sunt sibi invicem implexa, & vinculo qodam sacro sibi invicem sic devincta, ut nihil al-

§. 7. [a] Μὴ ἀισχύνῃ βωβύσιμον. σχόπει] γάρ σοι ἐπιτροπῆν [b] τὸ βλητέλλιον, ὡς τειχομαχίαν. τί οὖν ἐὰν σὺ μὲν χωλαίνον ἔχῃς τὸν ἵππον ἀναβῆναι μόνον μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ δυνασθῆ ἢ ἔχει;

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ περιεργάζου. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, [e] φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις πεπλέκεται, καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδὸν οὐδὲν οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο

a Sup. §. 5. l. 10. §. 12.
b L. 10. §. 25.
c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. §.
d Inf. §. 46.
e L. 12. §. 9.
f L. 6. §. 38.
g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem *ode* proximâ fuse prosequitur. Naso *amor. l. 1. El. 10.*

Scindantur vestes, gemmæ frangantur & ornamenta
Carmina quam tribuere, fama perennis erit.

qem & vide sis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El. 15.* Plinius major *præfat. nat. hist.* *Apion Grammaticus*, hic qem *Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, cùm publica fama cymbalum potius vidêri posset, immortalitatem donare à se scripsit, ad iper aliqua componebat.* De majore ipso minor *l. 6. ad Tacitum suum Ep. 16. Video meris ejus, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. quamvis enim pulcerrimarum clades terrarum, ut populi, ut urbes, memorabile casu, quasi semper vulturis occiderit; quamvis ipse plurima opera & manufura condiderit, multum tamen perpetuitatis ejus scriptorum tuorum æternitas addet. cquidem beatos puto, qibus Deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda; beatissimos verò, qibus utrumque.* Idomeni Epicures: *Si gloriâ tangeris, memorem te gratiâ mea facient, qam omnia ista qa calet & præpter qa colerus.* Refert Seneca *Ep. 21.* Subjungitqe. *Nunqid ergò mentitus est? qis Idomenea nôsset, nisi Epicurus illum suis literis immortalisset? omnes illos magistranas & satrapas, & regem ipsum, ea qe Idomenea tumidas petebatur, obscura alta suppressit. Nomen Attici parva Ciceronis epistola non fecisset. nobil illi profecto genus Agrippa, & Tiberius præpotens, & Drusus Cæsar promeperat; cuivis tam magna nomina tacerentur, nisi Cicero illum applausisset. Profunda supra nos altitudo temporis vacuit, parva magnorum copiæ exercent, & in idem qandoqe silentium abitura celeberrima refiftent, ac se deo vindicabunt. Qod Epicurus amico sibi potest promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud posteros gratiam; possum nostrum duraturæ nomina educere. Virgilius noster duobus memorandum æternum promisit & præstat.*

Fortunate senex, si qid mea carmina possunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumqe pater Romanus habebit.

De Niso & Evryalo *Æn. l. 9.*

§. 7. Μὴ αἰσχύνῃ βωβύσιμον.] Periochen superiùs proximam, à librario alitnde interjectam censet Xylander: qia qæ hic dicuntur, eodem pertinent. qò priora illa §. 4. & sunt reverà argumenti eiusdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obstat, qò nimis ità fuerint à Marco ipso digesta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, charta illinere solenne habuit. qod & *infra* §. 14. & 16. animadvertere licebit. Restè autem idem monet locum hic habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad. a.*

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Usurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l. 9. Ep. 7.* & *ad Attic. l. 9. Ep. 4.* Sed & Aristoteles *polit. l. 3. c. 10.* Τῶ δὶ ἑνὸς ἢ δύο ἀγαθοῦ βουλεύε. (agnoscu Solomonis illud, *Eccles c. 4. 9. 9.*) τὸ γὰρ ἓν τὸ,

Σὺν τε δύ' ἐρχομένω.

Una autem duo bona meliorem sunt. Hoc est enim illud,

Duo simul comites.

Idemqe *Ethic. l. 8. c. 1.* Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, ἑνὸν καὶ πρὸ ἕρχεται ἀγαθόν. *Si bini simul ire parent, & ad intelligendum & agendum magis idonei sunt.* Et Cicero *offic. lib. 2. Omnes natos & nascituros vita, adjumenta desiderat.* Ita generalitas acceptum jure probabitur, qod de animi virtute vîqe corporis Sallustius in *Catilin. Utrumqe per se indigens, alterum alterum quærebat eget.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

— *alterius sic*
Altera poscit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l. 2. §. 1.*

Ἐπιγνῶν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui est officii & muneris exeqi. ità *lib. 5. §. 25.* Ἃ διδόμενα, καὶ ἃ διδόμενος τοῦ, ὑπ ἐπιβάλλοντ. *Qad non ad hominem, qa homo est pertinet. & lib. 10. §. 24.* Ὅσα ἕκαστον ἐπιβάλλει. *Qa unicuiqe conveniunt, ad eumqe pertinent.* Herodotus *l. 4.* Ἀναλαβόντες τὸν ἑωυτῶν τὸ ἐπιβάλλον. *Suorum facultatum, qa ad ipsos pertinebat, portionem.* diceras enim superiùs, ἀναλαμβάνειν τὸν ἑωυτῶν τὸ μέρος. *Sortis effus possessionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c. 15. v. 12.* Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qa*

A *ad me pertinet.* Demosthenes *de corona:* Τῶν τοῦ ἄλλου δεδράκασι τέχνης οὐ ἐπιβάλλοι ἐν ἡμῖν μέρος μηδενὸς ἡμῖν ὄντος τοῦ πόλει. *Fortuna cum aliis nobis communem eatam atqe ad nos pertinentem portionem tulisse.* Sed & μέρων ἐπιβάλλοντα, Procopius *Goth. l. 1.* Καὶ τὸν Γότθος ἐπιβάλλοντα ἐπὶ Γάλλοις μέρων λαβόντες. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipsos pertinebat, portione.* Basilius Cæsar. *in Psal. 1. pag. 130. A.* Ὁ μὲν οὖν ἐν τῷ πίῳ τοιγάνων, ὥσπερ παράδεισος, ἐπιβάλλει τοῖς ἐκβόσκουσι. ὁ δὲ συμπαλαίστης τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναλήψεται τὰ ἴδια τοῦ ζωοῦ παλαιόντος, ὅτος ἴδῃ ἀνθρωπὸς μεταβολήν. *Nondum enim ille qi in vita est, beatus est prædicandus ob eximium meritum: sed qi vitæ suæ functionis & vocationis fœmel absolverit, tutámqe sine cerro clauserit. hic jam beatus tuto dici potuit.* Aristoteles *polit. l. 1. c. 9.* Δεῖ μὲν μεῖζον πωλῆσαι, ἀλλ' ἐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἐπιβάλῃ πρὸς τὸ δοθὲν ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἀρχιτέκτονα τελείως ἔχειν δεῖ τὸν τίμιον ἀργύριον. τὸν δ' ἄλλον ὁπόσον, ὅσον ἐπιβάλλει δυλεῖν. *Oportet qidem omnes partumpes esse, sed non eodem modo, sed qantum cuiqe opus est. Ex qo fit, ut ei qi imperat, perfectum virtutem habere debeas eandem: aliorum vero unusqisqe, qantum ipsi convenit, vel, ad ipsa pertinet.* & *l. 2. c. 9.* Ἔστιν γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνον τὸ κλίνον κοσμεῖν. τὸν γὰρ ἰδίων μάλιστα ὀρεξίζονται. οὐκ δὶ κοσμεῖν δοῦλοι, ἐ ὅσον δυλεύειν ἐπιβάλλει. *Quid enim multorum communis est, in eo minima adhibetur diligentia. Nam do propriis maxime curant homines, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l. 7. c. 1.* Ἐκάστῳ τῶν ἐνδεεστέρων ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον πὶρ αἱρεῖται τῇ φρονήσεως, καὶ τῷ σοφίᾳ καὶ τοῖς πολλοῖς τοιούτοις. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutem & prudentia, & qantum secundùm has operatur.* Et *l. 3. c. 4.* Καὶ οἱ κοινῇ συμβιῶσι συνιόντι, καὶ ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τὸ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qòd bene vivendi pars ad singulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ περιεργάζου.] Basilius Cæsar. *in Esay.* Μὴ περιεργάζεσθε τὰ μέλλοντα. τί γὰρ ὄφελος ἐν τῷ προλαβεῖν τὸν χεῖμῶνα; ἐ μὲν γὰρ ὀγδοὸς ἔσῃ τὸ ἐνάρετος, ἕβδ. δὲ μὴ προγνῷς. *ei dì lanuginis, ni sis vè nè pilos præsagiaveris ne hiemi?* *Ne curiosius futura indagato. Qid enim tibi proderit, longe ante præsosse? Si certè bonum erit qod futurum est, evenier, licet non prævideris: sin molestum, qid inde tibi lucri accedet, dum longe antequam acciderit, mœrore te confices?* Et Solonis mentor Avienus.

Certa si decreta sors est, qid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epist. 74. Se verò aliqod timetur malum; ab perende, dum expectatur, qasi venisset, urgetur: & qicqid ni patiatur timet, jam meta patimur. qemadmodum in corporibus futura langvoris signa præcurrunt: qodam enim sequitur mortis mosp & sine labore ullo lassitudo & efcinatio & horror membra pertendens: sic infirmus animus, multò antequam opprimatur malis, quatitur: præsumit illa, & ante tempus cadit. qid demeniius autem, qàm magi futura, nec se tormentis reservare, sed anticipare sibi miserias, & admovere: qas optimum est differre, si deficere non possis? nec ferre, futuro nemineni debere torqueri? qicunqe crederet posse qemqeqesiturus animum sibi patienda supplicia, non perturbatur, nisi si mendaxa sparsum transfiderat, & so in istum seculo post futurum solicitudinem transferet.* Et *Ep. 24.* Qid necesse est mala accersere, & satis cito patienda nimis venerint, præsumere, ac præsens tempus futuri metu perdere? est sine dubio stultum; qia qandoqe fit futurus miser, esse jam miserum. Item *Ep. 98. Calamitosus est animus futuri anxius, & ante miserias miser. nil est ave miserius, nec stultius, qàm præmidere. qa ista dementia est, malum suum antecedere?* Vide eundem *Ep. 13.* & *ad l. 8. §. 33.* & *l. 6. §. 11.*

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον) Itaqe eisdem, qibus nunc es, armis adversus ea instructus. Vide *lib. 12. §. 9.*

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται.] Vide *ad l. 6. §. 38.* & *l. 10. §. 4.*

Συνδέσις ἱερά.] Trahit hùc συμβὰς χρυσῆν illam Homericam *Il. Σ. v. 19.* Aristides *Orat. in Jovem Tom. 1. p. 9.* Ἀναφέρων οὖν ἅπαν τὸ φαινόμενον συμπᾶν ἕνεκα ἔχειν, καὶ ἀνάρχειν ἐξ ἑνὸς ἐξηρτῆσθαι. πολὺ πάλιν αὖπνη ἕνα ἢ καὶ χρυσῆν σειρὰν, καὶ ἄνω ἄλλην τὴν ἐπιπόνων. *De Jovis omnium parens ac dire-*

tio

a L.5.§.8. ἄλλο ἄλλῳ. b L.4.§.23. Inf.§.48. τὸν αὐτὸν κόσμον. c L.4.§.40. των, ἓ Θεὸς ἂς ἓν διὰ πάντων, καὶ ὕσια μία. καὶ d L.2.§.16. d νόμος ἂς, e λόγος κοινὸς πάντων τ τοιούτων e L.4.§.4. ζώων, καὶ f ἀλήθεια μία. ἄρα καὶ τελειότης μια τ ὁμογενῶν, καὶ ἓ αὐτὴ λόγος μεθεχόντων ζώων.

g L.2.§.12. Inf.§.19. h L.4.§.14. i Sup.§.5. §. 10. g Πᾶν τὸ ὕλικὸν, ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τ ὅλων ὑσίᾳ, καὶ πᾶν αἴτιον, h εἰς τ τ ὅλων λόγον τάχιστα ἀναλαμβάνεται). καὶ i πασῶν μνήμη τάχιστα ἐγκαταχώνυται τῷ αἰῶνι.

k L.1.§.9.d. 9.§.9. l L.3.§.5. Sup.§.2. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις k κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον. §. 12. l Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémque mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siquidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémque rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam càm celerrimè evanescit: cavssale omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria denique rei cujusque pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturam, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

ma desiderium quoddam fortita sunt, omniáque rustas Hamadryca catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qa tanto longè pulchrior est, quàm aureus ille, aut si quem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10.§.5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῶν ὅλων ἀνομοῖς, ὁ τοχίτης λόγος, τὸ πᾶν συνέχων. *Benevolentia* vocalis ab artifice verbo rerum universitas constructa est. Redonanda Clementi vox ista, *Strom.l.5.p.570. A.* Σφιγξ, ἢν ὁ πᾶς ὅλων σύνεσις. *Sphinx* nam est intelligentia universorum. lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12.§.30.

Συγκαταίνεσις] Vide *l.* 4.§.45. & *l.* 5.§.8.

Συγκομιδῆ] Vide *infra* §.48.

Κόσμος εἷς] Vide *l.* 4.§.40.

Νόμος εἷς] Vide *l.* 2.§.16. Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 356. *D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμος εἷς. ἐπεὶ γάρ, τῶ ἓς ὄντι, ἕν, τε τῶν φύσεων, ἕν, οὕτω καὶ μαθήσεως νόμος ἦν. *Legislator* est unus, & *lex* una: *à Deo* enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.

Λόγος κοινὸς] Vide *l.* 4.§.4. & *infrà* §. 10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9.§. 1. Julianus *de cynicis. Orat.* 1. Μία τὸ ἴσον ἀλήθεια, καὶ Φιλοσοφία. *Una* & singularis est veritas, imago philosophia. Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, δ᾽ οὕτω καὶ φιλοσοφία. *Ut* veritas una est, ita & philosophia. Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀλήθειαν μὲν γὰρ ἁπλῆν. ψεῦδεσθαι δὲ ἀναρίθμητα, πανίσχυρα καὶ πράγματα. *Res* enim sert ut uno modo verum, infinitis falsum quàqe dicatur. Hunc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον ὑγιαλήθνον. Siquidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμην. *c.* 10. Ἀλλὰ ἀληθῆ μὲν ἓν διὰ χεῖρα ἐστὶν ἴσως οὐδέν, ὅσα δεῖται, ὥστε ἀνάγκην ἀναλύειν τὸν λόγον. ἀμα τε δὲ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ἀνάγκην τῷ λόγῳ. *Vera* enunciata vel fecerentia vera contrasta esse non potest. *Nam* ex oppositis contrariis seu adversa constant, de quibus bonus idem verè potest dicere, at contraria eadem simul contineare non possunt. Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν μὲν ἴσως ψεῦδος συλλογίσασθαι. *Ex* veris falsum concludi non potest. Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὰ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς. ἁ

Εὐθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πανταδαπᾶι δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantum licet, nam

Simpliciter bonus sunt, sed malis omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκαστον δὲν πράξεμεν αἰεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦντες, πολλαχῶς, δὲ ἁμαρτάνοντες. τὸ γὰρ βαλεῖν τοῦ στοχου, ἓν ἐστι καὶ ἁπλοῦν. ἀστοχεῖν δὲ πολλοῖς ἄλλοι, ἄνωμαλλοτητες τὸ μέρισι ἐ προσταλαίπωρος. *Eorum* qa agimus unumqodqe unica tantum modo recte constat: multipliciter errare in eo potest. *Sicut* scopum attingere unicum est & simplex: *ab eo* autem varie excedendo deficiendoqe aberratur. idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Seneca *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom.l.* 1. Μία ἐστι ἡ ἀλήθεια. ἣν καὶ μία καὶ δύναιό ἐστι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ τὸ εὐδαιμονᾶν. *Una* est veritas: *prout* & virtus una, unaqe felicitas, qam virtus facit. Et *ibidem.* Μιᾶς τῆς ἀληθοῦς ὁδοῦ. *Veritatis* via una est. *At* errorum multiplica. Πολυχειλὴς γὰρ καὶ ψευδὴς αἱ ἀτραποί. *Multifida* sunt eorum mendacia falsitatisqe semina. Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.* IV. *p.* 486. *C.*

— *velut silvis ubi passim*
Palantes error certa de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. —

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3. Sed Clementem *Strom.* 1. *p.* 298. *A.* audiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν οὔσης τῆς ἀληθοῦς τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐσχηκεν ἔχει. καθαπερ οἱ Βακχοι τὰ Πενθέως διαρρησαντες μέλη. οὕτω τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου, τῆς τε Ἑλληνικῆς ἀρίστης, οὐδὲν ὅστις ἐλαχεν, ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τὴν ἀλήθειαν φησὶν ἀποβαλεῖν παῖδα φα ιζόμενος. *Quam* una sit atque veritas (habes enim monumentorum fabulam diversicula, qemadmodum Bacchi, qa Pentbei membra dividentium ac dissipantes) *Philosophia* tam Barbara, qam Græca hæresis, unaqe sit qod sortita est, tanqam totum jactat veritatem. *Lucet autem, ut opinor, exorta omnes illuminatur.* Et mox: Ὁ γοῦν αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ὄντως. ἀντὰρ δὲ καὶ τὸ παρῳχηκὸς, ἀναμίμνησις [ἀνάμνησις, vel -σιμος.] συνίστησι. πολὺ δὲ πλειον δυνατώτερα τῷ αἰῶνι ἡ ἀλήθεια συναγωγὸν τὰ οἰκεῖα συμπλοκὰ, καὶ οὐ τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐκπεσόντα γῆν. *Atqe* seculum quidem, comperta futurum & præsens, qm essem præteritum ipsius momenta constituunt. *Sed* multo est potentior secula veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam cecidertint. Denique: *D.* Ὁ δὲ τὰ διηρμένα συνιὼς ἀνθρ, καὶ ὑποκειμένα τὰλλοτρια τὰ λόγου, ἀσυδόνως ἐν ἑαυτῷ ὅτι καλῶς ἔχει τὸ ἀληθεύειν. *Qi autem diversa rursus componerit, & perfectum verbum unum fecerit, stans futurum ac veritatem extra perturbans contemplentur.* Et *in cod. lib. p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἐκ τοῦ ἐνὸς τὰ ἐνδιαιρεθέντα ἀθρόως συγχίνων ὁ ἀριθμὸς πλείονι ὑπάρχοντι. καὶ ὡς τὸ διχοτομηθὲν ὑπὸ ἡλίου, τότε τῷ, βαλόντι τε καὶ ἐκτέτι. ὕτω καὶ ὁ τῶν ὅλων τῶν ἀληθῶν. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν αὐτῶν. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus cavssa sunt virtutes, qa sunt plures:* & *qemadmodum* ex qo *calefiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sunt qa conferunt ad ejus inquisitionem.* Rursusque ad Stoicum dogma de virtutibus propriis accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, tutius exhibebimus. Ἐι γὰρ συσταίη, μία καὶ δύναμις ἐστι ἡ ἀρετὴ. ταύτης δὲ συμβαίνειν τούτοις μὲν τοῖς πράγμασι ἐγγινομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τούτοις δὲ σωφροσύνην, ἐν τούτοις δὲ ἀνδρίαν, ἓ δικαιοσύνην. διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρίαν, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικὴν, καὶ φιλοσοφίᾳ τῇ ἀρχῇ Ἑλλησι ἐστι ἡ ἀλήθεια. *Si* ergo sit, una est virtus, accidit autem, ut ea cum his quidem rebus insit, dicatur prudentia, in aliis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. *Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometria veritas; in musica autem musica; & in recta philosophia sortis Græca veritas, qa manibus erudi non potest, quam docemur a Dei Filio.* Frustra igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit, qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 14. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem *B.* Ὅτι τρόποι φαμὲν μιᾶς ὁδοῦ τῆς ἀληθοῦς ἀγωγῆς, τῷ μὲν καταλόγῳ δοθέντος, λέγοντος ταῦλον. τῷ δὲ τελείῳ, τέλος. ἓ ἑκάτερον μὲν, τῇ συλλαμβάνειν. μετὰν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ παραδιδόντι, ἐξαίρεσιν. *Hoc modo dicimus de una & eadem disciplina, si data fuerit ea ratio navium; si publicanus vectigal, & ex qi domum locat merces conducta domus: præceptori opera merces:* & *ex qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, tanqam, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera disiungentia esse non possunt* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ arguuntur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1. *q.* 14. *m.* 5. & Thomam Aquinatem *sum. part.* 1. *q.* 16. *a.* 6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2.§. 12.

Ἐις τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4.§. 14, 18. & *l.* 6.§. 23. & *supra* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem*, inqit, *actio creatura rationalis est secundùm naturam* & *secundùm rationem.* qa ratiocinam de natura rationalis est, esse prædictum ratione. Seneca *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc raro observat, hanc consulit. idem est ergo beate vivere,* & *secundum naturam.* Sed & ex consequenti, idem secundum naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος] Xylander ἐφαπλούμενος legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit, cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio ergo opus habeat. Mericus Casaubonus *mss.* legisse videtur, vertit enim, *Rectus ipse, non directus.* qomodo sane legitur *l.* 3.§. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata.

§. 13. Quomodo ſe habent in continuis corporis membra, eodem ſe habent in diſſitis quæ ratione ſunt prædita ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata ſunt utraqe. conſideratio hæc animum tuum magis attinget, ſi te freqenter ſic allocutus fueris, Membrum ſum ego compagis iſtius quæ ex ratione prædita componitur. ſin partem duntaxat eſſe te dixeris, homines ex animo nondum oblectat te: adhuc tanqam quod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acſi tibi ipſi benefacias.

§. 13. Ὁποῖόν ἐστιν τὸ ἡνωμένως τὰ μέλη καὶ σώματος, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον τὸ διεσπασμένως τὰ λογικὰ, πρὸς μίαν πρᾶξιν συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δὲ σοι ἡ τούτου νόησις συγκεκαλυμμένη), ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι μέλος ἀμέ καὶ σὺν τῷ λογικῶν συνήματος. ἐὰν δὲ ἀεὶ καὶ μόνον ἑαυτὸν λέγῃς, ὅτου δοτ καρδίας φιλῆς τὰς ἀνθρώπους. ὅτου οὐ καταλήψεως ἐυφρόνη τὸ συνεργατόν. Τὰ ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, ὅτου ὡς ἑαυτὸν ἐν ποιῶν.

a L. 9. §. 9.
b L. 2. §. 1.
c L. 8. §. 7. l. 10. §. 8.
d L. 2. §. 3, 4.
* -λαπτικῶς
L. 9. §. 42.
e L. 3. §. 26.
f Inf. §. 74. l. 11. §. 4.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotare. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus conſiſtas ipſe, vel ſi labi contigerit, erigentis opem nè ſpernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12.

Utriuſqe horum imaginem haud inepram ſubminiſtrat Synefius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γοῦν σωῖδες ἀπὸ τῆς ὁμοῦ τῶν ὀγκωδεστέρων φορᾶς ἀποπίπτει, ὡς μὴ ἐρέθῃ βαδίζοντι τι καὶ κίνδυνον, ὅτου μὴ κρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτῶν ἐξοχῶν, καθοῖς ἀνοὰ καὶ χάραξη ὀνησιφόρων. *Sed ut agricolæ, quam ex integrarum, ac bene ſe habentium ſtirpium naturali propenſione explorarum habeant, naturâ omnes ita eſſe comparatas, ut ni rectum aſſurgant, gacunqe per ſe assulis nequeant, ridetis ac podamentis ſuffulciunt.* Plantæ, inquis, qædam ſuapte vi ὀρθοῦ. l. e. rectæ creſcunt, aliæ qæ ſponte nequeunt, arte & opa, ſive adminiculis ἐρέδρων. l. e. erigi neceſſe habent.

§. 13. Τὸ ἡνωμένον] Ἡνωμένα γὰρ διεσπᾶτο, de qibus tum & *l.* 9. §. 9. Marcus noſter, ſic diſtinguit Sextus Empiricus *adverſ. Phyſic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν συμπάντων τὰ μὲν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναιρομένων, τὰ δὲ ἐκ διεστώτων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως περιεχόμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναιρομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν πεφυκυιῶν καὶ κρὸς ἓν τι συμβάλλειν τυνόντων συνεστῶτα, οἷς ἀλύσεις, καὶ συγγένεσι, καὶ τοῖς. ἐκ διεστώτων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ ἐκκεχωρισμένων, καὶ καθ' αὐτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, οἷς τρανιεὶ καὶ σώρασι καὶ χοροῖ. *Et ex corporibus alia quidem ſunt unita: alia autem ex iis qa componuntur: alia autem ex diſſunctibus ac disjunctis. Sunt ergo unita quidem qa ex uno connexatur habetu ac ſunt planta & animantia. Ex his autem qa componuntur ſunt ea, qa conſtant ex iis, qa juxta ſita ſunt, & ad unum tendunt caput, ut catena, & turricula, & naves. Ex diſſunctibus autem, qa ſunt compoſita ex disjunctis aut ſeparatis, & per ſe ſubjectis, ut exercitus, & greges, & chori.* Plutarchus itidem in *praep. conjugal.* Τῶν συμπάντων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεστώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σῖλοι καὶ τρανιεῖδες. τὰ δὲ ἐκ συναιρομένων, οἷς ἵππος καὶ ναῦς. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Corporum philoſophi alia quum ex partibus disjunctis conſtare, ut claſſem, exercitum: alia ex compactis, ut domum & navem: alia ex unitis, & in unum naturam concretis, ut animalium.* Quod Pomponius *digeſt. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera ſunt corporum: unum, qod continetur uno ſpiritu, & Græce ἡνωμένον vocatur; ut homo, lignum, lapis, & ſimilia: alterum, qod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, qod συναιρόμενον vocatur; ut ædificium, navis, armarium: tertium, qod ex diſſantibus conſtat; ut corpora plura, non ſoluta, ſed uno nomini ſubjecta; veluti populus, legio, grex.* Seneca *Ep.* 101. *Qadam continua eſſe corpora, ut hominem: qadam compoſita, ut navem, domum, omnia denique qorum diverſæ partes junctura in unum ſunt conſta: qadam ex diſſunctibus, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, Senatus. illi enim per qas ipſa corpora efficiuntur, jure ante officio cohærent, naturâ diducti & ſingulis ſunt.*

Τὰ μέλη τοῦ σώματος] inculcat hoc Apoſtolus paſſim de Chriſticolis, qod Marcus hic de omnibus in universum hominibus. *Ad Epheſ. c.* 4. *v.* 4. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα. *Unum eſt corpus, & unus ſpiritus. & ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οὕτω πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. *Ita multi ſumus unum corpus in Chriſto, ſingulatim alii aliorum membra.* Item *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν. *Unum corpus eſſi multi ſumus. &c.* 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τὰ πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα. οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (qo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Chriſti politico, non phyſico ſumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς τὸ σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἷς τὸ πνεῦμα ἐποτίσθημεν. *Suus enim corpus unum eſt & membra habet multa; omnia vero illa membra corporis, qod unicum eſt, multa ſunt, ſed unum ſunt corpus: ita & Chriſtus. Etenim per unum ſpiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati, & omnes potati ſumus in unum ſpiritum.* & rurſus, *v.* 27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. *Vos omnes eſtis corpus Chriſti, & membra particularim.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Θεραπεύειν οὐχ ἓν ἕνα τὸν πλοῦτον, ἓ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτοῦ. πάντες γὰρ ἓν σῶμα ἐσμεν ὑπὸ Κυρίῳ. Καὶ μία πεφυκαμεν κεφαλὴ, ἐξ ἧς τὰ πάντα, Χριστός. καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνα ἀλλήλοις τὰ μέλη, οὕτω ἕκαστος ἑαυτῷ, καὶ πρὸς ἄνωθεν. *Curemus non nimus alterum corpora qàm ſuum qisqe corpus. Omnes enim unum ſu Domino ſumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Chriſtus. Qodqe membra inter ſe ſunt, hoc qisqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid ſi nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter ſe membra conſentiant, qa ſingula ſervari, totius intereſt: ita homines ſingulis parcent, qia ad casum gentis ſumus. Salva autem eſſe ſocietas nisi amore & caſtodia partium non potest.*

Πρὸς ἓν σῶμα συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μιᾷ ὁρμῇ] Ita Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana conclusa ſunt, unum eſt; membra ſumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῶν ὁ κόσμος. *Mundus eſt animalis unus noſter.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verum reſtringit hic ad σύστημα λογικὸν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ ἀεὶ τὸ μὲ συχνὸν μέρος] Verba illa διὰ τὸ μὲ συχνὸν gloſſema forſan fuerint. Μιᾷ autem & μέρος ita Marcus diſtinguit; ut μιᾷ animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter paulo Strabo *l.* 2. *pag.* 97. *qi non animatorum, ſed conſpicuorum ratione, iſtud ab illo differminat;* Ἢ κατὰ μιᾶ νομὴ, inqit, τῶν ἄλλων κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μίαν καταλαμβάνον περιγραφὴν ἔχοντα φύσιν, ἐχθάνει τοῦ ἓ τόκε σημάδου. καθὰ ἓ τοῦτο ὄρνυμι. (Ὀδυσσ. ι. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαπλήσει θυμόν.
— ἡ δὲ ὕδὸν ἔχει τοιοῦτον.

Secto in membra differt à diſtributione in partes: qid illa nimirum deſcriptionem qandam habet naturalem, certaqe formæ & punctis ſuis definitam, unde & illud Poëta eſt,

Illum ſtudendo verum in ſua membra reſolvemus.
— *Hoc nihil tale habet.*

& accuratiùs Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν δὲ τοῦς ζώοις μορίων, ἐνια μὲ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καλόνται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἴδιον μέρος ἔχοντα ἐν αὐτοῖς ἴδιαν. οἷον κεφαλὴ, καὶ χεὶρ, καὶ πούς. ὁ βραχίων, καὶ ὁ μηρός. ταῦτα γὰρ αὐτὰ τὰ ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστι αὐτῶν ἕτερα μέρια. *Animalium partes quidam non modo partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qa, cum ipſa totius magnitate deſcribantur, habeant tamen extra ſe partes diverſas, ut caput, ut pes, ut manus, aut totum brachium aut pectus: qæ qa & ipſa partes ſint tota, & ex partibus conſtent diverſis.* Membrum ergò uniuſqodqe etiam pars eſt corporis; verum non itidem è converſo.

Κατάληψιν ἐυφρόνη] Imò καταλαληστικῶς. vocabulum ſignatum. ita delectat, ut ulteriùs nihil requiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

Ἐυφρόνη τὸ ἐυεργετικὸν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adverſus Epicureos agens; Λοιοὶ δὴ τὸν λέγουσιν, ὡς τὸ ἐν τοιῶ ὕδὸν ἐστι τῷ ἓν πάσχειν. *Ipſi hoc dicunt, fructus eſſe adcere qàm affici beneficse. Et de philoſophorum contactu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκουρος, τῷ ἓν πάσχειν τὸ ἓν ποιοῦν, ἡ μόνον σαλλιον, ἀλλὰ καὶ ὕδιον οἶκαι φησι. χαρᾶς γὰρ ὕδὸν αὐτὸ γίνεσθαι ἐστι οὐ χάριτος. ἀλλὰ σοφὸς ὢν ὁ καὶ Χάριτος τὰ ἰόμενα δίκαιος, Ἀγλαΐαν καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν. τὸ γὰρ ὠ ἀλλόκοτον καὶ τὸ χαίρειν ἐν τῷ διδόντι τῶν χάριν σλιῶν ἐστι καὶ καλοκάγαθον. διὸ τῷ πάσχειν ἐν αἰσχύνεσθαι πολλάκις, καὶ δὲ ἀγάλλεσθαι τῷ ἓν ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modo pulcrum, ſed etiam jucundum eſſe aut qàm accipere. Nihil enim tam ferax eſt gaudii atqe gratiæ? & lætari, qi Gratias nominat impetrat, Aglaïa, Euphroſynen & Thaliæ. Major enim & pulcrior eſt lætitia dantis. Itaqe jure pudet accipere beneficium, ſemper cum gaudio gratificamur alii.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποῖα γὰρ ὕτω σοφῷ βαλλοντα καὶ πάσχειν ὕδὺ, ἡ δυναμένῳ ἀνάπαυσιν ἀνάπαυσιν ἐν ἀνδρὶ ἐν πανθὺν ἀξίῳ διὰ χάριτος ἐφίεσθαι; *Qis autem ſcopus eſt, qem tangere ſit jucundum, aut aberrare moleſtum, qam ſi qis virtutis beneficio dignum demerere cupit?* Et in *Erotic. de amandibus pag.* 762. *C.* Ὅσα χαίρειν τοῖς ἰρουμένοις διδόντα, ὡς σαῖ ἐνίοις ἡ χαίρειν αὐτοὶ λαμβάνοντες. *Ita ne magis jam gaudeant dantes qam ab alio accipientes.* De Chriſto Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Διδοὺς ὕδὺ ἡ λαμβάνων ἕτερος.

Ὡς αὐτὸν ἐν ποιεῖν] Phalaris *Epiſt.* 17. Οὐ διδόναι χάριτας δυσμενῆ δυσμενοῦς ἀγαθοῖς ἀνδράσι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον καὶ αὐτὸν

§. 14. Ὁ ἥλ(ιος) ἔξωθεν περιπέπτω τοῖς παθοῦσιν ἐκ τ[ῆς] * περιπτώσεως τούτης δυναμένοις. a ἐκεῖνα γάρ, ἐὰν θελήσῃ, μόνα ψυχὴ πᾶθήσεται. b ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, ἄπτοε βέβλαμμαι. c ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. d Ὅπ ἂν τις πιῇ ἢ λέγῃ, e ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ f ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν πιεῖ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἦθός μου τοῦτο ἔχειν.

§. 16. g Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ ἐκένοχλεῖ *. ἔστιν, λέγω, ἡ φαῦλος * ἑαυτὸ * ὡς ἐπιθυμίαν.

§. 14. Quicquid voluerit, eis extrinsecùs accidat, quæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, quæ affecta, sunt, conqueruntur, si velint. ipse nisi malum censuero id quod contingit, nondum sum læsus. in me autem situm est, nihil tale opinari.

§. 15. Quicquid vel fecerit vel dixerit qiſqam, probum esse me oportet. haud aliter, quàm si aurum aut smaragdus aut purpura ità jugiter diceret, Quicquid fecerit dixeritve qiſqam, smaragdum esse me oportet, nitorémque meum retinere.

§. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

* προσπίπτ]. Lug. An.
a Iuſ. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
* ἔ, τι ἂν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 39. 40.
* - χλεῖ ;
* - βῆ ,
*[αὐτοῦ;] εἰς ἑ. [αὐτοῦ;] Boot. [ὡς ἄγαν] εἰς ἀθυμίαν Salm.

ANNOTATIONES.

αὐτῷ λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, quem bonus bonesteque vitæ muneribus meis: sed parum ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qò emaculem, transcribo. Ὅσον οὖν παιδίδιον ἐ καιρος, μίκυθος μὲν ὁμῶς δὲ φιλάνθρωπος, τοὺς πρώτους (πρὸ τοῦ forsan) χρόνους μᾶλλον αἰτιασόμενος. (αἰτιασόμενος. culpat enim qodammodo, qòd nihil prius petierant.) ἠχαριστήσαμεν δὲ τῷ πορίσαντι, ὡσπερ αἰτήσασθε, ἅπερ ὑμῖν μὴ δι' ἀλλότριας, δόντος ταῦτα αὐτοῖς δι' ἰδίας λύπης μᾶλλον, ἢ δόντος. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοκτίστῃ καὶ μεγαλοπρεπίστατον, ἢ δοῦναι τοῖς ἑαυτοῦ πολίταις τὸ πουῆν; *Neque jam tempus fert, vos ut amicissimos conqeri, quem superiori tempore nihil accusaveritis, aut ea præsentia gratias agere, quam petatis ea, qa si accepturis vos, abunde rege verò gratiam præstiteritis. Ego verò ea gratiarum actione loco ejsdem petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magis accepere, quàm collocavere. Qid namqe vero in patriam pro illustrem aut magnificentiam esse potest, quam ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienſi *tom.* 1. *pag.* 252. Ἔστ γὰρ πουῆν, ὡς ἐν πόλει, καὶ ἐν οἰκίᾳ, πορφυρίδα ὑφαίνειν. καὶ μυρίδιον ὀφθαλμὸν αὐτοῦ τοῦ ἐν πουῆν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὡς αὐτὸς δεῖ καὶ ἐείρειν μυρίδιον τῆς ἀρετῆς λαμπόμενον. οὐ γὰρ ἐνδεῖ φιλεῖν τοὺς δόντας αὐτῷ γε μᾶλλον, ὁ τοὺς παῖδας καὶ γονεῖς ἐπὶ πέρδει φιλοῦν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων τοῦτον, ὥσπερ τοὺς, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐπὶ τοὺς γόνους διαμένοντας. *Scribent enim se non ad accipiendu, sed ad conferenda beneficia natos esse: & su, qi Græcum tueruntur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, aut ut detestatum gratia suos amare, non magis quam parentes aut liberos, sed etiam suis impensis conservare: quemadmodum eos, qi erga aliquos, ut suos, affecti sunt, facere sit æquum.* P. Syrus. *Beneficium dande accipi, qi digne dedit.*

Imò sibi ipsi benefacit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελήμενος, ὡς ἡ ὠφελοῦσα. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstat.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθοῦσι τὸ τῆς περιπλάντος δυναμένοις] hoc est, corpuſculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τοῦ φερόμενος τούτου. *membris corporea massa.* ut *infra* §. 68. Sive τοῖς καμμένοις μέρεσι, ut *l.* 8. §. 28. cui autem Annotator Lugdunensis τὸ περιπλάντος hìc submoveret, περιπλανῶντος supponeret, nihil erat cùm τὸ περιπλάντος præcelliſſet. Sed & τὸ περιπλάντος *infrà* §. 68. reperiatur. fruſtra & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis propriî affectionibus dicta sunt.

Ἐὰν δὲ μίμψηται τὰ παθόντα] malim μίμψονται. *conqerantur ea, si voluerint, qa perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μίμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *videbit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικὸν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hìc non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apoſtolus, sed sensu parùm diverſo, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. ὐκ ἐγὼ (id est, ὁ νέος *ver.* 25.) ἀλλ' ὁ ἐνοικῶν ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μή ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθάπερ δὲ, ἐπὶ τῶν ἀβελτέρων, τὰ μὲν φυσᾶ τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνει λυπῆσαι, τὰ δὲ κλάσα διῆξε ἀνεκφραίνει ἐδιζήμεθα καὶ μανθάνομεν. ὡς ἄχρυτός ἐστι πρὸς ταῦτα μὴ ἔχειν ἀεὶ τὸ τῷ Μενάνδρῳ πρόχειρον,

Οὐδεὶς πέπονθας δεινὸν, ὃν μὴ προσκοπῇ.
Τί γὰρ πρὸς σέ ἐστι, φαῦλε,
Ἂν μέτα σαρκὸς ἀχθόμενος, μέτα ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φῶτα δοιδύτα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Ἐυριπίδειον,

Ὄιμοι. τί δ' ὄιμοι; δυστὰ τοι κτενίδιμαι.

ἀδιὰ γὰρ ὕτα τῷ παθητικῷ καταφερομένῳ καὶ ἐλευθαίνοντι ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τοῖς ποσὶ καὶ φορτικῶς ἀναγκας διάμενος σοῖσι, ᾗ ὅπ τὸ σῶμα μιαιγμένος ἐ ἀνθρωπος, μέτα ταῦτα τῇ τύχῃ λαβὼν δίδοτα, ἐν ᾧ τοῖς κορυφαίοις καὶ μεγίστοις ἀνθρωπίνοις ἔστιν. *In averſum verò qa malentibus nobis accidunt, partim saepe naturâ molestiam ea afferunt, partim opinio nos adforsacu ut agre feramus. Et adversum hoc utile est in promptu habere istos Menandri:*

Nisi ipsi ferus pra te, nihil es passus malis.
Qid enim, inqit, ad ge pertinet id,
Qi meqe animus, meqe corpus tangitur tuum?

ad ea autem qa naturâ saepe dolorem videntur excitare, accommodari debet Euripideum illud:

Hen mihi, qi hos mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alea ratio, qa facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revocet & confirmet, quam qa communis natura & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hic tantùm fortunæ ansam præbet, in perpaucis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicissimo haud procul abſunt. Idem *de exil. pag.* 599. *B. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινοῦν ἑαυτὸν, ἐπὶ πᾶσι μὲ ἀχρεῖόν ἐστ καὶ γυμνασιον ἐκεῖνος καὶ ἀνάγκης. ἔστ δ' αὐτὸ τὸ πραγμα ἄδηλον ὑπὸ τοῦ λόγου ψιλαφᾶσθαι καὶ ἀναλαφθάνειν πρὸς ἑαυτὸν αὐτὸν, εἰδὼ πάσχοθαι δοκεῖ, ὡς μὴ προσποιῇ. καμοὶ γοῦν δοκεῖ ἐστ, μὴ τῆς ψυχῆς ἀπαθεστέρας, τὶ πάσχοθαι, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ δια τὸ σύμπασιν τοῦτο χαίρειν γίγνεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐξωθεν ὑποκρίνεσθαι καὶ ὑποκρινομένοις διδασκάλοις χρῆσθαι πρὸς λόγους. *Quid enim alios dolori indulgere, & animo concidere intuitu fit, atqe futile, & fatuum. tum ubi ex ipsa rationis tractata, atqe inter oculos exposita momento se sic tempsum debere compellare, non facta tibi est, si dissimules, impostura: mihi quàm ridiculum esse non tamen interrogare, aliquidne ei accideret: non animum, an ipse cum casus deterreremus secerat: sed foris mobiscum dolentibus atqe indignantibus magistros lugendo uti.* Verùm Marcus ad ea etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicquid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἢ ὁ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 10.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἂν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ ὠχληκὸν ἔστ λέγω, ἡ φαῦλ ἑαυτὸ εἰς ἐνθύμιον.] manca hæc esse, ex sequentibus satis claret; nec qid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente quàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est, mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *supra* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infra* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Boonius per interrogationem concipi posſitlat: cui ego libens assentior, & qæ desunt, ita supplenda esstimarem. αὐτὸ ἑαυτῷ ὠχληκὸν ἔστ λέγω, ἡ φαῦλ ἑαυτὸ εἰς ἐνθύμιον [ἐ λυπεῖ;] εἰς ἐνθύμιον [ἐ ταπεῖ; vel εἰς ἄγαν,] sicut Galenus *de optim. sect c.* 6. Ἐαν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς ἀλυθρωπον ὑπὲρ ἄγῃ. *Mens an non ipsa sese perturbat? exempli gratiâ: nonne seipsam torquet? nonne tristitiæ affici? nonne in cupiditates conjicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ ὠχληκὸν ἔστ λέγω, ἡ λυπεῖ (ut sit hoc illius, ἔστ λέγω loco) ἑαυτὸ; ἡ φαῦλ, &c. Sentum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant sequentia. ἐαν μὴ ἑαυτὸ παράσχῃ. Verba autem felicius pavlò videntur restituisse sic D. Salmaſius. ἔστ λέγω, ἡ φαῦλ εἰς ἐνθύμιον. idem est ac si diviſſet ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἐνθύμιον est λύπη, ut ἐυθυμία *hilaritas.* unde ἐυθύμως, *hilari sit animo*, ità *l.* 4. §. 38. πρὸ ὀνου τοῦ μικροῦ ἐυφρόνως ἐ λυπεῖ. illustismodi aliqid supplendum ex sequentibus liqet. uni hæc duo simul repetit, ἡ δὲ τῆς ἄλλης αὐτὸ φαῦλον ἡ λυπῆσαι δύναται, ποιεῖται. & post, τὸ δὲ ψυχάριον εἰ φαῦλόν ἐστ, τὸ λυπεῖσθαι. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hìsce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, quandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ οὐδὲν δύναται κακὸν

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémque ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hic, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides

εἰ δέ τις ἄλλο. αὐτὸ φοβεῖται ἢ λυπεῖται δύναται), παυέτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ [a]συνδημιουργὸς [b]ἐν τοῖς πράγμασιν τρέπεις. [b]τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται). καὶ λεγέτω, ἂν τι πάσχῃ. τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, μόνον μὴ πάθῃ. * ὁ γὰρ ἔξεις * αὐτὸ ὃς κρίσιν παρ' αὐτῶ. [c]ἀπροσδεὴς ἐστιν ὅτου ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ὑδέποτε ποιῇ. κατὰ ταυτὸν δὲ καὶ ἀπέρχον, καὶ [d]ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ παρέχῃ καὶ ἐμπόδιζῃ.

[a] L. 5. §. 26. [b] Int. §. 33. [c] L. 8. §. 28.

* εἰ μὴ ἄρα ἔστι, vel παρέστι, αὐτὸ Salm.

[d] αὐτῶ Xyl. [e] L. 3. §. 5. & 11. §. 1.

§. 17. [e]Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f]δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν *. τί ἂν ὦδε ποιεῖς, [g]ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὸν θεόν σου, ὡς ἦλθες. ὑ γὰρ χρῄζω σου. ἐλήλυθας ἢ κατὰ τὸ σχῆμα ὤθου. ἐκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

[f] L. 10. §. 13. * [ἀγαθὸν μοιρῶν.] [g] Inf. §. 29. * [ὦρα] v. d. ex Lug. An.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται) χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h]τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ ἢ αὐτὸς λέσασθαι δύναται), ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι ἢ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο ἢ τί τῶν χρησίμων δύναται) συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; ὐχ ὁρᾷς ὅτι, ὅτι κἀκεῖνο αὐτὸ τὸ

[h] L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

ναι ὁ βλέψας ἀπροαίρετος, εἰ μὴ αὐτὸ ἑαυτὸν. ἀδύ ἄλλο τα- A ραχὴν ὁ ἀκαταπαυστος ἀδοὺ ἔσι ὁ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, quod alienus arburis est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se lædat. Non aliam esse perturbationis & incommodatæ cavillam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ [a]συνδημιουργὸς ἐν τρέπεις] *Ipsa enim sese* (si velis) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clarisl. D. Salmatio fusset, cui non ego magis debeo, qàm Marcus ipse. is manum medicam savsto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander ἀυτῷ. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, avt optato horum accidere potest: neque enim ea sunt habenda ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula vero, qa timet, qa dolet, qa super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, αὐτὸ μὴ πάθῃ, εἰ μὴ ἄρα αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ μὴ παρέσει αὐτὸ εἰς ας. τ. Nihil verius. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. Τίς γὰρ ἐν ἀναγκαίοις δόγμασιν ἐνυπάρχει τι, ἂν ὑ θέλοις; *Qui enim to cogere posse opinari qod nolis?*

Ἀπροαίρετος] περὶ τῆς τῦ ἡγεμονικῦ αὐτεξουσίας. Vide *supra l.* 5. §. 14. & *infra l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὅστο πλοῦτος ἐστὶ τοῦ ἀμῦ, ὑδ' ὑγίεια, ἀπὸ δίκη, ἀπὸ ἄλλο τι ἀναλὸς, πλὴν ἐμοὶ χρῆσθαι φαντασίαν. τῦτο ἀκώλυτον φόσει μόνον, τῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neque opes in nostra potestate sunt, neque sanitas, neque gloria, nec aliud denique quidquam, præter rectum voluntatis usum. Unum hoc est natura emendatum, ut nec prohiberi, nec impediri possit.* C

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius explear. forsan [ὑγιεινόν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco consentit, ὡ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémque eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Mercco Casavbono, τὸ ὁ ἀγαθὸν erpungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Ἀνὴρ δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ ἐν τῶ δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγει θεῖον, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικὸν. *Ipse autem Plato dixit, beatitudinem, qa est eudæmonia, esse, bonè habere dæmonem. Deus autem dæmonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπουδαῖος εὐδαίμων ἐστι. ὁ γὰρ ἐν τῶ δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τὸ εὐδαίμονος ὀνόματι. οἱ δὲ δαίμων ἑκάστῳ ἡ ψυχὴ, καθὰ Ἐπικτήτῳ δοκεῖ, τῷ ἂν εὐδαίμων, ὁ ἐν τοῖ ψυχὴν ἔχων. ἐν δὲ τῶ ψυχὴν ἔχειν ὁ σπουδαῖος. σπουδαῖος δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad dæmonem, ille significare videtur per nomen τῦ εὐδαίμονος, id est, beatus: Si avtem dæmon est cujusqe animus, ut Xenocrates platet, beatus erit ille, cujus animus bene se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονίαν ἀνδρῶπων, ὅταν ἀγαθοὶ ψυχαὶ προγίνωνται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Laertius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qadam significatu & animus humanus, etiam tunc in corpore situs, Dæmon nuncupatur,* [Maro *Æn. l.* 9.]

— *Duros hunc ardorem mentibus addunt,*
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

optatur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, Eudæmonas deos beatos, quorum Dæmon bonus, id est, *animus virtute perfectus est. qem nostra lingua, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qod si Deus, qi est animus sua cuique, quanqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί ὖν ἄδει ποιεῖτ, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad proxima* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὸν θεόν σου] forsan [σε] τὸν θεόν. atqe ità Mesricus Casavbonus. nam Xylander omisit; malèqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse τῷ particula illa interjecta opus fuerit. Sicidem D. Salmasius formulam usitatam esse monet, τὸν θεόν σου, subavdi ὅρκον. eámque locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreontcis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Aoscreon *carm.* 31. 1.

Ἄθρει μα, τὸν θεόν σου,
Πιθὸν, πιθὸν ἀμοτεῖ.
Stne, qo o per deos, hariolem Lyæum
Stne hastreum profundat.

Arrianus in Epicteti *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Παῦσον, τὸν θεόν σου, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insultare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὸν θεὸν ὑμῖν, καλὰ ῥήματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformantes.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεὸν σου. qem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸ θεόν σου, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversa rursus formulâ, sed ellipsi eádem, *l.* 3. *c.* 23. Θαυμασόν, εἰπεῖν, τὸν ἐμὸν σου κατηρᾶσθαι. *Mirabile, dictu, sta salvos sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὸν θεόν, ἵνα πρᾶγμ' ἴλαγες. *Refer mihi per Deos ea qa dudum differebas.* Si locus saltem integer fuerit. facię enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι τὸ τὸν θεόν. qod forsan fuerit, τὸν θεόν σου. qin integram qoqe idem exhibet, *l.* 3. *c.* 10. ἀμύνω ὑμῖν παῖδας θεοὺς, ὅτι πρεσβύτ. Locus ergò sinceras & integer est. nec ullâ ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀνέχῃ πρὸς τὸν θεὸν σό.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christiano, qod ὀργίζεσθαι τοῖ μὴ ἁμαρτάνουσιν *Irasci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmatis isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem insputsset, *Non qidem mirabor*, inqit ille, *sed debere tamen me irasci oportere?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentius Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehementis impetus est, ut mota mea digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί δαὶ φίλτερον] *infrà* §. 21. & *l.* 4. §. 36 & *l.* 9. §. 32.

a L.2.§.3. τὸ μεταβαλεῖν ὑμεῖν ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἀναγκαῖον.
b Sup.§.10. l.4.§.43.l.5. §.23.&l.9. §.29.
τῇ τῶν ὅλων φύσει;

§. 19. b Διὰ τῆ τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς ἀῤῥοῦντα μέρη διακεκριμένη πάντα τὰ σώματα, c τῷ ὅλῳ c L.6.§.41. συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς d τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλ- d L.2.§.1. Sup.§.13. λήλοις. e πόσας ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους e L.4.§.48. Σωκράτους, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὰ δ' f L.2.§.7.l. αὐτὰ καὶ ἐπὶ παντὸς ὑπιόντων σοι ἀνθρώπου τε καὶ 6.§.22.l.8. §.1. πράγματος θαρσαλεώτερον.

§. 20. g Ἐμὲ ἓν μόνον φοβερὰ, μήπι αὐτὸς g Sup.§.2.l. ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ ἢ ἀνθρώπου ἑ φίλει, ἢ 4.§.23.l.5. §.25. ὡς ἑ φίλει, ἢ h ὃ νῦν ἑ φίλει. h Inf.§.34.l. 8.§.26.

§. 21. i Ἔγγυς μὲν ἡ σὲ πᾶσι πάντων λήθη. i Inf.§.28.l. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων σοῦ σε λήθη. 8.§.6.28.l. 9.§.27.

§. 22. k Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλημ- k L.2.§.1.l. μελοῦντας. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπεριπέσῃ σοι, ἵνα καὶ 3.4 11. l συγγενεῖς, καὶ m δι' ἄγνοιαν, καὶ n ἄκοντες ἁ- l L.2.§.1.l. μαρτάνουσι καὶ ὡς ὀ μεῖ' ὀλίγον ἀμφότερον τεθνήξε- 3.§.11. m Inf.§.63.l. τε, καὶ τοῦ παύσει, ὅτι p οὐκ ἔβλαψέ σε ἡ ἑ χείρ 4.§.3. n L.4.§.3. τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ ἐφέξει ἐν. o L.2.§.1. p L.2.§.1.

§. 23. q Ἡ τῶ ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, q Sup.§.18. ὡς κηρὸν, νῦν μὲν ἀνδριάντα ἔπλασε, συγχέασα Inf.§.25.l. 4.§.36. δὲ τοῦτο, εἰς ἄνδρα φύσιν συνιχρήσατο τῇ ὕλῃ f L.6.§.1. αὐτοῦ, εἶτα εἰς ἀνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλο s Sup.§.6.l. 10.§.34. τι. t ἕκαστον δὲ τούτων ποὸς ὀλίγιστον χρόνον.

similè qiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

§. 19. Per mundi subsistantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem cooperantia. qot Chrysippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de qovis tum homine, tum re succurrat.

§. 20. Hoc unum me solicitum habet, neqid ipse faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

§. 21. Instat tempus, qo tu omnium oblitus eris; instat, & qo omnes tui.

§. 22. Hominis est, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósqe peccare; adhæc, pavlò pòst utrosqe vestrûm morti concessuros: præ omnibus denique, nihil eos te læsisse. neqe enim mentem tuam deteriorem facere possunt, qàm priùs fuerat.

§. 23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejusdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis spatium subsistit.

istis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάῤῥου] Vide *ad l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. A Augustinus *in Psal.* 38. *Momenta transvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *supra* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit qòd Gellius Herodi Attico, qi sub Marco floruerat, æqualis ferè, de Epictero, tanqam qi jamdudum decesse at, ita verba facit, *l.* 2. *c.* 18. *De Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, quam ut scribi, quasi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ τὸ μόνον περιστᾷ] *Hoc unum me solicitum habet.* ità τὸ περιστᾶν sæpius usu part *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Ellqe hoc qod proficatur cumprimis utile pnumqe, si solicitudo universa en fine adhibeatur, nè qid unqam obrepat, qod officii sui non sit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 6. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1 Ἄλλο μοῖρ περισπασμα. *Nec te aliud qidqam molestum habeat.*

§. 21. Ἔγγυς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. v. 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium autem finis appropinquavit.*

C Ἡ σὲ πᾶσι πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccles. c.* 1. v. 11.

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πταίοντας] Hoc est qod Augustinus *in Joan tract.* 66. & *in contem. solem.* 235. *Ejus medico similis; qi odit morbum, amat agrotum.* Ità Marcus etiam lapsos & errantes dilgi vult. Amplius zhqid Christus Dominus; non lapsos tantum & errantes; verum in nos ipsius delinqentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταD ρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos vestros, benedicite eis qi detestant vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infesti sunt & persequuntur vos.* Matth. *c.* 5. v. 44. Hunc Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παῦε μὲν ἀνθρώπου ἴσα τίσιν θεοῖ, τὸ ἐυεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ ἔξω φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας προτρέπει. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί. ἀλλὰ καὶ παπὶ τῷ τρόπῳ ἀπεῖπεν ἐκείνη, εἴ τίνι σε, καὶ εὐεργετήσει. *Apud homines per culpa esse videtur, ut, a qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hostes minime ulcisci. At apud divinam philosophiam illud quidem obtinet, ut bene de nobis meritos remuneremur: at non etiam illud, ut injurias ulciscamur: verum omnino qidem patientiam adhibeamus. si autem fieri posse, eos etiam beneficiis* F *prosequamur.* Contra planè qam Pindarus *Pyth. od.* 2.

Φιλεῖν τοὺς δ' ἐχθροὺς ἐ
τ' ἐχθρὸς ἐὼν, λύσειν δίκαν ἐπαδύνομαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε κατὶν ἐδεῖν ἐπαλιπὼν.
Amicum liceat
amare: contra inimicum impro-
se tormentis exigens, lupi more furcam.
Alibi vestigiis alias mansbulans vias obliqvi.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Διόρισον δὴ αὐτὸν, ἀπὸ τίνων, καὶ ἐπὶ ποίοις φιλεῖ αὐτοὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας. *Ut mihi tuas partes videat, & dum vapulat, eos a qibus vapulat amare discat.* De Christianis Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι τοὺς διώκοντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos persequuntur.* Atqe hæc est reverà charitas sincera, *amare qos tolerat, tolerare qi amat,* ut Gregorius Romanus *in Evan. serm.* 35. Qin & Martium ad eos etiam respexisse, qi advertus nos ipsos fuerint iejuniè, qæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem *in Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ ἑταίρους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, ἀλλὰ τοῦ νόμου τῷ ἀνθρώπῳ, φύσει συγγενὲς ὄν. *Arbitror, o viri præsentes, vos omnes, cognatos, propinqos, & cives invicem esse natura, non lege. Simile namqe simile natura cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἀκουσίως] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 13.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφοτέρους τεθνήξεσθαι] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58.

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις; ὡς τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηρὸν] Elegenti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλιανὸς, sed de schola Platonica Leo. (Byzantius fortean) uti ex Athenæo *disquisph. l.* 11. & Laertio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcibiadem* inscripsit, & inter Luciani opuscula, à qibus dictionis molliæ venâqe candidiore plurimum discrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτο, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττοντα ἐπιτήδεια, πολλὰ ἤ παρὰ ὁτου λαβὴν, βαδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχειρισάμενα πολλὰς ἰδέας φόρμας. *Etenim & pueri nostre qoqe hujusmodi aliqid fingere ac formare soliti, limum cerave cum reperiunt, facillimè ex eadem massâ varias multiplicesqe transfigurant formarum naturas.* Eâdemqe planè ieiuniâ vestigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὦ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναται τις πλάττειν ζῶα συγχῶν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἐκ παρ' ἐκ τοῦτο ἀδιαλείπτως. ὅτου δ' ἡ φορὰ ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τὰς προγόνους ἡμῶν ἀπέτεκε τοῖς σπέρμασι τοῖς ἐγκειμένοις τοῖς πατράσι, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐκ' ἄλλους ἀναπλάττει. ἡ ὁ τοῦ γράφοντος σκοπὸς ἐστὶ διδάξαι ἡμᾶς ὅτι τοῦ αὐτοῦ ἐστι, ἡ φαῦλα ἐξ ἐνιαυτὸν, κἀτῷ ὁ τοῦ φθορέως. *Sicut qi argillam exsiccat, fingere ex ea animalia formam potest, rursumqe dissingere, atqe inde ac qoties libet perpetuo varias istas repetere. sic etiam natura ex eadem materia olim avos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evolvet; ac plurimus ille artus nostri absqe intermissione habens nunqam subsistet, sicut & universus fluminis humor commutatus.* Cui non absimile qod Aphrodisiensis *probl. l.* 1. q. 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκὸν ἐκπυρώσῃ ἢ βάψῃ, ἢ τι τοιοῦτον ζῶον χαλκοῦν ἢ ἄλλο τι, πλὴν ἀνθρωπος, ἢ ἕτερόν τι σκεῦος, αὖθ

istis autem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, quàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpius assveverit qis, immori solet; vultúsque decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso autem intelligas licet esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensûs omnis avfugerit,

[a] δεινὸν ἦ ἥδυ τὸ ἀμηλιθῆναι τῇ κλοπῇ. ὥσπερ ἡδὺ τὸ συμπεσεῖν.

§. 24. [b] Τὸ ἰσχνὸν ἦ σφοδρὸν λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν [c] πολλάκις * ἐναπομένῃ ἢ πρόσχημα, [d] ἢ τὸ πλάσσειν ἀκατάσβεστον, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. σκοπὸς γὰ τούτῳ περιγενόμενον πεφῦ, ἵνα φῶμεν τὸν λόγον. ἡ γὰρ κακὴ ἡ συναίσθησις ἦ * ἁμαρτάνειν ἀχήτητος,

[a] L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
[b] L.2.§.1. Sup. §. 22. Inf.§.60.65.
[c] L.11.§.18.
[d] πάντως, ἐναπομένει, καὶ τὸ πρ. ἐκλ. a. Boot.
* ἢ Mer.
* -τω [μι] a. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ ἄδου εἰς ἄδου μεταβάλλων τὸν ὕλον. *Sicuti cum statuarius aneum aliquem vel bovem, vel simile aliquod animal fuderit, vel duxerit, finxerit hominem, vel aliud aliquod vas, materiam ex figura in figuram commutans.* Lusûs autem puerilis illud; quo animalium iuncula è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *somnio* verbis hisce. Ὅτιοὺς γὰρ πρὸ ὀλίγου ἐγὼ ἐδιδασκάλων, ἀνοήτους ὄντας καὶ παῖδας, ἢ βοῦς, ἢ ἵππους, ἢ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρώπους ἀπειλασίους. *Quos modò ego à præceptoribus, vel boves, vel equos, vel etiam homines per ignorantiam abrasa cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Παρ' ἑμοὶ ἐστὶν ἐν τῷ οἰκίᾳ κηρός, ὁ μὲν τις αὐτὸν ἔπλασεν, ὁ δὲ βοῦν, ὁ δὲ ἵππον. ἐγὼ οὖν τρέπω ταῦτα ἑκάτερα καὶ ἀναφαίνω ἄνθρωπον. *Cera mihi est in domo, qi alter quidem equum, alter verò quidem bovem hanc quidem conformans & producens imaginem.* Et Fabius *institut. l. 10. c. 5. Nec alienum tantum transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus; & fictorum ex eadem cerâ alia atque alia forma duci solent.* De cera ipsa Plinius minor *l. 7. Ep. 9.*

Hæc laus est ceræ, mollis cedensque sequatur
Si doctas dignas, fassaque fiat opus;
Et nunc informes Martem, caſsamque Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Venerem puerum.

vide *infra ad §. 25.*

Δικαίου δὲ ἀδίκου οὐ διαλυθέντος τοῦ κλοπίου] vide *l. 4. §. 40. & l. 6. §. 47. & infra §. 25. & 30. & l. 11. §. 17.* Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ οὐ μὲν οὖν τὴν ψυχὴν τοῦ ἔμπυρον οὐ σίγγοιεῖς τηλικαύτην ἀνάπλεων ἀφροσύνης. τὸ δὲ τεχνικὸν αὐτῆς ἀνορᾶς ὅπως διάκειται, τῷ γαμβρίσκοντι μᾶλλον ἢ τῷ ἀναπλέοντι ἔοικε τὸ συνεδρίῳ. *Sed tibi cognitus est penitùs animus meus, qi tot annos docentem audieris, non nescius tamen atque oculis cernis, qui sedes animæ sit affecta, compage ejus & communitate dissolvente sese ad quod compositum fuit.*

§. 24. Τὸ ἰσχνὸν τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναπομένῃ ἢ πρόσχημα, ἢ ἐπίτηδες ἀκατάσβεστον] Periochen hanc insere mutilatam ac vitiatam esse, facis indicant tam discrepantes a se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensus illi, qos ipsi præferunt, nulli artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mercurius dumtaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic quidem cuiqu vim insignem, exprimitur ea, quam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assentiri malueram) sic effert: Τὸ ἰσχνὸν τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, ἂν [ὅταν] πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantùm facta, ἢ, ἐναπομένει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ πλαστὸν ἀκατάσβεστον ᾖ, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi sæpius contigerit, immori solet; vultúsque decor ita inde extinguitur, ut denuo omnino reaccendi nequeat.*

Τὸ ἰσχνὸν τοῦ προσώπου] *Torvitas vultus*: qò nòstr. sive latens irrus animus reflectus atque infensus se prodit. huic opponi videtur, οὐ ἵλεων τοῦ προσώπου, *vultus serenitas. l. 6 c. 30.* Hesychius. Ἐκπικτα, ἐκπεπληγμένα, ἃ πᾶς ἄν τις μεμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυτίλον καὶ κλέπτη. *Iram pertinacem, culpabilia, qa quis reprehendat. Sophocles Nauticlo furi.* Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eodem cognominis, qæ Ναύτιλον συρμοὶ dicebantur. Ἐκπικτον esse vult, *quod iratum & infensum pure facias*; at Marcus pro *affectione* sive *infectione animi, quam vultu indicamus facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐκπαγλῶν δεὶ δίμορφον ἀγημοσύνοις νόοι.
At ille monstrum infensum pertinax gerit.

Πρόσχημα] ὑποκρισις τοῦ προσώπου, ut Jacobus Apostolus *Ep. c. 1. v. 11. decor vultus*, qi tristitiâ, iracundia, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantum & detorqueri, sed & turpi prorsùs sæpenumero solet. Seneca *de vit. l. 2. c. 35. Non est ullus affectus faciem turbatior, pulcherrima ora fœdavit, torvos vultus ex tranquillissimis reddidit. loqui decet omnia gravia, qalem virum putas esse animum, cujus extra imago tam fœda est? & l. 3. c. 4. Nullo enim affectus pejor est vultus. ferarum mentes tetra facies est, etiam cum venaturum summa pernicies morsu altimus petunt, qàm hominis ira flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l. 6.*

Et quantum vita fuit, formoſa. ——

& de Procride *l. 7.*

Tristis erat, sed nulla tamen formoſior illâ
Esse potest visa. in collige qalis in illa,
Phoce, decor fuerat: qam sic dolor ipse decebat.

A Imò, qod Marcus illic, dum affectus istiusmodi exprimere atque induere vultui frequentius cogitur, usu in naturam vertente, ita tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. c. 6. v. 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταί, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocritæ tetrico vultu deformantes enim faciem suam.* qi locum illum mirificè illustrat. plus enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ ἀναγίνεσθαι καὶ ἀναλλάττειν πρόσωπα, ut ex Homero atqe Eustathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist. 1. p. 786. d.* Ἕστω τῷ τοιούτῳ καὶ παλαιόδακρυσι φαντάσματι, ἅμμα σκυγίου καὶ ἀπὸ γῆς συνεστώσης. —— ὅστε ἀ τοιαῦτα ὀνειρώττει καὶ ἐνυπνιάζονται, ταῦτα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνα ἐπιφαίνεσθαι. *Constantinopoli quidem sacrum summissis atqe abjectis animis tristia oculos atqe deorsum vergens —— adeo qa lugentes confusis meditatoqe fictumst, ea sumpsse animi speciem in nobis, & velues habitu temerario exhibisse videri debeant.* Nicolaitarum de supp. apud Socratum *tom. 2. eccl. 70.* Ἀπ' γὰρ δὴ ὕψους τοῦ χρυσοῦ ἔχοντος ἄνθρωπον τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς. καὶ ἀπὸ τοῦ, ὥστε δημόσιον, ὥστε ἰργάζομαι, ἵνα χαλκοῦν, τὸ πρόσωπον φαιδρὸν ἔχον τε καὶ ἱλαρόν. εἰ δέ τις συμβαίη καὶ προφάσει, ἐνδυομένου καὶ τοῦ ἐφαλικοῦ παραλλάττειν, καὶ ὅπου δέοιμεν. ὅταν δὲ μερίζειν ἐνθυμοῦμαι, τοῖς πόροις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀναπίπτομεν. ἵνα ὀφθαλμοὶ καὶ πρόσωπον ταῦτα. ὁ δὲ ἀνάγκη τὰς ὄψεις, ταυτὶ ἴστω. καὶ ὅτε ἐκπαθὴς ἦν ἰρύθημα, ἀλλὰ τοῦτο οὐ καὶ τότε, τοῦτο δὲ ἡ ψυχὴ ἀδικεῖ ἀδικεῖσα ὑφ' ἑαυτῆς. *Bonigne cum oculi summum animi pulcri nitorem semitantur: & fieri solet, ut qi non excandescat, nec facie tractetur, aut bile moveatur, fastidium splendidum ferramque habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is flectus & oculis transversis simulandoque animum: & qi fastidiosus a. simplex est, pupillas & oculos patentes gerit. ut ego & vos. Cas superciliis contungentur, improbos est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caligenosa est, hujus animus nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremus graphicè depinxisse videtur τὸ ἰσχνὸν illud τῆ προσώπου. nos dicamus, a louring look. Vide *infra ad §. 59.* Sed nec minus *Suetonius l. 4. c. 30.* in *Cajo.* cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Natam*, inqit, *naturâ horridam ac tetram, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmasius ista & lustrata & perturbata suspicatur: jungi sic debere. Τὸ ἰσχνὸν τοῦ προσώπου λίαν παρὰ φύσιν, αὐτῷ γὰ τούτῳ συναπολαύσει πταῖσμ', ὅτι παρὰ τὸν λόγον. atqe hæc subjecit pro illa qæ *supra §. 10.* habebam. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ κατὰ πρᾶξις παῖσα φύσει ἐστὶ κατὰ λόγον. *Et in animalis rationali eadem actio secundum naturam & secundum rationem, ira in vultu effervescens, qa præter naturam est, etiam præter rationem.* Illud, ἢ τὸ πλανώμενον ἀκατάσβεστον, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. conser idem pertinare, & de lacerna dici, qæ aliquando sic extinguitur, ut postea iterum accendi, aliquando verò, ubi in totum oleo destituta est, ita extinguitur, ut denuo accendi nequeat. Suspicamur ergò post exemplum *arcula*, cui grave non ille dum solvi, ut nec compingi, additisse & simile de *lacerna*. (prout & *l. 8. §. 17.* post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non ità grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eò modo extingvatur, ut non postit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumant, qbus de modo sublatis, periochen hanc antegredienti cum proximè sequenti commode cohæsuram. & sane revera sectus 22. & 24. prout nos eas distinximus, eandem plane argumenti.

Εἰ γὰ καὶ ὁ συναίσθησις τῇ ἁμαρτάνειν ἀχήτητος] Mercurius interlinit negativam, ut sit τῷ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidentia intelligatur. Melius opinor, Xylander. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usqe ea vultus obfirmatione proceſseris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid amplius tibi vivere proderit? Galenus *de differ. puls. l. 4. c. 11.* ὀφθαλμοὶ, inqit, appellant veteres, τοὺς τοῦ φλεγμαίνοντος ὑγροειδεῖς ἀεὶ τῷ πάσχοντι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammantibus agentes percipit.* Idemqe *therapeut. l. 13. c. 1.* Ἡ εἰς ἄμα τῇ φλεγμονῇ καὶ τοῦτο ἴχνι τοῦ μέρους, ὑπὸ θ' ἀντροειδοῦς, ἀντὶ τοῦ πάσχοντος διὰ τὴν ἰδίαν συναίσθησιν συναισθάνεται. *Qa supra inflammationem, tenuissimum quoqe in parte sanè, qæ non modo ipsa in eam deprehendamus, sed etiam ipsi agat propria sensûs appellatione advertat.* Ita medicis familiaris an peculiaris vox illa videatur, affectionem illam denotans, qâ ager eorum qæ in corpore suo fecius se habent, ipse sentiam obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hic, ita & Epictetus *l. 2. c. 11.* Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς ἰδίας ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a L.9.§.2. a τὶς ἴδη ἔτ ζῇν αὐτὰ ;

l.10.§.8.

b Sup.§.23. §. 25. b Πάντα ὁσαπερίφρας, ὅσα ὕστερα μεταβαλεῖ

c L.6.§.15. ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τῆς ὑπάρξης

l.8.§.50.l. αὐτῇ ποιήσει, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνου ὑλικῆς,

10.§.7.l.12. §.23. c ἵνα δὲ ταχὺς ᾖ ὁ κόσμος.

d L.6.§.27. §. 26. d Ὅσον τις ἁμάρτῃ τι εἰς σὲ, ὅδε ἐνδυ-

l.8.§.14.l. μεῖ e τὶ ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβών ἦμαρτ. ἔστι

e L.2.§.13. γὰρ ἴδιον, f ἐλαφρὸς αὐτὸν, καὶ g ἵνα θυμώσῃς,

f L.8.§.14. h ἵνα ὀργισθῇς. h ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐ-

g L.5.§.28. κεῖνο ἁμαρτὼν ἢ ὑπολαμβάνων, ἢ ἄλλο ὁμοιόδ.

h L.10.§.30 l.11.§.18. i δεῖ δὲ συγγνώσκειν. k εἰ δὲ μηκέτι ὑπολαμβάνεις

i L.1.§.15. τὰ πταίσματα ἀγαθὰ καὶ κακὰ, ῥᾷον l ἐλεήσεις ἔτι τὸν

k L.2.§.1. συμπλανώμενον.

l L.11.§.13. Inf.§.52.63

m L.3.§.12. Sup.§.7.l.8. §.32.36. §. 27. m Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοῦν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorsum homo sic affectus vitam protrahat ampliùs ?

§. 25. Quæcunque vides, universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliaque ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§. 26. Cùm adversùs te qicqid peccaverit qis, considera statim, qid bonum malúmve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec avt miraberis, avt succensebis. forsan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejusmodi, ipse pariter cum illo bonum esse opinaris. hoc si fuerit, & illi te ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§. 27. Non tam qæ desunt tibi, qàm qæ adsunt, cogita.

ANNOTATIONES.

sua. Clemens generaliùs de utroqe pariter usurpavit, *Strom. l.* 1. *p.* 282. *A.* Ἐνοῦται γὰρ καὶ ἐκποιεῖται ὁ ἐπαινέτης, ἐπαλλήλοις αἰτίαις ἀναπόφευκτος. συναίρει δὲ τὸν ἐπαινούμενον, ἢ εἰς ἐπαινέσιμον συνάπτοντες. *Ad commendandum enim & exqirendum vtri est apta confusio, qæ tam probabiliter animum applicare persuadet : animi autem acqet applicationem una ad scientiam qe exercentur.* Idem vult, sed significantiùs Paulo dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Ἐκφεύγειν γὰρ τὸ πάσχειν. *Post res est ad intelligendum apta, & ad cives suos in angusti* Τελευτῶν νοεῖ τὸ λεγθὲν. *Dolor interpedans reddit.* Tunc ergò ὁ τῶ ἁμαρτάνειν συνήθους ἰσχίας, cùm crebro peccandi usu, τυλώσας λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qasi qendam contraxit animus, ægs pœ' ipsorum vitiis ægs ægrotans, ut demqe ni peccare qidem se animadvertat.* Epictetus *l.*2. *c.* 18

Τίς οὖν τῶ ζῶ ἀρέσει,] Vide *l.*9.§. 2.

§. 25. Πάντα ἅτινα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epist.* 71. *Qid ni ille mutationem respublica ferit & ego paterer animo? qid enim mutationis pericule eximitum? non terra, non cœlum, non totus hic rerum omnium contextus : quamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem, sed illum ex hoc cursu aliqui dies dejicet. vertet eum cumcta temporibus ; nostra debent, crescere, extingvi. qæmqe videt supra nos currere, & hæc qibus innixi atqe imposiri sumus velut solidissima, carpentur ac desinent. nulla non senectus sua est. magnitudo ipsa ejus parem eodem natura demittit. qicqid est, non erit : nec peribit, sed resolvetur. nobis solet perire est. proxima enim intuemur : ad ulteriora non prospicit mens nobei, & qa se corpori addixerit. aliqa fortius fomen sui fiorisimqe pateretur, si speraret manus illa sic nos rerum mortemqe per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi : ut hoc opere æternam artem cumcta temperantis Dei verti.* Vide *supra* §. 23. & *l.*9. §. 35.

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naso *Metamorph. l.* 15.

Nil equidem durare dou, sub imagine eadem
Crediderim. —
Nec speroes sua cuiqe manet : rerumqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epist.* 30. *Qa ergo potest, in ea confidere se esse, qa nemo non est ? prima enim pars aqitatis est æqalitas. Sed nunc supervacuum est natura cavissam agere. qa non aliam volunt legem nostram esse, qam fuam. qicqid compositum, resolvit : & qicqid resolvit, componit iterum.*

Ἴσα καὶ ταχέα] hoc est qod Maximus Tyrius *Orat.* 25. *ad l.*4. §. 40. διὰ τὴν τῆ ὕλῃ κατηγορίαν. Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 14. Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c* 3. Ἕτερα δέ τι τῶν ὄντων ἀναγκαῖον, διὰ τι ποτ' ἐν πολλοῖς πάλιν καὶ φθεῖρα τὸ ἓν ὄν; διὰ τὸ τῆ τοῦδε φθορᾶ ἄλλα εἶναι γίνεσθαι, καὶ τῆ τοῦδε γίνεσθαι ἄλλα εἶναι φθοράν. ἄπαντα ἀναγκαῖον εἶναι τὰ μεταβολήν. *Si igitur semper aliqid eorum, qa sunt, abit, cur non consumptum est jamdudum, & unum ipsum universum. Proptereea qod hujus corruptio alterius est generatio. & hujus generatio alterius est corruptio, necessedum necesse est transmutationem esse. Γένεσις γὰρ γίνεται διαδεχομένη, καθ' ἃ προσκεῖται ἀναπαυόμενον ἕκαστον. Generatio enim existens generationem, vult commentales reddere per prosectum.* Clemens *Strom. lib.*4. *p.* 538. *D.* & Philo *de mund. memorr.* Μόνη γὰρ ἐστὶ φθορᾶς τῶν ἐν τῷδε, περάτων ὡς ἀληθῶς καὶ θείων ἐργων. *Illud unum semper durat* (*mirum dictu*) *mdividuus perennitbus, ut opus vere dvinum.*

§. 26. Τί ἁμαρτὼν ὁ ποιος ὑπολαβών] Vide *l.* 6. §. 27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. Epictetus *Enchir. c.* 41. Ὁ, ὅτου τις κακῶς ποιεῖ, ὁ κακῶς τὸν λέγει, μέμφεται ὅτι πεῖσαι αὐτῷ οἴόμενος ποιεῖ ὁ λέγει. ἐγὼ οὖν εἰ μὲ ἀληθεύοι δεῖσο τὰ ὑπ' ἐμοῦ φαινόμενα, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὅτι οἱ κακῶς αὐτῷ φαινόμενοι, ἐπὶπου βλάπτουσι, ὅτι καὶ ἐξαπατῶσι. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπλανώμενοι βλάπτονται. ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. ἀπὸ τούτων δὲ ὁρμώμενος πρᾶος ἔσῃ πρὸς πάντα τὸν λοιδορούμενον. ὑπομνήσεις γὰς ἑαυτὸν, ὅτι ἐδόξεν αὐτῷ. *Cum tibi quispam vel male locutus, vel male dixerit : memento eum opinatum esse, od ex offuso sibi fmste fatendum & decendum. Neqe verò sicris poterit, ut od fingatur ille, qod tibi videtur, sed od qod fibi. Qod si malè judicat, et damnum facit qi decipitur. Nam convolutam veritatem si qis mendacium judicet, non ea convoluta ladetur, sed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur suffectus, ego feres animo convitiatorem : nam ad singula dices, ita visum est illi.*

Ἐλαφρὸς] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l.* 2. §. 13. Epictetus tamen etiam *l.* 1. *c.* 18. Καλλιστεῖον δοῦ ἀνθρώπῳ, ὃ ἐλαττῶ ἀνθρώπου; *Utrùm igitur indagnationem potius an commiserationem mereatur ?* & mox : Ἐλέει οὖν τὸν τοιοῦτον. *Misereri potius illius.*

Δεῖ δὲ συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eòdem, avt pari morbo laboras: igitur ignoscere debes gemina peccanti. Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3.

O major, tandem parcas, insane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ est opus.

Siqidem ut Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

— *æqum est*
Peccatis veniam poscentem reddere rursus :

Inqe, qod Gvigo *meditat. c.* 15. *Non fit exactor vindicta, qi petitor est venia.* Verùm ignoscere istud Stoæ adversatur. Vide *ad l.* 1. §. 15. Vide & *l.* 11. §. 18. & *ad l.* 5. §. 22. Demonactem.

Ἐὰν δὲ μανῇς] Dilemmate probat non irascendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore versaris, & errantì ignoscas æqum est, nisi te ipse prædamnare volueris : avt fanon uteris judicio, & propriùs esse debes illi, qi falsi specie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l.* 2. §. 1.

§. 27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐννοῦν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Casaubonus *futura*, ut eodem referatur, qò illud *supra* §. 8. Τὰ μελλοντα μὴ ταραττέσθω. *De futuris ne fis solicitus.* Melius Xylander *ea qa absunt*, sive *qa desunt tibi.* Hoc est enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis desunt, animus nostris obversentus, qò illorum cogitatione ad sortis præsentis displicentiam aliqam impellamur, qam de eis qæ adsunt, seriò cogitemus, qo in statu præsenti nostro acqiescamus. Hinc reprehensio illa Evripidea in *Hippolyt.* v. 184.

Ὃν σ' ἀρίστων τὸ πρὶν, νῦν δ' ἀνὴρ
Φιλτάτου ἐγγὺς.
Neqe tibi placet, qod adest : qod verò abest
Gratius desis.

Et Avsonius *Idyll.* 15.

Spernimus in commune omnes præsentia. —

Manilius *l.* 4.

Nec qod habet, numerat, tantùm qod non habet, optat.

Libanius *Orat.* 31. de avaris. Ἀμοῦ δὲ ἀεὶ τὸν παρόντα ἀδικοῦντος τὸν δ' ἄντα, ἕνα μὴ παρέχῃ, ὀδυνᾶ. *Nibil autem illorum, qa adsunt, illis jucicet, qod vero abest, qia non adest, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Ἀνόητοι τῶν ἀπόντων ὀρέγονται. τὰ δὲ παρόντα περιβαλλόμενοι ἐᾶσι ἀμελῶντες. *Stulti desiderant absentia : præsentia vero esse melora negligunt.* qi & contra *ibidem c.* 17. Ἐνγνώμων, ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷσι οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσι ἔχει. *Bene compositæ est animus, qi de rebus absentibus non tristatur, præsentibus autem lætatur.* qod Epictteto tribuit Maximus *collectan. c.* 28. Seneca *Epist.* 74. *Qæris qare rectas nulle egeat ? præsentibus gaudet, non concupiscit absentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *rit.* 16. & Maxim. *c.* 22.

Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, τοῖς δὲ μηδὲ χρῄζουσιν.
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητοῦμεν, ὧν μὲν δεῖ τυχεῖν.
Ὧν δὲ δεῖ ἐπιλησμονῆς ἐσόμεθ' ἐσχατοι.
Si qa bonorum habemus, hos non attemur,
Qa non habemus, qærimus ; hos carebimus,
Nobismet ipsi dum nos, eis, dum sis negat.

Plutarchus *de tranqvil. pag.* 469. *D.* Μανίαν γὰρ ἐστὶ τῶν ἀπολαυόντων ἀπιέσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς παροῦσιν. ἀλλ' ὥσπερ τὸ

cogita. ex his autem selige quæ gratissima sunt tibi, quo reputes tecum quanto cum studio ea, ni jam adessent, tibi requireres. cave tamen interim, nè, dum istis lubenter acquiescis, eo in pretio habere assuescas te, ut siquando deesse contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus esto. mens etenim rationalis ità est naturâ comparata, ut sibi sufficiat ipsa justè agens, & hoc ipso nacta sibi tranquillitatem.

ἀλλὰ τὸ παρόντων τὰ δεξιώτατα ἐκλογίζωμαι, καὶ τούτων χάριν ἐπιμιμνήσκωμαι, πῶς ἂν ἐπιζήσαιμι, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάσσω, μὴ ἀβέλ[τ]ερος ἔτως πασμαίνειν αὐτοῖς, ὥστε ἐκπεσεῖν αὐτὰ ὅσα ἐάν ποτε μὴ παρῇ παρακληθέντα.

§. 28. [b] Εἰς αὐτὸν συνειλ. [c] φύσιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ ἀρκοῦσαν δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ ζῆν [d] γαληνὸν ἔχοντι.

[a] vo Lug. An.
[a] L. 5. §. 9.
[b] L. 4. §. 3. l. 6. §. 11. l. 8. §. 48.
[c] L. 5. §. 14. l. 6. §. 51.
[d] L. 2. §. 4. l. 3. §. 28.

§. 29.

ANNOTATIONES.

τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ἐπ' ἴτι τὰς ἀφίλτατας τε, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προσφιλῆ ἀλλήλοις ἔχοντα· τὸν αὖτοι πρόσω τοῦ ἐχλαθίσαι ἀπὸ τῆς τέχνης, καὶ τάλλα πάντα ποιῆν ἀσπάσια ἑαυτοῖς, ἀδιαφόρως καὶ ἀνεπιφθόνως. καὶ οἱ φόνως τις ὢν [ἀπ.] ἔχωμεν; τί δὲ ἂν ἔχωμεν; *Est enim unusquisque ab amissa dolore affectus, non gaudere relictis:* ut sicut puerulis si qui ludentium rerum unam ipsis auferat, reliquis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unius alicujus rei vel fortunâ nobis obturbante, quique secundo & lamentando cætera omnia nobis reddere mandat. *Dicetes, quid habemus? Imo autem, quid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arcesilai dictum pag. 470. *A.* Ὅτι πολλοί, inquit, ποιήματα μὲν ἀλλήλων καὶ γραφὰς καὶ ἀνδριάντας ἐπαίνου δεῖν ἀπροσδοκήτως καὶ παρὰ μέρος ἕκαστον ἐπιστρέφονται τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει διορῶντι· τὸν δ' αὐτὸν βίον ἔχοντα πολλοὺς ἂν ἐπιτρίψαι δυνάμενον ἐπὶν, ἕξαι μηχανὴν ἀλλοτρίαν δόξης καὶ τύχης, ἀντὸς μοιχοὺς τοῖς ἑτέροις γινόμενος; ἀυτὸν δὲ καὶ τὸν ἴδιον καταφρονοῦντα. *Sed plerique poemata alterius & picturas, & statuas putant sibi exactæ singulis partibus animo oculisque perlustratis contemplanda: tuam autem juam multa habentem considerata non injucunda præterunt, suas semper prejudices, alterumque famam & fortunamo admirantes: sicut adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt.*

Πῶς ἂν ἐπιζήσαιμι, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καὶ τοι καὶ τῶν μέγα πρὸς ἐυθυμίαν ἰσχύ, τὸ μάλιστα μὲν ἀυτὸν ἐυστοχεῖν, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν. *p.* 469. *E.* Ἐυθυμίαν δὲ τὴν ἀβλαβῆ παρέχει, ὅτε μὴ παρόντων ἀγαθῶν ἡμᾶς λυπεῖσθαι. ἀναμιμνήσκουσιν ἀνθὶς πολλαχοῦ, ὡς ποθοῦσι ἔτι ὀργίλα γονεῖς, καὶ πολεμικὸν ἔρφο. &c. Καὶ τὸ γήρασθαι γυναῖκα, ὡς ἀπαρὸν. οἱ γὰρ τότε γίνεσθαι μέγα καὶ τίμιον ἔκαστα φαῖ, ὅταν ἀπόλλυται, σοζόμενοι δὲ, τὸ μηδὲν ἦσα. αὐτοὶ γὰρ ἀξίαν τὸ μὴ ἀεὶ παρεῖναι. ἀ δὲ διὰ πλάθος μὲν ὀκ μεγάλα, ἐξ ὁρίμου δὲ διδόται, ὡς ὕπερ μεγάλων, μὴ σφετέρων. ἔχοντες δὲ παρόντα καὶ καθαρεῦον, ὡς μηδενὸς ἄξιον. ἄλλα χρῶνται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χαίρειν ἢ ἀναλωτὸν ἀυτῶν, ἕως καὶ τοὺς ἀνοσλοὺς, ὡς ἐυστοχήσουσι, πρὸ ἐτέρου φίσμου. *Cæterum ad quæ ad animi tranquillitatem magnopere conducit, maxime quidem se & suas res tueri. Hæ præsentia majorem nobis animi parabunt tranquillitatem, si absentium magnum nobis fingamus, sæpius nobismet memoriâ repetentes, quam desiderabilis sit egestatis fumus, ac bello confluentis pax, &c. Sic fiet, ut non tam desiderio magna ac præclara singula ista deputemus, quando amittimus: ante autem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim prætium rebus istis interimus addit, neque eas debemus tanquam magnas comparare, semperque trepidare ac metuere, ne tanquam rebus splendeant: dum vero possidemus, tanquam nullius pretii res contemnere & negligere: sed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gaudiumque capiamus, ut etiam amissorum eorum, sibulo accidat, aquum animo feramus.* Idem *ad uxor. consol. p.* 611. *B.* Καὶ δοκεῖ ἐστι ἴδιόν μὲν ἡδέως ἐπὶ ἐλάσθαι τῶν αὐτοῦ τύχων, καὶ τοῦτο προσοίσθαι, ἐφ' ᾧ τὸ δοθέντα. οἱ δὲ ἐγκαλοῦσι καὶ δυσφορῶσι παρόντες, καὶ μᾶλλον ἂν' ἀυτῶ τὸ δίκαιον· ὃς αἰσθάνεσθαι πολλοὺς ἔχοι τὸ καθ' ἡμᾶς χάριτας ὁμῶς. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰς ἀκτοβόλους καὶ μακρὰς Ὀυρὰς τείχος ἐυλιγοντες, οὐ δὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν κινουμένων ἐκτὸς παρηλθόν, ὅπως ἐξαιρῶσι καὶ συνοφοῦσι τὸ βία τὰ φθάλα, τοῖς δὲ χρεοῖς ἀνάρρεσις καὶ συγκυκλήσεις ἐπιβάλλωσι, ὁμοίως τὸ τοῖς ἀνελπίστοις καὶ φιλοργίοις πάσχειν, οἱ πολλὰ συνάγοντες ἀ χρῆσθαι παρόντι, ἀλλὰ δρῶσι καὶ δυσφορῶσιν ἀπολεῖσθαι. *Turpe vero fuerit, cum alii manu exoptent fortunam, eâdem cum hoc quod nunc nobis molestiam adfert conjunctam, te eam præsentem vituperare: neque ex ipso calamitatis morsu sentire, quantum habeant gratiæ ea quæ superfunt. An sicut assimilibi capræ vel fine curentes Homeri versus fulgunt, multis interim tot atque præclaris ejus poëmatum partibus supinâ ostentatâ præteritis: ita incommoda tua calamitosis cupientes & commorabimus, commodis præsentibus neglectis? inutilibusmque avares & fodidos homines, qui multa ubi quæsiverunt, non utuntur parvis, sed amissa deplorant!* Et mox C. Ὃν γὰρ ἔτι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖς στρεμίοις ἀγαθὰ, μικρὰ δὲ τοῖς ἔχουσι. *Non enim hæc sunt magna bona ea quibus desunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τὸ ἄτως ἀσπαίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunensis, sed utrumvis consultet probe. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hic significet; *dum ipsis libenter acquiescas*, sive, *ipsis delectando, & acquiescendo*, vel *ob quod ipsis delectaris & acquiescis.* ego illud malim, ob ἰδίως. Hesychius. Ἀσπαίζει, χαίρει, ἀγαλλεται. Ἀσπάσιος, μᾶλλ χαρᾶς, ἑδίως, ἡσυχίως, προθύμως, ἰδιαίτερος. Ἀσπαίζει, γανδεῖ, ἐξαλλεται. Ἀσπάσιος, quam gaudio, jucundè, egrabiter, promptè, sponte. Vide ad *l.* 5. §. 9.

Ἔκλεπτ' ἀυτὰ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Quæ res plus nimio delectavere secundæ,
Mutata quatient. Si quid novisse rectum
Istis, &c.

Marci mentem expressit optimè

Ὅσα ἐὰν ποῖο μὴ παρῇ, σκοπεῖσθαι] Ità considerandâ nobis commoda ea, quæ ex præsentibus rebus decerpimus, nè tamen ergo has eo animo afficiamur, ut ex amissione earum perturbemur. Plutarchus *de tranquill. pag.* 474. *D.* Ὦ, δὲ δίδωτι πρὸς τὸν τύχον ἀδίως καὶ ἄβρωμος αὐτῷ ὁ λογισμὸς,

Ἦδὺ μὲν ἄν τι φίεσι, ὀλίγον δ' ἄχος, ὧι ἀναλωτος·

τοῦτο ἔδοκα ποιεῖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι τὸ διαβλέπον, ἐξ μὲ διδῖς ἀυτῶ τὰ ἀκτοβόλοι, ὡς ἀφίεμεν. *Cur verò rata hæc paravit, ut ad fortunam antrepide uti possit,*

Sume est, si qui dies: parvus dolor, hoc ubi tulit:

hanc fiducia & vacuitas motus amissionis, tanquam caruerit abilis, docent suavissimè ut rebus præsentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præsentes & absentes æque contemnam: nec si alicubi jacent, trepidet; nec si circa me fulgebunt, insuspicor, fortunam nec venientem sentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ,

Lævo monentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit: & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.

§. 28. Εἰς ἀυτὸν συνειλ.] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν ὅτε ἑαυτὸ συνεφορίσῃ, σύμφορος εὐκολοτρὸς καὶ δύσοιδὶς γίνεται. *Mens in se contracta sphæra nihil sit tetri atque remuda.* Quod Plato *in Phædon p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν δεῖν εἰς ἀυτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι. *Animum in seipsum revocare atque colligere.* & cursus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνεφορμένον δεῖ εἰς ἀυτόν. *Ipsa collecta in semetipsum.* & de Sarapione Damascius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ συναιρῶν, ὡς οἷόν τε μηδὲ τὸ ἄνω καὶ τὸ ἀπερίσπαστον. *Sese semper colligens & contrahens, quantum fieri potest ne interiores sua dominicula partes, & in ulteriores angustias.* Verùm Marcus cùm συναλλάσσεσθαι dixit, *Ermacea* sive *Echini* imaginem in animo habuisse videtur,

Ὅς ἴυγ' ἐν ἄλμαι θυίοι ὁμῶς μάθῃ,
Σηρίδιον ἀμφ' ἄκανθον ἀλίξας δίμας,
Κεῖται δικάδε τε καὶ δυσὶν ἀυτίκα.

Qui simul ab alto impetu se fixit ferit,
Densâ sub orbe senectum corpus tegens,
Morsique ab omne tutus ac tactu jacet.

hoc est quod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀκαλαμάκτῳ γίνεσθαι, *inexpugnabilem fieri*, neque enim Grotio accedere potium, qui postremum illa venit,

Mordere & ulcro tangere ignarus, jacet.

melùs Campensis, si mauri rationem habuisset,

Sic jacet ut nec attingi nec morderi queat.

Et Erasmus.

Tutus jacet morsuque tactuque omnibus.

Versus Jonis sunt Tragici in *Phaonte*, quos exhibent Plutarchus *in collat. terrest. & aquat.* Athenæus *dipnos. l.* 3. Scholiastes *ad Aristoph. equit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hist. animal. l.* 6. c. 54. Μᾶλλον ἀλίσκεσθαι ἑαυτὸν συναλόντα, ἀλλ' ἢν ἐργάζεσθαι. *Is enim, cum futurum est ut capiatur, contortissimè se ipsum concludit, & tantopere contrahit, ut comprehendi non queat.* Oppianus item *Halieut. l.* 2. v. 363.

Φασκόμενον συνειρὸν ὑπὸ πρυόλοῖσιν ἀκοίτης
Ἐιλίσσῃ σφαιρῶδες, ἐφ' ἱερὴ γῆα φυλάσσων.
Ἐυδοῦσι ἐρυσζον. ——

Mansuetus densis absorbet spina
Volutus spinea in modum, sub septo membra custodiens,
Intùs repressus. ——

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi sensere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qua vacant & innotuere habent lamgunem, convolvuntur ut formam pila, ne quid comprehendi possit præter aculeos.* Et Ambrosius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus esse terrenus, quem vulgo bericium vocant, si quid insidiarum præsenserit, spinis suis clauditur, atque in spinæ se armos colligit, ut quocunque eum contingendum putaveris, volvatur.* Indè natum proverbium,

Πολλὰ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος μέγα.

Ars varia vulpi est, una echino maxima.

Erasmus. Facere hoc videtur & Horatii illud *supra* laudatum.

Mea virtute me involvo.

a Sup.§.17. l.9.§.7.
b L.2.§.2.
c L.3.§.12.
d L.4.§.29. l.6.§.32.
e L.4.§.29. l.8.§.3.d.8.
f L.4.§.21.
c L.4.§.21.
f L.2.§.11.
g L.9.§.20. 38.
h Sup.§.4.
i L.6.§.3.
k L.4.§.26.
l.11.§.15.
l L.3.§.9.d. 6.§.39. Sup. §.22.l.11.§. 16.
m L.10.§.7. l.12.§. 27.31.
n L.3.§.11. l.4.§.26.l.6. §.33.

§.29. ο Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. [b] σῆσον τὴν [c] ὁρμὴν τὴν [d] γινόμενον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. [e] δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες & ὑλικόν. [f] ἐνθύμησον τὸν ἰσχάτην ὥραν. [g] τὸ σκέπην ἁμαρτηθέν, ὅπου ἡ ἁμαρτία ὑπῆρξεν.

§.30. [h] Συμπεριξαίνειν τὸν νέφοντα τοῖς λεγομένοις. [i] εἰσδύεσθαι τὸν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντας.

§.31. [k] φαίδρυνον σαυτὸν ἀπλότητι καὶ αἰδοῖ, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀπὸ μέσου ἀρετῇ καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ. [l] Φιλόνουν τὸ ἀνθρώπινον γένος. [m] ἀκολούθησον [n] τῷ ἑνὶ λόγῳ. ---- ὁποῖον μὲν φησιν, ἕνα [n] πάντα νομίσῃ, ἔστι δὲ [*] δαίμονα τὸ ἐνοχλοῦν. λέγειν ἢ μεμνῆσθαι; [m] ἕνα τὰ πάντα νομίσῃ ἔχειν; ἢ [*] δηλίαν ὀλίγα.

§.29. Imaginationes absterge: affectuum motus compesce: tempus præsens circumscribe: dignosce, quicquid vel tibi, vel alii cuiquam contingit. rem subjectam quamque divide & partire in formam & materiam. horum novissimam cogita. quod alteri peccatum est, ibi ubi extitit, relinque.

§.30. Eis quæ dicuntur, animum simul intende: in ea quæ fiunt faciuntve, mente altiùs descende.

§.31. Exorna te simplicitate, modestiâ: affectu adversùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obsequere.

---- *certâ, inquit ille, decurrunt omnia lege.*

quid verò si elementa sola? meminisse sufficerit, lege certâ pleraque ferri, aut pavcis saltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

a *Ἐαυτῷ ἀρεσθήσῃ διαπονηρευόμενος]* Vide *l.* 5. §. 14. & *l.* 8. §. 7. Seneca *Ep.* 74. *Una hæc via est ad vera gaudia, & externa despicere, & bonefac contentum esse.* Idem *Ep.* 76. *Illud est quod imperitos in vana atque corporis male habet; non assuescunt animo esse contenti.*

Xyl. §. 29. *Ἐξάλειψον τὸν φαντασίαν] Expunge, dele phantasma.*

" *ὃ δὲ λίαν fiam*, sive *emagistratum*: non omnem tamen, sed falsam & fallacem. Vide *l.* 6. §. 13. & *supra* §. 2. & 17. & *l.* 8. §. 29. & *l.* 5. §. 7.

Xyl. *si μὴ λ*

Boot.

Στῆσον τὸν συμπαρασυρέντα] Vide *l.* 2. §. 2.

Περίγραψον τὸ ἐνεργές] Vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4. §. 21.

Ἐνίσταν τὸν ἰσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Basilius Cæsar. *Orat.* 13. *de bapt. Προσήκει γὰρ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὸν τελευτήν. Et virtute suscipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mori tam juvenis ante oculos debet esse, quam seni.* Epictetus *Enchir.* c. 22. *Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πᾶν τὸ δεινὸ φαινόμενον πρὸ ὀφθαλμῶν ἰσχυέτω καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδεὶς ἀλύσει τινὰ τῶν ἐνθυμήσεων, ἄλλ' οὐκ ἐπιθυμήσεις τινός. Mors, & exsilium, & omnia, quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie versentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil magnam humile cogitabis, nec imprensè cupies quidquam.* Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. *Ὅτι οὐκ ἔστι τὸν ἐντυγχάνειν ἡμέραν καλῶς βιώσαι, μὴ προβεβιωκότα αὐτὸν ὡς ἐγχείρει βιώσειν. Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eum tibi quasi postremum illuxisse statueris.* Lactantius *instit. lib.* 6. c. 24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ità vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; patentésque nos omnibus, non in aliquo orbis terræ theatro ab hominibus, sed desuper spectari ab eo, qui & judex & testis idem futurus est.* Idem autem, ut Joannes Chrysostomus *tom.* 6. *Orat.* 67. *Διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῖν ἐποίησε τὸν τελευτὴν, ἵνα ἑτοίμως κειμένους τὸν σκοπὸν ἔχωμεν τὸν πρόσκοπον.* hoc est; ut Augustinus *Monol.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes observarentur.* Et quod Gregorius Romanus *in Job.* l. 12. c. . *Dies ultimus salubriter ignoratur, ut semper proximus esse credatur. Quoniodo enim de die in diem differendo peccas, cum extremum diem, an ipso sit, nescias?* Augustinus *Epist.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id age, ut mihi singulæ vitæ sic dies, non tanquam ultimum rapiat, sed sic illum aspiciat, tanquam esse vel ultimus possit.* Idemque *Epist.* 114. *Quicquid facies, respice ad mortem. Nulla res magis proderit, quam cogitatio mortalitatis.* Idem *de vit. l.* 3. *c.* 42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus est dies omnis, tanquam cogat agmen, & conflummet atque claudat vitam. Qui omnes dies, tanquam ultimum ordinat; nec optat crastinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epist.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

Martinus Dumiensis in Ethic. *Dies omnes pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic quotidie vivamus, quasi die illâ judicandi simus.*

Τὸ ἑαυτὸν ἁμαρτέσθαι] quod ab altero peccatum est, illi dimitte, cujus est, & ad quem pertinet. Idem *l.* 9. §. 20, 38. *Sua vitia quisque fugiat: nam alienis non necessum.* Grigo *meditat. c.* 2. §. 7.

§. 30. *Συμπαρεκλίνειν]* Vide *supra* §. 4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. *Φαίδρυνον]* Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 26.

Φίλουνον] Vide *supra* §. 22. & *l.* 3. §. 9.

Ἀκολούθησον ἑνὶ λόγῳ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens semper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum sequere.* Vetustissimum sanè. Etenim Mosi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 400. *B. Τίλος δὲ ἐστὶ καὶ τὸ ἑπεσθαι τοῖς Μωσέως, τοῦ ἱεροφάντου Θεοῦ. Finis igitur est juxta Mosem sacrosanctissimus sequi Deum.* Cæterum alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boethius *consol. l.* 1. *c.* 4. *Insultabimus cursibus cognatosque vectis Pythagoreum illud, Ἕπου θεῷ.* Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. *Ὅτερ ἀνώϊστον μὲν Ὁμήρου ἔπος ἐστὶ, ---- καὶ' ἕπεσθαι θεοῖο. Id porro Homerus quidem indicavit, cum dixit, ---- vestigia divûm secutus.*

ob eo Pythagoram sumpsisse. Alicui è septem sapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Quæ sunt vetera præcepta sapientum, Deum sequi, se nôsse*, &c. Et Sosiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Dissert. l.* 1. *c.* 20. *Τέλος ἐστὶ τὸ ἑπεσθαι θεοῖς. Finis est sequi deos.* Vide *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 27, 31.

Πεῖσαι τοῦτο] hoc est, quod Manilius *l.* 4.

B *---- certâ fluunt omnia lege.*

Naso *Metam. l.* 3.

--- fatalis lege geruntur.

Hemistichium videtur poetæ cujuspiam: ideo præmisit, *ἑνός μοι φωνῆ.* ἑνὸς nimirum ille, cujus fuerit. ut *l.* 4. §. 18. quanquam Xylander de Deo accipit, quasi is hoc dicat. illud malim cum Merico Casaubono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in toto magis est mirabile mole,
Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.

C Pindarus *Nem. Od.* 5.

---- πόλλ' ἐπὶ κρίσει
Συγγενὴς ἔρχον πίρι
Παῖσμε.

---- Fortuna autem judicat
Congruta factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum decretâ lege decurrere. non, ut putamus, mendant casibus, sed venium.* (quod in *Herc. fur.* 2.

Certo volumine ordine Parca)

olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas. Et *Epist.* 96. *Decernuntur ista, non accidunt.* Idem *Epist.* 76. *Verum bonum concedas necesse est, summa potestas erga deos esse. itaque quicquid illis accidenti; ago animo sustinebo. sicut enim id accidisse lege divinâ, quâ universa procedunt.* Et in *quæst. nat. l.* 3. *præfat. Quid est præceptum? posse toto animo adversa tolerare; quicquid accidet, sic ferre, quasi tibi voluerit accidere. debuisse enim velle, si scisses omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo parebit, & quicquid lex universi jubet, fine conflictatione patietur.* Vide *ad l.* 10. §. 5.

E *Ἐν εἰ δαίμονα τὸ ἐνοχλοῦν]* locus corruptus; nec qi certò absque codicum ope restitui possit. Xylander. *Ἴτε εἰ δαίμονα τὸ ἐνοχλοῦν. quod si divinus sunt eterna elementa.* Casaubonus. *Τί δὴ οἱ μόνα τὰ ἐνοχλοῦν; quid verò si elementa sola ferantur lege?* Bootius *ἴτε [μᾶλλον] οἱ διάφορα τὰ ἐ. multo etenim magis, si permanent elementa.* Lectoris esto arbitrium, vel eligendi si quod ex istis libuerit, vel proferendi, si qud potuerit ipsa probabilius certiusve eruere.

F *Ἢ ὀλίγα ὀλίγα]* Xylander *ἢ δὲ λίαν*, sed fupplet simul quod deesse videbatur, aut admodum parca (fecus.) D. Bootius *οἱ μὴ λίαν ὀλίγα.* atque ea proculdubio Marci mens; *parca admodum fortuna relinqe.* De viro certè sapiente Epicurus ipse in *Select. sentent.* §. 16. apud Laertium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. *Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρήκουσεν. τοῦ δὲ μέγιστα καὶ σωμάτων ὁ λογισμὸς διῴκησε, καὶ πᾶν τὸν συνέχῃ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. Brevis sapienti fortuna subincidit: qa vero sunt maxima, & in primis rata, disposuit ratio, & perpetua tota tempora disponet, atque disponet.* hoc est, ut Seneca *de constant. c.* 15. *Raro sapientem intervenit fortuna. Vis tu,* inquit, *fortuna legi, & illam ex toto submovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire sapienti: maximaque ab eo & gravissimas res consilio ipsius & ratione administrari.* Ut Vitruvius *præfat. l.* 6. *Parva sapientibus fortunam tribuere, qa autem maxima & necessaria sunt, omnia mentisque cogitationibus gubernari.* Itaque Aristoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. *Ὃν πλεῖστος τῶν καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη. ὃ δὲ πλεῖστη τύχη, ἐν-

§. 32. Mortem quod attinet, ſive fuerit diſſipatio, ſive in atomos redactio, ſive exinanitio; vel eſt extinctio, vel tranſlatio.

§. 33. De dolore ſic habeas. ſi ferri non poteſt, interimit: ſi diutiùs duraverit, ferri poteſt.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκέδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [2] ἢ τὸ σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζει φορητόν.

* ὁ Xyl. Mer.

a L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inſ. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.

b L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ὑπαῦθι ἐλάχιστα νῦν. Ubi maxima plurima ne ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi nemo perexiguus. De Deo ac providentia divina multò magis hoc ſenſure pium eſt, nihil eſſe quod ſit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut parvula, ſed dubitanter, hic Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum ſententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φροντίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἰᾷ.
Namque id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linquit Deis.

Grotius. Idemque;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπλετον
Θεὸς τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχαν αὐτοῖς ἰᾷ.
— *res omnes ſummas Deus*
Tractat: minores ero, qa ſori ſort, ſinit.

Grotius. Laudat idem Plutarchus in *præcept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de virtand. coerc. pag. 464. A.* ſubjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παρεῖσθαι τὸν τῶν ἴσχειν. πιστέυσαι δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γνώμαι, τὰ δὲ ελπίσαι, τὰ δὲ φίλοις. &c. *Ego vero hominem cordatum non ceaſco quæque fortuna mandare, aut neglexiſſe debere: ſed tamen quadam opera auxiſſe, alia auxiſſe, nonnulla ſervorum commiſiſſe, &c.* ut Jupiter ſcilicet Evripidens minora quidam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *ſtoic. poſit. p. 793. C.* quod Jovem depingant, ἐν πάσῃ παρρησίᾳ καὶ πᾶσι καθαμαγγάνοντα ἐαυτὸν, *omnibus ſe rebus manuſcientem.* & de communi. *notit. c. 17.* quòd eidem tribuant, αὐτάρκη τινα πρόνοιαν καὶ αὐτοτελῆ δημιόυργον, *ſtatuam quandam providentiam & manum operam*, quod non intelligere ſe proficeret, qi poſſit cum Dei vel majeſtate vel beatitate conſiſtere: ignarus interim ipſe immenſæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chryſippus certè providentiæ numinis nihil prorſus qicqam ſubtrahit. Apud Plutarchum *ibidem, c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τελλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχειν ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὸν τῶ Διὸς βούλημα. ἀλλὰ κἂν μὲν ἐμψυχον ὅτου ἔσχον δεῖ ἢ ὅτου ποιῆσαι πέφυκε, οὐ ἐασίνες ἄγαν, κἀπείρες ἐπιεικῶς, ἢ ἔσχεν, κἀν διαπράξαν. *Ne minima quidem particula ſecus habet quam juxta Jovis voluntatem: ſed animantium quidque eâ naturâ eſt, ut ſic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitque.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γὰρ ἔστ ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γινέσθαι, ἢδὲ τέλαχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, ἢ κατὰ τὸν εἱμένης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, τὸ κοινὸ φύσις ἢ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, ὑπομαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεὺς ἔστι, πολλὰ τοῖς Ἀντίοχος λέλεχθε. πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλοῦσιν οὗτοι. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil ſingularum rerum, ne maximum quidem, ſors poteſt aliter, quam fatandum communem naturam & ejus rationem. Cæterùm communem naturam, ejuſque rationem ipſe fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes quidem neſcunt. Hæc enim ubique ab illis jactantur: &

— *Jovis eſt conſecta voluntas.*

ex *Iliad. ι'. v. 5.* Facunt hæc quæ Dominus ipſe Chriſtus, de *paſſercula, de pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* quæ Petrus etiam Apoſtolus de Chriſti Domini ipſius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verum non eſt animus ita ulceribus proſequi. Marcus pavca forſan excipi poſſe avsumat, Chryſippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Ὅτι γε μὴν τῶν μικροτάτων τινος ἀμελεῖ. *Quippe qi ne maximiſſima quidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chryſippus *de offenſis l. 3.* ubi de malorum origine qæſtione inſtitutâ, Πότερον, inqit, ἀπολειπόντων ἡμῶν, παδαγωγὸν ἢ ὑπνους μείζονα παρακινῆσαι τινὰ πύτερα, καὶ πυρὸς πυρὸν τινος, τῶν ἄλλων ἐν ἀσυνταξίαις; *Utrum ob oscuritam quidam negligentes aliquibus, ſicut in magna familia furfures & grana aliqua frumenti excidant, reliqua autem recte adminiſtrentur.* & ſic Marcus ſtic. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *adl. 8. §. 20.*

§ 32. Ἢ σκέδασμος, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xylander & Caſaubonus pro ει legunt ῃ. ut qinqe membra conſtituantur; elementorum diſſipatio, in atomos reſolutio, annihilatio, extinctio, tranſmigratio. poteſt tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *ſive diſſipatio, ſive reſolutio, ſive annihilatio detur, animus unum e duobus iſtis conſequatur neceſſe eſt, ut vel extinguatur animus, vel tranſferatur.* licet *l. 5. §. 33.* ἢ τὸ σβέσις, ἢ τὸ μετάστασις, *vel extinctionem tui, vel tranſlationem.* Conjunguntur autem σκέδασμος & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* diſtinguuntur *infra §. 50.* Διαλυτὴ κατασκευὴ ἀτόμων. *Atomorum nexum complexorum diſſolutio,* & Συγκρισις ἀτόμων. *Elementorum diſperſio. & l. 8. §. 25.* Σκεδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Diſperſio, extinctio, migratio. & l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμῖξαι. *Vel extingui, vel diſperſi, vel permanere.* quod diſtributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus autem in iſtis Marcus; ſed & exteri plerique. vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἢτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epiſt. 65. Mors quid eſt? aut finis eſt, aut tranſitus. nec deſinere tamen; idem eſt omnia quod non cepiſſe: nec tranſire; qia nuſquam tam angusti ſtis. &* *Epiſt. 24. Mors nos aut conſumit aut emittit. emiſſis melioria reſtant, emere detracto. conſumptis nihil reſtat: bona pariter, mala ſimul ſubmota ſunt. &* *Epiſt. 72. Aut in meliorem emittimur vitam, luxdmus tranquillinſqa in deorum manſiones: aut certe ſine ullo futurus incommodo natura ſua reſolvebatur, & reverteretur in totum. & de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos aut ſunt, aut tranſfert.* Apud Plutarchum *conſol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλησίως οὖν τῷ Σώκρατι ἔστι τῷ βαδίστατα ὄντι, ἢ διανοεῖσθαι μοιρᾷ τῇ καλλιχρονίᾳ, ἢ τρίτον σθενεῖ τινι καὶ ἀφικομένῳ τὸ τὰ σώματα θνητὰ τοῖς ψυχαῖς. καὶ οὐδὲν δὲ τούτων κακὸν οἶσιν. *Nimirum perſuadeni ejcbas eſſe vel profundiſſimo ſomno, vel peregrinatione longinqa ac diuturna, vel utiqe abolitione animi juncta & corporis: qi ſingula deinde examinans mortem horum rationem nulla malam fore offendet.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζει φορητόν] Æſchylus:

Θάρσει. πόνος γὰρ ἄφορ' ὃν ἴσχει χρόνον.
Confide tempus haud habet ſummum dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φυλῇ, ᾗ ταχεῖ' ἀκίρχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æſchylı autem illud ubi laudaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* ſubjungit, Τὸν ἴσι τὸ παῤ Ἐπικούρῳ ἀγελαῖον ἀδὲ τῷ Σωκρατίζοντι, ὃν οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμους ἐξάγουσι, οἱ δὲ χρόνοι μήκους ἄν ἴσχουσι. *de* τὸ μὲν ἀληθὲς Αἰσχύλῳ εἰρηται, τὸ δὲ τῷ ἀληθοῦς παρακολουθοῦν ἴσι. οἱ γὰρ ὀξεῖς καὶ σύντονοι ἧκιστα παραμένουσιν, *ibi* ἴσι μέγας ὁ παραμένων, ἀλλὰ διατελεῖ. *Id eſſe ipſum, qod apud Epicurum eſt tritum ſemper & in admirationem habitum, magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere: quorum illud perſpicue dixit Æſchylus, hoc eſt, ejus conſequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non eſt, neqe intolerabilis.* Epicurus in ἀορίαις δόξαις, apud Laertium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγῶν συνεχῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄφορο τολλαχόσε χρόνο πάροσον, αἱ δὲ καθ' ἡμέραν ἐπιτάσεις τῶν ἀβίωσιν πλείονας ἔχουσι τὸ ὑδάτινο ἐν τῇ σαρκί, ὅσον τὸ ἀλγοῦν. *Non morator perpetim in carne qod dolet: ſed ſummus dolor momentum durat. At diuturna morbi plus habent in carne qod objectet, quàm qod doleat.* Et rurſus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντέμνουσι ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνοι μήκους οὐκ ἴσχουσιν. *Magni dolores celeriter præterunt, diuturni autem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor ne longinquitate levis, an gravitate brevis ſolet eſſe; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem allevviatio conſoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicuro, tanqam e marthecio promant; ſi gravior, brevior; ſi longus, levis.* & rurſus, §. 93. *Maximus dolor brevis eſt. ſummus dolor plures dies manere non poteſt.* Verum is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitatqe *ibidem*, tum & Epicurum nos eâ derifui habere contendit, *Tuſcul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum doloremqe deprecatus, modicum quidem contemptibilem pronunciando, magnum vero non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀφόρητος, ᾗ οὐ τὸ μάλιστα παραλυμαίνοις, ἀλλὰ τοί γε περὶ ἀκμὴν, ἀσχημονεῖ τρόπον, δυμαίνεται, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρῶνται. ὁ δὲ μάκος ἐχει παραλύειν, ὥστε καὶ ἦθος ἐκεῖ τὸν βίον, ὥστε συνέχειν τὸ φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαπαύσεις ἔχων καὶ ῥᾳστώνας. *Dolorum quidem alius ferendus, alius in majorem modum. Ille ſic.* μάτριος δὲ ἐστι. *Dolor, qi ſummus eſt, etiamſi maximè perturbat, tamen cum momento temporis inflar fulguris terruerit, ave tollit, ave tollitur. Mediocris autem & qi præmanet, neqe eſt per totam vitam, neqe eſt naturâ continuus, ſed multam habet quietem, & intervalla. Nam ſi eſſet continuus, non extenderetur. Eſt itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis eſt, ſi ferre poſſum; brevis eſt, ſi ferre non poſſum.* & *Ep. 78. Summus doloris intenſio univeni finem. nemo poteſt valde dolere, & diu. Sic nos amantiſſima noſtri natura diſpoſuit, ut dolorem aut tolerabilem aut brevem faceret.* Et mox: *Utrùm vis? longum eſſe morbum, an conſtantem & brevem? Si longus eſt, habet intercapedinem, dat rejectioni locum: multum temporis donat: neceſſe eſt ut exurgas & deſinas. brevis morbus ac præceps alterutrum facit; aut extinguitur, aut extinguit. qid autem intereſt, non ſic, an non ſint in utroqe finis dolendi eſt. hoc itaqe ſolatium noſtri doloris eſt, qid neceſſe eſt deſinas illum*

a L. 5. §. 2. Inf. 68. v ὑπόλ.

καὶ [a] ἡ Διάνοια τὴν ἑαυτῆς γαλήνην καὶ * ἀπόλυπον Διάθεσιν. καὶ [b] ἡ χεὶρ τὸ ἐγχειρητικὸν χείρον. [c] τὸ γὰρ κακόμοιρα μέρη ὑπὸ ἕξιν ἔστω ἢ πάντα, εἰ οἷόν δύναται, αὐτὰ ἀποφαίσθω.

b Inf. §. 64. L. 4. §. 7.

c Sup. §. 15.

§. 34. Περὶ δόξης. [d] ἰδὲ πῶς Διάνοιαι αὐτῶν, ὕλαι, καὶ ἵνα μὲν φεύγουσαι, ἵνα δὲ διώκουσαι, καὶ ὅτι [e] ὡς αἱ ψῆφοι ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐπιφερόμεναι κρύπτουσι τὰ πρόσθεν. ὕτως ὁ τῷ βίῳ, τὰ πρόσθεν ὑπὸ τῶν ἐπιπροσθίντων πάντα ἐκκαλύφθη.

d L. 3. §. 4. L. 4. §. 38. L. 6. §. 59. §. 18. 27.

e Sup §. 21. L. 4. §. 14. 19. L. 5. §. 33.

§. 35. Πλατωνικόν. [f] ᾧ οὖν ὑπάρχει Διάνοια *, μεγαλοπρεπὴς *, ἢ [g] θεωρία πάντος μὲν χρόνου, πάσης δὲ ὑσίας, * ἆρα οἷόν τέ τῳ τόπον τὸ δοκοῦν εἶναι τὴν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἢ δ' ὅς. οὐκοῦν καὶ [h] θάνατον ὑ δοκῶν τι ἡγήσεται ὁ πιθανῶς; ἥκιστά γε.

f Plato polit. l. 6. * Ἢ ὑπερφυᾶ. g L. 4. §. 48. 50. l. 6. §. 36. 37. l. 9. §. 30. l. 10. §. 17. * Δὸν τὸ ὄντ.

§. 36. Ἀντισθενικόν. [i] βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δ' ἀκούειν.

h L. 6. §. 47.

i Arrian. l. 4. c. 6. * ἐν μὲν πρ. vel πρ. μ. ἐν.

§. 37. Διοχλεῖν ἐστι, τὸ μὲν σῶμα ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ Διάνοια, αὐτὴν δ' ὑφ' ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι δ' καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. [k] Τοῖς πράγμασιν γὰρ [l] οὐκ θυμῶδαι χρὴν.
Μάλ' γὰρ αὐτοῖς οὐδὲν.

k Eurip. Bellerph. L. 11. §. 6.

l L. 6. §. 20. 22.

mens interim opinionis ope tranquillitatem servat suam; nec deterior quicquam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, quæ dolore sunt afflicta, ipsa si quid possunt, de eo statuant.

§. 34. Quod ad gloriam, animos eorum, à quibus ea expetitur, considera, quales existant, & qualia tum fugiant, tum & sectentur. illud item dispice, sicut arenarum cumuli alii aliis superingesti priora abscondunt; perinde in vita contingere, ut antegressa à succedentibus quàm celerrimè abscondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus sublimis fuerit, qíqe & tempus omne, & substantiam omnem contempletur; nunqid huic magnum qiddam putas posse videri hominis vitam? Fieri, inqit, non potest. Neqe mortem igitur grave qid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antisthenis illud. Malè avdire, cùm benefacias, regium est.

§. 37. Indignum est; vultum animo obsequentem, pro ejus imperio conformare & componere semet; ipsum avtem animum ad suiipsius arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam nevtiqam hominem rebus iratos decet!*
Nil qippe curam ipsa.

§. 39.

ANNOTATIONES.

fecture, si nimis fenserus. & Ep. 30. *nullum dolorem longum esse, qui magnus est.* & Ep. 94. *Quæcunque esse dolorem naturam, quid non possit, nec qi extendatur, magnus esse; nec qi est magnus, extendi.* Idem *de providentiâ.* c. 6. *Contemnite dolorem: aut solvetur, aut solvet.* Ac fastidiè Morus noster delumina eam Marci quam Epicuri studii; qi cum ex Epicuri mente cecinisset;

Dejectus ipsarum tibi nulla molestia mentem;
Si longa est, levis est: si gravis est, brevis est.

subjungit statim tanquam ex sua;

Dejecta hæc molestia, prosternat & utraque mentem;
Longa nec ulla, leves: nec graves ulla, brevis.

Vide *ad l.* 1. §. 38.

Κατὰ ἀπόλυπον διάθεσιν] lego ἀπόλυπον. mens, inqit, nihil mali subesse opinetur, & tranquillitas inter cruciatus etiam acerbissimos conflabit, cùm mens interim nihilo deterius se habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *supra* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infrà* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ ψῆφοι] Elegans similitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, quarum acervi cumulusque, sive ventorum sive fluctuum vehementiâ ac violentia adacti, alii alios superveniendo, illos istu adoperiunt, obruuntque. non absimilis translatio, *l.* 9. §. 28. in voce ἐπισωρεύσεις. nam & hanc de arenis illis usurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. B Ἐκ λάβρος ἐν ἄκρῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ περιεσπασμένοι ὑπονόμοι νότου. ὡς ὅτε αἱ πολλαὶ λίγνυσι πυρὶ τὴν Καππάδοκε ἐρᾶτον, ἀνατίνας δίνα μεγάλαι, καὶ καπνὸν τὸ πέδιον, καὶ περιαδὴς ἀνδρὶ πᾶσιν αἴσσει καπνὸς καὶ διαφθείρει. Si procellosus ac altus & vasto fabulo progredientes asylet occupaverit, ut quondam dextro Cambysis exercitus accidisse, quem arena ingentem cumulum excitavit volvitque per campum fluctus, ut quinquaginta millia capitum obruerit oppresseritque. historiam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Polit.* *l.* 6. codicum discrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Dissert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antisthene perhibet. Verùm uti Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forsan unqam vidit, nevtri, credo. sumptum exiliimo ex altero *laborum* an *ærumnarum* Antisthenis, qibus Cyri nomen præfixit, in qo Cyro dicentem hoc aliqem induxerat. utrûsque & Laertius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laertius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antisthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς πάσχειν, κακῶς ἀκούειν. *Regium est malè audire, cùm bene feceris.* Verum Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus ut *apophth.* Βασιλικὸν ἴσα, εὖ ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Usurpavit & Dio Prusæus *Orat.* 47.

§. 37. Ἀσχρὸν] turpe mensi, cùm vultum componat, se ipsam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis sunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *ser.* 108. integros exhibent cum Stobæus ipse, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασι γὰρ οὐχὶ θυμῶδαι χρεών.
Μάλα γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ' ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ' ἐρθοῖ ὢν πρὸς ἡδονὴν, πράσσειν καλῶς.

A *Nihil est quod irasci rebus fœlicis;*
Nam res curæ aliis tuæ est; bene hunc ames,
Qui rebus absumendis recte meum.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic.* *l.* 10. Κινδύνῳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀνελκυσεν, ὁ μὲ καὶ βαλὼν δεῖ τὸ πρόσωπον, καὶ βαλὼν, χρῆσθαι καλῶς τοῖς παροῦσι. τοῦτο δὲ τὸ μὲ βαλεῖν, οὐ τοῦ ὑμῖν. τὸ δὲ προσωπεῖον δέχεσθαι τὰ γιγόμενα πρὸς τοῖς εἴκοσι, καὶ τέρατι ἐκόσῳ τοιοῦτο. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἀκούειν ὁφλήσει μάλιστα, καὶ τὸ ἀδύνατον ἄκρως λοιδορεῖσθαι τοῖς ἐπιτυγχάνουσι, ἀφύκτως ἔργον ἐστὶν. ὧν ἓν φρονῶν. Unde enim retulerat Plato vitam comparabat: ubi & jactandum est quod sic compendium, & jacta quod casibus rectè aptandum. *At pauvre qidem* B *sum in nostro nam est perspicue: si verò recte sapimus, prout nos est quod fortuna obvolvit convenienter accipere, & sua quoqe dispensare loca, ubi & propria maxime conducant, & qa præter voluntatem eventum maxime offendunt.* Idemqe ad *Apollon. pag.* 112. E. Πλὴν καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικεν παραινεῖν, ἐν τοῖς τοιούτοις συμφοραῖς ἐπιοχὴν ἔχειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλοίου πόνου πρὸς τὸ πνεῦσαν τιθέσθαι τὰ ἐκαστῷ πράγματα, ὧν ὁ λίγ@ ἐρῆ βουλὴν ἔχει. *Admodum recte videtur præcipere Plato, ut in hujusmodi casibus progressiones: & ut in talorum jactu quicqid casus tulerit, ad id ponere, ubi maxime videbitur esse commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *ser.* 123. Πεσόντος τοῦ λόγου ὁ C βί@. ᾧ δεῖ ὥσπερ ψῆφον τοῦ πίπτειν τὸ συμφέρον. ἐν γὰρ ἐπὶ ἄνδρι βαλεῖν, ἀλλ' ἀναδέχεσθαι τὸν ψῆφον. *Alea ludo simile est vitæ & quicqid evenit, volenti quodammodo tesseram dispensare oportet. Non enim demum jacere licet, neqe tesseram aliter ponere.* Epictetus *Dissert.* *l.* 2. *c.* 5. Ἀλ' ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορ@. πῶς οὖν σωζέσαι τὸ ἀκλινὲς καὶ ἀπερίσπαστον τοῦ ἀνθρώπου; ἂν μὲ τὰ ἐκτὸς ἀδιάφορα, μηδ' ἐπιστατοῦντα; ἀλ' μεριμνῶ τοῖς προῖοῦσιν. καὶ ψῆφοι ἀδιάφοροι, ἀλ' οὐδὲ ἀδιάφορος. πόθεν οὖδα τί μᾶλλον αἱρετὸν; τῷ περιῆλ δ' ἐπιτυχόντος καὶ τοχικῆς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. ὕτω καὶ ἐπὶ τῷ βίῳ. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes: sed* D *eorum ipsus non est indifformis. Qa recte igitur eidem simul constantiam & tranquillitatem, simul diligentiam & cautionem tuebatur ab omni simulatione remotam? Si eos mereretur qi laudi tesseræ. Calculi sunt indifferentes, tesseræ sunt indifferentes. Unde scisam qid sit casurum? Ea autem qæ cecidere diligenter & artificiosè uti, hoc vero meum munus est. Sic etiam in vitæ est.* Terent. *Adelph.* *act.* 4. *sc.* 7.

Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris:
Si illud quod est maxume opus, jactu non cadat,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Itaqe hoc est, σοφὸν ἀνδρὸς, *sapientemqe alterutrum agere*, imiE tari saltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. lavdatus.

Πράγματα γὰρ οὐχὶ θυμῶδαι] Dio Prusæus *Orat.* 74. Οἱ πρωτοπλαίστες ὁ τοῖς ὠδοῖς, ὁ τὸ Διὸς ἐμπεσόντος εἰς σκιλὸν ἡ βλίτρον ἢ ἐργάζονται τοῖς λίθοις ἡ τῷ σκλῆ. τιλίως γὰρ ἂν ἔγκαι ἀπώλοντο. *Boni autem artifices id fecerint, ut non corripiant. Qi offendunt in vias, aut bacile in lutum aut foveam incidunt, non insectantur lapidem aut lutum: nam planè essent amentes, quam sæpe accusare debeamus qod non attendamus.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam subterfugit. Itaqe Plutarchus *de vit.* Θε-

μῦ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia donet.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti:*

Ut hic ſit, ille non ſit.

§. 41. *Si me mœſtos liberos Dii negligant,*

Hujus etiam cauſſæ ratio.

§. 42. *Æquum bonumque à me eſt.*

§. 39. Ἀθυμάτους τε θεοῖς ἢ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. a Βίον ὁ θερίζων, ὥστε καρπὸν φύειν. a Encipd. Hypſipyl.

Καὶ * τὸ μὲν ὧδε, * τὸ δ' ἢ μή. b L. 11. §. 34. * τὸν Plut.

§. 41. c Εἰ δ' ἠμελήθην ὀπὸ θεῶν καὶ παιδὸς * ἐμοῦ, c L. 11. §. 6. * ἐμοῦ Lug.

d Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο. d L. 6. §. 4. l. 12. §. 5.

§. 42. e Τὸ γὰρ ἐν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον. e Ariſtoph. Acharn.

§. 43.

ANNOTATIONES.

μᾶλ' ἢ ἄδικον εἶδε, οὐδ' ἀντεχάρησε. ἀλλ' ἀγριζόμεθα καὶ τραλαμβ. ἢ φίλοις, ἢ γένοις ἢ γονεῦσι, ἢ θεοῖς, οὐ δίκη, ἢ δικαίοις, καὶ πᾶσ' ἀνάγκη συνέπεσθαι. *Iræ nihil mirabilium, nihil maceſſum eſt: triſtitiæ & baſtibus & unguis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, beſtiis, & animâ carentibus inſtrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c.* 5. Ὅτι ὁ θυμὸς οὐδὲν ἀνωφελὲς μανίας, εἰ μὴ τὸν τοῦτο ἐν δυνάμει· μανθάνουσι, μανθάνουσι ἐνιοι. πολλοὶ γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ πανουργίζοντες ἐμάσαι, ἢ δεροῦσθαι ἐμελέτησαν, ἄκοντα πεφύκασιν, ἄχρι καὶ τῶ καὶ θυμοῦ καὶ λίθοις καὶ πλουτοῦ ἀργίζονθαι, καὶ τα μὴ καταράττουσι, τὰ δὲ δάκνουσι, τὰ δὲ λακτίζουσι. *Quod evacuandis nihil ab inſanis differat, ex ira, qui evacuandi ſaciunt, promptum eſt diſcere; pulſantes enim & calcitrantes, & veſtimenta ſcindentes, & eorum quidam mutientes, omnia conficiunt uſque adeo ut oſtia, lapidibus & clavibus ſuccenſeant, & alias quidem colludant, alias mordeant, alias calcibus petant.* Hoc autem nobis ab ipſa pueritia & infantia quodammodo inoleviſſe à nutricibus ipſis malè inſtitutis, conqueritur Epictetus *lib.* 3. *c.* 19. Νῦν δ' ἄλλων ἀδίκ ἐξ ἀρχῆς ἐλαλήθημεν. ἐνθυς ἐπ παιδὸν ἡμῖν ὕπνου ἡ τιτθὸ, ὕπνους προσπαίσασα χάπαισίας, ἀλλ' ἡμῖν ἐπίπλωσεν, ἀλλα τὸν λίθον ἔπνεῖε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθ⊖; διὰ τὸν τῦ παιδὸν τε μορίου ἴδιε μεμῶσθαι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab unico fuimus ingreſſi. Statim à puero nutrix, ſi quando per oſcitantiam impegimus, non nos objurgavit, ſed lapidem verberavit. Quid autem commiſit lapis? Fortaſſe ille propter pueri tui ſtultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθυμάτους τε] Cujus epiſt iſta ſint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem prorsùs ſtrenuoque gerendam adhortantis. qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c.* 23. *v.* 15, 16. & *c.* 27. *v.* 11.

Θυείς ἢ ἁμᾶς] malim, Θυείσι καὶ ἁμᾶς, metri cauſſâ.

Χαίρατε δοῖες] Siqdem, *Felices ſapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c.* 10. *v.* 1. & *c.* 15. *v.* 20. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Οὐκ ἔστ μείζον ἡδονὴ τούτου πατρί,
Ἢ σωφρονοῦντα καὶ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. —
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute quàm ſi videat ac prudentiâ
Florere gemmam de ſuo exortam ſatu.

Grotius. uti contrà rex idem ſapientiſſimus; *Prov. c.* 17. *v.* 21. *Qui ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi:* (ità malim, quam cum Junio *ad mœrorem.* quod exilius & jejune magis dictum videri poſſit) *paterque ſtulti non gaudebit.* qo loco non gaviturum eô modo vult accipi Druſius *obſerv. l.* 1. *c.* 22. qò *illæudatum Buſiris* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l.* 2. *c.* 6. qem ibi vide ſis. cæterum interpres Anglicanus iſta priorib⁹ ità conne tit, ut eum qi rebus ipſis, ubi ex animi ſententia non ſucceſſerint, ſuccenſuerit, Dius hominibuſque ludibrio fore dicatur. videris alii.

§. 40 Βίον θερίζων] Evripidis eſſe ex *Hypſipyle* autor eſt Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *F.* (ex qo, qia emendatiſſimos exhibere videntur, plurimùm tranſcripſimus) Clementem *Strom. lib.* 4. & à Ciceronе verſos *Tuſc. l.* 3.

Ἔφυ μὲν ἀθλίς, ὅστις 1. ὑ πατὴ βροτῶν,
2. Θαλῆ τε τίκτει, χ' ὕτερ αὖ 3. πᾶσαν εἰα,
Ἀνοὶς τε 4. Θρέψας. 5. πάντα δ' ἄχθεται βροτοὶ
Ἐκ γῆ φέροντες 6. γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὅστε κάρπιμον φύειν,
Καὶ τὸν μὲν ὧδε, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Σοίνοις, ἄνερ δεῖ καπὶ φόνω διαιρεῖσθαι;
7. Δοκῶ γὰρ ὠδὶν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo eſt cui non attingat labor,
Morbuſque: multæ ſunt hominibus libeæ,
Quæ genere humano angorem negotiumque offerunt.
Reddenda eſt terra terra. tum vitæ omnibus
Metenda, ut fruges: ſic jubet neceſſitas.
Utalle vivat, ille non: ubi hæc opus eſt

Lugere, natura qa ſinus legibus.
Grave eſt mihi, homines quod ſert neceſſitas.

ità Cicero. Vide *ad l.* 6. §. 9. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Τίνες ἴσταν γίνεται τάχιες; ὑχ ἵνα τῷ ἐχομοθῶσι; ἀλλὰ ξεμίσται μέν. ὑχ ἵνα δὲ καὶ θερισθῶσι, ἐ γὰρ ἀπίλυσις γίνεται. εἰ δὲ αὖ θησι ἔχει, ἴυχυσθαι αὐτὸς δεῖ, ἵνα μὴ θερισθῶσι μαδίσται; τῶτο δὲ καταράσται ἐκὶ τοιχίον, τὸ μυδίσαι τι θερισθῶσι. ἵνας ἐσίσι, ἵνα τῷ ἐν' ἀνθρώπου κατάρα ἐκὶ τὸ μὴ ἀποθανῶν. ἡμεῖς καὶ τῷ μὴ πεπαθῶμεν, μαδὶ θερισθῶμεν. ἡμᾶς δ' ἐπιδὲ εἰ αὐτοὶ ἐσμὲν, ἅμα μὲν δὲ ἐν θερισθῶμεν, ἅμα δὲ ἢ ἀνεῦ τῶτο παρακολυθῶντες, ὅτι θερίζομεθα, διὰ τῶτο ἀγανακτῶμεν. ὅτε γὰς ἔσμεν ἵνες ἐσμὲν, ὅτε μικολογήσαμεν τὸ ἀνθρωπικὸν, ὡς ἐπιπλὲ τὸ ἐπιπλέ. *Qu de cauſſa noſmetipſi ſpicæ ſumus ut areſcamus? nunne autem areſcunt ne demetamur? neque enim abſoluti ſumus. Quod ſi ſenſum haberemus, vetamur facerent, ut ne unquam demeteremur? Eu verò ſpicis exſecratio eſſet, nunquam eas demeti. Sic hominibus etiam exſecrationem eſſe ſcindum eſt, nunquam eos emori: neque aliud id eſſe, quàm neque matureſcere unquam, neque demeti. Nos autem cum iidem ſimus, qui & demeti oportet, & iſtic ipſum non intelligere nos demeti, propterea ſuccenſemus? Neque enim ſcimus qi ſimus, neque res mortales ita meditatas habemus, ut equites res equeſtres.*

Θερίζων] eâdem uſus eſt tranſlatione Tragicus idem in *Oreo*, ſive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit.* 105. & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἀιεπτον, πολλοῖς ἴσως ἀνθρώπων καιρὸ,
Τοῖς δ' ἄρτι λέγω, τοῖς δὲ πάλαι τε. μόλις.
2. Κύκλος γαρ αὐτὸς καρπίμους τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίσει τε κἀπολείπεται πάλιν.
Regnum, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rurſus alii ſuccedunt.
Eamus in orbem, terra quæ fruges parit,
Hominumque ſobolem. quippe pars ſegnem virat,
Pars jam maturâ expectat exuviis deum.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l.* 7. *c.* 31. Ἐπὶ σημαιῷ γὰρ προφάσει, τοὺς ἐν' αὐτὸν ὁπλοφόρους τοὺς δήμους αὐτοῦ, μυρίους πλείους ἐθέριζεν. *Levi de cauſſa, innumeræ ſatellites, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & noſtrum *l.* 11. §. 34.

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *ſupra* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις ſcilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, ſed pietatis prægnans profeſſio. Gemina planè Epictеti illa, *Diſſert. l.* 2. *c.* 16. his verbis Deum compellantis: Χρὴ μὲ λοιπὸν, ὡς ὁ ἐμὸς θέλῃ. *ὑπογυμνασῶ σοι.* Ἐσ⊖ αἰεὶ. ὑδὲν παρωσύνεις τῶν σοὶ δοκούντων. ὅπω θέλεις, ἄγε. ὧν θέλεις, ἐνδύσα περίθυ. ἄρχου μὲ θέλεις, ἰδιωτεύσαι, μένσα, φεύγσα, πτωχεῦσαι, πλοῦτῆσαι; ἐγὼ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τὸς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tractu me poſthac arbitratu tuo; ejuſdem tecum ſum animi; ſuſque deque ſero; nihil recuſo quod tibi videbitur, qo voles ducito; veſte me qâ voles induto. Vis me ſungi magiſtratu? privatam agere vitam? manere? exſulare? pauperem conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.*

Vide *l.* 11. §. 6. & *l.* 12. §. 5.

Καὶ παῖδ' ἐμοῦ] Lugdunenſis editor καὶ παιδὸ ἐμοῦ. qod eôdem recidit. quinquam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit ſæpius quàm corrigit, vult παῖδες ἐμοῦ reſcribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γὰρ ἐν μετ' ἐμοῦ] Eſt Ariſtophanis ex *Acharn. act.* 2. qod in proverbialem loqendi formulam ceſſit. Ità uſurpârunt Cicero *ad Attic. lib.* 6. *Ep.* 1. & *l.* 8. *Ep.* 8. & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 6. Vide Pavlum Leopardum *emend. l.* 5. *c.* 25.

§. 43. Μὴ συνεπιβρυπῆς] Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ ἄλλα παρὰ φύσιν σοὶ κακὸν μὴ γένεσθω. ὑ γὰρ συνταπεινῶσθαι πέφυκας, ἀλλὰ συναίρειν, ἀλλὰ συνεπαίρειν. *Quod alterius naturæ repugnat tibi malum ne eſto. Neqi enim tua natura ſert ut una de-*

1. ἀπ ἀπ w. *St.* 2. Θαλῆσιν. *St.* 3. πᾶσθαι πάλιν. *St.* 4. Θρέψασα. *St.* 5. πᾶς τάδ'. *Pl.* 6. τάδ' ἄπ. ἔχ' Pl. 7. δ' δοκεῖ οὖ *Cl.* ὑ δοκῶ οὖ. *Heinſ.*

1. μόλιν *St.* 2. Κύκλο γὰρ ἴζησι α. τ. γῆ ρ. 3. Θ. τ. γενεᾶ. *St.*

a L.5.§.36. b Inf.§.69.

§. 43. [a] Μὴ συνεπιθρηνῶν, [b] μὴ σφύζεσ.

§. 43. *Lamentantibus nè collamenteris, neve commoveris.*

c Plato Apolog.

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ ἓ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι. ὅστις ὦ καλὸς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὅλιγα δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἔμελλεν ἔζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελος.

d L.3.§.6, 7.L.6.§.2.

ἀλλ' οὐκ [d] ἐκεῖνο μόνον σκοπῶν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

§. 44. Platonis ista. Ego huic responsum hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qui vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id quod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

e Plato ibid.

§. 45. [e] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ἔ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενον βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ ἑ αἰσχρᾶ.

§. 45. Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; quocunque loco semet collocaverit qis, ftatum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo quod est turpe, rationem habere.

f Plato Gorg. * ἢ τὰ

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, ἢ τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι· μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁπωσδὴ χρεὼν, τὸν γε ὡς ἀληθῶς ἄνδρα, * ἰατέον ἐστὶ, καὶ ὃ φιλοψυχητέον,

§. 46. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bonúmque existat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed

* ἰατέον

ANNOTATIONES.

primum & calamitosus sit, sed ut una sit formatus. De amico Plutarchus *lib. de discrim. amic. & adulat.*

Συνοφθρυοῦν γὰρ, οὐχὶ συνοργὴν ἔφυ.
Una agere recte, non peccare una solet.

Idémqe *de exil. pag. 599. A.* Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων καὶ τῶν βουλόντων λόγου, παρηγορίαν εἶναι, καὶ μὴ συναγορίαν τῆ λυπούσῃ. εἰ γὰρ συνδακρύουσι καὶ συνεκπηδῶσιν, ὥσπερ χειρὸς τραυματίαι, οἱ τοῖς ἀλγήμασι, χρῶμ ἔχομεν, ἀλλὰ παρηγοριζομένων καὶ διδασκόντων, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ κατονῆσαι ἑαυτὸν, ἴσα πάσι μὲν ἀγχοῦ ἐστι καὶ γίγνεται κατὰ καιρὸν ἑκάστοις, ὡς παρὰ φύσιν ἀντιλοῦσι τὸν ἀφῦν, αὐτοῦσι δὲ μᾶλλον τὸν πόνον. id est, *morum arteriarum adeò vehementem, qtùs in inflammationibus contingere solet, ac ipsi affectui ejusdem, antequam manu attingas, facile possis deprehendi.* idque se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l. 4. c. . & de loc. affect. lib. 2.* & alibi. Vide Anutium Foesium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζον ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animóque imponemia in corpore ipso exteriorem. Hesychius Σφύζει. σπᾷ, φλεγμαίνει. Σφύζει, *salit, turget*, Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μαθόντα τοὺς Φρύγας.
Turget, Achilles, nunquis haud tempus tuus.

Marcus, *infra §. 69. Μὴ σφύζειν; μὴνο παρῆν. Nec avt festinat, avt torpescit.* Huc itaque vult, qod *l. 5. §. 36.* dixerat, Μὴ ὀλισχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναπάγεσθαι. *Ne imaginatione illâ temere abripiare.* Morum autem idiusmodi γραφικὰ expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad. χ'. v. 91.* ab Epicteto *Dissert. l. 3. c. 24.* Ciceronе ad *Attic. l. 9. c. 4.* & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l. 4. c. 5.* laudatus verbis hisce:

Ἀνῶγε γὰρ Δαναῶν περιδείδια, μὴ μοι ἴσῃς
Ἕκτορι δῖε, ἀλλ' ἀλεώμεσθα. σφοῖσι δὲ μοι ἔπεμ ἔπεσσι
Στυδίσαι ἐκέλευσας, τρομέει, δ' ὑποφώλιος γῆρυς.
Nam Danaos valde metuo, neqe tuta mihi mens
Addstat quam pavorat, verùm cor prosilit extra
Pectus salientem clarus tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his geminata *l. 3. §. 6, 7.* & *l. 6. §. 2.*

§. 45. Οὗ ἂν σε οἱ αἰνὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmqe prorsùs spiranς animum, Epicteti vorum, qò sic numen affatur. *Dissert. l. 3. c. 24.* Ἵνα δὲ χώραν καὶ τάξιν ἐγκρίνῃς, μυρίαις ἀνταδικίαις περίστηθι καὶ τούτῳ ἐγκαταλείψω. *Quemcunqe mihi locum statuendum assignaveris, deinde nullius mortem opperam ego, quam ut eum deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l. 1. c. 9.* Γελοῖοί ἐστε, ὅτι τοὺς ἀξιοῦτε, οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ὁ ἀρίστου τεταγμένοι τάξιν ἢ ἣν ἂν τάξῃ, ὅπου ἔδοξε μοι τοῦτο αὐτὸν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυρίους κίνδυνους ὑπομένειν ἀνυδρίαν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν· οἱ δ' ὑπὸ ἐμοῦ ἐν τοῦ χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ τεταγμένοι, τοῦτον ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἐμέ. *Ridiculos esse vos, qi quidem constatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes opprtendas quàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦσι referatur: vel posterus membrum ἐφοπτικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ ὃ φιλοψυχητέον] Ità Pavlus Apostolus *Act. c. 20. v. 24.* Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ meæ molle ipsi cara est, ut confummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi a Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c 12. v. 11.* οὐκ ἠγά-

Μὴ δὲ σφύζοι] σφύζειν, *trepidare, concuti, palpitare.* insigniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. σφύζειν καὶ σφυγμὸς de spirituum in arteriis motu pulsúqe naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l. 3. c. 19.* ubi dixit, Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντα ἅμα ταῖς ζώοις. *Palpitat certa venas sanguis omnium animalium, venas* enim promiscuè pro *arteriis* etiam dicere. Veriùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. & Plat. l. 6. c. . &* in *prognost. Comment. l 1. & 3.* à veteribus plerumqe aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe τοὺς σφύζοντας οἷς νοσοῦσι τῶν ἀρτηριῶν πλωτοὺς, οἷς παρὰ φύσιν ἀντιλοῦσι τὸν ἀφῦν, αὐτοῦσι δὲ μᾶλλον τὸν πόνον. id est, *motum arteriarum adeò vehementem, qtùs in inflammationibus contingere solet, ac ipsi affectui ejusdem, antequam manu attingas, facile possis deprehendi.* idque se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l. 4. c. . & de loc. affect. lib. 2.* & alibi. Vide Anutium Foesium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est τὸ σφύζον ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animóque imponemia in corpore ipso exteriorem. Hesychius Σφύζει. σπᾷ, φλεγμαίνει. Σφύζει, *salit, turget*, Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μαθόντα τοὺς Φρύγας.
Turget, Achilles, nunquis haud tempus tuus.

Marcus, *infra §. 69. Μὴνο σφύζειν; μὴνο παρῆν. Nec avt festinat, avt torpescit.* Huc itaque vult, qod *l. 5. §. 36.* dixerat, Μὴ ὀλισχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναπάγεσθαι. *Ne imaginatione illâ temere abripiare.* Morum autem idiusmodi γραφικὰ expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad. χ'. v. 91.* ab Epicteto *Dissert. l. 3. c. 24.* Ciceronе ad *Attic. l. 9. c. 4.* & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l. 4. c. 5.* laudatus verbis hisce:

Ἀνῶγε γὰρ Δαναῶν περιδείδια, μὴ μοι ἴσῃς
Ἕκτορι δῖε, ἀλλ' ἀλεώμεσθα. σφοῖσι δὲ μοι ἔπεμ ἔπεσσι
Στυδίσαι ἐκέλευσας, τρομέει, δ' ὑποφώλιος γῆρυς.
Nam Danaos valde metuo, neqe tuta mihi mens
Addstat quam pavorat, verùm cor prosilit extra
Pectus salientem clarus tremor occupat artus.

§. 44. Ἐγὼ δὲ] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his geminata *l. 3. §. 6, 7.* & *l. 6. §. 2.*

§. 45. Οὗ ἂν σε οἱ αἰνὸν τάξῃ] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmqe prorsùs spiranς animum, Epicteti vorum, qò sic numen affatur. *Dissert. l. 3. c. 24.* Ἵνα δὲ χώραν καὶ τάξιν ἐγκρίνῃς, μυρίαις ἀνταδικίαις περίστηθι καὶ τούτῳ ἐγκαταλείψω. *Quemcunqe mihi locum statuendum assignaveris, deinde nullius mortem opperam ego, quam ut eum deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l. 1. c. 9.* Γελοῖοί ἐστε, ὅτι τοὺς ἀξιοῦτε, οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ὁ ἀρίστου τεταγμένοι τάξιν ἢ ἣν ἂν τάξῃ, ὅπου ἔδοξε μοι τοῦτο αὐτὸν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυρίους κίνδυνους ὑπομένειν ἀνυδρίαν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν· οἱ δ' ὑπὸ ἐμοῦ ἐν τοῦ χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ τεταγμένοι, τοῦτον ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἐμέ. *Ridiculos esse vos, qi quidem constatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes opprtendas quàm eam deserendam.* qo loco avt δεῖ illud inducendum videtur, ut τὸ ἐγκαταλιπεῖν ad ἀξιοῦσι referatur: vel posterus membrum ἐφοπτικῶς enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. Ἀλλ' ὦ μακάριε] Ex Platonis *Gorg.*

Καὶ ὃ φιλοψυχητέον] Ità Pavlus Apostolus *Act. c. 20. v. 24.* Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ meæ molle ipsi cara est, ut confummem cursum meum cum gaudio, & ministerium qod accepi a Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c 12. v. 11.* οὐκ ἠγά-

sed istis Deo dimissis, & mulierculis etiam fide adhibitâ, fieri non posse ut fatum quisquam quoquo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, quomodo tempus hoc, quo victurus sit, quàm optimè exigat.

§. 47. Astrorum cursus contemplare, tanquam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

ἀλλ' [a] ἀπερίψασθαι σὲ τούτων τῶν ῥηῶν, καὶ πιθέσθαι τοῖς γυναίξιν, ὅτι [b] τὸν εἱμαρμένον * μόρον οὐκ ἔστιν ἐκφυγεῖν, τὸ δὲ τί τούτῳ σκεπτέον, πῶς ἂν τρέσας, [c] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι, ὡς [d] ἄριστα βιώῃ.

§. 47. [e] Περιστοιχῶν [f] ἄστρων δρόμους, ὥσπερ συμπεριφόμενος. καὶ [g] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννόει. κοπιαθαίνουσι γὰρ αἱ τοιαῦται φαντασίαι τὸν ῥύπον [h] τοῦ βίου.

§. 48.

[a] L. 4. §. 31. [d] L. 12. §. 1. [b] Sup. §. 8. [*] Inf. §. 51. L. 6. §. 10. [c] L. 4. §. 31. [e] Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3. [f] L. 8. §. 26. l. 11. §. 1. [g] L. 11. §. 27. [h] L. 4. §. 46. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἀγάπητον τὸν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc est, ὧν ἡδυψύχουν. *Non dilexerunt animam suam, animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.*

'Απερίψασθαι περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πιστεύσαντα ταῖς γυναιξίν] lectionem hanc solicitat Xylander, qia scilicet minimè muliebris hæc sententia videatur. Annotator Lugdunensis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil imovendum ex Platone liqet. Quinqe etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile; nemoremque fibi desperatum effugere valuisse.*

'Ουδεὶς ἂν ἐκφύγοι] *ἐμφυσιώντων* pavlo Platonis codices. μὴ ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homerus *Il. ζ. v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τά περῶτα γένηται.
Nemo meorum, nemo bonus hac in luminis ora
Editus, evadet fori quod lege parmur.

Grotius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, sive *Pulcro*;

'Αλλὰ νοι μοιρίδιον ἔβαν· ἄλυτον δ' ἐτέτυκτο
'Ενθυμίοιν, ἐνθουν γὰρ ἐκπεφεύγαμεν.
Effugere in flumen fatis irrefolubile nullis,
Quippe terra almum munere, posse datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* 'Ανθρώπων ἀλίγον μὲν κάρτος· ἀσφαλεῖ δὲ μελήσειν. αἰῶνι δὲ κασίγνητοι· κἀμοὶ κἀκείνοις. ἐ δ' ἄφυλον ἀμὸς ἐπιχείρησις διάνοιαν. πάντα γὰρ ἐνεὸς ἀλέγει, ὅτ' ἀγαθὸς, ἐνεὸς τε κακός. *Hominum exigua vires, & arcta cogitationes, & ea vita brevi labor super laborem. Incvitabilis autem pariter imminet mors. Illinc enim æqualem portionem fortiuntur & probi & improbi.* Vide quæ congesserunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis superiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *sibed.* 13. sed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. 'Αποθνήσκειν μέλλω. ἀθροίσω δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ὄντες; *Ego moriturus sum. Numquid ergo reliqui homines immortales erunt?*

§. 47. Περιστοιχῶν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortassis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Synesius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὅτ' ἐκ Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' οὐδὲν ὁ Θαμυρᾶ φησὶν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γενομένων. *Pythagoras Samius sapientem nihil aliud quam eorum qæ sunt fimiqe spectatorem esse dixit.* ita enim rectè restituit Pearsius, qod in diversam, vel adversùm potius, mentem, ἀλλ' οὐδὲ Θ.. antè legebatur. Anaxagoras solicitanti, ὡς ὄντων αἰτίως τὰ πολλὰ πεπρᾶχθαι διανοεῖσθον ἄνωθεν; *cur nobis aurea sub dio agenti*, respondit, τῷ νῦν μέσον διάστημα. *ut mundum spectaremur. vias χρείας καὶ περιφορὰς τῶν ἄστρων ἀνενδεήμονας. cursus siderum ea orbem redeuntes subindicans.* inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *E.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἂν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *conjunctum vel gratiæ qæsqam autem se potest; qam non natum fuisse elegerit*, respondit, τῷ θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰς περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinemqe elegantem universi.* Aristoteles *ethic. Eudem l.* 1. *c.* 5. sive ut Lactius avtem *l.* 7. qærenti qem in finem natus esset, respondit, Ἵνα θεωρήσω ἥλιον καὶ σελήνην καὶ οὐρανόν. *Ad Solem, Lunamqe, & cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *noster. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cœle ac Solis vedendi caussâ. tam magnum*, inqit, *esse credidit, videre cælum & solem: ibidem & c.* 12. *Tanti visa est contemplatio talis ac lucis ipsius, ut qæsqmqe miserias libeas fastinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag* 539. *D.* Τὸν κατανενοηκότα τῷ ἀνθρώπῳ ἀρχὴν ψυχῆς τὸν ἀριστὸν βίον γενομένην. *Hominis constitutionem rectam facilem esse ad cælum contemplandum.* Qod Naso *Metam. l.* 1.

Pronaqe cum spectent animalia cætera terram,
Os hominis sublime dedit, cœlumqe videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Qod tamen aliorsum trahit Galenus *de usu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud laudat; Ὡς ἂ τῶν ἄνω βλέπων, ὅπου τὰ ὕδατα αὐτὸν ἀναπλήσει χαμαιρῶν, ἀλλ' ὅταν τὰ τῶν κάτω ἄνω φέρῃ ἐκπνεύσας. *Id non esse sursum adspectare, quam qi supinum seqsum reclinarit ejusmodi videlicet negligentem; sed qando mente naturam rerum consideras.* Itaqe Apostolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. *Dei invisibilia jam inde à condito mundo ex iis qa facti sunt mente perspecta pervidentur.* Sub Augustini nomine avtor *sermon. ad fratr. in erem.* post Nationis illud, nescio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* respondit, *Ut contempler cælum & cælorum animas.* (*luminis* forsan) subjungitqe, *Qi fidelium plus desiffet, ave probabilem argumento, unico. factus eam homo est in terra, non ad terram, sed ad cælum. & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum.* Reqirit forsan avtor ignobilis iste, ad Anaxagoræ illud superiùs memoratum, qod Lactantio tamen minùs satisfacit: Primùm, qod *emur bominis officium in solis oculis posuit; nihil ad munera referens, sed ad corpus omnia.* tùm, qòd *rem maximam redegit ad manum, dua sola deligendo, qa sibi discerit natvenda.* deniqe qòd *non avctoris virtutem, providentiam, potentiam animo metetur, cujus opera mirmur. qòd si*, inqit, *natam se esse dixisset, ut mundum intveretur, qanqam omnia comprehenderet, ne majore intveretur sua; tamen non implesset hominis officium; qia qanto plures est animas qàm corpus, tanto plures est Dei qam mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergo mundus oculis, qia utrumqe est corpus, sed Deus animâ contemplandus est.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

'Ωσαὐτως συμπεριφόμενα] qod συμπεριπολῶνα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit, tanqam mente sitâ & cogitatione sidera in motu cursúqe suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. neqe est enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora omnia sunt & adscripta dominis: mens quidem sui juris est. qa adeò libera & vaga est, ut nec ab hoc quidem carcere, cui inclusa est, teneri qeat, qi mentis impetu suo utatur, & in infinitum comes cælestibus ineat.* Et *ibidem l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum audeant, qemadmodum soli ave noverint deos, ave qærant, & mente in altum data divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eidem, qi intendit, momente pervium est. sideribus velocior, qorum post multa sæcula futures cursus antecedit.* Augustinus *in Joan. tract.* 20. *Celeritatem animi ipsius vide. Vide si ano vehementior est scintilla animi cogitantis, qàm splendor solis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus est; jam ex alia parte tras vrtur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardat est. & tu omnia peragratis.* Vel vitæ suæ momenta tanqam unà cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans, qorum cursus dimensa sortimur mortales ejusdem intervalla. Seneca *Epist.* 12. *Tota ætas partibus constat, & orbes habet circumductos majores minoribus. est aliqis qi omnes complectatur & cingat. hic pertinet à natali ad diem extremum. est alter qi annos adolescentia excludat. est qi totam pueritiam ambiendo sibi adstringit. est denique ipse annus, in qo omnia continentia tempora, qorum multiplicatione vita consumitur. nemini arctiore præscripsit circulo: angustissimum habet dies gyrum: sed & hoc ab initio ad exitum venit, ab orta in occasum.* Hinc Columellæ monitum, *de re rustic. l.* 10.

Investimur vos: tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nullaqe fuga convertitur annus.

Nec subticendum, qod Plato etiam in *Timæo*, τῷ δὲ ἀεὶ θεὸν περὶ τὸν νοητὸν κόσμον καὶ περιφορὰς εαὐτὸν ἵδρυκε. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

'Αναπαύσεται τὸν χρόνον τοῦ χαιρεῖν βίου.] Seneca *Epist.* 95. de philosophia. *Errat, si illam putas tantum terrestres operas promittere: altiora spvat. Totum, inqit, mundum servate, hoc me intra contubernium mortale continuo, fundere vobis in dissuadere contenta. magna me vocant, superâqe vos posita.*

Nam tibi de summa cœli ratione Deinqe
Dissertre incipiam, rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1 - - *Ista jam à formatione morum recesserunt: sed levant animum. & ad ipsorum qas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *Epist.* 117. & *Ep.* 79. *Tunc animus noster habebit qod gratuletur sibi, cùm emissus his tenebris, in qibus volutatur, non tenui visa clara profexerit, sed totum diem admiserit. & redditus cœlo suo fuerit. cùm receperit locum, qem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum multa sua. erit autem illic etiam antequam hæc custodia exuatur, cum vitia dejecerit, purusque in leves ac cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epist.* 65. vel Apostolum potius *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Coloss. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. καὶ δεῖ πρὸς
a L.8.§.26. l.9.§.30.l. 12.§.24. ἀνθρώπων σὺν λόγῳ ποιεῖσθαι, a διασκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπήγλα, ὕσσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀρέλας, τερπύματα, γάμους, γάμους, ἀβελτερίας, γονίσεις, ἰσχάτας, δικαιρεῖσθαι θρύβους, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους,
b Sup.§.3. ἀγορὰς b τὰ πανμιγῆ, καὶ τὸ c ἐκ τῶν τεσσάρων συγκεκραμένον.

§. 49. d Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. e τὰς τε-
c Sup.§.9. d L.6.§.46, 47. e L.8.§.31. l.10.§.27. f L.6.§.37. κμήρας τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολάς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεῖδεῖν. f ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐκ ἔξω τοῦ εἰκῆναι τῷ ῥυθμῷ τῶν νῦν γινομένων. ὥστε καὶ
g L.2.§.14. l.12.§.35. g ἴσον, τὸ τεσσαρακοντοῦν ἔτεσιν ἰσορρῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ ὅλῃ τὴν μύελα. τί γὰρ πλέον ὄψει;

§. 48. Præclarum est & Platonis illud. Qui & de hominibus sermonem instituentem, contemplari oportet, quasi de specula quadam desuper, terrestria quoque ista, per cœtus, exercitus, agriculturas, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deserta, barbarorum gentes varias, festa, funera, nundinas,[1] miscelam omnigenam, mundúmque ex rebus contrariis conflatum & instructum.

§. 49. Præterita recole, tótque imperiorum mutationes, indè licet & futura prospicere. ejusdem enim generis omnino futura sunt; nec possunt eorum quæ nunc fiunt modulum transgredi. proinde par est, per annos quadraginta vitam perlustrare humanam, atque per annorum decem millia. quid enim amplius fis visurus?

§. 50.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum succurrit.

Ἐπιτρεπτέον δὲ καὶ τὰ ὑπήγεια] Non cœlestia tantùm suspici vult, sed inferiora etiam ista omnia, tanquam de specula, despici. quod est argumentum τῶν ἐπιτρεπτέων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epist. ad Donat.*

Τὰ πανμιγῆ] Vide *ad l.* 4. §. 27. [sed & *l.* 12. §. 24. τὰ πανμιγῆ autem, sive cinnum hunc non in Mundo tantum, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris gestarum, qualem in Luna divertens conspicabatur, faciem depingens: Ὅσα μὲν ὧν αἰλαπίνας καὶ γάμους. ὀλίγοι δὲ διαφέρια καὶ ἐκκλησίας. καὶ ὅλως δὲ μέρος ἦσυ τις, ἢ γυλίνδα δὲ πυκνῶν ἄλλο ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν ἑώρων τοὺς Πέρσας. πλανομένους δὲ ἐνὶ τῶν ἀμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοῖνιξ δὲ ἐμπορεύεσθαι. καὶ ὁ Κίλιξ ληστεύειν. καὶ ὁ Λάκων ἐμαστιγοῦτο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἰδιωτεύετο. ἀπάντων τούτων ὑπὸ τὸν ἀέρα γινομένων χρόνον. ἅμα γὰρ τοῦ ὕδατος ἐπιπεσόντος, ἀναῖρεῖς τις ὁ ἀνεμος ὅλους ἐφαίνετο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & concursus; rursum alio ex parte sacrificabat quisquam. In templis verò lugens aliquis conspiciebatur. Bellgerantes videbam Getas, in plaustris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris tædebatur, Atheniensis cavillas agebat. Quæ omnia cum eodem tempore gererentur, cujusmodi rerum confusio oriretur. Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, sive vetarum locutatione Tom. 11. pag. 378.* Ἐμοιγὲ δοκεῖ. ἀλλὰ καὶ ὡς ποιᾶται πᾶσα συνωλόλυγμα. *Nihil fabulæ est: sed omnia ex cyclorum quodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Synesius *de regn. p.* 10. Ἓν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς ἀφ' ἁπλῆς τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνήκασεν ὁ Θεὸς ὡς ἐνὶ ζῴῳ σύστασιν, ὄχλου δυνάμεων παμμιγῆ καὶ παιφόνων. *Ita enim habetur, non uniforme quippiam, aut simplex esse hominem; sed ex unius animalis coagmentationem promiscuam, ac multyplicem facultatum turbam unâ à Deo esse intredactam.* In mundo itaque quanto magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκραμένον] Ità *supra* §. 9. Συγκαταπέπλεγται γὰρ καὶ συγκεκρᾶσθαι τοῖς ἄνωθεν ἅπασι. *Coordinatum enim simul, cunctáque mundum cohæsisse.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἥδη δὲ καὶ ὁ ὑπάτη, ἐναντία τῇ ὑπάτῃ ἄνευ. ἀλλ' ἅρμοσε γε ἁρμονία μία. ὧν τι ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται. ὁμολογοῦσι δὲ ἄρδην τῇ ἀριθμήσει. ὡς τῷ σχήματι ἀνώνυμος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διαφέρουσιν. ἀνάρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πανηῦ τὰ μέρη σύγκειται, κἂν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὸν πρὸς τὸ ὅλον οἰκειότητα διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum sit mese contraria, est tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, quemadmodum figura circulus, & triangulus, & quadratus, & quæque alia figura inter se differunt. Quæcunque in mundo universe partes connexæ, etiamsi inter se differant, servant eam, qua est cum tota, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *quæst. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non video quæ contraria inter se elementa sint? gravia & levia sunt, frigida & calida, humida & sicca. tota hujus mundi concordia discordibus constat. non ad unam naturæ formam opus suum præstat, sed ipsâ varietate se jactat. alia majora, alia velociora alios fecit: alia validiora, alia temperatiora: quædam autem edurit è turba, ut singula & confluxa procederent; quædam in gregem misit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum quibusdam videri solet, quid, cum ex diversis atque in se pugnantibus elementis mundi natura constituta sit, aridis atque fluxis, gelatibus & ignitis, tanto rerum diversitate mundanus sit ejus incorruptissimus dissolutus. quibus illud facinus fabricavit, cum ex urbe ex diversis & contrariis corporata rerum exaqualium multitudo concordet. sunt enim pariter dites & egentes, ad celebrandum ætas permixta feminibus, ignava cum fortioribus, pessimi cum optimis congregata. aut projecto, quod res est, fatentur, hanc esse tenuis cautionis admirandam temperaturam, cum quidem de pluribus una fit facta. & similis sui tota, cum dissimilia membra sint, recuperuque sit naturarum ad diversa tendentium, & fortunarum per varios finis exitusque pergentium. sic mare & fœminarum sexus jungantur, ac diversus utrumque sexus ex dissimilibus similis mutuâ facit: utrique ipsa naturam imitantes ex impariibus paria faciunt. Pictura, ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & punceis confusione modicâ temperatis, imagines hei qu imitatur similes facit. ipsa etiam Musica, qa de longis & brevibus, acutis & gravioribus sonis constat, tamen diversis & dissonis vocibus harmoniam consonam reddit, &c.* Et mox: *Æqualis quippe omnium diversitas, gravissimorum, levissimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione naturæ, diversis locis vobis, æqualitatem deforme concordiam, omnia parentis mundi enumeratem æternitatemque reperit.* Qæ omnia sunt translata ex Aristotelis norma *de mundo* inscripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεῖδεῖν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *supra* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de EI Delphic.* Μαίνεται νέχρα ἐπὶ πορὶ τὰ μέλλοντα ἐκ τῶν παρόντων ὁ παρρησιαστὴς. οὐδὲν γὰρ οὐδ' ὁπωσοῦν ὁ γίνεται, ἀπ' ἄλλου τ πρίγνωστος. ἀλλ' ἐνεὶ πᾶσα τοῖς γεγονόσι τὰ γεγόμενα, τά τε γινόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνέζευται, καθὰ διξοῦν ἀπ' ἀρχῆς ἀρὸς νίλλ πορεύεται, ὁ τὰς ἀτόμους εἰς ταυτὸ συνάδειν τε πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκεσθαι φύσεως ὑπογράμμ, οὕτω καὶ προλέγειν

Τὰ τε ὄντα, τά τ' ἐσόμενα, πρίν' ἕσσα.

Ars cura futura fatidica ex præsentibus aut præteritis. Nullius enim res vel sine caussa est ortus, vel sine ratione promotus. Sed cum omnia præsentia præteritis, omnia futura præsentibus connexa sint, & alterum ex altero sequatur, progressa ab initio ad finem pertendunt: si qa caussas naturalibus rationibus perspicere & inter se connectere possit, ea novit ut prædicat

Qæ sunt, qæ venient posthac, qa præterierunt.

Ubi Homerus *Il. a'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verum de solertia ac sagacitate non fatidica, sed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir est gravis, prudens, multos experimentis eruditus, & qa futura posset ex præteritis providere.* Inter alias historiæ laudes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hist. Rom. l.* 1. Ὅτι πρόφησις τρόπον τινὰ τὰς μετοίσας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων συλλογιζόμενος τὰ μέλλοντα. *Also quodam modo vates videtur, qa futura sint, ex iis qa præterierunt conjecturet.* Polybius *hist. l.* 6. *c.* 4. Τὸ γὰρ γίνειν τῶν ἀνθρώπων τοῦτ' διαφέρειν τῶν ἄλλων ζώων, ὅ μόνοις ἀνδρὶ μέλοι τῷ καὶ λογισμῷ, φασὶν, ὡς ἐν ὄψει παρεγίγνει ἀνδρὶ τὸν προτεκμαίρειν διαφορὰν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπιστασίαν τὰ γινόμενα, καὶ δυναμιστεύειν τοὺς παρόντας, προορᾶσθαι τὸ μέλλον, καὶ συλλογίζεσθαι, ὅτι τὸ παραλείπειν ὑπάτοις δεῖ συγχύσεσι. *Quæ enim homo à cæteris animantibus hoc differt, quid mentis & rationis sit particeps, non est profecto simile veri, ejus hanc voluntatem diversitatem inobservatam prætermissuros, quod faciunt alia animantes; sed admissum delictum revocaturos ad animum, & prælentem statum damnaturos: ut qa futura prospiciunt, facilè sibi quoque eadem esse eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè interest, quod hæc tantùm, quantum sensu movetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se accommodat, paululum admodum sentiens præteritum aut futurum. Homo autem, qa rationis particeps, consequentia cernit, principia & caussas rerum videt, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, & rebus præsentibus adjungit atque annectit futura; facilè totam vitæ cursum videt, ad eamque degendam præparat res necessarias.*

§. 50.

§. 50. *Retrόque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terram: ac qod ab aetherio
Venerat ortu, cαelestε poli
Repetit templum. —

avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, obόque, atque id genus cupedius*

Curſum meramur, cita mors nè nos obruat.
Diuturnus at ſpirantem aerumnis
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſqam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὰ [b] ἐκ γῆς ῥεῖ φύσιν εἰς γαῖαν. [c] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γόνα, πάλιν * αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἡ ζῶν ἀμέλυτος † ἐκ τοῦ ἀτόμους ἀνταμπλακῶν, * καὶ πιόντες ἢ σωματισμὸς † ἀπαθὴς ψυχέων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτιον καὶ πόσις, καὶ * μαγγανεύματα

Παρεκβάσεις * ἐχετλαι, ὅτι μὴ ῥηθέν.

Θεοῦτε † πνοὴ ἔρον

[f] Ἀνάγκη πλῆναι καμάτοις ἀνθρώπους.

§. 52. [g] Καὶ παλαιότερος * ἀλλ' ἐχὶ τοιοῦτος ἀνήρ.

a Eurip. Chryſip.
b L. 3. §. 4. d. 9. §. 9. d. 10. §. 7.
c L. 4. §. 21. d. 6. §. 13.
* ἀ, omitto Cleem.
d Sup. §. 32.
* ἢ, vel, [ἐ] καὶ
e Eurripd. Stappius.
* μαγγανεύματι Eur. cod. μαγίνματι Ptur.
* ἄλαθρον Grot.
f Sup. §. 46.
g L. 5. §. 5.
* - αὐτέρου [vel τοῦ τοι.]

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis iſta ſunt ex *Chryſippo*. quod A ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* 6. didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ut qo ſic reſtituenda & diſponenda ſint; acceſſiones non contemnendâ inſuper adjecta.

Χαρὰ δ' ἐκίνει τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύσ' εἰς γαῖαν. τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
Βλαστόντα γονῆς εἰς ὑράνιον
Πόλον ἦλθε πάλιν. Στόνων δ' ἀδίν
Τῶν γνησίων. διαρπάσασα
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑνίαν ἐκίδνᾳξε.
Retrόque meant, qa terra dedit
Iterum ad terram: qod ab aetherio
Venerat ortu, cαelestε poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil emoritur, ſed ſecretum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine parat.

Ità Grotius legit veruntqe: niſi qòd pro *Ἰίμαν*, qòd Philo Clemẽtíqe habent, *ἰδίαν* ſubſtituit, & propria reddit. mihi, illud retinere potius antiquaſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco illud exhibeant, quin uno amplius cum Clemente conveniant. Evripides idem in *ſupplic.* qod Maſchonis nomen fruſtrà præfert, apud Stobeum *tom. 2. tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἔκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐς αὖθ' ἕκαστα, σπέρμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra quǽqe natura eſt datum
Eo revertit. magnus aether ſpiritum,
Corpus recepit terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνοφίετ καὶ διαλύεθ· καὶ ἀπὸ τοῦ τὰ μὲν ἐκ γᾶς, ἀνθρώπ δ' ὤν. τὰ δὲ τῶν δὲ χαλκίου; εἰδὲ ὄν. Ita enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Conveniunt eſt, & diſcrepant eſt, coalescqe revertit, unde venit: ad terram terra, ſpiritus ſpiritus.* *aeqid horum grave eſt? nihil quǽqam.* Lucretius *l.* 2.

Cedit enim retro, de terra qod fuit ante,
In terram: & qod miſſum eſt ex aethere, rurſus
Id regione redit cαli templa recepit.

Solomon ipſe *Eccleſ. c.* 12. *v.* 7. *Redeqe pulvis ad terram, qod prius fuerat: ſpiritus autem ad Deum, qi prius dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphilochum. init.* Τὸ δὲ φάσκειν ἀνάγκαιόν γάνεσθαι τὸ σῶμα, διότι ἐκ τῆς ἀπομάνου. ἀλλὰ καὶ ψυχὴ ἀναπνεῖ. ἀλλὰ ἀδιαίρετον ἐστι χρῆμα τὸ ἀέρωδες πνεῦμα παντός. διῤῥοῦσθαι δὲ μὴ αὐθ. μὴ δύνασθαι. *Qod ſi corpus omnino redundaret, defectibus ad ſanitatem iterum. At animus non deſcendet, ſed quasi ſit immortalis, in cœlum evolabit ſublimem. Eum accipient æthera domeſtica.* Hunc de Sibylla primus ſubſtituſſe illud ex Sarapeonis *Epist* apud Clementem *Strom. lib.* 1. *pag.* 304. C. Μαῖ ἀναθαυμάσιον λέξαι μαντικὸν, καὶ τὸ μὲν ἐκ αἰῶνος χρόνων αὐτὸς μεῖναι τελεσθὲν, νοῦ' ὅλον τὸ ἐν φύσεσι καὶ πλάσεσι μαντεύμενον. τὸ δ' ὅτι γῆν μεταβάλλειν σώματος, τίτλος, ὡς οἶδε, ἀναβιοῦνται, ὅτι δὲ αὖθις ἐστιν ἐμψυχοῦται ἀγαπητὸν διὰ τῶν σπλάγχνων προφήτου τῶ μέλλοντος δίκαιον. τὸν δὲ ψυχὴν ἀσῶς εἶναι, τὸ ἐν τὸ σπλάγχ. φασὶ τοῦ προφήτου πρόσωπον. *No mortuum quidem a divinando artis ceſſaſſe: & id quidem qod ex ea ex aliorum receſſu poſſe obtineri, id eſſe, qod ex ſortibus divinat & augurijs: ex eo autem, qod ea terrenum mutatum eſt, corpore, ea arte eſſe, ut conſentaneum eſt, herbis, quamqo eam beſtia commodeſſent, ſordere perfectum futuri cognitionem pro ea hominibus ſignificaſſe. Eam autem animam exiſtimare eſſe ſacrum eam, qa appareat in lunæ.* qod eò potiùs retero, qis lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, *ἀλλὰ ἀκούσ' ὅτι τῶν μαλλόντων ἐν τῷ προφήτῳ τοῦ σπλάγχ. πεφορμεῖν. Qa ex facto lunæ contemplatione futura canerent.* Vide *l.* 5. §. 4. & *l.* 4. §. 5, 14, 21, 23.

Ἢ τῶν διάλυσιν καὶ σύστασιν τοῦ σπερματικοῦ] legendum ἢ τοῦτος. vel, [ἐ] καὶ τ. Vide *ſupra* §. 32.

§. 51. Καὶ σιτίον] Καὶ iſthæc ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110. *C.* laudati, qò loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μετὰ δ' ὅτου χρὴ ζῶντα λοίσθιον βίον, &c.
Odi ſuam qi vitam extendere expetens, &c.

ſunt autem variè admodum in Evripidis codicibus apud Marcum apudqe Plutarchum concepi, qod eſt vitiatorum indicium ſatis t. clarum.

Σιτοποι καὶ πότου καὶ μαγγανεύματος] At Plutarchus.

Epulonis & potionis & magismatis.
Cibiſqe, potibiqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Να οἴκου καὶ τροφαλίδος καὶ μαγγανεύματι.

ubi Brodæus *σαθρόοις*, *quasi*, *laboris fugâ.* qod meritò rejicit Camerarius & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opinetur tamen eſſe potuiſſe, *νόσοις καὶ τροφαῖσι.* qod mihi omnium minime videtur veriſimile; *morbis* enim vitam procelari, ſaltem horam opo eſt hominem ad mortem remorandam, qò dicere? at Camerarius ἄχεσι, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſequr lubens, vel Plutarchum, qi ut verbalo differam, ſenſu convenit.

Καὶ μαγγανεύματι] Evripidis codices *μαγίνευμα*, *oraculo*, qibus monuit cæſus funeros declinem. Brodæus. Plutarchus *μαγίσμασι*, *carminis*. Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri *μαγγανεύματι* ſpreverim. cum & *φιλτρα καὶ φάρμακα* magica eò qoqe vocabulo ſæpiſſimè deſignentur.

C Quinqám alio ſortiùs ſenſu iſthæc accipi qeat, pro *ſcitamento* nempe, ſive *cupedine*. qomodo ufus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μάγειρα καὶ ἐψοποιῶν μαγγανείματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, coquorum, & eorum, qi epulas ruſtrarum, concinna* conjunxit. Et Plautus *l.* 10. *c.* 50. *Dedere & Parthi coqis ſuis mores. nec tamen in hoc mangono quǽqam eorum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, prosaïficio omni, qò turpis humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *mangonicorum mangonum*, Plinius *l.* 21. *c.* 26. & *pauperum mangonizatio*, *ibidem l.* 32. *c.* 10. qà pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accuratiùs his, qi *φιλόψυχοι* ſonectutem & mortem etiam, quantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac terribilibus illis Plinius *l.* 28. *c.* 2. *Qis iſta rerum offensa? qis remedia inventa noſtris? qid tam ſæcularibus ſtatuit? non ſanctius deorum, non præcidit.* Tum tandem, qod Tragici monitum accidit propè; *Vtinam quidem non adeo expoſitandam confessus, in qoqo modo trahendus ſit.*

Παρεκβάσεις ἐχετλαι] *averſiones curruum* Xylander. qaſi ἅρμα legerit. nili cypotheſeorum nondum fuerit. *canalem*, *aut fluvios curſum hominum Longinianus. curſuum deverſorum*, *meandros ab his qi fluvios derivant & deſiccant* Brodæus. ἄλλοθεν mutavit Grotius. ego nihil mutem.

Θεοῦτε δὲ πνοὴ ἔρως] Hunc ſtuendo ſanè.

Καμάτοις ἀνθρώπους] *Laboribus luctis laetumqiſqe calamitosos* Xylander. *cruciatibus mortuos laguentes Calovonius.* at qid ſi ἀνάδυρτος, *mœstus*, *flendus aut lugendis* verteremus? poſſit enim etiam oberiri ſcripſiſſe, ſcriptiſſe Xylandrum *carnificinis* non *calamitosos*. ut ſit *omnes ex ἀνάδυρτος, laboris*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eò ſenſu qò *Plautinus* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.* 2. *Od.* 14. *qui lugere flerique fruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἀλαθρὸν ἐν' ἐς' ἄνρωπ'
Ὄδυρμοις ἄνευθεν ἐκφέρειν,
Nam qid levius tandem malo,
Qàm ſine corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.) vel qò fortes illos priscos Agamemnonis proceres *illacrymabiles* ignotósqe *l.* 4. *Od.* 9. *qi nemini lugendi, ſive qi lugendi non ſint*, ſed ſtrenuè alacriterqe perlorendi. Seneca *Ep.* 107. *Malim videri eſſi qi temperantiam gemitu ſequar.* Et *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Flere, queri, ingemiscere; deſiderare eſt.* qanqam & *ἀνάδυρτος* & *ὀδυρμὸς*, *malum*, *lugere*, *flere* Svidæ. atqe inde potuerit *ἀνάδυρτος* deduci.

§. 52. Καββαλιώτερος] *profaïcior*. D. Bootius ut ſit *ἀπὸ τῦ καταβάλλειν deprimere*, *ſuppeditare*, *ſubjicere*. qomodo Svidas ex Amiphiæ *morbos*;

Κ' ἐγ τὸ μὲν ἄλγεα, καββάλλων τριάβολα.
Et in qidem ventri deprimo, ſolvo trobola.

1. *Ità Grotius.* Βλαστοντα γῆς. *Philo.*

a Inf.§.54. κύπρῳ, ὑδὲ ἀιδημονίστερῳ, ὑδ' ἀκωκύτερῳ
b Sup.§.26. ἐπὶ τὰς συμβαίνουσι, ὑδὲ ἀμονίστερῳ ποῖς τὰ τ
c L.2.§.17. πλησίον παρεμβάλλοντα.
l.5.§.3.14.
l.6.§.2.

§. 53. c Ὅπου ἔργον φιλελαίου δύναμις κ τὸν
d L.12.§.23 κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ ὑδὲν δεινόν.
e Inf.§.74. f L.6.§.17. ὅπου γὰρ ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι, f ἀρκεῖ τὸ δικαίως
g L.10.§.12 πρᾶττειν καὶ τῷ παρεστῶτι φειδοῖς ἐνεργεῖν,
h L.5.§.16. σπεῦδε, καὶ κ τὸν παρεστῶτα βλάπτων ὑφορᾶσθαι.
l.10.§.32.
i L.2.§.11.

§. 54. h Παντὶ καὶ διηνεκῶς i ἐπὶ σοὶ ἐστι, καὶ
k L.6.§.2.12 k τῇ παρούσῃ l συμβαίνοντι θεοσεβῶς διάγειν, κ τοῖς
l L.5.§.27. παροῦσιν m ἀνθρώποις κ δικαιοπράττειν ποσοφίλως,
l.10.§.6.11. m Sup.§.28. καὶ τῇ * ὕλῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοσόφως, ἵνα n μήτε
l.4.§.53. * παρούσῃ ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.
n L.4.§.22.

§. 55. o Μὴ περιβλέπου ἀλλότρια ἡγεμονικά.
Inf.§.55.d. ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε p καθ' ὁδὸν, q ἐπὶ τίνα ἡ φύσις
8.§.7. o L.2.§.1.1. ἐθηγεῖ. ἔστι δ' ὅλα, ἀφ' ὧν συμβαίνεταί σοι, καὶ
5.§.3. p L.8.§.60. ἡ σὺ, ἀφ' ὧν περιπίπτει ἑκάστῳ. r περιπίπτει δ' ἐ-
q Inf.§.56. κάστῳ τὰ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ. κατασκευάσας δ' τὰ
l.8.§.1.
r L.5.§.16.

ralior, nè modestior, nè ad casus qosvis obsequentior, né adversùs aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum secundùm rationem eam, qæ mortalibus est cùm Diis ipsis communis, nihil ibi potest esse grave. ubi enim fructum consequi licet actionis prosperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi supereſt damni suspicio.

§. 54. Omni loco omniqe tempore, in te situm est, & casu præsenti piè acquiescere, & cum hominibus præsentibus secundùm jus fasqe versari, & visa præsentia peritè explorare, neqid incompertum clam subrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumspicere, sed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, universi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi sunt agenda. illud autem est unicuiqe agendum, qod est conditioni ipsius consentaneum. porrò, condita sunt, reliqa

ANNOTATIONES.

id est, καταβαλόν. indè καβαλέ. Svidas idem, καβάντις οἱ ἐρωτικοὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. *Quemadmodum symbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes fatuum.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ δὲ καβίωλον χρήματα. *numerarem multas pecunias*, & sit sensus, *fuerı potest, ut profusior sis; ut tamen nihilo liberalior ea ratione existas. Fallantur enim*, qibus *luxuria specie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hist.* l. 1. & ut Plinius in *panegy. Ambitus*, & *jactantia*, & *effusio*, & *quidvis potius quàm liberalitas existimanda est, cui ratio non constat.* Itaqe Seneca *Epist.* 120. *Non voco ego liberalem, pecunia sua ut rarum. multum interest, utrum qis dare sciat, an servare nesciat. multi sunt*, B *qi non donant, sed projiciunt.* id est, καταβάλλωσι, sive καβάλλωσι, prout Hesiodus in *Theogon.*

Καββάλ' ἐὶς πόντῳ.

In mare projecit.

de talibus Tacitus libro superiùs indicato. *Pardere ipse sciret, donare nesciret.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Ὁ φιλάδωρος οὐχ' ὁσὼ. ἔχεις νόσον. χαίρεις διδὺς.

ita enim est concipiendum, ut versus consistat.

Liberalis haud os ipse: morbum habet, libet dare.

Ego malim καββαλιάδωρος. quomodo non καπνοπώλιος. (ità enim scribendum, non καπνοπώλεως) & cum Xylandro *lucta pernitiosa* intellegi. nam καββάλλειν pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere existimo. καταβάλλειν *dejicere, prosternere*, de colluctantibus est frequentissimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Ἀνὴρ τῶν ἴσχνων ἀγωνίσθαι καλὸν τὸν βίον ἀπαντᾷ, τὸν διατρίβοντα τὴν γυμναστικὴν τῇ παλαιστικῇ ἐνίοις ἴσως. *Qibus hoc est totius vitæ instituto, assidue operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Eustathius ad *Hom. Il.* l. v. 206. Τὸ καββάλλειν, ἢ ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ βάλλειν, ἤ ἐστι, ἐπὶ τὸ. ἢ βασάξας ἄνω, εἶτα καταβίβασε. ὅτε καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλειν τὸν ἀντιπαλον. Τὸ καββάλλειν, vel *simpliciter pro* τῷ βάλλειν, hoc est ἴσιον: vel cum *sensum sustulisset, postea* D *deposuit, sicut & luctator prosternit eu luctæ adversarium.* Itaqe artem istorum Galenus idem *l. ad Thrasybul.* non tam γυμναστικὴ dici postulat, qàm καταβλητική. sive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτὸν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, ἢ τὸν χορίτην. *an hoc plus dedo enutritos, non validiores sese dicunt esse, sed prosternendi peritiores.* Atqe ita revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagonista suo, à qo in certamine superatus & prostratus fuerat, dixisse fertur; εἰ μὴ ἐν ὑρύοντι, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non ego melior me ave fortior, sed dejiciendi sive* E *prosternendi peritior.* Qò & respexisse Marcum illic, mihi probabile admodum videtur: qasi dixerit, Καββαλικώτερός σου ἐγὼ τις; vel, ἄλλος τις ἐγώ; est *aliqis te luctæ peritior*, sive corporis robore viribusqe validior? at te benignior, avt modestior, &c. nè existat, hoc enim in te positum est: illud non item. vel, hoc si minùs exiterit, nihil est qòd ea in re, avt ille superiorem te esse sese glorietur, avt ipse ab ullo superari se dedecus ullum existimes. Qod Agesilaus aliqandò Persarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille sit, si non etiam justior ipse?* Plutarchum *Prof. ind. pag.* 78. *D.* qòd contrahitur & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ δικαιότερος; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρὸς μὲν γὰρ, καὶ τοῦτο, καὶ ῥᾴμῃ δυνατοῦ, δέξασθαι δὲ καὶ ἑτέρου εἶναι τοῦτο. ἀληθείᾳ δὲ τῷ δικαιοσύνῃ, τῷ μεγαλοφροσύνῃ, καὶ τῇ περὶ θεοὺς τοῦτο ἐναγχωρούσῃ, ξυμφαίη τις ἂν τοῖς αὐτοκινήτοις τὸ τοιοῦτο τιμᾶν, ἑκόντων ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μαγικὸς ἐτὸς ἀγών. *Nam fortitudine quidem, celeritate, ut robore præstare tale est, ut aliorum quoqe esse possit; sed veritate, justitiâ, magnificentiâ, & benignitate quidam beatitate & dignitate præcellere, ad eos, qi ipsa gerunt, & talium sibi plurium vendicant, pra cæteris attinet. De his maximum vobis proponitur certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir.* c. 42. Ὅσοις οἱ λόγοι αὐτάρκεις, ἐγὼ σὺ πλουτίσοιμι. ἐγὼ σὺ λογιώτερος. ἐγὼ σὺ ἄρα πρίσσων. ἐγὼ σὺ λογιώτερος. ἐαυτοῦ δὲ μᾶλλον συναγεῖ. ἐγὼ σὲ πλουτίσοιμι. ἐγὼ σὲ λογιώτερος. ὁ ἐμὲ ἄρα λέξεις τῶν σῶν πρίσσων. τὸ δὲ γε ὕτε πλοῦτον ἴδι, ὕτε λέξι. *Orationes ita non cohærent. ego sum te locupletior, ergò sum te melior. ego sum te eloqventior, ergò sum te melior. At illa magis cohærent: ego sum te divitior, meo ergo pecunia tua præstat: ego sum te eloqventior, meo ergo dicendi tua præstat. Tu verò nec pecunia es, nec dicendi.* Gemina habet *l.* 5. §. 5. & *infra* §. 66. Adnotaverat nescio qis ad periochæ hujus caput verba hæc, ἀπ' ἴσου ἀρχὸ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀναπέρω τῶν ἀρὸ τοῦ Πλαταιϊκοῦ συναφές. qod in contextum postea cùm irrepsisset, nos denuo furcillavimus: eò magis, qia etiam frivolum, falsum est, non alienum duraxat.

Ἐντατικώτερος ἐαὶ τοῖς συμβαίνουσι] Translatum à re militari, in qa de eis usurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit inmanchum, cùra torgiversationem avt gerimoniam exequntur. Xenophon *Cyri instituti. lib.* 1. Ἐκπαιδευόμενοι καὶ ὑπακούοντες ποιεῖ. *Obsequentiores & obedientiores reddat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μετρητικὸς, τίς τ' ἐστὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνων γέγονε, πρὸς μόνα τοῦτο ἐστὶ, πῶς τὸν ἀνθρώπινον χρόνον ἐκπληρώσῃ ἐὐλόγως καὶ ἐκκλίτως τῷ Θεῷ. *Vir bonus & sapiens mensor qis sit, & unde venerit, & a qo factus sit, an to solo elaborat, qo pacto suam statutam rite tueatur. Denqe suam probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπου ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὲς τῶν τὸ λογικὸν, cognatum esse rationale omne.

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infra* §. 74. Ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum est actio omnes naturæ consentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πίστευσά τι κοινωνικὸν, ἀφ' ὧν ὠφέλημαι, *Nunqid fœci, qod ex commune conducat? beneficium hoc ipso accepi.*

§. 54. Παντὶ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medea*, 2. 1.

Nusqam potest non esse virtuti locus.

Ἐπὶ σοὶ ἐστι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐπ' ἀνθρ' τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβαίνοντ] ità deinceps legendum καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς διαγοντῶν] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 23. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Ὅστις ἐφίστασι τῷ ἑαυτὸν, ὅτι ἐκὼ τῷ Θεῷ πρσπαλαιόμεθα ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις πρσπαλαιόμεθα; ὁ ὃ ἐκὼ Θεῷ ἀνθρ' ἀοῖδε θέλῃ τὰ ἀοῖδε θέλῃ. τὰ δ' ἐκὼ μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' ἀοῖδε θέλῃ. *Imo ne prudens ita rem consideras, hanc rationem secum ne; si Deo se dederit, se sese tuto confecturum. Qid est illud, dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit.* Vide *infra* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσόφως] compositio durisscula, sed geminæ illi Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 20. ἐ περιφιλοσόφως, &c. Sunt avtem compositiones ifiusmodi apud Stoicos nimiò quàm familiares. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξῆς τῇ καταστατῇ] Vide *l.* 5. §. 16. & *supra* §. 53.

κα

qa quidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præstantiorum; rationalia verò sui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum est societatem colere; secundum, corporis affectionibus nevtiqam succumbere. est enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumscribere semet, & nec sensûs nec affectus motibus unqam superari: animalis enim utergɛ est. vis avtem intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus est eis omnibus uti. tertium in natura rationali est, lapsu & seductione inmunem essɛ. his igitur adhærens mens rectɜ procedat, habétqe qicqid suum est.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejusdémqe munere defunctus planè, qod reliqum est tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id solum diligas, qod obvenit, & à fato dɛlli natum est tibi. ecqid enim magis est congruum?

§. 58. In omni casu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigissent,

μὴ λοιπὸ ἕ λογικὸν ὂνκον, ὅσπερ ϗ ἐπὶ παντὸς ἄλλου, [a] τὸ χρῆσθ ἕ πρωτεύοντ ὂνκον, [b] τὸ δ λογικὸ ἀλλήλων ὂνκον. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ ἕ ἀνθρώπου κατασκευῇ, [c] τὸ κοινωνικὸν ἐστ. δεύτερον δ, [d] τὸ ἀπύθυνον πρὸς τὰς σωματικὰς πύσης. [e] λογικῆς γὰρ ϗ νοερᾶς κινήσεως ἰδιον [f] περιέχɛιν ἑαυτὸ, ϗ μήποτε ὑπεῖδθαι μήτε αἰσθητικῆς μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκάτερα. [g] ἡ δ νοερὰ ἰδιηλὴ πρωτεύον, ϗ μὴ καταφερομένη ὑπ ἐκείνων. δικαίως γε. [h] πέφυκε γὰρ χρησικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τῇ λογικῇ καθεσκευῇ [i] τὸ ἀπρόπτωτον ϗ ἀνεξαπάτητον. τούτων δ ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [k] ἐυθία περιμένον, ϗ [l] ἔχρ τὸ ἑαυτ.

§. 56. [m] Ὡς ἐτελευτηκὼς δεῖ ἐμέχɛι νῦν βεβιωκὼς, [n] τὸ λοιπὸν [o] κατ ἐ φύσ@· ζῆσαι ϗ τὸν φύσιν.

§. 57. [p] Ὁ Μόνα φιλεῖ τὰ ἑαυτῷ συμβαίνοντ ϗ συγκλωθόμενον. [q] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. [r] Ἐφ' ἑκάστου συμβάματ@· ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [s] οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαι-

a L.5.§. 30.
b Sup.§.13.
c L.3.§.4. Inf.§.67.L. 9.§.23.L.11. §.37.
d L.3.§.6. Inf.§.64.
e L.3.§.16. L.5.§.26.L. 11.§.1.
f Inf.§.67.
g L.2.§.2. L.11.§.20.
h L.5.§.21. Inf.§.61.L. 10.§.38.
i L.3.§.9.L. 4.§.49. Sup. §.54.
k L.5.§.14. 34.L 6.§.26. L.10.§.11, 12.
l L.9.§.42. L.11.§.1.
m Sup.§.46.
n L.6.§.42.
o L.3.§.4. Sup.§.54.
p L.4.§.23. 33.34.
q L.4.§.3. 32.L.11.§.6. 18.

ANNOTATIONES.

ὰὶ *l.* 12.§.12. Τὸ ἰδῖον τῇ φύσει. *Quicqid natura conſentaneum* A *cuiqve, & in ſummum iturî, Lati halarisqe dicamus. Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi. craſtinum ſi adjecerit Deus, lati recipiamus, ille beatissimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſolicitudine expectat. qisqis dixit, Vixi, quotidie ad lucrum surgit.* Qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxisse ſupremum.
Grata ſuperveniet, qæ non ſperabitur hora.

Idem Seneca *Epiſt.* 101. *Sa formemus animum, tanqam ad extrema ventum ſit. nihil differamus: quotidie cum vita para ſaciamus.* Martialis *l.* 4. *Ep.* 54.

Si ſapis, utere tutus, Colume, docbus:
Extremumqe tibi ſemper adeſſe puta.

Evmolpus apud Petronium: *Ego ſic ſemper & ubiqe vixi, ut ultimam qamqe luctem, tanqam non rediturus conſumerem.* Vide *ad l.* 5.§.8.

Ἐκ τῦ περιόντ@·] idem qod *l.* 6.§.41. *in περιουσίαις, ex abundanti.*

§.57. Μόνα φιλεῖ] hoc est, qod Epictetus *Diſſert. l.* 1.c. 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ. *Ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Vide *ad l.* 3.§.4.& *l.* 10.§ 12. Vide & Democritum *ſupra ad* §. 27.

Τί γὰρ ἁρμοδιώτερον] Vide *ad l.* 4.§. 12. & *l.* 10. §. 20. Epictetus *l.* 2.c.7. Ἄλλο γάρ τι διὸς, ἢ τὸ ἄριστον, ἄλλο δὲ τὸ ἄριστον, ἢ τὸ τῷ Διῒ δοκῦν; *Nonqid aliud maius qam id qod maqis conducit? Qid autem maqis conducit qam qod Deo vsum eſt?* & *l.* 4.c.7. Κρεῖττόν ἐ ὁ Ζεὺς Διὸς, ἢ ἐγώ. *Melius eſt qod Deus vult qam qod ego*, male illa cum ſequentibus communis Xylandri.

§. 58. Ὅτι τὰ αὐτὰ συνίβαιν] Iɛà ſolatur ſa Merope in Evripidis *Cresphonte*: Plutarchus exhibet in *Conſol. ad Apollon.*)

Τοῖσδε παῖδες οὐ ἴσοι μένει βροτῶν,
Ὁσοῖ' ἀνδρες ἐσμεν'. ἄλλη μοῖρα
Τὸν αὐτὸν ἐξευλογεῖ, ὃς ἐγώ, βιοτ.

Orbate natis mortibus, ſpoliate viro,
Non ſola ego hominum: mille ſunt alia, qibus
Toleranda ſunt ha. vita, qa nunc eſt mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat.* 13.

— *nec rara videmus*
Qa paterni casûs multos hæc copulat, at jam
Tristes, & e modio ſortuna ducitur acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγορεῖ τὰ κοινὰ δ' ἐξίστ κακῶν.
Solari alienus ex damnis volet tua.

Siqidem ut Seneca *Troad.* 4.

Ferre qam ſortem patientia omnes,
Nemo recuſat.

Qem & vide ulterius ad argumenti *ibidem* protelatem. Vide & *ad l.* 11.§. 12. de Tragœdiarum usu. Facit hoc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum imporenuis simul ac obſtinatiùs lugenti illuſit. Spem faciebat regi posse ſe illam vitæ reſtituere, ſi res ad id perficiendum neceſſariæ ſuppeditarentur, rege nihil non liberalissime ſuppeditaturum ſe polliceretur; reliqa qidem omnia ſibi ſuppetere ajebat, unicum tantum deeſſe. id qidnam eſſet percontanti, reſpondit, Ἓν τριῶν ἀκατόντων ἰσόμοιρα τῷ τάφῳ τῆς γυναικὸς ἐκγεγράψεσι, ἵνθεν ἀνὴρ ἀποδύσεται. *h. e. Si uxoris tumulo tria tantum nomina inſcriberet hominum, qi ſine luctu vitam exegiſſent, ſore ſtatim ut recuperaturus illa.* Narrat Julianus Imperator *Epiſt.* 38. ἀκατόντων autem nomine intelligo potiùs, qi aeruginem laxiſſent, qam cum Gallo interprete, *qoi vrine laxiſſet.* Subjungit enim Julianus

Pf De-

νυν, ἔτι σοι ἔρχωται, ἐξαίζοντα, ἀμέμφων. νῦν
a L. 6. §. 27. l. 9. §. 26, 27. ἄν σωθείης πᾶν; ἀδαμῶ. τί ἂν καὶ σὺ θέλοις ἡμᾶς;
b L. 6. §. 50. Inf. §. 68. ἀχὰ ἢ [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπὼν
c L. 4. §. 1. * σοι l. * πρ. σε. καὶ θ. π. πῆς, καὶ [b] αὐτὸς ἢ σοὶ τὸ
d Sup. §. 65. Inf. §. 67. * [ἐπ'] ἀμφ. l. * ἀδιάφ. L. 6. §. 32. e L. 8. §. 28. l. 10. §. 38. f Inf. §. 62. L. 8. §. 51. πᾶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλῳ γίνεσθαι; χρῆσαι γὰρ καλῶς, καὶ [c] ὕλη * σε ἔσομαι μόνον * ποιήσει. καὶ [d] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, θέλε πάντας ἢ περίσσως. καὶ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ * ἀμφοτέρου ἐφ' ἑ ἡ πρᾶξις.

§. 59. [e] Ἔνδον βλέπε, ὅτι ἔνδον [f] ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι καὶ μὴ διαρρίφθαι,

ægrè tulerunt, pro invicto habuerunt, qirtati sunt. at ubi tandem jam illi? nusquam planè. cur tu igitur horum similis esse velis? avt cur non potius motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi, ipse totus in hoc intentus, qo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutisque materiam tibi suppedrabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præstare te velis. denique in utroqe horum memineris, medium qiddam esse illud, circa qod actio versatur.

§. 59. Introspice te. intus est boni fons, qi perenniter scatebit, si jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex *μυδίνι ἅδρᾳ, τέκνον ὦ σοφὸν* qidam A ejusmodi reperire posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Ἔξι, ὦ παῖδιον ἀνοήτε, θρυπτὸς ἀνεῖσθαι, ὃς μὲν ὑμῶν ἀλγεινῶς τοιάδε συμπλοκὰς, ὁ μηδὲν ἴσα τῶν πάντα γεγονότων ἄμαχον ἀνάγκῃ πάθος ἴσχειν ἰσχύει; *Et te, omnium receptissime, non pudet lagere, qasi solus mater ejusmodi conflictaretur, cum ne unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire possis, cui eyusmodi nihil qicqam obsteterit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vera Demonax. Pro Cynico*, p. 865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illusisse refert, τὸ παιδὶ τὸ ἄδολον ἀναγαγὼν, *filio umbram ex inferis reducere*, pollicitum, *οἱ μοιρι δὲ ὦ τρὶς τοιαῦτα ἀνθρώπους ἀνορύσσει μυδίνι πάντοθεν ἐπιτυφλίδας. Si tres tantùm homines illi ostenderet, qi nemmem magnam lactu essent prosecuti.* qod ille cùm præstare neqiret, subjecisse Cynicum; Ἆπ', ὦ γελοῖε, μίαν ἀφεῖσα πάσχειν τοιοῦτος, μυδίνα ὁρᾶν τοσοῦτο ἄμορον; *Tandem, o ridicule, an te solum tot calamitates ferre existimas, nemmem videns lactus expertem.* Ità Juliano qi ἀπάθεια dicitur, idem Luciano πάντων ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud qod Plutarchus *ad Apollon.* fic refert. Ἐς συμπίνημα μοι εἰς τὸ κοινὸν εἰς ἀτυχίαν, ὅτι διελοῦσθαι τὸ ἴσον ἑκάστοις, ἀνομίας δὲ τὰς πλείους τοῖς αὐτοῖς λαβοῦσιν ἀπολοῦσθαι. *Si tu unum congerentmus nostras adversitates, ea conditione, ut æqalem inde qisqe portionem avferret, plerosqe libenter receptus, qas attulissent, abiissent.* Herodotus *lib. 7. p. 493. B.* his verbis expressit: Ἐς τοιοῦτος ἀνθρωπος τὰ εἰκότα καὶ οἷς μάλιστα συνοίσεται, ἀλλαξασθαι βαλόμενος τοῖσι πλουτίνοισι. ἐνταῦθα ἂν ἐς τὰ τοῖσι πλέας καὶ ἀτυχίαι ἔασι ἀνίσου ἀποφορίσαιο ὀπίσω, εὖ ἐπιστάμενος. *Si omnes homines, qi domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, multa vicissitudinum mixtura facta, libenter reportaturus rursum singulos ea qa ipsi attulissent.*

Περὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνοήτα ἄλῳ γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis næ nobis facius obligerint, qàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, qomodo eventus illos adversos probè urendo, in rem nostram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda*. Sed & Maximi Tyrii *Dissert.* 35. Ὅτι ἐπὶ καὶ ἐν τῷ περιπάτοις ἀφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Et Epictetus *l. 3. c. 20.* Ὅτι ἀπὸ παίδων τῶν ἐκτὸς ἐπὶ ἀφελεῖσθαι. *Posse fructum è rebus externis omnibus capi.*

Ἅλῳ σὺ ἐσῃ] *eris*, malim. Vide *ad l. 4. §. 1, 49. & l. 10. §. 31. & infra §. 68.* Epictetus *l. 4. c. 10.* Ἔξεστί σοι πανὶ τῷ ἀκούσαντι χρήσθαι παντὶ φόντι. καὶ ἀδύνατος δύναται. μανίνει δὲ μοι λέγε, πᾶς γίνεται; πῶς ἀνοῖξαι, ὅταν γὰρ ἐν γένηται, εὖ ἀυτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσῃ σοι τὸ ἀνοῖξαι ἐσόμενον. *Licet tibi quibet eventus secundum naturam uti, & nemo te prohibebit posse. Nolo ergo possibus mihi dicere, qomodo cadet? Utcunque casum acciderit, tu recte de eo statues, & ipse eventus tibi prosper erit.*

Μοῦσα πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni virtosa sit scriptura, σεαυτῷ καλὸς, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eò sensu, qò Jason Syracusæ *r. 14. v. 5.* Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσται; *Qi sibi nequam, cui bonus?* qò Psaltes *Psal. 49. v. 18. Cùm tibi benefecerit, collaudabunt te homines.* avt qò Euripides versu illo celebratissimo, apud Platonem *Hipp. maj.* Ciceronem *ad famil. lib. 13. Epist. 15.* Plutarchum *de laterd.* in *Alex.* & *Cato. maj.* Lucianum *Apolog.* Stobæum *tom. 2. ser. 3.* abos.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qi non sapit.

Sed qò Apostolus dexit, *ad Rom. c. 14. v. 22.* Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conspectu Dei.* i. e. sis tometipso Deoqe teste contentus. *μὴ τύμπαντα, μηδ' ἁπλῶς ἐπίνου. ne publicè ostentes, neve te ostentator geras.* Epictetus *l. 3. c. 23.* qò Socrates in *Platonis Sympos.* tibicinam jubet, ἀνθρὸν ἀυτῷ. *sibi canere.* Unde Ismenias, eundemqe imitatus Julianus in *misopog.* Τοῖς μισεῖ ἅτα, καὶ ἀυλῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qi populo musicè placentem fugit, sibi canere & Musis.* Cicero Bruto. qò Epictetus *l. 4. c. 8.* Σαυτῷ φιλοσόφει. *Tibi ipse philosophare.* qi & *ibidem* A de Eyphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπιτηδεύματα λαβόντων φιλοσοφίαν, καὶ ἐν τοῖς, φησι, τοῦτο ἀφέλιμον. πρῶτον μὲν γὰρ ἄδειαν, ὅταν ἀπλῶς ἐπιεῖν, ὅτι σὺ δια τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐσεῖσαι, ἀλλὰ δι' ἑαυτὸν. ἔπειτα ἐφαυτῷ καὶ τῷ Διῒ. *Recte dicebat Euphrates, se longo tempore dissimulasse philosophiæ studium, eamqe dissimulationem sibi profuisse. Primum enim licuisse se, qa recte faceret, ea se non fecisse propter spectatores, sed propter semetipsum: se sibi ipsi rectè comcdisse, compositis fuisse oculis, in deambulationibus servasse modum: omnia sibi & Deo præstitisse.* Gregorius Nazianzenus *Ep. 60.* Τοὺς μὲν πολλοὺς ἐᾶν χαίρειν, καὶ ἑαυτῷ μόνον καλοὺς εἶναι διὰ τοῦτο δυσμαζόντας. ἑαυτὸν δὲ σεμνῷ χρῆ συμβάλλειν καὶ τῷ Διῒ. *Homines qidem imperitos valere sine, & graculos esse, aqilarum volatum explaturos: te autem ipsum & Deum in consilium adhibe.* Vide *infra §. 67. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 9.* Xylander. *Sunde, ut tibi ipsi in omnibus actionibus benefacere confectus videaris.* qem & Casaubonus seqitur. Cæterum, ut qod revera subesse sentiam, liberè eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operâ levicullâ restituendum. *μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ πασὶν ὃ πράσσοις.* formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, moniris. *πρόσεχε σεαυτῷ.* & *προσέχετε ἑαυτοῖς.* Siracides *c. 29. v. 23.* Lucas *Evang. c. 17. v. 3. & c. 21. v. 34. & Act. c. 5. v. 35. & 1. 20. v. 28.* pro qo & Paulus, *ἴσοχε σεαυτῷ*, dixit, *ad Tim. Ep. 1. c. 4. v. 16.*

Καὶ μέμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διαφορὰ ἐφ' ᾧ ὁ πρᾶξις] legendum forsan, *καὶ μέμνησο ἐν ἀμφοτέροις. ἐπὶ διαφορᾷ, ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις.* in utrisqe avtem illis, hoc est, tum in illis sibi diuittendis, qi fecius se gerunt, tum & in rerum usarum, qæ contingunt, usu, medium qiddam esse, nec bonum scilicet, nec malum, illud circa qod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræsentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici possint, nullus video. Epictetus, *l. 2. c. 5.* Αἱ πᾶσαι διάφοροι. ὁ δὲ χρῶνται αὐτῶν οὐ διάφορος. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes, sed earum usus non est indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib. 6. §. 3.*

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scilicet. Plutarchus *de audiat. pag. 56. B.* Σπέρμα τῶν πρακτῶν ἡ διάθεσις. ἀρχὴ γὰρ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen est actionum dispositio, radicis est instar ac fons vita dependa.* Idémqe *de tranqil. pag. 467. A.* Διὸ τὸν πηγὸν τῆς ἐυθυμίας ἐν αὐτοῖς ὄντα ἀρὰ ἐπιζητοῦμεν, ἐν ᾧ τὰ ἐκτὸς, ὡς ἐπιδὴ καὶ φίλοις, μὴ χαλεπῶς χρησόμεθα συμφορὰς ἐυ. *Ergo fontem tranqillitatis animi in nobis ipsis exquirimus: ut externa etiam tanqam familiaria non cum molestia nobis accidant atqe asservantur.* Solomon *Prov. c. 4. §. 23. Pra omni custodia custodi cor tuum: inde enim prodit vita.* Vide *infra §. 61. & l. 8. §. 45.* Epictetus *enchir. c. 46.* Ἰδιότης ἐστὶν καὶ χαρακτὴρ. ἀδίκου ἐστὶ προσδοκᾶν ἀφέλειαν ὁ βλάπτει. φιλοσόφου ἐστὶν ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾶν. πᾶσαν ἀφέλειαν ἐκ βλάπτειν ἀφ' ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. *Plebeji statua & nota est, nemqam à semso vel damnum expectare vel ulciscarem. Philosopho statua & expressa imago est, omnem ulciscarem & damnum a semet ipso expectare.* Seneca *Ep. 74. Omnium bonorum vis & origo in ipsa est virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur antqe oculos, si fons ex qo fluxerat, salvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qo altius fodias, crebriùs haurias, eò magis ebullient & scaturient uberius. Clemens Alexandrinus *pædag. l. 3. c. 7.* Τὰς φρέατων ὅσῳ πλέον βάθος, ἀπαθλίπτου εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδῶν μέτρον. *Quemqe putes scaturiunt, exhaustæ in priscinam mensuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ καὶ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laertii *l. 1. c. 70.* Ἐν ὕδρᾳ μὴ ἐπιτρέπει τὰ τῶν σωμάτων. &, λίγυστα μὲ ἀπεῖν τὸν χεῖρα. *manicis ægè. later loqendum non esse movendam manum: esse enim verecundum.* Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag 317. C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾶον τὸ βάδισμα, καὶ τὸ βλέμμα ἀκλινὲς. *Virtutis placidus est ingressus, & vultus constans.* qod βλέμμα re-

re-

motu, nec gestu temerè jactetur. qale enim in vultu specimen sui exhibet mens, dum scitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm ista citra affectationem sunt observanda.

§. 61. Ars vivendi est luctatoriæ qàm saltatoriæ similior. cùm in hoc sit posita, ut adversùs contingentia improvisa in procinctu semper qis ac immotus consistat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχήσει. a ὅταν γὰρ ἡ ἐπὶ τῷ σώματι παρέχῃ) ἡ ἀλήθεια, συντὸν αὐτὸ καὶ ἐυσχήμον συντηροῦσα, τοιοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλῳ τῷ σώματι ἀπεικάζει. τοῦτο δ' ἐστὶν b ἐν τῇ ἀσκητικῇ φυλακτίᾳ. a Sup. §. 24. l. 11. §. 15. b L. 1. §. 16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἐστὶ τῇ ὀρχηστικῇ, καὶ τὸ πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα καὶ ἐ ἀσυγχυσία, ἴσιμον καὶ ἁπλῶς ἑστάναι. c L. 11. §. 1. l. 12. §. 9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

ατγὲς, cum nostro, Epictetus dixit *l. 2. c. 8.* ἐφαλλὸν ατευγόντα, in *Marco* Sophistâ *pag.* 529. Philostratus. Basilius Cæsar. *Ep. 1. p. 786. B.* Τὸ βάδισμα μᾶλλ' ἐυθρὸν, ἀς ἰαλυσιν τῆς ψυχῆς παντγορῶν. μᾶλ' ἀὶ σοβδὸν καὶ ἐυσθμόνον, ἀς ἰμωλίωτας αὐτῆς ὁδὲ ὁμοὶς ὑποφαίνον. Incessus esto nec segnis, ne animum dissolutum declaret, nec rursus vehemens insolenterque micitatus, ne conflictatus impetus animi significet. Galenus in hortator. *c. 4.* Fortunæ affectas depingit, Διώκῃ τῇ δαίμον συνδίωκτας. cum cursante dea currentes. at de Mercurii sectatoribus, *c. 5.* πάντες μὶ, πορμοὶ inqit: ἀ δίωκε δὶ, δὲῖ βοᾶον, ἀὸ' ἀλλήλοις μάχονται. omnes quidem honesti. neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutuâ pugnâ decertant. Anacharsidem describens Maximus Tyrius *Dissert. 05.* Ἀνὴρ σοφὸς σοβδὸν ἀ πολυῤῥήμων, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὁ πρᾶος, βρ ἀριθοὶ, καὶ γνώμη ὑγιὴς, ἀ λόγ πρωχὶ, ἴσυχ, ἰσιὸς ἀ σολτικὴ μανδυφόρῳ ἀκροτράπεζ διότι, ἀλλ' ἀκλίτῳ βάδῳ ἴουτι, ἀ κοσμίῳ ἀσφαλῶς. Vir qi sapientiam profitebatur, verbosam natusse aut loquacem. Sed cujus non alius fuit effet, quam accurata vita rario, mens sana, sermo brevis sed acutus, plenoqe similis non petrasto illis, qi sine ordine in excertio discurrunt, sed catapractis, qi & lente & provide incedit. Alexis apud Athenæum *l. 1. pag. 21. D.*

Ἔο γὰς τοιζω οὗτοι οὗτ ἀτελυδίφρον
Ἔτειγ, τὶ βαλίζου ἀβρότμας ἐν τοῖς ὁδοῖς,
Ἄξιο παλᾶς. —
Illiberale conjicio nemirum ego,
Per publicas vias inepte progredi,
Cum apte lucrat.

Qod Plavtus *Pœnul. 3. 1.*

Liberos homines per urbem modico magis per est gradu
Ire: servile esse duco festinatum currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere vitio in sacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *pædag. l. 3. c. 11.* Ἀνδρὸς γνησίου σημεῖον ἀδὲν οὕτω περιφανὲς ἐν τῷ πρεσθύτῃ μαλακίας. ἀλλ' ἀὶ ἐα ὑπέρῳ μέρει τὸ σώμαθ. μὴ τοίνυν μᾶλλ ἐνασκεῖσθαι, μᾶλλ ἐ σχέσεσθαι ἐορεῖσθαι κοσὶ ὁ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. In senibus vero nullum esse oportet signum mollities, sed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergo in motu, neqe in habenis ostendatur magna animi & excelsi dedecus. Vide Syracidem *cap. 19. v. 26, 27.*

Ἐνι τῷ πρεσθύτῃ) ὅτε συμφαίνεσθαι τὸν τῆς ψυχῆς ἀρτὸν ἀὶ αὐτῷ. Ut in illa animi virtus flatum comparent. ut Galenus *hortat. c. 3.* Achilles Tatius *l. 6. pag. 371.* Ὁ τῆ ἕ μοι δοκῆ λελιχθαι καλῶς ἀίρατ ἀίνῃ παρόντ. Φαίνεται γὰς ἀὸ ἐῶν, ὡς ἐν πατίνῃ ῥῳ πρεσθύτ. *Illud mihi non recte dictum videtur, meorem omnem cervis non posse: in vultu enim tanqam in specula perfecte cernetur.* Phraates apud Philostratum in *vit. Apollon. l. 2. c. 12.* Παλλὰ μὶ ἐφαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων εἰδῶν ἰφυτεύνοι. πολλὰ δ' ἐν ὀφρύσι καὶ παφαῖῃ πάντ, γνησιώτατον ὁ καὶ θυμῆτ. ἀφ' ἧς σοβεῖ τ καὶ φοτινὸς ἀνδρὸς, ὅστις ἐν πατίνῃ ἐ ἰκλα, τοῖς τῶν ἀνθρώπων διαδύεται. *Oculi namqe inter hominum plerosqe radicant. Multa etiam in superciliis, genisqe posita sunt, ex qbus sapientes, & natura pertæ homines imagines velut ex speculo adfectuum, qa mens illis, qidqe sit ingenium contemplantur.* Cicero *in Pison. Vultus sermo quidam tacitus mentis est.* & *de Orator. l. 2. Sensus animi plerumqe radicant vultus.* Tertullianus *de resurr. c. 15. Velutes aliqid animus, vultus operatur radicumve fores intentorum omnium speculum est.* Vide *supra* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *pædag. l. 3. c. 11.* Zeno adolescentis modesti imaginem sic delineat: Ἔτω παδαρὸν τὸ φρόνημα. ὀφρὺς μὴ παδαμῖν. μᾶλλ ὄμμα ἀναστατμένον, μᾶλ ἀνασελωμένον. μὴ ὑπτ ὁ ὁράσελ. μᾶλ ἄτιμον τὸ τῦ σωματ μέλη. ἀλλὰ τα μετίωρα ἰστωσι ὀμεῖς " ὁρθοὶ. [" ὀρθοῖον. Arcerius] πρὸς τὸ λογον ἐξόντ, καὶ πατοχὴ τῶν ὁρθῶς νοημάτων. καὶ σχηματισμοὶ τῇ ἀτέρεϊ μᾶλλ ὑπόδυσιν τοῖς ἀναλόγοις ἐλικίδοι. αἰδὼς μὲν ἐναδύτου, καὶ ἀβρωσύνη. *Sit pura facies, supercilium non demissum, nec oculus fabulosus, neqe fractus, cervix minime suffensa, nec remissa membra corporis; sed erecta & intensa, & oracle extensa: ad fermonem prompti tudo, & bona eorum, qa dicta fuerint memoria, habitusqe & motus, qi nullam spem præbeat impudicæ. Resideat quidem in vultu pudor, & verum aspectu pra se ferat.* Ità Isidorus Peluliota *l. 3. Ep. 287.* Ὥσπερ εὐφρων γνὼ ἐνὶ τῷ πρεσθύτῃ τῆς ἡγησίας τὰ σύμβολα φέρουσι, τοὺς τῶν ἀκολάστων ὀφθαλμοὺς ἀρόντα καλῶς πρεσθεύειν. ἵνα γ εὐφρων ψυχὴ ἐστ τῶν αἰσθητῶν φιλοσοφίᾳ ἐν κινήσει τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τοὺς τῶν διαθλητῶν αὐτῆς τοὺς ἀρὸ πυλομένων διαπλέκ ἑλκίδας. *Quemadmodum pudica mulier castitatis notas in fasce gestans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjecerunt, expectationes reprimit: eodem modo pudica anima virtutis tesseras in sensibus ferens, eorum, qi opus pulcritudinem corrumpere cupiunt, spes evellendas.* Et *Ep. 288.* Ὅμοια γὰς ἀκολὶτ, καὶ αὐχὴ μετίωρ, καὶ ὀφρὺν συνηχὴ σύνεσις, ἀ βαθέρια συνθαμίνη, &c. ταμίειον ψυχῆς ἔση αἰσχίστης, τοὺς ἀφανῶς τῶν ἀτοίων ἀαθῶν χαραπτῆρας ὑποτύπους τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua supercilierum agitatio, & turbulentus vultus, &c. sedissimi animi argumentum est, obscuras perturbationum suarum notas corpori imprimentis.* Vide *l. 11. §. 15.* De Bruto Fabius *institut. l. 10. c. 1. Sciat cum sentire qa dicit.*

Σὺν τῷ ἀτειντοδύτῳ] Huic opponitur τὸ κατασχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ συνδρομον. *sæpissime transfigurare in habitum tristem ac terricum.* ut Basilius Cæsar. *Orat. 1. de jejun. pag. 322. B.* qod in Pharisæis notat D. Christus Matth. *c. 6. v. 16.* verbis illis: Ὅταν δὶ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, συνδρομοὶ. ἀφανίζουσι γὰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Quos autem jejunantes, ne estote ut hypocrita tristes vultus: deformant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare.* Est autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσι, ἵνας φανῶσι. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam observavit Casaubonus *Ad. c. 5. v. 41.* Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. *Qod digni essent habiti qi contumelias afficerentur.* sunt enim, ut κατηξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, sensu planè contraria. non accedo tamen Basilio, qòd τὸ ἀφανίζουσι sic explicat, ἀφανίζουσι οἱ πρόσωποι, ὅταν ὑ ἐνδυ διάτοντ ἐσκιαλύτῳ σχήματι τῷ ἐξωθι ἐκσκευάζ, ἄτινες ὑσὶ παραστάσεσι τῷ ψευδεῖ κολακεύουσι. *Obfuscatur facies, qum interni affectus externâ specie velut vestimentorum indutu tegitur, ac mendacio, seu velo obtecto celatur.* vide *supra ad §. 23.*

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis qam *saltatoriæ* similem esse dicit, primò, qia hoc est in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, sed consistas jugiter: cùm in saltando, non tam de consistendo, qàm de gesticulando laboretur. Ità Apostolus ad *Ephes. c. 6. v. 11.* πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. ὅτι ἰσὺ ἡμῖν ὁ πάλη. *Ut possitis stare, quoniam nobis luctæ est,* &c. Et mox *v. 13.* Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.* Vide *supra ad §. 51.* & Petrum Fabrum *agonist. l. 1. c. 11.* deinde etiam, qia in saltando flatciolos & gesticulationes omnes præmeditatas apud se saltator habet, sicqe in illis exprimendis exhibendisqe artificio simul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adversarii rechasus conatusqe attendere atqe accommodare se is qi luctatur, necesse habeat. qâ ratione & τῇ κατὰ τόπον ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *supra ad §. 38.* aliâ avertem ratione *saltatoria* dissimilem fecit artem vivendi, *lib. 11. §. 1.* & *l. 12. §. 9.* ibi vide sis.

Οὐ προηγουμένως] qz ideo graviora videri solent, qia minùs prævisa sunt. siqidem *præmonita præmunit*; qod vulgò dicitur. Bernardus in *concion. solemn. 33.* & *de divers. argum. 37.* &, *prævisa jacula vemus fermunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom. 35.* Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμεν γεγονὸς καὶ σολλὴν ἐφέρει σύγχυσιν. *Qod inopinato accidit turbat, & multam exhibet trepidationem.* Demosthenes *Olynth. 1.* & Thucydides apud Theophylactum *Ep. 30.* Διελεῖ τὸ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλέον παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaqe Seneca *ad Marc. c. 9. Necesse est magis cornamus, qe qasi ex inopinato feriamur. qa multo mitè præmissa sunt, longitudine incurrunt. hoc nos error decipit, hoc efferamus, dum patimur, qa unqam pati nos posse prævidimus. asperat vim præmissus malis, qi futura præfecit.* & *Ep. 76. Protegitur malè mollis vitus venus.* Et *de tranq. cap. 11. Si non qicqid fieri potest, pro futuro habet, das in se vires rebus adversis, qas impegit, qisqis prior vidit.* Et *ad Helv. c. 5. Illis gravis est fortuna, qibus est repentina. facile eam sustinere potest, qi semper expectat. nam & hostium adventus eos profternit, qos inopinato occupavit: at qi futuro se bello ante bellum paraverunt, compositi & adaptati, primum, qi tumultuosissimus est, ictum facile excipiunt.* Gregorius item *in Job. l. 13. c. 8. Improvisè dum mala qa ventura sunt, prævidere nesciunt, tanto ea gravora fiunt, qanto ab eis inopinata toleramus. Sirmis autem*

a L. 4. §. 3. 38 l. 6. §. 59.
b Inf. §. 63 l. 11. §. 18. l. 22. §. 12.
c L. 3. §. 4. 5.
* εἰκόλι-ων f. vel, ἀβλίπτως.
d Sup. §. 59.
e Plato Sophist.
f Sup. §. 62.

§. 62. Συνιχῶς ἐφισᾶσαι, [a] τίνες εἰσὶν ἅτινα ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, ἢ τίνα ἠγεμονικὰ ἴσχουσιν. ὅτε γὰρ μάρτυρι [b] τοῖς ἀκούσιος πλάνοις, ὅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, * ἀβλέπτως εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ἀπολήψεως καὶ ἁμαῖς αὐτῶν.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὥστε ὁπ καὶ δικαιοσύνης καὶ

5. 62. Crebrò eorum perpende, quæ sint à quibus probari & prædicari velis, quique sint mente prædicti. ità neque avt incusabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, si opinionis affectuumque fontes quos habeant, perspexeris.

5. 63. *Omnis anima*, inquit ille, *veritate privatur in vita.* qin & justitiâ pariter, & tem-

ANNOTATIONES.

meritibus repentè adversa non venisse, quæ præsagum venisse, præsentiunt. Vide *ad §. 61. & l. 4. §. 46.*

§. 62. Ἀκουσίως πταίοντι.) *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & necessitate delinquenti*, ut Tertullianus *apolog. c. 45. Ἐγγράφως γὰρ ἴσι τὸ ἀκούσιον. Quod enim præter voluntatem est, id dignum est venia.* Cleon apud Thucydidem *l. 3. pag. 199. B.* Et Athenienses in purgatione sui apud eundem *l. 4. pag. 318. B. C.* Πῶν δ' εἴπις τῷ πολίτῃ καὶ δικῇ τινι κατεργάσηται σύγγνωμόν σε γίγνεσθαι καὶ πρὸς οὐ δεῖν. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων κατοφύγοι τις ἂν δικαίως, παραμυθίαν τε ἴσι τοῖς μὴ ἀνέγκῃ πεσοῦσι ἠναντιῶσθαι, καὶ ἀν ἴσι τοῖς τὰ ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem esse venisse ab ipso etiam Deo illi dari qi belli avt perculi necessitate constrictus fuerit. Etenim delicta non voluntaria refugium esse aut facilioje eorum vocari, qi nullâ necessitate sunt mali, non eorum qi rebus adversis ad avidendam gratiam adigantur.* Demosthenes *pro coron. pag. 517. F.* Ἀδικῶ τι ἴσως; ἀγνῶ καὶ πεποίηκα κακ' ἀντῶ. ἐξόμοσαι τις ἄκων; συγγνώμης ἀπὸ τῆς τιμωρίας τάτης. *Injustum facio aliqis? Nemo? ignosco & peccatum fabo. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata est.* Maximus Tyrius *Dissert. 41.* Ἐλάττης τὰ ἀκούσια μιπάτης ἐν ἰκείοις. *Qa invito eveniunt, misericordiâ, qa a volente fiunt, odio prosequimur.* Aristoteles ipsa *ethic. Nicom. lib. 3. c. 1.* Ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἅπασι καὶ ψόγος γίνεται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In spontaneis quidem laudes & vituperationes; in involuntariis venia, interdum etiam misericordia exsistat. & lib. 5. c. 10.* Ἀδικεῖ μὲν καὶ ὁ κακοπαθῶν, οὐκ ἐπ' ἐκείνῳ τῷ πράξαι. ὅταν δ' ἄκων, οὐκ ἀδικεῖ, οὐδ' ἀκουσιουργεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὄφεται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψόγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἴσι. ὥστε ἀδικεῖ τι ἴσως μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. *Et injuste agit & juste patitur, cum ipsemet agit. Non quæ invitus facit, neque injuste neque juste agere censendus est. At juste* vel *injuste factum spontaneo & invito definitur. Quæ enim spontaneum fuerit, vituperatur: tamque etiam est injuste factum. Quare fit ut injustum quidem esse qipiam possit, quod tamen nondum injuste factum sit, nisi id etiam adfuerit, ut sponte factum sit.* eadem habet & *ethic. Eudem. l. 4. c. 6.* Verum cum in illis ἀκουσίοις vel ignorantia semper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qm Euclii vocant, intelligit Aristoteles, juris sive officii, vel veritatis saltem dogmatisque in quos illud fundatur, Marcus noster, pariqe modo ille vim eam intelligit, qz a principio externo infertur, ὅστις τι ὑπὸ τοῦ ἢ κρείττονος ἀναγκασθεὶς ἔσχεν. *Veluti si alter alterius manum impulsam alterum verberet.* ille eam, qz ab interno proficiscitur ac prostat. Vide *l. 8. §. 14. & l. 10. §. 30. & l. 11. §. 18.* Clemens autem *Strom. l. 1. pag. 311. d.* Ὅρισαι δὲ τὸ ἑκούσιον, ὅτι τὸ ψέγοι, ἢ δ' αἰ τιμαὶ, ἢ δ' αἰ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἰσχύσης τὸ ἐξιτίναι τῆς ὁρμῆς πρὶ ἀθυμίᾳ, ἀλλ' ἑκατέρῳ τῷ κακῷ ὑπεικούσης. ἐπεὶ δὲ τὰ ἁμαρτήματα τρεπόμενα καὶ ὑπὸ κακοῦ χρ. διαμαρτάνειν δὲ ἐνίοτε ἐοδ' ὅτε κρατεῖ, ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας ἄντος ἐλιγωρῆσαι ἀποῦσης, εἰκότως αἱ κολάσεις καὶ γὰρ τὸ ψυχῆσον ἀκούσιον. ἀλλ' ὅσα δ' ἑαυτὸν τις καὶ δι' ἀφροσύνα συρτῆρ, ἀπεύρατα τύχοι. οὐ δὲ καὶ οἷς κακῶς ἑαυτὸν ὤπτε. ἀ γὰρ πεῖσαι τις κακὸν, ᾗ κακὸν. τῷ δὲ πεῖσι αὐτῷ ἑδοῦ συναπτόμενοι, ἀγκαλῶν ἀναλαβόν λαμβάνοντι ἀγωτας. ὁπ ὥτως ἔχοντων, τὸ ἀναλλάττεσθαι τῆς τι ἀγνοίας, τῆς οὐ πεῖσεως τῆς φαύλης καὶ ἀπειρικῆς, καὶ πρὸ τάτων ὁπ μὴ συγκατατίθεσθαι τοῖς ἀπατηλοῖς ἐνοίαις φαντασίαις, ἀπόνοιαν ἐφ' ἑαυτ. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia justa sunt, si animo non habeat liberum potestatem & appetendi & abhorrendi, sed sit virtutum involuntarium. Quocum autem libera electio & appetitio peccata primum cubent, falsa autem menteqanam dominatur opinio, a qa, cum ignorantia & imperitia sit, recedere negligimus, jure astringuntur supplicia. Febrem enim est involuntarium, sed cum qis per se, & propter suam intemperantiam febricrit, cum reprehendimus. Urpote cum involuntarium jam sit malum. Nemo enim malum eligit, quatenus malum sed abductus ab ea, qa mali in ipso, voluptate, id bonum vatus, fallacijudicium existimat. Qa cum ita se habeant, & laboratio ab ignorantia, & a malis & delectabilis electionis, & antequam non assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.* Ita & peccatum aliqo modo nevtqam voluntarium facit, nec peccantem tamen aleo modo pœnæ merito liberat: qa ignorum non est ἀκλὴς ἀκούσιον, sed ἀκακὸ τι tantum, quatenus corruptus pulcrum ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ τῶν ἐν τῇ πρωτοπλάστῳ ἐξεστηκότων, ut Marcus loquitur *l. 12. §. 3.*

Ὅστε ἐκούσιον τοῦτον ἔσται] *neqe testimonio egebis, qos habebis*, interpres utrqe. malum, *neqe testimonium*, id est, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum dispositione interiore, huc trahit.

Εἰ βλέπτως] suspensa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cum desit verbum ad qod conditionalis se recipiat. legendum ergò (opinor) εἰκῆλίπτως. nam *εἰκῆ βλέπειν*, manus placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius esset. vel εἰκῆλίπτως, participium in verbum transmutando, sed prius illud arridet magis.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis esse Epictetus monet, a qo etiam laudatur, *Dissert. l. 1. c. 28. & l. 2. c. 22.* Ex ejusdem *Protagora* sumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l. 11. §. 18.* dabimus. Cæterum in *Sophist.* statuit πᾶσαν ἀνόητον ἁμαρτίαν εἶναι. Aſtipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Dissert. lib. 4. c. 1.* Τὴ δῆλα ζῷ ἐξαπατώμενον, πρακτέα; *Qui vult vivere deceptus, temerarius:* Augustinus *de verb. Ap. serm. 30. Qis est, qi velit decipi? da mihi hominem religiosum, non vult fallere: da impium, sacrilegum; fallere vult, falli non vult. volunt fallere boni, falli autem nec boni volunt, nec mali.* Idemqe *Enchir. c. 17. Usqe adeo rationalis natura refugit falsitatem, & quantum potest devitat errorem, ut falli nolunt etiam quicunqe animo fallere.* Verùm qeri potest, qomodo verum hoc fit, nullam animum veri notitiâ sponte doctrinâ: cùm Petrus Apostolus de impiis ac flagitiosis quibusdam dicat, Ἀκρίβειαν γὰρ αὐτοὺς οὐκ ἔδιδαξεν, ἀγνοῦν. *Ipse illos veritatem voluisse fugit.* Scilicet, qod Bernardus *de gradib. humil. 2. ut libentius peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c. 1. Non libet rectum suspicari, non libet propius experiri. malunt nescire, qm jam oderunt. nolunt scire pro certo, qod se nescire pro certo sciunt. adeo & credunt qa non probantur, & nolunt inquiri, ne probentur non esse, qa nolunt credidisse.* Verùm qod in schola dicitur, *neminem bonum qa bonum odisse*, ita *verum qd verum nemo averſatur*; etiamsi aliâ ratione, qatenus nimirum sibi minus illud expedire arbitratur, avt affectibus ipsius adversari videtur, havd libenter eadem asseciatur. Vide Thomam *sum. part. 1. 2. q. 29. art. 5.* Cæterùm in Platonis sententiam descendere videtur Clemens Alexandrinus loco superius ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἑκούσιον τῆς ἀληθείας, καθὸν ἴσι, τὸ δὲ ἀληθεύειν φῶ τὸ εἶναι δοξάζειν, ἀγαθὸν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκούσιον μὲν εἰρῆσθαι οὐθένα. εἰρῆσθαι δὲ ἔμοιγε, ὃ κλαπέντες, ὃ γενόμενοι, ὃ βιασθέντες, ὧν μὴ συνίεναι μέν. ὃ μὲν δὴ πεῖσαι ἑαὸν εἶδε παρακλέπτειν. κλαπέντας δὲ ἢ μεταπεῖσθέντας ἐκλαπῆναι φαμεν. ἔστι οὖν κλὸ ὁ χρόνος, οὗ δὲ ὁ λόγος ἐξαιρέμενος λαπάνην. βιαζόμενοι δὲ πολλάκις εἶδον τὸ φῶ ἀληθὲς, φιλοσοφοῦντα τε ἀν φῶ δοκεῖ, μετὰ τὸ δοξαστὸν ἢ ἴσι κῶς γνησιώτατα, ὡς ὅτου τοῦ ἀδοῦς καθεστῶτος, ὁ ὑπὸ φόβου διάστασις. *A veritate quidem aberrasse, malum est. Vera autem decere, & ea, qa sunt, optare, bonum. Bonis autem rectis quidem privantur homines: privantur tamen, vel circumveniri, vel præstigiis decipi, vel cogi, & cum non credederint. Atqe qi credidit quidem, sed sponte cepit: circumvenitur autem, qi ea contrarium persuasionem traducitur, oblitus qod alia quidem tempus, alia vero ratio avferi imprudentes. Cogit autem sæpe dolor, angor, & rursus contentio, & ira, postqam suscepta fuerit opinio. Postremò autem præstigiis decipiuntur, qi vel a voluptate sunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipsam qod attinet nihil à nostris alienum habet.

Οὐτοι δὲ ἐν ἀκουσίοις] nemo, inqit, sponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l. 11. §. 17.* In hunc sensum conceptus est senarius ille, qem adducit, & simul etiam in hac parte refellit Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 7.*

Οὐδεὶς ἑκὼν στερᾶται, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec sponte est malus.

nec aliter intellexisse philosophum docent, qæ subjungit statim: Ἔστι τὸ μὲν ψευδὲς, τὸ δ' ἀληθὲς. μισάσειεν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄνθρωπος τὸ ὂν ψυχῇ ἐναντίον. *Alterum falsum esse, alterum verum videtur: quippe quem beatus nemo mentem evadat: improbetur vero spontaneus sit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ στερᾶται illud οὐ ἑκόντων τῶν ἀθλίων significationem obtineat, uti vir doctissimus in excerptis postulat, præter mentem prorsus autoris fuerim, præter sensum proculdubio citantis exibit. ut nec adjiciam, non deesse, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de significatione ab accentu retracto immutata, cum translationem accentus eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis usurpari animadvertant, citra ullam significatûs immutationem. Vide Eustathium *ad Iliad. β.* & Henricum Stephanum *de dialect. c. 25.* Nec alio sensu Hercules apud Euripidem ab Eustratio citatum per furorem a se gesta excusans inducitur, his verbis,

Ἀλλά μὲν ἴγω δικαίωσιν τόδε πάντα ποιῶ.
Οὐκοῦν δ' ἀ τὸν δίκαιον ὄντα πονηρὸν, οὐδ' ἄκων ἴχειν.

Hæc

temperantiâ, & æquanimitate, & hujusmodi qâvis virtute. hoc jugiter meminisse cumprimis necessârium est. eris enim erga omnes mitior.

§. 64. In dolore omni hoc præsto sit nec turpem eum esse, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus societatis est studiosa, corrumpit. in plerisqe verò horum Epicuri illud tibi adsit, nec intolerandum, nec æternum esse, si terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æstu affici, fastidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, die tibi, dolori succumbere te.

§. 65. Cave erga inhumanos sic afficiaris, qomodo ipsi erga homines solent.

§. 66. Unde constat nobis Socratem clarâ fuisse reliqisqe præstantiore indole? neqe enim hoc sufficit, qòd mortem glorioſissimè oppetebat; avt qòd

σωφροσύνης, ἐυμενείας, καὶ παντὸς τοῦ πνεύματος ἀναγκαίου τῆ τὸ ἀνθρώπειον τοῦτο μεμηνέναι. [a] ἐπὶ γὰρ πρὸς πάντας πεφύκαμεν. a Sup. §. 26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παρὸς πόνε, πρόχειρον ἔστω, ὅτι [b] οὔτε αἰσχρὸν, [c] οὐδὲ τὸν Διόνειαν τὸν κυβερνῆτην χρὴν ποιεῖ. ἔστι γὰρ καθ' ὑλικὴν ἐστι, ἔστι καὶ κοινωνική, διαφθορὰ ἀνεπὶ. ἐπὶ μὲν τῶν [d] πολλῶν πόνων, & τὸ [e] Ἐπικούρου συμβούλου, ἵνα [d] μὴ τὸ ἀφόρητον, ὅτε ἀνήκεστον, ἐὰν τὸ ὄρον μνημονεύῃς, καὶ μὴ παραδοξάζῃς. μεμνῆσθαι δὲ μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνῳ τὸ ἀνωφελὲς ὄντος, λυπηρὰν δυσχεραίνοντα εἶναι τὸ γυμάζειν, καὶ τὸ καυμαλίζεσθαι, & τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως. b L. 2. §. 11. 11. l. 11. §. 16. c L. 4. §. 3. l. 9. §. 42. d Sup. §. 33. l. 10. §. 3. e L. 8. §. 49. f Sup. §. 55. l. 11. §. 18.

§. 65. Οὕτω θυμήσῃ τοιοῦτον πρὸς σὲ δὲ πανθρώπους, οἷον οἱ [g] ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. g L. 5. §. 31. l. 8. §. 6. 26.

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ πρόνοιας Σωκράτης, καὶ διείσιν κρίσιν εἶχε. εἰ γὰρ ἔχει, εἰ Σωκράτης ἐνδέχεται ἀπίθανον, καὶ ἐστοχάσατο, τῶν Sup. §. 19. a ἀπαιδ. f.

ANNOTATIONES.

Hæc ego ex necessitate facio qa fatvo omnia:

Qqpe, ut credo, fpontè pravus nemo, avt calamitofus eft. Vide *fupra* ad §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem fententiam citra ambiguitatem omnem differtiſſime Plato ipſe in Timæo, *p.* 1064. *D.* ubi cum ſtatuiſſet, primo τὸ ἀγαθὸν ψυχὴν τοῦ σώματος διὰ σώματος ἔξιν γίνεσθαι. *Animæ morbus propter corpus habetur maſc.* deinde νόσον ψυχῆς, ἀνοίαν εἶναι. *morbum autem eſſe demonſtrarunt.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *demonſtrato duo genera, inſaniam & imperitiam.* ſubjungit: ὁ τοιοῦτος ἂν ἀθρόως ἔχων ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ ἑκάτου πάσχει, παυσὸς δεδυζυγκε. *Qum hujus animus propter corpus agus ſit atqe infirmus, vulgo tamen non agit, ſed pro voluntate ſua, ut liber affectibus ſuis parutur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὑπόνοια εἰδοῦσι ἀκριβῶς τὴν ὅπως, ὡς ἑκόντων λογισμῶν τῶν ἀνθρώπων, οὐ ἐχθρὸν ἐνδιδύσκειν τῇ ψυχῇ μὴ γὰρ ἑκὼν οὐδεὶς. διὸ δὴ πονηρὸν ἕξιν ταῦ τῷ σώματος τὴν ἀνοήτοιον τροφὴν ὁ ἀνὴρ γίνεται πᾶσιν. πᾶσιν δὲ τοῦτο ἔχθρὸν, τὴν ἄκοντας προσγίνεσθαι. *Omnibus autem adverſa nonnullæ hæc ſunt, & mvito contingunt.* ita reſtituit Henricus Stephanus, qod perperam ante legebatur. ea *παδαίνειν* do ego Galenum in *diſſertatione*, qâ probare contendit, *animum ſuqe temperaturam corpori* c. 6. lectionem eandem exhibentem. hvic autem lectionis genuinæ aliarqe gratiam mutuam rependent Platonis codices, ex qibus pro ἐχίσεται, ἴσχυσεν apud Galenum reponendum. Veram Ariſtoteli contra Stoicos & Platonem ipſum ſuſtinebunt, Platonicus licet ipſe, Maximus Tyrius *Diſſert.* 41. Κοπὸν ψυχῆς μοχθηρία. *malus animus dvorum.* ἰσχνὸν ὁ ῥαχίτης. ἀκόνιον ὁ δυσκίς. *Animæ morbus eſt impudentia, corporis externa calamitas. Valetudo eſt imprudentia, mvtvo evenit calamitas.*

§. 64. Ὅτι δυσκίς] Vide *ad l.* 2. §. 1. & 11. & *lib.* 4. §. 8. Heſiodus *Oper. l.* 2. *v.* 309. à Socrate laudatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος —

Nullum opus eſt probro —

Marcus autem iſtic de labore an de dolore agat, (πόνον ſiquidem vocat ultum utrumqe designat) ambiguum hucusqe ea qæ ſequuntur: & forſan utrumqe volut.

Ὅτου ἀφέξεται, ἐὰν μὴ ἀκόνιον] Vide *ſupra* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοκάζῃς] *opinionem ne adjeceris.* nihil amplius ex opinione eſt adjecturis, qam qod lentus ipſe renunciaverit. προσδοκάζειν enim Marcus dicit, qod προσυπολαμβάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. *c.* 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipſe explicat, qid iſtic velit.

Πολλὰ γοῦν τὰ ἀνωφελῆ ὄντα, λυπηρὰ δυσχεραίνομεν] *acerbo modo*, ſive *clam & contra ſenſum noſtrum, moleſta ſunt.* ita interpres uterqe. at qomodo nos ſententiolus moleſta eſſe poſſunt? itaqe interpunctione mutatâ, & poſt λυπηρὰ adhibitâ, verum, *multa qa tædio nos afficiunt, non animad vertemus eqidem eſſe cum dolore natura.* Senſum hunc confirmant verba illa manifeſtiſſima. Ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qvotes ergo horum aliqid ægre fers, die tibi, dolori ſuccumbere te.* qòd ante forſan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. moleſtiam nobis ſuccuſſere multa, qæ laboris in ſe vim atqe naturam habeant, etiamſi in eo manum laborare videamur. hujus generis eſſe gravedinem, aſtum, malacium, naviſeam, & ſimilia. itaqe in iſtis etiam cum animi tenorem remittimus, à labore non ſuperari. Ejuſmodi qiddam eſt, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia ſola matrix eſt ad omne delictum. atqe ut compendio dictum ſit, omne peccatum impatientiæ aſcribendum. malum eſt impatiens bonum, mavo nequidqam non impatiens pudicitia, & improbis provitatis, & impiis pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipſam, non minus qàm laborem, ſæpenumero moleſtam eſſe, & qietis qoqe impatientia laborare contingit. Plutarchus *de tranqvill. ad l.* 4. §. 24. laudatus: Ἔσικε δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν ἀσχολίαις τισὶ ἀδυσίαν παθήματος. *Sunt qæ ipſum otium ac animum conjunct agritudinem.* Ennius Iphigen. apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otia qi nobis mihi, plus habet negotii,
Qàm negotiosus cum qi fuerit ex negotio.

Nec diſſimile qod Auguſtinus *in Pſal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & ſitis; pugnat contra nos laſſitudo carnis, pugnat ſomnus delectatio, pugnat oppreſſio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? eſurimus & ſitimus. ſtare volumus? defatigamur. qarimus federe? ſi & hoc dum facimus, deficimus. qiqid nobis providerimus ad refectionem, illic rurſus invenimus defectionem. Eſurimus celo te reficere volebas: hoc ego ſemper; hoc agendo, ut qod adjubaremur ad refectionem, ubi invenies laſſitudinem, multum ſudando fatigatus eras ſurge, deambulando laſſaris: ſedere iterum qæris, iterum nobis aliqid inde te reficias, ubi non, ſi perſeveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perſeveraveris in eo qo te reficias, etiam moreris. Perſevera in multum ambulando: ejiciaris te interficiat. perſeveras in multum jqnando; inde moreris. ſede ſemper, ut male ſurgere, moreris inde. ambula ſemper, ut male qiefcere, moreris inde. regula ſemper, ut male dormire, moreris inde. dormi ſemper, ut male vigilare, moreris inde.*

§. 65. Ὅτου οὐ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀνεπίδοκτοι. q. d. *Nè ſis tu immitis animo erga adverſus immites ipſos:* nè id ipſum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *ſupra* §. 15. Aſſimilis monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ita cogita, qod ex homine parcalem fit, ut cogites qod ſit homini oſſium. alterum mavero, ut ladaris; alterum, ut ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Diſſert. l.* 4. *c.* 5.

§. 66. Ἐκ Σωκράτους ἐνδοξότερον ἀκήκοεν] Seneca *Ep.* 13. *Civem Socratem magnum fecit.*

Ἐσοφιστευκότος σοφωτέρου διαλόγου] Qod ex Platonis *dialogis* paſſim apparet. De eodem Ariſtides *Orat.* Περὶ τῶν τεσσάρων διαλόγων. *Tom.* III. *pag.* 654. Ὡς καὶ τοὺς σοφίσας ἄλογος περιῆν ὡς μόνον δρασυμαχον. *Ut ſophiſtas temeraria confidentia ebambulans arguerat.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. πανταχοῦ ἀνοικ διηλέγχει. Itaqe qod de Ulyſſe Homerus *Iliad.* β. *v.* 188.

Ὅς τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχα ἄνδρα νόησε,
Τὸν ῥ' ἀγανοῖς ἐπέεσσι παραστὰς ἰφθιμοισιν ἔρυκε·
Quemcunqe quidem ſeu regem, ſeu præſtantem virum animadvertit,
Hunc blandis verbis detinebat aſſiſtens.

Idem *ibidem v.* 198.

Ὅς δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφέποι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν. —

Quemcunqe turbæ plebeum virum videret, vociferantemqe aſſiſtentem,
Hunc ſceptro percutiebat. —

id ad Socratis mortem ſe cum iſtis gerendi Maximus Tyrius tranſtulit; *Diſſert.* 16. Ἀρά σοι δοκεῖ, inqit, ἀνοὶ πάντ. οἱ δὲ

τοῖς σοφισταῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [a] τὸν Σαλαμίνιον καλεῖσθαι ἄγειν, γενναιότερον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβαδίζετο. οὗτος ὃ καὶ μάλιστ' ἂν τις [*] ἐπιτήσειεν, ὅπερ ἀληθὲς ἦν. αὐτὸν δὲ σκοπῶν, ποῖαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ οἵ ἐδύναντο [b] δεικνύειν τῷ [c] δίκαιον εἶναι τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιον τὰ πρὸς θεούς, [d] μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀγανακτοῦντα, μηδὲ μᾶλλον ὀλισθάνοντα πρὸς, ἀγνώτα, [e] μήτε τὸ ἀκόλουθον μένοντα ἐν ᾧ ἅπασι τοῖς ξύνοις τε ἀσχήμων, ἢ [f] ὡς ἀφόρητον ὑπομένοντα, [g] μήτε τοῖς ἔξωθεν πάθεσιν ἐμπεριέχοντα συμπαθῆ τὸ νοῦν.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἄτοπος συνάρμοστο [*] τῷ συγκριμάτι, ἀς μὴ ἐφύσησε [h] περιέχειν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἐπιβαίνοντα ἑαυτῷ πάσχειν. [i] λίαν γὰρ εὐδύσκολον ἦν ἄνθρωπον γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

a *Plato Apolog.*

* ἀνὴρ. f.

b *L.4.§.13. 23.l.6.§.14. Sup.§.28.*

c *L.11.§.20*

d *l.12.§.1.*

d *L.4.§.31. Sup.§.1.*

e *L.4.§.29. 44.Inf.§.68*

f *L.8.§.46.*

g *L.3.§.28. l.10.§.24.*

* [στι] *v.* f. τὸ σὺ συγκριμάτιον Salm.

h Sup.§.55. *l.11.§.1.*

i *L.3.§.4,5. l.10.§.9.*

cum sophistis acutissimè disserebat; aut ròd in frigore summo patientissimè sub dio pernoctabat; aut ròd Salaminium illum sistere jussus, resistere generosissimè malebat; aut quod per compita fastuosè incedebat; quod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud considerare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, quod *in* rebus humanis justus, in divinis pius existeret, nec malitiæ cujusquam frustra indignatus, nec cujusquam inscitiæ assentatus, nec ab universo assignatum qicqam', aut tanquam peregrinum qid excipiens, aut tanqam intolerandum sustinens, nec carunculæ affectionibus mentem passus coaffici.

§. 67. Non ità commisit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui sunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri potest, ut divinus homo qis sit, & ignotus tamen cun-

ctis

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τὸν μὲν βασιλικὸν καὶ ἰδιώτην ἄνδρα ἀγαπᾷ λόγοις ἀγαθοῖς καὶ ἀνεξικάκοις, Τιμαῖόν τινα, ὁ Παιανιέα, ὁ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὅν δ' ὁ δῆμα τ' ἄνδρα ἴδοι, βοιοπά τ' ὀφθαλμόν,
Τοῦτον ἀλαπάζειν τῷ λόγῳ, θρασυμαχόν τινα, ὁ Καλλικλέα, ὁ ἄλλον λαοτρόφον καὶ ἐητορίδην; *An aliud tibi facere videtur Socrates, quam regales principesque viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut puta Temenum aut Parmenidem, alioquin regnum bofiorum?*

Quem verò è populo clamantem & vana minantem
Aspexit.

Hunc orationc asperâ increpat, puta Thrasymachum aliquem, aut B *Callicles, aut si qis alius convicium & maledictum.* Ita enim supplevit Cosm. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat*, hoc est, cum gelu constricta esset terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Hesychius, πάγος, gelu, glacies; ut πάχνη pruina. ejusdem originis vox utraque. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.* 953. *F.* Πάντα ταῦτα συνέπηγνυν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγέντα. *Hæc omnia à frigore constringi & rudescere: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterum aliud constantiæ tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ specimen a Scriptoribus celebratur: qod in bello ad C Potidæam gesto factum commemorat Laertius *l.* 2. *c.* 23. *Μᾶναι*, inqit, *ποτὲ ὅλας ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτὸν φασι. Qo tempore nocte totâ in uno habitu permansisse tradunt.* Avtor est inter cæteros Plato *in Symposi. pag.* 1205. *E.* qi non tantum totâ nocte, sed ἐξ ἑωθοῦ μέχρι ἑνὸς, καὶ τὸν ἥλιον, μέχρις ἕως ἑγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέτελλε. *ab aurora usqe ad noctem, & per noctem usqe ad auroram sequentem, in solis exortum.* Id ipsum avtem Socrarem non semel, sed sæpiùs egisse refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστὼς ἀπροσδιορίστως τῶν περὶτον. *Sæpe à solis ortu usqe ad alterum orientem solem stetcrat erectus tanquis arborem.* Gellius *lib.* 2. *cap.* 1. *Stare solcus dicitur, pertinacis flatu perdius atqe pernox, à similitudine lucis arcæ ad solem alterum orientem, immobilis, isdem in vestigiis, & ore atqe oculis eandem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam fatalis mentis atqe animi facto a corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterum qod Marcus hic attingit, de *exercitiis in Campo* (*Martio* forsan) frequentius habitis Cafavbonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον καλεισθῆναι ἄγειν] *Salaminius* ita *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes sensisse videantur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletissimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla justa de causa, Socrati una cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos summa rerum nunc Athenis residebat. Verùm is illorum jussis obtemperare recusabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *Epist.* 7. Æschines *Axioch.* Laertius *l.* 2. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβαδίζετο] Allusit ad Aristophanem illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύεται ἐν τοῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὸ ὀφθαλμὸ παραβάλλει.

Fastuosus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *Symposi.* respexit, ubi Socratis incessum, fugientibus sociis post pugnam Potidæam commissam, describens, Ἐμοὶ γὰ, inqit, ἐδοκει, ὁ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διατρυφᾶσθαι. ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὸ ὀφθαλμὸ παραβάλλων, ἀρίφρα παγιωτάτως καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi visus es & Aristophanes, qod & hic facere asi, incedere superbus, & oculos quoc omnes lustrans, eosdemqe examinans singula.* Hoſtes fiquidem undeqe undiqe re-

spiciebat, &c. qod ridet etiam exagitatqe Massurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερφρονεῖ, μέγα φρονεῖ, ἐναίρεται. *Fastuosus incedit, superbe jactat, magna sapit, offertur.* Hesychius. & Βρενθυόμενοι, ἐναιρόμενοι. Βρενθύονται, *insolescunt.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ὁ τοιοῦτος, ὡς μέγα τι καὶ λαμπρὸν ἐξηνθοῦτο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνυπόστατος ἐφαίνετο. *Qi quidem per illa, ut qi magnum qod prosperè gereret, insolescebat: ut reliqis vero desperè judicabatur.*

Περὶ ὃ μᾶλιστ' ἀπὸ ἐπιστάσεως] legendum ἀνεπιστάτως, qod & interpretes viderunt, neqe enim hoc ab adversariis objectum Socrati, etiamsi animi magni excellitqe specimen dare qibusdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potius, credi valuit. incessum scilicet & τὸ κεκινῆσθαι illud, de qo noster *supra* §. 60. factum nescio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δικαίῳ εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apolog. pag.* 25. *C.* Ἔμοι μὲν δοκοῦσι μᾶλα ὑπ' ἐκείνων τῶν μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, νόσου δὲ τὸ πάνυ μᾶλα. *Nihil enimmo me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid impiqm neve nefarium faciem.* Vide *supra* §. 20.

Μόνε τῶν ἀνυπευθύνων] & hoc idem de se *ibidem p.* 27. *D.* Ἐμὸν ἐπιτήδευμα καὶ τῷ θεῷ πρόσκειται ἐμοί, ὅτου μᾶλλον ἐμοὶ τε ἄρτια αὐτὰ καὶ ὑμῖν. *Vobis Deoqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis sit conducibilima.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθόν γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum esse.* Et rursus *pag.* 31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ τῶν οἰκείων τῶν ἀμελημένα γέγονεν. ἀλλὰ μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι οὐδὲ τοὐτοισὶ καλῶς ἐνεπράγμαλο πρᾶγμα, βέλτιον δ' ἐμοί. *Nec mihi ipsi hoc accidit fortunitò, sed mihi id constat, meos jam & à laboribus laboris mihi molestis exemtisse.* Ἐκ τούτου τοῖς ἐμοῖς φίλοις, τούτου γενέσθω. *Ei dius ma vojum fuerit, ma fiat.* qod laudat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4.

§. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἄτοπος συνάρμοστο τῷ συγκριματίῳ] deesse aliqid in qo transeat illud τὸ συνάρμοστο, clarius est qam ut monitu opus sit. Xylander videtur legisse, οὐκ ἄτοπος συνάρμοστο τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκριμα. qum vertit *non ità confusè omnia.* Ego suspicor pronomen *ea* intercidisse, cum syllaba *το* continenter iteratum occurreret, ut scriptum fuerit, οὐκ ἄτοπος συνάρμοστο τῷ συγκριματίῳ. *non ità ea*, id est, mentem tuam, *naturæ corporis tui compagmi commissam. Aristophanes Plut.* 4. 3.

Ὅσῳ τοιαῦθ' ἅμα συγκίνημα δαίμων.
Malorum simo simus commissus dæmon.

Hoc si cui munus arriserit, alteram habeat conjecturam; cohæsisse cum priore periocham istam, & sic fuisse conceptam; [ὃ]τι ἡ φύσις οὐκ ἄτοπος συνάρμοστο. *quam* (mentem scilicet *eò*, qò superiora clavserat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmasii (qi nec prius illud improbat) si conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ συγκριμάτιον, vel *eò ea* συγκριμάτιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro saliva sua qisqe censeat. Tertullianus *de resurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus suffurat & commiscuit carni; tamèd quidem concretissimæ, ut inseruire haberi possit, utramne caro animam, an carnem anima corrumpat; utrumne anima caro, an anima apparet carni. Sed & magis animam servire atqe dominari credendum est, ei magis Deo proximam.* Vide *l.* 10. §. 24, & 36. συνέψει καὶ συνίκρασε.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *apmeis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δίξας σοφοῦ. καὶ οὕτως μὲν Σωκράτης, ἀγνοούμενος δὲ ὑπ' ἀνθ. ἄλλοι γάς (φασὶ) εἰς Ἀθήνας, καὶ ἄλλος μὲ ἐγνωσαν. *Illum Athenas qoqe venisse, atqe ob desperatam gloria ignoja nolusse: & cum agnoviscet Socratem, ejsum à Socrate fuisse ignoratum. Vem cum Athenas, inqit,*

&

ctis degat. hoc semper memineris; sed & illud, pavcissimis ad beatè vivendum opus esse. qóáqe etiamsi desperes dialecticæ aut naturalis scientiæ peritiam, nihil esse tamen quod animam despondeas, quasi liber & modestus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obseqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in summa animi hilaritate, vitam transigere licet, etiamsi qæ libuerit adversùs te vociferentur homines universi, etiamsi massæ istius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ discerpant. qid enim obstat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam se servet, de rebus circumstantibus verè judicet, objectíque commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.2.
c L.4.§.49. l.8.§.1.
* θεῖρας Mer.
d Sup.§.55.
e L.3.§.6 9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

τότε μέμνησο ἀνὰ κῆ ἐπ ἐσόπτρε, ἔτι ᵃ ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ διδομένης βιῶναι. κῆ ᵇ μήτε ἀπόλλυσθαι ἀξιολόγως κῆ φυσικῶς ἐνοῦσι, ἀξίως ἔτι λογικῆς κῆ ᶜ πολιτικῆς, * κ αὐθήμων, κῆ ὁ κοινωνικὸς, κῆ ᵈ θεοπειθὴς ἦῆς.

§. 68. ᶠ Ἀδιάπτως ἀξιοῖτο ἐν πάσῃ θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἄλλα βάλοιτο, κἂν τὰ θηρία ἀμφιτὰ τὰ μελύδεια ἔ περιθρέμματα τύπου φυσήματος. ᵍ εἰ γὰρ κωλύει ἐν παντὶ τύπῳ τῷ ἀξίωσιν σώζῃ ἑαυτῷ ἐν γαλήνῃ, κῆ ʰ περὶ ἕκαστον ἀληθῆ, κ ⁱ χρῆσιν τῶν ἐπιβαλλομένων ἐποίμην; ὥστε πῶς μὴν κείσῃ μέ-

ANNOTATIONES.

& me meum cognovit. de Socrate Epictetus *lib. 4. cap. 9.* & *lib. 3. cap. 23.* Ὅσους ἐλπίσας παρὰ τοῖς πλείστοις ἐπιφάνειαν, κῆ ἄρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσοφεῖν συνεθέσθαι. *Sic maxima pars hominum ignotus erat Socrates. Adhortatur à nonnullis, petentibus sibi ab eo philosophiæ commendari.* Et Seneca *Epist. 79. Quondam videbamur furore Democritus? non recepit Socratem fama, quondam Catonem civitas ignoravit? respice: nos modicum, nisi cum perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum quantopere non tantum eruditorem, sed hæc quoque imperitorum turba noverit? hos ignotus ipse Athenis fuit, cæca qua delituerat. modus itaque jam annus Metrodoro suo superfuit, ex quadam epistola ejus, nobil sibi & Metrodoro mater bona tanto successisse, quod ipsos illa nobilis Græcia non ignotos solum habuisset, sed pene mendatos.* De Sarapione incerta æstas, (Damascius, opinor, qi Isidori vitam conscripsit) apud Svidam: Τοῦτον ὁ πατὴρ φίλων ὁ Ἰσίδωρος. τὸν λαθεῖν πάντα ἀνδρώπους ἐπιτήδειον τε καὶ ὅλως βίῳ φιλοσοφίᾳ, πλὴν ἀυτὸ τῷ Ἰσιδώρῳ. ἐστιν δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τὸ ἀληθὲς τρόπου τε καὶ λόγου, τῶν ἐν παροιμίᾳ λίγοντας ἐκείνου· ἴσχυε δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἀπορρήτοις ἐκείνοις, τὰ λαθεῖν βιωτὸν, ὅτε ἐνοῖτο, τὰ λαθεῖν ῥᾳστώνη, ὅτε τὸν ἐστιῶντα, ὅτε τὸν προσδοκῶντα, ἐλαττονεῖ μὲ ὁ πάντων οἷα λέγειν. ἀλλ' ἔγωγε τὰς ἄλλας οἷας ἐν ὁ Σαραπίων ἐπαίνου. ἀλλ' ὁ ἔγωγε τὸν ἐπιτάφιον, εἰ μὴ μοι ὁ ἀυτὸς φιλόσοφος ὀπαδεῖτο τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ἐ γὰρ ἔγωγε ποτὲ ἴδρα πιστοτέρῳ ἀυτὸν ἐστοχάσω ἑτέρῳ ἀνδρί. *Hunc Isidorus amicum sibi fuisse, cujus præstantem, & rerum vera philosophiam Lucianum nullius mortalium meram, excepto ipso Isidoro. In eo autem vere tantum erat virtutis studium, & recta ratione, ac oratione tanto vi, ne ad quod proverbio dicitur conscivere, late virtute, pro vera latens, ab illo ex ipsa fuerit confirmatum. Sic coma perpetuo vixit, ut nullius illius ætatis hominum vel juniorum vel seniorum eum vituisse fuerit, aut se futurum sperarit ad quod ego dico. Nec illius alium novit, quales fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoscerem, nisi ille ipse philosophus mihi verbis Serapionem demonstrasset. Dicebat enim ipsum ne ipse nunquam addubitasse, an aliquis verum conscenderet.* Ita ille (avtori si fidem habemus) ζῶν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ζωῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς Sviæ ἐτύπη, ἀτὰρ ἡμῖλα τυφὸς τῶν πᾶν ἀνθρώπων, ἄτε δὴ ὄκνος ἀσιτεῖ τῇ πολλῇ. *Vivunt non aliquam humanorum vitam: sed prægnes, ut ita dicam, dissimam. Honorem ab hominibus tribus solummodo adeo consecutabat, ut ne nomen quidem ejus ea urbe notum esset.* & quò Flaccus *l. 1. Ep. 17.*

— *nemo morientique fefellit.*

'Ελαττονεῖ πάντα] Vide *ad l. 2. §. 5.* & *l. 5. §. 34.*

Ὅτι ἀνθρώπινος διαλαμπεῖ] Vide *ad lib. 5. §. 5.* & *supra §. 32.* & *l. 8. §. 7.*

'Ελευθερῶν] *liber.* Xylander *liberalis.* Cafavbonus ἐλευθέριος. sic *l. 8. §. 1.*

§. 68. Ἀδιάπτως διαζῷτο] Et hæc forsan erant superioribus connexa, copulativa intercedente. { κῆ } ἀδιάπτως διαζῷτο. quasi dicat, *ut desperes, quo possis, etiamsi nec dialecticus nec physicus fueris, & liber existere, & modestus, & liberalis, & pius evadere, & a coalitione omnis commotus veram transigere.*

Κἂν πάντες καταβοῶσιν] Est qi καταβοῶσιν legi malit, qòd τῷ ἀδιάπτως repugnet. alii viderint. ego nihil mutem.

Τὰ μελύδρια τῶ περιθρέμματος] *corpora bruti modo mutabilia* Xylander. Vide *ad l. 12. §. 1.* Idem *l. 4. §. 39.* Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l. 12. §. 2, 3.* Τὸ περιεκτικὸν. *Id circumjectum* dicitur. & μελύδρια ἴδια, ἄργανα περιεκτικὰ μέλη. *Instrumenta undique ex eodem effecta. l. 10. §. 38.*

Φυσήματος] Φυσῆμα *massa intexa*, sive τὸ ὑγρῷ φυσηθέντα, ut Svidas; ex qa figulus vasa fictilia conficit. Apostolus *ad Rom. 6. 9. v. 24.* Ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ὁ κεραμεὺς τῷ πηλῷ ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν σκεῦος; *Annon habet potestatem figulus ex luto eodem massa facere vas, &c.* Et Pharnacius in *collat. terrest. & aquat. pag. 983. B.* de alcedone, ἡ φυρᾶσα πηλόν. *Hæc lutum non subigit.* Idemque in *Sympos. pag. 636. B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτονα μιμήσασθ' ὑμᾶς, ὅργανα ἀσιῶ μὴ ποιᾶν, μηδὲ οἰκίαν ἀναφαίνεσθαι, ἀλλὰ τροπεύσαι ξύλα, καὶ φορήσαι πηλόν. *Sed & architectus malim magis nos reprehendas, si opus ejus affirmemus esse non nostrum, aut domum, sed*

lignum terebrare, & lutum misere. Allusit autem hic Marcus ad corporis humani quasi ex massa ejusmodi coagmentationem. Eadem usus metaphora Moses *Genes. c. 2. v. 7.* de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Jobus *c. 10. v. 9. Tanquam argillam effinxisti me.* sed & apud Hesiodum Vulcanus Jovi jussu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὑδὲ φυρεν. —
Terramq aqa misceret. —

Elegantissimè verò Epictetus *Dissert. l. 1. c. 1.* corpus humanum dixit esse πηλὸς ποιῷῶς πεφυραμένον. *lutum aliquid maceratum.* Et Tiberium, pòst Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor, præfagio ſanè plùs nimio felici ac veraci, πηλὸν ἄιματι πεφυραμένον, *lutum sanguine maceratum.* Svetonius *l. 3. c. 57.* qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philosopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota est de Prometheo fabula, qam e luto corpus homini effimisse fabulantur. unde ὁ Προμηθεὺς πηλὸς humanum genus Callimacho dictum versibus his,

Ἧς κείνος ἀνωτὸς, ᾧ πεῖς πλοῦς,
Καὶ τὸν Θαλάσσης, καὶ τὸ τέθρακτον, ἄτας
Ἐφθίγγιθ', ὅς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθέος.
Extinge tempus cum volucrum scelta
Et quadrupes & quicquid oculat pontus
Vocem offerebat, & lutum Prometheum.

qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l. 5.* & ex Clemente Eusebius *præpar. l. 13. c. 13.* componítqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ἐμεῖς μὲν πάντες ὅσαν καὶ γαῖα γένοιτο.
At vos ut terram cuncti redeatis & undam.

de qibus vide *ad l. 6. §. 10.* ut autem ille genus humanum *lutum Prometheum*, ità Columella *lib. 10.* primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat. 31.* Τὸ πάσχειν ὑμῖν, ὅτι πηλὸ ἐσμεν, ὑο οἶδα. ἴσα δὲ, οἱ δοκῶ, Προμηθέως. οἶδα μέντοι, ὡς τοῦ δοτοῦ πηλοῦ πάσῃ. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, nescio: sed fuerit, sicuta videtur, Prometheus: hoc dumtaxat scio, ex eodem luto omnia ficta fuisse.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Ἕνιοι τε αὖμι τῷ Θεῷ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei sum, & in cœno volutor.* Epiphanius *tom. 1. l. 3. hær. 37. n. 1.* de Deo hominis lapsi inferto; Ἕλθη τὸ ἴνδον ἰδία τεχνίτης, ἀναμίξας ὕδωρ, ἐπιμελόμενος τοῦ ἰδίου πλάσματός τε καὶ ἄγγους, ἵνα πηλὸ ᾖ λοιπὸ, καὶ ὁτὲ μὲν ἀγγεῖόν ἀνέψιμον γενόμενος, καὶ ἰδίαν ὕσης, ἄλλοτε μεταβαλὼν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siquidem artifex conficiendorum fuit, ut ille verus artifex figuli instar, operis qui ex aqa & luto quod manibus finxerat curam gereret, quandoq adhuc lutum esset, atque ex fissura quadam ex vimis perfluere cæperat, non illa destitueret, sed in pristinum massam redigeret.* Esajas *cap. 64. v. 8.* ex versione Græca, qæ LXX. dicunt, Κύριε πατὲρ ἡμῶν σύ. ἡμεῖς δὲ πηλὸς, ἔργα χειρῶν σου πάντες, omiserunt, qod præcipuè havd omissum oportebat, σὺ πατερ ἡμῶν. *tu pater noster; nos lutum e tu figulus: nos manuum tuarum opus universi.* Nec inficetum Hesychii Hierosolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerpta Cod. 275.*) in Davidem Θεοπάτορα. (Matth. *c. 22. n. 43.*) Τὸ πρωτόπλαστον πατρὸς ὁ πηλὸς. *lutum figulo pater.* Eòdem spectat, & qòd Apostolus *ad Cor. Epist. 2. c. 4. n. 7.* corpora nostra nuncupat σκήνη ὀστράκινα, *Vasa testacea.* de qo videndus Gregorius Nyssenus *Orat. Catechet. cap. 8.* Qin & nostris φυρᾶμα dicitur corpus humanum. Joannes Damascenus *de fide Orthod. l. 3. c. 49.* Christum Deum assumpsisse ait, σάρκα ἐψυχωμένον ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀναφαίρετον τῇ ἁγιωτάτῃ φορέσαντα, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias nostræ naturæ.* Et Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat. 4. pag. 38. E. Edit. Paris.* eos reticens, qi Christum ajebant, ὅσους διὰ τινος σωλῆνος, per virginem ductarat, *tanquam per fistulam aquam*, transisse, οὐ τοῦτο φησὶν, ἀλλὰ τίς ἐστι ἑκάστου ὁ πηλὸς οὗ τῷ φυράματι τῷ ἡμετέρῳ. *Sed ita est, alia illa caro est, non ex nostra communione natura.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l. 4. §. 39.* & *l. 8. §. 28.* Epictetus *lib. 2. c. 18.* Ἄρα τὸν φόβον τοῦ δυνάτου, καὶ φίρε ὅσας βίλους βροντᾷ καὶ ἀστραπᾷ, ἐ γνώσῃ ὅτι γαλήνη ἔστι ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ ἐυδία. *Sublato mortis metu, qui volet tonitrua & fulgura afferat,*

a L.3.§.11. λέγειν τῷ συμπίπτοντι, ᵃ Ἔτι ὑπάρχεις καὶ ἐν-
b L.4.§.1. Sup.§.58. λέγειν τῷ ὑποπίπτοντι, σὲ ἐζήτουν. ᵇ ἀεὶ γάρ μοι τὸ
παρὸν, ὕλη λόγου τῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ τὸ
σύνολον πίχυης ἀνθρώπου ἢ θεοῦ. πᾶν γάρ τὸ συμβαί-
c L.3.§.13. νον, ᶜ θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξικνεῖται), καὶ ᵈ ὄτε καινὸν,
d Sup.§.1. 66. ὄτε δυσμετεχείριστον, ἀλλὰ ᵉ γνώριμον καὶ ἐμοῦ.
e L.4.§.33. 44.

§.69. Τῶν ἔχει ᶠ ἡ τελειότης ἕξις, ᵍ τί πᾶσιν
f L.3.§.7.8. ἡμέραν ὡς τελευταίαν διεξάγειν, καὶ ʰ μήτε
g L.2.§.11. Sup.§.56. σφύζειν, μήτε νωθρεῖν, ⁱ μήτε ὑποκρίνεσθαι.
h Sup.§.43. L.1.§.15.

§.70. Ὁι θεοὶ ἀθάνατοι ἕλεις, ᵏ ὁ δυσχερώνυ-
i L.8.§.5.
k L.9.§.11. 27.

irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te quærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artisque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siquidem qicqid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, qod diem omnem tanqam novissimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè qicqam agit.

§.70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt tu-

ANNOTATIONES.

usserit; *intelleges eu præcipe animi parte ferentiorem esse & tranquilliorem.*

Τῶν ὑπάρχειν καθ' ἑαυτόν] Seneca *Ep.* 91. *Quqid incideris, scianus non esse tam magnum, qam rumore jactatur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qa nos movent, qa attonitos habent. animo nostrum qid veri esset, excussis, sed metum alter alteri tradidu. animo avisus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum tumorem sui vidisse. itaqe res falsa & vanas habet adhuc fidem, qas non coarguntur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu forma, letamque labosque:

egregiè Virgilius noster, non ve dixit terribiles esse, sed visu. id est, videri, non esse. qid eu ipsu est tam formidabile, qam fama vulgavit? qid est, cur timeas laborem tu, mortem homo? Vide *ad l.* 2.§ 12. & *l.* 4.§.3.

Σὲ ἐζήτουν] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe postreme mentes suas, cum legu hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid casus fortuna? congredere. paratum videt. ultima animosa audao, qi qeris ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientiâ exerceat. Idem *de provid. cap.* 3. *Ignominiam judicus gladiator cum inferiore compono: & scit eum fine gloria venus, qi fine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vincs parato. alium circumspicit, cum qo conferre possis manum.* Et *c.* 4. *Opus est ad notitiam sui experimento. qid qisqe posset, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se casibus malis obtulerunt, & virtuti iteru se obstrum occasionem, per qam exsisteret. qæsernut, gaudent aliqando magno viri rebus adversis, non aliter qàm fortes milites bellis. ega Mamillonem sub C. Cæsare de rarritate numerum audiu qeruisse, Qinn bella, inqit, atas pers! avida est periculi virtus; & qo tendas, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Καλοῦσίν σε ἤδη τινὲς τοιοῦτοι παρεστῶτες, ὑβρίσαι θέλοντες, ὅτι ἐπὶ ἐλλιμένιον ὁ καιρὸς τῷ ἀποδύεσθαι, οἱ παλαιστικοὶ δὲ. τίφ. γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἀνίων οἷς παρῆκατε, ἐμοὶς ἐστ τῷ μεμελετηκότι συλλογισμοὺς ἀναλύειν. πρὸς τὸς ἐνλογον ἀνῆρ παρεστῶτα, λέγει, μᾶλλον μοι παλαιγμένον παρῆναι προσήκατε, ἵνα γυμνασθῶ. καὶ οἱ ἀλαζονικὸς τοὺς αὐθις ταυτὸν ἐνεπερεῖν. εἰ βασάζει με, φησὶν, ἀτὸς ἐστ ἐνθρος τοις, ὁ αὐτὸν ἀνῆρ ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ λέγει, Ἐκαὶ τὸν παρῆκατε μὴ ἐρχεσθαι τοιοῦτον, ἐποίει τοῦτο ἐλάλουν; ἐμὲ τὸν καλλιεργοῦντα καθαιρεῖν ἡ γονία, ἀνάμενον σοφιστὴν Ὀλυμπίᾳ, οὐδὲ τις ἐμοὶ καταμελεῖ τοιοῦτου ἀγῶνα; ἄνευ ἔχων ἴδιν πάντες ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Ἑλλησι μονομάχοις, εἰσὶ τινες, οἱ ἀγωνιζόμενοι, ὅτι ἀδεὶς ἀνευ ὀφθαλμοῦ, ἀδὲ ζωγνὸν, καὶ ἔνχονται τῷ θεῷ, καὶ προείχοντο τοῖς ἐκτρόποις, διάφοροι μονομαχοῦσι. ἐξ ὁμῶν δ' ἀδεὶς φανέσεται τοιοῦτος. *Cum ea hujusmodi disserimen devocatus fuerit, sistendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum ornatus simus. Nam qi absens è schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese refolvendis syllogismis exercuit, cui si qid probabile propoferis, petunt, inqit, aliqid ingeniosè perplexum proponite, ut exerceat. Ex pugilei leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non astollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi dulcibus angitur, & focum dicit: molestum talem occasionem non offerri, qalis ipsi oblata fuit? nunc nunt ea angulis sedentem atqe me perdere, cum in Olympio coronari deceret? Qi mihi tandem avtor est tanta certaminis negligendi? Sic omnes vos affectus esse oportebat. Cum inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non prodire, neqe campum, qi vota Deo faciunt, qi procuratores adeant, orantes ut decernando sibi fint copia; ormone tales è vobis exsistet?* Anqi Diogenes, cùm in casus qosdam adversus incidisset, Ἄνγε, inqit, ὁ τύχη, ὅτι μοι ἀρχὴν πρόσχημας. *Bene facium, ô fortuna, qod tam viriliter mihi prafuerit.* Scoboeus *tom.* 2. *tit.* 106.

Ὕλη ἀρετῆς] Vide *l.* 4. §. 1. & *supra* §. 58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιούμενοι τὰς ἀνθρώπους. *Materiam virtutis infirmitatem existimamus.* Idemqe *Orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιῶμαι τὰ λυπρά. *Triste materiam virtutis existimat.*

Stilvet adversis probatas exercere verbas.
Triste materiam tempore laudis habet.

A Naso *trist. l.* 5. *el.* 5. *laudat*, qia virtutis, cui laus debita.

Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ ἐξικνεῖται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqd molimur, Marco ipso asserore, *l.* 3.§. 13.

Ὅτε ναυᾶν] Seneca *Ep.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinave surgit.
Omnia prospexi, atqe animo mecum ante peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.* 6.) *in hodie ipsa denuncius: ega semper denuncianti mihi, & hominem parave ad humana. ut fluctus & fortuna crudescebat omnes videtur meus rerum & mortalis facies. magna autem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humanæ constitis ponatur. nec qantum frequenter eveniat, sed qantum plurimum possit evenire, prasumamus animo, si volumus opprimi, nec ullis insolitate, velut novis obstupescere.* Vide *supra* §. 61.

Οὐκ ἀνεμαζηχείσετο] Seneca *Epist.* 104. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, qod virtuti succurrat.* Vide *supra ad* §. 2.

§. 69. Ἡ τελειότης] Vide *l.* 3.§. 7. & *l.* 5.§. 31.

Πᾶσιν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Ὅτι δεῖ τὸν εὐσεβοῦντα ἡμέραν καλὸν βιῶναι, καὶ περὶ ἀθανάτου ἀντὰς, ὡς ἐνχάνου βιῶναι. *Non licet prasentem diem bene transigere, nisi cum tibi qasi postremum illuxisse statueris.* Vide *ad l.* 2. §. 11. & *supra* §. 29, 56.

Μήτε σφύζειν, μήτε νωθρεῖν] antithesis observanda. Vide *supra* §. 43. ambigi tamen potest, an eòdem illic, qò illic, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζει, ἐνοίγει. potest autem *torpere*, sive *torpori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille nollit) tum & *motus concitatior*, sive *concitator* qivis, constabit satis altioribus significatio; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.* 1. §. 15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐνταξίου. Μήτε νωθρὸν ἡμᾶς περὶ τὰ καλὰ, μήτε ὑποπτόσμυν. ἐνδοία γὰρ ὕστερ σείζουσ. μήτε διατορεῖ τὸν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκβιβασθῶμεν. ὁ γε τι πλεῖστος πάντως, ἢ πίστρεσ διημνεῖ διὰ τοῦ πάθους, ἢ περιπεζίμενοι διὰ τὸν διημάτατα. ἀμφοτέρων δεῖ, ἵνου χρότιμοι ἐσι λαβόντες, τῶν μὲν τὸ σεφὲς, τῶν δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ἵνου ἐσὶ βλαπτέρὸν διαφύγωμεν, τῶν μὲν τὸν ὄκνον, τῶν δὲ τὸ θράσ. ἵνα μήτε τῷ ἐλλείποντες ἅμα ἀπαγθεν, μήτε τῷ περιπίπτοντες καθυπόπτωμεν. ἐμοὶς γὰρ ἄχρηστα καὶ ἐνδρίστα πάσχομεν, ἢ διημάτος ἀπιθάνοσ. ὁ μὲν ἐν ἐγγίζοντα τῷ καλῷ, ὁ δὲ ὑπερπίπτοντα. *Demus operam, ne nec ad bonum prgni simus, ut aliqis pavidatem ne mortem obdormiamus: pigritia enim somnus compellit est; nec rursus cum temeritate acres ac ferocis, ne aliqis ea transferamus abrupamur, neqe ea bonum alterutrum necessario incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum ferworem ea præcipe cuamus. Qm potius qam ea utroqe id, qod inde ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa manfuetudinem, ex illa autem celeritu, qod ea utroqe nocumus ac permodum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hoc ratione fiet, ut nec ob defectum flordes & ea frugifera fumus, nec ob excessum persistemur. Æqa enim mortales sumt, mori ac fupma fegnities, & imperitus ferwor: illa ad bonum minime accedens, hoc autem alterius cadens.* qod autem illic ναθρεῖν, idem cum Marco πάμαν pavlò superius dixerat.

Ἀεὶ γὰρ ἀνθρώπε, ἐφ' ὁρᾶς ἀρετὰς ἐφ' ὁρᾶν πάντων ὁμοίως νοθρὸς ἐφ' ἑαυτοῦ. διὸ ἐσφυρὸς μέγα σύζειν, ὅτι τῶν καρπῶν τῶν ἐπιμέτρων, οἷ γνησίως δὲ ἐφ' ὑμῶν φύσεσ. λόγω μὲν σὺν τὸς σπουδαιογνώμοσ ἐφ' ὑποθήκασ ἐφ' ὑποθήκασ μίγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν ἐνθυσιάσεις δὲ ἐνταῦθα ἐφ' λόγω, τὸ ἔργο οἷς πάντων ἐνφίλοσοφ. *Infirmi enim & imbecilles animi tum ad virtutem, quam ad vitium segnes & tardi sunt, neqe ea alterutrum partem magnopere callamantur, non secus ac sublecti atqe hominum torpore laborantium incessus. At fortes & generosi, gemadmodum si rectore gubernatur & coercentur, magnum ad virtutem pondus afferunt ita si à stultitia ac tatione deserantur, non minus momenti ad vitium habebunt sunt.*

§. 70. Ὁι θεοὶ ἐ δυσχερώνυσιν] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam fvadendam, à numine divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9. §. 27. & *l.* 8. §. 8. & *l.* 9. §. 11. Sed &

Joan.

tamen, quod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talesque qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, quod ampliùs est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es defecturus, malos tolerando defetiscceris? idque cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, quod potes, non effugias, fugere te velle, quod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialisque facultas, nec ad intellectum nec ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui fecisti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis existimationem, aut beneficii accepti remunerationem?

§ 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cœlestis Deum ipsum offendat patientiæ exemplum; jampridem, qi * florem [* rorem, al.] imus hujus super justos & injustos æqualiter spargit; qa temporum officia, elementorum servatio, totius genesitura tributa dignu simul & indignos pariter simul occurrere; sæstiones sæpratissimas matrones, indubria artium, & opera mercenaria jugiter adornates, nonem, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie insolescentem, ut suæ sibi patientiæ detrahat: plures enim dominum idcirco non credimus, qa seculo natum tam diu sustinet.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magnificavit cœlestibus dictionibus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. inde patientia incipit: inde clarescit ejus & dignitas capit sumit. ortus & magnitudo patientiæ Deo auctore procedit, diligenda res bonum, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò Deus & quanta patientia, qod in contumeliam sua majestatis & bonorum suffertur ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patescentissimè sustinet, super bonos & malos æqualiter facit diem nasci, & lumen solis oberari; & cum imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excludatur, qo nemini justis simulator & injustis indistinctas pluvias largiatur. Videmus inseparabili æqualitate patientiæ occasionibus & temporibus, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructu maturescere vinearum, exuberare pomis arboribus, arvum frondescere, prata florere. & cùm crebris non continuare exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutam semel verberationem diem patientiæ expectat, cumqa habeat in potestate vindictam, malult diu tenere patientiam. sustinens scilicet clementer & diffiriens, ut, si fieri potest, malitiam malitia protracta aliquando mutetur, & homo in erroram & sceleruum contagione vitiatus, vel sero ad dominum convertatur.*

Τοιαῦτα φιλῶν ἀνέχεσθαι] Justinianus Imperatori Præfini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *actis ad Procop. l. 9.* Ἔστι οὖν ἀγαθὸς διδάσκαλος, μὴ ἀγανακτῶμεν τὰ καθ' ἡμᾶς πάθη. οὐ γὰρ διὰ ταῦτα ἀνέχεται. *Si qid discrimen affligit, ne agre ferre ejus patientiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δεῖ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα εἰπεῖν, ὅταν τὰ παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶσιν καὶ τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς σφᾶς αὐτοῖς ἀπολλύντας. ἀλλ' ὁ μὲν συναφαιρεῖται. ὁ δὲ ἀνέχεται. καὶ ἐπὶ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. οἱ δ' ἄπιστα πᾶσιν ἀμελετήμονες δίκης, σφόδρα ὀλίγου δεῖν τὸ σωζόμενον. ὅτῳ δὲ δοκοῦσιν βάλτιον θεοῖς, ἀφειδῆ τιμωρίας χαρίσεται μᾶλλον, ἢ λοιμὸν βάλτιον θεοῖς. *Eternum qenam sunt deorum præcepta? tu condemnare qi contrita qotidie ea eos ingerunt, qatenus res ex animo feruntur non succedentes, molestiam exhibent: tamcisi sapientissimo manus sibi violentum inferant. Verum bonitatem quidem calumniantur: diu vero tolerant: ac proinde genus hominum late propagatur. Qod si pœna omnia delicta sequerentur, oppido exiguum esset qod conservaretur. Quamqe igitur Deo similes esse velit, pœnas remittere potius, qàm infligere gaudeat.* Et clarius adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δεῖ τὸ τῶν θεῶν; ἄκαιρον μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσι. τὸ δὲ δοτέον ἐστὶ γῆς καὶ λογισμὸς καὶ πραττόμενοις, ἀδίκημα πολλάγε ἄλλο, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτὰς ἀδίκως πράθῶσι πολλοί, ἀδικοῦσθαί τι λέγουσι καὶ ἐκεῖνοι, ἐμβλέποντες οἷς τὸν ἀριστον, ὑβρὶς ἀνίκητος ῥήματος. ἀδὸν ἐγὼ νῦν καὶ λίθους ἐν' αὐτὸν ἀρίστου. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τὰ λανθάνοντα δίκης, εἰ βαλοῦσιν, ὅτου, ἃ βάλουσιν. ἃ δ' ἄκαιρα εἶναι τοῦτο τοῖς τοιούτοις οὐ δίκαιον. πάντα ἂν ἦν ὃ καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ δὴ ἂν ἐξέφυσαν οἱ ζῶντες πρὸς τοὺς τεθνεῶτας. πῶς δ' ἂν ἡ φιλανθρωπία τούτῳ τὸ προέχειν εἶναι δοκοῦσα, τῷ μηδὲ δοκεῖν χρῆσθαι δυνάμει πολλάκις. *Eapropter vero Dei proprium est? omnia cernit ab alto videt & audit. Ita sit autem qa in terris dicunt & fiunt, cùm alia plerag scelera sustinentur, tum etiam cum suâ sponte ac per seipsos male res suas agunt homines, supereà se ab illo affici ajunt, & in cælum interdum mittere malos verbum parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si velit, id tamen non vult. Qod si scelerator omnes pœna assequerentur, cassa sane in singulos dies ea, qa nos male perirent, essent reserta: neqe ad tumulos ferendos superstites sufficerent. Jam verò supersit ne hos ipso præstantiores se esse declarent, qod ne justam qidem iram sæpe contemnant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

Καὶ παίδευσιν αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. *c. 5. v. 45.* Τοῦ ἡλίου αὐτοῦ ἀνατέλλοντος ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχοντος ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluat super justos & injustos.* & Luc. *c. 6. v. 36.* Χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Paulus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἐῶν τοῦτο τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθουργίαν, οὐρανόθεν ὑμῖν διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας ἡμῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, quanqam bona tribuens, dans cœlitus pluvias ac præstitura tempora fructibus perferendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Senaca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qod tardiores faciat ad bene merendum, turba ingratorum: ne Deos qidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilega negligentiaque eorum deterrent. utuntur natura sua, inconsultamque illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos sequamur duces, qatenus humana imbecillitas patitur.* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundum verum naturam vivere & deorum exemplum sequi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur, & piratis patens maria.* vide tamen & eundem *ibidem c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia: qid fecisti? qod diu omnium rerum optimi auctores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratos perferuerunt.* Vide *l. 9. §. 11, 27.*

Ὅτου δίκαιον λόγου μᾶλλον ἀνασῶσαι;] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo brevia foramus incommoda.*

Ἐπὶ τὸν τῶν φιλῶν] qod latro ad crucem socio suo, Luc. *c. 23. v. 40.* Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ. *Quin in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qid tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nemo primum, nec illum argentum, deinde, ne deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilega negligentiaque eorum deterrent.*

§. 71. Τὸν μὲν ἴδιον κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7,--10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' ἐπὶ τὸ Ἡρακλῆς, καὶ εἰ δύναιτο καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' οὐδὲ Θησεύς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃ· τὰ σαυτοῦ καθαρσον, ἐντεῦθεν ἄν τῶν ἄλλων ἔχοιτο. ἀπὸ τούτων ἄρξαι καὶ Σώφρων, λέγων, φιλῶ, ἀπιθανῶς, φθονῶ, ἀνιχνεύσιμον, φιλαργυρῶν, μαλακὸν, ἀκρατῆ. *At unus et Hercules, nec alienum mala purgare potest? Ac ne Thesæus qidem ea, ut Atticæ mala purgare potest? Ac ne Thesæus qidem ea, ut Atticæ mala purgare potest? Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὁ καὶ δυνατός] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὁ δὲ φλεγμὸς] vide *l. 3. §. 8. & l. 4. §. 2.*

Κατωδέστερον ἑαυτῶν] urpote qæ ad amphoræ & præstantiora fit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί δοκεῖς ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qa debeatur; die, Factum tuum natura sequetur oblivio, & parum grata existimatio civium. respondebit tibi; ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contemplor; sacere recte pergo contentus.*

Ὅσοις οἱ μαροὶ] qibus fama major fitis est qàm virtutis. Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44. & ad l. 5. §. 21.* Sed

§. 74. Ὀυδὲις κάμνει ὠφελούμενος. ὠφέλεια δὲ ἡ περὶξις κατὰ φύσιν. [a] μὴ οὖν κάμνε [b] ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφέλεις.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigetur. atqui emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, quod alteri præbas.

§. 75. Ἡ δὲ ὅλη φύσις ἐπὶ τῷ κοσμοποιΐᾳ ἄρμησεν. νῦν δὲ [c] ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον καθ' ὑποπολίθησιν γίνεται, ἢ [d] ἀλόγιστα κεῖται καὶ συγχύσεσι τὰ συγκείμενα, εἰ μὴ ἔστι, ἐφ' ᾧ ποιεῖσθαι ἰδίαν ὁρμὴν τὸ δεῖ κόσμε ἡγεμονικόν. εἰς πολλὰ οὖν [e] γαλήνιον ποιοῦ, κἂν τὸ μνημονεύόμενον.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, aut quicquid fit, conſequentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, aut principalia etiam illa, ad quæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranquilliorem feceris te, hoc in memoria ſi habueris.

a L. 5. §. 6. l. 6. §. 29.
b Sup. §. 13. μου, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. 53.
c L. 6. §. 38. l. 9. §. 1. 28. l. 10. §. 5.
d Sup. §. 68.
e Mer.

ANNOTATIONES.

quæ ſtultos cenſet, qi lavdem exprimunt? qia id volunt, quod in ipſis non eſt. Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Ὅταν ἀγωνιάντα τὸν ἄνθρωπον, λέγω, ὅτι νὶ κύριε Ἥλιε; οὐ μὴ τῶν ὧν ἐφ' αὑτῷ τι ὑθλε, πῶς ἀν ἐτι ἀγωνία; διὰ τῦτο οὖ ὁ παιδαγωγὸς, μὴ σοι μὰ ἄδον, ἀν ἀγωνᾷ. οἱ διάτροφοι δ' αὐτοχλήσωσι, κἂν λίαν ἐυφυεις ᾖ, καὶ καλῶς παιδαρίζῃ. ἀ γὰς ἀναγκαῖον Ἥλιον καλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐυδιαμόρφον. τῦτο δ' ἐυκόλι ἐστι ἰδεῖν αὐτῷ. *Cùm alquem angi video, dico, quid iſte ſibi vult? Niſi aliquid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, velim, non angeretur. Quapropter caſtigandus, etſiam cum ſalus cunctat, non angitur: ſed theatrum ingreſſus, licet admodum vocalis ſit, & cubicularis bene pulſet, tum verò angitur. Neque enim tantùm bene canere vult, ſed laudari etiam: id quod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dadat hoc hodie, crasſi volet, auferet idem.
Pone, meum eſt, inquit: pono, tripliſque recedo.

§. 74. Ὀυδεὶς κάμνει ὠφελούμενος.] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſundendibus; Τί ποιεῖτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις τὸν ἀπόγοντες; *Quid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de laude ſui c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ.] Vide *ſupra* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε.] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. *Porrò ne benefaciendo ſegnes ſimus. & ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. *Ne ſegnes ſitis in benefaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reſpublica tua eſt; illa corpus tuum. vides, ne puto, quàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cum videris alteros parcere.* Avſonius *grat. act. Quorum hunc gradum novi beneficii tu, Auguſte, conſtituis, deſerre tibi ipſi, qò alter orantur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qa bene meritis conferuntur. & de ipſo numere magis acquiritur, cum operosis digna præſtantur.* Ita P. Syrus;

Beneficium danda accepti, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ega illum præcipuè puto ſuo bene vivere, qi vivis alcem.* & Pacatus *panc. Nullam majorem credaderem eſſe principum felicitatem, quam feciſſe felicem, & intereciſſe nemini, & fortunam vicisſe, & dediſſe bonum novum ſæculo. itaqe imperatori propriam majeſtatem aſſumanti, non cum id ſuum videri debet, qod abſtulit, quam qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Ἐνεργετέον, τοῖς ἐνεργοῦσι πιστέον. *Quos ab ea beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *melliſſ. l.* 1. *c.* 29. Ὅτι ἐν ποιεῖ ὁ ἐν ποιῶν, ἀλλ' ἐν κάρχει ὄντος, καὶ ἐνεργοῦντος μᾶλλον, ἢ ἐνεργοῦ. *Non benefacit qi benefacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens

A Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *p.* 404. *C.* Τῷ γὰς ὄντι ὁμοίῳ τῷ Θεῷ ἀνθρωπος ἐνεργετῶν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἐνεργετεῖται. ὅτι γὰς ὁ ἀνδριάντος, ἀνατιμᾷ τὸν τέχνην. διὰ τῦτο ὅτου τις αὐτῷ τύχοι, ὑ φροντίζει τῆς τέχνης, Καλῶς ἔλουσε, φασὶ. ὕτω λαυβάνει μὲν ὁ δεδὶς, δίδωσι δὲ ὁ λαμβάνων. *Revera enim Dei eſt imago homo benefaciens: qa in eo ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervat & ſervatur. Et ideo qum genus petens fuerit conſequutus, non dicit datus, rectè dediſti, ſed rectè accepiſti. Ita accipit quidem qi dat, dat autem qi accipit.*

B §. 75. Ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ συγκείμενα ἔστι] Mericus Caſaubonus legendam contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ συγκείμενα ἔστι, vel etiam, ἢ ἃ λογικὰ, τὰ συγκείμενα ἔστι in ſit ſenſus, *rationales creaturæ eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 9, 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; *Num boves cura ſunt Deo? an hoc propter nos omninò dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari quodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps autem, vel quicunque in eo contingunt, vi nexûs cujuſdam & conſequentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtituuntur eventiunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & quaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cum ad illa producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. §. 39. & *l.* 9. §. 26. *edit. Caſ. l.* 6. §. 44. & *l.* 9. §. 28. diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco τὰ κοινὰ, non τὰ λογικὰ, ea eſſe dicuntur, ὧν οἱ θεοὶ μάλιστα προνοοῦνται, *quorum dii præcipuè curam gerunt*, atqe iſtis καὶ ἐκπαλαίσαντα συμβαίνειν, *cum conſecutione neceſſariâ cohærere* cætera. poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa. Ἥτοι ἐφ' ἑκάστοις ἐφεξῆς ἐστὶ τῶν ὅλων διάταξις ἢ ἀπλῶς ἔμφασις, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐκπαλαίσεις. *Dicas autem unumquid vel ad ſingula qaqe ſe promovere, vel ſemel operi ſe admovit, reliqa verò per conſequentiam neceſſariam.* Sicut & *l.* 6. §. 35. de ratione prædicta nè γὰς quidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primum rerum conſtitutionem ratione ac conſilio quodam deſtinato acceſſerat, ita cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis cauſſis ſuccedentia qæqe neceſſariâ quadam conſecutione profluerent. qod & iſtic monitum volui. Vide & *lib.* co. §. 6. Seneca *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In primâ illa conſtitutione, cum universa diſpoſuerent, etiam noſtra viderunt, rationemqe bonoris habuerunt. —— etiamſi posteris illa ſunt, in qa ornamur, non tamen in majora usus juvamur.* de ſyderibus loqitur.

C Μὴ οὖν κάμνε.] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. *Porrò ne benefaciendo ſegnes ſimus. & ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. *Ne ſegnescamus in benefaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

D Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reſpublica tua eſt; illa corpus tuum. vides, ne puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cum videris alteros parcere.* Avſonius *grat. act. Quorum hunc gradum novi beneficii tu, Auguſte, conſtituis, deſerre tibi ipſi, qò alter orantur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qa bene meritis conferuntur. & de ipſo numere magis acquiritur, cum operosis digna præſtantur.* Ita P. Syrus;

Beneficium danda accepti, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ega illum præcipuè puto ſuo bene vivere, qi vivis alcem.* & Pacatus *panc. Nullam majorem credaderem eſſe principum felicitatem, quam feciſſe felicem, & intereciſſe nemini, & fortunam vicisſe, & dediſſe bonum novum ſæculo. itaqe imperatori propriam majeſtatem aſſumanti, non cum id ſuum videri debet, qod abſtulit, quam qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Ἐνεργετέον, τοῖς ἐνεργοῦσι πιστέον. *Quos ab ea beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *melliſſ. l.* 1. *c.* 29. Ὅτι ἐν ποιεῖ ὁ ἐν ποιῶν, ἀλλ' ἐν κάρχει ὄντος, καὶ ἐνεργοῦντος μᾶλλον, ἢ ἐνεργοῦ. *Non benefacit qi benefacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens

E

LIBER VIII.

a L. 1. §. 16. Καὶ ἔτο πρὸς, τὸ ἀνυσίδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἐπιδύσασι τὸν βίον ὅλον, ἢ τὸν γε κατὰ πόλιν φιλόσοφον βεβιωκόναι. ἀλλὰ πολλοὶ τε ἄλλοι, καὶ αὐτὸς σαυτῷ ἔλεγον γέροντας, πρὶν φιλοσοφίας ἅψασθαι. πέφυκε δὲ. ὅτι τῶν μὲν ἔξωθεν τῶν δ' φιλοσόφων κατηφεῖν, οὐκέτι σε ῥᾴδιον. ἀπαγωγίζειν δὲ καὶ ἡ ἰδιοσύγκρασις. ὅπως οὖν ἀληθῶς ἐφεξῆς

Hoc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis haud paucis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὅθεν φιλοσοφίας ἐρᾷ] Epictetus *lib.* 2. *c.* 9. Ὅντως νῦν τὸν τῶ ἀνθρώπω ἐπαγγελίαν πλησῶσαι δυνάμενοι, προτλαμβάνομεν τὸν τῦ φιλοσόφου, τελειῶτο φορτίου, ὅσον οὐ τὸς δύο λίτρας ἔχειν μὲ δυνάμενον, τὸν τῦ Ἀντωνίου λέγω βασιλέως ὠδελτὸν. *Sic cum hominis munus absolvere cupamus etiam philoſophi perſonam no-*

A *bis imponimus, cupere omnes; perinde ac ſi qis, cum vires ad decem libras ferendas non ſupperirent, Atlantis lapidem ferendum aſſumeret.* Qem eundem vide & *l.* 3. *c.* 2 *c.*

Ἀπαγωγίζειν δὲ κ' ἡ ἰδιοσύγκρ.] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinionis illi, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falsqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò jugiterqe dediti, vel etiam qa affectibus etiammum indulgere deprehenderis, eòqe a vero mentis animique cultu abeſſe te qam ſen-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſâ exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ quod ſupereſt, quantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac diſtamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

καις πῶ κεῖ) τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, εἰ τί δέ- ξεις, ἄφις. ἀρκέσθητι δ', εἰ καὶ ὁ τὰ λοιπὰ ἓξ βίε, ὅταν δήποτε * ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσαι *. καταλάβῃς ἂν τί θέλῃ, καὶ c ἄλλο μηδὲν βεβιασά- τω. πεπείραται γὰρ d πολλῶν πλανηθείς, ἀ- δαμῶ ἄνρες τὸ εὖ ζῆν. ἀκ ἐν συλλογισμοῖς, ἀκ

2 L. 7. §. 73. l. 10. § 11.
b L. 7. §. 46.
* Boot.
c L. 2. §. 7. l. 7. §. 20.
d L. 12. §. 6.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodit. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundéqe occupaſſe fuit. leviter tam magna nec ſuſcipimus, quemadmodum autem parcè aliqui, quantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi quantum à vitiis vacat, deſinit? Atqui, non cum vacaverit, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut hanc aſſidemus; cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos hominum ævi terminos vita prorogetur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de aſſect. dignoſt. & cur. c.* 3. cuidam ἀναπαρτοῦντι ſeſe opinanti. Ἀλλὰ σὺ γε διὰ παραλόγιον ἐξαίφνης ὃν ἂν ποτε γίνοιο. ὅπως γὰρ οἱ δι' ὅλε τὸν βίον ἀνάξιον ἀνηρῆσθαι, ἢ τιτιῶνται τολλοὶ αὐτὸ ἰσχυρίζονται, πολὺ δὴ σε μᾶλλον ὁ μηδενὸς ἀνάξιος ὤν. *Verum tu Deo ſimulas repente ſuas manuum.* *Quem enim ti, qi per totam vitam apathetam exercuerunt, nondum ipſam perfecte ſe conſequutos credant, multò utiqe magis eos, qi nunqam exercuiſſ.* Et *c.* 4. Δῶτον γὰρ ἀναγκαῖον ἕκαστον ἡμῶν σχεδὸν ὅλα τὸν βίον, πρὸς τὸ γνῶναι τίνος ἀνὴρ. *Indigus enim unuſquiſqe noſtrum, ut exadus vir perfectus, totum propemodum vitæ cursum.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divaſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium ſecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari felicius, qàm eſt a Volfio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν. δοκεῖς ἀνὴρ δύνασαι ἀνακύπτειν ἐνθένδε, ὁρᾶσθαι κίνων, ὁρᾶσθαι ἐγκλίζοντα, ὁμοίως δυναμενῶν. *Putaſne te, ſi iſta agat, poſſe philoſophari? putaſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, aqi vrafci, aqe indiguare?* ita in *Diſſertationibus* exhibenda: nam in *Enchiridio* & mutilata & inquinatiora lego. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; ὁποῖς ἐσ δύνασαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod in τὸ ποιῶ ſubaudiendum) ἀνακύπτειν ἐνθένδε, ἀνακύπτοντα κίνειν, ὁμοίως ἐγκυρδνίς, ὁμοίως δυναμενῶν; neqe enim avt irafci avt tædio habere permittuntur Stoici. ita *c.* 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, ὅταν δή τε ὁμοῖον ἐν τῷ ἐνθένδε ἀνακύπτειν ἐνθένδε, ὁρᾶσθαι κίνων, ὁμοίως ἐγκυρδνίς, ὁμοίως δυναμενῶν; neqe enim avt irafci avt tædio habere permittuntur Stoici. ita *c.* 22. *Primum, tuas in rebus non amplexe tas ſimilem eſſe oportet, nec qæqmo eorum facere qa nunc facis.* ſequitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, ὑπόσοι τινες ἐνθένδε, ἀναλθῆν αὐτὸ τῶν ὑπόλοιπον, ὑπὸ παιδαρίε καταφρονηθῆναι, ὑπό τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ὑλαντινὸν ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemnere, ab obvijs derideri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Hinc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λίγοις, ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι. ἐγὼ πολλοῦ δεῖ τῶν τοιούτων λίγειν, ὅτι ἔργον ἔργῳ ἐ παντοῖ. *Nunc autem aliis te rebus mentem eſſe, alia curare dixit: & multis verbis illud dicunt, opus cum opere nullam habere commutationem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ πρῶτα δίλαιος τὰ τολιτικὰ λαβών; ἐγὼ τοῦ δύναμαι; ἔργον ἔργῳ ἐ παντοῖ. οἱ δ' ἐπῖνα δίλοις, τοῦτο ἄφις, οἱ δὲ μὴ, ἄτε τοῦτο ἴδοις, ἵν' ἐκῖνα, περιτταμοῦ· ἐπ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus suum altero commune nihil habet. Sua illa tes, hoc omittes. Aliqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utrisqe diſtrahe.* Qod ſuſpicabatur Volfius *Enchir. c.* 1. §. 4. Τολμήσεις ἐφιστῆσ. μιμνῆσο ὅτι ὁ δοῦλος ἐδὲν μέρος οἰκίας ἐστὶν ἐνθένδε ἀνακύπτειν ἐνθένδε, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀφίλιμα πανταχόθεν, τὸ δ' ὑπερτθέτθαι πρὸς τὸ σωμάτιον. ἰὼν δὲ ἐ ταῦτ' ἐδέλῃ, ἐκ ἄρχου. ἐ γὰρ τολτοῦν, τοιοῦτον μὲν, ἐδ' αὖτὸν τοῦτον τοιοῦτον, ἵνα τὸ ἐ τῶν πρότερον ἐφιστῆσαι. πάντως γε ἐκὶ τοῦτον ἀνατοῦμεν, ἀλ' οἱ μὲν ἐνθένδε ἐ ἰλινθερίαν περιγίνεται. *Cùm tantas res appetas, ſis eas ſuſcipendas eſſe memento, et ſis non mediocriter mentem, atqe alia penitus remittendo, alia ni præſentia omittendo conſeras. Qod ſi & illas deſideriens, & magiſtratus etiam atqe opes appetiveris, fortaſſe ne has qidem aſſeqeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: res certè omnino exiſtes, per qas ſolas felicitas & libertas comparatur.* Et *ibidem c.* 12. Ἰσθι γὰρ ὅτι ὁ βίος ὅδε, ἐ τὸν τρισμίριον τὸν ἐκεῖσε κατὰ φύσιν ἔχοντα φυλάξαι, ἐκὶ τὰ ἐνύς. ἀλλὰ τὸν ἐτίμε ἐκπλαγῆναι, τὰ ἐτίμε ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scire enim oportet nos eſſe, inſtantium enim in eo ſtare, qi ſit natura conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti. ſed alterè non poſſe fieri, qin ut, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος σοφίαν, κενὸς σοφωθήσεται. *Qi parum attendit affectui ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα ὁ μὴ σκοπεῖ. ἵνα σε δεῖ ἀνδρεῖον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὰ ἐγκείμενα σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὰ σωμάτιον, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἴδια φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. ταῦτα ἢ φιλοσόφε τάξει ἐπέχει, ἢ ἰδιώτε. *Iſta non conſentient: unum te oportet bonum aut malum esse: aut exercenda tibi ratio eſt & mens, aut res externa tolenda. Aut in externis elaborandum, aut in externis: hoc eſt, aut Philoſophi eundas locum, aut hominis plebeji.* In eam mentem Pythagoras apud Stobeum *ſerm.* 2. *tit.* 1. Σκληρὸν πολλαὶ ὁδοὶ ἅμα τῷ βίῳ βαδίζου. *Difficile eſt multas ſimul vitæ calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſaubonus apud Athenæum *l.* 12. τὸ πορίσασθαι opponi τῷ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupatam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δῆτα, ἄφις] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi prodeſt? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς ἂν ἥκιστα ἐλέγχοιτο ὑπ' ἐκείνε ἐξαπατῶν, ἐ δι' ὧν ἂν τις ἀγαθὸς τε γίνοιτο καὶ πᾶσι δῆλος εἴη. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qâ bonus aliqis eſſe, at non videri vellet.* At Marcus hic qid aliis videaris, miſſum prorſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστον, ἀλλ' εἶναι θέλει
Eſſe, haud videri, cujus elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem corona tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. init.* & *Apoph.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Damaſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, quam videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *ita, qi minus gloriam petebat, eo magis adſequebatur.* qod ſupra Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum miſimulabant.* Ἀλλ' ἴσως, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δὲ μοι διαφορὰ, φ τῷ ὄντι πλεῖον ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς, τοῦτο γαρ ἡ κατάληψις, ἢ ἰδιωτικὸν, ἢ ἄδλιον ἀπαγόρευμα, ἢ μεμάγειον. τὸ δὲ δοκεῖν ἄδλον πρὸς ἡμᾶς, ἄνπερ ἀδὲ ὅναρ ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqit. Qid vero mihi intereſt, qi res veritatem magis cura, quo ſolum curet? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit. hoc miſerum vel beatum reddiderit. At, qod aliis videatur, mihil ad rei, quemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν γὰρ, ὃν μὴ ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἐ γὰρ ἂν τι πρὸς ἀνδράποδον. ἀλ' ἢ ἀποτίσεται, χαίρει ἑαυτῷ, ἢ ἀδὲν τῷ ὄντι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομαι. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſupidem ea contingat, non diligenter acceperi ſimus, (ut humana etiam aliqid dicam) ſin autem ea temerarium cadat, valere jubeamus, nec qicqam de vera veritate propter hominum opinionem detrahamus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἐκ ἀρκεῖ σοι τὸ εἶναι φιλόσοφον. χαίρων δι, φησὶν ὅτι μὲ δοκῶ, ἐκ ἐδόκουν. *Adducebat illos, teaſcens eo, qod Philoſophus eſſet: gaudebatqe ſe, qod talis non videretur, non mordere.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Πολὺς μᾶλλον ἀνὴρ μελετῶν, ἢ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Vere pro taſeris meditandum eſſe, non ut bonus quidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publice atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἂν ποτέ σοι γένηται ἐξ ἀφῆνος, πρὸς τὸ βελτίονος ἀφίσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀκάλυπτος τὸν σῖτον. (ita malim pro ἴσωσιν, qam cum Volfio ἴσωσιν) ἀρκεῖ δι ἐ τοῦτο, τῷ εἶναι φιλόσοφος. ἢ δι τ δοκῶ βιβλία, τῷ εἶναι σωτῷ φαίνε, καὶ τοσῖς ἔσῃ. *Si quando accidens ut furas promereas, & alicui placere cupias: te de platanum tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi vidore, Ideo tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatus meritò Volfius. Eraſoſthenem verò vitii illius, qod à Marco hic tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μέτοι γε, inqit, τῶν τε βελομένων φιλοσοφεῖν, καὶ τῶ μὴ δαβόντος ἐγκαμπίζειν ἑαυτὸν ὡς τε σπάνιον τινὰ τῶν. ἀλλὰ μικρὸν μέχρι τοῦ δοκεῖν τροδόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & cum qi non auderet ſe ei dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

Ἓν μὲν τὸ λειπὸν τῷ βία, ὅταν δύνασαι ὁ σὺ φύσις θέλει βιῶσαι] Bootius, ὅταν δύνασαι ὁ σὺ φύσις θέλει, βιῶσαι. *Si reliquum vita, quantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſigeris.* emendationi aſſentior. Verum mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Sequitur enim, καταλάβῃς ἂν τί θέλει, conſidera ergo qid ea velit. non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod antecefiſſe. forſan ergò legendum fuerit, εἰ μὲν τὸ λοιπὸν τῷ βίῳ, ὅταν δύνῃ, [σὺ] ὁ σὺ φύσις θέλει, βιῶσαι. *Si reliquum vita, quantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult, & ea te exigit, tranſigeris.*

Οὐδαμῶ ἴσως τι ἓν ζῆν] Contendit non immeritò Maricus Caſaubonus Antonium iſta, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 13.

ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἡδυπαθείᾳ, οὐδαμοῦ. πῦ ἔν ἐστι; [a] ἐν τῷ ποιεῖν. ἃ ἀνθρώπῃ ἡ ἔξ αὐθρώπου φύσις. πῶς ἂν ταῦτα ποιήσῃ *; ἐπὰν [b] δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ πρὸ αὐ πρᾶξεις. ποῖα δόγματα [c] περὶ ἀγαθῶν, ἃ κακῶν. οἷς [d] ἀδεσφόρα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, ἀδούλωτον ἢ κακῶ, ὃ ἀχὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς ὑφημένοις.

§. 2. [e] Καὶ ἐκάστῃ πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι ἄυτη ἔχει; μὴ [f] μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; [g] μικρὸν πρὸ πάντα, πρὸ πάντ' ὀν μέσῳ. [h] Ἤδη πλέον ἀπέζηθῶ, ὅ [i] τὸ πολὺν ἔρχον ζῶν [k] νοερὸν, καὶ κοινωνικὸν καὶ ἰσονόμον θεῷ.

§. 3. [l] Ἀλέξανδρος ἢ καὶ Γάιος, καὶ Πομπήιος τί πρὸς Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ [m] Σωκράτη; [n] οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν ἀνθρώπων * ἑκάστῳ. ἐκεῖ δὲ ἔσαν πολλαί; καὶ

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. in quonam ergo consistit? in eis faciendis quæ exigit natura humana. at hæc quomodo quis faciat? si decreta pectus sit, à quibus appetitiones actúsque istiusmodi prosiliunt. quænam, inquis, decreta? de bonis malísque, ut nihil nimirum homini bonum censeat, quod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, quod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, quomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, quo moriturus sum, omniáque mihi transitura. quid ergò expeto ulteriùs, quàm ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémque cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, quid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siquidem res ipsas perspectas habebant, formásque earundem & materias. atque hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiquam perspecta haberent, de quàm multis solicitos esse necesse fuit? quàm

ANNOTATIONES.

a L. 7. §. 54. 55, 56.
* -σιν [ται] Mer.
b L. 3. §. 12. L. 7. §. 2.
c Inf. §. 14.
d L. 2. §. 11.
* -δερμα Mer. L. 7. §. 67.
e L. 5. §. 11.
f Inf. §. 10.
g L. 7. §. 70. Inf. §. 34.
h L. 5. §. 3. 6.
i L. 6. §. 21. 10. §. 1.
k L. 7. §. 72.
l L. 9. §. 29.
m L. 7. §. 66.
n L. 5. §. 32. Inf. §. 5. 19. §. 25.
* ταῦτα Mer. τοιαῦτα Xyl.

v. 13. & c. 2. v. 9. —11. quibus per multa, imò universa ferè, quæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nullíusne vitam beatam vereque tranquillam deprehendisse se profiteatur. qi tamen illud, ἀδιάφ, apud Marcum, quod & denuo repetitur, malim, indifferens, simpliciter, ou efforum nullo, vertisset. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia fui, & nihil expedit.* Spartianus potius tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepte, honesto patre, primo loco natus, deinde nobilitatus favore: quo parum commodante, ut rebus arctis solet, dum tentat avè exquirit varia meliorage, confecundit imperium. ibi gravissa experitus, laborem, curas, metum, & incerta prospicit omnia; quasi tessitæ vitæ mortalium. Cunctis, inquit, fui, conducor nobis.* Quod de Marco filius, da Severo pater à μακαρίτης. *ad Spart.*

A

B Augustinus *de verb. Dom. Serm.* 26. & *de* 10. *Chord. c.* 2. & *Homil.* 28. *Longè est quidem deus judicio: sed unusquisque hominum deus ultimus longè esse non potest, qua brevis est vita, & vita brevitas incerta.* Vide *ad l.* 4. §. 26.

Τί πλέον ἀπεζηθῶ] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Epist.* 150. Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἀπεζήθημεν. *Non enim aliud quid expectamus.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 13. & *l.* 9. §. 40. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐὰν δὲ ζητῇς ἄνωθεν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μεῖζόν τι καὶ θειότερον πρᾶγμα; Tu verò vero bono majus præmium quæris honestis & justis actionibus? Plautus *Amph.* 2. 2.

Virtus præmium est optimum.

C Ἰσονόμου Θεῷ] qui nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l.* 3. §. 11. sive διορία, ut nuncupat *l.* 2. §. 16 hominibus communis cum diis ipsis a Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Ὃς καὶ γε τὸν λόγον, οὗπερ χάριν τῶν θεῶν, οὐδὲ μακρίστερος. λόγου γὰρ μίγνυται ἡ φύσις, οὐ δ' ὕλῃ πρίσεως, ἀλλὰ δογμάτων. *Nam mente quidem considerandi, neque diis immortalibus ea deterior, aut minor. Mentis enim magnitudo non procreatæ aut alteradæ judicatur, sed decreti.* Vide *ad l.* 3. §. 7.

§. 3. Ἀλέξανδρος ἢ] Alexander verò. qasi à prioribus penderet. sed τὸ ἢ παρέλκον videtur. sicut τί ἄν. *l.* 6. §. 44.

D Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat.* 8.

Libera si dentur populo suffragia, qui tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὰ ἀγεμονικὰ ἦν ἀνθρώπων ταῦτα] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illorum*: sive *per omnia sibi mentem consentiebant.* id quod sapientum est, & rationis rectæ, quæ una eadémque apud omnes est, avspicium ductúmque affectantium. qum insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casaubonus ταῦτα legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant eorum mentes constructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc segor. inde ergò factum, ut cum rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidus qicquam, quam par erat, appeterent.

E Καὶ δὲ ἕκαστα ὑφίσαν, καὶ διὰλλα ἐνέκαν.] Xylander, *ita verò, quibus in rebus esset prudentia & servatas.* ut ad philosophos illos, illorumqe perspicacitatem referatur. Mericus Casaubonus ad reges ac imperatores potius, qos prius dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *quoniam se extendebat error earum, coarctandum & servatus*, non video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi τὸν ἀνθρωπον ἀνθ' ἑκάστου pro ἑκάστῳ substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. eroteraticè tantum concipiendum existimo. Apud illos, cum

F verbio dicere solemus, *Ego cum istem, totas noctes mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem:*

Esi concluso superessent tempora fato,
Ut posset longas mundus habere dies:
Nos tamen ocasum nostrum observare deceret,
Et finem vitæ quemque videre suæ.
Nam nihil qui prodest, quid longo flumina cursu
Semper inexhaustis prona feruntur aquis?
Multa quod annosa vexerunt sæcula sylvæ?
Quodque suis durant florea rura locis?
Ista manent: nostri sed non manentis parentes:
Longus iisam temporis hostes ago.

qàm multis rebus inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſquam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avgustus, tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te oportere

[a] δυλεία πέφυκε;

§. 4. Ὅτι [b] οἶδεν ἥτλον τὸ αὐτὸ πάσχειν, κἂν οὐ βλέφαρα.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ ταράττου. [d] πάντα γὰρ κατ' ἔξ ὅλης φύσιν. καὶ [e] ὀλίγου χρόνου οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἐστιν, ὥσπερ καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἄυγουστος. ἐπειτα [f] ἀντίτεινε εἰς τὸ πρόγμα, ἵνα αὐτὸ, ἢ συμπαρακολούθησις, ὅτι [g] ἀγαθὸν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ

a L.9.§. 29.40.l.10. §.19.
b L.7.§.71. l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. 5.§.23.l.9. §.29.37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

ejus rerum naturam, ac per conſequens uſum, non ritè aſſequerentur, de quo rebus alioqui minùs neceſſariis, ſed quæ ipſis neceſſariæ viſæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, quoque rerum ſeſe ſervituti addicerent? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀναστέλλουσιν. *Una enim cum imperio multæ ſibi neceſſitates componunt.* Tales *callat. devot. & pauper.* apud Stobæum *tom. 2. ſer. 94.* Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cum qq loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, quòd pabulum jumentis deſore diceretur: Ὀνος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit. τί καὶ πρὸς τὸν τοῦ ὄνου καιρὸν ἀφελόμενοι ζῶν; *Quin vitæ noſtræ eſt, quæ ad aſſentorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *præcept. polit.* ita aſinus etiam ac jumentis inſervire res magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes inſurit Sophocles, reſponsæ eodem in *Ajace*;

Τάνυν γάρ, ὥσπερ διανέμῃ δαλίσκους,
Καὶ τὸν δ' ἀνάγκη καὶ τιτανῶσαι πλοῦτον.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Quamviſque taceant, nos ea avdire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.2.* cum rerum venalium forum ac tabernas perrantſiret, dixiſſe fertur, Πόσων ἐγὼ χρῄζων οὐκ ἔχω; *Quam multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l. 5. cum ea pompa magna ver avro argentoqe ferretur, Quam multa non deſidero? inqit.* Iqe illa neſcio cujus in ore crebro habebat, qæ & a Clemente Alexandrino *pædag. l. 2. c. 10.* laudantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ' ἀγορεύσαι' ἴσον, ἢ τι σιωπῆσαι,
Ἐς τὸν τραγῳδὸν χρήσιμ', ὃν εἰς τὸν βίον.
Argentea ipſa vaſa & ipſa purpura,
Tragicum ad pompam factum, ad vitam nihil.

In qm ſententiam Plutarchus *de aver. p. 527. C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi a vicino è domo ſua rogatus qdpiam, quòd is qi petebat, ſuperſſuum ipſi ac ſupervacuum eſſe diſſuabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὴν τούτοις ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἐνδεήσειν καὶ μαλάκιον τοῖς περιοῦσιν, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων τοῖς ἀναγκαίοις. *At vero ipſa ſuperflua & ſupervacanea ſunt qa nos deſunt ac beatos faciunt, non autem neceſſaria illa.* ſubjungit, illud videri περιττὸν καὶ πανήγυρι μᾶλλον ἢ βίῳ ἁρμόττον, *pompam aut panegyrin potius, qam vitam laudantis.* addunqe feliciſſimam iſtiuſmodi διατῶν καὶ μαγείρων, ἢ μᾶλλον ἐπιτῆ, *aut nullam eſſe omnino, aut ſpectatorum, non domorum eſſe*; certè ibique illis nullam revera exiſtere. Itaqe περιουσία illa, qam hic Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c. 13. v. 14.* ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Martham illam ſedulam nimis Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc. 10. v. 41.* Ὅτι μεριμνᾷ καὶ θορυβάζῃ περὶ πολλά. *Solicita es & ſatagis de multis. Atqui non opus eſt.* Vide *l. 7. §. 20. & l. 9. §. 40.*

Δυλεία πέφυκε] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c. 5. v. 9.* כלך לשדה נעבד *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Rohobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſenio-res, *Hiſtor. Reg. l. 3. c. 12. v. 9.* תהיה עבר לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Auguſtinus *de Civ. Dei l. 19. c. 15. Etiam qi imperant, ſervunt ei, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὸν βασιλέα, ἐνδεῆ δῆμῳ δοῦλον. *regnum eſſe nobilem ſervitutem.* Ælianus *l. 2. c. 20.* &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c. 26.* cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Salluſtium in *Catilin.* Eodem facit & Senarius Græcus ille;

Ἓν ἐστι δοῦλον οἰκέτης, ὁ δυστυχὴς.
Unus ſumulta ſervus, ipſe adeo eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עבדות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγει, τούτους δ', ὡς ὄντα ἄξιοι, μεγαλοδούλους. *Sed illos quidem minutæ ſervos appellat, qi propter minutas res ipſa ſacrum; iſtos verò, ut dignos ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l. 3. c. 26.* Ità, qod idem *l. 4. c. 1.* Καὶ ὁ δυσκολώτατος τῶν τῆς πενιχρότητος νόσων ἀνθρωπος. *Qod ſcirpum conjul nihil differt ab eo qi ter ve-neficus.* Vide *l. 10. §. 19.* Sed &, qod multò gravius eſt, iſdem ſe prominuerit

— *omnes & in jocum ego*
Naſcimur domini.

A qos *alterum ſubeamus oportet. Obſequio emimur.* Perſius *Sat. 3. & 5.* & Ambroſius *Ep. 7. Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitutem intolerabilem patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Auguſtinus *de civit. Dei l. 4. c. 3.* Unde Diogenis dictum; Τοὺς μὲν οἰκίτας δεσπότας δυλεύειν. τοὺς δὲ φαύλους ἐπιθυμίας. *Servos quidem domuos, malos autem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l. 6. c. 66.* & ſicut de Roma Auguſtinus *de civit. Dei l. 15. c. 4. Urbi victrix gentium, captiva victorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin. 3. Judæorum domum, cupiditatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt. 7. Emunt ſibi dominos, captivorum ſuarum capervi.*

B *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt. 47.*) *conſulatores ancilla ſervientes: dabo ancillula divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom. 2. tit. 6, & 7.* Ἕνιοι πόλεις μὲν δυνάζουσι. γυναικὶ δὲ δουλεύουσι. *Aliqa licet civitatibus imperent, mulieribus ſervient.* Honeſtius tamen pavlo, qod de Perſa Plutarchus *ad præſect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δούλους, πλὴν τῆς ἐπὶ τοῦ γυναικὸς, ἧς μᾶλλον δυνάζεσθαι ἤθελεν. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingeniis legitimiſque conjugis ſi accipias; Πάντες ἄνδρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσι. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνδρῶν. *omnes homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 160. Vide *l. 2. §. 2. & l. 9. §. 38.*

§. 4. Ὅτι] principium ἀποφαλὲς, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum ejus injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumperis.* Ità Demoſthenes ἀπειθοῦσι, Οὐδὲ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neqe ſi tu rumperis.* Lucianus *Timon.* Ὅταν οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ubi adulatores illi invidiâ rumpentur.* Et Evnapius *Ædeſio p. 34.* Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ἡσυχάσουσι τῷ φθόνῳ. *Proceres aulæ cu-vidiâ dirupti.* Maro *Bucol. 7.*

— *invidiâ rumpantur ut ilia Codro.*

& Martialis *l. 9. Epigr. 99.*

Rumpatur, qiqis rumpitur invidiâ.

& *l. 8. Epigr. 61.*

Livet Cæſonia, rumpitur, ſurit, plorat,
Et qarit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſaubonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etiamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l. 2. c. 20.* Ἀναγκασθῆναι ἂν αὐτὸν ἀπάγχεσθαι ἡγούμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi exacerdescentiæ ſuæ indulgent nimis. Epictetus *Differt. l. 1. c. 13.* Ὅταν δὲ δεῖπνόν τινος ἐστιατοῦ σε μὴ ὑπακοῦσαι ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὲ χαλεπαίνειν, μᾶλλον ἡγοῦσθαι. *Cum vero te caldam poſcenti puer non avdierit, avt, ſi avdierit, tepidiuſculum attulerit, id non ferre gravater, nec diſrumpi erasendâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil. 1.* Λοιδορῶν, τύπτων, ἀπολλύει, διώκων, βαλὼν, διαῤῥήγνυται. *Convicietur, verberet, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *var. ſua.* Ὅτι τῇ δίκῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi in ſententia magiſtratuum angebantur.* imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum crevidrat, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid. 4. 2.*

P A. *Suffiatas alio hinc venect.* P L. *diruptum volem.*

Flaccus *l. 1. Sat. 3.*

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l. 7. Ep. 12. Non deterreor periculo, ſed diruimpor dolore.* & *l. 4. Ep. 16. Unum omnino poſſe, diruimpuntur ii, qi me aliqid poſſe dolebunt.* Eodem ſenſu τὸ διαῤῥήγνυσθαι uſurpatum Lucæ *Act. c. 7. v. 54.* de qo alibi dictum. ſed & *ſinds* Perſio *Sat. 3.*

C *— turgeſcis vitrea bilis:*
Frudes. —

i.e. ῥήγνυσαι τῇ χολῇ, τοῖ λατῖ. Iſaacus Caſaubonus.

§. 5. Ὀλίγου χρόνου ἐδεὶς οὐδαμοῦ ἐστι] qod ſignificatiùs ac plenius ſonat ὀλίγου χρόνου dicitur. qaſi dicat, annon ad brevioulum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſalmes *Pſal. 37. v. 10.* *adhuc pauxillum, & impiorum non erit.* ita Marcus hic; *adhuc pauxillum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l. 7. §. 79.* At Mericus Caſaubonus legiſſe videtur,

a L. 5. §. 3. d. 7. §. 55.
b L. 3. §. 6. d. 4. §. 32. d. 10. §. 12. d. 11. §. 9.
c L. 7. §. 4.
d L. 7. §. 69.
e L. 7. §. 16. 23.
f L. 4. §. 3. d. 5. §. 23.
* ὀπτ ἐχί f.
g L. 7. §. 1. l. 9. §. 35.
h L. 4. §. 44.
i Inf. §. 6.
k Inf. §. 45. d. 5. §. 1. 4. 34.
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
m L. 5. §. 16.
n L. 6. §. 50, 51.
o L. 8. §. 17. l. 3. §. 4.
p L. 2. §. 3, 4.
q L. 7. §. 13.
r L. 5. §. 20. §. 4.
* ἴσως Mer.
s Sup. §. 6.
t L. 6. §. 49.
* . τῶν Mer.

a τί Ϝ ἀνθρώπε ἡ φύσις ἀπαιτῖ, πρᾶξον τοῦτο
b ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπέ, ὡς δικαίῳ ἀνδρὶ φαίνεται
ου. μένει c ἰωμενῶς, Ϲ ἀδιαπτώτως, ϗ d ἀνυπο-
κρίτως.

§. 6. e Ἡ τ ὅλων φύσις ξυν ἔργον ἔχει, τὴ φέ-
δε ὕστε ἐκεῖ μεταθῆναι, μεταβάλλειν, ἄλλοι ὗλην
καὶ ἐκεῖ φέρειν. f πάντα τροποῖ. * ἐχ ὕστε φθεί-
ῆναι, ε μὴ τὰ καινόν. h πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ i ἴσως
* ὀπτ ἐχί f. αἱ ἀοπαιμήσεις.

§. 7. k Ἀρκεῖται πᾶσα Φύσις ἑαυτῇ εὐοδοῦσα.
h Φύσις ϗ λογικὴ εὐοδεῖ, i ἐν μὲν φαντασίαις, μή-
τε ψεύδεσθαι, μήτε ἀβούλῳ συγκατατιθεμένη. m πρὸς
k Inf. §. 45. d. 5. §. 1. 4. 34. ὁρμὰς ϗ δεῖ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπεύθύνε-
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54. σθαι, n πρὸς ὀρέξεις ϗ καὶ ἐγκλίσεις τ ἐφ' ἡμῖν μόνον
m L. 5. §. 16. πεπιπλῆχθαι. o τὸ ϗ ὕσον τῆς κοινῆς Φύσεως ἐπιτεί-
n L. 6. §. 50, 51. νεσθαι μόνον πᾶν ἀπαζεμένη. p μέρ@· γὰρ αὐτῆς ἐστι.
o L. 8. §. 17. l. 3. §. 4. ὡς ἡ Ϝ Φύλλα Φύσις τῆς Ϝ Φυτῆ Φύσεως. πλὴν ὅτι
p L. 2. §. 3, 4. ἐκεῖ μὲν ἡ Ϝ Φύλλα Φύσις μέρ@· ἐστὶ Φύσεως καὶ
ἀνεπαισθήτε, καὶ ἀλόγε, καὶ ὑποδεζαθαι δυναμέ-
q L. 7. §. 13. νης. ἡ ϗ Ϝ ἀνθρώπε Φύσις, q μέρ@· ἐστὶ r ἀ-
r L. 5. §. 20. §. 4. νυποδέτε Φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * ἤγε ἴσως
* ἤγε Mer. καὶ καθ' ἀξίαν τὰς t μεριμνὰς χρῶνται, ἐπίες, ἀ-
s Sup. §. 6. τίμ, ἐπιεικεῖς, συμβάσεως, ἐκάστοις ποιῆσαι, στό-
t L. 6. §. 49. ργῆ ϗ, μὴ εἰ τὸ σοῖς τὸ ἴσον ἐνορᾶσθαι ἐπὶ πα-
τὰς ἀλλὰ εἰ συλλήβδην πὸ πάντα * Ϝ ϗ πρὸς ἀθρόα
πὸ Ϝ ἐπέχε.

tere. quod autem hominis à te natura exigit, hoc constanter facito, qódque justissimum videbitur, loquitor; placidè duntaxat, modestè, citráque dissimulationem.

§. 6. Universi natura hoc solenne habet; quæ istic existunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illic deponere, omnia vices has subeunt: usitata sunt omnia, ut metuendum non sit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de istis lex.

§. 7. Natura omnis sese prosperè procedente acquiescit, prosperè avtem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falsò, nec incertò assentitur, impulsus suos ad opera, qæ societatem juvent, sola dirigit, appetitiones & aversationes ad ea sola, qæ in nobis sita sunt, adhibet, à rerum natura denique qicqid assignatum fuerit, ampleetitur. hujus enim pars est, ut folii natura pars naturæ est arboris. hoc tantùm interest, qod ibi folii natura pars est naturæ sensûs rationisqe exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars sit naturæ impediri nesciæ, rationalis, justæ. hæc avtem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & casus ex æqo distribuit singulis qibúsqe pro uniuscujusqe dignitate. id qod deprehendere licebit, si non seorsum unum aliqod in re ulla consideraveris, sed istius omnia cum alterius alicujus confertim sumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ὕδως ὑδατὶ ἴσον. cum vertit, *intra tempus brevissimum cuncta finem habitura sint*; nec cujusquam altra memoria est. qi & *Africanum* pro *Adriano* cur fabulatuerit nescio, cum & Basilienſis & Lugdunensis Ἀδριανὸν, exhibeant.

Πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ita us te nvnqvam à facvndo dimoveri avt revocari patiatvr.* ità *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτὶ τοίνυν χαρῖν. *Constanter ea progredi.* Clemens *Strom. lib.* 5. *pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἅμα τὰς ἀληθείας τὸν θεὸν, ἐνθέως βαδίζομεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimvs tvam veritatis, recte progrediamvr, nvnqvam nos retro convertentes.* Plato *de legib.* l. 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεύγει ἀμεταστρεπτί. *Malarum confvetvdinem fvge, ita ut non respicias convertens.*

§. 6. Μεταπίπτειν] Naso *met. l.* 15.

— *cvncta svb ivra*
Hæc transitvra vltra; svmma tamen omnia constant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροποῖ] omisit clavsvlam hanc interpres Anglicanus. Naso *Met. l.* 15.

— *omnia verto*
Cervntvs. —

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In transmvtatione nvnqvam existvnt.* Sed & ἐμφαινότερον etiam in abstracto, ut hîc, sic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολή. *Mvtationes svnt omnia ipsa.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κοσμος ἀλλοιωσις. *Alterationes mvndvs constat.*

Ὅσα ὧδε φαίνεται, μή τι πανὸν. πάντα συνήθη] transposita videntur ista, qibus rerum transpositionem alternatim fieri solitam describit Marcus: mihi sic collocanda videntur; πάντα τροποῖ πάντα συνήθη. ὅσα ἐχὶ φθείρεται, μή τι πανὸν. receptam lectionem Xylander dum sequitur, Marci textum convellit & distrahit. Vide *l.* 7. § 1, 56. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀποτμήσεις] i. e. τὰ ἀποτμήματα, ut *l.* 2. §. 17. & *infra* §. 6. qæ ex lege qasi qadam divina assignantur cuique, paria esdémque sunt. Siqidem, ut Rex sapientissimus, *Eccles. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibvs evenivnt; jvstis, impiis; mvndis, immvndis; pvris, impvris; svmmvs, infimis*, &c. Et Seneca *Ep.* 107. *adeo nvlla qverenda, qia parva svnt omnibvs. nam etiam qod effvgit aliqvis, pati potvit. æqvvm avtem jvs est, non qi omnes æqvi svnt, sed qod omnibvs latvm est.* vide *infra* §. 43. vel etiam ita sunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, sed Geometricâ distributa, ut unicuique id qod est ipsi congruum maxime & consentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infra* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα Φύσις ἑαυτῇ εὐοδοῦσα] Sufficit hoc naturæ sive creaturæ cuiqe, si munus sibi proprium ac peculiare exequatur, bonum sibi congruum & consentaneum assequatur. Siqidem, ut philosophus, *Ethic. Eudem. l.* 1. c. 6. Τὸ φύσει πᾶσι τὰ ὄντα ἐφιέσθαι τοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ὃν ἀληθὲς. ἐοικεν γὰρ ἰδίᾳ ἀγαθῇ ἐρίζειν. *Affirmare omnia extra bonvm aliqod appetere. Verum id qidem. Unamqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acquiescit.

Φύσις δὲ λογικὴ εὐοδεῖ] Ità natura rationalis tunc prosperè agit, cùm munia sibi propria & peculiaria obit, qalia sunt qæ istic Marcus recenset. Nam *eudokia, eupraxia.* Hesychius. vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo avtem qod *eudokei* Marcus istic, *eudokêsai* dixit Joannes Apostolus *Epist. ad Gajum* v. 2. Περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. *In primis opto te prospere agere & valere, sicut prospere agit anima tua.*

Τὰς ὁρμὰς καὶ ἐγκλίσεις τὰς ἐφ' ἡμῖν μόνα] Hoc est qod passim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Dissert. l.* 1. c. 1. & 27. & *l.* 2. c. 13. & *l.* 3. c. 24. & *l.* 4. c. 1, 4, 10. alibi. hoc avtem plurimum facit, qod inter alia *l.* 4. c. 1. ἐλεύθερον sive liberum hominem eum definit, ὃ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι. αἱ ὁρμὰς ἐκτικαὶ, αἱ αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίσπαστοι. *Cvjvs appetitiones non impedivntvr, desideria non frvstrantvr, aversationes non svnt svntæ.*

Ἔτι γε] ὦγε Mercus Casavbonus. rectè. ut de natura universali, sive anima universi, cujus portio qædam anima hominis cujusvis est, intelligatur.

Ἴσαι καὶ καθ' ἀξίαν τὰς μεριμνὰς] ità *supra* §. 6. Ἴσαι αἱ ἀποτμήσεις. *Svntqve omnibvs de istis ivra.* Verum est æqalitas ista, ut Aristoteles loquitur, *Ethic. l.* 5. c. 7. ἀνάλογον τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν *secvndvm proportionem geometricam*, in qa τὸ καθ' ἀξίαν continetur *vsvs habetvr.* Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν τοῖς διανομαῖς ὁμολογοῦντα πάντες καθ' ἀξίαν τινα δεῖν εἶναι. *Jvs in distribvtionibvs pro dignitate qvadam oportere esse omnes confitentvr.* Plato *leg. l.* 6. p. 859. *d.* Δοῦς γὰρ δὲ πρεσβεῖ ἴσῃ. τῷ μὲν μείζονι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττονι ἐλάττω ἀφορίζων νόμον, μέτριον οὐδέν πρὸς τὸν αὐτὸν φύσιν ἐκάστοις. *Jvstvm enim jvdicivm est. Hæc svnt majora plvra, minora pavciora tribvit: vtrisqe vtdelicet secvndvm eorvm naturam moderata.*

Μὴ οἱ τὸ πρὸς τὸ ἓν ἴσον ἐνορᾶσθαι ἐπὶ πάντας, ἀλλὰ οἱ συλλήβδην τὰ πάντα. πᾶ δὲ πρὸς ἄθρόα] divulsa vastaqe ista Mericus Casavbonus felsciter, mutatione levissimâ, restituit, legendo, τα πάντα τὸδε πρὸς ἄθρόα τὸ ἕτερον. Proportionis istius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non ti unum aliqod in unoqoqe consideres; sed si ibius qæqe, cum alterius cujusqua affectibus ac dotibus a natura eidem collatis universis simul sumptis contuleris. qod esse proportionis geometricæ monet philosophus *Ethic. Nicom. l.* 5. c. 7. & Eudem. *l.* 4. c. 2. Ἔσ γαρ τῷ γεωμετρικῷ συμβαίνειν τὸ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut vnvsqvisqve totvm ad totvm rationem habeat, qam habet alterivtrvm ad alterivtrvm.* Itaqe Augustinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota simvl consideranda svnt, si volvmvs recte judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & jvdicis* (rerum æstimator) *debet non diversis conferre diversa, sed singvla expendere, nec deterivs aliqid putare, qod est in svo genere perfectvm.* Ita siqidem unumqodqe in suo genere perfectum existere patefiet, nec musicæ aut culci magis qicqam deesse, qod ad musicæ cultusve naturam ac constitutionem pertineat, qam elephanti aut leoni: verumqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum natvram nvsqvam magis, qam in minimis, totam esse.* Siqidem de cunctis naturæ operibus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, aut vitam aulicam, aut tuam etiam, insimulantem te audiat.

§.10. Pœnitentia est sustipsius reprehensio quædam, ut qui utile aliqid omiserit. bonum autem quòque necessariò etiam est utile; quòque est ejusmodi, id viro bono probóque curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmque pœnituerit, quòd voluptatem unquam ullam omiserit. neque utile itaque, neque bonum voluptas est.

§.8. [a] Ἀναγκαῖόν σοι οὐκ ἔξειν. ἀλλὰ δύνῃ ἀντέχειν ἔξειν. ἀλλὰ [b] ἡδονῆς καὶ πόνου κρείττων ἔξειν. ἀλλὰ [c] ἐξ δόξαριόν σοῦτον οὐκ ἔξειν. ἀλλὰ [d] ἀναισθήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ ὀργιεῖ, προνοήσεις καὶ τούτων αὐτῶν ἔξειν.

§.9. Μηδείς σε μηδὲς αὐλικὸν καταμεμφομένου [f] τὸν ὃν αὐλῇ βίον, μηδὲ [g] τὸν σαυτῦ.

§.10. [h] Ἡ μετάνοια ἐστὶν ἐπίληψις ἑαυτοῦ, [i] ὡς χρήσιμόν τι παρεσκῶ. τὸ δ' ἀγαθὸν χρήσιμον τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελητέον αὐτοῦ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί. [k] οἷος δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονῇ τινα παρεῖναι. ἔστι δὲ οὐ χρήσιμον, ἔστι ἀγαθὸν ἡδονή.

a L.3.§.14.
b L.2.§.17. L.5.§.15.
c L.4.§.3.
d L.2.§.1.d. 9.§.42.
e L.3.§.4.d. 7.§.22.7o.
f L.3.§.16.
g τὸ Lug.
h Sup. §.2. L.12.§.16. L.6.§.45.
i Inf. §.39. L.5.§.15.

§.11.

ANNOTATIONES.

hus dici potest quod de partibus humani corporis Hippocrates *de Art. in hom. pag.* 79. Τῷ σωματοῦ τὰ σμικρότατα κάλλιστα ἔχει, ὥσπερ καὶ τὰ μέγιστα. *Minima corporis pars eadem omnia habet qua & maxima.* & rursus: Ἐν τῷ σμικροτάτῳ σώματι ἐστὶ τὰ μέγιστα. *In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summoque mirandum prædicaverat artificium, quod in humani corporis fabrica deprehenditur. Ἐνεργῶ, inquit, τὰ τῆς φύσεως ἔργα κατὰ πάντα τὰ ζῶα. μὴ γὰρ δὴ καθ' ὑπερβολὴν μόνον εἶναι τεχνίτην ἔχειν, ἀλλ' ὅ, τι καὶ ἐν ἰδίοις ἕκαστον ζῴοις, ἴσον ἐνδείκνυται σοφίαν τινὰ καὶ τέχνην τῷ δημιουργῷ. καὶ ὅταν γ' εἰς τὰ μικρότερα, τοσοῦτον μεῖζον παρίῃ τι θαῦμα, καθαπερεὶ ἐκ διαστολῆς ἐν μικροῖς οὐσίαις οἱ δημιουργοί. *Natura vero opera in minimis animantibus summa insunt perfectio. Neque enim existimes in solo homine tantum inesse artem, quantam fortasse superior explicavit, sed quodcunque aliud animal discere velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & quanto opus minus fuerit, tanto majorem vim admirationemque excitabit: quod declarant opifices, quum in corporibus parvis aliquid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco supra memorato: *Ars*, inquit, *imaginata subtilitate animalia, maximè alibi spectatore natura rerum artifice.* In culice hic inest, in pulice ille; videri dignissimum utergue; quibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjunga. Οὐδὲν οὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μεῖζον ἢ παλλίονα παίζουσα, ἀλλ' οὔτε τὸ ταχὺ παρὰ ταῦτα ἴσον ἐστὶ ἀρετῆς ἄμφω. *Nullam tam exiguam habet natura magnarum & pulcrarum rerum fecunditatem, sed tanquam in parva gutta infunt omnium effigies virtutum.* Qui & Tertullianus *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recognitor tantum artificem in modicis, quantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13. & 14. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minus plana camporum, quam montium alta mirantur; nec plus altorum dierum cedri stupemus, quàm viris aut olea brevis fœcunditatem: ita non amplius mirror elephantum, qui procerus est, quam muscam, quæ terribilis elephanto est. ipsi enim donata prærogativa quadam singulis creaturis, in quibusdam provulgatis propriis fulciuntur.* Avunc denique *quæstionum Vet. ac Nov. Test.* qui Augustini nomine prostant, *quæst.* 123. *An quæ præstantior est bono cæteris animalibus, adeòne illa imperfecta ducenda sunt? aut quæ fuerit angeli non sint quod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro loco & gradibus suis firma & perfecta sunt, ne implanet id quod factis sunt.*

§.1. Ἀναγκαῖόν σοι ἔξειν] Recte ista Meursius Casaubonus à superioribus, quibus vitiosè cohæserant, separavit; novumque hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3.§. 14. & *l.* 5.§.5. & *l.* 7.§.67.

Ὅσα ἔξεστι] *non est etenim.* Casaubonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere quidem queas, quanquam de vita aulica quod sequitur, si ad hanc periochen pertinet, quæ tamen Xylandro, Lugdunensis, Casaubonus ipse sejungunt, illi potius interpretationi favere videtur. forsan enim vitam aulicam cavillantem inducit, quasi per eam Scriptorum evolvendi facultas ant opportunitas negetur. Verùm alio illud quod sequitur, pertinere videtur.

§.9. Τὸν ἐν αὐλῇ βίον] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 2. *Epist.* 17.

Rure ego viverem, tu diris in urbe beatus?
Stultus utrique locum immeritum cavillatur inepte.
In culpa est animus, qui se non effugit unquam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Romæ potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbe ista magnas impensas exigit. quid vos decipimus? non est extrinsecus malum nostrum: intra vos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multum ad tranquillitatem locus confert. animus est qui commendat omnia. vide ego in villa hilaris & in nave mœstus, vela in media festinantis occupatus similes.* vide *l.* 4.§.3.

Μηδὲ τὸν σαυτοῦ] quasi dicat, forte tuâ contentus sorte, quod Apostolus *ad Philipp.* 4. v. 11. Ἐγὼ γὰρ, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. *Dedici, in quibus sum, his contentus esse.* nam quòd Lugdunensis scribat, μὴ τὸν ἑαυτοῦ, nec navi est.

§.10. Ἐπίληψις τις ἑαυτοῦ] *pœnitentia*, inquit, *est sustipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantum, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tum dicere solemus, cùm ea ipsi sentimus, aut ea de nostra voluntate nostroque consilio facta, ea nobis post incipient displicere, sententiamque in ea nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripide *Oreft.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ γὰρ σύνοιδα, δεῖ σύνοιδα δυσ' ὀφειλομένω,
οἷον ἔλαθ' ὁ σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὸν μελλομένων, ἀπαύστους δοὺς αὐτῇ τύπτεσθαι ὑποκλαπεῖν. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀνιαρὰς λύπας ὁ λόγος. τὸν δὲ μετάνοιαν αὖτοι ἐργάζεται δυσκοίνιτον τὸν ἀνιχνευτὴν τῆς ψυχῆς, ἣν καλοζωίαν ἐφ' ἅπασι. εἰς γὰρ οἱ ἐγγύτατος, ὁ ἀκόλουθος ὁ συνοικῶν * διαπαίρεται * | διαπαίρεται Gesnerus. sed ita Galenus *de affect. diagn.* Ἐν τοῦτῳ διαπαίρεται. | τῶν τοίνυν ἀναγκαίων ἐξεῖναι οὐδὲ καίρια ἐστὶ πράττειν μᾶλλον ὑποκλίνειν, ἢ κάμνειν ἔχοντα. ὅσους ἱκανοτέρους ἔχειν τὰ τοιαῦτα τὰς λύπας, ὥσπερ ἐξεῖναι ἀναφερομένους. τὸ δ',

Ὅσοις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἀναίσθητος, ἀλλ' ἐγὼ ἀνὴρ, | * ἄλλων vulgo perperam) ἀναίσθητόν. τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐνδοῦσι ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον τοῦτ' ἐφ' ἑαυτῷ τὸ ἁλίσκεσθαι.

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, malæ ulceres in corpore, pœnitentiam volmque ut animæ lancinantem jugiter in parvulentem. Nam cæteras omnes tristitias tetas tollere solita sit, pœnitentiam hæc eadem cum pudore, quasi mordacius inspectantem sese atque exacerbiscentem promovet. Quemadmodum porro qui rigente sobre perfrigefcunt, aut æstuante exuruntur, acrius infestiusque afficiuntur, quam qui æstu rigentive externus hæc eadem patiuntur: sic obscuriores tristitias habens furiosas & temerarias, utpote adventitias. Atqui illud,

Nemo mihi alius invidendus est, sed ego ipse:

cum facibus perpetuus fuscinanus flebiliter soles, grave supra modum vulnus, gravius etiam facit, atque ulcisci adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεσκῶ] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, quàm de bono omisso. Verum ad Marci propositum, membrum alterum sufficerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi quod bonum & honestum. Laërtius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ ἀνυτελὲς εἰς χρήσιμον. Χρήσιμον, ὅτι χρείαν ὠφελοῦσι παρέχοντες. sive ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. *Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, quod usum præstet utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. Κάλλιστα γὰρ δὴ πάντα εἰς λόγους καὶ διαλήψεις, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλὸν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Sane namque ipsum & decorum & dicetur: quod utile quidem honestum, non verum autem turpe.* Idemque in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A.* Τὰ μὲν θέατα, καλά· τὰ δὲ ὠφέλιμα, ἀγαθά· τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέροντα. τὰ δὲ θέατα ἄτοπα συμφέροντα ἐστίν. *Justa quidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona verò conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summoque quidem studio retinere philosophi, quicquid justum sit, id etiam utile esse censent: utroque quod honestum, idem esse justum. ex eo efficitur, ut, quicquid honestum sit, idem sit utile. ut quo verbo lapsa confutanda deflexa de via; sententiaque eo deducta est, ut honestatem ab utilitate separarent, & constituerent honestum aliquod, quod utile non esset: qui nullo pernicies major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

Μετανοοῦσαν δὲ τῷ ἡδονῷ τινα παρεῖναι] Indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; quòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissave, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem inde concludit, quod eandem desperatè ac spreviffe lavdi sæpe atque decori habeatur

§ 11.

a L.3. §.11.
b L.4. §.21.

§. 11. [a] Τῦτο τί ἐστιν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [b] τί μὲν τὸ ὑποδὺς αὐτῷ καὶ ὑλικόν. τὸ δὲ τὸ αἰτιῶδες, τί δὴ ποιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ, πόσον δὲ χρόνον ὑφίσται.

§. 11. Hoc qidnam in se est ex constitutione suâ? qænam illius subsstantia sive materia? qæ forma? qid in mundo facit? qamdiu consistit?

c L.5.§.1.
d L.5.§.16. l.7.§.55.
e L.5.§.15. Inf.§.26. 45,46. l.9. §.23.
f L.5.§.9.
g L.10.§.9.
h L.7. §.62. l.9.§.18. l. 11.§.18.
i Sup.§.1.l. 7.§.26.

§. 12. [c] Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ὑπομνήσας, ὅτι [d] κατὰ τὴν κατασκευὴν σὺ εἶ, καὶ [e] κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν, τὸ πρᾶξαι κοινωνικὰς ἀναδιδύσας. τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὅ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ, τῦτο οἰκειότερον, καὶ προσφυέστερον, καὶ δὴ [f] καὶ ἡδυποιίστερον.

§. 12. Quando somnum gravatim excutis, reminiscere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ consentaneum esse, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune sit. qod autem est naturæ cujusque consentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius est utique.

§. 13. Διηκῶς καὶ ἐπὶ παντὸς οὗ ἂν τι φαντασίας, ἐ φυσιολογικῦ, ἐ θεολογικῦν, ἀβλαπτολόγητον.

§. 13. Assiduè, in omni, qantum potes, viso menti oblato, considera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in se habeat veritatis.

§. 14. [h] Ὦ, ἂν ἐντυγχάνῃς, ἐυθὺς σαυτῷ ἐπίλεγε. ἔστω μοι δόγματα ἔχει [i] περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; [*] ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνε καὶ τῶν πηγικῶν ἑκατέρε, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτε, ζωῆς παιδὸς [*] ποῖα δόγματα ἔχων, [k] οὐδὲν θαυμαστὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν [*] τί δὴ τοιᾶτα ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι [l] ἀναγκάζῃ ἅτερα ποιεῖν.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, statim tu tecum, Iste qænam habet de bonis malisque decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriusque, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta istiusmodi habeat, si hujusmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmque videbitur. simul & hoc succurret, necessariò facere illum qæ facit.

h L.7. §.62. i Sup.§.1.l. 7.§.26. * ἢ γ. Lug. ut Cas. ἢ καὶ f. vel ἢ γ. * [γὰρ] non d. ἴχων f. k L.6.§.27. Inf.§.15. l.9.§.42. * [τοῦτο τοιᾶ] l L.4.§.6.l. 6.§.57.l.10. §.30.

§. 15. * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ [m] αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ἅτερ

§. 15. Memineris, æqè turpe esse mirari qenqam tanqam de re insveta, qod ea mundus, qo-

* Μεμνῆσθαι Lug. m L.4.§.6. l.12.§.16.

ANNOTATIONES.

§. 11. Τῦτο τί ἐστιν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5.§. 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Appareat nos ad agendum esse natos. Itaque appetit animus semper aliquid agere. Ibidem. Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. Et in opere bonum ipsum, & id qod bene est, videtur consistere.* Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Aristoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgo jactatum refert, *ὀλίγα διαφέρει τὸ ἥμισυ τῦ βίε τὰς ἐνδιαιτωσας τῶν ἀθλίων. nihil per vitam dimidiam differre felices infelicibus. qia numerum vitæ pars dimidia edormitur.* Ὑπνῦ γὰρ, ἄνευρ τιλάνου, τὸ ἥμισυ B ἀφαιρῆ τῦ βίυ. *Somnus enim, qasi vectigalis exactor, aufert dimidiam vitæ partem.* Ariùo apud Plutarchum *de tranq. & aq. pag.* 958. *D. Καὶ τὸ ἥμισυ ἁπλῶς τῦ βίυ συνδιαφθεῖραι χρόνος. Dimidium vitæ tempus nobiscum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiscum dividit somnus.* Seneca *Epist.* 117. & ita, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per somnum ergò nihil felices ab infelicibus distare dicit ex vulgi sententia Aristoteles: at Marcus illic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργὸν ἐστι ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λίαν σκαιόν τι φαίλε. *Otium somnus est animæ, qa vel bono vel malo dicatur.* C Aristoteles *ibidem* & *c.* 6. Οὐδὲν ἀγαθὸν διαφέρει ὁ καθεύδων. *Nihil bono facti qi dormit.* Iraqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενοι ὠδίνες ὀδύνας ἄξιοι, οὐδὲ μᾶλλον τῷ μὴ ζῶντες. *Dormientes homo nullas ullius est pretii, non magis qam qi non natus.* Καὶ γὰρ ἀναισθητοῖ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. *Nam et qi dormit sine sensu est, sicuti is qi est mortuus.* Eustathius *ad Il.* Ψ'. & Plinius *præfat. hist. nat. Vita profecto vigilia est. Et revera plus vigilare, plus vivere est. Qid enim tam mortis simile qam dormientis assiduè? qid tam vitæ plenum, qam furens vigilantia?* Petrus Chrysologus *serm.* 24.

Ὁ κατὰ φύσιν ἑκάστῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Aristoteles *hist. animal. l.* 6. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ὠδὺ. *Qod secundum naturam est, suave est.* & *c.* 2. Προσφιλὲς ἑκάστῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & suave est cuique, qod per naturam habetur.*

§. 13. Φυσιολογικῦ, θεολογικῦ, διαλεκτικοῦ] Seneca *Epist.* 89. *Philosophia tres partes esse dixerunt & maximas & plurimos auctores: moralem, naturalem, & rationalem, primam composuit animum; secunda verum naturam scrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & structuram, & argumentationes, ne pro vero falsa surrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè potest, ad unumqodqe, qod imaginatio suggesserit. At Xylander ista cum sequentibus conjunga, qasi dixerit Marcus, *Ubi de natura, affectibus, aut aliis rebus differere cum quoquam contigerit*, &c. qam contextûs seriem verba ipsa nequiqam admittunt. Lugdunensis autem hoc loco periochas ita dilposuit, ut Medex Abiyrtum nobis repræsentare voluisse videatur.

§. 14. Ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunensis ἡ γὰρ. forsan ἡ ἢ nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepsisse hunc valerat.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων] lego τοιάδε [γὰρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi fuit cavillati refricandi, & pro verbo subdituo participio, orationis serie id poscente. potest & priore lo-

A co ἡ γὰρ legi, ut sententia continuetur sic, *ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet ejusmodi*, esse nimirum ista bona vel mala, non artem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente illic plurimùm aberravit. De hoc avtem subjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *supra* §. 1.

Ἀναγκάζῃ ἅτερα ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. *διάττειν. cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, sed à principio interno, falso nimirum dogmate, pravo perverlóque judicio. nec dissimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis est vera, videt, qa vos facere omnia cogit.

qò tamen nevriqam spectare cum Doufa censeo versiculum apud Gnomologum illum,

Βίῳ καλῶτα δ', ὃς βίᾳ πορίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βίῳ κἀλεῖται δ', ὃν βίᾳ πορίζεται.

Vi qa paratur vita, vita dicatur.

vel potiùs,

Vi qa paratur victus, vita dicatur.

Cæterum diluta nimis, & præter Marci mentem Xylander, *credibile, ita opus esse fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim.* c. 16. *Id qod accidit ex perpetuæ substantiæ, exinde malevolisse & condolevisse ei animæ, ad cujus jam naturalitatem, qia flatum ei natura primordio accedere.* Et Bernardus *de grat. & lib. arb. Certum homo de posse non peccare et non posse non peccare, amissâ ex toto consistii libertate. utemqe de posse non turbari, et non posse non turbari, amissâ ex toto complacitæ libertate.* De populo suo Jeremias c. 13. v. 23. *An mutare potest æthiops cutem suam? an pardus potest maculas suas? ei si hoc potuerint, etiam vos poteritis bene facere, qi male facere edocti estis.* Et de Massilliensibus suis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveterată in nobis malorum consuetudine, aliter jam non vivere non possumus, nisi ut omnino non simus.*

§. 15. Μέμνησο] Μεμνῆσθαι Lugdunensis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegressæ annectit. Sed illud malo. sicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνῆσθαι, ni vitiosum fuerit, transitus est à persona ad personam. de qo *ad lib.* 6. §. 50. diximus.

Ἀσυχεῖν ξενίζεσθαι] Petrus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, ἡ ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος. *Ne cuiqam peregrinæ explorationi illa per ignem qa fit in vobis ad vestræ experimentum percellimini, ut si peregrinum aliqid vobis accideret.* Ilocratus sub Leone Magno Qæstor, in judicio cùm sisteretur, monenti præfecto, videret qo in statu constitutus esset, Ὁρᾷ, inqit, ταῦτ' ἐν ὑμῖν συμβαίνοντα. ἂν, ἀνθρωπίνως πεπονθότα συμβαίνει. *Video, & non cuiqam de re insveta mirer, qod, homo cum sim, in humanas inciderim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 39. & *l.* 12. §. 1.

Ἐπὶ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epist. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; *Num potest ficus oleas edere, aut vitis ficus?* Et Dominus Christus, Matth. *c.* 7. *v.* 16. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ

qorum ferax est, profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adversus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum esse sententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla persistere. etenim & hæc tua est operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui sententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui istud est arbitrii, cur facis? sin alterius, qem incusas? atomos, an Deos? insani utrumqe est. neminem igitur est incusandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος πάσι πᾶσα φέρει, οὗ ἐστι φορά. ἡ ἰατρῷ ἢ ἐ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ἐγκαλεῖσθαι, εἰ πνεύσειεν ἄτοπον, ἢ εἰ ἀντίπνοια γένοιτο. [a] L. 4. §. 29. l. 12. §. 1. 13.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι ἐ [b] τὸ μεταπίπτειν ἐπιτρέπει τῷ διορθοῦντι, ἀμοίως ἐλευθερίαν ἔχει. * οὐ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν * ὃν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, ἐ δὴ ἐ κατὰ τὸν τῶν πραγμάτων. [b] L. 4. §. 12. * τὴν Lug. τὸν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν ὅλη σὴ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δ' ἐκ' ἄλλου, [c] τίνα μέμφῃ; πῖς ἄτομος, ἢ πῖς θεός; ἄφρονος παντὸς ἀμφότερα μανιώδη. [d] ὑδενὶ μεμπτέον, εἰ μὴ τῷ δυνα- [c] L. 4. §. 31. 12. §. 24. [d] L. 12. §.

ANNOTATIONES.

σμένῳ οὖσα; ὅταν πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, πικρὸν καλὸν ποιεῖ. τὸ δὲ σαφὲς δένδρα πικρὰν σπορὰν ποιεῖ. ὁ δύναται δένδρα ἀγαθὸν πικρὸν σπορὰν ποιεῖν, ἢδὲ δένδρα πικρὸν πικρὸν καλὸν ποιῶν. Num colligunt ex fructu unum, aut ex rubetis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putres autem arbor fert fructus putres. Non potest arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre. Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. Unaqaqe enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Luc. c. 6. v. 44. qia nimirum, inquit, πικρὸν καρπὸν ἔδνο φέρει. φανὴ fanum fert fructum. Moses Genes. c. 1. v. 11. vide l. 4. §. 6. & l. 12. §. 16.

A

Ὦ ἐκ φορᾶς] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujusnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior est orbis universus? Plavtus Trinum. 1. 1.

— mores malos
Qasi herba ærugna, succrescere aborrumi.
Neqe qiqam vita omni est, nisi mores mali:
Eorum latent messem metere maximam.

B

Flaccus l. 1. Epist. 2.

Sedentone, dolis, stolere, atqe libidine, & vâ
Ituros contra muros peccatur & extra.

Juvenalis sat. 13.

Qa tam fessa deos, an effet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atqe omnia ex crimine lucrum
Qæstum, & partes gladio vel pyxide nummos?

C

Vide in sacra pagina sanctorum querelas, Psal. 12. & 14. Jer. c. 9. Mich. c. 7. &c. Itaqe Synesius de providene. 1. pag. 102. Ἐι γε τῷ ὄντι τῶν κακῶν, οἱ δυσμενεῖς οὐκ ἀγαθὰ, ἀλλὰ δυσμενεῖς, οἱ τι ἐκ μὴ ποιοῦντες ἐυεργέτ. τοῦτο γὰς μίνιστος ἐς ἀλλήλους. Si malorum fedebus mala versari morum non est, sed id morum, si qidem hoc sit, qod non ejusmodi esse videantur: nam hoc inqisimum & alienum. qomodo Diodorus Siculus l. 12. pag. 659. C. Παράδοξόν ἐστιν, ὅτι οἱ γεγονότι τι κατ' ἀλογον, ἀλλ' οἱ μὴ πᾶσι ἐστὶ τὸ γενόμενον ἀυτίλογον. Non fit qid præter rationem accidat, sed si non omne qod contingit, sufferatur oft, id verò mirum & insolens fuerit. Et Juvenalis sat. pronuntiat:

D

Egregium sanctumqe virum si cernis, bumembres
Hoc monstrum puero, & miranti jam sub aratro
Piscibus arvorsis, & fata conqere nvda.
Rari qippe boni: vix jvnt numero totidem, qot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Ubi pro miranti, qidam murandæ legi volunt; ego (si qid murandum foerit) mutatione leviori lenanti malim. Varro de re rustic. lib. 1. c. 29. Tertio cum arant jacto semine, boves linire dicuntur; id est, cum tabellas addixit ad vomerem, simul & jactum frumentum operiunt in porcis, & fulcant fossas, qo pluvia aqa delabatur. vide & Plinium hist. nat. l. 18. c. 20.

E

§. 16. Τὸ μεταπίπτειν] animi sententiam mutare. Ita Epictetus Dissert. l. 2. c. 15. homini ad se invita tollendum mente obfirmato, Ἐι μὲν ὀρθῶς ἔοικας, ἰδὺ συνέρχεσθε. οἱ δ' ἄλλοι ἔοικας, μεταπίπτω. Nam si recte decrevisti, te adjuvabimus: sin perperam statuisse, mutta consilium. Et Gregorius Nazianzenus ad Episcop. 150. Οὐχ ὁ μεταπίπτων τὸ κακὸν ἔχει. ἀλλ' ὁ τῷ κακῷ σύμφυτος, τῇ ἀκολάστῳ. Sententia mutato turpe nihil continet. malo autem observato cuncta, indè Dionysius Heracleota ὁ μεταπίπτων, transfuga, dictus, ut Laertius l. 5. c. 93. in Heracid. & in Zenon. l. 7. c. 166. ὁ μεταπίπτων εἰς ἕδονὴν, qia nimirum ἄνοπτος ἀνοδὸς εἰς τὰς ἀρετὰς χαλεπὸν καὶ ἀυτηρατομφάσας, exata virtutis scala, adversantque planè radutur, à Stoica secta jam senex ad Epicuream transiit. de qo æqe festive Timon in Silles;

Ἥκω ἔχων δόγμα, τῶν ἄρχεται ἡδίστων.
Ille voluptatis se tradit, jam morimur.

F

Athenæus deipnosoph. l. 7. pag. 281. E. apud qem malè transpositorum vertit Dalechampius, cum summatarum potius reddere deburit. qod & Casaubonus monuit. ad Athen. l. 10. c. 10. vide ad l. 4. §. 12. & l. 6. §. 21, 29. Cæterum de vocabulo isto à scrupis calculisve lusoris traducto fusius alibi egimur.

G

Ἐυεργέτῃ τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλευθερία ἐστὶ] æqè liberum est, inqit, qòdqe animum ingenuum nihilò magis dedecet, verum docenti, ubi erraverit qis, obsequi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, constanter liberéqe insistere. Corrigere numirum vult absurdum qorundam errorem, qi qod sibi imbibernt, nolunt deponere, (ut Cyprianus l. 2. Ep. 1.) & pernicissum constantia loco habentes, rectiora monenti parere servile ducunt ac illiberale. Adversus cujusmodi homines sese accingit & Epictetus loco superiùs memorato. Ὅταν ἀνώφελοί τινες τυχὸν οὖν λογοι, ὅτι βιάζωνται πίνειν δεῖ, ἐξ ὧ μὲ προσέρχεται ἐλεύθερος φίσει πρὸς ἀναγκασιν. τὸ δὲ ἄλλα καλυτὰ, ἀναγκαῖα, δῆλα, ἀλλόκοτα φαντάζοντας, ὅτι δεῖ πασὶ τῷ ἀριθμῷ ὑπ' αὐτῶν ἀναφαίνεσθαι ἡμᾶσιν. ἀλλὰ πρᾶσον ὀγλίς πίνειν δεῖ τὸ παράπαν. δῆλα γὰς πίνειν τοῖς σώμασι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνουσι. ὡς δὲ μοι φρονοῦσιν ἐκεῖνοι ἔχειν ἐνδυνάμις, πρὸς ἀλλοζοίαν ἐκ' αὐτοῖς, ἐχὶ σοι, ὅτι, ἀνθρωπε, ζῶνον τὸν διεφθαρμένον. οὗτο δὲ κἀκεῖνοι τίνες; ἀλλ' ἀνοσία. Quidam cum disputationibus has audiunt, constantem esse oportere, in voluntatem qidem esse liberam, & cogi non posse, cætera verò & probari & cogi posse, servilia, atqe aliena esse putant, qæqe à se decretum fuerit, in ea permanster esse perseverandum. Verum decretum in primis rectum esse oportet. Vele enim nervos esse in corpore; sed ut in sano corpore. Sed si furiosi te habere nervos ostentes, de cisse gloriaris, dicam tibi, bono qare medicum. Nam isti nervi non sunt, sed enervatæ. Non enim, qæ rigidum aliqid, ideo rectum; nec qæ flaccidum est, ideo sanum; Augustinus de civit. Dei l. 14. c. 10. Verùm pergit Epictetus, & ubi pervicacium qorundam exempla proposuerat, ὡς οὐ δεῖ μεταδοῦναι, qi à re semel propolita nulla ratione adduci sese patiantur, ex eis ait tandem se intellexisse, qidnam velit pervulgatum illud. Μαθὼν ὅτι πᾶσιν, ὅτι ἡδέως ἐστι. Sentiam esse nogs unvsqs nogs tvmqs posse. qod Volphius cur murandum censeat, nihil video. Mox: Κίνησα, inqit, τὴν γνώμ οἱ μανθάνοντες. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιοτέρα ὁρῶνται τὰ ἀληθέστερα, τοσούτῳ πλείονος ἀλλαξόμεθα διόνυσ. Docevi. Etiam fuerantes. Sed qò constantius decernunt ea qæ non sunt, eo majore torqeri copia eos oportet. — εἰς ἀρχὴ τὸ πεφιλεῖσθαι, ἐχ τὸ μὴ μεταδιδόναι. ὅτοι οἱ μανικοὶ τύποι, ὧν ὀγκοῦσι. ἀνεθυσιῶν ἤλεω, ὅτ μὴ τῶν ἀσυμπάντων. διὰ τί ἀνδρῶνες; οἱ ἰγίνετο; ἀλυσιτα. Ἰουδᾶνι ἔνι ὁ αὐτοκτονεῖν ἡμᾶ ἀνοσθένης. Non satis oft te decrevisse, ac à proposito non recedere. Hi sunt furiosorum motus, non bonarum mentium. Emori volo, si me ad istud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus sum, qod non decrevisti me occidere. Claudit tandem differtationem his verbis. Ὥσπερ οἱ νοσοῦντες τὴν χεῖρα ἀποτέμνεσθαι σώμασι, νοσεῖ δ' ἐκ' ἐκείνῃ τοῦτο, νοσεῖ δ' ἐκ' ἐκείνῃ γίνεται τὸ χεῖρα. οὕτω καὶ οὗτοι ψυχῇ, ὅταν μὲν κλίνῃ, ὕβριδες ἔχει· ὅταν δὲ τὴν τοῦ πραγμάτου τῷ κλίνασι τάττῃ τὴν τῇ φεῦξ, τότε γίνεται τὸ κακὸν αὐξανόμενον τὴν ἀληθάνουσαν. Ut enim ea ægrote corpore & fluxionibus obnoxio humor alvsi in hanc, aliasi in illam defertur partem; sic animus ambecilles, qo qidem inclinet vicetum est; cum autem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi accesserint, tum malum ejusmodi fit, cui nec auxilium ferre, nec adhiberi medicina qeat. Itaqe Synesius de regno: pag. 3. Ὁ δὲ ἐκ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμ ὁμολογῆσαι ἀγνοίαν, ἐ παιδιὰν γνῶναι ἐκ μεμοίκας, ὀδὲ δῶναι λόγον πατρῶν, ἀλλ' ἀσὶς ἐς θαῦν τυφλὸς, ὅτι κολάστως. Contra qi in delictis pervicax oft, qem confessa ignorantia dissuadet, cautumes ex reprehensione consilium non lucratur, neqe verborum medicamente, sed, ou saporem discerni, castigatione opus habet. vide ad l. 1. §. 16.

Σὺ γὰς ἐνέργεια κατὰ τὸν σὸν ὁρμὴν] Lugdunensis melius τὸν, & σὸν. dreille tamen forsan videatur, ἀμοὶ σοι, avt tale aliqid. Sufficit tibi operatse tua juxta animi tui impetum judicumqe & motum ipsam peractæ. verùm distinctio interjecta integram faciet sententiam. lego igitur, σὶ γὰς ἐνέργεια, κατὰ τὴν σὸν ὁρμὴν &c. tua enim est operatio & ipsa, utpote intentionem tuam consentanea. &c.

§. 17. Ἐι μὲν ἴδιόν σου, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham ordiur & Anglus interpres & editor Lugdunensis. posfumqe revera aliò, qam qò priora illa, reverti. Sqidem tuus, inqit, est arbitrio aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, sive in qo non acquiescis? sin alterius, non tui, est, de alio, sive Deo, sive homine, hoc est, rerum principiis, justa

δύνασαι, διόρθωσον τοῦτο πρᾶγμα αὐτό. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, σοὶ τί ἔτι σοι φίλον τὸ μέμψασθαι; [a] οὐκ ἦν γὰρ οὐδὲν ματαιότερον.

§. 18. [b] Ἔξω δὲ κόσμου τὸ ἀποθνῆσκον ἢ πάσχει. ἀλλ' ὧδε μὲν καὶ [c] μεταβάλλει, ὧδε καὶ [d] διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια δὲ στοιχεῖα ἵστε δὲ κόσμου καὶ σύ. καὶ αὐτὰ δὲ [e] μεταβάλλει, καὶ [f] οὐ γογγύζει.

§. 19 [g] Ἕκαστον οὕτως τι γίγνεται, ἵππος, ἄμπελος. τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, οὕτως * τὸ ὄργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ δὲ οὐκ τί; τὸ ἡδίωνα; ἴδε οἱ ἀνάγκαι ἡ ὕπνος.

§. 20. [h] Ἡ φύσις ἰσέχασεν ἑκάστου, ὕδατος

[a] L. 2. §. 5. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2.
[b] L. 4. §. 23. Inf. §. 50.
[c] L. 5. §. 13.
[d] L. 4. §. 32. Inf. §. 25.
[e] L. 2. §. 17. l. 9. §. 19.
[f] L. 2. §. 3.
[g] L. 5. §. 1.
* ἀρεῖ, οὕτως τί. * οἱ l. γέγονε Lug.
[h] L. 2. §. 4. l. 6. §. 49.

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, quid tibi queri profuerit? nihil autem est agendum frustra.

§. 18. Nihil quod moritur, mundo excidit. illic autem si manet ac mutat, illic & in sua, quæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atque hæc quoque mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliquod natum est unumquodque, puta, equs, vitis. quid miraris? sol etiam ipse, Dique reliqui ad opus aliquod exstitere. tu ergo ad quid? numquid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusque rationem habet; tam finem

ANNOTATIONES.

Democritum & Epicurum, *frustrà quereris*: frustrà autem facere aliquid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 12. §. 12, 24.

§. 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθνῆσκον ἢ πάσχει] Lucretius *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec quidquam in barathrum, nec tartara decidit ima.

Pythagoras apud Naſonem *Metam. l.* 15.

Non perit ex tanto quidquam, mihi credite, mundo,
Sed variat, mutatque vices: nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; morique
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.* 4, & 8.

Quo dedit, illa capit, neque dispendo facit balum.

Pacuvius *Chryſe*, de Æthere;

— omnia ut animet, formet, augeat, alat, creet,
Sepelit, recipiatque in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.* 4.

Scilicet hæc rediit deinde, ac reſoluta reſurgit
Omnia; nec morte eſſe locum: ſed viva volare
Sideris in numerum, atque alto ſuccedere cœlo.

Ubi Servius: *Diſſolvi cuncta & redire rurſus in originem ſuam. nec mortis. id eſt, perditionis locum eſſe. nihil eſt enim, quod penitus funditus poſſit, cùm ſit τὸ κεῖν. id eſt enim, in quod redeunt univerſa reſoluta. res autem hæc qua mors vocatur, non eſt mors; quippe qa nihil perire faciat; ſed reſolutio.* Et Macrobius *in ſomn. l.* 2. *c.* 12. *Conſtat ſecundum vera rationis aſſertionem, quæ nec Virgilius ignoravit, nihil intra mundum penitus perire, ſed eorum qa interire videntur, ſolam mutari ſpeciem: & illud in originem ſuam, atque in ipſa elementa reverti, quod cœle, quale fuit, eſſe deſierit.* Seneca *Ep.* 36. *Cogita nihil eorum, qa ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox proceſſura ſunt, recondunturi, conſumi. deſinunt iſta, non pereunt.* & mox: *Obſerva orbem rerum in ſe revolventium: videbis in hoc mundo nihil extingui, ſed citatius deſcendere ac reſurgere. aſtra abeunt; ſed alter annus illum addunt: hyems cecidit; referent illam ſua menſes: ſolem non obruit, ſed ipſum flatus diei abigit. ſtellarum iſte decurſus, quicquid præterierit, repetit. pars cœli levatur aſſidui, pars mergitur.* Et *quæſt. nat. l.* 3. *c.* 9. *Nihil deficit, quod in ſe redit.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dignius perdere, qua quicquid ubi avellitur, ad illam redit: nec perire quicquam potest, quod quò excidat non habet, ſed eidem revolvitur, unde diſcedit.* Tatianus denique *adv. Græc. pag.* 146. Ὥσπερ γὰρ ἐκ ὧν, οὕτω δὲ γενόμεθα, τὸν αὐτὸν ἐκ ἐγλοιπόμεν, μόνοι δὲ ὁ ὑποκείμενος τῇ ποιμαντικῇ ὕλῃ ὑπῆρχεν. γεγονὼς δὲ, ἐ μὴ πάλαι, διὰ τὸς γενέσεις, τὸ αἰῶνι πεπίστευκα, τὸν αἰῶνα τρέπει, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ διαστήματος μενεῖ ὤν, αὖθις τε μενεῖ· ἀφανισθ., ἵνα μὴ πάλαι γεγονὼς, νῦν γεγονὼς. καὶ πῶς ἐξαφανίσθη τῶν τὸ σωμάτων, ἐξελυσθέντων τῶν ὅλων, ἐ πέπεισθ· συχέχυται. καὶ ἐ πολλαχῶς, καὶ ἐ διαλύσεως ἐαθεστηκυῖα τῶν ὅλων διαγωνιᾷ, ταμείοις ἐκατόμμυρα κλειδὶ δεσπόζει. *Quemadmodum ſicut ignorabam qui eſſem antequam naſcerer, cum nullius adhuc eſſem: ſolum mihi ex ſubjecta materia carnuli exſtitiſſem, deinde genitus qui olim non eram, ipſa generationes offenſus mea fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non eſſe redacturus, atque iterum conſpectum oculis demo exiſtam. Quemadmodum enim ero tota incendio conſummator, materiam tamen evaporatam mundo excipit: quinquies ave ut flavus ave mors quas abeſſicam, ave a ferus delanare, condor tamen in penu prudentiæ domum.* quæ verba perperam diſtincta peſſime accipit. vide *l.* 4. §. 4. §. 23, 46. & *l.* 5. §. 4. & *infra* §. 50.

Διαλύεται οὖν τὰ ἴδια] Lucretius *l.* 1.

Hoc accedit, ait quæque in ſua corpora rurſum
Diſſolvat natura, neque ad nihilum interemas res.

Seneca *Ep.* 71. *Quicquid eſt, non cum nec peribit, ſed diſſolvetur, nobis ſolvi, perire eſt. proximus enim noſtrorum; ad alterum non proficiſci meus habet.* vide *l.* 9. §. 33.

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει] Naſo *Met. l.* 15.

— omnia fluunt
Ex ipſa, & in ipſa cadunt. reſolutaque tellus
In liquidas rarefacta aquas: tenuatur in auram,
Atraque humor habet: denique quoque pondere rurſus
In ſuperas aër tenuatus emicat oras.
Inde retro redeunt: idemque retexitur ordo.
Ignea enim denſum diſſultans in aëra tranſit;
Hinc in aquas: tellus glomerata cogitur undâ.

Vide *l.* 4. §. 40.

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, ὡς τὸ ἔργον γέγονα] Ita Baſilienſis. ex Lugdunenſi ἐρεῖ ὡς τὸ ἔργον γέγονα. *perpè dicere cupio res cæteſti factus eſt* Xylander. *de ſe dicet, ſolemque gratulB factus ſum* Caſaubonus. quid ſi legas, καὶ ὁ ἥλιος ἔφη ὡς τὸ γέγονα. *etiam ſol atque alicunde res gratiâ extruet.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera animata, quæ animata eſſe putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. §. 35. & *l.* 12. §. 28 Ità & ſapientes Ægypti, Θεοὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *ſolem & lunam deos eſſe.* Lactius *proem.* & Pythagoras, Ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, εἶναι θεούς. *Solem & lunam & reliqua ſidera deos eſſe.* Idem *l.* 8. De ſole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.* 1. Αἰδοῦς, θεῶν μάστορες; ἔργον δὲ μαστρεῦσι, ἥλιον ἐλίῳ. οὐ γὰρ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαστρεῦσιν. εἶμαι αὐτῷ μάστορες. γῆ ὅλη παστοφορέουσα μάστις. σελήνης ὁ ὑδαλοῖσιν ἔργον, ὑδατοφύλαξ μαστρεία. *Ut lapides etiam ſint deorum teſtes. Opera teſtimonium perhibere debent ut ſolis. Nox & dies de eo teſtantur. Quatuor anni differentiæ teſtimonium ei ferunt. Terra univerſa fructum producens teſtis eſt. Luna cornibus ſuis, cœleſte teſtimonium.* Imò teſtimonium perhibent ipſa omnia ſolis conditori, non ſoli. vide *Pſal.* 8. *v.* 1, 3. & *Pſal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Pſal.* 74. *v.* 16, 17. & *Pſal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, ſi operæ pretium id videbitur. *de ſole* Apoſtatæ impii Juliani Imperatoris *matronum* amore dignum. Plato in *Cratylo*, a Theodoreto adductus *therapeut. l.* 3. *tom.* 4. *pag.* 507. *A.* Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οὐ περὶ τὸν Ἕλλαδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, ὅσπερ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα ἀδιάλειπτον καὶ θέοντα, ἀπὸ τούτου τῆς φύσεως, τοῦτ' τὸν θεῖον, θεοὺς αὐτοὺς ὀνομάσαι. *Videntur nobis Græcis primis mortalibus deos hos ſoles conſuliſſe, quos hodie barbarorum permultis, ſolem videlicet, & lunam, terram, ſtellas & cœlum. Hæc igitur curſu quodam contra cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.* 16. *A.* Οἱ μὲν γὰρ ἐνθάδε ἀμφὶ τὸν ἥλιον θεὸν ἀπατεώνες, καὶ ἄλλοι μέντοι πεπλανημένοι, τῶν ἀστέρων τοὺς πανόπτας ἐνθεάζουσι, ἐνθουσιῶντο τε, καὶ ἐξίστανται, θεοὺς ἐν τοῦ Διὸς ἀποκαλοῦντες τοὺς ἀστέρας. καὶ σφαιρικωτέρων ὕλαιν, ὡς Ἐπίκ. καὶ σελήνην, ὃν Φαέθοντα, &c. *Alii enim ſtatum in cœlo contemplando decepti, & ſole vaſtos errabundi, motus aſtrorum contemplantes, admirati ſunt; aſtra deos (nempe Dios ἀπὸ τοῦ Διὸς, hoc eſt, à curſu) nominantes, & ſolem adoraverunt, ac lunæ i & lunam, ac Plutonem.* &c.

Τὸ δὲ περὶ τῆς, τοῦ ἀνθρώπου.] vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 9. §. 9.

§. 20. Ἡ φύσις ἰσέχασεν ἑκάστου] *naturæ ſuorum ſerum habet in rem commodiſſimo ſitu* Caſaubonus. ut ἰσχάζωσθαι hic ſit collimare. ex Xylandro *conſilium inire*. ad Marci mentem propius, *rationem habet*. hoc eſt enim ἰσχάζεσθαι Marco illic: ut *l.* 1. §. 9. τὸ ἰσχαστικὸν τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *c.* 5. *Univerſa Deus diſpoſuendo præfecit, & præfecendo diſpoſuit.* Cyprianus *Epiſt.* 5. ubi Dominus Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. lavdâſſet, nec paſſerculum quidem, qi aſſario dimidio venaret, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cum Chriſtus nec unumus fieri ſine voluntate Dei dicat; exiſtimat aliqui & ſummus & magnus, aut non ſcientes, aut non permittente, in Eccleſia Dei fieri?* Trithemius *ad Coſm. quæſt.* 8. *Magnus divinæ providentiæ commendator, qui non ſolum hominum curam habet, ſed avium quoque minutarum.* Hieronymus quidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sunt in hominibus etiam per ſingulos Dei curæ providentia; ſic in cæteris animalibus generaliter quidem diſpoſitionem & ordinem curſumque rerum conſiliquere poſſumus. v. g. quomodo noſcamus piſcium multitudo & tritus in aqui, quomodo reptilia & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis? Cæterum abſurdum eſt ad hoc Deo dedicare majeſtatem, ut ſciat per minutiora ſingula quæ ma-*

ſcim-

finem, càm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel sursum missæ boni, vel descendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel consistenti boni, vel subsidenti mali? de lucerna idem dictum sit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inspice, qale sit, ubi senuerit; qale sit, ubi morbidum fuerit; qale sit, spiritum ubi efflaverit. brevis avtem est vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ istius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter se consentiunt, neqe qisqam sibi. deniqe terra omnis punĉti instar habet.

§. 22. Animum adverte præsenti vel decreto, vel

π ἴλασιν τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς π, καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβαίλλων τὰ σφαῖρα. • ἢ ἂν ἀρεθὲν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἐπιπολῆς; ἢ ἀρεθὲν τῇ συμφόλυζι συνεχόμ, ἢ κακὸν διαλυθέντι; τὸ ὄρειτα ἢ καὶ ὅλως λύχνε.

§. 21. * Ἔκστρεψον, καὶ θεάσαι οἷόν ἐστι, γηρᾶσαν ἢ ἄωρον γένεσθαι, σαπρὸν ἢ, * πεπτωκὸς, b βεβρυχῶτα ἢ καὶ ὑποπιπτῶντα καὶ ὑπανίσαντα. c πρόσεχε ἢ καὶ μνημονεύων, καὶ ἃ μνημονεύομεν. πρόσεχε ἢ καὶ d ἵνα γυνὴ τέτυπται ἔ κλιμακ. καὶ d ὅλη ἐστὶν ἡ πάντες συμφωνῶσι, καὶ e ὑδὲ αὐτὸς πείσεται. καὶ f ὅλη ἢ ἡ γῆ σημεῖ.

§. 22. g Πρόσεχε h τῷ ὑπολαμβάνειν, ἢ τὸ δόγμα, ἢ

a L. 7. §. 33. l. 9. §. 17. l. 10. §. 1. l. 12. §. 33. 36.
* Ἐκστρέψον Lug. Στρέψον Annot. l. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 11. §. 17.
* πάντε, καὶ
b L. 9. §. 2.
c L. 9. §. 10. l. 7. §. 6. l. 10.
d L. 5. §. 10. l. 6. §. 36.
e L. 4. §. 3.
f l. 11. §. 18.
g L. 4. §. 32.
h L. 5. §. 10.

ANNOTATIONES.

scantur culices, gotve morsentur; qa cimicum & pulicum, & muscarum sit ea terra multitudo; qanti pisces in aqa marent; & qa de microcribus majorum prada cedere debeant. Non sinunt tam sæpe adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad vana detrahimus, in nos ipsos superosi simus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam esse dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (sapientia divina) *a fine ad finem: hoc est, a maximo angelo usqe ad minimum vermiculum: ab ortu creaturæ usqe ad finem destinatum à creatore, sive qm quem urget natura, sive qm accelerat causa, sive qm comodat gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout valet, potenti præordinat providentia. Attingit avtem, non quidem mobili discursione, vel subjecta creatura qasi officiali administratore, sed substantiali quadam & absqe præjuncti fortitudine, qâ utiqe universa potentissime movet, ordinat, administrat.* Adjici poterat qod de capillis numeratis Christus Matth. cap. 10. v. 30. de folio ab arbore cadente Bernardus *cant. solm. 6, & 99.* Trithemius *libr. supra.* vide *ad l. 7. §. 31.* Seneca *qæst. natur. l. 3. c. 29. Deus animus est mundus, sive corpus; universâ gubernante, ut arborem, ut fata, ab unitio ejus usqe ad extremum, qcqid facere, qcqid pati debeat, inclusum est, ut ex semine omnia futura certo hominum comprehensa est, totius eorum corporis & sequentis ætatis in parvo oculoqe intumentia sunt. Sic ergo mundus, non minus solum & lunam & cætera sidera, & omnia eorum ortus, quàm qibus mutuantur terrena, continuit.*

Τῶς ἀπολήξεως] Fusius apud M. Senecam, *Strabon. 2. Statuta nascentibus an finem vitæ dies sit. Habebit qisqe qantum ille dies primus ostruxit.* L. Seneca *ad Marc. c. 20.* sic *lib. 6. §. 49.* Ἀφόρισαι. *Assignatum est tibi. & l. 12. §. 23.* Ὅρος διδοῦ. *Terminum assignat.* vide *l. 2. §. 4.*

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὰ σφαῖρα] Sejungunt ista à superioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Casavbonus. mihi continuanda prorsùs videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud se habet, non tantum qomodo motus ille ineatur, sed qà feratur, & qo loco terminetur; sive qa permoti pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura constitutum init, non de ortu tantum, sed de obitu etiam, ac progressu cujusqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorsùs abhorrenti, sensu, *Capter. prolog.*

Enumero Deus qasi pilas homines habet.

Τί δὲ ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l. 4. §. 48.* & *l. 7. §. 24.*

Τῇ νομφίλωγι] Nmum est proverbium, *Homo bulla.* qod Varro retulit, *præfat. in libr. de re rust.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag. 355.* Ἔδηλον γὰρ ὅτι σὺ εἶναι ἡμῖν ἐοικὸς μὲν ἄνθρωπος, ἢ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ὥδε γοῦν πομφολύγας τὸ ὕδατι ἰδώσαν, ὑπὸ μικρῶ τινι πνεύματος ἀναταραχθείσας ἀνεμίνας; καὶ φυσαλίδος λίγον. ὀλίγον ἀναγκάσεται ὁ ἀφρὸς; ὁμοίων τούτω καὶ μὰ νῦν μεγάλ εἶσι, καὶ αὐτίκα ἐφανήσονται ἀφανίζόμεναι, καὶ ἄ ἴσως ἀλλοι ἀνθρωποι, οἱ μὲν μοζοι, οἱ δὲ ὀλάβιοι. καὶ οἱ μὲν ἀλιγοχρόνιοι ἴσχυσι τὴν αὐθαιρετον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἀρα τῷ ξυνῶνι ἐπιπόνετο. *Vide igitur dicere tibi, tantum assimiles homines mihi videantur eorum qe vitæ omnes. Videsne aliqanda bullas illas, turvente cum spreto scaturiente exsurgentes: flatusque dico numeros eo qbus figuma cogitur? Illarum igitur alia qidem parva sunt, qa protinus rupta evanescunt: alia vero diutius durant, subqe adjunctis aliis vehementer intumescunt, ac eo maximum tumorem attollunt: ac tandem aliqando illa etiam prorsus rupta dissolventur. Neqe enim secus fieri potest. Hæc ubi hominum vita. Singuli flatu exsurgunt, hi majores, illi minores, atqe alio momentaneam mox qe deficientem substantiam habent: alii simul atqe constituti sunt, desistunt. Itaqe omnes rumpi necesse est.*

Ἔστι λύχνου] Seneca *Epist. 41. Rogo, non flabellis summum dicas, si qis exstinctæ lucernæ pensis esse cum extincta est, qam antequam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur. utrumqe verò alta securitas est. qid refert utrùm non incipias, an desinas? utrumqe res hoc est effectus, non esse.*

§. 21. Ἔκστρεψον] Ἔστρεψον Lugdunensis editio. unde *annotator* Στρέψον. *converte te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipse se convertat qis; sed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertas*, ayt *circumvertas*, ut Casavbonus, càm *invertas*, qo naturam ejus penitiùs introspiciat & perspectam habeat. Aristophanes.

Ἔκστρεψον ἀς τάχιστα τὸν σαυτῦ τρόπον.
Invertе quàm celerrimè mores tuos.

Ubi Schol. Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν βυρσοδεψῶν ἐκλήθη καὶ ἐκστρέφειν. ἐστρεψεν δὲ ἐκεῖνος, τὰ ἀλλαξαι τὰ πρὸς τὸ ἔσω μέρος. ἐξω. *Dictum hoc per translationem ducum à sordidis rebus, qa invertuntur. Nam invertere ipsorum significat mutare vestes illam partem qa est intus, ita ut pars exterior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l. 3. §. 11.* Verùm ibi de re qavis, illic de corpore humano, ipsoqe cumprimis cujusqe proprio agere videtur. Boethius *consol. l. 3. c. 8. Quid si, ut Aristoteles ait, Lynceus oculis hominum inveniatur, ut eorum vasa obstantia penetraret, nonne intrespectis vasculis, illud Alcibiadis superficie tenus pulcerrimum corpus, turpissimum videretur? ergitur te pulcrum videri non tua natura, sed oculorum spectantium vitia confirmatus. qi mentirum, si interiora intuere valerent, aliter plane censerent.* Allusit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. agat. & terrestr. pag. 977. B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἀλλόκα, ἐνίοις ἐπιμένει. στόμα γὰρ ἐν ἐνίοις καὶ ὑγρότητα μεταβάλλει τὸ σῶμα καὶ σχῆμα, οὐκ, τῶν ἴντος, ἴσως γνωρίζον, ἀνεπιτήδειον τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta flatim extra vertit corporis interiora, qod ea ob robur & flexibilitatem datum est, neqe hamum cjicit.* qanqam de scolopendra idem refert avtor idem *de sera vindicta. p. 567. B.* Τῶν, ἀπάγκιστρον ἐκβιβασθὲν τὰ ἔντος ἔξω τῆς ψυχῆς, ἐλυσιτελοῦσιν παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα περιστρέφονται, ἄνωτερ οἱ θαλάττιοι σκολόπενδραι, πατασθῶσιν τὸ ἄγκιστρον, ἐπιστρέφετο ἑαυτόν. *Illos contorsum exteriora omnia foras obvertere, tenera naturam torquentes sic & flectentes, qemadmodum marina scolopendra hamo retenta se volventes convertunt.* idem vult nos mente ac cogitatione facere, càm ad corpus animum adjecerimus.

Περιῤῥέοντα] vitiosum videtur. forsan ἀποπτῶντα fuerat. ut *l. 9. c. 2. ἀποπτῶντα.* corpus, inqit, consideta, qale sit, vel morbo languidum, vel senectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχῶδες δὲ καὶ ὁ ἀνασπῶν] Annotator Lugdunensis qo codice usus, nescio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἀνασπῶν, &c. sed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox est. Certè si qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος· βραχῶδες δὲ καὶ ὁ ἀνασπῶν, &c. vide *l. 4. §. 16, & 33.* & *lib. 7. §. 5.*

Ἔο γνωίᾳ] vide *l. 3. §. 10.* & *l. 4. §. 3.*

Ἢ γῆ σαγμή] vide *l. 4. §. 3.*

§. 22. Πρόσεχε] Potest hanc periochen non uno modo intelligi. Potest enim sumi qasi moneat Marcus, qodnam debeant esse τῆς προσοχῆς sive *intuitûs*, ut *l. 4. §. 26.* loquitur, i. e. *cogitationis* subjectum: idqe qotuplex esse velit: Numirum vel subjectæ rei cujusqe materiam, ne pluris eam qis quàm par est faciat; (vide *l. 5. §. 10.*) vel dogma ac decretum suum, ut sit rationi rectæ consentaneum. (vide *l. 7. §. 2.* & *supra §. 1.*) vel actionem suam, ut utrique illi respondeat. (vide *l. 6. §. 22.*) vel vocabuli significationem: ubi diligentem attendere oportebit. (vide *l. 7. §. 4.* & *l. 10. §. 8.*) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abiceda Casavbonus. Verum paulò & in aliam, qàm mox dictarum, mentem sumi. Lugdunensis Editor ad tria membra restringit, dum τῷ ὑπολαμβάνειν δόγματι conjungit, vertitqe *subjecta opinioni.* de distinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑπολαμβάνειν non præfixit. Verum eo qid sibi vult *aptato subjecto?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende, præstato, aut decreto, aut actioni, aut significato.* Τὸ ὑπολαμβανόμενον, *præsens, qod adest.* Polybius *l. 3. c. 31.* Πῶς δ' οὐ ἐοἰκασιν τοῖς ὑ-

* L.7.§.4. ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ συμπαθεῖν. a δίκαιος
l.10.§.2. πάντα πάσχεις. b μᾶλλον ἢ ἧττον ἀρκεῖς ἄνευ
b L.4.§.17. χειάδος, ἢ σίμικρον ὄντι.
c L.10.§.6.
d L.2.§.17. §. 23. Περίστα τι; c περίστα ἐπ' ἀνθρώπων
e L.6.§.36. ἀνωφελῆ ἀναφέρων. συμβαίνῃ τί μοι; d δίχομαι,
f L.5.§.10. ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἀναφέρων, ἐ e τὰλλα πάντα κεχρῆ, ἀφ'
Inf.§.37.l.9.§.14. ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμερίζῃ).
g L.4.§.31.
33.50. Inf. §. 24. Ὀπῶν σε φαίνῃ) τὸ λάδωμι; ἔλαιον,
§.31.37.l.9. ἰδρὼς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδης, πάντα σκχαντά,
§.30.l.10.§. 27.34. f πάντη πᾶν μέρος ξ βίε, ᾗ πᾶν ὑποκείμενον,
h Inf.§.37.
* A.C.A.C.sine n.t.r. Sal. §. 25. g Λύκιλλα Οὖηρον. οὕτω Λύκιλλα.
i L.4.§.48. Σίκυνδα Μάξιμον. οὕτω Σίκυνδα. Ἐπιτύγχανος. * Φαυστῖναν Ἀν-
l.10.§.31. τωνῖνος. ὕπτι Ἀντωνῖνος. πιαδὴν πάντα. Κέ-
* Χάραξ Lug. Ἰέραξ f. λερ Ἀδριανὸν. οὕπτι Κέλερ. h εἰ ἦ δεδμηὸς σοῦτοι,
k L.9.§.29. ἢ προγνωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι, πῦ; οἷον, δεδμηὸς
μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς,

facto, vel dicto. merito hæc pateris, qi bonus mavis cras fieri, quàm esse hodie.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémque rerum omnium, à qo, quæcunque fiunt, ordine præstituto derivantur.

§. 24. Ipsum lavari qale qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars quævis, & materia subjecta qælibet.

§. 25. Lucilla Verum exulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Faustinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Ev-

ANNOTATIONES.

τυπωμένου, τοῦ βεβαιότητος τὸν ἀντῦ τρεπόμενον, καὶ διαφυλάξαντος τὸν ἰδίωτικὸν, παρεξόντος δικαίως, οἷ μηδὲν αἰδῶν τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἑαυτὸν ὑποκρίσεως. Quemodo dicunt si rebus præsentibus acquiescas, alios impulerit, ut quam ipse formam Reipublicæ probat, eam affirmare velimus, neque solutorem flatum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex aure gestus, quod singulos in memoriam revocet. qi præsentibus acquiescit. τὸ ὑποκείμενον τοῖς προγεγονόσι opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Διὸ δὲ περὶ τὰς ὑποκρίσεις παιρὸς τὰς πράξεις διαρῶν. *Sunt res extemporibus præsentibus perpendendæ. sic l. 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. præsentia cuncta. & lib. 10. §. 18.* Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium momentaque.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decorum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l. 2. §. 5. & l. 3. §. 12. & l. 6. §. 32. & l. 9. §. 6.*

A

Δυσὶν τοῖν ἀνάγκαις] separat ista a præcedentibus Mericus Casaubonus. possint tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa patеris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animique suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l. 9. §. 25. & l. 12. §. 1.*

Μᾶλλον δὲ ἧττον] Haud integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [ἢ τι] μᾶλλον δὲ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infringitis differi. Legi possunt tamen & ἐφελοῦμαι τοῦτο, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die melior fieri, quam hodie esse?* vide *l. 2. §. 4.* Persius *Sat. 5.*

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Quid? qasi magnum
Nempe diem donat. Sed cum lux altera venit,
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit ultra.

Naso *remed. l. 1.*

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minus aptus erit.

Nam qod sequitur,

Ducimus assidue, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in meliùs; qod Casaubonus *ex Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ sibi codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ molliora ac dulciora usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr. Qod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est, cras non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem fusius Epictetus *Dissert. l. 4. c. 14.* Ὅτι πρὸ τῶν ὀμμάτων ἀμαρτάδι, αἷς πάλλα χρῆσι ἀνάγκη τοι τὰ πράγματα ἴχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατοι, ἴδ' τῦ μὴ προσίχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἴδος τῦ ἀναβαλλεσθαι τὰ προσῆκε, ἕως δ' ἂς ἄλλοι καὶ ἄλλοι χρόνοι ἀνατθῶ, (ita Casaubonus restituit qod *ἀνατοι* legebatur) ἀναπεπλήρωται τὸ ἀορίτε, τὸ ἐνεχομενῶν. οἱ μὲν δὲ λοιποὶ ἀλλὰ τὸ ἀναπλήρωσι ἴφη, ἢ σωστικὸς ἀνάγκαν ἀοτῆς ἔχι λοιπελλαίρα. οἱ δ' οἱ λοιπελλοὶ, τί ἀχὶ δυνατὸ τὸν προσοχὸν φυλάσσειν; *Propter hodiernum delectum necessaria res tuas in posterum etiam pejus habeturas. At præsentem quidem gravissima consuetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consuetudo differendæ attentionis. Et sic subinde ex alius atque alius temporis differetur prosperitas, deqatur, nascetur obedientia. Qod si res alicujus procrastinatio est utilis, eam rem omnino prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conferas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus fuit, & ad ea forsan respexit etiam, qæ in fine dissertationum illius Epicteti disceptat. Νῦν δ' ὅτου οὐκ ἔστι, εἶτ' ἄνευ προσοχῆς. Ἴσθ' ὅτι τῶν λόγων, σύμερον ἴσυμεν ἀκούοντες, ἄκαιρος, ναυτικὸς, ἐν' ἄλλοις ἴσης τὸ λυπῶν με. ὀργισθησόμεθ σύμερον. Φθονῶν. βλέπε ὅτα καὶ σεαυτῷ ταὐτὸ ποιήσεις. ἀλλ' οἷς ἀυχὶ καλῶς ἴχω. πῶς οὖν ἐγὼ ἔτι, σύμερον; οἷ

B

ἄυριον συμφέρει, πολὺ μᾶλλον σύμερον, ἴσα καὶ ἄυριον ὀνησῆς, καὶ μὴ πάλιν ἀπαθὴς οἷς τὸ ὑρίτον. Si vero dixeris, cras animadvertam, sisne illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; pœnes alios erit me dolore afficere, nisi ego hodie, novedebo. Vide quanta mala ipse tibi malegeras. At cras bene erit. Quare præstantius est hodie? Si cras conducit, multo magis hodie, ut & cras possis, nec in tertium diem rejicias. Joannes Chrysostomus *de statuis Orat. 19.* Μᾶλλον λέγω, ὅτι καὶ μικρὸν, μηδὲ οἷς τὸν ἄυριον ἀναβαλλόμενος. ὁ γὰρ ἄυριον ἰδόντος λαμπρὸν τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parum: neque differ in crastinum, crastinum enim multo modo opus perficet.* vide ad *l. 5. §. 4. 6.*

C

§. 25. Ἕως ἀνθρώπων ἐφικτόν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐυεργετικὸν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ οὐδὲν καλὸν ἔργον τοῦτο μέγα εἶναι δύναιτ' ἄν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἕνα μόνον διαθέηται. *Nihil enim recte & ex virtute gestum potest esse magnum, quando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep. 1. ad Cor. c. 10. n. 3. Orat. 25. Edit. Commel. p. 543.*

D

Δίχομαι, ἐπὶ τὰς θεὰς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunque ipsis obtigerint, universa. Joh. *c. 1. v. 21. Psal. 38. v. 39, 40. & Psal. 44. v. 1, 8.* vide *l. 12. §. 36.*

Ἀφ' ἧς πάντα] Ita *ad Cor. Ep. 2. c. 5. v. 18. Omnia à Deo sunt.* vide & *Thren. c. 3. v. 37, 38.* & Marcum *l. 2. §. 3.* & *l. 4. §. 23, 33.* & *infra §. 27.*

E

§. 24. Ὀπῶν σε φαίνῃ] vilitatem rerum humanarum externarumque omnium, de materia, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l. 5. §. 10.* & *l. 6. §. 13.* & *l. 9. §. 14.*) Illa siqidem, ταῦτα πᾶν μέρος τῦ βίε, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malum ad priora de *luxuria*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casaubono referre, qàm perinchæ tenenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist. 107. Eadem vita conducto est, qa balneis.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad §. 43.*

F

§. 25. Λύκιλλα Οὖηρον. οὕτω Λύκιλλα] Rectè distinxit ista, prius confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inqit, *Verum exulat, post & ipsa fatis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξωτεγκε & ἐξωτεγθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eademqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σίκυνδα Μάξιμον] de qo *l. 1. §. 15.*

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis ille *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is superviverit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimus* tamen ut Adriano superstitis mentio fit rursùs, *infra §. 37.*

Φαυστῖναν Ἀντωνῖνος] Salmasius. *Annia Faustina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανὸν] *Caninium Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius audiérant. Capitolinus *Mar. & Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam tradi. Nam qòd Mavricius in *Dissert. Critic.* qam Harpocrationi a se edito attexuit, *Caninium* & *Celerem*, qali duos, recenset, qorum Marcus Caninius alter fit dictus, nemunem (puto) *συμψυφον* habet. post illa verò, οὗτος Κέλερ, subjungi potuisse item Salmasius *τοιῦτος τοῦτος* qod suo loco motum fuerat.

Δημήτριος] *scribere* Xylander, sed & Casaubonus qi tamen de ingenii acumine expoluerat, aptius *l. 5. §. 5.* vide *ibi adnotata.* & *ad l. 6. §. 44.*

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἱέραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia.* vel Χάραξ etiam, liqidem *Charax* Pluiosophus Pergamenus Sydæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Pedotriam*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & si qis alius ejusmodi. omnia caduca sunt, & jam olim morte sepulta sunt. alii nec brevem sui memoriam sunt consecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui dissipatum iri, avt extinctum spiritum, avt migraturum, atqe alibi iri dispositum

§. 26. Homini volupe est, qæ hominis propria sunt, facere. proprium avtem est hominis, contribuli suo benevolum esse, sensuum motus insuper habere, visa probabilia discernere, universi naturam, eáqe qæ secundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones singuli qiqe tres habent; unam, ad cavssam ambientem, alteram, ad cavssam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuscum in hac vita versatur.

§. 28. Dolor avt est corpori malum. qod si sit, corpus id censeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores serenitatem suam tranqillitatémqe servare, nec opinari malum esse. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & averſatio intus est; qo mali nihil ascendit.

§. 29. Imaginationes dele; sæpe tecum sic loqendo, In potestate mea nunc sinum est, ut nulla in hac anima exsistat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: sed ut omnibus qalia reapse sint perspectis, pro exsistimatione sua singulis utar. memento potestatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in senatu, & apud qemlibet privatim, curæ sit modestè potiùs qàm diserté loqi. sano verò

Ε Εὐδαίμων, ἢ ἄ τις πιστῷ. [b] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔστι μὲν ἃ καὶ ἐπ' ὀλίγον μνημονεύθησεται. αἱ δὲ καὶ μύθοις μεταβαλοῦσιν. αἱ δὲ καὶ ἤδη ἐκ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεῖ σε ἢ ὅπως σκεδασθῆναι τὸ συγκεκραμένον σε, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνεῦμα, ἢ μετοικῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ κατοχῆναι.

§. 26. [d] Εὐφροσύνη ἀνθρώπῳ *, ποιεῖν [e] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] ἔυνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ ὑποτέρησις τῶν ἀναισθήτων κινήσεων, [h] διάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, καὶ θεωρία τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [h] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περιέχον. ἡ δὲ πρὸς τὸν θεὸν αἰτίαν, [i] ἀφ' ἧς συμβαίνει πάντα πᾶσι. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ πόνος ἢ τοῦ σώματος κακόν, [n] ἀκλινὲς διαφαινέσθω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ' [o] ἐξεστι αὐτῇ τὸν ἴδιον [p] ἀθορύβως καὶ [q] γαληνίως διαφυλάσσειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν αὐτὴ κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [s] ἔνδον, καὶ οὐδὲν κακὸν ἔσω ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ὄρεξις, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὑπὸ ἐστιν, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν. μέμνησο τούτης [a] τῆς ἐξουσίας παρὰ φύσιν.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάντ' ἰδιώτην κοσμίως, [b] μὴ περιέργως [c] ὑγιῆ

a L.4.§. 35.47.l.9.§. 14.
b L.5.§.33.
c L.7.§.32.
d L.6.§.7.l. 7.§.13.
* -πω. f.
e L.5.§.15, 16.
f L.4.§.17. l.7.§.22.l. 11.§.1.l.12. §.30.
g L.5§.26.
h Sup.§.7.l. 5.§.36.l.6. §.3.
i L.7.§.47. 48.
k L.1.§.12. l.2.§.3. 17.
m L.11.§. 18.l.12.§. 26.
n L.7.§.16. 33.
o L.5.§. 2. 28.l.7.§.62.
p L.2.§.4.
q L.7.§.28.
r Inf.§.47. 48.
s L.7.§.59.
t Inf.§. 41. 48.
v L.7.§.29.
x L.7.§.5. 54.Sup.§.3.
y L.3.§.11. Sup.§.12.
z L.3.§.12. l.12.§.18. 37.
a L.5.§.5.
b L.3.§.5.
c L.4.§.51.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophrasti avditorem; de qo Laertius *l.* 5. Syidas, Marcus ipse *lib.* 9. §. 29. qanqam potest etiam *Demetrius* Byzantius Peripatericus, cujus & Laertius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exsistimem designatum, qia inter homines acuminis & subtilitatis laude insignes hic à Marco profertur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero habere potest, disputator subtilis, orator parùm vehemens, sed dulcis, ut Theophrasti discipulum pessè agnoscere.* Itaqe de eodem idem in *Brvto* §. 37. *delectabat magis Athenienses qàm inflammabat, & suavis malvit videri qàm gravis; sed suaviate eâ qâ perfvnderet animos, non qâ perfringeret.* Eandemqe illi svavitatis laudem tribuit in *oratore* §. 92.

'Εὐδαίμων] *Eudamon* inter Astrologos celebriores recensetur à Vitruvio *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æmarus Rasconetus *Eudemon* legendum credebat. Turnebus *advers. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

'Ονὸ' ἐπ' ὀλίγον μνημονεύθησε] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἴσως ευκδεσθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπῳ] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Lætetur ergò homini facere qa sunt hominis*: verùm lætitia est homini Christiano, facere qæ sunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Psal.* 112. *v.* 1. Esaias *c.* 53. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ sunt hominis, qa homini, ad creatoris imaginem condìi, equiéenqe legi conformi, eadem sunt iisdem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἴσως] Lætitia, inqit, homini & voluptas esse debet facere qæ officii sunt sui. Nihil avtem magis humani est officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe lato animo latentique faciendum est. Naso *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens hominis est hominem servare voluptas.

& vera *beneficiendi cupido utilitates velmqit, ipso beneficiendo opere lætissima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἀντιδόξασις τῶν ἀπὸ τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum sententia Laertius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone*. Γεγενῆσθαι δὲ τὸν φύσιν ἐπιτηδείαν τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Quippe de industria factum à natura rationale animal ad speculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γὰρ ἐπάρετον, διαφερόντως οἰκεῖον, καὶ συμπαθῆ τῶν ὁμοίων. *Qi enim vertute præditus sit, eum aptum esse ad contemplandum, & ad agendum ea qæ sunt agenda.* ità enim ex Syida legendum. Unde & illud apud Plvtarchum *de placit. Philosoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam esse,

A Ἀνθρώπου τέλειον, τῶν μὲν ἄλλων θεωρητικὸν, τῶν δὲ ἀλόγων πρακτικόν. *Virum perfectum necesse est & cognitorem rerum maximarum esse, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἀνθρωπον διατετάγμενον (ὁ Θεὸς) ἀνοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν ἀνοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξεργαστὴν αὐτῶν. *Hominem ea vitam introduxit Deus ut spectatorem tum sui, tum operum suorum: nec spectatorem duntaxat eorum, sed & explicatorem.* ἐρῶν ἐν μὲ ἀθίατος τῶτον ἀποδέικνυε. *Proinde videte ne spectaculi hujus expertes moriamini.* vide sis & qæ sequuntur lectio dignissima.

§. 27. Τρεῖς σχέσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

B Περιεκτικὸν περιεκόμενον] corpus *ambiens* te, sive amictûs instar circumjectum tibi, cingénsqe te. vide *l.* 10. §. 1. sed & *ibidem* §. 33. qo loco, τὸ περιεκόμενον ἀγγεῖόν, *continens vas*, vasis instar, *conceptaculum* hoc dicit, qatenus *organa* sive vasis instar zonæ est usui, qod hic τὸ ἄνοῦς περιεκόμενον, qatenus ea ab isto afficitur. de eodem, περιεκόμενον κτίδιον, *circumpellam sibi carnem. l.* 12. §. 2. & περιεκόμενον σωμάτιον, *circumdatum sibi corpusculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illustrat planè.

Ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα] vide *supra* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

§. 28. Ἀθόρυβον καὶ γαληνόν] Translatio duplex; altera à corii facie, unde ἀκαταπάιδευτος, *asperum* ferumve dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris statu, unde ἐγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranquillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epist. ad Herodot.* apud Laertium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖ postea *cap.* 83. exponit. Ità γαλήνιον καὶ ἐυδιον, *serenitatem & tranquillitatem* Epictetus *l.* 2, *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 63. Sed & de argumento isto *infra* §. 40. 47. & *supra l.* 7. §. 14, 16, 33. & *lib.* 12. §. 22.

Πάσα γὰρ ὄρεξις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἐκκλισις. *In nostra potestate est opinio, appetitus, desiderium, aversatio.*

D Οὐδὲν κακὸν ἔξω προσπίπτειν] vide *infrà* §. 43.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Ἐχρῶμαι ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà.* §. 43.

§. 30. Μὴ περιέργως ὑγιῆ λέγῳ χρῆσθαι.] *Sana oratione uti est aperte semper utendum.* Xylander, qem & Casavbonus sequitur atqi sanam orationem antqam non adhibendam, Marcus censuerit. qi τὸ ἀληθινὸν simpliciter apud omnes passim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio istic quærenda; Marci mens alta eruenda. ego malim ἀσυλίως, μὴ περιέργως. ὑγιῆ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publice in Senatv & apud unumquemque privatim, eam sermonis rationem habeas, ut non cum*

a L. 4. §. 51.
*-νῶ [ῶ] Ε
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*-σιν Lug. Am.

ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλῇ Αὐγούστῃ, γυνῇ, θυγατρὶ, γυναικὶ Ἀγρίππᾳ, ἀδελφῇ, Ἀγελίππας, συγγενεῦσι, οἰκείοις, φίλοις, Ἄρειος, Μαικήνᾳ, ἰατροῖς, θύσαι, ὅλης αὐλῆς ἱκέτης. εἶτα ὕπωθι * πὸς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου ἱκέτην, ὅσον Πομπηίων. κἀκεῖνο ᾧ τὸ ἀλιγεφόμενον τῆς μνήμης, ἴχνος. * ἴδιοι γόνοι. ἀθλογίζεσθαι, πόσα ἐκπόσθησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα δεξόχοι τὰ

apud omnes sermone utare.

§. 31. Augusti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, soror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti concessit. tum ad alia te transfer; mortémque cogita, non unius hominis, sed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, quod tumulis inscribi solet, *Ultimus hic generis sui.* dein reputa tecum, quàm anxiè egerint horum antecessores, ut successorem aliqem sibi super-

ANNOTATIONES.

disserti & eleganter, quàm modesti & decenter. Orationem verò famâ & salubri semper utaris. vide *ad l. 1. §. 7. ἀστειολογία.* & *lib. 3. §. 5. καμψίοι.* Siquidem καμψὸν περίτροπον, στρίλλον. Κάμψον, *perspicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *mirab. rab. 52.* de Callimacho Ægyptio, στρίμμος οἷον βαλίμμος, *cum disertus videri vellet.* & Etymologus. Στραμβολογία, τὸ περίτροπος λέγειν. Alioqi τρωκὸς, σοφὸς, i.e. *clarum & perspicuum* denotare, docet Svidas adductis hisce inter alia testimoniis, ex avvoribus, qorum nomina subnicet.

"Ἐστιν γὰρ οὐδὲν τρωκὲς, ἀλλ' ἀλάπαλα.
Incerta erramus, nec certa qid nervamus.

(Est ex Sophocle *Ajace*) &, τρωκτέρα ἡ ὄψις τῶν ἀκοῶν. *visus avdita clarior sive certior est.* qod Joannes Chrysostomus *in Evang. Joan. Orat. 74. p. 473. C.* Τῶν ἀκοῶν τρωκτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Sensuum certissimus est visus.* at Philo *de confus. ling. p. 340. C.* Πρὸς τὰς σαφεῖς τῶν ἀληθείας καταλῆψιν μακρὰν ὄντος ὀψεως ἀτρέμα ἄκοης. *Ad veritatis manifestam perceptionem longe minus quam visus idoneus habetur auditus.* Et post, Herodorum, Julianus *Epist. 22.* Ὅσῳ τοι ὀφθαλμῶν ἀκριβέστερα *Aures esse minus fideles quam oculos.* & τρωκὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex consequenti, qa ventate nihil clarius certiusque; hinc fit ut τρωκὸς καὶ τρανὸς etiam ἀληθὴς *verum* significet, Hesychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaste. στρίμμος etiam eodem sensu Synesius *de regno. p. 15.* Τούτου τὰ μαλακώτερα καὶ ῥήματα τοῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζοντες μᾶλλον, ὃ τοῖς ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ γλαφυρὸν περιτρόπου τι καὶ ἐργαλεῖον. *Horum mollia, nec perfectis auribus sensus, verbaque auvibus vestris multò accommodatiora sunt, quam sententia aliqa ex Philosopho deprompta, & vero, ac volubilis ore pronuntiata.* verùm pro *diserto* plerumque sumitur, eáque significatione apud Hellenistas, qi dici solent saltem, etiam simplex τρωκὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c. 10. v. 21.* Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρωκάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium disertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Esaj. *c. 35. v. 6.* καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων, & *mutus disertus erit.* Philo item *de vit. Mos. l. 1. p. 612. E.* Τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διαγγελλετο τρανοτέρᾳ φανῇ ὁσιότης. *Futura pronuntiavit salentes qávas voce disertiore.* Turnebus. Quanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum consilium dare, nè sanâ apud insanos, quales illi plerosque reputabant, oratione semper utamur: & dissimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantum, sed præcipere & probare. Etenim sic *l. 1. c. 29.* Τί οὖν; λέγειν δεῖ τοῖς πολλοῖς; ἵνα τί; ἵνα γέλωτα ὀφλῶ, τὸ αὐτὸν πεπεῖσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσλθόντα προσῇ, καὶ λέγῃ, Σύκαρον Σατορναλια ἄγωμεν, λέγομεν, ὡς ἕτοι ἀγαθὰ ταῦτα; ἀδωμεν. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπιτρεπόμεν. καὶ σε τοίνυν, ὅταν μετανοήσωμεν τινα ἢ δόξῃ, γίνωται, ὅτι παιδίον ἐστ, καὶ ἐπιτρέψου αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σκόπει λοιπὸν. *Qid ergò? docenda sunt hæc an vulgus? cur verò? an ata sanis est isti ejs hæc persuasum effe suum putris, cum nos accedant, & gestiemus dicant, bodie esse bona Saturnalia, ea negamus esse bona? negaqam, sed & ipsi una gestiemus. Et tu ergitur, cum aliqem à sententia dedicere non poteris, sinito esse puerum, eique applaudito. Qod si nolueris, caveto.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejusdem habet idem. Verum Marci mens hoc in loco videtur, sani potius, moribusque congrui sermonis, qàm nitidæ elegantisque dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Boonius qamvis sensum usumque illum τῷ περιτρόπου vocabuli illic probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham seqentem pertinere censet; qam ab illâ ordiri opinatur. qali dicat, *ut qod verum sanumque ejs docetur; avidam Augusti totam*, &c. *mori oc-cupavit.*

"Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone sano*, i.e. vero. ὑγιὴς λόγος, *verus, fincerus, simplex sermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Euripidis *Andromach.*

— ἑλκυσὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές.

i.e. ut Lucilius,

Pergula picturis, veri nihil, omnia ficta.

& τοῦδε λογου, *oratio vera laborans* apud eundem in *Pharuss.* vide *ad l. 12. §. 1.* Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (sic restituente Henrico Stephano.)

— τὸ γὰρ
Νοσοῦν τι λοιπὸν, αὐδὲν ἀχὶ τάφοισιν.
. . . . . ναον

Apud agrotum magni agere, non ejs sapientis.
νοσᾶν τι δὲ ἐστὶ, τοιοῦτον ἄπαν λέγειν, ut Euripides.

A §. 31. Αὐλῇ Αὐγούστῃ] observes nominativa ista absolutè posita.

Πρίγονοι] *posteri* Xylander. ἀπόγονοι forsan, *pronepotes.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἀρειος] *Arei* Philosophi, cujus contubernio usus est Augustus; meminit Svetonius *l. 2. c. 89.* ad qem locum Casavbonus. Augusti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi scriptores, Strabo *lib. 14.* Seneca *ad Marc. c. 4.* Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Cassius *l. 51.* Themistius *Orat. ad Jovian. 10.* & *quinqen. 17.* Julianus in *Cæsarib.* & in *Epist. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipse loca indicavi. Cæterùm qod Themistius in *quinqenn.* ait, Antoninos duos, Pium scilicet, nostrumque, Epictetum, pari modo exvisse, qò Arium Augustus, Thrasyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde constare, avi qi esse possit, nullus assequor: etiamsi Svidas etiam ad Marci principatum pertigisse scribat: qum a Neronis imperio (sub qo Epictetum non vixisse tantum, sed in existimatione magna eximinse, ex ipsius disceprationibus ab Arriano editis clarissimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipsum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res gestas scripto consignárunt, Epicteti ulla mentio compareat inter eos, qos is in honore habuerit, Philosophos: cum seduló tamen bos recenseant. Denique cur Junio Rustico tantam gratiam agnoscat, qòd Epicteti commentariorum copiam sibi fecerit, qi ab Epicteto ipso, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare sibi poterat? vide *l. 1. §. 7.* & *l. 7. §. 19.*

B Μαικήνᾳ] Mæcenatis cum Augusto familiaritas, præterqam qàm qòd Scriptores iidem commemorant, ex Marotis & Flacci scriptis etiam pueris nota est.

Θύσαι] *sacerdotes* Xylander. *aruspices* Casavbonus. *victimarii, popæ. Sotes* Æolicè φύσαι *popæ*, ut Ἄλλαι, φάλλαι *saltatrices.* Salmasius ad Solinum.

C Ὁμογενέσι] gentem sive familiam dicit; cujus dignitatem si spectemus, principes & primarias Pompejus ille magnus; de qo *l. 3. §. 3.* non urbem, de qa *l. 4. §. 48.*

Πάσῃ ἱκετηρίᾳ] vide Abrannum, qàm solicitus ageret, qod prolem successuram non haberet. *Genes. c. 15. v. 2.* Jephthem, qàm anicus, cùm babiturus non esset. *Judic. c. 11. v. 35. 37.* Menander apud Stobæum *tom. 2. tit. 75.*

Ὀδυρῶν ἐστι παντὸς μᾶλλον τῷ βίῳ,
Ἔχων ἔγημε θαλάμους τοὺς ἐμούς.
Infractis undiq miseriis ejs solicitus,
Dextra hæredem cùm non invenimus suum.

E Grotius. Et Pindarus *Olymp. 10.*

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Πεδοικὴς ὄλβιος οὐ πάτει
Πάλα ὦδυ. μάλα δὲ τοι Διὸς
μαίνον φιλέοντος νόον.
Ἔπεί τελεῖ ὁ λα-
χὼν δύνατος ἐναντὸν ἀλλότριον
Θυάτορος ευγερέτας.
— *Ut filius ex uxore patri*
Defideratus, venerit ad juventutem
Rursus jam, admodum sani cari-
simi amore animum:
Alioqi divitis sortis-
tura domorum adfcitionem alienarum,
Mortuis odiosissima sunt.

Clemens denique Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 422. A.* Ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῶν κατὰ φύσιν τελειοτέρων ἀναλίσκεται, ὅτε μὴ ἀντικαταστήσας τῇ χάρᾳ τὸν ἐκλείψαντα διάδοχον. τελειοῖ, ὁ πεποιηκὼς ἐξ αὐτοῦ τὸν ὅμοιον. καὶ μᾶλλον ἐκποδὼν καθίσταται τὸ αὐτὸ πεποιημένου ἐνιδεῖν. *Qi caret liberis, ejs ea perfectionis defectus, qa ejs secundum naturam, ut qi suum successorem ex suimet loco non substituerit. Perfectus enim est, qi ex sespe fecit simulatq; vel potius, qando illum eâdem fecisse viderit.* vide Euripidis *Jonem.*

G "Ινα διάδοχόν τινα] scilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, spondéneque sibi. Justinianus *novell. constit. 22. Præfat.* Ὁ γάμος ἵνας ἐστὶ τοῦ, ἀεὶ τῷ αὐξανόμῳ γένει δυνάμει ἀθανασίας ἐπιπροσθεῖν· ἀγωνίζεσθαι δὲ ἐν τοῖς παιδοποιίαις ἀναπείρασι τὰ γένη μένειν δυνατὰ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐπὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς νὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ita ejs bonestum, ut humano generi videatur immortalitatem artificiosè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter manere. Deo clemen-*

tiâ,

perſtitem relinqerent: cùm neceſſe tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus exiſteret. atqe hîc rurſus gentis totius mortem conſidera.

§. 32. In ſingulis actionibus vitam componere oportet; ut ſi unaqæqe quantum datur, qod ſuum eſt tulerit, in eo acqieſcas. qo minùs avtem ferat, qicqid ſuum eſt, prohibere nemo poterit. ſed exterius aliqid obſtabit? nihil qicqam, qo minùs juſtè, ſobriè, conſideratè in ea te gerus. ſed alius alicujus facultatis fortaſſis effectus impedietur. atqi dum impedimentum ipſum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo te transfers, alia ſtatim prioris vice actio emergit, qæ ad eum, de qa ſermo inſtituitur, vitæ compoſitionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè faſtuoſus fias; ſic poſſide, ut dimittere proclivis ſis.

καπλίπωσιν. εἶτα, [a] ἀνάγκη ἴσχατόν τινα γενέσθαι, πάλιν ἅδε ὅλη γένης ἀνίσται. [a] L. 4. §. 50.

§. 32. [b] Συνηθίσαι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἐκάστη τὸ ἑαυτῆς παρίσχοι ἐξ ἴσου τι, ἀρκεῖσθαι. ἐὰν δὲ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπίσχῃ; [b] L. 4. §. 2. 25, 26. L. 12. §. 35, 36. [c] L. 6. §. 2. 32. L. 4. §. 34. [d] L. 9. §. 6.

[e] ἀδὲ ἅς σε κωλύσαι δύναται. ἀλλὰ σήσταί τι ἔξωθεν; ἀδὲν ἅς γε τὸ δίκαιον καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίσως. [f] ἄλλε δέ τι ἴσως ἐνεργήσειν κωλυήσεται; ἀλλὰ [g] τῇ πρὸς ἀυτὸ τὸ κώλυμα ἐναγεσήσῃ, καὶ τῇ δοθὲν τὸ δεδόμενον ἐυγνώμονι μεταβάσῃ ἐυθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσεται, [h] ἐναρμόσουσα εἰς τὸν σύνθεσιν, περὶ ἧς ὁ λόγος. [e] L. 5. §. 20. [f] L. 5. §. 20. Ind. §. 41. L. 10. §. 12. [g] L. 4. §. 1. L. 6. §. 50. [h] Ind. §. 35.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβῶν, [k] ἐυλύτως δὲ ἀφεῖναι. [i] L. 1. §. 16. [k] L. 3. §. 5. 7. 16. L. 10. §. 14.

§. 34.

ANNOTATIONES.

tid, quantum eſt poſſibile, noſtra natura immortalitatem donave. Auguſtus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* Τὸ γὰρ εἶδος τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς τῶν θνητῶν διαφορᾶς ἐστιν. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀεὶ διαδέχῃ γινόμενον, ὥσπερ ποῖς λαμπάδων παραδίδοται. *Ut ex his, qi ex aliis aliis naſcerentur, humanum quoqe aliqo modo ſempiternum genus exiſteret. Et mortalitatem autem tantum perpetuâ ſtirpis ſucceſſione, qaſi facem aliis ſubinde aliis porrigentibus compenſare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάτων ἐν τοῖς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τάττει τὸ γαμεῖν, ὑπολαμβάνων τὸν ἀθανατίσαι τῷ γένει ἡμῶν, καὶ ἐυσεῖ διαμονὴν τοῦ θνητοῦ παῖδων μεταλαμβανόντων. *Plato matrimonium inter bona externa, adſtruens noſtro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ poſteritas poſteritatis lampadem qaſi tradens in manum cradit.* Locus qem cùm Auguſtus, tum & Clemens, in animo habuiſſe videntur; eſt Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *E.* Χρὴ τῆς ἀναγκαίας φύσεως ἀντέχεσθαι, τὸ παῖδα παῖδων καταλείποντι [—ὄντα Steph.] ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας αὐτῷ παραδίδοντα. *Oportere filiorum filios relinqendo, noſtros vadelicet in deorum miniſterio ſucceſſores, naturam aſſeqi ſempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 855. *B.* Ὃς ἂν τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τοι μετέχῃς ἀθανασίας. ὃ καὶ πάρφυκεν ἐπιθυμῖν ἔχειν πᾶς πάντων. τὸ γὰς γενέσθαι πᾶσιν, καὶ μὴ ἀπόντων πᾶσθαι τετελευτηκότα, τῷ τοιῦτο ἴσις ἐπιθυμία. γένος ὢν ἀνθρώπων ἴσι τι ξυμφυὲς τῷ πάντες χάριν. ὁ διὰ τέλους αὖτῷ ἐνίσταται καὶ ἐνιῶντα, τοῦτο τῷ τρέφῃ αὐξάνειν ἐᾷ, τῷ παῖδας παῖδων καταλειπόμενος, τοιοῦτο καὶ ἐν ὧδὶ γενέσθαι τῇ ἀθανασίας μετάληψιν. τοῦτο δὲ ἀκατορθῶ ἑαυτὸν ἐωτῷ, ἀδύνατον ὄντων. *Quod natura qadam humanum genus qodammodo immortalitatem conſequitur. Cujus rei qisqe noſtrâ ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qi non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, qod filiorum filios relinqendo omnia & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Neſas avtem eſt immortalitate ſenſum ſtoate privare.* & in *Symp. pag.* 1197. *C.* Τοῦτο τῷ τρέφῃ καὶ τὸ θνητὸν αὐξάνειν, καὶ ἀθανασίας μετέχειν, ἐν αὐτῷ ἐν. *Hoc itaqe pacto omne mortale ſervatur, & immortalitatis particeps evadit, non qia ſemper omnium idem ſit, ut divinum: ſed qia qod abeſcit & abit, novum & ſimile ſibi relinqit.* Ariſtoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Τοῦτῳ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀναπληροῖ τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν μ' δύναται, ἀλλὰ γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipſa natura hoc circuitu complet perpetuitatem rei, facere nequiens, cum negeat numero.* Ariſtides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Φυτοῖ δ' ἐν ἡμῖν γένει, κατὰ μέρος ἀθανατίσαι τὸν τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum ſimus, immortalitatem ſucceſſione per partes imitamur.* & *in Æſculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθανατίσαι πειρᾶται τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cùm eos per ſucceſſionem immortales ferat.*

A

B

C

D

E

F

Ἔσχατον τῷ ἴδιῳ γένει] Annotator Lugdunenſis vult *ἔσχατον* legi, ut ad *ἐνιλογιζωθαι* referatur. qod membrum ſuperius non claudit, ſed ordinat proximum.

Ἀνάγκη ἔσχατόν τινα γενέσθαι] Molimur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verum fruſtra ſæpenumero, inqit Marcus noſter, & Marco σώφρονι Plato θεόπνευστος. *Pſal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλη γένης θάνατος] *θάνατος* hic deleri poſtulat Annotator Lugdunenſis, ut illa, πάλιν ὧδε ὅλη γένης cum prioribus illis coniungantur. *Neceſſe eſt aliqem ultimum exiſtere rurſus ipſe totius gentis.* Editor Lugdunenſis cum ſequentibus nullo ſenſu commodis. Xylander tanqam mutilum aut alienum prorſus omiſit. Mericus Casaubonus clarſulam periocnes hujus totius facit. *Hic rurſus conſidera, genus totum mortem.* ut *ἐνιλογίζωθαι* ſuperius hic demum ſupplemur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. Κατὰ μίαν πρᾶξιν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *infrà* §. 2.

Ἀφειδῶς] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐπεργαστὸν καλοθέντα] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infrà* §. 47.

§. 33. *Ἀτύφως μὲν λαβῶν*] Ità accipere externa illa, ſive opes, ſive honores, & conſimilia a rerum omnium vertere tribuna, nè accepcia, qod plerique ſoleut, inſolescas. *Μηδὲν γὰρ, ἐν τῷ τύπῳ φυσήσῃς.* *Pro ſorte meritò habentem, qi ipſis inflatur. l.* 5. §. 23. Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt. i. c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo.* *Primus vernus, & peculiaris morbus divitarum eſt ſuperbia.* *Difficile eſt, ut ſuperbus non ſit, qi divet eſt.* Auguſtinus *ſerm. ſolemn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸ πλάσιον ἐπιζητεῖτε, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ἀπορρίψεως γενάρχην. *ſuperbiam & arrogantiam parentes, voluptates ſubminiſtrantes.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἀρίστη, ἢ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν κτῆσις. ἀφ' ἧς μεγαλοφρονῶν ὁ ἄνθρωπος, ἃ τὸ ἐστὶ πλέον μεγαλοφρονεῖ, τοῦτο δὲ ματαφρονεῖ. *Vera divitiæ ſunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo eſt, non propter deuitias ſibi placere, & magnus ſpiritus ſumere, ſed eas deſpicere.* Argumentum ſumit ad faſtum hunc ſuppremendum ab illo ipſo τῷ λαβόντι vocabulo Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid autem habes qod non receperis? qod ſi etiam acceperis, qid gloriaris qaſi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non eſt qod mea ſuſpiciamus, cumqam enim noſtra fuerint: mutuo accepimus. uſus fructus noſter eſt; cujus tempora ille arbiter numeris ſuis temperat.* Optimè Auguſtinus *Epiſt.* 205. *Animum veritus & Chriſtianum non debent hæc, ſi accedant extollere, nec debent frangere, ſi recedant.*

Ἐυλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè offendemus, qin accepta recte tenuimus, cùm æqanimiter ad nutum ſublata toleramus.* Epicletus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Μὴ τι προαιρῇ τῶν οὐκ ὄντων, μὴ οἷς προαιροῦνται, μὴ τὸ ἐδυνάτῳ ἀπροκωλύτως. *Ne qid adhibeto vim rebus cunctis, ne qid æqanimè ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avertendum.* Ità Baſilius Cæſar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Περιστέλλομαι τὰ χρήματα κἂν τὰ μέλη τῷ σώματι. καὶ λυπεῖ με αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀναπτοιοῦσθαι τῶν παιδίων. *Pecunia tibi magis inſita eſt & connexa qam corporis membra videntur.* Itaque *ego privatorum non ſecus horreo qam vitalium membrorum amputationem.* Heſiodus *Oper.*

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δυλείοις βροτοῖσι.
Sanè mihi animus ipſius mortalibus noſtris
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριον ἐστὶ πᾶσι τῇ ψυχῇ βροτοῖς.
Animis eſt & ſanguis argentum mortalibus.

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *ſerm.* 2. *tit.* 10. Ἀργυρίῳ μὲν φυσήσασι καὶ σκληραύνεσι τὴν παρειδίνεσι ἄδοντας, ἴσι δὲ τὰ ἐπικαιρότατα ὑβρίζειν. *Adſcripſitis & ſi χρήμασι ἐλάγιστα, ὅσπερ ἐπὶ τῶν παιδῶν ἀθαυμάστως. Homines avari labore, pertinaci, ſtudioſique, & avaritiæ præſertim gravidæ, qi ſcilicet avari poſſunt gaudere. Averſentes verò aliqid de rebus ſuis, & in ipſum convertentes, rem dolent, qàm ſi de corpore ſuo ipſis adimeretur.* ſed & *ἀφαιρεῖσθαι* multò magis. Seneca *de brev. c.* 22. *Mihi devotus ſi effugeremus, nobis aſperetur noſa ſenectus: tu ſuperbi, & videberis tibi ſuus te relictus, ſi ulla a te receſſerunt. utpote cui pecunia ſua obhæſit, nec ſine ſenſu avelli poteſt.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejuſdem monitum *Epiſt.* 74. *Omnia iſta nobis accedant, non hæreant, ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri lacerationis diſcedant.*

§. 34.

§. 34. Εἰ που ἄδης χεῖρ ἀποκεκομμένῳ, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴ ἀποτετμημένῳ, χωρὶς πάσης τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένῳ, πλήν ἐαυτὸν ἀποστῆναι καὶ συμπαγῆναι τῷ ἑαυτοῦ σώματι, ἢ τέμνειν τὸν ἄθρωπον. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτο ἐρχόμενος μὴ ἀποδεχέσθω ἢ ὁ ἀφιστάμενος τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐστὶν ἐπὶ τὸ ἀποκατασταθῆναι πάλιν καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀναλαβεῖν ἐπιτρέπειν.

§. 34. Si quando manum abscissam vidisti, vel pedem, aut caput etiam amputatum, & seorsim alicubi à reliqo corpore situm; talem planè se facit, qantum in ipso est, qi abscindit sese, dum vel id qod contingit non vult, vel adversùs societatis jus aliqid perpetrat. revulsum qodammodo abjecisti te aliqò ab ea qæ secundùm naturam est unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abscidisti. cæterùm istic illud scitum est, qod unire te denuo licet. hoc autem nulli alii parti est à Deo concessum, ut revulsa semel & præcisa denuo coalescat. Verùm benignitatem ejus considera, qâ hominem cohonestavit: cùm & in ipso posuerit, nè primitùs ab universis revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulsus, redeundi denuóqe coalescendi, & partis ordinem, qem tenuerat, recuperandi.

§. 35. Ὥσπερ πᾶς ἄλλας δυνάμεις ἔχει τὸ λογικὸν σχεδὸν ἅπαν· ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ἅτινα καὶ ταύτῃ πως ἀνάγκης ἀλήθομεν. ὃν τρόπον γὰρ ἐκεῖνα πᾶν τὸ ἐναντίωμα καὶ ἀνθοῦσαν ἐξαπεδρέπτησε, ἐ καθαιρόσης ἀς τὸν ἀμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιῆ, ἅτινα ἢ τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλην ἑαυτῷ ποιῆν, ἢ χρήσθαι αὐτῷ ἐφ' ὅτιον ἂν ἢ ὁρμήσῃ.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unusqisqe ferè ab universi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obstat & renititur, in usum suum circumvertit, & in fato disponit, atqe ità partem sui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare sibi possit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Μὴ σε συγχέτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία. μὴ συμπλεκέσθω ἐπίνοια ὅλα καὶ ὅσα πλήθη ἀπαγορεύσεως. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τὸ παρόντων ἐπιγινόμενον, καὶ τοῦτο μόνον ἐφ' ἑαυτῷ ἔχε κρίνειν, ἢ ἁπλῆ καὶ ἀγαθὴ διάνοια ἔσται τοῦ τε ἀναστρέφειν καὶ τοῦ ἀποβαίνειν εὐκολία.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo simul complectere, qot qæsqe molestias superventuras esse tibi verisimile sit. sed ad præsentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποκόπτων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23. Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. c. 12. v. 26. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut non sit dissidium in corpore.*

Ἔξεστι σοι τέλεα ἐνθένε ἀναστῆναι] Ità Apostolus *ad Rom.* c. 11. v. 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἑστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. Per incredulitatem illi defracti sunt, tu verò per fidem insertus es. Sed & tibi, si non permanseris in infidelitate, rursus inserentur. Seneca *Epist.* 96. *Licet reverti in unam: licet in integrum restitui.*

Ἄλλῳ μέρει οὐδεὶ] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Ἀνίστε μὲν τὸ φίλοι καὶ συμπίνειν, κἂν τοῖς δὲ κινδύνοις καὶ συνοδοιπορεῖν, τὸν πρῶτον, ὥσπερ ὀκλον ἢ ὀργάνου, διαφθαρέντος. ἀδελφῷ δὲ ἀν ἑστερῆ τὸν ἕτερον, οὐκέτι ἔδει χαίρειν ἀφαιρεθέντος, οὐδὲ ἄψυχον ἐκτετίκαμεν. *Amicos, & comparetes, asciscere, & familiares parare altos posse, præterea armorum aut instrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis posse quam membrum abscissum, aut oculum eruptum.* Itaqe Hegesistratus τὸν δὲ ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus est sibi comparare, τὸν ἀνατὸν σιγηδὸν, *suo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' ἀντῷ ἐγένοντο] Et erat hoc revera in hominis potestate à primordio positum, nè à sui ac universi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, sisse, ni vellet ipse, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apostolus *ad Rom.* 1. 6. v. 5. Σύμφυτοι γεγόναμεν. *Cum illo plantatum coalescere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῶν τῶν λογικῶν φύσιν legisse videtur, cum vertit, *qemadmodum singula fere rationis compotes naturæ ab ea cæterum facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *sicut cæteras facultates rationis præditarum unusqisqe ab universi natura accepit.* ea enim τὸ λογικὸν illud ex priore parte sententiæ huc translatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιαύσιον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιτηρητέον] Natura, inqit, universi, i. e. numen ipsum, sive potentia ac providentia divina, obstantia & renitentia, ac opponentia sese qæqe *circumdare* qodammodo & *in finem ipsum convertere.* Hoc est enim τὸ ἐπιτηρεῖσθαι, *sensum prægnans* vocabulum, cujusqe vim circumlocutione etiam prolonore vix satis exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. sed & Esaiam Prophetam c. 10. v. 5, 19. & Michæam c. 4. v. 11, 12, 13. Petrum Apostolum apud Lucam *Act.* c. 2. v. 23. & c. 3. v. 14, 15, 17, 18. & Paulum *ad Rom.* c. 9. v. 17, 22. & *ad Phil.* c. 1. v. 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλην] vide *supra* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 66.

§. 36. Μὴ σε συγχέτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caligmosa nocte premit Deus.
Ridetqe, si mortalis ultra
Fas trepidat. —

Mὴ συμπλεκέσθω ἐπίνοια ὅλα καὶ ὅσα πλήθη ἀπαγορεύσεως] Neqe animum adverte ees, qa multa dolorem videntur posse afferre. Xylander dilutè & restrictè nimis. sed nec minus laxè nimis Casaubonus; *neqe animum huc illuc divagetur & in cogitationibus suis conterat multa mala eas graviaqe calamitates, qibus ea aqe ac alios qivis obnoxius est.* Neqe enim tam communis ex aqo cum reliqis omnibus conditionis consideratio mentes mortalium contrahere solet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipsis obventura esse suspicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qasi præsensio. Itaqe verò. *Nolo animo complecti, qales qantasqe molestias superventuras tibi sere, verisimile est.* Monitum idem est cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat ὑπὲρ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγινόσκεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγίγνεσθαι. Neqe enim præterita tam amplis perturbare solent mala etiam molestissima: imò ejusmodi jam elapsorum dulcis est memoria & recogitatio, eóqe dulcior recordatio, qò sensus & perpessio molestior gravioreqe fuerit.

— *Olim hæc meminisse juvabit,*

inqit, ad tolerantiam suos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀφεῖς μὲν οὖν, inqit, παμπάλαιόν μοι φέρεσθαι καλόν. ἃ γὰρ μηδὲ ἐνοχλοῦσιν τὸν ἀρχὴν ἔδη, σιγᾶσθαι φασὶ τοὺς ἀεί. *Quandoqidem injucunda est malorum præteritorum recordatio: etenim qa ea evenisse qidem nequam oportuisset, ea silentio obvoluta ut qis decet.* Attestatur tamen ipsa populi vox, & senarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis suis Cl. Grotius, sed Euripidis esse docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid si etiam*, inqit, *jucunda memoria est præteritorum malorum? ut proverbia vetustatis vetant, qam vestra dogmata. vulgò enim dicitur,*

Jucunda acta labores.

Nec male Euripides,

Suavest ejus Laborum præteritorum memoria.

Et ex ejusdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *ser.* 29.

Ἀλλ' οὐδὲν τοῖς σοφοῖσι μεμῦσθαι πόνων.

Aristoteles item *Rhetor. l.* 1. c. 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστίν, εἰ μέλλει ἔσεσθαι ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἴσως καὶ οὐχ ἡδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο ὄρθιον,

Ἀλλ' οὐδὲν τοῖς σοφοῖσι μεμῦσθαι πόνων.

ἢ

— μετὰ γὰρ τι καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
Μνήσατο, ὅστις πολλὰ παθὼν, καὶ πολλὰ ἰδόντος.

At qa quidem recordatio caret dolore, jucunda sunt, non solum qa tuta, cum aderant, jucunda erant, sed nonnulla etiam eam ob jucunda. Unde illum dictum est:

Verum dulcesset salvum meminisse laborum.

Et illud:

Nam dulcedinem, memor est qicunqe laborum.

Quæ

qidnam hac in re eſt, qod ſubiiri avt ſuſtineri neqeat? confiteri namqe erubeſces. tum cogita tecum, nec qod futurum eſt, nec qod præteritum eſt, ſed id ſemper duntaxat qod præſens eſt, moleſtiam tibi faceſſere. minuetur avtem iſtud, ſi ſeorſum per ſe circumſcriptum dederis, mentémqe redargueris, ſi nè huic qidem ſoli tolerando ſuffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo aſſidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, ſi aſſiderent, nunqid ipſi hoc ſentirent? avt ſi ſentirent, nunqid illos juvaret? avt ſi eos juvaret, nunqid hi immortales futuri eſſent? annon & iſtis deſtinatum eſt, ut primò ſeneſcant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis iſtis? fœtor eſt hoc omne, & ſanies in ſacco.

πεφύκε σεαυτῷ, [a] τί δ' ἔχεις τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνύπιστον. αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἕκαστα ἀναμίμνησκε σεαυτόν, ὅτι [b] οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τὸ παρεγκλῖνόν βαρύ ἐστι, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ἔστω δὲ καταμικρύνων, ἐὰν αὐτὸ μόνον περιορίσῃς, καὶ ἀπολάγνιε τῶν λόγιόν, εἰ σοὶ ἔστι ψιλὸν αὐτὸ μὴ δύνασθαι.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.65.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήπω νῦν ἐστὶ τῇ [*] κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεια, ἢ Περγαμῷ; τί δὲ [*] Ἀδριανῷ, [*] Χαυρίας ἢ [d] Διότιμος; γελοῖον. τί δ' εἰ παρεκάθηντο, ἵμελλον αἰσθήσεσθαι; τί δ' εἰ ἠσθάνοντο, ἵμελλον ἤδη ἀθάνατοι εἶναι; [e] ἀλλ' ἐκ τούτου πρῶτον μὲν γηράσκειν καὶ γέροντας γενέσθαι ἔστιν ἀμαρτεῖν, εἶτα ἀποθνῄσκειν; τί δ' ἂν ὕστερον ἵμελλον ἐκείνοις ποιεῖν τούτων ἀποθανοῦσιν; [f] γεγόνασιν [*] πᾶν ἔστω, καὶ λύθησαν ἐν θυλάκῳ.

* Κόμῃ Lug. Ann. Oxon. Sal.
* Χαῦρις Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3. Sup. §.24.
* ποτ L.l.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Quam res eſt multas paſſus, multáſque peregit.
Eſt ex *Odyſſ. ε'. v.* 409. qod tameo in Homeri codicibus paulò ſecius legitur,

Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλ' ἰνιαύσῃ.
Quisquis jam valde multa paſſus eſt, & multa errauit.

Plutarchus *Sympoſ. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χλεμὸ Ὀδυσσεὺς (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι πάσασιν ὧδε κακόν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγεῖραι. Ὁ δ' Ἀκεσίλαος τὰναντίον,
Ὡς οὐδὲ τι τῶν ἀνθίστη μεμνῆσθαι κρεῖττον.

Et ad eborum Oedipus:

Grave eſt recondetum, baſſes me, priſcam malum,
Revocare in memoriam. Sed Euripides contra:
Suavis eſt laborum præteritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς οὐδὲ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς οὐδὲ τοῖς συφοῖσι, librariorum culpà contigiſſe avtumo, qi συφοῖσι pro συθοῖσι ſcripſerant. Antonius avtem *Meliſſa l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum genuinum tribuit, qi ex pocta forſan mutatus fuerit. Ὡς οὐδὲ τοῖς θάλαττον ἀπὸ γῆς ὁρῶσι, ἅπαν οὐδὲν τῷ συθοῖσι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum eſt e terra mare ſpectare, ſic à periculis liberato meminiſſe laborum.* qæ poetæ eſſe alicujus liqet ſatis. poſſuntqe levi operâ numeris ſuis reſtitui, ſi τῷ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων ſuſtuleris, & pro ἅπαν, ὡς, qod idem valet, ſubſtituens. Claret ex his juſtum cavſſam ſubeſſe, cur futurum iſtic in præteritum deſinganus.

Ὅτι βαρῶ τὸ ἀεὶ τὸ παρὸν] Seneca *Ep.* 66. *Non poteſt ferre ſenectutem ſenſus noſ in rem præſentem addictus eſt: Nec futuri provisus eſt, nec præteriti memor; quid ſit conſequens neſcit.* Et *Ep.* 74. *Et qa præterierunt, & qa futura ſunt, abſunt: nevera ſentimus, nam eſt avtem noſi ex eo qod ſentiras dolor.* Cicero *de finib. lib.* 1. §. 35. *Corpore nihil noſi qod præſens eſt, & adeſt, ſentire poſſumus.* Et §. 107. *Corpore præſentia ſola ſentimus.* Ariſtoteles *de memor. & remin. cap.* 1. Ἔστι γὰρ τῷ μὲν παρεῖναι ἀνθρώπῳ τὰ μὲν παρόντα αἰσθητὰ, τὰ δὲ γενόμενα μνῆμα. *Eſt enim præſentis quidem ſenſus, futuri vero ſpes, facti avtem memoria.* & *Rhetor l.* 1. *c.* 11. Ἀναθυμιῶνται μὲν τὰ παρόντα μᾶλλον τῷ τὰ γεγενημένα. ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. *Sentiunt enim præſentia, recordantur præterita, ſperant futura.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 45. Φύσει γὰρ ἀσυγκρατόν τῷ ἄπαντος τὸ ἄλογον. *Eſt enim natura ſua abſentes noſcus.* Qod avtem βαρῶ iſtic Marcus dixit, Grammaticorum ſerulam vix evaſit. Sic enim Thomas Magiſter: βαρύνει, χρύπει. βαρῶ δὲ ἄχρηστο παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ὅτι τῷ παρασκευῇ οἷς συβαίνειν σημαίνει. *oegat* τὸ βαρῶ *apud antiquorum probatiſſimos uſurpari, noſi in præterito tantum, patendi ſenſu*; prout Ariſtides *Orat. Sacr.* 4. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ βαδισμοῖς οἱ πολλοὶ. *Deceſſere vano gravati nauta.* vide tamen *infra ad* §. 44.

§. 37. Τῷ τοῦ παρὸν σορῷ Πάνθεια ἢ Περγαμῷ] *Domino tumulo* Xylander. *Domino ſui* Caſaubonus. ego mendum cum ſubolfacere viderer, pro παρὸν Κυρᾳ reſcribendum opinabar. qod & annotatorem Lugdunenſem monuiſſe poſtea deprehendi. Memoieram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem a Xenophonte prædicari *pad. l.* 5. qæ cum Cyro majori in prædam ceſſiſſet, marito poſtea in prælio, dum Cyro militat, cæſo, ſeſe inſuper extracto acinace interfecerat. Memoietam & Pariſcam Evnuchum narrare Plutarchum in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occiſi corpori aſſidentem ab Artafyra deprehenſum. Marcum itaqe ſuſpicabar memoria lapſum hiſtoriæ hatce confudiſſe, & Panthearn pro Pariſca poſuiſſe: Sed & Pergamum de qo Marcus iſtic, ex Evnuchis forſitan eis fuiſſe, qi occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitiſſe. Verum ſuſpicionem, ſimul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmaſius, qi Θυέῳ legi poſtulat, cujus Panthea liberta, Pergamus liber-

A tus fuerit; cui ego calculum eò promtiùs contribuo, qia Veri ſcortillum a Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo, cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμος γάρ ἐστι (Lucianum *pag.* 2. avdis) τῇ τοῦ Ἀβραδάτου ἰωνοῦ τῇ καλῇ. *Eteenim cognominis eſt formoſa illi Abradata conjuge.*

Παρεκάθηντο] ritum alludit ſepulcris eorum, qos defunctos conduiſoque lugebant, aſſidendi. Indè illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Ἐπὶ τάφοις, ὡς ἐν ἱερόσυλοι. οἱ παρακαθίζοντες τῷ τάφῳ, ὡς ἐν ἱερῷ. *Etenim ſcribſſet, non curaſſem ſe aſſediſſe ſepulcro, non deruiſſem.* Ex Cteſiæ *Perſicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῶμα Δαρείου παρακαθίσας ἐπὶ ζ. ἐνιαυτοῖς. *Bagapates, cum ſeptem ad Darii ſepulcrum reſediſſet annos, mortuus eſt.* De Niobe Æſchylus ab Heſychio laudatus,

— ἐφημένη
Τάφῳ, νίπους ἐπαζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo inſidens,*
Natis, ut eras, mucabatur mortuis.

B Idqe donec lapidis inſtar, cui inſidebat, obrigeſcens cum illis pariter defungeretur. Reſpexit eòdem Tacitus *ad l.* 4. §. 42. adhibitus, ubi *urbes ſepulta ruinis aſſidere*, dicit. De canibus etiam, qi dominorum ſuorum, vel ſepulcris, vel cadaveribus C inſepultis pertinaciter, ſive aſtando, ſive aſſidendo, perſtiterint, videantur, Ælianus *hiſt. animal. lib.* 6. *cap.* 33. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. agar. & torrefcr.* & Plinius *hiſt. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαῦρις Xylander & Caſaubonus reponunt.

Διότιμος] *ſupra* §. 21.

Γηράσκειν] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γήρασκε hic malim, ut *l.* 9. §. 3.

Ἄνθρακι] vide *ad l.* 2. §. 2.

D Ἐκ θυλάκου] Epictetus à Stobæo laudatus; Ναῖλον τοῦτο τὸν θύλακον. *Farcio hunc ſaccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Iſocrates *Epiſt. ad Dionyſ.* Οὐκ ἄμεινον μετὰ τῆς τύχης τὸν φόρτον ἔνι τὸν θύλακον ἔχοις διφασίων. *Non mea cum fortuna mutaſſi etiam naturam adhuc pellico facto amictus es.* Anaxarchus cum Nicocreontis Tyranni Cyprii juſſu piſtillis ferreis in mortario ad necem uſqe caderetur, Πίπτετε τὸν Ἀνάξαρχον θύλακον. Ἀνάξαρχον δὲ οὐ κλαύσεις. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi ſaccum, Anaxarchum etiam non tundes.* Tangunt ſtrictim, Cicero *Tuſcul. l.* 2. Ovidius *in lib. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de vert. moral.* Narrant plenius, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Eudox.* Origenes *adv. Celſ. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Anſtocreontem exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarcho fullem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de vit. bonis liberr.* qi ἀνὼν, i. e. *utrem* pro θύλακον poſuit. Lacrtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate ſuo.

E Πίπτοντες μᾶλλον ἴτε, τῷ μᾶλλον. θύλακός ἐστι.
Πίπτετε'. Ἀνάξαρχον δ' ἐν Διὸς ἕδρᾳ καλῷ.
Tundite carnificis tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam ſedet arce Jovis.

Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & ſubjungit, Ἀνθρώπου ἐστὶ ἔφη σβέννυσθαι, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ἐστιν ἐπιχέειν περιπίπτοντα. ἀνωτέρω φασὶ Περσῶν τοὺς ἐμπείρους λαμβάνειν πλαγὰς αὐτὰ τὰ σώματα τῶν πολεμίων. Πίπτετε μὲν οὖν, ἔφη τοιοῦτο ὑποφορεῖον. Ἄλλο δὲ ἀνὴρ παρέχει τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς πόνον, οὐ πρόπον. *Sed ipſe dixit non tundi, ſed id qi erat amictus: quemadmodum aiunt Perſarum nobiles plagas accipere non in corpore, ſed in veſtimento. Perſa igitur uſqe adeo plagas agrè ferunt. Graeus autem vor corpus ad verberandum præbuit tanqam veſtimentum.* qo loco reſcribendum videtur pro τὸν αὐτὸν, τὸ δοῦλ. pro ἐνὶ τοιοῦτο, ἐνὶ τύπτ. qo modo Sinocatus *Epiſt.* 25. Ἐκεῖ τῷ πόδει ὑποφορεῖον. *Hanc cladem natalem abluter ferro.* pro πόδει, πόνῳ. πόνος

a *L.10.§.12.* §. 38. Εἰ δύνασαι ἐξὺ βλέπειν, βλέπε * κρίνων, φησί, σωφρόνως *.

Sal. * -φόνως. Xyl. rec. Sal.

§. 39. Δικαιοσύνης καταξαστικὸν ἀρετῆ ἐχ ἑρῶ ἐν τῇ ζ λογικῇ ζώῳ καθεστώσῃ. b ἡδονῆς, ἢ ἑρῶ, τῷ ἐγκρίνειν.

c Sup.§.28. Inf.§.47. §. 40. c Ἐὰν ἀφέλῃς τὸ ὑπολαμβάνειν περὶ ἑαυτοῦ λυπεῖν σε δυνήσῃ, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. Τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ ἐμὲ λόγος. ἴσω. ἐκεῖνον d ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπήσῃ. ἐὰν δὲ τὰ ἄλλα σοι κακῶς ἔχῃ, e ὑπολαβέτω αὐτὸ περὶ αὑτοῦ.

d *L.7.§.16. l.11.§.20.* e *Sup.§.28.*

f Sup.§. 32. §. 41. f Ἐμπόδισμὸς αἰσθήσεως, κακὴ ζωϊκῆς φύσεως. ἐμπόδισμὸς ὁρμῆς, ἐμοὶ κακὴ ζωϊκῆς φύσεως. ἔστι δὲ πάλιν ἐμοὶ ἐμπόδιον καὶ κακὴ τῆς φυλικῆς κατασκευῆς. ἄτυχος νῦν ἐμποδισμὸς νῷ, κακὴ νοερᾶς φύσεως. πάντα δὲ πρὸς ταῦτα. Δεῖ σεαυτὸν μεταφέρειν. πῶς, ἡδονὴ ἀπῇξέ σε; g ἔψεξε ἡ ἀδικία. ὁρμήματος ἴντεμα ἐγένετο; h ἐμὲ μὲν ἀνυπέξαιρέτως ἄρμας, ἔδη ὡς λογικὸν κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, ἄπου βέλαψα, ἐδὲ ἐμπεπόδισα. i τὰ μέν τι ἐν τῇ ἰδίᾳ ὕλῃ ἄλλῳ ἑαυτὸν ἐμποδίζειν.

g Sup.28. 40. h *L.4.§.1.l. 5.§.20.* i Sup.§.32. Inf.§.47.

§.38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, quæ sapientiam maximè exigunt.

§.39. In animantis rationalis constitutione virtutem nullam video, quæ justitiæ se opponat: at voluptati quæ opponat sese, continentiam video.

§.40. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, semoveris, ipse in tutissimo mox consistes. quis ipse? ratio, at non sum ratio. esto, ratio itaque nè vexet se. siqid autem aliud tibi malè habet, id ipsum de hoc ipso, si poterit, opinetur.

§.41. Sensûs impeditio, malum est naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejusdem est malum. est & aliud quod vegetativam conditionem pariter impediat, estque malum ejusdem mentis quoque perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum est. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit sensus. aliqid molienti tibi obstitit qippiam? si citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum est. at, si id quod communiter fieri solet, tibi proponebas, nondum avt læsus es, avt impeditus etiam. mentis utique propria quæ sunt, nemo alius impedire solet. hanc

ANNOTATIONES.

enim non *κακὸν* dicitur. Sed & in versione mutari postulat, quod Φύλακα *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *saccum* avt *sacculum* debuerit. Nisi cum Erasmo *Apophth. l.7. mantisam* qis malverit. Synesius *Ep.* 131. Διῶκε δὲ ἀκτοῦντας, ἐσθῶν τὸ φιλοσοφίας ὄθιλος, τὸ μηδὲν ὑγιὲς ἔχον, διαχωρῶν τῷ θυμοειδεῖ τῶν περιττῶν. *Sus obesissima mors est, cum vero utilis atque opportuna philosopho est, maxime ut acerbum videatur ex hoc tarentinorum saeculo desiderem.* Augustini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *meditat. c.* 3. *Nihil aliud est homo, quam sperma fœtidum, saccus stercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qi in hoc tantùm vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil interest, cantum per vesicam tuam, an malè amphora transeas; Saccus es.* Indè natum proverbium, cujus meminit in *Hesione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem simul ac edacitatem notat.

— κατὰ τὸν παροιμίαν,
Ἀεὶ πρῶτ' ἄν μὲν ἐσθίοις, ἄν δὲ θύλακον,
Ἄβρωτος ἦσθ. —
— malgò quod dici solet,
Homo semper edax saccus est, edaxque uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem*. Nam quod *saccum* Seneca dixit, *sacos venantes* (ut Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) respexit, quibus rana (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loquor) *captabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mictioraque, sed & dehcatiora ac puriora, fierent. Indè Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cum faeculas abstulerit vel.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

— *Ut liquidum potet Alcuda merum,*
Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hic Θύλακος, Lucilius, quod eòdem redit, *sollicubam*. Nonius: *Sollicubam Lucilius posuit pro corpore, l.* 26.

Ego qui sim, & qo sollicubo meum sum indutus, non quæro.

Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim est nobis permissum ad hanc vitam, nec ut carnuncula hujus sollicubo constituta, opus aliquid spontaneum est avaritiæ decretum.* Idemque *eodem*, *corpora* nuncupat, *fœtentes utres*, & *sacculos obscurissimos ferias*.

§. 38. Βλέπε κριτικῶν, φησι, σωφρονικῶς] Locus valde depravatus mihi ne, ubique codicum ope, conclamatus plane. Xylander σωφρονικῶς legisse videtur, cùm vertit, *quam sapientis sunt judicia, sapit ille*. Casaubonus [ἐν] σωφρονίσει, *in rebus judicii, desiderio usque maximo*. D. Boccius σοφὸν ὁ σωφρονικῶς. aut vir *sapientissimus*. Mihi aliqid ejusmodi dixisse videtur, quale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerumque naturam ponitus introspicere; id facias sedulò, oculis ad id usus mitis sin minùs hoc vales, sapientissimos qosque ad eam rem in consilium adhibeas tibi. D. Salmasius locum viriarum potius quàm murium censet. Lego, inqit, *si δύνασαι ἐξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σωφρόνως*. Athenensis ille philosophus, Socratis discipulus, qi & *apologiam* pro Socrate scripsit, cujus verba hic usurpat Marcus. sed fortassis aliter distinguendum. *Εἰ δύνασαι ἐξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σωφρόνως. διανοήσει καταξέσματα καὶ ἀρετὴν οὐχ ὁρᾶ.* &c ut ista potius sint Critonis. Possit & legi, Ζήνων φησὶ σωφρόνως, si nobis constaret esse Zenonis. Hæc ille. vir artium tantus ubi *διαζεῦξαι*, mihi certius aliqid decernere temerarium nimis foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ἐρῶ] Vide *l.* 5. § 15. & *l.* 6. §. 34. & *suprà* §. 8. voluptatem non esse bonum probat, qia bonum bono non adversatur; quin adversus voluptatem tamen continentia, qæ virtus est, ac per consequens bonum, se accingat. Seneca pariter *de vit. beat. cap.* 10. *Hæc omnia vortus despuit, & avtem pervellit, & voluptates æstimat, antequam admittat, nec qas probavit, magni pendit; nec ista earum, sed temperantia lata est. temperantia autem cùm voluptatis nomen, summum bonis injuria est. Tu voluptatem complecteris, ego compesco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm hominem ne voluptate quidem commendato confitear, honestatem cum voluptate tanquam hominem cum bellua copulabas?*

Τὸν ἐγκράτειαν] sed & τὸν σωφρονισμὸν. siqidem ὁ σώφρων φίλος τὰς ἡδονὰς, *temperans fugit voluptates.* Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neque ea oblectatur, quibus intemperans maximè confervet, sed potius ægre affertur.* Eodem *lib.* 3. *c.* 11.

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὸ ὑπολαμβάνειν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *supra* §. 28. & *infra* 41, 47.

§. 41. Ἐμπόδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur sensus, avt appetitus.* Lugdunensis, *sonum*, illud unde fit nescio. nam Xylander. Basilienſis, *sensus*, rectè.

Ἐμπόδισμὸς ὁρμῆς ἐμοὶ κακὸν ζωϊκῆς φύσεως] Repugnare sibi primâ facie potest Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. concedit quidem τὸν ἰδίῳ νῷ ἐμποδίζεσθαι, *actum* sive *effectum impedire posse*; negat verò dari ab externis ulla τῷ ὁρμῇ, ἢ ὅπερ Stoicis ἐμπόδια, *appetitûs sive impetûs ac dispositionis impedimenta*: cum hoc loco etiam ὁρμὴ ἐμποδισμὸν admittat, eumque parti non λογικῇ, sed ζωϊκῇ adscribat. verùm facilè conciliari poterunt ista, si ὁρμὴν distinguamus in internam externamque, quarum illa ab externis impediri neqeat, hæc possit. vel etiam *in ὁρμὴν ἄλογον*, sive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm sit, ut Marcus hic loquitur, ἀνυπεξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, est idcirco impedimento obnoxia; & eandem rationi consentaneam, qæ est μετ' ἐνεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atque ideò nerviqam avt fructum, avt à re ulla externa impediur, qò minùs, qod tibi propositum, assequatur. *l.* 5. §. 20.

Ὀφείλει ἢ ἀπέχεσθαι] *Videtur ἀπῇξε.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortasse videtur: quorum consilio non multum uti licet.* Florens *apologet. c.* 10. *Videtur habitus, dum maxima qualitas eadem sit, videri forma, dum adspicuus Dei corpus sit.* & *c.* 42. *Videretur, qi per capillum educantur.* q. d. illis illud curæ esse: nos ex illis non sumus. *Act. Apost. c.* 18. *v.* 15. Judæis Gallio, Ἐι ζητημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin vero quæstio est de sermone, & nominibus, & lege vestra, ipsi videritis: judex enim ego istarum rerum esse nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυπεξαίρετος] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si ad quod communiter fieri solet, tibi proposuisti*, nempe posse aliqid intervenire, qod rei propositæ tibi profectionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Quæquo tu putas non futurum, qod multos seu posse fieri, qod multos evenisse?*

Cuivis potest accidere, qod cuiquam potest.

Vide eandem *de tranqu. c.* 11. *ad l.* 7. §. 50. & *Ep.* 91. *eodem ad* §. 01 vide & *infra* §. 46.

Τὸ κοινὸν τῷ νῷ ἴδιον ἴδιος ἄλλος ἄλλου ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit, ubi facta fuerit sphæræ instar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum censeo, ut me ipse vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, si [a] τάτυ γὰρ ὁ πῦρ, ὁ σίδηρος, ὁ τύραννος, ὁ βλασφημία, οὐχ ἕλξει ἅπτεται· [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μόνη.

§. 42. Οὐκ ἀμὲ ἄξιον [c] ἐμαυτὸν λυπεῖν. ἄδη γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα.

§. 43. [d] Ἕυφρανίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ δ',

a Sup. §. 28. l. 11. §. 36.
b Inf. §. 42. l. 11. §. 12. l. 12. §. 2.
c L. 7. §. 16. Inf. §. 47.
d L. 6. §. 14. l. 10. §. 10.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Dissert. l. 2. c. 23.* Τῇ ἐμαυτῆ δυνάμει τίνα κίνησιν ἐμποιῆσαι; ἐς προαίρεσιν, καὶ προαίρεσιν. τῇ ἀκωτικῇ τοιαύτῃ, τῇ ὁρμητικῇ ἀνάγκην. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν δύναται; ἀγαθὴ προαίρεσις ἀδύν. ἀνὴρ δὲ ἐκτὸς διαφθόρα. *Oculorum autem quidnam impedire solet? Voluntas, & qa à voluntate pendent. Has eadem & audiendi & ducendi facultatem impedimus. Voluntatem verò qid impedire solet? Nihil voluntati non obnoxium, sed ipsa sese ubi deprauata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὰ φύσει ἐλεύθερα ἄλλῳ τινὶ ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτῶ. *Fieri non potest, ut qod natura liberum est, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à semetipso.* Idem *lib. 1. cap. 19.* vide *lib. 2. §. 9. & lib. 5. §. 20. & lib. 7. §. 55. & lib. 12. §. 8.*

Οὐ πῦρ, ἢ σίδηρος] vide *l. 4. §. 19. & l. 7. §. 68. & supra §. 28.* Epictetus *l. 1. cap. 29.* Τὸν προαίρεσιν ἄδυ ἄλλα τινὸς ἀναγκάσαι, πλὴν αὐτὸ αὐτό. *Voluntatem nihil vincere potest, nisi ipsa sese.* Hercules in Euripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Josiph. & de bono vers liberi.* & apud Eusebium *præpar. Evang. l. 6. cap. 6.* & apud Grotium in *excerpta*, ubi versus primus deest, ex illis restruendus, qi etiam in *Phœnissis* ejusdem reperitur v. 524.

Πρὸς ταῦτ', ἴσα μὲν πῦρ, ἴσα δὲ φάσγανον.
* Πίπτειε, πάντοθεν σαρὰς, ἐμπλήσθω μὲ
Πᾶσιν πελασὸν αἷμα. πρευθὲ γὰρ πάντ
Τῶ νέου ἄσπα, γῆ δ' ἀνῶν' ἐς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοὶ δῶν' ἀκαλλίονα λόγον.
Ad hæc, adeste ferrum & ignis insuper;
Ure, (sive, secta) hæc truncage membra, & impletur
mei
Potans rubentem sanguinem: in terram prius
Descendet æther, terra se in cælum feret,
Quàm blanda de me verset ad te oratio.

Grotius. Indi Philosophi Alexandro: Σάραπα μὲν μενάξοσι ἐκ τόνου εἰς τόνου· ψυχὰν δ' ἐμετέρας δὲ ἀναγκάσοι ποιῆν ἃ μὴ βελόμεθα. πῦρ ἀθρόους μάγοντον καλεστήριον. τόλμ ἐμᾶς καλαθρονῶμεν. *Tradunes quidem corpora de loco in locum; animas autem nostras non coges facere qa volumus. Ignis est hominibus maximæ truculentiæ, cum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l. 4. p. 494. C.* & Philo plenius ex Caleni *ad Alexandrum Epist. lib. de libert. p. 879. D.* ex Clemente tamen supplendus. Φίλοι τοῖσιν χρῆσι καὶ ἀναγκαῖον προσφέρων Ἰνδῶν φιλοσόφους, οὐδ' ὁ ὕσυρ ἐκφανόντες ἐμέτερα ἔργα. σώματα γὰρ μενοῦσιν ἐν τόνῳ ἐν τόνῳ. ψυχὰς δ' οὐ δύναται [ἀναγκάζειν] ποιῆν ἃ μὴ βελόμεθα, ἢ μᾶλλον πλάθως καὶ ξίλα φοβῆ ἀφῶναι. τὸν μεγίστας τοῖς ζῶσι σώμασι κίνησ καὶ φθορὰς ἐργαζεται. τοῦτο ὑποφόβου ἐμοῖς γνώμασθαι, ζῶντες καιρόμεθα. ὃν ἴσι βασιλεὺς, οὐδὲ ἔρχεται, ἢ ἀναγκάσει ἐμᾶς ποιῆν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi suadent, ut cogas Indorum philosophos, ne per summum quidem conspicuas nostras res & nostra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poterit cogere facere qa volunt, nihilo magis qam si latentes & ligna cogas vocem mittere. Ignis corporibus rerum maximus dolores exercet non sine pernicie, hunc tamen ante despicimus dum vere comburimur. Nullas res, nullius præcepta poterit efficere, ut qicqam agamus præter animi sententiam.* vide *ad l. 5. §. 10.*

Οὐ πόρων] ἢ λαρτὴν. *l. 11. §. 36.*

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μόνη.] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. physic. l. 1. tit. 32.* sed corruptè, sic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μόνος, &c. unde subit animum, locum illum mendo non vacare prorsus, & *monos* illud avt ieroptinon esse, avt vitio nervoqam immune. Verùm de dicto ipso amplius videbitur *ad l. 12. §. 3.* qòd avtem à superioribus ita divellunt Lugdunensis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commode factum videtur. idem enim planè argumentum spectare, etsiamli eo modo fumatur, qo ipsi & legunt & vertunt, qivis facilè perspexerit. Qanqam ego malim dictionis serie continuatâ legere; πάντα γὰρ — οὐδ' ὅλως ἄπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà §. 48.*

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l. 7. §. 16. & infra §. 47.*

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l. 1. §. 15.* ad illud, συγγνωμονικὸν. Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is a qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἴχνη ποιεῖ, ὃν συνῆναι χρόνον φιλοσοφῶν οὐδὲν ἐλύπησεν; *Illum verò qid fecisse dicis, qi tanto tempore philosophorum nemorem contristavit?* sed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l. 9. §. 5.* Ὅ δὲ θεὸς τοῖς ἀναγκαῖς χαλεπὸν δν. *Qi vo malis qidem durus & asper est.* Epictetus ipse *Dissert. l. 3. c. 23.* Ἰατρεῖον ἐστὶ τὸ τῦ φιλοσόφου σχολεῖον. *ἰ δεῖ ἐσθίοντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγύνοντας*

* πάντα, Eusebius.

A nec. *Schola Philosophi taberna medica est: non ade exeundum est cum lassitu, sed cum dolore.* qomodo a Petri concione illi, *Act. c. 2. v. 37.* κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde,* à Christo etiam adolescens ille, Matth. *c. 19. v. 22.* ἀπῆλθε λυπούμενος, *abiit tristitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contristatus. Addas licet his, nec Elkum sacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd suos perperam etiam agentes, contristare detrectârint. *Histor. Reg. Israël. l. 1. c. 2. v. 29. & c. 3. v. 13. & l. 3. c. 1. v. 6.* Qomodo ergò Marcum, vel qa σωφρονικὸν βασιλέως, *eam sceptrum manu gestans,* vel qa *à βασιλεῦσι φιλόσοφος, inter reges philosophus,* culpâ liberabimus, si is neminem unqam qenqam contristavit? Forsan τὸ ἑκὼν, sive *sponte,* illud adjectum satisfecerit ad Marcum à censura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultro sive sponte tristitiâ pœnitve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipsorum exigentibus, id facit, sed coactus qodammodo ἀνάγκῃ τῦ θυμῦ, ad supplicia etiam justissima ac meritissima descendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c. 3. v. 33. Qi non affligit ex animo suo, nec tristitiâque afficit mortales. De suo optimum; de nostro justum: optimum ex natura proprietate, justum ex causâ necessitate.* Tertullianus *de resurr. carn. c. 14.* Unde Salvianus
C *de provid. l. 5. c. 8. Nos tum Deo facimus iniquitatibus nostris. Nos nolentem ulcisci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l. 8. c. 2. Nos calamitatum nostrarum auctores sumus. Deus enim pius & misericors est, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos vero nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, sed ipsi facimus ut puniamur. Cùm avtem punire nos ipsi facimus; cui dubium est, qin ipsi nos nostris criminibus puniamus? qia qicunqe das causam qa puniatur, ipse se punit.* Talem principem suum Naso *Pont. l. 1. eleg. 3.*

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Quo dolet, quoties cogitur esse ferox:
Multa metu pœna, pœnâ qi parca coercet;
D *Et justè sævitiâ fulmina rara manu.*

Et *l. 2. eleg. 2.*

Qi cum triste aliqid statuit, sit tristis & ipse;
Cuique fere pœnam sumere, pœna sua est.
Victa tamen vasto est hujus clementia nostro;
Venit & ad vires ira coacta suas.

Et *Trist. l. 4. el. 1.*

Ergò illum demens in me fervere cogo,
Mitius immensus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipse se profiteri videtur.

E §. 43. Ἕυφράνει ἄλλον ἄλλο] Hoc est qod Flaccus *Epist. 1.*

— alios alius nebus studiisque teneri.

& *l. 2. Epist. 2.*

Denique non omnes eadem mirantur amantque.

Pindarus *Pyth. 10.*

Καὶ γὰρ ἐνέρεσιον ἐτέραν ἔρως ἔπιξε φρένας
Namqe alios alia rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

— non omnibus eadem est,
Qod placet.

Homerus *odyss. ξ. v. 228.*

F Ἄλλος γὰρ ὁ ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe hominem alius alii res capessunt.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adversf. ethic c. 3.*

Ἄλλος ἄλλῳ ἔτι ἔργα προσίδν ἐπίσταται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutatum vult, sic extulit, *Strom. l. 6.*

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ παρέδν ἐπίσταται.
Alii alios res alias cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θέλοντ' ἀνθρώποισι μέλει.
Corde alios hominibus alios esse studia, & Deus.

Idémqe *Oenei* apud Clementem.

G Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἤδεται τρόποις.
At alios alios mortibus capsime magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l. 1. c. 14. §. 2.*

Δοκεῖ γὰ τοῦτο τοῖς μὲ δοκοῦσι ῥητῶν,
Τοῖς δ' ἦχθος εἶναι. —
Miserum, qod eadem sape res, hominum his placet,
Illis ut odio est. —

Prout de se Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet.* Cicero *Tusculan. l. 5. §. 63. Sic se res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœnissis* Sextus *ibidem.*

Ἐι πᾶσι τ' αὐτὰ ἦφυ τοφὸν δ' ἦμεν,
Ii 2 Οὐκ

a L.10.§. 33.
b Sup.§.34.
* μετὰ [τι] Lag. An.
c Sup.§.7.§. l.4.§.25.l.7. §.3.
* ὁρᾶν f.
d Sup.§.29.
e L.4.§.17. 26.
* ὅδε f.
f L. 2.§. 17. l.4.§.19.
g L.4.§.3.l. 5.§.33.
h L.10.§. 23.23.33.
i L. 2.§. 13 l. 3.§.5.7. 26.
k Sup.§.7.l. 9.§.26.
l L. 3.§. 16.
m L.9.§.37.
* συνδιαπνεῖ f. vel συγχυνομένη.

a Si quid ergo ab homine fiat, ad quod b non impellaris, aut c non ad id ipsum, quod tu ipse facere instituisti, ne id quidem temere, aut quod non ad rectum scopum dirigatur, sed quod aliquis alius ex opinione mala, aut d ex ambitione, aut e ex aliqua alia re, quæ ad te non pertinet, impulerit

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere poteſt, qod non humanus ſit caſus; nec bovi, qod non bovis ſit; nec viti, qod non vitis ſit, nec lapidi, qod non lapidis ipſius ſit. Si ergò contingit id cuique, qod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, qid eſt, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tuliſſet natura communis, qod ferri non poſſet.

§. 47. Si qa te angit res externa, non eſt ea ipſa, qæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de re ea judicium. hoc avtem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſi qid verò in interna animi diſpoſitione te angit, qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? ſed obſtat, inqis, valentius aliqid. nihil eſt ergò qod anxius ſis. neqe enim non agendi cauſſâ in te eſt. ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. excede ergò è vita

§. 46. [a] Ἀνθρώπῳ ἰδιωτικῷ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα. ἰδιώτευμα, ὃ οὐκ ἔστι βοικόν. ἰδιώτευμα, ὃ οὐκ ἔστιν ἀμπέλου. ἰδιώτευμα, ὃ οὐκ ἔστι λίθου, ὃ οὐκ ἔστι λίθῳ ἴδιον. [b] εἰ ἴδιον ἐκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κ̀ ὤφλει, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεράνοις; [c] [d] ἃ γὰρ ἀφέρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις.

§. 47. [e] Ἐπὶ μὲν ἀλλότριόν τι τῶν ἐκτὸς λυπεῖ, οὐκ ἐκεινό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ περὶ αὐτοῦ κρῖμα. [f] τοῦτο δ' ἔξεστιν ἐξαλεῖψαι· [g] ἐὰν δέ σοι ἔστιν, ὑφ' ἧς λυπεῖ σε τῇ σῇ διανοίᾳ, [h] τίς ὁ κωλύων διορθώσασθαι τὸ δόγμα; ἢ μᾶς ὀκνεῖς, ἐπεὶ μηδὲν [i] δεῖ ἐνεργεῖς ὑγιὲς σοι φαινόμενον, τί ἔχει μᾶλλον ἐνεργεῖς, ἢ λυπεῖ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται. [i] μὴ δὲν λυποῦ, ἐὰ γὰρ σοῦ σε ἡ αἰτία ᾖ μὴ ἐνεργοῦσ. ἀλλὰ ἐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργεῖν γεγενῆσθαι πόνῳ. [k] ἄπιθι ἐν ἐκ τοῦ ζῆν ἐν μετ-

[a] L. 5. §. 18' Sup. §. 36.
[b] L. 10. §. 3. l. 11. §. 13.
[c] L. 12. §. 26.
[d] L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.
[e] L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26.
[f] Sup. §. 29.
[g] L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14.
[h] L. 9. §. 11. l. 12. §. 25.
[i] vide Sup. §. 32. 42. 45.
[k] L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES

§. 46. Ἀνθρώπῳ ἰδιωτικῷ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα.] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qæ ferenda ſunt diſpliret. Nam qicqid tadere te hominem poteſt, en ſe incidiſſe non qeritur. veret ſuas movit; ſunt ſe eſſe omnia ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Ὅσα ἔστι θνητὸν δυσὶν, οὐδ' εἰκοῖ ἔοικεν
Οὐδὲ πάσχειν, οὐδὲ ξυμφορᾷ ἁλίσκεσθαι,
Ἥτις ἂν ἄρωτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσιν.

Vel fors, vel vis cœlitum ſurrectum malum,
Natura qa humana patiendo id feras.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζῴῳ μόνῳ ἀφόρητον ἐστὶ τὸ ἄλογον. *Animanti rationi prodito ad ſolum eſt intolerabile, qod rationi caret.* vide *ad* §. 15. Iſocratis dictum.

Καὶ ἄωτον, καὶ ἀξύνετον] vide *ſupra* §. 41. τὸ ἀσύν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil unexpectatum eſt. offendi rebus oſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri, qod ſpargaris in publico: aut mqueris in lato. eadem vita condita eſt, qa balnei, turba, tumultus: qadam immittuntur, qadam incidunt. Non eſt delicata res vivere. Longam viam ingreſſus es, & laboris oportet, & æstus, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors, id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio tumebis: per ejuſmodi offenſas exercitandum eſt confragoſum hoc ster.* Et mox: — *Qicqid deverſi, multis accidit.* — *Nihil murmur eorum, ad qa nate ſumus: qa ideo nulla qerenda, qa parta ſunt omnibus. tiò dico, parta ſunt. Nam etiam qod effugit aliqit, pars potest. æqum avtem jus eſt, non qa omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt. imperetur æqitas animo, & ſine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Ὅσα ἐκτός ἐστι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτῶ κρῖμα.] vide *ſupra* §. 40. Epictetus *enchir. c.* 5. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, ſed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Diſſert. l* 3. *c.* 19. Ὀνείδει ἄλλο παρακεῖται, ἢ ἀκαταστασίας αὐτοῖς ἐστι ὃ δέδρακα. *Non aliam offe perturbationis & inconſtantiæ cauſſam mihi opponunt. Ὀνείδει γὰρ ἐστ αὐτῷ ἄνοια, ἀλλὰ σὺ τοῦ δίξει ἢ τῆς ἀνδρείας τοῖς ἐμπείροις γίνεται τοιοῦτον. Nihil enim commune grave eſt: ſed ad opponendum noſtræque imbecillitatem ſole ſit.* Dio Praſæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. conſtant. c.* 4. *Ad tantas impetus pervenitum eſt, ut non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexentur, more puerorum qibus umbræ umbra, & perſonarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parùm grata auribus, & degenerans mutus, & alia qa impetu qodam erroris conprovida refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι δεῖ σοι ἔστι] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμπεδοῦντα τῇ συνηθείᾳ. *Qam intras ea amovere, qa ſalutis impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *ſupra* §. 29.

Οὐ γὰρ παρὰ σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι] Nè contriſteris, inqit, ſi honeſta molienti objectum fuerit, qod effectum & ſucceſſum impediat; cùm tu qod in te eſt, qodqe tui eſt officii feceris, nec à te ſit qod effectu ſucceſſúque careant. Hoc ipſo argumento pii homines, Dei miniſtri cumprimis, ſolari ſeſe ſolent, ubi conatus ſuos advertunt, fructu, optato etiam magis qam ſperato forſan, deſtitui. Eſaias *c.* 49. *v.* 4. *Etiamſi fruſtrà laboravero, & manitur, atqe incaſſum vires meas conſumpſerim, officium tamen meum penes Jovam eſt, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ἐκ τῶν γινέων, τοιοῦτα ἡ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστί. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τοὺς ἱδρῶτας πολλάκις μόχθους, ἡμῖν τοῦ τελεσφορῆσαι ἐκείνου, ἡμῖν τοὺς ἱδρῶτας, ἐκ μικρὸν ἐξαίνηται τῶν καρπῶν ἄξιον ἀ γῆ, καὶ ἐδενὸς ἐτέρου δύναται τῶν κόπων τοὺς καρποὺς ἰσοῦν, ἀλλ' ὑποτιθέμενος μετ' ἀέσχυνσ ἡ ποτρόπου ἀπὸ τῆς ἄλω τοὺς ἑαυτοῦ, ἡ τοῦ γονέως ἡ τὰ παιδία, ἐδὲν ἴχει ἀναιτίως τῆς φιλονεικίας τῆς μαρᾶς τὸν ἀπαίδευτον. ἐκ ἐδ' οὕτω τοιοῦτο ἐστι. ἀλλὰ πᾶν γὰρ ὁ γεωργικὸς τῷ μαθητῇ ἐξαίνης παρσκ, ὑπὸν σκαλῶν ἐπιδεξάμενος νέους, ὁ ἡ τούτοις πρὸ ὁρῶν Κόρινθ· ἃ σεμνύνεται ἀπαὶς ἡμᾶς ἀνεχρώμενος ἰλιάσιν, ἀλλὰ δῶρα τῆς ἀρετῆς. Ἕκαστος γὰρ, φησι, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον πόνον. (Apoſtoli ſunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν πόνον, ἀ πάντα τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eadem conditione, qâ agricola, ſunt verba divini præceptoris. Sapiendum agricolæ poſſe omnes ſudores, & miſeream illum laboreſqmque totum, ſi terra aliqando pro operis an ſe responſis non reſpondeat, nemo alius ejus damnum ſuſtinere poteſt, ſed prudentibus tribuſque ab arte dominum ad uxorem & ſilios revertetur, & qem longi laboris mercedem petat, habet ucumem: in nobis avtem nihil humanitate ipſa venit, ſed licet culta terra nullum offerat fructum, dummodo nos nullum ſubterfugiamus laborem, & ejus & noſter Dominus tanâ nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat. Unuſquiſque enim, inqit, proprium mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. *Unuſquiſque proprium mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum, non ſecundum proventum. Hoc qod tuum eſt: Deus qod ſuum eſt, abſque tua ſollicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explevuiſti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu, ubi ſortè voluerio, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *eodem* aliâ imagine non minùs idoneâ illuſtrat. *En plagam, tibi incumbit curatio. videſ me forſan, incurabilem perſvaſiſ. Nolo diffidere: curam cuigerus non curationem, Audaſſa, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 19. *v.* 35.) *Et non cura, vel ſama illum.*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut æger.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epiſt. ad Pammach. & Ocean. Qi athleram invitat ad balneas; eſſi nigredinem non averat illi, certè vel pecuniam accipit ſibi: & licet in illum candore non gaudeat, certe vel ſuo in lucro lætatur. Ità ſi me debeo nobedientem qi divinis ſermonibus monet, qamvis refragamus peccato non tollat, mercedem tamen de manifeſtis vera certamis ſibi acquirit.* Itaqe illic non æthiops fruſtrà lavatur, nec operam ludit perdivite, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia ſumus Deo: in iis qi ſervantur, & eis qi pereunt.* Καὶ ὁ κόπος ὑμῶν ὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor veſter non eſt manus in Domino.* Idem *ad eoſdem Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neqe tamen conſideratio hæc, è piorum animis omnem prorſus anxietatem, ac triſtitiam eximit. Sicut enim χαίρει τῇ ἐλπίδι καυχήσεως, *gaudium & coronam de qa gloriantur*, ſuam ducunt ſuorum profectus. *ad Theſſ. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamſi non inutile planè, triſte tamen & cordolium gravisſimum eſt ipſis, ubi conatus hac in parte ſuos fruſtratos adſpiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam laboravi, meo capto conſolationem, dum mortem filii vitavi. Qa enim mater, etiamſi omnem qam potuit curam & delegentiam agrotanti adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtratum ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus mœrente, propterea unqam à ſtetibus temperavit?* Verùm hæc rigidior juſto Stoica diſciplina non admittit.

Οὐκ ἐξὸν ζῆν μὴ ἐνεργοῦντα τότε] Hoc eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philoſophis qibuſdam: Αὐτίκα ἐκλογὴν ἐξαγαγὼν τῷ ναυλίῳ συγχωρῆσαι, οἱ τὴν τοῦ σφόνου ἄτυ τερπνότητ αὐτοῦ, ὡς μηκέτι ἐνιλελοιπότος αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam vero bona permittunt philoſophi, ut locet animam juſſa de cauſſa edatere, ſi qi ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ſpes ex amplius reliqa ſit actionis.*

Ἄπιθι ὅν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἐξίτω. & de

* ἢ ſ. μονὴ, * ἢ καὶ ὁ εὐεργῶν ἀοσθησικὸ, ἅμα [a] ἴ-
a L. 2. §. 2. λεως τῆς εὐεργεσίας.

b Sup. §. 41. §. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται
c L. 7. §. 28. τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συσταθῇ [d] ἀρκε-
d Sup. §. 7. θῇ ἑαυτῷ, * μὴ ποιῆσαι ὃ μὴ θέλει, ἐ κὰν ἀλό-
e L. 5. §. 29. γως φαίνηται. τί οὖν ἐ ὅταν ἡ μετὰ λόγου πε-
l. 10. §. 11. f L. 11. §. 3. ρισκέψηται; τὸν ἐν τῷ ἀκρο-
g L. 5. §. 18. γωνίᾳ τοῦ ἐγκεφάλου κείμενον, ὅταν τὸ αἱμάτινον
h L. 1. §. 9. πολίς ἐστιν [h] ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια. οὐδὲν γὰρ
ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν
i L. 11. §. 36. [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἔσται. ὁ μὲν οὖν μὴ ἐπιγι-
νώσκων τοῦτο, ἀμαθής· ὁ δὲ ἐπιγινώσκων καὶ μὴ κατα-
φεύγων, ἄτυχής.

k L. 7. §. 64. §. 49. [k] Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ἢ τὰ

æqo animo, qo modo excederes ſi id agere daretur, ſimul etiam obſtantibus ipſis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in ſe contracta, ipſa ſe contenta manet, dummodo nil faciat qod ipſa nolit, tametſi non ratione, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit. qid ergò futurum eſt, ſi ratione in conſilium adhibitâ conſideratè de re aliqâ ſententiam tulerit? propterea arx eſt qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præſidium, ad qod ubi confugerit, in nullius poteſtatem poſſit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit ſe, infelix eſt.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Conſtantio Ammianus *l.* 22. *Abiit à vita.* & de Theodoſio Ambroſius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tuſcul. l.* 5. *Mihi quidem ea vita ſervanda videtur illa lex, qa in Graecorum conventus obtinetur, Aut vehat, inqit, aut vehat (ὑπὸ τινὸς, ἢ ἄνευ τινός) aut enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, aut ne ſobrius ea vinolentorum incidat, animi diſtedat. Sic brevis ea vinolentorum vindemiarum ſuccidat, animi diſtedat. Sit injurias fortuna, qas ferre nequeat, diſſugiendo reliqqm. Et ſubjungit: haec eadem, qa Epaminon, tolidem verbis dixit Herennius.* Non ſoli ergò Stoici ſtultiſmodi dictabant. Seneca *Epiſt.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo bis legibus vivimus. Placet? pare. Non placet? qamqe vis, exi.* & *Epiſt.* 70. *Hoc eſt unum, cur de vita non poſſimus qer. bono loco res humana ſunt, qod nemo noſi vitio ſuo manet.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. *Non placet? licet eò reverti, unde venimus.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. *Τί δὲ σεφάλαιον, μέμνησο, ὅτι ὁ θύρα ὁτοιοῦν. μὴ γίου τῶν παιδίων διλίτερος. ἀλλ' ὀργὴ ἐσθίει μὲ ὁρίσαι τὸ πρέπον, λέγει, ὅτι ἄμεινόν ἐστι σωθῆναι. καὶ τί, ὅταν σοι φαίνηται καιρὸς οὗτος, σώσει, ἂν ἔτι σωθῆναι. ἀπαλλάσσου. μετὸν δὲ, μὴ θρόει. Qod autem caput eſt, memento apertum eſſe januam. ne ſis pueris timidior: ſed ut illis dicunt, cùm res aliqâ non amplius delectantur, ſe dicturos non luſurum eſſe; ſic* & *tu, cum qadam ejuſmodi eſſe videbuntur, ubi te dicturus eſſe luſurum negâris, recedito: ſin manſeris, lamentari noli.* ſed vide *ad l.* 3. §. 1.

'Η καὶ ὁ ἐυεργὸν] Xylander aut Caſaubonus qid hic legerint, havd eſt facile conjectu. Neqe enim verba, prout habentur, exhibere poſſunt, qod avi iſte avi ille raddidit. Ego opinor legendum, ἢ καὶ ὁ ἐυεργὸν. *diſtedas à vera vivendi. id eſt, placido animo, qemadmodo* & *conſuevi diſtedere, qi id qod volebat aſſecutus eſt; ſimulqe propero etiam adverſum aliud qodcunqe id fuerit, qod obſtaret ibi, qo animus ad qod volebat efficeret.*

§. 48. 'Ακαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *ſupra* §. 41. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum ſubacta,
Prater atrocem animum Catonis.

de qo verè viro Seneca ampliùs *de conſtanc. Sap. c.* 2. & 3. qi & *ibidem c.* 6. *Bona vera ſapientis ſolida* & *inexpugnabilibus munimentis præcincta ſunt. Non Babylonis illi muros contulerit, qos Alexander intravit. Non Carthaginis aut Numantina mœnia, non urbi multo capta, non Capitolinam arcemve. Habent illa hoſtile veſtigium. illa qa ſapientem tuentur, à flammis* & *ab incurſu, tuta ſunt: nullum introrſum patet, inviſa, inexpugnabilia, Dei æqa.* Philo *de vert bona liberi. pag.* 879. *E.* ex Zenonis ſententia. "Οτι Σωκράτει ἀκριβῶς βασιλεύειν τὸν κόσμον συνέμενεν, ἢ βιαιοτάτου τῶν σωμάτων ἀνάγκα δρᾶσαι τὸ τῶν ἀξίων. ἀκούσετε γὰρ καὶ ἀόρατος ψυχὴ, ὃ ὀρθὸς λόγος δόγμασι σωτηρίοις ἐυέφυτο. *Facilius eſſe autem ſapientem mergere, qam qemvis virum probum tormentum ad aliqid agendum cogere, nam invictus animus, rationi victa placens confirmatus cedit nemini.* Seneca *de ſap. conſtanc. cap.* 4. *Qid igitur? non erit aliqis qi ſapiens facere tentet injuriam? tentabit, ſed non perventurum ad eum. Majore enim intervallo à contactu injuriorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad illum tuta perferat. Etenim cum potentes,* & *imperio edoti,* & *conſenſu ſortunatiſmi valeãt, nocere ei tentent; tum carra ſapientem omnes earum impetus deficient, qam qa nervo, tormentiſve ea altiùs exprimuntur, cùm extra vijum exulcerunt, cæca cæſimve tamen ſiectuntur. Qid ea putat, cum ſolidus ille vex multitudine telorum diem obſcuriſſet, ullam ſapientem ea ſolem incidiſſe? aut demiſſis in profundum catenis Neptunum potuiſſe contingi? Ut cæleſtia humanat manus effugiunt,* & *ab his qi templa diruunt, aut ſimulacra conflant, nihil deorundem nocetur: ità qaqid ſit in ſapientem proterve, petulanter, ſuperbè, fruſtra tentatur.* qia ſcilicet mens inconcuſſa manet, nec animum illorum qeqam attingit; ut Philo ſupra, & Marcus illic. Ita Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὸν προαίρετον τοῦ ἄλλου βλάψαι; ἀδυνατόν. τί δ' ἐπὶ τοιούτῳ; ὑφ' ὧ παρεσκεύασε μὲν ὁ φύσις τὸν ἄρρενας, ὅτι οὐχὶ τὴν ἄγαν περὶ πάντας ἐπῤῥῶσθαι, ἢ τὸ ἐν ἐαυτοῖς στοῦσι, καὶ μάλιστ' ἐκεῖνα καταγελᾶς ὅταν σε βλέπων δυνῶσι. Ἀνδρώσεσθε ταῦτα ἢ ἄλλα, ἀδὲ τὶς εἶμι, ἀδὲ τί μοι τὸ ὄφελος, μὴ τὸ κακὸν. ὅτι ἢ περίοδος αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐμά. ὅταν καὶ ἔχωσι τέλειν ἀνδρῶσιν καταγελῶσι τῶν τελειωθέντων. Νῦν ὅτου τί πρᾶγμα ἔχωσιν ἐκεῖ τῷ μαθεῖ; ἀσφαλὴς ἔστω ὑμῖν τὸ τέλος. τροφὰς ἔχομεν ἐκεῖ πλείονα καὶ χρόνον, τὸ ἄλλων ἀνωτέρω παραστησόμεθα. ταῦτα ἐκεῖ τὸ τέλειον ἔχοντι καὶ ἀνάλυτον τοιοῦτον, αἰδῆσόμαι δὲ ψυχίου νέου ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ νεῦρον ὕστερ ἰσχυρὸν; ἢ ποῖον σῶμα ὕστερ ἀδιάφθαρτον; ἢ ποῖα οἰκίαι ἀκαφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕστερ ἀσυκοφάντητον; ποῖα πλοῦτος Σύστοι, ἐνάλυτα, ὅσπερ τὰ ἀκαῖα προῖχόντα, πῶς πάντας παράγουσι, πανηλιτεῖαι, φαῦλοι, πτῶσις, ἀσελγὴς ἔχει τὰς ἐρίξεις, στρεπτικαὶ ἔχουσι τοὺς ἐκλόγους. οὗτα ἢ φίλοσοι τὸν μέτα δεφάλαιον ἀδιάφθορον ἐμὸν ἔχουσι τοιοῦτοι; ἀδ' ἀναστάσεις τῶν θυρῶν καὶ δίλαι, τὸ ἀδιάφθορα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκποιεῖ; *Poteſtne qiſquam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turberis? non autem progreſſus es mediocris proficiendi, ſibi pacem eſſe cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eo ne primis duntaxat qi ſe ſibi nocere putant? Manicipia iſta ſunt: ignorant qæ ſua, ubi mea bona* & *mala poſita ſint neſciunt; non patere ſibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi mœnibus circlant urbem, hoſtium obſidentium rident. Nunc iſti qid ſibi fruſtra faceſſunt negotium? tuta ſunt noſtra mœnia, communitum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus inſtructi ſumus. Hæc ſunt qæ cavetorem monumento* & *inexpugnabilem faciunt. Homines vero animum nihil aliud noſſe decreta. Nam qis mortis adeo firmus eſt? aut qod corpus adeo adamantinum? qave poſſeſſio tam certa* & *propria? aut qa degustat ita inſidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia ſunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia, ephas qi alia modo adjungit animum, bona turbari omnino neceſſe eſt, male ſperare, lugere, avaras habere appetitiones, in ea qa nolit mutabere. Et tamen ſalum cum arcem urbi datum munire volumus? nec mortalibus* & *fervitibus rebus repudiatis, immortales naturâqe liberas comparare?* divina planè hæc.

'Εαυτὸ συγγράφῃς] vide *l.* 7. §. 28.

'Αρκούθῃ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major eſt animus, qam ubi alterna ſepoſuit; & ſecat ſibi pacem nihil timendo; ſecat ſibi devotas, nihil concupiſcendo.* vide *ſupra* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἀν ἀλόγως φαίνηται] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Τίνα οὖν μοῦσαν μοι δύναται τὰ ὕτα διατυθῆναι πρὸς ταῦτα, ᾗ ὁτὸ ἴδιοι οἱ Γαλιλαῖοι, τοὺς λόγους δὲ κρὶ ἀναδείξεως οὐ δύνανται; Ἐρῶ σοὶ ἐγὼ ἅμα μὲν ἐκεῖνα ἀξίως ποιεῖ ἀδικούμενος, ἅμα δὲ καὶ ἐμὲ ἀσφαλίζομαι. τοῦτ' ἐστὶ τὸ τεῖχος ὃ μὴ ἔχει οὐδεὶς ἄλλος ἄνθρωπος παραπετεῖν. ταῦτά ἐστι τὸ τεῖχον ἔχοντι καὶ ἀνάλυτον τοιοῦτον, αἰδήσομαι δὲ ψυχίου νέου ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ νεῦρον ὕστερ ἰσχυρὸν; ἢ ποῖον σῶμα ὕστερ ἀδιάφθαρτον; ἢ ποῖα οἰκίαι ἀκαφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕστερ ἀσυκοφάντητον; ποῖα πλοῦτος Σύστοι, ἐνάλυτα, ὅσπερ τὰ ἀκαῖα προῖχόντα, πῶς πάντας παράγουσι, πανηλιτεῖαι, φαῦλοι, πτῶσις, ἀσελγὴς ἔχει τὰς ἐρίξεις, στρεπτικαὶ ἔχουσι τοὺς ἐκλόγους. οὗτα ἢ φίλοσοι τὸν μέτα δεφάλαιον ἀδιάφθορον ἐμὸν ἔχουσι τοιοῦτοι; ἀδ' ἀναστάσεις τῶν θυρῶν καὶ δίλαι, τὸ ἀδιάφθορα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκποιεῖ; *Poteſtne qiſquam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turberis? non autem progreſſus es mediocris proficiendi, ſibi pacem eſſe cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eo ne primis duntaxat qi ſe ſibi nocere putant? Manicipia iſta ſunt: ignorant qæ ſua, ubi mea bona* & *mala poſita ſint neſciunt; non patere ſibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi mœnibus circlant urbem, hoſtium obſidentium rident. Nunc iſti qid ſibi fruſtra faceſſunt negotium? tuta ſunt noſtra mœnia, communitum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus inſtructi ſumus. Hæc ſunt qæ cavetorem monumento* & *inexpugnabilem faciunt. Homines vero animum nihil aliud noſſe decreta. Nam qis mortis adeo firmus eſt? aut qod corpus adeo adamantinum? qave poſſeſſio tam certa* & *propria? aut qa degustat ita inſidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia ſunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia, ephas qi alia modo adjungit animum, bona turbari omnino neceſſe eſt, male ſperare, lugere, avaras habere appetitiones, in ea qa nolit mutabere. Et tamen ſalum cum arcem urbi datum munire volumus? nec mortalibus* & *fervitibus rebus repudiatis, immortales naturâqe liberas comparare?* divina planè hæc.

'Αρκούθῃ ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major eſt animus, qam ubi alterna ſepoſuit; & ſecat ſibi pacem nihil timendo; ſecat ſibi devotas, nihil concupiſcendo.* vide *ſupra* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἀν ἀλόγως φαίνηται] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Τίνα οὖν μοῦσαν μοι δύναται τὰ ὕτα διατυθῆναι πρὸς ταῦτα, ᾗ ὁτὸ ἴδιοι οἱ Γαλιλαῖοι, τοὺς λόγους δὲ κρὶ ἀναδείξεως οὐ δύνανται; Ἐρῶ σοὶ ἐγὼ ἅμα μὲν ἐκεῖνα ἀξίως ποιεῖ ἀδικούμενος, ἅμα δὲ καὶ ἐμὲ ἀσφαλίζομαι. τοῦτ' ἐστὶ τὸ τεῖχος ὃ μὴ ἔχει οὐδεὶς ἄλλος ἄνθρωπος παραπετεῖν. ταῦτά ἐστι τὸ τεῖχον ἔχοντι καὶ ἀνάλυτον τοιοῦτον, αἰδήσομαι δὲ ψυχίου νέου ἄλλο ἢ δόγματα. ποῖον γὰρ νεῦρον ὕστερ ἰσχυρὸν; ἢ ποῖον σῶμα ὕστερ ἀδιάφθαρτον; ἢ ποῖα οἰκίαι ἀκαφαίρετος; ἢ ποῖον ἀξίωμα ὕστερ ἀσυκοφάντητον; ποῖα πλοῦτος Σύστοι, ἐνάλυτα, ὅσπερ τὰ ἀκαῖα προῖχόντα, πῶς πάντας παράγουσι, πανηλιτεῖαι, φαῦλοι, πτῶσις, ἀσελγὴς ἔχει τὰς ἐρίξεις, στρεπτικαὶ ἔχουσι τοὺς ἐκλόγους. οὗτα ἢ φίλοσοι τὸν μέτα δεφάλαιον ἀδιάφθορον ἐμὸν ἔχουσι τοιοῦτοι; ἀδ' ἀναστάσεις τῶν θυρῶν καὶ δίλαι, τὸ ἀδιάφθορα καὶ φύσει ἐλεύθερα ἐκποιεῖ; *Poteſtne qiſquam voluntatem tuam ladere? Neqaqam. Qid ergò adhuc turberis? non autem progreſſus es mediocris proficiendi, ſibi pacem eſſe cum omnibus hominibus, qicqid illi agant,* & *eo ne primis duntaxat qi ſe ſibi nocere putant? Manicipia iſta ſunt: ignorant qæ ſua, ubi mea bona* & *mala poſita ſint neſciunt; non patere ſibi aditum ad meas opes ignorant. Sic qi mœnibus circlant urbem, hoſtium obſidentium rident. Nunc iſti qid ſibi fruſtra faceſſunt negotium? tuta ſunt noſtra mœnia, communitum in longum tempus habemus, omnibus aliis rebus inſtructi ſumus. Hæc ſunt qæ cavetorem monumento* & *inexpugnabilem faciunt. Homines vero animum nihil aliud noſſe decreta. Nam qis mortis adeo firmus eſt? aut qod corpus adeo adamantinum? qave poſſeſſio tam certa* & *propria? aut qa degustat ita inſidiarum expers? Omnia ubiqe mortalia ſunt, fluxa, caduca, expugnatu facilia, ephas qi alia modo adjungit animum, bona turbari omnino neceſſe eſt, male ſperare, lugere, avaras habere appetitiones, in ea qa nolit mutabere. Et tamen ſalum cum arcem urbi datum munire volumus? nec mortalibus* & *fervitibus rebus repudiatis, immortales naturâqe liberas comparare?* divina planè hæc.

'Εαυτὸ συγγράφῃς] vide *l.* 7. §. 28

qod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primo visis consiste semper, nec ampliùs qicqam ea à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

§. 50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. nè pergas dicere, *Quæ autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro aut sutori, si huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent, cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, qicqid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáqe ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, desideret. ità contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

ἀπ' ἀσαγγέλτου φαντασίας ἀναγγέλλεσθαι. ἄγγελμα, ἴτε ὁ θάνατος ἐστὶ κακὸν λέγε. [a] ἄγγελ) τῶν. [a] L.4.§.7. 11.
πᾶ ἦ, ἴτε βέβλαψαι, ἀκ ἄγγελ). βλέπω, ὅτι νεανίσκε τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτε ἦ κινδυνεύει, ἐ βλέπω. ἄτως ἐν μέτε ἀπὸ τῆς τῶν πρώτων φαντασιῶν, ἢ μηδὲν ἀυτὸς ἐπόδοχε θόρυβος, καὶ ἐδὲν συμβαίνει). μᾶλλον ἦ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων. [b] L.4.§.29. l 7.§.30.46.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτος ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσπάσῃς, τί δὲ καὶ ἐμέτοις τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καθαρμάτων, ἅτε ἐν τῷ ἐργασηρίῳ [d] ξέσματα καὶ ἀποκόμματα τῶν καταπελεκωμένων ὁρᾶς. καί τι ἐκείνοι γε ἔχουσι τὰ ἀυτὰ ῥύπους. ἡ ἦ τῶν ὅλων φύσις, [e] ἐξ ἧς πάντα ἐστὶ, ἄλλο τι ἢ θυμοειδῶν τοῖς τέχνης ποιήσασι, ὅτι σεμνόμαται ἑαυτοῖς, πᾶν τὸ ὕδωρ διαφθείρεσθαι καὶ μισεῖσθαι, καὶ ὅσα ἐκ πολλῶν ἄλλα πρὸς ἄλληλα τέτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὑσίας, ἐξωθεν χρείζῃ, μήτε ἴσως ἐκβάλῃ τὸ ἐναπόκειμενον πνεῦμα). ἐρκεῖ) ἢν ἢ χώρα τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλη τῇ ἑαυτῆς ἢ τέχνη τῇ ἰδίᾳ. [c] L.6.§.46. [d] L.3.§.2. [e] L.4.§.23. Sup.§.18.

§. 51. [h] Μήτε ἐν πᾶς πρόξεσιν ἀπόνως. μήτε ἐν πᾶς ὁμιλίαις φύρου. [i] μήτε ἐν πᾶς φαντασίαις ἀλᾶσθ. μήτε τῇ ψυχῇ καθόλε συνίλικθ, ἢ ἐκθέρνυσθ. μήτε ἐν τῷ ζῆν ἀσχολίας, [k] πλέονα, περιεσ- [h] L.3.§.16. [i] L.7.§.66. Sup.§.13. [k] L.7.§.68. Sup.§.28.

ANNOTATIONES.

τω; λέγε, ἐ γνοὶ μοι παιδὸς χρῆσις. ἄλλο ἦ ἐδὲν; ἐδὲν. ἐ σωτὴς μοι ἐδὲν δέδοται. [τί ἐν τέτο, ἐ σωτὴς μοι ἐδὲν δέδοται. ἄλλο ἐδὲν; ἐδὲν.] ὅτι δὲ καλὸν ἐστι τέτο, [τί] ἐξόδον αὐτῷ δὲ προσδόκησ καὶ προτιμᾶν ἐδύνασθαι; *At unus malè me tractat. Recte. Sed qui fit istuc, qod est ipsud? Deus. Unus malè me tractat. Nihil ergo aliud? Nihil. Pater nobis mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id vero esse malum, extrinsecus adjicerendum est, & assingendum mendacium.* Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atqe hoc est qod προσδόκᾶζον Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προσδοκᾶζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ipsiusdem διαλέξεσι ab Arriano digestarum *l.* 5. qi jam interciisse videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi Sapientem dicit objectis visis terrificis *ἐ συγκαταπίπτειν, ἀλὰ προσπροσδοκᾶζειν, nec adsentiri, nec alterius aliqid adjicere, & opinari*, qam qod visum ipsum renunciat. Neqe enim duo ista, qod Gellius fecisse videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Comicus apud Seobæum *serm.* 2. *tit.* 103.

Μείζω τὰ κακὰ σωθῆναι πολλὰ, δίστοτα,
Ἀντὶ δ' αὐτοῦ, ἢ σῴζεσθαι τῇ φύσει.
Ὅτου, νίζητον ἔρις, ἢ μάτηρ τινί,
Ἢ, νὴ Δί, ἄλλοι τῶν ἀναγκαίων γέ τις.
Ἐκ μὲν λαβὴν οὐκ', Ἀπόλλω', ἀνθρωπ' γὰρ ἦν,
Τοιοῦτον γίγνει τὸ κακὸν, ἄλλως πως ὄν.
Ἔκθ δ' ἀδίκ' ὁ βί, ἀν ἐν ἔφοδος,
Ἀπόλλωλεν, ἐ σαρκῶν ἐκὸ τοῦτο σπουδῇ,
Πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄτος ἕτερα συλλήψει πολλά.
Ὃ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα πιὰ ἑαυτῷ συνῴδει,
Τὰ πολλὰ ἀφαιρεῖται, ἀγαθοῖ δὲ χαρίζεται.
Here, perhaps homines gravissima efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, qàm ea sint naturâ suâ.
Excessit fatâ mater, aut mater pater,
Aut proximus aliqis ex necessitudine.
Id si qis sic asciverit, Nempe obiit diem
Homo natus; quantum fuerat, tantumdem est malum.
Qod si sic; Portis, non tacebor amplius;
Heu vitæ tantæ usqi ista fecunda deputat,
Is ad malum also sibi consarcinat mala.
At qi rationis comitia ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, vestrem qod jurat.

Grotius. Seneca *Ep.* 78. *Longus dolor est, si nihil ille optimo adjecerit.*

Ἐναρίζων] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὲ καὶ ἐγίνετο τοῦτο;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μοίχη μοι φίλει. ποιεῖ. οὐ ἵνα χεῖρας ἔχοις, ἀνδράποδον, ἀχ ἵνα καὶ ἀνομίαις ἑαυτὸν ὑπόλογον μοίχης γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ αὐτὸς ἐρεῖς ἄτοπόν ἐστιν ἀνθρώπου τὸ, ἢ ἐγκαλῶ, ἢ *Sed mœchus mihi displicuit,*

A *Quæ ergo gratiâ natus habeat, mancipium? ædone ut ipse te contegas? Ergone consentaneum est mœchos in mundo exsistere? At quanto præstat te contegere qàm naturam accusare?* vide qæ sequuntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λίγωμεν, ποῖος ἔπεσεν συνεχώρησε ὁ Θεὸς τὰ ἀνόμηματ; ἵνα τέτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σε τὸν προδυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concesserit? ideo enim concessit, ut animæ tuæ alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω ἐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qæ ad usum erant, clausit, & sepsam sibi fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter a Plutarcho laudatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 16. 2 Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *serm.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo,

B *Ὀυδὲ τι τῷ παντὶ κοῖλον ἔπλε, ἐδὲ περιττόν.*
Nil est in toto vacuumve superfluumve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὸν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν πᾶς πράξεσι ἀπόνως) *Flacianus* Xylander. *tardum & remissum esse* Casaubonus haud malè. Ἀπόνως, langvidè agere: tractum ab equis, qi apud Medicos veterinarios ἀπονῶσι dicuntur, cum illa *trahentes langvidè ostendunt, vel ἀπονδια ἰφιλοντος ἐπὶ τα ἰμαρμδια, καὶ ἀνοφίροντες,*

C *ὁτε ἀλλάξεις συνφέρον. Crura posteriora attrahentes ad prora, & ita summoventes, ut proprendum colludant.* uti Aristoteles *histor. animal. l.* 6. *c.* 24.

Κτίνωσι, ἐρισμοῖσι] Τὸ κρεωμόσιον propriè de *victimarum* usurpatur, in qà *ejus ritu*, *carnes distribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλ' μὲν σῖτον ἐλὼν ἐπίσπασε τραπέζῃ
Καλοῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρία νέμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus quidem panem accipiens mensa impertitis
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

Εἰ est, ἐρισμόμαι, indè enim ἐρισμός, qi *distribuit carnes.* Eustathius *ibidem.* Verùm Marcus noster ibi alter accipit, de

D *immanium atqe effœratorum hominum truculentia*, qi congeneres sibi macta*nt*, ollàqe eorum *dissecuerunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem*: ut Mitheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qd Cleonis minatur ille in Aristophanis *equit.*

Περιρρήξω' ἐν τοῦ στόματος.

id est, *quem præcipitabo ventre in ora, ita partes corpori discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 62.

Διῶξαι αἱμάτων καὶ σφαγῆς, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεουργὸς ἀνωμαλῶς. —
Sanguinis & cædium avidus, hominum coqus,
Citra commiserationem carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei discerptionem *διαγγυον πρεωμόσιον, incestum sacrificium* appel.

κρεανομῶν, κατέρχεις ἱλαύων. τί ἂν ποῖόν σοὶ τὸ τὴν Δίκαιαν μένειν καθαρὰν, φρονίμη, σώ-
a Sup.§.1.1. φρονα, δικαίαν; ὅταν [a] ἃ τις βλάπτεσθαι πέφη δι-
3.§.4.l.7.§. 15. αυγῆ ἡ γλυκεῖα, βλασφημεῖν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐ
b L.12.§.2. πανύστῳ πάντων ἀναβλύσαι. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, πέφυκεν Δίκαιον ταχὺ διαχεῖσθαι αὐτὰ καὶ ἀπολύ-
c L.6.§.30. σαι, ἢ [c] ὕδατος βαθέος πῶς ἂν [d] πέφη σβέν-
d L.7.§.59. ναι ὅλως, καὶ μὴ φλέγειν; φύλαττε σαυτὸν πάσης
e L.11.§.9. 13. ἔλπιδος εἰς ἐλεύθερίαν, [e] μᾶλλον δὲ ἁπλῶς, καὶ ἀδιαπτώτως.
f L.4.§.29. §. 52. [f] Ὁ μὴ εἰδὼς ἔστι ἔστι κόσμῳ, οὐκ εἰδὼν ὅπου ἐστί. ὁ ὢν μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, ἃ πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστι κόσμος. ὁ ὢν ὧν τούτων ἀπολειπών, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶναι, τίς ἂν φαίη εἶναι ἐν [g] ὁ τὸν τ' κρόλυπον ἐπιπο-
* εἶδεν Xyl. Lug. ἢ διόπερ l. L. 11. νὸς φλέγων * ἢ δίων, [ἢ] ὃν οὐδ' ὅπου οἶσιν, ὃν πο-
§. 11. νὸς ἐστι γινώσκειν;
h L.3.§.4.l. 4.§.3. §. 53. [h] Ἐπικινδύνως ζῆλος ὑπὸ ἀνθρώπου, τελεῖ τὸ ὄρος ἑαυτῷ καταμόνας; ἀρέσκειν ζῆλος ἀπ-
i L.5.§.10. θρώπῳ, [i] ὃς ὢν ἀρέσκῃ ἑαυτῷ; [k] ἀρέσκῃ ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μισοπονηρότατος ἐφ' ἅπασι χρόνον ὃς περέστ;
l L.6.§.16. l.9.§.2. §. 54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ σβέζοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obstant, qo minùs mentem serves puram, prudentem, sobriam, justam? qemadmodum si qis fonti astans limpido ac dulci, conviciis eum incesserit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non cessat. qin & si lutum qis fimúmqe injecerit, dispergetqe citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri potest, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? si usu assiduo libertatem cum æqanimitate, simplicitate, modestiâ qasi nativam tibi reddideris.

§. 52. Qi nescit esse mundum, ubi sit nescit. qi nescit ad qid natus sit, nec qis ipse, nec qid mundus sit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipse natus sit, dicere potest: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavsus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi sint, nec qi sint ipsi, nórunt?

§. 53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ spatium ter semet execratur? num ei studes placere, qi nec sibi ipse placet? avt qomodo sibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipse, pœnitet?

§. 54. Curæ tibi deinceps sit, non tam cum ære am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *dicam* & ex eodem Evsebius *præpar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. *Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζωσι Βακχοι, ἀμαθυνόμενοι τὸν ἱερομανῆ ἄγοντες, καὶ τελέσαντες τὰς ἀρρήτους τῶν Φώτων. Bacchum Manolem folleantibus orgia celebrant, crudarum carnium bellatorem sacrum insanitatem peragentes, cæsarumque victimarum partes divadunt.* Eodem sensu τὸ κατασπαραγμὸν ab Herodoto usurpatur, *l. 7. p. 505. D.* ubi de Pytheo Ischenot filio, ὃς ἐς τὸν ἀντίοχα μαχόμενος, ἐς ὃ κατασπαραγθῆ ἅπας. *qi consijc pugnando reſtitit, donec velut in lanienâ, fruſtatim concisus est:* κατασπαραγθῆναι.

Ὅσον ἂν τοι παρασὰς σχῇ διαγνῶ, ὡς γλυκεῖα, βλασφημεῖν αὐτῷ] Seneca *de benefic. l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia. qid facies? qod dis omnium rerum optimis avctoribus: qi beneficia opportunitates dare incipiunt, ingratis perseverant. Alimus illos objicit negligentiam nostri, alimus inqinatem, alimus illos extra mundum sinum projicit, & ignavos, bebetesqe, sine luce, sine ullo opere, destituit: Alimus solem, cui debemus, qod inter laborem qotcmqe temporis divisimus, qòd non tenebris immersi, confusionem æterna noctis effugimus, qod animum cursu sno temperat, & corpora alit, fata evocat, percepti fructus, saxum aliqod, avt fortuitorum ignium globum, & gladium potius qam deum, appellat. Nobilemvius tamen more optimorum parentum, qi maledictis suorum infantium arridet, non cessant dei beneficia congerere de beneficiorum avctore dubitantibus: sed aqali tenere bona sua possunt, nec qi ipse, nórunt?* vel etiam Casavbonum seqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi sint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam insuper de loco isto suspicionem meam proponere. Fieri potest, ut Marcus scripserit, ὁ τὸν κρατίστων ἴνατον ὃ ἐνφυόμενον διάνοιαν, ut ex ὃ ἐνφυόμενον, illud φύγων ὃ enatum sit: vel enam ὁ τὸν κρατίστων ν' [ψύγον] φύγων, ὃ ἴνατον διάνοιαν, ut ψύγον intercideriit, ὃ alterum in proximam clavsulam transierit, per excriptoris officantiam. Sigidem ἴνατον φύγων, sive lavdem vanorum hominum fugere, res est lavdis potiùs qam vituperi. vide *lib.* 10. §. 13. Cæterùm alii viderint. τίς avtem, ὅστις τῶν ποῖός τις frequentius est, qam ut malcis monere opus sit.

§. 53. Ὃς ἂν ἀρέσκῃ ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de tranqill. c. 2. Immanerabiles properantes sunt, sed unus effectus votes, dispicere sibi. Διαθέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (εἰ φαῦλοι) ὧν ἄλλον μὲν ἐνοθυμοῦνται, ἄλλα δὲ βούλονται. Dissentiunt enim inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Aristoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas to posse sententiam unam omnibus esse? Non est unius una.* Flaccus *Ep. 1*

Idem cadem possunt horam durare probantes?

qasi dicat, non possunt.

§. 54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Aures accipiunt naribus & pes*

A Corys, apud Antonium *Meliff. l. 2. c. 1.* Ἐόρτιον χαμαίζηλος ποθῶμεν μᾶζαν τῶν ἀετῶν, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον. *Vide flavium torrentes perrenabus, sed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittes talem tu perpetuum, qi casa bonus est.* facit huc qod de gratia divina, qa suos in imbuit, Christus Joannis *cap. 4. v. 14.* Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Fiet in eo fons aqa saliens in vitam æternam.*

Φόν σαυτὸν] *compone te* Xylander. *gqmo te* Casavbonus. phrasis duriuscula, & syntaxis insolens. itaqe suspecta mihi lectio. qam tamen si retinere libuerit, qis alia enormodis non occurrit, malim vertere, *compentum & qasi mercem fac tibi ipse atqe industriâ jugi libertatem.* In hoc te assiduò exerce, ut virtus qasi in naturam transeat tibi. qod Clemens *Strom. l. 7.* Τῷ ἔρῳ ἀναπόδλητον τὸν ἀρετὴν ἀνάπαυσιν γνησίαν ἐπιποιῆσαι, φησὶν ὁ ἴζις. τῷ καθάπαξ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, ὥσπερ τῷ δὲ ὁ ἐπιτήδειον ἀναπόδλητον. *Et ergo, qi exercitatione profectâ ex cognitione paravero virtutem, qa non poterit amitto, efficiar naturalis habitus. Et sicut lapidi gravitas, ita hujus sententiæ evadat hujusmodi, ut amitti non possit.*

§. 52. Τίς ἂν φαίη εἶναι ὁ τὸν τῶν προτέρων ἴνατον φύγων ὄχθον. ὃ δὲ ὅδ'] Ità Basilienſis qod Xylander & Lugdunensis in ὄχθον verterunt, Xylander sic reddidit, *utor vero tibi eleganter videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an ille, qi neqe ubi, neqe qi sint, cognoscunt?* ergo juxta Xylandrum etiam transponenda fuerint verba, legendumqe τί ; ὃν ὄχθον φ. ον. vel τίς ὢν φ.ο. ὄχθον, &c. Casavbonus qid legerit, havd est conjectu proclive. cæterùm ὃ illud in clavsula novissima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergo censes illum esse, qi tamqam rem inanem alicujus proponit sibi fieroptum plavsumqe hominum, qi nec ubi sint, nec qi sint, ipsi norint.* Forsan, φεύγων ὁ ὄχθον fuerit, ut *l. 11. §. 11.* Ὅσον φεύγων ὄχθ ὄχθον ὀφθήν. *Esse nec fugax ampline, neqe profectus.* ita legendo vel sic potest concipi; *Qalis ergò tibi videtur, qi vanos hominum plavsus vel averſatur, vel avcupatur;* (siqidem is ad qid natus sit non videtur attendere.) *vel is etiam, qi nec ubi sint, nec qi ipſi sint, nórunt?* vel etiam Casavbonum seqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi sint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam insuper de loco isto suspicionem meam proponere. Fieri potest, ut Marcus scripserit, ὁ τὸν τῶν προτέρων ἴνατον ὃ ἐνφυόμενον διάνοιαν, ut ex ὃ ἐνφυόμενον, illud φύγων ὁ enatum sit: vel enam ὁ τὸν τῶν προτέρων ν' [ψύγον] φύγων, ὃ ἴνατον διάνοιαν, ut ψύγον intercideriit, ὃ alterum in proximam clavsulam transierit, per excriptoris officantiam. Sigidem ἴνατον φύγων, sive lavdem vanorum hominum fugere, res est lavdis potiùs qam vituperi. vide *lib.* 10. §. 13. Cæterùm alii viderint. τίς avtem, ὅστις τῶν ποῖός τις frequentius est, qam ut malcis monere opus sit.

§. 53. Ὃς ἂν ἀρέσκῃ ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de tranqill. c. 2. Immanerabiles properantes sunt, sed unus effectus votes, dispicere sibi. Διαθέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (εἰ φαῦλοι) ὧν ἄλλον μὲν ἐνοθυμοῦνται, ἄλλα δὲ βούλονται. Dissentiunt enim inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Aristoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas to posse sententiam unam omnibus esse? Non est unius una.* Flaccus *Ep. 1*

Idem cadem possunt horam durare probantes?

qasi dicat, non possunt.

§. 54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Aures accipiunt naribus & pes*

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neque enim minùs vis illa intellectualis ubique diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunque id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavillis mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sol defundi videtur, & ubiqe qidem diffe-

ἀέρ. ἀλλὰ ἥδη κ᾽ ὁ συμφρονῶν τῷ εὐδίκῳ πάν- a L. 9. §. 1d. 10. §. 21.
τως τοιῳῶ. ὃ γὰρ ἥττων ἡ τοιᾳὶ δύναμις πάσῃ ἰσχύῃ
κ᾽ ἀμπεφάνται τῷ σπάσαι δυναμένῳ, ἥπερ ἡ ἀε-
ρώδης τῷ ἀναπιέσαι δυναμένῳ.

§. 55. Γενικῶς μὲν, b ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν b L. 5. §. 35.
κόσμον. ἡ δὲ κατ᾽ μέρος, c οὐδὲν βλάπτει ἕτερον. c L. 2. §. 1. l. 4. §. 7.
d μόνῳ δὲ βλαβερά ἐστι τούτῳ, e ᾧ ἐπιτέτραπται κατ᾽ d L. 9. §. 4.
ἀποκλῄσαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτον ἄτας θελήσῃ. e L. 2. §. 11. l. 7. §. 71. l.

§. 56. f Τῷ ἐμῷ αὐτεξουσίῳ τὸ δ᾽ πλησίον 10. §. 13.
προαιρετὸν ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς κ᾽ τὸ αὐτὸ f L. 5. §. 20.
μάτιον αὐτοῦ, κἀν τὸ σωμάτιον. κ᾽ γὰρ οὕτω μάλιστα g L. 2. §. 1.
g ἀλλήλων ἴσμεν γεγόναμεν, ὁμοῦ τὸ ἡγεμονικὸ Inſ. §. 59.
ἡμῶν ἕκαστον h τὴν ἰδίαν κυρίαν ἴσχει, ἐπί τε i- h L. 12. §. 3.
μέλειν ἢ δ᾽ πλησίον κακὸν ἰσῷ κακῷ εἶναι. k ὅπερ i L. 2. §. 1. l. 5. §. 35.
ἂν ἔδοξε τῷ Διῒ, ἵνα μὴ ἐπ᾽ ἄλλῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ἀ- k L. 2. §. 12.
τυχεῖν.

§. 57. l Ὁ ἥλι- καπνιχύθη δοκεῖ, κ᾽ παρ- l L. 12. §. 30.

τη

ANNOTATIONES.

per umbelicum reciprocatas reddunt; & eas ſpiritum confundentes, & reſpiramus commentibus orbem. vide *l.* 9. §. 2.

Συμφρονῶν τῷ περιέχοντι πάσῃ τοιᾳῇ] i. e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod *ὁμογνώμονα νόμῳ* dixit, *lib.* 9. §. 1. *τοιᾳῷδε l.* 10. §. 21.

Παντὶ περιέχοντι τὴν διανοητικὴν] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & penneantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi, qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cœlum & terram implere: extra* nimirum *omnia, nec excluſum, extra omnia, nec exclusum*; ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram undiqaqe lucidam, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſquam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. cons.* 3. ſupplendum monet, *noſtra ſcripſit.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium ubiqe, circumferentia nuſquam.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus miſſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interiora, & contineat exteriora.*

§. 55. Ὀυδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάβη τῷ παντὶ, *communitatem autem qis laſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ὅλον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερὰ ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo dominari nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *ſer.* 10. Ὁ κακίαν ἀνῃρηκὼς περὶ τὸν ἀδικοῦντα μελλόντων ταυτὸν ἀγνοεῖν ἀδικεῖ. ὁ μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖσθαι ἐν ψυχῇ ἀγαθῇ ὑ ψυχῇ. τὸ δὲ ἀδικεῖν, καὶ ἐπιβουλεύειν ἑ κακίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἀδικεῖν, καὶ ἁμαρτάνειν ἐν τῷ ἀδικεῖσθαι. ἀλλὰ τὸν μὲν ἧττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλέον. ἧττον μὲν τὸν ἀδικούμενον μᾶλλον, πλέον δὲ τὸν ἀδικοῦντα διαπράττει. ἐπεὶ καὶ εἰ τὸν αὐτὸν τῷ αὐτῷ λυμαίνεται καὶ τῷ ἕτερον, ἀνωμαλεῖ τοῦτον, τὸν τοιοῦτον περὶτον ἀναστρέφει, καὶ περὶ τοιοῦτο ἐν τοῖς ἄλλοις φλίγει, καὶ διίσταται λυμαινόμενος, καὶ τῷ ἐπ᾽ αὐτὸν ἰόντι χρῆζει διαστατικῷ τῆ βοηθεῖ. ἐπὶ γὰρ τῷ περὶ τὸν τοιοῦτον ὅλῳ διιλεῖται δυνατὸν [περὶς] τὸ τῶν ἄλλων λοιπὸν, περὶ παντελῆς αὐτὸ ἀναλῶσαι. ἅτε κατ᾽ πᾶς ἄδικ- , δυνὸς τῆς παθοῦς περὶ- γίνεται, περὶο οἷς ἄλλοις ἀφίησιν. *Quodcunque autem injuria ignorat ſemper ſibi, quos ſibi quibus nocere ſtudet, intelligat ſed duplex eſt injuſtus. Una ſane pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affecto injuriam accipit, namque ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiaſque molitur, eſt malitia, qa ab autore proficiſcit, in illum qi affectur redundat. Sed ipſum autorem injuria illata, aut inferre cogitantem, plurimum ladit, minimum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium ſit motus & excitatio. Iniqa verò concitatus injuria parturientem proximum incendit, ac autequam peperit, inflammat prægnatur, tranſfuſoqe ladit, & venenoſo ſuo permixtæ tinctura imbuit. Quemadmodum enim ignis non poteſt præcreta ſine domino materiâ, ea qa primium conceptus eſt, priuſquam priorſus ipſam conſumat, ad alterum mixtum convertit. Ita quivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, antequam in alios emittat.* Itaqe effatos hoſce animi affectus, ſive *vitia*, Themiſtius *Orat.* qinqto. confert *σκηρὸν τοιοῦτον, ὡς κ᾽ντες πρῶτον τιμωρήματα κατ᾽ ἄκρα τὸν ψυχὸν, ἢ ἐντέρνα. ſcirrhus morbus, ipſam primo affectam animam, cui inhæserant, conſummabat.* ità ſuſpicem Panamus locum corruptum dubio procul ceſſet reſtituendum. cætera ſortàm feliciter ſatis: ultimum illud ἢ ἐντέρνα, qod ille vertit, *cui notabant*, minùs placet, malim ἢ ἐντέρνα, *cum tumeſcunt*, qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσοι ἀχαλᾶν ἐν τῷ πολὶ ἐντεταμέν. *morbum veterem pedi tumatum.* Seneca *Ep.* 61. *Minimum ex negotiis leviſſimumqe ad ulcus reducitur: qod peſſimum ex illa eſt, & (ut ità dicam) ſphiſſimum, dum remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem venem ſui bibit. Illud venenum,*

qod ſerpentes ſa alimenta permixtum proferunt, ſuæ ſua contineant, non eſt hoc ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt. Verùm ulterius ſibi Marcus noſter progreditur. Maleficus ſiqe ſe primum, ſe præcipuè lædit, inquiunt illi: ſe ſolum, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὁπόταν αὐτὴν θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71 Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari fuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi velle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. *εἰ γὰρ, εἰ βάλεται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνων. non enim, ſi velut ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Ὃν γὰρ ἐνδέχεται ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἰσὸν ἰδεῖν, ἄτοπ ἐφ᾽ ἐπὶ τῆ προαιρέσει. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, δοκοῦσί τε πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῶν προαιρέσεων οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ᾽ ἔστι πολλάκις διελέσθαι καὶ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι δυνάμενον καὶ γενέσθαι πάλιν, καὶ τοὺς καλοὺς βαθυμήσαντα πρὸς τὸν κακὸν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἀνεξίκακον ἡμῖν τὸ φύσει παρῆκεν ὁ τῶν ὅλων θεός, — *ita denique invenietur, ἀλλὰ οὐ φάρμακα πεπάλληλα ἐπιθεῖ, δίδοται ὁ γνῶναι τῷ πάσχοντ- πάσθαι τι κἀν. Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus natura affectiones ſæpe mutabiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi volueris, etiamſi malus eſt, mutatur, & ſit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergo liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imponit, ſed contrarii remedium oppoſitis totum jacere in agrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἄλλῳλων ἴσμεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τῦ πλησίου κακία ἰσῷ κακῷ] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 49. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι μὴ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ, *Quid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τῷ δ᾽ ἀνίκατ τῷ ἀγαθῷ ᾧ τὸ κακὸν, ἀνίκατ᾽ ἔξιν, τοῦ κρείττονος ἡμῶν καὶ πατρικῶς προκαιμένου, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut ea deterrimum maneat, qi nos curavit, & patriâ ſolicitudine tuetur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qe intercidit, Θεὸς, ut τῷ θεὸς, qod præcellerat, reſpondeat, & in τῷ κακῷ ſupplendum ὁ Θεός.

Οὐκ ἐδοξε τῷ Διῒ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ᾽ ἄλλῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictetus *Encher. c.* 25. Οὐ δύναταί τι κακὸν εἶναι δι᾽ ἄλλου, εἰ μὴ μᾶλλον ἢ ἐν αὐτῷ. *Nihil malgis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bona hoc res humana ſunt, qod nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 16. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀδικῆσαι, ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτὸς παύσωμεν. ἀνυπεύθυνοι γὰρ ἐσόμεθα πάντως, ἐὰν μὴ ἑαυτὸς ἐργασώμεθα μεγάλα τὸν τοῦ Θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſi fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſe fecerimus.* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλι- κα συγχύθη δοκεῖ] Sunile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de bear. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectorqe univerſi Deus, ea exteriora qidem tendit, ſed tamen ea rerum modiqe in ſe redit. idem noſtra mens facit: cum foculta ſenſibus ſunt, per illum ſe ad externa porrexerit, & illorum & ſuo potens ſit, & in ſefe reverſetur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ab eo ſunt unde emittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propius divina noſſemus, converſatur qidem mobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac ſitorum*

τηγα κίχνυ), ὁ μὲν ἐκκίχνυ). ἡ γὰρ χύσις ἄυτη πίσις ἐστὶν. ἀκτῖνες γὰρ αἱ αὐγαὶ αὗαί, λεπτὸ δ' ἐκλίνειδς λέγει). ὁπόταν δὲ πύκνη ἀκτὶς, ἴδοις ἂν εἰ ἀμέτρου στενὸ αἰς ἐσκιασμένου οἴκου τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς
a Inf. §. 60. ἀσταθέμενον βαίνει, γίνε) γὰρ ᵃ καὶ ἄλλο, καὶ ὥσπερ ἀμφοῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀπαντήσῃ, διέργον τὸν ἐπίκλινα δίρα. ᵇ ἐκπίπτει δ' ὅση, καὶ ὁ κατώλισθον, οὐδὲ ἵσταται. παύτως ἂν τὴν λύσιν καὶ ἀμάχυσιν τῆς ἀμοιβῆς ἄναι χρὴ, μηδαμοῦ
b L. 10. §. 33 ἴσχυσιν, ἀλλὰ πίσιν, καὶ
c L. 6. §. 50. l. 6. §. 32. l. 10. §. 12. πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κολύμασι, μὴ βίαιον μηδὲ ραγδαίαν τὴν ἐπέρασιν ποιοῦσα. μηδὲ μὲν κατασπᾶσα, ἀλλὰ ἴσκεδς, καὶ ἀπαλάμπουσα τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει ὁ αὐγῆς, τὸ μὴ ἀδιακόπως αὐτῆ.

§. 58. Ὁ τὸ θάνατον φοβούμενος, ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖ), ἢ αἴσθησιν ἑτέραν. ἀλλ' ᵈ εἰ μὲν οὐκ
d L. 7. §. 32. Sup. §. 25. ἔσῃ αἴσθησις, οὐδὲ κακὸ τοῦτο· αἴσθησις δὲ, εἰ ἀλλοιπέραν ἄισθησιν λήψῃ, ἀλλοίου ζῶον ἔσῃ, καὶ οὐ ζῇς ὁ νῦν.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffusio est extensio tantum. itaque ab extendendo radii ejus nomen sortiti sunt. cujusmodi verò res sit radius, perspicere licet, si per angustum aliqod foramen lumen à sole profectum in domicilium tenebricosum subingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod solidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi autem consistit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis solutionem & diffusionem esse oportet, non effusionem utiqe, sed extensionem, qæqe adversùs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuosam collisionem adhibeat, nec etiam decidat, sed consistat, & illustret qicqid eam admiserit. privabit enim semet splendore illius, si qis eam non transmiserit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel sensûs extinctionem, vel aliusmodi aliqem sensum formidat. atqi, si sensum nullum prorsùs habueris, nec mali qicqam sensurus es; sin sensûm aliusmodi, animal aliusmoqi futurus es, nec vivere desines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

nostris tanqam melior interest. Minutius in *Octav. Deo cuncta* A *plena sunt; ubiqe non tantum oculis proximus, sed mentibus ipse sit. Cœlo affixus est, sed terras omnibus sparsus est, passim præsens ubiqe interest, & universa complectitur.*

'Ου μὴν ἐπιλήψεται] De sole itidem Julianus *Orat. 2. Τὸ φῶς δὲ οὐδεὶς ἀυτὸν ἀφαιρεῖται. ἀλλ' οὐδὲ ἀυτὸς ἀυτὸν ἀφαιρεῖται φωτὸς, τὸν σελήνου ἐξ ἐπιπλοκῆς ἐφαμίλλου περιλάμπων, ἢ μεταλλοδὶς ἀυτῆ τῆς ἀυτῆ φύσεως. οὐδὲ τὸν μέγαν καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων ἥλιον ἐμπλήσας* ἀυτῆς [ἀυτὸν vulg. ἀυτῇ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. ἀυτὸς οὐδὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρετῆς μεταδιδοὺς ἄλλῳ, τῷ μεταδοῦναι μᾶλλον ἴσχει ἵδιον κτοῦ. *Illum tamen lucem auferre nulla vis potest. Sed nec ipsemet sibi se luce spoliat, quam lunam objectum ex adverso collustrat, ac naturam quodammodo suam cum ea communicat. Neque porrò cum impertit illi & admirabili mundo lucem ac decus impertit. Ita & vir bonus, cum alterum virtutis sua participem facit, nihilo quam antea minus possidet.* De face parvæ Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς λαβὸς ἀνάπτεται μὲν πυρὰ πολλὰ, τῆς δὲ ἀρχαίας λαβῆς διὰ τὸ ἐξαψῖν τῶν πολλῶν λαβῆς οὐ ἐλαττοῦται τὸ φῶς. *Ab una face alia multa quidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accensas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l. 1.*

Homo, qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo humane accendat, facit:
Nihilo minus ipsi lucet, cum illi accenderit.

'Ακτῖνες ἀπὸ τοῦ ἐκτείνεσθαι λέγονται] In notationibus ludere, & constru parùm felici, Chrysippo Stoicisqe solenne fuit. Marcus illic ἀκτῖνας dici vult solis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab extendendo; minus probabiliter. Neqe enim solent præpositiones in deductis hac ratione immutari. Melius Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἠκτὴ, ἀκτὶς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγα, τὸ φέρω, ὅτι πάσα ἐκτεταμένη (qod & Marcus illic) πᾶσα φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγνυσι ὕτοι ἀγνύουσι, τὸ κλάσι. i. e. frangere: D unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ allisæ frangantur, & ἀκτῖνες solis radii, qòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loquitur, i. e. *ad corpora solida refringantur.*

Πρὸς τὸ ἀναπίπτειν πολύμασι] Seneca *Epist.* 92. *Sed qodam soli qeqe obstant. At solis vis & lux nergea est etiam inter opposita: & quamvis aliqid interjaceat, qod non prohibeat ejus affectu, in opere est, cursu suo fertur. quotes inter nubila lucem, non est sereno minor, nec tardior qidem, quamvis multum interest. utrum aliqid obstet tantum, an impediat. Eadem modo tertius oppositus nihil detrahunt, nam est minor, sed minus fulget: nobis forsitan non aqè apparet ac meot; solis eadem est, & mero solis obscuri, in occulto tam suam exercet. hoc itaqe adversus varietatem possimus calamitates, & damna, & injuria, qod adversus solem nebula.*

Ἐπιλαμπτικὸν τὸ δυσχέρειαν] Iren. *adv. hæres. lib. 4. c. 28. qi in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed illuminantur & illustrantur ab eo.*

Ἀντὶ γὰρ ἵνα τὸ στερέμνιον] Corpus opacum solis radios non admittendo, lucis beneficio sese privat, soli nihil detrahit. ita qi officium suum præstanti se opponunt, bono, qo frui poterant, se privant, avtori sive actori nihil obsunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβῆται, ἢ ἄισθησιν ἑτέραν] Erigidum sanè, frivolumqe animi adversùs mortis metum solamen; F *aut nullum ex post mortem sensum habiturus, aut aliusmodi quàm nunc habet.* Hoc est, qod Seneca *Epist.* 82. *adversùs mortem manuta jactari, fabulâ lenocra excepit.* potuit enim & sensu, qi nunc est, manere, manebitqe improbis, ut tamen aliusmodi cruciatus persentiscant, qam dum hic viverent, unqam experti fuerint.

'Αλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc est necesse.

Τῶ ζῆν ἀπαύστῳ] Atqi hac est ipsium miseriarum omnium cumulus & culmen, qòd improbis ἄπαυστος ἀναπαυσις ἀνύπνωτος. *ad Hebr. c. 9. v. 27. semel tantum mortem obire licet.* qod Sophocles apud Stobæum *rom. 2. tit. 120.*

Θανὼν γὰρ οὐκ ἔξεστι τοῖς ἀνόλοισι δίς.
Nemqe bonum eadem bis datum non est mori.

Post mortem semel obitam, in morte secunda, qæ sic dicitur *Apoc. c. 20. v. 14.* ᾗ ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τοῦ πυρὸς τὸ καιόμενον ἐν θείῳ, *vivi compacti sunt in stagnum ignis ardentis sulphure, ibidem c. 19. v. 20.* iteratò mori non dicit. Bernardus *ad Eugen. de consider. l. 5.* alludens ad illud Ἅιδης *cap. 16. v. 24.* & Marci *c. 9. v. 44. Ubi vermis nunqam moritur, nec ignis unqam extinguitur. Horror vermem mordacem & ignem vivacem. Horrere vivadere in manus mortis viventis, & vita morientis. Hæc est secunda mors, qa semper occidit, unqam perimitur. qis det illis semel mori, ut vivi morientur in æternum! qi dicunt montibus, Cadite super nos, & collibus, Operite nos.* (*Luc. c. 23. v. 30.* & *Apoc. c. 6. v. 16.*) *qod nisi mortem mortis beneficio, aut fiunt, aut evadere volunt!* denique, inocalamus mortem, ait, & non venit. Apoc. *c. 9. v. 6. Quàm miserum est avitem,* ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare, & mori non posse!* Sive, ut chorus apud Senecam *Agamem. 3. 2.*

O quam miserum est mortem mori!

Imò, qod miserius, quam, qod Bernardus *ibidem, semper velle qod unqam erat, & semper nolle qod unqam non erat? Non est dubium multo foro deterius hos qi sic erunt, qam hos qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm. 35.* siqidem *animus in eo statu positus, & beato esse perdit, & esse non perdit. qa ex re cogitur semper, ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: qatenus ex & mori immortalis est, & defectus indefectum, & finis infinitus.* Gregorius Nazianzenus *Dialog. l. 4. c. 45.* sive, ut idem, si mihi qe avtor idem, *in Job. l. 9. cap. 48. Fit ergò miserè mori sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, qis & mori semper vivit, & finis semper incipit, & defectus desinere nescit.* Itâ, *erunt illic homines semper in morte, ac per hoc unqam viventes; unqam mortui, sed sine fine morientes: vita moriturus, & mortis sine fine victurus. Nunqam avtem erit hominis pœna in morte, qàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Augustinus *de civit. Dei l. 13. c. 21. & Homil. 16.* Atqe hoc Joannes Chrysostomus opinatus est volusse Apostolum, *ad Cor. Epist. 1. c. 3. v. 15.* cùm dixerit, Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, sic tamen ut per ignem,* ac si σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem sit qod *in* σωθῆναι σώζεσθαι. Verùm aliud prorsùs illud est, de qo videatur Josephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterum hinc qeralie illæ apud Jobum *cap. 3. v. 18. Cur arumnoso lux amplexa datur, & vita amaris animo protrahitur? qibus mortem postulantibus non adest illa, qamvis eam pro thesauris abditissimis requirant? qi lætarentur ac pro gaudio exultarent, si sepulcrum adire aut reperire liceret.* Et Avsonius *Idyl. 15.*

— *Juturna reclamat,*
Qi vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? fit Cantasco sub rupe Prometheus
Tessalus Saturnigenam, nec omnime cessat
Intisare Jovem, data fit qod vita perennis.

Itâ, qòd Plinius *l. 25. c. 3. Ea vita condita est, ut mors etiam optata*

§. 59. Homines alter alterius cavſſâ nati ſumus. itaqe avt doce, avt ſuſtine.

§. 60. Aliter ſagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm conſiderat, rectâ fertur, nec minùs ad ſcopum ſibi propoſitum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujuſqe deſcende; ſed & in tuam ipſius deſcendere qemlibet patere.

§. 59. a Ὁι ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b διδάσκε οὖν, ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νῦς φέρει. ὁ μὲν τι νῦς, ᾗ ὅταν εὐλαβῆ, ᾗ ὅταν περὶ τοῦ σκέψιν φέρῃ, c φέρει καὶ οὗ ἐδεῖν * ἧττον, ᾗ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἴσιτιν εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. πρόχει * ᾗ καὶ ἐπέρῳ παρὶ εἴσιτιν εἰς τὸ ἑαυτῦ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28.
c l. 9. §. 11. L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἧττον] f. ἧττον v. ἧσσον. Boot.
d L. 9. §. 17.
* . ἧχον Boot.

ANNOTATIONES.

optimus portus fit, ſiquidem ut Philemon apud Stobæum *tom. 2. A inſt.* 122.

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius eſt mori, qam vivere miſerrime.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ ὄντος κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non eſſe præſtat qippe qàm male vivere.

Et Æſchylus *Ixione*:

Ζοῦς κτανὼν Διὸς ἐπορθόρου.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἦν, ἢ περφάνην
Κρύπτειν, κακῶς πράσσοντα. —
Laberaſſe atqe mori feliciter:
Natúmqe non fuiſſe, qàm eſſe exiſtimo
Melius vero illi, ſæva cùm toleranda ſint.

qantò magis ea ſi æterna fuerint, & in æternum ſubeunda: qomodo idem in *Prometheo*:

— κρύπτειν οὐράνιος Διὸς,
Ἢ τὸν ἀνάγκης ἐμέσας πάγχυ κακὸν.
— *fatum eſt ſummi mori,*
Qàm trahere miſeros, tota qæ vomerat, diei.

Hoc eſt, qod Chriſtus Dominus, Matth. c. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *Bonum erat homini illi, ſi natus non fuiſſet.* Cui ego credere malim, qàm B viro eruditiſſimo, qi in contrarium contendit, deteriorem conditionis eſſe, omnino non eſſe, qàm eſſe in miſeria pœnæ interminatæ. Rectiùs ſoliduſqe Lyſias *adv. Phænium* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* laydatus: ubi Cynefiam acerbiſſimè perſtrinxerat. Ὃς ἀνεβόησεν ἀνωτέρω πρὸ παρανομήσεως ἀνθρώπων γεγονέναι, καὶ τοιαῦτα περὶ Διὸς ἐξαμαρτεῖν, ἃ τοῖς ἄλλοις ἀνοχλοῦσι λέγειν. *Ut omnium hominum ſceleratiſſimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea ſcelera patrantem, qa vel oratione turpe ſit alios proſeqi.* Nec non congerrones illius. Αἰνεῖ Νικομήδην Καππαδοκῶν τύραννον ἀνδρὶ τύραννος Δημήτριος, ὃς τῶν Διὸς κατηγελάκοτα. *Pro Nicomede Cappadocum tyranno Demetrius affumcatus, & deos irridentes.* ſubjicit ſtatim, Ἐκείνου μὲν δὴ ἕνεκα ἄπαλλε, ἄνευ ἐκείνου δὲ ἐκείνου τοῦτο δὶ ὑπὸ πλείστη γνωσιμώτατον ὃτι Διὸς ἔστιν ἀνθρωπος. ὅτου τοὺς ἐχθροὺς οὕτω βιλτίστου ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qidem, ut ſceleſtus æqum ſuit, pereat. Hunc vero merum qam plurimus dii ſic affecerunt, ut omnes vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀνοσιωτὸν, ὃ παρὼν νομίμως, καὶ ἄκαιρον ἡμῖν ἐστι. τὸ δ' ἄνευ ἐχρῆν τοιοῦτον χρῆσιν ἀνατελλεῖν, ᾗ καθ' ἑαυτὸν ἡμέρα ἀποθνήσκοντα μὴ δύνασθαι τολμῆσαι τὸν βίον, τοῖσι μόνοι πρόσωποι τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἄπωρ ὄντα, ἐξαμαρτάνουσι. *Verum qidem certe cum morte cum- E mutare, & res adverſas, qamvis juſtè ſumas, perpeti, commodum ac publicum eſt nobis omnibus: at qotidie moriturum a vita non poſſe diſcedere, eorum exemplum eſt, qi ne deos, qod ipſe, commoſſerunt.* Spectant hoſtium illa Senecæ *Medeâ* 5.

Iam ſ. *Infeſta mecum pereunt. Me* D. *Miſerere jubo.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recuſaverit, dabo:*
Rudis eſt tyrannus morte qi parcam exigit.

E. *Mortem aliqid ultra eſt?* C. *Vita, ſi cupias mori.*

Sed & Sretonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vix adhibora vitandæ. Nam mortem adeo leve ſupplicium putabat, ut cùm audiſſet unum ex reis, Carnubrum nomine, antequàm F eam, exclamaverit, Carnubras mi evaſi. Et ut recognoſcendas cuſtodiæ precantes crudam pœna maturitatem, reſpondit; Nondum tertam ei gratiam redis.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam eſt deinceps rediturus, utpote qibus intermineatur (nec vanæ ſunt minæ Dominicæ) & *memorandam certiſſimam damnandarum, & obliviſcendæ plenifſimam damnatarum*, ut diſerte Ruffinus; valendus *Commem. in Ojeam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergo ſolamen, vitam non deſituram, ubi morte ipſâ potuit eſſe vita millies multo acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν } vide *ad lib.* 2. §. 1. & *ſupra* §. 56. G

Διδάσκε ἢ φέρε } vide *l.* 5. §. 26. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Virum uxoris aut tollendum, aut ferendum eſt. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præſtat: qi fert, ſeſe meliorem facit.* Malè autem Xylander διδάσκε deſcr.: imo, *doce, corrige, emmce, redarguc.*

§. 60. Καὶ ὅταν ἐυλαβῆται, ᾗ ὅταν περὶ τοῦ σκέψιν φέρῃται } Xylander & Caſaubonus τὸ ἐυλαβῆται ᾗ περὶ τοῦ σκέψιν φέρῃται, eadem referunt, cùm diverſas & diſparatas mentis operationes deſignari, ᾗ ὅταν illud bis poſitum clarè ſatis oſtendat. Non eſt itaqe illic τὸ ἐυλαβῆται *cautum eſſe*, qod neqe ſimpliciter unqaqm, opinor, ſignificat, ſed *cavè agere*, ſive *cavè in re aliqa verſare*: hoc autem in loco poetis, *declinare*, ſive *cavte deſugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cautiodo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum agit pœnâ metuente ſolvo
Fama ſuperſtes.

i.e. ſolvi cavente, & cavendo effugiente, nè ſolvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velox latus ega truma campi,
Ludis exultem, metuitqe tangi.

B i.e. tactum declinat. ita Græcis: τὸ ἐυλαβῆσθαι, *cavtè declinare, averſari, fugere.* Iſocrates *ad Demon.* §. 9. ἐυλαβοῦ τὰς διαβολὰς, καὶ ψυχῆς ὄντι. i.e. *averſare, declina crimmationes, etiam falſas.* Plato *polit. l.* 2. Ἐυλαβούμενοι γοῦν ἡ πολεμεῖν. *Fugientes pauperratem aut bellum. Mens*, inqit, *ſecus qàm ſagitta aut jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectâ fertur ubi a ſolidiore materiâ, in qam inciderit, reſilit; ſed nec cùm ſcopum petit remotiorem, qam ut rectâ permeando affeqi poſſit. Mens autem & *cum declinat aliqid*, (& *cum in rei alicujus conſideratione volutatur*, ad qam ea neceſſario reqiritur, etiam tunc qoqe *ad ſcopum ſibi propoſitum recta fertur* nihilo minus qam cum avt profoqitur aliqid, avt cum conſiderationi vel omiſſâ, vel peractâ, jam rem ipſam aggreditur.

Φέρεται παρ' ἐυθὺ } vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectâ* ſcilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qa *rationis recta dictum* utrobique *ſequitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qa *via brevissima* & *expeditiſſimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ περικείμενον εἰσιτέον εἰς τὸ ἡγεμονικόν } ità Baſilientis & Lugdunenſis, qod Xylander reddidit, *recta tamen fertur impetu in propoſitum cujuſvis partem.* Verùm nec grammaticam ſyntaxin iſta ſatis ſuſtinent, nec conterminis verbis, prout exhibentur, reſpondent. Ego Marci verba & lacuna & mutilata ſuſpicor; legendumqe exiſtimo: φέρεται καὶ ἐυθὺ οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τὸ περικείμενον. καὶ εἰσιτέον [περὶ τοῦ] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου, &c. Cæterum D. Bootius & Mericus Caſaubonus poſtrema iſta a ſuperioribus ſejungunt, & ab *εἰσιτέον* novam ordiuntur periochan, qæ monitum contineat, inſpicienti, ac conſiderandi mentes aliorum, qale & illud eſt. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc ſi admittere libuerit, legendum παρίχει, non παρίχοι, in clavſula ultima, qod & Bootio viſum eſt.

§. 61. Παρίχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παρὶ εἰσίτιν } Hoc eſt qod *l.* 3. §. 8. dixerat Οὐδὲ ἐμφωλεῦσαι. *Neqe qod latebras requirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ περιτέμνου. *Nec abſcindatur.* Iſtorum autem, qorum proximè mentionem feceram, de loci iſtius conſtitutione, in ſententiam tam deſcendo prorſus: ductus nimirum Epicteti alio, qæ Marci mentem apprime explicant. ex *Diſſert. l.* 3. c. 9. Ἐπὶ τοῦτο Σωκράτει Ἀντιλέγε, ὡς λέγῃ, ὡς ἀδικάζει, οὐδεὶς γάρ μοι, ᾗ πλέον οὐδὲν ἀνθρώπῳ δὶ ὡς ἀνθρώπῳ συμβαλλει, ὁ τα δόγματα αὐτῷ καλαμβάνων, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δοκοῦσι. καλάμαβε μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὰ σα. ᾗ ἔτω λέγε συμβεβῆσθαί μοι. ἐλεγξόμαι ἀλλήλων. οἶ τι ἔχω καλὸν δόγμα, ἀφολε αὐτό. ἃ τι ἔχεις, δὶς ὡς τὸ μέτρον. *Deinde dices, congreſſus ſum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum ſtatua. Videbis enim me, præterqam nihil. Homorem verò ut hominem convenit, qi decreta ſibimet perſuaſerat, vicſſimqe ſua demonſtrat. Cognoſce decreta mea, offende mihi ea: tum dicito te mecum eſſe congreſſum. Alter alterum arguemus. Si qod habeo pravum dogma, erqe illud: ſi qod habes, affer tu medium.* Hoc eſt qod Marcus εἰσιτέον οἷς τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτῦ. παρίχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παρὶ εἰσίτιν οἷς τὸ ἑαυτῦ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujuſqe deſcende: ſed & in tuam ipſius deſcendere qemlibet patere.* Aliud eſt qod Heſychius in *ἀξιοτίμως* c. 1. §. 23. Ὥσπερ ὁ κριτὴς ἐυθὺς ἐν χαρᾷ, μένει δὲ, οὐ σχεῖ, πολλὰ ἐσόμενος, διοίζεσ τῷ ἐυθίζεσθαι, βλέπων μὲν τὸ ἴδιον συμφέρον ἀνοίας, βλέπει δὲ καὶ ἄλλως τὸν ἡγεμονίσοντα ἐν τῷ ἐν ἐσυτῷ. ἤτοι ὁ δὲ ἄλλα ἡγεμόνα οἷς τὸ καθῆκον αὐτῷ, βλέπων μὲν τὸν ἑαυτῦ καταγνῶν ἐν αὐτῷ, βλέπων δὲ καὶ τὰ μέλλοντα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθίωπα. *Sicut qi ſpeculum manus tenet, manu forte in modeo multorum, oculos in ſpeculum dejecit, jnam qidem qalis ſit faciem videt; videt verò etiam faterum illorum, qi in eâdem ſpeculum prona mucumbunt: ita qi per omnem vitam ſedulus jnam ipſius cor reſpexerit, videt qidem in illa jus ipſius conſtitutionem, videt verò etiam arbitrum mentis qidem nigros valeat.* Aliud & qod Ambrotius *Officiis. l.* 3. c. 16. de amicis: *offendimus illis nos pœnis noſtrum, & illi nobis aperiat jnum.*

LIBER IX.

a L.2.§.12. 8.§.59. Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τῶ ὅλων φύσεως καταστατικὸν τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὡς τὸ ὠφελεῖν μὲν ἀλλήλους καὶ ἀξίαν. βλάπτειν δὲ μηδαμῶς,

b L.6.§.40. b τὸ βέλτιστον τούτῃ ἀκολουθοῦν, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τὴν πρεσβυτάτην τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶ ὅλων φύσις,

c L.7.§.9. ὅθεν ἐστὶ φύσις. c τὰ δὲ ἐν μέρει πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα ἀκόλουθα ἔχει. ἔτι δὲ καὶ ἀληθέα ἄθεν ὀνομάζῃ καὶ τῶν ἀληθῶν ἀπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατᾶν ἀδικεῖ. ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τῶν ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀνοσιεῖ, μαχόμενος τῇ κοσμικῇ φύσει. μάχῃ γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος πας' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ πρεσβυτέρας ἔσχε τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἐχ

d L.8.§.26. ἐδιάς τί ἐστι τὸν d διαπεπτωκέναι τὸ ψεῦδος ἀπὸ τῶν ἀληθῶν ἓν μὲν ἐκ τοῦ

e L.2.§.11. θεῶν καὶ μέλον e ὁ τοὺς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μεμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύ-

f L.6.§.16. 41.

QUI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversus numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem quæ existunt necessitudine quâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, quæ natura, veritas quoque nuncupatur, estque prima omnium quæ vera sunt, caussa. itaque qi sciens volens mentitur, impiè agit. in quantum fallendo injustè agit; qi nolens nesciúsque, in quantum universi naturæ dissentit, & in quantum mundi ordinem pulcrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qi, quantum in se est, ad ea quæ veritati adversa sunt, fertur. à natura siquidem subsidia jam olim acceperat, quibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanquam quæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanquam quæ mala sint, fugit, impiè hic quoque agit. necesse est enim, ut is qi sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqeratur, quasi

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate est paginæ sacræ, pietatique Christianæ magis consentaneum. Siquidem ut Joannes Apostolus *Epist. 1. c. 4. v. 21.* Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem suum.* Et Christus Dominus apud eundem *Evang. c. 13. v. 34.* Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alter alios diligatis, sicut ego dilexi vos.* Unde Paulus *ad Thess. Ep. 1. c. 4. v. 9.* Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Docti estis à Deo, ut diligatis alter alios.* Profunde caritatis justitiæque cæsis legem violat, pietatem etiam læsæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam transgressus deprehenditur. Optimè Dio Prusæus *Orat. 3. pag. 45.* abiqe hoc, quod Deos pro Deo dixerit. Ἔστιν γὰρ ἐναγὴς καὶ ἀλιτηρίων, εἴ μόνον τὴν ἱερὰν συλῶντας, ἢ λίγνευτάς τι βλάπτοντας πῦρ τῶν θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τοὺς θεοὺς, καὶ ἀθέους, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀνοσίους, ἔτι καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πεπράγοτας τῇ τὸ δυνάμει καὶ βελτίστου τῶν ὄντων. *Esse enim impios & sceleratos, non solum qi templa spoliant, aut custodes Dei negligunt: sed multo magis qi timidi sunt, & inepti, atqe intemperantes, satisqe, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* Potest his adjici, qod cumprimis hæc facit, & Philonis illud *de Decalog. 1. ad leg. 7. pag. 763. A.* Ὁ εἷς ἀνὴρ τοιὰ, ἵνα καὶ ἱερουλίᾳ ἔνοχος ᾖ, τὸ περίπαλιν τῶν τῷ θεῷ ἀναθημάτων συνωλικὸς. εἰ γὰρ συμβάλοιτο ὁ ἀκέστερο ἀνάθημα ἀπέρασι; *Qi aliquem occidit, sicut se committere sacrilegium, subitaqe possessione Dei re sacratissimâ. Qid enim tam religiosum, tam sacrum est quam homo?* Et *de legib. special. Orat. 2. pag. 789. D.* Ὄνομα μὲν ἀνθρωποκτονία, παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐνεφωνίζεται τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ὁ μεγίστη. δίοτι τῶν ἐν κόσμῳ κτισμάτων καὶ φυσικῶν οὐδὲν ὅτι ἱερώτερόν ἐστιν, ἢ τὸν ἀνθρωπον ἐκ ἀθανάτου καὶ θείου λογικῆς ἰδέας παραδείγματι γενόμενον. τὸν δὲ ἀνθρώπου ἐνδεῖ ἀνεῖδε, καὶ ἀνοσιουργὸν ἀνόλεθρον. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, sed re verâ est sacrilegus, & quidem insignis, qppe qi perpetravit sacrilegium maximum, subjecit mundo re pretiosissimâ sacratissimaqe: quando nihil est Deo cum simile, quam hoc figillum pulcerrimum expressum à maxime pulcro, ad exemplar idea rationalis effictum. Ergo qidnet homicida confestim pro impio sceleratoqe habendus est.* Qod & latius cum Marco protelat Solomon *Proverb. c. 14. v. 31. Qi oppremit egenum, probro afficit opificem ejus. & c. 17. v. 5. Qi subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulterius adhuc *c. 14. v. 21. Qi contemnit proximum suum, peccator futurus est.* hoc est, qi hominem qpvis facto, dicto, cogitato, manu, lingva, mente lædit: is coram Deo, & adversus Deum ipsum admissi peccati reatu obstrictus tenebitur. Evmæus Ulyssi Odyss. ξ.

Ξεῖν' ἄ μοι θέμις ἐστὶ καὶ ἀνέρι σεῦ γε χέρηϊ.
Ξεῖνοι δ' ἀτιμάουσι. πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

Hospes, non mihi fas est, neqe si pejor te veniat,
Hospitem contemnere: ab eisim Jove sunt omnes
Hospitesqe pauperesqe.

Sed & Clemens Romanus recogn. *l. 5.* ubi simulacrum cultores introduxerat impietati suæ velamentum illud prætexentes; *Non ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adoramus.* Respondet: *Falsissimum. si enim vere velitis Dei imaginem colere, hominem benefacientes, verum in eo Dei imaginem colentes, in omni enim homine est imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac misericordiæ opera recensuerat; *Hæc ea tantum ad honorem Dei imagines cedunt, ut qi ista non fecerit, contumeliosam imaginis deformia intulisse credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorem* ecclesiam *pag. 76. A.* ipsissimis fere Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τρόπων φιλοτέχνων παιδιᾶ, πάσῃ ἔστω πρᾶξις οἱ ἄνοιοι, ἀνοσιουργεῖν τε ἀνεῖδεῖ νομίζοντα. *Nim ab re enim philosophia, qcunqe studio facianat, ea impia gerere, & impios esse existimant.*

Ἕκαστα ἀλλήλων] vide *l. 2. §. 1. & l. 5. §. 30.*

Τῶν περιεχόντων τοὺς θεοὺς] τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l. 4. §. 23.* qam & τὸ καλούμενον πρῶτον αἴτιον. prout autem *natura naturans*, (ut scholæ linguvâ loqamur) ita & *prima veritas* Deus est. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ *c. 10. v. 10.* non אל אמת duntaxat i. e. *Deus verax. Psalm. 31. v. 6.* cujus iidem *leges & sermo*, אמת *Psal. 119. v. 142.* non λόγος ἀληθὴς tantùm, Jacob. *c. 1. v. 18.* sed ἀλήθεια qoqe, *veritas* ipsa. Joan *Evang. c. 17. v. 17.*

Τὰ δὲ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα ἁρμόδια] *Hæc autem omnia inter se* Xylander. ut idem prorsus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Casavbonus, *qæqid nunc est ad id qod prius fuerat, mutuumqe illis debet.* ut τὸ ὑπάρχον hic idem sit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχον in illis usurpatur, qæ *ad lib. 2. §. 10.* laudavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inqit, *qisqis loqitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens sociúsqe; qia fallere vult. Fallere autem est injustitiæ pars. si nolens, qia rerum naturæ veritatique adversatur. Videantur Augustini *de mendacio, & contra mendacium, ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones* Xylander. *subsidia & opportunitates* Casavbonus. Malim, *subsidia & adminicula a natura accepit*, ita usurpavit Xenophon Oeconomico. Ὁρᾶτε ἐκείνους τοὺς ἰσχνοὺς καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν ὀυνατοὶ αὐξεσι τὰς ὕπνας. *& adminicula quidem unde vires familiares augere possint.* Demosthenes. Χρήματα δὲ ἰσχυροὶ παρ' ὑμῖν, διὰ ἀφορμὴν ὀλιγίστην τῷ πολέμῳ. *Nec subsidium ullum ad bellum.*

Ὁ τοὺς οὐδὲν οἱ ἀγαθοὺ διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epist. 74. Ab hoc discede judicio, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) non portas conscribet, non fides. Multa utrumqe præstare coguntur patronda suæ, ea hos qa mala appellantur. Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bona.* & *Epist. 76. Si hanc opinionem recepero, aliqid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabit, nulla eam detinere poterit, si quidqam extra se respexerit.*

Mira-

qasi ea bonis malisque præter meritum utriusque aliquid attribuat; cùm mali sæpenumero voluptatibus diffluant, eisque rebus, qibus ex comparantur, abundent; boni contrà in dolore versentur, atque in casus ejusmodi, qi dolorem solent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo necessariò futura sunt. hoc est autem impium. & qi voluptatem sectatur, injuriam inferendo non abstinebit. hoc autem aperte impium. oportet autem, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, (nec feciſſet utique utraqe, nisi ad utraqe se ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter esse ex æqo affectum, qi naturæ ductum seqi desiderat, qo naturæ consentire possit. qicunqe ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò constat. per hoc autem qod dicitur universi naturam istis ex æqo uti, intelligo ista ex æqo evenire ex serie qadam rerum prodeuntium sibiqe invicem succedentium juxta antiqissimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit, cùm rationes qasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates qasdam existentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discrevisset.

§. 2. Gratus eqidem foret, ut priùs defungeretur qispiam, qàm mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibàsset. fœcundus autem ab hoc gradus, horum satur saltem emori præoptet,

σι, ὡς καὶ ἀξίαν τ ἀποτιμήσῃ τὴς φαύλης, καὶ τὴς σπουδαίας. Δῆλ τὸ πολλάκις τὰς μὲν φαύλας ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ πικρὰ τέτων κατὰ βρ. τὰς δ' σπουδαίας, πόνῳ, καὶ τοῖς πικροῖς τέτοις σκληραῖς. ἵνα δ' ὁ φοβούμενος τὰς πόνας, φοβηθήσεται καὶ τῶν ἐομένων τ ἐν τῷ κόσμῳ. τέτο δ' ἤδη ἀσεβές ἐ, τ διώκων τὰς ἡδονὰς, ἀπ ἀφίξεται & ἀδικεῖν. τέτο δ' ἀναγκῶς ἀσεβές. χρὴ δ' πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (ἐ γὰρ ἀμφότερα ἐπίσης, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης ἔχει) πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τῇ φύσει βουλομένας ἑπεσθαι, ὁμογνώμονας ὄντας, ἀ ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅσις ἂν πρὸς πόνς καὶ ἡδονὰς, ἢ δόξαν καὶ ζῆλον, ἢ θάνατον καὶ ἀδοξίαν, ὅις ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς ἀκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δ' τὸ χρῆσθαι τέτοις ἐπίσης τὴ κοινὴ φύσιν, ἀπὶ & κατὰ τὸ συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὰ ἐξῆς γινομένοις, καὶ ὑπογινομένοις ὁρμῇ τιν ἐ δεχαίᾳ τῆς προνοίας, ἀ καθ' ἣν ἀρχὴν ἀπὸ τινῶν δρχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τὴν δε τὴν διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγως τῶν ἐομένων, καὶ δυνάμεις γενέσεως ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τ, & μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιάτων.

§. 2. Χαρίσεται μὲν ἡ ἀνδρὸς ἄγλωσσον ψευδολογίας, & πάσης ὑποκρίσεως & τρυφῆς & τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' ἂν ἐ πρεπῶδες γε τέτων ἀποπτύσαι, δλίσῃ πλέ-

a L. 11. §. 18.

b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.

c L. 6. §. 54. l. 10. §. 21.

d L. 11. §. 16.

e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34. f L. 11. §. 20.

g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.

h L. 3. §. 8.

i Inf. §. 37.

k L. 5. §. 4.

ANNOTATIONES.

Μεμφόμενοι πολλάκις τῇ κατῇ φύσει] vide *l.* 6. §. 6. 40. vide & prorum etiam hac in parte querelas. *Psalm.* 73. & Jerem. *c.* 12. Sed & querelis istiusmodi occurrentes, Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1 *c.* 2. Πῶ δὲ ἂ ἄτοπα ἀπαντᾶν τὸ βελόμενον Θεῦ γνώμαις; *Quando verò sanctum esse queat qa voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Itaqe qod Epicterus *l.* 1. *c.* 27. Τὸ σύμφορον, ἐκάστῳ μεμοῖρθαι, ὅτι ἐκ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ ἐνοῦσθαι καὶ συμφέρον, ἀ δύνατον συβῆναι τὸ ἐνοῦσθαι. *Illud omnino meminisse oportet, nisi in eadem re & portas & utilitas collocetur, non posse prorsùs conservari.* Idemqe *cnchor. c.* 30. Ὅσα γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ ἐνοῦσθαι. ὅσα ὅτις ἐκπεπλάτηκε τῇ ἀφίγμθαι ἀς δεῖ, καὶ ἐκλέλοιπε, ἐ τῷ αὐτῷ καὶ ἐνοῦσθαι ἐσπεπλάτηκε. *Ubi utilitas, ibi etiam est portas. Quotcnmqe qi id dat operam, ut sic appetat & aversetur, qemadmodum decet: is eadem operà & portam dat operam.* & ibidem. Τῆς περὶ τὸν θεὸν ἐνοῦσθαι, ὃν ἔχει τὸ κυβέρνητον ἐκάστου ἐσὶ θεὸς, ἐρᾷς ἐκπεπλῆχθαι περὶ αὐτῶν ἔχει, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς & δικαίως. & τοιοῦτον ἀς τοῦτο καταστοχάζεται, τὸ βούλεσθαι αὐτοὺς, καὶ ὅπως θέλει τοῖς γινομένοις, καὶ ἀπολαῦειν ἐκάστα ὡς ὑπὸ τῶν ἀρίστων γνώμας ἐκπεπλημμένοις. ὅτα γὰρ ὑπὸ μέμφῃ τινὶ τοῖς θεοῖς, ὅτε ἐγκαλέσεται, ὡς ἀμελήσασιν. ἀλλὰς δὲ ἐχ ὅσιόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐδὲ μὰ ἀνοσίᾳ τῶν ἐν ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐ τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις ἔᾳς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλόν. ἀς ἂν γε τὶ ἐκόντως ἐκπλήξῃς ἀγαθὸν ἢ καλὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀπαντυγχάνῃς ἀν διλῃς, καὶ περιέπωσι ὁπ μὴ διλῃς, μεμψιμοιρεῖσθαι τε καὶ μισεῖν τοὺς πόνους. *Religionis ergo Deos immortales præcipuum illud esse statu, rectas de eis habere opiniones: ut sentias & esse eos, & bene justeqe administrare universa: parendum esse eis, & omnibus iis, qa fiant, acquiescendum: & sequenda ultro, ut qa à mente prastantissima regantur. Sic autem nec insidias eis unqam, nec ab eis negligi te conqeremur. Aliter autem id fieri nequit, qam si id, qa in possessione nostra non sunt, relictis, tanq bona qam mala, in ea qa in nobis sita sunt collocaris. Nam si qid illorum senseris esse bonum aut malum, alitor certè fieri non poterit, qin cum iis frustrata fueris qa vellet, & in ea qa nolles incideris, & culpes & odcris illarum rerum auctores.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. συμφέροῦσι & *l.* 10. §. 21. συσιρῶν dixit.

Ὅσις ἐκόντως] vide *l.* 2. §. 11.

Ὀρμῇ τινι ἀρχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. Ἄγνωτον ψευδολογίας] ità Origenes *adv. Cels. l.* 1. Τῶ καιάς ἄγνωσθ'. *Immunis ab omni vitio.* Sed de Christo. At malitiæ & pravitatis expertem prorsus excedere qi dicat, cùm eâ imbuti etiam, & qidem *διανοητῶ βαθῆ*, καὶ ἀπαλλάτῃ, non *διανοηθῆναι* tantummodo, ex utero in lucem prodeamus. *Psal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Esai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ἂν πρεπῶδες γε τέτων] Vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5. §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vita conviva recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vita
Cedat, uti conviva satur. —

Talem tamen profitetur se Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm satis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de senect. Omnino rerum omnium satietas vita facit satietatem. Vita autem satietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut alia omnium rerum, sic vivendi modum.* Verùm *vita satietas* loquuntur illi, *vera & maxima satietatem* Marcus hîc. Nec mirum ità qam illâ expleri patitur, anima pravitate penitùs infecta. de qa Bernardi illud usurpari potest, *de consider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilius charta deterritur qam littera eradatur.* qæqe ut Moses *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietas sitim adjicere* solet: tenulentorum in morem; de qibus Synocatius *Epist.* 52. Διψῶσιν οἱ μέθοντες ὕσῳ πορεῖσθαι τῷ ὄντι, καὶ σοφίζονται τῇ μεθῃ παθος ἐναντίον. διὰ γὰρ τὸν ὑς ἄκρον ἐνεῖχεν ὑρὸς τὸν ἐναντίον διάδοσιν μετασπᾶται, πορίζοντες τῷ ὑγρῷ τὰς ὁπαφλογας καὶ ἐκπλόους. *Sitiunt tenulenti cùm ad satietatem usqe vino sunt repleti, & obrutatu vero obrutate pellunt. Nam è summa optimaqe valetudine in contrariam incidunt, exhalante vino tenulentos & exurente.* Ita de Marco Antonio verba habens Plinius major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam sanguine civium, & tanto magis cum funere. Namqe & hac necessitas vitiosum comitatur: ut bibendi confuendo augeat avaritiam: Scitissimqe est Scytharum legati, qanto plus biberint tanto magis sitire Parthos.* Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili justè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata est sine fine puniantur. Qonam magis ideo cum fine doleverunt, qia cum fine voluerunt, voluissent utiqe, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare.*

Ἀποστῆναι] Vide *ad lib.* 5. §. 4. Cypriani nomine *de dupl. martyr. part.* 1. Qamdiu pulmonis officio attrahitur vicissim ac redditur halitus, certum vitæ indicium est: unde loqendi consuetudine *βιῶναι* dicuntur, qi vivunt, & *ἐκπνεῖν* qi vitam finierunt. id qod illic *διαπνεῦσαι*, *lib.* 4. §. 38. *ἐκπνεῦσαι* dicitur, eodem sensu Lucianus in *vera pag.* 503. *ἀποθνήσκει τὸ ψυχίδιον ἄσον. Exhalavit animula abiturus foras.* Et Homerus *Il. Υ. v.* 524.

— *Θυμὸν ἀποπνείοντα.*
— *Animum exspirans.*

Διόπερ θαλῆ] formula proverbialis; à navibus desumpta πρῶν θαλῆς dicitur, à ὕριοι, ἢ τοι ἐξ ὑρίου. cum venti favent & adspirant, navigatio instituitur. *διόπερος πλεῖ, ὅταν ὑρίᾳ ἀποτοχεῖται, πάντας θαλίαι. quando venti desinunt, ad remigium se conferunt*, ut docet ex Pausania Eustathius *ad extremum Odyss. β'.* utrisque simul meminit Synesius *Epist.* 147.

* ἢ σεμνῆς σεσαλπιγ- σεσαλπιγ- τῇ καλῇ. ϗ ὕπω σε ἰδεῖ ἡ πόρη πάθη φύγοι ἐκ ξ λοιμοῦ; λοιμὸς γὰρ ἀληθὴς ἀμαθίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἤπερ ἡ ξ πεπεσχυμένε τότε πεδίμα[ϑ- παιδὸς τῆς δυσκρασίας ϗ τριπλ, ἄυτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν. ἑκάστη ϑ ἀνθρώπων, καθὸ ἀνθρωπίνων.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipsa fvadet, ut è peste ista profugias. pestis est enim, mentis corruptio, & pernicioſa qidem magis ea, qàm aëris hujus circumfusi intemperies & alteratio ejusmodi. hæc enim animalium, qà sunt animalia; illa hominum lues est, qà sunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἰλκυσε καῦς, παν ἀνήγετο πρὸς ὅσον αὔτε, πάντας ἐοικεν. *Navis trahebatur, altoque vehis ut altum, altera remis dedmobatur.* Ufurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξυμπαντα γιγνέσθαι τῷ νόῳ ϗον. δύνοιτο δ' ἄν τις πλεῖ δυνατῶ, μὴ λαθόντα αὐτὸ αὐτόν. *Præclara quidem res prudentia tuta omnia mosso. Secunda vero navigatio, præsertimque videtur ab eo, sorpium mmmne latere.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἔτει δὲ τῷ μεγεθ τυχῶν ἄφρων χαλεπὸς, κατὰ τὸν διάτειρον φαυλότερος, τὰ ἐλάχιστα λυπῆσαι τῶν καιρῶν. *Quotiam igitur mediocri affigi ita exquisite difficile est. secunda, ut magnum, navigatione maxima ex malis sumenda sunt.* Synesius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλοῦς ἐπ' ἀγαθοῦ διανύσαντες, ἀλλ' ὕδι, τὸν διοτερον λογόμενοι πλοῦν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς οἶν διαγίγνονται. *Sed maximo hominum pars neque æternis comitata est, neque qa secunda ducitur navigatio, per otium & quterm ad mentem consecutur.* Uſum paræmiæ docet Nicephorus Gregoras *hiſt Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν οἱ παροιμιῶν καὶ ὁ διυτερος πλοῦς ἐξηύτηται. καὶ τῶν πρώτων ἀτυχησάντων τὸν δευτερον ἀντλόμεθα, καὶ τρίτον ἴσως. ἰδὼ γὰρ καὶ λαμπάνι καὶ πυρσεῖς κεχρήμεθα, ὅστε ἐκ πυρὸς τῆς τε πάντα βατιόντος λαμπάδος ὀπάρξασθαι, ὅπου εἴ τινα δυστυχῆ ἐν μαχαιρῆς ὕλαι πρωτόστης τῇ νυκτί. *Illum proverbium ὁ δύτερος πλοῦς translatum est: & si hoc mmmus succeſſit, res alas tuta aggrediendo. Exco enim facibus & pyrsos utimur, cum solis ſplendore deſtituemur, & nocte velatis alnum qendam solem machinamur.* Et qæ ſequuntur. Eodem ſenſu Ignatio Martyri *Epiſt. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δύτερος λιμὸς dicitur. Κριτῆλ μὲν γράμματος ὄψει. πλοῦ δυτερὸς, φησ, λιμὸν καῖ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius quidem litera visus. Veramtamen secundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paræmia à parœmiographis, qòd memini, nuſquam obſervata.

Ἢ περιῤῥῆδαι προσαδῆδαι τῇ νικῇ] *ante migrare è vitâ qàm alla tuta probare* Xylander. *Imo mortem potius optare qàm mortem malo.* itaque Lugdunenſis rectè reſtituit, ſi diſtinctionem tantum adjeciſſet, περιῤῥῆδαι ϗ προσαδῆδαι. Spectat horſum querbunda illa Apoſtoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτου τύτου. *Aramnoſus ego homo: qui me eripiet ex iſto corpore mortis?* Poſſunt & huc trahi ſi de malis iſthuſmodi morum mentisqe accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom* 1. *ſer.* 122. ſupra adducta ſunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æſchylo Tragico. cujus & illud *ibidem* eſt.

Βίου πανηρῦ θάνατος ἐνπλείστερος
Ζητᾶ πονηρὰ λάβε μορὶ ὀλλύμενον.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τὰς καλὰς τεθνηκότας
Ζῶν φημι πολλῶν τῶ βλίποντος μὴ καλῶς.
— *Melior ille morte qi pulcrâ jacent,*
Quàm vita qorum turpis eſt, vivunt magis.

Grotius. Et Democrates (teſte Porphyrio *de abſtin. à carnib. l.* 4. §. 21.) dicere ſolebat, Τὸ κακῶς ζῆν μὴ φρονίμως ἢ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ὁ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Male vivere, & nec prudenter, aut modeſte, aut ſanctè, non eſſe male vivere, ſed per longum tempus mori.* Socrates itaque apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 708. *E.* Ἀφέσομαι τὸν τοῦ πολλοῦ χρόνου βίου ἀπολαύσας τὸ ζῆν ἔτι προσῆκον, περάσας τὸν τοῦ γήρως βίον

§. 3. Mortem noli contemnere, sed animo lubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero quod sit. cujusmodi enim res est, adolescere, senescere, crescere, adultum esse, barbatum esse, dentire, canescere, serere, prægnantem esse, parere, aliisque id genus opera naturalia, qæ vitæ secum ferunt ætates, ejusmodi planè res est & dissolvi. hominis est igitur considerati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλὰ [a] ἐυαρέστει αὐτῷ, ὡς ἓν τούτων ἐνὸς ὄντος, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ἴδιον γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηρᾶσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀπεκτεῖναι, καὶ τἆλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ἅτινα αἱ ὧραι φέρουσιν, [c] πᾶσι καὶ τὰ ἀβλαβῆναι. τῶν μὲν οὖν κατὰ ἄνθρωπόν ἐστι λελογισμένον, ἀ μὴ [c] ὀλοχερῶς, μηδὲ ἀγενῶς,

[a] L. 2. §. 3.
[b] L. 2. §. 17.
[c] L. 3. §. 7 l. 6. §. 2.
[d] L. 3. §. 7 l. 10. §. 14.
[e] L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

p. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ τε ἐνεθουσίᾳ φθορᾶς. *Elapsos corruptionis qa est in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχὴν διαφθορεῖ, ἀδικίαν. *Injustitiam animi esse corruptelam.* Dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict.* c. 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν σῴζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μοιᾶται καὶ ἀπόλλυται. *Nam illud, qod per justitiam crescit & conservatur, per injustitiam immanescit & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qod Marcum illa qæ superius retulimus *mortem contemnentem* divulle asserit. Verum qid dicimus ergò crebrerimis illis philosophorum, cum exterorum, tum & nostrorum, dissertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohortantur, animantqe? Responsio proclivis satis videtur; *contemnendam* esse *mortem*, qasi bonis saltem qcqam obesse possit; *non contemnendam*, qatenus est naturæ munus, qod Marcus illic, vel qà divinæ dispositionis, & dispensationis effectus.

Ἐναρέστει αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἓνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Ἀλογισμένον] Hominem *considerantem*. qomodo Cicero *pro Cæcin.* *Illud considerate hominis esse putavit, qa de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abstinent.* *l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διαπεπτωκὼς φαίνεται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ. ὅτι ὁ μὲν πανταχῇ τὸν λογισμὸν ἴσχει παρεστῶτα καὶ φυλάττοντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττων παρὰς τὸν λογισμὸν, καὶ σὺν τῷ παρόντι ἀφίησι ἑαυτὸν. διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγῳ λύγιστος, ὁ δὲ λελογισμένῳ. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qod ille rationem semper habet pro ratione experti affectus, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qæ agit non omnino curat, ut tam rationi faciat. Unde & inconsideratus appellatus, alter autem considerans.* qi locus parum integer videtur; ita forsan restituendus ὁ δὲ πολλὰ πράττων παρὰ τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττων ἃ π. multa facit rationi negligêtâ, & cum ipsa (parte scilicet irrationali) *facit qa facit.*

Μὴ ὀλοχερῶς, μηδὲ ἀγενῶς, μηδὲ ὑπεριφρόνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epist.* 30. *Video qosdam optantes mortem, & qidem magis quàm vegari solet vota. Nescio utrum existimem majorem nobis animum dare, qi deposcunt mortem, an qi bilare. eam, quique opperiuntur, quasi illud exitabile saterdum ac reputatu indignatione fit, hos ex judicio certo tranquillitas ipsa.* Venit aliqis ad mortem iratus mortis: venientem nemo habuit excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. *Multas spectavi abrumpentes vitam; sed plus momenti apud me habent, qi ad mortem veniunt sine odio vitæ, & admittunt illam, non arcessunt.* Idem *Epist.* 24. *Objurgat Epicurus non minus eos qi mortem contempserunt, quam eos qi timent; & ait; Ridiculum est, currere ad mortem tædio vitæ, cum, genere vitæ, ut currendum esset ad mortem, efficeris.* Item alio loco dixit: *Qid tam ridiculum, quam appetere mortem, cum vitam tibi inquietam feceris, metu mortis? Hîc adjicias & illud qasdem nota laret; Tantam hominum imprudentiam esse ut eo demortuam, ne qidam timore mortis ad mortem coganim.* Ità Arcesilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τὸν ἀδάνατον, καὶ τὰς περὶ τοῦ θανάτου διπλόας, ἀποδύονται, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob voluptatem animi, & contemptam adversus mortem calumniam moriuntur, ne moriantur.* Atqe ut Diogenes; Ὅτι μὲν οὖν τοῦ χαμαζήλου, καὶ περιφρονήσαντος παντελῶς τοῦ ταῦτα, περίεργον ἐστὶν ἐπιτρέχειν. *Alii qidem in navi tempestate vexati, non exspectantes usqe dum navis submergeretur, sponte se trucidarunt.* Lucret. *l.* 3.

Et sæpe usqe adeo mortis formidinè, vitæ
Percipit humanos odium, lucisqe videndæ,
Ut sibi consciscant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor est, ni mortiare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epist.* 20. Seneca *Epist.* 70. *Stultitiæ est, timore mortis, mori. vanè qi occidat, expecta. qid occupas? qare suspirgis aliena crudelitatis procurationem? Utrum carnifex tuus, an porta? Scribonia Drusi Libonis amita, consilium habenti, utrum consciscere sibi mortem, an expectaret, Qid tu, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Cohortemur animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. Ita utrumque mundo ac firmando simus, & ni nimis amemus vitam, & ne nimis odeiimus. Rerum cum natura suadet finire, non temerè nos cum pro-*

A *cursu capiendus est impetus. Vir fortis ac sapiens non fugere debet è vita, sed exire.* (qanqam de Catone qid *videam* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) & *ante omnia ille quoqe vertere affectus, libido moriendi. Est enim ea ad alios, sic etiam ad moriendum intorsulta animi inclinatio: qa sæpe generosos atqe acerrima virtutis zelotas corrupit, sæpe ignavos jacentesqe illa contemnunt vota, hi gravantur.* Vide amplius *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Arriano agens. *Nam mœrore quodam & supplicia præcurrere ad mortem, communem cum multis: deliberare vero, & tantissæ ejus expendere, atqe sapienter variare, vota mortisqe consilium suscipere vel posuere, cognitis est animus.*
B Elegantissimè aviror libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, fere Erasmus is, sive alius qis fuerit: *Plurimum interest inter barbaricam immanitatem & martyrum modestissimam constantiam, ut se vinbeolicus, in Christo fortem. Sunt qi terris artibus corpus stupefactum, ni sensisse cruciatus: Sunt & affectus superantes, qi sensum adimunt animo, nè ne vel mortem imparidi perferant. Sed plaudamus illud ac mouspectum; illud humaniter sublime, & sublimiter humile, non videamus nisi in Christi martyribus.*

Μὴ ὀλοχερῶς] Xylander illic a Marci mente, nimia & verbis, longissimè recessit: Accessit propius Mericus. sed ὀλοχερῶς illud prorsus omisit; de vocabuli sensu mortuus forsitan. Mihi hoc loco *atrè vè πρακτικῶς, temerè*, positum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ἀγενῶς] Svidas. ἀγενῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὀδυνῶν. Μηδὲ ἀγενῶς ἐχ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.

Pellendo, trudendo, per vim & per propulsionem. Ut ne alio sensu:

Nec impetu, nec per vim est ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verum id ex μετὰ βίας, a Lexicographo, opinor esse, non ab autore. Svidam ex parte secutus Mericus *violenté* vertit. Ego, imperuosè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ita nec temere vult hominem in mortem profilire, prudsqam apud se ratio ac sedulò perderit, justa necne suppetat vitam exponendi aut excludendi occasio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi justa cavssa id faciendi fuberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliquam qam avidè expetunt, protrudere, & propellere solent: hoc est qod Svidas, μετὰ ὀδυνῶν ferri, cum, ut illi Adonis spectatum in avium regiam confluentes.

Ὄφελόν' ὅσσι ὄσσι.
Trudunt ut fauces

E Theocritus *Idyl.* 15. 73. sive ut Philosophiæ nomen emendi, avri accipiendi spe impulsi, οἱ περίνολλι αἰδίζονται, *in arcem ruunt.* in Luciani *postmore.* vel etiam ut cives Athenienses in Pnycem apud Aristophanem *Acharnens.* *Act.* 2. *sc.* 1.

— Καταβαίνετε αὐθρίοι,
Ἀλλ' οἱ ἀττίκται πᾶσι πράσιν ξύλα.
— *Confertim omnes ruginent,*
Invasum se trudent, dum primum quisqe sedem capiat sibi.

atqe,

Εἰς τὰ προεδρία πᾶς ἀνὴρ ἀσίζετω.
Quisqe ad primum trudiret subsellium.

F ἀσμὰς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν, qi spiritum, non placidè emittunt, sed cum impetu ejiciunt, ut de Catone ipso Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Ponest & à bellvis ferisqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, sponte ipsæ ac cum impetu obvium ferunntur. Ὥσπερ οἱ κάπρος, οἱ πρὸς τὸν πλαγὼν ὁρμῶν ὀδόμενος. *Sicut aper eodem adversus ictum irruentes.* Marci mentem expressit optime Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐκεῖ πίπτουσι σχεδὸν, θράσει ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ἀνδρείᾳ λογισμῷ, πιστεύσαντες, κἀ ἐλπίδι τοῦ ἀθανάτους ἔσεσθαι, ὅτι θεοὶ καὶ θνήσκουσι, πρὸς οἷς τοῖς ἀνόμοις πλανιζόμενοι, πλέον ἄλλων τῇ δυνάμει κεχρήσεται, ἀνδρεῖον τι τὸ φάσμα καὶ ἀναδρία. Τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς πολεμίοις δεδρᾶσι, ἀνδρίας ἴσον, ἔστιν ἐν ἐχθροῖς θανεῖν, διπλᾶ δ' ἢ πλέον ἐ κινδυνος, ἡνίκα χαρᾶς καὶ ἀθλίου θανεῖν, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσους τὸ ἀνυχρᾶν, ἀσφαλέως. *Adversus Persas expeditionem suscipit, præceps temeritate potius quam virtute fermentate fretus: ac ut illud quidem perspicuum est sapientissimis, fidutiam & audaciam, licet nomine eatenus inter se prima sint, potentia tamen & facultate plurimum inter se differre. Etenim ut iis rebus, qæ*

ὡσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν. ἀλλὰ [a] σπούδασον ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ὡς νῦν σπουδάσεις, πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς μήτρας τῆς γυναικὸς σου ἐξέλθῃ, ἔτως ἐκδέχεσθαι τὴν ὥραν ὃν ἡ τὸ ψυχάριόν σου ἐξ ἐλύτρου τούτου ἐκπεσῇ. ἀλ ὃ ἡμῖν ἰδιωτικὸν παράγγελμα ἀψικάρδιον θάνατος, μάλιστά σε ἴσυλον πρὸς τὸν θάνατον ποιῇ, ἡ θέλησις ἡ θεῖα [d] ἵνα μὴ [e] μάτην ἐπωκάμνω, [f] ἂν μέλλῃς ἀφίσεσθαι, καὶ [g] μεθ' ὧν ἐθὼν ἠθῶν ἤκιστ' ἔσῃ * ἡ ἐμπερυφρόνη. [z] πρόσεσθαι [ψυχῇ] κρίσεσθαι μὲν γὰρ αὐτὸς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ [h] κἀδωσιν καὶ πρᾶος φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι ὅτι [i] ὑπ' ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματόντων σοι ἡ ἀπαλλαγὴ ἔσται. τῶν γὰρ μόνον, ἅπερ ἄρχει, ἀντιλύειν ἂν ἡ παλάσσειν ἐν τῷ ζῆν, οἱ συζῆν ἐφῶν

a L. 2. §. 17. l. 3. §. 10.
b L. 2. §. 12. l. 4. §. 5.
c L. 4. §. 50.
d L. 8. §. 22.
e L. 6. §. 27. 28.
f L. 4. §. 50.
z ὁ [ψυχὴ] §.
g L. 2. §. 1. l.
h L. 3. §. 4.
i L. 10. §. 36. l. 11. §. 9.

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanquam opus naturale, eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si autem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, morésqe hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta molestia

ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi audaciter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, languere ac periculum detrectare, timiditatis & ignavia. At ubi plus periculi imminet, cum vero obviam procedere, sèqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritati ducendum est: qemadmodum e contrario, cedere, cavtionis & prudentiæ est. qod & ferinum potius qam humanum idem censet. Καθάπερ γοῦν τοὺς θηρευτὰς πρὸς τὸ ξίφος ἀθυστέον. *Audaciores, tanqam sues, adversùs telum impelli.* Vide *l.* 21. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hæ barbaris fortè virtutibus ad bella eximiæ est. agmntur, qa dolor trahit, incompositi, furentes, incauti, pericula appetentes sunt gaudent ferro, & vulnere ferro, & tela corpore urgere, & per summa volnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qod est stultius qam fastidiosè mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum salvo qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένων] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐν τῇ γαστρὶ] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum nevem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed alii loco, in qem videmur omnia jam idonei spiritum trahere, & in angvsto durare: Sic per hoc spatium. qod ab infantia paret in senectutem, in alvum natura fœtumor parvum: alia orgo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῷ ἐλύτρῳ τούτῳ ἐκπεσῇ] Ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & γυμνόσπερμα. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D.* Τινὰ μὲν γυμνὰ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. *Partim qidem nuda, partim verò tecta folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vagina*, dicuntur. Hesychius Ἐλύτρα, δέρμα, δύκη, λέπυρα, ἐπίλημα, κάλυμμα, σκέπασμα. Ἔλυτρα, *pelles, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum vera, biduo celerius messem portas facere, qàm biduo ferras.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζουσι δ' ἐσχυλότερα τὰ κύαμοι, ὅτι τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾴον συλλέγειν. ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. *Legumi succulentiora legumina qidem qo plus facilusqe colligere possunt. Celeriter enim defluunt.* Ἐλύτρον, *sive integumento*, & *involucro* ifiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eò anima qasi involvatur. tempûsqe nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodemqe in euodem sensum vocabulo usus est Admetus poeta qdam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ'· Ἄδμητον ἴλυτρον. Οὐ γὰρ ἐς δόμον αὐτὸς.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in vita *Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in carunculo hujus folliculo conflatus, opes aliqid sponsum est.* & mox: *Non vestam exuvias nobis, sed pelliculas revelatus & caribus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valensi mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίστου δῶρου χάριν, ὡς (ὡς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάξων. *Se magnum largiturum, si qàm celerrimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatorum* sic reddidit; *qi maturius Basilium de nodo solus hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, Θύλακον alii, alii ἀσκόν. vide *ad l.* 3. §. 5. 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ὄχημα dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generalius sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *infra ad* §. 9. ἰσχιὰς. Sicidem in lingva Aramæa corpus etiam נדה dicitur Danielis *l.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. Fuld. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *offuscis divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore animosi remeantis anima qasi vaginam ademerunt.* Verùmqe hic qod Theodoretus *therapevt*: *l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὅτι τὰ σκέλη τῶν ἀγαν ὑψικαρδίων ἐλύτρων ὑπαλλάττει κακούλιτος. *Pleraqe earum, qa maximè sunt pectus, vulturibus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta ostinavit arcuit? Nec bovem, nec malvam vagina gladium facit. de corpore idem existima me dicere.* Prout avtem corpus ἔλυτρον Marcus ità κάλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τί σοι λίαν ἀγαθόν, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι ἐν τῷ κελύφῳ. τὸ δὲ τί ἀνθρώπου, εἰπέ; *Cochlea bonum in testa esse putavit probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. da Epicuro, ἐν τῷ κελύφῳ ὄντες τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, τὸ τέλος collocarit bonum nostrum. Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *Symposio pag.* 155. *B.* Ὃς κοχλίου ἀγανάκτησον τὸ κέλυφος, ἄλλα μὴ τὸ ζῶον. *Persuade ostia testam, non ipsum animal cochleæ nonnunc affecisse.* qanqam porus & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χοιρία, *involucra* illa, & *impedimenta*, uti Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exuvus atqe evolutus excidit qodammodo, cum in lucem hanc prodit. *Sapientia Salomonis* Avsor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 3. καὶ ὡς πᾶς ἀπὸ γῆς πνέοντες. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράγγελμα ἀψικάρδιον θάνατος] Citat ista bis Svidas, in παράγγελμα, & in ἀψικάρδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe, illic adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον ὅπως. *adversùs mortem, dictum.* illic hisce, ἐχόντων δὲ ταχέως τῆς ταραχῆς ἀνθρώπων. *hoc ipsum ubi rem totam mox docet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Svidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψικάρδιον exponentis. Idem παράγγελμα interpretatur *nuncium commotum, regulam*, addítqe essa & ἄλλοι τι ἀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri possit Turnebus *advers. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ita Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potius, sive *admonsculum*, dixeris. nam qod priore Svidæ loco παράλογον legitur, & Portus *demonstrationi* vertit. παράγραμμα est γραφεῖον ex posteriore corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Ὀναίνει ἴσως ὁ ἐμπεσούμενος] deest substantivum. ὁ ψυχὸς forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ὁ delet, ut ad *involuere* participium referatur, minùs placet.

Ὅσον ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματόντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν οἱ μετ' ἀρίστου τινὸς
Τὸν βίον ἔχοντ' ἐν ζῆν. ἡδὺ γ' ἀνοσιώτατον, ὅταν
Ζῇν μὴ πάρεσθ', ὡς βούλεται —
Quam dulce vita est, si qibuscum discrepes
Transigere ætatem detur: ut dulce est mori,
Cui vivere non est ea animo sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀνεργάσιμος ζῶν ἡδέ. μανάριος βίος
Καὶ σιγηρός, ὃν ἡ μετ' ἐτέρων ἀνταγώνισις.
Ἐν δυρλοι δὲ πᾶς τις θάνατος ἔστα δεῖ
Ἔτεμ πεθάνειν. ὁ πολυπόνηρος βίος.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Et cum otiosis aliis vitam transigas.
Cum simus feriæ agrestem similem
Feri nemesse est. à vitam animabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὰ

ex dissensu mutuo eorum qibuscum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Properè accedas ô mors; nequando etiam ipse obliviscar mei.*

§. 4. Qi peccat, sibimet ipsi peccat. qi injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium causâ provenientem lubenter excipiens.

τὰς τὰ * παιδικὰ δόγματα πεπεπωμένους. εἰσὶ γὰρ ἐρεῖς, ὅσοι ὁ κύριος ἐν τῇ Διαφωνίᾳ τὸ συμβιώσιμον, ὥστε αἰσχύνη, ὦ θάνατε, μή ποτέ σε αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ.

§. 4. ὁ Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακῶς. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ὡ μόνον ὁ ποιῶν τι.

§. 6. d Ἀρκεῖ ἡ ὁ παρὸν ἕ ὑπόληψις κατηλλημένη, καὶ ἡ παροῦσα ἔ πρᾶξις κοινωνική, καὶ ἡ παροῦσα διάθεσις ἡ θελητικὴ πᾶσι τοῖς τὸ * αὐτὸ τῷ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαίνοντι.

* αὐτὰ ἔ

a Inf. §.9.
b L.5.§.25. 35.
c L.8.§.55.
d L.8.§.7. 22.l.7.§.54.
e L.2.§.3.
f L.8.§.26.
g Inf. §.23.
h L.3.§.6.

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata calentes, eadem sentientes.* qod suprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atqe ita interpres uterqe accepit.

Μή πω ἐμὲ αὐτὸς ἐπιλαθόμενος ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atqe institutorum dissidia versor, ipse propriè, meiqe etiam ipsius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & defciscam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Est autem proverbialis formula ista, de iis qi à nativa indole degenerant. qâ & Seneca usus est *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Nec enim periculum est, ne te subita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil. l.* 9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis vestris: sapiebam, at scribis, salubres repente factæ sunt · Nisi forte te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblita sui.* Menander *gubernatoribus*, 2 Priscian *l.* 28. laydans.

Ἐκπλάθετ' αὐτὸ, ὅστις ἦν.
Oblitus est se ipse qi fuit.

De viro probo pioqe, sive Enocho, ut pluribus placet, Autor *Sapientiæ Salomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἁρπάγη, μή πως κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά, καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει τὸν ἄκακον. *Qi quum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus est, ne malitia mutaret intellectum ipsius, aut dolus deciperet animum ipsius. Nam fascinatio improbitatis obscurat qa bona sunt, & circumscriptio concupiscentiæ transvertit sensum sine malitiâ.* Alluserit fortean hic Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, qem *nemini aliam fas oblitum* ferunt. Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Sti Augustinus *post collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apostoli *ad Cor. Epist. 1. cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducas & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l.* 3. §. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.* 4. *c.* 5. Μεγάλα βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, ἀντὶ ὁ ἀδικεῖται. *Magno malo est qemqnam ipse ex se qo afficitur.* Dio Prusæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Τὸ κακὸς εἶναι ἀντὸς ἀντῷ βλάβος. *Ex qa ipsiqe sibi est damnosus.* & *Orat.* 75. *p.* 646. Τὸν νόμον οὐδὲ ὡς νίκης ἕνεκα τοῦ ἀδικεῖν ποιητέον. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕνιοι μὲν ἐκόντες, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτουσι. *Legem nemo potest afficere injuriâ. Omnes enim qicunqe legem violat, non illi, sed sibi ipsi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *pæd. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, τὸν ἀδικοῦντα, οὐχ ἕνεκα τοῦ τέλους βλάπτει, ὡς ἐοικὲν, ὅτι πάντες ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων τῷ ἀντὸς ἀντῷ. *Quicunqe autem peccat, flagitia qoqe facit injuriam, non tam proximo, si mavelitis, qam sibi ipsi, qod semetipsum omnino reddat deteriorem. Qi cum peccat, quatenus peccat, ipse est semper deterior.* vide de novitiimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Festivè Sinocattus *Epist.* 40. Ἀδικεῖ μὲν γὰρ ἀδικῶν, ἀδικοῦσι δὲ πάντες, ἀντομάτως ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς ἀδικοῦντες. ἀρετὴς γὰρ ἡ κακίας ἐφιεὶς ἀντεπαιτεῖ, ἐκὼν ἀδικοῦσιν, ὡς ἀδικοῦντες οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τιθέασιν Κύκλωπα. οὐδὲν γὰρ βλαπτὸν, ἀδικοῦντα ἐφασκε. ἡ δὲ τῷ ποιμένι ἀποφασις, ἡ τῆς ἀληθείας κατάφασις. *Injuriam quidem nemo patitur. At omnes injuriæ affectant sponte quidem semetipsos. Virtutis enim & malitiæ fumus imperatores. Annon ejus inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admirer. Nemorem enim se ladere per injuriam asserat: & erat pastori negotium loco veritatis affirmare.* Chrysippus in *demonstrat. de justit.* Ἀδικοῦσθαί φασιν οἱ ἑαυτὸν οὐκ ἀδικοῦντες, ἢ ἀντὸν ἀδικοῦν, ὅταν ἄλλον ἀδικοῦ, γινόμενον ἑαυτῷ τὸ παραπαίειν ἄντιον, βλαπτόντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A jeqfo injuria affici injustum est; nam dum alii injuriam infert, ipsum sibi injuriosum esse, dum sibi ipsum est contra leges agendo, seqe enumerosa ladit.* qi tamen idem in hoc repugnans sibi, ut libris *adversus Platonem* scriptis, ἀδικεῖσθαι φησὶ λέγοντάς τὸ ἀδικεῖν ἑαυτοὺς, ὅταν γαρ πρὸς ἕτερον, οὐ πρὸς ἑαυτὸν τὸ ἀδικεῖν. *Absurde aut hoc dicit, eâqem semper injuriâ afficere; injustissimum enim non adversus injustum, sed adversus unum tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. t.* 12. vide Aristotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Roberus Capito Licoloniensis Episcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epist.* 48. *Æqe iniqitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 2. *Non eris innocens, si non punieris eum, cui parcendum esset, aut parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Godvinus *Epitaph. D. Jacob. Mauritii,*

Nec facienda nocens, nec parcendo fui.

In mente forsan habuit illud Publii Syri;

Bonus nocet qisqis parcendo malis.

Qem & Avsonius imitatus in *Sap. Ind.* sub Cleobuli persona dixit;

Parcis qisqis bonus, perdere vult malos.

Cato apud Sallustium in *Catilin. Dum pauci scelerati parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prope longe Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Ὅτι μὴ καλόζωίας τοὺς κακοὺς, βίλτιον ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. *Qi de malis pœnas non sumunt, bonos affici valunt injuriis.* Agapetus παραιν. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κολάσαι τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου. κἂν γὰρ τις πολίτευμα μὴ ἐθέτησε, διέφθειρε δὲ τοὺς βιώντας αὐτοῖς, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ Θεῷ κρίνεται. *Æqale, peccare & non coherere peccantes, æstima. Etenim si non reprehenderis admissum juste, sustinendo autem vel tolerei vesanos usqe, socius es malorum apud Deum judicatus.* Hoc est qod Cato Censorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τοὺς δυναμένους κολάσαι τοὺς κακῶς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κολάσωσι, συναδικεῖν. *Eos, qi malè agentes prohibere possent, usqe ad facinora, eorum flagitiis assenturi.* id est, ut Seneca *Troad.* 2. 2.

Qi non vetat peccare, cum possit, jubet.

Vel in το κολάσαι illud discrtius exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cum possit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probumqe collaudanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐ] δύο ὄντε Χαρίλαον ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ πονηροῖς χαλεπὸς ἦσι. *Qi vero possit esse vir bonus Charilaus, qi ne malis qidem durus & asper est?* Expungendum enim esse negativam priorem, qod Erasmus in *Apophth.* monet, aut δ loco faltem οὐ (qod non disconvenit) substituendum, clare docet non uno loco Plutarchus ipse. qi in *Apophth. Lacon.* t.8. ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾶον, qod omnibus ex æqo mitis esset, sic exulat; Καὶ πῶς τις δικαίως, ὃν ὑπαιτίοις, τὸν αὐτὸν πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾶον ᾖ; *Qi potest juste laudare, qi etiam malis se mitem præbet.* Idemqe in *lib. de anim. & adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem duxille; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi ipse probus sit, qi ne malis qidem acerbus est.* Eodemqe prorsus modo in *frag. de invid. & odio, pag.* 536. *D.* nisi qod pro Lacone τὸν συναγχθέντα, pro πονηροὶ, ut supra, χαλεπὸς posuit. Qod autem παρὰ τὸ ἀδικεῖν Marcus, idem παρὰ τὸ κολάζειν, Andocides *de Myster.* Νομίσατε τοίνυν δεῖσθαι τὸν ἱλασίου ὄντα, τοὺς μηδὲν ἁδικοῦντας ἀντοῖς κατηγορεῖν, ἢ τοὺς ἐσθλοὺς μὴ σωφρονεῖν. *Putate itaqe non minorem imperatorem esse, eos, qi nihil scelesti commiserunt, scelere damnari, qam scelerosos non punire.* Doctores Hebræi תִּסּוֹרֶת עַל־רְשָׁעִים רָעָה אַכְזָרִיּוּת. *Improbos parcere crudelitas est.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παρὸν] vide *l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *Dissertationis Menippi cum Charone* de vitæ taxdio. Τί οὖν οὐ παύει τινὰ; Ὅτος νόμος, καὶ φασι, συνετοῦ ὄντος, ἀφιστασθαι μὲ ἀγασαρ τῶν παρόντων. καὶ μαθὼν ἀντὸν εὐφρανεῖ σύστομα. *Illud nonnemo, ut cum sit sapiens, quemadmodum ajunt. & vulgò prædicant, præsentibus rebus sis contentus, bonique consulas qod adest, nec qicqam ex his esse putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.* 4. *c.* 4. Τοῦτον μακαρισμὸν, χαίρει τοῖς παροῦσι; καὶ ἀγάπα ταῦτα, ὅσα παρεῖ ἔστι. *Horum memor, delectare iis qæ adsunt, & ea tu acquiesce qa tempus fert.* de se Æschines. *Ep.* 5. Ἐπεφρασμαι τὰ παρόντα. *Præsentibus valde delector.*

Ἐνεργείαν πρὸς τὰ τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαίνει] legendum vel πρὸς τῶν τὸ παρὰ τοῦ, vel τὸ παρὰ τοῦ, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xylander & Casa bonus qd legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certe neuter expressit. expri-

a L.7.§.29.

§. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. σῖσαι ὀρμῆ. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

§. 7. Imaginationes absterge; motus compesce; appetitionem extingve; mentem in potestate sui contine.

b L.4.§.40. l.12.§.10. c L.4.§.4. l. 7.§.9. d Inf.§.9. e L.8.§.57. l.12.§.30. f L.8.§.54. g L.5.§.4. l. 7.§.50. h Sup.§.5. * ἐκ τῶν ῥίζων. L. Lug. An.

§. 8. b Εἰς μᾶν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήκει. c ὡς ἓν τὰ λογικὰ μία κεκραμένη ψυχὴ μεμίξεται. ὥσπερ καὶ d μία γῆ ἐστὶν ἁπάντων τὰ γινόμενα, καὶ e ἓν φῶς ὁρῶμεν, καὶ f ἕν ἐσμεν ἀναπνέομεν, ὅσα ἐκφυτικὰ καὶ ἐμψυχα πάντα.

§. 8. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. quemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâque luce cernimus omnes, & aere uno spiramus, quotquot vitâs vitaeque participes sumus.

§. 9. Quæcunque aliquid in commune participant, ad id quod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre quodvis; in idem confluit humidum omne; & aereum itidem quodcunque. ut necesse sit vi aliquâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi illic est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior pavlò incendi prompta admodum sit, cò quòd minùs sibi admixtum habeat, quod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur.

g L.5.§.4. 7.§.50.

§. 9. g Ὅσα κοινῇ πνεῦμα μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς συνδεῖ. h τὰ γειώδη πάντα ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὰ ὑγρὰ πάντα * εἴρρειν, τὰ ἀερώδη ὁμοίως, ὥστε χρείαν τοῦ διερείσαντος καὶ βίας. τὰ πρὸς ἀνωφερῆ ῥοπὴ, ἀλλὰ τοιχωθῆναι πυρί. πᾶσα ἡ πυρὶ συναφθεῖσα ὕλη πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον ἐστιν, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγον ξηρόπυρον, εὐέξαπτον εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἴλαιον ἐγκεκρίδαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἔκφλεξιν. i κἂ πάνυ i πᾶν τὸ κοινῇ πνεῦμα φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως συνδεῖ, ἢ καὶ

§. 8. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. quemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâque luce cernimus omnes, & aere uno spiramus, quotquot vitâs vitaeque participes sumus.

§. 9. Quæcunque aliquid in commune participant, ad id quod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre quodvis; in idem confluit humidum omne; & aereum itidem quodcunque. ut necesse sit vi aliquâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi illic est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior pavlò incendi prompta admodum sit, cò quòd minùs sibi admixtum habeat, quod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur.

i L.5.§.16. 30.l.12.§. 26.

qò

ANNOTATIONES.

sit Lugdunensis vertendo; *ut bona confulat omnia qa accidunt, & præter id quod ejus à causâ profectum.* qæ verba qid sibi velint, ipse videris: Ego nullus assequor. *Ὀυδὲν γὰρ ἀνωφελὲς αἴσθεται φύσις γενέσεως. Et enim nihil absque causâ fit.* ut Plutarchus *de Iside & Osiride pag. 369. D. Καὶ τὸ ἀνόητον ὅλως ἀνυπάρκτου. Et quod causâ caret, prorsus non esse.* Idem *de Stoic. contradict. c. 20.*

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.7.§.28.* Ista superioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Meticus Calaybonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχή] Vide *ad l.4.§.4, 29.46.*

Ἓν φῶς ὁρῶμεν] Vide *l.12.§.10.* Τοῦ ἑνὸς ὁρᾷ πάντα τὸν ἀνόητον. *Solem unum omnibus splendere videre.* Tatianus *adv. Græc. p.150. B.*

Ἕν ἀέρι ἀναπνέομεν] Vide *l.8.§.54.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 16. de opulentis pauperes averfantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀέρα, μικρὰ ἀνεκτερισμένοι. *Qod eundem aerem trabamus indigne ferentes.* Apud Philemonem, Comicum sustuosum aliqem nescio qis sic compellat,

Σὺ γὰρ τίς ἐστιν; εἰπέ μοι παρρησίᾳ.
Σὸ λαλεῖς ἐν ἀπρεπείαις, ὦ ἄνθρωπ' ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς, ὁ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἐνίοις συνάλλοις, εἰπέ μοι, πνέων ὤν;

i. e. versante, qi & affectis modelum adhibuit, Grotio.

Essene nobis liberi, quos te putas?
Loquerisne hominibus ipse non homo, sed ferarum
Orbem sub pedibus? an communis vescerus.
Aerè nobiscum, qi te tam magus facis?

qæ cur Stoburus *c.6.* sub Ἀκολασίας *titulo* collocarit non video. De te Salomon rex in *Sapient. cap. 7. v. 3.* Καὶ ἴσην γενόμενος ἅπασιν τὸν αὐτὸν ἀέρα. *Et ego quoque factus tuis communem mihi aerem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

— ἴσοι τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ἡμεῖς, ὁσαυτως τὸν ἀέρα
Τὸν κοινὸν. —
— *lege in*
Communem eâdem nobiscum aerem trahes.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς συνδεῖ] Macrobius *Saturnal. l. 7. c.7. Singula autem simulatudinem sui reperire inde est Empedocli, qd ait;*

Ὡς γλαυκὸν μὲν γλαυκὸ μάρψαι. σαυρὸν δ' ἐπὶ σαυρὸ ἔοικεν.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἔδυ τόδε. θερμὸν δ' ἐπιχέρσῳ θερμῷ.
Dulcem cæruleus se dulcibus applicuerunt,
Acribus asper se junxerunt, tristibus amarus,
Et rectâ calidus petierunt fervida partes.

Qæ sunt ex Plutarcho *Sympos. l.4.c.1.* mutuata, ubi corruptiora habentur. qod autem ibi pro Σαῦρον θυλεῖν legitur, Leopardus μαλερὸν rescribi posse opinatur, *comment. l. 8. c. 20.* qòd est ignus epitheton apud Homerum *Il. φ. v. 316.* & *v. 375.* Et Mesiodum *apud. v. 18.* Cicero *de anim. Nihil est appetentius sui, nihilque vigilantius, quam natura.* Infignem in hanc sententiam Democriti περὶ ἐμψύχου locum habet nobis Sextus *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Παλαιὸς τις, inqit, περὶ τοῦ φυσικῶς καθόλου διέξοδον ποιεῖσθαι μέλλων ἔφη περὶ τοῦ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀνθρώπου εἶναι γνωριστικὸ. ὁ δὲ Δημόκριτος ἔφη τὸν τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ὕπνον τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογνίτοι ζώοις συναγελάζονται, ὡς περιστερὰ περιστερᾷ, καὶ γέρανος γεράνῳ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁλόγυμνον. ἀσύνετον δὲ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ οὐδὲ πάσσοφον. ἐπεὶ τὸ τῶν κατασκευαζομένων συμπαθὲς, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τοῖς σκυτοτόμοις ψελίων. ὅτου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ σκυτέως ὄνυχα διαφερόντως φασὶ ῥυτὰ φωνὴν τυγχάνειν, καὶ αὐλοῦ κατὰ τὸν τοῦ αὐλητοῦ ἀέρα εἰ μὴ ἐνυπάρχοι ψυχοφθὶς οἱ τοῦ ἀνθρώπου τρόπου ταῖς ἐνυπαρχούσαις αὐτοῖς, οἱ δὲ συμβεβηκὸς ταῖς περιφερείαις, οὐκ ἂν συνεγίνετο τὸ ἐχόμενον τῶν προηγουμένων τοῖς ἐν τούτοις ὁμοίοις. *Veteres quidam apud physicos verfatur operæ, quod similia similibus cognoscantur. Democritus autem in animatis & inanimis ea qa dicit confitetur. Animantia enim, inqit, simul congregantur cum animantibus, ut columba cum columbis, & grues cum gruibus, & ita aliis brutis. Similiter & in inanimatis, ut licet videre in fictilibus qa cribrantur, & in lapillis qi ordinantur à figulibus, quam ex urbe quidem circumjectione, qa fit ad discernendum, loca cum locis collocentur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex andarum autem motione oblongo quidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad quem oblongi, rotunda autem ad qem rotundi, utpote qid rerum ea hac similitudine habeat aliqod ipsa concolent.* Qibus adjecisse licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag. 18.* Ἐν δίκαις δολίοισιν ὁμοιοῦται τὸ αὐτὸ, καὶ δικὴ τῷ δολίῳ ἐμπλακεῖσα ὅτι τὸν αὐτὸν τῷ ἐς ψεῦσιν καὶ μαλθακὸν ἐπήγαγε λαιτὴ, καὶ ὕδωρ ἰσχνὸν, φυσῶν διὰ τὸ δόλιον, ὑγρὸν μὲν ἐόντα ἀναπλήσαντα τῷ ὕδατι. ἐοικυῖα δὲ, χρῖσιν φυσήματα ἐλίσσουσαν, ὅτι μαλθακὸν ἐς τὸ μάλιστα, καὶ ὁ ψεύστης ὡς τὸν ψεύσμενον, καὶ ὁ γῆ ὡς τὸν γῆν. καὶ ὃ τοῖς αὐτοῖς ἀναθέσιμα ἴσης καὶ παρεμβολὴς τῶν αὐτῶν ἐπίψυχα, ἰσόμοιρον ἑκάστῳ τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐλαλυθὸς. ὅτου δὲ καὶ ὁ γαῦρ καὶ ὁ σαῦρ ἔμοιρε τοῦ ὁμοίου, ὡς τὸ ὅμοιον. *Democritus in his quæ ad naturam spectant, ait, similia similibus cognoscere; ut geometrica geometricis, figuras figuris, & ita de cæteris. Animata quidem & inanimata differre rationibus. Animata enim, inqit, cum animatis congregari, ut columbam cum columba, & grues cum gruibus, & ita de cæteris brutis. Inanimata autem, ut licet videre in fictilibus qa cribrantur, & in lapillis qi ordinantur à figulibus, quam ex urbe quidem circumjectione, qa fit ad discernendum, loca cum locis collocentur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex andarum autem motione oblongo quidem calculi pelluntur ad eundem locum, ad qem oblongi, rotunda autem ad qem rotundi, utpote qid rerum ea hac similitudine habeat aliqod ipsa concolent.* Qibus adjecisse licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag. 18.* Ἐν δίκαις δολίοισιν ὁμοιοῦται τὸ αὐτὸ, καὶ δικὴ τῷ δολίῳ ἐμπλακεῖσα ὅτι τὸν αὐτὸν τῷ ἐς ψεῦσιν καὶ μαλθακὸν ἐπήγαγε λαιτὴ, καὶ ὕδωρ ἰσχνὸν, φυσῶν διὰ τὸ δόλιον, ὑγρὸν μὲν ἐόντα ἀναπλήσαντα τῷ ὕδατι. ἐοικυῖα δὲ, χρῖσιν φυσήματα ἐλίσσουσαν, ὅτι μαλθακὸν ἐς τὸ μάλιστα, καὶ ὁ ψεύστης ὡς τὸν ψεύσμενον, καὶ ὁ γῆ ὡς τὸν γῆν. καὶ ὃ τοῖς αὐτοῖς ἀναθέσιμα ἴσης καὶ παρεμβολὴς τῶν αὐτῶν ἐπίψυχα, ἰσόμοιρον ἑκάστῳ τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐλαλυθὸς. ὅτου δὲ καὶ ὁ γαῦρ καὶ ὁ σαῦρ ἔμοιρε τοῦ ὁμοίου, ὡς τὸ ὅμοιον. *Democritus in his quæ ad naturam spectant, ait, similia similibus cognoscere; ut geometrica geometricis, figuras figuris, & ita de cæteris. Animata quidem & inanimata differre rationibus. Animata enim, inqit, cum animatis congregari, ut columbam cum columba, & grues cum gruibus, & ita de cæteris brutis. Similiter & in inanimatis

qò eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius. ei quod ſui generis eſt commiſceri & cum eo quodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exiſtunt examina, armenta, pullorum educationes, & quaſi amores quidam. etenim iſtis animæ inſunt; itaqe in ſubjecto præſtantiori vis illa congregativa intenſior reperitur, quàm in ſtirpibus, lapidibus; avt lignis. hinc & in rationalibus, reſpublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia, item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γὰρ ἐστι κρεῖττον ἕκαστα τῶν ἄλλα, πασ-
τικὰ καὶ πρὸς τὸ συγκεράσαι τῷ αὐτῷ καὶ συγκαθῦ
ἑνωτικόν. διὸ καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων ἐυρίσκε- a L.6.§.16.
ται συνόδους, καὶ ἀγέλας, καὶ τροποτροφίας, καὶ οἷον ἔρω- l.11.§.18.
τας. ψυχαὶ γὰρ ἔνδον ἔχουσι ἐκεῖνα, καὶ τὸ συναγω-
γὸν ἐν τῷ κρείττονι ὑπάρχον ἐνεργοῦν ἐυρίσκετο, οἷον ὅτε
ἐπὶ φυτῶν ἦν, ὅτε ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ τῶν λο- b Inf. § 13.
γικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ στάσεις, καὶ πόλεμοι συνήκαν καὶ ἀνοχαί. l.12.§.30.

ἐπεὶ

ANNOTATIONES.

exuatur atque conſumatur. Et Syneſius *de providentia.* 1. *p.* 100. A
Ὅστις δὲ πάντα ἄνθρωπος ἀεὶ δεδοίκε. Οὐδὲν γὰρ ἐβασίλευσεν
τῆς δίκης τὸ ἀφεὶς τὸ πᾶν ἐπιτυθήνεται. *Quemadmodum cor-*
poreis ſarcinis admotis cuncta intendeſcunt, quoniam ad concipen-
dum ignem jam prudens fuit accommodati. Contra tamen de
igne cœleſti Plutarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Εἰλικρινὲς ἀΐδιον
διαλυθῇ, τὸ δὲ κλαφὲ καίη. *Sine tacta diſcuterit lagna ar-*
dada, viridia vero combuſta. rationem ab ipſo petas, licet.

Σχεῖν καὶ ἀγέλας] Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν
ζώων τὰ μὲν ἐστι ἀγελαῖα. τὰ δὲ μοναδικά. τὰ δ' ἐπαμφοτερί-
ζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικὰ, τὰ δὲ σποραδικὰ ἐστι. ἀγελαῖα μὲν,
οἷον ὅσα περὶ νομὴν τὴν αὐτὴν γίνεται, καὶ γένος, καὶ B
μόνον. καὶ τῶν πλατέων, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρω-
πος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστὶ, ὅσα τε ἐξ ἀνάγκης συν-
ἐστηκε τῶν ἴδιων. ἔστι δὲ τοιοῦτον ποιὸν τὸ ἀγελαῖον. ἕνι δὲ ταῦτα
ἄνθρωπος, μέλισσα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. *Animalium alia*
ſunt gregalia, alia ſolitaria, alia veterem ſocietatem degunt, alia
ſunt civilia, alia mutabilia. Gregalia ea volucrum genera ſunt
columbi, grues, alaudes. *Complura etiam inter natantes piſcium*
genera gregatim degunt. Hominis naturam ſocietatem ſectantis
ac ſolitudinem eſſe aperium eſt. *Civiles appello animantes, qa*
labori communicant idem, quorum opus communis efficitur opera,
mumſque idem omni eſt. *quod non omnibus gregalibus competit.* C
Civilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus. De api-
bus Plinius *l.* 17. *c.* 5. *Illa ad uſus vita laborem ſentiunt, opera*
conficiunt, remp. habitant habent, conſilia privatim, ac duces
gregatim. Vide Plutarchum in *Lycurg.* de republica Spartana
ad l. 1. §. 16. κοσμοποιΐαν.

Ἐυρίθη] *Inventa, reperta ſunt,* id eſt, exiſtunt. & mox;
ἐυρίσκεται. *reperitur.* i. e. exiſtit. uti paulo poſt, ἐυρέθη. formu-
la Hebraïs admodum familiaris, qibus in ſacra pagina περὶ
invenire, pro *eſſe*, & in ſcriptis Doctorum περὶ τοῦ ὄν, *ens. Hiſtor. Eccl. c.* 1. *v.* 5. *qi inventi ſunt.* id eſt, qi fuerunt, *Sa-*
ſam. Annal. l. 2. *c.* 19. *v.* 3. *bona in te inveniantur.* id eſt, ſint.
Helleniſtæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 18. Οὐχ
ἀνεύρεσαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt,* i. e. non exiſtere,
qi revertentur. & *Act. c.* 5. *v.* 39. μήποτε καὶ θεομάχοι ἐυρε-
θῶμεν. *ne Deo adverſemur.* Pavlus *ad Cor. Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 1.
Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστὸς τις ἐυρεθῇ. *Illud requiritur*
in diſpenſatoribus, ut fidelis ſit. ad Phil. c. 2. *v.* 7. Ἐν ὁμοιώ-
ματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι ἐυρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος.
Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo. Ubi
γενόμενος & ἐυρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. cap.* 11. *v.* 5. ex
Græco interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ ἐυρίσκετο. quod
Moſes *l.* 1. *c.* 5. *v.* 24. dixerat וְאֵינֶנּוּ *non erat.* Petrus *Epiſt.* 1.
c. 2. *v.* 22. Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἐυρέθη δόλος ἐν τῷ E
στόματι αὐτοῦ. *Qi non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore*
ejus. qod vates dixerat. Elias *c.* 53. *v.* 9. *& in ore ejus dolus*
non extitit. Eâdem formula uſus eſt & Joannes *Apoc. cap.* 14.
v. 5. qi & *c.* 16. *v.* 20. Καὶ πᾶν ὄρος οὐκ ἐυρέθησαν. *Montiſque eorum*
exiterunt. & *c.* 18. *v.* 21. de Babylone myſtica, καὶ οὐ μὴ ἐυ-
ρεθῇ ἔτι. *Nec extabit amplius.* Ignatius *ad Romanos.* exhibitus
ad l. 4. §. 16. Ἵνα μὴ κοσμικὸς φανῶ ἐυρεθήσομαι. *Ni cui*
poſt mortem moleſtus ſim. & ibidem ad l. 10. §. 3. exhibendus,
Ἵνα καθαρὸς ἄρτος θεοῦ ἐυρεθῶ. *ut purus Dei panis ſiam.* Plu-
tarchus *Sympoſ. l.* 4. *c.* 2. Καὶ λαχάνοις ἀργοῖς ξυλώδεις ἐγκα-
τάμιξον (legendum ἐγκαμόνοις) ἐλλίβανοι, τοῦ μὲν ἀργοῦ συμ-
ζύγιον τυφῶνα, τὸ δὲ ξύλον ἀθύλευε, καὶ ἀκαθὲς ἐυρέθησαν. F
Et cum argentea calculi ne lignea reperiſſe eſſent operatus, argen-
teum calliopium eſſe, lignum vero cuticulum illiſumque extiriſſe.
Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *C.* Ἀρετὴ δὲ τῷ γνωτικῷ, καὶ ἀεὶ
μόνοις ἀφοσιοῖ ἐυρεθῆ. *Sufficit autem ea, qe cognoſcendo eſt po-*
teſtate prædotus, ſi unum duntaxat audientem habuerit. Deni-
qe elogium illud, qod Sacchus rege tributus, *Regum Hiſtor. l.*
2. *c.* 18. *v.* 5. & Joſiæ *ibidem c.* 23. *v.* 25. *Non fuit ſimilis illi*
in regibus qi præceſſerunt. Obſervat Nicolaus Lucanus in *Hy-*
mnum Ecclepſiaſticum, ubi de tanctis qibuſdam enunciatur, hic for-
mulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Qin & τὸ ἐξευ-
ρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infrà* §. 35. pro ευρε-
θῆναι. G

Καὶ αἱ ἀρεταὶ] Ex Stoicorum ſententia, qi brutis animan-
tibus affectus veros negabant, *qaſi affectus* neſcio qos concede-
bant. Seneca *de ira l.* 1. *c.* 3. *Muta animalia humanos affectus*
bus carent; habent autem ſimiles illis qoſdam impulſus. Alioqs
ſi amor illis eſſet, & odium eſſet; ſi amicitia, & ſimultas; ſi
diſſenſio, & concordia; quorum aliqs in illis qoqe extare neceſſe

Caterum humanorum pectorum propria bona malaqe ſunt. Ibi-
dem. Ducendum eſt, feras tra carere, & omnia præter hominem.
nullam ea naſcitur, aiſi ubi rationi locus eſt. impetus habent fe-
ra, rabiem, ferinatem, excurſus; iram qidem non magis qam
luxuriam. maſci non magis ſimnt, qam cgnoſcere. Eandem Stoi-
corum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galenus *de dog-*
mat. Hip. & Plat. l. 3. *c.* 3. qam & operis ejuſdem *libro primo;*
qi mantiſſa ex parte jam intercidit, refutaſſe ſe dicit. Caterùm,
hoc non tam refellens, qam ridens, Plutarchus in *collat. animal. p.* 961. *E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abſtinent. l.* 3.
Ex qo Plutarchi codices reficiendi & ſupplandi. Ὅτι δὲ περὶ τού-
των ἀβούλητος λέγουσι, μᾶλλον ἄδηλον, μᾶλλον δηλωτέον. μήτε
φοβεῖσθαι, μήτε παραπλήττεσθαι, μήτε μισεῖσθαι, ἀλλ' οὐκοῦ
μηρυκισμὸν τὸν μέλιτταν, καὶ οὐκοῦ παραπλαζόμενα τὰ
χελιδόνι, καὶ οὐκοῦ δυσπέπτου τὸν λέοντα, καὶ οὐκοῦ φοβεῖ-
σθαι τὸν ἔλαφον. ἀπ' ἀδὲ τί χρήσιμος, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλά-
πτειν, μηδὲ ἀκίνη, ἀλλ' οὐκοῦ βλάπτειν, καὶ οὐκοῦ δάκνειν.
μηδὲ φονεῦε, ἀλλ' οὐκοῦ φονεῦε. μηδὲ ἔλαφε ζῆν, ἀλλ' οὐκοῦ
ἐστὶ ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐοίκασιν οἱ μᾶλλον ἐστὶ λογίζεσθαι καὶ ποιεῖ
τὸν ἐνάργειαν. *Caterum qi etiam ſtoicorum his de rebus loqentes,*
neqe delectari, neqe mœſtos, neqe mœrentes, neqe ſe parare, neqe
terrorem animalia ejunt: ſed qaſi ruminari apem, & qaſi
ſe parare hirundinem, & qaſi mœſtos leonem, & qaſi mœrentes
cervum: neſcio qid reſponſuri ſint ei, qi animalia etiam non vi-
dere, non audire, non vatem emittere: denqe omnino non vi-
vere, ſed duntaxat qaſi vivere decernat. nam hoc non magis cuis
dentia qàm iſta repugnant.

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem* Xylander. qaſi
diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in
parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cum hoc potius
Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, qia ſunt animata,
propenſionem illam intenſiorem exiſtere. hoc eſt enim ἐυρίσκε-
σθαι. qod illa omiſit.

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων συλλεκτὴν] Ariſtoteles *polit. l.* 1.
c. 2. Φανερὸν, ὅτι ὅσον ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει D
πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἀπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἢ
μὲν φαῦλός ἐστι, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ
ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλ-
λον, δῆλον. Θεοῦδε γάρ, ὡς φαμὲν, ποιεῖ οὐδὲν μάτην ὁ φύσις ποιεῖ. λέ-
γου δὲ μόνον ἄνθρωπον ἔχειν τῶν ζώων. *Ex his igitur patet ci-*
vitatem eſſe ex his, qi naturâ ſunt, & qod homo naturâ civile
eſt animal. Et qi abſqe civitate eſt per naturam, aut per for-
tunam, aut acquam eſt, aut potior quam homo. Ex qo patet ſe-
cuſe animal eſſe hominem, magis qam omnes apes, & qàm o-
mne gregarium animal. Nihil enim, ut dximus, naturæ ſru-
ſtra fecit. Sermonem vero homo ſolus habet omnium animalium.
qod ſupra Marcus. Πᾶν τὸ τοιοῦτο ψυχῆς μόνοχον, ὁ καὶ μᾶλ-
λον. Juvenalis inter alia hoc ſpectantia, *Sat.* 15.

Seroſum à cœleſtis demiſſum mentibus ignem;
Cujus egent prona, & terram ſpectantia: mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, eadem omnibus grege; mutatis ut res
Affectus petere auxilium, & præſtare jubentes,
Diverſos trahere in populum. — &c.

Cicero *de amicit.* *Qod ſi hoc apparet in beſtiis, velocibus, na-*
tantibus, agreſtibus, cicuribus, feris, ut requirant atqe appetant,
ad qas ſe applicuerint, ejuſdem generis animantes, ideqe fatemur
cum deſiderare, & cum qadam ſimilitudine amoris humani;
qanto id magis in homine fit naturæ? qoniam à natura, qa ſolo-
rorum nobis amor, multo videtur potuiſſe, qam ab umbraculitate ave
indigentia orta amicitia. qa enim poteſt eſſe ſine hac vita vola-
bis, ut ait Ennius? Qod Euripides *Oreſt.*

— τί χρὴ ζῆν ἀναρίθμοις ἄτερ;

Ἐπεὶ γὰρ τῶν ἀθρόων ἄγχιστα τὸ ζῆν διάδηλον τῆς ἀσυνείας. *Idem*
qod homunculus, ut ſolitare ſubinde ſocietate utrendi vatet
deficias. Porphyrius *de abſtin. animal. l.* 3. §. 12. ſignidem, ut
Seneca *Ep.* 9. *Nullum bene ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt.* & Cicero *ibidem. Retinetote ſubſidia, omnes eſt e vita ſubſidia ju-*
cundatas. avferet enim fructus voluptatemm omnem ſolitudo. Nec
ſine ſocietate ulli poteſt eſſe jucunditas. Idem *pro Planc.* Pro-
inde Ariſtoteles *Ecclesiaſt. l.* 7. *c.* 1. Δυσάντητον ὁ ἔρημος. *Solitu-*
do eſt malum gravisſimum. Ἄνευ γὰρ φίλου οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο
ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Absqe amicis enim vivere,*
licet cætera bona omnia ſupperirent, eligeret nemo. Idem
Ethic. Nicom. l. 8. *c.* 1. *Nec ea vita eligenda jucunde ſatis ſine ſo-*
cio aliqo actionum ſe dicere ſolebat, Archytas Tarentinus, re-

ἐπὶ ᾧ τ' ἔτι κρείττονον, ἢ ἐκλιπεῖν τὸν τόπον ποιᾷ
a L.6.§.43. ἴνωσις ὑγιής, εἰα a ἐπὶ τ' ἄστρων. ὅτως ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27.
b L.7.§.13. κρεῖττον ἐπισύστασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεξῶσιν
c L.11.§.18. ἱερώσασθαι ἐδύνατο. ὅρα οὖν τὸ νῦν γινόμενον. c μέ-
20.
d Sup. §. 3. να γὰρ τὰ νοερὰ νῦν d ἐπιλήψεσθαι τῆς πρὸς ἄλληλα
οἰκειότητος καὶ συνιζήσεως, καὶ τὸ σύρρουν ἐᾶν μόνον ἐ βλέπειν. ἀλλ' ὅμως καί τι φύσεως ἐκκαλαλαμβάνοντας. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὥσῳ ᾧ ὁ λέγω ἐμφυ-
e L.12.§.30 λάσσειν. e ἧττον γὰρ ἔστι τις ἐν γειτόνι ἢ μηδενὸς
f L.8.§.34. γειτόνος περισπώμενον, ἤπερ ἄνθρωπος f ἀνθρώπου ἀπισχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. g Φέρε καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ἑκάστῳ οὖν ἐκείνῳ μέρει ἕκαστε
* τέτρφεν Lug. Φέρε. εἰ ᾧ ἡ συνήθεια κυρίως * τέτροφεν ἐπὶ ἀμ-
h L.4.§.24. πέλου ἢ ᾗ ὁμοίων, ἐδὲν τοῦτο. h ὁ λέγω ᾧ, καὶ
πανὺν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ παῦσθ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτὸς ἦν ὁ λέγω.

i L.5.§.28. §. 11. i Εἰ μὲν δύναται, μεταδίδασκε. εἰ δ'
l.8.§.59.

qin & in præstantioribus adhuc, licèt modo qodam à se invicem dissitis, in astris nempe, unio tamen qædam exsistit. ità sortis præstantioris eminentia etiam in distantibus affectionem ad se invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res redierit. sola enim rationalia mutui hujus in se invicem studii ac consensûs nunc sunt oblita : confluxúsque ille apud ista sola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. observando autem id, quod loqor, comperies. facilius enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum reperierit, qàm hominem ab homine omni prorsus sejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempestate fert horum unumqodqe, etiamsi autem usus formulam hanc loqendi viti ac similibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obstat, qo minus & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrque ex ea alia ejusmodi, cujusmodi ipsa est ratio.

§. 11. Peccantem, si potes, meliora doceto. si mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *quemadmodum solitudo ne odio est, sic ne dulcedine appetenda societatis.* Seneca *Ep.* 9. Augustinus *de bon. conjug. c.* 1. *Sociale quiddam est humana natura. Nihilque est hominis amicum sine homine amico.* Idem *Ep.* 121. *c.* 2. Vide *l.* 5. §. 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.* 6. §. 43. & *l.* 11. §. 27.

Καὶ ἐνδιατριβῶν τρόπου τινὰ] *etiam ex diversis modis* Xylander. quasi disjunctim legerit, *in diversum*, quod Lugdunensis *ἐνδιατριβῶν* conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ *in* vel redundet, ut in *ἐκκυνῶν, ἐκκυνεῖν.* atque ità Marcus mox, *in diesôn.* qomodo & *l.* 7. §. 13. vel intendat, ut in *ἐμμένειν, ἐκκαθαίνειν*, qod Clemens usurpavit *Strom. l.* 2. atque ità Casaubonus cepit, qi, *naturâ longe à se invicem distantia*, ver. tit. Ego simpliciter, *loco dissita*, sive *distantia* dixerim. Hesychius. Δίεσιν, διαχάρισιν. Διέσεις, διαστάσεις. Διεστῶσαν, διαχωρισθεῖσαν, ἐμπέπτωκυῖαν τοῖχον. Certè qæ noster illic *ἐνδιατριβὴ* vocat, eadem Sextus Empiricus *adv. Physic. l.* 1. *cap.* 2. nunc *διεσῶσα* vocat, nunc *ἐκκεχωρισμένα.* Unde τῷ *ἐκχωρίζειν* verbi exemplum sumere potuerat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7. §. 13. aliisqe ibidem laudatis, lux loco illi lucentissima dabitur. Astra autem qæ hic *διεσῶτα*, eadem *l.* 6. §. 43. *διάφορα* dicuntur. Verùm ibi forsitan affectionum effectuúmque differentiam ; hic sitûs locique distantiam designaram volebat. Hoc certe utrobiqe volum. *exercetum* illum, (prout nuncupat sacra pagina) sive *instructuram* cœlestem, licèt astris constet innumeris, eúdemque loco dissitis, affectione disparatis, ad munus tamen sinum obeundum pulcrè ac concorditer conspirate. ut in eis verè censeri possit, de qibus Seneca *Epist.* 102. *Quædam ex distantibus constant, quorum adhuc membra separata sunt, tanquam exercitus, populus, senatus. Illi cum, per qos ista corpora efficiuntur, pace aut officio cohærent, naturâ deducti & singuli sunt.*

Μόνα τὰ ἰατρὰ τῶν ἐπιλήπτων τῆς πρὸς ἄλληλα οἰκειότ.] Lacrymarum noo imbre sed fonte uberrimo & perennante, deplorari dignissima qerimonia de naturæ humanæ pravitate insignissima, ob institutionem primæva solitarie degenerantis. Homo, inqit, solus ex omnibus creaturis originis officiúque oblitus est sui. Joannes Chrysostomus *in Genes. Orat.* 12. ubi docuisset creaturas cæteras creatori suo debitum obsequium jugiter præstare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἄμωμον ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ ἀναπλάσεως, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διανοούμενος, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν ἧς νῦν τῶν θείων * ἀμνήσας [* ἀμνησθεὶς, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo autem manifestum animal, rationale & benignum contraria sua natura facit, & negligentiâ mores suos in formas vertit.* Idem deplorat Basilius Cæsar. *in Psal.* 49. *v.* 12. & *in Esai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipso in genere, de qo Marcus istic, hominem plus feris ipsis naturæ legem transgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam serpentum major concordia ; parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo ? qo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri ?
Indocti tigres agni robida cum tigride pacem
Perpetuam : sævis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxisse parum est, &c. —

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mutuissimum genus, gaudere sanguine alterno, bella gerere, gerendoque liberis tradere, cum inter se etiam mutis ac feris pax sit ? &* Epist. 103. *Numquam illos ad nocendum nisi necessitas impulit ? aut, fames, aut timoris cognitum ad pugnam : Homines perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φύσεως πεφυκ.] Hoc est qod Cicero *de amicit. Quæcunque si qui eâ aspernata est, & immanitate naturæ, ut congressus & societatem hominum fugiat atque oderit, qualem fuisse Athenis Timonem nostra qem accepimus, tamen is pati non posse, ut non acquirat aliquem, apud qem evomat virus acerbitatis sua.* Sed insignissimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adversûs Epicureos agens, qi dogmatibus suis societatem tollebant, cum ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρὸν τὸ καὶ ἀπαιτὸν ἦτο ἡ φύσις ἀνθρωπίνης πᾶς γὰρ δύναται ἄμεικτος μὴ ἀμεταλήπτης ὑπάρχειν, ἀλλ' ἀλυπήτως ἡ ἡδέως ταῦτα μὴ μεταλαμβάνειν, ἀλλ' ἀμεταλήπτως ἀδιαφόρως. εἰ τοίνυν αὐτὸν ἀνθρώπου εἶδε τὸ κατοπτεῦσαι ἀνωφέλητον τοῖς πᾶσιν τοῖς ἀνθρωπικοῖς, τίς γε προβούλοιτο τὸν αὐτὸν ἀπαναίσθητον ἢ δύναιτ' ἄν. ὅτου γ' Ἐπίκουρος, τὸ μὴ ἀνθρώπου πάθ'! ἀπεκρίνατο, ἢ τὸ οἰκειότατον, καὶ φίλον, καὶ ἡδὺ. τοῦ δὲ περιποιεῖσθαι τοῖς ἀνθρωπικοῖς ἐν ἀπεναίσθητον. ἢ γὰρ ἰδίωτα, ἢ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀντῶν ἀπωφελῆ ἢ ἀνωφελῆ ἐποίουν, καὶ τοι τοῦτο μάλιστα πάντων ἐσπουδακότες. *Adeò fortis & invicta res est natura humana. Qa enim vetus cano more vetus morbus potest, sed mora olea ! aut olea non ex olea, sed ex vetere ? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi potest. Ergò fieri non potest, ut homo prorsus mansuetus humanum amittat ; quam ut etiam, quibus ferales amputantur, feralis tamen alacritas amputari non possit. Sic Epicurus etiam omnia qa sunt veri, qa patrissamilias, qa amicis amputavit. sed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit ; non magis quam Academici sensûs suos abjurare aut excæcare possunt, quamvis id maximè studuerint.* Cæterùm & Stoïcis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incassum conati & connixi sunt. Hæc facit Varronis illud, *longe fugit, qi suas fugit.* de qo videndi Ausonius Popma & Turnebus *adversf. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. §. 19. Nihil est in rerum natura odiosius, infructuosius nihil. Vide *Ecclesf. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐπὶ τῶν ἀλογίκων ἄρχει ἴσως] qod Psaltes *Psal.* 1. *v.* 7. **VV2** *lo ken rešaïm ki im kamoz asher tidpenu ruach, Haud sic impii, sed tanquam pulvis, qem dispergit ventus.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν ἴσως οὐ μὴ φθάνει. *Nihil invenies nisi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate se qâdam expediat, D. Leifeldus noster, ὁ μανιώτης ita arguitur, ut ἐκείνου καιρὸν fuisse ajat, οὐκ peculiariter sic dictorum neges. Verùm nè sic qidem exolvi nodus videtur, qem more solenni dissimulant prorsus interpretes. V. Cl. Heinsius, spiritu duntaxat accentúque (cæteroqi oè literulâ qidem immutatâ) adjectis, notulisque eorundem indicibus appictis, sensum commodum satis ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ὃ γὰρ ἦν, καιρὸς οὐκ. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempestivus & matura erant ficus.* qod ipse eruditis expendendum censendumque dimitto.

Ἐπὶ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτροφεν] Ità Basilienses. sed Lugdunensis melius *τέτροφεν, truxit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qa nunc consuetudo deinceps truxit.* Xylandrum autem ista non cepisse nil mirum ; cùm scripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ ποιῶ καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ἢ φέρει, αὐτὸ καρπώσας, *fructum, qem profert, ipse carpit. l.* 11. §. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύναται, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 8. §. 59.

Πρὸς

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. o qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam consequendam adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motumve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neqe enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qalia apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ζῶν ἡ ἐυμένεά σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ἢ ἐυμενῶς τοῖς τοιούτοις ἀνδράσι ὑπὲρ ὧν ἢ καὶ συνεργοῦσι, ἢ ὑγίειαν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν. ὕτως ἐστὶ χρηστά. [c] ἔξεστι ἢ καὶ σοὶ. εἰ [d] ἀπὸ, [e] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [f] Πόνει, μὴ [g] ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεινὸς ἢ [h] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἓν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχειν, [i] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πᾶσης περιστάσεως. μᾶλλον ἢ ἐξέβαλον πᾶσαν [k] αἰσθησιν. [l] ἦν γάρ ἐκ ἔξω, ἀλλὰ [m] ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσιν.

§. 14. Παῦτα [n] πάντα, [o] συνήθη μὲν τῇ πόλει. [p] ἐφήμερα ἢ τῷ χρόνῳ. [q] ῥυπαρὰ ἢ τῇ ὕλῃ. [r] πάντα τοίνυν, ὅσα ἐπ' ἐκείνων ἐς καταψάψαμεν.

§. 15.

a Inf. §. 42.
b L. 7. §. 70. Inf. §. 27.
c L. 5. §. 5. l. 6. §. 8.
d L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
e L. 1. §. 55.
f Et l. 5. §. 5.
g L. 1. §. 15. 16.
h L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
i L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
k L. 4. §. 3. l. L. 10. §. 38.
m πάντα Inf. §. 28. L. 7. §. 1.
n L. 4. §. 44.
o L. 4. §. 48.
p Inf. §. 30.
q L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Περὶ τῶν ἐ ἐφίσιον] Ità *infrà* §. 42. Ἀλεξάμενον ἐ πρῴρης. *Manifestando antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενῶς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud priscipem Poetarum Phœnix Achillem alloqendo, *Iliad. i.* v. 492.

Ἀλλ', Ἀχιλλεῦ, δαμάσσ' θυμὸν μέγαν· οὐδέ τοι χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, ἐπεὶ οἱ καὶ θεοὶ ἄνσσι,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.

Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles sunt & Dii ipsi,
Qorum etiam major virtus est, honor, potentiaqe.

Ὅσοις οἷοί χρεοὶ] τὸν τῦ Θεῦ χρεοφείλετον ἴδιαν prædicit Apostolus *ad Rom. c.* 2. v. 4. & *c.* 11. v. 22. & *ad Tit. cap.* 3. v. 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. v. 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καὶ σοὶ] qia nimirum πρὸς τῦτο ὁ ἐυμένεά σοι δέδοται. qod *suprà* duxrat. sic Matth. *c.* 5. v. ult.

Εἰ ἀπὸ, τίς ὁ κωλύων] lege ὁ ἀπό. qod & Casaubonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Crateris *Epistola* ordine 4. Ἵνα δ' αἰρετὸν ἢ πόν@-, φάσκ. πῦτο φυσᾷν, πόνει, ἵνα μὴ πον@-. διὸ γὰρ τῦ μὴ πονεῖν ἀ φύσαντες πόν@-, τῷ δὶ ἐναντίῳ καὶ διώκειν. *Sive expetendus est labor, labora: sive fugiendus est, labora, ut ne laboret. Nam abstinendo a labore non vitavit labor. Contrario vero etiam fugatur.* forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλι@-] siqidem πόν@- τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3 §. 4. neqe itaqe miserum facere potest. De Hercule Dio Prusæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Πονῶντα μὲν γὰρ ἀγαπῶμεν ἅπαντες, καὶ ἴδοιμεν αὐτὸν ἀνδρεῖον ἀθλητάτον. εἰ δὲ τῦτο ἄθλιον ἐπάλλοι τινὰς ἀνὴρ, αὐτὸς εἰ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. *Laboriosum quidem & certaminem miserabuntur, dicthemqe eum omnium bonorum esse arumnosissimum: quapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc est, arumnas, quasi laboriosa vitæ arumnosa sint.* Verum istos obiicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. respondet Megara;

Quemcumqe fortem videris, miserum nega.

vide *l.* 1. §. 15. Ὅσα σχολαῖος ἀπεγράψατο τῶν προκοπτόντων. *Negotia objecta citra gravitatem confecit.*

Μαθὼν ὡς ἐλεεινὸν ἢ θαυμαζόμενον θέλειν] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cum is frigida perfatus aliqando, aliqandiu consisteret, qo auditorium oculos ad se intendum converteret, illi avtem hominis qasi frigore rigentia misereri præ se ferrent, οἱ βέλτιον αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀνώτεροι, ἢ μισῆσαι homines vultus, *desiderate*, inqiebat. ἐπιπονώτερον φιλοδοξίας αὐτῷ, inqit Laertius, *l.* 6. *vanitatem gloriæqe cupidissimum arguens in homine*, utpote qi nemine inspectante ipse sponte sua se vexare deliberet. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως] Vide *ad l.* 1. §. 12. & 15. περιστάσεις avtem vocabulum, etiamsi latius acceptum circumstantias qascunqe casusve emergentes citrà discrimen comprehendat, ut observant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ita Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πάντα ὅρον, καὶ πᾶσαν περίστασιν, οὐκ ὁ τυχὼν ἦτος ἐγένετο. hoc est; vertente, qo Dalechampium corrigat, Casaubono; *Qacunqe anni tempestate, & qacunqe rerum fuerunt flatu*, sive tristi, sive læto, *poeta hoc potuit reperire.* & ad *Apollon. consol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, φησὶ μὲν πολυκαρπίαν γίνεσθαι, φησὶ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν ζώοις φησὶ μὲν πολυγονίαν, φησὶ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν ἀνθρώποις γενέσθαι, φησὶ δὲ καὶ ἀτεκνίαν· οὕτω καὶ ἐν βίῳ πολλαχῇ καὶ πανταχῇ περιπίπτειν γνώμαις, φησὶ τοῖς ἐναντίοις περιάγουσι τὰς ἀνθρώπων τύχας. *Sicut enim fœtus aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia corpoſa alias, alias nullas procreant fœtus, & in mare ti aliqdiu aeris ac tempestatum sint vicissitudines: sic & in vita multa ac varia eveniunt certamina, qa hominum in diversas fortuna casus trahunt.* Ea tamen, qa hic Marcus adhibuit, loqendi formulâ, in sequorem partem sumitur, pro eqi-

modi casibus qi molestiam nobis aliqam faceſſunt. qod & frequenter fieri Budæus monet. Ità Suidas. Συμφορὰν Θουκυδίδης τὸ κακὸ περιστατικὸν ὀνόμακεν, καὶ ἐπ ἐξ ἑκατὸν ἐτῶν ἐλεγεῖα κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ab aliqem repentinum casum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum male gestarum ratione.* Et Phrynichus. Περίστασις ἡ συμφορά. *Casus calamitas est.* Stoicis familiare ejus sensu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Dissert.* 35 Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐν τοῖς περιστάσεσιν ἀφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Huc generosa illa gnostici vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ ἄνεμε, δὸς περίστασιν, καὶ λάβε ἐπίθεσιν. *O Domine, da casum & assidionem, & accipe oppugnatorem.* qod latiùs paulò exstat Epicteti apud Arrianum *Dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε τῦν, ὦ Ζεῦ, ὃν θέλεις, περίστασιν· ἴσχε γὰρ παρασκευὴν ἐν τοῖς μοι δεδομένοις καὶ ἀφορμὰς πρὸς τὸ κατορθῶσαι διὰ τῶν ἐπιβαλλόντων ἡμῖν. *Invebe mihi, o Jupiter, qvamvis casum. Habeo enim instrumenta à te data, & occasiones, qbus id consequar, ut qvicqid accidere ornamento mihi esse possit. & ibidem c.* 24. cujus & titulus, Πῶς πρὸς περιστάσεις ἀγωνιῶν. Ἀπὸ περιστάσεων ἐλεύθερος, οἷς τὰς ὄψεις ἀποτείνας. *Quomodo adversus pericula sit decertandum. Periculo, verumqe difficultates sunt, qa vera manifestant.* qod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.

Qo lateat, inqe bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguitqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

sed pergit Epictetus. Λειτὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μέμνησο, ὅτι ὁ Θεός σε, ὡς ἀλείπτης, τραχεῖ νεανίσκῳ ἐβάλωτε. ἵνα τί; φησὶ, ἵνα ἀλειμμένος γένῃ. ἄκρα δ' ἐξέσ@- ὁ γύπτος. *Quam igitur periculum incideret, memento, Deum te lanista misisse cum aspero adolescente conmisisse. Cur? inqit. Ut Olympia vincerei. Id vero citra fudorem non contingit. Videmqe l.* 2. *c.* 6. Ἡμᾶς δ' ἀδεῖς θέλει, ἀλλὰ τοὺς ἀνδρικῶς παλαίοντας ἀλείπτους ἐκκαλῶν αὐτῷ. ἀλλὰ πλαδαροὺς καὶ νύκτωρ πόνου, ὁ σοφιστὴς, οὐ περιστάσεσι φησὶ παλαίοντι. ποίας περιστάσεις, ἄνθρωπε, περιστάσεις λέγει τὰ περιστατικά, πάντα περιστατικὰ ὄντα, εἰ δὲ ὡς δύσκολα παλαῖε, ποῖαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γυμνάσιον φοβῆσθαι. *Nostrum avtem neqe vult vel necessitati vocanti alacriter obtemperare; sed plorantes & generosæ affectûs inertes esse jussit, & περιστάσεσι ipsa vocamus. Qales περιστάσεις homo! Si περιστάσεις ea vocas, qa te circumsistunt, omnia sunt περιστάσεις. Sin res asperas sic appellas, qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem interreat.* Clemens item *Strom. l.* 7. *pag.* 741. *A.* Ταῦτ' οὐδέποτε, περιστάσεως γενομένης, τῆς ἰδίως ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσταται. ἐμπεδῶ- γὰρ καὶ ἀκατάλη@- ὁ τὰ ἀγαθὰ ἐκτησάμενος αἰῶνι. *Ea facit, ut, si qis tales evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi est præditus cognitione: est enim solida & immutabilis bona, qa sibi comparavit, possessio.* Plura adjici poterant: verùm ità sufficerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu frequentem comprobando.

Ἐξεδάλη] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25. Ἔξω γὰρ ἀπ' ἐν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l.* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *eadem sunt*, qæ prius tverant. vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πόλει] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ità *l.* 4. §. 35. Πάντ' ἐφήμερα. *Omnia discula fere omnes sunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ἐς ἐφήμερα, id est, *dierna, non diuturna*; sive *brevis ævi.* illegoxpeina. ut *l.* 7. §. 1. ita enim τὸ ἐφήμερον accipitur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Ἀνοίκια δὲ μᾶλλον καὶ διαλυσιτελῆ τὰ ἐφήμερα αὐτῶν. ἄμβια γὰρ μαρσιππίοις, καὶ τὸ ἀνθ@- καὶ τὸ πολλ@-. *Statim avtem probatur eorum vota brevia: quibe enim placentiam, & flos & palæstrando.* & Timæus *de anim.* Θνητὰ τε καὶ ἐφήμερα ζῶα. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L. 4. §. 3.
§. 15. [a] Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἵστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε αἰδέσιμα πρὸς [*] αὐτῶν, μήτε δοκοφανούμενα. [b] τί ἂν δοκοφάνειεν πρὸς αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

§. 15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se quicquam avt nôrunt ipsæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

b L. 4. §. 19.
* αὐτῶν

c L. 6. §. 51.
§. 16. [c] Οὐκ ἐν πάσῃ, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ [d] ζῷον λογικὸν πλημμελεῖ ζώου καὶ κακῶς ἀκούειν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ λύπη καὶ κακία αὐτὴ ἐν πάσῃ, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

§. 16. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmque: qo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

d Sup. §. 8, 9.

e L. 8. §. 20.
§. 17. [e] Τῷ ἀναβρίψαντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατισχῆσαι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνισχῆσαι.

§. 17. Lapidi projecto nihil est mali, qòd deorsum feratur; qòd sursum, nihil boni.

f L. 7. §. 62. l. 8. §. 61.
§. 18. [f] Διελθὲ ἴσως εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, g καὶ ὄψει τίνας κρίσεις φοβῇ, [h] ὅσας καὶ οἵας [*] αὐτῶν ὕπτιος κρίσεις.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introspice. videbis, qos judices pertimescas, qales etiam de semet judices sint.

g L. 5. §. 32.
h L. 3. §. 4. l. 8. §. 51.
* αὐτῶν

i L. 5. §. 23. l. 7. §. 18.
§. 19. [i] Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ [k] αὐτὸς σὺ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιούσῃ, καὶ κατὰ τι φθειρά. καὶ [l] ὁ κόσμος ὅλος.

§. 19. Omnia commutatione universa existunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam versaris; & mundus tecum universus.

k Inf. §. 21.
l L. 4. §. 3.

m L. 7. §. 29. Inf. §. 38.
§. 20. [m] Τὸ ἄλλῳ ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

§. 20. Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est.

n L. 12. §. 21.
* [καὶ] ὑπ'
o L. 2. §. 17. κόν. μέτρῳ νῦν ἐπὶ ἡλικίας, ἵνα τὴν παιδικήν, τῷ δ' μειρακίῳ, τῷ νεότητι, τὴν γηρικήν.

p Sup. §. 19. l. 11. §. 35.
§. 21. [n] Ἐνεργείας δοκιμῆς, ὁρμῆς, * ὑποληψεως πεῦλα, καὶ ἵνα θάνατος, [o] ὠθὶ καὶ μύσῃ τῶν ἰνιῶν καταφορᾶς. ἐστι τῶν ψυχῶν ἀπορρύσις. [p] καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ σπουδὴ πραγμάτων, ἕξεως ἐστιν ἐν οἷς ἐν τῶν ἐνιαίων καταφορᾶς. ἐστι τῶν ψυχῶν ἀπορρύσις. Fac ea qa judicaveris esse honesta, etiamsi postqam feceris, suspicetur futurus sis. Omnis enim honesta res malos judex esse vulgus. Qarum igitur laudes contemptui habueris, eorumdem vituperia qoqe sperneris. Cleanthes apud Clementem Stromat. l. 5. pag. 554. B.

Μὴ πρὸς δόξαν ἴῃς, ἰδίαλ σοφὸς αἴψα γοήσῃ.
Μοῦσ' φοῦσι πολλὰν ἄκριτον ἐμ μερίδια δεξῖν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἰχὴ σπουδὴ κρίνει, ὄντι διαπρὸς,
Οὐνε πολὺν. ὀλίγοις δὲ παρ' αἰζαύρει τῦτό κεν ἴυρος.
Ne spectes famam, dum vis sapiens esse reputatè,
Terrent enim stultos nec te sententia vulgi.
Judicium sapiens & justum eum habet unum
Vulgus, & id paucis tum hoc reperire licebit.

qod is à Cynico γνωμολόγῳ in breviò, sententioso & breviter, conceptum affirmat his verbis,

Ἀισχρὸν δὲ κρίνει τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψίφῳ.
Non decet pulcra judicare ex suffragio multorum.

ità enim qidam legi postulant, & cum Clemente loopo probè congruit. Caterum lectio recepta,

Ἀισχρὸν δὲ κρίνει τα καλὰ τῷ πολλῷ ψίφῳ,

aliud sonare videtur, eò je respicere, qod à Demosthene dictum est. Ὡς τῶν μὲν ὑποκριτῶν ἐν τοῖς θεάτροις, τοῖς δὲ ῥητόροις ἐν τοῖς γραμμοῖς ὁ κριτὴς. Histriones quidem ex voce, rhetores autem ex sententia oportet judicare. Secus planè qàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato de vit. Sophi. 2. p. 618. τοὺ μὲν ἄνδρα δοῦλον ἡ ὑβρὶ, νὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνὴ. Verum cum, rhetorem vox offendat. Sed & qod Caphesias tibicen, cùm μεγαλοδόξως τις prædicaretur, & post Caphesiam Zeno ac Demosthenes, ἀλ' ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ ἓν παίζειν, ἀλλ' ἐν τῷ ἓν τὸ μέγα. In ea sonis magnitudine situm non esse artis bonitatem, sed ut recti sonus ea magnitudinem attollatur. Referunt hoc Laertius lib. 7. Athenæus l. 14. pag. 629. B. Eustathius in odyss. 1. prius illud Stoicus tom. 2. tit. 4. Svidas. Plutarchus in vita 10. rhet. Qanqam & πολὺς ψίφος ille ad acclamantium, & ὑποφαίνει δοκοῦσιν ψόφοι, & illorum, qi favere videntur, strepitus non, cui opponitur illud τὸ ὑποφαῦσαι ἀψόφητοι, favere prompius, sed sine strepitu, lib. 1. §. 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium minorem l. 2. Ep. 14. ubi inter cætera, Et quando transibat per basilicam, & volet sibi quemdo quis dare, aliud est quod reclamai assentias, aliud quod probes. animum, facies desiderio; sicut cum possimè dicere, qi laudabitur maxime. In Senecæ excerptis: Male de te loquentur homines. Sed male. Moverer si de me M. Cato, si Lelius, si alter Cato, si duo Scipiones aliter loquerentur. Nunc malis difficiles laudari est. Non potest illum averterarem habere sententiam, ubi qi damnandus est, damnat. Male de te loquentur? moverer, si judicio hoc fierent; nunc morbo fiunt. breviter non sunt legi, fiunt, non qod merear, sed qod soleat. qibusdam enim cæcitas sic innatum est, ut non pro servitute, sed pro consuetudine laterat. vide ad l. 3. §. 4. & l. 4. §. 3. Τὸ ἄφρικτον τῶν ἐνφαιρῶν δικαίων. Judicia carent sententiam vulgus.

A

Οὐκ ἀεὶ περὶ αὐτῶν] Lib. 3. §. 4. & lib. 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ita lib. 4. §. 3. & l. 7. §. 23. vide Aristotelem de gen. & cor. l. 1. c. 3. ad l. 7. §. 25.

Καὶ σὺ] Vide infra §. 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] Lib. 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. Mundus alteratione constat.

§. 20. Τὸ ἄλλῳ ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem lib. 7. §. 29. vide & infrà §. 28. cum sequentibus autem illa Xylander absurdè connectit.

B

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως πεῦλα καὶ ἵνα θάνατος· ὠθὶ καὶ μύσῃ] forsan ὁρμῆς ἐ ὑπολήψεως πεῦλα, ἵνα θάνατος. Actionis finis & mutatio, sive externa, sive interna, cessatio actionis, sive mutus, illius quasi mors est. Nihil tamen mala subest. ut hoc, τύτων πᾶσι καταδεῖ θάνατος. μήτι δυνὸς; potest tamen sententiâ continuata legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως πεῦλα, καὶ ἵνα θάνατος, ὠθὶ καὶ μύσῃ. actionis, motus, opinionis cessatio & quasi mors, nihil mali in se habet. illud Casaubonus, hoc Xylander secutus est. vide l. 12. §. 23. Diversa paulò ratione de aqa & aere mortis vocabulum usurpavit Philo de mundi incorrupt. pag. 960. D. Ἐι μὴ πρὸς ἄκραν μετέζεστο τὸ ὕδωρ, ἀπόντος ἂν δεῖν, ὑφ' ὑγρότητος ἐκρεῖτο. μετεβαλλε γῦν, καὶ τὸ διανθίσαντο γένεσιν, ἵνα ψυχὴν ἀφθαρτον ζῷον, καὶ γε μὴν ἄπρος θάνατος, σωτὴ τῷ ὅλῳ. τοῦτο γὰρ ἐ φθίσει καὶ τρόπον τινὰ ἀναδύσεται πρὸς φῶς. Iam si ab ea, qa vehementes ἐπιφάσεις ἐνεργεῖσιν, ἀλλὰ τῷ ἀλυθῆ, ὥσπερ μὲ λοιμὸν ὄντας, πλὴν ἀέρος θανάτου, τὸ ὑγιᾶν πᾶδας ἀναχλινοντος ἐπὶ θάνατον ἀπάντων, ἵνα ψυχὴν μεμιλραίνῃ. Aqa quoqe torpescit ætas, ne ventus jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahat. Aëra porrò corruptionem ejusmodi timeo, quidquidem & ipse tum morbum, tum mortem potest recipere, Quoniam si vera magis qam speciosa placent nostris, qid aliud pestem laticas dicere, qam mortem aeris, malum sanum diffundentes in animantium permixtum? Caterùm ad Marci mentem planè Augustinus in Joan. tract. 38. Res qidem, si mutabiles est, non vere est non tamen est id verum esse, ubi est & non esse. qicqid autem mutari potest, mutatum, non est qod erat. Si non est qod erat, mors qidam ibi facta est: peremptum ibi aliqd, qod erat & non est. augredo mortua est in capite adolescentis fervens; pulcritudo in corpore fessi & vacuata: mortua sunt vires in corpore languentis: mortua est statura in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore flentis; mortua & ambulatio & statura in corpore jacentis, mortua locutio in lingua tacentis, qicqid mutatur, & est qod non erat, vadet ibi verum qandam in eo qod est, & mortem in eo qod fuit. vide l. 10. §. 18

C

Τῶν πάντα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus de EI Delph. pag. 392. C. Ὅσ μὲν, ὦ Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀὴρ γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδωρ γίνεται. ἀλλ' ἴσ' ἐναφίεται ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἂν. φθείρεται μὲν ἀσκὸς γινόμενος

D

E

sed nunqid grave? transi rursus ad ætatem sub avo, tum sub matre, mox sub patre transactam: cúmque alias havd paveas differentias mutationésque deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave sit. pari igitur modo nec grave quicquam in vitæ totius terminatione, cessatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad universi, ad delinqentis cujusvis. ad tuam, ut ipsam justam exhibeas: ad universi, ut recorderis, cujusnam sis pars: ad delinqentis cujusvis, ut consideres, inscius an consultò deliqerit; cogitésque simul esse tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejusmodi consummandam referatur. qæcunque igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémque esse patitur, & est seditiosa, perinde ac in populo ille, qi factionis suæ homines à consensione istiusmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera gestantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτι δοκίν; μέτθι τὸν ἐπὶ βίον. τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, ὅπως τὸ ὑπὸ τῇ μητρί, ὅπως τὸν ὑπὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἢ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ ἀπολήξεις εὐρήσεις, ἐπιφῶτα σκυτέ, μήτι δοκίν. ἴτως τοίνυν ὑδὶ [a] ἡ ἅλις σε βίος ἀπολήξεις. ἢ παῦλα, καὶ μεταβολή. a L.7. §.23. l.8. §.20.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σαυτῆ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ τοῦ ὅλου, καὶ τὸ τέτε. τὸ μὲν σαυτῆ, ἵνα [c] τὸν ὀλιγωρὸν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ δὲ τοῦ ὅλου, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνων μέρος εἶ. τὸ δὲ τέτε, ἵνα ἐπίστῃς [e] ὅτι πρὸς * ἄγνοιαν, ἢ γνώμην, καὶ ἅμα λογίσῃ [f] τὸν συγγενῆ. b L.5. §.3.d. 6.§.7.22. c L.5. §.16. d L.2.§.3,4. e L.11. §. 18. * ἀγνοίαν f L.2.§.1.

§. 23. [g] Ὥσπερ αὐτὸς σὺ ἐκ πολιτικῆ συστήματος συμπληρώσεως εἶ, ἵτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξις σὺ συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. * ἧς μὲν οὖν πρᾶξις σε [i] μὴ ὄχῃ τὴν ἀναφορὰν, ἢ πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὐτὴ [k] διασπᾷ τὸν βίον, καὶ οὐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὅμοιον ὡς τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διεστάμενος. ἀπὸ τῆς πολίτης * συμφωνίας. g Sup. §.9.d. 4.§.4. h L.2.§.16. * ἀπὸ ἐκ Lang. ὅτι δὲ ἂν delet An. i L.11.§.19. k L.2.§.2.d. 4.§.29. * ἀνομφ. Sal.

§. 24. [l] Παιδίων ἀρχαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] ψυχάρια νεκρὺς βαστάζοντα, ὅσα ὑποκρίσεσ τὸ τῆς νεκύιας. l L.5.§.33. l.7.§.3. m L.4.§.41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

parvæ. Ἀφῶρε δ' ὁ ἐλὸς ὁ ἐς τὸ ἀναβάλλεσθαι, καὶ ὁ παῖς οἱ τὸν τύπον, ὃς δὲ τὸν παῖδα τὸ πάππον. ἐπὶ χθὶς ἐς τὸ σήμερον τὸ ἔτος, ὁ δὲ σήμερον ἐς τὸ αὔριον ἀκαθόριτον. μέτα δὶ ἄδης, ἐδ' ἔτι ἐς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, equi mors aëri est ortus, & aëris mors aqa ortus; sed hoc multò evidentius in ipsi hominibus animadvertas. Inserit non facile sine: at vir factus erat interemte juvene, his puero, hoc infante. Et qi heri fuit, mortuus est orto hodierno, hodiernus in crastinum desinet: nullus autem manet, neqe est annus.* qæ tamen ipse tanqam argutia magis, qum solida notat, in *de tranqill. & de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c. 20. Ex illo qi primum lucem vidit, ater mortis aggressus est: & illi ipsi qi adjuvabantur adolescentiæ annis, vota detrahebantur. in hoc omnes errore versamur, ut non putemus ad mortem nisi senes ruiturosque jam vergere: cum illo infantes flentes, & juvenes, animisque acres ferat. aguntur opes, fumus fatis: nobis funestus noster rogus assistunt: quique facilime obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. Infantiam in se puertia convertit, puertiam pubertas: juventutem senectus absumet. interemtio ipsa, si bene computes, damna sunt.* vide *ad l. 3. §. 1.* Hæc autem luculentissime explicantem Naſonem, ab anni tempestatibus ad ætates hominis traductâ imagine, habes *metamorph. l. 15. à v. 199, ad 234.* de se, & de Christianis sui temporis, Clemens *Strom. l. 4. pag. 505. C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολαὶ, ὕπνε δὲ βίε ἀναλαγὴ ἀνομένους. *Et velati ætatis, ita & vitæ sustinentes mutationem.*

A

Οὐδὲ ὁ σὸ ἦλθ ἐν βίῳ λῆξις] Plutarchus, ubi *supra.* Ἀλλ' ὥρεις ἵνα φοβώμεθα γηραιὸς θάνατον, ἴδε παιδίον νεκρούντες καὶ θνήσκοντας. *Sed nos ridiculi sumus, qi unam metuamus mortem, tantes jam mortes, tantes morientes. Πόσοι γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐν ἕνι ὁ θάνατος; Quodo enim in nobis mors non sunt?* Idem *ad Apollon. pag. 106. D.* Itaqe, *si timenda mors est, semper timenda est. qod enim tempus mortis exemptum est?* Seneca *Epist. 30.*

B

§. 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur ista eòdem spectare, qò illud *pervicha 19.* & fortasse primo cohæserant. Vult enim ut in offensis injuriisqe ab alio nobis illatis, respiciamus ad *mentem* explendam; ad *mundum proprium*, qò eam in justitiæ tenore contineamus, nec *mentis* adeo *innocentiam perdere* velimus. prout *l. 7. §. 15. & l. 8. §. 51.* ad *mentem* universi, cujus cùm pars simus, æqo animo ferre debemus, qicqid illa dispensanda nobis obtigerit, & in illius etiam usum bonumqe cedere. *l. 2. §. 3. & l. 5. §. 8. & l. 6. §. 8, 44. & l. 8. §. 5. & l. 10. §. 6. Ad mentem reportatus inferentur*, ut considerem, πόθεν ἄγνοια ἡ γνώμη (ita enim legendum arbitro) *eatnam per ignorantiam meram, an do malevolos*, pravo aliqo effectu, qi ex dogmate perverso provenire solet, seductus, peccaverit: in utroqe siquidem casu est leniter habendus *l. 2. §. 1. & l. 3. §. 11. & l. 6. §. 27. & l. 7. §. 26. & l. 11. §. 18.* subjecit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eisdem sedulò inculcat.

C

§. 23. Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πρᾶξις σὺ] Editor Lugdunensis, ὅτις ἐὰν ὦν σ. σ. corrupte. itaqe *Amsterdam, lege, ἐὰν ἀ σ. σ. delee* ὅτις *& ὦν.* sydacter parnet ac inelucter; ex formula loqendi non animadversa, ὅτις ἐὰν pro ὅτις ὢν, *qacunqe.* ficut *Levit. c. 20. v. 21.* Ἄνηρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα, *Qisqis acceperit uxo-*

D

rem. & Matth. *c. 12. v. 36.* Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qodcunqe verbum inofficum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐκ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l. 1. §. 16.* κοινωνικοῦ. *Qod civiliter admodum se gessit.* & *l. 2. §. 2.* ἐμοὶ συμπάντων. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l. 8. §. 7.* & *infrà §. 31.* ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν πρᾶξαι. *Ad facinorosum humanum qod conducat facere.*

Στασιώδης] vide *l. 2. §. 16.* & *l. 4. §. 29.*

Ἀπὸ τῆς πολίτης συμφωνίας] Asteriscò ista, tanqam mutila, notavit in versione Xylander. D. Salmasius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum sequentibus, qæ ad argumentum superius pertinere censet, nà committit, ut post ὁ διεστάμενος sententiam claudat antegressam. Sic enim ille. *Nihil magis sibi discordans, qam animus puerilis. Ludunt, irascuntur; & pavlo momento hoc illuc impelluntur; tales, inqit, sunt & homines, qi actiones suas non referunt πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, & revera sunt.* Mihi tamen superioribus potius annectenda videntur; ut sit, ὁ διεστάμενος ἀπὸ τῆς πολιτικῆς συμφωνίας: qæ sequuntur, aliò spectare exilimo: eodem nempe, qò illa, qæ recensuerat iisdem *l. 5. §. 33.* ad vanitatem vitæqe insignem rerum omnium ferè humanarum designandam.

§. 24. Παιδίων ἀρχαὶ] ἔρνα mavult D. Boonus, qia παίγνια sequitur. Ego nihil mutarim. præsertim cùm παιδία φιλοῦσι legam loco superius indicato, ubi argumentum idem prorsus tangi videtur.

Ψυχάρια νεκροὺς βαστάζοντα] *Spiritus qi cadavera gestant* Xylander. *animula misero cadavera sustinentes* Maticus Casavbonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l. 4. §. 33.* Ψυχάριον οἱ βαστάζει νεκρόν. *Animula est, cadaver gestans.* qo & D. Salmasius inclinat. Sed ut huc irrepsisse ista ex superioribus suspicetur. D. Boonus vult ὀχήματα *v. β.* qod si admittere placuerit, ὀχηματα malim.

Ὅτι ἐπιγίγνεται πρεσβυτὴς τὸ τῆς νεκύιας] *Ut nè tam citò cadant: sicut in morbo vulgari dicitur.* sive, *ut mortuorum numerus tardius compleatur.* Casavbonus. *ut ea efficacius excidas ad qod in Necya.* Xylander. æqe hoc malim. ut sensus sit: qò *ea qa in Necya*, sive *eorum qa apud inferos habes exaltissimum*, (unde *Odyssea lib. 11.* Νέκυος nomen adhæsit) *repræsentationem agantur, efficacius peragantur*, spectantisinqe mentes vehementius afficiant. (ità Plato *de legib. l.* προσέτατε πρὸς τὰς ψυχὰς) vel *qo Necya*, sive *magica animarum evocatione opus efficacius procedat.* ut Νέκυος nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l. 4. c. 12. §. 8.* usurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Maternianos eum mandâsse, ὑπὲρ χρειτόνων, καθὼς πρὸ τῆς τέλος τῷ βίῳ μέτα. *Evocatis manibus, de suo ipsius vita consulat.*) & συμφώνου qod præcellerat, ad *spiritus* impuros sive *dæmones* roboratur. Verum illud malim. eò magis, qa facti sive solennitatis cujusdam à Græcis celebrati soliæ meminit Svidas, qæ Νέκυια dicta fuerit, in qa spectacula forsan ejusmodi exhibebantur. Νέκυα, inqit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νέκυα, *mortuorum festum.* cui eum Νεκύσια legat Castellanus de Græcorum festis ego nescio. Sed nec qà ratione Hesychius Γένεια & Νεκύσια pro eisdem habeat: fieri tamen potest, ut utroqe illo nomine, & Νέκυα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, parum puerilium lusibus dissi-

E

dũsqe,

§. 25. [a] Ἴδε δὴ τὴν μίαν τὴν αὐτὴν, καὶ ἐκτὸς τῆς ὑλικῆς αὐτὴ περιγράψας θεάσαι. εἶτα καὶ [b] τὸν χρόνον περίμεσον, ὅσον πλείστον ὑφίσασθαι πέφυκε τοῦτο [c] τὸ ἰδίως μόν.

§. 26. [d] Ἀνίλης μυρία, ἀλλὰ τὸ μὴ [e] ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * μὴ τι πρὸς ὅλα τὰ καπνοκόλαστα. * ἀλλὰ [f] ἄλλης.

§. 27. Ὅταν ἀλλῷ ψόγῳ σε, ἢ μισῇ, ἢ πειρᾶσί τινα ἐκφῆναι *, ἐ ἔρχε δὲ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, δῦλθε ἔσω, καὶ ἴδε ποῖα τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι [h] δεῖ σε σπάζῃ, ἵνα τίνες τί ποτε περὶ σὲ δοκῇ. [i] ἀνοσον μέν τι αὐτοῖς δεῖ, [k] φύσει γὰρ φίλοι. καὶ [l] ὡς θεοὶ ἢ πανταχόθεν αὐτοῖς βοηθῶσι, καὶ δι' ὀνείρων, καὶ μαντικῶν, περὶ ταῦτα μέν τι, [m] περὶ ἃ σκοποὶ ἀμφίστασι.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tum & tempus tecum definito ad qod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

§. 26. Innumera perpessus es, qia non didicisti mente tuâ contentus esse agente ea ad qæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. qin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

ANNOTATIONES.

[a] *L.* 7. §. 29. *l.* 10. §. 26.
[b] *L.* 3. §. 11. *l.* 10. §. 9.
[c] *L.* 10. §. 7. *l.* 12. §. 30.
[d] *L.* 4. §. 32. *l.* 10. §. 33.
[e] *L.* 5 §. 14, 15, 16.
[f] ταῦτ' τινες Arg. ταῦτ' Lug.
[g] Sup. §. 18. Inf. §. 34.
[h] *L.* 4. §. 3.
[i] *L.* 7. §. 22.
[k] *L.* 11. §. 9.
[l] Sup. §. 11.
[m] *L.* 1. §. 17.
[n] Inf. §. 40. *l.* 11. §. 10.

διΐσηε, partim spectaculis vanis, qæ simpliciorum animos affi- A cere consveverunt, consimiles, imo pares planè, pronuncia.

§. 25. Ἴδε δὴ τὴν ποιότητα τῶν πάντων] Vult in re qaqe considerari, formam & materiam: vel formam seorsim à materia abstractam, & durabilitatem ejus. Vide *l.* 4. §. 21. & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 31. & *l.* 12. §. 18.

Τῶν τῇ ἰδίως ποιᾷ] Vide *l.* 10. §. 7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide *l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 48. Seneca *Epist.* 20. *Hæc ergo cogitationes tua tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remittens, ut contentus sis temetipso, & ex te pendentibus bonis. Nullum enim bonum manifestum est, nisi qod ex se sibi servet.* Idem *Epist.* 27. Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Πᾶς ἐσὶ ὁρῶ λόγους ἔχω. μὴ ἀρκοῦμαι- B αὐτῷ ὃς ἐμὲ, ἀλλ' ἐπιτρέπω ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς; *Quousqe rectas operationes retinebo, non contentus eo statu in qo nunc sum, attentus qid alii de me tradatur.*

Ποιῶ τι τούτῳ διὰ κατηγορίαν] Argentinensis editio, qâ usus D. Salmasius, ποιῶ τοὺς τούτου διὰ κατηγορίαν. qod ipse reddit, *qalem hæc ex qali fiunt?* ut sit exclamatio; ποῖον habes ἀγόμενον, ex qo διὰ oriuntur? qalis illa vulgaris, διὰ τί ὄνος; sed & Marci ista *l.* 10. §. 25. τί διὰ ὄνον. verum malim qod & Lugdunensem exhibere video, ποιοῦτε τοῦτο, vel etiam C τοιοῦτε, διὰ κατηγορίαν; ποιοῖς unqe ex membro priori supplendum; vel τοῦτο οἷς ἃ ν. eódem utrumqe recidit, *non ex consensu ἀγωγιμῶν suo ea faciente ad qa natus est.* Lectionem hanc firmat, qod *l.* 10. §. 45. habemus ἀφορμαὶ οἷ ἴχαι, καὶ ἐνεργεῖν κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, si pro conditionis sua effecto habere se, agereqe posse.*

Ἀλλὰ ἄλλῃ] Locus defectus; forsan & depravatus. Hoc D. Bootius suspicatur, legitqe ἀλλ' ἀλλοία. indè multas ubi facessis molestias, qia non acqiescis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata est, *sed alterius molimenta.* meam addo conjecturam, fuisse ἀλλὰ ἄλλῃ ἴσω. *Verum fuissem*, qod hactenus hac in parte tibi ipsi injurius fueris, qemadmodum *infra* §. 37. ἄλλῃ τῷ D ἀδίκῳ δίκῃ. *Jam satis est vota calamitosa.* vel etiam ἀλλα ἄλλῃ, *sed hæc satis.* Putat tamen Salmasius cum seqentibus jungenda ista, & scribendum, ἀλλ' ἴσως ἄλλος ψόγῳ τι &c. & expungendum illud ἄλις.

§. 27. Ἢ ναυσθῇ τινα ἐκφῆναι] legendum forsan *ἐκφωνῆσαι*, ut prius ψόγῳ ἢ μισῇ dixerat. aliqi erit transitio dura satis à numero ad numerum. vel qid si τοιαῦτά τινας ἐκφωνῆσαι, legerimus?

Δίελθε] ut *supra* §. 18.

Ὅτι δεῖ σε σπάζεσθαι, ἵνα τίνες τί ποτε περὶ σὲ δοκῇ] Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Evphrates apud Epictetum *l.* 4. E *c.* 8. Τί κωλύει, ἐν ὅσῳ μοι ἐνοίκοι ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μὴ βλέπειν τοῖς ἐκτὸς, τοῖς τύποις, τοῖς παιδείοις, τοῖς ἀνέχεσθαι, τοῖς ἀπέχεσθαι, τοῖς συπεργοῖς, τοῖς ἐρίζειν χρήσιμοις, τοῖς ἐκκλίνειν, τοῖς περὶ τοὺς σχίνους τοὺς φοινικοῦς, ἃ ἐκπίπτουσι, ὡς ἀνυχχύπτου, ὡς ἀνωμαλεύθετοι, ἐκοῖδοι μὲ κρῖνε, οἱ δόκιμοι. οἱ δ' ὅτι καθὼς οἱ ἐν τῷ πλοίῳ] *ita malè vel* Ἡφαιστο ὑπολαμβάνουσι καλὸν Χαλκᾶν, ὡς μὲ τὸ κλεῖν ἴδῃ περὶ τὸν ἀσφαλῆ περιπίπτοντες, οἱ καλὸν οὐ ἀνευ ἐλπίδιν ἀρετῆ ἀγωνίσθαι; *Qid malè fiet tibi eo, si philosophus e factus cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide qomodo edam, qomodo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo abstinerem, qomodo rei gerendæ, qomodo appetitionis utar, qomodo aversationis, qomodo affectiones naturales & adquisitas tuear, ut absqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me judicem si potes. Si autem tu surdus & cæcus es, ut ne Vulcanum quidem præclarum fabrum judices, nisi pileolum capiti ejus imposuerit videas; qid mali est a judice adeo stolido aut cognosci?* vide & *ad l.* 5. §. 32. Cicero *de finib. l.* 2. *Nihil est turpius qam sapientem totam ab insipientium sermone pendere.* vide *l.* 6. §. 20.

Ἐνοοῖτ μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 22. Φύσει γὰρ φίλοι] vide *l.* 11. §. 9. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Πολὺ φίλον μοῦσα, πρῶτον μὲν θεόν, εἶτα καὶ ἀνθρώπους, φύσει πρὸς ἀλλήλους ἡμερώσασα. *Omnia esse amicorum plena, primum deorum immortalium, deinde hominum, etiam qia natura inter sese conciliavit.*

Καὶ ὡς θεοὶ δὲ] vide *supra* §. 11.

Διὶ ὀνείρῳ, διὰ μαντικῆς] vide *ad l.* 1. §. 17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem *in sympos. pag.* 887. *E.* Οὐκοῦν τοῦτο ἐν ποιῶ μοι ἀδύτῳ, πρὶν ἂν δυνάμενοι θεοὶ, ὥστε μοι φίλοι εἶναι, ὅτῳ δια τὸ ἐνημελῆσθαί μοι, ὥστε λαθὼν αὐτὸς ὥστ ἀπόλω, ἢ ὑμεῖς, ἢ ὅστοι ἂν ὀρθρίωμεν, ἢ ὅτι ἐν τῷ μέλλω πράξειν. διὰ δὲ τὸ προβούλιον, ἢ ὁ, τι ἐξ ἐκείνου αἰσθόμενοι, συμπαρῆναί μοι, πέμπειν ἀγγέλους, φάναι πρὸ ὑπνου, πρὶ ἐγεῖσθαι, ἅττα δεῖ, ἢ ἃ μὲ χρὴ ποιεῖν. εἰς ἐγω, ὅτου μὲν πείθωμαι, εὐθυτελὴ μοι μεμηχάνει. ἢδὲ δὴ σοῦ καὶ ἀνιστέον ἐσιλαεδαι. *His ergo dis, qi omnia norunt, & omnia possunt, tam multi sunt amici: ut, qia sum ipsis cura, nunqam mea res eos fugiamus, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qo pergam, neqe qid suscepturus sim. qia prospiciunt, qnam cuiusqe res futurus sit eventus: missis nuntiis, somniibus, somnos, augurus, qid faciendum, qid omittendum sit mihi significent. Est qum obtempero, non illinc unqam me pœnitet: & qia morem aliqando non gessi, pœnas dedi.* Ammianus *l.* 21. *Amant enim benignitas numinis, seu qod moveantur hominum, seu qod tangantur eorum affectione, hos qoqe artibus prodere qa suspendent.*

Πρὸς ταῦτα μὲν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρεσθε] Cum seqentibus ista conjungit Xylander, dum sic vertit. *Hæc qidem, de qibus te certasti, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur autem περὶ ὧν legisse, vel etiam ὑπὲρ ὧν. qomodo in argumento havd dissuasi Dio Prusæus *Orat.* 30. *pag* 307. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, Ἕνιοι μὲν πεπλύσθαι, τοὺς δὲ ἀγεργαλεῖς πωῖζειν. οἶνος δὲ τοῖς μὲν πεπλυσμένοις τε καὶ ἀγεργαλεῖς, οὐχ ὁμοῖος ἐνομίζοτο, ἀλλὰ τοῖς μὲν χρυσοῖς, τοῖς δὲ ἀργυροῖς, ἃ δὲ κέρατος καλλίτου ἦσαν, ὑπὲρ ἃ διαφέρεσθαι καὶ ζηλοῦν ἕκαστον πλουσιώτερον. *Alios autem tesserâ, alios calculis ludere. Esse autem tesseras talosqe, non qales nos nominamus, sed hos qidem aureos, illos vero argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa dissident, consentqe qi plus habent.* Qanqam & περὶ τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *C.* Διαφερόμεθα γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Dissident enim à nobis in principio.* Verum ibi διαφέρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potius, qàm *litigare* vel *contendere*: qod illic locum non habet. neqe enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: qin & par mendum habuimus *l.* 4. §. 43. ἀ συμπαρέσται, pro ἃ. Porro posset & Xylandri versio hactenus defendi, si τὸ πρὸς hîc ἀντὶ τοῦ διὰ sumatur. qomodo Thucydides aliqoties usurpâsse deprehenditur. *l.* 1. πρὸς ταῦτα, *propterea*, &, μὴ τὸ πρὸς τοῦ πορίσαι ταυτορίσαντο, *ne qid nimis propter præsentem rerum statum molirentur.* & *l.* 8 πρὸς γὰρ τοὺς τοῦ Πεδαρίτου ἑταίρους ἐκάλουν αὐτοὺς, *ob Pedaritæ epistolas suspectum illum habebant.* Cæterum nè sic qidem cum textu versioni conveneris. qid enim fiet priori πρὸς? nam genuinum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem secutus est codicem Xylander. indè factum, ut & expungenda divulserit, & durimenda commiserit. Ad antegressa siqidem pertinent ista, & cum eis plane cohærent, ἀντοῖς βοηθῶσι — πρὸς ταῦτα μέντοι, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad ista utrosqe ad qa*; &c. idem enim est illic πρὸς ταῦτα βοηθῶσι. qod *infra* §. 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνουσι. & *supra* §. 11. εἰς ἅπαν συμπραγεῖν, *ut qbuscunque operis fuerit peragere*, qalia ibi commemorat, de qibus & illic. Sequentia novam ordiuntur periochen. qod & Mericn visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρεσθε] *qi ab eis* (Deis nempe) *tamqam momenti aliqvius sint, experiuntur.* Mericus Casaubonus. verum significationis hujus, verbi τῷ διαφέρεσθαι exemplum requiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qa* (consiqenda scilicet) *alii,* ut

§. 28. Eadem planè sunt mundana omnia, | §. 28. * Ταῦτά ἐστι τὰ ἔσχατα ἰγκύκλια, ἄειν

* τὰ αὐτὰ Mer. Sup. §. 14.

a L. 4. §. 11.

ANNOTATIONES.

avt simpliciter ferantur; (quomodo *l.* 5. §. 1. de eisdem dixit, περὶ ἃ φέρεται, *ad quæ tam omne ferantur*,) avt, si præpositio illic emphasin aliquam habere censebitur, *tanquam in sale jactata temere ferantur*; quomodo Lucas *Act. c.* 27. v. 27. Διαφερόμενων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cum in Adria hac illac jactaremur*) vel etiam, *cum animo solicitudine anxiâ & distractione ferantur*, & quasi *differruntur*: sicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idemque, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente usurpatum Marco τὸ διαφερόμενον deprehendas; cum in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 66.

§. 28. Ταῦτα ἐστι] Lege Τ' αὖτα, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem sunt*. sicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendum notavimus & sustulimus, *suprà* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τῦ κόσμου ἰγκύκλια] *qa sursum deorsum rotantur, & in orbem quadam erunt redeuntque, mundana ista. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀνακυκλήματα. Quanquam aliâ etiam ratione illic, quam qâ illis, ἀνακυκλοῦσι τὰ ἀλλότρια] mundana ista dici videntur: qia dominos nimirum permutare solent, & ab illis ad illos per vices qasdam, sed incertas eas, transire; unde fit, ut homines qoqe ipsi eisdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qasi rotæ cuidam versatili alligati modò in sublime attollantur, modò ad infimas rursus devolvantur. Adagii instar celebratur illud, Τροχὸς τὰ ἀνθρώπινα. ὤγυε ἰνκύκλιος. Apollonius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κυκὰ πάντα πάντων, ὁ βίος τροχός. ἄστατος ὅλως.
Fert eadem omnes; vita rota; instabilis status omnis.

Cyro Croesus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πραγμάτων. περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. *Est velvti circulus quidam rerum humanarum, qa fiat rationc non permittat eosdem semper agere fortunate.* Et priscus nescio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περιτοιχοῦσι ἄλλοθ' ἕτερα.
Ἄψις ὑπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἕτερα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera subinde fit.

Qò facit, qod Sesostri Ægyptio, è regibus subactis, qos jumentorum loco currum sibi trahere qandoqe cogebat, qidam regessisse ferunt, rotam cur tam crebro respiceret, à tyranno requisitus, Ἐκυκλούμην ἐφὸ ἑαυτοῦ θεώμενος τὸν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλινόμενον. καὶ νοτὶ μὲν ταπεινοῦσθαι τὰ ὑψηλὰ, ἄνω δὲ τὰ ταπεινὰ ἐνορῶν. *Cum frequenter admiror rotam, quam eam instabili modo ferri, atqe alias aliter volvi, & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio.* Historiam eam Chagani Abarum regi Priscum Romanum recitâsse tradit Nicephorus *Callisti l.* 16. *c.* 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mungatam; prout & responsione ipsâ primus Sesostrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis eiusdem consideratione, Regis Franci, cujus in potestate tunc fuerat, delmivit animum Agarenorum Imperator. qum enim per biennium integrum ridere nunqam fuisset conspectus, in risum erupisse tandem aliqando accepto, accersiri hominem rex jussit. qi risus causam sciscitanti, his verbis respondit; uti Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Basilii* historia: Τροχὸς ἀνακύκλει ἡμᾶς, ἀεὶ τὸ μὲν πρωτεῖον ὧν, τὸ δ' ἧττον μετεμφερόμενον τὸ μὲν μετέωρον κατέλαβε πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετέπεσε. ἄνω δ' ἀνέπεμψε καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ἀπόπτως καὶ μετεωροπορούμενα, ἐξεγέλασα. λογισάμενος, ὡς οὐκ ἄδικον, ὅτε διατεθῆναι καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐμοῦνον, καὶ αὖτις ἐξ ὑψηλοῦ κατυχθῆναι εἰς ταπεινότητα, ὅτως ἄνθρ ἴσως ἐν χθαμαλοτάτοις εἰς ὕψος ἐνηρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. *Rotam currum vidi, quarum quam altera terra incumberet, altera sursum tolleretur: mox ea qa sublimis fuerat depressa: qa humilis, in altum elata est. Unde conjecturâ capsi, res humanas eisdem modo moveri & transferri, in risum erupi: posse fieri cogitans, ut & nostrum rerum idem status esset: at nos, qemadmodum è sublimi sum humo depressus, sic ea humili loco in altum elatum, sublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ἀμὲς ἀεὶ πάσμες ἰς σφαῖρ' Διῒ
Τροχῷ συνελθὼν, ἡμῖν μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ κύλινδε δ' ὄψις ἐμφύσου δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν ἢ ποῖ' ἐς εὐροῦς μιᾶ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἐρχθεῖσ' εἰσ
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πλημμελῆ.
Χ' αὐτὸ τοῦς αὐτοῖς ἐνγυνοῦσ' ἐν φωῖ,
Πάλαι διαρρεῖ, νῦνὶ μηδὲν ἐρχέτω.
At mea jugo fortuna volvitur Dei
Rotâ, befronsqe suam rotexit undolem,
Luna ficus vultus, dum qa non potest
Noctes in una permanere imagine;
Ortum sed hæc ea nubila primum movit
Inscripta cornibus, genas cinerei fœmul
Fit aviditor. Verum orbe pleno quum aites
Inter micantes stellulas fermentem,
Rursus senescit, & latens exstinguitur.

A Lunæ confert, mutabilitatis nomine, sublunaria ista omnia, qo modo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad suos ob Præsidis offensionem dejectos.* Κύκλος τις ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιέρχεται γὰρ τὰ τῶν βροτῶν, καὶ μεταχωρεῖ, καὶ ἀντιπαθεῖ. οὐ ἄφρακτον ἔστιν μᾶλλον πιεῖναι, καὶ γραμμὰς ταῖς ποδ' ὕδασι, ἢ ἀνθρώπων ἐνημερίᾳ. *Res humana velut orbe quodam volvuntur. Omnia enim facile in orbem feruntur, atqe in diversum migrant, fidejqe invicem adversantur: ut ventis tutius, aut literis in aqa scriptis fides haberi posse videatur, qam hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷς οὖν τὰ ἀνώτερα, καὶ ὅτως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιέρχει πραγμάτων, τὸν μὲν τῶν, τὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπαθέστατον, καὶ ὅτι τῷ ἐν πράττειν ἑρῶτος ἀμὲς, ὅτε τῷ ἀνέχειν, ἀλλὰ ταχέως μεταπιπτόντος. *ás ánpaic, &c. Vides qales res nostra sint, & qomodo res humanas velut in orbem volventur, ac nunc florent, nunc marcescant, eamqe rationem habeant, ut nec felicitas, nec infelicitas fixa stabilisqe permaneat; verum celerrime utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventus, &c.* ut *supra.* & in *Orat. pro pauper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ἁμαλὲς, οὐδὲ ἀνυπαίτιον, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑστάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἁπάντων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ πᾶσι ὑμῖσε πολλάκις, ἔστ' ἂν ὅτε καὶ ἄρας, φέρει μεταβολάς. *Nihil est in rebus humanis firmum, & aqabile, ac destitutum, atqe eadem statu consistens: verum rerum nostrarum velut orbis quidam volvitur, alias alio tempore, sæpe etiam una eodemqe die, atqe etiam interdum eâdem horâ mutationes ferens.* & qæ sequuntur. & mox: τὰ μὲν γὰρ ἐσι πάντα μονοῦ, καὶ περίοιμος, καὶ ἄστατος ὁ παντὸς ἀνθρώπου βίος, ἀνωτέρω ὑπὸ θεῶν τινος οἰακιζόμενος, ἐναλλαξ ἀμοιβὰς τῇ κατοῦσι τὸ ἀνελίττειν πάντα τὸν αἰῶνα. *Communium mos, qasi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverso cuncta avsum agitat.* Trahit horsum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionysii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiscorum* sive *rotularum* mysticarum *significationem* explicat: τὸν τε τροχὸν, τὸν τερέβινθον ἐν τοῖς τῶν Διῶν τεμένεσι, καὶ τῶν Σωλλῶν τῶν διδομένων τοῖς περιανθοῦσιν. *Rotam qa versatur in deorum templis, & ramos, qa donantur iis, qi adorant*, allata in eam mentem Orphei versibus illis:

Σωλλῶν δ' ὄνομα βροτοῖσιν ἐπὶ χθονὶς ἴσχε μέμηλεν,
Οὐδὲν ἴχνι μέσα ἄνυσιν ἐπὶ φρεσὶν, ἀλλὰ σοφλότερ
Πάντα πέρηξ. σῶμα δὲ καθ' ἑ μέρος ἐ δίμας ἐσὶν ἐσὶν.
Ἀλλ' ἴχνι, ὁς ἔρξατο, δρόμε μέρος ἐστ ἄνυσος.
Ramorum sit qui sunt hominum terrestria cura,
Non una stant fata loco in vocato, omnia cuncta
Volvuntur, nec sua unâ est confisibre parte,
Sed quam cuperunt cursus partem omnes ferunt.

Hinc & celebris illa *fortunæ rotæ*, de qa Cicero (quanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de caussis corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Pison. Ne tuus quidem, cum illum fauno (altatorium versare orbem, fortuna rotam pertimescebat.* Sed & alii non pauci. Seneca *Hippol.* v. 4. 2.

Quæ casus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Versatur celeri fors levis orbe rota.

Plavtus item (si Dionysio Lambino, & Jano Gvilelmo *versif. mil. l.* 2. *c.* 17. credimus) in *Truculent.* 2. 1.

Versis sese rota vorsibus; stultus est qi id admiretur.

Boëthius *consol. l.* 2. *c.* 1, & 2. *Hanc constantem ludam ludimus, rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris.* Anunianus *Hist. l.* 26. *Quos beatos versa rotâ fortuna ante vesperam potest esse miserrimos.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἰφήμερα. Qod autem illi rotam, Seneca etiam, avdacius paulò, *petavrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epist.* 98. *Obliti humanæ petaveri, qo humana jactantur, sibi uni fortunarum constantiam spondet* (umsqilqe.) & Plutarchus in *frag. de veteribus insectis p.* 498. *C.* Περιστρόφους καὶ σκυτοδιψώντας πρὸς τὸν τῆς τύχης πλανήτην. *Circumagnatos, & obortâ ad ludum fortuna vertigine.* vide *l.* 6. §. 5. Mercurius autem noster ἰγκύκλια illic *ambitus* vertit. haud incommodè prorsus, liqidem ἰγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia* qæqe. Hesychius, Ἐγκύκλιον, τὸ κυκλικὸν παιδίον. Et, Ἔγκυκλα, καὶ ἐγκυκλήματα τῦ βίυ καὶ σπουδῆ. Nec male igitur Cœlius Secundus Curio *Theſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιος, *qi in orbem redit*; *vulgaris*. Ità Aristoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. διαιτήσεις ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares qasi*. Ἔτι δὲ τῶν διαιτημάτων τούτων μᾶλλον προσεπάρομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διαιτήσεις τὰς ἐγκυκλίους. *Nos qoqe memoriæ illos plurimum tribuimus, qibus maxime utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διαιτήματα, *ibidem l.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τὸ μεθίο, ἰδιάζοντα τὰ ἐγκύκλια διαιτήματα τοῦ παιδὸς. *Qdam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, Oecumen. *l.* 2. *c.* 1. sed & ἐγκύκλια simpliciter,

a L.2.§.14. b L.7.§.1. c Inf.§.35. d L.6.§.36. * ὃ * ὃ τι γί-νεται γρ. Boot. ὃ ἐστι Sal.V. N. * ὅτομα Sal. f. ὁ ἀτ [ομ]ὰν. f Inf.§ 39. a L.2.§.12. f L.6.§.44. l.12.§.20. g L.6.§.59. h L.2.§.17. i L.7.§.34. k Inf.§.29. 32,33. l L.2.§.17. & l.7.§.19.

a ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. ἢ c ἢ τοι ἐφ' ἑνὸς ἅπαντα ὁρμᾷ ἡ ὑφ' ὅλα ἀληθινά. ὅπῃ δὲ ἴσιν, ἀκολουθεῖ καὶ d τὸ σκίπης ὁρμητόν. ἢ * ἄτακτος ὅρμησις, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ ἐπικυλίσθησιν. ἢ * τί ὦ πόνι. πρόσεστι γάρ τινα * ἄτομα, ἢ ἀμερῆ. τὸ δὲ ὅλον, e ἅν τις θεὸς, ἔν ἔχει πάντα. ἄττα τὸ αἰκῇ, f μὴ καί σε ἐπικῇ. g ἤδη πάντες ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἴσασι καὶ h αὐτὴ μεταβαλεῖ. καινᾶνα εἰς ἄτακτον μεταβαλεῖ. πάλιν σκιάνα εἰς ἄπλετον. i πῶς γὰρ ἀλληκυμαίωσις τ μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐξυμνήσεταί τις, καὶ τὸ πᾶν k, πάντες θνητῇ καταφρονήσει.

§.29. l Χαμαίρης ἡ τ' ὅλων αἰτία. πάντα ῥέῃ. ὡς

surſum deorſum, à ſeculo ad ſeculum, in orbem redeuntia. mens avtem univerſi vel ad ſingula qeqe ſe promovet. qod ſi fuerit, ad qod illa ſe promoverit, tu excipe. vel ſemel operi ſe admovit; reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam à primis illis ità profluunt, ut ſerie qàdam continuâ unum qiddam conſtituant. vel atomi & corpora indiviſibilia pro rerum principiis habenda erunt. deniqe, ſi qis Deus eſt, omnia bene ſe habent. ſive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum eſt ut tellus nos omnes condat: deinde & ipſa in alia mutabitur: & iſta in infinitum mutabuntur: & iſta rurſus in infinitum. ſiqidem qi mutationes & alterationes fluctuum inſtar ſibi invicem ſupervenientes, & viciſſitudinum harum celeritatem conſideraverit, næ ille mortale qicqid eſt deſpectui habebit.

§. 29. Torrentis eſt inſtar rerum natura; omnia ſecum abripit. qàm vi-

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l.* 2. *c.* 9. ubi pronunciat, τὰς θρασύτητα πρὸς ἀλλήλους τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' ὅτως πρὸς τὸ πόλεμον. *Inſolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem eſſe, niſi forte ad bellum.* Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Iſocrati *de pace*, οἱ τυχόντες ἅτοι ἐκτετυφῶσι ἄνθρωποι, *plebeji quivis.* Πλὴν ἐπὶ τῶν τάνυν τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιοῦσθαι καὶ τύμβους ἐκαλόν. *Niſi qod hæc ita in orbem redeant, ut quotannis publica ſepultura fiereat.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυρίων, *ſumptuosum divulgare & in profanorum aures ſive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib.* 7. ἡ γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυρίων. qod ἐξοχῶτάτη frequentius dicitur. nec eſt verò vero abſimile Marcum eò magis hoc vocabulo uſum, qò rerum iſtarum, qas tanti faciunt miſeri mortales, non ſolùm τὸ συνηθὲς καὶ τὸ γνάφιμον, *conſvetum & notum*, ut alibi loqitur, ſed & τὸ ἐντιλὲς ſubindicaret. vide *l.* 4. §. 38,42.

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p.* 390. *F.* Ἀεὶ γὰρ ἄκρως ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta quippe ſurſum deorſumve ſemper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζοντες ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρμήμασι, ἄλλας ἄλλως μεταβαλλομένας καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένους τε, καὶ περιτρεπομένους. *Ut nos in ejs, qæ in adſpectum cadunt, atqe aliàs aliter mutantur & mutant, ac ſurſum deorſumqe ferimur & convertimur, ludamur.* & Philo in *vit. Moſis lib.* 2. *p.*607. *C.* Τύχης γὰρ ἀνεκμετρήτους ὕδει, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπινα περιλυόντος. *Nihil enim fortunâ mutabilius, ſuſque deque verſante rerum humanarum aleam.* Inde qæritus Diogeni locus, qi cùm ἐν περιστάσει diverſa facie, ſepelirı ſe mandâſſet, apud Laertium *l.* 6. *c.* 32. cauſſam qærentibus, reſpondit, ὅτι μικρὸν μέλλει τὰ κάτω ἀναστρέφεσθαι, qia μικρὸν ῥοῦ futurum eſt, ut qæ deorſum ſita ſunt, ſurſum vertantur. qo loco malim ἄνω ἐπιφέρεσθαι legere. qomodo & Cambyſes minanus eſt. Ἀσχύλου τὰ μὲν ἄνω, κάτω θέντα, τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Æqyptı ſummos reddam imos, & imos ſummos.* Herodotus *l.* 3. *p.* 183. Qanqam potuit & alluſiſſe Marcus ad Heraclıti illud apud Laertium *l.*9. *c.* 8. qò τὸν μεταβολὴν dixit eſſe ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſurſum ſurſumqe ducentium.* Habes *ad l.* 4. §. 40. indè Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *cap.* 28. *Qod enim ait Heraclitus ille tenebroſus, eadem via ſurſum & deorſum:* vide *l.* 6. §. 44.

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere ſolent, מֵעוֹלָם עַד עוֹלָם *à ſeculo in ſeculum. Pſal.* 90. *v.* 2. & *Pſal.* 103. *v.* 17. & עַל דַּר וָדֹר *in ſeculum & ſeculum Pſal.* 90. *v.* 1. & *Pſal.* 100. *v.* 5. id eſt, *per ſecula qaqe.* Tertullianus *de ſpectac. c.* 25. *Qale eſt, ex ore qo Amen in ſanctum protuleris, gladiatori teſtimonium reddere, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, alii omnino dicere niſi Deo & Chriſto?* doxologiæ formulas ſolennes reſpexit, ſimul alluſum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l.* 72. *p.* 827. *B.* Dione. Νικᾷς, εὐτύχει ἀεὶ αἰῶνος. *Vincis, vinces per ſecula.* qod & Rigaltius obſervavit. Vult itaqe rerum iſtarum ſemper & eſſe & fuiſſe ſortem & naturam eandem; ut mutationibus & viciſſitudinibus eſſent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ ſurſum deorſum ferrentur; talémqe eſſe earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Tryſil. l.* 5. *El.* 8.

Sit tamen conſtans in levitate ſua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives ſuos ut ſanguſ. conſtetur.* Ὀνδὲν πλέονται, οὐδὲ ὁμαλὸς, οὐδ' οἷς τίλος ὄμοιος, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ὑμέτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μέζον, οὐχ ὅ, τι δὲ ὄντος τις. καὶ τοῦτο ἴσον ἡ ἀνώτατος ἴσχυ, τὸν πᾶν μεταβολήν. *Nihil motus eſt expers, nihil planum, nihil in ſuum uſqe ſibi ſimile, non præſens tempus, non futurum, non res noſtra, non alienа, non parvum, non magnus, nec denique quidqid dicere qispiam poſſit. Atqe hoc unum æqale magnitudo habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἄτοι ἐφ' ἑνὸς ἅπαντα ὁρμᾷ] vide *ad l.* 6. §. 36. & *l.* 7. §. 75. & *ſuprà* §. 1. Hinc avtem Lugdunenſis novam ordiitur, ſed abſurdiſſimè, ut aliàs ſæpe, periocham.

Ἢ ἄτακτος ὅρμησις] ἡ legendum. eſt enim alterum diſtributionis membrum.

Καὶ τί τὸ τίνι. τρίτον γάρ τινα ἄτομα ἢ ἀμερῆ] & *qid quorum alicui. qadam omnia modo atoma* Xylander. qi & locum, ut mendoſum, aſteriſco appoſito notavit. *cauſſa mihi vide qodammodo & inſeparabiliter à ſe invicem pendere* Mericus Caſaubonus. qi qid legerit ex verſione ariolari non poſſum. D. Salmaſius κἢ τί τὸ τίνι. *ſi ſemel*, inqit, *omnia ab æterno derexit, τὸ λοιπὸν καὶ ἐκκυκλοῦσθαι, reliqa ab illa ſemel conſtituta ordine pendent. & indiſſolubile ferie invicem connexa ſunt, & ſemper aliqid ex aliqo eſt. qia qod ſequitur ab eo qod præcedit generatur, & cauſſa prior ſequentem producit, qia ſic Deus ab initio omnia ordinavit, ſic qodammodo atoma ſunt, non illa Democriti, & Epicuri, ſed alia: qua numerum inſecabilis ille eſt atqe indiviſibilis ordo rerum ac concatenatio cauſſarum, unqa ſemper ſegens à priore dependet, ut divelli non poſſint nec ſeparari.* Mavult itaqe ἄτομα, qàm ἄτομοι. Adjucere liceat & conjecturam noſtram. τρίτου γαρ τινα ἀνὶ τὸ ἐν τοῖ, vel, ᾗ ἢ τι τρίτον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *nel reliqa à primis illis pendent, atqe ex ſerie hac connexa unum qid conſit, aut atoma atqe inſecabilia corpora pro rerum multis ſubſtituendo erunt.* In hanc ſuſpicionem eò magis propendeo, qia diſtributio illa Marco ſolens eſt. vide *infrà* § 37. & *l.* 4. §. 3. ἄτοι τρίτου ἢ ἄτομοι, & *l.* 10. §. 6. D. Bootius καὶ τὸ ἐν γίνεται, legit. *& unum qiddam ſit, ſicut catena ſtultos una conſtat ex annulis compluribus ſibi invicem annexis.* ità de genere humano generationis vi virtuteqe perenante, Plato *de leg. l.* 3. τὸ ἀεὶ τοῦτο κατὰ τὸ ὃν ἀεὶ γιγνόμενον.

Τρίτου γάρ τινα] ità *l.* 6. §. 38. Τρίτου γάρ τινα κάτω ἀλλήλοις ἐπισπάλλοντα. *Quinqe ad ſe invicem connexionem habentes.*

Ἐκ τῆς θεᾶς, ἔν ἔχει πάντα] vide *ad l.* 2. §. 11.

Ἐκ δὲ ἑνὸς μὴ ἐν αἰκῇ] vide *l.* 6. §. 44. atqi contrà plané Jocaſta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φοβοῖτ' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφὴς;
Εἰκῇ πρὸς ἄντιτον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qiſqe caveat, qando fortuna omnia
Perſat, nec ulla ſupera eſt providentia
Notat? optimum eſt ergo vivere ut caſus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib.* 6. §. 59. Ὁ ἀεὶ πάντα καλύψων. *Æternus omnia condet.* Heſiodus aliqoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ τῷ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε.
Verum poſtqam hæc genus terra abſcondit.

Hinc Nicoclis dictum, ἐντυχεῖν οὖσιν τοῖς λαοῖς, *felices eſſe mortales*, ὅτοι τοῖς μὲν ἐκτέλοις αὐτοῖ ὁ ἅλως ὁρᾷ, τοῖς δὲ ἀτυχοῦσι, ὁ γῆ καλύπτει. *qia felices qidem illorum ſucceſſus ſol aſpicit, infelices verò terra condit.* Antonius *collect. l.* 2. *c.* 56.

Τοῖς ἐκτοπωλαίοις] vide *ad l.* 7. §. 34. Flaccus *l.* 2. *Ep.* 2.

— *perpetuus multi datur uſus, & hæres*
Hæredem alterius, velut unda ſuperveniens undam.

vide Naſonem *ad l.* 6. §. 15.

§. 29. Χαμαίρης ἡ τῶν ὅλων αἰτία, πάντα ῥέῃ] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. & *l.* 7. §. 19. Pertinent avtem hæc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v.* 87.

— πολεμοῖο πολίθροοι ἴσασιν
Χαμάδρης, ὅτ' ἄνα ῥέει, ἰσόβρυτοι γεφύραι.
Τὸν δ' εὗρ' ἀμφ' ἴρηκα ἴσχυνα ἀμύμονα ἰφθιμοῖσιν,
Οὐ πάρα ἴρηκα ἴσχυν ἀλκιδοκον ἐρίθηλον,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιῤῥέῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὕπ' αὐτοῦ ἐρύκα καλέοντα καὶ αἰζύοντα.
— *fluvio immodicato ſimilis*
Torrenti, qi velocitur ſuperas diſſipat pontes:
Qem atqe pontes munitı reprimunt,
Neqe ſepta retinent planitierum lati vorticem,
Venientem repente, qando nigrantis Jovis imber:
Multaqe culta præclara juvenum deruta ſunt ab ipſo.

Et il,

viles autem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

[a] ὑντελῆ ἢ κ) πὶ πολλὰ πάντα, κ), ὡς ἔπος εἰπεῖν, φιλόσοφος ἀνὴρ * πεφυλαγμένα ἀνθρώπινα, * μυξῶν μεστά ἢ

[a] L. 2. §. 12. l. 4. §. 48.

* - φος Lug. ἀν Ao.

* - ἀνία

ANNOTATIONES.

Et Il. λ'. v. 492.

Ὡς δ' ὁπότ' ἀκτὴν πολλὰς πολιὰς ἀνὰ νύκτα
Σκιδνάμεναι, καθ' ἵησιν ἑνὸς ζεφύροιο θύελλαι·
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δὲ τε κώνεας
Ῥοιβδήσασ', πολλὴν δὲ τ' ἀφύσσασα θαλάσσης.

Perinde autem ac tempestates sparsæ in tenebras noctu
Turbant de montibus, uno Jovis imbre,
Multas verò aridas arbores, multasque pineas
Ita se rapit, magnamque copiam spumarum in mare volvit.

Et Maro Æneid l. 2.

Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis
Exit oppositasque evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. —

& l. 12.

Aut ubi decursa rapido de montibus alto
Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt
Quique suum populatus iter. —

Τὰ σοφιστικὰ ταῦτα, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, φιλοσόφου σχεδιάματα] *Philosophici agentes* Xylander. rectè. licut l. 2. §. 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος. Certè tam ratione caret, quòd illic φιλοσόφως, quàm quòd illic φιλόσοφον, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, quòd ista a se invicem divellit, quæ contingenda potiùs fuerant, cum de eisdem efferantur: probo, quòd ex commate prægresso τὰ δὲ ἐν τῷ κοινῷ repetat, ut plenius expressum sic legatur, καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φιλοσόφου σχεδιάσματα ἀνθρώπινα, καὶ μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hic perstringere videtur, de quibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βούλομαι γὰρ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἃ λέξειν μέλλω, τοῦτο δὲ οὐκ ἀγνοῶ διδάσκαλος. καὶ τὰ καλὰ σοφὰ οἶμαί φασι τὸν σοφιστὴν φιλοσοφεῖν, εἰ μὲν οὖν ἀληθὴς ἦν, τάλλα ἀφιέντα ἂν. *Non solum nos eorum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de admonitionibus rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne in præsentia omitto.* vel (quòd magis reor) *politicos* illos, qui sapientiæ nomine lætari solent, quosque ideo à *Sophistis* distingui vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Σκοπεῖ γὰρ καὶ σοφιστὴ καὶ δημαγωγὸς, λέγω δὲ βασιλικὸν στρατηγὸν τε καὶ σοφιστὴν, καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, ἀπὸ τῶν αἰσχίστων. *Hospitium enim sedulctores sunt & rhetores & sophista. Hoc autem duo distinguens dicet oratorum, sapientesque & politicos viros à jam dicto.* locum eò magis, qo expurgem, adduci, quis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφιστὰς ultrò hinc furcillandum? quomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Eutbydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθ' ἡμῶν φιλοσόφου τε καὶ πολιτικοῦ, τοῦτο δὲ φιλοσόφου καὶ πολιτικοῦ, contemnimus. dixerat. Οὐσῶν δ' οὕτω, inquit ille, πάνυ σοφῶν ἀνθρώπων, τρὶς δὲ τῇ ἡμέρᾳ, ἐμοῦ δοκοῦντος πάνυ σφόδρα πολλοῖς. *Parum se omnium hominum sapientissimus esse, atque ita à plerisque etiam existimari.* ideo autem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, quòd utrumque genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum viderent. illis verò in ordinem redactis, ἀναμφιβόλως ὧδε πᾶσι πάντα καὶ ὑπερῆρται καὶ δέξει ἕκαστος σοφίας πέρι. οὐκοῦν μὴ γὰρ τῷ ἀληθείᾳ σοφοὶ ὦμεν, &c. *Sine controversia sapientia gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namque se revera sapientissimos,* &c. habes μυξῶν de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἐγγίνεσθαι οἶσιν, πάνυ πιθανόν. πείρασι μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, πείρασι δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ ἑκατέρου λέγω. μελίχρων γὰρ ἀμφοῖν ἔσον ἕδος, ἐκεῖς δὲ ὄντες ἀκόνων ἂν δέοιεν ἐκ τῶν σοφῶν. *Quod verò sapientes sint, eo in consentaneum videri volumus, quod satis habeant philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ, & quantum oportet sint utriusque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus positi sapientia fructibus jucunde fruantur.* Itaque illud ὡς ἔπος εἰπεῖν, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, aliosque volunt opinari, vel etiam, *ut alios* haud paucis, falsò tamen, videtur. Neque enim revera *Philosophos* vitant; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & similarum more imitantur, cum nihil sint minus. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφιστὴν definivit: μιμητὴν τοῦ σοφοῦ. quasi *philosopho* sive *sapientis similem* dixisset. quomodo Regulus ille *omnium hominum* ipse *nequissimus*. Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiosè infectatus, *Stoicorum similem* appellavit. Plinius minor l. 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκους, ἀν' ἅπαν χαίρειν φιλοσοφοῦντας, ἢ ὅταν μὴ ἐν ὀφρυῇ αὐθωνται, ἄλλο δὲ λεγωσιν. *simias, extremis labris philosophantes, & aliud quidem mente occultantes, aliud verò dicentes*, quo eoidem & Gregorius Nyssenus *Orat. de profect. Christ. pag.* 701. *C.* ψυχὰς πιθηκώδεις, *simiarum similes animas*, appellat, ἢ διὰ μιμήσεως ἰσχνογνωμονούσας τὸ Χριστιανικὸν ὑποκρινομένας, *qui per fictam imitationem Christianismum simulant. μόρφωσιν* ἐχούσας εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνουμένας. *Habentes formam pietatis, sed qa vim ejus abnegarunt.* uti Apostolus ad *Timoth. Ep.* 2. c. 3. v. 5. vide ad l. 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκριτὰς, ex etiam nuncupavit Matth. c. 6. v. 2. & c. 23. v. 23, 25. id est, *hypocritas*, *fictores* Matthæus Cæsar. *Orat.* 1.

A *p.* 322. *B.* Ὑποκρίτης, ὁ ἐν διαλόγῳ, ἀλλάττων πρόσωπα ὑποκρινόμενος τῶν, δῆλον ὅτι πολλάκις τὸ τοῦ ὑποκρίτου, καὶ ἰδιαίτερον τὸ τῶν βασιλέων. *Histrio, qui in theatro personam sustinet alienam, sæpe hæc, quæ sit ferenda: aut regis, quam sit privatus.* & Isidorus Pelusiota l. 1. *Ep.* 427. Εἰ τις τοὺς μὲν πάθεσι ζῷ, τῷ δὲ σκότῳ τοῦ ὑποκρίτου τὰ ὄντα φορᾷ, ἴσως τοῖς ὑπὸ σκηνῇ ἀλλήλοις καὶ ζωγραφήμασι τὰ ἐγγυώμενα οἱ διαδέσει ἀς ἁρμονίοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Qod si qis cum vitiosis affectibus civat, opus tamen, qi eos extenuet, armis gestet, vix fortasse est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qui spectatores rident, ut qi res eas, qa specie ac gestu exprimuntur, minimè in*

B *se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκρίται, ἐκεῖ μὲν τῇ σκηνῇ, Ἀγαμέμνονα ἕκαστος αὐτῶν ἢ Κάλχαν, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς ἦσαν. ἦν Πάλαι, ὁ Ἀριστόδημος, ἀποθέμενοι τὰ σκευάρια, γέροντες ὑποκριτὴ ἐτραγῳδοῦντες, ἐκπίπτοντες, καὶ συρόμενοι, ἐπίστευε δὲ μαινόμενοι, ὡς ἀν τῷ Θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, quorum quisqe in scena quidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra verò Pelas, aut Aristodemus, depositis personis sunt mercenarii tragœdiæ actores, qi cantabant, & exhibebantur, & quorum alcqs nonnunqam flagris cadebatur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὅ μὲν ὑποκρινόμενος μίαν τῶν φαύλων καμῳδῶν, ἵνα ὡς τὸ δίπλοῦν κάθυ. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο πᾶσιν. ἴσασι γὰρ οἱ πλείους τῶν φαινομένων, τίς ὁ τίνα ὑποκρινόμενος. πλὴν ἀλλὰ τῷ θεάτρῳ λυθέντος, σαφέστερον ἅπαντα διακαλυπτόμενα. *Tandem illarum apparet histrio, quamdam affecit spectatorum multitudo, nunc vero quidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qui quam sit, quem esse se simulet. Verum tamen theatro illo subito dissoluto, quasi sit manifestissimus omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, quibus sicpenum & chlamydem in scena fabula assignant, tam præsens populo vinc intuerentur, & turbarentur, simul exterrent, exsilcscamur, & ad statuarum suarum redeamus.*

C Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς δίαις τοῖς ὑμῖν ἀληθῶς οὖσι δοκεῖ βασιλεῦσι, ὁ τύραννος ὁ θεός; καὶ τοι ταῦτα πάντα καλοῦσιν, ἢ ὡς ὑμᾶς μέσοι ἔχουσι δυσὶ, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ σκηνὰς, καὶ μιλεῖσιν ἄλλοι, ἃς ἐκείνοι. τῷ δὲ ποιήματος συνέλκεσθον, ἀνίσως τὸ μαθὸν ὄλεθρος. *In spectaculis enim qui illos vobis verè videtur esse rex, aut tyrannus, aut Deus? Atqui ita vocantur: & non nomina tantum decorum habent, sed etiam personas, & vestes, multaque præterea, ut illi: at ista autem fabulæ, abeunt nihilque sunt.* Histriones igitur reges agunt, cum nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλικὸν διδάσκειν, alios autem regendi edoctores se profitentur, (quemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicum*, ὅπως τὰ τῶν πόλεως δυνατώτατος ἄν εἴη τοῦ καὶ πρᾶττειν, καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qi optimè tractare & agendo & dicendo,) ὃν ἐγὼ ὅπως βασιλεύσει, ἀλλ' οὐδὲ ζῇ ἔτι σκοπῶ, cum ipsi interim mos vivere, ordium regnare nimis. Qm & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. c. 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Alios liberatatem pollicentes, cum sint ipsi vitiorum mancipia.* ita sapientiam pollicebantur sophistæ illi, cujus ipsi nè micam quidem penes se habebant; & eò minus, qo plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov.* c. 26. v. 12. Ὅτου γὰρ ἂν ἀμαθὴς ὄλεθρος, σπουδαῖος σοφὸς οἶσιν, ἢ ὅτου πολὺ πάντα ἀδιάστροφον τῶν ἄλλων ἀνάρων. καὶ ἴσως τοῦτο τὸ τῶν σοφῶν γένος. *Nam qi sint indocti, perfundent tamen se docti esse, hi multo sunt insaniores alios omnibus hominibus: & tale est sophistarum genus.* Dio *Orat.* 20. tales erant, talesque fabricabant illos, qi in disciplinam eis scle dabant. vide ad l. 1. §. 16.

Ἀνθρώπινα] *hominicum* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπινα. nam ἀνθρώπινα, *humana*.

Μυξῶν μεστά] *Muris plena* Xylander. *gravitatis affectatu plena* Mencus Casavbonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βοῦς μῦξε, περὶ τῶν ποιαζόντων καὶ μεγαλαυχούντων, *Bos mysas, de gloriantibus & magna jactantibus*, usurparum; Suidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Suidam notat) *a Μυκε Cereris sacerdote.* at μύξει est μυξάζει. & μυξα, βλίτυρα, κόρυζα. μυρίζει pro tumore, superbia, jactantia dicere. Sed & μυξαν pro eodem. unde μύξει, ἀλαζόνα. itaque arrogantia ac *fastus*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ αὐτ' οὐκ τόφυλ. l. 11. §. 18. qàm *gravitatis affectata*, plenè quanqam σεμνοπροσωπία, qod sequitur horium spectare videatur. Cæterum habere locum hoc posse alter vocabuli istius usus etiam proverbius, qo μυξώδους καὶ βλεννώδους, & μύξος sive κόρυζα pro stupore indicio habetur. Ita apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, numquam habeat necne, ὅτου τοι, inqit, σὺ κορυζᾷς τοσοῦτος, καὶ ὦν ἀπορῶν; *Quorum tu gravedine laborantium desipis, & non emungis, cum tamen indigeas.* In Luciani item *veris* Tiinolaum subtannans Lucianus *pag.* 514. Καὶ τοι ἐκεῖς τῷ ἀναγνώστῃ προσῆν, ὡς ἐγὼ ἔκρινον, μαχόμενο-

a L. 8. §. 26. ἄνθρωπε, ὁ τὰ πᾶν πεπόνηκας, ὁ νῦν ἡ φύσις ἀπαίτει. b L. 8. §. 32. ἔρχεσθαι, ἐὰν διδῶσιν, καὶ ἐὰν μὴ, σκόπει. c L. 3. §. 1. Σκόπει, ἐὰν τις ἤδη. μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ ἐὰν ἀρκῇ, ἐὰν τὸ βραχύτατον ποιῇσι, καὶ τοῦτο αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς ἐὰν μικρόν τι

id agas, ô homo, quod nunc te poscit natura, aggredere, quatenus tibi datur. nec circumspice, nunqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

re, τὴν πολλὴν ταύτην πόρρωσιν ἀνοήτους. *Atqui unus, isque maximè necessarius deest, qi te à fluitera cohibeat, fluxore hoc multo detersо.* Idemqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ πορρώτερον μανεῖσι τῶν ἄνω σοφῶν. *Idiotis, & qibus obsum minus esset nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα πορρώτερον μεῖχε ἦν. *Nisi naribus adeo fuit mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κοιλίζου μοιχὸς οἷς τὸν σχολαῖον εἰσίεχομαι, μόνον τὸν ἰσοῤῥοπήσαντα. *Mucо nares oppletus fabulam ingredior, hoc fortasse tantum cogitaturus.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plautus *Epid.* 3. 4.

— *homo es,*
Qi me emunxisti mucidum, minumi preti.

Frustrà enim est Pareus, cùm de *opulento* dici censet, *cui mucus scilicet ex est.* imò, tanqam de hominculo, *cui mucorе plenus nasus*, qiqe *consilii omnis expers est*, ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est fullonum plane & probe.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos fullones esse Plautus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus*, pro *blennus* corruptè legitur;

Deblaterat blennus. —

nam Βλίννα, μῶρα. Βλιττὸς, σαθρὸς, μωρός. Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qà nares obstrui solent, copia nimia mentis acrem obtundere sensibusqe officere censeantur, inde natum; ut sicut *emunctæ nares* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactique judicii dicebant: ità contrà *nares obesæ*, qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidoqe in usu esset. Verùm contextûs series illò potius inclinat, eodemqe ipse. Respexerit avtem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minus præstaret, Μόξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, præterea nihil.*

Τί πονεῖ πάππε, ὁ οὗτος φίλος ἀκαιρεῖ;] Post τί ποτε distinguit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, *ti potes; O homo, qid negotii facessis tibi?* Xylandrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nemo natum possit, ed contendo*, &c. Verùm contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ô homo, eorum aliqod, qa ratio nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *supra* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem appolita denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπε ἃ οἱ ἄλλοι;] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. *Μόνον μὴ πάρεσο αὐτῷ, μηδ' ἀλαζονεύου ἐν αὐτῷ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε. πῶς γοῦν; ἀδόκητος, ἀφαῖρε αὐτὸν ὀχλοῦντα τῇ ὑποθέσει. Cave modo te cum publicè offendat, neve te consolentur propter eum gemat. Sed re ipsâ offende, etiam sententiæ nomine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hæc non oportet agere, & in hoc ne inspexeris toto, laces parce fiscant, luci nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qam multis equitatem tuam moveris.* Optimè Plutarchus *de profect. indic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθὴς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, ἢ ζωοῦ μάντεως, ἀλλὰ παρέστηκε τὸ εἶδος, καὶ πρόφασιν κατεργάσασθαι τὸν πόθον. Τοὺς μᾶλλον οἴεσθαι ἐρᾶν τὸν φιλόσοφον, ἢ φιλόσοφον συνέσει διὰ τῶν πρὸς ἄρετὴν χρόμενον, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ συνεῖναι μέγα φρονοῦντι, ἐπαινεῖσθαι δ' ἀκροατὴν μᾶλλον διόμενον. ὥσπερ οὖν ὁ καλὸν ἐκεῖνο ὅταν τις διφθεράσῃ, καὶ βοᾷ, Φίλιππ', Διονυσίου, πεπαίκασι σεσοφισμέν', ὅταν ὁ θεώμενος τὸ χαῖρε καὶ ἄνθρε, ὅταν τῶν δικαστῶν, καὶ περιβόητος σωτηρῇ, δῆλός ἐστι ἕξει βλάπτων ἐπὶ, ὅρος δέξῃ ἰλιόπορθ', ὅταν δὲ τῆς ἀρετῆς γεγονὼς ἑταῖρος, μὴ ὅτι ἄνθρ', ἀλλ' ὕπνῳ αὐτὸς ἐκείνοις καὶ σκιαῖς ῥᾳδίοις. μὴ' ὥσπερ ζωγράφημα προτιθεὶς ἐπὶ Σὶπ τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis aut mulieris amor non respicit tegetes, sed fructum percipit suavem, etiamsi occulte rem desideratam conficiat: multo magis convenit honestis & sapientia studiosam, cum agendo frustra versare, ipsum apud sese exactum animo efferri, neqe laudatorem avidiorem ullos requirere. Sunt ergo ille, qi dame amicitiam vocant, clamabat: cerne Dionysia, depositis fastum, ut & ut, qi pulcrum aliqod atqe fictum fortunæ fastum passim narrat se circumfert, fasis aperte offendat se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahat, neqe etiamnum verum virtutis se fumse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simulacra pervagarum, factum deinde suum veluti picturam spectandam propesuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus ico-

nem traxit; ità Aristides *in Eleusinem Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. *ὥσπερ οἱ διψῶντες συνεῖναι τέλεται. ne qi sitiunt, tacito labent.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 236. *Οἱ διψῶντες τῶν ἐδωκότων ἐκπιόντα ἐλθόντα ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσι ἐπιπόψαντες. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποθέσαντες, οὐκέτι ἀπαλλάττονται, ἕως κραιπάλης τι. Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem alqem, corpore inclinato toto bibant: impleti verò, sitiqe reposcitâ, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe ducentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis aucupes avidos, scenicis confert, qi nisi turbâ inspectante non agunt. *l.* 3. *c.* 14. *Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μέχρι ὅτου ἐν θυμέλῃ, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. Ut malæ tragœdi sola cavere non possunt, sed cum multis.* ubi, *malæ tragœdi*, Volsius cur redderet, nihil video.

Μοῖρ' ἦν τὸν Πλάτωνος πολιτεύμ' ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam ex Platonis politia, non tanqam ex Romuli fece, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, *ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτεύματος ὑποτίθησθαι.* Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt repertam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9. *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιοῦτο νόμος ξυνέγραψε. καὶ οὐδένα κίνησιν τῶν ἀνθρωπων ἐν πολίτῃ, ἢ ξένῳ, ἢ ἀστῷ. ἢ γαμετῇσιν, ἢ ἄλλῃσι, ἢ βαρβάροις, ἢ δούλοις, ἢ ἐλευθέροις, ἢ ἄνδρασι, ἢ γυναιξὶ, ἢ νηπίοις, ἢ ἀρτιφύτοις, ἢ λόγοις ἐντεθραμμένοις, ἢ λόγων ἀμύητοις, κατὰ τοὺς διαφόρους τῶν νόμων. *Verum hujusmodi qidem leges philosophus sulet, ut nulla hominum, ac bis viventi legibus, persvasit, non ctæ, non externo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juvenis, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *deipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς δεῖν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὡς ἀληθῶς διαπαλαιτωμένοις. ὧν καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους. ἐγχεῖρ ὧν, ἃ πάντα λέγω, ταῦτα καὶ γράφων, καὶ μὴ ταὐτὰ ποιῶν τοῖς ἐγχειροῦσι, ἀλλὰ τοῖς τὸν ἐνδεχόμενον εἰδόσιν. *Videtur sane Plato non hominibus qi obvii sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione fingit, ut qi legibus eis parcant, propemodum sint. Debuit ergo qa persvadere posset scribere, non id facere, qod qi obvios vetet aliqod sibi precantur, verum potius ad empticii & rectores qod accidat & sit quærendi.* qæ postrema eruditus interpres minimè affectus est. *debuit*, inqit, *Plato nunc rerum vana fatentes, qa impossibilia sape optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur.* Qanqam iniqos forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1. Πῶς δὲ θαυμάζων ἔξει τινὰς, ὃς λόγῳ πλάττων πόλεις τοῖς ἔργοις συστῆσαι μὴ δυναμένας; *Ac non avtem hos suspicere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qæ re ipsâ construi ac conglutinari negarunt, sermone fingunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum sequentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, cum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conandum, qantum in se est: monentisqe simul animum nè desponderet, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo conspirationem experiri, qæ in ea, qam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergatqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectûqe suo, cuique fvadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς εἰ μικρόν τι ἔσει] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validaqe hominum morumqe corrupteli; si vel suppriemere fabrem valeas, qod corrigere non datur. Siqidem dogmata tenacius animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus qam Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil libere ac lubenter, sed servo fucatoqe affectu peragitur, qicqid a talibus præstatur. Malè ista cepit accepitqe Xylander, dum legit *Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις κατεφάλλει*; vertitqe, *Mutat aliqis illorum summ placitum!* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm vos illud sit *ipsumpassivon*. *Ecqis enim dogma, sive judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de vit. l.* 2. *c.* 10. *Nunqid alia cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahet, navis ipsiqe navigio urgebitur? Occurrit potius, & aliam excludet undam, aliam egerit, manifesta foraminis pericula, latentibus, & ex occulto fraudem diutinis labore consuto reficit: nec ideo mavultis, qia quantum exhaustum est, submittitur. Lente admoto opus est contra mala contenta & furcula, non ut desinant, sed ut vincant*

Au-

maveris. num dogmata hominum qis mutaverit? & tamen absqe his mutatis, qid aliud supererit, nisi ingemiscentium, dum obsequim simulant, servitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poscat, nôrint, & ad hujus dictamen sese instituerint. sin tragicè semet ostentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? simplex qiddam & modestum est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

§. 30. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranquillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam qæ sub aliis olim est acta, qæ post te erit transigenda, qæque apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi sint, qi nec nôrunt nomen tuum; qàm multi, qi mox ejusdem obliviscentur; qàm multi, qi cum te nunc lavdent, mox vituperaturi sint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejusmodi qicqam æstimatione ullâ dignum est.

§. 31. Mentis tranquillitas tibi sit in eis, qæ ab externa cavsla proficiscuntur. justitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc est: intentio tua actióqe omnis hunc solum sibi finem propositum habeat, ut ad societatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ consentaneum existat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota sita sint, animúmqe angustiis exemptum plu-

a L.8.§.4.

b Inf.§.40.

c L.8.§.3.

d L.8.§.25.

e L.8.§.3.

f L.3.§.7.cl. 5.§.28.

g L.5.§.36.cl. 7.§.58.

h L.1.§.2.

i L.1.§.9.

k L.7.§.48.

l. 12.§.24.

* πλῆθυν Xyl.

l L.7.§.49.

m L.3.§.10. l.8.§.21.

n L.4.§.19.

o L.3.§.4.cl. 4.§.3.

p L.4.§.3. 19.

q L.6.§.16.

r L.7.§.54. Sup.§.6.

s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.

t L.2.§.15. l.11.§.18.

ANNOTATIONES.

Δυλοῖα εσόντων ἢ πεθηνδιμ περιποιεμένων] Hoc est qod A unico verbo Hebræi מות id est, *morieris*, pro, *fictè ac mendaciter in obsequium se dedere.* Ita vates rex, *Psal.* 18. v. 44. 46. *Populus prius ignotus mihi, ignarusqe mei, servient mihi: ad ipsum mei auditum obedient mihi: alienigena mentientur* (id est, ut rectè Junius, *mendaciter dedent se*) *mihi; dum decidentes ex* (qasi in talos) *animo, e cauclavonibus suis exhorrescunt.* & *Psal.* 66. v. 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter te dedent tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. v. 16. *Oderet Jova mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis initiæ & ipse, *Deut.* c. 33. v. 3. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibidem* v. 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.*8.§.25. Hunc autem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipse reipublicæ regimen gloriosè satis Athenis tractaverat. ubi & statuæ æreæ 360. eidem publico populi suffragio erectæ sunt; qæ tamen haud longo post intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ sunt. Vide Laertium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. sed & Ciceronem *de offic. l.* 1. B

Ἐι ἄλλον, τί ἡ καινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.*8.§.3.

Οὐδὲν μὲ καταπλήσσει μαπάριθμ] Vide *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. §. 58. C

Ἁπλῶς ἐστι καὶ αἰδήμων τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos qosdam, qi subelitate nimiâ philosophiam totam deartuârunt & delumbârunt, Scholastici nostri, qi argutiis, tricis, & qæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dederunt: adversus illud cùm Sophistæ *ἀλαζόνες*, tum & Cynici *ἀναιδεῖς.*

Σεμνοτυφίαν] *Σεμνοτυφία*, vocabulum vix alibi lectum, *ὁ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης.* Philo *in Flaccum pag.* 965. *D.* *Ἀλλὰ δὴ λαμπρότητα καὶ βασιλικὴν ἰδέαν φύσει, μετὰ φιλοτιμίας ἐνδείκνυται. ὅτου, συμπόσεως ἄγων αὐτὸν, ἄρχοντι δὲ ἀνατιθέντου ὁ τύφος. Sed qa magnificam regiamqe declarans indolem, elucebant manifestius. Cerebat se pro degustare, fastu non indecoro nec contemtu magistratui. Gravitatem fastuosam,* sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Insidebat animo solus ipse carpentus; Augustusque fastus vocibus appellatus, vocum latrantumque mendacia fragore, talem se, tamque immobilem, qalis in provinciis suis vehebatur, offendit. nam & corpus perbumile curvabat portas regrediens celsas, & velut collo mentu rectam aciem luminum tenebat, nec dextrâ vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cùm rota concuteret iratus, nec sternus, aut ut axe nasum tergens vel frenum, mansuete agitans, ost vultus im-*

gens. Qæ eadem per totam vitam observâsse, auctor est idem *l.* 21.

§. 30. *Ἀνωθεν ἐπιθυμιῶν*] Vide *l.* 7. Est autem istud argumentum totus *dialogus* Lucianici illius, qem *ἀποσκοπῶντας* ea de cavsla inscripsit. Sed & *somnus Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλῶν πασῶν] Omnis generis *divitias.* Xylander πλοῦτον. sed sequentia refutant, *ἢ χρυσῶν, ἢ γαλήνας.*

Ἔστωσαν δὲ καὶ τοῦ ὧν ἄλλων πολλῶν βιῶναι βίον] vide *l.* 7. §. 49. Hoc autem historiæ beneficio comprimis datur, de qa Nicetas Choniates operis historici initio *pag.* 2. *Βούλομαι γάρτοι, ὁ ἱστορία, καὶ σὲ πολυτιμῆσαι περὶ πάντων, τὰς πάλαι τεθνηκότας ὥσπερ τῶν σωμάτων ἐξαιρέτους, καὶ σὺ ἴδιον ἐνδείκνυσθαι τοῖς βουλομένοις. Liber vocorum historia, rerumqe gestarum defectum tuba clanger, qo jam olim mortui, velut à sepulcris exirent, in medium prodeuntes.* Verum Marcus hic potiùs vult nos animo complecti, qàm immensum temporis spatium nos antecesserit, qod transactum sit illis, qi & nobis prorsus ignoti, rerumqe nostrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, sed & *l.* 6. §. 18.

Ὅσοι αὖθις αὖθι ἀνομὶ σε] vide Boethium *consol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. §. 5. vide & *l.* 8. §. 21.

Ταχεῖα ἐπιλήσεσται] vide *ibidem* & *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 19.

Τάχιστα ψίξεται] vide *l* 4. §. 3. τὸ ἐμπυρεύλωτον.

Ὅσοι ἐ μάλα ἀξιόλογοι] vide *ibidem* το αὐτὸ.

§. 31. *Ἀπραξία*] Idem *l.* 7. §. 54. & *suprà* §. 6.

Καταλήγουσι ἐπ' αὐτό] ut nihil aliud requirat, qàm rectè fecisse. vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. §. 7, 30. & *l.* 7. §. 73. & *suprà* §. 42. *καταλογισμὸς ἀρέτων.*

§. 32. *Ὅλα ἐπὶ τῇ ἐπολήψει κείμενα*] vide *ad lib.* 8. §. 40, 47.

Καὶ πολλὴν ἡσυχίαν περιποιοῦσας ἑᾦ σεαυτῷ τὸν ἄλλον λόγον περιπλοκῆς τῇ γνώμῃ] Ista petitimè divellit & delumbat Lugdunensis, dum ab illis *ἑᾦ σεαυτῷ* novam orditur sententiam, cum superioribus adnecti mens auctoris liquidò postulet. Melius Anglicus à sequentibus, *τὸν ἄλλον λόγον.* Nevtri tamen assentior. articulum, qi deperisse videtur, interserendo, dictionis seriem continuandam sic sentio. *v. loq' περιποιοῦσας ἑᾦ σεαυτῷ* [τῷ] *τὸν ἄλλον λόγον περιπλοκῆς*, &c. vide Platonis *Polit. l.* 6. à Marco lavdatum *l.* 7. §. 37.

Πολλὴν ἐυρυχωρίαν] *qasi ex angustiis educere te poteris, & in patente te collocare.* Ita Psaltes *Ps.* 18. v. 20. *Eduxit me in locum patentem.* ἐν πλατυσμῷ. Græci *in latum.* & *Psal.* 31. v. 9. *Non conclusisti me in manibus inimicorum meorum, sed in patente*, sive, *in lato, posuisti pedes meos.* Is ἐυρυχώρει, Græci, cui opponitur στενοχωρία, *angustiæ*, ad *Rom. cap.* 2. v. 9. θλῖψις

a L.7.§.35. ἤδη σαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον ἀδελφότης τῇ γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα εὐκοσμίαν, καὶ τίνι ἕ κεῖ
* [τῷ] τὸν
b Sup.§.19. 28.Inf.§.33 μέρος ἑκάστου πράγματος b τυχοῦσαν μεταβολὴν
c L.5.§.24. ὑποσῶν, ὡς c βεβρύχῃ μοὶ τὸ λοιπὸν γενέσθαι μέχρι
d L.4.§.3. ἀλγεδόνος, d ἀχανὲς ἕ τὸ ἀεὶ τὸ γενέσθαι, ὡς ἡ τὸ μὴ τίνι ἀλγεδόνι ὁμοίως ἄπειρον.

e Sup.§.28. 32. §. 33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχιστα φθαρήσῃ). καὶ τ οἱ φθορέσματα αὐτῶν πλησίον, τάχιστα καὶ
f L.8.§.25. αὐτοὶ φθαρήσῃ). καὶ ὃ ὁ ἐγκατάγηρως λογισμῶν εἰς
g L.2.§.14. l.4.§.50. ἴσον κατοχήσει) τῷ προόρῳ.

h Sup. 18. 27. * Χολῶσι Lug. §. 34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτου, ἢ σεῖ εἶα ἐπιτηδάκασι, καὶ οἵ εἶα * φιλῶσι καὶ τιμῶσι. γομικὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ἔτι δεῖκσι βλά-

rimùm dilatare poteris, si mundum totum & seculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujusqe sigillatim transmutationem celerem consideraveris, qámqe exiguum temporis spatium inter ortum ejusdem & interitum intercedat; cùm & immensum sit quod ortum præcesserit, & interminatum pariter, quod interitum sit consecuturum.

§. 33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§. 34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, quales mentes gerant, qibus rebus studeant, & qarum cavsſâ alios diligant ac honorent. tum qando vel vi-

tuperan-

ANNOTATIONES.

Σάλψις καὶ εὐτοχία. Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Ὅρᾷς, ὅτι σὺ τυφ- A
τῷ εὐτοχεῖν παρίχῃς, σὺ τυφῶν Σάλπιγξ; *Nonne vides te ipsum tibi circumdare angustias? te à teipse premi?* & mox, Κα-
Σάλπιγξ γὰρ ἐκεῖνος μόνον, ὅτι ἑαυτὸν Σάλπιγγα, ἐκεῖνο εὐτοχεῖν. τοῦτο, τὸ δογμάτιον ἡμᾶς Σάλπιγγας καὶ εὐτοχεῖν. *Nam illud unum memisse oportet, nos à nobis ipsis urgeri, à nobis ipsis in angustias redigi: hoc est, opinionibus nostris urgeri nos coarctari.* Talem sibi procurarerat εὐτοχίαν Pellæus ille, qi

Æstuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyarı clausus scopulus, parvâque Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atque hoc est verè εὐτοχεῖν τὸν αἰῶνα, ut Epictetus idem, sed sensu pavlò diverso dixit *l.* 3. *c.* 26. B

Τὸ ὅλον πάντων περιπλαθῆναι τῇ γνώμῃ] qod *avum animo percurrere*, Seneca *Ep.* 71. vide *l.* 7. §. 47. & *l.* 11. §. 1.

Ἀχρὶς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως] vide *l.* 4. §. 3. 50. Gregorius Romanus *in Job. l.* 7. *c.* 20. *& immensum est, qod sine termino sequitur; & parum est, qcqid fluitur. Longum qppe nobis videri non debet, qod cursu sui temporis tendit ut non sit: qod dum per momenta ducitur, ipso hoc momenta sua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cœpitur. inde agitur, ut non teneatur.*

§. 33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσεται] vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 7. §. 25. Seneca *Epist.* 71. *Omne hominum genus, qdqe est, qdqe erit, morte damnatum est. Omnes qa usqam verum potuerunt urbes, qqe alicubi magnificentiorum magna sunt decora, ubi fuerunt, aliqando quærentur, & vetere exitio genere tollentur. alias destruent bella, alias desidia pauqe ad inertiam versa consumet, & , magnis opibus exitiosa res, luxus. Omnes hos ferales campos repentina maris inundatio absondet, aut in sabitum tavernam concidentis soli lapsus abducet. qod est ergo qare indigneris, aut doleam, si exiguo momento publica fata præcedo?*

Ὁ ἐγκαλύπτων ἀκοσμίαν] Vide *ad l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 50. Hieronymus *in Nepot. Si mortalium excederemus annos, & Methusala tempora nobis donarentur, tamen nihil esset præterita longitudo, qa esse desisset. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, postqam eadem vita finis advenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est.* Augustinus *de verb. Dom. Serm.* 42. & *Homil.* 1. & 28. *& de* 10. *chord. t.* 2. *Tota vita brevis est; à prima infantia usqe ad decrepitam senectutem, spatium breve est. Qod tam diu vixerat, qid Ada profuisset, si hodie mortuus esset? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, qid illi vita longitudo profuisset? qid enim diu est, ubi finis est? quantum est in hac vita, qod erit aliqando finitum? qcqid fuit futurum, ubi præteritum factum est, jam tale habetur, ac si non fuerit.* Gregorius *in Job. l.* 15. *cap.* 2. *Si ab ipso humani generis exordio usqe ad hoc tempus, tu qi sumus, mentis oculum ducimus, omne qod finem potuit, quam brevi fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem a primo die mundi conditum, usqe ad hodiernum diem vetam ducere, hodie tamen eundem vitam, quam qasi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita jam nulla sunt, qia cuncta transierunt. futurum in hoc mundo nihil est, qa nullum ad vetam vel brevissimum restat momentum. Ubi est ergo longum tempus, qod inter initium finemqe deprehensum ita consumitur, ac si nec breve unqam fuisset.* Seneca *Ep.* 49. *Modo amisisse te videor; qid enim non modo est, si recorderis? modo apud Sotionem philosophum puer sedi. modo cavssas agere cepi, modo desii velle agere, modo posse. Infinita est velocitas temporis, qa magis apparet respicientibus. Nam ad præsentes intentos fallit, adeo præceps fuga transitus loco est. Cavssam hujus rei qæris? qicqid temporis transiit, eodem loco est: pariter adspectus, nihil jacet: omnia rude in profundum cadunt. & aliqa non possunt longa intervalla esse in ea re; qa tota brevis est.* Idémqe *Ep.* 99. *Omnes quantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes, & senes, in ævo sumus. omnes enim ad mei os omnia ætate venit, quam qod minutissimum esse qis dixerit. quantum qidem attinuam aliqa pars est, hoc qod vivimus, proximum nihilo est.*

§. 34. Δεῖ σε φιλεῖν] qa amant Xylander. imò, *propter* C
qa amant, alios scilicet, atqe ita Casaubonus. Lugdunensis χολᾶσι, qasi mens esset, *propter qa succenseant alios.* qod χολᾶσι qi potiùs dicerentur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 7. §. 62. Seneca *Ep.* 47. (qam transcripsit, more suo, tacito autoris nomine, Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 11.) *Qemadmodum stultus est, qi emptorus equum, non ipsum inspicit, sed stratum ejus & frenum: sic est, qi hominem ex veste, aut cuticulâ, qa vestit modo nobis circumdata est, æstimandum putat. Ὅστις γὰρ ἵππου ἐπιγνώσεις ἀμοιρεῖ ἀν, ὁ σκεπάσμασι κεκόσμηται, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. ὧν δὲ μὴ ἐν σκεπάσμασι, ὁ σκεπάσμασι κεκόσμηται, ἀλλ' ὁ τῇ ψυχῇ γενναῖος. Equi generosus judicabitur, non qidem sumptuosè ornatus, sed eximiæ naturæ: eadem nec vir bonus est, qi opibus prædives, sed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *melissf. l.* 1. *c.* 31. Seneca idem *Ep.* 41. *Qid est stultius, qam in homine alienis laudare? non faciunt meliorem equum aurei frani.* Et *Ep.* 92. *Qod de veste dixi, idem de corpore me existimes dicere. Nam hoc qoqe natura, ut qandam vestem, animæ circumdedit. Velamentum ejus est. qis autem unqam vestimenta æstimavit arcula? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.* 80. *Omnium istorum personata felicitas est. contemnes illos, si despexeris. Equum emptorus, solve jubes stratum, detrahis vestimenta tunicæ, ni qa verus corporis lateant. Hominem revolutum æstimas? Mangones qcqid est qod displicuit, aliqo leniocinio abstendunt. itaqe exemptibus ornamenta ipsa suspecta sunt. sive crus alligatum, sive brachium asperxeris, nudum inspexeris & ipsum tibi corpus offerunt. Vides illum Scythæ, Sarmatæve regem, insigni capitis decorum? Si vis illum æstimare, torqmque ferat qalis sit, solvam. Si perpendere te voles, separa pecuniam, domum, dignitatem, omni tecum ipsum considera. Qid ad rem pertinent mala fucata, omnes omnes coloris? qid ipsa velicula tectum?*

— substrati ostro alcyonides, pellisqe tapetis;
Aurea pectoribus demissa monilia pendent:
Tecti auro fulvum mendunt sub dentibus aurum.

D
Ista nec dominum meliorem facere possunt, nec meliant. Idem *Ep.* 87. qod Flaccus, *Serm. l.* 1. *Sat.* 2.

*Regibus hoc mos est ubi equos mercantur, * apertos*
Inspecunt: ut si faces, ut si sape, decora
Molli salta pede est, emptorem inducat hiantem,
Qod pulcra clunes, breve qod caput, ardua cervix.
Hos ubi rectè: ne corporis optima lyncæs
Contemplare oculis, Hypsæâ cacior, illa
Qa mala sunt specties. —

E
qæ vere mala, qæ mentis mala; hæc enim sola verè mala Stoæ. Nec dissentiunt nostri. Joannes Chrysostomus *Edit. Savil. tom.* 7. *Orat.* 2. Τί σοῦ' ἐστὶν ἔνιοι ἀρετὴ; ἆρα τὸ χρυσῶ ἴχνη χαλκῶ, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ ερυσίβην δοκεῖν τὸ σωτῆρος ναοῦ τὸν ευγγνώμονα, καὶ τάπητας στολίζειν καὶ χρυσοκάνας καὶ φιάλας λιθοκλάλλα, καὶ τελεσθῆναι χρυσοῦ σχοίνους συμπλεγμένους, ὃ τὸ δρομικὸν οὗτος, καὶ ἱστολᾶ, καὶ βαδίζειν ἰορθοῦσθαι, καὶ ὀκλᾶς ἴχειν ἵππου σχοινίνου γναμπᾶς, καὶ ἀσθρίου ικαλίζεσθαι τὰς ὁ ἀποδυμίας μασχαῖς, τὸν ὁ κολίμβου ἁρμόζοντα, καὶ δύνασθαι καὶ ὁ παραλέξαι μεῖλ ἀολλᾶ φαιτεῖσθαι τῷ παραπόμπῳ, καὶ τροπᾶς γναμένος σάζειν τὸν ἀκόλουθον. ἀλ' ἐοδλοὶ δῖ ταῦτα ἵππου ἀρετὴ, ἀλ' ἀνθρώπου; τί δὲ; ὅταν ἐχ ἁμάνων ποῖον φαίης ἀρετὴν εἶναι, ἢ τὸ δύνασθαι μεῖ ἱστολᾶς ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥιβδίας τὰς ἐδυς διαιθεῖν, καὶ σπᾶσ ἴχειν σιβδοῦσῆς αὐλῆρας μαμμάκυρος; μὴ τὸ ἔξωθεν αἰ, ἀλ' ὅτι σπερματικὸν συντελοῦν τι πρὸς τὸν οἰκεῖον ἀρετὸν αὐτῶν φύσεται; ἐδλωμῶς. ἀκυπλοὶ δῖ σοῖν διαμανόμενα, τὸν τοῖς φολλοὶς κακῶσιν, καὶ τοῖς αλάμενοι, ὁ τοῦ τῷ καρτῷ βριθομένου; ποῖον δὲ ἀρετὸν ἱλαδὸς οἰκεῖ φαίης; ἆλλ μεγάλοι ἴχῃ τοὺς αλαδὰς καὶ πολλὸν τὸν ἀπὸ τῶν φολλῶν κέρας. ἃ δ' ὅτε τὸν οἰκεῖον καρπὸν διωλικὰ καὶ καστᾳχῦ διυσωμένου ἐμφαίνει, ἆτον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διαμανόμενοι τὸν ἀρετὸν τὸν τῶ ἀνθρώπου, καὶ βλακῶν οἰκεῖ ἐκοντον τοιοῦτον, τὸν ἀντῷ λογικοποιοῦντα, τί ὑν ἔστι ἀρετὸν ἀνθρώπου; ἡ χρῆσις, ἵνα φαίνει δοκεῖ. ἀλλ'

ὑγιοῦς

* Ita Lipsius. *Operosa*, vulgo perperam.

tuperando obeſſe, vel laudando prodeſſe cuiquam videntur, quanto cum faſtu id faciant.

§. 35. Nihil eſt aliud amiſſio quàm mutatio. hæc autem gaudet natura, quæ nihil non rectè facit. ab æterno iſta pariter facta ſunt; & in æternum alia ejuſmodi fient. ecqis ergo dixerit omnia & facta fuiſſe, & ſemper factum iri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitiſſe corrigendi iſta, qo minùs mundus ad mala iſta addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§. 36. Quàm putida eſt ſubjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, ſcrupuli, ſordes. aut rurſus, calli terræ, marmora; ſedimenta, auram, ac argentum;

ὑγίαινε σώματος, ἵνα φοβεῖτὰς ὀίνους· οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόλη-
ψις, ἵνα ὀπτήρης δόξῃ τοιαῦτα· οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ σῴζ-
ειν, ἵνα φοβερὸς τοῖς γίνηται ὁ θάνατος· οὐδὲ ἐλευθερίαν, ἵνα ἀκριβὲς
φύγῃς. ἀλλὰ ὁ τῶν ἀλογίστων ὄγκος ἀφείσθω, καὶ ὁ πρὸς τὸν
βίον ὑφὸς τοῦτο. Quibus nunc quidem præſtat equi? an ſi aurum habuerit frænum, & compula talea, & fragilorum ventala ex ſereceſilu contexta, & tapetes verſicolores auroqe diſtinctos, & phaleras gemmis varagatas, & ornamum ncuorum nodos aureos funiculos conferat? quæ ſi ad currendum fuerit aptus, & bona habuerit crura, & cautum ſuccurrit. & ungulas habuerit generoſo equi convenientes, & ſibi fortitudorem comparaverit longu peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam poterit prodire multo animo cum rubore, & confcenſorem, ſi pergat vertit exercitus, ſervare? nonne manifeſtum eſt his, non illo equum præſtare? Quid vero? quibus aſinus & mulus præſtare deest? nonne ſi poſſeretur onus prompte portare, & itinera facile abſolverunt, & pedes habuerint potius ſoliditate imminutos? extrinſecus qa illos accedant ad proprium illorum præſtantium nemo dixerim aliquid fuisse? nimirum. Quæ verò venerem in pretio habebimus? ſolos eunuchos, & pumpones, vel fruſtibus emaſculum? quibus dicemus præſtare oleam? cum magnos habuerit ramos, & munitam ſolorum comam, vel cum fructibus ſuum coporibus & ubique diſperſum exhibuerit? ita profectò etiam de bonorum facemus, deſcrmonem bonorum virtutem, illamque virtutis eſſe judicabimus illo corruptam. Quibus igitur homo præſtat? non divitiis, ut nectaus pauperiatem; neqe corporis ſanitate, ut temeras morbum; neqe multarum cognitione, ut mala perſpicuas dogmatis; neqe vita improbâ & temerariâ, ut mori ſis ubi formidabilis: neqe libertate, ut ſuguas ſervitutem; ſed dogmatum verorum ſtudio accurato & vitâ ſancta. vide *ad l.* 6. §. 40.

Ὅτι ὕπνος] *qu eſt ilia opinio?* Xylander. imò, quòd *l.* 11, §. 17. μεῖ' ὄκτ τύφω; *quanto cum faſtu?* & *l.* 12. §. 27. μεῖ' αἰσχύνης. grande ſcilicet ac grave cippiam, & qod magni faciendum ſit, feciſſe ſeſe opinentur ac præ ſe ferunt, ubi aliqem vel perſtrinxerint, vel collaudarint. atqe hoc eſt qod Marcus *l.* 10. §. 13. dicit, hos in aliorum laudibus vimperuſiqe φοντιστᾶσθαι. Evripides *Glauco*, referente Stobæo *tom.* 2. *ſer.* 22.

Βροτὸν τὸ φρονεῖν, ἄνοιαν αὐθένειν πολύ.
Faſtus malè hominem, res eſt intolerabilis.

§. 35. Ἡ κινοῦλη ὑδὲ ἄλλο ἐστι, ἡ μεταβολή] Seneca *Ep.* 71. *Quid eſt, non ars; nec perdere, ſed diſſolvere. Nobis ſolvi, perire eſt. proxima enim naturæ: ad alteriora nos perſpicit meus hodes.* vide *l.* 7. §. 18. 23, 25. & *l.* 8. §. 18.

Κατ' ἐν κόσμον πολλοὶ γίνεσθαι] vide *ad l.* 3. §. 4. ἀγαπᾶ οὖν ἑκάστοτε.

Ὁ καὶ πάλαι] ὁ illud Lugdunenſis nescit. ego retineo & explico; ſed & in locum ſuum, unde excidit, reſtituo, legendo, καὶ ἀεὶ α.

Ἐκ τοσούτων θεῶν] *tuter tot deos.* Atqi Stoicis μία περὶ ψυχὴν, καὶ σώματα συνεχῆ ἀλλ' ἐκ τοῦ ἑνὸς ἀπολλύμενα. *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14. & *l.* 9. §. 8. i. e. *Deus omnes.* Vide Epiphanium *ad lib.* 4. §. 18. Ita diſertè Lactrtius *l.* 7. *c.* 135. *Zenonc.* ſi Lipſii diſtinctionem *de Stoic. Phyſiolog. l.* 1. *c.* 9. Ambroſii Camalduni verſionem ſequimur, ἢ τὸ εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλάς τε ἐπικλήσεις ὀνομάτων περιτιθεμένους. *Unum quoqe Deum eſſe. & mentem, & fatum, & Jovem, multiſqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cui interpunctio recepta ſolicitaretur, nihil video. ἐκ τοσούτων θεῶν, καὶ νοῦ, &c. ſin moveatur, ἐκ potius legerim. Ad manum interim adeſt conciliatrix ratio. Deum ſummum unicum agnoſcebant, qem & Ἀιὰ ſive Jovem nuncupabant, mundi iſtius conditorem, ποιητὴν δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim deos inferes ſtatuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, ſive (ut Plutarchus *de commun. notit.* eoſdem derideus) ποιότητας ſubtiles, ὁποῖς ἀερίοις ἢ καπνώδεσιν, *tanquam ſi aeres aut flammas exiſtimant.* in his & aſtra ponebant. Ita Plutarchus *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸν γῆν, καὶ ἅ' σύνεστιν τούτοις ἐν κόσμῳ. *Adhæc Deum eſſe mundum, ſtellas, terram: ſupremum autem omnium deorum*

eſſe mentem, qa eſt in æthere. Verùm Epiphanius *Hæreſ. lib* 1. *Hæreſ.* §. 5. 1. Deum aſſerit Stoicos in hæc qaſi membra qædam diſpertitos. Μερίζουσι δὲ τὸν ἕνα θεὸν εἰς πολλὰς περιοδὰς αἰῶνας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὰς, καὶ εἴδη, καὶ τὰ ἄλλα. *Rurſus deum tatem unam in plures ac particulares naturas diſtribuunt; ſolem videlicet, lunam, ac ſtellas, animam, æthrem, reſqe cæteras.* vide *l.* 8. §. 19. & *l.* 12. §. 28. vide & Athenagoram *in legat. pro Chriſtian.*

Ἐξεπίτηδο] *reperta eſt, extitit.* ut *ſupra* §. 8. §. 36. Τὸ σωμάριο] Vide *ſupra* §. 14. & *l.* 8. §. 24.

Γράφ] lta *l.* 8. §. 37. Γράφ πᾶν τοῦτο. *Fatet hoc eſſe omne.*

Πόροι γῆς τοῦ μάμμακος] *nuclei terra* Caſaubonus. *callo* Xylander. Aliâ ratione Philo *de provid.* γῆν εἶναι ὄγκον (*terra tubera ſunt*) ὑπὸ ἀπ σωμῆς καὶ πιδικοῦ πόλεμον. Theodorus Prodromus *in prouidem.*

Ἔκφυκα κυνὸς ὡς σίδηρε πορφύρα.
Ὁ μαργαρίτης κύκλῳ φαίδρα ἐκρίπι.
Λίθοι τὸ σώματι, οἱ χνοιζοῦντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐν ὕπνῳ καὶ ξύλοις,
Ὀστᾶν τὸ πλίθινον, καὶ λίθων ἐξεπλινθ.
Γῆς τέκνον, γῆς ξύλα, γῆς κάνις λίθοι.
Τὸν γῆν δὲ τιμᾶν, καὶ σέβειν, ὡς ἀσχέτης;
Atqui ſi homines purpura, inventum eſt canis;
Lapis, margarita, velut offreti:
Summa eſt lapillus, qod glabella ſaxa ſunt.
Ex calce, ligni, ſplendida ornatu domus,
Cuiqe lacere, ſaſtiſqe marmore eſt.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra ſunt.
An terram honorant, erubeſcere haud velit?

Svartius.

Ὑποστάθμη ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] ſ. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *ſanes* autem ſive *ſedimentum terra* iſta vocat, qa inter liquidam ſubſidit, qod eſt puriſſimum metalli atqe preciuſiſſimum, qomodo in vino & urina ſolet τὸ ὑπόκαμμα, ſive ὁ ὑποστάθμος, vocabulum Henrici Stephani theſavro adjiciendum, cum ex Marco; tum ex Heſychio, apud qem eqperias. Ὑποστάθμη, ὑφεῖα, ὑφή. & Σωφρ. ὁ γεωδὴς ἐν [τοῖς χοϊκοῖς] ὑποστάθμη. ita enim locum illum defectum integrandum ſenio. Sed & ex Laertio *l.* 7. *c.* 137. qi in *Zenone* ait Stoicos eadem ratione duplex ὑποστάθμη πάντων τῆς γῆς, *extremum omnium ſubſidere terram.* qanqam nec hi ſoli. nam & Porphyrius *de abſtinent. l.* 3. §. 14. nos ait mundi inferioris ὑποστάθμη εἶναι, *qaſi ſedimentum incolere*, & Synefius *de providenc. l.* 1. τὴν ὑποστάθμη τῶν ὅλων, mundi inferiora iſta appellat. Lecciqus item apud Hermiam *in Phileſ. irriſ. p.* 178. Τὰ κατακαιόμενα κάτω ὑποστάθμη ὕδατος καὶ γῆς γενέσθαι. *Craſſa infra ſubſidere, in aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom.* IV. *Therap. l.* 1. *p.* 465. *B.* pravos improbôſqe homines ait, ὑποστάθμη τινὰ πονηρὰ δοκοῦσαι, τῶν τοῦ διαλείμματος ἀθέων καὶ διαπεπτωκότων ἀθρόα συναγωγὴ. *Pauciſſima cuidam fœci eſſe ſimiles, qa ob craſſitudinem per cola ſeramina non tranſit.* de Cynico Julianus *de Cynefm. Orat.* 2. Ἔλεγε τὸ χρυσίον ὡς ἔστι χρυσίον, οὐχ ὁ ῥύπος ῥύπος, οἱ πρὸς ἀμείβειν τὰς αὐτὰ ἐξιόντες, τῆς τῶν ἔργων ἀπ' ἐκείνων ἐκπίπτουσιν αὐτοῖς ὑπολήψεως γενομένης. γῆν γὰρ αὐτὸ εἶδεν ἀμέσότερα. τὸ σπουδαῖον δὲ τῷ τὸ μέσον, διδόντα τὴν ὑποδοχὴν τοῦτο τῇ ὑπαθείᾳ ὑπόμενον ἔργον. *Eqidem aurum ita atqe aurum, ſterqus eſt; nec aurea eſt aurea; ſi ad permutationem exiſtimare iſta velis aliqis, & hæc illis ſuo pretio æſtimare permiſerit. Nam utrumque nihil præter terram eſſe non ignorat. Qod autem aliud varius, aliud parabilius ſit, id a vana gloriola & inſitiva profectum judicat.* Qin & ideo poteſt metallia iſta γῆς ὑποστάθμα dixiſſe, qia in infimas terræ partes, qaſi demerſa jacent, qomodo ad ima faces, ac ſedimenta ſubſidunt. unde Seneca *Ep.* 1. *In imo peſſimum.* & *Epiſt.* 108. *Gravitſimum qidqe turbidumqe ſubſidit.* Ita enim de his avtor idem *Ep.* 90. *Aurum & argentum, qaſi malo nobis commetterentur, natura abſcondit. nos in lucem, propter qa pugnamus, extulimus.* Nec enim-

a L.6.§.13. b L.2.§.2. c Sup.§.28. l.10.§ 1. d Sup.§.2. 26. e L.2.§.3.l. 5.§.5. f L.5.§.23. Inf.§.39. g L.7.§.1. h L.12.§.19 i L.7.§.29. *ἰγνίαXyl. γυῖ Lug. k L.3.§.7.l. 6§.23. l Sup.§.4.l. 22.§.20. m L.11.§. 18.§.12.§. 16. n L.2.§.3.t l.8.§.36. o L.4.§.40. p L.5.§.8. q L.2.§.3. r Sup.§.28. s L.4.§.27. t Sup.§.37. v L.4.§.28. l.5.§.11. *τὶ λέγουσι. τῷ ἀγ.Sal. *ἀκουσίου.Mer.-cou vel-σῆς. x L.6.§.16. *λαζῷ Lug. *[τεθρεμ-μένη] β. Inf. §. 40.

ἢ τειχία, ἡ ἰσθὴς, ἡ αἷμα, ἡ περφύρα, ἡ τὰ ἄλλα πάντα παιδία. ἢ τὸ συμπαίγνιόν ἐστι, ἄλλο τιμῶν. ἢ ὡς ἐκ τούτων εἰς τοῦτο μεταβάλλει.

§. 37. ἌΑλις τῷ ἀθλίῳ βίῳ καὶ γογγυσμῷ. τί τεταράχασαι; τί τέτοιον καινόν; τί σε ἐξέπληξε; τὸ αἴτιον; ἴδε αὐτό. ἀλλ' ἡ ὕλη; ἴδε αὐτήν. ἄλλο ἢ τούτων οὐδέν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ θεοῖς τοῖς ἤδη πρὸ ἁπλούστερον καὶ χρηστότερον γένου. ἔσον τὸ ἐκατὸν ἔτος, ἢ τὸ τέτρι τοῦτο ἰσορρόπησε.

§. 38. Εἰ μὲν ἥμαρτες, ἐκεῖ τὸ κακόν. τί πάσχεις δὲ σὺ ἥμαρτες.

§. 39. Ἡσὺ πολὺ μιᾶς πηγῆς γεγεῖς πάντα, ὡς ἐνὶ σώματι, καὶ ἓν συμπαθεῖν. καὶ ἕκαστον δὲ τῶν μερῶν τῶν ὑπὸ τὸν ὅλον χωρισθὲν μόνον φθείρεται ἢ ἀπόλλυται, καὶ ἄλλο, ἢ κυκεὼν καὶ σκίδασμός.

τί ἂν ταράσσοιτο; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τίθησις, ἴφθησας, συνάγει, βόσκῃ.

pili, vestis; sanguis, purpura; & ejusmodi alia quævis. etiam quod formæ rationem obtinet, & ipsum aliud quiddam istiusmodi est; & ex aliis in alia transit.

§. 37. Jam satis est vitæ calamitosæ, & obmurmurationis, & nugarum. quid perturbaris? ecquid in his novi? quid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc autem nihil est. qin erga deos itaque tandem aliquando simplicior meliúsque affectus sis. perinde habet annis centum an tribus ista nóris.

§. 38. Si quis deliquerit, penes ipsum est malum. fortassis autem nec deliquit.

§. 39. Vel ab una mente, quasi fonte communi, tanquam uni corpori superveniunt universa: nec partem oportet de eis conqeri, quæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud est qicqam qàm cinnus & dispersio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis instar pasceris, in feram belluam transiisti.

§. 40.

ANNOTATIONES.

erubescimus summa apud nos habere, qa sacrum mus terrarum. vos scire, quam falsus oculus tuus decipis fulgor? nihil est istis, quamdiu immersa & involuta carne iacuerint, fœdius, nihil obscurius. & de brevi. l. 7. c. 10. Lamnas utrimque materia, ad qas cupiditas nostra caligat, terra, qa quicquid inde futurum nobis erras protulit, ipsas defodet & mersit; &, ut nemini rebus, ac malo gentium ut medicum prodeuntis, toto pondere incubuit. Quod Plinius Nat. Hist. l. 33. præfat. Hæ summa sui parte tribuit, qa profunt. illa vos premunt, illa nos ad miseras agunt, qa occultavit atque demersit. Sed non alte satis, si Senecæ credimus, qi mox ibidem. Possum de rerum natura queri, quod animum argenteumque, non materias abscenderit, qbd non majus, qàm qod detrahi possit, pondus injecerit. Idem denique Ep. 92. de viro bono: Animum argenteumque illis, in qbus jacuere tenebris dignissima, non ad hanc ædificata splendorem, qa imperitorum verberant oculos: sint orbis e cæno, ex qo illa secrevit cupiditas nostra, & effodit. In sacris literis, divitiæ, qæ illis cumprimis constant, עפרות voce composita id est, *deorsum iturum* sive *terreum* dicuntur. Abacuc. c. 2. v. 6. sed & שחורים i. e. *faces*, sive ὑποκαύματα, ut Marcus illic, Sophoniæ c. 1. v. 12. si Drusio fides: *proverb. claff. t. l. 2. prov. 58.* quinam eò loci, *convertum esse super faces*: vel de securitate ac fiducia, cum Piscatore; vel de obstinatione in malis, cum Junio, è pace tranquillitatéqe jugi natâ, malum intelligere: ex gemina fere formula, qæ Jeremiæ c. 48. v. 11. reperitur.

Τρυχίν, ὁ ἰσθὴς] vide *ad l. 6. §. 12.*

Τὸ πνευματίδιον] *etiam qa spiritus constans* Xylander. *etiam vita tua* Casaubonus i. e. *anima*, qasi πνευμάτιον legerit. τὸ πνευματικὸν, est *formale*, sive *qod forma rationem obtinet*: Opponitur enim τῷ ὑποκειμένῳ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, sicut τῷ ὑλικῷ τὸ διοικοῦν, *forma materia*, *l. 4. §. 16.* & *l. 5. §. 13.* ubi idem planè qod illic argumentum tractatur; & *l. 7. §. 10.* ὕλην καὶ αἴτιον dixit. & *ibidem §. 18.* αἴτιον καὶ ὑλικὸν. πνεύματα vero *formæ* sunt. *l. 12. §. 30.* πνεύματα καὶ ὑποκείμενα.

Ἐκ τούτων εἰς τοῦτο μεταβάλλει] qia numinum elementa, ex qibus & spiritus ipse sive anima juxta Stoicos conflatur, in se invicem transmutantur. vide *l. 4. §. 21, 46.*

§. 37. Ἄλις τῷ ἀθλίῳ βίῳ καὶ γογγυσμῷ] Socrates apud Stobæum *tom. 2. tit. 4.* Τοῖς παιδίοις μικρὰ περίφασις ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰκανή. *Infantibus utcunque levis occasio fœtus ejt ad fletum.* Apollonius *ad Caranib. Ep. 1. c. 10. v. 10.* Μηδὲ γογγύζετε, μηδαμῶς καὶ ταῦτα δοκοῦντες ἐγκέγγυον. *Neqe murmurate, licet quidem certum murmurârunt.* de Israelitis loquitur in eremo subinde ex occasione qavis murmurantibus.

Πιθανηγοῖ] *comitationes* Xylander. *dissimulationis* Casaubonus. at Svidæ πιθανηγοῖ sunt *deceptiones* καὶ κολακεύματα, *fraudes & assentationes*, (apud qem pro μοναῖς, μασιγὶς lego) ex Aristophane in *Eqit. Act. 2. Sc. 4. v. 52.* ubi Cleon adversario suo;

"Οι μοι τάλας, ὅσης πιθανηγοῖς με παρελαύνεις;
Ah me miserum, qbus circumagor tam dolosis modis.

& mox *v. 55.*

Ἀλλ' οὐχ ὑπείξεταί με δυσκίνητον. ——
At non superabis me palpum obtrudendo.

Et apud eundem in *Vesp.*

Τοῦτ' ἐν ἰδὼν, ὑπὸ τε μικρὸν ὑπεδύσετο.
parvulum adulatus sum. Verum Marco πιθανίζειν videtur esse *simulatum more*, qz gesticulationibus variis halos faciunt, *magistri.* qod Apollodorus in Adelph. dixit

—— *Ἐν πιθάνοις ἀνὴρ δεῖ*
Πίθηκος εἶναι. ——

hoc est, *inter magistros magistrum esse*, sive pariter nugas meras agere. habes *supra ad l. 9. §. 3.* simillimum simia risus insulsique solius gratiâ

A in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p. 64. E.* Ὁρᾷς τὸν πίθηκον, ὁ δοκεῖ τὸν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, ἢ δὲ ἀρκὼν τὸν γῆν, ὁ τὸ βίβρ. ὅθεν οὐ φίλος ἡ βωμολοχία, καὶ παιδιᾶς ἀεὶ χαίρων, γλαφυρὸν ἰργαστήριον ἔχων. *Considera simiam: domum ut canis tueatur, ferre ut equs, arare ut bos nequit; ergò contemnendus furs, & scurrilitatem ac lusus, & risus instrumentum se præbet.* facere tamen pro Xylandri versione videri possit Epicteti illud *Enchir. cap. 35.* qod idem totidem ferè verbis habetur & *Dissert. l. 3. c. 15.* Τοῦτον πάντα ἰσπουδάκασας, ἴρχῃ ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. εἰ δὲ μὴ, ὁ τὸ παιδίον, ἀποχωρήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὴς παίζει, νῦν δὲ ἀνλητὴς, νῦν δὲ μιμολόχος, εἶτα τυραννεῖ, εἶτα τραγῳδεῖ. ἵνα καὶ τὸ τῶν μὲν ἀθλητὴς, τῶν δὲ μιμολόχος; εἶτα φίλος, εἶτα φιλόσοφος, ἀλλ' οὐ τῇ ψυχῇ ὅλῃ, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν δύσιν, ὃ ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, τὸ σύντονον ἀπαρέσκει. *His omnibus consideratis, pugilem certamen suscipe. Sus, mimus, ut puero ridiculus, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tuba canunt, jam tragœdias repræsentant. Tu quoqe sic, nunc pugil, mox gladiator, postea orator, demum philosophus: toto autem animo nihil; sed ut simius, quicqid spectaveris, imitabere, neqe aliud ex alio adamabis.* verum qid est hoc vago & desultorio vitæ instituto nugacius? vide *l. 4. §. 16.* Idem *l. 2. c. 4.* de philosophiam profes-
C so, sed vitæ inquatissimæ homancione: Ἀρχιδίδημον τοῦτον τὸν μοιχὸν ἴστε, καὶ ἀκούετε, καὶ αὐτὸ ὑπόρχημα λέγεται ὁ πίθηκος. οἱ γὰρ διαβάται, Ἐργὸν τὸν Archidemi spectator adulter esto, & perfidus, & loco hominis lupus aut simius. *Quid enim interest?* Diogenes *Epist. 17.* cujus nomen, an inscriptio, cùm intercideri, ità potuit restitui. [Ὁ Κύων τοῦ Ἕλληνα ὀνομαζομένου αἰμάζων. *Canis ne, qi Græce appellantur, genuinum dicis.*] Ἐπάρχῃ δὲ τῶν ὁμῶν, καὶ ἐγὼ μὴ λέγω. ἐπὶ γὰρ τοῖς μὲν ὄψεσιν ἀσθράσει, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, περιστιόντες πᾶσιν, γινόμενοι δὲ ἄδικοι. *Hoc quidem, etsi ego nihil dixero, vides est. Nam facie quidem homines, animo simia estis. Omnia simulatis, nihil exaquatis.* reliqui ferè totâ epistolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè describit.

Τί ποτων καινὸν] *ad l. 7. §. 1.*

Τί σε ἐξέπληξε] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obstupefecit?* Casaubonus. *Malim, qid te percellit?* sive *de mentis statu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλούστερον καὶ χρηστότερον γένου] *Qm & jam erga deos simpliciter & melior es facilus* Xylander. qasi ἴγνυο legeretur. at Lugdunensis γνῶ. recte. qem & Casaubonus secutus est, *ejto jam tandem erga deos simplicius ac benignius affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτος] vide *ad l. 3. §. 7.* & *l. 6. §. 23.* & *l. 12. §. 35.*
E potest autem hæc clarsula fuisse à prægressis sejuncta; & hoc velle, opera naturæ lustres breviore spatio an proliziore, nihil interesse; cùm eadem virtutis sis.

§. 38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *supra §. 4.* & *20.*

§. 39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς πάσης πάντα] vide *l. 6. §. 36.*

Ὡς ἐνὶ σώματι] vide *ad l. 4. §. 40.*

Ἓν συμπαθεῖν] vide *ad l. 5. §. 8.*

Τί ἂν ταράσσοιτο; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τίθησις, ἴφθησας, συνάγει, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? mentis tua dicis, mortua es, pervasti, efferatus es, simulas, es in cœtu, alteris?* Xylander illud adverit vocabulum θησαυρὸς, qod in pernucha sequenti inverctum sensum facit extensum, ipsúmque retrahendum. & est prorsus. sed τεθησαύρικας legendum &, me autore, ultimo loco potius collocandum. At Casaubonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγει &c. divellit, tanqam alsò spectantia) *Deus parte illis rationis prædita, mortua es, corrupte apprehendis te? num & hæc extremenda æquo? num pro-*

§. 40. Avt nihil poſſunt Dii, avt poſſunt. ſi nihil poſſunt, cur precaris? ſi poſſunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poſcis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius ſis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? ſiqidem enim omnino hominibus opem ſuam conferre poſſunt, etiam ad hæc poſſunt. ſed dices fortaſſe, Deos iſta in poteſtate tua poſuiſſe. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in poteſtate tua ſunt

§. 40. Ἦτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θεραπεύσασι] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί εὔχῃ; εἰ δὲ δύνανται, ἀπὸ τί οὐχὶ μᾶλλον εὔχῃ, διδόναι αὐτοὺς, ᵃ τὸ μήτε φοβεῖσθαι τι τούτων, μήτε ἐπιθυμεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι ὁ ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν, ἐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ σοὶ μᾶλλον;

* εἰ δύνανται Lug. An.

ᵃ L. 4. §. 49.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depaſcitur? ut nimirum corporis inſtar morti obnoxia ſit. Ita τὸ φθείρεσθαι vult eâ eſſa *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *ſuprà* §. 2. vulg legi, ἀναφύεσθαι, βόσκει; (nam τῇ συναγελαζῇ rationem nullam habuiſſe videtur) & novum iſta conficere ἐφίσημα. vult denique τὸ ἀνακύπτειν illud *exſerendi* ſignificatum habere. D. Bootius autem aliter iſta interſtingvit. ſiqidem argumentum ſuperius ad τῷ ὑγιαινοντῳ clavdit. tanqam ſi ſcripſum eſſet, τί δὲ παράκειται τῷ ὑγιαινοντῳ; *Qvid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipſe novam ſeqi materiam, cujus verba ſic concipienda ſint. Λύγοις, πεδίαμαια. ἴφθαρται, ἀναφύεται, &c. *Deos contemplatum, ſive, ta contemplatione verſatum te. verum corruptus es, fundas, pecudum ritu degis, efferatas es.* ἀνακύπτειν certè iſtic *luſtrionem agere* mihi ſignificare videtur; eo ſenſu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberienſis dixit, *polcras. l.* 3. *c.* 8. *totum ferè mundum luſtrionem exercere.* qanqam nec ſpreverim ipſe prorſus, qod Caſavbonus ſubindicat, ut ἀναφύεται in media forma ſignificatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipſe *l.* 6. §. 16. τίμιον, inqit, ὑπὸ τοῦ συναγελαζομένου, ὕτω καὶ τὸ τρίφουσαν. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀναφύεσθαι τὰ περιττώματα τῶν τροφῶν. *Non eſt aſſimilatione multâ dignum gregatim convenire, aut nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenta qod eſt ſuperfluum externere.* qod avtem τὸ θηρίωσαν dicit, Epictetus forſan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἐκτίτρωται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἐκπεπτωκὸς· καὶ τὸ λογικὸν οὐκ ἀνατέτραται, ἀλλ' ἀκκαθάρτως. *Reflectus eſt ejus pudor, & reformidatus, at entio non illa quidem refecta, ſed efferata eſt.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 102. *D.* nam τεθηρίωσθαι τῇ ὑγιαινοντῳ eſt idem Marco, qod Crantori τεθηριῶσθαι τὸν ψυχὴν, in illis, τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν πᾶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχὴν. *Qvpe neceſſe eſt ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe.* Verùm locus inſigniter depravatus videtur. Nec certi qid ſtatuere avſim. D. Salmaſius de hoc loco per literas conſultus, de θηρίωσαν hæc retrahendo conſentit: periodum totam ſic concinnandam cenſet. Τί οὖν παράκειται; μήτε τῷ ὑγιαινοντῳ λέγοις, πέδιτικος, ἴφθαρται, ἀναφύεται, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωσαν; nunqid ὑγιαινοντῳ *tuo dixis, qòd mortuum eſt, qod corruptum, qod aliud egit, aliud ſimulat, qod congregetur, paſcat, & efferetur.* vel ſic etiam. Τί οὖν παράκειται; τί λέγοις; τῷ ὑγιαινοντῳ πέδιτικος, ἴφθαρται, &c. *an τῷ ὑγιαινοντῳ mortuum es, corruptus es?* &c. hæc omnia non ſunt τῷ ὑγιαινοντῳ, ac divinæ particulæ qæ nobis inſita eſt, ſed brutæ materiæ.

§. 40. Ἦτοι οὐδὲ δύνανται θεοὶ, ἢ θηρίωσαν δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei poſſunt, avt animo diſtractionem & intemperies ſopire & lenire poſſunt.* Mericus Caſavbonus qi loco τῷ θηρίωσαν qid legerit ignoro. Ego Xylandrum ſeqor hic ſarcillantem prorſus. Vide ad periochæ præcedentis clavſulam. *Vel nihil*, inqit, *poſſunt dii, vel poſſunt aliqid.* Sequentia ſiqidò comprobant. Annotator Lugdunenſis ἢ τι θηρίωσαν δύνανται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magis etiam petis, ut dent tibi ut qid horum metuas, avt expetas, neqe magis dolcas, ſi abſit, qam ſi adſit?* Xylander. Ego malim. τῷ μὴ π. τ. τ. ἢ τῷ π. *Cur non hoc potiùs poſcis, ne iſtorum aliqid metuas, avt ne iſtorum aliqid capias, qam ut iſtorum aliqid abſit, vel adſit tibi.* in verſionem ſuam Caſavbonus utrumqe admiſit. Hoc eſt qod Diogenes olim inſparentibus notabat. Ἔστι τῷ ἧττον γοᾶσθαι, τοῖς θεοῖς εὐχετέον. περὶ δὲ τοῦ πονηροῦ ἐκβῆναι, οὐ δύνει. *Filium*, inqit, *ut habeatis, vitiſſimâ caſâ deos poſcitis: verùm de hoc, qalis futurus ſit, parum penſi habetis; nec ut bonus, probiſqe evadat, Deis ſupplices eſtis.* Laertius *l.* 5. ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oraris, ut nihil vos iſtiuſmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qàm ut expetita potiaris? cur non potius ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non iſtud verè felicem facit. Vide *l.* 4. §. 9. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Αὐθρωπε μὴ μάθητε τὰ ἀλυτέλη
Αὐτῷ παρὰ θεῶ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè poſce bona vana, a Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æquum, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehenſio apud Petronium Eumolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, ſi ad eloqentiam pervenieſſet? qis, ſi Philoſophus futurus convenieſſet? ut ne bonum qidem mentem, aut bonam valetudinem petunt; ſed ſtatim atqe linum Capitolio tangunt, aliis donum promittit, ſi propinqum divitem extulerit, alius ſi theſaurum effoderit, alius ſi ad irritentes HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Τοιούτων δὲ ὄντων ὕστερ ἀπὸ τῆ σώματ☉ ἀσχημόνων τί δεῖ περιβαλεῖν; ἢ πᾶς ἔστερ ἐκόντα τούτων αἰσθανόμενον καὶ βλέποντα ἐνδιδόῃ, μὴ καταδαπανᾶσθαι ἀνάγκην οὖσαν περιτυχόμενον τοῖς θεοῖς, ἵνας μὴ τύχῃ, μᾶλλ τύχῃ συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὄμβρῳ περιτύχοι☉, σκέπασμα μὴ ἔχει μᾶλλ, ἵνεχεν δὲ μόνον, ἵνατον τῶν ἐκλεγομῶν διαφυγεῖν. ἢ οἱ εἰς πλοῖον, ἀντὶ τῆ τοῖς ἐπιβῆναι περοῖχον, καὶ τὰ περιττὰ δίχεσθαι καλῶς, ἵνεχεν μᾶλλ τὸν ἀνεμάτων κατὰ τὸν καιρὸν γενέσθαι. *Qum tot ægritudines ſint, qæ & corpori noſtro poſſint accidere, qid tandem expectandum eſt? Avt qomodo fieri poteſt, ut ut qi unumqodqe horum ſentiat, facilegè ſuccumbat non omnium ſit miſeliſſimus, Deos ſemper oremus, ut ne hos, ut ne illud accidat. Qemadmodum ſi qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, ſed ſolummodo optet, ut ſingulas guttas poſſit effugere. An non fatuus fuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe flectens ſtrumentum ſortiatur exitum, ſed precetur, ut nullus unda navem tundant.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hìc Plutarchus conſtrictos tenere ſe avtumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Ἕτερ ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὰς οὐ δίδωσι ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀνθρώπειον ἐστ. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χορὶς ἀρετῆς δίδωσι, ὧν ἐν χρεωμένοις δίδωσι, ἀλλὰ κακῶν, τοῦτεστ βλαβερῶν καὶ αἰσχρῶν καὶ ἀλυθρίων. καὶ τοι οἱ μὲν δύνανται τὸν ἀρετὸν παρέχειν οἱ θεοὶ, ὡς οὐκ ἐχρεοὶ μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύνανται ταῦτ' ἀγαθὸς, μηδὲ δύνανται τῶν ἄλλων ἐστ☉ ἀγαθὸς, μηδὲ ὠφελίμοι. *Ergo ſi Deus virtutem nus det hominibus, ſed bonum nitro ab eo expets poſſit: divitias autem & bonam valetudinem ſine virtute det: nus bene uſuros dabit utiqe, ſed malè, hoc eſt, damnoſe, turpiter, pernicioſè. Sed enim, ſi dis poſſumus virtutem largiri, neqe hoc facimus, bonos ut benignè nos ſimus, ſi id non facimus. Si bonos facere non poſſumus, ne prodeſſe quidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum ſit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἦν τοῦτο, *In ipſius arbitrio prorſus poſuere.*

Ὅσ πρόνοια χρῆσθαι τοῖς ἐφ' σοι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ἔστι λέγομεν, Κύριε ὁ Ζεὺς, πῶς, μὴ ἀγανεῖ; μορῇ, χόρα; ὡς ἔχει. ὡς ἐποίησεν σοι αὐτὰς ὁ Ζεὺς; ἴσχυν τὸν καθημέν☉, ἵνατος μὴ μαξῇ τι μὴ βίωται. ἀσίμαξεν μᾶλλον, ἢ μὴ ὑγιάλιν. οἱ δὲ; ἐπαινῶ σοι ἐδὲν δίδωσι, ἃ δίδωσί σοι παπτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τελειότητα; ἔχει χόρας, ἵτι ζητῆς τὸν ἀπωλέσαντα, Diomed, prob deum fidem! qid agam ut aſſumas? ſtulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò ſedens precare, ne putatra tibi deſluat. Emunge potius, nec accuſa Deum. Qid ergo? hic nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tas manus cum habeas, adhuc requris cum qi te emungas. Objurgat hoc nomine Græcos Demoſthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες οὐχὶ τοῦτ' ἐποίουν; καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ τὸν χάλαζαν, ἐμοὶγε δοκοῦσι διαφθὼ, ἰσχίμενοι μὲ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γνίεσθαι. καλὸν δὲ οὐδὲν ἐποίουν. *Sed Græci tamen hæc tolerant: codemqe modo, qi qe grandinem (ut mihi qidem videtur) ſpectant, optat ipſeqe ne ea ſuas agros deſeranter, probabere conatur nemo.* Xenophon *Pæd. l.* 1. *pag.* 20. *B.* Ὅσ οὖν θέμις ἦν πυνθάμενος παρὰ τῶν θεῶν, ὕτε ἐπιτάνου μὰ μαθόντος, ἐπιτρομαχίαν ἐποίει. ὕτε μὰ ἐπιτεμένος ταξίνοι, ταξίνομεν ἐπετεύει τῶν ἐπιτεμένων ταξύνου. ὕτε μὰ ἐπιτεμένος ὠδεμῶν, σάζειν ἐκχεσθαι ταῖς ὠδεμῶσας, οὐδὲ μὰ σπεμασθὸς γε εἶναι, ἴνχεσθαι καλὸν αὐτοῖς εἶναι φίλεσθαι. οὐδὲ μὰ φλεγμένος γε ἐν πολέμῳ, σπεμεῖν αὐτῶν. παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν ἔστιμος πόλεμος τοιοῦτος εἶναι. τοὺς δὲ ἀθέμιτον ἐχομένους οἰκεῖς παρὰ θεῶν ἀνοχῆ, ὥσπερ ἡμῖ παρὰ ἀνθρώπων ἀκροατὴν τοὺς παρόντας δυνάμενος. *Ne fas quidem eſſe a Deo petere, ut equeſtri prælii victoriam adipiſcamur, qi rem equeſtrem non diſcerunt: nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis peritas ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à ſe gubernando ſervare: nec qi ſeminas ſpargere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci. nec ut ſaltatum petant, qi ſaltare in bello non cavent. Hæc enim omnia contra legem divinam eſſe.*

a Sup. §. 27. ἀλλ' ἡμεῖς, ἢ ὁ ἀληθείας πρὸς τὸ μὴ θεὶ σε
b L. 8. §. 5. μὴ δυλείας καὶ ἀκαταστησίας; πῆς δὲ σε εἶπεν,
c L. 1. §. 17. ὅτι οὐχὶ καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνε-
l. 12. §. 14. σιν; καὶ ἀρξαι γὰρ τοῦ τοῦτο εὔχεσθαι, καὶ ὄψει-
d L. 6. §. 28. ὅτι τοῦτο εὐχεται, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; οὐ,
πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης;
ἄλλο, πῶς ἀπαλλαγῶ ἐκείνου; σὺ, πῶς μὴ χρή-
e L. 10. §. ζω τοῦ ἀπαλλαγῆναι; ἄλλο, ἐ πῶς μὴ ἐπιθυμῶ τὰ
15. l. 11. §. τεκνία; σὺ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως
33, 34. ἀφὲς ἐπίτρεψον τοῖς εὐχαῖς, καὶ ἴσθρει τί γίνε-
ται).

§. 41. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ
οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σώματος συμ-
βάντων, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φη-
σὶν, ἐλάλουν, ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra potestatem tuam sunt, cum servitute animíque abjectione anxiè ferri? quinam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis sita sunt? ista ergò Deos prece poscere incipias; videbis qid futurum sit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiscam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum sit.

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eum eis, qi invisebant me, colloqia habebam, nec istiusmodi sermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, dissere-

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qa non sat sit: illos ajebat merito sic apud deos mihil impetrare, ut qi petunt impia, repulsam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupiendi nanciscenda, & peritiæ actio insuper adjicienda. neqe enim nandi peritissimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus est, si brachiis implexis, cruribus can:ellatis, fluctibus serendum sese permiserit. Aristides *de concord. ad Rhod. tom. 11. p.* 383. Ἄνουν τὸν θεὸν ἰσχλῶν, αὐτὸς δι μὴ βέλεσθαι ποιεῖν, ἀγ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δυνῆ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergò dius esse molesto, cùm nolint ea, qa illi in vobis esse credunt, facere?* Tertullianus *exhort. castit. c.* 12. *Tanta solicitudine petere audebis, qod in te positum recusabis?*

A

Ἢ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν] *qàm de eis, qa non sunt in nra manu posita, solicitum esse* Xylander. *Ea, qa in nra potestate non sunt sita, affectare* Casavbonus. Malim, *ad ea cum animi quodam cruciatu & distractione ferri*, & *qasi differri.* vide *suprà* §. 26.

Μετὰ δυλείας] *cum servitute*, id est, animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. §. 5. Καὶ δυλεία πάντων. *Et qam multis rebus inservire.* & *supra* §. 29. Δυλεία παντὸς. *Servitus ingemiscentium.* Sic nusirum servi & mancipia fiunt, suntqe revera earum rerum, qas tanm cum amicitiæ requirunt, & qibus ὕπνος προσκαθῆσθαι, ut Marcus noster, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epist.* 10.

B

Imperat aut servit collecta pecunia cuiqe,
Tortum digna feqi possit, qam dantre funem.

Hoc est qod Seneca *Epist.* 8. ex persona fortunæ munera enire amicitqe avcupantium. *Hoc miserrimi fallimur: habere nos putamus; habemur.* id est, putamus res esse in nostra potestate; cùm nos potius in illarum potestate simus, dum illarum servi & qasi mancipia sumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Augustinus *de gest. Cherift. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad nostram pertinet potestatem, si Deus non adjuvat voluntatem? & de pecc. merer. & remiss. l.* 2. *c.* 6. *Qi optat, qod in potestate sit habet, ut ad faciendum nullo indegeat adjumento? Τῶν γὰρ ὄντι, ὃ ἓξ αὐτοῦ τι ἔχει, πρῶτός ἐστι καὶ μέγιστος καὶ ἄλλα λαμβάνει. Nam qi ad qod à se ipso habet ab alio fumet, is omnino vanus est atqe inepius.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

C

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψους θεοῦ γνωρίσεις, *adjutatores à deis profecta.* Sed differtàs paulò Marco Paulus noster *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus vicissim anadiatur*; qasi mutuat confert operas. Ita & nos Deo συνεργῶ oportet: Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργῶ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apostolus de το *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. *ubi ἐγὼ δὲ. Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non ego; vel, non solus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, *immò ἐγὼ. Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci istius intercpunctione ambigi meritò potest) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei sola, nec ipse solus; sed ipse cum graria, gratia cum ipso est cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità non gratia divina quam agnoscit, negatur, nec ope fortes devenit, certare erubescit, verùm & opes gratiam naturæ vebunt, & huic etiam operam suam contribuit. Huc Epicharmi illud;

D

Τῶν θεῶν πάλαιον ἡμῖν πάντα πάντ' ἐν θεοῖ.
Dii suos labore dotes esse venales volunt.

Grotius.

Καὶ σ' ἐργαζέσθω πολὺ φίλτερόν ἐστιν ἀθανάτοις.
Τῷ δὲ θεοῖ εἰρανόει καὶ ἀνδρὶ, ὃς κε θέρχῃ.
Ipsi fudamentum & elementum affectuum Deo
Iqundum odorum partier superique hominesqe.

Hesiodus *oper. l.* 1. Sed & Æschylus *Pers.*

Ἀλλ' ἴσως συνεῖδε τις αὐτὸς, χ' ὁ θεὸς συνάντεται,
Qi qis altera properat illius adjutus cursum Dei.

Idemque.

Φιλεῖ δὲ τῷ κάρτοντι συντείνειν θεός.

Habet laborans collaboratrem Deum.

Et,

Τῷ δ' αὖ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adisse gaudet, sed laborantì, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & post Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verum ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Æneneo* (sive ut Grotius avtumat ex *Clymeno*) esse vult: qi & illud Socratis in *Minoe* eòdem refert:

Θεοὶ ἴσασι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχοι τέχη.
Fortuna non est socia nil cenantibus.

Iadè proverbium apud Laconas, Τὰς χεῖρα κατοίρατα δεῖ τὸν νόκτα ἐπικαλεῖν. *Posiqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Instit. Laced. pag.* 239. *A.* sed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὰν χεῖρα κατορίρατα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare oportet admotâ manu.

Et,

Αὐτὸς τι τοῦ δρᾶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.
Molire primus ipse, mox Deum invoca.
Ἀρχὰν γὰρ εἰδὼς, ὅστις ἴσχει ἀνὰ κράτος
Βίου δίκαιον ἐν ξυλλήψει θεὸν τύχου.

Evripides *Electr.*

Expers Laboris atqe inops nemo potest
Rem facere, qamvis sape compellet Deus.

Grotius. Synesius denique *de providenc. l.* 1. *p.* 102. Καὶ τοῦτο προσῆκε, δεῖ ὡς ἥξειν μὲ ῥᾳδυμήσας, ἀλλὰ χρημάτων δεῖς καὶ αὐτὸς ἔχεται, πάντα ποιοῦντι ἐνδεέστερος ἑαυτῷ. ἡ γὰρ ἐκεῖ ἡ προσοικειωσις κατὰ τὸν μανίκα τῷ σεσωλῆ βρίθους, ὃν δεῖ περάσαντα ἔχειν, ἀκοντοῦσιν τὸ προσπεφύκεναι καὶ ἀντέσυτα. ἐκεῖνο γὰρ ἀτελὲς ὄντι καὶ ἐπιδεὲς ἀδενδρον. ἀλλὰ καὶ ἐκείνῳ ὕτις αὐξανόμενός γε αὐτὸ καὶ ἐνλίσσων, χρῶτθαι κελεύει, καὶ τὰ καπὰ ἀπορύπτειν. τοῦτο τῷ πάντων ἄξια ἀνδρώπων ἐλθόντι ὑγιᾶ, καὶ γὰρ πρόσοικος νομίζει, καὶ ἐκνοῦν φροντίζοντα, ἐνστοῖς τε καὶ ἐπιμελείᾳ ὅπως γηράσει. καὶ ὡς ὑγιάσοντας Διῶ τὸ ἐπιτροφῆι καὶ χρῶτο ἀφοτῷ ταπάζου πρὸς ἄλλαλα. *Et providentia accepium referri debet, cujus beneficio si qis ceciderit non agat, utaturqe parati sibi ex ea subsidiis: potest omnis parte esse felicissimus: non enim premit est providentia, ut super ediri infantis mater, qa in omnibus sui, qa aut advolans, aut qoqo modo molesta fuit, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus est, & proprii auxilii destitutus; sed ex fundis est, qa auctio & animi suffracto puero, nec jam illum jubet, atqe innumeratis mala propulsare. Hæc hominibus sista dignissima perfruantibus habeto, & providentiam esse aliqam existimabunt, & sibi ipsis profuturi.* Neqe sinul & provisi erunt, neqe Deo curam patribunt à virtutis ejus dissidere. Pulcerrimè.

E

Ὅλως φῦν ἐπιτρέψον τοῖς εὐχαῖς, καὶ θεοῦσι τί γίνεται] *Postè deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum sit*, qod Dominus Christus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον ὁ ἐν οὐρανῷ πατὴρ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *quanto magis gratuam spiritûs eum poscentibus concedet?* feliciter qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Καὶ τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἴσμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὅτιδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἀπ' αὐτοῦ. *Ipsum, si qid petierimus secundum voluntatem ejus, nos audire. Qod si scimus cum audire nos, quqid petierimus, scimus nos habere petitiones nostras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μᾶλλον κάλει. μὴ συναπαντᾷς, μέχρις ὁ κύριος ἴσῃ, ὅτου τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἰσοτίας, ὑπὲρ ἀνοχῆς. τῷ θεῷ μέμνησο. ἐκεῖνος ἐνπαλῶ βαθῦνι ὡ παρασκευῶν, ὡς τὰς διοτείρας ἐν χαλῶν πλέοντι. *Expella mulier, noli assentiri tremori: negotii est certamen, divinum factum, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, tranquillitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocare & commilitonem, ut Castorem & Pollucem qi in tempestate navigant.* Videatur & Menandrianum illud superius paulò exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qa de rerum natura priùs fuerant meditatus.* Ita se explicat ipse apud Lactium in

Epist

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamſi motuum in corpuſculo iſtiuſmodi particeps unà, imperturbata conſiſteret nihilominus, bonúmqe ſuum retineret. ſed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent ſeſe, qaſi magni qid agerent. ſed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, ſive in morbo, ſi contigerit, ſive in alio qovis caſu adverſo, feceris. etenim hoc eſt ſectæ cujuſvis commune, in caſibus qibuſcunqe à philoſophia non abſiſtere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: ſed rei tantùm præſenti agendæ intendere, & inſtrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuſpiam impudentiâ offenderis, ſtatim ſic percontare te, Fieríne ergò poteſt, ut impudentes in mundo nè ſint? non poteſt. tu itaqe qod non poteſt, nè poſcas. eſt enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo eſſe neceſſe eſt. idem in promptu tibi ſit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non poſſe, qin exiſtat hoc genus hominum, mox erga ſingulos mitiùs te habiturus es. utile eſt admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διπλάσιον, ἢ ὡς αὐτῷ τύτῳ ὤν, πῶς [a] ἡ Δξέννα συμμετελαμβάνεται τῶν ἐν τῷ σκηνιδίῳ τυπτόντων κτήσεων ὠδέρχετο, τὸ ἴδιον ἀναβὰν πηδάλιον. ὧδε πῆς ἰατρῆς ἐμπεφύκει, φησὶ, καταφρόνησις * ὧς τι πιθανὸν, ἀλλ' ἀ βίος * ἤρεμον ἦν καὶ κοῦφον. * ταῦτα ἂν σκόπει, ἐν νόσῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, καὶ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] συμπτώσει. τὸ μὴ ἀφίστασθαι φιλοσοφίας ἐν ἧς δήποτε τῆς περιπτώσεως, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * καὶ φυσιολόγῳ [c] συμφλυαλεῖν, πάσης αἰρέσεως κοινὸν, [d] ὡς μόνῳ * τῷ γὺν περιεστηκότι εἶναι, καὶ τῷ ἐχομένῳ δι' οὗ περᾶσαι.

§. 42. [e] Ὅταν τῆς ἀναισχυντίας θορυβήσῃς, ἐυθὺς ἐπιλόγιζε σαυτῷ, [f] δύναιτο ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; ἀ δύναται, [g] μὴ ἀν αἰτεῖτε τὸ ἀδύνατον. ὃς γὰρ καὶ ὑπὲς ἐστὶ ἐνέργειαν τῶν ἀναισχύντων, ὡς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ [h] πανύργυ, καὶ ἐπὶ [i] ἀπίστῳ, καὶ παντὶ [k] ἐπὶ ἁμαρτάνοντι. ὅτω σὺ θορύβησον. ἅμα γὰρ τῷ ὑπεμνησθῆναι, ἐπὶ τὸ γλίσχρων τῶν τοιούτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [l] εὐμενίστερον ἔσῃ θεὸς τοῖς καθ' ὕλην ὑγιέσιν

τὸ ἁμάρτημα. ἔδυκε γάρ, ὡς ἀλλοφάρμακον, ποῖς μὲν τὸν ἀγνόημονα τοῦ πράγματος, ποῖς δ' ἄλλο, ἄλλῳ πνὲ δύναμιν. ὅλως δ' [a] ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πῶς δ' ὁ ἁμαρτάνων, ἁμαρτάνει & προαμβάνει, καὶ [b] πεπλάνηται. [c] τί δ' οὐ βέβλαφε; ἀνῆκεν γὰρ μηδὲν τούτων ποῖς ἐς παρεξύνῃ, [d] πεποιηκὼς τὶ τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ ἀφόνιά σε χάριν ἔμελλε ζητεῖν. [e] τὸ δ' κακὸν σε κ' τὸ βλαβερὸν, ἐστιν ἔτι ποσὶ τοῦ ὑπόπτου ἔχει. [f] τί δ' κακὸν, ἢ ὃ ξένον γέγονεν, ἀ ὁ ἀνεπιδόξ[ητ]ον· τὸ δ' ἀνεπιδόκητον περίεστ; ὅρα μὴ σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλῇν ἀφέλεις, ἢ ἃ προσδόκησας ἔτιν ἔτι ἁμαρτήσεσθ. σὺ μὲν γὰρ κ' ἀφορμὰς ἐκ δ' λόγε ἄχεις πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ἢ ἀκὸς ἐσι ἔτιν ἔτι ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ὑπλαβόμενον· [i] θαυμάζεις δ' ἡμαρτηκε. μᾶλλον δ' ὅταν ὡς ἀπίσῳ, ἢ ἀχαρίσῳ μέμφῃ, ὡς ἑαυτὸν διαφέρον. προδήλως γὰρ τὸν τὸ ἁμάρτημα, ἄτε δὴ δ' πιεύτλο τῷ ἀξιοῦν ἔχοντ· ἐπίσευσας, ὅτι τῷ πίστι φυλάξει, ἄτε τῷ χάριν ἰδεῖς, [k] μὴ καταληπτικῶς ἔδυκας, μαθὼν

adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adversùs stolidum mansvetudinem, adversùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. qisqis enim delinqit, à proposito aberrat & deceptus est. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus succenses, qenqam feciſſe deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc solo consistit. ecqid avtem mali avt insveti fit, si incruditus, qæ ineruditi sunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incusare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occasiones tibi justas suppeditet cogitandi, probabile esse illum hoc esse admissurum, tum tamen hoc oblitus, admisisse illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam insidum aut ingratum aliqem incusas, in temet censuram converte. peccatum enim proculdubio est tuum, five qod hominem sic affectum credidisti fidem tibi servaturum, five beneficium cùm dares, qod non absolutè dedisti nec tanqam qi to-

tum

ANNOTATIONES.

Περὶ μὲν τὸν ἀγνόημονα τοῦ πράγματος] Ità Apostolus *ad Titum* c. 3. v. 2. πάντ ἐνδεικνυμένους πρᾳότητα πρὸς πάντας, *omnem exhibentes lenitatem erga posses hominum.* & qa objici poterat, multos esse ἀγνόημονας καὶ ἀνοήτους, mox subjicit, v. 3. Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes.* &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apostolus *Ep. c. 5. v. 19.* τὸν ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σωσει ψυχὴν. *Si qis aberrárit à veritate inter vos, & converterit eum qispiam.* vide *supra* §. 11. & *ad l. 8. §. 59.* Hoc est avtem qod ipsa naturæ lex hvqe postulat. Cicero *offic. l. 1. Omnium communis hominum videtur ea, qa sunt generis ejusdem, qod ab Ennio est positum;*

Homo qi erranti comiter monstrat viam,
Qasi lumen de suo lumine accendat, facit;
Ut nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit.

Hæc præcepto Mosaica *Deut. c. 22. v. 1.* de vicini pecude jumentoqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l. 4. c. 35. Perora quoqe fratris tui, si erraverit in via innocentiæ, prohibet dissimulare, qo nomen ea reducas fratris tui; nedum ipsum fibe.*

Ἀθυμεῖσθαι τῷ πραπόντι] Bonum enim sibi qisqe suum etiam in eo qod peccat, proponit, qam tamen peccando malum qisqe attrahant sibi suum. Hoc est qod Augustinus passim inculcat *Ep. 121. c. 4. Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi perfidi & perditi vivunt, nulla modo ita viverent, nisi eodem modo se esse vel posse fieri beatos putarent. Hoc est ergo qod cupiunt & boni & mali; sed ad qod pervenunt non nisi boni.* Et *ibidem c. 5. Dicunt vermalli, beatum esse, qi secundum suam vivit voluntatem. absit verum credamus, qod si eum magister velut vetare? nonne tamen miserum esse convincitur, qanto faultius mala qæ voluntas implet?* Mox, postadducta ex Ciceronis *Hortensio* ista, (qæ laudat etiam *de Trinit. l. 13. c. 5.*) *Omnes qidem, beatos esse qi vivunt ut ipsi velint, falsum sed qidem. Velle enim qod non decet idem ipsum miserrimum: nec tam miserum est non adipisci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Tyrannorum,* inqit, *hoc verum est. ille igitur beatus est, qi qicqid vult habet, & nihil vult qod non debet.* & in *Psal. 118. Conc. 1. beatum esse tam magnum est bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum est, qod boni propterea sunt boni; sed illud est mirum, qod etiam mali propterea sunt mali, ut sint beati. Nam qisqis laudandus dedatus, luxuriâ stupriisqe corruptus, in hoc malo beatitudinem qærit, & se miserum putat, cum ad concupiscentiæ suæ effectum non pervenit, & beatum jactat, cum jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus sit: & sceleratus qisqe in sceleribus beatitudinem qærit. ita omnes beatitudinem concupiscunt: sed qomodo ad eam perveniatur, plerumqe dum misfacunt, per ærumnas eo currunt, qa misera sunt, & ad majorem miseriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l. 1. c. 14. de trinit, l. 13. c. 3. 8. de natura & grat. c. 49. de Stoic. & Epicur. c. 3.* & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l. 1.* & *ad Eccles. Catholi. l. 3.*

Πεπλανῆσθαι] Ità *l. 6. §. 22.* Πεπλανημένοι οἱ τὸν ὀθὸν ἀγνοῦντα. *Aberrantes, eoqe miseri.* De se David, *Psal. 119. v. 176.* Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Errávi ut pecus qæ perit.* Esaias, *c. 53. v. 6.* Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut oves erravimus.* & Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 25.* Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum simplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri potest Aristoteles *Histor. Animal. l. 9. cap. 3.*

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σου χάσκει] Vide *l. 7. §. 22.*

Εἰ ὁ ἀναίδεστ· τὸ τῆ ἀναιδείᾳ πράσσει] Seneca *de vita l. 2. c. 31. Aut ignorantia nos rerum, aut supercilium vacuendos facit. ignoramus. qid enim mirum est malos mala facinora edere? qid novi est, si nemines nocet, omnes offendat, filius laboret, servus peccet?* Terentius *Andr. 4. 5.*

Mirum vero, impudentem mulierem si facit meretricem?

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλῶν, ὅτι σὲ προσεδόκησας] & paviò pòst, σὺ τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito insinuanti, qòd à se accepta Cæsaris arcana in exitium suum imperatrici prodiderit. Δύσκις, *pusti*, inqit, *hoc peterit*; Ὅτι μοι τοσοῦτον συνοικῶ χρόνον, ὃν ἔγνως, οὐ' ἐφύλαξα τὰ ἀπόρρητα. *Qod enim tam din mecum vitam exegeri, incontinentiam linguæ, vel non adverteris, vel non caveris.* Verum apud Plutarchum *Fabianus* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipsius *ad Tacit. annal. l. 1.* & Muretus *var. lect. l. 11. c. 2.* Plutarchus *de tra cohib. p. 464. D.* Ἐκπλαγεὶς ἔγει τὸ ἄῤῥητα τῇ ἀκρασίᾳ τινὸς. δεῖ δὲ, ὡς φα Πλατων· ἴφι, χρύσεον τῇ 'Διομήδεος, καὶ παλαιτερ ἐπίσος ἐστὶ τῇ νεότητι τὸ παιδὸς ἔτιν, ἡδὺ ὄντ *Stesichorus*, ἴσως τοῖς παροξύνουσι ἔκστοτε ἐπιθυμίαν ἀκαιρότατον. ἥδιον ὅτι τοφὸν ἂν ἐπιχειρήσω δῆλον, ἢ ἡδὺ ἐν ἀκαιρῷ τὸ φίλον ἀνιαρότατον, ὅτι τῶν γνησίων γνησίως ἔχρι. *Subita & improvisa facili de statu rationis dejicient. Oportet autem, ut Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Utqe si narrará filii mortem responder, sciebam me genuisse mortalem. ita evitmoribus idemtidem non delectus hoc accessere, sciebam me cum amicem servum, non emisse superiorem: sciebam me paraße amicum, cujus animus moribus esset obnoxius sciebam mulierem malo esse cum accepturum mulierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpissimam ejebat Fabius imperatores exeuntiones esse. Non pasavi. ego turpissimam hominis puto. Omnia puto, exposita. etiam in bonis moribus aliqid exisse aspernis. Semper fastidium aliqid qod te offendat, existima.*

Μὴ καταληπτικῶς ἔδυκας] phrasis notanda; qam & supra restituimus, *l. 7. §. 13.* καταληπτικῶς δίδοσθαι qs dicitur, qando *adeo dando, sive dono collato, ita' ἀυτὸ τὸ δεδόσθαι, ὅτου αὐτοκράτως τι σχεῖν, ἀποκλείσαι, ad secretiorem humanam qod conducat facta, ut supra §. 31.* καὶ ἐντεῦθα ἡ ἀχλὺς ἀποβλέψαι. *nec ultra aspectus quoqam necesse habet, ut l. 5. §. 34. Nihil aliud specitat, nec ullam finem alteriorem habet præsentia & propositum sibi, nisi ut darum ac largiamur sit.* (qomodo Seneca, *de benef. l. 1. c. 2. dedi ut darem.* & *l. 4. c. 13. dat, ut non dederit*) ὡς πάντα τὸν παρὸν ἀπολαβόντ, ità ut omnem profus fructum donationis in eo ipso qod dederit, & possimus, qi dat, & accipiat se existimet. ubi Marcus mox. de qo modo legenda videsplura, *l. 5. §. 6.* & *l. 7. §. 72, 73.* Seneca *Ep. 115. Pecunia ex qo ea habere esse caput, verus rerum humor occidit: mercatoréjqe & venales mercem facis, qærumus non qale sit qid, sed qanti, ad mercedem pri summa, ad mercedem impri: honeste qondam aliqa alii spes emßi, sequamur; ea contrectemus transfugæ, si plus scelera promittant.* qod Juvenalis *Sat. 10.*

— qi cum veterem amplectitur ipsam
Præmia si tollas? —

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? quod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem queris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. quemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, quod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad beneficiendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad quod conditus eſt, & quod ſuum eſt obtinuit.

ὥσπ ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως ὀφὺς ἀπολαμβάνειν τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον ἤλαις, ἐὰν πήσας ἄνθρωπος; [b] μὴ δεῖται * αι; [c] ᾗ φύσιν τὴν σὴν ἐποίησας; τέτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς ὁ [*] ὀφθαλμὸς ὁρᾶν πέφυκε, καὶ ἐὰν ὁρᾷ, ἀπῄτηκε. ἢ ὁ πόδες, ὅτι βαδίζουσι. ὥσπερ γὰρ τέτοις πρὸς τόδε τι γέγονεν, [*] ἅπερ [d] ᾗ τὴν ἰδίαν κατασκευὴν [*] ἐνεργοῦντα * ἀπέχει τὸ ἴδιον. ὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] ἐνεργῶν πρὸς ἐπιτήδειον, ἐπὶτέλει τι ἐνεργήσας, ἢ ἄλλως ὡς τὰ μέτα συνεργητικὸς πέφυκε, [f] πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασεν, [g] ἔχει τὸ ἴδιον.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [σὺ] u. f.
c L.2.§.1.
* ἴσως.
d L.6.§.40.
* ἴσχυσι
e L.8.§.7.
f L.5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. *Quid eſt autem turpius, quàm aliquem tempestive quasi vir bonus ſit? cum virtus nec lucro corrumpatur, nec abterreatur damno, adeoque verumtum ſpe ac pollicitationes currumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſapius in ultoro-tributis ſit. Qid conſequor, inquit, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè fecero? qod fecerit, nihil tibi extrà promittitur: ſi qid ſorte obvenerit inter acceſſiones numerabis. virtus honeſtorum pretium in ipſa eſt.* Idem de benef. l.4.c.1. ad qæ Lipſius. *factum ipſum ſacit merces.* Idem *Ep.* 113. *Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans, nihil ex ſe petens, niſi ipſum ſine.me juſtum eſſe gratis oportet. parum eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere jurez. non eſt qid ſpectes, qod ſit juſta res præmium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem l.1.c.1. Recte factorum verus fructus, feciſſe. nec ullum virtutum pretium dignum illa extra ipſas eſt. Et de vit. beat. c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſam: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Salius bell. *Pun. l.13.*

Ipſa quidem virtus ſibimet pulcerrima merces,

& brevius adhuc Clavdianus *de Mallii conſ.*

Ipſa quidem virtus pretium ſibi. —

& Trapicus neſcio qis laitus, apud Clemantem *Strom. l.4.*

Οὐ ῥᾴδιον ἀρετὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις μόνη
Ὄνον ἐν ὑγιείᾳ σάπιχρων λαμβάνειν.
Ἀντὶ δ' ἑαυτὴν ὅλα σὺν σοὶ νέμει ἴσχ.
Hoc in re nec una rebus humanis habet
Virtus, qod extrà præmium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί οὖν ἐφιλο- ἀντὶ τῦ πράξαι καλῶς, ἴσθλον ἦν ἐδὲν; οὐ δὶ ζητεῖς ἴσθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μᾶλλον οὗ καλὰ ᾗ θεῖον πράττειν; *Quem ergò fructum ex recte factis capes? ..... Præmium ergo nullum? Tu vero bene magni præmium quæris honeſtas & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat hæc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.c.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi mors lucrum eſt mihi.* qo in loco (præſiſcini dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Aitzius noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Porrò, inqit, penè habeo, qod de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto bonus odor accreſcat. mihi ſupèdeo, cum in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetoqe, Chriſtus eſt, ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè autem hic Annotator Lugdunenſis, qi καλαλειπᾶν διδύμῳ exponit, *ità dare, ut in accipiente deſinat.* pejus qòd καλαλειπόμενα, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſimi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

Τίνα μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθὸ γὰρ ἀνδρὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις φίλῳ.
In admiratione enim eſt is qi in theatris pronuntiavit;
Ergo hominem bono mercede qiſqam dignum?

Magna ſollicet laus eſt, ſi bonus manſvetus hominis eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib. l.1. Id enim ipſum rumoſiſſimum eſt, juſtitia mercedem quærere, & eadem. Qi non ipſe honeſto movemur, ut boni viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſimus, non boni.* Et mox: *Qid liberalitas? gratuitane eſt an mercenaria? ſi ſine præmio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qin is qi liberalis benignusqe docetur, officium, non fructum ſequatur. Ergò item juſtitia nihil expetit præmii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eademqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi ea gratuita: nam qa mercede aliqâ ad officium impelluntur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatoqe virtutis.* Ἀμοιβὸ γὰρ ὁ ἀρετὴ, ἵνα τῷ ἀρετῇ μόνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπωσιν. *Virtutem enim mercedem expertem eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi ipſa præter bonum ipſum propona.* Gregorius Nazianzenus *Orat 32.p. 518. B.*

Δε οἱ ἐν ἰφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſua ſingula gratuito ſibi prædre miſtrare.*

Ἀνίχα τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emandandi, ſed in deterius demutandi prurigo tenuit. qi proverbii planè immemor, καλὸν ἐν καιρῷ τὸ καιρὸν ἐᾶν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monenis, etiam malè ſe habentem paſſim ſollicitat, nec ſollicitat tantum, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἴσχυσι ἴδιον. qi idem tamen libro 11. ἀνίχα pro ἴσχυ poſtuvit vule. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀνίχα τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ὁ φόνος ὁ τῦ ἀνδρὸς ἀνίχα τὸ ἴδιον. ad qem locum qe adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſus mutatione iſtâ nervos plurimum accidos facilè deprehendes. nam numerum mututi, ubi nevra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἅπερ legiſſet ὅπερ. neqe enim relativum illud ad τῶν, h. e. membra operantium, ſed ad τὸ ἔργον, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

LIBER X.

a L.4.§.37. Inf.§.7.l. c1.§.18.l. c2.§.1.
b L.6.§.30. c L.11.§.27 d L.12.§.2, 3.
* στρεπτὸς e L.3.§.8.l. 5.§.3.
f L.2.§.17. l.3.§.5.l.11 §.1.
g L.c1.§.37
h L.3.§.7.
i L.7.§.54.l. 8.§.2.l.9.§. 6.

a Ἔτι ποτὲ ἀρᾷ, ὦ ψυχή, ἀγαθή, ἁ b ἁπλᾶ, ἁ μία, ἁ c γυμνᾶ, d φανερωτέρᾳ ἢ σὺ περικαμένου τοι σώματος, γαύρᾳ ποτὶ ἄρμα τᾶς φιλοπαθείας ἁρμοσθείσας; ἔστι ποτὶ ἄρμα e πλέως, * στρεπτὸς ἀλαθείας; ἔστι ποτὶ ἄρμα e πλέως, ἁ ἀνενδεής, καὶ ὑδὲν ἐπιποθοῦσα, ὑδὲ ε ἐπιθυμέουσα ὑδενὸς, ὔτε ἐμψύχω, ὔτε ἀψύχω πρὸς ἡδονὰν ἀσπαλεύσας; b ὑδὲ χρόνω, ἐς ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀσπαλεύσῃς; ὑδὲ τόπω, ἢ χώρας, ἢ ἀέρος εὐκαιρίας; ὑδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ f ἀρκεσθήσῃ τᾷ παρούσῃ καταστάσει,

Ecquando futura es, ô anima, bona, simplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecquando dispositionem dilectioni & affectui genuino deditam degustabis? ecquando futura es plena, rei nullius indiga, nihil desiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi voluptate sit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, aut regionem, aut cœli blandam temperiem, aut hominum amicam societatem; sed statu præsenti acquiescas,

ANNOTATIONES.

§. 1. a Ἔτι ποτέ] *Eru, ſtero, aliquando*: Caſaubonus. Ego malim *Ἐρεσσομένη* legere. *Eruſne tandem aliquando?* expoſtulare ſiquidem videtur cum anima ſua, quod ſtatu nondum aſſecuta ſit. prout & *l.* 4. §. 37. & *infra* §. 9. ut receptam lectionem ſequamur. ſic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te? quando tandem futurum eſt?*

Ἁπλᾶ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ἁπλοῦν.

Γυμνὰ] vide *l.* cc. §. 27. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 24.

Intorrupta fides, nudaque veritas.

Et Naſo *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudaque ſimplicitas. —

Φανερωτέρᾳ τοῦ περικειμένου σώματος] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τοῦ ἐλίου καθαρώτερον ὑγιαινοντος, *ſole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chryſoſtomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὸν τοῦ βασιλέως ψυχὴ ἀνέτως τῶν ἐλαμπόντων ἀκτίνων καθαρώτερον. *Animam ejus qi beatorum eſt ipſis ſolis radiis puriorem.*

Περικειμένου] Ità Dio Praſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅστις ἦν περικείμενος. *Qi erat amictus*, vide *ad l.* 8. §. 34. corpus veſti, ſive indumento, confert; quomodo & Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 5. Τί οὖν ἐστι θάνατος; ἔστι ἐνδύματος ἀναδυναι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς ὀλκεῖς ἀποθήκης, λαμπρότερον ἀναλήψεται πάλιν. *Quid nunc igitur eſt mors? quid veſtem exuere. Nam quemadmodum veſtis corpus anima circumjacet. Et hoc per mortem ubi paululum depoſuerimus, ſplendidiùs eneſſa recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inquit, noſtra foret mens,
(quod eſſe nos novimus)
Veſtem relinquere, ut angvis,
Gauderet.

At Tertullianus *de reſurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inquit, *pellitea tunica, i. e. cutes ſuperducta veſtiremur. uſque adeò ſi detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 31. Ἀναλαβὼν ἄρα τὸν πολλαχοῦ ἡμῖν χλευασμὸν, τὸν τε ὀρυκτὸν τοῦτον πρὸς πάσαις, πρὸς δὲ ἕνδεκα ἐμφύσημα θ, περιοχὴν ὄντας τοῖς δερματίνοις. *Exuendo igitur nobis ſunt tunica multiplices: tum & aſſectabilis hoc & carnea, tum & quibus interius veſtimur, cutaneis contegus. & l.* 2. §. 46. *Ille di templo, templi, templo corpus, corpori tunica, tunicæ humores circumfundens, ſic nos carne tanquam domicilio, carnis cute, cutis ſanguine, ſanguinis humore circumdedit.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, quibus protoplaſtas Deus induiſſe Moſi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult eſſe, quibus animæ amiciuntur. Verum delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie ſumitur, cras deponitur, non igitur caro tu es. caro amictus eſt animæ, qa ſe induat quidam corporis veſtimento. non igitur tu veſtimentum es, ſed qi veſtimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Veſtimentum eſt corpus terrenum, qo induta anima regitur. in tu ſubtiliate ſubſtantiæ ſuæ nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dixiſſe. nam hoc qoqe natura, ut qemdam veſtem, animæ circumdedit. velamentum ejus eſt.*

Τῆς φιλοπαθείας ᾗ στρεπτῆς] στρεπτῆς ità ſtatim ſtric non concoqo. Xylander ouſit, Caſaubonus de affectibus & deſideriis ab exterioribus iſtis penitus abſtractis expoſuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta reſtituatur, στρεπτὰς referibendo. dilectionem talem commendat ſibi, qalis eſt στοργὴ, ſive *naturalis affectio*, qa prolem ſuam parentes diligunt; hoc eſt, veram, ſimplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non efficiam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς πρὸς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας

A Πλέως καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apoſtolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus ſum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnoſtico. Αὐτάρκει μὲν γενόμενοι, ἀνενδεεῖ δὲ τῶν ἄλλων. *Cum ſint quidem ſui contenetes, aliis autem non egent.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁνθένος δ' ἐστὶ οἷος' οὐ τὸ ἀνὴρ ἐλθεῖν, ἐνδιατρῖψαι καὶ πάλιν τῶν ἀπρὸς ἐλθεῖν. τὸ γὰρ ἐνδιατρῖψαι ἀπέχειν δεῖ πάντα ἀ δεῖται, πεπληρωμένῳ τοῦ ἰσοτίμου. ἀ δεῖ δ' ἐν περιόντος ἀυτῷ, ἀ λιμὸν. *Nemqam autem ſeri poteſt, ut felicitas & rerum abſentarum deſiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum eſt, ſecum habere oportet qa vult, ſimile eſſe repleto: abeſſe oportet ſitim, abeſſe famem.* vide *l.* 11. §. 1.

B Ὀνθὲν ἐνδεοῦς] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀνενδεὴς τῇ περούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apoſtolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἐμαθον ἐν οἷς εἰμι ἀυτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωστικὸς ὑπὸ ἀρίστης τοῦ τῶν ἁπάντων δρεμματος τοῖς παροῦσι. *Cognitionis præditus neqe aliud ex eis, qa abſunt, deſiderat, contentus præſentibus.* elegans imagine illuſtrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam confert his verbis. Μέμνησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ δεῖ σε ἀπαρτίζειν. περιφέρεται γίγνεί τι κατά σε; ἔστησε τὸν χῶρα, παρῆλθε μεταλαβεῖν, παρέσχηται; μὴ πάσχε. ὔπω ἦλθε; μὴ ἐπίβαλε πόθεν τὸν ἔρξεν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ὁ γένηται κατά σε. ὕτω πρὸς τέκνα, ὕτω πρὸς γυναῖκα, ὕτω πρὸς ἀρχάς, ὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἢν δὲ καὶ παρατεθέντα σου μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento ſic in vita eſſe verſandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrectâ manu partem modeſtè cape. Præterit? Ne desine. Nondum adeſt? Ne longè appetentem extendito; ſed expecta, dum ad te perlatum ſuerit. Sic erga liberos, ſic erga conjugem, ſic erga magiſtratus, ſic erga divitias ſi affectus fuerit: aliqando dignus eris convivio deorum. At vero ſi oblata etiam non acceperis, ſed deſpexeris, non convivio Deorum modo, ſed & imperii conſors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παρέλιπεν, qod codices impreſſi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi perſona Dio Pruſæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παρεγενόμην εἰς τὸν κοσμον τὸν ἀνθρώπων ἱερατεύσοντος, ἵν' ἐυωχῶν ὑπὸ καὶ δείπνοις λαμπροῖς παρῶ. *Adveneram homines in mundum tanqam ad diem feſtum inſtitutos, ad convivia & dapes ſplendidas.* tum de convivarum variis moribus differens, inter alia, *p.* 306. Τινὲς δὲ ἀυτῶν, μὰ Δία οὐδὲν τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πορίσματα διανοοῦνται τὰς χώρας. οἷοι μισγεγείοις ὄνοις, ἰχθύσι ὀρίγανον, καὶ πραγμάτια ἔχουσι. *Porro qoſdam eorum non eſſe contentos præſentibus, ſed ad lucrandas mentes extendere: velut, quos ſimi mediterranei, piſces appetere, multaqe habere negotia.* Talis, monſtrum id hominis, Heliogabalus, qi ad mare poſcens nunqam comedit; ut longiſſimè a mari locus omnia marina ſemper exhibuit. Lampridius. Synesius *de providentia. c.* 9. 107. Ἀνθὶ τε καὶ πολλάκις αὐτοῦ ἄξιον. ἀνθρώπου ἀπαιδευσίας ἔστιν, μὴ πορίσασθαι βίον, ὅπως ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἧς περιγιγνομένη γίνοιτο καὶ ἡμῖν, ἵνα ἀπελαύσωμεν. ἀλλ' αὐτὸν οἶσιν τα προσφιλοίσια καὶ ὑφαιρώμενοι. τοιχαι γὰρ ὁ τοιοῦτος παλαγίλαστος ἐστιν. συμπίνοις ἂν ἀπαιδεύτῳ, καὶ τῷ ταῦτοτε τὸ σωμοσιον ἀπεχθοίτεται, οὐχὶ ἵφ' ἑαυτῷ τοιούτων ἀπολαυσόμενος τοῦ τοίχου δι, ταῦτα τε, καὶ προσὸν πλούσιος πολλοῦ τοῦ τοίχου δι, τοὺς στρεπτοὺς ἀφαιρεῖται, καὶ οἷς τὸν πλούσιον ἐλεύσεις, ἀνδρὸς ἐξισχύοντος. *Sane inertiâ id eſt, non ſibi parare victum, ut ſimul nobis epulis regalium eſſe, cujus portio conſumenda eſt mortalibus inſuetis regalium eſſe. tuta noſtra conditionem non expectare, ut in convivio ferculo, qa circumlata ad nos, ut eo capiamus deventura ſimus, ſed ipſum ut occupare, ut præripere. Ejuſmodi namqe ſi illorum compos fuerit, ridiculum ſeſe præbebit, inepta ac inurbana convivia, & convivatoris offenſionem incurret, ſordidâ illiberalitate ordinem, qantum in ſe eſt, perturbans: ſin minimè aſſequatur, præter hæc omnia pœnis inſuper ac modum plectendus eſt, e convivalis parte, eaqe qa ad proximum pervenit auxit ſuſpenſus.*

31o4.

sces, & præsentibus oblectabere qibúsqe, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéqe habitura, quæcunqe ipsis concedere visum est, & quæcunqe concessúri sunt, utpote quæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, quæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsqe ità versaris, ut nec eos qicqam insimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atque id facias & admittas, nisi natura tua, qà es animal, inde deterior futura

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 23.
b L. 4. §. 19.
c L. 3. §. 11.
d L. 6. §. 41 l. 7. §. 41 l. 9. §. 28 l. 12. §.
e L. 3. §. 4.
f L. 2. §. 3. l. 3. §. 2.
g L. 4. §. 40.
h L. 4. §. 23. Inf. §. 14.
i L. 7. §. 23. 25.
k L. 5. §. 27.
l L. 3. §. 11. l. 4. §. 3. l. 12. §. 30.
m L. 6. §. 41. l. 12. §. 24.
n L. 3. §. 6. l. 5. §. 9.
o Inf. §. 33.
p L. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Ἥνθιον τοῖς φυομένοις πᾶσι] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23. Clement Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ κύριος, ὁ πανεπιμέλητος ἄριστα διοικήσαντα τὰ καθ' ἑαυτὸν κόσμον, ἀμείνω πάντα ἐναργάσεται τοῖς συμβαίνουσιν. *Hæc fidelis, & cas perfectum est qa sunt in mundo optime administrari, aqo certè fieri animo omnia qa eveniunt.*

Πάσῃ σοι πάρεστι] Apollonius *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. 9. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κεκτημένοι. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qià ut Marcus *leg. supra.* §. 2. Ὁ Χρυσὴν τὰ ἐν ἀνθρώποις γίνεσθαι. *Chrisippus credebat omnia facilia esse.* qod Pyladi Orestes Euripideus,

— πάντα γὰρ τοῖς θεοῖς πάρα.
Omnia enim illis in promtu sunt.

Πάσῃ σοι ἔν ἔχει] Vide *l.* 4. §. 39. Apollonius *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum. Julian. Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐδὲν μέλει μοι, τιμὰ καὶ πολλὴν ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea pratiarè se habent.

where pro καὶ malim γάρ. qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάντα] Vide *ad l.* 3. §. 11.

Ἐπὶ συνεχῆ τῷ τελείῳ ζῴῳ] Mundi scilicet sive Dei. Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 8. Lactrius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῶον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν ἡδονῇ μακαρίαν ἀνυπόδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullumque malum recipiens, providentiá suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γυμνὸν πάσῃ] Vide *l.* 4. §. 23.

Καὶ συνίχεσθαι] Vide *l.* 12. §. 30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diognet. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. ἐσκόρπισται καὶὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ καὶὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, ἀλλ' οὐκ ἔστι ἐκ τοῦ σώματος· καὶὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσι, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος μὲν ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θρησκεία μένει. ἐχθαίρεται μὲν ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ κόσμου, συνέχει δὲ αὐτὸν τὰ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ μισοῦνται μὲν ὑπὸ τοῦ κόσμου, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Quod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat quidem in corpore anima, sed non est a corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, constituta est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur, sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa quidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christianos detinentur quidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλύσασα τὰς γύσεις ἑαυτῆς] Vide *lib.* 4. §. 21. & *lib.* 7. §. 29. 25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύσεται] Ità mundus, ex Stoicorum sententia Θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἕνα κοινὸν συνημμένον μεῖζον δίκης καὶ ἀρετῇ ἁρμοσαγμένον καὶ μακάριον. *Urbem dei hominibusqe communem, in qo una vetam cangerent justitiá & virtute duobus concordiæ ac feliciter.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 33. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem dei hominibusqe communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. adducitus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. οὗς οἴεται λόγοι, φύλαι ἐστὶν ἐξ ἀρχῆθεν καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans dis & hominibus. Ut si qui dicerent, civitas constat ex principibus & aliis subjectis.* Verum clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cœlo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cum adolevit atqe perfecta est, nominamur esse sapientia. Est igitur, qoniam nihil est rationc melius, ergo & in homine & in Deo, prima homini cum Deo rationis societas. inter qos animi ratio, inter eosdem recta casa communis est. qa cum sit lex, lege qoqe consociato homines cum dis putandi sumus. inter qos porro est communio legis, inter eos communium juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ipsidem habendi sunt. unde etiam universum hoc mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de fmib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύονται] De Christianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. *Nos enim ut municipes cælorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Καὶ γῆν διαμένουσι, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. *In terra degunt: sed in cœlo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τοσαύτην τυγχάνουσιν ἐν γῇ, ὅσην θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολίτευσιν. *Tanta perfruuntur in terra degentes, Deum in cœlis mundum, velut aliquam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅσην θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολίτευσιν. at qid si leganus, ὅσην τυγχάνουσιν ἐν γῇ οὐρανοῖς, ἐν οὐρανοῖς πολίτευσιν; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας τοῖς ἀνθρώποις, (piscatrem ac religionem vetat vult) δι' ἣν ἀνθρώποις συμπολιτεύεται θεός. *Sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur una cum hominibus.* Qi & pedag. *l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καλῶς γαλήνης τῷ Θεῷ συνεπολιτεύσθαι, *tranqille cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5. §. 27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μεμφόμενά τι αὐτοῖς] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονοῦντες τῷ Θεῷ καὶ μηδὲν, μήτε ὑπ' ἄνθρωπον μέμφοντες. *Idem cum Deo sentire, posthac nec Deum, nec hominem culpaturus.* vide *l.* 12. §. 18, 24.

Μὴ ἐκλαγκάνωσθαι ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Ἐνάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀναζητεῖ, αἷ κατὰ φύσιν μόνον διοικοῦσι] *Observa qid natura tua exigat, qatenus à natura gubernetur* Xylander. nec abscedit multum Casaubonus. ego malim, *qatenus gubernatur a natura mera, i. e.* anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sentu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic infra §. 33. Ὅτι ἀπὸ φύσεως ἡ ψυχὴ ἄλογος διοικεῖται. *Qa a natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animus disserit corporis crasin sequi. c.* 4. Ποιοῦσί τε τὴν ψυχὴν εἶναι βλάβιμον, παθητὴν καὶ τοῦ σώματος· ἀλλ' ὀνειρώτερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὅτε καὶ τῶν ἄλλων μόνον οἰκεῖον τῆς ψυχῆς ὄντα τὸ πνεῦμα. *Animam ipsorum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verum humidiorem & frigidiorem natura spiritum: spectorem ac calidiorem animæ. Quandoram hoc spiritus peculiaris qdam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi*, inqit, *& admitte in te ea qa natura tua postere videtur, qa est vegetativa facultate prædita; nisi, si id tibi qà animal, ut est, vita sua insuetus, adversari videtur, tum qod natura tua, qà ea animal, expetere vetat posset, nisi id tibi qà es homo, & virtutis rationalis, munus consentaneum exturent.* Ità mihi valt admitti, qod natura hominis, aut qà vitam meram cum stirpibus, aut qà sensum cum animantibus communem habet, si rationi refrat, cujus emptimus ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12. §. 3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergo*, inqit, *si virtutem mihi meditura sit bona valetudo, & quies, & divitiarum vacatio, non petes illa, qdnisi petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt. & qa bona a me judicio sumentur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Eudem. l.* 7. *c.* 14. Δεῖ γὰρ τὸ ἄρχον ζῴου, καὶ πρῶτον τὸν ἓξιν καθὸ τὸν ὑπάρχοντα τοῦ τῶ ἀρχικῶν. οἷον ἄλλου πρὸς ἄνθρωπον, ἐπεὶ δὴ καὶ ἀνθρώπου φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἑκατέρου δὲ δίου πρὸς τὰ ἐπιτήδεια ἀρχικὸν ζῴου. *Oportet juxta id qod imperat, juxta qe habitudinem & actionem imperantis veram usurpantis: velut jerum juxta dominum. Quodoqidem & homo ex imperante subdatoqe*

ζῶν φύσις. ἐξῆς ἄρα θεωρητέον, τί διαιτᾷ σε ὁ ὡς ζῶν φύσις. καὶ πῶν ἔτι θεωρητέον, ὃ μὴ χεῖρον μέλλῃ διατίθεσθαι, ἢ ὡς ζῶν λογικὴ φύσις.

a L.9.§.9. 16.23. ἔστι δὲ τὸ λογικὸν ζῶν καὶ πολιτικόν. τίνος δὴ κατὰ πόλιν χρόμβρου, μηδὲν πεπειράζῃ.

b L.7.§.33. 64. §. 3. Παῦε τὸ συμβαῖνον, ἢ ὅτι ὧδε συμβαίνῃ, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς ὁ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὲν ὧν συμβαίνῃ σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρειν. εἰ δὲ ὡς μὴ πέφυκας φέρῃν, μὴ δυσχέραινε. φθερεῖ γὰρ

c L.8.§.46. σεαυτὸν ἐπισκαλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι ᶜ πέφυκας φέρειν πᾶν, ὃ ἐπὶ τῇ ὑποληφθῇ ἐστὶ τῇ σῇ φρενὶ καὶ ἀνικητὸν αὐτὸ ποιῆσαι, καθ' ἑαυτὸν ἢ συμφέρον ἢ καθήκον σαυτῷ ἔστι ποιεῖν.

d L.5.§.28. l.9.§.11. e L.11.§.18 f L.11.§.19. §. 4. ᵈ Εἰ μὲν σφάλλεται, διδάσκειν ᵉ εὐμενῶς, καὶ ᶠ τὸ παραφέρον δεικνύειν. εἰ δὲ ἀδυνατεῖς, ᵍ ἐπὶ σεαυτὸν ἀνιέσθω, ἢ μηδὲ σαυτῷ.

g L.9.§.42. h L.5.§.8. l.7.§.75. §. 5. ʰ Ὃ, τι ἂν σοι συμβαίνῃ, ἔτοι σοι ἐξ ἀϊδίου συγκατανενημένον. καὶ ἡ ὅλη πλοκὴ τὴν αὐτὴν

i L.3.§.4. 11.16. συνέκλωθε, τοῦτ' ἔστι σοὶ ὑπόστασιν ἐξ ἀϊδίου, καὶ τοῦτ' ἔστι σύμβασιν.

k L.9.§.28. 39. * Φύσιν Xyl. φύσις §.11.§.18. §. 6. ʰ Εἰ τι ἄπομαι, ἄ τις * φύσις, πρῶτον κοιδῶ, ὅτι ˡ μέρος εἰμὶ ἔκ ὅλης ᵐ ὑπὸ φύσεως διοικουμένης. ἔπειτα, ὅτι ⁿ ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τούτων γὰρ μεμνημένος, καθόσον μὲν μέρος εἰμι, ᵒ οὐδὲν δυσαρεστήσω τὸ ὂν ἔκ ὅλης ἀποπεμφθήσομαι. ᵖ οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὃ

fit. tum observa, qid natura, qâ es animal, exposcat. & hoc qicqid est, concede tibi, nisi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè se habitura sit. qod est autem rationale, protinus est & civile. his regulis usus, nihil ulteriùs sitegeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus sis, vel ut non sis. si contingit ità, ut ferre natus sis, nè gravatim te habeas, sed prout natus es, feras. sin ità contingat, ut ferre non natus sis, nec sic qidem graveris; ubi enim te absumpserit, & ipsum concidet. memineris tamen, naturâ esse comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua situm est, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii esse, ut illud facias, censendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem suum indica. avt hoc si neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno destinatum est tibi. causarúmqe series sibi invicem implexarum tui ipsius subsistentiam cum casu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, sive natura regit universa; hoc primò statuatur, partem esse me universi à natura administrati. deinde, necessitudine me qdam partibus generis ejusdem esse conjunctum. siqidem ista recordatus; qatenus pars sum totius, nihil ægrè feram ab universo mihi attributum. neqe enim parti potest esse noxium, qod

ANNOTATIONES.

diuèqe constituitur, ac unamqidqe accessum habet ad principis sui mores se accommodare. Et mox. Εἰ τις ὧν ἄφρων ᾗ ἀξίωσις τῶν φύσει ἀγαθῶν συνέσει τοῦ τῷ Διῒ μάλιστα διαφέρειν, ἢ σώφροσι ἢ χρησίμοις, ἢ φίλοις, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄνθι ἀφίει, καὶ ὅτος ὁ ἔρως κάλλιστος. Εἰ τις, ἢ δι' ἴσθμιον, ἢ δι' ὑπερβολὴν καλέσει τὸν Θεὸν διφανέσει καὶ διαιτᾷ, ἄνθι δὲ φαύλῳ. *Qd igitur electio possessioqe naturæ bonorum vel corporis, vel animorum, vel reliqorum, considerare maximè Deum facit, præstantissima est, atqe hoc terminus est pulcerrimus. Qd verò vel ob defectum, vel ob excessum considerare, tolereqe Deum permittit minimè, eo pessima est.*

Μαθὼν συμπεριφέρειν] *Nihil ager supervacaneum* Xylander. at verba monentis sunt, non promittentis. itaqe Casaubonus *rebus otiosis ne faceßas negotium tibi.* Malim simpliciter, *nihil fatage*, vel, *nihil fatigeris*; de re nulla ulteriùs solicitus sis.

§. 4. Φαυλότητα γάρ τις ἐπιπλήττων] vide *ad l.* 7. §. 63, 64. & *l.* 8. §. 46.

Ἐκεῖ τῇ ὑποπλέψαι ἐστὶ τῇ σῇ φρενὶ τοιοῦτον] Seneca *Ep.* 78. *Levem illum, dum putas, facies.*

Τῇ συμφέρον] qd enim valetudini & fanitatis cavsîâ non sustineas? vide *ad l.* 5. §. 8.

Ἢ τῷ καθήκοντι] *officio* cavsâ qid non debeas! vide Apostolum *ad Roman. c.* 8. *v.* 35, 36. *ad Hebr. c.* 11. *v.* 35, 36, 37. *ad Phil. c.* 1. *v.* 20, 21. & *c.* 2. *v.* 17. Lucam *Act. c.* 20. *v.* 23, 24. & *c.* 21. *v.* 13. vide & *l.* 3. §. 6.

§. 4. Σεαυτὸν αἰτιῶσθαι, ὃ μηδὲ σεαυτόν.] *Te* (inqit) *accusa*, qi succenseas alteri ob illud, qod corrigere in ipso non vales: *vel etiam nec te accusaveris*, qòd corrigere neqeas; sed feras qod corrigere non potes. Potest tamen aliter intelligi. Tuam agnosce imbecillitatem, qi non potueris erroris illum convincere. qinqam nec hoc qidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris, non curatoremve*, ut scitè Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 4. Cavtè itaqe Epictetus *l.* 3. *cap.* 24. Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὲ πιστὸν ἐξ ἀπαθοῦς. ὅτι ἐμοὶ γάρ ἐστι. τὸ δ' ἀλλότριον παρέσεσθαι καὶ δυναμι. Ἐξ ἀπαθοῦς δ' οὐ παρέσεσθαι. *Ego ergò qod meum est qvovis modo fadabo, at mea enim potestatis est; alienum verò pro viribus fadare conabor, sed planè fadare non assitsam.* qi etiam in eandem cum Marco sententiam, *lib.* 2. *cap.* 26. Δείξον μάχην, καὶ ἀνανίσιλαγ. ὡς δὲ μὴ δυνάμι, τίνος ἀνθ' ὑμῶν μᾶλλον ὀργιλίαι, ἢ τῷ μὴ πεπονθόσι. *Pugnam si ostenderis, desinet. Si verò non ostenderis, temptum postmodo accusare quàm cum qo tibi non obtemperabit.* Et *lib. eod. c.* 12. Δείξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀναλυθεῖ. μάχῃ δ' ὡς οὐ μὴ δυνάμι, μὴ ἐκείνῳ παραγίνου, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸν τῶν αἰδυναμίας τῶν σαυτοῦ. *Si demonstraveris veritatem, videbit eam sequi. Qod autem non demonstraveris, noli deridere illum, sed imbecillitatem potius agnosce tuam.* Eandem vide & *lib.* 4. *c.* 3. hoc idem differentem. vide *ad l.* 8. §. 59. & *l.* 9. §. 11, 42.

§. 5. Ἐξ αἰῶνος] ita *lib.* 5. §. 8. Ἐκ προαιωνίζεται αἰτίων.

A cavsîs innqissimis. vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.

Προσαπεπλέξατο] vide *ad l.* 7. §. 31. Apostoli apud Lucam *Act. cap.* 4. *v.* 28. Ὅσα ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι. *Quæcunqe constitutum tuum prius prædestinavit ut fierent.* Et Petrus *ibidem c.* 2. *v.* 23. Τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ. *Definito illo consilio & præcognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.* 15. *v.* 18. Κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα, ἃ ἐστὶ γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα ἔργα αὐτοῦ. *Nota sunt Deo ab æterno sua omnia opera sua.* Gregorius *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, qæ in hoc mundo hominibus fiunt, absqe omnipotentis Dei consilio occulto veniunt; nam cuncta Deus secretus præstruens, ante sæcula decrevit, qdcunqe per sæcula disponuntur.*

Ἡ ἀκατάλυτος τῶν αἰτίων] i. e. *Series implexa cavssarum*: ut Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 7. Sive *immutabilis cavssarum cohærentium series*, ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Cavssa pendet ex cavssa, privata ex publica longus ordo rerum trahet.* sed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένην. i. e. *fatum* definit *ordinem fcriemqe cavssarum, cum cavssa cavssæ nexa rem ex se gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.* 1. *fatalem qandam necessitatem, qâ qicqid accidit, id ex æterna veritate cavssarum qæ continuatione fluxisse dicatur.* Idemqe eòdem respiciens *de Fato*: *Nisi ex æternitate cavssa cavssam ferens hoc erit effectura.* ut sit qasi *ipsa* μία τῶν αἰτίων sic dicta. Nec consultò fatis Henricus Stephanus, cùm in Lexico Ciceroniano aliam esse Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *fero* enim Latinum, unde *ferax* & *fertum* est, omnino ἴημι Græcum. vide *ad l.* 7. §. 9, 49, 75. Trahit autem huc Isaacus Casaubonus Persii illud, *Sat* 3. *v.* 66.

Discite, ô miseri, & cavssas cognoscite rerum:

i. e. *cavssas eorum*, inqit, *qæ homini eveniunt, qa Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci ista subjicit.

Συνέλκοιτο] Vide *l.* 5 §. 11. & *l.* 4. §. 26.

§. 6. Εἰ ἄλλομαι, ἄλλο φύσις] Malim φύσις. ut *l.* 11. §. 18. Εἰ μὴ ἄλλομαι, φύσις ἡ τα ὅλα διοικοῦσα. at Xylander φύσει legisse videtur. *Sive naturâ constat mundus.*

Μέρος εἰμὶ τῶν ὅλων] vide *ad l.* 2. §. 3. & Casaubonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 6. §. 45. Τὸ ἀνῦσι συμφέρον τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. *Idem prodest partis & totis.* Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Siqidem in toto pars est. itaqe Persarum regi Agesilai amicitiam ambienti, respondit ὡς, Ὅλα οὐ δυνατὸν φίλοις ὄντα Ἀγησιλάῳ ἰδίᾳ εἶναι. εἰ δὲ σὺ Λακεδαιμονίοις ποιῇ φίλον, δῆλον ὅτι αὐτὸ ἕξεις. Ἐν ἅπασι γὰρ ἐξ ἴσου σε προτιμήσουσι. *Fieri non posse, ut sibi privatim amicitia frueretur. Sum Lacedæmonis communiter omnibus amicus fieres, sic quoqe ut amicitia jus veniremur, quandoqidem inter omnes etiam ipse locum haberes.* Æliamus *l.* 10. *c.* 20. Qin & ut Plato *Charm. p.* 464. *D.* Τῷ ὅλῳ εἰ καλῶς ἔχοιτο, ἀδύνατον ἦν τὸ μέρος οὐ ἔχειν. *Toto male affecto impossibile est partem aliqam bene valere.*

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavsſa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc autem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè seqiùs ageretur, cùm partes ejus in alterationē freqenti agerent, &

τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἃ γὰρ ἔχει ἓν τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πατοῦ μὲν φύσιν κοινὴν ἐχούσῃ τῶν. τῆς δὲ τοῦ κόσμου περισταλθούσης, τὸ μηδὲ [b] ἐκτὸς τοῦ ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζοντος βλαβερόν ἓν ἑαυτῇ γενέσθαι. τῷ μὲν δὴ τὸ μεμοιρᾶσθαι, ὑπὸ [c] μίαν ἅπαντα ὅλην ἔχοντι πάντα, [d] ἀναρεσίσθω πάντα τῷ δοκοῦντι. καθόσον δὲ [e] ἔχω πρός οἰκειότητα πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] οὐδὲν πρόξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δὲ [g] προάσομαι τῶν ὁμογενῶν, καὶ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πάντα ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ ἐκκλινῶ τὰ ἐναντία ἀποίξω, τούτων δὲ ὄντων περιγεγραμμένων, [i] ἀνάγκη τὸν βίον [k] εὐροεῖν. ὡς ἂν καὶ [l] πολίτῃ βίον εὐρυθμοῦντι εὐπολιτικῷ πρόξεσι τὰς πόλεως λυσιτελοῦσι, καὶ ἐπὶ ἂν ἡ πόλις δανείσηται, τῶν διαταξομένων.

[a] Inf. §. 33. / §. 55.
[b] Inf. §. 7.
[c] L. 2. §. 9. l.
[d] §. 14. l. 8. §. 7.
[e] L. 7. §. 54.
[f] §. 7. [g] L. 7. §. 13. [h] L. 8. §. 23. [i] L. 9. §. 8. 9. 23.
[k] L. 3. §. 4.
[l] L. 9. §. 31. L. 2. §. 2. L. 2. §. 5. L. 6 §. 45.

§. 7. Τῆς μέρη δὲ ὅλης, ὅσα, * φημὶ, περιέχεται ὑπὸ δὲ κόσμου, [m] ἀνάγκη φθαρτὰ λεγέσθω δὲ τῶν σωματικῶς [n] δὲ ἀλλοιοῦσθαι. [o] ἃ δὲ (φημὶ) κατόν τε, καὶ ἀναγκαίων ἐστὶ τῶν αὐτοῖς, ὑπ' ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγηται, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ὄντων, τῷ

* dele Lug. Am.
[m] L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
[n] L. 4. §. 3. §. 5.
[o] L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. Potest qod inutile reipublicæ sit ad cuiqam utile esse? Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergo omnes debent esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas unusquisque & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τὸ δὲ τῷ κοσμῳ περιειλῆφθαι] *Insuper accepisse*, i. e. insuper habeat, insitum atqe innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; ἔλαβες δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exercs, exerce.* Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. εἰς ἄλαδον ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχήν μου. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i. e. *non vane habet.* Hebræus. *Ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ἐκτὸς τοῦ ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζοντος] Probat hinc, nihil in mundo admitti, qod universo, sive primæ cavsſæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minus: primam autem cavsſam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur ejusmodi aliqid admittiram; qia nec à se habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Ὀυδὲν περίεργα διανοήσεται] Vide *ad l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 22.

Σ'υγχώσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe aliter clavsſulam hanc prorsus omisit, aliter de *deliberationibus* interpretatus est. at συγχωρεῖσθαι Marco est *rationem habere*. Vide *ad l.* 1. §. 9.

Ἐφορᾷ] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτῃ βίον] vide *l.* 3. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαίνει τῷ ἀλλοιοῦσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qàm *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 14. Idem plànè Hippocrates *de diæta l.* 1. *pag.* 8. Ἀναλλοίωτα μὲν οὐδὲ ἀκίνητον οὐδὲν γίνεται, οὐδὲ γένεσις οὐ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυγκεχυμένα δὲ καὶ διακεκριμένα, ἀλλοιοῦνται. νομίζουσι δὲ σαφῶς τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ οὐκ ὄντος εἰς φῶς ἀφῖχθαι γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους ἐς οὐδὲν ἀπολέσθαι φασιν. *Nihil quidem omnino perit, neqe ortum qod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id quidem qod ex ortu in lucem exspectur, ortum qod verò ex luce ad orcum transmittitur, perire.* sed & è priscis philosophis haud pavcis visum. τὸ γίνεσθαι ἐξ οὐ φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem, alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Ἀεὶ γὰρ μένον τὸ ὑποκείμενον ταυτὸ ἐξ ὧν τοιοῦτον ἀλλοιοῦσθαι φασιν. *Semper enim subjectum manet unum & idem; tale autem alterari dicunt.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, μεταβάλλῃ τὰ πάθη. *Alteratio enim est, quando manente subjecto, passibile evanescente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem *c.* 4. Itaqe Casaubonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1 §. 10. *Fuit opinio veterrimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutare duntaxat. mortem nunc esse nomen sine re: non revera mutationem esse, quæ vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est, ubi illis dicere solebant, ἀλλοιοῦσθαι.* Hoc autem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοῖά γοι, ξεῖν', ἐφάσθην, εἰ πάρος ἦα.

Alter mihi hospes apparet ab illo qi ante.

Ἀλλοῖ, inqit, non ἄλλο, ad qem locum Eustathium et Grammaticis qibusdam inter ἀλλοιοῦσθαι, ἐτεροιοῦσθαι, & μεταμορφοῦσθαι distinguentem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν οὖν μετὰ τοῦτο κίνησις ἀλλοίωσις ἐστι. *Motus igitur secundum qalitatem alteratio sit.* Simplicius, Ἔοικε τὸ τῆς ἀλλοιώσεως ὄνομα οὐτος ἐπιδέδοσθαι τῇ καθ' αὑτὸ κινήσει αὐτόν. *Ipse videtur alterationis nomen motus secundum qalitatem imposuere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Plutoge, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casaubonus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moratur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοίωσιν nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotelis priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed constatâ generalioqe magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥῆμα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν καθ' αὑτὸ tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν κατὰ ποιὸν ταύτην, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratius ista distingvens; ad τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὸν ἀλλοιοῦσθαι, καὶ τὸν περιφορὰν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ φέρεσθαι, ἢ ἀλλοιοῦσθαι. αὐτὰ γὰρ, inqit, μόνα αὐτὰ. ita ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qam *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyaneus *Ep.* 66. sed adhuc παραδεξάσῃσθαι, tam nec γίγνεσθαι, qàm φθορὰν inficiarus. Φασὶ δὲ οὐδὲ οὐσίαν ἓν μόνον ἐμφαίνειν, καθάπερ οὐδὲ γίνεσθαι οὐδὲν, ἢ κίνησιν ἐμφαίνειν. τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τρανῶς εἰς φῶτα ἰδεῖν γίνεσθαι. τὸ δὲ φύσεως εἰς ἀοίδιμα καὶ ταῦτα θνητοῦ, ἄνευ ἐγερμάτων καὶ ἀναθυσίας τινὸς ἀπὸ φθορμίου ποτε. *Putant & substantiam unum tantùm ostendere, motum & generationem, nihil quidem omnino fieri. mortem & corruptionem, nihil aliud esse, quàm ex luce in tenebras transire. nempe ex substantia ortum in lucem videre licet. ex natura autem in immortalia & divina, & absqe ullis excitationibus funebribus ex cadavere.* Mori nulla est, cujusqmque tandem sit, nisi specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in ultimam generatio videtur esse. Rursum ea eadem conversio naturæ in substantiam mors, qam neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solumqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem sit ob materiæ densitatem: hoc autem ob substantiæ tenuitatem, qa qam perpetuo maneat eadem, motu solum differt & positione. At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio intercepto est pristini. omne enim qodcunque transfiguratur in aliud, desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clarius adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & nos & rationem demutationis, qa formæ submittrat alterius carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de pristino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereat, perdit autem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Ἐκ ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qa ἀλλοιοῦσθαι præcesserat.

καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι ἀλλοφόρως κατασκευασμέ-
a L. 2. §. 21. νον · πάντων γὰρ ἐπιχείρημα ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l. 9. §. 35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, καὶ ὥσπερ σπικὰ τῷ κακῷ,
καὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπέπεσεν εἰς τὸ κακὸν πιεῖν, ἢ
ἔλαθεν αὐτὸν πιά δὲ ἴσως γαύρθρα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. οἱ δέ τις κ ἀφίσιν ⊖ τῆς φύσεως,
κ τὸ πυφυκέναι πάντα ἐζήγειτο, κ ὡς γαλαῖον,
b L. 8. §. 28. ἅμα μὲν φᾶσαι b πυφυκέναι τὰ μέρη ⊖ ὅλε με-
l. 9. §. 19. τοβάλλειν, ἅμα ⊖ ὡς ἐπί τινι τῶν ⊖ τῆς φύσε
c L. 8. §. 15. συμβαίνοντι c χαιρήζειν, ἢ d δυσχεραίνειν; ἄλ-
d L. 2. §. 17. λως τε, κ e τῆς ἀλλοιώσεως εἰς * πάντα γινομέ-
l. 3. §. 16. νης, ἐξ ὧν ἕκασον συνίσταται. f ἢ τι γὰρ σκεδα-
e L. 2. §. 17. σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, ⊖ ⊖ μὴ
l. 4. §. 5. στρεμνὰ εἰς τὰ γαῖδια, ⊖ ⊖ πτόμματα, εἰς τὰ ἀερώ-
* πάντα
f L. 6. §. 4. δες. ὥστε κὰ πάντ. b ἀναληφθῆναι. εἰς τὸν ⊖ ὅλα λό-
24. γον, εἴτε i χ ⊖ βέλεσι b ἐκπυρεμένε, εἴτε i διδίως
g L. 17. §. 50. ἀμοιβαῖς ἀνανεεμένε. κὰ τὰ στρέμνια ⊖, κ τὰ πτό-
h L. 4. §. 14. μαλιν μὴ φαντάζε τὰ ὑπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
i L. 5. §. 13. d. 11. §. 1. τῶν ἐχθὲς κ τρίτλαι ἡμέρων, m ὃν τῶν σπίων κ
k L. 3. §. 3. n ὑλικμένε ἄέρος πλὼ ἐπῤῥοὴ ἔλαβεν. τῶτο ἴσ ὁ
l L. 7. §. 25. m L. 5. §. 4. n L. 6. §. 15. ἔλαβε, μεταβάλλ, ἀχ ὃ ἡ μητὴρ ἔτεκεν. ὑπόθε δ',
o L. 9. §. 25. ἐπ ἐκεῖνό σε λίαν περσπλίκ ο τῷ ἰδίως πιῷ,

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſa iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt veriſimile. ſin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam qod præter rerum ipſarum naturam contingat, muretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, qod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſtj acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, mi-

ANNOTATIONES.

Τὸ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori, niſi qòd ibi ab impotentia, iſtic ab ignotantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec veſcentes admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις κὴ ἀφίσιν] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qs*, inqit, *miſſâ naturæ illius univerſalis vrdinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indigneturmutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minùs claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intalligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 107. *Qid eſt ſtultius, qàm mvrari id ullo die factum, qod omni poteſt fieri* vide *l.* 8. §. 13.

Τῆς διαλύσεως εἰς τᾶτα] forſan, *eis tavta, in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epicterus *l.* 3. c. 13. Εἰς ὀλίγ δυνὸν, ἀλλ' ἴδιν ἴχθυν, εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ, εἰς τὸ σωμάτιον. ὅτου ὖν ἴν τοι κῦρ, εἰς τῦς ὄγκους. ὅτου ἂν γαῖδιν, εἰς γαῖδια. ὅτου σταρμάτιν εἰς σταρμάτια. ὅτου ὑδάνιν, εἰς ὑδάνιον. *Non in malam vem; ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantum cjvis in ſe ſuæ, ad ignem redit; qantum terræ, ad terram, qantum venti, ad ventum; qantum aqæ, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς τᾶτο ἐξ ὧν ἔζη. *Omnia enim in illa, ex qibus fvnt, corrvmpvntvr.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. c. 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific.* c. 26. Ὁμολογῶμεν τὸν διάλυσιν τῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστηκε γίνεσθαι. καὶ ὃ μέντοι τὰν γᾶν ἀναλύεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. κ ἑκάστ τᾶν τὰ ἐξ ἀρχῆς πρὸς τὸ συγγενὲς τῦ μετεχόμενον γίνεσθαι. *Confitemvr reſolvi corpvs hominis illas in partes, qibvs ex partibvs conſtat: nempe terram modo ad terram vehi; ſed & aërem & humorem ad ea qæ generis ejvſdem ſvnt, ſe conferre: vnumqdqe in nobis partibvs ad res ſibi cognatas tendentibvs.*

Ἥκει γὰρ ἑκάστωι] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Ἐκ τῶν ὅλων λόγων] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρωμένην] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 53, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimè. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſitatius pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *vvjjs act.* 2. *ſc.* 6. *v.* 120.

— *χρώμεθα πάντες τοῖς πατρῴοις χαλκίοις*
Χθὲς γε καὶ πρώην κεκτῆσι τῷ παιδὶ κἀμοὶ τί.
— *utimvr omnibvs illis & ferreis,*
Qi nvper & heri fvnt præcepſ, nvtâ qidm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἴσως ἴσασι, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Alia qe alijs multa, ut qa dicam, heri & nudiuſtertius adventa.* Idemqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Ὅμως δέ σε ἴσ ἀνάγκη εἶναι, ἐπεὶ γε χθιζά γε καὶ πρωιζὰ γεγενημένα. *Pvta etiam avdivviſſe te nonnvlla heri ac nvdiuſtertina geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ ἐσμεν. *Heſterni ſvmvs.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην καλούμενον. *Et Canopvm, cvs nvper admodvm factvm eſt mention.* Plutarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Τὸ δὲ μὴ, ὅτι ἴσως οἰκεῖόν, ὅτι οὐκ ἦν ἀνθρώπινος, οἶδ' ὅτις λέγεται θεὸν ἢ ἥρωα. ὁ δὲ πυρὸς χρῶτος ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [ὑφαπτ. πρὸ δὲ τᾶτο] βίος [αὖτε] πυρός, οὐ πάνυ ὄντος τότ. *At verò dvs non poteſt qando aqa carverint hominem: nege ejvs inventor deorvm aliqis avt herovm perhibetvr. Ignis ejvs nvper adeò à Prometheo eſt repertvs. Ita ſine igni, non aliſqe aqa vita fvit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manvel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀνατθυμένος, κ χθὲς κ πρώην, οἱ ἴσαν ἄλλοι, ἐγνώριζεν. *Qi obſcvrâ familiâ ortvs nvper admodvm natvs eſſe ſvpervs.* Pro eodem τῶν καὶ χθὲς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι τῶν τε καὶ χθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jvra non hodie ac heri vigent.
Sed avo ab omne: initia ea occvlte latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *Sympoſ. l.* 2. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eòdem allusit. & χθὲς κ τὸ μεσον, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μεγάλων προστιμάτων ἡμῖν, χθὲς καὶ τριτάτου παρεισδύνοις. *Peregrinvs hic adoleſcentvlvs præfatvs eſt nobis & heri & hodie, obrepens qadam elegantia ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Serdebant ſibi villica
Concubina hodie atqe heri.

Τῶν καὶ τεττὲ, Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ἡ τῶν, ὑπὸ τινὸς, τᾶτ' οὖν γεώμετρα τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφῆσαι. *Videtvr avtem non nvnc, nege pvtò ante hoc natvm fviſſe hvi, qi de republica philoſopharetvr.* Hebraei dicunt, תמול שלשום quod Græci verunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς καὶ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Devt. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 16. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. aliqando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nvper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמול גם משלשום quod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *nvnqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abludit Platonis illud in *Eutyden. pag.* 190. πέρυσι δ' πρεσβύτερος. Πέρυσι δὲ ὦ πρεσβύτερος ἐθέλω εἶναι σοφός. *Anno ſvpervri, avt certè abhinc certo nondvm callebam.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦν τε καὶ πέρυσι. *Iamiis & nvnc & nvper.* Ἐν τε καὶ πέρυσι. *& nvnc & olim idem ſvmvs.*

Τάτο δὲ ὁ ὅλος, μεταβάλλων, οὐχ ὃ ἡ μητὴρ ἔτεκεν] *Aliud*, inqit, *eſt qod nvnc geris corpvs, ſed & anima* (cùm aereum qddam hoc ſtatuat) *ab ea, qa mater tva exvxit eſt*: cum à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ταῦτα δ' ἴσι ἐκείνῳ τῷ λίαν προσκλίνειν τῷ ἰδίως πιῷ. *Hæc ſvnt illi ſvſpecta, inqvam, qvòd tv vim nimivm tvo filio tribvas.*] Illis, ut vitii ſuſpectis, Xylandec notam adfixit. Caſaubonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum προσκλίνειν qod Stephani Theſaurus ille inculentiſſimus non exhibet, Marco hic uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis;

ita

nihil tamen obſtabit, qo minùs verum ſit quod jam dictum eſt.

§. 8. Nomina tibi ubi ſumpſeris iſta, boni, modeſti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave nequando tranſnomineris, & amittas denuò nomina iſta; celeritérque (ſiqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris autem, prudentis nomen tibi denotare ſingularum rerum conſiderationem, animadverſionémque ſedulam. una-

ὑδὲν ὅτι ἴσμεν πρὸς τὸ τὸν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ τοῦτα, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μεταποιήσῃ, καὶ ἂν πολλοὺς τούτου τὸ ὄνόμασα, καὶ παρῇς ἐπὶσω ἐπ' αὐτά. μέμνησο δ', ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐπὶλα- [b] L. 8. §. 22.
τό σε [b] σημαίνει [c] τὸν ἐφ' ἑκάστοις λόγον ἐπίσκοπον, καὶ [d] τὸ ἀπαρενθύμητον. [c] L. 8. §. 7. [d] L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

ἵνα μὴ δυσῶμεν τῇ λίξει περισπάσωμεν. Nè videamur vocabulo ipſi addicti eſſe, aut ea pertinaciter adhærere. Forſan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud quod à matre tranſiit, ipſi ipſi quod nunc geris, & peculiares ſuas affectiones habet, eo valdè addicere, eándemque quaſi ſimplicitatem tenere, cùm nihil hoc facant ad id quod nunc deſiderat, nec propterea obſtet, qo minùs verum ſit.* Sed *ἐπίσκοπον.* locum certè vel vitium vel mutilum ſuſpicor.

Τῷ ἰδίως ποιῇ.] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος.] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vives, ſi curas eſſe quod audis.

Et mox.

Cum pateris ſapiens emendatúſque vocari,
Reſpondeſne tuo, dic ſodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Differt. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot.* *Interpretetur primò vocabulum ſuum, & utatur eſſe quod dicitur.* Plato *Epiſt.* 4. Φαυερὸν ὃν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅσοι ἐσμὲν τούτου ἕνεκεν φαμὲν. *Itaqe conſtare omnibus debet tales nos eſſe quales videri volumus.* Synefius *de regn.* Χρῆναι δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τῷ σεμνῷ πράγματος. *Merito augeſtum hanc auguſto rei appellationem tibi vindicato.* Ὃν γὰρ τὸ ὄνόματα κίνει τῶν προσηκόντων ἐπὶ, τὰ δὲ πράγματα οὐ πάντων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, ſed res nominibus.* Dio Pruſæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyſſenus *de profeſſ. Chriſt. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ οὐ τὸ ἰατρὸς, ἢ βήτωρ, ὁ τυχόντος καλεῖσθαι πεῖσόμενος, διὰ τὸ δίξαι τῇ ἀνεπιστήμῃ τῶν ὀνόματος ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐφικόμενος ἐπὶ τῆς ἀνάρας ἢ ἀνωδίζεσθαι. ἀλλ' ὁ καὶ' ἀλήθειάν τι τούτων προσαγορεύσεσθαι θέλων, ἀς ἂν μὴ ψευδώνυμος ὁ κλῆσις ἐλέγχοι, αὐτῷ ἐπιδεῖξαι τὸν προσαγορεύσεως πιστόν. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμᾶς τρόπον, ἢ πᾶς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῷ Χριστιανῷ ἐπαγγέλλεσθαι ἐξετάζοντες ὑφαμεν, ὅν ἂν ἐλείπομεν μὴ ὄντες τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται· ἀς ἂν μὴ τὸ σεμνὸ τῷ πιθήκῳ διάγομεν καὶ ἡμὶς ἐπαρώμενοι. σκοπεῖν δὲ ἀληθὲς, ὅπερ ἐσμὲν ζητοῦντες θέλομεν. *Quemadmodum enim ſi qis medicus, vel orator, vel geometra vocari deſiderâſſet, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, ſi facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: ſed qi verò horum alicujus profeſſionem nomine appellare vellet, ne falſo ſumpta appellatio convinceretur, ipſe ſtudio atqe exercitio fidem facere appellationis; eodem nos qoqe modo, ſi verum hominis Chriſtiani profeſſionis ſcopum ſcrutando inveniremus, nolumus non eſſe id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de ſtatua vulgo narratur. Studeamus verò eſſe id, qod nominamur, per ſubſtantiam qoqe vita ratiocinia.* ſubjungit mox de ſtatua Alexandrina, apologum, qem & Lucianus in *apologia* narrat: ac concludit denique *pag.* 703. *A.* Ἐι μὲν δὲ τὸ μὲ ἐποιᾷ τὴς τῷ Χριστῷ ὑποδιδοῖο, ἵνα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συμπορεύηται, μὴ ὀκνώσι τῷ βίῳ, σαλαψύσθαι τῷ ὀνόματι· ὁ τοιοῦτος, καὶ τὸ ἀρετῶν ἡμῖν ἐκτόπωμα, περιστείλει ἄψυχον, ἀνδριάντος χαριέσι μιμησόμενον, περιβλὴς τῷ σχήματι. *Si qis igitur nomen qidem Chriſti ſumat, qa verò ad eam hoc nomine conſideremus, vitæ non exprimat, neqe repræſentet: is autem vocatur, paſtea propoſitam à nobis ſimulitudinem perfectam nominum humana figura conformatam & effigiatam apponens.* Idémqe *de perfect. Chriſt. pag.* 709. *C.* ubi etiam fuſiſſimè hoc idem proſequitur: Ὀνομᾶν, ἐνταῦθα τῷ μεγίσι τε καὶ ἀνωτάτῳ καὶ τρόπῳ τῶν ἐσομένων γίγνεσθαι παρὰ τῷ πάντων δυνάσαι ἡμῖν αὐτοκράτορι, ὅσοι τοῖς τῷ ἐπωνυμίᾳ τῷ Χριστοῦ τιμηθέσι Χριστιανοῖς ἀνομάζονται ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἐρημωθέντα τοῖς τοιούτοις φυσῶς ἀνθρώπα καὶ ἐς ἡμᾶς καθορᾶσθαι. *ὁς μὲ ψευδώνυμος ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸν κλῆσιν, ἀλλ' ἐν τῷ βία τὸν μαχόμενον ἔχειν. ἐ γὰρ ἐκ τὸ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεται. ἀλλ' ἐ ὀνομασία φύσις, ἐκ δ' ἂν ἦτα ἴσχε, διὰ ἴσα τῶν προσφυῶν τῷ ἀνθρώπος ὑμνοῦσι γνησίζεσθαι. Quamobrem quæ nominum mutatione, & ἀτυπωσις, & primum nomen Domino noſtro baustus imperitiverit, ut Chriſti cognomine decorati appellemur Chriſtiani, neceſſe eſt, ut omnia nomina, qa vestra hanc interpretentur, in nobis item conſpectentur expreſſa, nè falſe vocati Chriſtiani videamur, ſed ea vita reſpondentia habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, ſed earum ſubjectæ naturæ, qæcunqe eandem illa ſit, apti nominis ſignificatione declaratur.* Ignatius *ad Magnef.* Πρέπον ἐσὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. ὡ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μαάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, ſed & eſſe Chriſtianum. non enim dici, ſed eſſe, beatum*

facit. Ambroſius *de dignit. Sacerd.* c. 3. *Qod ſumus profeſſi ſione, actione partim quàm nomine demonſtremus: ut nomen congruas actioni, & actio reſpondeas nomini; nè ſit nomen cassum, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverſ. avar. l.* 4. *Parium ſunt vocabula, res ipſas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen ſine actu atqe officio ſuo, nihil eſt.* Ubi & mox ſubdit denuò, *Vocabula nihil eſſe ſine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrocius ſub ſanctis nominis profeſſione peccatur.* &c, *c.* 11. *magis damnabilis eſt malitia, quam titulus bonitatis accuſat; & reatus major eſt pium nomen.*

B Μάντις μεταποιεῖται ἐξ ἀνταλλάσσου.] *nè qande iſta nomina amittas* Xylander, ut legendum ſit ἀνταλλάσσου. alioqi vertendum, *nam aliqande amittas*, &c. Xenophon *œconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀσθενὴς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ μὴ καλὸς κἀγαθὸς κεκλῆσθαι. *Vehementer eum cave, ne cognomentum illud, qo ter bonus & bonestus appellaris, amittas.* Caſſiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpſiſti nomen ex meritis: tuſſada, at ſemper lateris veritate vocabula. nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur compoſita, minus abſurdum eſt portare nomen alienum, aliud dici, qam poſſe ex moribus invenire.* vide C *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 10. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μεταπεμφάζεσθαι, *transformari.* Suetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Craſſitius cognomine Poſides, mox Panſam ſe transnominavit.*

Ἐξήλεγξεν σοι σημαίνων.] *ſignificare volebat.* id eſt, ſignificabat. Galenus pariter *de effect. dignoſc. & cur. c.* 1. τὸ σοῦ βάλανος σημαίνον. Et Ariſtoteles *Soph. elench. l.* 9. *c.* 13. Φίλον τὸ μεμιγμένον σημαῖνον. *ſignificare vult.* id eſt, ſignificat, σημαίνει. τὸ βάλεσθαι ἑκρεπυμερο σημαίνει. Sic Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βέλεσθαί γ' ἂν τοῦτ' εἶναι, φάλας, ὅταν D αὐτάρκης συμβαίνῃ τῆς κοινωνίας εἶναι τῇ πλήθους. *Et vult quidem ſtatus eſſe civitas, cum habet ſufficientem multitudinem ſocietas.* εἶναι βέλεται. id eſt, φιλεῖ δὲ ἴσι, &c. *eſt revera ſolenqe dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βέλεται δ' ὁ βασιλικὸς εἶναι φόλαξ, ὥσπερ ἐι σκοπήσειε τὰς ἀρχὰς, μάλιο ἂν δόξειε φάνεσθαι, ἐ δι δῆμος μὴ ὀρθίζεται μᾶλλο. *Vult autem rex eſſe cuſtos, at qi divitias habent, nihil injuſtum patrantes, aut etiam populus afficiatur contumelia. vult eſſe.* id eſt, eſt. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ πρότερόν σοι θαυμάσαι τὰς παροιμίας, ἃ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζου τὰ αἰδῶ βέλεται. *At ſane, ut meliores apparerent adagia, qod pudorem oculis deſignare vult. deſignare vult.* id eſt, E definit. Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 4. Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσαται. *Quicunqe ergò mundus voluerit eſſe amicus, inimicus Dei conſtituetur.* qicunqe eſſe voluerit. id eſt, qicunqe fuerit. τὸ βέλεσθαι ſæpiùs ſimpliciter uſurpatum reperias, ut *ſupra.* ſic Plato in *ſympoſ. ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύπη. ſi ceſſare voluerit.* id eſt, ceſſaverit ſingultus. Evripides *Troad. v.* 26.

Ἐρημία γὰρ πόλυ ὅταν λάβῃ κακὰ,
Νεοῖς τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Quum enim infeſtis ſolitudo cruentem occupârit,
Laboras deorum cultus, neqe dei cole ſolent.

F ſic Homerus *Il. ά. v.* 91. Ἴσχεται ἐσσυμένη. *eſt.* Epiphanius *hæreſ.* 66. §. 9. Πλεῖα γὰρ θέλει λέγειν πλεῖν τὸ καὶ σελεῖν. *Navigia ducit Salem & Lunam.* Joannes Evang. *c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα ποιῆσαι τοῦ θεοῦ. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id eſt, ſi qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43. 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *ſi qis voluerit fieri magnus inter vos* &c, πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet, ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Diſertiſſimè *Arſ.* *c.* 2. *v.* 12. τί δὲ θέλει τοῦτο εἶναι; G *Qid hoc eſſe velit? Qid hoc ſibi vult?* ſive, *ipſum, qod eſt?* non deceremus What may this be Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid ſi qis craſtatur?* &c mox, *qid ſi mentes velit.* id eſt, *qid ſi mentiatur?* uti mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαλεκτικὸς ἐνίσκοπος.] *ſcientiam de ſingulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forſan ſcripſerat. meliùs Caſaubonus, *objecta conjoſve entium & intelligentem conſiderationem. Iniſcare*, non ἐνίσκοπος malim tamen διαλεκτικὴς *diſceptatricem* reddere. qomodo διάλυσιν pro *diſceptatione* Marcus uſurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλύσεως.

H Ἀναιρετικὸν.] *Sine diſtractione* Caſaubonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadverſionem ſedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id eſt, ut nihil negligat, & minus animadverſum tranſmittat, *ut l.* 5. §. 5. μὴ παραδρομήν. *non negligens, non negligens habens.* &c

a Sup. §. 6. Int. §. 11. τὸ δὲ σύμφυτον, ἃ τῷ ἐκείνοις ἀποδέξει τῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς Φύσεως χορηγουμένων. τὸ δὲ b ὑπερέχον, τῷ ὑπ' ἐρίζειν δὲ φρονήσεως μέρει c ὑπὸ λίαν ἢ τεχνικῶν κίνησιν τῆς σαρκός. καὶ τὸ δοξάζεσθαι, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν d L. 6. §. 2. l. 8. §. 1. διατηρῇς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ὑπάρσι, ἃ μὴ γλιχόμενος δὲ ὑπ' ἄλλων καὶ παῦσαι ὀνομάζεσθαι, ἔσῃ ἄτερος, καὶ e ἰὼς βίον ἀσυλλύτῳ ἕτερον. τὸ γὰρ ἐπὶ τοῖσδε ἀνῆ, ἰὼς μέχρι νῦν γέγονας, καὶ ἐν βίῳ πλάτῃ, παραφορᾶσθαι καὶ μαλάττεσθαι, λίαν ἐρᾶν ἀναθήτε καὶ φιλοψύχῳ, καὶ ὁμοίως τοῖς ἡμιζῴοις ἠριομάνimis nomen, exceptionem eorum omnium sponta-neam, quæ à natura communi fuerint assignata. magnanimi verò, subvectionem mentis supra omnem lenem asperúmve carnis affectum, supra gloriolam, supra mortem, & ejusmodi universa. Intra nomina igitur ista si te continueris, nec ut alii his te titulis cohonestent concupiveris, alius jam futurus es, quàm pridem fueras, aliámque imiturus vitæ rationem. etenim talis perstitere, qualis hactenus fueris; & in vita istiusmodi fœdè volutari ac discerpi, hominis est sensûs expertis planè vitæque nimis avidi, nec bestiariis illis absimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. *γίνεσθαι ἀπερισπάστως. sedulò attendere, atque animum adhibere.* Sunt autem vocabula ista porticûs peculiaria, quæque vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, quod *l.* 7. §. 54. *Μὴτι ἀπαλάλητον πνεύμονος. Ne quid incompertum clam subrepat.*

Σώφρων] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, sive *consentiens*, quod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφρον] in seqiorem partem vocabulum hoc sæpius usurpatur. ità ὑπέρφρων, ὁ ἀλαζών, insolens, arrogans. Ὑπέρφρον δὲ ὄντα ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τῶ πράγματος, δυσάρεστα δὲ ἀπὸ τῶ μὴ ὁρμᾶσθαι, ἰδιώτῃ δὲ ἀπὸ τῶ ἴσα διαλέγεσθαι Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, *ut cum civibus* B *tanquam præstans: cum principibus, ut æquanam inferior: cum Deis, ut æqualis colloqi videretur.* Philostratus *in vit. Sophist. pag.* 534. qo loco & quàm insolenter erga Antoninum Pium se gesserit, narrat. Et indè ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν, *contemnere, despectùi habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleom. Orat.* Πέφυκα γὰρ κἀγὼν ἄλλως ὑβριστὴς τὸ μὲν δημοτικῶν ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπῆκον δυσπαλέειν. *Nam & aliorò naturâ comparatum est, ut quisque eos, à quibus colatur, contemnat: illos qi se non summittunt ad ipsius observantiam, admiretur.* verùm hic cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipsius contemptu ac quasi conculcatione, superatione saltem agatur, quomodo & Plutarcho *in Lacon. instit.* ἰδιώτῃ ὑπερφρονεῖν, *voluptates despicere*, & τὸ ὑπέρφρον pro *animi subimotate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: laudis ac decoris potius significanum obtinet. nec diversò sensu τὸ καταφρόνημα κἀγὼ ὁ καταφρονητὴς apud eundem Thucydidem eodem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* usurpatur: ubi suos hortatur, ἵνα τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φροντίσαντι μόνον, ἀλλὰ κἀ καταφρονήσαντι. οὐ γὰρ μὲν γὰρ κἀ ἀπὸ ἀμαθίας ἐνιοχλεῖ κἀ δειλὰ τοὺς ἐγγύθεν καταφρονητὰς δέ, ὃς ἂν κἀ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων πρείσσω. *Convenique adversùs hostem ire vos, non modò confidentes, sed etiam despicientes hostes. Siquidem confidentia ex improviso quæ prosperitate in ignorantiam etiam aliquem cadit: despicientia verò quæ cum ratione, qi ex providentia credit se hostibus superiorem fore.*

Τὸν ὑπερτεινόμενον τῷ φρονήσει μερίῳ ὑπὲρ λόγον ὁ τραχύτατα αἰσθανόμενος] *Excelsiorem*, sive *elevationem mentis supra omnem voluptatem & dolorem.* usitata enim est Marco periphrasis illa hoc sensu, λόγος καὶ τραχεῖαι αἰσθήσεις. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. ὑπερτείνειν vocabulum satis infrequens. Verùm verbum ipsum ὑπερτείνειν crebriùs usurpatur, eodem ipso sensu, quo nomen hic sumitur. Sic enim Aristoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὸν ἀνδραποδώδη φόβον ὑπερτείνουσι, καὶ μᾶλλον ἂν ὑπομείναιεν. *quo naturam humanam transcendunt, nec sustinere ejusmodi possit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ καιρῶν δὲ ὑπερτεινόντων ὑπὲρ τὸ τάχος. *Ex duabus autemus naturam transcendentibus*, sive *supra naturam se attollentibus.* & inde ὑπερτεῖοι, τὸ ὑπερμέγεθες. Svidas.

Με γλιχόμενος τῶ ὑπ' ἄλλων τινὰ παῦσαι ὀνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epist.* 16.

Te bonus ac prudens dices delector, ego ac tu.
Quid dedit hoc bodie, erat, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudorem,
Concendat laqeo collum pressisse paternum,
Mordeat opprobria falsis? mutetque colores?
Falsus honor juvat, & mendax infamia terret,
Quem nisi mendosum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipiò impedes, quòd cùm nobis placemus: si nos bonos veros dicas, qi prudentes, qi sanctos, exultamus. nos summis modulis laudatione contenti: quicquid in nos adulatio fine pudore congessit, tanquam debitum pronumus. optimos nos esse, saperrimos, affirmantibus assentimur; cum scimus illos sæpe mentiri. adeòque indulgemus nobis, ut laudari velimus ac ed, cui contraria quam maxime scimus.* Lipsius *cent.* 1. *Epist.* 77. *Mihi sententia de me, nisi apud me, non fertur; nec qui sim, alios rogo.* hoc est quod Apostolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 9. Ἐμοὶ δὲ ἐλαχιστον ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo est, qd à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχῳ καὶ ὁμοίως τοῖς ἡμιζῴοις ἠριομαχοις] Allusit eòdem Seneca, qò Marcus illic *Epist.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verum ille moræ tantum brevitatem notans in mortis dilationem enixius expetentibus, Marcus miseram fœdamque vitæ sortem ipsâ morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epist.* 101. Indè illud *Marcomatis turpissimum vocem, qo & debilitatem non recusas, & deformitatem, & nervissime acutam crucem, dummodo inter hæc mala spiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ;
Tuber adstrue gibberum,
Lubricas quate dentes.
Vita dum superest, bene est.
Hanc mihi, vel acutam
Subde sustinere crucem.

(ità restituit, Lipsio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptissima prius prostabant) *qod miserrimum erat, si incidisset, optatur; & tanquam vita petitur, supplicii mora: contemptissimum putarent, si vivere vellet usqe ad crucem. Tu verò, inquit, esto debilitas licet, dum spiritus in corpore fracto & mutili manseat: deprave licet, dum monstroso & distorto temporis aliqud accedat: fasces licet, & acutam sustine crucem subdas. est tanti, vultus suum premere, & patibulo pendere destrictum, dum differat id qod est in malis optimum, supplicii finem. est tanti, habere animum, ut agam. qid hæc opus, nisi deos facilet? qid sibi vult ista carnificis effœminata turpitudo, qid timoris demeritissimi pectus? qid tam sæda vita mendicatio? hanc putas unqam recusâsse Virgilium?*

Usqe adeone mori miserum est? —

opus ultima malorum, & qa pati gravissimum est, extendis & sustineri cupis: qâ mercede? scilicet, vita longiori. qid autem hujus vivere est? dim mori. universitur aliqis qi malit inter supplicia tolerare, & pectus membratim, & totiens per flabellabra emittere animam, qam semel exhalare? universitur qi valet adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in D *fudum scapularum ad pectoris tuber elapsus, cui anxiæ moriendi causa etiam ultra crucem fuerant, trahere animam aut tormenta tractimant? nega unqe magnum beneficium esse natura, qd necesse est mori. Multi pejore pacto adhuc parati sunt: etiam animum prædare, ut diutiùs vivant, & liberos ad flagrum manu sua tradere, ut concumgat lucem videre tot temporum scelerum. Excutiendo vita cupido est. discendumqe nobis interesse qando patiaris, qd qandoqe patiendum est. qam bene verba referre, non qandem. sæpe autem ea hæc esse bene, vi dam. Vide ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Augustinus *Ep.* 43. *Quotis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors* E *tam impendere cæperit, adeo cavetur, ut dentes tententur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & secantur? numqid ut non moriantur? non, sed ut aliqanto serius moriantur. multi cruciatum sustinuerunt certi, ut pavci dies adjicerentur incerti. Et nonnunqam ipsi doloribus victi continuo moriuntur, qos mortis timore sustinuere. Et cum omnino non eligant eatenus sinere ut doleant, sed dolere ut sinant, accidit ei ut doleant & sinant: non solum, qa & sanati utiqe veniam sumus post dolores, qa tantis comparata, non sempiterna esse potest, qea mortalis est; nec diuturna, qa tota brevis est, nec de ipso breve spatio sim securus, qa semper incerto est: verum etiam, qod aliqando cum dolore sinentes, qam ne sinerent, dolere voluerunt.* Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρόνῳ βίᾳ,
Κακῶσιν ὅτῳ μηδὲν ἐ[κλλατεί]ν.
Τί γὰρ παρ' ἡμὲρ ἡμέρα τέρπειν ἔχει
Προσθοῦσα, πλὴν θάνῃ τῦ γε πεῖσθαι τὸ,
Ὄνα ἂν πρεσβεῖον εἶδος λαγχάν[ει].
Ὅστις * κακοῖσι ἐλπίσι δεδορκέ[ται].
Ἀλλ' ἔ καλῶς ζῶ, ἢ καλῶς τεθνηξόμαι
Τὸ εὐγενὲς χρὴ πᾶσ' ἀκριβοῦν λόγῳ.
Optare vno spatia longeva vere
Deforme, nullum cui levamentum est mali.
Nam qid dies rursùm & rursùs dies
Adjecta prodest, amplians semper moræ?
Me judice nullius pretii est homo,
Cui spes inanis credulam mentem fovet.

Pal-

* κακοῖσι *Henricus Stephanus.*

qi semiadesi, vulneribus saniéqe oppleti, in diem crastinum tamen reservari supplicant, iisdem ungvibus morsibusqe iidem ejusmodi planè objiciendi. tu verò in nomina parva hæc inde te. & siqidem in illis persistere potes, persistas, tanqam in fortunatorum insulas qasdam trajectus; sin excidere, nec statum tueri posse te senseris, in angulum aliqem, ubi possis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino discedas, nec iratus tamen, sed simpliciter, liberè, modestè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita sic exieris. ad nominum avtem istorum recor-

χους, ἴσ τινες μεσὸν τραυμάτων καὶ λίθων, σφῆ- καλεῖσιν ὅμως [a] εἰς τὴν ἄνεμον φυλακήν, πα- [a] L.4.§.15, ρεκβληθησόμεθα ταῖσι αὐτῖσι ἀνυδρί καὶ δύγμα- 47.50.
σιν. ἐμβιβασον δὲ σεαυτὸν εἰς [b] τὰ ἐλάχα ταῦτα ἐνέ- [b] L.2.§.5.
μασε. κἂν μὲν ἐπ' αὐτῇ μένῃς δύνῃ, [c] μένε, ὥσπερ [c] L.6.§.30.
εἰς μαχάιραν πνὰς νίκας μεμνημένος. ἐὰν δ' αὖθη
ὃν ἐκπίπτῃς, καὶ ἀ σεαυτοῦ, ἁπλῶς ἀμπρὸν εἰς
γωνίαν τινά, ἔνθα κρατήσεις. ἢ κἂν πανταπασιν ἀ ἔξ- [d] Inf. §.30.
ιθι δ' βίᾳ, μὴ ἀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἐ- L.6.§.47.
λεθέρως, καὶ ἀδήμαντος, [e] ἵν' γε δὴν μόνον πεφύξας [e] L.6.§.2.
ἐκ τοῦ βίου, τὸ ὕπως ἐξελθεῖν. πρὸς μόνα τὰ [f] μεμνῆσθαι [f] L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcrum agere vitam, nobilem, aut pulcre decet Obire. habes quidcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémque *Electrâ*:

Τί γαρ ἄρετὴν δὲ τοῖς κακοῖς μαιεύμενον,
Θνήσκουσι δ' μᾶλλον τᾷ χρόνῳ αἰσθ- φίσει;
Morte appetente, quem cunqunt bonorum malo,
Dilatio brevisula quid lucri ferat?

Grotius.

Θανεῖν τὸ μὴ ζῆν κρεῖσσον ἐσ' ᾧ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ fatum est non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom. 2. tit.* 122. contrà planè quam apud eundem Iphigenia *in Aviide*,

— μανίᾳ δ' ὅστις ἵσταται
Θανεῖν, κακῶς ζῆν κρεῖσσον. ἡ θανὼν κακῶς.
— desipit qi vult mori·
Melivsqe vivere male, qàm meri bene.

Lipsius, sive, ut Grotius.

— qi mori properat, furit.
Molesta vita melior, qam pulcre mori.

ubi *modesta* pro *molesta* perperam prostat. Seneca *Ep.* 77. *Cæsar, cum ultimi transeuntem per Latinum vitam, unus ex custodientibus agnosce, demissâ asqe in pectus vetere barbâ, roganti mortem, Numqid enim, inqit, tvvat?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de tard. numin. vind.* qi cum in morbum insanabilem incidisset, γυμναστικὴν ἰατρικὴν primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs fustinuit, ὥστε μακρὸν ὑπόνοιαν τὸν θάνατον αὐτῷ εἰρὴ τοῖς ἀρχαίοις γενέσθαι. non vitam illum sed mortem fibi, simulatoqe laborantibus diuturnorum reddidisse. Pleramqe avtem refert, vitam aliqis extendat, an mortem. Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi querela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, si Senecæ fatrem, *Thebaid.*

— Qid me, nata, perfidæ tenes
Amore vivam? fatum extendis meum,
Longasqe vivo duris exeqias patre.
Aliqando terrâ corpus invisum tege.
Pectus benignâ vatate, pectatem vocas
Patrem vitupatum trahere. qi cupit mori
Nolentem, in aqo est, qique properantem impedit.
Occidere est, vetare cupientem mori.
Non tamen in aqo est· alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm eqo mortem mihi.

Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. c.* 6. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν δὲ τῶν κατὰ φύσιν ἀνάλυσιν ἀιρτὸν ἐστι τοῖς τὰ βία μιτίχουσι. ὁ δὲ ζῶν τὸ ἰδιωτικὸν διαλύσῃ, παρὰ φαλὸν τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ ὄντος τῆ ἀλγεινῆς ὕλης περιλιμπάνειν αἰσίους. *Vivere est eligendum iis qi vita sunt participes propterea qod frumenta iis qa sunt grata et & jucunda. Nam si qisqam in doloribus & angoribus vitam transigeret, ei longè præstabilius judicatur non esse qam esse in dolore.*

Θερμοπύλαις] qi cum bestiis depugnaturi committebantur, vel eisdem lantandi obiiciebantur, *bestiarii*, indè Θερμοπυλῶν Paulo Apostolo usurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. sed sensu, puto, diverso. de qo alibi, cum Deo bono dicturi sumus.

Τοῖς ἀοιδοῖς ὑπέξει κἀὶ δάγμασι] Micyllus apud Lucianum in *Cataplo. p.* 432. Πρῶτον μὲν πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος ὑποδύεσθαι πειρώμενον. *Sive primum, sive postremum, videm me dentes mordere.* F vide *ad l.* 4. §. 47.

Ἐκβίβασον δὲ σεαυτὸν εἰς τὰ ἐλάχα ταῦτα δύνασαι.] Mericus Casaubonus metaphoram esse avtumat a navem conscendentibus ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe usurpatur. Libanius *de servor. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Τινὰ τῶν πλοίων εἰς ταῦτα ἐμβιβασθείς, ἀντὶ τῆς ἀνέμου πίλαγος πέμπει. *A forte fatali in navem mercatus pro terra pelagus stradat.* Plato ἐμβιβάζει σε εἰς πλοῖον. Eo magis forsan, qia de *insulis* subjunctum est. potest tamen & ab *aqis*, sive *balneariis*, sive *stadiariis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioscorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum descendatur.* & Galenus *ad Glaucon. l.* 1. *c.* ἐμβιβάζει σε τῷ ὕδατι. ut sit sensus, *nade, immitte, ingere, immerge te pontis in ista; ut sis, qasi totus tractus sis.* Sicut δεσποτικὸν βεβαμμένον, *justitiâ imbutum*, dixit *lib.* 3. §. 4. Ità Ischomachus apud Xenophontem in Oeconom. *p.* 856. *C.* Πειράσομαι ἐμβιβάζειν σὲ εἰς τὸν δικαιοσύνην τοιοῦτον.

A *sitos. Comes officere, ut in justitia mei famuli proficiant.* Symmachus *de rega. p.* 29. Ἀνὴρ ἐοικὼς ἐμβιβάσαι τὴν τοιαύτην τῶν ζώων ὕδατι. *Itaque a scipsi mi ad vita genus introduxit.* Eligat qivis qod arriserit magis.

Εἰς μαχάιραν πνὰς νίκας μεμνημένος.] Ità Aristides *Orat. Sacr.* 1. *p.* 494. Ἤδη μὲ τις καὶ ἄλλος χρηστὸν ἐποιήσατο ἀνδρὸς ἐνυπνίων, καὶ βυλόμενος ἐκδιδάσαι τὸν ἄνδρα, οἷόν, ἀς ἔοικε ἐν πολέμῳ ἐπιτήδειον γεγονότ. ἄλλος δὲ τις, ὡς ἐν μαχάιρᾳ νίκας ἔδωκε. *Alius quidem olim, cùm qid optis solicitus accidisset, & metum sibi ex eo re voluptatem vellet offendere, plus duplo se majores esse facies dixerunt: alii vero se in bestiarum esse tutelâ videri.*

B *Senex forsan Aristophaneum in animo habuit, qi in Vespis.*

— Ἴγαγ'
Ἐκποίησόμε ἀνέρα
Κἀν μαχαίρᾳ δικάζοντα
Ἀνδρὸς εὖ βεβηκότος,
Ἐκδιδύσκοντα λέγοντα.
— hæc mihi
Grata quidem audienti,
Ut videam beatas
Incolere insulas, &
Judicia præsse.

Libanius *Nenia in Daphn. Apoll. sacrad.* τίς δ' ἂν ἐνίδοιτο τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum insulis locum illum præstiterit?* Alludit utrqe ad *insulas* illas, μακάρων Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Eustathius *ad Odyss. δ.* & Casaubonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philostratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 6. Plutarchus in *Sertor.* Plinius *Histor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Mureetus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò post mortem migrare credebant, an fingebant, animas earum, qi hic piè probeqe degerant. qa de re videndi Hesiodus *l.* 1. *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

C

Ἀνὴρ δικαίως ἐν γοήτων τινὸς] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philosophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri videbat, præstare non poterat: Σὺ δὲ ἐν τοῖς ἀνὴρ βαδίζε, ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνοιγῆ μαθήσεσι. ἐν τοῖς γυμνοῖς ἀναλύσεσι κάθητο, ἢ ὀλίγοι συλλογισμοῖς, ἢ ἄλλῳ τοιούτῳ. ὧν ἔστ δ' ἐν σοὶ πλέον ὑγιὲς ἀνήρ. *Tu verò ad tua te confer, atqe angqam ab illis recedito, in angulum aliqem te recipe, sede, syllogismos nulle, qos alios proponat. Neqe enim in te est vir qi constantem regat.*

D

Ἐξέτι τῷ βίῳ] vide *ad l.* 9. §. 2. Diogenes cuidam excusanti se, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀσκητάδιον. *Philosophiæ studio audeamus;* Τί δ' ἔζῃ, ἔ τὸ καλῶς ζῆν τὸ μέλαν ἐστί; *Qid vero*, inqit, *vivis, si bene vivere non curas?* Laertius *l.* 6. Diogenes ex parte accedit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ γε μᾶλλον τις τοῦ ἀνεπτοῦ ἔχει πόνου, καὶ ἐυδαιμονέστερος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μᾶλλον ζῆν αἱρετόν. *Qò magis omni virtute munatus & felicior fuerit, eqidem vir maximè dignus est qi vivat.* Cynicus idem humerum fercint, cur è vita non exederet scisciteanti, respondit. Τοῖς ἐυδοκεῖ δὲ δεῖ παράγειν ἐς τὸν βίον, καὶ δεῖ λέγειν, τίνος γε ζῆν προνοοῦσι. τοῖς δὲ μὴ εὐδοκεῖ τὰ ἐς λυσιτελῆ καὶ τὰ ἀφελῆ, ἀνεπιτήδειόν ἐσ καλῶς ζῆναι. *Eis qi placent, qa ne vita pars desiqe contemnat, in vita manere aqum esse: illis verò neqe qid discendum sit movemus, oportunum mortiendi tempus esse;* Ælianus *l.* 10. *c.* 13. id qod Flaccus *l.* 2. *Epist.* 2.

Vivere si recte nescis, discede pudenter.

Ἔσ γε μὴν τοῦτο πρακτέον] *eius ad summa in vita operis, ut in modo dictodus* Xylander. atqi nihil minùs in vita est, qi ignavè prorsus insipienterqe se gesserit. melius itaqe Casaubonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum sinum admisit) *eius hoc unicum in vita laude dignum gesserit, qod hoc modo e vita exierit.* id qod Othoni Sylvio competere possit; de qo Dio Cassius *l.* 64. *p.* 738. *C.* Καισὲ γε μὴν ἀνδρῶν ζόντας, κάλλιστα ἀπέθανε. τὴν παυηργύρεσιν τῶν ἀρχῶν ἀράσας, ἄριστα ἀντὶς ἀπολλάγη. *Quinqe possimè omnium vixisset, mortuus est bonissimè: & imperio, qod negotiosè rapuerat, optime decessit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἀνέθανε δὲ, ἀναλγησίᾳ μὲν χείρονας, μαλ' ἐλαττόνας, τῶν τὸν βίον ἀπτῷ ψοφητίαν, τοῦ

τ ἀνομάτων· μεγάλως συλλήψεσαι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὡς οὐ πρὸς ἀ πολακεύεσθαι θέλουσι, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἐκείνοις τὸ λογικὰ πάντα. καὶ ὅτι, τὸν μὲν συκῆν τὸ συκῆς ποιοῦσι, τὸν ᾧ κύνα, τὸ κυνός, [a] τὸν ᾧ μέλισσαν, τὸ μελίσσης, [b] τὸν ᾧ ἄνθρωπον, τὸ ἀνθρώπου.

dationem, multùm conducet meminisse Deorum, quòdque nolunt illi ratione præditos ipsis adulari, sed similes ipsis fieri. meminisse &, ficum esse quæ ea quæ ficûs sunt facit; canem, quæ canis; apem, quæ apis; & hominem, pariter, qi quæ hominis.

§. 9. * Μίμος, * πόλεμος, πόνος, νάρκη, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπαλοίφεταί σε τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὅσα [c] * ὁ Φυσιολογητὸς φαντάζη καὶ ἐμβριμᾶσθαι. δεῖ ᾧ πᾶν [d] ὅτου βλέ-

§. 9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus, decreta illa sacra tua ni caveas, expungent qotidie, quæcunqe è studiosa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet autem unumqodqe

a L. 5. §. 1.
b L. 8. §. 26.
* Ἀοιρίτε Xyl.
* Πόλεμοι, * Πόνοι Mar.
c L. 8. §. 13.
* Ἀφυσιολογήτους f. L. 9. §. 41. Inf. §. 51.
d L. 6. §. 26, 27.

ANNOTATIONES.

ἐκπεσόντας τὸν θάνατον. βιότος γὰρ ἦδὲ ἐκπεσόντος Νέρωνος, ἀκέλευστον ἐκγονώτερος. *Mortuus reliqit non inferiores, neque pejores, qi mortem ipsam invidiâ ferrent, quam qi insectatorem vitam. Nam cum nobilo Neronе modestiùs vixisset, mortuus est generosiùs. Per qa factum patrem* (inqit Svetonius *l. 8. c. 12.*) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo fuerit.*

Ὅτι πολεμικώτερον ἄνοι θέλουσιν] Deus à mortalibus non adulationem, sed imitationem & obsequium poscit. Hinc reprehensiones illæ, *Psal.* 50. v. 16, 17. & *Psal.* 78. v. 36, 37. Esa. *c.* 1. v. 11, -16. &, *cap.* 66. v. 3. Jerem. *c.* 7. v. 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. v. 39. Luc. *c.* 6. v. 46. Non possum continere me, qin subjiciam insignes illos è scena, qi cothurnum certè, non soccum resipiunt, versus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adversus Julian. l.* 9.

Τίς φῦλ' ἀμείνων ἢ λίαν αἰνουμένων
Ἕνωσις ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὸς
Ὀστῶν ἀναρσιν, ἢν χολὴς πυρουμένης,
Ἃ καὶ μικρὸν πνεῦσον ἐξεῖ βράσιμα,
Χείρων ἀπαρχῆ, ἢν γέρως λαχεῖν τι δῇ,
Τύπτει σε τοῖσι δρῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λιτρᾷ, κἂν πωρατᾷ, κἂν τόρμασι δῇ
Τοχωτὸν ὄντες; —

Qis gentis in hominum tam supine credulus,
Ave statim adeo est, qi deos existimet,
Sevi bilis usta, sive medullarum effluvia,
Projecta qa vim tangat efurientis canis,
Gavdere donis, idqe honori ducere,
Facientibúsqe gratiam reponere,
Sivo in latrones, sive pirata sient,
Sivo & tyrannos?

Ἕνωσις ex Porphyrio reposui, qod apud allos ἄπιστος legitur. ἕνωσις, qi Eoicis τὰ *credulus*, *fatuus*. de qo Solomon, *Prov.* c. 14. v. 15. Ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiserunt, sed cumprimis ad rem præsentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἐκείνοις] Marcus à Juliano in *Cæsarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, τί κάλλιστον τῷ βίῳ τέλος; qi pulcerrimus vitæ finis? respondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari*, verum amplius aliqid sonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc est enim qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imaginem transformari.* ἅτε συμμόρφους γενόμενος. *conformes facti. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἅγιος, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστι. *sanctus, sicut & ille sanctus est.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἅγιοι, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *sancti, sicut & ille sanctus est.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δίκαιός, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. *justus, sicut ille justus est.* ibidem *v.* 7. ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *misericordes, prout ille misericors est.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τέλειοι, denique, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειός ἐστιν. *perfectus, sicut ille perfectus est.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyssenus *de profess. Christ.* Χριστιανικὸς ἐστὶ τοῦ θείου φύσεως μίμησις. *Christianissimus est imitatio divinæ naturæ.* Justinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ δυσωπήσῃς εἰ δίκαιος μιμεῖται τὸν ἄθεμιτος γενόμενος θεόν. ἴσον γὰρ τὸ ἐλεεῖν ἀνεξίκακον εἶναι βούλει. ἐξ ὧν ὁ κρείσσων ἐστὶ, τούτων τὸν ἐλαττόμενον ἐντυγχάνει ἔθελε, ὅσα παρὰ τῷ θεῷ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται οὗτος λαμβάνοντων. ὧδε μιμητὴς ἐστὶ θεοῦ. *At ne mireris, hominem posse esse imitatorem Dei. Qi enim præstant omni se recepit, qi qa in re superior est, aliqam qa est inferior, beneficio vult afficere; qi qaeunqe habet à Deo accepta, ea indigis suppeditare, Deus fit eorum qi accipiunt. is Dei est imitator.* Sed & Plato, cujus verba forsàn respexit hic Marcus, *leg. l.* 4. Τὴ πρώτῃ φίλη καὶ ἀνάλυτος θεῷ· μία καὶ ἵνα λόγου ἴσχυρὰ ἀρχαῖος, ἢν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοῖον φίλον ἂν ὄν. *Qanam ergo est aptis Deo amicis & consentaneis? una & qa unâ ratione mitissima existâ, utrique ea & consentanea? una & qa unâ ratione mitissima existâ, utrique qod simile fuerit simili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5 Philosophiæ finem à Platone statui, ὁμοίωσιν θεῷ, *Deo similem fieri.* Idemqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâsse, *to ἐνεργεῖν τῇ ἀρετῇ, καὶ τὸ ἐξομοιοῦσθαι τῷ πρὸς τὸ θεῖον. in exercitio boni, & in ea qa est cum Deo similitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo consistere, ut qis justus, piusqe cum prudentia existat. qod & dogmati nostro esse consentaneum, qippe qibusdam è nostris, Mosis illud *Genes. c.* 1. *v.* 26, 27. ita sumi, ac si dictum sit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, ἰδέᾳ ἐστὶ τῆς γένεσεως ἀλήθεια τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὁσημι κατὰ τὸν τελειότατον μάλιστα ἀνελαμβάνει. *Ad imaginem quidem factus in ortu accepisse hominem, ad similitudinem autem per perfectionem posse esse acceptorum.* Verùm argutum nimis hoc, nec qod possit admitti; cùm utrunqe homini primitus condito dicerè tribuatur.

Ἕνωσις τὸν ἀνάρσιν τὸ ἀνάρσιος πειθόμενος] Christus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὰς, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §. 9.

Μίλητον οὐ μελίσσης] ὕδως γὰρ κύπτοντι καρῦνα ἦδη τοῦ γέρως γνωσίμου μέλεσθαι. *Nemo enim videt unqam operam sedulò in ficum degenerasse.* Plutarchus *de sera numinis vindicta p.* 783. *F.*

Τὸν δὲ ἀσύν, τὸν συνόν] Ehiseo qàm atrocia perperraturus esset, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu servum tuum canem esse arbitraris, qi ejusmodi in me admittam?* lib. *Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ita canem esse non diffitemur, haud hominem, qi ejusmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον τὸ ἀνθρώπου] vide *l.* 5. §. 6. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀλαθινὸν, verum hominem, qi facis scilicet qa hominis sunt. Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Ἐὶ ἀνθρωπάριον, ἐπιτέλει σὺ τῆς ἀνθρώπου. *si homuncio, tu vero humanum. tu vero humanum.* ὑπὲρ μὲ δεῖ τὸν Διόν. σπεῦδε αὐτό. *Quod si lusionis essem, lusitibia officio fungerer: si olor, olorem. Nunc, rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est, hoc exsequor.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Ὅτι ἔτι τὸ τυχὸν αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπιγνῶναι πλησίον εἶναι. τί γὰρ ἔτι ἄνθρωπος; ζῶον, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐνθεῦ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ οὗτος χαριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν τρυβλίων. ἆρα τῶν ὁμοίων. ἔχε τοίνυν, μὴ τι καὶ ὡς θηρία πονηρὰ. εἰ δὲ μὴ, ἀσπάλουσ οὐκ ἄνθρωπος. ἀπ' ἐπιλογισμοῦ τοῦ ἐπιγνῶναι. ἆρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μὰ, καὶ ὧτας ἀπάλλει ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιῶμαι ὡς πρόβατα; ἆρα τῆς γναφεῖ ἕνεκα, ὅταν τῶν ἀπαθῶν, ὅταν σιωπᾷ, ὅταν φοιτᾷ, ὅταν ἀποκεκρίσθαι. πᾶ ἀπαλλάσσει; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπαλλάσσει ἡ τὸ λογικόν. ὅταν μαχίμων, καὶ βλαβερῶν, καὶ ὀπιθῶν, καὶ ἀπαλλάσσει; ἐπὶ οὐ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ὑπὲρ μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια μικρὸν καὶ μικρὰ. ἀφ' οὗ ἐπὶ ἀπᾶς, λέων μὲ καὶ φυγέτω. διὰ τοῦτον δὲ τοῦτον ἀπάλλαγμ ἡ τῦ ἀνθρώπου ἐπιγνῶσις. τίνες γὰρ πλέζουσι συμπεπλεγμένοι; ὅταν τὸν ἐπιγνῶναι πλησίον, ποῦ διαζευγνύμενοι; ὅταν τὸν ἐπιγνῶναι πλησίον. πότε αὐλοί; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων, (ἢ πότε αὐλοί. τότε, &c.) εἰ δὲ θαυμάζει, οἱ καὶ ἄνθρωπος ἀναύτως μὲν σύζυγες, ἀναύτως δὲ ἀπάλλαγε. *Res non vulgaris est, vel hominis præstare officium. Qid enim est homo? Animal, rapâ, rationis particeps, mortale. Jam rationis usu à qibus separamur? A feris. A qibus præterea? Ab ovibus, & aliis qui generis. Cave igitur ne qid forte tuâtur fera facias: aliosqe hominem amittis, non præstitis officium. Cave ne qid tuâtur ovis: aliosqe & sic homo interieris. Qa igitur animus mens evasit Quam ventris causâ, quam propter cupiditas, quam temere, quam sordidè, quam inconsiderate. Qo declinavimus? Ad oves. Qd amisimus? Rationis usum. Quam pugnaces, maxiè, arcendæ, impetuosè, qo declinavimus? Ad feras. Jam alis magna bestiis famus, alis bestiola malatosa & parva de qibus dici possit. Leo me vel devoret. His autem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conservatur complexum? Quem finem mutuus exsequitur. Qando disjunctum? Quem mutuave sine fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equi, qando canes. Qid ergo mirum, si homo etiam eadem modo & conservatur & perit.* Ità de Christiano homine Salvianus *de providentia l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc sit hominis Christiani fides, fideliter Christi mandata servare; sit absqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis est, nec Christum credat qi Christi mandata contemnat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur.* Itaqe Ambrosius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium est, si Christianus dicere, & opera Christi non facere.*

§. 9. Μίμος, πόλεμος, πόνος] Xylander Λοιμὸς cùm pro Μίμος insercisset, nihil video. in πόλεμος τὸ ο ex sequenti vocabulo irrepsit: illud avtem cum sequentibus ad illud ἀπαλοίψεται, Xylandrum secutus, referre malim, qam pro absolutè positis. nec ad δουλεία relatis cum Casaubono habere; qi & ἀπαλοίψεται illud passive sumit; qod ego nolim.

Ὅστινα ὁ Φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ ἐμβριμᾶσθαι] *Quæ*

mentis

qodqe ità & considerare & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujusqe scientia orta servetur, latens qidem, nec abscondita tamen. tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujusqe notitiâ distinctâ, qid ex natura sua existat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura sit, ex qibus conflata sit, qibus possit obvenire, qi dare eam & avferre possint.

§. 10. Aranea muscam ubi ceperit, se effert

πων καὶ περίοδον, ὅτι καὶ τὸ ἀδιακοπῶν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ ἀναγκαῖον ἐπιτρέπειν, καὶ τὸ ἐν τῇ φθορᾷ ἐκάστων ἀλλοίωμα ἀεὶ νέαν ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἀλλοίωσιν, καὶ οὐκ εἰς τὸ κενὸν ἐκπίπτειν. a L.6.§.47.

§. 10. Ἀλλ' ἐπὶ μιᾶς ἀναπνοῆς ἀπολαβὼν ἑαυτὸν, καὶ ἐννοήσας ὅτι οὐδὲν ἐπὶ τῷ κόσμῳ ἀνάγκης ἐστὶν ἐν τῷ νῦν, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐν τῇ ἐξοχῇ τοῦ ἀγροῦ, οὐδὲν ἐν τῷ ὄρει, οὐδὲν ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀλλὰ πάντα οὕτως ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν τῇ σῇ οἰκίᾳ, καὶ ἐν τῷ σῷ ἐνδύματι, καὶ ἐν τῷ σῷ ἐπιτηδεύματι

ἄλλος ἢ λαγώδιον, ἄλλος ἢ ὑσπηχῆ ἀφύλαν, ἄλλος ἢ σύαγρον, ἄλλος ἢ ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. ὅτι γὰρ ὁ λῃστὴς, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς;

tanquam magni qid egerit; alius ubi lepusculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi ursos; alius ubi Sarmatas, nam & isti, qi hos capiunt, qid latronibus distant, si mentes ac decreta utrobiqe spectaveris?

§. 11. a Πῶς οὖς ἄλλῃλα πάντα μεταδιδόναι, ξυωρητικὴ μίηθοδον κτήσαι. καὶ b δικαιικῶς ποιοῦντι, καὶ συγγυμναζόμενον δεῖ ἔχειν τὸ μέρος. c ὑδὲν γὰρ ὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐνοήσας, ὅτι d ἔστι ὑδέποτε πάντα πᾶσι κατελπεῖν ἀπόντα ἐξ ἀνθρώπων διήσει, e * ἀ-νῆκεν ὅλον ἑαυτὸν, f δικαιοσύνῃ * μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ αὐτῇ ἐνεργάμβρα, ἰσ ἢ τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τ ὅλων φύσει. g τί δ' ἐρεῖ τις, ἢ ἐπιλήψεται ἐπὶ αὐτῷ, ἢ πρᾶξιν καὶ αὐτὸ, ἐὰ ὃς νῦν βάλλει).

§. 11. Methodo contemplativâ instructus sis, qâ perspectum habeas, qomodo cuncta in se invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celsitatem confert magis. corpus exuit, qi sic affectus est, reputánsque secum, mox esse sibi, relictis his omnibus, ab hominibus discedendum, totum sese permittit, justitiæ, in eis qæ ab ipso fiunt; universi naturæ, in eis qæ obveniunt ipsi. qid autem alius qispiam de ipso five dicat, sive existimet, aut adversus ipsum faciat, nè cogitat qi-

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33. b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22. c L. 3. §. 11. d Inf. §. 13. l. 7. §. 70. e L. 4. §. 34. Sup. §. 6. * ἀνῆκε Lug. An. f L. 3. §. 16. * μὴ Lug. g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

dem.

ANNOTATIONES.

Ὑποχῇ] Ὑποχὴ, genus retis. Vet. lex. H. Steph. Sed sine exemplo. qod hinc licet peratur. Sed ex Oppiano ἀλιευτικῶν. l. 3. v. 61. qo loco retium genera nominátqe varia recensens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ σγῖφοι καλέουσι,
Γαγγαμίαι, τῇ ὑποχαὶ πτερύγεσι, ἠδὲ σαγῆναι.
Quorum alia quidem retia jacula, alia vero graphi vocantur,
Gangamiæ, atqe hypocha rotundæ, atqe sagenæ.

unde figuræ rotundæ fuisse videntur ὑποχαὶ istæ: cujusmodi sunt, qas nos appellamus purſe-nets.

Ἄλλοι Σαρμάται] qibuscum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excursionibus qi trucidaverant, aut ceperant, egregium facinus executos se arbitrabantur. Nec tacendum hic, qo & alluserit fortean Marcus, qod de Avidio Cassio refert Vulcatius: *Cum exercitum docuerat, & ipsos ipse manus exulcerasset, centurionibus suis auctoribus, trium millia Sarmatarum negligentius agentium in Danubio supra accedisset, & cum præda ingenti ad eum rediissent, sportantibus centurionibus pramium, quod præparvâ manu tantum hostium cæsum agentibus tribuens & ignorantibus, occidisset, supra eos jussit & eo cruore tolli, servilique supplicio affici; qod exemplum non extabat: dicens, evenire potuisse, ut essent insidiæ, ut perirent Romani imperii reverentia.*

Ὅτου γὰρ ὁ λῃστής] qinam isti qos *latrones* dicit? num *Sarmatæ*? sicut Pavli Festus, *Cimbri* impvd. *Gallicâ latrones dicuntur.* ad qem locum Scaliger. *Cimbri* λῃστικοὶ fuisse καὶ πλάνητες *fuerunt. Sed non magis Cimber latronem significat, qam Ifcævus peratum; Ambro, dissolutum ac voracem; Opicus, obscænum; sed qia tales fuerunt ea matrones, de earum nomine vocamus, qi tales fuer.* ita istic Xylander. nec facius de barbaris patriam iuam incursionibus suósqe diripientibus, qos *abigere* & *latrones* aut *fures* magis qam *hostes* dici postulat, Synesius *Epist.* 131. Τὰ καλὰ τοὺς ἀνιτάλους τούτους ἄνωθεν πολυπραγμονεῖν. ὑδὲ γὰρ ἄξιον αὐλῶν ἀνδρὸς πολεμίου, ἀλλὰ λῃστοῦ, ὃ τὸν τοιοῦτον ὄγκον μηχανῇ κτησάμενον, ὃν μάλιστα ἡδέως ἐφορμῶσιν ἐφέπονται, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς καλαμαύλους ἀποφάγλωσσον, οὐκέτι ἐφεῖσα, καὶ περιδίδωσι. *De abactoribus ea, qæ possum, impero. Neqe enim hostes appellaverim, sed latrones ac grassatores, aut si qod aliud objectivus nomen est, qi monumenti fortasse invadentem sustinuerint, sed timidas atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac destituant.* Verùm videndum, an non illos pœnis hoc titulo indigneri, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè strenuéqe gestâ, semetipsos efferebant. ut transitus sit factus à numero ad numerum. qasi dicas, *qid à latronibus cetera ista qi Sarmatas sapiunt, magis qam ipse qos sapuit Sarmata, distant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adiisti, latro es.* Aut qid à prædonibus vulgariter sic habitis distant viri isti, prout ipsi se habere volunt, militares? Notum est illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo scelere impulsus, mare haberet infestum; *Eodem*, inqit, *qo tu urbem terra. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ classe, imperator.* Cicero *de republ.* l. 3. laudante Nonio, & Augustinus *de civit. Dei* l. 4. c. 4. qi & subjicit. *Sane remota justitia, qid sunt regna, nisi magna latrocinia?* unde Pythia, Adrastum Sicyonium *Basilea*, Cisthenem verò Ἀρπᾶγα dixit. Herodotus l. 5. & Dio Prusæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus l. 10. Alexandrum *latronem terrarum prædonem* appellat. Deqe eodem Seneca *de benefic.* l. 1. c. 13. *A puerilis latro, gentiumqe vastator,* & *qæst. nat.* l. 3. *præfat. Qanto pulcrius deorum opera celebrare, qam Philippi aut Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulsit ista à superioribus Xylander. & Lugdunensis Editor. *Mentes*, inqit, *si malarum opinum species, prudentibus sapparas facile deprehendes.* prædicipidem duntaxat inhiant utrqe.

§. 11. Κλέπτειν] *acquas*, non *acquere*. est enim aoristi imperativi medii non infinitivi activi, ut interpres Anglicanus opinatus, dictionis seriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ ὕτω μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, sive *à corpore subduxit se*; is nimirum, qi consideratione istâ animum jugiter exercitarum probéqe subactum habuerit. neqe enim à proioribus ista dissociata oportuit. vide Platonis locum insignem, qi hoc spectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτὸν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Euripides *Phœnissis.*

Ἀλλ' εἰς Θεοὺς χρὴ τοῦδ' ἁμαρτάνειν' ἔχον.
Rejecta oportet ista ad numen omnia.

Seneca *de otio sap. c.* 32. *Ego secundum naturam vivo, si totum me illi dedo.* Annotator Lugdunensis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, sive monendi. frustra. cum enunciativè ponantur & antegressa proxima, & sequentia iidem.

Οὐθ' οἷς νῦν βαλλόντων] Africanus apud Ciceronem l. 6. *de republ.* in *somnio*: *Neqe fortunibus vulgo dederis te, nec tu præmiis humanis spem posueris rerum tuarum. Sua te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loquantur, ipsi videant.* Bion Borysthenita inter cætera profectûs in virtute insignioris indicia, hoc cumprimis statuit, ubi qis eodem loco convicia hominum atqe vota habet: sive ut ille loqebatur, ὅταν τῶν λοιδορούντων ἄτους ἀκούῃ τις, ἢ λεγόντων,

Ὦ ξεῖν', ἔτυ ἦ τις κακῷ, ἦ ἄφρονι φωτὶ ἐοικας,
Οὐλά τε καὶ μύλα χαίρει. *Sed vè tos ἄλλοι ὀδόντες.*

Cùm perinde audiremus maledicta, as si qis ita allegeretur:

Hospes, non multo tu malus suspicaqe videris,
Vive, valo latus, tibi dis dent prospera multa.

Plutarchus *de profect. pag.* 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira* l. 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo ira ore quidam percussit improbus: qi enim illi fecisset injuriam? possem satisfacere, Cato, Non memini, inqit, percussum me. negare autem non ausus, qam ignovisse.* Idem, *de constant. sap. c.* 14. Phocion pariter cum qidam uxorem ipsius contumeliosè habuisset, postqam apud ipsum pœnas commeritas meruens sese purgitaret, ignarum se Phocionis conjugem fuisse, Ἀλλ' οὖν ἔφη γε, νεῦ ὑπὸ σὺ ἠδίκησθαι. *at vero mea*, inqit, *uxori nihil à te perpessa est. alia forsan fuerit, qam tu laseris: nec mihi stagi qod satisfacias, aut omnino te, opus est.* Narrat ex Musonio *orat. qâ disceptat Philosophum non decere injuriarum agere*, Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum convicio imperentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *præcept. polit.* & *infra ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ conspersus, cùm ab amicis ad pœnas de homine sumendas instigaretur; Ἀλλ' ὦ ἑταῖροι, ἀλλ' ἑαυτὸν κατευθύνατο, ὃ ἔδεξε ἐμὲ ὕβρει. *Atqui non me*, inqit, *conspersit, sed illum qem esse me est ornatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere solebat, Τοὺς κομιδῇ δὲν ἐπιτηδεύοντας ἑαυτὸν ἐνίοτε διδυσκειν, εἰ μὴ γάς τι τῶν ἀφανίστων λέγοιεν, διορθώσασθαι. εἰ δ' ὑ, ὕδεν πρὸς ὠφέλειαν. *Expedire, ut Comicis perstrepentibus esse homines præbeant: siqid enim vere de nobis dixerint, corrigenda animum habemus:* (qomodo Philippus demagogus Athenienſibus gratiam debere se dictitabat, ὅτι λοιδορούμενοι βελτίονα ποιοῦσι τὴν λόγῳ τὴν τῷ ἔργῳ. ποιησόμεθα γάρ, inqiebat, αὐτοὺς ἥμας τὴν τοῖς λόγοις, ἢ τοῖς ἔργοις ψεγομένους ἐλέγχειν. *qod crebris convictis meliorem se redderent; nam omnem se cum verbis tum factis sum eo mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *Sin falsa qid dixerunt, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, εἰ σοὶ λοιδορήσεταί τ ὑδεὶς, *an non tibi ipse convicietur?* respondit. ὐχί. ἐμοὶ γὰς ὁ πρόπους ταῦτα. *neqaqam; mihi enim ista non competunt.* Laertius l. 2. Diogenes dicenti, Πλλοί σε καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ ὁ καταγελῶμαι. *At ego*, inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Κρίνουσι τυχὸν οἱ ἄνθρωποι. ἀλλ' ὐ ταῦτοι τῶν ὑπ' ἐκείνοις ἐπιτρόπων, ὕτι ἐγὼ ὑκείνοις. *Et illos forsan derideant alios; verum non eosdem advertunt ipsi.*

ace

dem. utpote qi duobus hiſce etiam contentus ſit, qicqid impræſentiarum agit, juſtum præſtare, & qicqid impræſentiarum ſibi obvenit, diligere: negotiis verò ſtudiſque reliqis omnibus miſſis, nihil aliud velit, qàm rectà juxta legem proficiſci, rectiſque proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.

§. 12. Ecqis ſuſpicionis uſus eſt, cùm qid fieri oporteat conſiderare præſto ſit? & ſiqidem id perſpexeris, placidè ac conſtanter eâ progredi; ſin minùs, conſiſtere, & optimos qoſqe in conſilium adhibere; deniqe ſi aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obſtiterit, prout occaſiones præſentes ſe obtulerint, conſideratè progredi, ei qod juſtum tibi viſum fuerit, adhærendo? hoc enim aſſeqi, ut juſtè agas, optimum eſt: nec niſi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compoſitum eſt, qiſqis rationi per omnia obſeqitur.

§. 13. Somno excuſſo ſtatim percontare te, nunqid tuâ intererit, ſi juſta bonâqe ab alio

δύο τέτοις [a] ἠρκέμεθα· αὐτὸς, [b] διαπεπραγμένῳ τὰ τῶν πραττόμενα, καὶ [c] φιλεῖ τὰ τῶν ἀνηκόων ἑαυτῷ. [d] αἰσχολίας ἢ πίστως καὶ σπουδὰς ἀφῆκεν. καὶ ὑδὲν ἄλλο βέλτιον, ἢ [e] ἐνθέως πραΐνειν [f] ἀξιῷ τὸ νόμῳ, καὶ ἐυθέως πραΐντα [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τὶς ὑποψίας χρεία, [i] παρὸν στοχάζεσθαι τὶ δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν σκοπῇς, ἐυμενῶς, [k] * ἀμεταπτώτῳ τούτῳ χαρᾶν. ἐὰν ἢ μὴ σκοπᾷς, ἐπίσχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δέουσι χρῆσθαι. [m] ἐὰν ἢ ὕπερ τινα τοῦτο παῖδα ἀσχολίαν, φαύλευσι πρὸς τοὺς παρόντας ἀφορμὰς λελογισμένοις, [n] ἐχόμενον ἓ φαινομένῳ δικαίῳ. ἄριστον γὰρ καταπεπλεγμένον τέτῳ. εἰ τί τι ἢ γε ὑποπτεύσεις ἐπὶ τέτῳ * ἴσω, ἀφελεῖν τι καὶ ἄμα [o] ἐυκίνητον ἔσῃ, καὶ [p] φαιδρὸν ἅμα καὶ σύντονος, [q] ὁ τῷ λόγῳ πρὸς πᾶν ἑπόμενος.

§. 13. Πυθάνεσθ ἑαυτὸν, ἐὰν ἐξ ὕπνου γένωμαι, [r] μὴ διάφορόν σοι, ἐὰν ἄλλῳ γένῃ τῳ

a L. 7. §. 28.
b L. 12. §. 1, 2.
c L. 5. §. 27. l. 9. §. 6.
d L. 4. §. 18. l. 12. §. 2.
e L. 5. §. 3.
f L. 2. §. 16. l. 12. §. 1.
g L. 7. §. 31. hL. 4. §. 37. l. 7. §. 53.
i Inſt. §. 33.
k L. 8. §. 5.
* [καὶ] ἀμ. Boot.
l L. 7. §. 5, 7.
m L. 6. §. 50. l. 8. §. 32.
n L. 4. §. 12. l. 8. §. 4.
* τέτῳ ἴσῃ Boot.
o L. 4. §. 12. L. 6. §. 21.
p L. 3. §. 5.
q L. 3. §. 12.
r L. 4. §. 18 l. 6. §. 32. l. 8. §. 56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Lactius l. 6. Hoc eſt, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum de aud. ex mimis.

Quod ἄνους μὴς τυγτᾶν ἐμαζετο μυθον.
Nec muſicam quate ſectabas docta malagna.

vel qod David potius, Pſal. 38. v. 13. *Ego verò tanquam ſurdus non audiebam, & tanquam mutus, qi non habet reſponſa in ore ſuo.* vide lib. 6. §. 2.

Τὸ τῦ προσώπου] vide lib. 7. §. 54. & l. 9. §. 6.

Φιλᾶν τὸ τῶν ἀνηκόντων] vide l. 3. §. 16. & lib. 6. §. 43. & ſuprà §. 6. & infra §. 21. & lib. 12. §. 1.

Σοβᾶσθαι περαίνοντα] vide l. 8. §. 59.

Σοβᾶσθαι περαίνοντι ὑποθῇ τῷ θεῷ] Plato de legibus l. 4. pag. 831. E. à Plutarcho etiam laudatus adv. Colot. pag. 1124. F. *Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχὴν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, ἰθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος.* τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τῆ θείᾳ νόμε τιμωρός. ᾧ ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, recta peragit ſecundùm naturam circuitus. Hunc ſemper judicium comitatur, cui, qi à divina lege deſciverint, pœnam. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus eſt adhærens ſubſequitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc ſcriberet; tum & avtor libri de mundo, qi Ariſtotelis nomen præferre, eodem opus illud ſuum clavûs; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει τῷ παραφράζει, Apuleius.

§. 12. Τὶς ὑποψίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri verſionem etſi minus perſpicuam immeritò induxit Editor Lugdunenſis, cùm loco ejus depravatiſſimam dederit. Interpres Anglus fruſtrà in duo membra ſententiam, continuari poſtulantem, diſſecuit. *Qid*, inqit Marcus, *eſt ſuſpicionis opus? ſive, cur tibi res aliqa ſuſpecta ſit*, avt ſcrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm conſiderare liceat*, vel *præſto ſit intueri*, *qid facto opus ſit*? hoc eſt enim παῖδα σκοπεῖν, ut ἔξω σκοπεῖν, & ſimilia. Seneca Epiſt. 74. *Non poteſt quiſquam beatus eſſe, qi bona ſua aperienda credidit.* (externis ſubeſſe mali aliqid.) *Non enim beatum eſt niſi qod introſpectum, inter ſuſpecta male verſatur.*

Καὶ μὲν σκοπᾷς, ἰαμνῶσι, ἀμεταπτώτῳ τούτῳ χαρᾶν] Forſan legi debeat καὶ μὲν σκοπᾷς ἰαμνῶσι, ſublatâ diſtinctione, & *ſi clarè perſpexeris*. ἰαμνῶσι, *clarè*, *diſtinctè*. Plato: ἵνα ἐυκρινέστερον ἴδωμεν, ἢ βυλόμεθα. *ut clarius perſpiciamus, qa volumus*, indè διακρινῶν, σαφηνίζων, διαγράφων. Heſychius, de dialectica Laertius lib. 7. in Zenon. c. 47. Τότε ἀληθὲς τὸ ψεῦδος διαγινώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, ὡς τὸ πιθανὸν τοῖς ἀμφίβολα λεγομένοις διαπεφεύγθαι. *Verum atqe falſum ea illa dignoſci, probabile autem, & qod ambigue dicatur deludiari.* Cicero ad Atticum lib. 7. Epiſt. 10. *ſimul hoc diſtinguimus ubiqe.* & Epiſt. 3. *ſed id philoſophorum diſtinguitur.* verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, ſed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, καὶ μὲν σκοπᾷς, ἰαμνῶσι καὶ ἀμεταπτώτῳ τ. χ. ita opponitur τὸ ἰαμνῶς, τῷ μὴ ὑγιαινούσῃ.

Ἀμεταπτώτῳ τούτῳ χαρᾷ] vide lib. 8. §. 5.

Ἐχόμενον τῷ φαινομένῳ δικαίῳ] Epictetus l. 1. c. 2. Ταῦτα οἶδε Περσεὺς Ἕλλησι, καὶ ἰδὼν ἐσώσατο. προσεμάχετο γὰρ αὐτῷ Θωυκτεσυνῆ, ἵνα μὴ σὺν λάβῃ τὸ τῦ σώματος, ἀπτερίστατο, ἵνα σοι ἔχῃ μὴ ἔσται μὲ ὅπως συγκλεισμόν. μάχρι δ' ὧν ἀ, δὸς μι σιτηρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' ἀπελθὼν, φησὶ, νικᾶσον. μὰ μ' ἐξέτασε, καὶ σώσεσθε. ἀλλὰ δὸς μι ἐξετάσαι. καὶ ἀπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. ἀλλ' ἐὰν ἄπτε, ἀκατεσθὸν σε. πότε δὸν σε εἶπον, ὅτι ἀδόκατός εἰμι; καὶ τὸ τὸ τὸν σώματος, ἐμόν τὸ ἐμόν. σὺ ἔπτ ὑποζύγιον. ἐμὸν ὑποδημάτιν μὴ τρίψατο. τὸν, φυγαδεύσας. ἐμὸν, ἐξιλθεῖν μὴ λυπήσῃς. *Hæc Priſcus Helvidius vetus: & cum vitaſſet, ſecut. Nam qum ad eum Veſpaſianus miſiſſet, ne in ſenatum veniret. Permitte te, inqit, eſt, ne me ſenatorum eſſe patiaris. Quandòqidem autem me loco non moveris, eſt an curiam mihi venerandum. Age: at ingreſſus taceto, inqit. Ne me roga & tacebo. At eſt mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum eſſe putavo. Verum ſi dixeris, interficiam te. Quando ergo tibi dixi, me immortalem eſſe? Tu tuum facies, ego meum. Tuum eſt, occidere; meum, moro non tremcntem. Tuum, relegare: meum, exire non triſtem.* vide l. 3. §. 6, 7. & l. 4. §. 12.

Ἄριστον γὰρ καταπεπλεγμένον τέτῳ] *optimum cum attingere ſequens* Xylander. hoc eſt, ut id facias, qod juſtum & æquum eſt, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Εἰ τί γε ὑποπτεύσεις ἐπὶ τέτῳ ἴσῃ] Mutila hæc ſuſpicatur Xylander. Editor Lugdunenſis in verſione prorſus relecuit. pro ἴσῃ D. Bootius legit ἴσῃ. *ab hoc*, inqit, juſto ſcilicet utique & æqo *aberrare*, *lapſûs nomen meretur*, non aviem ob juſtè factum odium incurrere, avt moleſtum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego ſi qis id exhiberet codex, ἀπόπτεξαι qàm ἀπόπτωσιν malim; prout Marcus l. 4. §. 43. ἀπόπτυσμα dixit.

Σχολαῖόν τε καὶ ἄμα ἐυκίνητον] hoc eſt, qod l. 7. §. 69. Μόνε σφοῖζε, μητε ταραχῆ. *Neqe feſtinat, neqe torpeſcit.* Mericus Caſavbonus iſta à ſuperioribus divellit, atqe erotematicè effert; acſi legeret, τί σχολαῖόν τε καὶ ἐυκίνητον ἔτι; videlicet alii. Ego nullius aſſentior.

Ἐυκίνητον] non, *mobile*, qod τὸ τῦ γένους ἐυκίνητον, *nobiles facilè animos habere*, in plebe, Romana cumprimis, Herodiano lib. 7. c. 7. §. 2. notatum, deſignet; unde & *mobile vulgus*, Stativs *ſylv.* lib 2. *poem.* 2. ſed *agile*, ad id qod eſt officium ſuum aggrediendum agendumqe promptum ac pronum; qodqe in eâdem perſeqendis modo juſto debitoqe movetur. Stoici ſiqidem in dictionibus aliiſmodi ἰνίγγων & ἴυφωνα qandam, ultra uſum communem ac vulgarem, affectabant. vide infra ad §. 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ σύντονος] non qalis ſtultorum riſus, qem ejuſmodi eſſe ait Solomon *Eccleſ.* c. 7. v. 6. qalis eſt *ſpinarum ſub olla crepitus*;

— Magno volutæ cum flamma ſonore
Virgea ſuggeruntur oſſibus undantis aheni.

ut Marcvs. lib. 7. ſive ut Apulejus in *apolog. flamma* inſtar *ſtipulæ accenſa, claro ſtrepitu, largo ſulgore, ſtato incrementis; ſed cunctu materiâ brevi, caduco incendio, nullius reliqiæ.* icon aptiſſima virtuoſionis ſtultorum, qâ illi, *non gaudent, ſed geſtiunt*, ut Auguſtinus de *ſerm. Dom. in mont.* l. 1. itaque *riſum* & *lætitiam* iſtiuſmodi pro *triſtitia* mera, Solomon habet. *ibidem* c. 2. §. 3. tanqam ἐξεγκεῖν, non *evomere* vt. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnes eventus. Res ſeveras eſt verum gaudium. cætera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt; leves ſunt: niſi ſorte tu illum judicas gaudere, qi ridet.* vide ad l. 4. §. 26. τῷ ἀσκεῖν.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενος] *Deo, naturæ, rationi, declamare diſſimqe ſequi*, pro eodem Stoicis habetur. vide ad l. 3. §. 16. & lib. 7. §. 31. & ſupra §. 11. & 12. & l. 12. §. 31. Plato *Epiſt.* 2. Νῦν δὲ μάχεσθαι ἐγοὶ εἶμι, ἑπόμενον παρίχων τῷ ἐμῷ ἑπομένῳ. *Nunc autem hoc dumtaxat magnus ſum, qod me ipſum præſto rationi mea obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑτὸ ἄλλῳ γένωμαι] *in alterum ſim proteſtate.* Xylander. potius, *ab aliis fiam*, cùm ipſe neqeas, vel neceſſe non habeas. Epictetus lib. 1. c. 27 ἀπελθὼν, ἢ αὐτὸς ἀφ-

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα ; ὁ διαίσ. μήτε ἀπολέλαμψαι, ὅτι ἐπὶ ἐς τὸν τοῦ ἄλλον ἐπαίνους καὶ

a L. 3. §. 4. l. 9. §. 18. Inf. §. 19. l. 11. §. 18.
ψόγους φρυαττόμενοι, a πότε μὲν ὅτι τῆς κλίνης αὐτῆ, πότε δὲ ὅτι τῆς τραπέζης, ἢ ὅτι τοῦ σίτου, b ἢ ὅτι ἢ φαγεῖν, ἢ ὅτι ἢ διελθεῖν, ἢ ὅτι ἢ

b L. 4. §. 38.
κλίνῃσιν, ἢ ὅτι ἢ ἀφυπνίζεσθαι. ὁ χαιρὲ καὶ τοῦτο, ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, c ᾧ γνώμῃ, ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος,

c L. 8. §. 55.
d L. 7. §. 17.
e Sup. §. 1. l. 4. §. 23.
f L. 3. §. 6. l. 4. §. 31.
g L. 8. §. 33.
h L. 9. §. 3.
i L. 2. §. 2. 6.
Sup. §. 11.
k Inf. §. 22, 23.
l L. 8. §. 45.
d ἀγαθὸς δαίμων;

§. 14. Τῇ e πάσῃ διδόσῃ καὶ λαμβανούσῃ φύσει, ὁ παιδαριώδης καὶ αἰθήμων λέγει. f δὸς ὃ θέλεις. g λακωνίζει ὁ θέλεις. λέγεις ἢ τὸν h ὁ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πυθμενικῶν μόνον καὶ ὑγιοῦς αὐτῆς.

§. 15. i Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ἐπιλειπόμενον τῶν. k ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. l ἐδὲν γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ᾗδε,

aliquo fiant. nihil intererit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandisque tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ sufferantur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibusque, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium denique bonum.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè instituendus ac modestus dicet, *Da qod vis ; repete qod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obsequens tantùm ; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. Exiguum est qod supereſt vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hic an il-

ANNOTATIONES.

τούτου θέλω, ἢ ἄλλῳ παραχωρῶ ἀφορμὴν τῷ ἀριστεύειν. οὐ μὰ δύναμαι καταδέχεσθαί τι αὐτοῦ, ὃ φθονεῖν ἄλλῳ τῷ ποιοῦντί τι γενναῖον. ἄπιθι, & αὐτὸ τοῦτο ἔσο γενναῖος, ἵνα ἄλλοις ἔσω γενέσθαι τὸν εὐκαιρίαν παρέχῃς. Si quid ipse recte admonuisse meos potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.

'Ον διαίνει) qa alienæ vel menses vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

'Ος ἐκ τοῦ περὶ ἄλλων ἐπαίνου ἢ ψόγους φρυαττόμενος) id est, *insaniendo. translato ab equis pertæ, cum ex altum pedibus sublatis anterioribus, & jubâ concussâ, frendunt.* Salmasius. inde & καταφρυάττεσθαι *supra l.* 9. §. 41. frustrà autem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant ; ut alter, qi ψόγους illud infuper habuit : vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt ; ut alter, qi τῷ φρυάττεσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eò pussit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur ? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, alioqinqe vel lavdibus elati animos sibi fumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt : sed eos, qi alios lavdibus, aut vituperiis prosequntur, idqe faciendo attollunt, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum ἄνοια illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῶν κλίνης εἶναι) Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Καλὸν, sive *lectus*, ad testimonium adversùs Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accertitus, ἐγὼ μὲν τοι ταῦτα αἰσχύνομαι. τοιαῦτα δ' ἂν ἐν ἰμῇ διετράπετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patrarit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ πλατανίῳ.

'Οἷα δὲ ποιοῦσι] vide *ad l.* 6. §. 59.

'Αλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam cogntur, qi aliorum favorem, famámve aucupantur, usqe ad conscientiam lxfam, eis obseqi, qibus placere ambiunt.

'Οταν θέλῃ) Epictetus *lib.* 4. c. 9. Οὐδὲν ἧττον ἐναγωνίστερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελῆσαι δεῖ, καὶ γίγνεται, διάβασαι. ὀργὴ πάλαι, ἀπαναίδεσχυ, καὶ ἀπάλαλε. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est : ut e contrario, si offenderit, pertet.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Κακῶν τὸ μέγιστον μέρος, ὁ βούλεσθαι. *Pargatorius maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus ? velle.* Fabius *institut l.* 12. c. 11. *Ut bona vera simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ἅπαξ τοῦτο τῷ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθὸν. *Hoc bonum solâ voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exigunt illos, Ὅτι ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνα πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solam voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostomus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὰ πᾶν ἔσται. *Sola voluntas sufficit, ut perficiatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βελήθητι μόνον, καὶ πάντα ἕψεται. *Velis modo & sequntur omnia.* vide *ad l.* 6. §. 35.

§. 14. Τῇ πάσῃ διδόσῃ καὶ λαμβανούσῃ φύσει) qod de natura, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

'Απολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. *Μηδέποτε ἐπὶ μικροῖς εἴπῃς, ὅτι ἀνάλογα αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι ἀπόβλητα. τὸ χαίρειν ἀφορμὴν ἴσως καὶ οὗτο ἀπόβλητα ; ἀλλὰ καλὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δὲ σοι μέλει διὰ τίνος σοι ἃ δεῖ ἀφίκηται ; Numqam te quicqam perditisse dicas, sed reddidisse. Pradium est eripuit ? annon & id qoqe est reddidisse ? At improbus est qi eripuit. Qid ad tua refert, per qem tibi qi dederit, abe te repetierit ?* Idemqe *Dissert. l.* 3. *c.* 10. Ἔστι τίνα καὶ φίλον ἀφ' ἁπλῶς ἕνεκα (τοῦ Θεοῦ δηλονότι) τῷ αὐτὸν σώζειν, ἀγαπᾶσθαι, καὶ μόνον δοῦλα, ὡς σὺ τὸ ἀφίλητος ; ἴσως τὸ ἄλλοθι ταῦτα, χρησιμόν. μόχθει τίνος ; μόχθει δὲ ὁ χρήσιμος δίλαρ. *Itane qem omnia, re-*

ipsum qoqe, alunde acceperis, indignaris, & accusas largitorem illorum, si qid tibi ademerit. Cur igitur ista accepisti ? Ut tibi viderentur. Qasque ? Dum tu qi mutuantur valuerint. Et *l.* 4. *c.* 1. Ἀπαιτεῖ τι τὸν θεόν, ἃ δέδωκεν, ἀπαιδεύτως ; vitiata scriptura. qod & Volfius vidit ; cui sic restituere visum est. ἐαὐτὸν ἀπαιδεύτως ; *vix adsentior.* Verùm interpolatione tam lacinioſâ, qæ nec sensum admittit commodum, nec vitium tollit, nihil opus. literula immutata sufficiet. legendum ἀχ' ἑαυτόν ; Stoicus est Laconismus. *non Deo, qi dederat, reponenti oblectari ?* q. d. dans placet. repetens qidni placeat ? vide eundem *ad l.* 2. §. 3. vide & *l.* 12. §. 26.

Δὸς ἢ θέλεις] hoc est, qod Rufus apud Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ διδομένῳ. *Ut eo, qod datum est, fis contentus.* vide *ad l.* 4. §. 31. 34. & *l.* 5. §. 25. & *l.* 7. §. 57.

Αὐτόλυδε ἢ θέλεις] Vide voces Demetrii Cynici magnanimas ex Seneca *de provident. c.* 5. *ad l.* 4. §. 34. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Χάριν ἴσχε, ὅτι ἔδωκας. ἐφίεσο ἐχορτάσθαι τοῖς οὖσι, ἀρκεῖ μοι. πάλιν αὐτὰ ἀπόλαβε, ᾗ κατάνευσόν μοι ἃ δὸς χάριν. οὐ γὰρ ἦν πάῖδα. σὺ μοι αὐτὰ δέδωκας. *Gratias tibi habeo, qod illa mihi dederis : tuus usus fum qad voluisti, hos mihi fatis est : recipe illa, & ubicunqe voluerit collica. Tua enim fuerunt omnia, tu mihi ea dedisti.* vide *l.* 12. §. 26. Seneca *de tranqill. c.* 10. *Sapiens non mancipia tantùm putat esse sua & dignitates, sed corpus qoqe suum & oculos & manus & qicqid est carissimum vetam sortitum, sese ipsum inter precaria numerat ; venturo se commodatius fati, & repositurus sine tristitia reddituros. qandocunqe ergò reddere jubebitur, non queretur cum fortuna : sed dicet ; Gratias ago, qod possedi, habuique.* Idem *Epist.* 64. *Fac qod aquissimum tuum decet. desine maxima beneficiorum malè interpretari. abjudica ; sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 29. *Gaude, qod talem habuisti ; & usum fructum ejus, qamvis brevem vota tua fuerit, boni consule.* Item *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, qod detractum est, queri ; sed de eo gratias agere, qod collegisti.* Nostri : Basilius Cæsar. *homil.* 5. *pag.* 375. *D.* Συγγνώμην ἴσχ δοκῶ, ὡς ἐπὶ τῷ χαιρεκάκῳ δυσφόρως ἔχων. ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἴσχω τῷ συγχαλεσάντι. *Animus est probè agnoscentis collatum in se beneficium, non aqè admodum angi ejus discessiru ob boni alterius ab altero deremptionem : sed gratiam habere est, qi tibi usurus fuerat ejusmodi consortium velus fortito impertivit.* Hieronymus *ep. Nepot. Nil doleas qod talem amiseris : sed gaudeas qod talem habueris.* Idem *ep Paul. Non mœremus, qod talem amisimus ; sed gratias agimus, qod habuimus, imo habemus.* Et *ad Julian. Tolle liberos, qos ipse dederas. recepisti ancillam, qam mihi ob breve solatium commodaveras. non contristo, qod accepisti ; sed ago gratias, qod dedisti.* Bernardus *de Humbert. serm.* 110. *Talibi qoniam tuus erat, nec pro nobis, qibus ille sublatus est, murmurandum : magis gratias agendum, qod tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Esti dolemus ablatum, non obtrectamus tamen, qid datus fuit ; & gratias agimus, qod habere illum meruimus.* Verissimè Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verò offendimus, qod accepta recte tenemus, cum aquanimiter ad momentum fabilata toleramus.*

'Ον καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πυθμενικῶν μόνον καὶ ὑγιοῦς] De monte pariter *l.* 9. §. 3. Ita Apostolus *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρω καὶ συγχαίρω σύνπασι. *Gaudeo, & gratular omnibus vobis.* & *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. *Ego libentissimè impendam & expendar.* Tertullianus *de pœnit. c.* 2. *Nobis exercenda patientia contentatem non affectio humana omnia aquanimitatis fluere permittens, sed vena in salubria disciplina devia disponere delegat.* Cyprianus *de eadem* : *Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exertis in semipondo pectoris verecundia jactantia.*

§. 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infra* §. 22, 23. & *l.* 8. §. 45.

Ὡς

illic, ſi qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nórintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. ſin non ſuſtinent, occidant. hoc enim ſatius eſt, qàm ità vivere, uti ipſi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, diſſerendo qalis vir bonus ſit, ſed enitendo ut ipſe ſis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, ſubſtantiam qod attinet, milù ſunt inſtar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præſentium unamqamqe advertendo, conſidera eam jam diſſolutam, & in mutatione & qaſi putrefactione qadam, avt diſſipatione, conſtitutam, ſive ut mori qodammodo nata ſit.

ἐάν τε σπυκτῷ, [a] ὡς ὁ πόλε, τῷ κόσμῳ. ἰδί- τωσαν, ἱστορείτωσαν οἱ ἄνθρωποι [b] ἀνθρωπον ἀλη- θινὸν, [c] τῇ φύσει ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, δοτὸν τα- τάτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ ὕτω ζῆν.

§. 16. Μηκέτ' [e] ὀλως ἐᾷς ἐν σοὶ ἔτι τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ἀμφίλογος, ἀλλὰ [f] εἶναι ποιῶντι.

§. 17. [g] Τὸ ὅλον αἰῶνος, καὶ [h] ὅλης ὑσίας συνεχὴς φαντασία, καὶ ὅτι πάντα τὰ τῆ μέρη, ὡς μὲν [i] πρὸς ὑσίαν, κεχυχρημένα· ὡς δὲ [k] πρὸς χρόνον, τρυπάνῳ πεδιτροφή.

§. 18. Ἑκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίστασο, [l] θεωρῶν αὐτὸ ἤδη ἀναλυόμενον, καὶ ἐν μετα- βολῇ, καὶ ὅτιν σήψιν ἢ σκεδασὸν γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ἅπαξ θνήσκειν.

a L. 4. §. 3. 4.
b Sup. §. 8.
c Sup. §. 2.
d L. 9. §. 2.
e L. 4. §. 17.
f L. 7. §. 35. l. 11. §. 1.
g L. 4. §. 3.
h L. 5. §. 24.
i Sup. §. 7.
k L. 4. §. 48. l. 9. §. 21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἀνθρωπον ἀληθινὸν] qi enim ſecum qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo eſt. Vide *ſupra ad §.* 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm urbs ad ipſum contemplandum confluereť, dicenti cuidam, Θαυμάζυσί σε ὦ Στίλπο, *tanqam ferum qendam, ô Stilpo, admirantur te.* Ὀυ μᾶλλον, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος ἀληθινὸς. *Nequaqam* verò, inqit, *ſed ut hominem verum.* Laertius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* — *Fuit homo.* — Demonacti Proteus cum diceret, *ſi vivãs*, regeſſit ille, *ὡς ἀνθρωπίζει, non vivet hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ ὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέτ' ἐᾷς διαλέγεσθαι] forſan ὅλῳ. Seneca *Ep.* 96. *Philoſophus non in verbis, ſed in rebus eſt.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philoſophiam in præcordia tua demittas, & experimentum tuæ profectûs capias, non oratione, nec ſtrigto, ſed animi firmitate, & cupiditatum domitrice. verba rebus proba. facere docet Philoſophia, non dicere; & hoc exigit ut ad legem ſuam qiſqe vivat, ut verbis opera conſentiant, nè oratorum vita diſſentiat.* Et *Ep.* 108, *Sit ipſa tractemus, ut qa fuerunt verba, ſint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hæc in animo volata, qa ſæpe audiſti, ſæpe dixiſti: ſed an verè audiveris, an vere dixeris, effectu proba. hoc enim turpiſſimum eſt, qod oculos objecta ſolet, verba nos philoſophia, non opera tractare.* hoc eſt, *philoſophos eſſe ἀπὸ τῦ πράττειν, μόχρι τῦ λέγειν, factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *hominem* ſcilicet *ignarum operâ, & philoſophâ ſententiâ.* qos odiſſe ſa profitebantur Pacuvius, cujus verba in eam ſententiam Macrobo qidam Philoſophus præ reliqvorum omnium foribus ſcribenda cenſebat. nihil enim fieri poſſe indignius, neqe intolerantius, qam qòd *hominem ignavum ac deſidem, ornate barbâ & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ verborumqe artes converterent; & vitia facundiſſimè accuſarent, interentibus ipſi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè proſtulerunt in vitam mala) *qa philoſophia fuit, facta philologia eſt.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vera ſemper diſputatur, nunqam verâ- tur.* Idem *Epiſt.* Vitium iſtud in Stoicis ſuis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Differt. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγο- μεν, inqit, ἀλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλὰ, ποιοῦμεν τὰ αἰ- σχρὰ. *Alia dicimus, alia facimus. Nec honeſta dicimus, turpia vero facimus.* Ἀσυμφυΐαν πρὸς τὸν λόγον. μαυρὸν ἀνὸ τῦ χρῶσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ἐκ οἰδότε αὐτὰ ἐναντία- ὄντα. *Affectûs cum orationi non congruentis. Ac manifeſtum eſt ut nos utamur, qa proferimus, qorumqe cognitione efferamur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μόχρι τῶν λογαρίων πρόσ[illegible]ομεν. ἔξω δ' αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἱλάσκεσθαι. *Ita diſſentaneitatis ſubjiciamus, ultra qas ne degerimus qidem proficimus.* eundem vide in ejuſmodi homunculos ſubſilimè ſimul ac acerrimè exagitantem, *enchir c.* 51. & *Differt. l.* 3. *c* 26. irò paſſim eoſdem inſectantem. ſiqidem invectivam iſtam ſingulis ferè ſubjectis tecte intercalarem. Qin & elegantiſſimi uſus imagine idem *enchir. c.* 44. Μηδε- μῦ σοῦ εἶναι φιλόσοφον. μηδὲ λαλεῖ τοῦτο ἐν ἰδιώταις πο- λλοῖς ἑαυτὸν. *Nèqqam te philoſophum profiteare, nec apud imperitos multum diſputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 49. Μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, ἐνθὲν ἐξαίσιος, ἐν ὀνόμασι. ἐκεῖ δὲ τὰ πρόσωπα, ἐν χόρτοι φέροντα τοῖς σώμασι ἐνδιδόασι, σύ- σου ἔργον. ἀλλὰ τὸ σῶμα ἔσω πέφυκε. ἔριον ἔξω φέρε σῷ γάλα. καὶ ὁ νόμος, μὴ ταχίως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐνδιδό- ναι, ἀλλ' ἀν' αὐτῶν πεφύκοντα τὰ ἔργα. *Magnus enim periculi eſt, ſtatim evomere qod non concoxeris. Nam & ovat non ſanum afferunt opiſicibus, ac demonſtrant qantum concoxerint: ſed poſita intra ſe contecto, extra ferunt lanam & lac. Et tu ignave ne verba coloratæ offendas imperitis, ſed opera qa verborum concinnorum ſequatur.* Seneca *Epiſt.* 108. *Omnia qa dicunt, qa turbâ audiente jactant, aliena ſunt, qomodo probare poſſint ſua eſſe, monſtrabo. facunt qa dixerunt.* qi & *Epiſt.* 117. clavûs vocibus illis proteſtûs indiviſura proterentibus claſſiſimum, *ſe ſcire omne qod diſco.* ſiva uti Lipſius ex Mſſ. veſtigiis, *ſi vivere.* Præclare Gregorius Nazianzenus *Orat.* 15.

A Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, ἀλλ' ἐμοὶ σοφὸς, οὐδ' ἐκεῖ σοφὸς, ἀλλ' ἔστι γλῶσ- σαν ἐνεργὸν ἔχει. ψυχὴ δὲ ἀναλίσκεται. ἀλλ' ὅτι ἄλογα μὲν πρὸ ἀρετῆς φεύγομεν, πολλὰ δὲ ἐν λογῳ παραιτούμεθα. *Nec enim qi in ſermone ſapiens eſt, hic mihi ſapiens eſt, nec qi volubilem qidem linguam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pauca qidem de virtute verba facit, cæterùm per ea, qa agit, multa demonſtrat, ac fidem & auctoritatem ſermoni ſuo per vitam conciliat.* Verùm qod Ariſtoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Ὅι μᾶλλον τῦτο μὲν οἱ πράττοντες. ἐκ δὲ τὸν λόγον τὰ σφέτε- ρα, ὥσπερ φιλοσοφῦσι, καὶ ὕτω ἔσονται κομψῶς. *omnia ea* B ποιῶντες τοῖς καμνουσι, οἱ τῶν ἰατρῶν ἀκούειν μὲν ἐκ ἐθέλει, ποιεῖν δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. *denique ut ille ſanitatem ſu ægro, ita philoſophiam, ut ajunt, ſuis animis.* Plerique tamen, qem hæc non agunt, ad diſputationem conjugunt: putantqe ita ſe philoſophari, ac probos, ſtrenuos: qi ſanè perinde faciunt atqe ægrotantes, qi, cùm medico diligenter audiunt, nihil tamen eorum, qæ ab ipſo mandantur, efficiunt: ſicut ægrum neqe illa corpore unqam bene valebunt, dum ita tractantur, ſic neqe iſti animo, dum ita philoſophantur, bene habebunt. Itaqe verè Demoſthenes: Ὅι ἄνεμ ὁ λέγ- ὢν, ἀν ἀκῇ τὰ πράγματα, μάταιοι τε καὶ πολὺ φαῦλοι εἶναι. *Omne verbum, ſi opera abſuerunt, vanum & nimis videtur.* Præclarè ſiquidem Baſilius Cæſar. *Orat.* 34. *pag* 776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὰς C ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἀλλοτρίοις ἔργοις βιβαίως,

Ὀυθ' ὑπνώττων, τοι δὲ σαφὲς διανοεῖται.

ἐκεῖνο τὸ γε λαμπρὸν μὲν ἐπαινέσας τὸν ἀρότου εἰς τὰ μέτρα, καὶ μακρὰ ὑπερ αὐτὸς ἀποτείνοντα λογον. ἴδιῳ δὲ τὸ οἶδε πρὸς τὰς συ- ῥιζούσας, καὶ τὸ πλέον ἔχον πρὸ τῦ δοκεῖν τερπὸ. *Ioannes quidem ille ἀργος τοῖς ἐπὶ σωτηρίᾳ ὑποτιμουμένοις τὰ ῥήματα, ἐκ ἀκ βασιλεῖς τολλάκις ἡ δύναμις ὠφελήσειεν, ὕτε βασιλεῖς ὄν- τας, οὐδὲ μισῶν τυχὸν ἐλευθέρους τὸ παραινεῖν. Nam qi ab alieno studiorum philoſophiam, non verbis tenus, aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum, vitæqe conſentaneâ ripuerat,*

Hic ſalus ſæpe, aſt errantí alio volat numine.

Qandoqidem ſplendide & magnificè palam laudare virtutem, & eaqe longos protrahere ſermones, pervarum vero qod jucundum & ſuave eſt temperantiæ anteponere, avaritiam majoris habere in pretio qam id qod juſtum eſt, ad labores comparaverim ſcenicos illis ſabularum actoribus, qi ut reges & magnates ſæpe numerò prodeunt, qam neqe reges, neqe magnates, ac ne labori qidem ſatis proviſis exiſtunt.

§. 17. Ὡς μὲν πρὸς ὑσίαν, ἀγγχαμὴ] qod de terra *l.* 4. D §. 3. γ῀γμι. de pelago *l.* 6. §. 36. σαγὴν. ſunt autem ἀγγχαμῆδες ſicinum granula. pro qo ἀιγχαμῶδες apud Suidam vitioſè habemus.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή] *tanqam piſtillo circumvolutio* Marcus Cæſarvonius, & ſanè σαγὴν περιστροφὴ, ſive περιστρωτὸν. id eſt, *piſtillo circumvolutio*, proverſalitèr uſurpatur, a Platone philologho in *Theæteto*. Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroob.* ἐκεῖ τὸν τὰ αὐτὰ πάντων, καὶ μᾶλλον περιστρῶντα, *de iis qi ſemper eadem facunt, & nihil proficiunt.* uti Helychius, Suidas, Zenodotus, Apoſtolius. Verum τρυπανου περιστροφὴ. id eſt, *terebra vertigo*, ſive *circumvertio*, E ut Xylander, Marco iſtic de ſpatio temporis breviſſimo: qemadmodum, *ferri ὀφθαλμῷ acuti ictibus*, ut Beza, potius qam *actus*. ut vulgo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 5. qo pertinet illud poetæ nescio cujus apud Suidam,

Τρύπανα τ' ἐνδίνουσα, καὶ ἀκόντια πέφνουσα.
Terebrans qa facilè circumagantur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè poteſt.

§. 18. Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De ſingulis rebus indaga* Xylander. *Objecto* ſcilicet *animum adverte* Caſaubonus. non improbo. poteſt tamen, *rerum præſentium unamqamqe conſidera*, &c. vel ὑποκείμενα, *præſentia*. Vide *l.* 8. §. 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ἅπαξ θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup.§.13.

§. 19. [a] Οἱοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, διαπαλαίοντες, τὰ ἄλλα, οἷς ἔδει ἀνδρομαίμαροι, καὶ γαυριάμενοι, ἢ καλεπτίνοντες, καὶ

b L.1.§.3. ἐξ ὑπεροχῆς ἀθαλήτοντες, πρὸ ὀλίγου ἦ [b] ἰδύλλιον

c L.6.§.59. πάντες· καὶ δι' ὅλα. καὶ ὁ μεῖ' ὀλίγον, ὁν * πυ-

d L.3.§.3. L.4.§.40 l.8. §.37. ρὶς ἔστ').

* ἑκατὸν ς.

§. 19. Cogita, quales sint homines vescentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus quales, ubi inflantur, efferuntur, irascuntur, tanquam in sublimi siti aliquos increpant. paulò autem ante, quàm multis & quà mercede, inserviebant; & paulò post, quò in statu futuri sunt.

e L.4.§.23.

§. 20. [e] Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τοῦ ὅλου

§. 20. Confert cuique, quod fert cuique natura universi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Quæ nata sunt, ea omnia deinceps ajunt.* Cassium Hemina *annal. l.* 2. id est, ἀναγινώσκω, *defungo, mori*, non *decrescere*, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertullianus *de Carn. Christ. c.* 6. *Matrimonium debitum est inter se nascentium, cum mortalitatis. forma mortuorum est, caussa nascendi est. nam eorum mori salus, nisi quod nascitur, id autem moritur, quod & nascitur.* Idem *de resur. c.* 12. *Deus mortuos in nocturno, & temporis usquequaque sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & totus, universo orbe revertisse; interficimus mortuos suos, nolentes; reficiendos sepulturam suam, temeritas; hæres fiemus existentes, donec & nos revertisse, cum suo & illa suggesto.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in Symbol. serm.* 59. *Credo homo, de morte resurgere te posse, cum tibi terminum quod in rebus est, sic quotidie resurgis. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cum transierint, ipsa moriuntur; cum redeunt, suâ ipsa morte revivisscunt.* Ità quod Tertullianus *ibidem. Totas hæc ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§. 19. [A] Οἱοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχευόντες, διαπαλαίοντες] Hæc enim & summis cum imis qibusque communia sunt, & condicionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qi Jovis sibi nomen adsciverat, Philippum Macedo quondo excoquit, adulioram loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hist. lib.* 12. *c.* 57. Qia & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ ἀνθρώπινον ἢ θνητὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se profitus est, ἐκ τῆ καθεύδειν καὶ τῆ συνουσιάζειν, somno nimirum *ac coitu*, Plutarchus in *Alex.* & de *adulat. & in Sympos. l.* 8. *c.* 1. Antigonus itidem major, cum Hermodotus qidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Erasmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deumque* indigitâsset, ὁ ταῦτα μοι σύνοιδα ὁ λατομοφόρος, *At verò*, inqit, *latomi ista præsus eum, qi mortalem mihi porrigit.* Plutarchus in *Apophth.* & *de Isid. & Osirid.*

Εἰσὶ δίοι ἀνδρομαίμαροι, καὶ γαυριάμενοι] *Quanto se cum fastu efferant*, acsi nè homines qidem ave mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, intermurmurant*, &c. vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρομαίμαρον mihi suspectum habetur. *ἀνδρομαίμαρ* certè alibi legisse nnm memini. Xylander *alios impetum*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura præscribere.* Casaubonus *exultare.* ita qid is legerit, haud satis hqet. nisi forsan ἀδρομαίμαρ, *turgescentes, grandescentes*, qod de illis ibus usurpatur. forsan ἀνδρομαίμαρ idem qod ἀνδρολογῶν fuerit, qod de *delectu militari* usurpatur vel etiam qod ἀριθμοῦν, qod de *tessera militibus*, sive de *carnibus vectim distributis* adhibetur. in ilut autem non sine fastu gerere se solent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ἴσα ἴσοις.

Ἐδύλλιον αὐτῶν] *quæ illos insectatur & obsequi necesse sint*, sdqe πρὸ ὀλίγου, *haud nìl dudum*; qò possem dignatim honorifice gradum illum, in qo tanto cum supercilio se gerunt, adsequi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ὄθελον. *si diis placuisset ideo ego*, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀνεῖμι τῆ δυλικῆ καταφρονήματος ἀναχώρησιν. *alias enim si iis dignus inventus sim, ad tetrachmiæ.* *Eadem me tutore quædam vellem, si per Felicionem mihi revocandum esset, superstitum aliis & servulum infelicissimum tolerans. Nova enim quid sit servus, qi se fortunatum esse putat, qi evocatus est.* qo tamen loco ego τετραφυλίῳ malim. scilicet ut Claudianus *in Eutrop. l.* 1.

Assurius mihi est humili, cum surgit in alnum.
—— nec bellua terreor ulla est,
Quam terra rabies in libera cælla frementem.

Rufius Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Deum servitus mihi est insolentiæ.

Et,

Pedissequa honorem est novi arrogantis.

Salvianus *Epist.* 2.

Avus di tyrannis, inquit, in vicem præsit.
Ferre nequit rebus secundis flagrire.

Æschylus *Prometh. v.* 35. pro cæteris verò

Αφίρατός ἐστι τυγχάνει μακτηρίας.
Regulus vero omnia, qi modo caput imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 624. *E.* Qod & Isidorus Pelusiota ubi adducerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἐπιφορικῶς habet, pro eo qod ἐντυχοῦσι Dio, subjungit, Καὶ τὸ ἐπιφέρεσθαι παρὰ τῆς ἀξίας, *superbiri vix nasci Deorsù vitia arbitror. Et immoritum felicitatem vertoribus ac fabulas male sanctorum occasionem præbere.* Avrelius Victor in *Diocles. Quantum augustum est, comperiam hodie, humillimos quosque maximè, ubi alta accesserunt, superbiâ atque ambitione immodicos esse.* Agur sapiens Ebræus *Prov. c.* 30. *v.* 20. *Tria sunt, sub quibus commovetur terra: imo quatuor sunt, qa ea ferre non potest. servus, cùm regnat, stultus, cum satur est; exosa, cùm maritatur, ancilla, cum hero sua hæres evaserit.* siqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβρις, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E mensis opibus protelantia nascitur augens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiastes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβρις κόρυ μητέρα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβρις, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
Nascitur ex mensis opibus protelantia stultes.

B Ἰδέσθαι,

Πάλλει τοι κόρος ὄλβος ἀνάλεκτα φρονέοντας.
Τοῖσιν γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐσθλὰ πάρῃ.
Nec pauces fortes exercet summus egenos.
Difficile est, adsint cum bona, nosse modum.

Aristoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γὰρ, φησὶν ὁ παροιμία, κόρον ὕβρι, ἀκαιρότερα δὲ μεῖ' ἰξυίας ἀνόητα. *Parit enim, ut proverbio dicitur, satietas ferocitatem: imperitus autem potestati conjuncta insanam.* Philistus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Ἐκίνδυνοι γὰρ μᾶλλον οἱ παρὰ δίξαν ἀπροδοκήτως εὐ πράττοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim præter spem & expectationem res secundæ accidunt, solent evadere insolentes*, qod illum Clemens à Thucydide mutuatum asserit. qi dixerit, Ἐκίνδυνοι δὲ οἱ πολλοὶ τὰ ἀνθρώπινα, οἷς ἂν μάλιστα κατ' ὀλιγωρίαν ἀπροδόκητος ἐπιπέσῃ ἄλθη, *iis ferè* ἀφορμὴ ὑβρίσθαι. *Solent autem permulti homines, qibus maximè res secundæ aliquando præter exspectationem eveniunt, fieri insolentes.* locus est in *Clarorum Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, κἀπὶ δὲ οὖν πόλεων, ἐπὶ ὧν, &c. Qò respexit tamen & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 296. Ἐκίνδυνον γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδόκητος μᾶλλον ἐπιπορία ἐπιπίπτει, οἷς ἔδιξε χαρᾶι. *Solent enim homines, qibus præter omnium exspectationem prosperitas quædam accidit, ea insolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qd Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 38. vide & qæ de Gallo Cæsare Ammianus *l.* 14. inrio.

D Δι' οἷα] περιγινόμενα, scilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adsequenda*, sive, *qa mercede.*

Καὶ μεῖ' ὀλίγον, ὃν πυϊνος ἕπηται.] Legendum ἑπτὸς ἕπηται. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esd. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Enoch. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verum qod Maro *Æn. l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisque futuræ,
Nec servare modum rebus sublata secundis,

Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' ὑποχῶσι, μᾶλλον ὄντες, ἐυθέως
Ὑπ' ὀργῆ φρονοῦσι, τὸν δὲ πάρυν
Ἄδην παρεπᾶ' οὐχ' ὁμοῖς πλυτίοις.
Si faverit fortuna, cum sitis nihil,
Cœlo levatos capitis, nec de proximo
Respicitis ærum, regnum qi ni reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Isid. & Osir. p.* 360. *B.* Ἐι δὲ τινες ἐξαπροβιῆς ὑπὸ μεγαλαυχίας, ὡς φασιν ὁ Πλάτων, ἅμα νέοντι τῆ ἀγωγῆ φλεγμαίνει τὸν ψυχὸν, μετ' ὀλίγον ἰδίξαντο θεῶν ἐπιτυχίαν, καὶ παῖδα ἰδρύσαντο, βραχυ ὕστερον ὁ δίξε χρόνος. ἀτὰ πάντων τῆ ἀλαζονίας μετὰ δυσεβίας καὶ παρανομίας πρεσφλαίσης,

E Ὑπόμορος ναυτοῖο δίκην ἀρίδηλος ἀνάσσων.

καὶ ὧν ἅπαξ ἀγώνυμος ἀρχαίνων, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βωμῶν ἀποστατοῦντες, οὐδὲ ἀλλ' ὁ τὰ μυήματα καὶ τοὺς τάφους ἔχοντες. *At si qi fastu elatus, ut ait Plato, simul juventute & inscitiâ animus inflammatus per licentiam deorum cognomina acceperint, ac templis sibi posis venerarunt: eorum gloria brevis florisit tempore. Deinde præter vanitatem & arrogantiam impietates etiam ac injustitiæ culpam sustinentes,*

Evolutaverunt tamen ten summus in auras
Præceps surrepsit fato,

& *nunc tamquam fugitivo servi, in qos jus adducendi est dominis, exulat a templis & aris nihil præter monumenta & sepulcra* F *habens.* vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ὁ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide amplius *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Ἐι τοῖς ἐν τῶν ὅλων, ἐν δὲ, καὶ δύο ἐπιτηδεῖ τυγχάνει, ὁ δίκαιος ὁ βελόμενος τὰ ἀγαθὰ, πλουσιώτατος γάρ ἐστι καὶ ἀνὴρ τοῖς τε τοιούτοις. ἀγόμενος δὲ τὰ γνήσια σωφρόνως. *Si cerevis in rebus ordo servatur: servatur autem, & cum gubernat ea regit Deus qi justus est, non vetet bonus! Id enim laudabilius est, & ordini respondet; ea tamen qa sunt putabus prodesse?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαστὰ, qa ipsi sunt ordi. Siqidem vir bonus

G habeat.

universi. & tum confert, qando illa fert.

§.21. Amat imbrem tellus amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *τοιγὰρ τι φιλεῖς?* *idcirco ipse amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri*.

§.22. Vel istic vivis, & vitæ huic jam assuevisti;

φύσις, καὶ [a] τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. a L.11.§.

§.21. [b] *Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα.* *ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς* 23.
αἰθήρ. [c] *ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι ὁ ἂν μέλλῃ γί-* b Eurip.id.
νεσθαι. *λέγω δ' ὅτι τῷ κόσμῳ, ὅτι* [d] *σοι συνεργῶ.* *μήτι* 25.
δ' ὅτου κάμπτου γάνη) καὶ λέγῃ) ὅτι [e] *φιλεῖ τοῦτο* c L.7.§.18.
γίνεσθαι; d L.9.§.1.

§.22. *Ἦτοι ἐσταθμᾶτο ζῆς, καὶ ἤδη* [f] *ἄθικτος.* e L.9.§.6.

f L.12.§.6.

ANNOTATIONES.

τὰ ἐαυτῷ ἅτα τῶν ὅλων συγκαταθέμενα ἀγαθὰ εἶναι πάντα, εἴτε A *ab universo destinata optima esse persuasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §.4.

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ *Ἐκείνου.* Augustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanquam agrorum rectorem medicum, & quod opus est, hoc das; & quando opus est, tunc das.*

§.21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Euripidis versus sunt ab Aristotele laudati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Eudem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 15. ab Athenæo *deipnosoph. l.* 13. à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud quos duos novissimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅτι τὸ ἐχῆν πίθει
Ἄκαρπον ὀυρανόν, τοτὲ δ' ὑπὸ γῆν ἰοῦσ' ὑγρὸν.
Ἔρᾳ δ' ὁ σεμνὸς αἰθὴρ ὡς καλύψασθαι
Ὄνδρα γαῖαν τοτὲ δὲ τῶνδε φόβος ἔχει.
Ὅταν δὲ συμμιχθῶσιν εἰς τὠυτὸν δύο,
Τίκτουσι πᾶσι σώμα, παλιρρίθουσ' ὁμοῦ.
Ὅθεν βρότειον ζῷ τε καὶ θάλλει γένος.
Cerne, amat ut imbrem terra, cum fœcunda solum
Squallore lugens pressit humectas opes.
Rursum amat & æther ipse, Venerisque impetu
Fœtus madorem cupiet in terram sinus.
Qa fœcundata materna amplexibus,
Quod ubique rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita visque seculis mortalibus.

Grotius. Eis autem genesin adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaidibus* ita:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς ὑρανὸς ὀρθοῦσθαι χθόνα.
Ἔρου δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὀμβρὸς δ' ἀπ' ὑρανοῦ πεσὼν ἐμὸς πατὴρ
Ἔτεκνοι γαῖαν. ἡ δὲ τίκτεται βροτοὺς
Μῆλον τε βόσκει τῷ βίῳ δημήτερα.
Διόθεν δ' ὅπα τὰ τοῦδ' ἔχουσι γάμα
Τέλειοι ἐσι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram partus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cœlo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortales parit
Cereale genus gentium, & pastus gregum:
Maturitatem dat suum arboribus quoq;
Mador maturus. mussa ut hos amoris ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiamus, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. *Ἐρᾷ δὲ σωτὴρ λέγουσι καὶ γῆς ὑρανὸν. ὗλιον δὲ συλλύτοι ἐρᾷ οἱ Φρύγιοι, καὶ συγγινόμενος τῇ πυθόμενος. καὶ γῆν δὲ ἀνδράσι μητέρα καὶ ζώοις καὶ φυτοῖς, ὑπ' ἀναγκαίου ἀπολουόμενοι ποιεῖ καὶ σβεστῆσαι πανταχόθεν, ὅταν ὁ ὑγρὸς ἥρως εἰς ὑγρὸν τὸν ὑπὸν ἀφικόμενος, καὶ παντοίαν ἀνθοῦσα καὶ διάφορον τὸν ὑπὸν ἀρχὴν τῷ κόσμῳ. Sic enim poeta quum cœlum terra amore, physici solem luna amore teneri, ac cœre, ac fata implere, & terram hominum matrem, & animalium, atque frugum, accepto ab alterando plane perire, nisi mutui amor maternum deponat, qui pars est Dei, effabitque ipsa desiderare, & persequi mutuum principemque divinum.* ita enim per interrogationem si proferantur novissima illa, Xylandri asperitas nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tumescit terra, & genitalem fœminæ poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium lato descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Sylv. l.* 1. in *Epithalam.*

— ipsum ne connubia terra
Æthera, cum plenos tarefecit nubila, spernat.
Sic rerum ferrei mundique revertitur ætas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremo pereunt imbres; ubi eos pater æther
In gremium matris terræ præcipitavit.
At illa gravida parit nitidas fruges, vigentesque arbores;
creatisque ipsa, fœtuque gaudentes.
Hinc alitur porro nostrum genus atque ferarum.

Qui & Scythæ τὸν γὰρ ὀυρανὸν τῷ δὲι εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.* 4. Quod autem de amore illi, de pœna festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μάλιστα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρα· αὐτὴν.
Πίνει θαλάσσαν δ' ἄσμαι.
Ὁ δ' ἥλιος θαλάσσαν.
Τον δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terra potat;
Hanc arbores ipsæ potant:
Et potat aquæ auras:
Plumbique potat aquæ:
Ipsumque Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνεργῶ] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τέλειον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν Θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρὰ μοι λοιπὸς εἶ ἐν θύρᾳ. ὁμολογουμένου νυν. ὑδὲν παραιτήσομαι τῶν σοὶ δοκούντων. *Atqui tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tradita mi posthac arbitratu tuo, ejusdem recusa sum animus, nihil recuso quod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσιόντος δέλεαρος, καὶ ἀκόλουθος ἐκεί- B νῳ. συναρμῶ, συνεργάζομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedisequus; cum illo desidero, cum illo experto; denique, quod ille vult, idem & ipse volo.* ita enim lego, quod vulgò ἐξέργομαι tantùm langvidè legunt, ut dictionis vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non parco Deo, sed assentior. ex animo illum, non quo necesse est, sequor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *supra* §. 1.

Ὅτι φιλεῖ τὰ γινόμενα] à vulgari sermonis usu argumentatur, arguitis pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνον & φέρειν, ita istic in verbo φιλεῖν. quod *circi τὸ* προφυτικὸν *τοῦ* ἀναδύεσθαι usurpatur; quomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; quod à Græcas tractum monuisse videtur Fabius, *institut. l.* 9. *c.* 3. Quoqam diversum est pavlò Sallustianum illud, quod ibi C Fabius adducit; *Vulgus amat fieri.* Sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Quæ vera fieri amat.* & *ibidem* rursus; *ea quæ secunda res amant.* In illis enim sensus est, *qa amantur*, i. e. *qa imperas & qibus delectaberis*, vel, *qa libenter admittuntur.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ita fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per vulgus*, &c. *vulgò*, vel *a vulgo*, dixeris. qod vicis magnis non est animadversum. Cæterum sic Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 16.

Avarum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat sæva potentia
Ictu fulmineo. —

Ammianus *hist. l.* 16. *in ea rebus amat fieri dubia.* & *l.* 17. *ea rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. *Ὅσα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. Qdcunqe in bello amant fieri.* & D Plato *polit. l.* 5. *Ὅσα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. Qdcunqe profecto in bello amant.* & Polybius *l.* 6. *Ὃ δὲ φιλεῖ γενέσθαι. Qod profecto fieri amat.* Qui & τὸ ἐμὲ pari modo usurpatum invenias. Ita enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. *Ἐρᾷ γὰρ τὸ βαρβαρικὸν καὶ ἀεὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀθορυβῶς ῥᾴδιον ὑπείκειν. Quippe barbari solent quamlibet levibus momentis aut certis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut fere amat posteros adulatio.* Apuleius *florid.* 4. *Qod genus ea consuetudo fieri amat.*

§.22. *Ἦτοι ἐσταθμᾶτο*] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi velis ipse non cogeris; avt è vita discedas, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qod ægrè te habeas. Geminâ fere argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc perpetuum est, semper advenientium est, tam facili fine ista venire, quàm venerit. Ea dum illud habuerit, perdite postquam fastidire est. si non dum, perdite antequam assvescas.*

Καὶ ὧδε ἐθίσασθαι] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἀλλὰ βίου τὸν ἄριστον, ὕδιν δὲ αὐτὸν ὁ συνήθεια ποιήσει. *Delige vitæ rationem optimam, suavem eam consvetudo faciet.* Rebvnt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Melissa. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit δόλημα προκοπῆς, τὸ μηκέτι περιάπτειν, μηδ' ὄρθιον ἄγειν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' ἐνηνοθείας οὖσαν τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἵαν ἐλαύνειν μέτριον τῷ ἀτρύτῳ. *Declinationem projectus, quasi jam non amplius ardua, aut usum acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qippe exercitando levigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & rupturem vitæ tuæ nimia facit virtutum confvetudo; qo si in alterum partem transferatur, inveniuntur semita justitio levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqvill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigeris: *Οὐχ ὁ συνήθεια ποιεῖ τοὺς ἐλομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν. ἀλλὰ τὸ ἑρμοῦν ἄρα τὸν ἀνθρώπου βίου ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. Consvetudo non facit, ut quidam dixit, vitæ optimum modum electum jucundum: sed prudentia sensui & optimum & suavissimum parat vitæ rationem.* Nec diffitendum tamen, multum conducere assvetudinem, ad vitæ, qæcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de audend. pag.* 37. *E.* *Τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὰς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μεμφονται καὶ ἀνωλολύξαντο τῶν γιγνομένων. οἱ δ' ἐν μείζοσι συλλο-*

ἢ ἔχω ὑπάγας, καὶ ἔτι ἤμελες, ἢ καθήσκας, καὶ
a L.12.§.36 b ἀπιλατέργησας. Φεῦγε ἢ πάντα εἰδέναι. ἐκὼν δὲ-
ῥύμβ.

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil restat. bono itaque sis animo.

§.23. Ἐναργὲς ἴσω ἀεὶ τὸ, ὅπ πιῶν * ἐκεῖ-
a . τὸ [τὸ οἰον] in fil b Sup.§.15. νο ὁ ἀγρὸς ἐστι. καὶ πᾶς b πάντα ἐστὶ τ' αὐτὰ ἐνθάδε πῆς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ᾧ ἀιγιαλῷ, ἢ ὅπου θέ-
c Plato Theaet. λεις. ἄπαιρος γὰρ ἐυρήσεις τὸ ᾧ Πλάτων ῳ. c πα-
* [τὸ τοῦ-τοι] περ. κὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιβαλλόμενο ῳ. [ἢ βάλλε βλήματα.]

§.23. Illud tibi semper constet, ejusmodi quiddam agrum esse, cujusmodi est locus alius quilibet. eademque esse omnia istic agentibus, quæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunqe volueris, versantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbs muro, ut cavea septo circundatus.*

d L.5.§.11. e L.12.§.33 f L.5.§.8. g L.7.§.66. 67. h L.5.§.26.

§.24. d Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου· καὶ πῶν
π ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ e πρὸς τί πον αὐτῷ νῦν
χρῶμαι. μήτι κενὸς νῷ ἐστι. μήτι κατέλυται καὶ f ἀπε-
σπασμένον κοινωνίας. καὶ μὴ συμπεπλὸς καὶ ἀνα-
κεκραμμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε h τοῦτο συλλέπτειν.

§.24. Qidnam est mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præsto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid est intellectu vacua? nunqid à societate communi soluta & revulsa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur unâ?

§.25.

ANNOTATIONES.

φοι καὶ συνήθως ἔντει τῶν νόμων, ὁ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ Α γου συνόμως, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμιωτέραν, ὡς τοῦ ἀνδρὸς τὴν δρόμων μου μᾶλλον χαίρειν, καὶ τὴν διακονίαν ὃν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. *Sed nullius rei habeo rationem, neque vitæ meæ unbi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi a Domino.* quasi dicat, *cur non habeas vitam penam, ubi cursum absolverim, ministeriqe ac ministerium a Christo Domino assignatum exactus plane fuerim.* διακονίαν dixit, quod Marcus λειτουργίαν. ἀνελειτουργήτους (quod alibi haud temerè reperias) *munere defunctum esse*: ut ἀπολύσασθαι, *vitam absolvere*: & ab eodem jam liberum & immunem fieri: quod Joannes in *Apocal.* c. 14. v. 13. dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαήσονται, *requiescere à laboribus.*

§.23. Ὅτι τοιοῦτο ἐστὶν ὁ ἀγρὸς ἴσι] *hoc esse agrum.* Xylander. *hoc vel illud esse* Casaubonus. ἕ τοιοῦτο [οἷον] *huius, tale quid, quale illud.* nihil à loco alio distare, animi tranquillitatem quod attinet. vide *l.* 4. §. 3.

Πάντα ἐστὶν ἐνθάδε τ' αὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *supra* §. 15. Sed & *ad l.* 4. §. 3. ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσι. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οὐκ ἐν' ἐν αὐλῇ, ἐπὶ θάλασσαν, ἐπὶ σταλεῖς, ἐπὶ ἄγρα, ἐύστησι. οἶσθα, ἐ πρὸς θεὸς ὁμιλεῖς. *Quocunque abieris, ubi erit sol, ubi luna, ubi stellæ, somnus, augurium, colloquia cum Deo.*

Τὰ τῷ Πλάτωνι] Ex *Theæteto*: laudata etiam à Theodoreto *Therapeut. l.* 1. & *l.* 12.

Σκοὶν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] *ægrotasse* καὶ ἀκαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νόμων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σκοὶν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιζωμένον. Plato. de Sapiente sermo est, Philosophiæ studiis prorsus dedito, qi non secus in urbe conversatur, quam si in monte aliqo ab hominum commercio sejunctus ageret, murisque civitatis, perinde ac cavæ alicujus septo pastor rusticus, inclusus teneatur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem secùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluisse, verum Philosophum ἐν ὄρει σκοὶν δυσκόλοις σκέμμασιν, *in turgentolo aliqo, sive flabellorum in monte sibi extructo esse habentarum*: quod Plato nullus hic dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] illa qò pertineant, ego planè sum nescius. Xylander & *balare*. quasi βλαχεύειν & βλαχήματα legerit. qo fundo, qove sensu, nullus video. Annotator Lugdunensis *preparat*, inqit, *ista jacere jacula.* Sed jacula istic qid faciant, nullus idem nos docet. Merito Casaubonus sequioribus adfigit: & περιβάλλειν περιβλήματα legisse videtur; & *problemata tibi proponere ista, quidnam est unibi nunc mens mea*, &c. verùm D. Salmasius expungenda censet; utpote quæ nec sensum ullum efficiant, nec in melius reformari possint.

Vetat autem Medicorum princeps τοῖς ἀσθενοῦσι ἐγκυμονεῖν.

§.24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Ἀπὸ τοῦ ἀρχὴ τῷ φιλοσοφεῖν, ἀνάγκη τὰ ἴδια ἐγκυμονεῖν, πῶς ἔχει. *Hoc igitur est philosophandi principium, animad vertere meum & ratio sua qo pacto sit affecta.* Vide *l.* 12. §. 33.

Μήτι ἀπέλυντο καὶ ἀνακεκραμένον κοινωνίας] Vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 34.

Μήτι προστετριμ] à metallis translatum, qæ ubi liquefacta jam, affusa fuerint rei alicui, in unum idemque cum ea corpus coalescere videntur. Ità Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί τοίνυν προσίῃσθαι; *Quid ergo ipsi affictum est?* vide *ad l.* 12. §. 19.

Ὅτι τοῦτο συμβήσεται] Plato *Phædon. pag.* 63. *A.* Ἐαὐτὸν οἶδας ἢ λέγει, ὅτι μὲν ἄλλο ἔχομεν, προσκολλεῖ τοῦ ψυχοῦ πρὸς τὸ σῶμα, καὶ περιτίθησι, καὶ ποιεῖ συμπαπλῆσθαι, δοξάζομεν ταῦτα ἀληθῆ οἴεσθαι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Quotiens omnes voluptates atque dolor quasi clavorum tenuissimorum corpori affigit, atque connectit, efficitque corporeum adeo, ut jam opinetur ea esse vera qæ fruadeat corpus*, quinquam negat passim Marcus corpus de istis qicquam pronunciare. vide *l.* 7. §. 14. 16, 53. & *l.* 8. §. 25, 37.

Καὶ ἀναπεπλησμένον τῷ σαρκιδίῳ] ut *l.* 7. §. 57. ὁ Θάνατος ἐκ ὕπν συνεπίφορος τῷ συγκρίματι, &c. & *l.* 5. §. 26. μὴ συγκρίνεσθαι.

§.25.

§. 25. Qi dominum fugit, fugitivus eſt. dominus autem eſt lex. ergò qi legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qi ideo angitur, vel inſcitur, vel meruit, qod ſecus, qàm ipſe velit, aut factum ſit, aut fiat, aut futurum ſit eorum qioqam, qæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qi eſt ipſe lex unicuique qod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt iginur, qi metuit, vel angitur, vel inſcitur.

§. 26. In uterum ſemen qi miſit, abſcedit.

§. 25. [a] Ὁ τὸν νόμον φεύγων, δεσπότης νόμου ἐστὶ ὁ νόμος. καὶ ὁ σωφρονῶν, δεσπότης, ἅμα καὶ [b] ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος. * ὁ βάλλει τι γιγνόμενος, ἢ γινόμενος, ἢ γενόμενος, [c] ἴσασι καὶ τὰ τούτου δυνατὰ πραγματεύεται, ὅς ἐστι νόμος, [d] νόμου, ὅταν ἑκάστῳ ἀπονέμῃ ἃ προσήκει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δεσπότης.

§. 26. [f] Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀπεχώρησεν, καὶ

[a] L. 4. §. 29.
[b] L. 11. §. 2.
[c] L. 6. §. 5.
[d] L. 4. §. 19.
[e] L. 7. §. 7.
[f] L. 5. §. 4. καὶ l. 12. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 25. Κέρτοι δὲ ὁ νόμος] Pauſanias Pliſtonactis filius, quærenti qare legum priſcarum nullam abrogare apud ſuos liceret, reſpondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 39. *l.* 1. c. 7. Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, ἀλ' οὐ τοὺς ἀνδρας τῶν νόμων μαᾶλλον ἀνῆκε θεὸς. *Quia legum ea virtus, non virorum ea leges debet eſſe auctoritas.* Pitacus apud Laërtium *l.* 1. c. 77. item Cereſo percontanti, τί ἀρχὴ μεγίστη; *qodnam eſſet maximum imperium?* reſpondit, ὁ τοῖς νόμοις ἕπεσθαι, *legibus parere*, leges deſignans, qæ codicibus inſculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. *Obtemperandum legibus.* Lacrtius *l.* 1. c. 70. qod Spartanis religioſiſſimum ſemper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, ſciſcitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ eorum potirentur, οἱ νόμοι, inqit, καὶ τὰ ἀρχαῖα παιδεύματα τοὺς νόμους. *Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto.* Ageſilaus in *Epiſt.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad ſuos a bello ipſum revocantes, qod cùm bene ſuccederet videretur ægrè qidem, reliqit tamen; Ἀρχὰ γὰρ ἐν ἑμοὶ ἀρχῆς, ἀλλὰ τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς συμμαχοις. καὶ τοίνυν ἀρχὴ ἀρχὴν ἄλλοτε καὶ ἄλλη δίδωσι, ὅταν καὶ ἀρχθεὶς ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἰφόρων, ὧν ὅσοι οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὅσιν. *Imperium enim pro meo nutu, ſed civitatis at ſocius: At tum imperator vere juſtèque imperat, qando regitur a legibus & ephoris, aut ſi qi ſunt alii in civitate magiſtratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuiſſet, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. Ὅτι ἄρχει τῶν ἀρχόντων, ἀνὴρ οἱ νόμοι ἰσχύν. *Qis major in Sparta leges qam civitates.* Plutarchus in *præcep. polit. pag.* 808. *A.* Δεῖ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῷ βουλῇ φίλοι εἶναι τῷ μὴ συναισχυνεῖν, ὡς ποτὲ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι πάντες νόμου καὶ δίκαιοι. *Oportet enim non modò uſqe ad aram amicum eſſe, neqe ſe perjurio facinus facere, as aliqando Pericles dixit: ſed & uſqe ad omnem legem & juſtitiam.* Verum legem univerſi ſive naturæ Marcus hic vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionyſius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. Τοὺς μὲν τῶν πολεων νόμους δίκαιον θεῖναι, τοὺς δὲ τῆς φύσεως μὴ δίκαιον βιάσασθαι. *Civitatis legibus rem facere poſſum, naturæ legibus neqeo.* & Ariſtotelis nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ἐμὲν ἰσχυλὸς, ὁ Θεὸς, ἀδιάλυτα ὑπαθυχήματος διόρθωτα, ἢ παλαίτατον πρώτιστον δὲ, ἅπαντα καθυπέρτατος τῶν ἐν κόσμῳ ἀναγκαιοτάτων. *Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa qidem partem ad ogdoadem vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa posset ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt.* & Philo *de bon. bem. liberis. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδὴς, ὁ ἐρῶν λόγος, οὐχ ὑπὸ τῶ δόξας ὑποτῦ φαντασίᾳ ἐν χαρτίδιοις ἢ σήλαις ἀψύχοις ἀψύχως, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ φύσεως ἀθανάτου ἀθάνατος ἐν ὑπαιθρῳ διανοίᾳ γινωθείς. *Eſt autem vera lex, recta ratio, non inqis aut illius mortalis inſtitutionis in tabellis chartaceis ſcriptum monumen, ſed immortalis ipſa ſyde natura ſempiterna in mente immortalis exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 337. *A.* Ἓν δὲ τῷ Πέτρῳ παρόγκωσις ἐστιν ὁ νόμος καὶ λόγου τοῦ κυρίου παράδοσις ἐνομοθετημένου. *In Petro autem prædicatione intimatur Dominum vocari legem & ratiocinium.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δρᾶντινος] Ità *l.* 4. §. 29. φυγὰς, *profugus.* & *l.* 11. §. 3. λανθάνοντι, *ſtatione deſerta rem*, vide ſis apud Platonem Socratis diſceptationem cum *Critone* fugam ſvadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *Et dolorem aliqui concipit*, &c. Xylander. imo *ſimul*, vel *ſimiliter*, haud mirabis is qoqe, qi *dolet, contriſtatur*, &c.

Ὁ βάλλει τι] *propter aliqid eorum qod factum eſt, vel fit, vel fiet ſecundum voluntatem ejus*, qi universum gubernat. Xylander, ut legiſſe videatur, ὅτι βάλλει τι γιγνόμενος. Xylandri veſtigia premit Caſavbonus. Verùm dictionis ſic reconcinnatæ ſeries interpretationem iſtam nulla videtur admittere, niſi trajectionem duram ſatis conſtituamus; ut illud ὁ βάλλει τι, vel ὃν βάλεται, ſenſu ſaltem, ſubjiciatur verbis illis, ὑπὸ τῶ τοῦ πάντα διοικήσαντος. Negativa ſorſan particula intercidit; ut reſcribendum ſit ὃ [μὴ] βάλλει τι γιγνόμενος, &c. *qi contriſtatur, angitur, vel metuit, qod præter voluntatem ſuam aliqid factum ſit, fiat, vel futurum ſit:* ſive, *qi qicqam, qod ipſe polit, factum ſit, fiat, vel futurum ſit, ex eis qa ab eo qi universa diſponit conſtituta ſunt.* videris alii.

Ὅσ ἐστι νόμος νόμων ὅτα ἐκάστῳ ἀπονέμειν] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα τοιοῦτος ἔχει. *Lege certâ pleraqe ferri.* Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τῦ νέμειν τὰ ἴσα τῶν, ἢ τὰ καλ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος *dici videtur ab æqualis partis, vel pro dignitate cuiqe tribuendo.* vide *l.* 8. §. 67.

Ὅσα ἐκάστῳ ἀπονέμειν] *ſive*, τὰ ἀπονέμειν, *utrd.* 7. §. 7. *qa cuiqe conveniunt, & ad unumquemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. c. 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ πάντα τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἐκάστῳ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἔργον. διὸ τοῦ μὲν ἄρχοντος τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἀρετὴν· τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet omnes partiqpes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, at is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: alterum verò muſicipiæ, qantum ipſi conveniat, vel ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. c. 3. Ἡ αὐτὴ γὰρ ἐνιταλικὴ τυγχάνει τὸ πλείστου πολιν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τὰ δὲ κοινὰ ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum communis eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curam hominum, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. c. 1. Ἑκάστῳ τῶν ἰσθμιονίων ἐπιβάλλει τοιαῦτα, ἐοντας ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τὰ πράγματα κατὰ ταῦτα. *Tantum unicuique felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor.* Ἕκαστος ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διοικῆσαι ἑκάστους, τῶν πραγμάτων ἀφιεμένων. *Siquidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtrugere nobis convenit.* Autor *l.* 2. *Macab. c.* 9. *v.* 24. τοὺς ἐπιβαλλοντας αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις συντυγχανειν *ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertinentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἂν τις μανείη, ὃς μὴ πάσαι ἐπιβάλλοι ὑγιείαι σωτηρίαι οἷσιν πρόσεστι. *Neno sibi inſanierit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe laborare volle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſuum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuique contingunt.*

§. 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura* virili dixit. qam à *femine* tamen diſtinguit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. c. 18. Τοῦ μὲν τὸ αὐτὸ τῷ γονίμου πολλάκις εἶναι, ὅταν συνδυάζωσιν αἱ φύσεις, τὸ πρῶτον ἔχου ἀρχὴν γονίμου. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυασθέντων. *Genitura igitur id vocatur, qod à generante primùmcis cauſſâ eſt, qa prima obtinet principium generationis: videlicet ut ita, qa coire natura volunt. Semen autem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

Ἐπὶ μήτραν ὑφεὶς ἀνεχώρησε] Perinde de femine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. Ὡς ἂν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. *Sicqidem enim* γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. *Ut ſi qiſpiam jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat nocte ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe nesciat. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. Ὁ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. *Et qod ſeris, non corpus orturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut volunt, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum fit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qidam auctoris tui ex utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem ſecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex femine.* Auguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. *& de nupt. & concupiſc. lib* 2. *c.* 13. *Idemqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primo creavit hominem ſine homine, modò creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formaverunt me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificioſe confecta fabricabantur, cum nulla prius exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurârunt & fecerunt me, ſicut argillam, effornaſti me; ſicut lac, fudiſti me: tanqam caſeum coagulaſti me: cute & carne veſtiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Mater illa pia filiis ſuis *Macab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. Ἠξεῖς ἐφ' ἑκάστου, φησὶν, ἐν ὑστέρᾳ μητρὸς ἐπεμορφώθητε· οὐδὲ ἐγὼ ἔμπνουν ὑμῖν καὶ ἔμψυχον ἐχαρισάμην· οὐδὲ ἐγὼ ἑκάστου τὰ στοιχεῖα συνεκρότησα. *Noſcis ipſa, quando ad uterum meum comparueritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primordium cujusqe informationem ego coaptavi, ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, innumeraqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

Qi

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία σφηλαθοῦσα ἐρεύξεται, καὶ
2 L. 4. §. 41. l. 6. §. 19. b Inf. §. 33. c L. 4. §. 36. l. 7. §. 29, 30. d L. 12 §. 30. e L. 3. §. 15. l. 11. §. 12.
ἀπόπλοῦ δείσθαι; ἐξ ὅτου, φησί; πόθεν τροφὴν
λαβὼν φάρυγγι ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν [b] ἄλλη αἰτία
σφηλαθοῦσα αὔξησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζῶον καὶ
ῥώμην, καὶ αἴσθησιν [c ὅσα καὶ ὅσα] ποιεῖ. [d] ταῦτα δὲ
τὰ ἐν παιδὶ ἐγκαλύψαι γενόμενα θαυμάσαι, καὶ
τὸν δύναμιν ἅτινες ἐρᾷν, ἀφ' ἧς καὶ [e] τὰ βεβίωται,
καὶ τὰν ἀναφορὰν, ὁρᾶσθαι, [f] ἐκ τῆς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐκ ἤδη ἐναργῶς.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursus mater per gulam demittit; quod alia insuper cavsſa ubi exceperit, sensum, motúmque, adeóque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémque ità intueri quæ ista facit, prout vim eam cernimus, quâ vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis quidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Quàm arte nobis vivere rerum ceperit,
Nihilumque & illud unde corpus nexum,
Novit animator solus & factor tuus.
Impendere ipsi, cujus ortus munere est,
Bene ne dederim, quod dedit, refundere.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ διαθέσ. *pag.* 45. Ὅταν ὁ γίγας ἀναθυμιαθῇς γένοι, συμβαίνει πᾶν σπερμάτιον ἐκ τοῦ σώματος ὅλου μᾶλλον θεῖον τινὰ κατὰ θείαν ἐπέργειαν, ἀφ' οὗ αὐτὸ ἀνδρώπου γενομένου. *Quando generatio afferrat semen, accidit quodammodo ut superetur è corpore toto membrorum effectus quidam per divinam actionem, quâ idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad qod perficiendum ille animæ ministerio utitur; qum hic Marcus desagnavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, qod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero serendi, struendi, fingendi paraturam aliqua utique potestas divina voluntatis ministra modulatur, quamvis illam rationem agitare fortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: qos & exterorum, *Alemona, Parcula, Lucina* substituit. At Philo natura hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνδρὸς βλαστάνοντα ἄνθρωποι, πατέρες μὲν οἱ μόρια ἀνδρὸς, ὄντες ἄρρενα, γυναικὸς δὲ ἐνδεχομένης τὰ σπέρματα συναρμοῖ, τῶν δι φύσιν ἀοράτων ἴσασι τὸν τῆ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττόντος μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, vero ut videntur tanquam in arcum semen mittente, multare verò ad excusentur salubriter, & naturâ modo invisibili formantur partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία σφηλαθοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γονίμους ἀρχὰς ἐκ τῶν ἐμφύτων. τοῦ δὲ ἧττ φαλλάττοντος, ἰσοπαῆ ἀφῆ διαφθορᾶς. ἀλλ' ὅταν εἰς τὰς μήτρας καταβληθὲ ὑγρότης, κἄπερα ἐοῦσ λαβοῦ, εἰς φύσιν τρέπεται. (qod Galenus ait *supra*, *l.* 2. *c.* 3. ὁ γὰς ἐν πρώτοις σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄξηται φύσει τι καὶ διαπλάττου τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βιλτίων σπέρματος. ἐπεὶ καὶ πίνοντι ἱρομίας ἐν γαστρὶ. ὁ δ' ἐκ τοιούτης, ὃ μηδεμίαν αἰσθ., ἀπεπλαττες τίχνη, ζωοπλαστῆ, τὰς μὲν ὑγρὰς οὐσίας, εἰς τὰ τῆ σώματος μέλη καὶ μέρη διαπέμποντα, τὰν δὲ πνευματικὰν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τόν τε θρεπτικὸν καὶ τὸν αἰσθητικόν. τῶν γὰς τῆ λογισμῆ τοῦτο ἀνεφθετίον, διὰ τὰς φαυλοτῆς δόξαν αὐτὸν ἐπωνύμιον, δοὺν καὶ ἀλόγιστον. ὑπὸν ὕζετο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐντελοῦς ὁ φύτις. ἔλαβε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὸ τῆ ζώου καὶ ἀνδρώπου καταστατικόν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse volissimum videmus, ſpuma ſimile: cæterum ubi in vulvam conceptum hæſerit, mutat mox partiqui, in veſicam quandam mutatur* (qod namque semen prius erat, id quæ primum & gignit & formet animal, natura qadam sit) *Ea feminæ est melior, & quorum motus placidus sneſt furibus tanquam artifex, vel, ut magis proprie dicam, irreprehenſibilis ars, fingit animal ex humida eſſentia, in corporis membra partéſque eam diſtribuens: ſicuti ſpiritualem eſſentiam in virtutes animæ, nutritivam & ſenſitivam. Nam de rationali ſuperſedendum nunc eſt dicere, propter eos, qi ejus nam materiæ advenire divinam ſemputernámque. Atque ita generatæ, quæ natura carpit à vili femina, in rei praſtantiſſimæ deſuit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *padag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì μοχθηρὸν. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μέγα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Aſclepio.* Θεῖον θαῦμα, *miraculum divinum*, ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Pſalm illud *Pſal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Augustinus *homil.* 31. *Videt homo veſtita & mirator, mirator alia, cùm ſit ipſe mirator magnum miraculum. Omne enim miraculo qod fit per hominem magnus miraculum eſt ipſe homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, formuna evectionémque finem admirabundi, cùm obcuriſſimis natalibus ortus ſuiſſet. Ἐξ ὅτου εἰς ὅσα; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. *c.* 9. atqe ut *ibidem c.* 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exſtiterunt hæc.* Sicut autem elegantèr hic Marcus, ἐξ ὅτου ἔπιεν, ità Sophocles *Ajace*, ſed de detrimatione in ſeqiorem factâ, Ὅσοι ἐξ ἴσου; *Qui ex qalibus* Longus *Paſtoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθὼν ὁ πατὴρ, ἐξ ὧν ἔπιεν ἐρᾷ. *Deſitas ſuccesſas, qalis ipſe, qalia offecit.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. Ἀφ' ὧν εἰς ὅσα. *A qibus in qa.* Pſalmiſque

A περὶ διαφόρων ἐνεργείας, ἀπ' ὧν ἐπὶ ὧν; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅσα καὶ ἅτινα; scilicet, *ex momento ſeminibus naſcuntur ingenita.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hiſt. l.* 3. *c.* 7. Φύσεως ἐν τοῖς συγκρίμασι πολλαπλασίως τὰ μέγιστα τῶν ὠφελημάτων. *Sæpe enim res maximæ à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὸ γὰρ φῦναι τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας καὶ τὸν κόσμον τοῦτον ἐκ τοιούτων ἀρχῶν καὶ στοιχείων καὶ μόλις ὁρατὰ τοῖς νῦν μεγίστοις γινόμενα λαμβάνοντας. *Quippe in semine exiguo, vidi ſplendor ille magnus gignitur, ignes ex quibus ortus ille ſol, & alia ſidera, & ipſe mundus.* Ἐν γὰρ τῷ σπερματικῷ λόγῳ τὰ μικρὰ καὶ ἀγλεκτα καὶ μόλις ὁρατὰ τῶν νῦν μεγίστων γινόμενα λαμβάνουσι. *Ut enim in ſem

§. 27. Cogita tecum jugiter, qualia nunc sunt omnia, talia priùs actitata, cogita & talia futura esse. propone tibi ob oculos, fabulas totas scenásque uniformes, quæcunque vel ex notitia tua, vel ex historia antiqua cognita habueris; aulam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœsi. ejusdem planè modi fuerunt omnia illa, nisi quòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atque ægrè ferentem qicqam, similem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujusmodi est & qi decumbens tacitè solus secum fortem deplorat suam. considera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali soli datum esse, ut

§. 27. Συνεχῶς φαντάσθητι, πῶς ὁ πᾶς νῦν χρόνος πάλαι πᾶσι τοῖς αὐτοῖς, ὑπολοίποις τε καὶ μελλητοῖς, ἐκ τῶν ὁμοίων ὑφίστατο· καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει τὸν αὐτὸν ἕνα τῶν αἰώνων ἐπὶ τοῦτο ἢ ἐπὶ τοῦτο ἀποβλέπειν. καὶ ὅτι πάντες ὅσοι ἐγνώσθησαν, ἢ ὑπερεβλήθησαν, ἢ ὑπερεβλήθησαν, ἢ ὑπερεβλή

a L. 2. §. 3. & 4. §. 42.

τῆς γινομένοις. ᵃ τὸ ᾧ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

eis quæ eveniunt, sponte obsequi possit; cum sequi omnibus sit ipsum necessarium.

§. 29. Κατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστῳ ὧν πρᾶξις ἀφικνεῖται, ἐρώτα σεαυτὸν, ᵇ εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφῃρεῖται τὸ τούτῳ εἰρηκός.

b L. 12. §. 31.

§. 29. Considerata seorsim, quæ instituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habenda sit, quia eâ te privet.

§. 30. Ὅταν σοι σκοτώσῃς ἐπί τινι ἁμαρτίᾳ, ἐνθὺς μεταβὰς, διαλογίζου, ᶜ τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. ἶσα, λέγομεν ἀγαθὸν εἶναι κέρδος, τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' αἰθ. τούτῳ γὰρ διαφέρουσιν, ταχέως διαλύσῃ τῆς ἐργῆς, συμπίπτουσι τῷ ξ, ἄλλα ᵈ βιάζῃ). ᵉ τί γὰρ ποιεῖς ; ἢ ἐ δύνασαι), ἄφελε αὐτὸ τὸ βιαζόμενον.

c L. 7. §. 26. d. 11. §. 18. 1

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, transfer factâ perpende tecum, annon ipse ejusmodi aliqid peccet. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud ejusmodi. hoc enim si adverteris, ira statim tibi excidet. præsertim, si succurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, si poteris, tu illum vi illâ expedias.

d L. 5. §. 28. e L. 8. §. 14.

§. 31. Σατύρινα ᵍ ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμῶνα, ἢ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα,

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphronem viso,

f L. 9. §. 11. g sena f.

Tro-

ANNOTATIONES.

τοις ἀγαθὸς φύσει. *Eodem quoque modo videmus inter ipsos homines, reputantes aut vitiose per vim sequi præstantiores, aut pueros, aut famulas, aut suâ sponte, aut naturâ bonos.*

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (quem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὃς ὑφομαί γ' ἄκοντ', ὡς δὴ φίλος ὤν,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ὕσομαι.
Sequar suspirans: fac nolle; factus improbus,
Cogente fatorum vi, sequar tamen.

scilicet quod Seneca *Epist.* 107. post Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epist.* 77. *Puto te velle sequi, ducere.* (eo scilicet sensu, quo ad supplicium rapti *duci* dicuntur) *sic tua jura, quod alienæ est.* Allusit eodem & *gell. noctur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes constitutum est capitale supplicium; & quidem constitutione justissimâ. nam, quod maximum solet esse solatium extremo passuris, commune casûs eadem est. sequeremur traditi a judice aut magistratu, & carnifici nostro præstaremus obsequium. quid interest? utrum ad mortem jussi eamus, an ultrones? Quippe autem pereatur, & plorat, & gemit, imperata facere vis cogitur, & invitus rapitur ad jussa ultroneus.* qa autem demensio est potius trahi quàm sequi? Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπη, φόβοι, φθόνοι, ἐριθεῖαι, μαλακίαι, ἀκρασίαι) ὅτι ἦσαν ἄλλως ἐκβολαὶ, οἱ μὲν πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀντιλέγοντα, δειλὴν μόνῃ προσεπευθέτα, τοῖς ἰδίοις προστάγμασι καθυποπιπτόν. ὁ δ' ἄλλο τι θέλῃς, διμέλει καὶ σὺν ἀναλυθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἕξει ζητῶν ἀεὶ τὸ ἐφικτὸν, ἢ μηδένοτε ἐφικτὸν δυνάμενος. ἐπεὶ γὰρ ζητεῖς, ἃ μὴ ἔσα, ἀφεὶς ἐπὶ ζητεῖν ὅπου ἐσί. *Hæc (doloremque, mœrorem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter verò ejici non possunt, nisi ad solum respexeris Deum, eique soli sis addictus, & illius mandatis inserviens. Sin quid aliud velet, gemens & plorans sequeris robustiorem, foris subinde variam prosperum successum, cum successum nunquam reverure quæ; ne qa illic cum quæris ubi non est, omisse ea loco ut qe est.* Pia sanè, & cœlitus illapsa sententia. In eandem mentem Gresham noster *Oper. tom.* 2. *c.* 31. §. 15. *O si Deum homines sponte sequerentur, omnino fatidem sequendum est; aut sinus avis paßerem ad caviam ducentem, aut sicut porcus lanienæ ad macellum trahentem: quod si ad macellum malimus quàm ad caviam, bestia sumus, aut bestiæ ipsis etiam pejores.*

§. 29. Διὰ τὸ τοῦτο εἰρηκὸς] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracusanus, qi cùm a Dionysio tyranno patriâ pulsus Megaram petiisset & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non sine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, ei τύραν, inqit, παρῆμεν, καὶ γὰς αὐτοὶ πάνυ ἐν Συρακόσαις ἤρων τύραν ἐνοῦμεν. *Patrem hoc ferendum est: forsitan enim & nos, cum Syracusis ageremus, in gradu dignitatis alicujus constituti, aliqid tale fecimus.* Narrat Plutarchus *in* Dion. & *Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *nisi quod* Πτολέμαιον *vocat, qem ille Theodorum.* Plutarchus *de acsist. ex mamuc. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων ὀργὰς ἀγχαμαύτου ἀνδρὸς καὶ τυράννου ἐπαυσατο, σχεδὸν αὐτὸν ἀνεῖναι οἰόμενον λέγειν, Μέχρι δ' ἐγὼ τοῦτος; Plato *gotes interfuisse hominibus contra deterum agentibus, digressus saepius solebat ne aliqa, nunquamne ipse qoqe fortasse tale vetus labore? & de evident. pag.* 40. *D.* Τὸ τῷ Πλάτωνος ὀργὴν ἐπιτρέπειν οὐδὲ σχεδὸν ἐστὶ τῶν ἀμεταπείστων ἀνοφθογγησθαι, ἢ τὸν αὖ ἐγὼ τοῦτος; *Alterum peccata considerantis promptum sit tibi Platonem illud occurere: minimum & ego fortasse talia fumi? Meminit & ejusdem idem, in monit. salubr. &, de trac. cohibend.* qod Flaccus *hic, sacyr.* 4.

— Hoc quidem non belli: nunqid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hæc ego mecum
Compressis agito labris, —

Idémqe *sac.* 3.

— qid tu?

Nullius habes vetat? imò alia, haud fortassè minora.

Et mox;

— denique sepsum
Concute, nunqa tibi vitiorum inspexeris ulcus
Natura, aut etiam confossitudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτίχα τοῖς αἰδρέπτοις τῶν φαύλων, ὡς παῦτοις, ὡ κακοδῶν, αὐ' ὧν ἴχα ψίγμι ὁ παταγελᾶς. ἀλλ' ἐπ' αὐτὸ ἐπιτρέφω, οἱ τ' αὐτὰ πάγῳ ἁμαρτάνα. πᾶς ὃν παύομαι, τῦτ' καὶ ἐγὼ ἐμάρτανον. ὧν δ' ἐπαύμι, χάρις τῷ Διῷ. *Observe homines qui ducant, qemodo moveantur: ideo non molestè, neqe temperande aut derridendi caussâ: sed ad me ipsum refero, an & ipse sis delinqam. Qamodo igitur desinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non utem, gratia sit Deo.* Vix Christianum magis dici poterat. Gemina certè sunt notissima ista Apostoli illius, de Romanis, *ad ipsos Epist.* 6. *v.* 17. forsan autem legendum, ἁμαρτάνω, ἵνατ ὃν παύομαι. *qo modo, sive ut, id ulterius facere desistam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 54. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέργουσι τῆς ἀλαθείας, ἢ πλανῶνται, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες. *Persuentur veritate, vel circumventi, vel præstigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βιάζεται πολλάκις ἡδονὴ τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλαυτία τε αὖ καὶ δυσμίς. *Cogit sæpe dolor, & angor, & rursus contentio, & ira.* & rursus *pag.* 293. *C.* Ἂν λέξῃς αὐτοῦ τῶν τοιούτων, ὡ μάνυ γνησιώτατε, πάνυ πολλαὶ αἱ πολλαὶ, βιαζόμεναι ὑπ' ἐνδ' ἑτ. *Ipsa sophistarum doctrinæ non solum multorum oculos præstringunt, & eos seducunt, sed nonnunqam etiam veras asserentes.* Apud Galenum, *de affect. dignosc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τῆ παταφάτε δυσὶ φαυδαῖς ἐφορμαῖς, *qa exercitâ vracundiâ conflas perpetrasset.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρινα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχῆ, ἢ Τιμῶνα] Confusè nimis ista. Xylander reddidit. distinctius Casavbonus, falsis tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm sit sectæ denominativum, & ad *Satyrionem* an *Satyrionem* potiùs, qod magis suspicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδὼν] *Evphrates* philosophus Ægyptius, qem laudat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec sine laude, & Epistetus *Enchir. c.* 33. & *Dissert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proæm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perstringere tamen videtur Philostratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ita Dio *lib.* 69. Ἐπὶ τῷ ἴσῳ ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφ ἀνῃρέθη ἑκόντος, ἐπιτρίψαντ αὐτῷ καὶ τὸ Ἀδριανῦ κάνυσι, καὶ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, ἣν. *Illo anno Evphrates philosophus ultro mortem voluntariam, quam ei Hadrianus propter senectutem & morbum curatu habere concesserat.* ubi frustrà Leunclavius posse legi Εὐφράδης. cùm *Evphratu* nomen agnoscant præter suprà memoratos, etiam Eusebius in *Chron.* qi Stoicum fuisse tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epist.* 3. qi astronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Evtychio Proculo Successo, Grammatico* vium Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtycho iste, qem hic Marcus, an is existat, ambigo; cùm inflexione levi discrepent nomina, *Evtychius* & *Evtyches*; eò magis, qia Grammaticum cum Philosopho componi, haud satis congruum videatur.

Σιλουανὸν] *Silvanum.* in sectè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφ, ὃς ἐνίοις μὲν ὃ τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἀπλῶς δὲ τὰ ὦδε καὶ ἀστρόλογος. *Silvanus, philosophus, qi cæteris in rebus modestus quidem, & sanctus erat: sed moribus simplicioribus pradivus, & superstitiosus.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deest ἰδὼν (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum, vel in τῷ κατὰ supplendum *Alciphronem philosophu Magnesii* memorat Svidas. sub ejus nomine epistolæ quædam, qæ sophistam magis qàm philosophum sapiunt, ab Aldo aliisqe sunt editæ.

Tro-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illi illi? muſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcrum bene agendi materiam occaſionemqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζου, καὶ Σωφῶντα ἰδών, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζου. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπιδών, τῶν Καισάρων πᾶν φαντάζου, καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀναλόγον. εἶτα συμπροαιτιῶτο σοι. [a] πῦ ἂν εἶεν; ὐδαμοῦ. ἢ * ἀτυδή. ὕτως γὰρ συνεχῶς ἰδεῖν πᾶ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἄπαξ μεταβαλὸν οὐκέτι ἔσῃ ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δὲ ἐν τίνι; τί δ' ἀκμὴ σοι [d] ἐν τῷ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [e] ὅλαι ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γὰρ ἔτι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [f] γυμνάσματα λόγου [h] ἰσοστόου ἀκριβῶς καὶ [i] φυσιολόγους τὰ ἐν τῷ βίῳ; μόνα ἂν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα. [k] ὡς ὁ ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ,

a L.7. §. 58. b L.8. §. 25. 31. c L.12. §. 27. * ἔστω δὴ. d L.2. §. 17. e L.12. §. 33. f L.4. §. 3. g L.6. §. 2. h L.5. §. 9. i L.10. §. 9. k Inf. §. 35.

a ἀν

ANNOTATIONES.

Τροπαιοφόρον] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini. A

Καὶ Σωφῶντα ἰδών] apparet hinc *τὸ ἰδεῖν*, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculo aliqot Marcum anteceſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis, qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qedam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεβῆρον] fortè Σεβῆρον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πῦ ὂν εἶεν; ὐδαμοῦ, ἢ ἀτυδή] *muſqam avt ubicunqe* Xylander. *muſqam ave ubidem* Caſaubonus. verum legendum diſtinctim, *ὅπου δή; muſqam, avt ubi tandem?* ſic *lib.* 7. §. 58. *Πῦ ὦ ἑταῖροι πᾶ; ὐδαμοῦ. Ad ubi tandem jam illi? muſqam plane.*

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. ὀπὸς. Empedocles apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. C. & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Παῦροι δὲ ζωῶν βίου μέρος ἀθρήσαντες,
Ἀθλιοφυεῖς, αὐτοὶ πάσιν ἀεδίοις, ἀνέτλημεν.
Ex qua ſit vitæ vita pars parva cocta,
Morte citâ ablati ſumus infelix vita recedit
Undeqe captati. —

verſus priori haud ſatis integer videtur. H. Stephanus, Παῦροι δὲ ζάρ αὖτε, legendum avtumat. Hervetus Π. δὲ ζωῆν. ego Π. δ' ἐν ζωοῖς, utriqe præferendum. Hoc idem in ſacra pagina, *Pſal.* 37. *v.* 20. Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ὡμὰ τῷ δοξασθῆναι καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ἀτμὸ καπνὸς ἐξέλιπον. Interpres Græcus ſic extulit. qo tamen in loco veritas Hebraica ſic potiùs habet: *Improbi peribunt*; & *inimici Dei*, *tamqam agnorum*, ſive *arietum*, *adeps*, *conſumentur*, & *in fumum abibunt*. alluſione factâ ad victimarum immolatarum rationem. de qibus *Il.* ά. *v.* 317.

Κίονον δ' ἀμφὶς ἔχεν ἀλογοφανὲς αἰεὶ καπνῷ.
Nidor autem ad cælum ebat circumfuſus fumo.

Undem Pſ. 102. *v.* 4. Ἐξέλιπον, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μου. *Conſumpti ſunt, ut fumus, dies mei.* Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 14. Ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη. *Qa enim eſt vita veſtra? vapor enim eſt ad exiguum tempus apparens, & deinde diſparens.*

— Ψυχὴ δὲ, νέφεϊ καπνὸς,
Ὤχετο τετριγυῖα —
— *anima tanqam fumus,*
Abiit ſtridens.

Undem Pſ. 101. *v.* 100. Seneca Troad. *chor.* 2.

Hæc omnes petimus fata: nec amplius,
Jamqes ſuperis qi tetigit lacus,
Uſqam eſt. at calidis fumus ab ignibus
Vanescit ſpatium per breve ſordidus;
Ut nubes, gravidas qas modò vidimus,
Arctos boreæ dejicis impetus:
Sic hic qi regimur, ſpiritus effluet.
Poſt mortem nihil eſt: ipſaqe mors nihil.

Καὶ τὸ μηδὲν] Euripides (*Meleagro*, opinor) apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Τὶς ζῶντας οἶδε θνῆσιν, εἰσθεωρεῖ δὲ πᾶς ἀνὴρ
Τῷ ὄντι σκιὰ, τὸ μηδὲν οἷς ὕδλοι βίοτοι.
Viventibus te respende: nam qi eſt mortuus,
Humus eſt & umbra: nil qod erat is nil abit.

Grotius. inde refingenda ſuſpicor qæ apud eundem ex eodem, ſed vitiata, punt, *tit.* 98. ſic exhibentur:

Τὶς ζῶντας ἴσθ' ὅτι θνῆ. κατθανὼν δὲ οἶδὲ ἀνὴρ.
Τῷ ὄντι σκιὰ, τὸ μηδὲν οἷς ὕδλοι βλέπω.

Eſt nòrim ab interpretibus hæc aliò trahi. Sophocles *Ajac.*

Ὅςτ' γὰρ ἡμᾶς οἶδὲ ὅτως ἄλλα πλὴν

Εἴδωλ', ὁτιοῦν ζῶμι, ἢ κἀφ' ἡμέραν.
Nam video nos nos eſſe mortales, niſi
Imagineſa ſumus, avt umbram levem.

Grotius. Evripides *Medea.*

Τὰ θνητὰ δ' οὐκ ἄν ὀρθῶς ἀγάσαιμι σοφόν.
Humana nos niſi umbram ego vocem prius.

E noſtris qidam:

Nulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.

hoc eſt qod Ebræi תבל & אם vanitas & falſitas, ſive *mendacium*. *Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

Σὺ δ' ὂν ἐν τίνι] *tu autem in qo tempore es?* Xylander. ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qam brevis es avt?* vide *ad l.* 4. §. 33. B

Ὅσα ὅλην καὶ ὑποθέσεις φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *d.* Ἀλλ' ὥσπερ ὁ μουσικὴ βαρὺς φθόγγος καὶ αἰδὲς, ὁ δὲ γραμματικὴ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα μονικὴς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ Σάτυρα δυσχεράνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πάντ χρῆσθαι καὶ μιγνύειν πρὸς τὸ εὐκαίρου ἐπισκοπῶν. ὕτω καὶ τῶν πραγμάτων αἱτιώτερος ἐχόντων, ὁ δὲ τοῖς ἐτέροις ἐξαυτόμενος, ἀλλ' ἀναγορεύων, ἀλλ' ἄνητ ἀρμοστὴς, ἁρμόττοντος ἀεὶ τοῖς περίπτωσι τὸ χαίρον, καὶ τὰ φίλτα τοῖς χρωτοῖς ἐναρμοζόμενος, ἁμελὲς τὸ τῷ βίῳ μέγιστ κακὸν καὶ ἀνιᾶσι αὐτοῖς. *Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in grammatica litera cum vocales tum muta: muſicus autem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſte ferat atqe fugit, ſed qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti motcenti vrdmeti, non debemus ea altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deterrima obſcurando, ac mala bonis occupando, concentum vitæ nobiſqe convenientem temperamentum conficere.* Hoc eſt qod Marcus ſic ἔλεγ καὶ ἀνιᾶσθαι, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exeratqe.

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Creuſa D apud Evripidem *Jone*;

Πρὸς τὶν' ἀγῶσι τιθέμενοι θ' ὁσιοῖς;
Qu vitæ ſtadium qale patet mihi?
Vir nemo ipſe mihi prodiit extitit?
Expulſa adibus (hei) orbaqe liberis?
Vana ſpes eram, qas bene poterr
Cum valde cuperem, non datur exeqi.

Ἰσοστόου] Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* Ἔστι γὰρ καὶ ἀλείπτης ἡ γυμνάσιον ὁ τοιοῦτος. τῶν γὰρ ἐν ἀπείρῳ γυμνάσια μὴ ἀναδεχόμενος ἀλλὰ μέσῳ ἴσχνῃ, ὅλα διόλυται τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖ ἱκανὰ ἡ πρὸ τῶν ἀγώνων εἰφαιρεῖν ὑμῖν παρέχοντα; *Sit tibi palæstra ac gymnaſium mulcer. Qamodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil laeis offerentia, ubi affligimus corpus: gymnaſia autem non facere domi, qa nobis certamen etiam ante agones ſuppeditant?* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τούτοις ὁ θεὸς με ἔπεμψε τοῖς μὲν ἐντεῦθεν ἄγων, τοῦ δὲ ἐκεῖ πίπτοντα, πίπτοντα δώσων τοῖς ἀνθρώποις, ἄχθ ἀρχῆς, τοιοῦτόν, οἷς Γύμνα πίπτοντ, οἷς δυσωπήσεις ἀνάγκ. *à μισῶν. μὴ γίνετο.* τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπαρχόντων ἐμοὶ; ἵν' ἀμελῶν. ὃς γε νῦν τῶν μεγίστων τοὺς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμάζομ, καὶ μάστυρες πρὸς τοὺς ἄλλους χρώμενοι. *Hic de cauſis Deus me nunc hoc docet, nunc alio mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, agrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjicit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit? neqe ex negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cauſſâ, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42. F

Μίκρει ἐξοικειώσῃς σαυτῷ] Seneca *de vit. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. τὸ στομάχῳ ἐοικὸς τοῦτο, in animantibus qibuslam ad

a L.4.§.1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

igniſque validus, qicqid ingeſteris, flammam indè ac fulgorem edit.

b L.11.§.13 §. 32. b Μηδενὶ ἐξέσω εἶναι ἀνήνυτον μηδὲ
c L.12.§.1. σε, ἢ μὴ ἀχ c ἁπλοῦς, ἢ μὴ ἐκ ἀγαθῆς. ἀλλὰ ψυ-
d L.5.§.5. δίσθω, ὅσις τούτων τι περὶ σε ὑπολήψεται. d πᾶν
e L.8.§.32. ἢ ζῆν ἐπὶ σοι. e τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι τὴν
Inf.§.33. ἁπλῆν; ἐὰν μόνον κρῖνε f μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ πιστὸν
f Sup.§.6. ἔσῃ. ἀδὲ γὰρ αὐτοῦ λόγου μὴ πιστὸν ἴνα ᾖ.

§. 32. Nulli liceat verè de te dicere, non eſſe te ſimplicem, aut non eſſe te bonum. ſed mentiatur, qiſqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc autem totum in te ſitum eſt. qis enim te bonum ſimplicémve eſſe prohiberit? tu tantùm ſtatuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus ſis. neqe enim ratio id poſcit, nî talis ſis.

g Sup.§.12. §. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ πύπης τῆς ὕλης δυνάμε-
31. νον κῦ τὸ ὑγιάσαι προσχῆναι; ἢ ῥηθήναι; ὅ, τι
h Sup.§.32. γὰρ ἂν ζῆτε ἢ, h ἔξεστι αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ
l.11.§.9. μὴ σοφιζέ, ὡς κωλυόμενο. ἀ σοήσεν πεύ-
i L.9.§.28. σῃ i εἶναι, πρὸν ἢ ζῆν πάθῃς, ὅτι k ἐστὶν ἡ τῶν
k L.6.§.51. ἡδυπαθῶν ἢ τρυφὴ, τοῦτ᾽ ἐστι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλ-
l L.5.§.16. l.6.§.16.40. λομένης κῦ ὑποπιπτούσης ὕλης l ποιεῖν τὰ ἁρμόζοντα τῇ
m L.6.§.7. ζ ἀνθρώπῳ κατασκευῇ. m δεῖ γὰρ δὴ ὑποπλανᾶν γὰρ δεῖ ὑποπλα-
l.8.§.26.43. l.11.§.16. λαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔχεται κῦ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐνεργεῖ.

§. 33. Ecqid eſt, qod de materia iſta rectiſſimè vel fieri vel dici poſſit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipſum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiſcere non deſinas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus eſt luxu diffluere, hoc tibi fuerit de ſubjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ conſtitutioni conveniant. et enim pro oblectamento eſſe tibi debet, qicqid ſecundum naturam tuam agere tibi datur.

ANNOTATIONES.

miraculum uſqe ſtupendum obſervârunt autores celeberrimi. utpote in fluviis, coturnicibus, cervis, capreis. Ariſtoteles *de planet. lib.* 1. *c.* 5. Ὁ ἀναξίμανδρος, καὶ ὁ ἱππόκρατης μὲν θηλυτέρων, τροφὴ δὲ τοῖς ἄρσεσι. *Hyoſcyamus & helleborus, qa hominibus ſunt venena, coturnicibus vero alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib.* 1. *c.* 14. §. 2. Τὸ γὰρ κώνειον πολλοὺς ἄρτυγας. καὶ ὁ ἀναξίμανδρος τοὺς ὗς. οἱ δὲ χοίρειοι καὶ καλαμάριόμες ἰτθίονες. ἀντιτρὶς ἴλαφος τὸ ἰσβολα ζῶα, καὶ οἱ χελιδόνες καὶ σαλίδες. *Exemplo poteſt eſſe cicuta, qa coturnices pinguefacit, ſicut hyoſcyamus ſues: qa ſalamandras etiam libenter edunt, quemadmodum & certa venenata animalia, & hirundines cantharidas.* Alexander Aphrodiſienſis *problem. præfat.* Ὀρτυγίς τε σιτεῖται τὸ ἰλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις θολερότατον ὑγιεῖα. ὑμῖν δὲ τὸ κάνειον. *Coturnices veſcuntur helleboro, qi hominibus eſt venenum; ſturni verò cicutæ.* Baſilius *in Hexam. Orat.* 5. *pag.* 58. *D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὸ καλαιωτοῦ τῷ σώματος τὸ ἐν τῷ διλυτερίῳ βλαβὲς ἀκριδῶς ἀναλίσκεσθαι, ἰλλέβορος δὲ ἐξίσου ἐστὶ τροφὴ, ἰδιωτικῶς κράσιν τὸ βλαβὲς ἀποτετυχότος. *Cicuta quidem ſturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem à venenо non occupantur; helleborus autem coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti quicqam perſentiunt.* qæ eadem apud Evſtathium Antiochenſem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambroſius *Hexam. l.* 3. *c.* 9. ſic reddidit. *Sturni veſcuntur cicuta; nec fraudi eſt eis qoniam qalitate ſua corporis venenum ſucci lenitate evadunt. Helleborum autem plerique loquuntur eſcam eſſe & alimentum coturnicum, eo qd naturali qadam temperamento ſui corporis vim pabuli noxam evitent.* denique, cervis cibus venenum eſt. Plinius *hiſt. nat. lib.* 10. *cap.* 23. *Coturnicibus vorare ſemen graviſſimus cibus. & cap.* 72. *Capreæ & coturnices venenis progniſcunt, placidiſſima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l.* 4.

Tantaque in bos rebus diſtantia differitáſque eſt,
Ut qod alis cibus eſt, aliis ſaut acre veneno ſit;
Sic etenim nobis verſtrum eſt acre veneno,
At capreis adipes & coturnicibus ambre.

Et *l.* 5.

Qppe videre licet, pinguiſcere ſape cicutâ
Barbigeras pecudes, homines qa eſt acre veneno.

Tum ſtruthio ferrum, oſſa, ſaxa, qilibet fere, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l.* 10. *c.* 1. *concoquendi ſine delectu devorata intra naturam.* Alexander Aphrodiſienſis *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητι τοῦ σίδηρον πίνειν. *Struthocamelus naturâ ſibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l.* 14. *c.* 7. Λίθους καταπίνουσι ὑ στρῦθοι, ὃν τῷ ἴχνῳ φυλάττει, ὃ πίπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio propinqus in omajo lapides dra aſſervatos concoqit.* Qin & de hominibus ac genibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l.* 1. *c.* 14. §. 2. Ἀλλὰ μὴν Ἀθίοπάς τε δολεροὺς τῆς Μερόης παρὰ τὸν Τάβατον ποταμὸν οἰκοῦντες, σαφηνίζουσι καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παρωκεανίτας ἀποδύτας ἰχθῦσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverſo Meroes, habitant, Hydaſpe fluvio accola ſcarpos & ſerpentes, & hujus generis alia extra perſualum tenendunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidenſi, ὅτι ἰλλέβορον ὡς τι τῶν συνηθῶν προσφέροντι κῷ ἔπινεν, *qod helleborum ut conſvetum aliqem potum ſumebat & concoqebat.* de ano qidam Attica qæ κανεῖν τριάκοντα ὅλους ἀνεδύνατο, *qa cicutæ triginta bolos ſine damno,* de Lyſide, qi *pæonia* τὸν ἑαυτοῦ ἀλύπως ἐλάμβανε, *ſuos papaveris qatuor milla cum moleſtia hauriebat.*

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 32. Μηδενὶ ἐξέσω εἶναι ἀνήνυτον περὶ σε] Feſtive Ariſippus oratori, qi in judicio cavſſam ipſius egerat, poſtqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuiſſet, reſpondit, τοῦτο, τοὺς λόγους, ὡς οὐδεὶς ἐνεῖχε ἐμοὶ, ἀληθὴς εἶναι. *Hoc, ut orator, qam pro me habuiſti, vera ſit.* Laertius *l.* 2. *c.* 71. ſed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam ſibi ab eo deberi innueret, ſe ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collaudare, regeſſit, eidem ſeſe prædicationis gratiam referre, ſi cuando nempe ut vera loqatur. Κρίνῃ σοι χάριν ἀποδίδωμι, ποιεῖ γάρ τι ἀληθινόν. *Et ego tibi gratiam refero: facto enim ut verax ſis.* Plutarchus *de virtoſ. pud. p.* 536. *C.*

Ἀλλὰ ψυδέσθω] D. Chriſtus ſuis, Matth. *c.* 5. *v.* 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ᾽ ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qam vos convicia afferent, & mentientes dixerint qdvis mali adversus vos,* &c. neqe enim, ſi ἀληθεύοντες. Cato *Orat. de Caſſ. ſuo,* apud Chariſium *l.* 2. *Es res do operam, ut mihi falſo male dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de ſe, *ſupra ad* §. 1.

Ὅσις τοῦτον τε περὶ σε ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium eſt.

Πᾶσι δὲ τοῦτο ἐπὶ σοι] Plavtvs *Trinum.* 1, 2.

M. Omnes boni bonaſque accurate addecet,
Suſpectarum & culpam, ut ab ſe ſegregent.
C. Non poteſt utramque fieri. M. Qapropter? C. Rogas?
Ne admittam culpam, ego mero ſum promta pectore:
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

Lipſius *Cent.* 1. *Ep.* 77. *Qalis ſim, in me ſitum eſt. qalis audiam, in vano eſt vulgo.* Eraſmus *Epiſt. Innocentiam præſtare poſſum: qid homines de me loqantur, non poſſum.* vide *l.* 11. §. 14.

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 18. & *l.* 8. §. 32.

Κρῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *ſupra ad* §. 8. Τί δ᾽ ἐν ζῇν θέλοις, τοιοῦτ᾽ ὤν; *Talis autem cum ſis, qid adhuc in vita eſſe cupis?* Epictetus *l.* 3. *c.* 26.

Οὐδὲ γὰρ αἰρεῖ λόγου] *Neqe enim patitur ratio te niſi talem* Xylander. *neqe enim rationi conſentaneum eſt, ut vivas, qi talis non ſis* Caſaubonus. ad verbum, *neqe enim poſcit, poſtulat, exigit ratio,* (ut vivas, ſcilicet) *ni bonis moribus ſis.* Sic Plato *Phædr. pag.* 326. *B.* Διψῶν ἄρα τὸ σῶμα ἡμῶν ὁ ποιῶν, ἢ τι τοιοῦτον ποιῶν, ἀδικεῖ ὁ λόγος αἰρῇ. *Sitire ergitur vel aſſuetæ corpus noſtrum, ave aliqid ejuſmodi pati ratio non poſſit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Μίσχε τίνος; μίσχεις ἂν ὁ λόγος αἰρῇ συνοίσειν με τῷ σωμαΐῳ. ἔσω δὲ μὴ αἰρῇ, λαθέτω αὐτό. *Quisqe ſta perpetuetur? qamdiu me corpuſculo hoc converſari ratio exegerit. Ubi autem hoc ratio non exegerit amplius, tollite illud ſalem à me.* vide *ad l.* 4. §. 24.

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ποίσης τῆς ὕλης] vide *ad l.* 9. §. 27. & *ſupra* §. 11, 12, 31. & *l.* 12. §. 1.

Ὃν πρόπαρον πολὺν τίνων] Ità *l.* 9. §. 29. Δυοῖν ἐπίσταν. *Servatus cognitorum.*

Ἀνέλαυνε γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 3. §. 28. ἐνθυμεῖν. & *l.* 11. §. 16. χρῶ. & *l.* 3. §. 6. ἀνάλαυσιν. *Pſal.* 118. *v.* 1. *Beatus vir qi Deum timet, deleſtatur in præceptis ejus.* euoqendis, ſcilicet. D. Chriſtus; *Mihi cibus (& potus eſt, voluntatem patrem exeqi.* Joannes *c.* 4. *v.* 34. & Jobus *c.* 23. *v.* 12. *Non recedã à mandatis ejus: verba oris illius demerſi in meo pectoris.* Scitum, tritumqe eſt Laconis illud, qi interrogatus, τί παίζων παιδαγωγεῖν, *qidnam ſuſtitutione pueronm ſua præſtaret;* reſpondit, τὰ παλὰ τοῖς παισὶν ὀδὰ ποιῆ. *Facio ut honeſta illis jucunda ſiant.* Plutarchus *vert doctr. pag.* 439. *F.* ſive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιοῦσι τοὺς παῖδας τοῖς παλοῖς ἡδέσθαι, οὐ ἀχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *facturum ſe, ut honeſtis delectentur, turpia vero exoſa habeant.* ὃ μᾶζον ὠδὸν, ἢ δὲ πάλαιον, *qa mihi magis ſuaviſque, ſive præſtantius:* inqit ſe-

datur. datur autem hoc ubique. siquidem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubique feratur; sed nec aquæ, nec igni, nec alii rei cuiquam, quæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. quæ enim coërceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia quælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, quâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil quæras ulteriùs. reliqua enim obstacula, vel sunt corporis, quod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, aut mali qicquam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità se habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qòd en afficitur. istic verò, si ità dicere licuerit, præstantior fit homo ac lavde dignior, dum eis quæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, ni legem lædat. horum autem, quæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. quod autem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

§. 34. Qi decretis veris imbunus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum qodlibet commonere sufficerit de mœrore metúve pellendo. qale illud est,

γεῖν. * πανταχῇ ἢ ἔξεστι, τῷ μὲν ὄντι κυλίνδρῳ, οὐ πανταχῇ δίδοται φέρεσθαι τὰ ἴδια κινήσει, οὐδὲ τῷ ὕδατι, οὐδὲ πυρὶ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα b ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἄλογα διοικεῖται. τὰ γὰρ ἐναντιούμενα καὶ ἐμποδίσματα πολλά. c τοῦ δὲ καὶ λόγου καὶ νοὸς ἔχοντος πανταχῇ ἐπιπόλαιον ἴσως παρέξεις δύναμιν, ὡς πῦρ φύσει, καὶ ὡς ἥλιος. πούτῳ τῷ ῥᾳδιουργήσαι περὶ ἁμάρτημα πλημμελῶς καθ' ὃ ἐνοχλεῖται ὁ λόγος ἀεὶ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κυλίνδρος κρημνοῦ. d μηκέτι μηδὲν ὑπολάμβανε περὶ τούτου λοιπὸν ἐγκεκυμμένα ἢ ἔτι ἐν σωματικῷ εἴδει ἐν ἕξει ἢ e χωρὶς ἕξεως ἀνελήψεως, καὶ τί αὐτὸ ἐν λόγῳ ἐνδόσεως, ἢ ἐν θερμῷ, f ἢ ἐν ὑγρῷ, ἢ ἐν πυρὶ καιόμενον ὑφεστῶτι καὶ ἐν ὑφεστῶτι. ἐπεὶ τί καὶ g ὁ ἰσχυρὸς αὐτὸ, κακὸς δὲ ὄντως ἐφέστηκε. ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων πάντων, ὅ, τι ἂν κακόν τις αὐτῷ συμβῇ, τοῦτο ἔτι χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐνταῦθα δή, εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ h κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ i ἐπαινετώτερος. m ἐρθῶς χρώμενος πρὸς ἕκαστα. ὅλως δὲ μίμνησο, l.8.§.29. ὅτι n τῇ φύσει πολίτῃ ὄντι βλάπτῃ, ὃ πόλει μὲ βλάπτῃ, οὐδὲ γε πόλει βλάπτῃ, ὃ νόμου μὲ βλάπτῃ. τούτων δὲ τῶν καλουμένων ἀτυχημάτων οὐδὲν βλάπτῃ νόμον. ὃ τοίνυν νόμον οὐ βλάπτῃ, ὅτι φύλον, ὅτι πολίτην.

a L.7.§.54. l.8.§.45.§. l.11.§.7.
b Sup.§.2.
c L.5.§.10. 20.l.8.§.7. 32.41.
d L.7.§.77. l.8.§.2.
e L.4.§.41. l.12.§.93.
f L.4.§.7. 18.
g L.8.§.56, 57.
h L.8.§.28.
i L.8.§.55.
k L.4.§.1.
l L.5.§.15.
m L.7.§.60.
n L.5.§.22.

§. 34. Τῷ * διδυγμῷ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, δηκτῷ καὶ τῷ βραχύτητι, καὶ ἐν μέσῳ κάμνων ἐς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. εἰσὶ,

* διδυγμ. Xyl. & Lug. διδυμ. L.7.§.4.

φύλα

ANNOTATIONES.

le. Libanius *Orat.* 21. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis suis, ὑδονὴν ἐ μείζω, τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἀθυμίαν. τὴν μὲν ἀναλλαγὴν τῶν πόνων ἡ δεξάμενος, τὸ δ' ἐν' ἀντῶν μόνον ἀγωνιῶντος. *Voluptatem, non laborem confituerant pro fole fuo elaborare: laborationem certe à laboribus non admutebant, fed contentu erant fi apud fe maneretur.*

Πανταχῇ δὲ ἔξεστι] Vide *ad l.* 5.§. 16. & *l.* 12.§. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qod tam turbidum fiers potefi qàm formam? ubi qoqe lates qarè vocare fi necefe fit.*

Τῷ μὲν ὄντι κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8.§. 57, 60.

Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἄλογα διοικεῖται] vide *suprà* §. 2. & *l.* 6.§. 14.

Νῦν δὲ ἡ λόγος] vide *l.* 8.§. 32, 41.

Τῷ σωματικῷ τῷ ὑπερῷ] vide *l.* 4.§. 45

Ὀνδὲ ποιῶ κακὸν] vide *l.* 4.§. 7. & *l.* 9.§. 41.

Χρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. qia sunt ἀρετῆς ἢ λόγου γυμνάσματα, *virtutis & mentis exercitationes, suprà* §. 32. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα θεοσεβείᾳ πρὸς τὸ βίῳ ἀρετῶν ἀνταλλάττεσθαι. καθάπερ ὅλκῳ ὑπὸ ἀτιμίας χαίρουσι, τοιοῦτον μᾶλλον ἀναδέσασθαι, ἐφ' ᾧ τὸ σωφρόνησαν καλὸν αὐτοῖς. *Solent enim fortes & generofi animi ex iis adverfa parat, tanquam matter obfidere, non fecus ac flamma, qa à vento excitatur, qi amplius perflatur, & vehementius accendituv.* Qod Nasa *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vide ego jactatas mentà face, ardefcere flammas:
Et vade nullo contentare mari.

Et mox: Ὅτι διαγωνιῶντος τὸν χρειττονισμὸν πεποιήκασι Σάντλοι ἡ ἀστασίαστοι, χάσκοντες τὰς ψυχὰς ὡς ἐυτυχοῦσι, τῷ ἀπτωτῳ σώματι δορυφορεῖσθαι, τοῖς ἀνδύοσι τοιαῦτα. *Perfequutionis vehementem Chriftianam partem illuftrârunt, qàm debilitârunt, omnium immanium ad pietatem roboratores, ac perniciei, ut aqa calens ferrum, obdurantes.* Idemqe *Orat.* 28. Ἔτι τι μᾶλλον φυτὸν, ὁ Σάλλας τιμώμενος, ἢ πρὸς τὸν τοῦ πυρὸς ἀγωνίζεσθαι, πρὸ τοῦ δεῖ παραδίδοσι πιστὸν πῦρ παραδέξαι περάσαντα, διαπερᾶν ζῷῃ, καὶ τοῦτο φύσει, καὶ ἀσφαλῶς ἔχον, διατηροῦσαν. τοιοῦτόν τι ὁ φιλόσοφος. *Eft qadam in fabulis arbor, qa cum cadatur verat, & adverfus ferrum certat, ac fi de re nova novo more legendum eft, morte vetat, & fectiones pallotat, atqe, quas abjunxerat, arcfcit. Hujufmodi qidpiam eft ver philofophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Durus ut ilex tonfa bipennibus,
Per damna, per cades, ab ipfo
Ducit opes animumqe ferro.

Et Epictetus *Enchir. c.* 24. Ὅ, τι γὰρ ἂν τῶνδε ἀναβαίνῃ, ἵνα ἰμοὶ ἔνδον ἀφελησθῆναι ὑπὸ δύνῃ. *Qicqid enim iftorum accederit, ex eo penes me eft, fructum ut capiam. & l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἔστι ἀφελησθῆναι. (ità Antigonus, qi à morbo convaleficens, ὕδατι χρῆσαι. inqit: ἀπίμενος γὰρ ἀμᾶς ὁ νόσος ἢ μέγα φρονῆσαι, ὡς ἴσως δυνατός. *Hunc fibi morbum nequaqam accidiffe unicumade: eo enim fe monitum, ne mortalis cùm fit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἴσν ἀνὴρ σωφρόνως. ἔσν ἀπὸ δυσκίου. *Lutet ergo vel è morbo capere fructum! Annon è vocalitate?* Annon & *è morte?* Hinc profeffiones illæ de fe Davidicæ, *Pfal.* 119. *v.* 97, 71. Hinc *catmo*, in qo avrum argentumqe expurgari folet, piorum perpeffiones atqe grumnæ conferuntur. *Pfal* 66. *v.* 10. Efaiæ 1. 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 2, 3. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Auctor *Sap. Salom. c.* 3. *v.* 6. Jafoni Siracid. 2. *v.* 4. Sed & auctor *ad Lior. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμασμένοις ἀποδώσει δικαιοσύνης. *Fructum tranquillum juftitia reddet iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7.§. 58.

Ἐναντιότητος] vide *l.* 5.§. 15.

Τὸν φύσει πολίτην οὐδὲ βλάπτει] vide *ad l.* 3.§. 22. & *suprà* §. 6.

Τῶν καλουμένων ἀτυχημάτων] Ἀλεξίμαται, συμφοραί, δυσχίαι. Ἀλεξήματα, *calamitates, res adverfæ.* Suidas: apud quem ἀλεξήμονες perperam legitur pro ἀλεξήματα, cùm in vocabulo ipfo, qod literarum feries docet; nusa & in fcriptoris nefcio cujus verbis his *ibidem addatur*, δὲ τῶν δουλεύειν μᾶλλον ἐπιτηδείων τοῖς ἀλεξήμασι, διὰ τὸ πάντοτε βάλλεσθαι ψυχαῖζουσι καὶ μαστίζεσθαι ὑπὸ διαφόρων. *Hæc perpetuarum de caufiam calamitatum excidiffe mihi videtur, qod omnia conjectarum afferat, & in varia rerum genera deridere volverit.* à verbo ἀλεξῶ. unde mox apud eundem, ἐφεμάτιζεν τῇ τῶν ἀλεξημάτων ἐνεργείᾳ. *Qod illis accidere foler, qi propter graviffimas calamitates graviffimo dolore pumuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello fuperans inftante; εὐρίζων διὰ λογου τὰς τῶν ἀλεξημάτων δυσχίας, *verbum contumelioffe adverfo fortunæ cafum mifera exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Ὅσα δὲ, ὅσης ἰδεῖν, ἢ ἀκοῦσαι, ἐλέους τοῖς τύχαις τῶν ἀλεξημάτων. *Dictu tamen erat, qi tam calamitofam afflictorum fortem tutuens, mifericordiâ illos profequtus fuiffet.* & mox: Τὸν ἰδίων ἔχθρων ἐν τοῖς τῶν ἀτυχούντων ἀλεξήμασιν ἐπανορθώσατο. *Odium fuum inter extremas afflictorum clades exfotebatur.*

§. 34. Τῷ διδυγμῷ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilientis. at Lugdunenfis διδυγμῷ. Xylander *qi morfus eft à vero dogmatibus, aqatam ut à cane rabiofo*, &c inqit Mericus Casaubonus. Verùm ego ifta concoqere non poffum. Lego igitur, τῷ διδυμίᾳ. ei qi veris dogmatibus imbutus eft. Sicut βίβαμένον dixerat. *l.* 3. §. 4. atqe eodem fenfu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα διανοούμενος αὐτὸν ὁ δίξῃ γίγνοιτο πρὸ δυσὸν τε καὶ πρὸ ἄλλων.

Ἀρκεῖ πρὸ τὸ βραχύτατον] Hoc eft qod vulgò dicitur; verbum, five, ut Terentius exulit, *Phorm.* 3. 3.

Dictum fapienti fat eft.

a *Homer. Iliad. ζ. v. 147.*

ª φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.
Ὣς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει.

b *L. 11. §. 34.* c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 26.*

b φυλλάριον δὲ καὶ τὰ παιδία σου. c φυλλάρια ὦ

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Aſt alias natura parat, qa vere virescent.
Sic hominum genus eſt: hic naſcitur, occidit ille.

foliola ſunt & filioli tui; foliola ſunt

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Diſſert.* 28. Ὥσπερ γὰρ ἐκ μικρῶν καὶ λεπτῶν βλαστῶν, ὁ τοῦ σύμπαντος κτίστης, παρεισπέμψει τὴν κίνησιν κατὰ πάντας τοῦ δέντρου μυχοὺς τοὺς ἀκμῆς· καὶ ὥσπερ τῶν μεγάλων καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διανύσας τὴν ἀρχὴν, παραδιδωσι τὸν κίνητον τῷ ἄλλῳ, βαδίζοντα ἐπὶ τὸ πέρας· ὕστω καὶ τῷ τῷ βραχίονι ἀρχὴς δᾶ πρὸς ὕπνου τῶν πραγμάτων ἔλαιν. ὁ μὲν δὴ ἐν πιφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐκτρεμόμενος, ἀστὸς τε παρ' ἀστῷ τὰν ἀρχὴν λαβὼν, πορευτὴς, καὶ ἱφοδίοις, καὶ ξυλλαμβάνων, καὶ ἀναπιμπλὰς τῇ μοίρᾳ τοῦ τῷ διαμῆκος. *Sicut enim in longa aliqua tenuique haſta fieri videmus, ut extremum ea partem moveat, motum illum ad alterum uſque finem per totam diffundat: ſic in longo pertentoſoque ſenſe primum qi partem quam, totum neceſſario, eamve ad finem uſque motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius mente opus eſt motu. Jam praclara indoles homo, & ad virtutem natus, illud à ſe ſumit inſtrum: mox totum ingreditur, mentiſque contemplationem tanquam temere inſtructo petit, quas & aſſequitur, & recondatione volvit ac memoria.* Joannes Lencerus in *præfat. ad obſervat. polit. Ut ſemen, quamvis ſit exiguum, tamen occupavit idoneum locum, vores ſuas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: ſic tametſi parvæ ſunt & angusta qa dicuntur, tamen ſi illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgunqe altius & undeqaque ſe expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Iſta non integra, ſed conciſa; nec tam verſus ipſos, qam verſuum ἀκροτελεύτια duo, repræſentat hic editio Lugdunenſis; & in verſione ſua oddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuiſſet: nempe,

Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. —

Et,

Ὧς ἀνδρῶν γενεή. —

Nec eſt ab vero ſimile, Marcum iſta dunexat, poſuiſſe, qia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; aliam aliqem, Xylandrum forſan ipſum, reliqa ſuppleviſſe. Sunt avtem Homeri ex *Il. ζ. v.* 147. unde & primum imaginis, pulcerrimæ ſanè, libet adjucere verſiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιὴδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdarum à Zenone apud Lacrtium *l.* 7. a Pyrrhone *ibidem l.* 9. à Strabone *l.* 14. à Scholaſte Apollonii *ad l.* 1. à Plutarcho *ad Apollon. pag.* 104. *E. & de tard. vind. deor.* qi & ſubjungit, Φύλλοις οὐκέτι τὸν βίον, ἀνωμοιομόρφοις πωλουμένοις, καὶ φθίνουσι τὸ ἀλύπῳ. *Folia comparas vitam, omnibus marceſcentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *ſpeculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom.* 2. *ſer.* 98.) qi & in eodem πάλλιστον dixiſſe Chium Poetam aſſerit, ſed qod paveì admodum ſeriò cogitant. à Clemente *Strom. l.* 6. *p.* 619. qi Homerum contendit & iſta, & illa, *Il. φ. v.* 464.

— Βροτῶν ὅτινα πλεμίζω
Δηλῆσ', ἠ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μὲν τε
Ζαφλεγέος τελέθοντι φύσις παρὼν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' ἄρ φθινύθουσι ἀνάρσιοι. —
— *hominum gratia dimicem?*
Miſerorum, qi ſolis ſimiles olerdum quidem
Florentes ſunt, terra fructum comedentes:
Aliqando avtem perennt arcordes.

à Muſæo accepiſſe, qi eadem priori ſic extulerat.

Ὡς δ' ἄνεμος καὶ φύλλα φύει ζοίδαρος ὕρμα.
Ἄλλα μὲν τε μελίφρων ἀκοφόινα, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ τὴν φῶλον ἐλίσσει.
Ita lucem atqe vides alnum ſolos edere terram,
Atqe parere alia ex ramis, ac rurſus orni
Alitera, ſic hominum ſeclum generatio volvit.

ubi obſervanda παρονομασία in φύλλον & φῶλον. eiſdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμῖς δ' ἴσάτε φύλλα φύει πολυανθέμῳ ὥρη
Ἠέρ, ὅτ' ἀϊὴν αὐγὴ ἄοξεται ἠελίου.
Τοῖς ἴσαλοι, πάχηοι ἴσι χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμενα, πρὸς Διὸς, ἀδόκτοι ὅτις κακὸν
Θνῆ' ἀγαθὸν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαίναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα οἰλὸν γήρας ἀργαλέον,
Ἡ δ' ἑτέρη Θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina ſolis
Vere anno frondes trudit amarna dies,
Hanc alitur minimum latarunt flore juventa,
Ignari lava, an proſpera fata trahant.
At parvo circum gemina ſtant limina Parca,
Hinc ſenus langueus ſimus morte ſita:
Crudele hinc fatum.

ubi verſu 2. pro ἀνὴ' Andreas Schottus *obſerv. l.* 2. *c.* 52. ἀὴ legi vult, ut de Solis recurſu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς Διὸς, qod nec locum hic habet, & metrum A corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora reſpectantur, qibus boni maliqe diſcrimen vix innoteſcit. unde his hominem, ὡς βροτὸν οἱ, μὴ φρονῶν ait Æſchylus *Inferiis; ſenſu carere*, Plinius *l.* 7. *c.* 52. *teneros, rudes, mutoſque animos*, appellat Seneca *Epiſt.* 99. & Ariſtophanes apud Clementem *Strom. l.* 4. *p.* 492. *B.*

Ἄνδρες ἀμηχανίδιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obſcura vita homines, generatione foliorum ſimiles.

Plutarchus adv. Epicurum. *p.* 1090. *B.* Τὸ δὲ φύσαρα καλὰ καὶ εὐθύμια καὶ ἀνάπαυλα, φύλλοις τε γηρώντος ἔοικε καὶ φθίνοντι ἀκμῆς τοῦ βίου, νὴ παρίσχοντα ἄλλα τοῖς νεωτέροις, ὁ τοῦ τῆς σαρκὸς ἐυπαρὲς καὶ πολύσαλβες καὶ νοτερόν. *Qod enim almæ B poetæ movet, ut homines mortales discerent ne diem timentes, inſtabiles, caduca, foliorum ſimiles, qa mortalitas temporibus naſcuntur ac pereunt: qam natura corporis ſui calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jaſon Siracides *ſap c.* 14. *v.* 19. Ὡς φύλλον θάλλει ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλον, ἄλλα δὲ φύον. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Quemadmodum folium virens in denſa arbore, illud abjiciente, & hoc prodeunte: ita etiam ſe habet generatio carnis & ſanguinis; illa moritur, hac vero gignitur.* Nec eſt huic abſimile, qod Doctores Talmudici in עירובין five *Mixtorum* tractatu. דומים לשבחי השדה הללו נעצרין בני האדם חללו נבללין *Fili hominum ſimiles ſunt herbis agri; qarum alia florent, alia marceſcunt*, Auguſtinus in *Pſal.* 101. *conc.* 2. ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccleſ. c.* 2. *v.* 4. *Generatio vadit una, venit altera. Videtur generationes hominum ſic eſſe in terra, tanqam in arbore folia; ſed in arbore oliva, vel lauri, vel cujuſlibet alterius, qa toto tempore fronde veſtita eſt. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena eſt hominibus, ſed cum alii morientibus, alii naſcendo ſuccedunt. Semper enim arbor illa veſte virida ornata eſt. Sed ſubter attende qam multa calce arida ſolia.* Vide Flaccum *ad l.* 4. *ſ.* 33. Ab hominibus ad montes etiam tranſtulit Philo *de mundi incorrupt. p.* 961. *E.* Ὅτι δένδρων ὑδὼρ αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσι. ἀλλὰ καθάπερ D λαῖνα, καιροῖς μὲν γίνει φαλλοφόρα, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνοῖα. διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν ἐν ὀρεστιν, φύλλα, τὰ μὲν γ'. &c. *Prominentes ipſas montium nihil differre ab arboribus: & quemdo illa certis temporibus, nunc frondeat, nunc amittant folia, turſumque reparentur: unde illud poeticum, folia, qa qidem, &c. p.* 962. *A.* Τοῦ αὐτοῦ ὀρίσου καὶ τῶν ὑρῶν, τὰ μὲν ἀενθρωπεῖται μέρη, τὰ δὲ περιφύεται. *Sic de montibus qoſdam partes defrugi, & turſum denuſo alunt.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more ſuo jocularitèr eſt abuſus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum eſt) appuliſſet, incolas à loci inſalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere pleroſqe conſpiceret, E poeticum illud protuliſſe ferur,

Οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Naſcuntur foliorum inſtar mortalia qqve
Corpora.

reprehenſus verò, qaſi locum inſalubritatis notâſſet, ſcommate etiam acerbiore adjecto perſtringens, Μὰ σοῦ', inqit, Σαβίριον μ' ἀν λίγον νοσῆσαι, ὅταν πρὸ οἱ νεκροὶ παρεμβάλωσι; *An ego ſaſtoreum, inqit, crocotam morbidum, aut inſalubrem dicere, on qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l.* 14. *p.* 448.

Φυλλάρια δὲ καὶ τοιαῦτα σου] Hinc Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. διόφθαιον exiſtimanti de puerulo dicere, Ἄνριον ἀποθνῄσκει, *cras* F *forſitan moritur*; Λέγε ὑποφαίνει εἶναι πρὸ τοῦ φυλλορροεῖν. *Omnesqm dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l.* 11. *ſ.* 33, 34. & apud nos in patria lingua, *enfantes ſpaſiales* eſſe, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus ſtic, ità βολβάρια ὁ κοχλίδια, *bulbos aut cochleolas* mortem laboriosqe dixit Epictetus *Enchirid. c.* 12. Lucianus in *Speculant. p.* 355. Ἐαῶσι μὲν ὁ χείρων, ὅτι ἄβρεπα παῖδα ἴσασι ἀποθνῄσκοντα ὑπὸ γονέων, καὶ φίλων διὰ τῦτο ἐτίθη, καὶ τύπτονται τῇ παίζοις τιθήναις, ἢ τι τοιῦτον, ὡς ἐπ' ἔτεσι γενόμενος ὁ παῖς τιθηκέσιν, ἄρα ἐπ' ἐκ δικῇ χαίρειν ἐπ' ἀνθρώπου γηραιῷ; ἀλλὰ τί ἄλλο, ὅτι τὸν μὲν ἐυτυχήσαν ἴσι τῷ παιδὶ ἐκεῖνο ὁρᾷ, τὸν τῦ ἀλανεῖ πανόμενον, τῦ Ὀλυμπίου τετιμήκοτος. τὸν γοῦνον δὲ, τὸν ἐκπορίζοντα τὸ παιδίον τῷ ὁρᾷ, οὐδὲ εἶδεν, ἀφ' ὅτου ἀυτὸν πρώτως ἐκρίματο. *Ille vero qi lactatur, qod ſibi maſculum prolem natus pepererit, ideòqe amantes contortos excipit, & patrii nomen imponit, ſi forte puerum ſeptimo ætatis anno periturum, nunqid ejus videretur gavdere qod ei ſit natus? Verum in cauſſa eſt, qod ea cum amentur, eas res in filio proſpere cedunt, & qi pater eſt athleta qi* G *victor Olympia: victimum autem qi natum crematumve effert non curantur, neqe curat a qo ſuboregmum ipſi prodeat.* Seneca *ad Marc. c.* 9. *Tot prater domum noſtram ducuntur exequia; de morte cum cognatum: tot acerba funera; nos togam noſtrorum infantium, non nubentium, & paterna hereditatis ſucceſſionem animo agitamus. Tot devotum ſubito pauperiem in oculos incidit: & nobis nunqam in contem venit, noſtras qoqe opes aqe in lubrico* H

& homunciones iſti, qi tanto cum ſtrepitu, tanquam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & ſubſannant foliola itidem, qi famam tui poſthumam excepturi ſunt. iſta enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi ſtraverit, ſylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium eſt, breve exiſtendi ſpatium. at tu omnia, tanquam æterna futura, fugis appetiſve. mora parvula, & lumina tibi condentur: eúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§. 35. Sani eſt oculi, cernere viſibilia qævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis eſt. ſed & avditûs ac olfactûs eſt ſani, ad ſonos odoréſve qoſvis percipiendos promptum eſſe. & ſtomachi valentis, adverſùs edulia qævis pariter ſe habere;

καὶ πάντα τὰ βλεπόμενα δέχεσθαι, καὶ βλέφαρα μὴ ἔχειν, ἢ ὀσμὴν ἢ ἀκοὴν ψιλοῦσθαι, καὶ χλιδᾶσθαι. φυλάξεται ἄρα ἐκείνος, καὶ τὰ [a] ἀμβλυόμενα τῶν ὑστεροφημιῶν. πάντα γὰρ τοῦτο ἔαρος βλαστάνει ἄρτι. εἶτα ἀνεμος καταβάλλει. ἔπειθ' ἡ ὕλη ἑτέρας αὐτὰ τίκτει φύη. [c] τὸ δὲ διαγεγράφθαι πρὸς πάντα, ὡς [d] αἰώνιος ἐσόμενα, φθόγος, καὶ διάστημα. [e] τὰ δὲ ἐξαναλώσεται σε ἤδη, ἄλλος θρηνήσει.

§. 35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατὰ, καὶ μὴ λέγειν, τὸ χλωρὸν θέλω. τοῦτο γὰρ ὀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν, καὶ εὐσθενῆ πρὸς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ εὐφεγγεῖ ὀσμήν ἔναι. καὶ [f] τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν.

a L. 4. §. 19.
b L. 7. §. 23.
c L. 5. §. 10.
d L. 7. §. 70.
e L. 8. §. 2. 5.
L. 4. §. 50.
f Sup. §. 31.

ANNOTATIONES.

brûo poſitæ. Acerba cùm dixit, *poma* alludebat, qibus poëta A ignobilis in ſtatûo *Hadriani & Epicteti colloqio*, procul *ſolito* Homeros & ex Homero Marcus iſtic, nos conſulit *diſticho illo*;

Poma ut in arboribus pendent; ſic corpora noſtra,
Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.

Καὶ πάντα τὰ ἀπιθανώντα] *Antepánta* ſcilicet ut *l. 9. §. 29. ἀπεφάνατο μηδὲν μετὰ. homunculi nimcis plenæ.*

Τὸ πνεῦμα ἀεὶ αἰώνια ἰσόμενα] Seneca *Epiſt.* 120. *At nos corpus tam putre ſortiti, nihilominus æterna proponimus, & quantum poteſt ætas humana protendi, tantum ſpe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ, nihil ſatis eſſe mortituris, nisi morientibus, quotidie enim propius ab ultimo flamine, & illo modo nobis cadendum eſt omnis hora impellit.*

Μικρὸν σοι καλυπτόμενος] *Paulò poſt morieris. καλυπτόμενοι, conniventes, oculos claudere*, pro, *mori.* qa morbundus vitûs deficit, mortuis oculi claudúntur. indè ſoemnus illa: *Il. α. v. 82.* & alibi frequenter;

— τὸν δὲ καὶ᾽ ὕπνος
Ἑλλαβε νηκερδέα θανάτοιο, —
— ac hunc oculis
Occupavit ſanguinolenta mors.

& *ibidem v. 47.*

— τοιγὰρ δ' ἄρα μοι καὶ᾽ ὀλέ. —
— *ac horrenda ipſum caligo prehendit.*

Item *Il. π. v. 350.*

— Σαρπήδονι δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψε·
— *mortis autem atra nebula obtexit.*

Sed & apud Maronem *Æn. l. 10.*

— *lethi tenuatus lumine frigor.*

Et,

Olli dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus; ex æternum clauduntur lumina noctem.

Contrà, βλέπειν, ſive, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες τὸ *videntes*, pro, *viventibus.* Euripides *Troad. v. 628.*

Οὐ τοιγὰρ, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ καλὸν ἔσται.
Τῷ μὲν γὰρ αἰῶν, τῷ δ' ἴσασιν ἐλπίδες.
Non idem eſt plus vivere, quod mori.
Mortuus autem nihil eſt, ſpes vero ſæpius vota.

quod Theocritus *Idyll. 4. v. 42.*

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀοίδιμοι δὲ θανόντες.
Spes ſunt inter vivos, expertes autem ſpes ſunt mortui.

Idem *Iphigen. Taurec. v. 718.*

Θανεῖν μᾶλλον ἢ βλέπειν' ἦν φίλον.
Mortuum magis, quam vivum, habebo amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἔν τι πρᾶδμα καὶ πνοὴ ἄνθρωπον φίλον.
Nunquam deſerunt animum quamvis moriendo.

&, θέλειν ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν. pro eodem. Euripides *Troad. v. 289.*

— ἆρα μοι θέλεις λέγειν;
— *an mihi ſolem adſpexi? vivisne?*

& *Ione v. 1126.*

Ἥδιον ἂν θανοίμαν, ἢ' ὁρᾶν φάος.
An vero videre lumen, laborioſè moriemur.

Syntaxis inſolens, ſed qalis illa (in obiter adnotem) *Herc. fur. v. 1315.*

Παραπέπνυμαι μ' ὧν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακᾶς.
Facilius te monere poſſum, quàm ipſe mala pati.

Idem *Iph. Taur. v. 602.*

Οὐ γὰρ θέλει σ' ἡ μὴ φῶς ὁρᾶν ἔτι Φοῖβος.
Quem non mumus volo vivere quàm me.

Et, *v. 674.*

Ἀνυμφίου θανόντος ἐν βλέπειν ὑμᾶς φάος.
Turpe eſt te mortuo vos naturo lucem.

Ἰσόμοιρος, *Mœſt. v. 691.*

Χαίρει ὁρῶν φῶς; παῖδα δ' οὐ χαίρειν δοκᾷς;
Gaudet videns lumen? & putas partum non deledare?

Cui ſubjungit Epictetus *l. 2. c. 22.*

Θέλεις βλέπειν φῶς; παῖδα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naſo, *Triſt. l. 3. Eleg. 4.*

Sive deum videret, ſive negaret humo.

§. 35. Τὰ χλωρὰ θέλω] *viridia* enim oculis grata ſunt, viſumque reficiunt. Plutarchus *de tranquil. pag. 469. A.* Ταῖς ὄψεσι τὰ ἄγαν λαμπρὰ τίθεμεν ἀνίσως, ταῖς ἀνθρωπίναις καὶ παιδικαῖς καταγωγάσι. *Sed nos, qi oculos nimis ſplendore offenſos ad florida & viridia averſantes reficimus.* Et Baſilius Cæſar. *Ep. 5.* Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδὰν πολὺ συπέσιον τὸ λαμπρὸν καταδύσωμεν, φέρε πού ἐφετώτερα πρὸς τὸ σπανιώτερον τῶν χρωμάτων ἐπανέλθῃς. *Oculis, ubi conſpexere ſplendoris magnificentiam, facilioribus quodammodo per hos quæ caruleos viridesque colores conſpectui reddimur, acquieſcimus.* Plutarchus idem *de amor. frat. p. 490. C.* Ὀφθαλμοῖς διαιτᾶται δόξαν ἀνωφελῆ, ἐπὶ τὰ μὴ νοητὰ πλαγίῳ μηδὲ ἀνίστασθαι, χρώμασιν καὶ σχήμασι τὸν ὄψιν. *Oculos visus aliqa laborantibus arbitramur viſum avertendum eſſe à coloribus & corporibus caduca recollentibus.*

Καὶ τὸ ὑγιαίνοντα ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, ſed animi, non B corporis, ὕπως ὁ φυσικὸς ἐθεώρησεν, quod hic Marcus, de *ſtomacho*, Joannes ὁ Χρυσόστομος *in Act. Apoſtol. Orat. 33.* qo loco laudans Apoſtoli illa *ad Cor. Epiſt. 1. cap. 3. verſ. 2.* Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. *Lactis potu vos alui, & non eſca: nondum enim poteratis ad ſorte.* & *ad Hebr. cap. 5. verſ. 11. 12.* Γαλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. *Lacte indigi geritis, & non ſolida cibo, quandoquidem ſegnes eſtis ſatis audire.* Sed & auditorum Chriſti illud, Joannis *cap. 6. verſ. 60.* Σκληρὸς ἐστιν ὁ λογος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus eſt hic ſermo, qis eum poſſit audire?* quibus adjici poterant, cùm Chriſti ipſius ad ſuos C illa Joannis *cap. 16. v. 12.* Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qe vobis dicam, ſed nunc non poteſtis portare.* nam & Apoſtoli *ad Timoth. Epiſt. 2. c. 4. v. 3.* illa, τὴν ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀνθήσουσι τὰς ἀκοὰς. *Sanam doctrinam non ſuſtinent, auribus prurientes.* quinam in illis avris infirmior, in iſtis inſanior notari valeat. Ἐστι γάρ, inquit, *pag. 481. B.* ἴσον ἀσθένημα καὶ ἀνοίας. καθάπερ γὰρ ὑγροῖς, οὐκ ἂν δέξαιτο ὑγιαινοῦσα σιτία καὶ δυσκατέργαστα, οὕτως οὐδ. οὕτω καὶ ψυχὴ ὑγιαίνουσα, καὶ φλεγμαίνουσα, ἄτοπος γνησίοις καὶ ἁπλοῦς, οὐ δὲ συκοῦσι δίκαιόν τὸν ἀνεπιμελῆ λόγον. *ac ſi infirmæ aqi ægroti, nihil D ſa jūta, nihil inſulſa. Eſt enim & avrium infirmitas. Nam ſanæ infirmus ſtomachus ſanos & diſficiles concoctioni cibos non ſuſcipit: ita etiam animus turpeda, anſtera, aſtuta, ſterilisqe verbis ſpiritualem ſermonem accipere non poterit: ſi autem forte eſſet ac ſana, omnia ſacilia, omnia integra.* Eódem recidit & Lactantius *anſtit. l. 3. c. 4. Avres infirmi ſolida ac ſortes cibi capere non poteſt, ob ſtomachi tenerrimum avum, ſed liquore lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis nervibus valeat ſortioribus poſſis: ita & hæc, oportebat, qæ mundum poterat capere divina, prius humana teſtimonia offerre.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] E vide *ſupra §. 31.* Epictetus *Diſſert. l. 4. c. 4.* Μὴ γὰρ δύναμαι τοῦτο, μηδὲ ἀποστόμαχος ὀφῶ τὰ γιγνόμενα. *Nè ſis avrosus, neqe ſaſtidioſus erga ea qæ ſiunt.* Plutarchus *de tranquil. p. 466. C.* ex Evripidis *Oreſt.*

Δυσάρεστοι τοιοῦτοι πάντες ἐσμὲν βροτοί.
καὶ γὰρ ἡ γονὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἱμερὸν ἀπωθούμεθα καὶ δυσχεραίνομεν τὸ πλούσιον,
Φίλον δ' ὅ, τ' ἐλθὸν * λυπηρὸν, ὅ, τ' ἀπὸν βαρύ.

* λυπρὸς

χων, ὡς μύλλω πρὸς πάντα ὅσα ἀλλήλοις κατα-
a L. 8. §. 43. σκεύασεν. καὶ τοίνυν ᵃ τῷ ὑγιαίνοντι λόγῳ
πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐπίμοιρα εἶναι. ἡ δὲ
b L. 9. §. 40. λόγικη, ᵇ τὰ πικρὰ συζιδῶν, καὶ πάντας ὃ, τι ἂν
πρόσῃ ἐπαινέτους, ὀφθαλμὸς ἐστὶ τὰ χλωρὰ ζη-
τῶν, ἢ ἰδόντας τὰ ὀπαλά.

c L. 5. §. 10. §. 36. ᶜ Οὐδεὶς ἔστιν ὅστις ἔυπλοῦν, ἢ ὑπο-
& 9. §. 3. θήσονται ὑ πορεύεσθαί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ
συμβαῖνον κακὸν. σπουδαῖον καὶ σοφὸς ἰδεῖν. μὴ τὸ
παύσεσθαι ἔχῃ τις ὁ καθ' αὐτὸν λόγος; ἀνα-
* τυμὸν. πλεῦσον * μὴν καὶ ᵈ ὅστε τέτε ἕνεκα παιδαγωγεῖ.
d L. 3. §. 9. 11. §. 18. χαλεπὸς μὲν ἐδόκει ἡμῖν ἦν. ἀλλὰ ἡθανίσθη,
ὅτι μὴ ἐνοχλῇ καταγνώσκειν ἡμῶν, ταῦτα μὲν ἂν ἔδει
ἕνεκα σπουδαίε. ἐφ' ἡμῶν δὲ πόσα ἄλλα ἐστὶ, δι' ἃ πα-
e L. 4. §. 50. λαὶ ὁ ἀπαλλαγεὶς ἡμῶν. ᵉ τὸν μὲν ἐπιόντας
ὀπαθήσειν, καὶ ἐνοχλήσειν ἐξελθόντι, λογιζό-
μεθα, ὅτι πιστὸν βίᾳ ἀπέχομαι, ὃν ᾧ αὐτοὶ οἱ
κοινωνοὶ, ὑπὲρ ὧν τὰ ποιοῦν ἡγωνισάμεθα, ἠξιά-
μεθα, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλουσι με ὑπάγειν,
ἄλλου τινὰ τυχὸν ὅτι τάχιστα ἐλπίζοντες.
τί ἂν ἔν τις ἀντίχοιτο τῆς ἐξαύδω μακροτέρας
f L. 5. §. 10. ἀφετηρίας; ᶠ μὴ μόν τι ἀφ' τῶν ἐλαττόν ἐυ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτὸς ἄπθι, ἀλλὰ ᵍ τὸ ἴδιον ἦθος ἀφ-
h L. 7. §. 22. σύζων, ʰ φίλον, καὶ ἵνεως, καὶ ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ὀπαπώμενον, ἀλλ' ὥσπερ

ficut molum ad omnia, ad qæ molenda condita
eſt. pari igitur ratione & mentis eſt ſana:, ad obve-
nientia qæqe idoneam eſſe. qæ verò dixerit, *Liberos
mihi ſalvos velim*; &, *Omnes qiequid facere laudem,
velim*; oculi eſt inſtar viridia poſcentis, vel den-
tium tenella poſtulantium.

§. 36. Nemo qiſpiam adeò felix eſt, cui mo-
rienti non adſtabunt aliqi, qi præſenti lætentur
malo. bonus ſapiénſqe fuerit, annon ad extre-
mum futurus eſt qi de illo dicat, *Reſpirabimus
jam tandem á pædagogo iſto. non eræ reverà aſper
noſtri cuiqam: ſenſi tamen vacitè illum damnáſſe nos.*
hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm
multa ſunt alia, ob qæ à nobis liberari deſiderent
havd pavci? hoc ſi inter moriendum cogitave-
ris, libentiùs diſcedes; cùm ità tecum rem pu-
taveris, Ex ea vita diſcedo, in qa ipſi ejuſdem
mecum participes, pro qibus tam multa exantla-
vi, ſupplicavi, procuravi, illi, inqam, ipſi ela-
tum me optant, tanqam qi levamen forſan hinc
aliqod ſperent. cur ergò diutiùs iſtic moram tra-
here qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis
propitius diſcedas, ſed moris tui tenax, amicus,
benevolus, mitis. qin rurſus, nec tanqam vitæ a-
vulſus, ſed, prout eis, qibus mortis felicitas qæ-
dam obtigit, animula à corpore leniter exol-

ſur,

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησὶ, ὥστε τῆς νέου διαλυθείσης, καὶ κράσεως ἑτέ-
ρας γενομένης, ἄλλο ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιοῦσα καὶ κρατοῦ-
σα. ὁ γὰρ χθὲς ἀὴρ καὶ ἁμάλη καὶ * ευφόρως [εὐπνοῦς Henricus
Stephanus] ἄρτου διαχέων, τάμερον ἀοίδιμον ἐπ' ἰλαρὸς ἢ
καρδιαλγὶ σπάνιν προφιλῶς καὶ φρονίμως.

Ob eaqvam morosi ſunt qibus eſt malè.

*agrotis & uxor moleſta eſt, & medicum iracundus, & loctulus
diſſidet, & de amicis*

Gravis eſt qi venit, abeuntis pœne moleſtum,

*ut Jon ait: morbo autem fugato, aliæqe facta temperie, ſani-
tas redit omnia gratia redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova,
amylum, panem è cribrata farina reſpuebat, hodie cibariam pa-
nem tum olera ac naſturtio comedit alacritate & fiducia. Nec
multo pòſt pag. 461. F. Ἐπ' ἐμοῦ πυρίσῃσι πικρὰ πάντα καὶ
ἀηδῆ φαίνεται γινόμενα. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρως τὰ αὐτὰ
προσφερόμενον καὶ μὴ ἀνιχεραίνοντας, οἴνου τὸ αὐτὸ,
τοῦτο, ἀλλ' ἄντας αὐτοὺς καὶ τὸν νόον. ὕτω καὶ τοῖς
πράγμασι ταυτόμεθα μεμφόμενοι καὶ ἀνιχεραίνοντες, ἂν ἐνί-
κησε τὸ αὐτὸ προδιχομένως ἀλύπως καὶ ἀκινδύνως ἐρᾶσθαι. Febri-
citantibus quoqid guſtum amarum & inſuave videtur: ſed ta-
men ubi alios videmus eadem cum moleſtiam guſtare, non jam
cibum potiùmve, ſed morbum & agritudinem in cauſſa eſſe dex-
timus. Eodem modo culpare res, & nimqe ferre deſinemus, ſi
videamus iiſdem alios abſqe dolore & cum lætitudine uti. Idem
de mulet. ex mimis. pag. 67. A. Ὥσπερ γὰρ οὐ βουλεται
τοῖς νοσήσασι καὶ ὑγιασθεῖσιν τῶν ζώων ἅψασ ἐσθίοντα κατα-
πίπτειν καὶ συφορᾶν. ἴσε δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ ἱερείοις τρίφεται,
μετοῦ λλοθι δὲ δι' ἐντιμίαν καὶ διαφάνειαν πτώματος. ἃ δὲ σπο-
χὸ καὶ ἀσύδοις ἄντοι καὶ ἄνοι προσφιρόμενοι ταυτόσον. ὕτως
ἃ μὲν ἀνόητοι καὶ τοῖς φίλοις διαβοώμενοι, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ
τοῖς ἐχθροῖς ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. Sicut enim animali-
bus ea qa valetudinem ſunt ventriculo, & ſanitate firmiſſimis,
ſerpentes ac ſcorpiones vorant atqe concoquunt, qadam etiam lapi-
dibus & teſtis alimentum trigere & calore ſpiritus alteratis, cum
contra languidi & morboſi vino & pane ſumpto naufeant: ita
ſtultis amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitias
ætis commodè norunt. Accedit huc, quod de Tantalo Pindarus,
Olymp. od. 1.

— Ἀλλὰ γὰρ καλ-
πίδων μέγαν ἄλεσε νιν ἀθε-
νὴς δόξα· πάρφατ' ἄλλο
ἄτων ὑπερβάλλει.

— *Sed enim cæ-
cogere magnum ſalcitatem non po-
tuit: ſatur utatqe* i. e. procervia *accepit
noxam ingentem.*

Ὀφθαλμὸς ἐστ] *oculus eſt.* i. e. inſtar oculi, vel ſicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 2.

— *qi recte vivendi prorogat horam,
Ruſticus expectans, dum defluat amnis.* —

i. e. inſtar ruſticì expectantis. &c in *arte:*

*Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres.* —

i. e. inſtar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναστόνα μὲν ποτὲ ἀπὸ τέτε τῦ παιδαγωγῦ] forſan *diacrotéſomen nos, reſpirabimus aliqando.* vel, ut ſcripturæ receptæ nec literalem mutamus, *διακρούσομαι, reſpirem:* qà ſequitur ὑμῶν. nè τὸ μὲν illud ſit ſuperfluum. Feſtivè Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὲν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὲ Μάρκελλον, ὡς πατραγοῦσαν. ὥσ' ὅ μὲν γὰς παλαίσειν ἔφη πρὸς τὸν ἕτερον. ὁ δὲ δι καὶ πάσχειν. *Timere ſe ut pædagogum Fabium, ut adverſa-*
B *trium Marcellum: ab illo, ne quid malè audiret, prohiberi ſe, ab hoc etiam accipere.* Vide noſtrum *ſuprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* { Herimannus Archiepiſcopus Colonienſis} *ubi ſe in ſua recepit, Rem tanquam ſeverißimo pædagogo liberatus, flatim in omnia flagitiorum genera præcipitem ſe dedit.* De Avreliano Vopiſcus: *Senatus mortem ejus gravißimè tulit: gravius tamen Populus Romanus, qi vulgo dicebat, Aurelianum pædagogum eſſe Senatorum.*

Ἀνοχὴ καταγνώσεως ὑμῶν] Antoc *ſap. Salom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἔλεγχος ὑμῖν εἰς ἔλεγχον ἐγενήθη. ὡς ἐνετείνετο τοῖς ἔργοις ὑμῶν, βαρεῖς ἦσαν ὑμῖν καὶ βλασφήμοις, ὅτι ἀνόμοιοι ταῖς ἄλλαις
C ὁ βίος αὐτῶν. *Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtræ: gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, qia diſſimilis eſt aliorum vita illius.* Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τῆ ἐκείνε βίᾳ τὸν ἐκείνων πολιτείαν ἐγίνετο. *Illorum vita rationum vita ſua reprehenſionem eſſe exiſtimant.* &c *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγχοι ἐγίνται τῶν σφῶν κακίας τοῖς τῶν πέλας ἀρεταὶ. *Sua improbitatis reprehenſionem eſſe aliorum virtutem ſe hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Πανὶ σφόδρα ἐν ἄρτοι παρὰ τῶν φαύλων μισῦνται. *Omnio modo præſtantiſſimus quiqe viri improbis invoſi ſunt.* Dion Pruſæus *Orat.* 72. *pag.* 630.
D Ὃν δύναται φθόνε ὀφθαλμὸς φιλοσόφε σχῆμα ἔχοντας, ὅτι πάν-τότοις καὶ ἐξελέγχοντι παρατεταγμένος λογίζονται, ἀλλὰ σφοδρότατοι καὶ διαμαχήσῃ. ὥσπερ γὰρ οἱ πάλαι φάσι ἀνδρὸς ὀφθαλμὸν ἰδεῖν ἐφ' ὅτῳ ἂν ἐθέλοι [* ἰδεῖν ℓ.] παιδαγωγῦ σχῆμα ἔχοντα, καὶ παρατεταγμένον ὅτως ὡς ἐντελέξοντα αὐτὸν, καὶ ὡς ἐντρέψοντα ἁμαρτάνον, οὐδὲ ἡσθησῆν. *Non poſſunt libenter videre philoſopho habitum habentes, qui coguant præparati admonere & redarguere: ſed adverſantur & oppugnant. Quemadmodum nunqe pueri libenter videre poſſunt, qui ſeveri pædagogi cultum habent, præparatoſqe ita tanqam objurgaturos ſe, nunqe permiſſuros ea peccare, aut ſegnes ſint.* Cyprianus *Epiſt. ad Donat. Malos qiſqis non imitatur, offendit.* &c, *Cæſtigare videntur, qvamqe diſſentis.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 9. Petronius
E *ſatyr. Non debet ità eſſe. Si qis virtutum omnium numerum redium iter vita miſiſtere carpit, primum propter morum differentiam odium habet. ipſe enim poteſt probare diverſa? deinde qi ſolas extremæ diræctas curant, nihil volunt inter bonitates mediocritatis, qàm qod ipſi timent.*

Ἓν τοιοῦτον βίου ἀπείχομεν] *Vide od l.* 9. §. 3.

Μὴ ἀπεσπώμενον] *Nim avulſum vita.* Seneca *Epiſt.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab istis etiam esto discessio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc disjungit. disjungor itaque tanquam à necessariis, non abstractus tamen, sed sponte discedens. nam & hoc ex eis est, quæ sunt secundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi sit, in cujusque (quod ejus fieri potest) actione omni, apud te quærere, *Istud iste quo fine facit?* à temet autem aviſpicare, tèque primo loco scrutare.

§. 38. Memento illud quod te velut fidiculis citat, esse intra te reconditum quiddam. illud est svadela, illud vita, illud (si fas dicere) homo est. nè cùm illo junctim contempleris unquam

ἀπὸ τοῦ ὑποκειμένου, [a] ἀνυπόλυτος τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξελθεῖν, πεπεῖσθαι καὶ τοῦτο ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθαι. καὶ γὰρ [b] τέκνοις ἡ φύσις συνῆψε, καὶ συνέχρινεν. ἀλλὰ νῦν ἀφελοῦ; ἀφελούμαι, ὡς ἀπὸ ἁπλοῦν μὲν, καὶ μεθ' [c] ὑπαλλαττόμενον, ἀλλ' οὐδὲ ἀσεμνοῦν. [d] ἐν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

§. 37. [e] Ἔθιζον ἀπὸ παντὸς, ὡς οἷόν τε, καὶ πρωτουργοῦντα ἀπὸ τοῦ, ἀπόζητεῖν καὶ σαυτὸν, εἰ [f] ἔστι τῶν ἀπὸ τίνα φίλ; ἄρχε ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ [f] σαυτὸν πρῶτον ἐξέτασε.

§. 38. [g] Μίμνησο, ὅτι [h] τὸ νευροσπαστὸν ἐστὶν ἐκεῖνο, [h] τὸ ἔνδον ἐγκεκρυμμένον. [i] ἐκεῖνο ῥητορία, ἐκεῖνο ζωή, [k] ἐκεῖνο, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπεριφανταζέσθω

a L. 3. §. 5.
b L. c. §. 19.
c L. 3. §. 5.
d L. 2. §. 12. 17.
e L. 2. §. 16. l. 7. §. 4.
f L. 3. §. 5. l. 5. §. 11.
g L. 2. §. 2.
h L. 7. §. 59.
i L. 8. §. 28.
k L. 12. §. 33.
l L. 12. §. 3.

ANNOTATIONES.

Ὥστε ἐπὶ τῷ ἐνδυματίῳ] De Augusto *Suetonius l.* 2. c. 99. *Suitus est exitum facilem, & qualem semper optaverat. nam ferè quoties audisset cui ac multo cruciatu defunctum quempiam, sibi & suis ἐνδυματίαν similem (hoc enim & verbo uti solebat) precabatur. Suitus exitum facilem.* hoc est, *ἐνδυματίαν.* cui contrarium est τὸ δυσθανατεῖν, quod est apud Hippocratem, ut declarat Galenus, *τὸ βραδίως καὶ οὐκ ἐδύνη θνήσκειν. tardè, & cum cruciatu mori.* & τὸ ψυχομαχεῖν apud avtorem *quæstionum* sub nomine Athanasii *ad Antiochum.* Casavbonus *ad Suetonium.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξελθεῖν] Ità *l.* 9. §. 3. Τὸ ψυχάριον τὸ ἁλώσιμον τοῦτο ἐνεστῶτος. *Animula tua involucro ista exuedet.*

Συνῆψε καὶ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l.* 7. §. 50. Συνεμίξθη. Tertullianus *de resurrect. c.* 14. *Totum porro hominem ex utriusque substantia concretione parari.* vide *l.* 7. §. 67.

Ἀλλὰ νῦν ἀφελοῦ] vide *l.* 8. §. 18. Carneades moribundus; Ἡ συσταῦσα φύσις καὶ διαλύσει. *Qa constituit natura & compegit, ea dissolvet.* Lactius *l.* 4. *c.* 64.

Ὃς μὲν ἀσφαλούμενος] qod priùs ἀνοσιούμενος. vide *l.* 3. §. 5.

§. 37. Ὀνῆσι τῶν ἐπὶ τίνα φίλ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 11. §. 21. Casavbonus *ad Pers. sat.* 3. *Scopus est qi petitur; sagitta & tela sunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confus. lingu. pag.* 327. *A.* Πλῆττει ὁ δεῖσι ἴσως αὐτὸ ἐναντίον προσδοκήσας, ἐπὶ τῶνδε ἄνεσι βίλη, τὰς τῆς ψυχῆς ἀκάτους ἀνάγκας ἀφίεσι. *Quas divitias aut gloriam singuli summum propositum habeant, ad hunc tanquam telum vota actionesque omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέτασε] de Socrate Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Ἑαυτὸν ὅλην ἀνάγκη αὐτὸν ἐξετάζειν. *Semetipsum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c.* 2. *v.* 1. *Excutite vos, excutite vos, inquam.* sive ut R. Camius explicat, *Inquirite in vosmetipsos, tum in alios.* Jeremias *Thren. c.* 3. *v.* 40. *Scrutemur & excutiamus vias nostras.* Paulus *ad Cor. Epist.* 2. *c.* 13. *v.* 5. Ἑαυτοὺς πειράζετε. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. *Vos ipsos tentate, vos ipsos explorate.* & *Ep.* 2. *c.* 11. *v.* 28. Δοκιμάζειν δὲ ἀνθρώπους ἑαυτόν. *Exploret autem quisque seipsum.* & *ad Gal. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus autem suum probet unusquisque.* Gregorius Nazianzenus in *Iamb.*

Σαυτὸν δ' ἐρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὰ μὲν γὰρ αὐτὸς αὐτὸς ἀμφώτης, τὰ δ' ἀλλότρια.

Structare autem teipsum magis, quam qa sunt tibi proximi. Hoc enim tibi lucrabere, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l.* 14. *c.* 15. *Orde erectionis in bone, ut primùm contra nos, tum contra alios erigamur.* Seneca *Ep.* 66. *Mo prius scrutari; deinde hanc mundum.* Spectat huc Heraclidi illud, qi interrogatus, qid ageret, respondit, ἐξεζούμην ἐμαυτόν. *meipsum exquirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Color.* & Julianus *de cynicis. Orat.* 1. Lactius etiam *l.* 9. sed qem Philosophi mentem non affecutum, docet Casavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis. Persius *sat.* 4.

Ut nemo in sese tentat descendere, nemo?
Sed prædecuti spectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ νευροσπαστὸν ἐστὶν ἐκεῖνο] de vocabulo isto vide sis *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 7. §. 3. Isaacus Casavbonus *ad* illud *Pers. Sat.* 5. *v.* 129.

— sed si intus & in jecore agro
Nascuntur domini. — &c.

Es extorsum dominum non habet, interiorem verò circumfers, non unum sed plures, qi frente liberum te dicas? hi sunt domini. qi domi nascuntur, & nervos vasus agitant. aut Martius sane quàm impudentissima, illud occultum quod vultus nos movet, id esse jactabis. ζωὴν, ἄνθρωπον, hoc est, qod factas nos hoc aut illud studiosè prosequi; exemplo carissa, eloquentiam, id esse per qod vivimus, qm ita vivimus, ut illud est, qod nos impellat; libidinosè, si libido urget; molliculosè, si mollis; vecordiè

A *si vra. denique hoc velut alius qidam homo est, dominus illius intra qem habitat. hac mens optimus imperatorum; qi sic alium hominem intra hominem collocat, ut Persius aut hoc, vasus nascis dominus. idem est enim.* Hæc ille. Ego tamen Merico filio potius accedo, qi τὸ νευροσπαστὸν illic interpretatur *opiniones*, sive *dogmata in pectore sive mente delitescentia*, unde non actiones tantum, sed & affectiones illæ ortum suum habent. hoc enim passim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν sive mentem illud ipsum esse, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorsus cuiqe molestiam faceſſit. vide *ad l.* 7. §. 15. Quanqam conciliari possunt ista, si illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς καὶ κρίσεις κενὰς, sive *opiniones falsas ac depravatas*, uti ex Chrysippo docet Galenus passim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de vert. moral.* & Cicero *Tusc. l.* 4. Verùm Marci mentem expressit optimè, eàdem planè abusus imagine, Tertullianus *de anima c.* 6. his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinsecùs foris patescit. ab illa est enim impingi, & pedes in successum, & manus in contractum, & oculos in conspectum, & linguam in effatum, velut sigillaria motu, superficiem autem agitante.* vide *l.* 2. §. 3. Nec absceſsit longè Varro, qi in *satyra*, cui titulus, *Marcum mundi, a-nimam grallatoris, corpori arcus grallis contuler.* dictionem peſsimè habitam, posit aliorum conatus haud infelices prorsus, nos sic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradimur, pertica lignea, ab hominibus vi, qi insistit, agitamur. sic illi animi nostri sunt grallæ, crura ac pedes nostri; ex se ἀκίνητοι, sed ab animo moventur.*

Ἑαυτὸν ἀνθρωπον] vide *lib.* 12. §. 30, 31. R. Judas in *Cozri l.* 1. *c.* 49. *Anima revera ipsa est homo. illud enim ex Moſe qod nobiscum loquitur, & intelligit, & dirigit, non est lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verum ipsa sunt Moſis organa tantùm; animus autem ipse Moſes est.* Philo *de agricult. pag.* 188. *E.* Ἀνθρωπος δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νοῦς; ὁ γὰρ ἀεὶ νοῦς σκηνώσας ἢ φυτοθετήσας ἀφιλήτως ἕωλός ἐστιν ἀνθρωπος. *Homo autem in unoqoqe nostrum qis alius esse potest, qam intellectus, qi solus suorum plantarumqe fructus colligere.* Et *de hared. divin. pag.* 512. *E.* Ὅστις ὁ δὴ καθ' ἑκάστου ἡμῶν νοῦς ὁμοῖος καὶ σφὶς ἀληθῶς ἄνθρωπος ἐστι. *Itaqe unusquisqe nostrum unus proprie verqe homo est.* & Plato *in Alcib.* 1. *pag.* 447. *A.* Οὔτε τὸ σῶμα, ὥστε συναμφοτέροις εἶναι ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec simul utrumqe est homo.* & mox, Λοιπὸν μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Restat nihil aliud omnino esse hominem qam animam.* qod ibi fusius differitur, Τὸ καθ' ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unusquisqe esse videtur.* Aristoteles *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Cicero *somn. Scip. Mens cuiusque, is est quisque, non ea figura, qa digito demonstrari potest.* Idem *Academ. l.* 4. *Aristippus, qasi animum nullum haberemus, corpus solum metum: Zeno, qasi corporis sensus expertes, animum solum complecteretur.* Macrobius *l.* 1. *c.* 13. Ergò, qi videtur, non ipse verus homo est; sed verus ille est, *a qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de resurr. c.* 33. *Totus corpus homo, qam & animus.* Et fidentius paulò ex Moſis verbis *Genes. c.* 2. *v.* 7. *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 24. *Qid est homo aliud qam caro? Siquidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore fortita est. Et fecit hominem Deus, inqit, limumde terra, non animam, anima enim ab afflatu.*

Μαθέντες] Annecti possunt superioribus ista; qanqam à Marco, tanqam seorsim habita, ponuntur.

Συμπεριφανταζέσθω] compositum Stoici commatis vocabulum satis insolens. *Ne fabulæ fis de his.* Casavbonus. *Né animo tibi proponas.* Xylander. *ut junctim cum principali illo contemplare & intuere ista.* Φανταζιέσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ἀσυγκρίτως ἀκήρατον, Φανταζόμενον, καὶ ὅσον ἂν φανταζθῇς, ἀγαπώμενον. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eo vursus magis amandum, qo magis contemplatis fuerimus.*

a L. 12. §. 2, πάζχ
3.
b L. 3. §. 3.
c L. 5. §. 21. μερίων, χωλὸς
l. 7. §. 55.
Sup. §. 26.

ἃ τὸ προκείμενον b ἀγγειῶδες, καὶ τὰ ἐργάνια παῦτα τὰ περιπλασμένα. ὅμοια γάρ ἐστι σκεπάρνῳ. μόνον ᾗ διαφέροντα, καθότι αἰσθητά ἐστιν. ἐπεί τοι ἃ μαλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν c μερίων, χωλὸς ἃ τῆς κνήμης καὶ ἰσχύος αὐτῷ αἰτίας, ἢ τῆς κερκιδοποιητικῆς ὑφαντεία, ἢ τῷ καλάμῳ τῷ γεγραφυΐᾳ, καὶ τῷ μαστίγι τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, quòd agnata sint. siquidem membrorum istorum, absque forma quæ ea cieat sistatqe, non magis usus est, quàm radii textrici, aut scriptori calami, aut avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περιειλημένον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum, quod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περιειλημένον, *supra* §. 1. & *l.* 12. §. 2, 3.

Τὰ ἐργάνια τοῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qà ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. v. 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *de beatit.* Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa animæ est: instrumentum corporis,* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἄκρον τὸ σῶμα διδομένης τοῦτο. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. qæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *anima instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυτικῆ ὀργανικῆ ἰσταλίχεται, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristotelì, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, διὰ δὲ ἡ ψυχὴ. *Corpus enim anima, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆναι πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μέρεσι τῷ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον διὰ γίγνου. *Corpus instrumentis multis uttitur, corpore & ejus membris anima, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, cev vasa quædam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt. Ad Pers. Sat.* 3. Casaubonus. *Stoicorum est illud fictum, τὸν ἄνθρωπον συνίστασθαι κατὰ τὸν λογικὸν ζωὸν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. Naturam humanam posse esse in ratione & mente, qa corpore sta ut artifex instrumento quodam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι αἰσθητά] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *adgnata* sint illa, ista non item. contrà, qàm de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, ὄντι ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, μὲχρημένον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars quædam domini, qasi animata quædam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epictet. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συναφθῆ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte sugenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide ista qæ in *annot.* Hieronymus Volfius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano teserente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatûs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carmem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsum, non velle, non nolle de suo habentem, vice potiùs vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe anima solum judicium præsidere, qualter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* verùm ista ille sisiffimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod sufficerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversissimum rerum. Omne enim vas, inqit, vel instrumentum alienum in usus venit, extraneæ omnino materiæ à substantia hominis: caro autem ab exordio utero consata, conformata, congenita anima, etiam in omni operatione musicatur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur (ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eadem homo exterior appellatur: ille fictoris limus, qi prior totus hominis inciisus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calcem, aut gladii, aut vasculi ullius. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qà animam capit & continet. homine verò de communione natura, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, cesi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qa sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta eamen anima, ut supellex, ut instrumentum, in officiis vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, aut sentit, ad suadendam vel imperandam peccatosam. qdne, qa ministerium est & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calex, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

LIBER XI.

a Inf. §. 12.
b L. 6. §. 8.
c L. 9. §. 10.

Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτὸν ὁρᾷ, b ἑαυτὸν διαφθεῖ, ἑαυτῷ ὁπόταν ἂν βούληται ποιῇ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπᾶται (τὰς

Hæ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qalémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit. cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἑαυτὸν ὁρᾷ] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exteriorem exemplum sesipsum negligens, vocat curta alienæ, etiam cùm vult, ad seipsum videre non valet.* Augustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt, sic mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emittant, & qicqid terminos tangunt, refrangere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm speculo interponatur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergo & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. ὁ γὰρ μόνος ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν δ' αἰσχυνῆ τῷ ἀρῷ. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ τοῦ ἀλλότριου ἁμαρτήματα ἐπιγινώσκων, βραδὺς ἐστι πρὸς τὸν τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων ἐπιγνωσιν. *Revera valde molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qa extra se sunt videns, in seipsum visiva non utetur; sed mens nostra ipsa in alienorum peccatorum acutissima cernente, turda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Ciceronè *Tusc. l.* 1. Joannes Saresberiensis *Metalog. l.* 4. *c.* 20. *Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit.* Ille enim de caliditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera illic non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὸν διαφθεῖ] *sefe artat*, inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humanam fingit artéqe ut lubet.

Non ità se corpus, illud formæ & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6 §. 9. *Anima sua est domicilia architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istic.

Ἑαυτὸν ὁπόταν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπᾶται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ Θεὸς ἔθηκε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρ' ἐμοῦ λάβε. *Hanc legem Deus talit, si qid bonu expetis, à te ipso pete.* &, *c.* 19. Τὸ ζῆν οὐκ ἔστιν κακὸν οὐδὲ κακοῦ ποιεῖ, οὐδὲ τὸ λυπηρόν, οὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal sud*

cùm arborum fructus, qódqe iſtis in animalibus reſpondet, alii carpant. finem ſemper ſuum aſſequitur, ubicunque conſtiterit vitæ terminus. nege enim ſic ſe habet, qo modo in ſaltando avt in fabulam agendo aliiſqe ejuſmodi, in qibus ſi qid inciderit, actio tota fit mutila; ſed in qacunque parte, & ubicunque deprehenſa fuerit, qod præceſſit plenum prorſus & perfectum ſibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea ſunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &c, qod ambit hunc, vacuo, proprietates temporum; & qa germinis ſitus nascentes occidunt? avt qomodo à terra in cælum ſubvolare per aëra, atqe ibi ſervatori cœleſtes naturæ, qomodo ſi habeant, qomodo moveantur, qa motus eorum ſint, qódve motuum, qi conjunctione ſibi oriantur aut mutuo ſe compellant ſint? Solis enim ea hu, qa nobis inſunt, meus, ut omnium occiſſima, etiam tempus ipſum, qo ipſa ferri videntur, præcurrit & præcurrat, inviſibilibus verbis ſine tempore & univerſum hoc, & partes ejus, barùmque cæſſas contrectando. Jam verò non ſolùm terra nutriſqe, verùm & aëra cælique terminos attingens, ut hoc qidem conſtitit, mundum rata indoſmenta ſua curſus modumque eſſe terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehenſibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, ſi qeat, comprehendere. Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præſtruit Philo, ità geminn ejuſdem ortum cœleſtem & divinitatem etiam qandam adſtruit Manilius *Aſtronom. l.* 2.

Qis dubitet poſſibas hominem conjungere cælo,
Cui cæleſtem natura dedit ingenuamqe, capaxqe
Ingenium, volutrimoqe animum? qem denique in unum
Deſcendiſſe Deus atqe habitare, ipſumqe requiri?
*Qis cælum poſſit, niſi * cæli munera, noſſe,*
Et reparare Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?
Atqe hanc converſis vultum ſine ſine ferentes,
Signorumqe choros, ut mundi flammea tecta,
Æternum & ſtellas adverſus ſidera bellum,
Atqe ſretum & terras cælo, ſubjectaqe utriſqe,
Cernere, & angusto ſub pectore claudere poſſit,
Ni tantos animis oculos natura dediſſet,
*Cognitumqe ſibi mentem voluiſſet ad * ipſam.*
Et tantum diſſert opus, cælogve venuſti,
Qod vocat in cælum, ſacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges naſcentibus oſtra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum uſqe penetravit? ſolis enim ex animantibus ea aſtrorum cernus, obitus curſuſqe cognovimus. ab hominum genere finitus eſt dies, menſis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognita, prædictaqe in omne poſterum tempus, qa, qanta futura ſint. qa contuens animus mirum ab his cognitorem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generoſa res eſt humanus animus: in immenſum ſe extendit: nec ullos ſibi pono niſi communes & cum Deo terminos ponit.* Hermes etiam Trismegiſtus ab animi vi illa ad divinam transcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν σὸν μοχλὸν τὰ πάντα, καὶ πάντα, ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν ἐστι ἀνεφικτὸν, οὐδὲ ταχύτητος, οὐδὲ δυναμέως, ἀυτὸ δὲ πᾶσιν ἀπερίφραστον, καὶ ταχύτατος, καὶ δυνατώτατος. Καὶ ὅσα μόνου ἀυτὸ σεαυτῷ. πιστεύσας σὺ τῇ ψυχῇ σὺ * ἐν [* γὰρ ἐν δεῖ, νεὶ γὰρ ἰσχύσεις σ. ℓ.] δὲ καὶ ἀφεσθένης. καὶ ταχύτητι σὺ τῆς καλλίστης ἐυσὶ ἴσης. μανθάνε δὲ ἀυτῷ πάντων ἐστὶ τὸ ἀδύνατον. ἴσως ἐυσὶ πάλαι ταχίοι ἴσης. ἰχ ὡς μαλιᾶτα ἀπὸ νότου ἐς νότον, ἀλλ' ὡς ἐυσὶ ἄνω. πάντων δὲ ἀυτῷ καὶ σὺ τὸ ὑγρὸν διανοήσας. καὶ πᾶν πῦρ ἀνθίσας. ἀλλ' ἀδὲ ἀυτῷ ἀδὲ ἰρυσόδων, ἢ τὸ σὸν ἄλιον πῦρ. ἰχ ὁ αἰθὴρ, ἰχ ἡ ἄλλα, ὁχὶ τὰ σὸν ἄλλων ἀσῖρων σώματα. πάντα δὲ διατρέχει ἀνάβασίν τε μίαν τῇ ἰσχάτῃ σώματ⊙. οἱ δὲ βωλόμενοι καὶ αὐτὸ ἄλον διαβῆκέναι, καὶ σὰ ἐυσὶς, ἄρα τι ἐυσὶ τὸ πέρας διάνοιαν, ἴξεσί σοι. Ἴδε ἔσω δύναμιν, ἔσω τάχ⊙ ἴχων. ἔνα σὺ μὲν δύναμιν ταῦτα, ὁ Ζεὺς δὲ ἅ; Considera omnia complectentem: ut cerebligo, nihil rerum incorporearum circumſcribere, nihil celerius, nihil potentius: qm tuo ipſum animo omnia circumferbis non poſſe, eamqe celerrimam & potentiſſimam. Et ita apud teipſum ſpeculare: & tua anima corpora cito abire, & cujus imperato ſtudeas erit. Præcipe item ei occasiones transire; ſic ea ruriſum ubi celeritas erit, non tanqam à loco in locum delata, ſed velut ubi exſiliens. Jube in cælum evolet. Non ille ego ibit. Sed neqe ipſi qicqam obeſt: non ſolis ardor, non aëris, non volubilium, non cæterorum aſtrorum corpora, universa qidem penetrans ad ætheriſſimum uſqe corpus pervolat. Qod ſi hoc universum perrumpere voluerit, & qa foris (ſiquidem qid foris ſit) ſpeculari cupiat licet. Conſpice qantam virtutem, qantam velocitatem habet. Tandem in hac pergit, Deus autem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ θεοῦ σκοπεῖ] *Et vanitatem ejus* Caſaubonus. melius Xylander. *eqe mane circumdatum hoc eſt qod Hermes,* καὶ τὰ ἑαυτὸν, ἄγε τὰ ἑαυτὸ. Ex Chryſippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τῷ αἴσῃ πάντ ἐαῖς ἀκαιρὶ ἴσι. Extra

Rr 2 mun-

A *ſuâ cauſſâ facit omnia, & qod maleſtum eſt ipſi Jupiter.* vide *infrà* §. 4.

Τὸ ἀνάλογον ἰυὶ τῶν ζώων] qaſi καιρὸς de animalibus dici inſolens ſit. Verùm Hebræis nihil uſitatius, qàm ים i. e. καιρὸς יום *ſatum* animantium atqe adeò hominis etiam nominare. ità Moſes *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Pſaltes, *Pſal* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *Evang. c.* 1. *v.* 42. Ἐλισάβετ Μαρία Θεοφόρε, ἐυλογημένον καὶ ὁ καιρὸς τῆς κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Οὐχ ὅσον τε ἰυὶ ἐκφύγειν] Vide *ad l.* 3. §. 2. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 12. §. 36.

Εἰ δέ τι ἐγκύψῃ] *Si qid offendatur* Xylander. *ſi qid intercurrerit* Caſaubonus. malim tamen, *occiderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *Ep.* 14. dixit, *occidere indam.* & Seneca *Ep.* 101. *qam primum horam, caſus occidit.*

Ἀλλ' ἰπὶ πασῖς μέρος πλᾶρες] Seneca *Ep.* 61. *Id age, ut ſuſtar totus tota ſit dies.*

Ἐγὼ ἀνίκα τὰ ἐμά] Vide *l.* 4. §. 29, 49. & *l.* 9. §. 42. *in fin.* & *l.* 10. §. 1. hinc Damis ſapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *Omnes mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep.* 9. & *de conſtant. ſap. c.* 5. (licèt alter paulò referat alii. vide *infrà ad* §. 36.) *Omnia mea mecum ſunt.* qò alluſit Senarii illius auctor,

B * Ὁ σοφὸς ἰν αὐτῷ πατρίδα τὸν κόσμον.
Sapiens apes ſecum ipſe circumfert ſuas.

Et qod de Jobo Argutiſmus *de diverſ.* 12. *Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. §. 1.

Περιεχέτω τὸν ἄλον αἰῶνα] Vide *l.* 7. §. 47. 48. vide & Platonem *theætet* §. 35. ex *polit. l.* 6. Idem in *Theætet. p.* 127. *D.* de philoſophio genuino: Τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἰν τῷ τόπῳ τούτῳ ἀυτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ. ἡ δὲ διάνοια σωβαχῇ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάντ' γᾶς ὑπένερθε, καὶ τὰ ὑπένερθεν γεωμετρῶντα, ἀριπὸ τε ὕπερ ἀστρονομοῦντα, ἐξ πάντα πάντῃ φύσα ἰρπνομένη τῶν ὄντων ἑκάστε ὅλε, οὔτε τι τῶν ἐγγὺς ὄντι δοξῇ D συγκαθίσε. *Corpus dumtaxat illius in urbe habitat, atqe versatur, mens avtem paſſim volat, ut ait Pindarus, & qa ſub terra ſunt, & qa ſupra deorſum, & arte telum transvidens, omnem perſcrutata naturam rerum omnium qa ad universum pertinent, hîc avtem qa prope ſunt ſolis nullo modo appetens ſit.* qem Platonis locum laudat & Porphyrius *de abſtinent. animal. l.* 1. ſed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. & ex Clemente Euſebius *præpar. l.* 13. & Theodoretus *Therap. l.* 12. niſi qòd Clemens & Euſebius pro ἡ δὲ διάνοια σωβαχῇ φέρεται legunt δοκεῖς δὲ αἰθερα. ut Theodoretum. Ἢ δὲ διάνοια σωβαχῇ αἰθερα. Alluſit eodem, ſed in alio argumento Marcus noſter *l.* 2. §. 13. in eodem planè & Galenus *Hortator. c.* 1. Philo Judæus *de monarch. p.* 816. *A.* Τάντ γὰρ (philoſophos loquitur) ὁ λογισμὸς ἀυτὸ τὸν γᾶς ὄνω μετέωρος ἀρτιὸς ἀιωρεῖται, καὶ σωματοειδῆ πᾶν φῦλον ἐμῇ στάλῃ τῇ τῆ σώματι ὑρωρῷ, οὐδὲ πώλα γλιχόμεν⊙ ἰδῖν. *Horum enim ratio ſublimis a terra rapta attollit per arbera, totum cælum cum ſole ac luna petiſſe ſtrues, ſtudeo viſenda omnia.* Idemque *de mutat. nomin. p.* 171. *B.* Πῶς ἂν ἔνεστι φύσει μόνοις ἅμα τῇ ἀνεδηρῶν ὑδάτων; ὃ ἐμῇ τὰ ἐνυπάρκ τῇ ἐνόρκε πιθοφόρῳ, ἢ διάνοιαν μὲν πτερωτὴν, ἅπαντα γᾶς δὲ ἄχρι πεφάλου ἐνίσχυται, ἢ ἄλχα τῶν ἐκτεγίων καὶ τὰ μελάφρια παλλαπάσιον, ἄιρα, καὶ τρυσὶς ἀντῷ, καὶ πατρὸν ἐδύτιναι, καὶ ὄνα ταῖς ἐνοσίοις ἄρμαι, καπνογρυπνά τε αἰξ ἴδυσι, ἀναπτιλύται; ἢ πάλαι δ' αἰρ⊙ ὡς ἁρπὸ ἀπὸ γᾶς ἀπλεῖσθαι, ἢ τὰς ἐν ὑρωρῷ φόρυς ἐξελαζοι, ὡς ἴχναι, ὡς πατῆσαι, τίνες ὄρυι τῶν πετήνων ἀρχὸς ἢ τίνας ἀοῖαῖς, πῶς ἀλλήλαις τε ἢ τῷ πατὶ καλῶ τι συγγενοῖς; δίκαιον ἀριπζοῖμι; μόνον γὰρ ἀντὰ τῶν πας' ἡμῖν ὁ νῶς. ἔτι πάντων ἀναπτιλυσάντ⊙ ἢ τὸν χρόνο ἐν ᾧ γίγνεσθαι δοκεῖ, φύσιν ἢ σωματόπλαστ, καθ' ἃς ἀορίστες δυνάμεις, ἐχρίνας νῦ τὸ πάντ' ἢ μεζόν, καὶ τῶν νοητῶν αἰσίων ἐστ' ἐφικτὸν. ἢδη δὲ ἢ μόνοι ἔχοι οὗν νῦν γᾶς ἢ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ δίε⊙ καὶ ὑρανῷ πεφάνων ἐλθών, ἀδ' ἐνταῦθα ἴσι, βραχὺ ἔχοι τῷ πάντ' ἐκ ἀπάντων ἤδιμα τερίνας τὸν κόσμον ὅλον, περισκόπει δὲ ἐχάρνες, γλιχόμεν⊙ καὶ τὸν ἀκατάλυτον τοῦ Θεοῦ φόβον, ἴστ μὰ σφὲ τὸ ὄνομ μόνοι καλλαλεῖν, ἀν δύνησ. *Qi animo petterat mortalis natura manere ſimul & peregrinari, aut hoc ædificio uſuri eſſent, aut mare quidem rotunda navibus, terram verò uſqe extremos fines perluſtrare itineribus, aut præter ipſa terrena ſublimia qoqe comprehendere, aterum cum ſuis ma-*

* Σοφὸς πως' ἀυτ. Grotius.

*terialibus, proprietates temporum; & qa germinis ſitus nascentes occidunt? avt qomodo à terra in cælum ſubvolare per aëra, atqe ibi ſervatori cœleſtes naturæ, qomodo ſi habeant, qomodo moveantur, qa motus eorum ſint, qódve motuum, qi conjunctione ſibi oriantur aut mutuo ſe compellant ſint? Solis enim ea hu, qa nobis inſunt, meus, ut omnium occiſſima, etiam tempus ipſum, qo ipſa ferri videntur, præcurrit & præcurrat, inviſibilibus verbis ſine tempore & univerſum hoc, & partes ejus, barùmque cæſſas contrectando. Jam verò non ſolùm terra nutriſqe, verùm & aëra cælique terminos attingens, ut hoc qidem conſtitit, mundum rata indoſmenta ſua curſus modumque eſſe terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehenſibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, ſi qeat, comprehendere. Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præſtruit Philo, ità geminn ejuſdem ortum cœleſtem & divinitatem etiam qandam adſtruit Manilius *Aſtronom. l.* 2.*

Qis dubitet poſſibas hominem conjungere cælo,
Cui cæleſtem natura dedit ingenuamqe, capaxqe
Ingenium, volutrimoqe animum? qem denique in unum
Deſcendiſſe Deus atqe habitare, ipſumqe requiri?
*Qis cælum poſſit, niſi * cæli munera, noſſe,*
Et reparare Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?
Atqe hanc converſis vultum ſine ſine ferentes,
Signorumqe choros, ut mundi flammea tecta,
Æternum & ſtellas adverſus ſidera bellum,
Atqe ſretum & terras cælo, ſubjectaqe utriſqe,
Cernere, & angusto ſub pectore claudere poſſit,
Ni tantos animis oculos natura dediſſet,
*Cognitumqe ſibi mentem voluiſſet ad * ipſam.*
Et tantum diſſert opus, cælogve venuſti,
Qod vocat in cælum, ſacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges naſcentibus oſtra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum uſqe penetravit? ſolis enim ex animantibus ea aſtrorum cernus, obitus curſuſqe cognovimus. ab hominum genere finitus eſt dies, menſis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognita, prædictaqe in omne poſterum tempus, qa, qanta futura ſint. qa contuens animus mirum ab his cognitorem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generoſa res eſt humanus animus: in immenſum ſe extendit: nec ullos ſibi pono niſi communes & cum Deo terminos ponit.* Hermes etiam Trismegiſtus ab animi vi illa ad divinam transcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν σὸν μοχλὸν τὰ πάντα. καὶ πάντα, ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν ἐστι ἀνεφικτὸν, οὐδὲ ταχύτητος, οὐδὲ δυναμέως, ἀυτὸ δὲ πᾶσιν ἀπερίφραστον, καὶ ταχύτατος, καὶ δυνατώτατος. Καὶ ὅσα μόνου ἀυτὸ σεαυτῷ. πιστεύσας σὺ τῇ ψυχῇ σὺ * ἐν [* γὰρ ἐν δεῖ, νεὶ γὰρ ἰσχύσεις σ. ℓ.] δὲ καὶ ἀφεσθένης. καὶ ταχύτητι σὺ τῆς καλλίστης ἐυσὶ ἴσης. μανθάνε δὲ ἀυτῷ πάντων ἐστὶ τὸ ἀδύνατον. ἴσως ἐυσὶ πάλαι ταχίοι ἴσης. ἰχ ὡς μαλιᾶτα ἀπὸ νότου ἐς νότον, ἀλλ' ὡς ἐυσὶ ἄνω. πάντων δὲ ἀυτῷ καὶ σὺ τὸ ὑγρὸν διανοήσας. καὶ πᾶν πῦρ ἀνθίσας. ἀλλ' ἀδὲ ἀυτῷ ἀδὲ ἰρυσόδων, ἢ τὸ σὸν ἄλιον πῦρ. ἰχ ὁ αἰθὴρ, ἰχ ἡ ἄλλα, ὁχὶ τὰ σὸν ἄλλων ἀσῖρων σώματα. πάντα δὲ διατρέχει ἀνάβασίν τε μίαν τῇ ἰσχάτῃ σώματ⊙. οἱ δὲ βωλόμενοι καὶ αὐτὸ ἄλον διαβῆκέναι, καὶ σὰ ἐυσὶς, ἄρα τι ἐυσὶ τὸ πέρας διάνοιαν, ἴξεσί σοι. Ἴδε ἔσω δύναμιν, ἔσω τάχ⊙ ἴχων. ἔνα σὺ μὲν δύναμιν ταῦτα, ὁ Ζεὺς δὲ ἅ; Considera omnia complectentem: ut cerebligo, nihil rerum incorporearum circumſcribere, nihil celerius, nihil potentius: qm tuo ipſum animo omnia circumferbis non poſſe, eamqe celerrimam & potentiſſimam. Et ita apud teipſum ſpeculare: & tua anima corpora cito abire, & cujus imperato ſtudeas erit. Præcipe item ei occasiones transire; ſic ea ruriſum ubi celeritas erit, non tanqam à loco in locum delata, ſed velut ubi exſiliens. Jube in cælum evolet. Non ille ego ibit. Sed neqe ipſi qicqam obeſt: non ſolis ardor, non aëris, non volubilium, non cæterorum aſtrorum corpora, universa qidem penetrans ad ætheriſſimum uſqe corpus pervolat. Qod ſi hoc universum perrumpere voluerit, & qa foris (ſiquidem qid foris ſit) ſpeculari cupiat licet. Conſpice qantam virtutem, qantam velocitatem habet. Tandem in hac pergit, Deus autem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ θεοῦ σκοπεῖ] *Et vanitatem ejus* Caſaubonus. melius Xylander. *eqe mane circumdatum hoc eſt qod Hermes,* καὶ τὰ ἑαυτὸν, ἄγε τὰ ἑαυτὸ. Ex Chryſippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τῷ αἴσῃ πάντ ἐαῖς ἀκαιρὶ ἴσι. Extra

Rr 2 mun-

* ità lego qod vulgò, *cæli munera viſſet,* * *ipſum* Junius. † *primas* Scaliger.

e L.10.§.31. σχῆμα αὐτὸ, καὶ [2] εἰς τὸν ἀπειρίαν ἔτι ἀιῶν@ ἐκτείνοντ, [b] τὸν αὐτοκτιλῶ παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεδλαμβάνε, καὶ θεωρεῖ, ὅ-
b L.9.§.28. l.10.§.7.
c L.6.§.37. π [c] ᾠδὴν τοιοῦτον ὄψονται οἱ μετ' ἡμᾶς, ἢδὲ πε-
l.7.§.1. ρεττὸν εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ [d] τρίτον ἴ-
d L.2.§.14. l.12.§.35. σα τὸν ποταμοφορητὴν, ἐὰν εἴν ὀκτακιῦ ἔτη, πάν-
e L.7.§.49. τα τὰ γεγονότα, κ τὰ ἐσόμενα ἐκφανῆ [e] κ τὸ ὁμοειδ-
f L.6.§.16. δὲς. ἴδιον ᾗ λογικης ψυχῆς, κ [f] τὸ φιλεῖν τὸς πλη-
l.8.§.16. σίον, κ ἀλήθια, καὶ αἰδῶς, κ τὸ [g] μηδὲν ἑαυ-
g L.3.§.9.l. §.§.21. τῆς προτιμᾶν ὅπερ ἴδιον κ νόμ. ὅτως ἂρ' ἠδὴ
h L.10.§.1. l.12.§.1. δύνεγκε λόγ@ ὀρθὸς ε [h] λόγ@ δικαιοσύνης.

§. 2. Ὧδῆς βλιτρικῆς, κ ὀρχήσεως, κ πυγκρατίε καταφρονήσεις, ἐὰν τὸ μὲν ὁμοειδὲ φωλεῦ [i] καταμερίζης ἀς ἑκασον τ φθόγγον, κ
i L.10.§.13.
k L.8.§.36. καθ' ἕκα πόθη σαυῆ, οἱ τὰτα ἠτῆσν αἰ. [k] Διατεχνήσῃ γὰρ. ἐπὶ ᾗ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον πεῖσας καθ' ἑκάςῳ κίνημα ἢ σχῆμα. τὸ δ' αὐτὸ κ ἐπὶ ᾗ πυγκρατίε. ὅλως δὲ χωρὶς λόγητῆς, κ τ ἀπ' λόγ-
l L.3.§.11. τῆς [l] μόνην ἐπὶ τὰ κῆ μέρ@ τρέχων, κ τῇ λοιπῇ αὐτ εἰς καταφρόνησιν ἴεναι. τὸ δ' αὐτὸ κ
m L.6.§.13. l.10.§.26. ω ἐπὶ τ βίον ὅλον μετάφερε.

cuum, figurámque ejusdem contemplatur, & in ævi immensitatem se porrigit, & universi per intervalla certa renovationem comprehendit & considerat; videtque simul, qod nihil novi visuri sint posteri nostri, sicut nec ampliùs qicqam viderunt antecessores nostri, sed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res gestas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria sunt animæ rationalis & ista; proximos diligere, veracem, verecundam esse, nihil sibi præferre, qod & legis est proprium. ità inter rectam rationem & justitiæ rationem nihil interest.

§. 2. Cantilenam jucundam, saltationem, pancratium contemnes, si voce concinnâ in sonos singulos divisâ, de his sigillatim te percontatus fueris, *Num ipsum me victum habet?* erubescesne enim id fateri. de saltationis motibus gestibúsqe singulis, de pancratio itidem, si gemina feceris, futurum est ut pari modo adversùs hæc afficiaris. itaqe virtute solâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas seorsim consideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipsas contemptum eas. hoc avtem ipsum & ad viam transferas.

§ 3.

ANNOTATIONES.

mundum esse goddam immo infinitum. contrà qàm Aristoteles qi *de cœlo. l. 1. c. 9.* Δῆλον ὅτι ἀδὶ τοῦτ@, ἀδὶ κινὸς, ἀδὶ χρόνος ἐστὶ ἐξω τῦ πάντ@. *Manifestum est, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus est extra cœlum.* Dionysius Longinus *de Oratione sublimi, ea grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διακρίσει τῶν ἀιθρητίνων ἐντέλλεται, ἀλ' ὁ σύμπας κόσμ@ ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τὰς τῶ περιέχοντ@ πολλάκις ὁρμὰς ἐυδιωκτον αἰ ποιήσεις, καὶ ἐ τὰς περιελήφατο ἐ αὐτὰ τοῦ βίου, ἐς πλεῖον ἴχνη τὸ περιττὸν ἐ πᾶσι καὶ μόνα, ταχίως ἀνεῖται περὶ ἃ γεγένηται. *Ut humanæ mentes contemplatione conjectaqe ne totas qidem orbis sufficiat: sed ipsas supercœlestes ambientis omnia cœli terminos immensúm animi agitatione transcendat. Quæ si qis undeqaqe vetam hanc omnem considerarit. & qantum, qod grande est, & excellens, in cunctis rebus pulcro ustisque prævalet, animum adverterit, intelliget & vestigio, cui nos res nati simus.*

Καὶ τὶ σχῆμα αὐτοῦ] *Et (postem meam externam substantiâ soliditatisqe manum* Casavbonus. ut sit σχῆμα idem his Marco, qod Apostolo festè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectiùs Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philosoph. l. 2. c. 2.* περὶ σχημάτ@.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τῦ αἰῶν@ ἐκτείνοντ@.] Seneca *Ep. 102. Æternam sibi ætatem dare non sinit. omnes, inqit, anni mei sunt. nullum seculum magis ingenuè clausum est: nullum non cognitum proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32. & l. 10. §. 7.* Aristoteles *de philosoph. l. 7.* apud Eusebium *præpar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum sententia; κατὰ τινας εἱμαρμένην καὶ ἀρμονίαν χρόνου ἐκπυρώσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præfinita definitaqe temporis naturalia mundum universum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, post *ἀποκατάστασιν* sive *eversionem rerum* omnium ejusmodi *ἀποκατάστασιν πάλιν γίνεσθαι, fieri denuo restitutionem*, sive *restaurationem*; qam & *τὴν ὅλων παλιγγενεσίαν, omnium regenerationem* Eusebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, usus est & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Διόπερ δὴ, inqt, καλῶς Στωϊκοὶ, ὁ μὲν τὸν κόσμ@ ἀΐδι@, ὁ δὲ τὸν φθορὰς λέγοντες. φθαρτὸν μὲν, ὁ καλῶς διανόμενοι. ἄϊδιον δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν παλιγγενεσίας καὶ περιόδους ἀπειραπλασίους ὑδίσιον λαγόνων. *Justa Stoicorum opinionem potest dici alter mundus sempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc est creatus, & dispositus; sempiternus, post exustionem reparabilis, ut nunquam desinat.* & rursus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν οἵ τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσαγόμενοι τὸ κόσμῳ, τοιαῦτα καὶ ἀπολείψουσι τοῖς ἀεὶ θεοῦ ἔτεσι, ἢ τῷ λόγῳ διωρίσαντο ἂν ἐυρυθμόν. *Certe qi mundi exustiones instaurationesqe inducunt, deos esse putant & fatentur sidera, qa tamen temperanter sunt verbis enecant,* & ex eorundem sententia *p. 940. B.* Τοῦ τε τοῖς ὅλοις πυρὸς δύναμις, χρόνου μακροῦς περιόδοις ἀναλῶσα τὰ πάντα εἰς ἑαυτὸν. ἐξ ὃ πάλιν αὖ ἀναγίνεται κόσμ@ ἕτερ@ τοιοῦτος τῷ πρώτῳ. *Vim ignis rebus infusam post longas temporum ambages adsumptamqe & in semet mutatarum omnia: ex qa denuo mundum instauratum opifices providentesqe.* Basilius Cæsar. *in Hexam. Orat. 1 p. 41. B.* de eisdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυρῶσθαι λέγοντες, καὶ ἀναδίνεσθαι πάλιν ἐκ τῶν στοιχείων λόγον τῦ ἐκπυρώσεως τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. *Qi mundum universum fore comburi, & renovescere rursus è fœmalibus ejus rationibus, qa remanent in ipsis rebus tombustis dicunt. Unde & infinitos ætatis mundi & regenerationes ideoridem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam nostri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam post resurrectionem universalis & judicii novissimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Christus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adsipulantibus veteribus pleriqe, eandem appellat. Avgustinus certè *ad Pelag. Epist. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, novissimam resurrectionem vocat.* Nec desunt tamen qi ambigunt. Verùm hæc alterius sunt loci. Interim ità Basilius ipse usurpavit *de creat. Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis sanis excepta; Οἱ δὲ παλαιὸν γήλωτα παλαιόνειν ἡμῶν περὶ συστάσεως τοῦ πάντ@ τότε καὶ παλιγγενεσίας νέκυς ἀναγγέλλοντα. *Ut qosdam eum illis conformes de mundo confusionatosve, deqe regeneratione seculi, in effusissimum risum se resolvunt & lavent.* Dionysius item personatus ille *de Hierarch. Eccles. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ περὶ τῶν ἐκ χείρε καλὰ τῇδὲ βίε. διακόσμησιν καλουμένην τροφῆς, ἐς τὴν παλιγγενεσίαν τὸν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξιν διοδευόντων μετάταξα. *Nam sanctæ quidem animæ cum in hac vita degentes adhuc perverti possint, in regenerationem illa ad statum immutabilem Deoqe maxime conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἵνα δὲ πάλιν ἐς τὴν παλιγγενεσίαν ἀναστοιχήσῃ τὸ ἄγγος ἐς τὴν ἀνατάσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον φαιδρότητα. *Ut in instaurata illa generatione, hoc est, mortuorum excitatione vas illud proverum ad pulcritudinem universeqe revocaret.*

Ὀυδὲν πάντων ἄψοφον] Vide *ad l. 6. §. 37. & l. 7. §. 1.*

Ὁ συνταμιεύτ@] Vide *ad l. 2. §. 14. & l. 7. §. 50. & l. 12. §. 65.*

Τὸ μηδὲν ἑαυτῦ περιμῆν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* ἀυτὸς ἀπάντων προτιμᾷ. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Christiana etiam disciplina docet. *Ti τὰς ψυχῆς ἀνταλλαγμα; Qa compensatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26. & Marc. c. 8. v. 36.*

Ψυχῆς γὰρ ἐστι οὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil est animâ pretiosius.

Evripides *Alcest. v. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς οὐδὲν ἄλλο τιμιώτερον. *Nihil eâqam pretiosius est animâ.* vide *l. 3. §. 9. & l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμιμ] siqidem lex exigit, ut ad ipsius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

§. 2. Ἐπὶ τὰ καλὰ μέρος τρέχων] Monet, omnia qæ nos abducunt, tanqam res moventi alicujus, membratim qasi divulsa considerare, & de singulis partibus qærere, qid sit qod in eis æstimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere solebat, *Omnia eadem habere, qa rarum.* Svetonius *l. 3. c. 14.* nec qicqam in toto esse, qod in partibus, qibus totum illud constat, non existit. Vide *l. 3. §. 11. & l. 9. §. 36. & l. 10. §. 13.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, seorsim singulorum consideratione propositâ. *An te*, inqit, *fatorum ullum, Mycillum puta, vereris? an fortunarum ullam? an pelliones illam? an cortarium illam?* negavit, ἔγωγε, inqit, ἐ δῆτα ὁ Ἀθηναίων ἐν τούτων ὄχλος, οἱ δὲ τῶν καλ' ἕνα καλῶς τε, καὶ ἀφροδισίων ἄρα κ τῶν ἀδυνάτων. *Annon ipsi conflat populus Athenien-*

sis,

§. 3. Qalis eſt anima ea, quæ parata eſt jam ſtatim, ſi oporterit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel diſpergi, vel permanere? ità paratam dico, ut à judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obſtinatione mera, pro Chriſtianorum more: ut mortem obeas conſideratè, compoſitè, citra tumultum, qò & aliis idem ſvadere poſſis.

§. 3. [a] Οἷα ἐϛὶν ἡ ψυχὴ ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ [b] ἤτοι σβεσθῆναι, ἢ σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ δὲ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδιωτικῆς κρίσεως ἔρχηται, [c] μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριϛιανοί, ἀλλὰ [d] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥϛε καὶ ἄλλον πεῖσαι [e] ἀπραγμόνως.

[a] Sup. §. 1. l. 2. §. 5. 11. [b] [ἀπο]σβεσθῆναι. l. 5. §. 33. l. 8. §. 25. [c] l. 8. §. 48. l. 9. §. 53. [d] l. 3. §. 1. [e] l. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

ſis? ſingulas autem ſi parvi pendat, cur non & conſortes nobis faciat? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eòdem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qi vulgi ſcita & ſententias admitterent, probarentqꝫ; Ὅμοιον ἔλεγε τοῖς στρατάρχοις τὸ ἀποδοκιμάζειν, τὸν ἐν τῶν τοιούτων ταφὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδείκνυτο. *Perinde eos facere, aiebat qui cum numerum aurum tanquam adulterinum rejecerit, eorundem plane aureorum integrum tanquam probum ac legitimum admitterit.* Laertius *l.* 2.

§. 3. Ἢ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἢ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἢ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta, ſive parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *diſcedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ καλαμηδὸν, αὐδὶς ἀπέλυτο. *Deinde eo aſſumpto quod emiſerat, diſceſſit rurſus.* Lucas *Act. c.* 28. *v.* 25. Ἀπολυόμενοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο. *Quum autem inter ſe diſjungendos eſſent, diſceſſerunt.* indè ἀπόλυσις, *diſceſſus.* unde ποιεῖσθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere*, Polybio eidem non ſemel, *l.* 4. qod & de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hic Marco. apud Laertium *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἰδίαν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclitius *ad Amphod. Epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μαντεύεται ἀπολυσιν ἑαυτῆ ἐὰν ποτε ὦ τῷ θνητορρύτῳ τούτῳ. καὶ σαφεῖαν τῷ σώματος ἐκείνῳ ποιεῖται, ἀναμιμνήσκουσα τὰ πάρεια χαρίσια, ὑφ' ὧν πεπλάδνα πιπλοξλαται βίου σῶμα τοδοδὶ τόδε. *Forſitan etiam quod animus præſagit, ſe ex hoc carcere ſolutum ore, & è caſſato corpore ſe porrigens ac proſpiciens, patrium habitaculum ea memoriam revocat. Inde progreſſus complectebatur ſuorum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis ſenis cereenda illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimittis nunc ſervum tuum*, ſive *diſcedendi da ſeptum ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδυνήσομεν οἱ πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς, δυνάμει ἀπολύμενοι πρὸς τὸν Κύριον, ἀδ' ἱν φρονίμοι, χαρᾶ ὑπομένδα τοῖς τῆς ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεχομένοις. *Qid enim, quod ad nos quidem attinet, nobis fit impedimento, tum morte diſſolvamur ituri ad Dominum? Si autem ſapiamus, ut gratias habeamus, qi nobis præbuerimus occaſionem celeris migrationis.* ἀποδημία dicit, id eſt, *profectionem*, ſive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν prius dixerat. nec alio ſenſu τὸ ἀπολύεσθαι, & ἀπόλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀπολύεδι πρὸς αὐτόν. *Quum Deus vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Paulus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριϛῷ εἶναι. *Deſiderio tendens ad diſſolvendum, & ut cum Chriſto ſim.* qod ad *Cor. Ep.* 2 *c.* 5. *v.* 2. dixerat, ἐνδυσάμενοι γυμνοὶ, ἐκδυσάμενοι ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum eſt nobis poſtea abeſſe a corpore, & adeſſe apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέϛηκε. *Inſtat tempus migrationis meæ.* Photius de Pamphilo *in excerpt. bibliorth. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀνέλυσε πρὸς τὸ ἐπιθυμὲν Θεῖο. *Migravit ad Deum quem deſiderabat.* & de Meleto Gregorius Nyſſenus. Ἢ πρὸς Χριϛὸν ἀνάλυσις, *migratio ad Chriſtum.* eò de *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 9. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἤτοι σβεσθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ita *l.* 8. §. 48. Κὰν ἀλήγῃ παράταξιν. *Tamenſi non tutetur, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit.* Παράταξις, στάσεως ἰσπαρασκευὴ. *Acies inſtructa, ad pugnam commentandam parata.* Svidas. Eſtque iſte vocabuli uſus frequentiſſimus. Verum iſtic pro *obſtinatione*, prout & Xylander optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς ὁ Χριϛιανὸς] *obſtinationem* meam judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianus* Marcus affingit; qemadmodum eidem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatus, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animique obſtinationem ipſa ſolo acquiſitam*, Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cum tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, aut firmioribus dogmatum fundamentis nixi, ad mortem ſtrenue ac intrepide excipiendam ſe accingant. Verum Marci in fides noſtræ rationibus ac fundamentis inſciæ iſta fuerunt cogitandi, qi nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſqe communem, ac ſolennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (quantum quæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) innocentes prorſus pronuncies; tamen, *non dubitandum*, inqit, *quidcunque eſſet quod fatebantur, pervicaciam certe & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ, &c.*

Qod laudans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius*, inqit, *Secundus, cum proconſulatum regeret, de Chriſtianis qid ageret Trajanum Imperatorem conſulens, allegans, præter obſtinatorum non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe, &c.* Ita cum nihil aliud, Chriſtianis qod objicere poterant, haberent, *obſtinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de ſpectat. c.* 1. *Sunt qi cauſſentur Chriſtianum, expediturn morti genus, ad hanc obſtinationem abducatione voluptatum eruditi.* Idemqe *apologet. c.* 27. *Sed quidam demerentam æſtimant, qid cum poſſimus & ſacrificare on præſentis & ſæculi abire, momente apud animum propoſito, obſtinationem ſalutis præſentemus.* Et mox: *Cum eruimpunt adverſus nos, ingratis roſſimus, ut æquales; & repugnamus, perſeverantes in eo qod oppugnant, & illos nunquam magis detrimphamus, quam cum pro fide obſtinatione damnamur.* & ibidem *c. ult. Illa ipſa obſtinatio, quam exprobratis, magiſtra eſt.* item *ad martyr. l.* 1. *c.* 17. *De obſtinationibus vero & præſumptionibus, ſi qa proponunt, &c.* & *c.* 18. *Reliqum obſtinationis in illo capitulo collecta. qod neqe gladios, neqe cruces, neqe beſtias veſtras, non ignem, non tormenta, ob destatem & contemptum mortis omnia reſpuimus.* & *c.* 19. *Hucuſqe, opinor, horrenda obſtinationum Chriſtianarum. quamqam de perſuaſionibus omnes obſtinatio noſtro præſtruitur.* Non eſt itaqe, qod Marcus hic, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de ſpectat. c.* 2. *ad l.* 8. §. 14. De Judæis paria pronuntiat Tacitus *hiſtor. l.* 5. *Apud ipſos fides obſtinata*, qi obſtinationem tamen in meliorem partem uſurpâſſe videtur, in oratione Thraſeana, *annal. l.* 15. *Qæ nos virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, ſanctus apud pratum animus.* Verbo autem παρατεῖναι, unde παράταξις vocabulum Marco iſtic uſurpatum, ſed compoſito, de ſancto Confeſſore & Martyre abuſi ſunt Viennenſes & Lugdunenſes in *Ep. ad Aſiatic.* apud Euſebium *hiſt Eccleſ. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτῃ ὑποσείσει ἀντιπαρατείναντα αὐτοῖς, ὥϛε μετὰ τὸ ἴδιον πανθύπατον ὄνομα. *Tantâ firmitate eis reſtitit, ut ſummo nomine non ſit prolocutus.* Non eſt autem vero abſimile, qod Mericus Caſaubonus avtumat, reſpexiſſe Marcum ad ſervorem ſui temporis Chriſtianorum, qi tantâ animi aviditate ſeſe ad qæſtiones & ſupplicia offerebant poenis, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamavert, Ὦ δυλοι, ἀ θελετε ἀποθνήσκειν, ἑτοιμοι ὑ βρίχιος ἐχετε. *O miſeri, ſiquidem mortem vultis, præcipitorium, ac laqueum abunde habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verum Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481 *B.* negat id fuiſſe e diſciplina Chriſtiana, & hæreticis imputat, qorum alii pro nomine Chriſtiano mortem obire omnino detrectent: alii crudibus ultrò ſe dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀντὶ τοῦ ὄνομα κ' δυλῶς φιλοξανοι. μαρτύριον λέγοντες ἀλυθῆ αὐτῷ τὸν τοῦ ὄντος ἀπ' ἀγνοίαν Θεοῦ. Φοῖτα δὲ οἶμαι αὐτὸν ἐκνὸν ἐκ ἀνθρώπου τὸν διὰ Σωτῆρα ὁμολογούμενον. λέγομαι δὲ] legendum ψέγομαι δὲ] καὶ ἐμοὶ τὰς ἐκτενεϛέρας τῷ Σωτῆρι. οἱοι γὰρ τινες, ὧν ἁμαρτεῖν, μόνῳ τῷ ὀνόματος κοινωνεῖ, οἱ δὲ ἑαυτοὺς παραδόντες. — τούτοις ἐξάγειν αὐτοὺς ἀναμίξεως λέγομεν, κἀν θυμοειδεῖς κολάζοιεν. Σωτῆρα δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδείκνυται τοῦ κυρίου, παθόντα καὶ οἱ τῶν Ἰουδαίων γυμνοσοφίται μὲ σαφῶς. *Quidam autem ex hæreticis, cum male Dominum confeſſi eſſent, tamen ſimul & crudele vitæ tenorem expediſſent, dicentes verum eſſe confeſſionem, ejus, qi verè eſt Deus, cognitionem. Eum autem ipſe ſui accuſatores, & ſibi mortem confeſcere, qi per mortem fuerit confeſſus. Doctrinis autem aut eqe eos qi de tradiſſrina mortem qærunt. Suas enim quidam non noſtri, ſed tantum nominis participes, qi quidem ſæpius teſtandam tradere. Eas, inqam, dicimus ſæpius è vita exigere ubique ulla martyrio & confeſſionis, etſi publice pœnam.* *Vana autem morte ſæpius tradunt, ſicut ſi temere in ignem conjiciunt ladorum Gymnoſophiſta.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Ἀπλογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam. *Non eſt res magna vivere. Omnes ſervi vivunt, omnia animalia. Magna eſt res honeſte mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὡς καὶ ἄλλον νοῦν ἀπραγμόνα] Is eadem ſententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Διὰ γὰρ μοῦ κατὰ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος ἰμβαντ ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀνανεοῦδι τὰς πολλὰς. ἀλλ' ἄπαρ τὰ ἄλλα, ἐνθυμοῦ καὶ ἀπαρχὴ ἐνιδιατοῦ ἀὐτοῦ, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδιντ, ὦ ἀδύρατοι, ὅτι ἄδυνα δυσκολ. ἰδοὺ, ἀπὸ ἄσιτος ὦ, ἄπολλ καὶ φυγὰς, ἀὐ ἄτυ τύχῃ, καὶ ἀσίτοις, ταυτὸν τῶν ἐνταῦθρίδων καὶ πλυτίνων ἀπαραχωτερος διάγω καὶ ἰσχύτερος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡδυτικὸν ὁρᾶτε, ὅτι ἡ κυνὶ, ἢ ὑτο τῆς ἀσωρᾶς διωτος. ἀν δὲ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἀιδραπο σχῆμα καθάλιον, ἰχυν καὶ πρόσωπον, τὶς μὲ πωτο

a L.7.§.13. 74.
b L.5.§.6.

§. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικὸς ; [a] ὑπὲρ ἀφέλημα. Ἔτι ἵνα ἀεὶ παρέχηται ἀπαίτησιν. καὶ [b] μισθαμοῦ πεύσῃ.

§. 4. Numquid feci, quod in commune conducat? beneficium hoc ipſo accepi. hoc tibi ſemper ſuccurrat: nec deſinas unquam.

c L.4.§.31. l.6.§.35.
d Sup.§. 1.l. 8.§.26. Inf. §.12.
e L.5.§.16. Inf.§.20.
f L.4.§.29. l.7.§.58.

§. 5. Τίς σε [c] ἡ τύχη ; ἀγαθὴν εἶναι. Ἔτι δὲ πῶς καλῶς γάνει) ; ἡ ὁπόσα ἡμέτερον, [d] τὰ μὲν πρὸ ἐμοῦ τῆς ὅλης φύσεως, [e] τὰ δὲ σοὶ τῆς ἰδίας καὶ ἀπροαιρέτου κατασκευῆς ;

§. 5. Quam artem profiteris ? bene vivendi. hoc quo modo meliùs fit, quàm documentorum ope, quorum alia ſint de univerſi natura, alia de hominis conditione propria.

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρεισῆλθον ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [f] πάντα

§. 6. Primò tragœdiæ inventæ ſunt, quæ caſuum & eventuum homines commonefacerent, quô

&c

ANNOTATIONES.

θεῖον περιτιθεῖν φιλοσοφίᾳ, * ἅτε [ὕλης ἐ] πολλὴν ποιεῖ ; A *Decet enim ne corporis quidem ſpretæ vulgus à philoſophia abſterrere, ſed ut in cæteris hilarem & tranquillam ſe præbere, ita etiam habitu corporis. Videre homines, me nihil habere, nullâ re egere ; videre mihi nec domeſticam eſſe, nec cervicatam, & ſi caſus ita tulerit, exſul & cæteros omnibus patientiæ & ærumnæ tranquillis vivo & ſolicitis. Quæ etiam corpus videtur auſtera diætâ non curaſſe. Si qui autem ipſa mihi dicat hominis condemnati habena & voltus, qui deorum mihi perſuadebit, ut me ad philoſophiam conferam, qa tales efficiat ?*

§.4. Ὀνησὶ ὠφέλημα] Vide *l.7.§.13,74.* Solonem, *Prov. c. 11. v.17. Beneficiat ſibimet vir beneficus.* Vide *ſuprà* §. 1.

Epictetum *Differt. l. 1. c. 19.* Ὁ Ζεὺς παιδίσκε τοιοῦτον φύσιν τῷ λογικῷ ζῴῳ παρεσκεύασεν, ἵνα μηδὲν τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι ἐξ τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προφέρηται. ὅθεν οὐκέτι δικαιότατον γίνεται τὸ παῖδα αὐτῷ ἴσπαι ποιεῖν. *Jupiter animal rationis præditum ſic commune inſtituit, ut nullo ſuo bono potiri poſſet, niſi aliquid utilitatis in commune afferat. Sic privata utilitatis ſtudium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep. 48. Non poteſt beate degere, qui ſe tantùm intuetur, qui omnia ad utilitatem ſuam convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα δὲ πρόχειρον ἀπαίτῃ] τοῦτο [ἔχει] ἵνα, &c. aliquid enim tale ſupplendum videtur.

§. 5. Τίς σοῦ ὁ τύχη ; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep. 9. Ars eſt, bonum fieri. ad hoc, ſed non cum hoc naſcimur.* Auguſtinus *de civit. Dei. l. 4. c. 21. Virtus ars eſt bene vivendi. Neque earum duas naturâ inſtitutum, neque contingit ea animo aſſi inſtituto, & adhuc, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l. 1.* Ὅτι γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, εἰ καλοὶ κἀγαθοὶ γινόμεθα, καθάπερ ἰατρικοὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, ſed inſtitutione boneſti & boni fiunt, ut medici & gubernatores.*

Ἐκ διοκημάτων] Plutarchus *ſympoſ. l. 1. c. 1.* Βίᾳ τύχη, φιλοσοφία. *Ars vita, philoſophia.* ſive, ut Epictetus *l. 3. c. 26.* D ἐπιτήμη τοῦ βίου. id eſt, *ars vita.* Cicero *Tuſc. l. 2. ars bene vivendi.* Seneca *Epiſt.* 90. vel, *vita recte agendæ.* idem, *Ep.* 94. Τί δ' ; ἐλαττίζει δοκεῖ τὸν μεγίστου τέχνου ἀπὸ ἐλάχιστου ἀναλαβεῖν ; *Quid ergo ? artem maximam exiguo labore comparari poſſe putas?* Epictetus *l. 1. c. 20.*

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitiſſe. Nec ſecus Auctor *libell. de Tragœd.* & *Comœd.* qi Donato tribuitur. Indè itaque ordiatur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragicæ genus invenisse Camœnæ,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Qa canerent agerentque peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agreſtes Satyros nudavit. —

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem reſpectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τῦ τράγα. de qo videri poſſunt, Arbenorus *deprovb. l.2.* Evitarchius *ad odyſſ.* & Servius *ad Virgil. eclog. 3.* Auctor *lib. de comœd.* & *trag.* &c. Quæritur de *tragœdia* primatu ac principatu ambiguo licet: ſi *tragœdia* vocabulum ſtrictiùs ſumatur, quorum ea *comœdiæ* opponitur. Etenim ab origine commune utriuſque nomen id fuerat. Iſaacus Caſaubonus *de ſatyr. poeſ. l. 1. c. 6. Conflat ſanè primis temporibus ignoratum fuiſſe diſcrimen inter tragœdiam & comœdiam; cùm quidem communis nomine omnes ejus generis ἀγωνισταὶ μιμήσεως vocarentur τραγῳδίαι ſive τραγῳδοί. Athenæus l. 2. pag. 40. A.* Ἀπὸ μέθης οὖν ἡ τῆς παρῳδίας οὐκ ὁ τῆς τραγῳδίας ὑπῆρξεν ἐν Ἰκαρίᾳ τῆς Ἀτθίδος ἐφεύρη, οὐκ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ τῆς τρυγὸς κλαυσὸς ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τραγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ παρῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ὁ τραγῳδία, καὶ ἡ παρῳδία. *Comœdia quidem prima origo fuit ex compotationibus ac temulentia in Icario Attica pago, ubi vindemia temporis, unde & tragœdiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὅλως ποιεῖν καὶ πρὸς τὸν παρῳδόν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔσχεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ παρῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antequam communem etiam erat comœdia, poſtea nomen hoc quidem communis tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hanc ille. Sanè à ſatibus illis agreſtibus & Falcenniis incondità, à quibus dramatum ὀθόνες illæ initium ſumpſerunt, ad leviorem comicam, quam ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Ariſtotelem *poetic. lib. 1. c. 4.* Idem & apud Plutarchum ille *ſympoſ. l. 7. c. 8.* à menſis epuliſque tragœdiam amandat, ἀεὶ δ' πάντ τῆ συμποσιακῆ, ἀλλὰ συμπότην ἔοικεν, *ut non admodum convivio aptam, & gravius quid ſonantem.* Neqè verò Strabonî magis crediderim *geogr. l. 1. pag. 12.* aſſerenti, Τὴν παρῳδίαν λαθεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῶν τραγῳδίων, τὸ παλαιὸν αὐτὴν ὕβρεις καὶ σκώμματα ἔχουσαν τῶν τὴ λογοποιῶν τοῦ καλοῦντος. *Comœdiam eſſe à tragœdia procreatam, hujus ſublimitate depreſſo uſque ad eam formam, qa nunc promſa vocatur orationis ſimilem.* quàm eidem, orationem metro vinctam ſolutâ antiquiorem ſtatuendi; atqe indè λόγου πεζοῦ, ſive hunc ſermonem pedeſtrem dictum, ἀπὸ τοῦ ἀπὸ ὕψους τινὸς παλαίσαντα καὶ ἐχρήσατο πρὸς τὸ ἄδειν. *orationem a ſaltatio quodam & volubile ad hominem eſſe deductam.* ſiquidem, ut rectè Ariſtides *Orat. Sacrp. Tom. 1. p. 87.* Κατὰ φύσιν γε μᾶλλόν τοι ἀνθρώπου πεζὸν λόγον χρῆσθαι. ἀσαφὲς γὰρ καὶ βαθύζωνον, ὅμηρε, μᾶλλον, ἢ ἐχώρησεν φέρεσθαι. *Naturæ convenientius eſſe ſolutâ loqui orationi, ſicut & tu pedibus quam rotis.* qem & ulteriùs vide ſis, deliriam illud ſimul refutantem. Julius Scaliger *poetic. l. 1. c. 3. Tragœdiam eſſe rem antiquam, conſtat ex hiſtoria. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetuſtiorem. nam & res laxa in conviviis qæſita prius; & primo nuptæ qam maturæ; & potationes, qàm ſobrietates; & communes ſermo, qàm ampullatus; & paſtorales vitæ qàm regiæ.*

Ἐκπομπεύσαι τῶν συμβαινόντων] Inſigniter locum hunc illuſtrant Timoclis illa ex *Bacchanalibus agentibus*, ab Athenæo *deipnoſoph. l. 6.* adducta, à Stobæo *collect. tom. 2. tit. 125.* repetita:

Ὦ τὸν ἄνεσιν, ἣν τι σοι δικαὶ λέγω.
Ἀνθρωπίνοις ἴσοι ζῶσιν ἐκπεπον φύσιν,
Καὶ πολλὰ λυπεῖ ὁ βίος· ἐν τούτῳ φέρει.
Παραψυχὰς δὲ φαρμάκου ἀπόρατο
Ταύτης. ὁ γὰρ νῦν τὸν ἰδίων λάθοι λαβὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίῳ τι ψυχαγωγεῖσι πάθει,
Μεθ' ἡδονῆς ἀκούσαι, παιδιᾶσθαι ἅμα.
Τὰν γὰρ τραγῳδὸς πρῶτον εἰ βάλοι κάκου,
Ὡς ἀφθόνως πάσχομεν. ὁ μὲν γὰρ πίνων
Πλαχέντων ἀνῆκε παλαιπάθη τὸν Τέλεφον
Στόμαχον, ἄνω τὸν πτίλον ῥῖπτε φέρων.
Ὁ τοῦν τε μανικῆς Ἀλκμαίων' ἐκπίψαν.
Ὀρθαλμοῦ τις, εἰσὶ Φοινίσσαι τοφαί.
Τίθηται τῷ παῖδι ; ἡ Μήδεια πεπόρκασε.
Χαλοὶ γὰς ἴσι ἴσι ; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Εἶρπε τις ἀλυχῇ ; παλίμπαιδ τὸν Ὀνεία.
Ἄπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἐ κίνουθί τις
Ἀλγηχέμα[τ' ἄλλοις γεγονὸς] ἐποιήσατο,
Τοῖς ἀκούσι δ' αὐτῷ συμφορὰς ἥδιστ' εἶναι.
Advertis ſodes, num qid ex ipſa loqar:
Miſerum ſuapte naturâ animal eſt homo,
Et vita qanta eſt ſatis incommodis!
Lenimenta ideo curis & ſolatia
Sibi ipſa reperit. namqe meus proprii malis
Oblita, alienis dum ſe mulcet miſerias,
Doctrinam parvet cum voluptate ambibit.
Promium Tragœdos, ſi placet, conſidera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi parvet eſt,
Ubi parpertorem ſe cognovit Telephum,
Ibs parpertatem ſert ſuam patientius.
Lymfatur aliqis? Alcmæonem conſpicit.
Oculis laborans cæcos Phœnidas videt.
Narum effert alqis? Medeæ ingentem levat.
Dolet hic ſe claudum? ſed Philoctetem videt.
Miſer in ſenecta eſt? torquetur Oenetum.
Ita qiſqe, dum evenisſe magnum putat ſuis
Olim alios calamitates ſecum cogitat,
Animos aqiore ſert fortuna injurias.

Grotius. *Libanius item Orat. 19. p. 509. D.* Ὁ ἀπέραντος, πεῖζε μᾶλλον παῖδον διδάσκων. οἷόν σοι δοκεῖ ἐν ἐνίκησε, σπένδοντα παῖδες ἐρῶσι (legendum ἐρῶσι ἐν) ὀφθαλμοὶ παλαίουσι πυρίνοις, καὶ δυσκαίρου σφαττομένου ἐπὶ ἱερεῖα πρὸς σώφρ. καὶ ἀκλαυτὸν ἕλπιν ἐπὶ τῶν χαμαὶ τῶν μιᾶρῶν, τῶ μὲν μανίοις, πρὸ ἐπιτρόπους ; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non ſuſpexit? ſiquidem quinquatria filios cernat ante ora parentum jacentes, & filium jugulatum pro victimis ſuper ſepulcro, ac rurſus alios matris manibus intemptos, partim inſanientis, partim prudentis, ſcem-*

tis

& iſta ſic fieri nata monerentur; nec quibus in ſcena oblectarentur, ea in ſcena majori, gravatim ſuſtinerent: cùm viderint non poſſe hæc aliter

τα ὕτω πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ὅτι ὁμοίοις ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τούτοις μὴ ἀχθεσθε ἐπὶ τῷ μείζονι σκηνῇ, ὁρῶντι γὰρ, ὅτι ἄτοπον δεῖ τοῖς πολλοῖς περιπεσεῖν

a L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

tur? qo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοτοιῶν ἦθος, τοιοῦτον ὂν δήμου διδασκάλιον. *Tragœdorum genus, communes populorum magiſtros* nuncupat. Eodem nomine hiſtoriam commendari ſolitam, monet Polybius in operis ingreſſu *c.* 1. Ἐπαγγελτέον τοῖς μέλλουσι διδάσκαλοι φήσομεν, τοῖς δυναμένοις τὰς τῶν ἀλλοτρίων περιπετείας ὑπομένουσι. *Magiſtram vitæ*, cùm præſertiſſimum dicunt, *ut poſſit aliquo fortunæ mutationes generoſo ſuffere, alienorum caſuum recordatione.* Hinc Choricius rhetor Gazenſis in *Orat. Epitaph. Procop. Gaz.* à Caſaubono *ad Polyb. p.* 89. laudatus. Ἰλιάδος μὲν φάρμακον ἴσα λύπης ὁ χρόνος· ὁ δὲ δὰ μόνης ἰλιάδος, ᾗ Ὅμηρον ἐγκώμιον διαπεμψάμενον, μυρίοις ἐπαινέσαντο. διὰ γὰρ τῆς ἐμφορίας τῷ χρόνῳ τὰ τῆς λογικῆς φάρμακα περιγεγράφθαι. ᾗ νῦ πάλιν ἡμῖν οἱ λόγοι διαπεπλέγκασι, τῶν τε χάριν τοσῦτον τῶν παλαιῶν ἐκμεθόντες τυγχάνει. ὃ γὰρ ὂν τὸν χρόνον ἀνάγκη διαπεφθαι, ἀλλ' ἅτοπ ὑμᾶς νῦν ἄλλην ἐκπέμπειν ὀφέλιμος δεηθέντας, ἐμὲ πάντα συμβάντος· καιρῷ, πρὸς ἄνδρας ἵνα πεπαιδευμένους ἡμῖν, ὃ πικρότερο πάθο, τῶν ἀνθρώπων, ὅτους ἐνοικεῖν ῥᾴον. *Hominis ſtudium rudi triſtitiæ remedium ſit tempus. Qui vero in ſtudio meſſes reduxit, & divinis præceptis guſtaverit, talem medelam non expectet. Remedio autem ea ratiocinatio ſuppeditat, oportet eſſe prona curationibus qui ſunt temporis. An quid amplius nobis ratio donabit? propter hoc ſtudemus cognoſcere præſentem fortunam. non ne tempus tranſlatum impendamus, ſed, ut puto, aliud nobis cunctationem colligamus, & ſi talia tenuerint tempora, annuum ad hominem, qui nobiſcum ſimiles vel acerbiores calamitates ſuſtinuerunt, tollentes ad hunc modum facilius ferumus.* Siquidem, ut Cicero *ad familiar. l.* 5. *Ep.* 16. *Eſt conſolatio permagna illa quidem maximè, quam ſemper in ore atque in animo habere debemus; hominem nos ne eſſe meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortunæ propoſita ſit vita veſtra: neque eſſe recuſandum, quo nunc eâ, quâ nati ſumus, conditione vivamus: neve tam graviter ea caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus: cuncta ſibi aliorum memoriâ repetendo, nihil accidiſſe nobis nova cogitemus. Levat enim dolorem communis quaſi lege & humana conditionis recordatio.* Ibidem *l.* 6. *Ep.* 6. In quam mentem Libanius *Orat.* 19. *p.* 510. *D.* Βάλλα μοῦσῶν ἴσως ἰσχὺν ψυχῆς λύπῃ βιασαμένην ἀναγωγὴ τῷ ῥᾴονι καθιστάναι; λαβὼν ἀνδρεῖον ἱστορικὸν ὁ φιλάνθρωπος, ὁ χρυσοῦς, ὁ παγκρατέστατος, ὁ πανηγυρικὸς, ἄγε πρὸς τὸ διάλογο. δεῖξε αὐτῷ δι ἀρχυτῦ παλαιὰς βασιλέως καταρρώνας, ᾗ πατρίδι. *Viſus differre, quo pacto hac exercitatio triſtitiam animorum ſenſerit erigere poſſe, revocare, atque ut meliuſcule ſe habeat efficere, quæretis hominem nacta ſuerit deſiderantem vel amiſſionis, vel pecuniæ, aut communis commodum affectum, vel percuſſum, ac ſtupefactum. Age ſi apud theatrum, eo loci oſtende ut per ſaltatorem priſca regna ſint everſa, & ſubleviabit te.* Hoc argumento Hippoclem ſuum in liberorum ſui ſolatio Crantor, & ex Crantore Apollonium ſuum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καὶὸν ἀνοχλῶ λόγῳ ἀδρόνων, ἀλλὰ πάντες ἐκεῖνο πεπόνθαμεν. *Novum non eſſe, ſi homines infortunium accidat, ſed nos omnes eadem caſus eſſe obnoxios.* Hoc Nicophonem ſibi apud Philemonem in *Commobia.*

Ἐι τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισι εἰδοὶην καλὰ
Ἀσμενο· ἔχοις ἄν, Νικόφων, ἃ τῶν ἔχεις.
Si mala noſtræ, qæ aliis ampleximur tenent,
Libens haberes, Nicophon, qæ nunc habes.

Grotius. Egerian Virbius apud Naſonem *metam. l.* 15.

— *Similes alienum reſpice caſum,*
Mitius iſta feres. —

vide *ad l.* 7. §. 5. 58.

Ἐκεῖ τῶς μείζονο· σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico ſumptum, qi interrogantibus, qid ab Æſchylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, reſpondit iſtorum nihil, ſed qod ipſe ἐπὶ μείζονο· σκηνῆς, *in ſcena majori* videſſet; Philippum, cum prideſ, dum Cleopatræ filiæ ſuæ nuptias magnifice celebrat, Deus tertius decimus dictus eſſet, in theatro poſtridie jugulatum ac projectum. Retert Stobæus *rem.* 2. *tit.* 95. Hoc autem eò magis in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi ſpiritu correptus, dum Perſas, adventus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perſtringit, futuri tamen ignarus ipſe, carmine iſto, qoſt iſtic inſeratur ſanè dignillimo, qodammodo prædicere viſus eſt. Φρονῶν τὸν ἀνθρώπειον ὀλιγόστεον, καὶ μεγάλων πάντων ἀμύητος. Φρονῶν ὑπερβαλλόντως ἄνδρα ἄνδρι. ἀφροσύνη πρὸς ἀνθρώπου πεπαιμένου. ὁ δ' ἀμβλυώπων ταχύτατα πάντων ἔργα σκοπῶν, ἀφνω δ' ἄφαντος γεγονὼς, μακρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας Σκάνα, πολύμοχθος ἄθλος.

Vos celſiores animos arbore habentes,
Capitis ſpatia ampla terra,
Ædes ſupra ades ſtruitis tumore inani:
Stolideque contrahitis vasa extrahetis.
Sed vos graſſamus celere pede hos tenebras
Opere obiit, brevis ſpes
Tacitaque mortis longas

Refert, labore ſatis emendatus Orcus.

hiſtoriam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi Σωσίου malè pro Σωσίνου legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noſter, mundum hunc *ſcenam majorem* dixit; *minus* ſev *ſabula* vitam hanc aſſimilavit. Ità Græcis παροιμιωδῶς, Μῖμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 395. *D.* Μυθὸν δὲ τὸν ὁ λόγος ἡμῖν ὁ θρύλλος τι καὶ ὁ τραγῳδίας, καὶ πῶς δράματι μόνοι, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ βίου ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδονῆς ἅμα παρέντες. *Ratio igitur noſter hæc dicitas, non modò in lamentationibus & in tragœdia, neqe in fabulis tantùm, ſed in totius vitæ tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus commiſceri.* Palladas in *Anthelog. l.* 1. *c.* 13.

Σαυτὸ πᾶς ὁ βίος, καὶ παίγνιον. ὃ μαθὼν παίζειν,
Τὸν σκηνὸν μεταβαὶ, ἢ φίρε τὰς ὀδύνας.
Summa eſt hæc vita & munus: vel ludere diſcas,
Poſthabitis curis, vel cruciare miſer.

Seneca *de tranquill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil ſeverum, ne ſerium quidem ex tanto apparatu. Singula, propter qa lasi ac triſtes ſumus, ſibi quiſqe proponat, & ſciat verum eſſe qod Ennius dixit: omnia hominum negotia ſimilia mimicis eſſe.* Petronius in *Satyr.*

. *Grex agit in ſcena mimum. pater ille vocatur,*
Filius hic, nomen dederit ille tener.
Mox ubi viderudas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi laudaverat Joannes Sarisberienſis, *polycrat. l.* 3. *c.* 7. ſubjungit ipſe *c.* 8. *& quidem elegantis artifex ſimilitudine; qia ſere qicqid in turba profana multitudinis agitur, comœdias qam vos geſta ſimile eſt. Meliùs, magis, eſt vera hominum ſuper terram.* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *ac ſi noſtra tempora propheticus ſpiritus conceperiſſet, docetur egregie, qia comœdia eſt vita hominis ſuper terram. ubi qiſqe ſua oblitus, poſonam expriment alienam.* Et mox: *Forè totus mundus ex Arbitri noſtri ſententia mimum videtur implere, ad comœdiam ſuam qodammodo reſpicens; & qod detorius eſt, eò uſqe comœdia ſua miſſilium, ut in ſe, cum opus ſuerit, redire non poſſint. In eo tamen vita hominum tragœdia qàm comœdia videtur eſſe ſimilior, qòd omnium ferè triſtis eſt exitus, dum extrema gaudia lacrimis occupat. ave ſi mimum comœdia graviſſima eſt, non duos contentiones finem, dum conſtat inter eos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet hiſtrionem. Hujus itaqe tam immenſa, tam mirabilis & memorabilis tragœdia vel comœdia theatrum, qi peragi poſſit, ex mirabilem coaqatur. tamen eſt area ejus qantus & orbis, diſſeſſionem eſt, ut qiſqam vel admittatur exclusus, vel omittatur incluſus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, fruſtrà ſunt, qi qaſi teſſellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obrudunt nobis iſta, *Totem ferè mundus exercet hiſtrionem.* (ità illi legunt) *implet:* &, *Ferè totus mundus exercet hiſtrionem.* neqe enim Petronii iſta ſunt, ſed Sarisberienſis ex Petronii carmine ſenſus iſtos elicientis. Lapſus item ipſe, *de conſid. lib.* 1. *c.* 2. *Mundus universus exercet hiſtrionem, ait Arbiter, orbis* Cavtius Bavdius, *de indut. Belg. lib.* 2. *Totum orbis terrarum exercet hiſtrionem, ait jocoſus quidam ſcriptor, forte nuſquam magis ſcena & populo ſervetur qàm in affectibus Magnatum, ubi qe plus pompa & oſtentationis apparet, in mimis ſolida veritatis ſubeſt.* Potuit facetì ſcriptoris nomine Joannem noſtrum intelligere, qi *policraticum* ſuum, de magis curialem, inſcripſit. Rem ipſam Polybius planè ſuggerit *hiſtor. lib.* 3. Πρὸς μὲν γὰρ τὰ παρὸν ἀεὶ τοὺς ἀκροζόμενος τῶν συνεπαγομένους, τοσοῦτο τῶν λόγων τῶν πράξεων κράτος. ὅτε δυσκόλως ἄλλως τὸν ἰδιώτην προαίρεσιν, τῶν λίαν ἐν σκολιοῖς ἐπιτυπτόντα τὸν ἀλήθειαν. *Fere enim mortales rebus præſentibus ſeſe accommodantes, nihilominqe nisi cum alios agentes, ea demum faciuntqe, ut ex ſactis dictisve ſingulorum mentem animumqe cognoſcere apprimè ſit difficile, verumtàm plerumqe tenebris obtecta delateſcat,* perſonâ nimirum, qam gerit umbratile, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Herdes ſletus ſub perſona riſus eſt.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δακρύει μοι ὁ τῶν δεδράκοτων βίο· παρεῖς τοὺς μικρῷ προτελευτῶν. χορηγῶν δὲ τῷ διαθέντων ἕκαστα ὁ τύχη, διάφορα τῷ σκευάσια πᾶς παρεῖναι σχήματα προσάντωνα. τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ὁ τύχη, βασιλικῶς διεσκόνασε, πάντα τὰ ἐπιβάτα τῷ δορυφόρων παραδοῦσα, τῷ τὸν ἀσφαλῶ εἵμασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτου σχῆμα περιθεσα. τὸν δὲ τινα καλὸν ὄντα ἐπόησεν, τὸν δὲ ἄσχημον τῷ σκελῶν παρεπαίοντα. παιδοῦσαι γὰρ, ὑμᾶς, δῶν γνήσιον τῷ Σίμ. πολλάκις δὲ δια μέσου τῷς σκηνῆς μεῖζόνα τὰ ἑαυτῶν σχήματα, ὡς ἕκαστα ἡ τέλο· διατιμησόντων, ὡς ἐπέχθεσαν. ἀλλὰ μεταβιβάσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ὑπάγουσα τὸν τῷ οἰκέτου τῷν ἀσχημάτα σκευῷ ἀναλαβόν, τὸν δὲ Μαύσωλον, πάσι ἐν τοῖς οἰκέταις ἐκπεπονῆσθαι, τὸν Πελοψόπτως τυραννίδα μετοίδουσι. ᾗ μέχρι μὲν τῦ· εἶσει χρόνου τῷ σχήματο. ἐπειδὴ δ' ὁ τῆς σκηνῆς καιρὸς παρέλθῃ, ταυτοῦσα ἕκαστος ἀπέδυσε τὸ σκευὸν, ᾗ ἀποδυσάμενος τὸ σχῆμα μέτα τῦ σώ-

νιος, ᾗ ὅτι φίλτρον αὐτῷ ᾗ οἱ ὑπερῳκήσης, a Ἰὼ Κιθαιρών. ᾗ λίγεται δὲ ἴσως ὑπὸ τῶν δραμάτων ποιήσεων χρήσιμος. ὅλον ἐστὶν ἐκεῖνο μάλιστα.

b Εἰ δ' ἀμελήσει σε θεῶν ᾗ παῖδ' ἐμοὶ,
Ἔχει λόγον καὶ ζῇ.

Καὶ πάλιν,

c Τοῖς πράγμασιν γὰρ οὐχὶ θυμοῖός γ'.

Καὶ,

d * Βίᾳ θεραίζειν, ὅστις κάρπιμον τάχυν.

καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἧ τῷ τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρῆκεν, e παιδαγωγικῶ παῤῥησίαν ἔχουσα, ᾗ τῆς αὐτοφίας σὺν ἀχρήσει δὲ αὐτῆς τῆς ἐλευθερηστάτης ὑπεμιμήσατο. περὶ οὗ ἐστὶν ᾗ Διογένης παρὰ παρέλαβεν. μετὰ ταῦτα δέ τις ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρέληφεν, * ἢ καὶ ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπαῤῥύη, ὑπόπτων.

a *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epictt. l. 1. c. 24.*
b *L. 7. §. 41.*
c *Ibid. §. 38.*
d *Exerp. Hesych. Ibid. §. 40.*
e *Ibid. §. 18.*
* *§.*

transigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eben, Cutharon.* & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud est imprimis;

Si me neglexit liberos Dii negligunt,
Hujus etiam consilii ratio.

Et rursus,

Nam nequiquam hominem rebus iratos decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, sic vitam meti.

& cætera qæ sunt ejusmodi. Tragœdiæ successit vetus comœdia, qæ libertate magistrali instructa, nec obliqâ sed distertâ oratione usa, fastum dejicere non ineptè satagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. considera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorsum tandem introducta sit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim defluxit.

ANNOTATIONES.

μαῖοι, ὅστις ὁ περὶ τὸ γίγνεσθαι, οὐδὲν τῷ πλοίῳ διαφέρει. ἔνιοι δ' ἐν' ἀγωνιοῦντι, ἐκεῖθεν ἀπαιτῇ τὸν κέρδος ἐκπεσόντα ὁ τύχη, ἀχθεσθῇ γε καὶ ἀγανακτῶντι, ὅτι τῷ οἰκείῳ ἡγεμόνι τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐκ ὧν ἃ πρὸς ὀλίγον ἐχρῆσατο ἀποδιδόντι. *Hominum vita longa cursuum pompa perfimilis videtur, cui fortuna præsit, & singula disponat, usque, qi pompam agunt, diversos varioque habitus accommodet. Alium fugadem fortuna delegens regio ornat insignibus, imposita ei ara, additis satellitibus, & capito diademate revincto. Alium vero servo habita amicit. Hunc autem forma ornat, illum contra deformem & ridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, oportet esse spectaculum. Qin habitus quandam plerumque in medio etiam pompa dimittas non finens qo proderentur ordine, eodem ad unctionem progredi. Sed ornata communitate Crasium quidem coegit servo captivique vestes assumere. Maandrium autem, olim emtor servos insedentem, Polycratis data tyrannide vestibus vestivit, eoque cultu aliquantisper uti sivit. Verum ubi pompa tempus præterit, cum quique apparatu reddens, & amictum cum corpora exuens, qalis erat ante, officitur, nihil à vicino differens. At nonnulli pro infecta, quam ipsam fortuna ornatum reputât, ægrè ferunt atqe indignantur, tamqam propria qhasdam pervasit, ac non ea reddentes, qbus ad exiguum tempus utebantur.* vide *l. 6. §. 22.* Seneca *Epist. 80. Horum qi felices vocantur, hilaritas ficta est, aut gravis & suppurata tristitia: & quidem gravior, qia interdum non licet palam esse miserum, sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem. Supersit hoc exemplo nobis utendum est. Nec enim alia efficacius exprimitur hoc humana vita mimum, qi nobis partes has, qas malè agimus, assignat.* Apud Vopiscum Probus de munere Imperatorio, *Agenda est persona, quam mihi miles imposuit.* qod idem & Augustus unà cum vita jam depositurus, amicos admissos percontatus est, *Ecqid iis videretur mimum vita commodè transegisse;* adjecitqe clavsulam,

Datè plausi, & mecum omnes mecum exsultate.

Svetonius *l. 2. c. 99.* qod Dio hist. *l. 56. p. 590. A.* Κρίνει δέ, ὅτι ἐν παῤ' ἀνδρὶ ὁμοίως τοῖς γελοιοτοιοῖς, ὃς καὶ ἐπὶ μίμῳ τινὶ σκληρῷ, αὐτίκα, καὶ παίσαντι πάλαι τὸν τῶν ἀνδρώπων βίον διεκωμῴδει. *Applausum qoqe ab iis, veluti mimum aliqo fimato ludentes, solebant, poposcit. omnem humanam vitæ partem eo subsannans.* vide amplius *ad l. 12. §. 2, 36.* sed & *l. 90. §. 27. & l. 7. §. 3.*

Φίλωνα δυτὰ καὶ καταγωγίτῃ, Ἰὼ Κιθαιρὼν] Epictetus *lib. 1. c. 24. Μίμνωνο, ἀπὶ ἐς τοῖς σκληροῖς καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις οἱ τραγῳδίαι τύποι ἴχνευν. ἀδὲν δὲ πάντ τραγῳδίαι συμπλοκεῖ, εἰ μὴ ὅτι χρήσιμοὶ. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχοντες μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, σὺν ἀπὸ δόξης. οἷον περὶ οἴκου ἢ τέκνων ἢ γάμου, "Ἰὼ Κιθαιρὼν, τί μ' ἐδέχου; Memento, in deviis, in regnis, in tyrannis tragœdiis habere locum; nullam paupertati complere tragœdiam, nisi pro hujusmodi. Reges aviscantur quidem à bonis; corona adest ornata: posses sub tectum aut quietum actum; hei Cutharon! cur me infantem suscipis?* Oedipodis verba sunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel ibidem perperi reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; imò illos ipsis multò magis, in qam mentem Libanii verba videre licet ex *Orat. 19.* superiùs pavlo adducta. Vel (qod potiùs opinor) eos qoqe, qi cum indignatione animi ejulationeqe ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, necessitate cogente, ad qæ tantopere indignantur. vide *l. 7. §. 57. Cutharon* Ecdicis mons Oedipo exposito, Pentheo discerpto, aliisqe id genus facinoribus illustris, an infamis. Solinus *Polyhist. c. 13. Apud Thebas Heliconi lucus erat, Cutharon saltus, amnis Ismenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de sit. orb. l. 2. Cutharon fabulis carminibusque celeberrimus.* Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. p. 74. B.* de monte Sinæ, an Sione, an ecclesiâ potius isto designato *ad Hebr. c. 12. v. 23.* Ὄρος ἐστὶ τῦτο Θεῖον σύμβολον ἀγαθῶν, ἡ τραγῳδίαι, ὡς Κιθαιρὼν, ὑπαισίμενον, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ἀναπαυτικῶν δράματος. *Hic est mons Dei delectus, qe non tragœdias, quemadmodum Cutharon, argumentum dedit: sed est dedicatus veritatis actibus.*

Λίγεται δὲ τοῦ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρείμως] Dio Prusæus *Orat. 18. p. 255.* Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὰ λίγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. *At multum sane negotii esset dicere, qanta ex his haberi qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr. 17.*

Παλλὰ γὰρ ποιῆσαι ζωοὶς τοῖς παισὶν ἔπος χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις ἀνορί. —
Multa enim ad vitam pueris docenda utilia:
Magna gratia illi habebitur. —

Flaccus *l. 2. Ep. 1.*

Os tenerum pueri balbumqe poëta figuras
Torqet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis formet amicis,
Asperitates, & invidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: orientia tempora notis
Instruit exemplis: tuspem solatur, & ægrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloqenium insolitum facundus præcpsr:
Utilisqe fuit vatum, & divina futuro
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

Et rursus:

Omne tulit punctum qi miscuit utile dulci,
Lectorem delectando pariterqe monendo.

Deniqe;

Aut prodesse volunt, aut delectare poëtæ,
Aut simul & jucunda & idonea dicere vitæ.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Ἐι δ' ἀμελήσει] Vide *ad l. 7. §. 41.*

Τοῖς πράγμασιν] *Ibidem §. 38.*

Βίᾳ θεραίζειν] *Ibidem §. 40.*

Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρῆκεν] Flaccus *art. poet.*

Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude. —

Παιδαγωγικῶ παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib. 10. c. 1. Antiqa illa comœdia, jocundissima libertatis, insectandis vitiis præcipua. & l. 12. cap. 2. Libertatem genus hominum Comicis veteres.*

— *Sed in vetitum libertas excidit & vim*
Dignum lege regi. —

Flaccus *arte.* qem & vide *Epist. 1. l. 2.* Vis illius ideam? habeas à Julio Scaligero *poetic. l. 3. cap. 97. Veteris comœdiæ argumenta omnia falsa, festiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occasio ad aliqid subjumandum.*

Δι' ἀντῆς τῆς ἐυθυμομαχίας] dum non obliqè, sed distertè, directâ, exertâ oratione usa, homines palàm perstringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potius, mordaci ac maledicæ præcipuè arnbitus fuerat, à veteri, qam proximè est secuta, dilabat maximè: unde Flaccus,

— *lex est accepta, chorusque*
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

déqe nova, qæ huic successit eâdemqe multo castigatior exstitit, videri poterit Julius Scaliger *poetic. l. 1. c. 7.*

Ἢ καὶ' ὀλίγον ἐκ τῆς ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπῤῥύη] Vitiosa scriptura non animadversa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, τίς ἡ μέση, (qam lectionem editio utraqe agnoscit, sed interpres nevter expressit) &c

defluxit. (nam & ab istis utilia dici nonnulla, nemo est qi nesciat.) sed & qo spectet totum hoc poesios hujusmodi & fabularum agendi institutum.

§7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ institutum ad philosophandum magìs esse idoneum, qàm hoc in qo jam versaris?

§8. Ramus à ramo cui proximè adhæsit abscissus, non potest non à stirpe totà abscindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis rescissus, communitate totà excidit. porro ramum alius abscindit; homo verò se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, qòd unà semet à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, qòd ei liceat denuo coalescere, cui priùs adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. qanqam hoc freqentiùs si fiat, dissociatio istiusmodi & difficiliùs resarcitur, & restitutio ægrè procedere con-

ἓν μὲν γὰρ λίγῳ) καὶ ὑπὸ τέτων πνὰ χρήσιμα, σὺκ ἀγνοῶτας. ἀλλὰ ἡ ὅλη θεατελὴ ἡ παύτης παιήσεως καὶ δραματεργίας πρὸς τίνα πτὶ σκόπον ἀπίβλεψε.

§. 7. Πῶς ἐκαρχὰς προσπίπτ, τὸ μὴ εἶναι ἄλλο βίω ἐπιτήδειον εἰς τὸ φιλοσοφῆν ἢ τὰς ἐνταῦθα, ὡς παύτῃ ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. ᵃ κλάδ⊙ ἓ προσχὲς κλάδ⊙ δικοπῆς, ἀ δύναται μὴ καὶ ἓ ὅλ φυτ δικοκισθῆν. ὡτω δὲ καὶ ᵇ ἄνθρωπ⊙, ἐνὸς ἀνθρώπ δικοινωνιᾶς ὅλης τῆς κοινωνίας δικοπίπθκε. κλάδον μὲν ὁ ἄλλ⊙ δικοπήθ, ᶜ ἄνθρωπ⊙ ὃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἓ πλείσον χωρίζ, μισήσας καὶ * δικβλεφρίς. ἀγνοεῖ ὃ ὁτι καὶ ἓ ὅλ πολιτεύμα⊙. ἅμα δικπίπτων ἑαυτὸν. πάλιν ἐκεῖνό γε δῶρον ἓ συγκαμβάς τῷ κοινωνίαν Διός. ᵈ ἔξεσι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι τῷ προσχεῖ, καὶ πάλιν ἓ ὅλε συμπληρωτικὸς * γίνεσθ. πλεονάκις μέντοι γενόμεθα τὸ ἓ τῶν παιάντων ἀμοίρους, δυσίατον καὶ δυσανακαθίστατον πεποιηκότες

a L. 8. §. 16.
b L. 8. §. 34.
b L. 5. §. 8.
c L. 4. §. 29.
c Inf. §. 9. 20.
* ἀπορ.
d L. 8. §. 34.
* -ράμενοι jun.

ANNOTATIONES.

& πρὸς τί ποτε, fatis monere poterant, continuandam esse sententiæ seriem ac tenorem ad illud usqe ἐνίστασθαι, qo ea clavditur. Verum obturbabar è illud, qod spiritu tantùm mutato, vel odscro, si ὁ extuleris, tam proclivis deinceps futura sunt omnia, qam est imber ipse cùm pluit. *Post ista*, inqt, *qanam rudis fuerit comœdia, & novo qo fine introducta sit; qa paulatim ad mimicum artificium defluxit, considerei. nam & istic utilia etiam deprehendi posse nemo negat.* Julius Scaliger *poët. l. 1. c. 10. Sublato choro, introductis qi modos facerent, qod omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantum potuit æstus atqe expressior actio, ut genera nomen, qod erat poesios universa, ipsi soli sibi vendicarent. hoc ne lusu cum posset quidem suspensus populo placuisset, anvisi sunt scorsum satis* A *artificiosi qam commoverunt expectationem sustinere, atqe in eo laudem qærere, & artificii propterea nomen vendicare.* Hos *Latinos Mimos* vocant ex *Publio & Laberio*, qi in eo genere excellunere: *& plausedes ob eam causam, qòd corburnus tragicus, socco autem comœdi pedes redimebant; ipse autem nudis pedibus agebant. Hujus defluxio propterea non habet cum comœdia, qa ipsius parens exstitit, eas inter actus septos cum esset soluta, ex ea extractâ atqe assertâ servetute, jussum sibi poema fecere. Est igitur Mimus, poema qodvis genus actionis amœnæ, ita ut ridiculum facias. Cicero tamen Ethologos cum vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rotionem non admiscuit. Sunto igitur duo genera, qa etiam vocatum & oppidatim per universam Gallian mortifici artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat esse pulcra poemata, nam & vera Mimi properum est, qadam fordida ut affectet.* hæc ille. Salmasius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter sic dictos à *fabulis comœdiâ* scilicet *& tragœdiâ* disterminat (qo modo & *Mimos* a *communi fabulæ* & *tragicis bipartitis* distingvit Lactantius *l. 6. c. 20.*) ad hunc locum respiciens; *Mimos*, inqt, *in locum comœdiæ successisse scribit Marcus. & sane qa hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi sunt & Plausedes verius qam comœdia. personas tantum habent ex comœdia.* Apulejus *florid. 1. Compremes hos spectandum, qd in theatro deprehendas. nam si Mimus est, riserit; si saltaverit, timuerit; si comœdia, favere; si Philosophus, didicerit. Mimi* ergo *ridiculi.* babent affatim qod rideas. sed & qod discas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illustrissimo viro *ethologum & ridiculum Mimi genera duo* constituerim, sed pro affectionibus *Mimi* duobus habuerim: cum *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipso illo, qem is arripit, loco subindicat, *serm. l. 1. sat. 10.* qi ubi dixerat,

— *nam sic*
Et Labero mimus, ut pulcra poëmata mavet.

Subjunxit.

Ergo non satis est ritu deducere ritum
Acclivos. ....

qod est *Mimorum* scilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipse siluit: cujus hæc sunt, *de oratore l. 2.* verba, *Atqe ita est totum hoc ipso genere ridiculum, ut acutissimè tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si minus est imitatio, sicut objectatur.* Hinc est qod Naso, *trist. l. 2.* dixit,

— *imitantes turpia Mimos.*

Et,

Mimus obscœna jocantes.

Cæterùm aliud est ab eo qod Marcus hic, illud Maximi Tyrii *Orat. 31.* Ἡ μὲν πολιτικὴ μῦθος, χορὸς παιδῶν ὕπνῳ τῷ ἀνδρῶν, γῆς ἐργασία κατὰ θερμὸν ἐνισκάπτοντος, ἄρτι ἀκατὰ τὴν ἀρότου κατοπήσεως, ἄνθρωπος ἀνέστοις ἀνεσοχίδια. μετακινοῦντα δὲ ὁ ψυχὸ ἐκ τίχνου ἀκρίτου χάριτ⊙ ἐν σωφ καὶ διάφορος, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν ἀνθρώπις πλημμελείας ἐγένετο. Antiqa Musa nihil aliud qam chori puerorum turgiusque erant, & agricolæ in populos divisi, qi adhuc à sementi sua & messe fordidi, incomposita qadam & extemporanea tamebant carmina. ab his qam amœnus ad scenicum pavlatim, & theatralem artem, qarta voluptatem prorsus habet ostentabilem, desciscere, hoc corrumpenda fuit respublica principum. Malo tamen ascribatur, qod utrqe dixit. Illud tantùm adjicere liceat posse apud nostrum conjunctim legi, τὴν ἐκκλησίαν φιλοτεχνίαν. nam & ἐκκλησιάζειν dici solet, qod *actiones* mimicè *repræsentarent.*

Λέγεται γὰρ ὑπὸ τίνων πνὰ χρήσιμα] Ita Seneca *Epist. 8. Qam multa poëta dicunt, qa à Philosophis aut dicta sunt, aut dicenda? non attingam tragicos, aut togatas nostras; habent enim ha qoqe aliqid severitatis, & sunt mixtæ comœdiæ & tragœdiæ media: qantum disertissimorum versuum vitet Mimus iacet? qam multa Publii non exalcentis, sed corburnatis ducenda sunt? & de tranqill. c. 11. Publius tragicus comicisqe vehementior augensis, qorum mimicas inepti as, & verba ad summam cavsam specientia reliqi, multa habet corburno, non tantum sparsi, sortiora.*

Πρὸς τίνα ποτ᾽] *qemnam finem respicit?* Xylander. *Ad qem alium scopum, qam qem divinus?* Casavbonus. ut πρὸς τίνα [ἄλλο] legisse videatur. mihi non erotematicè, sed enunciativè efferri videtur, & sententia prior continuari; considera qam finem totum hoc scenicum institutum aspiciat.

§. 7. Τὸ μὲ εἶναι ἄλλον βίον ἐπιτήδειον] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, haud satis liqet. forsan & nullum certum vitæ institutum designatum volebat, sed hoc mortium duntaxat, statum præsentem, qicunqe tandem is existat, esse cuique ad Philosophiæ vel studium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τῇ ὅλῃ φυτῇ ἀνατπιδῆναι] Ramus à ramo cui adnascitur avulsus, à toto plantæ corpore divellitur, ità qi a Christi corpore divellatur, *nec caput ipsum tenet*, ut Apostolus loqitur *ad Col. c. 2. v. 19. Non potest concordia habere cum Christo, qi desiderare voluerit cum Christiano* Augustinus *de verb. Dom. conc. 37.*

Ἄνθρωπ⊙ ἐκ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l. 4. §. 29.* Ὁ τὸν ἴδιον ψυχὸν ἀποτχίζων. *Qi animam propriam abscindit. & l. 8 §. 34.* Ὁ ἀποτχίζων ἑαυτόν. *Revulsum qe latus modo abjecisti.* sc. & Judæ Apostolus *Ep. v. 19.* Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτός. *Hi sunt qi seipsos segregant.* de qibus Auctor *ad Hebr. c. 10. v. 39.* Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non sumus qi nos subducamus ad exitium.* ubiqi τὸ χωρίσει; *Qis nos separabit?* Apostolus *ad Rom. c. 8. v. 35.* Οὐ τὸ κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v. 39.*

Ἔξεσι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l. 8 §. 34.*

Καὶ πάλιν τὸ ὅλ συμπληρωτικὸς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρωτικὸς malvit. utrumvis constare poterit. Epicurus *Epist. ad Menœc.* Τὸ συμβέβηκὸς ἐν τοῖς ἀτελεῖς ἐ ἀ τελειωθεῖσι διαπτοιᾶς, ὑγιείας ἐκ συμπληρωτικὸν. *Symptomata & non magnopere parata sibi assequere salubritatis efficacia est.* Marcus ipse *l. 9. §. 23.* Ὅσπερ πανὸς ἓν πολιτικὸν συνεχ⊙ κοσμικὸν σωμάτ ἐστὶν ὁ ἕν καὶ πᾶσαν τρέφις καὶ συμπληρωτικὸν ἓν ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipse ex ad certum circulum complendum constitutus: ita actus tua quivis ad veram cujusvis consummandam refe-*

F *rantur.*

Δυσίατον καὶ δυσανακαθίστατον] vocabulum hoc posterius more Stoico coagmentatum, parùm frequens & durioris analogiæ. Illustrat autem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect* p. 481. C. Μιγαλης μὲν γὰρ ἀξίας μεγάλην διαλύσαι δύναται

χωρῶν πιεῖ. ὅλως τι οὐχ ὁμοῖ◦ ὁ κλάδ◦ ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλασήσας, ἢ σύμφυτος συμμείνας, τῷ μὲν τὸν ἀπογεγλῶ ἀνδρὶ ἐγκαλλιεργῆσαι. ὅ, τί ποτε λέγουσι οἱ φιλοπρεῖς, * ὁμοβοτανῶν μὲν, μὴ ὁμοδογματῶν δέ.

*ὁμανξῶν, vel ὁμοπαθῶν Boot. ὁμοσπορῶν Salm. ὁμοχροπαθῶν

§. 9. Ὁι ἐπιόντες περίοδοι σε κῶ τὸν ἐρθὸν λόγον, ὥσπερ [a] καὶ οἱ τῆς ὑγιοῦς περίξους ἀποτρέψαι σε δύνανται, ἄτυφ [b] μηδὲ τῆς περὶ αὐτοὺς ἀνημερίας ἐπιλαμπῆσαι. ἀλλὰ φίλοσοι ἰσως τὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἀπὸ [c] τῆς ἀβλαβοῦς κρίσεως καὶ περίξους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ [d] τῆς πρὸς τοὺς κωλύοντας εὐπροσηγορίας, ἢ ἄλλως δυσχερανόντας περιπλ◦. καὶ γὰρ [e] ἔστι καθ' αὐτὸ, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [f] τὸ ἀποτίνειν ὁ περίξους, καὶ εὐθύνειν καθαπλαγέντα. ἀμφότερα γὰρ ἰδίως [g] πῶς λυποῦσ᾽), ὁ μὲν ὑποτρέσας, ὁ δὲ [h] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τ᾽ φύσ[i] συγγενῆ, καὶ [k] φίλον.

a L.3.§.16. b L.3.§.11. c L.6.§.47.50. d L.7.§.26. 56.63.4.9.5. 11.42. e Inf.§.18. f L.10.§.12. g L.10.§.25. h Sup.§.8. Inf.§.20. i L.2.§.1. k L.9.§.27.

§. 10. Ὅυκ ἔστι χείρων ὑδαμῆ φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὲ ἔστιν, ἡ πασῶν τ᾽ ἄλλων πλειοτέτη καὶ φιλοτεχνοτάτη φύσις, ἐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς δυ. l L.7.§.55. μηχανίας. [l] πῶς δὲ γε τέχναι τ᾽ κρείττονα ὑπομ L.5.§.16. κεῖται τὰ χείρω ποιοῦσι. ἐκοῦν καὶ [m] ἡ κοινὴ φύσις. ἢ δὴ ὕλην μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ ἧ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἄρεταὶ ὑφίστανται. ὅ γὰρ περιηδ-

svevit. omnino deniqe non pariter se habent surculi duo, qorum alter à prima germinatione cohæsit, & cum stirpe reliqa constanter qasi conspiravit; alter post abscissionem insertus est: qem plantarum cultores dicere solent, *confruticari* qidem, sed non *configurari*.

5. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, sicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. sed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe constanti persistas, & in mansvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam molesti tibi sint. etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere illis, qàm ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterqe enim ex æqo stationis desertæ reus est, & qi metu perculsus, & qi naturâ cognatum sibi atqe amicum fuerit aversatus.

5. 10. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, sequetur, naturam eam qæ est consummatissima, cæteráisqe omnes in se complectitur, artificis solertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præstantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc sanè justitia oritur: ab hac verò reliqæ nascuntur virtutes. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

καὶ φιλοπ. ἴδιον γὰρ ἰδίοις ἄνθεσι ἐπιζητεῖν διαλύσεις. ἄνευ γὰρ τῆς συμπαγείας, ἧς χαλᾶσι οἱ ἰχθυολόγοι, ἐπιζητεῖν πάλιν διάζευξιν καὶ συναλλαῦ. συμφυὲς δὲ σαφ◦ μαρτύρ◦ ὁ σχοινίν◦, ἔργον ἐστὶ κόλλησιν ἐκρῆναι καὶ σύμφυσιν. ἄνευ οὖ μὲν ὑπὸ χρόνου συμφύσεως φιλίας, κἀν διατέμνε τ᾽ χαλεπῶς ἄνθεν ἀναλαμβάνονται. ἀδελφοὶ δὲ τῷ κατὰ φύσιν ἐκτοπίσεις ἢ τοι ῥᾳδίως συμπεσοῦσ. κἀν συπλέωσι, ῥυσαμὲν καὶ ὑπομένον ἄλλο οὗ διαλύσεως ἐφίλησ᾽. Quippe magnas oportet esse causas, qa magnam benevolentiam amicitiamqe dispescat: unde fit, ut non facile sit locus reconciliationi. Nam ficus qi compacto sunt, etiam glutino solum vertice colligari ac come possunt: corpus autem qod natura unvit, si rumpatur aut B scindatur, difficulter glutinari, aut rursum posse coalescere: ita qæ ipsa contracta amicitia, vel dissidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, qibus naturalis amore excidentur, neqe eo gratiam facile redeunt, & reconciliatio semper cicatricem fordidam, ac latentem male insidiam habet. qod Medius Sycophanta dicere solebat, qòd διαφορὰ τῆς φιλ◦ ὁ ἴλιγξ◦, ὃ ὑλε μὲν. etiamsi vulnus coierit, manet tamen cicatrix, qasi vestigium qoddam vulneris etiam coaliti. ὡς ὅμοι◦ ὁ κλάδος, non omnino pacem surculus fessi habet, inqt Marcus ibi. Qod autem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in universum hominibus Marcus; qia συγγενὲς πᾶν τὸ λογικὸν, cognatum est rationale omne. l. 3. §. 4. & supra §. 9.

Ὁυδαμῶν μὲν μὴ ὁμοδογματῶν δι.] Non possum Xylandro ibi assentiri, qi verbis illis, τῆς λόγου τῆ φυσιγῆ, omissis, reddidit; *Oportet quæ in eadem arbore esse, ea non idem cum omnibus sentire.* sed nec Casaubono, qi contra qam editor etiam Lugdunensis clavsulam hanc ab anagrassis divulsam, periculæ insequenti præfuit. Rusticorum dictum vulgare, sed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογμα. ad plantas translatum? nam de hominibus, præut Marcus ipse l. 9. §. 3. usurpatum, qid velit, qis nescit? D. Rootius suspicatus posse ὁμαυξῶν, vel ὁμοπαθῶν legi, ut sit, *simul frutescant, sed non simul crescere*; vel *similiter assici*. D. Salmasius ὁμοσπορῶν D mavult. *Ramus*, inqt, *qi corpora sua arborum avulsiva aut recisa, ut inserantur in alienas, quæqam earum corpus facit cum alia arbore cui inseritur, quamvis partem faciant fructus, & simul cum eo fructum.* Ita re ferè desperata tentemus & nos aliqid, etiamsi Hippocrates in arte vetet, περὶ τὰ ἀνιηρὰ οὐ δεῖν ἐπιχειρεῖν. Ego nihil scripturam vulgatam propius commiscri possim, qàm ὁμοχαμαῖο. ut sit, *pariter frutescere, sed non configurari*; non figuram speciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. fiqidem insitorum cum stirpe reliqa coalitio non fine cicatrice fieri solet. τὸ ὁμοχαμαῖο eâdem analogiâ, qà τὸ ὁμοδογμαῖο dictum; eâdem sententiâ, qà ὁμοσχημονῆσε. Aristoteli *problem.* l. 2. q. 5. Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens concesserim.

§. 9. Ἐπιόντ◦ περίοδοι καὶ πράξεις] vide ad l. 5. §. 18. & l. 6. §. 10.

Περίοδ◦] vide ad l. 9. §. 11. 42.

Καὶ γὰρ τῶν ἀνίπων τὸ χαλεπαίνειν] Ità *subsid* §. 18. Ὀυχὶ τὸ δυμῶντ◦ πάθημα. *Iratus herodi tumulo est.*

Αἰτιατέον] & ἀφαιρ. l. 2. §. 25.

§. 10. Ὅυκ ἔστι χείρων ὑδαμῆ φύσις τέχνης] Arte siquidem nulla natura vincitur. Aristoteles *Ethic.* l. 2. c. 6. Ὀυδὲν τῶν φύσει ἐστὶν ἄλλως ἰθίζεσθαι. οἷον ὁ λίθ◦ φύσει κάτω φερόμεν◦, οὐκ ἰθισθεὶς ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἰθίζῃ τις ἄνω ῥίπτειν. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων. ἄλλως γὰρ ἰθισθείς. *Nihil eorum, qa naturâ fiunt, assuescere aliter potest, ut lapis, cum naturâ deorsum feratur, numqam sursum ferri assuescet, neqe si millies quispiam eum sursum projiciendo velit assuefacere: neqe ignis deorsum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum sit, eumve assuefieri.* Seneca *Epist.* 11. *Rerum naturam sapientia sub tempore non habet. qæcunqe æternitate condenda instituit, & corporis temperatura, cum multum donqe se animus composuerit, horrebunt.* scilicet,

— *cultura potentior omni.*
Quæ licet expellas furcâ tamen assqe recurret.

inì Flaccus l. 1. *Ep.* 10. utpote qæ sit *fera*, & *naturæ nostræ*. Juvenalis *Sat.* 13. Proinde, *Repugnante naturâ, galbeos ardui industria.* Cassiodorus l. 4. *Ep.* 36. Nec fortior ergò ars naturâ, nec præstantior eriam, cùm illa sit Creatoris opus, ista creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophrastus *de caus. plant.* C l. 2. c. 25. Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnes ars imitatrix naturæ.* & Aphrodisiensis *problem.* l. 1. q. 90. Seneca *Ep.* 65. *Omnes ars imitatrix est naturæ.* sed & *insano medicinæ*, ubi φύσεως ὑπηρέτης καὶ μιμητὴς, *natura ministrum & imitatorem* dant Hippocrates, teste Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib.* 9. *cap.* 8.

Τῶν προσθίων ὄντων τὰ χείρω] vide l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55.

Ἔστιν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim ne falsò exigere videtur, ut præstantioribus deteriora inserviant. Καὶ δικαίου, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἀρχιτεκτ◦, τὸ δὲ ἄρχον, ἃ περιφανῶν ἀρχὸν. *Oportet alium imperare, alium parere ei imperio, qod ædificium est.* Aristoteles *polit.* l. 1. c. 6. qem vide prolixius illud ibidem D disceptantem. sed & ad l. 7. §. 55.

Ἀπὸ δὲ τῆς τούτου καὶ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de justit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Δοκεῖ μοι τοῦ δικαιοσύνου μαθήμα τι καὶ τέλεσμα τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὑφεστηκέναι. ἄνευ γὰ τούτου οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀνδρεῖον, οὔτε φρόνιμον δίκαιος εἶναι. *Justitia videtur mihi mater & nutrix cæterarum appellanda. Nam sine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem esse qisqam fieri potest.* Julianus Imperator *orat. in Constant.* 2. etiam *prudentiæ matrem* vult esse *justitiam*. Ἔστι E γὰρ ὑπάτιος τὶ δικαιοσύνη λογικ◦. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τῶν δικαιοσύνην, οἶμαι, τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἡγ◦. καὶ τὸν συναγωγὸν αὐτῶν συμπάντων, ἢ ἧ δὲ πᾶσαι ἴσασι συλλέγουσι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Justitiam, omnium virtutum summ, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Aristoteles de justitia *Ethic. Nicom.* l. 5. c. 1. Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κράτιστον τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ

ὅλη

quod est justum æquimque servabitur, si vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconstantes fuerimus.

§. 11. Si, quæ rum persecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, sed ad illas ipse quodammodo accedis, cùm ipsæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis quiescat, cásque nec prosequeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorsus est animæ sphæra, cùm nec ad exterius quicquam se extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec considit & comprimitur; sed lumine illo illustratur, quo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipsa sitam, cernit.

§. 13. Contemnit me quisquam? ipse viderit. ego mihi cavebo, ne quid contemptu dignum vel egisse vel dixisse deprehendar. odit me quisquam? ipse viderit. at ego mitis esse ac benevolus cuique pergam; & huic etiam ipsi, errorem ostendere promptus; neque id contumelioſe, ne-

a Inſ. §. 16. l. 9. §. 27.
b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 10.
d L. 4. §. 3.
e L. 4. §. 39.
f L. 9. §. 15.
g L. 9. §. 1.
h L. 8. §. 41, 48.
i L. 3. §. 15.
k L. 6. §. 26.
l Sup. §. 1.
* αὐτῇ
m L. 5. §. 25, 32.
n L. 10. §. 1. 32.
o L. 4. §. 37 l. 7. §. 26. Sup. §. 9.
p L. 5. §. 22. l. 10. §. 4.
q Inſ. §. 18. l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ὔδ' ἰσυρὸν, ὔδ' ἰδῶ ὕτω διαφορὰς. καὶ παροιμιαζόμενοι φασι.

'Ει δὲ δυναστὴν συλλήζδην πᾶν' ἀρετὴ 'στι.

Καὶ τελείω μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι ὁ ἔχων ἀσυφὲς καὶ περὶ ἕτερον δύναμιν τὴ ἀρετῆ χρήσεται, ἀλλ' ὃ μόνον καθ' ἑαυτὸν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſoluta tamen, ſed ad alterum, ut propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & merè beſtiarum, neque luciferi ſui adeo admirabilis. Adde, quod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

A perfecta quidem maximè eſt, quia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem quia quæ cum habet, non ſolum facum, ſed cum B *altero virtute uti poteſt.* Quod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l. 1. c. 34.* & *Eudem. l. 4. c. 1.* Δοκεῖ ὁ δικαιοσύνη τελεία εἶναι ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μὲν ἐστι ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ καλῶ πάντα ἀρετὰς πράττει. ὁ ἄρα τοῖς καλὰ νόμοις δικαίοις ἐμμένων, τελείως ἀνθρώπῳ ἐν. *Juſtitia videtur perfecta quadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, quæ lex ſacere præſcribit, lex autem quæ ex omnibus virtutibus ſunt mandat: qui igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde juſtitia virtus quidam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendumque opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel πράττειν κελεύει. neque C enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὅτε τελείως συνᾴδει ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ ἐστι. Vide *infrà ad §. 20.*

Ἐαν ὅτος διαφερόμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis mediis tribuamus* Xylander. *Si vel mentes & affectus in iſtis figamus* Caſaubonus. never vocabuli vim ſatis expreſſit. Verto, *Si ad iſta temere anxiéque feramur. vide ad l. 9. §. 27.*

Ἐνεξακόντιζοι τῇ προσοψέσει καὶ μεταπίπτοντες] vide *l. 3. §. 14.* & *l. 10. §. 26.*

§. 11. Ὅτε ἐρχέται ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad l. 4. §. 3.* 39. & *l. 9. §. 15.*

Κρίνῃ ἀσφαλῶς μόνα] iſta poſt ἔχειν interſerende ſummo: quo dictionis ſeries felicius ac facilius fluat. Vide *infrà §. 16.*

Οὔτε διώκειν, οὔτε φεύγειν ὀφθήσῃ] *nec proſequeris, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſequeris amplius, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς ἀνυπεδής] vide *ad l. 6. §. 48.* & *ad l. 12. §. 3.*

Μήτε ἐκπίπτουσα ἐπί τι, μήτε ἔσω συστρέφουσα] Membrum alterum omiſit Xylander. *neque ad aliquid ſe extendat, neque ſe contrahat* Caſaubonus. verùm τὸ συστρέφειν muſquam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hic aliud planè ſonat. *nec ad exteriora prominet, nec cum eis intus concurrit*, ſive *conſentit*. quomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l. 2.* Συνεπίκειται τοῖς πράγμασιν ἐνδόμενα ἐξώροις. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio.* Συνδραμὼν ἅπας τὸ λογίου πρὸς ταῖς τέχναις καὶ τοῖς πράξεσι. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Et Cicero *Tuſcul. l. 1. Concurrunt omnes plebeii philoſophi.* ut ſit illic τὸ συστρέχειν, idem quod τὸ συμφέρειν. *l. 5. §. 26.* cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l. 2. §. 12.* & *l. 6. §. 13.* & *lib. 7. §. 56. extremi.*

Μήτε συνιζάνη] *neque ſubſidit* Caſaubonus. quod eſt ὑφίζάνειν potius. quanquam & συνιζάνειν eo ſenſu quandoque ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l. 1.* μαλακῶς ὑπεδέχετο τὸ σύνομμα καὶ συνιζάνοντος, *languenti ac ſubſidenti veste.* quemadmodum Properius dixit *Eleg. 8. ſubſidere veste.* malim tamen cum Xylandro *contrahat ſe*, vel, ſi hoc mavis, *conſidat ac comprimi-*

tur. quomodo συνίζειν καὶ συνελίσσεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l. 4. §. 46.* additus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζανὸν τῶν σίτων ὀνομάτων, i. e. *porus compreſſus aperture*, dixit. & Aphrodiſienſis *probl. l. 2. q. 22.* Ἡ λύπη συνίζειν ποιεῖ γενέσθαι τὸν σωμάτων, διὰ τὸν τῆς ψυχῆς ἄσυ ἰσχύν. *Dolor corporis contractionem ſive compreſſionem producit, dum animus ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l. 1. q. 31.* ducerur. Ἡ λύπη σύμπαντα ἰσχυρίζεται τὸν σίτον. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *padag. l. 2. c. 2.* συνιζανούσης τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ τῶδες. *compreſſe in poſtas capite.* Plutarchus *Publicola pag. 103. E.* de ſigulino opere: Ὅτι ἐνιοτὲ, ὁ πρεσβὺς πάσχουσι πολὺ ἐν τοῖς, συνιζάνει καὶ συνίζανον. *Quod interim in igne ſolet, non eſt priſtinum & conſtructum.* nec obſtat, quòd τῷ αἴρειν, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap. 9.* ubi de inſectis agens, ἐν ὕσῳ, inquit, τῷ συνιζάνειν, τῷ ἐμφύσῃ πνεύματι αἴρονται καὶ συνίζουσι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμᾶς γίνεσθαι σχίζω. *Cùm enim in ipſo ſepto tranſverſo innatus ſpiritus attollatur & conſidet, accidit ad membranam fieri attractionem.* ſiquidem *compreſſionem* quandam & ibi deſignari, manifeſtum eſt. Zeno autem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l. 5. c. 1.* τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐνεργείας τῶν αἰσθητικῶν τονικὰς καὶ λυτὰς, ἐπάρσεις τε, καὶ πλάσεις τῆς ψυχῆς. *ſuperventiones judicas contractiones, ſolutoreſque, elationes & caſus animæ*, quod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λαμπτῆρι] lumine illo, de quo Joannes *Evang. c. 1. v. 9.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qua illuminat omnem hominem venientem in mundum*, ſed alios magis, alios minus illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium: ſicut & Cyrum, etiamſi ſua ignarum robore idem accingebat. Ἐξὸν *c 44. v. 5.*

Ὃ, τὸ ἀληθινὸν ὁρᾷ] vide *l. 3. §. 14.* & *l. 10. §. 26.*

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* quaſi dicat, quid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de benefic. lib. 2. c. 14. Sero hoc illi non profuturum. ſed quid faciam? rogat. re-* D *ſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, quæritur.* vide *lib. 5. §. 25.* & *lib. 9. §. 27.* Seneca idem *Epiſt. 71. Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te oderit.* & *Ep. 76. Ad bonoſta vadentes contemnendus eſt contemptus ipſe.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μὴ τι καταφρονήσωσι ἄξιον] Ità capiendum, quod Apoſtolus *Tito c. 2. v. 15.* Μηδείς σου περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep. 1. c. 4. v. 12.* Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat,* qo loco ſic accipiendum ſequentia docent, quibus monet ut conditionis ſuæ locique auctoritatem, vitæ ac converſationis puritatem gravitatéque tueatur. vide *l. 10. §. 32.* E

Μανίαν; ὄψεσθε.] Epicteus *l. 3. c. 18.* Φύγε τι ὁ δῶν. ὄψεσθε, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vitupera te. Ipſe videris quemadmodum munus ſuum adminiſtret. & c. 10.* Ὅσα ἴδιά ἐστι μοι προσηκόντως τοῦ ἀδελφοῦ. ὑ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀκίνητα ὄψεται. ἐγὼ δ' ὡς ὠ προσηκόντ ἀυτοῦ, ὡς δεῖ χρώμαι πρὸς ἐμαυτὸν. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debent fratres. Non: verum hoc illis cura erit. Ego verò, utcunque illo me tractarint, officii mei meminero. Hæc enim mea res eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud probibetur.*

Ὅσα ἀνυπέπτως] vide *infrà §. 18.* Ambroſius *de Offic. l. 3.* F *cap. 16. Neque mentito aſpera ſit, neque obſurgatio contumelioſa.* Epicteus *l. 2. c. 12.* Ὁ ἐδηγὸς ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἔπειτα ἐκεῖ οὐδὲν τῶν δέοντων. ἀχθ καταγελάσας, ἢ λοιδορήσας αὐτῷ. καὶ τὸ δῦξον αὐτῷ τὸ πλανᾶσθαι, καὶ ἐγὼ ὅτι ἀπολυθῆ. μέχρι δ' ἂν ᾖ δυνήσῃ, μὴ ἐκίνης καταγέλα, ἀλλὰ

ὐδὲ ὡς κατεπᾴδοντος ἔτι ἀνίχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήσως, ὡς ὁ φυσικὸς ἐκεῖνος, ἃ γε
a L.12.§.2. μὴ σφετερισάμην. καὶ [a] ἴσως γὰρ δεῖ παιδεύειν ἄλλον,
b Inf.§.18. καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλάπτεσθαι αὐθρωπον [b] πρὸς μηδὲν
l.6.§.26. c L.6.§.27. ἀγωνιακτικῶς διϊσχυρίζεσθαι, μηδὲ δεινοπαθεῖν. [c] τί
l.9.§.42. γὰρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὸ [ἐπὶ] τῇ
* ποιεῖν Mer. φύσει σου εἰκαῖον; [d] ἢ δέχει τὰ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει
d L.4.§.23. ξυμφέροντα, [e] ἄνθρωπος τετιμημένος ὑπὸ τοῦ γε-
e Inf. §. 20. l.5.§.8. νέσθαι δ' ὅτε δὲ τὰ κοινῇ συμφέρει;

§. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις
f L.4.§.32. g L.5.§.5. [g] κεχαρισμένοι, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνονται.

que ut qi patientiam oſtentare cupiam, ſed ingenuè, benigne, qo modo Phocion ille, niſi ſi ſimulatè agebat. interiùs enim ità affectum eſſe oportet, ut ipſi Dii videant, hominem eſſe te, qi nihil qicquam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ convenit, id ipſe facias? annon amplecteris, qod univerſi naturæ nunc eſt tempeſtivum, cùm homo ſis ad hoc compoſitus poſtúſque, ut id fieri, qocunqe tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin ſe invicem contemnunt, iidem & ſibi invicem aſſentantur: qiqe ſe invicem tranſcendere cupiunt, ſibi invicem ſe ſubmittunt.

§. 15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον ἀνεθέντα τῆς ἀδικαρίας τῆς σαυτοῦ. Vita data ſi qem reperit errantem, cum in viam reducit; non derriſo illo, & convicio onerato, recedit. Tu qoqe ſi demonſtraris veritatem, vi débes cum ſeqi. Qod autem non demonſtraveris, nolo deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.

Οὐδ' ὡς καταιδαινόμενος ὅτι ἀνίχομαι] nè leviſſimum qidem præ me ferens offenſionis ſenſum aut ſignificationem. vel etiam, qaſi patientiam oſtentans meam. vide *ſupra* ad §. 13. ὡς ἐν σχολῇ.

Ὅτου ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potiſſimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperjunnx. qòd rabulam qendam, qi pro conciona dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in ſa debacchantem placidiſſimè ſuſtinuit, ad dictionis ſeriem qam prius inchoaverat ita reverſus, aceſi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à ſa avditum, animadverſumve fuiſſet. refert Plutarchus in *præcep. polit.* qòd cum ad mortem duceretur, obviuſqe qidam, poſt convicia multa fruſtra effuſa, cum ipſe nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuiſſet, ad magiſtratus converſus, illud tantummodo dixerit, *ἀ παύσουσι τοὺς τοῦτο ἀνιχνεύοντας? Nemo compoſcet ipſum aliqis vindicare ſe gerentem?* Plutarchus in *Apophth.* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dederit, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν. ne qid eorum memineriſſet, qa adverſus ipſum Athenienſes tunqi egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò *ἱμαντοκύπριον* exiſtiſſe perhibet *l.* 12. §. 49. per amicas, qi mortem aderam, filio mandâſſe, *μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι ὑπὲρ τῆς παρ' ἐκείνων φιλοτιμίας, ἐν τῷ πίνειν. Ne cum injuria memoria rependat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qaſi poculum illud ejuſmodi temperatum, non alio loco haberet, qàm poculum qod in amicitiæ ſocietatiſqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi ſolet. Unda Theodoreto lucem ſcnerari havd piguerit: qi *Therapevt. l.* 3. *Tom.* IV. *pag.* 519. *C.* Platonem ait in rebus religionem ſpectantibus ad ritus receptos ſa attemperâſſe, τὸν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ἐβραδύνατο, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει πεφυτευμένον ἐφοβήθη κώνειον. *Propinationem, ut apparet, metuentem, & perrectam Socratis cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciolus interpres dictionis venuſtatem corrupit planè, dum ſic reddit; *timens ne Athenienſium gratiâ benevolentiáqe excideret*; dum φιλοτιμίαν ſignificarum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem aut temperaturæ ejuſdem poculum lætanter admodum excepiſſe, *ἀσμένως δὲ ἔπιε Σωκράτης ἐκεῖνο τὸ ποτήριον, ἀλλὰ φιλοτιμίας πρόσκλησιν. Perinde ac num lætale poculum acciperet, ſed propinando amicos ad potandum invitarit.* Qin & Socratem eâ ipſâ voce uſum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16 cùm enim ab Apollodoro miſſus, in qibus hononficentiùs efferretur, veſtes pretioſas recuſâſſet: Falli multum ajebat Apollodorum, *ἔγγυς γάρ τις ἐστὶν ἑστιάσεως, ὅτι μετὰ τῶν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτιμίαν, κατὰ τὸ τῶν Φαρμακῶν πόμα, ἵνα ὄντως ἥδιστον πίωμεν. Ita ſplendamus, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & venenum abſurpturus ſe adhuc miſerum eſſe Socratem.* Adjici poteſt hus illud, non Socratis apud Platonem, ut memorii lapſus Cælius Secundus in *rhapſodia* prodidit, ſed Theramenis apud Ciceronem *Tuſcul. l.* 1. *qi cum conjectus in carcerem triginta juſſu tyrannorum, venenum ut ſitiens obbibiſſet, reliqum ſic è poculo ejecit, ut id reſonaret; qo ſonitu reddito, ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ; qi in eum ſint teterrimi. Græci enim in conviviis ſolent nominare, cui poculum tradaturi ſint.* (habes, Ciceronis claritiſſimè exponenta, qid ſit ὁ φιλοτιμίας.) *laſſis vir egregius extremis ſpiritu, verùqe ei, qi venenum præbebat, mortem eſſe anquratus, qa brevis conjecta eſt.* Secius pavlo Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λοιπόν (τῇ ὑστεραίᾳ) ἀπαγγείλαντα ἐπιὼν Κριτίᾳ τῶν ἄλλων τῶν ἅμα τῷ καλῷ. *Qod reliqum erat in poculo ſibi opſum ejeciſſe, ut reſonaret, ſimulqe dixiſſe: hoc pulcro ille Critiæ propinatum eſto.* fallus interim Erаſmus *Apoſtoph. l.* 6. *var. mult. decif.* 238. qi Æliani relationem *hoſt. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuiſſe ratus eſt. Sed ut ad Phocionem redeamus, noviſſimum hujus illud, opinor, reſpexit Marcus; οὐ μᾶλλον ἃ ὑπόκειται. *ſi ye μὴ σφετερισάμην, juſſi ſi ſimulatè agebat*, ſicut & *infra* §. 18. Καὶ γνήσιον ἢ καὶ μὴ σπουδῆς. *Si genuina fuerit, non perſonata & ficta*, ambigua eſt enim illa Phocionis dicho: poteſqe etiam *σφετερισάμην* ſatis aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejuſmodi poculis amicos ſuos excipientem, & indicos ejuſmodi ſuarn erga illos benevolentiam obſignantem notantis. qomodo Theopompus *hiſt. l.* 38. da Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς τοὺς πλείστους ἰδίᾳ κάτεκτεινε πίνειν, *qi ſæviſſe propinatâ qamplurimos ſuſtulerat*, Ἔνιοθι δὲ πάλιν ἔγνωσαν τὸν τῶν Φαρμάκων ταῦτον φιλοτιμίαν, *ut ſæpiſſimè ſignorum vim & φαρμάκων ταὐτὸν φιλοτιμίαν,

§. 15. Quàm putidus & inſincerus eſt, qi dicit, *Ego ſimpliciter tecum agere ſtatui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus eſt? res ipſa appareat, fronti inſcriptam ſtatim oportuit vocem hanc, in oculis ipſis relucere ſtatim, qmodo animus ſe habeat: ſicut in amantis oculo cuncta ſtatim dignoſcit amaſius. talem planè verum ſimplicem bonúmqe oportet eſſe, qalis is qi hircum olet, ut qi aſſiterit, ſimulac acceſſerit, velit, nolit ipſe, protinus perſentiſcat. ſimplicitatis verò affectatio tortuoſa eſt.

§. 15. Ὡς σαπρὸς ἡ κίβδηλος, ὁ λόγος, ἐγὼ πρόφημα ἁπλᾶς σοι προσφέρεις; τί ποιῶν ἄνθρωπε; ἔχρῃ δὲ δῆλον πρόκειται. * αὐτὸ φαίνεσθαι. a ἐπὶ τῷ μετάπυ γενέσθαι ὀφθαλμῷ ἰοῦσα ἡ φρονῆ. * πυκνὸν ἴσχει, ἐνδυὸς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχει. ὡς τὸ ἐγρηγορὸς ἐν τῷ βλέμματι πάντα ἐλθὼν γνωρίζει ὁ ἐράμενος. πᾶσιν ὅλως δεῖ τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀληθὲς εἶναι, b ἵνα ὁ παῤῥησιάζεται, ἅμα τῷ προσελθεῖν, ἥλιος ἥλιος, ἄδηλος ἔπιπόδυσις ἡ ἁπλότης. * σκάλμη ἐστὶν.

a δεῖ f.
b L. 7. §. 60.
* ἀστὸν f.
vel, v. ἴσχει,
b L. 5. §. 28.
c L. 5. §. 6.
* σκαλμὸς Xyl. σκαλμὸν Boot. σκαμβὸν Sal.

ANNOTATIONES.

θωῦμα, inſernis confidens, arrogans. metaphora ab eis qi ad mensam aliis priorem ac ſuperiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex auctore incerto: Κλυθεὶς εἰς ἐσίαν ὑπηνεμολιτεύων πάντων κατεφρόνησε, οἱ καὶ ὑπὸ τὸν ὀλισθῶνα. *Vicarius ad convivium, cedat ac ſe ſubmittat omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc ſtatio paret prodatur.* at Plato *Polit. lib.* 1. ὑπολαμβάνειν δεῖν ἀλλήλους, uti Marcus iſtic, ſignificatu latiore dixit, *ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις*, pro *ſibi invicem concedere*, aut ipſe *ibidem* ſe explicat, vel *ſubmittere ſe* potiùs, ſi Marci mentem attendamus.

§. 15. Ἀντὶ φανείσῃ] *res ipſa indicabit*, Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi ſcilicet ad eam ipſam ventum fuerit. qod Architecton Athenienſis, ὡς ἀνὴρ ἄρχειν, ἐγὼ πείθειν, *ait hic dixit, ego faciam.* & Evripides,

Θεοῦ θεῖ τὸ μὴ τοι τοῦτ' ἀπ' ἀρχῆς ἐπίστασθαι τέχνη
Φανῇ. ----

Heu, qid res ipſa vocem mutuagam obtinent.

Plutarchus in *præcept. polit.* vel qid ſi ἀντὶ οὗτος pro ἀντὶδι, hoc eſt, *illuc, confeſtim* ſumatur? affectus iſtiuſmodi ſtatim ſe prodet. Verum ſubit animum ſuſpicio, fuiſſe, ἀντὶ φανέντος. *illud ipſum apparebit*; citra ſermonem ullum ſe prodet. qod & ſequentia confirmare videntur. Alluſum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἀλληγορικῶς (in adagiis nimirum uſu communi tritis ſolenne hoc) efferri ſolet, Ἀντὶ δείξω. atqe ità Plato in *Thæætete* deprehenditur extuliſſe: Et ex Platone Ariſtænetus (ſi avtoris nomen id, qod Joſias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. ceterum Ariſtophanes in Lyſiſtrata integrum exhibuit,

Τἄργον τάχ' ἀντὶ δείξει.

Atqe hoc eſt qod Svidas voluit, ubi dixit, Ἀντὶ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *Ipſa res demonſtrabit, indicabit. Proverbium deeſt*, ſupplenda ſcilicet vox ἔργον. nam qod Mavſſacus in *Differt. Critic.* ἔργον cenſet apud Svidam eò loci idem eſſe, qod eſt Heſychio in *præfat.* ἐπίθετος. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλὰς. εἰς ἃς καὶ τῶν ὑποθέσεων τοὺς πόνους. à Svidæ mente dubio procul qam longiſſimè aberravit. Idem forſan & cum Svida voluit Heſychius, ubi ἀντὶ δείξει dixit eſſe παροιμίαν ἐκ τῆ ὑποθέσεως εἰρημένη. *paræmiam qa ſine epilogo*, ſive *extremo parte ſua enunciatur.* qanqam neſcius non ſum, poſſe *epilogo* nomine ſubjunctam ſive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paroemiæ rationem explicationémqe contineat. Verum, τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypotheſi* ſumi, nemo ſiqam, opinor, καὶ περ ὀλοχερῶς μᾶλλον περιστάσεως, (ut cum Marco noſtro loqar) Mavſſaco conceſſerit.

Ἐνὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι] ὡς ἂν δοκῇ συνεφαλοῦσθαι τὸν τῆς ψυχῆς ἀριστὸν δι' ὄντος. *Ut ita dicam animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus loquitur *hortator. c.* 5. *Frons hominis triſtitia, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob cauſſam malleem coram epiſſet. nam enim ſolum ex oratione, ſed etiam ex vultu, & oculis, & fronte* (*ut aiunt*) *meum erga te amorem perſpicere potuiſſes.* Achilles an Neoptolemum Tatianus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. laudatus, *Eo ingenio natus ſum, animatum atqe animoſum in fronte* (ſive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. §. 14. & *l.* 7. §. 60.

Τοιοῦτον ἴχνι ἐνδυὸς ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχρῃ] Ita continuatim exhibet Lugdunenſis. nam Baſilienſis poſt ἴχνι comma inſerit, interpretes qi legerint, aut qid ſecuti fuerint, haud eſt facilè conjectu, forſan ἀνοῖον ἴχνι, ἐνδυὸς ἐν ὀ. ὀ. ἰ. *qomodo ſe habeat, ſtatim ut oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἴχνι, ἐνδυὸς, &c. *ita ſe habet, ut oculis extat ſtatim.* forſan autem, τοιοῦτον ἴχνος, ſive οἷον, ἐνδυὸς, &c. *talem eſſe, ſive, ſic affectum eſſe, ut oculis ſe ſtatim prodat.*

--- *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naſo *art. l.* 2. & apud Æſchylum Clytemneſtræ Agamemnona, ſed ſpecie ſaltà deceptus,

Ἔν γὰρ φρονοῦντες ὄμμα σὺν παῤῥησίᾳ,
Nam prodit oculus eſſe ea affectum prohi.

oculi enim *ſunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago eſt animi vultus, ſic indices oculi.* Idémqe *de leg. l.* 1. *Natura ſpeciem ita formavit oris, ut in ea pectoris virtudes manes effingeret. nam & oculi mentis arguti, qemadmodum animus affectus ſuos, loquuntur. & ut, qi appellatur vultus, qe multa in animante eſſe præter hominem poſſit, indicat mores.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago quidam animi loquitur in vultu.* Eumapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς διδάλλει τὸ ὄμμα, *Impetus velocis ingeri atqe agitatus ex oculis* A *elucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qaſdam dixere. Adamantius *phyſiognom. lib.* 1. *cap* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *feneſtras* per qas mens non proſpicit tantùm, ſed ſe prodit qoqe, & per qas motus atqe affectus animi tranſluent qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens eſt qæ per oculos ea, qæ ſunt oppoſita tranſpicit, qaſi per feneſtras lucente vitro aut ſpeculari lapide obductas. Et ideirco mens & voluntas eo oculos ſæpe dignoſcitur.* & *c.* 9. *Mens oculos tanqam feneſtras nactus.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Oculos feneſtras qodammodo eſſe noſtrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam parati ſecus, non eſt dubium qin laborent ſuciat. itaqe lætus facit, & vultus ſibi animus ſui voltum.* atqe hoc eſt φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἀπολαύσεως. ut Marcus *l.* 7. §. 31.

Ὡς τῶν ἐμαυτῷ βλεμμάτι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celare poſſim, qid mutus amantis,
Qidve ferant nutu lenia verba ſuo.

Qò ſpectant & illa Æſchyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. anim.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narrat.* 127. reſtituente Salmaſio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ὀργαῖς πυρθόνιον γαμηλίοις
Αἰδῶμ ἀτρώτῳ βλεμμάτων ῥύσιν βολῆ.
Νέας γυναικὸς δ' ἣ με μὴ λάβῃ φλέγμ
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὶ ᾗ γεγωνέναι.
Ἔχω δὲ τῶνδ' Ὑμέναιον ὑπογυμνάσιον.
Ritu puellæ nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puella lumina exardeſcunt
Fallunt, experto ſi qa jam fuerit virum.
Animus mihi oſtia diſcernendo guarus eſt.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magis qàm vinum aut ignem poſſe celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

--- πρόψυχ', Φαῦλα.
Ἅπαντα τἀλλὰ τἄν δύναιτ' ἂν κλὼ δυεῖν,
Ὅταν τε οἶνον, κἂν ἱματιὰ τ' ἐμπνεῖν.
Ἀμφοῖν γὰρ μανία ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ' ἂν ὦσι τοῖς ἀφρονοῦσι
Μάλιστα ταῦτα παῤῥησίαι σταλεῖς ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Caſavbono in ſenario penultimo pro σ' ἄν, ταῦθ' reſcribere.]

--- *celare, Phædra,*
Prater duo aliqa reliqa poſſe omnia,
Amore capcus ſi ſis, aut ſit obrius.
Oculis ab ipſis eorum utrumqe prodatur,
Itemqe verbis, ut negare qi volunt,
Ipſa evidenter arguant mendacia.

Henricus Stephanus. Cui affine eſt, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 16. *c.* 23. pervulgatam eſſe apud ſuos vocem, *Amorem tuſſimqe celari non poſſe.* de igne idem Naſo *Ep.* 12. ubi Medea Jaſoni amorem ſuum exprobans,

Perfide, ſenſiſti qis enim bene celet amorem?
Eminet indocio prodita flamma ſuo.

Et Helenæ Paris *Epiſt.* 15.

Sed malè diſſimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi ſemper prodatur ipſe ſuo?

Et ibidem.

Qa licet & poſſem lucfor celare furorem:
Sed tamen apparet diſſimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet hoſtilis amor; ſed fax vehrata medullis;
In vultus atqe ora redit, lucemqe genarum
Tingit. ---

Γράφονται] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐκτενίζουσι δ' ἀπλότητα] *Affectare ſimplicitatis*, qâ qi ſimplex aliis videri ſtudet, ſive pro ſimplici ſe venditat. Dionyſius Halicarnaſſeus in *arte.* Ὁ γὰρ ὑποκρινόμενος τὸ τῆς ἐντεχνίου ἄκρου, ἀνεπιτήδευτος. *Factus, & omnes affectatum recompoſitum.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 16. ad Evſebium. Ὃν φίλον μοι τὸ τερπνὸν. *Artificiosum nobis non placet.* Ὃν γὰρ φιλῶ συγγίνεσθαι φανερῶς τε καὶ ἀπλάστως. *Qod amant, ac ſpectat tenus eſt cum res veritate eſſe non poteſt.* Syneſius de regno *pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Græc. pag.* 165. ait ſcriptos prophetici fidem habuiſſe, Διὸ τὸ τῶν λεχθέντων τὸ ἄπιστον, καὶ τῶν ἐπιόντων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ποιήσεως τὸ ὑπατεύλογον. *Qod ſtylus non affert phaleratus, nec ulla ſcriptorum affectatio, & ſermo nuſquam obſcurus, &c.*

Σκάλμη ἐστὶ] obturbat iſtud σκαλμὸς. Σκαλμοὶ Polluci *lib.*

ἀδὸν ἐστι ἄξιον λυσιφιλίας. πάντων μάλιστα τὸ πρόσωπον. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλοῦς, καὶ ἐυμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχειν ταῦτα, καὶ ὃ λανθάνει.

§. 16. Κάλλιστα [*] ἡ ζωὴ, [b] δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. ἀδιαφορήσει δέ, ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν διαιρῇ διημεμένος καὶ ὅλικως. καὶ μεμνημένος, [e] ὅτι οὐδὲν αὐτῶν ἐπιβάλλειν ποιεῖ αὐτῷ ἡμῖν ἐμπεσεῖν, [f] οὐδὲ ἔρχεσθαι ἐφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ [g] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν, οἱ περὶ αὐτῶν κρίσεις γινώσκοντες, καὶ οἷον γεγράφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γεγράφειν, [k] ἐξὸν δὲ κἂν πῃ λάθῃ, ἐνδὺς ἐξαλεῖψαι. ὅπ [l] ὀλίγου χρόνου ἔσαι ἡ πιαύτη σπουδή, καὶ λοιπὸν πανύστη [m] ὁ βίος. τί μέντοι δύσκολον καλῶς ἔχειν πανύστη; [n] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτῷ. καὶ ῥᾴδια [*] ἔσαι σοι. εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [o] ζήτει τί ἐσί σοι κατὰ σεαυ φύσιν. καὶ [p] δὸς τοῦτο αὐτῷ, κἂν δόξῃ

a *L.7. §. 31.
* διαζῆν *f.*
b *L.7. §.31. l.8.§.8. Sup. §.9.*
c *L.2. §.11. l.6.§.32.l.9. §.1.*
d Sup. §.2.
e *L.9.§.15.*
f Sup. §.11.
g *L.4 §.3.*
h *L.5.§. 19.*
i *L. 6. §. 52.*
k *L.5. §.2.*
l *L. 10. §. 11.15.*
m *L.8.§.26. l.10.§. 33.*
* *f. ἐσαι.*
n *L. 10. §.2.*
o *L.4.§. 12. L.5. §.3.*

amicitiâ lupinâ nihil eſt fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, ſimplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc eſt in anima ſita, ſi adverſus res indifferentes indifferenter ſe habeat. indifferenter avtem ſe habebit, ſi diviſim & integrè earum unamqamqe conſideraverit, ſimúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos poteſt, ut hoc vel illud de ipſo opinemur; nec accedit ad nos, ſed qieſcit; nos avtem ſumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipſis inſcribimus, cùm nec inſcribere in nobis ſitum ſit, & ſi clanculum irrepſerint, ſtatim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum eſt cavtelæ hac; tum vita terminabitur. ecqid eſt avtem in his difficile? ſiqidem enim naturæ congrua ſunt, eis obleſta te, & facilia futura ſunt. ſin præter naturam, inveſtiga, qid ſit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamſi minus glorioſum

ANNOTATIONES.

10. c. 38. ex Sophocle, *ταῦς* nomen barbarum; *Thracum* A ſcilicet *peculiare:* qod ex Heſychio diſcimus. Verùm id iſtic qid velit, nullus aſſeqor. Xylander σκαλινὸν, qomodo Plutarchus ἐδὸν σκαλινὸν vocat, vertitque, *inſidia tecta.* Sed & alicubi Epiphanius, *μυδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. rectum nihil, ſed obliqua cuncta.* D. Boetius vult σκαιὰ, *ſcæva, ſiniſtra.* Mericus Caſavbonus *multo modo laudabitur.* ità qid legerit, incertum eſt. Verùm clariſſimus Salmaſius *Omnino*, inqit, *reſcribendum*, σκαμβὸν ἐσι. Proverbium eſt Græcum, Σκαμβὸν ξύλον οὐδεπο' ὀρθόν. *Lignum tortum, nunqam rectum.* (Habes apud Svidam, & Apoſtolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam ſuum uſi fecerunt. unde apud Svetonium *Orbon. c. 12. Scambus, & male pedatus.* Rem nimirùm ipſam acu tetigit. nec qæſiti ulteriùs opus. Σκαμβὸς, *diſtorta, prava, obliqe ingrediens, tarta.* Svidas. qid ſi locum hanc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐσι κάλλιον λυσιφιλίας] λυσιφιλία qid ſit, neſcium ſe fatetur Xylander. Explicabit ex Æſbo Dionyſio Eviſtathius *ad Il. α'* ex Menandro Dionyſius. Λυσιφιλίαν, *δεινὸν τῶν ὑποπτέων, ὑπόπλουν. ſuſpectè, ſubdolè.* Menander,

Λυσιφιλὴς μὲν ἐσιν ἡ διαλλαγή.
Suſpecta pax hæc, tanqam amicitia eſt lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epiſt. 2. ad Dionyſium datâ:* B Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ναύτῃ γνῶμεν τὸν ἰμὸν καὶ σὸν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ τὸ ἀπηργάσθαι. *Hæc avtem ſic geſta, tanam mecum amicitiam lupinam darent, mihíqe tuâ culpâ diſſociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Epiſcopus Romanus, *Epiſt. ad Fabium Antioch.* apud Evſebium *l. 6 c. 43.* de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες κατασφάττουσι αὐτὸν, καὶ καταφρόνησιν τὴν ἐ αὐτῷ πεποιήκασι καὶ πολεμοῦσιν, τὸς τε ἱστορίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτῷ καὶ λυκοφιλίαν. *Vos ipſi illum obſervantes, & deprehenſâ hominis aſtutiâ & verſutiâ, perjuriíque & mendacium, affecta diſſociabili, & lupinâ, ſive veteratoriâ, amicitiâ.* Λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνησίαν, qod eſt κοιμητη- φωλὸν, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce uſus eſt & Ariſtoteles *polit. l. 2. c. 3.* Alluditur hoc vocabuli ad apologum de inducias ſive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis cuſtodibus obſidum loco ſibi traditis, qorum loco ſcilicet canibus ſuos ipſi darent, qò liberiùs déinceps graſſarentur in greges. Eum Samiis narraſſe primò Æſopum, cum is à Crœſo poſceretur, avtor eſt Maximus Planudes in *vit. Æſop.* recitâſſe denuo Athenienſibus Demoſthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipſe cum oratoribus aliis C depoſceretur, refert Plutarchus in *Demoſth.* eundem παροφησιάσῃ exulit exhibuiſſe Libanius in *progymnaſm. ſub. 1.* pro eo avtem qod Λυσιφιλίαν Marcus, ἀλωπεκῶν φιλίαν dixit Leo Imperator ſapientiſſimus dictus in *oraculis* ſuis.

Ἀλωπεκῶν ὑποχείριός τὸν φιλίαν,
Καὶ πικροδόκους χαλεπάνας τοῖς φρένα,
Ὡς περίδειπνος ἄγων καὶ πολιὸς τις ἐχίδνης.
Vulpinâ amicum mente ſimulans ſubdole,
Patrumque inſidiis cahibens, ut ſerus inſitum,
Sitat ſenex vulpe & canina ſapientiâ.

vide Joannem Rungerſium *var. lect. l. 5. c. 8.*

§. 16. Κάλλιστα δὲ ζῇ] ſ. διαζῇ. eſt enim novi argumenti exordium.

Ἕκαστον αὐτῶν διαιρῇ διημεμένος] vide *ſuprà §. 2. & l. 3. §. 11.*

Οὐδὲν αὐτῶν ἐπιβάλλειν αὐτῷ ἡμῖν ἐμπεσεῖν] Vide *ſupra §. 11. & lib. 9. §. 15.*

Ἐνδὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l. 8. §. 47.*

Ὀλίγου χρόνου ἔσαι] Vide *l. 10. §. 11, 15.*

Σαὶρ αὐτοῖς καὶ ῥᾴδια ἔσαι σοι] ἔσαι forſan. Ità Joannes *Epiſc. 1. c. 5. v. 3.* Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non ſunt gravia.* Vide *l. 8. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Ἐπὶ τῶν σπουδῇ, κἂν ἀδέξῃ ᾖ] Hoc eſt qod Pythagoras, Κρῖνε σεαυτὸν μάλιστα ἀδοξεῖν. *Etiamſi hoc facturus mirum gloriosus ſis futurus.* Vide *ad l. 9. §. 16.* Baſilius Cæſar. *Orat. 24. pag. 583. C.* & ex eodem Simeon Magiſter *Orat. 1.* Ὅτι ἔστιν ὃ μᾶλλον φυσικὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦτο, τὸ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισπουδάζειν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου, ὅτι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδέξειν, καὶ ἀποδύεσθαι ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δίκη, μᾶλλον αἱρεῖσθαι τὸν ὀρθὸν ἡγεμόνα παρασπεῖν. *Non eſt aliud qicqam magè fugiendum ſapienti atqe gloria ſtudere, & ea qærere qa multitudini placeant, & rationem vitæ ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus bonoſis gratia reſiſtere: præterea tyrannidem, labores, perſecutiones ſubire: neqe eò ire, qa recta eſſe cognoſcimus, ille modo diſſedere ſas erit.* Epictetus item *enchir. c. 34.* Ὅταν τι διαγνοὺς ὅτι καθῆκόν ἐσι, ποιῇς, μηδέποτε φύγῃς ἐφ' ὅτῳ πράττειν αὐτὸ, μὴν ἀλλαλεῖο τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν γὰρ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἴργου φεύγει. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήττοντας ἐπ ὀρθῶς; *Quæ facis alqid, qod facturum eſſe ſtatuiſti, nunqam recuſes inter ad agendum conſpici: cavtoſq ſa- turum eſt, ut vulgus de eo ſecus judicet. Nam ſi perperam facis, rem ipſam fuge. Sin rectè, qid eos verereo qi non rectè reprehendunt.* Ità Apoſtolus ad cœleſtia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep. 2. c. 6. v. 8.* Plutarchus *de audiend.* Ὅν γὰρ μόνον, ὅτι φαύλου φαυλίους,

Πολλ' ἀνατρέπειν δίζημεν ἡμᾶς ἐσθλοὺς.

D ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδέξασθαι. *Non enim dentatos, qod apud Phocylidem eſt,*

Qi vult eſſe probus, fallí hunc perſæpe neceſſe eſt:
ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter admotâſſe haud pigebit, verſum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l. 5. pag. 615. B.* concipi,

— πολλὰ πλαγχθῆναι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulyſſes πολυπλανὴς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyſſ. ρ. v. 511.* Epictetus *enchir. c. 12.* Ἐὰν περσίψῃ σίλος, σκόμματον, ὕπνα τὸν ἐπὶ τοῖς δίκῃ καὶ E φιλίαις. *Si qid projecerit vas, ne recuſa, qo minus de res exterras, amens & ſarcus habearis.* qod Anaxagoræ objiciſſe refert Laertius *l. 2.* Ὅτου γὰρ ἕνεκα τὸ ἀνάγκης ὄντως ἀνατλητὸν ἦν, διὰ τὸ μὴ νομοθέτην τοῖς ἀνοήτοις εἶναι. *Qa cum ratio eſt in amentia perſpicere, ne amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep. 71. Ut ſit beatus, & te alienis ſtultum videri ſine.* Lactantius *inſtit. l. 5. c. 14. Non poteſt qiſquam juſtus eſſe, qod eſt cum vera ſapientia conjunctum, niſi idem ſtultus eſſe videatur.* Dionyſius *de divin. nomin. c. 7. §. 4.* Ἐν οἷσιν ὁ νοῦς τὸν ἀληθεσμὸν ἐνοδεύει, ἐκ ἐν ἴχνη, κἂν οἱ πολλοὶ πλανᾶσθαι αὐτὸν ὡς ἐξεσηκότα. *Probe novit qisqis mentes eſt veritatis, qamvis cum multo ut aberraverit arguatur.* Ità de Domino Chriſto ipſi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέση, *apud ſe non eſſe.* Marc. *c. 3. v. 21.* Æſchylus *Prometh.*

Κέρδιστον ἐν φρονοῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Utiliſſimum eſt,*
Minime videri ſapere, cum ſapias tamen,

Si-

riosum sit. venia enim cuique habenda est, qi bonum suum sectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumquodque, & ex qibus consistat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum sit, & qod naturaliter mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adversùs te delinquunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódque alteri alterius cavsâ nati sumus: tu avtem speciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento taurus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam universâ disponere. hoc si est, deteriora constat præstantiorum cavsâ esse condita, præstantiora sui invicem.

Secundò cogita, qales sint ad mensam, in lectulo alibi. præsertim verò, qas à decretis intùs sitis necessitates perpetiantur: qantâque cum prudentiæ opinione hæc ipsa, in qibus delinquunt, agant.

Tertiò, qòd, si hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet: sin minùs, nolentes utique &

§. 17. [b] Πόθεν οἰκήλουθεν ἔσμεν, ἢ [c] ἐκ τίνων ἔκαστον ὑπεστημένων, ἢ [d] εἰς τί μεταβάλλῃ, καὶ [e] οἷον ἔσται μεταβάλλον, ἢ ὡς [f] χρὼν καιρὸν πάσχῃ. b L. 3. §. 11. c L. 9. §. 36. d L. 8. §. 18. e L. 12. §. 24. f L. 9. §. 28.

§. 18. [Καὶ] πρῶτον, [g] τίς ἡ πρὸς αὐτοὺς μου χρῆσις. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ κατ' ἄλλον λόγον, προεστώμενος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν δὲ ἤ [i] ἀπὸ, [k] οὐ γὰρ [l] εἰ μὴ ἄτομα, [m] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [n] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [o] ταῦτα δὲ ἀλλήλων. g L. 10. §. 19. h L. 4. §. 42. i L. 8. §. 30. k L. 10. §. 6. l Sup. §. 10. m L. 5. §. 16.

Δεύτερον δὲ, [p] ὑπὸ τίνας εἶσιν ἤδη τῆς τροπῆς ἐν τῷ κλιναρίῳ, πάλιν. μάλιστα δὲ, [q] ὅσας ἀναγκαίας δογμάτων κοιμῶνται ἔχουσιν. καὶ αὖπὶ δὲ τούτοις [r] μεθ' οἵας τύφου ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L. 9. §. 34.

Τέλος, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ταῦτα ποιοῦσιν, ἀ δεῖ [s] ἡδέως δυσχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, [t] ἀθελητὴς ἁμαρτάνει. q L. 7. §. 62. r L. 7. §. 59. s L. 7. §. 59. t L. 7. §. 62.

ANNOTATIONES.

Siquidem ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 14. Τὸ δὲ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι. *Quæ sunt spiritus Dei. Sanè verum animale fluitans.* & *c.* 1. *v.* 18. Ὁ γὰρ σταυρὸς λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σῳζομένοις δύναμις θεοῦ. *Sermo illa de cruce, ut qidem qi pereunt, fluitans est: ut avtem qi servantur potentia Dei est.* & qod Plato *Epist.* 2. Σχεδὸν γάρ τι τῶν ὄντων περὶ τοὺς πολλοὺς κινδυνεύσαντα ἀκουσθῆναι. διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ἰσοφυεῖς (*invidos*, possus) δυσκολώτερά τε καὶ ἰσχυρότερα. *Multa sunt enim, qa dicta ad populum magis ridicula videantur: magis qa apud ingenuos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 23. *ad l.* 4. §. 12. Vide & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

Παρὰ γὰρ συγγράφου τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντες] Vide *ad l.* 6. §. 27. Cato Uticensis, reference Plutarcho *pag.* 783. *D.* Τί γὰρ Σωκράτους, εἰ ἕν τις τοιοῦτον τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρῳ μὴ παρεῖναι; *Qid enim mors, si qod qis summum arbitratur bonum, non comedat alterum.*

§. 17. Πόθεν οἰκήλουθεν] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 9. §. 31. & *l.* 6. §. 36.

Ὅσον ἔσῳ μεταβάλλει] vide *l.* 8. §. 20.

Ὀνθὲν κακὸν πάσχει] Vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 23.

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud πρῶτον videtur. quomodo Hebræis in scriptorum exordiis creberrimè. Proponit varias considerationes, qibus animi impetus ad offensationem & iracundiam in injuriis illatis prochvis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi sæpe prius inculcatas, prout ex locorum collatione videre est, hoc loco simul uno qasi fasciculo comprehensas, veluti per synopsin qandam, ob oculos constituere visum est.

Τίς ἡ πρὸς αὐτοὺς μου σχέσις] Vide *l.* 8. §. 27. & *l.* 9. §. 22.

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 56, 59.

Προεστώτος αὐτῶν γέγονα] Haccine Marcus, ut Imperator, an ut philosophus fluitans? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionysio Ep.* 4. Νῦν δὲ δίδου μοι ἐπὶ τοῦτο λέγειν, ἀναμιμνήσκοντι δὲ ὅμως διὰ βραχέος αὐτοὺς, ὅτι πρόσθεν, πάλαι ἤ πολλῷ, τῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶνα διφῶμεν. *Manqiffium sum eâ qod dico: memineris avtem debemus, aperuisse nos, ut te non lateat, plus aliis qam plurimis antevallere.* Sed illâ potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l.* 3. §. 3. qanqam possit & utroqe.

Ὡς πρὸς πατρός] Ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀγαθὸς, τραφεὶς, ὁ δὲ ἐλεύθερος, υἱὸς καὶ οὗτος, τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Caprorum qidem duo heroes, avtemqe aries. bovum avtem taurus.* Pollux *l.* 5. *c.* 12. §. 19. de Ulyssi Priamus *Iliad.* γ'. *v.* 196.

Ἀντὸς δὲ, πάλαι ὤν, ἐπιστάμενός τέ μοι ἀνδρῶν,
Ὅν' ἔμεν μέγα πᾶσι διέπρεπε δεσπόσσιν.
Ipse verò antè gregis duos olim ordinatos viderem:
Qe avtem gregem magnum omnes conducerent.

qod in Cleanthem dixerit Timon. vid Laertium *l.* 7. & de Æneæ pecu *Il.* ε. *v.* 492.

Δοιοὶ ἔσαν βόες, ἀτὰρ τρίτος ἦεν ἄριστος μῆλα.
Copia sospitatur, ni pejor armentis sequatur pecudes.

Ἦ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Leucip. l.* 2. *pag.* 101. *Edit. Salmas.* Βοῦζυξ ταῦρος ὑψαυχὴς, καὶ ἄντικρυς ἐπιθυμητικὸς, ὃν τῶν ἄλλων ῥώμῃ ἐπὶ βασιλεῖ. *Incedit taurus ut currucis fabricâ fit, ut alterum se regem esse ostendat.* De Agamemnone *Il.* β. *v.* 480.

Ἥδεε βοῦς ἀγέλησι μετ' Ἀργείοισι ἄνασσεν.
Ταῦρος· ὁ γὰρ τὸν βόσκει μετὰ πρῶτα ἀγορεύων.
Vetus hos in armenta longe eximius inter omnes
Taurus, hoc enim boves excelsa congregatas.

Et Naccus *Sat.* 3. *Verbus edutor*, — *ut is grege taurus.* Polybius *Hist. l.* 6. *c.* 3. Ἐκλαμπρεῖ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ὅταν ἐπὶ τούτων (πλῆθος ἀνθρώπων) συναθροίζοιτο, ὅπερ οὐκὶς πανὸ τῶν τοιούτων ἐμφύλιον συναγελάζεσθαι, διὰ τὸ τοὺς φύσει ἀνθίστασθαι. ἀνάγκη τὸν τῷ σωματικῷ μόριον καὶ τῇ ψυχικῇ τελειᾳ διαφέρειν, τοῦτον ἀγαπᾶν καὶ προτιθέναι καθάπερ ἡγεμόνα καὶ ταῦτ' ἄλλων γενῶν τῶν ἀλόγων ἀκούειν ζῶμεν διαφέρειν. τοῦτο χρὴ φύσει ἔχειν ἀλαθαύστατον τοιοῦτον. καὶ δὴ ὁμολογουμένως οὐκ ἰσχυροτάτοις ὁρῶμεν ἀγομένους. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, καὶ τοὺς τοιούτους. *Sicut in aliis animalibus, etiam in hominibus ipso vocat qando congregantur.* (*nam & hoc rationis consentaneum est, ut ejusdem generis animalia eadem congregentur propter naturæ sufficientiam.*) *tum inqam necesse est, ut qa robore corporis & præstantiâ animi aliqa audacia præ cæteris, duxerunt eaqe imperium in cæteros obtinere: qod ipsum in aliis qoqe animalibus, qa non operationibus advertimus, sed animi natura sufficientia ducimur, qam certissima ipsa vocare, natura id opus esse certissimum debemus credere. Nam & in illis ducum efficio sine controversia robustissimos qosqe fungi videmus: puta taurum, aprum, gallos gallinaceos & id genus alia animalia.* Videtur avtem Marcus hic ob mentem habuisse Epictetum illa, *Dissert. l.* 3. *c.* 1. Σὺ δὲ τίς εἶ ἀνταῦθα; μέγα ὄντως ἀγαθὸν, ὅτι ἄνθρ ὤμι, ἢ δεῖ μᾶλλον ἀνδράποδα. οὐδὲ γὰρ λίαν τὸ τυχὸν βαλεῖν τελεῖ ἀντίτυπον αὐτῷ. ἀλλ' ὁ ταῦρος περιελθὼν ἀνθίστησι, λέγει αὐτῷ. ἐγὼ σοι δείξω, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ταῦρος, ἐν ταυροῖς γίνου φύσει τι ἐξαίρετος, ἐν βουσι, ἐν κριοῖς, ἐν μελίσσαις, ἐν ἐπιστήμῃ. μὴ δὴ λέγε τῷ ἡμιτρίῳ. Σὺ δὲ τίς εἶ; οὐ δὲ μὰ, ἐγὼ σοι φαίην λαβεῖν, ἐγὼ οὖμι τοιοῦτος, ὅσος ἐν ἰσοπλεύρῳ τετράγωνος. μὴ μ' οὖμι ὄμοιον ὄντα τοῖς ἄλλοις. ἢ τῇ φύσει μου μάχῃ. ὅτι μου διαφέροντα πᾶσα τὰ ἄλλα ἐνοίησεν. *Tu ergo qi hoc loco es? magnum est profectò, esse me ex hominum cura esse debeant. Neqe enim qilibet bucula tauri reqirere audet. Si vero taurus ille ne abviam aliqo reqirere audeat fuerit, dic, si videbitur, illi, tu vero qi es? Homo, an qilibet gustos aliqid eximium mereatur; an bobus, an tauribus, an apibus, an ego. Nisi ergo dicere eximius, tu ergo qi es? Alioqi si fastuose vocem aliquid acceperit, tibi dicet: talis sum qalis in ventriculo est purpura. Nisi postulare, ut sim alicujus similis, nec naturam meam mutare, qod me ab aliis diversum facere.* Idem *l.* 1. *c.* 2. Ἐν ἑαυτοῖς σχῇ μέν τινα ὄνειρ πρόσοψ τῶν ἐν τῷ χειτῶνι; οἷ δὲ οἱ ἴδιοι φρονεῖζοι, πῶς δὲ ὁμοίως ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὅταν οὖδὲ ὁ κριὸς πρὸς τοὺς ἄλλους κριοὺς ἴδιόν τι ἔχῃ ἐξαίρετον. ἐγὼ δὲ τοιοῦτος οὐκ ἐγὼ βουλομαι, τὸ ἀληγον ἐκπίνε, ἐν γιλιοῖς, ἐν τοῖς ἄλλοις αἰσχυνῇ τοῦ ἐσχατοῦ φαίνεσθαι ἐν σαλπ. εἰ δὲ μοι λέγοις, ὅτι ἐξαναλίσκει τοῖς σαλπίζοις; ἐν τῶν ἐν τοιούτοις ἐσομαι. *Tu te unum qoddam tantùm filium esse existimas. Qid ergo tibi curandum erat? Qemadmodum alios hominibus esse similes, sicut nec filium aliqid pro cæteris filis eximium postulat. Ego vero purpuram esse volo, exiguum illud & minimum: qod in causâ est, ut cætera decora & pulcra esse videantur. Qid ergo me jubes vulgo discrepantem? qi enim adhuc ero purpura?* qem locum eò lubenter adduxi, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti imponit, restituerem. Et paulò post ibidem. Ὁ ταῦρος, λέγει ἐπιλήπτῳ, μόνῳ αἰσθάνεται τῆς αὐτοῦ παρουσιᾶς, ἐν προβόλαιον ἐστὶν οὐκὶς τῆς ἀγέλης. *Taurus augmento leone solus suffragatione sua mentitus, sine pro armento opponit.*

Εἰ μὲ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l.* 9. §. 39. & *l.* 10. §. 6.

Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *supra* §. 12. & *l.* 5. §. 30.

Ὁποῖαί τινές εἰσιν] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 13.

Ὅσας ἀναγκας δογμάτων] vide *l.* 8. §. 14.

Μεθ' οἵας τύφου] qod *l.* 9. §. 34. ὅτι ἴσασι. qanqam hic malim *prudentiæ opinionem*, qam *fastum* vertere: qanqam & illa talia sunt. Vide *ad lib.* 2. §. 15.

Ἀθελητὴς] vide *l.* 7. §. 62. Πάντες ἄκοντες ἁμαρτάνει, do-

gma

a L.2.§.1. καὶ [a] ἀγνοοῦντας. [b] πῶσι γὰρ ψυχὴ ἄκουσι στέρ[ε]-
b L.7. §.63. ται, ὥσπερ δ' ἀληθὴς, οὕτως καὶ δ' [c] καὶ ἀξίαν ἑκάστῳ
c L.8.§. 29. πεφροντίκεν. ἄχθη[ται] γὰρ ἀκούσιος ἄδικος, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκ[ται], καὶ καθόλου ἁμαρτητικοὶ πρὸς τοὺς πλησίον.

d L.7.§.26. Τόπερπες, ἐπὶ καὶ [d] αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ [e] ἄλλῳ [e] πιστῷ εἶ. καὶ ἔ τινων ἢ ἁμαρ-
*-λως L. τημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ [*]τὸν γε ἔξιν πεπτικὸν
f L.1.§.17. [f] ἔχεις, εἰ καὶ λίαν δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ πι-
*-ἴχνις θὸν τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ἐμοὶ ἁμαρτημάτων.

g L.9.§.38. Πέμπτον, ἐπὶ [g] εἰδὼς εἰ ἁμαρτάνει κατάλη-
h L.4.§.31. φες. πολλὰ γὰρ καὶ [h] ἀνωφελῆ γίνεται.

nescientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, sic etiam erga quemque pro dignitate cujusque gerendi se peritiâ. itaque injustos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici se non sustinent.

Quartò, quòd & ipse multa peccas, & aliàs ejusmodi es planè, quales illi sunt. atque etiamsi peccatis quibusdam abstineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

Quintò, quòd nec an peccaverit etiam, nosti satis. multa enim per dispensationem geruntur. at-

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, sed sapientum omnium si Platoni credamus; sic enim is in *Protagor. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδὸν ὅτι μάλιστα οἶμαι οὐδένα τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἑκόντα οὐδενὸς ἑκόντος ἁμαρτάνειν, οὐδ' αὖ σοφὰ οἶμαι καὶ καλὰ ἐπιτήδευμα ἑκόντα τινὰ ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἐν ὁτῳοῦν τούτων, ὅτι φασὶν οἱ τὰ μὲν σοφὰ καὶ τὰ καλὰ ποιοῦντες, ἀγαθοὺς εἶναι, οἱ δὲ κακοὺς ἀπέχειν τῶν ἐμοῦ ἁμαρτημάτων. *Arbitror equidem sapientem nullum patare, quæquam hominum esse qi altro aberret, malaqe & turpia sponte committat. Scimi etenim, qod qi mala turpaqe committunt, præter voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Καὶ δὴ γε πολὺ κάλλιον ποιοῦντα ἢ ἀγαθὸν πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων. καὶ ἐξαμαρτάνοντες ἄκοντες. *Malo vero multò pluris qàm bono omnes homines fieri ab incunte ætate omnem vitam agunt, neqe sponte delinquunt.*

Ἄκοντες οὖν ἀγνοοῦντες] Itaque hoc utroqe nomine (si verum istud) venià ac misericordiâ dignoiores; ut *l.* 2. §. 13. Ὅτι πολλὰ δοκεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐὰν μὴ κἀδικῇς σὺ ἀδικούσῃ, ἢ ψέγοντας, ἢ ἀλλό τι καλὸν ποιεῖν. καὶ ἐν τούτοις δὲ σὺ πολὺ χαλεπώτερος εἶναι τοῖς ἐκόντι καὶ ἐργαζομένοις, ἢ ψυχομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσι. *Quandoquidem multum ignoscatur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loquitur, vel aliud qicqam committit mali: legisqe in eos severius animadvertitur, qi volentes mala faciunt, mentiuntuqe, qam qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demosthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τὰς βλαβὰς γίνεσθαι πάντες, ὁ μὲν ἑκὼν βλάψῃ, δικαίως. ὁ δ' ἄκων, ἁπλῶν τὸ βλαβὲς πελεύσεται ἑαυτῷ. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, πατταχᾷ βασθεὶς, δίκαιός ἐστι τυγχάνειν τῷ δράσαντι· ὁ δ' ἂν ἔγω τὸν ἔργον, ὃν δ' ἄκων, ἱκανῶς ἐστιν ἔχειν. ἴσασι δ' οἱ φύσει, τοὺς μὲν τὰ κρεοῦσι ἀπαλλάττοντας, ἐκόντα καὶ ἀσφυγίᾳ καὶ δημίοις τῶν ἀναιρέντων, ζημίαν. τοὺς δ' ἀκουσίως, ἀθῴους καὶ φιλανθρωπίᾳ, πολλῷ ἐλέῳ πρὸς. *De dato damno leges omnes, si qs volens damnum dederit, duplum: si invitus, simplum pro dato damno solvere jubent. Æqum enim est, ut ad factum qs, adjungatur; fonte autem aut eundem parum flaverit, sive volens, sive invitus fecerit. Deinde leges capitalium factorum, cædes confulo factas, morte perpetuoqe exilio & publicatorum bonorum puniunt. qi autem forsitto eadem fecerunt: cum hos multò remissius & humanius esse agendum sanxerunt.*

Ἄκοντα εἰρήκῃ τῷ ἀληθεῖ] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Ἀντὶ πολλὰ ἁμαρτάνοις] Hoc est quod primo loco cogitandum proposuit Antonius Epicureus in scripto suo περὶ τῆς τοῦ ἰδίου πάθους ἐφεδείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoscend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτὸ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipsi plerumqe peccamus in aliis erroneis.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qam multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex hac qi ogit, venia desiderent. jam transferat etiam sibi. nunqam enim æqo judex aliam de jure, aliam de aliena causa sententiam fert. nemo non reputet, qi se possit absolvere: & innocentem qisqe se dicit respiciens testem, non confitentem.* Æschylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σιωπῶν ἀφρόνως.
Peccat aliqando, sapiente & qi plus sapit.

Et ad Marcum propius accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noster; *Non dixit offendatur, sed offendamus, inqit: & in multis, præmisit; omnes, subjunxit.* Et Augustinus *Epist.* 29. *Non in uno, sed in multis; nec qoldam, sed omnes dixit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] qod *l.* 7. §. 79. εἴς ἐν τῶν φαύλων. *aliqs ejusmodi.* qomodo in parœmia dicitur, ἄλλος ἀπὸ Ἡρακλῆς. *alius*, sive, *alter, ipse Hercules est.* id est alter ejusmodi qalis Hercules. de Tiranno usurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò tacit Platonis illud adductum *supra ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλος legendum. *alius*, sive *alius ex rebus, ipse parta peccas.* ἄλλα τι ὁμοῖον. *aliud qidpiam qmodo. l.* 7. §. 26. παράπαιόν τι. *ejusmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etiam haud fortasse minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τύγε ἔξιν ποιητικὸν ἴξεις] Malum, ἴχνι. atqe ità reddidit interpres utroqe. *habes dogmata genuina* ut *l.* 7. §. 26.

vel *affectus pariter vitiosos.* & paria itaque ni aliud obstaret, puta supplicii vel opprobrii formido, admitteres, vel admittem aliquando poteris. qod Apostolus *innuit, ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Considerans temetipsum, ne & tu tenteris.* Aristoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἔστωσαν τε αἱ δίκαιοι καὶ συμφέρουσι ἴσαι συγγνώμαι ἴχνι. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ποιοῖ πάντων ἀνθρώπων. καὶ ἁδικεῖν ὁτῳοῦν, ὧ τι ποιοῦντι αὐτῷ συνοίσειεν. *Æqum, & justum, & conducibile est ignoscere. Nam omnium hominum per imprudentiam delinqere commune est. Et nemo novit, si qd aliqando sibi hujusmodi eventurum sit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 32. *Optimum & convenientissimum avaritiæ, qi cæteris ita ignoscit, tanqam ipse qotidie peccet; ita peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.*

Διὰ δυάλιμ] Illicet qod Naso *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa meta dempto castra est, ea denqe castra est:
Qa qis non potuit – (metu nimirum coercita)
— non facere, illa facit.

Itaque Plautus *Stich.* 1, 2.

Ubi facultatem spectatur mulier qàm ingenio est bona?
Cui malefaciendo est potestas, qi, ne faciat id, temperat.

Vacat enim abstinentia testimonium, cum licentia eripitur. Tertullianus *adversf. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etsam) *male formidine pœnæ.*

Ὥσπερ ὑπὸ πλαγγὼν αἱμὸς ὦ *γαλῆ, [*γαλοὶ perperam vulgo] ψίθῳ τῶν ὑδρῶν ἀποτρεπόμενοι, ἢ περὶ τὸ δοῦπον ἀποδιδράσκοντες. *Quemadmodum morsu canis aut ferpens felis voluptatibus deterreti, & ad periculum respicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

— tolle periculum,
Jam vagi prosilient frenis naturæ remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δεξιοκοπία] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiscus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Gesneri: huic item Antonius *Meliss. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὰ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέχεται,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα καρτερεῖ μὴ λαμβάνειν.
Ἔχων δυνάμενος κρατεῖν ἀζημίως.
Οὐδ' ὅτι γε ταῦτα πάντα διατηρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνώμην τ' ἴσχει φύσει
Ἐκὼν δίκαιος, κ' οὐ δοκῶν εἶναι δίκαι.

Non justum, animis abstinens injuria est,
Sed qi vocare tum potest, cum abstinet:
Nec qi recusat parva, sed qi maximas
Tentatus, animis rebus invictus gerit.
Nec qisqis ista qidem prastat modo;
Sed qi doloso mentem fuci, integrâ
Probitate, justus esse, non credi, studet.

Grotius. Allusit ad Æschyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκῶν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Esse, haud videri, cunctis elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καὶ ἀνωφελῆ γίνεται] *Multa*, inqit, *per dispensationem qandam fiunt.* Non divinam qidem eam, de qa Xylander intelligi videtur; cùm vertit, *Qadam enim sam fiunt.* fiqidem non *qadam*, sed *omnia* in universum, *fato fieri*, stanuebant Stoici. sed *humanam*, prout & Anglus rectè cepit in qem eundem sensum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πραττόμενα, καὶ δι' αὐτὰ περιέχοντα, τὰ δὲ καθ' ὑποκρισιν, τὰ δὲ κατὰ συμπαθείαν φαίνεται, τὰ δὲ καθ' ὑπηρεσίαν. *Quorum qa aguntur partim præcipue spectantur, partim simul narramque temporis, partim de industria certoqe consilio, partim objequi causâ, partim ex necessitate vitæ.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attingit: καθ' ὑποκρισιν fieri aliqd ducitur, cum aliud qidpiam specie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera habetur. Indè fit, ut qedam mali specie præ se ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliisqe ratione peraganturposſit.

[a] Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qioqam ſtatuere poſſis.

Sextò, qando qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſqe nos brevi componendos fore.

χὴ ὅλως πολλὰ δεῖ σκόπει μαθεῖν, ἵνα μὴ περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καπηλικῶς ἢ δοκοφάντης.

Ἔκπν, ὅτι [a] ὀκνεῖ λίαν ἀναπαυτὴς, ἢ κὴ δυσπαθὴς, [b] ἀκαιρεμάτου ὁ ἀνθρώπειος βίος, ἢ [c] μεῖ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξιπόθητοι.

[a] L. 7. §. 58. [b] L. 4. §. 46 [c] L. 12. §. 21 [d] L. 4. §. 3.

ἘΣ.

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſeretur. *Oeconomia* iſtiuſmodi ſint, qòd copiæ Iſraeliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ob urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c. 8. v. 15.* vide Origenem *adv. Celſ. l. 1. ad l. 3. §. 4.* qòd Jehu rex Iſraelis, Baalis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm euſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l. 4. c. 10. v. 19.* qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l. 3. c. 3. v. 25.* cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l. 5. c. 15.* qòd Carolus magnus parrem & filium maleficii reos habitos, cùm ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. Aud. Iſern. *de ſcind.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi convictis hominem inſectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſia cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr. 4. 5.* Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomia* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l. 6.* qò Jacobi mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c. 27. v. 19.* poſt adducta Platonis illa ex *polit. l. 3. pag. 611. C.* Τῷ ὄντι δεῖ μὲν ἄρχοντα ψεύδεσθαι, ἀνδράποδα δὲ χρήσιμα, ἀν ἐν φαρμάκου μέρει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavte dixerit, Deo indecorum & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile; & qod ne per diſpenſationem quidem* (hoc eſt, naſ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c. 11. v. 2.* Holoferne mentitæ, Eſteræ *c. 5. v. 8.* Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Pluto, ἐν φαρμάκου μέρει, Clemens Alexandrinus *le Διδασκάλος μέρει* dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib. 7. pag. 730. B.* de Gnoſtico agens, ἀλλ' ὃ φησὶ ἄρα καὶ ἀληθὲς. πλὴν οἱ μένοντες ἐν διδασκάλου μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς τοιούτους ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κρωμένων, ψεύσεται, ὃ ψεῦδος ἐρεῖ καιρὸν τοῖς σωθησομένοις. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicinæ, ut medicus ad ægrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentiretur, qam mendacium dicet, ut ſubditatum parvis deſinguere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l. 10.* ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potius, illam qâ adverſus Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profiterur, *ad Galat. c. 2. v. 11.* eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Commerl. pag. 991.* Οὐ μάχης ἦν τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ διορθώσεως. οἱ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐ ἂν ἴσα τοῖς μαθηταῖς ἀλλήλοις ἐνέγκαιμεν. οὐδὲν γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐκωλυσάτην. τὸν δὲ ἀντειλόντα οὐκ ἐν τῷ φανερῷ μάχε. *Ea qa loquuntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, nequaqam præſentibus diſcipulis ſe mutuem increpaſſent. Grave enim ille fuiſſent offendiculo. Nunc autem utilis erat palam in ſpectum adhibita diſſenſio.* tum & Hieronymus eu *commorat. Novit bellator*, inqit, *aſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judæos ſalvari cupiebat, navâ ipſe conditionem diſpenſatione corrigeret; & reſiſteret ei in faciem, non arguens proſeſtum, ſed qaſi ex publico contradiceus.* qi & *rabulis ſorenſibus* Apoſtolos compacat, qi pari cavtione, *omiſſa ſæpe negotiis in propriis contumelias vertuntur, & joculari ſe mutuem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant, & apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idemqe *ad Avgvſt. Ep. 1. Bene* uterqe *fecit, nec tamen defendimus officioſum mendacium; ſed oſtendimus beneficam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ex de re ſcripta. & in *lib. de mendac.* qi tamen & ipſe ibidem Jacobi dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. *οἰκονομίας* cevera rationem habuit, eodemqe refert, *Stromat. 7. pag. 730.* C. qi & συμπεριφορὰν eppellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap. 16. v. 3.* cùm tamen περιτομὴ χαρακτῆρα ὄντα ἀπίστου, σύμβολον factum manu ubui prodeſſe, prædicaret. *Rom. c. 2. v. 28. Galat. c. 5. v. 6. & c. 6. v. 15.* συμπεριφέρεται Ἰουδαίοις, *Judæis ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep. 1. c. 9. v. 19. 22.* Ἐλευθέρου γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πάντα ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος Χριστοῦ, ἵνα κερδάνω ἀνόμους. *Ex omnibus liber ſum ab omnibus, omnibus me ipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: ais qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex, (non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exlegeis. Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho *de contradict. Stoic. c. 1.* Ὅτου μετρίου ἕνεκα καὶ πολιτικοῦ τοῦ σοφοῦ, ὃς καὶ τὸ κλέπτειν ἔστιν ἀγαθὸν καὶ τὸ τῶν δούλων καὶ τῶν ἀγρῶν. *Ita oratorem atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, glorium, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecum omnino cenſeat. Qod Epicterus *Enchir. cap. 16.* de homine in mœſtitia luctuqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μηχρὶ μόνου λόγου μὴ ὅσον συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, καὶ ἐὰν θέλῃ, συνοιμώζειν. *ejiciqs modo, ut qi verè ſentiat ſapientem.* *Ac oratione quidem tua ejus perturbationi ſubſervire me dubito: atqe adeo, ſi res ita tulerit, compoſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam contemniſcas.* qem vide & *ad l. 8. §. 27.* Idem & Seneca *Ep. 5.* *Iocus omnia diſſimulet ſimul: frons noſtra populo conveniat. & Ep. 103.* *Non abhorreat a publicis moribus; nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l. 3. c. 15.* referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatis familiarémqe fuiſſe liqet. *Facies*, inqit, *ſapiens, & qa non probabit, ut etiam ad majora transitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed temperi ſe aptabit: ut qibus alis utuntur ut gloriam aut voluptatem, utatur agenda res cauſſâ.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qa luxuroſi faciunt, qaqe impertit, facies & ſapiens, ſed non eadem modo, eodemqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l. 12. c. 1.* cavſſarum minus honeſtarum defenſionem in oratoribus excuſat. *Ne hoc qidem*, inqit, *eſt mudum intuendum, qalem cauſſam tur bonus, ſed etiam qare, & qi mente defendat. ac primum concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſſertrum confitentur, ſæpiùs aliqando verum bonum, ut mendacium dicat. & qidem nonnunqam levioribus cauſſis, ut ne pueris ægrotantibus medicatus eorum gratiâ multa fingimus; multa non jactare promittimus; medum ſi ab homine occidendo graſſatur avertendus ſit, ave hoſtes pro ſalvis patria fallendus. ut hoc, qod alias ne ſervus qoqe reprehendendum eſt, ſit alias ne ipſe ſapiente laudandum.* qi & concludit, *lacere qandoqe uti arte decendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturus virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Socborus *tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 1.* Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαι ποτὲ συγχωρεῖσθαί τινὰ νομίζουσιν ἀυτὸν κατὰ πολλὴν τρόπων, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀθλιτέλων, καὶ κατὰ τοὺς τῆ συμφέροντος περίφορον, ἢ καὶ ἄλλην οἰκονομίαν τῆ βίω πολλὰς. *Mentiri qoqe ſapientem negant — Mendacio tamen ita variis modis poſſe ovdiant, ut ne militia contra hoſtes, ave alia neceſſitate.* Vide *ad l. 4. §. 49.* Plura iſtrufmodi adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l. 4. §. 19.*

Πολλὰ δεῖ περιεῖναι μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑαυτοῦ. Πολλὰ δεῖ σεαυτὸν κὴ παθεῖν πρὶ ἄλλο παλαιγένεσιν ἀνοσίων. *Multum dimqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferunda, qàm ut alienis impetatus damnemus.*

Ἀναιμώδης ὁ ἀνθρώπινος βίος] *paulò minùs.* Seneca *Ep. 49.* vide *l. 5. §. 24.*

Μεῖ' ὀλίγου πάντες ἐξιπόθητοι] qod *l. 7. §. 22.* Μεῖ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlo poſt utrúſqe veſtrum morte conceſſerat.* vide *l. 4. §. 3. & 48.* ἐυτύχησας. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.*

— ὦ τεθνηκότες βροτοί,
Τί σπεύδετ' ἐς λόγχας, τῷ καὶ' ἄλλων φόνῳ
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἀλλὰ λεξάσθω πόνος,
Ἅτε φυλάσσετ', ἀτυχοῦμεν ἐνθάδε.
Σκηπτὸν τὸ χρῆμα τῦ βίου. τῦτο δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα, κὴ μὴ σὺν πόνοις διανύειν.
— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cades juvant?
Qin abſtinete. liberæ urbes meæ,
Vacate malorum, placida tutetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura molles ac facile ſint.

Grotius.

a Sup. §. 11. b L. 5. §. 25. c L. 7. §. 16. d L. 4. §. 7. e L. 5. §. 22. f L. 2. §. 11. g L. 2. §. 11. h L. 2. §. 1. i L. 7. §. 24. k Sup. §. 13. l L. 1. §. 15. m L. 3. §. 11.

Ἔδοξεν, ὅτι [a] οὐκ οἰ πράξεις αὐτῶν ἐκπλήττουσιν ἡμᾶς, [b] ἀλλ' ἐκείνων μὲν ἄσπερ ἐστὶν ἡ διάνοια, [c] οἰ ὑμέτεραι ὑπολήψεις. [d] ἄφες οὖν, καὶ ἀλήθειαν ἀφαίρει τὸν ὡς περὶ δεινοῦ κρίσιν, [e] καὶ ἀπαλλάγηθι τῆς ὀργῆς. πῶς δὲ ἀφῇς; λογισάμενος, [f] ὅτι ἔσται ἀνάγκη. ἐὰν γὰρ μὴ [g] μόνον ἡ τὸ ἀισχρὸν [h] κακὸν, [b] ἀνάγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ λήψῃ καὶ πεντῆσαι γειτόνας.

Ὄψεσθε, [i] ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ περὶ τοιούτους, ἤπερ αὐτὰ ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.

Ἔναγε, ὅτι [k] τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον [l] καὶ ἀπόρθητος· μηδὲ [m] ὑποκρίσις. τί γάρ σοι ποιήσει ὑποκρινόμενος, ἐὰν ἀβληχρῶς ἔχῃς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τὰς ἐπιβουλὰς μὴ προπετῶς ἐκκαίῃ, ἀλλὰ καιρὸν δῷς τῷ πράγματι, καὶ ἐὰν δέῃ διορθώσασθαι, μὴ μάχου, ἀλλὰ μάλακιζε· καὶ ἐὰν ὀνειδίζειν δέῃ, ὀνειδίζων ἐπιτίθου ὡς ἀνεκτὸν, καὶ ὡς ἐκεῖνα ἃ ἐκεῖνος ἐπιτιμᾷ, καὶ ἃ ἐπιτιμᾶν ἐπιχειρεῖ, καὶ ἃ ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρεῖ, ἐπὶ σεαυτὸν ἐπιτιμᾷς καὶ ἐπιβουλεύεις· καὶ ἐὰν ἐννοήσῃς πολλὰ τοιαῦτα, ὡς ἐπὶ τοῖς ἐκείνου ἁμαρτήμασιν οὐκ ἀνασχετὸν ἔσται σοι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ γελάσεις μᾶλλον, καὶ ἐπὶ τῷ ἐκείνου ἀνοίᾳ ἐπιτιμήσεις ἑαυτῷ, ὅτι ἐπὶ τοῖς ἀνοήτοις ἐκείνου

& eodem ipſo, qo te lædere molitur, tempore qietus ipſe hominem meliora docueris; *Noli ſic agere mi fili; ad aliud nati ſumus. mihi quidem nocere nequit. ſed ipſe laderis, mi fili.* monſtraveris etiam ſcitè, & generatim oſtenderis, nec apes ità ſe gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata ſunt, animantium. qin neqe irriſorie faciendum hoc, neqe contumelioſè, ſed cum genuino amoris affectu; neqe animo qaſi attacto & exulcerato,

[a] μεταλλάττης ἐυσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτι κακὰ πάσχει τι ἄπτεσθαι· μὴ πάσχει. [b] ὡσὲ ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν οὖ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ δ' βλαβῆ, πάσχει. [e] δεικτέον ἐναφῶς πῶς ὀλίκως, ὅτι ἔτως ἔχει, ὥσε [f] οὐδὲ μέλισσαι αὐτὸ πάσχουσι, οὐδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ [g] δ' μὴ ἀφυσικῶς αὐτὸ ποιῶν, [h] μήτε ἐνεδρικῶς, ἀλλὰ φιλοσόργως καὶ ἀδήκτως * τῇ ψυχῇ.

[a] L. 5. §. 26.
[b] L. 2. §. 1.
[c] L. 10. §. 33
[d] L. 9. §. 4.
[e] L. 10. §. 4.
[f] L. 9. §. 9.
[g] Sup. §. 13.
[h] L. 1. §. 10.
* — τῷ f.

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρεσάμενοι, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ ἀνδρὶ φρονίμῳ. *Quoniam pacto liberè loqerimur? non ut meram libertatem adhibeamus: ſed ut ipſum ſuaviſſimum temperemus.* Evripides *Belleroph.* apud Svidam:

Ὅτι μοι, τὸ μὲν νοσοῦσι δυσμενὲς πανόν.
Hoc, fateor, hunc qi egrotat trafit, malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus trafitur? qis febricitanti, & frigida probibiti maledicta ex malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus egros ſuos medicus: qorum nec obſtrepa, ſi remedio egent, contrectare, nec voluptas & effuſa mœrori deſignantur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens, omnes hos, qi togato purpuratoqe tumedunt, volentes coloratoſqe, male ſanos eſſe: qi non aliter videt, qam egros intemperantes. Itaqe nè ſuccenſet quidem, ſi qid ex morbo petulantiæ ausi ſunt adverſus medentem.* vide *Auguſtinum ad l.* 7. §. 22.

Μεταδιδάσκης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. Δόξει τὸν πλάνον ἐμὴ ὄψει πᾶς ἀφίεσθαι τῶν ἁμαρτημάτων. *Oſtendere errorem, & videbor ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Ἐυσχολῶν] *Vacans hunc rei* Xylander. imò, *placide, imperturbate te habens.* Epicterus *l.* 3. *c.* 2. Ἐυσχολῶ, ἐνοχλῆν οὐκ ἔχω. *Otium ago, tranquillus ſum, &c. t.* 9. Ἐυσχολῶ. εἰ περιστέλλει μου ἡ διάνοια. *Otium eſt, animus meus non diſtrahetur.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 24. Ἐυσχολίαν τοίνυν ἐμαυτῷ ἄγων. *A negotiis multò vacabit magis, mentiqe perturbata eſt nobis futura tuto noſtra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuam operam. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῇ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλαβῇ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐναφῶς] *efficaciter* Caſaubonus. *apertè* Xylander. *ſcitè, dextrè, affabre*, malim. Lucianus ὑγιεσλάτην τὴν διαλύσιν ἐναφῶς. *ſcite digitos ſubjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multum refert, qa manu vulnera colligenda, vel oſſa reſtituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
βάλλοισα τρόπαις ἕλκος ἀμφιτιτρώσκοῦν.
Oportet mollem manum adhibentem ut ulceres curare.

Ab eadem arte tractum eſt, & Apoſtoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapſo, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. *Reconcinnate ejuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis.* eſt enim τὸ καταρτίζειν (qod & Beza & Scrigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, ſive, *loco ſuo reponere, & adaptando rurſus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν αὐτῶν εἶδος τὸν πρῶτον φύσιν. Καταρτισμὸς eſt oſſium tranſlatio ex loco qi eſt contra naturam ex eum qi eſt ſecundum naturam. Galenus. reſpexit eodem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Stoyico juvenem nimis ſervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ὑμεῖς μὲν ἔγων οὐδὲν τῶν μαλάκων, ἀλλ' ἐπιτομωτέρας καὶ τραχυτέρας ἐνδέσεις. *Veſtra mollia ſunt remedia, ſed additiore ad id qod ex uſu ejus eſt.* Siqidem, ut Gregorius in *paſtore l.* 2. *c.* 6. *Sapientiores deterius frangitur, cum fractura mitiori tolligitur, ita gravius qis ſcelerum ſentiet, ſi hunc immoderatius ligamenta conſtringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. poſt Trin.* 6. *Manſueta correctio procatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal eſt morſuum, nullum majori arte tractandum, qam homo.*

Οὐδὲ μίλιττα ἀνὸ ποιοῦσι, οὐδὲ ὅσα συναγελαστικά] Porphyrius *de abſtinent. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως περὶ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἀλλήλα, νῦν ἀγνοεῖ; τοῦτο μὲν μυρμήκων ἔπεσον, τοῦτο δὲ πᾶν μελιττῶν, πᾶν τῶν ὁμοίων. *Qis autem neſcit qantum inter ſe mutuum juſtitiam colant animantes gregales? Hanc ſolitæ cuſtodiunt formica cumes, & apes univerſa, & ejuſmodi animalia.*

Μοῦσ ἐνδικιῶσι] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philoſopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Inſectatur vetera, nam hominem, nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantum ſalutis, ſed & honeſtæ cicatricis.* Et Auguſtinus *Epiſt.* 159. *Sit ſuccenſe amputatis, ut rauſidere memoriæ humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *ſupra* §. 13.

Ἀδήκτως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè ter mordeatur* Xylander. *extra fermonis aſperitatem* Caſaubonus. *ἄπονον τῷ ψυχῷ, τὴν παρ-*

δίαν, τὸν δυμὸν, dicunt Græci, qod *mordere & pungere ter aiunt*, id eſt, *angere, diſcruciare, cruciare*, Latini. & *δακνέσθαι τὸν δυμὸν, ὃ τὸν καρδίαν, corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Syneſius *de regno pag.* 2. Οὐ δὴ ἄτως ἄρα ἀτιμῶσε ἔχοντα, — ἀτι, ὡδὶ φασὶ αὐτοῖς ἀτοχώτατοι, οἳ τὴ ἐγκωμίοις μὴ πάλαι λε πάντων ἐκαπῶν τὰ βασιλέως κὴ βασιλεῖ. ἀλλ' ἔπη παρόντα, κὴ λυπόντα ἀναδύνητον, κὴ ἀπολῶτες δικαίαν τὸν καρδίαν, ὧν ὃ χρὴ μόνον, ἀλλὰ κ μόνον, εἰ ἄρα τὶς ἀπολῶς ἀρέλησε. *Hi autem adeo ſanè regnis ſunt, ut ne ſatis quidem ſibi ſore dicant, ſi qis non omnia omnino laudare, qo ad regem pertinent, regemqe ipſum permittat; ſed & moleſtiam inſuper intendant, ſeſeqe cor ipſum non ſtrictim duntaxat pungturos; ſed ad omnia uſqe penetraturos tentumentur, ſi ex ea ſorte triſtitia qiſqam adjuvare qeat.* Idemqe *de calvitie pag.* 63. Μόνον ἀντὸ διδυμᾶν τὸν καρδίαν. *Penitus animo diſcruciare corpe.* Libanius *Orat. de pace.* Οὐ διδυμῶσι ἀνίρχειαί τις τὸν καρδίαν, οἱ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον ἕτερα γινῶσκ; *Nonne cum animi morſu ab us, qi heri diſcipulus erat, hodie alterius factus eſt.* Ariſtophanes *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 1. *v.* 1.

Ὅσα δὲ διδυμᾶ τὸν ἐμαυτᾶ καρδίαν.
Qàm multa ſunt, qa aſſidue ter mordeat mentem?

Et in *Nubib. Act.* 5. *ſc.* 2. *v.* 25.

— ὁρᾶς δὲ τὸν δυμὸν δακόν.
— *& tamen animum remordeas.*

Indè Συμοδακὴς, *qod ter mordeas.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Παλαιτὸν δὲ χρῆμα λοίδορον· ὁ Συμοδακὴς ἀληθῶς, καὶ ἀμείνοσι ψυχὴ μᾶλλον, ὁ εἴδωλος χρᾶτα. *At impalmodo dentium contritum eſt! qam te verè mordax! qàmqe eo magis animus, qàm corpus ferro, pomteatur.* Sed & *δάκνειν* & *δάκνεσθαι*, & *mordere*, ac *morderi*, ædem ſimpliciter dicunt. Evripides *Theſ.*

Μὴ μοι τοιῶν πρυτανέων μᾶλλον δακοι.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καὶ τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάτων καὶ τοὺς ἄλλους τῷ Χρυσίππου δάκνοσιν. *Quamquam alii qidem hoc ne genere Platonem, alioſqe qi ſunt Chryſippo acriter mordent.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valde me mordent epiſtolæ tuæ: eadem tamen ſanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

— *Mordear opprobrius falſis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

— *Par pars referto, qod eum mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugiſſe verſa gemello, vel mordiſſe diſcho.* qi & *ibidem*, *paperatum facundum*, pro *mordax* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata paperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipſe; qæ *mellitis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epiſt. ad* Evitochium *ut te aliqid & paperis mordeat*, ſed & *acetum mordax*, eâdem mente Perſius *Sat.* 1. Indè δῆλος λόγοι, *mordax oratio.* Plutarchus *de amor. & adul. pag.* 55. *E.* Λόγῳ δηλῶ τὴ παῤῥησίαν καθαπερεὶ ἁμπεχόνην. *Mordacem ſermonem, libertatemqe curatore dignum ujurpas.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympoſ. l.* 2. *t.* 1. Δῆγμά τι πρόσεστι ἀυτῷ τῷ σώματι. *Morſus ſalebat adeſt.* & mox: Τὰ σώματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ παραγινόμενα βίλα, πλυνοὶ χρῶν ἐρυσιπέλα, καὶ λυπεῖ τὰς ἁφάς. *Magis autem ſales & dulcia mordent, qod noſtor hamatorum teloram dentes inhærent, moleſtaqe eſt morſio.* ità enim reſcribendum pro eo qod μᾶλλον ſenſu nullo codices exhibent. Idem *de amor. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχῳ καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν τῇ μετανοίᾳ. *Quamqe reprobenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & in *Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδῶν καὶ σωφρονῶν δῆξεις, οἷόν ἐμβλύτερον τῶν μᾶλα σωθρῶν ἐνθυμάτων. *Facetiarum aculei & dicteriorum nebulo erant ſortis caſtigatoribus obtuſiores.* Alia, nec parca, ſuppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτ-, *morſu immunis*, qi oratione, ſive ſermone ejuſmodi mordaci perſtrictus non eſt. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλογίσεων λιβανίῳ, καὶ σωφρονίας ἀξιωθέντων ἀνῆλθεν ἀδηκτος. *Nemo ſententiis qi Libanio allectis & in familiaritatem aſcepti fuerunt, absit à morſu immunis.* ita legunt vertuntqe, cum Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. ſed vera lectio, ἀδηλ-, non ἀδηκτ-. ſqemna firmant ἀλλὰ τοῦτο δόξ- ἐνδεὲς ἐπὶ τῷ ἐν ἐγνωτα, &c. *ſed ſtatim, qà eſſet crudele, dignoſcebatur.* Verum indè ἀδήλως apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narrâſſe dicitur, ὡς οὐ δι' ἀσπίδων ἐναντίων ἀναιρήσει ἀδήλως, ἀνιπόνως. *nunqam quoſſe ſi a Pompeji conſuetudine ſine morſu aliqo diſcedere.* h. e. ut non aculeum qaſi aliqem in animo reſiduum perſentiſceret. qomodo Periclis dicho ita avdientium animos affeciſſe perhibetur ut τὸ κέντρον ἐγκαλιπεῖν, ut Evpolis *Tribalis*. Cæterum hoc lo-

a L. 10. §. 36. καὶ μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ θεωμένοις θαυμάσῃ. ἀλλ' * ἤπι ποῖς μόνοι, καὶ ἰὰν ἄλλοι Mer. ἀὶ ὡς πᾶς θελιστήκωσι.

Τάττων τ' ἐπὶ κεφαλαίων μίμησον, ὡς ἔθος τοῖς Μούσῶν δῶρα αἱλησθὲν, καὶ b ἄρξαί ποτε ἄνθρωπον ἄνω, ὧν ζῆς c φυλακτὸν ἢ ἐπίσης τῷ ὀρθίζεσθαι αὐτὸν, τὸ κολακεύειν αὐτὸν. ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρ. πρόσχωρον δὲ ἐν ζωῇ ἐρχαῖς, ὅπῃ d ἀχὶ τὸ θυμοειδὲς ἀνδρεῖον, ἀλλὰ τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥστε ἀνθρωπικώτερον, ἄτυς καὶ ἐρρωτικώτερον, καὶ ἰσχύος καὶ πύρου καὶ ἀνδρείας τάτῳ μέτεστι, ἐχὶ τῷ ἀσπλαγχνῷ καὶ δυσαρεστήτῳ. ὅτῳ γὰρ ἀπαθὲς ἔστ εἰκαιότερον, πρότερ καὶ δυνάμει. ὥσπερ τε ἡ λύπη

neqe tanqam in schola, neqe ut astanti alicui sis admirationi, sed ità semper, ut cum solo agas, etiamsi alii forsan circumstiterint nonnulli.

Capita novem ista in mente reposita habeas, tanqam dona qædam à Musis accepta; atqe incipias tandem homo esse, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ficut nè irascaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumqe enim societatis jus violat, & ad damnum tendit. adversùs iram verò præstò sit illud; irasci havd virile esse; sed mansvetum placidúmqe animi affectum, ut humanius qiddam, ità & masculum magis. atqe is certè, qi ità affectus est, robur animi nervósíqe & fortitudinem penes se habet, non avtem is qi indignatur & offendítur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorsus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem tristitia,

ANNOTATIONES.

εὖ ego, qid ἀδόλως τῇ ψυχῇ velit, non satis assequor. malim ἀδολώτῃ τῇ ψυχῇ. nec de reprehensi, sed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehensione attacti & exulcerati indicium præ se ferat. hoc est enim qod postea de *sinceritate* dixit. τίλεωσις, valuerat ut ἐθ, *vulnus* accepit. Qanqam potest & ἀδόλῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci*. qomodo Dioscorid. *l.* 1. *c.* 28. ἄλμιον ἄδηλον dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adulat. pag.* 55. *D.* Τοὺς δὲ τοιαῦτα ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ πρὸς χάριν, ἁπαλὸν δεῖ καὶ ἄδηλον ὁμιλίαν παιοῦν. *Eam verò confvetudinem, qa contvmeliosis blandiris omnia momordisse caret, vetus suspectam habeamvs.* ἄδηλον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verum prius illud arridet magis.

Μηδὲ ὡς ἐν σχολῇ] *neve otio abuti videaris* Xylander. forsan, qia prius ἐνσχολάζω dixerat. Ego simpliciter malim, tanqam in schola, hoc est, vel ὡς ἀκίνδυνός τις, *pædagogi injussam rastas*, qi imperiosè cùm agat, molestus esse solet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde παιδία παιδαγωγικὴ, *libertas magistralis*, *supra* §. 6. vel etiam *tanqam in schola*, ubi ingenii exercendi ostentandique cavsſà fieri assolent orationculæ. hoc est enim qod sequitur, μηδὲ ἵνα ἄλλοι θαυμάσῃ. *Neqe ut adstanti alicui sis admirationi.* & *supra* §. 13. Ὡς ἐπιδεικνύμενος. *Ut qi sis ostentatvrus.* vide ad *l.* 1. §. 16. σχολαστικὸς, *qasi exercitationis causſà*. Casavbonus. Ambrosius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantia studio, sed affectu charitatis.* qod Marcus hic φιλοσόφως. Talia avtem, qalia Marcus hic notat, Senecæ scripta Caius Cæsar esse volebat. cùm *commissiones meras* esse diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Isocrate *in eam locum* clarissimus Casavbonus. vel etiam ἀνυπόλυτοι, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Aristotele *Poët. c.* 9. sed & Polybio; cujus evrevm dictum dignissimumqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejusdem habes τῷ μακαρίτῃ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum incuriâ contracto sic repurgatum. Ἱστορίας γὰρ ἐν ἀφίλῳ τε καὶ δὶς τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὰ πραχθὲν κίνδυνα ἴσλογον ἔχει τὸ τέλος, τὸ παλαιούμενον ἀνῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Quippe si tellas ex historia, qare, qomodo, qo fine, qidqo fuerit actum, & qàm controversiosum exitvm res gestæ habverint: qod superest illius commissio mera est, non avtem opvs ad eruditionem lectorem comparatvm.* Qod Plinius *l.* 7. *Epist.* 17. *Historia non ostentationis, sed fides veritatisqe compositvr.* Nec multò secùs Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clarissimi commentariis fuit depravatus: *Totvm opvs historia, non ad ostentvm rei pvgnamqe præsentem, sed ad memoriam posteritatis & vsvm scriptvm compositvr.*

Ἀλλ' ἔστι πρὸς μόνοι] qod Christus Matth. *c.* 19. v. 15. Τὸ παιδίον, καὶ ἔλαττόν ἀντὶν μεθ' ἐμὲ καὶ ἀνὰ μόν. *Ito, & æqvm illum inter te & ipsum solum.* Socrates in mensâ cum familiarem qendam vehementius pavlò increpuisset, Plato, ὦ ἄνδρες ὧν ἐδὲν ταῦτα λελέχθαι; *Amici*, inqit, *hæ prorsvs dicta, præterita?* cui ille vicissim, Σὺ δ' ὦ ἄνδρες ὡς ἐνθάδε, ἴδια πρὸς ἐμὲ ταῦτα εἶναι; *Amici & à te mihi provsvs hoc dictvm præsitvrat?* docte evrem videtur disjunctionis membrum alterum, si recepta lectio admittatur, *vel solvs convenias, vel ad solvs advertas*, (avt ejusmodi qippiam) etiamsi plures adstiterint. *sed ad cvm solo tibi loqi debes* Xylander. acsi esset, ἀλλ' ὡς πρὸς μόνον, sive, ἀλλ' ἵνατ ὡς πρὸς μόνον. disjunctivæ certè rationem nullam habuit: sed nec Casavbonus qi vertit, *sed vt semper & solvs conscivat.* ἀλλ' ἀεί τε. qod mihi valde comprobatur. Optimè Plutarchus *de amic. & adol. p.* 70. *F.* Δεῖ γὰρ, ὡς τοὺμπαλιν ὡς ἐπιτηδὲς, τῆς ὁμιλητικῆς τὸν ἀνθρωπον καὶ ἀπολαύστικὸν ὄντα, καὶ μὴ παραγωγικὸν, μηδ' ἑαυτὸν ἐᾶν, μηδὲ μάστορας καὶ θεατὰς συνάγοντα. *ἀ γὰρ φιλεῖ, ἀλλα παρόντα, ἀλλαχόθι ἐνδυόμενον*

σφάλματι, διαλοιδορίαν πρὸς τὰς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειμαζόμενοι ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐργολαβίαν. *Oportet tanqam morbo turpi, ita peccatis etiam detestvmvm & fvmatvmvm occultam esse, nihil pompæ, nihil ostentationis habventem, neqe testes spectatoresqe adducentem. Non enim amici vtentvr, sed fabvlæ ac alienis gloriam qærvnt peccatis, vendítantvm se assentatione sva præstantibvs. Sicvt in theatris medici mvndvm gestitvlantvr, ut sva opera conducticios pro parent.*

Ὡς παρὰ τῶν Μουσῶν] qia pro numero Musarum, monita novem. vide Plutarchum *Sympos. lib.* 9. *cap.* 14. de numero Musarum.

Ἄρξαι ποτὲ ἀνθρώπου ὄντος] *humanitatem colamus, dum inter homines sumvs.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 6.

Τὸ κολακεύειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύραννος, μήτε δῆλος. *Neqe tyrannvs, neqe servvs.* De Antonio Nicephorus Callistus *l.* 8. *c.* 40. Πᾶσι δ' ὡς ἀκριβεστάτοις ἐκέντει παιδεῦσαι· μήτε σκῆπτρον ἐξαγοντας τῷ διὰ παίδων τιμᾶσθαι, καὶ ὡς ἂν ἐλάττοι πείθεσθαι. *Et qvm jvcvndvm se omnibvs præbvit, tvm ne svmmvssvs nimivm & advlator esse videretvr: præterea vt ea ea, qod ab omnibvs bonvm afficeretvr, qvdqe ea qvs jvssisset, morem gereret, fastvm & arrogantiâ offvgeret cvravit.* Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 131. Ὥστερ ἐξὸ μὲν ὁ βαρὺ καμεῖν φθέγξασθαι μέλλοντι, τῷ δὲ μέσῳ τυχεῖν, μετιέναι ἐστ ἔξωθεν. οὕτω καὶ σοφὸν τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μή. λογιστέον. οἱ μὲν γὰρ ἀ τῷ ἀφελεῖσθαι, ἀλλὰ τῷ ὑβρίσθαι γίνονται μόνοι. οἱ δὲ τῷ κολακεύειν, καὶ τὰ μὲ πρεπόντα ἐγκώμια ἐφέντες. οἱ δὲ μέσῳ ἀρτῷ χρόμενοι, ἄτυ ὑβρίζωσιν, ὑτ' ἐκείνων, ἀλλὰ παρόντες τῇ παῤῥησίᾳ τὸ αὐθὲς καὶ τῇ ἐπιλυπόνῳ τῶν πραγμάτων, ἄτυς ἐκεῖ τὸ ἰατρικὸν τῶν ἐκείνων ἀγωνίζεσθαι ἔχοντας. *Qemadmodvm avsvs qidem est pervqam gravster loqi fvrtis est, medocritatem avtem tenere mvltis habitvm est: eodem modo de loqendi libertate & timiditate sentiendvm est. Svnt enim qi non ad agnos, ex profvsi, sed ad contvmeliosam dvmtaxat inforvnæ. Svnt rvrsvm, qi hoc tantvm fere propositvm habent, vt advlentvr, ac falsas lavdes contexant. At qi optimâ medocritate armvntvr, ii nec contvmeliosam infervnt, nec advlantvr, sed verborvm libertatem ac licentiam pvdore, atqe objvrgationvm fvcvritate condivntvr, vta demvm ad eos, qi sva ignorantiæ laborant, curandos venivnt.*

Τὸ πρῶον καὶ ἥμερον, ὥστερ ἀνθρωπικώτερον, ἢ καὶ ἀβρωστικώτερον] Naloi, *art. l.* 9.

Candida pax hominvm, trvxqe decvit ora ferax.

& *trist. l.* 3. *Eleg.* 5.

Qi qisqis est major, magis est placabilis ira;
Et jacvlet mvtvos mvtva gemitvsa caput.

Ὥστερ τὸ ἡ λύπη ἀνθεῖσθαι, ἢ καὶ ἡ ὀργὴ] *Iram dolorémqe copulat.* Ἡ γὰρ ὀργὴ μεθ' ὕβρεως. καὶ ὁ ὀργιζόμενος πᾶσι λυπεῖται. *Ira cvm violentia, & qi irascitvr, violentia afficitvr.* Aristoteles *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantvm abest a magnitvdine animi ira, qantvm à fortitvdine mvlcta, à fiducia sollicitvdo, ab asperitate trvcvlenta, à fevoritate crvdelitas. modo videntvr veternosi & infelicis animi imbecillitatis sibi conscii, sæpe indolescere. vt exulcerata & ægra corpora ad ictvs levissimos gemvnt; ita mollibvs maxime & pverilis votvm est. at incvdat & in virvm. nam vtrvm qoqe pverilia ac mvliebria vitiosa sint.* &, *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate forma est.* Menander apud Stobæum *serm.* 2. *tit.* 20.

Τὸ δ' ἐξόπυρον τῦφε καὶ λίαν πικρὸν,
Δείγμ' ἐστὶν ἐνδὸς πάνυ μικροψυχίας.
Irasci prompta amarvlentaqe indolei
Indicivm infirmi pectoris cvncta facit.

Menonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικρόψυχοι γὰρ οἱ ὀργιλοὶτε καὶ ἐπιτήδειοι θυμῷ τὸν τοιοῦτον. *Pvsillanimitas mvltvm est, has ob res indignari, & commoveri intempestivs.* Juvenalis *Sat.* 13.

— *minvs*

tristitia, sic & ira, imbecillis est animi. utraque enim vulnus accepit, & succubuit.

Quod si volueris, etiam decimum à Musarum præside donum accipe. velle, improbi nè peccent, insaniæ est. id enim quod fieri non potest, appetit. tum concedere, ut adversus alios tales sint, sed nè in te peccent postulare, & stolidum est & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones qatuor potissimùm sunt jugiter cavendæ, & ubi deprehensæ fuerint, confestim inducendæ, de singulis earum sic censendo: cogitatio ista non est necessaria; ista societatis inimica; istud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipso dicere, in rerum absurdissimarum numero

ἀθυτὸς. ἔτως καὶ ἡ ἐργάτις ἀμφότεραι χαίρ πίπτουσι, καὶ [a] ἐνδιδάσκουσιν. a L. 7. §. 64.

Εἰ δὲ βάλλ, καὶ δίκαιον ἔσῃ ἔ μεταλάτε δῶρον λαβεῖν, ὅτι [b] τὸ * μὴ ἀξιῶν ἁμαρτάνειν τὰς φαύλας μανίας. [c] αὐθάδατε χαίρ ἰφιεῖ. τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι πιστὸς, ἀξιῶν δὲ μὴ εἰς τὸ ἁμαρτάνειν, [d] ἄγνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5. §. 17. * ἀξιῶν μὴ c L. 7. §. 71. d L. 6. §. 27.

§. 19. Τίσασθαι μάλιστα τροπὶς ἔ ἡμετέρικὴ σωφυλακτικὴν διηνεκῶς, καὶ ἐπεισάτε φυμάσης, [e] ἀπαλαιτέον, ἐπιλόγισμα ἰφ' ἑκάστε ἔτως. ἔτι τὸ φάντασμα [f] ἐκ ἀναγκαῖον. ἔτι, [g] ἐ λυπῶν κοινόνες. ἔτι [h] ἐκ δεῖ σαυτῷ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀπαιδεύτοις ἀν- e Sup. §. 16. f L. 4. §. 24. g L. 9. §. 23. h L. 2. §. 16.

τὸ-

ANNOTATIONES.

— manuris
Semper & infirmi est animi exignique voluptas,
Ultro. contemtôsque colloge, quid vendicet
Nemo magis gaudet quam femina. —

Ammianus *Hist. l.* 27. *c.* 6. *Iram definimus esse ulcus animi, nasci ex mentis mollitie confiterum, id asserentis argumenta probabilis, quid mœrendores sunt incolumibus langvidi, & femina marito, & juvenibus senes, & feloribus æruminosi.* Aristoteles *rhetor. l.* 2. *c.* 2. Κάμνοντες, πονήμενοι, ἰζάττες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμῶντες, καὶ μὴ κατορθῶντες, ὀργίλοι πὸὸ καὶ ἐυπαρίφορτοι. *Ægrotantes, paupertate laborantes, amantes, sitientes, omnino cupientes, & non recte agentes iracundi sunt, & qi concutentur odonti.* Plutarchus *de mor. colend. pag.* 457. *A.* Ὡς γὰρ ὕδημα μεγάλης ἰσὶν ἐν σαρκὶ πλαγῆς παθὸν, ὅτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ὀ ὀργὸς ὁ πρὸς τὸ [A] λυπῆσαι [λυπῆσαι] ἰδόντες ἰφίρον μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀνθρώπε. διὸ καὶ γυναῖκας ἀνδρῶν ὀργιλώτερας, καὶ τοκέας ὀργιλόπερον, καὶ γέροντας ἀσθενεῖς ὄντας, καὶ νοσῶντας ἀνιατόνους μᾶλλον δὲ ἀνθρώπων ὁ θυμὸς, ἀχὶ σοφὸς, ὃν τις εἶναι, τῆς ψυχῆς ἰσχνὸς, ἀλλὰ ἐκτετάμενος καὶ σπάσμασιν ὑπὸ τῆς ἀμυντικῆς ὀργῆς σφυδρότερον ἐξοιστρέμενος. *Sicut enim adeptus nascitur in carne à magno ictu: sic in mollissimis animis ad ladendum facta inclinatio maiorem excandescentiam à majore profert imbecillitate. Itaque & mulieres magis tractanda sunt quam viri, & ægroti quàm sani, & senes juvenibus, & rebus utentes adversis prosperam habentibus fortunam. Itaque maxime passo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exsurgit ira, non (qod quidam dixit) nervis animi similis, sed intentionibus & convulsionibus in ulciscendi cupiditatibus vehementius se efferentis.* qod autem dicit ὃς τις ἐστι, Platonem tangit, qi sicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag.* 449. *F.* refert, Νέμρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀνθρώπ] τὸ γὰρ ἀνθρώπ ἐυπαθέστερον. Theophrastus *de caussi. plant. l.* 4. *c.* 6. non ἀνάθεστερον, ut codices vulgati, etiam Heinsii editio, exhibent. sic enim ipse lib. eodem *c.* 12. Τὸ γὰρ ἀνθρώπερον ἄλλο [ὃς] ἐυπαθέστερον. *Infirmora vim facilius affici certum est.* & rursus *c.* 14. Ἀνθρώπ παθητικώτερον. *Debile facilius affici necesse est.*

Ἀμφότερα γὰρ πάσχοντας καὶ ἐκδέχεσθαι] *Utrique volanus accepit & herbam porrexit* Xylander optimè. sive, *manus dedit, & victus est utrique,* & qi iracitur, & qi dolet. Dio Prusæus *Orat.* 36. *pag.* 245. Ἀλλὰ θυμὸς ἰσχυρὸς ἰσι χρόνε, μᾶλλον μὲν ἀτρόπε καὶ πρὸς παῖδ ἀπόνοι. εἰ δὲ, βαρὺ ἐμβάσης, μᾶλ ἀνω τὰ τοιχεῖα τεταπαμένα. *Sed opus est animo firmo, & maximè impenetrabili, nullique cedente, aut certa hasta simile, quæ non galibet à re vulneretur.* ubi in membro posteriori, detectus subesse videtur, supplendus hoc modo; εἰ δὲ {μὴ,} μᾶλ ἡ. &c. negativa iterata librarium vel oscitantem, vel festinantem fefellit. Libanius *in vitæ sua pag.* 53. *D.* Ἔκεινα δὲ ἀδὲν ἀέιὸς ἐνέδρᾳ τινὶ τῶν ἐταιρικῶν. ὅτως ἐκ ἐτηρήμεν. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipse tyrannide commentis opus esset: ideo fanciatus non fui.*

Παρὰ τῆ μανγίνε] *à duce sive præside Musarum.* qiâ dictionem addiderat. at qis iste Marco *Musarum ductor?* Mericus Casaubonus *Herculem* vult. Herculem certè Evmenius in *oratione de scholis instaurandis, Musagetem, hoc est, comitem duxisse Musarum esse, accepisse sit Eulvium illum Nobilorem; qi eidem Herculi Musarum in urbe Flaminio ex pecunia Censoria sacra, cum in Gracia esset imperator.* Qin & Svetonius *l.* 2. *c.* 29. *Ædes Herculis Musarum à Marcio Philippo sub Augusto extructa* meminit. Nam qod *Hercules & Musarum,* legebatur, Iuncus Casaubonus, codicum veterum fidem secutus, copulativam sustulit. qanqam Plutarchus in *qæst. Rom.* communem fuisse aram qandam *Herculis ac Musarum* apud Romanos, est auctor; inthunc cavsam, ex Jubæ traditione, fuisse, qòd Evandrum literas Hercules docuisset. Cæterùm Evmenius idem, *Herculem Musarum tutorem patrium & defensorem,* qam *ductorem* A *rem & præsentorum* habitum induit, cùm subjicit, *Camenarum signa novem sub tutela numinis sortissimi ab eodem Fulvio consecrata, qo motuum operis pramiaque parvum ornamque significaret, Musarum quarum defensione Hercules, & virtutum Herculis voce Musarum.* De hoc *Herculis Musarum,* an *Herculis Musarumque* templo, Naso *artis l.* 3.

Nec rubor est umisse palam: venere videmus
Herculis ante oculos turgentemque chorum.

& Fastor. *l.* 6. *circumo.*

Dicite Pierides, qi vos addixerit ipsis,
Cus dederit nivitus vocta noverca manus.
B *Sic ego, sic Clio: clari monumenta Philippi*
Aspicis, unde trahit Martius aqa genus. &c.
Sic cecinit Clio. docta assensere sorores,
Annuit Alcides, increpuitque lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potius, *Musagetæ* titulus ille; hoc munus est, *Musarum chorum ducere eisdemque præsidere.* qod & ex Lvcatii *Histor. commun. l.* 1. Probus Grammaticus asserit. Synesius *Dione pag.* 43. de philosopho. Προσῆκεν δὲ δὴ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸ ἴδιον ἔργον ἐνεργάσασθαι τῷ χορῷ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, τὸν μὲν ταῖς Μούσαις συνάδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ σοφιστῇ, τὸν δὲ αὖτὸ κατ- C ἔχειν μόνον ἄδειν. *Musicis accessisse opus est, qod & sibi peculiare habeat, & sit cæterarum choro subiimius: quemadmodum Apollinem fama est nunc Musarum cætus præcentum, rhythmosque præcentum asseqentem continere: nunc ipsum per sese singulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de deis, c.* 32. Ἀν' αὐτὸς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μουσηγέτης ἐκλήθη, καὶ σπίζειν μέλ τῶν Μουσῶν ἐνομοθέτ.

Ἔτι γὰρ Μουσῶν καὶ ἐκεῖνα Ἀπόλλωνος.
Ἀντρον ἀοιδοῦ ἔστι, ἐνιχθόνιοι βασιλῆες.

φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὸ τῶτο καὶ μέρος αὐτῷ ὁ κόσμος, τῷ μουσικαῖς καὶ λυπάσθαι ἀεὶ τῶν ἐρώντων. Ab hoc cavsa D *Musarum auctifici dictus est, & jocus cum Musis celebrare creditus est.*

Exuunt comas Musis & Apollini suas
Sunt, decorasque ipsos in terris regno virtus:

inqit Hesiodus. *Hunc cycnus Apollini sacer est, qod sit vocalissimus, & omnium avium candidissimus.* Pausanias *Eliac. l.* 1. in Junonis templo, qod est Elidæ, Πυνθάνεσθαι Μύνας μὲν ᾄδειν, καὶ Ἀπόλλωνι ἐξάρχειν τῶν χόρων. *Sunt & Musis canentes, modos præeunte Apolline.* Idemque in *Attic.* dilertè, Ἀπόλλωνα μουσηγέτην καλοῦσι. *Musarum ductorem sive præsidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tribuæ memnit & Plato, *de leg. l.* 2. Plutarchus *Sympos. l.* 9. *c.* 14. & *in* E *Pyth. metro oracula edere desierit.* & Aristides *Orat. Platonic.* 1. sed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in Solem.* Apollinem cum μουσηγέτην, tum & μονῶν ἡγεμόνα non semel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat.* 21. Τὸν αὐλῷδὸν ἀμαθῆ, ἄδειν μὲν ὁ Μαρσύας χρεών, ἐξάρχειν δὲ αὖτῷ ὁ Ἀπόλλων ὁ μουσηγέτης. *Verum harmoniam Musarum canat chorus, duæ earum ineboat Apollo.* Libanius denique *Orat.* 2. Μὴ πρὸς τῷ μουσηγέτῃ τῷ πάντα ἰφορῶντι, &c. *Non suaviter aliud fieri per Musarum ducem, qi omnia conspicit,* &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Clemens verò noster *Serm. l.* 6. etiam Domino Deo nostro appellationem hanc tribuit. Sed & Philostratus Antonino illi, cui *vitas sophistarum* inscripsit; & Gallicanum Regi Francisco Magno Cl. Casaubonus in *notis ad Martis nostri votum.*

Τὸ μὲ αἰρὲν ἁμαρτάνειν τὰς φαύλας, μανίας] transponendæ sunt voces primores. Τὸ ἀξιᾶν μὲ ἁμαρτ. sensus exigit, idem prorsus habet *l.* 5. §. 17.

Τυραννικόν] ità *l.* 6. §. 27. ἀμὶ πας. Verùm illic tyrannicum potiùs, qia velle se solum lege communi exemptum, *tyrannidem* sapit.

§. 19. Ἀπαλαιτέον] vide *suprà* §. 16.

Τὸ μὰ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀ[ο]υκ[ά]ίοις] Ex Marci mente, non à se loquitur, qi non ab animo, non a mente sua. Ὅταν ἀνεκφύλακτος, καὶ ἀπαίδευτος ἡ ψυχὴ ἡ λε-

* συνειδῶσι L.
a L. 3. §. 3.
b L. 12. §. 19.
c L. 4. §. 41.

νόμιζε. πίπρωται δέ ἐστι, καθ' ὃ σαυτῷ * ἐνειδῶσιν, ὅτι τάχα [a] ἡτιμωμένος ἐστὶ καὶ ὑποκαταλυόμενος μόνῳ τῷ ἄν τι [b] φαντάσῃ μόνῳ τῇ ἀπιστίᾳ καὶ [c] φθαρῇ μοίρᾳ τῇ σώματος· καὶ πῶς τάττ' ἔχειν ἡδονάς.

§. 20. Τὸ μὲν πνευματῶδές σε, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ἐσω ἐγκίνημα, καὶ τι φύσεῖ ἀναφερῆ ὄντα, ὅμως πεζόμωμα τῇ τῶν ὅλων διατάξει· συγκρεῖται γὰρ ἐπιτυχῶς ἐκ τῶν συγκριμάτων. καὶ τὸ γαῶδες δὴ τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ καταφερῆ σύλλα, ὅμως ἐπήρτηται καὶ ἵσταται τῷ ἐκ ἑαυτῶν φυσικῷ κάσμῳ. ἔτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, [d] ἐκεῖθεν πῃ καπεπτχθῆ σὺν βίᾳ, μίξαντα, μέχρις ἂν ἐκεῖθεν πάλιν τὸ ἐνδίσιμον τῆς ἀναλύσεως

habeto. quantum est, quicquid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

§. 20. Quicquid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi naturâ sursum feratur, utrumque ut tamen universi dispositioni obsequatur, in massa composita istic detinetur. quicquid itidem in te terreum & aqueum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqueadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim disposita sunt, manent, donec dissolutionis signum

de-

ANNOTATIONES.

γη τις. Quæ simulat, ac fictè vel falsò agit quicquam, loquitur. l. 2. §. 16. quæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud est ἐφ' ἑαυτῷ λέγειν. Jam. 1. 18. v. 34.

Καὶ σεαυτῷ συνειδῶς] tibi ipsi exprobra Xylander. tibi ipsi exprobrabis Casaubonus. τῷ nullo neviter rationem ullam habuit. ego malim συνειδήσει, secundum quod, vel in quo, confessus tibi futurus es.

Ὑποκαταλυόμενον τῷ θυμῷ] Vide l. 7. §. 55.

§. 20. Πεζόμενον τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *Symposi.* l. 1. c. 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀριστοτέχνην ὑμῶν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, ὑ πανταχῆ τὸ σῶμ ἕκαστον τέτευκε, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν οἷ χρῆσθαι τῷ σώματι ἀκριβῶσι,

Τάττε μὲ ὁ παγχαιτὲς Ἡλιοτενὴς βαφεὺς ἐτεὸς,
Ναὶ μὰν καρύαν τε λιθοβρίτων χελώνης,
φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἐνθ' ὄψει χθόνα χαιτὶς ὑπέρτατα κεκλιμένον,
ἀλλ' οὐκ ἦν ὁ φύσις δέδμητ χάρμ, ἀλλ' ὃν ὁ πρὸς τὸ κρεῖττον ἔργον τοῦδε ἕνεκεν. *Ipsam adeo Deum videt, quem Pindarus noster optimum artificem cognominavit, non ubique supra aquam, infra terram posuisse, sed ea ut ipsum ac necessitatem corporum sequutum. Empedocles simile:*

Insuper torpyraves conchas quadoque marinas:
Buccinas, exemplaque obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hæ conchæ testaceum, quam non naturalis loco rum distributio, sed nova operis confectio exigebat. Idémque pavlò secius, de facie Lunæ. pag. 927. E. Ὅσοῦν ἔοικεν ὅλη μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ὁ ἅστρ ὃ πέφυκεν ἴδιαν ἔχειν, οὐ φύσεῖ κατὰ φύσιν προσαγορεύοντες, ἀλλ' ὅσα ἑκάστου ἴδια χάριν γίγνει, καὶ πρὸς ὃ σύμφορα, ὃ κτησίμην, τοῦτ' ἀναγκαῖ χρεῖαις καὶ ἀνάγκαις καλοῦμεν ἑαυτὸ, καὶ πάσχομ, ὃ ποιοῦμεν, ὡς ἑαυτῷ πρὸς σωτηρίαν ὃ πλάναι ὃ δύσεις ἐπιτήδειθ' ἕκα, νῦν δοκῇ τὸν κακὰ φύσιν χάρμ ἔχειν καὶ πέπονθ καὶ διάθεσιν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, ὡς ὅ τι τῶν ἄλλων ἕκαστον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἅπαν μὲν ἔχει τὰ ἐμβρυῶδ καὶ γενόδη μαλιστα περὶ τὸν κεφαλόν. ἐν δὲ τοῖς μέσοις ἐν θερμᾷ καὶ ὑγρᾷδ. ἐπὶ τὰ ἄκρα τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὀμματα ἀποτέλεσε κατὰ φύσιν ἐγγύ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαστον ὁπωσοῦν καὶ χρεῖαις νέπεπτ.

Ναὶ μὰν καρύαν τε λιθοβρίτων χελώνης,
καὶ πασῶν ὀστέων φύσιν, ὧς φησιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμεμαθηκὼς,

Ἐνθ' ὄψει χθόνα χαιτὶς ὑπέρτατα κεκλιμένον.

καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ λιθῶδες ἔχειν ἔξιν (τοῦτο δέ, ἐ humidum Xylander) ἐφικόμενον, εἶδός τι ψαλοῦ τὸ θερμὸν ὑπὸ ἀνθρώπου σὺ τὸν ἔτω χρόνον ἀποκλείσαντος ἰσχνεῖ. μίμησιν δὲ φασ. πρὸς ἄλληλα, καὶ συντίτασθαι κατὰ σὺν ἑαυτὸ φύσιν. ὕστ' οὐ οἷόν ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, ὅτ' οὐ ζῶόν ἐστι πολλαχῇ γῆν ἔχοντα, πολλαχῇ δὲ σῦ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, ἃ ἐξ ἀνάγκης κατασθλιβόμενα, ἀλλὰ λόγῳ διακοσμημένα. *Apparet nullam universi partem ipsam à se ordinem, situm, motumve habere propriis, qa absque ulla conditione naturalia possint dici. Sed quando immundæ, si cujus rei gratiâ ortum facilmente ob, ve ſe ut ordine secundum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & affectandum sua se præbeat, ut ejus salutis, pulcritudinis, & facultatis congruat: tunc videbitur natura convenientes tollere, movere, effici. Extimus homo, qo non nulla vel magis juxta naturam ob facta, ea sublimi habet maximè gravia & terrestria, circa caput: in medio calida & ignea. Neqe ignes, qi supra ex oculis emicat, secundum naturam ob, contra naturam ut, qo in corde & ventriculis: sed quivis bonum congruè ob utiliterqe ordinatum. Qm omnium ostreorum considera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Insuper torpyraves conchas quadoque marinas:
Buccinas, exemplaque obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea operimenta humorem, cui incumbunt, neqe contra calor leveratus suâ sursum evolans perit: sed omnia sunt commixta, inter sese composita, pro rei cujusque natura. Quamobrem

A *probabile ob, mundum etiam, siquidem animal ob, multis in partibus terram habere, ea multis aquam, ignem, aerem: non necessitate aliqâ elata hæc ea, sed rationæ ita dispositæ. & eodem pag. 926. B.* Ὅρα καὶ σώματ, ὁ θαυμάσι, μὴ μυθικὸς καὶ ἑκάστῳ ὕπατος ὑπὸ πίφυκεν οἴκῳ, διάλοιπ' αὐτὰ κόσμ ἐνέργ. *Prorsùs vide te bone belle, ut transferens & abducens unumquodqe eo, ubi natura illi locum videtur adsignasse, quadam dissolutionem mundi admittat.* Mox pag. 928. *A.* post ea qæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τῷ σώματί ἐστι ὑπὸ κυφότητος ἐναντιοῦσι, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ἐλινδᾶται πίπτουσα εἰς τὸ ἦθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν αὐτοῖς ἐκάστοις ταῦτα χωρεῖν. μὴ τοίνυν σκώπτωμεν, μήτε γὰρ ἐνταῦθα κεῖσθαι τοῦτο ὅσα βάρος, ἀπὸ τὸν ὄλον εἰς τὸν ἄνω χῶρ, ἀπὸ δὲ ἄνω, ὑπὸ κυφότητος ἐκτοπλίζειν, μήτε τὰς ὄλλας αἰσθήσεις, ὥσπερ ἐν ζυγοστασίῳ διαφορᾷ ῥοπωτὰς, ἐν ἷς οἷσι γεγονέναι τόσοις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατοῦντι. *Nam neqe oculus ossibus in parte corporis ob levitate eo compulsus fuit: neqe cor suo gravitate in pectus delapsum ob: sed utrumque sua collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergo posteriùs terram hunc pondere suo prolapsam, solum utrùs in modum sursum levatam suâ elisam, aut reliqas fictilius velut in balance momento facto ea in quibus sunt loca occupavisse, sed ratione prævalente.* Vide sis qæ sequntur. Denique de anima ipsâ idem *eodem pag.* 926. C. Ἀντὶ δὲ ὁ ψυχρὸ ὑ πυρὶ φύσει τῷ σώματι συνῴκισεν, θρυδῶ ταχεῖ, καὶ ψυχρῷ πορείδει, καὶ ἀέρατος αἰσθητῷ; *Ipsa anima annexa tantùs suum naturam inclusa semetur corpori tardo & frigido, igneo ipsa & tenuis, & ipsa nulle videnda?*

Παγκρατοῦσιν ἐνταῦθα ἐστὶ τῷ συγκρίματος] Ὅλο γὰρ ἕκαστ ὑ σύστασ τῶν ζώων ἐν τούτοις συνέστηκεν, ἃ διαφέρει σοῖς ἐνιαύσιος τόσοις. ὧδὲ γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὸ αὐτὸ χώρημ. *Tota enim fortasse animalium constratum ex talibus constat, qa differunt propriis locis, nulla eorum partium suam habet regionem.*

D Aristoteles *de cælo l. 2. c. 6.*

Τὸ ἐνδέσιμον τῆς διαλύσεως σημεῖον] Ἐνδέσιμον, vel à re musica, vel à re *nautica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri qeat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, qo præceptor sive chori præfectus cantandi reliqis avispicium facit. Hesychius. Ἐνδέσιμον, τὸ πρὸ τῶν ᾠδῶν αὐθέρμενον. Ἐνδέσιμον, *cithara pulsata fuisse ante cantum.* & apud Suidam nescio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ἵνες ἐνδέσιμος εἴπῃ τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat nova cantionis præludium.* Eò allusit Aristoteles *polit. l. 8. c. 5.* Περὶ δὲ μουσικῆς ἔστω, — ἵνα ὥσπερ ἐνδέσιμον γίνηται τοῖς λόγοις, ὧς ἂν οἷ ἄλλοι ἀποφαινόμενοι περὶ αὐτῆς. *De musica vero quidam — ut tanquam consentanea fiant rationibus, qa qi de ea diversi ostendat.* Eadem nomine, *de mundo c. 6.* Μιᾶ μὲν ἐν πάντων ἁρμονίᾳ συνῳδότατ καὶ χορηγοῦσι καλὸ τὸν ὁρᾶσθ, ἐξ ἑνὸς τὸ γίνεσθ καὶ εἰς ἓν τὸ τέλος ἀγόν. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ παρεδρίαι καὶ παρχόντες, συνεπαχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐσ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόρῳ φωνῇ, ἑτεράρμ καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἁρμοζόντων. ὧδε ἔχει καὶ ἐπὶ τὸ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ. καλὸ γὰρ τὸ ἀνωδὸν ἐνδέσιμον ὑπὸ σῦ φερομένης ἀρμονίας πρωταγορεύδνος, ἀπίτεμ μὲν τὸ ἄκρατ φεῖ, καὶ ὁ σύμπας κόσμ. &c. *Qi nero ex omnibus concentus existit consonantibus ex cælo, chorumqe constitutibus, ex uno ille quidem oritur, eta ex unum desinit. Quemadmodum parte sit in choro, ut assumens præsules aut præcentores accenat omnes choros è vero interdum sonumque compositos, qi diversis ipsi vocibus gravibus sonoris & acutis concentum attemperant: eandem ipsi rationem servantes & in Deo, qi universum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & universum ipsum cælum eos ad numeros numerantur, qos Deus sursum qasi præsultando præmurdoque emodulatur, quem à simultaneum sonè congrua coryphæum mundi recte appellaverim, qasi præsultorem ipsum, hujusqe chori magistrum.* &c. hoc est, ut Plato *Euthyd. pag.* 293. *A.* Ὅσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀναπηδῶσιν. *Quemadmodum chorus concentu magistro.* Julianus idem Imperator *ad Jamblich Ep.*

42.

detur. an non iniquum est ergò, mentem tantùm tuam immorigeram esse, nec statione suâ acquiescere? & huic tamen nihil violentum injungitur, sed ea sola quæ ei secundùm naturam sunt. nec sistinet tamen, sed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil est aliud, quàm à natura defectio. qui & mens, quoties eventum aliquem ægrè fert, stationem tunc suam deserit: ad æquanimitatem enim & pietatem est condita, non minùs quàm ad justitiam. siquidem & ista ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus justis antiquiora sunt.

§.21. Cui non unus idémque semper vitæ scopus est,

σημήνη. « ἆ δὲ ἐπὶ ἴσῃ μένει τὸ τοιοῦτο τὸ μέρος ἀπολῆξαι ἅπαξ καὶ ἀναπαῦλαν τῇ ἑαυτοῦ χάρᾳ; ἢ τι [b] οὐδὲν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται, ἀλλὰ μόνα, * καὶ φύσει ἐστὶν αὐτῷ. ἢ μὴν τι ἀνίσχυτον, [a] ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρει. ἡ γὰρ ὅλη τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀναλαστήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τοὺς φόβους κίνησις, οὐδὲν ἄλλο ἐστι, ἢ ἀφιστάμενόν τοῦ φύσει. ἔτι ὅταν δί τινα τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, καταλείπει τὴν ἑαυτοῦ χώραν. ἐστὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτο καταστάσεως, ἵνα πάντα ἐπιεικῶς διοικῇ τὰ ἐπ' αὐτῷ. Ut vero sæpenumerum jam locutus sum: quod te mens gubernator est, quod te curru agitator, quod te choro præcentor, quod denique lex te civitate, & dux te exercitu: hoc Deus est in mundo. Nisi si hactenus interest, quod labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm hanc illaborata fugerint omnia, omnis molestia expertia, citraque corporis infirmitatem: quippe cui in loco stabili immotoque collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu licitum est cuique, & qui modo libitum est. — Ejus enim artifices præmunire & compositè præmunire, universus hic cœli ordo regitur atque administratur.

'Ου δυνὸν τὸ τοιοῦτο ἀπολῦσαι οἶκον] de cerimonia ista, vide ad l. 9. §. 9.

'Ουδὲν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil quod naturæ ipsius adversum, nihil quod non videm consentaneum planè sit. annon hoc est quod dominus Christus, Matth. c. 11. v. 30. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

'Αλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ' ἃ μόνα, vel, ἀλλὰ μόνα ἅ. Vide Fabium ex ingen. l. 12. c. 11. ad l. 12. §. 32.

'Ου μὴν τοι ἀνίσχυτον, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] sanctum ea non sustinet, sed in contrarium fertur Xylander. recte. Et hoc est, quod Apostolus ad Tim. Ep. 2. c. 2. v. 25. ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντίᾳ. quem vide & ad Rom. c. 8. v. 7. nam quòd interpres Anglus τὸ ἀνίσχυτον hic insanum ferri reddidit, cùm ab usu vocabuli, tum & ab ejus mente aberravit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

'Αφιστάμενον τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeòque humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καλλίων ἐφ' ὅσον τὴν ἑαυτοῦ χώραν] itaque λειποτακτεῖν γίνεται, stationem deserta res est. ut supra §. 9. certè enim stationem suam deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, v. 6 qi non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide lib. 10. §. 25.

Πρὸς ἐπίτασιν γὰρ ἡ θεοσέβεια πεποίηται] non ad justitiam magis, inqit, quàm ad pietatem conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Paulum apud Lucam in Act. c. 17. v. 26, 27.

Τῆς ἐναντιοφανείας] ἐναντιοφανία (sicut lib. 1. §. 16. κακοτροπία) vocabulum, quod haud temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, qâ quis est ἐναντιοφανὴς, ut Aristoteles Ethic. lib. 4. c. 1. sive ἐναντιόδοξος, ut Paulus ad Tim. Ep. 1. c. 6. c. 20. Communicare ac largiri sua proximo. Verùm Marco illic passivitatis significatum magis obtinet, affectumque eum denotat, qo promptus quis est ad communem fatorum legem subeundam, eâque omnia aqo animo perpetienda, quæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide supra §. 13.

Προτέρωτα τῶν δικαιοπραγημάτων] antiquior, inqit, justitiâ ipsâ est pietas & θεοσέβεια. vide l. 6. §. 30. quomodo ergo antiquissima omnium justitia, ex qa reliquæ virtutes universim procedunt? supra §. 10. Verum ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qa suum cuique, sive Deo, sive homini, tribuitur; hîc strictiore, qâ homini quod est suum elargitur, & pietati, quæ erga Deum est, ἀντιδιαφέρουσι. utriusque vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide ad lib. 12. §. 1.

§. 21. Ὦ, μὴ ἐς, ᾧ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τῷ βίῳ σκοπὸς] Casaubonus ad Pers. Sat. 3. v. 60.

Est aliquis qo tendat?

ἔχεις τινα ὁρμὴν σοι τῷ βίῳ τεταμένην; *finit ille ultimus est ſcopus,*

a L. 9. §. 9.
b L. 5. §. 9.
c Sup. §. 8.
d Sup. §. 9.
e Sup. §. 4, 6.
f L. 7. §. 66.
g L. 9. §. 1.
h Sup. §. 43.
i L. 9. §. 1.
k L. 2. §. 7. & 16.

ANNOTATIONES.

42. Ἐπεὶ δ' ἀνθρὼπῳ τῷ μάλιστα τὸ ἰνδίσιμον μυστήριον, καὶ ὅσον Ἑρμῆ ἰσόθεῳ υἱοῖς καὶ διηγήσεις καθυπόσταται, φίλε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τοῦ θύσσου κρουσταὶ πρὸ τῆς χορείας ἄοντοι φίρονται, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῷ πλάδῳ τὸ τῶν ἀνθρὼπων ἐνχείρωμα, ἅπασι τὸ τῷ χορσάτῃ πρὸς τὸ ἀναλαμβ τῷ ἡνιόχῳ συναρμόζοντες. *Verum quando te nobis ad cæsandum prius, & tanquam Mercurio vetgà nos movet atque excitas dormientes, esse ipſi quoque, ſicut qi Bacchо thyaſum pulſatori cum choreis & trepidationе occurrunt, ſic ad plectrum tuum reſpondemus: perinde ut qi præſultorem ad numeri provocationem ſequuntur.* Et Libanius *Orat.* 3. *in Conſtantium & Conſtantem pag.* 150. D. Ὅτι τῶν τὰ σαθρότατα τῆς ἀνομίας γένη, καθάπερ ἐν χορῷ, μίαν ἁρμονίαν ἐπισάμενα, συνῆλθε, δεῖν ἀσφαλῶς ἐνδύεται τὸ μέλος. *Quo nunc temperantes ac modeſta totius terrarum nationes, tanquam in choro, concentum unum ſatondentes conſonant, duobus præcentoribus antiſtitibus melos ordinantibus. In re muſica*, pro *celeuſmate*, ſive *carmine*, incondito plerumque ſatis illo, qo *celeuſta*, id eſt, *hortator*, ſive *pontiſulus*, remigibus præit, eoſdemque ad opus ſuum exequendum inſtigat. Philoſtratus minor *imag. l.* 1. in *Argo. pag.* 855. Ὁ δὲ σὸ τὸ ἐνδύσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. *Hoc vero ſignum, ſive exordium remigibus canit.* Avitor innominatus a Scida laudatus: Οἱ δὲ κελευσταὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδύσιμον ἐνέβρυον. οἱ δὲ ἐπὶ τῷ ἐνδύσει ἀθρόοι τῷ ᾠδίῳ ἐπηλάλαξαν. *Hortatores remigibus adhortationis ſignum dederunt. Illi vero ab hanc adhortationem ſimul omnes remorum ſonitu acclamarunt.* In re *militari*, etiam ſi nondum occurrat exemplum uſurpationis iſtius, poteſt idem tamen eodem ſenſu uſurpari, qo ἀναλαμπὴν Svidæ exponitur, τὸ εἰς ὅπλα σύκλησις. ut Pollux, *l.* 1. *c.* 10. §. 19. *claſſicum* illud, qo præli ineundi ſignum datur. (ſiquidem & τὸ ἀνάλαμμα τῷ ᾠδικῷ Julianus illud περιφράζει) qâ etiam ſtatim poſt ſuperiorem illam uſus eſt imagine, avoor ille *de mundo*. Ὅταν δὲ ὁ πάντων ἡγεμὼν τὸ ἐξ γενέσεως, καὶ ἀόρατον ἂν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάντα φύσει μεταβο ὁμοῦ τι καὶ γῆς φερομένης, πανήγυρις πᾶσα ἐνδελιχὴς ἐν κόσμοις καὶ πόλεσι καὶ πέρασιν ἐθνῶν γενομένοις, ἐκτύπου τῆς σάλπιγξ συμβῇ τῷ στρατιώτῃ. τότε γὰρ τῆς φοβῆς ἴσασ ἀκούσας, ἃ μὲν ἀσπίδα ἀναιρήσεται, ἃ δὲ θώρακα ἐνδύσεται, ὁ δὲ περικνήμας, ἢ χρυσῶν περιθήσεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλιτὸ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναζεύσει. πάντα δὲ ὁ ἐφ' ἵππ συμπόντων κινῆσαι κατὰ πρόσταξιν τῷ τὰ ἡνία ἔχοντ ἡγεμόν. οὕτω χρὴ καὶ περὶ τὰ σύμπαντ φρονῆν. οὐτὸ γὰρ μᾶλ χρηστὸ ἐπιτηδείων ἀτενῶσ, γίνεται τὸ ἀνθρὼπα. *Itaque ille omnium princeps, parentſque, animo tamquam ſenſu ſpectabilis, ſimul ac ſignum naturæ dedit inter cælum terramque vehentibus: earum quaquaqe in orbibus ſuis jugi motu cietur. Quod verò in hiſce rebus agitur, magnopere ſimile eſt ut ea bellis tempore inter homines faciuntur. Namque ſtatim ut claſſicum exaudiri cœpit exercitui captum eſt: alios ipſe videas ſcuta ſibi aptaturos, loricam alios induturos, alios ocreas vel galeam ſumturos, vel balteo ſe cingere feſtinantes. Rurſus videas qi frænatum equm admittant, alios qi currus conſcendant. Cum interim ſub imo ductore omnia moveantur, qi imperia & ipſe ſignificanda accepit ab eo, apud quem ſumma eſt imperii. Eodem modo nos & ipſos cenſere convenit de universo. Quæ enim ab una ſit omnibus cura omnia: ſic utique quod cuique commodum eſt & convenions.* ad qod vocabuli ſignificatum alludit Ioſitan Lucianus in *Lapithis*, cum ait Cleodemo, qi Scoicos inſectari avebat, *ἐνδύσιμον* præbuiſſe Hermoclis epiſtolam, qæ pugnis turbiſqe mox conſectis claſſicum quoddam præcinebat. Poteſt & Marco videri (qia διαλόγους, id eſt, *diſſolutiones* ſignum dicitur) eſſe τὸ ἐνδύσιμον hoc loco, qod τὸ ἀναλαμπὴν (prout & conſtanter id uſurpatur) eidem *l.* 3. §. 5. idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Caſaubonus acceperunt. Marci autem mentem eximiè illuſtrant, qæ ex avtore illo *de mundo* adduximus: ex qo & iſta, cùm eodem faciant cumprimis, ſubjunxiſſe non pigebit; Καθάπερ δέ, ὅταν ἐν τοῖ κοίλοις τοῦ ὄρους ἐν ἄγκαις δὲ ὑποχθ, ἐν χορῷ δὲ παρεφαίθ, ἐν πόλει δὲ ὑμέθ, ἐν στασιάδι δὲ ἐγειρόμ. τοῦτο δεῖς ἐν μέσῳ τὸ κόσμῳ. *Quemadmodum verò, cùm in cavis montium, in valle, in choro, in urbe, in ſeditioſo cœtu vox tua reſonat, ſic in hoc mundo.* — Ἐγειρόμενον δὲ ἀκούσας αὐτὸ, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διατεταμένως διαιωρῶ ἀρμοῖ καὶ γῆι. *Ut vero ſæpenumerum jam locutus ſum: quod te mens gubernator eſt, quod te curru agitator, quod te choro præcentor, quod denique lex te civitate, & dux te exercitu: hoc Deus eſt in mundo. Niſi ſi hactenus intereſt, quod labor & motus multiplex illos exercet, & cura angunt varia: cùm hanc illaborata fugerint omnia, omnis moleſtia expertia, citraque corporis infirmitatem: quippe cui in loco ſtabili immotoque collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu licitum eſt cuique, & qi modo libitum eſt. — Ejus enim artifices præmunire & compoſitè præmunire, univerſus hic cœli ordo regitur atqe adminiſtratur.*

'Ουδὲν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipſius adverſum, nihil qod non videm conſentaneum planè ſit. annon hoc eſt qod dominus Chriſtus, Matth. *c.* 11. *v.* 30. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι; *Jugum enim meum facile eſt, & onus meum leve eſt.*

'Αλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ' ἃ μόνα *n. f.* vel, ἀλλὰ μόνα ἅ. *n. f.* vide Fabium ex *inſtit. l.* 12. *c.* 11. *ad l.* 12. §. 32.

'Ου μὴν τοι ἀνίσχυτον, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *ſanctum ea non ſuſtinet, ſed in contrarium fertur* Xylander. recte. Et hoc eſt, qod Apoſtolus *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. ἀντιδιατίθεται, ſive ἐναντίᾳ. qem vide & *ad Rom. c.* 8. *v.* 7. nam qòd interpres Anglus τὸ ἀνίσχυτον hic *inſanum ferri* reddidit, cùm ab uſu vocabuli, tum & ab avtoris mente aberravit, & difficultatibus ſe ſupervacaneis implicuit.

'Αφιστάμενον τῆς φύσεως] iſta enim omnia ſunt humanitati, adeòqe humanæ ipſi naturæ repugnantia.

Καλλίων ἐφ' ὅσον τὴν ἑαυτοῦ χώραν] itaqe λειποτακτεῖν γίνεται, *ſtationem deſerta res eſt.* ut *ſupra* §. 9. certè enim *ſtationem ſuam* deſerit, cum ſpiritibus illis defertoribus, Judæ, *v.* 6 qi non per omnia divinæ ſponte ſe ſubjicit voluntati. vide *lib.* 10. §. 25.

Πρὸς ἐπίτασιν γὰρ ἡ θεοσέβεια πεποίηται] non ad *juſtitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus eſt homo; imò ad iſtam etiam multò magis. vide Paulum apud Lucam in *Act. c.* 17. *v.* 26, 27.

Τῆς ἐναντιοφανείας] ἐναντιοφανία (ſicut *lib.* 1. §. 16. κακοτροπία) vocabulum, qod haud temerè alibi reperias, affectionem illam deſignans propriè, qâ qis eſt ἐναντιοφανὴς, ut Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 1. ſive ἐναντιόδοξος, ut Paulus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *c.* 20. *Communicare ac largiri ſua proximo.* Verùm Marco illic paſſivitatis ſignificatum magis obtinet, affectumque eum denotat, qo *promptus* qis eſt *ad communem fatorum legem ſubeundam*, eâqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad univerſi rationes conducere videbuntur. vide *ſupra* §. 13.

Προτέρωτα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior*, inqit, *juſtitiâ* ipſâ eſt *pietas* & θεοσέβεια. vide *l.* 6. §. 30. qomodo ergo antiquiſſima omnium juſtitia, ex qa reliqæ virtutes univerſim procedunt? *ſupra* §. 10. Verum ibi juſtitiam latiori ſenſu accepit, prout eam virtutem deſignat, qa ſuum cuique, ſive Deo, ſive homini, tribuitur; hîc ſtrictiore, qâ homini qod eſt ſuum elargitur, & pietati, qæ erga Deum eſt, ἀντιδιαφέρουσι. utriuſqe vocabuli hujus uſûs & ſignificatûs creberrima in ſacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib.* 12. §. 1.

§. 21. Ὦ, μὴ ἐς, ᾧ ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ τῷ βίῳ σκοπὸς] Caſaubonus *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 60.

Eſt aliquis qo tendat?

ἔχεις τινα ὁρμὴν σοι τῷ βίῳ τεταμένην; *finit ille ultimus eſt ſcopus,*

a L.1.§.8. Στοχ. ἐς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου ζ βίου ἴσως ἢ δύναμαι. εἰκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ κἀκεῖνο προσθῇς, ὅτιοῦν εἶναι δεῖ ζῆν τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ ἐχ ἡ πάσῃσιν ἢ ὁπωσοῦν πλείοσι δοκοῦσιν ἀρεσθὲν ὑποδοχὴ ὁμοία ἐστίν, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν δὲ τινων, τυτέστι τῶν κοινῶν, ἅτε καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ ἔ τὸν b L.5.§.16. c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γαρ εἰς ζῆν πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀναδήσει, πάσας d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ποιήσεται, καὶ κ' ζῆ d αἰὲ ὁ αὐτὸς ἔσῃ.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρυκὸν, καὶ τὸν παπικίδιον, e L.7.§.3. καὶ e τὸ πλοίαν τύτω καὶ ἀλσούδησον.

§. 23. Σωκράτης καὶ τὰ τ πολλῶν δόγματα, λα- f L.2.§.12. μίας ὑπάλλ, f παιδίων δείματα. L.4.§.44.L.7. §.68.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θηκρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐπίτηδες.

αὐτοὶ δ' ἔ ἔτυχεν ἐκαθίζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης ὠδὶ ζ μὴ ἔρ-

hic unus idémque per vitam totam esse non potest. non est satis quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qualis scopus hic esse debeat. qemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus qæ vulgò hominum qoqo modo bona videntur, sed de certis qibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qi est civilis & communioni congruus proponi oportet. qi enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

5.22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujusqe pavorem ac trepidationem.

5.23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, pueruloru terriculamenta.

5.24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunqe obtigerat, considebant.

5.25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates, qod

ANNOTATIONES.

pus, ad quem totâ vitâ collimeandum: singula verò actiones nostræ A *sagittarum sunt, qæ eôdem jaciunt. Plato de sacrific. Cam. & Abul. pag. 144. C.* Σκοπῷ μὲν τὸ ἀνθάλλειν, βέλτιον δὲ ἴσως ἢ κατορθοῦν. *Scopo enim summarium illud capiendum, telos ejus apparatus assimilatur.* τὸ ἐντέλεια *sequentia Persii verba;*

— & in quod dirigis arcum.

Aptius tamen & singula facta & dicta sequeris assimilaveris qam arcu. Virgilius in Culice.

— hoc monstat, & omnes
Dantgit hoc sensus, —

Vide *ad lib.* 2. §. 16. & *l.* 10. §. 37. *Collimeando* autem verbum, qo est usus ille, rei de qa agitur, eximie competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimoqe concurrere, qemadmodum lineæ undiqaqe à circuli peripheria profectæ in centro definunt ac convenunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συνζυλίᾳ, *ἵνα συκὸν ὀφίλομεν ἔχειν ἐν παιδὶ καιρῷ, καὶ περίγματι. In consiliis unum oportet nos habere scopum omnes tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim qòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* qanqam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, qò restituam, altius repetam. sic itaqe legitur, *de communis. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἴσως ἐν τοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐμπεσοῦσι λόγοις ἀτοπίαν ἀπολύσει πραγμάτων καὶ δογμάτων ἀνοίκων ὁμοῦ καὶ ἀλλοτρίων ἀποδύσει παρὰ τὸν ἴσιον. ἔστι δὲ τέλη καὶ σκοποὶ περισσόν τοῦ βίου, καὶ μὴ πάντων ἕνα περαίνομεν ἐφ' ὃ τι γίνεσθαι τὸν ἀνθρώπον. *Nam cum alia, tum maxime hominum commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententes tum suis, tum alienis contra notitias communes loquentes. Ut quos dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse: neqe omnia qa agimus ad unum aliqid referri.* ubi pro ἀποδύσει legendum, vel ἀφοδεύσει, *mihi aut res aut dogmata sua an aliena parcentem*; vel cum Turnebo ἀπόδυσιν, *à rebus omnibus dogmatibusqe, cùm suis, tum alienis, dissentientem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, in illa παρὰ τὸν ἴσιον ἔτι, novam periochen ordiantur. alioqi qod tanqam abhirdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Ὅτιοῦν δὲ καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου ἐνεργῶ ἢ δύναται] Seneca *Epist.* 20. *Virtum est hoc vota diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etenim non dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consilioqe.* ucmo proponit sibi quid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, *sed transilit: nec tantum mutat, sed redit, & in ea qa deseruit, & damnavit revolvitur.*

Τὸν συκὸν δεῖ τὸν κοινὸν] vide *lib.* 5. §. 8, 16. & *l.* 9. §. 23.

Αὐτὸ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1. §. 8, 16. Τὸ αὐτὸ ὕμοιον. & *infrà* §. 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæqe æternum memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignitsimum heroicâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρυκὸν καὶ τὸν παπικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliqando excurrente, & illo vicissim in urbem diverrente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Καὶ τὸν πλοῖον] Allusit eodem & *lib.* 7. §. 3. Μυθίων ἐπλεόμενον διαξομαί. *Mastichorum portorriorum descriptat.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα] Socrates certe apud Platonem in *Crisone* multus ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δίκας, esse nihili faciendas Idemqe in *Phædone*, plerosqe τὸν ἄνθρωπον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eôdem, opinor, respiciens, *Dissert. lib.* 2. *cap.* 1. Οὐ γὰρ θάνατον, ὁ νῦν φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι τὸν θάνατον. — ἴδε μὴ ὡς [ὁ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὸν φυγὴν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῶν δόγμα, τὸν ἀνεπιστροφίαν, καὶ τὸ ἀφηδὲς, καὶ ἀδιαφόρετον. Τοῦτον δὲ ὁ Σωκράτης παλαὶ ποιῶν μορμολύκιον ἐπάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀκαιρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμῖν ὑπέλαβον περὶ τὰ πράγματα, δι' ὕλης ἄλλο, ἢ ὕστερ καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκίας. τί γὰρ ἔστι παιδίον; ἄγνοια, ἀπαλὸν. θάνατος τί ἐστι; μορμολύκιον. *Non enim mors est labor est terribilis, sed timor laboris aut mortis. Opponenda igitur* B [*non*] *mortis eras fuga; sed opinioni de illa concepta negligentia, alacritas, & constantia. Hæc rei Socrates recte larvas nominabat. Ut enim pueris larvæ horribiles & metuenda propter imperitiam videntur, ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi qod ut pueri, ita & aos larvas quibusdam movemur. Qid enim est puer? infirmitas, ignorantia. Mors qid est? larva.* Socrates itaqe non *plebis dogmata tamtas* larvisqe conferebat, sed *ideoras* eorúmqe *dogmata puerilia, externa* ista, qæ illos terrere solent, *larvas.* Epictetus ipse pariter *lib* 3. *c.* 20. Ὅταν δὲ τις διὰ τύτων αὐτοὺς ἐκφοβῇ, λέγω αὐτῷ, Ὑπαγε, ζητεῖ τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ προσωπεῖα φοβερὰ ἐστιν. ἐγὼ δ' οὐδὲν, ὅτι ἐσχισμένα ἐστι, ἰσωθῆναι δ' αὐτὰ ἔχει. *Si itaque per illa terruerit illum, dic illi: abi, quæ puerot; illa larva terribiles sunt: ego autem scio, teffaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l.* 2. §. 12.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θηκρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenisqe indulgebant ea Spartani, qæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii qidam Spartæ aliqando agentes, dum à cœna tedeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios commeliæ illius auctores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἐφιᾶσιν ἀπελαύνειν. *Chios fesa, ut lascivirent, permittere.* Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterum Ælianus *l.* 2. *c.* 15. pro *Chios Clazomenios* habet, & *sellas fulgure tactas* refert, ediscimqe ab Ephoris in hæc verba; ἔξεστα Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomenios licitum esse indecore se gerere.* Advenit itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; qod suis qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm illud ævi inferioris fuisse videtur. siquidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *vita Lycurg. pag* 238. *D.* Ξενηλασίας δὲ διεγράψατο, (de Lycurgo sermo habetur) ὥστε οὔ παρεπιδημεῖν μὴ διδάσκαλος καλῶ τινῶ τοῖς πολίταις ὑπάρχοντι. *Qui & arcuit Spartâ peregrinos, ne in urbem illis se insinuantes malum aliqod civei docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c.* 6. *primos* eos *pomilum ludis excogitasse, ni vel hyemis voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* qod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Lærtius *l.* 2. *c.* 25. Ὑπερφρονεῖ δὲ καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνος, ᾧ Σώκρατα τοῦ Κρατύλου, καὶ Εὐριπίδην τοῦ Λαμπτρέως, μάτι χρήματα προτιμᾶν δοκεῖ, μᾶλλον παρ' ἄνδρὸς ἀκτήτου. *Archelaum præterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Euripidemqe Larissæum asserratus est magno animo, quam neqe ab eis missa pecunias accepit, neqe ad eos profectus voluit.* De Perdicca Nihil. Imò, qod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: denisse Socrates tradiur, Nolle se ad eum venire, à qo acciperet beneficia, cum reddere illi para non posset.* Verùm sub-

ni peſſimo, inqit, *exitio percam, cùm gratiam collatam referre nequeam.*

§. 26. In ſcriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria ſemper habeamus antiquorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum ſuſpicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò curſum ſervant, eodémqe modo peragunt opus ſuum; útqe ordinem eorundem obſervemus, & puritatem, & nuditatem. aſtri ſiqidem velamentum nullum eſt.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle ſuccinctus,

χιδιον παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίσῳ ὀλίθρῳ ἐπόλμησε, τυτίσῃ, μὴ ἐν πεδῶν ὁ δυηθῶ ἀπ[ό]λωπῆσαι.

§. 26. Ἐν τοῖς τ' * Ἐφεσίων γεγράμμασι, περίγλυμμα ἦκτο, συνιχῶς ὑπομιμήσκεσθαι τ παλαιῶν τῶ λῴστῃ χρησαμένων.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔνθεν [a] εἰς τὸν ἀρχὸν ἀφορᾶν, ἵν' ὑπομιμησκώμεθα τ [b] αὐ κ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὰ ἑαυτ ἴργα διανύοντον, κ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητ, καὶ τῆς γυμνότητ. οὐδὲ γὰρ πρόκαλυμμα ἄστρ.

§. 28. Τ Οὖ ὁ Σωκράτης τὸ κάδιον ὑπεζωσμένος,

[a] *L.7.§.47.* [b] *Sup.§.21. 9.§.9.* [c] *L.10.§.1. l.12.§.2.*

* Ἐπιτιμίων *l.*

ANNOTATIONES.

ſubjicit Seneca: *Primùm ea ipſius poteſtate erat non accipere, deinde ipſe dare beneficium prior meperebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat quod atique ille non erat Socrates redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat avrum & argentum, retinuit contemptum avri & argenti, non poterat ergo Archelao referre Socrates gratiam? & quid tandem erat acceptarus, quantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς οὖν Ἐφεσίων γεγράμμασι] Quænam illa *Epheſia ſcripta?* avt *littera* etiam *Epheſia?* nam Magicos nescio qos characteres, & vocabula barbara ſub hoc titulo etiam proverbio celebrara, diſcimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Heſychio; Suidâ; Eustathio *ad Iliad.* v. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenſet & explicat: & *l.* 1. ad *Dactylos Idæos* avtores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis iſtiuſmodi, qæ ad mores componendos ſpectant, commune fuiſſe. forſan Marcus ſcripſerat ἐν τοῖς τῶν Ἐπιτιμίων, ſive τῷ Ἐπιτιμίῳ γράμματι. Indè enim iſtiuſmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* ſuprà laudaverat Marcus ipſe *l.* 9. §. 41.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι οὖν πολλαχῶ τῶν οὖν ἀρετῆ χρησαμένων] Seneca *Epiſt.* 11. *Aliqui vir bonus nobis elegendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tanquam illo ſpectante vivamus, & omnia tanquam illo videente ſuſtinamus. Hoc Epicurus præcepit: cuſtodem nobis & pædagogum dedit: nec immerito. magna pars peccatorum tollitur ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. aliqem habeat animus, qem veretatur, cujus aventiate etiam feceritque ſuum ſanctius ſactat. O felicem illum, qi non aſpectus tantùm, ſed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi ſic aliqem venerit poteſt, ut ad memoriam qoqe ejus ſe temperet atqe ordinet: qi ſic aliqem verere poteſt, cito erit verendus. Elige igitur Catonem, ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & oratio: & ipſius animum ante te ferens, & vultum, illum ſemper tibi oſtende vel ruſtodem, vel exemplum. opus eſt, inqam, aliqo ad qem mores noſtri ſe ipſi exigant. noſſ ad regulam, prava non corrigent.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam ſpectet Epicurus. Prodeſt ſine dubio cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere qem reſpicias, qem intereſſe cogitationibus tuis judices. hoc qidem longè magnificentius eſt, ſic vivere, tanqam ſub aliqius boni viri, ac ſemper præſentis, oculis. ſed ego etiam hoc contentus ſum, ut ſic factas qacunqe facer tanqam ſpectet aliqis. omnia nobis mala ſolitudo perſvadet. cùm jam profeceris tantum, ut ſit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum averitate cuſtodi. avt Cato ille ſit avt Lælius, avt cujus intervento perditi qoqe homines vitia ſuppreſſerint, dum te efficis eum, coram qo peccare non audeam. cum hæc efficeris, & aliqa caperit apud te tua eſſe dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epiſt.* 102. *Sceas magnorum virorum, non minùs præſentia eſſe utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus a S. Victore in *Epiſt.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthuſ. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipſe hominem conſilio meo, cujus vita exemplar ſit cordi tuo obſerret, reverentia inſederit, qi quotiens recordaras fueris, ad reverentiam cogitatis aſſurgas, votum ordinet, moret componat. hic præſtat tibi ſit quodcunqe volueris: occurrat ſæpe & cum noluerit. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cognoscas, ac ſi videat, ac ſi arguat, emendare cogeris.* Epictetus *Differt. l.* 2. *c.* 18. Θέλεσον ἀρέσαι ἀνδρὶ τοῖον οἷον σεαυτῷ. θέλεσον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ. ἐκάθησο καθαρὸς μετὰ καθαροῦ νεανίᾳ γενέσθαι, καὶ μετὰ οὗ θεῖ. πῶ' ἔστι προσωπεῖον ἐκ τῆς φαντασίας τοιοῦτο, πλάτων μὲν, ἵνα * ἴδῃ ἑαυτὸν ἀπολουσάμενον. ἴδῃ ἑαυ Διὸν ἀποτετελεσμένον ἱερὰ ἐπόπτης. ἀρκὸν καὶ ἐκεῖνος ἐκεῖνος ἐκεῖνος ἀνδρῶν ἀνδρῶν ἀνδρῶν

ρ⟨ω⟩ς, ὅτι ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὰ ἱμάτια ἔξω προσῆλθε. καὶ ἅμα ὁ Σωκράτης τοὺς ἐξαίρους αἰδεσθεὶς καὶ ἀναχωρήσαντος, ὅτι αὐτὸν εἶδεν ἄτοπος ἐσταλμένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, ἀ πεῖσαι ἄρξης, πρὶν ἐρωτῆς. Ἐπ

qando Xanthippe veſte ipſius ſumptâ foras ſe proripuerat. qæque amicis ſuis dixerit, pudore ſuffuſis pedémque retrahentibus, cùm ſic indutum illum conſpicarentur.

§. 29. Nec in ſcribendo, nec in legendo aliis præcipias, niſi priùs præceptum fuerit tibi.

in

ANNOTATIONES.

ſibus factum fingit Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, ſive *concionem habentibus feminis*. Hiſtoriam auſquam legiſle memini. Ac contrà Ælianus *hiſt. var. l. 7. c. 9, 10.* Phocionis uxorem narrat mariti veſte ſolâ indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum ſæpe prodiiſſe. quod & ille *σωφροσύνης μεγάλης, continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam ſpectandam vari veſte amictam prodire recuſâſſe; illumque dixiſſe, Ὁρᾷς, ὡς ὑ δυσχέρανα, διαφανώτερόν σε πᾶλλαι βαδίζειν. *Vides te non tam ſpectaturam, quàm ſpectandam, proficiſci.* Ea interim videtur ſors fuiſſe Socratis, quæ & Epaminondæ fuerat; quem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ὑπὸ ἐρίφους, *unum* tantummodo *pallium* habuiſſe: quod cùm ad fullonem opus eſſet mundandum mittere, domi interim coactum ſeſe continere. refert & Ioannes Chryſoſtomus *adv. oppugnat. vit. monach. l. 2.* Eadem ſcilicet Imperatoris illius magni ſors, quæ ſubulcorum Ithacenſium, *Odyſſ. ξ. v. 523.*

Ὅτις δ' ἀγελαῖ χλαίνας, ἐνιπυσθείς τε χιτῶνας.
— *pro* δ' ὅτε φωτὶ δώσειν.
Quibus non multa chlana mutatoriaque tunica.
— *una autem ſola vno ſingulo.*

quoniam inſtructior paulò Epaminondæ pauperta, quàm ſophiſtarum pars illius, Procruſti & Hephæſtionis, de quibus Evnapius, ἐν γὰρ ἀνδρὸς οὗτοι ἐκάλουν καὶ τρίβωνος, καὶ πλοῦ ἀδύν. *unicum tantum utroque pruinam communem fuiſſe*: itaque alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum neceſſariò ſtragulis involutum in ædibus delituiſſe. quod autem in Epaminonda pauperiatis fuit, id parciati ſordidæ in quibuſdam adſcribit Theophraſtus, cùm inter alios τῷ ἀπολιθρίᾳ *characteræ* hunc ponat, ὀνθν μόνον, ὅτων ἐκδὺ δυσμᾶται ἐκπλύνει. *Veſtem quando à ſordibus purgandam locavit, domi tantiſper ſe continere.* Pemuriæ extremæ, incertum, an parciati, tribuentem, de Telarge neſcio qo retuliſſe Æſchinem, avtor eſt apud Athenæum *l. 5.* Maſurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἰματίου φορέσεως καὶ ἀπόρου ἐμπολλάκις κοίρου ἐπλησε μνᾶν, κοὐδὲν ἐζημίωσε. *Qod ob veſtem ſordibus purgandam, quam geſtabat, quoridie fullonis dimidium obolum pro mercede ſolveret: tolloſa pelle congeretur.* qomodo de Socrate Marcus iſtic.

Καὶ ἅμα ὁ Σωκράτης τῶν ἑταίρων διδιττόντων] Socrati nimirum ſolenne fuit, feſtivo aliqo commento eludeta, qas alii ægrè ſerebant, uxoris ſuæ in ſe admiſſas procacitates & protervias. Eſumodi enim fuerat, qod quærenti qomodo Xanthippe rixas & convitia ſuſtinere poſſet, Καὶ τὸ μὲν χαπᾶς βοήθεια ἀϊσίχρ. *qomodo tu*, inqit, *aſinorum tuorum ſtrepitus*: illoqe ſubjicienti, *at illi mihi ova pulloſqe pariunt*, regeſſit Socrates, *& ille mihi liberos*. Laertius *l. 2.* ubi eas *gallinas* Eraſmus pro *anſeribus* ſubſtituerit, neſcio. Nec abſimile, qod Evthydemo, quem ad cœnam domum ſecum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis veſtrum, poſt contumelioſè dicta non pavca, menſam tandem evertiſſet, Παρὰ τοὺς δὲ ἡμᾶς ἅπαξ ἐν οἰκήμασι τοιαῦτα τοῦτο ἐκύησε; ἐμοὶς δὲ ὑν ὀγκωμένοις. *Annon*, inqit, *ſuper, cum apud te eſſemus, gallina quadam involans idem ipſum fecerat? nec nos ed moleſti ferebamus.* Habet Plutarchus *de trac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqvill.* ejuſdem avtem κύμινον qippiam videtur fuiſſe, & qod iſtâ occaſione protulerat. Socratem certè à Xanthippe peſſimè ac procacitſime habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tuliſſe, docent nos avtores havd pavci. Syneſius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 56.* Ἀυτὸ μὲν γὰρ ὁ Σωκράτης, φῶ τῶν ἄλλων ὑμῶν, ὡς ἔχρῆτο Ξανθίππῃ; ἀλλ' ἀδὲ ἐαλέντι Σωκράτει ἐυθυμούσθαι καὶ ἐαφρονίμενον. *Nam qod ad Xanthippam attinet, prob contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contempto lætiſſimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieronymus *ad Paulin. de ſtud. ſacr. litter. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis; ad minores artes venamus, & qa non tam lingvâ, quam manu adminiſtrantur: agricola, cementarii, fabri, metallorum ligneorumve cæſores, lanarii qoqe & fullones, & ceteri qi variam ſupellectilem & vilia opera fabricantur, abſqe doctore non poſſunt eſſe qod cupiunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. d.* Τάξις γὰρ ἐν ἅπασι, διδάσκειν πρότερον ἢ μανθάνειν, μὴ ὅτι οὐ δεῖα ἢ πλημμέλα τὸ μάγιστον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μειζόνων ἢ τῶν μικίων ἄξιον. *Neqe enim opportuna ordo eſt prius docere ac poſtea diſcere, non decens dromo, & abſqe adeo magna & ſublimia, ſed ne aliud qidem qoqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. t.* Ἀλλ' οὐδὲ ἔξεστι τι ἐξ ἀνὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ δόξαι φιλοσοφεῖν, ἐκεῖ τὸ ἄρχειν σπαδαίοις ἀκὸ τῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν ὑπομενόντων τὰς φιλοσοφίας ὄρεσι, καὶ φέρειν εἰς ὑποδ⟨ο⟩, ἄντικρ οὐδὲ ἐκεῖ

A *εἶναι ἐνδεκτὸν τὸ πραγματεύσαι, τὴν πραγμ᾽ καλῶς τοὺς ἀείμνα τυχόντας τὸ πεπεισθῆναι τοὺς ἀκούσαι. οἱ δὲ βάλλει, σχολαῖόν γε πάλιν τὸ τοξεύσαι, καὶ τοξεύσαι καλῶ, τὸ σχοινίον τὸ τοξεύσαι καὶ πολίται πολλοὶ ἀγνοοῦσι ἐγχωροῦντες. Nec vero alienum ac præpoſterum eſt, multos ex iis, qi dromorum rerum ſtudio dediti ſunt, è ſubalternum claſſe aeqe ordine ad imperium evehi, nec ob aſſiduas philoſophi lectiones remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qamadmodum nec probro navta prorectam eſſe, nec prorecta, qi ventos recte & cum laude obſervârit, clavum regendum ſuſcipere: aut, ſi labet, forti ac ſtrenuo militi cohorti præeſſe, & ei, qi cohorti recte præfuerit, exercitum ducere, totiuſqe belli principatum ſuſcipere.* Qod avtem de navtis hic dixit plenius expoſuit *Orat. in Baſil.* Ἔνιοι δὲ τὸν πάντα νόμον, ὃς τὸν κύνον πρίπορα ἐγχορήσας τῷ τὸν αὐθρίπῳ, κελεύθου ἐκὶ τὸν πρῶρα ἀγαγόν, καὶ πιστέσας τὰ ἱμᾶς ἐκεῖνα, ὕτω ἐκὶ τῦ οἰάκων καθίζει, μικὸ τὸν καλῶν ἐυθυβόλων διάκτυφιν, καὶ τὸν τῶν ἀείμνα διάκτυφιν. *Verum laude navtarum legem, qa gubernatores futuro primum remos tradit, deinde ad prorum eum collocat: ſicqe prioribus muneribus apti commiſſi, tandem cum poſt dimetiendum remigationem, ac ventorum obſervationem ad gubernacula conſtituit.* qam imaginem ab Ariſtophaneis in *Equitib. Act. 1. ſ. 3. v. 305.* illis navtarum cenſet

B Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* ſuis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρίτιν χρεῖαι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν παιδιλίοις ἐπιχορῆν.
Καὶ ἐπειθῆ προρατίδεσι, καὶ τοῖς ἀείμνα διαιρέσεις
Κἄτα κυβερνᾶν αὖτοι ἀντῷ.
Remigem oportere ante eſſe aliqem, qàm clavum ei puppe tenere;
Ac poſtea dromum prorſum agere, atqe obſervare aquilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo.

D qod de mulinibus, havd multum abludit ab eo qod Eupolis in *Autolyco*;

Ὅστις ἐπιφρόνιμος, ὦ πρεσβῦτα, τὸν κατέπυστον
Τόνδι λαβὼν ἄφνω, πρὶν καὶ παθεῖν τιν᾽ ἐπιτυφῆν.
Non prudenter, ô ſenex, egiſti, hunc ſtatum
Subito qi ſuſcepiſti, antequam avtem didiceris cqeſtrem.

Huc pertinet & Anoſthenis illud, qi Athenienſibus conſuluit, τὰς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambroſius Laertii interpres, nec Eraſmus in *apophthegmatum collectaneis* rectè cepit. cùm ille vertit, *aſinos ut equos deligerent*; iſte reddidit, *aſinos aqi ac equos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum eſſet, *ut aſinos equi fieri decernerent.* i. e. pſephiſmate, ſive decreto ſanciret, ut aſini fiant equi. qod cùm illi ἄλογον, abſurdum, & rationi contrarium eſſe dicerent; regeſſit, Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐραττυγοὶ γίνονται πολ᾽ ἵππων, μᾶλλι μαθόντες, μόνον δὲ χαροπλοπήσαντες. *Atqi imperatores veſtro ſolo ſuffragio ſunt, qi antea imperatoria nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto veſtro poſſunt ex aſinis equi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi ſuffragiis ſuis id ſi ſciſcerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *aſinus equus*, avt *ut ſimius leo fieret.* qod Gregorius Romanus 1. *ut regreſſ. l. 1. Ep. 5. etſi ſereniſſimus Dominus imperator fieri ſimium leonem juſſit. & qidem provifione illum vocare poteſt, fieri autem leo non poteſt.* Itaqe ſcitè Gregorius Nazianzenus *Orat. à redita*, qem & Gregorius ille alter ſorſan legerat, τὰ γὰρ ὑπαγθῆν τῶν ἐυγενείας γίνοι νέῳ ἀξιόνα λόγω τὸ ἐι γεγάμηκε καὶ προτάγκαι, ἢ καὶ πάλαι, ἀποδέξαμαι τὸ ἐν χρόνοις, καὶ τίθεται αἰδοῦδ λοιπὸν ὅπως πεντλευτήσει. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis conſtitit, tum alle loco ac pretio habebo, qum pictam qaqe pulcritudinem laudandam duxero, ſimulaqe ob id venerari carpere, qod leo eſſe juſſa ſit.* Poterat & pro *ſimius* canem dixiſſe; cùm, ut Epiphanius ediam *hær. 57. §. 6.* πολλῷ κυνὶ ὄνομα λέων, *poſſimo* canis leonis nomen, havd infrequenter indutur.

C Ὅτι πρῶτον ἄρξαι περὶ ἀρχῆς] Nihil hoc axiomate apud omnes omne genus avtores trivius. Solon apud Laertium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτα μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρξεις ἐυνόμως. *Impera, ubi prius didiceris parere. Regi enim cum didiceris, jures regere.* Et Chiarchus apud Antonium *melliſſ. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὲ μαθὼν, ἄρχειν με ἐυτύχησεν. *Si parere non didiciſſet, imperare me aggrediter.* Iſocrates in *Nicocl.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μαθῶσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multo commodiùs poterunt imperare.* De ſe Tullius rex apud Dionyſium Halicarnaſſeum *l. 4. p. 239.* Παρήκουσε ποιῆσαι φαιρὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσταμαι καλῶ, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Comiter declara-*

to

in vita multò magis sic se habet.

§. 30. *Cum liber haud sis, jus legendi non habes.*

πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

§. 30. [a] Δοῦλος πίφυκας, ἢ μέτεστί σοι λόγου. a *Tragic. N. Q. Philo de boni libert.*

§. 31.

ANNOTATIONES.

re sive me & bene regere, & modestè ferre imperium. Plato *de legib. l. 6. pag. 362. E.* Διῖ δὴ πάντ' ἄνδρα δικαιοῦσθαι περὶ ἀνταίων ἀνάγκων, ὡς ὁ μὴ δυλώσων οὐδ' ὡς ἐνεστιν γίνεσθαι ἀξιόν ἐστιν. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὲ τῷ καλῶς δυλεύειν μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρχειν. *Existimare de omnibus hominibus id quisque debet, quod ei nunquam servuturi, is laude dignus esse dominus nunquam poterit. Ideoque gloriari quoque oportet magis quod bene servuerit, quam quod bene fuerit dominatus.* Aristoteles *polit. l. 3. c. 4.* Διὸ καὶ λέγουσι τὸν καλῶς ἄρξαντα ἐκεῖνον ὃν ἄρξει μὴ ἀρχθήναι. *Quamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare posse, qui non prius sub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Pastor.* Ὅτου ἔστι τὸ ἄρξαι, ἐπὶ μὴ ἀρχθείη. *Non bene est imperaturus, si sub imperio non fuerit* Idem *ibidem l. 7.* B *c. 14.* Τὸν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qui enim imperare velit recte, oportere ajunt prius sub imperio fuisse.* Seneca *de ira l. 2. c. 15.* *Nemo regere potest, qui non & regi.* Itaque de Agesilao Plutarchus hoc illi profuisse ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαθῆ τὸν τὰ ἄρχοντα. *Venisse ad imperium, non indoctum sub imperio esse.* Josephus *antiq.* Πασῶν οἱ ἀρχικῶν καλῶς μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν ἐπιστάμενοι, σωφρόνως εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qui didicerunt bene parere, & imperare sciunt, ad imperium quam parcissime.* Philo Judæus. Ὁ καλῶς ἀρχικὸς, καὶ ἄρχειν ἐνδεὴς μανθάνει. οὐδὲ γὰρ οἱ ναύτας γῆς καὶ θαλάττης C τὸ κράτος ἀνεψιμένοι τοι, ἄρχειν ἂν οἷοι πρὸς ἀλήθειαν, οἱ μὴ πάθη καὶ πρωτιβουλεύειν τὸ ἄρχεσθαι. *Qui didicerit parere, & imperare flatim discet. Nam qui subjici non antea didicerit, & obedire institutus fuerit, is nequaquam verus est princeps, licet totius terræ & maris imperium habeat.* Utrumque exhibet Maximus *collect. c. 46.* Cicero *de legib. l. 3. Qui bene imperat, paruisse aliquando necesse est: & qui modestè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse.* Isidorus Peluſiota *l. 5. Ep. 455.* Οὐδὲν ὕτω ποιεῖ τυράννε ἄρχειν, ὡς τὸ τυράννε ἄρχεσθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἔσεται καὶ ἐν ἀγυμνοις. οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωτικῷ, καὶ πραότεροι ἔσονται προεχυροι, καὶ πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀπειτικότεροι, ἄλοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδειότεροι. *Ad recte a-* D *lios imperandum, nihil aque valet, ac alterum legitime paruisse. Qui cum recte obedit, is imperando excellet. Facules & vera proclivitas sunt ad facilimum, qui sua respublica principes esse cupiunt.* quam sententiam claram satis sane, & concinne conceptam, interpres sæculi sublime ut multas alias ejusdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep. 225. & 275.* Ab alia mente, nec vera tamen certâve minus, Plutarchus *ad princip. inerud. pag. 780. D.* Διῖ δὲ, ὥσπερ ὁ καιρὸς, δυοῖν ἀεροῖν γενόμενος καὶ ἀδιορθώτε, ὅταν ἀπιθάνοι τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐφαρμογῇ καὶ παραβόνοι συνθήκαις, παρακλήσεως τὸν ἄρχοντα πρᾶον αὐτοῦ ἀρχὸν ἡμερώσαντα ἐν ἑαυτῷ, καὶ καθοσιώσαντα τὸ E ψυχικὸ, καὶ καταστήσαντα τὸ εἶδος, ὥστε συναρμόττεσθαι τὸ ἀπείκασι, θεῖε γὰρ πιστεῖσθαι ἔοικ ὀρθῶς, ἄλο διδάσκειν ἀγνοοῦντες, ὥστε πειθεῖ ἀκουσμένους, ἢ ταῦτα ἀπατᾶσθαι, ἢ ἄρχειν μὴ δρχομένε. *Enimvero sicut necesse est primo omnium ipsum regulam rectam & firmam esse, atque ita deinde ea quibus applicatur, ipsa quoque sint similia facere atque ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in seipso imperium moresque recte constituere atque dirigere? postea in subditos accommodare. Nam neque cadentes eſt erigere, neque componere incompositi, neque ordinare inordinati, neque imperare nullis imperio subditis.* ubi non possum probare quod Henricus Stephanus pro ὀρθῶ vult πρίχεο substituti: quem tamen M. Bernardus sequitur *var. lect. l. 3. c. 17.* hoc F avtem sic, ut Plato *polit. l. 9.* Ὅτου ἐπιτὸ τὸ ἀνάρχου, ἄλλοι ἐπιχειρεῖν ἄρχειν. *Neque enim exercitum contumax potest imperator,* (avt populum princeps) *qui se ipse non contineat.* Cicero *ad Quint. frat. Tunc incipiet alios imperare, cum ipse comprobatissimus dominus, dedecori & turpitudini servire desierit.* Idem *parad. 5.* vide *l. 1. §. 15, 16. & l. 2. §. 2.*

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] siquidem, *Ars est artium regimen vitæ.* Joannes Gerſon *de recidiv.* vide *supra ad §. 5.*

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus est τρίμετρος, a Philone adductus in *lib. de libert. vers bonus pag. 871. C.* Ὅθεν, inquit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἰαμβεῖα φασιν ἰαμβεῖσθαι.

Ὃν γὰρ μετέσται τῶν ἐσμὲν δούλοις ἴσα.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, εἰ μέτεστί σοι λόγου.

Quamobrem laudandus illi senarii, ut consons philosophorum sententiæ:

Cum lege servus nullum habet commercium.

Rursus alius.

Cum liber haud sis, jus legendi non habes.

tria diverat, sed ubinam tertium! nusquam comparet. legas, me avtore, τὸ τρίμετρον, non τρία μέτρα. Quod avtem præfixa cavillati superioribus annectit ista Mericus Casavbonus, quasi ab ortûs nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo scilicet disciplinâ cuique ad virtutem opus esse, qia servus qisque natus sit, hoc est, sanitibus brutisque affectibus addictus, cognitione avtem solidâ, rationéque rectâ destitutus; probare non possum. Primò siquidem Stoicis istud haud placet, vitia a natura, sive ingenita, esse; non magis qàm virtutes. Tum non omnes in universum mortales, sed servos solos spectare qod a poeta hic decuit, ex Philone liqet: & servos qidem ἀργυρωνήτους τε καὶ αἰχμαλώτους, *argento emptos & captivos*, neqe ac vernas oiseγενεῖς, *domi natos*. Itaque τὸ πίφυκέναι, hoc loco, non *natum* esse significare videtur, sed eodem fumi sensu, qo in eodem fere argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Ἆ αἰ, τὸ δοῦλον αἰὲ κακὸν πίφυτ' ἄτα;

Ah, ah, quam mala semper est servitis condutio.

& à Theognide in illis;

Οὐτοὶ δουλίης καφαλὸ ἐνθύλα πίφυκεν,

Ἀλλ' αἰὲι σκολιὰ, κ' αἰσχινα λαξοι ἴχνη.

Namqam servuli corpus rectum est,

Sed semper obliqvum, & curvatum obliqvam habet.

δοῦλος πίφυκας, i.e. δοῦλος εἶ, *servus es.* Ubi nec spernendum planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter ista describendum animadvertit ipse, in prosæ versiculo vocabulum ideu, hoc forsan reponendum, ut legatur,

Ὃν γὰρ μετέσται τῶν εἰμεν δούλοις ἴσα.

Ὃσον γὰρ μετέσται, δοῦλ' εἶ τῷ, ὁ μέτεστιν, ὃ μετέσται ἐν ἴσῃ.

qomodo Evenus apud Aristotelem *Ethic. Eudem. l. 2. c. 7.*

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνυμέν ἴφυ.

Ingratum est qvicqvid necessarium est.

Et apud Herodotum *l. 7.* Thessali; ὑπωπᾶ γὰρ ἀδυναίης ἀνάγκη πρόσεστι ἴφυ. *Namqam impotentia potest est necessitas.* Evripides *Orest. v. 1610.*

M. Ἄναιρε δυσμενῆ φόνευμα. O. Φυσᾷς ἴφυ.

M. Ἀλλὰ αἰμοῖς μὴ δυσγένες; O. Οὐ ψευδὲς ἦ ἴσ.

M. *Amens eqidem & filius.* O. *Mendax es.*

M. *Interficies meum filium?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἴφυς & ἴσ. Deniqe λόγος illic *eatenus* non significat; qasi de *servis* dicatur, qod Homerus *Odyss. ζ. v. 322.* & ex Homero Plato *de leg. l. 6.* & Athenæus *deipnos. l. 6.*

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς

Ἀνέρος, ἐπὴν μιν μάλα δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι.

Dimidium enim virtutis aufert late sonans Jupiter

Viri, qando ipsum servitis dies occupat.

sed *sermonem*, sive *orationem* designat, ut & Philoipse nos docet, qi verbis versibusqe illis ait νόμον μετιέναι, qod priora spectant, καὶ ἐυγνωμίαν, qod posteriora respiciunt, id est, *lege agendi facultatem*, & *liberam suffragii tum reliqui serendi potestatem*, vel etiam, latius sumendo, *sermonis libertatem*, ella servis denegatam. qomodo παῤῥησία eidem interdictam, Julianus *de cynicis. Orat. 2.* Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμος ἀ μετεδίδου παῤῥησίας. qanqam ἰσονομία qam cum ἐυγνωμίᾳ is confundere videtur, a παῤῥησίᾳ, sed fecius sumpta, dispescit Isocrates, in *Areopag. p. 247.* ubi ait, Ὅσῳ γὰρ ἂν ἐγὼ τοὺς μὲν ἀκολασίαν, δουλαγωγίαν τοὺς δὲ παρανομίαν, ἰλυθερίαν, τοὺς δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in pessimatu democratiam, in legum neglectu libertatem, in confusione æqualitatem esse positam existimarem.* Vule naminem senarius ille, verum esse da *servis*, qod de *agente* Theognis,

Πᾶν γὰρ ἄνῃ κ' αὖ δεδράκοι; οὐδὲν σίνῃ·

Οὐδ' ἐρδὼ δυνάμαν. γλῶσσα δὲ οἱ δέδεται.

Nam cui perpetrari est addita, nil facere audet,

Nil fas. lenguam vinculis fata premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους nescio qis, δικαίου ἄνδρα, ψυχῆς γλωττήσαιον καὶ ἀνυπαίτιον, ὅτε τὸ περιπλάσσειν τοῖς νόμοις ἀνῃκε, *servitutem omnem, cum mi fictellum abdicavit, esse animæ capsulam ac carcerem qendam.* ἐπὰν δοῦλον μηδένα γινόσθαι ῥήτορα, *servitum nemmem unqam rhetorem extitisse*; cum alias tamen artes atqe institvta humaniora etiam in servos cadant. Verum Svidas ubi Sibyrnium qendam Theodectæ servum, ὑπατῶν πρῶτον ῥητορεύσαντα, ὁ *servus primum omnium rhetoricam professum* ait, plures deinceps idem fecisse subindicat. Memnit & Lucii Oratilii in *rhetoribus clarif.* Svetonius, qem cum *servuisset*, etiam *effatum in catena*, à *patrono, cui orationem scripsisset, manumissum, Cn. Pompejum dicausse, testatur.* Certè philosophis esse licuit, qod multis exemplis docet Gellius, *l. 2. c. 18.* cur non rhetoribus licuerit? De parrefia interim illis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Aeriſeo* apud Stobæum *tom. 2. tit. 40.*

Δοῦλον γὰρ οὐ δεσπόται δρασείας ἀνὴρ

Κοῦλον πολιοῦχος, πᾶν πρὸς ἄδουσ λέγειν.

Fugitivus arcis vernulis terretus

Servulos artus, sola fatur qa placent.

Evripidis in *Bufiride* apud Stobæum eidem.

Δοῦλον γὰρ οὐχ ὅστις τάλαιν' λέγειν

Ἃ δεσπόσουσι μὴ πρέποντα τυγχάνοι.

Servus profecto qamlibet veram negat,

Ubi herdes ferre si verum negant.

In *Phœnissis*, ubi Polynices de exilii malis à matre requisitus, ait;

Ἓν μὲν μέγιστον, ὦ τύχη παρόντα.

Primum, loqendi nulla libertas adest.

Illa; Δοῦλα τόδ' εἶπας, μὴ λέγου ἃ τὴ φρονῇ.

a *Homer. Odyſſ. 1. v. 413.*
b *Heſiod. Oper. lib. 1. v. 286.*
* ἄρα τοὺς *Heſ.*
c *L. 5. §. 17. Sup. §. 18.*
d *L. 9. §. 40.*

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἰχήλασε φίλον ἦτορ.

§. 32. b Μίμνε γὰρ ἠμὲν ἔπειτα καλεσσάμενος βάζοντος ἐπίσσω.

§. 33. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν, c μανομένου τινὸς δ ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτι οὐκ ἔτι δίδυμα.

§. 31. — *ait cor earum mihi riſit.*

§. 32. *Dura ſuos fundendo inceſſent verba parentes.*

§. 33. Inſani eſt, ficum hyeme quærere. aſſidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non amplius conceditur.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non logi qd ſentias.

Idémque *Iove*;

Καθαρὸν γὰρ δὲ σε οἷς φίλοις αἴσῃ ξύσ-
Καὶ τοῖς λίγουσιν αἶσι ἦ, σὺγε τόμα
Δῦλοι τέτακται, καὶ ἴσχει παῤῥησίαν.
Hanc parans in urbem quique exterorum venit
Quamvis vocetur civis, ut ſervum tamen
Gerit, & loquendi non habet fiduciam.

qæ refixatum tamen eum, Plutarchus *de exilio*, & Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. ſed & Xenophon in *Athenienſium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς βίλτι ἔξεσι τοῖς ἰλευθέροις ἐποίησαν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστοὺς. Æqualitatem quandam ſervis & liberis conceſſerunt, itemque advenis & civibus. Cæterùm in eandem cum illis ſententiam conveniunt & Plautina illa; *Epidic.* 1. 1.

— plus ſcire ſatius eſt quam logi
Sorvum hominem, ea ſapientia eſt. —

Et *Mileis* 2. 5.

— plus oportet ſcire ſervum quàm logi.

& *ibidem ſc.* 6.

— namque hominem ſervum ſines
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationemque —

Qin & Apoſtolus ipſe *ad Titum Epiſt. c.* 2. *v.* 9. ſervis interdicit, nè ſint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ut heros obloquatur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Critone. ἀ δίκαιον πρὸς δικάστην ἢ πατέρα ποιεῖ ἀνάπαλιν ἀντιλέγειν.* negat *jaſtum eſſe adverſus heram patremve, cum qi utrovis male audierit, obloqi.* At Ariſtoteles *l.* 1. *c.* 9. illos redarguit, qi ſive rationis exercitium, ſive orationis etiam libertatem ſervis abjudicant, & juſſa herilia duntaxat excipere atqe exeqi, citra diſceptationem ullam omnino volunt. Λέγουσι, inqit, ὡ καλῶς λέγειν τοὺς δούλους ἀποτρέποντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξειν χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi ſervos ſpoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri poſſet trimetron illud, qod hic Marcus poſuit, reſpexiſſe, niſi alrò potiùs ſpectare ex Philoxa diſceremus. cujus ex his qæ dicta ſunt mens, opinor, genuina liqidò ſatis comparebit. Marcum avtem exiſtimo hæc ſeparatim poſuiſſe, & confuſaneè poetica qædam fragmenta congeſſiſſe, qæ animadverſione aliqâ digna cenſebat; qemadmodum idem *ſupra* feceras *l.* 7. §. 38. 43. & §. 50.

§. 31. — *ἐμὸν δ' ἰχήλασε φίλον ἦτορ*] Ex *Odyſſ.* L. v 413. Ulyſſis ſunt verba narranda, ut cordipùs riferit, ſecum animo reputans.

Ὡς ἑτεὸν ἐξαπάτησον ἰρὼν, καὶ μῦτις ἀνάρκη.
Qod nomen deceperiſſet meum, & inculpatum conſilium.

qam felici aſtu, nomine conficto, Cyclopem illum immanem fefelliſſet. Uſta avtem ſegmenta in uſum ſuum chartis ſuis illeviſſe videtur Marcus, qòd utilius, ac ſublimius aliqid meditandi avt commentandi anſam atqe occaſionem dara poſſa videretur. qi de re etiam ſuperiùs monitum dederat, *l.* 10. §. 33.

§. 32. *Μίμνε γάρ ἠμὲν ἔπειτα*] Heſiodi videtur, ex *op. l.* 1. v. 286. verùm ibi legitur,

Μίμνε γὰρ ἠμὲν ἔπειτα καὶ ἠματίῳ ἀκαχήμενος —

vocibus ſcilicet de qibus & verſu præcedente,

Αἶψα δὲ γαῖρόντες ἀτιμήσουσι νοήσαι.
Celeriter vero ſuperſtites contumelia afficient patres.

de hominibus ſeculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exſcriptor ieaqe Marci ſcripturam depravarit, cùm ſenſum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipſe παῤῥήσιας, cum inflexione aliqa exſtulit; qod non exiſtimo. Interim ex Marco Heſiodi novilſima illa emaculari poſſe avtumo, qæ in codicibus vulgatis ſic leguntur, — καλεσσάς βαζοντ' ἐπίσσω. cùm emendatius meliuſqe videatur, qod Marcus hîc exhibet, — βάζοντος ἔπειτα. illius enim formæ & qæ antecefferunt, & qæ ſequntur, ſunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶνος ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc ſunt *Diſſert. lib.* 3. *c.* 24. Ὅταν τινὶ προσέλθῃς, ὡς ἀδεῖ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γένει, ὃ ἐν ἕξει κτήσει, ἐὰν ἀλλοιωθῇ πυτύριος, οὐ ὅταν ἀπαγχῇ, μεμψόμενος μὲν, μὴ παραχθῇς. ἄτε καὶ ἐνδεᾶ, ἐὰν παιδίον σαυτῷ ἀποθάνῃ, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὸν φαντασίαν εἰς ἄνεμον, μηδὲ τὸν διάκονον ἐάσῃς φρενιάδιον ἐφέσθαι σοὶ δίλοι, ἀλλ' ἀπίστασον, σάλευσον, ὅσοι τοὺς ἰχθυδίοις ἐφεστῶσι ἔνυδρα καὶ ὑπομειδιῶντες. τοιοῦτον εἶ καὶ τὸ ὑπομένοντα πάντα. ὅτι ἀνθρωπός εἰμι. τοιοῦτον εἶ καὶ τὸ φιλεῖς. ἐνὶ τῷ παρόντι καὶ δίδυμα, ἀλ ἀποθάνῃσι, οὐδ' ἐνταῦθα, ἀλλ' ὡς σῦκα, ὡς τρυφολὴ, τῷ τετυχηκότι ἄρα τὰ ἴσια. ἀλ δὲ χειμῶνος ἐπιτάδει, μωρὸς εἶ. αὐτὸ γὰρ οὐ ἦν τὸ

A τὸν φίλον αὐτὸ ποιῆς, ὅτε ἀ δίδυται τοι, ἰσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιτάδει. ὅτου γὰς ἐσι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτός ἐσι ὁ ἀπὸ εὐτῦ ἕλκων περίσπασις πρὸς τὸ παν' αὐτὴν ἀναῤῥύμενος. *Cum aliqâ re afficeris, eâ ſic afficiaris, ut ergò illam poſſe flatus, & ea ne eſſe genere, cujuſmodi eſt fidilis olla, aut vitreum poculum; ut eo confractio memoreris portenſionemve vocandam eſſe. Ita & hoc ſe res habet: ſi filiolum tuum deoſcularis, ſi fratrem, ſi amicum, nequaqam omnem cogitationem eo ne derigas, neqe affectum illum eò progredi ſinito qo ipſe valet, ſed retrahito, prohibeto, velut ſi qi triumphantibus à tergo aſſiſtens, oſque mortalitatis ipſorum commoneſcentem. Tale aliqid & tibi ſubjicito: te deligere mortalem, nihil eorum deligere qæ tua ſunt: data tibi eſſe in præſentia, ergo poſſe, non perpetua conceſſa eſſe, ſed ut ficum, ut uvam, ſtato anni tempore, qæ ſi ſub brumam deſideres, ſtultus fueris. Eodem modo, ſilium avt amicum eo tempore deſideraris, qo tibi datus non eſt, ſcito te eo brumæ deſiderare ficum. Qalis enim eſt hyemis & ficus ratio, talis omnino eſt rerum univerſitatis ſtatus erga ea qæ eo alle tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c.* 3. Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *roſa* ferè Seneca *Epiſt.* 122. *Non utuntur contra naturam, qi expectant ut puerilis ſplendoris tempore alatur? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiſcunt*

B *roſam? fomentoque aquarum calentium, & calorum apti mutatione, brumâ lilium florens vernum experiuntur?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Eunom. Orat.* 1. *bonum intempeſtivum* eſſe ait, ὅπερ ἀὐδὲ ἐν χειμῶνι, παντελὲς ἄωρον. Sed & Nicetas Choniates da Alexandro Com. *lib.* 1. *c.* 8. qi miſerrimis tempeſtatibus ſplendidiſſimè ornatus procedebat, at illum, χειμῶνος μέσου χαίροντα ἐπιπόνῳ δρόμῳ, *medâ brumâ vere ſuavitatem carpſiſſe.* Boethius *conſolat. l.* 1. *c.* 6.

Nunqam purpureum vemus,
Lecturus volat, petas,
Cum ſævis aquilonibus
C *Stridens campus inhorruit.*

Παιδίον ζητῶν, ὅτε ἀυτὶ δίδυται] *puerilem quæro prætextam* Xylander. minùs ſanè. *puerilis puerulus*, non *puerilia*. Sed nec minus interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros deſidero, pruſſamque deſtur.* inò, *poſtquam ſublati amplius jam non exiſtunt.* Hoc eſt avtem qod proverbialiter dici ſolitum obſervat Scholiaſtes *ad Ariſtophan. Plut.* ab Hercule amiſſum Hylam deſiderante & inclamante tractum;

Παῖδ' ἐμὸν ὦ πάρεδρε, καὶ μάτην καλῶ.
Deſideras abſentem & bonæ fruſtrà invocas.

D Plautus *Perſ. act.* 4. *ſc.* 4.

— qid illum quæras, qi fuit?

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Παῖδα παρελθὼν, μηδὲν ζήτει πάλιν.
Ne quæras iterum prætextam ſemel roſam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apoſtolius *adag.* 1621. Scaliger *ſtromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apoſtolium vitioſè legitur, Παῖδα παρελθὼν. qod ſecus Schotius in verſione *ſtromatei* Scaligeriani,

Ne quæ, quando prætexiſti, iterum roſam.

Pantinus apud Apoſtolium,

Quæ prætexiſti, ne amplius quæras roſam.

E Et Portus apud Svidam,

Roſam, quam prætexeris, ne amplius quæ demas.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejuſdem expoſitione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν ἀνδαιόντων τινά, inqit. deeſt, ὕδη ἀπολλύντα, ἢ ἀπολλύοντα, ἢ ἀπολωλότα. *de eis qi celebrant aliqem, qi magno jam abest, vel obiit, ave almâ ejuſmodi.* Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι ἀῦσαι. qod Pantinus, apud Apoſtolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium tranſcripſiſſe, ſic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, quæ nihil efficere poſſunt. ἀμελημάτων* legiſſe exiſtimarem, niſi τὸ μεταμελόμενον alibi pariter verniſſe deprehendiſſem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem aliqam parùmcomiâ fruſtrà tanguntur, cum nihil proficiant.* De *roſa* diſtichon apud eandem in notis.

F Τὸ ῥόδον ἁπαλὸν βραχὺν χρόνον. ὗν δ' παρίληξ,
Ζητῶν ἰκρίνοις, ἀ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verum brevi roſa flore manet: ſimul ille receſſit,
Non roſa quæruis, ſed rubos aſper eris.

Proinde, qi rerum iſtiuſmodi deſiderio intempeſtivo ſe torquet, miſeriam ſibi meram creat.

Ὅς γαρ ἀπολλύοντα βλέπει, ὃν ἀβούλητον
Διὰ τον χρόνον, πῶς ὄτος ἂν ἐ' ἄλλοις,
Nam qi ea perire concupiſcit, à qibus
Arcetur brevi, quomodo non ſit miſer?

Menander *Anaſiâ*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 117.

§. 34.

§. 34. Filiolum deoſculanti præcipiebat Epictetus, intus apud ſe diceret, *Cras forſan moriturus eſt.* at malè ominata ſunt iſta. mali ominis nihil eſt, quod munus naturale ullum deſignat. alioqui ſpicas etiam demeti, infauſtum fuerit.

§. 35. Uva acerba, matura, paſſa; mutationes ſunt omnia iſta, non in id quod non eſt, ſed in id quod nondum eſt.

§. 36. *Voluntatis Læto nullus eſt*, inqit Epictetus.

§. 37. Artem aſſenſum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos eſſe, ut cum exceptione fiant, ut ſocietatis jus ſpectent, ut pro rei cujuſque dignitate adhibeantur. &

§. 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ὅτι ἴσως ἐπιφύγοιμεν, ὁ ἄνεμον ἴσως ἀπόψυξη, δύσφημα τοῦτο; ὅ ὅτι δύσφημον, ἔφη, φύσιν πᾶσαν ἔργου σημαντικόν. ἢ καὶ τὸ σάγας ἢ σιτεμέσιον, δύσφημον. a L. 10. §. 34. b L. 2. §. 17. c L. 7. §. 40.

§. 35. d Ὄμφαξ, σταφυλή, σταφὶς, ὁ πάντα μεταβολαί, ἐ ἐκ τοῦ τὸ μὴ ὂν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. d L. 9. §. 21. e L. 5. §. 23. f L. 4. §. 4.

§. 36. g Ἀρετὴς προαιρέσεως ἡ γνώμη, τὸ δ' Ἐπίκτητος. g L. 8. §. 41.

§. 37. Τέχνην ἔφη h δεῖ τὸ συγκαταθετικὸν εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ i δεῖ τὸς ἑρμῆς τόπον τὸ προσοικεῖον φυλάσσῃ, ἵνα k μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα l κοινωνικῇ, ἵνα m κατ' ἀξίαν. καὶ n ὁρέξεως h L. 7. §. 54. i L. 8. §. 7. k L. 4. §. 1. l L. 7. §. 72. m L. 8. §. 29. n L. 10. §. 1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλοῦντα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & iſta deſumpta ſunt. *Τί κακὸν ἐστι μᾶζᾳ, καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ὑστεροπαλίζοντα λέγειν, Ἄνριον ἀποθανεῖ; τῷ φίλῳ ὀνοίστως, Ἄφρον ἀπαδικάσεις, ἢ νὸ, ἢ ἴγα, ἐμὲ μᾶλλον ὑψοῦσθαι ἀλλήλως; ἀλλὰ δυσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐπαινεθέντων ἔνια. ἀλλ' ὅτι ἀφιλόσοφα, μὴ ἐπιστρέφεσθαι. μόνον ἀφελεῖται. τὸ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἃ τὸ κακὸν τοῦ σημαντικά; δύσφημον δὲ μοι λέγεις ὄνομα φυτικῆ τοῦ πραγματος σημαντικόν; λέγε δύσφημον οἶνον καὶ τὸ διεμπεσὸν τὰς σάγχας. ἀνάλωσιν γὰρ σημαίνει τῶν σαγόνων, ἀλλ' οὐ τῆ κέρμα. Quid malo tu eo eſt, ſi mater deoſculandum puerum balbâ voce dicat, cras moriturus; animo tridem, cras peregre abibis vel ea vel ego, neque alter alterum poſthac viſurus eſt? At male omnino iſta ſunt. Etiamſi incantamenta quædam ejuſmodi ſint: ſed quæ juvant, non curo, modo juvent. Ta verò omnia ejuſmodi alia verba niſi ea quæ aliquid male ſignificant. Ta vero omnia ſunt mihi vocem dicit, qa rem aliquam naturalem declarat? Dic omnino eſſe etiam demeti ſpicas: interitum enim ſignificant, non mundi.* Iſta autem differentia enata eſt forſan ex occaſione illius quod ab eodem dictum refertur, *cunctand. c. 3.* Ἂν παιδίον σωτῆ καταφιλῇς ἢ γυνᾶκα, μιμνῃσο ἐπιλέγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς. ἀνεθνάτου γὰρ ἀνὰ ἡ παραχθήκη. *Si filiolum, aut uxorem deliges, memento confiderare, hominem à te deligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* quod attanti forſan alicui minùs gratum avdita, malique ominis eſſe viſum eſt. vide *l. 9. §. 3. & l. 10. §. 34.*

Τὰς σάγχας διεμπέσῃ] vide *ad l. 7. §. 40.* at Anglicanus interpres, σταφυλὰς legiſſe videtur; (conrà quam ipſe Epictetus habet) quæ διεμπέσοῦσα, i. e. *mota* vix dixeris. fefellit illum forſan quod de *uvis* ſequitur.

Δύσφημα ταῦτα] ita Seneca *ad Marc. c. 9. quis non tanquam diruum omen reſpuat?*

§. 35. Ὄμφαξ, σταφυλή] Et iſta indidem, ſed magis acciſa. Pergit Epictetus. Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ τὸ ληχᾶν γίνεσθαι ἀντὶ σίτου, καὶ ἀτροφίδας ἐν τῇ σταφυλῇ. (quod Theocritus, an quis alius, *Idyl. 27.* Ἁ σταφυλὶ σταφὶς ἔστι,) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν τριττῶν ὀνομάτων εἰς ἕτερα μεταβολαί, ὧν ἀνάλυσις, ἀλλὰ τήρησίς τις οὐσιωμένων εἰς διάνοιαν. τοῦτ' ἐστὶν ἀνάθεμα, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο Σωκ[illegible], μεταβολὴ μείζων, ἀπ' ἐν τῶν ὄντ[illegible] εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. *Omnesſam dic foliorum quoque defluxum, & carcam è ſpica, & aridas uvas e botro fieri: nam hæc omnia ex iis, qa antea fuerunt, in alia mutantur. Non interitus iſta eſt, ſed certa quædam rerum atque adminiſtratio. Hujuſmodi res eſt peregrinatio; abſentia, & parva quadam mutatio. Hujuſmodi mors; mutatio major, non ex eo quod nunc eſt in id quod non eſt, ſed in id quod nunc non eſt.* Apollonius Tyanæus *Ep. 66.* Τὸ γὰρ ἐκ μὴ ἀναλλοῖον. διὸ τοῦτο ὄν, ὅτι ἔσῃ δυνατόν. ᾧ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεσθαι. πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀναλλοίου τοῦ ὄντος; *Quid enim exiſtit, non perit, cùm idcirco exiſtat, quod ſemper futurum ſit: aut certe quod non eſt, illud fit. Quomodo verò non alio quoquam quod ſit pervenire poſſit.* vide *ad l. 4. §. 4. & l. 5. §. 13.*

§. 36. Ἀρετὴς προαιρέσεως ἡ γνώμη] Epictetus *Ench. c. 22.* Ἀρετὴς π. δ. γ. τόμοι ν. γ. Idem, *l. 1. c. 18.* Ἀλλ' ὁ τόμος δίφτ. τί; τὸ σπέλεχ. ἀλλ' ἀβέλτ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν, εἰ δέον, εἶδ' ἀβελτῆ; τὸν προμηθῆ. *At tyrannus vincet. Quidnam? Fedem. At exſiet. Quidnam? Collum. Quid ergò non vincit, nam exſiet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l. 4. p. 523. D.* Τὸν ἀρετὴν ἐν ἑαυτῷ ἄλλος τινὸν οἴεσθαι φύσιν, ἢ παίδων μᾶλλον ἢ ἐμοῦ. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἄψυχα δύναται τῆς προαιρέσεως. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν ἀδιαφθόρως ἔδ' ἀεὶ μᾶλλον ἐπίσταται. Θεόδοτος γὰρ τὸ δῶρον, καὶ οὐκ ἀναπόλλυσι ἄλλα τινί. *Virtutem non in alio, ſed vel ex nobis maximè ſitam eſſe dicimus. Itaque alia quidem perinde qui arcere bellum gereat, quod avertere ſitum eſt in noſtra poteſtate, negaram, nec ſi maximè quidem inſtituerit. Eſt enim donum datum divinitus, & quod non alio cuipiam ſubjiciatur.* vide Apoſtolum *ad Rom. c. 8. v. 35, 39.* Stilpo cum Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numquis rerum ſuarum ejicqam abſtuliſſet, qo reſtituto pollet fieri, reſpondiſſe fertur, *nihil. nihil enim ab hoste impetravi. Nemo ejicqam: neque enim quicqam vidi, qi ſecretum aſſertaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. inſtit.* numqid amiſiſſet quærenti, *ν δέλα. πόλεμος γὰρ ἐ λαφυραγωγεῖ ἀρετή. Nihil*, inqit, *qaqam: neque enim bellum virtutem unqam depradatur.* Laertius item *l. 2.* ait juſſum à rege catalogum ſive indicem eorum qæ amiſerat exhibere, dixiſſe, *μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλεκέναι. παιδίον γὰρ μηδὲν ἐξεπεγνῶναι. τὸν τε λογον ἔχειν καὶ τὰ ἐπιτήδεια. Nihil rerum ſuarum amiſiſſe ſe: neque enim tradiderunt quidam exſtitiſſe: rationemque ac ſcientiam ſupereſſe ſibi.* denique in Plutarchus *de tranqul. pag. 475. C. μηδὲν ἰδίῳ τόμῳ φέρειλα. memorem*, inqit, *vidi, qi nemo aliquid ferret*, qibus Stilponis verbis optimè ſubjungit idem *ibidem.* Καὶ τοῦτο τῆς τύχης πᾶσιν ἄλλοις ἀπολωτέρους καὶ περιμερίμνους, ἰσχναίνει τι τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad. ἡ. 2. 484.*

Οἷον ἀ' ὔτε φέρουσι Ἀχαιοὶ, ὔτ' ἐν ἄγωσι.

Proinde fortuna, ubi reliqa depradarit omnia, atque admiſit, habemus aliquid in nobiſmet tale,

Quod ferre aut agere nemines non poſſit Achivas.

qi & mox, δίξεις χρεσέα, τῷ μαθήματι, τῷ λόγῳ εἰς ἀρετὴν τελευτῶντα, ἀναφαίρετον ἀνθρ καὶ ἀδιάφθορον, *bonum ornamus, diſciplinas, rationes in virtutem deſinentes: bona qa abolere & corrumpi non poſſunt*, appellat. In caſu conſimili Stiponiani illius, poſt rei familiaris direptionem Æneas Gaza ad ſuos *Epiſt. 5.* Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρωτὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανὲς ἱεβῦτις τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀξίωμα δέ τι χρῆμα, καὶ ὑπ' ἐκείνοις, ὧδέ τῷ ἔχοντι οὐ δικαίως ἄγαν τῷ βυλομένῳ διαπνέζειν ἔξεστι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ὁ σοφία, τοῖς μὲν ἀνοήτοις καταγέλαστον, βέβαιον δέ τι αἴθημα, καὶ ἀσυλητὸν, καὶ τὸ ὅλον ἀρρύτου κτήσεως. *Nunc liquidius cognoſcetis, avrum & argentum ut ſplendidas veſtes, qa ſummâ contemtione vulgo expetuntur, tuſmodi eſſe rem & mutuum conſtantem, neque revocari poſſidentis poteſtate, ſiquidem qi male detorquere ac diſturbare poteſt: doctrinas verò & ſapientiam, qa ab imperitis deridentur ac contemnuntur, ſtabile eſſe bonum atque firmum atque inconcuſſum, ac ne averſarium ſuperbum ac præſumtuosum, qum ut à bonorumbus arcere poſſit.* qi idcirco optimè ſubintert; *tu las μᾶλλον ἀπέχετε. ἐκ ὑπὸ τῶν Φαλαρίδος δεξιονθεὶ, d τύχης, d χ ἥττων, ἢ φαλαντέρου φάλαγγος. In hos magis incumbere, neque ampliras ad cuſtodiam vobis opus erit aut muralis, aut armati, aut cuſtodum mei.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη τοῦ συγκαταθετικοῦ ἐφεῦρε] Epictetus *Ench. c. 7.* Ἄρον τοὺς ἔκλυτον ἀπὸ τούτων τῶν ἐπ' ἐμῖν, καὶ μᾶλλον ὑπὸ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὸν ἔρεξιν δὲ πανταχοῦ ἐπὶ τῶ παρόντος ἄνλα. μόνῃ δὲ τῇ ὀρμῇ καὶ ἀφορμῇ χρῶ, πάσῃ μέτρι, καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνυμνένος. *Averſationem tuam ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis ſita non ſunt: atque in eas transferes, qa natura earum, qa noſtri arbitrii ſunt repugnant. Sed eò tantùm uſtor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: veriim invitus, & cum moderatione, & remiſſe.* Habes præcepta hic à Marco poſita; habes & apud Marcum ſparſim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib. 8. §. 7.* verum περὶ τῦ συγκαταθετικοῦ peculiariter *artem* quàm dicit voluiſſe videtur qod propoſuit idem *Differt. l. 3. c. 8.* Ὡς περὶ τὰ ἰσχύματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα ἵνα καὶ περὶ τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἴδα γυμναζόμεθα. προσέπεσεν γὰρ ἡμῖν καὶ δόξαι ἐρωτικαῖς. ὁ ἡδὺς ἀκούσει τῦ δίνου. ἀνάμεσον, ἀνεμπόδιστον, ἀνεμπόδιστον, ὁ κακὸν. ὁ πατὴρ τὸν δίνου ἀποκλαύσεται καὶλέσει. τί ἐστι δακεῖ; ἀγκαίρετον, ἀ κακὸν. ἰλυνύθα ἐστι τοῦτο. πρωτοτριῶν, κακὸν. γνώσεσθε ὑπόκρισιν. πρωτοκλίνον, ἀγαθὸν. ἐν ὅτῳ ἐδιζόμεθα, προσέχομεν. *Adhibendi* γὰρ ἄλλῳ συγκαταθετικὰ μιθα, ᾗ ἂ ὁ φαντασία καλλωπισμὸ γίνεται. *Quemadmodum adverſus captiones ſophiſticas exercemur, ita etiam contra viſa quotidie nos exercere debemus: nam & ipſa aſſenſus propovent. Illius ſpleus obrit. Reſpondi. Cum noſtro arbitrio non ſit, malum non eſt. Pater illum exhæredavit. Qid tibi videtur? Non noſtri arbitrii eſt, ergo non malum. Rem illam ægrè tulit. Noſtri arbitrii eſt, & malum. Fortiter tulit. Noſtri arbitrii eſt, &*

a L. 10. §. 25. ξένος μὲν παντάπασιν ἀπίχθος. a σκληρὸς ἢ πρὸς μηδὲν ἐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσις.

§. 38. Οὐ περὶ ὧν τυχόντος ἐστὶν, ἔφη, ἐσὶν ὁ b L. 5. §. 17. ἀγὼν, ἀλλὰ περὶ ὧν μαίνεσθε. * εἰ μή.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; c L. 10. §. 35 * ὧν [οἱ] Xyl. Lag. d L. 4. §. 13. l. 5. §. 28. ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * οὖν ζητεῖτε; ὅτι d ἔχομεν. τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

petitu qidem abſtinendum prorſus; averſationem verò in re nulla adhibendam, qæ noſtri juris non ſit.

§. 38. Non eſt itaqe, inqit, de re vulgari certamen, ſed de eo, utrum inſaniamus, nécne.

§. 39. Socratis dictum. Qid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. qorumnam rationalium? ſanorum an pravorum? ſanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

ANNOTATIONES.

& bonum. Hos ſi aſſeveremus, profiscemus: neqe enim un- A *quam alteri aſſentiemur. nihil eorum aliud ſtatuet quàm qod phantaſia ipſa renunciat.* ita enim reſtituendus eſt locus ille illuſtris, qi vitioſè vulgò legitur ὁ ὢν φ. κ. τ. clavſulâ noviſſima etiam à reliqo corpore divulſâ. Hæc eſt *aſſenſus cohibendi ars*, de qa Marcus iſtic. vide amplius *ad l. 8. §. 49.*

Ὀφίλεσε μὲν παιδοτροφεῖν ἀνίχεσθαι] Epicterus *l. 3. 1. 12.* & Marco iſtic emendandus. Τὶς γὰρ ἐσὶν ἀνεκτὸς; ἃ μελετῶν ἐξίκε μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίνει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim ſeſe exerceat? Is qi ea eligerat, ut ea ſola appetat & averſetur qa noſtri arbitrii ſunt.* lege meo periculo, ἁρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι. ſic enim ipſe ſupra, παιδικὸς ὄφελε. & Epictet. *c. 2. §. 2.* παιδικὸς ἄντας.

§. 38. Περὶ τῦ μαινέσθαι οἱ μὴ] Vitioſa ſcriptura, qæ & Xylandro impoſuit, reſcribendum (qod & Caſavbonus vidit.) ὃ μὴ. *de hoc*, inqit, *agitur utrum inſaniamus necne.* Hoc eſt, ſcilicet Stoicorum placitum, Ὅτι παντὶ τῷ μωρῷ μαίνεσθαι. Cicero *Paradox. 4.* & Lactitius *l. 7. Zenon.* Παντὶ τῷ ἄφρονι μαίνεσθαι. hoc eſt, ut Cicero *Tuſcul. l. 4. Omnes ſtultos inſanire.* Sqidem, ut idem *lib. 3. omnes perturbationes animo morbos eſſe. ſtultumqe nemorem his morbis vacare. unde ſit conſtituant:* Epicterus *l. 1. c. 28.* Τὶνι λέγουσιν οἱ παῖδι τῷ φαντασίῳ ἀκολυθοῦντες; μανόμενοι. ὁρᾷς οὖν τι ἄλλο ποιῆσαι. *Qi eſſe dicuntur qi qamvis ſequantur oppanentes? inſani. Nimqid ergo aos aliud agemus.* qem locum interpres doctiſſimus perpetam reddidit, dum autoris mentem non attendit. Flaccus (qem & vide ſis ſufius iſta profecutum *Serm. l. 2. Sat. 3.*

Qem mala ſtultitia, & qemcunqe inſecta vere
Cæcam agit, inſanam hanc Chryſippi portcus & grex
Autumat. —

vide & Epictetum *l. 1. c. 22.*

§. 39. Ὁ Σωκράτης ὡς ἔλεγε] ubi iſta Socratis reperiannur ignoro. nec poſſum certò ſtatuere, an ſcripturn fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa iſtud reſpiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib. 2. p. 452. C.* Πλήττεις μ' ὦ φίλτατε ἀφροσύνῃ μιστεθεὶς, ὀρθῶς μ' φαίνεσθαι. *Si ergo omnes impudentes inſanire dicerentur, recte dicerentur.*

Τί δὲ ζητεῖτε] lego οἱ ὧν οἱ ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo ſcilicet id qærere & acqirere ſatagit, cujus compotem jam ſeſe credit. In hanc mentem Dio Pruſæus *Orat. 68. p. 620.* Ὁ μὲν ἀργυρίου δέησιν, ἢ ἰματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τῦ, καὶ ἐπιθυμεῖ τι καὶ ζηλῶ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ τῦ ἀεὶ ἔχειν, αὐτὸ δὲ τῦτο ἐπιθυμεῖ. Ἔτι ἂν ἔχοι τῦ. *Qi argento qidem indiget, aut veſtimentis, aut domo, aut alqa qacunqe, & ſe indigere ipſe ſcitat, qidqe qarat ab habentibus poſſit accipere, mente caret.* Dionyſodorus apud Platonem in *Euthydem. p. 193. E.* Τῶν λαμβανόντων οἶσθ' οἱ μανθάνουσιν, ἀλλ' ἢ τῶν ἐχόντων. *Diſcentes ex illorum numero ſunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad. 1.* qædam laudat Theodoretus *Therapevt. l. 1. Tom. 1V. pag. 478. A.* cujus hæc ſunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῶν γνώντων ἕκαστον πρᾶγμα ἐξειρέκαι. πρῶτον μὲν γὰρ ἀόλον ἐξελέγχει σὺν αἰδοῖ. οἵ γ' ἐκεῖνον εἰρωτῶντες, 'Αλλ' τὸν ἀν ἱερῶν με ἀγᾷς, ἐπιτάγμα, καὶ μάλα γε, οἱ ζητοῦντες. ἐκεῖνος δ' ὃν φαίνει, ἴσα ζητῶν μ' ἂν ἀν ἔποι, ἀνελεῖν ἴφη, ἴγωγε, οἱ οἰκέτης γε μὰ δία. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τὸ ἀγνοεῖν ἑ γνῶναι. *Ita & Alcibiadem ad diſcendum hortatur Socrates, ſcientia opinione prius ſummota. Ante omnia enim offendit illum nihil ſcire. deinde cum dixiſſet ille, ut non invenieſſe qidqam me putas? prorſus plane ſubjunxit, ſi qæſiſſes. Rurſusqe cum dixeret, annon qæſiſſe me putas? reſpondent aut, puto equidem, ſi exiſtimaveris te non ſcire. Principium itaque ſcientiæ eſt ignorantia cognita.* Plato certè in *Sophiſt. pag. 162. B.* Μαθεῖν οὐδένων ἂν ἰδίαλον τὸν οἰόμενον σοφὸν ἶναι. *Nullum diſcere illa qa ſcire ſe credit, affectaturum.* Idémqe apud Antonium *noteſſ. l. 2. c. 74.* Διὸ τῶν ἐαυτομαθῶν (μᾶλλον) τὸ πεῖρα ἑ τὸ πόρρω, ἢ τῶν ἀνῶν τὸν ἀέρα, τὰς ἰσχνὰ τι βυλομένας χρήσεως. (ità enim legendum, ſupplendum ex Plutarcho *de audiendo pag. 39. D.* non avtem τῷ ἢ loco cum Geſnero ὡς ſubſtituendum.) *ei ſi qi mi, qimentes ſagax aqi ſpectandi, ad prædicendi.* *Non minus ſtudioſe ſaſtorum ac ſpurcus elatos adoleſcentum ex animo, qam ærum ex auribus excutiendum eſſe, ſi qid velis inſuadere: alioqi arrogantiæ plenis inſtitutqe non admittunt.* Sqidem ut Socrates *eodem* τῶν μὲν ἀπαιδεύτων, τὸ σοφὸν δίωκον· τοῖς δὲ ἀοσῆσι ἀνθρώποις τὸ ἀνόητον. *Vanas aures durant, & hominis ſtultos ſcientia opinio.* A nec tam φυσικὴ ἡ γνῶσις, *cognitio inſtat*, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c. 8. v. 1.* qàm ἡ τῆς γνώσεως ὄνομα, ἢ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *ſcientia opinio, & ſcientia falſò nominata*, ubi idem loqitur *ad Tim Ep. 1. c. 6. v. 20.* Fcit hæc & ſibi Domini Matth. *c. 9. v. 12.* Οὐ χρείαν ἔχυσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus eſt medico, ſed iis qi malè ſe habent.* opinione ſui, non revera, ſanos alloqitur. Clemens *ped. l. 1. c. 1.* Τοῖς νοσῦσι τὸ νόμα ἰατροῦ χρῆζει. καὶ τοῖς ἀνθρώποις τῦ ψυχῆς παιδαγωγὸ δεῖ. ἴσως δ' ἂν ἔτι ἴσον ὑγιάνει καὶ νόσῳ. ἀλλ' ὁ μὲν μαθὼν, ἃ δεῖ ἐάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus eſt; ita qorum ager eſt animus, iis pædagogo opus habent. Inter ſanitatem & ægrotationem permultum intereſt; nam hæc qidem diſtiplinâ, illa vero curatione comparatur.* Naſo *Pontı l. 3. El. 4.*

Firma valent per ſe, nullisqe Machaonis egrunt.
Ad mediam dubius confugit ager opem.

Optatus, *de Schiſm. l. 1. Sanitas non flagitat medicinam. ægrotis eſt remedia qærere.* Cæſarius Arelatenſis *Serm. 37. Non requirit medicum, qi ſe non ſentit ægrotare.* itaqe Gregorius Romanus *in Pſal. pœnitent. 4. Nemo eſt inſanabilior illo, qi ſibi ſanus videtur.* Sqidem, ut Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom 6 Orat. 67.* Ὁ τὸν νόσον ἀγνοῶν, οὐδεμίαν ποιήσεται τὸν ἀφορίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat ſe ægrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Iſidorus Peluſiota *l. 2. Ep. 238.* Τὸ τὸν νόσον ἀκαλυβήτως ἐνεγκόντα περιζῆν ὑγιαίνοντι, μακὶ λαμπρὸν ἐ ἀπίστου. πῶς γὰρ ὁ τοιῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μαθ' ἑαυτὸν τῦτα ὄντι νοσῶν ἐκ νόσῳ; *Quem qi in graviſſimo morbo verſatur, integrâ valetudine ſe eſſe exiſtimat, perſpicua hæc atqe incorrubilis ſanitas eſt. Qonam enim pacto hujuſmodi homo medicum cauriret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod ægrotat?* vide Phariſæorum arrogantiam, Lucæ *c. 18. v. 9.* & Joannis *c. 9. v. 40.* ſed & typum conſimilium, typhum eccleſiæ Laodicenæ faſtuoſum illum apud Joannem *Apocal. c. 3. v. 17.* ſcirè Bio, ut Laërtius *l. 4.* Τὸν ἔσσον, πρωσωπῶς ἐγκωμίῳ. *Opponentem* dicebat eſſe *profectus impedimentum.* & de philoſophis Clemens *Strom. l. 1. pag. 313. C.* Ἡ περίληψις τῆς ἀνοήσεως ὀνόματι ἐπαινῦται, *Opponens ſua anticipato perſuadet ut non credant.* ſed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ ἔσσον τῇ οἴκῃ τὸ πλῆθος ἀφαιρῆται. ἐ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἀποδεῖξαι πρὸς ἀρετὴν ἰκανὸν. *Opponentem plurimum de re ipſa avferre, exantiſqe gloria ſtudium hominibus magno ad virtutem impedimento eſſe.* Seneca *Epiſt. 69. Illud præcipue ſalutem impedit, qod ego vobis placemus. ideo mutare nolumus, qia vos optimos eſſe creditmus.* & *Epiſt. 50.* De Harpaſte fatua. *Incredibilem tibi auctoritatem rei, ſed veram, ſubitò videre deſiit, & neſcit ſe eſſe cæcam.* hoc qod in illo ridemus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo ſe eſſe avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen dutem qærunt: nos ſine duce erramus; & ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, qia nos ægrotare neſcimus. nec qærimus qidem medicum; erubeſcimus diſcere bonam mentem. Optimè ergo Epictetus *l. 2. c. 12.* Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ἐν δεῖ, ἡ τῦ κατὰ τῦ ἴδιον ὀυθεμίους ἀνῆσι, συναίσθησις τῆς ἑαῦτῦ ἀσθενείας ἐ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philoſophiæ principium eſt apud eos qidem qi per jocum ad eam ingrediuntur, animadverſio imbecillitatis, atqe infirmitatis ſuæ neceſſariis in rebus.* & mox: Τὸν ἔσσον προπηλάκιζε. δι' ὃ γὰρ, φησι, σὺ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν; ὅτι ἔχω ὄνομα ἀυτῷ; *Arrogantiam qoqe adjungimus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum & turpe? non habeo notionem ejus;* &c. & *rurſum c. 17.* Τὸ περιὸν ἔσο ἔργον τῦ φιλοσόφῦ, ἀνοβαλλὸν ἔσιν. ἀναλαβὼν γὰρ, ἃ τις οἴδεν ἔσσιν, τῶτα ἀρξάσθω μανθάνειν. *Qod eſt primum philoſophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio eſt, cur ea, qa ſcire te putes, diſcere nolpias.* & in *fine diſſertationis*: Ταῦτα δ' οὐ τῦ ἔσσον τοῦ τὰ ἄλλα οἴεσθαι τι τῶν χρησίμων ἀποβαλλόντας ἐχέτω δεῖ πρὸς τὸν λόγον. *si δὲ μὴ, οὐδ' ἐγγὺς ἐπιμέλεια τῦ πρακθέντος, καὶ πάντες τας συναγωγὰς ἐ τὰς συνεδρίας διλόμεθα. Hæc optime arrogantiæ, qâ qid utile ſit diſcere nobis videmur objectâ ad inſtituendum veniendum eſt. Alioqi multum aberit ut profitamur, ſanctiſi omnes collectanea, omnes communitarios perlegamus.* Qod Apoſtolus *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 18.* Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς ἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis ſibi videtur eſſe ſapiens, ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.* ſqidem, ut Seneca, *de tranqvill. c. 1. Multi ad ſapientiam potuerant pervenire, miſi ſe putaſſent jam pervenſſe.* vide *l. 1. §. 7.*

Τί οὖν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim iſta animi parùm ſani indicia. vide *Jacobum c. 4. v. 1.*

LIBER XII.

Ista omnia, quæ per ambages asseqi contendis, jam conseqi potes, ni tibi ipse invideas. hoc autem fiet, si præteritum omne missum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiseris, & quod præsens est tantùm ad pietatis ac justitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum quicqid destinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad justitiæ, dum liberè & sine ambage ulla quæ vera sunt prologeris, & quæ legi consentanea ac pro rei cujusque dignitate sunt, facis: nec impediverit te, qo minùs sic te geras, avt aliena sive vitiositas, sive opinio, sive sermo, avt sensus etiam cingentis te massæ illius carneæ.

[a] Ἀνπ ἐκεῖνα ὀφ' ἃ [b] μὴ πεῖδε ἵν. χῃ ἐλθῖν, [b] ἔδη ἔχειν δύνᾳ, ἐὰν μὴ σαυτῷ φθονῇς. τῶν δὲ ἐσιν, ἐὰν [c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ [d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν ἀπευθύνῃς [f] πρὸς ὁσότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσότητα μὲν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον. [h] σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σε τοῦτο δικαιοσύνην ἵνα [i] ἐλεύθερος καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [k] λόγῳ πάλλῃ, καὶ [l] πρόσῃς τὰ [m] κατ' ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδίζῃ δὲ σε, μήτε [o] κακία ἀλλοτρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ μικρὸν [q] αἴσθησις ἧς περιτέθραμμένος εἶ σαρκιδίου.

[a] L. 8. §. 2. [b] L. 3. §. 14. [c] L. 8. §. 5. [d] Inf. §. 2. [e] L. 7. §. 32. [f] L. 7. §. 8. [g] L. 3. §. 12. [h] L. 11. §. 20. [i] L. 3. §. 16. [k] L. 5. §. 8. [l] L. 7. §. 31. [m] L. 3. §. 16. [n] L. 10. §. 11. [o] L. 5. §. 34. [p] L. 5. §. 35. [q] L. 5. §. 3. [r] L. 7. §. 15.

ANNOTATIONES.

§. 1. Φ' ἃ διὰ περιόδου ἴσχῃ ἐλθεῖν] Διὰ περιόδου, *postliminii* Casaubonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιελθεῖν. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 11.

Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est,
Est Ulubris; animus si te non deficit æquus.

Seneca *Ep.* 28. *Non peregrinaris, sed erras, & agerris, ut locum ex loco mutes, cum illud quod quæris, bene vivere, omni loco positum sit.* Idémque *Ep.* 31. *Quomodo, inquis, ubi pervenitur? non per Pœnorum Græmove montem, nec per deserta Candaviæ: nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, admonenda sunt; qa tamen omnia transisti protervamente pueto. tutum iter est, jucundum est, ad quod natura te instruxit. Luce ad Philosophiam etiam sine vatico pervenire.* Idem *Ep.* 17. vide Musam, *Dror. c.* 30. *v.* 11. — 14. & ex Mose Paulum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non est itaque necesse, qod ille apud Clementem *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.*

[a] Πολλὰ πλανᾶσθαι δέξόμενος ἴσως ἐν δόλῳ.
Qi quæst bonus esse, multam devius erret.

vel *in dolum* etiam. vide *ad l.* 12. & 16. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 10. §. 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem suos monet Dominus Christus Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε οὖν εἰς τὸ αὔριον. *Ne igitur ejusve crastino.* vide *l.* 4. §. 33, 34. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 11.

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 44. Pindarus *Pyth. od.* 3.

— τὸν δ' ἀμφίσαυ' ἀεὶ φρενὶ
Δαίμονι' ἀσυχίᾳ, παν' ἰμὸν
Θεραπεύων μαχανάν.
— *Procurantem vero mihi eas semper animo*
Deum cautionis exercitus colam, pro meis
Honoratus viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄμεινον αἰεὶ χρῆμα πᾶν.
Qod ante pedes est, semper est optimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παραυίκαμπτον.
Cogitare id qod ante pedes est.

idem Nem. 3. Μὴ τῶν ἀπολυμερημένων τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. τὶ γὰρ ὄφελος τὸ τῶ προλαβεῖν τὰ γινόμενα; οἱ μὲν ἀγαθὸι ἔρχα τὸ ἑνίκμενον, ἄξει καὶ μὴ προγνῶσι. οἱ δὲ λυπηροὶ, τί σοι τὸ οἰσέδ' προδυνατὸν ἔσθαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curiositas futura indagare, sed præsentia ad utilitatem componite. Qid enim tibi proderit, longe ante præmosse? Si erunt bonum erit, qod futurum est, evenet, licet non præmoveris: sin molestum, qid inde tibi luctus accedit, dum longe antequam accesseris, mœrore te conficis?* Basilius Cæsar. *in Esai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. vide *l.* 7 §. 7.

Περὶ ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 75. *Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ Cum sanctitate & justitia*, & Paulus *ad Ephes. c.* 4. *v.* 24. *Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. Ad justitiam & sanctimoniam.* quarum altera Deum spectat, altera hominem. cum tamen δικαιοσύνη laxius sumpta quandoque utramque comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & *Luc. c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. §. 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 10. §. 11, 20.

Σοι γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται τι τῇ συναμφίᾳ. & *l.* 5. §. 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Sigidem, ut Æschylus *apud. Jude.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 11. laudatus;

Ἁπλᾶ γὰρ ἐσι σὺς ἀληθεῖας ἔπη.
Simplicia verba veritas simplex amat.

A Grotius. Et Euripides *Phœniss.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἴσος,
Κ' οὐ ποικίλοις δεῖ' ἂν δίκ' ἐφαρμοσμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὸ καιρίαν. ὁ δ' ἄλλος λόγος
Νοσεῖ τι αὐτῷ, φαρμάκου δίκην σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio est;
Nil indiget res aqa sermonum ambitu,
Manifesta per se: cavilla sed juris fui
Vitio laborans, quærit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat.* 7. Λίγεται γὰρ ἐν Εὐριπίδου καλῶς,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἴσος.

B Σαπεγκρίσεως γὰς φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄλλου δέονθαι. *Hoc enim recte ab Euripide dictum est.*

Simplex sermo veritatis est.

Numerum, inquit, & adumbrationes mendax, & impostus opus habet. & Theodoretus *therap. l.* 1. *cem.* 4. *pag.* 478. *C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄλλος λόγος
Νοσεῖ τι αὐτῷ, φαρμάκου δίκην σοφῶν.
Vera illa ergo tragici sententia,
— *ficta vero exotica*
In se agrit: pharmacis eget sapientibus.

C Basilius Cæsar. *Orat.* 12. & Simeon Cancellar. *Orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἁπλοῦς λόγος, καὶ ἀπὸ ὀργῆς διωκὸς πρώτου, ἀσθενὴς ἐσι καὶ μονόσχοινος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ὑποχυρὸς, πολλὰ τὰ ἐμπλοκὴν καὶ ἐγκαλάστρου ἔχων, μυρία καταγχωματίζεται, καὶ περίφρακτος περιφὼς ἀμυθήτου. ὅσον γὰρ ἄλλοι μὲν φύσεως ἔχει τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν διακεῖσθαι, τοσοῦτο τὸ ἐφ' ἑαυτῆς ἁπλοῦν διαστρέφει, οὐκ ἐᾷ λόγῳ περὶ τοῦ ἀληθοῦς χωρεῖν. καὶ ὁ μὲν ἄλλος μὲν φαντάσεται, ἄλλως δὲ ὁ καὶ' ἀλήθειαν τροφεὺς αἰσχύνης λόγων, ἀκριβὴς τοῖς σοφισταῖς, ὥσπερ τοῖς οἴνοις λυγοὶ καὶ ἀλόπυκες, ἐνίοτε διαίνοντες, καὶ ἐτέρωτρέπουσι. *Nam sermo quidem verus, & ex mente procedens, sobrius ac simplex est, uniformis item. Varius verò & artificiosus, anfractus & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figuras atqe inextricat involutus. Qande enim aliter res natura se habeat, alterqe de his verba suadere videntur, converso gadam, magis autem perverso verborum à veritate contextus, ut qod verò non exsistit, verborum vertigine gadam ad decipiendos adstantes effendatur. Qemadmodum lapores vulpesqe canibus aliam carsus monstrantes viam, aliam converso tenent.*

D Περιτετριγμένον τοῖς σαρκιδίοις] *alcalis massa*, vel *molis carnea* Casaubonus. ità πῶς vacabit. nisi forte intentionis vim habere censeatur *circumdata tibi carnis* Xylander. ut περιτετριγμένον legisse videatur. Illa scriptura si retineatur, malim vertere *concreta & congmentata circum te carnis.* siqidem τὸ τρίφειν grammatici volunt aliqando significare τὸ συγχώνευειν. & indè Hesychius Περιτρίφεται, περιπέφυκεν, habetur illud *Odyss.* ξ. *v.* 477. ubi de nive, qæ scutis adhærebat, congelcatâ,

— αὐτὰρ ἔπειτα χιὼν γένυσ' ἔσσι πάχυνε,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρίφθη ἀραρυῖα.
— *At postea nix facta est velati pruina*
Frigida, & scutis circumvertebatur crystallus.

E Sed & *Iliad. c. v.* 903. de lacte in caseum coagli vi concrescente,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ γάλα λευκὸν ἐπισταμένως συνέταξε,
Ὑγρὸν ὄν, μάλα δ' ὦκα πεπτηῶτα τετύκται.
Et perinde atqe agitatum coagulum lac album condensavit,
Liqidum cum esset, roldique velociter coagulatur mescenti.

Eam enim scripturam Herodianus restituit, & Eustathius approbat.

a L. 7. §. 68.
b L. 7. §. 16.
c L. 6. §. 2.
d L. 2. §. 12.
e μὴ πνέοντ. L. 3. §. 3.
f L. 10. §. 1.
f inf §. 5. 14.
g Inf. §. 26.
h L. 4. §. 29.
i L. 8. §. 44.
k L. 8. §. 15.
l L. 4. §. 46.
m L. 9. §. 26.
n L. 11. §. 13.
o L. 10. §. 38.
p Inf. §. 8.

a ἔψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν οὖν b ὅτι θᾶττον ἐξόδου γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλείπων, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἴδιον τιμήσῃς, καὶ c τὸ μὴ πνεῦσαι ποτε ζῶν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόχῃ d μεθ' ὅτου τε ἀρέσκειν καὶ φύσει ζῇν. ἴδε ἀνθρωπος e ἄξιος. εἶτ' f γαστήρ τις κόσμε, καὶ πούση g ξύλον· εἶτ' h τῆς πατρίδος, καὶ i θαυμάζων ὡς ἀποσβέσῃται k τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ l κρεμάμενος ἐκ τύδε καὶ τῆδε.

§. 2. m Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν ο ἀγγείων καὶ p φλοιῶν

viderit enim id quod patitur. Si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, quod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliquando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præstabis, desinéſque in patria tua peregrinus esse; eáque quæ quotidie eveniunt tanquam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus denudaras in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipſam, unde imaginem eam mutuatus est poeta, tum & ad quam transtulit & accommodavit, vulneris scilicet celerrimam coalitionem & curationem magis quadrat, quàm περιρρέοντα illud, quod priùs legebatur. accedit, quòd & προφαλὲς indè deducta ἐπὶ τοῦ, de casco, & pro casco usurpatur, quod docent & Herodianus ab Eustathio adductus, & ex Antiphane atque Aristophane aliisque Athenæus lib. 10. & l. 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem istam, cum quòd Jobus etiam c. 10. v. 10. de humani corporis in utero compositione agens, ὡ ἐκάστου τὸ κάσκαλμα similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide ad l. 10. §. 26. tum quod Marcus ipse L. 7. §. 68. eo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed φύραμα appellat quod ibi τὸ σαρκίδιον. Cæterùm, si qis, qia περιρρέοντα istud merè poeticum videtur, ad scripturam alteram illam potius inclinare voluerit, reddetur malim, qa curtum te mutationibus obnoxio est, tamen. in fit τὸ περιρρέοντα, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν, quod corpori cumprimis competit. vide l. 7. §. 15.

Ὀφείλει γὰρ τὸ πάσχον] videret ad quod patitur. vide ad l. 11. §. 13. sic l. 7. §. 14. μεμψίτας, comperatur, & §. 16. μεμιμάται, cura habeat. λεγίνα, comperatur. & l. 8. §. 28. ἀποφαινόμ, id confeat. & §. 40. ὑπολαβόντα, opinatur.

Τὸ πάσχον] id quod patitur. corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verum Cleanthes, referente Gregorio Nysseno de anima pag. 925. D. etiam animam una cum corpore pati contendit, Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τραυματίᾳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. Anima simul patitur cum corpore ægrotante, & cum secatur: & corpus cum anima cruciatur. sed ψυχῇ nomine τὸ πνευματικὸν intelliga, quod ἀπὸ τοῦ νῦ distingvit Marcus infra §. 3.

Τὸ ἓν σοὶ Διὸν τιμήσῃς] vide lib. 5. §. 21. & infrà §. 18. 26. Cicero offic. l. 3. Mente nihil homine dedit Deus ipso divinius. Aristoteles de gener. animal. l. 2. c. 3. Λοιπὸν δὴ τὸν νῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. Reſtat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, eaque sola divina sit. Generalius Heraclitus ad Amphod. Ep. 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχή. Anima est divinum quid.

Καὶ τὸ μὴ πεφοβῆσθαι ποτε ζῶν φοβηθῇς] transpositis vocibus lego καὶ μὴ τὸ πεφοβῆσθαι. est autem monitum præclarum. Nè timeas, ne quando vivere desinas; sed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut reſtè vivere nunquam incipias. hoc est, malè vivere magis, quàm mori formides. Ἀλλ' ἡμῖν παιδιὰν ἐοικε φοβεῖσθαι ὀίζυν, θνητοῦ μὲν διδομένης, ἀμαρτὴν δὲ μὴ διδομένης. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δέδοικε, τῶν δὲ ὑ δέδοικεν. ἀλλ' ἴσα βαπτίζονται τύχη παρὰ λυχνίαι λύχνοι ἴχνυσι, ἀπορεμάτιζει τὸ χάρμα ἐναφίσοι τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἐναπορρίπτου φρίσσει προσωπεῖον. τὸ δ' ἀλυθὸν φοβερὸν ὑ δέδοικε, τὸ νῦν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμῖς, διάτοι μὲν δεδοίκαμεν, ἄπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἐναπορρίπτου. ἁμαρτὴν δὲ ὑ δεδοίκαμεν, ἅπερ ἐστὶ ἀλυθὲς φοβερὸν, καὶ σοφὸς ἄνηρ ἀπαιδεύτου τὸ σοφιστικὸν. Puerilem verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parva larvas quidem timent, ignem verò non timent: sed si ad internam lumen habentem partem confugat, inconsideratè mannam sumentem internæ & flammæ: & contemnendum quidem personam horrescunt, at verè timendum ignem non timent: sic quidem & nos timemus mortem, qa est larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod est verè timendum, & ignis more conflagrationem comedit. Joannes Chrysostomus edit. Savil. tom. 6. Orat. 43. qibus gemina habet & Isidorus Pelusiota l. 2. Ep. 257.

Ἄξιος τῇ γεννήσαντος κόσμε] dignus mundo qi te genuit, id est, Deo. vide l. 4. §. 23.

Τῷ γὰρ καὶ γένοις ἑταῖρε.
Nam hujus progenies cœlum sumus.

Aratus in Phænom. a Pavlo laudatus Act. c. 17. vers. 28.

Aude, hospes, contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo. —

Nemo alius est Deo dignus quàm qi opes contempsit. Seneca Epist. 18. quàm qi mortem quoque. Marcus hic. Idemque Epist. 31. *Subsistere ad cælum ex angulo licet: exurge aliquo & te quoque dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacro codice frequentes: de eis qi Christo qicqam ameponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non est me dignus.* Matth. c. 10. v. 37, 38. de us, qi se à seculi fuis inqinamentis intaminatos custodierint. Περιπατῆσαι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabunt mecum albati: digni enim sunt.* Apoc. c. 3. v. 4. & de vita instituenda monita Apostolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν ἁγίων, περιπατῆσαι. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti.* ad Thess. Epist. 1. c. 2. v. 12. Col. c. 1. v. 10. Eph. c. 4. v. 1. & Ἄξιον τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Evangelio Christi vos gerite.* ad Philip. c. 1. v. 27. Agapetus paræneſ. §. 3. Ὁ ἀκούων γνῶι, γνώστης Διός. Ὁ δὲ Διὸς γνώι, ὁμοιοδέστης Διΐ. ὁμοιοδέστης δὲ Διΐ, ὁ ἄξιος γνώμενος Διός. ἄξιος δὲ γίνεται Διός, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων Διΐ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτᾶ. λαλῶν δὲ ἃ φρονῶ. ποιῶν δὲ λαλῶ. *Qui scripsum novit, cognoscet Deum: Deum qi cognoscit, assimilabitur Deo, assimilabitur autem Deo, qi dignus factus est Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, sed qi cogitat, qa scripta sunt, loquitur qa cogitat, & facit qa loquitur.* non in colo tamen virum subesse videtur scribendumque, qò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιοδὲς δὲ Διΐ, ἄξιος Διὸς γνώστης.

Παιδὸς ἔχεις ὦν τῆς πατρίδος] vide ad l. 4. §. 29. & l. 8. §. 14, 15

Τῆς πατρίδος] id est, *mundi.* vide ad l. 4. §. 44. πολιᾶς καὶ πατρίδι.

Καὶ περιμένων ἐν τύδε καὶ τῆδε] qod Plato in Epitaph. dixit; ἐγ μὲ ἐν ἀλλοις αἰωρεῖσθαι. *nec suspensa alterius aut bona casa aut contrario, pendere ex alterius eventu cogitur.* Cicero Tusc. l. 5. Galenus in hortator. c. 4. ἐξ ἀκριβοῦς ἐχέτω, *sive evehe,* eodem ferè sensu dixit.

§. 2. Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè παράδειγμα τοῦ θεοῦ, *tordum cognitor* dictus Petro Act. c. 15. v. 8. & πάντων καρδιογνώστης, qi corda omnium novit, ibidem c. 1. v. 24. Ὅτι μονώτατος ἐστὶ τῶν καρδίαν πάντα ἀνθρώπων. *Qia solus novit corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex Hostor. Reg. l. 3. c. 8. v. 39. Idémque in Proverb. c. 15. v. 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova sunt, quanto magis animi hominum? Solus itaque perfectè novit qid sit in homine, videns in eo & qod in ipso non videt.* Bernardus in Psal. 90. conc. 15. Sed ἰμβατικώτατα Apostolus ad Hebr. c. 4. v. 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐ τίς κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrantior omni gladio ancipiti: & pertingit usque ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagumque & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ejus: imo omnia sunt nuda & patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.* Ad qem locum Scholiastes. Πάντα γυμνὰ καὶ αὐτῷ. ἐπεὶ ὑδεὶ προσωπολήπτης ὁ προστάτης τῆς ἑαυτοῦ ὑποκλίψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν τραχήλων τῶν ἐν οἷς ὑραχλαι ὑρεσσιαι ἡμῖ γεγυμνασμένοι τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipsum sunt nuda, & manu alla vitamine vel larvâ scepsum oculis illis potest subducere.* Τετραχηλισμένα autem dicuntur per metaphoram ab ovibus suspensis & coria mudatis petitum, qibus gemina ferè Joannes Chrysostomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, quarum, pelle detracta, corpora mudantur.* qò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælianum rusticum Epist. 11. Λαγὸς γὰρ ἰδὼν, καὶ τὸ δέρμα ἀπιδόντα, φασὶν τυτικαῦτα ἰγίνετο. μᾶλλον δὲ (ἐ γὰρ ἐρῶ λόγω) ἀφανὴς ἦν τὸν ἴτι πλέον. *Postquam enim cutem suam vidit, tum maximè apparuit, imo (non enim recte dico) magis nunc desparuit.* verum amplius aliqod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima à lanionum sive victimariorum ritu dicta, a qibus animalia immolanda τραχηλίζεσθαι, dicuntur, cùm non solum a tolla suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam reſupinata fundantur, ut tota furis & ventri oculis pateant; uti optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet; τραχηλίζειν, τὸ διχοτομεῖν, ἢ γε τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes secare,* vel a spina dorsi dissindere. vide amplius ad l. 1. §. 3. & l. 11. §. 13

Καὶ φλοιῶν] corticum nomine non extrema tantùm, puta ve-

intuetur. solâ enim mente suâ, illas à sese demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu si feceris, multâ temet molestiâ liberabis. qi enim circumjectam sibi carnem non respexerit, nec de vestitu, domicilio, fama, aut apparatu instructúque reliqo cogitando, negotium illum faceſſet sibi.

καὶ καθαρμάτων ἐρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῆ νοερῷ μόνῳ [a] ἀπέπεσεν τῶν ἐξ ἑαυτῆς εἰς τοῦτο [b] ἐρήμωτον καὶ ἀπωχετευόμενον. ἀλλ' ὦ καὶ σὺ τὸν ἰδίας πιεῖν, [c] τὸν πλὴν σβεσασμὸν σαυτὸ σβεσειρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ σβεσίμματα κρεόδια ἐρᾷν, ὅτι γε ἰσθῆτα, καὶ οἰκίον, καὶ δόξαν, καὶ πλὴ πασύτων σβεδελλὸ καὶ σκιλλῶ ζημιῶ, [e] ἀχολεῖται).

a L. 2. §. 12.
b L. 2. §. 1. Inf. 26.
c L. 2. §. 2, 7.
d Inf. §. 3. l. 10. §. 1 38.
e ἰυγχολ. L. ut l. 4. §. 18.

§. 3.

ANNOTATIONES.

vestem, pompam, reliquum vitæ apparatum, sed & corpus ipsum, καὶ τὰ ἀρσίδια, (uti mox loquitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Thrasone*; *sic animata materno amore corporum contexuit facilè reliqua.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, quàm & de *angvis exuvio*, usurpavit. sic enim in Alexiphar. v. 302. de Mastya,

— ἠχὶ τε Φοίβῳ ἀπὸ φλοιὸν δύσετο γήμη.
— *ubi à Phœbo nudatus pelle reperdit.*

& in Theriac. v. 355.

Ἐξίτω γαμφαίνον μὲν ἀπὸ φλοιὸν ἑρωτὸ βάλλοι.
Inde feri ſeſamum serpentes pubere tergo
Commutant.

& v. 392.

Ἐκ δὲ δυ' ἑλίσσω περὶ φλοιὸν ἄψιν βάλλῃ.
Exuviis pubet poſitis renatusque juventa.

Vide *infra* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα ἱβρυκότων ἡ ἀναχετευομένων] *Animam* scilicet, *mentem* falsem, θεῖ ἀναῤῥοίαν τινὰ opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tusc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magis attendat & intueatur potuis quàm corpus, quod est illius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tuend. sanit. præcept. pag.* 502. *D.* Ἀλλ' ὁ θεὸς ὥτε ὀγνοεῖ δι' ὧν τὴν ἐκάστου διαθύραν, ὥτε δὲ ψυχὰς μᾶλλον ἢ σώματ' αἰδεῖται θεραπείαις &c. *Sed Deus non ignorat cujusque ingressum & meatum, ut qui animam magis quàm corpus sanctat, &c.* & Samuelis Deus ipse, *Regum Histor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non spectat, quod spectare solet homo. homo enim spectat quod est ob oculos: sed Deus spectat quod est ad animo.* γυμνὸν ἐνώπιον τὸν ψυχὸ βλέπων, *animum undam suum inspiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. sive αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὸν τὸν ψυχὸν γυμνὸν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipso undam undas ipso inspicat.* uti Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περιπεπλῶν σωσυῦ περιειρέσεως] qò scilicet *molestiæ, καὶ ταραχὴς περὶ πολλὰ, solicitudinis & conturbatus curis multis.* ut Marthæ Jesus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres neuter commodè satis reddidiſſe videtur. De Diogene, Julianus *de contemn. Orat.* 1. Τὰς δὲ ἐν τῷ σώματ' ἐμπλοκὰς τῇ ψυχῇ δορυσσὸς, ὅτα πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζει ταῦτ' ἐκ περιπλόκου αὐτῷ χάριν πολυπραγμονεῖν, ἀλλ' ἐς μέσον προεῖτο. *Earum verò solicitudinum, ac tumultuum, quas in animam redundant à corpore; conjunctis undeunque curis circumfusa ipsa pars suapte nos causſa sæpe numero vel invitos implicat, nullam partem admiserbat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περιπίπτοντα προσθεν ὁρῶν, ὧν γε ἰσθῆτα, καὶ δόξαν, καὶ τὸν τοιοῦτον περιβολὸν οὐ σπουδ Ζημιῶ, ἀκχολεῖται] Locus vitiatus: quemque Lugdunensis editor corrupto ampliùs ἀσχολέσεσθαι, exhibendo. prout in Basiliensi concipitur, contrarium planè avtoris menti sensum nobis repræsentat: *eum* scilicet *qui circumjectam sibi corpus non curaverit, vestitum, domicilium, cæteraque ad corporis usum spectantia respuendo, molestiam negotiumque sibi comparaturum.* At Marci mens aliorsum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet ista multò minùs moraturum. Casaubonus ὕπωγε legisse videtur, atque ὁ illud disjunctivæ loco habuisse. vertit enim; *siquidem qui aut corpus suum, aut vestimenta suum, aut ejusmodi admicula alia respicit, multum quoties oritur eum procurare sibi necesse est* Ὁπόταν οὖν δέξῃ, prorsus omisit. istam avtem interpretationem li admiserimus, pro ἀκχολέσεται, legendum erit, ἐνοχλήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐνοχλοῦσ' ἕαυ dixit. tum *in tῷ omnì* in posteriore membro *μὴ* subintelligendum, qasi *μὴ* ζημιώσει diceretur. Ita *Psal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivisci in æternum tradetur egenus; expectatio paupertatis in perpetuum perstare non est.* pro, *neque expectatio paupertatis in perpetuum perstare est.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυσὶ δ', ὥτε πεζοῖς ἰὼν.

id est,

Nec navi, nec pedite ibo faciens.

At Xylander erotematicè legit, ὅταν γε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non afficit carnem circumjectam, ejus accipietur, in veste, domo gloriaque reliquisque exterioribus, ac quasi tabernaculo contemplando?* forsan *μὴ ταῦτα* qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *neutiquam occupabitur*: vel, *nunquid occupabitur*: id est, *negotium faceſſet sibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 21. §. 18. Qi idem & qod Marcus illic vult, scita satis imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus asellum*, reliqa vero *instrumenta asello* hujus *instructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅτως ἔχον τε δεῖ, ὡς ἐνάρετον ἐκτετυπωμένον, ἐφ' ὅσον ἐν δύνει ἦ, ἐφ' ὅσον ἐν πλάττῃ. ἐν δ' ἀγγαρεῖα ἦ, καὶ στρατεύσῃ ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτυπε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ᾖ ἐκεῖ· ἔχων τε δίῃ, ὅμι τὶ ἀντελίσσεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματ' ἐνεκα παρασκευάζεται, ὅταν ἐκεῖνο διαρκῇ, πᾶλλα γένεται χαλκεῖα τῷ ἐνάρτι, σαγμάτια, ὑποδήματα, ὁρῶσα, χιτῶν· ἄφις ὁρᾶτε. ἀντάλει δᾶτ' ἐκεῖ καὶ ἐνοκλεῖται ἡ τὸ διάρτι. *Totum corpus tibi ita habere oportet ut asellum circelli emptum quamvis lucrevit & datum fuerit. Sed si vel allata fuerit, & malet averperet, omitte, ne reuttero, ne murmura. Quod si ergo corpus te sic affectum esse decet, vide quid de cæteris statuendum sit, qui corporis gratiâ comparantur. Cum asellus sit corpus, cætera frenis simus asello, cistella, ferrea calcei, hordeum, farmum. Omitte illa etiam, absolve citius & expeditius quàm asellus.*

Τὰ περιπίπτοντα ὁρᾶσθαι] vide *l.* 10. §. 1. 38. & *infrà* §. 3. sed & Julianum *supra*. Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Non igitur tuus es, tuus enim amictus est anima.* & Varro *Andabatis*, citante Prisciano, *l.* 6. *sed quidni potius, ô homo, quàm carunculæ.*

Τὸν σφαῖτον περιβολὸν] περιβολὴς nomine comprehendit, *quicquid externus nos circumdat*, sive monimenti, sive ornamenti nomine; metaphorâ ab *arena* ductâ. Ita Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Ὅσοι τὰς γύναι κοσμοῦσι διαδοχαῖς ὑπερτρίβοις, ὥτε τὰς πλούτου περιβολὰς λαμπρὰς. *Neque qi longam generis seriem præferunt, aut qi opes animos ostentarent.* Xenophon *œconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἐκεῖνα ἐστ' ἐμοὶ παρέχοντα τὰ ἐμαὶ ἀγαθὰ ὄντα. οἷς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ἢ τὸ περιβάλλεσθαι, καὶ τὸν σὸν δῆμον, ἀδ' οἱ τρεῖς ἵνα τὸν πλεῖστον πρυτανεῖτόν μοι, ἀδ' ἂς ἐν ἐκεῖνα μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè omnibus suppeditare possunt ea, qa mihi sufficiunt: ad eam vero speciem, qi te undantes es, & tuam ad existimationem, ne si plura quidem tibi accederent ea, qa modo possides, satis tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δύναμι περιβεβλημένας μεγάλαι, καὶ βραχίων τινὰ ἐκ ἐοῖς πλοῦτε ἀμιεῖσθαι πολλάκις τὰ σωτήρια αὐτοῖς ἐγκεῖται. *Magna enim instructos potestate, & paucorum quorundam sancta possessio sapius præsentia illis auxilia non valuit.*

Καὶ ταῦτ'] *tabernaculum* Xylander. *sienam*, malim. Basilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δίκυ περιβεβλημένος ἐκεῖ χρώματα περίεστιν. καὶ πλοῦτος περὶ αὐτὸν πολλὰκις. δορυφορία φίλων πρυτανεύεται τῆς δι' αὐτὸ χάριν διρτεύοντων. πλοῦτος συγγενικὸς καὶ τούτοις καθεστηκόσι. ἱερὸς τῶν ἐφεστώτων μοῖρα, τῶν τε ἐκεῖ σεβίων καὶ τῶν κατ' ἄλλας χρείας αὐτῷ προεῤῥιμένων, ἃς καὶ πρόκειται, καὶ πᾶλαι ἐκεῖνοι ἐπεφορήκεσι ἐκείνοις ἐς τοὺς ἐσυγχάκεσι. πρὸ δὲ τῶ πλούτῳ καὶ τὸ πολιτικὸν τῆς δυνάσεως, ὃ ἐς τὰ, ἐφ βασιλέων ὑμᾶς, ἐδῶν ἐκεῖνοι. ὃ τρασκεῖον ἀγαπᾶτε. τὸν κερσὸν μᾶλα βοῶντα πρὸ αὐτῶ. τοῖ βασιλεῦσι ἐκεῖ καὶ ἔδον βαρυτάτου κατάκλειστοι τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντες. τὰς πλαγὰς, τοὺς θανάτους, τὰς ἀναγωγὰς, τὰ διεμπτήρια, ἐξ ὧν ἀβέρμιος ὁ παρὰ τῶν ὑποχαρῶν αἰζοίζινος φόβος. καὶ τί μετὰ τῦτ'; μὴν ἐδξ, ὃ κερσὸς οὐ, ἢ πλοῦτος, ἢ περιστασία, ἀνάγκασε ἐξ ἀνθρώπου ἀνάγνωτα τὸν ἀνθρωπον ἐκεῖνα, κἄτον τὸ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνο ἐξκεῖνος ἀναγορεύσασα. *Est opinione ob amplitudinem patrimonii illustris & suspiciendus, & adulatorum hominum copia, & satellitum cura ipsum versatur, septaque est fidis amicis qi gratiam ipsius venantur: magnâ quoque cæterorum fanguine propinquorum, & ipsâ simulatâ, stipatus: innumera denique sequitur eorum hominum multitudo, qi partem alimenta concernda gratiâ comitantur, aut propter alios ipsius es adsunt: qos absens domo, sisque receptus domum secum trahens, invidiosus est occurrentibus. Adde divitias, si voluerit, & civilem aliquam potestatem, vel etiam honores ex regibus, curam & administrationem gentium, imperatorum munus exercens dicendi, præconem prætantium & antecambulonem, ipsius qi exercita voce rebus, factores qi satis præferant, & vel ipso progresso terrorem accermunt excutiant, subditis impero plagas ingerant, & progeat faculentorum publicationes, abreptiones, carceres: è quibus intolerabilis subditorum metus emergit atque accumulatur. Quid post hæc qæso? Nox una, una febris, aut certe pleuritis, sive peripneumonia abreptum hunc a medio hominum cœtu abst secum abducens hominem, omni prorsus, qa eundem circumstabat, scenâ spoliatus in vestigio ac undans.* Habes liberaliter delineatam *sienam* illam, de qa Marcus istic. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Quid est hoc, quod circa nos ex adventitio fulget, libert, honores, opes, amplo atrio, & exclusorum clientium turbâ refertæ vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cæteraque ex incerto & mobili sorte pendentia; alienæ commendatique appa-*

§. 3. [a] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνίστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μὲν [b] πρῶτα σοὶ ὀφειλόμενα ἐστὶν. [c] κυρίως δὲ τὸ τρίτον μόνον σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σαυτοῦ, τοῦτον, ἀπὸ τῶν σῶν πράξεων, [d] ὅσα * ἄλλα ποιῶν ἢ λέγων, * ἢ [e] ὅσα αὐτὸς ἐπιτρέπεις ἢ ἐπιπλέκεις, καὶ [f] ὅσα σοι μέλλοντα περίστασις *, καὶ ὅσα [g] ἐξ αἰσθήσεως σωματικῆς, ἢ [h] ἐξ συμφύτου πνεύματος, ἀσαφεῖς ἀφάσεις, καὶ ὅσα ἡ ἐξωθεν συρρέουσα δίνη ἐπάγει, ὥστε [i] τῶν συνειλεγμένων ἐξημμένων καθαρὸν τὸν νοερὸν δύναμιν * διαίλυσιν, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [k] ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ ἡδόμενον τὰ συμβαίνοντα, καὶ [l] λέγουσαν τ' ἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φησὶ, καὶ ἀπο-

§. 3. Tria sunt, ex quibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote quorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, quæcunque alii dicunt faciúntque; & quæcunque ipse aliquando dixeris feceríse; & quæcunque te tanquam futura conturbant, & quæcunque vel circumdati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; denique quæcunque externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inquam, aut hæc sejunxeris, quæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

[a] L. 2. §. 2. [b] L. 5. §. 33. l. 10. §. 2. [c] L. 10. §. 38. * δὲ [d] L. 4. §. 18. * ἀλλοῖα * καὶ [e] L. 6. §. 32. [f] L. 7. §. 7. * -στατικὸν [g] Sup. §. 2. [h] L. 2. §. 2. [i] L. 4. §. 26. * [καὶ] ἀπ. [k] L. 10. §. 12. [l] L. 2. §. 17. [m] L. 5. §. 1.

&

ANNOTATIONES.

ratus sunt, nihil horum domo datur: collaturus, & ad dominos redituris instrumentis scena adornatur. Idemque *de beneficiis, l. 6. c. 31. Ingentes super se & suas regna fregerunt, nec excellerunt in alta scena, & vanis & cito dissolubilibus bonis refulgeant, ex eo tempore ipsos nihil adversi expectare debuisse, ex quo nihil vera audere potuerunt.* Vide *l. 11. §. 6. scena pro apparatu.* Synesius *de regno. pag. 14. Τὸν περὶ τὸ βασιλικὸν τοῦτο σωμάτιον ἐξ ὑπερόπτου. Quantum in Imperatore prope statuas ornatus calciatæ corporis.* De *corpore* Simocattus *Epist. 25. Οὐτος ἱλύτης τοῦ φιλοσόφου τὸ θνητὸν τοῦτο περιστάσιον. Adeò molestæ philosophum habebat hoc mortale integumentum.* quod & σκῆνος *ἐπίγειον, tabernaculum terrestre* Paulus Apostolus *ad Cor. Ep. 2. c. 5. v. 1.* & σκήνωμα, *tabernaculum*, Petrus *Ep. 2. c. 1. v. 13.*

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνίστασαι] Vide *l. 2.* & *l. 3. §. 16.*

Τἆλλα μίχρι τοῦ ἐνιαυλοῦσθαι δεῖν, τοῦτ' ἐστὶ] *μίχρι τοῦ ἐνιαυλοῦσθαι.* hoc est quod eleganter Synesius *Ep. 11. Τοιοῦτον ὁμιλοῦσι θρυλίον, ὅτου ἀφοσιάσασθαι τῷ μετὰ σώματος βίῳ. Tantum vota curis & molestiis oribus, quantum ad vam, qa in hoc corpore degitur, vtam særis effet.* neqe enim corporis, svt animæ etiam, qà rationie est expers, cura omnis abjicienda est. Vide *l. 10. §. 2.* Crates Cynicus *Epist. 3.* Μελέτα ὑμῖν τῆς ψυχῆς. τοῦ δὲ σώματος, ὅσου ἀναγκαῖον. *τὸν δ' ἔξω, μηδ' ὅτου. Cura sit vobis animæ. Corpus tantum, quatum necessitas postulat. Externa etiam non cauteim.* Ex Platone *polit. l. 3.* Clemens *Strom. l. 4. pag. 481. D.* Ἐνιαυλοῦσθαι σώματος δεῖ, ψυχῆς ὅσου ἀρμονίας, ἢ ᾗ βιωτὸν ἐστι, τὸν ὀρθὸν βίον. *Oportere curam gerere corporis propter harmoniam animæ, per qod luce & vivere & recte vivere.* & mox *pag. 483. A.* de externis illis: Τούτων ὑπ' ἀνθρώπου, ὑ δὲ αὐτὰ, ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα. ὑ δὲ τῷ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεσθαι, ἐφ' ᾧ ὑ ἀναθορά. *Hæc sunt ergo retinenda, non propter se, sed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad qam sit relatus.* Gregorius itidem Nyssenus *de anim. pag. 930. A.* Χρεία γὰρ τῇ ψυχῇ τῆς ἐνιαυλείας τοῦ σώματος, ἵνα καταστὰν αὐτὸ ὄργανον ἐνεργοῦσα ἐκανῆ. *Opus eſt animæ cura corporis, ut comparet ſuum inſtrumentum ſibi aptum.* Et Terrullianus *de anim. c. 38. Certe domus anima tare eſt, & tegulimus carnis animæ: deſiderabat itaqe tegulamus ex cauſſa & neceſſitate hujus nominis profuturæ domui, toto inspiratio ſuo tempore · non ut ipſe ſubſtruendus, nec ut ipſe ſurcandus, nec ut ipſe tbucinandus, ſed tantummodo contuendus: qui non aliter contineri poſſit qàm domo ſalbâ.* Seneca *Ep. 92.* de viro bono: *Corporis qoqe, velut onoris neceſſarii, non amator, ſed procurator eſt: nec ſe illi, cui impoſitus eſt, ſubjecit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον σοφὸν σόν] vide *l. 8. §. 56.* & *l. 10. §. 38.* Ambrosius *hexam. l. 6. c. 7. Aliud enim ſumus nos; alas ſunt noſtra; alia qa circa nos ſunt. nos ſumus, hoc eſt anima & mens. noſtra ſunt corporis membra & ſenſus ejus, circa nos pecunia eſt, ſervi ſunt, & vota iſtius apparatus.*

Ὅσα ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σαυτοῦ] lege διὸ. & mox, pro ὅτου ἄλλα, ὅσα ἄλλοι. pro ταυτάσσεις, ταυτάσσει σε. nihil mutavit editor Lugdunensis, cùm ex Xylandri verſione tamen latis advertere potuiſſet.

Τῷ περιστατικῷ σοι σωματίῳ] ut *ſupra §. 2.* & *l. 10. §. 1.*

Τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ] vide *l. 2. §. 2.* & *l. 5. §. 4.* & *l. 6. §. 15.*

Ἡ ἔξωθεν περιῤῥέουσα δίνη] vide *l. 4. §. 43.* & *l. 2. §. 14. ἀναπολήμενα.* ad *vertigonem* interim illam respexisse videtur, qà raptari videntur corpora cœlestia, à qibus pendent inferiora ista.

Καθαρὸν τὸν νοερὸν δύναμιν ἀπόλυσιν] desiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυσιν. Ita de Domino Christo, qem Christianus imitandum proponit Clemens Alexandrinus *pædag. l. 1. c. 2.* Ἀπόλυσιν ὡς τὸ πανταχοῦ ἀνδρωπίνου παθῶν. *Ab omnibus animi perturbationibus eſſe liberi.*

Ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν] id eſt, ἑαυτῇ ἀρκουμένην, ſeipſâ contentum; qod felicitatem ſuam attinet. Πάντα ἔχοντα παρ' ἑαυτοῦ τὸ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Apud ſe habentem qæqd ad vitam ne-*

datur. l. 4. §. 29. non ut ſibi ſoli vivat. *neceſſe eſt enim ut vivat & alteri qi vult ſibi.* Seneca *Epiſt. 48.* & τὸ ἀκοινώνητον nuſqam non damnat Marcus. Vide *l. 8. §. 48.* & *l. 9. §. 6.* & *l. 10. §. 1.* & *l. 11. §. 1.*

Τὰ περιστατικὰ ἐν προσπαθείαις] *qa ei* (menti ſcilicet) *conſenſu qodam natura adhærent* Xylander. *qæqd per ſympathiam ei poſſit adhærere* Caſaubonus. ut προσπάθεια idem hic ſit, qod συμπάθεια, de qa *l. 5. §. 26.* Verùm nec συμπάθεια illa excuſi prorſus qeat, ut ibi offenſum eſt; & aliud ejddam ſonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *qâ res alicui addicti ſumus, eamqe qodammodo deperimus.* hoc eſt enim τὸ προσφέρεσθαι. Ità qod Baſilius Cæſarienſis an Euſtathius Sebaſtienſis in *aſcetic. Αὐθέντης δὲ τῶν θυμῶν τῶς προσπαθείας τῷ βίῳ, τὸν γε ἀληθῶς ἀπολελυθῆν μᾶλλον τῷ Θεῷ. Hominem, qi Deo à pedibus vere eſt futurus, oportet ſolvi vinculis, qbus vita addictus eſt.* Id Dionyſius Areopagita etiamne Budæo; Ὅτου γὰρ ἂν ἐφίεσθαι τοῖς γνήσιος προσπάσχομεν. *Sanctè cavendum nos debere mundoe affici.* Idemqe *Epiſt. 10.* Ἐκποδὼν ἀληθείας ὄντες ἐρωτικαὶ, τῆς προσπαθείας ἀναχωρήσει τῶν ὀλιτῶν ἀγγελικοπρεπῶς ἐν μόνῳ ὑπέρκοσμον πολιτεύσονται τὸν ἀνωθεν πάτερ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more converſantes, cum omni tranquillitate animi.* Synesius *Dione pag. 50.* Καὶ θεῖα τὸν ἀρίστου σώματος ἀπ' ἐκ, τὸ ἀναλλάκτῳ τῆς ὅλης προσπαθείας. *Et qàmvis id ex veritatibus aſtiratis ſibi aliqid conſerverat, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obitæ aſcetiſtum tollo minùs neceſſarium ex Socratis *hiſtoria eccleſiaſtica Graphiana, l. 1. c. 10.* Πολλὰ παραλείπωσι, ἃ πρὸς τ' σύγχρισιν τῶν, ἢ προσώπου χαριζόμενοι. *Multa prætermittunt, vel propterea qod multi affecti ſunt ergo qoſdam, vel ut certis hominibus gratificentur.* lege meo periculo, deſectûs notâ furcillatâ, προσπάθεια δὲ ἄλογος ὀρμὴ ψυχῆς. *Affectus addictus carentis; adverſus placiti cetus eſt.* Euſtathius *ad Il. β'.* Ἐλέσθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὅτοις ἑαυτὸν δὲς ἐνιαυλὸ φαιδάζεσθαι, * ὁτὶ [ὃς f.] προπαθῶς πως ἔχοντι. *Solemus homines ex ſomnio ea mente plerumqe concipere, qbus certo qodam modo addicti ſumus.* Epictetus etiam *l. 3. c. 24. ad l. 11. §. 33.* adductus: Ὅρα τοὶ προσπαθοῦσι, ὡς ἀδικῶ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cum aliqâ re afficeris, cà ſic afficeris, ut erips illam poſſe ſtatuas.* Idemque *l. 2. c. 16. ad l. 10. §. 27.* repræſentatus; πρὸς μόνον τὸν Διὸν ἀναβλεπτέον, ἵνα μὴν προσπαθητέον. *Nobis ad ſolum reſpicius Deum, eique ſoli ſis addictus.* Reſtituenda Athenagoræ eadem vox *de reſur. mort. in fine.* Καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐρασθέντες ἐκ σφοδρότερον τοῖς τῆδε προσπαθῆσι, (perperam vulgari, πρώτοις.) ἀπόχοι τούτου διαλιπόν. *Tumeriſ vulgus hominum avarus & vehementiùs rebus, qa iſtic ſunt, jam antea affecti nihil curante, & reſpiciente iſtiuſmodi ſuum.* Clemens Alexandrino *Strom. l. 1. p. 273. D.* Μὴ προσπαθῶμεν σωμάτων, μὴ φθορᾷ δουλεύσωμεν, μὴ ὕλῃ ἐνιδεμένοι. *Nec ab affectione vanis, nec qaſius ſervire, nec volupiare efferri.* Idemque *l. 7. pag 747. A.* explicans illa D. Chriſti, Lucæ *Evang. c. 14. v. 26.* Ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὸν μητέρα, προσῇ δὲ καὶ τὸν ἴδιαν ψυχὴν. *Niſi odio habuerit patrem & matrem, & præterea propriam qoqe animam.* Τάς τι γαρ, inqit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, καὶ τὰς ὑδονὰς τὰ φίλτρα ἐχούσας, μείζονας, &c. *Carnales affectiones, qa voluptates maximas habent allectivas, odii, &c. qi & l. 2. pag. 407. A.* de affectibus iſtiuſmodi, Προσπαθοῦσι τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τάχα μὲ ἀφορίζοντες τῷ ἀνεκτικῷ ἰσχύος τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi ſe non ſeparat ab animi perturbationibus, ceſſæ cruci affigit.* qod *l. 4. pag. 481. A.* vocat ἀπροσπαθῆ βίῳ. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rurſus ἀπροσπαθῶς διαλελυθὼς. *Relinqere curam ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l. 2. §. 3.* Itaqe Synesius *de inſomn. pag. 156.* ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἀπὸ δυνάμεως διαλιπόν περὶ τὰ διάνοια. ἀλλὰ ἰσχυρᾷ μὲν ἀφ' συγκαταθέσεως τε καὶ προσπάθειας. ἀσυγκα-

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceriſque te talem, qualis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gaudens.

illúdque tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere fategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſque, tranquillè, generoſè, genióque tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qi fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſquiſque,

ᾧ a δ' χρόνῳ τὰ ἐπίλοιπα, ἢ τὰ παρεγχείσα. a Sup. §. 1.
μίσησις τε σαυτὸν, ἐιϛ ὁ Ἐμπεδόκλειϛ,

b Σφαῖρϛ * κυκλοτερὴς * μονῃ εὐηθὴ γαίων. b L. 8 §. 41. * Σφαῖρ' Salm.

μόνον τε ζῇν ἐκμελετήσεις c ὃ ζῇς, τυπίσι, d τὸ παρὸν, δυνήσῃ τέλος μάλιϛ' ἐκδυσωπῆτ' e ἐπολυπόμενον, ἀπερίσπαϛος ὑγιαινῶς, καὶ f ἵλεως τὸ σαυτοῦ δαίμονι ἀφεδιῆναι.

c L. 2. §. 14. i. 3. §. 10. d L. 8. § 44.

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἐαυτὸν μᾶλλον ἕκαϛος ἀγαπᾷ πάντων φιλεῖ, ἢ τὸν e L. 7. §. 46. 56. f L. 3. §. 16.

ANNOTATIONES.

συγῦμεν δὲ ἀχ ἥκιϛα. Neque enim erga ea, qa videmus, affectu careamus, ſed partim vehementer affectamur & adhæreſcimus, partim non minus averſamur. ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ περσπᾶσθαι & τὸ ἀποτρέπεσθαι. qemadmodum Evagrius, τὸν περσπάσαν καὶ τὸν ἀποτραπόμενον, *hiſt. Eccleſ. l. 1. c. 15.* Ἐκ τῆϛ παρὰ Ἐρετριεῦσι Συμφορᾶϛ, τῶν μὲν περσπασθέντων, ἢ ἀπιϛησάντων τοῖϛ ἐφάμμα. i. e. ruentes Joanne Chriſtophorſono, *ex admiratione etiam eſſet Chriſtianus, hic ſcilicet qi nec amore, nec odio ductus, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt. 57.* Ἐκ δυνατὸϛ ὢν ἀγχίλῳ συνεπιθρωπῆσαι μᾶλλο ἀπολαῦσαι τῶν τῆϛ ὕλης κακῶν ὃϛ ἀγοντώδεσι. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſueſcere, nulla ex ea rapina ferre rerum contagie affectus ſuſciperetur.* qod mox explicans. Ἀλλ' ἔτι περσπᾶται δυνάμεν, ὁμιλοῦντα τοῖϛ χίροσι μᾶλλο τρόπον πολιτεύεσθαι. *Sed eſt verum abundantia, inter deteriora verſare, & mille modo noſce.* Et rurſus: Τὸ περσπᾶσθαι δὲ ἐϛι τὸ δεινὸν. *Affici autem & adhæreſcere penitus hoc demum malum eſt.* ὑπὸ τὸ περσπασθῆναι eſt πολιτεύεσθαι ἢ προσέχειν. prout & Marcus *l. 5. §. 1.* Ὅταν περσπασθῇϛ, συγχαλέσασθαι τοῖϛ ναὶ' ἀνδρὶ ἔργοις. *Ubi rebus addictus fueris, iſdem etiam interbescunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompeio pag. 643. D.* Τοῖϛ μαρμάροις προσῤῥῶσθαι. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ita in *amator.* idem τοῖϛ ἐρωτικοῖϛ περσπεπτωκόσι, pro *addictum eſſe & affectu adhæreſcere* dixit. Sunt itaque τὰ περσπιπτόμενα ἐν προσπαθείαις, ea, qibus ex affectûs properſione animus enimus adhæreſcit. Epictetus *l. 3. c. 28.* Μή τι περσπίπτουσι σοι τῶν ἀλλοτρίων, μὴν ὀδυνᾶσθαι σ' ἀναγκάζουσι. *Ne qid adhæreſcit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, περσπτώματα nuncupare, Baſilide ejuſque affectu ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l. 2.* adducto ex Iſidori περὶ προφορᾶϛ ψυχῆϛ inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parium conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium levuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placet. l. 4. c. 10.* Cæterùm neqe τὰ ἀπλᾶϛ προηγμένα ταῦτα: de qibus Marcus hic, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verum τὸ προηγμένοϛ προσπαθεῖν. Itaqe de Diogene Epictetus *l. 3. c. 26.* Παῖζα ἰυλοῦν ἴσχε, πάντα μόνα προηγμένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia a ſeipſo penderentia,* non & προσπαθοῦντα. qod *ſupra* dixerat. vide *l. 3. §. 5. & l. 4. §. 44. & lib. 2. §. 30.* Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſt. nent. l. 1. §. 30.* Ἅ μὲν ἐν τῇϛ Ἑνητῆϛ προπαλίφαμεν φύσεως, ἀναλυθέντα πάντα μετὰ τῆϛ πρὸϛ αὐτὰ προσπαθείαϛ. *Quæcunqe ea mortalis natura nobis adſcivimus, ea cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τὸν ἔργων ἀποπαῦλιν καὶ τῆϛ πρὸϛ αὐτὰ προσπαθείαϛ, ἢ πάθοϛ. τί γὰρ ὄφελοϛ τῶν ἔργων ἀφιτάμενοϛ τοῖϛ πένησι, ἀφ' ὧν ἢ τὰ ἔργα, προσπαθῶν θ. *Ut non ſolum facta, ſed & cupiditate ea abſtinendum ſit. Quid enim prodeſt factis abſtinere, exuſis interna, a qibus actiones prodeunt, quaſi clavis affixi adhæreſcere.* ubi vides τὸ προσπαθεῖν etiam ἀπὸ τῦ πάθοϛ diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cauſſâ, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆϛ ἀπαθείαϛ in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθοϛ, προπάθεια. Eſt itaqe ἀπάθεια integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια leviſſima ab hac declinatio. & *affectus* vitioſi qaſi *præludium* qoddam. πάθοϛ *affectus* vitioſus, ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c. 5. v. 28. inter* πάθοϛ & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt, qod paſſionem putatur in animo, propaſſio licet vota culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergo ut videre mulierem, & animo ejus fuerit tentata, hæc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προπάθεια denique ubi morbus invaluerit, & *affectûs* radices adeo altas egerit, ut nec ex animo evelli facile qeat, nec avelli a re deſiderata, eas προπαλίσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνῳ τὰ ἐπίλοιπα] *qa altrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡϛ μάλιϛα παραυτα. Flaccus, *carm. l. 1. Ode 16.*

Latus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l. 6. §. 32. & l. 7. §. 7.*

Τὰ ἐπίλοιπα ὑπὸ παρῳχυθέντα] Seneca *Ep. 78.* circumcidendo

A *da ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud mendum.*

Ὅμοιϛ ὁ Ἐμπεδόκλειοϛ, σφαῖρος κυκλοτερὴς μονῃ περιήθει γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. in & antè non ſemel *l. 8. §. 44. & l. 10. §. 12.* Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom. 1. l. 1. tit. 18.* Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc præſententur:

Ἀλλ' ἴγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, ἢ πάμπαν ἀνάπυρον,
Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μεσίοις πεφορυθὸς ἀκάρσιν.
Undoqe hic æqalis atqe infinitus obtego
Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gaudens.

B posteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic ſædiſſimè depravatum nemo videri, modelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μεσίοισ' ἐνίρλαλα χαίρων.

Verùm hæc a ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius felicìn refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propius ſic accedens:

Σφαῖρος κυκλοτερὴς δίης περιγυῆϊ γαίων.

Τὸ σφαῖρος autem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & σφαῖρος, ut σκίρα & σκίρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιροειδὲς, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ' ὡϛ κυκλοτερὴϛ, &c. ſic *Aiax* ὡϛ, apud poetam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ' ὡϛ, inepti librarii fecerunt Σφαῖροϛ. idem igitur valet ac κυκλοτερὴϛ ὡϛ σφαῖρα. Mihi vero iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib. 7. §. 28.* Euſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag. 41.* Ὡϛ σφαῖρα ἔϛι τῷ κόσμῳ, καὶ ὁ τῶνδε ἶσον αὐτῦ ὀλίγιϛον, ἀφ' ἑκάϛ σώματος ἐπὶ πάντα μέρη ἴσαι γραμμαὶ ἐκβαίνεσιν. ὡϛ σφαῖρα dixit, qod σφαιροειδὲς Clemens *Strom. l. 5.* ἄσπερ οἱ ἔχοντες σφαιροειδὲν ἰλλίσματος. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis οἷϛ ὁ Ἐμπεδόκλειοϛ ſubintelligendum erit κόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides ildem uti eſt ſuprà indicatum. De *vero bono* pariter Avſonius *Idyll. 16.*

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externa ne qid labes per lævia ſedet.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l. 2. Sat. 7.*

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l. 8. §. 42.* Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admirandum exiſtimaverim, qia apud Euſtathium Homeri *interpretes ad Odyſſ. ζ.* σφαῖρον Ἐμπεδόκλειοϛ reperio in uſu com- C muni olim frequentem extiſſe. Παρὰ τὸ σφαῖρα, inqit, ἢ παρόμοιον ὁ Ἐμπεδόκλειοϛ σφαῖρον, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὸ σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ἔσπερον τὸν ἑωσφόρον. Idem pro eo qod ναῖ Marci codex, & *lin.* Salmaſius, μοὶ exhibet, & μοῖ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hic agere alterius nolumus.

Μόνον τὸ ζῆν ὁ ζῇϛ] vide *lib. 2. §. 14. & infrà §. 26.* Seneca *Epiſt. 101. ſi vita noſtra non pronuncbit, ſi in ſe calligetur.*

§. 4. Παλλάκιϛ ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimis diligimus ac ſuſpicimus. mirum igitur Marco, nec innumero, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, alios potius qam ſibimetipſis approbatos ſe valle.

Ἑαυτὸν μὶϛ ἕκαϛος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Cruſſhonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdarus:

Ἑαυτὸν γὰρ πάντα' ἔκαϛ βροτῶν.
Φιλεῖ μᾶλιϛ' ἐμοῦϛ, δὸϛ ἀνεχόμεσθ.
Mihi hoc, qod omnibus inſitum eſt mortalibus,
Amare meipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φιλαν legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm verſit,

Mentorum, inter omnes, qos amo, nocte mihi.
— τίϛ γὰρ ἑαυτὸν ἀχ ἁυτῷ φίλοϛ;
— *namqe qi bonus neqam ſibi*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ' ἶσα ἰδοῦϛ, ὅϛιϛ ἀχ ἁυτῷ φιλεῖ,
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a L.2.§.6. a τὸν ἢ ἑαυτῷ πεῖσαι αὐτὸν ὑπολαμβάνειν τὸ ἐλάττονι λόγῳ πίστευε, ἢ τὸν τ' ἄλλων. ἐὰν γὰρ νοῇ πρὸ ἑαυτοῦ θεὸς ἔσται, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, καὶ ἱκανὸς, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν

b L.3.§.4. ἐκτυμπάνεσθαι ἢ ἀληθοῦς, b ὅ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξαίφνης, ἀδὲ πρὸς μιᾶν ἡμέραν ἔτι ὑπομένει. ὕστερον πόλεως μᾶλλον αἰδέσθητι τί πρὸς σὲ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτός.

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως ᾠκονόμηκασιν οἱ θεοὶ, ἔστι μόνον παρεῖδον, τὰ ἐνίως τ' ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρησὰ, καὶ πλεῖστα πρὸς τὸ θεῖον ἄπορα συμβόλαια ἠμέλησε, ἢ ὅλως πλεῖστα δι' ἐγγὺς ὄσων ἢ ἱερωμένων c συνήθως τῷ

c L.5.§.27. l.10.§.1. Inf. §. 23. θείῳ γενομένως, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι

d L.4.§.21. π ἄνθρ γένωσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς d ἀπορραφέ-

e L.9.§.35. ναι; ἔστι ἢ ἄπορ ἢ ἄτοπος ἔχει, ἐν ὀλίγῳ, ὅτι e ἐὰ [εἰς] ἐπίμονος ἔχειν ἔθέλῃ, ἐπίστασαι ἄν. ἐὰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν ἢ δυνατόν. ἢ εἰ μὴ φύσει, ἡσυχάσας αὐτὸς πρὸς σεαυτὸν τοῦτο εὕρισκε, καὶ πεῖθε σεαυτὸν· ἐν γὰρ τῷ μὴ γινόμενον τὸ γινόμενον, ὃ ἐν τῷ δίκαιον ἀμάρτημα μὴ ἔχον πρὸς τὸ τοιοῦτον τὸ ἐγκαλούμενον. ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ εἰ τὸν Θεὸν δυνατὸν, ἢ τὸν δίκαιον, ὡς ἔστιν ἀμάρτημα πρὸς τὸν τοιοῦτον ἀνάγκην ἀνάγκην, ἀνάγκην ὁ τοῦτο ἀνάγκην γίνεσθαι. εἰ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν εἰ ἀδύνατον. οὐ γὰρ ἀσύλλογον, ἢ ἀπ' ἀδίκου, ἢ ἀπ' ἀνάγκης. ἀλλ' οὐ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὸν τε ψυχῆς καὶ σώματος κακῶν γενέσθαι τὸν ἀπεργάσαντα ὑπόθεσιν, τὸν τε ἐπ' αὐτοῦ ἀνάγκην πρὸς, ἢ σημεῖον, ἐπ' ἀνάγκην. ἀ γὰρ τὸ χεῖρον ἐπ' ἀνάγκην, τοῦτο, τὸ βέλτιον τοῦτον σῶσαι, ἐπ' ἀνάγκην. ἀνάγκην μᾶλλον τὸ κρεῖττον ἐπ' ἀνάγκην, ὅταν ἔστι, ἀρέσκοντος καὶ ἀνάγκης. ἐνδέχεται ἐν ὅσι καὶ δυνατὸν, καὶ βιαίως, καὶ ἐπ' ἀνάγκην, ἢ εἰς ἀναλύσεων ἀνάγκην ἀνάγκην. Vel quod non possit, vel quod non velit. Sed neque illi est impossibile, neque voluntas deest. Si impossibile, temperavit alicubi male deprecandum, si aut ignorat quid faciendum sit, aut si nolit, embecillior sit verbum quam ut probe efficiat. Atqui non est possibile ut Deus ignoret. Et vere Deo sufficere ad corporum restitutionem nullus est opificum procreatus. Non itaque est impossibile. Sed neque illi voluntas deest. Si enim illi voluntas deesset, foret vel invidum, vel malignum Deo. Non est autem invidum. Justum enim est utrumque, dum bonus ex animâ & corpore constet, esse obnoxium & participem omnium ab illo factorum in ob illa asperendis praemiis, vel sustinendis poenis. Neque est malignum Deo. Si enim quod deterius est, mortale scilicet & putribile corpus condere non indignum Deo visum est, multo minus indignum erat quod praestantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam produceret. Satis ergo manifestum est, restitutionem corporum extinctorum talem esse qualem fit Deo, & quam velit & possit efficere. verum de meate sola fatagit Marcus; de

suum tamen de se existimationem minoris faciat, quàm alienam. itaque si vel Deus vel praeceptor prudens qis astans praeceperit cuiqam, nè qid apud se cogitet mentéve agitet qod non simul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id sustineret. ità proximos magis, qid de nobis sentiant, veremur, quàm nosipsos.

§. 5. Qi fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum singulari erga genus humanum amore disposuerint universa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qiqe frequentissima cum ipsis qasi commercia habuerint, atque per opera pia sacráqe ministeria quàm maximè familiares ipsis extiterint, ubi semel defuncti sunt, non existerent ampliùs, sed omnino extingverentur? hoc verò si siqidem sic se habet, pro certo scias, aliter facturos eos fuisse, si aliter fieri oporteret. Si enim justum erat, & fieri poterat, & si juxta naturam, id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ' οἶκ' ἐπίσταται θεοὺς πολλὴν ἔχειν τὴν ἐν κακοῖς ἐπιστροφήν;
Ὡς πᾶς τις αὐτὸν τῶν φίλων μᾶλλον φιλεῖ;
Qui nesciat nempe non nosse mortalium,
Diligere sese cæteris plus omnibus?
Φιλεῖ δ' ἕκαστος πλέον ἢ σφᾶς ἄλλους.
Nec quisqam charior alteri quàm ipse est sibi.

Τῷ δὲ ἑαυτῷ πῶς αὐτὸς ὑπολαμβάνει τὸ ἐλάττονι λόγῳ πίστευε] *Nam quo cuique eadem honestatis cura secreto, qo palam! multis famosam, conscientiam pavis verentur.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam* epistola. *Non cogitamus qid ipsi simus, sed qid alteris esse videamur. unde eo perducta res est, ut neglecta veritate meriti, de sola opinione curemus, qi testimonium vita nostra, non à conscientia nostra, sed à fama petimus.* Nec dissimilis Bernardi querimonia, *de gradibus humil. & superb. part.* 2. *gr.* 6. *Qs de omni alia re plus sibi credit, quàm alius; de se solo plus alio credat, quàm sibi.* Adversus morem morbumqe malum hunc, salutare monitum ab Apostolo habemus, *ad Galat. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.* De se Cicero, verè, necne, ipse videris, *ad Attic. l.* 12. *Ep.* 27. *Mea mihi conscientia plura est, quàm omnium sermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξαίφνης] Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸν πόλεως μᾶλλον αἰδέσθητι] contra nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

— Πάντων δὲ μᾶλιστ' αἰσχύνου σαυτόν.
Tu plus quàm cuilibet alteri te dispice verere.

cui consonat Democriticum illud monitum, quod *suprà* cum aliis ejusdem notæ annulimus *ad l.* 2. §. 6. vide & *ad l.* 11. §. 26. & *l.* 10. §. 9.

§. 5. Ἐπειδὴ ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι ὄντες γένωνται] Ità de animæ statu post mortem incertus fluctuat passim Marcus. de corporis resurrectione multò magis assentionem cohiburus. quod, nihil est itaque mirum, si δόγμα ἔχειν nec παράδοξον, tantum, sed, παραλογον etiam, Stoicis Atheniensibus est visum, prædicante Pavlo, *Actor. c.* 17. *v.* 18, 19. Nos meliùs educti, eâ bonitate præditum novimus esse Deum nostrum, universi conditorem, ut nolit servorum suorum, qi fidele ipsi obsequium in hac vita præstiterint, vel animas, vel corpora in morte prorsus intercidere, sed præmiis futuris utrumque reservari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ὦν] κὴ δίκαιον ἄπαν, sacra attestatur Scriptura. Ἔστιν δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siquidem justum est apud Deum.* Apostolus *ad Thess. Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 6. &, δικαιότατον εἶναι τὸν ἀνταποδοῦναι ὁ δίκαιος κριτὴς. *Justissimum reddere mihi justus ille Deus. ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 8. &, ὁ γὰρ ἀδικῶν ὁ Θεὸς ἐπιλήσεται τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis. ad Hebr. c.* 6. *v.* 10. Nec tamen hinc sequitur, qod Pontificii statuunt, hominum opera bona dignitatis suæ ratione vitam æternam, gloriamqe cœlestem ita promereri, ut Deus injustus futurus sit nisi eam illis rependat. prout Rhemenses nostri *annot. in Luc. c.* 21. *v.* 35. *ad Thess. Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *Hebr. c.* 6. *v.* 10. Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tanopere urgent, aliud planè sonare, prout nôrunt qi linguam Græcam vel primoribus tantùm labis degustarunt. Recte Durandus *in sent. l.* 2. *dist.* 27. *q.* 2. *Meritum de condigno stricte & proprie sumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter quam operans debetur merces ex justitia sic, qod si non redderetur, ille ad qem pertinet redderet, injustus fieret, & est similiter & proprie injustus, non est hominis ad Deum.* qod ille

A cùm multis argumentis confirmâsset, conclusit tandem, *fatuos & dicere opposituum esse temerarium seu blasphemum. Qod si qid*, in it, *pro bonis operibus nostris datur vel redditur, potius & principalius est ex liberalitate Dei donatur, qàm ex mercis nostris operis. Etsi dicatur, qod quamvis Deus non constituatur nobis debitor ex aliqo nostro opere, constituatur tamen debitor ex sua promissione: secundum est, qia qod redditur ex promissione præcedente, non redditur ex mercis operis de condigno, sed solùm vel principaliter ex promissa.* Unde patet responsio ad id qod justum esse dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb. Justum apud Deum est ut reddat qod*
B *debet; debet autem qod pollicitus est. promissum qidem ex misericordia, sed ex justitia jam præstandum. justo omnia & ex debito requiruntur, qdcunque vel gratis promittuntur.* Et Bellarminus iple *de purgat. l.* 3. *c.* 4. explicans Joannis verba illa ex *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 9. πιστὸς ἐστὶ καὶ δίκαιος. *Verba ista*, inqit, *fidelis est & justus, referuntur ad promissionem divinam. ideo enim Deus justus & fidelis dicitur, qia stat promissis, nec fidem fallit.* qod & *de justific. l.* 5. *c.* 15. confirmat ex illis Nehemiæ *c.* 9. *v.* 8. verbis. *Implesti verba tua, qoniam justus es.* Siqidem *veracitas* sive
C *veritas* pars est *justitiæ.* ut ex Ciceronе *di mirum.* Thomas Aquinas *sum. part.* 22 22 *q* 109. *art.* 3. Denique potest aliqid justo atqe æqo consentaneum esse, qa justitiæ nulla ratione repugnat, qod tamen nihil injusti, si non fiat, inducat. justum fuit qòd Solomon rex a Shimejo mandati violati de Hierosolymis continendo se, pœnas exegit: *Regum hist. l.* 3. *c.* 2. *v.* 46. qibus tamen remissis, nihil injusti admisisset. justum & æquum, qòd Abrahamo læsæ majestatis reo, pueris cæsis vitam condonavit. *ibidem v.* 26. qam tamen si sustulisset, adversus justitiam nihil peccâsset.

Ἢ οὐ κὴ δυνατὸν] Τί ἄπιστον ἀξιοῖτε, εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει, incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos suscitet? Paulus, *Act. c.* 26. *v.* 8. Athenagoras *de resurrect. pag.* 42--50.
D Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι οὐ θέλουσιν. ἀλλ' ὅτι ἀδύνατον, ὅτι οὐδὲν ἀδύνατον, εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐν τῷ μὴ γινόμενον τὸ γινόμενον, ἢ ἐν οἷς δίκαιον ἁμάρτημα μὴ ἔχον πρὸς τὸ τοιοῦτον τὸ ἐγκαλούμενον. ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ εἰ τὸν Θεὸν δυνατὸν, ἢ τὸν δίκαιον, ὡς ἔστιν ἁμάρτημα πρὸς τὸν τοιοῦτον ἀνάγκην ἀνάγκην, ἀνάγκην ὁ τοῦτο ἀνάγκην γίνεσθαι. εἰ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν εἰ ἀδύνατον. οὐ γὰρ ἀσύλλογον, ἢ ἀπ' ἀδίκου, ἢ ἀπ' ἀνάγκης. ἀλλ' οὐ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὸν τε ψυχῆς καὶ σώματος κακῶν γενέσθαι τὸν ἀπεργάσαντα ὑπόθεσιν, τὸν τε ἐπ' αὐτοῦ ἀνάγκην πρὸς, ἢ σημεῖον, ἐπ' ἀνάγκην. ἀ γὰρ τὸ χεῖρον ἐπ' ἀνάγκην, τοῦτο, τὸ βέλτιον τοῦτον σῶσαι, ἐπ' ἀνάγκην. ἀνάγκην μᾶλλον τὸ κρεῖττον ἐπ' ἀνάγκην, ὅταν ἔστι, ἀρέσκοντος καὶ ἀνάγκης. ἐνδέχεται ἐν ὅσι καὶ δυνατὸν, καὶ βιαίως, καὶ ἐπ' ἀνάγκην, ἢ εἰς ἀναλύσεων ἀνάγκην ἀνάγκην. *Vel quod non possit, vel quod non velit. Sed neque illi est impossibile, neque voluntas deest. Si impossibile, temperavit alicubi male deprecandum, si aut ignorat quid faciendum sit, aut si nolit, embecillior sit verbum quam ut probe efficiat. Atqui non est possibile ut Deus ignoret. Et vere Deo sufficere ad corporum restitutionem nullus est opificum procreatus. Non itaque est impossibile. Sed neque illi voluntas deest. Si enim illi voluntas deesset, foret vel invidum, vel malignum Deo. Non est autem invidum. Justum enim est utrumque, dum bonus ex animâ & corpore constet, esse obnoxium & participem omnium ab illo factorum in ob illa asperendis praemiis, vel sustinendis poenis. Neque est malignum Deo. Si enim quod deterius est, mortale scilicet & putribile corpus condere non indignum Deo visum est, multo minus indignum erat quod praestantius est & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam produceret. Satis ergo manifestum est, restitutionem corporum extinctorum talem esse qa digna sit Deo, & quam velit & possit efficere.* verum de meate sola fatagit Marcus; de

cor-

id naturâ protuliſſet. vel hinc ergò, quòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, quòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſcepturemus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atqe irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.

γκιν ἀν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐκ δὲ ἑ μὴ ὄτως ἔχοι, ἄπιϛ ὐχ ὅτως ἔχϛ, πιϛεύϑω ϖι τὸ μὴ δεῖϛαι ὅτω γίνεϑϛ. ὑμᾶς γὰρ κὴ αὐτὲς, ὅτι τῶν ἀνϑρ-ζητῶν δικαιολογῇ ϖρὸς τὸν Διί. ἐκ ἀν δ' ὅτω διελεγόμϑα πις Θεῶς, ἐ μὴ ἄρχοι κ δικαίϛατ-ϖί εἶναι. [a] εἰ ἢ τῦτο, ἐκ ἂν π ϖλεῖόν ἀδίκως κ ἀλόγως ἡμελημένον τῶν ἐϛ τῇ Διοικοσμήσ. a L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔϑιϛι καὶ ὅτω διαγινώϛκϛις. b L. 6. §. 19. & l. 10. §. 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicitus, quod nec ſe, nec ſuum, nec ſui ipſius quam à qoquam cenſen volebant Stoici.

Ἐκ δὲ τῦ μὴ ὄτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avt iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere putarentur, quam Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſcrtè καὶ γοητῶ ἀσφαλῆ, qod ajunt, incuſarunt euos, nili ipſis ob labores miſſellos in hac vita decurtatiſſima exantlatos, tanqam probiſſimè plenilſimeqe commeritis, præmia æterna tribuat.

Πειϑῶϑα σὺ τὸ μὴ ἀνϑῆναι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis lavdato, l. 11. §. 6. Ἔχει λόγον καὶ τῦτο. *Hujus etiam conſtat ratio.*

Διαπολεῖῃ πρὸς τὸν Διόϛ] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom. c. 9. v. 20.* Μενῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo vero ô homo, tu qui es, qi ex adverſo reſpondeas Deo?* vult [c] μϛρ ἀνϑρωπον τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τῦ Θεῦ) ἀπολογεῖϑαι, cum Epicteto *l. 2. c. 16.* Περὶ μαντικῆς διαπολογεῖϑαι πρὸς τὸν Θεόν. *De mantica ne diſperare eam Deo.* Ità pu prifci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cùm bonis hic male eſſe, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus verè rectus bonus eſt. Pſal. 73. v. 1. &, Tu certe, Domine, juſtus es.* Jeremias *c. 12. v. 1.* Apoſt. *ad Rom. c. 9. v. 14.* Τί ὖν ἐρῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Quid igitur dicemus? Num iniquitas eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c. 3. v. 4. 5.* Μὴ ἄδικος ὁ Θεὸς ὁ ϖέμϖων τὴν ὀργήν; μὴ γένοιτο. γινέϑω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς, ϖᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύϛης, καθὰς γέγραϖται, ὅπως ἂν δικαιωϑῇς ἐν τοῖς λόγοις σε, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεϑαί σε. *Num Deus eſt iniquus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.* & *Pſal. 51. v. 4.* vide *ſupra §. 12.*

Ὅτω δὲ ἔ ὅτω διελεγόμϑα τοῖς Στωϊκοῖς] *non audeo tibi cum eis diſſerere* Caſaubonus. malim, *non tibi diſſererer*, & de ego jusloqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimóſqe eſſe præſumeres.

§. 6. Ἔϑιζε καὶ ὅτω διαγινώϛκϛις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom. 2. tit. 29.*

— ϖάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελείαις κατανοεῖτον πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὲς ἔργον, ϖαντὸς ἐμϖέδιον τέλος.
Ubique finem aſſequitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τῦ φιλοϖόνϖ γίγνετ', ὦ Σίλης, κρατεῖν,
Datur Labore capido quidvis aſſequ.

Antiphanis,

Τῶν ἐνεργειῶν ἅϖλα ϖάντα γίγνεται.
Labori aſſidue, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib. 5.*

— ϖᾶν δὲ τὸ ζητούμενον
Ἁλωτόν. ἐκϖέφυγε δὲ τ' ἀμελήμενον.
— *quicid quæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum in carmi alicujus:

Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐνεμελεῖᾳ καὶ ϖόνῳ
Ἅπαντα. —
Laboriosa diligentia aſſequ
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *monoſo*,

— ὕϑτος χρὴ ϖράγματος,
Τὸν ἐν ϖονοῦν' ὅλως ἀκτησόμεϑ' ϖοτε.
— *quem laborum non piget,*
Nihil arbitrari ei debet miſſerabile.

Socrates Alcibiadi miranti, qi poſſet Xanthippen tam riroſam ſuſtinere, & intoleraudam eſſe diſſitanti, Ἀλλ' ἴσχυρ ϖανϑοδαπὴ καλλιγενεῖ τραχήλῳ ἀκίμα ϖνεῦμ' ἐπέχει. *At ego*, inqit, *aſſvetus ei ſum: nec me magis offendit, quam vota ſtridor aqam edentem eos qi aſſidue audiunt.* Nec ſileri digtum hic Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de profect. vrtut.* à Stobæo *tom. 2. tit. 29.* & *tit. 117.* à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l. 1. c. 7.* Lilio Gyraldo *de poet. l. 1.* Eraſmo *apophth. l. 6.* relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cùm altero eorum frontem percuſſo, corona ioia exclamaret; Ioan Chio, qi proxime aſſidebat, latus fodiens, Ὀρῇς, ἔφη ὁ ἀνϑρωπε ἔρι; ὁ ϖανκράτιος ϖονεῖ. *Vide*, inqit, *quanta ſit vis exercitationis? ictus ipſe ſilet: ſpectatores vero vociferantur.* ubi νόμῳ mahi, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, *1. Epiſt. 6. 51.* vertere; qàm, *avrum vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l. 2. c. 21.* & *22.* Stobæum hic emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro Xenophon *lib. 1. pag. 14. B.* Ὅτω ἀνϑίϛαϖτον ἐν τῷ ϖονεῖϑαι, ὡς τι ϖὸ ϖοιεῖν ἀ ἠϑέλων. ἀλλ' ἐκλελοίϖει, ὃ τῷ ϖνεῦϑαι αἰεὶ βέλτιον ϖοιῶν. *Qod ſuperaverit, haud qaqam deſugere illa domo facere, qàm inferior ſuerat; ſed terſaretur iterum atqe iterum in experiendo, rurſus ut idem rectius faceret.* Verum Marco genuina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag. 476. C. D.* Δεῖ μᾶλλον ἀνενγόνϖαι, μᾶλλ' ἀκτησϑῆναι, ἀλλὰ ϑαυμάζοντα καὶ ζηλῶντα καὶ συνεπιϑυμοῦντα, ϖῆρεν ὅμα λαμβάνοντα ἑαυτὸν καὶ καταπίνοντα, ὃ τοῖς ἐλάττοσι ϖρὸς τὸ μείζονα, μὴ ϕύγοντα, μᾶλ' ἀναδῦνται τῆς ψυχῆς τὸ ἐμμελὲς αὐτῆς, μᾶλ' διαῤῥαγέντα. τάχα δὲ οὐδὲ ἔσται ϖᾶς διοχλήσεως. οὐδὲ γὰρ ἐμϖεσεῖ καὶ μαλακίαν ἀγένναϛον ἢ ϖερὶ τὸ ϕόβητον ἢ διαῤῥῦψαι, καὶ ϖρὸς τὸ εὔτονον ἐκ τῶν ἀξιολόγων ἀνακοχὴν γλαυκώϖια τῆς ψυχῆς. ἢ δὴ ϖόνος, καὶ ϖόνος, καὶ ϕυγὴς μελέτησα ϕαντασίαν ὀφίσκανδον, καὶ ϖροβαλλόμενον τῷ λογισμῷ ϖρὸς ἕκασον, ὑγρόν ϖαλὸ τὸ καταψυχόμενον καὶ διανον καὶ ϖαῤῥᾳὸ ἐν τοῖς ἐνδοῖς χαλεπῶς καὶ ϕοβερῶς. *Neqe de ullo deſperandum aut deſidendum eſt: ſed admiratione horum atqe emulatione, & qaſi demens conjuſdam inſtinctus ſocietate impulſi pericolum de vobis facere ex numeribus rebus deorum, qomodo ſimus ad majora affecti: non ſugere aut averſari hanc animi acuitationem. Mihi qidem videtur hæ ſtadiorum non uſqe adeo difficile. Exemus animo obleſtato ſubdatcus ſe a rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſuaviſſima identidem verſans, ſatuitatem qandam & imperitiam mollitiem ingenerat. Qi verò morbi etiam, dolores, exilii ſpectem mediteatur, ac rationis imperio ſe ad ipſa ſuſtinenda componat animus, multo is invenies falſa, inanes & parrida eſſe ea bis, qa gravia volgo ac terribilia videntur.* Diogenes denique referente Laertio, *l. 6. §. 70. 71.* Διετῆς ἤλεγε εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίῳ σωτηρίᾳ γινόμενος ϕαντασίαν, ὑπολοιϖὸν ϖρὸς τὰ τῆς ὁρμῆς ἔχειν ἀναϕέροντος. ϖαρεπίϑετο δὲ ταυτόμα τῷ ῥᾴδιος ἀνὴ τὴν γυμνασίαν ἐν τῇ ὁρμῇ κατεγίνεϑαι. ὁρᾶν τε γὰρ ἔνια ϖρὸς νίκην, ταῖς βασάνοις ἐϖὶ ταῖς ἄλλαις, ἃ τὴν τυχὸν ἐξοκνεῖν ταῖς τεχνίταις ἀνὲ τῆς μελέτης ϖαντοίως. ταῖς τε αὐλητρίσι ϖρὸς τὰ ἀδήνατα, ἵνα ὑπερϕέρωσι ἑαυτὰς τῇ ἴδια ϖνεύσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ἀϑ' ὕτου, εἰ μαϑήσεται τὸν ἄνϑρωπον καὶ ἐκὶ τὴν ψυχήν, ἂν ἀνακρίνῃς καὶ ἀπλῶς ἐμῤῥίψαι. ὑϑὲν ϖαρὰ μικρὸν ἐϖὶ ϖᾶσιν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀνεύσεως ϖαταρϑῆναι. δύναται δὲ ταῦτα ϖᾶν ἐνεργεῖν. *Duplicem docebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum quam in exercitio crebra ſiunt emoqmatonea, qa præſtant ad virtutis opera qadam admonicula. Adjungebatqe argumenta, qod ad virtutem facili exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus meretricis, & alias, opiſices ex conſvetudine operis non minimam operandi celeritatem ſaiſſe conſequutos. Tibicines item & athletam inter ſeſe contendere tanto intervallo, qanto maiore ſtudio & labore verſati ſuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum transtulſſent, nequaqam meretrices aut imperitio laborarent. Nihil docebat in vita omnino objqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l. 3. §. 6.* Seneca *Ep. 50. Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & mutata ac delecta cura: labora ne rectum qamvis ſtrua, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & aliter nata in id ſingnatur, qod uſus noſter exigat. qanto facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſequentior? & Ep. 80. de athletis agens. Illud maxime revolve mecum, ſi corpus perdocta exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qà & pugnos pariter & calces non unus hominis ferat, qà ſalem ardentiſſimum in ferventiſſime pulvere ſuſtinens aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qanto facilius animus corroborari poſſit, ut fortuna ictus ſtrenuus excipiat, ut projectus & concidentes exurgat?* Idem *de vit. b. c. 12. Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humanus mens vincat, & in ſumilitudinem perducta aſſidue meditatio: nullique ſunt tam feri & ſui juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla

καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ σοῦ τὰ ἄλλα μέρη τὸ αὐθίστον ἔχοι ἔσα, ἔ χαλινῷ ἡρμοσμένη ἢ ἡ
a L.10.§.22. δεξιὰ κρατῇ. τῷ γὰρ [a] ὄντι.

§. 7. [b] Ὅπως δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ ἔ θανάτε τὰ σώματα καὶ ψυχή, [c] τῶν βεκχύτητα ἔ βίε, [d] τῶν ἀχάριτον ἔ ἐπίσω καὶ πρόσω αὐτῶν, [e] τῶν ἀδύναν πάσης ὕλης.

§. 8. [f] Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αὐτάρκη. [g] τὰς ἀναφορὰς τῶν πραξέων. [h] τὰ πόνων. [i] τὰ ἡδονή. [k] τὰ θάνατον. [l] τὰ δόξα. [m] τίς ὁ ἑαυτῷ ἀρκολίας ἄπον. πῶς [n] ἄδικος ὑπ' ἄλλε ἐμποδίζεται. ὅτι ὁ πάντα ὑπόληψις.

§. 9. [o] Ὅμοιον δ' ἐπὶ τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, [p] παγκρατιαστῇ, ἀχὶ μονομάχῳ. ὁ μὲν χάρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποβέβληται, καὶ ἀναιρεῖται. ὁ δ' ἦν χεῖρα [q] ἀεὶ ἔχει, ἐ δέδιν ἄλλο ἢ συρέψαι αὐτὴν δεῖ.

§. 10. * Ταῦτα [r] τὰ πράγματα ὁρᾶν, [s] ἀμερῶτα εἰς ὕλην, αἴτιον, ἀναφοράν.

§. 11. [t] Ἡλίκων ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, [u] μὴ ποιῶν ἄλλο, ἢ ἅπερ μέλλει ὁ θεὸς ἐποιῶν, καὶ
t L.8.§.29. u L. 10. §. 1. x Sup.§.1.3. δεχεῖ πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

nam & sinistra manus, cùm ad alia opera per desuetudinem inepta sit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi assvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorsum prorsùmqe vastitatem immensam: materiæ deniqe cujusqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe molestiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiam impediatur: qòd deniqe opinione constant omnia.

§. 9. In decretorum usu, pugili, non gladiatori similem esse te oportet. iste enim ense, qo utitur, posito, statim interficitur. ille avtem manum semper præstò habet, qâ vibratâ duntaxat opus est.

§. 10. Res ipsas qales sint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta est hominis potentia, in cujus situm est arbitrio, ut nihil faciat, nisi qod Deus ipse comprobaturus est, & qicqid Deus illi assignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

promulerat; *Mille sunt alia, in quibus pertinacia impedimentum* A *Multum interest tutor eum, qi utrâqe manu uti docuerit, assveverit, & cum qi alterutra tantum.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem usus obiicitur, ut *ad frænum sinistra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equus regitur, vel armis qæ gestanda ac utenda fuerint, purà easi habeave exercendis, exercendisqe immunis relinquatur. Xenophon *de re equestri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Equi sinistrâ quidem agit equum, dextrâ vero hastam tenet.* qanqam posset & alia allignari ratio, cur frænum fortiùs sinistra teneatur; si verum foret, qod Solinus habet, *polyhist. c. 1. Pars dextra habuler efficaciorem motus, læva firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit merità Cl. Salmasius. qem vide sis in *exercitationum* thesavro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὅπως δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ τῦ θανάτε] qalem ipse se velit à morte deprehendi. Vide *l.* 6. §. 30. *ad finem.* cæque hæc lectio satis commoda. non celabo tamen suspicionem meam; legi posse non minùs commodè καταληφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteat*; sive *necesse sit, & qod eum, & qod corpus attinet.* siqidem qales nos, qoad corporis statum, mors deprehensura sit, τῶν ἰφ' ἡμῖν ἐν ἴσῳ, ut cum Stoicis loqamur.

Τὸν βραχύτατον τῦ βίε] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26. C & *l.* 5. §. 24.

Τὸν ἀχώριστον] vide *ad l.* 4. §. 3. 50.

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib.* 3. §. 11. & *supra* §. 2. Manilius Casimirus Lyric. *l.* 3. *od.* 12.

Si primum vacuis demere cortices
Rebus, Fasce, velis, catera desinunt,
Virtus more suo, qa modo nubium
Lem tabuit baltæi.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forsan [πῶς πᾶς] τις, vel [ἴνα πᾶς] τις. qia seqitur, πῶς οὐδεὶς ὧν ἄλλῳ ἐμποδίζεται. {de qo vide *l.* 5. §. 34.} hoc est, qod ille apud Plutarchum D *de tranqill. pag.* 477. *A.*

Ὄντες ἡμεῖς τῶν ἄλλων ἀνιατικώτατοι, ἀλλ' ἰσῷ αὐτοί.
Horum nos alios, nobis sumus curiosa ipse, molestissima.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib.* 7. §. 16.

§. 9. Παγκρατιαστῇ, ἀχὶ μονομάχῳ] *pugili*, sive *pancratiasta*, *non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προφύσει, *lib.* 10. §. 38. alter depugnat adsciticiis. itaqe alter gladium si deposuerit, statim occidimr; alter manum præstò semper habet; nec qicqam amplius, nisi ut dextrè utatur, est opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antisthenes, Ὅπλον παρέχειν ἀρετήν. *Virtutem arma esse qa tolli non possunt.* Lacrtius *l.* 6. *c.* 12. ut qod de *baculo* Aristoteles *de motu animal. c.* 8. E idem de ense, vel alio qovis telo, dici potest. Πλατὺ ἄντερον ἀφαίρετον μέρος, ὁ βακτηρία. *Fit ut separabilis pars ipse baculus.* vide *lib.* 11. §. 36. sed & Cleanthis placitum *ibidem lib.* 7. *c.* 128. in *Zenone.* Διατεῖνειν χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀσκητικῶς γὰρ ἔχει καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται ὡς τελείᾳ ὁ σπουδαῖος. *Virtute semper utendum esse. Animis enim non potest, semperque animo, qi perfectus est, uti non sapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] lego πῶν αὐτὰ τὰ πράγματα. *qalia sint ipsa per se nuda.* ut *supra* §. 8. & *l.* 8. §. 11.

Διαιρῶν] de *distributione* ità, vide *lib.* 2. §. 12. & *l.* 4. §. 21.

§. 11. Ἡλίκων ἐξουσίαν] Vide *lib.* 7. §. 53. 54.

§. 12.

§. 12. Quicqid naturæ conſentaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Quàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qod in æſtu iſtuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qod ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, [a] μήτε θεοῖς μεμπτόν. [b] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες. ὥστε [d] οὐδὲ μεμπτέον. a L. 3. §. 4. b L. 2. §. 11. c L. 7. §. 62. d L. 8. §. 17.

§. 13. Πῶς [e] γέλωτος καὶ [f] ξένου, ὁ τὰ θαυμάζων ἐνταῦθα τὰ ἐν τῷ βίῳ γινόμενα; e L. 3. §. 15. f Sup. §. 1.

§. 14. [g] [h] Ἤτοι ἀνάγκη ἁμαρτήτου, ἀπαραίτητος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φυρμὸς [i] ἀκατάσχετος ἀποσπάσματος. εἰ μὲν οὖν ἀπαραίτητος ἀνάγκη, τί ἀντιβαίνεις; εἰ δὲ πρόνοια θεὸς ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [k] αὐτὸν αὐτῶν ποίησον [l] τῆς σῆς βοηθείας. εἰ δὲ φυρμὸς ἀπηρτισμένος, ἀσφίζου, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχεις ἐν σαυτῷ τὰ τῶν ἡγεμονικόν. κρῶν ἀξιφίρη τὰ κλύδωνι, ἀξιφιρέτω τὸ σαρκίδιον, τὸ ψυχάριον, τ' ἄλλα. τὸν γὰρ νοῦν [m] οὐ περισῇ. g Inf. §. 24. h Lugd. ἀπὸ τύχης Ann. i Sup. §. 1. k L. 9. §. 40 l L. 9. §. 28. m Sup. §. 3. l. 3. §. 10.

§. 15. [n] Ἡ τὸ μὲν ἓν λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαιδρὸν καὶ τηρεῖ αὐγὴν ἀκαταλήπτως. [o] ἢ δὲ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, ἐν σοὶ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη [p] περιστοιχήσῃ; n L. 6. §. 29. l. 7 §. 70. o L. 3 §. 1.

§. 16. Ἐπὶ δὲ φαντασίαν σῶμα χύσεως, ἐπήμαξε-

τε

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτόν] τὸ illud D. Boocius vult eſſe caſus primi, ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clauſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſumque hunc exhibeat, *Qod ex rei natura ad ea qa ſuperâ poſſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid ex ſerie ac ſequela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſaubonus. Ego malim, *qicqid contingit naturæ conſtitutionem, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὸν τῆς ὅλης φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut lib. 7. §. 54. τὸ ἐξῆς κατακτικῆς. *qod eſt conditioni ipſius conſtitutionem.* Idem qod lib. 2. §. 9. τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει. *qod eſt naturæ illi conſtitutioni.* Syntaxis autem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum in *Baſil.* Τί οὖν ἂν ἐκατονταετὴς μᾶλλον, ἢ μηκιστὸς; *Cui hoc non eſt potius lacrymandum qam vituperandum?* vide *ſupra* §. 5.

Ἄκοντες] Vide lib. 11. §. 18. *confid.* 3. Διὰ δόξης ἂν κακοῦργοι ἦσαν, συγγνώμην ἴσχον. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag.* 258. *D.*

Οὐδὲ μεμπτέον] Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Οὐ δεῖ μεμφεσθαι οὐδεὶ, ἐγκαλεῖσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Vt nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum* ità enim legendum, non πρόνοιᾳ. Et *ibidem c.* 10. Μὴ δεῖ μεμφεσθαι, μὴ ἐπέχειν. *Non Deum culparis, non hominem.* Idemqe *Encher. c.* 5. Ἀναιδεύεται ἔργον τὸ ἄλλοτε ἐγκαλεῖν, ὅτ' οἷς δοκεῖ πράττει κακῶς. ἐγγράφου καθ' ἑαυτὸν, τὸ ἰδιωτικὸν, τὸ μὴ ἄλλοις, μηδ' ἑαυτῷ. *Aliter accuſare qi calamitate ſua hominis eſt convulſi: ſcripſum ejus, qi ſtudet carpere: nec ſe, nec alium erudias.*

§. 13. Πῶς γελοῖος] Plautus Trucul. 2. 1.

Verùm iſte cota ineptiſſimus: ſtultus eſt, qi id admiretur.

Ξένου] Vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 15. Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. τῷ σοφῷ ξένον οὐδέν, ἀλλ' οὐκ. locus mendi manifeſtus, in qo roſtendo fruſtrà operam poſuerûnt viri magni. Ambroſius Camaldunus *extraneum*, qaſi κοινὸν legerit. qidam, *ſed deteſtiſſimum.* qod Henricus Stephanus non probat. ἀνὸν tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſaubonus, qid ſi ἄνουν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. haud infeliciter iſtius falsum ſorſan futura eſt conjectura noſtra, ſi δεῖ ἀπροαιρέτως referendum. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſupra* §. 1. Σὺ δὲ τῷ κυβερνήτῃ καὶ θαυμάζεις, ὡς ἀπροαιρέτως, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστοις ἐγγίνεται. *In patria peregrinus, eâqe qa quotidie eveniunt tanqam inopinata admiraris.*

§. 14. Ἤτοι ἀνάγκη ἁμαρτήτου ἀπαραίτητος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſaubonus *aut fatum, (idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibiliſqe providentia.) aut confuſio fortuita:* &c. ut videatur legiſſe, ἢ τοῦ πάντων, ἐξ ἧς ἀνάγκη [ἢ] ἀν. v. &c. At Xylander *aut neceſſitas fatalis, atqe ordo inviolabilis,* ut [ἐξ] alterum tantum inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατος *inviolabilior*, qam *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμος nullo modo convenit. Mato *Æn. l.* 6.

Deſine fata Deûm flecti ſperare precando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt*]

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Eſt Lucretii *l.* 1. qanqam & Stoicos adſiſcere potuerat, & hos magis, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φυρμὸς ἀκατάσχετος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio meri fortuita* Caſaubonus. *ſive temeraria. φυρμὸς ἀκατάσχετος, confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l.* 2. §. 13. ἀπὸ τῆς ἀκαταστασίας, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φυρμὸς ἀκαταστάτος pro qo Annotator ἄκαν. *a.* 40 ſubſtituit; vertitque *confuſio diverſitas.* Heſychius certè, Ἀκατάστατοι, ἄτακτοι. καὶ γὰρ θηρία γένος. *Diverſitas, qi pertrectari nequeunt.* Καὶ enim eſt fera genus. ex Heſiodi *Oper. l.* 1. v. 433.

Δαφοίνεός θ' ὑὸς ἠλιτόμοιο ἀκάμαντος ἰοτόκοιο.

Et lavro avidum vel ulmo firmiſſima ſtirpa ſunt.

Verùm τὸ ἄνουν illic non magis locum habet, qam οἱ νῆες, avt etiam θρίπες ἐμὴ ἔριπι, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſa* nimirum *dona* planè, *qam corradere toſti nequeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, ἀκαταστάτως mallem. qod optimè convenit cum eo qod ſequitur, ἀπροσπάθητος. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσπάθητος] id eſt, χωρὶς τῆς προσπαθείας, ſive ἀνεμποδίστως. uti ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσπάθητος, ὁ μὴ ἔχων προσκοπὴν νικᾷ. *cui nemo præſtò*, vel etiam, *qi nullis* impovis enim modo ſimul poſſunt Heſychii verba. verùm illic ἀπροσπάτητος paſſivè ſumitur, qamodo eidem ἀπαντητὸν eſt ἀφόλακτον, ἀνεπιτήρητον, *qi tentator & inſpectes nullus eſt.*

Ἔστι γὰρ ἀπαραίτητος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mortale certa non pellunt: & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi aut conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, aut conſilium meo mea fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos mortalibile lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus mundi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortuna contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſequeris, ſortes caſum.*

Ἄξιον ἄνουν ποίημα τῆς ἐν τῷ Διὶ βουλῆς] vide *ſupra* ad §. 1. & *l.* 9. §. 28.

Ἀρμόζει] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſaubonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l.* 5. §. 9. ἀρμόζειν εἰς τὸ πλοῖον. *Pluribus contentum eſſe.*

Καὶ περιφέρεται ὁ πλοῦτος] Melius ſanioſqe conſilium, qàm Marcus hìc, ſuggerit nobis Auguſtinus *de deveſ. ſerm.* 19. *Tranſeunt omnia cum dicbus; vole tu tranſire cum illis. eſt qi te teneat, ut non tranſeas. res humanæ tanqam fluvius decurrit, tome te ad legamen ne trahâris. qi me teneat verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibidem ſerm.* 24. *Vis comprehendere verbum mutans? vole ſeqi fluxum carnis. qa comprehendas verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idemqe *de verb. Apoſt.* 4. *In Deo ſi permanſeris ſpem in ipſo ſpiritu, qi homo es,* (qod Marcus hìc monet) *eternum ſperatus tuus in eternum relabitur, qa non dedicit omne illis a qo ſuſpendatur. ut contineas te, vole remanere in te, tranſeunde te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§. 16. Ὀλίγῳ] ſorſan, ὀλιγάκι τι. ut τὴν excriptori minus cavto excaderit, dum in νι, qod proximè ſequebatur, oculum intendit.

τι

* --τε[τα] η* τί δαὶ οἶδα, [a] ὦ ζῆ ἁμάρτημα; ὧ ζῆ ἥμαρ-
a L.9.§.38. τω, ἢ [b] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. ᾧ ἴσως ἁμοιον
b L.8.§.10. ζῆ τῷ [c] καταδρύπλειν τὸν ἑαυτῦ ἔγκυρ. ὅτι [d] ὁ μὴ
c L.6.§.20. θέλων τ' φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὁμοί@ τῷ μὴ θέλον-
d L 4.§.6. τι τ' σκιλῶ ὀπὸν ἐν τοις σύκοις φίειν, καὶ τὰ βρέφη
κλαυθμυρίζειν, καὶ τ' ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα
e L.8.§.14. ἄλλα ἀναγκαῖα. e τί χαλεπὸν πάθη τ' ἔξιν ἔχων τοιαύ-
f L.10.§.30. την; εἰ δὲ χορηγὸς εἶ, f τοῦτον θεράπευσον.

g L.5.§.3. §. 17. g Ἐι μὴ καθήκει, μὴ ποιεῖς. h εἰ μὴ
h L.3.§.16. ἀληθὲς ἐστι, μὴ λέγῃς. i μὴ γὰρ ὀρμὴ σε ἐστι *.
* Vid.Not.

cāsse aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc sit; avt si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit? hoc enim perinde est, acsi faciem sibi dilacerāsset: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem esse illi, qi ficum in ficubus succum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliāque ejusmodi, qæ necessaria sunt, nolit. qid enim fecerit, qi sic affectus fuerit? hunc tu, si tantùm posse te putas, sana.

§. 17. Nī decorum sit, nè feceris; nī verum sit, nè dixeris. ad ista enim duo semper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὶ οἶδα, ὦ τάνε ἁμάρτημα] Vide *l.* 11.§.18. *consideras.* 5. A

'Ει δὲ καὶ ἁμαρτὼν] etiamsi peccārit qis, pœnitentiam satisfactionis justæ loco haberi postulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de gest. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνῳ γὰρ ἐμοὶ γε δοκεῖ ἔστις ἁμαρτίας ὁμολογεῖσθε τε ἁμαρτάνοντα, καὶ δίκας οἷσιν ἐπ' ἀνδρὶ μετανιγνώσασι. ὡς τοῖς παῖσιν τι ἄχαρι, ἢ πάππῳ χαλεπὸ τὸ παίσαντα φανέντα, οἱ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρῶν, ὅτι ἢ μαλὰ ἱδρυσε. *Unicum enim peccati medicamen esse censeo pœnitentiam & confessionem, manifestumqe panitentia documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter læsum se judicat, si is qi læsit perperam sese fecisse fatentur.* Petronius *Satyr. Sævo quoqe implacabilesqe dominos crudelitatem suam emendasse, quando panitentia fugitivos reduxit; & dedisse hostibus parcimus.*

Καλλιρρεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. παναγιὰς ἑαυτῇ, *sese detestatus.* vide *lib.* 8.§.10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo godcunqe malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc ultio, qod se
Judice, nemo nocens absolvitur. —

Ὅμοιος τοῦτο τῷ καλλιρρεῖτι τὸν ἑαυτῦ ἦψεν] Plutarchus *de sanit. conserv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀπολογισμοῖς δογμὰς ἁμαρτὸν τὸν μήλωτ. *Morsus enim hujusmodi rationcinationum memoriam fugiat.* Et *de tranquil. pag.* 476. *E. F.* B

Ἡ νύκτες, ἧς σύνοιδα δεῖν' ἐργασμένοις, (ex Evripdis *Orest.* i. e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὸν καλαμίλλων, ἀπαύστοτον δὲ ἢ ἐνόταν ἐκπολλῶν. *Malè factorum conscientia, velut ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem subinde atqe sævientem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima est facta injuria pœna, fecisse: nec qisqam gravius afflictur, qām qe ad supplicium pœnitentia traditur. Nulla major pœna nequitiæ est, qām qod sibi displicet.* Idem *Ep.* 42. Est autem δρύπτειν καὶ καλαζύειν de arboribus propriè dictum, ἐπὶ τῶν ἀκιλιστιζομένων δένδρων, ut Grammatici volunt, qibus cortex dilacerando detrahitur. nām qod Etymologus addit, de hominibus victūs gratiā, cùm glandibus primò vescerentur, ad mutuam usqe sui dilacerationem secum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum est nugamentum. Indè ad homines traductum & *lati* θρύπτειν plurimùm usurparunt. Ὅταν τις ἑαυτὸν κατατίλλῃ ἐπὶ θρύπτει. *Qando qis se luctu scipsam convellit.* Hesychius. De athletis usurpavit Marcus *l.* 6.§. 19. & Apollonius ibi relatus. de hastā vulnerato, Homerus. *Iliad.* π'. *v.* 324. C

— *πρυμνὸν δὲ βραχίονα δουρὶ δαμασσὰ*
Δρύψ' ἀπὸ μυὸν. —
— *extremum autem brachium hasta cussus*
Amputavit à musculis.

de navfrago ad scopulum allisō, *Odyss. ε'. v.* 426.

Ἐκ δ' ἀπὸ χροὸς τε δρύφθη. D
Ibi sanè cutem lacerasset.

de aqilis, sese invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus, *Odyss. β'. v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ἀνέχεντι παρειὰς ἁμφὶ τε δειρὰς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum autem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Hesiodus in *Scut. Herc. v.* 243. E

— καὶδ' ἰδρύσαντο παρειάς.
— *lacerabantqe genas.*

de Hecuba Evripides;

— δρύπτεται τε παρειὰς,
Δίκαιον ἔνεχα τιθηπίλα τεκνογαμοῦς.
— *dilaniātqe genas,*
Ungvem cruentum lacerationibus adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

— καλαζύψασα παρειάς.
— *cum genas lacerasset.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, sive γυνὴ.
Ambabus genis lacerata uxor.
Il. β'. *v.* 700. cui
— ἀμφιδρυφὶ κόρη παρειὰ. F
Utraqe lacerata, sive lanata, gena.
Il. λ'. *v.* 393. ut Maro *Æn. l.* 12. *v.* 606.
Et rosea lanata genas.

Καλλιρρεῖν itaqe τὸν ἕψιν est, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.
Ora manu lacerans. —

Et Naso *Metam. l.* 11.
Ora, comam, vestem lacerans. —

qæ omnia in luctu fieri assolent. sed nec in pœnitentiæ remorsu, ubi acrius is urget, minus. Sic enim de Alexandro post Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *lanare deinde os ungvibus*, haud ineptè ergò Marcus pariter ait habere se, si pœnituerit, ac si id fecisset, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non raro solet. G

Τῷ μὲ διλαῖῃ τὸν συκῶν ὀπὸν τε τοῖς σύκοις φίειν] Ità *l.* 4.§. 6. Δίλαι τὸν συκῶν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non trascetur sapiens peccantibus. qære? qia fieri nemineṁ sapientem nascit, sed fieri. fiet parvissimus omni ævo sapientes evadere. qis conditionem humanæ naturæ perfectam habet: nemo autem natura sanus trascitur. qid enim si minus velit, non in sylvestribus damus pœnas ignavi? qid si moretur, sterilia frutēsqe non utilis alqā fruge complere? nemo trascitur, ubi vitium natura defendit.* Illud verò *in ficubus* suspectum forsān alicui esse posset, tanqam ab interpolatoris cujuspiam manu, non à Marco ipso emiserit. cùm non tam in fructu ficus ἐστὶν ἥδε, qàm in frondibus & stirpe ipsā deprehendatur. Synesius *de providen. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ἐρῶμεν γλυκύτητος μὰ τὸν παγκὸν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν ᾗ τρίμοι, ἄπρακτα ἀναδείξει. *Ficus ipsarūqe fructum, foliorum verò, corticis, radicis, exudatisqe succum amaritudinem experimur.* Plutarchus item *Sympos. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ὕστερ παγκὸς ἀπὸ δένδρα φύσεως πικροτάτου. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ἀνῶδες ἐστι. ὁ δὲ καυλὸς μὲν ἰκθύδεσιν ὁμοιότατον πάντων, καὶ ἀναθυόμενα δὴ τοι ἐν τῇ τίφρᾳ ποιεῖ γοητικωτάτην περίχυσιν ὑπὸ δριμύτητος. *Ita dulcis fructus ex amarissima nascitur arbore. Nam & ficus lignum succi plenum est, edit cruentum summum acerrimum, & cinis ob acrimoniam summā est ad tergendum vi præditus.* verum nec fructus qoqe lacteo illo humore, anteqam maturitatem consequatur, immunis est; qem ideo *pomis infantibus* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idemqe *eodem c.* 28. *succus lacteus in capite ficus, in corpore non item.* & *l.* 29 *c.* 7. *Experimur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipse *eodem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φοῖνικόμενον ἐκκοπέντων, ὥστε μὴ τὸ σῦκον αὐτὸ, μὴ τὸ ξύλον, μὴ τὸ ἔργον ἀποσπᾶσθαι. legendum καὶ τὸ φλοιὸν, vel μὴ τὸ θρίον ἀποσπᾶσθαι. *Est arbor hæc omnium plantarum succo plenissima, qo & ficus ipsa, & lignum, & cortex plenus est.*

Ἡ τὸ ῥεῖθρο πλυθυμυρίζοντας] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. Sὶ *trasceris juvenibus senibusqe qod peccant; trascere infantibus, qod peccaturi sunt. Nam qi trascitur puerus, qorum animi mandum natæ rerum deserunt? major est excusatio, & justior hominem esse qam puerum.* qod autem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *grunni clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ ἂν εἰ ἐκέλευσε γρύζειν διὰ τὸν πλαγγόν. ἆρα δεῖ ἀνίους [διὰ τὸν σῖτον καὶ τὸν ὄρεα.] Sicati non permisisset grues propter clangorem: sta nec illos propter factionem & insolentiam.

Τί γαρ πάθῃ] qod *l.* 10.§. 30. τί γὰρ ποιοῦσι; *qid enim faciat?* Lucianus ad eum qi dixerat, *Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι, ἐμπεπτωκὼς γὰρ εἰς ἄπαξ προμήλιον. *qid enim faciam? permanendum enim est in iis, qa semel propositus.* Idemqe in *speculantib.* τί γὰρ ἂν παθοι τις, ὁποῖ φίλος αὖθις βιαζοιτο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urserit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qod lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθω, ἃ γαρ ἐγὼ ἄπιτος τύπτω. *Quid faciam? Non enim ego ea causa sum, sed natura mea qa fluit.* Joannes Chrysostomus in 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τι πάθω, ὅτι μανρία παιρὸς ἐ πάσχει τοῦτο; *Qid faciam, cùm insaniam jam tempus non sit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί ἂν δὲ τις παθοι πρὸς ἀδιρώπους μητε ἔργῳ μητε λόγῳ σωφρόνως δυναμενος; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe sermone persuadere possunt?* Terentius *Heautontim.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum neqe æquum sciunt?

Εἰ δ' ὑγροὶς αὖ] *si scirus truncus es* Xylander. imò, *si acer ipse validaqe es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθῆκει] vide *ad l.* 9.§. 6, 7. sed & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ γὰρ ὁρμὴ σε ἐστι τὸ πᾶσι ἀπ' ὀρῶ] Sententia defecta.

Ca-

§. 18. Considera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curaeqe sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§. 19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§. 20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§. 21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§. 22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omniâ, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῶν φαντασίων σοι ποιῶν, καὶ [b] ἀναπύουσιν ἀμφιξῦσιν, ἵνα τὸ ἄτομον, ἵνα τὸ ὑλικὸν, ἵνα τὸ αἰναφερές. ἵνα τὸ χρόνον, ἐντὸς ὃ πεπαιδεῦσθαι αὐτὸ δεήσῃ.

§. 19. Ἄισθε ποτὲ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ βελτιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ, τῶν πάθη ποιούντων, καὶ καθάπερ [d] τῶν ἐμφορουμένων σε; τί μοι νῦν ἐν τῇ διανοίᾳ; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον;

§. 20. Πρῶτον, τὸ [e] μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνευ αἰτίας φερῆς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ' ἄλλο τι, ἢ ἐπὶ τὸ [g] κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι.

§. 21. Ὅτι [h] μετ' ὀλίγον πολὺ, ὕδωρ ἔσῃ ἢ σποδὸς ἢ ὀστᾶ· ὕδε τάφος ἢ μνῆμα ἔστιν, ὕδε τούτων τὰς τῶν βιόντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλει καὶ τρέπεται καὶ φθείρεται πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἐφιζήσῃ γένηται.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὕτη ἐστὶν ἐν, ὅτι θέλεις, ἄρον ἐν, ὅτι θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ [n] αὐτὴ ὑπερῆρε κάμψασιν τὴν ἄκραν [o] γαλήνη, ἀσφαλὴς πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων.

[a] *L.* 1. §. 11. [b] Sup. §. 8. 11. [c] *L.* 5. §. 21. [d] *L.* 2. §. 2. [e] *L.* 5. §. 12. [f] *L.* 2. §. 16. [g] *L.* 5. §. 16. [h] *L.* 9. §. 28. [i] *L.* 7. §. 23. [k] *L.* 7. §. 25. [l] Sup. §. 8. [m] *L.* 6. §. 52. [n] *L.* 8. §. 40. [o] *L.* 5. §. 2.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Tenear semper propositum tuum ab omni vocesiste ac coactione liberum.* 2csi scriberetur. ὁ ὁρμὴ σου ἀδίαστος ἔσω. At Xylander hæc sequentibus conglutinat. *Tua animi motus stè sint compositi, ut omnia circumspiceas.* mihi nec illud placet, nec, qod censeam sententiæ, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ὁ γὰρ ὁρμὴ σου ἔσω οἷς [ταῦτ'] πάντα. *etenim conatus tuus ad ista, τὸ παθητικὸν* scilicet, *καὶ τὸ ἀλλότριος, omnino tendat.* ut τὸ νῦν ὁρᾶν ad sequentia permineat, vel etiam si ἀδίαστος illud admittere libuerit; ὁ ὁρμὴ σου ἀδίαστος οἷς τὸ πᾶν. *impetus tuus, sive conatus tuus non est coactivus aut vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10. §. 33.

§. 16. Τὸ τῶν φαντασιῶν σοι ποιοῦν] *qod se obiicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi affert.* ut *l.* 3. §. 11.

Ἀναπύουσιν διαιρέσεσι] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19. Κρεῖττόν τι καὶ βελτιώτερον] Τὸ ἐν σοὶ θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1. & *l.* 11. §. 19. Τὸ ἐν σοὶ θεῖόν μέρος. *Pars tui divinior.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ ἐστιν; καλὸν καὶ ἀνθρωπάριον καὶ τὸ θνητὸν μοι σωμάτιον. ἀλλ' ἔχομεν τι καὶ κρεῖττον τῶν σωμάτιον. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέχομεν; *Quid enim sum? Misellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè quidem calamitosum. Sed & præstantius quiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, ipsi affixus es?* lego προσέχομεν. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* §. 3. & Marcum *l.* 10. §. 24.

Τῶν ὑποστατικῶν σε] vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 10. §. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ ἀεὶ τὸν ἀριστὸν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης. μὴ ὑποστατικόμενον, πλὴν ὅσον ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῶν ἐξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sua animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animâ, quodammodo trahatur necesse, ac qi ab externa fortasse folium causa capiat occasiones.*

Τί μοι τὸν ἔσω ὁ διάκοσμος] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῇ] vide *l.* 2. §. 16. & *infrà* §. 24.

Ἕως τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 8. §. 34. & *l.* 11. §. 21.

§. 21. Μετ' ὀλίγον πολὺ] vide *l.* 9. §. 28. 32. & *l.* 11. §. 18. *confer.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφιζήσῃ γένηται] vide *l.* 7. §. 23. 25. & *infrà* §. 23. Augustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πάσῃ ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2. §. 15 & *l.* 3. §. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐστὶν σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν] ἄκραν κάμψαι, qod Plutarchus in *collat. terr. & aqat.* ἀκρωτήριον κάμψαι. *promontorium præterire.* nos dicimus, to double the cape. solent autem prominentia loca istiusmodi plus aliis esse undis infesta, ventis exposita, procellis obnoxia, eoqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Malea*, sive *Malea* Laconico promontorio.

Μαλέαν δὲ κάμψας, ἐπιλάθου τῶν ἴσιαδε.
Malcas legens, qa sunt domus obliviscere.

Eustathius *ad Odyss. γ'.* Ulysses *Odyss. i.* v. 80.

Ἀλλά μοι κῦμα ῥοῦν ἐπὶ περιγνάμψαι Μάλειαν

Καὶ βορέης ἐπέωσε. —
Sed me unda fortassis, affusqe circumflectentem Maleam
Et boreas objecit.

Et Nestor de eadem *Odyss. γ'.* v. 289. junta Maleam navigantes habuisse se ευγεφὲς ἔδος, *tranqvum locum.*

— λιγέως τ' ἄεῖραν ἄνεμοι —
Κύμαθ' ὡς τροφόεντα, πελώρια, ἶσα θύοντα.
— *stridulorumqe ventorum flatum effudit,*
Fluctibvsqe tumentibvs, ingentes, aqatis montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652. *C.* inter cætera navis molesta, καὶ πέλαγα περοῦσιν, περὶ ὃ δὴ κάμψαντας ὁρμὴ τοιχεῖ, *ripam objectam, qâ portum commodè portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 136. *C.* Καὶ ναυτὶ συνέβαινε, ὅπερ ἐπὶ τῶν πρώτων ἔλεγον, ἐπιπόνου ὄντος πολλοῖς ἐλαυνομένοις πνεύμασιν οἷς συνέχεεν ἐγκείσεται κυμάτων. ἐπεὶ γὰρ πρὸς ἑσπέραν τὸ πρῶτον κῦμα περὶ τὰς πρώτοις ἐφάνη, τὸ δεύτερον ἐγκαλλωπίζεσθαι, καὶ τὸ τρίτον ἐπόνει. καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λοιπὸν τὰ πνεύματα. *Idemqe hos ajis venis qod ea obvenire, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus deorsum excitat. Ibi prinsqam prior fluctus ad oppositas obices fractus sit, secundus occupat, & tertius demergit: isqe motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ita *l.* 5. §. 2. Ἐν πάντι γαλήνη. *In summa tranqillitate.* & *l.* 6. §. 26. Ἀιθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. P.* 446. *D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. ε.* v. 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐκαύρισε. ἡ δὲ γαλήνη
Ἔκλιδε νοτερὴν, καίριαι δὲ πάντα ἔσαν.
Tum venus posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit Lete, soporis carula summum.

Eodémqe alludens Seneca *ad Helv.* c. 5. Ἐνδιαίτων ἐστὶν ὁ ἀνεμόεις διέξοδος, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἡ ἀποχὴ καὶ γαλήνη τῶν παθῶν.

— πάσῃ γὰρ ἐπέσχε γαλήνη.

Καὶ
Τὸν δ' ὡς οὖν λιάσθ' ἡ πνεμάτων γαλήνη.
Felix quidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione; & *ut dicebat Timon, qi est in qete & tranqillitate.*

— *omnes enim ex parte eam tenuit tranqillitas.*
Et,
Postqam eam vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2. §. 4.

Σταθερὸν πάσῃ] vide *ad l.* 6. §. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἢν γὰρ τῷ ὄντι ἀπόρρητα, ἔνθεα πάσῃ, καὶ πλοῦς ἄριστος, καὶ λοιπὸν ἡ θάλαττα, καὶ ὁ λιμὴν πλοίων. *Qæ sit potamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillimus mare,* & *in propinqo portus.*

Καὶ αἱ πλοῦς ἀσύλητος] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄλυτος λιμὴν, *tranqillum lutus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

— *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta autem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec fruſtrà, opinor, avtumat. etiam ἄτοπος ἀνύποπτος, *tutam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galba.* &, ἵλεων καὶ ἀνύποπτον τὴν ψυχὴν διάθεσιν, *clementem & sedatam animæ dispositionem* Synesius alicubi. Idémqe de regn. ἀνδὸς ἀνύποπτος διάθεσις, *sedatam mentis dispositionem.*

§. 23. Μία κὴ ὑποτῦ ἐνέργεια ⸗ καιρὸν
a L. 9. §. 21. πεπερασμένη, [a] ὕδεν κακὸν πάσχει, καθ' πάσχει.
ὕδὲ ὁ περέχας τὴν περέχειν πάυτων, κατ' αὐτὸ τοῦτο,
καθ' ὃ πάσχειν, κακόν τι πάσχησιν. ὁμοίως
ὧν τὸ ἐκ πασῶν τῶν περέξεων σύςημα, ὅπερ ἐστὶν
b L. 5. §. 29. ὁ βίος, ἐὰν ἐν καιρῷ πάυσῃ), [b] ὕδὲν κακὸν πά-
σχει κατ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ πέπαυται. ὕδὲ ὁ κατα-
c Inf. §. 35. πάυσας [c] ἐν καιρῷ τὸν ἑρμὸν τοῦτον, κακῶς δι-
d Inf. §. 36 l. πέθη. [d] τὸν δὲ καιρὸν, ⸗ τὸν ὅρον ὕδωσιν ἡ φύσις,
6. §. 20. ποτὲ μὲν ⸗ ἡ ἰδία, ὅταν ἐν γήρᾳ, πάσης δὲ ἡ τῶν
e Sup. §. 21. ὅλων, [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς
f L. 7. §. 25. ἀεὶ κὴ ἀκμαῖος ὁ σύμπας κόσμος διαμένει.
g L. 4. §. 23. l. 5. §. 8. [g] καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν κὴ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ
h L. 2. §. 11. ὅλῳ, ⸗ ὃν καπάνυσις τὰ βία, ἐκάςῳ [h] ὑ κακὸν
l. 8. §. 1. μὲν, ὅτι ὠδί αἰσχρόν. ὅπερ ⸗ ἀπορραίνεται, ⸗ [i] ὑκ
i L. 7. §. 72. k L. 10. §. 20, 21. ἀκατάσχετον, ἀναζῆν δὲ, ὅπερ [k] τῷ ὅλῳ καίρεται, ⸗
l L. 2. §. 3. [l] συμφέρει, ⸗ συμφερόμενον. ὅτω γὰρ κὴ ἀποφέρεται,

§. 23. Operatio unaqæqe, qæ tempore suo desinit, nihil indè mali patitur, qia desiit: nec avtori ejus, cessationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; si tempore suo desierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia desiit. nec qi tempore opportuno seriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum affignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in senectute fit; semper verò communis, cujus partibus assiduè mutantibus novus perpetuò vegetusqe mundus permanet universus. bonum avtem semper ac tempestivum est, quod universo conducit. proinde vitæ cessatio non est malum cuiqam, qia nec inhonestum: siqidem nec optionis sit nostræ, nec communitatis legibus adversetur. imò bonum est; siqidem universo tempestivum, eidémqe conducens & congruum. ità numine divino fer-

tur,

ANNOTATIONES.

§. 23. Μία κὴ ὑποτῦ ἐνέργεια] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον ὕδωσιν ἡ φύσις] sic *l.* 6. §. 49. ἀφάρτως. hoc est, quod Solomon *Eccles. c.* 9. *v.* 1. לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים *omnibus tempus determinatum & opportunum*. ubi rectè ⟨⟩ *tempus determinatum*, sive *præstitutum*, ex Esth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Pisca-tor; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum a Deo*. etsi locus ille a plerisqe aliter, (sed perperam, accipitur. hoc est etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præstitutum est homini super terram*. ità enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atqe ità etiam *ibidem c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremellius verterunt, ubi de vita humana usurpatur. nec de versione ambigere patitur Job ipse. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præsti sunt dies ejus, terminos sive limites ejus statuisti, qos transgredi non datur*. Jasón Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuiqe est obdormiendi tempus*. Inde & Æschyli illud apud Plutarchum de Homero.

'Αλλ' ὅτε πολλὰ τερέπαιτ' ἐν σέρεσι λαῶν,
Θνήσκει τις, οἱ μὴ τέρπα συντρέχη βίῳ.
"Ουτ' ἐν σέρει τις ἥρωας παρ' ἑστίᾳ,
Φύγῃ τι μᾶλλον τὸν ὑπερφίαλον μόρον.

Non tela si qis pectus intra acceperit,
Morietur, ano fata nisi dent terminum:
Nec si laverit qis fervet, assiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. "Ιστε γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραν-νος τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἐν ἀκροτάτοις ἴχνε-σιν καθ' ἑαυτόν. *Ex eum tibi perfuasum habe, neminem Phalaridi vitam eripturum esse contra proprium fatum, qod à primo annis nobis est definitum & constitutum*. forsan καθεστραμέ-νον. atqe ità interpres, *definitum & constitutum*. Solon item apud Scobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μόρσιμα πάντες
"Ονοι τις ἀνοσίοις φύγεται, ἀν' ἱερὰ,
"Ουθ' οἱ Πιτίνης πολυφαρμάκου ἴργον ἴκηλε
'Ιαῖροι, καὶ τοῖς αὖτε ὕτοις τέλος.
Πολλάκις δ' ἐξ ἐλάχιστ' ὀδύνη μάλα γίγνεται ἄλγος.
Κἀκ' ἄν τις λύσειε ἤκια φάρμακα δύς.
Τὸν δὲ κακαῖς τύχῃσιν παλάμενον ἀργαλέαις τε,
'Αψάμενος χερσὶν, ἄνδρα νέον ἐγείρ.
Μοῖρα δὲ τοι θνητοῖσι κακὴ φέρει, ὑδὲ καὶ ἐσθλὴ.
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fata qæcunqe manent fors,*
Non hanc averset voluntas; sed nec aves;
Nec qi Paonias agris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos multis sit medicamentibus i
Sape deus sævo jactatum corpore æstu,
Contactu summo reddidit una manus.
Sin fato sors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qa placuere Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc est, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποιεῖ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adversari superioribus videri poterant: *homines violenta dedisse, non dimidiaturos dies suos*, hoc est, nè dimidium qidem dierum suorum exacturos esse, Psal. 55. *v.* 23. qotidiani etiam *desunt* יום חצי לא Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc est, *is an ἰδίᾳ ἁμαρᾷ* Septuaginta. *an die sua* Vatablus & Pagninus: & יום בלא Jobus *c.* 22. *v.* 16. id est, *ἀώρως* Septuagin-

A ta. *ante tempus suum* Vulgatus. siqidem si naturæ propriæ rationem habemus,

Quta pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pavci ad senectutem pervenimus*. Cicero *de fin.* pavci eum vitæ terminum assequatur, qem constitutionis nativæ virtute poterant, si siniștri nihil intervenisset. verùm, si *natura communis*, utì Marcus loqitur, hoc est, numinis divini dispositionem ac dispensationem spectamus; *nemo nisi suo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiisse videtur,

tulit suum, — metáqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit necesse, ut Servius qo Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— *Stat sua cuiqe dies.* —

& de Didone *l.* 4

— *nec fato, meritâ nec morte peribat,*
Sed misera ante diem; —

ad illud configeret, *poetas secundum Sectas varias loqi; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum sententia protulisse*. Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis esse satis consentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. qam qà prolixior est, nec ad nostri mentem, omitto.

B Νομὸς ἀεὶ] vide *suprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν καὶ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

'Ουδὲ αἰσχρόν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον ⸗ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. συμφέρειν καὶ συμφέρει. verto avtem iftic; *conducere, & congruum. συμφέρεσθαι* convenire, *congruum esse*. Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ὑκέτι ἐκ τῆς αὐτῆς βασιλείας παρα-πλήσιόν τε καὶ ὁ παραπλήσιον τῷ πρότερῳ τῷ μὲν γὰρ οἴκῳ πα-ρὰ Θεοῦ συμφέρεται. τῷ δὲ τῶν ξένων δήμῳ μετανάστου δίκτυα.

C D *Aliud sub eodem regno miraculum contigit, priori gemmum, nec gemmum tamen. in hoc enim convenit, qod cum Deus ferbat: in hoc discrepat, qod in Dei peregrinus ipse translatus*: cùm prius nimirum in patris restitutis exhibeatur. in Federicus Morellius hic, ut alibi sæpenumero, non dormitavit, sed aliam dormivit; cùm vertit, *Regi enim cura Dei, ad cultum confert hospitium: hunc avtem est, qod peregrinarum migrationi distet*.

Συνφέρον ⸗ φερόμενον κατὰ τ' αὐτὰ θεῷ] ista cum sequentibus Xylander vertere neglexit; vitiata fuspicanus, an de sensu ambiguus, incertum. Συνφέρον, qemadmodum & Συλλαμ-βάνον in seqiorem partem sumitur haud rarò, pro *arripuit*, sive *lymphatus*. itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui se accommodat, *δυσείδωλον ὄντα, superstitiosum construxtum*, hac etiam in parte superare videatur, Συνφέρεσθαι, sive *arreptitium* se simulat. ut τὸ Συνφέρεσθαι, sit etiam τὸ δυσει-δώλου excessus, avt affectus talem illo vehementior. Vocem a Marco accipiur in meliorem partem, pro eo, *qi numinis secundum agendum se totum permiserit*. nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionysio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, usurpatur. est avtem tralatio ab eis defumpta, qi instinctu qodam divino agitantur; cujusmodi vates sunt, καθ' ὁ Ἰνδοὶ. ita de Æschine Philostratus *vit. Sophist. pag.* 510. Τὸ δαι-μόνιον, ὅπερ μὲν ἐκεκράγειν συφιστὴν ἐκάλει. ἀπ' Αἰσχίνου δ' ἤρξατο, Συφορεῖσθαι ἑρμῆ αὐτοσχεδιάζοντ⸗, ὅπερ οἱ τοῖς χρη-σμοῖς ἐνθουσιῶντες. *Divinum enim oraculi in Sophistarum gymnasio nondum usitata fuerat. Ab Æschine agitur divinum nescio qd afflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cælestis spiritus oracula reddunt, talia oratio sumpsit exordia*. Inde Συφορία. de Scopa Callistratus in *encom.* 2. Οὐ ποιητὴν δὲ καὶ λογοποιὸν μόνον ἐπῄνουν τέχνας ἐκ γλαύκης ἐκ Διὸς ἐκκομπά συφορ⸗. ἀλλὰ καὶ τῶν δημιουργῶν οἷς χεῖρες διατέχουσι πανομένοις ἐρανοὺς λαμβά-

tur, qi eâdem, qâ Deus, viâ fertur, mentéque suâ ad eadem fertur.

§. 24. Tria hæc in promptu habenda sunt. in eis quæ agis, neqid frustra, avt secùs fiat, quàm jus ipsum fecisset. in eis verò quæ extrinsecùs eveniunt, vel fortè fortunâ qodque vel providentiâ obvenire. atqi nec de fortuna conquerendum est, nec providentiam incusandum. secundum, qalenam unumqodque sit à satione usque ad animationem, ab animatione usque ad animam emissam. item ex qibus conflatur, & in qænam resolvitur. tertium, si in sublime subvectus res humanas despiceres, ubi varietatem earum qanta esset perspexisses, simúlque uno conspectu comprehenderes, qantum undiqaque aëriorum & ætheriorum sedes suas habeat,

[a] ὁ φερόμενος; καὶ τ' αὐτὰ ἦφ, καὶ ὅτι τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος. [a] Sup. §. 5. 7. §. 53.

§. 24. Τρία πᾶσι δὲ πρόχειρα ἴσχειν. ὅτι μηδ' ὧν πιεῖς, εἰ [b] μήτι εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς ἂν [c] ἡ φύσις αὐτὴ ἐνέργειαν. ἐπὶ δ τῶν ἐξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [d] ἤτοι κατ' εὐτυχίαν, ἢ κατὰ πρόνοιαν. ἐπὶ δὲ τῇ εὐτυχίᾳ μεμπτέον, [e] ὅτε τῇ περὶ τὰ ἐγκλήτων. δεύτερον, τὸ [g] ἐπίπαν, ὅταν δὲ [h] σπέρματος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ δὲ [i] ψυχώσεως, μέχρι δ' τοῦ ψυχὰ δοθέναι, καὶ [k] ἐξ ὅτου ἡ σύγκρισις, καὶ [l] ἐκ ὅτου ἡ λύσις. τρίτον, [m] εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατανοήσαις τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τοῦ πολυτροπίαν ἐκ κατανοήσεως. συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιεκτὸν, ἐναιθερίον καὶ ἐναιθερίων. [b] Sup. §. 20. [c] Sup §. 1. [d] Sup. §. 14. [e] L. 8. §. 17. [f] Sup. §. 12. [g] Sup. §. 10. 18. [h] σπερματικὸν, vel σπερμάτιον. [i] L. 10. §. 26. [k] L. 3. §. 11. [l] L. 11. §. 17. [m] L. 7. §. 48. [vid.] 49.

ANNOTATIONES.

λαφθῆναι, κἀντοχα τῇ μετὰ ταῦτα πορευτέον τὸ συνήκοντα. ὁ γὰρ δὲ Σωκράτης ἄτοπος ἦν ἐπὶ τοιούτοις ἀποθνῄσκειν, οἷς τὸν τῷ ἀγαλματοποιῷ δυσωπίαν τὸν Θεοφράστου ἐρῶντα. Non solum pectorum & oratorum artes suffragatur divina afflatus ac linguas cadente, sed etiam artificum manus divinorum flatuum beneficio affecta, à numine inflatis & divina enarrare poemata. Scopas fane, aut inspiratione quadam commotus ad flatuum faciendum numinis adflatum adeasit. Θεοφράστου] periude Marco, qi non lingvam tantum, sed & manum mentémque suam ad nutum numinis divini per omnia prorsus ita conetadit regendam dirigendámque, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, qam qod Deo ipsi visum fuerit. Inde Clementi *Strom. l. 7. pag. 748. C.* Θῶυς ἄρα ὁ γνωτικὸς καὶ ὧδε ἅγιος Θεοφορῶν καὶ Θεοφόρητος. *Divinus ergo est ii, qi est praditus cognitione, & jam sanctus, qi Deo afflat, & afflatur.*

Ὁ φερόμενος κατὰ ταὐτὰ τῷ Διΐ] qi viâ eâdem qâ Deus fertur. i. qi Deo consentit, coovenit. Epiphanius *l. 1. tom. 3. hæref. 31.* οὐ μὰ κατὰ τὰ αὐτὰ φερομένω, τὰ δὲ διαλλαγόμενω, *partim cum illis convenientem, partim ab eis discrepantem.*

Ἅτε ὁ αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] qod Epictetus *l. 2. c. 16.* Deum ipsum alloqendo, ὑμογνωμονῶ σοι. *Ejusdem tecum sim animi.* vide *l. 10. §. 21.*

§. 24. Ὡς δὲ ὁ ἦφ αὐτὸ ἐνέργειαν] *neqid aliter qàm justitia aqitasse exigit.* Casavbonus. minùs plenè. melius Xylander. *neqid secùs qam justitia ipsa egisset.* formula diserta, & ἀκριβεστάτη ex insinuata.

Ὅσον δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον] vide *l. 8. §. 17.*

Οὐκοῦν ἔκαστον αὐτὸ σπέρματος] *Quis nunquodlibet à primatione fuerit* Xylander. ut idem sit τὸ σπέρμα, qod ἡ σπορά. cujus exemplum frustrà qæro. Casavbonus, *cujusmodo corpora nostra sint adhuc rudia & imperfecta.* unde qid legerit haud satis liqet. ego σπέρματος omnino legendum censeo. vel, si cui id minus arridet, σπερμάτων. qod propius accedit ad scripturam priorem, & apud Nicandrum repertur (si pro *femine* ibi sumi, qod qidam censent, compertum haberetur) vel σπερμάτιος etiam, sive σπερματόεις (ut τῇ ψυχάσει respondeat ἡ σπερμάτωσις) qæ *actum ipsum seminandi* designant. sensus patet; idemqe est, qodcumqe ex illis legere libuerit, qod Tertullianus *ex seminis sparsione* dixit, *apologet. c. 9.* Nec silentio prætereundum videtur, qod Plutarchus nos docet *de commun. notit. c. 31.* Stoicis avtoribus, qi in notationibus plùs satis inepire solebaot, τὸ μὲν σπέρμα τοῦ ἐπὶ μικρὸν ἦκον ἐν πολλῇ σπέρματι ἀποκάθαγ. τοῦ δὲ φύτου ἐμβύσσοντος ὕδατι, καὶ διήκοντος τὸν ὑπ' αὐτῷ ἀποτυγχάνειν καὶ λαμβάνειν λόγου καὶ αἰτίαν. *Semen etiam è magna mole paulatim in parvum dispersum qia sit nonnnari: naturam, qod qasi inflatio sit qadam diffusio ab ea apertarum & dissolutarum rationum ac numerorum.* qo loco miror ego, qid Lipsium impulerit, ut pro ἐμφύεσθαι in φύτου legi voluerit, &, *in seminibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. physiolog. l. 3. c. 6.* cùm locus sincerus sit, sensúsqe proclivis satis. *Semen ideo dictum, qod in eo qasi conspiratione & colligatione qadam ea exigvam molem vis vertatisqe multum compingatur; naturam verò, qod ejus ope operàqe, qasi insufflatione qadam, vis vertatisqe illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc *in margine. A femine*, inqit Marcus, *sive seminatione, usqe ad animationem.* σπόρμα itaqe sive σπερμάτιον, (id si scripserat) idem est hic Marco, qod σπέρματος ἀποβολὴ Apostolo, *ad Hebr. c. 11. v. 11.* Vide *ad l. 4. §. 36. & l. 10. §. 26.*

Μέχρι ψυχώσεως] qod in ipso partu fieri avtumabant Stoici. qi & fœtum ad partum usqe animal esse negabant, sed utero mulebri, tanqam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanqam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejusdem, ab eo cumqe eo nutriri censebant. Plutarchus *de placit. philos. l. 5. c. 15.* Οἱ Στωϊκοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς μητρὸς, ὡ ζῷον. (contra planè qàm Plato, *ibidem*) ὥσπερ γὰρ τὸς καρπὸς, μέρη τῆς φυτῆς οὔσης, πεπαινόμενος ἀποῤῥήγνυται, ὕτω καὶ τὸ

[A] ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: usqe fructus, qi flerpum partes sunt, ubi maturuere, desinunt: ita rem qoqe habere de fœto.* Idemqe de *Stoic. contradict. c. 31.* de Chrysippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ μητρὶ φύσει τριφθεῖσαν νομίζει, καθάπερ φυτὸν ἄλλο δὲ τοῦ ζῷου ἐκεῖ τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ συμπίπτειν, τὸ σπέρμα [n] μεταλλαγὲν [n] μεταβαλὸν Salmasius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῷον. ἐξὸν δὲ καὶ τρίτον τὸν ψυχὴν ἀνομοίαν παρὰ τοὺς γονεῖς. *Fœtum hominis in utero putat à natura alii tanqam plantam. Partu autem edatum ab aere refrigerari & durari, & mutatu spiritu fieri animal. Itaqe animam non ubi re ψυχὴ à refrigeratione dici.*

[B] Et Philo eódem respiciens, *lib. de vitam. pag. 570. A.* Γενόμενον ἐνθάδε, ἢ ἐξωθεν εἰσρεῖσαν, ἢ ἐνὸν τὸ περιέχοντος ἀέρος ἢ ὑδάτων ἐν ὑμὶν φύσει, ὅια σίδηρος, ἐν χαλκοῦ συντυμπάνοις ὕδατι ψυχρῷ, πρὶν τὸ πρωτόγονον τοιοῦτον; διότι καὶ παρὰ τὸν ψυχὴν ἀνομοίαν δοκεῖ ψυχή. *Immaterium an infundatur? an à circumfusa aere ipsa sinapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidum mersum temperatum, solidatuque: unde Gracum nomen ψυχὴ παρὰ τὸ ψύχω.* Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præsumant, non in utero concipi animam, nec cum carne figulatione compingi atqe produci, sed & effusio jam partu, nondum vivo infante extrinsecus imprimi. Caterum semen ex concoctu, undecumbus locis seqestratum, compingescere in solano substantiam carnis; eam editam, & de uteri fornace fumantem, & calore solutum, ut ferrum ignitum, & undem frigida immersum, ita aeris rigore percussam, & vim animalem rapere, & vocalem sonum reddere. hæc Stoics cum Anxidemo.* Addit idem ex medicis idem fensisse *Hicesium, & natura & artis sua pramaticatorem.* Sed & *Platonem* alcubi dixisse. *Permade animam extraqam aliàs, & exterrem uteri, primò adflatatione naturalis infantis adduci, sicut expectatione necessitatis educi. incertum tamen, an ex sententia finxerit*, (ità legit Rigaltius) *an ex alterius persona id protulerit.* Absurda sanè

[D] sententia, qæ je pluribus refutetur, indigna. Itaqe Septimius, dogmatis istius patronos, παιδάρια τι, & à sensu communi *disjunta, in eo affectasse*, contendit; sed qod à mulierculis qibusvis potsit refelli. *Pudent*, inqit, *opinor, illos hoc flatuere qod semina agnoscerent, ex qanto roborum exitus à seminis ratione, qam probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Anima non est* (qod Varro dixerat) *aer ore conceptus; qia multò prius gignatur anima, qàm concipi aër possit. non enim post partum infunditur in corpus, ex qibusdam philosophis* (Stoicis scilicet) *videtur, sed post conceptum protinus; cum fatum in utero necessitas divina formavit.* Verum varias nostrorum hac de re sententias videas licet apud Hironymum *adv. Rufin. apolog.* [E] 2. Rufinum *in apolog. Pamphili mem. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49. & l. 9. §. 28.* nam de *sursum elato animo* Xylander frustrà hanc accepit.

Τὸ περιεκτικὸν, ὅτου] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμπαγές.

Ὅσον τὸ περιεκτὸν ἐναιθέριον καὶ ἐναιθερίων] sollicet universas mundi totius regiones aetheriam, aëriam, aqatilem, terrestrem, incolis suis refertas censebant, cum Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Ἔστι δὲ καὶ ἄλλας διήμους, ἃς ὁ παλαιὸς ἔλεγε τοὺς γονεῖς θεοὺς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, ἐν μὲν οὐρανοῖς, ἐν δὲ ἀπλανέσι, ἐν δὲ αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἐν δὲ ἀέρι, καὶ ὕδατι, ἐν μέσῃ δὲ κατὰ μέρος ψυχὴν ἄλογον οὖσαν, μᾶλλον ζωὴν αἰσθητικὴν ἔχουσαν φυτοῦ. *Sunt vero & alii dæmones, qos qui nominarent deos genitos, in singulis elementis, bi quidem visibiles, illi quidem invisibiles, in ethere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars sit animâ expers, neqe verâ meliori mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qod igitur tanta vis aeris, qa ab humillimis Luna anfractibus usqe ad summum Olympi verticem interjacet, valentibus anomalibus stet neqe eris ipsa natura pari mortem ac debilis? & ni velucres cognet, qi aëreum pervolant, ipsa enim, neqit, aves, si sedulò advertas, terrestre animal, non aereum, rectius perhibeantur. est enim*

a L. 9. § 28. [καὶ] ὅτι ἐπὶκως ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὰ
b 6. § 37. ὁμοειδῆ, c τὰ ἐλλογχεύοντα, ἐπὶ τύπῳ, d ὁ τύ-
c L. 7. § 1. πος.
d L. 6. § 13.

e Sup. § 22. §. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἐν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπιλάθου ὅτι f πάντα κατὰ τὸν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ ὅτι
f L. 5. § 8. g τὰ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τίνος
g L. 4. § 26. ὅτι h πᾶν τὸ γινόμενον ἄτοπος ἀεὶ ἐγίνετο, i καὶ
h L. 7. § 1. γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. ὅτι, k ὅσα ἡ
i L. 8. § 4. k L. 3. § 4. συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γέ-
l L. 2. § 1. νος. l οὐ γὰρ αἱματικὴ ἢ σπερματική, ἀλλὰ νῷ κοι-
m L. 5. § 10. n Sup. § 1, 2. νωνία. ἐπιλάθου δὲ καὶ ὅτι, ὅσα m ὁ ἑκάστου νοῦς θεῖος.
o L. 2. § 1. καὶ ὁ ἐκεῖθεν ἐρρύηκε. ὅτι, o ὧδε ἴδιον ἑκάστῳ.

qòd qotiescunqe subvectus esses, eadem semper occurrerent. ejusdem enim generis sunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen insolescimus.

§. 25. Opinionem ejice; salvus es. ejicere autem ecqis impediat?

§. 26. Quando molestè fers qicqam; oblitus es, omnia secundum universi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità semper factum, sempérque futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam sangvinis avt seminis, qàm mentis existit communio. oblitus es, & mentem cujusqe Deum esse, & divinitùs defluxisse. &, nihil esse cujusqam pro-

prium;

ANNOTATIONES.

semper illes omnes vectus es terra. ibidem pabulum, ibidem cubile, tantum quod aera proximum terra volitando transverberamus. Cæterum cum illis fessa sunt remigia pennarum, terra ceu portus est. Itaqe aëris dæmonas attribuit, tertia quædam, ut loquitur, animalia, neqe tam brutæ, qam terreæ, neqe tam levia qàm arborea. Porphyrius item *de abstinent. l. 3. §. 14. ζῶα λογικὰ, animalia qæ rationem participant*, distribuit in qvinqe classes, *ἀνωδύρια, ἐναέρια, ὑοδρα, ἐπίγεια, in illa, qæ arborem, qæ aerem, qæ aqvam & qæ terram incolunt.*

Καὶ ὅτι ἀνάγκη] *ἀφ' illud παρέλκει*, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis seriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem perverit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταῦτά ἄψῃ] *exage te visurum* Xylander. *eadem te visurum. ταὐτὰ*, non ταῦτα.

Ἐπὶ τούτοις ὁ ὑφὼ] Lugdunensis erotematicè legit. *ἐπὶ τούτοις ὁ οὐφὼ; insne superbimus?* Casavbonus enunciativè. rectius, opinor. *has sunt, de qbus tantoperè superbimus.* forsan tamen deest aliqid. Ὅσοις ὁ νοῦς, ut ὅτου τὸ περιεκτὸν. ut vel de rebus ipsis intelligatur, sitqe idem hic ὁ νοῦς qod *l. 6. §. 13. Ἡ ἱστορία ἰσῆ ὁ περιόντος. Pompa narrationis, qà evehi fólent.* qam & νοῦς *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qi in eos fastus.* vel de hominibus, qi illorum ratione insolescunt. qod *lib. 11. §. 18.* Μὲ' ὧν νοῦν. *Qamdiù cum prudentia opinione. & l. 9. §. 34.* Ὅσα ὅποιός. *Qanto cum fastu ad facienda.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom. 2. tit. 4.* Socrates: Τῷ τοῦ ἀνωφελοῦντος βίῳ καθάπερ ὑποφορᾷ, πολλὰ νοῦν μεταδήματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam bestiæ, multa fastus & arrogantiæ gerit indumenta.* lego *ἐνδύματα*, vel etiam *μεταδήματα*. Sic enim Lucianus *necyomant. pag. 335.* Τὸν τυραννίδα μεταιδοντ. *Datâ tyrannidi vestitus vestrum.* qo loco tamen in vulgatis *μεταιδοντ* perperam editur. εἶθε qod Synesius *de providentiâ, μεταμφιέσαιτ* dixit. vide *ad l. 4. §. 1.*

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *suprà §. 22. & l. 4. §. 7. & l. 8. §. 40.*

§. 26. Ἐπιλάθου] Ità Arrot *ad Hebr. c. 12. v. 5.* ἐκλέλοιθε τῆς παρακλήσεως. *oblati estis adhortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de consider. lib. 2. Sic se habent corda mortalium. qod scimus cum necesse non est, ut necessitate nescimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l. 5. §. 8, 10. & l. 8. §. 4.*

Τὸ ἁμαρτάμενον ἀλλότριον] vide *l. 9. §. 38.*

Πᾶν τὸ γινόμενον ἄτοπος ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib. 7. §. 1. & l. 8. §. 46.*

Ὅτι ὁ συγγένεια] Ἀνθρωποι γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων τῶν ἴδιων συγγενὶς. *Omnes homo homini volens volens cognatus est.* Julianus Imperator in *Epist. decimâsextâ.* vide *ad l. 2. §. 1. & l. 3. §. 4.*

Ὁ ἐκεῖθεν τῶν Διὸς] Hermes *Pœmand. c. 12.* Ὁ νοῦς ἐκ ἀνθρώπους, Διὸς ἐστι. *Mens ex hominibus Deus est.* Atqe indè Synesius in *calvit. encom. pag. 70. C.* de capite. Ἐκεῖ νομίζω πανταχοῦθεν τὸ ἱδρῶν τοῦ κεφαλοῦ ἐγγὺς τῶν τοῦ Θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentia domicilium, & divinitatis esse templum. Dei templum caput*, qà mentis sedes. Cicero *epist. l. 3. §. 44.* a Lactantio lavdatus *instit. l. 7. c. 24. Cum vero jurato dicenda sententia sit, memineris Deum adhibere testem; id est, ut ego arbitror, mentem suam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ τοῖς γαρ ἐμοῖς ἐστι ἐν ἐμοὶ Θεός.
Mortalium tanqe sua mens est Deus.

qod Panegyrista Constantinianus vertit,

Sua cuique prudentia Deus est.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qæst. 1.*

Ὁ τοῖς γὰρ ἐμοῖς ὁ θεός. —
Mens qippe nostra Deus est.

Idémqe in *Adelph.* exante Justino *de Monarch. pag. 109. A.*

— Θεὸς ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ τοῖς ἀγ., οὐ τοῖσι τοῖς πονηροῖσιν.

A *— Numen est verè bonis semper*
Mens ipsa, sic censentibus doctissimis.

Hinc Nemesius *de natur. homin. c. 44.* Ἐυριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος τὸ ἔνοικον τὸν τῶν τοὺς ἐν ἑκάστῳ φυτὶ περιοπὴν ἐκάστου, Θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qdamdam loces mentem, qa eos qeqe fit, easqe providere asserunt, Deum verò nemonem.* Verum plus forsan Nemesius affingit & affigit illis qàm volebant ipsi: qi nihil aliud, opinor, innuebant, qam qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἄπασιν ὁ συνοιδὼν θεός.
Des mortales habere mentem & conscientiam

B in homine debere, ejusdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam seqi. At Epictetus *l. 2. c. 8.* Ὅταν οὖν ἴδῃς ἐπὶ τρίβωνι ἢ Διὸς γυμνάζοντα, Διὸς περιφρονοῦντα, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς, δοκεῖς μὲ λέγειν ἀργυροῦν ποιὰ ὁ χρυσοῦν ἔξωθεν. *in eumqe φίλος εἶναι, καὶ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ, διαδόχους μὲν διαποιμαίνοντα, ἐνσπορεῖς δὲ περίξοτα. καὶ ἀγαλματοποιὸν μὲ τὸ Διὸ παρέχοντα, ὅτι μὲ τελμήσαντα τι τούτων ποιῆσ, ἀλλ ποιῆς. ἀλλὰ δὲ Διὸ παρόντα ἴσωθεν, καὶ ἐφορῶντα ταῦτα, καὶ ἐπικαλοῦντα, ἀν ἀρχὴν ταῦτα ἐνδυομένου καὶ ποιοῦν, ἀναίδεντος τῆ ταυτὶ φύσεως, ἢ διοχλοῦντι. An metuis eo Deum alere? Deum exercere? Deum curtumferre miser ignoras? Num me urgentem extrumfecisse C aut avratum aliqem dicere potes? In te ipso fers, teqe cum inquinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tam fœdis actionibus. Nam Des qidem simulacro præsenti, non audetes qicqam eorum facere qa facia: ipsè autem Deo intrumfecit præsenti, & omnia tam intacuto, tam audienti, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare natura tua, & Dei servitis?* vide *lib. 2. §. 2. & l. 3. §. 5. &* Apulejum *ad l. 7. §. 17.*

Ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε] vide *suprà §. 2. & lib. 2. §. 4.* Cur avtem *in vitro* potius qam *ἐκεῖθεν* legi velit Annotator Lugdunensis, nec ego qicqam video, nec ipse (puto) facilè dixe-

D rit. Naso, *art. l. 3.*

Est Deus in nobis; sunt & commercia cœli:
Sedibus ætherea spiritus ille venit.

Et Fastor. *l. 6.*

Est Deus in nobis, agitante calescimus ipso:
Impetus hic sacra semina mentis habet.

hoc est qod Synesius *Epist. 101.* Τῷ Διὶ σπέρμα ὁ νοῦς οἱ ἀνθρώποι ἦσαν. *Dei semen qoddam hominibus missa mens est.* Julianus *de Cynosur. Orat. 1.* Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ, τοῦτ' ἐστι, τῷ νῷ, ταῦτα ἔστι πιστεύοντα. *Qod illa existunt, & ei, qi mens in nobis, interdicta sint Deo, videlicet menti.* mox tamen qasi corrigens qod prius dixerat; Τὸν δαιμονιώτατον τὸ θορίου (affectum vult) καὶ πάντων ὑπακοὴν τῷ παρ' ἡμῖν Διῒ, μᾶλλον δὲ Διΐ. *Istum ipsum edomitum habeamus bellum, eique perfuseremus, ut domestico nostro Deo, sive divinæ animæ nostræ parti obtemperet velit.* vide *suprà §. 19.* Cæterùm de Stoicis Lactrius *lib. 7. c. 119.* in *Zen.* Θεῖον τι οἴονται τὸν σοφὸν. Ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτῷ ἐνοικοῦν Διΐν. τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. *Divinum qeqe esse sapientem, qod in scripsit qasi habeant Deum. Malum verò impium & sine Deo esse.* qod de Ephesiis in statu naturali constitutis Apostolus, *ad eosdem c. 2. v. 12.*

F Οὐδεὶ ἴδιον ἀϊδιές] Lucilius *l. 27. cùm sciam nihil esse in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c. 7. & qod nostrum videtur, alienum est. nihil enim nostrum, qia Dei omnia, cujus ipsi qoqe nos.* Expressit nimirum paycis, qod pluribus Rex David, *Psalm. lib. 1. c. 29. v. 11, 16.* vide *l. 5. §. 33. & l. 10. §. 14.* Præclarè etiam Evripides *Phœniss.*

Ὅστοι τὰ χρήματ' ἴδια κεκτήσθαι βροτοὶ.
Τὰ τῶν Διὸς δ' ἔχοντες ἐκπεπλήμμεθα.
Ὅταν δὲ χρείζων αὐτὸ, σφαιρώσας πάλιν.
Non possidemus propria mortales bona
Sed jus Deorum, nostra dispensare est.
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem sententiam & Seneca *ad Marc. c. 10. Quqod est hoc qod circa nos ex adventitio fulget, tibeet,* be-

prium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & quod tempus denique præfens tantùm cuique & vivitur, & amittitur

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum sciscitare, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utique sunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. succurrat tibi simul & qicqid est ejusmodi, qale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisque omnino cum existimatione in re ulla eminentia. qámque vile sit omne in qod studium tantopere impenditur. qantòque sit philosophiæ magis consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obseqentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastûs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

ἀλλὰ κἀι τὸ τιμιον, κἀι τὸ σωμάτιον, ᾗ αὐτὸ τὸ ψυχάριον ἐκπῆδον ἐλήλυθεν. Ἕ, ὅτι [b] παῖδ' ἐκδόλησις. Ἕ, ὅτι [c] τὸ παρὸν μόνον ἕκαστον ζῇ, καὶ τοῦτο σκορδάλη.

a L. 4. §. 23.
b Sup. §. 28.
c L. 2. §. 14.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπλεῖν, [d] τὰς ἐπὶ τοῖς λίαν ἀχαναχήτοντας, [e] τὰς ἐν μεγίστοις δόξαις, ἢ [f] συμφοραῖς, ἢ ἐχθραῖς, ἢ ὁποιασοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφιζάνειν, [g] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; ἕκαστος, καὶ [h] ἀτοδὸς, καὶ [i] μῦθος, ἢ ἧσσ μῦθος. συμπεφωτισμένον ἢ καὶ τὸ παῖσα πᾶν, οἷον, φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ [k] Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαΐαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις [*], καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ περὶ ὁποῦν [l] μὴ ὀίησις ἀληθινή. καὶ [l] ὡς ἐντελὲς πᾶν τὸ καταπονόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [m] τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης ἑαυτὸν δικαιοῦν, σώφρονα, [n] θεοῖς ἐπόμενον ἁφελῶς παρέχειν. ὁ χὰρ [*] τοῦ ἀνυφία [*] τύφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

d L. 10. §. 31.
e L. 2. §. 17.
f L. 4. §. 48.
g L. 8. §. 25.
[*] Λούσιος Xyl. Mer.
h περισσὸς
k L. 9. §. 34.
l L. 2. §. 12.
m L. 7. §. 58. 67.
n L. 10. §. 11.
[*] ἐπὶ, vel ἐ-φιον

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientum turbæ referta vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cæteráque ex materia mobilique sorte pendentia, alicui commendatiæ apparatus sunt. nihil horum deus dator collaturus, & ad dominos redeturus scena adornatur. Alia ex his primo die, alia secundo referuntur: pauca usque ad finem perseverabunt. usufructus noster est; cujus tempus ille arbiter muneris sui temperat, non oportet in promptu habere, qa in incertum diem data sunt, & appellatus, sine querela reddere. pessimi est debitoris, creditori facere convitium. omnes ergo nostros, & qos superstites lege usufructo ejimus, & qos præcedere justissimum opertorum votum est, sic amare debemus, tanqam nihil nobis de perpetuitate, nec nihil de diuturnitate eorum promissum sit. Sæpe admonendus est animus, amet ut recessura, non tanqam exemplo abiturum possideat. Verum illa a dispensatoris officio ducta collatio cum in scripturis sacris tum in exoticis etiam est frequentissima. Siquidem eò spectat parabola illa, περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας, *de dispensatore injusto*, Lucæ, c. 16. v. 1, 9. Petri monitum illud, *Ep.* 1. c. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. *Ut quisque accepit donum, ita alius in alium illud subministrantes ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.* Inde Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου οἰκονομικῶς ἐνίσχυσον. καὶ οἱ Φίρωνες αὐτὸ, οἷον ἀγαθοῦ διάκονοι. *Omne bonum more dispensatorum rei familiaris à Domino venit: qi hoc asperunt, sunt ministri boni.* Indè Hieroni Pindarus *Pyth.* 1. Πολλῶν ἴσοι ταμίαι. *Est dispensator multorum.* Et Alexander Severus Imperator *dispensatorem publicum* se profitebatur. Lampridius.

Ἐκδύσει ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. §. 36. Πάντα ἐκδύσει ἔρχεται. *Omnia illuc veniunt.* vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 14. Πάντα ἐν τῷ Θεῷ. *Omnia sunt ex Deo. ad Cor. Ep.* 2. c. 5. v. 18. *A te omnia.* David *Psal. l.* 1. c. 89. v. 14.

Παυδ' ὑπόλειψις] *suprà* §. 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib* 2. §. 14. & *suprà* §. 3.

§. 27. Πᾶν τὸν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 6. §. 47. & 59. & *l.* 10. §. 31.

Καπνὸς καὶ στάκτη] Allusum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. §. 48.

Μῦθος] *fermo* Xylander. *fabula*, malim. Perf. *Sat.* 5. v. 132.

— *cinis, & manes, & fabula fies.*

qod mutuarum illum vult, Cl. Casaubonus ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulæque manes.

Verùm ibi, *fabulæ manes*, sunt *manes fabulosi*, sive *manes*, qi *fabula* mera sunt. qomodo Juvenalis *Sat.* 2. v. 149.

Esse aliquos manes, —
Nec pueri credunt. —

Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 17. de mortuis. Οὐδὲν ὄφελος ὄντων, καὶ ὄντες, καὶ ἀρχῆς. πάντα ἐκεῖνα γῆ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος. πάντα ὅσα καὶ σκιὰ, καὶ ὄνειρος ψιλὸν, καὶ γραφή. *Nihil videa prater ossa, & cineres, & armorum telum, cuncta ista terra sunt, cuncta ista fabula, cuncta somnium & umbra, & narrata nuda, & pictura.* Itaque Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Ἐγὼ οὐκ ἀφίημι τοῖς νέκυσι μεγαλοφρονεῖν, ὁ τοῖς μύθοις. *Ego te quidem ab sepulcro vel fabulas magnifice de te existimare sino.* ad eos qi de majoribus suis gloriabantur.

Ἢ ἀλλ μῦθος] Vide *lib.* 4. §. 33. & *lib.* 8. §. 25.

Φάβιος Κατυλλῖνος ἐν ἀγρῷ] *Q. Fabius Catullinus* sub Adriano Consul reperitur in *Fastis* ad annum U. C. 885. qam in Græcis à Scaligero editis, non Κατυλλῖνος sed Κατυλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur.

Λούσιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Casaubonus, ut sic legendum, Λουσίος. Xylander *Lucius Lupus in horto obiit. in hortis.* at Casaubonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec necessarium est illic illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adserit Isaacus Casaubonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lupi* cujusdam Senatûs jussu, vel Hadriani enatu, ut Deo vult, in ignem occisi) sed ita, ut de *Lupi Lupo* illo parùm sibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαΐαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora sub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is sit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus Horatii temporibus sub Augusto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12.

— *an Stertinii dixeret acumen,*
& ferus, lib. 2. *Sat.* 3. *sapientum octavum*, ludibundus appellat. verum nec illum illic designatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαι, pomus, *Capreæ. Capreæ insula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii dijuncta.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberius principio artis nobilibus*; Plinius *Hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò secesserat, qò libidinibus suis indulgeret libertas. unde & palam ac vulgò ab malæ illius nomine *Capreas* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 40. 43. ità enim malum, qàm *Capream*, vel *Capreanum*, qorum alterum falsem pro *Capreneo* repositum vult Casaubonus.

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Heli*, qi miles gregarius cùm esset, coronam civicam sub Tiberio meruit, memorante Tacito *Annal. lib.* 3 *Vettii* etiam *Rufi*, qi sub Marco ad annum U. C. 931. consularum gessit, *Fasti* meminere. Verum *Velius Rufus* iste qis existat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satis integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avi *Rufus* iste egerint, qod in reliqis diserte expressum est, qeqam dicitur.

Ἡ περὶ ἑτῶν διαφορὰ] διαφορὰ, *eminentia, excellentia, discrepantia* ab aliis *insignior*, sive *fundum in re aliqa delegentius positum*, qam ab aliis poni solet. Ita Plato *Epist.* 7. de Athenis; Ἐκεῖ γὰρ μοι ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντος περὶς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus dissentes, omnium hominum præstantissimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregie præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc est ἀλλὰ μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' ἀῤῥητου] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφου. vide *suprà* §. 24. malè enim, *epistemus causa*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *fastis*;

Ἀνθρώπων πάντ' ἀῤῥητον ἀνηλοτ' ἀνοίᾳ.
Homines, mirè vana existimatione pleni.

Πᾶν τὸ καταπονούμενον] vide *lib.* 4. §. 8. μὴ καταπόνου.

Τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπομένως] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ἀπὸ ἀτυφίας τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potius ἐκ ἀτυφίας. par mendum fustulimus *l.* 6 §. 12. ubi ὅτ' ἡ σεμνότης scriptum fuerat: cum σεμνότητα ὑπὸ τοῦ Græcum non sit. Est avtem gnome ista notatu dignissima, pessimum esse fastûs genous illud omnisque nanque tolerandum, qando ὁ *fastus spreto fastus* emascular. & de hoc ipse superbit salesqe effert animus, qod superbum cuncuscisse videatur. Augustinus *confess. l.* 10. *c.* 38. *Sæpe homo de ipso vana gloria contempta vanus gloriatur, ideoque non jam de ipso*

§. 28. Πρὸς τὰς ἀπαιδεύτους, ποδ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν καταληφθεὶς ὅτι σέβει, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν ἡ ὄψις ἀφανὴς αὐτῶν. ὅταν μὴν

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, aut unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

ANNOTATIONES.

gloria contempta gloriator. non enim eam contemnunt, cum gloriantur eam. Idémque *Epiſt. 59. faſt. 7. Fit enim mores modo in animo hominis, ut de falſa humilitate magis miſereare, quàm ſi apertiùs ſuperboret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: quem tamen *in τῇ ἀτυφίᾳ ſummum bonum* ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap l. 11.* qiqe Platonem *ἀι τετυφωμένον ἔτι καὶ τῷ.* unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, *χολὴν μὲν ὁρᾷ ἐνταῦθα, τὸ φῶς δὲ οὐχ ὁρᾷ. Bilem quidem,* inqit, *iſtic video, faſtum vero non video.* qaſi bile ſe liberàſſet, faſtu non item. Caterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, *Ὁρᾷ τὸ ὑπὸ τρίβωνος ἀποδείκνυσι. Per pallii ſtiſſuras,* ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem videre.* Laertius *l. 6.* & *l. 6.* ſive ut Ælianus refert *lib. 9. c. 35. ὁ πάσην ἐγκαλλωπιζόμενος ὕβρει. Amoun deprimo,* inqit, *oſtentare te mihi?* latet argutia, qam latiùs vix commodè expreſſeris, in voce *καλλωπίζω*, qæ *ornatûs* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c. 45. Ὅταν ἐνταλὲς ὑμοιωθῇς ἢ καλὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cùm Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, *Παῖε τῷ Πλάτωνος κοσμοῦντι. Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, *Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τύφεσθαι; quantum faſtûs, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtioſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; *Παῖε τοῦ Πλάτωνος τύφον. Calco Platonis faſtum,* ille: *Ἐνίῳ γε τύφῳ. Calcas, ſed alio faſto,* iſte. Laertius *l. 6.* Non erat itaqe qòd Julianus orationem *de Cynefio* ſuam tam atrociter oriretur. *Ἄνω πλημμὺν, τάνυ δὲ τῆς παροιμίας. Ἄνω Κυνικὸς διογένει φορὶ κανδέξαι, In fontes retro flumina, verius ut proverbium aſſerpam. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis* arceſſitus, novum adeò aut inauditum. qi & qærenti *πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο*, reſpondit (ut Lucianus *pro ſmag.* refert) *εἰ δόξος καταφρονήσοι. per gloriæ contemptum ad gloriam monendam* viam alio monſtravit, eandemqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l. 1. Epiſt. 17.*

Scurror ego ipſi nobis, populo tu. ——

havd fruſtrà ſanè. ſcurram enim agebat ille, improbum adeòdum ſæpenumero & impurum, nec eb obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ed actûs etiam ipſius, elienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cum Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, *τύφος τῶνδ' ἰόν. Hoc faſtus eſt,* dixit. mox, ubi in Laconas runicis vilibus ſordidiſqe amictos inciderat. *Ἄλλος δῶνος τύφος. Alius,* inqit, *iſte faſtus eſt.* Ælianus *l. 9. c. 34.* Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atróqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non imunerìtò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior,* inqit, *eſt purpurata humilitas qam pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectûs indicatura. pag. 82. B. Ἀχρὶ δὲ ἅ τις ἐπαιδυπόμενος βάνει ἢ παλαίδα χιτῶνος, ἢ διῤῥαγὸς ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τοὺς ἄπος, ὑπτυφίᾳ αὐτῇ διατεκμαίρων αὐτὸν ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς πυρὸν, διεῤῥαγ ἐπιτεθνεῶτα, τὰ δ' ἐντὸς ἄοκρα τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίματα, καὶ φθονεῖν, καὶ κακοηθίαν, καὶ μικρολογίαν, καὶ φιλοδοξίαν ὅσην ἔλαι, περιείλλιν καὶ ἀκαπόκλιτον, ἰδόντα δίγον, ὅθι πρωτεῖδε ἰῷ, διδλὸς τὸν ἔλεγχον, ἀλίγου αὐτῷ πρωτοπῆς μίσσει, μᾶλλον δὲ ἀθίν. Ubi vero ſordes aliquis maculamve oſtentans veſtis, aut ruptum calceum, vendutat ſe alus, exſiſtimansqe ſe præclarè aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtaturæ humilitatem aut corruptelam ipſe dilectus notet: interim vero animæ corruptionem, & ulcera, puta tota offenſa, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velut atqe occultat, metuqe reprehenſionis nemonem videre aut contrectare patitur, certe hanc parum aut nihil potuit profectiſſe confendam eſt.* qo loco (ut id obiter admotem) etiamſi Stephanus *ἐγκρίματα* legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen *ἐγκρίμασιν* potius fuiſſe, qod *offenſiones* & *incommodationes* deſignat: ſiqidem *χειμῶνας*, *ἐκρεμάσεις*, & *ἐγκρίνεσθαι* eſt *ἐμπίπτειν*. Heſychius. qod ærtem air Plutarchus *διατεκμαίρων ἑαυτὸν, ὡς πυρὸν*, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi eteim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l. 6.* & Julianus *de Cynefio.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag. 144.* etiam *ἔντυφος γλωττοκόμον, ſuperbum & uſtanum logiſtam*, non veretur objcere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l. 8.* ab Eviebio *præpar. l. 14. c. 17.* laudatus: *Αὐτὸς δὲ τοῦτο τὸ τύφου πειρᾶσθαι ἀποῤῥίπτειν, ἄτοφον ἑαυτὸν ἐπάλλει. Faſtûs tumorem jactitabat ſe tum torus faſtu amictus eſſet. Ἔμοι γὰρ* inqit, *μᾶλλον ἀτυφότερον, μᾶλλον δὲ μεγαλείου μᾶλλον ἐβρίμησιν δοκοῦσι, οἱ τοιαῦτα λογίζεσθαι. Rationem hanc unam, qa tam absurda loqantur, delirare aut potius vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcala grad. 21.* de typho ſito; ab Antonio adductus. *Σκληρὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς ἀποδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ*

πειρῶν τις καθαιρεῖσθαι αὐτοῦ, τῶν ἀρχὴν ἀποδοξίας ἐνίοις γενέσθαι. version, ἀποδοξῶ. ἀστολία, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φεύγειν, πάλιν ἀποδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ὑπεδύμην ταῦτα. καὶ ἐντελῶ ἰδιαλάττων, πάλιν ἀποδοξῶ. ὡς ἐν βύβλῳ τῷ τρίβωνι ταῦτα, ἰδοὺ τὸ κίτρον ἔνεστιν. Difficile eſt manis gloria damnorem effugere: qod autem feceris detrahendo illius cauſſâ, id erit contrarium alterius manis gloriæ. Jejunans gloria manis capidus ſum, abdo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam apero. Splendidè veſtitus ab alio vereor: vilo habitu tectus rurſus gloriam capio. Utrumqe projecerit iſtam tribulum, oculeus ſtat veſtus. Nec immeritò taxat Plato, referentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l. 1. c. 21.* & Nicephoro Calliſtrato *l. 14. c. 50. Τὴν ἀποδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ὁ ψυχὴ νέφυσιν ἀπονίπτεσθαι. Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *deipnoſoph. l. 11. pag. 507. D. Ὁ Πλάτων τὴν φιλοδοξίαν, ὅταν ὑφαντὸν ἐκγυμνοῦσθαι τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θυμῷ ἀποδυομένα. Plato cupidam gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloria tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem laudatus. *φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς ἀποδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός.* id eſt, vertente Tacito, *hoſtor. l. 4. etiam ſapientibus gloria cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ inſtitutum ludens ipſe de *para Cynica* ſic *παῤῥᾳδῆ*, referente Laërtio *l. 6. c. 85.*

Πάτει τὸ πόλαι ἐσι μέσῳ ἰὼ ἴσωσι τύφῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbi Mauſica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πάτει τὸ γαῦ ἐσι μέσῳ ἰὼ ἴσωσι τύφῳ.

Atqe ità Homerus, qem it imitatus eſt, *Odyſſ. v. 11. 172.*

Κρήτη τις γαῖ' ἐσι μέσῳ ἰὼ ἴσωσι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in mgro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa *ἀτυφῶ, faſtu pompâqe omni deſtituta* exiſteret; cùm illis tamen tanqam aqis nutriisi omni ex parte cingeretur.

§. 28. *Καὶ ὄψεσι ὁρᾶσθαι.* Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l. 4. §. 23. corpora cœleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l. 8. §. 19.* & *ad l. 9. §. 33.* qò ſpectat & Menandri illud apud Clemenem Alexandrinum in *hortat.*

Ἥλιε, τὸ γὰρ δὴ πρωτοκαὶ πρῶτόν θεῖν,
Δι' ὃν θεαρὸν ἔσι τοῖς ἄλλοις δῆτ'.
Sol, namqe Deorum celere te primum decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Geotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines duos diſpertitur, *viſibiles* & *inviſibiles. Deos cœlites partim viſa uſurpamus; alios intellecta veſtigamus. ac viſa qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sphæra. Eſt aliud genus Deorum, qod naturæ viſibus auctris demorgavit; nec non tamen intellectu eos transcendi contemplamur, acies mentis acrius contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebetis viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe prompte, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, *ὁ φῶς αἰῶν ἀπρόσιτος, lucem habitans inacceſſam*, id eſt, *ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδὲ δύναται, quem nemo unqam vidit, neqe videre potuit*, Paulus *ad Timoth. Ep. c. 6. v. 16.* & Joannes *Evang. c. 1. v. 18.* & *Ep. c. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται.* unde & *ἀόρατον* Paulo dicitur *Ep. eòdem c. 2. v. 17.* Rectè itaqe hac ratione Auguſtinus *de diverſ. Serm. 12.* dicendibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet, *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap. 17. Inviſibilis eſt, etſi videatur, incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; maſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterum qod videri commentur, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis quibus æſtimatur, & manibus qibus tamantmatur, & ſenſibus qibus ſuventur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt. infinitus, immenſus, & ſoli ſibi cantus, quantus eſt notus. nobis vero ad intellectum pectus angaſtum eſt, & ideo ſic eum digne æſtimamus, dum maſtimabilem dicimus. Magnumdenm Dei qi ſe putat nôſſe, mmmat: qi non vult minorem, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imo ex hoc Deum credimus, qod cum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cum ſerenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l. 1. Ἐρεῖς τί μοι, Σὺ ὁ φαίνου, δείγνυσί μοι τὸ εἶδος τῦ Θεῦ. ἄκου, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τῦ Θεῦ ἄχραντον καὶ ἀνεξήγητον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκικοῖς ὁρᾶθῆναι. δόξῃ γὰρ ἴσον ἀχανὲς, μεγέθει ἀπεριλάβητον, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύι ἀνύπερβλητος, σοφίᾳ ἀπροσπέλαστος, ἀγαθότητι ἀμίμητος, κάλλει ἀνεπίδεκτος. Deus igitur, cu qi videre vis, obſcuro. Dei formam mihi enarrato. Audi ô homo: Dei qidem forma nobis acutra explicari haud qit, nec corporeis oculis videtur. Nam ea animi*

sunt. deinde, animam meam, cùm nullus unquam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

§. 29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumquodque qid sit in universum discernas; qidque materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim supereſt, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur: una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τι ἀδὲ τῷ ψυχίῳ τῷ ἐμαυτῷ ἰσόρροια, καὶ ὅμως [a] τιμῶ. ἴτως ὧν καὶ τὰς θεὰς, ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, σε τύτων ἔλαττόν τί ἐσι καταλαμβάνω, καὶ σέβομαι. [a] L. 3. §. 9.

§. 29. [b] Σωτηρία βίε, [c] ἴσασον δὲ ὅλης αὐτὸ τί ἐσιν ὁρᾶν, τὸ μὲν αὐτῷ τὸ ὑλικὸν, τὸ δὲ τὸ αἰτιῶδες. [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς [e] τὸ δίκαια ποιῆν, καὶ ἀληθῆ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ [f] κωλυόμενον ζῆν, [g] συνάπτοντα ἄλλο ἐκ' ἄλλῳ ἀγαθῷ, ὥςε [h] μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα κενὸν λείπειν; [b] L. 7. §. 2. [c] Sup. §. 28. [d] L. 3. §. 4. [e] Sup. §. 1. 3. [f] L. 3. §. 6. [g] L. 5. §. 6. [h] L. 3. §. 18. [i] L. 9. §. 8.

§. 30. [i] Ἓν φῶς ἡλίε, κἂν [k] διήρηται πρὸς τοίχες, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. [l] μία ὑσία κοινὴ, κἂν διήρηται [m] ἰδίοις τισὶς σώμασι μυρίοις. [n] μία ψυχὴ, κἂν φύσεις διήρηται μυρίας, καὶ ἰδίους περιγράφας. [o] μία νοερὰ ψυχὴ, κἂν λόγοι κεκλάσθαι δοκῶσι. τὰ μὲν ὧν ἄλλα μέρη τῶν ὑποκειμένων, εἶν ἀπόβλητα καὶ ἀποκόμματα, ἀπειδήποτε καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. καὶ τὰ κάκεινα [p] τὸ τῶν συνέχοντα, καὶ [q] τὸ ἕνωσιν αὐτὰ βρίθον, [k] L. 8. §. 33. [l] L. 4. §. 40. [m] L. 9. §. 25. [n] Inf. §. 32. [o] Sup. §. 26. [p] L. 10. §. 26. [q] ἐνώσεως f.

ἀφο-

ANNOTATIONES.

animi parte, qâ opemanur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, ave altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferenda, ejusque sapientia plane crassetur incomprehensibilis, bonitate animo est qi eum possit imitari, sumsque imbecillitatem, quam ut ejus beneficentiam nostris lingvis explanare possimus. Qin & a nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobilcum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *horat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

Θεὸν δὲ πῶς, εἶπας μοι, [a] νοητὸν;
Τὸν πανθ' ὁρᾶντα, κ' ἀόρατον ἀν ὁρώντων.
Dic, qaso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item a Justino *ibidem* laudatus:

--- νὺξ οι ἀντὸν
Ἔτεραμε δνοφερὸν, ἀντὸς δέ γε πᾶσιν ὁρᾶται.
--- *caligine ipse*
Cunctos mortales, nos qisqam conspicet ipsum

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6.* ἀόρατος ὁ θεὸς ἄλλος, πλὴν λογισμῷ. hoc est, qod Seneca *qaest. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione videndus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 1. v. 20.* Τὰ ἀόρατα ἀν ἀπὸ κτίσεως κόσμε τοῖς ποιήμασι νοέμενα, καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτῦ δύναμις καὶ θειότης. *Ipsius invisibilia jam inde à condito mundo ex iis, qa facta, mente perpensa pervidentur, æterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas,* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum mundum condendo, invisibilem cum esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum produxisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, hoc illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspicicndum se præbet: ὃς ἐσὶν εἰκὼν τῦ Θεῦ τῦ ἀοράτε, *qi est imago Dei invisibilis. ad Coloss. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo, Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. *Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes c. 14. v. 9. Verùm fide: oculo, non corporis; sed nec mentis avt intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter.

Ὅσῃ τὸν ψυχὸν τὸν ἐμαυτῷ ἰσόρροια] Si anima invisibilis, animæ condítor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus tus videre, cum ipsam animam tuam, qâ conspicatis, & loqueris, nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Augustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεως αὐτῦ ἑκάστοτε πειρῶμαι] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72.* Καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ ἐ βλέπεται, ἀόρατος ὖσα ἀνθρώποις· διὰ δὲ τῆς κινήσεως τῦ σώματος νοῆται ἡ ψυχή· ὕτως ἔχει κ', καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων αὐτῦ βλέπεσθαι καὶ νοῆται. *Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verum ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterum ex providentia, qâ singula ordinat, simsque operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* Ἡ ψυχὴ δι' ὃς ζῴων τε, καὶ πάλιν καὶ ὅλως ἔχομεν, αἰσθανόμεθα ὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτῆς ὁρᾶμεν. κἂς γὰρ ὁ τὸ βίε διάκοσμος ὑπὸ τῦτον ἐυρύθμε, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. τῦτό χρὴ καὶ περὶ Θεῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὖτος ἰσχυροποίε· πάλλαι δὲ ἐνεργεσιάτε, ζωῇ δὲ αἰωνίᾳ, ἀρίστῃ δὲ προνοίᾳ. διότι πάντῃ θυτῇ φύσει γενόμενος δεσπόζεται, ἀπ' ἀντῦ τῶν ἔργων θεωρέμενος. *Nam & anima ipsa qâ vivimus, qa urbes, qa domos habitamus, cum hæc quæqam sub aspectum nostrum sua sit, operosa tamen ipsa videtur: omnisqe vita cultus utorqe, ut ab ea sustentata est & descripta, ita ex eo tenorem suum servat. Prædicta hæc etiam de Deo secuturis nobis sunt; illo qidem, si vim*

[a] νομιζόμενον Just.

A *spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denqe, si virtutem, præstantissimo. Quapropter cùm sit conspicabilis omnis natura universa, ipsis nobis sensu ipse cernitur ab operibus.* Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddit. (nam meritus paraphrastes illic illius est) *De inferiore loci magine capiamus exemplo. Animus in homine non videtur: & tamen fatebimur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qa per hominem præclara fiunt, provenire: neqe animus ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed monentis ab ea gestarum rerum notitiâ, qalis & qanta sit. omne qippe humanæ vitæ præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi forte tam stupidas rerum æstimatus*
B *potest esse qi hæc eadem de Deo negat, qem videat esse viribus exsuperantissimis, augustissimâ specie, immortalis avi, genitorem vertentium ipsamqe vertentem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigia sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, ventu & flatibus omnia impellentem, vibrantem, agitantem; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deum forma invisibilem, vim cognitu: quorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἀφ' ἑαυτῦ τῶν ἐν ἀνθρ. γινομένων μηδὲν ἐπιγινώσκειν τὸν πρῶτον, ἐν δὲ τῆς ἴχνη ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμιν τε συναρμοσικὴν τῶν γινομένων ἐκείνῳ, καὶ τὸ εὐχάριτον. *Ex singulis, qa in mundo fiunt, rebus providentia laudari facile potest, si cui duo hæc insint: animus, facultas naturam cujusque rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequuntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

§. 29. Σωτηρία βίε] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* Ἱερεῖα τῆς ἀληθείας. *Nostra veritate.* Plato *Protag. pag 247. C.* Τίς ἂν ἡμῖν τοιοῦτος ὠφέλε τῷ βίῳ. *Quanam nobis potissima vera salus esset.* Et mox: Ἡ εὐδαίμων τελέυτησε τὸν ἀληθῆ, ἱκανὸς δὲ τοῦ βίε. *Secundâ apertam veritatem servante vitam.*

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

Ἀπολαύσαι τῦ ζῆν] *Vitâ frui.* Ita Martialis *l. 10. Ep. 61.*

Vivere hoc, vitâ est posse priore frui.

Seneca *Epist. 61. Putatis curæ sum, & ideo fruor vitâ, qia quandoqe futurum hoc sit, nunc omnis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, fcturus, & latus.* vide *ad lib. 3. §. 6. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Συνάπτοντα ἄλλο ἐκ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 3. §. 6. & l. 6. §. 6. & l. 3. §. 13.* Varro περὶ ἑυτοκίας. *Legendo & scribendo vitam procudito.* i. e. *producta.* Nonius.

§. 30. Ἓν φῶς ἡλίε] Vide *l. 8. §. 57. & l. 9. §. 8.*

Μία ὑσία] vide *l. 4. §. 40. & l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40. & l. 9. §. 8.*

Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναλυθῆναι καὶ ἀποκριθῆναι] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *forma & materia formis qasi subtrata & subjecta.* interpres Anglus *airbeva* legisse videtur: cui accedere non possum. verum ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναλυθῆναι collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum puncta, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mentis alienæ. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ita Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod continetur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *ut homo, trigonum, lapis.* ex subjectis speciebus *ligna lapidesqe*, non *animal*, sed *formam, spiritus* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6. §. 13. & ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36.* ὑποκείμενον ὕλας & τὸ πνευματικὸν Marco ἀδιδιαίρετον. Hoc idem videtur, qod πνεῦμα ὑλικὸν Tatianus *adv. Grac.* nuncupat; nec *fellis* tantùm, avt *animantibus sterquiliæque*, sed aqis etiam ineſſe vult.

Κρίνοντα τὸν ἀεὶ συνέχοντα, καὶ τὸ ἐκείνῳ αὐτὸ βρίθος] lege

a L.3.§.11. Διάνοια ἡ ἰδίως ᵉ ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γένεσιν, καὶ
b L.9.§.9. συνέρασιν, καὶ ᵇ ἡ διάρρυσιν τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγένεσθαι; ἀλλὰ τὸ
αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν
αὖθις; τὸ φωνῆ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; ᵉ τί τέ-
c L.3.§.6. 16. τῶν πάθε σοι ἄξιον δοκεῖ; οὗ ἡ ἱκανὰ ᵈ ὑπεκ-
d L.2.§.12. φρίπτει, στρέφεσθαι ἐπὶ πλεῖστον, τὸ ᵉ ἴσασθαι τῷ
e L.3.§.12. λόγῳ ᵉ καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ ᵍ μάχεσθαι τῷ τιμᾶν παῦ-
f Sup.§.27. g L.9.§.1. σαι, τὸ ἄχθεσθαι, ᵐ ἢ ᵇ διὰ τὰς τεθνηκέναι στρή-
h L.10.§. 28. σεται τις αὐτῶν.

§. 32. ⁱ Πόσον μέρος ᵍ ἀπείρε καὶ ἀχανὲς
i L.5.§.24. k L.5.§.23. αἰῶνος κατεμμέρισται ἑκάστῳ; ᵏ παύσεται γὰρ ἐκα-
l L.5.§.24. m L.6.§.14. ταφανίζεται τῷ ἀιδίῳ. ˡ πόσον ἡ τῆς ὅλης ὑσίας;
n L.3.§.10. πόσον ἡ m τῆς ὅλης ψυχῆς; ⁿ ἐν πόσῳ ἡ ᵒ βωλα-
o L.6.§.36. ίε τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενος,
p L.6.§.58. q L.10.§.2. μηδὲν μέγα φαντάζε, P ἢ τὸ q ὡς μὴ ὂ μὴ φύσις
r L.10.§.14. 21. ἄγει, πειθῶ, ˡ πάσχειν ἡ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει.

§. 33. ˢ Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν, ᵗ ἐν
s L.10.§.24. t L.3.§.9. γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ἡ λοιπὰ, ὁ ᵘ περαίρεται
v L.2.§.12. z L.10.§.31. ἐστι, ἢ ἀπερείσεται, ν νεκρὰ καὶ ᶻ καπνός.

§. 34. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἐγερ-
y L.9.§.41. τικώτατον, ὅτι κἂν γ οἱ τὸν ἡδονὴν ἀγαθὸν

feruntur. intellectus verò adversus contribulem suum peculiariter afficitur; eidémque consociatur, nec potest communionis appetitus prorsus revelli.

§. 31. Quid expetis? num existere? num sentire, movere, crescere, denasci? an rursus voce uti, cogitare? ecqid horum tibi desideratu dignum videtur? si ergò contemptu digna satis ista videntur omnia, ad illud perge, quod ultimum restat, Deo nempe ac rationi obsequi. atqui institutio huic repugnat, si qis ægrè ferat, quòd istis morte privandus sit.

§. 32. Quantula pars infiniti ac immensi ævi unicuique assignatur? ab interminato enim càm celerrimè absorbetur. quantula hem totius materiæ? quantulum & animæ universæ? in quantula etiam telluris totius glebulà repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc solo excepto, ut ea facias ad quæ natura tua te ducit, ea sustineas quæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo se mens utatur tua. in hoc enim sunt omnia. reliqua, sive arbitrii tui sint, sive non sint, cadavera sunt & fumus.

§. 34 Nihil magis ad mortem contemnendam incitaverit, qàm si consideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

αἰσθῆται τὸ ταῦτ συνέχον, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ ἀπὸ βρίθον. & tamen ipsa eorum (licèt sensus ac rationis expertia) mens (universi scilicet) continet, & facultas interior, sive forma illa, cujus vi eadem loci feruntur. Vide l. 10.§.26. Τὸν βρίθοντα. Vim, qâ corpora deorsum feruntur. & l. 4.§. 16. Τὸ αὐτάδες. Formam. Τὸ ταῦτ αὐτὸ τῷ ὁ αὐτ. sicut & Aristoteli Ethic. l. 9. c. 4. Δόξειε δὲ ἂν τὸ ταῦτ ἕκαστος εἶναι, ὃ μάλιστα. Unusquisque verò id quod intelligit esse videretur. vide l. 10.§. 38. Verum τὸ ταῦτ istis est, ὃ νοερὰ ψυχὴ, de qa supra. i.e. Deus ipse. de qo & l. 10.§. 1. συνέχον πάντα. sive, spiritus Dei, τὸ συνέχον τὰ πάντα. Sap. Solom. c. 1. v. 7. Lactius Zenon. l. 7. c. 135. Ἕν τε εἶναι Διὸς τὸ ὅλον καὶ ὁμώνυμον εἶναι Δία. Unum quoqe Deum esse & mentem, & fatum, & Jovem. Apostolus ad Colos. c. 1. v. 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. Omnia per eum condita sunt, & omnia per eum consistunt. Clemens Strom. l. 5. Σθεγξ ὡς ὁ τῶν ὅλων σύνδεσμος, ὁ τῷ λόγῳ πάντα τὸν κοσμητὸν Ἀριθμὸν περιθεὶς, ἄλλα τάχα μὲν ὁ διὰν πτερωμένος νόος, ἢ συνέχων τὸν κόσμον. Sphinx non est intelligentia universorum, & ex Poëta Arati sententia mundi conversio: sed forte fuerit quidam spiritualis tenor, qi pervadat mundum. Cicero de natura deorum. l. 2. Natura est, qa continet mundum omnem, atqe ea quidem, non sine sensu & ratione. & rursus: Mundum (& ejus partes naturâ sustinente teneri, in qa vero perfecta insit, quæ tum animum esse ducunt mundi, tumdemqe esse mentem sapientiamqe divinam. Habes hic apertè Marci τὸ κοῦν. Idem de divinat. l. 2. Hæc nâ fieri omnibus inter se convenientibus mundi partibus profectò non possent, nisi ea una divino ac continuato spiritu contineantur. Totam mundi hujus molem, inqit, mens divina continet, ut anima corpus.

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐστὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magis ad sibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeinqe. Lactius Zenon. l. 7. c. 138. Ἐπὶ ἄκρον τὸ κόσμου μέρος διῆκεν ὁ νοῦς, καθαιρεῖ ἰφ' ἑαυτὸν ἡ ψυχὴ. ἀλλ' ὅλη δὲ ἐν μὴ μᾶλλον, δ' ἐν δὲ ὕδατι. δι' ὧν μὲν γὰρ ἡ ἀὴρ ἔξεισι κεχώρηκεν, ὃς διὰ τῶν ὑδάτ, καὶ τῶν ὀστῶν. δ' ἐν δὲ ὡς νοῦς, διὰ τὸ ὑγροειδῆ. Mens per omnes mundi partes pertingit, sicut & in nostra animæ constat, sed per has magis, per illas minus. Per quosdam enim velati habenas recessit, ut per ossa ac nervos: per alios, veluti venas, ut per principale.

§. 31. Ἕνεκεν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ] Plutarchus de audend. pag. 37. D. Τοιοῦτ ἐστι τὸ ἕνεκεν θεοῦ καὶ τὸ κατὰ θεὸν λέγειν. Idem est Deum sequi & parere rationi. Et Apuleius de philosoph. Sapientem pedisequum & imitatorem Dei dicemus, & sequi arbitrandum Deum, id est, λέγειν. At de Juliano Gregorius Nazianzenus Stelitevt. 1. Ὀνυχῆ λόγῳ, ᾧ μὲν θεῷ κρίνοντι. Qi humanam rationem ducem, non Deum sequitur. qasi ista sejuncta à se invicem existant. Et Socrates apud Stobæum tom. 2. ser. 1. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθαπερ ἐπιτρόπῳ σώφρονι, παραπαλάττειν τὸν βίον. Solâ rationi, tanquam consultissimo tutori, totam omnem credere convenit. ità solam rationem vitæ ducem adhiberi ad viram instituendam. verùm proclivis fatto est solutio. rationis rectæ, qalis est innoo conditæ, duchus, & religionis Deique regulis nusquam deviat. Cæterum qa jam corrupta & vitiata est, a lege divinæ tramite in

A qamplurimis abscedit, sulqa sequaces ut plurimùm abducit. vide amplius ad l. 7.§. 31. & l. 10.§. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τὰ τεθνηκέναι] lege ἢ διὰ τῷ τ. sensus exigit. vide l. 9.§. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρε καὶ ἀχανὲς αἰῶνος] vide l. 4.§. 50. & l. 5.§. 24.

Πόσον δὲ ὅλης ὑσίας] Epictetus l. 1. c. 12. Ὅσα οἴεται, ὀλίγον μέρος ἐστὶ πρὸς τὰ ὅλης; Non nosti, quanta pars sis universi. Lucretius l. 6.

Et qota pars homo sit terrai totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *supra* §. 30.

B Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità l. 6.§. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula.* at l. 3.§. 10. & l. 4.§. 3. in eodem argumento γοιλίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phædon. pag.* 81. *A.* Ἐκ δὲ καὶ πάσης τῆς οἰκείας ἀπὸ (τὸ ὅλον) καὶ ὑμᾶς οἶσθε καὶ μίκρας Ἡρακλείου στήλης ἄπο Θαλάττης ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλματα μύρμηκας, ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλατταν οἰκοῦντας. *Præterea ignorarem esse terrarum orbem, nosqe a Phaside ad Columnas Herculeas habitare, ea parva qadam ejus particula, ceu formicas atqe ranas circa paludes atqe mare.*

Ὡς ἡ τοῦ φύσεως ἄγουσα] Fabius instit. l. 12. c. 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeoqe distare meliora volentibus promptum est, ut verè intuenti rarum sit illud, magis malos esse tam multos. nam ut aqa piscibus, ut ficta terrenis, circumfusus nobis spiritus volucribus convenit: ita certè sapientes esse oportebat secundum naturam, qàm contra eam vivere.* Nihil scilicet istis de nativo vitio fabulatur.

Ὡς ἀκοινὸ φύσει φίλον] vide l. 3.§. 4. & l. 5.§. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικὸν] vide l. 5.§. 11. & l. 10.§. 23. & *supra* §. 19.

C Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vida l. 3.§. 9. & l. 7.§. 38. Ex Rufo de amicit. Stobæus tom. 1. l. 2. tit. 7. Τῶν ἐντὸς τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ὁ Θεός, τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὰ πάλλιστα, καὶ συνδεδεκτικώτατα, ᾧ δὴ καὶ δοτὸς ἐοδαίμων ἐστὶ, τὸν χρῶντα τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γεγύμασται, ἀκουστικὸς ἐστὶ, ἱστορικὸς, ἐοδυμίας, ἐυεργετικὸς. τοῦτο δὲ καὶ δίκαιός ἐστι, καὶ νόμιμος, καὶ σωφρονικὸς, καὶ συμπαντὸς ἀρετῆς. *Quidam in nostra potestate Deus posuit, quidam non posuit. In nostra quidem potestate posuit id, quod optimum est, quoqe beatus ipse censetur, usum imaginationum. Siquidem is recte usus parat libertatem est, & animæ tranquillitatem, nec non lex, temperantia & quævis virtus.*

D Τὰ δὲ λοιπὰ οἱ περαιτέρω ἐστι, ἢ ἀπερείσεται] lege οὔτε, *sive.*

Νεκρὰ] vide l. 2.§. 12.

E Καὶ καπνός] Ità l. 10.§. 31. καπνὸς καὶ τὸ μυδὸν.

§. 34. Ὅτι τὸν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi summum bonum etiamsi in voluptate, summum malum in dolore constituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipsum, *supra* l. 9.§. 41. cujus & illa dogmata sunt apud Lactium l. 10. c. 125. ex *Epist. ad Menœceum.* Μαθὲ πρὸς ἐμὲ ὅτι τὸν θάνατον. ἐστὶ τῶν δεινῶν καὶ κακῶν ὁ αἰσθήσεις· εἰδότες δὲ ὅτι ἀναίσθητος ὁ θάνατος. ὀρθὴ γνῶσις ὀρθῆ τῶ μηδὲν ὄντος πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητὸν. οὐδὲ γὰρ ἔστι τὸ τῷ ζῆν ἄπειρον, τῷ καταλυφοτ γνησίως, τὸ μηδὲν ἀναίρεσιν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρο-

an-

tem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempſiſſe.

§. 35. Cui illud tantummodò qod tempeſtivum eſt, bonum habetur; nec intereſſe putat, plures an pavciores rationi rectæ conſentaneas actiones ediderit, mundúmqe longiori an breviori temporis ſpatio contemplatus ſit; huic nec mors formidabilis eſſe poterit.

§. 36. In hac magna civitate verſatus es, homo. qid tuâ refert, ſi qinqe duntaxat annos, etenim qod ſecundùm leges ſit, id omnibus æqale eſt. eeqid igitur grave pateris, ſi te non tyrannus, nec judex iniqus, ſed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac ſi hiſtrionem prætor qi conduxerat,

κ᾽ τὸν πόνυ κακὸν κρίνοντες, ὅμως τύτῳ καλοφρόνησαν.

§. 35. Ὦ, [a] τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν, καὶ [b] ᾧ τὸ πλέιος κ᾽ λόγον ὀρθὸν περίξης ἀποδέυει τῷ ὀλιγοτέρας, ἐν ἴσῳ ὄντι, κ᾽ [c] ᾧ τὸν χρόνον θεωρῆσαι πλέιον ἢ ὀλίγοτον χρόνῳ ὁ ἀληθὴς, τύτῳ οὐδὲ ὁ θάνατ@- φοβερόν.

§. 36. Ἄνθρωπε, [d] ὁπλιτεύσῃ [e] ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει; [f] τί σοι ἀληθὲς ὀλίγα πέντε ἔτεσι; τὸ γὰρ κ᾽ τὺς νόμυς, ἴσον ἑκάστῳ. τί ἂν δοκῇς, τῆς πόλεως ἀποπέμψᾳ σε ὁ τύραν@-, οὐδὲ δικασὴς ἄδικ@-, ἀλλ᾽ ἡ φύσις, ἀπολαγῦσι; ἴσον ὡ κωμῳδὸν ἀπολύει [b] τῆς σκηνῆς

[a] Sup §. 23.
[b] L. 8. §. 2.
[c] L. 9. §. 37. Inf. §. 36.
[d] L. 10. §. 1.
[e] L. 3. §. 11. (Sup. §. 35.
[f] L. 8. §. 20. [g] L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

nolíſcunt ín vítæ malo ó Stoíci, ídlo mihi ímio. ínsidè mir ótan mi ímio ómni, ó Stoíci ú máreu. ólno dí ó Stoícos mapà, vidí' ímio ón ínmi. ótu ún mes tús zóntas ísu, ótu mes tús tetelevtekótas. ínsidè mir mirí ón mi ín' nóis. Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum earum omne ac malum in ſenſu eſt: ſenſus autem privatio mors eſt. Unde rectè cognitu eſt, qod nihil ad nos ſit mors, id effici ac mortale qod in vita eſt frustra. Nihil enim in vita malis eſt os, qi vera comprehendat nihil eſſe in vita pernitoſum malo. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: quoniam cum nos ſumus, mors non adeſt; cum verò mors adeſt, nos jam non ſumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud ipſos illa non eſt, hi verò non ſunt amplius. Lucretius *l.* 3.

Nil igitur mors eſt, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos eſſe putandum,
Si minus eſſe poteſt, qam qod nihil eſſe videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Natura verò ſic ſe habet, ut qemadmodum ortum nobis rerum omnium non offert aſſerat, ſic exitum mors: qo ut nihil pertineat ad nos ante ortum, ſic nihil poſt mortem pertinebit. in qo qid poteſt eſſe male, cum mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli ſunt, alteris non accedit.* Seneca *Ep.* 70. *Plus à ſe qiſqe exigat, ſi viderit hanc rem etiam à contemptiſſimis poſſe contemni. & Ep.* 4. *Difficile eſt, inqit, animum perducere ad contemptum mortis, non video, qàm ea frivola ſæviſſi contemnatur? alius ſe præcipitavit à tecto, ni dominum ſtomachantem diutius avidere; alius ne reducereter à fuga, ferrum adegit in viſcera. non putas virtutem hoc effecturam, qod effecit nimio formido?*

§. 35. Τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Παντὸς ἔχει κεφαλάν.
— *opportunitas*
Cujuſvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Eunom. Orat.* 1. Καιρὸς τῷ παντὶ πραγματι, ὡς Σολομῶντι μάλιστα δοκῶ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ἢ μὴ καλὸν γίνεται, ὥσπερ ἄκλες ἐν χειμῶνι πανηγύρεις ἄκαιροι, καὶ γυναικὸς κόσμος ἀνδράσι, ὃ γυναιξὶν ἀνδράσι, καὶ πτῶσις γεωμετρία, καὶ σῖτος ὄμβρου. *Suum cuique negotio deſignatum eſt tempus, ut ego cum Salomone cenſeo, cumque ea, qo per ſe bona ſunt, niſi bene tractentur, bona gratiam perdunt, non aliter atqe hyemi intempeſtivi ſunt flores, nec mulieribus vestes, nec viris muliebres ornatus conveniunt, nec luctus geometria, nec convivio lacryma.* Verum Marcus illic τὸ ἔυκαιρον accipit eo ſenſu, qo & Solomonem locutum monuimus, *ſupra* ad §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 121. *B.* Τὸν γὰρ ἔυκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὸν ἐνγαμίαν πανταχῆ καθεῖρμα περιέκυκεν. *Videmus enim qavis in re priores partes ſtribus non ſtatis longo, ſed maturitati.*

Τὸ πλέιος ου]ὸν λόγου ὀρθοῦ περίξης] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τῶν μόνων θεωρῆσαι πλέιον ἢ ὀλίγοτον χρόνῳ] vide Menandrum *in ſuppoſitito ad l.* 2. §. 14.

§. 36. Ἐπολίτευσο ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τί γὰρ καλὰ τῆς ὑμῶν ἴσον ἑκάστῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 3, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀνοίσωσι σε, *id* τύραννος, οὐδὲ δικασὴς ἄδικ@-] *Emittat te*, inqit, *ea hac vice, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis*, etſi occidat te ille, addicat iſte, *ſed* per illum iſtumve, *natura*, ſive *Deus* ipſe, qi & in vitam te prior miſerat. Hoc eſt qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* cum jundis operis Chaldæi Sabæique ſervos trucidaſſent, armenta & jumenta abegiſſent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppreſſiſſet. *Non dixit, Dominus dedit, diabolus abſtulit. ſed Dominus dedit, Dominus abſtulit.* qa nihil abſtuliſſet diabolus niſi permiſſiſſet Dominus. *nolnit etiam gloriam diabolo dare, ut aliqid potuiſſet tollere, qod Dominus non permiſiſſet auferre.* Auguſtinus *in Pſalm.* 31. & 90. & *in ſerm. ſolemn.* 241. *non tentatores tribuit, ſed auferi.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abſtulerat diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; ſed Dominus,*

qi dederat poteſtatem. Hugo Victorinus, an qis alius, ſub Auguſtini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

Ὅσοι οἱ τοιοῦτοι ὑποκλὶς τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* conſert, & illic, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. Μίμησον, ὅτι ὑποκριτὴς ἐ θέλεις ἐιναι, ὅτι ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλ@- ἐς βραχὺ, βραχὺ@- ἐν μικρῷ, μικρόν· ἐὰν σ᾽ ἐν χολῇ ὑποκρίνεσθαι τὸν Θέρσην, ἵνα καὶ οὗτον ἰκφνῶς ὑποκρίνῃ ἀν χολεῖ, ἀν ἀρχικῷ. ἀν ἰδιώτυ. *Imitare*, ſi vis, ut ſcenicus actor ſe gerit. *ſi in brevi, brevis: ſi in longa, longa. Si mendicum agere te velit: fac qoqe eum perſonam ingenioſè repræſentes. Ita ſi claudum, ſi principem, ſi plebejum. Hoc enim tuum eſt, datam perſonam bene effingere: eam autem elegere alterius.* qibus patria habet & *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Ariſto Chius apud Laertium *l.* 7. in *Zenon c.* 160. Ἔφη ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτου, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἐπιτήδειος ὑποκρίνεσθαι πρόσωπα. *Eſſe ſapientem bono hiſtrioni ſimilem, qi ſive Therſitæ, ſive Agamemnonis perſonam ſumat, utramqe decentiſſimo geſtu mutaturus.* Contrà planè qam Philippus Macedo, qem poſt inſignem de Athenienſibus partam victoriam, victorum captivis cum per ebrietatem contumelioſis illuderet, liberâ voce Demades verbis iſtis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σου πρωτοῖσης πρόσωπα Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς ἂν αἰσχύνῃ πρᾶξαι ἅπερ Θερσίτης; *Quando perſonam Agamemnonis fortuna tibi Rex tulit, Therſitæ facta repræſentare nonne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐτάρκειας, (pro qo perperam apud Lælium Biſciolam *hover. ſubſeciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναχίμις habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. laudatus. Δεῖ ἄντερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὁ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τοῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. ἀπὸ καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ὁ τύχη. καὶ γὰρ πάντα, φασὶν οἱ Πυθ., ὅσπερ σωτηρία, ἐστὶ μὲν πρωτόλογα, ἐστὶ δὲ ἀλλότρια. μὴ δὲ βιῶν ἀντιτελέλογα ᾖ, τὸ πρωτόλογον πρόσωπον. εἰ δὲ μὴ, ἀνάρμοστα τὰ σωίσματα. *Ut bonum hiſtrionem, qamcunqe ei partes dederit perſonam, ejus decorum ſervare ſtudet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipſa, ut Deus inqit, velut poetria, unum primum, unum ultimum actionis locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici perſonam. Ne igitur, ſi partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Alterè enim ea tibi dabit.* Idémqe in lib. περὶ περιεσόντων apud eundem *ibidem tit.* 105. Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτρια τις ὢν, πανταδαπὰ ποικίλα πρόσωπα, τανῦν, πλουτῶ, φυγάδος, ἰδιώτ. αἰτίζω. δεῖ ἂν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, κἂν ὁ, τι ἂν δοτὶ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Fortuna, ceu poetria quædam, multas conducit personas, naufragi, mendici, exulis, gloriosi, obscuri. Itaqe decet virum bonum recte agere, qamcunqe ei fors dederit personam. Ibidem. tit.* 1. Musonius opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἐν μὲν τῷ περίλογον, ἐν μὲν τῷ μικρὸν, ἐν τῷ τὰ πατσφρόν. ὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν μὲν τῷ πρῶτα τῷ βίῳ, ἐν τῷ τὰ μέσα, ἐν δὲ τῷ τελευτῇ. *Sicut bonus hiſtrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam catastrophen agit: ita bonus vir qoqe primordio vitæ recte, & media probe, finemqe congruentem his adnumeret.* & *tit.* 92. ex Arriani *protreptico*, Socrates Archelao: Εἰ γὰρ μὴ ἐκανὸν τὸ ἐπὶ ἐμοὶ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τύτοις ἐκανός, κ᾽ ὕτω ἀρκούντα ἐμοί. ὃ σὺ ὁρᾷς, ὅτι ὦ ἰοφοντίτερε οὐδὲν, διὰ τοῦτ᾽ ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Ὀδυσσέα ὑπεκρίνατο, ὃ τὸν ἐστὶ Κολακικῷ ὄλίγον κρὶ πλοκὴν; ἀπὰ χαρὰν Πῶλος ὁ γενναῖος ἀνὴρ φυσίσας, ὡς μὴ κῶν τὸ περιτεθὲν ἐκ σοῦ δοκοῖεν πρόσωπον ὑποκρίνεσθαι καλῶς; οὐδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥούκοις οὐδὲ ὧν διέτρεπεν, ἐ ἐν τῇ ὀλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρῷ; *Nam ſi res ama mihi non ſufficiunt, at ego ipſe ſufficio, & ſic etiam ipſa mihi. Annon videt, qod Pelus hiſtrio perſonam Ocdipi tyranni non contumelia expreſſerit, qòm eundem Ocdipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus etiam Palo deterior, ita ut non qamvis à nonnullis ſibi diſſimulatam perſonam decore poſſit agere? Neqe unquam paterit Ulyſſem, qi etiam lacera pannis indutus, non minus decora gravitate pro ſe ferebat, qam ubi criſtatum & purpureum lanam*

ὁ ὑποκριτὴς τραγῳδῶν. ἀλλ' ἐκ οἵων τὰ πίντε μέρη; ἀλλὰ τὰ τρία. καλῶς ἔσται. [a] ἐν μὲν τοῖς τῷ βίῳ τὰ τρία ἱκανὸν τὸ δρᾶμά ἐστι. τὸ γὰρ πόλιν οἰκῆσαι ὁρίζει, [b] ὁ δὲ πάντα μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς λύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι ὅν ἵλεως. κεἰ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

a L. 9. §. 37.
b L. 11. §. 20.
c L. 2. §. 3.

è scena dimitteret. sed actus fabulæ quinque nondum absolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejusdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & dissolvendæ avtor est. nevtrum avtem horum à te est. discede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius est.

ANNOTATIONES.

gestabat? Synesius *de providen.* l. 0. *pag.* 106. Ἅπας γὰρ βίος ἀρετῆς ὕλη. παθήσεις δὲ ἐπὶ σωτῆς ὁρῶμεν τὰς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτάς, ὅταν καλῶς ἐξέστωσι τὸν φαῦλον, ἐμοίως ὑποκρινομένους, τόνδε Κρίοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ μέλλει τὸ ἀλυπήτως τῶν χαλεπῶν διέσαι, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβλέπουσι, καὶ παταλαβόντι ἐχεῖ τὸ μέλος τὸ Σοφέτρου. ἀλλὰ καὶ τὸν Διρέπαιον, καὶ τὸν Διονυσιον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεως μιμησῆ, καὶ ὅ, τι ἂν περιδῶσιν προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸν τῷ δράματι ἀνασῆ. ὅτως ἡμῖν θεὸς ἐξ τύχε περιπέσοντι, ἄσπερ προσωπεῖα, τοῖς βίοις ἐν τῷ μεγάλῳ τῷ κόσμῳ δράμασι. καὶ ἀδὲν τι μᾶλλον ἴτερον ἑτέρου βίον βιῶναι ἢ χείρω. χρῆσαι δὲ, ὡς ἰσαος δύνασαι. δύνασαι δὲ ὁ συνδοὺς ἀπαλλαχῆ καλῶς διαγίνεσαι, πρὸς τὸν ἡγεμόνα, πρὸς τοὺς μόνους ἐντυγχάνας. διότεται δὲ ἀδὲν πρὸς τῷ προσωπεῖῳ. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γέλοιος ἐν γίνεται, τὸ μὲν φύσιγγι, τὸ δὲ αἰρόμενος. ἐξ γὰρ ἐν τῷ τῶς γραὸς ἐνδυσαμῶν, σεφανῶσῆ τι ἐξ ὑπερτίδος, ἐξ ἐν τῷ τῶ βασιλέως ἀσχημονῶν, ἐλωζεται. καὶ συρίνεται. Universa enim hominum vita virtutis materia est: quemadmodum in scena fabularum actores cernimus, quorum qi vocі diligentissimè servavit, is Creontem aut Telephum nullo dissentiente agere potest: neque ad præclaram vehementemque vocis intensionem, aut ad theatrum fusissimâ carmina exsudantem destemendum plurimum interest purpureâne an pannosas vestes gerat; sed sive ancillam, sive heram eadem gratiâ & concinnitate referet, vel si quam aliam personam induerit, rectè eam uti geras, ab eo charagus postulat: sta nobis in maximo illo mundi totius actu vatis, qualis personas, Deus & fortuna circumposuit, neque aliud altero vita genus potius est, nec determa, sed manifestè permide in potestate ejus utitur. Ac qe bonus est, ubicunque honestè degere potest, non mendacium, seu mendacium assimulet, nec de persona plurimum contendet; quadoquidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, altum vero personæ elogat: præsertim quoniam qe munus præclarè, ac cum laude egerit, coronæ & præconis voce celebretur, qi verò regis personam indecorè sustinuerit, omnium fabulæ & procaces eum sanctè exterentur. Dio denique Prusæus Orat. 38. pag. 479. *ad Nicomedenses.* Ἥδη ποτὲ Δίους μεταλλάττοντι, μᾶλλον δὲ μετανοοῦσι καὶ ἐπιόντι ἡμέραν διάθεσθι. ἆρα δὲ ἐπεὶ τις ὑμῖν ἀληθῶς οἶος δοκεῖ βασιλεύς, ὁ πάππος, ὁ Ζεύς, καὶ τοι πολλὰ ταῦτα καλύπτων. καὶ ὐ δυόμαλα μόνα ἔχων. Ζεὺς, ἀλλὰ καὶ πρέσβυς, καὶ τολὺς, καὶ πελέμιος στελλὰ δὲ ἐπεῖνος. τῷ δὲ ποιήματος συντελεσθέντος, ἄντικα τὸ μεδὲν ὄντος. Jam super spectaculis recepistis, cum non tantum singulis diebus spectatis -- Num igitur qui illic vobis verè videtur esse rex, aut tyrannus, aut Deus? Atqui ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, sed etiam personas & vestes, multaqe præterea, ut illi: actâ autem fabulâ, abeunt, nihilqe sunt. Vide amplius *ad l.* 4. §. 1. Petronium item alioſqui *ad l.* 11. §. 6. videatur & Aristides *in Eleus. ad l.* 6. §. 46. Ve-

A rùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hic agit.

Ὅσα μέλει τὰ πίντε] Allusit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte.*

Neve minor, neu si sit quinto productior actu,
Fabula, qa posci vult, & spectata reponi.

Nam qod Donatus, *personarum eandem* negat *plùs quinquies prodire in proscenium*: refutat id Julius Scaliger *poet.* l. 1. *c.* 9.

Ἐν μὲν τοῖς τῷ βίῳ τὰ τρία ἱκανὸν τὸ δρᾶμα] vide *l.* 3. §. 8. &
B *l.* 11. §. 1. Seneca *Epist.* 77. *Eam vitam ingressi sumus, quam peragere non est necesse. stet imperfectum erit, si in medio parte, aut citra petitum locum steterit. vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunque desines, si bene desines, tuta est.* & *ibidem. Non frustra officiorum certus numerus, quem debeas implere.*

Τὸ γὰς τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qui *supra* §. 23. Καιρὸν καὶ ὅρον δίδωσι. *Tempus & terminum apponat.* Ità Jobus *c.* 14. *v.* 4. χρόνον ἔθου, ἃ μὴ ὑπερβῇ ὅρους meliùs reddidissent. nam Hebraicum חקי idem hoc loco valet qod חבל de mari usurpatum, *Psal.* 104. *v.* 9. *terminos, limites descripsisti, qos non transgredientur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c.* 10. *Tempus ille arbiter numeros suos temperat.*

C Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc est, qod Solomon *Eccles. c.* 3. *v.* 2. tam *nascendi*, qàm *denascendi tempus*, *cuique* esse *à Deo præstitutum.* vide *supra* §. 23.

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magis, qam ortûs tui fuerat. David, *Psalm.* 31. *v.* 16. בידך עתותי *In manu tua sunt tempora mea.* & *Psal.* 68. *v.* 20. *Domini Deo* לאל יהוה תוצאות *mortis sunt exitus*, nec potest qisqam avt sibi ipsi, avt alteri, citra ipsius permissionem ac voluntatem, vitam eripere. Potest interim tamen mortis, vel sibi, vel alteri conscitæ homo ipse hard ἀναίτιος. id est, *reus* esse. qod nec Marcus ipse diffitebitur.

D Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l.* 2. §. 3.

Ἄπιθι ὅν ἵλεως] inò non semper ἵλεως, hoc est, *propitius*, *placatus. placidus* sanè semper in se Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen semper, qos hinc abripit, *propitius.* necesse est ergò, dum hic vivunt, sibi conciliet ipsum mortales, si in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipse, id est, *placidus lætusqe* defungi poterit, nisi qi Deum sibi ἵλεον, id est, *propitium*, qia in Christo suo reconciliatum, habuit. τότε δὲ ἐυτυχοῦντῳ μοι (ut Marci hostri verbis utar, ex *l.* 6. §. 30.) ἐστὶν ἡ τελευτὴ ὥρα. *mihi tunqe sit affecto, tdqe mihi probè consciо, superventura hora verè suma. hora*, inqam, *illa decretoria*, (uti Seneca vocat *Epist.* 102.) qam senio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap.* 14. *vers.* 14. *gestiam expectо.* Et tu, Domine Jesu, ὁ Ἀμὴν, voto fervuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum subjucere nè dedigneris.

F I N I S.

MER-

JOANNI SELDENO,

Juriſconſulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque ſolenne, vir inſigniſſime, ſine δορυφόρων hinc inde ſtipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipſis inſtituta ſunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, ſi quis ipſi de ſe ſcribenti minùs credit, at veterum teſtimonio fidem non abrogabit, qi talem eum deſcribunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excuſſis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ ſplendidiſſima habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miſcere non verentur, tantus & tam conſtans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, manſuetudinem (divinas virtutes) erga ſubjectos, ſimpliciore animo & flagrantiore ſtudio exercuerit. Sed nec haſtatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, triſtiſſimis & afflictiſſimis temporibus, orbis Romani, id eſt univerſi ferè, tutela à ſupremo Mundi Rectore commiſſa eſſet, ſic eam adminiſtravit, ut in ejus vitâ & incolumitate ſuas fortunas, ſuam ſalutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noſter hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus eſſet, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando ſolliciti, de tali comite, ſeu *amico* (quo titulo inſigniores quoſdam temporum ſuorum Juriſconſultos maximos olim Imperatores dignatos eſſe non ignoras) aſciſcendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, ſed ſolâ ſui nominis authoritate ſubmoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admiſſione dignos, ipſe longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclariſſime, qui præſtantiſſimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis ſuus conſtat honos, nominis tui fama & celebritas

lebritas, ut eruditum, quicquid illud sit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum est; sed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi sint. Hæc igitur tui nominis hic inscribendi caussa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perspecta mihi benevolentia, & de me studiisque meis benè merendi studium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, quantò pauciores in hoc regno, qui hæc studia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præstantissime, & me amare, studiisque meis favere perge.

IN

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

MERICI CASAUBONI

ISAACI F. A.

DE

MARCO ANTONINO

IN O T E S.

IN

MARCI ANTONINI

ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

LIBROS XII.

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animadverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολκάφνια iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hinc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prȩter longissimas præfationes plures, & copiosum Indicem, diffusam; sed & posteriorem aliam *in quarto* ad rei monstrosæ (mihi certè) fidem servo. O iniquam sortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundà barbari, quale jam non unum, sæculi caligine, melioribus literis proscriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui σύμμικτα ἀμύητοι μᾶλλον ἢ χρύσιον, & frugibus inventis glande vesci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigiosum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruscarum Antiquitatum* titulo, multisque æneis tabulis spectabilem sortè incidissem, primo statim conspectu fraude deprehensâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, sufficiat; indignationem publicè testatum esse, & originem fraudis in quodam qui tum fortè sub prælo erat de *Usu & consuetudine* commentariolo detexisse. Comperi tamen postea fuisse qui longè aliter sentirent, & tam bellas & speciosas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuisse, qui contempto nostro aliorumque de illis verissimo judicio, ad loca ipsa fideli tanti depositi custodiâ venerabilia, per mare, per terras magno studio, quò res tam sacras oculis usurpasse suis, & manibus contigisse possent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Augustanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Gesnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat industrius, & in vertendis Græcis assiduus, Latinè vertit, brevibusque Notis illustravit. De ejus versione plura mox dicemus: sed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè facturum, qui post tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminosiorum scriptorum versiones, ex hac unà scripti tam pusilli, aliàs quidem fateor inæstimabilis & non ex mole pendendi, sed pusilli tamen unius versione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos interpretandos suscepit, semper litare Mercurio: sed id potius tamen viri laboriosissimi, & ad alia semper properantis festinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritissimus, ignorantiæ tribuendum censeo. In Antonino alia fortasse ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philosophiæ cognitio necessaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro versionis hujus susceptus ab eo labor aggredienti cesserit, ut non ignoravit ipse, ita nec dissimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ testes. in quorum altero sagacitatem ejus, (ἀμφότερα ὦ καλὰ, καὶ τὸ ὅτι οὐκ ἰσμὲν εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ οὐκ ἴσμεν· dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus sagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci sui codicis defectum culpam sæpè rejicit, id ut ipsum verè credidisse concedamus, ita credendi causas nullas idoneas habuisse certò persuasum habemus, & facilè, spero, lectori, cùm de eo agemus, non morosò persuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri versio, Typographorum incuriâ tot scateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; secundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus est. Ea Basileæ anno Domini 1568. adornata est. Sed viro doctissimo & occupatissimo ne hîc quidem pro voto aut industriæ merito respondit eventus. In versione siquidem mendas typographicas haud paucas sustulit: at quæ propria erant ipsius παρεσφάλματα, typographicis longè molestiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatissimâ interpunctione laborabat, quo is melior esset, parum aut nihil præstitit. Multis post annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ sanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterâ verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex secunda meliori (quam videntur ignorasse qui hanc procuravêre) Basilienſi, sed priore Tigurinâ expressa est: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cætum*: *neque*, pro *usque*: *subesse*, pro *substantiæ*: *somnus*, pro *sensus*: *fatum*, pro *factum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipsa cumulata est, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ἔλκων βρύων meritò dici possit. ut omittam Notas additas; si Notæ sunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ ἀμφίνοα λέγων, quasi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ κρείττονα λέγων: cùm pro τρόπῳ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρίπῳ subſtituit, & ejusdem farinæ alia) mera deliria. Istæ sunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctissimorum, quantam nostra hæc & superior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii super alios veteres quosque scriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuisse non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξύριστος per tot ad hunc usque diem jaceret annos? Dicerem fortasse difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, plerosque ab incepto deterruisse, nisi arroganter id à me dictum videri posset, quod à me susceptum sit, (nam præstitum non dicam) id ab aliis ne susciperetur, perficiendi difficultatem potissimùm obstitisse. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Augusti hujus operis non anteà mihi visi, sed expetiti dudum, compos essem factus, & in lectione progressus essem quantum ad gustum libri sufficeret, sic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obstupui, ut nullum non laborem libenter susceptu-rus fuerim, nulli non oneri subiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini spes animum pertentabat, si fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens usus fuerat, adipiscerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in plerisque veteribus legendis ejus sedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura essent auxilio. sed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ consequutus essem, quàm spe meâ frustratus sim, ipsum illum testor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii testem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi se singulis ferè paginis ἴδιλοι ac χάσμοι, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare solebat, obtulerunt. Ait Aristoteles, & verè ait, ut mea fert sententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἵκανα κρίνει τὰ ἐξακριβοῦν, ἃ μετ' ἡδονῆς ἀναγίνωσκ. cùm igitur lecto semel iterumque libro, novâ semper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem est sæpè legendo, ut quæ prius ἄδηλα καὶ ἀνάφικτα tenebrisque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita se præberent, vix alius ut sit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perspectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo studio desiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipsâ, quod à viris sapientibus observatum memini, tunc expertus sum, nullum tantum bonum esse, cujus privata & solitaria possessio si non ingrata, certè pro rei merito jucunda sit. Quare cùm fictitium illum, stramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè versum esse comperissem; cùm mihi privatim pro munere susceptu nihil deinceps ex usu magis quàm linguæ Anglicæ promptus usus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas se offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè submotus, sedem fixam haberem) non sine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ spe conceptâ fore ut multis prodesset, si sic verteretur ut à multis intelligi posset, pancos post menses quàm ipse videram & legeram, apud me constitui: nec ante destiti, quàm quod animo proposueram, Deo ceptis aspirante, confeciſſem. De istâ versione non aliud dicam, nisi viris in hoc regno (quod non nnus coram testatus est) à dignitate, sed & ab eruditione summis haud paucis rem feciſſe me gratissimam. Cùm autem non pauci versione delectati de Græcis edendis sæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem gessissem, uisi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Loudiuensis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipsi, peritissimum, eam in se provinciam à longo jam tempore susceptsse, ac propè jam defunctum esse. Ego cùm quod amicis instantibus opponerem jam haberem, & otii quantum satis esset ægrè mihi pollicerer, molestiæ autem plus satis in mundo præsentiscerem, facilè in animum induxi ut ab incepto desisterem. Verùm post plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui spem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidissent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à tristissimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in versione Anglicâ versatus essem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro succisivi temporis ratione, essent; sed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice uodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priusquam manum operi admoveo, virum illum doctissimum, de solâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum mensis agebatur. Quid multa? Post multos nltro citroque de Antonino sermones, tandem ostendit mihi vir humanissimus scriptos manu tomos in quarto, (nt loquimur vulgò) binos, bene spissos, quorum alter ipsum Antonini contextum cum Latinâ versione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ descripto, nt editioni paratos res ipsa loqneretur. paratos autem plures jam annos ita fuisse idem qui ostendit asseverabat: at quando proditurі essent in lncem, cùm quæ hactenus obstiterant, eadem nunc quoque essent impedimento, nihil asseverare se, aut in se recipere posse profitebatur. Cùm ego vicissim consilium ei meum de Xylandri versione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuissem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis studiis & negotiis liberi temporis obtigisset, id huic uni curæ curaudæ, douec confecta res esset, à me destinatum. Quid autem nobis hac editione proposuerimus, id demum supereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipso, quod præcipuum est, Antonini *contextu* incipiemus. qui quidem, si Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Est enim ubi non Antonini hoc ipsius opus, sed ἐκλογὴ duntaxat ex Antonino; ut in posterioris editionis præfatione: est ubi *mutilos miserèque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & plerisque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀνώνυμος pronuntiat. Hujus autem assertionis & judicii si quis à Xylaudro caussam requirat, hæc nimirum est, sententiarum obscuritas & incohærentia. De posteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισμοῖς à veteribus per sectiones & capitula tradita sunt eam esse rationem, ut sectiones, seu capitula, nullâ, nisi casu, vel argumenti, vel orationis serie copulâque cohæreant inter se, quis ignorat? Eam autem εἰμαρμένην μέθοδον veteribus sapientiæ magistris probatam & usurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis, alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob causas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀληθέστατα & ἀφορμικώτατα (qualia & *Epicteti* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀσυγκλώστῳ κλώθῃ aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλουχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τῶν λεχθέντων in sensibus & verbis πάνυ crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatâ obscuritatis & ἀναλφαβητίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præfereutibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus Sed cùm secundæ ac melioris Xylandriuæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Nou mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè nou potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem plauè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς ἢ τρὶς τὰ καλά: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim, (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus est. nt hinc quidem quid ille sibi ipsi, conscientiæ suæ sednlus ac severus scrutator, apprimè ntile ac necessarium judicaverit, addiscere possimus: judicio ejns aut memoriæ irasci, quòd ab iisdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & summa haberet & quotidie experiretur, haud abstinnerit, sine summâ iniqitate nequeamus. Ad *versionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habuimus, ut ejus versionem, nisi ubi res ipsa aliter postulabat, & sententiæ ipsins intererat, nbique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum est, quòd *in quibusdam* (nec falsum dixisset, si in multis dixisset) *coactum se divinare, & audacter à codice Græco discedere*, agnoscit ipse. sed & in aliâ præfatione, quam posteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino esse, quæ prorsus non attingere præstitisset, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortassis ingerere.* Hoc sane verè dicere possumus, plurimas esse sectiones, nec illas è brevissimis, in quibus Antoniniànæ mentis & sententiæ in Xylandrinâ versione neque vola, neqne vestigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, nt nihil magis esse possit, expressit, ant potius, ut ipse in Notis alicubi loqitur, ariolatus est. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto ναιχῶς insultemus; cujns memoriæ, nt cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, nt ejus par est memoriæ, qui maximo nos obstrinxerit beneficio: sed ut si qui nostri in hac interpolandâ & recensendâ versione laboris & institnti parum candidi futuri sint interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò versionis, nbi dnbitandi caussa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus pntido, & ne obtrectandi materiam quæsivisse videremur, libenter abstinnimus. Quod si non in promptu caussa semper, quæ me movit (etsi fieri potest nt in qibusdam me qnoque ratio fugerit) nt mutarem, Lectorem minùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipse rationem statim non assequitur, ea statim nullâ ratione niti pronuntiet, ant planè judicet. Sic exempli caussâ, ipso statim initio, quod Xylander verterat, *Existimatione parentis mei*; maluimus nos, *Existimatione genitoris mei*. Erunt fortasse qui ad τὸ γενήσαντος, quasi id meliùs *genitor* quàm *parens*, aut elegantiùs, (qno quid puerilius?) verteretur, respexisse suspicabantur. Ego verò τὸν γενήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸν γενήσαντα & τὸν πατέρα idem vulgò sonare. sed ut hoc loco τὸν γενήσαντα consultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. περὶ τῶν πατέρων, &c. nnncupat, qui scilicet adoptaverat, distingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum soleat esse (quo sensu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus suis tantam reverentiam*, &c. capiendus) significatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* sen *Capitulis* jam diximus aliquid. sed est porrò quod dicamus, qnia in eornm divisione & partitione multum situm est. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propositum fuit, ut singulos κεφάλαια, seu singula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ἀξιώματα, seorsim repræsentaremus, sed ut ea (plnra an pauciora essent) eisdem sectionibus inclnderemus, qnæ conjuncta perspicuitatem, obscuritatem divulsa peperissent. In plurimis autem, ubi sententiæ nihil interest, sive conjuncta legantur, sive separata, arbitrio meo usus sum, nulli legem impositurus, quin aliter per me liceat ipsi disponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qni non semel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in singulis sectionibus ubi aliqua difficultatis ant obscuritatis suspicio, spectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò sibi familiarem reddiderint, ut de singulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere possint.

Exempli

Exempli causſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ sectionis initium facimus, Ταῦτα ἅπας ὑπὸ τ πιστεως, &c. erunt fortasse qui connecti cum superioribus ista debuisse, nihil ultrà providentes, sola quæ sunt ante oculos cogitantes, censebunt. qui eadem fortasse cum sequentibus istis, ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, &c. &c, Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, &c. conjuncta esse non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem si cogitaverint Antonino solenne esse quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam se hortatur, & necessariis præsidiis (quod facit ille sæpissimè, neque aliud puto fuisse, quod magis ipsum exercuerit) ante munit, duplicem necessitatem ponere; aliam generalem, respectu mundi, cujus ordini maximè consentaneum esse (ita quidem ille, nec ille solus, sed alii plures tum philosophi, tum Theologi veteres Christiani pluribus adstruunt) ut improbi permittantur, asserit: aliam particularem, quod istis opinionibus positis, tales mores, tales actiones consequi (unde & illud sequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) necesse sit: ut autem necessitatem, ita & ævi brevitatem, ut præsentissimum ad compescendam iram remedium passim inculcare: eundem denique omnes irascendi causſas, ad falsas & imaginarias (quibus indulgere stultum sit, quasque admittere vel excludere nostri sit arbitrii) opiniones referre solere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ sectionis istius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec separari debuisse confessurus est. Quid nobis proposuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati sumus. Sed propositum tamen adhuc restat primarium κὴ τ ἐχχιπκτικὸν πλῶ, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodesse*, & iis potissimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi est, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem sit, optimè Antoninum intelligere existimabo, quisquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quisqis es, opto voveoque ex animo: si & tu mihi, non aliud à te meæ qualiscunque industriæ præmium postulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili ; tum singulari ejus eruditione, scriptisque variis, veterum quorundam scriptorum, sed & recentiorum nonnulla

TESTIMONIA.

Athenagoras, philosophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ καὶ Λευκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Καὶ οὐχ ὡς ἐπιδεικτέον τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκροῖς, ἔτως ἃ εἰρήκασι περὶ θεοῦ, λέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνίστησι τὴν ἰσχὺν ὁ βασιλέως πάντων ὑπερέχειν, τοσοῦτον καὶ τῷ πάσαν παιδείαν ἀκριβῶς, πάντων περιττῶς ἔτω καὶ ἱκανῶς παιδείας μέρος καταγνῶναι, ὡς ὐδὲ εἰ ἐν αὐτοῖς μέλλων ἀποδημεῖν. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere : Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τοὺς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γαμουμένους ἐξέδοτο ἀνδράσι τῶν συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, ἐ τοὺς γένους μακροῖς διαδοχαῖς ἐπαιρομένους, ὐδὲ τοὺς πλούτῳ ἐξοκελαῖς λαμπρύνοντας, κοσμίους δὲ τὸ τρόπον, καὶ σώφρονας τὸ βίου, γαμβροὺς αὐτῷ ζητοῦσθαι ἤλου. πάντα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἐμέλλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰδίᾳ ἐσπουδακὼς, ὡς μηδενὸς μᾶλλον Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἐπιλελοιπέναι, δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ ὡς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λελεγμένα πρὸς αὐτοῦ, ἢ γεγραμμένα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἥμερον καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσόδους διεξιόντα, κωλύων τε τὰς ἀδίκους ἀπ' αὐτῶν δορυφόρους ἀποσβῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνῳ τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐ λόγοις, ὐδὲ δογμάτων γνώσει, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι διεσώσατο. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit : adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur : ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκος.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato : unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibusdam adscribantur, cùm tamen alioqui notissimi sint scriptores è quibus & illa promuntur. De singulis igitur, quia testimonia ipsa integra hic transcribere, quòd tum ipsi fontes, tum tradux exscriptorque Suidas omnibus sint pervii pateantque, minimè necessarium judicavimus, paucis hic agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Αὐτωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philostrato, in vitâ Herodis, nobilis illius sophistæ, sumptum est; paucis initio & fine verbis, quæ verisimile est ipsius esse Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis observanda de duodenario librorum horum numero verba;* Οὗτος ἔγραψε δι' ἰδίου βίβλους ιβ'. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ ἐπικληθεὶς, *&c. est pura puta Eutropii μετάφρασις, aut παράφρασις potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Historiæ stylo contractiore, & inde sæpius, sed & ob acumen sophisticum nonnunquam, obscuriore; hic Græce sic redduntur, ut non pauca passim verba suppleantur, quæ sententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non satis assequutus est hic (quicunque) paraphrastes. Cæterùm e duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non solus Suidas meminit; & Pæanio, cujus translatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda sint hæc, si quis quærat: etsi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus versione viri doctissimi, Josephus Scaliger, b. m. parens Isaacus Casaubonus, Valesius, alique qui legerunt, passim pronuntiant, non Pæanio, sed Capitoni, ut & antiquiori & longè præstantiori adjudicanda esse facilis est conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris sui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam testentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ salvum & superstes in Marci vitâ, totum sumptum est. Sed hic illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano successit, & hunc nostrum adoptavit, cognomen esse, quis nescit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; sed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui testimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, sed Marci vitâ) describere se profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa testimonia ad Marcum pertinere perspexisset, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluisse. Quod si est, suam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem si consuluisset homo temerarius, vanitatem suæ ariolationis statim deprehendisset; jam autea Suidas in* Αὐτωνῖνος *(quæ tamen in postremâ Suidæ editione adeò confusè, Antoninis & Antoniis pluribus ac diversis, sub uno* Antonini *nomine dispositis, sunt edita, ut incautus lector vix animadversurus sit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (sive is Capito, seu alius) paraphraste, ut ex stylo liquet, in Græcam linguam translatum, in suam Saturam, sive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino nostro delatus reperiatur, alibi fusè disputaturi sumus.*

Nicephorus Eccles. Hist. lib. III. cap. 31. fine,

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Αὐτωνῖνος υἱῷ καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει, πᾶσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud scire convenit, Marcum Antoninum filio suo Institutionis Imperialis librum à se compositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum, & disciplinæ,* (prudentiæ sæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipse de seipso, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλανῶ. δῆλον γὰρ τὰ ὑπομνήματά σου μέλλειν ἀναγνώσεσθαι, οὐδὲ τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, οὐδὲ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογάς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέλιπες. σπεῦδε οὖν ἐπὶ τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, σαυτῷ βοήθει ἂν σοι μέλῃ σαυτοῦ, ὡς ἔχεις. *Ne diutius evageris. Neque enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, aut ex auctoribus variis excerpta, quæ, quo in senectute usui tibi essent, reposuisti. Ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *seu* posteriorem; vulgatum *alii*, *aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, distinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò sit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non solum integram hic apponere, sed & notis aliquot illustrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iste virtutum omnium, cœlestisque ingenii exstitit, ærumnisque publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset,*

Marcus autem Antoninus:] scribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. I. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράλογον Μάξιμον, &c.

Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò] Vide si dubitas, tum alios qui vitam scripserunt, tum Aristidem in oratione Panegyrici, quâ providentiæ nimiæ pulcherrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam necessario reipublicæ tempore summæ rerum præfectus sit. Zonaras etiam in eandem sententiam: Ἐβλήθη δὲ μᾶλλον δυνάμενον ἄλλος ἀντὶν, ὅτε καὶ ἀλλαττόντος τῆ ἐξαιτίας χρεὼν ἐπῆλθε πράγματα, ἀυτὴ τε περιεγένετο, καὶ τὰν ἀρχὰν διωκήσατο. *Hinc verò potius aliquis illum mutuetur, quia, ubi negotia peregrinata & magna obstrepunt, & quâ superstitiosa, & imperium fortunatum.*

Hinc

esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locustarum species agris infestæ, prorsus ut prope nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante sævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, seu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum consiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum suum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere ascivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu sanguinis, quem morbum Græci αἱματόρροιαν *vocant, undecimo imperii anno extinctus est. Carminum maximè* [*Tragicorum*] *studiosus, ingenii asperi atque lascivi. Post cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit. A principio vitæ tranquillissimus, adeò ut ab infantiâ* [*vultum*] *nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cum ærario exhausto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut senatui aliquid vellet: instrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere. Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse anno vitæ quinquagesimo nono apud Vendobonam morbo consumptus est. De ejus morte nuntio Romam perveclo, consusâ luctu publico urbe, senatus in curiâ veste tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.*

Hinc illud Ammiani Marcellini de funestissimis & turbulentissimis Imperii Romani temporibus: *Eu tempore* (inquit) *quo etiam si imperium Marcus regeret Antoninus agris sine Collegis similibus, & magnâ sobrietate consiliorum lenire lactantes Respublica posset ruinas.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philosophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem sensu ut apud hunc nostrum non semel. Hoc ipsum Seneca, & iisdem ferè verbis; (quæ fortasse tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæst. III. c. 29. *Ortus mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minus Solem & Lunam, & vices siderum, & immutatum ortus, quàm quibus mutarentur terrenis*, (i. e. non minùs quibus mutarentur terrena, quam Solem & Lunam & vices siderum: ut peculiari idiotismo, ne dicam κακοζηλίᾳ, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc meritò addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctissimi) *contexuit. In his sunt remedatro, qua non secus quàm hyemi, quam æstas lego mundo venit.*

Alindve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Usque adeo res humanas vis abdita quadam
Obterit, & pulchros fascis, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam numinis, vel φθόνον τῶν θεῶν*: quæ malesana opinio mentibus antiquorum, cujusque generis, cujuscunque professionis, ità penitùs insoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulserat, voces excideriat interdum parum piæ, & ἀνοσιωτέραι, testes veteris superstitionis.

Ictu sanguinis quem morbum Græci αἱματόρροιαν *vocant.*] Non parum negotii facessivit hic locus viris doctis, Elix Vineto, & Andreæ Schotto Jesuitæ: qui frustra adhibitis in consilium medicis, & omnibus tentatis, cum alias expedire se non posset, ad ultimum illud, *ure, seca*, confugere coactus, voces illas *ictu sanguinis* expungi voluit. Sed rectè asseruit & explicavit vir summus Claudius Salmasius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Historiæ Augustæ scriptores præclarissimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum scripturâ cum Victora, Europius & Miscellæ Historiæ collector consentiunt) viris doctis adeò vel insolens, vel impropriun, aut obscurum demique visum sit. Nam *ictus*, si verbi ipsius vis attendatur, non alia certè voce ἀποπληξίαν melius exprimat. Quod tamen si non esset, at ob symptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine ictî* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non insulsâ tamen esset aut absurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utrisque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celsus nos docet) commune nomen. Cur *sanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu sanguinis *ictus* dicatur, sufficit, quod inter generales morbi illius causas à medicis præstantissimis vis subita sanguinis recenseatur. Ut taceam quod πολῖτ᾽ ἰχθύς huic ipsi Lucio fatale fuisse, vetus apud Suidam scriptor: & ejus patrem Lucium Commodum ὑγιαλωτοθύτην (pro quo vitiosè in Xiphilino meo ὑγιαλωτοθύτην) καὶ τῷ ἀπαιτοῦντι πολλὰ τοιαῦτα ἐξ ἀθρόου ἐπιτάττοντι. Dio in Adriani vita testis est; quod quid aliud est, quam *ictu* seu *impetu sanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: nisi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetustiore. Meminit & Gregorius Nazianzenos in Julianum Σηλεύκ. *Orat.* his verbis: Ὅτι τοιοῦτος ἀφίκετο ἐκ τῶν πολλῶν ὑπερλυπῶν καὶ τῶν τῆς τύχης βασιλέων ἀτρέπτως καὶ ἀκινήτως, ὡς μηδ᾽ ὅτι οὕτω γίνοιτο τῷ προσώπῳ τὸ παντοῖον ψαῦσαι, ἃ πάσχει ἔχοντα ἐπιτηδείως, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ut turbulentis animi permotionibus sublimior, inflar numinum coram regum, qui tranquillitatis & constantiæ laude quondam flurebant: nec, etiamsi quid molestiæ ipsi accidisset, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis vestigium ostendebant, &c.*

Ut convivia eodem cultu] Hæc est illa κατασκευασία (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre suo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma aquo jure egit, ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio*, &c. quæ doctissimus, & elegantissimus Eutropii paraphrastes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τέσσαρα γὰρ ἰδιώτου βίου τὰ λαμπρότατα τῶν παλαιῶν Ῥωμαίοις ἴδια, ἀδίτ τὸ σύνηθες τοῦ γένους ἀλλοιωθὲν, ὡς ἐπὶ παρέλθῃ εἰς τὸ ἀγαπώμενον, &c. *Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra ceteros de plebe Romana cives: sed pari dicendi libertate fruretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postquam ad principatum est progressus*, &c. Atqui Antoninus ipsa lib. 1. cap. 13. ideam imperii καὶ ἰσότιμον καὶ ἰσηγορίαν gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipsi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expositio, quam ad Victoris mentem potissimum hic facere ex ordine narrationis persuasum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hausit, non tam. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad Capitolinum fusè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Isaacus Casaubonus.

Ipse vitæ annum quinquagesimum nonum apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, alter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipsi in omnibus inter se consentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum esset; & minimè necessarium, cum jam ab aliis satis accuratè præstitum sit.

Marcum cœlo receptum esse] i. e. cœlestibus adscriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipse tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosdam Magistros acceperat, undique ipse collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Cassii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futu-

futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, Antoninum significans: qui tantum enituit in philosophid, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione, sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet: nec ille timuit, sed per ordinem paræneseos, hoc est, præceptionum, per triduum disputavit.

Isaacus Casaubonus ad ista Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Faustina autem filio Marco, non luxuriæ magistra, sed vitæ tenuiter ac sobriè instituendæ. Nam ait filius doctum se à matre, τὸ λιτὸν καὶ τὸ δαιτυμονικὸν καὶ πόρρω τῆς πλουσιακῆς ἀγωγῆς. victu simplici, & qui opulentorum more ac instituto cedat quàm longissimè contentum esse. *Propterea vir ille divinus neque satis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipsius cita mors immineret, postremos saltem annos, unà cum ipsa egerit, vel potius illa secum; sic enim ait,* ὡς ἔτι θεῷ τὸ μάλιστα νέαν πλοῦτον τὸν πάντων, ἐμοὶ ὀκτέαν μετ' ἐμοῦ τὸ πλούσιον ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis esset cessura, mecum tamen novissimos ætatis annos transegerit.

Idem ibidem ad ista, *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, sed rite ac suo pretio æstimare res humanas solitus vir hic sapientissimus. Hoc ille nos docet divinis illis suis libris: velut cum ait in secundo: non enim tempero mihi, quin mellitissima gravissimi doctoris verba adscribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conscripsit de officio suo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes pleniissimos; & cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint. Quocirca nemo, spero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium sanè, sed qui Lexicum ejus seu Collectanea pro re natâ versanti se obtulerunt, fecerim, quæ secundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa est: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: sed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non est, apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expressit, & Antoniniani (saltem à Suidæ usque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogasque censuerunt, Lectori constare possit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκινδύνευτον, ὡς Διογένην ἔμαθον τὸ ἀκινδύνευτον καὶ τὸ ὑπερτικόν, φησι Μάρκος ὁ φιλόσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & scientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philosophus.* Antonin. lib. I. cap. 6.

Ἀλέξιον. ὡς τὸ Μάρκου Ἀντωνίνου συγγραφῆς, κἂν τελετὰς ἔτη βιώσεται μύριας καὶ πανταπάσας μύριας, ἔμως μέμνησο ὅτι οὐδὲς ἄλλον ἀποβαλεῖ βίον, ἢ ὃν νῦν ὃν ζῇ. ἢ οὐ δὲ ἄλλον ζῇ. ἢ οὐ δὲ ἀποβαλεῖ. ὡς ταὐτὸν ἂν καθίστησι τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσι ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἴσως ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἄτυς ἀκαρέαιον ἀναφαίνεται. ὥστε γὰρ τὸ παρεχόμενος, ὥστε τὸ μέλλον ἀποβάλλειν ἀνάγκη ἐστὶν ὃ γὰρ οὐκ ἔχῃ, πῶς ἂν ἔτι τις αὐτοῦ ἀφέλοιτο; Ἀλέξιον. *Ex Marci Antonini scripto. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longissimum ætatis spatium cum eo quod est brevissimum. Præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur non est æquale omnibus. eademque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum esse constat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit?* Antonin. lib. II. cap. 14.

Ἀπόμενον. ἰδὼν τὰς αὐτὸ μὲν οὐδὲν, καὶ τῷ μεγέθει δ' ἐπιπάσας ἀμαλύνῃ τὸ ἐμφανιζόμενα αὐτοῦ, ὑπὸ ἄλλα τι ἀπειλήψεται αὐτὸ εἶναι ἡ φύσις ἔργον. φύσις δ' ἔργον ἄπο φοβεῖ), παιδίον ἐστι. ἔστι μὲν τι ἡ μέση φύσις ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἄπλῃ) ἦτοι ἄνθρωπος καὶ τὸ ἑαυτοῦ μέρος. *Si quis rem ipsam per se intueatur, cogitationeque ab illa summoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ nullum quisquis expavescit, puer est. Verùm enim verò non est opus tantum naturæ, sed quod eidem & conducat. Ejusdem denique facultatis fuerit, considerare, homo Deum quomodo, & quâ sui parte contingat.* Antonin lib. II. cap. 12.

Ἄσχολος. ὁ μὴ δικαιρέτον. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ ἐυκαιρία. μηδὲ χρεὼν ἀνάγκης λέγειν ἐκεῖ τινα, ἢ ἐν βίοτολῇ γεγράφθαι, ἵνα ἄσχολος ὦμι. μηδὲ δὲ τούτου ἐυτυχὴς ἀξιωτέον τὸ καὶ τοὺς συμβιοῦντας σχίσεις καθίστασθαι, ἀσυλλόγιστον τὸ ἀδιαπόνητον πεφύκασθαι. Ἄσχολος. *Negotiosus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occasionem. Σχολὴ enim i.e. otium est ea, quæ in consuetudine i.e. communiter & vulgo vocatur ἐυκαιρία i.e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve si necessitate adactus, aut dicto aut scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit solens deseram. Antonin. lib. 1. cap. 12.

Ἀψικάρδιον. ἡ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἰᾶται, ἐφίησιν ταχέως τὸ καρδίας ἀπτόμενον. Ἀψικάρδιον. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. x. cap. 3.

Ἀψίκορον. ἐμπέδωλον. ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἄψασθαι κορεννύμενον. αἰδᾶς τὸ νεμάδων, &c. καὶ ἄυθις. συναρηπτὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμῶς ἀψίκορον. Ἀψίκορον. *Qui facile mutatur, vel qui statim satiatur, simul ac cibum tetigit, qui statim rerum aliquarum fastidio afficitur. Cùm novisset Numidarum, &c. Et rursus. Oportet erga amicos constantem esse, nec ullo modo fastidiosum.* Antonin. lib. 1. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adscribit, haud dubiè fallitur.

Τραγὶς. τραγόσωμον. ἡ δυσοσμία τοῦ τράγου, καὶ τραγόσωμον ἄνθρωπον. ὁ δύσοσμος. τῷ τραγόσωμι μὴ ἐρίζε. Τραγὶς. τραγόσωμον. *Hircorum malus odor. Et τραγόσωμον ἄνθρωπον, homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne iraseare.* Antonin l. v. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἰκάστου τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖος ὡς ἰδόντι πλὴν τοῦ δαίμονος.

τυπὶς τῆς τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τοῦ πάντα κύκλῳ περιχωροῦντα καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἐρευνῶντος, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον λαβεῖν πραγματεύεσθαι ζητοῦντος, μὴ ἀποχρωμένου ἑαυτῷ τὸν ἔνδον ἑαυτοῦ δαίμονα εὖ ἔχειν, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δ' αὐτοῦ καθαρεῖν παθῶν λογικῶν καὶ κενοτήτων, καὶ δυσαρεστήσεως τε πρὸς τὰ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν. ἐστι δ' ὅτε καὶ τρέπει πρὸς δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πάρεσις αὐτὴ τοῦ διαγινώσκειν τὰ λευκὰ καὶ μέλανα. Δαίμων. *Cujusque fortuna. Aristophanes, &c. & Sophocles,*

Generosus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τῷ δαίμονι, τῆς τύχης i. *fortuna. Nihil homine illo miserius est, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ subter terram sunt scrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, si affectibus & vitio immunem custodierit, nec offensum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione sunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem est major illa, quæ alba & nigra internoscere prohibet.* Antonin. lib. 11. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γυναικὸς. μεμφιεῖς. μὴ ἐναισίως ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ βαρβάρου, ἢ ἄλλου, ἢ ἁπλῶς τινος ἐὰν τύχοι ἁμαρτάνοντος. Ἐπιλαμβάνεσθαι. *Genitivo. corripere. Non probrosè excipere, si quis barbarum quid, vel solœcum, vel absonum protulerit.* Antonin. lib. 1. cap. 10.

Εὐπαρακλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τὰς χαλεπήνασας καὶ πλημμελήσασας εὐπαρακλήτως ἔχων. εὐαποδάκλως, ἐπειδὰν αὐτοὶ ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐπαρακλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiseratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis essem, adversus eos, qui offensionis causam dederint, aut deliquerint aliquid, simulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Εὐλυτῶς. Μάρκος Αὐρήλιος φησὶν ὅτι ἀναμένει τὸ ἀνακλητικὸν ὅτε μὴ βίᾳ ἔυλυτος, μήτε ὅρκῳ δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρος. Εὔλυτος. *Facilis solutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejurando, nec ullo homine teste indigens.* Antonin. lib. III cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγεται δὲ καὶ ἡ εὐκοσμία παρὰ Μάρκῳ Αὐρηλίῳ καὶ ἐν ἐπιγράμμασι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modestia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγεται καὶ ὄρθιον. Μάρκος. ὄρθιον δεῖ εἶναι, καὶ μὴ ἐρθέμβολον. Ὀρθὸς *dicitur & ὄρθιον. Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non surrectum esse.* Antonin. lib. III. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδιά τις. ἐν ᾗ ὀρτυγες ἰσάσιν ἐν γύρῳ ὡς τύπτειν αὐτὰς τὴν κεφαλήν. καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπεῖν. μὴ δεῖ τὰ παιδικὰ ἐπιθεῖναι. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam est, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujusmodi rerum admiratione obstupescendum.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ὠσικῶς, τὸ μὲν βίας καὶ ὠθισμοῦ. μηδὲ ὠσικῶς καὶ μὴ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν. Ὠσικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulsionem. Nec impetu, nec per vim ruendum est in mortem.* Antonin. lib. IX cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ αἰδᾶς τι ἱερὸν ἀστρονομικόν. ἡ δὲ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἰᾶται πρὸς τὸ θάνατον ἅπτου. Παράπηγμα. *Regula Et quoddam instrumenti astronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adversus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλεῖν. ἀπαλικὴ. ἀντὶ τοῦ περιλογεῖσθαι, φλυαρεῖν. τοὺς περιλαλεῖν μὴ τοσούτοις συγκαλοῦντας. Περιλαλεῖν. *Accusativo. Pro περιλογεῖσθαι, supra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter assentiaris quibusvis garrulis.* Antonin lib. 1. cap. 7.

Περσανός. ὑπὸ περσανὸς λέγεται καὶ βενετιανὸς, καὶ παλμυλάριος, καὶ σκουτάριος παρὰ Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ. Περσανός. *Prasianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. 1. cap. 5.

Προσο-

Πρόνοιά ἀκριβὴς θεμένου. Τοῦ ἰδίου σώματος ἐπιμελητέον δεῖ ἔχειν μέτρου. ἔτι οὐκ ἄν τις φιλόζωος, ἔτε πρὸς καλλωπισμὸν, ἔτε μὴν ἀλογίας, ἀλλ' ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἰδίαν σπουδὴν εἰς ὅλον τοῦτο ἰατρικῆς χρήζειν, φαρμάκων, καὶ ἐπιθεμάτων ἐντὸς καὶ ἐκτός. Πρόνοια. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ studiosus: nec neglectui tamen id habeas; sed per tuam ipsius diligentiam efficias, si perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα. συμφωνοῦντα. τὰ συμβαίνοντα λέγομεν οἷς τοὺς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, καὶ ἐν τοῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ πρὸς ἄλληλα. Συμβαίνοντα. *Consentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm sibi invicem scitè compositi coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία, ψυδολογία, ἀγοητοδεξολογία. τοῖς ὑπὸ τῶν περιόντων, καὶ γοήτων, καὶ ἐπῳδῶν, καὶ δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falsiloquium. Oratio portentosa, remota à communi mortalium opinione, qualis solet esse eorum, qui res prodigiosas dicunt, & præstigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phrases, ut διατυπάρθρου, ἀκρατῆ, ἐκτόν, ἐυσυνείδητον. καὶ τὸν, τὸ περὶν ἐν πίστει, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca respexisse verisimile puto: quia tamen affirmare non possum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere possit, labore colligendi libens supersedeo.*

Postremo *loco libet hic subjicere quod extat apud Suidam veteris cujusdam scriptoris de Theosebio philosopho testimonium, quod ad Antoninum nostrum, aut hos saltem ejus libros pertinere dudum est eùm peculiari commentatione Viro Clarissimo harum literarum studioso & intelligenti inscriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm asserui. Nunc autem ut asserere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæschelii, viri doctissimi, ex Augustanæ Bibliothecæ veteri codice transcriptorum, nuper mihi visorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde τῷ μακαρίτῃ Hæschelio, priusquam Antoninum vidisset.* (*nam viso illo postea sententiam mutavit*) *de Theosebio auctore primò suspicio, præfixis Fragmentis istis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. *sive,* Theosebii Epictetææ doctrinæ Syngramma: *ex Augustanâ Bibliothecâ* Græcè nunc primùm à Davide Hæschelio Augustano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & absolvere, publici juris faciam. Rem interim mie doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, sed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacrisque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteccessum monebo; ne ex Latinâ Francisci Porti translatione feraut sententiam, quam longè à Græcis* (*quæ tamen ipsa semel iterumque mendosa*) *non uno loco hic abire ovì ἠῷ docturi sumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τῆς Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος ἦ Ἐπαφρόδιτου τοῦ σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως Νέρωνος. περυθὴς ἦ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλει τῆς ἠπείρου οἴκησε, καὶ ἀφικόμενος μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἱστορεῖται πολλά. ὅτι μετέσχεν ὁ φιλόσοφος ἄλογα πολλὰ τοῦ Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ ἦ καὶ αὐτὸς ἐπενόησεν ὁ ἠθοποιὸς ἀφορμὰς μύσης, ἱκανὰ πάθους καὶ δυσκόλους τῆς ψυχῆς τοὺς μὴ πειθομένους ἀτέγκτους καὶ ἀπερόμενος. ἀπαίδευτα ἦ τὰ ἀμάνου καὶ μιξοβάρβαρα, καθάπερ οἶν τὰ ὦ. Δοσιθέου ἦ καὶ Δοσιθέου ἀκούσας τὰ χάρη τῆς ζωῆς εἴδη καὶ δύναμιν. πεζικῶν καὶ ἐν συγγράμματα καταλέλοιπε τοιάδε περὶ τῆς ἰσαῦξ ὑφηγήσεις εἰς ὁ Ἐπίκτητος σοφόν. καί μοι δοκεῖ αὐτὸς γεγενῆσθαι ἄλλος (ὡς ἴσα πρὸς ἴσα ἀντιβαλεῖν) ὁ ἦ καθ' ἡμᾶς χρόνος Ἐπίκτητος. ἀλλ μᾶλλον τῶν Στωϊκῶν δογμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος ἀδίεις τοσοῦτον, ὅσον τῆς Πλάτωνος ἀληθείας ἡπάζετο, καὶ θαύμαζε. καὶ δὴ καὶ συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τῶν ἐν πολλοῖς τῇ μεγάλῃ κεκομψευμένων, ἃ ἀπὸ τῶν γνῶν ἤκουσεν ἀσοφίαν ἐξαίρων λόγῳ. ταύτην γὰρ Δημοφιλῆς ἐτίμα, καὶ ἔσεβε. αὐτὸ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι Δημοκρίτου ἐφαίνετο. ἦ γὰρ ἂν ἐπιφυλὴ πρὸς ἀζωΐαν μᾶλλον, ἢ ἀπιστήμιον, ἀδὲ ταύτῃ ἀσχαλόσας, ἀδὲ ἐν μέσοις τῶν φαντασίαις γυμνασαζομένου, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐτῷ τὰ πραγμάτων. οὐ μὴ γὰρ ἦ τὸ δημόσιον ἀπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τὸ ἴδιον, ἐν ᾗ Σωκράτης ἐκεῖνος, καὶ ὁ Ἐπίκτητος, ἦ τοῖς ἀφροσύνῃ μετεχομένοις, τὸ ἀνθ' ἦ ἐν ἑαυτῷ πολλῶν Δημοσθένη. ἔτι μὲν πρῶτον, ὅτι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καλέκασεν ἰδίᾳ συνιζαμένου πρὸς τὸ βέλτιον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philosophus. Servus autem Epaphroditi, unius de satellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novâ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ usque ad Marcum Antoninum multa scripsit. Theosebius autem philosophus multa ex Epicteti scholis desumpta dixit. Alia verò & ipse excogitavit sententiarum enuntiandarum genera, quæ sunt Musæ mores formantis documenta, ad persuadendum apta, & ad animos non prorsus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & sectari solebat, quantùm fieri poterat. Aversari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus consueverat. Quamobrem etiam suas admonitiones in libro oratione solutâ scripto reliquit quibusdam hujusmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et* (*ut unum cum uno conferamus*) *hic nostri temporis Epictetus mihi videtur fuisse manifestè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, sine tamen Stoicis opinionibus. Theosebius enim nullius scriptoris opiniones tam amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conscripsit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam sapientiam à diis venientem, verbis*

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De seipso & ad seipsum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

Μ Ἀ'ρχων Ἀντωνῖνος τῶν πρὸς ἑαυτόν] *Philosophi* titulum, quem Marco nostro plerique veteres, Christiani Gentilesque, non ut propriam cognomen, sed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omisserimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuscripto tamen invenisse se codice ingenuè profiteatur, non est quòd factum pluribus excusemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi causas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis sit & sententia horum verborum, τῶν πρὸς ἑαυτὸν, quòd rectè intellecta, cætera lustraturis, ex alto suspensæ lampadis, aut prælatæ facis instar esse possint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quam parum diligenter incomparabile hoc scriptum hactenus à plerisque versatum sit, vel inde constare possit, quòd plerique, etiam doctissimi, in ipso titulo, tanquam limine, malo omine, soleant impingere. Quotus enim quisque est, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ suâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipsis etiam Imperatoribus non nobis exemplo, *De Vitâ suâ* commentarios reliquisse, sunt qui asserant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium testes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non ofcitanter legi) tale quid, sed nec in alio quoquam veteri scriptore, de Marco nostro meminisse. Sed demus scripsisse; quid tum? An ideò, τὰ πρὸς ἑαυτὸν, *De Vitâ suâ?* An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vita sua, dum privatus adhuc; vel de rebus à se gestis, postquam Imperator? An quisquam unquam fuit, qui præcepta philosophiæ, & secum colloquia (posteri soliloquia dixere) ad mentis animique cultum spectantia, *De Vitâ suâ*, (præsertim qui maximus Imperator esset) inscriberet? Scripserat Cæsar Augustus De vitâ suâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: sed tamen hodiéque supersunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, si titulus non docet, indicare queant. Nempe res à se publicè privatimque gestas iis libris summus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ suâ*, apud Suidam Græca metaphrasis, περὶ τῶν ἰδίων βίων καὶ τῶν πράξεων. Septimii quoque Severi *De Vitâ suâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam suam pervetustam publicamque ipse composuit ad fidem:* Aurelius autem Victor Spartianum ita expressit; *Abs se texta* (malunt iti viri docti, *gesta*, legi) *ornatu ac fide paribus composuit.* Malus igitur illi inuitò, qui τὰ πρὸς ἑαυτὸν, τὰ ἴδια βίβλια ἐπιγράφει, ut veteres apud Suidam scriptor, aut ipse potius Suidas; vel *De officio suo*, ut doctissimus Canterus exponunt. Ad institutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri possunt pleraque quæ hic tractantur, & scopus hic in istis libris quin Antonino nostro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec ista tamen, ut quæ vim vocis ἐμφατικωτάτην & præcipui momenti non satis exprimant, mihi satisfaciunt. Ut enim qui τὸ ὂν, ἁπλῶς & καθ' ἑαυτό; vel τὸν ὄντα, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod ista *Dei* periphrasi sapientissimè innuitur, eum vitæ fontem esse, *in quo sint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imo verò, quod altiora adhuc est sapientiæ, solum illum verè esse & existere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ sunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philosophi; tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico ὦ tractatu) non esse, aut vivere; id totum simplici & vulgari Dei nuncupatione deperditur: Ita hic, qui, τὰ πρὸς ἑαυτὸν, *De officio vitæ*, aut *instituto* vertat, rem quidem dicat ipsam, si sola libri materia quæritur; à tituli tamen ipsius proprietate, & præstantiâ longè abest, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quam latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philosophiæ fons & origo, nempe Sui ipsius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oracullum, Γνῶθι σεαυτὸν. *Nosce teipsum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, aliosque: quo pertinet & illorum philosophorum subtilissima disputatio, qui virtutes omnes; justitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum sententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philosophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipso dignâ, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinosque scriptores passim occurrunt Delphici illius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque proliciores, alteram certè, quòd tum titulum, da quo nunc quærimus, apprimè illustrent, tum librorum omnium scopum materiamque nervosè pariter & luculenter exponant, apponere vilum est. Ita igitur Cicero, Tusc. Quæst. lib. 1. *Est illud quidem vel maximum, animos ipsos animum videre; & unum hoc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut se quisque noscat. Non enim, credo, ad præcipi, ut membra nostra aut figuram, figuramve noscamus; neque nos corpora sumus: neque ego tibi dicens hoc, corpus tuo dico. Cùm igitur, nosce te, dicit, hoc dicit, nosce animum tuum; nam corpus quidem quasi vas est, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur nosse, nisi divinum esset, non esset hoc oraculi cujusdam animi præceptum, sic ut tribuatur Deo sit: hoc est, seipsum posse cognoscere.* Idem de Legibus lib. 1. *Hæc enim* (philosophia, scilicet) *una mihi cum ce-*

terras res omnes, tam quod est difficillimum docuit, ut nesciretur nos ferremus; cujus præcepti tanta vis, tanta sententia est, ut ea non hominum cuipiam, sed Delphico Deo tribueretur. Nam quo se ipse norit, primum aliquod sentiret se habere divinum, ingeniumque (genium, fortasse: sed fortasse tamen, dico: adi, si placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) in se sicuti sicut simulachrum aliquod dedicatum putabit; tantogue munere deorum semper dignum aliquid & sanctè & sentiet: & cum se ipse perspexerit, tantumque tentarit, intelliget quemadmodum à materiâ fabricanda se rotam venerit, quantaque instrumenta habeat ad obtinendam adspirandumque sapientem: quorum principio rerum omnium quasi adumbratas intelligentias animo suo mentis conceperit, quibus illustratis sapientia duce bonum verum (scribo, verum. Vide Antonin. lib. V. cap. 12. Ὅτι τὸν ἀγαθὸν τὸν τοῦ κ. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. vers.) *& ab eum ipsum tantum cernas se beatum fore. Nam cum animâ cogitas percipisque virtutibus à corporis abjecta indulgentiaque dissentire, voluptatesque sicut labem aliquam decoris oppressent, omnemque mortis dolorisque timorem effugerit; societatemque charitatis cuncta cum sint, nunesque natura conjunctos sati duxerit, cultumque deorum & puram religionem susceperit, & exacuerit illum, ut oculorum sic ingenii acrem ad bona deligenda & rejicienda contraria, quæ varius ex providendo est appellata prudentia; quid ex dictis aut cogitari poterit beatius? Idemque cum cælum, terras, maria, omnemque rerum naturam perspexerit, eaque unde generata, quo recurrant, (alii, redituri;) quando, quo modo obituri; quid in iis mortale & caducum, quid divinum æternumque sit viderit, ipsumque ea moderantem & regentem pene prehenderit, sequæ non unis circumdatum manibus populorum almique definire loci, sed orbem vastæ mundi, quasi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in his conspectu & cognitione natura, diu immortales, quàm ipse se noverit, quod Apollo præcepit Pythius! quam contemnet! quam despicet! quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgo dicuntur amplissima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem scopumque fieri posse, qui cum curâ legent, & lecta contendare non gravabuntur, agnoscent. Quod igitur Xylander ipse nlim (rationem non allequutus, unda ait quòd postea rejecit): recte: quod *ὁ μακαρίτης* parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium, sed non minor, hic quidem cernè, si non filium, esset authoritas) non uno loco præfert, *De seipso* i id ego omni alii interpretationi simpliciter anteponendum duxi. Sed ne sic quidem plenè satis reddi crediderim, quod Græca verba contineant, aut continere certè possint. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antisthenem olim interrogatum, *τί αὐτῷ περιγέγονε τὴν φιλοσοφίαν, quem potissimum ex Philosophia studio fructum percepisset*, respondisse, *τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, mecum colloqui posse.* Hinc von αὐτοσχεδίαστος, quæ apud eundem in Pyrrhone; soliloquium Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tusc. V. Demosthenis Oratoris factum nescio quod impotabantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipse secum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo sermoni, quam moribus excolendis posuerit? Solonis scriptum, *εἰς ἑαυτὸν σωφρόνα*, inscriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vita: Hermens autem, vetustissimus illius & genuinus, qui Τριπλογράφος ob admirationem sapientiæ dictus est, *περὶ οὗ ὁ ἴδιος νῦν*, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cum *τὸ πρὸς ἑαυτὸν*, tum, *ad se ipsum*, quam, *de se ipso*, verti posset, & in utroque multum ponderis inesset, utrumque non malè conjungi posse, imò vero debere existimavi. Hæc igitur ratio nostræ, *De seipso & ad seipsum*, versionis. Porrò per *ἑαυτὸν*, philosophos, Platonicos, Stoicosque, animum seu mentem cujusque intellexisse, nemo opinor, (ut allatum modò Ciceronis ex Tusc. Quæst. locum omittam) ignorat, qui non in ipsorum libris hospes planè: præsertim cum Aristoteles etiam subscribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa gravissima quæstio, an Homo sit quiddam ex corpore & anima compositum; nobiliore illâ quidem compositi parte, sed parte tamen: an verò essentia ejus tota, *καὶ τὸ τι ἦν εἶναι*, sit in animâ solâ, quæ corpora utatur ut organo sibi circumdato. Platonicæ & Stoicæ Philosophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pieraque superstructa sunt hominem *καθ' αὐτὸ ψυχὴν ἀνάπτειν*. Simplicius in Epictetum. *Παίδιον δὲ τὸν ἀσθενῆ τὸν ἐκ καθ' ψυχὴν λογικὸν ὑποκείμενον, τῷ σώματι χρήσιμον ὡς ὀργάνῳ. Doctrina ejus, inquit, hoc præsupponit, hominis essentiam in solâ ejus animâ consistere, quæ corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vis alioqui doctissimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hoc natura humana fundamento innititur, quæ posita sit in ratione & mente, quæque corpore ita ut artifex instrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, sectione ultimâ: Plutarchum etiam contra Colotem, præstantissimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diversis Antonini locis peti potest: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox *ἑαυτοῦ*, non sine peculiari *ἐμφάσει*, aut *δυνάμει* usurpatur. Mentini V. Cl. Thomam Gataherum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipso colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuisse me, virum doctissimum Lylium Gyraldum alicubi in historiâ Poetarum alio titulo hos Antonini libros citare; *τῶν καθ' ἑαυτὸν* scilicet: qui quoque titulus ex ipso Antonino commodè potest exponi. Sed cum priorem illum fide Manuscripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de isto laboremus non est. At aliud tamen est, quod in Gyraldi verbis observandum nobis est. An enim vir doctus, *Ejus certe librum Græce scriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίου τὰ τῶν καθ' ἑαυτὸν; ex quo rursum & multiplicem illius sapientiam facile colligere possumus.* Quod illud *to* tibi vella dicemus? Hos libros prolixioris operis, (sive alterius cujuspiam posterioris, sive Antonini ipsius, aliis fuis negotiis hâc ratione consilentis operâ) Excerpta, vel Epitomen esse? An potius, non hos ipsos quos hic exhibemus libros; (unda fortasse, quod illorum numerus qui in hâc nostra *ἀναγνωσθῇ*, cujus etiam Suidas meminit, ab ipso fuerus) sed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta esse? Id eò verisimilius mihi fit, quod ante mensem unum aut alterum quam hæc scriberem, indicia V. Cl. de literis & literarum amantibus manibus indefessâ industriâ meritissimi, Patricii Junii, beneficio vero Johannis Prærsi, Angle-Britanni, (cujus extant in Apulei Apologiam Observationes eruditissimæ) apographum ex Manuscripto Bibliothecæ Augustanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæschelii manu transcriptum, Excerpta ex Antonino nostro sub nomine *Epistetti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLVIII. continens, nactus sum. Vix unum de plurimis Antonini libris (secundo & ultimo solis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipsissimus est ubique textus Antonini, quem hic exhibemus, non interpolatus, non ullibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortasse transcribentis, sive Hæschelii, sive alterius cujuscunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; nisi quod magna lectionum, sed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas, cujus, cùm tanti est, in Notis Lectorem pro se natâ monebimus. Cæterum quid Excerptor hic quicunque fuerit sibi proposuerit, non in promptu cuipiam est. Non enim vel quæ præcipua simpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris, vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præcepisve: non denique quæ unius essent argumenti, congesta hic collectaque dicere quis possit. Nulla capitum illorum inter se non magis quam sectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quam quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diversitas est) in unum collegisse hunc Excerptorem. Quod si tamen, ut fortuna faciret, & vel sibi vindicaret, aut alii cuipiam (ut multi sunt ad fraudes & impostoras, vel minimè de caullâ, prochives) adscriberet? Sed absit erit de his ampiùs quærendi locus, in Commentatione da Theosebio, cujus initio libri ad allatum ex Suidâ restimonium mentionem fecimus.

Pag. 2. lin. 4. *πλὴν τῆς πλατωνικῆς διαγωγῆς.*] Viti doctissimi corrigunt *ἀγωγῆς*, correctionc valde probabili fateor, an omnino necessaria dubito. *ἀγωγὴ*, proprie, de educatione; *διαγωγὴ*, de vitâ communi & consuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de consuetudine tamen & instituto vitæ adultioris si exponamus, eadem erit sententia.

Ibid. lin. 5. 6. *τὸ μὴ εἰς δημοσίας διαλέξεις*] Xylandri utraque editio, *τὸ μὴ εἰς δημ.* quod ideo moneo, quia Xylandri editionem II. per omnia solis erratis minutioribus & typographicis excepta, exhibituros promisimus, ut si contrà quid in uno aut altero loco contigerit, de eo in Notis monitus simus. Illud autem *μὴ*, cum qui de Marco scribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba suæ editioni præfixerat) planè contrarium testentur. erratis typographicis haud illiberiter annumeraslem, nisi versio Xylandri, vel ab ipso, quod non puto, Xylandro, vel à Manuscripto quo usus est ipse codice, manasse fidem lecisset.

Pag. 3. lin. 1. 2. *μόνη τραγικὴ μοῖρα*] Pro *σωλήρ*, legendum *σωλῆρ*, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum viveba) pridem correxit in Adversariis: Lipsio etiam in libro de Gladiatoribus astipulante. Cæterum da coloribus & factionibus, sive Circo sive Amphitheatri, quæ sunt alibi observata pridem; aut ejus generis alia si quæ deinceps se nobis offerent, non omnibus locorum notis, notata tamen alias haud pauca, & quæ cuilibus obvia, ne quis à nobis in notitia hisca Novis expectet. Non enim alios transcribere mihi animus. Et quis tandem observandi, seu commentandi finis, si quæ scriptoribus antiquis plerique communia, ea ad singulos ingerenda & congerenda sunt?

Pag. 4. lin. 3. *τὸ ἀναπεπλεῶσθαι τοῖς ἀεὶ τῶν τερατολογούντων*] De epodis, ea genere, quæ nullo non tempore apud pleraque gentes in usu, trita jam fuat omnia, neque hic à nobis, ut modo monuimus, expectanda. At de dæmonum *ἀνατροπῇ* quorsum, & quos hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀνατροπὴ, seu ut vulgo loquebantur, *ἐξορκισμὸς τῶν δ.* à Judæis potissimum ad Romanos manasse credidern. Mira narrat in hoc genere Josephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorcista, coram Vespasiano Imperatore & plusimis aliis, ipso quoque ta præsente & spectante, parraverit. Poli Judæos Ægyptii hac arte (seu maleficio potius, cum de illis loquimur, dicendum est) tum maximè celebres: qui tamen exorcistantes, formulis ut plurimum Judaicis usebantur, ut ex Origene contra Celsum lib. I. pag. 17. discimus. In cujus verbis, ista, *πολλαχοῦ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαγγελλομένων ἐπάγειν τοὺς ὑποκειμένῳ μαθήμασι*: a Latino (quæ tercenta in illa versione animadvertimus) interpreta, *frequenter sunt interspersa Ægyptiorum disciplinis efficacitibus*, inepuissimè & imperitissimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum qui de miraculosorum operationum & exorcismorum arte tractant & disciplinis, interspersa reperiuntur.* Conter cum genino ejusdem Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. *παρῶν δ' αὖ καὶ γοητολογοῦντας*, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Justinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantum mendosè sunt edita, sed in longè alium, quàm quæ fuit auctoris, sensentiam vulgò trahuntur. Ia postquam negavit illos exorcistas a Judæis oriundos efficaces (*ἐν* tamen ulli sunt; dubitanter enim loquitur) esse, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Isaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: *Μὴ μεῖζον οἱ ἐξ ἐμῶν τετραγράμματον τῷ τετρὰ, ὅπερ ἐμῶν ἐστὶ θεὸς, χρώμενοι ἐξορκίζουσι, καὶ δυνάμεως ἐμῶν πολλὰ ἐνεργεῖς χρῶνται ἄνθρ.* Hæc Justini verba ita vulgo accipiunt, Serarius in Tobiam, aliique, quasi Justinus ad tui temporis Judæis

dxis Exorcistis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorcismis faciendis defeciſſe, & novam exorcisandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, a gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Præterea, quis qui vel Tobiam legerit, credat Θεραπευτὰς Judæos, in exorcismis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò recondituæ: ſunt enim καταδέσμοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorcismis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καταδιώκουσι χρ. ἰσῶν, non, ὄντων; cui verbo nullus ibi locus. Verùm igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *priderem enim*) *exorciſta veſtri hâc ætate*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *utuntur*; *ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas*. Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legimus, quia errones alii, (quales illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuam quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipere eſſe non ait, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem polliceatur; ut puta ſi auricularius, ſi ſtipula, vel dentium: non tamen ſi incantaſſet, ſi imprecatus eſt, ſi* (ut vulgari verbo impoſitorum utar) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tamenſi ſunt qui hoc ſibi profeſſe cum pradicatione affirmet.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quos ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio, Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecenatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquod ſacerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione vanitas torqueantur, divus Marcus hujuſmodi homines in inſulam relegare reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Reipublicæ vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vita, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum tondem fere verbis & Mecenas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν περιερχομένων καὶ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterum verba illa, τὸ ἀνοητικὸν, ita capio, non ut omnes omnino ἐνεργείας & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀνοητῶ latpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conſulto Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſum Lucillæ, Matri filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, Gnationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιεῖδε de legione κεραυνοβόλῳ: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtulent, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀνοητικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. l. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδιαπνοὸν vertunt, *tedioſum*, quaſi eſſet ἐνδιατρὸν ab ἐνδίατρος, cùm ſit ab ἐνδίαπνος, & vertendum ſit *lugens*, vel, *vanda*. Suadam vide in Ἀναδίαπνοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli inſpiguntur Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεταλαμβάνουσι καὶ ὄντα τῶν θείων ἀγαθῶν, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδεικνύμενα. vertunt, *illuſtrationes divinæ ſunt & ipſa participes, ita ut divina conſpicuatur efficacitas*. Verte, *divina bonitatis ſunt & ipſa participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus*. Quod Simplicio hic θείαν ἐνέργειαν, id aliis ἐνέργειαν vel ἐνέργημα, ἀνάλωσις, pro miraculoſa præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὲ κατὰ τύπους καὶ πάλιν καὶ ἴδιας γίνεσθαι τινας ἐν ἀνθρώποις ἐνεργείας αὐτὸ ἡμῖν ἀνειλήφαμεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſas præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀνοητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐνεργετικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐνταῦθα ἐρωτηθῇς τὸ κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τοῦ ἀφέσεως περιεκάμπτου, *ne flatum emplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certe non uno exemplo diſci de rebus antiquis non ſemper antiquas credendum. Atqui ſunt hodieque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνουσι τοὺς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laertius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀνοήτων, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὲ τὸ ἐλᾷ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Vijus ſum eſt ab amicis & cum privatis veſtibus*.

Pag. 8. lin. 1. ἐνδιαλείπτως] Lege, ἐνδιαλλάκτως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀπωτέρω παροιμιαστοῦ] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Lucem pertuſum congerere in vas*. Lucianus in Anthologia Gr. οἱ ἀγαθ. elegantèr,

Φωκᾶ· ἀνὴρ κἀθ· ἑαυτὸν ἐφ· οἷς ἐπεφύκεις· οἷς ἐν ἀνάγκαις
Ἀνθρῶν τοῖς χαρίσει, οἷς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolum eſt pertuſum, in quem omnia
Munera benefica, fruſtra effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauſerimus, & tranſmiſerimus quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. μὴ τὸ ἀδιάφορον εἶναι ὑπολάβῃς] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi diviſiſſet, quam multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Veritus nos in terra, *ne intempeſtivum*, &c. Quod ſic eam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vetam ſuſtinent, theorematibus exagitare*, vel, *obtundere*. Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖ τὸ ὅλως εἰς ἀνθρώπους περὶ τῶν ἀναγκαίων. Sed omnino conſulendus & Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀδιάφορον, hic accipiom apud Diogenem Laertium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur Στοιχεῖωσις ἀδιάφορον τὸ σύνεσιν ἐν Διαιρέσεσιν; *ſpeculativa, quas ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, εἶδε μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Ὄοησις apud Græcos haud ratio, ὀιήθεις, pro vana falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπὸ τοῦ δόξης, & lib. 9. cap. 34. τοῦ δόξης!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſa opinione ſcientiæ, quam δοκησοφίαν, aluer vocant. Hinc illud Bionis apud Laertium lib. 4. §. 50. ὁ ὀνεὶς, περιττὸς ἡγοῦνται, *falſa ſcientia omnia profectus impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τοῦ ἀκούειν, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laertium lib. 7. §. 23. μηδὲν οἴεσθαι τῶν ὀιέσεων ἀλλοτρίοτερον πρὸς παλλαγὴν τῶν ἐνθυμιῶν. *ad perturbandas ſententias nihil intervenientius eſſe jam acquiſita eruditionis opinione.* In omnibus Laertii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, ὀιέσεων, pro ὀιέσεως. Opponit ibi Zeno τὸ ὀιέσεως, τῇ ποτμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani Ταπεινοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Eſſi Poeta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poeſi benè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen ὄοησις, ita & verbum, ὄιεσθαι, ἀνάλως, non rarò pro ſtulte, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὃς ὄοεται φιλοσοφεῖν τραχέως: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum IV. ἀνήρ· Σκωπτικὸς, ὄιόμενος πεπαῖς, ὄιόμενος ὑπερβάλλειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίκλητον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίκλητον, paſſivè, pro ἀνεπίκλητον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, oemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen abos illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, ut homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. ὅτι ἡ τυραννικὴ βασκανία] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero proprie *invidentiam*, diſtinguendi cauſſa, ſolet appellare) intelligas; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, φονεύειν & ἀνῄρηκε, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quamquam aliter vulgò exponatur, in illis,

Invidet Scelo non minorem Tyrannus
Togarum minor,

uſurpavit. Quod mox de *Patricia* Antonino, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *neras* (ut Ciceronis utar verbis) *amicitias diſſimillime reperiri in his, qui in honoribus, reque publica verſantur*. Fortaſſe alludit Antonius ad etymologiam verbi ἐπιτυμβίδιον: Ea quippe maxima apud Poetas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus leænisque ducitur: Qui igitur ἐπιτυμβίδιον vocati, (i. e. *boni ortis parentibus*) illa ſi verè quod vocantur, eſſem, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, miſſimos eos & manſueciſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ σοῦ ἀδελφῷ μου Σεουήρῳ] Veris maximis aſſentior, Scaligero, Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galeum, *Verum pro Severo reſtituentibus*. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut plerasque, *Divo Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Eſſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus magi rationibus, vulgatam lectionem rationeadam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς μὴ τὸ ἀμέλητον] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφιστασθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeo alioquin obſcuram, contulrò tamen huc expoſui, ne quis τὸ ἐν. ὁ ἐν τῷ ἀμελὲς, lib. 6. cap. 23. cum legat, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράλογος Μαξίμου] Turbat hic contextum orationis vox παραλογιστὴ non una ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, a præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (tor-

talſe

tasse & ita reperit in Manuscripto Codice Xylander, & imprudens mutavit) Παρὰ κλ. Μαξίμῳ, compendiosè, pro, Παρὰ Κλαυδίῳ Μαξίμῳ. Capitolinus in Marci vitâ: *Andron & Sextum Chaeronensem Plutarchi nepotem, Junium Rusticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catullum, Stoicos.* Haud multo aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgo; ut vir doctissimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Eusebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitiosâ Græci contextus (ex meliori Laniæ Hieronymi versionis interpunctione corrigendâ) dispositione profectum est, non ab ipso, autùm dicere, Eutebio. Quæ proximè sequuntur, τὸ ἀραττὸν ἑαυτῷ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitiosæ συμπεριφορᾷ & obsequio opponitur, accipitur. Sed & ἀντικειμένους illi, sive ἑαυτῶν ἀραττοῦσι, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀμελοῦντες, contrarium) τῷ καλῷ μᾶλλον περίφορος dici possint, qui τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὰς ἐπιτιμίας propriùs habent in potestate, nec ullis vel temporum necessitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci possint, ut à recto virtutis tramite vel tantillum deflectant, & sibi indulgeant. Vide & infra, lib. 3. cap. 6. ἀπλανέστερον γὰρ τῷ λογισμῷ.

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἐ κοινοτοπικόν] Xylandri versionem quia non plane absurda, non correxi; sed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in ista Capitolini in vitâ Marci, *Summovendis amicos à familiaritate & convictus*, &c. sed & à præstantissimo Salmasio, in eadem verba, plenius & certius exponi. Videri possit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Est tamen hoc levius argumentum. Quot enim vocet penitùs intercidisse putamus cum tot veterum quæ prædem periere monumenta? Quot ajus, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuêrent, si tot scriptores veteres longa ætas nobis non invidisset? Ut à pluribus alim usurparam vocem, & vulgo satis notam fuisse credam, movet me Juvenalis, qui eâ verbum interpretatus est, *sensum communem.* Ejus sunt Satyra VIII.

Hæc satis ad juvenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & asstatum, pleramque Neronе propinqua.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortunâ ---

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexisse.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐκίμουσε, ἀλλ' ἐ τὸ πρωσώπου] Non constat syntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita scribit, καὶ τὸ ἐκίμουσε. ἀλλ' ἐ τὸ, Προσώπου τῆς ἐρήνης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ità quoque non male scribi posse putabam: καὶ ἐκίμουσε ἀλλὰ. Οὐ πρωσώπου, &c. Aut ut rectè dicitur, ἄχρι τοῦ ἐχεντοῦ, & ἄχρι ἐχοίης vel ὄλου: ita dici possit &, πρὸ ἀνέτου? Certè si hoc admitteretur, quin hæc vera lectio esset, καὶ ἐκίμουσε ἄλλα πρὸ ἀνέτου, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιεύων τὰς χορηγίας καὶ ἀναμετρῶν] Xylander verterat, *sumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus caussam dicere*: quæ nobis merità displicuerunt; sed nec ista nunc minùs, *impensarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus excidebant. Nempe, de *Ratiocinatore imperii* (quod si placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; quale illud Augusti; quod, ut Dionis utar verbis, νόμοι τῶν ἐρημένων, καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶν τε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τὸ τε πλῆθος τῶν ἐν διανομαῖς χρημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐξεστιν ἐκ τῆς ἐγγραφῆς φέρεσθαι, *summam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecunia in thesaurum, aliaque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto subjecisti, quid ex utramque vestrum esset impensum. Adjecisti Imperator cum Imperio calculum ponere; fit exact, fit redact, quasi rationem redditurus. Edictæ quod absumpserit: tu fiet ut non absumat, quod pudeat edere.* Sed alia verbi ταμιεύειν vis est, ab his calculi rationibus aliena. Verto igitur, *sumptus parcè dispensabat*; vel, si quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obvenebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, sive propriè capiat, pro διανοίζειν; sive metaphoricè, ut cum Græci dicunt elegantèr, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel ταμ. ὁρμὰς, vel τὸν νόον, & id genus alia; sententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clariorem erit si cum sequentibus testimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum rare cuiquam nisi militi dedit: verbis esse docens, ut dispensator publicus, in delectationes suas suorumque terentes, id quod provinciales dedissent.* Vopiscus in Aurelianо: *Vellemus quidem devotissimi R. P. veris, multo majora deferre compendia, sed facta regat* (an non *regat* hic, quod Antonino vitiosè?) *publicus, ut accepere de provinciarum obligationibus ultra ordinis sui gradum, nemo plus possit.* Sed & in voce χορηγία, ambiguitas: quam si propriè accipias, tum vertendum erit, *sumptus in ſpectacula* (vel *in ſpectacula*) *parce faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicos nunquam aurum, nunquam argentum, nec pecuniam donavit, pretiosas vestes*, &c. Et ibidem post paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum summa damnandi parsimonia, ducens & venatores, & scenicos & aurigas*, &c. De hoc ipso Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis subtraxit, quæ otiosos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minus popularem Pii fuisse parsimoniam sive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Ἀγαθὸς δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζηλωτὴς γενόμενος, καὶ μᾶλλον περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἐφιέμενος. ὅθεν οὐκέτι οἱ στασιάζοντες καὶ κωμικῶτερον ἐκάλει. *Fertur Antoninus in quærendo fuisse diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione desitisse. Unde qui eum irridebant, communeſtorem appellabant.* quod nec Julianus prætermisit in Cæsaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminisse, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem νόνος, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Περὶ τῶν ἀλογῶν τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τινι, corrigendum, sed obstat, τὸ, ὃν, quod sequitur: ego potiùs pro, ἐμφύτων] ας, scripserim ἐχούσας: nam mox quoque, ἔχοντ]ᾳ ἀνάλ τῆς ἀπορίας, novè, pro ἐχόμενα) ἃ ἴσχυσε ἐμπίπτειν. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverunt perseverant.* Illud postremò addam, in illis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων νόσου κα]αστάσεως, suspicari me veram lectionem esse, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων νόσων τοῦ κατατείνοντος: excidisse verò τὸ τοῦτ', ob scripturæ similitudinem cum præcedente νόσου.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐκπεπλ]ᾳ μήτε ὅτι σχολαστικὸς] De *Sophista* & *Scholastico*, nullus erit opinor doctis scrupulus, qui quam honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξου appetiti, non possint ignorare. De *vernacula*, & οἰκογενῆ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; sed latiori significatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & rusticis, qui ex *confragoſo* (ut ipse loquitur) *venimus*, oppositi. Glossæ quoque veteres, *vernulam*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecaque idem quod *verna*, seu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas*. Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obsequium, seu ἀρέσκεια: ita hic *vernaculus*, planè est ἀρεσκ]ᾳ: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare possimus) τῶν τοιούτων; vel simpliciter, ἀδοκ ἀνθρωπ]ᾳ: lib. IV. capite περὶ συμπεριφορᾶς. Ἔτι γὰρ πρόσεστιν (inquit) τὸ ἀδιάφορον οἷον καὶ κατὰ τὸ εἶναί τινα, Ἥδεῖ ἄνθρωπ]ᾳ! &c. *Nam si præstat verecundum esse ac modeſtum, quam ab aliquo dici, è lepidum caput!* &c. Quod de *vernilitate* Arrianus, id Seneca non dissimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophistæ sibi vendicabant) commendatione: *Magno impendit tempore, magnum alienorum auctorum molestiâ laudato hoc constat: O hominem literatum! Simus hoc totâ ruſticitate contenti: O verum bonum!* Verbum οἰκογενὴς haud immeritò suspicetur aliquis è margine irrepsisse; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; sed si verbi proprietas attendatur) quam οἰκογενὴς? Si cui tamen severior hanc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliam Sophistæ (ubi obiter & illa mihi nota, ὅθεν ἐντεῦθεν ὁπόθ τὸ ὑπερηφ]ᾳ ὕπτε μεγαλαυχ]ᾳ, *neque superbiam ex tanti nominis honore concepisse*) laudet istam Philostratus de vit. Sophist. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græcè adeò purè loqueretur, ὥστε οἱ ἐν τῇ μουσικῇ Ἀθηναῖοι, *quàm vel moderatissimus Athenienſes.* An aliud οἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἄλλον μέν τινα καὶ ἄλλητζον; *Græcumne eſt, & Græce loquitur?* nescio quis interrogat, respondetur; πάνυ γὰρ σφόδρα οἰκογενὴς. *in domo nos genatus eſt atque educatus.* Hactenus de ipsis verbis & titulis; sed & illud non omittendum, non constare è verbis Antonini, id velit, patrem suum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipsum nusquam iis ornasse. Non enim laus hæc minor, fortasse & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri sapientis & generosi indicium, nunquam quemquam ab his vulgaribus & externis, fortuna pura, vel ingenio, sed a sola bonitate & sapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μαθόντες ἀπὸ τῶν καινῶν μή]' ἰσαν]ᾶς, μήτε ψίγν]ε, ἀλλὰ ἁπὰ δογμάτων. ταῦτα γὰρ ἐστὶ ἴδια τὰ ὑπάρχ. τὰ ἐφ' ἡμῖν πράξεις ἀσυγχύτως ἐ καλῶς ποιοῦντες; *Nunquam è commentariis istis vel veteratorum vel laudatorum petenda sunt, ſed è decretis. Hæc enim sunt cujusque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iisdem penè verbis repetit; sed & fusius profequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obstat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ἀ ψιφοδιές, ἠχ ἀνωμίας, ἀ σοφιστί. *non mercuriosus, non ſuſpiciosus, non ſophiſta.*

Pag. 27. lin. 5. πὲ ὀλίγου ἐκπεπλ]ᾳ χρῆζον] Suidam vide, in voce Προσοχέ. Scripserat Antoninus fortasse, πὲ ὀλίγου ἐσχηκὼς χρῆζον, ἔτι φαιδρὸν ἰοῦσ, ἐ ἐκπ. ἐστὶς.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοι ἀνθρώποις] Sensum quidem expressisse me in versione; sed vocem tamen unam aut alteram deesse puto; fortasse & aliæ transpositæ. Scriberem, ἀνθρώποις προσχθέσι τοῦτο, περὶ ἀκοὴ ὃ τὸ ὄνομ διδομένος δε.σ τ περὶ, &c. Aut si hoc nimis est, minori mutatione, sed eadem manente sententia, δεδομένος ἀνοῦ. ἄ περὶ, &c. Erunt fortasse qui minori negotio omissâ particulâ δὲ, pro ἀνθρώποις, legant ἀνθρωπ], aut pro δεδομένος, scribant δεδομένοις; quæ mihi quoque veniebant in mentem, sed (etsi fateor hunc verbi δεδομέν]ᾳ usum minimè usitatum esse) probata non sunt. Argumentum hoc non focatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in beneficiendo spectare, hominem te ei qui homo sit id præstare, non uno loco monet in sequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τὸ γὰρ πλεονεκτεῖσθαι, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberique ſint; ingenuis aut libertini: jura libertatis an inter amicos data; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ἐ ἀπὸ λογίου τοῦ ἀναγνω] Hunc locum, quem plus quam probabile est esse corruptum, viri docti, qui Augustæ Historiæ Scriptores notis & observationibus immortalitate dignis illustrarunt, non uno modo restituere & interpretari conati sunt. Ego quamvis effecisse eos quod conati sunt, affirmare non possim; non tamen tantum mihi trivio, ut post illos, vires meas experiri fasti-

ſuſtineam. Sed & eò libentius abſtineo, quia nihil hic philoſophicum aut dogmaticum; ſed totum quicquid eſt, ad ſingularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, ſed privatam, ſive actionem, ſive conſuetudinem, ſive denique reſponſionem pertinet; cujus ignoratio non eſt cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in poſtremis verbis, τὸ, θυλάκῳ ſubſtitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, da publicis male redemptis queri, remiſſionemque petere ſolitos, ex Cicerone aliiſque notum eſt. Xylandri verſionem eſſi palam vitioſam retinuimus, quia quid rectum non eſſet, videre facilius; quàm quod rectum eſſet invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ τὸ διὰ τοῦτο τυραννικῶτερον.] Scribo, καὶ, τὸ διὰ, μὴ διὰ τοῦτο. vel omiſſo τὸ διὰ, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τοῦτο. Cæterùm, an πάρεστι hic Imperatorum proprium, (qui inter *miſcuos Imperes* ab aliis recenſetur) Antonianus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis iſtius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis deſcripto luxui non poſſit æquè convenire) communem, haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potius propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc poſſim, cur magis probabile de *miſcuis Imperii* hæc accipienda. Sed breves hic eſſe cogimur. Pro, τυραννικῶτερον quod hic, ex meliori Xylandri editione, τυραννᾶτον corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπιπλοκαῖς] B.m. pater, ſæpe jam nominatus, ſæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratiſſimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc penſum pertexendum, quam ex omnibus aliorum quorumcunque muſicis operibus; abſit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chryſoſtomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; ſed in Dionis, & Longini locis ſimillimus, ἐπιπλοκαὶ, non ἐπίπλοκοι, ſcribi debere contendit. Idem tamen in ulio Dionis ejuſdem loco, ἐπίπλοκοι, ut genuinum aſſerit. Sanè non cujuſvis eſt iſta rectè ſemper diſtinguere, præcipue cùm ἐπίπλοκοι etiam apud Ariſtophanem inveniamus. Cæterum, quam φιλοσοφωνῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit inſignis & ipſe Plutarchi in Corinlano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior eſt, parte ejus contenti hic erimus. Diſputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione elici, concipive poſſit; ac tandem concludit, ὁ γὰρ ἀναλλαγὴν ὕλαι τοῦ θεῖον πᾶσιν ἀεννάως καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς, ὁ τὸς ἐν ἀλλοθ- τὲς ὁρίσθ- φ βουλῆται ἀνθρώποις καὶ συμπράττων, ὁ τὸ τύμμα δίκαιον πλαττόμενος ἡμῖν, αὐτὸ τὰς χεῖρας ἀεὶ δεῖ μεταθίτεσθαι δυσὶ καὶ τοῖς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπιπλοκαῖς ἐγκρούσῃς, ὁ συναλλαττόμενος ἀνεπιφθόνως καὶ ἡσύχως. *Aut enim admovenda ſemel deus erit omnis cauſſa & primordium noſtrarum rerum: aut quamam ſuperſit ratio alia quæ juvent mortales, & eorum adſint conatibus? Neque enim corpus illis noſtrum componet, neque manus & pedes, ut res requirit, verſent: at agendi vim, quæ eſt in animo noſtro, & voluntatem principes quibuſdam & noſtrorum atque imaginationibus excitent, aut contra avertant compermutque.* Etiam hic in Plutarcho (ſi quidem in Antonino) ἐπιπλοκαῖς, non ἐπιπλοαῖς legendum eſſe nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀναλείψεσθαι δὲ, non ὐ ἀναλείψεσθαι, in ſequentibus Antonini verbis eſſe ſcribendum. Malè diviſa particula ἔδη, pro quâ in priore Xylandri editione excuſum eſt, ὐ δὴ, alterius hujus ὐ inſerendi (Xylandro au alii neſcio) cauſſa fuit. In ſecunda editione τὸ, ὕδη rectè, unâ voce: ut poſterius illud, ὕ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, ſed & in verſione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δι' ἐναρέτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τίνα ἐν Καύκῳ ἄντρῳ χρόνῳ] Scribo cum Xylandro in verſione, (ſed Notis ejus adverſantibus) καὶ τίνα ἐν Καύκῳ, ἄντρῳ Χρόνῳ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notiſſima. Solitum autem Antoninum littora (qua procul à tumultu ſcilicet, & turbâ) frequentare, ipſe alibi libro IV. cap. 3. & lib. X. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum *Suoriſiaſlov*, de quo alias pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepiſſe, cujus ſe reum factum eſſe poſtea credidit, mihi veriſimile eſt. Hinc igitur illa Chryſæ, Apollinis ſacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ δῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
In littore multiſtrepentis maris,

orans, & mox exaudimus, primo Iliados verſ. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεῶθεν obtigiſſe minùs mirabitur, quiſquis ſimilia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum teſtes Hiſtoriæ ſacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidiſſe. Unum præter alios Ariſtidem libenter nominaverim, venuſtiſſimi & culeſtiſſimi ſermonis Sophiſtam: ſed adeo, (quod ex ſcripsis liquet) tum ſuperſtitioſum, tum φιλόθεον, ut fidem illi, *ſomnia* quod apud *παρίνυς*, talia multa de ſe narranti, arbitrari religio mihi ſit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λεπρὸς καὶ ὀσφῦον καὶ κεκαυμένος:] Sanguinem, noſa, pellem, ut ex quibus præcipuè conſtet humanum corpus, enumerat: res utique per ſe partim viles, partim tales, ut aſpectus eas horreat humanus, (unde eſt quod λεπρὸν maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quam aveat, innuens. Conferenda ſunt hæc cum iis quæ lib. 12. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ὑπάτης ἀναπνοῆσης ὕλης. ὕδωρ, πόνος, ὀσφῦον, γράσος. *Quam putida eſt ſubjecta res cunque materia? aqua, pulvis, oſſicula, ſordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperaturâ; vel oſſa, vel γράσος, id eſt, caro, fœtida res, & putreſcens facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς ἀμφιὰς περιφορήσιος à quibuſdam, ab aliis, πηλὸς φύραμα, per contemptum dictus.

ſtem cùm iis conferenda quæ lib. VII. 16. cap. 37. γράσος πᾶν τοῦτο καὶ λύθρον ὁ θυλάκιον. *Fetor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* Θύλακον intellige, eâ notione qui rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortiſſimâ, & generoſiſſimâ, Ἰλίουν, ὦ Ἰλιεῦσι. τὸν τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. *Tunde, tunde Anaxarchi ſaccum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Conſol. ad Marciam cap. 24. *Hæc quæ vides oſſa circumvolata nervis, & obductum cutem vultumque & manifiras manus & cætera quibus involuta ſumus, vincula animorum tenebraque ſunt.* Mox Antoninus, ὧδε ἀνατυπώσεις, ubi τὸ, ἀνατυπώσεις, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca iſtius generis compoſita, ut ἀναλαμβάνειν, ἀναλάμπειν, ἀναλάμψιν, &c. contraria vulgò ſignificent, non auſim mutare; ſi quis tamen malit ἀνατυπώσεις, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καὶ ὁμοῦ ἀκουσόμεθα συμφωνοῦντος] Tum de verbo συμφωνεῖν, tum de re ipſa, multa b. m. parens in Peſſum, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibuſdam tamen Antonini locis nimia ſeſtinatio fraudi ipſi fuit: ut cùm ἀκουσόμεθα ὁμοῦ interpretatur, *non communicemus*; cùm *mecum diſſeceabilem*, ſeu, *ſecretus contrarium*, (nec unquam Antonius alia notione voces has ἀσύμφωνος & διασύρτος, quæ toties apud illum occurrunt, uſurpat) debuiſſet dicere. Iterum cùm iſta lib. X. cap ultimo, ἐπίτηδες ῥιζόφορα, ἐπίτηδες ζωὴ, ἐπίτηδες, οἱ δὲ ἀνθρώποι, ἄνθρωποι: de profeſſione eloquentiæ alii prælata profeſſioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὸν προαιρετικὸν δύναμιν, ſeu quod eòdem redit, dogmata & opiniones cujuſque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥητορικὴν rectè poſſe nuncupari, ut quæ plus poſſint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥητορικὴ quævis: cujus aliiſqui virtuti quantum paſſim tribuant ſcriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum eſt. Rem ſuiè dnxcet Arrianus in Epicterum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τῷ λόγῳ δυνάμεως. *Quantum tribuendum ſit eloquentiæ.* Vide & ejuſdem libri exp. 2. Περὶ ἀναπτύξεως: ubi notanda verba, quæ fortaſſe cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc ſcribebat, Τόδε τοι προοίμιον. (inquit) τοῦτο διήγησις. τοῦτο νίκη. τοῦτο ἐπίλογος. τοῦτο ἐνθυμήματα. *Hoc tibi exordium eſt, hoc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 296. lin. 3. Ὄντως γὰρ ὁ λόγος, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐπίδηλα ἦν.] Videri poſſit Scholiaſtes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chryſoſtomum, legiſſe hic, πάντα ἄνθρωπα ἦν: non ἐπίδηλα. Σύμφωνα τοῦτο, inquit ille, τὸ τῶ ἀοξιοπράτορος Μάρκω, *Hæc conveniunt dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνθρωπα ἦν, σαφῶς εἰρμένον. Hæc certè verba, Πάντα ἐπίδηλα, ſæpius ab Antonino (lib. 6. exp. 36. Πάντα ἐπίδηλα ἐχέτω: lib. 12. cap. 26. ἐπίδηλα ἐβρόντα: &, ἐπίδηλα ἐλάλουν) repetuntur: ſententia verò verborum ſæpiſſime: ut nihil in ore familiarius illi fuiſſe, crediderim. At vocem ἄνθρωπα ipſum ullibi in hanc ſententiam uſurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipſius contextu manifeſta eſt, ipſius etiam verbi ἐπίδηλα ſeorſum ſumpti ea vis eſt, ut idem planè quod ἄνθρωπα, ſeu ὑρισθῆνα, ſignificare poſſit. Ita & τὸ ἐπίδηλον, ſimplicirer & abſolutè, de alterâ vicì ſtative mortuorum qualicunque poſt mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & τοῦτον, & ἐπίδηλον, non vulgari ſæpe ſenſu; quæ non intellecta, magnas verſionum obſcuritates, ne dicam abſurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Πλουτοφιλίαν λαβὼν.] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederémque porro, ſi per Xylandri notas liceret, eſſe ſphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epicterum pag. 323. Ἐὰν οὖν ἐπιθυμῇς, ὁ διὰ τῆς ἀυτάλειας προθυμίας ἐν περιστάσεσι ποιῆσι, καὶ ἡμέρας ἄλλος ὐ' ἄλλαις ὀρίζῃς, &c. *Quod ſi teſſas, aut per ſecurium aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfixeris*, &c.

Pag. 43. lin. 14. Ἐυγὰρ ὁ βίος ἐνέργεια] Puto unam vocem aut alteram deſiderari. Scripſerat Antoninus fortaſſè, Ἐυ γὰρ ὁ βίος ἐνέργεια παρ' ἑαυτῷ: vel ἀεὶλυπὴρ ἐνέργεια.

Pag. 45. lin. 4. οἱ ἀπαιτοῦντες τὸν βίον] Antonino ſolenne ad verborum ὑπομνήσεις, vel diverſam ſignificationem tacitè reſpicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *victus*, ſolâ accentus varietate diſcernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortaſſè & Ariſtophanes cùm ἐπιτοξοτεύσαι βίοι in Plato dixit. Sed verbis omiſſis, in rebus ipſis ea ſimilitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & ſagittantibus ad vitam communem tranſlatæ metaphoræ ſint uſitatæ. Porrò, in nullo facundior, aut facundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis ſeu *animi*, (*turbarum*, *voluntatum*, *jactationem*, *fluctuationum*, & interdum *fluctum* ipſe vocat) ſeu languore deſcribendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hic Antoninus, proximè accedunt iſta, in Epiſt. 3. *Utreſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitata mentis concurſatio: & hæc non eſt quies, qua mentem omnem, moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor.*

Pag 48. lin. 6. 7. μὴ ἀνανεύειν δὲ] Quorſum ſpectent hæc, & quàm piè ſapienterque ab Antonino ita ſtatuantur, intelligunt illi, qui frequentes philoſophorum veterum & recentiorum cujuſcunque diſciplinæ; ſed & hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim paſſim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas obſervarunt. Ex an-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πᾶσι ἄνθρωπος θεὸς ἀνθρώπου.] Xylander vertit quasi scriptum esset, πᾶσι ἀνθρώπῳ θεὸς ἀνθρώπου. Certè de Dei συναφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, alique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quid sua parte & qualiter affectâ.* Græca ita scribo; πῶς ὅλον πᾶς ἔχει, ὑ θνητὸν πρὸς τὸ ἀθάνατον τῶν μερῶν. Ὅλον πᾶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως οὐκ ἐν τῷ ὅλῳ πᾶς ἔχουσι τὰ πάθη οἱ καλοὶ, ἢ μόνον ἔνιοι ἔχουσι; id quæ oldo. *Verum fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impedirent? ac quandoquidem ita habebant? nostro enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à πάθεσι quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consuluerit. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὸ μερὶς quæ partes animæ proprie, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 52. lin. 2. καὶ τὰ πίσω γῆς φυτὰ] Utraque Xylandri, καὶ τὰ κάτω γῆς; ut & Plato in Theæteto; qui & authorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ πίσω γῆς: quæ Platonis, τὰ γὰς ὑπὸ γῆν. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujusquam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa, nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quàm qui Pindari viderur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τοῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recensemus, ἀκριβέστερον. Corrige ex meliori Xylandrina, sed & ex Suidâ, in ἀκύμων, οὐ τοῦτό ἐν, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν ἀπιστοῦντα Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τὸ ἀπιστοῦ Μόνιμον λεγόμενον, id est, quæ sunt à Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laertii, apud Laertium lib. 6. §. 83. quod hic Antonini, judicium: Ἦλθε μὲν (inquit) ἀκριβέστατος ἐγένετο, ὥστε δεῖξαι μὲν καταφρονῆσαι, πρὸς δὲ ἄλλους παρρησιάσασθαι, γέγραφε δὲ σπουδῇ παιδιᾷ λελεγμένους, &c. *Adeo quidem gravis ac constans fuit, ut contempsisse gloriâ solum virtutem appetere.* Scripsit autem ludendo seriosque ferens permista, &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τοῦ λογισμοῦ, ἐπὶ τοῖς ἀνθρ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴ ῥέμβεται.] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manus codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem ῥέμβου ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥέμβου retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbinem*, i. e. βόμβικα, interpretor. Elegantissimè animi *stupore motus* (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *turbo sub verbere turbæ*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc rapiatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsâ in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βόμβιξ, sed λικμὸν, aut νάφον. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hanc Antonini elegantiam ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluxa: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, turbo: (verto, animus, turbo:) fortuna, res imperscrutabiles: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obscura, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ παρακείμενον ὀνόμασι] Παρακείμενον, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris causâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem enim de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophus, verè & germanè, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *Ut illud ex se ortum* (gaudium) *fidele sincumque esset, & crescat, & ad extremum usque prosequatur.* Elegantèr & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, φησὶ γὰρ λόγων ὁ Ἑρμῆς, δίδωμι τὸν πατρὸς Μίθραν ἐναγίσαι. τὸν δὲ ἀυτῷ τῶν ἐντολῶν ἔχειν, αὐξοντα μὲ ἔρωτι ἀφθάλῳ, ζωῆς τε σωτῆρ παρατυγχάνειν, καὶ ἐνίοτε μὲ ὑποδύεσθαι ἀπείρῳ δίῃ, μᾶλα τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδι, ἐγχρώντα Θεοῖς ἐμφρονῶ καθίσαι τιμωμένῳ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi vero, inquit, hoc dedi, ut Solem agnoscerres patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, ut is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bona spei hunc tibi deum fac propitium ita ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνύντῳ] Καρνύντῳ, non Καυνύντῳ, ut perperam editum est. Cæterum ut his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανόᾳ, discimus hos libros, priores hos fuisse duos, tempore Marcomannicæ expeditionis in Pannonia scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cum Faustinæ uxoris sint eum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γενομένῃ, & τεκούσῃ illa dici quis malit; quod ego non probo) meminerit: ad priorem referenda esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ περιπατήματα διατρῖψαι] τὰ περιφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hic, tum alibi vitiosam, non corrigimus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τοὺς περιλήψεις καὶ τοὺς ἐννοίας ἐξελίξαι καὶ ἐφαπλῶσαι τοῖς ἐνὶ μέρει: *præconceptas notiones, & prævisiones, seu visa oblata, ex res veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, alterum, examinare & expendere.* Fuit & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quemquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & cætera, sine quibus facta ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔνοσον] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔνοσον, sed ἑνωτὸν scripsisse. Ita quoque vulgò, ἑνίργειαν τὰ παρίοντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθος, & φυσικῆς ἑνώσεως vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν ποιεῖν ἐπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν τῶν ἐπαφρόδιτον. *quod in quamque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, οὐχ ἧττον ἢ: quod præferendum puto. Nam alioqui formosi pueri mentio prorsus ἀκαιροδίωκτος, & huic loco non apta; cum id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, non aspectu terribilia, naturalem ineffe pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἐνοτοῖς, pro τοῖς αὐτοῖς: *iisdem oculis, quibus*, &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χρήσιμον τῷ ἀγγείῳ ἢ περιέχει] τὸ, περιέχει, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, minimè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ περιέχει: *quanto quod servat est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem*, &c. Cùm autem, τὸ περιέχει, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τῷ, ὅσῳ πρώτῳ, quod magis obviam erat, τῷ, ὅσῳ περιέχει, maluerit, fabulisus aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id alios explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἄτοις γὰρ ἄλλα ἤρχε σίφι] Scribe, ἄτοις ἐμὶ ἄλλα ἤρχε σίφι. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdixit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πραγματίσεως, melius, est, meorem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῶν πολυπραγμόνων & ἀλλοτριοεπισκόπων, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & cura alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μὰ γὰς μὰ ἐκεῖνα τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀναλγησίας. τί δὴ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτῷ μεμιμῶ. τότε γὰρ μάλιστα μεμιμήσομαι τὸ σὸ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ πλησίον συμβήσονται. *Non enim hoc mihi verbum dicas, plenum multæ stupiditatis. quid vero mihi cura est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabor potens quæ tua sunt, cùm quæ tua sunt in eos qui tibi proximi sunt utilia quæsiveris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *fama sua rum curiosissimus* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat fama sua curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans qua bene reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69 lin. 8. ἀπολαυστικῶν φιλοτιμιῶν] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρήσιμον τῷ ἰδίῳ ἰδιωτικῷ ἀυτοῦ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνῳ τῷ ἰδίῳ ἐαυτοῦ δαίμονι ὄντι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur*, &c. & infra, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνδιαιτωμένῳ ἐν τοῖς δαίμοσι, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμων notio (quæ quidem huc pertineat) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τὸ διηρθρωμένῳ, *mente, qua extremos accedit*; quem χωρίσιον, ἄυλον, καὶ ἀπαθῆ, recte fatetur alibi. Antoninus ipse expressè, lib. 5. cap 27. Ὁ δαίμων, ἢ ἐπάγῃ προσῇτο καὶ ὑγιαίνει ὁ Ζεὺς ἴδιον ἀποτετμημένον ἑαυτῷ. Ὅτῳ δὲ ἔστι ἃ ἐαυτοῦ τοῦ καὶ λόγου. *Genius, quem sui particulam a se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem decemque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam figulato & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur.* & ibidem mox, *Eum nostrâ lingua, ut ego interpretor, haud scio an bonum, certe quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus sui cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine geratur.* Senecam quoque, *mens, animus, ratio, Divina pars Spiritus*, & interdum, *Deus.*

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videmur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque sestringere: ut Epist. 41. initio 1 & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione, *δαίμων* accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, *ut* custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulenum: *Ex hoc subliminori Dæmonum copiâ Plato autumat singulis hominibus ut vera a-genda tesles & custodes singulos addatos, qui numina conspectu semper adsint arbitres omnium non modo actorum, verum etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἐἰρηνη, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an vero illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. diserte meminit *genii*, qui diversus ab animo; sic tamen ut plane non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Reponi in præcordiis quæ quisque dicit placet: Unumquque nostrorum pedagogum dare Deum, non quidem ordinarium, sed hunc vulgaris turbæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc separatus velo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulos animo & genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. *ἡ γὰρ ἐναντιωσις μείζων συνεπιθησεται*] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque *μείζων*, non ex iis tantum constare, quæ sunt *ἀναπαιτίατα τυμβαινοντα*, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritòve contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ut eo partim quasi constari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. *Περὶ αἱμαρμ.* Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quam quæ vulgo illis adscribitur. Quas nescit Epicterum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, *τὰ ἐφ' ἡμῖν* esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epicterum nomino, cum non aliud, quod studiosius aut frequentius inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, infantissimas super hac voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquod*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, fiduciam Dei. Incredibilis res est philosopha*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facta vera optimum & tibi salutarem, si ut fortes perferas ea ad bonam mentem: quam stultum est optare, cum possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevanda manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Dîis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videas, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perscriptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetum denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronunciare non veretur, si libera jurisque *fati* non esset hominis voluntas, *Ὁυκοὖν ὁ θεὸς, ἐπειδὴ ἠθελησεν ἡμᾶς ὃι δοῦλα τρέχειν. Desinere esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curavit.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ ἀυτεξούσιον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed nos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fuisse refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosius aut constantius asserit, id objectum, cum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quàm facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione mixti asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stupiesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆ ἀντεξουσιᾳ καὶ τῆς σὺμπαντος concordia se non expediverint Stoici, Chrysippus alibi, & doctrinam suam dum hinc fam, ne quid providentiæ decedat, omnia subeuntium; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est ut re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cum duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus videretur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam bonarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium si ferre*, melius) *voluisse: sed applicat se ad eos potius, qui necessitate motus animos* (scribo, *animos*) *liberatos volunt. Dum autem verba utatur suos, delabatur in res difficiliores, ut necessitatem fati tuefirmet mentem.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor, (vide vel l. VIII. cap 48. & lib. x. cap. 32. 33.) ab illo tamen eorum furore, & impiâ superbiloquentiâ quantum absuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abunde colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod verus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, tam insignem locum ineptissimâ & insulsissima glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi possit. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, atque alia quæ per mortales avide capiuntur: quæ & apud malignos sæpe erant, quasi per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait, Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, obtrectabat, positum esse pro, opinio obtinebat, sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui prout ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis scatere* hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illa & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusius illic, brevius hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utrobique deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. *τῶ ἀπολαυσικῶ καὶ ἐναυαισθησίω*] Cùm *ἀπόλαυσις* & *ἀναισθησία* voces in vulgus infames fuerint, postremæ vitiatis hominibus objici soliæ; quas nemo, non prostituti puduris & *ἀναισχυντίας*, libertas admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, *as* si rem potius ipsam, (quod sapientis est) quam verba moramur, quod animadvertendum sit, ne nobis hæc probra comperant, intelligamus. De voce *ἀπόλαυσις*, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem *κάθαρσις*, in Phædone Platonis contulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. *ἀυτο δὲ ἀκροτελεύτιον*] Viri doctissimi malunt, *τὸ ἀκροτελεύτιον*, à *τὸ ἀκρότατον ω*, quam *ἀκροτελεύτιον*, à *τὸ τέλος ω*. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laertius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Anni 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non *ἀκροτελεύτιον*, sed *ἀκροτελεύτιον*, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Eclogis, ubi τὸ, *τελειότατον, τὸ καταλήψιμον*, (petitumè hanc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino præterlapsa) *συγκαθέτῳ* exponit: & ne quis & ibi *τελειότατον*, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, *τελειωτῆ*, mox additur, ut ab eadem origine, cujus verbi tam constans scriptura est, quam certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem *ἀκροτελεύτιον* & *ἀναίσθητον ἐναντίωμα* vafanas Stoicorum quorundam *μεγαλογνωμίας*, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. *τῶ κατ' ἀξίαν συνοχάζομαι*] Verte, *Simul autem ea rebus modosi & undiquaque pro cujusque dignitate plus minusve studio confero*: vel, *ea rebus modosi quanti quæque sit, verè, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam *τῶν αἰδιαφόρων*, & celebrem illam, *τῶν προηγμένων*, & *ἀποπροηγμένων* distinctionem. Sed in genere, prima, secundum Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *affectus summ cuique distribuens & æstimans quanti quidque dignum sit*: teste Senecâ, Epist. 89. Idem iisdem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, perinde remissus acriusve, prout illa digna est petit.* In superiori linea *ἔνεστι*, non, *ἐνεῖσι*, in utraque Xylandri (quod & a veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. *μὴ πολὺ παρεπιπτουσαν*] Fortè, *παρεπιτροχάζουσαν*, vel *παρεπιτροχάσαν*: aut certè aliquod verbum (ut passim solet) à *παρεπιβάλλω* pura, *παρεμβάλλω*, *παρεφίημι*, aut tali aliquo, quod incipiebat a præpositione *παρὰ*, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed *τὸ*, *ἐνεργῆς*, *ἀπὸ κοινῆ* supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. *ἰδὼ τῶν συνάντων*] Scribe, *ἰαν τύχῃ συνάντῃς*: *si illa adhærent*: vel, *si aptus* (Græcâ notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeat.* Proxima linea *παρίεσι*, lege.

Pag. 88. lin. 8. *Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς*:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro prætermissa.

Pag. 90. lin. 8. *τῶν τοιούτων*] Asteriscum retinuimus quem Xylander hic appositi, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ causâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda relinquerit. Quibus hanc non sanxerimus, cogitent an pro *τοιούτων*, *τὸ τοιοῦτον*, vel *τοιοῦτόν* scribendum sit. Certè *τοιοῦτο* late, ut *tantus* apud Latinos, pro scelesto quovis. Vide lib. v. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

PAg. 91. lin. 1. 2. *πρὸς τὸ ἐγκύμονα μὲν ἀπεξαιρέσεως*] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut aliàs præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hæc (quod quicquid optaretur, incertus esset eventus) condicione, ut omnis in hoc genere optio. omnis *ὁρμὴ* & *ἀφορμὴ*, cum prævia *ὑποτάξει* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, *κατὰ δὲ τὸν παλὸν*, esset acceptum eo, quod initio, re adhuc integrâ, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam

sapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere posse tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. *μόνῳ τῷ ἀρχῇ τῆς αἱρέσεως χρῷ, καὶ φεῦξις πάντως καὶ μετ' ὀνείδους, τῶν ἀσωμάτων.* *Sed ea tantùm attine mente animi, quæ vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verum leviter, & cum tranquillitate, & remisse.* Mirum in hujus vocis ὀνείδους explicatione Simplicio, doctissimo Philosopho, oculos adeò caligasse. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem sunt excusæ, cæcum ducem ἀδεκάστως ensquam omnia ex tripode loquentem sequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis consulamus, Senecam Simplicio, philosophum philosopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expositione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *sapiens consilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione venient. Si nihil acciderit quod impediat: ideò omnia illi succedere decimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præsumit animo, posse aliquid intervenire, quod destinata prohibeat*: De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine semel accuratiùs explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. *πᾶσιν δοτὸν ἀναλύσαι.*] B. m. parens in Persium ex occasione hunc Antonini locum citans, ex antedictis sivn supplet, sive corrigit, (ad rem enim parum interest) *πᾶσιν ψυχὴ ἀναλύσαι.* Est sanè ante oculos lineas vox ψυχὴ: quam tamen remotiorem esse, quam ut commodè subaudiri hic possit, verborum serie syntaxique benè consideratâ, judico. Ego persuasum habeo Antoninum scripsisse, *πᾶσιν αὖτὸ ἀναλύσαι.* Qui norunt ejus vocis (*αὖτὸ* intelligo) apud Poëtas celeberrimos usum frequentissimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini scopo magis aptam, (*δόγμασι* alii dicunt in eandem sententiam, tritiore vulgò verbo) fatebuntur. Γαλήνην ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo *ἀναλύσαι.* Apud Plutarchum *περὶ ἐνθυμ.* pag. 476. C. fortunæ sapiens his verbis (nec alia magis nostram correctionem confirment) oppedit: *Προσαποδέξεται τε, ὅ τύχῃ, τῷ πᾶσιν τὸ σὸν ἀθρήσας παρισόδιον, ὃ μοιχοῖς, ὅδι κλαπτὸ, ἀλλ τύχῃσι ἐπιβήσεται ἕκαστος, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις.* *Answerest to a fortune, omnesque tibi ad me adstant obstruxit: non ut vectibus, clavibus aut muris fideus hoc dicunt, sed doctrinæ & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. *τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκίμων*] Fortassè, *τῶν ἐμῶν δοκίμων*: quod videtur Xylander in versione sequutus. Vel, *τῶν ἐνδοκιμούντων*: *quæ optimæ virtutes & hominum prædicatione celebres.* Confer cum cap. 13. lib. 5. ubi τὸ ἐυμενόλεκτον, & ἐνδοκιμῆσαι. Sed præstat fortassè nihil mutare: & τὰ ἐφ' ἡμῖν hic, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ sunt in nostra potestate*; appetitiones rerum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam nostri juris esse sentiant philosophi Stoici, iidem tamen, nisi magna cautio & assidua cura adhibeatur, facilè corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. *σύγκρισιν ἐν τῶν ἀυτῶν τοιχείων*] Scribo *σύγκρισιν ἢ ἐπιμιξιν, ἐν τῶν ἀυτῶν*, &c. Simplex terminatio vocum (quod osciranum scribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plinarchum de plac. philos. lin. 1. c. ult. *Περὶ φύσεων.*

Pag. 101. lin. 8. *τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου*] Non absurda per se Xylandri verbio, qui ad *τὸ ἡγεμονικὸν*, toties in his libris, sed nunquam tamen syntaxi θελητικῆ repetitum: (quod & Senecæ, *Regnum principale*: & Salustio, *Dux & Imperator vitæ*;) mentem scilicet, refert. Non abiurda, dico, per se; sed falsa tamen, & a verbis Græcis aliena: quæ ita potius vertenda; *ut ad tantum agat, quod regia & legislatrix artis ratio suggerat ad utilitatem hominum*, necessariò enim subaudienda vox, τύχῃ. Λόγῳ τῆς τύχης, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. Βασιλικὴ aurem τύχη sensu Socratico, quæ tit, discas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A ubi ista legas: Οὐ δῆτα, ὦ Ἐυθύδημε, ταύτην τὴν ἀρετὴν ἐφίεσθαι, ἀλ' ἣν ἄνθρωποι πολιτικὴν γίγνονται, καὶ οἰκονομικὴν, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἑαυτοῖς; *Nam fortassis illam expetis virtutem, ut Euthydeme, per quam homines rerum civilium & administrationem domesticæ periti fiant, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum sibimet ipsi?* & mox; Νὴ Δία, τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν καὶ μεγίστην ἐφίεσθαι τύχης. Ἐπὶ γὰρ τὸν βασιλέα αὐτὴ, καὶ πολιτείαν βασιλικὴ. *Ergò in virtutem profectò pulcherrimam, atque maximam expetis. Nam regium hæc propria est, ac regia vocatur.* Sacrain igitur, τύχην βασιλικὴν, est prudentia civilis; quæ bene facere, & prodesse quamplurimis, ut præcipuum scopum frustranque sapientiæ sibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, sed non explicat, ex Aristotele reddi potest hæc; Ἐοι βασιλεῖ πρὸς τοὺς βασιλευομένους φίλοι ἐν ὑπεροχῇ ὑπάρχοντες. Ἐν γὰρ ποιεῖ οὓς βασιλευομένους, &c. *Regi amicitia ergà illi subjectos in beneficio superantia. bene facit enim iis qui sub regno suo sunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At multo quidem videntur hæc omnia esse referenda ab iis qui præsunt aliis, ut ea qui eorum in imperio erunt sint quam beatissimi*, &c. & ibidem mox, *Est autem non modo ejus qui fictus & cavillus, sed etiam ejus qui servus, qui mutes pecudibus præsit, eorum quibus præsit commodis utilitatique servire*: Epist. ad Q. F. lib. 1. Epist. 1. Ut non sine caussâ maxima Reges, Βασιλεῖς dicti a pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Christo, Luc. 22. v. 25. discimus. Quò spectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò otium meum fuit pro merito gratium Regi refert.

Sed & illud Aristhenis, ab Antonino nostro libro septimo laudatum, Βασιλικὸν μὲν πράγμα, καλῶς δὲ ἀκούειν. Nec ahò crediderim Sanctium quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) spectasse, cum præceptum τῆς ἀγαπᾶν, βασιλικὸν νόμον indigitat. *Νομοθετικὴν* porrò vocat Antoninus hanc τύχην, vel metaphoricè, quod ut ὁ νομοθετικὸς, civilis omnis prudentia (*ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις* ideò vocat Aristoteles) apex est supremus; ita & beneficentiæ, virtutum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia suprema quædam lex est, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa τῆς ἀγάπης in Sacris Scripturis notissima & præstantissima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, τύχην βασιλικὴν, de qua non pauca diximus in superioribus, alio quoque sensu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri positum; pro tolerantiæ temperantiæque disciplinâ scilicet: aut certè, pro morali, geoeratum, philosophii.

Pag. 103. lin. 1. *τὸν λόγου ἀυτοῦ τὸν σπερματικὸν.*] *Λόγοι σπερματικοὶ* (quorum tam obscurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) sub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt à decantatissimis illis Ideis Platonicis. Suet enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, secum, id est, cum Ratione: quondam, simul & semel, irrevocabili lege concipiente, descripsæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immurabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum caussæ & originea. Antoninus ipse disertissimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, postremis verbis. *Λόγοι σπερματικοὶ* quo sensu rebus creatis tribuantur, dilucidissimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epist. ad Pammachium, his verbis; *Est singulis seminibus catio quadam à Deo artifice insita, qua futuras materias in medulla principia tenet. Et quemodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in semine; sunt tamen in ratione seminis, quam Græci σπερμολογικὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *sic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæst. lib. 3. cap. 29. *Ut in semine omnes futuri hominis ratio comprehensa est, & legem barbæ & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & sequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta sunt*; *sic ergo mundis*, & cætera, quæ jam supra, ad Aurelii Victoris de Antonino testimonium operi præfixum. Interdum λόγῳ absolutè, pro λόγῳ σπερματικῷ. Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. Ὁ ἄνθρωπος, *in τῷ λόγῳ τῷ ἀνθρώπου γίνεται. Homo in hominis semine nascitur.* Interdum, σπέρμα καὶ λόγῳ, pro, σπερματικῷ λόγῳ. Timæus Locrus, io antiquissimo, tantique ab antiquis æstimato, de Anima mundi scripto pag. 1093. D. Τὰ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν ἐν μείζονι μοίρᾳ εἶναι ἐγκεφαλον, ἐν ᾧ ὁ ἔγκρανος. ἀπὸ δὲ τούτου ἀπόκρυμα ῥιζὰ διὰ τῶν νώτων ἐκτενδόμεν τὸ λοιπὸν ἐξ ᾧ οἱ σπέρμα καὶ λόγοι μερίζονται. *Jam verò cerebrum est principium & radix medulla, in eoque etiam est anima principatus. Ab hoc autem defluxio quædam manat per dorsa vertebras, quæ postea alveo, ut rivo ad mentem genitricem distribuatur.* Ita antiquissimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à oobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laertius in Zenone, τὰ σπέρματα περὶ, (quæ viro doctissimo & de his literis optime merito, Justo Lipsio, Physiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. frustra suspecta, quia non intellecta, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cum non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, unam non & sacris, ex ignorantia passim committuntur) τὰ, λόγοι, ouiarunt in γένοι; ἐξ ᾧ οἱ σπέρμα καὶ γένοι μερίζονται. Sed & Stoici in octunembri illa animæ humanæ distributione, de qua D. Laertius in vita Zenonis, propriam quandam seu partem, seu facultatem animæ, σπερματικὸν λόγου indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum posthac aliquoties, σπερματικοὺς λόγους cum dicit, priori notione accipit; in quos omnia scilicet, ipsa etiam elementa, per ἱστορίαν, ex Stoicorum doctrinâ, sunt aliquando resolvenda. Cæterum, qui quæ in Sacris scripturis de rerum omnium tum per λόγον, tam προφορικὸν, Gen. 1. quam ἐνδιάθετον & ἀπαρτιθὲν, Joh 1. creatione: cum in eumdem λόγον (Ephes. 1. 10. alibique) ἀνακεφαλαίωσιν, cogitabit, non est quin manifestas veræ lucis stricturas & vestigia non obscura in σπερματικοὺς hu antiquorum λόγους deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 2 1. Epist. 3. v. 5. 6. 7. sed ut scripta sunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis scriptoribus expolita; non ut à multis versa & exposita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laertii verbis in Zenone, de λόγῳ ὄντι, δημιουργῷ τῶν ὅλων; & de σπερματικοῖς λόγοις, in aquis residentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei λόγοι προφορικὸς, σπέρματος, unde & σπερματικὸς hac quoque ratione non malè dici potlit, ab Isaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. Ἐτοῖς ἄνω ἀμφὶ ὅτις ἀυτοῖς δέξεις] Notum illud Aristotelis 1. Politic. ὃ ὄτως, ὁ θεῖος; cujus interpretatio ab ipso petenda. Ità Antoninum respicere, certum est. An verò Dei appellatio ad Imperatorum solemnem post mortem *ἀποθέωσιν*, an ad divinos, etiam vivendibus, honores haud raro tribui solitos, referri debeat, incertum mihi est. Ad apotheosin si referas, haud absimile prorsus illud Tertulliani, *Tacco quod ista crudes adhuc homines agebant, ut capitibus nova vera afpectu quasi divino commoverentur, cum hodie jam potest, quod ante paucos dies luctu publico mortuus sinu senatûs, in Deos consecratus*: Apologet. cap. 10. Sed præstat fortassè *Deos* hic, hyperbolice capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narre:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod illis alibi, *Ἐοικ δὲ ἀναπέπτειν ἕκαστος τῶν ὄντων, παρὰ τὸν ἴδιον.* lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus sit, Antoninum his verbis vulgo judicorum temeritatem & inconstantiam exprobrare voluisse, & te contra detractores, & pu-

publicæ, ſi quando, famæ iniquiorem munire, minimè dubitandum eſt. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino noſtro judicia fuerint, ut Caſſii convitia omittam, reſtat in eius Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quos durus ex philoſophia inſtitutione Marcus ad multa labores, atque ad omnem virtutem, premiſſet corpebarve: ſed male loquentium dicta vel literis, vel ſermone reſpondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς γὰρ, ὅτι σχολαστικὸν ἐκ δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῆν, ὃ πάντες ὑπογράφουσι, οἷον ἡμῖν ἄρα δίλεις ἐπιτηδεύειν τῶν ἐπιτηδευμάτων τοιοῦτον. *Videt ergo ſcholaſticum operture te fieri, id ſcilicet animal quod deridetur ab omnibus, ſi modo decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter obſervabis, *Scholaſticus* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris ſermonis & multiplicis eruditionis, (ut antè dicebamus) alogum continebat, interdum iis quoque tribui ſolitum, qui ſolâ vitæ auſteritate, & à vulgari conſuetudine remotiſſimæ diſciplinâ differebant à ceteris: quales qui non uno loco deſcribuntur à Platone genuini Philoſophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epictero diſcas ampliè, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὸν φυσικὸν λόγον] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, ſeu naturæ munus eſſe, eſſi fuere qui negarent, laudatiſſimi tamen agnovere philoſophi: Homero, philoſophorum Apollini, non uno loco ſuccinente; aut potius præcinente. Multa paſſim in his libris, quæ Antoninum noſtrum in eandem ſententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendiſſe fidem faciant. Ita *φυσικὸν λόγον* exponere hic poſſumus. Fateor tamen pridem ſuſpicatum aſſe me, pro, *φυσικὸν λόγον, φυσικὸν δῖξιν* legendum eſſe; ut id dicat Antoninus; *νὸν ἴσωμεν*, ſi quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ peritis argumentationibus uti velit, aliud nihil eſſe (quod iterat ſuprà) quam *κρατὸν γλυκὺν πικρόν*. Ὀνοματοποιία in præcedentibus verbis quid valeat ſi dubitas, intelliges ſi conſulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. ſed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. *ἐπιθυμητὸν μεταβαλεῖ*] Placeret, ſi & aliis, ſcribi, *ὃ τοῦτο μετὰ πάσης τῆς ἐπιθυμητοῦ μεταβολῆ*. Ut ſepulta corpora, ſeu cadavera, poſtquam aliquandiu integra permanſere, mox in terram cæteraque elementa reſoluta cadaveribus aliis locum cedunt; ita animæ, &c. *καὶ περιγινομένοις ζῳοτροφεῖται*, id eſt, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte ſeparatæ per ſe ſubſiſtunt. De *ἐπιδημητῇ* animarum quid Stoici cenſuerint, Diogenes Laërtius aliique conſulendi; ſed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. *πάλαι φίλε βίος*.] Operarum properantium *παράφραμα* corrigendum ex Xylandri editione, *ὃ πάλαι φίλε Δίος*.

Ibid. lin. 7. *Μὴ ποτε ἄμοιρον ἀνοησίας*] Lectio Manuſcripti Xylandrini, (ut ex ejus notis diſcimus) pro quo Xylander nimis confidenter, *μᾶλλον ἄμοιρον τοῦ*. Antoninus autem, ni valde fallor, ipſe ſcripſerat, *Μὴ ποτε μᾶλλον ἄμοιρον τοῦ*. aut, quod magis probo, *Μὴ ποτε ἄμοιρον ν' ἀνοησίας*, ut in Manuſcripto codice. Elegans hic uſus iſthius particulæ, cujus vel unus Ariſtoteles exempla *μυρία ὅσα* quod ſuggeſſerat. Ethic. Nicom. l. v. c. 1. *Μὴ ποτε δ' ἡ παλαὶ τοῦτο λέγεται. Videndum autem ne non recte hoc dicatur.* cap. 3. *Μὴ ποτ' ἡ λέγουσι τὸ ἄπειρον. Videant ne non dicant cauſſam hujuſce rei.* c. 9. *Ὁ δὲ λογος καὶ ἡ διδαχὴ μὴ ποτε ἐν ἅπασιν ἰσχύῃ. Oratio verò & doctrina videndum eſt ne quoquo non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μαινόμεθ' ἢ τάλα μή ποτε τῶδε χάδοι.
Aut vero erratis aut nimium illis placetis.

Omnibus his locis aliquid ſubaudiendum eſt, ut oratio ſe perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, *μή ποτε οὐ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. Reſpondentes autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non ſufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. *συμβιῶναι τοῖς τὰ πολλὰ*;] Vitioſa interpunctio, quæ Xylandrum decepit. Corrige (ſenſum in verſione reddimus) *συμβιῶναι τοῖς τὰ*; *πολλὰ*. *Συμβιώναι*, ut plurimum, *ἐν τῷ κοινῷ*, de iis quæ contra votum. Id Seneca, *accidere*, propriè: cui τὸ, *evenugere*, opponit: Epiſt. 110. *Adhibe detegentem tecum, & rimare quid ſint res noſtræ, non quid vocentur, & ſines plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutiſſimè, hoc dicit Seneca; Si res ipſas ex eventu, non ex opinione noſtra judicamus, ex iis quæ inviſis nobis, quod in malis haberemus, *accidunt*, plura, *contingere*, id eſt, feliciter nobis eveniſſe, quam verè *accidiſſe*, id eſt, in malum noſtrum cuſſiſſe fatebimur. Ita ſe explicat ipſa in ſequentibus: nec tamen aſſeoni videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipſâ paginâ, mendoſa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipſis, *ἐκ τῶν ὅλων, ἀν' ἀρχὰς*, legendum: ſectionis verò 27. ultimis verbis, *πάντων διαπεφρόνηκε τῷ διαπεπτωκότων*, quorum alterum in Lugdunenſi editione typothetarum incuriâ prætermiſſum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. *ὁ μὴν χαρὶς χείδιος φίλ.*] Scitum illud Ariſtotelis, & univerſim verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, *ἢ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. Fiere enim non poteſt, vel non facilè ſit, ut res neceſſaria non ſuppetant, ut bona atque honeſta agas.* Nec ſcitum minus & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus.

Homerus primus, anta iſtos cerè, ſapientiſſimè, in notiſſimis verſibus: ſed qui vulgo, etiam a doctiſſimis, longè aliter exponi ſolent: quæ cauſſa cur hic prætereamus. De iis aliàs fortaſſe pluribus. Hæc & ſi vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus inſtituto paupertate; Διελοῖδε δ' ἐπὶ φιλοσοφίᾳ, &c. *Memoria prodidum eſt ipſum laborioſiſſimum fuiſſe*, &c. & mox §. 169. de *moderate*, & *tenuiter*, *ἐπὶ δίκην ἀνακυκλουμένην, καὶ ἐδάφεσιν ἀχίνοις*. &c. *Veteri ſtatu denudatum eſſe, ac ſine tunica apparuiſſe*, &c. & poſt aliquot paginas §. 174. de libris, Τόνου φασὶ τὸν ὑπομνῆσαι τὸ βοῦν ἀμοιβαίως γεγαφὼν ἄνω ἴωμεν ἐπὶ τὸ ζυγόν, ἀνοήτῳ παραπλήσιον ὄντι ὀνείρατα χαίρειν. *Aiunt illum qui à Zenone audiverat tabla boniſque oſſibus inſcribere ſolitum, cùm mammulas caperet quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεόφρ. διατριβὰς πάντα] Scribe, Θεόφρ. διατυπῶν πᾶσι πασῶν, &c.

Ibid. lin. 3. *ὕτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις*] Libro 8. cap 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἤρχει ἔχει, &c. Neque aliud eſt, quod ſæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, ſed certo conſilio ob inſignem *Stoicis* iſtius fructum ita ab illo factum eſſe diſcas ex lib. 10. cap. 12. πῶς οὖν ἄλλως, &c. Seneca, Epiſt. 71. *Nobis ſolvi, parvo eſt: proxima cuique remuncrat: ad ulteriora non proſpicit mens habes & quæ ſe corpori adjunxerit, aliaque ſortes ſuum ſui ſuorumque paterentur, ſi ſperares omnia illa ſic ut venium mortemque per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi ut hoc opere aternum ortum cauſſa temperantis Dei verti.*

Ibid. lin. 6. *μοῖρα συνπεφυγμένη φυσικῇ*] Scribo, *φυσικῷ*, vel, *φυσικῶς*. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adverſis ex ſecundis, ex adverſis ſecunda naſcantur. Occultas utrorumque ſemina Deus, & plerumque bonorum malorumque cauſſa ſub diverſâ ſpecie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin. 8. 9. *ὁ γὰρ ἧκε τὸν κατὰ φύσιν βιῶναι*] Scribo, *ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιῶναι*. Seneca, Epiſt. 87. *Quod contemptiſſimo cuique contingere, ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. Oper autem & leone & lamiſta contingunt, ergo non ſunt bona.* Idem, Epiſt. 92. *E contrario vita ſunt, quæ tam contingunt pleraque validiſſimi, cruci ſolidum, & lucernis, & dentes, & bonum ſanitas firmitaſque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5. multa in eandem ſententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. *μεταθέσθαι δὲ καὶ τῷ ἐπιλελησμένῳ*] Nonum aliquem Poetæ Comici locum his verbis Antoninum reſpicere ſuſpicor, & da ſententia *ἐνίσχε*, donec fontes ipſos inſpicere contingat. Quæ mox ſequuntur, *καὶ ὅτι τῷ μάλιστα διωκόμῃ ἐπιλέξει λόγῳ*, &c. ob ambiguitatem verbi λόγῳ diverſimodè poſſunt exponi. Si pro, *ſermone*, accipias, (nec obſtat quod in his obiter inſerris, *τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι*: λόγος, pro *ratione*, ſubintelligi neceſſario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem ſententia ſub differenti notione diverſis ejus partibus inſerviat:) ſenſus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter ſe, eundem contentionis & diſcordiæ inſtrumentum eſſe præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum ſenſus erit, *Homines quibus oſtendunt cum ratione* (motu mentis & agitatione ſcilicet, quæ tumquam acquieſcit) *communem*; *eoſdem tamen à ratione* (rectâ & ſanâ; τῇ ἀψευδεῖ λόγῳ: vel ratione, id eſt fato; providentiâ; τῇ τὰ ὅλα διοικούσῃ λόγῳ, ut ipſe videtur explicare, dum ſcilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, *παραψήφισις* minùs æquo ferunt animo) *maximè diſſidere.* Haud pauca etiam apud ſanctos Patres ex ambiguâ τῷ λόγῳ ſignificatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam ſancto magis ingeniota fortè, quam ſolida.

Pag. 128. lin. 5. *καὶ ὅτι οὐ δὲ παῖδας ποιεῖν*;] Hæc quidem verba quò ſpectent, non eſt ambiguum: verba tamen ipſa rectè habere, ſalem meam non obſtringerim. Meo judicio clariora ſi vocula deleatur, *ὅτ. ὡς παῖδας ποιεῖν. τοῦ ἴσι, κατὰ ψιλ.* &c. Aut fortaſſe τὸ, *καὶ*, loco migravit, & ita reſtituendus locus, *καὶ ὅτι οὐ δὲ κατὰ τ. ποιεῖν, ὅτ.*, &c. Alius fortaſſe aliter corriget; aut rectè quod omnium eſt recineri poſſe judicabit. Per me liceat; malò de re conſtet ipſâ, in hanc ſententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales eſſe debere nos, ut *παῖδες ποιεῖν*, ſive, *τὸν πατέρων τὰ παιδία* meritò audiamus: quales vulgò, quicquid eſt *πατροπαράδοτον*, *ἀδιακρίτως*, *κατὰ ψῆφον*, *Καθὼς παραπλήσιον*, amplectuntur, & imitantur. De factis, ſiquæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) feſtivam Ariſtotelis narrationem, Ethic. 7. cap 6. De opinionibus à majoribus acceptis, crebræ apud omnis generis ſcriptores querelæ: ſacrum præcipuè. Vir diſertiſſimus, Lactantius Firmianus. *A quibus ſi perſuaſionis ejus rationem requiras, nullam poſſunt reddere, ſed ad majorum judicia confugiunt, quod illi ſapientes fuerint, illi probaverint, illi fecerint quod eſſet optimum, ſequi ipſos ſtultitiam ſtultum, ratione abducant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi ſunt nobis parentes, qui ſecuti ſunt ſuiſcitor ſuos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non ſemel in his libris. Mox; *καὶ ἐχθὲς μὲν μεθέμενον, ἄνριον δὲ πάριμον, ἢ πέρυσι*: his verbis *duos modos ſepeliendi mortuos* (cremationem ſcilicet & humationem, quod Platoni, *σαίνεσθαι ἢ κατορύττεσθαι*) Antoninum *alludere*, ad oram ſui Codicis ὁ μακ. Pauer annotavit. Multa nos olim in hunc locum occaſione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, quædam etiam cum inſcriptionibus, ex agro quodam, qui Caſtuariâ Londinum proficiſcentibus, quinto aut ſexto ſupra decimum à Cantuariâ lapide, ad dextram ſitus eſt; (*Newington* pagum ipſum vulgo vocant) eruræ ſunt.

Pag. 135. lin. 10. ν' ἄλλα, *ἃ συμπαρέσται*] Ita utraque Xylandri editio, ſed errore tamen, ut puto, typographico; pro, ν' ἄλλα, *ὃν συμπαρῆσαν*, ut & in Manuſcripto Hæſcheliano: niſi quod ibi, *ὃν συνῆσαν*: & in margine, ex alio Manuſcripto, *συμπαρῆσαν*.

Pag. 138. lin. 8. *σφριγίας καὶ εὐσαρκίας καὶ κομψείας*] De verbo *κομψεία*, conſulatur Suidas in κομψός. Ὀνοματοποιία alibi in xi, ad pag. 333. lin. 12. explicamus. *σφριγίαν* aut *σφριγάτητα*, hoc ſenſu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem ſcriptorem apud Sanctum Jacobum haud abſimili, memini. Πάθει, inquit

ille, πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; *Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, numerum ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè sententia, sed non idem tamen, de quo quæritur hic, verbum, Καὶ γὰρ πολέμους, οἷ ἕνεκα τῶν μάχων, οὐδὲ ἄλλο παρέχει ἡ τοῦ σώματος κτῆσις· πάντες γὰρ ἀναγκαζόμεθα θεραπεύειν αὐτό. *Nam ad bella, ad seditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejusque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt ista Senecæ; *Est & illa subtilitatis non mediocris materia, si te anxie componas, nec ullis simpliciter offendas: qualis multorum vita est, scita & effictissimis parata. Torquet enim assidua observatio sui, & deprehendi aliter quam solet metuit.* Et post pauca, *Satius est simplicitate tentemus, quàm perpetuâ simulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minus placet vox ἐρωϊκὸν, quia sine exemplo, cogitet an, ἀστεῖον, vel τερπνὸν, vel tale quid præferendum sit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. Ὅρθρου ὅσον ἀνάπαυσιν ἐξεγείρῃ] Ὄρθρον, hoc loco non tam *manè* quam tempus quod *manè* præcedit, significat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam somnus in horam*: id est, septimam, si nostro more loquamur) & *somnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, ὃ τι μὴ σαμψὶ ὄρθρου, aut quem aliqua suæ existimationis cura tangeret; nedum ut in Antonino tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quàm aliter vivitur! Cautè tamen vox ὄρθρου hic accipienda, cum longè alia sit ὄρθρου hyberni, & æstivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honesta apud antiquos mentio, quàm planè diversus usus, & diversa structura confundas.

Ibid. lin. 11. τὸν καθ' ἑαυτὸν συνεκτικὸν κόσμον] Nemo qui Græca intelligit, qui non simul intelligat, hæc servatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non posse. Xylandri versio, *frigida hæc suo rationi officio*, quàm jejuna, quam frigida, si Græca attendantur! Ego συνεκτικὸν κόσμον, *mundo cursum & officium consummare*, ex Seneca non malè redditi posse credidi: τὸν καθ' ἑαυτὸν κόσμον, *proprio mundo cursum*; vel, *pro sua quisque vatâ portione*.

Pag. 142. lin 8. μηχρι νεκροῦ ἀναπαύσομαι] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. Πεσεῖσθαι, & *cadere* & *mori*, (unde πτῶμα Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) significat: ἀναπαύσομαι pariter, & *mori* & *cessare*, seu *requiescere*. Id igitur dicit Antoninus, inoffenso pede in officio perrecturum se, & in proposito sibi constitutum, donec fati necessitate *cadat*, non prius cessaturus, quam moriturus. Scopus Antonino, ut ex ipsa vi & proprietate verborum (in quibus perfequendis multi solebant esse Stoici) id probet & inferat, adversis succumbere, vel benè agendo detâtigari, non esse vari, qui quid verè vivere sit, non ex vulgi opinione, sed ex naturæ ipsius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. εἰ τοιαῦτα ἀποχράσειεν ἑαυτῷ.] Moneo minùs cautos, τὸ, ἀποχρῆσθαι, (ut nec Latinum *abuti*) semper in malam partem non sumi; sed ut hic Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoscunque usus uti.

Ibid. lin. 14. Δριμύτητα τιν] Δριμύτης hic, non *austeritas*, sed naturalis ingenii bonitas & præstantia, quæ habiles ad percipiendas disciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. Δριμύτην, ὦ μακάριε, ἴδωμεν δοῦν ἀνοητοῦ πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχουσαν, καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνοντ. πολὺ γὰρ τοῦ μᾶλλον ἀποδυλλῶσιν ψυχαὶ ὑπὸ ἀσχολιῶν μαθήμασι, ἢ ὑπὸ γυμναστικῆς. *Acumen, inquam, facultatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adesse. Magis enim obsterrent animum disciplinarum, quam exercitationum corporis, difficultates.*

Pag. 144. lin. 1. εἰ ἄρα ὁ βραδύτερος] Scribo, μᾶλλον δὲ εἰ ἄρρη ὁ βρ. *si fusserus*, &c. & mox, ἐμφιλαδῶντι, malè excusum, pro ἐμφιλοδοξοῦντι.

Pag. 145. lin. 14. τὸ δὲ τῶν λεγομένων παρεπίσχε] Quæ præcedunt in hac sectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps sequuntur, (nisi à præpositione παρὰ in παρεπίσχεσθαι, παρεγγεσθαι, παρὰ οὖτο, & παρελκυσθῆ, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non satis capere. Pro, τὸ δὲ τῶν, olim, οὐ δὲ τῶν τῶν λεγομένων placebat; sed nihil id sententiam adjuvat; neque utcunque necessarium. Τὸ, συνῆσαν, (quod fortasse τῷ παρεπίσχεσθαι, oppositum) tum intelligere, tum contextum sibi esse, (quod ideo moneo, non ut ignorum, sed ut utriusvis significationis optionem lectori relinquens) significat.

Pag. 146. lin. 3. Ἔσχε Ἀθηναίων.] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum, sed Athenienses laudet, ut qui non privatim sibi, suisque, sed universæ simul, cujus pars ipsi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod suæ tantum Reipublicæ non universæ hominum communitati, & humano simpliciter generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienses ab Antonino vituperari censet, cùm tamen Herodoti locus, ab ipso prolatus, quo Persarum mos, per quem nemo ulli privato nisi pro communi Persarum omnium, solo Rege nominato, salute sacra facere, laudasse, contrarium suadere videatur. Quod enim Persis singulis universa Persia, quæ sub unius erat imperio, id Athenienti cuilibet non universa Græcia fit, cujus plures erant Respublicæ, tum legibus & moribus adeo diversæ, tam studiis & affectibus infestæ sibi mutuo, ut quod bonum unius esset, alterius esse non posset; sed Atheniensis Respublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, τῇ ἀμίκτῳ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν πλοῦν hic comprehenditur. Præterea, fieri non potest, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverso sius cœloque diversa ratio, tempestiva sit: quò pertinet illud veteris poetæ;

— ἐνδεῖ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὐθ' ὧν πάντας ἀνθρώπους, οὐδ' αὐίκα.
— *nec enim Jupiter*
Neque placeus omnibus placet, neque sustinens.

Sed utcunque se res hæc habeat, respicere Antoninum crediderim ad historiam aut fabulam potius veterem, cum apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem pestilentiâ sævientè, tradunt a Græcis simul & barbaris Apollinem consultum, omnibus ubique respondisse, non pejus desinturum, quam Athenienses, sive δῆμῳ Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων, pro omnibus universim supplicia peregisset. Quo facto, pestem ubique cessasse, & legatos undique Athenas gratulatum missos.

Pag. 146. lin. 7. ὅτι συνέσταλκεν] Συστέλλειν hoc sensu, si vim vocis spectemus, propriè & elegantèr Latinè vertas, *imperare*: ut plurimus exemplis in promptu probare. Nos tamen *constituere* reddidimus, ut discrimen quod τάττειν inter & συνιστάναι ab Antonino statuitur, ἀποφθέγματι verbo possemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *statuere* & *constituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priscianum, distinguere. *Hoc judicium*, ait ille, *sic expectatur ut non ante statuat, sed omnibus constitutis pronuntiet.* Cæterum, τὸν Ἀσκληπιὸν hic κοινῶς pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Dissert. 30. usurpet. Ibi enim Ἀσκληπιὸς & ἰατρὸς, pro eodem, ut synonyma, eadem paginâ non semel. Ut tamen propriè potius pro Æsculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit insignis Aristidis Sophistæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adscribam, nihil suave meritum est. Ita igitur ille Oratione (Ἀελιανὸς ipse nuncupat) ad Æsculapium, quæ tomi primi sexta est; Καὶ μὲν τοῦτο παραδοξον, inquit, πλήθους ἐν οἷς ὁρῶμεν τοῦ Θεοῦ ὄντος, τὸν μισογύψιν αὐτὸν, τὸν δι, κοινῶς, τὸν δι, γυμνοῦσθαι, τοῖς λόγοις ψυχῆς, δίκην οὐ τόλμης, οὐ δι' ὧν δίκης, δίκαιον. Quæ doctissimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè vero admirandi sunt qui multa sumta, quibus jubet ulcus gypsum habere, quosdam ejusdem cæsum, mammillos etiam nudos* (rectè Canterus, si γυμνοῦσθαι propriè de toto corpore accipias; sed nec malè fortasse, si per Synecdochen, pro γυμνοστηθίοις, seu ἀνατολοῖς; ut idem planè dicat, quod Antoninus illis, ἀνατολικία & ψυχολογία: ut in illis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Eruptæ genibus;

nudum, doctissimi viri exponunt, *nudis pedibus*: sed utcunque accipias, idem certè in utriusque verbis refrigerandi corporis consilium, & si non eadem planè refrigerandi media) *frigida lavari, nec omnino calere, quemadmodum quis patiatur, indagere.* Cæterùm, de more veterum somnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in illa Virgilii,

Pellibus incubuit stratus, somnosque petivit)

sive ad morborum remedium, sive ad futurorum (quam τὸν δι' ὀνειράτων μαντικὴν appellabant) cognitionem, quia multi passim, (inter alios & Hieronymus in Etaï. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) somniorum magnam, qui olim διονειροκριτικοὶ rationem (quod vel unus, qui de illis scripsit, abundè nos docet Artemidorus) habebant. Quare de sacris & captatis; an de vulgaribus & ἀνεπιτηδεύτοις somniis Aristidis Antoninique verba capienda sint, ut magni non interest, nec certò definire possim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. ἴναξε τοῦτο πρὸς τοῦτο] Corrige ex Manuscripto Hæschelii, ἴναξε τούτῳ τοῦτο ἀεὶ παλλαλος, & mox, γίνεσθαι πᾶς ἀντῷ παλλαλος deleto τῷ, πρὸς: cui inferendo fuit lectionis, πρὸς τὸν ὑγίειαν & πρὸς τὸν σωμάτιον, (quæ hodieque Manuscripti illius scriptura est, non οἷς τὸν ὑγίειαν, & οἷς τὸν σωμάτιον, ut hic) in margine notata varietas; quæ in textum postea recepta.

Pag. 150. lin. 7. πρὸς τὸ συγγγάμιον] Theodorus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. Τῇ συγγγιᾷ τοῦ λόγου παλαιοῦται (hic quoque in Antonino proximè, παλαιοῦται) τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος: *Incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ spongiis perfundimus.* ad hanc alludens consuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. ἀεὶ τοῖς τοχοῦσιν ἴδοξε ὁ πατέρασιν] Unde sit illud ὅ, aut quò spectet, cum eo ablato, perfecta sit oratio: servato, manca; non video. An inde fortassè, quod cum in textu prius aliquis reperisset, πάντα πᾶσιν, diversitatem lectionis in margine notavit, ὃ, πᾶσι, πάντα? Res ipsa τῆς ἀναπολογήτου rerum, aut contra, fusè tractatur a Cicerone in Lucullo: sed fusiùs a Sexto Empirico, magno & eruditissimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotyposeon libris 3. & Adversus Mathematicos uncis, sed prolixiùsculo: bonæ frugis plenissimis libris, & ad intelligentiam veteris philosophiæ utilissimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.] Etiam Sancti Patres interdum in rebus gravissimis ad populi voces ex naturali προλήψει ortas solent provocare. Veteribus Dramaticis poetis, in scopum erat propositus, διδάσκειν, (quod verbum propriè de illis usurpatum tutlè nemo nescit) & populo τὰ καλὰ, seu virtutis amorem insibilare. Porro, quam teneræ vulgi spectatoris aures essent interdum, si quid contra bonos mores & vulgares ἐνοίας τὰ καλὰ diceretur, vel ex una Senecæ narratione discamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab histrione recitatas, Epist. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. τὸ τὸν ἀσεβήσαντα δοῦλα] Scripsit ad oram sui codicis ὁ μακαρίτης parens, *locus Aristophanis.* Mihi in Aristophane non inventus; sed nec quæsitus adeo diligenter, ut inveniri posse negare audeam. Certe non unus fuit Aristophanes, qui Socratem aliosque temporum illorum philosophos jocis id genus & dictis impurissimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philosophiæ seu Platonicæ seu Stoicæ placitis, nullum minus ad vulgi palatum, nullum magis vilitiosi cujusque bipedis sannis & ludibrio expositum, quam πολυδρόλλυσσε illud, ὅτι Ἀνδράσι ἀγαθοῖς πρὸς τὸν ἐνδιάγοντα, *quod soli contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud atticæ, consequensque, ὅτι Μισθὸς ὁ σοφὸς πλούσιος. *Quod solus sapiens sit dives.* Ad ista quod attinet, ὑπὸ τῆς ἀνοησίας, &c. haud absimile illud veteris Comici Straboni memoratum, ἄχρι τοῦ ἔχ' ἵλαος, ὡς γὰρ ἐντολὰς Ἀναπαιῶν: *Ager habuit terram nonnem epistolæ Lacænæ.* & illud Georgiæ Sophistæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ οὗ κατοικεῖ ἐγκαταλειφθεὶς δόμος.
Unde vacua habitanda domus sunt.

Pag. 157. lin 12. ὁ καὶ ἀφαιρούμενα τι τούτων] Scribo, ὁ καὶ ἀφαιρούμενά τινα τούτων. vel, ἀφαιρούμενός τι τούτων. quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6, 7. ὡς ἐργαστέον τῷ βλάπτοντι τὸν πόλεμον] Scribo, ὡς ἐργαστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὸν πόλεμον: & verto: *Sua cuique damno malo affecta est, ne ea successerit, quæ civitati nulla re nocuit.* Contule hujusce libri cap. 35. Ἐκ πάντα καιρὸν, &c. & lib. 10. cap. 33. postremis verbis, ὅλως δὲ μεμνῆσθαι, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi sæpius, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita sapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obesse videtur, toti prosit: quod author libri de mundo, Aristoteli inscripti, docet elegantissimè. Cæterum παραβλητέον hæc, nec ix vulgus sine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipsis Stoicis responsio, si liceret immorari. Quæ sequuntur, Τί τὸ παραφαινόμενον; etsi scopus hoc toto capite unus iisdemque Antonino, malo tamen ad sequentia, quam priora verba referre. Ira enim passim solet Antonium, iræ & indignationis vel alioqui justissimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compescere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum divisione ut genere.

Ibid. lin. 13. καὶ τὸ παρεγγυᾶν τοῖς ἄπαυρον] Malè in utraque Xylandri editione, καὶ τὸ παρίγγυον. τὸ δὲ ἄπαυρον, &c. Credidi παράφραση vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit versio Xylandri prius mihi non animadversa, qua ista, καὶ τὸ παρεγγυᾶν, connectens cum superioribus, *aut sui similes*, vertebat. Ego, καὶ τὸ παρεγγυᾶν τὸ δὲ ἄπαυρον, verto, *quod instas infinitum avum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent ista alibi, Μικρὸν, καὶ τόδ' ἔσται, καὶ πᾶσ' ἐν μέσῳ: *Prope adest tempus, quo morituros sumus, omniaque nobis transitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. ἔγγυς μὲν ἃ σὰ πορεῖ πάντα λέβε. ἔγγυς δὲ ἃ πάντα σε πορεύσεται λέβε. *Instat tempus, quo tu omnium oblitus eris; instat, & quo omnes tui.* Cæterum, etsi partum aut nihil sit discriminis inter ἄπαυρον, & ἄχμιος, ut vel ea pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis usus, collatis apparere potest: videtur tamen aliquando τὸ, ἄπαυρον, proprie vitæ humanæ, & memoriæ quæ post mortem contingit vel longissimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cum dicit, μᾶλλον ἐὰν συμπαραμείνοντας, ὅτι τὸ ἄπαυρον μεβαλοῦ ἀκαίρου ἔσῃ ἐν τῷ ἄπαυρῳ χρόνῳ. οὐ δὲ ἐν τίνι; τί δ' ἂν ἀρκοῖ τὸ ἄχμιον πᾶν, &c. *Si simul mortis recordatus, quamquid semel mutarit, per spatium temporis infinitum non esse amplius futurum. Tu vero spatii illius quantulam occupas? cur ergo tibi non suffecat spatium hoc tam breve*, &c. Quare non aliud fortassis voluit his verbis, τὸ παρεγγυᾶν τοῖς ἄπαυρον, Antoninus, quam quod alibi, τὸ πάχος τῆς σαρκὸς λέβε: nam & ibi sequitur, καὶ οὐ χάος τὰ ἐφ' ἑκάστοις ἀσώματα. Nisi quis malit ut τὸ ἄχμιος hoc loco substantive sumatur, (quasi & hæc τὸ χάος dixisset) cui τὸ ἄπαυρον adjiciendum sit. Utrumvis horum malo, quam quicquam temerè sollicitare. Quod alioqui, si cui non satisfaciant hæc, factu facillimum: nempe si pro ἄχμιος, vel χάος scribas, vel ἀεῖ.

Pag. 164. lin. 8. 9. Οὐδὲ τραγῳδὸς, ἵνα πάρῃ] Magnam Antonino cum seipso conflictationem super aulica vita fuisse, & de abdicando imperio, secessuque aliquo privato sæpe eum cogitasse, ex pluribus locis, quibus se ad stationem fortiter tuendam hortatur, certum est. Vale hoc ipso libro, cap. 26. & lib. 10. cap. 23. Ἐπαγγεῖλαι ἵνα, &c. Prima sectionis hujus verba ex aliquo veteri scriptore, aut è medio fortasse petita, viam adagii videntur habere, & ad commendationem secessus adducuntur. Crates Thebanus apud Laertium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. l. 1. 10. in festivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci causâ, fingit esse, descriptione,

Εἰς ἐν τινὶ τῶν σπυρίδων ἀνὴρ μῶν παρῆλθεν,
Οὐκ λίχνος πόρνος, ἀκρατοκαλλύμμων ἀνυγεύων.
Quem nullus parasitus adit, flatiloquus penetrat,
Dedituſve aut quisquam damnosis ganeo sportis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum somnus, nec fabulæ audiuntur*: Epist. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, seu adagio, secessum suadenti & solitudinem, apponuntur ab Antonino quæ sequuntur in hac sectione; quæ quoniam brevitas orationis obscuriora facit, sic tamen à nobis versa sunt, ut a quovis intelligi possint.

Pag. 166. lin. 4. Ἀεὶ τὸ συγχύνον ἀνίχνει] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem sapientum omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeo me delectat, ut operam meam collocare non posse me putem, quam si planè geminum huic sapientis illius Heraclitii effatum pessimè vulgò acceptum, & a pauciis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, insulsis interpretationibus vindicavero, & illustravero. Diogenis Laertii de eo verba initio vitæ sunt, Μεγαλόφρων δὲ γίγνοιτο παρ' ὁπωσοῦν καὶ ὑπερφυῶς, ὡς ἐκ τῶν συγγραμμάτων δῆλον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόραν, αὖθίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον. εἶναι γάρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ἥτε οἴ ἐγκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. *Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipso ejus opere ostenditur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siquidem docuisset, & Pythagoram, tum item Xenophanem atque Hecatæum. Unum quippe sapientiam esse scire animum, quando & quomodo gubernetur omnia in omnibus.* Unius Dei mundi gubernatoris assertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, τοῦτ' Ὅμηρον ἐφάνη, &c.) Hesiodoque τὰ πολλὰ καὶ præcipuis authoribus, sed & aliis nonnullis a πολυμαθίᾳ celebribus scelo quas ob causas offensior, multiplicem quâ cluebant ipsi eruditionem ad veram sapientiam parum prodesse affirmabat; Ἕνα γὰρ ἐν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι, &c. Omnem enim sapientiam in eo consistere uno, ut Deum agnoscamus unum, qui omnia, minima maxima nutu suo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, τὸν νοῦν διακοσμεῖν, καὶ πάντων εἶναι ἄτιτον, *mentem omnia constituere, & omnium esse causam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. Ὥσπερ νοῦς ἄλλος, &c.) providentiæ suæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & si quid auro pretiosius, haud cariis, id potissimum decepit interpretes, quòd γνώμην, *Deum* significare non intellexerint. Quod quo minus mirentur, apud eundem Diogenem in Platonis vitâ, his verbis, ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διανοητὰ, (scribe, διὰ γνώμης,) τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης αἴτιον (φασὶ) λαμβάνειν: id est, *Quandoquidem duæ sunt causæ, quadam a divina providentia procedentia dicendum est; quadam vero a necessitate*: etiam doctissimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ ὠὰ ἄκροις peritissimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ fortis homines, ad incitas hic redactos nihil mirum) aquam hæsisse video. At nobis nihil factu facilius, quàm tum correctionem, tum versionem nostram ex ipso Platone, sed & aliis multis scriptoribus certissimis argumentis (si liberet excurrere) confirmare. Vide Notas in ista lib. 11. cap. 11. μὴ δυνηθεὶς δὲ, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus, de Heraclito Plutarchus etiam, de Philos. placitis, lib. 1. cap. 28. testatur, εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τῶν ὅλων διήκοντα, *sum subsistentem, rationem quæ per universi naturam transfeat*, definisse: quæ si quis cum Diogenis Laertii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut verisimile concedet, si non hæc ipsissima sint Heraclitu verba quæ laudat hic Antoninus, eum saltem ad Heraclitu verba sententiamque his verbis alluisse. Cur planè non asseratur, Plato facit, apud quem similima plura, non uno loco. Vide vel infra, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. profe. imus. Conferat etiam Lector pietatis studiosus hæc Antonini & Heraclitu, cum sancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. τὸν τῆ δρίπτῃ μόνον ἀπῆτα μεμορφῶσθαι.] Marcus Antoninus, (& institutione philosophiæ, & ipso naturæ genio, si quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) justitiæ rigidus ubique custos; in aliis quæ magis ἀδιάφορα, (ut *mera* vocat hic) aliquantò tenuis accommodasset, & propriæ genii severitatem murâ συγκαταβάσεως temperasset, haud dubium quin γῆν ἀρὸ γῆς, quod ajunt; aut quidvis aliud agere ponus fuisset, quam regnare, priùsquam coactus esset. Sane malè sibi interdum ab ejus philosophia mentisse fatum Romuli testantur Historici. *Fuit enim hoc fatum* (ut Capitolinus) *quum populus ad bellum gladiatores, quod populum jubatus voluptatibus vellet cogere ad philosophiam.* Atqui notant idem Historici Marcum nostrum ad *fuisse vera indulgentia* (ἐπιμέλεια τῶν πρώτων, ut illas recte notarunt) *ut cogeretur nonnunquam vel ut venationes pergere, vel ut theatrum defendere, vel spectaculis interesse.* Porrò συγκαταβάσεως hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & fiere cum flentibus, hactenus saltem, ut utrisque quæcunque civilis requirit consuetudo, præstes officia. At cavendum tamen est sapienti monet hic Antoninus, ne dum vulgi moribus civili hac indulgentiâ ἐν τοῖς μέσοις se accommodat, & quod alii faciunt ipse facit: etiam quod sentiunt, quasi verè lugenda essent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, verè & ex animo sentiat. Huc apte locum poetæ cujusdam seu Comici seu Tragici. Vir gravis & senex ab alumno suo discessurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei vertibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre est) in ejus memoriam, ut rem pretiosissimam servaturus, magnâ verborum pompa postulans ibdicitur. Ista, μεμορφῶσθαι ὅτι ῥόμβῳ, *quod rhombus tamen sit*, & *quamvis per se futilendus, haud ignarus*, Poetæ, an Antonini verba sint, non magni refert. Quæ sequuntur, Ἐοικὸς εἰ (ita enim legendum censeo, non, ἔοικας) γὰρ καλὸν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων; ita verto: *Nam quod tibi vis hic pro restris clamoribus & querelis?* & ad usitatam mortuorum *pro rostris* laudationem refero. Huc officium decessori tuo Pio, optimo principi, sed & uxori non optimæ, Antoninum præstitisse memorant historici fortasse & aliis, quorum non meminere: aut si non alius ipse, quas tamen alius præstantibus adfuerit tarpius, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne invidiis esset, haud dubium. Καλὸν, pro, *decorum*, simplex pro compositio; qualia multa passim. Sed & τὸ καλὸν, pro αἰσχρὸν, Hesychio notatum & Suidæ. Ἐπιθύμη, vero, ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, *præsentem pro rostris se ferre*: cujus tyntaxeos obvia passim exempla præterea.

Ibid. lin. 8. Ὅσα δὲ ποτε παλαιοτροπίοις] Scribe, παλαιοτροπίοις: ὑπὸ δυσκίᾳ, scilicet ut lib. xii. cap. 7. Vide & xi. cap. 1. τῶ

τῇ ἰδίᾳ νίλαι, &c. & mox, ὅτα ἀν παλαιωθῇ, &c. Adi, ſis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8. 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. κρὶ ὧ τοι ἐυθυμεῖσθε] Ita ſcribendum, non ἐυθυμεῖσθε; ut perperam editum eſt. Ἕτερα ὄντα ἀ ἀτόμα, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἀναίρεσιν in Deum ipſum reſolutione, (de quâ tum Stoici paſſim, tum Origenes contra Celſum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia paſſim apud eruditiſſimum illum ſcriptorem, alibi fortaſſe aliquando ſumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. X. cap. 7. ἀτε τῆ τοῦ ἑνὸς ἀναλυθήσῃ, &c. Quæ tamen Antoninus, non ἐυπόρητα, ſed ἐυθυμίαν hic ponit, veriùs fortaſſe faceret ad quotidianam muratarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὸν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐυπόρητα, unam mundi totius eſſe ſubſtantiam, ſciſſos Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφυίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ, *materiale omne in univerſi ſubſtantiam quam celerrimè evaneſcit*, non aliud videtur dicere, quam quod hic. Verarnus igitur, *& aut per hoſtium* (*ſiquidem una eſt rerum omnium ſubſtantia*) *reſolvuntur; aut diſſipantur.*

Pag. 172. lin. 11. ὃ ἴξα ἀναρλμένον.] Xylander, *forte ſuſpenſum.* Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀναρλμένον, ſignificare, monendus opinor non eſt lector) *forte ſolutum*, & *vagum*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καθαρὸν μένει τὸ ἴδιον ἀναρλμένον: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίστασο τῇ ῥυθμῷ] ἐξίστασθαι τῇ ῥυθμῷ hic, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῇ ῥυθμῷ: cui contrarium, ῥυθμὸν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, alioſque. Plato de legib. II. τάξεως ἀνοίκειον uni homini conceſſam docet: duplicem autem τάξιν ille conſtituit: aliam τῆ κυρίως τάξει, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φυσῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῇ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri.* Ab hac eadem ſaltandi metaphora vox elegans ἐξοχῆσθαι, pro, *prodere myſteria*, quæ à viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. κρὶ ὁ περιπερφυὼς, τριχῆ προδαλῖν] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterùm, inter ea quæ vulgariæ plebis ſeu mentes inſolitâ majeſtate percellere, ſeu oculos ſplendore maximo præſtringere olim ſolita, primus apud ſacros profanoſque paſſim ſcriptores purpureæ veſti, (quæ Caſſiodoro *ſacra veſtis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil ut terris ſpecioſius illo lumine, aut quod ad cœleſtium ſiderum pulcheritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignota eſt, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ὁ ἀλωργὶς (de colore ipſo, pannóque ibi ſermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μέγα κρ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna, imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B) non ex propria quidem, ſed illorum, qui ſe nihil minus quam vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chryſoſtomus aliuque paſſim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potiſſimum exemplo rerum apud homines pretioſiſſimarum vilitatem perſtringit. Quod autem ſoli lanæ uncturæ hujus honorem tribuit hic Antoninus, (ut & Opatus Afer contra Parmen. lib. V. *ſic alba lana regalem tranſit in purpuram*, &c.) non ad præciſe & ſine exceptione ſumendum eſt. Nam & *ſerica* purpurâ tingi ſolita, exterè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucanda atque diſtrahenda purpura vel in ſerico, vel in linâ, quæ auxyblatta, atque byſſumba dicitur*, &c. Boethius de Conſol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyro mutare veneno.

Sed & Caſſiodorus in eleganti veſtis hujus Imperatoriæ deſcriptione, ut lanam, ita & ſericum commemorat. lib. I. Epiſt. II.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γῦν ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, diceremſi ſcirem. At cum fuiſſe Xenocratem, in quem νόφα, ſive, ut alibi Antoninus, σωματοφίας ſuſpicio maximè caderet, ex Diogene Laertio, qui νεμῖν eum & σκύθρωπον fuiſſe, imò verò (quod hic Antonini verbum eſt) & ἀξιωτικὸν σφόδρα, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & venus proverbium, Σεμνοπροσωπότερον ἢ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modeſtiâ vultus compoſiti Xenocratis effigiem ſuperant.*

Ibid. lin. 5. 6. τὸ ὑπὸ ἴξιος ἐφύοντας συνεχόμενα.] In hâc rerum diviſione vox ἴξις non obvia vulgarique notione; ſed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quiſquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἀνόβοιωτα ἴξις, τὰ δὲ, ψυχὰν· τὰ δὲ, λογικὰ ψυχὰν. Λίθον μὲν οὖν τῆ ἕξιν, ἀ δὲ τὰς σωμφυὰς ἀντιτασεις, διὰ μὲν κρατικὰ τάσεις, ἕξιν ὀνομάζουσι. ἡ δὲ ἕξις ἀνάγκη ἐφ' ἑαυτὸ. ἀρχὴ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μίσων, &c. *Corpora quædam habentem, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem indueſſe. Lapidem igitur & lignorum, quæ abſtracta ſunt a coalita, vinculum valediſſimum Deus fecit habitum, qui ſpiritus eſt converſa reflectens in ſeipſum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, illa, ἃ δὲ τῆς σωμφυὰς ἀντιτασεις, malè vertit qui raro quicquam malè, ἡ πᾶν Budæus, *quæ abſtracta ſunt a coalita*: nili τὸ, *coaleſcere*, ad ea quæ propriè alunnur, ut ſtirpes & animalia, ex vi τῆς ἀνομαλογίας, contra uſum loquendi, per quem & lapides *coaleſcere* dici poſſint, reſtringas. Ego verterem, *quæ nulla naturâ continentur*; vel, *quæ natura* (non lapſ ſumptæ; ſed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *ſunt experta.* Σωμφυὲς enim hoc loco (etſi vulgo latius vox uſurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψυχῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ ἀνόμοια, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐπὶ τῶν ζώων ἐσμεν. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. I. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον τὰ συγκρατῶν τὰ μέρη; *ſpiritus, qui partes compingit & continet.* à Cœnone autem, cujus verba ad pag 270. lin. 1. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικὸν. Sed ἕξιν quid ſit, cum de hâc rerum ſeu corporum diviſione agitur, optimè diſcas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἐνόντων doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἐνλὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ὑφισάντων, μόνα ἐν ἀ διακλείσιν. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συνφὼν, οἷον ἕξεις, ἢ ἐπὶ τῶν κατὰ διάθεσιν, οἷον ὑγιείας, μᾶλλον οὖν ἐνόν, μᾶλλ' ἐκφαινόμενα πνευματικὰς τινὰ ἐπὶ αὐτῶν, μᾶλλ' ἐν λόγου ἔχειν, ἀτε ἐπὶ τινὰ ὑπόκειμενα ἐλθῖν μιᾶς ἕξεως. Quæ vir doctiſſimus hic vertit: *Stoici qui qualitates intra dicunt, in his ſolum ea collocant, quæ ſunt unita; Quæ autem ſunt copulata per contignationem, ut navis; & per diſſimilitudinem, velut exercitus, in his nullum reperire poſſe intra, nec unum aliquid ſpirituale ſupra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam ſubſiſtentiam omnia unum habeant.* Conferantur hæc cum Pomponis verbis, quibus hinc, in obſcuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & diviſionis explicatione vir ſummus, ut Commene. Simplicii in Epictetum: ſed in non paucis auſim ad ſecundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. 1. notata, & ibi Achillis Statii locum præclariſſimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ γένοιτο ἅπαντα τὰ λογικὰ διανοήσεται] Contendantur hæc cum iis quæ à philoſophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6 ἀλλ' ἴσως τὸν μὲν ἐνδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed forteſſe ſi dicamus, felicitatem optimum eſſe*, &c. diſputantur. In re graviſſimâ planè iiſdem fundamentis ioniorur vir acutiſſimus, ut in quo ſita ſit hominis vera fœlicitas, oſtendat. Non tamen opinor Ariſtotelem ſecutus hic Antoninus; ſed uterque potiùs Socratem, a quo primum, (ut ex Platone & Xenophonte liquere poſſit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epiſt. 76. *Omnes ſuo bono conſtant: rarum fervitatis commendat*, &c. mox. *Id eſt quisque optimum eſt, cui naſcitur, quo conſtetur. In homine optimum quod eſt? Ratio*, &c.

Pag. 180. lin. 9. Ἄνα, κάτω, νύκλω φοιτᾷ] Confer, fuadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis ſummam paucis verbis hic expreſſam habes: ſi tamen aureum concluſionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hic ſuppleas. ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρετή, τί δὲ ἄλλο, ἢ θεὸν μὲν σέβειν κρὶ ἐυφημεῖν. ἀνθρώπους δὲ ἐυεργετεῖν; *Quid dum vivas ad beatitudinem tibi ſufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem benefacere?* vel ex hujus ipſius VI. libri, (juvat enim tam ſancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. ὧδε κερδὼς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διαθέσεις ὁσίας, κρ πράξεις κοινωνικάς. *Vita brevis eſt: mortalis ævi fructus hoc unum, animus fanctus, & actiones bono publico conſulentes.* Vide & ſuprà ut lib. V. pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίνου, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ σφυρᾷ ἐβάγοις πλαγὶν ἐνείνου] lego, τὸν σφυρὸν ἐβάγοις. πλαγὶν ἐνείνου, ἀλλ' ἄνω, &c. *Aliquis in palæſtrâ, aut unguibus te laceraret, aut fregit caput.* [Quid tum?] *Plagam infixit: non ideo tamen tumultuaris*, &c. Fortaſſe, τῇ σφυρᾷ ἐβάλλας πλαγὶν ἐνείνου, ab ἀβάλλω ſcilicet quod non minùs placet. Cæterùm, gladiatorum, ſeu athletarum exemplum hâc in te commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. II. cap. 14. ſed paulo aliter, quam facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, ſed arti & tempeſtivæ prudentiæ adſcribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut diſpenſare veris diceris, quàm non iraſci, aut patientem eſſe.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀμήτοι γε κρὶ τρὶς ὅρῃ τοιούτων] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Ariſtoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὕτω δὲ οὐδὲ μακάριον κρ ἐνδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver non hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & felicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet.* Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longiſſima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius eſt) mortalis ævi vera fœlicitas eſt, aut in diſcrimine temporis, quod tam breve eſt etiam cùm longiſſimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μᾶλλ κατεντενῶμ. προείρη] Lego, μᾶλλ κατ. ἀ προείρη. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus eſt Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. ſed & lib. I. cap. 12. ex arte ſcribendi, propriè & ipſe nominis uſus exemplo, morales elicit concluſiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πᾶι ἀμὴ ἐσι] Neſcio an admirationi locus hic ſit: & non potius per interrogationem legendum ſit. Πῶς ἀν ἀμὴ, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantiſſimus, quem ſi non pari elegantiâ, at non paulo tamen fidelius quam Xylander, ita potiùs vertere: *Mors, ceſſatio eſt impreſſionis ſenſuum, repetitionis appetitionum; agnationum intellectûs; & ſervitii, quod corpori exhibetur.* Ἀντιτυπίας hic accipio, ut cum ἀντίτυπος (quod ſæpe fit) pro ſimplici τύπος accipitur; nullâ præpoſitionis (cui alioquin contrarietatis aut diſſidentiæ vis plerumque ineſt) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam ſupra Antoninus (hoc ipſo I. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) eum idem vellet, opinor, quod hic, ſimplici τυπώσεσθαι uſus eſt. Quia tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis ἀντίστασις (nec substantivum ἀντιστατικὸν aliter usurpatum temerè reperire est) usus est, quo præpositio suam vim obtinet; non repugno si quis malit ita vertere, ut fecit exquisiti vir ingenii & judicii Commentat. in Pers. pag. 417. *Mors quies est pugnantium inter se sensuum, & ea contraria agitationis ad res fastidiendas, & discrepantium mentis defectionum.*

Pag. 192. lin. 1. ᾗ οἷος μὲν ἐν τῷ μιχρῷ] Scribo, ᾗ οἷος ἦν ἐν τῷ μ. &c. Et mox, παρὰ τὸν σ. ὦ. χρόζον. nempe ut ita suppleas quasi dixisset, καὶ ἐπὶ τούτων ἦν οἷος, &c. Nisi quis malit ut illud οἷος admiranda sit; ᾗ οἷος ἦν, & qualis, quam admirationi dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. ᾗ ἐχυτυφθεὶς πάλαι] videtur, τὸ πάλαι, hic redundare; quod tamen agnoscit & Hackelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. εἰ δοκῶ σὶ ὁ ἀρχιτέκτων, ᾗ ὁ ἰατρὸς] Iniquius hoc Antonini, æquissimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri possit, qui *fordidis* eos artificibus, ut Xylander vertebat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accensebat: me certè judice, qui ab insunte adolescentia infirmissima usus valetudine non uni Medico vitam secundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic distinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, ἰατρὸς, (verus & genuinus) φιλόσοφος, ἰσόθεος; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipsi Hippocrati, cujus scripta recondissimæ sapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non sine sacro horrore legendis, passim sunt interspersa? Sed iniquum sit, Antonino nostro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoicisque locutus sit, quibus quicquid ad moralem philosophiam, aut Θεολογίαν sive Dei cognitionem non pertinet, vulgare fordidumque. De priore, Seneca Epist. 88. *Puerilia sunt & aliquod habentia liberalibus simile ha artes, quas ἐγκυκλίους Græci, nostri liberales vocant. Sola autem liberales sunt, imò (ut versus dicam) libera, quibus cura virtutis est.* De posteriore, divinus Plato; in Sympos. pag. 1194. B. Καὶ ὁ μὲν πρὸ τοιαῦτα (de Deo & Dæmonibus illic sermo) σοφὸς, δαιμόνιος ἀνὴρ, ὁ δὲ ἄλλο τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τας οἰκίας, ἢ χειρουργίας τινος, βάναυσος. *Quicunque harum rerum peritus est, dæmonius, id est, felix vir & sapiens nuncupatur: qui vero alias artes & facultates, quæ manibus explentur, callens, βάναυσος, id est, mercenarius nominatur.* Vide & quæ supra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctissimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodosianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: Τὸν ἰατρικὸν ἐπιτέμνειν σὺ ὁρίσθω τοῖς ἀνθρώποις τοιγάρτοι, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ ἁρχαίου δικαίως περιφανείας φιλοσόφων παίδες παρῆγον. Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως, ᾗ τὰ τῶν ἐπιτυμβαίων ἀβίωτα τῶν ἀνθρώπων διὰ ταῦτος. *Scientiam medicam hominibus esse salutarem evidentia necessitatis testatur. Ideoque illam ex cælo venisse meritò prædicant philosophorum filii. Natura enim nostra imbecillitas, & morbi insuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. τῷ παπᾷ ὑγιεινὰ ὑρμάνοντα] Scribe, ὑρμῶντος. i. βυλεύοντος: ut paulo post. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, Ἡ τῶν ἄλλων φύσις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὥρματο, &c.

Ibid. lin. 17. διὰ τὸν τοιοῦτο αἰῶνα] Κοινοῦν, non αἰῶνα, utraque Xylandri editio: qui tamen postremum illud in versione secutus est. Ego verò αἰῶνα, an πάλαιον legi malim, nondum apud me statui. Vocis παλαίωσις latus apud Græcos usus, de quâ nonnulla non protrita, ὁ μακ. parens in Athenæum lib. x. cap. 19. Τὰ ἐξῆς, propriè & philosophicè quæ dicantur, Metaphys. lib. 21. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Aristoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: ὁ δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν οἶναι κοινὸν, ἀλλ' ἰδιότης ἀνόνιν. οὕτω γὰρ ἀναγκάζειν τὸν τῶν ὑρμῶν πρὸς τὰ ἐναντία σύμπτωσιν μὴ συνίσασι. *Porrò nihil in mundo esse vacuum, sed inter se mutabile esse mutato deumchum. Id enim cogere cœlestium ad terrena concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid est, alteri consequens est, per motum* (vel, si πάλαιον magis arrideat, *adhæsionem*) *localem, constat.* &c. Confer cum lib. VII. cap. 7. Πάσα ἀλλήλοις, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. ἴχνη σοι πάντα κατὰ τὸν.] Syntaxis verborum, ἴχνη, non ἴχνε, postulat, quæ & MSti. Hackeliani lectio est. Venustè autem ludit in verborum καῖα τὸν ambiguâ significatione; quæ vel, *secundum Mentem*, seu *Deum*: *ut Deo gratum est*: vel, *ut tibi ipsi cordi*; seu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti possunt. Suidas in καῖα τὸν confulendus. Quæ sequuntur, Ἔχει δ' ἀνθρώπῳ τῷ πάῖα κατὰ τὸν τὸ ἑαυτοῦ, cum τῷ πάντως ambigua sit acceptio, possis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii res ea sit quæ propria sunt ipsius, sibicetas sua conflat.* Tale quid & Aristoteles Ethic. IX cap. 8. πᾶς γὰρ τῷ διῴκηται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. *Meus cuique animus, quod sibi optimum est, eligit.* Vide & quæ supra in pag. 178. lin. 4. Ὡς τὸ φῶς, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. τῶν τῶν πολλῶν] Scribe πολλῶν.

Pag. 196. lin. 11. οἷος ὁ ἰσιλὰς καὶ γελοῖος εἶχεν] Chrysippi verba, Plutarcho περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν referente, hæc sunt: Ὥσπερ οὖν κωμῳδίαν ἐπιγράμματα (quod Antoninus hic εἶχεν) γελοῖα φέρονται, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἴσως φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προστίθησιν. ὕσπερ ψέγουσι τὸν αὐτὸν ἰδ' ἑαυτῶν τὸν κακῶν, τοῖς δ' ἄλλοις ὡς ἄχρειός ἐστι. *Sunt enim comœdiæ inscriptiones ridiculæ, quæ pro se nullius pretii, toti poematis tamen aliquid venustatis addunt: ita ipsum quidem pro se virorum vituperatorem, ad alios vero inutile non est.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & stolida exagitet; Chrysippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Christiani gentilesque, si hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. ὅτι ἀνθρώπῳ ὁ ἕλκιστος ἀνθρώπους] Confer cum cap. 10. lib. IV. Ὅσῳ πᾶσι τὸ συμβαίνον, &c. Idem hic velle Antoninum, quod ibi, vel τὸ, παραπολαῖον filem faciat. Sed mancа sunt hic ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, linea. Fortasse haud malè ita restituas: παραφυλάξου. ὅτι ἐκίνῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ αὐτῷ συμβῆναι ἐκ ἀνθρώπῳ, ὁ ἕλκιστος ἀνθρώπους.

Pag. 203. lin. 10. Ἐν ἀνδριάντος οἱ ναῦται] Doctissimo Cantero non assentior, ναυφρόντα, &c. corrigenti. Sententia sine hac mutatione plana; & optima; Qui sapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos esse solicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) χρεία ἐστι: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. Αὐτὸς, ipse, ut pronunis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; καὶ ἐξοχὴν, de quo Suidas, Eustathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. Διαδορατισμοὶ] Per διαδορατισμὸς hic figuratè fervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium studia innui puto. q. d. *dogladiatumes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. διαδορατισθέντες ἐσθῆσιν, *dogladiatoribus clari*. Ubi Xylander, *consossi periremus*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, est locus Polit. IX. pag. 738. A. Βοσκημάτων δὲ (inquit) κάτω δοκεῖ βλέπουσιν καὶ σκοροῖς ἀλ γῆν, τὴν εἰς τροφὴν ζῶα, βόσκουσιν χορταζόμενοι καὶ ἀγαπῶντες καὶ ὑπνοῦντες καὶ ἐσθίοντες ἀλλήλους σιδηροῖς ὀδοῦσιν καὶ ὀνύχοις ἀποκτείνοντες δι' ἀδηφαγίαν. *Velut pecora humanum pronum spectant, ventrique obedientes pascendo coëundoque ætatem conterunt, proque his rebus ulterius pecudibus calcibus inter se, & cornibus ferreis, unguibusque decertant, fese invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

PAg. 209. lin. 10. καὶ ὁ σιδήρεος ἰκρὸ] De re vide lib. VI. c. 37. In verbis his allusio ad vetus illud. Ἡράκλεους ἄρμα, *Nodus Herculeus*; qui olim sacer. Consularium Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. I. Περὶ εὐμοιρίας, de hac καὶ αὐτὸν ἐνταῦθα ἀναῦ, καὶ τῷ ἄνωθεν, ut ipse vocat, ἀσειρῷ, multa subtiliter. Vide & supra in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. ἄπω σε καταλαμβάνῃς] Confer cum lib. V. cap. 6. ἴδιον γὰρ φύσει, &c. Et hujus VII. cap. 24. τὸ ἐνδεῖσθαι, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipsâ in re καταλαμβάνῃς invenies, hic quoque censeres esse necessarium.

Pag. 212. lin. 13. εἰ φοβεῖ ἀνθρ σὺ ἐνθυμίαν] Scribo καὶ φοβεῖ ἀνθρ, ὃν ἄγαν ἀνθρ σὺ ἀθυμίαν. nisi fortasse ἐνθυμία latiori notione, pro πάθει qualicunque; ut cum ψυχὴ ἐνθυμητικὴ, in genere opponitur τῷ λογικῷ. Ita in loco Platonis de quo supra ut IV. ἐν τῷ συμπαθὲς ἐνθυμίας.

Pag. 213. lin. 6. τὸ περὶ τούτων ἴλως ἀναλαμβάνειν] Hic recolendum, quod sæpius Antoninus inculcat, mentis unius esse prout his aut illis dogmatibus imbuta est, τας κρίσεις, & ὑπολήψεις formare; a judiciis & opinionibus pravis & falsis oriri τὰ πάθη, mentem, luctum, alia, ἐν τῇ ψυχῇ, vel ut hic loquitur, ἐν τῷ ψυχαρίῳ; id est, in parte animæ sensitivâ & irrationali. His ita constitutis, de verbis censeo; τὸ περὶ τούτων ὅλως ἀναλαμβάνειν ἀδίν, ὑδὲ ἂν πάθῃ. (vel, ὑδὲ μὴ πάθῃ) ὑδὲ γὰρ ἄξιον ἐπὶ πρὸς τοιοῦτον, &c. legendum esse. Ἄγαν οὖν ἀρίσκ, ut libro primo, ἄγαν οὖν ἐπιτεθυμηκὼς, & alia id genus. Verò, *Animalia autem, quæ timere, quæ dolere sola possit; quæ vero de timendo vel dolendo caussa nobis omnino possit opinari, nec illa quicquam patiatur. non enim illum in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi scilicet aut timendi caussas habeat) *inducet.* Hinc Stoicis, τὰ πάθη, ἀρίσεις, id est, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philosophi decem quatuor esse possunt, duas à bonis, duas a malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duæ opiniones malæ sunt, una præsentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bonæ sunt; una præsentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. Εὐδαιμονία ἐστὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ὁ ἀγαθὸς] Puto scribendum, ὁ ἀγαθὸν, bonum faciens: ut κακὸν, malum faciens, lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quisquis est apud illum) in Εὐδαιμονία, pluribus profequitur, & vim argumenti ab ἐτυμολογίᾳ petit notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apuleius, de Deo Socratis derivatum confirmant. Cicero apud Ammianum Marcellinum *daimona*, *fortunam* videtur interpretari. *Felicitas* (inquit) *est fortuna adjutrix conflatorum bonorum; quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest.* Haud multo alter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὦν ὀλβιόφρων, ὅτι πειρηχώς,
Οὐτὶ κακὸς, τούτῳ δαίμονες, ὃν' ἀγαθός.
Nemo hominum nequam dives, neque pauper,
Neque malus fine fortuna, neque bonus est.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque fit, nisi bonus malusque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. postremis verbis. De vocis δαίμονος variâ notione, vide supra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. Τὸ ἐνιαυτὸν, &c.] In hac sectione quædam in textu præter institutum correcta, quæ operis typographicis adscribi verat Xylandri versio. Moneo igitur te lector, ὃ οὐ πλανήσεις & mox, ὁ συνιστῶντες τῷ ἀκριβοῦντι, utramque Xylandri editionem exhibuisse. Confirmandæ verò correctioni versionique nostræ en tibi locum unum aut alterum ex Seneca. Epist. 90. postremâ: *Multum autem interest, utrum peccare aliquis velit, an necesse sit*, &c.

&c mox, *Virtus non contingit animo nisi mundato & edocto, & ad summum efficaci exercitatione perducto. Ad hæc quidem, sed sunt hæc assumenda; & in optimis quoque antequam eradicas, virtutis materia est, non virtus.* De Clem. 11.2. *Quid ergo est propter quod bene factis dictisque quàm simulatissimum esse te cupio? ut quod nunc natura & impetus est, fiat judicium.* De vita beat. c.5. *Porrò beatos dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis.* *Quemadmodum & sana tenere & tristitia caret, nec mentes pecudes; non ideo tamen quisquam fruitus dixerit, quibus non est felicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. *ὅτι πάντα νομοῖ*] Quò spectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laertii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. *Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ μὲν ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, οἷον κενὸν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξαζόμενα.* *Sunt autem quæ sibi opinatus est ista. Principio omnium esse atomos atque inane: cætera omnia opinando constituendo esse.* Et ibidem rursùs pagina sequenti; *Πανταὶ δὲ, νόμῳ φησὶν εἶναι φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν.* *Quæ vero fiant esse legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laertius, Democritum credidisse, fortuitum atomorum concursum (ὁ ἀσινανμ! si verè credidit) primam rebus originem dedisse. exinde, quæcunque facta sunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) dispensari. Fortassè scripserat Antoninus, *ὅτι σ. νομοῖ ἴχνι. οἱ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα.* vel, *οἱ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα*; quæ casu scilicet & concursu atomorum; *at sufficeat id tibi memorasse*, (cupidus asserror providentiæ, undique libenter arripit quod sue sententiæ faveat) *ὅτι τὰ σ. νομοῖ ἴχνι, ὁ δὲ λίαν ὀλίγα, aut pauca saltem qua secus*; ut Xylander in Notis & versione.

Pag. 219. lin. 1. *ὁ συνδυασμὸς, ὁ ἄτομος*] Scribo, *ὁ συνδυασμὸς, οἱ ἄτομοι. οὐδ' ἐνοεῖ, ὅτοι σῶσις, ὁ μετασχών.* Solet Antoninus τοὺς ἀόριστους, & τὸ ἐνοεῖν, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. *Ἦτοι συνέσις*, &c. Ibi vides, (ut & alibi sæpe) politis atomis *συνδυασμὸν* interri. Nam si vita, contextus, seu concursus (*συγκριμάτιον* alicubi nuncupat) atomorum; sequitur ut mors mera sit atomorum earundem dispersio & dissipatio. Si verò *ἔνωσις* statuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus administratur; num mors vel *σύγχυσις*, (si vera illorum opinio, qui quamvis agnoscebant providentiam, animam tamen statuebant esse mortalem) & spiritus extinctio; vel *μετάστασις*, seu translatio, si secundum alios sit anima corpori superstes. Vide lib. V. cap. 33. *τί ὃν πεφοβήσαι*, &c. & lib. VIII. c. 25. *τάχιον δὲ μεμνῆσθαι*, &c. Mox, *ἀνάλυψιν* vocat obfirmatam animi constantiam, quâ dolorubus corporis fortiter obnititur, & adtus ad se quasi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hæc occlusionis notione in usu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. *ἐκπεδὰς ἄπαξ ἐκκλεῖσαι ἀναλάβῃ*: *postquam semel se occluserit*; vel ut significantius, quàm Latinus loquar, *cum semel, omni interdicto sibi cum corpore commercio, se sequestraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur nostra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro *ἀνοὺς ἀναλύσας*, *ἀοὺς ἀναλύσας* legendum, cùm *ἀνάλυψις*, & *ἀναλαμβάνειν*, à medicis & aliis, per *ἀνάλυσιν*, & *ἀναλύσειν* exponantur: & *τὸν ἐνοῦντες γαλεὸν κατὰ ἀνάλυψιν διατηροῦν*, quod hic; non aliud, quàm quod ibi *πᾶσαν ἀνοὺς ἀναλύσασι*.

Pag. 222 lin. 7. *κἂν ἀνδρὶ κἀγαθῷ ἢ καιῷ*] Ita Lugdunensia editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expressa. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex 11. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) *καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ καιοῦ*: *& profectumne facias veri boni, an secus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. *ἄνωτερ πόθεν ἄνωθεν κάτω*] Omissa nescio quo casu in textu verborum iteratorum interpretatio: *Tanquam ex superiori aliquo loco intuendum est*, &c. Xylandri utraque editio *ἄνωθεν κατὰ ἀγείλας*, &c. quod si quis malit, quàm *τὸ*, *κάνω* quod hic editum, judicio suo tuatur. Sensum certè nos expressisse, ex aliis similibus locis præstare possimus; ut lib. IX. cap. 30. *Ἀνωθεν ἐνιδεῖν τὸ ἀγείλας ῥοῦσι*, &c. *Intuere desuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. 8. cap. 24. *Τρέχει, τὸ ἄνω μετωρεῖ ἐξαρτᾶσθαι*; *ἐπὶ τὰ κάτω μεταπίπτουσα τὰ ἐδράσματα*, &c. *Terrenum, ut velut ex altum procul à terra fabricatus humanus res despicias*, &c.

Ibid. lin. 7. *καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκριμένου*] Mundum ex contrariis constare, pulchra Oratorum & Poetarum observatio est. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem sumpsere humorque calorque,
Concipiunt; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquo pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.

Credidit aliquando pro, *vapor humidus, calor humidus*, ut Ovidio scribendum esse: sed poëtæ non Lucretium tantùm qui sæpissimè; sed & alios quoque melioris notæ scriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hic, ita plerique alii in elementis discordem hanc concordiam ostendunt. Quam verò late pateat hæc observatio, docent vel unus in aureo (dignissimo certè ob exquisitam sapientiam, nisi vetaret argumenti sublimitas, quod vulgò notius esset) Metaphysicorum Fragmento Theophrastus. Ibi cum τὰ ἄνωθεν ἀνίσα ἐξ ἀντικειμένων, his aut similibus aliis verbis, constare non semel pronuntiet, eò & Euripidis de virtutis & vitii, prosperorum & adversorum in vitâ humana vinculo & vicissitudine notissima verba, cap. 7. referri posse censet. Sed verba Euripidis, quæ masca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita restituenda sunt.

Θεὸν δὲ γίγνεσθ χαρὰ λυπῇ καὶ κακῷ,
Ἀλλ' ἐστὶ τις συγκρασις, ὅθ' ἕρπει πολύς.

Segregari non possunt à bonis mala.
Sed est eorum, ut res habeant satis boni,
Commixtio quadam.

Atque hic (quod ut bonâ Lectoris cum venià mihi liceat oro) liber aliquantisper non tam præter argumentum, quàm præter institutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino sanè, non malo sapientiæ magistro, navabimur hæc opera; sed ipsissimo tum sapientiæ omnis, tum salutis auctori sonoque CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Christiani hominis & Jesuitæ, non maleficia, (absit) aut impietas, sed importuna suspicio sacratissimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate instructi depellemus. Themistius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Christianum Imperatorem ob sanctam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Parisiensia a. d. 1618. editio ea exhibet: *Ἀγαθὸν μὲν δὴ καὶ τὰς ἄλλας τῶν νόμων προστάξεις τὸ δικαίως ἀσφαλισασθαι. μάλιστα δὲ, οἷς οὐκ ἐφίεσι μόνοι τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεσπόταις ἐξαιτεῖται τὸ φυλάττειν Ἐμπεδοκλῆς, ἃ μὲ δικὶ ἐκείνοι τὸ κελεύσῃ. οὐδὲ γὰρ ἀκριβὲς, ὅσοι τῶν ἀνθρώπων ἀγαθοὶ ἐκάστῳ ἀπάντων καὶ φιλανθρωπίᾳ παραπίπτουσι, καὶ ἀνοδύνῃ μεγαλοψυχίαν μαγγανεία, καὶ ἐνστάσεων ἀγορᾶσι. καὶ διὰ τοῦτο, οἷς μὴ πρόσεστι, τοῖς δὲ κολάσι, &c. Atque cum cæteros omnes divinum Imperatorem nostrum amare ob ea lege plurimùm oporteat, tum eos potissimùm, quibus non modo libertatem tribuit, sed & jura ejusdem explicat, adhibo sane Empedocle deterreo, (non veterem illum Empedoclem intelligo.) Recte enim illud movet, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo esse positam, ita ut & magnificentia personam præfigia & impostura pietatis assumat. Properea cum alias prohibeat, alias tamen probibet, &c.* Hic Petavius Jesuita, Themistii editor & interpres, quæstus in Notis de loci obscuritate conjecturam hanc proponit, Christum à Themistio per Empedoclem designari, *quasi se ille permode ut Empedocles Deum habere voluerit, eoque ipso suo conatu mortem sibi arcessiverit, ὅτι μὴ θεὸς ἂν νῦν ὥσπερ ἔλεγεν εἶναι* (quæ Tatiani de Empedocle verba) *κατέψευδετο.* Hâc suâ conjecturâ propositâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hac qua dixit sententiam pati possint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conscleratum dictum elegantissimis bisce strophis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occasionem oblatam de viro non optimè de Casauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis sincerum bonum esse, cui malum vel apertum & manifestum, vel specie boni fallens annexum non sit, ex adverso (*τὴν τῶν πραγμάτων ἀνεπιτηδειότητα, rerum humanarum oppositum inversum ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortassè alludens) oppositum; eamque vemustissimam fati seu providentiæ legem esse, tot ex antiquis sunt qui observant, ut quis non dixerit, quam quis dixerit, invenire difficilius sit. Ut igitur Platonem, Theophrastum, Dionysium Halicarnassæum, Diodorum Siculum, Dionem Chrysostomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Christianum, aut semi-Christianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, aliosve cujuscunque generis omnes omittam: Themistius ipse jam supra Orat. III. aliis verbis eandem sententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Petavii Interpretis brevitatis causâ contenti hic erimus) *Sunt nunquamquæ eorum quæ in hominum vitâ sunt bonorum, perenne semper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque est contrarii penitus expers ac finitimum: Nec absurde quidem veterum poëta dixit, Nullum in vita bonum esse, quod Radice ab imâ, qualis arbor, prodeat; Sed semper illi quod malum est, adnatitium.* Laudat igitur Themistius Imperatoris Edictum, non eo solum nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, sed quod eâdem lege qua id permittebat, grande illud arcanum (*Sententiæ* ipse vocat appositissimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philosopho, primùm animadversum & literis proditum, de boni malique confinio, & indissolubili nexu dissertis verbis executus sit; aut si non dissertis illo verbis, at ipso tamen effecta propositoque legis (saltem ut Themistius proposito suo serviens interpretatur) insinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, *Περὶ εὐθυμίας*, pag. 473. F. testis; *Παλίμφημος*, inquit, *ἀμοιρὰ πόνων, ἄπειρος λόγου καὶ πόθου. καὶ τῶν ἀνεπιτηδείων ἀπορίᾳ δίδυς, οὐδὲ ἀφυγὴς. Ut enim Lyræ aut artis nervi, sic mundi quoque contentus vicissitudine quadam intenditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil sincere, nihil pure est.* Et mox post laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophrastus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. *Οὐ γὰρ* (ὡς ὁ Μενάνδρου φησὶ)

Ἄπαντι δαίμων ἀνδρὶ συναπεστακεν
Εὐθὺς γενέσθαι παντάγαθ τῷ βίῳ ἀγαθὸς.

ἀλλὰ μᾶλλον (ὡς Ἐμπεδοκλῆς) *δίτταί τινες ἕκαστον ἡμῶν γενόμενον παραλαμβάνουσι καὶ παραφέρουσι μοῖραι καὶ δαίμονες. Non enim verum est, quod dixit Menander:*

Unicuique, ut luctem cum primò editur,
Genius bonus vita magister totius
Adsistit.

Sed Empedocles probanda potius est sententia, qui unumquemque nostrum, postquam est natus, artes gubernatoque à duplicibus fatis genusque dicet. Et post prolatos Empedoclis versus (verbis, ut pleraque sunt Empedoclis, non utitatis quidem, sed id tamen ipsum quod Themistius hic, non obscurè, si quis attendat, innuentibus) ita pergit: *Ὅσοι τοίνυν ἐκάστῳ συνίασιν τῶν παθῶν ἀνακαπτόμενοι διδύμοιν ἡμῶν τῇ γενέσει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχόντες: Quarum omnium femina cum artus auferet secum caleret, idemque vita magna fit inæqualitas*: cætera apud ipsum legantur. Themistii sententiâ sic expositâ, & extra controversiam positâ, de verbis videamus; quæ etsi longè aliter accipienda quam volunt interpres, minimè tamen & fere nullâ mutatione sic scribenda censeo,

seo; "Αγαθὸν μὲν ὂν καὶ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τοῦ ἄλλου; quod tamen ferri potest, nec sententiæ quam volumus incommodat) τῷ ὄντως προσήκοντι τοῦ δικαίου κάτοπτρον μᾶλλον δ' οὐ (id est, τοῦτον, vel ἐκεῖνον, οὐ) τὸν ἐφίεσθαι, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia quæ lege illa continentur, tum præsertim quod non solùm religionis liberrimam tradideris, sed & æternas illas leges a Deo latas non manùs perire, non alte* (Imperator scilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, seu ἐπιζευξις est dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quam vetus illa Empedoclea explicat.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκομμάτου hoc loco plenius intelliget, qui conferet cum iis quæ multa scribit in hanc sententiam author libelli quantivis pretii, (Aristotelis vulgò adscripti) De Mundo, quibus nihil dici potest venustius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τί ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκεν, οὐ διαφθείρεται. *Propterea mundus ex principiis contrariis constitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βραχύτερα δὲ ποιοῦσι] Xylandri utraque editio. Καὶ οὐκοῦν καὶ πάντως, (11. ed. πῶλος) ἐς μαγγανικὴν. Non quod editum est (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραλ. πρὸς Ἀπολ. prompsimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: sed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καθελκυστέρους] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Ἀκούσαντος τοῦ τέλμονος ὁ Ὀλυμπίῳ εἴπε τις, Ὁ ἀντιγονίσκος, ὦ Λάκων, ἐγκωμιάζει σε ἀγόμενον. Ὀκνηρῶν, ἔφη, ἀλλὰ καθελκυστέρους. *Laco quidam ad Olympium vectus, dicenti, collaudatur tuus te funi moliter, sequaquam, inquit, sed dejecundo pertitor.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι τῷ διάφορον ἐφ' ὃ ἡ πρᾶξις] Dubito an sensum sim assecutus; certè vocum διαφορον longe aliter exponi posse non ignoro: sed ut hic magis quadret, qui possit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνεῖδε] Erit aliquis fortassè qui malit συνεῖδε: quod mihi non displicet. Nihil tamen temerè mutandum censeo.

Pag. 230. lin. 4. οἱ βλίτων] Scribe, ἰμβλίτων: ut & in Manuscripto Hæscheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ἅτε γὰρ ταὐτὸ ὑλικὰ ὄντα] Scribendum puto, (quod & verti) λογικά, non ὑλικά. Passim ita, τὸ λογικὸν, (sive, νοερὸν) & τὸ κοσμικὸν, (seu, quod periodè est, στιλβοειδὲς) conjungit Antoninus. Ita paulo post, cap. 68. ἀεὶ γὰρ μοι τὰ παρὰ τῶν ἀρετῶν λογικῶς καὶ κοσμικῶς. *Etenim semper mens præsens rei omnes materiam probet virtutis rationalis & sociales.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητεῖ, οὗ τὸ πρᾶγμα ἕρχεται ζῷον νοερὸν καὶ κοινωνικὸν, καὶ ἑνούμενα (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quod ergò expecto alterum, quam ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, sociabilis, eademque cum Deo ipsa lege agentis.* Vide & hoc ipso lib. cap. 72. Ὁ δὲ σὸς λογικὸς, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τοὺς ἀνωφελοῦντας] Dubito vulgari sensu ἀνωφελοῦντας hic velit Antoninus, an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum sit, εἶδον οἱ ἀνωφελοῦντες πρὸς τοὺς αὐτοὺς. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgo laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre rem æquum maximè; Ut mala malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philosophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipse evadas.

Pag. 236. lin. 6. ἢ ἀλλογικα καὶ τὰ κυριώτατα ἴσχε] Scribe, ἢ ἃ λογικά (vel, ἢ τὰ λογικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Possis etiam ita, ἢ ἃ λογικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ rationem prædicta, &* (inter Dei creaturas) *præcipua, ea sunt utique cuncta quæ*, &c. Sed meo judicio non ita bene.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

IBid. lin. 11. φιλόσοφον] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos scriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; sed multò plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obscuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri possit. Partem occupavit super vir Clar. (quem honoris & observantiæ caussâ nomino) Desiderius Heraldus, in doctissimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia supersunt, quibus alibi fortassè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσον δύνατο ὁς ὑ φύσις] Editum prius, ὅσον δύνατο ὑ τοῦ φ. β. βίοσον: pendente & imperfectâ sententiâ. Sensum restè Xylander (nisi quod ὅσον δύνατο, *quantumcunque id erat*, plus minúsve scilicet, omisit) expressit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ὁσ τῷ σ. ζῶντι καλῶ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσον πρόσκαιρα, καὶ ὑλικὰ πάντα.] Lego, ὅσον πρόσκαιρα, καὶ ὑλικὰ τοῦτον. vel, ὅσοιπερ αἰῶνες (vel, ἀγῶνες) καὶ ὑλικὰς τοῦτον: in eam sententiam quam in textu expressimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν ὑλικὸν τινὰ ἀγῶνα, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ sublimitate, vel rerum bello gestarum magnitudine non illustres, cum philosophis comparationes elegantissimæ non sine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τα πάντα τῶ δὲ] Xylandri utraque editio, τὰ πρῶτα. τῷ δὲ πρὸς ἡδ. male; sed longè pejus, quod in versione secutus est. Corrige, τὰ πάντα τῶδε πρὸς, &c. Sed & superiori lineâ, μὴ οἱ τὸ ἐν πρὸς τὸ ἕν, non ut ex Xylandro editum, μὴ οἱ τὸ πρὸς ἕν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Ἀποπεσὼν γὰρ ἐκεῖ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut asteriscos notare ut imperfectum, solâ prævæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia passim) sanavimus: his tantum exceptis, quod pro Διαπεσὼν ὑ ξὺν. ut in utraque Xylandri editione, Διαπεσὼν ὑ ξύνον, &c. edidimus: & pro μέμφεσθε ὅτι ἄσωτε, &c. (quod tamen etiam in Hæscheliano codice repertum nobis) μεμνῆσθαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuscripto libro quo usus est reperisse, tum ex versione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum ultorum, μεμνήσθαι ὅτι ἀναγκαίζουσι ὧντας πωτὲ, importunâ illâ quidem nec ferendâ, sed quæ tamen fortassè a verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repertimus, non improbabilis suspicio.

Pag. 243. lin. 10. οἱ μὲν γὰρ δύνανται] Defectus in his, qui supplendus ex Hæscheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc scriptura: οἱ μὲν γὰρ δύνανται, διόρθωσον. οἱ δὲ τοῦτο μὴ δύνανται, τόγε πρᾶγμα ἀυτὸ. οἱ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συνόψεται τὸ μ. &c. Nec puto, hic quidem, aliter Xylandrum in suo codice reperisse; sed ab operæ typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commissum; ab iis, ad secundam editionem, quæ fœdissimè & ipsa contaminata est, ex incuriâ & inadvertentiâ transmissum. Fundus mihi hujus suspicionis tum ipsa Xylandri versio, cui in his verbis planè cum Hæscheliani codicis scripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidisse comperi, de quo plura dicemus ad libri 12. initium. Vide & ad ejusdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. ἀνα Ἰουδὴ τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, ἀνα ἴωδε τὰ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia ejusmodi, in quibus non nemo hominum mori spectanda proponitur: exempli caussâ Pompejus.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis versione; quam secundis ejus cogitationibus præferendam centui. in posteriori tiquidem quod anteà verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *aut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompeiis, urbe, jam antea lib. IV. cap. 48. Antoninum egisse, πύργον δὲ πτλαι, ὅλην, &c. non me latet: at hanc loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompeiis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illustres, etiam post illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῶ μέρους τοῦτο ἀποκαθῆναι ἐπιλοιπον] Legendum (quod qui superiora considerarè leget, agnoscet) ἀποκαθῆναι ἐπιτρέψῃ: cujus lectionis vestigium exhibet Epicterus Hæschelianus, in quo non ἀναφέρειν, sed (quod & hic restituendum) ἀναφέρεσθαι: ut quod cum ἐπιζητῶ scilicet, non cum ἐπιλοιπον (quod vetat syntaxis) copulandum sit.

Ibid. lin. 21. ἐναντίῳ τῶν λογικῶν σχεδὸν ὄντων] Locum hunc potius imperfectum quam corruptum fuspicetur aliquis, & fine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμει οἷς ἐναντίον τῶν λ. ἐνιαθοῦντος ὑ τοῦ λ. φ. Verbo σχεδιάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illa dolia quæ poëtarum ingeniosissimus & sapientissimus alicubi describit, sed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Hesiodus, author fabulæ; tum alii verbo σκεδάννυμι solent uti. Caussa voculæ, οἷς, omittendæ, præcedens dictio in eas definens: omissâ illâ, quæ non constabat sententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non malè fortassè, Ὥσπερ τοῖς ἄλλοις δυν. δύνασθαι ἐναντίον τοῖς λ. σχεδὸν ὄντα, &c. Τῷ δύνασθαι omittendi eadem hic quoque caussa fuerit, scripturæ cum præcedente δυνάμει affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μέτι τὸν παραπλήσιον] De Panthea, matris loculo, seu (ut Patricius) *meæ* assidente, fuit Xenophon. De cæteris quos nominat hic Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλίτων κρίνων φορὶ, συφοῖάνους] Fortassè, συφοῖς τιὶ, vel συφύτευτα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. οἱ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνοντες] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ sensitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νόημα ἀισθήσεως, ψυχῆς ὁρμαὶ, τῦ δαιμόνια. *Corpus, anima, mens, corporis sensus sunt, anima affectus, mentis decreta.* & hoc ipso cap. primus verbis, Ἐμοιδοκοιῶς ὁρμῆς ὁρμὴν καὶ τὸ ζωώδες φύσεως. *Porrò & vegetativa anima quicquid impedimento est.* ζωώδες autem, à φυσεως & νοερᾶ diverlam constituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμᾶσθαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἢ τῶ ὅλῳ φύσις ἐνὶ τῷ κοσμοποιῶν ὁρμᾶται: *de mundi creatione sensu deliberavit.* Vide & supra ad pag. 192. lin. 5. Dicat igitur Antoninus, Ὁρμᾶται τι tibi aliquid accidit quod ὁρμῇ tuæ obstaret? Sanè si ὁ λογικὸς, vel ὁ κοινωνικὸς, (tale enim aliquid subintelligendum est) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. sine legitimâ ἀναξαιρέσει & exceptione: vide quæ supra ad lib. IV. cap. 1.) ὁρμᾷ, jam verè quatenus os rationalis aliquid malè passus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνοιτο; si verò τὸ ὁρμᾶν, & ὁρμᾶσθαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Possis etiam ad τὸ ὑγιαῖνον referre. Si verò τὸ ὑγιαῖνον populari notione intellegis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γένηται σφαιρῶδ] Cum mens aut anima σφαιρῶδ sive σφαιροειδὲς semel est, idem semper est, nec ullâ vel intrinsecâ (τοῦ παθεῖν) vel externâ fortunæ vi de statu suo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. 211. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταυτομιμοῦ. ὀργομίῃ. συνδρομὸν, σ[illegible]ομένῳ] Ad morem demissimus supplicantium alludit opinor Antoninus proribus duobus verbis. Non enim solum in terram abjicere se, sed & corpus totum porrigere (ut alibi fusè peculiari de Adoratio-

ne tractatu, docemus) solini, qui demississimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quam barbaro, supplicabant. Τὸ συνδυασμένον, vel Græco, quam barbaro, supplicabant. Τὸ συνδυασμένον, quod Xylander ita reddit, quasi συνδυαζόμενον reperisset, *contractus*, vel *suppressus* verti potest. Seneca. *In omnibus contrahimur occursantibus morbis est, & spiritus quoque angustum contractio.* Idem alibi, *Quo se latus rebus non subtrahit, non adversis contrahit.* Sed hoc potius συσταλτέον, quam συνδυαστέον. At idem alibi cum *suppremere se ac deficiendere* dicit, τὸ συνδυάζεσθαι videtur in animo habuisse. In sapientem, &c. exp. 10. *Non dubii enim contemptum se judicat, & hic morsus non sine humiliante quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Christianis aliud) *remur, suppressurus se ac deficiendurus.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τὸν συγκεκριμένον καὶ σχεδιαζόμενον τὸ παθ- exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hic adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκκλησιαστικὸν (quæ propria τοῦ ὁρίσαντος significatio) τῷ ἴσον συνέχεσθαι καὶ συπίζεσθαι (l. xi. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. vi. c. cap. 51. *Μένε ἐν ταῖς πράξεσι ὑπεκόρυσι*, &c.

Pag. 253. lin. 8. *Φῶς σεσοφὸν*] Malim, *φῶς σεσοφὸν*. non enim τὸ *φῶς μου*, quod sciam, soler active fami.

Ibid. lin. 12. *ὁ δὲ μὴ οἶδας ὅ, τε πίφυκεν*] Τὸ πρᾶς, quod operarum negligentiâ præterikum, ex utravis Xylandri editione revocandum, *ὁ δὲ μὴ οἶδας πρᾶς ὅ, τι πίφυκεν. Quo cur mundus factus sit non intelligis*, &c. Proximè hoeâ, *ὁ δὲ τὸ τοι* vel *ὁ δὲ τὸ τοι τοῦτο*: vel, *ᾧ δὲ τὸ, τι τοῦτο ἀπολύσον*, corrigendum.

Ibid. lin. 15. *τῶν προϊόντων ἕνεκεν φύσιν ἐδίων*] Scribo, *τῶν προϊόντων ἕνεκεν φύσιν ἢ διάνοιαν*, &c. Φύσιν ἢ διάνοιαν cum apud hunc noſtrum alibi non ſemel, tum apud alios plurimos ut ψυχικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè ſolita. Ducit autem elegans βραχυλογία, *τὸν ἕνεκεν φύσιν καὶ διάνοιαν*, pro *φύσιν φύσιν ἢ ἕνεκεν διάνοιαν*: ut l. ad Cor. 4. 5. *καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ*: & *tunc laus erit unicuique a Deo. laudis* ſolius memini Apoſtolus, cùm ἔπαινος ἐ ψόγος ſententia poſuit. Si quis ἔπαινος hic τὸν μόνον, quæ tam ut malam quàm bonam partem capi poſſunt, eſſe malit, (Heſychius certè, *ἔπαινοι, ἐπαινέλαι*. vel *ὀνοὶ*, & *φόβοι* interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἔπαινοι aliquando pro recusare aut averſari ponitur, id aliunde eſt.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

PAg. 262. lin. 6. *περιδυλάξαι τὸν θεὸν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων*] Deficit hic integra linea & ſententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Hæſcheliano exemplari poſtliminiò revocabimus. Scribe igitur, *περιδυλάξαι τὸν θεὸν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δι' ἀντῶν παρὰ τὸν αὐτὸν θεὸν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων*, &c. Hunc autem defectum, non à manuſcripto Xylandri codice, ſed ab operis primæ editionis (quem io ſecundâ editione noo animadverſum & ſupplerum, malum factum) conſtructoribus aut extruſoribus potius, manaſſe, ex ipſa Xylandri verſione, quæ cum Græcis plenis & perfectis *καὶ τὰ αὐτὰ* conſentit, conſtare contendenti queat. Vide & ſupra in lib. vi. c. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. *φορίμους παρ' ἑαυτῶν*] Τὸ παρὰ hic *αἰτιατικὴν* eſt, ut infra cap. 6. *παρὰ τοὺς ἰατρούς* (ut in Notis ibi correximus) *αἰτίας*. & c. 30. *παρὰ τὸν ἐν σῦ αἰτίαν*. Ita & Plutarchus τὸ *παρ' ὑμᾶς*. De plac. philoſ. cap. 27. *Περὶ Εἱμαρμ.* Quod igitur in his *ἐπὶ τοιαύτοις* (ita enim debuit excudi) φ. σ. ἰ. valet *τὸ φορίμ. παρ' ἑαυτῶν*, id alibi reperias, *τῇ γνώμῃ φορμ.* i. e. proprio conſilio, ſeu, proprii arbitrii vi & impulſu, nulla fati neceſſitate: lib. xii. c. 23. poſtremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. *λέγει δὲ τὸ χρῶσθαι τύποις*] Talem creationis *ἀρχὴν* conſtituebant Stoici, cui tanquam ſemini rerum omnium naturalium ortus & occaſus, mutationes & viciſſitudines qualeſcunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ neceſſitate incluſa fuerit. Hanc *ἀρχὴν*, *mundi originem*, Seneca nanciſpat loco quem ad Victoris de Antonino teſtimonium inter Teſtimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ ſupra lib. iv. in pag. 105. lin. 3. de *λόγοις σπερματικοῖς*. Antoninus igitur hâc verbo *χρῶσθαι* præſenti ſic uſus quaſi Deus hodieque ſuper his occuparetur, vulgatam loquendi conſuetudinem ad ſcita philoſophica revocans & exigens, hæc addit de *ἀρχῇ* Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ ſimilibus placitis & definitione adamuſſim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco *ἀπλῶς*; & ſine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum plane ſic credidiſſe, ſed animo vacillaſſe, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendiſſe, ex lib. vi. c. ultimo: *Ἡ τῶν ὅλων φύσις*. &c. & lib. vi. cap. 44. *Εἰ μὲν οὖν ἐξελεύσεται*, &c. & ſimilibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia diſputatione. *Καὶ οὐχ' ἅπαξ τοῦτ' ἐκεῖνα μαχόμενος* (Deus ſtimirum) *τὴν ἀρχὴν τοῦ κρατεῖν αὐτὸν τῷ προεῖπεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀρκοῦσθαι τῷ τεκμηρίῳ. ἦσε γὰρ*, &c. *Neque enim hæc ſemel commentatus eſſet, tempore quodam à providentia cauſſis: ſicut homo legem tuliſſe contentus eſſ. Neque enim*, &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitioſam Græci textus interpunctionem, & vitioſiorem Græcorum verſionem.

Pag. 262. lin. 24. *Χαριεστέρα μὲν*] Xylander vertit quaſi ſcriptum eſſet, *Χαριέστερον μὲν δὴ ὂν, ἄγνωστον*, &c. quæ fortaſſe vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. *μὴ ὀλοσχερῶς καθὶ ὁτιοῦν*] Vox *ὁτιοῦν* Suidæ explicatur *μετὰ ζέσεως*: reſtit. Τὸ ὁλοσχερὲς, ambiguum; cui interdum τὸ καθ' ἕκαστον, interdum τὸ *ἀκριβὲς* opponitur. Poſſis igitur & hic ſi velis, vertere, *negligenter: incuriosè: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. *ἰδιωτικὸν παράγγελμα ἀγωμάσιον.*] Hæc mihi uſitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquiſſimus ille certe, quicunque, & facundiſſimus) verus auctor eſt, explicanda ſunt. Ibi igitur poſt quædam de morte, quaſi quæ verè nihil, & ideò timenda non ſit, ſubtiliter illata, ira argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Τὸ μὲν δὴ τὸν ἐντυχόντα τοῖς λογισμοῖς τὰ τοιαῦτα ὑγιαίνειν (ἐπεὶ ὅτι γὰρ ἴση ἡδὲ ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειράκια διατεινομένη) ἐμοὶ δὲ ἐ σίφνει τῶν ἀγαθῶν τῷ ζῆν λυπεῖ. πῶς τοίνυν ἔτι τούτων λόγος ἀρὶ προέσηκε, φ Σώκρατες. ὡς ἐγαθὸς γὰρ ἐ τῶν ἀνθρωπίνων οὐ ἐνεκίας λόγων, ἀδὲ ἄπτεται ταῦτα τῆς ἐμοχλείας, ἀλλ' εἰς μὲν σωμεῖν ἠδὲ ἐφαίλον ἀγλαΐσμὸν ἀνόνται, τῆς δὲ ἀληθοῦς ἀσκδὲ. τὰ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων ὡς αἰσχίστης, μόνοι δὲ ἀφιλῆσαι τοῖς ἀνοκνίοις καθιστᾶσι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquiſita deprome ex garrulo illo arte quæ ſubtilibus concluſiunculis nunc ſpecioſa eſt* (illum enim pertinaciter loquacissimaque verborum ad adoleſcentium animos cludendos comparata) *at me illud angit atque exanimat, quod vera commodis deſtituat: atque utut probabilorem hoc orationem exquirat, Socrates, hic me ſemper ſcrupulus urit. Meus enim gravioribus cogitationibus diſtracta, ornate orationis ſplendore minimè capitur: neque hæc ipſa quidem eadem quaſi colore opto ſunt inter ſe, ſibique conſtant: ſed quamvis magis ad oſtentationem ornatiusque orationis ſunt compoſita, tamen longius abſunt à veritate. Morbi vero illarum concluſiunculatum deteſtulas ferre nequeunt, ſed ea ſibi demum acquieſcunt, quæ ad animum poſſunt penetrare.* Ab iſtis igitur ἄπτεται τῆς ὁμοχροίας, & καθιστᾶσι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψυχόδεν. Sed quid ἄπτεσθαι τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eadem quaſi colore opta ſunt inter ſe*, id huic loco ineptiſſimum judico. Scio quid viri Græcè doctiſſimi de ſignificatione hujus vocis. At non ab aliis, ſed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco convenit interpretatio. Illi ὁμοχροΐα eſt externa corporis ſuperficies, cutis. & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνέχειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ais Herodotus de Lydorum & Medorum in ſirmandis fœderibus ritu, lib. i. pag. 33. E. ἴστασι τὰς βραχίονας ἐκτεμόντες ἀλλήλοισι τῇ ὁμοχροΐῃ, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων. *Poſtquam brachiorum ſummum cutem ſecuerunt, mutuum ſanguinem delingunt.* quod eadem de re loqueus, lib. iv. pag. 279. C. τὸ μὲν γὰρ ὑγιαίνει ἐ ἐκτεμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τῇ σάρκι. *Parvæ cutis cultelle, aut incidentes gladio aliquantulum corpori.* Eſt igitur οἱ τὴν ὁμοχροΐαν, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, ſic tamen ut ſanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick*. Apage igitur imperitam correctionem, οἱ αἱματοῦσιν. Sed & de voce ὀνίκαι, de qua parum ſibi conſtare fatentur interpretes, quæ mea ſententia ſit expoſuerem, niſi aliò feſtinarem. ἐκλυπάζεσθαι, Seneca, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus aſque deſcendit*: cui opponit, *quæ ſummam cutem ſtringunt*, vel, *rumpunt*. Etiam vox Antoniniana παράγγελμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, ſunt & iſta, *καὶ τὰ τῶν λόγων παθήματα παρακέλευσθαι εἰς τὸν διάπνοα*. Serrarius verò quàm puerliter in iſtorum verborum verſione labitur! Sed nos non id nunc agimus.

Ibid. lin. 20. ἐ ἐμπεφυσμένη] Ἐμπεφυσμένη ſubſtantivè, ut ἐ. μαμένη: niſi fortaſſe ſubſtantivum ψυχὲ, quod excideric, reſtituendum ſit. Plato in Phædoe, pag. 30. C. ὅτι ἴσως δὲ τὸ σῶμα ἔχοντα πᾶν ξυμπεφυσμένον ἢ ἐμὲ ἐ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ. *Quamdiu corpus habemus, animuſque noſter tanto malo erit admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. *πρὸς τῶν τὸ τ. τὸ ἐν τῆς αἰτίας τ.*] Scribo, *πρὸς τῶν τὸ παρὰ τὸν ἰατρὸν αἴτιον συμβαίνει*, Infra, cap. 31. *ἀναφαίνει μὲν πρὸ τὸ ἀπὸ τῶν ἰατρῶν αἰτίας συμβαίνοντα*, &c. *Meus tranquillitas tibi ſit in eis, quæ ab externa cauſſa proficiſcuntur*, &c. Vide & ſuprà in pag. 262. lin. 14. *φορίμους*, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. *ὅτα ἐς. πρὶ ἐμψ. πάντα.* Ὅτα] Malim, *ὅτα ἐς. ἐ ἐμψυχα. πάντα ὅτα*, &c.

Pag. 269. lin. 17. *τῶν τὸ κοινῶς τειμᾶς φόντας*] Expende ſequentia, & ſenſum poſtulare, ni fallor ego, judicabis ut ſcribatur, *τῶν τὸ κοινῶς ἀλόγων ἢ τ. φ.* vel, *τὸ κοινῶς ψυχῆς ἢ τ. φ.* Confer cum lib. xi. cap. 14. *εἰς τὰ ὑπὲ ψυχῆς*, &c. & lib. xii. exp. 30. *μία τειμὰ ψ.* &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus ſive animæ ſive mentis eſt particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. *καὶ ἐν διεστάσει τρίτου τινὸς ἔσονται*] Non ἀπλῶς, *ἔσονται*, ſed *τρίτου τινὸς ἔσονται*, ait Antoninus: cautè & doctè, ut omnia. Nam proprie & præciſè loquendo τὸ ἐν διεστάσει σῶμα ex veteris philoſophiæ placitis illis opponitur, quæ ὁμοῦ proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γραμμικὴ παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐν διεστάσει λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σῶλας καὶ σφαίρας. τὰ δὲ ἐν συναφείᾳ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti poteſt: cujus hæc verba, *Tria autem genera ſunt corporum. Unum quod continetur una ſpirita*, (vide quæ jam ſupra, in pag. 176. lin. 5. 6.) *& Græci ἑνωμένα, i. unitum vocatur, ut homo, lignum, lapis, & ſimilia. Alterum quod ex compoſitibus*, h. e. *pluribus inter ſe cohærentibus conſtat, quod συναρμόσιον, i. e. connexum vocatur, ut ædificium, navis, armarium. Tertium quod ex diſſunctibus conſtat, ut corpora plura non ſoluta, ſed uno nomine ſubjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Aſtronomis ἀστρ & ἄστρα diſtincta, quorum illud κάμνα ἡνωμένα; hoc autem ἐν διεστάσει; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit

Conon

Conon ὁ μαθηματικός, i. e. Astronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinosque verbi *Mathematici* notio) seu astrologus. Sed quia magni in veterum scriptorum lectione usûs est vetus hæc rerum corporumve divisio, & adeò non obvia, ut etiam doctissimis interdum viris parum perspecta videri possit, ipsa Statii, sive Cononis positio, verba præstat hic apponere. Παρατίγνεται δὲ Κάτων ὁ μαθηματικὸς σώματα λέγοντας ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα πρωτίστως, οἷον λίθοι, ξύλον. ἰσχὺς δὲ ἕξις πνεύματος σώματος συντόνου. συναμφότερα δὲ, ὅταν οὐχ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως διδύμη, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πλείων σωμάτων. ἡ δὲ ἐκ πλείων λίθων σύγκρισις. διττῶς δὲ, ὡς χαρὰξ. τῶν δὲ τοιούτων διῄρηται καὶ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὁμογενῶν συμπέπτωκε τῷ ἀριθμῷ λεγέσθω, ὡς χορός. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. ὧν ὁ μὲν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, πᾶσα στρατιὰ. τὸ δὲ ἄκρον, τὸ διεγνῶσθαι καὶ ἀριθμεῖσθαι. ἀριθμὸς γὰρ ἄκρων ἐφ' ἑαυτὸν διάστασις. *Corpus mathematicus observatum corpora dici, quæ uno habitu omnia continentur, quale lapis, lignum. habitus verò est spiritus corpus continentes. compacta autem quæcunque uno habitu non continentur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus afferibus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. dissimilia vero ut chorus. talium autem duæ sunt differentiæ. nam alia quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. alia autem ex indefinitis, ut populus. fortè igitur esset corpus unum. fidus autem ex dissimilibus & definitis. numerus enim stellarum per singulas fit manifestus.*

Pag. 273. lin. 22. πηρὸς βαπτιζομένῳ, ὅτε] Suprà IV. cap. 41. ψυχρὸν οἱ βαπτίζοντες νεκροὶ, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Annonia ei, cadaver gestanti, ut docebat Epictetus.* Cætera quò spectent, compertum non habeo. An ita fortassè melius, ὅτε ἐναγίστερον πρωτοτόν. Τὸ, &c. *Ut tanto cadaver* (unde & πρόσπτα, *cadavera*) πρωτόθυτα. Hoc si placet, Τὸ τῆς τοιαύτης aliquid elladit, quod vel in Homerica τοιῆδε, vel in nova aliqua solennique mente.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ὑποτελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ τοῦτον] Erunt fortasse quibus obscuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde suspecta. Ego quod hic mihi præcipuè propositum, textum integerrimum in me recipio: sensum autem si non obvium, certum tamen esse, & qui clarissimum, si in illum vacaret hic inquirere, reddi possit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀναγινωσκόντων] Πραγμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. X. cap. 15. & 17. Quod si ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & conversationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὸν πολιτρεπτικὸν, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ] Ità rectè puto habere; & ut ita parum, similia Antonini loca collata faciunt. Nescium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν, excusum esse.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Censeo Antoninum scripsisse πρὸς τὸν θεὸν, *per deos*; usitatâ (etiam Arriano sæpe) adjurationis formulâ. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præcesserit, de simpliciter erga Deos ut hic agat non opportunum satis videtur. De ἀνελέητοι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & X. cap. 32. *Medici*, &c. Opportunè enim per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VI. c. 1. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. Ἴσως οἶσι χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑπουργὸν, συναγωνίζεσθαι, βίωσιν] Scribo, ὑπουργὸν, συναγωνίζεται, βίωσις; aut συναγωνίζεται, βίωσις; absolutè & intransitivè, ut vulgo loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinosque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγωνίζεσθαι, & σφίσιν, & ἀναπείσει τὸ περιττόμενον, ut natura affinia simul posita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἡ θεραπεία δ'.] Næ *Sapiæ* & merum prodigium vox θεραπεία hoc loco, sive sententiam, sive syntaxin & verborum contextum respicias. Si conjecturis locus esset, multa in mentem (ut αὐτὸν ἀριστέα, ἀλυπότερον, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri possint. Sed conjectura plus quam probabilis, vocem totam ut spuriam & irreptitiam, εἰς κόρακας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imò quicquid substituas, fale erit, ut melius abesse possit, si sequentia expendas. Secundò, Xylander in suo codice non videbat invenisse, ut ex versione conjicio. Tertiò, in Manuscripto Codice Hæschelii non omnino comparet, cujus hæc scriptura est, Ἥτοι ἀλλὰ δύναται οἱ θεοὶ, ἢ δύναται. Valeat illa sane, dices fortasse; sed quid tamen hæc illam primum intruserit, libenter scirem. Diceremi, si divinus esset; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, sed ut à vero non alienum mihi venit. Scripserim fortasse aliquis ad oram tam insigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum Σημείωσαι. cætera quivis facilè conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφρόνητον] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos sibi oblimi, & obnubi patitur, totumque se facile alieni juris. Hesychius καταφρόνησις ψυχὴ, τὸ ὑστερεῖσθαι νοήσεως, τῷ μὴ τὰ μέλλοντα εἰδέναι, *animus obtenebratus, & quod futurum est nescientes*, (quod ab hoc quod dicimus non valde remotum est) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum potestate* tales *esse* dicuntur à Latinis) morigeri sunt & obsequentes. Possis etiam fortasse ed vincula & ligaturas, & id genus alia seu medicotum seu chirurgorum propiori significatione referre. Porrò ejusdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epistola; quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam scripsisse perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res est, quæ à prudenti lectore, ne sibi ab infami impostore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuscul. Quæst. lib. V. *An Epicuro quis tantum tribuat perfectæ philosophiæ*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

Pag. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλαληθείας καὶ αὐτεξουσίας διαθέσεως] Pro αὐτεξουσίας haud dubiè fore qui αὐτονομίας præferant, quod nec mihi improbatur, si affectum illum animi, quo φιλαλήθης & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimur, intelligamus. Potest tamen & vulgata lectio retineri, sensu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 25. Ὅτι δ' οὐ δ ἰλαρόστομος ἐστὶν, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τῷ φαίδρῳ, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Ἔστι ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Ità utraque Xylandri editio; ità ciram & viri maximi; sed omninò scribendum, Ἤτοι ἄτομοι, ἢ φύσις. Ita constanter Antoninus ista opponit. lib. IV. cap. 3. ἀναπεπλεγμένον τε καὶ διεζευγμένον, ἤτοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *reduc tibi in memoriam dispositionem illud, aut nimium providentiâ, aut mundorum concursu*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἄτοπον δὲ ἐστὶ τοῦτο αὐτὸ τὸ, Ἐι μὴ ἄτομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. *quam & alibi rem repetit, vel atomos dixisse, vel naturam universa disponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίῳ τοῦτ' αὐτὸ ἐστὶ] Sensum in versione expressi, quem è verbis commodissimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *re mundana*, ut loquuntur, resurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium desiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hic paucis, id Origenes apud illos pluribus prosequitur & confirmat verbis. Verba hic non malè scribi posse conjicio: προτρέπεται τῷ ἴδιον τοῦτ' αὐτὸ φύσις (vel ἐστὶ, id est, ἄτομος, *retorta*) πρὸς τὸ τῶν λογίσασθαι. Quid ni enim, ut φθίσει & φθίσασθαι, ἔστιν τῷ δυνάμενον & id genus alia non pauca millo discrimine, ita & λογίσασθαι (etsi non occurrat exemplum) pro eo quod magis usitatum λόγου? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poterit & τὸ λογίσασθαι, (*de quo nunc agitur*) in eandem sententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. ὁ ἀπολλύων ταῦτα εἰ ἀπέμελε.] Scribo, πρὸ ἀπολλύων ταῦτα τὰ ἐσόμενα τυγχάνει, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἄνου γὰρ ἡ λαμπρὰ, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ob Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Historici. Porrò re bene gestâ quam soleant victores milites *ad superbiam ferocissimam & immodestam*, ut apud A. Gellium Cato, *modum* insolescere neminem latet. Vanam igitur illorum superbiam & insolentiam videt hic sortissimus idemque prudentissimus Imperator: non quò quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut justitiæ inter homines tuendæ causâ stipendia merentur, (quid enim vel ad præsens tempus, vel ad omnem posteritatis memoriam gloriosius?) & propriam salutem publico postponunt bono, detractum velit; sed quod eis plerique qui castra sequuntur sint moribus, ut prædam potius venari, quam quid æquum cum iniquum, quid publicè prosit aut obsit, spectare videantur. Quod an Antoninus, *si dogmata eorum spectes*, indè est, quia non è factis, sed ex opinionibus quæ ad taciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè sortis, nisi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula subeunda non imperu temerario aut naturali temperamento, sed certâ ratione promptus & paratus est. Hinc & Seneca de fortitudine, Epist. 85. *Non est ecum fortitudo temeritas, nec pertinacium animi, nec formidabilium appetitio. Scientem esse distinguendi, quid sit malum, & quid non sit; diligentissima in tutela sua fortitudo est, & eadem patientissima eorum, quibus falsa species malorum est.* Cæterùm ut olim *latro*, cui nunc miles apud Latinos; ità in sacro Codice, Gen X. 9 יְהוָה־צַיִד, *robustus venator*, (quod Græcia Bibliorum Interpretibus γίγας, κυνηγὸς) pro strenuo bellatore. Quæ fortasse ipsa fuere verba veteris Phœniciæ Inscriptionis, quæ verbum Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita reddidit: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃστοῦ, τοῦ Ναυῆ. *Nos fugimus à conspectu robusti bellatoris, filii Nave.* Certè λαοσία sive captura hominum, venationis sive θήρας species & ab Aristotele Politic. I. 2. cap. 30. constituitur. Vide & Habac. cap. 1. vers. 15, 16. ubi *hamus, sagena*, & *rete*, de numeroso qui omnia longè latèque vastet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & à mutuis cædibus evertendos plus conferat, disputat, si bene memini, Plutarchus tractatu, Terrestria an aquatilia animalia sint φρονιμώτερα, ipso initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐνωπιεῖ] Ἐνωπιεῖ, an, ἐν μέρει, vel, τὸ ἐν μέρει scripsit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9 ubi in eadem re vox ἐνωπιεῖται.

Ibid. lin. 14. ἄρτιον γὰρ καὶ ἀπόγνωστον τοῦτο] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à scopo propriè significat; vel ad usum forensem formularum illarum ἐπιτυγχάνειν, & ἐπιτυχεῖν, seu ἀποτυγχάνειν τῆς δίκης, pro causâ *vel* lite *cadere*, &c.

Pag. 302. lin. 6. οἷοι ἀνδρομιμήσασθαι τῷ γαυσιμήσει] Ἀνδρομιμήσασθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino nostro plura, eò tamen loci non, ut ἀγοραιοῦσθαι non ἀνδρομιμήσασθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oscitantibus lapsu, scripsisse putem. Major enim soni (neque tamen illa magne) quàm scripturæ, si quis attendat, similitudo. Dionysius Halicarnasseus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτίμησαν δὲ αὐτοῖς πολλὰ τῶν μεγάλα, ὧν ἐπεδεῖ ἑκάστου κατὰ τὰ πάτρια τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. *Commissa verò*

ex sunt multa ac magna res; sunt quæ maxima ex parte Græcorum ἀγυμνάσια, id est, fori & rerum venalium arbitris, similes. Præterea Ædilitatem non splendidissimum tantum & latissimi per se imperii magistratum fuisse, sed & ad summos honores viam strauisse, notum est. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperiosum esse. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Ergo ædilitiones (alii, *dictiones*) *additas hic habes quasdam: Meumque adeò est, ut hunc facere fibi Ætoli egregium.*

pro quo paulo antea dixerat, n. 31.

Basilicas ædilitiones, atque imperiosim habet.

Pag. 303. lin. 4. 5. *μᾶλλ' ἢ ὄνου*] Scribe, *Μᾶλλ' ἢ ὀχ' ὄνου.*

Pag. 304. lin. 7. 8. *τὸ τῦ Πλάτων⊙ , Σωκὸν ἐ ὄρος*] Plato in Theæteto. Citat & Theodoretus, Episc. Therapeut. lib. 2. & ultimo. Σωκὸς, est purum putum Hebraicum ץר vel סור: quod ideo moneo, quia radix Hebraica ץר optimè convenit cum Græci verbi quod hic est, *περιδάλλεσθαι*, significatione. In sequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguum verbi *βάλλειν* significationem, quod ut propriè (nec id aliunde quam ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari significat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipso loco, cap. 11. *ἐὰν δὲ εἰς τῦτο βάλλῃς*; tum ad sermonis usum transferur: unde *περίβλεπτος*; pro quo simplex hic *βλέπει* posuit Antoninus. De scopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus suprà, ut lib. 5. pag. 164. lin. 8. *Ὅτι τραγῳδὸς*, &c.

Pag. 307. lin. 11. *ἅμιλλος ἢ ὁ σὶκάζων*, &c. *τὸν ἴδιον*] Manuscripum Hæschelii melius *ὁμιλῶ*. Non aliam autem hic *ἴδιον* intelligis Antoninus quàm quæ Sancto Paulo vocem magni affectus exprefit, *Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπ⊙ , τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτ υ τύτ υ; Miserandus ego homo: quis me eripiet ex ipso corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa passim philosophi; sed ut tituli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus ferè Phædon hujus est argumenti; pauca ex multis, quæ sufficiant huic loco, proferemus. *Παραλαβὼν τὸν ψυχὸν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδιδύσκοντο ὡς τῦ σώματ ὸς ἢ προσκολλωμένην, ἀναγκαζούσης δὶ ἄυτ ὴν δι' αὐτ ῆς σκοπεῖν* (quod Sanctus Paulus, *δι' ἐσόπτρ υ ἐν αἰνίγματι*, 1 Cor. 13. 12.) *διὰ τύτ υ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, ἡγ ὴ τ ὰ παντ ὰ καλὰ λαμβάνουσα, ἡγ ὴ τῦ σώματ ὸς τὸν δυσέρατα πεῖσιν, ὅτι δι' ἀνίσ τ ου ἐστι, ὡς τὸ μάλιστα ἀυτὴς ὁ διλιμένος ξυλλήπτωρ οἴη τῦ ἀνδρὸς. ἐρῶσα παραμυθεῖται τὸν λόγ ον ἐπιχειροῦσ ὴ, ἐνδεικνυμένη*, &c. quorum verborum hæc summa est: *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, ut eo quasi in ergastulo vinctam & captivam degere; ut ejusmodi ergastulo ignorantia tenebræ, quæ ex humanis corporis cupiditatibus & libidinibus oriuntur, obsessam, non tam res ipsas quàm rerum umbras & falsas species, oculis, non suis, sed corporeis & fallacibus aspicere. Animæ sic laborantis & oppressæ, quæ consolatur, & pro veris succurrat, occurrere philosophiam.* Idem ibidem verbo *ἐνδεδεκὼς* (unde Antoninianum hic *ἔνδετος*) non semel utitur. *Alligamentum* autem, versionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis usitatum. At idem aliui, *alligatus* inter, *adstrictus*, & *astrictus* hac ipsa in re subtiliter distinguit: sed nobis hæc verborum minutiæ excurere non hoc animus. Ad rem quod attinet ipsam, non eò trahendus Antoninus, quasi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut suspiria illis & querelas exprimat; cui enim magis quam ipsi Antonino, ut ex his ejus libris agnoscimus? sed ut illos, qui queri contenti, & inquirit em fati miserabiliter accusare, animo de ponderum ignavi, & anulla a ratione & philosophiâ verâ, quibus in libertatem te asserant, petenda, nulla sibi providentes: qui de ordine mundi malè exsistimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *malunt Deos, quàm se.* Καλιδίου autem est *lecticula lucubratoria*, in Suetonius in Augusto loquitur; de quâ consulantur ibi, si quis plura de eâ noscere velit, eruditissimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. *ἢ ὁ πάσχων αὐτὸς*] Scribo, *ἢ ὁ πάσχων αὐτὸς*; non *αὐτὸ*.

Ibid. lin. 25. *Τῷ διδυγμίῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων*] Ita scribo cum priori Xylandri editione, non ut in secunda (repugnante tamen & illic ipsa Xylandri versione) *διδύγμῳ*. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, sed ἰχνευεγκομενεπερ, super hoc loco velitatio fuit, cum ille mihi cum commiscereturr, & quidvis potius, si *διδύγμῳ* non placeret, quàm *διδυγμίῳ* rescribi debere acriter contenderet: ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram esse lectionem, sed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cum enim rabidi morsus ea vis sit, & ex tantilla causſa tam prodigiosi sæpe consequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope sit, quod magis admiratione dignum sit, non potuit Antoninus tanæ rationis & philosophiæ summam ad imunicandos & quasi transformandos animos vim & efficaciam aptiore alia similitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum possim in vita communi docturus, hoc simili usus est. Addebam præterea non Antoninum solum sic loqui, adducto Luciani (aut quisquis auror est illius Dialogi) ex Philopatride, seu *διδασκαλικῷ* loco, *Ἐδήχθην γὰρ τοῖς παρὰ τοῖ λογοῖ, ὡς ὑπ' ἀνιάτ ου κυνὸς, λογικ ῦ⊙ . Morsus enim sum verbis a te modo dictis, perinde ac a cane rabioso.* Sed hæc & id genus alia hominem adeo non movebant, ut nova multa comminisci non cessaret, quibus sententiæ meæ, ut referunt ipsi, absurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti sumus. At ecce tibi post aliquot annorum inter nos hâc de re silentium, bonum factum, veniunt inexpectato literæ, quibus errorem suum agnoscit, & herum, quod aiunt, ultro porrigit, nuper enim incidisse se in ipsissimum (qui mihi in spectem non veneras) Platonis locum, quem Antoninum his verbis respexisse minimè dubitem. Platonis quem indicavit locus hic est, in Convivio extremo, pag. 1203. F. *Ἔτι δὲ τὸ δηχθεὶς⊙ ὅτου οὖ ἴκτιον πεπ⊙ κεν ἴκτιν*; quo expolito, pergit; *ἡγὼ δὲ δεδηγμέν⊙ τε ὑπὸ πλαγοτέρ υ, καὶ τὰ πλαγιώτατα* (Serranum enim interpretem non audio, qui *πλαγιοτάτ υ* in margine corrigit; multò minùs quod in versione secutus est, ampleſtendum censeo) *ὧν αὐτὸς δηχθείη. τὸν γὰρ ἐν ψυχεῖ, ἃ ῥᾷ, τι δεῖ αὐτὸ ἐνομάσαι πλεγνὶ τι ἢ δεχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, ὃι ἰσχυρ ὰ ἰχθύσι ἀγριώτερα, οἷα ψυχῆι κ ὴ μὴ ἀφοσὶ ὅτου λαβόντες, ἢ σπουδὴ ἄχρι τ ο ἢ λόγου εἶδεν. καὶ ὁρῶ δὲ Φαίδρ ον*, &c. *Præterea, ut qui a vipera morsi sunt, haud aliter & ego affectus sum, &c. Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morsus; & ea parte morsus qua una acerbissimus est obnoxia maximè doloribus, sive cor, sive animum, sive quomodocunque ad appellandum sit, fauces cupiditate eo philosophiæ sermonum, qui acrius quam vipera mordent, & occupant, si quando assequerini juvenilem animum, quæ non penetret ignarus sit: compellunique ad quicquid tandem sit faciendum atque dicendum, ut amentem Phædrum*, &c. Similitudinem quam Plato duxit a morsu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (est enim *λύσσα* & *ὑδροφοβία* de morsu à cane rabioso, proprie; ut ex Galeno constat & Dioscoride) morsu petere maluit, sed eadem utrobique ratio similitudinis, eadem verbi *δηχθῆναι* metaphora. Ita factum est, ut qui prima sententiæ mea acerrimis oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio coofirmator esset *nunc ἰῆτρ⊙* . Caterum ratio similitudinis clarior erit, si verba Antonini ita suppleamus, Ut qui à cane rabioso morsus est, nisi tempestivè curetur, his inter alia argumentis affectum suum prodit, quòd solito triſtior & pavidior (*vigilias & somnus perturbatus, timor sine causſa*, ait Senertus inter signa diagnostica. *Demorsus solito triſtior & cogitabundus est, hominum consuetudinem consfectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagiosis. *πικρὸν βλέπει ἢ συγγένειαν πεφευγὸς, τὸν ἀνθρώπ ους, τὸν ποτὸν καὶ τὸν σῖτον μισεῖ, τοῦτον δὲ τρέχοντα ἀνατρέχει.* *ex hoc malo genere correpti sunt qui splendorem lucis refugiunt, alios assidua dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioscor. Θηρ. C. 1.) evadat, tandemque morbo confirmato in *ὑδροφοβίαν* incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & insaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad *ἀφοσίαν* & *λύσσαν* quantum momenti sit in humanæ fragilitatis consideratione, docent & illa sancti prophetæ: *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & a filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?* Es 51. 12, 12. & alibi: *Quiescite ab homine* (ne vos odio gratiave sua vehementius afficiat) *cujus spiritus in naribus est: nam quanti* (qui talis) *æstimandus est?*

Pag. 313. lin. 1. 2. *ἐνεφυσῶντο*] Manuscripus Hæschelii *ἐνεσφυσῶντο*.

Pag. 314. lin. 7. *Ὀνδεὶς ἐμὸ ὅτου ὑποπτος.*] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ spiritum adeoque in extremo ipso agone spirituque, propositi tenax Antoninus fuerit, testis (si fidem ejus testimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipso, periisse, sed medicorum, qui Commodo successino gratificari studebant, inmani scelere & perfidia: Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non raorum dissimulasse, sed ne filii parricidio fublatus videretur, multibus & tribuno postremis verbis ipsum commendasse. Dionis verba sunt hæc lib. 71. pag. 814. E. *Τῷ ἐνταλαιπωρήσαντι τῷ Μαρτίῳ μετὰλλαξε, ἐχ' ὑπὸ τῆς νόσ υ ὁ καὶ ὑπὸ ἰατρῶν. οἱ γὰρ σωθῆς ἕμενοι, τῷ Κομμόδῳ χαιζόμενοι. μᾶλλον δὲ ἀνυπόπτ ως, τύτ ου γε τοῖς στρατιώταις παραπεμθέντος. (δ γὰρ ἤθελε δοῦν ὑπ' αὐτ ῦ Σεβῆναι) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αὐτῶν εἶπε, Ἀπόλλι πρὸς τὸν ἀνταγωνιστήν. ἐγὼ γὰρ ἔδη δύναμαι. Decessit è vita decimo septimo Martis die, non morbo quo laborabat, sed (ut ego certo accepi) perceptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque esset mortis proximus, Commodum militibus commendavit, (militibus enim videri, ne mors sibi ab illo afferretur.) tribunoque militum tesseram postulanti respondit; abi ad avunculum. Ego enim jam ad occasum conmeo.*

Pag. 315. lin. 13. *ἐκεῖνο ῥητορία*] Vide quæ suprà ad pag. 38. lin. 3. *Μειδιᾶν καθ' ἑαυτὸν*, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

Pag. 318. lin. 12. *Ὠδὲς ἐκτετραῦ καὶ ἐχ. καὶ τ.*] Capitolinus in vita Marci, *Amavit pugilarum, luctatorum & cursum, & aucupium, & pilæ lusit assidue, & venatus est*, non exercitii tantum causſa; ut censent ibi viri docti, sed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere est. Non enim eo nomine sibi ipse succensuſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitasset, si tuendæ modò valetudinis causſa illa adhibuisset. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non dissimili, alia quamvis in re, consilio conferet. Ita ille de ira lib. II. cap. 28. *Maximum remedium est ira, mora. Nec ab illa pete initio ut opprimat, sed ut judicet: desinet, si rapuerit. Non universum illum tentaveris tollere: graves habet impetus primos. tota vincetur, dum partibus corpitur.* Alibi de pauperiem loquens, vocat hoc, *artificium docendi, cum singula sustineri possint, quæ collata non possunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. *Κατὰ μέρος*, &c.

Pag. 319. lin. 5. *μὴ κατὰ ψιλὸν παράδοξον, ὡς οἱ Σχισματικοὶ*:] *Obstinationem* Christianis Martyribus a gentilibus objici vulgò solitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipsa obstinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. I. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocaſſe, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veritas, non ignem, non tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſamus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicationis voluptatum erudiri*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. 2. 97.) ad Trajanum nonniſi nuda. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eandem planè quem Antoninus hic adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. περὶ ἀφοβίας. Παραλάξα etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem ἔντασις ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. Μετὰ δὲ τὸν τραγῳδίαν ὁ ἀρχαῖα κωμῳδία:] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemorarat,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignum lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem fame, qui iſta omnia ut Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & liber, videbis: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. 5. Ὁμαθυμοῦν μὲν, μὴ ὑμοθυμαδὸν δὲ] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quadam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abrupcus tranſitus. Maluimus tamen, ut in alia non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox ὁμοθυμοῦν, non obſcura illa quidem, non tamen haſtanus alibi mihi reperta. Mahi autem, *ex eodem ſentiente*, quàm eut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *vò ſentire ex ſentiente*,

Non enim ex eo ſentiente, eo non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. v. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac conflictis haud ſecùs in animo, quam ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua propriorates rerum maximè conſectatur) eadem radix רוח & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. οἷον ὁ Φοκίων ἐκεῖνος] An od Phocionis peculiare aliquod dictum factumve; qualia ſingulari bonitate condna Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus virtam & mores univerſos, cum adeo bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, χρηστὸν cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vitâ potius intelligo.

Ibid. lin. 8. ἀνδρικὸν τὸ παράγγελμα] Ita prior Xylandri editio: at in poſtremo mutarum in τὸ παράγγελμα. Ego illud, ut ἐμφαλλόμενον, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hâc ipſâ in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; ὅ, τι γὰρ ἂν δ' ἐμπέσῃ, ἐ τὸν ἄλλῳ πεῖῳ, ἀὸὲ μετὸ χρὶ συντόνου, ὡς τὸ καιρῷ χρήσιμα πρὸ ἐνάρκειν. *Quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id dimitatat tendere ſat eſt, quod eſt ſocietati unde & tempori.* Si cui τὸ παράγγελμα (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arridet, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulo ſuprà τὸ ἐκὶ τῇ φύσει, ſcribo, τὸ ἐφὶ τῇ φύσει. ut τὸ, pro ὅ, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. γεγράφθαι ἐφείλεν ἐνθὶ ὁ φασί] Scribo, γεγράφθαι ἐφείλει. ἐνδὸς ὁ φησι (ex quo notior vox φασὶ, quæ inſtili vox hic eſt, emanavit) τοιῦτο ἴχει, ἐνδὸς, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, confitentis enumerbit in vultu. Confitentis*, Senecæ; quod Antonino φρεν.

Ibid. lin. 9. ἐκτυπῶντος δὲ ἀκλειστὸς σκάλμα ἐφὶ] Quæ Xylander ut hunc locum notavit, conſultò præterco. Σκάλμα ex Heſychio vel Julio Polluce, gladiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin ἐνδυτοφορίας erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. Ἀναφλὰς verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primum (nec ſcio en quis alius poſtea) editæ, dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos γίνομαι χαρὶν, unicum ἐπιρρῆμα (quia Neveletus in Notis fruſtra tentavit) correctium hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. Ὅτιν καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ καυχῶνοι ἔτιν περὶ (γρ. παρὰ) τοῖς ἐδὲν πονηροτέροις, ἀντὶτοι τῶν τοιούτων (γρ. ἀνομίων τῶν τοιούτων) καθεσθῆναι. *Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis nudi ſtolidi ſunt.*

Pag. 330. lin. 12. πολλὰ γὰρ καὶ ἀκουσίως γίνεται] Eſſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivus, quia tamen ſunt qui in re tam clarâ offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: Τῶν πραττομένων τὰ μὲν πρακτικὰ πράττεται. τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατὰ συμπερίφορὸν. τὰ δὲ κατ' ἄγνοιαν. quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ agimus partim practicæ ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe agimus*) *partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſâ, partim ex inſcitiæ vitio*: malim, *ex abſtimatu, animo*, vel, *propoſito tuendi ſermitate*, ut idem ſit Arriano κατ' ἐπιστήμην, quod Antonino ſuprà, κατὰ παράκλησιν. Vide quæ nos ibi. Anaſtatius Sinaita in Ὁδηγῷ, ſeo, *Duce ſuo*, Cap. 11. §. ultimo, περὶ ἀκουσιότητος: Λέγομεν πάλιν ἀκουσιότητος ἐκὶ ὅτι γίνεται πρᾶγμα ἢ πάθος ἐφύλου γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκατάθεσιν, καὶ ἐκοῦσιν ἐντροπὴν τινῶν. *Secundo, per diſſen-*

A *ſurientem aliquid fieri dicimus; quando ſit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri, ſit autem, quæ quis majoris ſalutis ad alterum imbecillitatem ſeſe demittit & accommodat.* Hanc illa Stoicorum, non verè an vitioſè mentiri qui κατὰ ἐφαγγελίαν τῶν ἀντιπάλων, ἢ κατὰ τὸν τῷ συμφέροντος πρόφασιν, ἢ καὶ ἄλλας ἀνομοίας τῷ βίῳ πολλὰς, *ut militia contra hoſtes, aut alia aliquod neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſito aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. Τίνα μᾶλλον τροπὴν] Τροπὴ eſt verbum Platonicum, μίσει, quod tam in bonam (ut hic ex. cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quam malam partem ſumitur, B *inclinationem aut converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus, ſtatus, temperamentum*, & id genus alia, διάθεσιν potiùs exprimunt. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſe, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimum, cum animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob embiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſa Lugdunenſi editione) ἀκαλοστρόφιον, aut ἀκαλοστρόφιον, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, ἀκαλοστρόφιον ſcribendum. Vide quæ jam ſuprà in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. notata ſunt. At lib. 2. pag. 296. lin. 8. ubi 1. Xylandri editio (quod C & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlatum) ἀκαλόψιτον, ex II. corrigendum eſt, ἀκαλόψιτον. Eſt quidem fateor & ἀκαλόκοτος verbum probum, & Antoninianum, ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. ἀλλὰ μόνα κατὰ φύσιν] Scribe, ἀλλὰ μόνα ἃ κατὰ φύσιν.

Ibid. lin. 10. ἐνάντια καὶ διοτίθεται] Scribo, ἀντίκειται καὶ διοτίθεται. Ἀντίκειται καὶ διοτίθεται hic ἀναδιαμῶνος: quibus ὁ διαπορῶν non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib. VIII. cap. 1. πρὸς ἀντίκειται καὶ διαπορῶν. Quod autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. Ἀντίκειται autem καὶ διαπορῶν, verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio. ſæpe enim pro clementiâ, aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceronis tamen eſt ubi Stoicus propriè *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus τὸ ἀντίκειται καὶ διοτίθεται, πρωτότυπα οὕτω διαπεπραγμάτευται eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multò aliter & Cicero de Nat. D. lib. II. *Quæ contorta omnia, accepta ab his cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, eas communia eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per διαπεπραγμάτευται crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes συλλήβδην comprehendantur, ut notat Ariſtoteles ex veteri paroemiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. V. cap. 1. Poſſumus tameo illa, πρωτότυπα τῶν διαπεπραγμάτων ſubtiliùs exponere, lib. XII. cap. 1. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. Ὥσπερ γὰρ αὖ ὁ πάντοτε] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed cooſer cum lib. IX. cap. 22. Τρίχα, &c. & l. X. cap. 6. Ἔστι Ἕλκοι, &c.

Ibid. lin. 18. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] Archelaum fortaſſe volut dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

F

NOTÆ IN LIBRUM XII.

PAg. 349. lin. 3. σοφιῶ ἀκαλοστρὸς ποιῇ πᾶρ.] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, διὰ περιόδου γ. optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari.

G Præſtantiam τῶν σφαίρας Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen ποεῖ, (aut metri cauſſa κάμῃ) pro quo Turnebus τὸ διῃ ſubſtituit, aſſentium cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſuprà in Antonino lib. VI. cap. 38. πάντως; quod fortaſſe & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. Περιχάμπτω ἀδρὰν, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius auctorem, & ita ſcribit: Σφαῖρος ἀκαλοστρὸς μοῦῃ περιφυγεὶ χαίρων.

Pag. 350. lin. 11. περὶ τὸ Διὸν ἀνωτὲ ν. Ὑμ.] Haud aliter multo Sanctus Pſalmo 50. (vel in Græci 49.) v. 5. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, *qui ineunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. εἰ μὴ ἄρτος καὶ διαπέλασις] Διαπέλασις, i. e. clementiſſimi, χρυσίνους: quâ notione διαπῶ, Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. 1. Δίκαιῶ οἱ Κύριε, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè merenti Patricii Junii φιλοτιμίᾳ debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. Τοιαῦτα τὰ πραγ.] Fortaſſe Αἷ αὐτὰ τὰ πρ.

Pag. 353. lin. 7. Ἤτοι ἀκάγκη εἱμαρμ.] Conſer, ſuadeo, cum Seneca, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabili lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 12. εἰ δὲ καὶ ἅμαρτε, ὅτι καθάπαξ] Scribo, (ut in

in versione reddidi) ἵνα μὴ καθ' ἑαυτὸν ἐαυτὸν: & ad internos malæ conscientiæ aculeos & lancinationes, sive ut Tacitus, *lanianus & ictus*, quibus nihil vel optari possit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si ictus, demus illi spatium, quo despectare quid sentire possit. Se ipse castiget. Denique dabit pœnas. Non est quod cum illo pœna faciamus.* & ibid. cap. 26. *Maxima est enim facta injuriæ pœna, si ipse nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad supplicium pœnitentia tradetur.* Plura in eandem sententiam Plutarchus, Περὶ ἀνθρωπίνων. Sed & Aristoteles de malæ conscientiæ tormentis in genere præclarissime Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. ὁ γὰρ ὁρμὴ σὺ ἔσα] Superioribus, contra quam est in utraque Xylandri editione, annecto, & sententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod sequitur, Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷς, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπων, i. e. *universum mundum animo cogitatione complectis.* & ibidem εἰς ὕπαιθρον τὸν γῦρ βλέπειν. Si cui tamen vulgata lectio, ὁ γὰρ ὁρμὴ σὺ ἔσα εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷς, &c. in hanc sensum, *Is sit animus tuus impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vita) *cumque res naturam recte perspicere; Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cum non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. ᾧ συμφέρει ᾧδε συμφερόμενον] Sunt hæc sic satis obscura, in Græcis; sed non tam obscura tamen ad intelligendum, quam ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non esse bonum ea ratione, quatenus universo (quo nobis, si verè πολίτας sumus, nihil antiquius) est καιρὸν & συμφέρον; tempestivum scilicet & utile. Hoc idem alibi docerat non semel. Hæc obvia & usitata verbi significatio. at alia erat τοῦ συμφέρει, si verbi veriloquium potius quam usus communis attenditur, significatio: ad quod tacitè respiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non solum συμφέρον esse, sed & συμφερόμενον. συμφέρον, quasi dicas, *conducens*, & à nobis ulterò oblatum, dum sic animo comparati sumus, ut nihil malimus accidisse, quam quod accidit; συμφερόμενον autem, respectu Dei, seu fati, quod id ita accidere, longâ causarum serie ab initio constituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. ὁ γὰρ ἕκαστα τεταγμένα μέρη συναρμόσας τῷ ᾧ συνεμπέσῃ: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in allusione. Θεοφορεῖσθαι vulgò (qui alias φιλόλογοι) dicti, qui seu malo seu bono dæmonis instinctu correpti divinant, eui quidvis aliud mentis sanæ non compotes agunt: καθαρσιεῦσι, etiam de Poetis & Oratoribus usurpatur. At Antonino hic, illi demum verè Θεοφόρητοι, qui voluntatis æquitate, cum fati necessitate concurrunt; quicquid ab illo est libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi γνώμη ambiguitate ludit. Græcis enim γνώμη, sententia, consilium, frequentissimè: at interdum, mens, ὁ νοῦς: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis esse docet, τὸ ἕπεσθαι τοῖς γινομένοις, κατὰ ἀναλυθὲν ἐκαστα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Et omnibus ita quæ fiunt acquiescendum: & sequenda ultro, ut quæ à mente præstantissima reguntur.* Vide quæ jam suprà in pag. 166. lin. 4. Διὰ τὸ συγχίσιν, &c. Simile acumen in illis, pag. 195. lin. 7. ἴχνη τοῦ πόθεν καὶ πῶς: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. καὶ τοῦ κάκεῖνα τοῦ τῶν συνέχει, &c.] Est locus hic ea obscuritatis & depravatissimis qui sunt in toto Antonino. Nam & ipsa per se verborum sententiæ non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè roendosa; partim, in suspicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, sed nec desperamus tamen ita tractari rem posse, ut æquo lectori fiat satis. Sed priusquam rem aggrediamur, rogandus est nobis lector ut ad Antoninum ipsum, lib. VI. cap. 13. ab istis, Τὰ πλεῖστα, &c. & lib. IX. cap. 8. Εἰς μίαν νοῦ, &c. ad finem usque capitis, recurrere, & utriusque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque scripsimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque sunt in rerum natura, vel inanimes sunt, & vel ἕξει continentur, vel φύσει; vel animâ præditæ, eâque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis observavimus, quibus ἕξεις proprié tribuit Antoninus, ea ab eliis πνεύματι seu spiritu contineri traditum esse. Etiam è Galeno & Achille Statio, cujus memimimus antea in lib. IX. cap. 6.) definimus ἕξεις, πνεῦμα κόσμῳ συνεχῶν, vel ut Galenus loquitur, πνεῦμα συνέχον, vel συγκρατῶν τὰ μέρη. Porrò sancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, sive simplicia sive composita, etsi propriè sociabilia non sint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, ὡς πρὸς τὰ ὁμογενῆ tendere, vel, quod idem, συρρέειν: quæ vero sunt ἔμψυχα & anima sive rationali, sive irrationali prædita, ea palam κοινωνικὰ esse, & συναγελαστικὰ, seu societatis appetentia: in pluribus ibi prosequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic instituit divisionem; sub generali κοινῇ ἔννοια, notione, inanima omnia quæ vel ἕξει sola, vel φύσει continentur, comprehendit: ψυχῆς autem, quæ sunt animâ prædita, sed brutâ & irrationali: τοιρὰς denique ψυχῆς, quæ rationem participant. Hæc per modum προλήψεως. Jam in ἀναθέσει, sive redditione, τὰ ἀνόητα καὶ τὰ ἀνεύλογα, ea intelligat necesse est, quæ partim ἕξει, partim φύσει continentur, & animatis opponuntur. Nam si, quod quis suspicari possit, per ἀνόητα, τὰ ἄλογα ψυχικὰ voluisset, non ἀπιστοῦντα & ἀκουόντα ea pronuntiasset, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis possit. Quæ sequuntur hic de iisdem, καίτοι κεφαλὴν τὸν τῶν συνέχει, ᾗ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ βρίθει, scribo, καίτοι κ. τὸ συνῶν ἴχνη (vel συνέχει) ᾗ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρίθει. Τὸ συνῶν hic plane quod lib. IX. cap. 8. τὸ συρρὸν (vel τὸ σύρριον, si nomen esse mavis,) bis ibi repertum. Utrumque autem pluribus exponit ipse, cum addit hic, ᾗ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρίθει: quod in versione Latinè reddidimus. Hæc si nobis concedantur, (nec video quid opponi possit) tum lacunam inter hæc & quæ proxime sequuntur esse, & verba aliquot, quibus de ψυχικῶν ἀλόγων κινήσεων & socialitate (quæ tamen à perfectiore τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ multùm abesset) egerat, desiderari certum puto. Si quis pro συνῶν è συνοῖα, malit συνεῖσα à συνεῖσθαι, vel à συνῶν ab ἰσία, quia jam lib. IX. cap. 8. σύσεως & ἕνωσις, de eo non magnoperè laboraverius.

Pag. 362. lin. 4. 5. τὸ λόγον ἄνθος, τὸ φωνῇ χρῆσθαι] Τὸ λόγον ἄνθος, quid hic sibi velit, assequi non possum, nec alius puto quisquam, cui verborum scopus rectè perspectus erit. Quid enim τὸ λόγον ἄνθος ad vitam & vitæ munere, quæ summatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *defluere*. De ἀναθύεσθαι certè (de qui Antoninus ehibi) & novâ vitâ si verba hic essent, dicerem τὸ λόγον ἄνθος, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, τὸ ἀοξεσθαι καὶ τὸ φωνῇ χρῆσθαι minimè locus esset) significare. Planè persuasum habeo scripsisse Antoninum, τὸ λεσχηνεύεσθαι, quod *fermocinari, confabulari*, &c. significat. Apud Hippocratem vox sæpiùs occurrit: sed & aliis veteribus, opinor, non minùs familiaris fuit. Τοῖς τοῖς ἀγαθὰμενοι λεσχηνεύσῃ, similes ellè iis qui τοῖς δεμοις λεσχηνεύσῃ, celebre dictum Heraclìti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliisque, gentilibus Idololatris olim objectum. Λεσχήνη vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam promsisse Antoninum suprà docuimus. Jam voce λεσχηνεύεσθαι ab imperito scribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) ut λέσχαι ἐστεῦσι (quorum utrumque per se Græcum est, etsi non hujus loci) semel divisè, quam facilè postea in λόγον ἄνθος transierit, judicent qui in librorum manuscriptorum lectione versati sunt. Quod sequitur, τὸ φωνῇ χρῆσθαι, ut merum glossema τῷ λεσχηνεύεσθαι expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæscheliani, sæpius jam nobis dicti, talia sive σχόλια, sive γλωσσήματα non pauca deprehendi. Quod si pro τὸ φωνῇ χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ dixisset, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ istius peritus statim non agnoscet) indicare eum, quicunque scholii illius author fuit, voluisse crediderim.

Ibid. lin. 19. τὰ δὲ λοιπὰ, οἱ περιαιρετὰ ἐστι ἡ ἀκρωμίτια] Scribo, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀκρωμίτια ἐστι. οἱ ἀκρωμίται, &c. Sensum expressimus in versione: sed ibi tamen quod excusum, *Cætera omnia extra*, corrige & lege, *Cætera e. extra*. In hanc autem sententiam plurima pallim Antoninus, ut non opus sit hic immorari nobis, velis remisque dudum festinantibus ad metam.

FINIS.

ANNO-

ANNOTATIONES
GUILIELMI XYLANDRI
IN LIBROS
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De seipso & ad seipsum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

PAg. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τοῦ πάππου Οὐήρου. Verbum ἴματο, aut aliquid tale, subintelligitur: idemque in omnibus sequentibus particulis. Ego addendum de meo singulis periodis aliquod verbum censui. Nam (nisi fallor) voluit hoc libro ostendere, quâ potissimum in re singulos sacrorum eâm necessariorum, tum familiarium admiratus, imitatusque esset.

Pag. 3. lin. 1. *ex auriga prasino.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos distincta coloribus, albo, rufo, prasino (qui est porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam præterea pingendo sub magistro Diogneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animus conflictationes.*] ἐριστολογοφῶν. Hæc ipsa verba sunt apud Suidam in voce ἐριστογυπίου: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi describit; in quo cornices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Existimo igitur τῶν ἐριστογλυφιῶν, aut ἐριστογυπίων, verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia aurores intellexisse. Vide Plutarchum de audiendis poetis, & ibi a nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ διαφυσέων. Qualia sunt in Physicis ac præsertim Mathematicis, ubi nullus usus & effectio, sed cognitio tantùm requiratur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitus dedere, ac laboriosi.*] τὸ ἀσκητικὸν, ἢ τὸ ἐναγωνιῶν, fortè ἐναγωνιῶν. Sensui tamen videor consuluisse.

Ibid. lin. 3. *& Astrologia.*] In Græco quidem est ἀστρολογίαν: quod est, *facetus, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀστρολογίας legi ac verti; nam videntur loqui de disciplinis istis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus ostentationis & inanis studii ac laboris, quam fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuisse ἀστρολογίαν, & adhuc a doctis multis numerari, satis notum est. Nunc sanè ἀστρολογίαν retinerem, & nimis exquisitæ in dicendo venustatis affectatum studium, (mot propre) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & sæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim ἐυδιαλλάξιαν. Arqui ego nunc lego ἐυδιαλλάκτους; versio ne sic quidem male congruit. Post, περιπλανᾶν, *alios deserre, de aliis male loqui*, intelligo, fortè scripserat, περὶ ἄλλων, aut περὶ ἀντῶν λαλεῖν ut il intelligantur qui seipsos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque constantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀνδίκητον. Cubus alioquin constantiæ signum est apud philosophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum stabilissimum. Sed quia refferis luditur, ac multiplices sunt, variaque earum casus; ea ratione inconstantiæ τὸ ἀνδέκτον tribuitur: ut ut ἀσάλευτον, quod constanter perstitit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut ἀνδείας τῶν ἀνθρώπων caveamus; hoc est, ne omni vento doctrinæ circumagimur, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexti.*] Σέξτου pro Σέξτιλλου. Sextus philosophus, quo usus est plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronensis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco sequitur, πρὸς τὸ ἀδιάφορον τῶν ἀσημάτων, convertissem, si intellexissem. Malui itaque asterisco notare, quam arroganter aliquid facere. Suspicor velle eum loqui de vacuitate fastus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eandem cognovi Thrasæam.*] Egregia virtutum ac constantiæ exempla. De Thrasea est apud Tacitum, Dionem, Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ sunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 2. *adolescentem compescebat.*] ἐν' ἀνδρὶ τελείῳ. Credo scriptum fuisse, τετελειῶσθαι.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quod ex usu.*] πρὸς τοῖς τοιούτοις ἀφόρητος, vitiosè: lego, πρὸς τοῖς τοιούτοις, ἢ ἀδίκημα.

Ibid. lin. 16. *non accedat alicui tempori.*] Divinavi hoc loco, in Græco (ἵνα μὴ ἐπιβῇ λύπης, quod est fortè à λύω) sicut & in sequenti periodo: ubi quidem pro νίκῃ, νήφῃ legi. & ubi est, *ad fiderem usque*, suspectum habeo: sunt enim salebrosa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *sicut Chrysa.*] ἄνωθε χρύσου. soleo asterico notare, quæ manca suspicor. Fortè est, *quomodo auratis, χρυσ.* mutilus est locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadr.*] Puto solitum annotare, quibus in locis singula essent commentatus. Sic ad finem libri secundi est, *Carnunti ea esse scripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

PAg. 41. lin. 2. 3. & hîc initium videtur deesse, & ubi est *si χρὴ ἀνταῖς*: nihil udest, ad quod illud *ἀνταῖς* referri possit. Cæterùm verbo *ἀναπηδίζειν* usus est metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id esse, *pulpa subdere ferramentum facere.*

Pag. 55. lin. 2. *si quis eorum ejus suaveretur.*] τὸ νόστιμον est in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* significat. νόστος enim est reditus in patriam, qua nihil esse dulcius, Homerici Ulyssis testimonio receptum est. Et cum Homerus νόστου vocat μελιηδέα, inde factum ait, ut dulcia vocentur νόστιμα, ut Eustathius docet; & νόστος ὁμωνύμως, ὁ ὕδνος. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἴσως τῶν καθεστηκότων πρὸς ἄνοιαν ὑβρίζει, οἶμαι, ἅτε τὸ μὲν νοσηλεύεσθαι τῶν παραινεσαμένων ὁ πολὺς παραλαβών, ἅπαξ οἰκ τὸν λιμὸν οἰχνεῖ. *Nam de parentalibus ipsi quoque, ut fallor, videtis quod ex apparatu possimum ad non redire deterreat, ad fumo correptum, furfum ut cælum abeat.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga est.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥίμβος. Est autem altera

altera lectio annotata, *βίμβος*, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At *βίμβος vagus est*, & *βιμβεῖσθαι*, *vagari*, *& incerti rebus sit*. Quo vocabulo ipse superè usus est sub initium libri hujus: *κἀγὼ πάντας βιμβόμενος*, *ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, *βιμβούμενον ἐν τοῖς πράγμασι τὸν Πομπήιον κατεμάθον*, *animadvertens Pompeianum vagari & incerta rem gerere*. Idem in Fabio, *βιμβούμενον ἀνὰ τὸ στρατόπεδα*, *qui sæpe à castris aberat vagans alio*, ad scortum nimirum suum commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notionis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic noster. *Νῦν γὰρ οὐδὲ περὶ ἑνὸς ἐστὶ τοῖς δόγμασι*, *ἀλλὰ βιμβοῦνται πάντες διεχυμένοις καὶ κεκλασμένοις*. *Nunc enim ad veritatem sobrie se confert: sed vagantur omnes, fluxique agentes & mire viventes*. Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est insolitum; sunteque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomnes & fumi*.] *Ὕπνος ἐξ ὑπὸς*. Scio *ὑπὸς* esse factum superbiamque inanem: sed ea significatio hùc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur *ὑπὸς* propriè significare, *seu caligonem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quàm sit similliuma, commodissima translatione *ὑπὸς* Græcis dicitur, ac definitur *ἀναθὺς παθήμα ἐν ἐγκεφάλῳ καφόν*. Ignis non sit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicut fumus dies mei*. Cæterùm, etsi non recordor *ὑπὸς* me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo *ὑπὸς* suis testatum relinquitur, cujus est apud poetas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præcentia succurrit, ex Apollonio *Ἀργοναυτῶν β.*

— Ἐκπαγλῷ δὲ λιγυόεντι
Καπνῷ τυφόμενον πτερύγες ὑπὸς ἀίσσουσι.
— Sed inflammatus flammeolo
Instita fumo evolant à rapa.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; *καπνῷ τυφόμενον*, *ἀντὶ τοῦ καπνίζομενον*. (& sic paulo suprà expositerat *τὸ τυφόμενον*) *τυμβόνι δὲ ἐξ τὸ καύμενον*. Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *manem offensationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carmenti*.] Urbs Pannoniæ fuit, olim celebertima; hodie (ut existimatur) Passau.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi*.] *Ἐξαῖτιν ἀνὴρ*. Est autem *ἐξάγειν ἑαυτὸν*, *sibi ipsi mortem consciscere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia hùc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis*.] In Græco legitur *ὀψιτόκοις*, scribendum *ὀψιτόκοις*. Sed & *ὀψιτόκοις* legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 3. *locum supercilium*.] *Ἐπισκήνιον*. Scholiastes Homeri exponit *τὸ συνφέρομα τῶ μέτωπα*, quod est, *supercilium in fronte commissuram*: aitque hunc verbum *συνίζεσθαι*, quod est *vasta*, deductum. Nam Homerus locum ita describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ἐπισκήνιον πᾶσα ἴλαται ἔνθε κάλυπται.
Totumque supercilium decursum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castus oculis*.] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum podicali*.] Non memini me hunc eximum Democriti lepore apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est *Σωκράτης ἄλλοι φάλητι*, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas*.] *περιστατέον*. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum poster. cap. 2. *Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο*. *Profanas autem ejus de rebus inanibus clamores fuge*.

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alicui*.] *διαφθορίαν*, *vanitatem temeritatis*. *προφθορίαν* enim *προφθονον* dicit: sic infrà lib. IV. *διαφθονῶ* est, *circumaspectus*, *non temerarius*.

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem*.] *εἰς τέλ*. lego, *εἰς τέλ*.

Pag. 89. lin. 23. *androgyni*.] Hoc est, *ut qui ambigui* (ut Livius loquitur) *inter marem & fœminam sexu sint nati*. Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphrodites* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe*.] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. *cum exceptione quadam*.] Nimirum ut agat, quantum homini facta & res permittet proposita *μετ' ἐπιεικείας*. Porrò *ἐπιεικεῖαν* rectè verti *exceptionem*, ut ex lotia pontifices à potestia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (*ἐπιεικεῖαν* ibi legas) indicandæ: quod scilicet pontifex non sacram, quantum ejus omninò fieri posset, peragereret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset, quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reipsarum origo*.] *λόγον συστατικόν*. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum*.] *καὶ τὸ ἀγαθόν*. Forte *Ἀγαθόνα*, quod maximè videtur confirmare articulus *τὸ* masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poeta desumpta. Agathonem verò fuisse poetam, facis conflat ex multis scriptoribus idoneis, citantursque ejus versus ab ipso Aristotele, lib. *ἠθικῶν Νικομ.* 6. Porrò quid sit *μέλαν ἦθος*, nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dissensionis*.] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert*.] *Μόνον ἄμεινον γ' ἀναγκαῖον*. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, *μηδὲν ἄμεινον τοῦ*.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum*.] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormiremus*.] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum susceperimus: neque in medio actu desistendum, aut dubitandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus, sed (ut pulcherrimè expressit Maro)

— In medias conantibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130 lin. 2. *quot urbes mortua*.] Ita Servius Sulpicius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jacerent*.

Pag. 131. lin. 1. *Helice*.] Urbi fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicen & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi forte conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Tito Vespasiani anno, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis*.] In Græco est *μυξάριον*. piscem aliquem innui, ex eo quod *ὑφιχος* sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes pronuntio*.] Hàc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam existimo levem & ambitiosam, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere*.

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

Pag. 143. lin. 2. *indignari, conflari*.] *γλωχχρύσθαι*. *γλωχχὸς* est *lanugo*, *venus*; itaque suprà ad finem libri primi, *γλώχχρος ἐνδεδρύσθαι τῷ ζῷ*, dixit *deu vivere*. Quare hic *γλωχχρύσθαι* vertendum putavi, *conflari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate sumn officium facere: quod vitium suprà etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse*.] *περιπεφρύσθαι*. Suidas exponit *περιττὸς*: & *περιφρονα*, *βλακικὸν καὶ περίττωμα*, hoc est, *fluxum & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. *ὁ ἀγάπη οὐ περιπεφύσηται*, *Charitas non est levis, aut vaga*.

Pag. 146. lin. 3. *Atheniensium erat hoc votum*.] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil solliciti de communi bono. Id verò vitium, omnium fere quæ sunt in rebus publicis malorum causa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quam genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, *Ἄνερ μοί τι γένοιτο*, *modo ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: *ἐνιαυτῷ μὲν δὴ τῷ γένοντι ἰδίῃ μούνῃ*, *ἢ οἱ ἐγγυτάτω ἀρῶνται ἀγαθά*. *Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κοινοῖσι ἐν γένοιτο*, *τῷ τῷ βασιλεῖ*. *In unum tantum annum Persæ ex omnibus*, *qui sibi proximi sunt*, *bona precari solent*. *Eorum omnibus Persis*, *ac regi*, *prosperitatem optat*: *quippe inter universos Persas*, *ipse quoque unus est*. Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαῶν ἕκαστος, *ἤ*, *τι δύναιτό τις*
Χρηστὸν, *δίλαθε τοῦτο*, *κ' οἷς κακὸν φέρει*
Παῖδες, *κακὸν δὲ σφ' αὐτὸν ἐλεεινὸν*
Παράμονον, *τὸ λοιπὸν ἐσσυχάζειν ἄν*.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, labens
Patria offerat, donetque publica res,
Haud totidem evenerint eversatrices mala,
Sed accident in posterum res prosperæ.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus ſolicitarem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate exclusi fuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur.*] πυρῶσθαι γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πυρᾶσθαι.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Senſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & evenus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors fert humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſilium, & præceptum vobis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ità qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non eminùs neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videruntque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 83.) his verbis; διὰ γὰρ παρασκευασμάτων πράττομεν, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζονται πράττοντες. ὡς Μύσοι περὶ Κύπελλα τὸν νοῦν ἔχουσι, ὃν χαλκοῦν ἔργασται τεχνίτης. Hoc eſt, *Præparatis quæ ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: ideoque Myſos Cibelem, ex quo ſapiens eſt affurgatus, dicunt, hyeme ventilabrum fabricare.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſibi hæc referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id ſit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Troianos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poetæ delineant.

Pag. 156. lin. 2. *ex formæ & materiæ.*] Formam dixi, quod autoτὸ ἀληθὲς, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterum ὀσατεριαν, quaſi patiendi, formam (quæ τὸ τί ἦν εἶναι, εἶδος, ἰνίγνωα, ἀπαλλάγματα, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſe eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationales.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimulatudinem*, inquit, *cum humanam, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quaſi ſtet ac perſeverat, inconſtantia efficiunt, ne quæ de iis omnibus ars, & quæ omnibus temporibus congruat, tradi poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem κατορθώσεις *rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum auctorem, qui ita exulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] ἀναιρεῖν. Legi, ἀνατλᾶν.

Pag. 163. lin. 9. *& qui horum olet.*] γράωνι eſt ſcribendum, non ῥράωνι. γράος eſt ferox ille, qui *horſimus* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis horrus in alis. αὐτὸν ὁμῶς τὸ γράος αἰχ ἑτοιμότατον, ut auxiliarium quidam ejuſmodi fuiſſent* milites Alexandri de Perſis, paguam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *aquum te præbuiſti.*] αἰ ἔστ᾽ δὴ ἀγτόμενος ἀγτάμενο ἰγίνω. Ego ἰγγτάμεν lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terra.*] Alludit ad verſus Heſiodi, α. ἔργων, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, prædite animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui λογικὸν ζῶον, animal ratione inſtructum, non ſolùm homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. περὶ τῶν ἀπλατωνικῶν χρημάτων.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, forſque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eòdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poeta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ᾽ ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,
Vos ut aquam & terram omnibus exoriamini ævis.

Itaque ἄνω hic tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogendo divertere.

Pag. 181. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Quæritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis penſionibus laudem morum teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] ὔτε ἀνανεμούμεθα. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud veteſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud inerudituſ ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. Ῥωμύλιον de militre loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. ὁ δῆμος ἀνεκρότησαν, ὡς ὁ Καῖσαρ τὸν τραπεζίτην ἀνέτρεψεν. *Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar mœſtum inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parentes, neque patria afferre oportere.*

Pag. 186. lin. 18. *ville ne à præſente ſtatu dejectus.*] Io Græco eſt, Ὅρα μὴ ἀνασκευασθῇς, *ne ſubvertas.* posterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, ἀνασκευάζεσθαι (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſummo rerum deponi*, ἀπὸ τοῦ Καίσαρος. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè meas verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *qua voluus ferruntur.*] τὸ ἐνίδιον τῶν πραγμάτων. Legi, ἐνδίδον.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *voluptatem.*] In Græco eſt διαθρασιμοὶ quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. δῆρα quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item δίρατος eſſe ejus patrium caſum; ut διαθρασμὸς videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam hoc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohærent, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, Σὺν τε δύ᾽ ἐρχομένω, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt μιλῶν, & pro *parte* μέρος. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, εἰς μέλη & μέρα, etiam Serabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] δαίμονα, legendum δαίμονες, aut ſaltem δαιμόνια.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] ἢ δηλίαν. lego, ἢ δὲ λίαν. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quam interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè hic poetica quædam ſunt congeſta: partim infra lib. 11. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens ut qui dicunt.*] τοῖς γνωσίοις, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè mulicbris hæc ſententia apud Poetas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *ab aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt hæc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant inutila, id quidem non video qualè ſit. καθάλιον *inſtatorem* dici puto, παρὰ τὸ καθάλλειν, *dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, unquis ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad eadem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laertium in vita Socratis.

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt λοιμός, *morbus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *experti quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δείπνοσοφ. XIII.

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] φιλὴν παρρησίαν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provecta ætate; qui quid alias de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta alió pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas finis. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentire.*

Pag. 327. lin. 9. *miſſilia tecta.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαλαυρῆ legendum, ſcplmum. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαλαρὰν ὁδὸν alicubi vocat. Λειποφυλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illustrantur.

Enes. cap. 1. v. 2. תוצ ובוצ p. 114. b. G.
v. 11. *Herbascat terra herbas.... edentes fructum no species suas* p. 243. 2. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem nostrum, secundum similitudinem nostrum* p. 89. 2. G.
v. 27. *Marem & fœminam creavit eos Deus* p. 89. 2. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terra* p. 233. b. A.
v. 24. רבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. 2. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. 2. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendendo manum suam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numquid ego custos sum fratris mei?* p. 72. 2. G.
cap. 5. v. 24. ויתהלך את האלהים p. 163. 2. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis est anima ipsius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. גבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne dispergamur in superficiem totius terræ* p. 181. b. G.
cap. 15. v. 2. *Quid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnemo circumcidetur natus domi tuæ* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. 2. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri suo, Ego sum Esavus primogenitus tuus* p. 431. 2. C.
cap. 31. v. 2. 5. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Scichat Onan non fore summ semen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Qui ducebat, ne obvenuat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis mea* p. 58. 2. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in sanguine uvarum operimentum suum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem suum* p. 133. 2. E.
Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes anima, qæ à Jacobi femore prodierunt, septuaginta* p. 168. 2. E.
cap. 20. v. 10. לאשתשה כל מלאכת p. 78. 2. D.
cap. 34. v. 10. נכל תנוים p. 78. 2. E.
Levit. cap. 15. v. 16. *Quum an eo exibit concubitus semen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujusque carnis in sanguine est* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. 2. D.
Num. cap. 16. v. 3. Ἔχετε ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte justorum, fiatque finis meus, qualis illius est* p. 192. b. E.
Deuter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. 2. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi similitudinem omnium qæ in cœlo sunt* p. 78. 2. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. 2. D.
cap. 6. v. 5. נכל לבבך ונכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidemque servies* p. 35. 2. E.
cap. 10. v. 4. *Inscripsit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. 2. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingredi estis ad possessionem illam, quam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundum illud judicium quod dixerint tibi facies* p. 73. b. C.
v. 11. *Ne recedatis ab ea sententia dextrorsum aut sinistrorsum* } p. 104
v. 20. *Ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum* } 2. D.
cap. 19. v. 6. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratres bovem aut pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. 2. B.
cap. 28. v. 4. שגר בקנך p. 317. 2. A.
v. 14. *Non recedes ab hu verbo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. 2. D.
cap. 29. v. 19. *Qi addat ebrietati sitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non est occultum à te... sed propinquum est tibi valdè* p. 345. 2. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibisti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 5. 29. *Hostes tui mendaciter se dedent tibi* p. 279. 2. B.
Josh cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. 2. D.
cap. 8. v. 15. *Tunc fugerunt se plaga ascis Joshua & totus Israel ante eos* p. 331. 2. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. 2. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis vestris videtur colere Jehovam.... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.
Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino deprehensa me* p. 248. b. D.
1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos...* p. 153. b. A.
cap. 3. v. 13. *Qia maledicebant eum sibi inferentibus filiis, non reprehendit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipse Jehova est: faciat, prout ipsi bonum videbitur* p. 122. 2. C.
cap. 4. v. 7. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neque declinabant ad dextram vel ad sinistram* p. 104. 2. D.
cap. 10. v. 11. אתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo spectat qod est ob oculos, sed Jehova spectat qod est in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animo* p. 33. b. C.
2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat unde ad dexteram aut ad sinistram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, quicquid rex faceret* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. 2. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eum Amnon odio magno valdè* p. 84. 2. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iste maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.
3 Reg. cap. 1. v. 6. *Qem pater ejus nunqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindate natum ejus qi vivit in duas partes* p. 331. 2. A.
cap. 4. v. 5. *Nabud Bathanides regis amicus* p. 16. 2. F.
cap. 8. v. 39. *Tu nosti solus animum omnium filiorum hominum* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. תהיה שבר לעם הזה p. 239. 2. F.
v. 24. *A Domino exiit illud* p. 85. 2. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebat apud se mori* p. 154. 2. D.
4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti sunt eum servi ejus dicentes pater mi* p. 117. 2. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu servum tuum canem esse autumas?* p. 296. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum est mihi sacrificandum Babali* p. 331. 2, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. E.
1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiis & gloria à facie tua sunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.
2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petisti animam eorum tuorum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. 2. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. 2. E.
Esdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam rem animo regis Deus* p. 33. 2. C.
Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. 2.
cap. 7. v. 5. *Indente Deo meo in animum meum* } C.
Esth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qs invenit suis Susis* p. 269. 2. C.
cap. 5. v. 8. *Venias Rex & Haman ad convivium qod paravero ei* p. 331. 2. C.
Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abstulit* p. 85. b. A. 246. b. E.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino accepimus, & non malum etiam latum simus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem postulantibus non adest illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, sicut torrens* p. 258. 2. E.
cap. 7. v. 1. *Annon est tempus præstitutum homini?* p. 42. 2. A. 58. 2. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tuæ figuraverunt me sicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præcisi sunt dies hominis, & penes Deum numerus mensium ejus* p. 42. 2. B.
v. 14. *Utinam disponeres mihi determinationem* p. 42. 2. A.
cap. 15. v. 21. *Semus pavoris auribus ejus jugiter insonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defunqs die non sua* p. 356. 2. F.
v. 33. *Violenter Deus illos auferet ava aterba suffur* p. 137. 2. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. 2. F.
cap. 23 v. 12. *Non recessi a mandatis ejus: verba oris ejus prætuli dementi mee* p. 247. 2. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras optant & avertuntur...* p. 80. b. D.
cap. 28 v. 28. *Reverentia Domini est sapientia* p. 190. 2. F.
cap. 30. v. 23. *Domus destinata cuiqe vivenți* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Estne pluvia pater?* p. 146. 2. D.
Psalm. 1. v. 3. כעץ כי p. 270. b. D.

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.

Pſalm. 12. v. 1. *Deſint beneficia; defecerunt veritates ex filiis hominum* p. 243. a. C.

Pſalm. 14. v. 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putrefacti ſunt* p. 243. a. C.

Pſalm. 18. v. 20. Ἐξάγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.

v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה

v. 35. מלמד ידי למלחמה

תותחת קשת } p. 202. b. C.

v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.

v. 45. *Alieni geniti mentiuntur mihi*

v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus coharreſcunt* } p. 279. 2. A.

Pſalm. 19. v. 1. *Cœli enarrant gloriam Dei fortis* p. 244. b. C.

Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.

Pſalm. 31. v. 6. יחזתאל אכח p. 262. b. B.

v. 9. *In paſtoris poſuiſti prædes meos* p. 279. b. D.

v. 16. בידך שעתי p. 364. b. B.

Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehova omni tempore: jugiter laus eius in ore meo* p. 172. b. D.

Pſalm. 36. v. 3. *Nolunt intelligere* p. 144. b. C.

Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.

v. 10. *Adhuc pauxillum, & impiorum non erit* p. 239. b. E.

v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.

Pſalm. 38. v. 13. *Qui ego tanquam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.

Pſalm. 39. v. 6. כל הבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.

v. 9. *Obmutueram, ſilentiumque mihi indixeram, qua tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.

Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, quod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.

Pſalm. 49. v. 11. *Animas illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in quoque generationem ſtatus* p. 249. a. E.

v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.

v. 18. *Cùm tibi beneferceris, collaudabunt te homines* p. 228. a. E.

Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dixit Deus: quid tuâ ut enarres decreta mea* p 296. a. A.

Pſalm. 51. v. 6. *Eu tu magestate formatus ſum...* p. 263. a. E.

v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.

Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ô ſi quis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.

v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.

v. 23. *Homines ſanguinarios & doloſi non perdimentur ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.

Pſalm. 56. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.

Pſalm. 58. v. 3. *Abalienaſti ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. B.

Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne appones animum* p. 177. a. E. 309. b. A.

Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irriganda, deprimendo ſulcos ejus, imbribus defolves eam* p. 146. a. D.

Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.

v. 10. *Conflaſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.

Pſalm. 68. v. 20. ולירחה ארני למות תוצאות p. 164. b. C.

Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 151. a. B.

v. 3. *Quum invideremus inſanientibus...* p. 263. a. A.

Pſalm. 74. v. 19. *Tu fecideſti fontem & torrentem* p. 244. b. C.

Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum ſertur, quem exclamo...* p. 202. b. C.

Pſalm. 78. v. 36. *Quamvis temerarium eum deceperint ore ſuo, & linguâ ſuâ mentiantur ei* p. 296. a. A.

Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehova mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.

Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanquam è plebe gilibet pariter eſtis mortalium* p. 184. b. B.

Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt quæque prædicantur de te, ô civitas Dei* p. 111. a. F.

Pſalm. 90. v. 2. מעולם עד עולם

Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum & ſeculum*

Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.

Pſalm. 104. v. 9. *Terminum oppoſuiſti, quem non tranſcent* p. 364. b. D.

v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agnoſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.

Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο καθάρας ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.

Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qui in mandatis Jova delectatur valde* p. 247. a. C.

Pſalm. 116. v. 1. אוהבתי p. 102. a. B.

Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.

Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.

v. 67. *Quum nondum afflige-rer, erraba...*

v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.

v. 75. *Nova, Domine, recta eſſe judicia tua, juſteque te afflixiſſe me* p. 100. b. D.

v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtaque ſunt judicia tua* p. 100. b. D.

v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.

v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.

Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! quia peregrinor tandem, habito tanquam ſcenita Kedarenus* p. 137. b. C.

Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qui pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.

Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.

Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.

v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. P.

v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.

v. 15. *Ex quo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.

Pſalm. 140. v. 3. Ἡκόνησαν γλώσσας αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ἰὸς ἀσπίδων... p. 155. a. D.

v. 9. *Ne concedas impiorum deſideriis ipſos... alioqui efferent illi ſeſe* p. 41. b. P.

Pſalm. 144. v. 3. אדם ותדעהו p. 120. b. E.

Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos* p. 303. a. A.

v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctuſque in operationibus ſuis* p. 100. b. D.

Pſalm. 146. v. 4. *Quo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.

Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.

v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.

Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientia ἀρχὴ eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.

v. 22. *Quouſque ô ſatui amabitis ſtatuta?* p. 144. b. C.

cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.

v. 27. *Ne declinato dexteriſum aut ſiniſteriſum* p. 104. a. D.

cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſapi* p. 193. a. D. E. F.

cap. 9. v. 10. *Sapientia תחלת eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.

cap. 11. v. 17. *Benefacis ſibi ipſi vir benefcus* p. 320. a. B.

cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens auſcultat eruditionis patris* p. 117. a. D.

cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.

v. 31. *Qui opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.

cap. 15. v. 11. Ἅιδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ ἐνώπιον Κυρίου· πόσῳ δὲ μᾶλλον αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.

v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.

cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.

v. 32. *Potior eſt qui in animum ſuum imperium obtinet, expugnante civitatem* p. 19. a. C.

cap. 17. v. 5. *Qui ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.

v. 21. *Qui ſtolidum gignit, gignit mœrorem ſibi* p. 221. a. D.

cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt nomen Jova* p. 256. b. E.

cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini ignoratio illatam præterire* p. 182. b. D.

cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qæ ut ſint quidem? nam omnino comparant ſibi divitias...* p. 177. a. E.

v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.

cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: torquebuntur vero illos...* p. 41. b. P.

cap. 25. v. 22. *Nam veluti prunas congeries ſuper caput ejus* p. 172. a. B.

cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, ſtbe* p. 91. b. D.

v. 20. *Terra quatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.

v. 27. *Avanea manibus prehendit* p. 139. b. A.

Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הכל הבל p. 120. b. E.

v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.

v. 9. *Eſtne aliquid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imo jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.

v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſterorum... nulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.

v. 13. שנין p. 44. b. H.

cap. 2. v. 1. *De riſu dico, inſanus eſt: & de lætitia, cui iſta fiunt* p. 45. b. A. 299. b. E.

v. 12. Ἰδοὺ σοφίαν, καὶ παραφορὰν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.

cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.

v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.

cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבד p. 239. a. E.

cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.

v. 21. *Ad omnia, qa de te dicuntur, ne* שמ נתליאם *ou* p. 182. b. D.

v. 26. Γυναῖκα πικροτέραν ἀφροσύνης καὶ πονηρίας p. 45. b. A.

cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, impiis; mundis, immundis* p. 240. a. D.

v. 11. שח ומגיע p. 34. b. B.

cap. 10. v. 14. *Ecqui novit qid futurum ſit* p. 34. a. C.

cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aquas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.

v. 2. *Quum noſcitas qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 34. a. C.

v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero quomode fingantur* p. 306. b. D.

cap. 12. v. 7. *Spiritus redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 171. a. A.

v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.

Eſaj. cap. 1. v. 11–16. *Quorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova...* p. 296. a. A.

v. 25. *Referam manum meam contra te, ut defæcem ſcorias tuas...* p. 311. b. A.

cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.

cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac contemnant, ne videat oculus ſuus...* p. 52. b. G. 111. b. P.

cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virga ira mea! quoniam in manu baculus eſt indignationis mea* p. 196. a. A. 250. a. D.

v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in quem execrandus, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.

cap. 14. v. 19. *Sepulcrum noſtrum commotum eſt tua cauſſa ..* p. 302. b. D.

cap. 30. v. 21. *Incedate per eam, quum dexteram aut quum ſiniſtram peteris* p. 104. a. E.

cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap. 35. v. 6. Καὶ τρυὸς ἴνας γλύπτε μοι γλάλαμ p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum est, quod loquetur ea, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Qui est cæcus, nisi famulus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego sum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova unctio suo Cyro, cujus confirmaturus sum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego fum qui & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jova ista omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. הראשונים p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. B.
cap. 49. v. 4. *Etsamsi frustrà laboraverim, & manuter atque in cassum vires meas consumpserim* p. 235. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῴ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qui qui sunt, canes sunt muti, non possunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris a sabbato pedem tuum, ut facias id quo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριε πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis eorum non moritur, nec ignis unquam extinguitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 3. ילד בית p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Quousque permanebunt in animo tuo cogitationes vanæ tuæ?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut ego pasti sum quam maxime surgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & stabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocaustia vestra adjunte ad sacrificia vestra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O si quis ponetet me in deserto, in diversorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אלהים אמת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè justus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur res improborum succedit? cur tranquille sunt, quæque agunt perfide? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare poterit æthiops cutem suam? an pardus maculas suas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cœlum & terram impleo ego?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere potestis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino faciurs sumus, quodcunque verbum prodierit ex ore nostro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qui non affligit ex animo suo, mœstitiaque afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente quidquam, nisi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias nostras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לוא עשה / והוא את כל אלה / v. 13. כל התועבות האלה עשה את } p. 78. a. D.
cap. 20. v. 39. *In monte sanctitatis mea... colet me tota domus Israelis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נרעה p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipsis eruderandus est virtus, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 511. b. A.

Amos. cap. 3. v. 6. *An ens malum in civitate, quod Jova non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Ossa eorum disfringunt, tanquam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Quamvis jam conveniant contra te gentes multæ, qa dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Perist benignus è terra, & rectus ex hominibus nullus est...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עבטים / Zephan. cap. 1. v. 12. מרורים } p. 282. a. B.
cap. 2. v. 1. *Excutiar vos, excutiar vos, mane* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore serotino, Jehova efficiet nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies advenient, ardens tanquam fornax; qo erunt omnes... stipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. *Maledicti estis, dum maledicunt vobis, ... ψευδόμενοι* p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων... p. 345. a. E.
v. 28. *Quicunque aspexit mulierem, ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τοῦ ἥλιου αὐτοῦ ἀνατέλλοντος ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀντίχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
Ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσι p. 277. a. H.
Ὅλον ποιεῖς ἐλεημοσύνας, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιεῖτω ἐλεημοσύνας μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταί, σκυθρωποί, ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis est oculus: itaque si oculus tuus simplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Quæcunque voluerstis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπεσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo passerculi asse veneunt?... Vestri capitis capilli numerati sunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loquitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Quicunque verbum otiosum locuti fuerint hominum, de eo reddent rationem...* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qui videntes non videant, nec intelligent* p. 52. b. G.
v. 15. Μὴ ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces sunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes malæ* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & sanguis hoc non revexit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γὰρ ἐστι ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 283. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου p. 334. a. E.
Ἐὰν σὺ ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολληθήσεται p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀνελθὼν ἀπήγξατο p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p. 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptisma Johannis unde fuit? è cœlo?* p. 122. a. C
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 43. Ἐν τῷ Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί p. 277. a. G.
cap. 25 v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορευθέντες... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα p. 147. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum sinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαμβόμενος κατ' ἰδίαν κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί γὰρ ὠφεληθήσεται p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis eorum non moritur, nec ignis unquam extinguitur* p. 260. b. B.
cap. 10 v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b F.
cap. 11. v. 13. Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270 b D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 40. Ἀντέχου p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε } p. 142. a. 178. a. B.
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, τῶν δικαίων τὸν δῶρον σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συναλλοτωθεισῶν αὐτῶν... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24. Ἀντέχετε τὸν παράκλησιν ὑμῶν p. 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανίζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν... } p. 144. b. G.
v. 35. Δανίζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες
v. 35. Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς p. 235. b. B. 258. a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἔπεσον δύλοι ἐν τῇ ἰδίᾳ παρεμβολῇ γινώσκειν p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

ὁ σωθεὶς ἐ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἰσραὴλ ἐκλέξῃ ὑπάρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὸν ἴξεδεκ ἀυτῷ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνέλαψεν p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ἅλας τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ἅλας τῆς ψυχῆς σου p. 218. b. G.
v. 29. *Et qui eſt mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μαρμαῖς, ᾗ τερράζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενεθέντο τὸ βίλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Patre, peccavi in cælum, & in te conſpectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς ὁς ἀυτὸν βιάζῃται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ ἅς σε ἀδελφὸς σου, ἐπιτίμησον ἀυτῷ p. 8. a. A.
Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 222. b. C.
v. 18. Ὄυχ ἱερίθευσαν ἀνατρίψωλες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζέντευσαν ἐπιβωλαῖς ἐν ἀυτὸν τας χῆρας, καὶ ἐρυθόθευσαν τὸν λαὸν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 28. v. 34. Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα κατεξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τῶτο τὸ πετάζιον, ὁ κατὰ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Ἐνεργέντων Regez p. 396. H.
v. 26. Ὁ ῥιζῶν ἐν ὑμῖν, γνώσθω ὅς ὁ πάτηρ p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qui decunt montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ ἀυτῷ κρίματι ὦν p. 235. b. D.
v. 46. Τᾶῖα ἀυτὸν ἐξέντευσαν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Χὸ μὴν παρεπιδῆς Ἰερυσαλὴμ p. 116. b. C.

Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φᾶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐσκήνωσεν τὸν δίξαν ἀυτᾶ, δίξαν ὡς μονογενὸς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πάποτε p. 360. b. F.
Filius, qui eſt in ſinu Patris, ille nobis expoſuit p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φᾶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐ ἀυτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου ἐς ζωὴν ἀἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem patris mei* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγει τὸν καρπὸν ἐς ζωὴν ἀἰώνιον p. 316. b. B.
cap. 5. v. 60. Χαλεπὸς ἐστ ὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται ἀυτὸν ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 27. Ἐὰν τις θέλῃ τὸ θέλημα ἀυτῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci ſiant* p. 52. b.
v. 40. *Numquid & nos cæci ſumus?* p. 52. b. G.
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculi, & ſint intelligentes corde*
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τῦ κόσμου τύτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὸν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πάτερα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὸ τῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 102. b. C.
cap. 18. v. 12. Πολλὰ ἶχα λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' ὐ δύνασθε βασάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ πετρῳ θλίψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Ὄυκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἶχα σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόες ὡσεὶ λίτρας ἑκατὸν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, qua morte eſſet Deum glorificaturus* p. 149. b. D.

Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρέγνησεν ἑαυτὸς... ἃ ἐνέντευ μν p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναλῆφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito conſilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαυὶδ λέγει εἰς ἀυτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων p. 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι ἐ ἰδιῶται p. 12. a. F.
v. 28. *Ad faciendum quæcunque manus tua & voluntas tua definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Ἐὶ ἐκ Θεῦ ἐστιν, ὐ δύνασθε καταλῦσαι ἀυτό, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατεξιάθησαν ἀτιμασθῆναι p. 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. B.
v. 39. Μεθνετο ἐ θυμοῖς ἐστράφη p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσενέγκαλί μοι... καὶ ἀπαλάξετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις ἀυτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαυὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τῦ Θεῦ βυλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Ἀι σεβόμεναι γυναῖκες p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λίγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a. F.
v. 35. Ἡμιν ὁμοιοπαθὴς ἐστιν ὑμῖν ἄνθρωπος p. 181. a. F.
v. 16. Ἔασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... ἐ τοί γε ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν... p. 235. b. B.
v. 17. *Deus nobis cælitus pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Τῆς γυναικὸς τῦ Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 8. Τῶτον λαὸν περιέτεμεν ἀυτὸν p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ ἐωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὸν ἀνάστασιν ἀυτῶς ἐυαγγελίζετο p. 328. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐνέπνευσέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν ἀυτῷ ζῶμεν, καὶ κινύμεθα, καὶ ἐσμὲν p. 163. a. G.
Τῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Ὀυδενὸς λόγου ποιῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὠρτελαῦσαν τὸν διωγμὸν ἕν ἔλαβεν p. 304. b. A.
v. 28. Προσίχετε ἑαυτοῖς p. 228 b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Ἐὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non ſolum vinciri, ſed & mori paratus ſum* p. 290 a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τῦ Κυρίυ γινέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαιλωνίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, quod Deus mortuos ſuſcitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς ἀυτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 37. Διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ p. 275. a. A.
v. 37. Ἦμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκοντάξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλεπωσῖν βλέψωσι, καὶ ἴδωσι
v. 27. Τὺς ὀφθαλμὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς } p. 52. b. G.

Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τῦ Θεῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμυ τοῖς ποιήμασι νοούμενα p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγὸς p. 116. b. F.
v. 28. Ὁυ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυσίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur & afflictionibus, ſcientes quod afflictio tolerantiam efficiat* p. 316. b. A.
v. 5. Ἐρρε πορ *pudeſcunt...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γενόμενοι p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Ὀυθὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησῦ περιπατῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τῦ Θεῦ ὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 25. Ἐλπίζετε ἀντίκρυς ὑπομονῆς, ἣν ἢ προσδοκῶμεν, Ἀπὸ ὁ πατὴρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Πρόσωπον συμμόρφυς τῆς εἰκόνος τῦ ἱῦ ἀυτῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Quid igitur dicemus? Num iniquitas eſt apud Deum? abſit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens oſtendere iram... portulit multa cum tolerantia vaſa ira* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Qui aſcendet in cælum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκβῆσει, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσεται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ ἀυτῦ, καὶ δι' ἀυτῦ, καὶ εἰς ἀυτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμα ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. B.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77 b. E.
v. 20. *Si eſurit inimicus tuus, cibet eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τῦ κακῦ p. 185. b. C. 332. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξυσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. B.
v. 14. Τὰς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Ἐυάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφὸς σὺ σκανδαλίζεται ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.

1 Corinth. cap. 1. v. 18. Ὁ τῦ σταυρῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ p. 108. 2. H.
v. 14. Μυῖα γὰρ ἀντῷ ἐστι, καὶ ἡ δύναμιν γνώσης p. 329. 2. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. Ἀα νεῖκος, vos esse templum Dei p. 90. b. C.
cap. 4. v. 6. Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖσθω ἐν τοῖς εἰκοσίμοις, ἵνα πιστὸς τις εὑρεθῇ p. 617. 2. B. 269. 2. D.
cap. 7. v. 7—10. Expurgate vetus fermentum... p. 335. b. E.
v. 10. Ἐκ τοῦ λόγου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων p. 169. 2. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου p. 177. 2. D.
v. 35. Πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει αὐτῷ Θεῷ, ἢ δι' ὑμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19—22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσι ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. 2. G.
cap. 10. v. 6. Hæc typi nostri fuerunt, ne nos concupiscamus rei malæ... p. 202. b. C.
v. 9. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentârunt... p. 202. b. C.
v. 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 261. 2. F.
v. 31. Ἔστε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν p. 315. 2. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ... p. 281. 2. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. 2. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους p. 261. 2. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται p. 643. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. 2. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον ἀυτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ p. 284. 2. E.
v. 36. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. Quam fructûs laboretis vestrum non esse inanem in Domino p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. 2. F.

Eph. cap. 4. 5. Καὶ οὐκ ἦν ὁ ἵππος ὑπόζευγμα ἐκείνῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ p. 412. C.

2 Corinth. cap. 2. v. 15. Ἐυωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. 2. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. 2. C.
v. 6. Ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου p. 58. b. A.
v. 8. Ἐυδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. 2. E.
v. 10. Ὡς μισθὸν ἔχοντες, καὶ πάντα κατίσχοντες p. 289. 2. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. 2. C.
cap. 12. v. 13. Ἤδεται ἀσυνέσιν, καὶ ἐκδυσωπήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτὸς πειράζετε, ἑαυτὸς δοκιμάζετε p. 315. 2. D.

Galat. cap. 2. v. 16. Quam veniret Petrus Antiochiam, ne os ei offringeret p. 331. 2. E.
v. 14. Ὀρθοποδοῦτε p. 304. 2. D.
v. 12. Τὸ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ p. 284. 2. E.
cap. 3. v. 16. Χριστὸς p. 216. 2. F.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. 2. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη p. 191. 2. B.
v. 22. Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ita cohibitio... p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. 2. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτὸ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. 2. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. 2. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.

Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. 2. F. 666. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ p. 170. 2. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 218. 2. E.
v. 14. Ἐν αὐτῷ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδίαν τῆς πλάνης p. 9. 2. D. G.
v. 18. Tenebris obfuscatam mentem habebant p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. 2. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μὴ δίδετε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. B.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τῦ σκότους p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. 2. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ ἀνάστηθι, καὶ ἐπίφαυσει σοι ὁ Χριστός p. 206. 2. E.
v. 16. Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ p. 140. b. G.
v. 32. Ἐτὸ Χριστοῦ καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. 2. B.
cap. 6. v. 12. Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus principes... p. 58. 2. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.

Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ καθ' ἡμᾶς μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν p. 160. 2. A. 250. 2. D.
v. 20. Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo... p. 649. b. D. 290. 2. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 696. 2. C. 287. 2. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 654. 2. C. 319. 2. D.
v. 27. Ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. 2. D.
v. 11. Omnes linguæ profiteantur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris p. 270. b. C.
v. 17. Si pro hoſtamento offeror super sacrificio & ministerio fidei vestræ p. 290. 2. B.
Χαίρω καὶ συγχαίρω σύνδουλοις p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσι p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 16. Ἔπεμψεν, ἐν οἷς οἶδα, δυὸ ἄρνας ὅλης p. 246. b. A.
v. 12. Ὅλῳ πεπαιδεῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. 2. C.
v. 22. Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo p. 658. 2. A.

Colosſ. cap. 1. v. 10. Ut ambuletis digne Domino contenti p. 346. b. A.
v. 15. Ὃς ἐστι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου p. 361. 2. C.
cap. 2. v. 19. Nec caput ipsum tenet p. 321. b. C.
cap. 3. v. 1. Ἂρα εἰ συνηγέρθητε cum Christo, supernæ quæsite... p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς p. 68. b. E.

2 Theſſal. cap. 2. v. 12. Ut ambulemus digne conspectu Dei vocantis p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ὑμῶν ἐλπὶς, ὁ χαρὰ, ὁ στέφανος καυχήσεως; οὐ ὄχι καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. 2. D. 366. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ὁ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐσμεν εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους p. 262. 2. A.
cap. 5. v. 5. Ὅτι ἐσμὲν υἱοὶ φωτὸς, οὐκ ἐσμὲν ἐκ νυκτὸς p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. 2. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.

2 Theſſal. cap. 1. v. 6. Ἔνδικον παρὰ Θεῷ p. 150. 2. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. 2. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες p. 236. 2. C.

1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀφθάρτῳ p. 360. 2. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 646. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. 2. B.
Διδασκαλίας ἢ παρακολουθήσας p. 644. 2. E.
v. 7. Τὰς βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ p. 69. 2. C.
v. 10. Εἰς τοῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διαφθειρόμενοι τὸν νοῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. 2. G. 190. 2. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. 2. F.
v. 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Ἐυμετάδοτον εἶναι p. 2. 2. C. 336. b. E.

2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησεν πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι p. 2. 2. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ p. 206. 2. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο p. 69. 2. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ p. 63. 2. C.
v. 25. Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 161. b. E. Τῶν ἀντιδιατιθεμένων p. 317. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσι p. 692. b. F.
cap. 3. v. 5. Μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι p. 277. 2. H. 326. b. C.
v. 10. Τῇ παρακολουθήσει μοῦ τῇ διδασκαλίᾳ v. 144. 2. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. 2. B.
cap. 4. v. 1. Τῶν ὑγιαινόντων διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται p. 113. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. 2. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. 2. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. 2. G. 190. 2. D.
v. 8. Τῆς διαιτοσύνης στέφανος ἀπόκειταί μοι ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτὴς p. 350. 2. E.

Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς σου περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραΰτητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περίϊστασο p. 69. 2. A.

Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ οὐ τροφῆς τελείας... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς p. 350. 2. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀπόκειται ἀνθρώποις ἀποθανεῖν p. 260. b. A.
cap. 10. v. 14. Τὸν ἁγιαζόμενον τῶν ὑποκειμένων ὑμῖν μετὰ χαρᾶς προσδέξασθε p. 657. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ ὦ ἐσμὲν ὑποτελεῖ εἰ, ἀπάλυσιν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐκ ἐφρόντισεν p. 269. a. D.
v. 12. Σάρξ δύναμιν εἰς κατασκολὴν ἐπίρ-ματος ἔλαβε p. 125. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί ἐσμεν ἐ-πὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντι-κατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνθαγωνι-ζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλελοιθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζώσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γε-γυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνην p. 349. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσερχώμεθα πλήρει Θεᾷ ζόης p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.
Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν περιπτοῖς πειρασμοῖς περιπίπτητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ ἐνέργεια τῆ πρόσωπα p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενοι p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρῆ p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βα-σιλικόν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλοὶ γὰρ πλίονες ἔσονται p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 3. Πίθοι πλίονες καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Εἰδὼ τις ἐν ὑμῖν πλανηθῆ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν p. 286. a. A.
1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε οὐ τῆ ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεῦ καὶ μένοντος } p. 353. b.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει } D.
εἰς αἰῶνα
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Ὃν προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Ἀπέχεσθε σαρκικῶν κατὰ τῆς ψυ-χῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χά-ρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονό-μοι χάριτος Θεῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Ἐν ὀνείδεσι ἐν ὀνόματι Χριστῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τῦ ἀναχίζειν ὡς ἀλλοτριε-πισκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτὸν p. 318. F.
2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κό-σμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὸ ἐν ἡμέ-ρᾳ τρυφᾶν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὺς μεστοὺς μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνή-σει ἐν αἷς διανοίᾳ ὑμῶν εἰλικρινῆ... p. 41. b. G.
1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέα-ται p. 360. b. F.
v. 21. Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum diligunt... p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶ p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτὸν p. 190. a. C.
3 Johan. v. 2. Εὐοδοῦσθαι σε καὶ ὑγιαίνειν p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσω-μεν ἃ εἰργασάμεθα... p. 202. b. D.
Jud. v. 16. Θαυμαζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.
Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησῦ Χριστῦ, ὁ μαρ-τὺς ὁ πιστός, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ } p. 197.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶ- } 2. F.
τος καὶ ὁ ἔσχατος
cap. 3. v. 4. Οἵτινες οὐκ ἐμόλυναν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πό-λεως τῦ Θεῦ p. 111. a. F.
v. 17. Ὅτι οὐδὲν ὄῖδε ὅτι σὺ εἶ ταλαί. p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. Οἱ δύναι montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. Ἐπιθυμήσουσι θανάτου καὶ φεύξεται p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι } p. 269. a.
cap. 16. v. 20. Καὶ ὄρη οὐχ } E
εὑρέθησαν
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ εὑ-} E
ρεθῆ ἔτι
cap. 19. v. 20. Vivi comprehensi sunt in flagonem ignis ardentis sulphure p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἕνωσις ἱερεῖς τῦ Θεῦ καὶ τῦ Χριστῦ p. 69. b. G.
v. 23. Ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσονται p. 304. b. A.
v. 14. Vivi comprehensi sunt in flagonem ignis ardentis sulphure p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, supplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* suppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota est.

Elianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἥδιον ἄνυπος γενοίατο, p. 99. a. G.
Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καὶ τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τον Ἅρμόνιον ἐπᾴδει πρὸς τοὺς ζῶντας ἀσᾴ-γους p. 131. a. C.
Æsopus Em. Fab. 234. Ὅσων πρὸ τοῦ ἐλθεῖν πονηρίονται, αὐτοὶ τῶν ἐπιτιμάτων κακίονες p. 418. G.
Alexander Aphrodisiensis Probl. l. 2. q. 79. Ex. Τὰ δύο στοιχεῖα φεύγοντα... τὰ δὲ δύο παραμένοντα οἷον τοὺς τοιχεῖς σώμασι p. 173. a. C.
Alexis Helione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί σοί δὲ μὲν ἀσκεῖ, δὲ δὲ θύλακος Ἀνδρωνὶς ἔτω p. 252. a. B.
Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τοῖς θεοῖς σοι p. 213. b. B.
Anaxagoras apud Aristotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐδεὶς, οὐ τὸ τεμεῖσθ. ἀλλ' ἄπαντες ἂν τοι σοι φαίεν p. 95. a. B.
Antonius Abbas Melissæ l. 1. c. 54. Em. Ὅς τὸν τῦ θελεσθαι ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὕπνος ἡδὺ τῷ σαθέντι μιμεῖσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.
L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκτετυμ-μένον τὸ ὄνειρα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. F.
Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.
Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πελοὶς δ' ἐναφορεῖος ἄλλοτ' ἄλλοσε p. 93. b. E.
L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίκρο δὲ λεγνοειδὲς κατὰ τυφόμενος αἴθρης ἰκέλο εἴδετο p. 58. a. C. 428. C. D.
Apollonius Tyanæus Epist. 66. Ὁ δίκαιος ὁ βαλάντιον τὸ ἀγαθὸ p. 302. b. G.
Apollonius Em. edag. 3621. Ῥεῖα παρελθεῖν μοιρίου ζόνα πάλαι p. 342. b. E.
Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐστενοχώρο p. 431. B.
Apulejus Milef. l. 1. Em. & Ex. *Hymettus Attica, & Isthmus Epiryca, & Tanarus Spartiaca, globa fertiles* p. 192. a. B.
Aristides Ex. ad Rhod. de concordia. Ὃν δὲ σου χάριν τῆς παροξυνσεως p. 77. b. D.
Orat. ad Æsculapium. Τὸν δὲ γομιζόντα, καὶ λύπου ψυχρῦ p. 401. D.
Aristophanes Ex. Ἐκφεύγω ἐς τάχιστα τὸν σαυτῦ τρόπον p. 245. b. A.
Equitib. Περιπόμπων ὁπόταν τι σκευάσω p. 257. b. D.
Ran. act. 2. sc. 6. n. 120. Χθὲς ἐν καὶ πρώτο κοντίον τῦ κακίστο νόμισμα p. 292. a. D.
Vesp. Καὶ μισάρων δικάζειν αὐτὸν ἴδοξα τοιοῖς p. 295. b. B.
Aristoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἐκὼν πονηρός, ἀδ' ἄκων μάκαρ p. 270. b. F.
Polit. l. 7. c. 10. Ἔσται δ' ὁ ὧν, ὥδι πάσι τῶν ὄντων γνώριμον... p. 292. b. C.
| Sophist. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μετα-ξὺ συμβαίνειν p. 293. b. C.
Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 3. Τὰ γὰρ πρώτοις καὶ τι πράττου-σιν

ἴσως πλέον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μὴ στοχάζεσθαι δ' οἱ παλαιοὶ οὕτω λέγοντες c. 3. Μὴ νοεῖν δ' οἱ λέγοντες τὸ ἀληθὲς c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ὁ διδαχὸ μὴ ποτὲ ἂν ἄν ἀνεκτὸν ἰσχύειν p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Αἱ μὲν ἀτροπίαι πάσσαι βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀντίστασιν τῶν τροφῶν σημαίνει p. 639. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ πάντῳ χρήσιμος ποιεῖ σωφροσύνη πρὸς τὰς ἄλλας φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πλειοῦ τὸν ἐπιθυμίαι, καὶ καθαπερ ἄνιον p. 599. a. G.

Ἔστι γὰρ τι καὶ ὃ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὸ καλὸν πάσσας ἀρετὰς σκοπεῖ p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 58. l. 5. q. 34. Ὅσοις γὰρ ὁ πόλις ὑγιαστικαὶ τόποις ἴσασιν p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ αὐτῷ χώρᾳ δίδυ p. 77. b. D.

Ὁ σφυγμὸς ἀυτῷ ἴδρα, ὅτι ἀναπνοὴ τῷ σφυγῷ λόγου p. 118. a. F.

L. 13. Ἀγγεῖ γυναικὸς αὐτοῦ τῷ Παυλαίος Λάβε, εἶπον, καὶ ἀπόδραγον L. 14. Μάκιος Κύριος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίοι δίκῃσι p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαβῖνοι αὐτῷ πολὺ χρονίου προτιμησάντων ἴδρα p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τοὺς σπερματικοὺς λόγους p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὁδῷ βαδίζει ἐπὶ γνώσιν αὐτῶν ἐμπειρικλεφὸς p. 185. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Ὅτι πολλοὶ... τοῖς τῶν προφητῶν p. 348. b. E.

Augustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contemplet cælum & cælorum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo demum fortunatas urbes fore, si regnet sapientia* p. 17. a. E.

Em. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Avtor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὸν θεόν p. 317. a. C.

Bio Boristhenites Em. apud Laertium l. 4. Κατεγίνατο τῶν ἀνθρώπων καταπαίττων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mentes, Hæc ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam præterea pugnando sub magistro Diogenete dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Fucta severitatis personam induere* p. 43 a. A.

Catullus Ex. *Tecum una tota est nostra sepulta domus* p. 231. a. A.

Sordebant tibi villula cuncubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cum ullum fanum saltatorium verterat orbem, fortuna rotam pertimescebat* p. 275. b. E.

Ex. Milon. *Si tempus est ullam bonorum necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.

Attic. Ep. l. 1. 13. *Mirandas ἱστοριολογίας sine ulla pastoritia fistula asciscebamus* p. 182. a. G.

Acad. l. 4. *Viderit hoc Epicurus* p. 162. b. B.

Em. Divinat. 3. & 2. *Hoc vide circum, supraque, qod complexu continet terram...* p. 611. a. D.

Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 633. a. B.

Parad. 5. *Qid denique non servo mortuo?* p. 205. a. A.

de universo. *In eo influente atque affluente animo divino ambitus diligabant* p. 307. b. B.

de Legibus l. 1. *Ingenium qe in se fuum sicut finulacrum aliqod dedicatum putabat* p. 388. a. A.

Qibus illustratis sapientia data hominum virtum

de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam bonarum artium arbiter medium ferme voluisse* p. 394. A.

Qi necessitate motus animos liberatos voluit p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐναμαρτάνεσθαι καὶ μεταδώσεσθαι p. 307. b. B

l. 4. pag. 486. C. Τάχα ἐξάγων ἑαυτὸς ἁμαρτήσεσι λόγοις p. 62. a. G.

l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἰρίοις ἡ τύψις τῆς βαφῆς ἐμπέπαρα... p. 76. A. B.

l. 7. pag. 769. B. Ἔνεστιν ἀνδρὶ, ὅτις ἐλπίζει Θεὸς ἐσῶν ἀνάρχων p. 296. a. B. C.

Supp. Hortat. pag. 9. C. Μανικὰ ἀνθρώπου ἀνίκων τοφίσματα... p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Οὐδὲ κατὰ τι ἀγωνίσαι p. 2. a. G. b. A.

Strom. l. 2. pag. 362. A. Οὐ γὰρ φρονίμου τιμᾶται πολλοί, οὐδὲ ἐγκρατίσεται p. 128. a. C.

l. 3. pag. 458. A. Αὐτίκα ἔλεγον ἐξαγωγῆν τῷ σωτῆρι συγχωρῆσαι εἰ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.

l. 5. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ περὶ τῶ Ἁρμενίου p. 631. a. C.

pag. 554. B. Ἀσκηθὲν δὲ πρῶτα τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.

l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπτῆναι ὡς τὸ τῶν διαμόνων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐπεργασίας αὐτοὶ τι καὶ οἷς ἡμετέρων μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἔνεστιν ἀνδρὶ, ὅτις ἐλπίζει Θεὸς ἐσῶν ἀνάρχων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad lustrones persequendos venire, animum gentium, qas adiit, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς παλλίας τρίβοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεις δὲ ὅλας, τότε Ἡρακλείους καὶ τὰς Ποντικὰς καὶ ἴχνος p. 532. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 57. p. 248. Τὸν φλεγμονὴν ἀγαπητὸν αἱ τὴς δύναται πράξαι p. 256. a. E.

Supp. Orat. 66. p. 245. Ἐι δὲ, μὰ γι ἡδέως p. 335. a. E.

Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διατρίβων στρατηγὸς τι καὶ σοφιστὴς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων p. 277. a. D.

Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν ὑπὸ ὅπερ ἴσχει περιεσπασμένος Πέρσαι μὲν ὧν ὑπὶ τοσοῦτο ἀνθρῴζουν p. 251. b. F.

Orat. 72. pag. 630. Ὅσοι ἂν ἴδωσι σωιδαγωγῶ σχῆμα ἴχοντας p. 354. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βασιλέα τοιῶν ἐξέτασιν p. 94. a. A.

Em. l. 2. pag. 102. Περιχύσαντες ἀυτοῖς πολλὸν ὕλαν p. 233. a. G.

l. 16. pag. 480. Μαχὰς ἀφαιρήσεως ἐλπίδας Δαναῖων πολέμας χθῶ ἀιδὲς p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ἀναμαζομένοις ἀιμάζων p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus quinqies prodire in proscenium* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Πάππον δὲ ζωῆς βίω πάσας ἀθρήσαντες p. 309. a. C.

Σφαιρῶ πολλοῖσιν, μηνὸς περιτείλει χαίρει p. 349. b A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium *Æn. 1. 8. Neque non decet hanc carminibus edere charta* p. 21. a. F.

Contra carmantes verba atque obscena profatus.

apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 161. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Σπουδῆν καὶ διαφέρει. ἢ ἀνάπαυσιν ὄθυ... p. 59. a. C. 225. a. C.

apud Plutarchum in Pelopida. Ὁν φιλάνθρωπος σὺν ἐσν' ἴχος ἰσσαν... p. 226. a B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 169. Νοητὰ τοῦτοί τοι θέλεις p. 63. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν cap. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν φύσει ἐλεύθερα p. 396. B.

cap. 7. Καθως μοι τοι, σοι μισθ' ὑπεξαιρέσεως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν Διὸν σοι p. 213. b. C. D.

cap. 14. Τὰ δὲ καὶ' ἴσταται p. 468. H.

cap. 25. Παῦσαι θ', τοῖς Διὸς ἐμὸν καλὰ... Θαυμασίως, κύριε, τὸν ἐμοὶ σοι συλλαβὲν p. 213. b. C. D.

cap. 26. Παῦσαι, τοῖς Διὸς σοι, ἐμπαίζων... p. 213.

Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δυοῖν ὄντοιν δυναμεῖς ἐσθίειν, ἀναπαύεσθαι... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω τοιοῦτός ἐσι p. 6. a. H.

Ἐφιλάνθρωπον βρίγχου ψυχρὸ p. 6. b. A.

cap. 22. Τὸν Διὸν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι τοῦτο θαλῶν, ἀλλὰ τὸ δέγμα τὸ περὶ τοῦτο p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν ποδάγραν ἡμῶν καὶ πλευρικὸς περιεσάμενοι, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ διδημιοθολωθῆς ἀς τὰ πρόσωπα p. 74. b. C.

cap. 11. Ἵνα ἐφ' ἑαυτῷ ἦ τὸ μὴ παραχθῆναι p. 254. b. C. D.

cap. 16. Ἀλλ' ἰσθὸς διαίρει παρὰ σωιῷ p. 168. a. F. b. B.

cap. 20. Ὑπὸ τῆς φαυλοτέρας συνταχθεὶς p. 168. a. C.

cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπάλοτος τὴν ἴσασιν p. 237. b. E.

cap. 33. Ἐὰν ἰδιοῦς τιν θ φαντασίαν λάβῃς. φύλαττε σεαυτόν... p. 168. b. C.

cap. 41. Ὅταν, οἱ καλὰς ἀυτῷ φαίνεται, ἐκίνησε βλαπτῆναι... p. 184. a. C.

cap. 50. Ἐν μαθεῖν παραδέξαιτο τὸν διαπρέπτα λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λεγεν ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητον p. 167. b. D.

cap. 2. Σὸ ἑαυτὸν ἐγῷ μίαν τίνα ὄντας κρέκοντον ἐν τῷ χιτῶνος... p. 329. b. D. E.

cap. 3. Τί ὧν ἀφεὶς ἐπῆσε, τίνοσι προσέθεσας p. 355. a. C.

cap. 9. Ταῦτον ἐγκαβαλικῶδι δὲ ἐμὲς p. 222. b. E.

cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῶς καὶ τῶν ἐρκείων p. 47. b. D.

l. 2. c. 1. Ἔδει μὲν ὧν πρὸς μὲν τὸν Διάσιος τὸν φυγὲν p. 338. b. A.

cap. 15. Πρὸς τὰς συλοφὰς τοῦδε ὧν ἔσεσθαι ἐμαίνοντας p. 389. A.

cap. 16. Ὡς παιδιᾷ παραμένει p. 164. b. F. 165. a. A.

cap. 18. Οὐχὶ τὰς σώματος τοῦτος παιδὸς p. 70. a. D.

cap. 19. Λέγε μοι, τοὺς Διὸς, οἷα πράττ ἄλογος p. 215. b. D.

l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνὴ μοι ποιεῖς χρῆναι. Ἄλλο δὲ οὐδὲν p. 257. a. A.

cap. 20. Καὶ ὅτως ἐμὲ προγνωσικὸς γίνεται p. 182. b. F.

cap. 22. Ἀπεῤῥίπτειν οὖν δὲ ἄλεσ τῷ διαπρέπτα τῷ Θεῷ p. 77. b. F.

cap. 23. Φιλάνθρωφος δ' ἐσ' ἀκρίσεσι παιδαγωγὸς ὡχί p. 150. b. F.

cap. 26. Οἶδα τι ἐσι δῦλος, ἐοῦχθὸς ὡς δῦναι, ἐξ ἐστυφλωμένος p. 302. a. E.

Προθέσθαι δὲ τῇ διαπρέπτα τῶν ὅλων p. 353. a. B.

l. 4. cap. 1. Ἀπωσθῆναι τῷ Θεῷ, ἃ δέδοται, ὡς ἀνάθεσι p. 300. b. A.

cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄσημον ἂν ἐπιστρέψῃ p. 78. b. A.

cap. 4. Ἐι τ' αὐτὸ αἰῶνὸ ἀμαρτάνω. πῶς ὧν ποιῶμαι p. 328. b. A. B.

cap. 7. Προτιμήσαμαι διαπρέπτα, καὶ ἀπολυθῶ ἐκείνῳ συνοικᾶ, ὀργίσαμαι p. 303. b. B.

cap. 14. Ἀεὶ δ' οἷς ἄλλον καὶ ἄλλαν χρῆναι πάθοι p. 246. a. F.

Epicurus Em. apud Laertium l. 10. Διὰ τι οὐδὲ ἔτι μὲν τις ἐρεθλάσῃ p. 23. b. F. G.

Epistola ad Mencecum. Ὅσοι φιλοσοφητέον ἢ εἶφ Διὰ τὰς χάριν τῶν γεγονότων p. 38. b. C.

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχαλκοῦ μωίνε πονεῖται, δοὺς τὸ χιτωνάριον p. 127. b. D.

Epiphanius Ex. Hæref. 66. §. 9. Πλοῦσ γὰρ ἦλθε λίγου ἄλιθι τε καὶ στελέων p. 293. b. F.

Em. adversus Hæref. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἀδύνατον εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in ἄμμα. Ἅιμα γὰρ ἀνδρὸς ἀνδρὸς πιμπράμενον.. p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνουσίαν ἀξιωθέντων ἀτύλθε ἀδακ[illegible] p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἑλικτὰ πάσσε, π' ἀδεῖς ὑγιεῖς p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθόνα[illegible] ἰα-νύοντες ἄβλιτο τοιόν / Ἥδη γὰρ, ὡς ἐοικε, σὺ ἰκτ[illegible]ἰσσοι δὲ — p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θανόντα μᾶλλον, ἢ βλέπων' ἔξω φίλων p. 323. a. D.

n. 608. Ὃν οὐδὲν ἔστιν ἢ μὴ φῶς ὁρᾶν ἥδιον / n. 674. Ἀσπρὸν ἀοιδοῦ τὸ βλέπειν ἡμᾶς φάος — p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νεκοῦ τὰ τῶν θεῶν, ἀδὴ τε μᾶλλον ἡδέα p. 293. b. E.

n. 269. Ἀρά μοι ἄβλιτο λείπειν p. 313. a. E.

n. 628. Ὃν σωτὸν τῷ βλέπειν καθαιρεῖν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ δ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ἄλλως μ' βίοτος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ἄλλον ὕμας ὃν μ' ἀφελεῖσθε p. 132. b. B.

Hypsipyle. Ὅστις δ' πανῆ βροτῶν / Θάνατον τε πίνων / Κτᾶται οἶκ / Ἀνηὶς τε θυέων / Κεῖται δ' ἀχθόνεσσι βροτοῖ — p. 821. a. F.

Τὸν ἀναγκαῖον δ' ἔχει βίον θεραπεύοντα / Δυσὶν γὰρ ἀθλίοις τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς / Τῷ μὴ σοφῷ, τὸ μηδὲν εἰ ἀθλίου βλέπειν p. 309. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θανόντα δ' ἀθλίου τῶν γεγονότων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλα πρὸς ἄλλο μορφοῦ ἴσῃσι ἐκ[illegible]ξι p. 225. a. B.

apud Theophrastum Fragm. Metaphys. Ὅσα δὲ γίνεται χαρὶς ἐσθλὰ πρὸ κακῶ p. 408. H.

Cresphontes. Φιλῶν μάλιστ' ἰμαυτὸν, ὡς ἀσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κάτοπτος μίλαι / Κύκλοι γὰρ ἀνδρὸς καρπίμοις τε γῆς φρονῶν / Θνητῶν τε γνώμᾳ — p. 821. b. C.

Em. & Ex. Νικῶσι πρὸ τρισκαίδεκ' μαντόμαντ p. 225. b. B.

Eusebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Eustathius Em. ad Iliad. B. Ὅς πρωτοβάτ πᾶς ἔχοιτο p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyss. τ. v. 23. p. 77. a. B.

Eutropii Paraphrastes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, quæ ejus sunt ad imperii fastigium producti. Mer. Casavb. Testim. de Antonin. A. 2. a. 4. verf. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Πῶς ἀνίλεως ὁ πονηρὸς διξίρχεται p. 231. b. B.

Frontinus de Aquæductibus Em. *Irrigatos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignosc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βούλεται συμαίνειν p. 293. b. C.

Em. Differt. quâ probat animam sequi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἰχθύσιν λίγεται τῶν κακῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνεύχθε σὺ ὁ δόρα ἀκουσθῆς τῶν ἀνθρώπων / Ἔξεστι τοῖς σωθεῖσιν ἀνιᾶσθαι — p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν ἀνιάντων ἰσχνοτέρας μοθοὶ οἶν μεγάλων ἀμαρτημάτων κατελημμένοι p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. l. 2. *Ac ne oris quidem aut vultûs ferocitatem.... obumbrari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὃς μὴδὲ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heraclea Em. Ἐν σώσῃ, ἀστὶ τῷ καλῷ χάρᾳ p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐνίστασθαι γνόμον ἦτο ἀνθρώπων πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Hesiodus Em. Oper. l. v. 294. Ὃς ἀνὴρ πάντα νοήσῃ p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. l. v. 897. Ὃς δὲ κε μὴν' ἀνὴρ νοῆῃ p. 101. a. E. b. C.

Hesychius Em. in Ἐνθουσ. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ ἢ πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίᾳ apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Ὅυτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὰς ψυχὰς p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 185. Αἱ δὲ παρθένοι, ὑπέρυσθαι ὄρμῃ γάμου παρεμβρίμωσαι p. 31. b. C—F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Ἔνχεται πάντ p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρώων p. 54. b. C.

B. v. 350. Θωμὶ γὰρ δὴ κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, Ἀσφάλειαι ἐπιδεῖξαι p. 68. b. C.

E. v. 47. Εἰσγεγρὶς δ' ὄρα μιν σκέλος ἄλλο p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καθ' ὅστε ἴλλαδε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μᾶλα δ' ὄκα στιλβόεντας κνημῖσιν p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτε δὲ μίλαν εἶφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κῆνο πανσυδίῃ / Φ. v. 219. Κῆνο αὐδῆς — p. 93. b. C. D.

Odyss. Φ. v. 85. Ἐφημέριοι φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Σ. v. 477. Καὶ σκαίοσιν στερεηφέρτοι πρόσαλλος p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν πόρῳ κραδίη μένε τετληυῖα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. l. 6. *Jam te premet nox, fabulæque manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Illum ages pensa, metuentem fatvi fata superstes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec nares obsita* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commissa tacere qi neqet, hoc neqe eſt* / *Hæc tibi comis, & urbanus, liberque videtur, infesto negris* — p. 116. a. B.

Hæc negra fuscus Hermogenes p. 116. a. C.

5. *Anima, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rapidi pas atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernisqe procaces Pasce libares daphnes* p. 26. a. B.

7. *Nervus alienus mobile lignum* p. 207. b. D.

Epist. l. 2. *Rusticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi nostrorum senemanum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te premunt somnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipse mihi, populo tu p. 360 a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non castigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 3. 2. *Regibus hic mos eſt ubi equos mercatur, aperto ostendere* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epist. 1. *Eſt quidam prodire tenus, si non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poet. *Successit vetus his comedia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. vert. & aquat. Στρέβλοι ἀμφ' ἄκανθαι πάλῃαι δίμας p. 217. b. D—G.

Isidorus Peluſiota Em. Epist. l. 470. Τοὺ μάλιστα ὑπάρχοντ p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Ὀνθὶν μάλιστα μοι, τ' ἐμοὶ καὶ καλῶς ἴχειν p. 289. a. B.

Justinus Em. Epist. ad Diognet. pag. 497. Καὶ χρησιοὶ γνόμενοντες μένοντες ὑπὸ τοῦ κόσμου p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Exoptat genibus* p. 401. *E.*

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla minoris constabit patri quam filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim ferme sensus communis in illa fortuna* p. 23. a. *E.* 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tenuia distamina* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud sapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et meritam jam sub aratro piscibus annorum...* p. 241. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil præter nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. *E.*

Lactantius Em. *Sed non, ait Cicero, & Jovis regnum...* p. 166. b. *E.*

Laërtius Ex. l. 7. Zenone. Τὸν τε ἀπηρτιάσιον ἐπιτρόπων... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τῶνον φασὶ καὶ περὶ τοῦ οἰνοποιεῖν γλυκάντερα ἰσχυείνην p. 141. a. *E.* 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικὸν τε οὖσαν, καὶ πολιτικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἐν τε οὖσαν θεὸν καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. *E.* F.

l. 10. Σπουσία δὲ ὄντος μὲν ἀδίαφόν. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἕλκωψιν p. 151. a. F.

Ὄντος σολλάκου οἰκέτας. Ἰλιτέρας μὲν τοι.... p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita sua. Ὃς τῇ δέξῃ τῶν ἐπ τοῖς ἀρχαῖς ἐφεγόμενος p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἢ τοῖς ἐφθαλμοῖς ὑρίζον τὸν ἀιδὰ βάλεται p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεντήκοντα παῖδας ὑρῶμεν ἐφθαλμοῖς πατέρων κομῶντας p. 320. b. G.

Declamat. 31. Δίκη μοι προτείνει φιλοσοφίαν ἢ τύχῃ p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Amœna nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχύσας p. 133. a. *E.* F.

Em. Necyomantia. Τὸν τυραννίδα μεντεῖδοντ p. 158. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob sancta deûm tranquilla pectora pace, Qæ placidum degunt ævum, vitamque ferenum* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerumque exultant sanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hoc eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Usqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Casavb. de Antonin. Testim. A. a. 2. verf. a.

Manilius Em. Astronom. l. 2. *Qis cælum posſit, nisi cæli numina nôſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

Cognatámqe fibi mentem voluiſſet ad ipſam / *Et primas qi dant leges naturibus aſtra?* — p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, credo mihi, qid ergo? verna es* / lib. 5. Epigr. 38. *Deſpere non te vernula posſit mortem* — p. 26. a. B.

lib. 3. 26. *Sed te, memento, Nunc ut pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuas diem, nec optes* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorator collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Differt. 30. Ὅσα ἀνεπιτήδεια ὁ Ἀπελλικὼν αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Differt. 25. Καὶ ἄνθρ ἂν ζῶντας μὲν τὸν ἐπίνικον βίον p. 127. a. *E.*

Supp. Τῶνον ἐλαύνων τῷ λόγῳ Θρασύμαχον

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philistione. Ἀντῶν τι δέξῃ καὶ κάλλιον τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Enn. & Ex. in Epistone. Τὸ γὰρ ὑπολοφοῦν τοῦθ' οὗτος πᾶν τοῦτο p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Minnermus Em. apud Stobæum. Ὀτ' ἂν ἀνὰ γυῖ' ὀρέξεται ἠλίκε p. 312. a. G. H.

Τερπόμενοι, πρὸς Διὸς, αἰδῶ ἔτι καιρὸν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Patr. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τοῦ τάνυν φυγεῖν τιμίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 18. n. 119. Γλῶσσαν ἐφημερίην ἐκφυγεῖν ὀφελλεν p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὶς ἐς πουτ, οἱ ἴσοι ὅλως, ὑγιάσιμοι p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religiosum esse oportet, religiosum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Eusebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἡ Ἀκαδήμη ὑπογλαυκίζουσα, καὶ τοῦ τρόπου ὁ λογίμου ὀλιγοστομώτερος p. 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἡδ' ὑπὸ καὶ περιγυιος, ἕδει σαγήνας p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, quibus protoplastæ Deus induit* Gen. c. 3. v. 21. *vult esse corpora, quibus anima amicitur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qs qis non potest, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Quin castigato plenus sub pectore vester* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et color admissis labitur omnis opis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Videret Atrides* } p. 162. b.
l. 3. *Videret utilitas* } B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non est bodie, cras nimis aptus erit* p. 246. a. C.

3. Trist. 6. *Quæ est in charis animi rebus candor amicis* } p. 115.
4. Pont. 14. *Tam felix utinam, quam pectore candidus esse* } b. G.

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multum falsens incitat unda sitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Metam. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qod istuc? multum qa calegat tristitia?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἐστὶ δ' ἰχνεύειν, κἀν τῶν ἵππων p. 206. b. B.

Pausanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν ἐς Τελμῆσσον
Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς } p. 1. a. D.
αὐτὸν ἴσως εἰρήσεται } b. A.
Eliacis 1. Ὅσ ἀποστρωσάσθαι τὰ ἐς αὐτόν.

Persius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prora petis et magnæ p'* 146. a. G.

v. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et stomachum generoso pectina bonesto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgescas vitrea bilis? Fendet* p. 239. b. G.

n. 66. *Discute o nugor, & cassas cognosce rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In puerum calces rigidos extendet* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum sit cætera fossor, Tres tantum ad numeros satyrum moveare Batbylle* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido sub pectore mascula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qod ille alter, qi rogo virilis de stolam sumpsit?* p. 7. a. G.

Phædrus Ex. fab. 29. *Tempus elapsum senect, Non ipse possit Jupiter reprehendere* p. 47. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε δὲ ἐξαπολεῖσθαι ἀνάγκη καὶ ἄπαντα p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅσοι καὶ τὰ τῆς μίσης φιλοσόφως ἐκάπα φασι πράττειν p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' οὐ δύναται πεῖσαι ἃ μὴ βέλεται p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κόρυ δ' ἔλαι ἄταν ὑπέρτατον p. 314. a. E.

apud Scholiasten Aristophanis in Nubibus. Τί μι καλεῖς ὦ Φείδιππε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæst. 17. Πᾶσιν κολίοντι ὁμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς καὶ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Sympolio. Ἔσο ἱδίλη ταύτευμ ἢ λέγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παίδας παίδων κατελείποντι ἀπὸ τῷ Διῷ ἐκκρίτας παραδιδόντ p. 249. a. B.

l. 7. p. 824. A. Τὰ δὲ κατὰ χώρας ἀνίαν τροφῶν καὶ μητέρων... } p. 352. a. B.
Ἀντὶ δὲ τὰ ἤθη διάφορα ἀντὶ πεποίκαμεν

Timæo. Συνέδοξε τῷ πλάστῳ βίω.... τὸν ὁλόκληρον ἀριθμὸν ἔτος πάντη πάντως τροφιμώτατον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Πᾶς καιρὸν τι λίγεται τῶν καιρῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧ ὡς σπέρμα καὶ γόνος μειζόνων p. 397. E. F.

Epist. 2. Τὸν ἐμὸν καὶ τὸν λυκαφιλίαν καὶ ἀνανοῦν διὸ τὸ ἀπογράφετο p. 328. a. C.

apud Antonium Melis. l. 2. cap. 74. Πᾶς τῶν ἀνεμῶν τὸν αἶρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄκλεισας τοῦτο τῆς ἐμαχρείας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄνεις δυχθεὶς p. 417. A.

Plautus Ex. Avlul. act. 3. scen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parsimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. scen 2. *Non enim es ex fonte orto, nè non fontis* p. 418. C.

Act. 2. scen. 2. *Sine populi suffragio adilitatem hic qdem gerit* } p. 416.
Enn. & Ex. Capt. act. 4. scen. 2. *Euge edictiones adilitas hic habet* } A.

Curcul. act. 3. scen. 1. *Noli verberare lapidem, ne perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. scen. 2. *Uti mollia, calliscque, pedisque, pulicisque* p. 67. a. D.

Bacch. act. 3. scen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. scen. 4. *Qi non omnino sit amicidam* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. scen. 3. *Voluptas est malorum esca* p. 151. a. F.

Pseudol. act. 3. scen. 2. *Si qd gradatur, pariter progrediminer* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. scen. 2. *Tu es itidem ut Charmidarus es, rursum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. scen. 4. *Nos homunculi, salillum anima, qam cum exemplo amisimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. scen. 2. *Cui male faciendo est potestas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cœli tristitiam dissecuit, atqe etiam humanas nubila animo ferenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 35. *Unguenta exalaminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qæqid est, ubi saltem busta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς δὲ τὸ ἐκείνῳ συνεπαναπαυόμενον ἀδήλως ὑπελθὸν p. 333. b. G.

Galba. Βίον ἀπάμενα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἀδιάκτου ὁμιλίαν ὑποτιθὲ p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοὶ νὸ τοῦ λόγια δῶν p. 182. b. E.

de ser. num. vind. pag. 566. D. Ἄδικον αὐτὸ πᾶσι τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς στάσεως περιφερόμενον p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' οὐ ἄν ἄν Σαρδιανὸν ἄνδρ ὀργιλὸν... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πραότατον καὶ πρεσβύτατον ἀρχαῖς τινι καὶ φυλακίαις καὶ ἐπιτάξεις ἐγείροντες p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκώμια p. 360. a. F. G.

Sympos. pag. 152. A. Ἐι μὴ ὄν φρόνιμον p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ποσῷς οὖν πλυγῆς νυνὶς ἢ γαλεὸς ψόφῳ τοῦ ἰδιωτοῦ.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακαῖς ἀθλαις ψυχαῖς ἢ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. defit. pag. 413. A. Θαυμαστὸν ἐστι, οἱ τοσοῦτοι τὸς καιρὸς ὑποκεχωρήκασι p. 167. a. C.

de tranquill. pag. 469. D. Καὶ τί φύσαι τις ἂν ὧν ἔχαμεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Ὄντως ἰμοὶ τῶν ἄλλων ἰκανότερ p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fabium* perperam legitur pro *Fabro* p. 286. b. B.

Symposiac. l. 2. cap. 1. Καθάπτε τὰ παχυγυιωμένα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι δῆτα κάλλιον ὁ ποιητὴς p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μὰν τοι τῶν γε καχλὸς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ἡ πίλος τὸ λιθώδες ἐκκαίματον p. 336. a. D.

de esu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψ ὧν τροφὼν πρωτεύει ἐκεῖνο τὸ μαγεῖρ.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ ἀντίθημα μᾶλλον καὶ γίγνεσθαι ζῶον p. 857. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάλαι πεφυγάδευκε... ἀπειθοῦσι παρὰ τὸ ἔνιοι p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῶν ἐναργείαν πρόδηλοι p. 153. a. B.

adversus Epicureos pag. 1105. A. Τὶ γὰρ ἀναισθητὸν τὸ λυθὲν... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de virt. mor. pag. 446. B. Ὅσις ἐν μὲν γῆς ἀκίνητος βρέχοις... ὑμὶς δ' ὑπερνοῦ τὸ κολυμβᾶν p. 2. B. C.

Supp. de igne & aqa p. 956. A. Ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἰχθὺς φασι τῷ πρωῒ ὑπὸ Πρεμμήδης p. 292. b. A.

Pollux Em. l. 4. cap. 7. §. 1. Ἐπιμύζι φόδε p. 3. b. G.

Polybius Ex. l. 5. cap. 26. Ὄντως γὰρ ἔστιν ὅτοι παρεπλάγιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀδικιῶν ψόφοις p. 185. a. A.

Em. apud Svidam in v. καθαίμενοι. Πάντως μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς κ φίλους προσαγορεύουσι... p. 189. b. C.

Pomponius Ex. *Corpus continuum, qod continetur uno spiritu* p. 361. b. E.

Porphyrius Em. apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Συνδεῖν ὀνομάζει τὸ σῶμα τὸν δεσμὸν p. 46. b. D.

de abstinentia l. 1. §. 44. Ὁ δὲ πολλὰ πρόσεστι πυρικὸς τῷ λογισμῷ, κἀγὼ σὺν τούτῳ πρόσειμι p. 256. a. D.

Em. & Ex. de abstinentia l. 4. §. 20. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν διαίνειν p. 176. b. D.

Procopius Ex. *in* τοῖς ἀνεκδότοις. Ἐς δυτὸν τὸν τοῦ Δώσι δικαιοῦντο ἐξαπατᾶσθαι ἐκείνου p. 207. a. B. C.

Em. *in* τοῖς ἀνεκδότοις. Παρὰ τὸν ἱερὰν πράκτζον αὐτὸς καθίστο p. 207. a. A.

Propertius Ex. l. 3. eleg. 3. *Optima mors, parcâ qa venit ipsa dee* p. 113. a. A. 356. a. E.

Prudentius Em. in Romani martyrio. *Quos fugamus, obvias offert genas* p. 65. a. C.

Quintilianus Em. Institut. l. 12. cap. 11. *Brevis est institutio vitæ honesta & qualis, si credas* p. 43. b. A.

Salustius Ex. Jugurt. *Qe vâ fieri amant* } p. 303. b.
Vulgus amat fieri } C.
Ea qa secunda res amare

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiastes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicus pallio usus* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philosophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qod si murari velit* p. 293 b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbæ quidam animus vestras vocat* p. 392. F.

de Constantia sapientis cap. 10. *Hic morsus non sine humilitate quadam animum evertit, suppriment is se ac descendentis* p. 412. A.

Epist. 8. *Hoc misserrimos fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non quidem cessatur adhuc, sed non festinatur. Multum restat operis* p. 88. a. A.

48. *Per illud philosophia sunt negra.... etiam ad album sedentibus, exceptionibus* p. 113. b. F.

68. *In pectore collectis & vomica est* p. 82. b. C.

77. *Nihil interest centum per vesicam tuam, an mille amphora transeant. Sanctus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle fieri, duceris p. 308. 2. B.

80. *Horum, qui felices vocantur... gravis aut suppurata tristitia est* p. 82. b. C.

95. *Vita sine proposito vaga est* p. 45. a. E.

104. *Terribiles visu forma, letumque, laboque* p. 234. a. A.

110. *Et scies plura mala contingere nobis quam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Quæst. l. 3. c. 29. *Ortus mundi, non unius solem & lunam..... quam quibus mutaretur terrena, continuit* Mer. Casaub. de Antonin. Testim. A. 2. 2. 4. verf. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campania urbem defedisse terra motu audivimus* p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falsa hæc esse, Pompeji* D. *senserc*

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Illud rempus, quod alienæ destinas morti, curra tuam est* p. 100. a. B.

de Tranquill. cap. 2. *Et subit illud rabidarum delicarum, quousque eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantum spectantibus graves eventus* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda est concupiscentia, quales est magna pars hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teste fieri credam, qicqid me misisse faciam?* p. 69. b. B.

de otio sapientis cap. 1. *Non desinemus opem ferre etiam inimicis, erais manus* p. 186. b. C.

de beoefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac posse secunda virtus est* p. 101. b. H.

Epist. 54. *Mors est, non esse, id quod ante fuit, sed quæ fit jam sen...* p. 108. a. C.

73. *Quorum beneficio illis se vitius exuit* p. 15. b. F.

91. *Quoties Asia, quoties Achaja urbes uno tremore tecederunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyest. *Ut nemo doceat fraudis & sceleris vias, regnum docebit* p. 14. 2. G.

Ubicunque tantum honestæ deminuris licent, Procaro regnatur p. 14. b. A.

Reges, qa volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus sagittis qi tuis virtus expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epist. l. 8. 6. *Audivi cum adolescens, atque adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata paperata* p. 383. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multum rugitur otiosa virtus* p. 20. 2. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ἀντεκπίπτειν p. 396. A.

Simplicius Em. io Epictetum p. 342. Καὶ ἐχ ἅπαξ τοῦτ τῶν μαχομένων.... p. 412. H.

Socrates Em. Histor. l. 1. cap. 10. Πελλαὶ παραλήψεις, ἃ περὶ πάσχοντες τυγχ p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν τὸ βούλευτ, ἀλλὰ μὴ σὺν τύχῃ p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 639. Πεφυκέναι φρένας p. 116. 2. E.

Antigon. Οὐ γὰς τι νῦν τε καὶ χθὲς p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Histor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τάχει τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα ἀκμάζει p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et castigata collecta modestia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matres bonori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & castigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen sub ἀναλγείας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ εἰ μιγνῦντες ὕ ὑπάλοιν ὕ πυρετοῖς διαπαύρυσι p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμῖν μὲν ὦ οὐκέτ ὄντα τοῦτ μέν p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes est, perperam laudatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κάτωνα, ἐχθὲς καὶ πρώην καταμεμφόμενοι p. 292. 2. E.

Sveronius Ex. Jul. cap. 52. *Cicero pater Cesarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avgust. c. 66. *Amicitias neque facile admisit, & constantissime retinuit* p. 24. 2. E.

cap. 99. *Exqid tis videretur minimum vita commode transegisse* p. 322. 2. C.

Sortitus est exitum fastidii... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qa retum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellatus eum πολὺν ἄμμαξ περφαμένος* p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mors voluntatibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à tricesimo ætatis anno arbitratu suo rexit, sine adjumento medicorum* p. 27. 2. F.

Calig. cap. 15. *Negavit se delatoribus aures habere* p. 4. 2. C.

Clavd. c. 5. *Quadrigenta aureos in Saturnalia & Sigillaria mississe ei* p. 207. b. B.

cap. 32. *In femet avgendo partus atqe ærvlos* p. 23. b. A.

cap. 35. *Non sine nota jactatæ civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vita majori miraculo fuerit* p. 296. 2. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veste domestica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen insensior quàm vermiculis* p. 26. 2. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus est parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abstinentes vulgato nomine insula, Capreorum dicitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαΐτιος p. 93. a. B.

Em. in Ἀνοσιώτατον. Ἔμαθον τὸ ἀνοσιώτατον κατὰ τὸ ἐναντίωσις p. 4. b. D.

in Ἀνυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει περὶ τε τὸν ἰσθμὸν κατὰ ἄδηξον p. 49. 2. B.

in Δαίμων. Ἔστ δ' ὅτε καὶ τρίτον τινὰ δ' ἄγουσι ἀγαθὸν ὃ καλεῖ p. 52. a. F.

in Ἐπιμελήτεος. Ἐπιμελήσασθαι, ἐπιτιθὸν... p. 7. b. H.

in Καθαγιαρίζομεν. Ἡ περιελαύνομεν, ὃ ἐδ φιλάρμ... p. 8. b. C.

in Κεγχρεώδη p. 301. b. E.

in Ὀρθόν. Ὀρθὸν δὲ οὐκ p. 76. a. A.

in Ῥοδον. Ῥοδον περιελθὼν μηνὶ ζωτῷ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένην intelligit mensam, qa res divinas sacrâsque recipiebat p. 207. a. B.

Symmachus Ep. l. 4. 56. *Postquam vos ad virtutem verba secerint* p. 1. a. C.

Synesius Em. de provident. l. a. p. 128. Ἀλλ' ἀδὶ διάμικα φωτὸ οὖσα,... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. 11. c. 55. *Rebus cunctis inest quidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. 14. c. 37. *Qi omnia dicta factaque ejus vice legis observem* p. 191. 2. D.

Ann. 16. *Neque mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. 2. E.

Fatente res mortalium & necessitate immutabili an forte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Brevitas obstinata* p. 319. a. C.

Hist. l. 1. cap. 30. *Fallantur, qibus luxuria spretæ libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Prorsus cuncta spectantia, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hist. l. 3. cap. 35. *Assidere sepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hist. l. 4. cap. 6. *Etiam sapientibus gloria cupido novissima exuitur* p. 360. b. D.

Hist. l. 5. *Apud ipsos fides obstinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miscuit principatum & libertatem* p. 17. 2. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi aut facilius avertit animum, aut severitas amorem deminuit* p. 23. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia scire, non omnia exequi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exstinguantur animæ magnæ* p. 106. 2. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Naristis Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavil. eloq. cap. 35. §. 1. *Adolescentuli deducuntur in scholas Scholastico rum* p. 26. 2. G.

Em. Hist. l. 5. *Condere corpora, qam cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adversus Græcos cap. 41. Θυτέρους τῶν ἄμων ἐξηγεῖσθαι p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὅλη καλὸν πρωτογόνου τὸ εἰ τὴ μεμηνότας βούλεται p 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Evnuch. prolog. *Si qisquam est... In his poëta hoc nomen profitetur suum* p. 41. b. E.

act. 1. scen. 2. *Eunuchum dixes velle te, qua sola utuntur hac regina*

act. 2. scen. 1. *Adeone hominem immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse* p. 117. a. C.

Cujus maxime mos est consiliis vestrum, hic se ad vos applicans

act. 3. *Cur tu hæc ego te consperor regionibus? Vobis fretus* p. 68. b. D.

Nos omnes, quibus.... omnes qui est miserrimi tempus..luere est

Adelph. act. 3. scen. 3. *Illud est sapere, non qod ante pedes modò est videre* p. 42. b. G.

act. 4. scen. 3. *Facio te apud illum Deum. Virtutes mavro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. scen. 3. *Omnibus nobis ut res dant sese, ita magos & homines fa mus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. scen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo fasi' pro merito gratiam Rege refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliquando*

Mutavit rursus orbis alius

Luta mutans

Laudans orbem mutantem

cap. 3. *Chamæleon mutare totus, nec aliud valet* p. 156. b. A.

adversus Hermog. c. 19. *Ex hac linea tua excudisti*

l. 4. c. 17. *Pace me non temere hæc usqe adhuc linea sustinere* p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergat non ex fenestris lunæ* p. 132. b. E.

Em. Apologet. cap. 40. *Legumus Hieramapen, & Delan, & Rhodon.... possum abisse* p. 130. a. E.

Pompejos de sue monte perfudit ignis p. 132. 2. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an sententiam fixerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculosa quæ medicamenta vitare...* p. 148. 2. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta sortes non habuerunt idonea* p. 132. b. E.

adversus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de sue monte perfudit ignis* p. 132. a. E. F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero serendi... parasitam aliqa utique potestas divina voluntati ministra moderatur* p. 306. a. B.

Themistius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρεὼν δεῖν

ἀντὶ συμβολὴν προσφέροντ& συμπόσιον — p. 192. a. C.
Ἐι κατὰ ταυτὸν πραλεῖδον τὸ δὸν ἐξεῖρες — p. 192. a. C.
Σκιρὰς κατάμαντα, ἀς ἀντὶ πρώτου τιμᾶσθαι — p. 259. a. E.
Δακρυόντα τὸν ψυχὸν, ἢ ἰατέντας — p. 259. a. E.
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ ἐξ τὰς θεσμὰς ἐξαγάγετε ὦ φαυλότεροι Ἐμπεδοκλέους, ὦ μὰ δια ἐκείνου τὸ παλαιὸ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom iv. l. 3. pag. 519. C. Τὸν Ἀθηναῖον φιλοτιμίαν ἐμβαλόντα... p. 326. 2. C. D.
p. 527. C. Τῇ συγγραφῇ τῶν λόγων κατασκόμων τῆς ἀκριβείας τὸ πάθ& p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πολὺν φίνγοντα p. 264. b. B.
Ex. Μάνεχ& ἢ πόλει μὰ ποτε τῇδε ἀδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de caus. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀνακίνησιν p. 335. 2. D.
l. 6. cap. 11. Ὑδροποσίας p. 64. 2. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ὁ σταφυλλία p. 54. b. B.
Em. de caus. plantar. l. 1. cap. 17. Ἐνδέλα τῆς ἕυστασιν p. 61. 2. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti ne fit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ναφῆ Μαίνιν. *Nec pistorem ullum nôssent, nisi eum qui in pistrino panificet farinam* p. 64. 2. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubi cur & unde sint verba, struuntur Graci* vocant ἐτυμολογίαν p. 208. 2. C.
p. 17. *Inde venit divinatio pollis inspiratum se ipsa anima* p. 107. 2. E.
Valerius Maximus Ex. l. 8. cap. 3. *Metúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. 2. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque .. p. 125. 2. D.*
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinoque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qua plurimus cælo Dejicit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multâ parmâque extendit arundo* p. 94. 2. A.

I N D E X

Vocum Græcarum (Hebræis Latinísqe pavcis interſitis) qæ in his operibus explicantur.

Γαυὴν ⅁ⅅ p. 202. 2. C. D. E.
Ἀγανὸν p. 151. 2. E. F.
Ἀγανὸς p. 384. b. D.
Ἀδαμαντὶς Opt p. 142. b. B.
Ἀδαμ& p. 313. b. F.
Ἀδάμας p. 333. b. G. 334. 2. A.
Ἀδιάβλητον p. 83. b. D.
Ἀδιάγνω& p. 21. 2. A.
Ἀδιαφθορία p. 21. 2. B. b. E.
Ἀδιαφορὰ p. 191. 2. B.
Ἀδιάψευστον p. 135. 2. A.
Ἄδικμον p. 19. b. G.
Ἀδικρίνητος p. 12. 2. G. b. C.
Ἅιδα, γαῖα p. 173. 2. *A.*
Ἀιδὴς p. 42. 2. F. 247. b. C.
Ἀιεῖ p. 112. 2. B.
Ἀιρὰ λόγος p. 43. 2. E.
Ἀιτιῶ p. 136. b. F.
Ἀλιῶδες p. 110. 2. *A.*
Ἀλαὴς p. 84. 2. E.
Ἀλαμῶν p. 53. 2. G.
Ἀλαλαλυφία p. 153. 2. *A.*
Ἀλεξίλεξα p. 22. 2. B.
Ἀλεξίπτωδον p. 4. 2. H.
Ἅλιον p. 353. b. B.
Ἀλλάγημα, Ἀλληρὸν — p. 311. b. B. C.
Ἀλληλοπάν& p. 39. 2. *A.* B. C.
Ἄλσεται p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀλῆτες p. 260. 2. C.
Ἀλύβα& p. 9 2. B.
Ἀλλοιώθη p. 291. 2. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. 2. D.
Ἀλυγὴς p. 404. E.
Ἀμαῖμων p. 415. H.
Ἀμελὶς p. 17. 2. D.
Ἀμπάλα& p. 153. b. B.
Ἀμυχαὶ p. 20. 2. D.
Ἀναβίωσις p. 206. 2. E.
Ἀναζωπυρῶ p. 206. 2. B.
Ἀναπαλίωθεν p. 74. 2. E—H. 192. b. F.
Ἀναπλήσεις p. 7. b. G. 74. 2. E. 437. 2. C.
Ἀναπόθεσις p. 102. b. G.
Ἀνάπτυξις p. 103. 2. *A.*
Ἀναπύη p. 133. b. E. 319. 2. D.
Ἀναπνοὴ p. 319. 2. D. E.
Ἀναπνὸν, ἀναπνεῦν p. 92. b. F. 93. 2. *A.*
Ἀναπνοὴ p. 192. b. F.
Ἀναπνοὴ p. 61. 2. E.
Ἀναπαυσόθεν p. 74. 2 D.
Ἀναῤῥιζόθεν ⅁ⅅ p. 97. 2. E.
Ἀνδρόγυν& p. 89. 2. F. G.
Ἀνδρεσμὸν p. 302. 2. D. 415. H.
Ἀνδρῶθεν p. 31. b. F.
Ἀνδρώδεα p. 31. b. C.
Ἀνδρώδινα p. 61. b. B.
Ἄνεμ&, ἄνεμος p. 37. b. G.
Ἀνεξίλαστος p. 73. 2. G. 76. b. C.
Ἀνεπιπρεπὴς p. 18. 2. F.
Ἀνεπίπλεκτὸν p. 14. 2. B.
Ἀνεπτὰ — Ἀνεπτὸς — p. 195. b. C.
Ἀνεπιφθονος p. 13. b. G.
Ἀνίχνευτον p. 337. b. C.
Ἀνόλυστον p. 74. b. D.
Ἀνόδυρτος p. 225. b. E. F.
Ἀνοιαθῆναι p. 78. 2. B.
Ἀνοιγωσία — Ἀνοίγνυσις — p. 405. H.
Ἀνοίκειος p. 50. 2. A. B. E.
Ἀνοικοδόμησις p. 50. 2. A. B. E.
Ἀνοικτὸς p. 405. H.
Ἀνοικτὸς & ἐξανοικτὸς examinare, examinare p. 137. b. D—G.
Ἀνω πάλα p. 276. 2. B.
Ἀξία, ἄξιωμα p. 86. 2. C. D. E.
Ἀξιῶσθαι p. 350. 2. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. 2. C. D. 247. b. C.
Ἀπαιδεῦσθαι p. 189. 2. E.
Ἀπαλφαπῶσθαι p. 189. 2. *A.*
Ἀπαραλυτὸν p. 56. 2. *A.* 145. 2. E.
Ἀπαρτίσμησις p. 144. 2. G. 293. b. H.
Ἀπαρτιωμὸς p. 144. 2. G. 203. 2. E. 294. 2. *A.*
Ἀπαυρὸν p. 402. E.
Ἀπείθησις p. 227. b. G.
Ἀπειλάλησις p. 8. b. D.
Ἀπειρακάτος p. 77. b. F.
Ἀπειτιμὸς p. 4. b. D.
Ἀπιχὺ p. 135. b. E.
Ἀπίχου p 135. b. E. F.
Ἀπολιῶσθαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογυῶσθαι p. 189. 2. *A.*
Ἀποδενδρεῶσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδρομὰ p. 319. 2. D.
Ἀποθεῶσθαι p. 189. 2. B.
Ἀποθηριῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῶσθαι p. 34. 2. E.
Ἀποκαιαρῶσθαι p. 186. b. D. F. 189. 2. C.
Ἀποκτῶσθαι p. 189. 2. *A.*
Ἀπολάσαι p. 93. 2. B.
Ἀπολελειῶσθαι p. 189. 2. B.
Ἀπολελῶσθαι p. 189. 2. *A.*
Ἀπολαῦσις p. 94. b. *A.*
Ἀπολαύσαι p. 76. 2. G.
Ἀπολασίας p. 15. b. D.
Ἀπολατρεύσας p. 189. 2. D. 304. 2. F. b. *A.*
Ἀπόλαυξις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι p. 189. 2. *A.*
Ἀπολυθῶναι — Ἀπόλυσις — p. 319. 2. B. C.
Ἀπονεμήματα p. 240. 2. C.
Ἀπονοῶσθαι p. 38. b. B.
Ἀποπαρθενεύσασθαι p. 189. 2. C.
Ἀποπίσσαι p. 263. b. D.
Ἀποπομπὴ p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποπυρῶσθαι p. 189. 2. *A.*
Ἀποῤῥίβησθαι p. 45. 2. B. 57. 2. G. 110. 2. D.
Ἀποσαφῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποτύγμα p. 135. 2. D. E. F.
Ἀποχρῶσθαι p. 400. F.
Ἀπρονοησία p. 83. 2. F. 428. G.
Ἀπρόπλαστος p. 83. 2. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάντητος p. 353. b. *B.*
Ἀπτῶσθαι p. 33. b. *B.*
Ἄρτυμα p. 143. b. *B.*
Ἀρτύσθαι — Ἀρτυσιῶσθαι — p. 143. 2. G.
Ἀριθμὸς p. 63. b. G. 62. 2. A—E. 185. b. *B.*
Ἀστολογία p. 7. 2. B. C. D.
Ἀστὸς — Ἄστυ — diſtinguuntur p. 412. H.
Ἄστυργος p. 15. 2. *B.*
Ἀτχολος p. 15. 2. E.
Ἀτυφος p. 80. 2. *A.* B.
Αὐάγνωμα p. 136. 2. D.
Αὐθαίνος p. 201. 2. D.
Αὐθαλὶς p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. 2. E.
Αὐτάρκεια p. 85. 2. E.
Αὐτοφυὴς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δείξει p. 327. 2. C.
Αὐτολαλήτης p. 384. 2. E.
Αὐτυχεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ' ἑαυτῦ λέγειν p. 336. 2. *A.*
Ἀψιμήδιον p. 266. b. C. 413.
Ἀψίπορος p. 24. b. B.
Ἄψοφητί p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπτεσθαι p. 189. 2. *E. F. G. tingi* p. 70. 2. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p 251. 2. D. E.
Βαρύνεσθαι — Βαρῦσθαι — p. 254. 2. D.
Βασιλικὸν τέχνη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p 70. b. G.
Βενετιανὸς *Venetia* factio p. 3. 2. D.
Βλαπὲς p. 278. 2. C.
Βλάπτειν p. 313. 2. C.
Βλᾶμα p. 417. B.
Βίοτ p. 391. C. D.
Βραθύνειν p. 232. 2. F. b. *A.*
Βωλόσθαι, παρίλκειν p. 293. b. C—G.
Βρίγδος — Βρύγγος — p. 7. b. B.
Γαλεὴν p. 42. 2. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γαλλοι p. 79. b. B.
Γεθυρίζειν p. 21. 2. G.
Γλισχρότητα p. 143. 2. D. E. 429. E. F.
Γλισχρᾶς p. 136. 2. G. b. *A.*
Γλάπτειν — Γλαπτύματα — p. 120. 2. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. 2. B.
Γραμμὴ p. 104. 2. C.
Γράπτος — Γράπτον — p. 163. b. F. G. 430. F. G.
Γριμθῶσαι p. 360. 2. G.
Γύμνασμα p. 309. b. C.
Γυῶσθαι p. 133. 2. F.
Δαίμων p. 193. H. 1. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δακρυ, τετρα ⅁ⅅ p. 143. b. *B.* C.
Δάκτυλος — Δακτυλὸς — p. 333. b. *A.*
Δακτυλὸς p. 206. b. E. F. 207. 2. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. 2. *A. B.*
Δευτερωτὶς p. 70. b. G. 71. 2. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. 2. *A. B.*
Δέγμα — Δεγμὸς — Δέγτης — p. 333. b. *E.*
Δημιουργία p. 25. 2. D.

Δημαιτία p. 25. a. D.
Δημοσιεῖον p. 25. a. *A.*
Δεξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδρομίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδρομιεῖν p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διακινδύνευσθαι *periclari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διακτινοῦ p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διακρίνεσθαι p. 239. b. F.
Διαμβαγῶται p. 239. b. D. *E.*
Διανυκίσασθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλεῖα p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφίρεσθαι p. 195. b. *B.*
Διαφορὰ p. 359. b. D.
Διαφέρειν p. 104. a. D.
Διενεγκεῖν p. 299. a. D. E.
Δίκρος p. 181. a. D. E.
Δικαιοῦσθαι p. 345. a. *E.*
Διοφᾶν p. 62. a. F.
Δρίμυς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυοτυπεῖ, Δρυοτυπῶ *drupa* p. 64. a. *E.* F.
Δρυπεῖον p. 354. a. D. *E.* F.
Δυναμοῦσθαι p. 143. a. G.
Δυσθανασία p. 315. a. *A.*
Δυσκαίλωσία p. 133. a. C.
Δυσοδεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαραλύτως p. 144. a. B.
Δυσχεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαμψίτρεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταλαφθῆναι Metric. Caſaub. Teſtim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυόεσθαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίματα, Ἐγχρίειν p. 360. a. G.
Ἐιρεμμὸς p. 290. b. B.
Εἶρα, *ſero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκβοιὴ τῦ ἰνιοῦ p. 404. D.
Ἐκδιητικὸς p. 270. a. *A.*
Ἐκθορυβεῖσθαι p. 176. b. B.
Ἐκκυρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκπεψις p. 245. b. B.
Ἐκπαίνω p. 93. b. B–F. 132. a. G.
Ἐκπνεῖν p. 2. b. D.
Ἐκπίμπλημι p. 176. a. B. D. E.
Ἐλαπίζεσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἔλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβύσσειν p. 195. a. F. G.
Ἐμβόλια, Ἐμβόλαι p. 169. a. G.
Ἐμβολεῖον p. 169. b. *A.*
Ἐμβατεύειν p. 49. b. D.
Ἔμβασις p. 13. b. B.
Ἐμβιβλωθρὸς p. 144. b. B.
Ἐμβιολιτιχὸς p. 226. b. F.
Ἐνδεγὴς p. 307. a. F. b. *A*–F.
Ἐνδύτιμος p. 336. b. D. *E.* F. 387. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν σαρκὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. 2. b. D. *E.*
Ἐκ χειρὸς p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σωμάτων p. 428. *E.*
Ἐξαγοραζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαιμάτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρῦσθαι p. 189. a. D.
Ἐξαπιμῶσθαι p. 178. b. B.
Ἐξαπλοῦς, *exactius*, *exactiore* p. 137. b. D–G.
Ἐξαπλῶσθαι p 106. b. D.
Ἐξαπῶσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξαπορίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαύνεσθαι p. 189. a. D.
Ἐξελιθῶν p. 164. b. D.
Ἔξεστι p. 241. a. E.
Ἕξις p. 176. a. B–F. b. A—*E.* 404. G. H. 403. B.
Ἐξομαλύνεσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχοῦσθαι p. 404. D.
Ἐξολαθεῦσθαι p. 189. a. D.
Ἔξομαι, Ἔξομαι p. 118. a. B.
Ἐπαγγελλόμενος p. 89. a. F.
Ἔπαινος, Ἔπαινος p. 412. D.
Ἐπακολυθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπιβάλλει p. 209. a. F. G.
Ἐπιγνήματα p. 63. b. D. 194. a. F.
Ἐπιγνώματα p. 63. b. D.
Ἐπιγραφὴ p. 119. b. *A.*
Ἐπίδεματα p. 27. b. D.
Ἐπίκειται p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματοῦσις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπιπίπτω p. 28. b. C.
Ἐπίπνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίσπασα p. 151. a. B.
Ἐπιτειρεῖσθαι p. 250. a. D.
Ἐπίτνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπιτυμπανίσασθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπιτυμπανίσις p. 182. a. G.
Ἐπιτόνιον, *ſuperciliosum* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A*–D. 422. *E.* F.
Ἐπιτρέπω p. 14. a. F.
Ἐπιτροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπιτύρου p. 257. b. B.
Ἐρᾶν p. 303. a. *A.*
Ἐτοιμότητες p. 101. a. C.
Ἐυαναλύτικὸς p. 7. b. F.
Ἐυαρμοστοι p. 12. b. C—F.
Ἐυαφὴς p. 333. a. C.
Ἐυδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Ἐυδιαλλαξίας p. 7. b. H.
Ἐυδιᾶν p. 191. b. *A.*
Ἐυεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐυθυκατὴν p. 30. b. B.
Ἐυλαβεῖσθαι, *cautè agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Ἐυζωΐα p. 87. a. C.
Ἐυθυδρομὶς p. 104. a. D.
Ἔυκαιρος p. 363. a. D.
Ἐυκαπνοτὸν p. 337. b. *E.*
Ἔυπορος p. 19. b. B. C.
Ἐυλυτὸν p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Ἐυμάρεια p. 92. b. F.
Ἔυμοιρον p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Ἐυοικεῖς, Ἐυοῖς p. 86. a. B.
Ἐυπῶς p. 299. a. D.
Ἐυρυδὶς p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Ἐυοδία, Ἐυοδοῦσθαι p. 240. b. *A.*
Ἐυπίκλας p. 27. a. B.
Ἐυπατρίδης p. 15. a. B.
Ἐυστυδὴς p. 170. a. *A.*
Ἔυστικτος p. 296. a. C.
Ἐυχεῖδε p. 269. a. C. D.
Ἐυχρὸν p. 168. a. A.
Ἔυχαι p. 43. b. *B.*
Ἐυχυμία p. 279. b. D.
Ἐυωδοῦν p. 159. b. A.
Ἐυχολὴν p. 333. a. *B.*
Ἐυωχολία p. 103. b. F.
Ἔυωχλος p. 112. a. *E.*
Ἐυτακτῶ p. 225. b. C.
Ἐυθετικὸς p. 170. a. A.
Ἐυχεσθαι σπλὴν p. 146. b. A. ἰλιυθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφίμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E. qui in dorſo vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *vermiculus* p. 132. b. C.
Ἐφύμιον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἔχίτω p. 135. b. F.
Ἔχθὶς ἐστι p. 282. b. C.
Ζοτικὸν p. 24. a. A.
Ἡ, *aut* p. 151. b. C.
Ἡμερόβιος p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνος p. 117. b. G.
Ἥμισυς p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἄμαρ p. 407. D.
Θίλειν, παρίλεια p. 293. b. *E.*
Θιλάσπους p. 356. b. D.
Θιοσίδια p. 419. *B.*
Θιωδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θνοφυγετος p. 356. b. D. 357. a. *A.* 420. D.
Θνοφορία p. 356. b. F.
Θυριομαχῶ, Θυριομάχοι p. 295. 6. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν p. 33. b. *B.*
Θύλακος p. 251. b. D. *E.*
Θύειν p. 248. b. C.
Ἰδιότης p. 12. a. F G. 193. b. *A.*
Ἰδιῶται p. 92. b. *A.*
Ἰτυωρία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἴτυωρος σκλῆρος p. 16. b. *E.* 17. *A.*
Ἰσχυρία p. 341. b. D.
Καθάλιοις p. 225. b. G. 226. a. A–*E.*
Καθαρίσης p. 51. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλὸν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλυσμὸν p. 360. 6. *B.*
Καρὸν p. 131. a. A. 190. b. G. 191. a. *E.* 316. b. *E.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Κατασεισμὸς p. 151. a. A–*E.*
Κατασκευαστὴς p. 258. a. A.
Κατασκὸν p. 313. a. B.
Καταλαμπίδι διδόναι p. 286. b. D.
Κατάλλελον p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταστίζειν, Καταστικὸς p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Κατάφρυγμα, Καταφρύσσειν p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, ΥΒΡΙΣ p. 285. a. B. C. D.
Κατεπείσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κενοσπουδία p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κεδμονικῶς p. 12. a. *E.*
Κεῖσθαι p. 133. a. B.
Κλειδίον p. 416. F.
Κοσμοπομπεῖον p. 22. b. *E.* *ſenſus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a. F. G.
Κόλλυνοι p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 838. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψύνειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D–*E.*
Κρατῶ ἑαυτῦ p. 19. a. A. τῆς χειρὸς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κρεσπομῶ p. 257. b. C. D. *E.*
Κρίσις p. 93. a. *E.* 97. a. F.
Κρουόφωτον τετράκλινον p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβευτὴς p. 9. a. D.
Κυμὸν p. 114. b. A.
Κυμοτυρίτης p. 24. b. F.
Διλογισμὸς, *conſideratus* p. 265. a. B. C.
Λογχισεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Λρτὴν p. 315. G.
Λουτὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθρος, Λύθρος p. 37. b. C. D.
Λύτρα p. 417. B.
Λυσιδίωτοι p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μακάρων νῆσοι p. 295. b. B.
Μέλες p. 211. b. C. D.
Μεμψίτης p. 212. a. E.
Μέρος p. 211. b. C. D.
Μεσαβαλὶς p 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243. a. *E.* F.
Μετοικαζίσθαι, *transfugium ſtatui* p. 293. b. B. C.
Μετριόπους p. 176. b. *E.*
Μίσθη p. 189. a. H.
Μογγὸς p 23. b. H.
Μοζὸν p. 23. b. G.
Μοῦα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 132. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης p. 277. b. F.
Νάσσειν p. 168. a. B. C.
Νεκρὸν p. 206. a. A.
Νεκῦα p. 273. b. D. E.
Νεφέλιστικὸν p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροστασία p. 207. b. A.
Νευροστατῶσθαι p. 39. b. C—F. 89. a. *E.* 179. b. A
Νευροστατούμενα p. 207. b. C. F.
Νευροστατῶν p. 315. a. *E.*
Νεῦσις, Νίφων p. 25. a. D.
Νομοθετικὸ τέχνη p. 396. I.
Νοτὸν λογος p. 248. a. G.
Νύκτωρ p. 55. b. C. D. *E.* 427.

Νίτης p. 427. D.
κατὰ Νῶ p. 406. G.
Νῶ κὴ χέις p. 292. b. B.
Νῶ κὴ τσοτί p. 292. b. C.
Οἰῷ ὑπολαμβάνω p. 35. a. F. *στρώνω*, *ἐλίγχω* p. 13. a. G. *ἐρωτῶ*, *ἀποκρίνεσθαι* p. 13. b. A.
Ὀπτέω p. 12. a. H.
Ὀπλογίτης Π"Ν p. 25. b. G.
Ὀπωπία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Ὀπωπιάω p. 143. a. E. F.
Ὀπίσσω p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγοχρόνιος p. 253. b. D.
Ὁλοσχερὴς p. 8. a. C–G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμαδέω p. 418. C.
Ὁμίτυον p. 17. a. E.
Ὁπαδεῖσθαι p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὄργια p. 81. a. A.
Ὀρεσκῷος p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρεσιγενοῦσι } p. 3. a. A.
Ὀρεσιγεννῆται }
Ὀρχεῖσθαι p. 62. a. B.
Ὀυδαμῆ p. 238. a. A.
Ὀυτιδάνειος p. 25. b. G.
Ὀφρὺς, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψεται, *videris* p. 162. b. B. 252. b. D. 323. b. C. D.
Παγῶ p. 232. a. B.
Παιδιόν p. 5. a. G.
Παις p. 5. a. E. F.
Παλεγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλαμιλάρχης p. 3. a. F.
Παμφυγες p. 224. a. A.
Πάν, τὸ *allium*, *ficum* p. 78. a. D. E.
Παρ πεδὸς p. 42. b. G.
Παραπλησιάζω p. 74. a. P.
Παραπλήζω p. 251. b. A.
Παραπλησίον p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρασκήνη p. 92. b. C.
Παραπρᾶσσω d. 31. B. F.
Παρατίμητος p. 58. b. B. 297. a. A.
Παραπτυγμα p. 266. b. C. 413. E.
Παρασκευὴ p. 84. b. C.
Παρέσκευα p. 84. b. B.
Παράτυξις p. 319. a. P. 418. A. 433. A.
Παραφορὸς p. 19. a. G.
Παρεσκευῆ p. 141. b. G.
Παρεπιπορεύσθαι p. 86. b. D.
Παρεπιπόρισμα p. 86. a. F. G. b. A. B.
Παρεπιδημεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παροπόμενος p. 14. a. B.
Πασα p. 131. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πείση p. 77. a. C.
Πεῖνα p. 76. b. E. P. G. 77. a. A–D. 202. b. F.
Πείσματα p. 77. a. C.
Περιβαλλεσι p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγένεσθαι p. 204. b. D.
Περιῆναι p. 63. a. G.
Περιεργαζεσθαι p. 290. a. A.
Περιεσθαι p. 68. a. G.
Περιεσάτα p. 15. b. A.
Περιέχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περιέσεσθαι p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περιοίμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A–D.
Περιπαλὸς p. 116. a. E. F. G. b. *A.*
Περιστερὰ p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περιστερμὸς p. 44. b. H.
Περισσοὶ p. 25. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. E. F. b. A–E.
Περιτελὴ p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Περίτροπος p. 248. a. A–F.
Περιφέρεσθαι } p. 19. b. A.
Περίφορος }
Περίφρασα p. 143. b. D. 429. P.
Περιφρύσσω p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πέρνεις p. 143. b. B. 144. a. A.
Πεῦσις p. 341. a. G. H. b. A. B.
Πελοπλάτιον p. 15. a. D.
Πέμπελογία p. 66. a. C.
Πέμπω p. 66. a. A. B.
Πέμπιζον p. 282. a. F.
Πέπλαο p. 400. E.
Πετὸ p. 151. a. B.
Πλυντικὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποστῆν, ἀφίεσθαι, ἐκπνεῖσθαι, παραδιδόναι p. 142. a. E.
Πόρος p. 393. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πραγματα p. 15. b. B.
Πρατικὸς, *Praxim facio* p. 3. a. D.
Πρὸ ἔσχω } p. 160. a. B.
Πρὸ ἐδᾶ }
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *promota*, *promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόιοια p. 239. a. D.
Προπετὴς } p. 31. a. E.
Προπετὲς }
Προπίνω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς ρεο πωμι p. 54. b. D.
Πρὸς pro δια p. 274. b. D.
Πρὸς τὰν Διὸς *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίστασθαι p. 199. a. D. E. F.
Προσιόντας p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *διδιαγνῶναι ἀπὸ τῦ πάθους* p. 349. a. E.
Προσπαθὴς p. 348. b. D.
Προσπάσχειν p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλέκειν p. 292. b. E.
Προσσεσαρος p. 120. a. E.
Προσσυσιάζεσθαι p. 107. b. B.
Προσσυσίαν p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Πρεσβευτὴς p. 227. a. A.
Πυᾶδες p. 82. b. B.
Ῥαιστεσσιν, *recentatum* } p. 93. a.
Ῥαίκτης, *textor* } B.
Ῥεμβὸς p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥεμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥεμβὸς p. 169. a. E. 392. E.
Ῥόγγεσθαι, *rumpo* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σαιωτέρι Θ, *fecutertamus*, *fecutor* p. 3. a. H.
Σαμοτοφία p. 279. A. C. D.
Σατυρίσαι, *rumpi*, *rendere* p. 10. a. E. G.
Σαυὶς p. 416. B.
Σατυρὶς p. 332. a. C.
Σεμνὸν p. 95. b. C.
Σεμνοτοὶ } *invidiosi* p. 32. a.
Σεμνόδης } A.
Σεγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλμὸς p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμβὸς p. 328. a. *A.* B.
Σκελάζειν p. 411. E.
Σκελετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίπων p. 5. b. *A.*
Σκυτάρτος p. 3. a. H. b. B.
Σκυβάλα p. 206. b. C. D.
Σκυζεσθαι p. 428. D.
Σαυίαι, *cenum*, *cilum* p. 65. a. C. D.
Σοφίσαι p. 25. a. G. b. *A*–F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπάρνα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 305. b. C. D.
Σπερματικὰς λόγους p. 103. a. *A.* 397. C–G.
Σπεῦδω p. 191. a. *A.* B. C.
Σπυδὸς p. 166. b. *A.*
Σπυγὸν p. 193. b. D.
Στάλλεσθαι p. 24. b. D.
Στεγαρμα p. 279. b. D. 230. a. A.
Στέργειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχῶν } p. 93. a. C.
Στοιχαδὸν }
Στολὴ, *stola* } p. 7. b. D.
Στολὶον }
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστὸν } p. 12. a. A. B.
Στοχαστὴς }
Συγγενομενὸν p. 20. a. G.
Συγκατατίθεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλᾶσαι p. 122. a. F.
Συγκλᾶσθαι p. 140. b. G.
Συγκρίνου p. 325. a. E.
Συζῆν Διῒ p. 163. a. F. G.
Συμβάλλου p. 147. a. D. E.
Συμπαγὴς p. 122. a. F.
Συμπονὸς p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι Διΐ p. 289. b. A. B.
Συμφέρεσθαι p. 356. b. C.
Συμφερόμενος } p. 420. C.
Συμφέρων }
Συμφὼνα p. 405. A.
Συναίσθησις p. 215. b. F. G.
Συνῆκας p. 145. b. E.
Συνωμόσιον } p. 71. b. F. G. 72. a.
Συσσιφέσθαι }
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίσταμαι p. 65. a. F.
Συνδιαίτασθαι } p. 325. b. A.
Συνίζειν }
Συνοφῶ p. 42. a. C.
Συντῆναι p. 121. a. G.
Συντάλλειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντυχαίνειν p. 140. b. F. Β27 p. 140. b. G.
Συστρέχειν p. 325. a. E.
Σῦρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συστρωτεύεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F. G. b. E.
Σώματα p. 18. b. D. E. F. 166. a. E.
Τακτέον p. 388. a. E. F. G.
Τακτέον p. 326. b. E. P.
Τεθνᾶσι } p. 54. a. D. E.
Τεθνήξομαι }
Τίφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τιφρῶσθαι, *consistere* p. 94. a. B.
Τοτος p. 389. A.
Τόποι διδύμοι p. 77. b. D. E.
Τὰς Διὸς σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδὸς p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D. G. b. *A.* B.
Τρέμις p. 248. a. A. B. C.
Τραχαλίζεσθαι p. 346. b. D–G.
Τριφαν p. 345. b. E.
Τριγερὸς p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροφαλὶς p. 346. a. A.
Τυπῶσθαι p. 88. b. A. B. 179. a. E.
Τύφος p. 34. b. F. G. 58. a. B. C. D. 375. b. E. F. 428. B. C.
Τύχη Διὸ p. 34. b. *A.* B.
Τῷ, *cum verbo infinito idem valet ac διὰ τὸ* p. 63. b. A.
Ὑγιὲς λόγοι p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχου p. 262. b. C.
Ὕϊστος } *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὗος }
Ὑποξαίρεται, *excepto* p. 91. a. A. B. C. 428, H.
Ὑπόρτιος } p. 294. a. D.
Ὑπορτίου }
Ὑπορτὶς p. 294. a. E.
Ὑπερθεσσιὸν } p. 294. a. D.
Ὑπέρθεσσι }
Ὑπόδεσθαι p. 59. b. D.
Ὑπόδυσις p. 59. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκατακλίνου p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκρίτης p. 277. a. H. b. *A*–E.
Ὑπομένειν p. 33. a. C.
Ὑποσάθρα p. 281. b. D. E.
Ὑποχὸ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὑπνλος p. 82. b. C.
Ὗσσι *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαεδρὸν p. 24. b. C.
Φαντάζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. b. *A.*
Φαιδρωτικὸς p. 86. a. D.
Φαιδροπλήκτως p. 6. a. B.
Φαιδρὸς p. 88. b. *A.*
Φάρμακα p. 27. b. D.
Φελάνα, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλῶ p. 303. b. B. C. D.
Φιλάλληλος p. 16. b. *A.*
Φιλαδελφικὸν p. 16. b. C.
Φιλοίκειος p. 16. a. G.
Φιλοπρᾶσσον p. 4. a. G.
Φιλόεργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτιμία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχῶ p. 222. b. P. 223. a. *A.*
Φιλοβλαπτὴς p. 420. a. D.
Φρύαγμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300. a. *A.* B.
Φυμία p. 55. a. E. *F. tumica*, *tubera* p. 55. b *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρεσθαι p. 72. b. G. 73. a, A.
Φύσις p. 176. b. B–E.
Χαμαιτίζεσθαι p. 21. a. D–G.
Χαστιτζωμὶς p. 21. a. C.
Χθὴ καὶ ὧν p. 292. b. A.
Χθὴ καὶ ὀφέων p. 292. a. D. E. b. A.
Χθὶς καὶ τυμπεν p. 292. b. A.
Χοίζαι p. 132. b. C.
Χορηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὼ p. 151. a. B.
Χάρων διδόναι p. 77. b. E.
Χαρὼν p. 112. b. C.
τροφεῖον p. 191. b. E.
Τίφος p. 272. a. E.
Τυχαὶ p. 166. a. B. F. 176. b. B. C.
Τυχομαχία p. 315. a. A.
Τυχοσκοφία p. 38. a. H.
Ὦρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὠτειναι p. 265. b. C. 412. H.

INDEX

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Abscessus mœstæ habet, qi fatum, qi fratrem aversatur p. 55. a. E. F. b. A. 117. a. A.

Absentia, amissa, præterita exquirere fatuum p. 342. a. G. b. A–G.

Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. quantum expedat p. 12. b. E. quando & quomodo deserat p. 12. b. F.

Adjectiva masculini generis Græco more substantivis fœminæ adduntur p. 428. B.

Adulator nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. E.

Adulator qalis p. 12. b. F. G. H. 13. A–D. vermiculus compar p. 67. a. D. E.

Adversa vicissim ad universi bonum conspirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. A. B. 288. a. B.

Æqualitas æqitatis pars prima p. 16. b. E. F. hac quadoqe nihil iniqius p. 16. b. G.

Æra ambiens fata, animantia qàm varie afficiat p. 123. b. C–F.

Æstimationes justa ratio in rerum æstu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 219. b. D. E. 240. b. B. C.

Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.

Ævum rapidè decurrens, secum omnia abripit, in se absorbet p. 126. a. C–G b. A. B. 461. a. F. b. B–E. 214. a. A. 276. b. E. F. 277. a. A. B. 280. a. C–F.

Affectionibus naturalibus frustra obsistimus p. 162. a. F. 163. a. A. B. C.

Affectus animum miserè distrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. A. 315. a. B. vim faciunt p. 242. b. A. B. C. ratiocinem extrudunt p. 174. a. D. E. F. his obviis non oportet p. 69. a. D.

Affectus teneriimi, prudenter, sed difficulter, haberi possunt p. 13. b. C.

Alienis intendens animus se negligit p. 45. b. B. 51. a. D. negotiorum frustra facessit sibi p. 103. b. F.

Alterare est, quam corrumpere dicimus p. 291. a. C. D. E. b. A–E. 343. a. D. E.

Amat maximè se qisqe p. 349. b. F. G. 350. a. A.

Amicitia nec temerè contrahenda, nec facilè dissolvenda p. 24. a. E. F.

Amicorum absentium eriam ratio habenda p. 23. b. E. F.

Amor amorem conciliat p. 18. a. E.

Ἀναιδόκυβα & νυλαποφωὶ, in asseribus probatissimus deprehensa p. 68. b. C–G.

Anima flatus p. 37. b. G. 38. a. A–D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. exhalatio à sanguine p. 37. b. G. 167. a. E. sanguis qi ratione dictus p. 38. a. G. de eadem varia veterum sententia p. 106. b. C. D. 107. a. A–F.

Animus contumelioso qibus modis se habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. A. de animo immortalitate quam ambigue senserint philosophi plerique p. 50. b. E. 51. a. A. 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B–F. 107. b. C. H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.

Antonius Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.

Apum industria p. 139. b. B. C.

Aqam parent Λυνιδηλοι p. 204. a. F. G.

Aranea indoles p. 193. a. E. F.

Ars naturam imitatur p. 324. b. C.

Ars hominum bonum est p. 320. a. C. ea qibus constituat p. 343. b. D.

Artem ne vicrit qis, discat oportet p. 340. a. F. G. b. A–D. quam vicrit, exerceat, & intra fines ejus se contineat p. 118. a. E. F. G. b. A–D. 198. a. B. 208. a. D. E.

Artes alia sunt puriles, alia liberales p. 406. a. C.

Artifex qisqe artem suam diligit, & eniae affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. A. B. C. adversus qsvis tuetur p. 193. b. A. B. imperitorum judicia non moratur p. 166. a. A.

Artificia studiaqe inania reprehensa p. 4. b. A.

Asironum contemplatio, qatenus usus p. 223. a. D. qatenus inutilis p. 7. a. B. C–G. b. A. B. 339. b. B.

Aulica vita, muris qales p. 158. a. A. 186. b. D. sufficere solent p. 158. b. A. in aula tamen rectè vivere est p. 158. a. A. B. 241. a. F.

Αὐτυργία probata & collaudata p. 3. b. C–H. 4. a. A. B.

Avaritia vota, muris qales p. 158. a. A. 186. b. D. sufficere solent p. 158. b. A. in aula tamen rectè vivere est p. 158. a. A. B. 241. a. F.

Avaritia non fœmenda p. 208. b. C.

Beatitudinem unus bona sola facit p. 213. a. C. D. E. extra externa aut alterna ulla p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. A. 76. a. D. E. 202. b. F. 274. a. A. 350. a. B. ut Deum qi excludunt, impiè faciunt p. 40. b. A. qi sine nec vir bonus, nec mens bona p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. F. B. A–E.

Beneficere juvat p. 211. b. E. F. G. beneficentes ipsi prodesse p. 212. a. A. B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. fugitur beneficiendo vitii frustratur p. 361. b. C. D. beneficientem male audire regnum p. 222. a. D.

Beneficii dandi ratio genuina p. 144. b. F. G. 145. a. A. B. C. dextra tam accipiendi, qam largiendi, ars est p. 10. b. E. 249. b. A. B.

Beneficium nullum nisi gratuitum, qod in se desinat p. 286. b. D. E.

Benignitas, re exhibenda, non specie aut voce sola p. 326. a. D. E. benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data p. 235. a. B. C. D. 258. a. B–C. 271. a. A. B. 274. b. A.

Bona non sunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. A. 238. a. D. qa nimia esse possunt p. 157. b. A. B. qa contemnere, quorum damna libenter sustinere, laudem habet p. 157. a. E. F.

Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. A–F.

Bonum nihil, nisi honestum p. 15. a. C. 36. a. D. nisi tempestivum p. 363. a. D.

Bonus vere est, qi conditione sua respondet p. 195. a. A. B. qi unus talis p. 326. b. C. sacerdos ei & servus Dei p. 69. b. F. G. athleta p. 70. a. C–H. pancratiasta p. 352. b. D. aspera multa exercitus cavisse, extra offensionem, subiturus p. 181. a. F. G. H. 182. a. A. B. C. b. D–G. virtute alte intuentes p. 70. b. F. G. nec mutato fatalis p. 71. a. G. b. A. B. C. vapi mœstus, mœrotus p. 133. a. F. G. 134. a. & b. mente bonâ oblectatur p. 274. a. B. rectè facti contentus, lætus, agit p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237. b. B–F. 247. a. B. C. 317. a. A. B. fronte obsequitur p. 303. b. A. B. hunc regendum, agendum totum fortunæ; suaqe dispensanda permittit universa p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. A. B. præsentibus, concessit, desiderata acquisivit p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. A. 71. b. D. 90. b. B. 171. b. A. 197. b. F. 216. b. C–F. 267. b. E. F. 288. b. B–F. 289. a. B. 349. a. G. ut necessarium p. 39. b. E. 121. a. A. justus 100. D. E. bonus p. 71. E. 197. b. B. congruus p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. commodis p. 111. a. A. B. tempestivus p. 111. a. A. divinitus dispensatus p. 121. a. C. 226. b. E. variorum consentaneus p. 221. b. E. in esque rectè excipiendus virtutem exercet suam p. 86. a. F. G. 162. b. C. 171. a. B–G. 220. a. E. b. A–D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. nec lege indiget p. 75. a. H. b. A. B. C. nec esse p. 75. b. E. F. 278. a. E–H. b. A. B. nec juramento p. 175. a. B–H. nihil numen peccat, qod aliter latere velit p. 80. b. E. F. G. nihil clam agit, qod palam enunciare nolit p. 297. b. D–G. & solus, & cum aliis pariter se gerit p. 81. b. B. C. vetam, ut Deo consors, divinam agit p. 43. b. D. E. 163. a. F. G. 289. a. E. F. b. A. B. C. 346. a. F. G. alterum de se judicem, dicta, nihil moratur p. 298. b. B–F. ferens, placido, composito semper est animo p. 42. a. C–F. 75. b. G. 355. b. C. D. E. nec numen incusat, nec hominem p. 353. a. B. C. de vita vel productiore vel contractiore nihil satagit p. 82. a. B. b. E. F. G. 83. a. A. 136. a. G. mortem nec metuit, nec optat p. 81. a. D. E. malis est padagogi instar p. 314. b. A. B. qis vita ulla censura est p. 314. b. C. D. E.

Calamitas virtutis exercenda, exercenda, occasio p. 92. a. A. B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. A. 271. b. B–E. rectè ferre, virtutis & felicitatis est p. 134. b. G. 135. a. A. B. 136. a. E. F.

Calumniatores averfandi p. 4. a. C. D. E. pediculus, vermiculi, viperis pares p. 67. a. D. E.

Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.

Censura eorum sedulum sequatur p. 24. a. A–D.

Circulus est rerum omnium p. 53. b. D–G. cujus particula orbis mœstus rotantur p. 274. b. C. D. 275. a. B–H. b. A–H. 276. a. A–D.

Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. F. b. A.

Conatum nihil gratum p. 73. a. E. F. 179. a. A.

Cœlum civitas, patria nostra p. 98. a. D.

Cogitationum ratio habenda p. a. a. C. Deo reddenda, qem non latent p. 2. a. D–G. reos facimus p. 2. a. C. animum tangunt p. 78. b. A. facti crimen habent p. 2. a. D. affectuum, fermonum, actuum fontes, radices p. 112. b. A. B. vitanda vana p. 69. a. A. B. C. recidenda non necessaria p. 112. a. F. b. A. cogitandum nihil, qod proloqi pudem p. 69. a. D–G. b. A–D.

Comitas severitati junctæ quantum valeat p. 13. a. E. F.

Comœdia vetus, media, nova; qatenus utilis p. 322. b. D. E.

Conatus etiam effectu destitutus, inanis non est p. 255. a. E. F. b. A. F.

Conscientia sua cuique maxime verenda p. 46. a. E. fama (cum parcus) præferenda p. 28. a. F. huic qi consulat sustinenda infamia p. 142. a. A. B. 171. a. A. 328. a. B–F. hac contentum agere oportet p. 102. b. F.

Constantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. A. aliud ea à pervicacia p. 21. a. A. B. b. E. F. G. 22. a. A. B. hac nihil surdius, uecantius p. 101. b. G.

Contemtus sui, virtus eximia p. 19. a. B–G. 30. a. B.

Corpus, à luto effictum p. 253. b. A. ex se cadaver

daver uterum p. 325. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & fames* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *faeculus, uteris, folliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A. B. C. anima amictus* p. 247. b. B. *galis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C—F. b. *A.* B. C. *vasculum & gale* p. 318. b. B. C. *hinc ergo inferunt natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatonus afficiat* p. 124. a. C. D. E.

Corpora habitat & gestat gravis & situs p. 228. b. F. G. *nec affectat ac tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut speculum mentes sit* p. 229. a. D—G. b. *A. restitutio non impossibilis Deo* p. 350. b. C—F.

Crassities aqueus qualem conflaturiros Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & delatio, in vita rebe restituendo damnosa p. 41. a. B—F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C—F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curiositas qatenus laeta p. 393. E. F.

Deus summe bonus p. 47. a. D. *à quo nihil mali qi dicatur, quin tamen corrigendo & punendo aspera sufrigas* p. 47. a. B. D—H. *multa ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A*—D. *natura prima* p. 113. b. C. *mens incorporea* p. 185. a. D. *corpus prefixa qi motionis dicitur* p. 125. b. *A. visibilis, invisibilis qatenus* p. 360. b. D—H. 361. a. *A. B. C. unde innotescas* p. 361. a. D. E. F. b. *A. B. C. mundo qasi anima* p. 114. a. D—G. b. E. F. G. 123. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubique adest, omnia movens* p. 90. a. B. C. b. *A. audas etiam mentes ipsos* p. 346. b. C—G. *res humanas curat* p. 47. b. B—H. *singulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipso, per ipsum, in ipso, ad ipsum omnia* p. 141. a. C. D. *ipsius providentiâ, ab initio designata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A. B. C. defensantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A*—F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidemque inservimus universa* p. 193. b. B. *pra omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A*—G. *per omnes tam minores, qàm majores momenta negotia, cogitandus* p. 272. b. *A*—E. *& respectandus* p. 87. b. C. *quocunqe ducat, sequendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. flatus, quem elle affigurerit, tuendus, tenendus* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A*—E. *in omnibus agnoscendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 248. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A*—E. 195. a. D. E. *hunc qo salva simus, ut medico, gubernatori, vociferandum jungitur* p. 203. a. F. b. *A*—F. *pastens est, ad parmas tardus* p. 233. a. G. b. *A*—D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, sed imitationem exigit* p. 296. a. D—G. b. *A. unjuste nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum sinistro naturâ melius est p. 353. a. *A*—E.

Dispensatio qalis laeta p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 333. a. *A*—H. b. *A*—E.

Documenta pauca sufficient p. 43. a. P. G. *brevia & summaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modo sint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis p. 819. b. C—H. 220. a. *A.*

Ellipsis frequens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere se, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo quivit, qod jam nactum se putat* p. 344. a. D—G. b. *A*—G.

Epistola qales esse debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 230. a. E. F. G. b. *A*—E. *errores admonitus, corrigere sit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A*—E. *errantem reducere conandum* p. 286. a. *A. B. sed placide* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen sui, primum, sedulum, juge prodest p. 314. b. C. D.

Examenda sunt singula, tum qa admittenda, tum qa non admittenda p. 73. a. G. b. *A* B. C.

Exempla quantum prosint p. 181. a. *A. B. vita valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exercitia Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qaqe bona, malis pariter obnoxia p. 49. a. C. D. 133. b. E. F. *medus ergo* p. 49. a. E. F. *vitæ* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B. C. *caduca* p. 49. b. B. 338. a. B. 353. b. D. *dextra, non dextera* p. 122. a. G. H. b. *A*—G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad avum retrò, porrò, augustissima* p. 138. a. B. *ut parsitum attendamus* p. 343. a. *A. B. tragica larva, scenica instructura est denuncianda* p. 49. b. D—F. 175. b. D. E. 234. a. *A* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D—G. 348. a. *A. modestè habenda, placide lingenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, servadentia, injustitia, imputatrix est radix* p. 180. a. *A.* B. 193. a. C—F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non nostrum* p. 236. a. *A.* B. *inane quiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicii expers* p. 57. b. E. 94. b. C. *conflans* p. 94. b. C. *sectari stolidum* p. 13. b. D—G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A. B. superflue, rete nihil* p. 84. b. *A. B. quàm angusta* p. 95. a. E—H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea solicitum agere, qatenus futile* p. 104. a. F. b. C. D. *aucupantium insignes, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philosophia studium inane faciat* p. 353. b. C.

Festivitas qatenus adhibere qeat p. 7. a. *A*—F. 73. b. D—G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D—G. b. *A.*

Fidens sapiens, parentes laesa p. 221. a. C. D.

Finem ipse universa; confitens nihil p. 56. b. E. F. G. 57. a. *A.* B. b. B—E. 461. b. B—E. 177. a. D. *his ergo affice sapientis non est* p. 161. b. F. 162. a. *A*—D. 177. a. E. F. b. *A. sed quærere, hac inter fluctuantia, qiete contenta* p. 353. b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita derivatus derogantur* p. 39. b. *A.* B. *fortunam fingit qusque sibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres dissidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index esse debet p. 18. a. F. 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & suum quodqe p. 270. b. F. *bis omissa speciosissima* p. 64. a. G. b. *A*—E. *fugiendum gratissimo* p. 64. a. G.

Futura ne nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præsagiri tamen multa possunt* p. 224. b. B—F. *frustra torquet* p. 209. b. D. E. F. 251. a. C. D. E. *ave solicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de spreta gloria occupare vanissimum p. 359. b. E. F. 360. *A*—H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectata, fastuosa, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente constat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *hominis omnes cognates* p. 35. a. D. E. 53. b. D. 214. b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *famosus cœlesti portior ornandis* p. 35. a. E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. F. *rationis ejusdem participes* p. 72. a. F. *luce communis fruentes, aere spirantes* p. 268. a. B. *corporis ejusdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B—F. 93. a. F. b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa sit omnibus præstanda* p. 72. a. F. G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in communem bonum sint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *bono nemini odisse debet* p. 36. b. *A.* B. *nec pectantes* p. 214. a. C. E. F. b. *A. sed mutis esse ortum vermibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus est* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *sed ad opus* p. 139. b. F. *grous & olus universa* p. 244. b. A. 296. b. B—F. *hominis munus, Numen venerari, celebrari, homines juvare, servare* p. 196. b. C—F. *opus, cœlestium contemplatus* p. 223. a. D—G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præstat, nec hominis nomine dignus est* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exactum, considerare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod est hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilque homine despendendum posse, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C—F. 181. a. A. B. 351. a. D—G. b. A—G. *ave perforre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia præstenda* p. 142. b. E. 143. a. A—D. 344. a. B. G. 180. b. C—F. 181. a. A—D. *nec affectibus hanc indulgendum, sed usu & industriâ contra pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal epicureum* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver gestans* p. 325. b. F. G. *ipse, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum instar* p. 245. a. D E. F. *mortales vanes* p. 99. a. F. G. b. A. *pacem servatem colere, non dissidia fovere, medium vias & communitas memorales gerere decet* p. 100. a. A—P. 332. a. B. *divulsus à corpore, cui coalueras, restitutus potest* p. 350. b. C—F.

Ictus fulminis M. C. Test.

Ictus fulgurum M. C. Test.

Ilerecus mei amarum p. 204. a. B—E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus prælatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginarius vir qalis p. 88. b. B—G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A—H. b. A—H. 153. A. B. *perceptis difficilia plerâqe qibus* p. 353. a. C—G. b. A. b. D.

Imperiti parentes ferendi p. 12. a. F. G.

Impetus omnes impellat, mendax, lascivus, mollis p. 262. a. A—E. b. A. B.

Impossibilia sectari, velle, insanum p. 158. a. A—D.

Ingenii tecti amicitia auxia p. 18. a. G. b. A—D.

Inimicorum laudes pernicioſa p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in lasi sensu p. 101. a. B.

Injustitia, jus non exequi p. 267. a. F. b. A—E.

Insana, flatus qqe p. 344. a. B. C.

Insidia assultationis prolet p. 27. a. D—G. *fumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira ira non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus ladit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A—F. b. A.

Irasci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non potest p. 401. A.

Justitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad superos hinc abest* p. 166. b. C—F. 167. a. A—D. *redisse qando habita* p. 167. a. B. C.

Justum est, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labore assvescendum p. 278. a. B. C.

Ladere qemqam, nisi ipse se, nemo potest p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, mores p. 415. F.

Laus a bono, non a qibusvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *alienus qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodest p. 8. a. C. *varia distrahit* p. 40. a. F—E.

Lege certâ obvenisse omnia p. 356. a. A—E.

Legi parendum p. 305. a. A—E.

Lex mundi M. C. Test.

Liberalitas profusione distat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minus qam labor & dolor molesta p. 67. a. D. E. F.

Literatura professoribus salaria liberaliter assignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A—D.

Locomullo non bene vivere licet p. 32 a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Loris intempestiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀνωγείοπες p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali semper fuerunt, semper erunt p. 205. a. A. B. C. *miseratione magis qàm indignatione digni* p. 53. b. D—G. 52. a. A—H. b. A. B. b. A. B. 461. B—E. *juvandi & fustigandi* p. 159. b. F. F.

Malum nihil nisi voluntatem p. 36. a. C—G. *habenti soli acutum* p. 259. a. C—F. b. A. *nihil ergo ladit, qod verè bono non detrahit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. A. *malo abstinere, ubi nil obstat, virtutis est; ex merito vivere, non est* p. 330. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *se non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qemqam nemo, nec Deus fecerit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare guttula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia universi qalis p. 170. a. A. B. *varias subinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cultu observanda p. 22. b. D

24. 2. F. G. b. A. B. 25. 2. D. 27. 2. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio sapiens quatenus omnimus p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. 2. D--H. 163. b. A--E. *hanc præter nostrum nihil* p. 162. b. D. *est ipse quisque* p. 212. 2. E. 315. b. C. D. E. 348. 2. E. *sola est in homine affirmatione digna* p. 83 2. D. 160. 2. D. E. 180. 2. *B. principatum obtinens* p. 90. 2. A. 160. 2. C. *servire corpore ave cupidris non debet* p. 38. 2. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. nummos seu damnatis instar habet* p. 51. 2. G. b. A. 59. 2. E. F. 94. 2. C. 154. 2. E. 160. 2. E. 213. 2. C. D. E. b. A. *fons vitæ* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hæc imprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B.* C. 86. b. E. 90. b. *B.* 160. 2. D. E. 180. 2. *B. pura servanda* p. 190. 2. C. D. *hanc sanandæ asperum nihil non sustinendum* p. 147. b. G. 148. 2. A--H. b. A--H. 149. 2. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. 2. *B.* C. *huic nihil impervium* p. 317. 2. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perlustrat* p. 223. b. C. D. E. *vaga nitens* p. 45. 2. *B*--F. 87. b. D. *alias servitando sæpe se negligas* p. 51. b. C. *vasis temere se comedat* p. 163. 2. D. E. F. *recte semper fertur* p. 180. 2. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *P.* 255. 2. C. D. *quas omne exceptione aggreditur* p. 91. 2. A. *B.* C. *& obstantia quæque in rem suam vertit* p. 90. 2. *B.* 160. 2. A. 257. 2. E. b. A. *motu levi ave aspero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. E. *mutata fit, ubi alius subducta, sicà se vortate convertent* p. 217. b. A. B. C. *F.* G. 253. 2. D. 325. 2. D. 348. 2. *E.* 349. b. *E. se mutuatur, se pro lubitu aviat, se frustar* p. 316. 2. A. *B.* b. A. *B. molestiam sola sibi facessit* p. 352 b. C. D. *hujus morbi gravissimus* p. 58. b. *F. cautus* p. 52. 2. *E. F.* G. b. A. *B.* 116. b. *E. F. pernicies* p. 118. 2. G. b. A--D. *de mentis sede sensa varia* p. 95. b. D--H. 96. 2. A--H. b. A -H. 97. 2. A. *B.* C.

Methodus recta plurimi in cunctis habenda p. 13. 2. G. b. A.

Migratio frequens minus commoda p. 28. 2. C.

Musica qa, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F*. b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. 2. C. D. 78. 2. *F.* G. 92. 2. C.

Mercuri, philosophus mutum p. 19. b. G. 20. 2. A--D.

Mirum sapienti nihil p. 20. D. 292. 2. *B. qi mirantur flatus est* p. 353. 2. C.

Miser est nemo nisi sua culpa p. 259. b. D. *E.*

Misericordiam sapiens quatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. 2. A--H. b. A. *B.*

Mores, candidi p. 115. b. G. H. *nigri* p. 115. b. G. 116. 2. A. *B.* C. *prafracti* p. 115. b. G. 116. 2. *E. F. morosi* p. 116. 2. G. *fortui, pecuniæ* p. 116. b. *B.* 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B.* 145. b. C. *muliebres* p. 116. b. *B.* 145. b. C.

Morositas, & in docentis, & in discente, offensa p. 10. 2. D

Mors non est malum p. 49. 2. D. 99. 2. *F.* 272. b. C. *sed male mors* p. 136. 2. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. 2. D--G. b. A. *B. C. natura optat* 50. 2. *E.* 59. b. D. *E.* 74. b. C. 99. 2. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. 2. *E. F.* G. 413. A. *nec erubescenda* p 99. 2 *E. F. nec contemnenda; id quatenus* p. 265. 2. A. *B.* 362. b. *E.* 363. 2. A. *B. C. nec festinosa* p. 266. 2. *B. nec festidiosa* p. 266. 2. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec præcipitanter* p. 265. b. C--G. b. A. *nec rabiosa* p. 265. 2. D. E. F. *nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec discrepanter* p. 264. 2. D--G. *nec relinquanter* p. 307. 2. *E. F. sed considerate* p. 265. 2. *B*--G. *compositæ* p. 82. 2. C. D. *facili* p. 74. b. C. D. 82. 2. *B.* 314. b. E. *placide* p. 40. b. D. 59. b. *B. laboriose* p. 207. b. G. H. *quod pavca facienti* p. 136. 2. D. E. 137. 2. A. *B. C. decenter* p. 82. 2. *F.* granulatorie obeunda p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. 2. *F. excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *cunctipotenda* p. 165. 2. *B. C. quod quibus de causis permittant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A *B. C.* 255. b. F. 256. 2. A. *B. sed jure rejiciatur & refellatur dogma istud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. rute mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non posse, volenti miserum* p. 260. b. *C*--F. 261. 2. A--F. *mori integritio* p. 46. b. E. F. 47. 2. A. 256. 2. A. 319. 2. A. B. D. E. *transitus* p. 47. 2. A. *exitus* p. 47. 2. A. B. 256. 2. A. *excessus de corpore* p. 47. 2. *B. dissolutus* p. 319. 2. B. *dimissio* p. 319. 2. *C. præmissio* p. 47. 2. *B. C. redditus rei ad principium suum* p. 103. 2. A. *compages dissolutio* p. 59. b. B. C. 315. 2. *B. resolutio in elementa prima* p. 99. 2. C. D. E. 225. 2. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem statu ponere, qo retro fuerannus, nonnullis (sed falsò) usum* p. 108. 2. C--H. 245. 2. F. b. *A. parvus* p. 67. E--H. 2. 165. 2. *F. requiem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. 2. D. E. *morsus* p. 221. 2. E. F. G. b. *A*--D. 343. 2. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philosophos, poetas artifices parvter tollit* p. 66. 2. F. G. b. *A*, B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. 2. E. F. 246. b. D. E. 247. 2. *A. B.* 248. b. *A. B. C. omnes aquæ* p. 204. 2. B. *hanc animo rationi alli effugere* p. 173. 2. *A*--H. b. *A*--H. 174. 2. *A.* 223 2. *A. B. C. mortis dilatio, res fore nihili* p. 129. 2. D. E. F. b. *A. B.* 138. 2. *A.* 294. b. *A*--G. 295. 2. *A*--D. *mors vere nulla nonnullis* p. 99. 2. *A. B. rerum omnium alias* p. 272. b. B--E. *urbanis etiam* p. 131. 2. F. G. H. b. A--H. *urbis unius, mors alterius* p. 127. 2. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, fatuus p. 278. 2. *A. B.*

Multis immiscere se haud expedit p. 74. 2. *A. B.* C. 111. 2. F. G. *supervacuus præsertim, nimisque necessarius* p. 111. b. G.

Mundus erratus Democ. 111. 2. EF 115. b. G. 116. 2. E. F. *qasi animal*, p. 124. b. *A*--G. *est omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. 2. *A. B. corpore uno, animâ unâ præditus, constans* p. 125. 2. *A. B. licet, unus instar*, p. 224. 2. *A. B.* C. *ex natura sua discordibus*, p. 115. 2. C--H. b. *A. B.* C. 224. 2. C--F. b. *A. B. fere admodum compactus & concinnatus* p. 119. 2. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congeniem sibi spontè serunt* p. 367. 2. *A*--E. *cedunt sibi invicem in totius usum* p. 336. 2. *B*--F. b. *A. B.* C. E. F. 337. 2. *A*--F. *homo solus ex omnibus hic officio suo defit* p. 337. b. D. *mundus erratus quadam* p. 56. 2. E. F. G. b. *A. B.* C. 84. b. D. E. F. 94. 2. F. 98. 2. C. D. 111. 2. E. F. 198. 2. *B*--G. *ferus instar* p. 321. 2. *F.* G. H. b. *A*--H. 322. 2. *A*--D. *malis morbisque fatus* p. 243. 2. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. 2. A. B. C. 216. 2. C. D. 240. 2. B. *eisdemque consistens* p. 40. 2. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. 2. E. 213. b. E. 216 2. B--E. *mundana omnia quæ nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & pereuntura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. 2. C. D. E. b. *A. B. C.*

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. 2. E. F. b. *A*--F. 156. 2. C. 244. 2. *A*--G. b. *A.*

Nominibus qa germani, re respondendum p. 293. 2. B--H. b. B.

Novum insolensve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. 2. *A. B.* C. 255. b. C. *sapienti fortivæ* p. 121. 2. *B. flatus focus* p. 128. 2. C. D. E. 234. b. *A. B.*

Objurgatio mera Christianis innumeris objecta p. 318. 2. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, turpium p. 6. b. E. F. 15. 2. E. F.

Oculorum contumelia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & personis præstanda p. 15. 2. F. G. *officii divinæ humanique ratio pariter in quibusque habenda* p. 87. 2. B. C. D.

Opinio quantum valeat p. 54. b. *A.* F. G. 55. 2. *A. B.* 83. 2. D. 98. C. 212. 2. F. G. b. *A. B.* C. 290. 2. B. *ea nos, non res ipsa, turbat* p. 97. b. F. 231. 2. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. 2. *A*--D.

Orbi quibus munificentiis demerentur p. 204. b. D--G. 205 2. *A.* b. C. b. *A. B.* C.

Ostentatio vitanda, hujusque vanitas p. 6. 2. E. F. 22. 2. B. 28. 2. *B. E.* 228. 2. F.

Otium, aut necessa, negotio molestius p. 211. b. *B.* C. 231. b. *A. B.* C.

Parentum virtus ad eandem proli calcar p. 2. 2. *A.* 191. 2. C. D. *horum vestigiis, citra exemplum, non insistendum* p. 128. b. D.

Parere primi quam imperare p. 340. b. G. 341. 2. *A*--F.

Parma p. 3. 2. G.

Participia secunda p. 5. 2. *B.*

Parsimonia justa, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias quæ dicatur; qualis esse debeat p. 11. 2. *A*--H. b. *A. B.* C.

Patria sapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. 2. 199. 2. *A. B.*

Pax fabula qalis p. 328. 2. *B*--E.

Peccandi malis fatretas nulla p. 263. 2. *A. B.* C.

Peccantes citra vacuandum ave asperitate contergere conandum p. 164. 2. *A.* b. C. 185. b. C. D. 186. 2. F. 332. b. F. 333. 2. A. *juvandi & sustinendi* p. 167. 2. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. 2. G. *peccant nescii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F.* 330. 2. A--D. *peccare nemo cogeretur* p. 154. 2. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata est* p. 230. 2. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 42. 2. C. *gravitura, qa à libidine, quæ qa ab ira* p. 46. 2. D. *aliena placidè justificanda* p. 35. 2. E. *nobis non obfunt* p. 112. b. E. 162. 2. *F.* b. A. 218. 2. E. 259. b. D.

Peccata abstinentia a procreatione divina p. 31. 2. C. D.

Peritia vere bonum ave sapientem non facit, nec plurimis ex se habenda p. 10. 2. *P.* G. b. A--D.

Persa pro communi omnium, solo Rege nominato, salute sacra furentibus p. 400. b. H.

Perseverantia jugis in vota recte suscipienda p. 190. 2. D. E.

Pertinacia fastûs, insania, stultitia proprium p. 21. b. E. *F.* G.

Philosophia studio ætas nulla non vacantibere debet p. 38. b. B. C. D. *hanc alias missis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud quicquam pro principalis hoc intendendum* p. 86. 2. *F.* G. *frivola occupato præcipue* p. 38. b. C. D. *non in sermone consistit* p. 301. 2. B--F. b. *A*--D. *hanc professi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G 236. b. *A. B.* 2. *A*--G. 277. 2. *B*--H. b. *A*--*F.* 301. 2. *B*--*F.* b. *A*--D. *hujus partes qa* p. 242. 2. D.

Philosophari licet, sine tunica p. 117. 2. G. b. *A*--E. *sine libro* p. 117. b. B. *F. semmodo* p. 117. b. G. 118. 2. *B. sine commeatu* p. 318. 2. *F.*

Phocionis indoles qalis p. 326. 2. *B.* G. b. *A. B.*

Portus sufficit junctis p. 345. 2. E. *hoc antiquior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plausus nec aucupandus, nec importune exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus quantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. 2. A. B. C.

Profectum imaginari, quem vertere, prodesse p. 339. 2. B--F. b. A B.

Præmaturibus voluera comedere & infervere nata sunt & debent p. 158. 2. D. E. 160. 2. E.

Præstantissima quæque eligenda, prosequenda, tuenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Pravisa minus afficimur p. 229. b. E. F. G.

Precis vi a Deo petendum, qod homines latere velit p. 69. 2. F. G. b. A. *vere bona impetrata precenda* p. 283. b. E. F. G. 284. 2. A. *precibus praxis pro viribus jungenda* p. 284. B. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, causa & materia p. 310. 2. A. B. C.

Progressus in bono perpetuo p. 78. 2. F. G. *qos fecisse, observandum* p. 78. 2. G. *modico non spernendo, sed fovendo* p. 278. b. F. G.

Proprium quicquam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. 2. A. B. C.

Publica privatis, cum pavcis, præferenda p. 22. 2. E. F. G. b. A--D. *publicis summis moderandis* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Recta semper accurate, qasi ad lineam ducta, progrediendum p. 104. 2. C. D. 110. 2. D. 141. 2. C.

Redeundum properè, ubi devisse pœnitet p. 150. 2. E. F. *reditus si formabat magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones necessaria, sed modicè & sobrie habenda p. 113. b. F. G. H. 114. 2. D--E. 140. 2. A. B.

Regibus philosophantibus beantur regna p. 17. a. E–H. b. A–H. 18. a. A–E. *ejusmodi subditis parentum instar* p. 11. a. A–H. b. A. B. C. *libera satis sub iisdem servitus* p. 16. b. F. G. a. A–D.

Regnum ipsum servotus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.

Religio citra superstitionem p. 192. a. E. F. G.

Res ipsa, formas & apparatu sepositis, perpendenda p. 97. a. D.

Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.

Romana, gravitas, firmitas p. 42. b. E. F.

pro Rostris mortem laudabantur p. 403. a. H.

Sapere se solum qu putat, desipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.

Saperetta gradus qui, lapsum moneri velle p. 101. a. C–H. b. A–H. 102. a. A–G. b. A.

Scelera lucem aversantur p. 80. b. B–G.

Secessus per se parum prodest p. 92. a. D. E. F. *in se secedere profit* p. 92. b. A. B. D. E. *secessus amorum consecretes probo* p. 92. b. D. *horridus multa* p. 92. b. E.

Scholasticus qui p. 398. b. B.

Scompodium p. 5. b B.

Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C–G.

Sens ab actu non desistendum p. 186. b. A–D.

Sententia temerè non ferenda p. 191. b. A–D. *alterna meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B–E. 283. a. A–F. b. A.

Servi fori quales p. 341. a. E. F. G. b. A–H. 342. A–D. *servitus speciosa* p. 28. b. E. F.

Sigilla
Sigillaria } *parva sunt signa* p. 207. b. A. B.
Sigillula

Socrates unde magnus p. 232. a. A. C. D.

Somno, avi somno similis plurimum vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *somnorum spectra mera sunt, qa nos perturbant* p. 57. b. F. G. H 58. A. 192. b. F. G. 193. A.

Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.

Sophista quales p. 5. b. E. F. G. b. A–F.

Sors communis non recusanda p. 227. b. C–F. 228. a. A. B. C.

Spes Christiana qualis p. 108. b. G. H.

Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. F. G. 128. a. D. 208. a. B.

Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. F. b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.

Tempus præsens, qo solo utimur, fruimur, sedulo advertendum, vite dispensandum p. 42. b. G. 86. a. F. 111. a. F. G. b. A–D.

Terra tota ad universum punctis instar p. 95. b. A. B. C.

Tragedia unde dicatur p. 320. a. E. *unde sit orta* p. 320. a. F. G. *an comedia antiquor* p. 320. a. D–G. b. A. B.

Tranquillitas brevi agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.

Transitus à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B. C. 202. b. C. D. *à persona ad personam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.

Tyrannus eadem alios, alios servit p. 119. b. C. D. *saltuosissimus, qi è servitio emerserunt* p. 302. a. E. F. G. b. *A.* C. D. *tyrannorum hypocrisis* p. 14. b. E. F. G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regemque quantum interfit* p. 14. a. F. G. b. A. B. C.

Unciones genera varia p. 211. a. B–E.

Urbes integra quasi morte subsista & sepulta p. 130. a. B–H. b. A. B. C.

Usus quantum valeat p. 351. a. D–G. b. A–G. *gratia primum levis, ingrata grata fiunt.* p. 303. b. E. F. G. 304. a. A–E.

Utile nihil, nisi honestum p. 86. a. G. b. A–D. 241. b. D. E. F.

Varietas juvat p. 199. a. F. G. b. A–G.

Velle sanari sufficit p. 259. A. B. C. 300. a. D. E.

Venium quatenus admittant Stoici p. 20. b. B–F. *peccantibus haud difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D–G. 216. b. A. *ab eis præsertim, qi ipsi eâ opus habent* p. 216. b. B. C. 330. a. D. E. F. *mutuo delinquentibus debetur* p. 73. a. E. F. 230. a. A–G. 353. a. B. *ignavis quatenus* p. 52. a. C–F.

Venter quam varax p. 109. a. A–H. b. A.

Verbositas vitanda p. 74. a. A.

Veritas una p. 210. a. B–G. b. A–E. *res divinas* p. 262. b. B. *hujus forma simplex* p. 345. a. F. b. *A.* D. *eâ nemo volens destituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. *A.* B. C.

Verna p. 389. a. B.

Vernaculus p. 26. a. A. C. D.

Vernilitas } p. 26. a. B.
Vernula

Vernularum dicacitate delectantur domus p. 26. a. *A.* B. C.

Vestis familiaris à forensi alia p. 7. a. H. b. *A.* B. C. *citra splendidam in aula agere luces* p. 32. a. F. b. *A.*

Vectus cato voletudini condonit } *tenuis potior* p. 2. a. G. b. *A.* 4. a. *A.* B.

Vindicta modus optimus p. 171. b. B–G. 172. a. *A.*

Vir vere qui p. 97. a. E. F. G. b. *A*–E.

Viribus majora non molienda p. 208. a. C–E. b. *A.*

Virtus sola in pretio habenda, & studiosè affectanda p. 77. a. F. 121. a. *A.* 179. b. D. E. F. 201. b. *A.* B. C. *sola permanet immota* p. 77. b. B. *sola ad posteros, ad superos transmittit* p. 58. b. B–H. 59. a. *A*–D. *recta semper fertur* p. 180. a. D. *viâ per se, vitis viâ mortis ardua, mutuis molestiâ* p. 151. a. E. *masculo* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *usi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipsa sibi sufficit* p. 218. a. *A. ipsa pretium & præmium est sibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. *A*–D. *vermes in alios agnoscere & suspicere, tandem est* p. 115. b. F. G.

Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. *A*–H. b. *A.* B. 103. a. B. 113. a. D–H. b. *A.* 138. a. D. E. F. *incerta,* p. 238. b. B. *puncti instar ad avum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D–P. *præsens tantum vivitur, & hoc punctum insecabile* p. 53. a. C. D. G. b. *A.* 59. b. C. 84. a. *A.* B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. *A*–D. 44. a. *A*–D. 113. b. B. *redit deum* p. 42. b. B–D. 44. a. E–H. b. *A. indoci diuturnitate* p. 60. a. *A*–D. b. *A.* B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. *A. navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E–H. *molesta* p. 58. a. E. F. *lucta* p. 229. b. D. E. *molestiis referta* p. 137. a. F. G. b. *A.* B–G. *cum dissentientibus transigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. *A*–H. 322. a. *A.* B. C. 363. a. *A*–F. 364. a. *A*–D. *in qo personam & terminum assignas choragus dent* p. 363. a. F. 364. b. C. *non quam longa, sed quam bene acta interest* p. 83. a. B. *sibi per omnia debet esse consentanea* p. 9. b. B–H. 13. a. B. C. 17. a. *A.* 23. b. D. 30. a. *A*–F. 191. a. D. E. F. *sibi, naturæ, rationi, legi, omnium consentanea, eadem* p. 11. b. D. E. F. 72. b. C. 83. a. E. 86. a. F. 142. a. C. 210. b. F. 362. a. D. E. *vota scopus certus aliquis proponendus, ne vaga fit* p. 55. b. *A*–F. 315. a. C. 337. b. F. 338. a. *A.* B. C. E. *fructus qui verus* p. 190. b. G. 191. a. *A.* B. *malo acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vota spatium a deo præfinitum* p. p. 42. a *A.* B. 356. a. *A*–E. *eo contentus agere quisque debet* p. 200. a. B–F. *dies ultimus jugum cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. F. G. 218. a. B. C. D. *tanquam ultimus quisque habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. F. b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qualem in eo deprehendi oporteat* p. 192. b. C. D. E. *vota futuras* p. 263. a. E. b. *A.* B. C.

Vitis contagii p. 264. b. D–G. *inconstantia* p. 73. a. D. 258. b. E.

Vocabula olim usitata, post obsoleta p. 120. a. *A*–F.

Voluptas bonum quare non sit p. 193. a. C. D. E. 241. b. F. 252. a. E. b. *A. ego ac dolor desse, distrahit* p. 67. b. D. E. F. *eâ prisinum ettium frumitur* p. 193. a. C. D. E.

Vulgus inconstans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. F. *hujus censura nihil habenda* p. 272. a. B–E. b. *A.* 274. a. E. F.

Vultus species affectata, gemmarum ostentatui p. 215. a. F. G. a. *A*–E.

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. differit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA *ad*

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentissimus est Error communis ille *qi* jus facere *diei solet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta sunt, intacta manere plurima videamus. qum enim ἀβασάνιστως ea receperit, postea βασανίζεσθαι non permittit.*

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum ἀρρήγνυμα ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reíve literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ pateſiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in ſpongiam*

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παράδοξα μὲν ἴσως, ἃ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1. c. 1.* Παρὰ τὴν ἀλήθειαν παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27. Paradoxa qæ appellantur iſta; mihi videntur eſſe veriſſima. Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expungat*. Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram*,

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Uphaz contra, non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi faventer habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale*.

[a] *Non poſſunt noſtros multa Farſtine litura*
Emendare jocos; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.
[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*
[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*
[d] *Dan. 10. 5.*

THO.

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS
DISSERTATIO.

Diphthongos nescio qas, sive (uti appellant, qi accuratiùs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, fuisque obtruserunt, rei Grammaticæ Magistri. Mitto qi *triphthongorum*, sive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari sunt admodum reperti, qibus commentum hoc suum isti, avt probare, avt persvadere etiam, potuerunt. Cæterùm in illorum, dicta hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra disqisitionem (uti videtur) exqisitiorem ullam, non sciolorum tantummodo turba imperita, sed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, sententiam pedibus ivere. Ita longe latéqe diffusa & grassata traditio ista, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obsistere, vel ad examen etiam evocare sustineret, in *scholas* passim omnes penetravit, & in lingvæ cujusqe *Institutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, sed *œcumenicus*, jam *error* evasit.

Adversus dogma minus solidum istud, usu tam longo latéqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) solus etiam, (qem viderim) seculo tandem hoc nostro (qo in priorum scita ceptum est acriùs altiúsqe inqiri) opponere se avsus est, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro secundo, in qo *de diversa incommodis* disserit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro instituti operis ratione perstrinxit. Huic ego συμφωνος & σύμψηφος eum me profitear, qod ille strictim parcis est executus, fusius paulò prosequi, *Dissertatione* ista instituoi.

Hoc est igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* isiusmodi, sive *bivocales*, *nullas dari: nec posse plures in eandem syllabam convenire ac coalescere vocales.* Hoc utiqe præ *consonis* habent *vocales*. qod sonum integrum, sive vocem integram, (*syllabam* * cum nonnullis nullus dixerim. qi enim syllaba, ubi nulla συνῆχησις?) possit vocalis sola conficere; qod consona nec una, nec plures valent, at præ *vocalibus* istud *consona*, qod possunt hæ plures in syllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandemqe constituendam neqeant concurrere.

Istud, qo clarius elucescat, duo cumprimis præstandi videtur incumbere necessitas. alterum, ut *opinionis diversæ ortus* sive *occasio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* suas illi conficiunt, *vis* atqe *potestas vera* ac *genuina* eruatur.

Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occasio* saltem, ab Hebræorum usu emanasse videtur: apud qos literæ י *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum absimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines sunt: unde natum, ut secum invicem crebrò permutentur: qod patet in הוה & היה *esse*, חיה & חוה *vivere*, ילד & ולד *puer*, aliisqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *consona* munus utraqe sustineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas suas (id qod elementorum nomina ipsa indicant) sunt mutuati, tum & Græcos, à qibus totam ferè linguam suam (qod alibi ostendimus) Latini, imitati; utriqe, I suum & Y illi, *I* suum & U isti, cùm characterum varietas nulla suppeteret, nunc pro *vocalibus* eosdem, nunc pro *consonis* usurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, *I* & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ευ*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rursus in illorum *αυ*, *ευ*, *υι*, *ηυ*, istorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *consona* essent, à plerisqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen satis, (qod in seqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Vossius cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. sic scripsit, *Omnis erroris fons caputqe est, qod* I & V *vocalis & consonantis, idem sit nomen, figuræqe eadem: adeo ut eodem modo scribi soleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici potest, qod itidem *objicio* & *subjicio*, (prout & * Gellio est observatum) *per duo ii scribuntur*; qasi eadem figura, cum natura sonusqe diversus sit, prioremqe consonantem esse ex *præverbio productio* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Charisius inslit. Gram. l. 1. c. 1.*

* *Noct. Attic. l. 4. c. 17.*

le, *dispiciendum*, *qid factum sit*, *verum qid fieri oporteret*.

Atqe hoc ad alterum illud, qasi manu nos ducit, qod secundo loco præstandum proposuimus. *Consonas* itaqe, non *vocales* in istis has esse, res ipsa liqidò demonstrabit, si *sonum* earundem, in eis vocibus, eisqe locis, in qibus *consona* & sunt & esse constat, non qidem vulgo usurpatum, sed genuinum & primigenium, pensiculatius adverterimus. Etenim si *sonum* eundem *vimqe* & *potestatem* eandem, in istis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid caussæ fuerit, cur non tam *consona* in istis qam in illis censeantur? avt cur non tam in illis qam in istis contra, non pro *vocalibus* reputentur, si parilis planè utrobiqe *sonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *potestas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum consensu *consona* vim habere agnoscitur, ecqem ea sonum obtinet? Eam planè, qam *y* sive ף nostrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis visum refert Vossius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, sive *wei*, uti nostri serè nuncupant, sed פי. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribusqe (Jndæis ipsis qoqe astipulantibus) nunc dierum profertur. Nec seciùs Latinorum I, consonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de istis tam accuratè egerunt (inter qos Justus Lipsius & Joannes Vossius) deprehendi silentium. Verum eruditorum usus, exterorum præsertim (nam apud nostros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יהוה יהו יה יוֹ enunciant, acsi nostris literis *yod*, *yah*, *yother*, *yotham* scriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. nesi nostris characteribus *yacio*, *yeci*, *yocus*, *yuro*, exararentur. ita illis planè consona ϳ in istis id sonat, qod ף nostris, in פרוש *milleſolium*, פתח *janua*, פי, *vos*, פש, *imo*, פלוי *flavum*, פתר, *olim*.

Idipsum verò nec aliud qicqam sonat cum *iota* Græcum in Græcis illis *αι*, *ει*, *οι*, tam & Latinorum I, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam ף eadem nobis, in ווף, *via*, יוֹם, *janum*, ופף, *solvere*, ופּף, *precari*, ופּרפ, *prada*, ופף, *puer*, יופ, *letitia*, & similibus. In prioribus avtem, ubi syllabam inchoat *y*, qin sit *consona*, ambigi non potest. ecqare ergò non & in istis, qibus vocalem claudit, tamqe ubi vocalem subsequitur qam ubi eandem præcedit, eadem esse agnoscitur; qnm idem prorsus utrobiqe *sonus* audiatur? etiamsi enim nos characterе *diverso* in qibusdam uti consvevimus, ut cum scribimus, דאף, *dies*, & cum דאניף, *opiparum*, cum מאף, mensis *Majus*, & cum מאלדן, *virgunculа*, cum פּאף, *solvere*, & cnm פּאין, *pœna*, cum ſטאף, *movari*, & cum ſטאין, *inficere*; avrem tamen si consulueris, *sonum* qod attinet, nihil qicqam interesse deprehendes. Nostri avtem qod *j* consonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enunciant, qasi *dg* illud nostrum foret, qo in edg, *acuer*, דרדג, *miscela*, דזודג, *mediaſtinus*, ſודג, *judex*, scribendo proferendoqe abuimur: id nobis ideò est familiare magis usu factum, qia & eandem eodem modo, qo & *G* literam in qibusdam (v. g. in German, *Germanus*, Gr̃ngal, *Imperator*, Gides, *Vincula*, Ginger, *Zinziber*) passim pronunciamus; uti videre est, in Jacob, James, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jolip, *jucundus*, juſt, *justus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, septentrionalium maximè, ritu est tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* consonans *y* nostro respondeat, eundemqe planè cum isto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *sonum* præ se ferat, cur istic potius qam alibi *vocalis* censeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo satis (qod sit hic obiter admotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritissimus, *tres* esse *mutas* A statuerit, *qibus Græcos superant Latini*, F. *jod*, *vau*. siqidem *y* nostri sonus visqe idem planè se prodit, in Ἄιαξ, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in ἄιω, qi *ajo* disyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis superari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præsertim cum idem ipse agnoscat, * *eandem esse utrobiqe eadem in voce pronunciationem*. qin nec de *vav*, ad qam jam transeundum nobis, id vere dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Y* Græcorum, & *U* Latinum, tam *consonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix est ut qisqam ambigere possit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmasius ὁ πάνυ (contra qam supra Vossius) agnoscit & adfirmat in Notis ad *Inscript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Υ *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum consonantis sedem occupat, ut* ὄϝις *est* ὄανιος, αἴϝες, αἰανὲς. cæterum non tam de literæ hujusce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *consonantis* sono dissensus est. Ego planè, sicut J *consonanti* Y nostri, ita *U* consonanti *W* nostri sonum ac potestatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illustrissimum *Josephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Eusebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tertomicum* pro eisdem habet. qin & tam in *Canonibus Isagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadversionibus*, & *Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere visum est, qalia מרואן משרה ואחז וכיר אחשורוש ושתי & similia, loco ו Hebræorum *w* nostræ & Germanorum (est enim ea litera genti utrique cum aliis qibusdam communis) figuram constanter usurpat scribendo, *Washti*, *Ahasweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, &c. id qod & virum doctissimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* suis pariter observantem deprehendi. De *V* Latinorum suffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad anriqitatem provocare, & Dionysium Halicarnassensem in partes accessere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priscos Græcos* ait *solitos à vocali incipientibus τὸν ὑ συλλαβὴν, ὃν ψιλὴν γεγραμμένον, syllabam ov elemento*, sive charactere, *uno* (id *digamma* est *Æolicum*, cui F figuram tribuit) *designatum præfigere*. qos Latini imitati, prout illi Ἕλενη & Ϝάτας, ita isti *velium* qod ἱστίον ille scribit, dixerint. Cui astipulatur constans ferè Græcorum usus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volsci*, ἰαλήσιος, ἰουργῖνιος, ἰεντεντὲς, ἰολσίνιος, nobis passim repræsentant. ita ex Dionysio, reliqisqe Græcis scriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem sonuisse, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc sonum* in divs, tivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qa digamma appellabatur*) tum & utrumqe sonum ϝ, *v*, Græci ferè exhibuisse; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longissimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionysius Petavius in Annot. ad Julian. *V id si sonat, consonantem esse non posse*; *qod Grammatici tamen omnes esse consentiunt*. qum potius istinc concludere debuisset, in *u* illo, sive *digammo*, consonantis vim esse, sed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate missâ, ad propiora nobis descendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex nostri seculi scriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per secula aliqot obtinnerat, & adhuc passim obtinet, spuriam ac vitiosam esse animadvertit, verámqe ac genuinam (sed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adversus usus tam longi torrentem connitendum esset, avsus) in lucem protulit, vir πολυμαθέστατος pariter ac πολυμαθέστατος, Desiderius Erasmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græcique sermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *censeret*, percontanti respondet; *Censeo esse non avsim: ac divino*, *veteribus U consonans sonuisse*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè sonat n n geminum*. id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis acceptæ popu-

* *Voss. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Werth *Vicus*, Wein *Vinum*, Gewelt *violentia*, Wind, *Ventus*, *ventoſus*, Wahen *vigilare*, &c. Cunctari quidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunc. ling. lat.* c. 12. quod cunctanter ille depromſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſque argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. quod dico, talo eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belga*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wim, Wall, Wich, Wan, Wet, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Autor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt poteſtatis eſſe ac F, fallantur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus litera ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qa de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſementia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, as in Germanico* Wein, Wint: *nec aliter entulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widaa, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wein, Walle, wontze, waggeten, &c. Denique ibidem c. 28. *Ao Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſonet utrumqe dicimus, ſonum ut W. neqe has parte tantum erratur in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebraïs, apud qos ſextum elementum tanqam* wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi ſit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum וין *Wan* potius qam *Wav* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſerepet. Sed qo diſceptationi huic lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In נוח themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur, pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſavah*. In futuro autem primo, ſive imperandi formula gravi וֻ *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* paritet eſt futura, itaqe enunciabitur *Tſav*. jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in וּ & iſtam in וֻ interſit: nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קֳ per *kamets*, ſive longam vocalem, nunc קַ per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kavah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kav* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte βαρβαρίζων *kaf* proferant. Denique literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kamets* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עוֶן *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in עִוָּה *pravitas*, מוּת *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hic eſt Guilielmus Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* וֵ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בְּמוֹ (menſis id nomen) & שְׁלוֹ *tranquillus*. qod in שְׁלוֹ qoqe confirmat forma pluralis שְׁלָוִים *ſhlavim* (qo modo à שְׁלוֹ *ſhlav*, *coturnix*, שְׁלָוִים *ſhlavim*, *coturnices*) & שְׁלוֹ *ſhalve* contractius, *tranquilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio וּ *Vav* in זִיו *Tſiv* (menſis & id nomen) & in פִּיו *os ejus*. nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi ehartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qæ Jod aut Vav terminantur*: in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kamets, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פָּנַי *facies mea, diſſyllabo,* אֵלַי *ad me, diſſyllabo,* גַּי *geus, monoſyllabo,* גָּלוֹי *pateſactus, diſſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kamets, ſheri, obi ſit magnum, & patach, in* פָּנָיו *facies ejus, diſſyllabo,* גָּו *tergum, monoſyllabo,* יָו *menſis nomine, monoſyllabo,* קָו *linea, monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongus hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc autem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi volet, petat licet. Adjicere his virum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſauri Grammatici lib.* 1. *cap.* 3. *Diphthongum duas plureſve vocales in lingua Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos verat Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ eum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc αὐτοπάθειαν- eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt. ſuo altero ſcito, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דְּבָרוֹ *verbum ejus*. qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſa proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſolero enuncientur, ut *ai* Græcum in altero, *oi* in altero exprimatur, vel conjunctim id fiet, ut *Muſaj δουνδάσιαι, projicium τροιπόδιον*, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, j utique, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Evropa totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut a ſimplex*; (medium autem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, muta planè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνίεντα qomodo, qæ φωνὴν nullam emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεύς indicetur; qam in poate noſtro *a*, in people *o*, etiamſi pari forſan de cauſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis porrò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hánc illi reſpondere & ἀνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

sive *bivocales* hactenus vulgo sunt habitæ, idemque valere, quod nobis *w* nostrum, liquido satis sit demonstratum, ecquid obstat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ευ*, *υ*, qæ *bivocales* esse pariter existimantur, eandem naturam vimqe obtinere censeamus? Et nostris qidem, qibus *w* litera familiaris est in sonis illis exprimendis, facilius est istud dare confirmatum. Proinde *av*, in *ἀυδῶ*, *ἄυξα*, *ναύτα*, *πλαύτα*, &c. qid aliud sonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & similibus. id qod Gellio imposuit, dum ob soni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, cootra [a] Ciceronis sententiam, [b] *aυ* Græcorum esse existimavit. Ecqid *αυτὸ* *τ* sonus in Latinis istis à sono distat ejusdem in *svadeo*, *svasus*, *svavis*; imò (prolatione priscâ qam dixmus, admissâ) in *vaco*, *vastus*, *valeo*, *validus*, *&c.* nisi qod *v* in istis vocali *a* præit, cui illic subjungitur? Apud nos ecqem alium sonum agnoscis, cum dicimus, aw *paverem*, awfull *pavidum*, maw *ingluviem*, baw *carneulam*, paw, *leonis utsive pedem*, claw *unguem*, raw *crudum*, pawn *pingus*, bawn *illucescere*; qam cum auger *terebram*, maund *corbem*, naught *nequam*, scaught *vefertum*; avt cum Latina pene illa, autruce, audacity, auropig, &c. Charactere qidem, uti videre est, io his diverso uti consevimus; sed qem vocis ipsius soniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc awl, nunc aul, pro *subula*, nunc hawk, nunc hauk, pro *accipitre*, ounc hawtp, ounc haughtp, pro *elato*, sive *fastuoso*, scribentes, promiscuè usurpamus. qo modo & in qibusdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, scribimus, nti in swade à *svadeo*, uode persuade, io sweet à *svavis*; videre est; qum tamen soous utrobiqe idem existat. Qin nec disparem sonum, in ew *oricula*, ew-tree *taxus*, ewer *gutturnium*, few *vos*, few *parci*, ab eo qi in Eucharist, Eusebius, (qæ sunt nostris etiam *nomina* recepta) feberfew *febrifugium*, lieu *loco*, sive *vice*, adieu *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avdítur, qisqam unqam deprehenderit. Proinde havd consultè satis [c] vir doctissimus *Hebræorum Vav* (consonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva *sive* Chava Εὔα, Ninive, Νινευΐ, Levi Λευΐ, David Δαυΐδ. Siqidem idem plane est in istis utrobiqe *sonus*, si rite, imò si eodem, qo vel ipse poscit, ritu, h. e. tanqam *W* nostrum, borum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, si nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum est וָוִי qod ratione literam geminantis puncti esset, non *Chava*, sed *Chavva* scribendum, & juxta viri ipsius doctissimi scitum, tanqam si *Chawwa* esset, proferendum. ecqis avtem alius sonus τῷ *Vav* io *Chav* sic enunciati, qam τῷ υ in *ἄ*, ubi idem sonat, qod ew nostris in ew *oricula*? in novissimo avtem, Δαυΐδ nempe, *av* idem prorsus sonat, qod in δάϊον, cujus supra meminimus; ubi consonum esse ex V. Cl. Salmasio ibidem ostendimus. de reliqis hic adductis est ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *consonantis* vim atqe naturam obtinet, cum sonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum subjiciam, qo eundem plane sonum τῷ υ in *αυ* Græco, & *v* consonæ apud Romanos fuisse, utrumqe *w* nostrum expressisse, clarissime demonstrabitur. Καῦ-ρ opidum est Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Caricæ* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Caricas* clamitaret, ad bellum proficiscenó Crasso omen minus favstum objecisse habebatur. qasi *Cave ne eas*, contractius dixisset. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixisse videri, nisi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* sonaret. in *caveo* avtem qin sit *consona*, negari oon potest. in *Cavno* igitur pariter existat, necesse est, qnm idem sonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorsus qod *w* nostrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *consonam* esse pro comperto confessoqe habetur, tantundem planè, nec aliud qicqam, & sonabit, & valebit.

Proinde nec considerate satis [a] Vir doctissimus *V consonam in vocalem transire* statuit, *cum à lavo*, *vel* lavatum fit lavtus, *à caveo vel* cavitum, cavtus. qum sonus idem utrobiqe tam in verbo, qam *in* nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* existat. sed nec possum intelligere, qâ ratione [b] vir summus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd satis Romane loqentes*, qia *fangvis*, *lingoa*, *tingvo* pene *per digamma Æolicum* proferant. qum tamen in *svadeo V* agnoscat ipse *ad consonantis lineamenta propius accedere*. avt de *Græcis* ambigat *av & ev bene pronuncient*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem sono similiorem consonantis Æolicæ*. ad hanc enim, cum sit *Hebræorum Vav*, & *Tevtonici W* vim habeat (qod *τῶ μεταξὺ τῶ πικροῦ*, vir illustrissimus supra monuerat)qo accedunt propius utrqe, eo literæ sonum genuinum servant & observant magis.

Qo avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* consonantem exprimere conantur in *γάγ-ρ*, *δαλάγ-ρ*, *νάλα*, *σαγνάγ-ρ*, &c. oec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis esse in usu jam olim desiit. Numqam enim in Hebraicis *bolem* & *jburck*, *avt kibbuts* in eandem syllabam coalescunt. Latini verò etiamsi seculo rudioti ac rusticiori admiserant; unde in ævi vetustioris ruderibus *iovmen*, *novncus*, *jovs*, *jovstitia*, *Ovfens*, *Ovfentina*, &c. at ætas posterior, politior ea elegantiorqe, hiatum, qem ea facinnt, vastiorem aversata, rejecit prorsus atqe repudiavit. qod idem & nostros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciss deprehendimus. Denique υ Græcorum illud ad *w* nostri sonum, qem & manifestissimè includit accedere propius supra monuimus. certe othil aliud sonat υ Græcum in *υ* qam *aw* nostrum; *υ* ipsum, qam *ow* nostrum. nec alium qisqam in Græcorum *ὄφρυ ὀτίνα*, *νέ-ρ* juvenis, *οὐλ-ρ* cicatrix, &c. sonum deprehenderit, qam in nostris cow *vacca*, sow *sus*, bow *votum*, plow *aratrum*, aliisqe ejusmodi percipiatur.

Restat *υ* Græcorum, qam *hisonis* an *bivocalibus* accensent pariter. Unde & [c] Vossius inter *bivocales Latinas*, *τῷ m*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ sunt donata, qalia *Harpvia*, *Itribvia*, *Ortibvia*, qam & in suis, *cvm* & *hvic*, qando sunt monosyllaba, adversus tum Charisium, qem ex professo impugnat, tum & Servium, qocum tamen sentire profitetur, locum esse concedendum contendit. Egò verò etiamsi Charisio non accedam, [d] qi *i* io è Græco sermone mutatis illis *consonantis vice* poni existimat, (neqe enim, qod Vossio visum, *vocalem utrumqe* agnoscit) & *ad syllabam sequentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. assentiri possim, avt υ Græcum in *ὑὸς* & *οἰλούμια*, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui μονοσυλλάβους* prolatis, *vocalis non consona* vim obtinere. Adversum planè evincuot monosyllaba illa. ecqid enim aliud sonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu simul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Bassus. in *Qi* verò qid inclusum *v*, qam *w* nostrum? qod est multis supra demonstratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctissimus ideò *vocalem* ibi *u* esse, qia *v consonum aspirari non possit*. primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aspirationem noo æqè ac *ρ* Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula ista, *de consona non asprvanda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri consonantem*, *qoties u capse syllaba altera sequitur vocalis*. certè pari jure illam istic respuere licuerit, qo istam vir Cl. hic ipse revellit. Nihilo me magis movent, nedum de statu dimovent, qæ capite proximo adversus Grosippum *un* Schoppium objectat, qi in Institut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ei*, *oi*, *io*, *iu*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum classem recipienda censuerat, in *Janus*, *jentio*, *abjicio*, *jocus*, *justus*, & in *vastus*, *vestis*, *visus*, *votum*, *vultus*; (qo io errore hæsit & Schoppio prior; à qo forsan is hausit, [f] Thomas Smithus noster, dum in *nostris jaze porta*, *pet*, & *Pit tamen*, *pohe jugum*, *pung juvenis*,

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l. 13. c. 3.* c *Voss. art. gram. lib. 1. cap. 13.*

a *Voss. de analog. l. 2. c. 5.* b *Jul. Scalig. de caus. ling. Lat. l. 1. c. 8.* c *Art. l. 2. c. 2.* d *Instit. gram. l. 1.* e *Miscel. c. 89.* f *in vocal. & emend. ling. Angl. Script. c. 9*

juvenis, & io *wast vastus*, *wel putens*, *will velle*, *we ve*, *wul lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. quod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam p & w in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum toties aſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qeror*, *qibus*, *qemam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; enm utrobiqe ſonus *vi* w noſtro clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum*, *ac in Græco ὑὸς*. certè enim in Græco *ὑὸς* ſoous *w* noſtri, (quod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in ooſtris *white qare*, *which qi*, *whin ſpina* genus, *whine qeritari*, *white candidum*, *whip flagellum*, *whiſtle*, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, quod aſpirationem, qam illi *v* ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (quod præfigi tamen [b] Smithus æqe poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum quod Græci *Ῥόδον*, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tàm in *Ὀφθαλμὸς* & *αἰλὴνη*, qam in *ὑὸς*, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, *τὸ υ* ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præcuotem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in ooſtris illis, *thawh pulſare*, *thwatt adverſari*, *thwight acuere*, *Thwaights*, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w* in *thwight* ac in *wight* *ζῶον*, in *Thwaights* atqe in *weights pondera*: nbi *conſona* qin ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſſippum eo nomine reprehendit, qod in *pavita*, qando ſit triſyllabum, ut Flacco; *ſviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *ut in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt T*, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *nbi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in* pentevſyllabo dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *nbi V pronunciatus*, *ſicut in* votum. in qibus *w* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris *twins gemelli*, *twain duo*, *twine plectere*, *twiſt torqere*; in *dvodeviginti*, ut in *ſwoln tumefactum*, a *ſwel*, *tumere*; io *mutvatur*, ut in *thwattel garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qa*, *aqvae* pro *aqa*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (quod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris *wap via*, *walt* expectare, *wound vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici* ipſi C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, *I avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, *Cvevela* & *Cvis*, pro *Qevela* & *Qis* ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi *paſſvvm* effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [e] ipſe *è vnivv* concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

—— qi non riſere parentes.

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qi qeat defendi, oon video. Inculcat qidem idem hoc *è vnivv* denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eo ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut m* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſequentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam plaoè in *μῶσα*, *ἰμὰς*, *Ἄιας*, *Αἰας*: qod in noſtris *hap ſanum*, *gap nudum*, *plap ludere*, *pzap precari*, Anglus qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in illis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſoosbit *i* in *Mai*, qód nos pariter *Map* dicimus, & in *jus*, qod ooſtri *pus* ſcriberent: idem in *pei*, qod nos *pep* ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ *Pompep*, qo modo & vocativum [a] Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in *eui*, ubi *vi μῶσαι* clavdit, qam in *ſap*, *dicere*, vel in *μαὶ*, ubi *vi ἰμαὶ*, qam io *Maj* Latino, vel in *Map* noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero oſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tveatur. *Qin etiam*, inqit, *ſequente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim u hic eſt conſonans*. *aſpiratur enim*. *neqe eſt diphthongus*. *atqe eſt monoſyllabum*. *& idem i eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in cui eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſequente conſonante, non oegabitur. eſt enim in *μαῖσαι*, in *ημαῖς*, in *ejs* monoſyllabo, in *ἀνεῖς* diſyllabo. ſed oec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum è vnivv*? Certè qi in *ὑὸς bivocalem* eſſe *ψ* cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac recte proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur.

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qam white*, *more noſtro* prolatum; [d] *ψ* in *ὑὸς* Græco qam ooſtrum *why*. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de *ψ* io *ὑὸς* conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterotrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſciro ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt i* in huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *litera* vi) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt i in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam io *hunc* ergo, qam io *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

n De ling. Græc. pronunc. l. 2. & de ling. Aug. Script. c. 9. *b Ibid.* *c Jul. Scalig. de caſſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* *d Art. Gram. l. 1. c. 28.* *e Scal. lib 24.*

a Carm. l. 2. ode 7. *b Inſtit. l. 1. c 7.* *c De rect. & emend. ling. Angl. Script c. 9* *d Idem de ling. Græc pronunc. l. 2.* *e Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.* *f Lib. 1. Ep. 105.*

Sed norunt, cui ſerviant leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraque tum *n*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſin in ſyllabam unam conveniunt & coaleſcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* quidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, quam in *Qi*, ad eandem iſta, quam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*. ubi *reavvaiſcat* effertur; imò qo in *hvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſoœans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in *dwarf pumilio*, *dwel habito*, *dwmeri ſtaccaſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis *ovyκείονε τῆ Διφθογγείονε* dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynaleſcos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

—— pendent lychni laqearibus aureis.

ejuſdem in Eclog. 3.

—— rejce capellas.

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem proceleuſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

—— intexunt abjete coſtas.

& l. 11.

—— tranſverberat abjete pectus.)

Lucretii, l. 5.

—— ambjens multa peruſſit.

Diareſcos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

—— dives pictai veſtis, & auri.

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9. Ep. 94.

Pervigilin pluma Cajus ecce jacet.

Tò U, atqe V qod attinet;

Diareſcos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſylva.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

—— confringere ut arcta
—— portarum clavſtra queret.

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib. 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synaleſcos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ——

Plauti, Captiv. Prolog.

Dum dvellige dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

—— eqorum dvellica proles.

Auſonii, Parent. 24.

Duodevigimi ſanctus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mutvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem aut vaſam fuiſſe Amphitruonis avvnlum.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

—— niſi cum pitvita moleſta eſt.

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta
Avjum. ——

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſra* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma

v ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, ut qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodo ipſe profecti vis, *w* utrobiqe exhibebit.

Vemm fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejice* pariter diſyllabis, (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; quæ ratio eadem utriuſqe exultat, ſonus idem ntrobiqe ſe prodat. Verum his miſſis; ecqis avrem ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali* ad *conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò duriórqe ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſonos, qi vulgò obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum *I* & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis lingvis eundem eſſe, illius nempe qi P, iſtius qi *w* noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luculentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſiris duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam annifus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qî id nominis, inter legendum enarrandumqe, pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magis à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptâqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hic aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, ſive lex, ſive regula, ſigi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avrem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcum & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem eùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis rerúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe characteribus depingunrur. neqe enim ſit veroſimile, ſonum unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qiqe alter in alterum invicem

creberrimè transiret, [a] uno eodemque charactere quandoque designaretur. quod in illis duntaxat, quæ diximus, literis duabus, usu venisse compertum est. In istis autem, aut pro soni usúsque varietate, characteres distincti, nec multum discrepantes tamen, adhibendi sunt; aut regulæ saltem statuendæ, qibus sonus earum vísque genuina, pro locis eis, in qibus inter legendum se obtulerint, à legentibus dignosci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem charactere proprio exarandis, scripturam qod attinet, cùm sacrosancta duntaxat oracula idiomate illo, puro saltem, conscripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus esse videtur, qum ad lingvam intra fines tam angustos conclusam, adversus errorem, qi hinc emergere posset, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum sufficerint. Sed nec in eisdem charactere Latino describendis, necesse est, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noster, usurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præsertim, qi genuinum *V* Latini sonum agnoscunt; oiti forsan, qo eorum vel insciliæ occurratur, vel inadvertentiæ consulatur, qi vitiosæ ejusdem prolationi soli assveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum noo possum illorum hac in parte (qod tamen viros summos, qiqe io lingvæ sanctæ studiis promovendis, insignem præ aliis plenisqe, qibusqe forsan verè dixerim, nec felicem minus operam navárunt, admisisse video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam secuti, (qam & exemplo suo ratione istâ comprobare videantur, nisi si à calamo lingva discrepet) in Hebraicis charactere Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Eeth*, in dictionibus syllabisve extremis F, in mediis *V* substituunt. unde nobis barbara planè illa, pro בית *beth*, *bet*, pro בראשות *bresbuth*, *bresit*; pro מדות *muddoth*, *middes*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *bilces*; pro הליכות *haliceth*, *halices* & rursus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *fahaf*; pro נחיב *nathib*, *nathif*. denique pro אבות *aboth*, *aves*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejusdem κύμμυν@-, ὅσα ψαμμος τε κόνις τε. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hic obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de sermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo convenisse, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos susceperat. Is evocatos hos m re Grammatica aliqid percootarer rogabat, qò profectus apud se sui specimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno postulassem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Checbus* retulit. idqe magistro, qi ita instituerat, probante. qi qâ ratione in ductus, ita proferret, scisitanti, regessit, *Italos sic pronunciare: ab Italis autem dictionis Latinæ proferendæ normam esse desumendam.* Et sanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priscâ & genuinâ lingvæ olim suæ prolatione istos, qam illos, constet desciviſſe.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admoniru opus esset; nisi qod absurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienses nostros, edicto publico, authoritate suâ interpositâ, adversus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi post Erasmum, monstra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, sub pœnis etiam gravissimis, retinendas usurpandasqe, tam in re literariâ qam in religiosâ, tyrannum agens, Præsul ille Vintonienſis sancivit;) qibus [b] *ai ab e, ei & ei ab i soni non distinguuntur*; & *ι υ sone uno eodemque proferuntur*: Δῆνα, non *Beta*, (qo modo [c] priscis) sed *vna*: *υ* in diphthongis (qas vuncupant) tanqam *f* avt *v* nostrum: *π post μ*, tanqam si *b nostrum* foret; *τ post σ tanqam d* enunciantur; aliæqe ejusmodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces existunt; apud eruditiores qosqe, tam exteros, qam nostros, jamdudum explosæ, & jam ferè prorsus abolitæ sunt.

In hoc tantum apud nostros plerosqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam si *Ei*, *T* tanqam si *Ev* esset, enunciamus. alioqi *I* & *Y* consonæ utriusqe sonum genuinum germanum pleriqe retinemus. Nec figurâ diversa adhibitâ multum hic opus est, (etiamsi I consona pingi possit productior pavlò, prout in *ai* plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hic absolvi possit, Iscilicet cum *αοω* prægressis, *T* ubi cum *αοω* præfixis, aut *ι* insecutâ, io syllabam unam coalescunt. alibi passim *vocalem* esse utranqe.

De Latinis consideratio curaqe ulterior ac uberior necessaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad scripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, est usu, ita corruptelis pluribus obnoxia est facta. A nostris autem pleriſqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt consonæ; nec F in ullis; nec *G*, avt C, in nonnullis; nec T in aliis; sonum damus genuinum. *I* vocalem, qasi *ej* esset; *U* qasi *Ev* vel *Ju* foret, efferimus. *J* consonæ sooum damus eundem, qem & *G*, (perperam utriqe) ubi *E* vel *I* seqitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Justus*, qo *G*, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* consonam pronunciamus, qo modo F oportuit: F, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo risisse Ciceronem Fabius [a] refert. *C*, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Nescire*, *Poscere*, *Cuset*, *Cucur*, *Cicus*; & T, ante I purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla syllabam eam seqitur, qam id claudit, uti io *Tino*, *Petitio*, *Primitia*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acsi nihil interesset, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepsi*, *Cellam* & *Sellam*. *Cilicem* & *Silicem*.

Horum autem in pleriſqe cum vicini nobis Belgæ, exteriqe alii complures, accuratiùs emendatiúsqe pleriqe nostri loqantur, eúmqe lingvæ istius in conventibus conventionibúsqe publicis præcipuus ac freqentissimus sit usus: voti itaqe ac desiderii justi res merito fuerit, ut prisca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud nostros posset postliminio revocari; utqe in Academiis nostris, cum operam sedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id interest, ad id procurandum adhiberent. Cur enim noo ad errores qoscunqe tollendos, rectámqe rei cujusvis rationem figendam firmandámqe, usui necessario justoqe ea nunc possit esse & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendósqe, istam verò opprimendam supprimendámqe olim iniqissimè est adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitiosæ ritus iste retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiárunt, ab eis nostri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen solidâ, bonisqe literis atqe artibus, parasangis ipsi non pavcis antecuot. Cæterum donec istud obtineri possit, seqendum necessariò Sapientis scitum illud, *Loqendum cum multis, sapiendum cum pavcis.* & qod summus ille de se in Oratore orator, qi *avrium convicio vexatam sibi exteram* conqestus, *usum* ait *populo concessisse, facultatem sibi restituisse.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, ista sufficerint. De scribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum sonum geminum, vímqe sint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *consonantium*, nunc in *per se sonantium* classem concedant, támqe multiplex & varius consonantium harum sit usus; ut sub regulas certas reducere, eásve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Vossius [b] non immeritò castigat, qod *ista cum soni natura discrepent, non & figuris*

(qod

a *Latera una pluribus sonis propter inopiam inservire potest: sonus unus in Varias literas non potest contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l. 2.* b *Edicti Vintoniensis verba.* c *Martial. l. 5. Epigr. 27. Isidor. Origin. l. 17. c. 10.*

b 2

a *Instit. l. 1. c. 4.* b *Art. Gram. l. 2. c. 25.*

(quod facilè poterant) *diversis signarint*. Harum itaque cum ut indiligentia compensaretur, tum & legentium commoditati consuleretur, ab accuratiùs ista tractantibus procuratum est, usúque ferè jam receptum, ut distinctionis justæ cavssâ, literæ istæ, sicut sonis dispescuntur, ita characteribus diversis quoque repræsentarentur. Unde natum, ut *consona* J *j*, V *v*; *vocales*, I *i*, U *u*, pingantur.

Cæterum non immeritò requisiverit quispiam, quæ non constanter, ubicunque sonus idem deprehenditur, figura ab his eadem usurpetur. hoc enim si accuratè observaretur, *bivocalium* vanitate falsitatéque liquidò patefactâ, commentum illud confestim concideret, & ipsum per se evanesceret. quæ in quibusdam eum, quem vocali designandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in quibus aliud quam *consonans* esse non potest. v: gr. cur *suadeo, suavis, suetus, quis, quare, quum, quorsum* scribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ syllabam coalescat, possit esse *vocalis* ipsa: (neque enim, apud Latinos saltem, agnitæ sunt unquam *bivocales* istiusmodi; quod adversus Schoppium eruditè disputat Vossius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis istis (quorum in nonnullis utraque etiam reperitur) sonum edere sit compertissimum. quæ in *æquum, equum, antiquum, reliquum, tinguunt, stinguunt*, charactere *vocalis* peculiari; contra, in *cervum, cervum, nervum, servum* figurâ *consonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, quam in istis mera *consonam* existat. aut si, ubi *consona* est, sonum non unum sortiatur, quæ non, pro soni varietate, characterem quoque diversum habeat assignatum. quare denique in *aut, haud, autem, audeo, audio, auris*, & similibus, non eodem, quo in *vaco, vado, vago, valeo*, utantur charactere, cum eundem utrobique, ꝟ utique nostri, sonum agnoscant. verum hoc typothetæ operisque typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in suis edendis, prout ipsis visum, procurarint. Nos ad reliqua, quæ disceptanda proposuimus, pergemus.

Hactenus itaque de lingvis eis dispeximus & dispunximus, quæ in vulgari esse desierunt. restat ut de eis aliqid adjiciamus, quæ in usu vulgari adhuc perstant, quas & *vernaculas* appellamus. In istis omninò, prolationem quod attinet, sequendum tenendumque, quod usus probat. Valet siquidem istic, quod Fabius tradit, instit. l. 1. c. 10. *Consvetudo certissima loquendi magistra, utendúmque planè sermone, ut nummo, cujus publica forma est.* Proinde si vox *Jehovah* quomodo enunciandа sit, quæritur, consideratione quæsita res geminam cum admittat, responsione consequenter geminâ est opus. Si enim de voce hac, quâ Hebraica est, quæritur, pronuncianda erit, ac si charactere nostro Yehowah scriberetur. eam enim Hebraica esse rendi rationem rectam ac genuinam esse, in antegressis est demonstratum. at si pro Anglicanâ, quæ Hebraicæ illi respondeat, habeatur, non Yehowah, sed Jehovah planè proferetur, eo utique prorsus sono quo J & V literæ *consonantes* apud nostros sonant. siquidem quibus illorum *Jod* & *Vav* sonos exprimamus, alios habemus distinctos ac peculiares characteres, quibus istic non aburimur. neque est necesse, ut vocabula Anglicana, quæ Hebraicis interpretandis sive lingvâ nostrâ exprimendis adhibentur, ad illorum prologendi ritum modulúmque exigantur. hæc est enim lingvæ cujusque prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium usúmque desingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus sacrosancti periochen aliqam recitaret, nomina illa ישראל יעקב דויד אחשורוש (rectam prologendi normam secutus) proferret utique ac si Yisrael, Yaacob, Dawid, Achshwerash, literis nostris pingerentur. at idem, si scripturas easdem lingvâ nostrâ enarraret, nomina eadem idque citra justam reprehensionem) Israel, Jacob, Dabid, Assuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Christi domini nostri nomen Hebraicum idem omninò fuit, quod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promissæ possessionem Dei populum immilit, יהושע utique, sive *Jehoshua*. inde יש׳ *Jeshua* enatum, Syrum magis quam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; sed inter derivandum fonte, unde profluxit, corruptior effecta) nec nisi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim est reversa, qam Chaldaicam nos dicimus) assveverant, usurpatum. hinc in Græcam lingvam transeundo, nomen geminum evasit. siquidem Græcis priscis Ἰησοῦς Ἰάσων, posterioribus ἰᾶσθαι etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræsentiarum missâ, de reliqis, in qibus discrepantia vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, sive *Jesus*, qomodo enunciandum sit, si qis qæsierit, hoc à me responsum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac si esset nostro depicta charactere Jesows: qia I Græcis hic *vocalis*, Y *consonans* est. *Jesus* verò Latina, acsi Yesus scriberetur. qia J *consonans*, (qæ illis Ι nostrum sonabat) *u vocalis* est. Anglicana vero Jesus; prout nos J *consonans* nostram proferre consvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, secius statuendum. Vox Græca Ἰάσων τρισυλλάβως prolata nostris figuris esset Jason; qia I in ea *vocalis* est: Latina *Jason*, δακτυλικῶς (poëticas enim diæreses hic mittimus) nostro charactere, Yason: qia Ι nobis sonat qod J consona Latinis: Anglicana vero Jason; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J nostrum ubi consonans est, assolet. qod & in [c] codicis sacri contextu recitando à qibusqe passim observatur. Nec est igitur necesse, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel Dabid, vel Jesus, vel Jason) in sermone vernaculo discedatur.

Illud potius istic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, scriptura sequatur. Rectissimè Smithus noster, [d] *Æquum est, scripturam sonis seqi, ut picturam corpus: tostemúrque scriptura sonum ætatis, ut avitas formas vestium.* Quorsum namqe elementorum figuræ, avt sunt primitus excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, nisi ut qem in sermone communi literæ qæqe sonum edunt, eis commodè designetur? Certè & ætatis tenerioris nostris, & lingvæ nostræ edisscendi sitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accresceret; si & figuras sono cuique distinctim exprimendo destinatas, easdemque ad sonum proprium accommodatas & restrictas haberemus. Hoc est enim, quod sortis utriusque qosvis, in nostris edisscendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non semel conqerentes; qod Gallis ntique, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari consveverat; *aliter legere nos quam scribamus, aliter pingere quam proloqamur.* Nec reverâ nosmetipsos (nisi si φιλανθρωπίας καὶ ἀνεξικακίας τοιχαίνων reatum adscisсere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorsus poterimus differi: qum literas toties supervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine disponimus; elementis à sono suo nomina dissonantia planè tribuimus; uno eodemqe charactere sonos à se plurimum discrepantes pingimus; & ex consequenti, sonum eidem nec certum, nec suum damus. Ex. gr. Cur in people scribendo, o interserimus, qod evnnciatum tamen nolumus; t consonæ l postponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur thin *tenue*, & thine *tenue* literâ initiali eadem depingimus, cum ð potius qam t sonus in altero se prodat? qod proinde ð apice ad spinæ instar trajecto Saxones prisci exprimebant. Cur Gerbose per G scribimus cum Jerbas, avt Jarnus enunciatum velimus? Cur G ipsum Jee sive Ji nuncupamus, cum in gate, gil, gibe, good aliter prorsus proferamus? Cur C literam fet sive ſt nominamus, cum tanqam si It esset (prout

[a] *Literâ medià forsan illâ missâ, cujus sonus vel ignotus vel incertus cum sit, nunc insuper habetur, ut in* עמוס A. mos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמורה *Gomorra; ab aliis tamen ut* ng *in* ענג malum, *nunc ut* gn *in* עץ lignum, *effertur.*

[a] *Act.* 22. 2. [b] *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. [c] *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. [d] *De rectâ & emend. ling. Angl. script.* c. 9.

(prout est reverâ; & alterum itaqe superfluum) efferamus, in care, core, cur, cure? Cur non eisdem elementis proceed & ferò scribimus, cum idem in utroqe sonus percipiatur? Cur action, potion, poxtion, petition exaramus, cum otsion, posion, poxsion, petision legamus? Latinam si qis originem obtenderit; in promptu est responsio. In Latinis qidem *actio*, *potio*, *portio*, *petitio*, cum scriptio recta ac legitima existat, nihil esse immutandum; sed ad scripturam, qæ proba ac probata sit, prolationem esse accommodandam. at in nostris, cum voces vernaculæ, sonis constent ab illâ planè diversis; sonùmqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli sonum conformandam esse scripturam; neqe enim id est in deductitiis aut mutuaticiis necessarium, aut congruum etiam, ut elementum cum sono mutetur. neqe verò nos id ipsi constanter observamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum, declination, Grammaticæ peculiare alterum, declension. ecqid autem obstiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriusqe vox per *t* scribatur, & rite qoqe proferatur, non per *s* tamen tam illa qam ista describatur; cùm hujus in utraqe sonus audiatur, *t* literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Oraison* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox descendat; aut illia qod *fashon*, nostris qod *fassion*, (non faction, qod aliud utriusqe designat) eùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales suos debeat utramqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *rasinam*, non *retinam* scribant, cum Græcis ea ῥητίνη sit; qod *scissum*, non *schistum*, qum Græcis sit σχιστὸν; qod *cutis*, non custis, quum Græcum sit κύτος; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *parum putum*, non *pussum*, qod Græcis est πυσὸν; *ossa*, non *osta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra censum istiusmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde derivandis transferendisqe libertatem sibi sumit, nostræ nullo jure, nulla ratione, à qoqam poterit denegari.

Istis autem cum qæsito priori satisfeciisse nos autumemus, ad alterum transibimus. De *Q* literâ itaqe, ejusdemqe potestate ac usu à praxi meâ occasione sumptâ, coorta est qæstio. Cum enim in meis Latinè scriptis, ac in publicum emissis, *vocalem* eam, an *consonam*, an *vocalem* eam, huic subjungere destiterim, sæpenumero sum hac de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id usurpem, qâve autoritate subnixus, scripturam novitiam introductum eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto autore eâ de re ullo, in scriptis privatis compendia captantem, ad id primùs impulerat, prompta proniqe satis fuerit, qod superflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriusqe sonum, qæ duplex foret, litera ea per se ipsa includeret. Siqidem tam *Q*, qam *X* Latinum, Ψ Græcum, non simplex litera, sed composita est. Constat enim ex C & *V*. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex C, inqam, & *V*, non *vocali* ei, qod Scaliger censuit de caus. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne frustra sis) sed *consona* illâ (qod ex Velii sententia tuetur Vossius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angva*, *Sangvis*, *Svavis*, *Svasus*, se prodit. itaqe nec *Cu*, sive *Qu*, i.e. juxta scripturam vulgarem *Qu* qod Vossio tamen l. 1. c. 32. placuisse video, est genuinum literæ hujus nomen, sed *CVE*, sive *QE*, (qod eodem recidit) sicut *ECS* τῶ *X*; non inclusâ, qæ utrobiqe nulla est, sed qo proferri possit utraqe, necessariò, in altero præfixâ, in altero subjectâ, vocali illâ, qæ consonis qibusqe exprimendis consvevit adhiberi. Ergo qo modo *X* ex C & *S*, Ψ ex Π & Σ; ita *Q* ex C & *V* est coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius pater, de caus. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, qi *Q* cum *C* eandem *esse* contendunt; tum & Josephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat esse *inter* Q & C *differentiam*. *eam enim esse proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa est in* Lingvas & Lingvis *ad* Lingas & Lingis. utergę τῶ *U* *litera potestatem in Q ipso contineri* adfirmat.

A Unde & notat Vossius l. 1. c. 32. eos, *qi semper post Q adscriptum eum V*. etenim *hoc appositio nihil superesse præter C simplex*, qod de *Q* sentire Scaliger alter *ineptum*, *delirum* alter censuit. Proinde sicut frustra τῶ *X* τὸ *S* sub. jungeretur, ut *exseo*, *exsedo*, *exspio*, *exsplodo*, *exsploro*, pro *exeo*, *exedo*, *expio*, *explodo*, *explore*, scriberemus: alia enim est ratio, cum à *specto exspecto* potius qam *expecto*, qasi à *pecto* esset compositum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) scribendum censuerint, qia *s* ibi non est præpositionis, sed verbi seqentis; sicut & in *exscribo*, & *exsurgo*; & nominis verò, in *exsors* & B *exsul*, ut recte [a] Vossius. ita frustra τῶ *q* τὸ *v* subjeceris, cum ipsius *v* vis integra duplicis illius sono jam inclusa habeatur. Etenim, qod [b] τοῦτον de litera K; si qis cum Scavro, *nomina*, *in qibus à secunda esset statim sede*, *per K esse scribenda putârit*, *qod Ka nomen includit vocalem illam*, *nullam sane vocalem addendam in contextu dictionis*. & eâ qidem de causâ priscos observat Vossius l. 1. c. 17. *a* post *K* omittere solitos, cum scriberent *Klenda*, *Klumma*, *Krus*, *Kartago*, pro *Calenda*, *Calumma*, *Carus*, *Cartago*, qia *K* utiqe C & *a* in se contineret, pari certè ratione tam *V* post *Q* qam & *S* post *X*, est prorsus supervacanea, C cum compositis suis istis utraqe illa, & qidem integra, jam sit comprehensa.

Ratio igitur clara satis suppetit, cur τῶ *Q* subjunctâ sive *U*, sive *V*, nihil sit opus. Nec desunt qi patrocinium hac in causâ suum sponte deferant, viri cum literati, tum & inter literatos fortis sedisqe haud infimæ. In his est, qem & superius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi designato: *V post Q nullum habet sonum. sed qi sonus auditur, in ipsius vi est, qa sine V potuit probari.* Accedit huic, sed qi tempore, puto, antecessit Avtor haud ignobilis, licet de nomine ignotus, D cujus *de Lingva Gothica* commentariolum edidit Bonaventura Vulcanius; in qo ista habentur. *Q eadem est cum C, nisi qod U includit. qare ubi hæc subjicitur, superflua est. Malè igitur scribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *velle Gothæ, qui u includunt, scribentes* Qotidie, Qis, Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u, putabant superfluum, si præterea annotaretur. qod monendum erat, ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum sit. si dictio per u scriberetur, qomodo Græci faciunt, qi loco q u usurpant, Kuivτ@- scribentes pro Qintus. Errant verò, qi u geminum* E *subjiciunt; qum simplum satis sit; aut unicum, si alia vocalis seqatur.* Hæc ille disertissima. Cæterum ne Getas Gothósve, gentes barbaras, Latinæ vel scripturæ vel loqelæ magistros facere videamur. Virum clarissimum, antiqitatis omnis indagatorem sagaciissimum, rerúmqe istarum peritissimum, Joannem Vossium avdimus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recusabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia summarium; *Veteres scripsisse*, Aqa, Equs, Qis, *& similia*, *absqe V*. *Non tantum*, inqit *essentia & potestatis ratione Q composita dici potest*; (qod Capellæ ac F Diomedis avtoritate firmat, qi ex C & *V* constare affirmant) *sed etiam figura: qia, qod & Velius Longus observavit, ipsa nota, qâ scribitur, ostendit* C & V *pariter literas in se confusas. Atqe inde est, qod in Veteribus Codicibus alterum V, tanqam in Q contentum, prætereatur. Ita in eis legere est* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inscriptionibus interdum hic occurrit scribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adscripsit, hæc sunt. *Multi Q literam exclusserunt, qoniam nihil aliud est qam* C & V; *& non minus possit scribi* Quis *per* C & V & I & S. *ideòqe nonnulli* Quis, & Quæ, & Qid, *per* Q & I & S *scripserunt*, G *& per* Qæ, & Qid; *qoniam scilicet in Q esset* C & V. Hæc ubi ex Velio Vossius, *Nec obstat*, inqit, *qod Probus adversus eos disputat, qi* Seqi *in præterito scribebant ex* Seco, *aut* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio dispar. qia* C *ad aliam qam i syllabam pertinet: contra qam sit in* Seqi *a* Seqor, *aut nomine* Aqa, & *similibus.* Qibus adjicì

[a] *Art. Gram. l. 1. c. 43.* [b] *Jul. Scalig. de caus. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas Q littera includitur, non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem denique libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt Q ſcribitur V, cum Q nihil aliud ſit quam C pingvius ob ſequs V. Sane ſi poſt Q geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe Q fingere opus erat. ſin Q ad ſonc pingvedinem indicandam adhibere placuit, V omnino in Q intelligetur; qia Q erit nota duplcis litera C & V. Rectius igitur aliqi, Qa, Qi, Qo ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his V poſt Q redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qa nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nupertimé ve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales dua in ſyllabam unam coalescunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Impropria* ſunt, in qibus, etſi *dua pingantur*, *altera* tantum *profertur*. hujuſmodi ſunt apud Græco, ᾳ, ῃ, ῳ, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas*, *Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia ἀνύφωνα καὶ κατάχρησιν *bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propria* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur*. hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjuncta*, vel *ſecum* invicem *commiſſa*. aliis *adjecta*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou*. in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus. habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe *vi y*, *u* avtem *vi w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe, cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſa*, ꝯ Græcorum, in ὑὸς & ἄρνυμαι, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem*, *bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocalis.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à quorundam cavillationibus iniqis pariter atque inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum est [a] Censoris graviſſimi dictum, Tam otii qam negotii rationem esse reddendam. Hoc ipse qo ex parte aliqâ [b] præstem, paucis hisce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipse) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, distinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujusdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non insolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah usum apud nos ([c] nec solos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & insectatur acerbius, qâ possem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos nostros, hoc eodem nomine, qasi crimini graviori affines, nominatim perstrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi absolveram, juris publici facere visum est. Qæ si cui forsan otiosa ac supervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, esse hunc otii, nec ultrò accersiti, sed necessitatis lege qadam imperati, fœtum tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, satius esse, otiosum esse, qam nihil agere. Cogitet deniqe ista, qaliacunqe fuerint, viros etiam summos exercitos habuisse. Tu sicubi lapsum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter est, laboranti proclive fuerit) manum si porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum sentire professus: siqidem hac ratione forsan confirmatiorem, illâ (qod est optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præstare rationem, Symmach. l. 1. Epist. 1.

[c] Videatur Drusii ipsius confessio ad oram scripti hujus prope finem adscriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ σὺ ἰρύτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γραῦς ἐστ', ἴσθι δ' ἐνθύς, ἢ κακῶς ἔχει. Senectus ipsa morbus est. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

controversiam urbi restitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorsum autem personis locisve nomina, nisi qo eis in sermone scriptoqe, prout occasio, designentur? In sermone verò communi qi id potest ab eis, qi proferre ea aut nesciunt, aut neqeunt? Accedit solennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in sacrâ paginâ reperitur: qum in eisdem citra nomen istud bis אלהים semel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethnicisqe ignotum prorsus fuisse Dei nomen hoc, ex codicibus sacris clarissimè patet. Idipsum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Mosi, Exod. c. 5. v. 2. & regis sui nomine non semel Rabshake Ezechiæ, Esai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in usu vulgari esse videtur desiisse, qamdiu apud Dei populum prophetiæ series continua persisterat, aut Spiritus sancti emanuenses ulli extiterant, qi oracula *Jeivedim*, in populi illius usum communem, scripto consignarent. qorsum enim illi qicqam in usum communem, aut vivâ voce ederent, aut scripto proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, aut proferri, aut legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? aut qis cuiqam dictu scriptive usus, qem nec avditu percipere posset, nec proferre ipse noverit? Proinde nullo pacto esse potest rationi consentaneum, ut existimemus, Vates sacros in vaticiniis suis id nominis toties inculcasse, qod prolatum tamen lectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo sacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ observandæ religiosi, non poterat nominis illius prolatio insuper haberi, nedum ut penitus intercidere, aut in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Mosem perscriptâ Num. c. 6. v. 24--27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie usurparent, qin & nomen hoc proferrent ipsi, & in populum simul qoqe propalarent. Porrò si in benedictione solenni illâ & sacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obstiterit, cur non & alias qoqe, vel in sacris scripturis legendis, vel in suppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, sive libertas, sive licentia, existeret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe vestigiis insistentes, [a] ex verbis illis novissimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum super filios Israël*, [b] eliciunt, *tum demum licuisse nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* sed & ex verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ scripturæ sacrosanctæ textum ipsum corrumpendo legunt, זה שמי לעלם *hoc est nomen meum ad occultandum*, cum textus ipse לעלם *in æternum*, habeat; nomen istud supprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *sacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptum & submissâ voce* (per mussitationem qandam [d] magicæ non absimilem, qali in missæ suæ secretis abuntur hodiè Pontificii) ejusdem *verba illa protulisse, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exaudiri posset.* Denique [e] *Mosis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuisse verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo suo, ille feret iniquitatem suam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte moriatur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illis modo, qi Deo maledixerit, sed & illis (è vulgo nimirum) qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hic cur objiciant, nihil qicqam est cavillæ; qum sint reverâ farfari foliis leviora; ligustri etiam flosculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè sit virum insignissimum tam putidis commentis [g] *veri speciem* saltem *aliqam* tributum ire voluisse. Cum primum norit nihil fundi à sacro textu habere. neqe enim sequitur, ut, qia in solenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, professionum, juramentorum formulis crebrimè usurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præscriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum esse textus codicis sacrosancti depravationem manifestissimam, negari non possit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoscat ipse, [a] *mandato divino adversari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum esse, ut altâ voce conciperetur sacerdotalis illa benedictio.* In qarto, assumentum merum esse nescire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod si sustuleris, admissâ interpretatione istâ, nec sacerdoti nomen illud effari licebit; sin admiseris, cum legis ejusdem datæ latæqe membra sint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, supplicii speciem ac rationem explicarius designans, plerisqe censetur; priori etiam inciso *ἐν τῷ νόμῳ* idem fuerit assuendum. ita aliis qam è plebe & populi sæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, saniorum ac solidorum qisqam, nisi in execrationis significatione verbum נקב in interdicto illo unqam sumendum pronunciavit. Verum ista ut mittamus, qum qod morentur nihil sitis satis clarum videtur, & ante Mosem, & sub Mose, & à Mosis temporibus per secula qam plurima, nominis hujus prolationem in usu communi extitisse: imò ex Dei ipsius mandato (è Judæorum Magistris primariis qoqe ipsis id agnoscentibus) solennem ejusdem prolationem, populi turbâ totâ astante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri solitam. ex qâ solâ occasione, etiamsi nihil aliud accessisset, per tot secula illa fieri non poterat, ut non esset ea in vulgus etiam hominum notissima.

Tertiò, ex superstitione qadam, seculis insecutis, & seqioribus illis, cum Spiritus sancti emanuenses illi è populo illo jam defecerant, nec ordo sacerdotalis cultus sinceri rituisqe prisci tenax exiterat, (qamdiu enim ista obtinuere, usus pristinus cessare, aut aboleri non poterat) à nomine isto proloqendo abstineri ceptum est: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magistris scilicet denunciatum jam esset, [b] *partem non habituram in futuro seculo, qisqis nomen illud pronunciare præsumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegressas proferre, non licitum tantummodo, sed & pium ac laude dignum habebatur.

Ex superstitione, inqam, usurpatum hoc; & metâ qidem: ecqid enim aliud subesse poterat? Obtenditur *religio*, & nominis sacrosancti venerandus respectus; cui ut honos illibatus conservaretur, nec avt usu profano leviculoqe evilesceret, avt exteris etiam, qi abutendo pol. lucrent, innotesceret, vel est [c] *vulgi* ipsius *ἰυλαβεία qadam susceptum*, vel *magni Synedrii sanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abstineretur.

Speciosi siqidem prætextus isti; sed superstitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de isto potius nomine, qam de altero illo, qod ejusdem esse valoris ostendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam soliciti ac curiosi extiterant? an qia uberior istius qam illius sanctitas? amplior atqe avgustior hujus qam alterius illius majestas? at literis syllabisqe ipsis sanctitatem ac majestatem tribuere, est insignita planè superstitio; eiqe gemina, qam nos Pontificus de nomine *Jesu*, circa qod illi perinde ferè se habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliâve Dei nomina, etiamsi vel à suis, vel ab exteris, profanè, leviusculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil absurdius, qam hoc animum inducere, Dei majestatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipsis est, lædi, violari, polluì, sub qocunqe tandem nomine divino designatum id fuerit, qali Deus, ubi *nomen suum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 310. c *Ibid. p.* 322. d *Esai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Jachasin Drusius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſe habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogantæqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innotescere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc etiet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaica accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis altâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admitrive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc fit mando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſuam hic inſciticm agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraicis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi valdè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hanc vocis אדני puncta vocalia, idcirco יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, fmiqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum conenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſequatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non fvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, nti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

יהושפט יהוצדק יהונדב יהושוה יהורם
יהונתן בדודיה aliaqe ejuſdem modi. qæ & contractio-
ne pavlo formâ qandoqe leguntur יתנן ירמיה יורם
יושפט יצדק יונדב & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Muſis ſucceſſor, nunc יהושוע, nunc ישוע, nunc הושע, & Jacobi filius minimo proximus, nunc יוסף nunc יסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (pruur Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, qi ex adverſâ nobis hjc parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato fmere qicqam; ac qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [c] Sixtinus Amama, veritatis clarè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jeva hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut ſit, eliſâ & extritâ*, concedit.

Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [e] Magiſtris Judæis. Et certè qi in יהונתן יהוצדק יהוכין יהוקים יהודע יהוחנן יהואחז
יהושפט יהושבע יעוצדק ex nomine tetragrammato five יהו five י illud eſſe negaverit; idem in חבניה אחזיה
פחתוה פתיה נתניה נדביה יכוניה יקמוה ידעיה
שפטיה צדקיה illud יה; in אלעדע אלנתן אלחנן
אל אלישבע אל ושפט אליקים illud, ex nominibus Dei eſſe (qum idem planè cum illia nomina iſta polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, ſemoto affectu omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit, tanqam pietatis teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שדי [d] in צורי שדי & עמישדי nihil adjiciam, qæ cum עמיאל & עזריאל idem pollent) qamqe ſtudioſe id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, tertium iſtud, qod utroqe illo temporibus illis non minus in uſu communi ac qotidiano conſtæ extinſſe, in negotio iſto poſthabitum & præteritum prorſus fuiſſe.

His momenti nonnihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, τὸ ων non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ ſagaciſſimi fuerint, in qibus [e] pars primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur: qod non opus eſſet, ſi à* יהוה *in* יה *contracto deſcenderet*. qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jova & Jovam dixiſſent*.

Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*, ſiqidem thema ipſum antiqia *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis e*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò neqe

a Ludovicus Cappellus *p.* 315.

n De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſuæ c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 3. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe consequitur ideò non à יהוה descendisse, qia prima correpta sit; unde poetæ, qo metro consulatur, ut *repperit*, sic *Jupiter* dicant. Neqe enim ave primam in Jupiter correptam esse doctissimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avtoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductitiis, suis etiam, qantitatem semper observant Latini: qm à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρυπτὸς, κρυπτίδ@, κρυπτίδα, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μήδομαι, *medeor*; à μοῖρα, μῖρος, *morus*, *morum*, o productо; à λάγυνος, *lagena*; ab ἔρειω, *ruo*; ab ἑνὸς, ὸς, *unus*, *unum*; ab ἴδια, ἴδ@, *suor*, *asus*, ὁ πλαγιὸς, *obliqus*, τὸ μῆχυ, *temetum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; φῆμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejusmodi innumera. rursusqe ex חניבעל *Hannibal*, ex שופט *sufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex תמם *tama*, *tamino*, unde *uva tamina*, è qâ vinum, qod à tinctură *taint* dicimus; aliaqe havd pavca. Denique cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in prompru est. tam Latinis scilicet qam & Græcis, in usu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud suos maximè familiares existerent; hac ratione Græcis חניבעל Ἀννίβας, חסדרובעל Ἀσδρύβας, יוסף Ἰωσῆς, ישוע Ἰάσων, קרן κέρας, שק σάκκ@, Latinis זבי qi Græcis Ζαγχαῖ@, Sichæus, שופט sufes; & sicue ארני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipso etiam Varrone loculentum habemus, Avgustino exhibente, testimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judaorum Jovem putavit*. Et mox: *Nam qia nihil superius solent colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos summum Deum colere, nihil aliud potuit suspicari qam Jovem*. Ex qibus constat, *Jovem* à Jndæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem censuisse: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum schola loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avgustinus putat, ratione, id illum verisimile est avtumasse.

Verum nrget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè sibi persvasum iri profitetur, Deum voluisse eousqe Lazare Satana habenas*, ar *sacrosanctam illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium Apostata ille sibi usurpaverit*. Qod tamen nullius prorsus momenti esse deprehendetur, si accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* esse hoc, non probatur. sed nec potest proberi. tam enim יה qam יהוה est ea propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæso, est scelestius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem nam aliqam, an potestatem majestatemqe totam atqe integram, sibimet qemqam arrogare? atqi eousqe *Satana habenas Deum laxare*, ista omnia sibi ut usurpet & arroget, præter sacras scripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujusqe experientia tam clarè testatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam possit, nisi qi sole, mero meridie, cœlo sudo ac sereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebrasqe Cimmerias universa occupare affirmare sustinuerit. De hoc avtem, qod est altero illo tanto detestabilius, qi havd difficulter sibi persvaderi passus fuerit, cur ad illud hæsitet, rario nulla comparet. Denique Vir Cl. ipse eadem in dissertatione affirmat, *nominis* hujus ipsius sacrosancti [c] notitiam *à Jadais ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab istis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *transisse*, sub nomine Ἰαὼ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo consultus Apollo responderit, Deum summum (qem reverâ ipsum se Apollinem sive Solem esse volebat) unum reverâ eundemqe esse, etiamsi pro variis anni tempestatibus, qem is pro arbitrio suo regat & moderetur, varias sortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Δεὺς, Διὸς; æstate Ἥλι@. i. *Sol*; avtumno Ἰαὼ unde & [a] Ἴαχχο dictum volunt; hyeme Ἅιδης, sive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Dis appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apollino* ipso alium, nomen id transtulisse Dæmonium, existimasse videtur ὁ ναὸν; in eo certè oraculi mentem, ave non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipso discere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei sacris (qos io appellat) versibus *Solem* inter cætera ait Ἰαὼ vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba ista producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem sint, ea voce significari; & Orphei etiam versum alium illum, qi eodem faciat, οἷς Ζεὺς, οἷς Ἀιδης, οἷς Ἥλι@, οἷς Διόνυσ@, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, οἷς Ζεὺς, οἷς Ἀιδης, οἷς Ἥλιος ἶσι Σάραπις, μίαν Ἥλίου τὴ Διὸς δύναμιν, *unam esse planè Solis Jovisqe potestatem*, hoc est, unum eundemqe utrumqe Deum esse, Julianus confirmatam it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: neq qod multis agamus, est opus. Ex eis ipsis qæ hîc protulit Vir Cl. ipse, claram satis apertamqe habemus illius rei ipsius, qam ægrè adeò persvasum iri sibi professus est, non confessionem vi extortam, avt fidiculis elicitam, sed professionem ultroneam, *Deum* nempe *Satana eousqe* aliqando *habenas laxare voluisse* (qod enim feciste aliqando, & voluisse non negabitur) *ut sibi*, an ex consortibus suis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud sacrosanctum attribueret*. Nihil ergo est à viro doctissimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰαὼ se prodidit, per Græcos etiam ad Romanos transiens, in horum *Jove* se exeruent. Tamqe nobis pro *Jehovah* nostro à Romanorum *Jove*, qm & viro doctissimo [d] pro *Jahveh* suo à Græcorum Ἰαὼ (hoc est enim, qod primarium habet, commenti sui præsidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ sacra pagina suggerit, nos hac in cavsâ præcipuè nitimur, licet accessiona ista nec respuimus prorsus nec spernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהו *Jeho* scilicet in nominibus illis diserte repræsentatum.

Istic avtem si sisteremus gradum, nec de clavsulâ extremâ qicqam subjiceremus, liqidò tamen satis comprobatum dedisse videmur, (nisi siqis in adversam partem niri animum ultro obfirmarit) non longè à nominio יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum discedere. At verò de syllaba extremâ, sive terminatione, qam appellant, minùs forsan laborab'tur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה descendere, habetur extra controversiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *segol*, ut à עלה *ascendere* עלה *scras*, à קנה *possidere*, מקנה *possessio*; avt per *Kamets*, qo modo à עלה *ascendere* עליה *ascensus* & עלה *hostia*, à היה *vivere* היה *animal*, à הוה חוה *Eva*, proferuntur universa, ut è duabus bis altera saltem genuina sit ה יהוה terminatio. cumqe ista illâ longe freqentior occurrat; probabile eo fit, hanc qam damus potius esse germanam, ut in a scilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctissimus [e] יהוה *Jahaveh* avt יהוה *Jahveh*, (ad formam utiqe ה יעקב sive יעקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; est ab analogiâ omni Grammaticâ prorsus alienum. etiamsi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non sit insolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avgustinus *de consens. Evang. l.* 1. *c.* 22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama sed omissâ vocâ *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 329. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandf. *de defens. ad infer*, *l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, quorum in censu τὸ τετραγράμματον esse consentiunt (quod sciam) universi, quæ eo modo finiantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, quare suum illud vir doctissimus noster isti prætulerit; nisi quod

Cuivis placere maximè suum solet.

Quod autem adversus hoc ea Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τὸ πατρεῖον τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, quæ ad manus meas non prius pervenerat, quam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a] *Havd esse* scilicet *convenienu majestati divinæ, us nomen ipsius in terminationem exeat femininam*; quam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumque non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה quod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, quem in hoc rejicit, affectum; atque eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γένεσιν planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut quemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraque fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (quod forsan jure possim tamen) genuinam eamque ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi quidem quo rem ipsam serio seduloque magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atque instituta divinâ quadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumque an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc molirentur, quæ omnium minimè intendebant; eamque nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, quam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliquod nomini huic designando habeatur. alioqi quo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc *ipsum*, quasi in tabulas publicas relatum, solenni modo distrtim ac nominatim indigetatur, atque adeò tanquam peculiare quoddam à reliqis qibusque modo quodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si quâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, quod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt oullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνώσονται ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus*. etiamsi id quod verum est, dixeris; noo tamen id quod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. *io* Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more ארני substitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: noo illud tantum dixeris, quod Deus non dixit; sed illud etiam, quod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, quod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, quod occ

A à ominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qi avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

. . Verum ex adverso hic insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammatis vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non dissitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammatis propria, & pergit nihilominus legere Jehova, na ille ultrò & sciens prudens crassè & sadè βαρβαρίζει. Et rursus,* [b] *si certò teneremus veras Tetragrammatis vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa foret esset, cur qs Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, asarpare, qam incongrue alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente sadè barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & dehonestare.*

Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; noo est necesse, ut qui puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis ארני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato oon esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac sadus barbarismus*, si in vocalâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis naova, sonusqe genuinus havd certò satis dignoscitur, ergò satius fuerit, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione dicta sacrosancta dehonestare? Ut in Dei ipsius appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem dissitis sonis profertur, dum alii ut j nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, oum ideò *sado barbarismo commaculatum & dehonestatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? nam qi sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè onllus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in ominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὕα, Eva, חנוך Ἐνὼχ, Nœh נוה Νῶε, מלכי צדק Μελχισεδέκ, בלעם Βαλαὰμ, מרים Μαρὶμ & Μαριὰμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבדיה Ἀβδιοὺ, צפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia ἀνωμάλως. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi sadique barbarismi* reos peragat eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, noo cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utrique oomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Josuam*, avt *Jehoshuam* cum istud potius oomen illius sonet Hebræis? De Domini

a Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *cat.* 1. a. 4.

b Ludovicus Cappellus *p.* 327. b *Ibidem.*

mini Christi appellatione peculiari duntaxat adjiciemus: עִמָּנוּאֵל nuncupandum prænunciat Esaias c. 7. v. 14. hoc Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Ἐμμανουὴλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si quod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fœdove, quisquam contaminasse puto dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has quibus primitus enunciabatur. quod qi evincere tamen qis possit, non intelligo. at, ipso Viro clarissimo censente, haud ab eis longe discedit. Siquidem inter *Jehovah*, [a] quod ipse rectum esse censet, & *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, haud ita multum interest. *patach sheva holem* esse vult ille; sheva holem kametz nostri. quantillum intercedit? litteulæ metathesis fere conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה priscum, quæcunque ei vocales fuerint adscriptæ, & *Jehovah* nostrum discrepantiæ amplius intercedat, quam inter, אחשורוש & Χέρξης, ארתחשסתא & Ἀρτοξέρξης, avt Assuerus, נבוכדנצר & Nαβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, ישעיהו & Δαΐζας, חרו & Hesaias, ירושלם & Ἱεροσόλυμα. denique inter nostrum *Jehovah*, & *Jahavoh* tuum, quam inter Ἱεροσόλυμα & Ἱερουσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa usurparunt; avt Evangelistis, qi istis promiscuè sunt usi, barbarismi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exacte respondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non constat, omninò præstat nomen Adonaj penus subsistuere.*

Perpetimne substituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Mosi Deus, וְשִׁמִי יְהוָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם imò & hîc, (etsi non disertè) inqit. hoc enim haud obscurè insinuat, quando adversus nominis hujusce usum disserendo, [c] cum vulgatum hîc laudat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præstantissime, (quod bonâ cum tuâ venia dictum velim) in contrariâ prorsus esse me sententiâ, liberè profiteor. malimque, optio si detur, avt Samaritarum Ἰαώ, sive *Jave*, (qo modo דויד Δαυΐδ) ex Epipbanio adv. Arrhom. hæres. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. quod [d] *germanum esse* Drusius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰάω; quod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Celf. l. 6. [f] ex יהוה *per contractionem* יהו ultimâ abjectâ; (יהו Ἰαώ, ut ביה Βαιᾶ) enatum vult Drusius: & ipse *omnino Hebræorum* יהוה *esse*, cum Theodoreto, tam fidenter statuis; ut [g] *nihil manifestius, nihil expressius dici posse* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαοῦ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi Jaoth, ex adv. hæres. l. 2. c. alt. quod est idem cum *Jaoh*, prout Goliah Ἰαωήλ: avt Hierombali (sive ירובעל is est, ut יהושלאם Ἱεροσόλυμα, חבקוק Ἀμβακούμ, אבוכא ambubaja') Ἰεσσαί: quod ex Sanchuniathone Philo Byblienfis; ex Philone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; quod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] supervacanea censebat) ex literis ipsis ajebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret, avt *Jehovah* nostrum; quod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodqe Drusius, [a] *si electio detur, prælaturam sibi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, quod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*. *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum denique ipsius etiam *Jahvoh*, sive *Jahavoh*; qod tu verò proximum esse putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum saltem aliqid proferrem (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præsertim ubi vestigia minus clara suppetunt, ferri possit) hoc, falsum, illud, nostrum saltem, legendo literas ipsas, consonas eas an vocales, exprimerem; istud, nec vocales, te judice, nec consonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam sacrosanctam depravare ac corrumpere est certissimum; qum nihil ejusmodi avt sonet, avt significet, qod in contextu habetur. neqe enim יהוה eô loci est *Deus* ipse qi id loqitur, sed *nomen id* Dei. At ex illis aliqod qi legerit, etiamsi vocabuli sonum avt scitè parum, avt minus pertè dederit, non ideò tamen Scripturam ipsam depravare verè dixeris; qum de sensu demutet nihil. neqe enim vocalæ alicujus avt minus dextra, avt vitiosa etiam, avt ab eo qod *scriptum* ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, textum sacrum necessariò depravat; præsertim, ubi qoqo modo legatur, de sensu reqe ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus constiterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Εὕαν *Evam* (non Ἄναν, avt Χάναν, qod poterat tamen, qo חוה Hebraicum exprimeret) seductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuqe vario, *Jacobi* utriusqe in Evangelis nomen Galli *Jaques*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falsi, imò mendacii manifestatii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριον, vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *priscis illis cognitum* negaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; & dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, ie Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiquorum sacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græcique reliqi, cum Chaldæo Paraphraste utroqe) adeoqe Apostolorum sequetur vestigia.*

De *Judæis* superstitiosis satis superius est dictum, nec adjecto qicqam opus est. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum essent ignari, versionem Græcam sunt secuti: nec adverterunt forsan, qid locis hisce veritas Hebraica exigeret; vel si cum adverterent, secus tamen legebant, culpâ penitus absolvi qi possint, non intelligo. *Apostoli* Græcè cum scriberent, sed & qæ Græcis cum Judæis communia esse volebant, usum in Græcam versionem admissum secuti sunt. eô magis, qia Græco sermone haud ita promptum esset id nominis exprimere; sed & qod exprimeret, ejusmodi futurum erat, ut Judæis etiam forsan peregrinum existeret. At apud Christianos nunc dierum secus planè se res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam seculis antegressis, ampliorem ac frequentiorem Hebraica jam familiaria magis sint facta; & vocabulum sit in usum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè satis exprimatur.

Denique qæritur hîc, non qid ob causas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Drusius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. sanct.* vocalitiones Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corrupetint, instar in דריוש *Δαρεῖος*, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Drusius *Tetragr. c.* 39.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hic eſſe illam τῷ *Adonaj* ὑποκειμένῳ ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adſirmat, qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſta ſic Domini verba Moſen Pſalteque citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen τετραγράμματον ΠΠΠ exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vèc verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qi non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

a Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

a Primus in hunc errorem indurit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& anot.* b Res eo addncta eſt, ut veritas non amplius terram conſpicat: cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

THO-

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ, A D. LUDOVICI CAPPELLI,

In Diatribæ de eodem suæ Defensione nuperâ, adversus eandem objectis, Vindicátio.

ANte quinquennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à quo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unquam, sexennium ultra à septuageno emensus, spem alere possum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato dissertatiunculam* conscripsi, quæ haud ita multo post in publicum prodiit. In eâ, quo receptum passim; à viris tam eruditis, quam & plebejis, vocabuli *Jehovah* usum, (ille siquidem primarius fuerat scriptionis hujusce scopus) pro viribus tutarer, nonnulla examini subjeceram, quæ de subjecto hoc Vir Clarissimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* quadam suâ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiquitate Diatriba* adjectâ, disseruerat. Pro eis ipsum adversus eandem, *Defensionem* à se adornatam, *Critica Sacra* suæ nuper editæ Vir Doctissimus subjunxit: cui quod reponere visum fuerit, cum Deo bono, istic dabitur.

In *Defensione* suâ Vir Doctissimus ita methodum instituit, ut primo luco, in quibus utrinque *consensum* haberi agnoscat, indicaret: tum *dissensum* in quibus subesse deprehenderit, subjungeret. quæ quidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib.* 2. quam maximè probatur; quo *quid concedat, quid abnuat quisque*, commodiùs clariúsque intelligatur, nec de eis intercedat rixa non necessaria, de quibus utrinque convenit.

A

Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè aut integrè Vir Clarissimus egisse videtur, cum in eis quandoque *consensum* præsumat, in quibus is disertissimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *dissensum* comminiscatur ubi nullus planè intervenerat.

Siquidem primò quod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Mosis tempore saltem, (cui forte non à primo mundi exordio ad Mosem usque) tum & per insecuta deinde secula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinque concessa recensetur; est hoc ex eis, τοιοῦτον illa quod attinet, in quo à Viro Doctissimo dissentiam, dissensionemque meam, unà cum rationibus ejusdem adjectis, eis ipsis in paginis, ad quas digitum is intendit, disertè profiteor. Id ipsum enim eo loci ago, ut ostendam, *vocabuli istius prolationem genuinam à mundi ipsius exordio, longè ante Mosis tempora, cognitam fuisse, cum in usu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis solis, sed exteris etiam usurpatam.* quod utrunque testimoniis (uti mihi saltem videtur) luculentis, è paginâ sacrâ petitis adfirmo. ad quæ Vir Doctissimus istic nihil quicquam regessit.

B

Tum in consensionis Articulo tertio, de pronunciationis istius supprimendæ origine; quòd, *ex superstitione*, quidem *aliquâ (cui forte eâ non vituperandâ, vel ex mimâ Magistrorum Judaicorum ἐυλαβείᾳ, seu profanationis metu & cautione) secutus infecutis, à nomine isto abstinere cepisse esse; eoque tandem deventum, ut pro immani praculo haberetur nomen illud effari*; in istis inquam, quòd sibi me, mihi se σύμφωνον καὶ σύμψηφον profitetur; id verò, quatenus *superstitionem* eam, non exte-

C

D nuare

[a] *p.* 713.

Jehova legunt, malè legere, quam bis duo esse quatuor; id verò neuter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, quod ad rem, quâ de agitur, nihil faciat, otiatur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusque nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato suppositæ habentur, *Shevah* nempe *simplex*, *Cholem*, *Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasque Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & vendicatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis, avt αὐθαδίας notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περιεργον tantum, strepitumqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμωνύμως ἄντικρυς πρὸς τοῦτον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ; in qâ dicta qia vellicaverim, qa istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitri ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Vartoniana itidem illa, *canis à canendo*, & *calix* à *calidi*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis sæto, *Syntagm.* 2. *cap.* 1. à *pag.* 109. ad *pag.* 121. fusissimè simul & clarissimè disserentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satanæ habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet.* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus t. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusius disseruerimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod beemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characteristicon hoc ipsum in fronte præfixum gerant. nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen proprium: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noah*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה non *est beemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est verè proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal.* 68. 5. *non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine propriè sic dicto habeatur. Qin & אוריה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid intersit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πανσόφως, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei* §. 12. ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & הרון אחר שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius substituit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articulum

a *p.* 717. b *Tetragr. cap.* 14. *p.* 316. 317. c *p.* 715. 716. d *p.* 717.

a *Orat. pag.* 325. b *Defens. pag.* 719. c *p.* 719. d *p.* 719.

lum præfigi insolens sit, illi solent. quorum, quod regimen respuat illud, istud admittat. hæc autem, quibus nomen proprium dignosci vult, omnia שדי יה cum primis conveniunt, quod & ideò nomen proprium esse (Drusio tuo hic itidem calculum adversus te dante suum) omninò concludit. Et sanè litigiosus si quis in istis esse ambiret, meliore fortasse jure contenderet, יה & שדי esse potiùs pro nominibus propriis quam יהוה habenda. Siquidem יהוה æquè ac אלוה appellativè usurpatum quandoque deprehendi, nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Quemadmodum enim vocabulum אדם constat nunc esse שם עצם *nomen substantiæ*, sive *proprium*, nunc verò שם הדבר *nomen rei*, sive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis proprii*, alterâ *appellativi* rationem notionemque obtinere videtur: quomodo & in Zacariæ verbis illis cap 14. v. 9. יהוה *rex futurus est super terram universam*: *in die illâ* יהוה *unus erit*. ut sensus sit, de quo & alibi disseruimus, יהוה *Deus noster, est* יהוה *unus*. h. e. unicus solúsque à se & in se verè existens Deus. quin & in Syntaxi eâ, quæ tam frequenter occurrit, יהוה צבאות de quo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè usurpari, Criticos celeberrimus ille Magister Judæus agnoscit. At nec יה saltem, nec שדי forsan, usquam (opinor) sic usurpata deprehenderis, (tametsi nomen שדי semper esse שם תואר nomen שם עצם nunc יהוה esse Magister ille ad hunc ipsum de quo agimus locum decernit) ut istud alterum saltem, si non alterutrum, potiùs quam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri possit, si argutiolis istiusmodi agere liberet. quæ tamen solidiores forent, viréque meritò majores obtinerent, quam commentitia illa, quæ Vir Doctissimus istic proximè subjungit.

Cum enim argumenta *clara*, qualia à parte adversa exigit, Virum Clarissimum destituant, ad *Allegorias* se confert, & mysteriola, quæ è singulis nominis hujus literulis elicit. Quibus ego qidem tantum tribuo, quantum insulsis ac insubidis Manassis Israelidæ de hoc ipso nomine nugamentis, quæ in *Conciliatore* suo ὅλῳ τῷ Ἰουδαϊκῷ, quod ajunt, ad nauseam usque congessit: utque liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna existimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiique frivolis putidisque commentis eis, quæ ex commentario in Mosem, inepto, insiceto, insipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atque explicanda Vir Doctissimus scripto peculiari suscepit. Ea autem, cum figmenta mera sint & pigmenta fucata, paginæ verò sacræ detorsiones & depravationes tam manifestariæ, ut lectori pio cuivis stomachum possint meritò movere; mirum mihi, nec soli, sed aliis istic havd pavcis sit, potuisse Virum Doctissimum animum unqam inducere, ut deliriis istiusmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illustratur, sed offuscatur, simplicitas corrumpitur, Orbi Christiano exponendis, incrustandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in sacris, non sensu duntaxat, ludere desinerent aliqando, homines fidem pietatemque Christianam professi, nec Judæulos impuros atque insiceros Oracula sacra irreverenter atque irreligiosè diverxantes, dum in sensus alienos absurdosque varios distrahunt, hac in parte imitandos sibi proponerent, nedum ut aliis insuper commendandos censerent.

Sed, *Deus ipse*, inqit, [a] *sibi fecit nomen istud* יהוה *proprium ac singulare, quam Mosi dixit*, Nomen meum יהוה non manifestavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum super populum meum Israel. *quod de hoc nomine intelligitur, quod ter ibi ponitur. denique in laminâ Sacerdotali inscriptum erat hoc nomen. qo satis apertè significabatur, nomen hoc proprium esse Dei nomen; non enim aliud ei inscriptum erat.* [b] Concludit tandem,

A *ex his videre est nomen hoc præ reliqis esse singulariter Dei proprium.*

At ista omnia numqid evincunt, *hoc unicum esse Dei proprium nomen, reliqa omnia esse appellativa*? hoc est enim, qod Vir Doctissimus asseveraverat, probandumque sibi susceperat. Verum anstas istas consicemus pavlisper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctissimi conscienniam, an non sit vitiosa verborum istorum, quam lectori obtrudit, versio, *Nomen meum* יהוה *non manifestavi illis*. Loci
B verba ἀυτοαξιῶ sic habent; *Apparui Abraha, & Isaqo, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, sive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omnisufficientis*, si ita loqi liceat) *&*, sive, *sed, nomine mro* יהוה *non sum notus factus eis*. Ubi נודעתי esse formæ notionisque passivæ, nec posse pro versionis suæ ratione in שמי transire, norat satis Vir Doctissimus, nec qo fine vertere sic visum fuerit, potest cuiqam obscurum esse, qi ad superiùs à Viro Doctissimo posita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantque interpretes orthodoxi plerique apud Avtores ipsos, in Commen-
C tariis, qi passim prostant, cuivis advertere promptum est. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctissimus supra, qasi ambigendo suggessit, *nomen Dei istud ante Mosis tempora Dei populo non innotuisse*. Adjicere possem non neminem extare, [a] qi verba Mosis novissima illa, non enunciativè, sed interrogativè proferenda existimat, rationibus etiam variis, qibus id firmet, adductis. in qo, sensum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magistris habet sibi consentientes, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לברו *tantummodo* supplendum censent. qo modo Gen. c. 32. v. 28.
D *Non amplius vocaberis Jacob* [tantummodo, utique] *sed nomen tuum erit* etiam *Israel*. Verum de hoc aliisque notæ parilis locis alibi differendi occasio dabitur. nunc id, qod in manibus est, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipso loco patet, tam יהוה qam אל שדי nomen esse Dei. qin avtem proprium dicatur, ecqid, qæso, obstabit? Denique, si nomen יהוה sit *unicum Dei proprium nomen*, nec ante Mosem innotuerit, sequetur hinc, Deum ab Orbe condito ad Mosem usque nullo nomine proprio cuiqam innotuisse.

Seqitur locus secundus ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam
E à Græcis, qam & à Latino Interprete Vulgatæ editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, secutus est, sed & ab aliis omnibus; qos ego hactenus oculis usurpavi, discedens, Vir Doctissimus sic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum*. qasi ante non fuisse insinuaretur. Verba sic habent; יהוה *Deus patrum vestrorum, Deus Abraha, Deus Isaaki, & Deus Jaakobi, misit me ad vos: hoc* [*est*] (ita supplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum; & hoc memoriale meum per generationes qasqe*. Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, scribi לעלם defectè sine *Vav*, qasi legendum esset לעלם *ad occultandum, ut eo immutatur, nomen hoc esse occultandum, no legatur, scilicet prout scribitur*. qæ est insignis Scripturæ depravatio textúsque corruptela turpissima. Ecqid hic dicitur, prout & ipse reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? nisi si cum Judæorum Magistellis inepticntibus, locumque Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore, unumque nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, ista cum reliqis Dei nominibus absque יהוה universis, seculis insecutis, uti sub Messiâ illi, esse supprimenda, & vel celanda vel cessatura. Tum, an
G non hoc potiùs eo loci verbisque eis innoueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipsorum, Abrahæ; Isaaki, Jaacobi Deum extitisse, per secula omnia innotesceret, idqe professum se prædicaretur? Denique, si hoc nomen suum esse Deus ipse profitetur, qo per secula

a Jo. Georgius Dorscheus, *dissert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Esdrald. & Isak. Abarb. c *p.* 320.

a *p.* 719. b *p.* 720.

secula qæqe commemorandum se diserte constituit, videant, quam perverse, quam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit demceps saltem à suo populo vocari*, (verba Viri Doctissimi ipsius habes) nominis id, quantum in se est, suppressum, mentionemqe ac memoriam illius omnem sublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctissimo agitatum dixi, idem de exteris qoqe; non concessum duntaxat, sed fusiùs dissertum, seriò assertum, sedulò fictum, strenue etiam propugnatum ab eodem ipso exhibebimus. In *Epistolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defensioni* suæ illi attexuit, hæc habet: [b] *Non possum tecum sentire, nomnis illius pronunciationem ad Gentes unqam dimanasse. Nec puto veteres Hebræos ante tempora captivitatis eadem, qâ posteriores Judæos, religione, vel, si mavis superstitione, circa nominis illius pronunciationem fuisse illigatos, ut fas sibi esse non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiscua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus sibi proprium esse volut, qo, ut homines alii ab aliis proprio sibi nomine distingvi solent, sic ipse avgvste hoc nomine ab omnibus falsis Dis & commentitiis Numinibus discerneretur, proprioqe nomine à populo suo in votis & precibus compellaretur. Ac qemodo Gentem illam Judaicam, qam sibi in peculium ex omnibus terræ populis delegerat, volut esse supra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illustrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, supra omnia falsa Numina volut esse celebratissimum, famamqe ejus qaqa versum spargi, ut sic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè sic magis αὐτοδίδακτοι redderentur, si ejusmodi famâ excitati, de Numine ipso penitiùs inqirere negligerent. Sic volvit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterеâqe procurarvit, ut magnificentissimum & splendidissimum extrvereтur, & qidem ita, ut splendore & magnificentiâ structura omnia Idolorum Gentilium delubra longè superaret. Cur, nisi ut Numinis illic cultu fama ad omnes perveniret? Esto itaqe vero simile voluisse Deum nomen suum illis innotescere, qos sui famâ & celebritate volut esse perfusos? Qod si libera & soluta fuit populo Judaico nominis illius divini pronunciatio, potuitne esse ignota Gentibus vicinis, qibuscum frequens fuit & qotidianum penè Judæorum commercium, indeqe ad remotissimas qasqe dimanare?* Hæc disertissimè verbis totidem Vir Doctissimus, qæ prolixiora licet, transcribere visum est, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præsumtionis impiæ* illos arcessiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipse (Viro Doctissimo attestante) innotescere ambierit; tum & Virum ipsum Doctissimum tam in *Oratione*, qam & in *Defensione* istâ, qæ differit, non ex animi sententiâ, sed τῇ ἐναντίᾳ δυνάμει, profuri; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *speciem saltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero similia*, illic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in istis hærendo, Lectori sim tædio) nec ista, de qibus vidimus, nec qæ istis sunt à Viro Doctissimo subjuncta, de *Nominis hujusce usurpatione in benedictione solenni, inscriptione in lamina sacerdotali*, avt singula avt juncta etiam, earum sunt virium, ut ex nominum propriotum albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctissimo demonstrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regessit Vir Doctissimus adversus id, qod negaveram יהוה esse, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alteruterum unqam dixerit?) sed *unicum Dei nomen proprium esse*; qod Vir Doctissimus solus, qod sciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præstiterit, aliorum qorumlibet judicium esto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè persvasum* *sibi* profitetur, *Deum tenqe voluisse frena Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium istud sibi usurparet.*

Ad istud excipiendo visum est qærere; [a] *utrum scelestius & execrabilius existat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an potestatem majestatemqe totam atqe integram sibi qeqam arrogare. atqi tenqe Satanæ habenas Deum laxare, ut ista omnia sibi usurpet & arroget. de hoc, qod est altero illo tanto detestabilius, qi havd difficulter sibi persvaderi passus fuerit; ad illud cur hæsitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctissimus à me qærit vicissim, [b] *an nescius sim, inter homines olim fuisse, & etiamnum esse, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum grassantes, totam regiam potestatem & dignitatem sibi usurpant, atqe ita se gerunt, ac si revera Reges essent, omnia enim pro libitu administrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hæc atqe dissimulante Rege vel populo, sive ex metu, sive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abstinent. —Unde planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad se trahat & usurpet regiam potestatem & avtoritatem, abstineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum revera regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qasi qæstioni à me propositæ hac ex adverso oppositâ satis dedisset, & conscientiæ propriæ nexibus, ita constrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, sed certo & arcano consilio sua sapientia, passus sit & patiatur Satanam inter homines, qi non sectantur dilectionem veritatis, sed mendacium persequantur & amant, ita se gerere in hoc mundo, acsi Deus esset, & ab illis velit coli Dei ipsius instar, neqe tamen patiatur, ut illo αὐτοψευδῶς titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, singulare & avgvstissimum sibi assumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti existant, alius malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propositâ tam parum convenientis infirmitatem multis ostendere: qum clarissimum sit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultusqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis suis palam ac diserte tibi arrogavisse; nec ea posse in numen divinum competere agnoscat ipse, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni ista sustinuerint, cum ista, forsan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non concesserint; nec cordato cuiqam mirum videri possit, si Deus, qi affectibus recensitis illis omnibus immunis est prorsus, qod minus est scelestum & detestabile permiserit, cum illud qod est longè detestabilius & permiserit & permittat. Ecqa enim ratio dari poterit, cur non tam illud qam istud permiserit, (præsertim cum ad illos adversus veritatis charè emicantis lucem sponte conniventes occæcandos & in errore ultrò suscepto firmandos efficax æqè utrunqe sit) nisi si cui superstitiosulo prodigiosa illa admittere libuerit, qæ de nomine isto confingunt & fabulantur Talmudistæ & Cabalistæ Judæi; qorum commentis facta nimis est Viri Doctissimi *Oratio*, eisqe tanqam destinis, sed pudis putridisqe illis, in plerisqe fulcitur; qum tamen [c] *non esse se hac in parte* profitetur, *vel superstitiosum Judæum, vel Cabbalistam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus istiusmodi externis sanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qa aliqo hominum lapsu & errore inficiatur & dehonestetur.* Cæterum ex eis qæ sunt dicta, clarè satis existimo posse cuivis patere, nec qæsito meo Virum Doctissimum qicqam omninò respondisse; nec interrogatione ex adverso propositâ, qod Lectori cordato satisfacere possit, regessisse.

Sed qorsum ego ratiocinatione ullâ, nedum disceptatione prolixiore, id evincere conmitor, qod Vir Doctissimus licet (reminente interim conscientiâ) repellere

a p. 716. b p. 738. c Orat. p. 325.

a Dissert. p. 56. 57. b p. 720. c p. 724.

ac refellere totis viribus hic conetur, pòst pavlò tamen, ubi ad rem suam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoscit ipse? Siquidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epistolâ ad D. Volphium* superius lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab istis ad Græcos transisse:* id quod & Diodori testimonio confirmat, qi *Judæorum Deum* Ἰαὼ dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰαὼ iste qis sit, qærenti responderit, non *Bacchum avt Liberum esse Patrem, qi Avtumno præsideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt sponte (quod nolim opinari) detortam, Vir Doctissimus eapposuit; sed *Deum summum* (hoc est, reverâ ipsummet se) *esse*; utpote qi pro variis anni tempestatibus, sive *Horis*, prout Græcos imitatus Naso nuncupat, qibus præsideat, qasque unus idemqe ipse regat & temperet, varias sortiatur appellationes, qum *Hymnis* respectu *Adæ*, *Veris* Ζεὺς, *Æstatis* ΗΛΙΟΣ, *Avtumni* Ἰαὼ dicatur. Ita Apollo, qi non est alius qam Satanas (dum sub Solis, qem pro Deo summo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione delitescens, divinos sibi cultus apperebat & arrogabat) ipsum hoc nomen, quod esse Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctissimus contendit, assumit ipse sibi; vel (ut Viro Doctissimo qod avt minùs intellcaerat, avt intelligere noluerat, concedamus) sodali suo (qi tam *Jupiter*, sive *Jovispiter*, qam *Liber Pater* esse potuerit) havd minùs impuro ac detestando asseruit. Utrum enim ea istis eligere lihuerit, ciccum havd intererit; cum ex utroqe, Viro Doctissimo ipso etiam agnoscente, prorsus comperiatur, qod istic tam difficulter sibi persvasum iri profitetur, & disceptatione benè longâ evertere atqe amolìri conatur, *Deum Satanæ frana eousqe laxasse, ut venerandum & augustum ac singulare maximeqe proprium sibi arroget atqe assumat nomen.* Ita Vir Clarissimus partium studio affectuqe abductus abreptusqe, ubi adversus sententiam suam opponitur, strenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavsæ suæ putat posse favere, havd minùs sedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctissimus istic proximè subjungit, [c] *in Diatribâ suâ respondisse*; *etiamsi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum esset, non ideò tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahve, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, sed consonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem responsionem silentium meum videri cavssam esse, cur huic rationi intra à Jovis nomine & etymo ducta firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoscam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clarissimi dicto hic cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditissimis, *vires* habere argumentum istud *non spernendas* existimo; etiamsi in eo illius, qam tuemur, cavssæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen istam nihil regesserim, in cavssâ fuit, qia in disceptatione antegressâ, de *Jovis etymo* satis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo respondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notarionibus multum valet) ad sonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina usqe minùs receptaista, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, astipulantibus) istic proponit: præsertim, qum primam syllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exacte conveniat, a qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex consensione universali, in se conclusum gerentibus, argumentum primarium in hac cavssâ nostrum, cui *accessorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hìc sibi introduxerat, argumentationis suspecta agnitave infirmitas, qam responsionis hujus à Viro Doctissimo redditæ mentò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe improbabilitas, ut silentio transirem tacitusqe transmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipse Clarissimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defensione* suâ tacitus planè prætenerit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi sui sensum, uti ex jam allatis clarissimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, sed anxiè propugnet, qid in cavssâ existat, legentem qemlibet apud se statuere, qam ipsum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compositionem nomen Tetragrammati ex parte saltem* ingredi habeatur, qæ præmiseram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait, poteram ego illi pariter, & jure forsan potiori regerere, [c] commentum se futile illud de *Deus* & *Doius*; in qo tantopere sibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Drusio suo mutuatum esse. cæterum non est reverâ Fullerus noster, à qo me perinde longè aliqid mutuari dispudeat: de qo Amamam suum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, in ipso *Disceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controversiam eruditissimus, Miscell. lib. 2. & 4. multa egregie de Nomine Tetragrammato ex priscorum monumentis eruta, edisserit. Idem ad calcem Miscell. poster. in Cl. Drusium Apologiam edidit, in qâ sententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perstringit.—Si Cl. Drusius Responsum ejus legisset, avt fallor valdè, avt eum sin caloris pœnituisset.* qod idem de Viro Doctissimo optarim ipse, qi caloris nimium in hoc argumento spirat passim. Qin nec potest esse nescius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri solius hoc non esse, ut ab illo mutuum sumsisse necesse fuerit, qod ante visum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam passivum (si cum Septimio loqi licuerit) existat, ut è totâ literatorum cohorte vix qisqam, si qis omninò saltem, possit deprehendi, qi appellationes has pleraqe, de qibus agitur, nomen divinum inclusum gerere, non animadverterit, existimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magis hic seqot, qam Drusium avt Amamam ipse, qi adversus Fullerum ab ipsius partibus consistunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium sibi suum accommodare recusant, unâ cum Magistris Judæis, levi brachio, qasi nihili faciendos, amandat. Ego verò hìe, prout Romanus ille nobilis, meritò possim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hæ ingredi affirmam, ut Magistros Judæos præteream, Doctores Christianos, antiquiores, recentiores ætatis cujusqe, etiam qi de Jehovah D. Cappello consentiunt, ubi sedatius avt consideratius agunt, Drusius & Amama; solus, ferè, Ludovicus Cappellus, (nullo vis alicujus adducto, qo sententiam singularem suam firmet, argumento) reclamat & renititur; Isti an illis credituris?* Neqe enim alicujus existunt momenti, qæ ex *Diatribæ* suæ *editione* alterâ, qam non vidisse me verè monet, Vir Doctissimus istic suggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joseph, Joram, Jehoshua*, non inclusum habere nomen Tetragrammaton, *sed à verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina ista Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehosadak, Jehoshaba, Jehoshaphat, &c, simplicia pariter esse.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè est consecutionis necessariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta esse non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clarissimus usurpata nusqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas si haberent, admittant, qi in appellationibus illis conspicitur.

Tum, qod comminiscitur *è πάνυ, fieri posse*, ut יהו illud *in initio nominum istiusmodi non sit ex Tetragrammato, sed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coalescero qeat; qo modo in fine dictionis adsciscit sibi literam eandem cum puncto shurek:* qæritqe, tanqam si insolubile aliqid objecisset, *ecqid hic dicet*

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 722.

a *p.* 41. 47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defens. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè amplius dico, quam adeo mihi istud futile videri, ut nec compositionis tam inconcinnæ exemplum posse reperiri, nec eruditò cuiquam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri existimem. Proinde & istud silentio libens istic transmisissem, ne legentium judicio diffidere, ni futurum suspicarer, ut Vir Doctissimus pro more suo, uti ille apud Theodoretum loqitur, τὸν σκοπὸν μὲν συγχέοντα interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis satis pro comperto probasse sibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræsentare, nec ad eam propiùs accedere quam Jahveh suam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *interram & incognitam* eam esse professus non semel fuerit: nec istud qod secundo loco contra me probassa dicit, in superioribus ego uspium attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad sonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clarissimus abhi suppositi) *accedere*, h. e. ab eo havd ita longè abscedere (prout *comparativa pro absolutis vulgò usurpari*, monet Fabius, [c]) nam de Viri Doctissimi commento novitio isto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam instituerim. id qod Viro Doctissimo qi [d] *vocalium nullam fere rationem haberi* in his postulat, [e] cum *consona omnes omninò citra mutationem avt metathesin ullam retineantur ac repræsententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipsius *Jahveh*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipsum ipse in præmissis probatum dederit, aliis ego qibusvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere solent, *Conclusionem partem sequiorem sequi*, Viri Clarissimi conclusiones præmissis, ut fidentiores, ita valentiores multò existunt plerunqe, acsi præmissis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ essent.

Atqe hæc de secundo dissensus capite disceptatio fuerat, ad tertium transit Vir Doctissimus. [f] *Dixi*, inqit, *post Cl. Drusium, vocem Jehovah esse barbaram & solœcismum redolentem; non secùs qam si qis Latinè diceret Duinus pro Deus, commiscendo vocales vocis Dominus cum literis sev consonis vocis Deus. Non potest V. D. id concoqere, avt æqo animo ferre; rigidam vocat præcipitemqe nimis hanc sententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obstare affirmas vitiosam, peregrinam, incongruam, & inconcinnam vocalium cum alterius literis commixtionem, sive combinationem, qa inter loqendum pars barbarismum crassum, fœdum, intolerandum, utpote qo sacrosanctum nomen Dei qasi commaculatur & deboneſtatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo istud accipere possit? cum *barbarismo crasso, fœdo, intolerando commaculati ac deboneſtati nominis divini* culpâ an crimine obstrictos teneri; ejusdemqe ex Viri Doctissimi [h] censurâ sententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum est ferè per Ecclesias Christi reformatas eruditorum hominum verbiqe divini administrorum ipsorum, universos. idqe (qod confidentiam ad miraculum usqe sapiat) oullo prorsùs allato argamento, qo vel *incongruentia*, vel *inconcinnitatis*, vel *solœcismi*, vel *barbarismi*, etiam levissimi, nedum *crassi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulom istud arguatur.

Nam de *Deus* legendo pro *Deu*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam est futile & ineptum, ut Virum Doctissimum in eo sibi vel placere vel satisfacere potuisse, stupendum sit planè. *Doinus* enim cur citra barbarismum non legatur, ratio patet; non qia sunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, sed qia *Deus* est *vox* nihili, notumqe satis existit vocales eas vocis *Deus* non esse, at *dominus* absqe barbarismo & scribimus & legimus, etiamsi eadem sint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc est avtem qod contendimus, (nec id nescius esse potest Vir Doctissimus) qodqe Viri Doctissimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non seqi, *qia puncta illa, Sheva, Cholem, Kametz, sunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo esse jam negat) *ergò non esse Tetragrammati puncta.* Ecqis enim mentis compos sic argumentationem instituerit, *Sheva simplex, Cholem, Kametz sunt vocis* רבורה *qa apem denotat, puncta genuina: ergò non sunt vocis* לבונה *qa thus significat, puncta genuina?* Neqe idcircò *perperam dixi* (qod Vir Clarissimus [a] sed ratione nullâ redditâ concludit) *Dissertationis meæ* pag. non 31. sed 81. *Virum Doctissimum perperam, qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumere, & qa sunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præsumit, *ideò non posse ista esse* ש יהוה *puncta, qia* ש *Adonaj existant*; eaqe secum invicem componit, qæ à se invicem qàm longissimè distant.

[b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus responsio* concidit.

At qænam est tandem ea, O Vir Eximie, *responsio mea*, qam *sic concidisse* affirmas? Ecqid enim *responsionis mea*, avt attuleras, avt attigeras; nisi qod *censuram rigidiorem, sententiam præcipitem*, sive Drusianam, sive tuam, non sine cavsâ justâ, conqestus sum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum est? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clarissime existimaveram hactenùs, respondendo non incumbere onus probandi. nec potest esse nescius Vir πλυμαθέστατε Rabbinici, עלין הראיה המוציא מחברו Sua itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctissimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pone, verum non esse demonstravit.* Qid illud? *Puncta* utiqe *ista non esse Tetragrammati propria, neqe adeò esse posse.* hoc enim *adversus me ostendisse* supra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria* sive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non sint vel esse possint. vocabulorum aliorum qoqe communia c verum genuina esse posse vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *e i u* ש *Dominus* & ש *Comminus*, dictionis utriusqe genuinæ sunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, sunt tam רבורה qam & לבונה uti superius est dictum, genuina puncta vocalia. *non posse* avtem esse *dictionis utriusqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*, nec ostendit hactenus Vir Doctissimus nedum avt demonstravit, avt est unqam demonstraturus.

Tum qod qæro, [d] *qam atrox crimen, qanvo crassus ac fœdus barbarismus existat, dato vocales ipsas non esse easdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis constare satis, si in vocalê aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Respondet Vir Clarissimus [e] *non crimen id esse, barbarismum duntaxat esse dixisse à lingva Hebraica genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbarismos* qid intersit, pluribus ostendere conatur. & de *Deus* & *Dominus* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbarismus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum αἰτίμα latiusculè sumpti, *dicam*, sive *accusationem* qamlibet comprehendi, notum est satis. Tum *Nomen Dei tam sacrosanctum, tam singulare barbarismo crasso, fœdo, intolerando deboneſtatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria esse non dissentiatur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam, *intolerandoque* namqe, affines ab ipso habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Dominus* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere sibi placuit, ut tertiâ vice jam, in [g] *Orat.* semel, in *Defens.* [h] bis, apposuerit; meminisse debuerat, aliud esse lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis constat, lingvam illam usurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, *io* qo genere citra notam istiusmodi mutationes insignes fieri [i] Vir Doctissimus agnoscit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 722. b *p.* 717. c *Institut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat. p.* 326. e *Defens. p.* 721. f *p.* 723. g *Orat. p* 326, 327, 328. h Videatur Drusius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.* 723. f *Orat. p.* 327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.* 726.

certa est; ad eam, qam conjecturâ proximè accedi possit, etiam si non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbarismum in eo non esse*, inqit, *qi probat Vir Doctus?* Imò, *esse* inqam ego, *qi probat Vir Doctissimus? Alteri* siqidem, sive accusatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clarissimus nisi simpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs annisus est, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibusdam Deiqe nominibus aliter longè vel scriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraica lingva recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingva suæ normam, sermonisqe vernaculi leges vtusqe, vocabula peregrina, vel Græci, vel Latini, vel alii qiqe defingunt; qibus tamen utantur etiam scriptores sacri, non sint ideo barbarismi hujusmodi arcessendi, nec eis abstinere usurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt scripta sacra barbarismus fœdè pollvat.* Nec est animus in campum illum cum Viro Doctissimo descendere, (in qo latè spatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum censuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiquùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum absentiam prolationibus; qâ ille præscriptione à *barbarismi* notâ absolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic disceptationi, tanqam *ἐκκοιδον* intercalare, subinde infercit, *crassum & fœdum barbarismum in vocis hujus mala conformatione, adversus omnes lingvæ & Grammatica leges admitti*: qòd hoc, inqam, qum nusqam hactenùs, in qo compareat ostenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qidem admodum, cum confidentiâ, sic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium esse, an benè & convenienter & congruè lingva Hebraica genio & proprietati dicatur Jehovah, nisi illi, qi ultro & sponte vult id nescire.* Nunqid fungos ac stipites, avt adversarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum sperabat, qi ex ipsius asseverationе merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi sui sensa pristina deponenda adigerentur, in sententiam suam, à mente propriâ antè forsan alienam, proni confestim ultroneiqe descenderent?

Verum subjunctis ex *Oratione* suâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba concepeis; [d] *Nulli tamen præscribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qisqe, prout illi libuerit, non repugno. qid*, [e] inqit, *mollius dici potuit?*

Imò, inqam ego, præmissis illis in lite istiusmodi, qam *non esse rem usqeadeo in se magni momenti* pronunciat [f] ipse, *ut propterea acrius à qoqam decertari oporteat*, qid asperius? neqe vero in his ipsis tam molliter, nisi mollitiem qæ minus spirabant, (cavtè an callidè dicam?) resecuisset. Siqidem statim ab illis, *Qi agnoscit, qi non dissetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, na ille ultro & sciens prudens crasso & fœde βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præscribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dedicere qa malè didicit, & inolitam consuetudinem, avt non potest deponere, per me licet fruatur judicio, (suo*, deest opinor) *legat qisqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & supercilios etiam, satis sunt ista? Si Viri Clarissimi *mollia*, imò (ut ipsi videtur) *mollissima*, istiusmodi sunt, duriùs atqe asperiùs agere ubi visum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm missis hisce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri insignes, nec D. Ludovico Cappello forsitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum istud in scriptis suis passim usurparint, non facturi, credo, si tam *crassum fœdumqe* in eo *barbarismum* advertissent. ut Viro Doctissimo tam mirum videri nevtiqam debeat, si mihi meiqe similibus in eâ lingvâ sciolis, nondum istud tam clarum fuerit. Nam qod in seqentibus havd semel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ sacræ per conseqens Versionibus legendis; nihil amplius dicit, qam qod in *Dissertatione de Vocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodit, est à me priùs observatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum interesse, & literula metathesin posse nos conciliare: Cogitet*, inqit, *V.D. an non illa vocalium metathesis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm interesse, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepiter, vel Jipetur, an verò Jepatur, vel Jiputer? qis ferat in Latino nomen sic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præposteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem sic argumentantem, fluctusqe tantos in simpulo cientem, ferat? Nisi enim *Jahvoh* suum (*sanè*, jure merito oppello, an alterius cujusqam sit nescius) genuinam exhibere (qod præstare nullus avsit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino constat, (nisi qod *Juppiter* in *Oratione* scribi volebat, qod in [c] *Defensione* nunc simplici p pingit) inane planè sunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Deias* suprà sæpiùs apposuerat) & qæ in aërem abeundo evanescant statim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudensqe hac saltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoscat ipse *de Vocalibus genuinis non constare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant ista, ecqis non statim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clarissimi D. Cappelli *Java*, & Viri Illustrissimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interfit, qivis facilè viderit: adeò certè sunt affinia, ut si illud tam *crassum fœdumqe* habeat *barbarismum*, vero simile sit saltem, à fœdo crassoqe barbarismo istud havd longè recedere, nec hoc minus qàm illud *tolerandum* existere.

Sed ad qartum tandem *dissensus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti insignioris agitur, ad qam *Dissertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clarissimus, *non constet, præstat omninò Adonaj substituere?* Hic ego qæro, *Perpetim ne substituere?* num etiam Ex. *c.* 6. *v.* 3. *ubi Mosi Deus*, להם ושמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctissimus istic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Constrictum hic teneri sensserat se *ὁ πάνυ.* Respondet itaqe, [e] *Aliam esse posse loci hujus singularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen istud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc singulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à suo populo vocari) signanter exprimitur, sanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri potest) nomen illud qale sit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut istic per consonas suas efferatur, adjectis vocalibus, si non veris (qia incerta ac ignota sunt) at qibuscunqe saltem, ut Lectori constet, qibus literis sive consonis scribatur illud nomen, utrum qatuor illis* י ה ו ה. *Neqe velim hic qenqam Judaorum religione vel superstitione usqeadeò scrupulosè teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per consonantes suas adhibitis qibusdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut missò faciam, qæ de versione vitiosâ supra monuerim; nec adhuc intelligere, sciolus in istis cum sim, qa ratione נודעתי *manifestavi*, vel *notificavi* significet; nec nescire verò interim, reprehensum ab Esdraide, qi נודעתי pro הודעתי hîc positum voluerat: ea etiam præteream, qæ adversus id qod de nomine hoc non

[a] Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente solvi*, *lib.* 2. *od.* 2. dixerat. [b] *p.* 725. [c] *p.* 724. [d] *p.* 327. [e] *p.* 725. [f] *p.* 735.

[a] *p.* 725. [b] *p.* 725, 726. [c] *p.* 325. [d] *Orat. p.* 327. [e] *Defens p.* 726.

non ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs dissertui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, quam quod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utique, *optio si detur, ut Samaritanum* יהוה, *sive Javo, aut Græcum* Ἰαὼ, *aut Clementis* Ἰαὶ, *sive Jaeh, aut Hieronymi* Ἰάω, *aut Lydiati Jere, aut Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, aut Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, quam Adonaj; quam istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravato & corrumpero sit certissimum; à qo crimine immunis sit, qi illorum quilibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, aut scitè parum, aut minis pertè dederit, quam de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, quod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *meritus admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *abnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, quam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh quidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propius videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ex à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριον apud Mosem hic reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [e] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj.* avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus voluerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc io loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag. 96.* dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, eum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqe, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere sic fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare licuerit, qo nomina Dei sacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud ioterim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis ferram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensus* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò volebam obtinuerim, & vel oolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀνυπαίτως pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus prætenisset.

Ea siqidem toties recocta, & itemidem istic repetita, de *prapostera, corrupta, depravata, barbara, inconcinna, absona pronunciatione, fado & crasso contra lingva Hebraico leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarissime: peccato* denique *adversus vi ngiov, qod in homine liberate veqiritur. qod ngiov si qis mihi faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *insicetus, horridus, insipidus, incultus, quantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam necalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qum citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresse, Qvirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sanciviſſent; hoc, inqam, supposito, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium aliosqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimoles, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Deius*, & *Jupetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere possim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi parem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, eum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebraici nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוחדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes aqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scriptura corrupta, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judais ac Latinis Adonaj, vel cum Gracis Κύριον legendo Deum nomine Κύριον vel Adonaj, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, prisci illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hic [e] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii vigoris, & precipitis atqe profracte fine justâ causâ sententia accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σταφὺν σταφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe, Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis suis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen Κύριε sive Adonaj, avt verò Κύριος vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qdqe ante hominibus non revelaverat: usqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, adversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* a me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hic denuò infercit. An noo sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus loqui-

a *p.* 11. 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuisse? Avt qibus tandem præstigiis noo efftascinaturum, effectumqe daturum sperat se Vir Peritissimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non sunt*, inqit Vir Doctissimus *illa ipsissima Dei verba Hebraica, è rubo ad Mosem prolata, sed sunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad usum & loqendi morem Judæorum sui temporis accommodatum. acsi qis Cæsaris Commentarios in vernaculam nostram Gallicam converteret, & Gallos, Galliam, Allobrogas, Æduos, Sequanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, sed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falsi & mendacii crimen imputaret, idèo qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæsaris appellarentur? qi illum hominem non videret? Videat V. D. ne pariter se ridendum præbeat, cum falsi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe versionem falsi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κύριος non sit ipsum nomen Tetragrammaton, qo Deus se appellavit, qum Mosem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò aqtor & eorum peritus, non satis percipiat, qid sibi velint, qidqe sonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριος posita esse illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis sub illis appellationibus notissimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditissimus an non ridendum se præbeat, qi errori tam crasso, ut in oculos statim se ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum it, ut latenæ Punicæ instar pelluceat. *Non sunt*, inqit, *ipsissima Dei verba Hebraica è rubo ad Mosem prolata.* Et ecqis istud, non dixit, dico, sed vel somniavit unqam? Nec sunt *Hebraica*; *Adonaj* si exceperis, qis nescit? Sed nec *è rubo ad Mosem* à Deo *prolata*. Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non sunt ista, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qis urget torqetqe nimis ipsum, attingere forsitan subveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid sunt tandem, si *ipsissima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non sint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc est, si ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ versio. Versio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examussim respondere? Certè verbum verbo etiamsi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium est ubi jure commereatur: at qi sensum avtoris verbis adversum planè dederit, infidi notam ut defugiat non est. ne interpretis qidem nomen, qi sic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *glossa, qa corrumpit textum.* qid interpretatio, sive versio, qæ geminum prorsus admittit?

Sed, *qi Cæsaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam vertit, non est falsi avt mendacii accusandus, si nominibus recentioribus alisqe populos appellaverit, qam qibus per Cæsaris ætatem appellabantur.*

Et qænam istic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, sive Cæsarem qis vertendo, sive ipse commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per secula aliqot ita sunt nuncupati; at priscis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen gesserunt; *Hrdnorum* verò nomine nec priscis innotuerant. (Ignoscat Vir Doctissimus si in suorum appellationibus lapsus fuerim) avt de popularibus meis verba faciens; dixerit; *Anglorum* qidem nomine priscis innotuisse, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ sacræ Historiam nos constringendo, si qis de *Bethaven* apud Hoseam differens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, sed *Luzà* nomine antiqitùs non innotuisse? an non falsi & mendacii manifestarii reus meritissimè peragereturr? Ecqid avtem ab istis diversum exhibent, qi Deum verbis diserte negant, ipsumve negantem confingunt, nomine suo *Adonaj* priscis patribus illis unqam innotuisse? *Verba qid sonent intelligere*, non est reverà, avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus, opus est certè artificio havd mediocri, qo falsi crimen à nominibus splendidis illis abstergatur, qi ritui superstitioso, mentiqe divinæ (V. D. ipso, [a] si hic arbiter sedere velit, ita censente) ex diametro repugnanti obscuri, non illud duntaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipse dixerat, sed adversam planè dictioni divinæ sententiam in paginam sacrosanctam interseruerunt. Avdias, qæso, Vir Eximie, Drusium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* suum, de LXX interpretatione loci hujus Mosaici illâ, Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐ δηλώσει αὐτοῖς, his ipsis verbis censuram suam ferentem, *Qa interpretatio aperte falsa est; nisi per Κύριος intelligat nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidisse, Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐ δηλώσει αὐτοῖς. h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qanqam ne sic qidem falsi notâ liberabitur; qod variis è sacrâ paginâ est à me testimoniis indicatum, ad qæ nec μὺ nec γνῦ, qod ajunt, Vir Doctissimus regessit. Cæterùm Ævocationibus Pontificiis, Scriptorumqe sacrorum versionibus vitiosissimis, vel introducendis januam latam spatiosamqe satis aperiunt, vel admissæ ubi jam fuerint, excusandis feriendisqe speciosos exhibent prætextus, qi tricis techniisqe istiusmodi ad nævos non tollendos, sed oblinendos & obducendos abutuntur.

Merus proinde est verborum strepitus ampullis tumidis inturgescens Conclusio illa, [b] *Nullum hic ergò falsi crimen, nullum splendidum mendacium, nulla Sacra Scriptura corruptio avt depravatio; sed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum sensum contorsio, qa homines ingenuos & candidos non decet, sed vixosos, contentiosos, litigiosos, νυμφευόμενος, qibuscum contendendi nullus est finis.*

An non, Lectoe candide, qisqis es, qasi è plavstro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Mosis locus ille, adversus id qod definierat ipse, intortus; qem levare aliter non poterat, nisi ut bilem vitream in partis adversæ faciem egereret, atqe hoc ipsum ipse faceret, qi [c] *contumeliis no geratur*, intercedit, interdicit ipse.

In eo qod seqitur, verba mea, avt non satis advertit, avt advertere sciens prudensqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apostolorum, & S. Hieronymi more, (qi pro יהוה Adonaj usurparunt, vel κύριον) V. D. redarguit, & conatur ostendere, non eo excusari eos, qi hodiè illum sequntur.*

Acsi ego neminem excusatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit usqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctissimi ipsius sententiâ antè repræsentatâ, vocabulum aliud aliqod requiritur, qod τῷ יהוה respondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci differebam. Itaqe *Patres* qod attinet, excusari posse non abnuebam, *si cum literarum Hebraicarum plurimùm essent ignari, versionem Græcam secuti dum non advertunt, qid locis hisce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *si cum adverterent, secùs legebant, culpâ penitùs absolvi qi possint, non intelligere.* De *Apostolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in versiones Græcas admissum retinuerint, adjecto duntaxat, *hodiè secus rem habere, qam illorum sæculo fuerit. Denique*, inqam, *qæritur hic, non qid alias ob causas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid alus in locis, vel vertendis, vel legendis, absit modò superstitio*, (nam de *Judæis superstitiosis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me; uti Vir Doctissimus & novit & agnoscit hîc ipse, sicut mox videbitur) *vel lenerit, vel etiammum liceat; sed qid in eis locis, qa sunt suprà allata, sit necessariò legendum, qo veritatis asserenda ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipse, fidelitèr exprimatur, Scriptura sacra sensus illibatus asservetur, nec avi glossemate suppositio obsistatur, avt falso etiam corrumpatur.* Atqe hæc nescire qum neqiverit Vir Doctissimus an calumniæ notam

[a] *Vide verba ipsius ex Epist. ad Valph. supr. p. 64.* [b] *p. 730.*
[c] *p. 737.* [d] *p. 730.*

[n] *p. 729, 730.*

notam hìc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eo, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodie illum*, (non & *Apoſtoles*, cum hoc potius debuerit) *ſequuntur*. Siqidem Hieroonymum ſeqi, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret, de *Apoſtolis*, qum non ἀξιόπιστα tantùm, ſed ἀναπίστα ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſuffla minatus ſoſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud io diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam; ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *aut ipſos eo modo citaſſe, aut ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe*. Ea itaqe Vir Doctiſſimus hic attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me iguarus eſſe noo poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p.* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt*. Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & metâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiaqe extrema* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè aſſirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſicco pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat*. addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qæ ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat*.

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & αἰρέσεως etiam vocabulum, modò in benam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdum ἰυλαβεια qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qæ qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande neſas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa ἰυλαβεια in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qemqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qenam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub N. T. ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam ſorte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex ἰυλαβεια ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta.*

Hæc adverſus me, pro Judæis, qorum cavillam agit hìc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus αἱρέσεως vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri περὶ τῶν αἱρέσεων, & περὶ τῆς περίσης αἱρέσεως inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, ooo ignoro. Sed & *Religionis* oomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum religio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum neſas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententia, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur*. Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt*. (qæ verba ex eodem citat Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum laudis*. Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ*. Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hìc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac ſotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, ἰυλαβεια *avt ſuperſtitione, in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione, vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox ea, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. ἰυλαβεια vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam ſortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuerit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex veneratione qadam* ab hoc oomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi hunc potiùs qam nominibus אדני שדי אל יה altiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc rituì illi vano nulloqe nixo fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Ponoficii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Avguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat cum conari religionem laudare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere?* idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hìc prædicat, Judæulorum neſcio qorum ἰυλαβειαν (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ſerentem, in *Commem. ad Exod.* 6. Certè, inqit, *qod Judæi nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio*.

Sed ad ulteriora pergemus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non bodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis* ἰυλαβέσι, *qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant*; (*etſi non ex eadem cum illis* ἰυλαβείᾳ) *cum veteribus Interpretibus Bibliorum*; (*etſi non eadem cum illis de cavſſâ*) *cum Apoſtolis denique ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre*.

Ita *cum Judæis antiqis* ἰυλαβέσι illis neſcio qibus, qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, oec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqò non vacaverint. De notis noviſſimis & ootiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iterarò adjicere qicqam ſupersedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum frustrà demum concludit (illud admordens, A quod de Judæulis illis, qos ἰουλαΐζειν hic appellitat, eorumque prætensionibus dixeram, [a] *Speciosi quidem prætextus isti, sed superstitionem eluere impotes plane*) verbis hisce; [b] *Non speciosi modò prætextus, sed & legitima causa hac omni aqo & cordato Lectori videbitur eluenda omnis de superstitione suspicionis, contra qam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qa V. D. indo ad p. 35. habet adversus superstitiosam nominis illius abstinentiam omitto, tanqam otiosa, nihiqe ad nos, sed ad superstitiosos Judaos attinentia.*

Atqi, primò ego qidem, Vir eximie, nusqam dixi, *speciosos illorum prætextus, qi cum Apostolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abstinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, esse superstitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat (qod & ipse satis nosti) de *speciosis* ἰουλαΐοις illorum, qos nullo adducto historici alicujus testimonio è cerebro tuo ipse confingere videris, *prætextibus*, qi praxi eorum superstitiosæ à teipso obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus respondere, officii tui, qi patrocinium eorum susceperas, ego qidem fuisse existimassem.

2. Considerate minùs ratione non unâ agere videris, C cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum speciosorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor, *otiosa* esse pronuncias, *nihilqe ad vos, sed ad superstitiosos Judaos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoscis, tuoqe te indicio, foricis instar illius, qi in diverbio habetur, prodis.

2. *Superstitiosos Judaos* hic nuncupando, *superstitionem* eis exprobras, qos ἰουλαΐζειν modò nuncupari & haberi volebas, qosqe notâ illâ liberare supra fatagebas.

3. Frustrà, *tanqam otiosa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *superstitionem* retundunt, D non ad ipsos solos *attineant*, sed ad illos etiam, qi eorundem superstitioni suppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero si te, qi excusas, probas, lavdas, (qod ex supradictis liqet satis) exemtum ire volueris, meritò existimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem pudere prologi qam facultes.*

3. Qod tam fidenter præsumis, tibiqe nimium forsan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non prætextum tantum speciosum, sed & causam legitimam hanc eluenda omnis de superstitione suspicionis aqo cuiqe & cordato Lectori visum iri.* Ecqid, rogo hoc est, qod tam efficax videri debeat, & necesse sit esse? *num, si malis cum Judæis illis* ἰουλαΐζειν, *interpretibus, Apostolis, à nominis hujus pronunciatione abstinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminisse debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus consilium & animus scribentis est nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipse.

2. Probandum adhuc superest Apostolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* passim σγματίζοις καὶ φλυαρίας, prolationem, ejusmodi esse, qalem ipse qasi è cathedrâ esse pronuncias, demonstrari sibi æqus qisqe & cordatus Lector postulabit, priusqam ad sententiam pro te ferendam accedat.

Denique, Lectores speres & præsumas necesse est, vel præjudicio obstrictos, vel minùs saltem consideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qm tamen ab eis aliis de causis aliisqe rationibus, qas interim qnam sint subtiles, qàm illi habebant, qorum sub nominibus splendidis, tanqam sub Ajacis clypeo delitescens, tutelam tibi causæqe tuæ patrocinium justum expectas, ut in praxi cum illis conspires, adductum te profiteris. qomodo enim à superstitionis notâ te in hac praxi absolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt superstitionis suspicionem qo pacto à se amolietur, qi facti sui fundum differè prologi non sustinet; eas duntaxat à se causas semotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos sibi in hac causâ imitandos proponit, qorvmqe exemplis atqe avtoritate praxin suam à *superstitione*, ejusdemqe *suspicione* omni *immunem* pronunciari postulat?

4. Dispiciat secum pavlispper feriò Vir Doctissimus affectu sepposito, an ipsi secum istic conveniat satis.

1. *Malle* hic profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abstinere, ejusqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clarissimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen illud per consonas suas efferatur, adjectis vocalibus qibuscunqe saltem, ut Lectori constet, qibus literis, sive consonis scribatur.* imò, qod *Dissertationis* mæ p. 40. dixeram, *Malle me ejusmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Mosaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum esse locumqe habere* agnoscit, *ubi animus & consilium scribentis est, nomen ipsum exprimere, & qale sit dicere & indicare.* qod secùs factum interpretibus illis, qibuscum tamen in hoc sibi convenire istic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum istic tum & alibi passim explodit, tamen est ubi post *Javoh* suum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] *se locis illis Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Drusius *germanum esse conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *aqus & cordatus Lector* pro Viro Clarissimo hac causâ solâ subnixo, hic pronunciabit, cujus infirmitatem agnoscentem ipsummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctissimus ad superiora reversus, qod p. 34. dixeram, sub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum esse frigidum, & calumniam meram, idèò nos superstitionis Judaica accusare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctissimos qosqe, qi nominis hujus loco solent aliud aliqod substituere, qia à merâ superstitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione usurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clarissimus? *Resp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex superstitione Judaicâ fieri, sed propter rationes supra explicatas. non potest itaqe nos superstitionis Judaica insimulare, qin & illos & Apostolos etiam eâ simul involvat.*

Propter rationes, inqit, *supra explicatas.* At illæ qænam? qæ non sint, utiqe supra dixerat; qæ sint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit, nisi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam sit causa minùs idonea, ex ipsius concessis liqidò satis ostendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúsqe insurgit, & qasi habenis vel effusis vel excussis, liberiùs insectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *stuporis* arcessit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præstare me possim.

Avt malignè, *avt stupidè*, inqit, [c] *non animadvertis V. D. me hîc non argumentari, sed retorqere argumentum, qo ipsius similes solent gravare sententiam, qam post Drusium & alios ego evevi. Factum nostrum solent illi insimulare Judaica superstitionis, qasi aliunde esse non posset, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abstineat. Si illud verum est, ut ipsi præsupponunt adversus nos, ergò, inqam, accusands etiam superstitionis Judaica Apostoli, Patres antiqi, hodieqo multi doctissimi viri, qi ab illâ pronunciatione abstinent.*

Atqi, O Vir disertissime, stupori, qæso, ignoscas meo, si *mei similes* qos hîc dicis, sive ei, *qi vulgatam & vitiosam* (uti tibi nuncupare visum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem sucntur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt censeant, non sim satis assecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abstinendi, & *vt Adonaj* ejus loco substituendi, *non nisi à superstitione primitùs profluxisse* contendunt. At verò ubi *superstitionis Judaica eos omnes insimulant, qi nomen illud ejus loco usurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nusqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, nisi obsignatis tabulis egerio, verbaqe vel mea, vel *mei similium* diserta hunc in sensum produxeris; nondum me tam crassus *stupor* obsedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* illic intelligam. Hoc enim certè nisi potueris, calumnia manifestaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctissimo commiscendum fuit, de *scandalo* à nescio qibus *posito*, uti in [a] *Orationis* vestibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non sustineant*; cujus occasione, sub prætextu speciosò, tanqam Legi divinæ *de scandalo coram cæco* (pro qibus me meiqe similes habet) *vel non ponendo, vel posítum non subtrahendo*, obscurus, in nomen istud usurpantes licentiùs grassaretur, & *crasso, fœde, intolerando barbarismo nominis divini deboneſtati & commaculati reos ageret*. Calumniam autem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam est hactenus aggressus etiam, absterserit) qod attinet, tantùm abest ut eâ liberarit sese *Defensione* istâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defensionis* hujus pag. 726. *Hæc est*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium fere eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah sententia, ut desinant hanc esse veram & legitimam ejus pronunciationem, præter qam nefas sit aliam usurpare, nec alios ferre possint aliter illud efferentes, aut Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & sine indignatione audire eos possint sic loquentes*. At tu, Vir præstantissime, aliqot saltem, qæso, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter insimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *superstitionis Judaicæ reos universos arcessant*, vel *minimè ferendos esse censuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de causâ *nomen Adonaj loco* יהוה *usurparint, vel nomen Jehovah non admiserint*. Ex eis, qi de voce istâ è parte alterâ consistunt, ut Pontificios sileam, qibus tu hac in lite velificaris, te possim sic affectum nominare, qi *intolerandum* esse vocabuli *Jehovah* usum pronuncias, contumeliisqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occasione incessis, hoc ut studio cumprimis habuisse videaris, ut nemini ferendum, qantum in te est, faceres. Cui adjungere liceat [b] Drusium tuum, qi (ex Viri Clarissimi D. Dorshei fide loqor) eo est lapsus, ut existimaret, *salvâ conscientiâ nemmem pium Deiqe metuentem eo uti posse*.

Cæterum qorsum ego de aliis, qos hoc nomine insimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aspergere contendam, qum de meipso possim nominatim tibi dicam indicere, qem *severitatis* (uti appellas) *ac morositatis* hujusce arcessis, pag. 715. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *superstitionis Judaicæ, & qidem meræ damnat, qoqot Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere*. Hæc tu de me ipse; & qo lectori fucum faceres, qasi ἀυτολεξεὶ ipsissima verba mea recitasses, accusationis an criminis materiam qæ continebant, diverso à tuis charactere depingi procuraveras. Mea autem ista sicubi deprehensa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræsentiarum neminem qenqam novi, admissum. Me interim hic calumniarum certus sum, idqe fidenter asseverare possim: de aliis ipse videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem satis, hanc dixerim. *Cavillum* autem havd *frigidum* minùs, qod ea hac nostrâ de ritus istius origine sententiâ, vis omnes eos à nobis *superstitionis* reos peragi, qi eum unqam usurparint. Stupidum satis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpusculi vireculis exhaustis ferè, animi qoqe facultates mentisqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe similes, per Dei gratiam, adhuc adeò obstupuimus, qin ut ab illo ad istud, à ritus utiqe alicujus ortu superstitioso, ad morem eundem alias de causis usurpatum, ratiocinuti, sive in argumento primitùs intorto, sive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè sentiamus existere. qod & variis rationibus atqe instantiis ostendo, eo ipso qem Vir Doctissimus indicat simul & impetit, loco, idemqe ipso in seqentibus agnoscit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc necessariâ, (qorsum enim?) confirmat. Itaqe qamvis frustra, extra oleas (qod ajunt) divagatus sit, qam extra limites subjecti in loco præsenti controversi consistere nescius esse neqeat, qæ de *Patribus & Apostolis* stylo fusiùs eapatiante & excurrente disserit, in qibus *severitatis* supradictæ & *morositatis rigidæ* notam *mihi meiqe similibus & sequacibus*, ob dicam sibi suisqe sine causâ justâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qasi memoriâ refricatâ, denuò regressus, concludit, [a] *nullam in loci Mosaici Exod. 6. 3. versione Hieronymianâ Græcanicâve, aut corruptionem, aut depravationem, aut mendacium* haberi, *uti à se demonstratum est*. de qo ad ea qæ sunt ab illo hoc fine proposita, & à me contrà reposita, Lectorem ego lubentissimè remitto.

Conclusio mea sic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus esse videatur, qe nomen* יהוה *exprimatur, utpote absqe qo sacra pagina loca qadam nec commodè, nec verè, aut versi, aut proferri possint; nomen autem Jehova, sive Jova etiam, etiamsi ejusdem prolationi priscæ exactè respondere non constet, ad eam tamen prope admodum accedere sit perspicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam sit cum à Viris doctis in versiones, commentationes, dissertationes, exercitationes suas admissum, tum & à pijs plerisqe, qâ pastoribus, qâ plebejis usu longo latéqe patente receptum; mihi causa videri, qi non possit retineri, & multe etiam minùs, cur tanqam crassi fœdiqe barbarismi nomine explodi surcillarique debeat.*

Ad hanc Vir Doctissimus hæc reponit. [b] *Primò, si de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione constaret; non interceſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in versionibus vernaculis illic compareat. Cum autem (Deo sic providente pro suo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs necessarium esse putare, ut aliqod nomen ejus literis, sed alienis vocalibus, constans, in ejus locum recipiatur, cum absqe eo Scriptura loca commodè satis & verè etiam verti & pronunciari possint.*

Atqi, Vir Clarissime, num *omnia commodè verèqe sic verti & pronunciari possint*? hoc est enim, de qo qæritur, meisqe si contraire & contradicere volebas, *Negativa Particulari*, ea legibus Dialecticis, *Affirmativa Universali* opponi debuerat. In hac autem parte, ad ea qæ sunt superiùs utrinqe dicta & disceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctissimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam versionem novissimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majusculis descriptum, qo indicetur istic in Hebræo textu esse nomen Tetragrammaton.*

At verò, 1. havd diligenter satis Biblia nostratia Vir Clarissimus evolvit. in alio enim comperisset, extraillum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes novissimos nostros repræsentasse, nempe Genes. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco autem Mosaico illo, unanimi qasi consensu conspirantes, editiones, versionesqe, qæ prostant, universæ, Tindaliana antiquissima, Episcopalis, qæ dicitur & Genevensis, intermediæ, Jacobina novissima, uno ore testimonium adversus Virum Doctissimum exhibent: ut qos patronos sive favtores advocabat, sententiam facto ferentes contra se habeat. cum præsumi meritò possit, versionum horum Avtores, à recepto priùs more non fuisse recessuros, si verè commodéve sic verti potuisse loco illo, locisve illis, qibus aliter vertere, existimassent.

Tum videat Vir Clarissimus Drusium, qem in his seqi profitetur, qàm ex adverso hic argumentantem habeat. Is in *Exod. Commentar. c. 13.* ubi non sine stomacho (cui nimiùm nonnunqam indulget) pronuncierat, *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt; qa lectio*, inqit, *nihili est*. mox aceto acri nostros

[a] *p.* 314. [b] *De Nomine Jehova* §. 22.

[a] *p.* 41. [b] *p.* 734. [c] *p.* 734 *p.* 135.

ſtros perfundens; *Qocirca mirer*, inqit, *Anglos, qi eo uſi ſunt interdum.* qaſi verò Angli ſoli admiſſi bujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap.* 12. *Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſque ad unum ferè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam*, (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Aut genuina eſt lectio*, inqit, *aut corrupta. Si genuina, cur non ſemper utuntur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Oziæ*, pro ישעיהו *Eſajas*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus*. qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis uſurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah*. Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar: ad voces N. T.* corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravier* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur is, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca ϓ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conſtatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint, at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis bujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

a Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in boc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed b *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰάω.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò ſi *non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, ubi ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus b *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam ἀδιορίστως passim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, τὸ τῶν πολλῶν ἀφυλάκτως, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra rationem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

c *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in viretum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah*, (*qia multo uſu receptum eſt*) *non ad exprimendam veram & genuinam* ϓ יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cauſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſo*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ϓ ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cauſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qi diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, ſi nomen *Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? Ecqis avtem, excepto Viro Doctiſſimo de nomine iſto iſtud diceret? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli utuntur, qàm qo *Jehovah* noſtri, ſive in verſionibus, ſive in aliis ſcriptis? qum tamen longiùs multo à genuinâ ϓ ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit denique d *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis recepta, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta linqva Hebræa naturam genium & proprietatem, ſu dus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & e *tolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus τὸ πρέπον* contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra f declamitando intonabat? *qod πρέπον ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inſicetus, horridus, hiſpidus, inculto qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus τὸ πρέπον in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam babuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. D^no ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe ἀφαλοδρόμως inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, g *venimus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

a *Ibid.* b *p.* 727. c *p.* 735. d *Ibid.* e *Orat. p.* 326. f *p.* 728. g *p.* 735.

nùs cavtè advocasse supra ostendimus) *Iaw, & Irenæi Jaoth, videri, primam, antiquam & genuinam* ה יהוה *tam punctationem, tum pronunciationem* esse, יהוה *Jahvoh*, ad formam nominis proprii יעקיב.

Hoc, regessi ego mihi ideò mioùs probabile videri, *qia sit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamsi enim in nominibus (omnibus*, de suo Vir Doctissimus nescio qo fine, avt cui bono infercit) *qa à verbo analoga atqe integris deducuntur, ea forma non sit insolens; at in eis qa ab anomalis & deficientibus, in* ה *desinentibus, desciendum, qa eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, ioqit, [a] *& putat V. D. nomina qa sunt & deducumtur à verbis qiescentibus in* ז. ה *terminata qidem in Segol vel Camets, at in exemplis ab eo in* p. 66. *adductis; at nulla invenirí qa in Holem finiantur, qale volo esse* יהוה *sed procaldubio salitat V. D. Possum enim objicere* עזרו pro עזרה *propheta nomen à* עזרה &c. Longum enim contexit catalogum oomioum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis usu sæpiùs venit) originis hoc incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus sunt שילו & גילו (qo utroqe insistit, cum istic, tum & io *ad D. Volphiam Epistolâ*) & עזו etiam istud, qod in acie primâ hic collocat, qum à עזר ortum habuisse potiùs, vesosimile sit; demptis hisce, pavcula qæ restabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præsertim cum termioationes à me positæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus sæpenumerò oegligitur, tam freqentes passim occurrant? ecqid est enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe usitatâ defectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magistris deprehendi posse existimo, qi analogos alios in verbalibus istiusmodi fines posuerit, qàm qos à me designatos Vir Clarissimus agnoscit, avt appellativi ejusmodi alicujus, cujus de origine constat, sic uti ipse vult exeuntis, exemplum posse produci. Si qod extaret, nec virum diligentissimum atqe in lstis versatissimum (opinor) fugisset; nec qod sedulò anxiéqe ruspando uspiam deprehendisset, taciturum fuisse, qisqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanò non sit) oolo ego cum Viro Doctissimo contentionis funem ulterius protrahere. Adversus *Jahvoh* ipsius exceptio ista (si eruditis minùs probabitur) invalida per me, licet prorsus habeatur. Imò de *Jahvoh* suo illi concesserim, ubi viris eruditis (de nullo liqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoscam, qod *intridiose* à me dictum esse [b] cavsatur, oon ideò tantùm *Jahvoh* suum sibi arridere, qia

Cuivis placere maximè suum solet: sed *rationem* (uti ipse affirmat) *manifestam* (qæ mihi ab oculis laboranti forsan nondum tam liqidò paret) *apparere*, utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahvoh suum Jehovah nostro prætulerit.*

Adversus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clarissimus Joannes Buxtorfius, qod *Majestati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipsius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm levissimum & nugatorium sit planè, facile fuerit ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex codice sacro convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas.*

Hoc avtem adversus exceptionem illam reposuisse cum sufficere adverteret, nec posset id nescius esse Vir Doctissimus, silentio tamen supprimens, illud duntaxat arrodendum selegit, qod ὀν ἓ παρέν@ adjeceram; *Mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, Virum Doctissimum, nominis Jah, qod huic adeò est affine, hunc ipsam eundem esse, qem in hoc rejecit affectum.*

Atqe hic Vir Doctissimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utique exceperat) *si leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile est id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de oominibus masculeis in formam eam eacuntibus regesseram? imò, illud cum refelli negarive noo posse probè sciret, eo tacito, cui censuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* subjunxeram. *An nescit V. D.* inqit, *nominum fœmininorum in* ה *terminantium* ה *esse qiescens, non verò mobile? in* יה *avtem est mobile, utpote mappicatum, non verò qiescens; ac propterea formam habet nomen illud masculinum, at* אב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi repoui possint sua ipsius verba, Mirum hoc non advertisse, cum hoc scriberet, Virum Doctissimum.* Tum repetito, *justiùs multo levicalum & nugatorium dici posse hoc meum*; *An non*, inqit, *meliors jure concludere possem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, sic &* יהוה *debere terminari? qod an admissurus sit V. D. vix puto, certè qi dixerit (qod sciam) nemo est.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamsi *mappicatam* validiùs spirare agnoscam, ao reverâ tamen uspiam qiescat merè, mutumqe sit plaoè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctissimum avt non meminisse, avt non advertere, etiam ה *mappicatam* in formæ fœminæ pronomine, sed & in appellatione muliebri חפציבה Reg. lib. 4. cap. 21. vers. 1. & Esajæ cap. 62. vers. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum oullum interim psoduxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen masculum, qod io ה mappicatum *Kamets* præeuote exeat. mirumqe mihi amplius, qid in mentem Viro Doctissimo venerit ut in אב ab אבה instaret istic, qasi avt ה avt *mappic* etiam אב nomen haberet.

Qod avtem *vix admissurum putat* me, (ita enim Viri Clarissimi verba, licet alià nescio qà formulà concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri potest ut ignarus fuerit, certus (sat scio) esse non potuit, mex. certè si qis hac de re litem movere voluerit, non deessent forsan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clarissimus censet, argueretur. nam in adversum qid posset adduci, vix assequor. E reliqis verò qibus conjici posset illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod supra memineram) induere (Judæis Magistris etiam idem censentibus) habetur; qum in regimine esset, uti interpretibus plerisqe agnoscitur; formam tamen noo mutat, prout illa solent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patath*, *He* in *Vav* transit. ut non sit necesse vel cum Judæis Magistris nonnullis ἓ מלר vel cum nostris qibusdam ἓ אלהי *ellipsin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod si objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab אדה Hebr. *jurare*, *adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere*, *adjurare* deducunt, opponit Vir Clarissimus qi [a] *de Nominibus propriis* in pagioâ sacrâ repertis scriptum peculiare evulgavit, neverum horum verbum ה mappicatum habere, cum אדה habeat, in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato scribatur, à הדה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoscitur. Verum oon est mihi animus eis insistere, in qibus solitarium forsan conrigerit incedere, avt qæ animo penitiùs oondum insederint. Præsertim cum ad exceptionem, qam Vir Clarissimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorsùs abunde suffecerit seges tam copiosa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* absqe puncto illo terminantur. Ista itaqe, qod supra dixeram ὀν ἓ παρέν@ adjecta sint, qibus præstandis ego obstrictum me nolim.

De *punctatione Masoreticâ*, *in eâqe dirigendâ dispositione*

a *p.* 735. b *p.* 736. c *p.* 736.

a *Greg. Franc.*

tione divinâ, ſuſpicionem meam quod attinet, [a] quam Vir Doct.ſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cauſſam dereliquiſſe, & qaſi jaqaſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non effutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cauſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *populorum meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo adductum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Maa. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qum in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qnqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppuduerit. Qod avtem Viro Clariſſimo *effutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus, contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *effatiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τὰδ' ἐν ὑποζυγίοις, ἀλλ' ἀμυνόμενος, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ei qi laſſi prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo delitescens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & inſectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos *præjudicium* creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obtentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adéoqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex

[a] *p.* 737. [b] *p.* 737. [c] *Orat. p.* 324. [d] *p.* 314.

[A] [b] *Dictionis Euſebiana* interpretatione, ad qam *οἱ πολλοὶ* Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minúſqe peritam, qibus *doctiores revelamaſſe & remiſos aſſirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehova* uſurpandæ patronis avt ſavtoribus havd obſcurè allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios omittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſuperiore ſeculo Lingva Hebraica iaſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum, Tremellium, Scaligerum, Martinium, Caſavbonum, Cevallerium, Schindlerum*, &c. *qorum teſtimonia, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] *cum, in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero eſſe velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & emaè contenderint, qod paginâ prægreſſâ diaerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propria.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum nominibus ſplendidis Lectorum oculos præſtringere ſatagebat, vel dicta recitaſſet, vel loca ſaltem indicaſſet, in qibus id, qod inſinuatum volebat ipſe, egiſſent, patere poterat, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius perteauit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi *ἰυλαβείας* nom ne hoc excuſat, qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum ſutilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis, mendacitatis, in Chriſtum blaſphemia*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Paginini Theſavro* interjectis, tantum abeo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indica-

tam.

[a] *p.* 319. [b] *Præfat. ad Lectorem Tetragram. c.* 13. & 19. [c] *p.* 315.

tam, *Si litera* יהוה *legeremus* יהיה, *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אהיה ſubjunguntſtatim, *Verum hæc in re ſuum cuique liberum judicium relinquendum eſt.* tum, ubi de *myſterio, qd quamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judæos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremellius denique, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto, radic.* הוה *p.* 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus illic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo alìs etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatriba* exordio, τὸ προκείμενον, ſive ſtatum qæſtionis controverſiæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur. id qod duplici argumentorum genere à ſe iri ait demonſtratum.* 1. *totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingva hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, τὸ προκείμενον iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit, niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſus, nec poſſit etiam, admiſerit, adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Hæret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſolam eſſe veram antiqitatem, qæ prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus. ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, præxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [e] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonica, eâdem, qâ poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò ſortè vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatu* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt: E *Grammatica lingvaqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri, ſive per Adonaj melius efferri*? qod & *ex Grammatica regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi cui unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè, qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *It diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certò ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſiderat, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Hecmanthicum per ſheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *definere; ecce enim exemplum in* יהודה Jehudah.

Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum acie, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & ni fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, concluderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolida Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſe Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis, qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a Tetragram. c. 17. & *ad c.* 12. *b p.* 314. 315. *c Præfat. ad Lect.* *d Exercit. de Cæn. Dom. §.* 4. *e p.* 738.

a p. 737. *b p.* 313.

FINIS.

F DE

DE

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejusdémque in Academiâ *Cantabrigiensi* PROFESSOREM,

ET

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Ecclesiæque *Londinum* propter *Rotherhithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus constet, pagina aversa sigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

II.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

III.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

IV.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

ΚΑΙ

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæſo, gravatim ferre, qod ad limen, ſive in veſtibulo, præter moris boni uſum, te pavliſper detineo; dum ſcripti hujuſce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardon* neceſſitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum eſſemus, & per ſtudii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigienſi, licèt Collegiis diſcreti, conveniendi invicem occaſiones freqentes ſatis haberemus. Avctior ea arctiorqe facta eſt, poſtqam ad Collegii illius præfecturam eſt evectus, in qo Socius ipſe pridem extiteram. Illud, dum filii occaſione, qi ſtudiis ibidem operam navabat, inviſo, qum Virum amiciſſimum conveniſſem, de *Theſi* ſuâ, qam jam typis excuſam & emiſſam video, verba mecum habuit, eamqe aſſidenti integram perlegit ipſe. Senſum avtem de eâ meum ſciſcitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ ſeriam ulteriùs inſtituerem, & qod viſum foret, ſcripto ſibi ſignificarem. Eo inſuper fine *Theſeos* ſuæ exemplar, per filium, cui deſcribendum tradiderat, ad me tranſmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id detrectarem, cum cunctantiorem animadverteret, perurgebat. *Theſin* itaqe cum impulſione iſtiuſmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excuſſeram, *Exceptiones*, ſive *Animadverſiones* qaſdam ſubitaneas qidem illas ac tumultariè congeſtas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras ſperabam, qas ſub *Cenſuræ* titulo nunc proſtare comperio, ad Virum Clariſſimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus ſum, qod onus iſtiuſmodi, ipſo licet perpellente, alioqi vix avſurus, in me ſuſcepiſſem. Eas is gratanter accipere ſe per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis reſpondit: *Animadverſiones tuas* ſolutas (looſe ipſe nuncupaveram) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum ſpero conſideratiùs perluſtrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapſo, ad *Exceptiones* meas *Reſponſionem*, qam & in publicum nunc prodiiſſe video, ad me tranſmiſit, cum *Cenſuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipſum per literas conqeſtus ſum, offenſionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti ſemper habueram, utpote qi in eo cenſuram agere virgulamqe cenſoriam arripuiſſe exiſtimarer, ex opere iſtoc ſuſcepto contraxiſſe ſubveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidiſſimi, qo offenſionis ſuſpicionem omnem amoliretur, in ſuis Martii 2. 1630.

ista regessit; *Nihil cavsse est cur hac de re anxius exístas. id qod egísti, & me poscente, nec absqe lubentiâ meâ gestum est. ansamqe præbuit in dogma istud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Censuræ *vocabulum usurpem, velim tamen illud in acceptione mollissimâ sumi; neqe enim aliter ipse sumpseram. Animadversiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ sunt, qam & approbatio foret; cvm ad veritatem eruendam institui, semper persvasvm habeam.* De nonnullis simul monuit, qæ in *Thesi* suâ, vel interserenda vel expungenda etiam ex secundis cogitationibus postulabat; de qibus suis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præstantissimi candore ac moderatione perspectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriusqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clarissimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *testimonia* in *Responsionis* suæ firmamentum adsciviisse animadverterem; eadem & mihi in hoc negotio methodo insistendi necessitatem justam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne solitarius incedere, & in congressu tam impari cum notæ tam meritò insignis Viro, ingenii proprii priviqe vireculis nudis fretus, in certamen temerè nimis descendisse censerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clarissimum dederam, is per literas accepisse agnito; *otium* adjecit *impræsentiarum non suppetere scriptum illud alterum priore multo jam prolixius factum evolvendi: factvrum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim spem alere se, futvrum, ut ex Reverendi Episcopi ad se datâ* (qam per filium exscriptam ante communicaverat) *Epistolâ serio perlectâ sedulòqe perpensâ, de eis satisfieret, in qibus adhuc hæsitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repositum daret, disceptatio nostra non est ulteriùs protracta. Mihi interea cum *Reverendi Episcopi Epistola*, & sæpius relecta & accuratiùs pensitata, nihil minùs, qam qod Vir Clarissimus sperabat, effectum dedisset; visum est à capite ad calcem artuatim an articulatim dissectam, disqisitioni atqe examini justo subjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrunqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuisset, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin postqam Viro Doctissimo *D^no Ruddo* qi in *D. Wardi* viciniâ gregem dominicum pascebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clarissimo communicata resciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe disceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo superstite unqam processeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evocati confederant, uni, uniqe soli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum censendumqe tradidi. Is ut ederem, instigabat, sed in formam contractiorem redactum, cum Testimoniorum numerositas prolixitatem peperisset qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter visum; cum controversiam eam jam sopitam ἀναζωπυρῶν, ætate præsertim istâ, qâ *Baptismus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex usu nevtiqam fore existimarem. Proinde in scriniis privatis conclusum distinere, qam in publicum emittere, satius & consultius ducebam. In hoc proposito persistenti, rumor en avres perculit, prodiisse typis excusa de subjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas frustra scrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò discessu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptismo Infantili* scriptum qoddam incidisse se moneret, in qo is ab alterâ se parte Anabaptistis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipsi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipsius qæ jam videram scriptis, & eruditionis & pietatis nomine insignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipsius operâ scriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò post est præstitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi statim *Exceptiones*, an *Animadversiones* illas in *D. Wardi Thesin* ad ipsum à me datas, sub *Censuræ* titulo, qem Vir Præclarissimus ipse reverâ præfixerat, me inscio prorsus, evulgatas. Eas itaqe, unâ cum Viri Præstantissimi ad easdem *Responsione* qum in publicum jam erupisse conspicarer, officii mei esse ratus sum, ne veritatis patrocinio deesse meritò censerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hacteuùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controversiæ totius status dilucidiùs se proderet, & disceptationis utrinqe habitæ series clariùs compareret, nec Lector studiosus qicqam desideraret, qod alibi qærendo, molestiam minùs necessariam, frustraneam etiam forsan, ubi codex alter non habebatur, subire cogeretur; visum est *Thesi* ipsâ in particulas discerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Responsione* & *Replicatione* in unum qasi σῶμα successivè coagmentatis sibiqe invicem intersitis, dissertationem integram per membra singula filo perpetuo simul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clarissimus adscripserat, ideò retinui, qia ad eosdem ipse se sæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex usu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè satis distincti videbantur. *Testimonia* nonnulla, amicorum consulta secutus, vel decultavi vel resecui, ubi luxuriari forsitan existimarentur. nec deerunt fortean, qi recisionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed nostrorum consensum unanimem indicari eo necessarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavssâ urgemur & premimur. Ista verò, qaliacunqe fuerint, si ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illustrandam, vel firmandam contulisse qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illustrissimi *D. Dⁱⁿ Davenantii Propositiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibusqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmystis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id consilii probantibus) his qæ nunc edo succenturiaturas, non sim gravaturus. Deus Opt. Max. nos suosqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* suo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge assiduumqe

Tui in Domino communi conservi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI.

D. S A-

dem meriti sit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nusquam reperio in sacrâ paginâ, Sacramenta esse eo fine instituta, ut meritum illud nondum apprehensum applicarent, sed ut applicatum vel applicandum obsignarent.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

At contra: 1. Omnis parvulus in peccato conceptus & natus est [*ordinatè*] *quod de sese fatetur David; Psal. 51. 7. ex immundo semine; Job. 4. 4. filius iræ; Eph. 2. 3. (i. e.) reatu originali implicatus.*

At parvulo hujusmodi, ubi Sacramento Baptismatis initiatus fuerit, promissio fit remissionis peccatorum. Act. 2. 38. 39. Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum — vobis enim & liberis vestris facta est promissio. *(remissionis scilicet peccatorum) Ubi semini Israelitarum baptizato promissio fit remissionis peccatorum; & semini pietum circumciso protectionis singularis, sub qâ consuetur promissio remissionis peccatorum, Gen. 17. 7.* Ero Deus tuus & seminis tui. *& v. 10.* Hoc est fœdus meum inter me & te & semen tuum; Circumcidetur in vobis omnis masculus.

Ergò Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipsam promissam, scilicet remissionem originalis reatus, juxta promissionem divinam, anteà non applicatam. Suscipiens autem parvulus nihil opponit, qui susceptivus est, & suscipit rem ipsam exhibitam & applicatam.

Ergò Sacramentum ipsum meritum Christi nondum apprehensum, absque qo nulla facta est aliquando remissio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipsâ ejusmodi parvulis ordinatè applicetur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adversus meum istud varia proponuntur Argumenta; qæ sigillatim ordine suo discutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, sic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Christi sangvis, ad veram peccatorum reatus solutionem, nec ullum ex parte suscipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus solutio existit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptismo inqe & Circumcisione sangvis Christi, tanqam justum pretium, ad veram peccatorum reatus solutionem, ex parte Dei, qi eam dare promisit, Act. 2. 38. 39. & Gen. 17. 7. 10.. exhibetur & applicatur; nec ullum ex infantis baptizati avt circumcisi parte intervenit impedimentum.

Ergò in talium baptismo ac circumcisione vera solutio reatus existit.

Propositionem quod attinet, ego certè in se simpliciter consideratam, verissimam & certissimam esse, libens concesserim, etiamsi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abesset. Nusquam enim ea Dei parte reipsâ exhiberi atqe applicari cuiqam Christi sangvinem existimo; qin reverâ reatus solutio necessariò consequatur. eum sangvis ille divinitùs applicatus, tollat necessariò qicqid impedimenti possit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus, *de caus. Dei, l. 2. c. 32. in coroll. Dices, qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, sed potius eam tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eam positivè, non tollunt, qare ipsi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus potest hunc obicem tollere nisi Deus; & si ipse eum voluerit tollere, irresistibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholasticum respicere videtur, qo *Sacramenta* asserunter *ex opere operato vim suam exercere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forsan satis Reverendus Episcopus Robertus Sarisburiensis, *adverf. Thomson. distrib. c. 7. Nescio qâ fronte, tanqam Catholica fidei dogma, proponitur, Papisticum illud Scholasticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum est, Sacramenta semper conferre suum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Institut. l. 4. c. 14. §. 14. Scholastica Schola tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis justificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Qa sementia dici non potest, qam sit exitialis & pestilens, plane certè diabolica est. nam dum justitiam citra fidem politetur, animas in exitium præcipiter agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noster; qanqam & ipse, *de Sacram. q. 4. c. 1. monstrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholasticorum inventum, prisca olim Ecclesia invaditum, qod non tam verborum, qam sementia ipsius solœcismum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipso nolim contendere, si *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo instituta sint, *obexqa* sensu latiusculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum suum qo minùs sortiatur Sacramentum, impedimento esse possit.

2. Assumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego constare, *in Baptismi ritu percipiendo Christi sangvinem exhiberi atqe applicari semper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus solutionem.* Danæus *adverf. Bellarm. de Bapt. c. 4. rat. 4. Fallitur qi putat applicationem ipsam Christi & ejus beneficiorum fieri per signum aqæ qod illius tantum applicationis est obsignatæ.* Nec aliter sumendum, qod Bucanus, *in Institut. Theolog. loc. 23. qæst. 24. Qomodò nobis applicatur Passio Christi? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qasi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obsignatur.*

Negationis ratio, partim ea eis, qæ ad propositionem primo loco responsa sunt, partim hinc constare poterit; qod eis, qorum priùs sunt remissa peccata, qam ad Sacramentum hoc accesserint, non possit proprie loqendo dici in Baptismo applicari sangvis ille ad solutionem, qæ nondum sit, consequendam; sed intinctionem tantùm fieri ad solutionem, qæ jam collata sit, obsignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ea *Institut. l. 4. c. 14. §. 14. Rursum admonendi sumus, ut isti vim Sacramentorum enervant, usumqe prorsùs evertunt; ita ab adversâ parte stara alios qi arcanas nescio qas virtutes Sacramentis assingunt, qæ nusquam illis à Deo insita leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo disseruerat, Ex qo, inqit, *conficitur, non pendere ex Sacramenti perceptione salutis fiduciam, acsi justificatio illic fixa foret, qam in uno Christo repositam, nihilo minùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obsignatione nobis communicari scimus, ac fine hac posse in solidum constare.* Et *ibidem §. 17. Qamobrem fixum mancat, non esse alias Sacramentorum, qam Verbi Dei partes; qæ sunt offerre nobis & proponere Christum, & in eo cœlestis gratiæ thesavros: nihil avtem conferunt avt prosum, nisi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus affinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlo magnificentius à Veteribus scripta sunt; ut scilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe esse, qa ipsa per se Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodum vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitùs injunctum sit munus, testificari nobis ac sancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, nisi accesserit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda nostra aperiat, nosqe hujus testimonii capaces reddat. Sacramenta enim id sunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum latarum nuncii, vel arrha in pactis sanciendis; utpote qa non à se quidem largiantur aliqid gratiæ, sed renuncient & ostendant, qa divina largitate nobis data sunt.* Quibus paria ferè Petrus Martyr, qi *ad Rom. 4. pag. 124.* ubi de *Obice* disseruerat, *Hoc fixum & constitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum esse, qod ad salutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad 1 Cor. 11. Prorsus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; sed in significatione. nam in Sacramentis, & verbis, & visibilibus*

signis proponatur nobis promissio Dei per Christum facta: quam si fide apprehendimus, & gratiam consequimur majorem, quam ea sunt, quam ante habuimus, & donum, quod fide complexi sumus, sigillo Sacramentorum obsignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqui nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſanguinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemque in nobis producat, qæ Chriſti ſanguinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamque nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non autem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumque juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non autem cauſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, aut gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qa non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p. 324. Baptiſmatis aqa, neqe ut cauſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis requiritur, ſed duntaxat ut obſignatorium ſigillum.* Zvinglius denique diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag. 121. Vitium originale ſolo Chriſti ſanguine tollitur: & lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullum peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minùs effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſanguinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere eum Calvino, *in Antidot. Conc. Tridem. ſeſſ. 7. can. de Sacr.* Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas. Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hæc ſigna gratiam conferre volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externa, modò non ponatur obex mortalis peccati. qa reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, inepte ponitur; qia & infantes ante qam ſint regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regenuti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, aut peccatum originale, aut peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in ecatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquuntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi prius fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tamumodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt, ¶ed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſima rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis mutatis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione*.

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probato ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut αντερῶ illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſanguinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 16. ſenſus hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in venia certitudinem ampliorem. An non enim Judas crediderat, & Paulus reſipuerat, priuſqam baptizaretur? Qis autem neſcit ad credenter verèqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen ſequitur; qia nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſequimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia autem Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqa arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe natura Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qa Papiſta ſua fretis audacia torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2.* Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem creditis. Metonymia ſubjecti, non autem ad conſequendam remiſſionem peccatorum per hoc medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſquiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbo Domini*, Hic eſt ſanguis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem propoſitone ejus, at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſanguinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſanguis quidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirmandam.* Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſquiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſanguine Chriſti.* Petrus denique Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag. 608. De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qa nobis offertur ad ſalutem. Sapiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacramento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tinguntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sacramentis illis ſolis hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur. prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ira Calvinus, *Qonam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Linguis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem donis ipſos foro compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint. — Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qa generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Donum ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Linguarum diverſitate cernebant. idèò hoc propriè ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de peccatis remittendis, ſed de *donis illis ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio, *nempe paulò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamsi latiùs extendatur *promissio* illa, ut & *remissionem peccatorum* comprehendat, & ad universam insuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriusve promittitur, quàm prout in fœdere gratiæ illud constitutis quibuscunque promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptismi immunes istinc demigrarint, fidelium infantes, nostrum saltem nemo negaverit. ut ad Baptismi perceptionem restringenda minimè videatur. Nec reverà *semini baptizato*, quod hic dicitur, sed *semini fidelium resipiscentium*, sive baptizati illi fuerint, sive etiam sine baptismo decesserint, nullâ hic factâ distinctione, *promissio*, quæcunque ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promissionis* adeptionem, tam *resipiscentia*, quam *baptismi perceptio*, hoc saltem loco exigitur; ut non possit hinc *promissio* infantibus, ubi baptismo initiati sint, *remissionis peccatorum* facta probari, nisi simul etiam resipuerint.

2. De *Circumcisione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *semini circumciso promissionem* pariter fieri *remissionis peccatorum*; (ut controversiam omnem semoveam, de sensu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus seminis tui*) concessum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siquidem, 1. potest semini circumciso promitti, qod tamen circumcisionis ratione, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id consequendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pauperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *paupertatis ratione* promittitur, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id adipiscendum applicetur. Potest *circumciso remissio peccatorum* promitti, ot tamen circumcisioni non promittatur.

2. *Semini circumciso*, qâ circumciso, ea promissio non datur; sed cum semine universo fœdus initur. Fœderis summa est, *sore se illis Deum.* esto, *protectione singulari*; esto, *peccatorum remissione.* Fœderi sub hac pollicitatione concepto adjungitur sigillum, non qo, avt protectio singularis, avt peccatorum remissio, eo qasi medio sive instrumento conferatur; sed qo veritas promissionis divinæ de beneficiis istis conferendis obsignetur. ideò *signum* & *sigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 27. 11. Rom. 4. 11.

Non avtem *circumciso semini*, qâ circumciso promitti, patet.

1. Qia pactum ipsum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui soli circumcisio est imperata, sed cum eis omnibus, qibus Abraham promittebatur Pater futurus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *semine universo*, qod tam ex Hebræis, qam & ex Ethnicis Evangelium amplexis consistit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipse illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen. 17. Pavlus clare monstrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, sed ad totam universalem Ecclesiam ex omnibus gentibus, & esse universalem illam promissionem sev pactum, de gratuita justificatione sev benedictione per semen promissum J. C.* Et mox: *Hæc promissionem Evangelicam vocat hic Dominus fœdus sev pactum suum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promissione Abraha nomen mutat, ut ipsum nomen promissionis universalitatem confirmet.* Denique, *diligenter notandum est, nomen Abraha mutatum esse ante institutionem Circumcisionis, ut liquidò constaret, pactum promissionis, non tantùm ad unam gentem circumcisam, sed ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Ecclesiam.*

2. Qod ad Hebræos sive Israëlitas attinet, qibus ritus ille tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto semine* fœdus initur; qo semine fœmellæ etiam continebantur, ad qas ramen Sacramentum illud non pertingebat. Musculus, *in Gen. 17. part. 2. qæst. 1. Sic etiam sentiendum est de fœmellis, qa licet circumcisa non sint, nihilo tamen minùs sunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non signum, sed gratia eligentis Dei, qi dixit*, Ego sum Deus tuus, & seminis post te. *&*, Pono fœdus meum inter me & re & semen tuum post te. *Hæc sunt generalia, & tam fœmellas qàm masculos, de semine Abraha descendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumcisio verò præmii non est generalis, sed specialis; utpote masculis tantùm & non fœmellis imposita.* Hinc & Justinus infert, *disput. cum Tryph. p. 47.* ὅτι οὐκ ἐπειδὴ ἡ περιτομὴ δέδοται, διὰ τοῦτο ἔχειν δικαιούμεθα.

2. Nec *masculis ante diem octavum*, qi Circumcisioni destinabatur, *obeuntibus*, promissio illa minùs avt facta, avt etiam præstita creditur, qam *die octavo circumcisis*: nisi seqiore conditione usum sexum præstantiorem, qem & Messias ipse suscepit gestitqe, (qod rationi minimè consentaneum fuerit) statuere velimus: ut masculus, qia statim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promissionis beneficio excluſus sit, cum fœmella interim eo gavisa fuerit, licet ab utero ad urnam confestim transierit. Calvinus, *in Gen. 17. 7. Nihil certius est, qam Deum fœdus suum pacisci cum filiis Abraha, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promissio.* Et, *ad vers. 14. Colligimus nihil infantibus nocuisse sum præputium. satis enim ad eorum salutem efficax erat unda Dei promissio. neqe sic eam obsignavit externis sigillis, ut ipsis virtutem suam adstringeret. Sciamus ergò salutem generis Abraha in illo verbo fuisse inclusam*, Ero Deus seminis tui. — *Quanvis avtem Circumcisio vice confirmationis accesserit, non tamen fecisset, qin vis & effectus verbi constaret.* Ursinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c. 1. p. 490. Infantes item olim e vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc antequam ablus baptismo potuerint, non minùs qàm circumcisi & baptizati, promissione illâ comprehensi sunt*, Ero Deus tuus, & seminis tui; *ac circumcisi & baptizati sunt Christi Spiritu & sanguine.* Whitakerus, *de Bapt. q. 2. c. 3. arg. 1. Sicut omnes Abraha liberi erant in fœdere; sic nostri omnes: & sicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati sunt, qia dixit*, Ero Deus tuus, & seminis tui; *sic & nostris liberis ante Baptismum. Et cum illa promissio, confitente Bellarmino, sit remissionis peccatorum & vita æterna ergò promissio hæc ad omnes Christianorum liberos, qoscunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Amelius, *adv. Bellar. tom. 3. disput. 12. de Bapt. qæst. 1. thes. 5. Filii eorum, qi participes sunt benedictionis Abraha, sunt filii Dei, etiam qam primò nascuntur.* Et mox; *Baptizantur propriè homines, qia pro filiis Dei habentur non ut meipsam esse filii, alioqin ratio nulla esset, qare filii infidelium non aqe baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumcisionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exoites, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari suspicarive pantur: non magis qam qod & Paschæ celebrationem per totum ferè id tempus omiserant; de qo utroqe rectè monet Willetus noster, *ad Gen. 17. 14.* Videatur & Chrysostomus, *in ad Rom. Orat. 6.*

4. Nec *circumcisi omnes* reatus *remissionem* eo Sacramento *consecuti* sunt. Qâ de re Reverendi Episcopi Roberti Sanctburiensis verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomson diatr. c. 2.* hæc habet; *At verò Circumcisionis diligenter animadversa ratio sententiam ejus luculenter refellit. Jacob & Esav gemelli ab Isaake eruntur; uterqe circumcisus. sed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non justificavit, non sanctificavit, non renovavit; ut manifestum sit, justificationem cum circumcisione non semper fuisse conjunctam.* Et Chamierus, *Panstrat. tom. 3. lib. 13. cap. 21. §. 34. Negamus nuqam reapse remissa peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qemodo Esav nunqam remissa fuerunt, etsi is circumcisus fuerit; nempe qia exosus erat Deo, jam antequam nasceretur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deus jussit parvulos fidelium baptizari. jussioni annexuit*

nexuit promissionem remittendi reatum originalem; quod est primum beneficium & primarium, cujus infans capax est, id quod ipsum symbolum ablutionis designat.

At non jubet Deus baptizari nisi eos qi capaces sunt simul & indigi beneficiorum Baptismi. Parvulis insuper sufficienter sunt dispositi ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem. Ritu autem dispositis Sacramenta sunt signa gratiæ, quam designant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res signata ordinatè confertur. Est autem illa, non sola certificatio & obsignatio remissionis originalis reatus applicanda parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam conversus fuerit; sed & ipsa applicatio prima remissionis originalis reatus antèà non remissi, dum ipsa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interspergunturs hic varia, præter Argumenti ipsius summam subsstantiamqe, qæ discussione aliqâ non indigna censeantur, malui membratim, prout proponitur, describere, descriptumqe discerpere, qam in formam strictiorem arctioremqe compingere: idqe eo magis, qia inserspersa ista accuratius pavlò discussa, ad promptiorem expeditioremqe responsionem, qæ seqentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Jussionem* de *fidelium infantibus baptizandis* qam vellis, vellem speciatim designasses. Etiamsi enim ex Circumcisionis analogiâ; & Sacramenti hujusce ipsius naturâ, qâ initiationi destinatur; infantium fœdere gratioso comprehensione, &c. Pædobaptismum Ecclesiam cum piscam usurpasse, tum hodiernam usurpare jure, meritò credam; *jussionem* tamen hac de re specialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptismo infantium promissionem annexam de reatu originali remittendo*, nusqam lego. Valet autem hic mecum illud. *Qod non lego, non credo.*

3. Hoc esse *primum & primarium beneficium, cujus infans est capax*, (ne disceptationes, qæ ad rem ipsam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* esto & *primarium. solum* tamen, aut *solitarium* non est. Tam est capax *renovationis* & *regenerationis* infans, qàm est *justificationis* & remissionis peccatorum. Nec minùs illam qam istam infanti conferre, aut Deus ipse potest, aut Spiritus Dei, aut Christi sangvis exhibitus & spiritualiter adspersus.

4. *Ablutionis symbolum hoc designare*, qod dicitur; sive *reatus remissionem*, sive *remissionis* in baptizato *capacitatem* designare dicatur; ut designare havd negaverim; ita designare ex æqo saltem, si ooo *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, qæ io Symbolo isto clarissimè non adumbrantur tantum, sed & depinguntur, tum res ipsa clamat, tum pagina passim sacra disertissimè attestatur. Rom. 6. 3–6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magister ipse, *lib. 4. dist. 3. L. Cavsa institutionis Baptismi est innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptismi renovetur; qod fit depositione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim sit qisqe novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appositio virtutum affert decorem. & hæc est res hujus Sacramenti, scilicet interior munditia.*

5. *Non jubero Deum baptizari nisi beneficiorum baptismi capaces & indigos*, qod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* qod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptismo obsignatorum*, ex speciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, iotra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamsi non habeant capacitatem eam, qæ in adultis rationis usu jam prædictis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ reqiritur. Reverendus Episcopus Joannes Sarisburiensis *in ad Col. 2. 12. Si loqamur de fide actuali, de actuali studio & professione mortificationis & vivificationis, illa Scriptura loca qa hac requirunt in baptizatis, ad adultos esse restringenda dicimus. qò infantes aviem qod attinet, qia peccatores sunt, non proprio actu, sed hæreditario habitu. sufficit, qod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu soso exercerem, sed in habituali principio gratiæ inclusam. Spiritum autem Christi principium hoc habituale gratiæ in illis efficere posse & solere, nemo sanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in se ex lege ordinariâ, etsi ooo beneficiorum omnium, qæ in Baptismo adumbrantur & obsignantur, tamen beneficii illius, ad qod Sacramentum illud qoad ipsos institutum est; fœderis nimirum illius obsignandi, qo ante Baptismum acceptum comprehendebantur, io futurum ipsorum bonum, si ubi adoleverint, pactis ipsi steterint, in parentum solatium fideiqe de ipsis firmamentum, si minorennes diem extremum obierint. Idem qi supra Reverendus Episcopus, ubi supra; *Non est necesse, ut Sacramenta eo ipso momento, qo administrantur, efficiam ea omnia, qa figurant. imò concedentibus ipsis Scholasticis, Pactio dilatoria locum habet, eum in ipsa susceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipse defectus rationis qoad actum, est impedimentum, qo minùs habere possint actualem fidem vel actuale studium mortificationis. Præterea etsi fides & pœnitentia actualis reqiratur ab adulto, anteqam signum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non reqiritur in actu, qia esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis: infantes autem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um. Etsi in præsenti tempore non percipiant promissiones; tamen si detur illis vita longior, possunt percipere; atqo ita in futurum tempus baptizantur Dei jussu, ut cum adoleverint, fructum baptismi percipiant.* Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 9. Neqe enim sancta hæc Dei institutio, qâ fidem nostram eximiè confolatione juvari sentimus, supervacanea meretur dici. Siquidem Dei signum puero communicatum velut impresso sigillo promissionem pio parenti datam confirmat, ac ratam esse declarat, qod Dominus non illi modò, sed seminio ejus in Deum sit futurus.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptismus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræsentiarum scilicet, sed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerant, corroboretur*, qibus Deus promittit, *Gen. 17. 7. se, ut ipsorum patrum qia credunt, Deus est, sic eo sero seminis eorum i. e. infantium, qi ex his nascuntur, Deum, teste & interprete Paulo, 1 Cor. 7. 14.*

3. Nec fideles ipsi, qi ad Baptismum accedunt *adulti*, sunt impræsentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in universum *beneficiorum*, qæ in Baptismo repræsentantur. Reverendus Episcopus idem ubi supra. *Mortificatio illa & sepultura peccati, qa Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptismi, realiter per Spiritum gratiæ in baptismo acceptum, per totam vitam Christiani protenditur.* Et mox; *habet suos progressus, qoad ipsum opus in homine perficiendum, qamvis qoad sacramentalem repræsentationem & obsignationem ejusdem nihil desit.*

4. Nec *remissionis peccatorum capaces* sunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, absqe regeneratione & sanctificatione, si non præviâ, sociâ saltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia sunt semper nexa & juncta inter se.* Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad vers. 13. Sed & istud addendum, enim hæc condonatione peccatorum, qa animam vivificat, intelligi simul oportere semper connexam esse infusionem gratiæ sanctificantis, qa etiam alio sensu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus solus tollitur, sed voluntas deordinata per peccata & occisa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infusio itaqe gratiæ semper conjuncta est cum condonatione culpæ.*

In-

2. *Indigentiam* quod attinet;

1. Nulli cuiqam reverâ jussit Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat, hoc est, qi non opus habeat signo aliqo aspectabili, qodqe in sensum incurrat, eorum commonefieri, qæ symbolo illo adumbrantur, vel saltem, qi non sigillo solenni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipsumqe jam initum firmetur & obsignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sacram. l. 2. c. 7. ad arg. 2. resp. tot. 2. Hinc colligimus Sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, justus erat, vel injustus. si justus, non egebat remissione; si injustus, nihil valebat ejus sacrificium.* respondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130. Si justus, non egebat remissione peccatorum; ergò non sacramento remissionis. non sequitur. Etsi enim non novâ remissione, tamen signaculo hujus remissionis opus habet, eget enim perpetua confirmatione & majori persvasione remissionis sua, ut hæc illis luculentius constet. — Qod aut, si injustus erat, nihil ejus valuisse sacrificium, falsum est. nam si injustus suam injustitiam ex animo confitebatur, & peccata sua agnoscebat, eorumqe illum pœnitebat, sacrificium ejus acceptum fuit, & illi remissionem peccatorum obsignabat. Verum Bellarminiano huic dilemmati non simile referemus. Si justus fuerit, qi nostra Sacramenta recipit, non eget remissione peccatorum, & sic non eget Sacramentis. qave ergò homines justi ad Eucharistiam accedant, avt ad ullum Sacramentum? hoc est contradicere Christo, qi vult credentem, i. e. justum, baptizari. Marc. 16. 16. & sic Apostolus Petrus volunt Cornelium jam justum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apostoles Christus jussit eunam frequentare, qi erant justi. Luc. 22. 19. Hoc est qod Augustinus ait, super Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam invisibiliter sanctificati essent, tamen baptizati sunt; nec superstua judicata est visibilis sanctificatio, qam invisibilis jam præcesserat. *Et idem alibi* *, In Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi. Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injustus qis fuerit, qi ad Sacramenta nostra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad justificationem & remissionem peccatorum. nam indignum est Theologo dicere, Sacramenta afferre justitiam ei qi est ipse injustissimus.*

2. Verùm *Baptismum* Deus multis *dari jussit*, qi *non indigent* penitus *beneficiis* qibusdam, eisqe *primariis* etiam, in Sacramento illo designatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem sacrum accedit, peccatorum retrò admissorum omnium remissionem plenariam & regenerationem internam jam consecutus; ideoqe nec illius, qosd peccata præterita, nec istius etiam, cujus compos jam factus est, indigus. Nec obstat, qod nondum plenè & perfectè renovatus existit, qo minus id aflecutus dicatur, qod est è *primariis Baptismi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus censeatur. Sicut enim *remissio* reipsâ *unica* est; unde *remissa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum sit vitæ spiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & ista *unica* censetur, ut sicut nec renatus denasci, ita nec iteratò renasci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptismum eo fine admittitur, ut qasi *remissionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qasi medio, utriusqe istius compos eva dat; verùm ut remissionem & regenerationem jam perceptam, signo qasi publico propalatam, & sigillo solenni obsignatam habeat. Chamierus, *Panstrat. tom. 4. l. 5. c 4. §. 8. Justificatio simul & semel datur, partibus omnibus suis perfecta.* Et, *l. 2 c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit justificationem in eo, qi jam antè justificatus est.* Tzegedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia sancti prius justificati recepisqe in gratiam, qam initiati sint sacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Justificatio ex baptismo non pendet, sed antecedit.* Et post; *Caterùm fortè dixeris, Qorsum ergò baptismus eis traditur, si ante rem baptismi habuerunt? Primùm, qia Deo paremus, qi baptismi opus nobis præcepit. Deinde promissionem & donum, qod accepimus, obsignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa symbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus nostris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promissa, atqe ita justificatio amplificatur, dum fides in credentibus avgetur. Deus itaqe signis à se constitutis assistit. non enim sunt profana sev vacua signa, ideò baptismi fructus non est momentaneus, sed per totam vitam extenditur. qâ de causâ qi tinguntur, neqe ludunt operam, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg 3. ad obj. 3. Non omnes in ventu nascimur. nam qidam in utero sancti sunt, ut Joannes Baptista & Jeremias.* Et, *ad obj. 4. Gratia munere possunt aliqi nasci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptista, Jeremias, & alii hujusmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2. Si recte Augustinus scripserit, dicamus necesse est, qosdam nasci sanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5. Qi fidem & justitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò censerunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre sit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & justitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83. Si anteqam circumcisus fuit Abrahæ justificatus est, non potuit ex Sacramento justificari.*

6. *Parvulos sufficientes dispositos esse ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem*, qod asserimur;

1. Ex se sunt certe, non ἀδιάθετοι plane modò, sed & ἀνυπαθέτοι; tantum abest ut *sufficienter dispositi* mihi videantur ad rem illam capessendam, qæ baptismali ablutione designatur. Ad Sacramentum capessendum sunt *sufficienter dispositi*, qod fœdere divino comprehendantur, sintqe *fides candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Ocean. de Episc. degam.*

2. *Baptismali ablutione* illâ, non reatus tantùm absterso, sed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, sed consummata designatur, ut ex Reverendo Episcopo supra monuimus.

7. *Rite dispositis Sacramenta esse signa gratia, qam designant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei*, qod dicitur;

1. Possunt esse *signa veracia*, etiamsi non sint rei designatæ eodem ipso, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Christi τύπωματα repræsentabant ritus paschales, & οἱ περὶ ἀμαρτίας, verùm exhibenda suo tempore nondùm exhibita: qod idem & de gratiâ dici potest. Chamierus, *Panstrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Metalis signi usus est promissus, ad effecta, tum præsita, tum futura. Sigilla in eobus politicis confirmant, tum pacta jam statuta, tum promissa in futurum.*

2. Etiam *rite dispositis Sacramenta non exhibent* reipsâ *qicqid designant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt usus est.

1. Eucharistiæ participatio adumbrare videtur coepulationem nostram cum Christo in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forsan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *summum esse futuri judicii præjudicium*, à sacris hisce arceri.

2. Designatur in Baptismo, *non mors tantùm peccati, sed & sepultura*, qâ *vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur*, ut qasi *cadaver* tereâ *obrutum, non possit amplius movere.* Verba sunt Reverendi Episcopi Sarisburiensis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamsi qam fieri potest præparatissimè & religiosissimè dispositus ad sacramentum hoc percipiendum accesserit, gratiam istam ex perceptâ tinctione consequitur, avt consecuturum se speret? Attamen, si ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præsertim ubi consequendi, in baptizato voluntas promptissima, desiderium ardentissimum fuerit, qo minùs sic affectus eam gratiæ amplitudinem consequatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myst. p. 324. Novi Testamenti Sacramenta salutem dant per Christum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Testamenti nondum dabant, sed promitte-*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt, unde nulla plenè exhibent ea qa promittunt. Zvinglius, *ad Lutbee. confeſſ. veſp. fol. 477. Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis preſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, preſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxta promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. —— Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſu. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Conſentimus Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt aviem exhibere promiſſiones precedentes, niſi eaſdem re confirmare qa prius erant ſolu verbu concepta? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qa diplomata in membraná ſunt, fiant efficacia, ſortiantuqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t. 4. diſp. 3. qæſt. 3. punct. 1. Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt vic. velut pignora avt etiam ſigilla qadam, qbus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. ut ſi, dicamus v. g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui prafecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicanda parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit*, qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib. 4. cap. 16. §. 31. Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ut ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſoluto eſt expedita, Baptiſmi perfectionem qa ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis angulum.* Whitakerus, *de Bapt. q. 4. cap. 1. Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſequimur; 1. eſt remiſſio peccatorum. 2. eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hac mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap. 7. Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratia & promiſſionis divina, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratia. —— Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in alios effectus ſuum, in alios operatur ſerius; & habetur nonunqam Baptiſmus, ut diſtinqvit Auguſtinus, multo antequam utiluer & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. —— Neqa enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo vetam illam, non litera, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & anima Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vita uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus antea non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi*, qod affirmatur;

1. At *ſi fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non potent illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen. 17. 10. non obſcurè innuit, imò plane docet anta actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandum de Baptiſmalis ablutione; qa itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem maneo, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec amplius imputari.*

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitus applicat antea non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, tam *ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. pag. 150. Illa qa in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, figurſicabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vita Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſtà adjiciantur, qæ Calvini ſententiam plenius exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qa figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquuntur læpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom. 4 l. 5. c. 4. §. 9. Sententia noſtra eſt, utrique huic parti* (tum juſtificationi, tum ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificanda atqe efficienda; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum.* Calvinus diſertè *in Catechiſmo. Qa eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figurata eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vita novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib. 5. cap. 13. §. 1.*

Tria

Tria adfert fidei noſtra Baptiſmus. 1. *quod nobis à Deo propoſitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & donationis, vel (ut melius explicem quod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, quo nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c. §. 5. 2. qua noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam. Rom. 6. 4. nempe quod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, ut in eam inferamur; & quemadmodum ſarculus ſubſtantiam alimentumque deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum eâ quâ debent, fide accipiunt, vere efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus. §. 6. 3. quod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus.* Chamierus idem *ibidem §. 10. Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem c. 6. §. 4. Denique ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſequentia.* Et, *§. 8. Si nulla efficacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qa ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l. 2. c. 7. §. 24. & 25. Sacramenta manifeſtum eſt non ſempee in præſenti operari ſanctificationem. —— non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis —— qare in his ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acquirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c. 6 §. 16. Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qui ſit docet Paulus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum. 11. reſp. 1.* Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, cum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero coocinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp. 43. de Sacrament. theſ. 29. Calummiam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus ineffacia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ. 30. Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; quoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qa Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp. 44. de bapt. theſ. 24. Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt ἕνωσις tantùm, ſeu relativa, conſiſtens in mutuo illo reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cauſſâ primipali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ. 27. Rejicimus etiam ſententiam quorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqa externa in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqa inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cauſſa autem efficiens effectûs ſui poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ. 29. Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura prærequirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ. 31. Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando docimus conſiſtere, duo ſignificamus;* 1. *certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cauſſa primipali collata ei conferenda.* 2. *ejuſdem conſignationem & augmentum.* Et *theſ. 32. Hoc vero reſpectu concedimus eſſe ei promiſſa exhibitiva.* Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 322. Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. —— Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conſerebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag. 324. Et Sacramenta Novi Teſt. ſalutem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qa ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus denique, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Interna & arcana ſanctificationem, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio,* aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione. Efficaciam* verò, *ſignificationem & obſignationem* ponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ, eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtricte ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qa dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat*, id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. reſp. §. 2. & ad memb. 2. reſ. 2. & ad enunc. 7. reſ. §. 2.* Et autores ipſi illi conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm*, *Sacramenta* dicit *id qod ſignecant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qm citra admiculum ſigni libero eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratia non ſunt participes. qia ſignum omnibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus autem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt inefficax.* Tum, ſi dixiſſet, *rite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qbus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem lingvæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom. 6. 4. & Col. 2. 12.* Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.*

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum propriè nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi ejus ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis ceatus, qa eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſa applicatum ad ceatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum od ſanctificationem applicari, qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata, *Pſal. 22. 10. & 71. 6.* (vide Avgulliom *Epiſt. 120. c. 12.* Bernardum *Ep. 174.* Chamierum *de Bapt. l. 5. c. 10. §. 9.*) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ noo ſequitur, idcò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal. 51. ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit*, qum *Reſponſ. num. 28.* ſtatuas, *Certum eſſe*

ex sententia eorum, sanctificationem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit necesse, ut *in Circumcisione applicaretur.* Neque enim reapse applicatum aut fuisse, aut non fuisse, videtur quicquam occurrere, quod cogat credere. nec si fuisse concedatur, evicerit id, *circumcision in eo fine usurpatam*, ut ea lege ordinariâ id operaretur in circumciso quolibet. Reverendus Robertus Episcopus Sarisburiensis *adv Thomson. c. 7. At verò Circumcisionis diligenter animadversa ratio sententiam ejus (in Circumcisione remissionis peccatorum & justificantis gratia influxum esse) luculentissimè refellit. Postquam enim Circumcisionem acceperat Abraham, sigillum justitiæ fidei, circumcisus est Ismael, circumcisus & Isaac; solus autem Isaac natus secundum spiritum, Ismael tantummodò secundum carnem. Ismael ergo quoquam circumcisus, non est tamen justificatus, servus tantùm ex ancilla, unquam assertus in promissionem, unquam in libertatem filiorum Dei. Quod si excipias, Ismaelem in circumcisione non fuisse infantem; (quoquam exceptio haud satis valida sit) opponi gemellos ab Isaaco oriundos, Jacob & Esav, quorum uterque circumcisus; sed alterum dilexit Deus, alterum odit, Mal. 1. 2. 3. Rom. 9. 13. Et quem odit non justificavit, non sanctificavit, non renovavit. ut manifestum sit justificationem cum circumcisione non semper fuisse conjunctam. Alioqui verum non esset, quod exprobravit Deus totam domum Israel fuisse corde incircumcisam. Jer. 9. 16. qui corde circumcisos necessario fuisse oportuit, h. e. justificatos, renovatos, quoquo carne sint circumcisi. Quin & Apostolus Paulus, segregatus quidem ab utero per beneplacitum Dei; sed non justificatus; qui eo fine credidit in Christum, non ut justificationem repararet in circumcisione perceptam, sed ut justificaretur per fidem Christi; Gal. 2. 16. ante quam naturali adhuc conditione se filium iræ fuisse fatetur.* Itaque ea lege ordinariâ, nec Paulo magis quam Ismaëli circumcisionis ipsius tempore applicabatur meritum Christi ad præsentem efficaciam; nec Davidi magis quam Paulo applicatum tunc fuisse, occurrit, quod cogat credere.

3. *Sacramenta esse media divinitus ordinata ad applicandum Christi meritum*, quoad res promissas, eas obsignando scilicet, fidemque faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Christi meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehensum* institutæ fuerint, hoc est ipsum τὸ κεκόμμενον, quod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumcisione* figurabatus, tam interna *cordis circumcisio*, qa corpus peccati mortificatur & quasi resecatur, quam *solutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16 & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2, 11. 12. deque labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Psal. 51. 5. ut patet ex antithesi vers. 6. nec ista minus, quam illa reatus solutio, promissione divina continetur. Proinde nisi de istâ etiam constare possit, ad eam efficiendam & peragendam, institutum fuisse Circumcisionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem constare hinc poterit. Bucerus *ad Rom. 3. de usu cerem. p. 151. So jam Paulo dicuntur circumcisi, qi Christo per baptismum insiti sunt, qia baptismate consecuti sunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infecta natura innovationem, abunde patet. hanc expol. corp. pecc. innata scilicet perversitatis. Apostolo non modo circumcisionis propriam habere, sed etiam sic in eâ præcipuam, ut sicut eos qi hanc nacti sunt, etiamsi externè præputium eorum recisum non sit, verè tamen circumcisos censet; ita illos reputet incircumcisos, qi hac immutatione & innovatione ingenii nostri donati non sunt.* Et post multa in eundem sensum adjecta; *Devt 30. 6. Nemo non apertè cernit, cordis renovationem id esse, quod Dominus circumcisione sua exhibe e volut.*

5. *Promissiones* hæ, quæritur, cuinam & quo modo factæ fuerint; (neque enim Sacramentum meritum Christi obsignare aut applicare cuiquam poterit ad promissa consequenda, nisi cui, & huic etiam quatenus promissiones illæ factæ sunt.) Si semini universo absolutè factæ dicantur, qia fœdere universi continebantur, etiam ad non circumcisam sobolem, fœminas putà, adnondum circumcisam, tertiâ putâ quartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumque beneficio fruebatur statim ab ortu tota soboles, sive eoodum circumcisa, sive eunquam circumcidenda, sive ea setas incapacis conditione, sive mortis intervenientis necessitate excluſa. itaque nihil promissum conferebat circumciso circumcisionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obsignabat tantùm, & quasi ratum faciebat, quod originis respectu, non circumcisionis, promissum fuerat. sin semini tantùm secto, interius circumcidendo, Spiritusque divini gratia in Christum inserendo, promissiones sunt factæ, certè illis tantummodò, & vel sic jam affectis, vel suo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione actuali & insitione in Christum) promissiones absolutè obsignabat & obsignando exhibebat circumcisio. Reverendus Episcopus Sarisburiensis ubi supra: *Neque verò gratia limitem promissionis excedit, qa facta est Abrahæ & semini ejus; & utrique Sacramento circumcisionis obsignata. Quod si de semine Abrahæ quæramus, respondet Apostolus, non esse omnes Israel, qi sunt ex Israël; neque qia semen sunt Abrahæ, idcò esse filios; sed, in Isaac, inquit, vocabitur tibi semen; hoc est, inquit, non qi filii carnis, ii sunt filii Dei, sed filii promissionis censentur in semine. Ergo jam non omnes secundum carnem nati sacti sunt filii; & tamen circumcisi omnes promiscuè. Non ergo circumcisi omnes sunt justificati, non omnes facti filii Dei; imò quamplurimi tantum ad numerum gentis ascripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum suum, sed propter bonum electi seminis in populum Dei carnali titulo cooptati. Perinde ergo sentiendum est, non mox justificatos & sanctificatos, quicunqo secundum carnem baptismo aqa consignati sunt; sed in communicato Sacramento, tantùm ad filios promissionis pertinere Baptismi vim & gratiam, & intus Deo tractos non nisi illos, qos per omnes gentes Deus se Abrahæ daturum testatus est.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, si de adultis agatur, nemo rite suscipit, nisi qi fide pœnitentiaque præviâ prædictus accesserit. sic autem affecto cuique res promissa de peccatorum remissione jam præstita est, in baptismo obsignanda tantùm. Petrus Martyr, ad 1 *Reg.* 8. *fol.* 73. *rat.* 10. *Certe, qi adulti sunt, priusquam baptizantur, credant oportet; qi si credunt, jam sunt justificati.* Idemque *ad 2 Reg. 13. fol* 238. *Justificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur; sed antè illis conceditur, quam baptismate abluantur. siquidem Baptismus est obsignatio quadam promissionis acquisita, ac sigillum jam impetrata regenerationis.*

Sin de parvulis rationis usu destitutis, in susceptione merè passivi sunt, imò remuntur etiam nonnunquam & reluctantur, qod Augustinus etiam observavit. nec diversa ratio deprehenditur, sed eadem planè est partis utriusque, tam eorum ad qos promissiones pertinent sua tempestate efficaces futuræ, quam & eorum qi a promissionibus illis alieni prorsus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Christi, non sunt alia quam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus fistitur, verbum non applicat Christi meritum primitus, (siquidem verbum non applicat, nisi intellectum) nec aliud Sacramentum quam Baptismus.

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Christi parvulis ex parte Dei applicetur ad salutem, aut Sacramentum baptismatis erit illud medium non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hic pro concessis sumuntur;

3. *Patrà*

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem sacrum sistitur, applicare Deum meritum Christi.* quod probandum est.

2. *Assignandum esse necessariò medium aliqod externum qo meritum Christi parvulis ad salutem applicetur.* quod non est necessarium. Nam & ante Circumcisionem non constat medium ullum fuisse, cujusmodi circumcisio fuisse præsumitur; nec durante Circumcisionis ritu medium aliqod extabat, qo seqioris sexus parvulis Christi meritum applicabatur. Rivetus, *Isagog. ad script. Sacr. c. 27. §. 5.* ad illud Becani; *Judæi fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas salvari non posse, nisi per aliqod remedium à Deo institutum. Respondeo, consequens esse falsum, si intelligatur de remedio aliqo sensibili, avt sacramento speciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptismo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Christi in actu baptizandi parvulo verò offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Christi actu applicatur parvulo in Baptismo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte suscipientis.

Minor probatur; Vel meritum Christi offertur, porrigitur & exhibetur in Baptismo ad reatus originalis remissionem, vel duntaxat ad reatus originalis remissi avt remittendi obsignationem

At non duntaxat ad reatus originalis remissi avt remittendi obsignationem.

Ergò meritum Christi offertur, porrigitur & exhibetur ad ipsam reatus originalis remissionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis saltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptismatis non obsignat propriè loqendo remissionem peccati sive originalis sive actualis, nisi adulto credenti, qi conditionem fœderis præstitit, & se præstitisse certò novit. neqe enim obsignatio propriè sit nisi intelligenti se conditionem fœderis præstitisse.

At nullus infans quamdiu infans est, actu credit; multo minus actu reflexo se credere novit, cum ætas infantilis non sit capax actualis obsignationis.

Ergò Baptismus nulli infanti, durante infantili ætate, propriè obsignat, avt peccatum ante remissum esse, avt posteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Possent alii fines assignari; & assignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptismo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe simul datam defendunt. Mitto siquidem nostrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* institutum vult Baptismum, qi tollatus tamen, *nec sanctificet actu, nec justificet* etiam.

2. *Obsignatio reatus*, vel jam remissi, vel remittendi, *fieri potest* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione sibi illud obsignetur. Certe *sigillum fœderis*, fuisse *Circumcisionem*, Gen. 17. 7—11. Rom. 4. 11. esse *Baptismum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium [a] inter omnes in confesso est. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, nisi pactum aliqod obsignare? Id qod de beneficio futuro ac sub conditione certâ promisso, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo), fieri potest; etiamsi obsignato parvulo ipsi usui esse non possit, donec adoleverit, conditioneqe ex parte suâ pactas præstiterit, imo potest illi in beneficium cedere, antequam idipsum notum habere potuerit.

3. Nec obstat, etiamsi de *adultis* ita se haberet, ut *credenti soli & credere se intelligenti obsignatos*, qin in parvulis rationis usu destitutis secus se habere possit; qum hi pactum obsignare nisi alienâ operâqe vicariâ non possint, nec pacti, qod ipsorum nomine initur, conscii existant. Bonaventura, *ad 4. dist. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod significat, & ad id cui significatur. prima est essentialis, & habet ipsum semper in actu: secundam avtem habet in habitu. & à primâ dicitur signum, non à secundâ. Sicut etiam parvulo sufficit fides aliena, ita sufficit, qod significet ipsi parvulo in alio. unde qamvis non significet ipsi in seipso, significat tamen in alio:* Calvinus *Instit. l. 4. c. 16. §. 20. Etsi infantes, qo circumcidebantur momento, qid sibi vellet signum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in natura sua corrupta ac contaminata mortificationem, qam adulti posteà meditaremur.* Et Amesius, *adv. Bell. tom. 3. disp. 2. q. 4. thes. 16. resp 2. Non frustra lavabatur Petrus, cum Dominum ipse dicebat,* Qod ego facio, tu nescis nunc, cognosces avtem posteà, *Joan. 13. 7.*

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem suam forsan *nondum apprehendentibus*, *sigilla fœderis divini* sunt Sacramenta: atqe illis qidem promissiones obsignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, istis verò effectum suum jam ex parte fortitas, etiamsi ipsis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel astus maligni contrarium suggesserit, & vehementius etiamnum suggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne prorsus, ista ad solamen, saltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc est qod Avgustinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c. 12.* qod & habetur apud Gratianum, *de consecr. dist. 4. c. Tunc valere.* & apud Magistrum, *sent. l. 4. dist. 4. c. Qò verò. Ut non denuò baptizetur, qi ad baptismum fictus accesserat, sed ut qod ante datum est, tum valere incipiat ad salutem, cum illa fictio veraci confessione recesserit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus esse Sacramenta, qamvis avt infirma, avt etiam nulla sit fides tua.* Et *Avgustinus optimè sensit de eo, qi Sacramenta carnaliter usurpet. qid? inqit, non propterea desinit esse spirituale, sed tibi non est spirituale. Sacramentum baptismatis etiam in eis verum est, qi non sunt in veritate mansuri.* inqit Prosper, *ad object. Gall. sent. 2.* Imò, inqam, in eis verum est, qi veritatem ex animo nunqam sunt amplexi, nec sunt unqam amplexaturi. Rectè Amesius, *ubi supr. thes. 11. Non sunt testimonia completa & absoluta nisi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad class. 6. rat. 5. p. 78. Fides nostra non facit ut sint Sacramenta. nam ut sint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta semper sunt, propter Christi institutionem: sed nunqam prosunt sine fide. ita qod substantiam Sacramenta non pendent à fide; qod fructum & beneficium, pendent.*

Inferere istic non abs re fuerit, qæ Vir Clarissimus in suis ad me, post transmissas ad *Exceptiones* meas Responsiones has suas, literis, in hæc verba adjecit; *Est qod in novissimis ad te meis significatum, avt potius in Responsionis meæ loco aliqo interfuisse, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptismum, infantibus in infantiâ non propriè obsignare remissionem peccatorum; propterea qòd obsignatio ejusmodi propriè loqendo eis fiat, qi discretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præstent, adqe facere se norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum largiunda & heredes infantibus donatione simplici conferri & confirmari possunt; ita in cœlesti inter Deum & infantem transactione, fœderis gratiosi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptismalem* [b] *conferri & assecurari & confirmari possint.* Qod concessum & *Responsionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* istius saltem vim penitus elidit; sed nec seqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, sicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & offered.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptismus non obsignat meritum Christi ante applicatum, utpote qui incapax sit actualis obsignationis.

Ergò si aliqo modo efficax fuerit ejusmodi parvulo, solummodo ex applicat meritum Christi ante non applicatum. Quod si nihil avt applicet, avt obsignet, respectu talis parvuli, non erit nisi nudum illi & inane signum, utpote cui nihil præstat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est *incapax infans obsignationis actualis*; etiamsi avt ipse actu non obsignet, avt a Deo obsignari sibi salutem ac remissionem reatus non intelligat. Ubi qis sibi filioqe suo adhuc infantulo, fundi alicujus usumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis sub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum scripto commissum sigillo appenso obsignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram testibus eo fine adhibitis in manum sigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta ista obsignatio, etiamsi de eâ nihil infans intelligat, rescisat nihil?

2. Conclusionis disjunctio havd sufficiens videtur. potest enim alio modo *efficax* esse qam istic ponitur; meritum Christi scilicet prius applicatum obsignando; qem in Baptismâ locum habuisse circumcisionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non sit ordinarium; at morienti in casu qi ponitur, si salutem adeptus fuerit, obsignabit Christi meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipsum applicatur. Neqe enim avdeo à se invicem sejungere, qæ connexa & indivisa esse, ex paginæ sacræ luce clarâ, nostri passim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qasi inficias eam, qod etiam in ipso actu baptizandi Christi meritum ad utrumqe beneficium possit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde constet eo finc institutum esse sacramentum istud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc est qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium consensu in recto usu applicant meritum Christi ad gratia prius donata argmentum & incrementum, avt etiam obsignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis initialem gratiam promissam, scilicet remissionem originalis reatus applicat, qod est primum beneficium cujus infans capax est.

Consequentia probatur. siqidem Sacramentum initiationis promissionem aqe habet conferendi & applicandi gratiam initialem remissionis originalis reatus parvulis, quibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promissionem conferendi & applicandi meritum Christi ad gratia prius donata avgmentum & incrementum, avt etiam obsignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, nisi jam renatis & renovatis, *non applicant Christi meritum, avt ad gratia incrementum, avt ad reatus remissi obsignationem.*

2. Non valet consequentia; nec probatio, qæ adducitur, satis firma videtur. Efficacia siqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obsignationem, qoad ipsos actu certiores reddendos de reatu remisso, non pendet à promissione speciali, qæ utrisqe tum parvulis, tum adultis communis sit; sed partim à naturâ ipsius instituti, qâ aptum est fidem excitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi sæpe; partim à rationis usu, fideiqe ipsius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi institutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom. 4 11.* adductus supra in *Replic. ad Resp Arg. 1. Assump. membr. 1.* Ejusdem avtem defectus in infantibus impedimento est, qo minùs Sacramentis ad finem parem similemve utantur. de qo videndus Reverendus Sarisburiensis *ad Coloss. 2. 12.* adductus supra *ad Arg. 2. enunc. 5. membr. 1. art. 2.*

3. Si valeret consequentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejusdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti usu avgetur. Ea verò peccatorum remissio non est, in ista siqidem non sunt gradus.

4. Concludi potiùs sic forsan poterat;

Sacramenta, ex communi nostrorum consensu, gratiam non inchoare, sed confirmare nata sunt.

Ergò initialis nulla in Baptismo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi nostrorum consensu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

9. *Eucharistia meritum Christi ad communionem cum Christo arctiorem, avctiorem & firmiorem antea non habitam, & ad novam almoniam anima & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptismus pariter meritum Christi applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; absqe qâ nulla unio avt communio cum Christo haberi potest?

Consequentia patet. Ut enim se habet Eucharistia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ almoniæ; ita se habet Baptismus parvulorum ad gratiam remissionis, qa removet reatum prohibentem & impedientem primam nostram ex Christum insitionem & unionem cum illo pro statu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Eucharistia* non *applicat* cuiqam *meritum Christi ante non applicatum*; sed nec *communionem* ante non habitam exhibet; sed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere possit in parvulis baptismus, nihil prohibet, si eo fine illud Sacramentum Deus instituisset. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc constare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipsin, *nulla* itidem *cum Christo unio avt communio* habetur. Neqe enim nisi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus nisi ut mundet & renovet, intercedere posse videtur.

4. Non pariter se habet *Baptismus* qoad *infantes*, atqe *Eucharistia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præstare possunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 3. voc. 1. Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Christo, sed fidem nostram ad Christum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Christum inseramur arctius, ab eoqe vitam hauriamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad 4. d. 1. q. 2. §. 21. Medicina corporalis non prodest, nisi præparetur percipiens: Sic necesse est fieri spiritualiter. fides disponit hominem, ut ei sint salutaria sacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem signi, ut requrat signatum: ac per hoc homo disponitur ad curationem.* Proinde qoad significationem & obsignationem, licet pariter se habeat Baptismus ad gratiam initialem, atqe se habet Eucharistia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptismus ipse idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in istis etiam gratiam illam initialem producit, sed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ sacramentali. Sacramentum enim omne institutum est tam ad exhibitionem qam ad obsignationem rei signatæ. Ut enim aqa & ejus aspersio vel immersio abluit sordes corporis; ita sanguis Christi & ejus aspersio in baptismo abluit reatum originalem. Hæc justa analogia, & qidem potior, certe prior, qam hæc. Ut aqa vel aqa aspersio obsignat ablutionem sordium; ita sanguis Christi & ejus aspersio in baptismo certò obsignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res signata in baptismo tam est remissio reatus obsignata, præsertim in parvulis, quam est ablutio & remissio actualis.

Vel aliter sic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, sev schesi elementi externi ad rem cœlestem, qa rem cœlestem dictat exhiberi rite suscipientibus externum elementum, suppositâ institutione divina. Ut enim aqa vel ejus aspersio vel immersio ablut sordes iis qi sordibus volutantur. sic sanguinis Christi aspersio ablut reatum originalem rite suscipientium hoc Sacramentum; qales sunt parvuli susciptentes Baptismum.

Ergò vi Sacramenti ex institutione divina meritum Christi nondum apprehensum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non sunt eo fine instituta, ut rem signatam semper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res signata in Baptismo* est potius interna *anima purificatio* per Spiritum Christi. Juan. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obsignata* est *reatus remissio* per sanguinem Christi. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. licet à cruce Christi reverâ virtus utraque dimanet, & utraque simul junctа sit, 1 Cor 6. 11. Potest enim Sacramentum esse rei alterius *signum*. *sigillum* alterius. qemadmodum massa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine insignita, est symbolum sive typus personæ ipsius regiæ, est sigillum regiæ donationis; illam repræsentat, istam obsignat. Pari modo in Eucharistiæ Sacramento, panis & poculum, cum sacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Christi mortem repræsentant, remissionem peccatorum Christi morte procuratam, nostramqe eum eodem communionem obsignant. De *Baptismo* forsan idem dici poterit; repræsentari in eo sordium elutionem, obsignari reatus solutionem. De *Circumcisione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. observ. 12. Circumcisio erat signum. ergò significabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Christi. Erat & sigillum; idcóqe præter significationem obsignabat. qid? justitiam fidei*, &c. De *Circumcisione* & *Bap tismo* pariter Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 4. Promissio in utroqe una est, nempe paterni Dei favoris, remissionis peccatorum, vita æterna. deinde res signata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius denique, de *Bapt. & Euchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. thes. 1. tit. de cæn. Dom. Sicut Baptismus est, & signum invisibilis gratiæ, & sigillum, qo fœdus obsignatur: sic etiam Cœna, externa panis & vini administratio & distributio signum est interna & invisibilis communicationis, & simul etiam sigillum est, qo fœdus renovatur & obsignatur, justitia fidei.*

3. Non videtur *justa analogia* ista; *Ut aqa ablut sordes, ita sanguis Christi in baptismo ablut reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, restringiqe ad signum efficaciam sanguinis Christi, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum significatio (prout & ipsa efficacia, qæ extra Sacramentorum usum se exerit) generalior latiorqe sit multo, hæc scilicet. *Sicut aqa ablut corporis sordes; ita Christi sanguis aspersus* (ubicunqe avt qibuscunqe nimirum mediis applicetur) *anima sordes eluit.*

2. Non est generaliter vera. neqe enim *sanguis Christi, in baptismo ablut reatus* eorum, (nisi repræsentativè & sacramentaliter tantùm) qi jam justificati ad fontem sacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptismi istiusmodi constituit, *Ut aqa aspersio obsignat ablutionem sordium, ita sanguis Christi obsignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptismum* dicimus *obsignare remissionem reatus*, hoc volumus, avt sanguini ipsi hanc obsignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aspersa ex instituto divino, obsignari dicimus fœdus Dei de reatus remissione. De analogia cum agitur, repræsentationem attendimus, qa *Sacramenta* observat Augustinus *habere. similitudinem quandam earum rerum, quarum sunt Sacramenta.* alioqi in sacra Cœna, etiamsi reatus solutio obsignetur, frustra tamen, qod id repræsentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. thes. 22. Forma Sacramenti interna & propria est pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις signi ad rem signatam & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & similitudine effectuum; hac in ordinatione signi ad rem signatam consistit.* Itaqe Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Christi sanguinem significat; & congruit analogia. nam ut sordes infusa aqâ abluuntur, sic peccata Christi sanguine aspersa.* In Baptismi itaqe analogiâ statuenda, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Christi sive sanguis, sive spiritus, sive uterqe simul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aspersio obsignans corporis ablutionem. hoc enim esset signum ipsum secum committere. neqe Christi sanguis aspersus obsignans reatus solutionem. hoc enim esset rei significatæ, qod est signi tribuere. sed aqa aspersa, qæ corpus abluit, repræsentans Christi sanguinem aspersum, qi animæ sordes interius expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obsignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Christi sanguinem remisso, eum eis omnibus, qibus meritum Christi applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipso peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehensum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine instituta sunt, ut meritum Christi nondum apprehensum applicarent.

Antecedens probatur. siquidem ista locutiones, Circumcisio est fœdus; Baptismus est lavacrum regenerationis; Baptismus abluit peccata; *docent rem signatam in usu legitimo cum signo coexhiberi vi institutionis divinæ. Signum enim dans Deus dato & rem signatam significat, idqe significantius exprimit & vehementius affirmat, qando signum, qod dat, res signata nomine appellat; ut notâ Ursinus.*

Ergò si res signata fuerit beneficium à merito Christi prius non apprehensi manans, etiam illud beneficium in usu legitimo coexhibetur cum signo vi institutionis divinæ.

At tale beneficium est ablutio originalis reatus in parvulo, qi fidelium baptizandus & baptizatur, cui isto reatus ante baptismum non remittitur.

Ergò Baptismus parvulo administratus est Sacramentum eo fine institutum, ut meritum Christi nondum apprehensum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter sic, Sacramentales locutiones fundantur potissimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei signata cum signo in usu legitimo ex institutione Christi.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine instituta sunt, ut meritum Christi nondum apprehensum applicarent.

Consequentia patet; qia aliqa locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei signata cum signo nondum apprehendens rem signatam, ut ei applicetur: qales est, Circumcisio est fœdus; Baptismus est lavacrum regenerationis; Baptismus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumcisionem esse fœdus etiam non circumciso, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptismum esse lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptismum nondum est regenitus; & baptismum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non est; qales sunt parvuli, qi olim circumcisi sunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in sola & nuda significatione, analogiâ & repræsentatione; nec etiam in nuda obsignatione rei signata ut nec illa, Panis est corpus; Panis est communio corporis Christi; *sed potissimùm in collatione rei signata in signi usu legitimo juxta institutionem Christi.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem signatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *sigilli* munus est, rem eo obsignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræsentiarum, sive eo ipso tempore momento, rem obsignatam, sive obsignatione designatam & firmatam, qo obsignatio ipsa sigillo affixo traditoqe peragitur, non est avt necessarium, avt perpetuum sigilli officium. Pacto sive fœderi sigillum adjungitur, pactiqe formam respicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, nisi qatenus illud exhibendum qicqam pacisci tur. Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Consentiunt, Sacramenta esse signa exhibentia id quod significent. Qid avtem est exhibere promissiones præcedentes, nisi easdem te confirmare, qa prius erant solis verbis concepta? Est enim ea sigillorum natura, ut qa diplomata in membranæ sunt, fiant efficacia, formamque effectum plenum.* Idem, *ibidem c. 5. §. 42. Sigillorum est certos reddere tantùm significando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen. 9. de Solis regressu, Esaj. 38. & omnino generalis doctrina est omnium signorum additorum promissionibus. Ibidem cap. 9. §. 5. Omne sigillum est signum. Omne Sacramentum est sigillum. Ergo omne Sacramentum est signum. Minor habetur ex Rom. 4. 11. ubi phrasis ponderanda. qia illud signaculum finem exprimit instituendæ circumcisionis, ideòqe etiam institutæ efficaciam.* Et §. 6. *Annotat Thomas, Paulum ostendere, Circumcisionem non fuisse causam, sed signum justitiæ.* Et mox: *Nullum signaculum efficit id, quod signat. At Sacramenta sunt signacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipsam gratiam. Ibidem c. 5. §. 17. de circumcisione; Conferebatur circumcisio etiam legitimè, non intelligentibus: & tamen significabat tantùm. i. e. non operabatur in anima sanctitatem immediatè, sed tantùm significanda.* Et de *Baptismo, ibidem c. 7. §. 25. Baptismus sanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus est usus rationis. — sed in hic sanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acquirent usum liberi arbitrii. Augustinus de bapt. cont. Donat. lib. 4. cap. 24. In baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam pietatem tenuerint, sequitur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Bucerus, *ad Rom. 6. de Bapt. p. 322. Sic est ingenium nostrum, ut cum res insensibiles vel pollicemur, vel exhibemus ferè, faciamus id sensibilibus signis. — Istuc apud omnes gentes videmus observari in qibusvis magni momenti contractibus, ad hunc modum junguntur fœdera, inaugurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qamum ad hunc usum Symbolorum attinet, agit nobiscum nostro more Deus, cumqe totum fœdus, qod nobiscum icit, & omnes salus nostra ab eo initium capit eoqe nititur, qod persuasum habemus, ipsum nobis peccata nostra condonare, volut meritò fidem hujus condonationis cumprimis suo symbolo confirmare & excitare.* In eandem sententiam multa etiam habet *ad Rom. 3. p. 149.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad thes. 6. Dicit Bellarminus signa esse duplicia, qædam tantùm significantia & theorica, qædam efficientia & practica, qa præterqam qod significant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut sigillum. nos dicta Sacramenta esse prioris tantùm generis signa. Sed ab insigni mendacio avspicatur. Nos enim semper, sacramenta non tantùm significare, sed & efficere qod significant diximus; & esse signa talia, qalia sigilla sunt, scilicet Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Efficere* utiqe obsignando confirmandoqe verbum illud promissionis cui adjunguntur, uti supra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus institutur qod attinet;

1. *Circumcisionem esse fœdus*, qâ ratione dictum sit, docet ipse tum fœderis avtor, tum & ritus ipsius institutor, qia *signum* sit *fœderis*, Gen. 17. 11. sed & *sigillum*, uti clarius plenisqe Apostolus, Rom. 4. 11. Consentiunt nostri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, sed in æs incidi, vel in lapidibus insculpi solebant, qo magis testata & celebris esset eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus suum insculpsit. fuit enim circumcisio qasi solenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obsignat.* Et rursus; *Cum fœdus Dei à Mose vocatur circumcisio, inde colligimus inclusam in eo fuisse promissionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non est, qam dum illi respondet fides. atqe id commune est omnibus sacramentis, ut verbum Dei annexum habeant — imò nihil aliud est sacramentum, qam verbum visibile, vel sculptura & effigies gratiæ Dei, qa verbum melius illustret.* Whitakerus, *de Euchar. q. 2. c. 4. ad 1um resp. 1.* Circumcisio vocatur fœdus, *qa non nisi signum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptismus vocari potest παλιγγενεσια. i. e. renascentia, sev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol. 120. Primò videmus hic* pactum, *sive* testamentum *appellari symbolum testamenti, circumcisionem. 2. videmus idem signum vocari signum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat. 3. est signum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum, ergò insantes qoqe erant in fœdere. dabatus enim signum, in effet indicio, eos perinde esse in fœdere atqe Abrahamum.* Denique rectè Alstedius, *de Eccles. c. 7. §. 6. Circumcisio non facit fœdus cum Deo, sed factum obsignat.* Videatur & Musculus in Gen. 17. part. 2. observ. 3. §. 4. & Procopius Gaz. *in Gen. 17. infra ad fin. §. 13. replic. 3.* Optimè Petrus Martyr, *in Rom. 4. Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pauli verbis qibus circumcisio appellatur signaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis inesse non nimiùm negamus. sed caput & summam eorum significationis in hoc ponimus qod obsignent nobis Dei dona & promissiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom. 4. 11. Omnia Sacramenta significant & obsignant justitiam fidei per sanguinem & Spiritum Christi.* Et mox; *Obscurum igitur non est, significare & obsignare gratiam, esse de Sacramentorum formâ constitutiva. unde principalis eorum effectus existit, atqe hoc est, qod dicitur, Sacramenta principali suo usu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, sive *fœdus circumcisionem* dici posse, qia nimirum de ipsâ qoqe circumcisione observandâ facta est inter Deum Abrahamqe cum semine ipsius stipulatio. Duplex enim pactum inisse videtur: generalius unum de adscisceendo Abraham cum posteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu isto deinceps ab eis observando, qo pactum prius illud obsignaretur. id qod *pactum circumcisionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumcisione observandâ.* ita enim malim locum illum exponere, cum Ursino, qi *Tract. theol. pag. 578. resp. thes. 6. Facilè*, inqit, *dare possumus v. 14. pacti nomine intelligi præceptum, qod iterum fuerunt, i. e. non servant; qi circumcisionem contemnunt.* qàm cum Piscatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumcisione obsignavit.* Verùm de hoc vide sis Paulum Ejtzenium *in Gen. 17. supr. ad Arg. 1. Assumpt. loc. 2.*

2. *Baptismum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apostolo, opinor, vìs ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari potest non immerito, baptismine Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eò loci designetur. Atqe ego certè, etiamsi ad baptismi ritum externum respectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione disertè dictam existimem, qæ externâ illâ corporis lotione designatur; ut ex clavsulâ mox seqente verba illa exponantur. Ita Piscator: *διὰ λουτρὸν παλιγγενεσιας, τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis syntaxis est in illo,* Rom. 4. 11. *Et accepit signum circumcisionis. i. e. accepit circumcisionem tanqam signum.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol. 2. loc. 25. §. 20. Per lavacrum regenerationis non videtur Apostolus significare baptismum, sed ipsam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qm & Sclaterus noster, *in Rom. 2. 15. Dubium est, utrùm Tit. 3. 5. illis verbis fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu sanctificante.* Whitakerus, *de bapt. q. 2. cap. 2. Regenerationem per*

per fidem. & sacramentum regenerationis est baptismus. Quis enim externum baptismum regenerationem esse dixerit? externus baptismus non nisi ablutio est in aqua. at regeneratio est interna quadam gratia, eaque invisibilis.

2. Etsi concedatur, de *baptismo* ipso exteriori expresse ac diserte agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptismi sacramentum percipiendum aliter rem signatam obsignatamve exhiberi, quam sigilli ratio postulet. Whitakerus, *de Sacrām. q. 4. c. 2. ad 3. resp. 1. Aqua in baptismo est sacramentum regenerationis & renovationis nostræ; & sic aquâ renascimur. sed sacramentaliter tantùm, quia aqua significat & obsignat novam nostram nativitatem; quatenus nobis spiritus operatur.* Vide & eundem *sup. §. 2.* sed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. f. 70. Non hic sunt universales propositiones admittenda; cum de circumcisione, tum de baptismo, ut dicamus; Omnis qui ista symbola recipit, regeneratur.* Et pavlò antè; *Refricare iterum non me tadet, illam, etsi magnificandā, non valuisse ex vi actionis, sive ex opere operato, regenerationem asserre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumcisio* fœdus Gen. 17. *quod sit signum fœderis, & sigillum ejus justitiæ, qæ est fides; Rom. 4. Phrasis Scripturæ notanda de Sacramentis: sæpe tribuitur rei significatæ appellatio signi; ut Tit. 3. baptismus dicitur regeneratio, cum sit signum regenerationis nostræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2 l. 2. c. 14 ad arg. 2. Quod Bellarminus palmarium atque Achilleum sev efficacissimum vocat. Sacra Scriptura testatur verbu sacramentorum esse instrumenta & activa nostra justificationis, non autem obsignationes Dei promissionum. Ergò Sacramenta efficium in nobis justificationem. aut enim Scriptura nos per baptismum nasci, Joan. 3. 5. Ecclesiam per eum purgari, Eph. 5. 26. Baptismum esse lavacrum regenerationis, Tit. 3. 5. qi manducat carnem Christi, vivet in æternum, Joan. 6. 58. Respondeo; Instrumenta & signa, etiam merè obsignantia & testantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere quod obsignant. nam & annulus sponsalium, qi solum est signum eorum, dicitur conjungere & obligare sponsos; contractus instrumentum, quod solum consensus signunt, obstringere convenientes, doctoratus sigillum & litera, creasse & effecisse N. Doctorem. Qa enim nos juvant, efficere ea ipsa dicuntur; propter finem in quem spectant, in quibus ab eis juvamur. Verum vitanda est verborum hujusmodi, qa ut cavsis, vel signis, vel instrumentis actionem tribuant, homonyma; ne propterea confundamus ea signa, vel instrumenta esse cavsas istius actionis, vel effectis, vel fructui efficientes. Efficiunt enim, aut efficere dicuntur, illo effectu, suo tantùm modo, nempe per modum dumtaxat signi; quatenus obsignant & certificant eum actionem vel effectionem, aut per modum instrumenti; quorum ad effectionem adhibentur. Multum enim signa & vera instrumenta inter se propriè differunt. Signa verò nihil plane ad effectionem conferunt, qalia sunt Sacramenta; sed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, dumtaxat veriſſime & certiſſimè testantur & consignant.* Zvinglius denique; *resp. ad Luther. confess. Qòd à Theologis hic graviter erratum est, & erratur etiamnum hodiè, mihi obest. Pavli enim pronunciata, qa ille Tit. 3. Eph. 5. de mundatione aqa per verbum, & lavatro regenerationis, producit, non intelligunt ἐκκλησιολέξ esse, i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri solet, ut signa tribuantur, qa illa significant solummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipso temporis momento, qo baptismus administratur, *exhiberi rem signatam*, ex hac phrasi non constare, certissimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apostolus, sive verè fideles, sive fictitii ad fontem sacrum accesserant, nevtiqam inter baptizandum ex gratia collata est. Siquidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipsos efficiebat ille ritus: sin fideles, non poterat eis regeneratricem baptismus conferre gratiam. ante siquidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Episcopus Sarisburiensis *Epist. part. poster. propos. 2. memb. 2. Non recipit idem subjectum plura accidentia ejusdem speciei.* Thomas, *summ. part. 3. qæst. 66. art. 9. Unius non est nisi una generatio; & ideò non potest baptismus iterari; sicut nec carnalis generatio. Et Augustinus dicit super illud Joan. 3.* Nunqid potest in ventrem matris sux iteratò introire & renasci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *synag. part. pos. disp. 60. thes. 43.* Qin & Augustinus, loco citato, *in Joan. tract. 12.* & in Prosperi *sent. 331. Ipsa duæ nativitates singulæ sunt; nec illa potest repeti, nec illa. qomodò verbo non potest repeti, sic nec baptismus. ut Adamus non potest bis generare, sic nec Christus.* Et Walæus, *de bapt. thes. 51. Sicut semel tantum nascimur; ita semel renascimur.* Vide infra *sect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. resp. 1.*

Si *baptismus* itaqe *lavacrum regenerationis* verè fuisse dici possit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat; sed jam collatam obsignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non potest ex hoc enunciato concludi, *gratiam ipsam signatam in baptismo*, etiam *cum rite percipientibus necessariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè justificant immediatè efficiendo sanctitatem. Si hoc sit verè justificare, (qod non est) essitere sanctitatem, tum qi suscipiunt sacramenta, antèa justi. i. e. sancti non sunt justi & sancti* [& per consequens, regeniti] *sunt, antequam ad sacramenta admittantur. nam in adultis sanctitas antè requiritur; qa fides requiritur, & fidem semper sanctitas sequitur: ipsa enim fides sancta est, & sanctos efficit, qi ea præditi sunt. Qod Philippus Eunucho, hoc semper addendum est in baptismo adultorum,* Si credis, potes baptizari.

2. Negarit nostrum plerique, qi saniores saltem habentur, in baptismo infantium regenerationem illam ipsam, de qâ hoc loco Apostolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Episcopus Sarisburiensis *propos. 2. memb. 2.* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam *in* baptismo horum effici opinatur, *non esse cum nova creatione & spirituali renascentiâ ejusdem speciei.* Calvinus, *Institut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in natura sua corrupta mortificationem, qam adulti postèa meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et *§. 21. Qos electione suâ dignatus est Dominus, si accepto regenerationis signo, præsenti vitæ ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus sui nobis incomprehensa, vendicat, qomodò ipse solus providet expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptismi efficaciam ad id momentum referimus, qo præstatur, sed ipsa Christi beneficia in eo oblata interdum ipsum præcedere, interdum subsequi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, sed suo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, absurdum esse dicere, renovari, ut vel eo ipso tempore qo baptizantur, vel etiam ante non modò adulta ætatis, vel cognitis & per fidem apprehensis Christi temporis, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes quidem qod attinet in Ecclesiâ natos & divinitus electos, (cujusmodi non temere dixi cunctos præsumi) & antequam usum intelligendi nacti sint, mortuos, facilè existimavim Dei promissione fretus. nascendo insert Christo. — — de cætera verò qid aliter statuere, nisi apertissima temeritate possimus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? nisi in nonnullis Dominus extraordinariam ipsam vim afflatus sui exercuerit. hoc verò tempus qis hominum definiet? Ibidem p. 191. Eorum qi adolescunt, dixi & adhuc dico, renovationem non esse ad baptismi, sive in infantia, sive in adolescentia, collati momentum restringendam sed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Christum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adolescente ætate futurum Christianum, nisi avditu verbi, qæ ante ignorabat, & qæ nec caro nec sanguis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Augustinus ait, in infantibus præcedere sacramentum regenera-*

tionis, & seqi cordis conversionem, si Christianam fidem A *comprehendit. quod ipse postea manifestè declarat, cum ait,* Non qo deponuntur sordes carnis, &c. Videri possunt qoqe Fulco & Cartwritus, noster uterqe, *adv. Rhemens. in locum.*

3. Qod *phrases ista fundari* dicuntur, *non in nuda vel significatione, vel obsignatione, sed in collatione potissimùm rei signatæ; sicut & illa,* Panis est corpus, Panis est communio corporis Christi:

1. Sufficit ad phrases istiusmodi verificandas, qod res signatæ symbolis designentur & obsignentur, qod & superius satis demonstratum videtur. Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11. pag. 114. Hic locus apertissimè declarat, qod & Augustinus tradiderit ad Bonifacium,* Sacramenta habere nomina earum rerum qas significant. *idqe ille multis probavit similibus; inter qa Eucharistiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Christi, *cum sit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in sacris mysteriis ideò esse corpus Christi, qia sit illius signum. Hac nonnulli ferre non possunt. sed eos meminisse oportet in Libro Geneseos, Circumcisionem fœdus Domini appellari; qod nihil est aliud, qàm promissio justitia & condonationis peccatorum per Christum. Atqe hoc fœdus Dominus jussit ut Judæi gestarent in carne sua. id unde Paulus exponi, eam fuisse signum ejus; justitia, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apostolo fuisse introductas; & eas consectari, nihil aliud esse, qam vestigiis Apostolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Institut. l. 4. c. 17. §. 21.*

2. Non negatur etiam *collationis*, sive *exhibitionis* tationem insuper haberi; sed ejusmodi, qæ sigillis competat, qæ promissionibus respondeat, qæqeud tempus ritus ipsius etiam legitimè administrati non necessariò semper testringatur. Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. contr.* D *4. c. 3. arg. 4. Act. 2. 38. & 22. 16. Remissio peccatorum sacramentaliter, non effectivè, tribuitur baptismo. Est enim baptismus remissionis peccatorum, & animi sera pœnitentia, sigillum, signum, & Sacramentum, fide susceptus. Luditur in ambigua significatione harum vocum.* Accipere remissionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à solo autore; accipimus à Pastore, ut à ministro; accipimus à Baptismo, tanqam à solo signo illius & sigillo. Sic diploma gratia regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero istius gratia autore; accipit ob amicos Aulicos, velut intercessores; accipit à Cancellaria regia, velut ab Aula obsignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c. 4. Ineptes 8. eadem tribui Sacramentorum signis, qa fidei. nam utraqe illa dicuntur nos salvos facere, Luc. 7. 1 Petri 3. justificare & sanctificare, Act. 15. Eph. 5. Tit. 3. Rom. 5. Ergo fides ut sigillum tantùm nos justificat, sanctificat, servat; (qod falsissimum) si Sacramenta nos justificant & sanctificant solùm, velut sigilla. Respons. Ista justificare, sanctificare, salvare, & Deo tribui, ut soli causæ efficientis; & Christo, velut materiæ; & fidei, velut instrumento; & baptismo, velut sigillo. Sic Rex, ut autor, dat beneficium immunitatis; amicus Aulicus, ut intercessor; acceptatio mea, ut causa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qa diploma regis dono obsignat, velut testis publica istius beneficii*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis est corpus, &, communio corporis Christi:*

Respondeo, de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis sit typus. typus autem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari solenne sit.

2. *Panis* nobis in Eucharistiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Christi* nobis *confert & exhibet*, nisi qatenus obsignat nobis fideiqe nostræ jus nostrum ad Christum ejusqe merita. Hæc est *collatio* Sacramentorum propria. nec id cuiqam confert exhiberqe, nisi qi prius ejus compos fuerit.

De posteriore. 1. Qod *panis communis* dicitur *corporis Christi*, 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum nostrum, *in locum*; Panis nonne communio corporis Christi est? *i. e. An non vel vestrâ confessione communis illa panis commestio,*

tionis, & seqi cordis conversionem, si Christianam fidem temuerint. non ergò existimavit infundi eam gratiam in baptismo, qa infantes justificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc est, præcedit, nisi illos, cum baptizantur, non nisi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò justitiam accipiunt. Ibidem p. 293. Infundi talem gratiam in baptismo, falsum esse, experientia adultorum docet, qi etiam bene dispositi, eam qam fingunt Pontificii, post Sacramenti perceptionem non sentiunt novam gratiam infusam. Idem, *de Sacr. q. 1. c. 2. voc. 4. Parvuli — in futuram fidem & pœnitentiam & conscientiam bonam baptizantur.* Et qæ sequntur ex Calvino. B Et, *de bapt. q. 4. c. 5. Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avi paganos, ubi de Christo nihil audiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuisse. nam si habuisset, ætate jam provectus, sciret aliqid eorum, qa fidei sunt, & posset aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Amesius, *adv. Bell. tom 3. disp. 14. q. 3. thes. 1.* Bellarminus. *Infantes non justificantur sine ullâ fide.* Protestantes. *Verum qidem hoc est, si intelligatur de gratiâ illâ, qa est principium fidei, & eandem relationem ad Deum in* C *Christo constituit cum fide actuali.* Mox, *thes. 2. §. 2. Omnibus baptizatis istos habitus non infundi, experientia ipsa probat; qia Christianorum liberi multi à Turcis abrepti & educati, aliam nullam inclinationem aut dispositionem ostendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, *§. 3. Deum tamen qibusdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratia infundere non negamus. §. 4. Verum potest Deus, vel ante, vel post baptismum gratiam eandem communicare.* His autem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptismum abluere peccata*, ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Possim cum Chamiero, *tom. 4. l. 2. c. 3. §. 15.* regerere. *Non esse necessarium, tribus baptismo hoc in loco remissionem peccatorum. Tria sunt*, inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptismo, remissio aut vis remittendi, qam τῷ ἀναγέννᾳ baptismus sive vis baptizandi, tribuitur necessariò. Certè similium similia sunt consequentia: & hic phrases non diverse. qod si absurdum τῷ ἀναγέννᾳ eam vim tribuere, certè non necessarium baptismo.*

2. Sed respondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptismo ablutio & remissio peccatorum; at non vi ipsius baptismi; sed qia baptismus est pignus remissionis peccatorum, & qia baptismo obsignatur nobis remissio peccatorum, ideò in baptismo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiaris loqendi modus est, ut fieri dicatur, qod factum obsignatur.* Calvinus pariter, *ad Act. 22. Qatenus fidem nostram adjuvat baptismus ut remissionem peccatorum percipiat, ex solo Christi sanguine, lavacrum animæ vocatur. Ita ablutio, cujus meminit Lucas, non causam designat, sed ad sensum Pauli refertur, qi symbolo accepto, peccata sua expiata esse, melius cognovit. — Jam eum remissa erant Paulo peccata. non igitur baptismo demum ablutus est, sed novam gratiæ, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc sacramento exhibito ipsi significetur, merito sanguinis Christi peccatorum omnium remissio.* Piscator, *thes. Theolog. vol. 1. loc. 25 §. 15. Non qod futurum esset, ut baptismo ablueretur ipsius peccata, qa non nisi sanguine Christi ablui possunt; sed qod baptismus ei futurum esset divinum & infallibile testimonium, qod peccata ipsi remissa essent, propter Christum, in qem crederet, qemqe ex fide invocasset.* Petrus deniqe Martyr, *ad 1 Reg. 8. Si qando Scriptura divina remissionem peccatorum & salutem symbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam est intelligendum, qa signis ea dantur qa sunt rerum significatarum, & significata nomine symbolorum efferuntur. Sic* Petrus *Ep. 1. c. 3. Ætate Noë octo animas fuisse per aqam servatas, ad baptismum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelliget, sed eam ablutionem, qa sanguine Christi fiat, atqe in symbolo externo rem significatam*

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum interna & ſpiritualis noſtra participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verâ fide Chriſti participes fieri? Et de poculo adhuc clarius; *Quid igitur? an potatio vnius credentis confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & exuſcitet internum fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum interna participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam prius factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 *Reg.* 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, equi, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σφραγίδα juſtitiæ fidei, qa denatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod autem ad Galatas legitur,* Qotqot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſequitur. — Et ſi qis objecerit, in* 1 *Cor.* 12. *habert,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcirco ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg.* 6. *Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cauſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 *Cor.* 12. 13. 1 *Joan.* 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non autem efficit & cauſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqrimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficacià provenit, ſed *ex* fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formulam illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumcidatur. i. e. beneficia fœderis conferre præſentiæ, cum circumcidatur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus, alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò uviem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizantur infantes, ut ſiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo, qo ſit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos aut jumenta, ubi comparaverint, notam oii aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus. juxta promiſſionem.* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confuderati Deo. ad confuderatos autem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* denique clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. §. 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferro cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſequitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam cum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere æqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hæreditario jure à matru utero in fœdere continetur.* & qæ ſequuntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis (fidelium infantibus) neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, ſi-lis etiam commune eſt, ſinu & verba ſonant,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hac promiſſio, qa Deus uberes fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata;* ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. & 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis hauſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inrebercnt, cauſſativam, ut loquuntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem autem Sacramentis tribuerunt?* — *Nec diſſiteor, in hunc qantumlibet palpabilem, errorem induſtos eſſe nonnullos, male intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divina virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſtis volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Paulus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſanguinis Chriſti, κατ' ἐξοχήν. ſic baptiſmum aqa vocat Lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illis ipſi panis, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſanguinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Denique certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Aut igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, aut fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli, ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundùm Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ, ſed Deum vere utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Decendum igitur, aut non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, aut concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis ablvit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia quidem Sacramentis à Deo tributa in usu legitimo nunquam deest.* Verum hanc esse baptismi sacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Christi meritum nondum applicatum applicet ad remissionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, *id* verò probandum adhuc superesse videtur, nec (ut ipse reor) unqam probabitur.

2. Calvinum quod attinet, *inculcat* reverâ *passim, non esse nuda & inania signa gratia sacramenta*, nec certè pius quisqam, vel id ipse unqam dixerit, vel sine horrore *ab* alio prolatum ad aures suas admiserit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obsignatoria asseruerit, & ex animo fassus fuerit, hoc unqam se piaculo obstrinxerit; nec ideò *nuda & inania signa* haberi debent, si non id perpetuò & præsentaneò, quod obsignant, actu exhibeant præstentqe; nisi forte Baptismum in jam renatis & justificatis esse ejusmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuisse, qi postqam tincti fuerint, deinceps suo tempore regeniti fuerint. Cavtè satis Calvinus, *ad Act.* 3. 38. *Qanqam Baptismus non est inanis figura, sed verum & efficax testimonium.* cum tamen ante dixisset, *Nihil est aliud, qàm bonorum, qa per Christum consequimur, obsignatio.* Idem, *ad Act.* 7. 8. etiamsi concludat, *Sacramenta, non esse inanes figuras: qia Deus, qi verax est, nihil illis figurat, quod non præstet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, ostendit, *si in externo symbolo salutis sua intrinsa statuant, cum prius Abraham vocatus sit, & promissa ejus semini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & cameisi tradita fuerit Circumcisio, ut gratia symbolum,* [*non cavssa*, nam & hoc *ibidem*] *esset, eam tamen ordine & tempore adepto præcesserit.* Idem, *Institut. l. 4. c. 14. §. 18. Deus cum Ada & Eva arborem vita in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam securè sibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœlestem arcum Noe & ejus posteris in monumentum statuit, posthac se diluvio non dissipaturum terram: hac Adam & Noe pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præstaret illis immortalitatem, qam sibi ipsa dare non poterat; aut arcus coercendis aqis foret efficax, qi solaris duntaxat radii repercussio est in oppositas nubes; sed qia notam à verbo Dei insculptam habebant, ut documenta essent testamentorum ejus & sigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid senserit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & plenori complectis* se velle significat, his eam verbis concipit; *Institut. l. 4. c. 14. §. 1. Sacramentum est symbolum, qo benevolentia erga nos sua promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostra imbecillitatem; & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo & angelis, qam apud homines testamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q. 1. c. 3. longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavssa alteram; *Divina in nos gratia testimonium externum, signo confirmatum, cum mutuâ nostra erga ipsum pietatis testificatione.* Tum de *Baptismo* speciatim in eandem mentem, *ibidem c. 16. §. 2.* In hoc enim *solidam Baptismi veritatem, totamqe substantiam, vimqe ac naturam* constituit, qod *Scriptura ostendit peccatorum purgationem, qam à Christi sanguine obtinemus, hîc primò demonstrari. Deinde carnis mortificationem, qa mortis ejus participatione conflat, per qam in vita novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Christi societatem. Ad hanc summam referri posse, quicqid in Scripturis de Baptismo traditum est: nisi qod etiam præterea testanda apud homines religionis est symbolum.* Demùm de *Pædobaptismo* agens, *ibidem §. 5. Mysterium spirituale si qa ratio habeatur, constabit, infantibus etiam administrari Baptismum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumcisione dignatus est, qin eorum omnium participes faceret, qa per circumcisionem signata tunc fuerunt. alioqi meritò præpostere ludificatus esset populum suum, si fallacibus signis eos lactasset: qod solo audiu horrendum est. disertè namqe pronunciat, Circumcisionem infantuli loco sigilli futuram ad obsignandam fœderis promissionem. Qod si fœdus firmum & fixum manet, Christianorum liberis non minus hodie competit, qam sub veteri Testamento ad Judæorum infantes spectabat.* Qod & idem rursus *ibidem §. 9.* qam periocham transcribere totam illic licuerit. Deniqe clarissimè plenissimèqe *ibidem §. 21. Qarè mihi plus in Pædobaptismo præsentis efficaciæ requirendum est, qam ut fœdus cum illis à Domino percussum obsignet & sanciat, reliqa ejus Sacramento significatio, qo tempore Deus ipse providerit, posteà consequatur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conseqendos, Baptisma mihi minimè institutum videtur; qum in institutione ipsâ eis primariò administrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Christum imbuti, & disciplinam Christianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15, 16. Mat. 28. 18. At hi & sanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptismum suscipiendum accedebant, aut ejusmodi saltem esse præsumebantur anteqam ad Baptismum admitterentur.

Qin & Joannis Baptismum ejusdem fuisse efficaciæ cum illo qi ab Apostolis ex Christi instituto administrabatur, adversus Pontificios nostri omnes tuentur. At in Joannis Baptismo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia necessariò & inseparabiliter consequitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ad reatum tollendum, ubi remissio anteà non fuit, instutum fuisse Baptismum, satis (uti spero) ostensum est, ad Censur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum esse Baptismum, qatenus exhibet gratiam sanantem vere credentibus, ejusqe exhibitionem obsignat, vix dubitari qeat. Sacramentum siqidem Baptismatis adulto credenti & illud suscipienti exhibet qod signat: alioqi minimè verax, qin fallax esset signum. figurat autem ablutionem plenorem sordium peccati inhabitantis, & sanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qa in primâ conversione accepta est, eamqe pariter obsignat.*

Ad rationem, qam subjungis, respondeo; ratio cur in primâ institutione Baptismus iis primariò administrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Christi conversi sunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Christi convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim nisi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinarié. Lege autem de baptizandis parvulis exemplo Circumcisionis ex Christi instituto semel stabilitâ, posteà ordinaria soli infantes solebant baptizari; qo modo post primò latam legem Circumcisionis Abraha adulto jam tunc credenti, non amplius nisi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, aut etiam maximè principali Baptismi, judicandum est duntaxat ex fine, qem habuit in Ecclesia primitus constituenda in prima institutione; sed potius ex ordinaria praxi subsequente, & ex finibus, qos habitualis erat & habuit in parvulorum Baptismo in Ecclesia constituta. In finibus autem hisce is erat, ut esset organum aut medium exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, & ejusdem remissionis & aliorum actualium obsignatorum iisdem credentibus, qum ad adultam ætatem perventuri essent.

De Joannis baptismo *præparatorio idipsum pariter dictum esto: ante cujus susceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavssam, ob qam dicebamus in initio Ministerii Apostolici fidem à baptizandis exigi solere: adultis quidem duntaxat pœnitentia prædicata est.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqui, primum illud quod attinet;

1. *Ad remissionem peccatorum* jam remissorum, nisi obsignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præsumitur. Lombardus, *sent. l. 4. d. 4. G. Si quæritur, cujus rei Baptismus ille sit Sacramentum, qi dicitur jam justo; dicimus Sacramentum esse rei quæ præcessit, i. e. remissionis ante per fidem date.*

2. Nec ad *morbum* directè *sanandum* adhibebatur, nisi qatenus obsignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiscentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo administratur & suscipitur, licet plenius forsan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejusdem memoria sera apud nos in animis nostris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 2. c. 3. voc. 4.* allatus supra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2. resp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipsius Sacramentum Baptismus dicitur, at ea jam præterierat, nec repeti potis est. Contraremonstrantes, in *Colloq. Hag. de thes. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, sicut semel tantum nascimur, qare & semel tantùm baptizamur in regenerationis nostræ obsignationem.* Videatur & Amesius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ supra adducta sunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, sed plenissima etiam, *sordium ablutio*, in Baptismo figuratur, qæ nisi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenens. fol. 337. Porrò illa peccatorum demersio & mortificatio, (qa in Baptismo figuratur) non perfectè in hac vita absolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel signum Baptismi, id qod videmus, brevi perficitur; verum significatio ejus spiritualis per totam hanc vitam durat, & non nisi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptismum, & verè hoc fit, qod Baptismus significat.* Et mox; *Quanum igitur ad figuram & signum attinet, mortua etiam nunc una cum homine sunt peccata, & resurrexit homo. Verum quantum ad opus attinet, sacramenti efficax nondum perfectè est absolutus. h. e. mori & resurrectio in novissimo die, nondum sunt facta, sed fient.* qæ & ibidem latius persequitur.

5. *Signum* non est necessariò *fallax*, etiamsi non actu exhibeat id, qod figurat, satis est, qo signum istiusmodi *verax* censeatur, si vel jam exhibitum, vel exhibendum obsignet; imò si nec exhibendum etiam, ubi sub certâ conditione res obsignata promittitur. nisi enim condito illa præstita fuerit, nec in eis signum est fallax, qi culpâ suâ re obsignatâ caruerint. Urimus, *erasmat. Theolog. p. 579. Universaliter in omni stipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promissio alterius partis sit irrita; qia ad eam præstandam non amplius obligatur. promissio qippe conditionalis rata esse debet posita conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* supra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Instit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra. *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p. 619. Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptismum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qa figurat reapse statim exhibere*, pro confesso, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipsis exceptis, habetur. ut si *signum fallax* censeatur; qod non actu exhibet id qod figurat, Baptismi sacramentum ex parte saltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis universis reputandum sit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnosco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruisse Baptismum in eis omnibus, qibus *in prima institutione primariò* destinabatur, id mihi certè minus verosimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remissionem peccatorum*; si Baptismi præsumuntur effectus esse.

2. Si qem in parvulis alium statuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, *id* mirum valde S. S. nusqam insinuasse, nec de eo certi qicqam constare poterit, qo fides nostra innitatur, donec verbulo saltem divino aliqo illud nobis innotescat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Thesis Num. 4. & 5.*

ID Scriptura docet, Act. 2. 38. Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum. *Act. 26. 26.* Baptizare & ablue peccata tua. *Ephes. 5, 26.* Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit. 3. 5.* Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. *1 Cor. 6. 11.* Sed abluti estis; sed sanctificati estis; sed justificati estis. *Coloss. 2. 12.* Consepulti cum eo per Baptismum. *Ex qibus locis satis constat, institutum fuisse Baptismum, in remissionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qa verba denotant solutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remissum non fuit.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Testimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus resipiscentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præsumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & salubriter baptizarentur. eis ergò cum statim atqe resipiscerent, remissa fuerint peccata, non potuit Baptismus reatus illius solutionem efficere, qi jam antea solutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ut testimoniis & firmamentis meis à Scriptura petitis accommodatius respondeas, ea digeris in qatuor classes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus resipiscentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præsumitur, ut *Act. 22. 16.* cum *9 11.*

Ubi supponit adultos ante Baptismum semper fuisse, aut saltem præsumptos fuisse, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum suorum absolutos. unde infert, Baptismum ad solutionem reatus in talibus non esse institutum.

Hæc mihi non videntur adeò firma & explorata, ut sine omni exceptione admitti debeant. Concedo nemunem adultorum ad Baptismum admitti debere absqe professione fidei & pœnitentiæ. Concedo itidem solidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præsentaneam peccatorum remissionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qa judicio Apostolorum sufficiebat ad dandum Baptismum desiderantibus, semper eorum judicio avt præsumptione sufficisse ad tales ponendos in statu adepta reconciliationis, remissionis peccatorum, regenerationis avt salutis. Act. 2. 37. Qi præsumuntur verè compuncti corde ob peccata sua, qi præsumuntur desiderare ex animo liberationem à peccatis, qi instituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Christi, idonei jam judicabantur ad accipiendum Baptismum, & in Baptismo remissionem peccatorum, ibidem, vers. 38. sed non præsumuntur ante Baptismum obtinuisse hanc remissionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam sit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ præditum avsit qis ad Baptismum admittere, qem tamen *vera viraqe in Mediatorem fide*

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptismum poscenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qâsi non baptizaturus, nisi id ille profiteretur, ipseque, charitatis saltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, nisi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poscit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *vera fides experiem non baptizasset.* eâ nempe imbutum præsumpsisse vult: & ex Christo ipso id didicisse videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myst. p.* 327. respondens Anabaptistarum objectioni ab Apostolorum & Philippi praxi sumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus anteqam baptizentur, confessionem fides requiri.* Qin &, *idem Baptismum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Eunucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. & *q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus supra *ad arg.* 11. *de loc.* 2. *resp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adversus Bellarminum confirmat, *Baptismum non primò & propriè facere nos Ecclesia Catholica Christique membra, sed metonymicè tantùm, qia nos esse talec confirmat, & nobis jus illud obsignat.* Et, *de Eccles. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, statim fieri membra Ecclesia Catholica.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, sive non baptizatos, vera fide praditos, de Ecclesia Catholica esse, & ad eam pertinere: in statu salutis esse, idqe non voto tantùm, sed re & actu. aliogi non posse servari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, tum re & actu non essent.* qæ omnia ille latius prosequitur; *ibidem c.* 5. Videatur & Petrus Martyr adductus supra, *ad arg.* 4. *resp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejusmodi, ut remissionem peccatorum ex vi promissionis necessariò indipisceretur, qam Baptismo tamen insequente conseqeretur baptizatus; videtur eam esse Baptismi collati virtutem, ut vel sine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe salutari* baptizatum justificet; vel saltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, salutari*, accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, salutarem* efficiat: qo modo scilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non justificet, accedente Sacramento *absolutionis, contritionem*, qæ justificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid somniasse videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Ecclesiæ priscæ prorsus inauditum sit, testimonio divino aliqo stabiliri necesse fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Eccles. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem, susceptæ illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, sed qia credunt; non ut in fidere Deo comprehendantur, sed ut eo signo comprehensi significentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos sacramenta instituta esse dicimus, non ut fidem infundant; sed ut fidem ante infusam confirment.* Basilius, *contr. Eunom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρῶτον ἵνα τὸ ἐπεφράγισται. Tertullianus, *de bapt. c.* 13. *Paulus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipse, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *elas.* 1. *test.* 2. *Fides non est effectus Baptismi, cum eum præcedat; sed potius dispositio ad illum.* Whitakerus denique, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verò dicimus, Sacramenta non justificare, nec primò, nec secundò, per se & propriè. nam qando fides nostra in prædicatione Evangelii Christum amplectitur, tum justi sumus. Verbum ergò justificat; Sacramenta hanc justificationem obsignant: ut nisi qis justificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum justificare possint. Justitia ergò & prima & secunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò alitur & augetur. Non possunt Sacramenta homini, qi caret justitiâ, justitiam conferre, sed in eo tantùm, qi habet, augere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præsumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut resipiscant avidentes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptismi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur absterso. μετάνοιαν autem istam, sive *resipiscentiam*, sive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuisse *salutarem*, eandemve illam de qâ Paulus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qisqam dixerit. *Compunctio* siqidem *cordis*, de qâ vers. 37. salutaris ea necne fuerit, ad rem ipsam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus istos, non magis qam timoris intuitu τὸν δεσμοφύλακα Paulus, ad Baptismum admiserit; sed *resipiscentiâ, salutari* prorsus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentariensem ille) præmissâ, ad Baptismum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam esse vera pœnitentia rationem, qa à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Idem esto de Paulo judicium, cui dictum est per Ananiam, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remissio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promissionibus. Verbum promissionis sic se habet qoad adultos instituendos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hîc*; Baptizetur unusqisqe vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum. *scilicet obtinendam, non obtentam. Sic Paulo ab Ananiâ dictum est*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *scilicet non remissa, sed hoc mysterio remittenda, ut probabile est. Nam in Baptismo fides baptizatorum ferebatur in Deum, us remittentem & abluentem peccata virtute sanguinis Christi tum illic applicati, qorum onere premebantur illorum conscientia ante & usqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptismum Deus fecerat arcana sua voluntate pro talibus baptizandis, Apostoli, nec judicare nec præsumere poterunt; sed in ipso Baptismo dari remissionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute sanguinis Christi omnibus in Christum credentibus, & præsumpsisse & decusse videntur Apostoli. Atqe hac spe nixi ad Baptismum accedebant Christiani; atqe in hunc sensum Veteres hac loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ sunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Christus ipse, cum dixit, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur.* an non *fidem veram, vivam, salutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipsam, de qâ alibi toties, Baptismi avt susceptI, avt suscipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam transiit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, si qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4. *c.* 3. *p.* 97.) justificari & vitam æternam habere, *sic interpretetur ut Bellarminus*, id est, disponi ad justitiam & vitam æternam, *nonne hoc esset impune abuti Scripturis, & hac omnia testimonia egregiè pervertere?* Avt in statu salutis nondum constitutos credere fas est donec Baptismum nacti fuerint, qi fide tamen salutari fuerant imbuti, atqe hoc Christum verbis illis voluisse? ut perire necesse habeant, nisi lotio externa accesserit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint. Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Augustino tamen statuminare conatur; *Aliqos in Christum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à sacerdote absolvi potuerint.* De Baptismo paria si dicantur, qod ex verbis Domini sic intellectis fluere forsitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem asserre justitiam. ergò, qi crediderit, est justus. credere autem possumus sine sacramentis. ergò Sacramenta illam justitiam confirmant, non afferunt per se, avt secundam, avt primam justitiam. Et nulla justitia est nisi fidei, non una fidei, altera sacramentorum.* Idem *ibidem p.* 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *elass.* 2. *test.* 2.

ex

ex Marc. 16. 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur. *Hic tribuitur Baptismo vis salvandi. at non salvat nisi justificando*, &c. Ipse contra ex eodem loco sic argumentatur. *Requirit fidem ante Baptismum in adultis, Marc. 16. unde constat, fidem esse, qa servat, non Baptismum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l. 2. c. 9. ad primum*) *ait, non bene colligi Baptismum non servare.* Respondeo. Ergò *saltem hoc sequitur, Baptismum non solum* [forsan, *solum non*] *servare. Si ergò Baptismus servat fide, quomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptismus & fides conjunctim servant? an Baptismus tantum, sed non solus, i. e. non sine fide. qa fides debet disponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l. 2. c. 2. not. 3 fin.*) dicit fidem esse *tantum dispositionem ad justificationem & salutem; ut siccitas est in ligno ad combustionem. Si sic, tum revera omnem servandi vim Baptismo tribuit; ut ignis est qi comburit, non siccitas hgm, etsi non combuat, nisi siccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota serie, atqe adeò cum constante doctrina Scripturarum, qa faciunt fidem non esse dispositionem tantum ad justitiam, sed fides justificationem tribuunt. Rom. 3. 28. & 5. 2. & Abrahamum esse ex fide justificatum, ajunt, Rom. 4. 3. Num ea Abrahæ fides, qa sic commendatur in Scripturis, nihil aliud sit, quam dispositio qdam ad justitiam? Cum ergò Scriptura tam apertè fides justificationem & salutem tribuant, non potest de nuda dispositione intelligi. Ergò fides verè justificat. Si ergò & fides justificat & naptismus conjunctim, tum justitia partim fidei, partim Baptismo tribuenda est. Si sic, tum partienda inter fidem & Baptismum justitia est. Dicant ergò, quantum fidei, quantum Baptismo sit tribuendum. Qod qum plane ridiculum sit, ut justitiæ partem unam fidei, alteram Baptismo tribuant, sequitur esse solam fidem, qa servat, cum Bellarminus concedat non Baptismum solum servare. Et ideò Christus in posteriore membro ait*, Qi noo crediderit, condemnabitur. *non*, Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p. 823. Sic Christus Joan. 5. 24.* Qi sermonem meum audit; *ibi est audire*; & crediderit ei qi misit me; *ibi est fides ex auditu*; habet vitam æternam; *ibi est justitia ex fide. Hic nulla de Sacramento mentio. Et hanc esse veram & perfectam justitiam, ex eis patet qa sequuntur. addit enim Christus*; In condemnationem non veniet, sed transit à morte in vitam. *Et sic multis Christus remisit peccata, & justificavit multos, salvosqe pronunciavit, ex fide ipsorum, ut mulierem eam Cananæam, Matth. 15. 28. & Archisynagogam, Marc. 5. 36. qi non eram baptizati. qod satis indicat, non pendere ex Baptismo justificationem.* Et *ibidem* rursus *p. 95. Si hoc verum sit, verbum non nisi offerre salutem, Sacramentum verò operari; tum non sufficit, ut voto tantum simus participes Sacramentorum, sed ut participemus necesse est. si salvi esse velimus.* Et, *p. 96. col. 1. Sed ille ait*, Verbum prædicatum etsi intelligatur & credatur, nil tamen prodesse sine Sacramento; qia verbum offert tantum salutem, non autem reipsâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc absurdissima & profanissima doctrina est.* Et, *col. 2.* Fidem *ait Bellarminus* justificare, qia removet obstacula, & disponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas est. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obstacula, & disponit animam? at Scriptura docent, si credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, salvos nos esse. hoccine est tantùm disponi ad salutem credendo?* & qæ sequuntur, nam diserta sunt. Denique, *de Sacr. q. 2. c. 1. Concil. Trident. statuit*; Sacramenta novæ legis esse ad salutem necessaria, & homines per solam fidem sine Sacramentis, aut eotum voto, non adipisci gratiam justificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen justificare, nisi adsit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis requiri Sacramentum qàm fidem; qia sine Sacramento in re, vel in voto, nemo justificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at sine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant justificationem, tamen per sacramentum fidei justificantur. *De infantibus, qod inqu, impiissimum est, & Scripturis contrarium. Æquum enim est, infantes, si mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qa votum Baptismi non habuerunt? at ne adultis quidem pereunt, si sine aliqa negligentia sua aut contemptu, Baptismo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere possunt. Infantes ergò servari posse dicimus, etsi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etsi non re baptizentur, modò nullus contemptus intercesserit. Fatemur ergò Sacramenta esse necessaria, 1. propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos volut, ad applicanda & obsignanda nobis beneficia Christi; & qia signa sunt fœderis inter Deum & Ecclesiam. Qi verò signa fœderis aspernatur, is se divini ordinis contemptorem declarat, & est apertè sacrilegus & fœdifragus. 2. propter nostram infirmitatem qa his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem, &c. Interim tamen, non esse Sacramenta aut magis aut tam necessaria, qam aut est fides aut Dei verbum sine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *servari potest, ut si qis millies in voto haberet credere, nisi tamen actu crederet non servaretur: itaqe siqis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius transcripsi, qia ad negotium qod io manibus est, plurimum faciunt.

Sed, qn clarius dicti Dominici mens genuina elucescat; Apostolorum enunciata gemina, cum hoc Christi contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom. 10. 9. *Si ore confessus fueris Dominum Jesum, corde qe credideris*, &c. *salvus futurus es.* & subjongit etiam, vers. 10. *Corde siquidem ad justitiam creditur, ore vero ad salutem confessio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamsi jam credat, in salutis statu tamen nondum existere, donec confessionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fides absqe operibus professionem nihil valere* contendit. cap. 2. vers. 14. *Abraham ex operibus justificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipsis consummatam*, asserit. vers. 21. 22. *hominem* denique *ex operibus justificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) volut, hominem verè fidelem nondum in justificationis statu consistere, donec opera subsequentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego assequor, uterqe voluit, confessionem Christi, vitamqe sanctam, professioni Christianæ consentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Christum ad justificationem & salutem amplexos sese profitentur; nec fidem suam, tanqam veram vivamqe posse comprobaram dare, si ista, ubi opportunitas data fuerit, prorsus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac. 2. Adverte hic prudens lector, qod Jacobus non fecit, fidem absqe operibus mortuam esse, &c.* (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, si statim moreretur;*) *sed fecit, fidem sine operibus, hoc est tenuem operari, esse mortuam, esse vanam, & non justificare.* De Christi dicto paria dicamus licet. non excludit à salute non baptizatum, sed baptizari renuentem, (qomodò Pharisæi & Juridici *Baptismum Joannis aspernati*, perhibentur, Luc. 7. 30.) utpote præcepto Dominico morem gerere respuentem, τοῦ κύριου ὑπακοὴν, contra qam exigitur, Heb. 5. 9. πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ τοῦ εὐαγγελίου. 2 Thess. 1. 8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid professus fuerit; qomodò & illi, de qibus Pavlus, 2 Tim. 3. 8. Tit. 1. 16. Algerus, *de Sacr. Eccbar. l. 3. c. 6.* ex Augustino *de Bapt. l. 4. Baptismus qidem potest esse, ubi cordis conversio defuerit: conversio autem cordis potest qidem esse, non percepto Baptismo, sed contempto non potest. neqe enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppositum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, noo Baptismi absentiæ eternum denunciatur. Ita Petrus Comestor, *hist. Evang. c. 197* Qi crediderit. &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *sine Baptismo enim salvatur homo, cum eum excludat articulus necessitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum est, nisi qo renatus fuerit ex aqâ & Spiritu, &c. sic intelligitur, qi contempserit renasci.* Ita nostri passim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum est, non ita necessariò requiri ad salutem baptismum, ut perire necesse sit, qi-*

cunque cum adepti non fuerint? Neque enim hic fidei adjungitur, tanquam dimidia salutis causa, sed ut testimonium. Et mox; Hominibus necessitatem imponi, ut signum gratiæ Dei negligant, qa hunc tamen constricta non est: nec simpliciter necessarium esse, sed tantum obedientiæ nostra respectu. Paræus, in Marc. 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, scilicet si copiam baptismi habuerit. secus enim, non ita precise baptismum esse necessarium, patet ex fomentis sequenti huic opposita, ubi baptismus omittitur. si autem baptismus aqè ac fides ad salutem requireretur, dicendum fuisset in antithesi, Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. Hinc illud axioma in Ecclesia receptum, Non privatio baptismi, sed contemptus damnat. Petrus Martyr, ad Rom. 6. p. 220. Negari non potest, adultos credentes justificationem habere, etiam antequam baptizarentur. neqe tamen hujusmodi frustra baptizantur. parendum enim est præcepto Dei: qod si qis contemneret, quantumvis jactaret fidem suam, satis tamen declarat, se non credere, non justificatum esse, nec remissionem peccatorum accepisse. Et mox: Obsignatur etiam nobis per baptismum jus ad vitam æternam. donatur quidem illud nobis statim ubi justificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, sed liberalis donationis Dei; per baptismum verò obsignatur. Ut regia largitiones quam primum concessa sunt, sine controversia ad noc pertinent: postea verò adduntur obsignationes, ut Regis voluntas, si fit opus, aliis testata esse possit. Neqe verò pars ista ita accipienda est, qasi excludendi sint è regno cælorum, qi non fuerint baptizati. Sc enim crediderint, & per eos non steterit qo minus baptizarentur, non est ambigendum de eorum salute. Christus enim ait, Qi credit in me, habet vitam æternam. & alio loce, qamvis dicat, Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, salvum fore; tamen statim adjicit, Qi non crediderit, condemnabitur. qibus verbis innuit, baptismum non ita esse necessarium, qin fideles absqe eo salvari possint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia. Danæus, adv. Bell. tom. 2. l. 2. q. 1. c. 3. arg. 2. Bellarminus. Marc. 16. 16. vis servandi tribuitur Baptismo. Resp. Imò tribuitur fidei, ut docet Paulus, Eph. 2. 8. Rom. 1. 17. nam Baptismus est solum testimonium istius Dei promissionis, nos, si credamus, i. e. per fidem servare. Hab. 2. 4. Itaqe Bellarminus putat absurdè, hic Baptismum oportuisse fidem præcedere, non autem fidem Baptismum. promissio enim præcedit sigillum. fides autem qonam ex additione verbi est in adultis (de qibus hic agit Christus) pendetqe, idcircò eos oportet prius audire verbum Dei qam baptizentur. Rom. 10. 17. Et mox; Non est eadem ratio fidei & Baptismi. ergò non sic immediatè applicat nobis Baptismus Christum Christiqe beneficia; sicut ea nobis applicat immediatè fides. ratio diversitatis est, qod fides immediatè apprehendit Christum; ergò & immediatè eum nobis ejusqe merita applicat. At Baptismus neqe est Christi apprehendendi instrumentum, sed apprehensi sigillum; neqe etiam immediatum, sed mediatum. nam accedit signum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum sumus signum esse nobis Christi applicati sigillum. Ergò est mediatum, subsequus & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe posterius. Amesius, adv. Bell. tom. 3. disp. 4. de effect. Sacr. q. 1. thes. 3. Marc. ult. non magis tribuitur salus externa actioni Baptismi per se hoc in loco, qam externa professioni, Rom. 10. 10. tribuitur propriè fidei. sicut ex verbis sequentibus apparet, Qi verò non crediderit, (non dicit, qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem ibidem disp. 6. thes. 23. Zvinglius ad Baltas. libel. resp. fol. 105. Notabis ergò Baptismum externum esse fœderis cum Deo initi symbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes esse oportet, nemine illorum excepto, nisi qem Deus casu qodam immisso exceperit. qem verò casus aliqis divino judicio immissus excludit & impedit qo minus externum signum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, nisi Deum nobis inquietum, rigidumqe magis, qam Mosis seculo fuerit, cmaginari velimus. Optimè deniqe & latissimè, (Martyre etiam accersito) qem magna ex parte transcribere non pigebit, Whitakerus. Is adv. Bell. de Sacr. q. 2. c. 3. arg. 3. p. 36. Scriptura docent Christum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & sic sine sacramentis per solam fidem, qando scilicet promissiones Christi fide amplectimur. & qæ sequuntur. Idem, de bapt. q. 2. cap. 2. His verbis Marc. 16. 16. Christus credentibus & Baptizatis salutem promisit. Hinc qari potest, num Baptismus tam sit ad salutem necessarius qam fides; qa Christus cum fide Baptismum conjungit, sine fide verò salvi esse non possunt, qi modo ad audiendum Evangelium & credendum idonei sunt. — Igitur prima qæstio est, — num adultis credentibus, & tamen antequam baptizentur mortuis, modo nullâ sua culpâ Baptismo caruerint, non sufficiat fides ad salutem. — Nos, etsi contemptissc Baptismum sit morte dignum peccatum, qia qi Christi institutum contemnit, Christum contemnit, & non sumptisse cum possis, aut distulisse longius qam oportet sine necessaria causa, desruds non possit; tamen, si homo ex animo credat, & remissa esse ei peccata, & eum nihil à cælo arcere posse, non Baptismus, aut rei ullius externa privationem dicimus. — Mortiferum est contemnere. at non mortiferum, si careat aliqis non sua culpa sine contemptu. Noc ergò sic esse necessarium Baptismum affirmamus, ut non deboat contemni: non autem esse simpliciter necessarium contendimus. Et, ibidem c. 2. ad 1um. ex Joan. 3. 5. Qemadmodum perfectè sanati sunt, qi serpentem spectabant; sic eos qi in Christum credunt, à regno cælorum nihil impedire potest. Et, ibidem resp. 3. Petrus Martyr in 1 Cor. 7. ait, non esse vim faciendam in copula [&] qasi perinde aqa necessaria sit ac Spiritus. nam etsi copula [&] conjungit qdam, non tamen facit esse ejusdem conditionis & necessitatis. Paulus enim ait Rom. 10. 10. Corde creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem. at qis dixerit, parem esse necessitatem confessionis & fidei? nam sine confessione potest qis servari; at non sine fide. potest enim aliqis ex metu Christum negare, & postea pœnitere. Bellarminus ait, hoc esse miserum effugium, qia fides cordis necessaria est ad justitiam acqirendam, confessio oris ad salutem non amittendam. At certè hæc misera responsio est, nam Paulus vult utrumqe esse ad salutem necessarium, & tamen utrumqe non est aqè necessarium. Si dicamus cum Bellarmino, confessionem esse necessariam, ne amittamus salutem, & sic aqum, ne amittamus regnum cælorum; qemadmodum ergò qi volunt salutis participes esse, debent Christum confiteri, si hoc reqiratur, nec salutem assequi possunt, qi confessionem, si eâ opus erit, subterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cælorum, non debent recusare Baptismum, si haberi potest. Idem; de Sacr. q. 4. c. 2. ad test. 2 Marc. 16. Baptismus dicitur servare, qia nostram per Christum salutem obsignat. — Non qia vis servandi in ipso Baptismo est, qavo enim, num per se Baptismus sine fide servet, hic locus illud refellit. Nam Christus hic fidem cum Baptismo conjungit. Si verò fides cum Baptismo conjungi debet, num infantes credunt antequam baptizantur? Ergo manifestum est hic Christum loqi de adultis, qi credendo servantur, ut ex multis Scriptura locis constat. hi fide servantur: in his fides præcedit, & additur Baptismus, ut sit sigillum fidei. Verum ait Bellarminus. Sicut fides apud adversarios immediatè justificat applicando merita Christi; cur non eodem modo fateantur Baptismum immediatè justificare applicando merita Christi, cum Christus hic eodem modo loqatur de fide & de Baptismo? Resp. Non negamus, Baptismum dici posse applicare nobis meritum Christi, & sic nos justificare; qia obsignat nobis justitiam fidei; ut omnia ea Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis, Idem, ibidem q. 1. c. 3. vsc. 37. Christus ponit fidem ante Baptismum. Et sic omnes fidem requirunt in adultis ante Baptismum. Philippus Ermachus, si credis ex toto corde, potes baptizari. qasi diceret, si per fidem apprehendis Christum & in illo remissionem peccatorum, ego sigillum qasi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò requitur. Cum ergò fides remissa peccata

cata credimus, hanc fidem & promissionem Baptismus obsignat. non ergò Baptismus efficit fidem & vitam æternam, sed confirmat. Quæ ante promissa esse debet vita æterna. &, *ibidem q. 4 c. 3. p. 84. col. 2. Christus non ait, hoc ipsum, non baptizari damnationem afferre, sed non credere. Quæ cum Christus nullam aliam causam condemnationis hic ponat, nisi non credere; apertum est, non baptizari non esse causam damnationis; & sic justitiam non esse in Sacramentis, sed in fide. Etsi ergo Christus cum fide Baptismum in priore membro conjunxit, non tamen ut simpliciter necessarium conjunxit; sed ut symbolum & sigillum, quod non simpliciter necessarium est; imò cum fide dignus est qui promittit, non omnino necessarium ex parte ejus qui promittit, sed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione, hoc est, in posteriore membro, nulla mentio symboli fit, quia non carere symbolo causa damnationis est, sed fide, quâ Christus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qui habet sacramentum, & non vult credere, damnatur. *Verissimum hoc est. unde constat Sacramenta non propriè & vi sua nos justificare, aut servare, imò sine fide nihil valere.* Porrò ait, si quis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Resp. Qui habet veram fidem, non potest non habere voluntatem utendi sacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti sacramentis. cum respuere Sacramenta sit infidelitatis argumentum certissimum. eo enim ipso se prodit qui non credere, si sacramenta recusat. contemptus sacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q. 5. c. 8. ad rat. 4. Nostra sacramenta dicuntur hac omnia præstare* (salvare, regenerare, justificare) *non quod ipsa propriè & per se hæc præstent; sed qia nostram salutem & justificationem à Christo jam peractam credentibus obsignant. & hoc vetera etiam sacramenta fecerunt.* Idem denique *ibidem quæst. 4. c. 2. ad usq 3. resp. 5. pag. 66. Postremò, fides soli sine mentione aqa salus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per se ad salutem sufficit.*

3. Qod *fides promissionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos sic se habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvabitur:*

Respondeo. sicut fides patrum, qi onte Christum incarnatum vixerant, eadem planè cum nostrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. sic promissio per fidem in Messiam salutis, qoad substantiam apud utrosqe eadem prorsus. nec promissionis verbum, fideive, qn ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum sive sigillorum eidem obsignando adjectorum pro istis illisve temporibus seculisqe varietas avt diversitas. promissione merò scilicet eâqe per secula omnia una eademqe fides nitebatur, sive lotione, sive recisione, sive nevtrâ etiam adhuc ea nbsignaretur. Avgustinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos justos non secus salvos nisi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqs omnes justi, & Moses ipse testamenti minister veteris, heres novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides est, qa omnes salvos facit, qi ex carnali generatione in spiritualem renascendo salvantur. — sed hujus pro significationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata sunt.* Idem, *confess. l. 10. c. 44. Salvi per fidem passionis suntra, sicut nos per fidem preterita.* &, *Epist. 11. cap. 7. Christi fide saluberrima etiam illi justi facti sunt, qi priusqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides est, & nostra & illorum, qoniam hoc illa crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata sunt, non fides. — Venit, & venturus est, duo sunt tempora; sed eadem est fides. — In sigillis diversis eadem est fides. Sic in signis diversis, qemodo in verbis diversis; qia nihil aliud sunt verba qam signa. — fide manente signa variata videtis.* Idem denique, *Epist. 57. Qod si circumcisio antiqis sanctis pro Baptismo fuisse creditur; qid respondebitur de his, qi antequam hoc præceptum esset, Deo placuerunt, non tamen sine fide?* Whitakerus, *de sacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m.*

Justitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apostolis, in omnibus denique pis, qi ab origine mundi fuerunt. qi & videndus insta, *ad resp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute sanguinis Christi tum illis applicati, qorum onere conscientia ante & usqe ad remedium illud premebantur;* qod asseritur:

Respondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, si fides ea saltem verbo divino nitatur, ut remissionis promissionem, qam fidei & respiscentiæ absolutè dedit, Act. 10. 43. qemqe solidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *præsentaneam* obtinere ipse concedis baptizato obsignantem. qâ obsignatione solenni nil mirum, si leventur & stabiliantur conscientiæ antè & eousqe etiam forsan conturbatæ & oppressæ, ex fidei novellæ adhuc infirmitate; staiusqe sui conditione beatâ minùs perspicuè apprehensâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qæ per Christum conseqimur, obsignatio fit, *ut in conscientiis nostris rata sint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum isti, de qibus hic egitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tu in ex concessis remissa habebant peccata, etiam priusqam ad Baptismum accederent; vel si verâ vivâqe fide destituti Sacramentum fidei illius susceperant, pacem, non veram, opinor, sed falsam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conscientiis suis à ritu illo externo sunt consecuti.

5. Idem de *spe* illâ dictum sit, *qâ subnixi Christiani ad Baptismum accessisse* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Hæb. 11. 1. fides promissione divinâ innititur. qæ nisi fidei veræ vivacique, nec in Baptismn, nec extra Bopnsmum peccatorum veniam pollicetur; huic ovtem etiam citra Baptismum præsentaneam eandem præstat.

6. Apostolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptismum Deus fecerit, in ipso Baptisme dari remissionem & ablutionem peccatorum virtute sanguinis Christi & præsumpsisse & docuisse, dicitur.

Atqi missa *Dei arcana voluntate*, ex præfacta *præsumebant & docebant*, dari credentibus omnibus præsentaneam remissionem peccatorum; (qod & ipse supra fassus, ab eis, scio, non aliunde didicisti) non verè credentibus nec Baptismum eam posse conferre sciebant. Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & respiscentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15 fidei justificationem & peccatorum remissionem passim attribuunt & pollicentur, ut qæ sanguinem Christi in eum finem efficaciter semper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 24. efficaciam ipsius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nusqam docent, nec ipse id asseruisse videris, modo vera vivaqe fuerit.

7. De phrasibus illis, *baptizari in remissionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, satis, opinor, est supra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt. §. 2. &, ad Arg. 11. enunc. 2. locum. 3.* Addam duntaxat, qæ de hac formula, Amesius noster, & Piscator. Hic, *ad Matt. 2. 4. verba illa*, in remissionem peccatorum, *non valere, ad consequendam remissionem per hoc opus, judicari potest ex eo, qod Scriptura passim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis sermo est, non conseqi remissionem peccatorum aliter qam per fidem in Christum, ac proinde statuunt eum jam per fidem habere remissionem peccatorum, non igitur per opus Baptismi. item ex eo, qod adultum baptizare non est fas, nisi is profiteatur fidem in Christum, ac proinde statuatur, eum jam per fidem habere remissionem peccatorum. Non igitur statu potest, qod illam demum adipiscatur per opus Baptismi. Necesse est igitur illa verba exponi. non potest avtem afferri melior expositio, qam qa petitur à natura Sacramentorum, qa constat esse sigilla justitiæ fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Thes. Theol. vol. 1.*

loc. 25. §. 13. Prædicabat Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. *i. e. prædicabat resipiscendum esse, & credendum in Christum*, Act. 19. 4. *testificabatur eo resipiscentibus atque credentibus in Christum, peccata eis sua remissa esse propter Christum.* Amesius, *adv. Bell. tom. 3. disp. 5. q. 1. thes. 1.* Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptismo remissio peccatorum.* Protestantes. *Remissio peccatorum in sententia Dei offensi consistit; neque potest tribui externa alicui ceremoniæ, nisi sub ratione signi aut sigilli sententiam illam testatam reddentis.* Bellarminus. *Quis non miretur novum istum tropum, quo abluere peccata significet, accipere sigillum justificationis accepta?* Protestantes. *Justificationem ante fuisse ab illis acceptam non potest negare, cujus hæc est confessio, c. 13.* Adulti per fidem & contritionem veram justificantur anteqam ad sacramentum accedant. 2. *Tropum, quem nos in istiusmodi phrasi dicimus, est*, ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut sigillum remissionis peccatorum, sive accepta, sive accipienda, per conscientiæ certificationem. hic autem tropus non est adeò novus aut inusitatus, ut Magistri illi magni, quos citat & approbat Bonavent. in 4. d. 1. q. 2. eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum sensum Veteres loca illa intellexisse*, quod dicitur:

1. Forsan minus cavtè ambiguéqe illi sæpe locuti fuerint, prout & neoterici frequenter, etiam illi qi à sensu tamen illo, ubi sermonem accuratius instituunt, quam longissimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiscum sensisse affirmat, *adv. Bell. de bapt. c. 13. In Sacra Scriptura, quidquam ab alto tolli, vel remitti dicitur, vel tanquam à carnifice; sic Deus remittit peccata, sic Christus ea tollit. Mat. 9. 6. Luc. 5. 21. Joan. 1. 29. vel tanquam ab ejus remissionis & deletionis signo & sacramento; sic Baptismus peccata tollit & lavat. Matt. 1. 4. Eph. 5. 26. Scriptura & Patres hoc posteriori significato concedunt Baptismo peccata tollere.* Deniqe conferantur phrases illæ, *baptizari in resipiscentiam, εἰς μετάνοιαν*, Mat. 3. 11. &c, *baptizari in remissionem*, sive, *ablutionem peccatorum*; & altera ea altera intelligatur. non est illud, *baptizari ad resipiscentiam consequendam, sed ad testandam & obsignandam; in resipiscentiam*, i. e. *in testimonium resipiscentiæ.* & pari modo, *in remissionem*, & *in ablutionem peccatorum. i. e. in testimonium & obsignationem, vel remissorum sive ablutorum, vel remittendorum & abluendorum.*

Verum, 2. Respondeo.

1. Qod Joannes Sarisburiensis in *Metalog. prolog. Non dedignatus sum*, inqit, *modernorum proferre sententias, qos antiqis in plerisqe præferre non dubito. Doctoresqe, qo juniores, eo perspicaciores* fuisse in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in secundam secundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. disp. 51. ut verè possit hic obtinere Philosophi illud, *Polit. l. 3. c. 8. τὸ πλεῖον τῆ ἀρχαίων ἄτοπον διηθεῖσθαι τῆ νεωτέρων.*

2. Baptismo nimium tribuisse è veteribus nonnullos, non est heri avt perendie à nostris observatum. Centuriatores Magdeburgenses id crebrius inculcarunt. Ambrosius reverà, *de initiat. c. 4. Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jesu, qâ & signatur; sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritalis gratiæ munus habere.* Et, Augustinus, *de nupt. & concup. l. 1. c. 33. Qid prodesset, vel ante Baptismum pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet?* qasi à Baptismo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriusqe veritate pendeat potius istius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambrosio, vel Augustino calculum dare religio est. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptismum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protulisse sententiam.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed esto, illo loco Act. 2. 38. resipiscentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò esto locus propriè intelligatur de adultis resipiscentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa, Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum; *simul etiam designant finem, in qem Baptismus adhibetur. qi licet adultis vere resipiscentibus non adhibeatur nisi ad testandam & obsignandam remissionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præsenti obsignat, nec obsignare potest, pro illo statu, signum est visibile gratiæ illius invisibilis, qam Deus mediante Baptismo porrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Est autem illa remissio peccati originalis, qo solo implicantur parvuli. non enim alio modo prodest parvulo ad remissionem peccatorum.* Hortatur enim Petrus Judæos ad *pœnitentiam & Baptismi susceptionem, hac ratione, qod promissio facta sit illis & eorum liberis, illis scilicet verè jam credentibus & resipiscentibus*, obsignationis *remissionis peccatorum per Baptismum, hisce verò, qibus nondum remissum erat peccatum originale*, exhibitionis *illius remissionis, qam Baptismalis ablutio repræsentat & significat, cum obsignationis remissionis nondum facta capaces non essent. Nam, ut habet Calvinus in locum*, Baptismo semper connexa est spiritus gratia, nisi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis autem impedimentum occurrere non potest. Ergò in horum Baptismo Sacramentum præbet & confert qod significat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam loco huic abunde satisfactum ante videri, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. Assumpt. §. 2.* qo remittere itaqe necessarium fuerit, ne eadem sæpius repetita navseam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamsi *Baptismi finis* iste *qoad parvulos* verus esset, non posse tamen ex hoc loco elici, qo de Baptismo eo solo agitur, qem resipiscentia præcesserit.

2. Havd verum videri qod præsumitur, *per Baptismum infanti obsignari nihil posse*; qum fœdus obsignet cum femine etiam initum; nec cum semine baptizato tantùm, *ut* qâ baptizato, sed cum semine simpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptismum defungeretur. Qin &, *parvulo obsignari posse*, ex cogitationibus secundis agnoscit ipse Vir Clarissimus, uti supra monitum, *Sect. 1. Num. 2.* sub calcem *Resp. ad Arg. 6.*

3. *Deum gratiam in Baptismo parvulis porrigere*, non posse nisi valdè *ἀνάρμοστον* dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i. e. ut is cui porrigitur, si velit, sumat, si nolit, respuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recusat.

Neqe avt terræ sitienti aqam aqator, avt proscissæ semen *porrigere* dicitur. Parvulis ergò electionis liberæ usu destitutis, etiamsi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen proprie non potest, *eradere*, vel, *indere*, qis potest in manum infantuli, instrumentum aliqod sigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obsignet. ar *porrigere*, avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu designatur, via qisqam, opinor, dixerit; nisi forte ab infantili illius admissione avt rejectione (sicut à pullorum actu consimili in augurüs de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud absolutè penderet. Verùm infans tantùm abest, ut *gratiam in Baptismo porrectam* an *oblatam* dixerio, ut nec sacramentum ipsum ex libero electionis usu vel admittat vel respuat. Unde nec renisus parvulorum istiusmodi, cum ad sacrum fontem ablutionis gratiâ sistuntur, eis qicqam obesse creditur. Qod & Augustinus non semel monet, *Epist. 57. de bapt. l. 4. c. 23. de pec. mer. & remis. l. 1. c. 25.*

4. Calvinus *cum dixisset, Non proponi in Baptismo undam figuram, sed rei qoqe exhibitionem simul annexam esse.* dicti rationem statim istam subjungit; *qa nihil fallaciter* Deus promittit, sed verè complet, *qod sub figura significat.* cujus contrarium, ut nemo pius asseruerit; ita nec dicere qenqam necesse est, qi cum Reverendo Episcopo Joanne Sarisburiense negaverit, *gratiam eam renovantem*,

vantem, qâ Christo renascuntur fideles, infundi parvulis in ipso actu Baptismi. qam in Baptismo tamen figurari, eeqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Objectio. *Dicet, verba illa*, Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum; *non posse gemino sensu eodem in loco accipi & usurpari, ut tum designet* obsignationem *remissionis peccatorum adultis resipiscentibus, tum ipsam* remissionem *peccati originalis parvulis, quibus ante peccatum originis non est remissum.*

Responsio. 1. *Certum est, cum dicit Petrus*, Resipiscite unusquisque vestrum in remissionem peccatorum, *ibi ipsam remissionem intelligi nondum impetratam, sed actu resipiscendo impetrandam, non remissionis obsignationem.*

2. *Certum itidem est, Petrum hortari Judæos ad pœnitentiam & Baptismi susceptionem hac ratione, quod promissio facta sit illis & eorum liberis remissionis peccatorum parvulis autem Judæorum promissio remissionis non aliter facta est quam fieri potuit, scilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remissionem originalis reatus nondum remissi. Nemo enim dixerit, promissionem factam esse universaliter conferendi ipsam remissionem originalis reatus omnibus eorum parvulis antequam fistantur baptizandi, vel si quis dixerit, omni fundamento caret talis assertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hæc verba*, Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Tametsi, *inquit*, in contextu verborum Baptismus remissionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) sequi; qia nihil aliud est (*inquit*) quàm bonorum qæ per Christum consequimur obsignatio, ut in conscientiis nostris rata sint. *per remissionem ergò peccatorum intelligit vult ipsam remissionem, sed eam non plenariè fieri, nisi ubi in conscientiâ rata fiat, sev in foro conscientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego sanè *de sensu gemino* nihil ejusmodi objecerim, nec ut objiciatur opus est; qum clarum sit, quo alloqatur eo loco Apostolus. ut frustra fuerit controversiam instituere, qo sensu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, sed adultos qosdam alloquitur.

2. *Remissionem nondum impetratam, sed actu resipiscentia impetrandam, non obsignationem remissionis promissi*, facilè concedo. nec qisqam unqam, credo, aut negavit, aut negaverit. Verùm hoc qæritur, remissio ipsa qatenus à resipiscentia, qatenus à baptismo pendeat; & an posità resipiscentiâ illâ, quam eo loci Apostolus exigit, nondum tamen remissio verè habeatur, donec abluto externa accesserit.

3. Hac ratione ipsos peculiariter, *hortatur ad resipiscentiam & Baptismum suscipiendum, quod ipsis promissio facta sit.* Ad ampliorem autem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (quod & Oecumenius observavit) promissionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes consensus est) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipsorum, nulla facta parvulorum aut adultorum mentione; & *ad exteros* etiam, qoscunqe Deo visum fuerit adducere, pertingere dicatur. promissio autem illa, esto ea quam Calvinus loqitur, (quanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non desunt interpretes) *Ero Deus tuus, & seminis tui.* certe ea, qicqid in se continuerit, & qatenus semini remissionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum quàm ad Christianorum sobolem universam pertinere qi dixerit, fundamento solidissimo, nempe verbo divino in ævum omne permansuro innitetur. Verba fœderis aperta sunt, *Ero Deus tuus, & seminis tui.* masculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis autem istius symbolum ac sigillum ad pleniorem ejusdem obsignationem adjicio, circumcisionem die octavo proli masculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjecerit, aliunde expiscetur necesse est. Nec colligere hinc cuiqam licet, aut prolem Judæorum masculam statim ab ortu, aut fœmineam, donec ritus alterius cujusqam compos existeret, vel de semine Abrahæ nondum censeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula jurio est, *Ubi lex non distingvit, nec nos distingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi potestatem habemus. Nec sanè Judæi proles masculæ, nec Christianorum ulla, ad fœderis sigillum admitti debuerat, nisi fœderata prius censeretur. Reverendus Episcopus Sarisburiensis *ad Col. 2. 12. Esse fœderatum sufficit ad accipiendum signum fœderis, infantes autem eodem fœdere continentur cum parentibus*, Ero Deus tuus, & seminis tui. Et post; *Abraham filium suum Isaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, quàm per ætatem posset credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, sed ut eo signo comprehensi significentur.*

4. *Parvulis*, qnd dicitur, *aliter fieri non potuisse promissionem illam de remissione peccatorum, quam inter baptizandum reatus remissionem exhibendo*; asseritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minus eadem ratione promissio facta sit liberis, qâ & ipsis eorundem parentibus tunc fiebat, sub conditione scilicet resipiscentiæ & Baptismi suscipiendi, illius qidem ad consecutionem, istius verò ad obsignationem? nec alio sanè modo promissio ea, hoc saltem loco, (qid si nec alibi etiam uspiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad istos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apostolus prædixit. Illud duntaxat interest, qod in adultis Baptismi perceptionem resipiscentia, & remissio ipsa resipiscentiæ comes prorsus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè subsequitur; sed eo tamen ritu infanti etiam inincto, utraqe obsignata, & ubi altera successerit, altera etiam præstanda.

5. *Promissionem de remissione reatus originalis, absolutè*, & citra ullam omninò conditionem *omnibus in universum fidelium parvulis factam*, qæ vel ante Baptismum, vel inter baptizandum præstetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus concessimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qisqam, (qod supra dicebam) remissionem ipsam hoc loco designari negaverit. verùm Calvinus remissionem istam Baptismum ipsum præcedere, eam Baptismum obsignare tantummodò contendit, *qo in conscientiis nostris rata sit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluisse videtur, qàm *remissionem plenariè non fieri, donec conscientiæ ipsi rata fiat*; sed tum demum mentes conscientiasqe nostras de eâ jam exhibitâ plenius certiúsqe confirmari, ubi sigillum etiam divinum accesserit. Apud nostros siqidem passim occurrit, *remissionem ac justificationem uno statim momento peragi, nec remissionem veram esse, qa plenaria non fuerit*; qonqom eam à nobis non ita plenariè statim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis sit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remissio & renovatio: nam remissio fit in momento, renovatio successive & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remissio est perfecta, regeneratio inchoata*, prout & de justificatione, ad qam remissio consequitur, Chamierus, *panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificationem simul & semel dari, partibus omnibus suis perfectam: sanctificationem verò per gradus, ut promovendo paulatim feratur ad summum.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed esto, dicamus obsignationem remissionis peccatorum promissam duntaxat esse adultis per Baptismum, utpote qi inter-

intervenientè fide & resipiscentiâ ipsam remissionem prius impetrassent quam baptizati essent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptismum peccatum non est remissum, promissio sit exhibitionis ipsius remissionis & solutionis originalis reatus per Baptismum, qomodo jubemur resipiscere in remissionem peccatorum. i. e. ad impetrandam remissionem. atqe hoc instituto nostro satis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, vers. 38. ne *ydi* qidem reperitur. *promissio* autem, qæ vers. 39. *non ipsis solum, sed & liberis ipsorum facta* dicitur; cujus promissionis, si ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) sicut circumcisio, ita & Baptismus signum tantùm est & sigillum, neqe enim longius, opinor, usqam Scriptura progredirur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum est.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hac nostra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remissionem peccatorum. *i. ad reatus originalis solutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qarit*, Qid cavsæ sit, cum Baptisma Ecclesiæ in remissionem peccatorum detur, cur secundum Ecclesiæ observantiam etiam parvulis Baptismus detur. *respondet.* utiqe si nihil esset in parvulis qod ad remissionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptismi superflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remissionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò potest ulla lavacri in parvulis ratio subsistere? nisi juxta illum sensum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à sorde, nec si unius diei qidem fuerit vita ejus super terram.* & qia per Baptismi sacramentum nativitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Nisi enim qis renatus fuerit ex aqâ & spiritu, non poterit intrare in regnum cælorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epist. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remissionem peccatorum hoc ipso facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, sed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remissionem qidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut sit consequens, ut in formâ baptismatis, *in remissionem peccatorum*, non vere, sed falsò intelligatur, Anathema sit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hîc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorsus nasci contendebant. id enim si verum sit, *in remissionem peccatorum baptizari parvulos* verè non posse. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remissionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipso actu baptizandi remissionem hanc dari non avdent statuere.

2. Non est insolens, vel apud priscos Patres, vel apud sacræ etiam paginæ scriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento designatam pertinent. Atqe hoc nostri ad Testimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata sua constabilienda, passim inculcant. Qin & Avgustinus ipse clarissimè, Epist. 23. *Nempe sæpe ita loqimur, ut Paschâ propinqante dicamus*, crastinam vel perendinam Dominicæ passionem, *cum ille anteam multos annos passus sit, nec omninò nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus*, Hodie Dominus resurrexit; *cum ex qo resurrexit tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loqentes arguat esse mentitos? nisi qod ipsos dies, secundum eorum, qibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupemus; ut dicatur ipso die, qi non est ipse, sed revolutione temporis similis ejus; & dicatur illo die fieri, propter sacramenti celebrationem, qod non illo die, sed jam olim factum est. Nonne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in Sacramento non solum per omnes Pascha solennitates; sed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum responderit immolari. Si enim Sacramenta qædam similitudinem earum rerum, qarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent. Sicut ergò secundum qendam modum, Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est; sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est: ita sacramentum fidei, fides est. — Sicut de ipso baptismo Apostolus*, Consepulti, *inqit*, sumus per Baptismum in mortem, *non ait*, sepulturam significamus; *sed prorsus ait*, consepulti sumus. *Sacramentum ergò tanta rei non nisi ejusdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Eccles. l. 4. c. 1. reg. 4.* Calvinus, *Inst. l. 4. c. 17. §. 21.* Petrus Martyr, *ad Rom. 4. & 6.* & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remissionem dari*, eodem etiam *nativitatis sordes deponi*, censent. qæ sententia suffragium à me facilè ferret. At hoc si in Baptismi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forsan plerosqe, è nostris, puto, suffragatores pavcos habituri sunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, sed aliena, ad Baptismum afferre peccata*, dicuntur; ego qid sit, non satis assequor, nisi si de *actu commissis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginensis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamsi sit à parentibus traductum & contractum, ipsorum est tamen, inqe ipsis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l. 5.* qid habeat, qod hoc dogma stabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more suo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* sua transtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod si qis prius mortuus peccatis est, is necessariò in Baptismo consepultus est Christo. si verò non ante qis moritur peccato, non potest sepelri cum Christo. nemo enim vivus aliqandò sepelitur. Qare si non sepelitur cum Christo, non legitimè baptizatur.* Et postea; *Hoc est qod colligitur ex his Apostoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod sicut nemo vivus potest sepelri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, potest in Baptismo consepelirì Christo, qi mortuus est peccato. & ideò, qi festinant ad Baptismum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & sic possint consepelirì Christo per Baptismum.* Cæterum qid sani solidive ab eis expectes, qi de paginâ sacrâ ludos sic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræsentiarum qæritur, cujus istorum in Testimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex his & aliis antiqorum Testimoniis satis constat, ab Apostolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos semper usu receptam fuisse in Ecclesiâ, ut baptizentur in remissionem peccatorum; qod ita intellexit Ecclesia, ut veracitèr per Sacramentum Baptismatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis,

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remissionem peccatorum usu semper receptam:*

1. Constat reverâ, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remissionem peccatorum*; qod & de pædobaptismo differentes usurparint. Formulam eam tamen in Baptismatis ritu administrando, per Ecclesiam priscam oecumenicam, avt ungam usqam-

ve

ve etiam, nedum ab Apostolorum temporibus In usu fuisse, ut Baptismum administrano, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remissionem peccatorum*, nusquam repeno, nec in *Ritualì* antiqo ullo extare existimo.

2. *In remissionem peccatorum Baptismum dari*, nemo (credo) non admiserit, si sanè accipiatur; imò si eodem modo, qo in Apostoli verbis illis accipitur, i. e. ut eam obsignet, (is enim sensus generalis est) sive datam, sive dandam; vel (si ita exprimere libuerit) obi resipiscentia accesserit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertissimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promissionem (remissionis peccatorum) fides in Baptismo obsignatur.* Et mox; *Nobis in præsenti satis est, quod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, testimonium regenerationis & salutis.* deniqe; *Remissionem peccatorum per sanguinem Christi propositam habemus in verbo promissionis, & aqa corpori extrinsecus admota, his porrò testibus & excitatur & roboratur fides nostra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. resp. class. 4. §. 5. Tribuunt Patres multum Baptismo, & merito quidem, remissionem peccatorum, gratiam, vivificationem, regenerationem, &c. — Quod ergò Sacramentis hac tribuunt, hoc modo sunt intelligendi.* qo modo? qo scilicet ex Basilio docuerat, *Baptismum significare symbolicè depositionem operum carnis, quod quid aliud est*, inqit, *quàm esse symbolum & Sacramentum hujus rei? &, esse quasi purgationem animæ, (i. e. quasi vim habere purgandi animam.) à prudentia carnis, quod vocabulum* [quasi] *indicat Baptismum externum non purgare, sed esse signum vel symbolum purgationis.* De *justificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex se non justificant, — sed justitiam tantum confignant. — Christus per se justificat, nec communicat hanc vim ulli rei, tantùm requirit, ut ejus apprehendantur merita. quod per fidem fieri potest sine sacramentis & extra Sacramenta.* Et rursus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, salvus erit. & credere qi potest sine Sacramentis; ut de Eunucho constat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & sine dubio Evangelium, cum credidit, fuisset ei potentia Dei ad salutem, etsi non baptizatus omnino fuisset, sed Baptismus hanc ei salutem obsignavit.* Concludit denique, *Si antequam circumcisus erat Abraham justificatus est, non potuit ex sacramentis justificari. De peccatorum remissione* pariter sit dictum: Cui credenti & resipiscenti ante Baptisma perceptum remissa sunt peccata, non possunt qi (propriè loqendo) dici in Baptismo remissi.

3. *In peccatorum remissionem* recens natis Baptismum tribui, si *peccatorum* nomine actu jam admissa intelligantur, minus propriè dicitur, qum remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes observavit. de futuris autem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, si fumatur, sub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obsignat.

4. *De remissione inter baptizandum conferenda intellexisse antiqos* illos omnes, apod qos solennio ea fuerit formula, credere vix possum, ut intellexerint nonnulli, fieri potest; nec id ipse abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem simul peragi censuisse; qa tamen in parte ab illis dissentiuot, qi dogma hoc tuentur,

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hanc autem formam baptizandi parvulos ex hoc ipso loco, Act. 2. 38. 39. potissimum eos petisse plus quam probabile est.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco desumvam, non est adeò certum, potuit enim & alinnde desumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptismum pœnitentiæ prædicasse* dicitur Joannes *in remissionem peccatorum.* Verùm de hac re contendere, non est operæ pretium; cum ad rem præsentem parum interest.

2. Non est necesse, ut si *formulam illam ex hoc loco desumserint*, ideò *locum ipsum de parvulis baptizandis ad reatus originalis solutionem intelligendum esse senserint.* potest *formula loqendi* ex loco aliqo desumi, qi de eis tamen, ad qos, sive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habear. V. G. de Apostolorum præconio Paulus loqitur Rom. 10. 18. ex Psalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apostolis nihil à Psalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Negamus ergò hæc verba, Baptizetur unusqisqe vestrum in remissionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à quibus resipiscentia prius exigitur, qui de eis etiam intelligi & intelligi debere, quibus reatus originalis nondum solutus est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à quibus resipiscentia prius exigitur*: mirum mihi valdè, qi id possit negari, nisi si qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apostolus, absqe ea, qam exigebat, resipiscentia, ad Baptismum admissum sc eo loci simul innuisset. Certè si resipiscentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus resipiscentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi potest.

2. Sed nec ex præmissis necessariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, quibus reatus originalis nondum solutus est.*

Nam 1. etiamsi Patres antiqi nonnulli ita exposuissent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde seqeretur, *sic intelligi debere*: nec si id centies asserarent, assensum forsan extorqerent, qum nihil in rextu, qod suadeat, nedum cogere possit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clariùs existit, Apostolum adultos solos audientes allocutum.

2. Adhæc in Baptismate administrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem sacrum tingendi sistebantur, fidem (qidni autem & resipiscentiam?) præexigebant, qasi promissio in Baptismo obsignata in bonum eorum tum demum esset concessura, ubi fidei ac resipiscentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Augustinum, *Epist. 23. Interrogamus eos, à quibus offeruntur, & dicimus*, Credis in Deum? *de illa ætate, qa utrum sit Deus, ignorat, respondent*, Credit. Et Augustinus ipse *ibidem. Cum respondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, respondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipsa resipiscentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum responsio illa sacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 2. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo suo sanctificatis, nobis est infructuosum & inutile sine fido.* Post, ubi citasset illud Domini Marc. 16. 16. & Apostoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *aut pro eis parentes respondere solent.* Credo. In *Liturgia* nostra eadem reperitur *sponsio & responsio.* nec de promissione divina fides datur, nisi qatenus & pacta à baptizato præstantur. In *Catechismo* verò. *Q. Qid à baptizandis requiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram ista præstare non possint? R. Imò præstant per sponsores qi ipsorum nomine utrumqe spondent, qod & ipsi, cum adoleverint, præstare tenentur.* Imqe Calvinus, Instit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* asserit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumcisi, cum circumcisionem pœnitentiæ fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Episcopus Sarisburiensis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ad locum Act. 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præsumi.

Solutio. *Esto Paulum egisse pœnitentiam antequam ab*

Ananiæ avdiverat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loqendi indicari integrum finem, ſev potius effectum Baptiſmi. Siquidem illa prædicatio.* Baptiſmus abluit peccata, *locutio eſt ſacramentalis, ubi proprietas rei ſignata tribuitur ſigno propter coexhibitionem ſigni & ſignati in certo uſu, ejuſq; coexhibitionis certitudinem juxta promiſſionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus ſignificare, Baptiſmum inſtitutum eſſe, tum ad abluendos ſuſcipientes omni reatu, tum ad hujus ablutionis certificationem & obſignationem. Quod ſi contingat, ut quis ſit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide,* (*quod Pavlo contigit*) *ejuſmodi Baptiſmus non primitùs abluit peccata, ſed eorum ablutionem obſignat. Sin baptizandus ſiſtatur, qi pœnitentiæ, avt fidei, avt actualis obſignationis capax non fuerit, ſed tamen ablutionis reatus capax ſit, quales ſunt omnes parvuli in Eccleſia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptiſmum abluere peccata eorum priùs non remiſſa: præſertim cum res ſignata in hoc Sacramento ſit tam ipſa realis ablutio & ablatio reatus, quam ablutionis obſignatio; imò magis reſpicere videatur* (*certe prius*) *hoc Sacramentum ipſam realem ablutionem, quam ſolam ablutionis obſignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. poſito, quod hic aſſeritur, ex hoc ipſo loco dogmatis propoſiti contrarium evinci poſſe videtur.

Nam 1. ſi *finem integrum, ſev potius effectum Baptiſmi eo loco* deſignari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptiſmo tribuitur, avt ab ejus ſuſceptione expectandum proponitur, niſi ablutionis obſignatio; ſeqi videtur, finem integrum, ſive effectum Baptiſmi hunc eſſe, ut peccatorum ablutionem duntaxat obſignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi poteſt, qàm quod in Pavlo eo tempore geſtum præſumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex conceſſione tuâ peccatorum veniam jam conſecuto, Baptiſmus (agnoſcente te) condonationem obſignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco poteſt neceſſariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* quod attinet; de utroqe ſatis, opinor, eſt actum ſuperiùs, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. reſp. 1. & 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo (*inqt Calvinus*) ſignum eſt aqa, res avtem ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio. In Comment. in 1 Pet. 3: *Et in* Catechiſm. in Opuſc. p. 44. 6. Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ ſuæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqa abluuntur corporis ſordes. *qod non ſic nudè obſignativè. Et in* Formula Baptiſmi adminiſtranda *in* Opuſc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ ſignum notamqe inſtituit, ſignificans adeòqe apertè oſtendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle ſe animos noſtros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei ſignificatæ, (qam & *carnis mortificationem* eſſe verè aſſerit) in ipſo ritus externi actu exhibitionem præſentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptiſmo ſignificare ablutionem animæ per ſangvinem Chriſti, & mortificationem carnis.*

2. *Remiſſionem peccatorum ſpeciem eſſe lavacri, qo animæ abſterguntur qo modo qo aqa corporis ſordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu oſtendere, velle ſe animos noſtros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, reſpiciens, qod Epheſ. 5. 26, 27. dicitur, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipſo tinctionis articulo, cum Auguſtino, (*ad 2. Ep. Pelag. l. 4. c. 2. & c. 7. retract. l. 2. c. 18. de Doctr. Chriſt. l. 1. c. 16. Epiſt. 57. de nupt. & concup. l. 1. c. 34.*) negamus univerſi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, ſi non ſolis, at cumprimis loquuntur, qibus pari modo peccata ante Baptiſmum ſuſceptum remiſſa fuiſſe præſumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & reſipuerant iſti qam Baptiſmum ſuſcipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptiſmus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei ſalutaris & reſipiſcentiæ expertes prorſus ad Sacramentum ſuſcipiendum acceſſerant. qod ſi detur, neceſſe eſt, inter baptizandum dona illa adeptos fuiſſe, qo ad reatus ſolutionem Baptiſmus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptiſmo dari, vel Baptiſmum eo fine inſtitutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Theſi* aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, hac tria loca cumprimis loqantur de iis, qibus peccata ante Baptiſmum remiſſa fuiſſe præſumuntur *per fidem & pœnitentiam præviam. tamen iſtis in locis de hiſce ſolis non agitur; ſed etiam de parvulis, qibus ante Baptiſmum originale peccatum, nec remiſſum erat, nec remiſſum fuiſſe præſumebatur, qod ſatis erat ad noſtram concluſionem ſtabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis ſolis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifeſtum ſatis videtur, nec de tertio forſan minus liqet.

2. Sufficit ad inſtitutum, *ſi de eis* ſaltem, etiamſi non ſolis. ſi enim in iſtis ſaltem verè poteſt enunciari, qicqid de Baptiſmo illic dicitur, etiamſi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obſignet tantum, non eo ipſo tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid eſt, qod illic aſſeritur, verè itidem enunciari poterit, etiamſi reatus remiſſio in ipſo baptizandi actu realiter non conferatur. Vel ſic habeas; ſi de eis ſaltem, nihil amplius inde concluditur, niſi qod illis eſt collatum. Optimè Walæus, *de bapt. theſ. 28. Nec valet qicqam qarundam exceptio, qâ Baptiſmum adultorum ita diſtinguunt à Baptiſmo infantium, ut Baptiſmum adultorum ſignum & ſignaculum regenerationis accepta concedant; ſed Baptiſmum infantium inſtrumentum regenerationis inchoandæ eſſe velint. nam præterqam qod illius differentiæ in tota Scriptura nullum extet fundamentum, qa Baptiſmum non niſi unius generis agnoſcit; etiam illi ipſi loci, Rom. 6. Gal. 3. Eph. 5. Tit. 3. &c. qos pro hac ſua ſententia proferunt, de iis proprie & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipſis locis manifeſtum eſt.* Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis in *Col. 2. 12.* ad illa verba, *per fidem. Non fruſtra eſt, qod fides exigitur ab Apoſtolo, ut beneficium ſpiritualis reſurrectionis obtineamus. Nam ut in Baptiſmo adultorum requiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *ſic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes ſunt, requiritur fides ſubſeqens; qam ſi non præſtiterint poſtea, retinent externam tantummodò ſanctificationem, interna ſanctificationis effecta non habent.* Unde Auguſtinus, *qæſt. Nov. Teſt. q. 59. Qi Baptiſmum putat carnalis ratione conſiſtere, hic non eſt ſpiritualis, nec donum tolleſſe poterit conſeqi, qi ſe per aqam, non per fidem communiri credit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed ſingula loca inſpiciamus,

Locum

Locum Tit. 3. 5, non necesse est, ut ad solos adultos restringamus. Nam, 1. non solum adultum fidelem, sed & eorum parvulos secundum misericordiam salvos facit Deus per lavacrum regenerationis. 2. Lavacrum regenerationis non effunditur copiosè solum in adultos sed & in parvulos. 3. Non solum adulti, sed & eorum parvuli justificationem sunt capaces & haredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum autem hæc omnia sint communia parvulis cum adultis, non est quòd existimemus hoc in loco Apostolum solos adultos, exclusis parvulis respexisse. Quod autem hoc in loco Apostolus de Baptismo agit, admittit Calvinus in locum: sed & Calvinus differens adversus Anabaptistas, parvulos ab Apostolo hîc non excludi, sed potius includi, non obscurè innuit, ubi retorquet argumentum Anabaptistarum contra Pædobaptismum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non esse capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos esse. Sed enim (*inquit Calvinus*) nobis ex adverso excipere licet; neque circumcisionem aliis quam regeneratis fuisse conferendam, quæ regenerationem designat; atque ita Dei institutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Instit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptismum, aque posse interquiescere ostendat contra Circumcisionem parvulorum, quam tamen Deus expressè instituit. Bucerus*, in Epitom. Doctrin. ad Eccles. Argent. Confitemur & docemus sacrum Baptismum, quem is secundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè esse lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per quem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Ursinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 608. Atque hæ (*inquit*) sunt rationes, quibus probatur, Infantes esse baptizandos. 1. Baptismus est symbolum ingressus in Ecclesiam, quæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptismus est lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De adultis solis agi*, non est exceptio mea; sed *de eis cumprimis, si non solis*, ad rem meam sufficit, si *de eis* saltem. quod non negatur.

2. Rationes adductæ, quibus itur probatum, *non de solis agi*, haud necessario id evincunt. neque enim sequitur, Ea quæ hoc loco habet Apostolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apostolus hoc loco agit, non magis quàm si sic ratiocinemur; Apostolus 1 Thess. 2. 13. Thessalonicenses dicit sermonem à se prædicatum, non ut sermonem humanum, sed ut divinum excepisse, ac hoc idem Corinthii, Galatæ, Ephesii & Philippenses factitarunt. Ergò de istis omnibus Apostolus eo loco locutus est.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, quàm Spiritus ipse renovans & regenerans, super eos, de quibus loquitur, *copiosè effusus* prædicatur. Quod, si Reverendi Episcopi Joannis Sarisburiensis *Propositiones* admittimus, de parvulis enunciari non posse evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, vers. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, quæ feceramus, vers. 4. quæ opera aliqua præcessisse præsumunt, *de adultis solis* dissertationem Apostolicam institui innuere saltem videntur. Et sanè contextus integer diligenter perpensus, de his solis agi apertè satis indicaverit. Verum nolo in resolvendo & retexendo tempus in cassum conterere, quem *de solis agi* non sit necesse, ad exceptionem meam staruminandam, quæ *de solis* concepta non sit.

4. *De Baptismo* hîc agi, quod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* saltem vacillat, & in adversam potius partem propendet. *Non dubito*, inquit, *quin saltem ad Baptismum alludat, imò facile patier de Baptismo locum exponi — quia partam à Christo saltem Baptismus nobis obsignat.* Et post, etiamsi *tam lavacrum quam Spiritum intelligi posse* moneat, (cum illud tamen *unigue* satis dici videatur) at, *quum lavacrum*, inquit, *effusum docet, non tam de signo, quam de re signatâ loquitur.* Nam quod Anabaptistis hunc locum urgentibus respondet, satis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omissâ de loci interpretatione altercatione minus necessariâ.

2. *Bucerus, hoc sacramentum esse tam in parvulis quam in adultis*, quod hic dicitur. at Apostolum de utrisque hîc agere, non asserit. Nec aliud ferè *Ursinus*; qi inde probat esse *symbolum ingressus in Ecclesiam.* quod nemo negaverit, sed nec alteruter aliâ ratione infantibus quam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, aut quam quâ Calvinus supra.

3. De internâ renovatione, allusione duntaxat ad Baptismi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apostolus. atque ita alii non contemnendi avtores. clarissimè Piscator, *in Tit. 3, Videtur alludere ad cavissam quandam instrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis testificandam, obsignandam atque avgendam. viz. ad Baptismum, cum ait*, Deum servatile nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum quoddam, qo fideles abluimur à sordibus peccati, cujus sigillum sit Baptismus.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apostolum hæc metaphora ad Baptismum alludere atqe respicere.*

4. Ut *de Baptismo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, quod remissionem præsentaneam in ipso actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Instit. l. 4. c. 15. §. 3. Alterum fructum Baptismus affert, qæ nostram in Christo mortificationem nobis ostendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc sensu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. sect. 2.* supra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptismus obsignet, satis exprimitur, cum signum regenerationis appellatur. Nam Christus apertè docet, Joan. 3. eos qi servandi sint, oportere renasci. Hujus autem regenerationis Baptismum esse signum Paulus docet. Tit. 3. Ibidem p. 219. Per verbum Dei & symbolum externum significatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Christum facta, quam si fide apprehendimus, & justificamur & sanctificamur. — In infantibus autem, qi adhuc per ætatem credere non possunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effusio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptismo, in Tit. 3. 5. diserte scribitur. Neqe ista duo sic nobis offeruntur in Baptismo, qasi ea ante Baptismum nullo modo habeamus. Negare enim non potest adultos credentes justificationem habere, etiam antequam baptizentur. — Neqe parvulos baptizamus nisi jam eos ad Ecclesiam & Christum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de sacr. q 4. c. 3. ad Test. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptismo est sacramentum regenerationis & renovationis nostræ; & sic ex aqa renascimur, sed sacramentaliter tantum, qia aqa significat & obsignat novam nostram nativitatem.* Piscator, *Thes. Theolog.* ubi supra, §. 20. *Sed posito atqe concesso, ipsum Baptismum hoc loco lavacrum regenerationis appellari, dicendum erit, id hoc sensu fieri, qod regeneratio per Baptismum simpliciter efficatur; sed qod Baptismi sit divinum atqe efficax testimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter testatur, se illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepisse, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo παλιγγενεσιας plene ac perfectè regeneret atqe renovet.* Arnesius denique, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita doceret*, Baptismus regenerat. i. e. dat testimonium divinæ voluntatis? respondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & serunt, & ferrem eum, qi ita doceret*; Baptismus regenerat. i. e. dat testimonium regenerationis à Deo promissæ.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus Coloss. 2. 12. etsi cumprimis (uti tu loqueris) de iis agat, qi consepulti erant cum Christo in Baptismo, quatenus obsignabat Colossensibus credentibus ablutionem reatus pec-

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde constare potest, quod illi suo modo cum Christo consepulti sunt, quatenus & ipsi cum baptizantur, immerguntur sacro lavacro atque à peccato originali, quo solo laborabant, abluuntur, & eo modo circumcisi sunt Circumcisione non manufactâ suo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumcisionem Christi. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptistis, qi ex hoc loco Pædobaptismum impugnant, ut videre est, Instit. lib. 4. c. 16. sect. 21. *Ursinus in* Catechismo edit. Cantabrigiensis p. 610. Mandat & hoc ipsum [*baptizari infantes*] Paulus, cum docet nos esse circumcisos in Christo, & cum eo consepultos per Baptismum. subsitutus ergò est Baptismus Circumcisioni, qæ subsitutio Baptismi est loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptismus mandetur juxta Ursinum, tum locus iste non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata fuisse præsumuntur remissa, ex ejus mente; nisi simul dicamus Ursinum voluisse omnibus parvulis ante Baptismum susceptum remissum fuisse originalem reatum præsumere ex mente Apostoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apostolum ostendere*, Col. 2. 11. 12. 1. Qod Boptismus eundem usum habeat, qem habet Circumcisio. 2. Ita opponere Circumcisioni Baptismum, ut nobis Circumcitione non opus esse probet. *Qod si igitur Baptismum non aqè ac Circumcisionem infantibus communem esse vellet, Argumentum Apostoli tantum de adultis valeret, qod absurdum est, & à mente Pauli alienum. Idem etiam*, p. 611. Sic argumentatur Apostolus ab absurdo; Si Baptismus tantùm adultis competat, seqeretur ex mente Pauli non valituram ejus usurpationem ad removendam Circumcisionem ab infantibus, atqe ita tantùm ex dimidiâ parte refutari instantiam Judaicam ab Apostolo, qod est falsissimum. *Hæc ille adversus Anabaptistam qendam. Si Apostoli locus intelligendus sit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Ursini, tum non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa fuisse præsumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum exclusione* etsi nihil sit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti eludendam, præscriptione illâ nihil opus est; tamen apertissimum videtur, nihil de illis istic agi: cum de eis duntaxat Apostolus qos alloqitur, loqatur. nec si in parvulis istud suo modo fiat, qod de Colossensibus adultis Apostolus hic perhibet, ideò seqitur de parvulis hic sermonem instituì; aut de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hic dicatur.

2. Testimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Paulus cum docet nos per Baptismum Christo consepeliri, non eo intelligit, consepultum cum Christo eum prius oportere, qi Baptismo est imbuendus: sed qi Baptismo subest doctrina, simpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne insani qidem Baptismo præter ex hoc loco pugnaturi sint.* Qibus verbis Apostolum de parvulis sermonem instituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apostoli declarari duntaxat, *qid symbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi scilicet sedulò incumbant.* Libet adjicere Martyria verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p.* 220. hæc habet: *Inseri nos visibili Sacramento in Christum & Ecclesiam, declaratur ex hoc loco. —— addidimus* Sacramento visibili, *qomam animo & spiritu, fatim ut sumus justificati, reipsâ inseremur Christo & Ecclesiæ.* Idemqe, in 1 *Reg.* 8. *Non dissitor, qadam significasse Baptismum, qa non antecedunt, sed sequuntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe secundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, scilicet nos commori Christo, & unà cum eo sepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò sint mortificanda. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non est; sed conveniat ut postea fiat.*

2. *Ursinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptismum circumcisioni succedere, ejusqe jam vices agere.* id qod ex Apostoli verbis luculentissimè demonstratur. inde autem Argumentum petit, (nec *ab absurdo Apostolum argumentari*, ait, sed Pædobaptismi adversarios impetit & impugnat ipse) ad parvulorum Baptismum comprobandum, qod alterum illud sacramentum, cujus in locum successit, ex divinâ institutione eisdem olim conferebatur. At non hinc seqitur, Ursinum asserere, de parvulis iltic Apostolum verba facere. A Dei verbis ad Mosem ex Mose Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Christus, ad *resurrectionis* dogma stabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluserit, de *resurrectione* Deum eis verbis locutum. Ursinus ipse *Tract. Theolog. p.* 567. *Sepelire & suscitare & circumcidere nos sine manibus per Baptismum, est significare per Baptismum externum, qod nemus ipse, qi hoc significat, nos baptizet, circumcidat, sepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus autem 1 Cor. 6. 11. *esto de adultis Corinthiis intelligatur, qos solos forsan proprie appellat: tamen* ἀπολούσασθε *abluti estis planè videtur respicere Baptismalem ablutionem, ut Martyr in locum. qa licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem sive remissionem peccatorum non nisi obsignabat, hac tamen formula loqendi indicare volunt integrum finem sev potius effectum Baptismi. Est autem ille non sola obsignatio ablutionis prius factæ, sed & ipsa ablutio in iis qibus ante Baptismum peccati macula non abluuntur. atqe adeò parvulis ipsorum Baptismum ipsam justificationem & remissionem suo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Paulum credibile est, qomodo & supra observavimus ad finitam loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hic tegeri necesse est, qam qod prius dictum est de loco Act. 22. 16. *Num.* 5. *ad Respons. memb.* 5. *Replic.* 1. *&* 2. & de locis supra novissimè adductis de adultis saltem dictum, sufficere; nec aliud aliqid hinc concludi posse, qam qod & in illis verum exiterit. Illud tantum adjicio, præsumi subinde *finem effectumqe Baptismi* illum ipsum, qi è textu probandus esset. hoc est enim τὸ προκείμενον, utrum iste sit, Baptismi finis effectusqe, ut reatum actu solvat necne, ut esse probes, locos illos proponis. ut confirmes Apostolum finem illum effectumqe locis illis insinuare, eundem asseris ad Baptismi finem effectumqe integrum respexisse. de fine ergò isto aliunde constare prius necesse est, qam probari illis finem illum respexisse, qia Baptismi finem integrum respexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *sanctificationem* solam designant; ut Eph. 5. 16. Col. 2. 12. Qædam tam *sanctificationem* qàm *justificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de istâ loquuntur; qæ tamen minime concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Esto qadam ablutionis nomine sanctificationem solam designent. sed tum* ablutionis *nomen largo sensu sumendum est, qatenus complectitur tum remissionem peccatorum, tum regenerationem spiritus* καθαρισμὸν τοῦ λουτροῦ τὸ ὕδατος, *est purgare etiam per remissionem peccati & solutionem reatus, & non solum sanctificationem qa contradistinguitur justificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ statim tolli repeti-

ge

qe videtur, in locis qibusdam, de qibus agitur, *sanctificationem solam designari*, concedetur. statim tamen subjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo sensu sumendum* esse, ut tam *remissionem reatus*, qam *spiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem ἀσύστατα prorsus videntur, cum alterum altero necessariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἐν ῥήματι, suo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed loca singula percurramus.

Locus Eph. 5. 26. agit de sanctificatione largo sensu; ut recte Calvinus in locum. Zanchius in locum; Docet [*Apostolus*] modum qo hanc perficiat sanctificationem, nempe muodando nos à peccatis. id qod fit primò remissione peccatorum, in qâ propriè consistit justificatio; & deinde fit repurgatione à sordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis punificatione ac regeneratione. *Rursus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptismo, qo parvuli, licet actuali fide destituti, in corpus Ecclesiæ inseruntur, verba facit Apostolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqa. Post pauca*: Substantia Baptismi, qo Christo incorporamur, consistit io ablutione à peccatis, sev in remissione peccatorum & regeneratione. Medium autem efficax ex parte ejus qi loundatur, est fides, ut in adulto, vel saltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus autem ipse applicat sangvinem Christi infantibus. *Musculus in locum*; Ablutio hæc nihil aliud est, qam peccatorum remissio. peccatorum autem remissio omninò est per Christi sangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqa fieri per fidem adhibitam verbo promissionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qa sit per infusionem sanctitatis, sed per ablutionem reatus. Ursinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Ecclesiam sanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat sanctificationem* strictè & ἀνυποστάτως sumptam ex horum Theologorum sententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5. 26. etiam *peccatorum remissionem* comprehendi. nolo enim adversus tot Ecclesiæ proceres in re minimè oeeessaria contendere. qanqam probatum mallem ab eis, qam assertum nudè; cum *sanctificationis mundationem* Apostolus se loqi apertè testetur; qam à *justificatione* nostri passim accurate distinguunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis subio de objicientes, qod ista secum invicem confundere solenne habeant: possimqe, (si id opus esset) prolatis, *Calvino, Zanchio, Musculo*, (nam *Beza & Ursinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chrysostomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptismo in parvulis asseritur, qod non in adultis verum sit.

2. Si remissionem peccatorum parvulis in Baptismo conferri, etiam sanctificationem eisdem in eodem, virationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l 2. c. 4. arg. 7.* ex Eph. 5. 26. *Ostendit Deum, sev Christum, non autem Baptismum mundare nos: sed Deum postea adhibere ipsius mundationis spiritualis externum signum & symbolum, nempe Baptismum. id qod eruditissime & verissime scripsit & sensit Calvinus.* Et sic revera Calvinus, *Instit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum est in Baptismo, hoc est, qod à nobis accipiendus est cum hac promissione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, salvi fore. §. 2. In hunc sensum intelligendum qod à Paulo scribitur, Ecclesiam à sponso Christo sanctificatam esse, & mundatam lavacro aqa in verbo vitæ. Et alibi, nos secundum misericordiam salvos factos esse per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptismus nos salvos facit. Non enim significato voluit ille, ablutionem & salutem nostram aqa perfici. — neqe hic salutis causam, sed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc sacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptismum aqa simul connectit Paulus; ac si diceret, per Evangelium nobis nostra ablutionis & sanctificationis nuncium afferri, per Baptismum nuncium hujusmodi obsignari.* & qæ sequntur. *Ibidem c. 16. §. 22.* de loco illo; *Testatam Baptismo vult Christus ablutionem, qa Ecclesiam suam mundat.* Unde & concludit; *Testimonio hoc parvulos non esse destituendos, qum in Ecclesia parte jure censeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et significatrè mundatur Ecclesia baptismo aqa, & realiter Baptismo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* cum illud præmisisset, *per metonymiam signis ea dari, qa sunt verum significatarum, & significata nomine symbolorum efferri.* subjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Ephes. habetur, Christum semetipsum pro Ecclesia dedisse. in ea aqa lavacro sanctificetur per verbum, &c. Causa sanctificationis est ipse Christus, qi se pro nobis dedit, & ea causa lavacrum adhibet, ut mundatio ejus per verbum & symbolum testificata esset.* Bucerus, adillud Eph. 5. *mundatam lavacro. Ss administratione Baptismatis mundavit, qid opus sunt ergò sanctificatione? Imò Petrus discretis verbis testatur, externam lotionem salutem neqaqam adferre. Paulus externo symbolo addit internam, qa Dei verbo sit mundationem; cujusqe est externum lavacrum conspicua qadam confirmatio. Deus optimè novit ingenium nostrum, qod opus habemus externis signis. nunqam solet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo signo.* Piscator, *Thes. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 17. Ephes. 5. 26. Per lavacrum aqa non necessariò intelligitur Baptismus. qnin intelligi possit sangvis lavacro aqa comparatus. concesso tamen hoc, Ecclesia lavacro aqa. i. e. Baptismo purgari dicenda est; non qod à peccatis purgetur per ipsum Baptismum: qum ipsud sangvinis Christi proprium sit. 1 Joan. 1. 7. sed qod Ecclesia Baptismum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per sangvinem Christi factum testimonium,* &c. Whitakerus denqe, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad test. 4 ex Act. 2. 38. & 22. 16.* Familiaris loqendi modus est ut fieri dicatur, *qod factum obsignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptismo mundari & salvari dicimur, qa Baptismus pignus & arrha est nostræ salutis. — & veritas signo conjuncta est in electis.* Et mox: *Baptismus nobis obsignat ablutionem à peccatis & salutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptismum, vel ut Apostolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqa per verbum. i. e. in Baptismo & per Baptismum, non qod efficacia sit in Baptismo, sed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipse in usu hujus organi sit efficax, & his externis signis spiritualem gratiam nobis obsignet. Ibidem ad Test. 8. ex 1 Pet. 3. 21. Baptismo vim purgandi & servandi qadam sensu tribuimus, nempe ut declaret & obsignet tanqam pignus, nostram salutem. Ibidem ad clas. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & salvare, nisi qod fidei nostræ repræsentent atqe obsignent nostram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis sint pignora salutis.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Col. 2. 12. *Vox ablutionis non occurrit. Dicit revera Apostolus*, consepulti sumus cum eo per Baptismum. *Sed Baptismus hic ex consensu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipsum Sacramentum Baptismi proprie sumtum designat. Baptismus autem tam respicit solutionem reatus, qàm sanctificationem. Ursinus, in* Tract. Theol. p. 558. *differens hunc locum*, Hic circumcisione jam non opus dicit, qia per Christum exhibitum impletur qod significabat Circumcisio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod fit imputatione & inchoatione justitiæ.* Ibi-

dem p. 567. Docet [*Apostolus*] nos consepeliri, resuscitari, condonari nobis peccata, circumcidi sine manibus per Baptismum. Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας τῆς σαρκός, *suâ notione includit condonationem reatus, atque adeò non solam sanctificationem: neque enim unquam sanctificatio habetur absque hac præhabita.*

A

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaque an oscitantiæ lapsus esto. Hoc interim volebam, locum hunc ea eis esse, in quibus *sanctificationis* opus duntaxat Baptismo attribuitur.

2. *Consepelitione illa utrumque includi, qia Baptismus, de qo ibi agitur, utrumque respicit*, non sequitur. Siquidem non necesse est, ut Apostolus ea omnia, qæ in Baptismo designantur, ubicunque de eo ritu agit, beneficia recenseret. Nec illud mihi animo adhuc insidere penitus potest, ἀπέκδυσιν illam *remissionem reatus notione sua includere*. certè ratio adjecta, qia *nisi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi possit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione suâ *justificationem* includere, qia nisi ista præhabita illa non habeatur. Me, qo minus assentiar, remoratur, tum qod *sepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum consensu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam designat, qæ ad *sanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam transeat eo capite Apostolus, relicto, de qo prius prolixè egerat, justificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppositâ tuhil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, sive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *sanctificationis* actum ubiqe designare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ea membro eidem ibidem opposito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera justificare non est sanctificare, etsi hæc duo conjuncta sunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. sess. 6. de justif. c. 7. Neqe tamen interea negandum est, qin perpetuò conjuncta sint ac cohæreant hæ duæ res, justificatio & sanctificatio: sed perperam inde infertur unam & eandem esse.* Beza certè, *in locum*; *Circumcisionem cordis, de qa hîc agitur, certum est ad sanctificationem potius, qam ad peccatorum remissionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Christi beneficium, nempe nostra sanctificatio*, &c. Qo modo & Piscator ἀπέκδυσιν illam, ea Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *sanctificatione* interpretatur.

B

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipsam facit, de qa præcipuè agitur; idem de testimonio isto dici poterit, qod de superiore dictum est. Qin & videri poterint, qæ de hoc dicto sunt supra dicta, *Num.* 6. de *Loc.* 2. sed & qæ moa, *Num.* 8. dicentur.

C

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

1 Cor. 6. 11. *Calvinus per* ἀπελούσασθε *ablati estis, vult solam justificationem designari; nec differre justificationem & ablutionem, nisi ut simplex & translatitium.*

D

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De sensu isto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum nostrum sequi; qi, *qa prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea post distinctè proponi*, monet: (in qo & Musculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod ista nostri ea positio contextus Apostolici rationi (in qo utriusqe & *sanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *justificationis* diserta fit mentio) multo magis consentanea mihi saltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; nisi si de *sanctificatione* solâ potius acceperit, qia *sanctificati estis*, immediatè qasi ἐξηγήσασθαι subjicitur. Verum non in hoc controversiæ præsentis cardo vertitur.

E

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Thesis, qam tum probandam suscepi, de solâ justificatione agebat: ut non necesse tum habuerim de sanctificatione qicqam dicere.

F

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi in *Thesi* de *sanctificatione* nihil dicatur, nisi tamen & ista pariter in Baptismo data statuatur, locis istis vis virtusqe omnis demitur *justificationis* in eodem datæ astruendi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptismi Sacramento, qam de operatione spirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obsignatur, intelligenda videntur, ut *Tit.* 3. 5. *Colos.* 2. 12. ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptismi externi susceptore prærexigitur, Act. 8. 37.

G

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

1. *Negamus*, de *sola* spirituali operatione, qæ in Baptismo tum delineatur, tum obsignatur, intelligenda *esse loca Tit.* 3. 5. *& Colos.* 2. 12. *excluso Baptismi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. *Calvinus in locum sic*; Facilè patior de Baptismo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptismi Sacramento, re viz. cum signo conjunctâ. *Ursinus*, Tract. Theol. p. 592 Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptismo exponere.

De loco Coloss. 2. 12. *existimo neminem interpretum de sola operatione spirituali, qa in Baptismo tum delineatur, tum & obsignatur, seclusoipso Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iste sit palmarius, qo contra Anabaptistas evincimus Baptismum succedere Circumcisioni. Calvinus in locum*; Pavlus, facta Baptismi mentione, Circumcisionem, inqit, spiritualem peragit in nobis Christus, non intercedente vetere illo signo, qod sub Mose valuit, sed Baptismo, *Rei ergò exhibita signum est Baptismus, qam absentem figurabat Circumcisio. Vide eundem*, Instit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm ostendit Apostolus Baptismum successisse Circumcisioni, & hoc esse Sacramentum initiationis in N. T. *Ursinus in* Cateches. edit. Cantabr. p. 609. Baptismus in N. T. successit Circumcisioni; & qidem ita successit, ut habeat eundem usum, qem habuit in vetere fœdere Circumcisio. *Idqe probat ex hoc loco*, Coloss. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De sola operatione spirituali, seclusoBaptismo intelligenda loca illa*, non dixi; sed *non tam de Baptismo, qam de operatione illa spirituali, qæ in Baptismo delineatur & obsignatur.* qod qi dicit, tantum abest ab eo, ut Baptismum à dissertatione Apostolicâ prorsus excludat, ut *de operatione spirituali illa, qa Baptismi ritu delineatur* qasi & depingitur, Apostolum agere fateatur. Verum aliud est de *Baptismo* ipso, sive ritu externo, disertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipsa divina & operatione, cum allusione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræsentatur. e. g. ubi dicit Apostolus, 1 Cor. 5. 7. *Pascha nostrum Christus immolatus est.* De Christo agit, non de Paschate: nec de Christo tamen, Paschate prorsus excluso; sed de Christo, qatenus Paschate præfigurabatur. Hoc ipso in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Coloss. 2. 11. *In qo circumcisi estis circumcisione non manu facta*, &c. de

interim

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus excluſa; ſed de illa qatenus ista repræſentabatur. alioqi nec poſſet ex eo loco probari, *Baptiſmum circumciſioni ſuccedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Paulum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumciſioni Judaicæ, ſed Chriſtianæ, i. e. Baptiſmo.* Reſp. *Si per Baptiſmum intelligat externum opus, falſum eſt qod ait, non enim hoc magis Baptiſmo quam circumciſioni tribuitur. ſed ſi ſignum & gratiam ſimul intelligat, verum eſt.* Sed & de loco iſto videatur ſupra, *Num. 6.* ex Auguſtino aliiſqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piſcatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; alluſione tamen ad Baptiſmum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut ſalutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptiſmo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptiſmum ſuſceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *reſponſ. ad Luther. confeſſ.* ſupra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. reſp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 2.* Itaqe qod Urſinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes ortbodoxos, de Baptiſmo hunc locum exponere;* non ſine reſtrictione aliqâ forſan intelligi debet, præſertim cum nec Calvinus etiam ipſe ſatis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptiſmo exponi.* qaſi aliam potius qorundam expoſitionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba ſunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi ſui ſenſum enunciantis. ſed nec Beza expoſitionem eam definitè & abſolutè proponit, ſed præfixâ diſjunctivâ, cum aliorſum ante concedere viſus eſſet, & de regeneratione ipſa interpretari; *vel argumentatur à Baptiſmi ſacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorſtius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. theſ. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Reſpondent noſtri, — aliena Teſtimonia citari, qa res qidem in Sacramentis ſignificatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *theſi* 6. ad eadem loca, ſed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Reſp. Evangelici, — *Fallaciam eſſe homonymia ſimul & figura dictionis; qod Baptiſmus ſæpe non pro ſigno ſacramentali, & qidem ſeorſim accepto, ſed pro interna mentis purgatione ſive anima ablutione vel ſola, vel etiam una cum ſuo ſigno conſiderata in ſacris literis accipiatur, qmqe in Baptiſmo, vel per Baptiſmum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud ſymbolum jam factum eſſe declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & ſolenniter obſignatur: qomodo & verbum mundandi ſeu purgandi ſæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16. &c. Ibidem ad controv. 2. theſ. 1.* de locis iiſdem. *In locis citatis, de re ſignificata potius qàm de Sacramento ipſo agitur.* Denique *theſ. 6. & 7. rat. 1.* de iiſdem; *Evangelici reſpondent, Principium peti, qatenus ad externum aqa Baptiſmum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipſum Chriſtum ejuſqe ſanguinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. diſertè accommodantur.* Pari ratione & *Coloſſ. 2. 12.* de *mortificatione & ſepultura ſpirituali* agitur, ad Baptiſmi ritum alluſione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumciſione, de cujus tamen ritu externo Apoſtolum ibi agere, ſive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoſcere aliqem. Qanqam & de *Baptiſmo* exertè magis iſtic qam illic agi, ego nevtiqam infitias iverim: *ut*, qod Piſcator monet, *objectioni occurrat, qæ opponi poterat, à circumciſionis ritumqe legalium zelotis: Etiamſi intus per Chriſti Spiritum circumciſi eſſent, tamen externam qoqe circumciſionem, tanqam interioris illius ſymbolum ac teſtimonium ſuſcipiendam eſſe; ſicut olim ſancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) ſuſceperant. Hoc autem Apoſtolus minimè neceſſarium eſſe contendit, qod jam loco Circumciſionis externa Baptiſmum habeant, interioris illius renovationis teſſeram ac ſigillum efficaciſſimum.*

2. Verum in iſtis diutius immorari non eſt neceſſe; qia qocunqe modo in lite iſtâ ſe res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis iſtic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipſo tinctionis actu conferri*, qæ hîc recenſentur, probetur, denique qod tam *ſanctificatio* qàm *juſtificatio* pari ratione utraqe Baptiſmo, ſive is interior, ſive exterior, ſive etiam, pro modo ſuo conſideratus, uterqe deſignetur, in Apoſtoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Qod ſubjungitur, ut ratio hujus qæſtionis; non probat: ſiqidem evicimus ſupra ad Num. 6. etſi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptiſmum converſis; tamen non de iis ſolis intelligi, ſed & de parvulis. unde pariter evincetur in iſtis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, niſi per fidem intelligi ſimul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Urſino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio de *fide adjuncta* hoc probat; fidei vi & efficacia Chriſti ſanguinem apprehendentis atqe applicantis, conſepultos fuiſſe Chriſto Coloſſenſes illos qos Apoſtolus affatur, & cum eodem etiam conſurrexiſſe: (hoc enim Apoſtolus *συνλαξοι* affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuiſſe Chriſto conſepultos, & ante cum Chriſto conſurrexiſſe, qam Baptiſmum ſuſciperent, qia fideles jam ad fœdrem ſacrum acceſſerant, qod & idem de peccatorum remiſſione dictum ſit, qam vivificationi annexuit Apoſtolus ibidem verſ. 13. Avdias tamen ulterius Urſinum *Tract. Theol. p. 609. De mandato docendi ante Baptiſmum, jam dictum eſt, hoc de adultis loqi. talia ſunt etiam exempla & loca fidem & reſipiſcentiam in Baptiſmo requirentia, qacunqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act. 8. 37.* ideò adduxi, ut oſtenderem, fidem veram vivamqe, avt illius ſaltem profeſſionem exegiſſe populi Dei *πρόσωπον* tunc temporis ab illis qos ad Baptiſmum admittebant; qam ab infantibus ipſis qis exigat? Rectè Ameſius, *adv. Bellar. tom. 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 3. Scriptura fidem juſtificantem antecedere docet Baptiſmum, Act. 15. 9.* Et *theſ. 2. antecedere debere Baptiſmum, non in eo infundi.*

3. Qæ *ad Num. 6.* dicta ſunt, ibidem eis & reſponſum eſt.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Urſinus dicit *p. 615.* ubi Anabaptiſtarum illud, *Solos credentes eſſe baptizandos* rejiciens, *Niſi qis*, inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; — & credentes intelligat, qos Eccleſia pro fidelibus & ſanctis cenſere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ & *fidei ſemen* aliqod deliteſcat, libens agnoſco, in infantibus omnibus per infantiam ad ſalutem hinc abreptis. Verum vel ad Baptiſmum eandem univerſos adducere, vel in Baptiſmo eandem univerſos percipere, nec Urſinus dixerit, neqe qiſqam unqam (opinor) probatum dederit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Reſp. Me nullam operationem ſpiritualem in Baptiſmo parvulorum delineari avt obſignari ut in locis agnoſcere, qa etiam in eodem Baptiſmo non prius exhibebatur qam obſignatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præſumitur hîc *de Baptiſmo parvulorum* eis in locis agi; qod nondum conſtat. qanqam iſta etiam de qibus in locis illis Apoſtolus, *in parvulorum Baptiſmo & delineari & obſignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipſo eorundem Baptiſmo prius exhiberi qam obſignari*, non aſſerendum, ſed probandum fuiſſe videtur,

videtur, hoc est enim maajma ex parte τὸ ζητούμενον, & quidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum viden, quicquid Concilium Tridentinum aut Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Coloss. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut quam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, quam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *fabri fieri dicimur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, quibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liquido constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, quibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te rectè formatam aut vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad ecatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act. 2. 38. 39. Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alia reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solum ad adultos Judæos. Act. 2. 39. Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600 616.

2. *Ex Act. 22. 16* Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis, & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus ut rite baptizatis denotat, qibus ante baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dicitur ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqe accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit. 3. 5. Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes. 5. 26.* Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Coloss 2. 12. ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptisme originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod isdem, cum figuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus, ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* istis, qæ mihi justæ videbantur, quicquid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jam proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud corondis loco hic addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scriptura, qa nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumta ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostræ assertionis demonstrationem. Qe modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptisme clara non superessent. Rolle enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis — & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo. sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabilirî debere, qam ad alia staruminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolymitanus *Catech. 4.* Δεῖ περὶ Θείων καὶ ἀγίων τὰ πίστεις μανθάνειν, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν Θείων ἀποφαίνεσθαι γραφῶν. Et Pavlus Ejtzenius, in Gen. p. 463. *De Sacramentis tantùm ex verbis Scriptura judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l. 1. c. 14. Essentia & natura Sacramentorum non potest alunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab averitate negativè.* Vorstius denique in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. thes. 1. & 2. de natur. Sacram. Quæritur, an Sacramenta sint signa tantùm & sigilla fœderis gratia, sive externa Symbola & signacula fœderi gratia appensa, ad hoc divinitus institura, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significandæ obsignem, fidemqe suo modo confirmem, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an præterea sint causa efficientes hujus salutaris & justificantis gratia; sive an sint effectiva gratia ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus institura, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes. 6. de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qâsi qa per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit, &c. planè falsum & pernitiosum esse judicam: & omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non autem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere decent.* Denique, *ad controv. 2. thes. 6. & 7. de bapt. effectu. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, — agnoscere solent; nempe obsignationem gemina gratia salutaris in Evangelio promissa, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sanguinem & Spiritum Christi.* — Et mox: *Negamus autem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avertere posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare, &c. tum qia nusqam hæc in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qa ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 10.*

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbole Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, quam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinarie tam ad conferendam, imò potius, quam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sum, adulti verò rarius. Vide qæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *alteri, sive affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi his verbis ostenditur, usi & Marc. 1. 4. Act. 2. 38.* — *Et præcipuum Sacramentorum finem docemusqe esse hanc obsignationem.* Et povlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa abscondita renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavsaliter, quoniam propter promissionem Dei, signum aqa testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavsat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere quod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Quod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissiouem peccatorum. quod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, quod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive fiẽi accesserint, nolo dicere, quod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignate, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 6. ad class. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicet, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres.* — *Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Eucharistia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 6. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum accepta gratia, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem denique, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex so justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap. ejusdem* ubi Bernardi qædom retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 11—16.

2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetua Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino*, de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universo tenet Ecclesia, nec Concilius institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hac Avgustinus. Et certè hoc apertè evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. *asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.*

Hac tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qæritur, An omnes infanter rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia morientes sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam odducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

Exceptioni isti duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum præsumimus: Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychio expungendo.

2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra odductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè aliqubi protulerunt, od electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogmo istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim od telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum devenimus erat. Qadam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (ſi qis hac in parte fuerit) anſam duo præbebant:

1. Quod ex Auguſtino pro fundamento ſubſternitur, ex *Circumciſionis ritu veteri veraciter conjici poſſe, qid Baptiſmi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Quod, *hinc*, inqis ipſe, 3. *aſſerimus, cum Baptiſmus in N. T. Circumciſioni ſuccedat, ex Chriſti inſtituto, & recte parvulis adminiſtretur, eundem valere ad originalis reatus peccati ſolutionem, qo ſolo implicantur parvuli.* Iſtis enim verbis exiſtimaveram, priora illa ita præſumi, *Baptiſmum* ſcilicet & *Circumciſioni ſuccedere, & parvulis rite adminiſtrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eiſdem ex Auguſtini ſententiâ verè ſtatuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus ſolutionem*. quod, niſi de *Circumciſione* idem ſtatueretur, non poſſet ex præmiſſis concludi.

2. *Ad Argumenta* autem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ ſacræ Teſtimonia eo fine fuiſſent producta, qo *Baptiſmi finem & effectum* iſtum ſtaturainarent. Et certe qorſum ab initio tota terè diſceptatio tot *Argumentis*, tot *Teſtimoniis* eſt utrinqe agitata, niſi ut id diſcuteretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum diſputatum ſit, ſub incudem denuò, vel qaſi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum miſſis iſtis, jam de re ipſâ diſpiciatur: in qâ ego imprudenter feciſſe me ſponte fateor, qod agentis partes minùs neceſſariò ſuſcepenim. Qanqam in hac cauſſâ ideircò fidentius pergo, qia Apoſtolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *juſtificationis* negotio, & per conſeqens à *reatus ſolutione Circumciſionem* penitus excludit, Rom. 4. 9–12. Gal. 5 3–6. qod & Bellarminus ipſe rectè obſervat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apoſtolus*, inqit, *ex profeſſo probat, Abrahamum non in Circumciſione, ſed in præputio ſuiſſe juſtificatum*; *ut inde admoneat Circumciſionem non fuiſſe datam ut juſtificaret. Si omnis, cui primo data eſt, non fuit ex ea juſtificatus, quanto minùs alii ex ea juſtificandi erunt?* Qo argumento eodem fine uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præceſſiſſe remedium aliqod externum iſhuſmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumciſio ſucceſſerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco cum Auguſtino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *ſacram hiſtoriam non memoraſſe alicujus remedii externi ante Circumciſionem. Sed hinc non ſequitur, noſtram Aſſertionem aliqa ratione evertari. Sufficit nobis, ſi Circumciſio, ex qo primùm inſtituta eſt, originalis reatus tollendo ordinata fuerit. Neqe enim neceſſe erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumciſio ſuccederet. Qomodò nec voluit Deus poſteritatem Semi, in qa propagata eſt Eccleſia, uſqe ad tempora Abraha à reliqo humano genere ſigno aliqo viſibili in carne diſtingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus inſtitui, qo fœdus obſignetur. Hæc ergò cum ſint poſitivi juris, à ſolâ voluntate Dei legiſlatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, ſi id conſtare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel uſqe ad tempus internæ renovationis reatus iſte perſtiterat, vel ſtatim ab ortu abſqe remedio tali intervenient ſublatus fuerit, certè non videtur neceſſarium remedium ejuſmodi reqirere, ſive qod ante actualem renovationem id præſtet, ſive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q 4. c. 3. teſt. 2. p. 86. Si Deus Eccleſiam antè habuit, Circumciſio non ex ſe Eccleſiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; ſed Eccleſiam indicavit, & gratiam obſignavit.*

2. *Non fuiſſe per tot annos ſacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adverſari videtur. Erant ſiqidem ritus externi, (ut peculiarem illum omittam Circumciſionem antegreſſum, Gen. 15. 9–18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priſcum illud ſeculum, *ſacrificia* nimirum, *oblata, libamina*, à lapſu ſtatim inſtituta & uſurpata; Geneſ. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obſignabatur. hunc enim ſacrificiorum uſum fuiſſe, Pſaltes nos edocet, Pſalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumciſione ipſâ nuſqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine inſtitutum eſſe, eruì poſſit. eâ tantùm deſignatam obſignatamqe innuitur fuiſſe Circumciſionem cordis ſpiritualem. Deut. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Eſai. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà cum Circumciſione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam ſemper, imò vel unqam fuiſſe, non poteſt ex illis locis neceſſariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed contra. 1. *Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 20. decet ante actum Circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere, & parvulus imputati, & poſt Circumciſionem avferri & non imputari, ritu convenientiſſimo. Nam ideò in membro genitali Circumciſio facta eſt, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari conſtaret. Ideò etiam ſangvis effundebatur, ut ſangvine Chriſti reatus originalis tolleretur, ejuſqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Hinc factum illud Proſperi in ſent. 298. ex Auguſtino.* Circumciſio carnis lege præcepta eſt, qia non poſſit meliùs per Chriſtum ſignificari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo naſcitur, qemadmodum cum originali peccato. *Vide Auguſtinum* de Nupt. & Concupiſc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumciſionem uſqe manere, poſt eam ſuſceptam ſublatum jam eſſe.* qod Gen. 17. 10. non dicitur.

2. *Ritum convenientiſſimum eſſe ad hoc deſignandum*, non ſufficit. id eo deſignatum, vel ad id deſignandum inſtitutum fuiſſe, probandum eſt.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum eſt tolleretur.* qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo deſignari Scriptura locis ſupra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ diſpoſitionis poſt eam ſuſceptam remanſerit. Qod Athanaſius, *Serm. de Sabbat. & Circumcis.* Ὅλον μὲν τὸ σῶμα τοῦ, καὶ ὃν τὸ ἄλλον τοῦ σώματος γενέσεως, περιτεμνόμενον ἐκλυόμενον, περιτιθέμενος ἐξ ἐλπὶς ἀναδύεται, ἵν' ὅσπερ ἐκκλίνεται τὸ καταπεσεῖν, διακοπῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4 §. 4.* Coactius forſan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Chriſtus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano ſemine naſciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cauſſis probabile eſt, Dominum juſſiſſe præputium circumcidi, nempe ut oſtenderet, vitioſum eſſe qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde salutem ex benedicto Abraha semino prodituram. Primum ergò, quicquid ex suâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumcisione damnavit, in offensa natura corruptio illos ad carnem mortificandam adducoret. unde etiam conficitur pœnitentia fuisse symbolum. Augustinus, *adv. Faust. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exspoliatio carnalis & mortalis concupiscentia figuratur, quam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Musculus denique, *in Gen. 17. Circumcidebatur caro, non labiorum, aut aurium, &c. sed præputii, in signum repurganda immunditia ejus, qa tota est humani generis natura ex ipso semine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli sanguine Christi sangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. quanquam id ad rem ipsam, de qâ agitur, parum interest. *ἀίμα ἀπόρρητον* illud, non nostrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiscum, aut à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Christum regenerationis auctorem, tolli originale peccatum*, ego cum Augustino & Prospero libenter concesserim.

6. Verum *sangvinem in Circumcisione* eo fine *effusum esse, ut per hunc ritum Christi sangvis ejusdemque meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc est quod sumitur nec probatur, estque id ipsum quod quæritur. Ego cum Tertulliano *advers. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumcisionem populo Israel datam, in signum, non in salutem.* vel, *in salutis figuram, non in salutis medellam*, uti idem *ibidem* loquitur; sive, *carnalem, in figuram, spiritualem, in salutem*, prout & idem *ibidem* distingvit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deut.* 30. 6. Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui. *Promissio hæc facta est Judæorum semini, non adultis tantùm, sed & parvulis maribus, ut patet ex institutione Circumcisionis, ubi (propter promissionem illam,* Ero Deus tuus & seminis tui) *die octavo jubentur circumcidi. Nullum autem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, aut consuevit, quam Sacramentum Circumcisionis, id quod vox Circumcisionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumcisum erat cor parvulorum. At nulla Circumcisio cordis parvuli fieri potuit absque solutione originalis reatus: cum hoc sit primum salutare beneficium, cujus parvulus est capax. Ergò hoc Sacramento solutio facta est originalis reatus. Quod autem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumcisione externa, & semper exhibitum, ex eo probatur, quod Sacramentum semper est efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim sunt Sacramenta signa fallatia, sed in recto usu veracia, & vere res signata exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & istic, qæ non probantur:

1. *Promissionis illius executionem ad Circumcisionis tempus restringendam.*

2. *Necessariò requiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non necesse esse, ex fœmellis & masculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam si recurratur, de eâ, hoc istic, non illic velle, ex scripto aliqo constare debet.

2. Qod *masculis* etiam *parvulis promissi* dicitur, non abnuo. sed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumcisio cordis interna una cum externa semper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è nostris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari possit. Qin & Reverendus Episcopus Saris buriensis id abnuere videtur. ut controversum per magis adhuc controversum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod subjungitur, in præcedentibus non semel, & discussum est, & excussum etiam; ut mihi qidem videtur. Vide

A Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanasius *serm. de Circumcis. & Sabb.* ὁ ἐκ μέρους περιτομὴ ἦν ἀλλ' ἐν ἁγίοις. qod eoqe ritu illos prædoctos usserit ἵνα ἐνδύσωνται. qod & in Baptismo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Episcopi Sarisburiensis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumcisionis Christi effectus est ipsa depositio corporis peccatorum carnis, vel depositio veteris Adam cum actionibus suis, vel corrupta imaginis à parentibus nostris peccato infectis ad nos derivata, vel (ut Origenes) est purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis signi impressio.* Et post, *document. 3. Sed hic dubitatur de hoc effectu circumcisionis interna. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuatur à Christianis regeneratis,* &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipsum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata nostra abluuntur & mortificantur. nec tamen,* ut ipse mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, sed nec in vitâ totâ, qamdiu hic degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Justit. actual. c. 50. Non est eadem ratio Circumcisionis carnalis & cordialis. præputium carnis simul & semel avfertur: at præputium cordis paulatim & sensim,* B prout *infusa charitas extenuare potest & exturpare cupiditatem. Hac igitur Circumcisio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eò pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligamus. sed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Mal. ergò cohæret hæc Bellarmini argumentatio,* Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò simul ac incepit circumcidere, illi possunt illicò Deum toto corde diligere. *Præstabit id tandem Deus: sed prout sapientia sua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Parvuli Judæorum circumcisi fuerunt veri Judæi; & eorum circumcisio fuit vera Circumcisio ex mente Apostoli,* C *Rom. 2. 28. 29. siqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò erat circumcisi: & circumcisioni eorum annexa erat promissio gratia condonationis originalis reatus. ergò & exhibito ejusdem iisdem obicem non ponentibus. aliqi coram Deo ab incircumcisis gentium parvulis parum aut nihil distarent; imò aliqo modo deteriores merito haberentur; utpote præputium cordis sub externa circumcisionis carnis tegumento* D *habentes; qod non videtur consonum veracitati divinæ, aut ejus institutioni, ut apparerem ex ejus ordinatione, qod non sum reverâ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumcisi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apostolicâ, qâ Judæum definit videtur ex E *Circumcisione interna*, poterat non esse *verus Judæus* parvulus etiam circumcisus. De qo videndus Revcrendus Episcopus Robertus Sarisburiensis *adv. Thomæ.* supra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex interne circumcisis, & per consequens ex semine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denasci denuò prius renati: qod Scripturæ sacræ contraire videtur. 1 Pet. 1. 23. 1 Joan. 3. 6 9.

2. *Circumcisio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamsi *vera* sit, non est idcircò tamen ea, de qa ibi Apostolus, G qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr. *ad Rom. 2. Non agis hic Apostolus de natura vel præstantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apostolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Discimus ex hoc loco, res externas per se parum ad salutem prodesse, nisi mutatio vel facta fuerit, vel dum usurpantur, per Spiritum fiat in cordibus nostris.* Et Chrysostomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum quiddam eſt, inqio, *circumciſio. Fatear & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſionis externa* non videtur *annexa promiſſio gratia*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5. & adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. repiſc. memb. 3.*

4. *A Gentium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interim* ſcilicet circumciſi, ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſequendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de cauſſa ſignum accepiſti, ut rem requireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregia autem inſantia in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutela, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qa laudem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talis eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe, Devt. 30. 6.* Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promiſit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condemnabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ea *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraëliticorum corda*, noo magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur ſoris, etiam intus à Deo circumciſos ſuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe.

2. Non ſequitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim factum id eſſe in omnibus ſingulisqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſequeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac ounqam etiam circumcidendos, qam eaternè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſiæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hic poſita eſt. aſſeritur; *futuram* enim duotaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, eum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſecunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38–40. & Ezech. 11. 19. & 36. 25–27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condonationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos ſuiſſe. Dicit enim, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario requiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicantur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli, ſi cum toto genere humano fœdus gratiæ ſit initum*, ut infra dicitur Num. 31.

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Recte Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qa carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. aliqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſtea Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hic dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit, Circumciſionem hoc ſine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſolveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod in

in *fidei dogmatibus* necessarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Porrò etiamsi dicamus Circumcisione tantum designatam obsignatamque istius Circumcisionem cordis spiritualem locis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumcisione cordis spirituali designari ipsam remissionem originalis reatus. Chrysostomus*, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumcisionem recipere; in qa non sustinetur labor, sed peccatorum onera deponuntur, & remissio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam gesta sunt. *In prima autem ætate non deponitur peccati ullius onus, aut remissio invenitur, nisi originalis reatus. Calvinus*, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum externo signo [Circumcisionis] ut spiritualiter carnis suæ corruptionem circumcideret. qo etiam allusit Moses in Devt. 10. 16. Qo autem indicaret, non esse opus hominis, sed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam spiritualem Circumcisionem esse divinæ virtutis beneficium non dissimulat Moses; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor seminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipsum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptismi hodie sunt, ita olim Circumcisionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remissionem testari. *Non testabatur remissionem in teneris infantibus nisi qam priùs contulerat, ut nec hodie Baptismus. Ursinus*, Tract. Theolog. p. 523. Circumcisio interna & remissionem peccati & abolitionem complectitur, ut Paulus Coloss. 2. apertissimè docet. *Et* p. 579. 580. Circumcisio primò & principaliter significat Circumcisionem internam, non qatenus à nobis fit, sed qatenus à Deo fit per peccati remissionem, & Spiritus sancti donationem. *Et postea edisserens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum dico, impium & blasphemum esse, Circumcisionem internam ad solum verbum restringere, & à Circumcisionis signo removere. id enim tantundem est ac si dicas, Deum tantùm in verbo veracem esse, & intus præstare suo Spiritu, qæ verbis de sua voluntate nobis significat, in signis autem, qibus eandem prorsus qam in verbo voluntatem nobis significat, in signis autem, qibus eandem prorsus, qam in verbo voluntatem nobis significat, & qasi pictam ob oculos statuit, vanum & mendacem esse, ludere & histrionem agere: siqidem ea signa exhibens non implet intus, qod ipse per signa foris significat. Qid est irridere Deum, & verbum ejus excarnificare si hoc non est? Adde qod seminio etiam cor se circumcisurum promittit Deus. At cujus seminis? an non ejusdem cujus se fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes sunt? illi autem qomodò per verbum circumcisi sunt, qod nondum illio prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ est impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; salva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavsula sentiendum sit, dispiciemus postea. Interim ex hisce locis à Chrysostomo, Calvino & Ursino productis, constat in Circumcisione cordis spiritualis contineri originalis reatus remissionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumcisione peccatorum remissionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod svadeat video, qod cogat multo minùs. Certè si qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis vestri*, aut illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, sive, *Circumcidite vos Jova*, expoluerit, *Remittite vobis peccata vestra*; γέλωτα (puto) ὀφλήσει. Loca in qibus phrasis illa occurit, diligentius perpensa, mihi diversum qid planè sonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Instit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret signum mortificationis* (qam à *peccatorum remissione* ibidem disertè distingvit) *esse Circumcisionem, Moses alibi clarius explicat, & Israeliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum. — qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moses corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans scilicet qa sit carnalis istius Circumcisionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. §. 3.* adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum fere reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qasi diceret, Deus spiritualiter creabit vos novos homines. — circumcisio enim pœnitentiæ & renovationis sacramentum erat, ut hodiè nobis est Baptismus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art. 1. In summâ Circumcisio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanasius, *de Sab. & Circ. Circumcisio nihil denotabat, nisi exuviarum nativarum depositionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri jussit, ut scirent vetustatis exuenda signum esse.* Hieronymus *in Jer.* 4. 4. *Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus posuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium vestrorum. Avgustinus, *de Spr. & lit. c. 8. Circumcisionem cordis dicit, puram scilicet ab omni illicita concupiscentia voluntatem.* Et, *de temp. serm.* 141. *In Circumcisione significabatur exspoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc. l. 5. Qia & Moses*, Circumcidetis duricordiam vestram; id est, *non carnem.* ut clavsula posterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q. 7. Atqi licet minimè essent circumcisi, non præcipit ut circumciderent præputium, sed durities cordis & cervicem duram, siqidem longè præstantior est circumcisio cordis.* Et, *in Jer.* 4. Docet apertè Circumcisionem *apparentem latentis esse figuram, & si absit interior, superfluam esse corpoream.* Ambrosius, Epist. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumcisionem totius animæ corporisqe custodit, ut superfluis amputatis i. e. peccatis avaritia libidinisqe vitiis, frugalitas diligatur, & castimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l. 1. c. 4. & l. 2. c. 10.* Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis vestri, *i. e. omnem malam voluntatem, & superfluas cogitationes, ut Jer.* 4. 4. Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avferendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleastrius, Vatablus, Stevechus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piscator, &c.

2. Favor interim utramqe hanc simul conjunctam esse, nec à se invicem unqam disjungi, qod Reverendus tamen Episcopus Sarisburiensis in *Epist.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumcisionis ritu *obsignari*: (ita malim qam *designari* dixisse) qia fœdus sive pactum hanc etiam includit. sed illam potissimùm (qid si, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræsentatam existimem. qod & Ursinus etiam agnoscit.

Testimonia qod attinet, hoc qod jam dixi, voluisse videntur, unà cum Circumcisione internâ, qæ hominis renovatione internâ constat, conferri simul reatus omnis remissionem; in qo ego illis lubentissimè calculum do meum; qum Apostolus id apertissimè nos doceat, Colos. 2. 11-13. nec qicqam ferè ampliùs avt Chrysostomus, avt Calvinus: siqidem nec Calvinus *Circumcisionis internæ duæ* esse *partes* dixit, sed externæ, prout & *Baptismi, partes* esse *utramqe hanc testari.*

Ursino verò altercationis æstu abrepto, minùs cavtè, avt etiam piè dicta excidere illic nonnulla, qæ suppressa à te potius optarim, cum reverà nec defendi possint, nec cavsam tuam juvent, sed lædant potius; uti io sequentibus, ubi de eis ulterius dicendi occasio dabitur, indicandi locus futurus est.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Eam autem [*circumcisionem cordis spiritualem*] *semper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, quod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax aut ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, aut apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Quod tam in calce præcedentis, quam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi* & *constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtriuo enunciati veritatè, ea locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, quod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, quod tu statuis.

Cæterum de prinre, diaerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qnmodò nec cum Pontificiis, quod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, quam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobique conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interiuo circumciso unoqoqe conncurrere, nec alteram unqam ab alrera dissitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existumem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asserirur, & de illa cumprimis liqidn constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fusse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; q'cqid Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penim habet. Pntest enim signum verax esse, qod pactum de beneficin aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet. ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. ennnc. 5. memb. 1. art. 2.* & Chamierus *ibidem ad ennnc. 7. art. 1.* Certe non *ludificatur*, aut *histrionam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur aut exhibeatnr. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerir, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionio à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 6. Resp. 2 replic. 4.* habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hic voluit, *Signum verax in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) q'sqam negaverit. Cæterum *ni* hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure meritn censeatur. nec à notâ istâ immnnis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco enntendit, *non omnes qi circumcidebantur fore, etiam usus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbio ipsis à te adductis, à beneficio hoc eacludit reproboe omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis aut Circumcisionem, aut Baptismum in talbus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam aut consideratius cautiusqe lncutus fuisset, aut mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circnmcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. replic. 2. de locus. 1.* & *replic. 5. de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hic adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem autem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30. Quoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abraha, ex ipsa Scriptura discimus. Gen. 17. 11. Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo. 31. 13. & Ezechiel 20. 20. In signo ergò data sunt, non autem sine symbolo erant signa. 1. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer. 4. Col. 2.* Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam*, asserir havd semel. Athanasius, *synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abraham, inciperentqe vivere secundum fidem Abraham, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de fab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum exibit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod eo signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal. 3. Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Numidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom. 40. Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Numqid ad annos libertatem confert carnis depositio? non avdierunt Deum manifestè dicentem. erit in signum fœderis? — Ex rebus ipsis discamus, nihil id anima conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, quam inde in anima sua utilitatem accipere poterant?* Et rursus; *Ut duceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom. 8. Si præputiatus adhuc justificatus est, qa causa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et post: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur, fide ignur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longò inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam praedicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst. 67.* & *in Rom. 4.* Theophylactus iridem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen. 17. No qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom. 4. Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abraha, ut scirentur ejus filii esse, & ut amuli essent paterna fidei.* Et mnx: *Neqe enim adhuc erat circumcisa, cum promissio facta est Abraha credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Augustinus,

ad

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum homines non justificasse, sed gratiam qâ justificamur, præmunciasse. Apposititimè denique, *in Num. q. 25.* (quod tam de noſtris, quam de illis verum eſt) *Si per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi. ſi autem res ipſa quorum hæc ſacramenta ſunt, inquirantur, in iis invenire poterit purgatio peccatorum.*

Quod ſi quæratur, cui hac in parte ſeqar Veteres illos, quos tamen ibi deſeram, ubi Baptiſmo iſta deferre videntur, qæ Circumciſioni derogant; Reſpondeo, qia rationes ſolidas è Scripturis ſacris mutuatas, qæ id quod A
uſſerunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec iſti autem, nec noſtri illi, qi ſuperius uſducti ſunt; aut *inane*, aut *otioſum*, nedum *fallax*, *biſtrionicum & ludificatorium ſignum*, idcirco ritum illum reputabant. B

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non veroſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero reqiſitum, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; aut ad reatus ſolutionem non valuiſſe maſculis, qod C
in ſexu ſeqiori ſufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Æqè verisimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero neceſſariò reqiſitum ad reatus ſolutionem, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem aut obſignationem. Tu verò largiris Circumciſionem conceſſam ſuiſſe, imò neceſſario reqiſitam, ſaltem neceſſitate præcepti ad ſignificandam & obſignandam ſolutionem reatus ſolis maribus: qidni & ergo pari jure ad ſolutionem reatus etiam in ſolis maribus?

Porrò, aqe veriſimile eſt ad reatus ſolutionem non valuiſſe in maſculis, qod in fœminis ſufficiebat; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem & obſignationem non valuiſſe in maſculis qod ſufficiebat fœmellis. qod tamen poſterius neceſſe eſt, ut tu fateatis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, ſive ad ſolutionem reatus, ſive ad ejuſdem obſignationem, non abſolutè negatum, aut remiſſum fuiſſe fœminis: qin potius ſuo modo communicatum fuiſſe, cum ipſa fœmella cenſebantur circumciſa in patribus circumciſis, à qibus prognata ſunt. qod Theologi, ut ſatis noſtis, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Urſin. Tract. Theol. p. 607. 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter veroſimile videtur.

Nam 1. fœderis obſignatio alterius vice, & in alterius etiam uſum fieri poteſt. Nehem. 9. 38. & 10. 28. 29. At beneficium ipſum ex fœdere conferendum ab altero percipi in uſum fructumqe alterius non poteſt. Obſignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, traditurqe ſigillo regio communitum, in Prætoris aut Senatorum qorundam manus, apud qos ſolos & aſſervator. at beneficia in diplomate illo conceſſa obſignataqe, in propriâ, qatenus ad ipſum ſpectant, perſonâ, civium qiqe percipit.

2. Solutionis actus unicus eſt, obſignationis modus multiplea, rituſqe non unus. maribus iſte qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *veroſimile*, *ſolutionis* ipſius *remedium* ſolum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *ſolutionis obſignanda* ritum unum è multis, cum alii eiſdem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *do effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dediſſe remedium, qod ſolis maſculis prodeſſet?* Qo eodem argumento, & eodem fine, uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec iſtic eadem de cauſſa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obſignationem in maribus, etiam qod ſufficiebat in fœmellis, etiamſi ampliorem in illis obſignationem inſtituere fœderis autori placuerit.

2. *Soluto* ipſa multo majoris momenti res eſt, qàm *ſolutionis obſignatio*. Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opua in fœminis peractum fuiſſe, cum in ſeau altero medium aliqod ad idem exeqendum neceſſarium ſupponatur, multò minùs eſt veroſimile, qàm ad obſignationem operis ejuſdem ritus utriqe communes in altero ſuffeciſſe, cum alteri tamen ſexui, eiqe eminentiori, ritus alter inſuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non abſolutè negatum*, dicitur, *ſed ſne modo communicatum, cum in patribus circumciſis circumciſa cenſerentur*; Reſpondeo, *communicatum* forſan dici poſſe, (qatenus *ſigillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu iſto fœdus illud obſignaretur, qo & ipſæ, è *ſemine* cum eſſent, comprehendebantur. atqe hoc eſt, qod dicont, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis connumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, ſive medium, reatus tollendi ſupponitur, non video, qo modo, aut qâ ratione, circumciſio aliena huic vel illi perſonæ in hunc finem efficaa potuerit. Imò ſi circumciſio præſentaneam ſemper efficaciam obtinebat, parentis circumciſio reatum filiæ tollet, priuſqam ea in rerum naturâ eatiterit. Avdi rationes tuaa ſopra, *Sect. 1. Num. 2. propoſ. 2. Arg. 3. Infans qaqe obſtricta reatu naſcitur, ad circumciſionem uſqe in hoc ſtatu conſiſtit, ea accepta reatu ſolvitur.* De maſculia, dices, hoc dictum eſt. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non poteſt. Et iſtis ergò remedio hoc communicato eſt opua, qando tandem, aut qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet ſuo modo.* at qis iſte modus, ego capere non poſſum. Si ideo huic prodeſt ad reatus ſolutionem, qod ſit patre circumciſo prognata, certè ſtatim ab ortu, imò & ante ortum circumciſa cenſebitur, ut nec in pravitate formata ſit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumciſio illa paterna, non partum ſolum ſed prægnatum præceſſerit, & ampliori privilegio cohoneſtabitur ſeaus deterior, ab ipſo ſtatim exiſtentiæ ſuæ primordio id beneficii conſecutus, qod ad octavum demum à natalibua ſuis diem præſtolari eo præſtantior jubeatur.

4. Urſinum qod attinet, locis adnotatis nihil abſurd dicit, qam, *cum Deo placuiſſet Circumciſionis ritus, ad ſignificandam propaginem humanam immundam, & ſemen ſanctum ex Abrahamo proditurum, per qod alis ſanctificandi eſſent, eum ſexui maſculino imperaſſe, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas eſſe ex circumciſis pro circumciſione eſſet.* h. e. ut ipſe mox ſe explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filia Abrahami cenſerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia poſterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi conceſſerim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumciſas fuiſſe*, ſive, qod duriuſculè tamen dictum, *Fœmellas non in ſuis, ſed in maribus corporibus, accepta circumciſionis ſuiſſe participes.* Nihil enim hîc aſſeritur, niſi circumciſis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum ſemine Abrahamio initi, cujus Circumciſio ſignum ac ſigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Nom. 15.

4. Si remedium, vel medium ſaltem reatus tollendi ordinarium Circumciſio ſtatuatur, extraordinario modo ſtatuendum videbitur, peccata piis omnibus remiſſa fuiſſe, qi in eremo per tot annos incircumciſi perſtiterant. At extra ordinem remiti peccata hominibus in Meſſiam credentibus (cum fides ipſa medium ſit, non ordinarium tantum, ſed ſolitarium potius & unicum juſtificationem, & per conſeqena remiſſionem peccatorum adipiſcendi) qi poſſit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum ris, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem fallam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sane minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qa Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse, nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus temporibus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi rituſqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pauci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5–10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1–4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in state adulta prumitis per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide in medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesia, sufficisse parvulis maribus per illud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesia*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qm nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hic opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum, *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ameqam ad assertum primum deventum est, tria præmisi λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si primus assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qerebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc videbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo subtratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem videtur) disjectum sit.

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17–23.

Sic Ecclesia Anglicana, in Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qa extat in* Operibus Anglicanis *Bucceri* p. 439. *expressius habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & post Baptismum & ante Confirmationem moriuntur, salvondos esse. *Sed & hæc eadem fere habentur in* Libro Syoodali, *edito anteritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inscribitur*, institutio Christiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus esse necessitatis Sacramentorum putandum est, qio si parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò consecuturi sint æternam salutem virtute Baptismi prius accepti. *Hisce similia habentur alio libro, titulo etiam* Institutionis Christiani hominis; *qi editus est fexennio post anteritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de salute humani generis, *qa edita est primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *sic habetur*, Tanta est vis sacrificii Christi, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus sacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Ecclesiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perspicuum est, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad salutem necessaria (pro illo scilicet statu) & sine dubio (si illo statu moriantur) salvandos esse.* Cum *dicit nostra Ecclesia*, ex Verbo Dei constare de ejusmodi parvulorum salute, *multo magis constabit ex ejusdem sententia de eorundem justificatione in solutione reatus originalis peccati; quippe cum ad salutem non perveniatur, nisi pravia fuerit solutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis nostri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut constet salvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamsi *Confirmationis* ritu non occepto decesserint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Non tantùm in Rituali *nostro id agitur, ut constet salvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamsi Confirmationis ritu non accepto decesserint: sed asseritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deesse ad salutem necessarium, qm indubiè salvari, si ex hac vita decesserint non accepto ritu Confirmationis. Baptismi igitur ad salutem parvulorum pro illo statu sufficientia simpliciter asseritur. Qâ in re secuta est nostra Ecclesia regulam illam, quam Fulgentius*, de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum est, ex nostra Ecclesia sententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia salvari. Id qod clarè asseritur* Homilia de salute humani generis, *loco qem nos citavimus*, Tanta est vis, &c. *Nititur autem hæc doctrina promissione divina, qa efficax est, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Esto; *Baptismi sufficientiam simpliciter asseri.* eccqis enim hoc negat? sed & citra Baptismum per se sufficit ad salutem promissio, teste Calvino; cujus verba inferiùs povlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* sess. 6. c. 5. qanqam clarum est, ideò ista inculcari, ne & Confirmatio necessaria existimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit.* eo loco defixam *fecisse Ecclesiam nostram* nolim dictam, cum tam horrida ea sit, ut & Pontificii ipsi, nedum nostri, ab eâ prorsus abhorreant; utpote qæ sine Baptismate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promissione divina, obiceqe nullo posito*, satis est supra disceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptismi* id usqam fieri dicitur, nisi qod in *Institutione* illâ, temporibus minùs repurgotis concinnatâ, *virtute Baptismi salutem* conseqi, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* oomine insignitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

At hoc apertè innuit Ecclesia nostra, etsi verbis conceptis non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptismi instrumentaliter & organicè, qo modo & vi sacrificii Christi principaliter. Siquidem Calvinus, Bucerus, & alii ex nostris Theologis in hunc modum sæpe loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Sess. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptismo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Diserte non dicit; nec ex dictis necessariò elicitur.

2. Ubi dicta ipsa non cogunt, sensum tribuere, qi ex sacris Scripturis firmari neqeat, minùs æquum videtur. hoc autem si effectum fuerit, res tota confecta est.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixisse dixeram, si in vivis jam essent, forsan sententiam suam ita commodâ leniret interpretatione, ut nihil aliud & ipsi vellent, qàm qod è nostro saniores qi habentur, etiam hodiè adversus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis istic designatis, qvt uno saltem eorum, qæ huc faciant, clarissime locutus videatur; idem tamen alibi aliorsum prorsus obire deprehenditur, nihilqe minus se velle apertissimè profitetur, qàm qod verba illa præ se ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noster, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamsi acerrimo ingenio esset, tamen vix invenisse qid statueret, nec secum qidem per omnia constare.* In *Antidot. Conc. Trid. Sess. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qa nobis Christus dedit salutis adjumenta, eorum usus necessarius dicatur; qandò scilicet datur facultas. qanqam semper admonendi sunt fideles, non aliam esse cujusvis sacramenti necessitatem, qam instrumentalis causæ, cui neqaqam alliganda est Dei virtus.* Verum istic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alenda tantùm, sed avgenda qoqe fidei destinata esse Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, semper memoria repetendum est, Sacramenta nihil qam instrumentales esse conferenda nobis gratia causas, qæ tum demum possint, summqe effectum habent, cum fidei serviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe destinantur. Qæ in diversum planè concedunt ab eo, qod de *virtute Baptismi qoad parvulos* hîc asseritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptismum ordinarium Dei instrumentum asserimus, ad nos lavandos & renovandos, ad salutem denique communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei instrumento sit alligata, qm possit per se hominum salutem efficere. Nam ubi deest Baptismi facultas, abunde valet sola Dei promissio. Verum hæc de re in superiore sessione aliqid dictum est.* Age ergò ad superiora illa respiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipse. *Ad Sess. 6. c. 5. de Justificat. Verùm infantes à cognoDei arcere libuit, qi ante erepti sunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptismum potuerint. Qasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qi ex fidelibus nascuntur. Imò qo jure eos ad Baptismum admittimus, nisi qod promissionis sunt hæredes? Nisi enim jam ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum profanaret, qisqis illis daret. Qod si Deus in regnum suum eos adoptarit, qanta injuria sit promissioni, qasi per se ad salutem non sufficiat? Invalescit contraria opinio, fatert. sed imqum est hominum errore, qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Inclusa est infantium salus in promissione, qa Deus fidelibus testatur, se fore & illis & semini eorum in Deum. Hos ratione sibi nasci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, qia consentur Ecclesiæ membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qa jam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.* Aydin', qomodo *Baptismum instrumentum* dixerit

esse, *ad nos abluendos, renovandos, salutem nobis communicandam*; ista nimirum *obsignando*? quod si in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis quanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum illum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Censur. Faculi. Pariſ. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum eſt, Baptiſma omnibus, etiam parvulis, ad ſalutem neceſſarium; & per ipſum dari gratiam ſpiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptiſmo ac exhiberi tum remiſſionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoſcunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad ſalutem neceſſario, ſed tanqam ſigillo, ad obſignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos naſci, tradit Paulus. Et ſane neqaqam illis conveniret Baptiſmus, niſi jam in hac promiſſione ſalus eorum incluſa eſſet, Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui. Non enim filii Dei per Baptiſmum fiunt; ſed qia promiſſionis beneficio hæredes ſunt adoptionis, ideò ad Baptiſmum eos admittit Eccleſia. Et ſicut olim Iſraëlitarum liberis, ſi ante diem octavum mortui eſſent, nihil nocebat, qod Circumciſionis ſacramento carerent: ita hodie modò nulla ani contumacia parentum, ani negligentia intercedat, ſufficit infantibus ad ſalutem ſola promiſſio, qâ in ſocietatem Eccleſia ab utero adoptantur. Fit enim Chriſto injuria, ſi imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios ſuos vocabat Deus olim, qicunqe ex Iſrael naſcebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. §. 2. *Notus eſt is error in noſtri temporis hæreticis, ut Baptiſmo non tribuant efficaciam ſanctificationis, ſed tantùm ſignificationem, inſtar ſigilli confirmationem prius obtenta. Sic volum ſœdere cum Abrahamo & ſemine ejus inito jam ſanctificatos, non niſi in confirmationem & obſignationem beneficii jam prius accepti baptizari; Calvinus Inſtit. l.* 4. *c.* 15. Verum malignè nimis Calvini noſtrorumqe ſententiam recenſet, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, ſed etiam poſteà conferendam obſignare* contendunt; ut rectè Vorſtius, *adv. Holl. tom.* 3. *contr.* 1. *theſ.* 6. & *contr.* 2. *theſ.* 5. qod & alibi oſtendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod multorum in neceſſitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epiſtola qadam: Atqi infans ita privatur ſigno ſalutis, Baptiſmo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem eſſe. qamvis Baptiſmus ſigillum ſit adoptionis noſtræ, inſcripti ſumus tamen in libro vitæ, tum mera gratia Dei noſtri, tum illius promiſſione. Cedò enim qo nomine filii noſtri ſervantur, niſi ex illo verbo,* Ego ſum Deus ſeminis tui. *Ac niſi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptiſmum qidem admittendi eſſent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex ſuis ipſius ſcriptis clarius & dilucidius explicatam & expoſitam darem, ipſumqe piæ memoriæ virum inſignem in partem ſeqiorem hac in cavſſa declinandi ſuſpicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla iſtic urgentur, qod regeſſeram, de interpretatione moderatore admittenda, præſumptione ſubjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, ſi in vivis forent, ſententiam ſuam interpretatione commodâ aliqâ forſan lenituros*; id jam revocare me, in eoqe ſecus ſentire me nunc, monitos hîc iſta lecturos velim. ſiqidem poſtqam librum illum, qi in manus ſerius inciderat, inſpexeram, *Inſtitutionem* illam fœcibus Pontificiis, eiſqe craſſiſſimis, ſcatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujuſqam ſcriptum, vel Conciliabuli alicujus Papiſtici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici poteſt de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero ſtatim, prius expirant qam Baptiſmus commodè haberi poſſit? Nolo enim jam de illis controverſiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem eſſe ſuorum negligentiam mihi ipſe vix perſvaſerim.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptiſmus commode haberi poſſit: cum hoc tamen diſcrimine, qod iſtis in caſu neceſſitatis, in qo uſum Sacramenti, non contemtus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit, *qomodo loqitur Auguſtinus de adultis non baptizatis*, l. 4. de bapt. contr. Donatiſt. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Eccleſiæ parvulum Deo conſecrantium & ejus Baptiſmo deſtinantium, ad reatus originalis remiſſionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus ſolutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes ſunt lotionis. illis enim extraordinarie fidem matris Eccleſiæ ad hujus reatus ſolutionem ſufficere piè credendum eſt, cum intra Eccleſiam naſcantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *ſufficientia parentum matriſqe Eccleſiæ voti fideiqe ad reatus altem ſolutionem*, nihil mihi videtur in ſcriptis ſacris occurrere, unde poſſit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Auguſtinus putat ex efferentium ani Eccleſiæ fide ſalutem illis contingere. Scio qidem fidem poſſe impetrare aliqibus gratiam, converſionem, & præclara dona ſpiritualia. Sed ſalus non contingit adultis niſi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptiſmus eſt externa obſignatio.* Qod ſi in baptizatis verum eſt, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæſt. & reſp. part.* 2. §. 126. *Vis ergò alsena. i. parentum fide infantes ſervari? Reſp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodeſſe*; imò etiam ſic poſſe aliqibus fidei donum impetrari docet *Savlis converſio, ſi vera eſt eorum ſententia, qi hoc datum eſſe ſcripſerunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facile dixerim qempiam aliena fide ſervari. — qod non minus falſum & abſurdum eſſet, qam ſi dixerim qempiam poſſe alsena anima vivere, ani alterius ſapientia ſapere. Sed hoc qidem verè dixerim, interveniente parentum fide fieri, ut nati vel naſcituri infantes ſancti ſint. i. e. fœdere cenſeantur, ac proinde ſerventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptiſmum eſſe medium ordinarium, à Deo eo fine inſtitutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Prædeſtin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad ſalutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Illud Synodi Dordrectana rectiſſimè dicitur, ſi rectè intelligatur, Can. 17. Quodqidem de voluntate Dei ex verbo ipſius nobis eſt judicandum, qod teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos, non qidem natura, ſed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & ſalute ſuorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* ſanctos *appellat Apoſtolus*: ſancti *autem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non naturâ, ſed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc bifariam intelligi poteſt* 1 *vel ratione actualis admiſſionis in fœdus, eo qod ex talibus naſcantur parentibus, ita ut ex qo concepti ſunt. iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur. vel, ratione fidei, propoſiti, voti parentum, eos Baptiſmo ordinario*

nario medio parvulorum saluti instituto abluendos destinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur sancti sensu Pavlino: non enim omnes sunt Israel, qi sunt ex Israële; nec omnes filii fidelium statim beneficiorum fœderis sunt participes. Posteriori modo sancti dici possunt & sunt liberi fidelium, quatenus Deus fidem & votum parentum pro summa sua misericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, nisi inevitabili aliqua necessitate à Baptismo capessendo impediatur.

Dici etiam potest liberos fidelium dici sanctos, tum jure natalium, quod jus & adsum ad capessendum Baptismum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum saluti instituto abluendos destinantium. Priore ratione distinguuntur à filiis infidelium sensu Apostoli. Vid. Hook. l. 5. sect. 60. p. 318. Posteriore cooptantur in communionem Ecclesiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, si quando necessitate inevitabili à Baptismo excludantur. Neque alio modo sancti sunt beneficio fœderis gratuiti, aut in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, istic passim supponi.

2. Non tam Baptismum à fœdere, quam fœdus à Baptismo hac ratione pendere.

Respondeo breviter; (qia eadem sæpius iterata inculcantur) *alio modo* quam hîc ponitur *sanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem scilicet qo & piorum proles ante legem de circumcisione datam, sed & post eam latam soboles *sancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehensa.* nec ideò *sanctos* dici, *fœderatosqe*, qia jus ad Baptismum habeant, sed ideò jus ad Baptismum habere, qia *sancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zinglius, Calvinus, aliiqe nostri locis ante citatis, alibiqe passim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad salutem aditus est Baptismus, sed ipse ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obsignatio per Baptismum, non aliunde quam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis oritur.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. resp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptismus est signum fœderis, & ii sunt in fœdere. dicere autem illos servari, qia sunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 19. 20.

Nam qod *ad salutem necessaria omnia* parvuli baptizari dicuntur habere, unde & per consequens pro justificatis habeantur, cum salus sine justificatione nulla existat:

1. Id eo sine tantùm dictum videtur, ne ad salutem sic decedentium *Confirmatio* necessaria censeatur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Negamus eo tantùm sine id dictum videri: sed porrò Baptismi sufficientia pro illo statu simpliciter & absolutè asseritur. Vid. supra Resp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptismus *necessarius* nostris dicitur, *necessitate mandati* uti loquuntur, non *necessitate medii.* Necessitate itaqe mandati deest aliqid necessarium, ubi deest Baptismus, si commodè potuit haberi: at necessitate medii nihil ad salutem necessarium infantulo deest fœdere divino comprehenso, etiamsi sine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Baptismus juxta Ecclesiam Anglicanam non solum necessarius est necessitate præcepti, sed & necessitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad salutem necessaria; *intelligo necessitate tum præcepti, tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina necessaria ordinariè, sed extraordinariè & in casu dantaxat; Deo in casu necessitatis suppeditante, qod absqe culpa parentum deest, pro sua summa benignitate. Cum dicitur ergò,* necessitate medii nihil ad salutem necessarium infantulo deesse fœdere divino comprehenso, etiamsi sine tinctione obierit; *Esto, infantulo fœdere divino comprehenso, ratione voti parentum & fidei Ecclesiæ, nihil deest necessarium in eo casu, ubi tinctio haberi non potest. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptismus dicendus sit necessarius* necessitate medii *ordinariè requisiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi potest; atqe ita deesse tali parvulo aliqid necessarium necessitate medii ordinariè requisiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptismum esse reatui solvendo institutum medium ordinarium*; &, *Votum fidemqe, sive Ecclesia, sive parentum, ad reatus solutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam sit ibi *necessitas medii*; ubi sine medio illo ullove etiam haberi possit soleatqe, ad qod consequendum medium id necessarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad salutem necessaria sunt etiam, qæ non sunt *reatus tollendi media*; ut resipiscentia, vitæ sanctimonia, rituum sacrorum observatio religiosa, &c. qorum qædam tamen non sunt pari modo, pative gradu necessaria. qod de fide fideiqe fructibus observat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ais, ad salutem etiam necessaria sunt, qæ non sunt reatus tollendi media; ut resipiscentia, &c. *Ego nego resipiscentiam non esse medium necessarium ad reatum tollendum in adultis. Est enim medium absolutè necessarium ad disponendum hominem ad veniam capessendam & remissionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit,* Transtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapsi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum justificato, nisi antecesserit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offensâ ob peccata, cum proposito in posterum ab iisdem abstinendi. Non nego omnia ad salutem etiam necessaria esse, qa non sunt reatus tollendi media; sed dico inter ea qa* ad salutem *dicuntur* necessaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qa tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in statu justificationis; hæc enim sunt absolutè ad salutem necessaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non sequitur, *resipiscentiam esse medium reatus tollendi*, etiamsi sit medium necessarium, qo *disponatur homo ad remissionem capessendam.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de spe salutari, de timore tam libero qàm & servo, de virtutibus theologicis universis, qæ sunt inter se connexæ, potest enunciari. neqe enim absqe præviis istis, peccata adulto cuiqam aut remissa sunt unqam, aut unqam etiam remittentur. Fidei solius istud mihi munus peculiare videtur, tum in Christum recumbere, tum sanguinis ipsius à se apprehensi &

applicati, virtute justificandi, reatumque solvendi medium existere. Apostolum audio dicentem, *justificari nos fide*: at, *resipiscentia nostra justificari nos*, nusquam lego. quod est autem justificandi nos medium, illud duntaxat est remissionis procurationem medium propriè sic dictum, cum remissio sit justificationis efficacis consequens necessarium. Rectè Calvinus *Instit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum est, non eam conditionem sic poni, quasi emerenda venia fundamentum nostra sit resipiscentia; quin potius (quia in hunc finem hominum misereri statuit Deus ut resipiscant) eo fit tendendum inducat, si gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Quicunque eripere vult Deus ab interitu, hos spiritu regenerationis vivificat. non quod pœnitentia sit salutis causa; sed quia jam visum est, inseparabilem esse à fide & misericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & mera venia justificatur homo.* Optimè certè ipse utriusque hujus, pœnitentiæ nempe & fidei, munus in hoc salutis negotio peculiare distingvis infra, *Respons. Num. 24.* Verum *περὶ φορέτου & λέξου* tantùm istic (puto) disceptatur, de re ipsa satis convenit.

2. De *fidelium in peccata Lapsorum reatu*, ne novas suscitem controversias, cum ad præsens institutum parum facere videatur, impræsentiarum nihil differam. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offensionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum interesse. quod fortasse seriò perpensum, & accuratè disterminatum, ad Pontificiorum aliorumque nonnullorum de offensarum venia à Deo petenda, ut quæ credentibus minùs competat, objecta, viam expeditiorem quàm est à nostris plerisque hactenus observatum, munierit.

3. Si *absolutè ad salutem necessaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptismus* etiam contineatur, ut Baptismus in parvulis parem habeat necessitatem, quam resipiscentia in adultis; certè absoluta Baptismi ad salutem futura est necessitas, quæ supra negata est; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, quàm impœnitenti cuiquam prodesse poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Justificatione* quod dicitur, idem & de Sanctificatione dici potest. 1 Thes. 2. 13. quæ tamen in Baptismo data non asseritur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Agnosco, quo do Justificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi posse do Sanctificatione. sed non necesse habui de Sanctificatione quicquam dicere. & quanam sit illa parvulorum Sanctificatio merito quærunt à Scholasticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & quæ de *Justificatione ac remissione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro suo modo* intelligendi. eo scilicet modo, quo *panem esse suo modo corpus Christi*, & *Sacramentum fidei, suo modo fidem*, Augustinus olim dixerat.

2. Ea locis scripturæ sacræ pro confirmatione Thesεos adductis, tam istam quàm illam statuere necesse fuerat.

3. *Scholastici* pro libitu more suo de dogmatibus suis inter se digladientur invicem. At quænam ea sit *sanctificatio*, regeneratio, interna spiritus *renovatio*, quam Spiritus Sanctus Baptismo designari docet, nulla (opinor) inter sanos Theologos est quæstio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 24.*

Fundamenta autem hujus Justificationis parvulorum sinceorum in tenera illa ætate morientium sunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex superioribus alia, & ut mihi quidem videntur, *certiora*, probabiliora saltem statuuntur *fundamenta*, quibus superstruatur *parvulorum justificatio*, sive loti extemus, sive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Quanam sint illa, sive certiora, aut probabiliora fundamenta justificandi parvulos, *cupio ut fusius explicentur, nondum enim in superioribus satis explicari videntur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fundamentum quo ea nititur præcipuum est fœderis ratio; quo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur nostri omnes, quos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. sup. Num. 17. 18. Sed ne singulos recensendo syllabum seu catalogum Scriptorum contexere velle videar, (ne ipsi *Dordrechtana Synodi* Patres, *Cap. 1. art. 17.* Atque hæc illis de Baptismo, si non *certiora*, *probabiliora* saltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur istud, in quo semini fidelium pollicitatio fit expressa, *fore Deum se illis in Deum*, nullâ factâ hujus exceptione, sive restrictione, vel ad circumcisionis, vel ad Baptismi perceptionem.

2. Qin fœderis illius virtute, fidelium liberos salvos evasisse confiteamur necesse est, nisi si inter fidelium infideliumque propaginem nullum discrimen extitisse velimus asserere ante pactum illud cum Abrahâ solenniter renovatum.

3. Qia fœderis istius virtute seqioris seculi prolem piorum salutem nactam nemo negat, cum circumcisionis copia non fuerit.

4. Qia fœderis istius virtute apud nostros omnes in concessio est, tam qi incircumcisi olim defungebantur, quam & qi illoti hodiè hinc demigrant, salutem indipisci. Calvinus *Epist. 229. In summa, nisi omnia religionis principia everti libet, fatendum necesse est, non esse fundatam in Baptismo infantum salutem, sed Baptismo tantùm obsignari.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Certa illa sententia, qa statuit parvulos justificari ordinariè vi solius fœderis absque Sacramento, *non videtur admittenda. Aut enim per* fœdus *intelligis.*

1. *Illam promissionem, Gen. 17. 7.* Ero Deus tuus, & seminis tui.

2. *Illam Hos. 8. 12. ex Jer. 31. 33. 34.* Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam, — & ero propitius iniquitatibus eorum.

3. *Illam, qa Christo promittitur*, semen longævum. *Esa. 53. 10. qa non aliud est quam arcanum Dei propositum de quibusdam efficaciter per specialem misericordiam regenerandis, sanctificandis & salvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum absque Sacramento ordinariè justificantur parvuli.

1. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & seminis tui.] *nego justificationem cujuscunque singularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere posse fundari.*

1. *Qia hisce verbis non subest hæc sententia*, Filii omnes fidelium sive Christianorum erunt justificati; *sed*, Filii omnium fidelium, sive confœderatorum erunt ejusdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, sed eo modo & illis conditionibus, quibus Deo visum est ea esse derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, nisi quod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus disertè confœderatione illa comprehendit. Ille (opinor) revera sensus est genuinus promissionis illius: *Confœderatorum filis omnes, erunt fœderis ejus quod ego tecum nunc inco, participes, jusqo habebunt ad beneficia omnia indo pendentia, sed eo modo & illis conditionibus ad eos derivanda, qibus mihi visum est ea esse derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Messiam, si ad annes maturiores edoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, si parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Constat ex confœderatis verò fidelibus & justificatis parentibus nasci sæpenumero liberos, qi ad reproborum & damnandorum gregem sunt ablegandi: tales autem beneficio solius fœderis fuisse unqam justificatos non admittent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *thesi* hic positâ fieri posse, ut *justificati qi fuerint, reprobi tamen sint*, itaqe infirmam esse consequentiam, *ideò qia reprobi sint, justificatos non fuisse.* De qo videndus Malderus, etiamsi olio torqeat Synodi verba, longiusqe forsan qam ipsi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed respondeo, eos, si postqam adoleverint, in Messiam non crediderint, fœderis beneficio suapte culpa excidere, nec verò justificatos omninò unqam fuisse.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si justificationem parvulorum à solo fœdere cum parentibus inito arcessant, nulla ratio assignari potest, cur non promiscuè & universim justificentur parvuli omnes ante Baptismum, sive morituri sint in statu parvulorum, sive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior aut productior vita illorum, qi nascuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio potest assignari ex tuis ipsius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere suo sanciverat: de qo modo & ibidem dictum est, cum qoad adultos, tum qoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamsi *vita contractior productiorve fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri potest, ut suopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Promissio illa Gen. 17. 7.* Ero Deus tuus, & seminis tui; *non est absoluta, sed conditionalis, facta sub conditione observata Circumcisionis, qa est ordinarium medium remissionis originalis reatus. Proinde vers. 10. subjicit Deus*; Hoc est pactum meum, qod observabitis inter me & te & semen tuum post te; Circumcidetur ex vobis omnis masculus. *Ergò non nisi posita conditione ista qicqam potuit inesse, nisi in casu ubi haberi non potest. Ergò vi solius hujus promissionis, semoto Sacramento, non justificabantur ordinarie parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud est *promissio*, sev, *fœdus* ipsum, aliud *promissionis* sive *fœderis sigillum* & obsignationes. Fœdus, sive promissio, ab initio per universa deinceps secula idem fuit, de salute per fidem in Christum exhibendo. Fœderis sive promissionis hujusce obsignationes & sigilla, per singulas ætates varia ac diverso fuerunt. Promissionis autem sive fœderis virtute, per fidem in Christum justificabantur & servabantur, qotqot singulis seculis ea consequebantur beneficia. Act. 15. 11. non autem rituum obsignatoriorum, sive sigillorum perceptorum vi, nisi qatenus ea justitiam ac salutem promissionis fœderisqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiscendam obsignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, ac non prisca pristinaqe fœderis ac promissionis efficacia justificabantur & servabantur, qi potiùs circumcisionem imperatam vixerunt, qà & illi qi ante defuncti fuerant. Qà de re videri possunt, Justinus, disput. cum Tryph. *p.* 44. Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* Tertullianus, *adv. Jud. c. 3. & c. 6.* Cyprianus, *adv. Jud. l. 1. c. 8.* Chrysostomus, *ad Rom. Homil. 8.* aliqe Veteres supra adducti, *Sect. 3. Num. 13. ad Resp. ult. Replic. noviss.* Absurdum itaqe Malderi illud, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. de c. 1. art. 17. §. 10. qod fœdus* dicit *in Circumcisionis Sacramento fundatum esse.* qasi diceret qispiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, sive in sigillo diplomati appenso, fundari.

2. Verum *addita est Circumcisionis conditio, qa nisi servata promissio nihil ponit inesse.* Scilicet ergò non meliori, sed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratiosi obsignationibus, & ex expressionum amplificatione, beneficiorum ipsorum ampliatio & dilatio orietur: ut qi ante Circumcisionis sigillum adjectum à nativitate statim ipsa in fœdere censebantur, deinceps usqe ad diem octavum fœderati nevtiqam censerentur. Ne adjiciam de seqiore sexu hærendum & ambigendum esse, qonam tandem tempore in semine fœderato deberent censeri, si ad Circumcisionem jam confœderatio restricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumcisio* enim qod *pactum* dicitur, de eo suprà abundè dissertatum est, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11. Replic. memb. 2.* Ibi dissertatis adjici possunt, qæ Musculus habet, *ad Gen. 17. part. 2. observ. 3.* & Whitakerus, *de bapt. q. 2. c. 3. test. 1. ad 3um. resp. 1. Si Baptismus tunc necessarius sit*, (cum priùs non fuisset) *tum Christus viam ad cœlum arctiorem fecisset, si omnes per aquam Baptismi ad salutem transire debeant. At hoc insanum. Christus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari verò semper necessarium sit.* Instantiis nunc tantùm qibusdam, *tum dissertationem* illam, tum & *replicationem* istam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo visum est cum Abrahâ renovare, promissionibus priùs factis denuò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promissionibus fidem adhibendo justificatus Abraham perhibetur. ibidem vers. 6. Ad promissionum obsignationem Symbolum poscit: qod & poscenti exhibetur. Vers. 9–17. Eo facto Deus fœdus sive pactum cum Abrahâ iniisse dicitur. Vers. 18. Qaro jam fœderisne virtute, fideqe promissionibus adhibitâ justificatus sit Abraham, an sacrificii rituisqe illius virtute, qod sigilli vice fœdus initum obsignabat. Respondebit utriusqe nomine Apostolus, promissionis fideiqe nomine justificatum, non evt symboli illius, aut Circumcisionis etiam ipsius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Israelitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &c. 24. 8. & 34. 10. alios ritus adjecit, observandosqe præcepit, additâ insuper horum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, solennitas paschalis, cum cæteris illic, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipse asseverat, Exod. 34. 27. *In hæc verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi superiora illa qædam recensuisset. unde & victimis illis adspersum sal, *pacti*, sive, *fœderis divini sal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ntus isti sunt fœderi gratioso adjecti, deqe iis observandis pactum qasi secundarium est initum, istarum idcircò observationum virtute, an fœderis ipsius, cui obsignando ea inserviebant, justificationem adipiscebantur illius seculi fideles? aut *promissio divina*, qa sub istorum observatione constanti facta est, *nihil ponebat inesse*, donec Paschalio (puta) solennitas peracta, ave Pentecostes festivitas fuisset celebrata? aut eousqe, non dico, confœderatio ipsa dilata, sed justificatio etiam in

Messiam exhibendum credenti suspensa, donec omnia ista cum Deo pacta ad extremum usque apicem præstita fuissent? nullus, credo, nisi si Judæus forsan aliquis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipso qid Dominus ipse? Exod. 31. 13–18. *Pro signo dari, quod ipse sanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriusque sexus) *anima, sub excisionis pœna, præcisè observanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. suprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumcisione* aut dictum est, aut dici potuit? Nemo tamen, opinor, aut Sabbati observati virtute populum illum sanctificatum, aut etiam populi illius sanctificationem ad diei septimi usque suâ tempestate reapse tunc exhibendam sanctificationem suspensam fuisse dixerit. Christus deniqe Marc. 16. 16. *Quicunqe crediderit & baptizatus fuerit, servabitur.* En promissionem conditionatam, datam sub conditione Baptismi percipiendi. Num ergò in Christum jam credentis justificatio suspenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptismi percipiendi votum saltem habet. habet revera, si probè saltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, necessitate percipiendi. Verùm habet & Evchanistiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipsum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodum fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præstandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, sanus saltem, aut fidelis justificationem, usqe ad Evchanistiam perceptam, obedientiamqe illam præstitam suspendi, aut harum vel utriusqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promissionisqe solius vi atqe virtute remissionem peccatorum consecutum ipsum asseruerit. Proinde parum valere videtur sequela hæc, *Circumcisionis conditio est fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant confœderati*; aut, *nisi ea percepta promissio nihil ponebat inesse*; aut etiam, *hujus, non fœderis at promissionis solius vi atqe virtute justificationem nanciscebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu isto percipiendo eo fine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis solvendi existeret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ istius moles integra innitatur. In sententiam nostram hanc Beza, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum esse discrimen inter ipsum salutis fœdus, & sigilla ipsi fœderi ad ejus promissionem in animis credentium certiore fide obsignandam adjuncta — Fœderis enim ipsius pactum tale est, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire necesse sit, citra ullam vel personarum, vel locorum, vel temporum distinctionem. Nam extra Christum, qi veluti substantia est istius fœderis, nulla prorsus est salus. Christus autem ex fœderis formula solis credentibus applicatur. Itaqe stat illud Christi dictum, nullam prorsus necessitatis excusationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum sint illius salutaris fœderis appendices, qibus propriè neqe Deus sese ad nos servandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiscimur; sed fidei nostræ antegredientis sint & apud nos & apud Ecclesiam adminicula, cui tum jam antèa Deus sese obligavit, & nos vicissim ejus gratiam recepimus, crescente sic fide, in nobis magis ac magis obsignandam: Consequitur, non simpliciter, ut de fœdere ipso diximus, Sacramentorum usum & perceptionem divinitus præcipi, sed qatenus ejus legitimè potundi adminiculi copiam & potestatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis nascitur. instrumentum verò contractus, tabellionis subscriptio, testium nomina, sigilli publici appensio, confirmationis tantùm causa adhibentur; qa non adeò necessariò requiruntur, qin firmus etiam absqe illis maneat contractus ex mutuo partium consensu; vel dissentiente qoqe unâ parte* * forsan [non] *infirmetur, si modò ulla ratione communibus illis & ordinariis testimoniis de ipso contractu liqeat.* & qæ sequntur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. *Ex hac promissione*, Ero Deus tuus, & seminis tui. *facta posteris Abrahæ & semini suo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos suos sistant baptizandos. Ergò supponit Petrus parvulos eorum antè Baptismum re ipsa susceptum non fuisse in fœdere actu comprehensos, nec peccata habuisse remissa ex prima conceptione, sed tum demum, cum baptizati essent in remissionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi de loco isto supra satis dictum videatur, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Assump. firm. locus.* 1. & *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. paucis tamen denuò sic respondeo.

1. *Hortari Apostolum, ex hac promissione, ut liberos sistant baptizandos*, non legitur.

2. Etiamsi daretur, consequentia tamen infirma esset; *ergò in fœdere actu non comprehensos fuisse ante Baptismum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino supra adduximus) baptizandi sint, qia fœdere sunt comprehensi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos*, non video, qi possit ab eo negari, qi *cum toto genere humano initum fœdus gratiæ* supponit. *Num.* 31.

4. *Ex prima conceptione peccata remissa habuisse*, non necesse est asserere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi existimant. Peccatorum condonatio suo tempore salvandis qibusqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipsos salvandos tum demum transigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Christi sanguine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides ipsa in adultis, vel qod fidei est analogum in infantibus producitur. Justificatio siqidem & renovatio intema perpetuò sunt ex dispositione divina sibi invicem connexa.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

II. *Si per fœdus intelligant cum fidelibus initum fœdus de semine illorum efficaciter regenerando, sanctificando, & salvando, ad qod alludit Apostolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad pradictam sententiam stabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè sumamus, duo tantùm sunt fœdera, sub qibus salus offertur, Legale, & Evangelicum.*

Legale hac formula concipitur, Fac hoc, *vel*, si feceris hoc, *vives. Evangelicum hac*; Crede in Mediatorem, *vel*, si credideris in Mediatorem, justificatus & salvus eris. *Ex nevtro horum deduci potest, omnes filios fidelium & justificatorum ordinariè vi solius fœderis justificari ante susceptum Sacramentum & absqe Sacramento. Ex legali non posse deduci, jam pro concesso supponimus; utpote qod justificationem gratuitam non agnoscit: Sed nec ex Evangelico deduci potest. nam* 1. *vere fidelium parvuli sæpe ad salutem non pertingunt, non salvantur.* 2. *infidelium parvuli sæpe salvantur.*

Dices, *etsi justificatio non sequitur vi solius fœderis cum parentibus initi? tamen infallibiliter sequitur ubi conjuncta est cum prædestinatione divinâ.*

Solutio. *Ergò juxta hanc sententiam tota ratio justificationis pendebit ex sola prædestinatione; nullo modo ex fœdere*: qare *frustrà conjungitur ut causa partialis. Si lignum accensum & non accensum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenso, nullo modo causaliter ex ligno non accenso.*

2. *Hæc Propositio*, Hic est Filius prædestinati & prædestinatus. *v. g. Isaac. non est idoneum fundamentum cui superstruas hanc conclusionem; Ergò, Hic in infantia ante Sacramentum susceptum fuit justificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem personam justificandam & salvandam: non infert illam justificandam nulla ætate designabili, nec ullo tempore certo: sufficit si fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promissionem*, Ero Deus tuus & seminis tui.

Dices,

Dicet, locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remissionem peccati recenseri inter primaria beneficia fœderis gratiæ, ac proinde ad solos electos parvulos pertinere. unde sequitur, non electos parvulos non posse originalis reatus remissionem communicari.

1. Respondeo; agere Propheram eo in loco de plenaria remissione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia, hac autem ad solos electos pertinet.

2. Dico, etsi remissio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia moriturο sit effectus prædestinationis, tamen non necesse est ut sit in omnibus infantibus baptizatis supravicturis effectus prædestinationis. Etsi enim parvulum non electum in eo statu ponat, ut sufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo statu; tamen cum idem parvulus adolescens, hac sola remissio originalis reatus non sufficit, ut idem sufficienter ordinetur ad vitam pro statu adulti: Nisi enim impleverit votum Baptismi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non justificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunquam actu impleant votum Baptismi, ac proinde nunquam ad salutem perringant; sequitur istiusmodi remissionem originalis peccati esse effectum communis providentiæ divinæ supernaturalis, & non effectum prædestinationis.

3. Non magis incongruum est ut non electus parvulus per remissionem originalis reatus sit ad tempus in eo statu, in quo si moriturus fuisset, salutem consequeretur æternam, quàm ut Paulus electus qum adhuc blasphemus esset, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo statu & conditione essent ad tempus, in qo si mortui fuissent, in æternum perirent; qa est sententia gravissimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinsii, & aliorum: & ita se habere, res ipsa loquitur.

4. Certum est Deum in Sacramento Baptismatis ritè administrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Christi ad remissionem originalis reatus; Aliogi Deus verax non esset in Sacramentis, qin (qod absit) Sacramenta essent fallacia signa. Cum ergò nullus infans obicem ponere possit, & inter tales sint nonnulli, qi apostatizant finaliter; necesse est, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur qibusdam non-electis, adeoqe non sit semper effectus prædestinationis.

5. Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis justitiæ, atqe adeò ipsi in eo statu positi fuerint, ut nihil in iis esset, qod impediret eorum perpetuam beatitudinem, nisi qod liberos actus virtutum nondum produxissent, absqe qorum interventu Deus non voluit, ut beatifica visione fruerentur: Quanto magis censendum est temporaneam qandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remissionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti posse competere, qa non sit ordinatio prædestinationis, sed communis supernaturalis providentia duntaxat.

III. *Si fœdus intelligant tertia notione pro ea promissione, qa Christo promittitur semen longævum, nec vi hujus fœderis absqe Sacramento ordinariè justificantur parvuli.* Nam

1. Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Christum mediatorem potius, quam inter Deum & ullas personas singulares.

2. Quamvis Christo promissum sit semen longævum, si vitam suam posuerit, Esa. 53. 10. atqe hoc fœdus impleatur, dum Christo semen spirituale qotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari potest sub hac formula, Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios justificabit; idqe ante Baptismum susceptum. Ubi vestigium talis fœderis in verbo Dei?

3. Si justificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri possit ex illo; tum etiam ex horum sententia prædestinatio eorundem. At qis dicere ausit omnes fidelium & prædestinatorum liberos esse prædestinatos?

4. Utcunqe hac sententia Christo tenus videatur superstruere justificationem parvulorum ante Baptismum fœderi cum parentibus stabilito: revera tamen illud superstruit soli prædestinationi prædilectorum parvulorum. Si enim non fuerint ex prædestinatis, nunqam dicent eos nasci justificatos, utcunqe nascantur ex parentibus justificatis: & è contra, si fuerint è numero prædestinatorum, affirmabunt eos justificates fuisse ante Baptismum, utcunqe nascantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum sententia, Infantes prædestinatos ante Baptismum justificari: vi fœderis posse fideles parentes colligere suos liberos esse prædestinatos. Ergò vi fœderis possunt certiores fieri de justificatione eorundem ante Baptismum administratum. Qis non videt utramqe propositionem omni certitudine carere? Nam licet certissimum sit, Infantes prædestinatos suo tempore justificandos & glorificandos fore; tamen hanc justificationem illis ordinatiò competere ante susceptum Baptismum, temeritatis, non charitatis, judicium est. Sed demus (qod tamen omni probabilitate destituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinatiè justificari ante Baptismum: unqid vi ejusdem fœderis constabit ulli fidelium suos liberos esse electos? Nullo modo. Electio siqidem parvulorum pendet ab arcana & absoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere aut conditionato pacto cum parentibus eorundem stabilito, aut illis revelato. Dicendum igitur ex Baptismo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod justificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei institutione Sacramentum ritè susceptum efficax est ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum sunt in statu parvulorum, habero nos fundamentum, unde à posteriore colligamus eos fuisse è numero electorum: Nam soli electi moriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum est à fœdere cum parentibus stabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem statim atqa nascuntur habent beneficium justificationis sibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei stabilito oriri possit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui sola reapse superstruunt hanc qam supponunt ante Baptismum susceptum parvulorum justificationem. Nullum exstat fœdus divinum de justificandis filiis justificatorum statim atqe concipiuntur, aut nascuntur, multo minus de prædestinandis. Nullum fœdus exstat de gratia spirituali & salutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinatiè transmittenda.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ sequitur de locis aliis promissionibusqe dissertationem prætereo: partim qia ipsis ipse qibusdam in hac causa non innitor; partim etiam qia locus iste de qo jam agimus, sufficere mihi videtur ad sententiam, non meam, sed nostrorum omnium fere statuminandam; ad illam saltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Christi meritum hunc in finem institutum fuisse Sacramentum, hoc nondum constare videtur. Idqe mihi eo minùs verosimile videtur, qod in adultis nullum prorsus comparet medium externum ejusmodi. Nec Baptismus siqidem, nec Eucharistia hunc usum in adultis habent; reatum non solvunt, sed aut jam solutum, aut solvendum obsignant.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

1. Capacibus subjectis verbum Dei esse ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qa ex parte nostra necessaria sunt adultis ad applicandum meritum Christi ad ablutionem reatus; per verbi enim annunciationem Deus operatus respiscentiam, qa peccatorem proximè disponit ad conversionem, & fidem qa apprehendit & applicat meritum Christi ad solutionem reatus non prius dimissi; sed parvulis, verbi minimè capacibus aliud instrumentum ex parte Dei necessarium erat; non autem aliud est, qàm Sacramentum initiationis & in-

sitionis

sitionis in Ecclesiam ex parte Dei. Est enim externum medium ordinarium unicum, quod parvulorum justificationi institutum est, & est remedium sufficiens, nec aliud medium ex parte Dei institutum est parvulis: sed ex parte parvuli Spiritus supplet quod illi deest.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum ista mihi minimè solvere videntur, cum Sacramenta non eodem fine in parvulis instituta, qo in adultis præsumantr: hoc avtem id ipsum sit, qod minùs probabilem istam sententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum sit infantibus necessarium, qia non sunr capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine necessarium fuerit, ut ista eadem, avt saltem qæ sunt istis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ instavrationem, cujus etiam capaces esse Infantes Baptistæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio isti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Episcopus Saresburiensis.

3. Non necessariò requiritur instrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præstet in parvulis, qod verbum solet in adultis, vel qod id præstet, qod est ei rei analogum, qam in adultis verbum producere est natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli supplet, qod ei deest, interius renovando & refingendo, qod in parvulis saluti destinatis est necessarium; utpote sine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu justificatus esse incipit, verum hoc avt Baptismi avt Circumcisionis tempore fieri, nihil est qod cogat credere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Porrò Baptismus parvulis adhibitus non potest reatum solvendum obsignare nisi credenti, cum parvulus impleat votum Baptismi. Qare qoad parvulos est inane & nudum signum, cum nihil pro statu parvuli obsignet, nec hunc mealem usum obsignandi parvulo præstet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Si* non potest obsignare, non potest conferre: esse enim sigillum in confesso est; nec nisi sub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptismum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes, cum Calvino, statuere nullus recusem.

2. Non seqitur nudum fore & inane signum, etiamsi pro præsenti statu parvuli nihil obsignaret. Etenim non sunt nuda & inania signa sive sigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obsignantur. non fuit ejusmodi signum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à posteris ejus post annos 400. possidendâ, Gen. 15.

3. Obsignatur aliqid pro statu parvuli præsente, scilicet esse Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Sed nec verò dicitur in adultis nullum prorsus apparere medium externum ejusmodi, nec Baptismum hunc usum solvendi reatum habere* [*in iis, scilicet adultis.*] *Nam satis constat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuisse.* Ego baptizo te in remissionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipsa reali remissione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de sola obsignatione remissionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non constanter in adultis medium externum ejusmodi comparere: nam illud [*in iis, scilicet adultis*] qid velit, avt qare lineia illis coërceatur, non assequor. Ratio clarissima est: avt enim adulti verè credunt, nec sine remissione potest esse fides salutaris; remissa ergò jam peccata habent, priusqam ad Baptismum percipiendum accesserint: avt non credunt, sed fictè ad Baptismum accedunt; nec Baptismus ergò reatum illis solvere potest, cum fidem ingenerare posse negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim, licet id mihi planè compertum non sit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remissionem peccatorum dari*, passim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritus Sanctus ipse usus est. Verùm formula illa in Scripturis usurpata, qomodo intelligenda sit, & nostri saniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipsa qam supra attuli, evidentissimè evincit. Eodem avtem sensu antiqos illos usurpasse, qo Spiritus Sanctus usurpavit, probabile fuerit, nisi si contrarium aliunde certo constiterit: avt si secùs usurparint, veniam jure poscimus ab antiqis illis discedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Augustinus toties inculcat, notius est, qam ut describptu sit opus.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 25.

Certum est ex præmissis voluisse Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorsum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi morituri sunt in infantia, nisi isdem itidem velis meritum Christi applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione sanguinem effudit? Sangvis enim Christi purgat ab omni peccato. Et qorsum obligari parvulos voluit ad perceptionem signi, si non vult pariter admittere ad participationem signati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, infantes voluit Deus ad obsignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remissione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum Circumcisioni tum Baptismo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamsi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum sexus seqior, qi Circumcisionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infantia morituros voluit Deus ad obsignandam remissionem peccatorum? cum*

1. *Moralis usus obsignandi remissionem non capax sit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptismum ullum aliud ordinarium medium assignari potest ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejusmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile est Deum velle prospicere de ordinario medio ad obsignandam remissionem, nec tamen prospicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipsam remissionem; qam tamen ablutionis aqa analogia Sacramentali ob oculos pons voluit. Qorsum enim parvulum ablui voluit, si non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obsignationem? cum præsertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs designet, qàm ablutionis reatus obsignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus simpliciter. Siquidem Deus supplet ex misericordia hoc casu id, qod alioqi ordinario jure per Baptismum dispensari voluit.

Denqe nec Judæorum sexum seqiorem, etsi circumcisionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio ablutis reatus excludendum censemus, cum in populo Dei non minus censebantur quam masculi. Vid. supr. annot. in Resp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne sigilli rationem habere ooſtri omnes adverſus Pontificios tuentur ea Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Voſſium ſupra *num. 9. membr. 2. ex Antibell. tom. 3. contr. 1. Theſ. 1. & 2.* ſigilli autem uſus oiſi obſignare, qis tandem eſt? Si ergo de eſſentia Sacramenti ſit, ut ſigillum exiſtat, de eſſentia ſigilli ut hunc uſum obtineat; negare Baptiſmum hunc uſum in parvulis obtinere, eſt negare eſſe ſigillum, & per conſeqens Sacramentum.

2. Non eſt æqè probabile Deum proſpexiſſe de medio eaterno remiſſionem parvulis conferendi, qàm de medio ejuſmodi pacti obligandi, 1. qia de hoc conſtat ex diſertis ſcripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo oon item. 2. qia ſymbolum eaternum hujuſmodi, hoc ipſum ſcilicet de qo agitur, in adultis dari conſtat, illiuſmodi non item. De *deſignatione & obſignatione* qæ afferuntur, ſuperiùs ſatis diſcuſſa videntur, *num. 2. ad arg. 10.* Sed & qæ de infantibus illotis & Judæorum ſeau ſeqiore ſubjunguntur, ita ſupra diſceptata ſunt, ut eadem denuo repetere, minùs ea uſu videatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis, Num. 26.*

3. *Deus per Sacramenta ſua ſemper efficax eſt, ubi ex parte ſuſcipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus autem pon non poteſt, cum conſenſum prabere neqeant. Hinc Auguſtinus ait,* Infantem Sacramentum (*fidei*, ſcilicet) id eſt Baptiſmum ſalubriter percipere, ſi fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epiſt. 23. *in fine. Non poteſt autem infans inter baptizandum opponere obicem contraria cogitationis, aut prava ullius operationis, cum pra carentia uſus rationis, nec cogitare, nec omnimò liberè operari poſſit.*

Ergò in iis Baptiſmus efficaciam ſuam ſortitur quad originalis reatus ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio eſt Sacramentum qodvis, ubicunqe obex noo opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt; at hoc ſine inſtitutum eſſe Sacramentum iſtud, ut ad originalis reatus ſolutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nos (uti ſpero) antea hoc ſatis eviciſſe videmur. Reſponſione ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos qoqe libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 27. 28.*

Mitto alias rationes. Videamus qid hac de re ſenſit antiqitas. Concilium Carthaginienſe Epiſt. 90. *apud Auguſtinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptiſmum Chriſti à perditione liberari, & ſalutem percipere ſempiternam, Anathema ſit. *Id qod intelligit ſynodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita diſcedunt. Auguſtinus* Epiſt. 23. Hoc Sacramentum (*ſcilicet Baptiſmatis*) tantum valet, ut ſi ante rationis uſum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipſum Sacramentum commendante Eccleſiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum homioem intravit in mundum, Chriſtiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non poſſe arbitratur, profectò infidelis eſt, etſi habeat fidei ſacramentum. Epiſt. 59. Qid dicturus eſt de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Chriſtianæ gratiæ ſacramento, eum ſine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, ſi continuò ex hac vitâ migrarent, ſmuntur creſcere, & nonnulli etiam Apoſtatæ fiunt? *Et de peccat. merit. & remiſſione l. 2. c. 28.* Si continuò ſeqatur ea hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoaium hominem teneat, ſolutis omnibus qæ tenebaot. *Fulgentius de verit. prædeſt. l. 1. c. 12. ait,* Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, aut furto ſurreptum, ſi ad ſanctum Baptiſma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita diſcedat, factum eſſe hæredem Dei & cohæredem Chriſti.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adverſus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplea occurrit.

1. Qod ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi noſtri omnes ut minus ſanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. 1. *Eſto qod in uno dogmate aut altero erraruat, non ſeqitur, illicò in aliis dogmatibus non recte ſentire. Neſtorius etſi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò ſeqitur de Spiritus Sancti perſona hæreticè ſenſiſſe:* Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus ſalva fidei compage errarunt, ſed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè ſenſerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non ſeqi, ut qi in uno aut altero dogmate erraɾit, oon io aliis recte ſentire poſſit. Verùm qi circa eam, de qa qæritur, materiam fœdiſſimè errant, qum remiſſionem peccatorum ita Baptiſmo alligarit, ut ſine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac io lite ſuſpectum haberi ſicut qi in eo, ad qod teſtificandum adhibetur, oon id tantùm aſſerit, qod actor, à qo adducitur, agnoſcit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum eſſe pernegat, pro teſte ſatis idoneo nevtiqam, opioor, admittetur, teſtimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio autem mea hia verbis coocluditur: Qos Baptiſmo nimium tribuiſſe in confeſſo eſt, in hac ſaltem lite judices mioùa competentes videri. De Avguſtino autem (cujus avthoritate in controverſia iſta imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad 2 Regum, c. 8.* in *Append. Eſt porrò in hoc dogmate Auguſtinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptiſmo tribuerit. Non enim agnoſcit illum eſſe regenerationis externum ſymbolum; ſed ipſa tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Chriſti tranſire. Qaſi ante illam horam tinctionis ad familiam Diabols pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & poſtea de antiqia etiam aliis qibuſdam: *Sed caput ſuperſtitionis illud eſt, qod iſti homines opinantur Baptiſmo externo primum condonari peccata. Sed vehementer fallantur.* Et rurſus ibidem: *Deinde alterum caput erroris fuit, qod ceptum eſt nimium Sacramentis tribui: qa in re Auguſtinus perſpicacis alioqi ingenii & doctrina incomparabilis, admodum falſus eſt.* Whitakerus noſter *de Sacr. bapt. q. 1. c. 2. ad arg. 2. Ego facem Patres pleroſqe nimium Baptiſmo tribuiſſe: imprimis Auguſtinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipſo, de qo ounc agitur, dogmate fundabant, qod ipſorum in cauſſa iſta teſtimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q. 2. c. 3. arg. 1. ad 5m. Reſpondeo me non poſſe Avguſtini*

gustini testimonium admittero in hac causa, qia hic multa durius scripsit de hac re, & prabuit occasionem multorum errorum de Baptismo.

2. Nec illud sequi agnosco, *ideò esse damnandum, si quid alioqui catholicum senserit.* Verùm hoc ipsum de quo quæritur, sit Catholicum necne, id est ipsum τὸ κρινόμενον.

3. Cum Whitakero nostro respondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Consentiens expositio Patrum est in Theologia probabile tantum argumentum, non necessarium.*

4. Ex Calvino illud interim observatu non indignum censeo, *Instit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qa apud veteres, Augustinum inter caeteros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas esse dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. resp. 2. Respondeo cum Calvino has dicendi formulas esse hyperbolicas, & non esse rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad thes. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptismo. — Et forsan aliqid nimium tribuunt: qanqam (fieri possit ut) nihil revera dicant, qod non satis commode exponi possit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis aut figuratis etiam, hyperbolica, nti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata sensu proprio sumenda deducere, non dialecticum, sed sophisticum fuerit. Certè si citra tropum omnem essent intelligenda qæcunqe genere encomiastico rhetoricari, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentosa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobio dogmata. Velim itaqe, si id dicta ipsorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noster, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptismi & Eucharistia signis sic locutos, ut qa sunt propria rei in Sacramentis signata effecta signis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico. — ut Patrum tum Graecorum tum Latinorum locutiones ista omnes, cum tropica & Sacramentales existant, sacramentaliter solum sint intelligenda, non causaliter. Ex qo fiat, ut ejusmodi testimonia, nullam vim effectivam signis sacramentorum tribuant, sed tantùm obsignativam. Id qod* (inqit ille) *verum est.* Et sit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem nostram obstringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. Illud urgebam dogma antiqi, imprimis Augustinus contra Pelagianos, qi Infantes remissione peccatorum non indigere contendebant, eosqe baptizari non in remissionem peccatorum, sed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Ecclesia Catholica, & imprimis Augustinus, necessarium esse infantibus Baptismum ad remissionem originalis reatus asserebant. Id qod probarunt ex forma Baptismi, juxta qam Baptisma dabatur in remissionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuisset otiosa & supervacanea, si non inesset infantibus virus & contagium originalis peccati, & inde contractus reatus, qi Baptismo solvendus esset. Verùm nostrorum Theologorum opinio rationibus Augustini non adversatur. Agnoscit enim in parvulis esse peccatum originale generatione carnali contractum, qod spirituali regeneratione solvi necesse sit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei consequendum, sed ad peccatorum remissionem impetrandam illis necessariam esse contendit. Hoc tantùm addit hac nostrorum sententia: piè credi ipsum votum Baptismi ex parte parentum, ubi actu haberi non potest intervenient aliqa inevitabili necessitate parvulis ante Baptismum hinc migrantibus ex Dei clementia sufficere ad originalis reatus solutionem ipsamqe salutem. Augustinus fortassis, si rationes qas nostri Theologi & nonnulli ex scholasticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum sententiam de pœna migrantium hinc parvulorum absqe Baptismo, non herosis alicujus stabilienda animo, sed solo amplificanda Dei clementia erga parvulos studio proferri intellexisset; non hanc nostrorum mitigationem ut impiam rejicere voluisse existimandum est. siqidem hac opinio nostrorum & aliorum, qa ad salutem parvulorum ante Baptismum suscepturn hinc migrantium, votum parentum & fidem Ecclesia sufficere statuunt, ubi Sacramentum haberi non potest, non magis gratiam remissionis originalis reatus à Baptismi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qa fide Christi praditos adultos catechumenos Baptismi sacramentum expetentes, si necessitate ab eo excludantur à Baptismi gratia non excludat; cum utriqe Baptismi aqè capaces sint, & fidem suam his propria, illi parentum & sponsorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptismum praeter tinctionem aqa requiratur: & Spiritus, cujus in reatu averterndo praecipuae partes sunt, qamvis ex Christi instituto per aqam ordinariè operetur, tamen non ita aqe externo signo alligatus est, ut sine ea in casu averso reatum non possit & velit. Denique neqe omninò hic aqa & externa ablutio prorsus abesse dicenda est, qam voluntas, propositum, votum & desiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium aestimatori repraesentant; ut planè existimemus hanc sententiam hoc modo explicatam cum veteris Ecclesia sententia minimè pugnare; cum minimè credibile sit Ecclesiam veterem aut Augustinum existimasse, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam cum adultis suis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut verius dicere possem rigidiores antiqorum sententias pronunciatas fuisse ἀγωνιστικῶς potius in disputationibus cum Pelagianis qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholasticorum quorundam & nostrorum Theologorum. Addo me hoc verius asserere posse, qam tu dicere possis verba Rubrica supra citata Num. 17. *posita fusso duntaxat ad excludendam absolutam necessitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe aut fundamento aut fine illud assertum fuerit, assertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus justa sit.

2. Actus rituscqe parvulos baptizandi, cum *in remissionem peccatorum* sive conferendam sive obsignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamsi apud Pelagianos otiosus ac inanis jure reputaretur, non est tamen apud illos ejusmodi, qi vitio originali non alieno eo qidem sed proprio suoqe infectos, ejusdemqe reatu morti æternæ obnoxios, infantes nasci universos, agnoscunt.

3. Qod præsumitur Augustinum de parvulorum statu, si scholasticorum aliorumqe rationes perspexisset, meliùs edoctum, sententiam suam mutaturum fuisse: qidni præsumi pariter possit & in hac parte, si Calvini aliorumqe nostrorum rationes accepisset, etiam de Baptismi usu & efficacia, sententiam suam fuisse mutatu um?

4. De Ecclesia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Ecclesiæ totius sensum sententiamqe in multis proclive fuerit expiscari: Nec abs re prorsus hic fuerit illud Vorstii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. thes. 2. rat. 3. Hallucinatio Augustini & qorundam aliorum pro totius Ecclesia consensu perperam affertur.* Qin & verum forsan fuerit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de praxi Baptismi parvulis necessitate no cogitasse qidem.* At verò Augustinum cum seqacibus suis, idem vobiscum de Baptismi absoluta necessitate non sensisse, ex utrinqe dictis utriusqe cuivis facilè constiterit: nam de adultis qod subjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis sententiam tulerit, rationem ipse affignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epist. 77. qia conversio cordis*, actualia nimirum, *in adultis habeatur, qa Baptismi defectum suppleat.* cum in parvulis ea desit.

5. Sententiam istam non *ἀγωνιστικῶς* tantum sed & *δογματικῶς* prolatam, inde constat, qod tanqam *de fide* tenendum passim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum sub Bonifacio *can.* 77. Augustinus ex sententia *Concil. Carthag. Epist. 90.* & *Concil. Milev. Epist. 92.* & *totius Ecclesia, Epist. 28.* & *ad Hieron. Epist. 10. de nupt. & concupisc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 26. de anima orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius 1. *ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum authores ipsi verbis dissertis toties reclament; quam illud de *Rubrica* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine dissertè prolata inveniuntur, quæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes consortias stabiliant, qi de vitæ alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: quanquam nec pugnat qicqam cum ea, quam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, aut pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hic deseri respuiqe videntur, qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hic à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverà ex tacità sanctificatione id non consequi, qanqam, nisi & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorum premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere aut respuere. Nam 1. certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem seu virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi personæ applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis cavsla non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in 4um q. 2. art. 1. concl. 1. Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, aut aliam qamlibet mortalem sine infusione gratiæ, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, aut à nostris Romanenses, aut à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in 1 Cor. 2. 30.* de *justificatione & sanctificatione. Ista gratia qasi individuo nexu cohærent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuita justitia imputatione separatur realis (ut ita loqar) vitæ sanctitas. De vera ration. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitiæ. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjuncta sint, ac cohæreant dua ista res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem sequi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adspersio utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qi meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo vetè unitus fuerit; aut qi Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; aut qi Christo per spiritum uniri qeat, nisi qi spiritu Christi præditus sit; aut qi spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex parte saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, aut ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, aut ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales autem virtutes non sunt necessaria nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum assequi libere ingenuèqe profiteor. Ea illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unà collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Augustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restauratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: denique ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Coocilium Aravsican. 2. *c.* 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjuvante, qa ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Augustini, illa qa dicitur* gratia finalis, *qa plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ à corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo

eandem inchoari tenent, quomodò & de adulto omni justificato idem sentiunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *An sint ulla qualitates meræ quiescentes & sopitæ, fidei, spei, charitatis, aut aliarum virtutum, quæ infundantur parvulis in Baptismo, ex sententia eorum Patrum, qui indubitato asserunt peccati originalis reatum tolli in Baptismo, meritò in dubium vocari posse affero. Unde visus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum eas, omnes veteres contendere, omnes tinctas tam sanctificari quàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qualitatibus fidei, spei, charitatis meræ quiescentibus & sopitis* &c. nihil dixi, aut ex mea, aut veterum etiam illorum sententia: de *sanctificatione* tantum locutus sum. Avdi tamen qid Augustinus *Epist.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, quamvis id nesciant, habitare Spiritum Sanctum: sic enim eum nesciunt, quamvis sit in eis; quemadmodum & nesciunt mentem suam; cujus in eis vita, qa ut nondum possunt, velut quædam somnilla sopita est, excitanda ad usus accessu.* Et post: *Habitare etiam idcò & in talibus dicitur, qia in eis occultè agit, ut sint templum ejus, idque in proficientibus, & proficiendo perseverantibus perficit.* Et mox: *Illa sanctificatio, qâ efficimur templum Dei. — non est nisi renatorum; quod nisi renati homines esse non possunt.*

2. [*Omnes veteres*] Ego certè nullibi dixi, nullus dico, quorsum enim? cum adversus eos duntaxat [*qi hic adducuntur antiqui*] exceptionem illam admiberi velim, *tinctis omnibus, istos*, dixi, *utramque in Baptismo collatam contendere.* Cæterum de priscorum hac in re sententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Episcopi Bristoliensis Epist.* ὀλῳ τῷ Θωλίνῳ corrogavi, testimonia clarissimè hoc deprehendi poterit; è quibus pauca mox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nam 1. ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, aut fidei, aut spei, aut charitatis, in quibus potissimum sanctificatio consistit, infundi parvulis in Baptismo?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *babimbus* istiusmodi *infusis* sanctificationem consistere. consistit opinor in renovatione, & sanatione mentis voluntatisqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam se conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occasio se tulerit, & pro objectorum, circa qæ versari contigerit, varietate diversa. Inqe si de renovatione sanationeqe probare possim, verum esse, qæ de veteribus illis dixerim, fidem satis mihi videar liberasse meam. En ergò qibus istud probari posse videatur, non de illis tantùm hic adductis, sed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. *Ep.* 4. *Quid confert aqa Baptismus ad Dei cultum? 1. qia quod Deo placuit, impletur, 2. qia regeneratio ex aqis & Deo venata, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *padageg. l.* 1. *c.* 6. *Baptizati illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum. Lavacrum quidem, per qod peccata absterguntur; gratia autem, qia remittuntur, qa peccatis debentur; illuminatio autem, per qam sanctam illam & salutarem lucem intuemur; perfectum autem, cui nihil deest.* Et rursus: *Qi regenitus est, solus qod & nomen ipsum docet, illuminatus à tenebris confestim liberatur; & qemadmodum is, qi somno excusso statim evigilant, vel potius, qi aliqd oculis suffusum exusserint, — detracto jam visus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizantur, peccatis, qa nebula instar spiritui divino tenebras obducebant, discussis, liberum expeditumqe, ac illustrem oculum obtinemus.* Dionysius, *Hierarch. Eccles. part.* 1. *c.* 3. *Sacrum divinæ regenerationis Sacramentum, qia primis luminis consortium tradit, omniumqe divinarum illustrationum principium est. ex effectu ipso verissimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Eis enim aliis Sacramentis commune est, sacri luminis consortium dare; illud tamen imprimis mihi videndi munus præstitit, ipsiusqe principalis maximè lumine ad alia inspicienda Sacramenta lucis gratiam sepi.* Origenes, *in Luc. Hom.* 14. *Qia per Baptismi Sacramentum nativitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyssenus *de bapt. Baptismus peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis causa: regenerationem autem intelligo eam, qa cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad propositam qæstionem, qâ ratione ista fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa est ex baptismate, est divina, libera, qæ à passionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad veram supernam reducat.* Et mox: *Illuminatio ista est animarum splendor, vita transmutatio, conscientiæ stipulatio, creatura vestitus, peccati mundatio, lucis participatio, tenebrarum dissolutio.* Basilius Cæsar *hortat. ad bapt. Baptismus est captivorum aris alium remissio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus splendens,* &c. Chrysostomus *in* 1 *Cor. Hom.* 40. *In lavacro regenerationis ipsam animam tangit gratia, & illinc peccatum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi est baptizatus, minimè sordidam, sed ipsius solis radiis puriorem, & qualis sunt generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim spiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & arguet sanctitatem. Et sicut aurum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita spiritus in Baptismo tanqam in fornace eam refundens, & peccata consumens, efficit, ut aurum puro purius fulgeat.* Idem *in* 2 *Cor. Homil.* 6. *Baptismo peccata sepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis denique gratia in ipsius pectore, tanqam in tabulis inscribitur.* Et, *in Philipp. Hom.* 11. *Primum pharmacum, qæ antidotum qoddam; ita omnem evomimus vitiositatem.* Idem *in Hom. ad Neophyt. Vides qot sint Baptismatis largitates? Sed multis qidem videtur cælestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere: nos autem bonores computamus decem. Hac de causa etiam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut omnis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Mystica purificatio, non unico vocabulo, sed variis nominibus nuncupatur. dicitur Sacramentum regenerationis Tit.* 3. 5. *Illuminatio Heb.* 6. 4. & 10. 32. *Baptisma Gal.* 3. 27. *Sepultura Rom.* 6. 3. *Circumcisio Col.* 2. 12. *Crux Rom.* 6. 6. — *Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divina autem gratia lavacrum non corporis sed animæ maculam sordesqe emundare consuevit: — qa cum ad illam piscinam venerit, & fontis illius vivos experta fuerit, solis radius mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, sed & sanctos & justos.* 1 *Cor.* 6. 11. *non dixit lavas estis tantùm, sed & sanctificati & justificati.* Cyrillus, *in Joan. l.* 2. *c.* 42. *Qemadmodum viribus ignis universus aqa calefacta non aliter ardet qàm ipse ignis: sic Spiritus Sancti operatione aqa qa baptizati corpus aspergitur, reformat ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 *Epist.* 86. *c.* 4. *A parvulo usqe vocem nemo usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo: ita nullus qi peccato non moreretur in Baptismo. Sed parvuli tantùm originali, majores autem etiam omnibus moriuntur peccatis, qæcunqe malè vivendo addiderunt ad illud, qod nascendo traxerunt.* Qæ ex Augustini *Enchirid.* excerpta videntur. Mitto reliqos: ad Augustinum accedo, eorum qi istic adducuntur primipilum; præter hunc enim Patres Carthaginenses, quorum ipse pars magna fuit, & Fulgentius, qi eandem vestigia præsit accuratè, duntaxat à te prosumuntur. Atqe hic nolo repetere ἀνωλόγως, qod ex Augustino *Epist.* 57. paulo supra posui, ne & mihi denuò describendo, & tibi-

tibimetipsi relegendo molestiam facessam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicis; quomodò autem Spiritus Sanctus in talibus habitat, nisi sanctitatis eis gratiam, gratiam, inquam, gratos facientem impertiendo? neque enim secundum essentiam duntaxat, non & operationem; (quod è nostris non nemo, qò gratiam nescio quam imaginariam procuderet in Baptismo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibusvis, existit: neque etiam secundum gratiarum sive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum spectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Restat ergo, nisi qartus aliqis modus possit assignari, quod futurum vix credo, sanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, quod & Augustinus etiam diserte verbis mox asserit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *quamvis id nesciant quomodo mentem iisdem habitat.* At ea, opinor, *ita* in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Denique ita habitare in eis dicitur, *ut occultè in iis hoc agat, ut templum sint ejus, quod in proficientibus deinceps & perseverantibus* non inchoet, sed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19. Originalis in eis ægritudo sanatur, in ejus gratiâ, qi salvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c. 18. Renasci in Christo, quod per Baptismum fieri voluit.* Et, *c. 30. Cur nascitur denuò, nisi renovandus? unde renovandus, nisi à vetustate? qa vetustate, nisi in qa vetus noster homo simul crucifixus est cum illo, ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l. 2. c. 7. Non enim advertunt eo qesque fieri filios Dei, qo esse incipiunt in novitate Spiritûs, & renovari interiorem hominem secundum imaginem ejus qi creavit eos.* Idem, *de Trinit. l. 5. c. 16. Patet nostrer esse incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, quoniam dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Substantia itaqe nostra mutatur in melius, cum filis ejus efficimur*, &c. Idem *Epist. 23. Aqa igitur exhibens sanctus Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, solvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Christo ex uno Adam generatum.* Et post: *Ideò parvulus semel perceptam Dei gratiam non amittit, nisi propriâ impietate, si ætatis accessu tam malus evaserit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qa non regeneratione auferuntur, sed alia curatione sanantur.* Idem, *super Levit. q. 84. Nam sine ista sanctificatione invisibili, visibilia Sacramenta qid prosunt?* Idem *de nupt. & conc. l. 1. c. 33. Sic accipiendum est*, (quod Ephes. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur atqe sanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *sanctificationem*; habes *mundationem*; habes *sanationem*; habes *sordium carnis depositionem*; habes *renascentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa postea progressus faciendus sit*; habes *Spiritus in anima, qalis est mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exspoliationem*; habes denique *substantiam in melius mutatam, & naturæ bonum reconciliatum.* Hæc mihi clara satis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sanè Augustinus sibi adversari videtur, Retract. l. 1. c. 13, *ubi sic habet*: Gratiâ Dei non solùm reatus omnium peccatorum præteritorum solvitur in omnibus, qi baptizantur in Christo, quod sit spiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipso sanatur, & præparatur à Domino, quod sit spiritu fidei & charitatis. *Sic agnoscit Augustinus in omnibus parvulis, qi in Christo baptizantur, solvi reatum peccatorum spiritu regenerationis: at non nisi in grandibus seu adultis voluntatis sanationem, quam vult fieri Spiritu fidei & charitatis: per Spiritum regenerationis non intelligit Augustinus aliud qam Spiritum Christi, à stirpe veteri, in qa nati sumus carnali generatione, in statum regenerationis per peccati originalis remissionem transferentem. Vide Augustinum* de peccat. merit. & remiss. l. 2. c. 9. & 27. Et, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè ista renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit; sicut momento uno fit illa in Baptismo renovatio remissione omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ sunt, revalescere: Itemqe aliud est *instrum telum* è corpore demere, aliud vulnus qod eo factum est secundâ curatione sanare: Ita prima curatio est cavssam removere langvoris, qod per omnium fit remissionem peccatorum; secunda, ipsum sanare langvorem, qod fit paulatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Augustinus, aliam esse renovationem Baptismalem, qæ fit remissione omnium peccatorum uno momento, innatam capere ab ipsa conversione cordis, qa non facta est ante adultam ætatem. Vide Augustinum* l. 4. de Bapt. contra Donatist. c. 24. 25. *Si juxta Augustinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à conversione cordis, tum nulla habituum infusio in parvulis in Baptismo ex ejus sententia.*

Idem de peccat. merit. & remiss. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne sine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit nisi in remissione peccatorum. *Et postea* — Filii ex parentum reliqa vetustate toti vetulli in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento Spiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæstiones, qæ de hac re motæ sunt, vel moveri adhuc possint, attendere ac meminisse debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remissionem Baptismo fieri; hominis verò ipsius qalitatem non totam continuò commutari, sed spirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate crescente commutare in se, qod corraliter vetus est, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem spiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hoc loco constat etiam juxta Augustinum primitias renovationis habere parvulos à remissione peccatorum in Baptismo, ipsam verò renovationem, qa gradatim perficitur, & sanctificationem non item, vid. & c. 7. ejusd. l. 2. Certè videtur Augustinus passim statuere adæquatum Baptismi effectum in parvulis esse illam renovationem, qa fit sola remissione originalis peccati; alterum autem illam renovationem, qæ fit ad imaginem Dei, non incipere nisi ex eo tempore, qo totus fit conversio.*

THOMÆ GATAKERI *Replicatio.*

Augustinus qod adversari dicitur: sanè si adversetur, sibiipsi adversabitur, cujus ea sunt, qæ supra posueram. Itaqe respondeo, 1. Non esse meum, omnia Augustini dicta dogmatáve præstare, qò minùs inter se qandoqe dissentiant. 2. Non adversari prorsus videntur, qæ adducuntur illic, eis, qæ superiùs allata fuerant. Siqidem primus locus ille ex *Retract. l. 1. c. 13.* explicari poterit ex illo *Epist. 23.* supra adducto, ut de *sanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, sed aliâ curatione perficiatur: nec *sanationem* omnem Baptismo neget, qam eidem alibi diserte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19.* sed ejusmodi tantùm, qalem ipse describit, cum *ibidem* tum & *Epist. 23.* qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l. 2. c. 16.* Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptismate ablus, à baptizato pœnitentia & reconciliatione sanari.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad substantiam ipsam eadem ab utroqe interno exigatur. Matth. 3, 6. 8.

2. Qoad locum illum *ex l. 2. de pecc. mer. & rem. c. 9. & 27.* Unde probari contenditur per *Spiritum re-*

generationis non intelligere aliud Augustinum, qàm *Spiritum Christi à stirpe veteri, in qa nati sumus carnali generatione, in statum regenerationis, per originalis peccati remissionem transferentem.* Respondeo 1. *Regenerationis* status ego qid esse possit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptismo collatam asserit Augustinus *de mer. & rem. pec. l. 2. c. 17.* Certe Augustinus *libri ejusdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptismi profectò sacramentum regenerationis est*; ad loca etiam illa respexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* autem, de qâ utroqe loco, tum Apostolus, tum & Christus, qs unqam interpretum intellexit, nisi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Augustinum id comprehendere concludam, qod locis illis designari consentiunt universi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imo qæ pro dogmatis sui fundamentis fermè sola constituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendisse Augustinum, tum reatûs solutionem, tum & renovationem internam; qam *sanctificationis* nomine Eph. 5. 26. aut *circumcisionis*, Col. 2. 12. Apostolum (qi Augustino distinctius de istis agere solet, nec *justificationem* unqam cum *sanctificatione* confundit, qod Augustino solenne nimis est in Apostolo interpretando) utramqe designasse. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptismo *sanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri possit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipse in aliam generationem per remissionem peccati spiritu renovetur.* qod tantum abest ut excludat, ut etiam innuere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expressa fit mentio, qod qid sibi velit, doceat nos Apostolus ipse Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit, qare? *qa vetustus & infirmus nascitur*, hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetustati illi infirmitatiqe medicina fiat, non sola reatus remissione, sed interna insuper opus est renovatione.

2. *Cap.* 2. qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, nisi in remissione* (forsan, *in remissionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non nisi*] nihil aliud sonet, qàm [*non aliter qàm*] sive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis asserit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipso loco Christus ostendit.* (qo illo, qæso, nisi qo renascentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus solutione designat, vel Augustino ipso interprete) *cum interrogatus qomodò possent ista fieri, commemoravit qomodò Moyses fecerit in exaltatione serpentis* (fuit illud, opinor, & sanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptismi Sacramentum, morti Christi conformamur infantes, eos à morsu serpentis liberari fatendum est, si à fidei Christianæ regula volumus aberrare. Qem tamen morsum non in sua vita propria, sed in illo, cum primitus inflictus est, acceperunt.* Qid est, (*morti Christi conformem fieri*) nisi carnem mortificatam, mortis ejusdem vi & efficacia habere? aut qis morsus ille serpentis, nisi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplastis illis per seriem continuam, nec unqam nisi in Christo solo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos usqe descendit?

3. Qod ad ea qæ sequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipso amplius, de qo jam actum est, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam sit imaginem (qam ejusdem *c. 7.* loco supra citato, Baptismo differre tribuit) etiamsi *totam* simul in Baptismo dari, sicut remissio tota simul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non semel) exertè tunc temporis inchoari contendit asseritqe. Qid enim aliud ista sonant è *cap.* illo 7. qæ & ipse posuisti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remissionem Baptismo fieri; hominis verò ipsius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *sed spiritales primitias* (in Baptismo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ scilicet) *crescente commutare in se, qod carnaliter vetus est, donec totum renovetur.*

4. Qod autem obiter ad Augustinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Augustini sententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qa à cordis conversione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo loci Augustinum *renovationis* illius internæ ad ætatem usqe adultam inchoationem ablegare; eum *cordis* tantùm *conversionem* (actualem nimirum sive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad justitiam, vel ore confiteantur ad salutem.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Si infantes ex sententia Augustini in Baptismo donentur fidei habitu infuso, qidni fideles denominandi sint ab illo habitu infuso; qomodo & recte homines sapientes aut temperantes denominantur, qibus donum infunditur sapientiæ aut temperantiæ? Ipse tamen Augustinus nusqam ex eo, qod fidei habitu, aut qalitate infusa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, sed aliis ubiqe nemimbus.* Epist. 23. *ait*, Parvulum etsi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiss. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos recte fideles vocari, qòd fidem per verba gestantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos nisi inter fideles? Sicut universæ ubiqe Ecclesiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi erediderunt, hoc enim iis acquiritur per virtutem Sacramenti & offerentium responsionem. *Hic de fidei habitu alium silentium, ubi opportunè maximo ejus meminisse potuit, si de fidei habitu in parvulos infuso unqam sommasset. Et*, serm. 14. de verbis Apostoli: Absit ut ego dicam non credentes infantes, credit in altero qi peccavit in altero. *Et postea*; — Credunt & infantes, unde credunt? qomodo credunt? fide parentum; si fide parentum purgantur, peccato parentum polluti sunt. Corpus mortis in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in posterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* serm. 10. de verbis Apostoli. *Et*, cont. duas Epist. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Augustinus*, Epist. 57. ad Dardanum, *ait*: Ad templum Dei pertinent parvuli sanctificati Sacramento Christi, regenerati Spiritu sancto. *Et postea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id nesciant, habitare sanctum Spiritum. *Sed nusqam ait habitare per fidei habitum infusum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Augustinianis illis, qæ obtrusâ exactioni admotâ minùs solida forsan deprehenderentur. Ad ea, qæ causam præsentem spectant, sic pauca respondeo. 1. Infantes tam ex Augustini fundamentis, tum *fideles* (si sanctificatio fidei habitum nescio qem infusum necessariò præsumat) tum *sanctos* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantum, aut *ex fide aliena*, sed *ex fidei habitu sanctitateqe* ipsa insita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ supra ex *Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari solent homines, & eo sensu, opinor, Augustinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti sint fidem habendi promissionibus divinis, ac in Christum recumbendi ad salutem juxta illas consequendam, qam ab actu ipso credendi, eisdem fidendi (qo sensu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptista renati & renovati, qanqam facultate id præstandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nequiqam possunt. Vide infra *Respons. tuæ membr. 5.*

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si veteres, imprimis Augustinus, aqe certò omnes parvulos tinctos tam sanctificari qam justificari censuissent, aqè fidenter de utrisqe pronunciassent. At justificationem parvulorum fide Catholica credendam esse veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epist. 90. apud Augustinum. Concilium Milevitan. c. 2. Concilium Valent. c. 5. Ex Augustini etiam locis à me productis* Epist. 23. *Et* de pecc. merit. & remiss. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et passim alibi; Patet eum hoc pro indubitato dogmate habuisse; cui etiam concinit Prosper in locis adductis ad capit. Gall. object. 2. & in secunda sententia super illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c. 30. At de sanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, aut antiquorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc est qod antiqiores Scholastici negabant parvulis in Baptismo gratiam habitualem, aut virtutes infundi. Ut meminerunt Halens.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerson in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum agit. Sed & Estius ingenuè agnoscit de hac infusione inhærentis justitiæ habitualis problematicè disputatum fuisse apud Schola Doctores.* Unde Magister (*ait*) eam (qæstionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipsa de re dubitatum. *Et postea: In Concilio Viennensi sub Clement.* 5. Etsi virtutes infundi in Baptismo parvulorum definitum est; non tamen ut dogma de fide, sed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 2. *distinct. q.* 3. *art.* 1. *sic habet:* Igitur qi sanè intelligere enpit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm constituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) esse necessariam. Nam profectò patres nunqam de illa disputare cogitarunt, imo res est non adeò antiqa. *Hac ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infusi parvulis non sunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Ecclesia cogniti, qam est fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennense illos probat, nisi tanqam opinionem probabilissimam. *Ex his aliqatenus videri possit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In testimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe respicere, etiam illud, qam istud præsumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Arausic. 1. c.* 25. superius allata sunt; nec nunc apponi denuò necesse est: sed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmissimè tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & spiritu regenerata ac in Christi morte baptizata, in ejus sanguine sit à peccatis suis abluta: qia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesia Sacramentu nihil sit assumptum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsa sui veritate & sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios salvari, qia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in sancte fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem salutis nullo modo pervenire. In utroqe siquidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adspersi corde à conscientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epist. Augustini* illa 90. habetur duntaxat, *negare Pelagianos parvulos propter salutem, qa per Christum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamsi non baptizentur, polliceri: nihil esse in eis vitiatum, aut sub Diaboli potestate captivum; nec pro eis fusum Christi sanguinem esse, qi fusus sit in remissionem peccatorum.*

Halensis autem *part. 4. qæst. 22. membr. 2. art. 2.* hanc affirmat esse *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptismo; qantum ad habitus, sed non qantum ad actus.* In qam & ipse concedit: ex Augustino confirmat, & objectionibus ex Augustino adductis inter alias respondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholastici an alii nullus dicit) *posuerunt, qòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes*: qorum sententiam oppugnat ipse. Nec amplius dicunt qos hic advocas, aut Halensis, aut Gerson, qam, *dicunt alqi*, ille; *dicunt qidam*, iste; (qomodo ipse mox utrumqe citas) nominatqe iste unum duntaxat *Hugonem* nescio qem, sui zvi an superioris nullus monet, qi *Apparatum fecerit super Decretum.* Hoc autem in dogmate convenire Alexandrum Halensem nostrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis haud pavcis à se invicem dissentientes) Eustathium, Bonaventuram, Franciscum Mayronis, Astesanum Astensem, Robertum Holcot, Petrum Alliacensem, Joannem Gersonem, ut alios omittam, locis indicatis, alibi ostendimus.

Sed nec verum est, qod Estius, *Magistrum in negantem partem propendere*, cùm extrema conclusio huc inclinet. l. 4. dist. 4. &c. Et regula juris sit, referente Alberico Gentili *jurid. l. 2. c. 3. Ubi lex non respondet qæstioni propositæ, determinare pro ea parte videtur, qa ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennense istam non solùm tanqam *probabiliorem* admittit, sed tanqam *dictis sanctorum* etiam *magis consonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noster diserte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennensi & Tridentino definitum esse, habitus harum virtutum infundi in Baptismo.* Qi & *ibidem*: *Hanc Concilii Tridentini, Ecclesiæqe Papisticæ sententiam esse.*

2. Ideo forsan crebriores de *remissione* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani siquidem, *Baptismi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; sed peccata, qa nulla essent in parvulis, solvi negabant*, (uti Augustinus *de Hæres.* c. 88. & alibi) vel realiter vel sacramentaliter etiam: neutrum enim horum cum illorum hypothesibus consistit, qas & istorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, si *sanctificationem* etiam in Baptismo dari, etiamsi non pari certitudine asseruerint (qamqam ubi dubitanter de ista locuti fuerint, ego neutiqam reperio) *sufficere* videtur ad illud, qod ego volebam, aut in hac parte recipiendos esse, aut ne in illâ qidem pro testibus idoneis habendos. Qæ autem qasiterqe locuti sint ex testimoniis supra allatis facilè constabit: qibus & in veterum scriptis qis evolvendis diligentiùs versatus, emi otii ad id amplius suppetit, plura multo elarioraqe forsan adjicere potuisset; cujusmodi etiam haud pavca in animadversionibus meis *ad Reverendi Episcopi* superius dictam *Epist.* simul congesta licebit reperire.

4. Denique si Patrum sententiæ standum fuerit, nec illi *sanctificationem*, sive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura sacra loqitur; sed *remissionem reatus* duntaxat, in Baptismo dari asserunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *sanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptismo tribui videntur; tum illa etiam à sacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea semper ipsâ conferre præsumuntur, qæ figurant: ista enim Baptismo designati, nemo est, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholastici finalem vocant, qa plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptismo, sed in ipso egressu animæ è corpore. Hoc non obscurè docet Calvinus* Institut. l. 4. c. 16.

§. 17.

§. 17. Infantes qi servandi sunt (ut [illegible] eâ ætate omnino aliqi servantur) antè à Deo [illegible] generari minimè obscurum est. Nam si ingenitæ [illegible]bi corruptionem è matris utero secum afferunt, [illegible] purgatos esse oportet, antequam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingrediturr pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum nisi in exitu hujus vitæ, ut sanctificatio consummetur. *Constans etiam est nostrorum Theologorum sententia, plenariam animæ sanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri.* Gerson in compendio Theologiæ, *ubi de 3. virtutibus Theologicis, de fide differens quæst*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Respondet:* Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qod hæ non conferantur iis in Baptismo, sed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod si anima parvuli post Baptismum separetur, in illa separatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipso Deo. De hac (*inqit*) opinione est Hugo qidam, qi fecit Apparatum super Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex sit gratia,

1. Baptismalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex subjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipsam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non aviem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta subjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipsam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam separatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ subjiciuntur; & per hoc venialia delentur, sive sint in parte rationali, sive sensuali: Et ita nullum veniale dimittitur post hanc vitam, sed in illo instanti, in qo dici potest, hæc finalis gratia dominium sibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc sententiam in sequentibus tum explicas fusius, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At si in Baptismo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipso externo figuratur, non video qid impedire possit, qo minus gratia illiusmodi inter baptizandum conferatur.

2. Vetum in boc libenter calculum tibi do meum, addóqe simul reatus solutionem mihi videri, qoad actum ipsum conferendi eo usqe suspendi, dum gratiâ sanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ simul & consummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. *Esto, Patres aliquando meminisse alicujus qalitatis sopita & qiescentis infusæ in Baptismo parvulorum, erit ille gratia gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima dispositio ad futuram vita novitatem, ut vult Hookerus noster* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus spiritualis motionis ad habitum fidei. 64. talis tamen sufficere desinit ad sanctificationem ejusdem parvuli, cum ad adultam ætatem advenerit. Ut enim ad justificationem adulti non sufficit fides, avt pœnitentia habitualis, sed requruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptismo nuncupatum adimpleamus: sic nec ad sanctificationem adulti sufficit illa sopita & qiescens qalitas, sev illa prima dispositio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, sed requritur etiam omnium virtutum habituum infusio, qi ad actus virtuum faciliunt. & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam est, qod nostra professionis Theologi distinguunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Responsione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes puramus absurdum esse dicere renovari, ut vel en ipso tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehensi Christi tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Resp. ad eadem Acta p. 130. Nascuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, simul & sunm ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; sed nullis adhuc illius vitii amarissimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inscrutabile, certissimum tamen, illud Sancti Spiritus in ipsis opus mere passivum, qo fit ut Christi membra nascantur, cujus ad mortem usqe crucis obedientia ipsis imputata à mortis reatu ipsos absolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Christi justitiam in ipso dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii nascantur, ipsorum spiritus prius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè specie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter spiritum & carnem exoritur, sed ad illum ipsum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectà transcendit, in qem apud Deum in Christo evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. Scilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Instit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Beza libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorsum enim illis illuminationem mentis ad discernendum secundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehensam, qod nunqam sint avdituri ad disponendum apprehensionis assensum per fidem? ad affectus secundùm Spiritum advertus carnem componendos? denique ad omnes illas animi facultates ad rectum scopum dirigendas, qæ per sensus & phantasiam exferuntur? Hactenus ergò negavi & nego istiusmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, sine qa nemo videbit Deum. *Hæc Beza. Concessa ergo hac sanctificatione parvulorum ex Patrum sententia, nulla ratione videtur nostra defensio avt læsa, avt immunita.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iste primus spiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vita novitatem dispositio*, qam Hookerus noster in Baptismo dari vult, avt unde etiam hæc havsta sint, nisi *regenerationis* illius, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apostolus Tit. 3. 5. ortum ipsum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit *Sect.* 50. ego nevtiqam assequor.

2. Qod *ea sufficere definere* dicitur, *ad parvuli sanctificationem cum ad adultam ætatem advenerit*; nec hoc qid velit satis assequor. Sufficere fiqidem aliqid ad sanctificationem duplici ratione dici posse videtur. 1. qod verè sanctum licet imperfectè, constituat; atqe hac ratione dispositio illa animæ, si sancta verè fuerit, etiam τὸ ὑγιαίνειν verè sanctum constituit, & ad id constituendum omninò sufficerit. 2. qod non solum sanctum constituat, sed eo etiam modo sanctum, tum qoad sanctitatis gradum, tum qoad ejusdem exercitium, qi à subjecto in hoc vel illo statu exigitur: atqe hac ratione reverâ sanctificatio illa in adultis non sufficerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Christo, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eisdem aliisve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechismo*; *Fidem in nobis semel inchoatam esse urqaqam sufficit, nisi continuetur alatur, & magis indies magisqe augescat.* Qum tamen fides inchoata semel nunqam deficiat, & justum sanctumqe statim atqe inchoata, constituat.

3. Nam qod *ad justificationem adulti non sufficere fidem*

dem aut penitentiam habitualem, dicitur; *sed ad votum in Baptismo nuncupatum implendum liberos actus utriusque requiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptismale implendum requiri, qæ ad justificationem non requiruntur; ubicunque fides & pœnitentia habitualis extiterint, quamprimum sese exercendi facultas data fuerit, actus illæ sunt liberos necessariò producturæ: qippe cum verum hic sit nostrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere numquam esse sejunctam*: sive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámque definit, *qa renuit operari, fidem veram non esse.*

4. Qòd *dispositionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, sive *qalitatem* illam *sopitam & quiescentem* ad adulti sanctificationem sufficere negatur; sed requiri etiam *omnium virtutum habituum infusionem* asseritur, &c. Si dispositio illa verè sancta fuerit, certè sanctitatis infusio novæ nulla requiritur, sed nec reverâ esse potest, cum *duo accidentia ejusdem speciei subjectum unum idémqe minimè recipiat*: sin minùs, infantem qomodo sanctificaverit dispositio illa, cum nec ipsa sancta extiterit?

5. *Habituum infusionem* istam havd satis capio: *habitus* siqidem nomine duo possunt intelligi; 1. Facultas simpliciter aliqid agendi; qales sunt *δυνάμεις* illæ oaturales, videndi, avdicodi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philosophus observat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod istiusmodi exercendi, qæ usu ac praxi comparata sit: qales sunt, qas nomine peculiari ἕξεως ille indigetat. Prioris generis videtur *dispositio* illa *sancta*, qam Spiritus Sanctus in anima, sive parvuli sive adulti, cujuspiam operatur, cum morbidum ejusdem affectum sanat, vel mortuam potius ipsam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplasti sunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego assequor) non habitus nescio qos virtutum distinctim instillando; sed menti voluntatíqe vitam & sanitatem restituendo, qæ qatenus sanantur, sive vivificantur, vel ad fidei, vel ad spei, vel ad charitatis, vel ad timoria actus eliciendos exercendosqe jam habiles æqe idoneæ redduntur. Posterioris generis videntur esse *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, spei, justitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam usu praaiqe subacti, tentationum conflictibus frequentiùs agitati, eisdemqe assueti, actuum deniqe exercitiorumqe spiritualium tenore conflaoti elaborati, cum, Spiritu Sancto istis cooperante, sanctimoniæ viriumqe spiritualium gradum assecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, possintqe jam prompte atqe expedite ea præstare, qæ sine molestia prius havd poterant. *Sanctam* illam *dispositionem*, si *habituum infusorum* nomine intelligere placuerit; illa vero nisi in vere regenito esse non poterit; sed nec ea, cum sit seminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum semen vitale sit, otiosa unqam esse poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe sanctum necesse est ea præditum constituat, sive parvulus, sive adultus is fuerit, ut infusione secundaria nihil adulto sit opus, ad eum primitus sanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam posterioris generis habitus non tam infundi, qam usu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec specie, sed gradu tantum ac progressu à prioñ illa disterminari. Siqidem stricte nimis fidei habitum sumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipsum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* scilicet *sed & virtus alia qævis per modum ἐγκαλείας, non avtem per modum ἕξεως insit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene consummato, opinor, locutus est. Videatur Halensis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad objecti.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forsan voluit, non eandem esse parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab illis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis scilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatisqe renovatione, ac ad divinam imaginem restavratione constare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea sanctitate* (qæ qid est aliud?) constituit, *sine qa nemo Deum visurus est.* Certe enim cum Apostolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit sanctitatem, is specie eandem in utrisqe agnoscat, necesse est. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & sanguis regnum cœlorum non possidebunt; & nisi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non possunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Concesso ergo hanc ea Patrum sententia parvulis in Baptismo dari; consequetur eam eandem specie parvulis dari in Baptismo sanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt saltem si ea non sit, qæ in adultis reperitur, non esse eam, qam Apostolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptismo tribuere videtur: nec posse ergo inde argumenta desumi, ad sanctitatem eam in Baptismo dari probandum, de qa Apostolus üs in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 29.

Secundum nostrum assertum est; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter peritures in infantia vite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptismo liberari.

Fundamenta hujus assertionis sunt: Primo natura Sacramentorum, qa sunt ex ordinatione divina efficacia signa, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte suscipientis nullum impedimentum ponatur, ibi suam vim, & efficaciam exserant pro capacitate suscipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii usu prorsus destituantur, nihil impedimenti opponere possint (ut supra ex Augustino documus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obstet; cumqe Baptismus potissimum institutus sit ad solutionem reatus originalis peccati; erge omnino dicendum Baptismatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc suam vim & efficaciam exserere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Asserti (*à reatu* scilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum peritari sunt*) Fundamenta hic jacta 1 Primum nititur illo dogmate, de *sine institutionis*: petit itaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo: finem institutionis Baptismatis, satis, uti spero, supra demonstravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe responsum, qod mihi tunc satis videbatur; & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qæ in præsenti inter baptizandum minister pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex quibus satis constat, Baptismum revera illud ipsum operari, qod Minister pronuntiat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptismi Minister id dicit qod facit, Sacramentum utiqe administrat, ritumqe sacrum peragit à Deo institutum.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. *Verum est illum dicere qod facit: at id insuper dicit, qod Deus per illum facit, scilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remissionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& simul Deus verè facit, qod Minister dicit, remittendo peccata. Cum Minister ablnit parvulum, & verba pronunciat, Christus qasi manu sua cœlitus demissâ, parvulum sanguine suo in remissionem peccatorum aspergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt. 3. 11.* Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Minister dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipse facit, qemadmodum & Joannes Baptista, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in resipiscentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipse faciebat, nec qisqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipse baptizabat, Baptismi à se collati virtute resipiscentiam adepturos, qam à baptizandis præxigebat, vers. 6. Nam qæ sequntur, illa, sive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum sonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Minister ille, qi baptizat; sive (*in nomen*) admissionem duntaxat solennem significat in cultum sive fidem & professionem unius Dei veri in personis tribus distinctis, qemadmodum *in Mosem baptizari* 1 Cor. 10. 2. est in cultus divini per Mosis ministerium instituti professionem, per eum ritum solenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part. 2. l. 4. c. 2. q. 3.*

2. Qod Deus simul ea facit, qæ hic facere præsumitur; nec probat Ministrum id dicere, & hoc ipsum videtur probatione indigere, cum id sumat pro confesso, qod est caput controversiæ.

3. Illud Hieronymi in Esajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam secus opinatus est? at num eo ipso Baptismi momento id faciat, hoc vero est qod qæritur, nec defendi posse ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura necessario consequitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptismo dari non agnoscunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Minister Baptismi non avdet dicere, *Ego te justifico*, qod & non uno in loco urget Avgustinus adversus Donatistas, non ergo dicit qod Deus, sed qod ipse facit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo, Ministrum non posse ideo rectè dicere, Ego te justifico; *est enim justificare solius Dei opus. Qod sapè & rectè inculcat Avgustinus contra Donatistas.* Si Minister, *inqit*, non avdet dicere, *credo in me*, non avdet dicere, *justificatis à me.* l. 3. c. 11. contra Crescon. *Et alibi:* Non solum justos se dicunt esse homines, sed & justificatores hominum, qod de uno dictum est, qi justificat impium, & qod sit justus & justificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. *Et tamen rectè potest dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Christi, *ut Minister ejus. Optimè enim distingvit Avgustinus:* Ad aliud aliqid est (*Minister*) ad aliud non est aliqid. Ad ministrandum & dispensandum Verbum & Sacramentum est aliqid; ad mundandum avtem & justificandum non est aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, nisi per qem creatus est totus homo, & qi Deus manens factus est homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad ministrandum siqidem & dispensandum Verbum & Sacramentum est caussa instrumentalis Minister in genere caussæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & justificandum totalis caussa est Deus in genere caussæ Physicæ, seu efficientis:* Justus enim & justificans non est nisi Deus, *dicente Avgustino*, Epist. 50. ad Bonifacium, *ubi hæc ipsa de re agit:* Et c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Crescon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo, Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, nisi qod facit ipse Minister; sin de interiore sive spirituali ipsius animæ ablutione sumatur, (ut sensus sit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l. 2. c. 8. rat. 9.* perinde futurum est, ac si diceret, *Ego te sanctifico, Ego te justifico*; at hoc dicere non posse agnoscitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Minister ipse facit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Rectè Tertullianus, de Baptismo c. 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obsignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptismi usum ad adultos restrinxisse; unde telum sibi arripuerunt Anabaptistæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo, negando restrinxisse ad adultos, *avt illicitum putasse parvulos baptizare, qqid aliter suggerunt Anabaptistæ; Licet c. 18. cunctationem iis utiliorem scripserit: qod alii de infidelium parvulis intellexisse eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod subjunxit de sponsorum periculo; ubi enim parentes sunt Christiani & fideles non videntur sponsores periculo ingeri. Sin de Christianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidem Baptismi necessitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex loco Joan. 3.* Nisi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, designatos sanctitatis *appellat qibus certè Baptismum negare voluisse, non est verisimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptismi suadere visus est, ut nosti; qi tamen parvulorum Baptismum non solum licitum esse vult, sed eos baptizari vult, si qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum esse satis bene intellexi: testem tamen adhibui verborum in Baptismo operatoriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptismo parvulorum Tertulliano qid visum fuerit, havd ad rem præsentem multum facit; ipsius tempore obtinuisse ex scriptis illius liqet satis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* si conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptismi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: hæc avtem in adultis justificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix est, puto, ut orthodoxus qisqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem, tantùm obsignationem* tribuere

buere videtur, nisi si fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qasi obsignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Esto, fidei impetrationem, tinctioni obsignationem eum tribuere, *illa tamen obsignatio non erit ablutionis delictorum, sed ipsius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, sed illam qa obsignata sit in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qa interpretativ videri possit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obsignationem Baptismi* vestimentum *qoddam* fidei *esse. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud est obsignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de necessitatibus humanæ exhibitionis supplavdimus, si post fidem nbsignatam dicimus, Non habeo, qn vivam. *Scilicet si post fidem obsignatam reali susceptione Baptismi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de resurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi posse, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, sed illam demum, qa obsignata est in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptismum reipsa susceptum. Etsi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ professione Catechumenos ad remissionem peccatorum præparari censuerit: non tamen remissionem ipsam exhiberi censuit ante Baptismum reipsa susceptum, id qod sapius innuero visus est, hoc ipso libro* c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptismo fieri ex ipso analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad simplicem xctum competat similitudo, ut qnniam vice sordium delictis inqinamur, xqis abluamur. *scilicet à sordibus delictorum, qod postea vult intelligi de sordibus communicati reatûs. Et* c. 5 *de Ministris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conservant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto scilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi instituit collationem inter aqas Bethesda & Angelum, qi vitia corporis remediabant, & ministros Evangelii spiritum mederes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptismi*) est qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibus testeis vis & efficacia Baptismi etiam in adultis, & verborum in Baptismo operatoriorum, de qibus locutum fuisse Tertullianum satis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptismum tam fidei professionem ex parte nostra, qam remissionis promissionem ex Dei parte obsignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q. 2. c. 3. & q. 4. c. 2.* supra exhibuimus *ad Num. 4. & 5. Repl. 4.*) nemn, puto, non concesserit.

2. Tertullianus hoc si censuit (etiam vere credenti hondum remissa peccata priusqam ad fontem sacrum accesserit) in errore manifesto (te etiam id fasso *Resp. Num. 4. & 5.* qn loco de re ista satis disceptatum videtur) versatus deprehenditur. Itaqe ex testimonio ipso minus comprobato, testis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certn liqet; saltem ex dicto allegatn non elicitur necessario: xliud innnunt, & sonare planè videntur ejusdem verbx illx in *lib. de pœnitent. c. 4. Qi pœnam per judicium destinavit, idem & veniam per pœnitentiam spopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & salvum faciam te. Et post. *c. 5. Pœnitentia per Dei gratiam offensa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius est in tinctis Christus, alius in audientibus? — Lavacrum illud obsignatio est fidei, qa fides à pœnitentia fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere desinamus, sed qia desimus, qoniam jam corde loti sumus.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Augustinus Hypognost. 5. Ut qid jussit in remissionem peccatorum baptizari, si non verè facit remissionem? Imo idem jussit, qia facit, est enim verax Deus, A nmnis autem homo mendax. *Augustinus* Epist. 157. Non est ista etiam in parvulorum Baptismate remissio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, sed veraciter agitur

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognosticon* scriptum illud Augustini esse censetur: nec Augustini testimonium in hac lite admittendum professi sumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remissionem peccatorum*, abunde satis est supra dictum, *ad Num. 4. 5.* De Deitidem *veracitate. Num. 2. Ad Argum. 12. & ad Num. 13.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Ministri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba sunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Ministri baptizantis non sunt ipsa Dei verba; non magis qam Baptistæ illa, *Ego vos baptizo.* Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Ministro hoc dicenti credat, etiamsi vobiscum de Baptismi vi & efficacia juxta non sentiat, qod obstet, nihil est. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem vestram elici possit non video. Locus si indicatus fuisset, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis suis est ex affectu vehementiori immodicus sæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi xdversus *Sacramentarios*, qos xppellat, se npponit. Ex qo genere est, qod habet ad Esaj. 2n. *Deus sic ordinavit, qod nolit dare Spiritum suum sine signis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal.* 3. x7. Ea Baptismo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptismo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptismi verba esse Evangelii summam; Ego (*inqit Minister*) mandato divino & loco Christi baptizo te, (i.e.) hoc signo testificor xblui peccata tua, & te reconciliatum esse vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis istis nihil amplius Baptismo tribui, qam ut sit gratiæ jam collatæ testimonium, ex prægressis liqet. *Principalis*, inqit, *significatio & finis Baptismi nascitur ex promissione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. *Ideo enim Baptismus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promissioni additus est, ut testetur promissionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde sentiendum est de hoc testimonio, acsi Deus nova aliqa voce de cœlo testaretur se hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miscellan. *ubi* de cœna Domini Thes. 35.) Cum Minister baptizat, oculis mentis in cœlum sublatis cogito, & credo, Christum qasi mann sua cœlo demisse filium meum sanguine suo in remissionem peccatorum aspergere per manum illius hominis, qem video aqx caput infantis aspergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præsidenter interim) si claro aliqo verbi divini testimonio subnixus, qod mihi sanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Christo uniri, Christique sanguine*

aspergi. At ego in æternum perire quenquam, qui Christo unquam efficaciter unitus fuerit, aut pollutum, immundum prorsus manere, cui sanguis ille Dei ipsius manu aspersus sit, noo adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Dicere parvulos, quibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Baptismum, suo modo, Christo uniri, qui unio pro statu parvuli ad participationem Christi sufficit, non est absurdum. Dicimus tamen hanc unionem non sufficere adulto ad Christi participationem, sed sufficere cessare. Cum enim ad adultam ætatem perventum fuerit, ad nostram unionem cum Christo fides & pœnitentia actualis exigumur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qui parvulo sufficit ad Christi participationem efficacem pro illo statu, cessare sufficere eidem adulto; qui cum adoleverit, si credere in Christum neglexerit, atque adeo per fidem uniri, non mirum si talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Quod *unio illa quæ parvulo sufficerat ad participationem Christi, adulto non sufficere* dicitur; nolo repetere de sufficientia ea quæ supra dicta sunt: nam de unione aliquid ulterius dicendi occasio infra dabitur. Illud tantum jam quæro; Unio illa cum desinat planè, ubi quis adoleverit, ut nova succedat; an eadem ipsa continuetur, sed ut nova quædam eidem adjiciatur, & duæ diversi à se invicem generis uniones simul in eodem consistant; quorum utrumque varia secum inconvenientia trahere videri saltem potterit.

2. De clavsula illa (*si credere neglexerit*) respondeo; fieri non posse, ut qui Spiritus Sancti ope ita Christo unitus sit, ut unus cum illo spiritus evaserit, in Christum credere suo tempore vel negligat, vel deinceps etiam desinat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. Si agas de sanguinis aspersione ad ablutionem sordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non esse amplius pollutum aut immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale semel dimissum non redeat quoad reatum, ut nos ex Prospero in *Thesi* nostra demonstranda docuimus. talis tamen potest postea immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud quid *sordes*, aliud *reatum* ipsum extstere. de sanguinis aspersione simpliciter loquor, qui aspersus non reatum tantum, sed & maculam expurgat.

2. Noram immunditiem contrahere possunt, & contrahunt quotidie sancti: sed ad ejusmodi, quæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipsorum etiam æternum valeat, hoc est quod nostri negare solent, nec admitti posse in quoquam vere mundato videtur.

3. Prosperum quod attinet, sententiæ illius te minimè subscripturum existimo; aut si subscribere coolueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc sunt, eo ipso quem tu citas loco, *ad Gall. object. 2. Omnis homo, qui credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptismo, tam à propriis peccatis, quæ mala voluntate & actione contraxit, quam ab originali, quod à parentibus traxit, absolvitur. Sed relapsum post Baptismum ad infidelitatem & impios mores qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur, quam qui eundem asserit non æterna morte esse damnandum.* Et, ibidem ad *object. 3. A sanctitate ad immunditiem, à justitia ad iniquitatem, à fide ad impietatem pietasque transire, non dubium est: & ad tales prædestinationem filiorum Dei, cohærendum Christi, non pertinere certissimum est.* Vides Prosperum disertis verbis asserere tam adultos credentes, quam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, quam à reatu originali ablutos, & absolutos, tam à fide & sanctitate, quam à justitia accepta excidere prorsus, & in immunditiem, iniquitatem, impietatem, infidelitatem cadere, per quam in æternum exitium devenant. Quod nec ipse (credo) credis, nec Synodi illius decreta admittunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipse, *ibidem Thesi 6. & 8. de Baptismo*, & *ad Ephes. 5. 26. mundationis* sive *sanctificationis* nomine tam *regenerationem* quam *justificationem* comprehendi vult; ut utraque in Baptismo ex consequenti collata intelligatur; quorum in altero si à Zanchio discedatur, quidni & in altero discedatur?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex tota thesios mea explicatione non potes justa consequentia inferre, me in eo quod toties ingeris, omnem sanctificationem parvulis denegasse, ac proinde non recte inseris me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato discedere. Quid de hac tota re sentirem, supra explicavi. Interim tu hoc ipso in loco à Zanchio discedis, qui vis locum Ephes. 5. 26. de sola sanctificatione, exclusa justificatione, intelligendum esse, ut videre est Censura Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admissa Zanchii sententia, utrumque statuendum; cum de altero tamen secus opinari te crederem: nec Zanchii authoritate magis in hac parte teneri me, quam aut te aut alium quempiam, qui tecum sentiat in illa altera.

2. A Zanchio discedere me in loci illius expositione liberè agnosco; sed nec aut solus hoc facio, aut quo minus facere id liceat, non video; præsertim cum nec de loci sensu testem illum advocarim, nec in cujusquam verba (sacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuensibus) jurare quisquam teneatur. Hanc igitur veniam petimusque damusque vicissim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio secum convenire possit, ipse viderit, si hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qui ipse in *Miscellan. de Prædestin. c. 4. Thes. 1.* Et *demonstrat. Thes. 6.* asserit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniquitates suas reos mortis existere.* Quo & *de Attributis Dei l. 5. c. 2. de Prædestin. sanct. Thes. 2. Num. 2. Unionem cum Christo, & justificationem, electionis effectus, notasque facit.* Et, *ibidem q. 3. Num. 2. Electionem justificationis causam.* Et, *de reprobis q. 2. Thes. 1. Reprobos nec vocari unquam, nec justificari.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hic Zanchium secum commentore fatagis. sed mallem loca à te citata interpretaris de adultis, de quibus potissimum agit: Fateor enim & ipsum & Apostolum ex quo ille suas theses demonstrat, parcius agere de effectu Baptismi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniquitates suas reos mortis existere, *intelligendum de peccato actuali, & reos esse mortis propter iniquitates proprias.* Unionem cum Christo & justificationem esse effectus electionis *ex Apostolo docet, sed intelligit de unione & justificatione per fidem facta, de quibus Apostolus proprie agit.* Electionem *vult* justificationis *per fidem* causam esse. Reprobos nec vocari unquam, vel

justificari

justificari *vult : scilicet per donationem fidei, nec fide justificari, de qa vocatione & justificatione passim agit Apostolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis solis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædestinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipse etiam avthor patitur. Nam *l. 5. c. 2. de prædest. sanct. q. 5. §. 2. de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri quidem & infantes ad finem æterna gloriæ deduci possunt. Ideo interne omnes, etiam electi infantes per Spiritum Sanctum suo modo vocantur, & justificantur, ut etiam glorificentur. Qadam verò his annexa sunt, qa etsi locum in infantibus propter ætatem habere non possint, reliqos tamen electos omnes consequntur*, &c. *Vis actualis fidei, auditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum esse præsumat (id qod contra tuam thesin disertè facit) inde liqet clarissimè, qod idem ipse, *de operibus redempt. l. 1. c. 16. tit. de bapt.* dum Baptismi à se allatam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet Lavacro aqa baptizentur, beneficiorum tamen, qa per Baptismum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Christo, Spiritu Sancto & igne: Non enim baptizat Christus nisi suos, hoc est, à Patre sibi datos.* Et postea, in *cavtion. 2. Ut Baptismi beneficia consequamur, opus est fide, vel saltem sprtus fides & pœnitentia, qo certè non donantur nisi electis, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipsis in *Thesibus*, unde testimonium illud tuum desumitur, ab ipso protinus exordio, de *electis solis* sese agere, qibus ista conferantur, sive per Sacramenta, sive per alia media, beneficia, aperte satis ostendit. *thes. 1. & 2.* & *thes. 26.* ubi *electos* solos statuit *ad fœdus admissi*, & *Christo uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* in *Append. de exorcism. fol. 74.* Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c. 2. §. 5.*

3. Si *de Baptismo in parvulis effectu parcius agere Apostolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex scriptis Apostolicis theses istæ de materia ea certo clareqe possint stabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè sententiam suam ea in parte aperte satis profitetur, *ad Ephes. 5. loc. 2. part. 2. de bapt. §. 5. & 6.* si qid verò desideratur, Lectorem ad Calvinum in *Instit.* remittit; utpote qem in argumento isto probet; de eo avtem jam statim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hisce accedat clarissimus Calvinus (in comm. in Ephes. 5. 26.) Qod Baptismo nos ablui docet Pavlus, ideo est, qod illic nobis ablutionem nostram testatur Deus, & simul efficit, qod figurat; nisi enim conjuncta esset rei veritas, avt exhibitio, qod idem est, impropria esset hæc locutio, *Baptismus est lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum sit; ne sibi contrarius ex stimetur. qi & qod addit *Baptismum* dici *animæ lavacrum*, si de Baptismi Sacramento accipiatur, intelligi potest ita dictum, qod ad ablutionem animæ designandam atqe obsignandam institutum sit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus supra exposita *Num. 2. ad Arg. 3. Resp. 2.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nemo nostrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia sæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apostolica, cujus neatus dogma istud dissolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ supra allata sunt, planè consentit.

2. Calvinus certè diserè videtur ad partes nostras transire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptismi, qoad parvulos ipsos efficacia usuqe ex professo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Ephes. 5. 26.* à te ipso adductum; *Neqe enim affixa est signis Dei gratia, qin extra adminiculum signi liberè eam distribuat, si velit.* — *Deinde multi signum recipiunt, qi tamen gratia nunqam fiunt participes; nam signum omnibus est commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus autem non nisi electis confertur: atqi signum absqe Spiritu est inefficax.* Et, *ad Rom. 4. 11. Sacramenta per se etsi nihil jurant, Deus tamen, qi gratia sua instrumenta esse voluit, arcana Spiritus sui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortua sint ac inutiles figura, vim tamen suam & naturam semper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in genere statuit, *Institus. l. 4. c. 14. §. 1.* videri poterit supra *Num. 2. ad Arg. 12. Replic. §. 2.* Qin &, *lib. eodem. c. 16. §. 7.* de fructu agens ex professo, qi ea hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei signum puero communicatum, velut impresso sigillo promissionem pio parenti datam confirmat, ac ratam esse declarat, qod Dominus non illis modò, sed seminis ejus in Deum sit futurus.*

2 *Qoad infantes*; nonnihil, inqit, *emolumenti pueri è suo Baptismo capiunt:*

1. *Qod in corpus Ecclesiæ insiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad serium Deum colendi studium non mediocriter stimulantur; à qo in filios solemni adoptionis symbolo accepti fuerint, anteqem per ætatem eum cognoscere possent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte sententia superius abunde satis dictum videatur *Num. 2. ad Arg. 12.* & *Num. 17. Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Ephes.* hic adductum est de avthoris ipsius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejusdem *Catechismo*, ubi accuratius ista distingvit, pavca delibabimus. M. *Qid est Sacramentum?* P. *Externa divina erga nos benevolentiæ testificatio ad obsignandas cordibus nostris Dei promissiones, qò earum veritas melius confirmetur.* Et moa, *de baptis.* P. *Baptismus veluti quidam in Ecclesiam admissus nobis est, illius omnes testimonium habemus, nos cum alioqi extranei alienique simus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domesticos censeamur.* Moa; M. *Num aqam essa anima lavacrum censes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Christi sanguini eripere nefas est, ut abstersis omnibus nostris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum sacro illo sanguine conscientias nostras Spiritus Sanctus aspergit; obsignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqa tribuis, nisi ut ablutionis tantum sit figura?* P. *Sic figuram esse sentio, ut simul annexa sit veritas: neqe enim sua dona nobis pollicendo nec Deus frustratur: proinde & peccatorum veniam, & vita novitatem offerri nobis in Baptismo & recipi à nobis certum est.* (Habemus qæ ex *comment. ad Ephes* prolata sunt; sed pergamus.) M. *An promiscuè in omnibus impletur hæc gratia?* P. *Multi, dum pravitate sua viam illi præcludunt, efficiunt, ut sibi sit manis. Itaqe non nisi ad fideles solos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti natura decedit.* post; M. *Nobis verò qid agendum est, ut rite Baptismo utamur?* P. *Rectus Baptismi usus in fide & pœnitentia situs est: h. e. ut statuamus cum certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Christi sanguine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus sentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus ista dixisse debere intelligi, qibus obsignando exhibere beneficia ista

dicantur: atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerte tuo ſecunde* Calvinus minime ſuffragetur. Verum ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſus faciant. M. *Si hæc requiruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi ſit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satis ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum fiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum tota humana genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, anteqam deſeratur. Qare prorſus dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i. e. libera reſiſtentia, ſua ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizate ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promittit avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Quemadmodum aqa, ſev aqa aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſanguis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſanguis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqa aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei prius exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. Beza ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſte enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſequatur, avt ne ſequatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potius tanqam appendicem qandam adjungi, eo fine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad* 1 *Reg.* 8. *In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſequitur. — Non tamen diffiteor qadam ſignificata eſſe Baptiſmi, qa non antecedant ſed conſequuntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm.* 118. *part.* 3. *Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqas repoſita; qa nos Sancti Spiritûs ſanctificet adventu, judicii igne nos decoqat, qa per mortis injuriam, à labe morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra *Num.* 2. *ad argum.* 2. *enumc.* 7.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqa aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſanguis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum proprie ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionumqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tum qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accrefcere: neqe vix avſim pedem in hoc negotio ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleniſqe perhibetur. Petrus Martyr, *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſta Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratia certitudo.* Et, *Inſtit. l.* 4. *c.* 14. §. 23. *Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q.* 1. *c.* 2. *Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim σημεῖον pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde σφραγὶς δικαιοσύνης, ſigillum juſtitiæ, qa ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat, ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Pacæus, *in Rom.* 4. 11. *Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cognoſcitur, qod ſacramenta ſint σημεῖα divinitùs data, & σφραγῖδες, ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv.* 2. *Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſanguinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma σύνολον, unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ.* 30. *Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §.* 31. *Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorstius, *adv. Brll. tom. 3. contr. 2. thes. 2. vat. 2.* Objectio. *Omnes homines nascuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis aternæ, Psal. 51. Rom. 5. &c. Ergò nisi per Baptismum hic reatus tollatur, pereundum ipsis est; qia per hoc organum gratia Christi hominibus applicanda est, & sine hoc applicari non potest.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptismum, sed per Christi gratiam (qa propriè per Baptismum non qidem reipsa conferri, sive nobis applicari, sed tantùm significari & obsignari solet) à nobis avertur.* Et, *ad Contr. 1. Thes. 6. Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qa per so absqe fide, & bono motu uteutis justificare qempiam possit, plane perniciosum esse judicant: Et omnia sacramenta ex ipsius Dei ordinatione tantùm vim significandi & obsignandi, non autem ipsam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur signa & sigilla divini fœderis, uti supra diximus ex Gen 17. & Rom. 4. Ergò gratiam in fœdere promissam, non ipsa in se continent, aut vi sua nobis conferunt; sed jam forte collatam, vel etiam postea conferendam tantum significant & obsignant. — Qippe qa gratia divinitùs promissa, non antecedentes causa, sev instrumenta operativa, sed consequentia qadam adjuncta sunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptismo promitti, nisi obsignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypothesibus* non sequitur. Promitti enim potest, qod non statim præstatur; promittitur in fœdere, sed sub conditione, ablutio sordis ablatióqe reatûs: promissio ista, ubi fœdus obsignatur, qasi promissione novâ reali, non vocali aut verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac sancitur. Ito in Baptismo remissionem ipsam reatûs promitti non negatur, etiamsi obsignari duntaxat in præsenti, non & præstari, statuatur.

3. *Sacramento fœdus obsignari tantummodò*, qi dixerit, *ejusdem obsignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò absurdè admodum & contra suam ipsius mentem loqeretur, id si diceret; si enim in obsignatione Sacramenti ipsius natura usúsqe proprius consisteré censeatur, necessario seqetur in Sacramenti administratione obsignationem, non futuram promitti, sed impræsentiarum præstari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptismo hinc statui, (non magis qam ex hypothesibus Pavlinis de Circumcisione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum istud diluendum priùs dicta sunt. *Num. 2. ad Arg. 10. Repl. §. 4.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus est capax, non id cujus parvulus pro statu parvuli non est capax. At remissionis originalis reatûs parvulus est capax pro illo statu, non itidem obsignationis ablutionis reatûs; hunc enim moralem usum obsignandi non habet Baptismus, qoad parvulum ipsum, te ipso fatente* Num. 32. seqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nusqam promittit Deus, in Baptismi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax est.

2. Obsignationis fructus capax est infans, etiamsi usus moralis illius actualio nondum sit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus solent. Nec ego obsignationis usum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante significatione, repræsentatione, obsignatione, gratiam eis communicare qeant. Obsignatio potest latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamsi qoad parvulum ipsum firma efficáxqe sit; nnde & obsignationis capax meritò dicatur; non tamen obsignationis illius usum eum poterit obtinere, qo vel de possessione obsignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipsum denuò impensiùs diligendum observandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem accesserit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipsos simpliciter, sed nullum apud illos usum istiusmodi obtinere, non qod nullus omnino usus existat, sed qod nullum ipsi adhibere possint, non magis qàm istius, qi Baptismo tribuitur, effectus, de reatûs ipsius remissione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu usum istiusmodi aliqem ejusdem possunt habere. Vide Chrysostomum *in Gen. 17. Hom. 40. supra ad finem Num. 13. Repl. 3.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Promissio ipsius remissionis, & non soluti obsignationis sit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut supra observavimus in* Resp. ad Cens. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi satisfacere objecto isti conati sumus.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex istis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo suscipiente Baptismum, si non ablnat reatum, prout in ratione nostra tertia deduximus; sed suis signis deesse, & suis non stare promissis, atqe adeò deserere antequam deseratur a suscipente Baptismum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Satis est, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obsignet.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo, Si satis est, ut fœdus gratia obsignet, illud intelligendum de obsignatione vel ipsius pacti conditionalis; Si credideris, remittentur tibi peccata. vel ipsius rei promissa, qatenus suscipiens de re promissa, i. e. remissione peccatorum, jam obtentâ certioratur.

1. *At neutra obsignatio obtinebit in parvulis, qippe in qibus pro eo statu hunc moralem usum obsignandi non habet Baptismus, te ipso fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptismus non erit nisi nudum & inane signum, & prorsus inefficax; supervixerint autem non erit signum efficax, nisi cum adulti primùm credderint.*

2. *Si de obsignatione conditionali intelligas, illa sit cum omnibus baptizatis, sed nihil ponit inesse, nisi posita conditione. Si ergò sufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis suscipiente, & tamen nihil ponat inesse, nisi in conditionem fœderis præstantr & implentr, pœnitendo & credendo in Christum Redemptorem. Ergò talis obsignatio sufficit, qa nihil prodest parvulo pro statu parvuli, nec adulto, nisi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Christum Redemptorem actu crediderit; unde talis obsignatio non est dicenda sufficiens, cum parvulo pro statu parvuli non erit nisi nudum & inane signum, & prorsus inefficax; itidem omni etiam adulto, priusqam conditionem præstiterit.*

Sin de obsignatione ipsius rei promissa, scilicet remissione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obsignat ipsam remissionem jam exhibitam & collatam ante suscepturn Baptismum; præterqam qod talis obsignatio non sit parvulis in illo statu, de qibus agitur in nostro argumento; Dico non posse veraciter fieri omnibus baptizatis talem obsignationem; cum omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Respondeo, obsignare Deum pactum illud sub fidei

&

& resipiscentiæ conditione cum parente, tam de prole suâ, quàm de se initum, quod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax, ubi actu crediderit ac resipuerit*; quod de Paulo rectè Reverendus Robertus Episcopus Sarisburiensis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qiz nemo Deum restrinxerit, qin possit in parvulis etiam supervicturis efficax prius facere, si velit;) apud eos autem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, possim cum Zanchio dicere, *quando fidei, etsamsi non actus, virtus tamen, Spiritûs Sancti ejo operaqo ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, quando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de usu morali, qem in infantibus obsignatio oullum habere possit, satis puto me pavlò antè respondisse. Nec nudum aut inane, pro statu parvuli etiam, signum fuerit, qod hunc qoad ipsos qem dixi usum habeat; siqidem in adultis donec ista præstiterint, non prodesse, nec tu ipse, credo, nec orthodoxus qisqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptismo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina æſtimandam eſſe, à qa confirmationem capit*; *notemus ergò doctrinam velut rem præcipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam aut renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus aut minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit meniio, cum moneant, ut circumcidantur corda. Idipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur vetcrem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum, clarior approbatio petenda non eſt, quàm ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abraha datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, quam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſanè ſi qa à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minimè neceſſarium eſſe, veritatem, qa Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliquando ſufficere ſi ſubſequatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, quam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. Eu igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Et hoc aliquando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipuè æſtimare debemus ex declaratione, quam tum Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adiuscretur, qâ ſemper potiti ſum fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſia communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientia & juſtitia ad refundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in natura ſua corrupta ac contaminata mortificationem, qam adulti poſtea meditarentur. Denqe nullo negotio ſolvi poteſt objectio hac, baptizari in ſuturam pœnitentiam & fidem, qa etſi nondum in illis firmata ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos tcrqent à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Denique ibidem, §. 21. *Contendunt quidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut manis ſit ſumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verum hallucinatione iſta idemtidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire volunt: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientiæ bonæ teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſo bona conſcientia teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ requirendum eſt, quàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſequetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc vetcrem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qa qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdum verò ſubſequitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſerius evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Denique non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo emptam conſertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tamisper ſemine in audientium animis, dum virtute fidei modò ſeriùs modò tardius collata, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5.* Promiſſiones Dei *vel ſunt categorica & abſoluta, vel hypothetica & conditionales. prima illa ſemper vera ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio unqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qantumvis non credamus. At promiſſio gratia conditionalis eſt, requirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales, &c.* Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt, i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in ſuturam fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſum Eccleſia, & ſancti ex fœdere, ideòqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergò propriam Baptiſmi externi vim in obſignande dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certioracionem gratia promiſſa, & à cauſſa principali collata, aut conferenda: ſecundò ejuſdem confirmationem & argumentum: qum autem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſequitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato.* — *Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione pravia? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vita totius curriculum præſtandam? rectè cum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo proſit eis, mihi dubium eſt.* Denique Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſever. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) præſentanèe vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qa eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicanda electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendenda in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendo gratiam aſſequuntur. Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qa in adultu Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, quodcunqe is crediderit ac reſipuerit.*

A

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia moriturris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, eſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

B

C

D

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hic occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cum aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare, q'n & deſerere ante qam deſeratur,* ſtatui neceſſe fuerit.

E

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

F

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qomodò cum Lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò receſturus eſt. Interim concedo, rem in fœdere promiſſos non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemin. Promiſſio item, de qa Act. 2. 39. non ſolum ſit cum adultu Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſequantur. Id qod pariter (maceria jam diruta) intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

G

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attiner, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine, qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbiſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim iidem) proponitur ac promulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. a. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. a. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo ſimmis (unâ interim avt alterâ duntaxat exclusis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatúmve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utrique; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Beza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm. tt. p. 130. Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illis qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis ὑπαίου & σφραγὶς denegari non debeat: illi verò qia extra Eccleſiam nati, & idcirco immundi, in Templum Dei admitti non poſſint? Nam ſi excepere in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere prius, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento vitè applicata, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Et de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſeriò & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere antequam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis fuis deest, & fuis (quod absit) non stat promissis. A *Quod dici non potest de parvulis Paganorum, qi nunqam fistuntur baptizandi, quomodo enim deerit Sacramento suo Deus, in iis qi illud non suscipiunt?*

Quod spectat ad illos fidelium parvulos, qi necessitate insuperabili, vel per supinam suorum negligentiam Baptismo privantur, nos non negamus hoc casu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut supra diximus, Resp. ad Censur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo satis de qibus agas, illud duntaxat visum est obiter monere, qid ex à te hic positis deduci posse videbatur. Siqidem enim sub hâc formâ fœdus actu sit initum cum humano genere universo, videri poterit Deus, forsan ex à te hic positis, parvulos omnes, qi fidei resipiscentiæqe capaces nevtiqam sunt, deserere, priusqam ab ipsis actu deseratur, ad salutem ni admittat: qale nescio qid & Arminiani, non saltem nulli, apud se fovere insimulantur. Certè Adrianus Bortius *respons. Armin. ad art.* 31. *p.* 117. à Festo Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art.* 15. *thes.* 5. *p.* 56. *Necesse est omnes salvos fore, qi actu nulla alia peccata ipsi perpetraverunt, qales sunt infantes omnes sine discrimine, qia Deus universum genus humanum in reconciliationis gratiam assumpsit, & cum Adamo omnibusque ejus posteris in eo fœdus gratiæ iniit: cumque infantes fœdus illud transgressi non sint, non videntur condemnationi obnoxii.* B

2. Illud prius videtur firmissimè fuisse probandum, atqe ex aliqo verbo perspicuo fuisse demonstrandum clarissimè, signum istud Deum eo fine instituisse, qo per illud reatus originalis solutio actu ipso daretur, ac de reatu eodem, sub eadem conditione remittendo promissionem dedisse, qam ut mendacitatis ludificationisqe reus, ni id præstet, peragatur. C D

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lotharii Imperatoris circa annum 855. *cui præsunt Remigius Lugdunensis Epist.* c. 5. Firmissimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Ecclesiæ incorporata, & juxta doctrinam Apostolicam in morte Christi baptizata, in ejus sanguine sit à peccatis suis abluta. Qia nec in iis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesiæ Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium; sed prorsus totum verum, & ipsâ sui veritate & sinceritate subnixum. *Hac Patres Valentini.* E

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & sanè qicqid pro alterâ dictum est, pro alterâ ex eisdem fundamentis dici poterit. F

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qa respicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qa proculdubio latius patet qàm regeneratio. Esto ergò, conjungantur redemptio & regeneratio; *hoc tamen non facit contra nostram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum Baptismi semper abluere vitè eum suscipientes à peccatis suis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim ablui à peccatis, regenerari, i.e. nova nativitate donari. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata est in vera redemptione; ex usu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert pretium redemptionem, in qa hac efficacia fundatur.* G

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu istic describis (qæ revera *regeneratio* non est) eâ scilicet qam solam sacra pagina agnoscit, qámqe Apostolus designavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, seminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum disquisitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejusdem in capitis verbis, ei qæ hic citatur perochæ proximis deprehendo, qod in Prospero supra etroneum plane annotaveram; *Ex ipsa tamen utique fidelium multitudine & redemptorum, alios salvari æterna salute: — alios, qia noluerunt permanere in salute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qi possit conciliari ipse videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero sententiâ obstringi recusares.

SAMUELIS WARDI *Thesis.*

Nec minus rectè Clarissimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiscum agere, sed virtute suâ intus præstare, qod externo signo demonstrat. Qare congruenter & vere Baptismus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente sensúqe illius abunde satis, opinor etiam ad tædium forsan & nauseam, superiùs à me pavlò dictum est.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 32.

4. *Rectissimè dicuntur Sacramenta Instrumenta moralia & organa gratiæ, qam significant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptismus dicetur Instrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, si tum cum actu applicetur, & expeditum sit, & nulla libera resistentia ex parte suscipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina institutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur Instrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali significatione, repræsentatione, & obsignatione, passim docent nostri Theologi.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Instrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali significatione, repræsentatione, & obsignatione dici possunt Sacramenta, etiamsi tunc temporis cum administrantur, ista omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Argumento nostro 4. *non respondes, sed explicationem nostram impugnas, qa ostendimus à nostris Theologis Sacramenta rectè dici instrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali* (hæc vox omissa videtur, *in eo qo usus ex exemplari*) *& morali significatione, repræsentatione, & obsignatione.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi visus sum respondisse, qia consecutionis negationem manifestam verba mea in se continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum nostrorum, tantum abest ut impugnarem, ut tum abhi con-

concedam & stabilíam, tum istic etiam non abnuam; nisi quod minùs perspicuè locutus, & properante nimis calamo verba quædam omiserim, quæ nunc inseri postulem, [scilicet *qa significant, repræsentant, obsignant.*] quum hoc sit quod voluerim; *dici posse Sacramenta gratia, usus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamsi omnia, qa significant, repræsentant, obsignant, non efficiant semper tunc temporis cum administrantur*: qa de re multa sunt superiùs etiam disputata, qæ transcribere denuò avt relegere, nimis foret molestum.

3. Id adjicere mihi ea re ipsâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam sensu illud posset admitti, quod à Theologis nostris hac in parte asseri solet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo sensu illud admittere, avt non abnuere saltem, significarem; utpote quod sic acceptum sententiæ nostræ nihil incommodare videtur.

4. *Physicus* ille *modus* tantum abest, ut à nostris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter asserere sit ausus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1. §. 18. & 19.* Quanqam physicus efficiendi modus, & significatio physica, sunt reverâ res à se invicem diffitæ, atqe istud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo usus sum, aberat, sed dum *Thesees verba* in compendium redigere, imaqe cum summis connectere satago, imprudens omiseram. [Cæterùm post *Exceptiones* has à me acceptas significavit per literas Vir Clarissimus *unum velle se vocabulum in novissima Num. 32. clausula insertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratia exhibitiva* [*& obsignatoria*] rationem præmiserat, quam exhibitam suprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim nostris qatenus dicantur, ostendit Chamierus supra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. memb. 7. Resp. 3.* & *ad Arg. 11. Resp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me transmiserat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali significatione, repræsentatione, & obsignatione*] uncinis inclusisset, prout istic à me exhibentur, ad marginem adscripserat, *mallem inclusa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, admonuit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum usum* suprà non semel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in adultis, qi fidem professi tantùm cum baptizarentur, post multos postea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotius noster, *adversus Thomson. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici posse ejusmodi instrumenta, etiamsi tum temporis, cùm administrantur, ista omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè seqi ipsum Sacramentum, ut in illis, qi fictè acceduut, qibus cum postea pœnituerint, incipiet Baptismus prodesse. 4. Dist. 4. lit. G. *Sustineri etiam posse probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi asserit*, ubi in susceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptismum habere suum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Dist. 4. qæst. 4. *At in infantibus vitæ baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere nesciunt, de qibus solis nostrum agit argumentum, hac pactio nullum locum habet*; *unde nullum subsidium ab hac pactione dilatoria peti potest, qod vim nostri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de solutione præsentaneâ intercesserit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc superesset. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Responsio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex usu morali, qem percipiens ipse facere possit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipsos, cum rationis usu destituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis usu destitutis, qoad ipsos usum hunc moralem (qo sint gratiæ exhibitiva) obtinere possunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nec ego in ea sententia sum, ut existimem vim Sacramenti pendere ex usu morali, actu avt significandi, avt repræsentandi, avt obsignandi parvulo beneficia fuderis; sed ex institutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad usum talis signi, qod analogiam habet cum re signata, ille præstò sit in conferenda tali gratia, qamvis ipse suscipiens usus hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud istis verbis nostris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ sunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab institutione divinâ, absqe qâ nihil avt efficere avt obsignare sunt nata: secundariò tamen ab usu illo, qo tanqam medio necessario adhibito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. sess. 7. can. 5. Fatemur non alenda tantùm, sed avgenda qoqe fidei destinata esse Sacramenta. Sed aliud sibi volunt cornuta bestia: fingunt enim subesse vim magicam Sacramentis, qa sit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qa unor fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua statuitur relatio. Hoc ut clarius intelligant lectores, semper memoriâ repetendum est, Sacramenta nobis, qàm instrumentales esse conferenda nobis gratia cœpit, qa tunc demum prosunt, suámqe effectum habent, cum fidei serviunt.* Verùm nisi in usu illo morali, fidei servire qi possunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum est, nihil prodesse nisi fide percepta.*

2. De *institutione* ipsa tota lis est, cùm enim finem usumqe institutæ ac destinata sint Sacramenta, ut absolutionis instar Pontificiæ, gratiam eam, cui designandæ obsignandæqe sunt assignata, conferant necessariò, etiam ubi percipiens usus capax nevtiqam fuerit: qod mihi si probatum fuerit, res tota confecta illicò futura est.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. agnoscit, Sacramenta rectè dici instrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hunc, *inqit*, Apostolus vocavit Baptismi *Lavacrum regenerationis*, & *Baptismo* affirmat nos esse *in Christi mortem sepultos*, Christo *incorporatos* & *Christo indutos*, & per Sacramenta Christum Dominum suam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta esse communionis Christi (i. e.) salutis nostræ signa exhibitiva & organa, qibus Dominus sui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, si non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Christi mortem sepultum, Christo incorporatum, Christo indutum, communionis cum Christo, i. e. salutis factum participem*, (idqe non Sacramento tenus, sed reapse) in æternum posthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hæc omnia suo modo competere parvulis baptizatis, dicere non est aut absurdum, aut horrendum, etiamsi postrà, cùm adolescunt, votum Baptismi non impleant unquam, qui in æternum pereunt: neque enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, quam dicere eos in statu salutis esse, ut si in illo statu ante adultam ætatem moriantur, certò salutem consecuturi sint; qa est nostra Ecclesiæ & totius Antiquitatis indubitata sententia; &, ni ego vehor, ipsius Scripturæ. Similia iis qa habet Bucerus, occurrunt apud Augustinum, Enchirid. ad Laurent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, secus qàm intellexerim ipse, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *adhuc horrendum* existimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipsum ipse dicit, *aliqem Christo indutum, Christo incorporatum, salutisqe cum Christo saltum participem, in æternum posse perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur*,] hunc sensum habent, qasi dixissem, *Qod autem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoscere aut asserere voluerim; sed ex Buceri dictis, si generalia forent, eoqe sensu, qo tu accipi contendis, concepta, resultaturum id, qod non *mirum* tantùm, sed & *adhuc horrendum* mihi visum sit. Ego siqidem Bucerum, cum liber ipse mihi non adsit, qo locum perlustrare possim, eo sensu suspicor ista locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciasse superiùs pavlò, liqidò, uti opinor, ostendi. Qin & Bucerum à re eo loci, hac in parte discedere, etiamsi libri copia non suppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes autorem sit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. c. 4. docere dicitur, *prædestinatos parvulos etiam sine Baptismo salvari, non prædestinatos etiam cum Baptismo damnari.*

2. *Suo modo in Baptismo ista fieri*, nemo nostrûm etiam negat, eodem scilicet qo Apostolus 1 Cor. 10, 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 22. 13. hoc est, vel sacramentaliter, qod est omnibus commune, prout Augustinum *ad Colos.* illud interpretari suprà monuimus; vel efficaciter, qod est adultorum fidelium proprium; qatenus in istis illa Baptismus, non repræsentat tantum, & obsignat, sed provehit etiam.

3. Verum eo qo hic asseri videtur, modo, baptizatis parvulis universis ista competere, *magis inconvenire* mihi saltem videtur, qam *asserero infantes fidelium in eo esse statu, ut si parvuli obierint, salutem consecuturi sint*: qod & ipsum tamen è nostris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè statuere videntur. Videatur Calvinus *Instit. l.* 4. c. 16. §. 21. adductus suprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Art. Collat. Mompelg. de bapt. degm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæst. & resp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiss. grat. & stat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antisymod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *vol.* 4. Georgius Down, Episcopus Derensis *de persev. c.* 12. §. 3. suprà *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 Cor. 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi suprà; & *in operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur solvere catenæ illius Apostolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam nostri adversus Arminianos & Pontificios, sartam rectam tueri tanto conniuntur molimine.

2. Qia de Christi corpore vero vivóqe deperire aliqid posse concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl.* q. 1. *c.* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *justificationem* videtur à *sanctificatione* vera, renovationéqe interna sejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex sacris literis nondum confirmata videantur. Cum ad posterius istud assertum nihil horum consequatur.

4. Augustinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non posse, nisi Bucerum prius constet cum Augustino eadem dixisse) in hac causa cur ut testem minus idoneum rejiciam, rationes à me suprà allatæ sunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ asserit, fiemandis, Scripturas à sensu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Augustino tribuo, qantum ipse sibi tribui postulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *libr.* 3. *c.* 1. *ad Oros. contr. Priscill. & Origen. c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epist.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Augustinum Augustino oppono, idqe præeunte mihi & facem allucente Præsulum pari nobilissimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sarisburiensi Episcopo qorum verbis ista consignabo. Ille in *Continuat. hist. Pelag.* sive *Controv. Prædestinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo spectat*, inqit, & *illa sententia, qam inter ipsos Scholasticos Gabriel Briel est amplexus, in* 3. *sent. dist.* 10. *art.* 1. *Reprobos, sive ut ille appellat, præscitos, non esse filios adoptivos. Et veterum celebratissimum illud dogma: Corpus Christi, qod est Ecclesia, ex solo constare electis*, Col. 1. 24. *collat. cum* 2 Tim. 2. 10. *Eos esse Ecclesiam qi in domo Dei permanent*, Cyprian. *Epist.* 55. §. 3. *Bonos de Ecclesia non posse discedere. Idem de unit. Eccles.* §. 6. *Et qi pereunt, ex illa non fuisse. Aug. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præscientiæ suæ gratiam Christum Sanctam Ecclesiam de in æternum permansuris Sanctis constituisse. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum justificare nisi corpus suum, qod est Ecclesia. Aug. Epist.* 50. *Non revera corpus Domini esse, qod cum illo non erit in æternum. Aug. de Doctrina Christiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, sed eorum, qos ante præscivit & prædestinavit, delicta dimittere. Idem contr. adversf. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perseveraturi non sunt, non esse à massa illa perditionis prædestinatione discretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, superantur & pereunt, videri quidem filios Dei factos propter aqam Baptismatis, revera autem non esse filios Dei, qi non sunt in Spiritu baptizati. Author oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Visibilem Baptismum posse habere alienos, i. e. qi regnum Dei non possidebunt, sed esse donum Spiritûs Sancti, qod proprium est eorum tantum, qi regnabunt cum Christo in æternum. Aug. de unit. Eccl. c.* 13. *Denique Sacramenta in solis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iste, *adversf. Thomson. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Christo baptizantur, Christum induere Gal.* 3. 27. *respondet Aug. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Christum aliqando usqe ad Sacramenti perceptionem (id qod non nisi secundum nos fit) aliqando usqe od vita sua sive anima sanctificationem, qod secundum Deum fit, & ex proposito gratiæ fit, & absqe illo non fit. Et mox; In Christo baptizantur omnes, qi baptizati sunt; in Christum non baptizantur, nisi qi transeunt in Christum corpúsqe ejus & membra sunt, qod de baptizatis omnibus dici non potest. In remissionem peccatorum baptizari dicimur, sed ita, ut verum sit qod habet idem Augustinus contr. adversf. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus sed eorum qos præscivit & prædestinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, sed tamen, teste iterum Augustino de doctr. Christian. l.* 3. *c.* 32. *Non est revera corpus Christi, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptismo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promissionis est, Eph.* 1. 13. *præterqam filius promissionis dari non potest; & qanqam visibilem Baptismum habent & alieni, (inqit Augustinus de unit. Eccles. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei possessuri non sunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium est eorum tantum, qi cum Christo regnabunt in æternum; hoc est donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc deest omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamsi Christi Baptismo baptizentur, sicut Simon fuerat baptizatus.* Idem denique, *ibidem c.* 8. *Ante Augustini mentem offendimus, non justificari à Deo alios, nisi secundum propositum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam salubrem, & spiritualem, qâ homo in Christo reconciliatur Deo; non nisi eorum, qos præscivit Deus & pra-*

prædestinavit, peccata dimitti; non esse revera corpus Christi, quod non erit cum illo in æternum; donum charitatis Spiritum Sanctis proprium esse eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum. Disserta ista aperte expressa sum, & cum defensione tua, Thomsone, consistere non possunt.

Exceptiones cum hucusque produxissem, istic substiteram, controversiam hanc disceptationibus mutuis, ex harum, quæ jam dederam, occasione, abundè satis ventilatum & discussum iri ratus. reliqua tamen quæ sunt *Thesaurus*, subjungere visum est, qò integram Lector hic habeat; brevicalis duntaxat quibusdam ad ea quæ supersunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 34.

OBjectio. *Dicas Sacramenta hac omnia præstare in recto usu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei quicquid fit de intentione Ecclesiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo recte adhiberi. Nos dicimus Ecclesiam recte & salubriter, tam electos, tum non electos baptizandos sistere, eosdemque Baptismatis lavacro rectè promiscuè abluere, & Deum efficaciter sua ordinationi adesse, quod solutionem originalis reatûs, non obstante quocunque antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam suscipientis resistentiam apponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei consilia aut decreta, administrationum nostrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec existere etiam queant.

Verùm objecti solutio eis nititur fundamentis, quæ in prægressis quidem jacta, sed verbo Dei nullo firmata satis videntur. Videantur quæ *ad Num.* 2. & alibi fæpiùs sunt disceptata.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 35.

Id quod jam amplius demonstraturi sumus de consensu Antiquitatis. Concilium Milevitanum c. 22. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in semetipsis committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Augustinus* de peccat. merit. & remiss. l. 3. c. 5. Antiquitùs universa Ecclesia pertinuit (*i. e. constanter tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remissionem per Christi Baptismum consecutos. *Etiu* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato usque ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptismo. *Prosper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapsum post Baptismum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falsa opinatur, quàm, qi eundem asserit, non æternâ morte esse damnandum. *Et in* sententiâ secundâ super illud cap. Qi dicit, quod ab his qi non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta Baptismi gratia originale peccatum, non est Catholicus. *Epist. Synodic. Epist.* 9. *Africanorum*, Eslav, *inquiunt*, Sacramento Circumcisionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per negitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis salvat, justéque damnat. *Et rursus*, Illud tenendum omnibus, necessarium esse sancti Baptismatis Sacramentum, qo dimittitur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædest. c. 7. Iniqi qi in suâ iniqitate justo Dei judicio relinquntur, etiamsi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, subsequentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur supplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Augustini ætatem gliscente factione Pelagianâ, quæ & prædestinationis decretum impugnabat, & vitium sive peccatum originale tollebat, Patres, qi ea parte alterâ consistebant, Orthodoxi, inter quos emprimis agmen ducebat Augustinus, dum adversus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum quovis (minùs considerati quidoqe) arripiebant, qo ipsorum dogmata pestifera imperere & elidere posse videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, quam illud à Pædobaptismo sumptum, qo infantes ob ipso utero, vitio reatúque aliqo haud immunes existere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem istas si se continuissent, doctrinam fidei Christianæ sanam ac salubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad posteros transmisissent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptismi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquuntur, deqe *absoluta ejusdem necessitate*, dogmatibus fundamenta substraverint; qin & Pontificiis ipsis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam quod justificandi vim efficaciámqe Baptismo tribuebant, quam Circumcisioni tamen denegabant, nostri autem in nevtro agnoscunt; infantes citra Baptismum perceptum, per necessitatem etiam insuperabilem decedentes, flammis gehennahbus adjudicarunt universos, & prædestinationi divinæ prorsus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ industriáqe omni ad Baptismum procurandum, quam poterant diligentissimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitiosorum qorundam ac scortorum proles, (parentibus interim impuris improbisqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forsitan aut familiarium pietate studióqe tinctionem sacram ante consecuti sint, qàm luce ista privarentur; esse enim hoc in istis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium haud minus certum statuebant. Videatur Augustinus *Epist.* 105. & *ad lit. Pelag. l.* 2. *c.* 6. & 7. Sed & eo insuper sunt progressi (fines enim limitésqe à Deo desixos ubi semel transiluerit indoles humana, ubi consistat vix reperiri) ut non *Baptismi tantùm* (cum signis id ipsum qod eisdem designatur attribuunt) sed & *Eucharistiæ* perceptionem ad salutem consequendam infantibus necessariam prorsus definirent. Videatur Augustinus *Epist.* 106. *de peccat. merit. & remiss. l.* 1. *c.* 20. & 24. *de prædest. Sanct. l.* 1. *c.* 3. *ad lit.* 2. *Pelag. l.* 4. *c.* 2. &, *contra Julian. l.* 1. *c.* 2. Isti autem errores, cum jam manifestarii deprehendantur, nec à nostris solis rejiciantur, sed à Pontificiis ipsis *anathemate* etiam ex parte (nec adversantibus nostris) subjiciantur, non possunt non facere, ut in hac controversia, circa quam Veteres (licet viri alioqi insignes) illi tam crassè halucinati comperiantur, ab eis discedendi dissentiendíqe veniam haud sine caussâ justâ gravique dati nobis exposcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur quæ supra sunt dissertata in *Except. & Repl.* §. 6. *ad Num.* 27. & 28. De *Concilio Milevitano* idem dici poterit, qod de *Valentiano* dictum est in *Except. & Repl.* §. 7. *ad Num.* 31. *prope finem*. De *Augustino*, qod §. 6. *Num.* 27. *ad Resp. Repl.* &, §. 7. *Num.* 33. *Repl. memb.* 4. De *Prospero*, qod in *Except.* §. 7. *Num.* 30. *ad Resp.* 2. *Repl.* 3. De *Fulgentio*, qod §. 4. *Num.* 17. *Repl. art.* 2. De *Epist. Synodica sententiâ*, qod Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *l.* 13. *c.* 21. *supra* §. 2. *Num.* 2. *ad arg.* 1. *in fine*; & Robertus Sarisburiensis *adv. Thomson. Num.* iidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg.* 4. *Respons.* 2. adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Augustini* ex *de merit. & remissione peccat.* ex ipsius codicibus sic esse legenda: *Factum ut antiquitùs universa Ecclesia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 36.

Dices secundam hoc nostrum assertum ponere apostasiam justorum, & planè impugnare perseverantiam sanctorum, quam tamen supponere videri possit Artic. 17. nostra Confessionis, dum supponit verò pios esse prædestinatos.

Solutio. *Nego seqi: Nam etsi asseram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ vitæ baptizatos, à reatu originalis peccati Baptismo liberari, atque adeo justificari, tamen simul assero, totaliter justificatos nunquam excidere ab illa justitia, nec (teste Prospero ad Cap. Gall. object. 2.) in id quod remissum est, incidere, nec in originali peccato damnari, sed propter postrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujusmodi Apostatis non redit, etsi propter actualia peccata, veram, cum adolescunt, contrahent injustitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito postea damnantur.*

2. *Respondeo, Originalis peccati indulgentiam, qa sufficit parvulo ad justificationem, non sufficere eisdem ad justificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Quamvis enim prior justificatio non sit irrita; manet enim semper, illam verò solvisse reatum originalem; non tamen actualia peccata supervenientia, qa libero arbitrio committuntur, aliter qàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id quod ex formula Baptismi manifestò evincitur, siquidem parvulus baptizatus per sponsores pactscitur, 1. So, quamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo; 2. Credisturum se omnibus fidei articulis; 3. Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta observaturum, in eisque per omnem vitam ambulaturum, quod votum si tunc non præstiterit, cum arbitrer jam constitutus sit sua voluntatis, fœdifragus sit, nec ab istis peccatis omissionis absolvi possit, nisi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad justificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda est, quam illa qa inita est in ipso Baptismo. Id quod pariter pronunciandum est de adoptione & mystica unione.

3. Dico nostram assertionem nullo modo perseverantiam Sanctorum enervare, siquidem quando de perseverantia Sanctorum agitur, perspicuum est, de illis Sanctis agi, qi rationis usu pollent, actibusque fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis justificantur, qiqo in eadem fide propriæ voluntatis actu perseverare, aut a perseverantia fistere, ponuntur. Ac de illa perseverantia propriis viis erat Augustinus cum Massilliensibus, An donum Dei speciale fuerit, an opus liberi arbitrii absque hoc dono. Et perseverantia propriè denotat constantiam oppositam mutabilitati, ex libertate arbitrii creatis, profectam. Unde & infantes, etiamsi in gratia permaneant, qia in ea à Deo physicè conservantur, ipsi tamen non certè dicuntur perseverare in illa, qia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt aut cooperantur.

Ex dictis aliqatenus tenebræ poterit, qo sensu verè dicatur, Omnes baptizatos sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theses hic positas sive *Asserta* ipsa claris ex Scripturâ Sacrâ *Testimoniis*, vel *Argumentis* saltem necessariò inde deductis, primo loco firmari & demonstrari oportuit; tum de seqelis loco secundo videri poterat; illud autem cum nondum præsidium videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* singulari alicui adversentur, necne, ostendi qeat: neqe enim seqitur, *orthodoxum* esse, qod cum orthodoxo dogmate altero alio consistere simul possit; qum nulla fere *hæresis* sit, qæ non orthodoxa teneat nec pavca.

Cæterùm de hic objectis disquisitione ac disceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis supersedere planè, impræsentiarum visum est, qia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epistolam*, Argumentum hoc fusiùs prosecutus sim; qæ aliquando fortan lucem paulam non verebuntur.

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acquiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 213. a. G. b. A. B. 134. b. F. G 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה ... p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non amplius vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. יהוה שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נסי p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neque ceſſare faciet ſalem fœderis Dei à manere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24. ... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Deuter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehova, quem proclamaviſſet ipſi* יהוה שלום p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abrepuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehova, & amovete præputia animi veſtri* p. 98. a. E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſrael,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex ſuturus eſt ſuper terram univerſam: in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqa ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes prædicabat Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pauperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109. b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum audit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hæc audierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93. a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113. a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 116. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizator & ablutor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 151. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde crediderit*

dideris, salvus futurus es p. 109. b. C. D.

v. 10. *Corde ad justitiam creditur, ore ad salutem confessio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.

1 Cor. cap. 5. v. 7. *Pascha nostrum Christus immolatus est* p. 120. b. G.

cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis quidam: sed ablati estis* p. 116. b. B—G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.

cap. 7. v. 14. *Liberi vestri sunt sancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A—D.

cap. 10. v. 2. *Omnes in Mosen baptizati esse* p. 148. a. D.

v. 16. *Panis nonne est communio corporis Christi?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.

cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus sumus baptizati* p. 105. a. C.

Gal. cap. 3. v. 27. *Qui in Christo baptizati estis, Christum induistis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b. E.

Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promissionis* p. 126. b. E. F.

cap. 5. v. 26. *Ut eam sanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A—G. b. A—E.

Coloss. cap. 2. v. 11. *In quo circumcisi estis circumcisione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.

cap. 2. v. 12. *Et sepulti estis cum eo per Baptismum* p. 116. b. B—G. 117. b. G. 118. a. A—G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A—E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.

Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A—G. b. A—G. 116. b. B—G. 117. a. A—G. b. A—E. 120. b. B. F. 121. a. B—G.

Jac. cap. 2. v. 14. *Quæ utilitas, si fidem dicat aliquis habere se, opera verò non habeat?* v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus justificatus est* v. 24. *Videtis ex operibus justificari hominem* v. 26. *Fides absque operibus mortua est* } p. 109. b. C. D. E.

1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo animæ sunt servatæ per aquam* p. 104. a. G.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opusculis lavdantur, notantur, explicantur, illustrantur.

Mbrosius N. de initiat. cap. 4. scribens, *Catechumenum etiam credentem, nisi baptizatus fuerit, remissionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.

Avgustinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. scribens, *Pœnitentiam non prodesse, nisi Baptismus præcederet, aut sequeretur* p. 112. a. F.

N. *ut qi nimium Baptismo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.

N. *qia sibimet sapius adversatur* p. 143. b. E.

Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipsa sanatur* p. 143. a. G. b. F. G.

de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis esse Spiritum Christi, à stirpe veteri in statum regenerationis per peccati originalis remissionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.

Ut ipse in aliam generationem per remissionem peccati spiritu renovetur p. 144. a. C. D.

Sacramentum regenerationis non fieri nisi in remissione peccatorum p. 144. a. D. E. F.

lib. 3. c. 5. *Antiquitus universa Ecclesia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.

de Trin. l. 14. c. 17. *Ista renovatio, qa fit ad imaginem Dei, non momento ano fit, sicut illa in Baptismo..* p. 144. a. G. b. A.

de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qa à cordis conversione tantum capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.

Avsonius Ex. Parent. 24. 8. *Duc deviginti functum Olympiadas* Epist. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem* } p. 14. F.

Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. *asserens, Aliqos in Christum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à sacerdote absolvi potuerint* p. 108. b. F.

Buxtorfius N. *qi Vau tanqam F profert, & consonam esse censet, ubi omninò quiescit* p. 9. D. E. F.

Calvinus N. *qi secum per omnia non constat* p. 131. b. C.

Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptismus non est inanis figura, sed verum & efficax testimonium* p. 106. a. C—G. b. A. B.

Baptismo semper connexa est Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.

cap. 7. v. 8. *Sacramenta non sunt inanes figuræ, qia Deus verax est, nihil illis figurat, qod non præstet* p. 106. a. C—G. b. A. B.

Baptismus est bonorum qa per Christum consequimur obsignatio, ut in conscientiis nostris rata sint p. 113. b. E. F.

Baptismum vocat *instrumentum ad nos abluendos, renovandos, salutem nobis communicandam* p. 132. a. A.

in Eph. 5. 26. *Omne sacramentum vitæ percipientibus simul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.

Baptismus est lavacrum animæ p. 151. a. F.

in 1 Pet. 3. *In Baptismo res est ablutio animæ per sanguinem Christi, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.

in Opusc. p. 44. *Peccatorum remissio species est lavacri, qo anima macula abstergantur non secus atqe aqâ abluuntur corporis sordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.

p. 56. *In sacramente aqa signum instituit, significans qmadmodum eo elemento macula corporis eluuntur, eodem modo vello so animos nostros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.

Catullus Ex. l. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.

Charisius N. Instit. Gramm. l. ubi *I in è Græco sermone mutatis consonantis vice poni existimat, & ad syllabam sequentem pertinere opinatur* p. 11. E.

Coddæus N. qia *Vau in* WY... *vocalem* affirmat p. 8. F.

Cornutus N. qi *triphthongos, sive trivocales* introducit p. 12. E.

Ennius Ex. apud Cicer. de Div. I. *Cedunt in cælo ter quatuor corpora sancta Avjum* p. 14. F.

Erasmus N. de *recta Latini Græcique sermonis pronunciatione*, dum non audet dicere, *qd veteribus consonans sonuerit* p. 7. G.

Fulgentius N. qi *infantes sine Baptismo morientes cruciatibus aternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem esse oportet religiosum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc sylva* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recusat* p. 112. b. E.

Epist. 1. 2. *Nisi cum pituita molesta est* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernom avi varam fuisse Amphitruonis uxorem* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum claustra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum religio potuit suadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Equorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambigens multa perussit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus sape fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed morsum, cui serviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Perrigit in plumas Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. *qia Kametz cum Vav magis quam Patach cum Vav bivocalem constituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc signo testificer ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Nestorius N. *qi de hypostatica unione hereticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fusos evolvisse suos* p. 14. E.

Pelagius N. *qia peccatum originale negavit* p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. *dum negat digamma Æolicum F eodem modo, qo u diphthongus, efferendum esse* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvellique dvellatores optimi* p. 14. E.

Præsul Vintonienſis N. *dum ea ab e, ea & v ab i sono non vult distingvi* p. 16. G.

Prosper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, justitia, sanctitate posse prorsus excidere, & in aternum exitium devenire* p. 150 *n.* F. G. b. A.

Rubricu Ecclesiæ Anglicanæ Ex. *In santes baptizati omnia habent ad salutem necessaria, & sine dubio salvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Caus. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conflare ex* C & V. *vocalis* p. 20. E.

1. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non satis Romanè loquentes, qia sanguis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Gracis ambigit av & ev bene pronuntient...* p. 11. B.

Erasmum taxat in V subjecta C p. 12. F.

Senecu Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva fervens subjecta tangere* p. 14. D.

Symbolum Constantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. *n.* D—G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abscondita renovamur qi baptizamur* p. 123. a. C—G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex *Dei verbum testatur liberos fidelium esse sanctos* p. 132. b. F. G. a A—D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obsignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C—G. 149.

N. *Si censuit, etiam verè credenti nondum remissa peccata, priusqam ad fontem sacrum accesserit* p. 149. *n.* E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ulli dissolvenda Deo* p. 14. E.

Varro N. *qin nullam nit esse differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non risere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 26. *Hinc aliud mercedis erit* p. 13. E.

Ecl. 7. 54. *Strata jacent passim sva qaqe sub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laquearibus aureis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete costas* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 16. *Dives pictis vestis & avri* } p. 14.

11. 667. *Transverberat abjete pectus* } C.

Vossius N. Art. Gram. 1. 15. ubi statuit *Hebræorum Vav consonum à Græcis in U vocale mutatu* p. 10. D.

1. 32. ubi statuit *literæ* Q *genuinum nomen esse* Cu, *sive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V consonantem in vocalem transire statum* p. 11. A.

— Ui & ui *inter bivocales Latinas recenset* p. 11. D—G.

Ursinus N. *qia illi altercationis asin abrepto munus cavit, avi etiam pia dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4. c. 2. ad class. 3. test. 2. Ex. *In baptismo remitti peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miscell. De Prædest. demonstr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....* de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Christo, & justificatio, sunt electionis effectus & nota* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec justificari.* }

INDEX

Rerum, in his Opusculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remissionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. *n.* A. E.

Adonaj יהוה *non est substituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi substituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Graci, qia* יהוה *Græce sermone haud ita promptum erat exprimere* p. 41. F. *Apostoli Graces sunt secuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius justificantur qam baptizantur, nec tamen frustra baptizantur* p. 110. *n.* B.

Ae *non est bivocalis* p. 9. D. E. F.

אדוה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אדושדוש *Hebraicâ prolocendi normâ Achshweros, Anglicanâ Ahasuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ai *ab* a *non distingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Αἰδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *est nomen Dei proprium* } p. 49.

אלהים *est nomen Dei proprium* } D.

Apollo *deus summus* p. 36. G. *ipse Satanas* p. 54. B. *pro variis anni temporibus varias fortitur appellationes, & vere Ζεὺς, æstate* Ἥλιος, *autumno* Ἰάω, *hyeme* Ἄδης Ἀδωνεὺς *&*

Δὶς appellatur p. 37. A. B. 54. A. B.
Arborem vita quæ Adæ & Evæ Deus dederit p. 106. a. D.
Arcum cœlestem quæ Noë & posteris in monumentum Deus statuerit p. 106. a. D.
Baptismi vis & natura quanam p. 106. a. F. sacramentum an institutum in remedium originalis peccati, & ad ecclis ejusdem veram solutionem p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. res est interior mundities, & mentis innovatio p. 94. a. E. F. significatio spiritualis per totam vitam durat p. 107. a. D. effectus p. 107. b. A. facultas ubi deest, abundè valet sola Dei promissio p. 131. a. F. b. E. F. G.
in Baptismo obsignatorum beneficiorum percipiendorum capaces sunt infantes p. 94. a. G. b. A-D. sunt adulti p. 94. b. E. F. G. res signata est cum remissio venit, tum interna renovatio p. 96. a. E. F. G. non omnis qui cavet, perit p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. in... veraciter Deus agit, etiamsi peccati originalis reatum non solvat p. 152. a. C. 153. b. C. cujus solutionem promisit non eo ipso tempore dandam p. 152. a. E. sed sub conditione suo tempore præstandam p. 153. a. C. fiducia vera gratia obsignat p. 152. a. D. 153. b. D.
Baptismus est sigillum... obsignatorium p. 92. a. C. b. C. E. traditum illis, qui jam ante Baptismi eum habuerunt p. 95. a. G. b. A. B. C. non potest repeti p. 103. b. A. B. 107. a. C. Johannis ejusdem cum nostro fuit efficacia p. 106. b. C. est sacramentum rei quæ præcessit p. 107. a. A. quo modo ad morbum sanandum adhibeatur p. 107. a. D. suo sensu nos justificat, & nobis applicat meritum Christi p. 110. b. F. G. nos mundat p. 119. b. B--F. necessarius ad salutem tanquam sigillum, ad obsignandam adoptionis gratiam p. 132. a. A. necessitate præcepti, non medii p. 133. a. G. b. A. B. C. pendet à fœdere p. 133. a. C. D. non servat sine fide p. 109. a. A. quo modo necessarius p. 110. a. A. B. C.
Baptizamur in remissionem peccatorum p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.
Baptizo te in remissionem peccatorum, non fuit ab Apostolorum temporibus baptizandi formula usu recepta p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. quasi fuisset, potuisset peti ex Act. 2. 38. 39. & Marc. 1. 4. p. 115. a. F. G. in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non sunt verba operatoria p. 147. b. G. 148 a. A--G. b. A. B.
Βίος non est vita proferendum p. 16. G.
Canis E & I tanquam S perperam pronunciatur p. 17. D.
Cavnex dicebamur carica ex Cavno advecta
Cavneas clamitans, qi venales eas habebat, ad bellum proficiscenti Crasso omen minus favstum objecit } p. 10. F.
Καύνος oppidum Cariæ
Christi meritum cuique parvulo baptizando non applicatur p. 98. b. F. G. 99. a. A. quo parvulo applicetur, medium aliquod externum & sensibile non est necessarium p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. sanguis parvuli sanguine in circumcisione non fuit adumbratus p. 125. a. B.
Christo quodammodo per Baptismum discimur uniri p. 149. b. G. 150. A. B. quod tum parvulo, tum adulto sufficit p. 150. a. C.
Circumcidendi ritus docet manere reatum, donec interna circumcisione circumcisum cor fuerit p. 96. b. D. E.
Circumcisi non omnes sunt justificati, nec salis filii Dei p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.
Circumcisio in membro genitali quare facta p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. legitimè conferebatur non intelligentibus p. 102. a. C. qui circumciso contulerit p. 98. b. A. B. à justificationis negotio excludatur p. 124. a. D. cui successerit remedium externum ejusmodi non præcesserit p. 124. a. E. F. G. designabat & obsignabat circumcisionem cordis spiritualem p. 124. b. C. qua cum externa omnibus parvulis non est collata p. 124. b. C. 125. a. G. externa adjecta erat gratiæ promissioni, sed non circumcisioni annexa promissio p. 126. a. A. interna & cordis denotat peccatorum remissionem p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. quam tamen filii conjunctam habet p. 127. b. E. 128. a. C--G. masculorum sumebatur communicata quo modo possit duci p. 129. b. B. C. D.
Circumcisione figurabatur tum interna cordis circumcisio, tum solutio à peccati reatu p. 98. a. E. F.
Circumcisionis non semper conjuncta fuit justificatio p. 93. b. F. purgandi & justificandi vim & virtutem derogant, distinguendis, designandis & obsignandis usum tribuunt Patres p. 128. b. A-G.
Circumcisionis ipsius tempore Christi meritum ad præsentem efficaciam non applicabatur p. 98 a. A--D. ab analogia cum Baptismo non colligitur Baptismi efficacia p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. interna effectus p. 125. b. B.
Confirmationis ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.
Consona una, nec plures valent vocem conficere p. 5. A.
Diphthongi accentûs discretrix bivocales p. 4. A. nullæ dantur p. 4. D.
de Diphthongis errorem primus detexit Jacobus Matthæi, Danus p. 4. C. erroris occasio ab Hebræis emanasse videtur p. 5. B. C. D.
Diphthongus non est in eis, qæ Jod aut vav terminantur p. 9. B. C.
Dolus pro Deus barbarum p. 56. F. G. 57. F. G. 59. C. 61. C.
דוד Hebræa prolegendi norma Davïd, Anglicana David enunciandum p. 18. F. 19. A.
Ει ab ι sono distingvi perperam dicitur p. 16. G.
Ευ non est bivocalis p. 10. A. C. D. E.
H, ι, υ, sono uno eodemque non debent proferri p. 16. G.
F Æolicum & V Latinum idem sonant p. 7. D. E. tanquam PH aut Φ Græcum foret, pronunciant Angli p. 17. C.
Fidei confessio requritur ab omnibus adultis & confitenti potentibus antequam baptizentur p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. & exigebatur olim ab infantibus, quorum nomine sponsores illam spondebant p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.
Fides qua sensu nos justificet p. 92. a. B. C. quanam sit initialis p. 107. b. G. 108. a. A. facit nos membra Ecclesiæ Catholicæ p. 108. a. C. Baptismum præcedit p. 108. a. E. 154. b. C. interdum sequitur p. 154. b. C. non est tantum dispositio ad justificationem & salutem p. 109. a. A. B. C. F. nos servat absque sacramentis p. 109. a. D. E. 110. b. A. patrum qui ante Christum incarnatum vixerunt, eadem cum nostra p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. an nomari possit inclinatio ad fidem p. 121. b. E. parentum & matris Ecclesiæ à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remissionem p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. hoc qi dicunt, qa fundamento nituntur p. 132. E. aliena qid prosit p. 132. b. D. quanam ad adulti justificationem sufficit p. 147. a. A.
Fœdera in publicas tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus insculpebantur p. 102. a. G.
Fœdus Dei est fundamentum justificationis parvulorum, sive lotorum, sive illotorum p. 134. b. B-D. non pendet à Baptismo p. 133. a. C. 135. b. B. ab initio per universa sæcula idem fuit, licet ejus obsignationes & sigilla per singulas ætates diversa fuerint p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. non cum toto genere humano pactum p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.
Fœmellæ non circumcisæ, sunt in fœdere & populo Dei p. 93. G. 135. b. C. qa modo in maribus possint dici circumcisæ p. 129. b. E. F.
Habitus nemine qid possit intelligi p. 147. a. C. D. E. fidei, spei, avi charitatis an in Baptismo parvulis infundatur p. 142. a. D. E.
Ι nunc insuper habetur, nunc per g, nunc ut ng, nunc us gn exprimitur p. 18. G.
ι & ϒ fœvrà non multum sunt absimiles, naturâ sunt affines, secum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc consona munus sustinent p. 5. B.
I & Y Græci, I & U Latini usurpavocalibus, nunc pro consonis nunc pro vocalibus, nunc pro consonis nunc pro vocalibus habuerunt p. 5. C. 17. F.
Jod Hebræorum, Jota Græcorum & J Latinorum sonum obtinent quem ι Anglorum p. 6 B. C. 15. B. sunt consona p. 6. E. F. G. 7. B.
I vocalem tanquam si Ει esset, perperam enunciant Angli p. 17. A. C. cum α, ε, ο, progressis in syllabam unam coalescit p. 17. B. consona eandem, quem

G, ubi E vel I sequitur, sonum Anglicum dant p. 17. C. vocalis hoc modo I, consonans vero J, j velle pingitur p. 18. A. B. C.
Ἰάσων vox Græca transmutata prolata Jason, Latina Jason diversa & Iesus Anglico charactere effet p. 19. C.
Jehova Hebraica efferendi ratione Jehovah scribendum; sed Anglicana Jehovah p. 18. E. 19. D.
Ἰησοῦς vox Græca est proferenda, ac si Anglico charactere depicta esset Jesows, Jesus Latina, aeis Iesus scriberetur, Anglicana vero Jesus p. 19. B. C.
יה & יהוה duo & distincta sunt Dei nomina p. 30. C. eandem habent notionem & notationem, vi ὄν significant p. 30. D... est nomen Dei proprium p. 49. D. E. F. 50. A.
יהוה non est vox barbara, nec solœcismum redolens p. 56. D. 66. F. descendit ab הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. quare Deus illo dicatur p. 30. D. E. ejus pronunciatio genuina per plurima secula sint cognita p. 30. C. D. E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. in hymnorum, votorum, professionum, juramentorum formulis usurpatur p. 32. A. G. 33. A. seculo insecutis, ex superstitione ab illo prolegendo abstineri cœptum est p. 33. D-G. 34. A. B. C. 43. C. 44. E. 64. C. D. E. 65. A--D. 66. A--E. & ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit p. 34. C. D. ejus puncta vocalia vocis sunt vel Adonaj, vel Elohim genuina p. 34. D. à Masorethis adjecta p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. ad priscam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt p. 34. E-G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. cum vocabulorum à se invicem consonis discrepantium eadem possint esse puncta vocalia p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. ex hoc nomine cum aliis vocibus commisto constata sunt multa nomina propria p. 34. G. h. A--D. ejus vestigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commisto constatis p. 34. G. 35. A-D. 55. B-G. illi Adonaj substituit non debet p. 38. E. 41. A. sed commodius substituetur אדני ... p. 40. D-G. 72. A. hinc descendit Jupiter. Vid. suo loco. Dei nomen est proprium, sed non unicum p. 36. E. 49. B-E. 50. F. G. 51. F. sibi, aut ex consortibus suis alteri attribuit diabolus p. 36. E. F. 37. C. 53. A-D. ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab istis ad Græcos & ad Romanos transiit p. 36. F. in terminationem exis fœmininam, quod majestati divinæ non est inconveniens p. 38. B. C. Æterni nomine cum apud Mosem, tum alibi passim Galli exprimunt p. 70. G.
יהושע filius Nun Mosis successor, nunc יהושע, nunc ישוע dicitur p. 35. A. Domini Jesu nomen Hebraicum idem quod ducis Judaici p. 19. A. Græcis priscis Ἐπονζεύς Ἰάσων, posteritatibus Ἐξαιζεύς Ἰησοῦς dicebatur p. 19. A. B.
Infantes non omnes vitè baptizati justificantur p. 123. b. C. F. non electi & finaliter periturі à statu originalis peccati in Baptismo non liberantur p. 147. b. D. ante circumcisionem & Baptismum obeuntes promissione divina comprehenduntur p. 93. b. A--D. an sint sufficienter dispositi ad capessendam rem significatam per ablutionem p. 95. b. C. baptizati à Turcis abrepti & educati dispositionem ad fidei actus non ostendunt p. 104. a. B. C. circumcidebantur & baptizantur, quia sunt sancti & fœderati Dei p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam p. 103. b. D. 104. A. 115. b F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. Judæorum etiam nondum circumcisi erant veri Judæi p. 125. b. E. & à gentium infantibus distabant p. 126. a. B. qi quare extranei à pactis dicantur p. 126. b. D. E. F. an baptizati omnes sine dubio salventur, si in statu infantili moriantur p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. qo modo dicantur sancti p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. sum in Dei fœdere ante Baptismum p. 136. b. A. B. in infantia moriturі quare baptizentur p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. sine studiosæ discedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt p. 139. b. C. E. 159. b. C. & rigidiorem hanc sententiam, tanquam de fide tenendam, passim inculcarunt p. 140. b. G. qo modo fideles possint dici p. 144. b. C-G. qui emolumenti è Baptismo capiant p. 151. b. C. D. non frustra baptizantur, licet in Baptismo ipso gratiam non participent p. 154. b. E. F. G. Turcarum aut Judæorum non sunt baptizandi p. 55. b. D. E.
de Infantibus fidelium baptizandis specialem jussionem non habemus p. 94. a. C. in... quamvis id nesciant, habitat Spiritus Sanctus p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.
ex Infantium Baptismo qui emolumenti capiant parentes p. 151. b. C.
יעקב Hebraica proloquendi norma Jaacob, Anglicana Jacob enunciandum p. 18. F. 19. A.
ישו Syrum magis quam Hebraum est vocabulum, ex ישוע enatum p. 19. A.
ישראל Hebraica proloquendi norma Israël, Anglicana Israël enunciandum p. 18. F. 19. A.
Jupiter non est dictus à juvando, sed ab Hebræorum יהוה p. 35. E. 48. F. G. nihil aliud est quam Jovispiter, contractius Joupiter, demum Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis dictus, non Jova, & cave p. 36. B. C. prima non est brevis p. 36. A. illum pariter à Judæis atque à Romanis coli putavit Varro p. 36. C. D.
Justinia non nisi una est & fidei p. 108. b. G. 109. a. A. C. una eademque in Patriarchis, Prophetis... p. 111. b. A.
K continet in se C & A, & A post K omiserunt veteres p. 21. B.
Lingva Syriaca quandoque Hebraica dicitur, & quæ p. 19. A. B.
Lingvæ cujusque prærogativa est, ut alium de mutuata ad morem proprium & usum defingat p. 18. F. 20. D.
in Lingvis vernaculis, prolationem quod attinet, sequendum & tenendum quod usus probat p. 18. D.
Medium aliquod externum, qo salus parvulis exhibeatur, non est necessarium p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. nec confertur in adultis apparet p. 138. b. A. sed tamen, qo salus illis obsignetur, necessarium fuit p. 139. a. A. B.
Norma dictionum proferendarum non est scriptura, qa à pictoribus, sculptoribus... in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur p. 15. F. dictiones Latinæ proferendæ ab Italis non est desumenda p. 16. E. Hebraicarum characterе Latinâ deprimendarum ab hodiernis Judæis non est petenda p. 16. C. D.
Notam servis aut jumentis inurimus, qâ nostra esse dignoscantur p. 105. a. G.
Obicem ponere qvo sensu in sacramentis dici qis possit p. 91. b. B. 92. a. E. F.
Oblignari quæ possint de futuro p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. non potest qod non aliquo modo præstiterit p. 152. a. F. b. A.
Oblignatio fieri potest etiam non intelligens, qd sibi obsignetur p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 113. b. D. est præcipuus sacramentorum finis p. 123. a. C. per circumcisionem faciendæ in eremo fuit suspensa p. 130. a. C. fœderis divini, promissionum & pactorum ejusdem vi Sacramentorum propriè ac primariò perficienda promittitur p. 152. b. D-G.
Oblignationis hujus modus multiplex est, & ritus non unus p. 129. a. F. 130 a. C. 135. a. G. b. A. fructus, non usus moralis actualis capax est infans p. 153. a. F. G.
Oe non est bivocalis p. 9. D. E. F.
Oo ab o sono non distingvi perperam dicitur p. 16. G.
Ou mouvet bivocalis p. 10. A. illo Latinum v consonantem exprimunt, Hebræi non est notum p. 11. B. Latinis in usu esse desiit p. 11. B. C. ad w Anglicum accedit p. 7. D. E. 11. C. D.
Π post μ, tanquam b Anglicum sonet, perperam enunciatur p. 17. A.
Paschales ritus Christi mysteria suo tempore exhibenda repræsentabant p. 95. b E.
Patres ad Sacramentorum dignitatem amplificandam paulò magnificentiùs scripserunt. V. Sacramenta. qa tamen non sunt nisi hyperbolica dicendi figura p. 140. a. B. sacramentaliter solum intelligenda p. 140. a. C. D. in materia de Baptismo merito suspecti habentur, & judices minus æqi videntur p. 139. b. D. E. 141. a. B. habitus fidei, spei, charitatis parvulis in Baptismo infundi putaverunt p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. ut se Pelagianis opponerent, telum qodvis minus confiderati arripuerunt p. 159. b. A. B. non Baptismus tantum, sed & Eucharistiæ perceptionem infantibus necessariam desiniverunt p. 159. b. E. anti Pelagianos qi viverunt, de præcisa

Baptismi necessitate non cognitaverunt p. 140. b. F.
Porrigi infantibus Dei gratia in Baptismo non potest p. 111. b. E. F.
Porrigitur aliquid, ut sentiri porrigitur, si velit, sumat, si nolit, respuat p. 112. b. E.
Patrum consentiens expositio est in Theologia argumentum non necessarium, tantum probabile p. 140. n. A.
Q *litera est composita ex* C *et* V *consona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen est* C V E, *sive* Q E p. 20. F. *non est eadem cum* C p. 20. G. *nec* V *frustra subjungeretur* p. 21. B-G. 22. A. B.
Quantitatem in dedactibus Latini non semper observant p. 36. A. B.
Religionis *nomen in partem sequiorem sumitur* p. 64. F.
Remedium *strictè sumptum est, quod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxiùs forte, quod malum quodvis, sive fuerit culpa, sive pœna, sive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.
Resipiscentia *non est medium necessarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.
S *nè* X *frustra subjungitur, in compositis, in quibus exprimitur, non est præpositionis, sed verbi sequentis* p. 21. A.
Sacramenta *non sunt instituta, ut meritum Christi nondum apprehensum applicent, sed ut applicatum vel applicandum obsignent* p. 91. a. A-D. *ex opere operato vim suam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G. 92. n. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *sunt signa vera, licet non exhibeant reipsâ quicquid designant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *quomodo rem signatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-E. *suo modo justificant* p. 97. a. C. D. *quomodo sint media divinitus ordinata ad applicandum Christi meritum* p. 98. a. D *adultis, nondum credentibus, vel fidem suam forsan nondum apprehendentibus, sunt sigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *sine fide non prosunt* p. 99. b. E. *quibus adultis applicent Christi meritum* p. 100. a. F. *quomodo sint necessaria* p. 109. b. A. B. *salvent, regenerent, justificent* p. 111. a. C. *quibus fœdus Dei cum populo suo obsignaretur, ante circumcisionem fuerunt & quenam* p. 124. b. A. B. *instrumentales sunt causæ conferenda nobis gratia, quibus Dei virtus non est aliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis sunt instituta, quo in adultis* p. 138. a. A-C. *suo sensu possunt dici instrumenta moralia gratiæ, quam significant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.
Sacramentalis *signi cum re signata unio qualis* p. 97. a. E. *analogia qualis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *quo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptismo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promissio est conditionalis* p. 154. b. D.
Sacramento, *id quod rei est, sapius in sacramentis adscribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *sive signo aliqo spectabili, quod in sensum incurrat, opus habemus, quo fœdus inter Deum & nos iustum firmetur & obsignetur* p. 95. a. A-D.
ad Sacramentorum *dignitatem amplificandam paulò magnificentiùs veteres scripserunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& nostri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ quidam est gratiam significare & obsignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diversitas non mutat promissionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *essentia & natura non melius potest intelligi, quàm ex verbis illius qui ea instituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab institutione divina* p. 157. b. C.
Sacramentum *quid sit* p. 106. a. E. F. *alterius rei signum, alterius sigillum esse potest* p. 101. a. C. D. E. *efficax est ad id peragendum cujus gratiâ institutum est* p. 139. a. E.
Sacrificia *fuerunt ritus externi, quibus fœdus divinum obsignabatur* p. 124. b. A. B.
Sancti *contrahunt quotidie novam immunditiem, sed non ejusmodi, qua ad æternam ipsorum exterminium valeat* p. 150. a. F.
Sanctificatio *& justificatio individuo nexu cohærent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad personæ acceptationem suo modo necessaria* p. 141. a. F. b. E. *consistit in renovatione & sanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptismo infundatur* p. 142-147.
ad Sanctificationem *sufficere qâ ratione quidam dici possit* p. 146. b. E. F.
שדי *est nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.
Saulis *conversionem sunt qui scripserunt esse datam Stephani precibus* p. 132. b. D.
Sigilli *usus non est nisi obsignare* p. 138. a. E. 139. B.
Superstitio *an in bonam partem sumi possit pro* δεισιδαιμονία p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.
Syllaba *non est, ubi nulla est* συναλοιφή p. 5. A.
T *post* v *tanquam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *parum tanquam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 10. B.
Terminationes *nominibus advenit Græci & Latini dant eas, qa apud suos maximè familiares existunt* p. 36. B. C. 58. B.
Tetragrammati *nomen ingreditur compositionem plurimorum nominum proprierum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.
de Tetragrammato *nomine scripserunt Joannes Drusius, Nicolaus Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus* p. 30. A. B. 55. B. C.
Vav *Hebræorum, T Græcorum & U Latinorum consonantis & vocalis officio fungitur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *est consonans* p. 8. D-E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi quies* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanquam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non est efferendum* p. 9. A. D.
T *Græcum tam consonantis, quam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet quod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *sonum asperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanquam* Ev *effet, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* a, e, o, u *præfixis, aut* i *insecutâ in syllabam unam coalescit* p. 17. B.
Ti *bivocalis non est* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.
U *Latinum tam consonantis, quam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F *cum pro consonante est, quasi* w *pronatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. *adspirationem fert* p. 12. 5. F. *vocalem quasi* Ev *vel* Ju *ferre, Angli asserunt, consonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *consonans vero hoc* V, v, *recte pingitur* p. 18. A. B. C.
Ui *bivocalis non est* p. 11. D. E. 12. A.
Vocalis *sola potest integram vocem conficere* p. 5. A.
Votum *parentum, ubi Baptismus actu haberi non potest, non sufficit ad reatûs originalis solutionem* p. 132. b. B. C. 140. n. F. G.
X *litera est composita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen est* ECS p. 20. F. *nè* S *frustra subjungeretur* p. 21. A. B.
Y *litera est composita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.

A01 1468021